JOHANNES DUNS SCOTUS · OPERA OMNIA IX

JOHANNES DUNS SCOTUS

OPERA OMNIA

IX

1968

GEORG OLMS VERLAGSBUCHHANDLUNG
HILDESHEIM

Die Originalvorlage für diesen Faksimiledruck ist im Besitz
der Niedersächsischen Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen.
Signatur: 2° Patr. Lat. 1842/3

Die falsche Paginierung sowie die teilweise
schlecht ausgedruckten Passagen der Originalvorlage
wurden beibehalten.

Reprografischer Nachdruck der Ausgabe Lyon 1639
Printed in Germany
Herstellung: fotokop W. Weihert, Darmstadt
Best.-Nr. 5101862

R. P. F.

IOANNIS DVNS SCOTI,

DOCTORIS SVBTILIS,

ORDINIS MINORVM,

QVÆSTIONES

IN LIB. IV. SENTENTIARVM,

Nunc denuò recognitæ, Annotationibus marginalibus, Doctorúmque celebriorum ante quamlibet Quæstionem citationibus exornatæ, & Scholijs per textum insertis illustratæ.

CVM COMMENTARIO R. P. F. ANTONII HIQVÆI Hiberni, eiusdem Ordinis S. Theologiæ Lectoris emeriti.

TOMVS NONVS.

LVGDVNI,
Sumptibus LAVRENTII DVRAND.

M. DC. XXXIX.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

INDEX

Diſtinctionum & Quæſtionum, quæ hoc Tomo continentur.

DISTINCTIO XIV.

*Quæſt.*1. VTRVM pœnitentia neceſſariò requiratur ad deletionem peccati mortalis poſt Baptiſmum commiſſi? *pag.* 5

2. Vtrùm actus pœnitendi requiſitus ad deletionem peccati mortalis ſit actus alicuius virtutis? 29

3. Vtrùm pœnitentia virtus ſit tantùm vnius pœnæ inflictiua? 72

4. Vtrùm per Sacramentum Pœnitentiæ deleatur culpa? 81

DISTINCTIO XV.

*Quæſt.*1. Vtrùm cuilibet peccato actuali mortali correſpõdeat ſatisfactio propria? 103

2. Vtrùm qui iniuſtè abſtulit, vel detinet rem alienam, teneatur illam reſtituere, ita quòd non poſſit verè pœnitere abſque tali reſtitutione? 149

3. Vtrùm damnificans alium in bonis perſonæ, ſcilicet corporis, vel animæ, teneatur reſtituere, ad hoc quòd poſſit verè pœnitere? 210

4. Vtrùm damnificans aliquem in bono famæ, teneatur ad reſtitutionem, ita quòd pœnitere verè non poſſit, niſi famam reſtituat? 229

DISTINCTIO XVI.

*Quæſt.*1. Vtrùm iſta tria, contritio, confeſſio, & ſatisfactio ſint partes pœnitẽtiæ? 244

2. Vtrùm remiſſio, vel expulſio culpæ, & infuſio gratiæ ſit vna ſimpliciter mutatio? 251

DISTINCTIO XVII.

Quæſt. vnic. Vtrùm neceſſarium ſit ad ſalutem peccatori confiteri ſua peccata omnia ſuo Sacerdoti? 296

DISTINCTIO XVIII.

Quæſt. vnic. An poteſtas clauium tantummodò ſe extendat ad pœnam temporalem? 352

DISTINCTIO XIX.

Quæſt. vnic. Vtrùm cuilibet Sacerdoti in ſuſceptione Ordinis Sacerdotij conferantur claues Regni cœlorum? 356

DISTINCTIO XX.

Quæſt. vnic. Vtrùm pœnitentia in extremis valeat ad ſalutem? 402

DISTINCTIO XXI.

*Quæſt.*1. Vtrùm poſt hanc vitam poſſit aliquod peccatum dimitti? 409

2. Vtrùm confeſſor in quocumque caſu teneatur celare peccatum ſibi in confeſſione detectum? 430

DISTINCTIO XXII.

Quæſt. vnic. Vtrùm peccata per pœnitentiam dimiſſa in recidiuante redeant eadem numero? 451

DISTINCTIO XXIII.

Quæſt. vnic. Vtrùm extrema Vnctio ſit Sacramentum nouæ legis? 488

DISTINCTIO XXIV.

Quæſt. vnic. Vtrùm in Eccleſia ſint ſeptem Ordines eo modo, quo Ordo, vél ordinatio ponitur Sacramentum? 514

DISTINCTIO XXV.

*Quæſt.*1. Vtrùm pœna Canonica impediat à ſuſceptione, & collatione Ordinũ? 552

2. An ſexus muliebris, aut ætas puerilis impediat ſuſceptionem Ordinum? 568

DISTINCTIO XXVI.

Quæſt. vnic. Vtrùm matrimonium fuerit immediatè inſtitutum à Deo? 574

DISTINCTIO XXVII.

*Quæſt.*1. Vtrùm conuenienter dicatur matrimonium viri, mulieríſque coniunctio maritalis, inter legitimas perſonas vitam inſolubilem reddens? 606

2. Vtrùm conſenſus expreſſus per verba ſit cauſa ſufficiens matrimonij? 607

DISTINCTIO XXVIII.

Quæſt. vnic. Vtrùm ſolus conſenſus de præſenti expreſſus verbis cauſet matrimonium? 610

Index Diſtinctionum, & Quæſtionum.

DISTINCTIO XXIX.

Quæſt. vnic. Vtrùm conſenſus coactus ſufficiat ad contrahendum verum matrimonium? 616

DISTINCTIO XXX.

Quæſt. 1. Vtrùm ad contractum matrimonij requiratur conſenſus ſequens rationem non erroneã, ſiue apprehenſionem? 634

2. Vtrùm inter Mariam & Ioſeph fuerit verum matrimonium? 651

DISTINCTIO XXXI.

Quæſt. vnic. Vtrùm ſint tria bona matrimonij, quæ Magiſter ponit in litera, ſcilicet fides, proles, & Sacramentum? 668

DISTINCTIO XXXII.

Quæſt. vnic. Vtrùm ſit ſimpliciter neceſſarium in matrimonio reddere debitum petenti? 687

DISTINCTIO XXXIII.

Quæſt. 1. Vtrùm fuerit licita aliquando bigamia? 703

2. Vtrùm bigamus ante Baptiſmum poſſet poſt Baptiſmum ordinari? 712

3. Vtrùm in lege Moſaïca fuerit licitum repudiare vxorem? 718

DISTINCTIO XXXIV.

Quæſt. vnic. Vtrùm impotentia coëundi impediat matrimonium ſimpliciter? 728

DISTINCTIO XXXV.

Quæſt. vnic. Vtrùm adulterium cum aliqua, viuente viro, impediat matrimonium cum eadem poſt mortem illius viri? 747

DISTINCTIO XXXVI.

Quæſt. 1. Vtrùm ſeruitus impediat matrimonium? 755

2. Vtrùm ætas puerilis poſſit impedire matrimonium? 763

DISTINCTIO XXXVII.

Quæſt. vnic. Vtrùm Sacramentum Ordinis impediat matrimonium? 768

DISTINCTIO XXXVIII.

Quæſt. vnic. Vtrùm votum continentiæ impediat matrimonium? 776

DISTINCTIO XXXIX.

Quæſt. vnic. Vtrùm diſparitas cultus impediat matrimonium? 791

DISTINCTIO XL.

Quæſt. vnic. Vtrùm cognatio carnalis impediat matrimonium? 800

DISTINCTIO XLI.

Quæſt. vnic. Vtrùm affinitas impediat matrimonium? 811

DISTINCTIO XLII.

Quæſt. vnic. Vtrùm cognatio ſpiritualis impediat matrimonium? 821

INDEX

INDEX QVÆSTIONVM
in Commentariis ad hunc Tomum examinatarum.

Hæc tabula disponitur iuxta exigentiam variarum materiarum, quas discernere oportet à se inuicem in diuersas classes, & primo loco comprehendit pœnitentiam.

De Pœnitentia.

POEnitentia est punitio. dist.14.q.1.n.42
Quomodo est voluntaria. ibid.n.43
An tristitia sit actus elicitus. ibid.n.45.& seq.
Pœnitentiæ quatuor modi. ibid.n.50
Eius etymologia, & variæ descriptiones. ibid.
Pœnitentia virtualis quænam sit,& cuius efficaciæ. ibid.n.60

Pœnitentia virtus.

Pœnitentia est virtus. dist.14.q.2.n.3
Pœnitentiæ quatuor acceptiones. ibid.n.5
Actus eius proprius. n.10.& seq.
Cuius virtutis est species. ibid.n.20.
An requiratur gratia ad eius actum ? ibid. n.48. & seq.
An actus eius eliciatur à gratia habituali ? ibid. n.40. & seq.
An esset in statu Innocentiæ. ibid.n.135
An sit virtus acquisita ? n.143.& seq.

Regula Pœnitentiæ.

An Pœnitentiæ sit aliqua regula ? dist. 14. q. 3. n.2
An modus cognoscendi huius status sit ex natura potentiæ, aut ex peccato. ibid.n.4
An lumine naturali cognosci posset peccatum esse detestandum ? ibid.n.11.& seq.
Quantum se extendit hæc cognitio ? quid sentiendum de iis quæ Philosophi tradiderunt de virtutibus, & vitiis ? An ex inuentione propria, aut disciplina,& traditione recepta ? ibid.n.14. & seq.
An Pœnitentia sit vnius pœnæ inflictiua. ibid.n.8

Actus Pœnitentiæ.

Contritio an sit actus formatus ? dist.14.q.2.n.91
An ad contritionem requiratur duratio ? ibid.n.92
An intensio, & duratio. ibid.n.97.& seq.
An distinguatur specie ab attritione ? ibid. n.115. & seq.
An contritio rectè dicatur meritum de congruo ? dist.15.q.1.n.38
An requiratur distinctus dolor, aut idem explicitus de singulis peccatis ? ibid.n.57
An attritio æstimata, vera tamen, sufficiat ad Sacramentum ? dist.14.q.4.n.54.& seq.
An ad deletionem peccati requiratur actus proprius virtutis pœnitentiæ. dist.16.q.1.n.10

Pœnitentiæ Sacramentum.

Pœnitentiæ Sacramentum quid importat in recto ? dist.14.q.4.n.3.& seq.
An absolutè requirantur verba ? ibid.n.18
Quænam sit forma necessaria Sacramenti ? ibid. n.26
An valeat absolutio per literas data ? ibid.n.37
An Sacramentum fuerit institutum à Christo.ibid. n.40
Vtrùm sit secunda post naufragium tabula ? ibid. n.46
Vtrùm Minister absoluat à reatu culpæ, & pœnæ æternæ. ibid.n.45

De clauibus.

Quot sunt claues, & quænam, & quid designent ? dist.18.q.vnic.n.1. & 19.q.vnic.n.1
Quid clauis scientiæ. ibid.n.5
Quomodo contingat error circa clauem scientiæ. ibid.n.106
Vtrùm requiritur scientia discretionis in confessario, & quanta ? ibid.n.9
Vtrùm claues diuersæ supponant diuersos characteres in Sacerdote. ibid.n.18
An potestas absoluendi conferatur ex vi characteris, & ad quid deseruit approbatio per Ecclesiam. ibid.n.29
Vnde est potestas absoluendi quemlibet in articulo mortis. ibid.n.30
Quibus modis acquiritur iurisdictio huius fori ? ibid.n.37
Vtrùm confessi Religiosis priuilegiatis satisfaciant præcepto. ibid.n.44
Quænam sit approbatio necessaria. ibid.n.47
De clauibus externi fori. ibid.n.58
Vnde habet excommunicatio effectus, quos inducit ? ibid.n.61

De partibus Pœnitentiæ materialibus.

Vtrùm actus pœnitentis sint partes Sacramenti,& quomodo se habeat ad effectum. dist.16.q.1.n.3

Index Quæſtionum.

Abſolutio.

Vide *Pœnitentiæ Sacramentum.*

Confeſſio.

Vtrùm confeſſio ſit neceſſaria? diſt.17.q.vnic.n.3
Vtrùm ſit in præcepto diuino? ibid.n.4
Vtrùm eam abrogauerit Nectarius. ibid.n.6.& 7
Vtrùm habeat neceſſitatem medij. ibid.n.11
Quoſnam comprehendit præceptum diuinum confeſſionis. ibid.n.17
An obliget infideles. ibid.
Confeſſionis materia, & integritas. ibid.n.28
An ſint cõfitendæ circumſtantiæ, & quænam? ibid.
Quot ſunt: ibid.
An numerus peccatorum confitendus. ibid.n.33
Quo tempore obligat præceptum, & quibus circumſtantiis. ibid.n.38.& ſeq.
Quando contritio ſufficit ſine Sacramento? ibid.n.56
An exiſtens in mortali peccato,& recipiens Sacramentum, teneatur ad confeſſionem præmittendam. ibid.n.57
Qualis debeat eſſe confeſſio? ibid.n.65
An propoſitum emendationis debeat eſſe explicitum. ibid.n.67
An ſufficiat generale propoſitum. ibid.n.70
An requiratur votum confeſſionis explicitum in contrito. ibid.n.106

Præceptum Eccleſiaſticum confeſſionis.

Vtrùm Eccleſia potuit præcipere confeſſionem. ibid.n.80
Quos comprehendit præceptum Eccleſiæ. ibid.n.84
Quam materiam? ibid.n.85
An poſſit præcipere confeſſionem venialium. ibid.n.86
Quale peccatum ſit mentiri in confeſſione. ibid.n.88
Quando obligat præceptum Eccleſiaſticum confeſſionis? ibid.n.94
An comprehendat habentem reſeruata. ibid.n.102.
An teneatur quis confiteri per interpretem? ibid.n.119
An confeſſio debeat eſſe ſecreta? ibid.n.122
An abſolui poſſit,qui ſuperueniente Sacerdote obmutuit. ibid.n.135
An liceat confiteri per literas abſenti? ibid.n.137
Cui debeat fieri confeſſio, & quam habet poteſtatem, & à quo? ibid.n.90
An fieri poſſit confeſſio laico. ibid.n.92
An, & quo fructu fieri poſſit confeſſio eorumdem peccatorum. diſt.18. & 19.n.109

Satisfactio latè ſumpta.

Hæc quid ſit? diſt.15.q.1.n.2
An de potentia abſoluta, aut ordinaria purus homo poſſit ſatisfacere condignè pro peccato mortali. ibid.n.7
An peccator poſſit pro ſuo mortali ſatisfacere? ibid.n.26
An ſatisfactio noſtra dependeat à Chriſto? ibid.n.53
An debeat conſiſtere in actibus pœnalibus. ibid.n.54

Satisfactio ſtrictè ſumpta.

Hæc quæ ſit,qualis,& in quibus verſetur. ibid.n.67
An in opere externo conſiſtat in recto? ibid.n.70
An hic actus ſit liber libertate propria, & diſtincta ab ea, quæ eſt interni. ibid.n.81
Satisfactionis proportio ad peccatum in genere, & eius cauſas. ibid.n.86
An ſatisfactio contingat in operibus præcepti. ibid.n.91
An ſatisfactio facta in mortali valeat? ibid.n.107
An exiſtenti in peccato valeat pro pœna debita aliàs peccatis remiſſis? ibid.n.141
An pœna inflicta à Deo, & patienter tolerata valeat ad eundem effectum? ibid.n.152
An pœna temporalis manens poſt peccatum remiſſum ſit ex natura rei,aut diſpoſitione diuina? ibid.n.154
An vnus pro alio ſatisfacere poſſit? ibid.n.158
An imponi poſſit ſatisfactio vni pro altero perſoluenda? ibid.n.159
An ſatisfactio ob finem peccati venialis exhibita valeat? ibid.n.163
An ſatisfactio, & ſatiſpaſſio diſtinguantur? ibid.n.168
Quare medium ſeruari debet in ſatisfactione imponenda, & an poſſit attingi medium iuſtum? diſt.18.& 19.q.vnic.n.67
An teneatur pœnitens acceptare pœnitentiam iniunctam à Sacerdote. ibid.n.82
Vtrùm acceptatam teneatur adimplere. ibid n.104
An pœnitentia in extremis valeat? diſt.20.q.vn.n.2

Pœnitentiæ Miniſter.

Vide *Pœnitentiæ Sacramentum*, verb. *Confeſſio*, & *Satisfactio.*

Pœnitentiæ præceptum.

Vide verb. *Confeſſio.*

Pœnitentiæ materia remota.

Peccatum eſt materia pœnitentiæ,circa quam. diſt.14.q.1.n.3
Peccatum habituale non eſt relatio realis, aut priuatio gratiæ? ibid.n.4
In quo conſiſtit. ibid.n.5
Remittitur per pœnitentiam. ibid.n.40
Non ſine pœna. ibid.n.41
An de potentia abſoluta remitti poſſit ſine actu peccatoris? ibid.n.51
An veniale ſit tale ex genere, & non indulgentia Dei. diſt.21.q.1.n.14
An peccatum veniale puniatur in inferno pœna temporali. ibid.n.23
An pœna temporalis debita peccatis remiſſis ſit æterna in inferno. ibid.n.32
An reatus peccati diſtinguatur à reatu pœnæ. ibid.n.37
Quod eſt medium remittendi veniale? ibid.n.39
An requiratur pœnitentia formalis, aut virtualis. ibid. & ſeq.
Quæ ſatisfactio in ſpecie? ibid.n.45
An remittatur per Sacramentalia, & quomodo? ibid.n.52
An in tranſitu, vel poſt ſeparationem animæ iuſti remittatur? ibid.55

Index Quæſtionum.

Iuſtificatio a peccato.

Vtrùm de potentia abſoluta remitti poſſit mortale, aut originale ſine infuſione gratiæ ? diſt.16. q.2.n.74

Vtrùm remiſſio culpæ, & infuſio gratiæ ſit vna ſimplex mutatio. ibid.n.1

Vtrùm gratia ex natura rei, & Phyſicè repugnet peccato mortali in *eſſe* formæ. ibid.n.34

Vtrùm iuſtitia ſit forma diſtincta à charitate ? ibid. n.59

Qua ratione iuſtificat ? ibid.n.68

Vtrùm opera noſtra ſint ex natura rei meritoria gloriæ, ſecluſa acceptatione Dei ? ibid.n.49

An innitantur operibus Chriſti, eorúmque valori ? ibid.n.53

Vtrùm gratia in nobis ſupponat aliquod debitum ? ibid.n.95

Vtrùm peccatum ſit corruptio naturæ ? ibid.n.96

An remiſſio peccati ſit realis mutatio ? ibid.n.106

Quomodo diuina voluntas ſub oppoſitis rationibus verſetur circa perſonam eandem iuſti, & peccatoris ſine ſucceſſione, aut mutatione. ibid. n.111

Quænam ſit libertas in diuina voluntate? ibid.n.108

Pœnitentiæ ſigillum.

An ſigillum obliget ex lege naturali ? diſt.21. q.2. n.1

An ſit legis diuinæ poſitiuæ ? ibid.n.4

De præcepto eius Eccleſiaſtico. ibid.n.7

An liceat confeſſionem reuelare de licentia pœnitentis ? ibid.n.28

Vtrùm liceat confeſſario vti ſigno indifferenti. ibid.n.39

De perſona complicis.

An liceat perſonam complicis confiteri. diſt. 21. q.2.n.22

De reuiuiſcentia peccatorum, & meriti.

An poſſit eadem numero malitia redire ? diſt. 22. q.vn.n.2

An poſſit redire pœna æterna ? ibid.n.6

An de facto reuiuiſcant peccata in relapſo ? ibid. n.20

An reuiuiſcant merita ? ibid.n.37

De hac reuiuiſcentia, & eius modo fusè. ibid.

An reuiuiſcat gratia antiqua ? ibid.

An reuiuiſcant peccata per circumſtantiam ingratitudinis ? ibid.n.92

Quomodo circumſtantia afficit actum ? ibid.n.102.

An innocens maius beneficium recipiat, quàm reſtitutus per pœnitentiam ? ibid.n.94

De fructibus Pœnitentiæ.

An fundetur ius ad gloriam ex meritis ? diſt. 22. q.vn.n.30

An operibus bonis remiſſis debeatur gloria? ib.n.33

An augmentum gratiæ, & quando datur ? ibid.n.37

De iuſtitia, & iure.

An fuit diuiſio, & proprietas rerum in ſtatu innocentiæ ? diſt.15.q.2.n.3

An præceptum de communi rerum vſu ſit reuocatum in ſtatu lapſæ naturæ ? ibid.n.5

An licuit vſus marrimonij in ſtatu innocentiæ primis parentibus ? ibid.n.18

An diuiſio rerum ſit inducta lege naturæ? ibid.n.21.

An poteſtas ciuilis iure naturæ inducta ſit ? ibid. n.23

Status innocentiæ qualis foret ? ibid.n.24

Quando facta eſt rerum diuiſio ? ibid.n.31

Quid ſit præſcriptio, & vſucapio, & quibus legibus regulantur. ibid.n.33. & ſeqq.

Quid ſit donatio, & eius ſpecies, & iura ? ibid.n.46

Quid commodatio, & eius iura ? ibid.n.53

Quid ſit precarium, & quæ eius iura ? ibid.n.56

Quid ſit cõtractus, & eius ſpecies, & iura? ibid.n.57

Quænam conditiones requirantur ad iuſtam commutationem ? ibid.n.65

Quomodo æqualitas, & medium in commutatione ſpectatur ? ibid.n.70

Quid ſit contractus emptionis, & venditionis, & quæ eius iura ? ibid.n.72

Quinam contractus ad priorem reducuntur. ibid. n.74

Quid emphyteuſis, feudum, liuellus, & quæ iura. ibid.n.76

Quid ſit mutuum, & quænam eius iura ? ibid.n.80

Variæ regulæ commutationum. ibid.n.106

Quid ſit cenſus, eius ſpecies, & iura ? ibid.n.109

Quid ſit cambium, & quæ eius iura ? ibid.n.123

Quid ſit ſocietas, & quæ eius iura ? ibid.n.127

Quid ſint Montes, & quænã eorum iura? ibid.n.129

Alij contractus varij. ibid.n.133

Quid commutatio negotiatiua, & quæ eius iura ? ibid.n.139

Quomodo in tranſlatione contingat iniuſtitia? ibid. n.146

Pœnæ vſuriariorum. ibid.n.151

An vſuraria pecunia tranſeat in dominium vſurarij ? ibid.n.155

Quot modis peccatũ alienum participatur? ib.n.162

Ad quid tenetur fructuans per rem alienã? ib.n.169

Cui debet fieri reſtitutio rei alienæ ? ibid.n.174

Quando fieri debet reſtitutio ? ibid.n.182

An reſtitutio debet fieri rei alienæ, domino, & debitore in eadem neceſſitate extrema laborantibus ? ibid.n.190

Vtrùm adultera teneatur reuelare filiũ ex adulterio conceptum, ne præiudicet legitimo ? ibid.n.199

An impediens beneficium conferendum alteri, teneatur ad reſtitutionem ? ibid.n.203

De iuſtitia in bonis animæ, & vitæ.

An is, qui infert damnum in bonis animæ, teneatur ad reſtitutionem ? diſt.15.q.3.n.1

Ad quid tenetur iniuſtus homicida ? ibid.n.19

Quid requiritur ad iuſtam occiſionem hominis ? ibid.n.33

An liceat occidere adulteram ? ibid.n.54

An retrahens aliquem à Monaſterio, tenetur ad reſtitutionem ? ibid.n.60

De bonis famæ.

Quot modis detrahitur famæ alterius ? diſt.15.q.4. n.2

Ad quid tenetur imponens falſum crimen alteri ? ibid.n.3

Quid tenetur infamans per impoſitionem criminis veri, & occulti ? ibid.n.12

Quid

Index Quæſtionum.

Quid ſentiendum de æquiuocatione? ibid.n.18
Quid operatur infamia iuris? ibid.n.23
Ad quid tenetur negans verum crimen, quod probari non poteſt in iudicio, & an interrogatus à iudice teneatur dicere veritatem? ibid.n.24
Quando excuſatur quis à reſtitutione famæ? ibid. n.36

Extrema Vnctio.

Eius definitio. diſt.23.q.vnic.n.2
Eſſe Sacramentum nouæ legis. ibid.n.3
Subiectum eius capax. ibid.n.14
An potuerit conferri Beatæ Virgini? ibid.n.15
An omnes vnctiones ſint eſſentiales? ibid.n.18
An ſufficiat vna vnctio? ibid.n.21
Quænam eſt materia? ibid.n.34
Quænam forma? ibid.n.40
Quis ſit effectus? ibid.n.45.46.& ſeqq.

Ordo.

Definitio,& acceptio Ordinis. diſt.24. q.vnic.n.4
An Epiſcopatus ſit Ordo diuerſus à Sacerdotio? ibid.n.5.& ſeqq.
An impoſitio manus ſit materia neceſſaria Epiſcopatus. ibid.n.51
De aliis Ordinibus. ibid.n.55.& ſeqq.
An imprimant characterem. ibid.
An Ordines minores imprimant characterem? ibid. n.63
An Ordo ſit Sacramentum? ibid.n.78
De eius miniſtro. ibid.n.86
Quæ ſit forma ordinationis? ibid.n.113
Quænam ſit materia? ibid.n.119
An in Sacerdotio imprimatur duplex character? ibid.n.127
An prima tonſura ſit Ordo? ibid.n.139

De pœnis Canonicis impedientibus Ordinem ſuſcipiendum, vel exercendum.

Quid ſit depoſitio. diſt.25.q.1.n.3
Quid infamia? ibid.n.9
Eius diuiſio. ibid.n.10
Infamia iuris quid ſit, & quomodo tollitur? ibid.
Quid ſit irregularitas? ibid.n.17
An poſſit imponi à iudice? ibid.n.18
Irregularitas ex crimine. ibid.n.24
Irregularitas ex non crimine. ibid.n.29
Irregularitas ex homicidio,& bigamia. ibid.n.35
Pœna excommunicationis. ibid.n.42
A quo tollitur? ibid.n.43
Pœna interdicti. ibid.n.45
Pœna ſuſpenſionis. ibid.n.49
De ſubiecto capaci Ordinis. eadem diſt.q.2.n.1
Non excludi infantes. ibid.
Excludi mulieres. ibid.n.6

De matrimonio.

An matrimonium ſit licitum, & bonum. diſt. 26. q.vnic.n.3.& 4
Quomodo ordinatur actus eius? ibid.
Sola charitas nequit obliquari. ibid.n.16
Tripartitum bonum matrimonij. ibid.n.25
Eſſe à Deo inſtitutũ,non verò à ſola natura.ib.n.28
Præcepta matrimonij. ibid.n.37
Matrimonium, quà Sacramentum eſt. ibid.n.39
Eſſe Sacramentum rectè probari ex loco Pauli. ibid.n.40
An matrimonium fidelis cum infideli ſit Sacramentum? ibid.n.55. & ſeq.
Vtrùm matrimonium infidelium poſt Baptiſmum tranſeat in Sacramentum. ibid.n.57
An *eſſe* Sacramenti ſeparari poſſit à contractu per ſolam intentionem contrahentium? ibid.n.61
An ſufficiat contractus per nutus, & ſigna ad Sacramentum ſine verbis? ibid.n.62
An in non mutis requiruntur verba? ibid.n.66
Quænam ſit materia,& forma Sacramẽti? ibid.n.70
An ſit Sacramentum vnum,& quomodo? ibid.n.75
Quis eſt Miniſter? ibid.n.76
An contrahi poſſet per procuratores? ibid.n.77
Quis eſt effectus matrimonij? ibid.n.80
Triplex acceptio matrimonij,& definitio. ibid.n.82
Obligatio matrimonij. ibid.n.85
Quis eſt finis ſecundarius matrimonij? ibid.n.86

Cauſa efficiens.

De cauſa efficiente matrimonij. diſt.27.q.vnic.n.1
An requiratur conſenſus de præſenti. diſt.28.q.vn. n.1
Quænam ſimultas requiritur in conſenſu? ibid.n.3.
An Deus poſſit inducere vinculum ſine conſenſu? ibid.n.6
An poſſit Eccleſia? ibid.n.15

De impedimento ex metu.

An conſenſus coactus inducat vinculum? diſt. 29. q. vnic. per totum. vbi explicatur quis ſit conſenſus coactus.
An metus leuis impediat? ibid.n.13
Quis metus grauis? ibid.n.15
Quo iure metus irritat matrimonium? ibid.n.27

De impedimento erroris.

An error perſonæ annullet matrimonium. diſt.30. q.1.n.3
An error conditionis annullet,& quis,& quo iure? ibid.n.7
Quid ſi error ſit in meliori, vel æquali conditione? ibid.n.19
Quid faciendum quando alter dicit ſe fictè conſenſiſſe? ibid.n.21.& ſequentibus, vbi agitur de dubio ſpeculatiuo, & practico.
Quid agendum in ficto in eo caſu? ibid.n.26
De conditionibus appoſitis huic contractui. ibid. n.30.& ſequentibus, vbi etiam declaratur capitulum finale de conditionibus adiectis.
Matrimonium Virginis cum Ioſeph. ibid.q.2.n.1
An habuerit priùs votum virginitatis. ibid.n.11. & ſequentibus. & quomodo poterat contrahere eo non obſtante. ibid.
Quæ bona excuſant matrimonium, & de inſolubilitate vinculi. diſt.31.q.vnic.n.2

Inſolubilitas matrimonij.

Finis matrimonij. diſt.31.q.vnic.n.8
Inſolubilitas vinculi. ibid.n.13
Dirimi ratum per profeſſionem in Religione approbata. ibid.n.16
Quo iure? ibid.n.24
Quis fuerit vocatus ex nuptiis. ibid.n.37
A quo fit matrimonium inſolubile? ibid.n.39
An Pontifex poſſet diſpenſare in rato? ibid.n.42
Nõ poteſt illud vniuerſali lege annullare. ibid.n.47

Tempus

Index Quæſtionum.

Tempus conſultandæ Religionis bimeſtre poſt ratum. ibid.
De conditione turpi adiecta. ibid.n.51
An conditio honeſta expreſſa irritet. ibid.n.53

Debitum coniugale.

An ſit ſub præcepto? diſt.32.q.vnic.n.1
Quibus modis perditur? ibid.
An adulterium hoc ius tollat? ibid.n.2
An propria authoritate innocens ſubtrahere poteſt debitum? ibid.& ſeqq.
Quid ſi vterque ſit lapſus? ibid.n.6
An ſola ſuſpicio adulterij ſufficiat? ibid.n.7
An ſtatim poſt ratum exurgat obligatio reddendi debiti? ibid.n.8
Quid fiet ſi coniux in ſæculo manens altero de licentia eius profeſſo, patiatur periculum lapſus? ibid.n.10
Quo iure ſubſiſtant conditiones à Beato Patre noſtro Franciſco recipiendis coniugatis præſcriptæ? ibid.n.13
Quid ſi vnus altero renitente ineat Religionem. ibid.n.19
Quibus caſibus negari poteſt debitum manente integro iure? ibid.n.20
An ſit peccatũ accedere ad menſtruatam? ibid.n.29
Quid dicendum de leprofis quoad vſum matrimonij? ibid.

De polygamia.

An ſit contra ius naturale? diſt.33.q.1.n.1
Qua lege polygamia fuit licita Patribus? ibid.n.17
Quænam æquitas ſpectatur in tali contractu? ibid.
Quomodo eſt contra ius naturæ? ibid.n.18
Non eſſe licitum in lege noua. ibid.n.22
Neque Gentibus, neque Iudæis. ibid.n.23
An ſecũdæ nuptiæ altero mortuo ſint licitæ? ibid.n.25

De bigamia.

An maneat poſt Baptiſmum. ead.diſt.q.2.n.3
Ex qua cauſa manet. ibid.n.5.& 6
Quis poteſt in ea diſpenſare? ibid.n.10
Varia eius genera. ibid.
Quid poſſit circa eam Epiſcopus? ibid.n.14

De libello repudij.

An fuerit licitus Iudæis. ead.diſt.q.3.n.1.& 2
Vtraque pars defenditur, ſed negatiua præfertur. ibid.

De impotentiæ impedimento.

An dirimat matrimonium ſubſequens? diſt.34.q.vn. n.1.& 2
De variis eius generibus. ibid.n.4
An liceat maleficium ſoluere? ibid.n.5
An impotentia reſpectiua dirimat matrimonium quoad alias perſonas. ibid.n.12
Differentiæ inter impotentiam ex maleficio,& natura. ibid.n.19
An matrimonium eunuchorũ ſit validum. ib.n.20
An inter ſenes, & impotentes poſſit ſtare quoad contractum, vel iniri, fusè differitur? ibid.n.23. & ſeqq.

De impedimento criminis.

Quæ crimina inducunt impedimentum? diſt. 35. q.vnic.n.1
An ſolus contractus, aut fides præſtita cum iuramento inducunt impedimentum? ibid.n.2
Coniuncta cum adulterio quid faciunt. ibid.n.3
Quãdo impedit imaginatio mortis. ib.n.11.& ſeqq.
Quid facit promiſſio ſimplex. ibid.n.18

De impedimento ſeruitutis.

Debitum matrimonij,& ſeruitutis qualiter ſe excludant,aut compatiantur. diſt.36.q.1.n.1.& ſeqq.
Dominus concedens licentiam ſeruo contrahendi ad quid tenetur. ibid.n.10
An vxor libera teneatur ſequi ſeruum venditum in longinquas partes. ibid.n.14
An poſſit ſeruus inuito domino contrahere matrimonium. ibid.n.15.& ſeqq.
An ſeruus cum ancilla contrahens poſſit vendi in partes remotas. ibid.n.19
An poſſit maritus ſe vendere in ſeruum inuita vxore. ibid.n.21
An pueri impuberes ſint inhabiles ad matrimonium iure diuino? ead.diſt.q.2.n.5.& ſeqq.
An poſſunt contrahere ſponſalia? ibid.n.11
De tempore pubertatis. ibid.n.13

De impedimento Ordinis.

An Ordo ſacer impediat matrimonium. diſt. 37 q.vnic.n.1. & ſeqq.
Quo iure, diuino, an humano. ibid.n.4

De impedimento voti.

Diſtinctio voti. d.38.q.vnic.n.1
Votum ſimplex impedit, non dirimit. ibid.n.4
Votum ſolemne irritat. ibid.n.5
An ex hoc voto transferatur ius aliquod dominatiuum in Prælatum. ibid.fusè,n 8.& ſeqq.
Diſtinctio ſimplicis, & ſolemnis. ibid.n.24.& 26
Congruitas cur ſimplex non irritet. ibid.n.6
In quo conſtituitur ſolemnitas voti. ibid.n.24.& 43

De impedimento diſparitatis cultus.

An bonum fidei,& prolis poteſt cõſiſtere in matrimonio fidelis cum infideli. d.39.q.vn.n.1.& ſeqq.
Quomodo poſſit conſeruari hic contractus inter infideles validus,aut licitus, quando ignorant legem. ibid.n.7
An fuerint matrimonia infidelium rata? ibid.n.12
An poſſit eſſe validum fidelis cum infideli? ibid.n.14
Quo iure irritat? ibid.& ſequentibus latè.

De impedimento cognationis.

Conſanguinitatis varia deſcriptio. diſt.40. q. vnic. n.2.& ſeqq.
Regulæ obſeruandæ. ibid.n.4
In omni lege aliqua propinquitas impediebat matrimonium. ibid.n.5
Linea recta inter aſcendentes, & deſcendentes hoc continebat impedimentum. ibid.n.3
An etiam linea tranſuerſalis poſt multiplicatos homines quoad aliquos gradus contineret impedimentum. ibid.n.22.& ſeqq.fusè tractatur.

De impedimento affinitatis.

De affinitate, & eius gradibus quale impedimentum, & quo iure ſtatuat, & in quibus gradibus. diſt.41.q.vnic.per totum.

De impedimento cognationis ſpiritualis.

Hæc cognatio ex quibus oritur, & inter quos, & quis eius effectus. diſt.42.q.vnic.in 1.p.quæſtionis,in ſecunda verò continetur recapitulatio celebris omnium impedimentorum.

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ.

Ex Geneſi.

CAP.I.V.16. *T ſub viri poteſtate eris.* 570.4.571.7

28. *Creſcite & multiplicamini.* 154.18.155.18.575.3.579.12.& 13.599.18.739.39

31. *Viditque Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valdè bona.* 261.36

2.23. *Hoc nunc os ex oſſibus meis.* 574.1. 599.18.600.20

24. *Relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ.* 800.1.802.4. *in text.& 5. in com.*

ibid. Erunt duo in carne vna. 576.6.582.26. 584.29.674.17.677.29.702.1.705.6.170.22

ibid. Quamobrem relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ. 574.1. 599.18. 600. 20. 626. 30. 677. 29. 763.25.718.1. *in text.*737.31

3. 9. *Adam vbi es.* 297.5

12. *Mulier, quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi de ligno.* *ibid.*

16. *Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos.* 599.18

4.19. *Lamech accepit vxores duas.* 702.1

6. 2. *Videtes filij Dei filias hominũ,*&c.159.31

6. *Pœnitet me feciſſe hominem.* 111.24

9. 5. *Sanguinem hominis exquiram de manu beſtiarum.* 222.40

27.33. *Benedixique ei, & erit benedictus.* 634.1.642.7

30.23. *Abſtulit Deus opprobrium meum.*652.3

Ex Exodo.

20. 2. *Ego ſum Dominus Deus tuus.* 431.4

8. *Memento vt diem Sabbati ſanctifices.* 333.30

21.18. *Si percuſſerit alter proximũ ſuum.*210.2

22.16. *Qui ſeduxit virginem, & dormit cum ea, dotabit eam.* *ibid.*

ibid. Si quis ſeduxerit virginem, necdum deſponſatam, dormieritque cum ea, dotabit eam. 622.19

Ex Deuteronomio.

6. 4. *Audi Iſraël, Dominus Deus noſter vnus eſt.* 333. *in text.*

5. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* 580.17

16.20. *Iuſtè quod iuſtum eſt exequeris.* 237.5. 442.19

24. 1. *Si acceperit homo vxorem, & habuerit eam,*&c. 718.1.*in text.*722.8

25. 3. *Iuxta menſuram delicti erit & plagarum modus.* 103.2.419.27

Ex Ioſue.

22.17. *Et vſque in præſentem diem macula huius ſceleris in vobis permanet.* 10.5

Ex I. Regum.

16. 7. *Homo videt ea, quæ parent, Deus autem intuetur cor.* 237.6

Ex III. Regum.

17.18. *Quid mihi,& tibi eſt vir Dei?* 458.20

21.27. *Scidit veſtimenta ſua, operuit cilicio carnem ſuam.* 144.144

*ibid.*29.*Nónne vidiſti humiliatum Achab coram me?* *ibid.*

Ex Tobia.

4. 18. *Panem tuum, & vinum tuum ſuper ſepulturam iuſti conſtitue.*410.1.*in text.*

12. 8. *Bona eſt oratio cum ieiunio, & eleemoſyna.* 129.88

Ex Iudith.

8. 22. *Abraham amicus Dei factus eſt.* 79.26

Ex Pſalmis.

13. 8. *Contritio,& infelicitas in vijs eorum.*62.115

24.11. *Vniuerſæ viæ Domini miſericordia, & veritas.* 116.51

31. 1. *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates.* 9.6.457.6.458.21

6. *Dixi, confitebor aduerſum me iuſtitiam meam.* 81.1.296.1.353.2.336.106.332.30

37. 6. *Putruerunt, & corruptæ ſunt cicatrices meæ.* 486.107

19. *Quoniam iniquitatem meam annunciabo.* 301.3

44.16. *Adducẽtur Regi virgines poſt eã.* 657.20

50. 8. *Aſperges me hyſſopo, & mundabor?* 57 97

18. *Cor contritum, & humiliatum.* 62.115

68.14. *Et poſui veſtimentum meum cilicium.* 125.78

78. 8. *Ne memineris iniquitatum noſtrarum antiquarum.* 486.107

83 12.

Index locorum S. Scripturæ.

83.12. *Miſericordiam , & veritatem diligit Deus.* 116.51
84.11. *Miſericordia , & veritas obuiauerunt ſibi.* ibid.
87.11. *Nunquid medici ſuſcitabunt , aut confitebuntur tibi ?* 81.1
90.15. *Clamabit ad me,& ego exaudiã.*129.87
98. 7. *Inuocabant Dominum, & ipſe exaudiebat eos.* ibid.
101.3. *Quacumque die inuocauero te , exaudi me.* ibid.
10. *Panem ſicut cinerẽ manducabam.*125.78
105.6. *Peccauimus, iniuſtè egimus.* 298.6
108.14. *In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conſpectu eius.* 486.107
118.61. *Funes peccatorum circumplexi ſunt me.* 95.51
121. *Feci iudicium,& iuſtitiam.* 357.4
132.1. *Ecce quàm bonum , & quàm iucundum habitare fratres in vnum.* 151.3
138.17. *Nimis honorati ſunt amici tui Deus.* 79.26
144.9. *Miſerationes eius ſuper omnia opera eius.* 420.30

Ex Prouerbiis.

6.30. *Non grandis eſt culpa cùm quis furatus fuerit.* 220.9.226.52
32. *Qui autem adulter eſt propter cordis inopiam.* 226.52
8.15. *Per me Reges regnant.* 221.33
11.13. *Qui ambulat fraudulenter,reuelat arcana.* 433.9
16.6. *Miſericordia , & veritate redimitur peccatum.* 129.87
18.17. *Iuſtus prior eſt accuſator ſui.* 297.5
22.1. *Melius eſt nomen bonum , quàm diuitiæ multæ.*207.201.229.1.*in text.*433.8

Ex Canticis Canticorum.

2. 4. *Ordinauit in me charitatem.* 150.2

Ex libro Sapientiæ.

5.16. *Iuſti autem in perpetuũ viuent.* 462.30
7.13. *Et honeſtatem illius non abſcondo.* 157.25
11.17. *Per quæ quis peccat , per hæc & torquetur.* 129.88

Ex Eccleſiaſtico.

15.14. *Reliquit hominem in manu conſilij ſui.* 315.43
16.15. *Miſericordia facit vnicuique locum ſecundùm meritum operum ſuorum.*462.30
17. 5. *Et diſciplina intellectus repleuit illos.* 584.32
27. *Viuus & ſanus confiteberis.* 402.1
18.22. *Ne verearis vſque ad mortem iuſtificari.* 259.25
19. 4. *Qui citò credit , leuis eſt corde.* 230.3. 580.17
41.15. *Curam habe de bono nomine ; hoc enim magis permanebit tibi.* 433.8

Ex Iſaia.

7.14. *Ecce virgo concipiet,& pariet filiũ.*652.3
19.18. *In die illa erunt quinque ciuitates in terra Ægypti.* 525.41
42. 3. *Calamum quaſſatũ non conteret.*389.85
52.2. *Solue vincula colli tui,captiua filia Sion.* 95.51
58. 4. *Ecce ad lites , & contentiones ieiunatis.* 142.134
64. 4. *A ſæculo non audierunt , neque auribus perceperunt.* 411.3
65.18. *Sed gaudebitis,& exultabitis in ſempiternum.* ibid.

Ex Ieremia.

3.22. *Conuertimini filij reuertentes, & ſanabo auerſiones veſtras.* 19.40
6.26. *Luctum vnigeniti fac tibi , planctum amarum.* 57.97

Ex Ezechiele.

18. 6. *Qui ad menſtruatam non acceſſerit , & vxorem proximi ſui non violauerit.* 696.24
8. *Ad vſuram non accommodabis.* 190.26
21. *Si impius egerit pœnitentiam , omnium iniquitatum eius non recordabor.* 6.2. 424.42
ibid. *Quotieſcumque ingemuerit peccator,&c.* 19.40.296.1
27. *Qui pœnitentiã egerit,aut conuerſus fuerit,viuificabit animã ſuã.*43.41.405.2
31. *Proijcite à vobis omnes iniquitates veſtras.* 322.67
33.12. *Quacumque hora ingemuerit peccator,* &c. 42.13.& 39.296.1.402.2

Ex Daniele.

4.24. *Peccata tua eleemoſynis redime.* 129.87

Ex Oſea.

9.14. *Da eis vuluam ſine liberis.* 652.3

Ex Ioële.

2.12. *Conuertimini ad me in toto corde veſtro.* 57.97.118.55.143.139.424.40
13. *Scindite corda veſtra.* 72.1.*in text.*

Ex Nahum.

1. 7. *Bonus Dominus,& confortans in die tribulationis.* 458.22
9. *Non iudicabit Dominus bis in idipſum.* 457.6.458.21
ibid. *Non conſurget duplex tribulatio.*458.22
10. *Quia ſicut ſpinæ ſe inuicem complectuntur,ſic conuiuium eorum pariter potentium conſumetur.* 458.21
12. *Afflixi te,& non affligam vltra.* ibid.22

Ex Zacharia.

1. 4. *Conuertimini ad me, & conuertar ad vos.* 19.40.21.42.113.35

Index locorum S. Scripturæ.

8. 16. *Loquimini veritatem vnuſquiſque cum proximo ſuo.* 433.10

Ex Malachia.

2. 16. *Cùm odio habueris vxorem, dimitte eam, dicit Dominus Deus Iſraël.* 718.1.*in text.*

Ex II. Machabæorum.

12.46. *Sancta eſt cogitatio pro defunctis orare.* 410.1.*in text.*

Ex Matthæo.

1. 1. *Liber generationis Ieſu Chriſti, filij Dauid.* 662.38

3. *Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundùm carnem.* 662.37

18. *Cùm eſſet deſponſata mater eius Maria.* 651.1.& 652.2.653.7

ibid. *Antequam conuenirent, inuenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto.* 660. 29.652.4.654.10

20. *Ioſeph fili Dauid noli timere accipere Mariam coniugem tuam.* 653.7.654. 5.662.37

3. 2. *Agite pœnitentiam.* 6.2.301.2.& 5. 304.14

8. *Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ.* 118.55.125.77.245.22

5. 12. *Quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis.* 462.30

31. *Quicumque dimiſerit vxorem ſuam, det ei libellum repudij.* 722.7.724.16. 725.19

7. 12. *Omnia ergo quæcumque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis.* 435. 8.434.3

9. 13. *Non enim veni vocare iuſtos, ſed peccatores.* 19.40

10.22. *Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.* 428.56

41. *Qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet.* 462.30

12.20. *Arundinem quaſſatam non confringet.* 128.14

32. *Qui peccauerit in Spiritum ſanctum non dimittetur ei,*&c.410.1.*in text.* 429. 60

13.43. *Tunc fulgebunt iuſti in Regno cœlorum.* 411.3

53. *Et factum eſt, cùm conſummaſſet Ieſus iſtas parabolas, exijt inde.* 656.14

15.26. *Non eſt bonum panem filiorum mittere canibus.* 112.28

16.19. *Quodcumque ligaueris ſuper terrã.* 81.2

ibid. *Quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis.* 434.11

ibid. *Tibi dabo claues Regni cœlorum.* 364.10. 379.20.381.21.81.1.299.11.357.2

18.18. *Quæcumque alligaueritis ſuper terram erunt ligata & in cœlo.* 83.4.380.62

ibid. *Amen dico vobis, quæcumque alligaueritis ſuper terram,*&c. 301.5

22. *Vſque ſeptuagies ſepties.* 19.40

34. *Tradidit eum tortoribus donec redderet vniuerſum debitum.* 484.20

35. *Sic & Pater meus cæleſtis faciet vobis.* 458.20

19.4. *Non legiſtis, quia qui fecit hominem ab initio, maſculum & fœminam fecit eos.* 584.29.575.1

5. *Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ.* 584. 29.588.40

ibid. *Et erunt duo in carne vna.* 576.6

6. *Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet.* 584.30.587.13.613.7.614.15. 676.26.677.30.719.1.& 3.722.6. 723.13.725.20

7. *Quid ergo Moyſes mandauit dare libellum repudij,& dimittere?* 718.3.725. 21

8. *Quoniam Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit dimittere vxores veſtras.* 718.3.721.7.722.6.723.13

9. *Dico autem vobis, quia quicumque dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur.* 718. 3.722.6.723.13.725.19

10. *Dicunt ei diſcipuli eius, ſi ita eſt cauſa hominis cum vxore, non expedit nubere.* 722.6

11. *Non omnes capiunt verbum iſtud.* 779.4

12. *Sunt eunuchi, qui ſe caſtrauerunt propter Regnum cœlorum.* 672.8

17. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* 296.1.324.72

20.8. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* 265.50

13. *Nonne ex denario conuenisti mecum?* 265.50

25.29. *Omni enim habenti dabitur, & abundabit.* 466.44

34. *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis Regnum.* 467.50

26.52. *Omnis qui gladio occidit, gladio peribit.* 215.6

Ex Marco.

10. 9. *Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet.* 719.1.*in text.*& 3.722.6.723. 13.725.20

Ex Luca.

1. 4. *Aſcendit autem Ioſephus in Bethleem cum Maria deſpõſata ſibi vxore.* 653.7

27. *Ad Virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Ioſeph.* 653.7

34. *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco.* 654.4.658.20

2. 4. *Eo quòd eſſet de domo, & familia Dauid.* 651.1

Index locorum S. Scripturæ.

5. 32. *Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores.* 143.143
6. 31. *Et prout vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis.* 433.8
35. *Mutuum date, nihil inde ſperantes.* 190. 26
36. *Eſtote miſericordes, ſicut,&c.* 6.1
37. *Dimittite, & dimittemini.* 426.49
7. 37. *Erat mulier in ciuitate peccatrix.* 10.5
43. *Æſtimo quod is, cui plus donauit. Rectè iudicaſti.* 479.16.481.95
47. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.* 27.62.43.41
48. *Dimittuntur ei peccata multa.* 268.61
11.41. *Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis.* 129.87
12.35. *Sint lumbi veſtri præcincti.* 489.4
13. 3. *Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis.* 6.2.304.14.316.46.324.72
16.18. *Omnis qui dimittit vxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur.* 725.19
18. 1. *Oportet ſemper orare, & non deficere.* 316. 45
22.19. *Hoc facite in meam commemorationem.* 364.9.365.18

Ex Ioanne.

5. 22. *Pater non iudicat quemquam.* 301.5
7. 41. *Nunquid à Galilæa venit Chriſtus.* 662. 38
42. *Nonne Scriptura dicit, quia ex ſemine Dauid venit Chriſtus.* 662.38
46. *Nunquam ſic loquutus eſt homo, ſicut hic.* 226.54
8. 10. *Nemo te condemnauit mulier.* 220. 9. 227.54
Mulier vbi ſunt, qui te cauſabant? ibid.
14.23. *Qui diliget me, ſermones meos ſeruat.* 58.101
15. 5. *Sine me nihil poteſtis facere.* 51.74
13. *Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* 28.65.590.45
20.21. *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos.* 532.79
22. *Accipite Spiritum ſanctum.* 301.5. 520. 15.532.79.332.28
23. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* 19.40.81.2. 300.12. 352.1.357.2. 358.6.364.9.368. *per totum.* 434.11
30. *Multa quidem, & alia ſigna fecit Ieſus.* 305.17

Ex Actibus Apoſtolorum.

1. 5. *Ioannes quidem baptizauit aqua.* 91.44
13. 3. *Tunc ieiunantes, & orantes, imponentéſque eis manus, dimiſerunt eos.* 519. 53
14.22. *Et cùm conſtituiſſent illis per ſingulas Eccleſias Presbyteros.* 519.14
25. *Et inde nauigauerunt Antiochiam; vnde erant traditi gratiæ Dei in opus, quod compleuerunt.* 519.15
26. *Cùm autem veniſſent, & congregaſſent Eccleſiam.* 520.15
20.28. *Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* 330.90

Ad Romanos.

2. 3. *Non ſolùm qui talia agunt, ſed qui conſentiunt facientibus.* 193.30
6. *Qui reddit vnicuique ſecundùm opera eius.* 462.30
4. 4. *Ei autem qui operatur, merces non imputatur ſecundùm gratiam.* 462.30
5. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris.* 264.44
8. *Cùm adhuc peccatores eſſemus:* 10.5
6. 23. *Stipendium peccati mors, gratia autem Dei vita æterna.* 465.40
7. 2. *Nam quæ ſub viro eſt mulier, viuente viro alligata eſt legi.* 725.22
3. *Igitur viuente viro vocabitur adultera, ſi fuerit ſub alio viro.* 725.22
8. 1. *Nihil ergo nunc damnationis eſt iis, qui ſunt in Chriſto.* 258.24
15. *Non enim accepiſtis Spiritum ſeruitutis in timore.* 52.79
17. *Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti.* 112.28
29. *Cõformes fieri imaginis Filij ſui.* 276.91
14. 4. *Tu quis es, qui iudicas alienum?* 357.4

Ex I. ad Corinthios.

1. 30. *Qui factus eſt nobis iuſtitia, ſanctificatio,&c.* 114.39
3. 7. *Quid habes quod non accepiſti.* 105.5
11. *Fundamentum enim aliud nemo poteſt ponere.* 88.26.412.7
15. *Ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem.* 410.1. *in text.* & 2.412.8
4. 4. *Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum.* 259.25
7. *Quis enim te diſcernit? Quid habes, quod non accepiſti?* 51.74
5. 1. *Omnino auditur inter vos fornicatio.* 378.17
11. *Si is, qui frater nominatur, eſt fornicator.* 378.17
12. *Quid enim mihi de iis, qui foris ſunt, iudicare?* 299.10
6. 11. *Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis.* 260.31
7. 2. *Propter fornicationem autem vnuſquiſque ſuam vxorem habeat.* 601.88
ibid. Vnuſquiſque ſuam vxorem habeat. 576. 7.582.26
3. *Vxori vir debitum reddat, & vxor viro.* 579.13

Index locorum S. Scripturæ.

4. *Mulier ſui corporis poteſtatem non habet.* 709.19
ibid. *Vir poteſtatem ſui corporis non habet.* 762.21.688.1
5. *Nolite fraudare inuicem, niſi fortè ex conſenſu ad tempus.* 688.1
ibid. *Et iterum reuertimini in idipſum.* 601.88
6. *Hoc autem ſecundùm indulgentiam dico, non ſecundùm imperium.* 600.20
9. *Meliùs eſt nubere quàm vri.* 670.6
10. *His autem qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio, non ego ſed Dominus.* 725.22
12. *Si quis frater habet vxorem infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam.* 795.1.795.5.796.16
14. *Sanctificatus eſt enim vir infidelis per mulierem fidelem.* 795.6
15. *Quòd ſi infidelis diſcedit, diſcedat.* 794.13
21. *Seruus vocatus es, non tibi ſit curæ.* 756.4
32. *Qui autem cum vxore eſt, ſollicitus eſt quæ ſunt mundi.* 591.52
39. *Quòd ſi dormierit vir eius, liberata eſt, cui vult nubat.* 671.6.797.21
8. 13. *Si eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum.* 230.3
11. 6. *Turpe eſt mulieri tonderi.* 568.2
31. *Si nos ipſos iudicaremus, non vtique iudicaremur.* 116.51
32. *Dum iudicamur autem à Domino corripimur.* 459.23
13. 3. *Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* 27.61.63.119
4. *Charitas non agit perperam, non inflatur.* 580.16
ibid. *Charitas patiens eſt, benigna eſt.* 54.89.63.119
14.34. *Mulieres in Eccleſiis taceant.* 571.7
35. *Si quid autem volunt diſcere, domi viros ſuos interrogent.* *ibid.*
15.58. *Abundantes in omni opere bono.* 468.54

Ex II. ad Corinthios.

3. 5. *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis.* 51.74
6. 14. *Nolite iugum ducere cum infidelibus.* 791.1.797.21

Ad Galatas.

1. 9. *Si quis vobis euangelizauerit.* 378.17
3. 4. *Tanta paſſi eſtis ſine cauſa, ſine tamen cauſa,* &c. 468.54
28. *In Chriſto Ieſu non eſt ſeruus, neque liber.* 568.1
5. 15. *In Chriſto enim Ieſu, neque circumciſio aliquid valet, neque præputium.* 63.119

Ad Epheſios.

1. 3. *Benedixit nos omni benedictione in cœleſtibus in Chriſto.* 465.40
4. *Elegit nos in ipſo, vt eſſemus ſancti.* 268.61
2. 10. *Ipſius enim factura ſumus.* 51.74
5. 25. *Viri diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus Eccleſiam.* 589.45.590.45
28. *Qui ſuam vxorem diligit, ſeipſum diligit.* 590.45
29. *Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit.* *ibid.*
32. *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico,* &c. 677.30.586.12.589.42
6. 1. *Filij obedite parentibus veſtris.* 625.12

Ad Philippenſes.

2. 8. *Factus obediens vſque ad mortem.* 131.98
13. *Deus eſt enim qui operatur in vobis velle, & perficere.* 51.74

Ad Coloſſenſes.

3. 2. *Mortui enim eſtis, & vita veſtra eſt abſcondita cum Chriſto in Deo.* 676.24

Ex II. ad Theſſalonicenſes.

3. 6. *Denunciamus vobis fratres in nomine Domini.* 378.17

Ex I. ad Timotheum.

1. 19. *Quidam repetentes circa fidem naufragauerunt.* 378.17
2. 4. *Deus vult omnes ſaluos fieri.* 53.82
11. *Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubiectione.* 571.6
12. *Docere autem mulierem non permitto.* 570.4
13. *Adam enim primus formatus eſt, deinde Eua.* 571.6
15. *Saluabitur autem per filiorum generationem.* 590.50
3. 2. *Oportet Epiſcopum vnius eſſe vxoris virum.* 710.22.768.1
11. *Mulieres etiam pudicas, non detrahentes, fideles in omnibus.* 572.10
4. 14. *Noli negligere gratiam, quæ data eſt tibi per Prophetiam, cum impoſitione manuum Presbyterij.* 518.10
5. 11. *Cùm enim luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt.* 779.4
ibid. *Quia primam fidem irritã fecerunt.* 779.7
12. *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* 661.35

Ex II. ad Timotheum.

1. 6. *Vt reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.* 518.10

Index locorum S. Scripturæ.

2. 3. *Erunt homines ſeipſos amantes.* 378.18
4. 8. *Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ.*462.30

Ad Titum.

1. 5. *Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea, quæ deſunt, corrigas.* 524.41
3. 10. *Hæreticum hominem poſt vnam, & ſecundam correptionem deuita.* 378.18

Ad Hebræos.

5. 4. *Nec quiſquam ſibi ſumit honorem, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.* 532. 80
6. 4. *Impoſsibile eſt eos, qui ſemel illuminati ſunt, & poſteà lapſi ſunt, renouari ad pœnitentiam.* 91.41
9. *Confidimus autem de vobis dilectiſsimi meliora ſaluti.* 468.52
10. *Non enim iniuſtus eſt Deus, vt obliuiſcatur operis veſtri.* 462.30
7. 13. *In quo enim hæc dicuntur, de alia tribu eſt, de qua nullus altari præſtò erat.* 662.37
14. *Manifeſtum eſt enim quòd ex Iuda ortus ſit Dominus noſter.* *ibid.*38
13.16. *Talibus enim hoſtijs promeretur Deus.* 462.30

Ex epiſtola B. Iacobi Apoſtoli.

1. 16. *Nolite itaque fratres chariſsimi, errare, omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt.* 491.6
26. *Si quis autem putat ſe Religioſum eſſe, non refrænans linguam ſuam,* &c. *ibid.*
2. 10. *Qui offendit in vno; factus eſt omnium reus.* 451.1.484.21.486.108
13. *Miſericordia ſuperexaltat iudicium.* 420. 30
ibid. *Iudicium ſine miſericordia illi, qui non fecit miſericordiam.* 486.107.491.6
24. *Ex operibus iuſtificatur homo.* 259.25
3. 2. *In multis enim offendimus omnes.* 504. 70
ibid. *Qui non offendit in verbo, hic perfectus eſt vir.* 230.3.232.9.490.4
4. 6. *Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.* 491.6
5. 14. *Infirmatur quis in vobis, inducat Preſbyteros.* 304.16.488.1.490.5.496.5
ibid. *Vngentes eum oleo in nomine Domini.* 496.6
15. *Et oratio fidei ſaluabit infirmũ.* 494.26
ibid. *Et ſi in peccatis ſit, remittentur ei.* 489. 2.504.70
16. *Confitemini ergo alterutrum peccata veſtra.*72.1. *in text.* 296.2.301.5.304. 14.305.16

Ex I. Petri.

4. 8. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* 27.62

Ex II. Petri.

1. 4. *Fugientes eius, quæ in mundo eſt, concupiſcentiæ corruptionem.* 276.94
ibid. *Per quem maxima, & precioſa nobis promiſſa ſunt.* *ibid.*
10. *Quapropter fratres ſatagite, vt per bona opera,* &c. 276.44

Ex I. Ioannis.

1. 8. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus,* &c. 305. 16. 368. *per totum.* 424.42.425.44.504.70.51.75
9. *Si confiteamur peccata noſtra: fidelis eſt, & iuſtus vt remittat nobis.* 424.42
2. 1. *Sed & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem.* 19.40
3. 1. *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater.* 268.61
9. *Qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit.* 580.18
4. 7. *Omnis qui diligit, ex Deo natus eſt.* 268. 61
10. *Non quaſi nos dilexerimus Deum, ſed quoniam ipſe prior dilexit nos.* 44.46

Ex Apocalypſi.

2. 4. *Memor eſto itaque vnde excideris, & age pœnitentiam.* 19.40
3. 7. *Claudit, & nemo aperit.* 356.1
7. 16. *Non eſurient, neque ſitient amplius.* 411.3
14. 4. *Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati.* 591.53
15.15. *Iam non dicam vos ſeruos.* 79.26
18. 7. *Quantum glorificauit ſe, & in delitijs fuit, tantum date illi tormentum, & luctum.* 103.2.419.27
20.22. *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata,* &c. 91.41.83.4.299. 11.364.9
22.11. *Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc.* 464. 37.259.27

APPROBATIO.

EX commiſſione Reuerendiſſ. Patris Magiſtri ſacri Palatij diligenter perlegi ſecundam partem Commentarij in IV. Sententiarum SCOTI, admodum Reuerendi Patris, Fratris ANTONII HIQVÆI *à diſt.* 14. *vſque ad* 42. incluſiuè, & nihil in illo reperi, quod ſanæ doctrinæ, & bonis moribus aduerſetur; ſed magnâ eruditione, & claritate mentem Doctoris Subtilis explicat, & ideò illud typis mandari poſſe iudico, & vtiliſſimum fore cenſeo. Romæ die 21. Iulij 1637.

Ego D. THOMAS DE AFFLICTIS, *Clericus Regularis, ſacræ Theologiæ Profeſſor, affirmo vt ſuprà*, &c.

Imprimatur.

Fr. NICOLAVS RICCARDIVS, S. Palatij Apoſtolici Magiſter, &c.

CENSVRA ORDINIS.

NOs infraſcripti ex commiſſione Reuerendiſſ. Patris, Fr. IOANNIS BAPTISTÆ A CAMPANEA, totius Ordinis Minorum Miniſtri Generalis, Tomum ſecundum Commentariorum R. P. Fr. ANTONII HIQVÆI, eiuſdem Ordinis Lectoris emeriti, ſupra IV. Sententiarum Doctoris Subtilis, attentè legimus ac examinauimus, cúmque in eo non ſolùm nihil reperiamus, quod fidei, aut bonis moribus vlla ratione aduerſetur, ſed etiam eiuſdem Doctoris doctrina & Metaphyſicis rationibus, & ſacræ Scripturæ ac ſanctorum Patrum auctoritatibus explicetur, ac defendatur, dignum iudicamus, qui non in Scotiſtarum tantùm, ſed aliarum etiam ſcholarum vtilitatem prælo mandetur. Datum Romæ in Collegio S. Iſidori Fr. Minorum Hibernorum Regularis Obſeruantiæ, 8. Martij 1637.

Fr. IOANNES PONCE, S. Theologiæ Lector.

Fr. THADÆVS DALÆVS, S. Theologiæ Lector.

R. P. F.

R. P. F.

IOANNIS DVNS SCOTI,

DOCTORIS SVBTILIS,

ORDINIS MINORVM,

IN LIB. IV. SENTENTIARVM QVÆSTIONVM

PARS ALTERA.

Cum Commentario R. P. F. ANTONII HIQVÆI.

DISTINCTIO XIV.

De Pœnitentia in generali.

A POST hæc de Pœnitentia agendum eſt. Pœnitentia longè poſitis à Deo neceſſaria eſt, vt appropinquent. [Eſt enim, vt ait Hieronym. ſecunda tabula poſt naufragium;] quia ſi quis veſtem innocentiæ in Baptiſmo perceptam peccando corruperit, pœnitentiæ remedio reparare poteſt. Prima tabula eſt Baptiſmus, vbi deponitur vetus homo, & induitur nouus. Secunda, Pœnitentia, quâ poſt lapſum reſurgimus, dum vetuſtas reuerſa repellitur, & nouitas perdita reſumitur. Poſt Baptiſmum prolapſi per Pœnitentiam renouari valent, ſed non per Baptiſmum. Licet homini ſæpiùs pœnitere, ſed non baptizari. Baptiſmus tantùm eſt ſacramentum: ſed Pœnitentia dicitur, & ſacramentum, & virtus mentis. Eſt enim pœnitentia interior, & eſt exterior. Exterior ſacramentum eſt: interior, virtus mentis eſt: & vtraque cauſa ſalutis eſt, & iuſtificationis. Vtrùm verò omnis exterior pœnitentia ſit ſacramentum, vel ſi non omnis, quæ hoc nomine cenſenda ſit, conſequenter inueſtigabimus. A Pœnitentia cœpit Ioannis prædicatio, dicentis, Pœnitentiam agite: appropinquauit enim regnum cœlorum. Quod autem præco docuit, illud poſt Veritas prædicauit, exordium ſumens ſermonis à pœnitentia. *Pœnitentia* dicitur à *puniendo*, quâ quis punit illicita, quæ commiſit. Pœnitentiæ virtus timore concipitur.

Commentario ad 3. c. Eſaiæ poſt med. eiuſdem tom. 5. & tom. 1. epiſt. de virginitate ſeruãda, ante med. eiuſdem.

Matth. 3. a
Marc. 1. a
Lucæ 3. a
Matth. 4. c

Eſai.26.c. iuxta 70. tur. Vnde Eſa.A timore tuo Domine concepimus,& peperimus ſpiritum ſalu-
In ſermon. quadrag. tis.[Eſt autem pœnitentia,vt ait Ambroſ.mala præterita plangere,& plangen-
Homil.24. ſuper Luc. da iterum non committere] Item Greg. [Pœnitere eſt anteacta peccata defle-
15.& Aug. ſerm.11. Ad fratres in eremo. re, & flenda non committere. Nam qui ſic alia deplorat, vt alia tamen com-
mittat,adhuc pœnitentiam agere aut ignorat,aut diſſimulat.Quid enim pro-
deſt ſi peccata luxuriæ quis defleat, & adhuc auaritiæ æſtibus anhelat?] His
verbis quidam vehementiùs inhærentes, contendunt verè pœnitentem vltrà
non poſſe peccare damnabiliter:& ſi grauiter peccauerit,veram non præceſſiſ-
*In lib. 2. de ſummo bono c.16.& hab. de pœ. diſt. 3.c.*Itriſor. *2.Pet.2.d. Eſaiæ 1.e. In lib. ſynonymorum part.48.& vlt. & de pœn. diſt.3. c.* Inanis. *In Paſtor. admonitione 31. & de pœnit. diſt.3.* Qui admiſſa. *Lib. 2. de pœnit.c.10. in tom.1. Super epiſt. ad Cor. circa illud 2. Cor. 2.* ne fortè abũdantior. *Super Pſal. 118.ſer.22. paulo poſt princ.* *Quid ſit pœnitentia.*
ſe pœnitentiam.Quod etiam aliis muniunt teſtimoniis.Ait enim Iſidor.[Irri-
ſor eſt & non pœnitens,qui adhuc agit,quod pœnitet. Nec videtur Deum po-
ſcere ſubditus,ſed ſubſannare ſuperbus. Canis reuerſus ad vomitum,& pœni-
tens ad peccatum. Multi lacrymas indeſinenter fundunt,& peccare non deſi-
nunt. Quoſdam accipere lacrymas ad pœnitentiam cerno,& affectum pœni-
tentiæ non habere: quia inconſtantia mentis nunc recordatione peccati la-
crymas fundunt, nunc reuiuiſcente vſu, ea quæ fleuerunt iterando commit-
tunt.Eſaias de peccatoribus dicit,Lauamini,mundi eſtote.Lauatur & mundus
eſt,qui & præterita plangit, & flenda iterum non committit. Lauatur, & non
eſt mundus qui plangit quæ geſſit, nec deſerit, & poſt lacrymas ea quæ defle-
uerat,repetit.] Idem, [Inanis eſt pœnitentia,quam ſequens culpa coinquinat.
Nihil proſunt lamenta, ſi replicantur peccata. Nihil valet veniam à malis po-
ſcere,& mala denuò iterare.] Item Greg. [Qui commiſſa plangit, nec tamen
deſerit,pœnæ grauiori ſe ſubiicit.]Item Ambr.[Reperiuntur qui ſæpiùs agen-
dam pœnitentiam putant: qui luxuriantur in Chriſto. Nam ſi verè pœniten-
tiam in Chriſto agerent,iterandam poſtea non putarent:quia ſicut vnum Ba-
ptiſma, ita eſt vna pœnitentia.] His aliiſque pluribus vtuntur in aſſertionem
ſuæ opinionis.Sed Ambr.dicit,[Hæc vera pœnitentia eſt ceſſare à peccato.]Et
iterum, [Magni profectus eſt renunciaſſe errori. Imbutos enim vitiis animos
exuere atque emendare, virtutis eſt perfectæ, & cœleſtis gratiæ, & ideò ſanè
ita definiri poteſt. Pœnitentia eſt virtus, vel gratia, quâ commiſſa mala cum
emendationis propoſito plangimus, & odimus,& plangenda vlteriùs cõmit-
tere nolumus:quia pœnitentia vera eſt in animo dolere,& odire vitia. Vnde
illa verba præmiſſa, *Pœnitere eſt anteacta deflere,& flenda non committere*, rectè ſic
accipi poſſunt, vt non ad diuerſa tempora, ſed ad idem referantur, vt ſcilicet
tempore quod deflet commiſſa mala, non committat voluntate, vel opere
flenda, quod innuitur ex verbis conſequentibus. Nam qui ſic alia deplorat,
In ench.cap. 70. to.3. & de pœn. diſt. 3. Sanè cauendum. *Rom.1.d.* &c.Hinc Aug.ait,[Cauendum eſt ne quis exiſtimet nefanda illa crimina(qua-
lia qui agunt,regnũ Dei non poſſidebunt)quotidie perpetranda,& eleemoſy-
nis redimenda.In melius eſt enim vita mutanda,& per eleemoſynas de pecca-
tis præteritis propiciandus eſt Deus, nõ ad hoc emendus quodammodo,vt ea
ſemper liceat impune committere.Nemini enim dedit laxamentum peccan-
di, etſi miſerando deleat commiſſa peccata, ſi non ſatisfactio congrua ne-
In epiſt. 1. ad omnes Eccleſias. De pœ. diſt. 3. c. Nihil prodeſt. *Ponit determinationem Iſidori.* gligatur.] Item Pius Papa [Nihil prodeſt homini ieiunare & orare, & alia reli-
gionis opera agere, niſi mens ab iniquitate reuocetur.] Qui ergo à malis ſic
mentem reuocat, vt commiſſa plangat, & plangenda committere non velit,
nec ſatisfacere negligit,verè pœnitet. Nec ideò non eſt vera pœnitentia,quia
fortè pòſt,non de propoſito,ſed caſu,vel infirmitate peccabit. Ille autem irri-
ſor eſt,& non pœnitens,qui ſic commiſſa plangit,vt plangenda voluntate,vel
opere committere non deſinat.Ille etiam qui poſt lacrymas repetit quę fleuit,
lauatur ad tempus: ſed mundus non eſt, id eſt, illa munditia non eſt ei ſuffi-

ciens

ciens ad ſalutem:quia eſt momentanea,non perſeuerans. Item illud,Inanis eſt pœnitentia quam ſequens culpa coinquinat, ſic intelligendum eſt:Inanis eſt, ſcilicet carens fructu illius pœnitentiæ, quam ſequens culpa inquinat. Illius enim fructus eſt vitatio gehennæ,& adeptio gloriæ.Mortificatur enim illa pœnitentia & alia anteacta bona per ſequens peccatum, vt non ſortiantur mercedem,quam meruerunt cùm fierent,& quam haberent ſi peccatum non ſuccederet. Sed etſi de peccato ſuccedenti pœnitentia agatur,& pœnitentia quæ præceſſit, & alia anteacta bona reuiuiſcunt: ſed illa tantùm,quæ ex charitate prodierunt. Illa enim ſola viua ſunt, quæ ex charitate fiunt. Ideóque ſi per ſequentia peccata mortificantur, per ſubſequentem pœnitentiam reuiuiſcere poſſunt. Quæ verò ſine charitate fiunt,mortua & inania generantur: & ideo per pœnitentiam reuiuiſcere non valent.Similiter intelligendum eſt illud,Nihil proſunt lamenta,&c.Et illud,Nihil valet,&c.Si enim replicentur peccata, nihil valet ad ſalutem,vel ad veniam in fine præcedens lamentum, quia nihil relinquitur de vitæ munditia:quia aut peccata dimiſſa redeunt,vt quibuſdam placet,cùm replicantur:vel ſi nõ redeunt,eis tamen deletis,propter ingratitudinem ita reus & immundus conſtituitur,cùm adhuc in expiandis implicatur, *Diſt.22.* ác ſi iam deleta redirent. De hoc tamen,ſcilicet an peccata redeant, pòſt pleniùs agemus.Similiter nihil valet ad ſalutem obtinendam, vel ad munditiam vitæ habendam,veniam de malefactis poſcere,& malefacta denuo iterare. Ita etiam intelligendum eſt illud quod idem Aug.alibi ait. [Pœnitentia eſt quædam dolentis vindicta, ſemper puniens in ſe quod dolet commiſiſſe.] & infrà, [Continuè dolendum eſt de peccato,quod declarat ipſa dictionis virtus. Pœnitere enim eſt pœnam tenere: vt ſemper puniat in ſe vlciſcendo, quod commiſit peccando. Ille autem pœnam tenet, qui ſemper vindicat quod commiſiſſe ſe dolet.] Pœnitentia ergo eſt vindicta ſemper puniens in ſe quod dolet commiſiſſe.[Quid reſtat nobis niſi dolere in vita?vbi enim dolor finitur,deficit & pœnitentia. Si verò pœnitentia finitur,quid relinquitur de venia? Tamdiu gaudeat & ſperet de gratia,quamdiu ſuſtentatur à pœnitentia.Dicit enim Dominus, Vade,& amplius noli peccare.non dixit, Ne pecces,ſed nec voluntas peccandi in te oriatur. Quod quomodo ſeruabitur,niſi dolor in pœnitentia continuè cuſtodiatur?ſed ſemper doleat,& de dolore gaudeat,& non ſit ſatis quod doleat,ſed ex fide doleat,& non ſemper doluiſſe doleat.]

Aug. lib.de vera & falſa pœnitentia c.8. & de pœnit. diſt. 3. pœnitentia.

Eodem lib. c.19.

Ibid.c.13.

Ioan.5.c.8. b.

Determinatio intelligentiæ dictorum.

DE pœnitentia perfectorum, vel ad ſalutem ſufficienti, intelligendum eſt quod ſuprà dixit,ſcilicet, Pœnitentia eſt vindicta ſemper puniens quod commiſit:& alia huiuſmodi. illud verò, Si pœnitentia finitur, nihil de venia relinquitur, dupliciter accipi poteſt. Si enim iuxta quorundam intelligentiam peccata dimiſſa redeunt, facile eſt intelligere nihil de venia relinqui: quia peccata dimiſſa iterum replicantur. Sicut enim ille qui ex ſeruitute in libertatem manumittitur,interim verè liber eſt,& tamen propter offenſam in ſeruitutem poſtea reuocatur. Sic & pœnitenti peccata verè dimittuntur, & tamen propter offenſam quæ replicatur iterum redeunt. Si verò non redire dicantur,ſanè poteſt dici etiam ſic nihil de venia relinqui:non quòd dimiſſa peccata iterum imputentur, ſed quia propter ingratitudinem ita reus & immundus conſtituitur,ac ſi illa redirent. *B*

De ſolenni & vnica pœnitentia.

C *De pœnit. diſt. 3. cap. Reperiuntur.*

ILlud autem quod Ambroſius ait, Reperiuntur, &c. & ſicut vnum baptiſma, ita & vna pœnitentia: non ſecundùm generalem, ſed ſecundùm ſpecialem morem Eccleſiæ de ſolenni pœnitentia dictum intelligitur, quæ apud quoſdam ſemel celebrata, non iteratur. Item, illud aliud Ambroſij. [Pœnitentia ſemel vſurpata nec verè celebrata, & fructum prioris aufert, & vſum ſequentis amittit,] de ſolenni intelligitur. [Solennis ergo pœnitentia, vt Ambroſius in eodem ait, eſt, quæ fit extra Eccleſiam in manifeſto, in cinere, & cilicio: quæ pro grauioribus horrendíſque ac manifeſtis delictis tantùm imponitur. Et illa non eſt iteranda pro reuerentia Sacramenti, & ne vileſcat & contemptibilis fiat hominibus.] Vnde Auguſtinus. [Quamuis cautè & ſalubriter prouiſum ſit, vt locus illius humillimæ pœnitentiæ ſemel in Eccleſia concedatur, ne medicina vilis vel minùs vtilis eſſet ægrotis: quæ tanto magis ſalubris eſt, quanto minùs contemptibilis fuerit. Quis tamen audeat Deo dicere, quare huic homini, qui poſt pœnitentiam primam, rurſus ſe laqueis iniquitatis obſtringit, adhuc iterum parcis?] Origenes quoque de hac ſolenni pœnitentia, quæ pro grauioribus criminibus iniungitur, ait; [Si nos aliqua culpa mortalis inuenerit, quæ non in crimine mortali, vel in blaſphemia fidei, ſed in ſermonis, vel in morum vitio conſiſtat: hæc culpa ſemper reparari poteſt: nec interdicitur aliquãdo de huiuſmodi pœnitentiã agere: ſed nõ ita de grauioribus criminibus. In grauioribus enim criminibus ſemel tantùm pœnitentiæ conceditur locus. Communia, quæ frequenter incurrimus, ſemper pœnitentiam recipiunt, & ſemper redimuntur.] Communia dicit venialia peccata, & fortè mortalia quædam aliis minùs grauia: quæ ſicut ſæpè committuntur, ita frequenter per pœnitentiam redimuntur. Sed de grauioribus criminibus, ſemel tantùm agitur pœnitentia, ſcilicet ſolennis. Nam & de illis, ſi iterentur, iteratur pœnitentia, ſed non ſolennis; quod tamen in quibuſdam Eccleſiis non ſeruatur.

Ex perſona lib. 2. de pœn. c. 11. Cap. 10. Ad Macedonium epiſt. 54. non longè à principio tom. 2. Super Leuit. c. 25. hom. 15. in medio eiuſdem tom. 1.

Auctoritatibus probat, quòd non ſemel tantùm, ſed frequenter peccata dimittantur per pœnitentiam.

D *Libr. de vera & falſa pœnitentia c. 5. in initio tom. 4. Rom. 12. a.*

QVòd verò pœnitentia non ſemel tantùm agatur, ſed frequenter iteretur, & per eam frequenter iterum venia præſtetur, pluribus Sanctorum teſtimoniis probatur. Ait enim Auguſtinus, ſcribens contra quoſdam hæreticos, qui peccantibus poſt Baptiſmum ſemel tantùm dicebant vtilem eſſe pœnitentiam, ita: [Adhuc inſtant perfidi, qui ſapiunt pluſquam oportet: non ſobrij ſed excedentes menſuram: dicunt, & ſi ſemel peccantibus poſt Baptiſmum valeat pœnitentia, non tamen ſæpè peccantibus proderit iterata: alioquin remiſſio ad peccandum eſſet ineitatio. Dicunt enim: Quis non ſemper peccaret, ſi ſemper per pœnitentiam redire poſſet? Dicunt enim Dominum incitatorem mali, ſi ſemper peccantibus ſubuenit: & ei peccata placere, quibus ſemper præſtò eſt gratia. Errant autem. Conſtat enim multum ei peccata diſpliſtrueret.] Idem ad Macedonium, [In tantum hominum iniquitas aliquando progreditur, vt etiam poſt peractam pœnitentiam, & poſt Altaris reconciliationem, vel ſimilia, vel grauiora committant. Et tamen Deus facit etiam ſuper tales oriri Solem ſuum, nec minùs tribuit, quàm antè tribuerat, largiſſima munera vitæ, & ſalutis. Et quamuis eis in Eccleſia locus ille pœnitentiæ non concedatur, Deus tamen ſuper eos ſuæ patientiæ non obliuiſcitur.

Auguſt. ad Macedonium, epiſt. 54. non longe à princ. to. 2. & de pœn. diſt. 3. In tantam. Matt. 5. g.

tur. Ex quorum numero ſi quis vobis dicat,Dicite mihi, vtrùm aliquid proſit ad vitam futuram, ſi in iſta vita illecebroſiſſimæ voluptatis blandimenta contempſero,ſi me pœnitendo vehementiùs,quàm priùs excruciauero,ſi vberiùs fleuero, ſi meliùs vixero,ſi pauperes largiùs ſuſtentauero, ſi charitate ardentiùs flagrauero?quis veſtrûm ita deſipit, vt huic homini dicat, Nihil tibi iſta in poſterum proderunt? Vade,ſaltem huius vitæ ſuauitate fruere. Auertat Deus tam immanem, ſacrilegámque dementiam.] Item Ioannes Chryſoſtomus de reparatione lapſi,[Talis,mihi crede, talis eſt erga homines pietas Dei. Nunquam ſpernit pœnitentiam,ſi ei ſincerè,& ſimpliciter offeratur, etiam ſi ad ſummum quis perueniat malorum, & inde tamen velit reuerti ad virtutis viam:ſuſcipit libenter,& amplectitur, & facit omnia quatenus ad priorem reuocet ſtatum. Quodque eſt adhuc præſtantius & eminentius, etiam ſi non potuerit quis explere omnem ſatisfaciendi ordinem, quantulancunque tamen,& quantumlibet breui tempore geſtam non reſpuit pœnitentiam:ſuſcipit etiam ipſam, nec patitur quamuis exiguæ conuerſionis, perdere mercedem.] Exemplis etiam hoc idem aſtrui poteſt. Dauid enim per pœnitentiam, adulterij ſimul & homicidij veniam impetrauit:& grauiter tamen poſtea deliquit in populi enumeratione, quod populi multitudo proſtrata oſtendit. [Illud autem mirabile eſt,quòd Angelo ferienti plebem, ſe obtulit, dicens, Grex iſte quid fecit?fiat manus tua in me,& in domum patris mei. Quo facto ſtatim ſacrificio dignus iudicatur, qui abſolutione æſtimabatur indignus. Nec mirum ſi tali ſua oblatione pro populo, peccati ſui adeptus eſt veniam, cùm Moyſes offerendo ſe pro plebis errore,peccata diluerit.] His aliiſque teſtimoniis pluribus euidenter oſtenditur per pœnitentiam non ſemel tantùm, ſed ſæpiùs nos à peccatis ſurgere,& veram pœnitentiã ſæpiùs agi.Voluntariè enim peccantibus nobis,vt ait Apoſtolus,pro peccatis non relinquitur hoſtia,ſecunda ſcilicet, quia ſemel tantùm Chriſtum oportuit pati. Nec relinquitur ſecundus Baptiſmus. Relinquitur verò ſecunda pœnitentia, & tertia, & deinceps, vt Ioannes Chryſoſtomus ſuper hunc locum ait, [Sciendum, inquit, quòd hîc quidam exurgunt, horum verborum occaſione pœnitentiam auferentes: quaſi per pœnitentiam non valeat peccator poſt lapſum reſurgere ſecundò,& tertiò,& deinceps.] Verumetiam in hoc pœnitentiam non excludit, nec propitiationem,quæ ſæpè fit per pœnitentiam,ſed ſecundum Baptiſmum & hoſtiam.

Et habetur de pœnitent.diſt.3. cap. Talis.

*2. Reg.*11. 12.*&* 24. *Ambr. in Apologia. Dauid c.* 7. *in fine eiuſdem in to.*4. 2. *par.* 21.*c. Exod.*32.*g.*

*Heb.*10.*e.*

*Ad cap.*10. *ad Heb. Hom.*20.

QVÆSTIO I.

Vtrùm pœnitentia neceſſariò requiratur ad deletionem peccati mortalis poſt Baptiſmum commiſſi?

Alenſ.4.*p.q.*57.*m.*1.*&* 2. D.Bonau.*hîc* 2.*p.art.*2.*quæſt.*3. Richar.1.*quæſt.*1. D.Thom.*quæſt.*2.*art.*2.*&* 3.*p. quæſt.*86.*art.*2. Suar.3.*p.tom.*4.*diſp.*9.*ſect.*1.*&* 2.

APOSTQVAM Magiſter determinauit de Sacramento Baptiſmi, & Confirmationis & Euchariſtiæ;hîc determinat de Sacramento Pœnitentiæ,quod eſt commune Sacramentum poſt lapſum:quia ſecunda tabula poſt naufragium eſt Pœnitentia,ſecundùm Hieronymum. 1

Circa iſtam diſtinctionem,quæro primò: Vtrùm pœnitentia neceſſariò requiratur ad deletionem peccati mortalis poſt Baptiſmum commiſſi? Videtur quòd non;quia ceſſante actu interiori & exteriori,ceſſat eſſe peccatum: ergo ſtatim ſine pœnitentia deletur. Antecedens patet,quia peccatum non eſt,niſi deordinatio in actu exteriori. *Arg.*1.

Arg.2. Secundò ſic, homo offenſus poteſt remittere offenſam, abſque hoc, quòd offendens pœniteat: ergo multò magis Deus, qui eſt ſummè miſericors; ſed remiſsâ offensâ remittitur peccatum: ergo, &c. Hæc duo argumenta probant quòd non requiritur pœnitentia ad iſtam deletionem.

Arg.3. Item, quòd non valeat ad illam deletionem, probatur primò ſic: Auguſtinus in Homil. ſuper illud Matth. 5. *Eſtote miſericordes*, loquens de damnatis, dicit: *Erit & tunc pœnitentia: ſed tamen infructuoſa.* Quod probat per illud dictum de damnatis Sapien. 5. *Pœnitentiam agentes, &c.* Si autem dicas, quòd quamdiu homo eſt in vita iſta, valet pœnitentia ad deletionem peccati, ſed non pòſt. Contra hoc eſt auctoritas Hieron. *de pœn. diſt.* 3. & ponitur in litera, *nihil Iudæ profuit egiſſe pœnitentiam, per quam ſcelus emendare non potuit.*

2 *Arg.4.* Item, oportet illud, per quod deletur peccatum mortale, eſſe maius bonum, quàm peccatum illud ſit malum, vel æquè bonum; ſed pœnitentia eſt minus bonum, quàm peccatum mortale ſit malum: ergo, &c. Maior patet, quia non recompenſatur malum, niſi per bonum æquale illi quod tollit. Minor probatur, quia pœnitentia eſt bonum finitum: peccatum autem mortale eſt malum infinitum: quod patet per illud Anſelmi Cur Deus homo. libro 2. cap. 5. *tantum malum eſt peccatum, quantus eſt qui offenditur, vel in quem committitur:* ſed ille eſt infinitus, *quia tibi ſoli peccaui*: ergo, &c. Hæc duo argumenta probant quòd pœnitentia non valeat ad deletionem peccati mortalis.

Pſal.50.

Ratio 1. ad opp. Oppoſitum probatur ſimilibus viis, quantùm ad primam viam ſic: Saluator ait Luc. 13. *Niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis.*

Ratio 2. Pœnitentia ſecunda poſt naufragium tabula, ex Hier. hic Aug. ep. 48. Item Hieronym. *ſecunda Epiſtola ad Demetriadem*, & ponitur in litera, *ſecunda poſt naufragium, &c.* Prima tabula comparatur naui integræ, quâ fractâ naufragus periclitatur, niſi alicui tabulæ adhæreat: hæc dicitur ſecunda tabula: ergo à ſimili cadens in peccatum mortale, & in hoc paſſus naufragium ſpirituale periclitatur, niſi adhæreat pœnitentiæ.

Ratio 3. Item, quantùm ad ſecundam concluſionem arguitur ſic, Matth. 3. dicitur, *Agite pœnitentiam, &c.* ergo valet.

Ratio 4. Ezech. 18. Item Ezech. 18. *Si impius egerit pœnitentiam*, ſequitur: *Omnium iniquitatum eius non recordabor: vita viuet*: ergo, &c.

COMMENTARIVS.

Quinam tractant de Pœnitentia? IN hac ſecunda parte proſequemur materiã de reliquis quatuor Sacramentis, iuxta ordinem Magiſtri, quem ſequitur Doctor *in diſt.* 14. quæ eſt præſens, incipit tractatus de Pœnitentia, & producitur vſque ad *diſtinct.* 22. incluſiuè, nouem diſtinctionibus, ſicut & cæteri Sententiarij eodem ordine explicant. Alenſ. 4. *qu.* 12. *& ſequentibus.* D. Thomas *in Magiſtrum*, & 3. *p. q.* 84. *vſque in finem*, qui mortę præuentus ſummam nõ compleuit: & *opuſculo* 22. Gratianus *in* 2. *p. Decreti, tit. de pœnitentia*, per ſeptem diſtinctiones, vbi congerit loca Patrum, & Conciliorum antiquorum. Huc ſpectant Canones pœnitentiales plures. Ius Canonicum *lib.* 5. *de pœnitentiis & remiſſionibus.* Præterea Clemens Romanus *lib.* 2. *conſtit. Apoſtolicæ. c.* 13. & 14. Tertullian. *lib. de pœnitentia.* Cyprianus *in ſermone de lapſis.* Ignatius *Epiſtola ad Philadelphios.* Clemens Alexandrinus *lib.* 1. *pædag. cap.* 9. *& lib.* 2. *ſtromat.* Euſebius *lib.* 6. *hiſtor. cap.* 35. *de Nouato.* & reliqui Patres variis in locis prout occaſio fert. Sed præ cæteris Chryſoſtomus *in duobus libr. de compunctione cordis, & homiliis* 12. *de pœnitentia.* Ambroſius *duobus lib. de pœnitentia.* Auguſtinus *tom.* 9. *lib. de pœnitentiæ medicina, & lib. de pœnitentiæ vtilitate.* Author *lib. de vera & falſa pœnitentia inter ipſius opera tom.* 4. qui vulgari errore tribuitur ipſi Auguſtino; quamuis *cap.* 17. citet ipſum Auguſtinum. Videantur etiam Expoſitores Scripturæ *in Ioan.* 20. & Controuerſitæ latè contra modernos hæreticos. Summiſtæ verbo *Pœnitentia.*

In hac diſtinctione agit Doctor de eſſentia pœnitentiæ, & quid importet eius ratio, tam quà eſt virtus, quàm etiam quà eſt ſacramentum: comprehendit totum tractatũ quatuor quæſtionibus.

Partitio diſtinctionis. Prima eſt de neceſſitate eius ad delendum peccatum mortale poſt Baptiſmum commiſſum. Secunda, An actus pœnitendi ſit alicuius virtutis. Tertia, An ſit vnius pœnæ inflictiua. Quarta, vtrùm per ſacramentum Pœnitentiæ deleatur culpa.

1 *Diſpoſitio & diuiſio quæſtionis.* a *Poſtquam determinauit, &c. Circa iſtam diſtinctionem quæro primò, &c.* Ad partem negatiuam arguit quatuor viis. Primò quòd tranſacto actu peccati, nihil maneat delendum in peccatore. Secundò, quòd offenſa poſſit remitti à Deo, & homine ſine pœnitentia offendentis. Tertiò, quòd illa pœnitentia ſit inutilis. Quartò, quòd ſit inefficax: quia maius malum eſt peccatum, quàm bonum ſit pœnitentia: ac proinde non ſeruetur debita proportio ſecundùm iuſtitiam. Quatuor etiam viis arguit pro affirmatiua contradictoria, iuxta argumenta, quæ primò ad negatiuam propoſuit, quæ etiam tangunt materiam circa quam, neceſſitatem, & vtilitatem Pœnitentiæ. Diuidit quæſtionem in tres Articulos. Primus eſt, de eo quod manet in peccatore poſt actum, quo dicitur peccator. Secundus eſt, illud deleri per punitionem. Tertius eſt, requiri punitionem pœnitentialem: hæc autem ſuo ordine egregiè declarat.

Continet tres Articulos.

SCHO

SCHOLIVM.

Præmittando duplicem eſſe iuſtitiam,& iniuſtitiam,habitualem & actualem,impugnat ſententiã,quæ tribuitur D.Tho.tenentem reatum culpæ eſſe relationem realem,tum quia repugnat relationem realem fundari in culpa;tum etiam,quia eâ datâ non faceret peccatorem, quia eſſet à Deo. Refutat etiam Magiſtrum dicentem diſſimilitudinem,quæ ineſt animæ ex peccato actuali, eſſe maculam,ſeu peccatum habituale.

HIc ſunt tria videnda. Primò,quid manet in peccatore tranſeunte actu, à quo dicitur peccator:quia ſi nihil reale manet,non oportet quærere quid delendum ſit:imò omnino eſſent ſimiles, qui nihil commiſit, & qui ceſſauit, tam ab actu peccandi interiori, quàm exteriori.Secundò,quòd illud deletur,& ad hoc requiritur aliqua punitio. Tertiò, quòd non quæcunque,ſed punitio pœnitentialis:& in hoc patet ſolutio quæſtionis.

3 *Quid manet in peccatore poſt actum, à quo dicitur peccator.*

De primo [b] ſciendum, quòd ſicut eſt duplex iuſtitia habitualis, ſcilicet gratia, & charitas,& actualis,ſcilicet rectitudo nata ineſſe actui elicito(& prima patet, ſecunda declaratur,quia actus natus eſt elici conformiter ſuæ regulæ, & in iſta conformitate conſiſtit rectitudo eius.)Ita cùm oppoſita æquè multipliciter dicantur, erit duplex iniuſtitia habitualis,ſcilicet priuatio gratiæ in eo cui debet ineſſe;& actualis, ſcilicet priuatio iſtius rectitudinis in actu,cui deberet ineſſe.Poſt autem actum intrinſecum,& extrinſecum tranſeuntem, manet quædam iniuſtitia habitualis: ſed non ab illa ſola dicitur quis peccator, alioquin,qui commiſiſſet duo millia peccata mortalia, & qui vnum,eſſent æquè peccatores intenſiuè & extenſiuè:quia in eis & tota gratia quantùm ad intenſionem, & ſola ipſa quantùm ad extenſionem priuatur, tam in eo, qui commiſit vnum, quàm in eo qui duo millia:& ideò non dicetur vnus minùs peccator poſt actum tranſeuntem,quàm alius.

Iuſtitia & iniuſtitia duplex, habitualis & actualis.

Priuationẽ gratiæ, vel habituũ non eſſe habituale peccatum. 2. diſt. 37.q.6.§.ex iſta.& 3.d. 23. ad arg.

Aſſumptum probatur,quia in quodlibet peccato mortali ita priuatur gratia, quòd nihil eius maner,& per conſequens per nullum ſuccedens poteſt fieri intenſior, neque extenſior,loquendo de priuatione iſta habituali: quia non priuat,niſi vnum habitum,ſicut non eſt natus,niſi vnicus ineſſe. Et hæc ratio ſimilis eſt rationi Anſelmi *de conceptu Virginali*, quòd peccatum originale non eſt natum ineſſe magis in vno,quàm in alio: quia in quo non eſt iuſtitia,non poteſt ab eo priuari iuſtitia,de quo dictum eſt *lib.2. diſtin.30. &* 37.Iniuſtitia autem actualis manere non poteſt ceſſante actu: quia illius ſubiectum proximum eſt actus in anima, ſicut & rectitudinis ſibi oppoſitæ: non enim anima poteſt eſſe immediatum ſubiectum illius rectitudinis, ſed tantùm actus in anima:adhuc tamen non manente actu non manet illa rectitudo,nec eius obliquitas.

4 *d.30.q.1.& 2. & d.37. q. 1. vbi dicitur, Quomodo actus ſit ſubiectũ priuationis malæ.*

Dicitur autem, [c] quòd manet in anima, quæ peccauit, reatus culpæ, quæ eſt quædam obligatio ad pœnam debitam illi culpæ: illa autem obligatio eſt quædam relatio realis non fundata ſuper actum culpæ, ſed ſuper ipſam eſſentiam animæ: non tamen niſi culpa præuia actuali, ſicut eſt dictum ſæpè *ſuprà*, quomodo ſuper actionem fundatur relatio.

D.Th.hîc q. 2.ar.1. In 3.diſt.8. & diſt.13. huius.q.1.n. 26.

Sed contra hoc, arguitur dupliciter. Primò, quòd nulla relatio realis fundata ſuper actum culpæ manet in anima. Secundò, quia ſi maneret, non ab illa diceretur anima peccatrix.Primum probatur,quia relatio realis intrinſecus adueniens,ſequitur neceſſariò poſitionem extremorum:hæc autem non ſequitur;patet,quia animâ eâdem manente, & Deo,ſeu pœnâ eodem modo ſe habente, non propter hoc anima eodem modo eſt obligata ad pœnam,quia non ante peccatum.

5 *Nulla relatio realis fundatur ſuper actum culpæ.*

Quòd ſi ſit relatio extrinſecus adueniens, neceſſe eſt ſibi dare cauſam, per quam adueniat extremis iam poſitis, ſicut de *vbi* & cæteris. Non enim poteſt eſſe reſpectus realis non ſequens extrema poſita, quin ſibi vt termino reſpondeat aliqua actio realis:ſed iſtius obligationis non poteſt dari actio realis,nec agens reale:non enim anima,quia peccando non habuit niſi vnicam actionem deordinatam,quæ fuit ad illud *velle* priuatum circunſtantiis debitis,& ita non ad iſtum reſpectum, vt ad terminum. Nec poteſt iſta obligatio dici terminus actionis diuinæ immediatus:quia nulla anima dicitur peccatrix præcisè ab illo quod eſt terminus immediatè actionis diuinæ.

Si ex culpa eſſet relatio realis,nõ faceret peccatorem.

Secundum probatur per illud vltimum: quia ſi eſſet in anima talis obligatio, non poſſet fingi ineſſe, niſi à Deo immediatè, & ita per iſtam formaliter non eſſet anima peccatrix,cùm Deus non ſit cauſa peccati per ſe,ſed ſolùm permiſſiuè.

Iſtam difficultatem tangit Magiſter *diſtin.18.c.vlt.* & videtur ſoluere per hoc, *Polluta eſt anima*,inquit, *quouſque pœniteat, ſicut erat dum in ea erat praua voluntas*: & exemplificat de eo, qui tetigit mórticinum: ceſſante enim tactu eſt immundus, ſicut priùs, & ſubdit

Ita polluta remanet anima, ſicut fuit in ipſo actu peccati, quia ita eſt longè à Deo per diſſimilitudinem. Ipſa ergo diſſimilitudo, quæ ineſt animæ ex peccato, & eſt elongatio animæ à Deo, macula intelligitur.

Macula vel peccatũ habituale quomodocũque vocetur, nõ poteſt eſſe carentia gratiæ,

Contra iſtud ſtat deductio prior, quia macula iſta, vel elongatio, vel diſſimilitudo, quomodocunque nominetur, non poteſt eſſe tantummodò carentia habitus gratiæ, quia illa totaliter ineſt primo peccato: nec carentia rectitudinis in actu, quia iſta non eſt nata manere, niſi manente maculâ in actu. Item, macula ſummi odij. *A*, & amor ſummus ipſius *A*, repugnant: ergo per vnum aufertur aliud, & per conſequens, macula odij *A* poſſet auferri per immoderatum amorem ipſius *A*.

COMMENTARIVS.

2 *1. Articulus.*

b *DE primo ſciendum eſt*, &c. Suppoſita partitione quæſtionis iam præmiſsâ, ad reſolutionem huius Articuli præmittit in genere iuſtitiam dici dupliciter; nam alia dicitur gratiæ adoptionis, & ſupernaturalis, de qua Tridentinum *ſeſſ. 6. c. 7.* agit, & illa eſt, quâ iuſtificatur impius, tamquam per cauſam formalem, & dicitur ibi à Concilio fides, ſpes, & charitas habituales, quæ infunduntur in corda per virtutem Spiritus ſancti: hæc etiam eſt iuſtitia quantùm ad integritatem. Doctor hîc ſolùm facit mentionem charitatis, quam vocat antomomaſticè gratiam: quia illa ſola eſt ratio formalis, per quam tollitur peccatum, cæteri habitus accedunt ad perfectam eleuationem hominis ſecundùm intellectum & voluntatem ad opera ſalutis. Nam fides, quæ per dilectionem operatur, ſaluat, ex Apoſtolo. Sicut ergo iuſtitia ſanctificans à peccato eſt ſola charitas, quę dicitur gratia, ideò nomine iuſtitiæ hoc modo ſumptæ explicat charitatem, & appellatione gratiæ: quod perinde facit idem Tridentinum loco citato *can. 11.* vbi agit de forma iuſtificante à peccato. *Si quis dixerit, omnes homines iuſtificari vel ſolâ imputatione iuſtitiæ Chriſti, vel ſolâ peccatorũ remiſſione, excluſâ gratiâ, & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum diffundatur, atque illis inhæreat; aut gratiam, quâ iuſtificamur, eſſe tantùm fauorem Dei, Anathema ſit*, &c.

Iuſtitia duplex.

Iuſtitia habitualis.

Eſt charitas.

Trident.

Hîc autem non eſt locus differendi, an gratia, & charitas ſint diuerſi habitus: non eſſe patet ex Tridentino, & fuſiùs probari poſſet ex Patribus, ſi hic eſſet locus proprius: de hoc aliquid dicetur ex occaſione *infrà*: quidquid autem dicatur, non refert ad præſens inſtitutum, in quo agitur de peccato habituali, quod ſtatuit Doctor non conſiſtere in priuatione gratiæ, quæcunque illa ſit forma.

3 *Iuſtitia actualis operum.*

Alia eſt iuſtitia, quæ dicitur operum, & appellatur à Trident. *eadem ſeſſ. c. 16.* fructus iuſtitiæ, de qua potiſſima quæſtio fuit cum Pelagianis, & appellatur ſæpè adimpletio legis, atque eius obedientia, ab Auguſtino; à Theologis autem & Philoſophis, conformitas operis ad regulam rectæ rationis, éſtque rectitudo virtutis, quæ nata eſt, & debet ineſſe operi.

Iniuſtitia habitualis.

Per oppoſitum, duplex eſt iniuſtitia, alia priuatio gratiæ ſanctificantis, & habitualis; & in illa negat Doctor cõſiſtere peccatum habituale: quia illa priuatio per vnicum peccatum inducitur, & neque extenſiuè, neque intenſiuè poteſt augeri per ſubſequentia, vt probat ex Anſelmo in litera. Iniuſtitia habitualis augetur per quodlibet peccatum. Ergo iniuſtitia habitualis, quâ quis dicitur peccator, & magis peccator, debet eſſe alia: quid ergo eſt? Dicit cum communi antiquorum non eſſe illam priuationem, quæ fuit in actu: quia illa tranſit ſimul cum actu, quem affecit, ſicut tenetur etiam de rectitudine oppoſita, quæ non manet poſt actum Phyſicè.

4 *Sententia docens eſſe realem relationem.*

c *Dicitur autem*, &c. Adducit ſententiam, quæ imponitur D. Thomæ in margine: eius tamen non eſt, neque ſcio inter veteres, quis eam docuerit: nam quamuis cum Auguſtino admiſerint poſt actum præteritum manere reatum, non ſatis ex ipſis colligitur, ſi ſtatuerint eſſe realem relationem, prout hæc ſententia, vt à Doctore explicata, docet, cuiuſcumque ſit hæc ſententia, rectè improbatur à Doctore rationibus poſitis in litera: quia nequit eſſe intrinſecus, neque extrinſecus adueniens. Non primum: quia extrema manere poſſunt ſimul abſque eo, quòd inſit talis relatio, vt anima & pœna. Dices requiri actum vt conditionem fundandi, ſicut in relationibus ſecundi generis. Contrà, quia actus, quà eſt priuatio, & peccatum, nequit eſſe conditio determinans ad aliquid reale poſitiuum: quia priuatio non eſt quid Phyſicum, ſed morale: quà autem materiale ſubſtratum, nihil facit ad aliquid, quod habet rationem relationis, ſed producit habitum vitioſum, qui eſt qualitas. Quòd nec ſit relatio extrinſecus adueniens, patet: quia nequit ineſſe niſi per cauſam extrinſecam: quia nec peccatum, quà peccatum, poteſt eſſe cauſa eius, ex ratione præmiſſa; neque anima etiam peccando, ſeu deficiendo à recta ratione, ex eodem medio; neque Deus: quia peccatum eſt tantùm permiſſiuè à Deo: neque anima dicitur obligata per illud quod præcisè eſt terminus diuinæ actionis. neque reſponſio deſumpta à Magiſtro, ſatisfacit: quâ dicitur anima per diſſimilitudinem, & elongationem à Deo manere pollutam, donec pœniteat: quia de hoc quæritur. Non eſt priuatio gratiæ, ex ratione ſuperiùs præmiſſa: non eſt priuatio rectitudinis debitæ ritui, quia hæc nequit manere, non manente actu; deinde videtur, quidquid ſit poſſe tolli per formam contrariam. Hæc ſumma textus, controuerſiam autem tangemus ſtatim, ſuper textu ſequente.

Impugnatur.

Non eſt relatio intrinſecus adueniẽs.

Neque extrinſecus adueniens.

SCHOLIVM.

Vult nihil medium dari inter actum peccati, & obligationem ad pœnam, quo quis dicatur peccator, non tamen ait illam relationem ad pœnam eſſe peccatum habituale, ſed ipſum actum præteritum manentem virtualiter, nam d. 21. q. 1. §. Sic patet, *ait ſecundùm Sanctos diſtingui remiſsio*

missionem culpæ à remissione pœnæ, & §. In ista quæst. *pro eodem sumit peccatum habituale, & mortale non remissum, & d.22. §.* In ista quæst. *ait obliquitatem, quæ est in actu, non propriè manere post actum, quod est dicere, manere virtualiter. Item in Report.2.d.35. §.* Ex his sequitur *: ait in peccato esse auersionem à Deo, & conuersionem ad creaturam. Item hîc num.5. infert, vt absurdum, relationem realem esse, id, quo quis esset peccator; quia esset à Deo, sed relatio ad pœnam est à Deo, ergo. Præterea ex Scot.2.d.37.q.1. actuale constitit in priuatione; & idem ait de originali 2. d. 32. q.1. §.* quoad primum *: ergo idem sentit de habituali. Si verò proteruiatur, quòd Scotus posuit habituale in relatione ad pœnam, intelligatur de relatione resultante ex ipso actu, seu de dignitate pœnæ, & hoc est satis probabile cum August. citato à Scoto, & 1. de Nupt.26. vbi ait peccata transire actu, & manere reatu, & 6. contra Iulianum 8. ait habituale non esse in actione, quia præterijt, nec in voluntate, sed in reatu; ita Rubion hîc q.2.art.2. Gabr.q.1.not.2. Medina C.de Pœn. tract.1.quæst.7. Ocham 4.quæst.8. & 9. Bassol.quæst.2. Olcot. & Alm. sed hi tres potiùs aiunt habituale esse ipsum actuale non remissum.*

Dico[a] ergo, quantùm ad istum articulum, quòd nihil reale absolutum, vel relatiuum est in aliquo cessante omni actu peccati, à quo ille dicatur peccator, & hoc vel grauiter, vel multipliciter peccator, sicut aliquis dicitur post actum transeuntem. Quia si dicatur aliquid derelictum ab actu manere, illud non est formaliter peccatum: quia potest stare in iustificato, sicut habitus vitiosus, vel dispositio ad illum, manet in iustificato subitò. Patet, quia in principio pronus est ad sequendum illam inclinationem habitus vitiosi, sed pugnando contra eam, benè meretur, & acquirit sibi habitum in contrarium. Vnde magni peccatores non statim quando sunt iustificati habent illam pacem, quam habent perfecti, & exercitati in virtutibus. 6

Quid est peccatū habituale.

Habitus vitiosi manent in iustificatis.

Quicumque etiam habitus, vel dispositio vitiosa derelinqueretur ex actibus, desineret esse post fluxum temporis, nisi firmaretur per frequentes actus: sicut vniuersaliter omnis dispositio ad habitum definit esse cessantibus actibus perficientibus habitum: sed illud, à quo peccator dicitur peccator post actum, non definit esse per quantumcumque tempus, licèt actus similes non adiiciantur: semper enim in infinitum est peccator postquam commisit: non est ergo ibi aliquid absolutum, vel relatiuum positiuum, vel priuatiuum, à quo dicatur peccator à tempore cessationis actus vsque ad pœnitentiam: sed tantummodò quædam relatio rationis inquantùm est obiectum intellectus, vel voluntatis Dei; quia postquam commisit, Dei voluntas ordinat ipsum ad pœnam correspondentem peccato: & tunc intellectus præuidet, & pro omni tempore, donec pœna debita sit soluta.

Vult præter actum præteritum nihil manere in peccatore, nisi relationem, manet tamen moraliter actus præteritus.

Istud probatur per Augustinum super illud Psalm. *Beati quorum remissæ sunt iniquitates*, &c. *Videre*, inquit, *Deum peccata, est ad pœnam imputare. Auertere autem faciem à peccatis, hoc est ea ad pœnam non reseruare.* Ita ergo dicit peccata ab eo tecta, non vt Deus tunc non videat, sed vt nolit animaduertere, id est, punire: ergo ipsum remanere in reatu post actum transeuntem, nihil aliud est, nisi ipsum à Dei voluntate ordinari ad pœnam condignam illi peccato: obiectum autem intellectus, vel voluntatis, vt intellectum, vel volitum, non habet nisi relationem rationis: ergo, &c.

Psalm.31.

Confirmatur per simile; quia esto quòd Deus in multiplicatione meritorum, non intendat habitum charitatis, vt possibile est, si merita sint remissa, vel etiamsi essent intensa: tamen iste qui plura merita habuit transeuntibus interioribus & exterioribus, est magis meritus quàm alius, quod nihil aliud est, nisi quia ordinatur ad maiorem gloriam: per quod non habetur aliquod reale positiuum, vel priuatiuum absolutum, vel relatiuum intrinsecum isti: sed tantùm relatio rationis, inquantùm, vt est obiectū voluntatis diuinæ, ordinatur ad multiplicē gloriam. Ibi enim in acceptatione diuina ordinantur ista merita, vel ille per merita ad talem, vel talem gloriam. Sicut ergo ista acceptatio propter merita transeuntia nihil est realiter, nisi actus voluntatis diuinæ, & in isto tantùm relatio rationis, sicut in obiecto volito: ita ex alia parte propter peccata transeuntia nihil est aliud abiectio istius, nisi reprobatio, vel repulsio, in voluntate diuina, & in peccatore relatio rationis, vt abiecti, vel reprobati ad talem, vel talem pœnam ordinati. 7

Post actus meritorios tantùm manet in merente relatio rationis, si merita illa non auxerunt gratiam.

Hoc tandem patet in exemplo simili: quia si quis offendat magnum Principem tali offensa, cui correspondeat pœna magna; cessante illo actu nihil est in ipso, quod priùs non fuit propter quod modò dicatur inimicus, & non priùs: sed tantùm in voluntate domini offensi est actus transiens super ipsum: & per hoc in ipso est relatio rationis, vt in obiecto volito, vel ordinato ad talem pœnam.

Ex

Præter, ſcilicet ipſum actum virtute manentem.

Ex iſto ſequitur corollarium, quòd nihil aliud eſt poſt actum peccati ceſſantem, offenſa, macula & reatus, niſi iſta relatio rationis, ſcilicet ordinatio ad pœnam: vt eſt diſconueniens ipſi animæ dicitur eius macula, ſicut per oppoſitum pulchritudo: vt autem eſt obligatio formaliter ad illam pœnam, dicitur reatus: & vt eſt actus voluntatis diuinæ, in qua eſt tota iſta realitas, per quem actum ordinatur ad talem pœnam, dicitur offenſa. Nihil enim aliud eſt offendi, vel iraſci in Deo, quàm velle vindicare iſta pœna. & licèt Deus dicatur figuratiuè iratus, vel offenſus: tamen accipiendo iſtam rationem *iraſci* pro *velle vindicare*, exclusâ paſſione concomitante iſtud *velle*, Deus formaliter eſt iratus, vel offenſus: quia formaliter eſt volens vindicare peccatum commiſſum contra legem ſuam.

Offenſa, macula, reatus quomodo differũt?

Quomodo Deus dicitur iratus?

COMMENTARIVS.

5 *Cõcluſio Doctoris.*

Dico ergo quantùm ad iſtum articulum, &c. Concluſio Doctoris eſt in præſenti litera, vt pater, quòd præter actuale peccatum commiſſum, nihil aliud ſit in anima, quàm reatus pœnæ, ſeu obligatio ad pœnam: vt autem ſupponamus quid alij dicant, & ex inſtituto tractemus hanc controuerſiam, antequam ad probationem in ſpecie deſcendamus ipſius concluſionis: Aduertendum quòd controuerſia non eſt in hoc, an peccator poſt actum dicatur maculatus, & eſſe peccator, quaſi habitualiter, & permanenter; quia denominatio illa manet poſt actum, vt omnes Theologi admittunt, & patet ex modo loquendi Scripturæ, & Conciliorum: *erat mulier in ciuitate peccatrix*, Luc. 7. *Cùm adhuc peccatores eſſemus* ad Rom. 5. Ioſue 22. *& uſque in præſentem diem macula huius ſceleris in vobis permanet.* Trident. *ſeſſ. 6. cap. 6. & 7.* illud ſupponit. De natura autem huius maculæ, & qualiter ſe habeat ad peccatorem, eſt controuerſia inter Doctores.

Controuerſia.

Peccator poſt actũ permanenter dicitur.

Trident.

Status cõtrouerſiæ.

Prima ſententia imponitur noſtro Doctori *in 4. hîc quæſt. 2. §. dico ergo. & diſtinct. 16. quæſt. 2. §. reſpondeo*, quibus in locis aſſerit maculam, à qua denominatur homo peccator, poſtquam tranſit actus, eſſe ordinationem eius paſſiuam ad pœnam: ſumi poteſt ergo ordinatio ad pœnam dupliciter, nimirùm actiuè & paſſiuè: actiuè ſumpta eſt actus diuinæ voluntatis, & dicitur offenſa, quia Deum eſſe offenſum, non eſt aliud quàm iraſci, & velle vindicare, quod eſt ordinare ad pœnam. Paſſiuè ſumpta vel conſideratur in ordine ad animam, & ſic eſt eius macula; vel in ordine ad pœnam, vt eſt ad ipſam obligatio, & ſic eſt reatus pœnæ. Hanc ſententiam docent aliter Ochã *in 4.* Gabriel *ead. d. q. 1. art. 1. not. 2.* Ioan. Maior ibidem. Almainus. In hoc ſolùm differunt, quòd negent conſiſtere in relatione rationis, quam Scotus ponit ad pœnam, aut alio, ſuperaddito peccatori; ſed in hoc, quòd ipſe peccator ſit obiectum Dei ordinantis ipſum ad pœnam.

Prima ſententia.

Peccatũ habituale ordinatio ad pœnam.

Quid ſentiãt Nominales.

6 *Secunda ſententia. Eſſe debitum pœnæ.*

Secunda ſententia eſt, hanc maculam conſiſtere in dignitate ad pœnam, quæ dignitas non oritur ab actu voluntatis, aut intellectus diuini, ſed eſt obligatio, & debitum, ſequens actum peccati, & ſubiectio ad patiendum pœnam, quæ indifferenter appellari poteſt reatus, obligatio, aut debitum pœnæ. Dicunt autem vlteriùs, non eſſe relationem, aut abſolutum reale, ſed relationem rationis, quæ conſequitur ad actum peccati. Hanc ſequitur Durandus *in 2. d. 3. q. 3.* Hæc ſententia verbis differt, & non reipſa à priori.

Durandus.

Tertia ſententia. Baſſolis. Ioan. Medina.

Tertia ſententia eſt Baſſolis *in 4. d. 14. q. 2. art. 1. §. Quantùm ad præſentem.* Ioan. de Medina *Codice de pœnitentia tract. 1. q. 7.* qui aſſerunt hominem denominari peccatorem formaliter ab ipſo actu peccati præterito, prout non retractatur, ſiue non condonatum eſt à Deo, & conſequenter conſiſtere in denominatione extrinſeca. Ad hanc reduci poteſt aliorum ſententia, qui dicunt à peccato præterito denominari hominem peccatorem, quandiu non retractatur; non quòd ipſa non retractatio tribuat denominationem peccatoris, ſed quòd tollat impedimentum, quo poſito, non ſequeretur denominatio per actum præteritum: verbi gratia, ſi peccatum fuerit retractatum per contritionem, aut aliud æquiualens, nequit ampliùs denominare hominem peccatorem; addit ampliùs manere affectum quendam habitualem ſecundùm prudentem æſtimationem, vnde homo dicatur conuerſus ad creaturam, & auerſus à Deo, etiam in ſpecie. hæc eſt ſententia Vaſquis 1. 2. d. 139. c. 5.

Eſſe denominationem extrinſecam ab actu præterito non retractato.

Vaſquez.

Quarta ſententia eſt peccatum habituale eſſe aliquid reale, & hæc multipliciter tenetur. nam aliqui dicunt eſſe morbidam qualitatem; aliqui inclinationem habitualem, ſeu vitioſum habitum, determinantem hominem habitualiter ad bonum commutabile, & auertentem à Deo: vtraque tribuitur Gregorio *in 2. d. 30.* defendit Baſſolis *in 4. d. 14.* quamuis ab alio *ſupra* explicato alibi, dicat hominem dici poſſe peccatorem. Alij docent eſſe relationem realem dignitatis ad pœnam, quæ reſultat ex actu antecedenti. quam impugnat etiam Doctor.

Quarta ſententia.

Gregorius.

Vltima ſententia. eſt, eſſe priuationem gratiæ. Hæc variè explicatur, quia gratia eſt qualitas inhærens iuſtis, & poteſt ſumi dupliciter ſecundùm ſe, aut ſecundùm aliquem effectum ſuum; tres autem effectus eius diſtinguunt; primus eſt conſtituere hominem formaliter gratum Deo, & ab ipſo dilectum: quia ſicut gratia eſt effectus dilectionis, quâ nos diligit, ita habet pro effectu reddere nos gratos, & dilectos ipſi: ita Sotus *lib. 2. de natura & gratia c. 17.* Secundus effectus eius eſt, quidam nitor, pulchritudo, ſeu lux quam tribuit animæ. Tertius eſt dignitas habendi gloriam, non quòd gratia ſit iſta formalis acceptatio hominis ad gloriam, quia hæc eſt actus diuinæ voluntatis ex quo reſultat in nobis relatio rationis, pro vt terminamus ipſum: ſed quia per gratiam efficimur digni, vt acceptemur à Deo. Hoc ſupoſito, omnes concedunt peccatum non eſſe priuationem gratiæ ſumptæ primo modo, id eſt, ſumendo gratiam pro entitate, ſeu qualitate ipſa in actu primo: ſed poſteriori modo ſumpta gratia pro qualitatis effectu. Quidam autem dicunt eſſe priuationem primi effectus, vt Soto *in 4. d. 15. q. 1. art. 2.* aſſerens tranſeunte actu peccati, manere maculam quæ denominat peccatorem

Vltima ſententia.

Eſſe priuationem gratiæ ſanctificãtis.

Triplex conſideratio gratiæ.

Sotus.

Modus explicandi

eandi peccatum habituale.

torem, quæ est relatio rationis in ipso, vt est obiectum diuinæ voluntatis, non quâ ordinat eum ad pœnam, sed ipsum odio habet.

8

Modus explicandi. Caiet. & Conrad.

Alij dicunt esse priuationem secundi effectus gratiæ, dicentis habituale peccatum esse, animam esse inuisam Deo, & priuatam decore, ac pulchritudine gratiæ. Caiet. & Conradus in hoc conueniunt; quamuis ille dicat habituale esse conuersionis ad Deum, tamen hanc non distinguit à priuatione nitoris, quæ sub diuersis rationibus opposita vtrique tribuit varias denominationes maculæ, vt opponitur nitori; vt opponitur conuersioni, tribuit appellationē peccatoris.

Tertius modus explicandi. Antonin.

Alij tandem dicunt esse priuationem tertij effectus, & attribuitur D. Antonino *1. p. q. 27. art. 4.* Quomodocumque explicetur hæc sententiæ, est magis Communis Thom. habituale peccatum consistere in priuatione gratiæ quæ passim ipsi D. Thomæ tribuitur *1. 2. q. 86. art. 1. & 2, q. 87. art. 1. q. 109. art. 7.* & alibi sæpè, & quotquot dicunt peccatum, & gratiam ex natura rei opponi, debent meo videri, hoc dicere, tenendo peccatum non esse quid positiuum. Hæ sunt potissimæ sententiæ huius controuersiæ, quas ordine suo declarabimus. Primùm tamen resoluendum erit, quid Doctor in hoc senserit.

D. Thomas.

Plures sententias ex præmissis conuenire.

Ex his colligitur omnes præfatas sententias, præter vltimam, quæ constituit peccatum habituale in priuatione gratiæ, & illam, quæ dicit esse qualitatem morbidam, licèt verbis differant, vix in reipsa differre, & statuere peccatum habituale in ordinatione ad pœnam, qua fundatur in peccato actuali commisso, quod in reipsa transit, licèt maneat in suo effectu, perinde est vocetur reatus, vocetur dignitas pœnæ, vocetur debitum, vel quid aliud, diuersum tamen ab actuali præterito, quod dat denominationem permanentem.

9

Vera sententia Doctoris.

Doctor autem hîc magis appositè secutus Augustinum, illud explicat constituens peccatum habituale in ordinatione passiua peccatoris ad pœnam. *Dico ergo quantùm ad istum articulum, quòd nihil reale absolutum vel relatiuum est in aliquo, cessante omni actu peccati, à quo ille dicatur peccator, &c.* & infrà, *Sed tantummodò quædam relatio rationis in quantùm est obiectum intellectus, vel voluntatis Dei, quia postquam commisit peccatum, voluntas Dei ordinat ipsum ad pœnam correspondentem peccato; & tunc intellectus præuidet omni tempore, donec pœna sit soluta,* &c. Quod probat authoritate Augustini super illud Psal. *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Videre,* inquit, *Deum peccata, est ad pœnam imputare: auertere autem faciem à peccatis, hoc est ea ad pœnam non reseruare.*

Psal. 31.

Augustin.

Exemplum ex merito remisso, cui non datur augmentum gratiæ.

Aliud ex offensa Principis.

Probat ratione: quia qui plura haberet merita in actu casu quo Deus non intenderet in hoc statu charitatem, esset magis meritus quàm alius, qui non eliceret tot actus. Sed transeunte actu tam interno quàm etiam externo, nihil in eo per hoc manet quàm ordinatio ad maius præmium: ergo simile contingit in demerito. Et ampliùs probatur exemplo eius, qui Principem offendit, in quo manet tantùm ordinatio eius ad pœnam transeunte actu, qui est actus Principis transiens super ipsum: ac tandem concludit: *ex isto sequitur corollarium: quod nihil aliud est post actum peccati cessantem, offensa, macula, & reatus, nisi ista relatio rationis, scilicet ordinatio ad pœnam, vt est disconueniens ipsi animæ, dicitur eius macula,* &c d. 16, q. 2. videtur supponere eandem doctrinam.

10

Hæc verba videntur clara, vt interpretationē nō admittant, & eorum veritate datâ, non sequitur quod alij opponunt Doctori: nempe eum sentire quod habituale consistat in aliquo extrinseco denominante, quia illa relatio rationis intrinseca est, nempè ordinatum esse ad pœnam: & supponit fundamentum ex parte subiecti, nempè peccasse: quia hæc ordinatio est secundùm iustitiam vindicatiuam, & est propter culpam, in qua fundatur debitum pœnæ, vel ex qua oritur, stante lege.

Confirmatur ex Augustino locis *suprà* citatis, quibus ostendit peccatum habituale sistere in reatu pœnæ, quam reducit ad voluntatem extrinsecam Dei transeunte actu, & speciatim *lib. 6. contra Iulianum c.* 8. cuius verba clara sunt. *Actu,* inquit, *transeunte manet reatus in conscientia eius, qui deliquit, donec dimittatur: ergo in subiecto est, hoc est, in animo eius, qui deliquisse se meminit, & scrupulo agitur conscientiæ, donec fiat delicti remissione securus. Quod si obliuiscatur se deliquisse, nec eius conscientia stimuletur, vbi erit reatus ille, quem transeunte peccato manere concedis, donec remittatur? Non est certè in corpore, quia non est eorum accidentium, quæ accidunt corpori. Non est in animo, quia eius memoriam deleuit obliuio, & tamen est: vbi est igitur, cùm iam benè viuat homo, nihil tale committens? nec dici possit eorum peccatorum eius reatum manere, quæ meminit, eorum verò quæ oblitus est, non manere: manet quippe omnino, donec remmittatur: vbi ergo manet nisi in occultis legibus Dei quæ conscriptæ sunt; quomodo in mentibus Angelorum, vt nulla sit iniquitas impunita, nisi quam sanguis Mediatoris expianerit,* &c. Hactenus Augustinus, quibus verbis non agnoscit aliud manere post peccatū actuale, quàm reatum pœnæ, id est, ordinationem ad pœnam lege statutam.

Augustinus

Quomodo manet peccatū?

11

Ratio ex natura peccati quod solum consistit in actu.

Probatur autem ratione hæc sententia: nihil potest habere rationem maculæ, seu peccati propriè dicti in anima, præter actum ipsum: ergo transeunte actu frustrà, & sine fundamento fingitur aliquid, quod sit propriè, & in rigore peccatum condistinctum ab actu. Antecedens probatur: solus actus est voluntarius, & solus est capax rectitudinis; ergo solus capax obliquitatis, & consequenter sicut nulla rectitudo nata est inesse voluntati nisi mediante actu, & libertate eius; ita nihil distinctum ab actu potest propriè esse peccatum, vt vllâ ratione dicatur propriè maculare animam, vt præscindit ab actu.

Responsio.

Dices, peccatum originale non consistit in actu, & propriè maculat animam, & peccatum omissionis etiam imme diatè inest voluntati sine actu. Contrà hîc agimus de peccato personali, quod inest mediante voluntate propriâ, originale est voluntarium mediante voluntate Adami, & priuatio rectitudinis debitæ, quæ non consistebat in actu, sed in habitu; peccatum verò personale est priuatio rectitudinis, quæ inesse debet mediante actu: & sumimus hîc actum latè, vt denotat exercitium libertatis, quomodocumque fiat, siue per actum, siue per omissionem, vt condistinguitur illa obliquitas, quæ inest voluntati, mediante illo exercitio ab alia, quæ ponitur obliquitas habitualis. Probatur ergo talem non dari condistinctam, & præcisam ab actu: imò esse repugnantiam in terminis. Priuatio non multiplicatur nisi multiplicetur forma

Impugnatur instantia ex peccato originis

Peccatum personale cōpetit per actū liberum, aut omissionem.

forma oppoſita, vel ſaltem diuerſa communicetur, & participetur: ſed rectitudo temperantiæ nequit aliter participari, quàm per actum, & ratione actus: ergo neque eius priuatio: ergo nulla eſt eius priuatio in voluntate, vt præſcinditur ab actu.

12 *Reſponſio. Impugnatur.* Dices relinqui aliquam priuationem productam per modum termini. Contrà, hæc priuatio non habet aliquam formam, cui opponitur, quia neque rectitudini, quæ eſt in actu, ſeu actuali exercitio libertatis, cùm hæc fundetur in libero, & voluntario, tamquam fundamento proximo, quod inuenitur ſolùm in actu: neque inuenitur aliqua rectitudo actualis, cui opponeretur. Dices, dici habitualem, quia immanet. Contrà, oportet aſſignare terminum eius, ſeu habitum, quo priuat, & cuius capax ſit ſubiectum. Si dixeris illam maculam habitualem conſiſtere in aliquo poſitiuo, quod ſit propriè peccatum, contrà ſunt quæ diſſeruntur, de natura & eſſentia peccati, probando non conſiſtere in poſitiuo contra Manichæos ex Patribus ex quibus colligitur hanc maculam debere ſumi ab aliquo alio, quod poſt peccatum manet, quod tribuit denominationem ſuæ cauſæ, vt eam includit: ſed nihil aliud magis conuenienter aſſignari poteſt, quàm reatus pœnæ, & ordo ad ipſam: ergo, &c. Probatur ſubſumptum, quia nihil aliud ineſt per actum præter habitum Phyſicum, qui formaliter non ſpectat ſub hac ratione ad genus moris, vt videbimus, & priuatio gratiæ, & ordinatũ eſſe ad pœnã, ſed nõ eſt priuatio gratiæ, quia multiplicãtur peccata habitualia, nõ ſic priuatio gratiæ, quæ intenſiuè & extenſiuè conſiderata deletur per vnicum peccatum, quod primò aduenit: ergo, &c.

Alia reſponſio. Impugnatio.

13 *Secunda probatio ex natura pœnitentiæ.* Secundò, Pœnitentia, ſatisfactio, confeſſio, & abſolutio, & quæcumque alia vindicatio, improperium, & huiuſmodi, reſpiciunt peccata actualia, & ea quæ fuerunt tantùm in poteſtate, & prout in exercitio habita ſunt. Ergo præter hæc non datur aliquid, quod ſit quiditatiuè, & formaliter peccatum perſonale. Probatur conſequentia, pœna reſpicit præcisè quidquid eſt peccatum, & iuſtitia vindicatiua eodem modo tranſgreſſionẽ: ſed reſpiciunt illa, vt inueniuntur in exercitio libertatis: ergo alia non reperiuntur.

Tertiò, nulla neceſſitate ponitur aliquid, quod ſit propriè peccatũ, præter actuale: ergo. Antecedens probatur, nõ eſt alia ratio, quàm vt ſaluetur proprietas formularum, quæ dicunt hominem peccatorem manere pollutum, maculatum, abominabilem Deo. Sed hæc ſaluari poſſunt ſine macula, quæ ſit propriè diſtincta à peccato actuali, ergo, &c. Subſumptum probatur, quia ipſum peccatũ actuale manens in ſuo effectu, poteſt tribuere talem denominationem: ſicut charitas manens in actu imperato, verbi gratiâ, actus ieiunij aſſumptus ex fine, & imperio charitatis, habet appellationem, & rectitudinem charitatis, etiam deinceps in diſtracto, in quo non exercetur aliquis actus explicitus, & elicitus charitatis. Sic etiam manet lex & imperium Principis in acceptatione populi, ipſo mortuo manent contractus, & alij actus morales in ſuo effectu, vt matrimonium, & ſimilia, quamuis deficiat conſenſus, per quem fiant: ſic in propoſito manet peccatum præteritum in obligatione pœnæ, tamquam in effectu quem inducit, & à quo nequit præſcindere reatus, ſeu debitum pœnæ: ergo fruſtrà aliud fingitur. Dices eſſe denominationem extrinſecam. Reſpondetur id falſum eſſe, quia peccatum vt manens in ſuo effectu, denominat, & intrinſecè, quia ordinatio, & dignitas ad pœnam nequeunt præſcindere à peccato, in quo fundantur.

Peccatum actuale manet in ſuo effectu.

Rectitudo charitatis in diſtracto.

Lex & contractus non manẽte actu.

Denominatio peccatoris intrinſeca.

Quartò, ſi eſſet aliquid priuatiuum manens propriè dictum peccatum, iam difficulter poſſet oſtendi quomodo poſſet expelli ſine rectitudine oppoſita; quæ tamen non reſtituitur. Dices reſtitui in æquiualenti, nempe in gratia habituali. Contrà, hæc non repugnat ex natura rei; quia priuatio eſt rectitudinis determinatæ per præceptum, hæc fuit rectitudo in actu tantùm; charitas autem conſiſtit in habitu. Deinde, nullum æquiualens excedit, quoad effectum ſaltem formalem, id, cui æquiualet: ſed temperantia habitualis, verbi gratiâ, non repugnat priuationi rectitudinis actualis temperantiæ: ergo neque charitas habitualis. Deinde, neque charitas actualis, neque habitualis adimplet formaliter præceptum iuſtitiæ, aut temperantiæ, quia ob actus harum virtutum ſæpè deſerenda eſt charitatis operatio, ergo non æquiualent, quantùm ad id, de quo controuertitur. Accedit quòd ſint diuerſæ virtutes.

14 *Quarta ratio ab inconuenienti.*

Rectitudo habitualis non æquiualet actuali.

15 *Quinta ratio comparantur meritum, & demeritum.* Quintò, merita præterita, & demerita debent comparari vniformiter, quantùm ad id, quod poſt ſe relinquunt: ſed illa ſaltem omnia quæ non intendunt gratiam, non relinquunt tranſacto opere, aliud quàm ius ad gloriam, vt ſupponit Trid. *ſeſſ. 6. c. 16. de fructu iuſtificationis:* ergo demeritum nihil poſt ſe relinquit, præter ordinationem ad pœnam, ſeu, quod idem eſt, debitum pœnæ, & obligationem. Confirmatur per hanc ordinationem donec remittatur tam in ſe, quàm ſua radice, ſufficienter opponitur iniuſtus iuſto, qui eſt ordinatus, & adoptatus ad præmium, id eſt, gloriam: iniuſtus autem ob demeritum ordinatus ad pœnam: ergo nihil aliud fingendum erit. Ad hæc accedit vltimò, quòd gratia deperditur ob demeritum in actu; ergo illud ſolum ſufficit ad tribuendum quidquid Scriptura de peccato affirmat, quatenus, vt *ſuprà* dixi, manet in ordinatione ad pœnam, ſeu moraliter.

Triden.

Confirmatio.

Concordia opinionum.

Ad quam ſententiam reduci poſſunt reipſa omnes penè contrarij: in primis illa opinio quæ ſtatuit peccatum habituale in eo, quod eſt peccaſſe, & non fuiſſe retractatum peccatum, vt tenet Medina *tract. 1. de pœnitentia. q. 7.* Vaſquez *ſuprà* citatus, & alij: nihil differt ab hac, & minùs ſaluat denominationem intrinſecam, quia peccatum non fuiſſe remiſſum, aut retractatum, non ſunt aliqui effectus peccati, ſed negatio formarum oppoſitarum, vnde denominatio peccatoris præcisè eſt ab eo, quod eſt peccaſſe, quæ eſt denominatio ab actu præterito, ac proinde extrinſeca.

Medina. Vaſquez.

16 Alia ſententia, quæ eſt Cordubenſis, Richardi, & aliorum, quæ ſtatuit habituale in eo, quod eſt peccaſſe, & non ſatisfeciſſe, cum priori coincidit reipſa, & negatio ſatisfactionis non dat denominationem peccatoris. Alia dicit conſiſtere in dignitate ad pœnam; ſed ſi loquatur de fundamentali, nihil eſt quàm ipſum peccatum actuale, quod ſupponitur non remanere. Si de formali, eſt ordinatio ad pœnam ſecundùm propotrionem iuſtitiæ, & ſic coincidit cum iam explicata ſententia. Alia, quæ dicit eſſe relationem

realem

realem relictam post peccatum, qua ordinatur ad pœnam, quantùm ad modum denominationis & se habendi formæ, coincidit: & sic etiam dicendum de illis, qui ponunt habitum vitiosum relictum post peccatum habituale consistere in aliquo effectu, qui non propriè dicitur peccatum, sed tantùm denominatione suæ causæ in effectu, qualem nos statuimus in proposito. & concordat modus loquendi hic Scripturæ, quia sic Apostolus appellat concupiscentiam, peccatum, quia, vt exponit Trid. cum Augustino, de peccato est, & in peccatum inclinat. non est ergo quòd timeatur hæc sententia, tamquam periculosa, quæ magis est consequens, & quasi in forma assertionis, & denominandi peccatorem, non differt ab aliis.

17 *Obiectio, & fundamentum aliorum soluitur.*

Neque argumenta quidpiam concludunt, obiiciunt enim quòd peccator non sit à Deo, sed ordinatio ad pœnam est à Deo. Item dicitur, peccator est ex malo post actum relicto: macula est turpis, & improperio digna, non sic ordinatio ad pœnam, quæ est actus iustitiæ. Ad hæc patet ex dictis, quia ordinatio passiua, quæ est ex peccato supposità lege, est malum, & ex peccato demeritoriè. in hac consistit macula habitualis, quatenus includit radicem, & fundamentum, nempe peccatum non remissum, quòd adhuc manet tamquam in effectu, licèt transeat physicè: quia vt consideratur homo ratione status, & vt subest iustitiæ, & regulis eius, semper consideratur sub peccato, donec remittatur: sicut voluntas legislatoris semper præsens dicitur manere, donec transeat lex, & voluntas, seu consensus in contractu præterito, vt refertur ad iustitiam commutatiuam, semper censetur præsens, donec rescindatur.

Quomodo peccatum manet, & denominat?

Argumentum Suarez soluitur ex effectu Pœnitentiæ.

Argumentatur Suarez quòd sequeretur ex opinione hac nihil remitti in pœnitētia præter solā obligationem ad pœnam. Respondetur argumentum non concludere quidpiam speciale, quia in omnium sententia, & secundùm fidem, peccatum actuale est materia Pœnitentiæ, & illud remittitur, & non solum habituale, quod dicunt

Actuale est materia Pœnitentiæ.

esse præsens: ergo in pœnitentia primariò remittitur peccatum actuale, & secundariò obligatio ad pœnam proportionatam: vt insinuat Trid. *sess. 6. cap.* 14.

Trident.

18 *Alia obiectiones.*

Obiiciunt præterea, si Deus nullam statuisset pœnam contra peccatum, adhuc peccatum relinqueret maculam in anima. Item, remissâ culpâ manet in peccatore obligatio ad pœnam temporalem quandoque sine vlla macula habituali. Item, in inferno sunt peccatores, quamuis ibi non sit ordinata aliqua pœna: ergo ordinatio ad

Soluuntur.

pœnam non est peccatum habituale. Respondetur quòd si nulla esset ordinata pœna, aut alius effectus peccati præter hoc, quod est peccasse, quòd nulla esset macula distincta ab ipso peccato præterito, quod consideratur semper in *esse* morali præsens, vt explicatum est. Dices, ergo non esset aliqua macula habitualis. Respondetur, negando consequentiam, quia ipsum peccatum præteritum, licèt Physicè non esset, maneret tamen moraliter, & sic per modum habitus, donec remitteretur: ergo de facto sic manet. Respondetur secundò concedendo consequentiam, vt *infrà* videbimus. Posset dici aliter quòd nō maneret aliquod peccatum habituale, cùm nullus sit effectus peccati diuersus à se in eo casu, in anima: maneret tamen imputatione peccatum præteritum donec remitteretur. Ex his patet ad primum, & tertium. Ad secundum respondetur, reatum pœnæ proportionatæ, & lege primaria statutæ, esse effectum peccati, & in se, probabilem ab ipso peccato, donec remittatur; ideò hæc semper remittitur ordinariè, remisso peccato, per actus nostros, & pœnitentiam (quidquid sit de pœna, quæ debetur peccato veniali, quod remittitur in transitu) hinc Trid. *sess. 6. cap.* 14. dicit pœnam æternam debitam peccato mortali remitti virtute clauium. Respondeo secundò, ordinationem ad pœnam prout constat peccatum non remissum, esse peccatum habituale, non autem ordinationem ad pœnam præcisè. Ideò Doctor adiungit semper cum hac ordinatione, priuationem gratiæ, vt patet *loco citato, & d. 16. in principio.* Ad hæc omnia argumenta tenentur respondere ipsi aduersarij, vt facile est videre, replicando ipsa ad oppositum sententiæ eorum.

Trident.

19 *Obiectio Vasquez, ex propositionibus Baij damnatis.*

Vrget vltimò Vasquez, hanc sententiam damnatam esse à Gregorio XIII. & Pio V. inter alias propositiones Baij. Propositione 53. *In peccato duo sunt, actus, & reatus, transeunte autem actu, nihil manet nisi reatus, siue obligatio ad pœnam. Vnde in sacramento Baptismi, aut sacerdotis absolutione, propriè reatus peccati dumtaxat tollitur, & ministerium Sacerdotis solùm liberat à reatu.* Respondeo

Responsio.

ad propositionem teneri Vasquem, & alios reipsâ: sed nulla est difficultas, quia error est dicere, quòd non extendatur virtus sacramenti, aut clauium ad peccatum remittendum, vt docet illa propositio. Ad hanc remissionem sufficit peccatum manere modo dicto.

20 *Obiectio Caietani.*

Vrget tandem Caietanus hæc tria se habere per ordinem, peccatum, dignitatem ad pœnam, & ordinationem ad pœnam. Hæc est ex parte Dei actus voluntatis eius, illa alia ex parte ipsius peccatoris; ergo indisciplinatè hæc confundit Scotus. Respondetur secundùm aliquos, di-

Soluitur.

stingui ex parte peccatoris ipsum peccatum, & dignitatem ad pœnam, vt proprietatem sequentem ipsum: quibus accedit ipsa ordinatio actualis. Sed respondetur aliter, quòd nulla est dignitas pœnæ ex parte peccati, præter ipsam malitiam, prout abstrahit à lege ordinante pœnam, & prout cadit sub iustitia vindicatiua, vnde quòd natum sit cadere, hoc ei conuenit formaliter intrinsecè à malitia, extrinsecè autem ab ipsa iustitia vindicatiua, quæ nata est ordinare peccatum pœna condigna formaliter. Vniformiter ergo se habent in hoc meritum, & demeritum, quòd vtrumque formaliter sumptum dicat ordinem ad pœnam, aut præmium, fundamentaliter autem dicant bonum, & malum in

Quid sit dignitas ad pœnam.

Multiplex ordinatio.

actu, ratione cuius nata sunt ordinari. Primo modo supponunt ordinationem, quæ est ipsa lex sic ordinans præmium, & pœnam. Secundo modo, præceptum, cui sunt conformia, aut disformia. Præter illam ordinationem legis, quæ est antecedens ad meritum, & demeritum; datur alia subsequens, quæ est legis executio: hæc autem est iudicium quod de quolibet fit secundùm opera. Ex his patet opinionem hanc nihil pati erroris, aut periculi, imò sanam esse, ac dogmaticam, magisque communem; vnde immeritò ab ea quidam moderni nostræ Scholæ recedunt tamquam à non satis fundata, aut ab aliis notatur.

21 *Obiectio Curiel.*

Sed vrget Curiel: quod est in pueris originale,

nale, fuit in Adamo habituale, ſed illud eſt propriè peccatum, & intrinſecum etiam ſecundùm ipſum Scotum, vt *ſuprà* probatum eſt: ergo & habituale erit ſic propriè peccatum, & intrinſecum, & diſtinctum ab actu, & malitia eius.

Confirmatio. Confirmatur: non magis erat natum peccatum Adami producere, aut relinquere in pueris peccatum originale, quàm relinquere aliquid habituale, peccatum actuale, quod habituale ſit propriè, & formaliter peccatum.

Reſponſio. Duplex priuatio iuſtitiæ in Adamo. Reſpondetur in Adamo fuiſſe, & priuationem iuſtitiæ originalis, ſicut eſt in pueris, quia ille recepit præceptum eam ſeruandi ſibi, & poſteris, & hæc priuatio non fuit alicuius rectitudinis in actu conſiſtentis, ſed ſolùm in habitu; & tranſit ad poſteros. Fuit in eodem Adamo alia priuatio rectitudinis actualis: verbi gratiâ, temperantiæ, obedientiæ, &c. & habituale quod relictum eſt in eodem per comeſtionem pomi, erat vniforme cum habituali in nobis. Diſtinguo itaque maiorem: habituale, quod fuit priuatio iuſtitiæ, concedo, quia hæc immediatè comparatur ad voluntatem, vt ad ſubiectum immediatum, & non mediante actu, atque eodem modo habitus oppoſitus eidem, vt iuſtitia originalis. Habituale quod fuit ex actu relictum, negatur, niſi modo explicato, de habituali prout in nobis manet. Diſparitas iam data eſt, quia priuatio eius rectitudinis, quæ ineſt voluntati, vt ſubiecto, poteſt manere ſecluſo actu, à quo non dependet, vt ſubiecto proximo, priuatio autem rectitudinis, quæ eſt in actu, cùm conueniat mediante actu, ſicut & rectitudo oppoſita, nequit remanere propriè phyſicè, ſicut nec manet eius ſubiectum, quod eſt ipſe actus.

Priuatio iuſtitiæ originalis ineſt voluntati non per actum vt ſubiectum.

22 *Reſponſio ad confirmationem.* Ad confirmationem reſpondetur, negando antecedens: quia rectitudo, ad quam obligatur quiſque in propria perſona, eſt illa ſolùm, quæ ei conuenit mediante actu ſuo, vt ſubiecto vero, aut interpretatiuo: & ſimiliter dicendum de oppoſita priuatione: rectitudo autem habitualis originalis iuſtitiæ, cuius eſt debitum in infantibus, conuenit ipſis immediatè independenter ab aliquo actu, vt ſubiecto; & conſequenter priuatio eius, quamuis hæc demeritoriè cauſata fuit à peccato Adami, quo demeruit ſibi, & poſteris iuſtitiæ conſeruationem: non inuenitur autem aliqua cauſalitas demeritoria in peccato actuali, niſi tantùm reſpectu gratiæ, & donorum, ſi dentur diſtincta, non autem alicuius habitualis formaliter, quod ab ipſo cauſaretur, & eſſet diſtinctum, ac propriè dictum peccatum. Vnde argumentum poteſt reduci ad oppoſitum, quia in propoſito deſtructâ cauſalitate, deſtruitur cauſatum, ſed peccatum non cauſat aliud peccatum niſi demeritoriè, ſicut neque priuatio priuationem, niſi ſit alicuius inſeparabilis à ſua affirmatione, quod tollit conſequenter, ſicut priuatio cauſæ infert priuationem effectus, vt vitæ, operationum vitalium; ſubiecti, formarum, quæ inſunt mediante ipſo; ſed in propoſito non inuenitur aliqua talis rectitudo, quâ priuaret peccatum habituale, præter ipſam actualem, ſublatam per priuationem in actu, aut rectitudinem gratiæ, quæ eſt iuſtitiæ habitualis, & non eſt peccatum, vt probabimus articulo ſequenti contra Thomiſtas: ergo non datur aliqua diſtincta ab ipſo actu manente, modo explicato. Vnde rectè Doctor *diſt.22. artic.1. §. In iſta quæſtione*, quòd poſt actum tranſeuntem, nihil manet (ſupple ab ipſo actu diſtinctum) præter iniuſtitiam habitualem, id eſt, priuationem gratiæ, & ordinationem ad pœnam: vlteriorem impugnationem Curiel remitto in quæſtionem de peccato originali. Vide *dicta diſt.2.quæſt.6. huius*; hæc quoad hanc ſententiam modo præmiſſo explicatam.

Retorquetur argumẽtum.

Cæterùm, licèt Doctor præfatis in locis eam tenuerit; in ſequentibus tamen reuocauit eum modum dicendi, vt *d.22. q.1. §. In iſta quæſtione*, v. *Si iſte modus non placet*, &c. vbi præmiſſo modo, nempe remiſſionem culpæ fieri per remiſſionem reatus pœnæ, qui ſolùm poſt actum manet in ratione culpæ. Subiicit aliter, *Si iſte*, inquit, *modus non placet: id eſt, quia videntur Sancti diſtinguere inter remiſſionẽ culpæ cuiuſcumque, & pœnæ, & maximè inter remiſſionem, & ſolutionem pœnæ debitæ illi culpæ; poteſt alio modo dici*, &c. & cõſequenter oſtendit peccatum remitti veniale, ſiue per noua opera meritoria, ſiue per merita præterita in vita iam facta, & ſic remitti per acceptationem à Deo dictorum operum manente pœnâ poſt hanc vitam diluendâ in purgatorio, ſi quis deceſſerit in gratia: vbi diſtinguit remiſſionem culpæ à remiſſione pœnæ. 23 *Doctor ab eadem ſententia reuocatur.* *Remiſſio culpæ diuerſa à remiſſione pœnæ.*

Eſt & alius locus *in d.50.q.6.§. Ad argumentum*, in fine, reſponſione ad vltimum. *Et ideo*, inquit, *pœna durat, quia peccatum in eis durat. Vnde dicit* (ſupple Fulgent. de fide ad Petrum) *permanente in eis iniuſtæ affectionis malo, permanet in eis iuſtæ retributionis damnatio*, &c. loquitur de damnatis. Vide eum *in 4.d.46.q.4.art.2.* Vbi diſtinguit pœnas damnatorum, & docet peccatũ continuatum eſſe pœnam, vbi diſtinguit illud à pœna damni, & ſenſus. Eandem ſententiam retinuit in ſecundo Sententiarum, quem ſcripſit poſt quartum, vt patet *ex eodem lib.2.d.43.q.1. in fine*, vbi ſeipſum citat *in 4. in hac diſt.14.* & ea quæ hîc dicit de diſpoſitione, ſeu dolore requiſito ad remiſſionem peccati: in ſecundo autem d.7. quæſt.vnica. §. *Poteſt tamen concedi*, reſponſione ad tertium. *Poteſt tamen*, inquit, *concedi totum argumẽtum, ſcilicet quòd ipſi* (ſupple damnati) *habent potentiam non peccandi, quia habent potentiam, quæ non eſt formaliter peccatum: licèt non habeant potentiam non peccandi, hoc eſt, non eſſe in peccato, quomodo dicitur eſſe in peccato, poſtquam tranſiuit actus, quem commiſit, & priuatus gratia remanet reatus, vſque ſcilicet ad pœnitentiam de peccato commiſſo; hoc modo non poſſunt ex ſe non peccare, id eſt, non eſſe in peccato*, &c. & in fine, reſponſione ad vltimum dicit peccatum damnatorum, quod in eo ſtatu committunt, eſſe pœnam ſui ipſius ex Auguſtino, & hæc eſt maxima pœna, quæ conſiſtit in priuatione ſummi boni, auertente à Deo, quæ eſt malitia peccati, & ſic extenſiuè dicit hanc pœnam creſcere in infinitum, & ſupponit manere illam malitiam. *Prius ſcripſit quartũ quàm ſecũdum ſententiarum.*

Item d.28.q.vnica. §. *Ad quæſtionem. Poteſt dici*, inquit, *quòd peccatum vno modo poteſt accipi pro ipſo actu elicito deformi, loquendo de peccato commiſſionis: alio modo pro macula, quæ remanet poſt actum elicitum, ſiue pro reatu permanente quouſque peccatum fuerit deletum per pœnitentiam.* Poſſemus adducere plura alia loca ex anterioribus per conſequentiam doctrinæ: ſed hæc ſufficiant, quibus continetur expreſſa reſolutio quæſiti in terminis. Ex dictis ſequitur quid dicendum ſit ad ſententias *ſuprà* præmiſſas.

24 *Dico primò*, habituale peccatum non eſt habitus realis, aut qualitas: eſt contra quartam ſententiam. *Peccatũ habituale non eſſe reale.*

tentiam. Probatur primò; quia sic esset à Deo: nullum autem peccatum est à Deo, quà peccatum. Secundò, actus, quà peccatum est, non est aliquid reale, sed rationis, aut morale: ergo nequit sic producere aliquid reale, quod peccatum sit. Tertiò, sequeretur quòd habitus relictus, seu peccatum habituale, si in habitu consisteret, relictum ab extremo vitio, destrueret aliud oppositum, sicut actus vnius destruit actum alterius, verbi gratiâ, auaritiæ, prodigalitatis; hoc est falsum, quia de facto nequit peccatum mortale destrui, nisi per gratiã, vt supponit Trident. *sess.6.& 14.* necessariam esse pœnitentiam ad delendum peccatum. Sequela probatur: quia sicut actus ad actum se habet, ita habitus ad habitum: & inclinatio ad vnum ad inclinationem ad alterum. Quartò, sequeretur illum habitum manere simul cum gratia, quia non destruitur in instanti. Si dixeris deleri quoad reatum: contrà, peto an reatus sit aliquod reale ipsius habitus, aut talis qualitatis. si sic: ergo manet quamdiu inest ipsa qualitas, si sit aliquid rationis superadditum, in eo consistet peccatum, non autem in habitu, quia id quod deletur per gratiam, habet propriam rationem peccati. Fundamentum huius sententiæ non est aliud, quàm ea, quæ *suprà* citauimus de peccato originali.

25 *Non esse dignitatem ad pœnam.*

Dico secundò: non est relatio dignitatis ad pœnam, siue realis, siue rationis. Non primum, quia relatio realis nequit esse, nisi ad extrema realia; actus non manet vt supponitur, quod est fundamentum, neque pœna adhuc est. Præterea, dignitas ad pœnam non est peccatum præcisè, vt præscindit ab actu. Iterum, hæc dignitas fundatur in actu, prout dicit ordinem ad legem decernentem pœnam: ergo debet esse aliquid morale, & non Physicum, quia lex non inducit alium effectum, quàm moralem. Quòd non sit relatio rationis, probant argumenta aduersariorum, iam soluta in articulo antecedenti. Si loquamur de illa, vt præscindit ab actu præterito, in quo fundatur; si autem loquamur de illa relatione vt includit causam, & sua extrema, non differt hæc sententia ab illa, quam ibi explicuimus.

26 *Non esse priuationẽ gratia.*

Dico tertiò: peccatum habituale non est priuatio gratiæ: est contra Thomistas. Hanc probat Doctor *in 4.d.16. §. Respondetur, concluſ.1.* probat primò, quia culpa multiplicatur; sed priuatio gratiæ vnica est, & simplex, sicut ipsa gratia, cui opponitur: ergo peccatum habituale, aut actuale in ipsa non consistit, aliàs qui commisisset plura peccata, esset æquè peccator, ac qui commisisset vnum, quia æquè in eo est priuatio gratiæ. Respondent Thom. Caietan. Medina, Soto, quòd peccatum non sit priuatio gratiæ quomodocumque, sed in ordine ad causam, nempè peccatum: non est ergo priuatio nuda gratiæ, sed respectiuè ad causam, quâ multiplicatâ, multiplicatur ipsa priuatio; & suscipit magis, & minùs. Exemplum adducunt in vmbra, quæ est priuatio luminis ex obiectione corporis inter solem, & locum, in quo fit vmbra, & diuersorum corporum diuersa est vmbra.

Responsio aduersa.

Priuatio specificatur ab habitu, non à causa.

Contrà, priuatio in ratione priuationis non specificatur à causa, sed ab habitu contrario, vnde priuatio formæ ignis in subiecto eiusdem rationis est, siue inducatur à forma terræ, aquæ, aut mixti, aut alterius cuiusque corrumpentis, sicut & ipsa forma ignis non variatur, siue generetur ab igne, siue à Sole, vel à quocumque alio.

27 *Confirmatio prima.*

Confirmatur, priuatio in *esse* priuationis, & quà destruit habitum, nihil aliud dicit, quàm *non esse* formæ, connotando in subiecto inclinationem, aut habitudinem ad formam, & quà dicit *non esse* præcisè, excludit formam à subiecto, in quo est: sed in his non includitur aliquis ordo ad causam efficientem priuationem: ergo est extraneus talis ordo priuationi, quà opponitur formæ oppositæ, & quà priuatio est.

Confirmatio secunda.

Confirmatur secundò, oppositio formalis attenditur præcisè secundùm ea, quæ conueniunt oppositis in suo *esse* formali: sed talis est priuationis, & habitus oppositio: ergo attenditur secundùm nudum *esse* formale: sed ordo ad efficientem extraneatur formæ, quà causa formalis est: cùm sit nihil aliud, quàm relatio effectus ad causam efficientem; forma autem vt causat, consideratur in ordine ad subiectum, vt causa est formalis dans *esse*, non vt recipiens *esse* ab efficiente: sed *esse* formale priuationis consistit in negatione habitus oppositi, eiúsque exclusione: ergo, &c. Maior probatur, quia hæc oppositio attenditur secundùm prædicationem formalem, & in *esse* extremorum, qua repugnat illa simul ineſſe subiecto, aut de eodem prædicari; hæc autem attenduntur in ipsis secundùm *esse* formale.

Oppositio priuationis, & habitus est formalis.

Deinde, non variatur ratio formalis gratiæ in se: quæro ergo quid sit illud, quòd diuersæ causæ influunt in priuationem? non aliquid specie diuersum: quia non correspondet ei aliqua affirmatio, aut habitus, aut gradus diuersus in forma: non aliquid numero tantùm diuersum; quia sic sequeretur non esse magis peccatorem, qui cõmittit plura in specie, & numero diuersa, quàm qui cõmitteret plura solo numero diuersa.

Priuatio non variata forma non variatur in specie.

Exemplum autem quod adducitur, est ad oppositum, quia neque corpora illa, inquantùm causant vmbram, sunt diuersa specie: quia illam causant non inquantùm sunt diuersæ substantiæ: sed vt sunt quanta, & non transparantia, seu non diaphana, in quibus conueniunt specie sicùt in quantitate. Deinde eadem est difficultas dato oppositio, de priuatione luminis, & gratiæ, seu cuiuscumque alterius formæ. Si dicas quòd diuersarum vmbrarum diuersæ sint figuræ, sicut & corporum. Contrà, hæc diuersitas figuræ non variat quantitatem in ipsis corporibus; aut non transparentiam essentialiter: ergo neque priuationẽ in *esse* priuationis. Deinde priuatio luminis in hac parte spatij est eiusdem rationis, siue lumen sit in contigua parte, siue non; secundùm hoc autem variatur figura vmbræ: ergo non facit ad propositum. Huc reuocari possunt alia argumenta, quibus probatur peccatum, & gratiam posse esse simul. Vnicum illud sufficit pro præsenti, vt cõsulamus breuitati. Addi potest quòd tam peccatum actuale, quàm habituale in statu puræ naturæ esset, in quo non esset priuatio gratiæ, quia hæc forma non debetur tali statui, maximè secundùm aduersarios.

28 *Exemplum allatum est ad oppositum.*

Variata figura nõ variatur quantitas.

Peccatum in statu puræ naturæ nõ oponeretur gratiæ priuatiuè.

Ad illud autem quod affirmant peccatum habituale opponi gratiæ, non simpliciter, sed alicui ex tribus effectibus, iam assignatis, cuasio est: quia nulla priuatio opponitur effectui formali, nisi quà primò opponitur formæ, loquendo de effectu formali, qui nullo modo dependet ab extrinseco: quod addo ad excusandam instantiam, quæ fieri potest de actu vitali posito in subiecto sine eo, quòd tendat subiectum in quodcumque

29 *Priuatio non opponitur effectui, nisi vt priùs forma.*

eius obiectum, aut de forma habente effectus ſubordinatos, quos communicat ſucceſſiuè, prout diſponitur ſubiectum ad eos recipiendos: ergo priuatio formalis gratiæ debet eſſe per oppoſitionem ad ipſam gratiam primum. Probatur conſequentia, quia aliàs cum peccato habituali poſſet ſtare gratia abſolutè in ſubiecto, quamuis ſine tali effectu.

Soluũtur rationes oppoſita.

Non inuenio aliquod argumentum pro hac ſententia, cui reſponderi oporteret, niſi illud ſolum, quod eſt de peccato originali, quod conſiſtit in priuatione iuſtitiæ, quod iam abundè ex dictis patet ſolutum. Iterum, quòd ſic dicatur peccatum eſſe priuationem gratiæ: ſed hoc intelligi debet cauſaliter, & demeritoriè, atque de ipſo peccato actuali; vnde priùs intelligitur quis priuatus gratia, quàm in peccato habituali, quia eodem inſtanti, quo peccat actualiter mortaliter, priuatur gratia; non intelligitur autem in peccato habituali, niſi pro tempore ſequenti. Deinde, quia in ſtatu puræ naturæ poſſet eſſe peccatum tam actuale, quàm habituale, in eo ſtatu habituale non eſſet priuatio gratiæ: ergo aliquid aliud, &c.

30 *Reliqua ſententia impugnantur.*

Dico quartò: reliquæ opiniones non rectè videntur explicare peccatum habituale per hoc, quòd dicant conſiſtere in eo, quod eſt peccaſſe, & non ſatisfeciſſe, aut retractaſſe peccatum præteritum, aut non fuiſſe remiſſum. Quia quæritur de forma, quæ dat denominationem peccatoris, non pro tempore præterito, ſed pro tempore præſenti, & permanenter; talis non eſt illud *peccaſſe:* quia ſic denominat præcisè pro menſura durationis actus, in qua habuit ſuum *ineſſe*, forma autem, prout conſideratur præcisè ad determinatam durationem, & *ineſſe* ſuam in tali duratione, non poteſt tribuere denominationem pro alia duratione, niſi pro illa inſit: *peccaſſe* non deſinat *ineſſe* peccati pro nunc: ergo non tribuit denominationem peccatoris pro nunc, ſicut neque actio præterita denominat pro futuro, aut præſenti, vt calefactio quæ fuit, non denominat nunc calefacientem. Aliud, quod additur, nempe *non ſatisfeciſſe*, &c. non deſignat nunc maculam, aut peccatum manere: ſed tantùm non fuiſſe ordinatum ſecundùm id, quod ei ex iuſtitia correſpondet.

Forma denominat, iuxta mẽſuram ſui ineſſe.

31 *Peccatũ habituale quid ſit?*

Dico quintò: peccatum habituale eſt ipſum peccatum præteritum quidem phyſicè, manens autem moraliter, donec remittatur, connotans priuationem gratiæ, & debitum pœnæ tanquam effectus correſpondentes, à quibus tamen non denominatur quis peccator, ſed ab ipſo actu, qui manet moraliter. Pro quo nota, quòd homo, vt ordinatur ad præmium, aut pœnam mediante lege, quæ eſt ipſi regula directiua operandi, nequit abſtrahere ab operibus, quia ratione operum ſubeſt legi, & ratione operum in eodem fundatur dignitas ad pœnam, aut præmium: & ratione operum tranſit in hunc, aut illum ſtatum. Vnde ſicut profeſſio Monaſtica, votum, contractus, & huiuſmodi, qui fundantur in actibus, præteritis phyſicè, cenſentur ſemper manere, vt comparantur ad ſtatum mediantibus illis aſſumptum, & ſecundùm legem, ex qua recipiunt vigorem. Ita etiam cenſetur quis in ſtatu peccati ſemper manere, donec illud remittatur, & per condonationem transferatur in ſtatum contrarium.

Peccatum actuale, quomodo manet moraliter?

Probatur, quia ius debitum, vel quodcumque aliud reſultans ex actu in ipſo fundatur, & mediante eo conuenit homini: ergo nequit præſcindere ab ipſo actu: ergo ſicut illa manent, debet manere eorum fundamentum, quod eſt ipſe actus: ſed non manet phyſicè; ergo præcisè moraliter, vel vt conſideratur homo in ordine ad finem mediante lege; pœnitendo autem remittitur tale peccatum, & transfertur homo in alium ſtatum, aliter ſe habens ad legem nunc, quàm antè.

Ad hanc concluſionem reducuntur cæteræ ſententiæ, & potiſſimùm quam *ſuprà* explicuimus ex Doctore, & probatur argumentis ibidem præmiſſis: quia manet homo tranſacto actu peccator, non ab alio diſtincto ab ipſo actu: ergo per ipſum actum modo iam explicato, & ſic intelligendus eſt Auguſtinus, quando dicit peccatum manere in regulis æternis *ſuprà*; manet enim in ſe moraliter, & manet etiam effectu virtualiter phyſicè: manere autem moraliter patet ex locis, quos citauimus, pro ſecunda opinione Doctoris, ſeu modo dicendi, manere autem virtualiter docet hîc.

32 *Declaratur litera, & vera ſententia Doctoris.*

His poſitis declaratur litera Doctoris, iuxta interpretationem veram eius. Primò, dicit nihil abſolutum, vel relatiuum manere in peccatore ceſſante actu peccati. Sumit hîc, *nihil*, vt opponitur enti reali abſoluto, vel relatiuo: quæ eſt concluſio oppoſita opinioni, quam proximè impugnauit *in §. præcedenti*, & ſtatuit peccatum habituale in relatione reali. Hoc patet per rationem ſubiunctam, quâ excludit habitum realem, & vitioſum, qui manet poſt actum, à ratione peccati; ex eo quòd maneat in iuſto, in quo non manet reatus peccati, aut ipſum peccatum. Probat ſecundò, quia illa qualitas vitioſa etiam ex natura rei, deſinente frequentatione actuum ſimilium, deſineret, ſicut cæteri habitus; reatus autem peccati non deſinit ſine pœnitentia: ergo illa qualitas non erit reatus, quia ſemper in infinitum, inquit, eſt peccator poſtquam commiſit peccatum (ſcilicet donec pœniteat) nec deſinit eſſe peccator, licèt non adiiciantur actus ſimiles.

Dicit peccatum habituale nõ eſſe reale.

33 *Eſſe relationem rationis.*

Secundò dicit non eſſe aliquod abſolutum, vel relatiuum priuatiuum, à quo dicatur peccator: ſed tantùm relationem rationis, quâ peccator ordinatur ad pœnam correſpondentem peccato, per voluntatem diuinam, & præuiderur per intellectum, donec pœna debita ſit ſoluta. In negatiua illa comprehendit etiam priuationem phyſicam, ſeu formæ phyſicæ. In affirmatiua autem ſupponit pœnam eſſe debitam peccato, & ex lege conſtitutam, quæ dignitas fundatur ratione peccati: & in corollario *infrà*, dicit obligationem illam eſſe formaliter reatũ, & vt afficit animam, eſſe maculam: malè ergo moderni ei imponunt dixiſſe nihil aliud eſſe, quàm denominationem extrinſecam à voluntate ordinante. Dicit præterea, vt eſt in voluntate diuina eſſe offenſam: & ſtatuit eſſe relationem rationis in peccatore, in Deo verò actum poſitiuum.

Eſſe maculam intrinſecam

34 *Quis actus in Deo dicitur, offenſa.*

Porrò quis ille ſit actus in diuina voluntate? reſpondetur eſſe voluntatem vniuerſalem legiſlatoris, vt particulariter reſpicit peccatorem ratione delicti; & eſſe illam, qua finis cõſtitutus eſt homini viatori, ſiue ad gloriam, ſiue ad pœnam (ſeruato medio iuſtitiæ prout inter Deũ, & creaturam interuenire poteſt) dependenter ab eius operibus, ſiue bonis, ſiue malis reſpectiuè: hinc actus malus cadit ſub iuſtitia vindicatiua, bonus

ſub

Regula generalis præmij, & pœnæ.

sub tertributiua. Illa autem voluntas est antecedens debitum formale præmij, & pœnæ in actibus, & vt includit pactum secundùm communiorem Theologorum, & propriam sententiam Doctoris aliàs sæpè: quia ratione operis boni nihil deberetur creaturæ, nisi præcessisset acceptatio diuina ad præmium cum conditione operis, sicut opera Beatorum perfectissimè circumstantionata nihil sibi, vel aliis merentur de condigno: neque peccata damnatorum excessiua in malitia ordinantur ad pœnam extrinsecam.

Dignitas operum supponit pactum.

Neque alia ratio est, nisi quia acceptatio, pactum, seu lex hæc vniuersalis, limitatur ex dicta voluntate ad statum viæ: quoniam Christus Dominus meruit nobis per portionem superiorem, secundùm quam fuit comprehensor, vt probabilior sententia fert: iam autem non meretur; quod aliunde non contingit, nisi quâ statur vltimatè ad legem, & voluntatem Dei, quâ suppositâ consurgit ordo iustitiæ inter Deum & hominem, & debitum præmij, seu ius ad præmium in homine iusto ratione operis exhibiti, debitum autem pœnæ in peccatore ex transgressione, quâ violauit legem, & subiectionem debitam legislatori. Primum cedit in fauorem iusti: secundum verò, quo fundatur debitum pœnæ in vtilitatem & fauorem legislatoris.

Iustitia est inter Deū, & creaturam.

35

Ordo eius inter partes.

Reciprocantur ergo secundùm hanc iustitiam legislator & subditus, vindex, & peccator: secundùm iustitiam, inquam, quæ est virtus ad alterum, & obligationem mutuam, prout hîc interuenire potest: vnde peccator ratione peccati, quo tollit debitam subiectionem legislatori, incurrit obligationem: ac proinde obligatio pœnæ manet in ipso ex peccato, quæ respicit voluntatem legis, & legislatoris, quæ eadem est, per modum tituli, quo tenetur legislatori, respicit autem pœnam, aut satisfactionem per modum termini, per quem ordinatur peccatum eius, quo ponit inæqualitatem, & per pœnam, aut satisfactionem restituitur medium, seu æqualitas lege præscripta secundùm motiuum iustitiæ: obligatio itaque passiua ad pœnam respicit legislatorem, & voluntatem eius iam explicatam; vt cui obligatur peccator respicit peccatum, vt fundamentum inducens obligationem; respicit pœnam, vt id ad quod tenetur, & obligatur: & vlteriùs hæc obligatio, vt consurgit ratione delicti, supponit voluntatem dictam vniuersalem (de qua iam dictum est, & per quam statuitur medium iustitiæ inter Deum, & hominem respectiuè) tanquam fundamentum iuris, & tituli, seu debiti ratione operis, ad præmium, aut pœnam: quam voluntatem Doctor appellat ordinationem diuinam, nempe secundùm motiuum iustitiæ, decernentem præmium, aut pœnam iuxta naturam operis, vt huic legi vniuersali subiicitur. Alia præter hanc est voluntas consequens, quâ fit executio legis in iudicio, quod fit in termino, secundùm ea, quæ homo gessit in corpore, siue bonum, siue malum: & hanc non intelligit Doctor: sed priorem, quæ sola admittit satisfactionem per pœnitentiam.

Explicatur reatus, & ordo eius ad diuersa.

Voluntas consequens.

36

Applicatio præmissa doctrinæ.

Hæc doctrina, seu interpretatio patet ex litera, nam, vt patet ex confirmatione, perinde æquiparat merita iustorum ad præmium, & ius seu debitum præmij, & demerita peccatorum, quantùm ad debitum pœnæ, & illam voluntatem eandem, quam appellat ordinationem diuinam hîc, & in sequentibus, vocat voluntatem vindicatiuam peccati in corollario, quod est summarium, & recapitulatio propriæ sententiæ: *Accipiendo*, inquit, *istam rationem irasci pro velle vindicare, exclusa passione concomitante, per istud velle, Deus formaliter est iratus, vel offensus: quia formaliter est volens vindicare peccatum commissum contra legem suam*, &c. hoc autem *velle vindicare* non est voluntas particularis distincta ab vniuersali; sed eadem ipsa vniuersalis, quæ ex determinatione posita ex parte obiecti, nempe peccato in peccatore, ipsum respicit particulariter; sicut lex vniuersalis inhibens cum pœna, posità transgressione, seu conditione ex parte subditi, in eo sortitur effectum, non secus ac si esset præceptum, seu personalis inhibitio respectu eius: comprehendit enim omnes, & singulos; persona enim ficta, vt collectio, & multitudo, magis subsistit in particularibus suppositis, quàm in collectione: sic obligatio legis vt efficax est, & stabilis voluntas legislatoris comprehendit suppositа prædicta non secus, ac si esset præceptum respectu singulorum.

Volūtas vniuersalis dicitur particularis.

Accedit præterea alia determinatio voluntatis diuinæ, diuersa ab illa qua ordinauit opera viatorum ad præmium, & pœnam secundùm iustitiam; nempe illa qua statuit regulam operandi & modum, vt legem naturalem & positiuam in hac vel illa materia virtutis. Hæc etiam supponitur ad bonum, & malum in opere, quam respicit vt regulam, cui conformetur, vel difformetur liberum arbitrium: & contra ipsam est peccatum, vt priuatio rectitudinis debitæ inesse secundùm regulam: vt supponit in initio §. præcedentis, & requiritur ad constitutionem boni, vel mali operis, ac proinde in exercitio habet suum effectum priusquam lex ordinans opera ad præmium, aut pœnam, licèt hæc prior sit intentione.

37

Voluntas antecedens legis.

Ex his patet primò, quàm appositè Doctor probat suam sententiam ex Augustino, quamuis indignè id ferat Caietanus; sed verba Augustini plana sunt, quæ citauimus suprà. Patet præterea confirmatio cum exemplo adducto, quæ intelligi, iuxta sensum explicitum corollarij, debet. Patet tertiò Doctorem non discrepare à sensu communi DD. qui statuunt peccatum habituale, seu reatum peccati actualis esse debitum pœnæ in ipso peccatore intrinsecè, in quo manet peccatum præteritum virtualiter, iuxta vulgarem modum dicendi, quia debitum illud nequit præscindere à suo fundamento, per quod inducitur.

38

Variis modis manere dicitur peccatū.

Virtualiter.

Vel secundùm alium modum, manet ipsum peccatum præteritum moraliter, quâ constituit talem statum hominis respectiuè ad Deum legislatorem, & retributorem operum. Et quamuis non fit physicè, præterito actu, manet tamen in habitu, & etiam interpretatiuè secundùm complacentiam, quamdiu manet peccator, & voluntas eius non correcta ab impietate ad pietatem, & obnoxia pœnæ, aut satisfactioni debitæ; neglectus enim pœnitentiæ, est interpretatiuus consensus in peccatum, & habitualis saltem permanentia in ipso. Hanc esse sententiam Doctoris *suprà* probatum est ex variis eius locis, sed potissimùm *distinct.* 12. *q.* 1. §. *Si iste modus non placet*, &c. nempe peccatum dimitti, inquam, quando reatus pœnæ, & ipsa pœna dimittitur:

Moraliter.

In habitu, & interpretatiuè per complacentiam.

Neglectus pœnitentiæ est interpretatiuus consensus in peccatum.

citur: quia videntur Sancti, inquit, diſtinguere inter remiſſionem culpæ cuiuſcumque & pœnæ, & maximè inter remiſſionem culpæ, & ſolutionem pœnæ debitæ illi culpæ,&c. vbi loquitur de peccato, vt permanente in verbis ſequentibus. *Ad propoſitum*, inquit, *opera iſtius qui moritur in charitate, etſi poſt mortem non referantur ab ipſo ad veniale, in quo moritur*,&c. Vbi loquitur de peccato veniali aliàs commiſſo,& docet modum quo remittatur in vita: nam de peccato, quod tum in actu eſt continuatum, dicit non remitti in vita, ſed in morte: & ſic etiam agit de peccato, tanquam permanente quoad maculam in aliis locis citatis *ſuprà*. & *loco proximè citato reſponſione ad argumenta ad tertium*: quin etiam *articulo tertio, §. Et tunc ſequitur corollarium*,&c. eundem modum loquendi retinet: *Culpa enim*, inquit, *manens ordinatur per pœnam concomitantem, ſed inuoluntariam, & ſic non deletur per eam*,&c. vbi loquitur de peccato damnatorum.

Hæc autem ſententia magis ſeruat proprietatem loquendi Scripturæ, & Conciliorum; nam & Trident. *ſeſſ. 6. cap. 5. de neceſſitate præparationis in adultis peccatoribus*, idem inſinuat: *Vt qui per peccata à Deo auerſi erant*,&c. particula verbalis denotat ſtatum ipſorum ante vocationem quâ diſponuntur, non autem præteritionem peccati, vel non permanentiam eius. Ideò cap. 6. de modo præparationis; *Dum peccatores*, inquit, *ſe eſſe intelligentes*,&c.& cap. 7. in deſcriptione iuſtificationis impij: *vnde ex iniuſto fit iuſtus, & ex inimico amicus*,&c. vbi pro termino *à quo* denotatur iniuſtitia peccati. & *cap.* 14. dicit pœnam æternam, ſeu debitum eius ſimul cum culpa dimitti virtute Sacramenti in re, aut voto. Idem colligitur paſſim *ex ſeſſ.* 14. *de Sacramento pœnitentiæ*. 39 Trident.

SCHOLIVM.

Id quod eſt peccatum habituale poſſe deleri, alioquin prædeſtinatus lapſus in mortale, non poſſet beatificari, hæc autem deletio regulariter fit per pœnam, vel per ei æquiualens. Probatur auctoritatibus adductis num. 2. ad oppoſitum; & ideò pœnitentia meritò à Patribus vocatur ſecunda tabula poſt naufragium, ex Trident. ſeſſ. 6. c. 14. Vide Hieron. epiſt. 2. ad Demetriad.

8 DE [b] ſecundo articulo dico, quòd iſtud, quod dictum eſt remanere poſt actum in peccatore, poteſt deleri, & quandoque deletur, iuxta illud Symboli, *Remiſsionem peccatorum*: & Deus eſt remiſſiuus peccatorum, & quandoque remittens peccata: & hoc probatur ſic, quia aliquando prædeſtinatus labitur in peccatum mortale. Patet de Dauid, Petro, & Paulo, & quaſi innumeris: non autem poteſt beatificari, ad quod principaliter ordinatur per prædeſtinationem, niſi deleto peccato, accipiendo peccatum modo prædicto: quia nullus beatificatur, remanens obligatus ad pœnam ſoluendam: quia vel ſimul ſoluendam cum gloria, quod eſt impoſſibile, quia ad minùs ſecundùm diſpoſitionem diuinam, gloria illa & pœna quæcumque repugnant: vel poſt glorificationem ſoluendam, quod ſimiliter eſt impoſſibile, quia Deus diſpoſuit illam gloriam in quocumque finalem eſſe, ita quòd non ſequetur aliqua pœna: ergo oportet ante glorificationem remitti, vel deleri iſtam obligationem ad pœnam quandoque ſuſtinendam.

9 *Ad deletionem peccati requiritur punitio, vel æquitas.* Secundò dico, quòd non remittitur ſine pœna, vel æquiualente in acceptatione diuina: quia per quodcumque peccatum offenditur Deus, ſicut Scriptura ſatis clamat: offenſa autem eius, vel ira, (vt dictum eſt) eſt eius *velle vindicare*, vel aliquid ſufficiens ad placandum exigere: ergo poſito quocumque peccato Deus vult vindicare de peccante: ſed velle vindicare, eſt velle punire: ergo poſt peccatum commiſſum ad eius deletionem requiritur aliqua punitio, vel æquiualens in acceptatione diuina.

Quomodo pœna eſt ordinatiua culpæ. Et licèt culpa, quæ tollitur, tollatur regulariter per pœnam, ſicut obligatio ad aliquid tollitur per ſolutionem illius; & licèt quandoque tollatur per aliud à pœna æquiualens in acceptatione diuina: tamen regulariter per pœnam ordinatur, etſi non tollatur: & hoc eſt, quod dicitur communiter, & accipitur à Boëtio *lib. 4. de Conſolatione Philoſophiæ, Proſa* 4. quòd pœna eſt ordinatiua culpæ, ita quòd non poteſt relinqui in vniuerſo aliqua culpa, cui non correſpondeat pœna ordinatiua. Et ſimpliciter melius eſt peccatum non correctum eſſe in pœna, quàm ſine pœna, quia in primo eſt aliquid boni, ſcil cet correſpondentia iuſta pœnæ ad culpam: ſed in ſecundo eſſet tantùm malitia, ſcilicet culpa, & impunita. Nec tamen intelligo quòd hîc ſit ſimpliciter neceſſitas, cuius oppoſitum includit contradictionem: quia ex quo non eſt idem eſſentialiter Deum remittere culpam, & punire eam, vt patebit *ex illa quæſt. diſt.* 16. de expulſione culpæ, & infuſione gratiæ, videtur quòd Deus poſſet vnum ſeparare ab altero; ſed de potentia ordinata iſta eſt via vniuerſaliter præfixa à lege diuina ordinante, ſcilicet peccatum puniri per pœnam, tanquam per proprium correſpondens.

Sine pœnitentia & gratia, poſſet Deus abſolutè remittere peccatum.

COMMENTARIVS.

40 *Prima cõclusio. Remissio peccati. Symbolum fidei.*

b *DE secundo articulo dico*, &c. Prima conclusio huius §. est, remitti illud, quod in peccatore manet post actum peccati. hæc est de fide ex illo Symboli Apostolorum, *Remissionem peccatorum.* Patet ex Scriptura, quæ passim hanc efficaciam tribuit conuersioni peccatoris per pœnitentiam, & fidem formatam charitate. Ezechielis 18. *Quotiescumque ingemuerit peccator*, &c. *omnium iniquitatum eius non recordabor*, &c. *conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* Zachariæ 4. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Ioan. 20. *Memento vnde excideris, & age pœnitentiam.* Apocalyps. 1. & 2. *Si quis peccauerit, Aduocatum habemus apud Patrem*, &c. 1. Ioan. 2. *Conuertimini filij reuertentes, & sanabo auersiones vestras*, &c. Ieremiæ 3. *vsque septuagies septies*, &c. Matth. 18. & vniuersim in Scriptura nihil frequentiùs habetur, quàm inuitatio peccatorum ad pœnitentiam: *Non veni vocare iustos, sed peccatores.* Patet ex Patribus, locis *suprà* citatis in prologo huius distinctionis, ex Lateranensi *de Summa Trinit. & fide Catholica.* Florent. *in Decreto vnionis.* Trident. *sess. 6. locis citatis, & sess. 14. per totum.* Ratio autem Doctoris, suppositis iis, quæ docet fides de electione Prædestinatorum, est conuincens, vt patet in exemplis ab eo adductis de Petro, Paulo, Dauide, & multis aliis electis, qui in via lapsi sunt, & per pœnitentiam surrexerunt.

Conc. Later. Florent. Trident.

Secunda conclusio est, non tolli peccatum sine pœna, aut aliquo, quod æquiualet in acceptatione diuina. Hæc etiam patet ex præmissis: vnde concludit regulariter tolli per pœnam, quamuis per aliquid etiam æquiualens, vt contingit in remissione venialis, vt *infrà dist. 22. quæst. 1.* dicetur; & mortale etiam per dilectionem perfectam, & supernaturalem, quæ iustificat, vt dicetur *infrà*, & addit præterea melius esse ordinari peccatum per pœnam secundùm iustitiam, quàm peccatum manere impunitum, loquendo simpliciter, quantùm ad bonum iustitiæ, prouidentiæ, & vniuersi, licèt peccatori quoad affectum commodi sit magis malum. Vnde Augustinus Ench. cap. 27. *Melius autem iudicauit de malis bene facere* (supple Deus) *quàm mala nulla esse permittere*, &c. & de correptione, & gratia, cap. 10. *Sciuit ad suam omnipotentissimam bonitatem pertinere, etiam de malis bene facere, quàm mala esse non sinere*, &c. Intelligit deinde dicta quantùm ad potentiam ordinariam, non verò quantùm ad absolutam: quia Deus potest remittere culpam absolutè sine pœna: vt *infrà* patebit *d. 16.*

41 *Secunda conclusio. Remittitur peccatum per pœnitẽtiam.*

Bona est punitio peccati.

Augustin.

SCHOLIVM.

Peccatum deleri per pœnam, non qualemcumque, sed voluntariam: & explicat varios modos voluntarij in pœna huiusmodi, docétque voluntatem esse causam totalem remotam tristitiæ, quæ est primaria pœna, hanc tamen esse inuoluntariam, voluntate commodi. Vide auctoritates citatas, num. 2. & Bellarm. 2. de pœn. à cap. 8. vsque ad 12. & lib. 1. cap. 8. 9. 10.

DE c tertio articulo: primò videndum est de re, secundò de nomine. De re est ista conclusio, quòd ad deletionem peccati regulariter requiritur pœna, vel punitio voluntaria. Hoc probatur, quia per aliquam punitionem deletur peccatum, vt dictum est in secundo articulo, & per aliquam non deletur, vt patet de punitione damnatorum, & de illa pœna quæ statim sequitur culpam, iuxta illud Augustin. lib. de Confess. primo: *Iussisti Domine, & ita est, vt pœna sit sibi quisque peccator.* Non est autem ita probabilis differentia inter punitionem, quâ deletur peccatum, & quâ non deletur, sicut de voluntario, & non voluntario, tum quia punitio damnatorum longè maior est, & intensiuè, & extensiuè, quàm punitio viatoris, cuius peccatum deletur per punitionem: & per consequens maius & minus in intensione, & extensione non facit differentiam inter punitionem delentem peccatum, & non delentem: tum quia ita videmus in offensis humanis, quòd pœna, vel displicentia voluntaria, placat offensum, non autem omnino inuoluntaria, & cum murmure supportata, vel susceptа: ergo rationabile est, si per aliquam pœnam debeat deleri offensa, & per aliquam non, & differentia quoad hoc non sit ita probabilis per aliquid, sicut per voluntarium & inuoluntarium, quòd pœna voluntaria regulariter requiratur ad deletionem peccati.

10 *Ad deletionem peccati quid requiratur. Vide auctoritates citatas num. 2. & Bell. 2. de pœn. c. 8. & seq. & lib. 1. c. 8. 9. & 10. Cap. 12. Peccatũ per pœnam voluntariam, nõ aliter remitti, regulariter.*

Et tunc sequitur corollarium, quomodo dupliciter ordinatur culpa per pœnam: culpa enim manens ordinatur per pœnam concomitantem, sed inuoluntariam, & sic non deletur per eam: culpa autem ordinata per pœnam voluntariam, deletur per eam.

Duplicitèr ordinatur culpa per pœnam.

Sed si quæras, quomodo aliqua pœna possit esse voluntaria, cùm de ratione pœnæ sit esse inuoluntarium? quia sicut nullus peccat in eo quod non vult, ita nec punitur in eo, quod vult.

11 Inuoluntariũ *quid sit.*

Hæc difficultas prolixiorem requirit declarationem, Vbi intelligendum est, quòd inuoluntarium simpliciter est illud, contra quod voluntas simpliciter remurmurat: & per consequens, per oppositum *voluntarium* potest intelligi tripliciter. Vno modo contra quod non omnino voluntas remurmurat, sed patienter sustinet. Secundo modo, quod

Voluntarium *triplex.*

quod voluntariè acceptat. Tertio modo, quod voluntariè cauſat. Et hoc dupliciter, ſcilicet vel vt cauſa proxima partialis,& non intendens iſtum effectum: vel vt cauſa remota principalis, & intendens effectum, & ſic habentur quatuor membra.

Quatuor modi volũtarij *declarantur.*

Et patet hæc diſtinctio, quia in primis duobus modis triſtitia eſt obiectum tantummodò volitionis: in tertio eſt effectus tantùm, & non obiectum: in quarto obiectum, & etiam effectus, niſi aliquid impediat. Hæc membra ſtatim declarabuntur. Patet etiam ordo, quia ſecundum addit ſuper primum, quantùm ad rationem *voluntarij*: & tertium ſuper ſecundum, & quartum ſuper tertium. Pœna etiam poteſt intelligi, vel quodcumque incommodum, ſiue diſconueniens, & illud poteſt eſſe in homine in parte ſenſitiua, vel in corpore coniuncto actui animæ ſenſitiuæ: vel poteſt eſſe primum diſconueniens, quod eſt triſtitia, quæ eſt ex parte intellectiua, quæ propriè, & primò eſt pœna; de qua dicit Auguſtinus de Ciuit. lib. 14. cap. 15. Quòd *triſtitia eſt diſſenſio animi ab his rebus, quæ nobis nolentibus acciderunt.*

Definitio triſtitiæ ex Auguſt.

Suppoſito ergo de pœnis exterioribus tanquam de manifeſtis, quomodo poſſunt eſſe voluntariæ quocumque iſtorum quatuor modorum *voluntarij*, de pœna iſta prima, ſcilicet triſtitia ſpeciali, videamus. Patet, quòd ipſa poteſt eſſe voluntaria, primo modo ſcilicet ſecundùm *quid*, id eſt, patienter tolerata: quia malum incommodum, dum tamen non ſit contra rectam rationem, poteſt non tantùm abſolutè patienter, ſed ordinatè patienter ſuſtineri. Poteſt etiam iſtud acceptari in ordine ad aliquem finem, vt dicit Auguſtinus lib. de Pœnitentia: *Peccator de peccato doleat, & de dolore gaudeat.*

12

Patiẽter tolerare, ſcilicet negatiuè, ſed acceptare, dicit poſitiuè.

Sed tertium, ſcilicet quomodo voluntas cauſat dolorem, vel triſtitiam voluntariè, vt cauſa partialis, eſt difficilius. Ad quod dico, quòd triſtitia in aliqua voluntate cauſari naturaliter non poteſt, niſi à duabus cauſis concurrentibus, ſcilicet ex actuali nolitione alicuius exiſtentiæ, & actuali apprehenſione illius exiſtentiæ, iuxta deſcriptionem triſtitiæ præmiſſam ab Auguſtino: quicquid ergo eſt cauſa nolitionis, eſt cauſa partialis ipſius triſtitiæ, licèt non intendat per nolitionem, cauſare triſtitiam, nec oportet intendere. Iſtæ autem duæ cauſæ quandocumque concurrunt, quantùm eſt ex ſe, cauſant triſtitiam, ſicut effectum naturaliter conſequentem.

Quæ cauſent triſtitiam.

13

Ex iſto tertio declaratur quartum, quia ex quo triſtitia ſequitur, vt effectus naturalis nolitionem actualem alicuius, & conſiderationem actualem illius noliti, licèt iſtæ duæ cauſæ multipliciter poſſint concurrere, quia ex tot cauſis, ex quot poteſt eſſe talis conſideratio actualis in intellectu, & talis actualis nolitio in voluntate: tamen nihil vnum poteſt eſſe cauſa triſtitiæ, loquendo de naturali cauſatione, niſi poſſit eſſe cauſa concurſus iſtorum duorum, quæ ſunt cauſæ proximæ naturaliter neceſſariæ; huiuſmodi autem cauſa communis poteſt eſſe voluntas, vt imperans actum conſiderationis, & actum nolitionis eiuſdem obiecti: & hoc in ordine ad illum finem intentum, vt ſequatur triſtitia puniens: ergo voluntas præcipiens intellectui conſiderare aliquid vt actu exiſtens, & voluntati nolle illud vt actu exiſtens, cauſat triſtitiam, tanquam vna cauſa etiam intendens iſtum effectum, & hoc non vt proxima, quia non poteſt eſſe vna cauſa ſufficiens proxima, ſed cauſat triſtitiam, vt vna cauſa remota, quia cauſa eſt proximarum cauſarum reſpectu triſtitiæ, & applicationis earum.

Voluntatem eſſe cauſam totalem remotam triſtitiæ.

Sic ergo patet quomodo prima pœna, ſcilicet triſtitia, poteſt eſſe ſummè voluntaria, & eſt à voluntate cauſata: non tantùm ſicut à cauſa partiali, ſicut vniuerſaliter cauſatur à voluntate volente illud quod euenit, ſed ſicut à cauſa totali, remota tamen, applicante ſcilicet cauſas partiales proximas huius effectus, & hoc in ordine ad talem effectum cauſandum.

Pœna quomodo volũtaria, & inuoluntaria.

Tunc ad argumentum illud: Omnis pœna eſt inuoluntaria: verum eſt ſecundùm ſe comparando ad voluntatem ſequentem affectionem commodi: tamen poteſt eſſe voluntaria voluntate antecedente, ſcilicet voluntariâ applicatione cauſarum, ad quas ſequitur. Poteſt etiam eſſe voluntaria voluntate iuſta acceptante, & hoc voluntate ſequente affectionem iuſtitiæ: quia ſic acceptat quicquid habet ordinem ad per ſe volendum iuſtè: iſta autem triſtitia poteſt eſſe ad aliquid per ſe iuſtè volendum.

COMMENTARIVS.

42

Tertius articulus. De pœnitẽtia virtute, & eius actibus. Debet eſſe voluntaria.

c DE *tertio articulo*, &c. Diuiditur hic articulus in duas partes principales; quarum prima agit de pœnitentia, quà eſt voluntaria. Secunda de eius actibus, & nomine. Primò, docet pœnitentiam debere eſſe voluntariam, & ſumit pœnitentiam pro ipſa pœna. Hanc differentiam conuenire punitioni pœnitentiali, quà eſt ſatisfactio acceptata à Deo pro peccato, & quà diſtinguitur à pœna, ſeu punitione damnatorum inuoluntaria, & quacumque alia, quam quis

Hæc est prima, & magis nota differentia.

quis inuitus patitur, docet esse primam, & magis notam, per ordinem scilicet ad peccatorem, & ad satisfactionem acceptatam à Deo. Nam aliæ differentiæ intensionis, & extensionis non sunt primæ, neque potiores: quia in his excedit pœna inuoluntaria damnatorum: quæ tamen non acceptatur à Deo, neque delet peccatum. Et sic etiam aliæ pœnæ grauioris inflictæ propter peccatum excedunt punitionem pœnitentialem (vt patet in Antiocho, Herode, & aliis tam intensiuè, quàm extensiuè.

Probatio huius differentiæ.

Patet autem hæc differentia, quia in omni opere satisfactorio, aut meritorio supponitur pro fundamento bonitatis libertas, sine qua nequit esse bonum, aut satisfactorium: vt ergo pœna sit satisfactoria offensæ & iniuriæ, eiúsque deletiua, necessariò requiritur libertas ad ipsam, vt sit bona, & consequenter satisfactoria, seu deletiua peccati; quia necessariò includit conuersionem perfectam peccatoris ad Deum, & auersionem à malo, vt patet ex citatis in articulo secundo, &

Trident.

ex Tridentino sess. 6. cap. 5. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. libertatis*, inquit, *nostræ admonemur*, & patet deinceps *ead. sess. can. 3. 4. & 5.* quod longiori probatione non indiget: quia id peruium est ex Patribus, & Scriptura in hæc materia.

43

Voluntarium quid sit?

Sed si quæras quomodo aliqua pœna, &c. Respondet ex oppositione *voluntarij*, & *inuoluntarij*, dicés hoc esse illud, contra quod simpliciter remurmurat voluntas. Intelligit *inuoluntarium* positiuè, &

Voluntarium positiuè.

contra appetitum elicitum voluntatis; non autem vt est contra appetitum innatum, aut etiam ex habitu, de quo vide ipsum *in 3. d. 15. de tristitia Christi.* Sumit etiam *voluntarium*, latius quàm sumitur, & definitur à Philosopho *3. Ethic. cap. 1.* & ab ipso Doctore *quodlib. 18. responsione ad primum* in 3. acceptione, qua dicit respectum effectus ad causam, & conuenit actui voluntatis interno, vel

Sumitur latè, vt extenditur ad volitum.

externo. hîc autem sub *voluntario* comprehendit etiam obiectum volitum ab ipsa voluntate, siue interpretatiuè, siue positiuè, siue antecedenter, siue consequenter.

Eius diuisio.

Hinc distinguit *voluntarium* primò, in id quod inest voluntate non repugnante, seu non remur-

Prima acceptio.

murante, id est, non habente dissensum inclinantem in contrarium, quod est sustinere patienter pœnam: quæ alioquin est contra appetitum innatum, tam voluntatis, quàm appetitus, cui condescendere nata est voluntas ex affectu commo-

Secunda acceptio.

di. Secundò sumit *voluntarium* pro eo, quod est voluntatem acceptare pœnam: quæ acceptatio superaddit priori actum positiuum complacentiæ. *Voluntarium* vtroque modo sumptum dicit

Tertia acceptio.

obiectum volitum permissiuè, aut positiuè. Tertio modo sumitur *voluntarium* in pœna, quatenus causatur à voluntate, vt causâ proximâ partiali.

Quarta acceptio.

Quarto modo vt causatur à voluntate tanquam à causa totali remota imperante, & applicante causas proximas eius, quæ sunt (vt dicit) apprehensio obiecti disconuenientis, seu noliti, & præsentis, quod obiectum sit disconueniens per nolitionem ipsam, quà est appetitus elicitus voluntatis in contrarium. *Voluntarium* vtroque hoc modo dictum est voluntarium propriè dictum, & per modum effectus; duobus primis modis est volitum obiectum, seu pœna, vt habet rationem obiecti voluntarij.

44

Ordo horum ad inuicem.

Horum ordinem, quà posterius superaddit vnum gradum voluntarij, alteri priori, egregiè declarat in litera, tam in pœna corporali, quæ est secundùm sensum, & dicitur dolor, quàm in spirituali, quæ est tristitia, & pœna propriè dicta, vt spectat ad scopum huius materiæ, quam definit ex Augustino in litera: dicitur autem *dissensio animi*, id est, repugnantia voluntatis per appetitum, elicitum, & fugam obiecti per nolitionem eius, *ab iis rebus, quæ nobis nolentibus acciderunt*, &c. denotant causam illius dissensionis. Dissensio animi sumitur non pro volitione, sed pro ipsa passione, quæ ab Augustino distinguitur in eodem capite, in consensionem, & dissensionem, vt respiciunt affectus animi, secundùm quos patitur, vt coniungitur obiecto volito, vel nolito, in quo per delectationem, & gaudium quiescit, aut per motum, aut tristitiam tanquam à repugnanti, & disconuenienti offenditur: quæ offensio dicitur dissensio, sicut & quies per oppositum consensio: mutatis vocabulis ab actibus, à quibus proximè causantur, qui sunt consensus, & dissensus.

Distinctio doloris, & tristitiæ.

Definitio tristitiæ. Explicatur.

Dicitur dissensio à causa.

Hæc autem tristitia, seu pœna, potest esse voluntaria primo modo: quia ordinatè tolerata, est voluntaria secundo modo, quia etiam acceptata positiuè per consensum voluntatis: quia, vt Author libri de vera & falsa pœnitentia, cap. 13. *Peccator de peccato doleat, & de dolore gaudeat*, &c. pro hac sententia citat Augustinum ex errore vulgari, qui est etiam Magistri in litera.

Duobus modis est voluntaria.

Lib. de vera & falsa pœnitentia.

45

Causa tristitiæ.

Sed tertium, scilicet voluntas, &c. docet tristitiam etiam esse voluntariam per modum effectus duobus modis *suprà* declaratis, & modum, quo causatur ipsa tristitia, vt patet ex litera & iam tactum est *suprà*. Hîc de se offert controuersia de hac tristitia, quia aliqui dicunt esse vitalem actum, sed necessarium. Pro qua sententia facit D. Thomas

Controuersia an sit actus elicitus?

Sent. affirmatiua.

1. p. q. 64. art. 3. in corpore, & ad tertium. & 1. 2. q. 31. art. 1. & 4. in corpore, & q. 22. art. 3. in corpore, & aliis locis. Caiet. Conrad. Medina *in præfatis locis.* Capreolus *in 1. d. 1. q. 1. art. 2. concl. 2.* Vasquez 1. 2. *disp. 14. cap. 2.* & alij.

Contrarium docet hîc Doctor in litera, & vniuersim docet de passionibus animi, vt de delectatione *in primo d. 1. q. 3. d. 17. q. 1. ad 4. in 3. d. 15. in 4. infrà d. 49. q. 4. &* 7. quem sequuntur Mayron, & Bassolis, & reliqui nostræ scholæ ibidem. Cum Nominalibus tenet Audefacis *lib. de patria, q. 3.* Henr. *quæst. 41. q. 8. & 9. quæst. 12. q. 9. quæst. 6. q. 32.* Richardus *in primo d. 1. art. 2. q. 1.* Nemetius *cap. 41.* & plurimum fauet D. Thomas 1. 2. *q. 31. art. 1. ad 1.* vbi asserit hanc: *delectatio est operatio*, non esse per essentiam, sed per causam. & *q. 32. art. 1.* delectationem sequi ad operationem *q. 33. art. 4.* operationem perfici per delectationem. Quam sententiam sequitur etiam *infrà d. 49. q. 1. art. 4.* Hæc controuersia non est huius loci, quia omnes concedunt tristitiam, & delectationem fieri necessariò, à quacumque fuit causa, neque spectare ad materiam virtutis, aut vitij, nisi vt participat libertatem: ex suppositione actus alicuius per quē fiat volita, aut voluntaria: hîc autem ex scopo dubij, quod *suprà*, & hîc mouet Doctor, præcisè quæritur, quomodo possit hæc tristitia esse voluntaria? & declarat hos quatuor modos eius, & respondet ad rationem dubitandi motam in contrarium. *Omnis pœna est inuoluntaria*, &c. quod verum est, quantùm est ex se, & secundùm affectum commodi consequentem: potest tamen esse voluntaria secundùm affectum iustitiæ, & per voluntatem antecedentem. Duobus primis modis est voluntaria per voluntatem consequentem, &

Sententia negatiua.

Remissio controuersiæ in proprium locum.

Scopus præsentis dubij.

Quomodo inuoluntaria tristitia, aut voluntaria?

acceptantem.

acceptantem. Duobus aliis, nempè 3. & 4. modo eſt voluntaria voluntate antecedente, & cauſante ipſam, vel proximè, & partialiter, vel remotè & totaliter.

46 *Dubium de cauſis eius.* Supereſt aliud dubium circa illud quod dicit, quòd triſtitia in voluntate nequeat naturaliter cauſari, niſi per nolitionem alicuius exiſtentis, & apprehenſionem eius præſentis tanquam per cauſas concurrentes. Deinde has eſſe cauſas proximas eius, quantùm ad primum non videtur vniuerſaliter ſubſiſtere: quia ſicut appetitus ſenſitiuus habet obiectum ſibi conueniens, aut diſconueniens ſecluſo actu elicito, & hoc ex natura rei: ita etiam voluntas habet aliquod obiectum, verbi gratiâ, beatitudinem ſibi conuenientem ex appetitu innato: ergo perinde ex apprehenſione huius obiecti præſentis ſequetur delectatio in voluntate, & ex apprehenſione pœnæ oppoſitæ triſtitia, ſecluſo aliquo actu elicito priore; & conſequenter non requiritur ſemper in voluntate nolitio antecedens obiecti ad hunc effectum.

Prima ratio dubitandi ex appetitu innato.

Secunda ratio dubitandi ex aliàs aſſertis. Contra ſecundum eſt, quòd *in 3. d. 15. art. 1.* §. Vlteriùs *de triſtitia*, &c. dicit paſſionem hanc cauſari ab obiecto nolito, vt apprehenditur præſens: *Tali*, inquit, *conuenientiâ poſitâ, puta per* velle *obiecti*, *& diſconuenientia per* nolle; & ita relationibus conuenientis, & diſconuenientis concomitantibus relationes voliti & noliti, ſequitur approximatio huius obiecti, ſcilicet apprehenſio circa volitum, vel nolitum: & ex hoc vltimo videtur ſequi in voluntate paſſio ab ipſo obiecto ſic præſente: ſcilicet gaudium, vel triſtitia, &c.

47 *Solutio, & reconciliatio dictorum.* Reſpondetur Doctorem hîc agere de triſtitia, vt plerumque accidit in voluntate, & iuxta definitionem præmiſſam Auguſtini, & prout eſt magis nota, & circa obiectum indifferens, quod redditur voluntati diſconueniens mediante eius nolitione, vnde *in 3. d. 15.* admittit 1. §. *Præter iſtum modum triſtandi*, &c. etiam triſtitiam in voluntate ex ſola repugnantia appetitus innati reſponſione ad primum dubium, vt quando obiectum eſt diſconueniens ſimpliciter voluntati, vt priuatio Beatitudinis: vel etiam appetitui ſenſitiuo primo, & voluntati ex colligantia ad appetitum, vt ibidem determinat. Ex quo patet ad primum: nempè hîc agere Doctorem de triſtitia, vt eſt nobis manifeſtior, & plerumque in via contingit circa obiecta indifferentia ſecundùm ſpecificationem. Si dicas peccatum non eſſe indifferens. Reſpondetur eſſe indifferens ratione operis ſubſtrati, & etiam ex adiuncto, qua delendum eſt per pœnitentiam fructuoſam, quæ repugnat appetitui commodi.

48 *Soluitur ſecunda ratio.* Ad ſecundum pariter reſpondetur admittendo cauſam phyſicam vt diſtinguitur ab omni conditione poſita & requiſita ex parte ſubiecti eſſe obiectum diſconueniens in apprehenſione; & ſic intelligẽdus eſt in tertio loco citato. Cum hoc ſtat quòd nolitio etiam concurrat aliquo modo in genere cauſæ efficientis, inquantum eſt diſpoſitio ſubiecti, ſeu voluntatis in qua cauſatur triſtitia: vnde ſuprà d. 1. q. 5. §. *Ad primam ergo quæſtionem*, &c. aſſerit quòd omnis diſpoſitio neceſſitans ad formam, quæ non eſt ratio receptiui, ſit quodammodo actiua, vt ibidem probat de merito, de motu, de diſpoſitione neceſſitante ad formam ſubſtantialem: talis autem eſt nolitio obiecti, quia poſita ipſa, & apprehenſione eiuſdem exiſtentis neceſſitat ad triſtitiam quantùm eſt ex parte ſua; & hoc modo in hac quæſtione docet nolitionem obiecti concurrere vt cauſam partialem reſpectu triſtitiæ: hæc magis per ſe probantur infrà d. 49. Videat lector quæ ibi dicenda ſunt: ad expoſitionem literæ ſufficiant dicta.

Qua ratione nolitio ſe habet ad triſtitiam vt cauſa.

Addam tantùm in cõfirmationem primi membri ſolutionis vnam rationem ex Tridentino. Timor eſt ſpecies quædam triſtitiæ proueniens ex fuga obiecti, & in hoc differt à triſtitia, quæ eſt pœna, quòd vna reſpiciat poſitionem futuram obiecti, altera poſitionem eius de præſenti: ſed timor cauſatur in voluntate quandoque non præſuppoſito aliquo actu nolitionis obiecti elicitæ, ſed ex ſola naturali diſconuenientia eius: ergo cauſatur per ſolam apprehenſionem. Minor probatur ex Trident. *ſeſſ. 6. cap. 6.* timor diuinæ iuſtitiæ incuſſus peccatori eſt prima motio voluntatis eius, & ſupponit tantùm actum fidei, quâ repræſentatur dicta iuſtitia, & pœna debita, & deſtinata peccato ex dicta ordinatione. *Dum peccatores*, inquit, *ſe eſſe intelligentes à diuinæ iuſtitiæ timore concutiuntur*, &c. *in ſpem eriguntur*, &c. ergo ſupponitur ad ſpem, dilectionem Dei, & odium peccati conſequens, vt ſuo ordine declarat ibi Concilium, & *ſeſſ. 14. cap. 4.* ex metu gehennæ docet aliquando concipi attritionem fructuoſam: dato ergo quòd paſſiones non ſint actus eliciti, vt docet Doctor cum aliis citatis, ſequitur aliquando cauſari ſecluſo actu elicito voluntatis: vnde idem Tridentin. *ſeſſ. 6. can. 3.* vbi exprimit actus elicitos peccatoris, & neceſſitatem gratiæ, non facit mentionem timoris inter illos, comprehendendo duntaxat actus fidei, ſpei, dilectionis, & pœnitentiæ: ſed de hac difficultate aliàs agetur: quia longiorem diſcuſſionem exigit.

49 *Timor ſpecies triſtitia.*

Cauſatur ex apprehenſione obiecti. Trident.

SCHOLIVM.

Sumit pœnitentiam quatuor modis. Primò, pro actu voluntatis coniungente duas cauſas triſtitiæ. Secundò, pro nolitione, & apprehenſione mali, quæ ſunt cauſa proximæ triſtitiæ. Tertiò, pro voluntaria acceptatione triſtitiæ iam cauſatæ. Quartò, pro acceptatione eiuſdem cum patientia, & gaudio. Docet pœnitere *eſſe pœnam tenere; & ponit alia quatuor per modum termini correſpondentia prædictis quatuor cauſis, ſed in his propriè ponit rationem pœnitentiæ; & ſic quadrupliciter eam definit. Ait etiam pœnitentiam non eſſe ad hæc quatuor vniuocam, quia tertio & quarto modo non eſt tentio pœnæ cauſalis, ſed obiectiua, & intentionalis, & ſic pœna, vt terminat hos duos modos, eſt ens rationis: vt verò alios duos, ens reale.*

14 Pœnitere, *ſeu* pœni- De [d] ſecunda concluſione huius articuli, ſcilicet de vocabulo *pœnitentiæ*, dico quòd ſicut in punitione iſta voluntaria conuenit multa conſiderare: primò quidem velle punire,

punire, quod est *velle* imperatiuum, seu efficax coniungens causas proximas ipsius punitionis passiuæ: & secundò, nolle peccasse, vel displicere, quod est causa partialis proxima pœnæ, licèt non intendat pœnam illam: & tertiò, velle acceptare punitionem illam passiuam iam inflictam: quartò, patienter ferre punitionem. Et hæc quatuor sic breuiter explicantur: Vindicare commissum: Detestari commissum: Acceptare pœnam inflictam: Patienter ferre pœnam inflictam.

tentia, *quid significet, & quot modis sumatur?*

His quatuor correspondent alia quatuor ex parte termini volitionis, in quibus est idem materiale, scilicet *puniri*. Formalia autem quatuor superaddita, scilicet *volitum* à voluntate causante, à voluntate detestante, à voluntate acceptante, & à voluntate patienter ferente.

Patet autem, quòd non est per se idem volitio aliqua prædicta, & ipsa punitio passiua: & ita nomen, quod per se significat volitionem, & connotat punitionem, non significabit vniuocè punitionem, connotando volitionem: & per consequens, si aliqua dictio significet per se punitionem volitam, & pœnæ volitionem, hoc erit æquiuocè. Item, si significat istam quadruplicem volitionem, hoc erit æquiuocè. Istis ergo octo posset imponi aliquod idem nomen æquiuocè.

15 Pœnitere *est pœnã tenere, secundùm Aug. de vera & falsa pœnit. c. vlt.*

Sed faciendo vim in hoc nomine *pœnitere*, & sequendo auctoritatem, & vsum loquentium de hoc nomine, cùm *pœnitere* sit pœnam tenere, secundùm etymologiam nominis: & tenere pœnam importet actionem respectu pœnæ, non tantùm passionem ipsius, vt inhærentis, propriè videtur significatum huius vocabuli consistere in quatuor primis: & sic fit quadruplex definitiò, vel descriptio eius, quod est *pœnitere*.

Quatuor definitiones pœnitentiæ.

Prima est ista: *Pœnitere est vindicare peccatum à se commissum:* & patet quomodo est ibi *tenere pœnam:* quia applicare sibiipsi pœnam, est tenere eam: & istud potest intelligi, siue applicet, vel infligat pœnam in effectu, vel affectu: quia vindicans non minùs vindicat, etsi quandoque pœna non sequatur, propter defectum alicuius causæ secundæ, dum tamen ipse æquè, & iustè intendat pœnam infligere.

Secunda descriptio est: *Pœnitere est detestari, vel odire peccatum à se commissum*, vel *displicentiam habere de hoc peccato à se commisso:* & patet quomodo est ibi *pœnam tenere*, quia in causa proxima partiali. Et istud potest intelligi de *nolle*, vel *detestari*, vel displicentiam habere de hoc peccato, sub propria ratione, vel in generali simul de quocumque peccato, à se commisso: & iterum de displicentia formali, vel virtuali. Et est displicentia virtualis quicumque actus voluntatis virtualiter includens illam displicentiam, sicut quodammodò causa includit effectum, licèt effectus in se non causetur: sic cùm omnis nolitio oriatur ex aliqua volitione, omnis displicentia, seu nolitio peccati, licèt formaliter non insit, potest virtualiter inesse in aliqua volitione, ad quam nata est consequi talis displicentia.

Quid displicẽtia virtualis peccati, fiat in Dei amore.

16 *Id est, acceptare pœnam inflictã per causas relatas, num. 13.*

Tertia descriptio: *Pœnitere est pœnam inflictam pro peccato suo commisso gratanter acceptare*; & patet quomodo hoc est pœnam tenere, sicut obiectum tenere per actum voluntatis: & istud non potest intelligi de *acceptare* formaliter, vel virtualiter: sed aliqua alia acceptatione, in qua ista includitur virtualiter, sicut volitio entis ad finem includitur in volitione finis.

Quarta descriptio est: *Pœnitere est pœnam sibi pro peccato suo inflictam patienter sufferre:* & patet, quomodo hoc est pœnam tenere, quia non abiicere remurmurando; vnde & communiter dicitur in hoc sensu sustinere, id est, sub actione agentis infligentis se illi conformando tenere. Omnis punitio voluntaria continetur sub aliquo quatuor modorum pœnitentiæ: sed ad deletionem cuiuslibet peccati mortalis actualis post Baptismum commissi, requiritur aliqua punitio voluntaria: ergo ad eius deletionem requiritur pœnitentia dicta aliquo illorum quatuor modorum.

Aliquã pœnitentiã ex his quatuor requiri ad deletionem peccati.

COMMENTARIVS.

50 *Secunda conclusio articuli.*

Pœnitentia quatuor actus eliciti.

d *DE secunda conclusione huius articuli*, &c. In superiori §. declarauit quatuor modos punitionis, seu pœnæ voluntariæ, seruato ordine, quo proceditur ab imperfectiori ad perfectius, seu à minùs ad magis voluntarium. In hoc §. explicat quatuor actus correspondentes ex parte voluntatis, procedendo ab eo, quod perfectius est, ad minùs perfectum. Hi actus sunt vindicare peccatum commissum, detestari commissum, acceptare punitionem, patienter ferre punitionem. *Pœnitentia* est nomen æquiuocum respectu punitionis, & actus eliciti, sumendo autem *pœnitentiam* iuxta communem vsum loquendi, quod est pœnam tenere, supponit in recto pro actu elicito, & connotat punitionem: pœnitentia enim etymologiâ nominis à pœnæ tenentia dicitur.

Etymon nominis à pœnæ tenentia.

Erasmus, & quibus non sapit, sectatores eius hæretici volunt pœnitentiam non à pœna, sed à ponè, id est, post, dici, quasi *ponè tenere*; quod

Reiciuntur Nouatores.

est

eſt poſtea ſapere, non patiendo, ſed reſipiſcendo à culpa. Author lib. *de vera, & falſa pœnitentia* dicit, ab eo, quod eſt *pœnam tenere*. Hanc deriuationem ſequuntur Scholaſtici, & magis concordat, quia à pœna dicitur pœnitentia, quæ ſine dolore eſſe nequit, vt vbique patet ex ſacris literis, idque proprietas vocabuli ſignificat ex vſu linguæ: vnde Auſon. in Epigram.

Sum Dea quæ falli, non ſaltique exigo pœnam,
Nempe vt pœniteat, ſic Methanœa vocor.

Pœnitentia ergo eſt dolor punientis peccata, quæ dolet commiſſa; quamuis Nouatores admittant eſſe dolorem quendam, vocant tamen indolentiam, ſeu reſipiſcentiam, & ſic vbique vertunt, vbi occurrit in ſacris literis pœnitentiæ nomen.

51 *Prima deſcriptio pœnitentia.* Subdit ergo Doctor iuxta præmiſſam acceptionem pœnitentiæ, quatuor eius deſcriptiones. Prima eſt, *Pœnitere eſt vindicare peccatum commiſſum in ſe.* Hæc deſcriptio quadrat illi, quam tradit Author lib. de vera & falſa pœnitentia, cap. 8. *Pœnitentia eſt quædam dolentis vindicta, puniens in ſe quod dolet commiſiſſe*, &c. & cap. 19. *Pœnitere eſt pœnam tenere, vt ſemper puniat ſe in vlciſcendo, quod commiſit peccando*, &c. Author lib. de vera & falſa pœnitentia. Ille ergo pœnam tenet, qui ſemper punit quod commiſiſſe dolet, &c. Auguſtin. in lib. 50. hom. vltima, cap. 9. *Tertia actio eſt pœnitentia, qua pro illis peccatis ſubeunda eſt, quæ legis Decalogus continet; & de quibus Apoſtolus: quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequuntur: in hac ergo pœnitentia, maiorem quiſque in ſe ſeueritatem debet exercere, vt à ſeipſo iudicatus, non iudicetur à Domino, ſicut idem Apoſtolus ait: ſi enim noſmetipſos iudicaremus, à Domino non vtique iudicaremur, ad Galat. 5.* &c. Auguſtin. Nyſſen. orat. in eos qui duriùs, & acerbiùs alios iudicant. *Quid enim eſt aliud pœnitentia, niſi diſſolutio, & euerſio præteritorum, qua vel in re, vel cogitatione ſunt admiſſa.*

52 *Secunda deſcriptio pœnitentia.* Secunda deſcriptio: *Pœnitere eſt deteſtari, vel odire peccatũ à ſe commiſſum*, &c. hæc deſcriptio eſt Pœnitentiæ ſecundo modo ſumptæ; hæc acceptio pœnitentiæ eſt frequens in Sanctis Patribus, & Conciliis, ac etiam Scriptura: & patet ex Trident. ſeſſ. 6. cap. 6. & 14. & ſeſſ. 14. cap. 1. & 4. vbi definit hunc dolorem, ſeu contritionem, quòd ſit animi dolor, ac deteſtatio de peccato commiſſo, &c.

Tertia deſcriptio. Tertia deſcriptio, eſt, *pœnam inflictam pro peccato ſuo commiſſo gratanter acceptare*; hæc patet ex illo Auguſtini citato ſuprà: *Peccator de peccato doleat, & de dolore gaudeat.* Trident. Auguſtin. Trident. Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 1. *Tantam*, inquit, *Dei offenſam cum peccati odio, & pio animi dolore deteſtarentur*: quæ vltima verba denotant hanc voluntariam acceptionem pœnæ.

Quarta deſcriptio. Quarta: *Pœnitere eſt pœnam ſibi pro peccato ſuo inflictam patienter ſuſtinere*: vtraque hæc deſcriptio, & acceptio pœnitentiæ magis propriè extenditur ad acceptationem, & tolerantiam operum pœnalium ſatisfactionis. De vtraque Trident. Trident. ſeſſ. 14. cap. 9. *Docet denique tantam eſſe diuinæ munificentiæ largitatem, vt non ſolùm pœnis ſponte à nobis, pro vindicando peccato, ſuſceptis* (hìc ſumitur pœnitentia quæ deſcribitur tertia acceptione) *aut Sacerdotis arbitrio pro menſura delicti impoſitis: ſed etiam temporalibus flagellis à Deo inflictis, & à nobis patienter toleratis*, &c. *ſatisfacere valeamus.*

53 Concludit tandem Doctor omnem punitionem voluntariam contineri ſub aliquo dictorum modorum: ad deletionem autem peccati mortalis poſt Baptiſmum commiſſi requiri punitionem voluntariam: ergo aliquem ex dictis quatuor modis puniendi peccatum. Maior patet; quia nequit punitio eſſe voluntaria, niſi quà eſt volita per modum obiecti, vel quà eſt voluntaria per modum effectus. Nequit etiam eſſe voluntaria, niſi voluntate antecedente, aut ſubſequente: requiritur enim vt imputetur voluntati alter horum modorum; & conſequenter vt habeat rationem ſatisfactionis præſcriptæ à lege. Si priori modo eſt volita, vel hoc ſuſtinendo patienter pœnam, per conformitatem voluntatis ad agens, quod infligit pœnam; vel vlteriùs acceptando gratanter ipſam pœnam, & ſic habentur duo modi vltimi pœnitentiæ, per voluntatem ſubſequentem, & conformantem ſe agenti ſuperiori, & extrinſeco. Si autem per modum effectus eſt volita punitio: vel ergo vt reſpicit cauſam remotam, vel proximam, ex parte voluntatis; quia aliud non requiritur ad punitionem voluntariam, & ſic habentur duo modi pœnitendi, priores, & voluntas antecedens: ergo nequit dari alius aliquis modus pœnitendi, qui in prædictis non includitur.

Ad deletionem peccati aliqua dictarum requiritur.

Sufficientia, & numerus dictorum modorum colligitur.

Minor probatur ex Auguſtino in libro de continentia, cap. 6. *Nullus debita grauioris pœna accipit veniam, niſi qualemcunque; & ſi longè minorem, quam debeat, ſoluerit pœnam: ita enim impertitur à Deo largitas miſericordiæ, vt non relinquatur etiam iuſtitia diſciplina*, &c. Patet etiam ex articulo ſecundo, & locis ibidem citatis. Auguſtin. *Neceſſitas pœnæ.*

54 *Obiectio Suarez.* Ex his patet quid dicendum ſit ad cenſuram Suarez *diſput. 3. ſect. 4.* In corollario, ſeu cenſura huius opinionis, & diuiſionis traditæ à Doctore tam hìc, quàm in quæſtione ſequenti; dicit enim hanc diſtinctionem nulla ratione, aut methodo datam eſſe; neſcio quid ipſi ſit methodus, aut ratio. Doctor autem methodum ſcientiæ eſt ſecutus, quà diuiſio termini æquiuoci ſupponitur ante definitionem: ex vulgari modo loquendi tam Patrum, quàm Scripturæ, pœnitentia dicitur non ſolùm actus voluntatis, ſed pœna etiam voluntaria per modum ſatisfactionis præſcriptæ pro peccato. Vnde Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.* 4. dicit contritionem eſſe deteſtationem, & dolorem, &c. quæ duo idem in prædicta ſectione ſumit pro diuerſis actibus, quorum vnus ſit liber, alius neceſſarius; nos autem ſecundum dicimus eſſe pœnam, ſeu triſtitiam, & paſſionem, & non actum elicitum, vt benè Doctor in hac quæſtione. Quod etiam breuitatis gratiâ hìc omittimus probandum, & remittendum in ſuum locum. Et idem Tridentin. etiam *cap.* 1. copulat odium peccati, & pium animi dolorem tanquam diuerſa: rectè ergo Doctor docet primùm neceſſariò punitionem, & pœnam eſſe voluntarias; deinde quatuor modos, quibus pœna voluntaria eſſe poſſit. Deinde quatuor modos reciprocè, quibus voluntas pœnam reſpiciat, aut reſpicere poſſit. Deinde, ſumendo argumentum ex etymologia nominis ſecundùm methodum, docet pro quo ſupponat pœnitentia in recto ſecundùm vſum communem vocis: nempe ſupponere pro actu voluntatis, vt connotat punitionem propter peccatum voluntariam, aut volitam, per ipſum actum: quatuor mox modos eius explicatos deſcribit ſeorſim ſuo ordine, & declarat deſcriptiones ſingulas. Tandem concludit

Soluitur, & ſuſtinetur methodus Doctoris. Trident. Idem. *Ratio ordinis, & methodi optimæ, & ſecundùm ſcientiam.* *Pro quo ſupponat pœnitentia in recto.*

cludit intentum: non eſt ergo quòd reprehendatur methodus.

Doctrina autem eius ſuſtinebitur in quæſtione ſequenti, quam malè præfatus Author interpretatur, impugnans eam, qua dicit ſecundum actum pœnitentiæ non eſſe ſpecialis virtutis, de quo ibidem agetur: quoniam & ipſe admittit non eſſe ſpecialis virtutis; quia dicit eſſe poſſe pœnitentiæ, aut charitatis: & hæc impugnatio eius contra Doctorem ſtatuit ſententiam, quam impugnat: quia ſi diſplicentia peccati valeat ad remiſſionem eius, ſiue concipiatur ex motiuo charitatis, ſiue ex motiuo ipſius pœnitentiæ: ergo non requiritur vt illa diſplicentia ex motiuo peculiari vnius virtutis tantùm eliciatur.

Retorquetur ratio aduerſarij.

55 Circa numerum horum actuum Gabriel ſequitur Doctorem, & Vaſquez 3. *part. q. 75. art. 2. dub. vnico, in fine*; niſi quòd putet non eſſe neceſſarium multiplicare tot actus; nam patienter ferre pœnam, eſt eam velle facere, & poſtquam facta eſt, in ipſa delectari, quod eſt libenter eam acceptare. Cæterùm hunc actum ferendi pœnam patienter, *ſuprà* probauimus ex Tridentino eſſe diuerſum: quamuis enim in pœna volùtariè aſſumpta, aut impoſita à Sacerdote, poſſit ſaluari id, quod dicit Vaſquez: tamen in iis pœnis, quas Deus infligit independenter à voluntate, & acceptatione peccatoris, inuenitur quartus ille actus, qui eſt potiùs ſuſtinentiæ voluntariæ, quàm acceptationis, cùm, vt dixi, velit, nolit peccator, in pœnam peccati infligitur. Talis fuit pœnitentia Mauritij Imperatoris, quem Deus per Phocam inuaſorem Imperij caſtigauit: talis eſt plurium aliorum, quos Deus ob peccata ſua viſitat in hac vita, vt ſic eruditi purgentur.

Gabriel. Vaſquez.

SCHOLIVM.

Explicat quæ, & qualis pœnitentia requiratur ad peccati deletionem regulariter; & quomodo amor Dei, & volitio martyrij ſine formali pœnitentia quandoque ſufficiunt: ita Vega 6. Trident. c. 36. 37. Vide Bellarm. de Bapt. c. 6. & Henriq. lib. 2. c. 34. §. 1. & c. Cùm Marthæ, *de celebr. Miſſ. ait etiam de potentia abſoluta non eſſe neceſſariam pœnitentiam ad tollendum peccatum: ita communis. Richard. d. 15. art. 1. q. 7. Gabr. hîc, q. 1. art. 1. 2. Med. C.* de pœn. *tract. 1. q. 7. eſt contra D. Thom. 3. p. q. 86. art. 2.*

EX * his ad ſolutionem quæſtionis arguitur breuiter ſic. Ad deletionem culpæ mortalis poſt Baptiſmum commiſſæ requiritur punitio voluntaria, vel voluntas punitionis: ſed neutrum iſtorum poteſt eſſe ſine pœnitentia: ergo, &c. Prima propoſitio eſt probata in ſecundo articulo, & in principio iſtius tertij articuli. Secunda patet ex ſecunda parte iſtius articuli. 17

Ex iſta ratione patere poteſt quomodo concluſio, in qua ſtat ſolutio quæſtionis, debeat intelligi, ſcilicet quòd pœnitentia requiritur ad deletionem peccati, &c. non enim intelligitur, niſi de pœnitentia actuali, id eſt, actu pœnitendi, qui eſt pœnæ tenentia (vt ita loquar) actualis: nec de illo actu intelligitur, niſi indiſtinctè accipiendo ad quodcumque quatuor prædictorum. An autem oportet iſtum actum eſſe rectum, ſeu virtuoſum, vel non, & etiam formatum, vel non, de hoc in ſequenti quæſtione.

Intelligitur etiam concluſio de *requiri* non ſimpliciter neceſſariò, cuius oppoſitum includit contradictionem: quia poſſet Deus remittere ſine omni actu illius, cui remittitur; ſed nec de *requiri* neceſſariò ſuppoſito actu hominis, cui remittit: poſſet enim Deus remittere per aliquem motum feruẽtem dilectionis in Deum abſque quocumque quatuor prædictorũ actuum ſub propria ratione, vtpote in actu feruoris ad martyrium ſtatim ſuſtinendum, vbi fortè non eſſet cogitatio de aliquo peccato mortali priùs commiſſo, nec per conſequens aliquod *pœnitere* prædictum: & hoc formaliter, licèt virtualiter in illo motu eſſet *pœnitere*, iuxta ſecundam ſignificationem.

Peccatum poſſe remitti de abſoluta potentia, ſine vlla pœnitentia.

Et iſtud probatur, quia nullus excluditur à regno cœlorum, qui facit illud quod ſimpliciter eſt neceſſarium: ſed eſt poſſibile aliquem vſque ad inſtans *A*, exiſtentem in peccato mortali ab inſtanti *A*, neceſſitati ad toto corde inſiſtendum circa actus diſtrahentes à cogitatione de peccato commiſſo, vtpote ſtatim expoſito martyrio arctiſſimo. Et propter hoc dictum eſt in concluſione, quod requiritur ad hoc, vt peccatum mortale regulariter deleatur: quia dicitur regulariter fieri, quod fit ſecundùm regulas determinatas à ſapientia diuina: quarum hæc eſt vna, Quòd peccatum commiſſum non deleatur ſine diſplicentia de peccato commiſſo: quæ apparet multùm rationabilis, quia ſicut peccatum auertit à fine, & conuertit ad creaturam: ita rationabile eſt, quòd non deleatur, niſi per motum oppoſitum auertentem à peccato, ſiue à creatura, vt circa illam fuit peccatum, & conuertentem ad Deum. Ad hoc autem, quod eſt diſplicere de peccato commiſſo, poſſunt reduci alia tria membra eius, quod eſt *punire*. Speciales autem conditiones qualiter actus pœnitendi, vel puniendi requiratur ad peccati deletionem, an vt diſpoſitio prævia, an vt concomitans, patebit in proxima quæſtione. 18

Martyriũ poſſet delere peccatum, ſine pœnitentia formali.

Pœnitentia auertit à creatura, & conuertit ad Deum, ſicut peccatum è contra.

19 Ad [f] argumenta. Ad primum,patet ex primo articulo. Ad ſecundum,non probat,
Ad arg. 1. & 2. niſi de potentia abſoluta Dei,& hoc conceſſum eſt in ſecundo articulo principali.Sed ſi arguas, quòd de potentia ordinata poteſt remittere ſine pœna, ſicut & homo iratus. Reſpondeo,remiſſio eius non eſt per mutationem voluntatis eius:quia voluntas eius,& in ſe,& in actu volendi tam abſoluta,quàm inquantùm tranſit ſuper obiectum permanet vniformis: & per conſequens, ſi in æternitate vult aliquem puniendum eſſe pro aliquo tempore, vult illum ſemper puniendum pro illo tempore,niſi aliquid in creatura mutetur: non ſic autem de voluntate hominis irati, quæ mutatur quantùm ad actum volendi, & nolendi.

Ad 3. Ad tertium de pœnitentia damnatorum, dico vt priùs dictum eſt ibi, quia verè non pœnitent: quia nec pœnam tenent,cùm non ſit ibi voluntarium, ſed remurmuratio. Sed ad hoc,quod dicitur de Iuda: Reſpondeo,quòd non quicumque actus pœnitendi ſufficit ad deletionem peccati, vt patebit ex ſequenti quæſtione: ſed oportet quòd ſit actus ordinatus; & maximè ex circunſtantia finis, quæ prima eſt inter circunſtantias actus moralis: Iudas autem non pœnituit cum iſta circunſtantia, id eſt, ex dilectione Dei.

Pœnitẽtiam deletiuam peccati oportet eſſe ex dilectione Dei. Trid. ſeſſ.6.cap.6.

Ad 4. Ad vltimum patebit aliqualiter ex quæſtione ſequenti, quis actus pœnitendi, vel puniendi ſit diſpoſitio prævia ad deletionem peccati: & quis formaliter requiſitus in quo deletur peccatum: & ille ſecundus eſt tantum bonum,quantum malum eſt peccatum; quia malum peccati conſiſtit in auerſione à fine: ergo & bonum reductiuum conſiſtit in conuerſione ad finem. Ita autem perfectè conuertit in Deum actus conuerſionis,ſicut auertit actus peccati. Sicut autem non eſt in ſecundo actu realiter bonitas intenſiuè infinita, ita nec in actu peccati malitia intenſiuè infinita: quia non eſt maior malitia,quàm bonum,quod priuat: non priuat autem bonum ab actu,niſi quod natum eſſet ineſſe actui: actui autem,cùm ſit quid finitum, non eſt natum ineſſe bonum,niſi finitum.Eſt ergo præcisè infinita,& malitia in peccato,& bonitas in actu oppoſito, propter infinitatem ipſius obiecti à quo peccatum auertit, & ad quod actus bonus conuertit: & hoc non eſt niſi infinitas participata, vel magis ſecundùm *dici* in ipſo actu propter infinitatem realem, & ſimpliciter in ipſo obiecto.

Peccatũ non eſſe infinitæ malitiæ.

COMMENTARIVS.

56 [c] *EX his ad ſolutionem quæſtionis arguitur*, &c. Argumentum eſt, quod proximè explicuimus; & patet ex dictis *artic. 2. & 3.* limitat concluſionem poſitam,vt intelligatur regulariter, & de potentia ordinaria: quia Deus poſſet infundere iuſtitiam, de potentia abſoluta, ſine omni actu peccatoris, vt patet cap. *Cùm Martha*, & præterea, ſicut dat gratiam vocationis immerenti,poſſet etiam dare iuſtitiam ſanctificantem,vt ſanctificauit aliquos in vtero. Contra hanc limitationem tenet Sotus *in 4.d.15.q.1. & 2.*& plures diſcipuli D. Thomæ 1.2.*q.*113. *art.*2.ibique videtur ipſius D.Thomæ. Richardus *in 4.d.1.art.6.d.17.q.1.* Durandus *ibid.* Vaſquez 1.2.*diſp.*106. Concluſionem Doctoris ſequitur Ocham *in 4.quæſt.*8.*dub.*1. Gabriel *in hac diſt.q.*1.*art.*1.*&* 2. Medina *C.de pœnitentia, tractatu* 1.*q.*7.*&* 12. Suarez 3.*p.tom.*4.*diſp.*9.*ſect.*2. *& lib.*7.*de gratia,cap.*21.*&* 23. Contraria autem ſententia non cohæret ſuis principiis, vt videbimus: in eo ergo verſatur, vt ſine aliquo actu peccatoris non remitti aſſerat poſſe eius peccatum: quia requiritur de eo pœnitentia,aut formalis;aut ſaltem virtualis in caſu,non ſolùm de potentia ordinaria, ſed abſoluta.

Sine pœnitentia poteſt Deus iuſtificare de potẽſia abſoluta.

Controuerſia circa idem.

Sententia negans.

57 Probatur tamen ad hominem:gratia & peccatum opponuntur ex natura rei ſecundùm aduerſarios: ergo infusâ gratiâ tolli poteſt peccatum: ſed infundi poteſt gratia ſine actu peccatoris,vt conſtat in infantibus: ergo. Secundò, quicumque actus antecedens infuſionem gratiæ habet tantùm rationem diſpoſitionis congruæ ex ordinatione diuina: alioquin ſi ex natura rei requireretur, ſequeretur non poſſe infundi infantibus iuſtitiam ſine tali diſpoſitione:ſed quod requiritur ex præciſa ordinatione diuina de potẽtia abſoluta poteſt tolli:ergo,&c. Tertiò, iuſtificatio, vt definit Trident.includit de facto remiſſionem peccati, & infuſionem gratiæ, ſeu renouationem interioris hominis: ſed neutrum horum conſiſtit in actu peccatoris, quia remittere peccatum præcisè conuenit Deo, ſicut & infundere gratis iuſtitiam: ergo ſine actu peccatoris ſaluari poteſt tota ratio iuſtificationis. Quartò, ſi eſſet aliqua connexio actus prioris ad iuſtitiam, eſſet in ratione meriti, aut ſatisfactionis: non meriti obligantis Deum: quia alioquin iuſtificationem mererentur peccatores, & non fieret illa gratis, contra Trident.c.8.ſeſſ.6. Non ſatisfactionis:quia poteſt Deus non exigere talem ſatisfactionẽ,ſicut non punit de facto peccata damnatorum;poteſt etiam remittere ſatisfactionem omnem peccatori: ergo,&c. Dices ad hæc,quòd voluntas ſit per peccatum auerſa à Deo, ac proinde donec conuertatur per actum proprium, non eſſe capacem effectus gratiæ: debet ergo retractare actum priorem,ad hoc vt ſit capax effectus gratiæ. Contrà, hoc ipſo quòd voluntas ceſſat ab actu peccandi,non eſt per actum auerſa,hoc eſt, actualiter:ſed tantùm eſt ſub peccato habituali, quod non eſt ipſi liberum, niſi in antecedente actu,qui præteriit; neque etiã virtualiter auerſa: quia non habet aliquem actum neceſſariò, cum quo peccatum habet connexionẽ,tanquam cum priore:ergo nihil habet nunc,cuius ratione dicitur auerſa, præter ſolum habituale: ſed totum hoc excluditur à gratia habituali: ergo.

Probatio concluſionis ex repugnantia gratiæ ad peccatum

Diſpoſitio ad gratiam ex inſtitutione diuina, nõ ex natura rei eſt.

Iuſtificatio ſine actu peccatoris à Deo poteſt dari.

Sine merito datur.

Poteſt Deus remittere ſatisfactionem, & peccatum ſine illa.

Præterea,

58 *Quinta ratio. Nō repugnat diuinæ misericordiæ.*

Præterea, remissio peccati hoc modo non repugnat diuinæ misericordiæ, & liberalitati, ex qua sola habetur talis remissio, & gratis ex Tridentini loco proximè citato, etiam sub conditione operis: quia *neque fides*, vt ait, *neque opera, ipsam iustificationis gratiam promerentur*, &c. & loquitur de iis, quæ antecedunt iustificationem per modum dispositionis, de quibus egit *cap.* 7. & 6. ergo si iustificatio fiat gratis, etiam illa, quæ est de lege cum conditione operis; à fortiori esset gratis, si absque conditione operis fieret. Neque derogaret etiam iustitiæ diuinæ consequenter: quia hæc remissio de facto non fit ex motiuo, vel secundùm medium eius, eo modo, sicut retribuuntur merita iustorum: posset ergo stare etiam actus quicumque antecedens peccatoris sine remissione peccati de potentia absoluta: ergo & ipsa peccati remissio, sine tali actu, qui neque formaliter ipsi opponitur physicè, neque moraliter per modum satisfactionis, aut meriti propriè dicti, sed præcisè de congruo, & vt subest misericordiæ, & liberalitati diuinæ, quæ gratis iustificat per remissionem peccati: imò etiam de facto attritio stat cum peccato: ergo neque hæc necessitas fundatur in causis intrinsecis, aut extrinsecis, ita vt non subsit potentiæ Dei absolutæ.

Non iustitia talis remissio.

Iustificatio gratis fit.

59 *Sexta ratio. Ex natura cō. trariorum.*

Præterea, pro quocumque tempore vnum contrariorum inest, pro eodem, in sensu diuiso, inesse potest aliud: sed peccatum est contrarium gratiæ, etiam ex natura rei, secundùm aduersarios: ergo pro eodem tempore, quo inest, potest inesse gratiæ: alioquin non essent contraria, neque opponerentur circa idem.

Septima ratio. Ex oppositione priuatiua.

Præterea, peccatum habituale, & gratia ex seipsis secluso extrinseco opponūtur, secundùm aduersarios: quia habituale est priuatio gratiæ secundùm ipsos, vt visum est *art.* 10. *quæst. præced.* ergo si subiectum est capax vnius, est capax alterius secluso extrinseco. Per hoc patet ad primam rationem aduersariorum, quæ in substantia cum dicta responsione cohæret. Secunda ratio est, maculam habitualem esse quid morale, ac proinde non tolli per formam physicam gratiæ, ad quod facile est respondere ex nostris principiis: si tamen argumentum concluderet intentum, probaret idem etiam de actu tertio. Argumētatur Sotus, quia impossibile est Deum remittere peccatum homini, nisi diligendo ipsum: diligere non potest nisi dignum; dignus autem solùm fit per conuersionem eius, qui alioquin est auersus. Respondetur, transeat maior, & negatur minor: quia potest eum iustificare, & consequenter dignum facere dilectione, infundendo habitum gratiæ, sine vllo actu peccatoris positiuo.

Soluuntur. Fundamenta opposita.

60 *Posse etiā iustificari sine formali dolore.*

Tangit præterea Doctor aliam limitationem, nempe posse Deum dare iustificationem suppositâ solâ dilectione Dei super omnia, verbi gratiâ, ad martyrium rapto, sine dolore expresso, & formali de peccato, ad quod tum non aduertit, hominem non iustificari sine formali, & expressa pœnitentia, etiam in casu, docet Cano *in relectione de pœnitentia* 3. *p.* Petrus à Soto *de institut. Sacerd. sect.* 4. Maior *in* 4. *d.* 14. *q.* 2. *concl.* 4. & 5. Casus cōmuniter proponitur; si aliquis haberet contritionem virtualem, hoc est, actum charitatis perfectum, verbi gratiâ, quando rapitur ad martyrium oblitus alicuius peccati, quod habet, an talis dilectio sufficienter eum disponeret sine expresso dolore, quem habere nequit sine memoria sui peccati.

Negant alij.

Canus.

Explicatur casus.

Error fuit Lutheri, pœnitentiam veram consistere in noua vita, & cessatione a peccatis, non autem dolorem requiri anteactæ vitæ, qui efficit hominem magis hypocritam. Ita Castro v. *Pœnitentia.* Vega *lib.* 13. *in Trident. c.* 7. Roffens. *art.* 6. & 7. Damnatur in specie per Concil. Trident. *sess.* 14. *cap.* 4. & *can.* 5. Hic error impugnatur *art.* 2. qui est contra conclusionem huius.

Error Lutheri.

61 *Conclusio. Dilectio in casu iustificat.*

Conclusio Doctoris. Sola dilectio in tali casu, sufficienter disponit ad iustificationem, quem sequitur ibidem Gabriel. Nauar. *in Sum. cap.* 1. *n.* 30. Ioan. de Medina *C. de pœnitentia q.* 2. Maior *in* 4. *d.* 12. *q.* 1. *concl.* 4. & 5. Vasquez 3. *p. q.* 86. *art.* 2. *dubio* 1. estque magis communis. Magis supponitur conclusio ex perfectione actus charitatis, quàm probatur: probari tamen potest ex Paulo 1. ad Cor. 13. *Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*: etgo prodest martyrium, quod intendit Paulus, si charitas adest, ac proinde iustificaret. Secundò, dolor expressus acceptatur, quia est ex motiuo charitatis: ergo actus ipse charitatis à fortiori acceptatur. Dices inde sequi nunquam requiri dolorem expressum. Respondetur falsum assumi: quia repugnat stare perfectam charitatem cum consideratione peccati, quin habeatur dolor de peccato, quà offensa Dei est. Accedit deinde Deum exigere pœnitentiam in pœnam peccati ordinariè, & supposita eius cognitione. Ex hoc patet ad rationem Cani.

Probatio.

Locus à contrarijs.

Perfectio charitatis.

62 *Obiectio.*

Obiicit enim primò necessariam esse pœnitentiam necessitate medij, sicut fidem explicitam Christi: sed sine hac nemo potest saluari: ergo neque peccator adultus sine illa reconciliari. Respondet Vasquez diuersam esse rationem: quia, inquit, pœnitentia ex natura rei est medium ad salutem necessarium, fides est tantùm medium ex institutione diuina. Hæc distinctio magis est ad oppositum: quia quod ex natura rei est medium, habet maiorem connexionem cum fine, quàm medium ex instituto. Sed his omissis respondetur pœnitentiam esse medium ad salutem ordinarium, in casu autem sufficere virtualem, seu dilectionem formalem; huic enim tribuitur remissio peccati in Scriptura sacra, *Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Charitas operit multitudinem peccatorem*, 1. Petri 4. quod saltem in casu debet verificari.

Resp̄sio Vasquez.

Pœnitentia mediū ad salutem regulare.

Remissio charitati tribuitur.

63 *Secunda obiectio.*

Obiiciunt secundò, martyrium in hæretico, & schismatico non remittit peccatum, nisi priùs fidei aggregetur: ergo idem dicendum de quouis peccato, nisi adsit pœnitentia formalis. Respondetur vniformiter, si habeat dilectionem perfectam cum sui peccati obliuione, iustificatur in martyrio; memorans peccatum tenetur de eo dolere, neque veram dilectionem habet sine tali dolore: casus autem in hæretico non contingit practicè, si verè est hæreticus; quia nequit moraliter sui status obliuisci, dato tamen casu haberet pœnitentiam virtualem hæresis, & iustificaretur per martyrium, & profiteretur ipso actu fidem veram: quamuis Ecclesia non approbaret tale martyrium, donec cōstaret de dispositione eius: quia multi ex pertinacia sui erroris sæpè occumbunt. Suppositio autem non subsistit, vt dixi, si est verè hæreti-

cus, id eſt, pertinax voluntate, & non ignorans inuincibiliter: quia niſi conuertatur, non patitur pro fide vt martyr.

64 *Tertia obiectio.* Obiicies tertiò: actus dilectionis, vel ideò ſufficit ſine formali pœnitentia: quia ex natura ſua habet repugnantiam ad peccatum per modum formæ, vel quia ex voluntate diuina acceptatur, vt meritum de congruo. Si primum, ergo formaliter iuſtificat: ſi ſecundum, ergo ſemper diſponit ſufficienter, & ſic non eſt fingendus caſus, cùm illa ſit vera, & ordinaria diſpoſitio, quæ ex voluntate diuina talis eſt. *Solutio. Charitas diſpoſitio cõuertens peccatorem.* Reſpondetur, eſſe diſpoſitionem ex diuina voluntate, ſicut & pœnitentia, cuius efficacia deſumitur ex radice charitatis, quando eſt perfecta. Sed nunquam eſt cum conſideratione, & memoria peccati, quin adſit etiam pœnitentia in viatore: & in tali caſu vterque actus diſponit peccatorem.

65 *Tertia difficultas. An ſufficiat attritio ſola cum martyrio.* Ex his euacuatur controuerſia, quæ frequens eſt apud modernos: vtrùm ſcilicèt habenti memoriam peccati permanentis, ſufficiat attritio ſola cum martyrio ad iuſtificationem. Affirmat Suarez *tom. 3. diſp. 24. ſect. 3. concluſ. 2.* quem ſequitur Fauentinus *in hac diſtinctione.* Reſpondeo caſum non ſubſiſtere, quia offerre vitam pro Chriſto nequit eſſe ſine maxima gratia, & aſſiſtentia Dei; & conſequenter ſine charitate perfectiſſima in actu ſecundo: quâ diligit Deum ſuper omnia; quia *maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* *Caſus excluditur.* *Charitas perfecta non cohæret cum ſola attritione.* Hoc dato, charitas perfecta in eo gradu, nequit conſiſtere ſine deteſtatione perfectiſſima peccati: quantum enim mouetur in finem voluntas, tantum recedit à peccato, & offenſa Dei cognita: ergo non ſtat voluntas efficax, & perfecta moriendi pro Chriſto; quin deteſtetur peccatum perfecto dolore contritionis.

66 *Secunda concluſio. Teneri ad cõtritionẽ æſtimatam. Ad confeſſionem etiam, ſi adeſſet confeſſarius. Charitas cũ contemptu legis non conſiſtit. Sententia Doctoris.* Dico ſecundò, dato caſu, eum teneri ex præcepto ad contritionem ſaltem æſtimatam; quia tenetur ad medium ordinarium, quod eſt vel Sacramentũ, vel contritio cum voto Sacramenti: imò, ſi adeſſet copia confitendi, teneretur ad Sacramentum ex præcepto; quia media lege præſcripta adhibenda ſemper ſunt, quando fieri poteſt; neque ſtat charitas actualis perfecta coniungens fini ſine adimpletione legis, vel cum auerſione, vel contemptu eius actuali, aut phyſicè loquendo, aut moraliter. Et hanc eſſe ſententiam Doctoris patet ex litera: quia in eo caſu implicat conditionem obliuionis peccati; & ſuprà d. 4. q. 6. *reſponſ. ad ſecundum*, dicit Martyrem, ſi poſt pœnas maneat viator, teneri ad ſuſcipiendum Baptiſmum: quod perinde in propoſito dici debet ſi præuideat mortem inferendam per martyrium, & ſe offert occaſio confitendi peccatum; neque contra hoc facit quod Sancti Patres aſſerunt de prærogatiua martyrij: quia martyrium ſupponit diſpoſitionem requiſitam, neque eſt medium per ſe ordinatum ad deletionem peccati, neque tollit neceſſitatem medij quod competit Baptiſmo, & Pœnitentiæ; licèt ex perfectione actus antecedente legitima diſpoſitione, & bona fide, deleat peccatum: quia eſt conſummatio charitatis in via, vltimò diſponens ad cõſummationem eius in patria. *Martyrium non derogat medijs ordinarijs, & neceſſarijs.* *Martyrij efficacia.* Ex hoc autem ipſi magis competit delere peccatum per accidens, quàm per ſe, tanquam medium ad hoc inſtitutum; quia martyrium adulti ſupponit per ſe charitatem perfectam, & fidem per dilectionem operantem, quæ iuſtificat, ex Apoſtolo: in adultis proinde ex diſpoſitione præfata ſupponit conſummatio martyrij iuſtitiam: in aliis, qui non ſunt compotes ſui, habetur iuſtificatio, vt *ſuprà* vidimus de Innocentibus, per gratiam quam recipiunt per martyrium.

67 Neque hinc nego in adultis martyrium conferre gratiam ex opere operato propriam, ſed nego illam eſſe primam gratiam, aut martyrium ordinari ad dandam primam gratiam per ſe; ſed ſimpliciter effectus eius eſt dare gratiam conſummatam, ſeu in termino, cum quo incompatibile eſt peccatum. Hinc dixi per accidens delere peccatum, aut illud ſupponere: & per ſe tantùm dare gratiam in termino, id eſt, vt eſt vltima diſpoſitio ad gloriam, & neceſſitans ad eam ex prærogatiua, & acceptatione ipſi annexa, ex quo etiam habet delere omnem pœnam, quæ impedit gloriam, ſi alicui fuit obnoxius martyr: ſi ergo martyrium non determinat ſtatum peccati, ſed magis in adultis ſtatum iuſtitiæ, non eſt dicendum per ſe delere peccatum, ſed per accidens: eo modo, quo aliàs diximus ſacramenta viuorum, vt Euchariſtiam antecedente bona fide, delere peccatum. Vide quæ dicta ſunt diſtinctione nona. *Dat gratiam in termino.* *Delet pœnam.* *Dare primæ gratiam per accidens.*

68 Dices, effectus martyrij eſt dare gratiam in termino, id eſt, vt eſt diſpoſitio neceſſitans ad gloriam: ergo habet ex efficacia ſua delere peccatum, & pœnam per ſe, quæ non compatiuntur cum gratia in termino. Reſpondetur, negando conſequentiam: quia ad hunc effectum ſufficit, vt deleat per accidens, ſi inſit: nam cùm in adulto ſupponat fidem, & charitatem actualem perfectã, quâ quis offert vitam pro Chriſto, & acceptat martyrium, & ſupponat etiam media ordinaria delendi peccati, vel in re, vel in voto: ſupponit etiam iuſtificationem. In aliis vt in infantibus, quamuis non ſupponat iuſtitiam, per accidens, delet peccatum dando ipſis iuſtitiam, quæ incompatibilis eſt cum peccato: neque requiritur, vt per ſe deleat peccatum ad hoc vt ſaluetur efficacia eius ex opere operato (tenendo ſic agere ex ſpeciali acceptatione diuina) nam aliàs in adultis peccatoribus non eſſet medium neceſſarium pœnitentia, ſi martyrium ex opere operato per ſe deleret peccatum: nam ordinatis pluribus mediis, quorum quodlibet ſeorſim eſt efficax, & non in virtute alterius nullum eſt ſimpliciter neceſſarium: nam ex ratione ſua particulari alterutrum ſufficit per ſe ad effectum, & ſic quodlibet ſeorſim non habet neceſſitatem medij, vt patet in omnibus, & exemplum eſſe poteſt de Circumciſione, & Baptiſmo, vt erant media concurrentia delendi peccati originalis ante mortem Chriſti, neutrum erat medium per ſe neceſſarium, ſed ſufficiens, vt *ſuprà* dictum eſt.

Marytrij ergo effectus eſt dare gratiam in termino, ſeu neceſſitantem ad gloriam: huic per accidens accidit ex ſtatu ſubiecti habere peccatum, aut pœnam, quæ per ipſam deleatur. Qui voluerit plura videre circa hæc, & varias, & incertas opiniones, legat modernos in materia de Baptiſmo ſanguinis: hæc in præſentiarum ſufficiunt, quantùm ad præſens inſtitutum.

69 1 *Ad argumenta. Ad primum,*&c. Notanda eſt illa differentia, quam ſtatuit inter voluntatem diuinam, & humanam quantùm ad modum operandi de lege ordinariam, & regulam: quia voluntas ordinaria Dei, & lex ſtatuta eius eſt ab æterno, & nequit mutari, quia nõ eſt in Deo mutatio, aut viciſſitudinis obumbratio; & tranſit voluntas eadem abſoluta, & informis ſuper obiecto ſecundùm determinatas circumſtantias, quibus manentibus, manet etiam voluntas ipſa vniformis, & abſoluta reſpectu obiecti; obiectum autem ſi mutetur in ſe, pro alio tempore, iam non comprehenditur ſub priori voluntate determinata Dei, quæ alligata eſt obiecto tantùm, vt ſubeſt his circumſtantiis, in aliis autem aliter terminatur ad obiectum, quà mutatum eſt: ſic ergo in ipſa voluntate non eſt vlla mutatio, ſed in obiecto.

Voluntas ordinaria Dei, & immutata.

Mutatur tãtùm extrinſecè.

Voluntas autem humana, quia non eſt obiecti aliter, & aliter, niſi per ſui mutationem, quà tranſit de actu in actum diuerſum. Ideò in tempore regulariter mutatur, quia nequit obiectum aliter ſe habere ad hanc voluntatem, niſi ipſa etiam aliter ſe habeat ad obiectum, quantùm ad oppoſitas conditiones vtriuſque. Ad tertium, & quartum patet ex litera, & magis reſponſio elucidabitur in quæſtione ſequenti, &c.

Voluntas intrinſecè mutatur.

Supereſt tantùm illa difficultas de infinitate peccati, & proportione eius ad actum perfectum conuerſionis, ſeu pœnitentiæ: quæ difficultas aliis in locis ſæpiùs tractatur: & infrà ſuo loco de ſatisfactione diſtinctione ſequenti quæſtione prima: hîc autem in reſponſione ad vltimum dicit, in ratione boni, & mali, proportionari quantùm ad commenſurationem deſumptam ex præciſa ratione actus, inquantùm actus eſt: quia tantùm bonum in conuerſione reperitur, quanto priuat actus malus. Conuerſio etiam peccatoris perfecta per pœnitentiam ponit ſatisfactionem, lato modo lege præſcripram: quamuis non mereatur ſimpliciter remiſſionem peccati ex iuſtitia, aut iuſtificationem, ſed vt diſpoſitio congrua; vt Doctor in ſequenti quæſtione docet, & patet ex Tridentino *ſeſſ.6.cap.*8. quia iuſtificatio peccatoris fit ſine merito, & gratis diuina miſericordia, ſuppoſitâ eius conuerſione.

Conuerſio cõmenſuratur peccato in ratione actus.

QVÆSTIO II.

Vtrùm actus pœnitendi requiſitus ad deletionem peccati mortalis ſit actus alicuius virtutis?

Alenſ.4.*p.q.*54.*membr.*1.*per* 4.*art.* D.Bonauent.*hîc* 1.*part.art.*1.*q.*1.*&* 2. Richard.*art.*1.*quæſt.*1.*&* 2. *& art.*2.*quæſt.*1. D. Thom. *quæſt.*1.*art.*1. *&* 3.*part.quæſt.*85.*art.*2. Suarez 4.*tom.diſp.*3.*per totum, & diſp.*7.*ſect.*1.*&* 2.

SECVNDÒ quæro, Vtrùm actus pœnitendi requiſitus ad deletionem peccati mortalis ſit actus alicuius virtutis? Quòd non, quia *paſſionibus non laudamur*, 2. Ethic. actus autem virtutis laudabilis eſt, ex eodem 2. *pœnitere* autem eſt paſſio quædam, ſicut & ipſa punitio, quam includit. 1 *Argum.*1. *Cap.*5.

Item, actus virtutis eſt voluntarius, quia electiuus, ex 2. Ethic. ſed pœnitentia eſt inuoluntaria, nihil enim eſt pœnale, niſi quod eſt contra voluntatem, & tunc vt priùs. *Argum.*2. *Cap.*6.

Item, virtutes fuiſſent in ſtatu innocentiæ, & remanebunt in patria, quia natura remanebit perfecta, & fuiſſet tunc perfecta, cuius naturæ ſunt illæ virtutes: ſed nec in innocentia, nec in patria poteſt eſſe pœnitentia, quia nec aliquod malum de quo habeatur punitio voluntaria: ergo, &c. *Argum.*3

Item, ſi *pœnitere* eſſet actus virtutis, non eſſet alterius potentiæ, quàm voluntatis; patet inductiuè: ſed non eſt aliquod *velle*, quia reſpectu mali: nec *nolle*, niſi hoc quod eſt nolle peccaſſe: ſed iſte non eſt actus virtutis, quia nec electiuus: nam electio non eſt reſpectu impoſſibilis, præteritum autem non fuiſſe, eſt impoſſibile Deo, ex 6. Ethicor. *Hoc ſolo priuatur Deus, ingenita facere quæ facta ſunt.* *Argum.*4. *Cap.*3.

Item, aut eſt actus virtutis acquiſitæ, aut infuſæ: non primo modo, quia acquiſita poteſt manere cum peccato mortali, & actus eius: actus autem pœnitentiæ virtutis, non, quia delet mortale: nec infuſæ, patet per inductionem de fide, ſpe, & charitate, & etiam per probationem communem, quia quælibet virtus infuſa, & actus eius habet immediatè Deum pro obiecto: non ſic ille actus, ſed peccatum ergo, &c. *Argum.*

Oppoſitum per Magiſtrum in litera patet.

SCHOLIVM.

Pœnitere *eſſe actum, ſeu medium actus virtutis, & pœnitentem eſſe miniſtrum Dei ad vindicandum in ſeipſum, pro peccatis commiſsis contra Dei legem.*

2 IN * iſta quæſtione primò oportet videre, quomodo *punire* poſſit eſſe actus virtutis,& hoc ſecundùm quemlibet iſtorum quatuor modorum,qui poſiti ſunt *in quæſt. præced.art.*3.& cuius virtutis. Secundò,an aliquis iſtorum actuum requiratur,vt actus virtutis : & ideò indiſtinctè tractandum eſt in vtroque articulo de quatuor, quia *ex quæſt.præced.*non habetur quin quodcumque iſtorum ſufficiat.

Primus [b] articulus iſtorum duorum habet concluſiones quatuor,iuxta ſcilicet quatuor ſignificationes, & rationes pœnitentiæ, priùs tactas de pœnitentia. Iuxta primam ſignificationem, prima concluſio eſt hæc : [c] *Pœnitere* poteſt eſſe actus virtutis medium, quia poteſt eſſe actus conformis rectæ rationi. Hoc probatur, quia ſecundùm rectam rationem quilibet legiſlator vindicat trangreſſionem legis : vnde & Philoſophus *in fin.* 10. *Ethic.* poſt doctrinam de vitiis,& virtutibus ſtatim introduxit legem poſitiuam, tanquam vltricem vitiorum, & præmiatricem virtutum : patet *in fine* 10. *Ethic.* Sed ſi legiſlator recta ratione vindicat, miniſter rectâ ratione exequitur : quia vniuerſaliter rectitudo in actu ſubminiſtrationis eſt ex conformitate eius ad agens, cui ſubminiſtrat : ergo ſecundùm rectam rationem poteſt aliquis, vt miniſter Legiſlatoris, vindicare peccatum commiſſum contra legem : & hoc in illum, in quem eſt ſibi commiſſum vindicare,quia aliàs non eſt ſubminiſtrans. Sed vnicuique commiſſum eſt eſſe miniſtrum Dei ferentis legem ſuam ad vindicandum in ſeipſum pro peccatis, quæ commiſit : *pœnitere* autem primo modo dicit ſic vindicare in ſeipſum : *tenere* enim quando non additur datiuus exprimens, cui teneatur, ſignificat, quod ſibi ipſi tenenti teneatur.Hoc patet ex communi ſermone. Ideò Deus,licèt puniat peccatorem, non dicitur pœnitere : quia non ſibi, ſed alteri pœnam infligit : ſed ſibi ipſi infligens dicitur pœnitere, id eſt, ſibi pœnam applicando tenere.

*Concluſ.*1. Pœnitere *eſſe medium actus virtutis.*

Cap.vlt.

Pœnitēs eſt executor legis Dei de pœnitentia.

3 Quantùm ergo ad hanc concluſionem, non dico quòd *pœnitere* primo modo ſemper ſit actus virtutis, id eſt, elicitus à virtute : ſed virtutis, id eſt, natus elici à virtute, vel generare virtutem : quia conformis rectæ rationi, & in hoc eſt bonitas moralis actus humani : accidit tamen quantùm ad per ſe rationem bonitatis moralis, quòd ſit à virtute generata, vel virtutem generans,vt dictum eſt *lib.*3.*d.*33.*&* 34.

COMMENTARIVS.

1 *Diuiſio, & ordo quæſtionū.*

a *IN iſta quæſtione*, &c. Diſtribuit hanc in duos articulos;quorum primus eſt,an Pœnitentia,prout extenditur ad quatuor acceptiones eius præmiſſas *in præcedenti quæſtione art.* 3. ſit actus virtutis ? Secundus articulus, an aliquis iſtorum requiratur vt actus virtutis?

2 *Articulus primus.*

b *Primus articulus continet quatuor concluſiones*, &c. Agit nempe ſuo ordine ad ſcopum quæſiti, de quatuor actibus, ſeu acceptionibus pœnitentiæ, iuxta ordinem vltimo loco diſpoſitum. Prima acceptio eſt, quâ eſt actus efficax puniendi peccatum, ſeu vindicandi : quod eſt velle vindicare, & iuxta hanc acceptionem eſt prima concluſio.

Continet quatuor concluſiones.

3 *Actus vindicandi peccatum eſt actus virtutis.*

c *Pœnitere eſt actus virtutis.*Hanc docet Magiſter *in hac diſt.* & omnes Doctores citati ad titulum quæſtionis. Optimè probatur in litera à Doctore : & confirmatur ratione Theologica;actus pœnitentiæ,de qua loquimur,pœnitentiæ, inquam, fructuoſæ,eſt ex gratia, & nequit fieri viribus naturæ, vt patet ex Arauſicano *cap.*4. Trident.*ſeſſ.*6.*cap.*5.*can.*3.*ſeſſ.*14.*cap.*4. quæ veritas vbique ſuſtinetur ab Auguſtino, & Patribus contra Pelagianos. Sed gratia non confertur, niſi vt tribuat vires libero arbitrio ad bonum iuſtitiæ, & virtutis, vt patet ſimiliter ex iiſdem Conciliis, & anterioribus Tridentin.*ſeſſ.*6.*per totum.* Arauſ.*cap.*7.8.9.10. ergo actus pœnitentiæ eſt actus virtutis.

Eſt ex gratia. Arauſican. Trident.

Gratia datur ad iuſtitiam.

Secunda ratio.

Secundò, pœnitentia præparat, & diſponit voluntatem ad iuſtificationem, ex Tridentino iiſdem in locis ; non eſt peccatum, vt definitur contra Nouatores *ſeſſ.*6.*can.*7.*&* 8.per eam conuertitur peccator ad Deum, & auertitur à peccato, non neceſſitate, ſed voluntate : ergo eſt actus virtutis : nam omnis honeſtas virtutis in eo principaliter verſatur, vt creatura rationalis ſit ſubiecta voluntati diuinæ, ipſique conformis in operando : quia eſt regula obiectiua mediante lege rectificans rationem,vt regulam proximam operandi bonum honeſtũ,ergo,&c.

Diſponit ad iuſtitiam. Trident.

Honeſtas in conformitate ad regulam.

Tertiò, de pœnitentia eſt præceptum, vt infrà ſuo loco dicetur : eſt ergo laudabilis, quod ſoli virtuti conuenit,*ſecundo Ethic.*ordinat peccatum ſecundùm pœnam lege præſcriptam:ergo eſt actus virtutis. Admonet autem Doctor ſub fine huius paragraphi ſe intelligere actum virtutis, non qui elicitur ab habitu virtutis, quod Philoſophi nonnunquam requirunt ad conſtituendum ſapientem, & iuſtum : ſed intelligit actum, qui natus eſt elici ſecundùm inclinationem habitus, & ex quo nata eſt virtus generari, & meritò, quia nempe ad perfectionem vllam actus non facit, vt procedat ab habitu, cæteris vniformiter ſe habentibus, neque miſericordiæ diuinæ, & fragilitati humanæ congruebat, vt actus tantùm, qui procederet ab habitu, eſſet diſpoſitio ad remiſſionem peccati : ideò Deus habet rationem operum, quibus ſtatuit præmium, & pœnam, non habitus, in quo nec meremur, neque demeremur.

4 *Tertia ratio. Ex præcepto.*

Actus bonus eſt,qui ſecundùm inclinationem virtutis fit.

SCHO

SCHOLIVM.

Explicatis quinque, quæ reperiuntur in pœnitente, concludit primò pœnitentiam esse actum virtutis specialis. Secundò, non esse actum virtutis intellectualis. Tertiò, non esse actum virtutis appetitiuæ ordinantis ad se, sed ad alterum, & sic contineri sub iustitia.

SEcunda[d] inquisitio est, cuius virtutis sit ille actus pœnitere secundùm primam significationem huius vocabuli *pœnitere*. Ad cuius declarationem sciẽdum, quòd *pœnitere* requirit præcognitionem distinctam eius, de quo pœnitet secundùm istum intellectum. Vbi dico, quòd ista se habent per ordinem, imperare causarum proximarum partialium tristitiæ coniunctionem: & ipsæ causæ partiales coniunctæ, quæ sunt effectus proximus illius imperij: & vltrà sequitur effectus remotus huius imperij, ipsa scilicet tristitia: postea potest sequi complacentia tristitiæ, quæ est actus voluntatis habens tristitiam pro obiecto: & tandem gaudium de tristitia secundùm illud Augustini, *Peccator de peccato doleat, & de dolore gaudeat.* Patet distinctio illorum, primi quidem, scilicet imperij à causis proximis tristitiæ, sicut causæ principalis, & remotæ à causa secundaria, & propinqua. Secundi à tertio, sicut causæ ab effectu, & actionis à passione. Tertij à quarto, sicut obiecti ab actione. Quarti à quinto, sicut obiecti à passione appetitiua de illo obiecto.

In pœnitente 5. reperiri.

Lib. de pœnitentia.

Dico ergo, quòd omnium istorum quinque nihil est vindicare per se, nisi primum, scilicet ipsum *velle* imperatiuum. Probatur, quia in vindicante inferiori, & superiori, vel saltem in quocumque vindicante immediatè idem peccatum, sub eadem ratione, & sub eisdem circumstantiis vindicandi, potest esse actus vindicandi eiusdem rationis: sed in vindicante in seipsum, & in alium secundùm rectam rationem hinc, inde, non potest esse aliquid vniforme præter primum istorum: ergo, &c. 4

Hoc posset probari à posteriori, quia illæ actiones pertinentes ad secundum, possunt esse à causis quantumcumque indeterminatis: sed iustè vindicare non. Sed istud non curo, quia declaratio arguendo, statim ex prioribus ostendetur. Sufficiat ergo hîc habere, quòd possibile est inuenire aliquem actum priorem causis proximis tristitiæ, & coniungentem illas causas, sicut declaratum est articulo vltimo quæstionis præcedentis; & per consequens ille actus præcedit tristitiam, ac per hoc complacentiam, & multò magis gaudium de tristitia. Illum primum actum possibilem voco *vindicare*, siue pœnam infligere pro commisso: & per consequens habemus distinctam rationem eius, quod est pœnitere secundùm primam significationem nominis.

Hoc supposito sit hæc conclusio: *Pœnitere* est actus specialis virtutis. Probatur, quia ille actus natus est habere speciale obiectum, & speciales circunstantias ordinatas: obiectum, peccatum vindicabile: circumstantias quæ conueniunt actui vt rectè tendenti in tale obiectum, scilicet finem, modum & huiusmodi. *Concluſ. 2. Pœnitẽtiam esse virtutẽ specialem.*

Vlteriùs in speciali sit hæc conclusio: *Pœnitere* non est actus alicuius virtutis intellectualis. Patet statim, quia est actus appetitus, vt appetitus, quia imperare intellectui, vt consideret, & voluntati vt detestetur, vt dictum est in præcedenti solutione: hoc *imperare* non conuenit, nisi appetitui, vel voluntati: neque enim aliqua vis sensitiua potest imperare intellectui & voluntati, & coniungere eos in actibus suis: neque intellectus sibi & voluntati: sed sola voluntas sibi & intellectui, iuxta illud Augustini de Trinit. *Voluntas copulat parentem cum prole.* Hoc quantùm ad intellectum: quantùm ad voluntatem, voluntas imperat sibi. 5 *Concluſ. 3. Pœnitẽtiam non esse virtutem intellectualem.* *Lib. 11. c. 3. & lib. 13. c. 27.*

Hæc etiam conclusio iterum patet: quia virtus intellectualis dicit verum esse, vel non verum esse, siue in speculandis, siue in agendis: hæc autem inclinat ad sic agendum, non autem ad dictandum sic esse agendum. Est ergo actus non virtutis intellectualis, sed appetitiuæ.

Sequitur alia conclusio, quòd non est appetitiuæ virtutis ordinantis ad seipsum, cuiusmodi sunt temperantia, & fortitudo: ergo virtutis ordinantis ad alterum, cuiusmodi est iustitia. Hoc argumentum tenet, supponendo illam famosam virtutum appetitiuarum distinctionem, quod ad duo genera omnino reducantur. Antecedens probatur, quia actum istum vindicandi, potest aliquis eodem modo secundùm rationem rectam, exercere in alterum, sicut in seipsum: si etiam exerceat in seipsum, non exercet in se, nisi vt in alterum, quia non exercet in se, nisi inquantùm sibi committitur à legislatore in istum reum vindicare. Sed accidit, quòd iste, cui committitur, *Concluſ. 4. Pœnitẽtiam non esse actũ virtutis ad se.*

vt miniſtro iudicis, ſit iſte reus, quia eodem modo exercet ſecundùm rectam rationem miniſtri in reum, ſi eſſet omnino alius in perſona: ergo iſta virtus, cuius natus eſt eſſe iſte actus, continetur ſub iuſtitia, prout in generali dicitur iuſtitia omnis virtus ordinatiua ad alterum, vel quaſi ad alterum: nec obſtat, quòd ille in actu iſto ordinatur ad ſeipſum: quia non ad ſe, niſi vt alterum, vt ſcilicet miniſter iudicis in reum contra legem, in quem commiſſa eſt ſibi auctoritas à iudice.

COMMENTARIVS.

5 *Quartus actus pœnitẽtiæ ingenere.*

d *Secunda inquiſitio eſt*, &c. Hîc recapitulat ſuperiùs dicta quoad acceptionus pœnitentiæ (ſupponendo cognitionem diſtinctam eius, de quo quis pœnitet) vt eſt velle vindicare, diſplicere de peccato, triſtitia ſequens, acceptare punitionem, eandem patienter ſuſtinere. Hos actus diuerſos eſſe probat ex diuerſitate obiecti, & ordine eorum inter ſe.

Prima concl. Prima ergo concluſio huius §. eſt *illos actus eſſe diuerſos.*

Secunda cõcl. Secunda cõcluſio, *Vindicare per ſe ſolum cõuenit primo actui*, &c. Intelligitur hæc excluſiua reſpectiuè tam ad reliquos actus, quàm etiam ad formale motiuum eorum, in hoc ſenſu, quòd reliqui actus, licèt elici poſſint etiam ex motiuo formali vindicandi, præter vltimum: tamen poſſunt etiam haberi ex alio motiuo diuerſo: primus autem actus ex ſolo motiuo vindicandi, ſeu iuſtitiæ vindicatiuæ.

Senſus concluſionis.

Tertia concl. Tertia concluſio, *Pœnitere hoc modo ſumptum eſt actus ſpecialis virtutis.*

Quarta cõcl. Quartà concluſio, *Non eſt virtutis intellectualis, ſed appetitiua.*

Quinta cõcl. Quinta cõcluſio, *Non eſt appetitiua ordinantis ad ſeipſum*, &c. ad medium rectæ rationis, quod reſpicit temperantia, & fortitudo, & ſpecies ſub his contentæ: *Sed ad medium rei, ſeu iuſtitiæ ordinantis ad alterum.* Singulis concluſionibus ſuas probationes ſubiungit Doctor: quæ claræ ſunt.

6 *Variè ſunt de actu pœnitentiæ.*

Alij variè ſenſerunt in hac materia. Altiſſiodorenſis *lib. 4. ſum. tract. 6. q. 3.* Maior *in 4. d. 14. q. 2. dub. 1.* affirmãt eſſe generalem virtutem non per prædicationem, vt vocant, ſed quatenus cuiuſcumque virtutis ſit deteſtari peccatum contra ſe commiſſum. Eam ſententiam Albertus, D. Bonauentura, Alenſis inſinuant tanquam aliorum. Can. *in relect. de pœnitentia, prima part, quæſt. 2.* & Sot. *in 4. d. 14. q. 2. art. 3.* Eam attribuit noſtro Doctori. Ioan. de Medina videtur eam probabilem cenſere *eod. de pœnitentia tract. 1. quæſt. 1.*

Impugnatio aliorum contra pradictas concluſiones.

Contra primam concluſionem Doctoris inſurgit Sotus *in hac d. q. 2. art. 3.* & Suarez *diſp. 3. ſect. 4.* Primò, quòd actus illos inutiliter multiplicauerit. Contra ſecundam vrgent, quòd diſplicentiam de peccato excluſerit à virtute pœnitentiæ, qui eſt proprius, & principalis actus eius; ſecundarius verò velle vindicare: hęc eſt opinio D. Thomæ *3. p. q. 85. art. 2.* quem ſequuntur eius diſcipuli: & D. Bonauentura *in 4. in hac d. q. 3.* aſſerentes pœnitentiam conſiſtere in ipſa peccati deteſtatione, odio, & diſplicentia, ſeu fuga: velle verò vindicare eſſe effectum huius diſplicentiæ, quatenus eſt voluntas aſſumendi ſatisfactionem per opus externum impoſitum à Sacerdote. Doctor contrà dicit deteſtationem peccati non eſſe actum proprium pœnitentiæ, hoc eſt, ita vt non poſſit eſſe alterius virtutis; eſſe verò effectum actus proprij pœnitentiæ, qui eſt velle vindicare, & imperantis ex motiuo vindicandi diſplicentiam, & fugam peccati ex quocumque motiuo ordinato huius, aut illius virtutis elicitur.

Sent. D. Thomæ, & aliorũ.

His poſitis quoad explicationem controuerſiæ, concluſionem primam ſuprà probauimus in quæſtione præcedenti, articulo 3. & hunc ordinem actuum, & numerum, rectè aſſignatum eſſe à Doctore. Vlteriùs probatur diſtinctio eorum in litera ab ipſo Doctore, & bene, ex diuerſitate obiectorum, & ordine actuum inter ſe. Secundò probatur eadem diſtinctio quoad duos primos actus, in quibus maior eſt controuerſia cum aduerſariis, qui putant eſſe poſſe vnum, & eundem actum in re. Contrà, velle vindicare peccatum ad ponendum æqualitatem inter Deum offenſum, & peccatorem, eſt actus proſecutionis: deteſtatio & fuga peccati, ſeu odium propter offenſam Dei, eſt actus fugæ: ergo non ſunt vnus, & idem actus. Patet conſequentia, quia fuga, & proſecutio eiuſdem etiam obiecti phyſicè diſtinguuntur, ſicut amor, & odium. Antecedens probatur, imperare pœnam applicatis cauſis, ſeu etiam deſiderare, non eſt fuga eius, ſed volitio: quia non vult eam abeſſe, ſed adeſſe: odium autem eſt actus fugientis à peccato, quo volumus abeſſe peccatum.

7 *Defenditur prima concluſio.*

Proſecutio, & fuga, amor, & odium diuerſi actus.

Secundò, voluntas finis, & medij ſunt diuerſæ: ſed vindicare peccatum eſt voluntas finis, nempe ſatisfaciendi iniuriæ per pœnam; deteſtari verò peccatum eſt medium, ſeu ipſa pœna: ergo non ſunt vnus, & idem actus. Dices deteſtari peccatum includere voluntatem vindicandi, nam qui deteſtatur, vult abeſſe peccatum efficaciter. Contrà, poteſt contingere deteſtatio peccati ſine voluntate vindicante: ergo, &c. Probatur antecedens: quia perfecta deteſtatio peccati poteſt prouenire ex motiuo charitatis, ſpei, timoris, virtutis oppoſitæ ipſi peccato, gratitudinis, Religionis, & ſic de reliquis: ſed in his non includitur motiuum formale, & expreſſum pœnitentiæ, quod eſt iuſtitiæ, aut ponendi æqualitatem, ſicut neque in motiuo charitatis includitur motiuum formale temperantiæ, aut gratitudinis, aut quodcumque aliud in ſpecie, ex quo deteſtari poſſit peccatum; ergo non coincidunt.

8 *Secũda ratio. Voluntas finis, & medij diuerſa. Euaſio.*

Impugnatio.

Deteſtatio peccati ex variis motiuis fit.

Dices includere virtute ſaltem. Contrà, quia quæritur de voluntate formali, & expreſſa vindicandi, an coincidat ſemper cum deteſtatione peccati. Deinde retorquetur ad oppoſitum reſponſio: ſi tantùm virtute deteſtatio peccati includit voluntatem vindicandi: ergo poſita hac in ſuo *eſſe* formali, & expreſſo, diſtinguitur tanquam actus diuerſus: ſicut effectus à cauſa: nam quod virtute tantùm in alio eſt, non eſt ipſum formaliter. Præterea actus perfectæ charitatis Dei includit virtute contritionem peccati, ſeu deteſtationem eius. Contritio propoſi-

Reſponſio. Impugnatur

Effectus & cauſa non coincidunt.

tum

Contritio eſt diuerſa à charitate imperante.

tum emendationis,& votum Sacramenti. Certum autem eſt hos actus in ſuo *eſſe* formali, & expreſſo diuerſos eſſe: ergo ſimiliter in propoſito.

9

Contradicentia in aſſertione.

Imò quod amplius eſt,ſibi contradicunt,qui affirmant velle vindicare peccatum eſſe effectum ſecundarium pœnitentiæ, primarium verò deteſtari ipſum, vt Suarez: certum enim eſt *primarium*, & *ſecundarium* de eodem actu non dici, quæ indicant *prius*, & *poſterius*: eiuſdem enim ad ſeipſum nullus eſt ordo; neque ad aliud, ſeu ad eandem cauſam alius, & alius: cùm repugnet aliam, & aliam habere dependentiam in vna, & eadem cauſalitate: ſed hoc clariùs in ſequentibus probabitur.

Alij actus præmiſſi diſtinguuntur.

De aliis actibus acceptationis,& ſufferentiæ pœnæ, concluſio patet: quia pœna acceptari poteſt ex quocumque motiuo quis deteſtetur peccatum. Deinde, acceptare pœnam reſpicit pro obiecto ipſum dolorem: ergo non coincidunt: ſufferentia autem eſt actus patientiæ, vt per ſe conſtat; deinde vtraque voluntas ſupponit pœnam,ſiue interior ſit,ſiue exterior: quia nihil acceptatur, niſi quod eſt.

10

Actus proprius pœnitentiæ.

Secunda concluſio, *Deteſtatio, ſeu odium peccati, ſeu nolle peccaſſe, quæ ſynonyma ſunt, non eſt actus ſemper proprius elicitus pœnitentiæ; ſed velle vindicare peccatum: deteſtatio verò eſt actus imperatus ſupponens voluntatem vindicandi peccati.* Hæc connexa ſunt impugnatione & fundamentis, quæ ad vnam concluſionem licèt diuerſa reducuntur,ne ad idem ſæpiùs recurratur.

Prima probatio. Pœnitētia eſt ſpecialis virtus.

Probatur concluſio primò: Pœnitentia eſt ſpecialis virtus: ergo actus eius elicitus ex obiecto talis eſt, vt nequeat elici ex alia virtute. Totum hoc concedunt aduerſarij: ſed deteſtatio peccati poteſt elici à quacumque virtute, cui peccatum in genere, aut ſpecie repugnat: ergo non eſt actus proprius pœnitentiæ. Probat ſubſumptum Doctor, quia eiuſdem virtutis eſt proſequi bonum, & fugere à malo, ſeu contrarium deteſtari, & in eo diſplicere: ſed cuius eſt diſplicere de aliquo, eiuſdem eſt de eodem dolere, ſi adſit, & applicetur: ergo cuiuſcumque virtutis ex proprio motiuo eſt dolere, & deteſtari peccatum.

Eiuſdem virtutis eſt proſequi, & fugere.

11

D.Thom. Differētia inter dolorem charitatis, & pœnitētia per ipſum.

Totum etiam concedunt aduerſarij, & ſpeciatim D. Thomas *art. 2. ad primum*, admittens dolere de peccato, quatenus eſt, eſſe charitatis; dolere verò de peccato delendo, quatenus eſt offenſa Dei, eſt actus ſpecialis pœnitentiæ, qui alteri non conuenit: & ſic communiter eius diſcipuli per eandem diſtinctionem reſpondent. Contrà, dolere de peccato, vt præterito, eſt actus charitatis: ergo etiam dolere de eodem, vt præſente,eſt charitatis. Probatur conſequentia, quod peccatum ſit ſiue præteritum, ſiue præſens,non determinat motiuum aliquod charitatis, neque variat: quia deteſtatur peccatum,quà peccatum eſt ex motiuo diuini amoris, ſiue autem præteritum, ſiue præſens, manet idem, & eiuſdem malitiæ, & eiuſdem offenſæ, & quod nunc eſt offenſa, fuit offenſa: imò nunc ideò eſt offenſa, quia fuit vera offenſa pro eo tempore, quo habuit ſuum *ineſſe*: ergo ſi charitatis eſt dolere de præterito, eiuſdem eſt dolere de præſenti,& vice verſa,de pœnitentia.

Impugnatur. Charitas dolet de peccato, tam præterito, quàm permanente.

Reſponſio.

Dices, charitatem non reſpicere peccatum ſub ratione offenſæ, ſicut pœnitentia. Contrà, repugnat charitatem dolere de peccato,niſi ſub ratione offenſæ:ergo,&c.Probatur antecedens: eatenus dolet charitas de peccato, quatenus eſt contrarium ſuo obiecto, id eſt, vltimo fini, & Deo: ſed præcisè eſt contratium in ratione offenſæ: ergo, &c. Probatur conſequentia; eatenus eſt offenſa, quatenus tollit amicitiam, vel quatenus eſt auerſio ab vltimo fine, & conuerſio ad creaturam: ſed hæc duo ſpecificant motiuum formale charitatis: ergo charitas non aliter fertur in peccatum, niſi vt offenſa Dei eſt.

Impugnatur

Charitas eſt de peccato vt eſt offenſa.

Quid ſit offenſa?

Confirmatur: eius virtutis eſt deteſtari peccatum ſub formali ratione offenſæ diuinæ, ſeu contrarietatis ad Deum, cuius eſt operari circa ipſum Deum immediatè, ſicut eiuſdem eſt amare Deum, ac reliqua, quatenus in Deum referuntur ſub hac formalitate: ſed ad charitatem hoc ſpectat, quæ eſt virtus Tòeologica; non verò ad pœnitentiam, aut aliam virtutem moralem: ergo offenſa Dei non ſpecificat motiuum pœnitentiæ, ſed ſolius charitatis.

12

Confirmatio ex motiuo doloris de offenſa.

Dices offenſam, quatenus includit iniuriam Dei, eſſe obiectum formale pœnitentiæ. Contrà, eadem ratio currit; vel motiuum formale Deus, quà Deus; vel iniuria, quà iniuria: ſi primum; ergo charitatis eſt ſic deteſtari peccatum, ex principio iam poſito, quia nullius virtutis eſt fugere malum, niſi eius, quæ proſequitur bonum: ſi ſecundum; ergo motiuum formale eſt medium, ſeu æqualitas ponenda per applicationem congruæ ſatisfactionis,quæ eſt pœna: huic autem extranea eſt ratio offenſæ; quamuis in eodem materiali communicent: nihil enim aliud reſpicit,quàm vindicare culpam pœna, ſiue offenſa per hoc remittatur, ſiue non: punitio etiam ſceleris, & offenſæ remiſſio ſeparari poſſunt, ſicut contingit in damnatis, in quibus Deus iuſtitiæ vindicatiuæ medium conſeruat per punitionem, ſine remiſſione culpæ: quod verò ad pœnitentiam peccatoris de facto Deus remittat offenſam, gratis contingit,vt definit Tridentinum: quod autem ex gratia, & liberalitate contingit, ſeparari poteſt in pœnitentia ab eo, quod reſpicit medium iuſtitiæ, & debitum punitionis peccati: & licèt ſimul concurrant de facto, ſuis rationibus formaliter diſtinguuntur.

Reſponſio.

Impugnatur.

Offenſa, & æqualitas ponenda, diuerſa ſunt motiua.

Punitio, & remiſſio peccati ſeparari poſſunt.

Trident.

Si dicas eſſe ex vtroque motiuo. Contrà,ergo hoc habetur, quòd non ſit ex motiuo pœnitentiæ inquantùm reſpicit offenſam: quia ſic eſt ex motiuo charitatis. Deinde id repugnat, vt vnus, & idem actus habeat duo formalia motiua,vel obiecta:quod ſupponere debent aduerſarij ex fundamentis, quibus aſſignant ſpeciale motiuum pœnitentiæ,diuerſum à motiuo charitatis: quia virtus diſtincta eſt.

13

Reſponſio.

Impugnatur.

Differētia ex motiuis.

Dices ergo quòd ſicut deteſtatio peccati contingit ex motiuo ſpeciali huius, aut illius virtutis, vt ſupponit argumentum, vt eſt actus ipſius virtutis elicitus, & proprius, non tantùm ex fine, ſeu imperatus: ita etiam deteſtatio peccati ex motiuo particulari pœnitentiæ erit elicitus, & proprius ipſius pœnitentiæ. Contrà: ſic etiam elicitus non erit de peccato ſub ratione offenſæ; quia hoc motiuum eſt charitatis, & non pœnitentiæ. Præterea, fuga mali eſt ex motiuo formali boni oppoſiti: ergo ſupponit proſecutionem, & affectum boni, & conſequenter deteſtatio hoc modo ſumpta

Reſponſio.

Impugnatio.

Fuga mali eſt ex motiuo boni oppoſiti.

ſequitur

ſequitur ad actum proſecutionis pœnitentiæ. Antecedens patet, quia eatenus fugit voluntas aliquid in ratione mali, quia contrarium eſt bono, quod amat: quod ſi non amat, nec etiam malum fugit, vt conſtat, aliàs non fugeret illud ex motiuo formali boni: quòd ſi ſupponit actum proſecutionis: ergo prior ille erit proprius actus pœnitentiæ, & primarius: ſicut contingit in aliis virtutibus, quarum quælibet primariò conſiſtit in ſui obiecti proſecutione, ſecundariò in fuga mali oppoſiti.

14 *Reſponſio. Impugnatur.* Dices pœnitentiam reſpicere primò malum, quà malum eſt. Contra hoc currit ratio iam facta, & argumentum principale, quia eius eſt fugere malum, cuius eſt proſequi bonum, ſicut contrariorũ eadem eſt diſciplina & intellectus, & quælibet virtus affectiua deteſtatur malum, & proſequitur bonum contrarium ſine multiplicatione ſui: imò repugnat malum fugere, niſi ex motiuo formali boni: ergo quod nequit proſequi bonum contrarium, nequit etiam deteſtari malum, quà malum: ex quo ſequitur, ſi detur ratio ſpecialis mali, quam deteſtatur pœnitentia, dari etiam bonum aliquod, huic contrarium, in quod proſecutione fertur.

Argumentũ ex conceſſis. Secundò, ad pœnitentiam fructuoſam, verbi gratiâ, in Sacramento, non requiritur odium peccati ex motiuo ſpeciali, & determinato ſecũdùm aduerſarios, maximè quia ſufficit odium peccati ex motiuo ſpei, vel timoris, vt ex conſideratione pœnæ infernalis, ex turpitudine peccati. & id ipſum definire contendunt Trid. *ſeſſ.* 14. *cap.* 4. de attritione, quam motiuo formali diſtinguunt à contritione; ſed ad pœnitentiam requiritur aliquis actus, qui ſit proprius pœnitentiæ: ergo actus proprius eius non conſiſtit in deteſtatione peccati, vt offenſæ. Minor probatur, quia virtus pœnitentiæ ſubordinatur Sacramento tanquam propria diſpoſitio; nam licèt actus perfectus charitatis diuinæ extra Sacramentum deleat peccatum, ſi contingat obliuio pœnitentiæ faciendæ: tamen in Sacramento caſus tollitur, in quo haberi poſſit obliuio.

Trident. *Attritio diſponit in Sacramento.* *Ex variis motiuis elicitur.*

15 *Confirmatio. Talis eſt deteſtatio, qualis eſt excitatio per gratiam. Hæc multiplex eſt. Proſper.* Confirmatur, quotquot poſſunt eſſe motiua gratiæ excitantis, ſeu vocationis diuinæ; tot poſſunt eſſe motiua deteſtandi peccati: quia ipſa excitatio in hoc conſiſtit, vt auertat voluntatem à peccato, & conuertat ad Deum: in quo conſiſtit peccati deteſtatio, & fuga: ſed excitatio diuina eſt multiplex, & ex diuerſis motiuis, ſicut & mediis, vt patet ex Proſpero *lib.* 2. *de vocatione Gentium c.* 9. & *contra collatorem, cap.* 14. argumentum procedit contra eos, qui diſtinguũt attritionem, & contritionem, neque faciunt differentiam inter motiuum ſpecificans, & excitans: ſaltem ex differentia contritionis, & attritionis ſpecifica diſtinguunt formalia motiua: ergo non requiritur deteſtatio peccati ex eodem formali motiuo: ac proinde actus proprius pœnitentiæ in hoc non conſiſtit: vindicare autem peccatum, ſeu velle vindicare, ſemper requiritur, neque trahi poteſt ad aliud motiuum diſtinctum à motiuo pœnitentiæ: ergo, &c.

Concluſio dictorum. Ex his patet, quòd deteſtatio peccati cum motiuo ſuo formali non ſpectet ad virtutem pœnitentiæ ſemper, ſed ad illam virtutem, ex cuius motiuo elicitur: non poſſe verò reduci ad pœnitentiam, niſi in ratione effectus, quatenus ab ipſa ſaltem remotè imperatur, ac proinde ad eum ſupponi actum imperantem, qui ſit proprius pœnitentiæ.

Plura tamen obiiciunt aduerſarij. Primò, ex obiecto formali, quia huius virtutis eſt deteſtari peccatum ſub ratione generali offenſæ. Ad hoc autem reſponſum eſt argumento primo ad concluſionem, probando id eſſe charitatis; pœnitentiæ verò eſt reſtituere ius per vindicationem peccati. 16 *Prima obiect. ſoluitur.*

Secundò obiiciunt, vindicare, ſeu exactio pœnæ, non eſt actus primarius pœnitentiæ: quia deteſtationem peccati reſpicit: finis enim pœnitentiæ eſt tollere culpam. Reſpondetur negando antecedens, ſumendo *pœnam* latè, pro vt extenditur ad interiorem, qui eſt ipſe dolor: & exteriorem, quæ nomine ſatisfactionis comprehenditur. Ad cuius probationem reſpondetur, quòd finis intrinſecus pœnitentiæ ſit vindicare culpam, quoad actum primarium; quoad ſecundarium actum, eſt reconciliari Deo per oblationem culpæ, quâ ipſa ſubeſt charitati, quæ reſpicit offenſam per ſe, & imperatur à charitate: vt eſt ergo actus imperatus à charitate, tanquam medium reconciliationis, ſic reſpicit offenſam, & qua ex lege ipſi eſt connexa reconciliatio; vt ſiſtit autem in motiuo ſuo formali, & proprio, quod dicitur intrinſecus eius finis, reſpicit ſatisfactionem legis, æqualitatem ponendam per medium punitionis. vtrumque ergo reſpicit pœnitentia tanquam effectum, ſed ordine ſeruato, qui interuenit inter actum elicitum, & imperatum. *Secunda obiectio.* *Reſponſio.* *Finis primarius pœnitentiæ, & ſecundarius.*

Tertiò obiicit Suarez malè intellecto Scoto: Deteſtatio, inquit, peccati poteſt eſſe ex motiuis diuerſarum virtutum, verbi gratiâ charitatis, ita vt ad ſingulas pertineat, quando ex earum motiuo elicitur: ergo non eſt actus alicuius virtutis generalis, aut communis, prout aſſerit Scotus. 17 *Tertia obiectio Suarez.*

Reſpondetur, ex antecedẽte ſcipſum deſtruit: nam ſi poteſt eſſe deteſtatio ex motiuo charitatis, & aliarum virtutum, malè eſſe aſſeritur actum proprium pœnitentiæ, vt eſt ſpecialis virtus. Ex hoc patet ad conſequentiam: nam Scotus non ſic intelligit deteſtationem eſſe actum communem; quaſi per abſtractionem à reliquis, ſeu per extenſionem ad reliquarum motiua: ſed tantùm quatenus non eſt ſpecialis virtutis ita proprius, quin haberi poſſit ab aliis: vocat ergo communem: ſic autem fuga, ſeu deteſtatio peccati, ſiue ex hoc, vel illo motiuo fiat, eſt perfecta fuga, & deteſtatio eius, quantùm ad finem Sacramenti, ideò autem eſt communis, quia à ſingulis virtutibus, ex propriis licèt motiuis, haberi poteſt. *Reſponſio.* *Quo ſenſu deteſtatio peccati ſit communis actus.*

Obiiciunt quartò: Sancti Patres, & Concilia, nomine pœnitentiæ exprimunt tantùm dolorem de peccatis, ac deteſtationem, & in his completur vltima, & perfecta diſpoſitio ad Sacramentum. Ergo hic eſt actus proprius pœnitentiæ. Probatur ex Trid. *ſeſſ.* 14. *cap.* 4. definitur *contritio dolor animi, ac deteſtatio de peccato commiſſo.* Reſpondetur, quòd deteſtatio de peccato includitur tanquam effectus in actus vindicandi, qui non poteſt ſtare, ſi eſt efficax, ſine ſuo effectu, qui eſt infligere pœnam; quæ pœna conſiſtit in illo dolore imperato: aliàs certè non ordinaret culpam debita pœna. Sancti autem Patres loquuntur hoc modo de pœnitentia, & ſecundùm etymologiam nominis quam *ſuprà* dixímus, eſſe pœnæ 18 *Quarta obiectio.* Trident. *Reſponſio.* *Actui vindicandi pœna coniuncta.* *Interpretatio, & ſenſus Patrum.*

pœnæ tenentiam; quæ tenentia tunc est,quando infligitur pœna, vel dolor, & secundùm quòd pœnitentia habet suum terminum, seu effectum, quo posito censetur completa in actu secundo iustitia, quæ per vindicationem restituit suum ius Deo.

Ideò ab Augustino, seu Authore lib.de vera & falsa pœnitentia,rectè definitur c.8. *Pœnitentia est doloris vindicta puniens in se,quod dolet commisisse.* vbi ponitur in recto, quòd sit *vindicta, doloris* additur tanquam terminus: vindictæ enim terminus est pœna,quæ in proposito consistit in dolore: de voluntate autem vindicandi in actu primo, seu seorsim considerata ab actuali inflictione pœnæ, intelligi potest Canon Arausicani IV. qui talis est: *Si quis vt à peccato purgemur,voluntatem nostram Deum expectare contendit,non autem vt etiam purgari velimus per Spiritus sancti infusionem, & operationem in nos fieri confitemur*, &c. Voluntas purgandi se à peccato est voluntas puniendi in se peccatum, qui est actus proprius pœnitentiæ. Cæterùm sancti Patres, vt dixi,loquuntur frequentiùs de pœnitentia, vt est efficax ad delendum peccatum, ac proinde vt actu vindicat:quia sic est pœnitētia.

Arausican.

19 *Quinta obiectio.*

Obiicies quintò, Trident. sess.6. cap.6. assignans modum præparationis, & conuersionis, non facit mentionem vllam de vindicatione peccati, ponit autē quinto loco detestationem.

Responsio. Trident.

Respondetur Concilium supponere regulas generales,quando dicit: *Mouentur aduersùs peccata, per odium aliquod,& detestationem,hoc est*, inquit, *per pœnitentiam, quam ante Baptismum agi oportet*, &c. Pœnitētia autem quæ ante Baptismum agi oportet,est vindicatiua,& hoc cōcedunt ipsi aduersarij,si supponunt detestationem esse actum pœnitentiæ specialis virtutis,ex proprio motiuo eius. Vnde retorqueo argumentum,detestatio,de qua loquitur Conciliū,est ex motiuo charitatis,vt patet ex verbis antecedentibus. *Illúmque* (id est, Deum) *tanquam omnis iustitia fontem diligere incipiunt, ac propterea mouentur aduersùs peccata per odium aliquod,& detestationem*,&c. Propterea denotat motiuum,& causam odij esse dilectionem Dei:ergo illa detestatio,de qua Conc. non est actus elicitus pœnitentiæ:sed charitatis,& consequenter erit tantùm imperatus, seu effectus eius,quod est intentum nostrum:neque dubium est talem detestationem sufficere, quæ concepta est de peccato ex motiuo charitatis: ergo præter eam requiritur aliquis actus iustitiæ vindicatiuæ, proprius,qui sit pœnitentiæ, quamuis simpliciter sufficiat contritio perfecta ad deletionem peccati ex motiuo charitatis: non puto tamen eam contingere sine eo quod adsit antea voluntas vindicatiua peccati.

Comprehēdit pœnitentiam, vt vindicatiua est.

Efficacia cō tritionis.

Ex dictis manet probata 1.2.3.& 4.conclusio: de quarta non est controuersia pœnitentiam esse virtutem appetitiuam, vt omnes supponunt:alia verò illa controuersia, an imperium sit in intellectu,vel voluntate, quantùm ad potestatem imperandi, est alterius loci.

Pœnitentia est virtus appetitiua.

SCHOLIVM.

Pœnitentiam non esse actum amicitiæ,quia licèt per eam reconcilietur quis Deo,tamen vindicatio pœnitentiæ,de per se tantùm respicit æqualitatem pœnæ ad culpam,& vt seruetur lex punitiua Dei.

VLterior [c] inquisitio est; sub iustitia continetur amicitia, loquendo de iustitia in communi,quia amicitia est virtus ad alterum 8.& 9.*Ethic.* Nunquid igitur actus iste pœnitendi, vel puniendi est actus amicitiæ? Videtur quòd sic, quia amicitia est actus reconciliandi amico: talis est iste. 6 *Cap.1.* *Cap.5.* *Quid amicitia?*

Item,amicitiæ est corrigere amicum,vt sit dignus amari, illo quod repugnat honestæ amicitiæ excluso:istud vindicare est corrigere amicum,vt fiat dignè amabilis: ergo,&c.Probatio minoris,quia si tantùm punitur,vt vindicetur, vel vt vindicans satietur, crudelitas est: ergo non est secundùm rectam rationem vindicta, nisi vt ille, in quem vindicatur,corrigatur; sed hæc est amicitia: ergo,&c.

Confirmatur per Philosophum 2.*Rhet.c.*12.vbi vult, quòd differt correctio à punitione strictè accepta,in hoc,quòd correctio fit correcti gratiâ, vt scilicet emendetur: punitio autem fit punientis gratiâ,vt satietur. Secundum videtur esse omnino crudelitas,& hoc tam in ministro, quàm in iudice:quia propter eundem finem debet minister exequi, propter quem fert iudex sententiam; quia finis eius debet esse finis mouentis ipsum,& per consequens,quod est crudelitatis in vno,& in alio.

Correctio,& punitio quomodo differant.

Respondeo,*vindicare* etiam,quando est actus ordinatus, non est actus amicitiæ ad illum,in quem vindicatur:quia vindicta propriè respicit correspondentiam pœnæ ad culpam secundùm legem, licèt non concomitetur correctio ipsius puniti. Vnde, & quandoque iusta vindicta fit exterminando reum:& patet,quòd non corrigendo:nec tamen crudelitatis est,vt procedit secunda obiectio,quia finis istius proximus est conseruatio legis,& vlterior finis ille,qui est finis legis. Finis autem legis positæ ab homine legem ferente non est ipse legislator, vel bonum eius:sed bonum commune: propter illum ergo finem est lex, & obseruatio eius: & ita rationabilior est vindicta, inquantùm est ad istum finem,quàm si esset ad bonum priuatum personæ punitæ. 7

Finis legis humanæ,bonum cōmune non legislatoris, sed legis diuinæ finis est Deus.

In proposito autem posset dici similiter, quòd lex diuina est propter bonum commune hominum, quibus data est: & punitio cuiuscumque contra legem peccantis:

&

& hoc ſecundum eſt propter obſeruationem legis, & vlteriùs propter bonum commune illorum, quibus data eſt lex, tandem verò propter ipſum legiſlatorem: & hoc ideò hîc, non autem in lege poſita ab homine: quia hîc bonum legiſlatoris eſt ſimplicíter melius bono communitatis, non autem ibi. Actus autem amicitiæ, qui imperaret aliquam punitionem amati, vt amati, non imperaret illam, niſi præcisè propter correctionem amati: & licèt illa eſſet via corrigendi, tamen ſi alia eſſet via faciliùs corrigendi, amicitia, vt amicitia, magis imperaret illam aliam viam.

8 Per hoc patet ad inſtantiam primam, quia ſi per pœnitentiam reconciliatur quis Deo: tamen Deus non vindicat principaliter de illo, vt reconciliet ipſum ſibi, vocando reconciliationem reductionem in amicitiam priſtinam: ſed vt reconciliatus immunis à pœna debita habeatur, ſoluta iam pœna illa quam vindicans requirit ſolui per ſe propter correſpondentiam præmiſſam ad culpam ſecundùm legem.

Reconciliatio, correctio per accidens ſequuntur ex vindicatione.

Conſimiliter ad ſecundam, dico enim quòd *vindicare* non eſt principaliter propter correctionem puniti, licèt quandoque illa correctio ſequatur: ſed eſt per ſe, vt ordinetur culpa per pœnam: & vt obſeruetur lex punitiua, in quem tranſgreſſum eſt. Et cùm dicitur hoc eſſe crudelitatis; patet quòd non: quia vlterior finis eſt bonum commune: ſed crudele eſſet, ſi ſtaret in fine alio, quàm communi, vel quàm in fine vltimo.

Pœnitentia ſecundùm quid eſt diſtributiua, quia à ſuperiore, propriè tamen cõmutatiua. Scot. inſ. d. 46. q. 1. §. hîc primo.

Ad confirmationem de primo Rhetor. dico, quòd corrigens corrigit gratia correcti: ſed vindicans non gratiâ correcti per ſe, nec gratiâ ſui ipſius: ſed gratia legis, & vlteriùs gratiâ boni communis; & tunc gratia ſui, ſi eſt ipſe finis legis, vt eſt in propoſito.

Actus vindicandi an nobilior aliis actibus iuſtitiæ.

Eſt ergo iſte actus iuſtitiæ punitiuæ, quæ diſtinguitur contra iuſtitiam commutatiuam, & etiam contra amicitiam. Et fortè iſte actus eſt nobilior inter omnes actus iuſtitiæ in communi, excepto actu præmiationis: quia ille eſt proprius legiſlatori, & nulli alij conueniens, niſi ex commiſſione à iudice, quaſi vice eius.

Actus præmiãdi eſt nobilior actu vindicandi & quare,

Alij autem actus commutationis, amicitiæ, & huiuſmodi, poſſunt conuenire regulariter quibuſcunque perſonis: actus autem, qui excellentiori perſonæ eſt proprius, cæteris paribus eſt excellentior. Sed adhuc actus præmiandi excellentior eſt, quia cum iſta excellentia communi vtrobique, ſcilicet quòd ſoli principi conuenit; *præmiare* habet vtrumque extremum nobilius, & ſcilicet meritum pro quo fit, & præmium quod confertur, & perſonam meritam cui confertur, quæ excellunt pœnam, culpam, & perſonam ream cui pœna infligitur.

COMMENTARIVS.

20 e VLterior inquiſitio eſt, &c. In præcedente §. definiuit actum proprium pœnitentiæ, & quòd ſit virtutis ſpecialis, & diſtinctus ab aliis actibus ſequentibus, & quòd ſit virtutis appetitiuæ, & ſecundùm medium iuſtitiæ. Deinceps in hoc §. reſoluit cuius iuſtitiæ ſit, & quomodo diſtinguatur ab aliis ſpeciebus iuſtitiæ, & potiſſimum ab amicitia, & iuſtitia commutatiua, quæ ſunt ſpecies, quibus magis videtur communicare pœnitentia; nam quoad alias iuſtitiæ ſpecies, facilis eſt differentia, & magis nota ex natura medij, circa quod verſantur.

Ad quã ſpeciem ſpectat actus pœnitentiæ.

Sententia Durandi.

Durandus *in hac diſt. quæſt.* 2. docet pœnitentiam non eſſe generalem virtutem, ſed ſpecialem, quia eius actus non ſpectat ad omnes virtutes: pertinere autem ad iuſtitiam non tanquam pars ad totum, ſeu inferius ad ſuperius, ſed eſſe ipſam iuſtitiam, qua redditur cuique, quod ſuum eſt; ſic per iuſtitiam redditur obſeruantia mandatorum, & ſi fiat tranſgreſſio, redditur opus pœnitentiæ in ſatisfactionem, fundatur in eo quòd aliàs ſequeretur quòd qui frequentiùs peccat, haberet perfectiorem virtutem pœnitentiæ: quia frequentiùs pœniteat: hoc autem eſt incommodum, quòd homo ex lapſu creſcat in virtute: ſed hæc ratio ad hominem facilè torquetur: quia ſiue ſit iuſtitia, ſiue virtus diſtincta ſpecialis pœnitentia eodem modo ex actu ſuo perficitur, neque magis incommodum eſt vt homo ex peccato euadat magis pœnitẽs, quàm magis iuſtus. Alij conſtituunt eam ſub iuſtitia commutatiua, alij ſub diſtributiua. Caiet. dicit ſpectare ad virtutem religionis 3. *part. quæſt.* 85. *art.* 1.

Eſſe iuſtitiã.

Fundamentum eius.

Retorquetur.

21 *Prima concluſio.* *Prima concluſio.* Pœnitentia non eſt iuſtitia communis. Probatur, quia aliàs non eſſet ſpecialis virtus diſtincta ab omni alia, communis autem ſententia ponit diſtinctam. Alij probãt, quia ſcilicet, noſtri ad Deum nulla eſt iuſtitia, ſicut neque filij ad Patrem, aut Domini ad ſeruum: ſed hæc ratio licèt de iuſtitia commutatiua vera ſit, quando medium habet per commutationem, tamen de vindicatiua non vſque adeò concludit. Probatur ergo aliter: actus vindicandi eſt diſtinctus obiecto formali, & ſpecie ab actu iuſtitiæ, verbi gratiâ, commutatiuæ, amicitiæ, religionis, obedientiæ: ergo habet honeſtatem in ſpecie diuerſam ab honeſtate illarum: ergo eſt diuerſa ſpecie ab illis. Maior per ſe patet: quia finis amicitiæ eſt correctio amici, punitio verò reſpicit correſpondentiam pœnæ ad culpam, obedientia ſubiectionem, & ſic de reliquis, quæ ſpecie diſtinguũtur: quia contingit aliquem eſſe inimicum, qui non eſt inobediens, & obedientem, qui non ſit amicus, &c.

Prima ratio ex motiui differentia ab aliis.

In dubio.

Probatur

22 *Ex varietate præceptorum, mediȝ, & finis.* Probatur minor, quia de his ſunt varia præcepta tam affirmatiua, quàm negatiua, vt patet ex ſacra pagina, & ſacris Canonibus, ac legibus: vnius autem virtutis non dantur varia præcepta, ſicut neque diuerſa media, quæ ſpectari poſſunt tanquam diuerſi fines, & honeſtates. *Confirm. ex praxi confeſſionis.* Confirmatur ex praxi confeſſionis, nam ſi quis confiteatur ſe iniuſtum eſſe, non ideò cenſetur confeſſus inobedientiam, impœnitentiam, aut alia hæc peccata in ſpecie: deinde quando quis furatur ob finem inobedientiæ, cenſetur contrahere malitiam in ſpecie diuerſam, patet etiam ex præceptis Decalogi ſecundæ tabulæ, vbi aliud eſt de honore parentum, aliud de furto, aliud de aliis, neque valet ad hæc dicere, quòd iuſtitia eſt virtus quædam generica, quæ ſub ſe continet omnes enumeratas, ſicut aliàs, hoc, inquã, non valet, quia quæritur vtrùm Religio, pœnitentia, & eiuſmodi, ſuperaddant aliquam in ſpecie honeſtatem? ſi ſic, vt probat argumentum: ergo eſt talis in ſpecie pœnitentia, cuius honeſtas nulli alteri conuenit, quàm ius ſub genere iuſtitiæ continetur, ſicut charitas, & Religio: quis autem aſſerit charitatem nihil aliud eſſe, quàm iuſtitiam? quia ſic poſſemus omnes virtutes reducere in ſuum genus primum, ideſt, in honeſtatem ſui generis tantùm, quod eſſet magnæ confuſionis, & improprietatis. Dices iuſtitiam eſſe vnam habitualem, quæ habet diuerſos in ſpecie actus. Contrà, iuſtitia producitur per actus ſuos ſicut & alia acquiſita: ergo quilibet actus in ſpecie producit habitum proportionatum, qui reſpiciat idem obiectum in ſpecie, aliàs non vniuocaretur cum ſuo habitu. Probatur conſequentia: quia repugnat aliquem actum ferri extra ſuum obiectum formale: ergo etiam repugnat eſſe cauſam alicuius habitus, qui ad aliud obiectum formale inclinaret: aliàs certè tolluntur omnia principia diuerſificandi actus, & habitus.

Circunſtãtia varians ſpeciem. *Præcepta diuerſa Decalogi de iuſtitia.* *Euaſio reiitur.* *Actus & habitus ſunt eiuſdem motiui.*

23 *Dependentia habitus à ſuo obiecto.* Deinde, quilibet habitus dependet ab aliquo obiecto formali primo, à qua dependentia nequit abſtrahere: ergo habitus ille iuſtitiæ debet habere aliquod tale, ſed nullum creatum medium includit formaliter, aut virtualiter reliqua media iuſtitiæ in ſpecie: ergo nullus vnius in ſpecie habitus ad ſingula, & ſimul inclinat: neque inſtare licet de habitu charitatis, qui habet plures in ſpecie actus; quia ille eſt infuſus non dependens ab actibus, ſicut dependent acquiſiti: & quidquid ſit de hoc, non reſpondet ad argumentum de diuerſitate obiecti formalis, qualem non admittit charitas, licèt diuerſimodè circa illud variè applicatum agat. Dices, quælibet virtus agit proſecutiuè circa proprium obiectum, & circa oppoſitum fugiendo, qui ſunt actus ſpecie diſtincti. Contrà, hoc nihil iuuat, quia fuga virtute continetur in proſecutione: nam acceſſus ad extremum contradictionis eſt receſſus ab alio: vnde hoc ipſo, quo quis velit bonum, fugit malum, & etiam in ſpeculabilibus contrariorum eadem eſt diſciplina, eadem ſcientia de priuatione, & habitu. Ita ſimiliter omnis nolitio includitur in aliqua volitione, vt rectè Doctor *quæſt. 1. huius §. ſecunda concluſione*, &c. In ſecunda deſcriptione pœnitentiæ, quatenus ſignificat deteſtationem, & dolorem de peccato. Nec valet vlteriùs inſtare quòd ſit eadem virtus ad finem, & media, quamuis diuerſis actibus, intentione ſcilicet, & electione, illa reſpiciat: hoc, inquam, non ſoluit argumentum: quia ſecundus includitur in priori virtute, ſicut effectus in cauſa, ſine qua nequit eſſe: actus autem pœnitentiæ non ita ſe ad actus iuſtitiæ enumeratos habet.

Charitatis idem obiectũ, diuerſi actus. *Reſponſio.* *Impugnatio.* *Fuga in proſecutione cõtinetur virtute.* *Electio in intentione.*

Secundò, eatenus exigitur pœnitentia ad deletionem peccati, quatenus habet honeſtatem propriam: & eatenus impœnitentia eſt peccatum ſpeciale, quatenus rectitudo pœnitentiæ, cui opponitur, eſt ſpecialis: ergo pœnitentia non eſt iuſtitia in genere, ſed ſpecies eius. Antecedens patet, quia pœnitentiæ actus eſt meritum de congruo, & diſpoſitio ad remiſſionem peccati: Deus autem non acceptat niſi actum bonum laudabilem, qui imputari poſſet, & eſt ex gratia. Secunda pars antecedentis patet ex definitione peccati. Probatur conſequentia: ſi iuſtitia in genere eadem eſſet ac pœnitentia, tunc quicumque actus iuſtitiæ ſufficeret ad remiſſionem peccati: verbi gratiâ reſtituere quod iniuſtè ablatum eſt, obedire parentibus, &c. hoc autem nequit dici: ergo.

24 *Impœnitẽtia eſt peccatum ſpeciale.*

Concluſio ſecunda. *Pœnitentia non communicat cum amicitia.* Hæc probatur à Doctore: patet autem ex rationibus iam poſitis. Eſt contra Sotum, alióſque Thomiſtas, qui dicunt conſequenter, ſicut pœnitentia reſpicit peccatum in ratione offenſæ, eius finem eſſe reconciliationem cum Deo, qui eſt finis amicitiæ. Contrà, ratio Doctoris eſt: vindicta reſpicit finem legis, qua ordinatur culpa per pœnam præſcriptam: vnde aliquando contingit talis actus per deſtructionem rei, vt patet in ſuſpenſione furis, & aliis ſimilibus pœnis per legem pœnalem inductis: ergo per accidens eſt ſi concurrat reconciliatio: amicitia autem reſpicit correctionem, qui eſt finis extraneus iuſtitiæ vindicatiuæ, cuius eſt intendere ſatisfactionem per pœnam debitam.

25 *Secunda concluſio.* *Pœnitentia diſtinguitur ab amicitia.* *Finis pœnitentia.*

Vnde ſi correctio poſſet aliâ via haberi per amicitiam ſine pœna, lex amicitiæ, quæ intendit bonum correcti, præſcriberet non eſſe puniendum, aut vllum ei inferri detrimentum; non ſic iuſtitia vindicatiua, quę directè præſcribit malum pœnæ in vindicationem culpæ, ſiue correctus inde decedat, ſiue non: de facto autem, licèt concurrant cæteræ virtutes cum pœnitentia, vt charitas, ſpes, &c. non ſunt confundendæ in motiuo formali inter ſe, aut cum pœnitentia. Per hoc patet ad obiectiones, quæ fieri poſſent ex Conciliis, Scriptura, & Patribus, à quibus reconciliatio tribuitur pœnitentiæ, quia loquuntur de pœnitentia, pro vt habet annexam charitatem, & alias virtutes, tam morales, vt patientiam, humilitatem, temperantiam ab inordinatis paſſionibus per ceſſationem à peccatis, & propoſitum emendationis, ac nouæ vitæ; quàm etiam fidem, & ſpem infuſam, quibus voluntas ad pœnitendum erigitur. Deinde vt plurimùm loquuntur de pœnitentia ſecundo modo ſumpta, pro deteſtatione, & dolore de peccato. Ad alias obiectiones reſpondet Doctor in littera.

Concurrere alias virtutes cum Pœnitentia, non confundi. *Explicantur patres.*

Ex his impugnata manet opinio Caietani, qui adſtruit pœnitentiam eſſe virtutem Religionis, aut ſpeciem eius: quia in hoc eſt contrarius rationi, & D. Thomæ, quia neque D. Thomas enumerauit pœnitentiã inter actus, aut ſpecies Religionis, *2.2.q.81. & 82. & in 4. d.15.q.4.art.7. quæſtiunc.1.ad 2.* docet actum latriæ imperari ab actu pœnitentiæ; & *d.14.* dicit

26 *Impugnatur opinio aſſerens pœnitentiam eſſe ſpeciem Religionis.*

cit quòd alio modo Religio reddat debitum Deo, alio modo pœnitentia. Deinde, ratio ex dictis eſt manifeſta: quia Religione proteſtamur cultum Dei, vt eſt primus Author, & Dominus rerum, ad quam ſpectant illi ſoli actus externi, qui reuerentiam, & ſubiectionem ſignificant, vt ſacrificium, votum, oratio, genuflexio, inclinatio, & eiuſmodi: qui actus, licèt imperari poſſunt à pœnitentia in finem remiſſionis peccati, aut vindicationis, vt propriùs loquar, ſicut imperatur actus charitatis: differunt tamen à propriis actibus ipſius pœnitentiæ.

Finis Religionis, & pœnitentiæ diuerſus.

27 Tertia concluſio: *Pœnitentia eſt iuſtitia vindicatiua, ſeu ſpecies eius:* ita Doctor in tertia concluſione huius §. *eſt ergo iſte actus iuſtitiæ punitiuæ.* Probata manet ex definitione aſſignata pœnitentiæ, quam communiter admittunt Doctores, ex Authore de vera & falſa pœnitentia; quam etiam S. Thomas *quæſt.* 85. *art.* 3. attribuit Auguſtino, dicitur quòd ſit *dolaris*, aut *dolentis vindicta ſemper puniens in ſe, quod dolet commiſiſſe.* ſi eſt vindicta: eſt ergo vindicatiua. Secundò pœnitentia Sacramentum eſt tribunal iuſtitiæ, non alterius, quàm vindicatiuæ, vt patet ex Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.* 2. vbi docet diſtinctionem inter effectum pœnitentiæ & Baptiſmi, quòd tribuat omnium peccatorum remiſſionem: *Ad quam tamen,* inquit, *nouitatem, & integritatem per Sacramentum pœnitentiæ, ſine magnis noſtris fletibus, & laboribus, diuinâ id exigente iuſtitiâ, peruenire nequaquam poſſumus,* &c. Suprà autem præmiſit pœnitentes tanquam reos ſiſti ante hoc tribunal: iuſtitiæ autem vindicatiuæ ſubiiciuntur rei. Patet etiam *ex cap.* 5. & ſpeciatim *cap.* 8. vbi dicit Concilium, quòd ſpectet ad diuinam iuſtitiam aliter recipere in gratiam peccantem ex ignorantia ante Baptiſmum: aliter verò peccantem poſt Baptiſmum; oſtendens pœnam remanere peccantibus poſt Baptiſmum, pro qua ordinatur opus ſatisfactorium, quod aliter appellat pœnas ſatisfactorias: quarum neceſſitatem oſtendit ex condecentia diuinæ iuſtitiæ vindicantis peccatum.

Tertia concluſio.

Pœnitentia ſpecies iuſtitiæ vindicatiuæ.

Secunda probatio ex natura Sacramenti.

Trident.

28 Ex quibus argumentor: Deus ex iuſtitia vindicatiua ordinat peccatum per pœnam, & actus pœnitentiales in hoc Sacramento: ſed idem eſt finis exequentis pœnam, ſeu miniſtri, & ipſius iudicis, peccator autem eſt miniſter exequens in ſeipſum, vel contra ſeipſum pœnam mediante virtute pœnitentiæ: ergo virtutis pœnitentiæ finis proprius eſt vindicare. Minor probatur: quia miniſter vt ordinatè procedat, debet procedere ex fine legis, & legiſlatoris, cùm is ſit finis poteſtatis miniſterialis, qui eſt principalis cauſæ delegantis. Minorem illam in ea parte negarent Sotus, & Caietanus, quà aſſerit pœnitentem ex commiſſione iudicis, tanquam perſonam publicam, & miniſtrum iudicis vindicare in ſeipſo peccatum. Sed hoc malè & ſine fundamento id negatur: cùm in hoc ipſo foro habeat perſonam accuſatoris, & rei, quia iure diuino tenentur omnia ſua mortalia poſt Baptiſmum commiſſa confiteri, vt definit Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.* 5. *& can.* 6. & vt accuſator eſt, reſpicit ſeipſum vt alterum, quà reus eſt. Sic Princeps, qui ſuis tenetur legibus, punit in ſeipſo tranſgreſſionem illarum, tanquam in priuatam perſonam: ſic etiam ſecum ipſe diſpenſat in iis legibus ſecundùm aliquos: ergo eundem eſſe reum, & executorem pœnæ in ſeipſum non repugnat: ſicut in ſeipſum poteſt quis eſſe iniuſtus, iuſtitiâ latè ſumpta; vt quando peccat contra charitatem propriam, vt interficiendo ſe, aut abſcindendo ſibi membrum: quorum non eſt dominus. Præterea vindicatio peccati in ſeipſum eſt actus regulatus, & ordinatus per pœnitentiam, ad quam tenetur; aliàs non peccaret, eam omittendo.

Idem eſt finis pœnitentis, & iudicis, ſeu cõfeſſarij.

Idem eſt reus, & miniſter in hoc foro iudicis.

Trident.

Dices id conuenire eidem, vt reus eſt. Contrà, vt reus eſt non conuenit ipſi, niſi acceptare voluntariè pœnam; non autem exequi: ergo ſi tenetur eam exequi, hæc poteſtas deriuatur in ipſum vt miniſtrum; quod probatur vniuerſaliter in omni lege pœnali, (quæ non continet ſententiam latam ſaltem) cuius executio eſt poteſtas, quæ neceſſariò deriuatur in miniſtrum ex ipſa lege: aliàs certè nullum admiculum ad bonum commune, aut priuatum ex ipſa eſſet, neque haberet poteſtatem coactiuam neceſſariam, niſi executio pœnæ ex eius authoritate deriuaretur: ergo ſi executio pœnæ ex lege pœnitentiæ deriuetur in pœnitentes, tanquam veros, & ſolos eius miniſtros; ſequitur ſub hac ratione eſſe miniſtros principalis Iudicis, & legiſlatoris: ac proinde non conſiderari punientes ex authoritate priuata; ſed ex authoritate legiſlatoris. 29

Lex inducit poteſtatẽ coactiuam, & miniſterialem.

Quod ampliùs probari poteſt ex definitione ſuperiùs aſſignata, quæ in hoc ſtatuit rationem pœnitentiæ, quòd ſit *vindicta puniens in ſeipſo, quod dolet commiſiſſe.* Ideò enim vindicat, ſeu punit in ſeipſo: quia Deus id ſtatutâ lege in pœnam peccati exigit, cuius legis executionem remiſit ipſi pœnitenti: vnde non puniret, niſi id lex præciperet.

Ex his refutatur Vaſquez, qui pœnitentiam quidem affirmat partem poteſtatiuam iuſtitiæ vt ſic, ſicut Religio; non eſſe tamen vindicatiuam, commutatiuam, aut diſtributiuam, ſed ſpeciem diſtinctam ab omnibus aliis aſſignatis ſub iuſtitia. Ratio illius fundatur in eo, quòd pœnitens non tantùm intendat medium ſatisfactionis, quâ ratione pertineret ad vindicatiuam, ſed principaliùs deletionem peccati, emendationem vitæ, & eiuſmodi. 30

Sententia Vaſquez impugnatur.

Sed hæc ſententia ſuperiùs refutata manet: nam hoc conuenit pœnitentiæ, vt habet coniunctam reconciliationem ex perfecta deteſtatione peccati, ex motiuo charitatis, quæ deteſtatio eſt effectus pœnitentiæ, non actus elicitus: reconciliatio autem includit deſtructionem offenſæ, ſicut eſt deteſtatio eius, & ex hoc ſequitur propoſitum emendationis: pœnitentia verò præcisè reſpicit peccatum præteritum, vt vindicabile per pœnam; quæ motiua ſicut ex ſe formaliter non coincidunt, ſic etiam nec ad eandem virtutem ſpectare poſſunt.

Reconciliatio eſt finis extrinſecus pœnitentiæ.

Formari poteſt argumentum in forma: pœnitentia eſt vna ſpecialis virtus: ergo debet quieſcere in vno motiuo ſpeciali; illa autem diuerſa ſunt: ergo, &c. Deinde, deteſtari peccatum ſub ratione offenſæ ſpectat ad charitatem, vt ipſe concedit: ergo & propoſitum non offendendi vlteriùs; aliàs certè non eſſet perfecta, & abſoluta diſplicentia peccati, vt offenſæ, niſi excluderet complacentiam etiam de futuro, quantùm eſt ex ſe: quia complacentia, & 31

Propoſitum emendæ ſpectat ad charitatem.

& displicentia respiciunt peccatum per se absolutè, vt contrarium bono charitatis: præteritum autem, aut futurum non variant rationem offensæ, aut peccati, cùm sint materiales tantùm differentiæ, seu circumstantiæ: ergo cùm charitas comprehendat illa duo, eodem modo posset se extendere ad tertium (quod est punire ex motiuo satisfactionis) si pœnitentia omnia hæc comprehendat: quia eadem est ratio, & repugnantia vnius, & alterius, ex simplicitate motiui formalis.

32 *Responsio.* Respondet idem Author quòd licèt dolor de peccato fiat per modum recompensationis Deo; non tamen vt vindicta est: quia non fit vt sumatur pœna de peccato, sed vt tollatur offensa per eius retractationem, & reconciliationem cum Deo. Sicut cùm amicus amico vult reconciliari, non puniendo in se offensam; sed mox tribuendo eidem honorem debitum. Sed *Impugnatio.* contrà, hoc est transire ad sententiam Thomistarum, quam dubio præcedenti reliquit, & impugnatur ex definitione vulgari pœnitentiæ. Impugnatur etiam ex rationibus dictis, quia totum quod asseruit, specificat motiuum charitatis, quæ respicit peccatum sub ratione offensæ, & de eo sola dolet sub hac ratione.

Aliud assertum eiusdem. Neque minùs contradicit, quod subdit: peccatorem puniendo se per satisfactionem, agere ex motiuo vindicationis, quod concedendum erit, inquit, Scoto: cùm tamen, inquit, habeat illum actum primum, & præcipuum, qui est emendare vitam, reconciliare se Deo; neque quoad hunc concedenda erit propriè vindicatiua.

Impugnatur. Contrà, si hic actus est ex motiuo vindicatiuæ, & est actus pœnitentiæ: ergo pœnitentia est vindicatiua; cùm nequeat transcendere formale sui obiecti. Si actus superiores vlteriùs sint etiam actus pœnitentiæ, sequitur vel quòd habeat plura formalia motiua, vel certè quòd vtrobique transcendat, quod nequit stare. Concilium autem Tridentinum locis citatis vocat satisfactionis opus, pœnam. & *cap.* 5. inter alias rationes, quibus colligit necessitatem confessionis, est, quia alioquin non possent Sacerdotes imponere condignam pœnam pro peccato. & de iis agens, cap. 8. *Habeant*, inquit, *præ oculis, vt satisfactio, quam imponunt, non sit tantùm ad vitæ nouæ custodiam, & infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam, & castigationem*: ergo est propriè actus vindicatiuæ, satisfactionem sub vtroque modo præscribere.

Obiectio. Dices, Scotus pœnitentiam tertio modo sumptam dicit non esse actum virtutis specialis. Re-

Soluitur. spondetur eum loqui de acceptatione pœnitentiæ, seu pœnæ, non autem de inflictione eius, qui est actus ministri, qui ex motiuo legis debet procedere, vt supponit etiam Doctor: & *infrà d.* 18.

33 *Dubium mouetur.* Superest dubium ex litera Doctoris: nam dicit pœnitẽtiam esse actum iustitiæ vindicatiuæ, seu punitiuæ, quæ distinguitur contra iustitiam commutatiuam, & etiam contra amicitiam: *infrà* autem *d.* 46. *q.* 1. iustitiam punitiuam reducit ad commutatiuam, quæ est sententia ipsius Philosophi 5. *Ethic.* Ergo pœnitentia, cùm sit punitiua, non distinguitur à commutatiua. Et patet ratione, quia commutatiua respicit æqualitatem in commutatione: punitiua autem respicit æqualitatem in commutatione inter pœnam, & culpam: ergo, &c.

Vindicatiua reducitur ad commutatiuam.

Ratio difficultatis.

Responsio. Commutatiua non est in Deo. Respondetur, non poni iustitiam commutatiuam propriè in Deo, neque ad Deum: sed aliqualiter; deinde, quia commutatiua respicit æqualitatem in commutatione, pœnitentia autem non seruat illum rigorem, quin clauis errare possit, vel puniendo minùs, vel magis.

Secunda responsio. Respondeo secundò, quòd punitiua reducitur ad commutatiuam; distincta est tamen: quia commutatiua respicit medium propriè in rebus, & mercimoniis, seruando in commutationibus æqualitatem: punitiua autem, quia seruat æqualitatem in pœnis ad debitum culparum, per quandam commutationem: ideò ad priorem reducitur magis, quàm ad distributiuam, cuius est seruare proportionem tantùm, seu æqualitatem proportionis, non autem quantitatis, ideò respicit, vt quidam dicunt, Arithmeticam proportionem: cõmutatiua Geometricam. Loquitur ergo Doctor de commutatiua non in sua latitudine, & abstractione: sed vt est in mercimoniis. Vnde sub hac ratione comparat eam *infrà d.* 18. *in corpore paulò post medium* ad pœnitentiam, versu *dico ergo*, &c. asserens pœnitentiam esse commutatiuam pœnæ. Verba eius sunt:

Quare vindicatiua reducitur ad commutatiuam?

34 *Dico ergo, quòd sicut in alijs commutationibus iustitia commutatiua habet aliquam latitudinem, ita quòd non respiciat in commutationibus indiuisibile, sed medium rectæ rationis: ita iustitia punitiua, quæ est commutatiua pœnæ pro culpa, non respicit necessariò gradum indiuisibilem pœnæ correspondentem huic culpæ*, &c.

Medium pœnæ facilius ex proportione commutatiua cognoscitur. Cæterùm cognoscitur medium rectæ rationis faciliùs per commutatiuam, quæ pretium altum, bassum, mediocre, in quibusdam rebus constituit, secundùm quæ stat eius latitudo, quàm per pœnitentiam, quæ certò nequit attingere gradum pœnæ temporalis, in quam Deus commutat æternam, per fidem, aut cognitionem naturalem: imò neque eandem pœnam in omnibus taxat, vt patet ex canonibus pœnitentialibus, in quibus peccata, quæ leui pœnâ puniuntur, olim diuturniori, & grauiori pœnâ puniebantur. Dici potest

Tertia respõsio. Tertiò, reduci ad commutatiuam, quantùm ad modum seruandi proportionem, non verò vt species: sequitur enim proportionem eius, & non distributiuæ.

35 *Sequela dictorum.* Ex dictis patet litera Doctoris, & distinctio pœnitentiæ ab aliis. Primò ab amicitia, cuius finis est bonum amici, eiúsque correctio: sed finis proximus pœnitentiæ est resarcire legem, eámque conseruare, & ordinare culpam. Finis extrinsecus est bonum commune, quod est finis ipsius legis, in quo distinguitur à crudelitate, quæ respicit finem particularem ipsius vindicantis, non conseruationem legis, aut boni communis hominum. Vlterior finis eius est bonum legislatoris, qui est in reipsa finis vltimus reliquorum; nempe Deus. In hoc distinguitur lex humana, & vindicatio secundùm ipsam, à vindicatione peccati per pœnitentiam: quod illius nequit legislator, aut vindex esse finis; sed bonum commune quod est perfectius: è contra in proposito contingit.

Finis intrinsecus, & extrinsecus per se pœnitẽtiæ.

Subdit Doctor hunc actum esse nobilissimum inter omnes actus iustitiæ in communi, præter actum præmiandi: quia est actus proprius legislatoris, & Principis, neque alteri conueniens, nisi ex commissione eius: perfectio autem actus sumitur à perfectione per-

Perfectio pœnitentiæ vnde sumatur?

Cedit actum præmiandi.

ſonæ: actus autem præmiandi præterea reſpicit perfectiora extrema, inter quæ ſeruatur medium, nempe meritum & præmium in quo excedit actum vindicandi. Vtrique actui competit vt ſit exercitium poteſtatis ſupremæ, à qua ſpecificatur; includit enim ipſam poteſtatem, & motiuum eius, per quæ reducitur ad talem ſpeciem.

36 *Limitatio dictæ concluſionis.*

Hanc concluſionem Doctoris non intelligerem de actu iuſtitiæ in communi, quæ comprehendit omnes virtutes, quæ ſunt ad alterum, vt chatitatem, Religionem, fidem: ſed de actu iuſtitiæ in communi, vt diſtinguitur in commutatiuam: quia in ſequenti §. dicit ipſe charitatem excedere pœnitentiam ex perfectione ſui motiui formalis; quod perinde de aliis Theologicis proculdubio eſt dicendum: quæ habent Deum pro obiecto, & ſuâ naturâ ſunt infuſæ. Deinde, ex eadem ratione, qua charitas ex perfectione motiui excedit pœnitentiam, eodem modo Religio eam excedit; quia immediatiùs accedit ad Deum ſub ratione primæ cauſæ, & finis, vltimi, & Domini: quamuis proximè habeat obiectum creatum: ſic dicerem de iuſtitia legali, & obedientia legis, & de aliis multis. Ideò non intelligit Doctor iuſtitiam in communi primo, ſed ſecundo modo: vt patet etiam §. *ſequenti*, verſu *ex hoc poſſet eſſe dubium*, &c. *in fine*, vbi dicit pœnitentiam non eſſe virtutem Theologicam, neque ſimpliciter perfectiſſimam inter illas, quæ ſunt circa obiectum creatum.

Religio excedit pœnitentiam.

SCHOLIVM.

Pœnitentiam eſſe actum voluntatis, & imperfectiorem actu charitatis, quia licèt hic ex pœnitentiæ motiuo imperetur quandoque, tamen ipſi ex obiecto, & fine magis conuenit imperare.

9 *Concluſ. 5. Pœnitentiã eſſe actum voluntatis ad modum iraſcibilis ſe habentis.*

ALia[f] concluſio eſt iſta, quòd ille actus eſt actus voluntatis, cuius eſt imperare intellectui, & voluntati; & hoc imperio pertinente ad iraſcibilem, & potentiam aliquam habentem in ſe aliquid ſimile virtuti iraſcibili: ſicut enim iraſcibilis in ſenſitiua ſuo modo vindicat, ita & illa potentia quæ imperat vindictam in parte intellectiua, habet quoddam ſimile iraſcibili: nunc autem non conuenit in parte intellectiua hoc imperare, niſi voluntati.

Obiectum pœnitentiæ malum vindicabile.

Ex hoc poſſet eſſe dubium de habitudine iſtius virtutis ad charitatem: ex quo enim iſta per actum ſuum imperat actum charitatis, videtur eſſe ſuperior charitate. Sed oppoſitum eſt manifeſtum, quia per ſe obiectum charitatis eſt Deus, ſub ratione obiectiua nobiliſſima: proprium autem obiectum iſtius eſt malum vindicabile, ſeu reus, in quem eſt vindicandum. Et ex hoc patet quòd pœnitentia non tantùm non eſt virtus Theologica, vt priùs argutum eſt: ſed nec virtus ſimpliciter nobiliſſima inter illas, quæ ſunt circa obiectum creatum.

10 *Voluntas imperat actum virtutis vnius ex motiuo alterius, & è contra.*

Ad illam ergo inſtantiam de vſu virtutis, dico quòd voluntas ſecundùm diuerſos habitus poteſt vti ſeipſa, quaſi circulariter, hoc modo, ex dilectione Dei in ſe, quæ eſt actus charitatis, poteſt imperare actum voluntatis vindicatiuum peccati, & è conuerſo: ex actu imperatiuo vindicandi poteſt imperare actum dilectionis Dei in ſe, ad quem ſequatur nolitio, vel diſplicentia de aliquo peccato commiſſo, & ſic triſtitia de illo peccato: ergo charitas poteſt vti actu pœnitentiæ, & etiam actu cuiuſcumque virtutis in voluntate, vel in intellectu; & pœnitentia etiam poteſt vti charitate, & quacumque virtute in intellectu, & voluntate, quæ poteſt eſſe principium conſiderationis, & nolitionis obiecti, de quo vult cauſare triſtitiam.

Ad charitatem magis ſpectat imperare actus aliarum virtutum, quàm è contra.

Dico ergo, quòd illa eſt ſuperior ſimpliciter, cui magis ex obiecto conuenit imperare: ſed charitati ex obiecto, ſcilicet fine vltimo, magis conuenit vti quacumque alia virtute, quàm è conuerſo: ſicut ſemper in actibus, & poteſtatibus ordinatis habens finem ſuperiorem regulariter vtitur inferioribus omnibus.

1. Ethic. in princ. Epilogatio dictorũ q. 1. & hac parte huius quæſt.

Sic apparet de primo actu pœnitendi, ſiue de prima ſignificatione huius vocabuli *pœnitere*, quid ſit: quia *velle* imperatiuum, & cuius effectus, quia triſtitiæ: & per quæ quaſi per inſtrumenta, quia per cauſas proximas triſtitiæ, ſcilicet conſiderationem actualem, & nolitionem actualem alicuius obiecti; & circa quod obiectum, quia circa peccatum commiſſum: & à quo, quia à miniſtro habente commiſſionem puniendi à legiſlatore. Et propter quem finem, quia propter obſeruationem legis, & vlteriùs propter bonum commune: ac per hoc, quòd ille poteſt eſſe actus virtutis ſpecialis, quia cuiuſdam ſpecialis iuſtitiæ. Et cuius ſubiecti, quia voluntatis: & quam comparationem habeat ad alias virtutes Theologicas, & acquiſitas.

COMMENTARIVS.

37 *Comparatur ad alias virtutes secundùm perfectionem.*

f *Alia concluſio eſt iſta*, &c. Aſſerit pœnitentiam eſſe in voluntate ſecundùm affectum irascibilis. Ex quo etiam ſequitur differentia eius ab aliis, quæ ſequuntur affectum concupiſcentiæ, vt ſunt illæ virtutes, de quibus *ſuprà* egit. Addit præterea, inferiorem eſſe charitate, & aliis Theologicis, neque eſſe perfectiſſimam inter virtutes acquiſitas quarum obiectum eſt aliquod creatum. Pœnitentiam non eſſe infuſam virtutem, *infrà* docet *reſponſione ad vltimum argumentum*, & ſupponit *hîc*. Ad rationem autem dubitandi poſitam de exceſſu pœnitentiæ ſupra charitatem ex eo, quòd imperet actum eius. Reſpondet, id non prouenire ex perfectione ipſius, aut ſui motiui, ſed ex libertate voluntatis, quæ vti poteſt ſuis habitibus reciprocè, aut circulariter, imperando actum vnius ex motiuo alterius: charitati autem conuenit magis ex obiecto ſuo imperare actus aliarum virtutum, quæ eſt ſuprema, & immediatè operatur circa finem vltimum, ad quam reliquæ virtutes vt medium ordinantur: hinc dicitur plenitudo legis, quia omnia præcepta, & virtutes ad eam tanquam ad finem ordinantur, ſine qua ſunt informes, ſiue quoad actum in genere meriti; ſiue quoad habitum in *eſſe* principij meriti, ordinantis ad ſalutem: quia ſine actu, aut imperio charitatis, nihil facit ad ſalutem: nequidem fides, quæ ſine operibus mortua eſt, & tunc facit ad ſalutem ex Apoſtolo, quando per dilectionem operatur.

Imperans non eſt ſemper perfectior. Voluntas vtitur ſuis habitibus.

Perfectio charitatis.

Finis legis, & virtutum.

Sic appæret de primo actu pœnitendi, ſiue de prima ſignificatione huius vocabuli pœnitere, &c. Hîc recapitulatione comprehendit dicta ſuo ordine, vt quòd pœnitentia actualis in prima ſignificatione ſit actus imperatiuus triſtitiæ, &c. Vide literam, ex qua facilè colligitur, quàm ordinatè, quàm ſolidè hactenus explicuit naturam huius actus in ordine ad omnes conditiones, & principia ex quibus eſt.

Recapitulatio dictorum.

SCHOLIVM.

Deteſtationem peccati commiſſi eſſe actum virtutis, ſed non ſpecialis, ſed omnis virtutis contra quam commiſſum eſt. Hic ergo actus non eſt iuſtitiæ punitiuæ, ſeu pœnitentiæ propriè dictæ. Eodem modo dicendum de acceptatione pœnæ. Ferre autem patienter pœnam, eſt ſpecialis virtutis patientiæ. An pœnitentia ſit actus abſolutus, & efficax, vel conditionatus, vide Scotum 2.d.6.q.1.& 3.d.15. §.aliter poteſt dici; certum eſt eſſe efficacem ad deſtruendum habituale peccatum, non tamen vt peccatum quod commiſſum eſt, commiſſum non fuerit.

DE g ſecunda ſignificatione huius vocabuli *pœnitere*, ſcilicet de eo, quod eſt deteſtari peccatum commiſſum, vel diſplicentiam habere de commiſſo. Dico quòd iſte poteſt eſſe actus virtutis. Probatur vt priùs, quia poteſt eſſe actus electiuus concors rationi rectæ. Ratio enim recta ſicut dictat complacendum eſſe in bono honeſto, ita dictat diſplicendum eſſe in malo inhoneſto. Et ex hoc patet ſecunda concluſio, ſcilicet cuius virtutis poteſt etiam eſſe actus, quia nullius ſpecialis, ſed cuiuſcumque appetitiuæ: quæcumque enim virtus inclinat ad complacendum in bono honeſto, inclinat etiam ad deteſtandum, & ad diſplicendum de malo inhoneſto oppoſito: vtpote caſtitas de aliquo inordinato contra caſtitatem inclinat ad diſplicentiam, & humilitas de actu inordinato ſuperbiæ, & ſic de cæteris. Quælibet tamen inclinans ad talem diſplicentiam eſt virtus appetitiua, quia nihil eſt principium odiendi, ſicut nec amandi, niſi virtus appetitiua. Et ex hoc patet, quòd malè ponitur deteſtatio peccati actus pœnitentiæ virtutis, loquendo de pœnitentia virtute primo modo, vt eſt ſpecies iuſtitiæ: quia iſte actus eſt multum generalior, quàm poſſit eſſe ille, qui eſt proprius actus pœnitentiæ iuſtitiæ elicitus ab ea. 11

Qualibet virtus deteſtatur peccatum contra ſe commiſſum. Richard. & D. Thom. diſ. præſen.

De tertio, quod eſt grataner acceptare pœnam inflictam pro peccato commiſſo. Dico quòd etiam iſte actus poteſt eſſe virtutis, quia concors rectæ rationi. Et ſecundò, quòd poteſt eſſe multarum virtutum, quarum tamen quælibet ſit appetitiua, quia quicquid poteſt eſſe principium acceptandi aliquod obiectum, poteſt eſſe principium acceptandi aliud in ordine ad ipſum: per diuerſas autem virtutes poteſt acceptari aliud, & aliud obiectum in ordine ad quod poſſit pœna inflicta pro peccato acceptari. Nam ſi ex charitate amatur Deus, ex charitate poteſt acceptari pœna, inquantùm reductiua eſt ad Dei amicitiam. Si autem ex virtute ſpei deſideratur Deus vt bonum mihi, ex virtute ſpei acceptatur pœna vt ordinans ad iſtud præmium attingibile. Si ex virtute timoris cauetur amiſſio vitæ æternæ, ex ipſa poteſt acceptari pœna, vt excludens illã amiſſionem. Si ex amicitia honeſta ad ſeipſum diligit quis ſibi munditiam, & innocentiã, ex illa poteſt acceptare pœnã, quæ ſoluit reatum, qui infuit. 12

Ad omnes virtutes ſpectare poteſt acceptatio pœnæ pro peccato.

De quartò, ſcilicet patienter ferre pœnam inflictam, patet quòd poteſt eſſe actus virtutis, & ſpecialis virtutis, quia patientiæ.

COMMENTARIVS.

38 *Prima cõclu-ſio.* *Pœnitentia ſecundo modo ſumpta actus virtu-tis.* g *De ſecunda ſignificatione huius vocabuli,&c.* In hoc §.1. concluſio eſt,deteſtationem peccati, ſeu pœnitentiam ſecundo modo ſumptam, eſſe actum virtutis, id eſt, ſtudioſum, & ſecundùm inclinationem virtutis: quia poteſt eſſe electiuus, & liber, & conformis rectæ rationi. Hæc probata eſt ſuperiùs. eſt communis: de pœnitentia enim hoc modo ſumpta loquuntur Patres ſæpiſſimè, & in ſpecie Tridentinum *locis citatis, ſeſſ.6. cap.6. ſeſſ.14. cap.1. & 4.* vbi definit contritionem eſſe deteſtationem peccati.

Trident.

Secunda concluſio eſt: hunc actum non eſſe alicuius ſpecialis virtutis. Hanc ſuſtinuimus contra diſcipulos D. Thomæ *ſuprà*, & vlteriùs in ſpecie probabitur *infrà*,agendo de contritione in duobus ſequentibus paragraphis. *Secunda concluſio.*

Tertia concluſio eſt de pœnitentia tertio modo ſumpta, & eſt ſimilis priori, nempe poſſe eſſe actum virtutis, ſeu honeſtum, & omnium virtutum, ex quibus poteſt eſſe diſplicentia peccati. *Tertia concluſio.*

Quarta concluſio, dicit pœnitentiam quarto modo ſumptam eſſe actum patientiæ. *Quarta concluſio.*

SCHOLIVM.

Non requiri pœnitentiam ſumptam pro actu vindicatiuæ iuſtitiæ, ad deletionem peccati, nec actum ab illa virtute iam genita, & inexiſtente elicitum.

13 h De ſecundo principali, ſcilicet an *pœnitere*, vt actus virtutis,requiratur ad deletionem peccati; dico quòd non vt actus vnius determinatæ virtutis. Secundò, quòd non vt actus cuiuſcumque virtutis genitæ talis, vel talis indifferenter. Et tertiò,ſi vt actus ſimpliciter perfectè circumſtantionatus,nunquid vt formatus, vel ſufficit vt informis?

Primum patet ex dictis, quia *pœnitere*, ſecundùm quamcumque quatuor ſignificationum prædictarum ſufficit, vt probatur auctoritate Ezech.18. & 33. *Quacumque hora ingemuerit peccator*,&c. Actus autem primus, & alij non neceſſariò ſunt alicuius eiuſdem determinatæ virtutis: ſed primus iuſtitiæ, vltimus patientiæ, duo intermedij cuiuſcumque virtutis appetitiuæ.

Non requiritur quòd pœnitentia efficiatur ab habitu virtutis.

Secundum probo, quia actus æquè perfectus ſecundùm omnes circumſtantias morales æquè eſt acceptus à Deo ad peccati deletionem: ſed ſine virtute genita poteſt haberi actus æquè perfectus ſecundùm omnes circumſtantias morales,ſicut cum virtute iam genita:quia ſecundùm perfectum dictamen intellectus de aliquo agibili, poteſt eſſe perfecta electio circumſtantionata omnibus circumſtantiis, quæ ſit prima generatiua virtutis: & per conſequens,actum rectum perfectè circumſtantionatum, qui requiritur ad deletionem peccati, non oportet eſſe virtutis, vt à virtute iam inexiſtente: ſed poteſt eſſe virtutis, vt eſt primò generatiuus virtutis.

Diſpoſitio præuia deletionis peccati informis, concomitans formata.

De tertio dico,quòd actum aliquem humanum requiri ad deletionem peccati,poteſt dupliciter intelligi: vel vt diſpoſitionem præuiam, vel vt concomitantem. Primo modo ſufficit actus informis, imò ſemper eſt informis, quia diſpoſitio præuia ad peccati deletionem eſt ſemper ſine gratia, & charitate, à cuius ſolius inhærentia, & inclinatione ad actum,dicitur actus formatus. Secundo modo dico,quòd requiritur actus formatus: nam in illo inſtanti, in quo deletur peccatum, charitas ineſt, & per conſequens, ſi actus requiritur vt concomitans, requiritur vt formatus.

COMMENTARIVS.

39 *Articulus ſecundus.* *Prima cõcluſio.* h *De ſecundo principali,* &c. Hic eſt ſecundus articulus huius quæſtionis: an ſcilicet *pœnitere* vt actus virtutis, requiratur ad deletionem peccati? Dicit primò non requiri vt actum determinatæ virtutis,vt patet ex præmiſſis:& ex illo Ezechielis 18.& 33. *Quacumque hora ingemuerit peccator*, &c. Dicit ſecundò non requiri vt ſit actus procedens ex habitu: ſed ſufficere vt ſit ſecundùm inclinationem habitus. *Secunda concluſio.*

Tertiò tandem mouet dubium; vtrùm requiratur pœnitentia vt actus formatus:vel ſufficiat vt informis. Ad quod dubium reſpondet infrà ſemper eſſe informem, vt eſt diſpoſitio præuia ad deletionem peccati; informem intelligit, vt patet in textu, ex eo quòd non inſit charitas habitualis,ſeu gratia ſanctificans. Dicit ſecundò,vt eſt diſpoſitio concomitans deletionem peccati, eſſe formatum; quia deletio peccati fit per infuſionem charitatis. *Pœnitẽtia vt præuia diſpoſitio eſt informis.*

Ad explicationem huius,& literæ,quam miris modis torquent moderni Diſcipuli ſancti Thomæ,examinanda erit controuerſia ad quam hîc alludit Doctor, Vtrùm ſcilicet diſpoſitio vltima ad gratiam, nempe contritio eliciatur ab habitu charitatis? Affirmatiuam partem tuetur D. Thomas 1.2.*q.*113.*art.*6.& 8. vbi Caiet. Conradus, Medina, Sotus *in hac diſt.q.*2. *art.*6. *& diſt.*16. *quæſt.*1. *art.*2. & *lib.*2. *de natura & gratia, cap.* 18. Cano *relect. de pœnitentia parte* 1. Valent.2.*tom.diſput.*8.*quæſt.*5. *punct.* 4. Vaſquez 1.2.*diſput.*211.*per totam.* vnde tuetur contritionem eſſe ſemper actum formatum,quia elicitur ab ipſo habitu charitatis. 40 *An contritio elicia-tur ab habitu cha-ritatis in pec-catore?* *Sententia D. Thoma affir-matiua.*

Negati

Negatiua Doctoris, & aliorum.

Negatiuam docet Doctor in prima responsione ex conclusione ad dubium præmissum, & in sequenti textu. D. Bon. *infrà dist.* 17. Durandus *ibidem quæst. prima, & in 2. dist. 28. quæst. 5.* Henricus *qu. 5.* Suarez 4. *tom. in 3. part. disp. 4. sect. 7. & lib. 8. de gratia cap. 12.* pro ea citans D. Thom. 1. *part. quæst. 62. art. 2. ad 3. & 1. 2. quæstione 109. art. 2. & quæst. 112. art. 2. & 3. parte, quæst. 89. artic. 1.* quam tuetur etiam Capreolus *in hac distinct. quæst. 2. artic. 3. ad primum.*

41 *Probatur negatiua primò. Causalis vera ex Scriptura & Conciliis.*

Probatur conclusio Doctoris primò, hæc causalis est vera: *ideò homo iustificatur, quia conteritur.* ergo eius opposita non est vera: *ideò conteritur quia iustificatur*; quia daretur circulus. Antecedens probatur: quia illa causalis habet veritatem suam ex Scriptura & Conciliis: *dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum,* Lucæ 7. *qui pœnitentiam egerit, aut conuersus fuerit vinificabit animam suam,* Ezech. 18. &c. Et quantùm ad primam causalem, facilè ex verbis Christi colligitur, eámque admittit D. Thomas 1. *part. qu. 21. art. 4. ad 1. & 3. part. quæst. 49. art. 11.* & sic etiam Patres tribuunt remissionem peccatorum pœnitentiæ, seu dilectioni Magdalenæ, tanquam causæ. Gregorius *hom. 33. in Euangelia.* Paulinus ad Seuerum *Epistola 4.* Ambrosius *lib. de pœnitentia c. 17.* Tertullian. *lib. 4. contra Marcionem cap. 17.* August. in Psalm. 144. *Propter quod dico tibi, dimittuntur ei peccata multa, quare? quia confessa est, quia fleuit, &c.* Item Theophylact. & Euthym. idem docent.

Peccata dimitti ob pœnitentiam.

42 *Secunda ratio. Trident. de efficacia pœnitentiæ.*

Secundò patet eadē causalis, ex Trid. sess. 14. cap. 4. *Fuit autem quouis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic cōtritionis motus necessarius, &c.* & infrà: *docet præterea, etsi contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominémque Deo reconciliare, prinsquam hoc sacramentum actu suscipiatur, ipsam nihilominùs reconciliationem ipsi contritioni sine sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam, &c.* Ex quibus colligitur contritionem impetrare veniam peccatorum, eíque, quando perfecta est, cum sacramenti voto adscribendam esse reconciliationem hominis: sed hæc reconciliatio consistit in iustificatione impij, quæ includit & remissionem peccati, & infusionem gratiæ: ergo infusio impetratur à contritione, & sic eius erit causa antecedens: ergo non præsupponit gratiam, aut remissionem: sed supponeret, si eliceretur physicè à gratia habituali, vt volunt aduersarij, quia omnis effectus supponit suam causam; sequeretur ergo hominem iustificari ante contritionem, & extra sacramentum, quod repugnat Concilio, & dictis.

Contritio supponitur ad iustificationē extra Sacramentum.

43 *Tertia ratio. Ab inconuenienti.*

Tertiò, si vera esset sententia aduersariorum, sequeretur quòd homo adultus iustificaretur extra sacramentum sine vlla dispositione, quod repugnat doctrinæ de iustificatione impij. Probatur sequela ex dictis: quia contritio supponit iustificatum; præter hanc autem non est alia dispositio, ergo. Antecedens patet: quia supponit principium elicitiuum sui, hoc est, gratia habitualis secundùm aduersarios. Dices, vt dispositio est, antecedit. Contrà, non potest esse dispositio, aut aliquid agere, antequam sit, & eliciatur, disponit enim in quantùm communicat aliquem effectum formalem præuium subiecto, necessitātem aliquo modo ad formam, vel in quantum remouet impedimentum: sed hæc repugnant ipsi, nisi in ratione entis sit: ergo supponit antequam sit, suum principium eliciti-uum: vel ergo tunc elicitur ab habitu: ac proinde eum supponit, vel ab alio: ergo non ab habitu.

Responsio impugnatur.

Dispositio vt sit.

44 *Quarta ratio. Gratia excitans tantùm præsupponitur ad contritionem peccatoris.*

Quartò idem Concilium Trident. *sess. 6. c. 6.* non agnoscit aliam gratiam, quâ adultus ad iustificationem disponatur, nisi excitantem, & adiuuantem, & *cap. 6.* docet quomodo per diuinam gratiam excitantem, & adiuuantem actu disponatur. cap. 7. *Hanc dispositionem,* inquit, *seu præparationem iustificatio ipsa consequitur, quæ non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & renouatio interioris hominis,* &c.

Iustificatio consequitur dispositionem.

Ergo ex Concilio nulla gratia antecedit iustificationem peccatoris, nisi excitans, & adiuuans ad dispositionem adulti, quam ipsa iustificatio consequitur: iustificatio autem includit habitualem gratiam: & cap. 8. *Gratis autem iustificari ideò dicimur, quia nihil eorum quæ iustificationem præcedunt, sive fides, sive opera ipsam iustificationis gratiam promerentur*; iustificatio autem gratia est habitualis in parte: ergo non antecedit opera dispositionis, sed sequitur. Deinde *cap. 7.* dicit hanc gratiam partiri singulis secundùm propriā cuiusque dispositionem, & operationem. Ex quibus constat sequi ad dispositionem, non antecedere: ergo ab ipsa non elicitur ipsa dispositio. Item *can. 3.* requirit ad actus fidei, spei, dilectionis, & pœnitentiæ (in quibus *cap. 6.* statuit dispositionem ad iustitiam) tantùm præuenientem Spiritus sancti inspirationem, & adiutorium. & *Canon 4.* docet liberum arbitrium cooperando Deo excitanti, & vocanti se disponere, & præparare ad obtinendam iustificationis gratiam.

Iustificatio cur gratis fit.

Sequitur mēsuram dispositionis.

Ad dispositionem sola inspiratio, & adiutorium requiritur.

45 *Responsio.*

Aliqui distinguunt in gratia rationem generi-cam, & specificam: sub ratione generica asserunt infundi, vt homo conteratur, & sic esse principium contritionis, sub ratione specifica sequi dispositionem. Hæc distinctio Chimærica est: quomodo enim ratio generica infundi, aut esse potest sine specifica; ergo si secundùm vnā, secundùm aliam etiam supponitur ad dispositionem. Alij, vt *suprà* dictum est, recurrunt ad prioritatem in diuerso genere causæ efficientis, & materialis, dicentes gratiam, vt infunditur, esse principium effectiuum dispositionis, vt recipitur in subiecto præsupponere contritionem. Sed hæc iam impugnata sunt. Præterea sequeretur quòd gratia non infunderetur animæ antequam produceretur contritio, ac proinde in *esse* separato esse principium contritionis, quod non concedunt aduersarij, neque ex principiis scholæ suæ admitti potest; asserunt enim accidentia per subiectum indiuiduari: neque pœnitentiam agere posse sine eleuatione ad actum supernaturalem, qualem ponunt esse contritionem plerique. ergo priùs gratia inest subiecto, quàm agat: & consequenter etiam in genere materialis causæ supponitur contritioni, si est principium eius.

Reiicitur.

Gratia nequit in genere, sine specie esse.

Secunda responsio.

Impugnatio.

Vt est in subiecto præsupponi ad contritionem.

Alij respondent secundùm prioritatem naturæ mutuam eo modo quo dicuntur *causæ esse sibi inuicem causa.* Sed hæc responsio facilis est impugnationis ex doctrina de causis, quia effectus causæ efficientis nunquam producit suam causam, aut disponit ad ipsam, aut eidem supponitur:

Tertia responsio reiicitur.

Effectus non producit causam efficientem suam.

tur: aliàs eſſet, antequàm eſſet. Dicunt aliqui contritionem quamuis non exiſtat poſſe diſponere, ſicut materia non habens exiſtentiam propriam cauſat, & hæc reſponſio eſt iuxta vulgarem ſententiam aduerſariorum, quâ negant materiæ propriam exiſtentiam. Sed quidquid ſit de hoc, falſum eſt in propoſito: quia forma ſiue ſubſtantialis, ſiue accidentalis, nihil cauſat in omnium ſententia, niſi exiſtat: diſponere materiam eſt effectus formalis phyſicus diſpoſitionis: ergo, &c. Has reſponſiones ſubindicare tantùm volui, non impugnare ex propoſito, quia ſunt euaſiones contra prima principia, quas facile eſt repellere variis modis; neque rationes ad oppoſitum maioris ſunt momenti.

Quarta reſponſio.

46 Prima eſt ex illo Ioannis quarto, *non quaſi nos dilexerimus Deum: ſed quoniam ipſe prior dilexit nos*, &c. diligit autem Deus infundendo gratiam habitualem: ergo priùs infunditur, quàm nos diligimus Deum. Reſpondetur Apoſtolum loqui de dilectione, quâ Filium ſuum dedit pro nobis. Intelligi etiam poteſt de dilectione electionis, & vocationis. Alia loca adducunt, quibus dicitur fides operari per charitatem, gratiam, & Spiritum ſanctum infundi nobis, vt conuertamur, vt dicit Arauſ. Reſpondetur hæc omnia, & ſimilia, referri ad gratiam actualem, ſeu adiutorium gratiæ excitantis, & adiuuantis, vt ex ſtylo, & intento tam Patrum, quàm Conciliorum, quàm Scripturæ conſtat.

Prima obiectio.

Soluitur.

Varia beneficia dilectionis diuinæ in peccatores.

Alia loca explicantur.

Argumentantur à ratione primò, quia non eſt in potentia voluntas ad producendum actum vitalem contritionis, niſi eleuetur per gratiam habitualem. Reſpondeo negando antecedens. Secundò, quia contritio non eſt meritoria de condigno niſi eliciatur à gratia habituali. Ad hoc patet ex dictis: concedo contritionem peccatoris vt eſt diſpoſitio, non eſſe meritum de condigno, ſed de congruo. Tertiò, quia nullum aliàs inconueniens, aut repugnantia ſequitur ex hoc, negatur, quia deſtruit principia naturalia & ſupernaturalia.

Obiectio ex ratione ſoluitur.

Ex his patet intentum Doctoris, & ſententia tam in prima concluſione præmiſſa, quàm in ſecunda, in quibus ſolùm quærit de ordine contritionis ad gratiam habitualem, & charitatem præcisè, & quomodo, & quando ſit actus formatus charitate habituali, & quando informis: quia de hac informatione agunt antiqui Theologi, ſub qua non comprehendunt gratiam actualem, aut adiutoria, quæ poſſunt communicari iuſto, & iniuſto: ſed informationem per gratiam ſanctificantem, quæ eſt iuſtitia, & excludens peccatum formaliter. His ergo primùm poſitis, facilis eſt via ad explicationem ſequentis §. quæ eſt continuatio textus; ſed propter incidentem controuerſiam de ſententia eius, ſubdiuiſit Scholiaſtes ipſum à priori, vt ſcholio appoſito illuſtraretur, & vindicaretur: eſt namque declaratio præmiſſarum concluſionum.

47 *Cõcluſio Doctoris præmiſſa, & ſcopus.*

SCHOLIVM.

Carpitur Scotus in hac litera, quòd aſſeruerit vltimam diſpoſitionem ad gratiam eſſe ex nobis; quod Pelagianum ſapit. Ita Soto hîc qu. 2. art. 5. & alij. Sed hoc calumnia eſt. Scotus enim 1. d. 44. n. 4. ait quemlibet peccatorem ſaluari poſſe, quia (inquit) poteſt Deus eum ſua gratia præuenire, & infrà d. 20. qu. vnic. ait eſſe opus Dei, non hominis, pœnitentiam fructuoſam inſpirare, & d. 22. art. 2. ait, Deum propter merita mortificata, citiùs dare gratiam ad reſurgendum, & quodl. 14. a. 1. ait hominem non poſſe ſe diſponere ad fidem. & 2. d. 9. qu. 2. n. 14. ait hominem non poſſe efficere vltimam diſpoſitionem ad formam ſupernaturalem. Vide eum quodl. 17. art. 1. fin. vbi idem habet, & qu. 1. quodl. & 1. d. 17. q. 2. & hic qu. 3. & alibi ſæpe. Dum ergo ait hîc, ex puris naturalibus, &c. tantùm excludit gratiam habitualem, quia tantùm agit an diſpoſitio præuia informis ſufficiat. Secundò, cum Vega, qu. 11. de iuſtific. & Angles 4. qu. 1. de eſſent. pœnit. art. 6. non refert illa verba, ex naturalibus, *ad voluntatem, & ſic non negat requiri gratiam ad eius actum, iuxta primam ſolut. Explicatur D. Thom. 2. d. 28. art. 4. dicens ex ſolo libero arbitrio hominem poſſe ſe præparare ad gratiam gratificantem. Sic etiam Vaſq. 1. 2. d. 186. cap. vlt. explicat Scotum, dicentem voluntatem ſecundùm naturalia mouere intellectum ad credendum quòd tantùm excludat habitum gratiæ. De quo in materia de gratia. Scotus ergo non voluit attritionem deletiuam peccati per vires naturæ haberi, quod eſt contra Arauſ. 2. can. 4. Trid. ſeſſ. 6. cap. 5. Carpitur etiam Doct. à Soto d. 17. qu. 2. art. 2. & aliis, quòd hîc requirat durationem & intenſionem ad actum pœnitentiæ: ſed primò falſum eſt de intentione, quia de hac nihil dicit hîc: de duratione etiam loquitur dubitatiuè, ſi (inquit) aliqua diſpoſitio ſufficit, maximè hæc. Secundò ait dari gratiam in vltimo inſtanti, vel in alio termino ad quem Deus determinauit attritionem durare. Dubitat ergo tantùm quis ſit ille terminus, quia non eſt certum eſſe primum inſtans, quia multi tenent oppoſitum. Baſſol. Tartar. & Alm. hîc. Palud. d. 17. qu. 1. art. 5. con. 7. Caiet. tom. 1. opuſc. tr. 4. qu. 1. & Greg. 2. diſp. 3. qu. 1. art. 2. Vaſq. 1. part. diſp. 229. cap. 10. tenent actum voluntatis non poſſe durare, tantùm vno inſtanti. Tertiò, regulariter requiritur duratio in attritione, quia incipitur ab imperfectiori: quòd verò ſufficiat contritio inſtantanea, habet Doct. expreſsè infrà d. 20. con 1. & ad 2. & 4. Friuolæ ſunt itaque Thomiſtarum circa hoc cenſuræ, & quod clamant aliqui dari poſſe iuxta hanc opinionem ſtatum, in quo quis non poſſet ſe ſaluare, non tangit Scotus: quia, vt dixi, hanc non tenet: & eam tenentes facilè dicerent, non requiri tempus ad attritionem, quando eſt impoſsibile habere illud, ſic illi ſaluant D. Thom. 3. p. q. 87. art. 1.*

&

& 1.2.qu.113. art.5. ad 3. & 4. d. 17. qu.2. art.2. qu.6. dicentem, ad contritionem requiri distinctam peccatorum recognitionem. Dicunt enim hoc non requiri in fine vitæ, quia est impossibile. Canus ergo, qui relect. de pœn.p.10. vocat hanc opinionem errorem Scoticum, dupliciter errat, quia nec Scoti, nec error est. Sed ipsius censura paruifacienda.

AD huius intellectum sciendum, quòd peccator in peccatis existens eo modo, quo dictum est *in præcedenti quæstione art.*1. peccatum manere post actum, potest ex naturalibus cum communi influentia considerare peccatum commissum, vt offensiuum Dei, & vt contra legem diuinam, & vt auersiuum à Deo, & vt impeditiuum præmij, & vt inductiuum supplicij, & sub multis talibus rationibus: & potest voluntas ipsum sub aliqua illarum rationum, vel sub multis illud peccatum sic consideratum detestari, & ille motus potest continuari, & intendi ante infusionem gratiæ. Potest etiam ista detestatio esse totaliter circunstantionata circunstantiis moralibus debitis: non est enim verisimile, quòd necesse sit propter peccatum istud remanens, actum quemcumque circa peccatum commissum esse defectiuum in aliqua circunstantia morali. Iste autem motus dicitur attritio, & est dispositio, siue meritum de congruo ad deletionem peccati mortalis: quæ sequitur in vltimo instanti alicuius temporis, in quo tempore ista attritio durauit. 14 *Vide Leuchet 1.d.17. qu.1.§. Si dicatur.*

Nec est certum, si Deus talem attritionem velit esse dispositionem ad iustificationem, nisi sit perfectè moraliter circunstantionata, saltem si est aliqua circunstantia inordinatè circunstantionata, non est dispositio ad iustitiam, quia tunc est actualiter offendens. Sed si est tantummodò carens aliqua circunstantia debita ex inconsideratione intellectus, vel omissione voluntatis, quantùm ad illam circunstantiam, tunc dubium est, si disponat sufficienter ad iustitiam. Sed si est attritio perfectè circunstantionata in genere moris, videtur omnino dispositio sufficiens ad iustitiam in termino illius attritionis acquirendam: in termino, inquam, quem Deus præfixit debere esse terminum illius motus attritionis, quam vsque tunc vult continuari: vel enim oportet dicere quòd iustificetur peccator sine omni dispositione sufficiente de congruo ex parte eius: & per consequens difficile est saluare, quòd apud Deum non sit acceptatio personarum, vt dictum est *lib.2.dist.6.quæst.2.* vel nulla potest esse sufficientior dispositio ad istam iustificationem, quàm ista attritio perfectè circunstantionata in genere moris: vt tunc in vltimo instanti, vel aliquo, vsque ad quod Deus determinauit attritionem debere durare, ad hoc, vt sit meritum de congruo ad iustificationem, infunditur gratia, & tunc simpliciter deletur peccatum. *Forte tãtùm petit durationẽ & intensionem, quãdo incipit dolor sine gratia, quâ concurrẽte, statim dat effectũ, ex ipsoScot. d.16.qu.1.§. Ad propositũ, & d.20.§. In ista, & ad secũdum & quartũ, vbi expresiè ait esse possibilẽ cõtritionem in instanti.*

Et si manet idem motus contra peccatum in *esse* naturæ, & moris, qui priùs, idem motus, qui priùs fuit attritio in illo instanti, fit contritio: quia in illo instanti fit concomitans gratiæ, & ita actus formatus, quia habens secum charitatem, quæ est forma actus, vt hìc loquimur.

Ibi tamen oportet distinguere signa naturæ, inter actum, vt est talis in *esse* naturæ, & moris, & inter charitatem, & inter actum, vt est formatus: quia in primo signo naturæ est ibi actus talis, in secundo charitas, in tertio actus formatus à charitate iam inclinante, & inhærente: & sic attritio fit contritio sine omni mutatione reali ipsius actus. 15 *Attritio sine sui mutatione fit cõtritio, adueniẽte gratiâ.*

Contrà, ergo non per contritionem deletur culpa, quia non est contritio, nisi in tertio signo naturæ, & in secundo deletur: neque etiam per contritionem illam, vt per meritum, quia sequitur illam deletionem. Potest ergo dici, quòd Deus disponit per attritionem in aliquo tempore, tanquam per aliquod meritum de congruo, in aliquo instanti dare gratiam, & pro illa attritione, vt pro merito iustificat, sicut est meritum iustificationis. Et licèt non continuaretur idem actus circa peccatum in genere naturæ, & moris, qui priùs; adhuc in illo instanti infunderetur gratia, quia iam præcessit meritum sufficiens de congruo. *An contritio præcedat vel sequatur peccati deletionem.*

Esto enim, quòd in vltimo instanti intellectus, & voluntas cessent à præterito actu, conuertendo se ad aliquem alium actum impertinentem: quare non iustificabitur iste in vltimo instanti, sicut alius habens in illo instanti actum, quem priùs habuit? Ille enim, qui in illo instanti habet actum, per actum huius, vt in illo instanti, non iustificatur: sed per actum, vt præcessit in tempore, & hoc modo, habuit alius actum illum. Et secundùm hoc, diceretur quòd non oportet ad deletionem peccati continuari aliquem actum pœnitentiæ, neque formatum, neque informem: sed tantummodò in tempore præcedere vsque ad istans actum pœnitentiæ informem.

Sed

16 Sed quid, ſi in illo inſtanti ponat obicem? ſicut enim poteſt tunc habere actum impertinentem, ita oppoſitum. Diceretur, quòd non poteſt ponere obicem, quia iam meruit vt in illo inſtanti detur ſibi gratia. Sed hoc nihil eſt, quia etſi non poſſit quis in inſtanti præmiationis poſt meritum de condigno ponere obicem, vt in inſtanti mortis non poteſt quis demereri (tunc enim merito ſuo debet reddi impeccabilitas.) tamen quia meruit de congruo, poteſt ponere obicem in illo inſtanti in quo reciperet terminum meriti de congruo ſi non eſſet obex: & ſicut in termino meriti de congruo poteſt non habere illud quod meruit, quia ponit obicem, ita eſt veriſimile quòd niſi continuet in illo inſtanti actum ſimilem in genere moris, non habebit illud ad quod talis actus diſponit meritoriè de congruo. Et ideò prima via videtur rationabilior, ſcilicet quòd per actum pœnitentiæ informem, ſed plenè, vel ſemiplenè circunſtantionatum in genere moris, deletur peccatum, vt per diſpoſitionem præuiam, & meritum de congruo per actum autem pœnitentiæ, qui eſt formatus, & dicitur contritio, deletur, vt per actum concomitantem.

In inſtanti præmiationis de condigno, non poteſt poni obex. an idē in præmio de congruo?

Et cùm arguitur, contritio vt contritio ſequitur deletionem; Reſpondeo, actus qui eſt contritio, in eodem inſtanti temporis præcedit natura deletionem, licèt vt contritio, hoc eſt, vt formatus, ſequatur deletionem ordine naturæ; & ſic debet concedi in ſenſu diuiſionis, quòd per actum, qui eſt contritio, deletur peccatum, vt per diſpoſitionem omnino proximam: nec eſt inconueniens, imò conueniens diſpoſitionem proximam ſimul eſſe cum forma, ad quam diſponit.

Quomodo cōtritio præcedit, & ſequitur deletionem peccati.

COMMENTARIVS.

48 *Textus Doctoris.*

1 *AD huius intellectum, &c. Sciendum, quòd peccator in peccatis exiſtens eo modo, quo dictum eſt in præcedenti quæſt. art. 1. peccatum manere poſt actum, poteſt ex naturalibus cum communi influentia conſiderare peccatum commiſſum vt offenſiuum Dei, & vt contra legem diuinam, & vt auerſiuum à Deo, & vt impeditiuum præmij, & vt inducliuum ſupplicij, & ſub multis talibus rationibus; & poteſt ipſum ſub aliqua illarum rationum, vel ſub multis, illud peccatum ſic conſideratum deteſtari, & ille motus poteſt continuari, & intendi ante infuſionem gratiæ. Poteſt etiam iſta deteſtatio eſſe totaliter circumſtantionata circumſtantiis moralibus debitis, &c.*

Cenſura aduerſariorū in hanc doctrinam.

Hanc ſententiam Doctoris conclamant moderni eſſe Pelagianiſmum, vel ſemipelagianiſmum: neque ſecus contra Doctorem vrgent argumenta Patrum, & Conciliorum, quàm iidem vrſerunt Pelagianos. Animum addit neſcio quæ aliquorum noſtrorum hac in parte trepidatio, & variæ reſponſiones, quæ textum Doctoris extra ſcopum diſcurſus, & quæſtionis, ac reſponſionis ab eo poſitæ, quam hîc declarat, extraxerunt.

Expoſitio text. sus per alios. Vega.

In primis Vega *de iuſtificatione quæſt. decima & 11.* illa duo, quibus fundatur calumnia, nempe *ex naturalibus cum communi influentia*, refert ad intellectum tantùm, & non ad voluntatem, quaſi intellectus ex puris naturalibus, cum communi influxu, poſſit proponere voluntati peccatum vt deteſtabile. Quem ſequitur Angles *in 4. quæſt. prima de eſſentia pœnitentiæ art. 6.* Tartaretus cedit quæſtioni, & ita explicat textum, prout aduerſarij volunt: nempe illum motum peccatoris eſſe ex naturalibus, fingens hanc controuerſiam eſſe inter Doctorem, & Nominales, illis aſſerentibus neceſſitatem auxilij ſpecialis ad pœnitentiam, illo negante: ſed complicat quoſdam terminos, vnde ambiguum ſit quod velit. Delfinus, *in tractatu de iuſtificatione*, intelligit per influxum generalem comprehendere auxilium ſpeciale. Fauentinus hanc rem fuſiùs proſequens *in quarto in hoc loco diſp. 14.* & plura loca ex Doctore congerit pro neceſſitate gratiæ. Videtur autem eò reducere deciſionem, quòd Delfinus, vt per influxum generalem comprehendatur auxilium ſpeciale gratiæ: quod dici à Doctore eo ſenſu putat, quo excludatur auxilium, quod alij intelligunt phyſicè prædeterminans, in quo ſtatuunt rationem, & efficaciam auxilij ſpecialis, ſeu ſpecialitatem, vt ita dicam, auxilij.

Angles. Tartaretus. Delfinus. Fauentinus.

49 *Scholiaſtis interpretatio præfertur.*

Interpretationem huius loci veram dedit Scholiaſtes, in primo loco præmiſſi ſcholij; quā facile eſt confirmare ex ipſo textu, cuius ille planus eſt ſenſus. Nam *in hoc articulo ſecundo* tria quærit. Primò vtrùm ad remiſſionem peccati requiratur actus virtutis determinatæ. Secundò vtrùm requiratur actus genitus ex habitu. Tertiò *ſi vt actus ſimpliciter perfectè circumſtantionatus, nunquid vt formatus, vel ſufficit informis?* Ad has quæſtiones ſuo ordine reſpondet: ad duas primas negatiuè. Ad tertiam verò reſpondet cum diſtinctione: primò aſſerens quòd actus pœnitentiæ, vt eſt diſpoſitio præuia ad remiſſionem peccati, ſemper eſt informis, ſine charitate, & gratia habituali, *à cuius totius*, inquit, *inhærentia, & inclinatione ad actum, dicitur actus formatus*, &c. Hanc concluſionem abundè probauimus in præcedenti commento. Alterum membrum diſtinctionis eſt, loquendo de actu pœnitentiæ, vt eſt diſpoſitio concomitans remiſſionem peccati, eſſe formatum: nam in inſtanti, quo deletur peccatum, charitas ineſt, & conſequenter ſi requiritur vt concomitans, requiritur vt formatus.

Scopus Doct. & litera.

Diſtributio, & ordo quæſtionis, & ſcopus. Concluſiones Doctoris.

50 *Declarat priores concluſiones.*

In ſequentibus autem declarat illas duas concluſiones, quomodo nempè actus ſit præuius ad remiſſionem peccati per modum diſpoſitionis, & quomodo ſit concomitans. *Ad huius intellectum*, inquit, *ſciendum, &c. quòd peccator in peccatis exiſtens, eodem modo, quo dictum eſt in præcedenti quæſtione art. 1. peccatum manere poſt actū, poteſt ex naturalibus cum communi influentia conſiderare peccatum commiſſum, vt offenſiuum Dei, & vt contra legem diuinam, & vt auerſiuum à Deo,*

& vt impeditiuum præmij, & vt inductiuum ſupplicij, & ſub multis talibus rationibus: & poteſt voluntas ipſum ſub aliqua illarum rationum, vel ſub multas illud peccatum ſic conſideratum deteſtari, & ille motus poteſt continuari, & intendi ante infuſionem gratiæ. Poteſt etiam iſta deteſtatio eſſe totaliter circumſtantionata circumſtantiis moralibus debitis: non eſt enim veriſimile, quòd neceſſe ſit propter peccatum iſtud remanens, actum quemcunque circa peccatum commiſſum eſſe defectiuum in aliqua circumſtantia morali. Iſte autem motus dicitur attritio, & eſt diſpoſitio, ſiue meritum de congruo ad deletionem peccati mortalis, quæ ſequitur in vltimo inſtanti alicuius temporis; in quo tempore iſta attritio duranit.

51 *Hoc eſt certum, ſi Deus talem attritionem velit eſſe diſpoſitionem ad iuſtificationem, niſi ſit perfectè moraliter circumſtantionata, ſaltem ſi eſt aliqua circumſtantia inordinatè circumſtantionata, non eſt diſpoſitio ad iuſtitiam, quia tunc eſt actualiter oſtendens: ſed ſi eſt tantummodò carens aliqua circumſtantia debita ex inconſideratione intellectus, vel omiſſione voluntatis, quantum ad illam circumſtantiam, tunc dubium, ſi diſponat ſufficienter ad iuſtitiam: ſed ſi eſt attritio perfectè circumſtantionata in genere moris, videtur omnino diſpoſitio ſufficiens ad iuſtitiam in termino illius attritionis acquirendam, in termino, inquam, quem Deus præfixit, debere eſſe terminum illius motus attritionis, quam vſque tunc vult continuari: vel enim oportet dicere quòd iuſtificetur peccator ſine omni diſpoſitione ſufficiente, de congruo ex parte eius, & per conſequens difficile eſt ſaluare, quòd apud Deum non ſit acceptatio perſonarum, vt dictum eſt libro ſecundo diſt. 6. quæſt. 2. vel nulla poteſt eſſe ſufficientior diſpoſitio ad iſtam iuſtificationem, quàm iſta attritio perfectè circumſtantionata in genere moris: vt tunc in vltimo inſtanti, vel aliquo vſque ad quod Deus determinauit attritionem debere durare, ad hoc, vt ſit meritum de congruo ad iuſtificationem, infunditur gratia & tunc ſimpliciter deletur peccatum,* &c.

52 *Diuiſio textus in ſua membra, & expoſitio.*

In primis diſtribuendo hanc doctrinam in ſua membra, dicit peccatorem poſſe ex naturalibus *cum communi influentia conſiderare peccatum commiſſum, vt offenſiuum Dei, & vt contra legem diuinam*, nempe reuelatam, *& vt auerſiuum à Deo, & vt impeditiuum præmij: & vt inductiuum ſupplicij.* Hæc propoſitio conſtat pluribus prædicatis diſiunctis, vel etiam copulatis, vt voluerit, quæ omnia referuntur ad illud idem ſubiectum, nempe ad intellectum, vt ex naturalibus cum communi affluẽtia poteſt conſiderare peccatum ſecundùm hæc motiua. De voluntate autem ſubiungit ſine illa limitatione *ex naturalibus cum communi affluentia*: quòd poſſit deteſtari peccatum ſub aliquo, aut pluribus iſtis motiuis: ergo fundamentum calumniæ obiectæ eſt tantùm ex parte intellectus.

53 *Diluitur calumnia vt ex parte intellectus obiicitur. Regula pœnitentiæ eſt fides.*

Sed neque in hoc etiam eſt tale fundamentum, quia in quæſtione ſequenti docet expreſsè, vt videbimus, fidem diuinam eſſe regulam pœnitentiæ, neque poſſe eſſe notum creaturæ Deum eſſe finem ſuum ſub propria ratione per lumen naturale ſine reuelatione, & fide, ſicut neque virtutes euangelicæ poſſunt eſſe notæ, vel habere regulam notam lumine naturali: *In virtutibus enim*, inquit, *aliqua ſunt poſſibiles naturæ humanæ ordinabiles ad finem ſub ratione ſuperiori quàm ſit cognitio huius ſtatus*, &c. Quod exemplificat de paupertate, caſtitate, & obedientia.

Sic etiam dicit infrà regulam pœnitentiæ eſſe reuelatam, & notam ex Euangelio, *Pœnitentiam agite*, Matth. 5. & *ſuprà §. Hic dicitur in ſecunda Regula*, &c. *Alia*, inquit, *regula reſpiciens peccatum deteſtandum tantummodò eſt nota ex reuelatione, ſcilicet quòd peccatum eſt deteſtandum, inquantùm eſt Dei offenſiuum, vel inquantùm auerſiuum à Deo, vel impeditiuum acquiſitionis Beatitudinis, vel inquantùm inductiuum finalis miſeriæ*, &c. Ecce hìc exprimitur eadem concipiendæ contritionis præmiſſa motiua, offenſionis diuinæ, auerſionis, impeditionis præmij, inductionis ſupplicij, tamquam, quæ neceſſariò cognoſci debent ex regula fidei, & reuelationis: ergo per particulam illam *ex naturalibus cum communi influentia*, &c. poſitam ex parte ſubiecti, nempe intellectus conſiderantis, non intendit Doctor excludere gratiam, & habitum, aut actum fidei ab intellectu, aut gratiam reuelationis, neque alia adiutoria tam intrinſeca, quàm extrinſeca, in ordine ad talem conſiderationem per ipſum neceſſaria: neque conſequenter intendit ita ſtrictè loqui de natura, aut intellectu, vt præſcindit ab his adiutoriis, ſed tantùm iuxta ſcopum quæſiti & reſponſionis datæ vt ſolùm excluditur iuſtitia inhærens in voluntate, ad quam actus pœnitentiæ ex his motiuis conceptus eſt diſpoſitio prævia, & informis, ante remiſſionem peccati.

Motiua contritionis ex ſola fide cognita.

Confirmatur, quia Doctor hìc agit de pœnitentia peccatoris adulti, & fidelis, quæ eſt diſpoſitio prævia, quam conſequitur remiſſio peccati, & quam vocat ipſe meritum de congruo, & acceptatum à Deo, & præſcriptum lege, & per ſe intentum efficaciter à pœnitente per modum ſatisfactionis taliter præſcriptæ, & ad finem deletionis peccati. Hæc omnia neceſſariò ſupponunt fidem: ergo nihil minus intendit Doctor, quàm intellectum ex puris naturalibus poſſe hæc omnia cognoſcere, & proponere practicè voluntati, tanquam regulam operandi: vnde patet eum præcisè loqui de intellectu *ex naturalibus*, &c. quatenus excluditur illa forma charitatis inhærentis, à qua habent actus tam fidei, quàm aliarum virtutum, eſſe formati, & haberi cauſas ſufficientes ex parte intellectus, & etiam voluntatis reſpectu diſpoſitionis, ad quam conſequitur remiſſio peccati abſque eo, quòd charitas habitualis influat in iſtum actum diſpoſitiuum, vt excludat opinionem illam, quam ſuperiori capite impugnauimus, & oſtendat actum, vt informem, ſequi ad prædictas cauſas per ſe eius, & ſic in vltimo inſtanti inferre per modum meriti de congruo, & diſpoſitionis prę uiæ à Deo acceptatæ, remiſſionem peccati, & infuſionem gratiæ per modum cauſę ea ratione, qua ipſa diſpoſitio ex diuina acceptatione eſt cauſa. Sed dices, quid ergo intendit per illa verba *ex naturalibus cum communi influentia?* Reſpondebitur *infrà*: ſufficit pro nunc probare quòd per hoc non excludit gratiam ſupernaturalem requiſitam ad actum fidei diuinæ ex parte intellectus.

54 *Confirm. Agit de pœnitentia fidelis adulti, & peccatoris.*

Fundatur in fide.

Excluditur ſola charitas habitualis.

Probatur ſecundò minùs excludi ex textu à voluntate gratiam præuenientem, & adiuuantem, in ordine ad actum deteſtationis peccati, qui ſit talis diſpoſitio, de qua loquimur; ſic non poteſt ſecundùm principia explicata Doctoris excludi ab intellectu, cui additur illa clauſula *ex naturalibus*, &c. à voluntate autem in toto textu nihil excludit, niſi gratiam ſanctificantem, quam

55 *Non excluditur gratia præuniens à voluntate.*

Nihil excludit textus à voluntate præter habitum gratiæ.

quam dicit ſolùm in eſſe ſimul cum remiſſione peccati. Vnde ergo ſuppetit vel apparens fundamentum eam excludere à voluntate gratiam præuenientem? ſi quis ita in ſcholis diſcurreret: actus diſponens perfectè ad remiſſionem peccati eſt præuius ad infuſionem gratiæ ſanctificantis: ergo non eſt ex gratia Dei præueniente, nemo admitteret; & meritò, quia nec fides, nec ratio id admittit. Antecedens dicit ſolùm Doctor, vt excludat influxum gratiæ ſanctificantis in illum actum. Conſequentiam verò inferunt aduerſarij: ſed qua lege? nullâ ſanè, quæ inuitatur principiis aſſertis Doctoris.

Fallax argumentum.

56

Non excludi gratiã præuenientem.

Quod probo eadem euidentia, qua primum probatum eſt. Deteſtatio peccati ex duobus primis motiuis intrinſecis (de his enim agit Doctor, qui docet in præcedenti paragrapho, & quæſtione, ſæpiùs cauſam proximam triſtitiæ eſſe deteſtationem ſeu diſplicentiam peccati ex motiuo formali illiùs virtutis, ex quo concipitur) *ſuprà* expreſſis auerſionis à Deo, & offenſionis diuinæ ex principiis Doctoris ſunt actus diuinæ charitatis ſupernaturalis, vt in articulo primo huius quæſtionis probatum fuſiùs contra eos, qui dicunt hunc actum eſſe proprium virtutis pœnitentiæ, ſaltem ex aſſertione iterata Doctoris ſæpiùs in dicto articulo, eſt actus charitatis. Similiter duo vltima determinant obiectum & actum ſpei; ſed nihil magis eſt contra Doctoris doctrinam, quàm dicere, quòd voluntas ex natura ſua, aut virtute naturali ſecluſo adiutorio ſupernaturali, poſſit attingere hos actus, aut motiua eorum, vt patet *ex 3. diſt. 26. & 27. d. 34. & in primo d. 17. quæſt. prima, & in quarto diſt. 6. quæſt. 10. Ad tertium pro opinione*, vbi dicitur habitum ſupernaturalem eſſe ſimpliciter potentiam, non ita acquiſitum, & *quæſt. prima prologi per totam*, & aliàs ſæpiſſimè: ſecundùm quæ principia, quæ ipſe tradit tanquam certa de hde, debet ſententia intelligi, vt dicit hic voluntatem deteſtari peccatum poſſe ex motiuo charitatis, & ſpei, & comprehendit ſpecialem Dei concurſum ad tales, qui eliciuntur ſecundùm inclinationem charitatis, & ſpei, vt voluntas eſt informis ante remiſſionem peccati, & ſine habitu charitatis.

Deteſtatio peccati ex motiuo offenſæ diuinæ, & auerſionis.

Eſt actus elicitus charitatis ſupernaturalis.

57

Spes manet habitualis in peccatore.

Accedit ex principiis Doctoris, quòd ſpes maneat in peccatore ſecundùm habitum, quando non eſt peccatum contra ipſam virtutem, & deperditur demeritoriè tantùm gratia ſanctificans, quæ eſt charitas; quod & *hic* ſupponit, aſſerens reſtitui gratiam cum remiſſione peccati in iuſtificatione peccatoris: & *in articulo præcedenti §. De ſecunda ſignificatione*, &c. dicit deteſtationem peccati elicitam ex motiuo ſpei eſſe ſufficientem pœnitentiam, quantùm eſt ex parte diſplicentiæ requiſitæ: ergo nihil minùs *hic* intendit, quàm voluntatem poſſe habere talem motum, & diſplicentiam ex ſola virtute naturali.

58

Debet contritio eſſe circũſtantionata.

Tertiò probatur ex ratione ſubiuncta, *Poteſt etiam*, inquit, *deteſtatio eſſe totaliter circumſtantionata circumſtantiis moralibus debitis.* & infrà: *nec eſt certum, ſi Deus talem attritionem velit eſſe diſpoſitionem ad iuſtificationem, niſi perfectè moraliter circumſtantionata.* Et infrà: *ſi eſt attritio perfectè circumſtantionata in genere moris* (ideſt, actus boni) *videtur omnino diſpoſitio ſufficiens ad iuſtitiam in termino illius attritionis acquirendam*, &c. Et infrà: *nulla poteſt eſſe ſufficientior diſpoſitio ad iuſtificationem, quàm iſta attritio perfectè circumſtantionata in genere moris.*

Inter has circumſtantias requiritur ex mente Doctoris, & ſententia conſtanter aſſerta, vt ſit actus elicitus à charitate, vel certè relatus in finem eius, & imperatus ab ipſa; hoc autem nequit fieri viribus naturæ, ſeu à ſola voluntate ſecundùm virtutem innatam iuxta principia Doctoris citata in ratione proximè præmiſſa: ergo non intendit hîc voluntatem poſſe ſe diſponere ad iuſtificationem ex propriis, & ſolis viribus naturalibus. Maior probatur ex paragrapho ſequenti, in qua comparat actum proprium pœnitentiæ, & charitatis ad inuicem circulariter, ſecundùm perfectionem, vt ſe mutuò imperant, & dicit vtriuſque actus eſſe mutuam excellentiam, & ex contemplatione & ſola charitate Dei poſſe innaſci maximam triſtitiam, quæ facit ad remiſſionem peccati. Et *ſuprà in articulo præcedenti §. Aliâ concluſio eſt iſta*, &c. ſubdit habitudinem pœnitentiæ actualis ad charitatem, quâ ipſam imperat, aut à charitate imperatur, cui magis ex fine ſuo competit imperare.

Debet eſſe elicita aut imperata à charitate.

Comparatio actus charitatis & pœnitentiæ.

Vnde infrà diſtinct. 20. quæſt. vnica in probatione ſecundæ concluſionis argumento ſecundo. *Secundò*, inquit, *ad hoc, quòd diſplicentia valeat, & ſit ordinata, oportet quòd ſit debitè circumſtantionata, & maximè circumſtantia finis, & principij actiui principalis, vt ſcilicet, voluntaria propter Deum*, &c. Quod probat ex Auguſtino lib. 50. hom. 41. *Oportet non ſolùm timere iudicem, ſed diligere: arbitrij enim libertatem quærit, vt delere poſſit commiſſa, non neceſſitatem: charitatem, non timorem*, &c.

59

Auguſtin.

Et in tertio diſt. 36. artic. 3. exponens Auguſtinum lib. 4. contra Iulianum cap. 2. dicentem, quòd non ſunt veræ, & perfectæ virtutes ſine charitate. *Reſpondet, poteſt dici*, inquit, *quòd nulla virtus inclinet ad finem vltimum, niſi mediante illa* (ſupple charitate) *cuius eſt per ſe reſpicere finem vltimum immediatè; alia non erunt ad finem vltimum, niſi mediante charitate: quatenus autem ſunt quædam inſtrumenta perficiendi hominem, debent eſſe inſtrumenta ordinandi ipſum ad finem vltimum, in quo eſt ſua perfectio; & ideò ſunt imperfectæ ſine charitate, ſine qua non poſſunt ordinare.* Et infrà: *pro tanto igitur dicuntur eſſe informes ſine charitate, & formatæ per charitatem, pro quanto charitas ordinat ipſas, & earum fines in finem vltimum, in qua ordinatione eſt vltima earum perfectio, licèt extrinſeca per hoc patet ad Auguſtinum: nam verè non ſunt veræ ſine charitate, quia non perducunt ad finem Beatitudinis*, &c. vbi loquitur vniuerſim de omnibus virtutibus, vt ſunt operatiuæ ad ſalutem, & ſic dicit ordinari per charitatem operantem etiam, & ordinantem actus aliarum virtutum ad finem vltimum, & ſalutem hominis; quatenus eſt ex ipſis tanquam mediis, ſeu inſtrumentis perficientibus hominem in ordine ad finem.

Charitas ad finem immediatè inclinat, reliquæ virtutes mediatè.

Sũt imperfectæ ſine charitate.

Ordinatur per ipsã charitatem.

60

Ex hoc eodem principio *in dicto articulo §.* ſequenti, *Quod ſi dicatur*, &c. dicit virtutes morales per ſe infuſas non eſſe neceſſarias propter modum, medium, & finem: quia omnis finis, quem non poſſunt habere ex ſpecie, determinatur ſufficienter ex inclinatione charitatis, modus autem & medium determinatur per fidem infuſam, &c. Ex hoc ergo principio docet ad actum contritionis, ſeu attritionis perfectæ, vt vocat, requiri vt eliciatur ſecundùm inclinationem charitatis

Modus, medium & finis virtutum habetur per fidem, & charitatem.

charitatis infusæ, & dilectionis Dei, vt sit sufficiens dispositio ad salutem, & remissionem peccati. Ex quibus recte colligitur sensus realis literæ, nempe Doctorem excludere dumtaxat concursum charitatis habitualis à cæteris causis, in ordine ad hanc dispositionem, non auxilij specialis Dei, aut gratiæ actualis.

Non sufficere habitum, sine gratia actuali ad actum.

Imò quod magis est, neque in iusto admitteret Doctor habitum infusum cum virtute naturali potentiæ habere posse actum, nisi cætera concurrant necessaria, quorum vnum est auxilium gratiæ actualis, seu gratia excitans, & adiuuans necessaria etiam iustis, vnde in d. 6. huius quæst. 10. §. *Respondeo ergo*, &c. vers. *Et si dicas*, &c. *Respondeo*, inquit, *habitus supernaturalis potest esse disponens ad actum bonum, licèt non sit eius principium elicitiuum proximum, vel sufficiens: & hoc modo fides infusa non est principium sufficiens eliciendi actum credendi, nec charitas infusa eliciendi actum diligendi: sed inclinant vt concurrentibus alijs necessarijs actus bonus eliciatur*, &c.

Habitus infusus non est sufficiēs principium actus, sine alijs.

61 Item, *in 3. d. 23. q. vn.* §. *Ad quæstionem tamen dico.* vers. *Nec pono habitum fidei infusæ*, &c. vbi ostendens necessitatem huius habitus, non solùm propter gradum, sed etiam propter substantiam assensus: *Quia assensus*, inquit, *non est totaliter à voluntate*; subdit rationem: *Aliqui enim*, inquit, *sunt, qui vellent magis assentire, & tamen minus assentiunt; & ideò petebant Apostoli, Domine adauge nobis fidem: & in quadam collecta petitur augmentum eius: Omnipotens sempiterne Deus, da nobis fidei, spei, & charitatis augmentum*, &c. *istud non oporteret petere si totus assensus esset à voluntate*, &c. quia nempe esset ex natura. Hoc ipsum est argumentum Augustini de necessitate gratiæ adiuuantis ex oratione Ecclesiæ variis in locis. Vnde Trident. *sess. 6. cap. 10.* de acceptæ iustitiæ incremento in fine: *Hoc verò iustitia incrementum petit sancta Ecclesia, cùm orat: Da nobis Domine fidei, spei, & charitatis augmentum*, &c. Ratio autem Doctoris perinde concludit de fide actuali, quàm habituali: quia voluntas etiam Apostolorum supponebat fidem habitualem, sicut & eorum, qui vellent plus assentire, & non possunt, quod perinde etiam ipsa oratio petens augmentum fidei, spei, & charitatis, supponit. Ergo etiam supponit Doctor similiter non sufficere voluntatem, & intellectum esse habituatum respectiuè ad hos actus, nisi addatur auxilium gratiæ, quod postulat oratio, respectiuè ad opera, ex quibus est profectus in his virtutibus.

Actus fidei, & augmentum donatur.

Necessitas auxilij.

Trident.

Necessitas orationis.

62 Accedit quòd *in 3. d. 34.* non distinguat dona in ratione habitus à virtutibus, tam moralibus, quàm infusis; quia putat virtutes etiam à Deo donari per gratiam. Vnde in §. *Aliter dicitur, quòd oportet*, &c. impugnat D. Thomam quà statuit necessitatem diuersorum habituum doni, & virtutum, in hoc, quòd virtus disponat voluntatem, vt mobilis est à recta ratione: habitus autem doni disponat eandem, vt mobilis est à Spiritu sancto. Contrà autem vrget Doctor tertiam rationem: *Ex quo Deus*, inquit, *dedit habitum voluntati, semper assistit voluntati, & habitui ad actus sibi conuenientes; sicut postquam illuminauit cæcum miraculosè, semper assistit illuminato, vt possit mouere illam potentiam: igitur per idem est aliquid proportionatum mouenti primò, & secundò. Igitur si per habitum proportionatum natur Spiritui sancto, vt alij mouenti: non igitur propter illam motionem oportet ponere necessariò alios habitus*, &c.

Dona non esse habitus diuersos à virtutibus.

Habitus moralium donari.

Habitus ergo tam infusarum, quàm etiam acquisitarum donatur à Deo iuxta sententiam Doctoris professam; infusus quidem immediatè infunditur; acquisitus mediantibus operibus ex quibus est donatus. Et vlteriùs Spiritus sanctus secundùm exigentiam cuiusque, cooperatur mediante gratiâ suâ, ad opus connaturale. 63

Quid porrò donum sit, declarat in primo d. 18. quæst. vnica, §. *Respondeo primò ad rem in se*, &c. circa finem: *Inter omnia*, inquit, *dona dantis, primum donum, quod dat, & quisque dare potest, est amor eius, quem primò dat amato, qui est ratio cuiuscumque alterius doni: nihil enim habet rationem doni, nisi inquantùm cadit sub actu amoris: non cultellus, vel rosa, neque aliquod exterius habet rationem doni, vel meretur nomen doni, nisi communicatum amicabiliter actu amatorio voluntatis*, &c. *Quid sit donum?*

Subnotanda præterea sunt, quæ docet *in 2. d. 29. q. vnica*, ad confirmationem huius, & intellectionem. Dicit autem, §. *Potest dici ergo*, &c. quòd voluntas in puris naturalibus absque omni dono nata sit condelectari appetitu sensitiuo, & delectabili, à quo neque se, neque appetitum potest retrahere delectabiliter viribus propriis, sine dono aliquo supernaturali: ac proinde necessarium fuisse in statu innocentiæ tale donum, quo constitueretur ipsi finis delectabilior, nempe Deus, & reliqua ordinata ad ipsum, quàm esset delectabile retrahens à fine. Vnde probat tranquillitatem illius status fuisse ex tali dono supernaturali, & non ex natura. Non est quòd aliquid illius paragraphi exscribam: quia totus est in declaratione, & probatione huius: & videatur *in responsione ad argumenta ad primum*: vnde in corpore dicit; *Illa*, inquit, *iustitia facit donum supernaturale, quia fecit Deum delectabiliorem voluntati, quàm aliquod appetibile sensibile: quod non potuit esse ex aliquo dono naturali ipsius voluntatis*, &c. 64

Inclinatio voluntatis.

Necessitas doni in statu innocentiæ.

Ex eo tranquillitas status illius, non ex natura.

Hæc ipsa est doctrina sancti Augustini vbique contra Pelagianos: nam infirmitas naturæ ab ipso in hoc statuitur, vel quia viam veritatis nescit: vel quia cognita non delectat, nec apprehenditur à voluntate, quæ magis afficitur sensui, & sensibili: ex hoc etiam necessitas gratiæ excitantis & præuenientis ab eodem statuitur. Videatur *de corrept. & gratia, cap. 2. lib. 2. de peccatorum mer. & remiss. cap. 7. & 19. de Spiritu & litera, cap. 2. 29. 35. lib. 2. ad Simplicianum*, Prosper *c. 14. contra Collatorem*. Imò & Trident. *sess. 5. & 6.* & ratio est clara: quia gratia Christi succedit iustitiæ originali ad sanandam naturam in ordine ad operandum bonum: ergo præcipuè respicit illam infirmitatem, quam induxit peccatum: sed huic non plurimùm insisto: quia magis spectat ad materiam de auxiliis: sufficiat tantùm ex occasione indicasse, & doctrinam Doctoris ostendisse esse ipsam, quæ est Ecclesiæ, & Augustini; quin imò, si permitteret præsens occasio, ostenderem inter inter Theologos hac in parte neminem esse, qui magis sequatur doctrinam Ecclesiæ de necessitate gratiæ ad opus bonum; considerando eius principia, & applicando ad propositum illius quæstionis. 65

Doctrina Augustini contra Pelagianos.

66 *Aduertentia.* Verùm, ſequendo inſtitutum, admonendum eſt bonum ſalutis aliquando eum appellare virtutis nomine, aliquando doni: appellat nomine virtutis ex more Philoſophorum: doni appellatio eſt ad denotandum gratiam ex qua donatur. Vnde *in 30. d. 33. §. Ad illud de Principatu deſpotico*, recedit à Philoſopho, aſſerens, non cognouiſſe alium naturæ ſtatum quàm præſentem: *Putauit enim*, inquit, *conditionem naturæ corruptæ eſſe conditionem naturæ inſtitutæ*, &c. allegans contra eum, quæ dixit *in prædicta diſt. 29. ſecundi ſententiarum de infirmitate voluntatis ad bonum rationis*, & circa finem vltimum, & ordinata ad ipſum, niſi detur in ea donum aliquod, modo iam declarato; quod donum hîc appellat virtutem. Ratio autem, ad quam reſpondet, eſt quarta in ordine ad initium quæſtionis poſita, cuius intentum eſt, non dari virtutem in voluntate, ſed in appetitu ſenſitiuo, ex eo, quòd voluntas ipſi præſit principatu deſpotico, & ciuili.

67 Ad hoc ergo vt moueatur à voluntate delectabiliter, ſufficit vt in ipſo ſit virtus inclinans ad obiectum rationis delectabiliter. Hanc conſequentiam negat Doctor ex ratione præmiſſa; quia neque imperare appetitui, neque ſequi bonum honeſtum, aut media, & finem poteſt ipſa voluntas alligata appetitui, & inclinata ex peccato in bonum ſenſibile, quod eſt obiectum ſenſitiui appetitus, niſi per donum gratiæ adiuuetur, quod reddat finem magis delectabilem, quàm ſit delectabile ſenſibile retrahens: in hoc ergo recedit à Philoſopho, inquantùm voluntati tribuit ex naturali virtute poſſe habere actum, & habitum virtutis, & dominari appetitui quantùm ad moderationem, quæ requiritur ad ſequendum medium rationis. Doctor autem ex dictis *d. illa 29.* negat hoc eſſe ex ſola natura, ſed ex dono. Primum ſecuti ſunt Pelagiani, qui ad hoc negabant gratiæ neceſſitem, vt patet ex Auguſtino paſſim contra eos, ſpeciatim *lib. 4. contra Iulianum, cap. 30.* vbi eo modo, quo Doctor, & ex eodem fundamento infirmitatis naturæ, aſtruit virtutes eſſe dona gratiæ.

Error Philoſophi.

Doctrina fidei.

68 Similiter in loco primùm allegato, §. *3. ratio*, &c. vbi reducit tertiam rationem D. Thomæ ad oppoſitum, probat neceſſitatem virtutis in voluntate, ex fine ipſo, quo exigitur virtus ad moderandas paſſiones: quia nempe paſſio eſt etiam in voluntate, ex Auguſtino *lib. 14. de Ciuit. cap. 5. & 6.* deinde, quia moderatio paſſionis appetitus ſenſitiui magis per ſe competit voluntati, quàm appetitui (qui ducitur, & non ducit) vel minuendo paſſionem, quæ ineſt ſecundùm naturam potentiæ, & obiecti, ſi ſibi dimitterentur, vel referendo proſecutionem appetitus in finem rationis; vel præueniendo paſſionem futuram, quæ ineſſet: ergo in ipſa voluntate magis ſtatuenda eſt virtus moderatrix paſſionum, quàm in appetitu. Quod confirmat mox authoritatibus Auguſtini, & Magiſtri, inde concludens virtutem eſſe primariò in voluntate.

Neceſſitas virtutis in volun. ate.

Moderatio appetitus variis modis cõtingit.

69 *Virtus eſt ſuppl mẽtum natu-alis defectus.* Præterea, *in præſenti quæſtione*, quam explicamus *in fine reſponſ. ad argumenta*, aſſerit in prima reſponſione, conformiter ad hactenus dicta, virtutem eſſe in nobis ſupplementum defectus naturalis, nempe infirmitatis incurſæ per peccatum, vt ſuperiùs locis citatis declarauit. Vnde dicit, quòd in ſtatu innocentiæ non fuiſſent quales nunc ſunt, nec fuiſſet neceſſitas habendi virtutes omnes, quas & nunc, &c. Patet ergo ex principiis eius citatis habitum, & actum virtutis etiam moralis donari per gratiam, & non eſſe ex virtute naturæ ſolius: quia, vt optime *in primo d. 41. §. Contra iſtud, Petrus & Iudas*, &c. reſpondens ad argumentum factum contra ordinem prædeſtinationis, & reprobationis à ſe poſitum. *Nec mirum*, inquit, *quòd non ponitur ſimilis proceſſus prædeſtinationis, & reprobationis, quia bona omnia, inquit, attribuuntur principaliter Deo: mala autem nobis*: ergo opera bona, quæ ſunt media producendi ad finem prædeſtinatum, ſunt principaliter à Deo, & non à nobis: mala verò principaliter à nobis, permiſſiuè à Deo: vbi loquitur de bono & malo vt ſunt in operibus; vide plura in hac diſtinctione. Calumnia itaque prætenſa aduerſariorum manet excluſa: quia procedit ex malo intellectu ſententiæ, & literæ Doctoris: quam diluunt etiam Scholiaſtes, & Faber citatis variis locis Doctoris, quos conſulere poterit lector.

Bona omnia à Deo ſunt principaliter, mala à nobis.

70 Quartò probatur vera ſententia Doctoris ex locis in ſpecie de pœnitentia, quibus aſſerit eam haberi ex dono Dei: *in hac diſt. quæſt. 4. reſponſione ad ſecundum argumentum*, quod eſt ex Auguſtino in caput Ioan. 11. de ſuſcitatione Lazari: *Nemo poteſt confiteri niſi ſuſcitatus*, &c. ſupple per gratiam: *Concedo ergo*, inquit, *quòd ante perceptionem dignam pœnitentiæ oportet ſuſcitari, vel ſimpliciter, & tunc per pœnitentiæ Sacramentum non aeletur peccatum: ſed gratia, quæ infuſa, augetur: vel ſuſcitari ſecundum* quid, *ſcilicet vt habeat aliqualem diſplicentiam de peccatis, & propoſitum cauendi de cætero, & velit ſuſcipere Sacramentum pœnitentiæ, in quo attritio ſit contritio, & tunc ſuſcitatur ſimpliciter per Sacramentum*, &c. Tam Auguſtinus, quàm Doctor loquuntur de ſuſcitatione per gratiam, & vocat ſuſcitationem ſimpliciter illam cui annexa eſt remiſſio peccati, vt in contritione perfecta contingit, vel in virtute Sacramenti: vocat ſuſcitationem ſecundùm *quid* illam, quæ eſt attritionis imperfectæ, nec ſe ſolâ ſufficientis ad remiſſionem ſine Sacramento: ad vtrumque autem requirit gratiam præuenientem, qua peccator ſuſcitatur ex affectu peccati, ad conuerſionem ad Deum, & ad ipſam peccati deteſtationem.

Quarta probatio ex aſſertione in terminis.

Neceſſitas excitationis per gratiam.

Duplex ſuſcitatio.

71 Item, *diſt. 20. quæſt. vnica*, in qua hæc eſt prima concluſio: *Pœnitentia vera ſiue interior ſola, ſiue exterior cum ſuſceptione Sacramenti pœnitentiæ ſufficit ad ſalutem alicuius in extremis.* Quam ſic probat: *Primum*, inquit, *patet per Auguſtinum, & ponitur in littera: quoniam Deus ſemper potens eſt etiam in morte præmiare quibus placet: cum ergo opus ſit non hominis: ſed Dei fructuoſam pœnitentiam inſpirare, poteſt eam, quandocumque vult ſua miſericordia*, &c. ſupple dare, vel inſpirare.

Inſpiratio pœnitentiæ opus Dei, non hominis.

Item infrà d. 22. q. 1. art. 2. in fine, corollario ſecundo. *Nec tamen credit*, inquit, *quòd merita mortificata omnino nihil faciant in acceptatione diuina ad primam gratiam dandam huic lapſo: quia licèt ſecundùm ſtrictam iuſtitiam iſte inimicus Dei non ſit dignus de propinquo ad aliquam gratiam, & gloriam, tamen excellens miſericordia Dei, propter præcedentia merita, licèt mortificata, citiùs dat gratiam ad reſurgendum*, &c. *vnde aliquando auditi*

Deus dat gratiam ad reſurgendum à peccato.

diui de viro prius valdè perfecto, & profundissimè lapso, cùm propter facinora sua esset morti adiudicatus, misericordissimè visitato perfectissima pœnitentia sibi subitò inspirata, &c.

72 Item articulo 3. *Ad primum, concedo quòd simpliciter maius beneficium diuinum est, conseruare innocentiam, quàm concedere post peccatum pœnitentiam; vnde maius beneficium contulit Deus suæ Matri, quàm Magdalenæ,* in quibus habetur, quòd tam præseruatio à peccato, quàm pœnitentia, sit ex dono Dei. Vnde infrà dicit: *Sed nullus est cui Deus pauca donat, quia pauca commisit; quin sit ei aliud beneficium datum magis quàm donare, id est, remittere plura, scilicet eum ab aliis, in quæ cadere potuisset, & cecidisset, nisi præseruatus à Deo fuisset: & hoc consonat glossæ Augustini: & commissa, & non commissa donantur: quia nullus est, qui aliqua committat, quin alius posset eadem committere, nisi præseruaretur: igitur ille, cui dimittitur, tenetur plus diligere, supple ex causa remissionis: sed alius tenetur diligere ex alia causa: quia non habuit dimittenda, quod sine præseruatione diuina esse non potest,* &c. quod commodissimo exemplo morali optimè mox declarat.

Gratiarum actio propter præseruationē à lapsu debita. Augustin.

Præseruatio ex gratia est.

73 Ex hoc, & textu, & doctrina, vel sola, palam fit, quàm distet Doctor à Pelagianismo, & semipelagianismo, & quàm rigorosè sequatur sententiam Patrum contra eosdem: dicit nempe præseruationem à peccato in eo, qui non peccat, esse donum speciale, sine quo haberi nequit cessatio à peccato, aut continentia: præseruatio autem à peccatis fit per obseruantiam legis, per victoriam tentationum, per operationem virtutis, siue cessando, & fugiendo à malo, siue sequendo bonum: omne enim peccatum per oppositа horum contingit. Hæc tria viribus naturæ tribuebant Pelagiani: at contrà Doctor, beneficio Dei præseruantis specialiter hominem, ex quo magis incurrit obligationem gratitudinis ad Deum, quàm is, cui post lapsum donatur à Deo gratia pœnitentiæ: Deus nempe non præseruat à malo, nisi dando gratiam, qua fit bonum.

Quid sit præseruatio, & quā magnū donum.

74 *Sine me nihil potestis facere*, Ioan. 15. *Quis enim te discernit? Quid habes, quod non accepisti?* 1. ad Corinth. 4. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est,* 2. ad Corinth. 3. *Deus est, qui operatur velle, & perficere pro bona voluntate,* &c. ad Philipp. 3. *Ipsius enim factura sumus, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt in ipsis ambulemus, ad Ephes.* 2. Hinc etiam articulus ille 7. Diospolitani obiectus Pelagio: *& gratiam Dei, atque adiutorium non ad singulos actus donari: sed in libero esse arbitrio, vel in lege, aut doctrina,* &c. supple gratiam & adiutorium operandi bonum, quod docuit Pelagius: ideo in Palinodia præscripta à Concilio ita habetur: *vt fateatur gratiam Dei, & adiutorium etiam ad singulos actus dari, eámque non dari secundum merita nostra,* &c. quem articulum non secus ac fidei, tractat Augustinus variis in locis, vt *de gestis Pelagij, cap.* 12. *epistola* 106. 107. *lib.* 1. *de gratia Christi, cap.* 3. cui consonat Arausican. *cap.* 9. 11. 20. 22. 23. Patet eadem veritas ex epistolis Innocentij, Zozymi, & Cœlestini, & vbique ex Augustino contra eosdem, neque ex multis pauca notare liber: sed insinuasse suffi-

Diospolitanū Conc.

Augustin.

Arausican.

ciat eandem esse doctrinam Ecclesiæ, quam hîc Doctor tradit: neque aliter hanc præseruationem à peccatis per modum doni specialis *hîc* explicat, quàm eandem explicuerit *in* 2. *d.* 20. docens confirmationem viatoris in gratia non consistere in eo, quòd tollatur ab eo potentia peccandi (quia hæc est confirmatio, quæ lege tribuitur voluntati in termino, seu in patria) sed in præseruatione ne actu peccet, Deo ipsum præueniente: vt contigisse putat multis sanctificatis in vtero, quamuis hanc præseruationem in ipsis non extendat ad peccata leuia propter authoritatem Ioan. *Si dixerimus quòd peccatum non habuerimus,* &c. 1. Ioan. 1. Sic *in* 1. *d.* 44. docet Deum de potentia ordinaria saluare posse viatorem, qui morietur in peccato mortali: *Quia*, inquit, *potest eum sua gratia præuenire.* Damnatum autem non posse, nisi de potentia absoluta.

75 His præmissis ad responsionem censuræ aduersariorum, non est quòd obiectionibus eorum respondeamus, quibus nobis apponunt Patres contra Pelagianos: quos facilius fortè retorquerem in ipsos, si vices reddere in hoc vellem: nam qui ponunt virtutes morales acquisitas posse esse ex viribus liberi arbitrij, & ad saluandum authoritates Scripturæ, & Patrum, statuunt totidem morales infusas, quibus disponatur homo circa finem, & media, quasi virtutes notæ Philosophis (quas putabant viribus naturæ haberi, & exercitationis, quod etiam docuit Pelagius, & cum eo Iulianus, vt patet ex variis locis Augustini contra ipsum) non facerent ad salutem, neque donarentur per auxilium gratiæ Christi, cuius oppositum noster Doctor tenet: hi, inquam, maiorem difficultatem patiuntur in explicandis Patribus, quàm nos: vel certè superfluitatem inuehere probantur, quia non probabunt, vel saltem difficulter probabitur necessitas infusarum, nisi per eadem loca Patrum, quibus differebant contra errorem Philosophorum, & Pelagianorum. Vel ergo Patres non differebāt de eadem materia de qua aduersarij, quos impugnabant, vel certè si de eadem quæstione fuit concertatio, fundamentum statuendi alias infusas morales, non supperit ex doctrina reuelata, sed hoc argumentum reseruo in sequentem partem huius quæstionis, vbi differendum erit de pœnitentia an sit virtus infusa, & simul etiam de aliis infusis, ex communicatione eiusdem fundamenti?

Aduersarij maiorem difficultatē patiuntur in saluādis Patribus.

76 Supereſt tandem vt post hæc interualla, quæ nostris statuendis concessimus, aut respondeamus ad obiectionem suprà factam, & declaremus quid per illa verba *ex naturalibus cum influentia generali*, &c. intendat Doctor. In primis interpretatio Vegæ non subsistit, vt patet ex interpretatione literæ: agit enim hîc Doctor de peccatoris fidelis pœnitentia, ex qua iustificatur, tanquam ex dispositione præuia, etiam extra Sacramentum: quæ vocabulo communi ex vsu iam in scholis recepto dicitur contritio perfecta; deinde motiua detestandi peccatum, quæ intellectus considerat, sunt ordinis supernaturalis, vt probatum est: neque ergo motiua illa, neque ipsam dispositionem vt lege, & acceptatione diuina præscriptam per modum conuersionis, ex qua remittitur pec-

Sensus Doctoris explicatur.

Reiicitur glossa Vegæ.

catum diuina indulgentia, & miſericordia, poteſt intellectus ex viribus naturæ conſiderare: vt patet ex quæſtione etiam ſequenti, cuius illa eſt concluſio.

77 *Refellitur Delfinus.* Reiicitur etiam ſententia Delfini: quia licèt illa particula *cum influentia generali*, poſſit interpretari iuxta mentem Doctoris de donis gratiæ, vt videbimus: tamen nequit hîc præciſa importare dona actualis gratiæ tantùm, quaſi nihil aliud ſupponatur ordinariè ex parte intellectus, & voluntatis, quàm vires naturæ, ſeu ipſarum potentiarum innatæ: quia, vt diximus, ex parte intellectus eſt habitus fidei ſupernaturalis, & in voluntate habitus ſpei ſupernaturalis ordinariè, & vt in plurimùm loquendo, niſi aliàs per oppoſitum peccatum fuerint deſtructi illi habitus. Ad hunc caſum non debet reduci doctrina hæc generalis de conuerſione peccatoris fidelis, & ordinario proceſſu ad iuſtificationem in ſingulis, non ſpectato caſu particulari, aut ſtatu huius peccatoris in ſpecie: oporteret ergo ſic intelligendo vtramque clauſulam, comprehendere ſub influentia communi media etiam permanentia in peccatore, & non ſolùm actualia, & ſic interpretatio cohærebit: ſed *per influentiam communem* Doctor alibi intendit actualia, quæ de lege, & ex neceſſitate operis, & motiui ſunt neceſſaria.

Fauſtini interpretatio reijcitur. Per idem patet ad interpretationem Fauentini: ſed illud ſpeciale eſt, quòd Doctor hîc non videatur tangere illam difficultatem de diſtinctione auxilij, aut modo concurrendi eius cum libero arbitrio, ſiue ipſum phyſicè ſubordinet, ſiue etiam moraliter, & infallibiliter, vel quocumque alio modo dicatur præuenire, excitare, & adiuuare, quæ eſt quæſtio alterius loci.

78 *Vera interpretatio. Quid ſit influentia generalis?* Dico ergo ſiſtendo in hac intelligentia literæ, & comprehendendo ſub influentia generali omnia media operandi ſupernaturalia, ſiue permanentia, ſiue tranſeuntia, id eſt, tam habitualia, quàm actualia, calumniam omnem abeſſe: quia influentia generalis eſt illa, quæ ſecundùm legem ordinariam diuinæ ſapientiæ datur ſecundùm exigentiam cauſæ, & oper-

Varij modi concipiẽdi influentiam generalem. ris, & naturam motiui. Dicitur autem generalis, non eo ſenſu, quo interpretantur quidam, quaſi vel ipſe concurſus hîc, & nunc, ſeu influentia ſit generalis, & indifferens ad omnes effectus; nec dicitur generalis eo ſenſu, quo influentia cauſæ primæ ad effectus naturalis ordinis dicitur generalis ſuppoſita completa potentia effectus in natura, quantùm eſt ex ratione proprij generis: & ad diſtinctionem concurſus ſupernaturalis, quo Deus ſpecialiter influens ſupplet defectum naturæ, quæ nequit in tales effectus. Neque dicitur etiam generalis eo modo, quo adiutoria communia extrinſeca dicuntur generalia, ſicut Pelagius dicebat de lege, & reuelatione, & exemplo Chriſti, & doctrina. Neque dicitur etiam generalis eo modo, quo gratia ſufficiens, quæ tam iuſtis, quàm iniuſtis, ſeu conuerſis, & non conuerſis data ſecundùm aliquos dicitur:

Quid per generalem Doctor comprehendit? ſed dicitur generalis denominatione deſumpta à lege diuinæ ſapientiæ, qua decernitur, & prouidentia ſecundùm eandem legem, quia lex non reſpicit caſum particularem, aut perſonam, ſed iudicium ſecundùm legem, vt optimè Doctor *in 1. diſtinct. 44. quæſt. vnica, in corpore.*

79 *Generalẽ diuinam influentiam à lege.* Hæc autem lex diuinæ ſapientiæ, & ordinaria, quæ dicitur etiam communis reſpectu baptizati, & fidelis peccatoris, de quo agit Doctor, eſt lex Euangelica, quæ includit Spiritum, & Authorem gratiæ, & reliqua media ordinata ad ſalutem hominis viatoris, vt fidem per dilectionem operantem, influxum capitis in membra, nempe Chriſti: in qua non diſtinguit Paulus, & Patres literam à Spiritu, ſicut in lege veteri diſcernebant Iudæi: ſed reipſa coniuncta ſunt; de quo videri poſſunt Auguſtinus variis in locis*, & ſpeciatim *lib. de Spiritu & litera:* & communiter Doctores in Apoſtolum ad Roman. ad Galatas, ad Hebræos. *Non accepiſtis Spiritum ſeruitutis in timore: ſed accepiſtis Spiritum adoptionis filiorum Dei*, &c. ad Roman. 8. De hoc *ſuprà* diximus aliquid *in materia de circumciſione, & legalibus:* ſic ergo intelligit Doctor *influentiam generalem*, vt comprehendit diſpoſitionem legis quoad omnia media requiſita ad ſalutem, non diſcernendo inter media ſufficientia, aut etiam efficacia: neceſſaria autem eſt gratia Chriſti, & auxilium ex diſpoſitione vniuerſali legis cuiuſcumque ordinantis ad ſalutem, & maximè ex lege noua, vt patet ex locis Scripturæ *ſuprà* poſitis: non excluditur proinde à Doctore, vt fuſiùs probauimus *hic.*

Idem eſt modus loquendi Auguſtini. Idem modus loquendi eſt Auguſtini, qui aliquando ſub nomine generico *prouidentia* comprehendit gratiam, & adiutoria etiam efficacia, vt patet *in lib. de perfectione iuſtitiæ contra Cœleſtium ratiocinatione* 17. Cœleſtius ex illo Apoſtoli, *quod vult faciat*, &c. probat aliquod bonum fieri poſſe ſine gratia.

80 Reſpondet Auguſtinus, *quod vult faciat*, &c. ibi, *vt arbitror, vbi ſequitur & dicit* (ſupple Apoſtolus) *non peccat, ſi nubat, quaſi pro magno habendum ſit velle nubere, vbi de adiutorio diuinæ gratiæ operoſius diſputatur: aut verò etiam prodeſt aliquid velle, niſi Deus prouidentia ſua, qua gubernat omnia, marem, fœminámque coniungat*, &c. *quaſi aliter ſit voluntarium bonum, non cum Deus operatur in nobis, & velle & operari pro bona voluntate ſua*, &c. loquitur Auguſtinus de auxilio, quod datur ad ſeruandum pudicitiam coniugalem, & refrenandam concupiſcentiam, ſub appellatione *prouidentiæ vniuerſalis*, quâ Deus omnia gubernat, & comprehendit ſub prouidentia ſic generali, idem auxilium vt eſt ſpeciale, ſeu efficax dans *velle*, & *operari*; de quo auxilio aliàs ſæpè agit, & potiſſimùm contra Iulianum, *lib. 4. cap. 2.* ſimilia obiicientem.

Generali appellatione prouidentia intelligitur gratia ſpecialis. Item, *lib. 1. Retractationum, cap. 25.* explicans quæ dixit in expoſitione epiſtolæ ad Roman. inchoata. *Vbi dixi*, inquit, *gratiam eſſe in remiſſione peccatorum, pacem verò in reconciliatione Dei; vbicumque hoc dixi, non ſic accipiendum eſt, ac ſi pax ipſa, & reconciliatio non pertineat ad gratiam generalem, ſed quòd ſpecialiter nomine* gratiæ *remiſſionem ſignificauerim peccatorum; ſicut legem, & ſpecialiter dicimus, ſecundùm quòd dictum eſt, lex & Prophetæ, & generaliter vt in ea ſint; & Prophetæ*, &c. vbi ſub appellatione *gratiæ generalis* venit reconciliatio, & alia dona diuerſa à remiſſione

Gratia generalis. *Fundamentum appellationis.*

missione peccati: subinde adiungens fundamentum modi loquendi.

81 Sic autem in præsenti Doctor nomine *influentiæ generalis diuinæ prouidentiæ* comprehendit dona per se necessaria ad detestandum peccatum, vt oportet, in ordine ad iustificationem: quæ & generalia sunt, vt cadunt sub lege, & prouidentia ordinaria, ex qua sunt. Item, sunt generalia respectiuè ad suppositа, quibus conceduntur vt sunt electi, vel alij, quibus Deus præbet iustificationem pro tempore, quam ipsi peccantes deserunt. Dicitur etiam generalis ex sua specie, quia non eodem modo contingit vocatio hominis, vt constat ex iis, quæ & *in litera*, & *suprà* docet Doctor: quia ex variis motiuis virtutum contingit detestatio peccati, &c. *Quis perspicere* (inquit Prosper c. 14. contra Collatorem) *aut enarrare potest, per quot affectus visitatio Dei animum inducat humanum, vt quæ fugiebat, sequatur: quæ oderat, diligat: quæ fastidiebat, esuriat: ac subitò commutatione mirabili, quæ clausa fuerant, sint aperta: quæ onerosa, sint leuia: quæ amara, sint dulcia: quæ obscura, sint*, &c. *hæc omnia operatur vnus, atque idem Spiritus, diuidens singulis prout vult*, &c. idem habet *lib. 2. de vocatione Gentium, cap. 26.*

Quomodo generalis dicitur influentia, & quare?

Prosper.

Dici potest denique generalis tam denominatione à causa principali agente, quàm etiam meritoria, quæ sunt causæ vniuersalis salutis, à quibus communicatur: & dici potest generalis influentia ex concursu virtutum, quæ necessariæ sunt ad conuersionem perfectam peccatoris, vt sit debitè circumstantionata, & acceptabilis à Deo. Ex quibus patet ratio nominis, vel cur dicatur *influentia generalis*: quamuis respectu eius, cui conceditur, est specialis beneuolentia, & gratia, vt concedit Doctor in locis citatis *suprà*, asserens peccatorem incurrere debitum gratitudinis, cui Deus donat pœnitentiam.

Dicitur etiã specialis.

82 Hanc autem prouidentiam Dei supernaturalem non secus, ac alij, distribuit etiam Doctor, in suas species, quarum vna est communis; alia verò particularis *in quodlib. 21.* Generalem dicit illam, quæ est omnium rerum, & in specie etiam naturæ rationalis; specialem verò dicit eam, *quæ est ex electione quadam, secundùm quam prouidit vnicuique hominum secundùm merita præsentia, vel futura, & occulta nobis: tamen sibi præsentia*, &c. Secundùm vtramque dicit omnes casus fortuitos regi, & reducendos in Deum, vt causam per se intendentem ipsas, secundùm Theologos: non verò ad instinctum, aut naturam, prout Philosophi existimarunt. & *in 1. d. 46.* vtramque insinuat, distinguens eas secundùm voluntatem signi, & voluntatem beneplaciti in Deo: seu voluntatem antecedentem, per quam dat effectum in causa sufficiente, & requisita ad *posse*; & in voluntatem consequentem, qua dat effectum ipsum in actu. Primo modo explicat illud Apostoli, *Deus vult omnes homines saluos fieri*, &c. ad Timoth. 2. Primò quidem cum Augustino secundùm distributionem accommodam. Secundò, explicat etiam distribuendo pro omnibus vniuersaliter; sed quantùm est ex parte Dei, & secundùm voluntatem antecedentem: *Pro quanto*, inquit, *dedit eis dona naturalia*, & leges rectas, & adiutoria communia, &c. supple ad salutem: vbi distinguit naturam, legem, & adiutoria obseruandæ legis communia gratiæ. & infrà: *ita dico in proposito, quòd etsi Deus non habeat voluntatem beneplaciti ad istum saluandum, tamen vult isti adiutoria communia antecedentia ad salutem omnium, quibus iste etiam potest benè viuere & saluari*, &c. *non habuit voluntatem beneplaciti*, inquit, id est, quâ donatur ex particulari prouidentia effectus.

Prouidentia communis diuisio in suas species.

83 Immeritò itaque aduersarij trahunt in calumniam illum modum loquendi: quasi voluerit Doctor per illum pœnitentiam haberi posse *ex naturalibus tantùm cum influentia communi*, &c. quæ scilicet datur ex dono creationis: nam *in primo d. 17. q. 2. art. 2. in principio* dicit *actum ex puris naturalibus esse meritorium, appropinquat errori Pelagij*, &c. & *art. 1. §. Contra istam conclusionem*, &c. nempe quæ dicitur Magistri, vers. *Ex secunda via; hoc autem quo meritoriè agit* (supple homo) *non potest esse pura natura: quia tunc ex solis naturalibus posset meritoriè agere, quod videtur error Pelagij*, &c. & licèt hîc probet necessitatem charitatis habitualis, tamen ratio concludit actum non esse in potestate voluntatis ex naturæ potentia, nisi detur habitus eleuans ipsum: quia nihil est in potestate voluntatis, nisi principium eius sit formaliter in voluntate, vt ibidem probat loquendo de potestate ad eliciendum actum: ac proinde supponit actum meriti, & dilectionis non esse in potestate eius naturali, vel etiam simpliciter, nisi sit habitus charitatis in ipsa: actus ergo conuersionis non erit in potestate peccatoris, donec Deus ipsi det principium eius per concursum specialem, & supernaturalem, quo possit in actum. Vnde *infrà in fine illius §.* dicit *gratiam se habere vt sessorem respectu voluntatis ex Augustino: & voluntatem esse pedisequam gratiæ. & infrà §. Ad primum, pro secunda via responsione ad secundum* dicit *concursum Spiritus sancti cum voluntate non habituata* (supple habitu charitatis) *esse miraculosum*: ex eo scilicet quòd non supponatur in voluntate potentia ad actum completa, aut sufficiens secluso habitu. Per *miraculosum* intelligit concursum specialem, non debitum causæ secundæ: *quia non ita*, inquit, *cooperatur non habenti formam ad agendum, sicut habenti*, &c. Præterea influètiam generalem quandoque etiam intelligit ipsam actionem causæ primæ, quæ est secundùm exigentiam effectus, & causæ secundæ, vt in articulo primo illius quæstionis, *§. Sed tunc est vlterius dubium*, &c. *Ad primum*, inquit, *dico quòd actus, qui est meritum, est in potestate mea supposità influentiâ generali, si habeo vsum liberi arbitrij, & gratiam*, &c. Et hæc sufficiant quoad illam interpretationem, quam communior nostrorum tradit. Comprehendit autem nomine *gratiæ* habitum, & alia necessaria ad actum: nam, vt patet *ex 4. d. 6. q. 10.* habitus sine his non est sufficiens.

84 Dici potest secundò, Doctorem intelligere per illam clausulam *ex naturalibus*, etiam dona supernaturalia, videlicet habitum fidei, & spei cum intellectu, & voluntate, per *influentiam verò generalem*, quidquid ponitur ex parte concursus diuini, secundùm exigentiam habitus, & actuum, & omnia hæc reduci ad ordinem naturalem, non vt natura opponitur supernaturali simpliciter: sed vt opponitur speciali acceptationi charitatis, quâ est forma virtutum, & mediante quâ deletur peccatum, & Spiritus sanctus

Alius modus interpretãdi.

Supernaturalitas specialis charitatis quæ non competit aliis donis.

ſanctus per modum inhabitantis eſt in anima iuſti, & ſecundùm quam Deus acceptat perſonam, & opera eius, & fiunt digna vita æterna, & coniungitur iuſtus ſuo fini. Hæc omnia eſſe ſpecialia charitatis, patet, & *hic*, & *ex locis ſuprà citatis*, & *in illa diſtinct. 17. primi*, vbi dicit charitatem eſſe perfectionem ſimpliciter, non ita fidem, & ſpem infuſas, quia habent limitationem perfectionis, neque ſunt in Deo formaliter, ſicut charitas.

85 Quamuis autem ſupernaturale, iuxta ſententiam Doctoris *in quæſtione prima prologi, & aliàs ſæpè*, conſiſtit in reſpectu ad agens, quod excedit virtutem actiuam, & diſpoſitiuam naturæ: tamen datur latitudo in genere ſupernaturalium per ipſum, ita vt actus ſupernaturalis virtutum infuſarum dicatur per ipſum naturalis, quia nimirum eſt ab habitu, & potentia, ſi comparetur ad ipſas virtutes, quæ à ſolo Deo infunduntur; licèt dici poſſit ſupernaturalis, vt eſt ex habitu, & gratia infuſa, qua diſtinguitur ab actu acquiſiti habitus, quæ eſt doctrina eius *in præfata diſtinctione 17. §. Ad argumenta pro opinione quæ imponitur Magiſtro*, &c. *in reſponſione ſecundæ ad tertium*. Eodem modo etiam diceret, auxilium, ex quo habetur actus virtutis moralis, eſſe quidem donum; ſed non eiuſdem rationis ſupernaturalis, quam habet actus virtutis infuſæ; licèt reſpectiuè ad actum, qui poſſet eſſe ex viribus liberi arbitrij ſolius, eſſet ſupernaturalis.

Latitudo ſupernaturalitatis.

Varij eius gradus.

86 Cùm ergo charitas, vt comparatur ad alias virtutes, habeat diuerſum gradum ſupernaturalitatis in entitate, & acceptatione diuina, qua dignificat etiam alias virtutes, vt operantur ad finem, tanquam forma ipſarum; ita etiam hæ comparatæ ad charitatem, ſecundùm hunc eius exceſſum, ſpectant ad ordinem naturalem, ſecundùm *quid*, & reſpectiuè: quia medium vt componitur cum vno extremo, tanquam diuerſum, & oppoſitum, participat rationem, & oppoſitionem alterius extremi: ſicut color medius, vt comparatur cum albedine, habet rationem formæ contrariæ, ſcilicet nigredinis, vt cadit in comparationem: ſic ergo charitas, vt comparatur ad alias virtutes in gradu excedente ſupernaturalitatis, dicitur ſimpliciter ſupernaturalis hoc modo, & aliæ ordinis naturalis, quia & deficiunt ab hac perfectione, & permanent ſimul cum peccato mortali informes, ſicut & virtutes morales, tanquam principia permanentia, quibus homo fidelis diſponatur ad operandum ſuam ſalutem de congruo, & diſpoſitiuè ad gratiam recuperandam.

Supernaturale in ſubſtantia dici ſecundùm quid naturale.

Medium vt opponitur extremo dici cõtrarium.

Applicatur exemplum.

87 Patet hoc ex ſimili doctrina, quam habet *in ſecundo d. 3. q. 9. §. Ad quæſtionem*: vbi dicit poſſe concedi fuiſſe in Angelo ſpeciem repræſentantem diuinam eſſentiam abſtractiuè, concreatam ipſi à Deo, quæ quidem eſſet ſupernaturalis: quia non poſſet eam habere viribus intellectus, aut alicuius per ſe naturalis motiui eius: tamen diceretur naturalis in comparatione principij actus gratuiti, & glorioſi: *Sicut perfectiones*, inquit, *datæ Angelo in ſua creatione, licèt non neceſſariò ſequerentur naturam eius, dicerentur naturales, diſtinguendo contra merè ſupernaturales, ſcilicet gratia, & gloria: ita iſta perfectio data intellectui Angelico, qua eſſentia diuina eſſet ei præſens diſtinctè, licèt abſtractiuè, poteſt dici naturalis, & ad cognitionem naturalem Angeli pertinere: ita quòd quidquid Angelus de Deo virtute huius ſpeciei aliquo modo cognoſcit naturaliter, & aliquo modo non naturaliter: naturaliter inquantùm iſta non eſt principium gratuiti actus, nec glorioſi* (ſupple charitas, aut gratia ſanctificans) *non naturaliter autem inquantùm ad iſtam non poteſt pertinere* (fortè pertingere) *ex naturalibus, neque aliqua actione naturali*, &c.

Reſpectiuè ad diuerſa eſt naturalis, & ſupernaturalis.

88 Ad propoſitum itaque eandem ſupernaturalitatem haberet illa ſpecies, quam habet fides, & ſpes infuſæ, ſiue vt excludant debitum naturæ in ſuo genere, ſiue vt reſpiciant obiectum, aut cauſam ſupernaturalem ſolam: & ſicut illa ſpecies infuſa eſſet Angelo ſimul cum dono creationis: ita habitus fidei, & ſpei dantur homini in regeneratione tanquam principia operandi, cum peccato mortali deperdita gratia, permanentia: quod perinde de dicta ſpecie dicendum eſt, quæ deperdita fuit cum peccato, vt ſupponit ibi Doctor in fine: imò illa ſpecies minùs compareretur cum peccato, quia per primum peccatum Angeli fuit deperdita: ſicut & ſtatus naturalis Beatitudinis, & ſupernaturalis rectitudinis, in quo fuit creatus: ſpes autem, & fides, non ita in nobis, niſi per peccata oppoſita. Sicut ergo dicit illam ſpeciem naturalem, vt comparatur ad charitatem, ſeu gratiam (quæ eadem eſt in re ſecundùm Doctorem) quia deficit à perfectione charitatis, & gratiæ, quæ eſt forma reliquarum: ita hìc appellatione naturalium poſſunt venire ex ſcopo huius quæſtionis fides, ſpes, actus dilectionis, & pœnitentiæ; quia hìc tantùm agit de ſupernaturalitate ex ſcopo quæſiti, qua denotat formationem tam actus, quàm habituum ex charitate, & gratia inhærente, ad quam illa particula *ex naturalibus* intelligitur reſpectiuè, & ſecundùm *quid*: vt comparatur ad ſupernaturalitatem eius, non verò ſimpliciter, vt eſt prima differentia ordinis, & entium ſupernaturalium in genere, à natura, ſeu ab iis, quæ virtute naturæ fieri poſſunt, vt natura diſtinguitur contra gratiam in genere, & primo. Hac etiam ſolutione datâ nihil vrgere poſſunt aduerſarij. Prima ſolutio, & interpretatio eſt ex principiis communibus, & aſſertis Doctoris: hæc autem ſatis congrua eſt ſcopo diſcurſus eius, in quo diſſerit tantùm de habitudine actus ad gratiam ſanctificantem, quæ ſimpliciter gratia dicitur, vt comparatur ad effectum iuſtificationis, remiſſionis peccati; & renouationis interioris hominis, ad quam remotè faciunt reliquæ virtutes tanquam radix, & fundamentum diſpoſitionis requiſitæ, vt etiam docet Trident. *ſeſſ. 6. cap. 8.* quia *neque fides neque opera ipſam iuſtificationis gratiam promerentur*, &c.

Illa ſpecies eſſet in eodem gradu ſupernaturalis, in quo habitus ſpei, & fidei.

Deperdita cũ peccato.

89 Huic modo loquendi conſonat Apoſtolus 1. *ad Corinth. 13.* vbi charitatem ſuperexaltat reliquis donis, ſine qua nihil proſunt, per antonomaſiam appellatur in Scriptura gratia, & iuſtitia, & plenitudo legis tanquam finis eius, & reliquarum virtutum: & opera omnium virtutum ipſi tribuit Apoſtolus: *Charitas patiens eſt, benigna eſt*, &c. *omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet*, &c. nec ſecus ſuperexaltant charitatem Auguſtinus de natura & gratia, c. 42. *Charitas*, inquit, *eſt veriſſima, pleniſſima, perfectiſſimáque iuſtitia.* & *tractat. 5. in 1. Ioan. epiſtolam.* eam ſeparare filios Dei à filiis perditionis

Defenditur modus loquẽdi.

Auguſtin.

in

Gregor. *in Pſalm.* 113. nihil eminentius in ſacra Scriptura inueniri poteſt, quàm charitas. Gregor. *hom.* 27. *in Euangelia* dicit eam eſſe radicem omnium virtutum, & 38. eſſe veſtem nuptialem, &c. in his ergo fundatur modus hic loquendi Doctoris, quo perfectionem ſupernaturalitatis antonomaſticè tribuat charitati, quæ ſecundùm plures gradus eminentiæ, & perfectionis excedit cæteras virtutes: ac proinde diſſerens de diſpoſitione ad ipſam, vt habet genus quoddam meriti ſecundùm *quid*, & ſatisfactionis lege præſcriptæ, vt eſt præuia remiſſione peccati, & charitate, quæ eſt gratia ſanctificans, & vt informis eſt, & comparatur ad ſeipſam vt informata eſt per charitatem, dicit reſpectiuè eſſe *ex naturalibus*: quia nequit attingere perfectionem ſupernaturalem & vltimam, per principia, ex quibus elicitur, donec charitate informetur: non tamen excludit quin ſit actus per principia ſimpliciter ſupernaturalia, imò & ſecundùm ipſius charitatis inclinationem elicitus, aut imperatus, ſed informis, adhuc ſine charitate inhærente, neque adhuc diſcernens peccatorem à iuſto, donec perueniat ad terminum, niſi tantùm in *eſſe* diſpoſitionis præuiæ: eſt ergo ſupernaturalis, vt comparatur ad naturam propriè dictam: non tamen eſt ſupernaturalis in *eſſe* actus formati, donec inſit charitas. Ex dictis manet declaratæ litera Doctoris, quæ præ omnibus aliis paſſibus ſuæ doctrinę maximè impugnatur, propter illam ambiguitatem modi loquendi prima apprehenſione terminorum, & vulgari, occurrentem: deinceps reſumemus textum.

90 *Principalia motiua ex quibus detestatio concipitur.*

Poteſt ex naturalibus cum communi influentia conſiderare peccatum commiſſum, &c. Superiùs dixit peccati deteſtationem poſſe concipi ex omni motiuo virtutis, cui opponitur: hîc autem enumerat principalia motiua, ex quibus concipitur contritio, ſeu diſpoſitio perfecta, quæ extra ſacramentum iuſtificat: non quòd contritio ex aliis motiuis haberi, & concipi non poſſit, vt inſinuat in illa clauſula, *& ſub multis talibus motiuis*, &c. nempe virtutis oppoſitæ peccato commiſſo, gratitudinis, & aliarum virtutum, ex quibus haberi poteſt deteſtatio peccati: enumerat autem explicitè illa motiua ſupernaturalis ordinis, ex quibus perfectiùs ex ratione ipſius motiui conuertitur peccator in Deum, & auertitur à peccato: quia vt plurimùm ita contingit, & in moralibus eorum, quæ frequenter contingunt, potior ratio haberi debet ex Philoſopho 5. *Eth.* 2. Hinc Trident. *ſeſſ.* 6. *cap.* 6. exponit ordinem huius diſpoſitionis procedendo à timore ad ſpē, à ſpe ad dilectionem, à dilectione ad pœnitentiam, & deteſtationem peccati: non quòd aliter contingere non poſſit, & aliquando contingat: ſed quòd ordine generationis procedendo ab imperfecto ad perfectius, ita ſæpiùs contingat. Doctor autem hîc enumerat motiua ſecundùm ordinem perfectionis, non tamen ſecundùm connexionem eorum ad inuicem; ſed prout quodlibet ſeorſim mouere poſſit ad deteſtationem peccati.

Trident. *Progreſſus regularis pœnitentiæ.*

Contritio circumſtantionata.

Secundò, dicit hanc attritionem debere eſſe perfectè circumſtantionatam: quænam autem debeāt eſſe circumſtantiæ, declarabimus poſtea: in caſu autem inaduertentiæ dicit fortè abeſſe poſſe aliquam circumſtantiam, quamuis dubium ſit, an tunc valeat. Trident. num enumerat has circumſtantias *ſeſſ.* 14. *cap.* 4. Addit præterea Doctor non eſſe validam, ſi ſit vitiata aliqua circumſtantia inordinata: quia tum potiùs offendit.

Trident.

Tertiò dicit eam præcedere duratione aliqua temporis remiſſionem peccati, & infuſionem gratiæ: quæ ſunt in inſtanti vltimo completæ attritionis temporariæ, & hoc dicit aliquoties. Tandem reſoluit, ſi in illo inſtanti ponat quis obicem peccati, quid dicendum.

Circa hæc aſſerta Doctoris plures occurrunt controuerſiæ, quas ſuo ordine proponemus. 91

Controuerſia de voce attritionis. Suarez.

Primò de ipſa appellatione *attritionis*, quam Suarez improbat, vt ſumitur pro diſpoſitione iuſtificante extra Sacramentum *diſp.* 4. *ſect.* 7. ex ea ratione, qua putat talem actum ſemper eſſe formatum, ideóque reprehendit Doctorem, quà dicit actum illum eſſe informem: ſed immeritò, quia communis illa acceptio eſt: hîc enim non agitur de contritione, vt diſtinguatur ab attritione imperfecta (quæ etiam attritio appellatur à Tridentino) ſed agitur de ipſa, vt eſt diſpoſitio præuia ad iuſtificationem; & quà eſt informis, & diſtinguitur à ſeipſa, quà informata eſt: *ſuprà* autem probauimus eam non elici ab habitu charitatis, ſed præſupponi ad ipſum per modum diſpoſitionis, & meriti de congruo. Vnde Trident *ſeſſ.* 6. *cap.* 6. docet hanc diſpoſitionem eſſe præuiam ad iuſtificationem, & cap. 7. *hanc autem*, inquit, *diſpoſitionem, ſeu præparationem iuſtificatio ipſa conſequitur*, &c. ergo vt prior eſt iuſtificatione, eſt informis: quod & concedunt Doctores *ſuprà* citati pro concluſione Doctoris: quin etiam omnes concedunt aliquo modo diſpoſitionem eſſe prius natura iuſtificatione, quod & idem ipſe fatetur in hac ipſa ſectione; in ſequentibus negans eam ab habitu charitatis elici. Quid ergo appellari debet vt prior eſt ſua formatione? non contritio, per ipſum: quia pro illo priori non eſt formata: ergo attritio ſecundùm hunc modum diſtinguendi actum informem, & formatum. Patet conſequentia, quia omnis dolor, ſeu actus pœnitentiæ, qua eſt deteſtatio peccati, vel eſt contritio, vel attritio: in illo autem priori datur hic actus in *eſſe* productus à ſuis per ſe cauſis, & prioribus, ex quibus operatur voluntas ſe diſponens, & deteſtans peccatum, quarum nulla eſt gratia quæ conſequitur: ergo erit appellanda attritio ſicut reuera talis eſt, ad differentiam ſuipſius, vt recipit appellationem, & effectum formationis à gratia ſubſequente.

Vocis acceptio.

Trident.

Suſtinetur illa acceptio.

Contritio non de ſolo actu formato dicitur. Trident.

Secundò, falſum eſt ſtylo Conciliorum, aut Patrum contritionem ſolùm dici actum informatum, vt patet ex Tridentino *ſeſſ.* 14. *cap.* 4. definit enim primò contritionem vt communis eſt ad perfectam, & imperfectam, mox in hæc diuidens contritionem tanquam in membra, dicens *infrà* aliquando contingere eſſe charitate perfectam, & poſtea ſubdit: *contritio*, inquit, *imperfecta, quæ & attritio dicitur*: ergo contritio non ſolùm comprehendit vnam, ſed & alteram. Ex hoc ſoluitur fundamentum oppoſitæ ſententiæ, quod falſum eſt.

92 *2 Controuerſia de duratione contritionis.*

Circa ſecundum de duratione actus explicabo primùm ſententiam Doctoris malè intellectam ab aliis. Actus ille contritionis, ſiue attritionis poteſt conſiderari dupliciter, in *eſſe* naturæ, ſcilicet, & in *eſſe* moris: in *eſſe* naturæ eſt ipſe actus quoad ſubſtantiam, vt procedit à principiis elicitiuis; in *eſſe* moris eſt idem ipſe actus, vt

Duplex eius acceptio.

circumſtantionatus perfectè debitis circumſtantiis, quæ ſunt finis, intentio, & vltra has requirit alias, quas exponit Tridentinum *ſeſſ. 6. cap. 14. ſeſſ. 14. cap. 4.* nempe fiduciam diuinæ miſericordiæ, propoſitum emendationis, & votum Sacramenti, de quo *infrà* dicit, quòd reconciliatio à peccato ipſi contritioni ſine voto Sacramenti, quod in ipſa includitur, nullo modo ſit adſcribendum. De his circumſtantiis agit Doctor *infrà quæſtione 4. in fine*, & de voto Sacramenti explicato *d. 17. quæſt. 1. §. ad argumenta, reſponſione ad authoritatem Auguſtini*, & *Caſſiodori* : dicit autem Doctor, quòd actum illum in *eſſe* naturæ, & moris circumſtantionatum in eodem inſtanti ſequitur gratia. *Et ſi manet*, inquit, *idem motus contra peccatum in* eſſe *naturæ, & moris, qui priùs, idem motus, qui priùs fuit attritio, in illo inſtanti fit contritio : quia in illo inſtanti fit concomitans gratia, & ita formatus*, &c.

Circumſtantiæ requiſitæ. Trident.

Actum in inſtanti formari.

93

Deinde ſubdiſtinguit tria inſtantia naturæ in eodem inſtanti temporis. Primum quo actus in *eſſe* naturæ, & moris eſt completus. Secundum, in quo infunditur charitas. Tertium, in quo actus eſt formatus ; quia ſecundùm ordinem dependentiæ, & ſuppoſitionis prior eſt in *eſſe* completo diſpoſitionis & quaſi cauſa acceptata per modum meriti de congruo, quàm ſequatur gratia ad ipſum : & ſic conſideratur primum inſtans. Deinde priùs infunditur gratia per modum effectus, inquantùm concipitur priùs poni in *eſſe*, quàm concipiatur per modum cauſæ dare effectum, quia priùs eſt in omni forma ſecundùm prioritatem naturæ, *eſſe*, quàm *cauſatio* ; & ſic habetur ſecundum inſtans. Tertium autem, inſtans naturæ habetur, vt comparatur charitas inexiſtens ad actum attritionis, per modum informantis ad informatum ; vt hic loquimur de informatione.

Ordo naturæ in eodem inſtanti temporis.

Triplex inſtãs naturæ.

Vera ſententia Doctorũ.

Hæc tria ſigna naturæ habentur in eodem inſtanti temporis ex Doctoris ſententia : ſupponit ergo perfectum actum contritionis in *eſſe* naturæ, & moris eſſe ſimul cum gratia, & non interuenire aliquam durationem inter actum ſic perfectum, & gratiæ infuſionem, vt ei quidam imponunt perperam : & in fine huius §. habet eandem doctrinam.

94

Quòd autem verbis intermediis diſcurrat in caſu, quo deſineret attritio antequam infunderetur gratia in inſtanti, eſt ex opinione aliorum, qui ita fieri poſſe exiſtimant. Vt Richardus *diſt. 17. art. 1. quæſt. 3.* vbi dicit de hac attritione informi, quamuis poſſibile ſit eam informari, nempe ſi manet : tamen non eſſe neceſſarium eam manere, ſed deſinere poſſe, priuſquam Deus infundat gratiam, vt ſi voluntas diuertat ſe ad aliquem alium actum, qui non ſit contritio formaliter : & tunc non informatur ; quia non eſt adueniente gratia. Dato hoc caſu, dicit Doctor talem etiam iuſtificari ; quia non eſt maior ratio de eo, qui habet actum pro inſtanti infuſionis, quàm de eo qui etiam habuit actum, qui non permanet tunc : quia in eo præceſſit meritum de congruo, quod nequit ſeparari à gratia ſimpliciter, quin ei concedatur ex pacto & promiſſione Dei, liberali licèt ; quæ ratio eſt efficax.

Sententia Richardi.

Proponitur caſus.

Deſinẽte etiã actu infundi gratiam.

Sed obiicit poſtea : quid fieret ſi ponat obicem. Reſpondet in eo caſu, quo poneret obicem, non recepturam gratiam, quod etiam verum eſt ex ſuppoſitione quòd actus non continuatur vſque ad inſtans infuſionis gratiæ, per hoc, quòd voluntas poſſit habere alium actum : quia nulla neceſſitate ille eſt bonus : poteſt ergo eſſe peccatum, & ſic impedire infuſionem gratiæ. In hoc etiam impugnat Richardum ibidem, qui dicit quòd neceſſitate ſuppoſitionis actus in tempore, Deus dat gratiam : ſupponit ergo quòd non poſſit poni obex, quantumuis actus ipſe ceſſet, per alium ſuperuenientem ante inſtans infuſionis gratiæ.

Quid ſi ponat obicem.

Subdit proinde Doctor quòd prima via rationabilior ſit, quàm ipſe primùm declarauit, nempe quòd eodem inſtanti, quo actus eſt completus in *eſſe* naturæ, & moris, infundatur gratia : ideóque eam ſequentibus verbis tenet : reſpondens ad argumentum quod *ſuprà* contra eam obiecit, ad quod primum reſpondit ſecundùm ſententiam Richardi, & poſtea impugnans eandem ſententiam, ex eo potiſſimùm, quòd poſſet ſeparari gratia à contritione perfecta, quia nempe poteſt poni obex, quod eſt inconueniens, & contra veritatem : *& ideò*, inquit, *prima via videtur rationabilior*, &c. & reſpondet ad argumentam contra illam factum.

95

Sententia communis præfertur à Doctore.

Argumẽtum oppoſitum.

Argumentum autem eſt tale : ſi actus ille ſit contritio in tertio ſigno naturæ : ergo per contritionem, inquit, non deletur peccatum : quia actus non eſt contritio ante tertium ſignum : peccatum autem deletur in ſecundo naturæ, in quo infunditur gratia. Ad hoc argumentum reſpondet his verbis : *Et cùm arguitur*, inquit, *contritio, vt contritio ſequitur deletionem peccati. Reſpondeo, actus, qui eſt contritio in eodem inſtanti temporis, præcedit naturæ deletionem : licèt vt contritio, hoc eſt, vt formatus ſequatur deletionem ordine naturæ, & ſic debet concedi in ſenſu diuiſionis, quòd per actum, qui eſt contritio, deletur peccatum, vt per diſpoſitionem omnino proximam : nec eſt inconueniens, imò conueniens diſpoſitionem proximam ſimul eſſe cum forma ad quam diſponit*, &c.

Soluitur.

Diſpoſitio proxima eſt ſimul cũ forma.

96

Summarium doctrina.

Vt ergo tollatur omnis tergiuerſatio, & vmbra, ſubiicio per diuerſa dicta argumentum litteræ, & proceſſum Doctoris. Primò, dicit diſpoſitionem ad gratiam eſſe actum in *eſſe* naturæ, & moris perfectum, completum quoad circumſtantias, niſi in caſu inaduertentiæ aliqua abſit per emiſſionem, ſupple inculpabilem.

Secundò, dicit hanc diſpoſitionem fieri in tempore.

Tertiò, dicit pro eodem inſtanti, quo actus eſt in *eſſe* naturæ, & moris completus, infundi gratiam.

Quartò, dicit in eodem inſtanti conſiderari tria ſigna naturæ. Primum, actus in vtroque *eſſe* completi. Secundum eſt infuſionis gratiæ. Tertium eſt informationis actus.

Quintò, contra vltimò dictum obiicit, nempe ſequi peccatum non deleri per contritionem.

Sexto loco reſpondet ex ſententia Richardi, & confirmat eius ſolutionem, dato quòd actus præcederet tempore per digreſſionem ad alium, inſtans infuſionis gratiæ, nihilominus eſſe efficacem, & gratiam infundendam.

Septimò, obiicit contra illum modum præceſſionis actus in tempore, ſequi poſſe poni obicem peccati : ac proinde inconueniens ; nempe contritionem perfectam non iuſtificare ſemper, aut neceſſariò : & reiicit reſponſionem, quam inſinuat Richardus, nempe non poſſe poni talem obicem.

Octauò,

Octauò, propter hoc inconueniens reiicit illum modum dicendi, & sequitur conclusionem in tertio dicto positam.

Nonò tandem, & vltimò respondet secundùm dictam conclusionem ad obiectionem *suprà* præmissam: ex quibus manifestè constat eum nunquam docuisse contritionem perfectam in *esse* moris, & naturæ præcedere tempore aliquo secundùm quod continuatur in *esse* completæ contritionis, infusionem gratiæ: proinde in vanum laborant, qui in hoc eum impugnant. Ad probationem itaque conclusionis Doctoris,

Quæritur vtrùm ad contritionem requiratur aliqua intensio & duratio?

97 *Sententia negans.* PArtem negatiuam communiter docent moderni discipuli D. Thomæ. Sotus *in quarto dist.* 17. *quæst.* 2. *art.* 4. ante eum Gabriel *in hac dist. quæst.* 1. *art.* 2. *conclusione* 5. Nauar. *in Manuali cap.* 1. *num.* 9. & 35. Vega *in Trident. lib.* 13. *cap.* 24. & 25. Suarez *disp.* 4. *sect.* 4.

Prima conclusio. *Prima Conclusio.* Requiritur aliqua intensio in attritione perfecta, seu contritione. hanc non docet hîc Doctor in terminis: sed intelligi debet inter cæteras circumstantias, quas dicit requiri ad *esse* morale huius actus. Eam insinuat *hîc quæst.* 4. *in fine*, & *dist.* 17. *quæst.* 2. & sequitur ex iis quæ docet *in* 3. *dist.* 27. *art.* 3. & *dist.* 29. *quæst.* 1. 2. & 3. Alens. 4. *part. quæst.* 17. *in* 1. *art.* 3. D. Bonauent. *hîc d.* 16. *art.* 2. *quæst.* 1. Richardus *dist.* 17. *art.* 1. *quæst.* 5. Durandus *quæst.* 4. Adrianus *in* 4. *quæst.* 2. *art.* 7. *quæst.* 3. vbi dicit aliquem dolorem esse quandoque adeò remissum, vt non sufficiat ad contritionem. quod explicat Suarez de intensione obiectiua, seu appretiatiua: sed hæc interpretatio est impropria, quia intensio, & remissio determinant gradum, & circumstantiam actus: non verò speciem, maximè in moralibus; quia penes hanc attenditur substantia & bonitas ex genere, seu obiecto.

Requiri intensionem.

Prima ratio. Probatur conclusio ex illo Ioëlis 2. *Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & planctu, & scindite corda vestra, & non vestimenta vestra*, &c. quæ est eadem forma loquendi, cum ea, qua exprimitur intensio charitatis diuinæ debita ex forma primi præcepti: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, &c. Scriptura ergo exigit vehementem conatum animi ad detestandum peccatum. Psalm. 50. *Asperges me*, &c. *amplius laua me*, &c. Ieremiæ secundo. *Luctum vnigeniti fac tibi planctum amarum*, &c. vbi glossa: *docet pœnitentem quid facere debeat*, &c. & alia: *nihil dolentius morte vnigeniti*, &c. Multa similia habentur ex Scriptura, vbi vehementia doloris intelligitur, & adhibere deberi conatum voluntatis respectiuè ad intensionem actus.

Ex forma loquendi legis.

98 *Ratio ex Patribus. Augustin.* Secundò, eundem conatum exigunt Patres. Aug. *Epistola ad* 54. *ad Macedonium*, & habetur *dist.* 3. *de pœnitentia cap.* 33. docet modum pœnitendi contemnere blandimenta: *Si me*, inquit, *pœnitendo amplius, quàm antea excruciauero, si miserabilius ingemuero, si fleuero vberius, si charitate, quæ operit multitudinem peccatorum, flagrauero ardentius*, &c. quæ exprimunt maiorem conatum voluntatis pœnitentis, quem supponit necessarium idem Sanctus, vt relapsi sperent veniam à Deo, quibus Ecclesia pœnitentiam non concedit, ad aliorum terrorem, & disciplinam. Item lib. 1. de pœnitentia cap. 2. *Qui exaggerauit culpam, exaggeret etiam pœnitentiam, maiora enim crimina maioribus abluuntur fletibus*, &c. habetur *dist.* 1. *de pœnitentia cap.* 78. Item, *hom. de pœnitentia*, & habetur *in eadem dist. cap.* 85. *Doloris mensura potiùs quàm temporis, in actione pœnitentiæ consideranda est.* Simile Hieron. *ibidem cap.* 86. *mensuram*, &c. Hieron.

Ambrosius ad virginem lapsam: *Cor*, inquit, *sit tanquam cera liquescens, & totum corpus maceret*, &c. Author de vera & falsa pœnitentia cap. 13. *Omnes fructus suæ pœnitentiæ paruos habent, nunquam credat sufficere, semper doleat, semper coram Domino, ante quem peccauit, erubescat, dolorem cum vita finiat*, &c. *Liber de vera & falsa pœnitentia.*

99 Ad hæc omnia respondetur intelligenda esse de dolore appretiatiuo, & non intenso. Contrà, hæc distinctio non habet locum: quia prædicta non possunt intelligi de solo appretiatiuo, neque distinctio habet fundamentum aliquod ex Scriptura, aut Patribus. Deinde, dolor magnus secundùm intensionem infert effectum remissionis perfectiorem, vt patet ex dictis, & ex Tridentino *sess.* 6 *cap.* 7. vbi dicit iustitiam infundi nobis, secundùm mensuram dispositionis, & conuersionis à peccato. & sess. 14. cap. 2. in fine. *Per Baptismum*, inquit, *Christum induentes noua prorsus in illo efficimur creatura; plenam, & integram peccatorum omnium remissionem consequentes: ad quam tamen nouitatem, & integritatem, per Sacramentum pœnitentiæ, sine magnis fletibus, & laboribus, diuina id exigente iustitia, peruenire nequaquam possumus: vt meritò pœnitentia laboriosus quidam Baptismus à sanctis Patribus dictus fuerit*, &c. vbi Concilium ex mente Patrum intensionem doloris requiri interpretatur, & docet: quantum ergo illa distinctio facilitat pœnitentiam, in tantum eneruat solicitudinem peccatorum, quod non videtur adeò congruum modo loquendi Patrum, & Scripturæ: vnde meritò Alensis: *Qui non doleret*, inquit, *magis de peccato, quàm de amissione vnius oboli, non censeretur contritus, aut dispositus ad veniam*, &c. Trident. Alens.

Confirmari etiam potest ex canonibus pœnitentialibus, in quibus satisfactio grauior pro peccatis præscribitur, & pœna: proportio autem debet esse inter pœnam interiorem, & exteriorem, secundùm medium iustitiæ, ex quo vtraque præscribitur: ergo etiam pœnæ interioris perfectio requisita debet attendi penes intensionem doloris, & detestationis peccati, ita vt non quicumque eius gradus, quantumlibet habeat perfectionem ex obiecto, sufficiat. *Proportio debita inter exteriorem & interiorē pœnitentiam.*

100 Vt ergo à fundamento ipsius distinctionis procedamus, in eo consistit, quòd quis præferat Deum in amore cuicumque amabili, in quo consistit appretiatio, & amor appretiatiuus sit firmior, & constantior; hinc etiam applicatur ad detestationem peccati, quòd magis velim peccatum abesse, quàm quodcumque aliud malum, & potiùs quis sit paratus sufferre quodcunque genus mali, quàm Deum offendere peccato lethali. In his consentimus, nec est dubium id requiri: sed controuersia est an possit saluari talis appretiatio in voluntate sine intensione actus: *Quid sit appretiatio.*

actus: nam ſaluari in æſtimatione, aut iudicio intellectus fidelis, ex regulis fidei iudicantis, non eſt dubium, nempe Deum præferendum eſſe omni bono, & fugiendum eſſe peccatum ſuper omne malum: hoc autem non ſufficit in voluntate, niſi amando ita electiuè adhærendo Deo & fugiendo peccatum appretietur: quod ſine intenſione actus non contingere probo.

101 *Deteſtatio peccati debet eſſe efficax.*

Tertiò, arguendo ad concluſionem. Actus deteſtandi peccatum neceſſarius ad iuſtificationem extra Sacramentum debet eſſe efficax ſecundùm omnes: & ex Tridentino *ſeſſ.14. cap.4.* quia debet includere propoſitum efficax fugiendi tam peccatum, quàm etiam cauſas proximas eius: aliàs non eſſet vera conuerſio ad Deum, & requiſita. Item, votum ſuſcipiendi Sacramentum, & præſtandi reliqua: ergo non ſufficit diſplicentia ſimplex ad hunc effectum, ſicut neque complacentia ſimplex Dei ad implendum præceptum dilectionis, ſine ordine ad media, quibus acquiritur finis: quia *qui diligit me, ſermones meos ſeruat*, &c. Sed diſplicentia ſimplex peccati habet bonitatem eandem in ſpecie ex obiecto, quam habet voluntas efficax: ergo ad formandam voluntatem, ſeu diſplicentiam de peccato efficacem, quà eſt offenſa Dei, non ſufficit ſola bonitas ex obiecto. Probatur ſubſumptum, quia voluntas ſimplex eſt dilectio Dei propter ſe, & diſplicentia peccati propter Deum offenſum: idem ipſum eſt obiectum ſub eadem formali ratione diſplicentiæ efficacis: quia ordo ad media non eſt differentia formalis, ſed materialis: & obiectum vt attingitur ſub eadem ratione formali non eſt natum communicare voluntati diuerſam in ſpecie bonitatem, niſi mutatur ſaltem modus proponendi: cum eadem ergo bonitate formali ſecundùm ſpeciem, ſtat vnum actum non eſſe ſufficientem, alium verò ſufficientem: ergo appretiationem, & firmitatem non habet deteſtatio efficax peccati ſupra ſimplicem complacentiam, ex ratione ſpecifica bonitatis: ergo ſolùm ex ratione indiuiduali: ſed nulla ratio indiuidualis actus poteſt tribuere illam firmitatem, & appretiationem, ſeu inhæſionem firmam potentiæ, præter ſolam intenſionem actus: ergo ab intenſione habet hunc effectum, & non ex ratione ſpecifica. Probatur ſubſumptum: quia non habet à continuatione, ſeu duratione actus: quia perinde poteſt durare ſimplex diſplicentia ex libertate voluntatis: non habet ab alio: quia nihil aliud eſt ratio tendendi in obiectum voluntati præter ſolam ſubſtantiam, & intenſionem actus, quæ integrat ſubſtantiam eius; ergo nihil aliud firmat voluntatem, quantùm ad illam adhæſionem proximè, & in exercitio, quàm ipſa intenſio actus.

Simplex voluntas & efficax non differunt obiecto.

Differunt intenſione.

Ex intenſione eſt appretiatio.

Sicut enim motiuum extrinſecum, quod fortiùs mouet potentiam, fortiùs etiam ſubigit potentiam, in eo quod fortiùs & intenſiùs moueat: ita etiam ipſe actus intenſior reſpectiuè ad actum remiſſum, perfectiùs determinat potentiam ad obiectum formaliter, quàm actus remiſſus: & conſequenter differentia hæc firmitatis, ſeu maioris adhæſionis fundatur in eius perfectione intenſiua, & non ſpecifica, quod eſt intentum.

102 *Quarta ratio.*

Quartò probatur concluſio: amor Dei, & diſplicentia peccati ex ratione ſua ſpecifica tam obiecti, quàm ſupernaturalitatis, non ſunt nata ex his perfectionibus præcisè dare illam ſtabilitatem operandi, aut appretiationem, quam in conſtanti adhæſione obiecti ſtatuunt aduerſarij: quia nequeunt vincere cupiditatem, aut tollere omnia repugnantia operi: aliàs in quocumque gradu ſic poſſint vincere cupiditatem, & retrahere voluntatem à malo, vincere tentationes, & determinare voluntatem in effectu ad legis impletionem: quod eſt falſum, quia neque in gradu remiſſo poſſunt vincere cupiditatem maiorem, & infirmitatem voluntatis, aut ipſam ſtatuere: ergo hoc ipſis competit ex gradu perfectionis intenſiuæ, & non aliunde.

Victoria cupiditatis ex intenſione amoris, non ex ſpeciei.

Tota hæc diſtinctio volũtatis remiſſæ, & intẽſæ eſt Auguſtini, qui vbique reducit fundamentum efficaciæ ad intenſionem actus, & non ad ſpeciem, & intra eandem ſpeciem charitatis admittit voluntatem remiſſam, & intenſam, quarum hæc eſt efficax, & principium operis, illa autem nequaquam: igitur *de gratia & libero arbitrio, cap.17.* ſtatuit differentiam inter operantem, & non operantem bonum ex præmiſſa differentia voluntatis remiſſæ, & intenſæ. Auguſt.

103 *Differentia inter volũtatem bonam, remiſſam, & intenſam.*

Qui ergo vult, inquit, *facere Dei mandatum, & non poteſt, iam quidem habet voluntatem bonam, ſed adhuc paruam & inualidam: poterit autem cùm magnam habuerit, & robuſtam: quando enim martyres magna illa mandata fecerunt, magna charitate fecerunt: de qua charitate ipſe Dominus: maiorem charitatem nemo habet*, &c. Et infrà: *ipſam charitatem Apoſtolus Petrus non habuit, quando timore Dominum ter negauit* (loquitur de magna & intenſa, vt infrà patet.) *Timor enim non eſt in charitate: ſicut ait Ioannes Euangeliſta in epiſtola ſua; ſed perfecta charitas foras mittit timorem: & tamen quamuis parua, & imperfecta non deerat, quando dicebat Domino: Animam meam pro te ponam: putabat enim ſe poſſe, quod ſe velle ſentiebat: & quis iſtam, etſi paruam, dare cœperat charitatem, niſi ille, qui præparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit? quoniam ipſe vt velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens*, &c.

Hìc Auguſtinus loquitur de charitate in actu, id eſt, actuali, & etiam ſupernaturali, qui diſtinguit voluntatem bonam, & donatam à Deo in paruam, & magnam; paruam appellat, quia eſt inefficax ad ſuperandas tentationes, & difficultatem operis, omniaque retrahentia ab opere, ideóque fuit remiſſa & parua in Petro, quia non expulit foras timorem, ſicut fuit magna illa charitas, & amor martyrum. Agit etiam de voluntate operis perficiendi hinc, inde: *putabat enim*, inquit, ſupple, Petrus, *ſe poſſe, quod ſe velle ſentiebat*, &c. Fuit ergo in eo voluntas amans ſupernaturaliter: quamuis non habuerit illam firmitatem, & conſtantiam adhærendi Deo, quam habuit voluntas & charitas Martyrum, quæ ſolo gradu intenſionis differebat à voluntate Petri, quæ affectu ferebatur ad ſubeundam mortem pro Chriſto.

104 *Confirmatio.*

Confirmatur, quia non ſolùm reſpectiuè ad diuerſos actus inducit Auguſtinus hanc comparationem magnæ & paruæ voluntatis; ſed in ordine ad eundem actum ex verbis præmiſſis. *Et quis*, inquit, *iſtam, & ſi paruam, dare cœperat charitatem, niſi ille, qui præparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit, quoniam ipſe, vt velimus, operatur incipiens, qui volentibus*

cooperatur

cooperatur perficiens, &c. Hæc inceptio, & perfectio eſt reſpectu eiuſdem actus, & non aliter quàm ſecundùm gradum remiſſum, & intenſum; quia in gradu remiſſo nequit effectu ſuperare impedimenta repugnantia, quæ ſuperat in gradu intenſo, per quem roboratur aduersùs cupiditatem, & dolorem detrectantem opus: ſicut enim contrarium aliud contrarium ſuperat non ex ratione ſpecifica, quia in hoc ſunt æqualia, & par vtrinque oppoſitio; ſed ſecundùm exceſſum in gradu intenſionis, quo vnum alio præſtat: ita etiam contingit in contrariis actibus, & motiuis voluntatis, vt vna cupiditas ſuperet aliam, & minorem vincat maior, ex Auguſtino *lib. 4. contra Iulianum*; cupiditas etiam maior & vehemens vincat affectum boni in voluntate, quæ non trahitur niſi amore, aut delectatione, vt idem habet *lib. 1. ad Simplicianum q. 2. lib. 2. de peccatorum meritis & remiſſ. cap. 7. & 19. de ſpiritu, & littera cap. 2.* & aliàs ſæpè: ſic amor inordinatus & vehemens creaturæ vincit amorem Dei, repugnantia operibus pœnitentiæ, & delectatio vehemens de peccato vincit pœnitentiæ affectum; non ex alio capite, niſi quia vnus amor, vel delectatio in gradu intenſionis ſuperet alterum, quod fuſiùs ex profeſſo probatum eſt in materia de actibus humanis circa diſtinctionem amoris ſimplicis, & inefficacis, reſpectu eiuſdem obiecti, declarando radicem efficaciæ in ipſo actu intenſo, qua determinat voluntatem in opus: remittendo ergo hanc quæſtionem in illum locum, ſubiungam ex Auguſtino alteram confirmationem huius.

105 *2. Confirm.* *Datur ordo & cauſa operãdi ex parte voluntatis.* *Cauſa mouens.* *Exceſſus in actu intenſo eſt cauſa operis.* Confirmatur ſecundò ex eodem Auguſtino: quamuis voluntas non neceſſitate, ſed libertate operetur: datur tamen ordo & cauſa, vnde operetur vnum potiùs quàm aliud, præter ſolam voluntatem: verbi gratiâ, cupiditas ad malum, excitatio, & gratia Dei ad bonum: quod patet ex decretis contra Pelagianos: vnde idem Sanctus lib. 2. ad Simplicianum: *Reſtat ergo*, inquit, *vt voluntates eligantur: ſed voluntas ipſa, niſi aliquid occurrat, quod deleclet, atque inuitet animum, moueri nullo modo poteſt*, &c. Quomodo autem moueatur, docet locis præfatis, eſſe in exceſſu actus ad actum non ſecundùm ſpeciem: quia ſic affectus bonus ſemper vinceret, & moueret voluntatem: ſed ſecundùm exceſſum in gradu intenſionis: vnde lib. de Spiritu & littera cap. 29. *Sed timentibus*, inquit, *pœnam, abſonditur gratia, ſub quo timore anima laborans quando concupiſcentiam malam non vicerit, nec timor ille quaſi cuſtos ſeuerus abſceſſerit, per fidem confugiat ad miſericordiam, vt det quod iubet, atque inſpirata gratia ſuauitate per Spiritum ſanctum, faciat plus delectare, quod præcipit, quàm delectat quod impedit*, &c. vbi victoriam gratiæ, & bonæ voluntatis ſuprà concupiſcentiam ſtatuit, in maiori delectatione, ſeu amore præcepti, quàm ſit amor retrahens ad concupiſcibile: hic autem exceſſus nequit concipi vt radix efficaciæ, quantùm ad effectum operis, niſi in illa intenſione.

106 *Conatus voluntatis infert exceſſum.* Item cap. 35. *Ecce*, inquit, *quemadmodum ſine exemplo eſt in hominibus perfecta iuſtitia, & tamen impoſſibilis non eſt: fieret enim, ſi tanta voluntas adhiberetur, quanta ſufficit tanta rei*, &c. Quibus verbis docet conatum voluntatis maiorem neceſſarium eſſe, ad quem ſequitur maior etiam intenſio, & perfectio effectus, ad quem tantùm ordinatur. Quomodo autem habeatur tantus & ſufficiens conatus voluntatis, ſubiicit: *Eſſet autem*, inquit, *tanta* (ſupple voluntas) *ſi & nihil eorum, quæ pertinent ad iuſtitiam, nos lateret, & ea ſic delectarent animum, vt quid aliud ſiue delectatio, ſiue dolor impedit, delectatio illa ſuperaret*, &c. Ex quibus patet radicem efficaciæ & firmitatis, ſeu appretiationis reduci vbique ab Auguſtino, ad exceſſum intenſionis in actu, quæ eſt ſententia noſtri Doctoris, non autem ad ſpeciem actus. Ex quibus euacuatur diſtinctio illa, in qua magis ſe fundant opponentes. Vnde currit argumentum primo loco factum, & ſubſequentia: nam omnes concedunt amorem Dei ſuper omnia, & deteſtationem peccati ſuper omnia eſſe neceſſaria, neque aliter conſiſteret forma præcepti vtriuſque: dato ergo quòd ille conatus voluntatis, & exceſſus actus, fundetur in eius intentione, non verò in ſpecie actus, ſequitur propoſitum.

107 *Quinta ratio.* *Ex forma præcepti.* Quintò ad idem ex forma præcepti: quia illa verba *ex toto corde*, & ſimilia, denotant materiam præcepti quantùm ad modum dilectionis, & etiam deteſtationis, vt patet ex tanta exaggeratione; deinde ex præcepto diligendi proximum ſicut teipſum; non verò ſuper omnia, neque ex toto corde, ſicut debet diligi Deus. Sed nequit referri præceptum quoad modum actus & conatum, ad ſolam ſpeciem actus: ergo ad aliquam eius qualitatem. Minor patet: quia ſpecies actus habetur ex illis verbis, *Diliges Dominum Deum tuum*, reliqua ſuperfluerent, niſi determinarent aliquam circumſtantiam, & modũ diligendi, qui nequit eſſe ſpecies actus ex motiuo, & obiecto, hoc eſt, perfectio ſpecifica ex obiecto: quia illa perfectio, ſeu exceſſus ſupra alios talis perfectionis, nequit eſſe materia præcepti diuerſi ab eo, quod eſt de ipſo actu ſecundùm ſubſtantiam: quia non eſt in poteſtate voluntatis aliter, quàm ipſe actus; cùm impoſſibile ſit voluntatem diligere amore charitatis, niſi ſecundùm ſpeciem, & motiuum charitatis etiam de potentia abſoluta: omnes autem concedunt illis verbis determinari aliquid vltra ſubſtantiam actus, vt amor ſit ſuper omnia: ergo non erit ſubſtantia actus, ſed qualitas eius, afficiens ipſum actum per modum circumſtantiæ: ſed, vt *ſuprà* tactum eſt, nequit eſſe alia circumſtantia nota in moralibus, præter ſolam intenſionem: quia non eſt finis extrinſecus, cùm Deus nequit amari propter ſe, & propter aliud, eodem actu: amatur autem propter ſe per charitatem, quæ nequit tranſcendere rationem ſui obiecti primi, qui eſt Deus, propter ſe, & bonitatem propriam diligibilis, & non propter bonitatem participatam à fine extrinſeco: non eſt perſona; quia præceptum eſt commune, & adimpletur à qualibet creatura rationali, ſeu adimpleri debet, ſiue ſit in gratia, ſiue non: & voluntate antecedente ex qua eſt lex, perinde ordinatur ad finem: non eſt tempus, neque locus, & ſic de reliquis, excepta ſola illa, quæ dicitur *quomodo*, denotat modum intrinſecum actionis, ſeu eius intenſionem.

Præceptum charitatis prater ſubſtantiã actus, extẽditur ad intenſionem. *Non poteſt forma præcepti ad alias circũſtantias extendi.*

Si dicatur præcipi actum efficacem, vt diſtinguitur à voluntate ſimplici, non ſolùm numero, ſed etiam ſpecie; iam impugnatum eſt ſatis ex dictis, & hac ratione impugnatur: actus efficax charitatis ille eſt, qui ordinat media in finem, & ordinat

108 *Non præcipi actum charitatis vt extenditur ad media, ſeu ad alias virtutes.*

ordinat media virtutum ad Deum ex fine charitatis : verbi gratiâ, diligere proximum propter Deum, vel obſeruare præceptum temperantiæ propter Deum : ſed ſi quis obſeruat præceptum temperantiæ ex motiuo intrinſeco temperantiæ, non eſt tranſgreſſor : ergo non tenetur illud obſeruare ex motiuo charitatis. Probatur conſequentia, quia nullius virtutis præceptum, per ſe loquendo, obligat extra proprium motiuum, vt dixi, per ſe loquendo ; quamuis aliquando per accidens : ergo præceptum charitatis diuinæ tantùm obligat ad actum, vt ſiſtit in Deo. Vnde perfecti contemplatiui, qui adhærent Deo amore, vt dicunt, vnitiuo, non reſpiciendo creaturas, perfectè adimplent præceptum, quod reſpicit primò actum, vt ſiſtit in ſuo motiuo intrinſeco, ſicut in præceptis aliarum virtutum apparet, loquendo ſecundùm proſecutionem, de ſolo affirmatiuo : ergo nequit actus efficax, quà efficax eſt, eſſe illud quod importatur per modum determinatum præcepti, ſed intenſio. Intelligo actum efficacem vt diſtinguitur ab intenſione, quamuis in hac talis efficacia fundatur, & extenditur ad media per electionem, vt ad alias virtutes, ipſas ordinando ad finem ; quæ extenſio per accidens tantùm & materialiter comprehenditur hîc, & nunc ſub præcepto ad cõſeruandam, aut inducendam charitatem. Si vlteriùs dicas appretiationem actus præcipi : velim ſcire in quo fundetur illa qualitas actus, & ad quam circumſtantiam reduci poſſit ; vel qualem differentiam addat : vnde & hæc reſponſio ex Auguſtino impugnatur *ſuprà*.

109 *Idem gradus eſt fugæ, qui & proſecutionis ex eodem motiuo.*

Ex hoc patet ſimili forma actum pœnitentiæ, quà deteſtatio ex Dei offenſa, & propter ipſum fuga peccati, debere eſſe intenſiuè ſuper omnia: tum quia ita explicatur in Scriptura : tum quia perfectè determinatur voluntas ex amore ad fugam peccati in eodem gradu, quo amat : ſtante enim voluntate efficaci, nequit remiſſiùs agere voluntas, quàm determinatur per ipſam, quamdiu ineſt ; & quantùm accedit, vel adhæret extremo vni, tantumdem, & ſimili conatu recedit ab altero : quantùm ergo voluntas determinatur ad amandum Deum, tantum etiam determinatur ad odium peccati.

Confirm.

Confirmatur ex inclinatione tam potentiæ, quàm habitus : quia potentia in nihil intenſiùs inclinatur, quàm in ſuum finem, & habitus ad nihil intenſiùs inclinat, quàm ad ſuum motiuum intrinſecum. Item, ordo charitatis idem exigit : ergo inordinatè amaret voluntas aliquid intenſiùs, quàm ſuum finem. Probatur conſequentia, hoc præceptum intelligi debet ſecundùm naturam finis, & motiui, ſecundùm inclinationem potentiæ, & habitus : ſed hæc magis ſunt ad Deum, quàm ad alia, & magis contra peccatum, quàm contra alia quæcumque mala. Regula etiam operandi, quod eſt præceptum, id ipſum ſonat ; ergo vt opus ſit ordinatum, requiritur intenſio in actu excedens amorem, & deteſtationem creaturarum : intenſio enim ſecundùm iuſtitiam conſideratur tam in merito, quàm demerito ; tam in peccato, quàm in ſatisfactione, quàm pœna ; ſub quibus rationibus acceptatur, & exigitur à Deo deteſtatio, ſeu contritio peccati.

Exceſſus amoris ex natura potẽtiæ, habitus & motiui debitus.

110 *Secunda concluſio, fieri in tempore.*

Secunda concluſio. Actus pœnitentiæ regulariter, & extra caſum ſit in tempore, & hæc ſola duratio eſt, quam Doctor ſupponit hîc, nempe actus in *fieri*, non verò in *facto eſſe* requiriit durationem temporariam, antequam infundatur habitus gratiæ. Hæc concluſio patet : quia actus pœnitentiæ in *eſſe* moris requirit præter propriam bonitatem ex motiuo intrinſeco, aliam ex fine charitatis, quando ab ipſa charitate non elicitur, requirit votum Sacramenti explicatum, & emendationis : ſupponit actum fidei conſiderantis, timoris, ſpei, amoris, quos enumerat Tridentinum, vel aliquos, vel omnes regulariter, excepto timore : nullus enim mouetur ad pœnitentiam, niſi ex regula fidei, & dictamine : neque ad pœnitentiam inclinatur voluntas, niſi ex fiducia diuinæ miſericordiæ, & remiſſionis peccati : neque pœnitentia acceptatur, niſi ſit ex charitate. Hos omnes repugnat fieri à viatore pro eodem inſtanti, ergo in tempore fiunt.

Probatio ex circunſtãtiis concurrentibus.

Secũda ratio ex perfectione requiſita do impedimẽtis.

Secundò patet concluſio hæc ex præcedente: quia eo ipſo, quòd requiratur certa intenſio in actu, requiritur vt voluntas applicet conatum idoneum, quem nequit, niſi in tempore ob difficultatem operis, & repugnantiam appetitus: vnde *cap. inter hæc 34. diſt. 3. de pœnitentia*, quod eſt Heſychij ſuper Leuitico : *Velox*, inquit, *iniquitas, quæ ad nocendum occaſiones ſuggerit, lenta virtus, & cunctatrix ante iudicat, quàm incipit, quid decorum, quid honeſtum : iniquitas omnia præcipitat : pigra verò, & verecunda pœnitentia, quæ præſentium pudore premitur*, &c. Hinc confeſſores præfigunt ſpatium examini conſcientiæ, & procurando dolori idoneo peccatorum : poteſt tamen Deus in inſtanti infundere pœnitentiam fructuoſam : ideò concluſio intelligitur regulariter.

111 *Prima obiectio.* Chryſoſt.

Obiiciunt aduerſarij nobis plura, ſpeciatim Sotus, primò loca Patrum. Chryſoſtomus *libello de reparatione lapſi ad Theodorum*, & habetur *de pœnitentia diſt. 3. cap. Talis quantulumcunque, & quolibet breui tempore non deſpicit pœnitentiam.* & infrà : *non patitur exigua etiam pœnitentia amitti mercedem*, &c. Ergo ad pœnitentiam non requiritur intenſio, aut duratio. Reſpondetur conſequentiam nullam eſſe: quia loquitur Chryſoſtomus reſpectiuè ad pœnitentiam, quæ ordine ſatisfactionis inducta eſt per Canones, *Etiamſi*, inquit, *non poterit quis explere omnem ſatisfaciendi ordinem, quantulumcunque tamen*, &c. Probat exemplo Achab, & Iudæorum pœnitentium ad increpationem, & minas Prophetarum : data ergo prætenſa duratione, quam imponunt ex ſententia Doctoris exigi, non eſſet illa ſeptennis, aut totius vitæ, quam ordo ſatisfactionis ex regulis Eccleſiaſticis tum præſcribebat, neceſſaria, vt venia daretur humiliato & contrito, ſicut Niniuitis, Iudæis, Achab data eſt minore tempore pœnitentibus, diſciplina autem Eccleſiaſtica id temporis exigebat ne medicina fieret in contemptum, vt docet Auguſtinus, *Epiſtola 54. ad Macedonium*, licèt coram Deo fiebat ſincerè conuerſo remiſſio.

Reſponſio.

Auguſt.

Item, adducunt verba Leonis Papæ, *Epiſtola* 91. & habetur *diſt. 1. de pœnitentia can.* multiplex. *Nec miſericordiæ Dei menſuras poſſumus ponere, nec tempora definire apud quem nullas moras patitur vera conuerſio.* Reſpondetur hunc textum truncatè etiam, & extra propoſitum Leonis citari. *His autem*, inquit, *qui in tempore neceſſitatis*,

Leo Papa.

necessitatis, & in periculi vrgentis instantia præsidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio deneganda, quia misericordia Dei, &c. vt *suprà*. Docet ergo, quòd finaliter pœnitentibus non sit deneganda absolutio, & Sacramentum: quia non possunt Sacerdotes ponere terminum misericordiæ Dei; sic Ecclesia tollit reseruationem in articulo mortis. Sic Augustinus & Hieronymus *suprà* mensuram doloris, non temporis, pensandam docent. Ex his patet ad alium locum quem citant ex Cœlest. ad Gallos epistola, c. 2. vbi idem dicit, *Vera conuersio mente potiùs, quàm tempore metienda est.*

112 *Secunda obiectio.* Secundò obiiciunt Scripturas: *In quacunque die,* &c. *in quacunque hora ingemuerit peccator,* &c. Ezech. 18. Respondetur hæc nihil vrgere: quia neque Scriptura ibi determinat instans, seu indiuisibile aliquod tempus, neque nos illud durationis, quod Scoto impingunt.

Tertia obiectio. Tertiò obiiciunt, in sacra Scriptura requiritur tantùm conuersio, & promissio remissionis sit substantiæ pœnitentiæ, non conditioni, aut modo eius durationis, aut intensionis; ergo hæc non requiruntur. Respondetur conuersionem perfectam includere eiusmodi conditionem intensionis; quia aliàs non esset conuersio vera ad Deum, & auersio à peccato, vt patet ex forma præcepti, inclinatione habitus & potentiæ, & ordine debito operandi respectiuè ad finem.

Quarta obiectio. Quartò quòd, iuxta hanc Scoti doctrinam, sequeretur nedum requiri ad salutem contritionem, sed etiam attritionem, & si de contritione sit præceptum, esse etiam de attritione. Consequentiam probant, quia omnis contritio antequam intendatur ad certum, & præfixum gradum, & duret pro tempore determinato, fit necessariò priùs attritio, saltem in opinione Scoti. *Responsio.* Respondetur hanc consequentiam esse friuolam: nam si attritio non sufficit, & sit inefficax extra Sacramentum, quomodo esset medium necessarium ad salutem, cùm de ratione medij sit, vt sit efficax, & sufficiens causa. Deinde, vnde sequitur, si actus in perfecto gradu præcipiatur, præcipiatur etiã idem in gradu imperfecto, & inferiori. Vnde in opinione Scoti idem opponi potest, datur attritio necessaria ad Sacramentum in certo gradu, alia inefficax ad effectum Sacramenti: ergo ex præcepto Sacramenti requiritur hæc: quia est via ad illam.

113 *Vltima obiectio.* Vltimò obiiciunt contra primam conclusionem, quòd sufficiat amor appretiatiuus, & dolor appretiatiuus, non requiri autem intensiuum; quia nos etiam experientia colligimus differentiam horum actuum, quia quis intensiùs dolet de re parua aliquando, quàm de re magna, sicut contingit magis intensiuè sensibiliter aliquem sentire dolorem dentium, quàm febrem acutam, & periculosam; tamen mallet pati magis dolorem dentium, quàm talem febrem. *Dolor intensior de re parua, quàm de magna.* Respondetur ex dictis hãc distinctionem habere fundamentum in intensione actus, aut remissione: contingit autem voluntatem secundùm diuersas inclinationes operari, nunc ex affectu iustitiæ, nunc ex affectu commodi, conformando se appetitui, quando agit secundò modo magis delectabiliter operatur, & etiam ex hoc capite intensiùs, quàm aliàs, si repugnaret appetitus, prout repugnat, quando operatio est ex affectu iustitiæ: operando ergo secundùm diuersos hos affectus, contingit illa diuersitas, non autem operando secundùm eundem affectum, & in eadem dispositione: sic iustus præfert legem Dei cupiditati, & intensiùs operatur in hoc secundùm voluntatem, & affectum iustitiæ, quàm operatur appetitus retrahens voluntatem, minùs tamen delectabiliter propter repugnantiam præmissam: experientia itaque illa fundatur non in operatione elicita, quæ semper est intensior quando præualet, sed in passione consequente tristitiæ, aut delectationis propter inclinationem connaturalem ad vnum, quam non habet ad alterum: vnde contingit, vt dicit Doctor in fine paragraphi sequentis, posse inesse actum intensum imperij, quo vindicandum imperatur peccatum cum parua tristitia, & è contra, propter diuersam hanc dispositionem pœnitentis in operando. *Responsio.* *Declaratur instantia, seu exemplum.* *Operatio voluntatis pensanda in operare, & non in passione.*

SCHOLIVM.

Comparando ad inuicem quatuor actus Pœnitentiæ, de quibus quæst. 1. resoluit eum esse perfectiorem, qui est à perfectiore virtute; & quo plurium virtutum actus concurrunt, eo pœnitentiam totalem esse perfectiorem. Admittit eundem actum imperari posse à charitate, & à iustitia, & ab vtraque accipere bonitatem: an loquatur de interno, vel externo, mihi non constat: ait etiam pœnitentiam tertio, & quarto modo sumptam non esse causam tristitiæ, quia hæc causatur à pœnitentia primo & secundo modo sumpta, quandoque ab hac, quandoque ab illa principaliùs.

SI [k] quæratur de illis quatuor actibus prædictis comparando inter se, quis eorum sit simpliciter dispositio magis conueniens ad deletionem peccati. Respondeo, quanto ex pluribus virtutibus, & perfectioribus actus elicitur, tanto est melior actus: ergo primus, si eliciatur à sola iustitia mediatè, vel immediatè, & secundus actus, vel tertius eliciatur ab alia virtute perfectiori, vtpote à charitate, patet quòd secundus, vel tertius erit excellentior primo. Eodem modo est intelligendum de quarto: ille enim est simpliciter imperfectissimus; & quia minus habet de ratione *voluntarij*: & qui à minùs perfecta virtute.

17 *Loquitur fortè de actu externo, quia internus, ab actu imperante non accipit bonitatẽ, sed tãtùm à suo obiecto, etsi oppositiũ sit probabile.*

Sed si iustitia imperans actum in primo modo moueatur ad suum imperium ex actu charitatis, sicut dictum est *suprà*, possibile esse; tunc actus primus habet duplicem bonitatem: & ex iustitia proxima imperante, & ex charitate remota imperante

rante actum illum. Similiter, ſi iuſtitia imperet in primo modo vſum charitatis, vt cauſæ proximæ reſpectu triſtitiæ inhærendæ, actus ille charitatis eo eſt perfectior, quia à duabus virtutibus, quàm ſi ab vna tantùm.

In pœnitentia deletiua peccati, an charitas ſit potior cauſa, quàm iuſtitia.

Si autem quæritur, quis iſtorum actuum eſt efficacior reſpectu triſtitiæ inhærendæ. Reſpondeo, duo vltimi ſupponunt triſtitiam iam inhærentem: duorum autem aliorum poteſt eſſe mutua excellentia inducendo triſtitiam: quandoque enim ex charitate, ſiue ex contemplatione Dei ſtatim ineſt quaſi quædam deteſtatio peccati, & ſequitur triſtitia maxima, nullo adhuc poſito actu iuſtitiæ reſpectu illius triſtitiæ: quandoque autem primò ineſt actus iuſtitiæ, & intenſus in ſe: & tamen cauſæ proximæ, ſcilicet intellectus in conſiderando, & voluntas in deteſtando, non efficaciter mouentur ex illo imperio iuſtitiæ, fortè quia carent habitibus qui eſſent principia perfectionis in actibus ſuis.

18

Qui in appetitu ſenſitiuo eſt hilaris, nõ facilè in appetitu intellectiuo triſtatur.

Et licèt iſtæ moueantur quandoque, non tamen ſequitur triſtitia. Quod etſi poſſet eſſe propter multas cauſas; propter hoc eſt quandoque, quia ſicut intellectus conformatur parti ſenſitiuæ in nobis: ita & appetitus intellectiuus appetitui ſenſitiuo, quantùm ad faciliter condelectari, & triſtari. Cuius ergo appetitus ſenſitiuus non eſt natus triſtari, vel dolere, eius voluntas non faciliter triſtatur.

Ex hoc ſequitur quòd aliquis habet maximum actum pœnitentiæ primo modo, & tamen nullum effectum, vel modicum: & aliqui ſine omni actu pœnitentiæ primo modo, habent maximum effectum eiuſdem rationis cum illo, qui natus eſt eſſe effectus pœnitentiæ. Et quòd ille effectus ſit maior, vel minor, benè eſt aliqua excellentia in ordine ad deletionem peccati. Sed ſimpliciter maior eſt excellentia actus ad actum, ad quos actus ſequitur hinc inde triſtitia, quia plus delet meritoriè peccatum actus cauſatiuus triſtitiæ, quàm ipſa triſtitia.

COMMENTARIVS.

114

k *SI quæritur de illis quatuor actibus*, &c. Hîc comparat hos actus, quos *ſuprà* enumerauit acceptiones pœnitentiæ, ſecundùm perfectionem, & efficaciam reſpectiuè ad effectum pœnitentiæ, id eſt, deletionis peccati: & reſoluit quo actus eſt ex pluribus, & perfectioribus motiuis, nempe intrinſeco, & extrinſeco, ſeu obiecti, & finis, eſſe perfectiorem: vnde ſequitur doctrinam in initio §. præcedentis, & in aliis prioribus ſæpiùs dictum, nempe pœnitentiam ſecundo modo acceptam eſſe poſſe actum huius, & illius virtutis, & non requiri determinatè vt ſit vel charitatis elicitus, aut pœnitentiæ. Ex qua ſequitur etiam contritionem perfectam non eſſe ſemper actum elicitum charitatis, aut etiam pœnitentiæ prima acceptione ſumptæ: vt autè hæc doctrina ſit manifeſtior, ſubiicitur ſequens quæſtio, in qua explicabitur diſtinctio attritionis, & contritionis perfectæ: & quid requiratur ad naturam vtriuſque.

Actus excedit vt ex pluribus, & perfectioribus eſt motiuis.

Quomodo diſtinguatur contritio ab attritione imperfecta?

115

Duplex acceptio vocis. Pro actu informi, & formato.

CONtritio duobus modis ſumitur; vno modo pro actu formato, & ſic quilibet dolor antecedens infuſionẽ gratiæ erit attritio, quantumlibet perfectus; idem autem continuatus, infuſâ gratiâ, erit contritio, ſiue perfectus ſit, ſiue imperfectus: & in hoc ſenſu frequens eſt vſus contritionis apud antiquos: & in eodem, nomen *contritionis & attritionis*, vſurpat noſter Doctor *in hac diſtinct.* 14. *quæſt.* 1. *&* 2. Hæc mutatio vnius, & eiuſdem actus in contritionem inuariatâ eius ſubſtantiâ, poteſt vocari moralis: & ſic moralis contritio erit actus formatus. De hoc nulla eſt controuerſia, ſicut neque de hoc, an attritus poſſit fieri contritus, etiam quando ſumũtur pro diuerſis actibus; nam dubium non eſt dari progreſſum de imperfecto ad perfectũ.

Pro actu perfecto, & imperfecto.

Aliter ergo ſumitur attritio & contritio pro dolore perfecto, & imperfecto, quem loquendi modum tenent communiter moderni: & ſequitur Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.* 4. & noſter Doctor *d.* 16. *q.* 1. quamuis fortè magis intendat priorem diſtinctionem, clariùs *d.* 17. *q.* 1. *art.* 3. verſ. *Nec aliquis tenetur*, &c. Nomen *contritionis*, & *attritionis* applicatur dolori per metaphoram à rebus, in quibus iuxta Philoſophum 4. *Ethic.* quæ in maiuſculas, & groſſiores partes franguntur, dicuntur atteri, quæ verò minutim, conteri. Frequens in Scripturis hæc ſignificatio contritionis. *Cor contritum & humiliatum*, Pſalm. 50. & *curabant contritionem filiæ populi mei*, Ierem. 6. *Contritio & infœlitas in vijs eorum*, Pſalm. 13. &c. Metaphoræ verò ratio poteſt reduci ad illud, quo in Scripturis dicitur peccator indurari, vt Exod. 7. vel coagulari per peccatum, vt Pſalm. 118. vt neceſſum ſit cor eius frangi per conuerſionem.

Ratio nomiũ.

116

Difficultatis punctus.

His poſitis, tota difficultas quæſtionis reducitur ad vnum punctum; nempe an dolor perfectus, atque imperfectus, ſeu contritio, & attritio eo ſenſu accepta diſtinguantur ſpecie, vel gradu perfectionis ſecundùm remiſſionem & intenſionem eiuſdem actus, qui in gradu perfecto ſit contritio, in remiſſo attritio; qua in re difficilis eſt tanquam in obſcura quæſtione reſolutio: aſſignabimus tamen varios Doctorum modos explicandi.

Sententia prima. Diſtinguitur ſpecie ſui actus.

Diſtingui ſpecie contritionem ab attritione communis tenet Thomiſtarum cum ſuo Magiſtro *in* 4. *d.* 17. *q.* 1. vbi Soto *q.* 2. *art.* 5. Richardus *artic.* 1. Suarez *diſp.* 5. *ſect.* 1. Vaſquez 3. *part. q.* 86. *art.* 2. *dub.* 7. Caietanus *in q.* 1. *de contritione*, quam

quam adiunxit D.Thomæ, qui morte præuentus Summam imperfectam reliquit *quæst.*89. vt præmissam distinctionem probent, varias statuunt differentias, & genera attritionis. Caietanus loco citato tot species constituit, vt confusionem pariat, inquit Sotus: primum ergo genus, & in quo conueniunt est quòd vtraque sit detestatio peccatorum. Secundum est,quando adiunctum est propositum euitandi peccati: hoc autem est duplex; aliud negatiuum, vt quando non proponit peccare, neque absolutè proponit non peccare, aut deserere statum peccati, vt si est concubinarius, talis est attritio impœnitentium, velleitas tantùm, non voluntas efficax relinquendi peccati: si verò habeat relinquendi peccati voluntatem,etiam in confuso tantùm, est secunda species attritionis: duas autem species statuit contritionis. Prima est, quæ procedit à charitate, & hæc est, quæ delet peccatum,quia est actus informatus. Secunda species est contritionis naturalis, quæ viribus naturæ fit, & contritio acquisita, quæ fit de peccatis, vt offensa Dei sunt, & super omnia: vnde infert quòd homo postquam fecit totum, quod in ipso est, detestando peccatum super omnia, & vltimatè sit dispositus ad gratiam, eam non recipiat pro tunc, sed quando Deo placuerit, quia talis actus non est formatus: deinceps autem nullâ mutatione in eo factâ liberi arbitrij, neque etiam adhibito Sacramento, nunc habet gratiam, nunc non habet. Opinio, inquit Soto,nunquam audita ante Caietanum: hæc tamen est, quam *suprà* imponunt nostro Doctori.

Conuenientia,& distinctio actuũ inter se.

Prima species attritionis.

Duplex species cõtritionis.

117 Sed prima species non facit ad propositum: quia non est attritio Christiana, quæ ad iustificationem disponat in Sacramento: cùm non excludat voluntatem peccandi, quæ requiritur. Secunda item species non est attritio Christiana; quia neque propositum illud sufficit, neque dolor aliàs insufficiens, quæ est velleitas, vt ipse explicat, redditur absolutus, & efficax, & quia non est ex gratia, qualis debet esse pœnitentia ex Arausic.& Trident.*sess.*14. *cap.*4.*sess.*6. *cap.*5.6.7. *can.*3. & ex omnibus Patribus contra Pelagianos, & supponimus. Ex his manet impugnatum quod asserit de contritione naturali informi. Tertium verò genus contritionis, vt procedentis à charitate, *suprà* impugnauimus; in hoc autem Caietanus non est singularis.

Reiiciuntur præmissa.

Sotus. Sotus autem quinque differentias attritionis, & contritionis statuit. Prima est ex obiecto, quia attritio est dolor de peccatis ob pœnas inferni, aut aliquid nocumentum temporale. Contritio sub ratione offensæ diuinæ. Secunda, quòd illa sit ex timore seruili; hæc ex filiali. Tertia, quòd illa viribus naturæ; hæc semper ex auxilio gratiæ. Quarta, quòd illa se solâ non sanctificet; hæc verò sanctificet. Quinta, quòd illa possit esse informis: hæc nunquam; in tribus autem conueniunt, quia vtraque est detestatio peccati absoluta, & super omnia, & habeant annexum propositum illud de cætero cauendi absolutum,vt pro nulla re mundi velint ampliùs peccare. Quantùm ad differentias assignatas inutiliter multiplicantur,quæ ad tertiam reducuntur ex parte obiecti motiui,principij elicientis,& effectus,seu efficaciæ ad iustificationem.

Quinque differentiæ contritionis, & attritionis.

Triplex conuenientia.

Suarez præter differentiam ex motiuis assignatam addit alias quinque, quia contritio ex propria ratione includit formaliter, aut virtualiter dilectionem Dei: non ita attritio. Secunda illa à charitate elicita est,hæc à spe:quod tenet etiam Soto *lib.de natura & gratia, cap.*14. Tertia, illa detestatur peccatum simpliciter super omnia, attritio non ita semper, aut nunquam perfectè. Quarta, illa est semper ex voluntate formali,aut virtuali destruendi culpam, attritio non ita semper, aut saltem ex se non postulat talem voluntatem. Quinta, contritio semper ex vi motiui, est vniuersalis saltem virtualiter,attritio verò non semper. Vterque loquitur de attritione Christiana, quæ est sufficiens cum Sacramento: non autem de attritione vitiosa, & infructuosa.

118 Suarez. *Alias quinque assignat.*

Prima conclusio. Siue attritio, siue contritio requisita ad remissionem peccatorum debet elici ex motiuo charitatis siue proximo, siue remoto; hoc est elici, vel imperari à charitate, est Doctoris *suprà*, & *aliàs sæpè*, & *d.*20.*q.*1.*concluſ.*2.*prob.*2. quam *ibid.* supponit ex Auguſt. & habetur *d.*7.*de pœnitentia.* Probatur,quia est dispositio proxima ad salutem, & sanctificationem,ac vitam æternam,seu finem vltimum: ergo debet esse ex charitate, saltem imperante. Antecedens est de fide. Probatur consequentia 1.ad Corinth.13. *Si charitatem non habeam,nihil mihi prodest*, &c. & ibi commemoratis præcipuarum virtutum actibus, ait, nihil sine charitate eos prodesse, & sermo præcipuus est de actuali; vt patet ex textu, *Charitas benigna est, non æmulatur, non agit perperam, non inflatur*, &c. Item ad Galatas 5. *In Christo Iesu, neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per charitatem operatur*,&c. Loquitur Apostolus de valore ad salutem, sed etiam attritio ad salutem valet, & à fortiori contritio: ergo est ex fide operante per charitatem, aliàs hæc non esset vnicum ad salutem medium, contra Apostolum. Vide Augustinum *de Spiritu & litera, cap.*32. *contra aduersar. legis & Prophet. lib.*2. *c.*7. Enchiridij *cap.*117. *in epistolam Ioannis tract.*10. *de fide & operibus, cap.*14. & 16. *de verbis Apostoli, serm.*16.*de Ciuit.Dei,lib.*21.*cap.*21.*de grat.& lib.arb.c.*7.*lib.*50.*hom.*17. Hæc conclusio fusiùs probatur de merito; vbi ostenditur necessitas charitatis ordinantis actum bonum ad finem, vt necessaria circumstantia, quod iam suppono; quod æquè conuenit merito de condigno, ac merito de congruo; quod vltimatè disponit ad salutem: quia nullus actus ita ad salutem facit, sicut hic actus, qui disponit ad remissionem peccati,& infusionem gratiæ,vt videre est apud Patres citatos, Arausicanum *cap.*4.6.7.8. & Tridentinum *sess.*6.

119 *Prima cõclusio. Vtrãque elici, aut imperari à charitate. Prima ratio. Ex ordine ad finem.*

Secunda ratio ex Trid.

Ex quo probo specialiter conclusionem *o.*6. vbi exponens actus necessarios ad conuersionem,vltimo loco ponit pœnitentiam,quæ supponit charitatem, & spem, & ex motiuo charitatis est: *Illum*, inquit, *tanquam omnis iustitiæ fontem diligere incipiunt: ac propterea mouentur aduersùs peccata*,&c. Sed Concilium ibi loquitur de dispositione in genere requisita, non tantùm de contritione perfecta: ergo,&c. Probatur minor, agit de dispositione necessaria ad Baptismum,ad quem sufficit sola attritio: ideò subiicit, *Propterea*, inquit,*mouentur aduersùs peccata per edium aliquod, & detestationem, hac est*

120

per eam pœnitentiam quam ante Baptiſmum agi oportet, &c. vbi *aliquod* determinat quemcumque dolorem ſiue perfectum, ſiue imperfectum, qui ſit ſufficiens diſpoſitio ad Baptiſmum, qualis eſt attritio: deinde, *infrà, cap.* 7. dicit Baptiſmum eſſe cauſam inſtrumentalem iuſtificationis, quæ ad eam diſpoſitionem ſequitur: ſed idem iudicium eſt de Baptiſmo, ac pœnitentia, niſi fortè maior ad pœnitentiam propter circumſtantiam ingratitudinis exigatur: ergo ſicut illa eſt ex charitate ſaltem imperante, ita hæc: ideò *ſeſſ.* 14. *cap.* 1. oſtendit neceſſitatem pœnitentiæ peccantibus poſt Baptiſmum, *Vt tantam*, inquit, *Dei offenſionem cum peccati odio, & pio animi dolore deteſtarentur*, &c. Pius autem dolor, eſt dolor ex charitate elicitus, aut imperatus. Item Auguſtinus, ſeu Author de vera & falſa pœnitentia, cap. 16. *Sed quoniam pœnitentia non omnis eſt bona: dicamus aliqua, quæ ſeparant veram à falſa, ſterilem à fructuoſa*, &c. Poſt id oſtendens ſubiicit: *Sine amore Dei conſequeretur indulgentiam, ſine quo nemo vnquam inuenit gratiam*, &c. & cap. 17. *Oportet enim vt pœnitentia fructificet ad hoc vt mortua vitam impetret: ſcriptum eſt enim ſine charitate neminem ſaluum eſſe*, &c.

Dices Concilium ibi loqui de dilectione, qui ſit actus ſpei. Contrà, ſupponit Concil. huic dilectioni actum ſpei, & timoris. Deinde *can.* 3. qui deſumptus eſt ex illo, cap. *Si quis ſine præueniente Spiritus ſancti gratia, atque eius adiutorio hominem dicat poſſe credere, ſperare, diligere, pœnitere, ſicut oportet; vt ei iuſtificationis gratia concedatur, anathema ſit*, &c. *diligere* ibidem denotat actum charitatis, vt diſtinctum à ſpe.

121 Secundò probatur ratione: quia peccatum eſt auerſio à Deo, & offenſa eius: ergo vt verè retractetur, debet retractatio eius eſſe ex charitate. Conſequentia probatur, quia ſola charitas eſt, quæ refert ad finem vltimũ affectu iuſtitiæ, & abſolutè, non connotante commodum: ergo vera conuerſio ad finem vltimum debet eſſe ex charitate: aliàs non eſſet dolor de peccato ſub ratione offenſæ, & auerſionis. Deinde, illa virtus, cuius attritio eſſet actus, poſſet operari ad ſalutẽ independenter à charitate, & conſequenter hæc non eſſet plenitudo legis, aut forma reliquarum. Non magis verò requiritur ad augmentum gratiæ ex parte noſtra, quàm ad primam gratiam: ſed ad id requiritur meritum ex charitate; ergo ad hoc. Conſequẽtia patet, quia meritum iuſti eſt perfectius ex dignitate perſonæ, quàm peccatoris: ſed attritio, verbi gratiâ, in iuſto, quamuis haberet valorem à perſona, quem non habet à peccatore, non acceptaretur ad gratiam, aut gloriam, ſeclusâ charitate: ergo idem dicẽdum in peccatore. Sed hæc ſufficiant: totum hoc dependet ab acceptatione diuina, quæ probari nequit ratione; ac proinde veritas concluſionis quærenda eſt ex Scriptura, & Patribus iis locis, quibus præſcribitur neceſſitas charitatis ad ſalutem, & fructum boni operis in genere; ſpeciatim verò pœnitentiæ.

Sola charitas refert ad finem abſolutè.

122 *Secunda concluſio.* Contritio non requirit vt ſit actus elicitus à charitate; ſed ſufficit vt ſit imperatus. Hæc concluſio eſt Doctoris *in hac d.* 14. *q.* 2. *artic.* 1. §. *Et ex hoc patet ſecunda concluſio*, &c. vbi aſſerit quòd pœnitentia ſecundo modo ſumpta pro dolore, & deteſtatione poſſit eſſe cuiuſlibet virtutis, neque eſſe virtutem aliquam ſpecialem, quia cuiuſlibet eſt deteſtari peccatum ſibi oppoſitum. Vnde *art.* 2. §. *Ad huius intellectum ſciendum, quòd peccator in peccatis exiſtens*, &c. dicit, quòd intellectus poteſt conſiderare peccatum cõmiſſum, vt offenſiuum Dei, vt contra legem diuinam, vt auerſiuum à Deo, vt impeditiuum præmij, vt inductiuum ſupplicij, &c. & voluntas ſub aliqua illarum rationum, vel ſub multis peccatum ſic conſideratum deteſtari, & ille motus poteſt continuari, & intendi ante infuſionem gratiæ, &c. *Iſte autem*, inquit, *dicitur attritio, & eſt diſpoſitio, ſeu meritum de congruo ad deletionem peccati, quæ ſequitur in vltimo inſtanti alicuius temporis, quo tempore iſta attritio durauit*, &c. Ex quibus patet, ſicut & clariſſimè ex ſequentibus, eum loqui de attritione, quam nos contritionem vocamus, & extra Sacramentum ſanctificat. Hanc doctrinam ſæpè repetit Doctor *in hac diſt. hac quæſt. & præcedenti.*

123 Probatur concluſio, actus cuiuſcumque virtutis, ſeu ex obiecto bonus, ſi ſit perfectus, & imperatus à charitate, non poteſt dici imperfectus in genere moris, aut perfectionis: ergo dolor elicitus, verbi gratiâ, à virtute ſpei, & imperatus à charitate, non eſt dolor imperfectus, qualem vocat Tridentinum attritionem, vt diſtinguitur contra contritionem, quæ formatur & ſanctificat extra Sacramentum. Antecedens probatur: ille actus eſt perfectior, quàm actus elicitus à ſola charitate: ſed hic, ſecundùm aduerſarios, nequit dici attritio, quia in hoc ponunt primariam diſtinctionem inter attritionem, & contritionem: ergo, &c. Probatur maior; ille actus participat perfectè rectitudinem vtriuſque virtutis tam ſpei, verbi gratiâ, ſi eſt eius, quàm charitatis: quia bonitatem ſpei ex obiecto, charitatis ex fine, & motiuo principali, ex quo imperatur: ſed participans perfectionem duarum virtutum perfectè, eſt in ſe perfectior in genere diſpoſitionis, & meriti de congruo, aut condigno, & magis acceptatur ex lege diſponente ſalutem per opera, quàm is qui vnius virtutis participat bonitatem: ergo. Maior eſt euidens: quia in primis actum participare bonitatem ſui obiecti eſt primum notum in moralibus: quia ex hoc perfectio & diſtinctio virtutum, atque mutuus exceſſus colligitur: ſed nec minùs notum eſt actum participare perfectè, & magis propriè, ſpectata voluntatis inclinatione, bonitatem ſui finis: quia illud motiuum magis ſpecificat actum hoc modo in *eſſe* morali, quod magis determinat voluntatem ad eius productionem: finis autem magis determinat, quàm obiectum: quia propter finem ſolum, & amorem eius mouetur voluntas: vnde illud vulgare, quod eſt Philoſophi, *Qui furatur propter mœchari, magis eſt mœchus, quàm fur.* Ex quo ſic argumentor ad confirmationẽ prioris: ſi deteſtatio eliceretur à charitate, & imperatur à pœnitẽtia, eſſet perfecta contritio ſecundùm aduerſarios, ſi ſubſiſtat diſtinctio aſſignata: ergo à fortiori ſi imperaretur à charitate. Patet cõſequentia, quia ſic perfectiùs participaret perfectionem charitatis, quia hic per modũ finis, ibi per modum obiecti tantùm.

Actus imperatus habet duplicem bonitatem.

Finis principalius mouet.

124 Ex his deſtruitur prima & ſecunda diſtinctio aſſignata à Suarez: quia differentia ex propriis aſſignatur: ſed tam contritio, quàm attritio debent includere charitatem, neque illa neceſſariò ſemper eſt elicita per charitatem: hæc

Differentia, quã aſſignat Suarez, reiicitur.

hæc patent ex vtraque concluſione: neque video quare idem in prima diſtinctione adiicit limitationem; nempe contritionem debere ſaltem virtualiter includere charitatem, cùm dicat in ſecunda eam ſemper elici à charitate; & conſequenter nequit non includere formaliter rectitudinem ſui obiecti, ac principij. Tertia ab eo poſita diſtinctio ſeipſam deſtruit; vel non eſt diſtinctio propria, quia deteſtari ſuper omnia, vel eſt proprium contritioni, vel non; ſi primum: ergo quando conuenit attritioni, facit eam contritionem. Si ſecundum: ergo neque neutram ab alia diſcernit. Deinde, talis deteſtatio ſuper omnia oritur ex perfectione ſpecifica contritionis, ſiue indiuiduali? Si primum: ergo nunquam conuenit attritioni, quæ ſpecie diuerſa eſt ſecundùm ipſum. Si ſecundum: ergo non magis propriè conuenit contritioni, quàm attritioni. Patet conſequentia, quia non magis conuenit actui vnius virtutis intendi poſſe, quàm alterius, cùm totum dependeat à conatu voluntatis diuerſo, qui in hac, vel illa materia intendi, & remitti poteſt. Accedit iuxta doctrinam aduerſariorũ, ad contritionem, & amorem Dei ſuper omnia non requiri exceſſum intentionis, ſed appretiationis: ſi autem in propoſito intelligatur *ſuper omnia* hoc modo, talis etiam requiritur in attritione ad remiſſionem peccati, aliàs certè non eſſet ſufficiens ad gratiam diſpoſitio, neque conuerſio ad Deum, auerſio à peccato; ſi aliud malum præ peccato appretiaretur, aut aliud bonum præ Deo.

Tertia differentia impugnatur.

125 *Quarta diſtinctio tollitur.*

Quarta diſtinctio non videtur congruere veritati, aut doctrinæ Cõcilij Tridentini: quia dolor de peccato ex gratia, vt ſufficiens diſpoſitio ad ſacramentum Baptiſmi, ac Pœnitentiæ, nequit non eſſe ex voluntate deſtruendi culpam, vel eam ſecum non habere; nam *ſeſſ. 6. c. 6.* Concilium loquitur de diſpoſitione requiſita ad ſacramentum Baptiſmi, in quo comprehendit attritionem, quia hæc ſufficit: actus autem, quos explicat, non poſſunt non habere voluntatem deſtruendi peccati, vt patet ex eius verbis citatis; & ex actibus ſpei, amoris, & deteſtationis, quos ibi aſſignat Concilium. Hoc patebit *infrà quæſt. 4. huius in fine.* Sed ſpecialiter argumentor ad hominem: ſpes veniæ includit voluntatem deſtruendi peccati, ſi ſit actus abſolutus: ſed attritio eſt actus ſpei ſecundùm aduerſarium: ergo cùm ſit actus abſolutus non conditionatus, includit voluntatem deſtruendi peccati. Dices, eſſe actum imperfectum inefficacem. Contrà, eſt actus ſpei Chriſtianæ, & ex gratia: ſed non eſſet ſpes Chriſtiana, & ex regula fidei, quod idem eſt, niſi includeret, aut ſupponeret voluntatem delendi peccati: ergo, &c. Probatur minor: quia ſpes, quæ ad iuſtificationem diſponit, eſt qua ſperatur venia, ſeu remiſſio peccati, & Deum nobis fore propitium propter Chriſtum, vt dicit Trident. loco præfato: ſed nunquam fit, aut promiſſa eſt propitiatio, niſi volenti abſolutè remiſſionem peccati, & eius abſentiam, vt fides docet: requiritur enim conuerſio, imò repugnat ſtare odium abſolutum peccati, quale eſt attritio, ſine voluntate deſtruendi ipſum. Deinde, peto ſi actus ille attritionis intendatur, remanétne in ſpecie attritionis, vel non? Si ſic: ergo poteſt ſaltem ita intendi, vt determinet

Voluntas deſtruendi peccatum.

Coniuncta eſt voluntas deſtruendi peccati cũ attritione fructuoſa.

voluntatem ad effectum: imò ſemper id contingit, quia quæcumque attritio ſufficit ad Sacramentum, eſt natura ſua efficax ad inducendam voluntatem deſtruendi peccati. Quod probo, quia eſt efficax ad determinandum hominem ad Sacramentum ſuſcipiendum, & relinquendum peccatum: ergo, &c. Patet antecedens, ideò quiſque accedit ad Sacramentum bona fide, quia dolet de peccatis: ergo quicumque dolet ſufficienter, habet voluntatem de ſe efficacem ad ſuſcipiendum Sacramentum, & conſequenter ad deſtruendum peccatum.

Quinta diſtinctio non videtur ſubſiſtere: ſuppoſitâ enim opinione aduerſariorum, demus attritionem eſſe ex pœnis inferni, tanquã motiuo formali ſpecifico; hoc tam vniuerſale eſt, quàm motiuum offenſæ: ergo, &c. Probatur antecedens, quia peccatum mortale, & pœna inferni ſunt correlatiua adæquata, & ſicut offenſa in quolibet mortali ſaluatur, ita etiam reatus pœnæ infernalis. Secundò, omnis dolor efficax tanquam diſpoſitio ad remiſſionem culpæ debet includere ſpem veniæ: ergo debet eſſe auerſio in genere ab omni peccato mortali, ſaltem virtualiter. Conſequentia patet: quia ſine tali auerſione nequit eſſe diſpoſitio: & impium eſſet dimidiatam veniam à Domino ſperare, vel illius peccati de quo non doleret: vel loquitur ergo de attritione extra Sacramentum, vel in Sacramento, quà eſt diſpoſitio de ſe ſufficiens; ſi in Sacramento nequit abſolui niſi à peccatis, de quibus dolet: ergo eius dolor extenditur ad omnia ſaltem virtualiter, etiam quæ obliuiſcitur, quia hæc etiam in virtute præſentis diſpoſitionis, & Sacramenti remittuntur: ſi autem loquatur de attritione extra Sacramẽtum, eodem modo dicendum eſt: quia non ſufficit de ſe, neque per Sacramentum redditur perfectior in ſe, quantùm ad gradum entis, aut moris, cùm ſit quid cõſequens ad talem diſpoſitionem, quæ extra Sacramentum poſſit eſſe perfectior. Ratio, quàm ſubindicat, inefficax eſt, aut falſa: nempe attritionem ita ſe habere, qualem eam deſcripſit, quia compatitur nempe peccatum. Si enim de actuali loquatur, ac ſimul de peccato actuali, ſimpliciter falſum eſt attritionem compati tale: ſi loquatur de habituali peccato, neque contritio illud excludit, niſi quæ eſt dolor perfectus & formatus.

126 *Quinta differentia impugnatur.*

Attritio eſt dolor vniuerſalis.

Ex his patet etiam differentias, quas Sotus adducit, non eſſe congruas; & prima quidem quòd ſit attritionis motiuum pœnæ inferni, aut nocumentum aliquod temporale, quidquid ſit de primo, falſum eſt ſecundum; quia attritio debet eſſe actus ex genere bonus: ergo nocumentum temporale nequit eſſe eius motiuum proximum, minùs autem remotum, ſeu finale & principale. Deinde ſub neutro iſtorum comprehenditur turpitudo peccati. Hanc indicat Trident. *ſeſſ. 14. c. 4.* poſſe eſſe motiuum attritionis. Secunda differentia non ſubſiſtit: quia ſicut contritio non neceſſariò ſemper eſt actus elicitus charitatis, ita neque ex timore filiali: neque timoris filialis meminit Trid. agens de peccatoris præparatione neceſſaria ad iuſtificationem *ſeſſ. 6. c. 6.* Tertiam differẽtiam impugnauimus in Caietano, ſicut & quartã. Quinta non eſt alicuius mométi, quia ſequeretur quòd actus virtutis elicitus ante iuſtificationem, verbi gratia, fidei, diſtingueretur ab alio poſt iuſtificatio

127 *Differentiæ adductæ à Soto reijciuntur.*

Secunda differentia.

Quinta diſtinctio impugnatur.

cationem, licèt idem ſit, & eiuſdem perfectionis, & obiecti tam materialis, quàm formalis, ſi talis diſtinctio admitteretur pro ſufficienti. Deinde falſum ſupponit, quia idem motus attritionis poteſt continuari poſt Sacramentum ſuſceptum, & tunc eſſet formatus, & meritum de condigno. Falſa eſt etiam ſententia illa, ad quã hìc videtur alludere, quæ negat attritionẽ ſufficere cum Sacramento, vt poſtea videbitur.

128 *Tertia concluſio.* Sicut actus contritionis eſſe poſſit ex variis motiuis in ſpecie, ita & attritionis. Hæc patet ex dictis, quia ſicut perfectio debita actui quoad intenſionem deficere poteſt, ſine circumſtantia aliqua vitiante, ita etiam poteſt ita remiſſus eſſe, vt ſit attritio, non contritio perfecta.

129 *Quarta concluſio.* Inter attritionem, & contritionem ex eodem motiuo, ſeu obiecto proximo, nó eſt alia differentia intrinſeca, quàm gradus perfectionis: ita colligitur ex Doctore, *loco citato, & quæſt. 4. ad ſecundum:* vbiquè enim nomine *attritionis* imperfectæ, quæ ſe ſolâ non ſufficit iuſtificare, intelligit dolorem remiſſum.

Attritio, & contritio ex eodem motiuo differunt intentione.

Probatur concluſio: actus, qui ſunt ex eodem obiecto cum iiſdem circumſtantiis non variant ſpeciem; ſed attritio poteſt habere eaſdem circumſtantias finis, voti, Sacramenti, propoſiti emendationis, & reliqua, exceptâ intentione, vt patet ex dictis: ergo quantùm ad hæc, non variat ſpeciem: etiamſi variaret, non refert, quia loquimur in hac concluſione de ſpecie entitatiua, non morali, quam haberet tantùm ex circumſtantiis prædictis: quòd ergo motiuum eſſe poſſit idem in vtroque actu, probatur: quia dolor remiſſus & intenſus motiuo non diſtinguuntur neceſſariò: ergo, &c.

Poſſunt eſſe ex eodẽ motiuo.

Deinde Tridentinum *ſeſſ. 6. cap. 6.* præſcribit motiua ſufficientia, & requiſita præparationis ad iuſtificationem habendam: ergo ex iiſdem haberi poteſt tam contritio, quàm attritio: quia ſi ſunt neceſſaria, aut ſufficientia, ergo nullus actus iuſtificat, niſi ex illis motiuis, intra, vel extra Sacramentum, vel certè conſequenter quilibet ex ipſis eſt ſufficiens; ſed attritio eſt ſufficiens præparatio: ergo ſufficit eſſe ex dictis motiuis.

130 Dices, ibi agi tantùm de præparatione requiſita ad iuſtificationem in Sacramento, non autem de contritione perfecta: contrà, ſiue ſic, ſiue aliter, non curo, contritio perfecta, quæ ibi vltimò aſſignatur, neceſſariò eſt ex motiuo charitatis, ſeu dilectionis ſupernaturalis, vt aduerſarij prætendunt: ergo in hoc non diſtinguitur ab attritione. Quòd etiam neuter diſtinguatur ex principio elicitiuo, patet: quia vterque eſt ex gratia, & inſpiratione Spiritus ſancti. Confirmatur ergo ex eodem Trident. *ſeſſ. 14. cap. 4.* vbi definit contritionem *eſſe dolorem, ac deteſtationem animi de peccato commiſſo cum propoſito non peccandi de cætero*, &c. Sub hac definitione, & reliquis, quæ *ibidem* declarat tanquam neceſſaria ad ipſam, comprehendit attritionem: ergo hæc poteſt eſſe ex eodem motiuo, ex quo contritio. Conſequentia patet, quia nó poſſunt vnâ definitione comprehendi actus, qui ex genere, & obiecto nequeunt conuenire, cùm nihil proximè ipſis commune ſit. Minor probatur ex verbis ſequentibus: *Docet præterea Synodus, etſi contritionem hanc aliquando charitate perfectam eſſe contingat*, &c. ergo huius contritionis appellatione, quam hactenus declarauit, & definiuit, comprehendit contritionẽ, quæ aliquando charitate perficitur, aliquando non: aliàs eſſet inutilis adiectio particulæ *aliquando*. Patet etiã idem ex partitione eius *ibidem* in perfectam, & imperfectam, & ex neceſſitate, quam dicit contritionis definitæ ad remiſſionem mortalis, quouis tempore: ſufficit autem per ipſum Concilium, attritio: ergo comprehenditur.

Definitio contritionis in genere.

Secundò probatur ratione attritionẽ, & contritionem conuenire motiuo: quia nemo diſcernit inter attritionem, & contritionem: & communiter ſupponunt DD. aliquẽ accedere ad Sacramenta cum contritione æſtimata, quæ ſit attritio in re: ergo differentia ipſarum non debet ſumi ab obiecto ſpecifico, aliàs diſceneretur.

131 Obiicies, Conciliũ ibi dicit quòd contritio imperfecta, quæ attritio dicitur, cõcipitur communiter ex pœnis inferni, vel turpitudine peccati: ergo hoc intelligitur tanquã motiuum. Patet conſequentia: quia ex hoc dicit eam eſſe imperfectã. Deinde, quia ratione motiui diſtinguit eam à perfecta, quam ſuperiùs dixit eſſe charitate perfectam, id eſt, actuali. Faber *in 4. diſp. 16. cap. 3.* aſſignat differentiam inter hos actus, quòd attritio ſit dolor proximè ex motiuo pœnarum, vel turpitudinis, remotè autem, virtualiter ſaltem, ex motiuo charitatis, quà peccata offenſa Dei ſunt: contritio verò proximè ſemper reſpicit motiuũ charitatis. Aliàm differentiam exponit: quia attritio aliquãdo poteſt eſſe ex defectu voluntatis, ſeu debitæ conſiderationis, non circumſtantionatæ: contritio autem ſemper habet omnes circumſtantias neceſſarias ad peccati remiſſionem. Hæc vltima deſumitur à Doctore *loco citato, q. 2.* ſed ibi loquitur de attritione, quæ eſt contritio perfecta: dubitat autem ſi abſque circumſtantia aliqua remittere poſſit peccatum, quod nequit intelligi de circumſtantia finis, vt patet ex dictis.

Obiectio.

Reſpõſio Fabri.

Duplex differentia horum actuum.

Primam differentiam ex motiuis non intelligo: quia in genere motiuorum duo tantùm ad actum virtutis concurrunt: vnum, quod vocant ex genere, ipſum obiectum ſpecificum formale; aliud circumſtantiæ principalis, & dicitur finis. Vide Doctorem *in 2. d. 40.* ſi de motiuo formali loquitur, oſtendimus in præmiſſis non neceſſariò differre iuxta principia Doctoris; ſi autem de finali, dictum eſt ad vtramque tam attritionem, quàm contritionem ad effectum remiſſionis circumſtantiam finis neceſſariam eſſe, vt patet *concluſione prima.*

Impugnatur prima differentia.

132 Reſpondetur ergo Concil. loqui tantùm de motiuo excitante, non autem ſpecificante in genere entis, aut moris, id eſt, obiecti, vel finis; illud enim in genere entis, & moris, hoc in genere moris ſpecificat. Pro intellectione huius, notandum ſicut ad productionem vnius eiuſdémque actus quandoque voluntas mouetur ex motiuis variis intrinſeco, & extrinſeco fine & obiecto; quia alliciunt ad actum obiectiuè propoſita; ita etiam quando ad plures actus gradatim ex vno in alterum procedit, quamuis ſequentem actum non eliciat ex motiuo prioris, tanquam propter ipſum, eo modo, quo amor medij eſt propter finem: tamen actus poſterior dicitur eſſe ex motiuo prioris, non ſpecificante ipſum vt finis; ſed excitante voluntatem; quæ ita affecta eſt, vt hìc, & nunc non exiret in ſecundum actum, aut conſequentes, niſi ex occaſione

Motiuum excitans nõ ſpecificans.

Exemplum. sione prioris. Exemplum huius est in eo, qui nollet celebrare, nisi dato stipendio, quod ipsi est motiuum excitans, non specificans: quia nihil communicat in genere entis, aut moris voluntati ordinatæ celebrandi, quæ consequitur: non est ergo dependentia actus ad actum physicè, aut moraliter quoad bonitatem participatam, cùm actus idem quoad omnia staret sine priore; sed tantùm secundùm *quid*, considerata dispositione præsenti voluntatis, se habet, vt prior vnus ad alium, quia applicat, & excitat voluntatem ad agendum. Hac ratione gratia excitans dicitur illa, qua voluntas conuertitur ad operandum, vt distinguitur ab adiuuante.

133 *Concilij Doctrina cohærens.* Nihil ergo indicat hîc Conc. nisi quòd fusiùs declarauit *sess. 6. cap. 6.* præparationem ad iustitiam incipere à timore seruili, deinceps procedere per spem, & dilectionem ad odium peccati, in quo processu timor gehennæ est primum excitans motiuum; non tamen specificans. Quod probatur ex ipso contextu, *communiter*, inquit, *concipitur*, &c. Si autem sermo esset de motiuo specificante; non diceret *communiter*: quod idem est ac *regulariter*, seu *vt in plurimum*; sed non semper; cùm aliàs repugnat actum non concipi ex motiuo tali formali & proprio: ratio autem motus voluntatis ex timore est; quia ex sympathia eius ad appetitum sensitiuum, magis excitatur via commodi, quàm affectu iustitiæ, licèt in ista motus non cesset, vt in vltimo termino. Adde vlteriùs quòd Concilium ibi definiat contra Lutherum, talem motum non esse hypocrisim, sed religiosum, & vtilem, & ex eo sequi perfectam, non fictam peccati detestationem. Confirmatur interpretatio ex sequentibus: *Declarat*, inquit, *non solùm non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem* (hoc calùniabatur Lutherus tanquam esset timor seruilis solius pœnæ, habens secum affectum peccati, esset coactus, & extortus, non liber) *verùm etiam donum Dei esse & Spiritus sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantùm mouentis, quo pœnitens adiutus viam sibi ad iustitiam parat*, &c. non est ergo status in ipso timore, sed pœnitens vlteriùs ipso adiuuante & excitante viam sibi ad iustitiam parat: nempe per pœnitentiam, quam oportet facere ante Sacramentum, quæ est ex iisdem motiuis, & eadem, quæ ante Baptismum exigitur: talis autem est, quam describit Trid. sess. 6. c. 6. *mouetur*, inquit, *aduersùs peccata*, &c. hoc est, per eam pœnitentiam, quam ante Baptismum agi oportet.

Nequit actus esse nisi ex formali de proprio motiuo.

Confirmatio.

Ex his respondetur ad primam probationem, attritionem dici imperfectam respectiuè ad contritionem, quæ se sola est efficax ad delendum peccatum, non ita attritio. Hæc efficacia est ex perfectione actus suppositi acceptatione diuina. Ad aliud, quod additur, iam ostensum est illam interpretationem falsam esse, quia *sess. 6. cap. 6.* docet Conc. attritionem debere esse perfectam dilectione actuali, quæ est actualis charitas: intelligit ergo per charitatem *sess. 14. cap. 4.* ipsam gratiam iustificantem, eo modo quo antiqui Theologi intelligunt formatam attritionem nomine *contritionis*, & ex attrito fieri contritum. 134 *Responsio ad obiectionem.*

Dices, Concilium ibi dicit, quòd attritio concepta ex turpitudine peccati, si habeat annexam spem veniæ, cum voluntate non peccandi, sufficere ad Sacramentum: ergo cùm exceptio firmet regulam, & limitatio determinet expressam significationem clausulæ, cui annectitur, intelligendum est Conc. de attritione, vt solùm est ex motiuis ab ipso expressis. Respondetur, Concilium in initio eiusdem capitis docere illa ipsa requiri ad contritionem in genere: *Ita*, inquit, *dicitur præparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia diuinæ misericordiæ, & voto præstandi reliqua coniunctus sit*, &c. Supple cõtritionis motus; & postea, *Declarat igitur sancta Synodus hanc contritionem non solùm cessationem à peccato, & vitæ nouæ propositum, & inchoationem* (hæc est voluntas non peccandi) *sed veteris etiam odium continere*, &c. Et *infrà* docet contritionem perfectam sine voto Sacramenti esse inefficacem: exprimit ergo Concilium *ibidem* circumstantias contritionis in genere, tanquam necessarias attritioni, vt sit dispositio ad Sacramentum. Quibus concordant ea, quæ docuit *sess. 6. cap. 14. de pœnitentia Christiana.* Hæc ergo in genere resolutio huius quæstionis est, ad attritionem, & contritionem requiri, vt sint à charitate vel elicitæ, vel imperatæ, quandoque ex diuersis motiuis in specie haberi, & inter vtramque dari distinctionem tantùm secundùm gradus, quando sunt ex eodem motiuo, seu obiecto. *Replica.* *Soluitur.*

SCHOLIVM.

Ad tertium quod ait in statu innocentiæ fuisse futuram pœnitentiam, & patientiam, tenent D. Bonauent. 2. dist. 29. art. 3. qu. 1. Alens. 2. part. qu. 91. m. 2. art. 2. D. Thom. 1. p. q. 95. a. 3. ad vlt. pœnitentiam non esse virtutem infusam. Ita Dur. hîc qu. 2. Bassol. & Gabr. hîc. Marsil. qu. 10. art. 2. D. Bonauent. d. 17. 1. p. a. 2. q. 3. Rich. hîc a. 4. qu. 1.

AD [l] primum argumentum principale dico, quòd etsi tristitia sit passio, tamen imperare eam est actus, & sicut dictum est priùs, tristitia non est actus virtutis pœnitentiæ, etiam quomodocunque accipiendo pœnitentiam: sed pœnitentiæ virtutis primo modo acceptæ tristitia est effectus remotus: effectus autem proximus causæ immediatè ipsius tristitiæ. 19 *Ad argu. 1. Immediata causa, est volitio mali, & eius consideratio.*

Ad secundum [m] dictum est in præcedenti quæstione quomodo tristitia potest esse voluntaria secundùm affectionem iustitiæ; & esto, quòd pœna esset inuoluntaria, non sequitur quin actus elicitus à voluntate sit voluntarius. *Ad 2.*

Ad tertium potest dici dupliciter. Vno modo, ex quo virtus est in nobis supplementum defectus naturalis (vnde non ponuntur virtutes morales à quibusdam, in Angelis) nec in statu innocentiæ fuissent tales in natura, quales nunc; nec ergo tunc fuisset *Ad 3. An pœnitẽtia vel patientia fuissent in statu innocentiæ.*

fuiſſet neceſſitas habendi virtutes omnes, quas & nunc. & hoc ſpecialiter de virtutibus quæ non habent bonum pro obiecto, ſed malum, vt pœnitentia; quia in ſtatu illo non fuiſſet illud malum, ſicut fortè nec tunc fuiſſet patientia, quia nec materia patientiæ.

An pœnitẽtia maneat in Beatitudine.

Aliter dici poteſt, quòd pœnitentia eſt habitus inclinans ad faciliter vindicandum in ſe reum: & quod in ſe, hoc eſt materiale, quia formalis ratio virtutis eſſet eadem, ſi committeretur ſibi vindicare in alium reum. Beatus autem, & innocens poſſunt habere habitum promptè vindicandi in alium reum: ergo & in ſe, ſi tamen reatus ineſſet: & ſic poteſt concedi quòd in ſtatu innocentiæ, & in Beatitudine manet iſta virtus: nec mirum, cùm in Deo maneat iuſtitia vindicatiua; licèt non in ſeipſum, quia non poteſt eſſe reus.

20 *Ad Nõ ſufficere actum pœnitentiæ, id eſt, iuſtitiæ punitiuæ ad delẽdũ peccatum.*

Ad vltimum [n] dico, quòd non eſt virtus Theologica: imò circa obiectum creatum: & cùm arguitur, quòd non poteſt eſſe informis; nego, imò ex multis actibus vindicandi in ſe iuſtè reum poteſt acquiri habitus, qui maneat cum peccato mortali, & poſſet acquiri ante deletionem peccati mortalis, niſi fortè, quia Deus iuſtificat antequam poſſint haberi actus ſufficientes ad generationem pœnitentiæ.

Et cùm probatur primò, quòd delet peccatum, ergo non ſtat cum eo: Reſpondeo quòd virtus non delet etiam meritorie: ſed actus qui natus eſt eſſe actus virtutis, ſiue ſit à virtute elicitus, ſiue non, ſed virtutis generatiuus, & cum hoc benè poteſt ſtare, imò neceſſariò ſtat quòd ſit informis, & per conſequens habitus ſuus, ſi ineſt, erit informis.

Auguſt.

Et ſi arguitur contra hoc per auctoritates, quarum vna eſt Auguſtini de pœnitentia, *ſine charitate in nobis eſſe non poteſt vera pœnitentia*: & alia Auguſtini de vera, & falſa pœnitentia, *Cùm ſit opus Dei fructifera pœnitentia, inſpirare eam poteſt quandocunque vult ſua miſericordia*, & ibidem de vera, & falſa pœnitentia, quòd ſine amore Dei conſequatur quis veniam, habet hoc pro inconuenienti, & eodem modo, quòd vera pœnitentia ſit ſine amore Dei.

Ad pœnitẽtiã fructuoſum requirit gratiam & qu. 1. ad 3.

Iſtæ auctoritates omnes vnam habent reſponſionem, quia pœnitentia, ſiue actus, ſiue virtus non eſt vera, quantùm ad finem pœnitentiæ attingendum ſine charitate, & hoc eſt, quod dicit ſecunda auctoritas de pœnitentia fructuoſa: pœnitentia enim abſolutè poteſt innaſci ex naturalibus hominis, ſed non fructifera, hoc eſt ferens fructum: imò vt fructuoſa, eſt in vltimo inſtanti. Sed illa tertia, quòd ſine amore Dei nullus conſequitur veniam; poteſt ibi accipi *venia* non tantùm pro pœnitentia, ſed pro fine pœnitentiæ, & ita communiter dicimus, quòd per pœnitentiam acquiritur venia: & illa venia eſt, quando quis per gratiam acceptatur ad amicitiam diuinam.

COMMENTARIVS.

135 *Ad argumẽta.*

1 AD primum argumentum, &c. Reſpondet ad argumenta principalia poſita ad initium quæſtionis præſentis. Ad primum & ſecundum patet reſponſio ex littera, & iam dictis.

Ad tertium. Neceſſitas virtutum & finis earum.

m *Ad tertium poteſt dici dupliciter: vno modo,* &c. Tertium argumentum fuit: virtutes fuiſſe in ſtatu innocentiæ, & remanebunt in patria: ſed neque in patria, neque in ſtatu innocentiæ eſſet pœnitentia, quia nec peccatum: ergo non eſt virtus. Reſpondet primò virtutem eſſe in nobis (ſcilicet in ſtatu naturæ lapſæ) ſupplementum defectus naturalis, ſupple incurſi per peccatum, qui defectus conſiſtit in ignorantia, & errore circa bonum in intellectu; difficultate operandi in voluntate ob corruptam inclinationem ad appetitum, & rebellionem eiuſdem contra rationem, in qua conſiſtit fomes, & concupiſcentia, quæ ex peccato eſt, & in peccatum inclinat. Vide Tridentinum *ſeſſ. 5. de peccato originali can. primo, & can. 5. ſeſſ. 6 cap. 1. & 2.* hinc aliqui, vt inquit, n[egant] virtutes morales fuiſſe in Angelis. Hinc vlteriùs dicit quòd *in ſtatu innocentiæ non fuiſſent tales in natura, quales nunc ſunt: nec ergo tunc fuiſſet neceſſitas habendi virtutes omnes, quas & nunc*, &c.

136 *Declaratur reſponſio.*

Hoc intelligitur tantùm de virtute morali quæ ſeruat medium in ordine ad ſe, & conſiſtit in temperanda paſſione tam in voluntate, quàm in appetitu, quia hæc ſola eſt, quæ connotat imperfectionem ſubiecti, ratione cuius fundatur neceſſitas virtutis talis ſupplentis imperfectionem, quæ imperfectio non eſſet in ſtatu innocentiæ in quo appetitus ex toto erat ſubiectus voluntatis imperio ſine vlla reſiſtentia, ſiue hoc proueniebat ex dono iuſtitiæ originalis, vt erat in voluntate, & intellectu; ſiue etiam præterea fuerit aliquod donum in ipſo appetitu, quo delectabiliter ſubeſſet voluntati, de quo vide ipſum *in 2. diſt. 29.* ſic ergo non fuit neceſſitas alterius moderantis appetitum, quod haberet rationem perfectionis ſupplentis defectum. Nõ excluditur ergo hîc iuſtitia in genere à ſtatu innocentiæ: quia ibi eſſet perfecta religio, obedientia, amicitia, veritas, ſeu veracitas: & huiuſmodi, & quæcũque non ſupponerent defectum, vt

Virtutes cõpatibiles cum ſtatu innocẽtiæ, alia repugnantes, ſeu nõ neceſſaria.

vt humilitas, manſuetudo : quando ergo dicit Doctor non fuiſſe virtutes in eo ſtatu, prout nũc ſunt : intelligit quoad eas præcisè, quæ ponuntur ob defectum ad moderandum appetitum, & quibus correſpondet in ipſo appetitu habitus proprius, quo ſubordinatur voluntati acquiſitus, vt abſtinentiæ & huiuſmodi.

Non eſſet pœnitentia.

Ex his concludit ſpecialiter in illo ſtatu non fuiſſe virtutes, quæ ordinantur primò contra malum, vt pœnitentia, & fortè patientia.

137 *Secunda reſponſio.*

Secunda reſponſio eſt, ſumendo *pœnitentiam* pro iuſtitia vindicatiua : ſiue in ſe, ſiue in alium exerceatur vindicta, poſſe ſtatui omni conuenire ; quin etiam Deo, in quo eſt iuſtitia vindicatiua. Sic ſumendo pœnitentiam, non differt à iuſtitia vindicatiua ; quia vindicare in ſe, vel in alio malum, eſt differentia materialis, non formalis ; & hoc modo pœnitentia non eſt ſpecies iuſtitiæ vindicatiuæ ; ſed eadem ipſa in exercitio. Huic doctrinæ, & reſponſioni plurimum fauet ratio Doctoris in hac quæſtione *ſuprà articulo primo, §. Secunda inquiſitio, concluſione prima.* vers. *dico ergo*, &c. vbi dicit, quòd actus vindicandi in ſe, vel in alio ſit eiuſdem rationis. Diuerſa hæc reſponſio oritur ex diuerſis placitis Doctorum, quantùm ad ſubiectum proximum, & remotum pœnitentiæ.

138 *Varia ſententia de virtutũ differentia & vnitate.*

Fuit quorumdam apud Alenſem 4. *part. q.* 12. *m.* 2. *art.* 3. opinio, in anima non diſtingui virtutes, ſed ſicut vnam ponebant potentiam animæ indiſtinctã à ſua eſſentia, ita etiam vnũ habitum virtutis efficacem in omnes operationes animæ imaginabantur. Contra hos non eſt huius loci diſputare : nunc ergo ſupponimus diſtinctionem habituum ex diuerſitate obiectorum, ac etiam potentiarum. Alij apud eundem, & D. Bonauenturam *in* 4. *diſt.* 14. *parte prima diſtinctionis*, aſſerebant pœnitentiam eſſe in omnibus animæ potentiis in quibus ſedes eſt virtutum, & ſecundùm omnem affectum. Hæc fundatur in eo, quòd pœnitẽtia non ſit ſpecialis virtus, ſed communis, indiſtincta à cæteris, quatenus conuenit cuique deteſtari peccatum ſibi oppoſitum. Eſt ſententia Altiſiodorenſis 4. *lib. tract.* 6. *quæſt.* 3. ſed hæc reiicitur ex iiſdem fundamentis, quibus probatur pœnitentia ſpecialis virtus. Et quoad actum ſupponunt Concilia, & Scriptura eam diſtinctionem. Alenſis negat eam eſſe in iraſcibili, concupiſcibili, & rationabili, ſed in libero arbitrio : ſed ſi intelligat per liberum arbitrium intellectum, & voluntatem, non poteſt ſtare : quia ſiue libero arbitrio includat intellectum, ſiue ſupponat : certum eſt pœnitentiam in intellectu non eſſe, cùm ſit deteſtatio, ſeu, vt diximus, vindicta peccati, qui ſunt actus appetitiuæ. Deinde, ſi intelligat per liberum arbitrium voluntatem, vt libera eſt, repugnat non ſubiectari pœnitentiam in voluntate ſecundùm affectum concupiſcentiæ aut vt eſt iraſcibilis, cùm hi duo latè (ſumpta concupiſcentia quatenus eſt proſecutio, aut fuga boni in genere) exhauriant omnem modum operandi voluntatis : ſi autem loquatur de his, vt ſunt in appetitu ſenſitiuo, rectè quidem : licèt Soto concedat aliquid in ſenſitiuo correſpondens pœnitentiæ, de quo modò non diſſerimus.

Prima ſententia.

Secunda ſententia.

139 *Subiectũ pœnitentiæ.*

Prima concluſio. Pœnitentia eſt in voluntate, prout iraſcibilis eſt. Ita Doctor *hac diſt.* 14. *qu.* 2. *art. primo §. Alia eſt concluſio iſta* : licèt enim iraſcibilis propriè ſpectet ad appetitum ſenſitiuum, cuius eſt repellere, & vindicare prohibens concupiſcentiam : aliquid tamen ſimile reperitur in voluntate vindicante, ſecundùm quod dicitur ſubiectare & elicere actus vindicatiuæ. Pœnitentiam eſſe in voluntate docet D. Thomas *qu.* 85. *art.* 4. vbi Caiet. Soto *in* 4. *diſt.* 14. *q.* 2. *art.* 4. Richard. *arg.* 3. *quæſt. prima.* Palud. *quæſt.* 4. éſtque communis, vt patet ratione generali, quâ actus, & habitus ad eandem potentiam reducuntur ; voluntas autem vindicat : ergo, &c.

Secunda concluſio. Pœnitentia nequit eſſe in iis, in quibus non eſt peccatum : ſi loquamur de pœnitentia, prout de ea loquuntur ſacræ litteræ, Patres, & Concilia, & definita eſt *ſuprà* ex authorè libri de vera & falſa pœnitentia. Hæc concluſio eſt Doctoris *in prima reſponſione*, quæ magis placet : quia nullibi in ſacra pagina, aut aliàs in Conciliis, aut Patribus, innenitur vſus pœnitentiæ in eo ſenſu, quo ſe extendit ad vindicandum in alio peccatum, ſic enim nihil differret à iuſtitia vindicatiua, eſſẽtque in Deo : cùm ergo nomina extra proprietatem non debemus trahere, ſic neque definitiones. Ex his patet quid dicendum ſit ad varios modos opinandi aliorum, Alenſ. 4. *part. qu.* 12. *m.* 2. *art.* 1. docet Angelum non fuiſſe capacem pœnitentiæ, non ita hominem in ſtatu innocentiæ ; ſed hoc non eſt verum : quia ſi loquatur de poſſibili, potuit Angelus poſt peccatum fuiſſe viator, & eſſe capax remedij, quod concedit hîc Doctor noſter *quæſt.* 4. ſtatus innocentiæ in homine, ſi perſeueraret, non erat capax peccati, quia in eo non eſſet infirmitas, aut ignorantia, aut concupiſcentia ; ideò pœnitentia in eo ſtatu ſuperflueret, ſicut ſpes, & fides in patria. Idem docet de Beatis, manere in eis pœnitentiam quoad habitum, non quoad actum diſplicentiæ, aut doloris, ſed quantùm ad actum gratiarum actionis pro beneficio remiſſionis peccatorum. Verùm hic actus eſt religionis, ſeu gratitudinis, non pœnitentiæ. D. Thom. *in* 4. *diſt.* 14. *quæſt.* 1. *art.* 3. idem docet de Angelis Beatis ac ſtatu innocentiæ, nempe fuiſſe, & fore in ipſis pœnitentiam, quia ita erat diſpoſitus primus parens, vt ſi peccaret, pœniteret : ſed certè hoc etiam de quouis dici poſſet ordinatè operanti, nam ſicut ſequens regulam rectam fertur in bonum, proſecutione, ita etiam in malum, fugâ, & deteſtatione.

140 *In quibus nequit eſſe.*

Supponit peccatum perſonale.

Potuit ineſſe Angelo vintori, ſi Deus vellet.

Non eſſet in ſtatu innocentia.

Sententia aliorum.

Impugnatur.

Thomas Argentinenſis *in* 4. *diſt.* 14. *qu.* 1. *a.* 1. docet in Chriſto fuiſſe virtutem pœnitentiæ, non ſolùm quoad ornatum, ſed etiam quoad actum diſplicentiæ conditionatæ, ſcilicet in hac forma, *ſi ego peccarem*, &c. Idem aſſerit de Beata Virgine, & cæteris, Paludanus *quæſt.* 4. in Angelis Beatis, innocentibus, Beatiſſima Virgine adſtruit idem. Negat Sotus in Virgine, & Chriſto fuiſſe pœnitentiam virtutem, quia neque peccatum ipſam veniale. Addit Vaſquez *diſp.* 2. *qu.* 85. *art.* 4. non ſufficere ad tollendam virtutem, eam non poſſe habere actum, quia ſic, iiquit, virtutes Theologicæ tollerentur infantibus in Baptiſmo. Hæc ratio videtur fundare præmiſſas opiniones, vel ſaltem fulcire ; ſed non valet, quia infantes naſcuntur viatores, & in Baptiſmate tribuuntur ipſis media neceſſaria talis ſtatus, licèt per impedimentum pro aliquo tempore iis vti non poſſent : non ſic eſt in ſtatu Beatitudinis, & innocentiæ ac impeccabilitatis, vbi non eſt defectus naturæ, aut impedimentum in operando, ſed materia exercendæ virtutis tali

141

ſtatui

ſtatui, quando repugnat, ſuperflua eſt omnino virtus. Qui admittunt veniale peccatum in ſtatu innocentiæ conſequenter ponerent pœnitentiam in eodem ſtatu. Qui tenent virtutem pœnitentiæ eſſe infuſam, non rectè ſtatuunt eam quoad peccatum in eodem ſtatu, cùm nunquam mortale peccatum compateretur innocentiæ, & per primum tale deſtrueretur tam ſtatus, quàm omnes infuſæ præter ſpem & fidem: ergo planè virtus pœnitentiæ eſſet inutilis in innocentia: omnes autem qui ponunt infuſas affirmant non manere infuſas morales poſt charitatem. Alij excipiunt pœnitentiam voluntariè magis, quàm ex vlla vrgente ratione.

Otioſa pœnitentia in aliquibus ſuperfluis.

142 Dices, in Beatis manent virtutes, quas habuerant in via: ergo pœnitentia. Reſpondent quidam manere in ratione ornatus, & formæ tantùm. Alij negant, res planè incerta eſt, neque aliquid vrgens aliquod rationis, aut authoritatis principium reduci poteſt. Qui aſſerunt remanere, ſecludunt imperfectionem: qui negant, dicunt non poſſe abſtrahere ab imperfectione: & quilque iuxta principia à ſe poſita explicat virtutem pœnitentiæ per extenſionem eius, ac coarctationem ad hos, vel illos actus. Nos ſtamus in eo ſolùm, quod cognoſcimus de hac virtute ex Scriptura & Conciliis, quòd ſit medicina peccati commiſſi à viatore (in damnatis autem non datur) neque naturam eius ad alia principia reuocare, aut aliter interpretari cum ſtabili fundamento poſſumus: ſiue enim vindicare in ſe peccatum ſit differentia formalis, aut materialis pœnitentiæ, ita importatur per nomen, vt nullo modo abſtrahat: quia pœnitentia eſt pœnam tenere. Reprehenditur meritò Paludanus à Soto quòd aſſeruerit pœnitentiam fuiſſe in Beatiſſima Virgine, ex eo, quòd peccare potuerit venialiter: quia hoc eſt contra mentem Eccleſiæ, vt definit Trident. *ſeſſ.6.cap.23.*

An maneat in paterna.

143 n *Ad vltimum dico, quod non eſt virtus Theologica*, &c. Per virtutem Theologicam intelligit Doctor genus virtutis infuſæ: quia has ſolas putat eſſe infuſas per ſe, & ex genere ſuo: reliquas verò acquiſitas; vnde quando dixit *infrà, pœnitentiam abſolutè poſſe innaſci ex naturalibus hominis*, &c. Intelligit ſecundùm hanc differentiam eius à virtute infuſa per ſe: non verò iuxta modum, quo alij eum interpretantur, quaſi velleret excludere gratiam Dei præuenientem, & adiuuantem, per quam donatur, vt fuſiùs *ſuprà* ſuper hac quæſtione, ex ipſo probauimus: hinc ergo dicit in hac reſponſione: *ex multis actibus vindicandi in ſe iuſtè reum, poteſt acquiri habitus* (ſupple pœnitentiæ) *qui manet cum peccato mortali, & poſſet acquiri ante delationem peccati mortalis, niſi forte quia Deus iuſtificat, antequam poſſint haberi actus ſufficientes ad generationem pœnitentiæ*, &c. quæ ratio eò tendit, vt probet pœnitentiam non eſſe infuſam eo rigore, quo Theologi loquuntur de virtute per ſe infuſa, non autem in ſenſu Patrum, qui infuſam appellant quodcunque gratuitè donatum à Deo, & eius gratia, ad quod non pertingit natura propriis viribus. Perinde dicit Doctor de aliis virtutibus moralibus *in tertio d. 36.* Hanc ſententiam Doctoris quoad virtutes in genere morales, & quoad pœnitentiam in ſpecie rigidiſſimè cenſurant antiqui diſcipuli D. Thomæ. Cæterùm moderni magis moderatè diſcurrunt, aſſerentes morales infuſas quoad habitum non probari neceſſaria ratione, aut authoritate: quamuis ergo perinde ſit diſcurrere de infuſione aliarum, & pœnitentiæ: quia fundamenta, & principia hinc, inde in eodem communicant: quæſtionem tamen in genere præmittam de omnibus ſimul, comprehendendo tantùm quæ ſpecialia ſunt huius loci

Reſponſio ad vltimum.

Tertia concluſio. Pœnitentia eſt virtus acquiſita quoad habitum: ita Doctor hic. Hanc tenent Henricus *quodl.6. qu.* 12. Durand. *in 3. diſt.* 36. & quotquot negant morales per ſe infuſas, vt noſtra ſchola, & Nominales, & quos licet videre *in com. illius diſt.* 36. *in* 3. Contrariam ſententiam docuit S. Thomas *3. part. quæſt.* 85. *a.5.* quem *ibidem* ſequitur Caiet. & reliqui commentatores eius, Vaſquez *dubio vnico.* Suarez *tom.4.diſp.3. ſect.6.* Sotus *in hac diſtinctione qu.2. art.* 5. Cano *in relect. de pœnit. 2. part. concl. vlt.* & alij. Intelligitur de pœnitentia, vt eſt ſpecialis virtus, & ab aliis diſtincta. 144 *Concluſio Doctoris ſuſtinetur.*

Contraria ſententia.

Primò probatur, quia nulla ratio, aut authoritas conuincit eſſe virtutem naturâ ſuâ infuſam, vt patebit reſpondendo ad argumenta: & confirmatur, quia nulla eſt neceſſitas, aut fundamentum ſtatuendi actum pœnitentiæ, niſi in ordine ad deletionem peccati, quod ineſt, & non remittitur niſi ſuppoſita pœnitentia, & per ipſam tanquam diſpoſitionem præuiam, vt patet ex Trid. *ſeſſ.6. cap.5. 6.7. & cap.14.§.14.cap.1. & 4.* Patet ex Scriptura idem & ex aliis Conciliis, & Patribus, quæ videre licet in diſtinctionibus de Pœnitentia apud Gratianum; & in vniuerſum nec Scriptura, nec Patres, nec Concilia tribuunt alium vſum pœnitentiæ, neque agnoſcunt, ſed pœnitentia infuſa eſt inutilis ad hunc effectum; quia hic effectus eſt ſemper antecedens infuſionem eius, neque poſt remiſſionem peccati vlla eſt neceſſitas pœnitentiæ, per ſe loquendo de illa neceſſitate, ob quam exigitur reſpectu peccati delendi ſiue neceſſitate medij, ſiue præcepti; & ſub quacunque exigitur: quia licèt ſuperſit aliqua pœna temporalis ſoluenda, ad hanc ſuperſunt opera ſatisfactoria, & plura alia media, nec congruitas, ex qua adſtruuntur aliæ virtutes infuſæ, ſaluatur in propoſito quoad pœnitentiam, nempe vt opus ſit referibile ad finem vltimum, quia actus per ſe neceſſarius pœnitentiæ eſt diſpoſitio ad deletionem culpæ, quæ nunquam eſt à pœnitentia infuſa, vt dictum eſt. Accedit quod eadem ipſa media, ex quibus eſt diſpoſitio ad remiſſionem peccati, ſufficiant in ratione mediorum pœnitendi tam in re, quàm in acceptatione diuina, ſuppoſito quòd exigeretur pœnitentia poſt deletionem peccati, ergo neque ratio, neque authoritas ſufficiens probat pœnitentiam per ſe infuſam per modum habitus.

Actus pœnitentia remittit peccatum.

Infuſa non eſt neceſſaria ad remiſſionem.

Minus exigitur, quàm alia infuſa morales.

Secundò in peccatore pœnitente remanet facilitas ad actum pœnitentiæ, vt experientia conſtat. ergo habitus pœnitentiæ, cuius actus ſufficit ad omnem effectum pœnitetiæ. Antecedens patet experientia. Conſequentia probatur, quia ea facilitas non poteſt prouenire ab alio habitu, aliàs ſuperflueret habitus pœnitentiæ, ſed virtus infuſa, ex principiis aduerſariorum, non manet præter ſolam ſpem, & fidem in peccatore. 145 *Secunda ratio.*

Tertiò, obiectum pœnitentiæ eſt motiuum ordinis naturalis: ergo ſeclusâ infirmitate naturæ poteſt attingi per media eiudem ordinis; & conſequenter non exigit eleuationem naturæ per principia alterius ordinis. Probatur antecedens; *Tertia ratio ex obiecto.*

dens; quia obiectum pœnitentiæ est peccatum vt vindicabile per pœnam lege statutam; sed hoc attingi potest per iustitiam vindicatiuam, quæ est habitus naturalis; ergo, &c. Sublumptum patet ex definitione pœnitentiæ superiùs assignata. Confirmatur, quia opera satisfactoria, quibus vindicatur peccatum, verbi gratia, ieiunium, oratio, eleemosyna, exhiberi possunt per habitus acquisitos, & gratiam actualem excitantem, & adiuuantem, quæ ad singulos actus bonos exigitur ob infirmitatem naturæ ad bonum, & ex directione charitatis.

Confirmatio.

146 *Responsio.* *Impugnatio.* Dices requiri dolorem de peccato, vt est offensa Dei; hoc autem esse motiuum supernaturale simpliciter. Contrà, quia talis dolor non est actus elicitus pœnitentiæ, sed charitatis, imperatus autem à pœnitentia: ergo quantùm ad proprium motiuum intrinsecum, pœnitentia est virtus ordinis naturalis, & non infusa.

Responsio. Dices pœnitentiam præexigere fidem, spem, & charitatem, vt docet Tridentinum *sess. 6. cap. 6.* ac proinde esse infusam. Contrà, sic omnis virtus fructuosè operans ad salutem, & vitam æternam supponit fidem, spem, & charitatem, quoad actum: quia fides est initium salutis, vt definit Trid. *sess. 6. cap. 8.* & antiqua Concilia contra Pelagianos, & semipelagianos: ad meritum requiritur spes & fiducia præmij, & relatio operis per charitatem ad finem vltimum, vt suo loco docuimus; sed his non obstantibus temperantia, verbi gratia, operans fructuosè, vt principium actus meritorij, in vitam æternam, non transfertur extra genus acquisitæ, & naturalis virtutis: ergo idem dicendum de pœnitentia.

Impugnatio.

Confirm. Confirmari potest ad hominem: quia plures aduersariorum admittunt pœnitentiam naturalem vt attritionem distinctam ab infusa, hæc ex motiuo charitatis relata sufficienter disponit peccatorem ad gratiam: ergo superfluit infusa. Argumentum loquitur de acquisita, cuius actus esse potest meritorius ex relatione charitatis: quia hæc potest referre actum cuiusque virtutis in suum finem: & illa adimpletur lex, seruitur Deo, &c. Ponatur ergo casus (ne sit locus euasioni,) quòd Deus suspendat concursum infusæ: si detur, & concurrat cum sola acquisita. Deinde quælibet virtus potest displicere in peccato sibi oppositio, vt opponitur rectæ rationi, vt alij concedunt: hæc autem displicentia est sufficiens dolor, & dispositio cum Sacramento, vt ipsi concedunt.

147 Dices, fides aliter supponitur ad pœnitentiam, aliter ad virtutes acquisitas, quia sine fide nequit saluari pœnitentia, etiam in proprio genere, non sic aliæ virtutes. Hæc solutio non est omnium, neque consequens ad principia eorum, qui dicunt pœnitendum de peccato esse notum lumine naturali: & virtutis naturalis regula proxima est per ipsos prudentia infusa, in quo distinguitur à Theologica virtute, cuius regula est fides, sed contra eam virtutes euangelicæ, vt paupertas, obedientia, castitas, humilitas non sunt infusæ; habent tamen fidem & reuelationem pro regula sua in hoc statu: ergo idem est de pœnitentia, vel saltem fundamentum illud non est validum.

Prima obiectio. *Soluitur.* Ex his facilis est solutio ad fundamenta aliorum. Obiicit primò Caiet. & Soto, pœnitentia ordinat hominem ad gratiam & amicitiam Dei: ergo est infusa. Respondetur ex dictis pœnitentiam ordinare ad amicitiam Dei ex fine extrinseco, intrinsece & ex obiecto respicere tantum satisfactionem legis per pœnam. Negari etiam potest consequentia.

Secunda obiectio soluitur. Obiiciunt secundò, ad actum pœnitentiæ requiri gratiam. Respondetur hanc rationem nullius momenti esse: quia probat tantùm pœnitentiam esse supernaturalem, vt *supernaturale* distinguitur contra id, quod fit viribus solius naturæ sine adiutorio gratiæ specialis, non autem vt significat virtutem infusam supernaturalem quoad substantiam, in sensu, quo iam frequentiùs sumitur à Theologis, quatenus distinguitur contra acquisitam moralem.

148 *Tertia obiectio Suarez. Soluitur.* Sed vrget Suarez *can. 3. Trident. sess. 6.* qua definitur vniformiter requiri gratiam ad actum fidei, spei, charitatis, pœnitentiæ, sine discrimine. Respondetur Concil. definire contra Pelagianos, & semipelagianos illos actus non fieri sine adiutorio Dei speciali, viribus liberi arbitrij solius, *Si quis dixerit*, inquit, *sine præueniente Spiritus sancti gratia, atque eius adiutorio*, &c. Simile definiunt Patres, & Aug. post Conc. Diospolitanum *art. 7.* de aliarum virtutum actibus, quas non licet inde constituere infusas: hæc ergo distinctio supernaturalis quoad substantiam, & modum non fuit nota Patribus, aut antiquis, qui de gratia sine discrimine loquuntur, siue definiant eam requiri ad actus infusarum, siue ad actus acquisitarum. Fundatur tantùm in opinione Scholastica, qua hæc distinctio introducitur: infundi enim aliquos habitus, id tantùm post Trident. & Viennen. certum est: de reliquo nihil quod huc spectet. Alia plura adducit Suarez contra hanc distinctionem qua dicitur pœnitentia esse supernaturalis ex fine, quatenus refertur per charitatem; sed nihil ad nos, qui dicimus eam esse ex adiutorio speciali. Omnia etiam, quæ decernunt Patres in hac materia, concernunt actum, non habitum, ideò nihil faciunt ad propositum.

Vltima obiectio soluitur. Vasquez, & alij vrgent rationem, quam in corpore impugnauimus, nempe pœnitentiam ædificari in fide, & spe: ergo est supernaturalis, sicut illæ. Hæc ratio habet instantiam in virtutibus euangelicis, quin etiam in reliquis omnibus, quæ faciunt ad salutem. & sic tollit in vniuersum genus acquisitæ, si efficax est.

149 *Summarium littera Doctoris in responsione ad vltimum argumentum.* Ex his patet veritas responsionis Doctoris ad vltimum argumentum, cuius hæc summa est. Pœnitentiam esse virtutem moralem acquisitam, & non per se infusam eo rigore, quo Theologi loquuntur de virtute per se infusa, non autem in eo sensu, quo dixerunt Patres de infusa, nempe quà à diuina gratia auxiliante, & excitante donatur mediante suo actu.

Posse eandem manere cum peccato mortali: quod est contra naturam moralis per se infusæ, vt astruitur, quæ inseparabilis est à charitate.

Quòd actus eius, non habitus, deleat peccatum mortale, meritoriè de congruo, & dispositiuè.

Quòd neque quoad habitum, neque quoad actum est fructuosa, aut vera sine charitate, id est, vel actuali, vel habituali: nam duplex est status pœnitentiæ. Primus est, vt sit dispositio præuia ad remissionem peccati, & sic requiritur, vt sit actus perfectus perfectione finis, id est, elicitus, aut imperatus à charitate, vt patet ex dictis *suprà*: quod intelligitur de actuali charitate, &

Duplex status Pœnitentiæ.

non

non habituali. Hoc etiam intendit authoritas Auguſtini, quam declarat, & alia ſubiuncta. Alius eſt ſtatus eiuſdem, vt iam informatur per charitatem, & habet annexam veniam, & remiſſionem peccati cum integra reconciliatione à culpæ reatu, & pœnæ æternæ, ſic magis eſt propriè fructifera, quia habet coniunctum fructum, ad quem ordinatur, cùm antea habuerit illud ſolùm in virtute, & quaſi in ſemine, vt erat actus, & habitus prior, natura, & informis, quò ſpectant vltima verba ſolutionis: agit enim ex propoſito non tã de actu, quàm de habitu pœnitẽtiæ: doctrina autẽ ex ſupradictis in vtroque paragrapho præcedẽti accomodatur perinde actui.

QVÆSTIO III.

Vtrùm pœnitentia virtus ſit tantùm vnius pœnæ inflictiua?

Alenſ. 4. *part. quæſt.* 54. *memb.* 1. *art.* 3. 4. D. Bonau. *hic* 1. *part. art.* 1. *quæſt.* 2. 3. Richard. 2. *quæſt.* 2. D. Thom. 3. *part. qu.* 85. *art.* 3. Suar. *tom.* 4. *diſp.* 6.

1 *Argum.* 1. TERTIÒ quæro, [a] Vtrùm pœnitentia virtus ſit tantùm vnius pœnæ inflictiua? Quòd ſic arguitur, quia infligit pœnam, vt ordinatiuam culpæ: vnius autem culpæ eſt vna pœna ordinatiua, ſicut vnius deordinationis eſt vna ordinatio: ergò, &c.

Argum. 2. Item, pœnitentia eſt quædam iuſtitia, vt dictum eſt *in quæſt. præced.* iuſtitia autem reddit æquale pro æquali: vni autem culpæ poteſt eſſe vna pœna æqualis correſpondens: ergo, &c.

Argum. 3. Item, vnius virtutis eſt vnus actus, & vnum obiectum: ergo pœnitentiæ; quæ eſt vna virtus, eſt vnus actus, ſcilicet infligere pœnam, & vnum obiectum, ſcilicet pœna inflicta.

Rat. opp. Contrà, Iohelis 3. *Scindite corda veſtra*, &c. Et Iac. 5. *Confitemini alterutrum peccata veſtra*, & Matth. 3. *Facite dignos fructus pœnitentiæ.* Ex his omnibus auctoritatibus arguitur ſic ſecundùm Auguſt. Vera pœnitentia ad Baptiſmi innocentiam nititur reducere: ſed non reducitur, niſi per iſta tria. Vel meliùs ſic: Pœnitentia eſt iuſtitia punitiua, ſecundùm legem diuinam: ſed ſecundùm legem Dei oportet plures pœnas infligere, vt probatur iſtis auctoritatibus: ergo, &c.

Habetur de pœn. diſt. 5. *cap.* 1. Item, *de vera, & falſa pœnitentia*, & ponuntur *in decret. per diſt.* 7. auctoritates diuerſæ de multis quæ requiruntur in vero pœnitente, & ſubditur: *iſti ſunt digni fructus pœnitentiæ*, ex Auguſtino.

COMMENTARIVS.

1 *De regula pœnitentiæ.* a *TErtiò quæritur Vtrùm pœnitẽtia virtus*, &c. In hac quæſtione agit de regula pœnitentiæ Chriſtianæ: quia ex regula cuiuſcunque virtutis procedit omne dictamen, cui debet virtus, conformando ſe in actibus, regulari: ideò quærit, an pœnitentia ex regula ſua ſit vnius pœnæ inflictiua, vel an plurium. Hæc quæſtio æquiualet iſti, qua quæritur; *qui ſunt fructus pœnitentiæ*, id eſt, opera, vel actus procedentes ſecũdùm inclinationem pœnitẽtiæ, & præſcriptionẽ regulæ, in qua fundatur: vt benè Doctor *argumento in oppoſitum §. contra, Iohelis* 3. &c. inſinuat.

SCHOLIVM.

Pœnitentiæ punitiuæ correſpondere duplicem regulam in intellectu. Prima eſt naturalis, ſcilicet hæc; Diſplicendum eſt de peccato. *Secunda ſupernaturalis, vt hæc:* Peccatum eſt deteſtandum vt offenſiuum Dei auctoris ſupernaturalis, & impeditiuum Beatitudinis ſupernaturalis; *& huic regulæ correſpondet alia iuſtitia, à prima in voluntate.*

2 *Opinio aliquorum quã tenet Doctor.* [b] HIc dicitur, quòd cuicunque virtuti in appetitu correſpondet aliqua regula in intellectu, ſiue alia alij, ſiue eadem pluribus. De hoc *in tertio* 36. *diſt. q. vnica, a.* 2. Si pœnitentia ſecundùm quòd eſt virtus, & quædam particularis iuſtitia, ex ſolutione præcedente, habet actum proprium *pœnitere* ſecundùm primam illarum quatuor ſignificationum priùs poſitarum: ergo oportet quærere regulam illius virtutis in intellectu, & ſecundùm illam, ſequetur actus inflictiuus vniùs pœnæ, vel plurium.

Cuilibet virtuti appetitus correſpõdet regula in intellectu. Regula [c] autem eius dicitur eſſe duplex: quædam naturaliter cognoſcibilis, vt ſcilicet quòd de peccato eſt diſplicendum, & iſta eſſet nota intellectui Angelico, ſi fuiſſet Angelus viator poſt primum peccatum commiſſum, & per conſequens, potuiſſet habere aliquid in voluntate correſpondenter inclinans illi regulæ ad actum vindicandi,

vindicandi,vel diſplicendi: & iſta pœnitentia,ſicut & regula eius,poſſet eſſe in omni ſtatu vniformis: quia ſi non deficeret cognitio naturalis conueniens naturæ humanæ, poſſet pro quocumque ſtatu deuenire in cognitionem iſtius regulæ, & per conſequens, æquè habere in voluntate aliquid inclinans proportionabiliter iſti regulæ.

Pœnitentia naturalis, & eius regula conuenit Angelo, & homini, cuius intellectus nõ eſt depranatus.

Alia[d] regula reſpiciens peccatum deteſtandum tantummodò eſt nota ex reuelatione, ſcilicet quòd peccatum eſt deteſtandum, inquantùm eſt Dei offenſiuum, vel inquantùm auerſiuum à Deo, vel impeditiuum acquiſitionis Beatitudinis, vel inquantùm inductiuum finalis miſeriæ: & ſub iſtis rationibus correſpondet huic regulæ aliqua iuſtitia in voluntate; alia quidem, ſicut alia eſt eius regula.

Ad propoſitum, pœnitentia primo modo eſt tantùm vnius pœnæ inflictiua, ſicut eius regula tantùm oſtendit vnam pœnam infligendam, ſcilicet diſplicentiam; ad quam ſequitur triſtitia,quæ eſt vnica,& prima pœna.Secunda eſt inflictiua cuiuſcumque,cuius ſua regula eſt dictatiua; regula autem ſua, id eſt, notitia habita ex diuina Scriptura,dictat plures pœnas eſſe infligendas, quas lator illius legis, cuius pœnitens eſt miniſter, voluit infligi ad hoc, vt ſufficienter placaretur; & tales ſunt multæ, vt colligitur ex Scriptura.

COMMENTARIVS.

2 *Prima ſuppoſitio explicatur.*

b *Hic dicitur*,&c. Ad reſolutionem ſuppoſitionis cuilibet virtuti,quæ eſt in voluntate, correſpondere regulam aliquam propriam, aut communem pluribus,in intellectu:vt patet *ex 3.d.36.artic.2.* Dicit autem *regulam propriam*, aut *communem*,vt inſinuet controuerſiam,quam *ibidem* tractauit. Docet enim D. Thomas 1. 2. *q.6.artic.1.* & cum eo *ibidem* Caietanus, & alij, vt Vaſquez *diſp.85. cap.2.* vnam & communem eſſe prudentiam reſpectu omnium moralium acquiſitarum.Ex iſto Philoſophi 6.Ethic. *Prudentiæ vni inexiſtenti omnes* (ſupple virtutes) *inerant:* quod intelligit Doctor §. *de alia parte citati articuli*, &c. de vnitate ſecundùm genus: ideò tenet tot eſſe prudentias, quot ſunt virtutes in ſpecie: propter diuerſitatem obiecti formalis, tam quoad intellectum,quàm quoad voluntatem:nam dictamen primum, & practicum reſpectiuè ad virtutem, deſumitur à fine,vt obiecto illius virtutis, atque adeò à principiis intrinſecis honeſtatis finis, & conuenientiæ obiecti, ad naturam rationalem mediante lege; quod obiectum eſt finis, vt comparatur ad media in particulari,quæ ad finem eliguntur.Sicut ergo obiectum in ratione boni eſt diuerſum; ita etiam veritas eius obiectiua, & partiua eſt diuerſa: ergo tam principia, quàm concluſiones inde deſumptæ.

An prudẽtia ſit communis, & vna omnium virtutum.

Eſſe vnã genere, non ſpecie.

Primum dictamen virtutis ſumitur à fine.

3 *Alius modus diſcernẽdi regulam virtutis.*

Regula communis eſt fides.

Propria eſt prudentia.

Alio modo poteſt intelligi illa diſtinctio regulæ communis & propriæ, reſpectiuè ad cognitionem naturalem huius ſtatus,& ad ſupernaturalem fidei. Hæc eſt communis regula, & radix virtutum, vt faciant ad finem ſupernaturalem ſalutis: illa verò eſt propria,ſiſtens intra honeſtatem ex genere, ſeu obiecto ipſius virtutis, ideóque dicitur propria. Hic etiam vſus, & differentia regulæ facit ad ſcopum huius quæſtionis,& ea,quæ mox dicit;diſtinguendo regulam naturalem, & ſupernaturalem pœnitentiæ, quà eſt inflictiua pœnæ.

4 *Regula propria.*

c *Regula autem eſt duplex*,&c.Hìc iuxta diſtinctionem poſitam,vel inſinuatã propriæ,& communis regulæ,dicit duplicem eſſe regulam pœnitentiæ; vna eſt naturalis, ſeu naturaliter cognoſcibilis: nempe *de peccato eſſe diſplicendum.* Dicit quòd hæc eſſet nota Angelo, ſi maneret viator poſt peccatum; & ei correſponderet habitus pœnitentiæ in voluntate:& iſta pœnitentia,& regula eſſet vniformis in omni ſtatu:quia ſi non deficeret cognitio naturalis conueniens naturæ humanæ, poſſet pro quocumque ſtatu deuenire in cognitionem illius regulæ.

Defectus cognitionis pro hoc ſtatu.

Modum cognoſcendi huius ſtatus naturæ corruptæ dicit Doctor nõ eſſe modum cognoſcendi ex natura potentiæ,*in 1.d.3.q.3.* neque ex natura obiecti primò motiui potentiæ. De hoc variis in locis agit,vt *q.1.Prologi*,differens contra Philoſophos §. *Quantùm ad primum, licèt procedat de fine*,&c. vbi oſtendit plura per ſe cognoſcibilia ab intellectu humano ex natura potentiæ, & obiecti, non cognoſci pro hoc ſtatu, vt oſtendat neceſſitatem cognitionis altioris,& ſupernaturalis, *in 2.d.3. q.9.* §. *Quia autem talis ſpecies.d.10.q.vnica*,§. *Ad queſtionem in 3.d.14.q.3. in fine.*& *ſuprà in 4.d.10.q.5.concluſ.3.* idem ſupponit, & aliis in locis. vnde *ſuprà, in 1.d.illa 3. q.3.* dicit intellectum non eſſe ſignatum ſenſibus ex natura potentiæ. Quod ſic intelligo, nempe intellectum habere duplicem modum operandi, loquendo de humano. Primus modus eſt, quà eſt radicatus in eadem anima, & recipit ſpecies à potentiis inferioribus, quia aliter non eſt ipſi obiectum applicatum proximè: & hic etiam eſt modus eius naturalis cognoſcendi, quo vt potentia vniuerſalis, & ſuperior iudicat, & cognoſcit de actibus, obiectis, modis operandi potentiarum inferiorum, non minùs, imò perfectiùs,quàm ſenſus internus iudicat de ſenſibus externi, & eorum actibus:& hic eſt modus naturalis cognoſcendi pro hoc ſtatu naturæ corruptæ, in quo eſt relicta.

Intellectũ ex natura potẽtiæ non eſſe ligatum ſenſibus,explicatur.

Duplex modus cognoſcẽdi naturalis.

Alius eſt modus cognoſcendi intellectus ex natura potentiæ, quæ vt ſuprema cognitiua verſatur circa obiectum immediatè,& non dependenter ab alia potentia inferiori cognitiua, & hæc eſt cognitio naturalis, quæ fuit in primo homine, eſt in anima ſeparata, erit in Beato in corpore glorioſo, & fuit in Chriſto: & eſt illa, de qua loquitur Doctor, eam defuiſſe, & vt dicit loco *ſuprà citato*, in peccati pœnam. Quod probat ex Auguſtino, 15. de Trinitate,cap.vltimo. *Quæ cauſa* (inquit,alloquens animam) *cur lucem acie fixa videre non poſſis, niſi vtique infirmitas? & quis eam tibi fecit, niſi vtique iniquitas?* &c.

5 *Secundus modus cognoſcẽdi ex natura potentiæ.*

Auguſtin.

Idem docet Gregorius lib.5.Moralium,c.25. Gregorius.

ſuper illud : *Stetit quidam, cuius non agnoſcebam vultum*, &c. in illa : *cuius non agnoſcebat vultum. Humana quippe anima primorum hominum vitio à Paradiſi gaudijs expulſa, lucem imuiſibilium perdidit, & totam ſe in amorem viſibilium fudit, tantóque ab interna ſpeculatione cœcata eſt, quanto foras deformiter ſparſa : vnde fit, vt nulla nouerit, niſi ea, quæ corporeis oculis, vt ita dixerim, palpando cognoſcit ; homo enim, qui, ſi præceptum ſeruare voluiſſet, etiam carne ſpiritalis futurus erat, peccando factus eſt etiam mente carnalis, vt ſola cogitet, quæ ad animum per imagines corporum trahit*, &c.

6 *Patet quoad veritates practicas.*

Quantùm autem ad veritates practicas, concluſio hæc Doctoris eſt veriſſima, nempe defeciſſe lumen intellectus in his per peccatum: vt omnes Patres contra Pelagianos vno conſenſu docent 2. ad Corinth. 3. *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis : ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Deus ſcit cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt*, &c. Pſal. 93. & multa ſimilia. De hoc egregius eſt locus Ambroſij *de fuga ſæculi*, c. 1. quem citat Auguſtinus *de prædeſtinatione Sanctorum*, *cap.* 8. vbi explicat primum locum citatum ex Apoſtolo. *Frequens*, inquit, *nobis de fugiendo ſæculo iſte eſt ſermo, atque vtinam quàm facilis ſermo, tam cautus, & ſolicitus affectus : ſed quod peius eſt, frequenter irrepit terrenarum illecebra cupiditatum, & vanitatum effuſio mentem occupat, vt quod ſtudeas euitare, hoc cogites, animóque voluas, quod cauere difficile eſt homini, exuere autem impoſſibile. Denique voti magis eam eſſe rem, quam effectus teſtatur Propheta, dicendo : Declina cor meum in teſtimonia tua, & non in auaritiam : non enim in poteſtate noſtra eſt cor noſtrum, & cogitationes noſtræ, quæ improuiſò offuſa mentem animúmque confundunt, atque aliò trahunt, quàm tu propoſueris, ad ſæcularia reuocant, mundana inſerunt, voluptaria ingerunt, illecebroſa imexunt*, &c. Non eſt quòd hîc plura loca ad probationem huius afferamus, cùm ignorantia, & error ſequens ſint pœna peccati, per quam via veritatis occluditur: benè ergo Doctor dicit cognitionem huius ſtatus defuiſſe ex peccato ; conſule commentarium *in 1. d. 3. q. 3.*

Ambroſius.

d *Alia regula reſpiciens peccatum*, &c. Hæc eſt fides, qua cognoſcitur ſolum, vt fusè probat *q. 1. Prologi*, hominem ordinatum eſſe ad finem ſupernaturalem, à quo excluditur tantùm per peccatum : ex eadem ergo cognoſcitur peccatum, vt eſt offenſa Dei hoc modo, & auerſiuum à Deo, & inductiuum miſeriæ, & impeditiuum præmij.

7 *Regula fidei.*

SCHOLIVM.

Pœnitentia naturalis, id eſt, quæ habet regulam naturalem, vnam pœnam infligit, id eſt, triſtitiam, quia ratio tantùm dictat peccatum odio habendum ; ex quo ſequitur triſtitia. Sed pœnitentia habens regulam ſupernaturalem, plures pœnas infligit, vt conſtat ex Scriptura, verbi gratia, confeſsionem, contritionem, ſatisfactionem, lacrymas, ieiunium, eleemoſynam, &c. *Explicat quomodo virtus moralis poteſt habere regulam ſupernaturalem.*

3 Dicitur e ergo ad quæſtionem, quòd pœnitentia primo modo, vt habens regulam naturaliter notam, tantùm eſt vnius pœnæ inflictiua, & ex hoc, triſtitiæ conſequentis pœnitentiam : ſed pœnitentia ſecundo modo, ſcilicet vt habens regulam ex ſacra Scriptura acceptam, eſt plurium pœnarum inflictiua, tot ſcilicet, quot legiſlator ibidem, reuelauit ſibi velle ſufficere pro culpa totaliter expianda.

Sed f ex dictis inſtatur, quòd pœnitentia ſecundo modo non ſit virtus acquiſita : quia ad cuius cognitionem requiritur aliquid ſupernaturale, illud non eſt virtus acquiſita : ſed pœnitentia ſecundo modo eſt huiuſmodi, quia notitia, quæ eſt eius regula, non eſt naturalis, cùm ſit tantùm poſſibilis haberi ex reuelatione: ergo, &c.

In proœmio. Cap. 1.

Reſpondeo, in omnibus doctrinis ordinatis tam ſpeculatiuis, quàm practicis, & hoc tam actiuis, quàm factiuis, ſuperior aliquid nouit eo modo, quo illud non poteſt eſſe notum inferiori. Patet 1. *Metaphyſicæ*, 1. *Ethic.* & per exempla manifeſta, quia in ſpeculatiuis ſuperior nouit *propter quid*, ſed inferior tantùm *quia* : in practicis, vel actiuis ſuperior nouit finem ſuperiorem ſub propria ratione, & illum intendit : inferior autem non, ſed tantùm proprium finem. Conſimiliter in artibus, loquendo de finibus artium ſubordinatarum.

4 *Concorda cum dictis q. 4. prolog. vbi dicitur Theologiã eſſe practicam.*

Ad propoſitum, veritates ſupremas ſpeculatiuas non poſſumus naturaliter noſſe, ſed tantùm ex reuelatione, vt Deum eſſe trinum : & vniuerſaliter quaſcumque veritates immediatas de Deo ; de hoc *lib. 1. quæſt. 1. Prologi.* & *diſt. 42. quæſt. 1.*

Videtur quòd hæc, & ſimiles veritates ſunt practicæ tãtùm ex Dei intẽtione, vt ibi dixi.

Conſimiliter in practicis, non poſſumus ſcire Deum ſub propria ratione eſſe finem creaturæ intellectualis, niſi per reuelationem. Conſimiliter ſi poſſet inueniri aliqua ars ita excellens, cuius finis proprius non eſſet naturaliter cognoſcibilis, oporteret de fine eius habere cognitionem per reuelationem.

Paupertas Euangelica, & Obe-

In virtutibus autem aliquæ ſunt poſſibiles naturæ humanæ ordinabiles ad finem ſub ratione ſuperiori, quàm cognitio huius ſtatus ſe extendat ; vtpote, quòd omnia ſunt dimittenda propter Chriſtũ, & pro Chriſto Prælatis in omnibus licitis obediendum, & huiuſmodi. In talibus ergo regulas directiuas oportet eſſe cognitas ex reuelatione:

latione: & tales ſunt vniuerſaliter omnes regulæ virtutum Euangelicarum, vt Paupertatis, Caſtitatis, & huiuſmodi; quia principia, vel concluſiones practicæ, quibus innituntur iſtæ virtutes vt regulis, non poſſunt naturaliter eſſe nota. *dientia ex reuelatione habentur.*

Nec propter hoc illæ minùs ſunt virtutes, imò excellentiores virtutes: tum quia illa vera ſunt excellentiora vera, pro quanto ad ea non attingit lumen naturale viatoris: tum quia illa vera ſunt certiora, quàm multa alia, ad quæ attingit lumen naturale viatoris: quia vera ab illa veritate quæ nec fallere poteſt, nec falli. Vnde habenti fidem, quòd Deus inſpirauit totam ſacram Scripturam, & quòd ipſe eſt veritas infallibilis; certius debet eſſe quicquid ab ipſo in Scriptura eſt reuelatum, quàm illud ad quod quicumque intellectus poteſt naturali lumine attingere. 5

Nec ex hoc, quòd regula iſtius virtutis eſt tantùm ex reuelatione, vel fide nota, ſequitur iſtam virtutem appetitiuam non eſſe moralem, quia ſecundùm Philoſophum 2. *Ethicor.* virtus moralis dicitur eſſe ex hoc, quòd eſt ex more, vel ex conſuetudine generabilis: quacumque autem notitia, ſiue ex lumine naturali habita, ſiue ex fide, poteſt ſecundùm illam appetitus inclinari, & ex frequenti actione generare in ſe habitum ſic inclinantem, qui erit habitus electiuus, quia appetitiuus, & ſecundùm rectam rationem, licèt non naturalem, ſed aliam rectiorem. *Cap. 1. Vnde virtus dicitur moralis?*

Et hoc modo Paupertas, Humilitas, Caſtitas, & huiuſmodi ſunt virtutes morales, quia ſecundùm perfectam, & rectam rationem, licèt non purè naturalem ex more, id eſt, frequenter ſic eligere generantur. Sic ſuppoſitâ iſtâ regulâ notâ ex Euangelio, *Pœnitentiam agite:* poteſt voluntas ex frequenter elicere actum conformem iſti regulæ, generare in ſe habitum inclinantem ad conſimiles actus: & ille verè erit virtus, quia rectæ rationi, imò rectiſſimæ conſonus: & tamen moralis, quia ex more & conſuetudine generatus. *Matth. 3.*

COMMENTARIVS.

8 e *Dicitur ergo*, &c. Sequitur reſolutionem præmiſſam, nempe pœnitentiam, vt ſequitur regulam naturalem, eſſe inflictiuã vnius pœnæ tantùm, nempe triſtitiæ de malo. Hæc patet: quia illa cognoſcit tantùm peccatum, vt opponitur regulæ proximæ, & vt eſt fugiendum: ergo tantùm ſub illa ratione fugiendum, & de eo dolendum: quia non datur motiuum aliud fugiendi peccati, niſi hoc ex parte regulæ naturalis. *Regula naturalis, & pœna, quam præſcribit.*

Dicit ſecundò; quòd pœnitentia, vt reſpicit regulam ſecundo modo, eſt tot pœnarum inflictiua, quot exigit legiſlator in ordine ad ſatisfactionem culpæ. Hoc probat argumento ad oppoſitum: cuius ratio ſubiuncta eſt optima: nempe pœnitentia vera ad innocentiam Baptiſmi nititur inducere: non inducitur autem, niſi per fructus pœnitentiæ, & iuxta acceptationem Dei exigentis opera ſatisfactoria ob ingratitudinem noſtram, vt docet Tridentinum *ſeſſ. 14. cap. 2.* talis enim debet eſſe ſatisfactio pro peccato, & pœna debita eius, qualis, & quanta ex voluntate Dei acceptantis eſt exhibenda: hæc autem ſatisfactio pro peccato eſt tantùm nota nobis per Scripturam, & reuelationem, in quibus Dei voluntas aliàs occulta exprimitur. *Regula ſupernaturalis multiplicem pœnam indicit.* *Satisfactio pro peccato qualis, & quanta ſit?*

9 f *Sed ex dictis inſtatur*, &c. Hîc obiicit contra ea quæ reſoluta ſunt in reſponſione ad vltimum argumentũ præcedentis quæſtionis: nempe pœnitentiam non eſſe virtutem acquiſitam, ſi ſupponat fidem tanquam regulam: & optimè reſoluit aſſerens cognitionem ſuperioris ordinis tam in ſpeculatiuis, quàm in practicis attingere veritatem aliquam, quam non attingit cognitio ordinis inferioris: neque veritates ſupremas ſpeculatiuas de Deo cognoſci naturaliter, vt patet *ex quæſtione prima Prologi*: neque etiam practicas; quæ hæc deſumuntur à fine vltimo attingibili, qui eſt Deus ſub ratione propria: quod cognoſcibile excedit naturam creaturæ, & lumen creatum intellectus: vt ergo finis hic non eſt cognoſcibilis naturaliter: ita etiam neque media, quæ media ſunt ad talem finem, cognoſcuntur: quia illa ſunt opera, ſeu merita, quæ ex natura rei non inducunt finem: ſed ex diuina ordinatione, & acceptatione conſtituuntur in *eſſe* medij: quamuis ergo peccatum eſſe deteſtandum, bonum rationis ſectandum quis cognoſcat lumine naturali intellectus: quia ad talem ſufficit cognitio honeſti, & oppoſitio peccati ad bonum honeſtum: quæ ex obiecto, & regula proxima cognoſcuntur: non ſequitur inde quòd illud, quod competit actui virtutis, non ex obiecto, aut cauſis proximis eius, ſed per modum meriti, aut diſpoſitionis per ſupernaturalem electionem, & eleuationem hominis per hæc tanquam media ad finem vltimum, ſint cognoſcibilia naturaliter: quia ille ordo in operibus ad finem vltimum, inquantùm habent rationem formalem, & vltimam meriti, eſt omnino ſupernaturalis in *eſſe*, & *cognoſci*, & ab illa ſola cauſa, in cuius poteſtate eſt collatio finis, & ordinare media voluntaria ad ipſum, ad quem non datur aliquod medium ex natura rei, & virtute propria. *Cognitio ſuperioris ordinis excedit illam, quæ eſt inferioris.* *Finis vltimus, & media ad ipſum cognoſcitur ſupernaturalier tantùm.*

Sub hac ergo ratione non ſolùm pœnitentia, ſed omnium virtutum, quà faciunt ad ſalutem, & dicunt ordinem ad finem, regula & fundamentum eſt fides, vt benè inſtat in virtutibus Euangelicis: quæ inſtãtia perinde in omnibus virtutibus fieri poſſet: neque inde tranſcendunt ſuum obiectum, aut ſunt virtutes infuſæ: nam aliud eſt loqui de actu ſub ratione meriti, 10 *Fides eſt fundamentũ omnium, quæ faciunt ad ſalutem.*

ſatisfactionis, aut diſpoſitionis ad finem vltimum; aliud eſt loqui de actu, quà eſt ad proprium obiectum. Primo modo præter id, quod habet ex obiecto, & regula proxima, ſuperadditur acceptatio diuina ſupernaturalis, quæ nequit ſciri, aut cognoſci, niſi ex ſola Scriptura, & reuelatione, conſequenter per fidem. Secundò modo non requiritur cognitio tranſcendens naturam obiecti ad cognitionem actus.

Ad propoſitum itaque pœnitentia, vt eſt diſplicentia peccati ex motiuo virtutis, cui opponitur, non requirit fidem diuinam, aut reuelationem: vt verò eſt ſatisfactio, aut punitio à Deo præſcripta, & acceptata, & ordinatur ad deletionem peccati, & reconciliationem, ac denique, vt ordinat ad ſalutem, eſt ex regula fidei, per quam ſolam, vt talis cognoſcitur.

SCHOLIVM.

Mouet quinque dubia, & ſoluit per hoc, quòd peccatum naturaliter ſcitur Deo diſplicere, ideóque eſſe deteſtandum, & hac ratione habet talem notitiam naturalem pro regula, vt verò eſt auerſiuum à Deo ſine ſupernaturali, & offenſiuum eius, quà talis, habet pro regula reuelationem, ſeu notitiam ſupernaturalem.

6 *Quinque dubia.*

CIrca [g] iſtam, dubitatur primò, quomodo ratione naturali poteſt eſſe notum peccatum aliquod ſub ratione peccati in actibus humanis? Secundò, quomodo poſſit eſſe notum peccatum eſſe Dei offenſiuum? Tertiò, quomodo poteſt eſſe notum peccatum eſſe à Deo auerſiuum? Quartò, quomodo poteſt eſſe notum peccatum eſſe impeditiuum æternæ Beatitudinis? Quintò, quomodo poteſt eſſe notum peccatum eſſe diſpoſitiuum tanquam demeritum ad pœnam finalem? Omnia hæc dubia innituntur huic, quòd nullum iſtorum videtur ratione naturali cognoſcibile.

Reſpondeo, quomodocumque ſit naturaliter cognoſcibile peccatum eſſe deteſtandum, & puniendum ſub propria ratione, poteſt habere pro regula pœnitentiam primo modo dictam, ſcilicet, vt cognoſcibile naturaliter: ſed vt cognoſcibile ſupernaturaliter, ſic habet pro regula pœnitentiam ſecundo modo dictam.

7 *Ad arg. 1.*

Ad [h] primum principale argumentum poteſt dici, quòd pœna ordinans peccatum ſecundùm ſe, poteſt eſſe vna vnius: ſed ordinans in ordine ad illum, quem offendit culpa, multiplex eſt ſecundùm voluntatem illius, in comparatione ad quem ordinat. Patet in actibus humanis, vbi pœna ſatisfactoria alicui offenſo tanta, & tam multiplex eſt, quanta, & quotuplex ſufficit offenſo pro emenda. Pœnitentia autem tanquam pœna ſubordinata iuſtitiæ Iudicis eſt virtus inflictiua pœnæ correſpondentis voluntati ipſius offenſi; & illa eſt multiplex, loquendo de pœnitentia ſecundo modo, vt patet ex Scriptura, vbi iuſtitia Iudicis principalis in vindicando culpam exprimitur.

Argum. 2.

Ad ſecundum dicendum per idem, quòd æquale ex natura rei poſſet reddi: & tamen non eſſet ſufficienter puniens: quia iſta punitio reſpicit punitum in comparatione ad illum, ad cuius acceptationem fit iſta punitio. Et ſi arguas; ergo crudelis eſt, ſi punitio in ſe ſufficiens non ſit ſibi ſufficiens. Reſponſionem quære.

Reſponſio aliorum.

Dici poteſt, quòd omnes illæ pœnæ æquiualent vni perfectæ punitioni: ſæpè enim attritio inſufficiens eſt, ideò requiruntur alia, vt dictum eſt.

Ad 3.

Ad tertium patet in ſolutione præcedente, quia actus pœnitentiæ virtutis eſt *imperare*, & hoc tanquam de proximo actus cauſationis pœnæ, qui ſunt reſpectu triſtitiæ conſideratio, & nolitio alicuius obiecti. Ipſa autem triſtitia ſequens eſt effectus remotus: & iſta poteſt benè multiplicari ſtante actu vno ipſius pœnitentiæ virtutis: quia per vnum actum vindicandi, ſiue imperandi punitionem, poteſt quis imperare omnes punitiones correſpondentes ſecundùm iuſtitiam huic culpæ.

Vno actu pœnitentiæ imperari poſſunt variæ triſtitiæ.

COMMENTARIVS.

11 *Quinque dubia mouentur circa præditta.*

g *Circa iſtam dubitatur primò*, &c. Quinque dubia mouet. Primum, *quomodo peccatum ſit notum in actibus humanis ſub ratione peccati?* Secundum, *quomodo notum ſub ratione offenſæ diuinæ?* Tertium, *quomodo poteſt eſſe notum, vt auerſio à Deo?* Quartum, *quomodo notum vt impeditiuum æternæ Beatitudinis?* Quintum, *quomodo notum vt inductiuũ ſupplicij?* Ad quatuor vltima iam patet reſponſio ex præmiſſis, peccatũ eſſe tantùm notũ, quà eſt offenſio Dei, & ſic de reliquis, ſolùm ex fide: ideóque non reſpondet. Ad primũ autem nõ reſpondet hîc: ſed dicit quomodocumque ſit notum peccatũ naturaliter habere pœnitentiam primo modo pro regula. Intelligit nomine *pœnitentiæ* illam cognitionẽ, quocũque modo fiat.

Quatuor vltima reſoluũtur ex dictis.

Vt ergo hanc difficultatem ampliùs explicemus, & reſpondeatur ad primum dubium; vrgetur difficultas primò, omnis virtus ſufficienter regulatur per cognitionem ſui generis; ſed pœnitentia eſt virtus naturalis acquiſita. ergo. Secundò, ratio naturalis dictat dolendum eſſe de peccato, quatènus eſt offenſa Dei: quia hac ratione etiam Gentes, & Pagani inſtituerunt ſacrificia, & varios cultus ad placandum Deos offenſos:

12 *Circa primũ dubium proponuntur rationes pro parte affirmatiua.*

Eſſe cognitũ lumine naturali.

offensos:ergo licèt ignorauerint Deum verum, nihilominus cognouerunt Deum, quicumque erat, non esse offendendum, sed de offensa placandum. Confirmari potest ex Paulo *ad Romanos primo*, qui hac ratione docet Gentes peccasse, qui cùm Deum ex creatura cognouissent, non sicut Deum glorificauerunt. Tertiò, ratio dictat peccatum esse malum, & contra rectitudinem regulæ: ergo detestandum, siue per fugam, siue per tristitiam. Antecedens patet, aliàs nullum esset peccatum infidelium, quod est falsum. Consequentia probatur: quia hoc principium ex terminis notum est; malum esse fugiendum: ergo si præsens apprehenditur, ex eodem principio sequitur de eodem tristandum esse: quia tristitia causatur ex apprehensione obiecti præsentis noliti. Confirmari potest ex eo, quòd lumine naturali notum sit hominem natura sua ordinari ad honestatem, in quo distinguitur à brutis, quod cognouerunt etiam Gentiles Philosophi, qui plura de virtutibus, & vitiis vera scripserunt à Theologis, & Patribus recepta. Deinde notum est dari aliqua principia practica regulantia voluntatem, vt patet de prudentia, quæ est habitus acquisitus. Ex his demonstratur errandum non esse in opere: ergo etiam corrigendum id, in quo erratum est peccando: sed hoc nequit sine displicentia peccati. Hæc displicentia est pœnitentia: ergo. Patet subsumptum, quia displicentia, seu dolor de peccato ex turpitudine eius conceptus, est vera pœnitentia, vt tradit Trident. *sess.* 14. *cap.* 4. *in fine*, & *can.* 5. Sed hæc turpitudo consistit in repugnantia, & oppositione eius ad honestatem: ergo displicentia eius habetur per regulam talis honestatis, quæ est merè naturalis. Patet consequentia etiam ex dictis superiùs, quia quælibet virtus nata est displicere in peccato sibi opposito.

13 *Prima cõclusio.* *Dico, peccatum cognoscitur ab homine quatenus est priuatio rectitudinis moralis virtutis, viribus naturæ, in propria & immediata regula talis virtutis.* Hæc videtur Doctoris in præmissis, atque in hac responsione: quia supponit peccatum hoc modo posse cognosci naturaliter: & eam probant argumenta iam facta. Conclusio respondet ad primum dubium: & confirmatur, quia aliàs nemo peccaret infidelium, quod est cõtra fidem, & Paulum *ad Roman.* 1. & vbique Scriptura ipsis improperat sua peccata. Probatur sequela, quia deficeret cognitio necessaria. Peccatum enim est actus voluntatis contra rectam rationem, siue illa rectitudo desumatur quandoque, aut semper ad extrinsecam legem, siue ad intrinsecum appetitum, & inclinationem rationis, de quo non curo modò: ergo supponit rationem rectam ex qua intellectus peccantis infidelis discernere potest defectum in actu; hæc autem est naturalis.

14 *Secunda cõclusio. Principia in operabilibus ex disciplina, & traditione, vt plurimum nota.* *Dico secundò, incertum est quantum se extendat hæc regula naturalis cognoscendi peccatum, seu ex quibus principijs habuit initium*; nam si loquamur de sapientibus huius mundi, qui sine lumine fidei attigerunt plurima principia operabilium in practicis de virtutibus, & vitiis recepta à Patribus, & Theologis, disciplina & traditione, hæc dedisse putauerim, non propria inuentione: contra quos optimè disserit Doctor *q.* 1. *prologi*: neque enim ipsi cognouerunt, neque homo ex puris naturalibus cognoscere potest distinctè rationem finis, à quo desumuntur proximè, vel remotè principia operandi secundùm rectitudinem hominis, quâ ordinatur in finem, vt patet ex iis, quæ tradiderunt Philosophi de felicitate: vt Aristoteles *ex primo Ethic. cap.* 9. vbi dubitat, an per disciplinam, sicut scientia; aut assuetudine, sicut virtus moralis; aut exercitatione, sicut ars, comparatur felicitas. Deinde, an humanam, aut diuinam, aut fortuitam, habeat causam felicitas: & *cap. sequenti*, an in operatione virtutum, an in vita, vel in morte, & post mortem: *lib.* 10. *Ethic.* dubius est etiam in quo consistat, vt patet in fine. Varias Philosophorum sectas enumerat Philosophus, quas impugnat 1. 2. 7. & 10. *Ethicor.* & 1. *lib. ad Eudemium*, & *lib.* 2. *in principio*, statuit suam opinionem. *Probatio ex Philospho.*

Augustinus lib. 13. de Trinit. cap. 7. *Fecerunt*, inquit, *quidam sibi Philosophi, sicut eorum cuique placuit, vitas beatas suas, & quasi propriâ virtute possent, quod communi mortalium conditione non poterant*, &c. Idem *de Ciuitate, lib.* 19. *ex Marco Varrone de fine bonorum, & malorum*, ducentas octoginta octo Philosophorum sectas discrepantes commemorat. lib. 2. de Ciuitate, cap. 7. in triplici Philosophia naturali, rationali, morali, *Quidam eorum*, inquit, *quædam magna quantùm diuinitus adiuti sunt, inuenerunt, quantùm autem humanitus impediti sunt, errauerunt: maximè cùm eorum superbia iustè diuina prouidentia resisteret*, &c. Augustin. *Varia sectæ Philosophorũ.*

Lactantius lib. 2. Instit. cap. 3. *Falsum*, inquit, *intelligere, est quidem sapientiæ, sed humanæ: vltra hunc gradum procedi ab homine non patet*, &c. *verum autem scire diuina est sapientia; homo autem per seipsum peruenire ad hanc scientiam non potest, nisi doceatur à Deo. Ita Philosophi quod summum fuit humanæ sapientiæ assecuti sunt, vt intelligerent quid non sit; illud assequi nequierunt, quid sit; nota Ciceronis vox est: vtinam tam facilè vera inuenire possem, quàm falsa conuincere*, &c. & *lib.* 3. *cap.* 8. enumerat varias sententias, & sectas eorum de natura summi boni, quas vniuersim impugnat Tertullianus *lib. de præscript. aduersùs hæreses, c.* 7. vocat Philosophiam Græcorum *materiam sapientiæ sæcularis, temerariam interpretem diuinæ naturæ, & dispositionis affectatricem, & interpolatricem veritatis.* Vbi etiam originem hæresum ad eandem reducit Valentini Æonas ad Platonicos; Marcionis Deum meliorem de tranquillitate ad Stoicos; interitum animæ, & mortalitatem ad Epicuros; negatam resurrectionem ad omnium Philosophorum scholas, &c. videatur *lib. de resurrectione carnis, cap.* 1. & *lib. de anima, cap.* 1. vbi agens de Socrate iam damnato. *Omnis illa sapientia Socratis de industria venerat consultæ æquanimitatis, non de fiducia comperta veritatis: cui enim veritas comperta sine Deo? cui Deus cognitus sine Christo? cui Christus exploratus sine Spiritu sancto? cui Spiritus sanctus accommodatus sine fidei Sacramento?* 15 Lactantius. Tertullian. *Philosophia Græcorũ hæresum mater.*

Cæterùm licèt plura tradiderunt Philosophi de virtutibus, & vitiis, quibus natura nostra in progressu ad finem suum instruitur, non ipsorum hæc inuentio primùm fuit, vt tradunt Patres: Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum, *Philosophi*, inquit, *ante Domini aduentum à Prophetis Hebræis partem veritatis id minimè agnoscentes sumpserunt; sed sibi tanquam propria dogmata attribuerunt, & alia quædam adulterarunt, alia autem superuacanea diligentia indoctè*, 16 Clem. Alex. *Philosophi ab Hebræis veritatem mutuarunt.*

Tertullian. *tanquam ſapientes pronuntiarunt*, &c. Tertullianus iam citatus : *Planè*, inquit, *non negabimus aliquando Philoſophos iuxta noſtros ſenſiſſe, teſtimonium eſt veritatis etiam inuentus ipſius*, &c. Hanc inueniſſe Philoſophos aliquando docet, quamuis ea malè vſos, vt qui, per ipſum, *Nihil diuina licentiæ reſeruant; legem natura opiniones ſuas faciunt*, &c. Didiciſſe autem veritatem ait, vel ex antiquis ſapientibus, vt Mercurio, Sileno, Orpheo : vel ex Apocryphis, & Pſeudoprophetis, vel ex malis, & familiaribus dæmonibus, vt habuiſſe Socratem docet, ex communi prouidentia, & natura, vel ex ſacris literis.

17 *Plato legit libros legis.* Platonem legiſſe libros legis, & ſecutum fuiſſe in multis docet Iuſtinus *in paræneſi ad Gentes*. Euſebius *in præparatione Euangelica*. Theodoretus *de Græcorum affectionibus*. Auguſtinus *lib. 2. de doctrina Chriſtiana, cap. 28. de Ciuit. Dei, lib. 8. cap. 11.* eam mouet difficultatem, an ex libris Moyſis eandem aſſecutus eſt, an per viam creaturæ, an ex collatione cum legiſperitis: aſſerens verſionem LXX. poſt eius mortem editam. Ariſtobolus autem Iudæus ad Philometora apud Euſebium. *Legem*, inquit, *noſtram in multis Plato eſt ſecutus*: hinc Numenius Philoſophus : *Quid Plato niſi Moïſes Aiſatus?* Demus etiam Socratem Platone antiquiorem, qui primus inter Græcos naturalis Philoſophiæ, vel tædio, vel obſcuritate rerum victus, vel ſtudio inſtituendæ vitæ ad moralem Philoſophiam ſe contulit, pleraque tradidiſſe; id non conuincit eum primum fuiſſe Authorem, quia traditio à primo homine, & ſequentibus, in quibus viguit cultus Dei, & lex naturæ, non fuit omnino abolita, quæ per doctrinam ad Græcos emanauit ab Ægyptiis, Chaldæis, & Hebræis : quamuis origo traditionis ipſis fuerit ignota, quæ primùm referenda eſt in diuinam reuelationem, quæ principia inſtituendæ vitæ, & aſſequendi finis homini tradidit. Vnde dogmata Philoſophorum de Beatitudine, & inſtitutione vitæ aſſumpta ſunt ex aliis, non per ipſos probata vt principia ex terminis nota, aut concluſiones euidenter deductæ.

Auguſtin. Ariſtobolus. Numenius. *Traditio conſeruata.* *Eius origo in diuinam reuelationẽ referenda.*

18 *Præcepta prima tabulæ in Græcia corrupta.* Nam ſi legem naturæ ſpectemus à qua principia virtutum circa finem, & media emanant : certum eſt præcepta primæ tabulæ in pluribus corrupta eſſe in Græcis, quod deſignant errores eorum circa prima rerum principia, de prouidentia Dei, de multitudine Deorum ſaltem tenenda, de fato, de æternitate Mundi, de omnipotentia Dei, de cultu idolorum. Quoad præcepta autem ſecundæ tabulæ non eſſe nota lumine naturæ, tanquam principia ex terminis, aut concluſiones; ſed vt conſona tantùm, & habentia cauſam merè contingentem, nempe voluntatem Dei, docet Doctor *in 3. d. 37.* quem ſequuntur Nominales; & hanc legem per doctrinam receperunt homines à Deo per reuelationem internam, aut externam, vt *ibidem* Doctor. Hinc non eſt admittendum, ſi quis ab infantia extra hominum conſuetudinem viueret, eum poſſe ad notitiam horum præceptorum venire ſine doctrina, aut ſpeciali habitâ à Deo illuminatione, cùm neque in obiecto ſui intellectus pro hoc ſtatu includantur, & ſi includerentur, non paterentur ſapientes tantum in iis diſcrepantiam, & errores, quibus non ſolùm Philoſophi, ſed etiam ij, quibus adminiculum legis fuit, ſubiacebant, vt Iudæorum peritiores Phariſæi, & Scribæ, & Sadducæi, quibus Saluator id ſæpiùs improperat.

Præcepta ſecunda tabulæ quomodo nota. *Error in his contigit.*

Errauerunt ergo Philoſophi, quique etiam in ſuis politiis, vt Doctor annotauit, & Patres; errauerunt etiam quòd ſuis viribus, ingenio, & inuentioni quidquid apprehenderunt, attribuebant. Errauerunt etiam tertiò, quòd felicitatem non nouerint, & vt dicit Lactantius *lib. 3. cap. 8.* quamuis in virtute felicitatem hominis ſtatuerint, ignorarunt quid efficeret virtus, aut quò tenderet, honeſtius autem nihil reperirent : *Subſtiterunt in ipſius virtutis nomine, quam nullo propoſito emolumento appetendam eſſe dixerunt, & bonum ſibi conſtituerunt, quòd bono indigerent*, &c. Proſper contra collatorem : *Neque enim ignotum eſt, quantum Græca ſchola, quantum Romana eloquentia, & totius Mundi inquiſitio circa ſummum bonum acerrimis ſtudijs, excellentiſſimis ingenijs laborando nihil egerunt.*

19 *Error Philoſophorum.* Lactantius. Proſper.

Accedunt ad hæc Canones Eccleſiæ, quibus ignorantia, & error ſequens in intellectu, infirmitas in voluntate ex peccato primi hominis adſtruitur, atque adeò neceſſitas diuinæ illuſtrationis, vt bonum videat, inſpirationis, vt apprehendat, conſulendus Cicero *in quinque libris de finibus bonorum & malorum.* Auguſtinus *locis citatis*, ſpeciatim *lib. 18. cap. 41. lib. 19. per totum.* Euſebius *de præparatione Euangelica, lib. 2.* Theodoretus *de Græcorum affectionibus.* Lactantius *lib. 3. cap. 1.* aſſerens quamcumque veritatem, & præcepta inſtituendæ vitæ agnouerunt Philoſophi ab Hebræis ſurripuiſſe. Tertullianus *ſupra*, & *in Apolog. cap. 47.* dicit Philoſophos *ex fonte Prophetarum ſitim ingenij rigaſſe.* Nazianzenus *ad Nemeſium, de Philoſophis*, idem docet, & alij, ex quibus hæc veritas liquet.

Neceſſitas gratiæ.

Cur autem potiſſimùm apud Græcos traditio circa veritatem interiit, aliqui docent cauſam eſſe diluuium Deucaleonis, quod totam Theſſaliam vaſtauit, & aliud anterius, quod contingit etiam in Græcia ſub Ogigio Rege in Regione Attica, quam ſic vaſtauit, vt per ducentos annos reddiderit incultam, & inhabitatam. Vide Pinedam *lib. 12. in Gen. cap. 7.* quæ diluuia ex Platone in Timæo Ægyptum non attigerunt, ac proinde non eſt mirum, ſi traditio, & rerum antiquarum memoria apud ipſos faciliùs conſeruata, quæ apud Græcos deleta fuit, & quam mox Orphæus, ac Muſæus fabulis obſcurarunt.

Cur veritas apud Græcos exciderit?

20 *Principia generalia virtutũ Cardinalium vnde nota.* Auguſtin.

Ex his ergo colligitur principia iſta vniuerſalia de quatuor virtutibus Cardinalibus traditione recepta eſſe, ex quibus procedebãt Philoſophi, tanquam ex regulis generalibus ſuppoſitis diſcurrendo in hac, vel illa materia, in qua aliquid ſingulare alios præ aliis inueniſſe non eſt negandum, vt Auguſtinus *lib. 2. de Ciuit. cap. 7.* docet : *Quidam*, inquit, *eorum quædam magna quantum diuinitus adiuti ſunt, inuenerunt; quantum autem humanitus impediti ſunt, errauerunt, maximè cùm eorum ſuperbia iuſtè diuina prouidentia reſiſteret, vt viam pietatis ab humilitate in ſuperna ſurgentem etiam iſtorum cõparatione monſtraret*, &c.

Ratio conſeruatæ traditionis.

Supponebantur itaque hæc principia traditione conſeruata, tum quia ad pacificam ædificationem, & conſeruationem ciuitatis terrenæ, erant neceſſaria dum per errorem ad altiora non conſurgeret : quia in his materia laudis, & vituperij conſiſte

consistebat : tum etiam, vt Paulus *ad Rom.* 1. Quia gentes in naturam peccantes non haberent excusationem : tum etiam, vt imaginis primùm impressæ, aliqua in homine lineamenta manerent diuina prouidentia hæc conseruante; & ideò Philosophis concessa est specialis quædam assistentia in his principiis ad actiones humanas applicandis, & conseruandis, vt dicit Augustinus, sine quibus notitia Dei conseruari non potuit : tum etiam vt reuelata veritate, & fide, facilius ex ipsis eorum Magistris reduci possint, vt eam reciperent.

21 Hæc autem principia, seu regulæ quatuor virtutum spectant ad secundam tabulam, eiúsque præcepta, quæ, vt suppossuimus ex Doctore nostro *in 3. d. illa* 37. per reuelationem diuinam emanarunt primùm homini factam, & vt *ibidem responsione ad tertium* asserit : vel interiorem, vel exteriorem, ad quam erant homines obligati ante legem scriptam, vt facilè colligitur ex iis, quæ Abrahæ cum Abimelecho, & Pharaone acciderunt circa Sarai vxorem suam : per interiorem quidem scriptam in cordibus : *Vel fortè*, inquit, *per aliquam doctrinam exteriorem datam à Deo, quam discebant parentes, & deriuabant in filios : nec oportuit ea scribi in libro ; quia potuerunt ea faciliter memoriæ commendare, & retinere : quia populus illius temporis erat longioris vitæ, & fuit melioris dispositionis in naturalibus, quàm populus temporis posterioris, quo tempore infirmitas populi requirebat legem dari, & scribi*, &c. Nec dicendum est vllam legem à Deo datam fuisse, nisi in ordine ad salutem, pro quocunque statu viæ. Neque præterea dicendum est in statu naturæ corruptæ ipsum adimpleri posse sine diuina inspiratione, & illustratione : vt patet ex decretis cõtra Pelagianos, & Semipelagianos : vnde sanè intelligenda sunt, quæ sæpè in libris Philosophorum leguntur de adimpletione huius legis, qui in eodem errore fuerunt, quo Pelagiani, tribuentes omnia naturæ & potissimùm illud, quod sæpiùs dicunt : *Semina quædam, & igniculos quosdam virtutum nobis ineſſe naturaliter à Deo conditore naturæ*, &c. Quem loquendi modum secutus est Cassianus, & meritò reprehenditur à Prospero : si per hæc excludatur diuina gratia: nam vt Canon Ecclesiasticus definit, *Liberum arbitrium gratia Dei destitutum nihil valet nisi ad peccandum.* & articulus septimus Concilij Diospolitani. *Ad singulos actus bonos requirere auxilium gratiæ Dei.* Quem articulum tanquam fidei tenet vbique Augustinus, vt *suprà* insinuauimus: nam si intelligant solum liberum arbitrium, non est semen boni, quod sibi derelictum germinat peccatum.

Omnis lex à Deo ad salutem ordinata est.

Philosophi & Pelagiani in eodem errore.

Modus loquẽdi profanus, & corrigendus.

Canones fidei.

22 Vnde sicut in Iudæis tempore legis reuelatæ, & scriptæ exteriùs, discernit Paulus literam legis à spiritu, quem sequuntur Patres : ita etiam in gentibus præcepta, & documenta virtutum, discernenda sunt ab adiutorio Dei, sine quo non potuerunt adimpleri : cùm nec ipsi Iudæi, qui perfectiorem notitiam ex reuelatione scripta habuerunt de iisdem præceptis, nihil potuerunt, quantùm ad opus impletionis, sine adiutorio Dei, quod fuit ex meritis, & fide Redemptoris: non quòd necessitas fuerit peccandi, vt moderni Nouatores statuunt : sed quòd voluntas iustitiæ non ponatur in effectu neque apprehendatur, nisi liberum arbitrium excitetur ad bonum, & per amorem virtutis inspiratum, seu delectationem reddatur opus virtutis magis delectabile, quàm sit bonum sensibile, quantumlibet vtrumque liberè ametur, sicut vna cupiditas, verbi gratiâ, honoris, & gloriæ, vincit minorem aliam cupiditatem, vt intemperantiæ : quamuis liberè voluntas vni, vel alteri adhæreat ; ad quæ principia sanctus Augustinus *lib. 4. contra Iulianum* refert apparentem virtutem Philosophorum, & quoscunque externos actus virtutis, quæ in fide non fundantur, quæ est radix virtutum, & fundamentum adimplendi legem, & operandi ad salutem.

Necessitas gratiæ.

Admitterem ego cum Augustino *lib. 2. de peccatorum meritis & rem. cap.* 7. voluntatem ideò peccare, quia vult, & ideò non esse sine peccato, quia nolit : nam nisi ex electione peccaret, peccatum non esset peccatum ; sed actus necessarius, & quasi fatalis. Sed aliud est voluntatem esse liberam, & habere potestatem physicam non peccandi, vel faciendi aliquod opus bonum ex genere : & aliud est vti illa potestate : non vtitur, quia in operando semper sequitur inclinationem, vt fertur in magis delectabile, & afficit appetitum sensitiuum si sibi relinquatur, liberè tamen : vnde quando Patres negant potestatem libero arbitrio, excluso adiutorio diuinæ gratiæ, nisi tantùm ad peccandum, duo dicunt, nempe habere potestatem liberam non peccandi, si vellet ea vti, quia non necessitate, sed voluntate peccat : & alterum est, quòd non vtatur illa potestate, adhibendo conatum requisitum ex parte operis, nisi adiuuetur, & excitetur à gratia. Hinc dicunt liberum arbitrium non esse extinctum, sed eneruatum, & infirmum, loquor de bono in genere, non de actu supernaturali quoad substantiam, qui fuit Philosophis ignotus, & ad quem requiritur gratia alterius rationis. Quia non applicat, vt dixi, vires necessarias. Hæc autem potentia, cuius non fit vsus, magis reducitur ad remotam, quàm ad proximam, licèt non ex defectu virtutis, sed applicationis, & conatus. Hæc doctrina est Augustini variis in locis, vt *suprà* allegauimus : est etiam Doctoris *in secundo dist.* 29. ex qua pono sequentem conclusionem.

23 *Origo peccati.*

Inclinatio voluntatis.

24 *Tertia conclusio.*

Dico tertiò, regula naturalis pœnitentiæ ideò dicitur naturalis in nobis, quia cognitio, quæ habetur, est ex doctrina naturaliter tradita, & non proponitur nobis sub motiuo reuelationis, quamuis primùm ex reuelatione emanauit. Hæc patet ex dictis in præcedenti.

25 *Quarta conclusio.*

Dico quartò, ex hoc dici pœnitentiam naturalem, vt est in voluntate. Quia est ex motiuo naturaliter cognito, prout iam dictum est : non verò quòd illa habeatur sine gratia excitante, & adiuuante, aut auxilio speciali, si est pœnitentia propriè dicta, & detestatio peccati concepta ex motiuo honestatis, etiam in genere. Hæc etiam patet ex iis, quæ in fine secundæ conclusionis diximus contra Philosophos, & ex dictis aliàs quæstione præcedenti variis in locis.

26 *Quinta conclusio. Peccatum vt est offensa Dei, propriè non cognoscitur naturaliter.*

Dico quintò, peccatum, vt est offensa Dei, non cognoscitur naturaliter, vt propriè offensa est dissoluens, scilicet amicitiam cum Deo, quæ fundatur in charitate supernaturali, secũdùm quam est amicitia inter iustum, & Deum, & communicatio bonorum secundùm aliquam proportionem amicitiæ. Vnde Iudith 8. *Abraham amicus Dei factus est.* Psalm. 138. *Nimis honorati sunt amici tui Deus*, &c. Ioan. 15. *Iam non dico vos*

ſeruos, ſed amicos, &c. Dixi *ſecundùm aliquam proportionem*, &c. Propter inæqualitatem inter perſonas. Philoſoph. Vnde Philoſophus 7. *Eth. cap.* 7. & 12. negat eſſe amicitiam hominis ad Deum, ſed aliquid excellentius: tamen inuenitur proportio aliqua (quæ fundatur in excellentia obiecti, & modo tendendi in ipſum) affectuum, actionum, beneficiorum, conſtantia, & firmitas. Et licèt ſerui ad dominum non ſit amicitia: tamen beneuolentia domini poteſt contingere, ſi adoptetur in filium, & amicum: hanc autem amicitiam non agnouit Philoſophus, neque ſciri poteſt naturaliter. Vnde licèt poſuerit amorem excellentiæ, tamen *cap.*7. & 2. *Magnorum moralium* eam negauit. Videatur Doctor *in* 3. *d.* 27. *ad primum principale*, & *articulo* 3. *ad vltimum*.

27 *Sexta concluſio.* *Dico ſextò* eo modo quo extenditur amicitia ad amorem Dei, prout naturaliter cognoſci poteſt per viam creaturæ, aut etiam diſciplinæ, eiuſque prouidentia circa res humanas præmiando bonos, caſtigando malos, quod notum fuit etiam infidelibus, ſic cognoſci poteſt peccatum eſſe deteſtandum, vt offenſam, ſub communi ratione. *Peccatum vt eſt offenſa Dei in genere.* Hæc concluſio patet, quia eadem regula, quæ dictat Deum amandum, dictat non eſſe offendendum. Patet ſecundò ex ratione cultus, quem cognouerunt infideles, exhibendum Deo, ad placandam eius iram, ſeu offenſam. Ex hoc patet reſponſio ad ſecundum dubium: & ad tertium quomodo ſcilicet peccatum ſit auerſiuum à Deo, & qua via id notum ſit, nempe vt Deus eſt finis vltimus, etiam Beatitudinis naturalis, vt docet Doctor *in* 2. *d.* 3. *quæſt.* 9. Si autem loquamur de illa auerſione à fine ſupernaturali, de qua hîc per ſe agit Doctor, & in quæſtione præcedenti, ſic tantùm ſub hac ſpeciali ratione cognoſci poteſt ſupernaturaliter: & perinde reſpondetur ad quartam, & quintam, eſſe nota tantùm ſupernaturaliter.

28 *Septima concluſio.* *Dico ſeptimò peccatum eſſe vindicandum per pœnitentem in ſeipſum, non eſt cognitum nobis lumine naturali, neque vlli, niſi ex diuina reuelatione.* Vnde quando Doctor dicit Angelo fuiſſe notam pœnitentiam naturaliter, vel fore notam naturaliter, intelligit de pœnitentia, quà eſt diſplicentia peccati, ſeu triſtitia de peccato: non verò loquitur de ipſa, qua ex ordinatione diuina exigeretur ad remiſſionem peccati, & reconciliationem. *Probatio.* Probatur, peccatum vindicandum hoc modo eſt tantùm, ex diuina voluntate, & lege, in homine viatore tantùm; ſed illa voluntas videtur ſola reuelatione nota: ergo, &c. Antecedens patet ex dictis *ſuprà*. Conſequentia probatur: quia pœnitentia hoc modo ſumpta neque deduci poteſt ex principiis generalibus de virtutibus, neque ex particularibus eius, cui peccatum opponitur, neque Philoſophis nota fuit. *Obiectio ſoluitur.* Dices, nouerunt Deum eſſe placandum, ergo per aliquam ſatisfactionem peccati. Reſpondetur eam placationem pertinuiſſe ad cultum, & religionem tantùm, & eò ſpectaſſe, vt auerteretur pœna peccati, non ipſum peccatum: nam & peccatum manere poſt actum, eſt tantùm creditum nobis: quamuis itaque poſuerint gentiles Metanocam Deam, quæ exigeret pœnas peccatorum: tamen non cognouerunt hominem in ſeipſo debere commiſſum punire: loquendo ergo de pœnitentia, vt deteſtatio, ſeu dolor de peccato ex motiuo huius, aut illius virtutis, quando illud motiuum non eſt ſupernaturale, habet regulam naturalem; loquendo verò de pœnitentia, vt eſt talis deteſtatio ex motiuo credito tantùm, vel quatenus etiam eſt ſpecialis, habet fidem pro regula. In priori ſenſu loquuntur multi Doctores, qui ponunt pœnitentiam naturalem, & regulam eiuſdem ordinis diſtinctam ab infuſa. Ex quo patet ſolutio quæſtionis. Reſponſio etiam ad argumenta patet ex dictis iuxta variam acceptionem pœnitentiæ: ſolùm dicendum ad illud quod opponitur ex Tridentino, licèt peccatum ſit ex motiuo virtutis, cui opponitur deteſtabile: eam deteſtationem reduci ad pœnitentiam, & diſponere ad veniam quatenus imperatur à pœnitentia virtute in vindictam peccati: hoc autem non eſt notum lumine naturali. *Explicatur Trident.*

h *Ad primum principale*, &c. Hæc reſponſio patet ex dictis; ſicut enim quælibet virtus ſpecificatur à motiuo ſuo, ita etiam inclinatur ex eodem motiuo ad deteſtandum peccatum, quà opponitur ipſi motiuo dumtaxat: & ſic vnius virtutis eſt vna pœna, nempe in ſpecie nolendo peccatum, & triſtando de eius poſitione: quia aliter non reſpicit peccatum, niſi quà opponitur, & quia opponitur bono, circa quod verſatur. Alterum membrum eſt, tot eſſe pœnas infligendas, quot ſtatuit lex ordinantis, & acceptantis pœnas, & has omnes vna virtus in ſpecie vt vindicatiua, ſeu pœnitentia, infligere poteſt, & imperare, tam cauſas proximas, quam ipſam triſtitiam remotam iis applicatis. 29 *Ad primum principale.* *Diſtinctio ſuſtinetur.*

i *Ad ſecundum* ſimiliter patet, in ratione actus & bonitatis dari poſſe æquale bonum, malo peccati, quà peccatum eſt tranſgreſſio huius, aut illius virtutis, de qua difficultate *infrà* diſſeremus *quæſt. prima ſeq. diſt.* Sic tamen non eſſet ſufficiens punitio, niſi ſit lege præſcripta, & acceptata: quia punitio illa reſpicit peccatum in ordine ad offenſam, cui debet fieri ſatisfactio. Dices, ergo erit crudelis, ſi non acceptet æquiualentem ſatisfactionem. Reſponſionem, inquit, quære: ſed eam obiter ipſe ſubiicit, quòd omnes illæ pœnæ æquiualent vni perfectæ punitioni: ſæpe enim attritio inſufficiens eſt, vt dictum eſt, &c. nempe quæſtione ſecunda. 30 *Ad ſecundū.* *Satisfactio æquiualens peccato.* *Replica ſoluitur.*

Pro intelligentia huius aduertendum eſt, peccatum poſt Baptiſmum commiſſum præter priuationem rectitudinis virtutis, cui opponitur, eſſe offenſam Dei, & priuare eius gratia, quod commune eſt omni peccato mortali. Vltra hoc dicit circumſtantiam ingratitudinis, vt docet Tridentinum *ſeſſ.* 14. *cap.* 1. & *cap.*8. & Doctor infrà diſt. 22. *Sanè*, inquit, Concilium cap.8. *& diuinæ iuſtitiæ ratio exigere videtur, vt aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante Baptiſmum per ignorantiam deliquerunt: aliter verò qui ſemel à peccati, & damonis ſeruitute liberati, & accepto Spiritus ſancti dono ſcienter templum Dei violare, & Spiritum ſanctum contriſtare non formidauerint*, &c. Hæc ratio Concilij poſita ex diuina iuſtitia reſpondet obiectioni: quia ſicut peccatum ex notitia virtutis, & ingratitudine beneficij recepti creſcit in libertate, & malitia: ita & exigit iuſtitia, vt pœna eius, ſeruata proportione, grauetur. 31 *Declaratio ſolutionis.* Trident. *Circūſtantia ingratitudinis punita.*

Alteram ſubiicit rationem Concilium ex diuina clementia, his verbis: *Et diuinam clementiam decet, ne ita nobis abſque vlla ſatisfactione peccata dimittantur, vt occaſione accepta peccata leuiora putantes, voluntarij, & contumelioſi Spiritui ſancto in* 32 *Diuina clementia idem poſtulat.*

in grauiora labamur, theſaurizantes nobis iram in die iræ: proculdubio enim magnopere à peccatis reuocant, & quaſi fræno quodam coercent hæ ſatisfactoriæ pœnæ, &c. Ex quibus patet reſponſio. Poſſet & alia dari, quia vera pœnitentia, ſeu quicumque actus antecedens, licèt à Deo exigatur, & acceptetur, non eſt æquialens ſecundùm iuſtitiam; ſed tantùm acceptatur miſericorditer à Deo, quamuis non mereatur iuſtificationem, quæ fit gratis, & ex miſericordia tam donantis actum, quàm condonantis peccatum: vt patet ex eodem Trid. *ſeſſ.6. c.8.* Benè ergo dicit Doctor omnes illas punitiones vni ſoli æquiualere, & non eſſe exceſſum ſecundùm iuſtitiam: quia contritio aliquando eſt inſufficiens; quæ tamen eſſe talis poteſt, vt ſui perfectione deleat etiam omnem pœnam, vt ſupponit Trident. *ſeſſ.14.c.2. in fine*, & huic vni perfectæ, & completæ, æquialent plures aliæ inferioris gradus.

Remiſſio peccati ex miſericordia.

Ad tertium patet ex dictis.

33 *Dubium. An requiratur ſemper actus proprius pœnitentiæ ad remiſſionem. Requiriregulariter.*

Hîc dubitari poteſt ex reſponſione ad argumenta, ex dictis etiam *ſuprà*, an requiratur actus proprius pœnitentiæ ad remiſſionem. Reſpondeo regulariter requiri, & interuenire hunc actum. Probatur ex locis citatis Trident. *ſeſſ.14.* vbi dicit diuina exigente iuſtitia ſine magnis noſtris fletibus non remitti peccatum, & ſine ſatisfactione; ſed ſatisfactio pro peccato debet eſſe ſecundùm præſcriptum legis: ergo in vindicationem peccati. Secundò fides, quæ docet dolendum eſſe de peccato commiſſo, docet etiam pœnam interiorem, & exteriorem applicandam eſſe in vindicationem peccati. Tertiò non ſufficit contritio, aut deteſtatio peccati ſine voto Sacramenti, vel explicito, vel implicito: ſed votum Sacramenti eſt propoſitum de ſubeundo iudicio Sacerdotum ad vindicandum peccatum in reum: ergo ſupponit actum vindicatiuæ in eo, qui habet votum recipiendi Sacramentum.

Concluſio intelligenda eſt regulariter: quia ſi caſu daretur contritio adeò ſubitò ex motiuo charitatis, & impulſu abſorbens mentem, vt non permitteret aliud motiuum conſiderare, iuſtificaret: ſed fortè rariſſimus eſt caſus reſpectu peccati, qui cognoſcitur ineſſe: quia fides, quæ docet dolēdum de peccato tali, docet etiam vindicandum. Alia quæ hîc conſequenter tractari poſſint de circumſtantiis contritionis, & propoſito emendationis, de voto Sacramenti, & an extendi debeat dolor particulariter ad ſingula peccata, & an naturalis attritio ſufficiat ad Sacramentum, & de præcepto pœnitentiæ, dicentur in ſequentibus, prout littera Doctoris ſuggeret. *Quæſtiones remiſſæ.*

QVÆSTIO IV.

Vtrùm per Sacramentum pœnitentiæ deleatur culpa?

Alenſ. 4. *part. quæſt.* 80. *memb.* 1. D. Bonau. *diſt.* 18. *art.* 2. *quæſt.* 1. & 2. Richard. *art.* 2. *quæſt.* 1. D.Thom. *quæſt.*1. *art.*3. & 3. *part. qu.*86. *art.*6. Suar. *tom.*4. *diſp.*16. *ſect.* 2. Bellarm. 2. *de pœn. c.*13. Magiſter *diſt.*16. & 18. *late* Coccius 2. *tom. lib.*7. *art.*1.

VARTÒ quæro,[a] Vtrùm per Sacramentum Pœnitentiæ deleatur culpa? 1

Videtur quòd non, quia dicit Pſalm. *Dixi, confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino.* vbi Caſſiodorus: *Magna pietas Dei, quòd ad ſolam promiſſionem peccatum dimittit. Votum enim pro operatione iudicatur.* & Auguſt. ibidem: *nondum pronuntiat, ſed promittit ſe pronuntiaturum, & Deus dimittit:* ſed ſine pronuntiatione non eſt Pœnitentiæ Sacramentum. *Argum.* 1. *Pſalm.* 31.

Item, Auguſtinus ſuper illud Io. 11. de ſuſcitatione Lazari, *nemo poteſt confiteri, niſi ſuſcitatus.* Probat tripliciter. Primò, per ſuſcitationem Lazari, qui priùs ſuſcitatus eſt, quàm de monumento eductus. Secundò per illud Eccleſiaſtici 17. *A mortuo velut, qui non eſt, perit confeſſio.* Tertiò per illud Pſalm. 87. *Nunquid medici ſuſcitabant, & confitebuntur tibi.* *Argum.* 2. *A mortuo quaſi nihil perit confeſſio.*

Item, ſi per Sacramentum Pœnitentiæ dimittitur peccatum, cùm ſacerdos miniſtret Sacramentum, ergo ſacerdos dimitteret peccatum. Conſequens eſt falſum per illud Hieronymi ſuper Matth. decimo ſexto, *Tibi dabo claues, &c. Hunc*, inquit, *locum non intelligentes quidam, aliquid ſumunt de* * *ſuperbia Phariſæorum, vt damnare innoxios, vel ſoluere putent noxios, cùm apud Dominum non ſententia ſacerdotum, ſed reorum vita quæratur:* & huiuſmodi probationem innuit ſubdens: *In Leuitico ſe oſtendere ſacerdotibus iubentur leproſi; quos illi non faciunt leproſos, vel mundos; ſed diſcernunt, qui mundi, vel immundi ſunt.* ita hîc. *Argum.* 3. * *aliàs de ſupercilio.*

Contrà, Matth. decimo ſexto: *Quodcunque ligaueris ſuper terram*, &c. Item Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, &c. 2

Hîc ſunt tria videnda. Primò, ratio huius nominis *Sacramentum Pœnitentiæ.* Secundò, quòd illi rationi nominis aliquid ſubeſt. Tertiò ſolutio quæſtionis.

De primo, pono hanc rationem nominis: *Pœnitentia eſt abſolutio hominis pœnitentis, facta certis verbis, cum debita intentione prolatis à ſacerdote, iuriſdictionem habente ex inſtitutione diuina, efficaciter ſignificantibus abſolutionem animæ à peccato.* *Pœnitentiæ definitio.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

1 *Scopus quæstionis.*

a QVærò *quæro, vtrùm per Sacramentum*, &c. Postquam Doctor tractauit de dispositione præuia ad Sacramẽtum, nempe de ipsa virtute pœnitẽtię: hîc tandem aggreditur declarare in quo cõsistat hoc Sacramẽtum, quę eius definitio, & quã exerceat efficaciam circa peccatũ remittendũ. Et postquàm pro vtraque parte subiecit rationes, tandẽ subiicit hanc definitionẽ pœnitentiæ, quæ est prima conclusio huius quæstionis, *Pœnitẽtia est absolutio hominis pœnitẽtis*, &c. *Ordo quæstionis.* *Definitio Pœnitentiæ.*

SCHOLIVM.

Posita definitione nominis Sacramenti Pœnitentiæ, ostendit tali nomini posse aliquid subesse, de quo actum est sup. d. 2. & 4. & d. 2. qu. 1. & ponit congruentias institutionis Pœnitentiæ, dicens doctrinam de hoc Sacramento similem esse doctrinæ de Sententiis & Iudiciis. Docet etiam Pœnitentiam supponere pro absolutione, & idem habet infrà dist. 16. qu. 1. sequuntur Maior hîc qu. 2. Gabr. qu. 2. art. 1. Dionys. Cister. dist. 23. qu 2. Occam 4. quæst. 8. & 9. Bassol. hîc qu. 2. Alm. qu. 4. & omnes Scotistæ. D. Thom. 3. part. qu. 84. art. 1. & ibi Caiet. aiunt supponere pro actibus pœnitentis. Dur. hîc qu. 3. & Suar. tom. 4. dist. 18. sect. 2. pro actibus pœnitentis & absolutione simul, supponere volunt. Trid. sess. 13. cap. 3. fauet Scoto, dum ait præcipuam vim esse in verbis ministri.

3 *Dist. 1. q. 2. & 4. & d. 2. quæst. 1. qu. 2. & 4. Congruẽtiæ pro Sacramento pœnitentiæ.*

b QVo ad secundum ostendo primò, quòd possibile est huic positioni nominis aliquid subesse. Secundò, quòd congruit aliquid subesse. & Tertiò, quòd aliquid subest. Primum ostenditur per hoc, quòd possibile est Deo animam absoluere à peccato, iuxta illud symboli; *Remissionem peccatorum*: & per consequens possibile est instituere aliquod signum illius absolutionis, & hoc signum efficax, vt priùs expositum est efficax, in materia de Sacramentis in vniuersali; & pari ratione verba quæcunque à quocunque ministro prolata, & tunc patet tota possibilitas illius rationis.

Pœnitentia est absolutio, seu definitiua sententia iudicis commissarij: de quo infr. d. 16. q. 1. De reg. iur. in 6. & C. si à non cõpet. l. 1. 2. & vltima.

Congruitas probatur quantùm ad singulas particulas. Primò, quia congruum est aliquod esse signum sensibile istius absolutionis à peccato, propter easdem rationes, propter quas dictum est *dist.* 1. de congruitate Sacramenti in communi. Et propter easdem congruum est illud esse signum institutum à Deo, quia & magis mouebit, & ducet intellectum in certitudinem, & magis inclinabit affectum ad promptitudinem suscipiendi illud signum. Congruit etiam in proposito istud signum absolutionis interioris institui in verbis significantibus absolutionem, vt signum repræsentet signatum.

4 *Doctrina de Pœnitentia subalternatur doctrinæ de Iudiciis & Sẽtẽtiis.*

Et hoc est, quod dictum est in ratione Pœnitentiæ, quòd *pœnitentia est absolutio*, id est, quædam sententia diffinitiua absoluens reum: non tamen sententia Iudicis principalis, sed Iudicis secundarij, vel commissarij. Potest enim quis ex commissione cognoscere in causa, & ita ex commissione sententiare; vel pro condemnatione rei, si indignus est, vel pro eius absolutione, si dignus sit. Congruit etiam, quòd ista absolutio exterior fiat à sacerdote, quia congruit extrema per medium reduci in extremum, & ita in Hierarchia Ecclesiastica, extremos, scilicet peccatores, reduci in Deum per Hierarcham, idest, sacerdotem, sicut est in Ecclesia triumphante. Congruit etiam, quòd à iurisdictionem habente, quia sententia à non suo Iudice lata nulla est.

Quare in pœnitentia nõ requiriũtur verba, ita præcisa sicut in Baptismo, & Eucharist.

Ex hoc c sequitur corollarium, quòd doctrina de Sacramento Pœnitentiæ subalternatur doctrinæ de Iudiciis, & etiam doctrinæ de Sententiis. Pro quanto enim est in Ecclesia duplex forus, scilicet publicus, & priuatus, pro tanto est duplex iudicium: & quantùm ad aliquas regulas iustitiæ oportet esse conuenientiam hîc, & ibi, sicut vtraque diffinitio hîc, & ibi est actus iustitiæ. Et pro tanto potest Sacramentum Pœnitentiæ dici Sacramentum iudiciale, vel iudicium sacramentale. & ex hoc, quòd sacramentale est firmius, quia rationabilius quàm aliquod iudicium publicum.

Forma aptà pœnitentiæ; Ego te absoluo ex Trid. sess. 14. c. 3. & Flor. decret. Eug. dist. 6. qu. 5.

Et d ex hoc patet ratio, quare non est necesse esse ita præcisa verba in isto Sacramento, sicut in Baptismo, vel Eucharistia, quia sufficit, e quòd exprimatur actus sententiæ absoluentis: sicut & in iudicio publico non oportet esse limitata verba. Ait enim vnus de Theodoro martyre, *Iubeo ignibus tradi.* Alter de Cypriano sancto, *gladio animaduerti placet.* Communiter f tamen ista verba sunt apta: *Ego te absoluo*; quæcunque alia præmittantur, vel consequantur secundùm diuersam consuetudinem in diuersis Ecclesiis.

Congruit

Congruit etiam, quòd requiratur intentio debita, vt *suprà* expositum est in aliis Sacramentis. Congruit etiam ex parte susceptiui, quòd sit pœnitens, id est, habens aliquam displicentiam de peccato commisso: hoc enim videmus etiam in Iudicibus temporalibus, quòd proteruum sententialiter condemnant: pœnitentem verò suo modo absoluunt, id est, tanquam non reum, vel non puniendum sententiant.

COMMENTARIVS.

2 *Possibilitas ostenditur rei definitæ.*

b QVoad *secundum*, &c. Explicat primò possibilitatem huius: quia possibile est Deo remittere peccata sicut de facto remittit per illud Symboli, *remissionem peccatorum*, &c. Et hanc remissionem, possibile est, vt tribuat per signum sensibile, & ita congruit, vt patet *ex dictis dist.* 1. *huius qu.* 2. & 4. & *dist.* 2. *quæst. prima.* Quod perinde etiam patet *ex dist.* 7. *quæst. prima* & *dist.* 8. Quòd constiat hoc signum in absolutione, probat. Quia est actus iudicialis, & sententia definitiua ministri, vt habet potestatem à Deo, & Ecclesia: vnde infert corollariè doctrinam hanc de Sacramento Pœnitentiæ subalternari doctrinæ de Iudiciis, & Sententiis. Infert inde, non requiri ita determinata verba in hoc Sacramento, sicut in Baptismo, & Eucharistia: illa tamen est congrua forma, *Ego te absoluo*, &c. qua vtitur Ecclesia. Vltimò subdit, necessariam esse intentionem in Ministris, & displicentiam peccati in pœnitente.

Summaria huius litteræ.

3 *Controuersia de eo quod dicit Pœn. Sacrament. in recto.*

Sententia aduersa.

Circa hanc litteram Doctoris plura se offerũt differenda; & primò non modica est controuersia circa illud, quod in recto statuit, pro definitione, & definito, nempe quòd Sacramentum in recto consistat in absolutione: quam sententiam impugnat Caiet. 3. *part. qu.* 84. *art. primo.* asserens contrarium definiri in Florentino *in decreto vnionis Armenorum.* Sotus *in hac dist. quæst.* 1. *art.* 1. dicit à Canonico dicendi more alienam: Vasquez autem reprehendit modum loquendi exorbitantem à communi, asserens esse quæstionem de nomine. Ita *in dictum articulum D. Thomæ dubio* 2. Secunda sententia est essentiam Pœnitentiæ consistere in actibus pœnitentis tantùm, & absolutionem spectare in obliquo, seu vt complementum ad essentiam Sacramenti. Hanc tenent quidam Thomistæ, vt Sotus *suprà* citatus; ita enim de omnibus Sacramentis differit, vt visum est *suprà dist. prima qu. secunda.*

Censura in Doctorem.

Secunda sent. Consistere in actibus pœnitentis.

Tertia sent. Consistere in actibus pœnitentiæ & absolutione.

Tertia sententia est, Sacramentum constitui essentialiter tam ex absolutione, quàm aliis actibus pœnitentis. Est D. Thomæ *loco citato*, & communior inter modernos eius discipulos: quam sequuntur antiquiores etiam, vt D. Bonauentura, Richardus, locis citatis à scholiaste.

4 *Conclusio. Consistit in ipsa absolutione in recto.*

Conclusio Doctoris tam *hîc*, quàm *d.* 16. *q.* 1. est, consistere in absolutione in recto, requiri autem actus pœnitentis in obliquo. Eandem tenet Maior, & alij, quos citat præfatus scholiastes: apud Catholicos autem nulla est controuersia, quin requirantur omnia necessitate Sacramenti, & ex diuina institutione: solùm controuertitur quod est fundamentum significationis Sacramentalis. Eandem sententiam etiam docuit S. Thomas *in* 4. *d.* 22. *q.* 2. *art.* 1.

Probatio conclusionis.

Probatur conclusio tanquam Catholica, canonica & vt magis tenens proprietatem significationis Sacramentalis, & specificæ huius Sacramenti contra censuras præmissas. In eius efficacia tribuitur gratia Sacramentalis, in quo remittuntur peccata: sed horum remissio solùm fundatur essentialiter in potestate clauium, seu iurisdictione data Sacerdotibus dimittendi, aut retinendi peccata, cuius exercitium est absolutio pœnitentis: ergo in absolutione consistit efficacia remissionis. Maior vera est sine controuersia & ex Trid. *sess. 6. cap. 7.* vbi definitur iustificationem includere tam remissionem à peccato, quàm renouationem, & sanctificationem interiorem per susceptionem gratiæ, & donorum. Patet etiam *ex Canone 6. sess. 7. de Sacramentis in genere*, vbi definitur Sacramenta nouæ legis causare gratiam. Item ex definitione Sacramenti, quod est signum practicum gratiæ. Patet ratione Theologica, quia eatenus remittitur peccatum mortale, quatenus confertur gratia, per locum à contrariis: ergo in eius efficacia datur gratia, & significatur practicè, in cuius efficacia dimittuntur peccata.

Remissionem spectare ad claues.

Probatur itaque minor, ex institutione Sacramenti. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt*, &c. Ioan. 20. quibus verbis conceduntur claues, seu potestas Ministris Ecclesiæ, quæ promissa est, Matthæi 18. *Quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in Cœlo, & quæcumque solueritis super terram, erunt soluta & in Cœlo*, &c. Quibus verbis dimissio aut retentio peccatorum tribuitur Ministris, vt patet ex communi Ecclesiæ, Patrum, & Doctorum, expositione in ea loca. Et probatur ratione, pœnitentia instituta est per modum iudicij, & tribunalis; sed actus iudicialis essentialiter in recto tantùm includitur in sententia iudicis, in reliquis autem tanquam requisitis tantùm vt iustè, & legitimè formetur sententia, per quam solam absoluitur, aut condemnatur reus; & si non sit criminalis, dirimitur lis ex cognitione causæ, quæ si alioquin cognita est, non requiruntur, vt accusatio testis, probatio, & huiusmodi, & in periculis, aut iubente principe reliquæ solemnitates reliquuntur, quibus euidentia facti æquiualet. Absolutio autem sola est actus iudicialis in proposito. Maior patet ex Trid. *sess.* 14. *cap.* 2. ostendit distinctionem Baptismi, & Sacramenti pœnitentiæ; quibus remittuntur peccata: quia illud non est institutum per modum iudicij, hoc autem ita institutum est: *constat*, inquit, *Baptismi ministrum iudicem esse non oportere, cùm Ecclesia in neminem iudicium exerceat, qui non priùs in ipsam per Baptismi ianuam fuerit ingressus*, &c. *Secus est de domesticis fidei*, &c. *Nam hos, si se postea crimine aliquo contaminauerint, non iam Baptismo ablui*, &c. *Sed ante hoc tribunal tanquam reos sisti voluit, vt per Sacerdotum sententiam non semel, sed quoties ab admissis peccatis ad ipsum pœnitentes confugerint, possent liberari*, vbi liberationem à peccatis tribuit Concilium sententiæ Sacerdotum in hoc tribunali, in quo distinguitur ab alia, quæ fit in Baptismo per modum ablutionis, & non sententiæ: idémque patet *cap. 5. & can. 3.* Quòd verò

5 *Institutio Sacramenti.*

Institutio eius per modũ Iudicij.

Absolutio actus iudicialis.

Differentia Baptismi, & Pœnitentiæ.

Remissio peccati ex sententia Sacerdotum.

verò absolutio sit actus iudicialis, definitur his verbis cap. 6. *Quamuis autem absolutio Sacerdotis alieni beneficij sit dispensatio; tamen non est solum nudum ministerium, vel annunciandi Euangelium, vel declarandi remissa esse peccata, sed ad instar actus iudicialis, quo ab ipso velut à iudice sententia pronuntiatur*: can. nono, *Si quis dixerit absolutionem sacramentalem non esse actum iudicialem, sed nudum ministerium*, &c. *Anathema sit*, & cap. 7. ostenditur idem quatenus ad absolutionem validam definitur requiri iurisdictionem ordinariam, aut delegatam.

Trident. — *Esse actum iudicialem.*

6 *Secunda probatio.*

Secundò probatur conclusio: actus pœnitentis eatenus requiruntur ad pœnitentiam, quatenus necessarij sunt ad actum iudicialem; ergo essentia Sacramenti non in ipsis, sed in ipso actu iudiciali consistit: & quamuis sine illis perfici non possit, non in virtute tamen ipsorum ligat, aut absoluit, sed authoritatis, cuius est merum exercitium. Probatur antecedens: in primis, contritio non requiritur aliter ad pœnitentiam, quàm ad Baptismum peccatoris adulti, sed in hoc requiritur vt dispositio tantùm, vt patet ex Trid. *sess. 6. cap. 5. & 6.*; non vt aliquid pertinens ad Sacramentum Baptismi essentialiter: sed in gradu tantùm dispositionis requisitur ad Sacramentum pœnitentiæ, quatenus scilicet includit cõuersionem à peccato, eiúsque retractationem interiorem: vnde Trid. sess. 14. cap. 4. *Contritio, quæ primum locum inter prædictos pœnitentis actus habet, &c. Fuit autem quouis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius: & in homine post Baptismum lapso ita demum præparat ad remissionem*, &c. (*præparare*, & *disponere* idem sunt apud Concilium locis suprà citatis, vt clarum est.) *peccatorum, si cum fiducia diuinæ misericordiæ, & voto præstandi reliqua coniunctus sit, quæ ad rite suscipiendum hoc Sacramentum requiruntur*, &c. Ex quibus verbis sic argumentor: Contritio est præparatio ad dimissionem peccatorum, si coniuncta sit cum voto præstandi reliquia necessaria ad rite suscipiendum Sacramentum pœnitentiæ: ergo condistinguit Concilium verum Sacramentum essentiale, vt ita dicam, pœnitentiæ à contritione; ac proinde hæc eius essentiam non ingreditur.

Contritio perinde ad pœnitentiam, & Bapt. requiritur. — *Esse dispositionem ad Sacramentum.* — Trident. — *Distinguit Conc. Sacramentũ à contritione.*

7 *Confirmatio.*

Confirmatur ex sequentibus, postquam diuisit mox contritionem in perfectam, & imperfectam, dicens perfectam reconciliare peccatorem Deo: *Docet*, inquit, *præterea, & si contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominémque Deo reconciliare priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur, ipsam nihilominùs reconciliationem ipsi contritioni sine Sacramenti voto, quod in illa includitur non esse adscribendam*, &c. In quibus condistinguit Sacramentum à contritione (*priusquam Sacramentum actu suscipiatur*, &c. *& in voto Sacramenti*, &c.) Dices hæc vera esse de contritione seorsim sumpta distingui à Sacramento, non verò vt subest formæ, seu absolutioni: quia sic includitur vt pars essentialis, non tantùm dispositio. Contrà, hæc euasio verbis sequentibus non quadrat; loquens enim de contritione imperfecta, dicit esse *motum Spiritus sancti, quo pœnitens adiutus, viam sibi ad iustitiam parat, & quamuis sine Sacramento pœnitentiæ per se ad iustificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit*, &c. Et infrà: *Quamobrem falsò quidam calumniantur Catholicos scriptores quasi tradiderint Sacramentum pœnitentiæ absque bono motu suscipientium gratiam conferre*, &c. In quibus clarissimè distinguit Sacramentum à contritione, prout subest formæ, in ipso Sacramento, tribuens ei rationem solam præparationis, ad obtinendam in Sacramento pœnitentiæ veniam peccatorum: & Sacramentum aliud facit à bono motu suscipientium. Confirmari potest in opinione eorum, qui admittunt Sacramentum pœnitentiæ validum informe ex defectu doloris.

Confirmatio.

Idem antecedens principale probatur quantùm ad confessionem, eam tantùm requiri ad formam actus iudicialis, & ad informandum iudicem pœnitentialem, ex eodem Trid. cap. 5. *Ex institutione*, inquit, *Sacramenti pœnitentia, iam explicata, vniuersa Ecclesia semper intellexit institutam etiam esse à Domino integram peccatorum confessionem*, &c. *ex institutione*, inquit, *explicata*, &c. explicuit nempe *suprà capite primo* institutionem in eo præcisè, quòd data sit potestas remittendi, & retinendi peccata Apostolis, & successoribus. & *cap.* 2. pœnitentiam ait institutam esse per modum tribunalis, & iudicij. Ex hac ergo colligitur iuxta Concilium confessionem necessariam esse, vt mox subiungit, reddens causam, & fundamentum dictæ consecutionis: *Quia Dominus noster Iesus Christus*, &c. *Sacerdotes sui ipsius vicarios reliquit, tanquam præsides, & iudices, ad quos omnia mortalia crimina deferuntur*, &c. *quo pro potestate clauium remissionis, aut retentionis peccatorum sententiam pronuntient. Constat enim Sacerdotes iudicium hoc incognita causa exercere non potuisse, neque æquitatem quidem illos in pœnis iniungendis seruare potuisse, si in genere dumtaxat, & non potius in specie, ac singillatim sua ipsi peccata declarassent*, &c. Si ergo ex forma institutionis sacramentalis pœnitentiæ per modum iudicij colligat Ecclesia institutionem confessionis pecatorum, sequitur ad pœnitentiam requiri confessionem, quatenus necessaria est ad informationem iudicij, ac proinde non aliter, quàm vt dicit præcisum ordinem ad actum iudicialem: quod est intentum.

8 *Confessio requiritur ad formam actus iudicialis.* Trident. — *Idem.*

Confirmatur aliquando, & in casu sine completa confessione, aliquando sine vlla perficitur Sacramentum pœnitentiæ; ergo non spectat ad essentiam eius, quamuis ordinariè requiritur. Probatur consequentia, quia alioquin non consisteret sine ipsa, sicut nec alia Sacramenta, vt Baptismus sine aqua, & ablutione. Antecedens patet: quia tunc præcisè vrget præceptum, & necessitas confessionis, quando vrget informatio petenda, aut habenda de statu rei, & eius dispositione: verbi gratia, in casu extremæ necessitatis non exigitur completa, & integra confessio, quando non suppetit tempus, aut est periculum, ne mors præueniat, vel si in media confessione cadit apoplecticus, vel quando iam incipere vult confessionem, absoluendus est, vt *infrà* dicemus: & in casu Conc. Carthaginensis III. & IV. ac Arausicani primi: & Leonis Papæ, quando moribundo amisso vsu rationis superuenit Sacerdos, modò qui antea præsentes fuerunt, testimonium perhibeant eum petiisse pœnitentiam, est absoluendus: in quo casu completur Sacramentum sine confessione: ergo etiam Concilia agnoscunt eam non esse de essentia Sacramenti. Quod ratione amplius probatur, quia dispositus viator per veram attritionẽ omissa loquela, & vsu rationis, relinqueretur sine

9 *Confirm. Confessio integra, & aliquando nulla requiritur.* — *Præceptum confessionis vt obligat.* — *Absoluendus agonizãs qui petiit confessorem.*

ſine remedio neceſſarij, quod non videtur congruum: quamuis alias contingere poſſit pœnam peccati: tamen apud aduerſarios pro inconuenienti ducitur.

10 *Satisfactio vt requiritur.*

Tertiò, probatur antecedens quoad ſatisfactionem, quæ eſt tertius actus pœnitentis: quia antequam ipſa completur, perficitur Sacramentum pœnitentiæ, vt eſt conſuetudo Eccleſiæ; imò non debet abſoluenda fortè imponi perſoluenda, antequam detur abſolutio, quia non haberet effectum ex clauium efficacia, ſeu ex opere operato: gratia autem ſacramentalis, ſicut & remiſſio peccati, datur ante ſatisfactionem, imò ſi nulla imponeretur, quamuis peccaret Sacerdos eam negligens. Ex hoc argumento patet antecedens vniuerſim quoad tres actus pœnitentiæ; non magis Concilia definiunt confeſſionem, & contritionem eſſe materiam pœnitentiæ, quàm ſatisfactionem, quia vniformiter, & ſine diſcrimine illos tres actus ſtatuunt materiam: ſed certum eſt quòd ſatisfactio non ſpectet ad eſſentiam Sacramenti: ergo neque aliæ. Dices, quòd etiam probaret hoc, quòd neque alij requirerentur ad Sacramentum pœnitentiæ aliter, quàm ſatisfactio, quod eſt falſum. Reſpondetur, id verum eſſe ex hoc capite, ſed alij magis neceſſarij ſunt ad ordinem iudicialem, & cognitionem ſtatus rei, & in hoc magis ab iis dependet Sacramentum, ſicut contingit inter conditiones alias magis per ſe requiri, quàm alias.

Non eſſe partem eſſentialem.

11 *Vltima probatio concluſionis.*

Vltimò probatur concluſio: Tridentinum, & Florentinum aſſignando illos tres actus eſſe materiam pœnitentiæ, loquuntur cum particula diminuente, & diſtrahente, *ſunt autem quaſi materia*, inquit Tridentinum *cap.* 2. Eadem ſunt Florentini. Loquendo de materiis aliorum Sacramentorum ſimpliciter, & ſine diſtractione, aut diminutione loquuntur: ergo aliter ſe habent actus pœnitentis ad pœnitentiam, aliter aqua ad Baptiſmum, panis & vinum ad Euchariſtiam, etiam ex intẽto Conciliorum; ac proinde tantum abeſt vt hinc, quod præcipuum eſt fundamentũ aduerſariorum, quidpiam conuincatur, vt potiùs noſtra ſententia confirmetur.

Ex modo loquendi Florentini, & Tridentini.

Reſponſio.

Reſpondet Soto dici *quaſi materia*, non quòd non ſit talis abſolutè, ſed quia non eſt extrinſecus appoſita, ſicut aqua, verbi gratiâ, in Baptiſmo, oleum in chriſmate. Aliter Vaſquez ait, quia nempe non eſſe ſubſtantias, ſicut in aliis Sacramentis contingit, ideò dici quaſi materiam actus pœnitentis. Contrà; hæc eſt libera interpretatio: quia in aliis Sacramentis, verbi gratiâ, Baptiſmo, ablutio, non aqua, eſt proxima materia; in chriſmate vnctio, in matrimonio conſenſus mutuus coniugum. Reſpondent alij, matrimonium perfici in contractu, cuius materia eſt conſenſus mutuus: ſed hoc nihil eſt, quia pœnitentia inſtituta eſt per modum iudicij, quod perfici debet in actibus humanis requiſitis ad ipſum, quamuis eius eſſentiam non ingrediuntur quidam, ſed probatur dicta eſſe contra intentionem Concil. ex Trident. *loco citato, cap.* 3. poſita eſt diſtractio ad materiam reſpectiuè ad ea, quæ priùs dixit de forma, & inſtitutione Sacramenti *cap.* 1. inſtitutionem eius præciſè ſtatuit in conceſſione poteſtatis abſoluendi, & retinendi, quæ in ſolis miniſtris eſt. *In ſecundo* verò aſſerit eſſe tribunal, & dari per modum ſententiæ. *In tertio* autem, vbi explicat ea, quæ ad ipſum requiruntur, ita habet: *Docet præterea ſancta Synodus Sacramenti pœnitentiæ formam, in qua præcipuè vis ipſius ſita eſt in illis Miniſtri verbis poſitam eſſe: Ego te abſoluo*, &c. Deinde *infrà* ſubiungit: *ſunt autem quaſi materia*, &c. vis Sacramenti eſt virtus eius practica, in qua eſſentialiter conſiſtit ratio ſigni practici, ſi ſit hæc: ergo præcipuè in forma, & actus ſint quaſi materia, ſequitur Scotum magis canonicè loqui, quàm Sotum; atque actus pœnitentis non eſſe materiam ſimpliciter in recto.

Impugnatur.

Obiicit Sotus primò definitionem illam eſſe longam, quam aſſignat Scotus. Sed ad hoc facilis eſt reſponſio nullam particulam otioſam eſſe: quia in ea explicantur neceſſariæ habitudines, ſine quibus Sacramentum nequit eſſe, vt ad pœnitentem, ad formam, ad Miniſtrum, ad principalem cauſam, quæ eſt Deus, ad effectum: deficiente aliquo horum, Abſolutio non eſſet ſacramentalis: ſicut ergo definitio eſt oratio rei *eſſe* explicans, & Sacramentum ſecundùm *eſſe*, ad omnia iſta dicit habitudinem, ita ad ea definiendum erat, ad quæ naturam eius explicant Concilia.

12 *Prima obiectio. Soluitur.*

Definitio ſuſtinetur.

Secundò obiicit Florentinum in Decreto vnionis Armenorum. *Hæc*, inquit, *omnia ſacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & perſona Miniſtri conferentis Sacramentum, cum intentione faciendi quod facit Eccleſia*, &c. ergo Sacramentum pœnitentiæ includit actus pœnitentis tanquam materiam eſſentialem. Reſpondetur negando conſequentiam: quia Concilium dicit tantùm, *perficiuntur*, non verò quòd eſſentialiter includant iam enumerata, vt partes: aliàs Miniſter etiam eſſet de eſſentia Sacramenti. Deinde, quando Concilium loquitur de materia pœnitentiæ, dicit actus pœnitentis eſſe *quaſi materiam*. Tertiò, materia non poteſt vniformiter in Sacramentis ſumi: nam quædam habent materiam tantùm circa quam, quæ ad eſſentiam non ſpectat, vt Euchariſtia panem, & vinum, circa quæ contingit tranſmutatio. Alia etiam materia, in qua actio ipſa ſacramentalis perficitur, vt vnctio in chriſmate, ablutio in aqua: neque ex modo ergo ſe habendi huius materiæ ad Sacramentum rectè philoſophandum eſt materiam Euchariſtiæ eſſe partem eſſentialem, quam certum eſt non eſſe Sacramentum, neque in eo includi: vnde non video quid ad propoſitum conuincat illud argumentum: certum eſt materiam pœnitentiæ eſſe peccatum actuale poſt Baptiſmum, actus autem pœnitentis ea proportione dicuntur materia, vel *quaſi materia*, quatenus requiſita ex parte rei eleuantur virtute clauium ad habendum in eo aliquem effectum, quem ex ſe non haberent, & quatenus ſunt materia ſubiecta inquiſitioni iudicis, eiúſque ſententiæ, ea proprietate, qua examen teſtium, confeſſio rei, punitio requiſita legibus, ſubiiciuntur diſcuſſioni, & ſententiæ iudicis in aliis cauſis.

13 *Secunda obiectio.* Florent.

Reſponſio.

Materiã non ſumi vniformiter.

Vnde aduerſarij deſumunt argumentum non ex Concilio, ſed ex proportione materiæ baptiſmalis, quæ æquè concludit in Euchariſtia; ſed falsò, materiam eſſe partem eius: quis enim dicit panem, & vinum ſignificare corpus Chriſti ex inſtitutione diuina? aut in matrimonio inueniri materiam diſtinctam à perſonis, quæ eſt materia circa quam contractus, & commu-

14

tationis,vel à conſenſu mutuo verbis expreſſo; quem pro cauſa efficiente explicat Concilium Florentinum; neque aliam aſſignat ab eo diſtinctam materiam eius Sacramenti, neque vllam, ſicut nec Tridentinum; quod argumento eſt, non requiri in ſenſu aduerſariorum materiam ad quoduis Sacramentum. Illud quod adducit præterea Sotus de artificiali,quaſi ſupponeret in recto pro materiâ, eſt omnino falſum: quia neque materia talis in recto prædicatur de ente artificiali, quod formaliter ſupponit pro forma,quæ eſt effectus artis introductus per inciſionem, aut iuxtapoſitionem. Adducit præterea Sotus illud Auguſtini tractatu 80.in Ioannem, *Accedit verbum ad elementum; & fit Sacramentum*; quod non eſt ad propoſitum: nam ſpectat ad Baptiſmum. *Verbo*,inquit, *Baptiſma conſecratur:detrahe verbum,quid eſt aqua, niſi aqua? accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum*; &c. quam authoritatem adducit etiam Magiſter in litera *diſt.3.*

Aliæ rationes Soti ſoluuntur.

15 *Secunda concluſio.*

Secunda concluſio: Actus pœnitentis ſunt materia in obliquo huius Sacramenti, & ſic requiruntur ad eius integritatem, ſine quibus forma non haberet ſuum effectum, neque eſſet actus iudicialis. Eſt Doctoris, & quamuis non vtatur illis terminis *in obliquo*. Patet tamen ex definitione *abſolutio pœnitentis*,&c: Pœnitens eſt, quia dolet de peccatis, ea confitetur, in ſeipſo punit voluntariè per cõgruam ſatisfactionem.

16 *Vltima concluſio. Materia circa quã* Pœnitentiæ.

Vltima conclusio: Materia remota circa quam huius Sacramenti eſt peccatum actuale poſt Baptiſmum commiſſum.Hæc eſt communis:de ea fuſiùs actum eſt *ſuprà*.

17 *Corollarium.*

c *Ex hoc ſequitur corollarium*, &c. Veritas huius corollarij ſequitur ex dictis, & patet ex Tridentino *ſeſſ.14. cap. 2. c.5. 6. & 8.* in quibus explicat naturam huius Sacramenti per ſubordinationem, quam hîc aſſignat Doctor, & iuxta naturam iudicij, & proceſſus iudicialis.

18 *An verba requirantur ad formam. Sententia negatiua aliorum.*

d *Ex hoc patet ratio quare non eſt neceſſe ita præciſa verba*, &c. Hîc ſupponit Doctor verba propriè dicta neceſſaria eſſe ad hoc Sacramentum eiúſque formam. Partem negatiuam tuentur Medina *C.de pœnitentia tract.2.q.15.* Petrus de Soto *lect.11.de confeſſione*: & probatur, quia Sacramentum inſtitutum eſt per modum iudicij; ſed ſententia in iudicio poteſt ſcripto dari: ergo,&c. Secundò, non magis requirunt Concilia verba propriè dicta ad abſolutionẽ, quàm ad confeſſionem;ſed confeſſio ſcripta valet:ergo,& abſolutio. Tertiò,regulæ generales Conciliorum non comprehendunt caſus particulares, ſed modum regularem miniſtrandi Sacramenti: ergo, &c.

Contraria ſententia eſt communis.

Concluſio tamen Doctoris tenenda eſt, quæ eſt communis Theologorum. Aliqui eam probant ex Tridentino, & Florentino, quæ hanc formam, *Ego te abſoluo*, &c. dicunt eſſe Sacramenti:ergo ſupponunt non aliter poſſe abſolui pœnitentem, quàm per verba. Sed reſponderi poteſt huic argumento ex fundamentis præmiſſis,nempe formando caſum,ſi vnicus Sacerdos offerretur,& mutus; pœnitens alioquin in neceſſitate conſtituturus in eo caſu poſſet abſolui per ſigna, quæ æquiualerent verbis, & id probari ex natura actus iudicialis, ſecundùm quam inſtitutum eſt Sacramentum; & ex congruentia, quia ob neceſſitatem talem, congruum eſt Sacramentum ſic fuiſſe inſtitutum.

An mutus in caſu neceſſitatis abſoluat?

Cæterùm hæc ſolutio non videtur ſubſiſtens, quia vel regulariter etiam ſine verbis abſolueretur validè, vel certè in caſu nequit abſolui. Et probatur, quia vel inſtitutio Sacramenti comprehendit caſum, vel non comprehendit; ſed primum nequit dici: quia nec praxis, neque vſus Eccleſiæ præſtat fundamentum vllum talis interpretationis, quoad Sacramenti inſtitutionem: neque conſequenter reputaretur valida abſolutio ſic data. Quod probo ſic,quia aliàs non prolatis formæ verbis ſenſibiliter valeret abſolutio: quia ſigna exprimunt ſufficienter intentionem Miniſtri, & naturam actus iudicialis: nemo autem docet, aut iudicat talem abſolutum eſſe; aliàs nunquam forma verbalis haberet efficaciam reſpectu peccati, quia ſigna illa æquiualentia per prius ponuntur in *eſſe*, quàm proferatur integrè forma: ergo habent ſuum effectum antequam compleatur forma, niſi dicas intentionem Miniſtri eſſe alligatam formæ, ita vt non aliter velit abſoluere pœnitentem: ſed hoc non eſt neceſſe, vt ita Miniſter etiam regulariter concipiat intentionem: quia ſufficit ſimpliciter vt concipiat intentionem abſoluendi ſecundùm naturam, & inſtitutionem Sacramenti, & quà eſt Miniſter Chriſti, & Eccleſiæ: ſi autem intentio abſoluendi exteriùs ſenſibiliter ſignificata quacumque ratione, eſt efficax ex natura Sacramenti, ſequitur propoſitum, rariſſimè ſcilicet eum abſoluere per formam verbalem, cuius oppoſitum docent Concilia præfata.

19 *Reijcitur ſolutio præmiſſa.* *Requiri verba,nec ſufficere ſigna.*

Secundò, inſtantia allata de Baptiſmo non facit ad propoſitum: quia & Eccleſia ita declarauit, & ita congruum fuit non ligare inſtitutionem, & neceſſitatem illius Sacramenti ſexui, aut profeſſioni: quia quoad ſubiecta, quæ etiam comprehendit,vt infantes,& amentes, & eiuſmodi, incapaces ſalutis per aliud medium, quàm per Baptiſmum, qui regulariter, & non ſolùm in caſu miniſtrari debet prædictis, exigebat ita inſtitutionem eius extendere ad quoſcumque Miniſtros, non reſpiciendo ſexum,aut fidem,aut boniratem eorum. Sed in propoſito non eſt declaratio Eccleſiæ,aut talis neceſſitas, quia pœnitentes habent aliud medium ſalutis, vt contritionem perfectam cum voto Sacramenti, & media, quibus eam impetrent à Deo cum remiſſione peccati: non ergo eſt neceſſitas talis, qualis eſt infantum quoad Baptiſmum, & ita etiam inſtitutio huius Sacramenti, ſicut alligata eſt certo Miniſtro: ita etiam modus perficiendi Sacramentum eſt limitatus, ita vt aliter nequeat validè perfici. Quem modum Eccleſia declarat,& praxis, & yſus.

20 *Secũda ratio. Reijcitur inſtantia allata.*

Ad rationes itaque in oppoſitum reſpondetur. Ad primam, concedendo maiorem, & minorem, & negando conſequentiam:quia hoc habet propriam rationem, & modum ex inſtitutione diuerſum: non ergo licet applicare eidem quodcumque argumentum, aut modum actus iudicialis, niſi ſubſit fundamentum ex vſu,doctrina, & interpretatione Eccleſiæ,quod non ſupperit in propoſito: nam iudicia, quæ lege humana, & poteſtate regulantur, poſſunt habere motiua propria ex bono publico, vt fraus,& dolus magis excludatur; vnde hæc,aut illa

21 *Soluuntur rationes prioris ſententiæ. Nequit applicari huic Sacramento quicumque modus iudicij.*

illa limitatio, ampliatio, forma, solemnitas expediat, quæ lege naturali non præscribuntur, aut etiam lege diuina: in hoc autem iudicio secreto congruit omnia fuisse præscripta ex diuina institutione, ac proinde ad certam formam absoluendi reum ligari Ministrum, per quam certiùs constat pœnitenti se manere absolutum, & hæc forma est verbalis, vt patet ex dictis.

22 *Ad secúdum. Disparitas inter confessionẽ, & verba.* Ad secundum, negatur maior, & paritas inter confessionem & absolutionem, quantùm ad propositum casum: quia confessio requiritur ad informationem Iudicis, & regulariter quidem verbalis; in casu autem æquipollens prout status peccatoris permittit. Hanc interpretationem diuinæ institutionis habemus ex Canonibus, & praxi Ecclesiæ, vt suo loco mox videbitur: non ita verò extendendi similem modum ad absolutionem. Secundò, est & alia congruentia, quia confessio se habet ex parte materiæ, quæ non necessariò requirit tantam in significando limitationem, sicut & forma Sacramenti. Tertiò, casus ille pœnitentis quoad confessionem per signa æquialentia, est ordinarius, & frequenter currens: vnde congruebat diuinæ bonitati, & fini institutionis huius Sacramenti talem comprehendere, non ita casum de Sacerdote muto, qui est magis speculatiuus, quàm practicus. Vnde sumi potest argumentum ad oppositum: quia si pœnitens formare potest verba hîc, & nunc, & informare in specie confessarium, tenetur confiteri verbaliter, & integrè, secluso alio impedimento, quod frequenter accidere potest: sed ex parte Sacerdotis, quantùm ad ministerium Sacramenti per formam verbalem, nullum est regulare impedimentum: ergo tenetur.

Confessio per signa valet.

Casus ordinarius lege comprehendi-tur.

23 *Ad tertium.* Ad tertium quamuis regulæ generales non comprehendunt casus particulares quandoque: tamen non patiuntur etiam exceptionem, nisi subsit fundamentum excipiendi: quod in proposito non suppetit, neque ex natura actus iudicialis, neque ex interpretatione, aut vsu Ecclesiæ; neque ex necessitate aliqua institutionis quæ comprehendi debuit: non enim omnis solemnitas lege humana inducta ad actum iudicialem trahi potest ad hoc Sacramentum: sed illa sola, quæ requiritur essentialiter ad actum iudicialem in genere, & quòd sit potestas, & scientia in iudice, quòd sit reus, & informatio, seu accusatio præuia ad sententiam; quòd sit etiam dolor de peccato, quæ pœna præscripta est, & ordinata pro congrua satisfactione à principali iudice, & legislatore independenter à voluntate commissarij, aut delegati inferioris, de qua cognoscere tantùm potest, tanquam de cautione lege præmittenda ad reconciliationem dandam, & soluendum reum.

Requisita ad iudicium pœnitentiale.

Accedit præterea hoc iudicium esse sacramentale, in quo debet saluari communis modus institutionis Sacramenti nouæ legis in forma verbali, cui non derogat quòd sit in forma iudiciali institutum. Neque valet instantia de matrimonio, quod contrahi potest sine verbis per sola signa æquialentia, & exprimentia consensum mutuum, verbi gratiâ, inter mutos: quia matrimonium primum institutum est in forma contractus legitimi, ad quem talis modus contrahendi sufficit, cui non derogat quòd fuerit eleuatus ad naturam Sacramenti. Deinde iniri potuit, & potest inter mutos, vt dixi, qui nequeunt formare verba, cùm institutum sit ad propagationem naturæ, & generandos filios legitimè: ideóque comprehendit omnes ex natura sua capaces contractus, & obligationis mutuæ, quæ fit per ipsos contrahentes, ideóque non expediebat restringi ad verba: non ita pœnitentia.

Excluditur instantia de matrimonio.

Ex quibus patet oppositam sententiam in praxi saltem non esse tolerabilem: sed quid? esset condemnandus, qui ad Sacerdotem mutum recurreret in eo casu, eique confiteretur? Respondetur non esse condemnandum si causa confusionis sui, institutionis, & reuerentiæ potestatis, quam is habet absoluendi, licèt sit ligata ex defectu, id faciat, & ad excitandam in se maiorem confusionem de peccatis commissis, ac dolorem: quamuis putem ad effectum absolutionis, & sacramentalis confessionis recursum esse nullum: aut certè valdè dubium. Cæterùm, quia graues Theologi docent contrarium, in eo casu iudicarem tentandum esse quod fieri posset. Cætera committenda diuinæ misericordiæ: quia in causa salutis præstare expedit, quidquid fieri potest, & quamuis regulariter absolutio per signa non valet: tamen in eo casu præsumendum est de diuina misericordia: quæ facienti quod in se est, inclinatur: ita tamen approbandus esset talis recursus, vt etiam peccator conetur, quantùm potest, habere contritionem perfectam: quia medium certum pro incerta non est deserendum in vltima necessitate salutis. Sæpè etiam Theologi in similibus quoad necessitatem Baptismi, consulunt faciendum quod pro opportunitate, & necessitate baptizati fieri potest, cætera committendo diuinæ misericordiæ: vt patet in casu de infante moribundo in partu, quando aliqua pars principalis eius non apparet, baptizandam docent illam, quæ apparet qualiscumque sit: ita in iis quæ sunt salutis, secluso periculo erroris, etiam media incerta applicanda sunt diuinam misericordiam sollicitando, non derelinquenda. Sæpissimè enim fides obtinet, quod aliàs facultati subtrahitur, & Deus supra regulas ordinarias subuenit indigentibus. Cæterùm confessio ex integro iteranda esset habitâ copiâ alterius.

24 *Recursus ad Sacerdotem mutum licitus.*

In necessitate salutis dubia etiam remedia non sunt contemnenda.

Sed quid, an ex illa confessione facta muto oriretur sigillum? Respondetur affirmatiuè: quamuis enim absolutio data fortè non esset valida: tamen non ex absolutione oritur sigillum, sed ex ipsa confessione facta, maximè ministro habenti potestatem, & qui cognouit de causa, & ex impedimento tantùm, nequit formare sententiam: vnde non in hoc sensu negaui *suprà* confessionem hanc esse sacramentalem? Sed quia non informaretur forma debita: confessio namque facta Sacerdoti etiam non habenti potestatem, vel non valenti absoluere, perinde inducit obligationem sigilli.

25 *Ex confessione facta muto oritur sigillum.*

e *Sufficit quòd exprimatur actus sententiæ absoluentis*, &c. Quidam apud S. Thom. *opusc.* 22. *cap.* 1. dicunt sufficere deprecatiuam formam, neque multum abhorrere D. Bonau. ab ea sen- 26

tentia *in d.*18.1.*p.d.art.*2.*q.*1.Alenſem 4.*p.q.*21. *membr.*1.cenſet Vaſquez.S.Thomas autem *q.*84. *artic.*3.*ad* 1.*&* 2. dicit debere eſſe indicatiuam, non deprecatiuam.

Prima concluſio. Modus deprecatiuus non ſufficit ad hoc Sacramentum: probatur, quia ſi modus deprecatiuus ſufficeret, iam ſufficiens forma eſſent preces, quas præmittit Sacerdos ante abſolutionem, *Miſereatur tui*, &c. Trident. autem *ſeſſ.*14.*cap.*3.definit abſolutionem conſiſtere in illis Miniſtri verbis, *Abſoluo te*, &c. præfatas autem preces non ſpectare ad eſſentiam formæ: ergo, &c. Obiicies, in Sacramento extremæ Vnctionis data eſt poteſtas remittendi peccata, cuius forma perficitur per modum deprecatiuum: ergo ſimile in propoſito. Item, Apoſtoli habebant poteſtatem ſanandi infirmos, & faciendi miracula, qua aliquando deprecatiuè, aliquando per modum imperij vtebantur, vt Act.3. *Surge, & ambula.* Reſpondent ad hoc quidam Thomiſtæ, in Sacramentis fuiſſe collatam poteſtatem Phyſicam, non ita Apoſtolis ad ſanandum: ſed hoc nihil eſt; quia non ſoluit argumentum de extrema Vnctione, quod eſt Sacramentum: neque doctrina illa vera eſt. Reſpondetur ergo traditionem Eccleſiæ ſufficere ad interpretandam inſtitutionem Chriſti: talis autem eſt efficacia, & forma ſigni practici ſacramentalis, qualem Chriſtus *inſtituit*; quia neque Eccleſia errare poteſt, neque Sacramentorum ſubſtãtiam mutare, vt ſupponit Trident. *ſeſſ.*21.*cap.* 2. & definit omnia à Chriſto inſtituta *ſeſſ.*7.*can.*1. de Sacramentis in genere: & ſimpliciter eſt de fide: quia iuxta Paulum, *Fundamentum aliud nemo ponere poteſt*, &c. quod ſicut de fide ita de Sacramentis intelligendum eſt, quibus Chriſtus merita ſuæ paſſionis applicuit.

Prima concluſio. Deprecatiuus modus non ſufficit.

27 *Secunda ratio. Forma debet exprimere poteſtatem iudiciariam.*

Secundò probatur ex præmiſſis: hoc Sacramentum eſt per modum iudicij, & tribunalis, quod exerceri debet per poteſtatem iudiciariam conceſſam Miniſtris, quæ ſupponit neceſſaria ad actum iudicialem, vt accuſationem, & informationem rei, ac cognitionem integram cauſæ, in qua Sacerdos eſt arbiter inter Deum & peccatorem: & ideò definit Concilium abſolutionem debere eſſe actum iudicialem, id eſt, per modum ſententiæ datam: ſed hoc repugnat fieri in forma deprecatiua, quæ non eſt manifeſtatio poteſtatis iudiciariæ deprecantis, ſed poſtulatio & ſupplicatio: ergo, &c.

Ad confirmationem facit, quòd in Miniſtro huius Sacramenti debeat eſſe iuriſdictio ordinaria, vel delegata quoad reum, vt definiunt Florent. & Trident. vnde ſicut non omnis poteſtas conficiendi Sacramentum, aut conferendi effectum eius eſt iudiciaria, ideò non neceſſariò exerceri debet vniformiter, aut vna in forma alterius.

28 *Secunda concluſio. Non requiri vt ſit indicatiua.*

Secunda concluſio: non eſt de neceſſitate huius formæ, vt ſit indicatiua: ſed ſufficit quicumque modus exprimendi actum iudicialem, & exercitium poteſtatis remittendi peccata authoritatiuè: ita Doctor in litera, quem ſequitur Gabriel *q.*2.*art.*1.*not.*1. Roſella, verb. *Abſolutio.* Vaſquez 3.*part.quæſt.*84.*art.*3.*dub.*3. Reprehendunt hanc ſententiam, Sotus *d.*14.*art.*3.*q.*1. Caietan. *in Diuum Thomam:* ſed nihil proferunt reſponſione dignum: nam quòd Tridentin. & Florent. definiant formam cõſiſtere in illis verbis, *Ego te abſoluo*, &c. id intelligendum eſt quantùm ad ſufficientiam, non autem indiuiſibiliter tanquam ſi æquiualens non ſufficeret, vt *remittantur tibi peccata*, &c. *abſolueris, impendo tibi Sacramentum abſolutionis*, quas formas ipſi aduerſarij admittunt æquiualentes: quare ergo à ſimili aliæ formæ non eſſent æquiualentes, quæ ſufficiunt ad actum iudicialem exprimendum, & perficiendum, prout à iudice in reum fertur ſententia, vt, *iubeo te abſolutum*, &c. *do tibi reconciliationem, placet te eſſe abſolutum, vade liber, & in pace; dimittantur tibi peccata.*

29 *Probatio concluſionis.*

Probatur itaque concluſio ex dictis: quia neque ex doctrina tradita de hoc Sacramento, neque aliunde colligi poteſt quidquam ad ipſum requiri, niſi quod ſufficit ad actum iudicialem, & formam iudicij in foro ſecreto; vnde rectè Doctor loco citato, aſſerit doctrinam de Sacramento pœnitentiæ ſubordinari doctrinæ de iudiciis, & ſententiis: & Tridentinum argumẽto petito ex eadem doctrina probat differentiam Baptiſmi, & Pœnitentiæ, neceſſitatem confeſſionis, formámque abſolutionis eſſe actum iudicialem. Quòd verò petatur retractatio peccati, ſeu diſpoſitio in reo, non variat formam iudicij: quia talis requiritur in genere ad remiſſionem peccati perſonalis, etiam in Baptiſmo, & in aliis Sacramentis, quæ per accidens faciunt de attrito contritum: vel quando etiam extra Sacramentum fit remiſſio per charitatem, aut contritionem perfectam: iuxta illud Zachariæ 1. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos*; & declarat Trident. *ſeſſ.*6. *cap.*5. exordium iuſtificationis eſſe ab ea vocatione, qua peccatores nullis eorum exiſtentibus meritis ad conuertendum ſe vocantur: quod vniuerſaliter verum eſt ſine pœnitentia, ſiue in alio Sacramento, ſiue extra omne Sacramentum fiat iuſtificatio: talis ergo vocatio, ſeu præparatio, non eſt ſpeciale quid ſacramento pœnitentiæ proprium: vnde idem Trident. *ſeſſ.*14.*cap.*1. dicit pœnitentiam ad impetrandam peccatorum veniam fuiſſe quouis tempore neceſſariam: reliqua autem, quæ includuntur, ſpectant ad tribunal pœnitentiæ tanquam omnino propria.

30

Hinc ergo ſic argumentor: argumentum à forma iudicij ſumptum valet in foro pœnitentiæ, vel non? ſi primum: ergo modus exercendi formam iudicialem verbis expreſſus, quicumque ſufficit. Patet conſequentia, quia per illum exercetur ſufficienter poteſtas iudiciaria in quantùm requiritur ex parte iudicis, ex parte Eccleſiæ, ex parte rei: ex parte iudicis, quia ſufficienter exprimitur ſententia, & voluntas definitiua eius per talem formam: ex parte rei, quia ligatur, vel abſoluitur ſufficienter: ex parte Eccleſiæ, quia aliud non poſtulat: vnde qui dicunt hanc formam non eſſe declaratiuam, vel Sacerdotes Euangelicos non declarare, ſed iudicare ligatum, vel abſolutum reum, non videntur rationabiliter repugnare prædictæ concluſioni. Si autem dicatur alterum, quod ſuperiùs aſſumptum eſt; nempe non valere argumentum à forma iudicij ſumptum in hoc foro, condemnat hũc proceſſum doctrinalem Tridentinum, tam de abſolutione, quàm de confeſſione, Miniſtro, & ſatisfactione: ipſis ergo incumbit oſtendendum ex qua ratione peculiari

peculiari huius Sacramenti repugnet propoſita concluſio inſtitutioni Chriſti.

31 f *Communiter tamen iſta verba ſunt apta:* Ego te abſoluo: *quæcumque alia præmittantur, vel conſequantur*, &c.

Forma ſufficiens. Hîc tradit formam, quæ eſt in vſu Eccleſiæ Latinæ, indicans perfici formam eſſentialiter in illis: *Ego te abſoluo.* Paludanus *in* 4. *d.* 22. *quæſt.* 3. docet illa verba *à peccatis* eſſe de eſſentia formæ: & probari poteſt ex Florentino: dum enim aſſignat formam huius Sacramenti, dicit; *Ego te abſoluo, & cætera*, eſſe formam: cùm ergo addatur, *& cætera*, inſinuatur ſequentia, quoad aliqua ſaltem, eſſe de eſſentia formæ. Idem habet Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.* 3. Durandus *in* 4. *d.* 22. dicit debere exprimi in forma antè, vel pòſt authoritas principalis abſoluentis, per inuocationem Trinitatis, ſicut in Baptiſmo; in Baptiſmo autem id pertinet ad eſſentiam formæ: ergo & in pœnitentia à paritate.

Sententia Paludani, de verbis eſſentialibus formæ.

Sententia Durandi.

Tertia ſententia. Tertiò, quidam apud Vaſquez dicunt dicta verba *à peccatis* ſpectare ad ſubſtantiam tantùm, non verò ad eſſentiam formæ. Ratio eſt, quia per talia determinatur ſenſus eſſentialis formæ: qui immutari poteſt à Miniſtro per additionem alicuius particulæ repugnantis: ipſe autem Vaſquez aſſerit *dub.* 4. quando eiuſmodi verba adduntur, eſſe de eſſentia formæ: quando autem ſubtrahuntur, manere formam ſufficientem.

Sententia Vaſquez.

32 Concluſio Doctoris tenenda, ad veritatem huius formæ ſufficiunt illa verba, *te abſoluo*, &c. quam tenet Vaſquez, Sylueſt. Caiet. verb. *Abſoluo* in Summa. Sot. *loco citato in præcedenti quæſtione d.* 14. *quæſt.* 1. *art.* 3. Ratio patet ex præcedentibus. Sufficiunt verba ad hanc formam, quæ faciunt ad actum iudicialem, ſeu ipſum exprimunt; talia ſunt præfata: ergo, &c. Dices abſolutionem ſimpliciter his verbis, *Abſoluo te*, prolatam eſſe indifferentem quoad materiam: quia non determinat hoc, aut illud vinculum, à quo cum proprietate abſolui poſſit; ergo vt ſignificet ſacrmentalem, oportet alia addere.

Sententia Doctoris probatur.

Reſponſio.

Impugnatio. Contrà, abſolutio, aut verba eam exprimentia, ex natura materiæ ſubiectæ habent ſufficientem determinationem: nam referenda ſunt præciſè ad actus pœnitentis, quibus ſe accuſat de peccatis, petens eorum remiſſionem, & in quæ habet Miniſter poteſtatem. Dices, quid ſi quis ab Epiſcopo, verbi gratiâ, petat remiſſionem peccatorum, & ſimul alterius vinculi, tunc verba illa, *Abſoluo te*, &c. non magis ſignificant vnum, quàm aliud? Reſpondetur verba illa ex natura fori, in quo proferuntur, intelligenda eſſe ſecundùm materiam illi foro ſubiectam, vt dictum eſt.

Replica.

Soluitur.

33 Ad rationes in oppoſitum. Ad primam reſpondetur, Concilia expreſſiſſe formam quoad eſſentialia, particulam *& cætera* inſinuare reliqua verba, quæ ex vſu, & conſuetudine Eccleſiæ maioris expreſſionis gratiâ adduntur: verbum enim *abſoluo* ſufficienter exprimit perſonam Iudicis, poteſtatem eius, materiam circa quam, *te* perſonam rei: *à peccatis* ergo additur maioris expreſſionis gratiâ, ſicut & inuocatio Trinitatis, quæ non eſt neceſſaria, vt communiter tenetur: quia non eſt requiſitum ad actum iudicialem, vt quis exprimat cauſam, à qua participat authoritatem iudex, ſiue à ſe, ſiue ab alio in ipſa ſententia lata. Aliud eſt de Baptiſmo, in quo profitemur fidem Trinitatis, & hac ratione vocatur à Patribus Sacramentum fidei.

Reſponſio ad argumẽta oppoſita ſententia.

Ad tertium ſimiliter, ſi quid valeret, concluderet nulla verba, quæ transferri poſſunt ex adiectione in alium ſenſum, neque illa ipſa præſcripta terminare formam: quia addi poſſunt ex intentione Miniſtri, verbi gratiâ, *à peccatis futuris*, & eiuſmodi.

Ad tertiam rationem.

Vltimò tandem, neque ſententia Vaſquez cohæret: quia tanquam ſuperfluum, reſcindimus ab eſſentia, omne illud, ſine quo poteſt ſtare: neque refert quòd particula *à peccatis*, nihil extraneum addat formæ, quoad ſignificatum, quia extraneum eſt quoad neceſſitatem: ſicut in conſecratione calicis verba, quæ ſequuntur hanc formam, *Hic eſt enim calix ſanguinis mei*, &c. quamuis determinent eundem ſanguinem, ſuperflua ſunt: neque ſpectant ad formam, vt communis tenet: ſi ergo formalis expreſſio peccatorum, ſeu materiæ pœnitentiæ non requiritur in forma, ſuperflua erit. Simile exemplum adhiberi poſſet in forma corporis: *Hoc eſt corpus meum*, &c. *quod pro vobis tradetur, quod traxi ex virgine, quod in cruce futurum eſt*, &c. quamuis enim verba non diſtrahunt formam à proprio ſenſu, ſuperflua ſunt.

34 *Sententia Vaſquez.*

Petes, an poſſit abſolutio dari ſub conditione? Ratio dubitandi, quia Sacerdos poſſit dubitare de aliquibus per ſe neceſſariis ad Sacramentum, vt de diſpoſitione rei, de propoſito emendationis, ſi habet vſum rationis, ſi ſoluerit debita, &c. ergo poteſt ſub conditione horum, aut alicuius dare abſolutionem. Patet conſequentia: quia neque hoc eſt contra ſpecialem finem, aut inſtitutionem huius Sacramenti, & aliquando Baptiſmus ſub conditione datur. Deinde, quæcumque dictorum abſolutè cognoſceret, poſſet, & deberet negare ſimpliciter abſolutionem: ergo ſub dubio debet conditionem adhibere, vel poteſt.

35 *Dubiũ de abſolutione ſub conditione.*

Dico primò, ſi conditio eſt de præſenti, aut præterito ſubſiſtens, non tollit efficaciam formæ. ita communiter authores Caietan. *in ſumma.* Roſella, verb. *Abſolutio.* Armilla, Henricus *quodlib.* 1. *quæſt.* 30. *&* 31. Vaſquez *artic.* 3. *dub.* 5. Si autem non ſubſiſtat, tollit efficaciam formæ. Ratio eſt, quia talis conditio non ſuſpendit actum, ad quem voluntas abſoluendi, & diſpoſitio ex parte rei neceſſaria, concurrunt, niſi inquantùm ab ea dependet intentio abſoluentis conditionata: ſed poſitâ veritate conditionis talis intentio abſoluta eſt, & efficax: ergo.

Conditio de præſenti, & præterito ſubſiſtens non irritat.

Ratio.

Dico ſecundò, conditio de futuro ſuſpendit effectum Sacramenti: ita communiter præfati. Rationem eius variè aſſignant: ſed hæc præcipua videtur, nempe dependentia Sacramenti ab intentione miniſtri, vt definit Trident. & Florent. quæ intentio debet ipſum conſtituere, vt cauſam miniſterialem ſufficienter applicatam ad actionem ſacramentalem: ac debet eſſe ſimpliciter abſoluta, vel ſi dependens à conditione, fit abſoluta, quando perficitur, ſeu adimpletur conditio: ergo, &c. Sed conditio de futuro non adimpletur de præſenti, neque pro tempore adimpletæ conditionis adeſt materia, & forma Sacramenti, aut ipſe miniſter, aut reus neceſſariò: ergo neque tunc poteſt dari effectus Sacramenti.

36

Aduertendum eſt aliud eſſe abſolutionẽ pendere à conditione futura, donec euenerit, & aliud eſſe dependere à veritate eius: quia hæc poteſt eſſe pro præſenti, verbi gratia, *iudicium, aut Antichriſtus erit*, nunc eſt veta; vnde ſi abſolutio dependeat à conditione, ſuſpenditur donec conditio euenerit; vt ſi dicatur: *Abſoluo te, quando Antichriſtus veniet, aut pro illo tempore, quo erit*, eſt inualida; ſicut & hæc: *Abſoluo te, quando ſolues, & ſub conditione vt ſoluas in reipſa debitum.* Tamen ſi dependeat abſolutio ſolùm à veritate conditionis, quæ eſt de præſenti in determinatione certa, & infallibili cauſarum, valet abſolutio; vt ſi dicat: *Abſoluo te, ſi Antichriſtus erit:* quia in hoc caſu non dependet à conditione, vt futura eſt, ſed à veritate eius, quæ eſt ipſi certa, & pro præſenti: debet tamen ipſi eſſe vera, vt determinatè intendat. Ad rationem dubitandi reſpondet prima concluſio, neque expedit conditiones de præſenti, & præterito adiicere Sacramento huic, ſed potiùs differenda eſt abſolutio in dubio, niſi incommodum aliquod graue ſubſit.

37 Petes ſecundò, Vtrùm abſolui poſſit abſens, ſeu per literas, ſeu viua voce? Paludanus *in* 4. *d.* 17. *quæſt.* 2. tenet partem affirmatiuam. Anton. 3. *p. tit.* 17. *c.* 12. & 21. aſſerit in Concilio Baſilienſi determinatum fuiſſe à pluribus Doctoribus per abſentem abſolui poſſe. Petrus de Soto *lect.* 11. *de confeſſione*, vbi docet plurimos ſui Ordinis eandem ſententiam tenere. Ioan. de Medina *C. de pœnitentia tract.* 2. *quæſt.* 15. tuetur probabile, & alij, quando aliter non poteſt adiri Sacerdos. Quam ſententiam damnauit Clemens VIII. *vt falſam, temerariam, ſcandalo-ſam, & ſub pœna excommunicationis prohibuit ne quis eam vt probabilem publicè, aut priuatim ampliùs doceat.*

38 *Concluſio. Non poſſe abſolui abſentem.* Concluſio eſt negatiua, quam deinceps tradiderunt Doctores. Probatur ex illa Decretali, & hac ratione: quia abſens nequit cognoſcere ſtatum rei ſufficienter per literas, qui variari poteſt, & peccare, poſt eas ſcriptas: ergo nequit abſolui ab ipſo. Deinde inter materiam, & formam Sacramentorum requiritur vt plurimùm præſentia: neque argumentum, quod ſumi poteſt à forma iudicij, hîc valet: quia licèt in aliis abſoluatur abſens, hîc non ita. Tertiò, tandem hoc forum ordinariè eſt ſecretum; talis modus miniſtrandi Sacramentum non eſt ſecretus: ergo, &c. Licèt enim cum licentia rei liceat quandoque, vt quidam docent, reuelare aliquid huius fori; non tamen hoc licet niſi in caſu: & licèt abſolui poſſit confitens publicè, tamen non licet, quæ occulta ſunt, publicè confiteri: de quo infrà diſt. 17. agetur.

Petes tertiò, quantùm ad ritum abſoluendi, vtrùm requiratur manus impoſitio? videtur quòd ſic: quia Patres hoc Sacramentum deſignant per manus impoſitionem Sacerdotum, vt Auguſtinus, & refertur *in* 1. *q.* 1. *can. Manus.* Carthag. III. eiuſdem meminit *cap.* 32. & refertur *cap. Presbyter.* Nicenum *can.* 9. Cyprianus *epiſt.* 10. 71. & 74. & Apoſtoli per manus impoſitionem dabant Spiritum ſanctum, *Act.* 8. VVitclefus irridet hanc manuum impoſitionem, vt eſt apud VValdenſem *cap.* 147. *De ritu abſoluendi.*

39 Concluſio, *hæc cæremonia non eſt de neceſſitate huius Sacramenti:* eſt communis omnium, & patet ex praxi, quia nunc aboleuit illa compoſitio penè vbique. Fiebat antiquitus, maximè in confeſſione in atrio Eccleſiæ. Rationes in oppoſitum demonſtrant ritum antiquum conferendi Sacramenti, qui nunc aboleuit: ſicut & multi alij ſimiles pro tempore omittuntur. Eccleſia autem habet poteſtatem variandi ritus, vt definit Trident. *ſeſſ.* 7. *can.* 13. *de Sacram. in genere, & ſeſſ.* 21. *cap.* 3. Fundatur hæc cæremonia in alia veteris legis Leuit. 16. qua Sacerdos confitens peccata populi mittebat manum ſuper capite hirci emiſſarij, qui fuit ſymbolum peccatoris pœnitentis. Significatio autem cæremoniæ in eo conſiſtit, vt ſignificetur poteſtas miniſterialis Sacerdotis ad remittenda peccata; per manum enim deſignatur operatio. *Congruit etiam*, &c. Ex dictis *quæſt.* 1. & 2. patet requiri diſplicentiam peccati in pœnitente: quod & definiunt Concilia. Idem etiam patet de intentione requiſita ex parte Miniſtri: hæc ergo concluſio textus eſt de fide, quoad vtramque partem. *Manus impoſitio non eſt de neceſſitate Sacramenti. Vſus eius antiquus.* *Significatio eius.*

SCHOLIVM.

De facto inſtitutum eſſe Pœnitentiæ Sacramentum. Quod probat ex locis Matth. & Ioan. citatis in ratione ad oppoſitum, quæ etiam ad idem citat Trid. ſeſſ. 14. *cap.* 6. *Docent etiam PP. Hieron. lib.* 1. *contra Pelagian. Aug. epiſt.* 180. *Chryſoſt. lib.* 3. *de Sacerdotio. Ambroſ.* 1. *de pœn. cap.* 7. *vide Bellarm.* 1. *de pœn. cap.* 10. *Item ſolos Sacerdotes poſſe hoc Sacramentum diſpenſare, cap. Firmiter, de ſum. Trinit. & Trident. ſupr. de quo Coccius & Bellarm. citati.*

5 TErtiò[g] dico, quòd hoc factum eſt. Cuius fundamentum accipitur ex auctoritatibus adductis ad oppoſitum, & quòd à Sacerdote ſolo poſſit diſpenſari, habetur *Extrà de ſumma Trinit. & fide Cathol. cap. firmiter.* Et congruum eſt, vt idem habeat poteſtatem ſuper corpus Chriſti verum, & myſticum.

Quia poſſet nocere, licèt diſcretè facta prodeſſe poſſet. Et ex hoc ſequitur corollarium, quòd nihil pertinens ad Sacramentum Pœnitentiæ, poteſt à laico diſpenſari, ſicut nec confectio Euchariſtiæ, & ideò confeſſio, quæ eſt diſpoſitio præuia ad Sacramentum Pœnitentiæ, vt dicetur poſtea, facta laico, nihil valet virtute operis operati. Et adhuc dubium eſt, an ſit in detrimentum ſalutis, quia illa reuelatio non poteſt eſſe confeſſionalis.

COMMEN

40 *Sacramentũ institutum à Christo.*

g *Tertiò dico*, &c. Hoc Sacramentum institutum esse probat ex promissione à Christo facta Matthæi 16. & adimpleta. Ioann. 20. quibus addit vt in re fidei nota, & sine controuersia, definitionem Concilij Lateranensis cap. *Firmiter.*

Hæresis Nouatianorum. & aliorum.

Nouatiani antiqui hæretici videntur negare hoc Sacramentum ex Hieronymo *epistola ad Marcellam*, & Cypriano *libro 2. de pœnitentia c. 9.* Variant huius temporis hæretici, nam quidam admittunt esse Sacramentum, sed lato modo sumptum: alij non esse distinctum à Baptismo. Videatur Bell. *lib. primo de pœnitentia cap. 9.* Fidem autem variis calumniis oppugnant, vt videre est apud eundem, in prioribus capitibus. Alij negabant potestatem absoluendi peccata in Ecclesia esse: vt Euchitæ, Massiliani, quos secutus est VVicleph. *apud VValden. lib. 2. cap. 144.* Lutherus etiã negauit efficaciam absolutionis, nisi crederetur à pœnitente se esse absolutum, siue seriò, siue loco Sacerdos formam proferret. Dependet hic error eius ab alio de iustificatione, quam statuit in sola fide, per quam occultantur peccata, non delentur. Præfatum errorem tribuunt Luthero noster Castro verb. *Absolutio.* Rossensis *art. 10. 11. & 12.* contra eundem eum sequitur Confessio Augustana, & Apologia Melanchthonis, vt refert Ruardus *art. 3.* Alij etiam negabant confessionem. de quibus suo loco.

41 *Veritas fidei.*

Conclusio definitur in Constant. *art. nono.* Trident. & Florent. citatis. Probatur ex definitione sacramenti: quia est signum causans efficaciter gratiam, nam quòd sit signum sensibile, & Sacramentum, facilè admitterent hæretici; quia efficaciam Sacramentorum dicunt consistere in sola excitatione fidei, eiúsque rememoratione, quatenus hæc remittit peccata, vel certè occultet, vt dictum est: quod itaque remittat peccata, probatur Ioan. 20. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: quorum retinueritis, retenta sunt.* Ergo est in Ecclesia authoritas remittendi peccata: sed hoc exerceri debet per signum aliquod sensibile, per quod innotescat, si dimissa, si retenta sunt peccata: ergo tale erit Sacramentum.

Pœnitentiam remittere peccata.

Responsiones hæreticorum.

Respondent hæretici ex fundamento posito, hanc potestatem non distinctam esse à potestate annunciandi Euangelium, quo excitatur fides: sed hoc falsum esse probabitur, quia officium euangelizandi non est officium remittendi peccata, aut retinendi. Alij respondent non aliud esse Sacramentum, quàm ipsum Baptisma: nam qui excidit ex nauí, nõ potest, neque debet aliam tabulam quærere, præter ipsam nauim. Baptisma est prima nauis, quæ semper manet infracta, indelebilis. Sed hoc facilè impugnatur ex Paulo ad Hebræos 6. *Impossibile est eos, qui semel illuminati, postea lapsi sunt, renouari ad pœnitentiã*, &c.

Impugnatio.

Quem locum omnes Patres contra Nouatianos intelligunt de renouatione per Baptismum; nam communis Ecclesiæ, & Patrum sententia est, non posse peccata post Baptismum commissa per ipsum denuò remitti. Præterea, aliàs sequeretur, si per Baptismum reuocatum in memoriam, vt ipsi fingunt, remitterentur peccata post ipsum commissa, quòd Christus non dedisset Apostolis potestatem in peccata baptizatorum retinenda, quia non possunt facere, quin ipsis occurrat in memoriam, si volunt baptizari, aut quin per talem excitent in se fidem eius ac remissionis peccatorum, aut facere, quin ipsi fuerint baptizati. Præterea Ecclesia, & Patres petunt pœnitentiam ad remissionem post Baptismum; sed talis excitatio nequit vocari pœnitentia, aut dolor de peccato. ergo.

42 *Authoritas remittẽdi pec. cata probatur ex Patribus.*

Secundò probatur esse in Ministris Ecclesiæ potestatem absoluendi à peccatis ex Patribus: authore veræ & falsæ pœnitentiæ *cap. 10. tom. 4.* Augustin. *tract. 49. in Ioan. c. 11. tom. 8. in Psal. 101. concione 2. tract. 12. cap. 5. lib. 50. hom. 50. tom. 10. de doctrina Christiana lib. 1. cap. 27. tom. 3.* Cyrillo Alexand. *lib. 12. in Ioan. cap. 56.* Gregor. *hom. 26. in Euangelia.* Chrysostom. *hom. 85. in Ioan.* Ambrosio *lib. 18. de pœnitentia cap. 2. & lib. 2. cap. 2.* latè contra Nouatianos. Trid. & Florent. *locis citatis.* Videri potest Bellarm. & citati. Coccius *lib. 7. tom. 2.* & alij.

43 *Obiectio hæreticorum. Soluitur.*

Obiiciunt hæretici, Baptismus delet peccatum & semper manet: ergo non fuit instituendum aliud Sacramentum remissionis peccati. Respondetur neque antecedens concedi ab ipsis Hæreticis: quia in peccatore non manet secundùm essentiam suam, quæ consistit in actu transeunte; neque causat gratiam secundùm ipsos, ratione cuius maneret, neque habitum aliquem fidei, aut alterius virtutis, neque characterem: quæ omnia ab ipsis negantur. Respondetur ergo delere Baptismum peccata præterita, non futura, sicut neque alia Sacramenta delent quę nondum incurrsa sunt: non manet Baptismus quoad gratiam in peccante, licèt maneat quoad characterem, qui non delet peccatum subsequens.

Baptismus nõ delet peccata post ipsũ commissa.

44 *Secunda obiectio. Soluitur.*

Obiiciunt tertiò, eandem potestatem remittendi peccata dedit Christus Apostolis, Ioan. 20. & Marci, ac Matthæi *vlt.* sed hic dedit potestatem mediante institutione Baptismi: ergo. Respondetur negando maiorem, vt patet ex contextu, & communi Patrum, & Ecclesiæ definitione.

Tertia obiectio.

Obiicies tertiò, quia Baptismus Ioannis erat Baptismus pœnitentiæ. Similiter Patres Baptismum Christi vocant aliquando pœnitentiæ: ergo non differunt. Respondetur negando consequentiam, in primis Baptismus dicitur pœnitentiæ: quia ipse præiuit ante Dominum parare vias eius, & prædicans pœnitentiam; in aqua autem baptizabat, non in Spiritu sancto, iuxta illud: *Ioannes quidem baptizauit aqua*, &c. Baptismus Christi aliquando à Patribus dicitur pœnitentia, ratione dispositionis prærequisitæ in adultis, qui mortaliter peccauerunt.

Soluitur.

Et ex hoc sequitur corollarium, &c. De hoc *infrà distinct. 17.* agetur. veritas patet ex dictis.

SCHOLIVM.

Sententia Magiſtri, Sacerdotem non tollere culpam per abſolutionem. Hanc reiicit Doctor, quia ſic pœnitentia non eſſet ſecunda tabula, contra Patres. Reſoluit ergo contritionem perfectam ante realem abſolutionem, tollere culpam, ſi tamen dolor non ſit perfectus, ſeu (vt loquitur Scot.) meritum de congruo remiſsionis, requiritur realis abſolutio, & ſic eſt duplex via ſalutis pro adultis quoad remiſsionem peccatorum. Ita Trid. ſeſſ. 14. cap. 4. 6. & can. 3. & ſeſſ. 13. cap. 7. & PP. quos citat Bellarm. 2. de pœn. cap. 13. & Coccius ſup.

6 QVantùm [h] ad tertium articulum videtur eſſe opinio Magiſtri diſtinct. 18. cap. 6. *In ſoluendis culpis*, inquit, *& retinendis, ita operatur Sacerdos Euangelicus, & iudicat, ſicut olim legalis in illis, qui erant contaminati leprâ, quæ peccatum ſignificat*: & probatur per illud Hieronymi, quod iam adductum eſt.

Sed iſtud videtur nimis derogare Sacramento Pœnitentiæ. Nam ſecundùm hoc, per Sacramentum Pœnitentiæ nunquam deleretur peccatum, ſed neceſſe eſſet priùs deleri per contritionem, ad hoc, quòd dignè ſuſciperetur Sacramentum pœnitentiæ: quia nullus dignè oſtenditur mundus à peccato, niſi priùs ſit immunis ab eo. Et ſequeretur vlteriùs inconueniens, quòd nunquam Sacramentum Pœnitentiæ poſſet eſſe ſecunda tabula, quia nunquam liberaret naufragum à periculo ſubmerſionis.

Opinio Alenſ. quam tenet Doctor.

Dicitur [i] ergo, quòd ita Deus requirit diſpoſitionem de congruo, ad hoc, vt peccatori conferat gratiam per Sacramentum: & hoc non, quòd alliget potentiam ſuam Sacramentis, quin tamen ſine diſpoſitione illa præuia, & congrua, quæ ſufficeret, conferat per Sacramentum gratiam, & hæc eſt maioris miſericordiæ, ſcilicet duplicem viam inſtituere, per quam iuſtificetur peccator, quàm ipſum ad vnam viam artare. Sicut ergo adultus primam gratiam delentem originale poteſt habere duplici via: vel ex bono motu diſponente ad illam de congruo, vel ex ſuſceptione Baptiſmi; ita & in propoſito.

7 *Sine fictione, id eſt, ſine peccato mortali. ex d. 4. q. 5. num. 2.*

Hoc declaratur ſic, quia ad primam ſuſceptionem gratiæ requiritur aliquis motus meritorius de congruo: ad ſecundam autem non requiritur, niſi voluntaria ſuſceptio Baptiſmi, & ſine fictione, hoc eſt, cum intentione ſuſcipiendi quod confert Eccleſia, & ſine actu, vel voluntate peccati mortalis; ita quòd in primo requiritur aliquod opus intrinſecum aliquo modo acceptum tanquam meritum de congruo: in ſecundo ſolùm requiritur opus exterius, cum amotione interioris impedimenti.

Quærit attritionem vt abſolutio teneat, quicquid alij fingant.

Non ſolùm ergo attritus per aliquod tempus vſque ad certum inſtans, in vltimo inſtanti recipit gratiam delentem peccatum, tanquam per virtutem meriti de congruo, vt declaratum eſt in ſolutione præcedente: ſed non habens talem actum, qui ſufficiat ad meritum de congruo, ſed tantùm habens voluntatem ſuſcipiendi Sacramentum Eccleſiæ, & ſine obice peccati mortalis actualiter ſibi facto, vel in voluntate inhærentis, recipit non ex merito, ſed ex pacto diuino, effectum iſtius Sacramenti; vt ſic parum attritus, etiam attritione, quæ non habet rationem meriti ad remiſſionem peccati: volens tamen recipere Sacramentum Pœnitentiæ, ſicut diſpenſatur in Eccleſia, & ſine obice in voluntate peccati mortalis in actu in vltimo inſtanti illius prolationis verborum, in quo ſcilicet eſt vis Sacramenti iſtius, recipiat effectum Sacramenti, ſcilicet gratiam pœnitentialem: non quidem ex merito, quia diſpoſitio interior non erat ſufficiens per modum meriti: ſed ex pacto Dei aſſiſtentis Sacramento ſuo ad effectum illum, ad quem inſtituit Sacramentum, alioquin non appareret quomodo Sacramentum Pœnitentiæ eſſet ſecunda tabula, ſi nunquam per ipſum, vt Sacramentum eſt, poſſet recuperari ſecunda gratia amiſſa, ſed tantùm per attritionem tanquam per præuiam diſpoſitionem, & per contritionem tanquam per diſpoſitionem completiuam.

Peccatum poſt Baptiſmũ commiſſum dupliciter remittitur, per Sacramẽtũ, & ſine eo.

8 *An pœnitẽtia ſit Sacramentum.*

Si quæras, an Pœnitentia ſit Sacramentum? Reſpondeo, vis ſit in vocabulo, ſi *pœnitentia* accipiatur vt in duabus quæſtionibus præcedentibus, ſcilicet pro actuali pœnæ tenentia, ſecundùm quamcunque illarum ſignificationum: vel etiam pro habituali tenentia, quæ eſt virtus quædam ſpecialis, cuius actus eſt tenentia actualis. Iuxta primam ſignificationem non eſt pœnitentia Sacramentum: quia non eſt ſignum ſenſibile, ſed iſtis modis poſſet dici Sacramentum Pœnitentiæ, intelligendo conſtructionem tranſitiuam, non autem intranſitiuam, ſicut hîc, creatura ſalis, niſi hîc æquiuocetur nomen *pœnitentia*.

Ad

Ad primum argumentum, concedo iuxta illas auctoritates Psalm. Augustini, & Cassiodori, quòd frequenter dimittitur peccatum per aliquem motum * attritionis tanquam per meritum de congruo, ante susceptionem Sacramenti pœnitentiæ: sicut in adulto frequenter dimittitur originale ante susceptionem Baptismi. Nec tamen sequitur quòd per Sacramentum non dimittatur, quia si illa alia dimissio quandoque non adsit, ista non deficit: & illa minus requirit, scilicet intentionem suscipiendi Baptismum, siue Sacramentum Pœnitentiæ sine obice contra effectum eius. 9

Ad arg. 1. Id est per cõtritionem perfectam, quia sæpe pro eodem sumit contritionẽ, & attritionem. Cũ attritione tamen imperfecta, vt dictũ est num. 7.

Ad secundum dico, quòd duplex est confessio, laudis, & fraudis. Confessione laudis nullus dignè confitetur, nisi priùs suscitatus: quia secundùm Hieronymum *in illa epistola*, Cogitis me, *Non est speciosa laus in ore peccatoris*: sed confessio fraudis accepta est Deo in ore peccatoris, hoc est, eius qui adhuc est peccator, eo modo quo expositum est *in prima quæst. istius distinct.* peccatum manere post actum; dum tamen non sit peccator in voto, seu actu interiore, vel exteriore.

Cõfessio duplex, laudis & fraudis. Requiri attritionẽ imperfectã cũ absolutione. Distinct. 4. qu. 7.

Concedo ergo quòd ante perceptionem dignam Pœnitentiæ, oportet suscitari, vel simpliciter; & tunc per Pœnitentiæ Sacramentum non deletur peccatum, sed gratia, quæ infuit, augetur: vel suscitari secundùm *quid*, scilicet, vt habeat aliqualem displicentiam de peccatis, & propositum cauendi de cætero, & velit suscipere Sacramentum Pœnitentiæ, in quo attritio fit contritio, & tunc suscitatur simpliciter per Sacramentum: & quidem est necessarium, vt dicetur *distinct.* 17. sicut etiam dictum est *suprà*, quòd iustificato per Baptismum flaminis, necessarius est Baptismus fluminis.

Cùm obiicitur de Lazaro, qui priùs fuit suscitatus, quàm solutus à vinculis. Respondeo, reus obligatur debito pœnæ æternæ, quo vinculo soluto obligandus est ad pœnam temporalem. Priùs autem suscitatur, quàm obligatio prima mutetur in secundam: vel, quod verius est, priùs suscitatur, quàm soluatur à secunda obligatione. Et hoc modo ad Sacerdotes pertinet soluere, non simpliciter, sed pro parte pœnæ, quam possunt relaxare virtute clauium, de qua inferiùs dicetur: & sic Lazarus viuificatus à Christo, id est, peccator à morte culpæ per gratiam resuscitatus, & solutus à carcere sepulchri, id est, peccator solutus à debito pœnæ inferni, relinquitur discipulis soluendus ab institis, id est, à pœnis temporalibus, in quas commutatur pœna æterna, quas pœnas temporales potest Sacerdos relaxare, vel intendere, claue non errante. 10

Dist. 18. & 19.

Ad vltimum concedo, quòd Sacerdos ita dimittit peccatum in Pœnitentia, sicut in Baptismo, & ita absoluit sicut baptizat: quia vtrobique simpliciter verum est quòd ministrat Sacramentum: effectum autem Sacramenti ministerialiter causat, quia aliquid causat, ad quod secundùm dispositionem, seu pactionem Dei, regulariter sequitur effectus Sacramenti. 11

Ad illud Hieronymi respondeo, affirmatiua illa vera est, scilicet, quòd sicut Sacerdos legalis ostendebat leprosos mundatos, sic Sacerdos Euangelicus ostendit peccatores iustificatos; sed negatiua, scilicet, quòd non aliter Sacerdos Euangelicus se habeat ad leprosos spiritualiter, quàm Sacerdos legalis ad leprosos corporaliter, scilicet præcisè ostendendo munditiam hinc inde, falsa est. Et ratio est, quia non dedit Deus in veteri lege aliquam ceremoniam, vel purificationem, cui ministratæ à ministro idoneo assistat regulariter ad mundandum lepram corporalem: dedit autem in lege noua aliquod Sacramentum, cui ex pacto regulariter assistit ad mundandum spiritualiter, nisi impediat obex contrariæ voluntatis.

Et intendit Hier. quòd neuter propriis viribus mũdat, sed quòd mundatio virtute Dei fit, & sic nõ est quòd superbiat Sacerdos.

COMMENTARIVS.

45 *Sententia Magistri.*

h QVantùm ad tertium articulum, &c. Hîc declarat, & impugnat opinionem Magistri *infrà dist.* 18. 1. *part. dist. cap.* 6. Quem plures alij in hoc sunt sequuti. D. Bonauentura *ibidem art.* 2. *quæst.* 1. Gab. *dist.* 14. *quæst.* 2. *art.* 1. Marsi. *in* 4. *quæst.* 12. *art.* 2. Ocham *quæst.* 9. *in respons. ad primam quæst.* quæ est *art.* 4. *ad primum Scoti.* Altisiod. 4. *lib. sum. tract.* 6. *cap.* 8. *qu.* 1. & 2. Alensis 4. *part. sum. q.* 21. *art.* 1. Abulensis *in defensorio* 1. *part. cap.* 6. Hi omnes, quamuis concedant efficaciam aliquam clauibus, in quo distinguuntur ab hæreticis, illam negant respectu culpæ, & pœnæ æternæ, sed tantùm respectu pœnæ temporalis, quam laxare, vel retinere possunt Ministri: culpam autem, & pœnam ipsi correspondentem, quæ est æterna, ostendunt remissam, sicut Sacerdotes leuitici non mundabant ipsi lepram, sed supponebant mundatum, ipsi verò ostendebant mundatum, & curatum.

Oppositum huius tenet Doctor in littera, & *infrà dist.* 18. *qu.* 1. idem docet D. Thomas *qu.* 84. *art.* 5. & omnes, qui admittunt cum sola attritione sufficere Sacramentum ad deletionem peccati, 46

Vera sententia de potestate clauium.

cati, & eſt tam de fide, maximè poſt Tridentinum, & Florēt. Hanc probat Doctor, quia aliàs, ſi neceſſaria eſſet contritio perfectâ ante ſuſceptionem Sacramenti, quæ iuſtificat à peccatis, ſequitur quòd peccatum nunquam dimitteretur virtute clauium, & quòd pœnitentia non eſſet ſecunda poſt naufragium tabula. Prima enim tabula eſt Baptiſmus. 1. Petri 3. *Quod & vos ſimilis formæ ſaluos facit Baptiſma*, &c. de quo videri poteſt Origenes *hom. 2. in 6. Gen.* Auguſt. *lib. 12. contra Fauſtum cap.* 14. 15. 38. & 39. & *lib. 19. cap. 12.* Gregorius *hom. 12. in Ezechielem.* Hieronymus *1. contra Iouinianum Epiſtola 57.* & *in dialogis contra Luciferianos.* Sic etiam eadem Metaphora Pœnitentia dicta eſt à Patribus ſecunda poſt naufragium tabula, ad quam deperdita iuſtitia fidelis baptizatus recurrit ſaluandus: vt Trident. *ſeſſ. 6. cap.* 14. adſtruit. Tribuitur Hieronymo tanquam primo authori *diſt. 1. de pen. can. 2.* qui deſumptus eſt ex epiſtola eius ad Demetriadem. Eadem vtitur *in Epiſtola ad Sabinianum*, & *lib. 2. ſuper Iſaiam in cap. 2.* Antiquior tamen Tertullianus eadem vtitur *in lib. de pœnitentia.* Proprietas metaphoræ facilè colligi poteſt: nam Baptiſmus eſt prima tabula, ſeu ipſa nauis, qua primum naufragium euitatur, & ideò comparatur arcæ Noë 1. *Petri* 3. Quidam ergo ſecundùm varias naufragantium, & noſtrarum paſſionum proprietates quærunt rationem tranſlationis, ſeu metaphoræ, comparantes pœnitentiam ſcaphæ, qua fracta naui quis ſaluatur; alij tabulæ, quæ ex fracta naui decidit. Sed hoc non multum refert, ſufficit contra nouatores, pœnitentiam rectè vocari à Patribus ſecundam tabulam: & metaphoræ rationem poſſe reduci ad ea, quæ Petrus loco citato de Baptiſmo aſſerit per comparationem eius ad arcam, qua ſaluatus eſt Noë in diluuio vniuerſali.

Clauis extēdi ad culpam & pœnā æternam.

Baptiſmus 1. tabula.

Pœnitentia ſecunda tabula.

Ratio metaphoræ.

47 Secundò, probatur, ſeu confirmatur ratio Doctoris ex Florentino, aſſerente effectum huius Sacramenti eſſe abſolutionem animæ à peccato. Dices intelligi quoad pœnam, vel declarando mundatam animam. Contrà, in ſuperioribus explicans in genere efficaciam Sacramentorum, dicit ea differre à Sacramentis veteris legis: quia cauſant quod ſignificant: *quorum quinque prima*, inquit, *ad ſpiritualem vni cuiuſque hominis in ſeipſo perfectionem, duo vltima ad totius Eccleſiæ regimen multiplicationemque ordinata ſunt*, &c. Per ſpiritualem autem perfectionem intelligit gratiam: de pœnitentia autem ſpeciatim loquens ait, *quòd ſi per peccatum ægritudinem incurrimus animæ, per pœnitentiam ſpiritualiter ſanamur*, &c. Ægritudo autem animæ non eſt alia, niſi peccatum: ergo ſanitas, quam affert Sacramentum, eſt abſolutio ab eo peccato per gratiam, quam confert. Sicut idem de Baptiſmo præmiſit, per illum ſpiritualiter hominem renaſci: ergo & ſanari ſpiritualiter ex intento Concilij eſt dare gratiā, qua tollitur peccatum originale, aut actuale poſt Baptiſmum commiſſum virtute Sacramenti. Si datur virtute Sacramenti talis gratia: ergo per Miniſtrum: ergo mediante abſolutione, quæ eſt forma Sacramenti.

Secunda ratio.

Reſponſio impugnatur.

Differentia Sacramētorū ex fine.

Sanitas ſpiritualis quid denotat.

48 Probatur eadem veritas ex Trident. in primis *ſeſſ. 7. can. 6. 7. & 8.* definitur per Sacramenta nouæ legis cauſare gratiam ſanctificantem in ſuſcipientibus. Sed cauſans gratiam tollit peccatum: ergo. & *can. 6.* ſpecialiter damnantur aſſerentes Sacramenta eſſe tantùm ſigna externa gratiæ acceptæ, non eam ipſam conferre: ſed ſi in Sacramento pœnitentiæ monſtraret Miniſter iam abſolutum, & non abſolueret, abſolutio eſſet ſignum tantùm externum ſignificans gratiam collatam, & non eam conferret, quod videtur damnatum. Sed hanc difficultatem euaderet aſſerens pœnitentiam cauſare remiſſionem peccati mediante contritione, quam ſupponit abſolutio. Sed contrà. Vis præcipua Sacramenti, vt ex Tridentino *ſuprà* citato conſtat, eſt in abſolutione; hæc ſaltem efficaciùs ſignificat effectum Sacramenti, quàm aliud. Præterea, de fide eſt contritionem imperfectam non ſufficere ad ſanctificandum hominem, licèt ſufficienter diſponat accedente Sacramento: vt definit Trident. *ſeſſ. 14. cap. 4.* & *can. 5.* ergo tunc abſolutio non poteſt demonſtrare abſolutum à culpa, aut pœna æterna, ſed verè abſoluit, aut nihil fit. Item *ſeſſ. 6. cap.* 14. definit peccantes poſt Baptiſmum iuſtificationem recuperare poſſe per pœnitentiæ Sacramentum: vbi particula *per* dicit notam cauſalitatis, & efficaciæ, vbi vocat pœnitentiam *ſecundam poſt naufragium tabulam, lapſi reparationem*, & *ibidem* aſſerens ſatisfactionem non imponi pro æterna pœna debita peccato, *quæ quidem*, inquit, *vel Sacramento, vel Sacramenti voto, vnà cum culpa remittitur*, &c.

Reſponſio.

Impugnatio.

Attritionis inefficacia.

Pœna æterna per Sacramētum remittitur.

Seſſ. autem 14. cap. 1. *Dominus*, inquit, *Sacramentum pœnitentiæ tunc præcipuè inſtituit, cùm à mortuis excitatus inſufflauit in diſcipulos, dicens: Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata*, &c. *Quo tam inſigni facto, & verbis tam perſpicuis poteſtatem remittendi peccata ad reconciliandos fideles poſt Baptiſmum lapſos, Apoſtolis, & eorum legitimis ſucceſſoribus fuiſſe communicatam vniuerſorum Patrum cōſenſus ſemper intellexit*, &c. Quis ergo dicat per peccatum hîc aliud intelligi, quàm culpam, ſeu lapſum; aliàs certè Conc. nimis æquiuocè procederet, doctrinando quod eſt abſurdum. Vnde *cap. 2.* dicit neceſſariò debere ſiſti huic tribunali, in quo Miniſter eſt Iudex, peccantes poſt Baptiſmum tanquam reos, vt *per Sacerdotum*, inquit, *ſententiam non ſemel, ſed quoties ab admiſſis ad ipſum pœnitentes confugerint, poſſint liberari*, &c. à quo? nempe à peccato cuius ſunt rei. Vnde infrà cap. 6. *Quamuis autem abſolutio Sacerdotis alieni beneficij ſit diſpenſatio, tamen non eſt ſolum nudum miniſterium, vel annunciandi Euangelium, vel declarandi remiſſa eſſe peccata, ſed ad inſtar actus iudicialis, quo ab ipſo velut à Iudice ſententia pronunciatur: atque adeò non debet pœnitens ſibi de ſua ipſius fide blandiri, vt etiamſi nulla illi adſit contritio, aut Sacerdoti animus ſeriò agendi, & verè abſoluendi, putet tamen*, &c. *ſe verè & coram Deo eſſe abſolutum*, &c. Quæ verba clariſſima ſunt, & demōſtrant Concilium nomine peccatorum, à quibus abſoluit Sacerdos, non intelligere pœnam temporalem. Quod confirmari poteſt ex *cap. 5.* vbi oſtendit neceſſitatem confeſſionis. *Dominus noſter Ieſus Chriſtus*, &c. *Sacerdotes ſui vicarios reliquit tanquam Præſides, & Iudices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur*, &c. *Quo pro poteſtate clauium remiſſionis, aut retentionis peccatorum ſententiam pronuncient*, &c. Et *infrà* oſtendens integritatem cōfeſſionis peccatorum mortalium neceſſariam eſſe, addit: *Qui verò ſecus faciunt, & ſcienter aliqua retinent, nihil diuinæ bonitati per Sacerdotem remittendum proponunt*, &c. Ergo diuina bonitas per Sacerdotem remittit peccata quoad maculā.

49 *Poteſtas clauium ad remiſſionē peccati.*

Abſolutio reſpicit peccatum.

Neceſſitas cōfeſſionis integra.

Trident. Sacramenta cauſant gratiam, quam ſignificant.

Et

Et confirmatur, quia *cap.* 8. & 9. *can.* 12. 13. 14. 15. pœnam temporalem, quam remittere aut retinere potest Sacerdos, eximit nomine satisfactionis, & non peccati: alia verò pœna temporalis, quæ remanet soluenda hic, vel in purgatorio, non delet Sacramentum, in quo distinguitur à Baptismo, neque Sacerdotes, nisi mediante satisfactione, quæ ideò imponitur.

Obiectio ex Patribus.

50 *Sententia aliorum impugnantur.*

Ex his sequitur non solam pœnam sensus, aut damni remitti à Ministro virtute clauium, est contra Hugonem à S. Victore quoad primam partem; quoad secundam verò contra Ioannem de Medina *codice de confessione quæst. de effectu absolutionis.* Probatur quoad primam; quia in terminis contrarium docet Trident. *sess. 6. cap.* 14. & facilè patet: quia pœna æterna ratione peccati debetur: ergo remisso peccato non manet. Probatur consequentia, quia alias sequeretur quod esset dignus simul pœna æterna, & gloria æterna, quod est absurdum: posset enim non remitti pœna à Sacerdote, & ille nihilominùs esset à peccato liberatus per gratiam, & consequenter iustificatus; ergo filius regni, & hæres per gratiam sanctificantem. Ex hoc manet secundâ opinio impugnata, quia sic Sacerdotes non habent potestatem aperiendi cœlum; nisi deleant pœnam æternam sensus simul cum culpa.

Quid sit excitare mortuum.

Pœnâ æternâ semper remitti cum culpa.

51 *Abulensis impugnatur.*

Neque modus loquendi **Abulensis** est probabilis, qui dicit pœnam æternam & peccatum non posse remitti etiam à Deo secundùm rigorem sermonis, quem meritò reprehendit Soto *in 4. dist.* 14. Fundatur in hoc, quòd absolutio debeat intelligi respectu alicuius vinculi, vel se habentis vt vinculum, & metaphoricè transferatur ad spiritualia, vt in proposito: peccatum ergo, quod iam transit cum actu, cùm sit priuatio, non propriè dicitur ligamen, aut vinculum, aut ligare conscientiam: sic etiam pœna æterna, quæ nondum est, propriè ligare non potest: tamen reatus pœnæ est, seu obligatio ad pœnam, quod idem est, à qua absoluit tam Deus, quàm Minister. Hic modus loquendi neque Patribus, neque locutionibus præmissis Cõciliorum, quæ in proprietate interpretandæ sunt, quadrat, neque etiam Scripturis, quibus dicimur mundari à Deo per pœnitentiam; manet ergo reatus, seu macula culpæ in ipsa voluntate, distincta à macula peccati actualis, à quo liberatur, & absoluitur pœnitens, atque manet etiam ipsum peccatum præteritum moraliter, licèt non physicè, vt *in art. primo primæ huius* declaratum est: nam, vt rectè Psalm. *funes peccatorum circumplexi sunt me:* ideò monet Propheta, *solue vinculum colli tui captiua filia Sion*, Isaiæ 52. aliàs certè neque etiam in Baptismo dicerentur dimitti peccata, aut deleri, quia eadem proprietate quis diceret non dimitti saluari, mundari, nisi quod est, si ad physicam locutionem referretur loquendi rigor: neque obligationes morales contractus, & eiusmodi, dicerentur manere: & quod amplius est, non benè moralizat; nam ille ipse reatus pœnæ, qui est inductus per peccatum tanquam effectus consequens, sufficit, vt propriè dicatur manere peccatum secundùm *esse* morale, eo modo quo actus charitatis præteritus imperans actum iustitiæ dicitur manere in suo effectu, communicans ei speciem meriti: sic manet intentio in executione, & electione.

Vinculum pœnæ.

Manet illud vinculũ donec soluatur.

Peccatũ dici vinculum.

52 Obiiciunt Scholastici citati quædam loca Patrum, vt Greg. *hom. 26. super Euangelia.* Hieronymi *super illud Matth. 16. Tibi dabo claues regni cœlorum*, & aliorum, qui dicunt peccatorem vel priùs viuificari per Deum, sicut Lazarus, per Christum resuscitatus fuit, antequam accedat sententia Sacerdotum, vel apud Deum, *reorum vitam quare, non sententiam Sacerdotum,* vt inquit Hieronymus. Respondetur hæc omnia referri ad dispositionem præuiam, qua viuificatur per pœnitentiam, excitando ipsum à peccato, in quo mortuus iacebat, ad pœnitentiam: respectu huius Sacerdotes Euangelici non ligant, aut absoluunt; sed merè declarant, in quo comparari possunt ad Leuiticos: vnde neque absoluere possunt, nisi quem Deus primum excitauit per gratiam præuenientem ad pœnitentiam: neque ad nutum, vti possunt clauibus, vt ligent innocentes, aut nocentes, & indispositos absoluant, quod intendebat Hieronymus: nisi fortè verba illius meliùs referri possint ad ligamen fori externi. Interpretari etiam possunt de excitatione per contritionem perfectam, quia sic excitatus non manet ligatus pœna temporali, quam soluere possunt Sacerdotes in Sacramento. Hæc responsio summariè ex Doctore desumitur, quæ ad priorem expositionem confirmari potest ex Aug. *tract. 49. in Ioan.* vbi agens de Lazaro, *Processit*, inquit, *& adhuc ligatus est, adhuc inuolutus, tamen iam foras processit; quid significat? Quando confiteris, procedis. quid est enim procedere, nisi ab occultis velut exeundo te manifestare? Sed vt confitearis Deus facit voce magna clamando, id est, magna gratia vocando: ideò cum processisset mortuus adhuc ligatus, confitens & adhuc reus vt soluerentur peccata eius, Ministris hoc dicit Dominus, Soluite illum, & sinite abire.*

Obiectio ex Patribus.

Auguſt.

53 *Duplex modus remissionis.*

Dico igitur quòd ita Deus requirit dispositionem de congruo, &c. Resoluit hîc, & in sequentibus, quomodo remittatur peccatum per Sacramentum, quomodo verò extra Sacramentum per contritionem perfectam, de qua egit *quæst. 2. huius:* dicit autem sufficere, & requiri attritionem imperfectam saltem cum Sacramento, & propositum cauendi de cætero, & realem susceptionem Sacramenti, quæ est doctrina Tridentini *sess. 14. cap.* 4. Quia prædicta attritio imperfecta extra Sacramentum non sufficit se sola iustificare: in Sacramento verò fit contritio, & actus formatus: ita in corpore supponit, & speciatim exponit responsione ad secundum, versu *concedo ergo*, &c. vbi etiam affirmat hanc contritionem imperfectam esse ex gratia vocationis, prout aliàs explicuimus ex mente ipsius *suprà quæst. secunda.* Hinc patet resolutio quæstionis subiectæ

Vtrùm ad Sacramentum sufficienter disponat attritio æstimata, & pro tali?

54 *Sententia negatiua.*

NEgatiuam partem videtur tenere Sotus *dist. 17. quæst. 2. art. 5. conc. 2.* asserens attritionem, quæ ex obiecto est contritio, fieri extrinsecè, suscepto Sacramento, contritionem, quatenus nunc extrinsecè per gratiam informatur: & hac ratione admittit contritionem acquisitam posse informari: attritionem verò, quæ ex obiecto est talis, nunquam fieri contritionem, etiam

etiam extrinsecè. Intelligit attritionem ex obiecto talem, illam, quæ cognita est pro tali, & æstimatur tantùm vt attritio. Rationem assignat, quia viribus naturæ elicitur: & motiuo differt à contritione: videtur ergo supponere contritionem saltem æstimatam esse necessariam ad Sacramentum. Hæc opinio videtur sequi ad ea, quæ S. Thom. *dist.* 17. docet: negat enim attritionem manere, aut informari; sed priùs concedit attritiones de singulis peccatis viribus naturæ elicitas, quæ pereunt aduenientе contritione, quæ est vltima dispositio ad gratiam, & respicit peccata sub generali ratione offensæ elicita à virtute infusa: communicat etiam hæc sententia cum opinione Magistri impugnata, quatenus exigit contritionem ad Sacramentum necessariam.

55 *Initium pœnitentiæ ex gratia excitante est.*

Conclusio. Initium pœnitentiæ est ex gratia excitante, non autem viribus naturæ; ita supponit Doctor; *Concedo*, inquit, *ergo, quòd ante perceptionem dignam pœnitentiæ oportet suscitari, vel simpliciter*, &c. *Vel suscitari secundùm* quid, *scilicet vt habeat aliquam displicentiam de peccatis*, &c. & infrà *dist.* 19. *in responsione ad quæstionem, motam in dist.* 18. vbi impugnat Magistrum §. *contra primum*, &c. versu *concedo ista*, &c. vbi determinat Sacramentum pœnitentiæ posse dignè recipi ab attrito, ea attritione, quæ non sufficeret extra Sacramentum ad iustificationem. Patet ex

Probatio conclusionis ex Trident.

Tridentino sess. 6. cap. 5. *Declarat præterea ipsius iustificationis exordium in adultis à Dei per Iesum Christum gratia sumendum esse*, &c. Ergo illæ attritiones naturales faciunt ad iustificationem. Patet idem capite sequenti: & ex omnibus locis, ex quibus impugnatur pœnitentiam non esse ex gratia. Præterea, facerent ad iustificationem, vel vt meritum? hoc non; quia illud est

Initium bonæ voluntatis est ex gratia.

ex gratia; vel vt excitantia voluntatem: hoc etiam non: quia excitatio voluntatis est à vocatione diuina: & in genere daretur initium bonæ voluntatis absque gratia. Vide Arauf. *can.* 4.

56 *Secunda conclusio.* Trident.

Secunda conclusio. Attritio æstimata, & cognita pro tali est sufficiens dispositio ad Sacramentum. Hæc patet ex dictis Trid. *sess.* 6. *cap.* 6. & 14. *sess.* 14. *cap.* 4. quia *contritio imperfecta, quæ attritio*

Attritio cognita sufficit.

dicitur, inquit, *sufficit ad pœnitentiæ Sacramentum, & sufficienter disponit ad veniam peccatorum in Sacramento obtinendam.* Dices, ibi loqui Concilium de contritione æstimata. Contrà, loquitur Concilium de ea, quæ concipitur ex pœnis inferni: hæc autem est æstimata attritio secundùm Aduersarium. Præterea æstimatio non facit ad veritatem dispositionis, quæ solùm dependet ab acceptatione diuina, circumstantiis honestis, & gratia, maximè quando est erronea, sicut illa, quæ putat attritionem, quæ in re non est con-

Responsio.

Impugnatio.

tritio, esse contritionem. Dices, facit bonam fidem. Contrà, bona fides non iuuat nisi vt excusat à peccato, quando lex ignoratur, quæ est in oppositum, hoc est, quando inducit ignorantiam facti, vt dicunt, aut iuris: hîc nullum est præceptum de attritione æstimata, vel de sola contritione. Minor patet, quia neque ex natura Sacramenti colligitur, cùm ad ipsum sufficiat attritio, vt explicat Trident. neque ex necessitate remissionis peccati, cùm hæc virtute Sacramenti & simul cum ipso sufficiat: neque in specie datur tale præceptum: ergo fundamentum oppositæ sententiæ est, quòd attritio sit viribus naturæ tantùm, ac deinde non sufficiat ad Sacramentum, aut ad remissionem peccati non sufficienter disponat. Sed hoc repugnat Tridentino, quoad vtrũque assertum, vt patet ex dictis.

Bona fides quid efficiat.

Non esse præceptum cõtritionis, quãdo suscipitur Sacramentum.

Rationes aduersa reiiciũtur.

Si quæras an pœnitentia sit Sacramentum, &c. 57 Responsio huius patet ex commento primo huius quæstionis, & patet etiam ex littera posse dici transitiuè Sacramentum, quà nempè ad ipsum spectat.

Ad primum argumentum concedo, &c. Patet responsio ad primum, & secundum ex dictis.

k *Cùm obiicitur de Lazaro*, &c. Quando dicit priùs suscitari peccatorem à reatu pœnæ æternæ, quàm obligetur ad pœnam temporalem, mutat modum loquendi, & agit de pœna temporali, quæ diuinà lege imponitur peccatori in commutatione pœnæ æternæ in illam, non autem de pœna temporali, quam Sacerdos imponit per modum satisfactionis, pro prædicta pœna temporali: neque intendit hanc suscitationem, seu relaxationem pœnæ æternæ non fieri per Ministros: quia contrarium docuit in præmissis, & in responsione ad vltimum docet: sed vt occurrat fundamento oppositæ sententiæ, qua dicit pœnam æternam non remitti à clauibus, & declaret loca Patrum, & suscitari simpliciter virtute Sacramenti per Christum à peccato, & carcere, & pœna æterna, sed per ministros suos, nempe Sacerdotes virtute clauium, vt explicat declarando locum Hieronymi in fine. Præterea verò quod superest, nempe soluere ab institis, fieri etiam per Sacerdotes, imponendo opera satisfactionis pro pœna temporali debita, quæ relaxant ipsum, vel in toto, claue non errante, vel in parte.

Declaratio textus Doctoris & solutio argumenti.

l *Ad vltimum concedo*, &c. Docet Sacerdotem dimittere peccatum in pœnitentia, & in Baptismo ministerialiter. Ad Hieronymum concedit affirmatiuam illam, nempe Sacerdotem euangelicum monstrare mundatum, sicut Leuiticus; sed negat eum non mundare à lepra spirituali, quod non potuit Leuiticus præstare quoad lepram corporalem.

Ad vltimum argumentum Magistri.

DISTINCTIO XV.

IT ſicut prædictis auctoritatibus illorum error conuincitur, qui pœnitentiam ſæpiùs agendam non putant, & per eam à lapſu peccantes frequenter ſurgere diffitentur, ita eiſdem iſtorum opinio eliditur, qui pluribus irretitum peccatis aſſerunt de vno verè pœnitere, eiuſdémque veniam à Domino conſequi poſſe, ſine alterius pœnitentia. Quòd etiam auctoritatibus aſtruere conantur. Ait enim Propheta, Non iudicabit Deus bis in idipſum: vel, vt alij tranſtulerunt, Non conſurget duplex tribulatio. Si ergo, inquiunt illi, aliquis Sacerdoti fuerit confeſſus vnum de duobus, vel pluribus peccatis, & de illo iniunctam ſibi pœnitentiam à Sacerdote ſatisfactione expleuerit, cæteris tacitis, non pro illo peccato ampliùs iudicandus eſt, de quo ſatisfecit ad arbitrium Sacerdotis, qui vicem Chriſti in Eccleſia gerit. Ideóque, ſi de eo iterum iudicetur, bis in idipſum iudicat Deus, & conſurget duplex tribulatio. Sed de his oportet illud tantùm intelligi, qui præſentibus ſuppliciis commutantur in bonum, & ſic perſeuerant: ſuper quos non conſurget duplex tribulatio. Qui verò inter flagella duriores, & deteriores fiunt, vt Pharao præſentibus æterna connectunt: vt temporale ſupplicium ſit eis æternæ pœnæ initium. Vnde Auguſtinus, [Ignis ſuccenſus eſt, &c. id eſt, vindicta Dei hîc incipiet, & ardebit vſque ad extremam damnationem.] Hoc contra illos notandum eſt, qui dicunt illud, ſcilicet, Non iudicabit Deus bis in idipſum: ad omnia pertinere flagella, quia quidam hîc flagellis emendantur; alij hîc, & in æternum puniuntur. Quinque enim modis flagella contingunt, vel vt iuſtis per patientiam merita augeantur, vt Iob: vel ad cuſtodiam virtutum, ne ſuperbia tentet, vt Paulo: vel ad corrigenda peccata, vt Mariæ lepra: vel ad gloriam Dei, vt de cæco nato: vel ad initium pœnæ, vt Herodi quatenus hîc videatur quid in inferno ſequatur: ſecundùm illud, Duplici contritione contere eos Domine. Illa ergo auctoritas Nahum, non cogit nos ſentire, omnia, quæ temporaliter puniuntur non vlteriùs à Deo punienda. Nam etſi ſuper eundem locum Hieronymus dicat Ægyptios, & Iſraëlitas à Deo temporaliter punitos, ne in æternum punirentur: non eſt tamen de omnibus generaliter intelligendum. Ait enim ſic, [Quod genus humanum diluuio, Sodomitas igne, Ægyptios mari, & Iſraëlitas in eremo perdidit; ſcitote, ideò temporaliter pro peccatis puniſſe, ne in æternum puniret: quia non iudicabit Deus bis in idipſum. Qui ergo puniti ſunt, poſtea non punientur: alioquin mentitur Scriptura, quod nefas eſt dicere. *A*

Nahum 1. *Et habetur de pœn. diſt. 3. ſunt plures parag. Auctoritas* 8. *d. c.* Preſbyteri. *Super Can. Deut. 27. d Sententialiter apud Gregor. lib.* 18. *moral. c. 12. & alleg. de pœn. d. 3. c.* Ignis. *Gloſſ. Beda ſup. Matth.* 9. *Iob 1. d 2. Cor. 12. c Num. 12. b Ioan. 9. d Act. 12. Hier. 17. c Commen. ad eũ locum 1. c. Nahum Propheta,* Quid cogitatis cõtra Dominum, &c. *tom. 6.*

Gen. 9. b Gen. 17. c Exod. 14. g Num. 1. a

Quæ ſit intelligentia præmiſſorum?

ATtende lector his verbis, & caue ne de omnibus generaliter intelligas: ſed de his tantùm, qui inter ipſa flagella pœnitentiam egerunt, credentes in Deum Hebræorum, quam etſi breuem, & momentaneam, tamen non reſpuit Deus. Quòd autem qui per temporale flagellum non corriguntur, poſt æternaliter puniantur, ibidem oſtendit, agens de fideli deprehenſo in adulterio, qui decollatur. Vbi oſtendit leuia peccata breui, *B*

& temporali ſupplicio purgari, magna verò diuturnis, æterníſque ſuppliciis reſeruari: ita inquiens, [Quærat hîc aliquis, Si fidelis deprehenſus in adulterio decolletur, quid de eo poſtea fiat? Aut enim punietur, & falſum eſt, quod dicitur; Non iudicabit Deus bis in idipſum: aut non punietur, & optandum eſt adulteris, vt hîc breui pœnâ puniantur, vt fruſtrentur cruciatus æternos. Ad quod reſpondemus, Deum vt omnium rerum, ita ſuppliciorum quoque ſcire menſuras, & non præueniri ſententiam Iudicis, nec illi in peccatorem exercendæ dehinc pœnæ auferri poteſtatem: & magnum peccatum magnis diuturníſque lui cruciatibus. Si quis verò punitus ſit temporaliter, vt ille qui Iſraëlitæ maledixerat, & qui in Sabbato ligna collegerat, tales poſtea non puniri: quia culpa leuis præſenti ſupplicio compenſata ſit. Leuis enim culpa leui ſupplicio compenſatur.] His ſatis innuit Hieronymus, grauia peccata, & hîc puniri graui ſupplicio, & in futuro punienda æternaliter, de quibus pœnitentia non agitur inter flagella. Leuia verò quæ hîc puniuntur, leui pœna compenſationem recipere: quod in bonis fieri non ambigimus, & in malis fortè etiam ſit ita. Satis iam apparet quod illi de prophetia induxerunt, non facere pro eis, qui dicunt, ei qui crimen ſibi reſeruat, de alio veniam præſtari per pœnitentiam. Alias quoque auctoritates inducunt. Ait enim Gregorius, [Pluit Dominus ſuper vnam ciuitatem, & ſuper alteram non pluit: & eandem ciuitatem ex parte compluit, & ex parte aridam relinquit. Cùm ille, qui proximum odit, ab aliis vitiis ſe corrigit, vna eadémque ciuitas ex parte compluitur, & ex parte arida remanet: quia ſunt quidam, qui cùm quædam vitia reſecent, in aliis grauiter perdurant.] Item Ambroſius, [Prima conſolatio eſt, quia non obliuiſcitur miſereri Deus. Secunda, per punitionem: vbi etſi fides deſit, pœna ſatisfacit, & releuat. [Ratione quoque vruntur, dicentes; Si is, qui vnum peccatum confitetur, altero tacito, ſatisfactionem à Sacerdote iniunctam expleuerit: nunquid etſi peccatum tacitum conuerſus fuerit confeſſus, pro vtroque ei pœnitentia imponetur? Longè hoc videtur à ratione, & Eccleſiæ conſuetudine: quæ pro eodem peccato, niſi reiteretur, nulli bis pœnitentiam imponit. Fuit ergo illa peccati condigna ſatisfactio: vnde & peccatum deletum videtur.

Hier. eodem comment. ad 1. cap. Nahũ, paulò inferiùs ad ſuperiora.

Hier. in forma, ibid.

Leuit. 24. b

Num. 15. d

Super Ezechiel. lib. 1. hom. 10. & habetur de conſecr. diſt. 3. c. Pluit.

Super Pſal. 118. in princip. ſer. 18. tom. 4. & habetur de conſecr. diſt. 3. c. Prima cõſolatio.

Quomodo accipienda ſunt præmiſſa?

C HIs reſponderi poteſt ſic, illud Gregorij, *Pluit Dominus*, &c. non ad criminis veniam, ſed ad operis praui deſertionem referendum eſt: vt ideò pars ciuitatis dicatur complui: quia ab actu, & delectatione peccati, cui antè ſeruiebat, modò ceſſat: non quòd eius veniam habeat. Vocatúrque pluuia illa talis continentia, quâ ab opere peccati reuocatur: quia ex fonte gratiæ Dei id cordi inſtillatur: vt vel ſic paulatim ad pœnitentiam veniat: vel eò minùs à Deo puniatur, qui diuturniori delectatione, & actu peccati maius ſibi accumulaſſet tormentum. Si verò ad indulgentiam reatus pluuia referatur, Euangelicæ ſententiæ contraire videbitur. Si enim propter immiſericordiam, quâ quis proximo ſuo non miſeretur, etiam quæ dimiſſa ſunt, replicantur ad pœnam: multò magis quæ nondum ſunt dimiſſa propter odium fraternum, ad pœnam reſeruari probantur. [Et ſi ille, qui arbiter ſuæ voluntatis conſtitutus eſt, non poteſt inchoare nouam vitam, vt ait Auguſtinus, niſi pœniteat eum veteris vitæ:] quomodo

De pœnit. d. 3. c. Quærat hîc aliquis, *par. illuc etiam Gregor. vſque ad finẽ cap.*

Matt. 18. d

Lib. de pœnit. medicina, cap. 1.

quomodo ad nouitatem indulgentiæ perueniet, qui odij vetuſtatem non depoſuit? Illud etiam quod ait Ambroſius, Et ſi fides deſit, pœna ſatisfacit, &c. non de fide intelligitur, qua creditur in Deum, ſed de conſcientia delicti. Deeſt enim fides, cùm conſcientia peccati non ſubeſt. Nam cùm delicta omnia nemo intelligat, eſt aliquando in homine peccatum, *Pſalm.18.* cuius non habet conſcientiam. Vnde Apoſtolus, Nihil mihi conſcius *1.Cor.4.a* ſum: ſed non in hoc iuſtificatus ſum. Cùm ergo quis flagellatur pro peccato, cuius non eſt conſcius, ſi patienter fert pœnam: & humiliter amplectitur, cogitans ſe fortè peccatum habere, quod non intelligit, & pro eo puniri à Deo, pœna illa ſatisfacit, & releuat grauatum. Ad hoc autem quod obiicitur de ſatisfactione illa, ſi ſatisfactio non fuit, iterum imponenda eſt. Si verò iterum imponenda non eſt, ſatisfactio fuit: & ſi ſatisfactio fuit, veniam impetrauit. Reſponderi poteſt, ſatisfactionem non ideò fuiſſe, quia ille dignos fructus pœnitentiæ non fecit. [Eſt enim ſatisfactio pœ- *Auguſt. lib. de Eccleſ. dogm. c.54.* nitentiæ, vt ait Auguſtinus, peccatorum cauſas excidere, nec ſuggeſtionibus earum aditum indulgere.] Item, [Sanè qui ſceleratè viuunt, nec curant talem vitam, moréſque corrigere, & inter ipſa facinora ſua, eleemo- *Auguſt. in Ench. c.75. in princ.* ſynas frequentare non ceſſant: fruſtrà ideò ſibi blandiuntur, quia Dominus ait, Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Hoc enim *Luc.11.* quàm latè pateat non intelligunt.] [Multa enim ſunt genera eleemoſy- *Auguſt. ſup. c.72. in fine.* narum, quæ cùm facimus, adiuuamur.] [Non ſolùm qui dat eſurienti ci- *Ibid. in init.* bum, ſitienti potum, & huiuſmodi: ſed etiam qui dat veniam petenti, *eiuſdem.* eleemoſynam dat: & qui emendat verbere, in quem poteſtas datur, vel coërcet aliqua diſciplina, vel orat vt ei peccatum dimittatur, eleemoſynam dat: quia miſericordiam præſtat. Multa enim bona præſtantur inuitis, quando eorum conſulitur vtilitati, & non voluntati:] [Sed ea maior *Ibid. c.73 in princ.* eſt, qua ex corde dimittimus, quod in nos quiſque peccauit. Minùs enim magnum eſt erga eum eſſe beneuolum, qui tibi nihil mali fecit. Illud multò grandius, vt tuum etiam inimicum diligas, & ei, qui tibi malum vult, & ſi poteſt, facit, ſemper bonum velis, faciáſque quod poſſis.] Quod ergo Dominus ait, Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis: [Itane intel- *Ibid.c.75.* lecturi ſumus, vt non credentibus in Chriſtum munda ſint omnia, ſi eleemoſynas iſtas dederint?] [Qui enim vult ordinatè eleemoſynam dare, *Ibid.c.76.* à ſe debet incipere, & eam primum ſibi dare. Eſt enim eleemoſyna opus miſericordiæ, veriſſimèque dictum eſt, Miſerere animæ tuæ placens Deo.] *Eccleſ.30.d* [Non ergo ſe fallant, qui per eleemoſynas largiſſimas fructuum ſuorum, *Ibid.c.77.* vel pecuniæ, impunitatem ſe emere æſtimant in peccatis permanentes: quæ ita diligunt, vt in eis optent verſari. Qui verò diligit iniquita- *Pſalm.10.* tem, odit animam ſuam, & qui odit animam ſuam, non eſt miſericors ei, ſed crudelis. Diligendo quippe eam ſecundùm ſæculum, odit eam ſecundùm Deum. Si ergo vult ei dare eleemoſynam, per quam fit munda, odiat eam ſecundùm ſæculum, & diligit eam ſecundùm Deum.] [Hac eleemoſyna, quam ſibi homo primitus debet, mundantur interiora. *Auguſt. ſup. ſparſim, cap. 76.* Ad quod hortans Chriſtus ait, Mundate quæ intus ſunt. Immundis enim *Matt.24.c* nihil eſt mundum: ſed polluta ſunt eorum mens, & conſcientia, vt ait *Tit.1.d* Apoſtolus. Immundi verò ſunt omnes, quos non mundat fides, quâ cre- *Ibid. c.75. 76.* ditur in Chriſtum: de qua ſcriptum eſt: Mundans fide corda eorum. Sed *Act.15.e* ne iſtas eleemoſynas, quæ fiunt de fructibus terræ, reſpuere Chriſtus vi- *Matt.23.c* deretur, Hæc, inquit, oportuit facere, ſcilicet iudicium, & charitatem

Dei; & illa non omittere, id eſt, eleemoſynas fructuum terrenorum.] Ex his datur intelligi, quòd in peccato mortali permanentes, etſi eleemoſynas largas faciant, non tamen per eas ſatisfaciunt: quia inordinatè agunt, dum à ſe non incipiunt. Nec propriè dicitur eleemoſyna tale opus. dum ſibiipſis crudeles exiſtunt, non placentes Deo. Non ergo dicenda eſt illa peccati ſatisfactio, quam quis agit pro vno peccato, dum perdurat in altero. Quia nihil prodeſt ieiunare, & orare, & alia bona agere, niſi mens reuocetur à peccato: & ſi aliquando conuerſus tacitum peccatum Sacerdoti fuerit confeſſus, de vtroque imponenda eſt ei ſatisfactio; quia de primo condignè non ſatisfecit.

De pœnit. diſt. 3. Nihil prodeſt. Pius Papa.

Secundùm quoſdam ſatisfactio.

DQVibuſdam tamen videtur fuiſſe ſatisfactio, ſed infructuoſa, dum in peccato altero perſiſtit: percipietur tamen fructus eius, incipiétque proficere, cùm peccati alterius pœnituerit. Tunc enim vtrumque dimittitur peccatum, & ſatisfactio præcedens viuificatur, quæ fuerat mortua: ſicut Baptiſmus illi, qui fictè accedit, tunc primitus valet, cùm fictio à mente recedit per pœnitentiam. Et in huius opinionis munimentum auctoritates inducunt. Ait enim Auguſtinus, [Pium eſt credere, & noſtra fides expoſtulat, vt cùm gratia Chriſti in homine deſtruxerit mala priora, etiam remuneret bona: & cùm deſtruxerit quod ſuum non inuenit, diligit bonum, quod in peccante plantauit.] Item Hieronymus. [Si quando videris inter multa peccata quemquam facere aliqua iuſta opera, non eſt tam iniuſtus Deus, vt propter multa mala obliuiſcatur paucorum bonorum, ſed faciet ea metere, & in horrea congregare, quæ bona in terra ſeminauit.] Sed hæc dicta intelligimus de illo, qui in charitate quodam tempore bona facit, & bonus eſt, alio verò tempore malus eſt, & multa peccata facit. Non ergo intelligendum eſt, eum inter multa peccata iuſta opera feciſſe, quaſi ſimul eodémque tempore peccata fecerit, & iuſta opera, ſed diuerſis temporibus vtraque feciſſe. Niſi enim bonus foret, quando bona fecit, non ſeminaſſe diceretur in terra bona. Deſtructis ergo malis poſt opera bona commiſſis, priora bona, in charitate ſcilicet facta, quæ ſequentia mala mortificauerant, pœnitentia de illis malis habita, viuificantur & remunerantur. Vnde Apoſtolus, Iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis. opera mortua nominans, priora bona ſignificat, quæ per ſequens peccatum erant mortua: quia hi peccando priora bona irrita fecerunt. Hæc ſicut peccando irrita fiunt, ita per pœnitentiam reuiuiſcunt, & ad meritum æternitatis prodeſſe incipiunt. Similiter & illud bonum amat Deus quod plantauit in peccante, in illo ſcilicet, qui poſt illud bonum peccauit, non ſimul peccans, & bonum operans extitit: quia talis hominis opus non diligeret Deus ad remunerationem. Poteſt etiam accipi de operibus bonis, quæ ab aliquo fiunt dum malus eſt, & in peccato mortali perſiſtit, vel ad tempus, vel vſque in finem, quæ dicuntur à Deo remunerari, & non dari obliuioni, non quia proficiant ad vitam æternam obtinendam, ſed ad tolerabilius extremi iudicij ſupplicium ſentiendum: ſicut de fide & cæteris, quæ ſine charitate habentur, Auguſtinus ait, [Si quis non habens charitatem, quæ pertinet ad vnitatem ſpiritus, & vinculum pacis, quo Eccleſia connectitur, in aliquo ſchiſmate

Lib. de vera, & falſa pœnit. c. 14. in fin. tom. 4.

Commen. ad illud Aggæi 1. Seminaſtis multum, &c. tom. 6. & de pœn. diſt. 3. Si quando.

In epiſt. ad Hebr. c. 6. a

De operibus bonis. De pœnitentia, diſt. 3.

ſchiſmate conſtitutus, ne Chriſtum neget, patitur tribulationes, famem, perſecutionem, vel flammas, vel beſtias, vel ipſam crucem, timore gehennæ: nullo modo iſta culpanda ſunt, imò & hæc laudanda eſt patientia. Non enim dicere poterimus melius ei fuiſſe, vt Chriſtum negando nihil horum pateretur, quæ paſſus eſt confitendo: ſed æſtimandum eſt fortaſſe tolerabilius ei eſſe futurum iudicium, quàm ſi Chriſtum negando nihil horum pateretur: vt illud quod ait Apoſtolus, Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt (nihil prodeſſe intelligatur ad regnum obtinendum) niſi ad extremi iudicij tolerabilius ſubeundum.] Item, [Hæc propter charitatem dicta ſunt: ſine qua in nobis non poteſt eſſe vera * pœnitentia: quoniam in bonis charitas Dei eſt, quæ tolerat omnia.]

Quid ergo, *para.* Poteſt etiã. *Lib. de patientia vnico, cap. 26. tom. 4. Et de pœn. diſt. 3.* Poteſt etiam, vel ſi quis autem. *1. Cor. 13. b Aug. ibid. c. 23. 1. Cor. 13. c*

* *Alias, patientia.*

Perſtringit dictorum ſummam, vt alia addat.

EX his oſtenditur bona, quæ ſine charitate fiunt prodeſſe quidem ad tolerabiliorem pœnam ſentiendam, ſed non ad vitam obtinendam. Illa etiam quæ in charitate quis facit, ſi poſtea prolapſus fuerit, nec exſurrexerit, non eſſe in memoria Dei Ezechiel dicit; Si auerterit ſe iuſtus à iuſtitia, & fecerit iniquitatem, nunquid viuet? omnes iuſtitiæ eius quas fecerat, non recordabuntur: in peccato ſuo morietur, & non erunt in memoria iuſtitiæ, quas fecit. In cuius loci expoſitione Gregorius ait, [Hoc nobis maximè conſiderandum eſt, quia cùm mala committimus, ſine cauſa ad memoriam tranſacta bona reuocamus, quoniam in perpetratione malorum nulla debet eſſe fiducia bonorum præteritorum.] Intelligendum eſt hoc, ad vitam percipiendam bona præterita non dare fiduciam, etſi ad mitiorem pœnam, alioquin præmiſſæ auctoritati Auguſtini obuiaret. Et bona ergo ſine charitate facta, & bona in charitate facta: quæ concomitatur mortalis culpa, quam non delet ſequens pœnitentia, ad ſenſum mitioris pœnæ proficiunt, non ad vitæ fructum. *E*

Ezech. 33. c

Hom. 11. ſuper Ezech. lib. 1. Et de pœnit. diſt. 3. Illa ſententia.

Auctoritates alias inducit contra eos qui dicunt de vno peccato pœnitentiam agi, altero tacito.

SAtis arbitror illis eſſe reſponſum, qui aſſerunt de vno crimine pœnitentiam agi, & veniam præſtari alio in delectatione retento, vel per confeſſionem non expoſito, qui non modò præmiſſis auctoritatibus confutantur, ſed etiam ſubditis. Ait enim Auguſtinus, [Sunt plures, quos pœnitet peccaſſe, ſed non omnino, reſeruantes ſibi quædam in quibus delectentur, non animaduertentes Dominum ſimul mutum & ſurdum à dæmonio liberaſſe, per hoc docens nos nunquam niſi de omnibus ſanari. Si enim vellet peccata ex parte reſeruari, habenti ſeptem dæmonia manente vno proficere potuerat ſex expulſis: expulit autem ſeptem, vt omnia crimina ſimul eiicienda doceret. Legionem verò dæmonum ab alio eiiciens, nullum reliquit de omnibus, qui liberatum poſſideret: oſtendens, quòd etſi peccata ſint mille, oportet de omnibus pœnitere. Nunquam aliquem ſanauit Dominus, quem non omnino liberauit. Totum enim hominem ſanauit in Sabbato: quia & corpus ab omni infirmitate, & animam ab omni contagione liberauit: indicans pœnitentem oportere *F*

Lib. de vera, & falſa pœn. cap. 9. tom. 4. Marc. 7. g Luc. 8. f Marc. 5. b

Ioan. 7. d

oportere ſimul dolere de omni crimine. Scio enim dominum inimicum omni criminoſo. Quomodo ergo qui crimen ſeruat, de alio recipiet veniam? ſine amore Dei conſequeretur veniam, ſine quo nemo vnquam inuenit gratiam. Hoſtis enim Dei eſt, dum offendit perſeueranter. Quædam enim impietas infidelitatis eſt, ab illo qui iuſtus & iuſtitia eſt, dimidiam ſperare veniam. Iam enim ſine vera pœnitentia inueniret gratiam. Pœnitentia enim vera ad Baptiſmi puritatem confitentem conatur ducere. Rectè enim pœnitens quicquid ſordis poſt purificationem Baptiſmi contraxit, oportet vt abluat, ſaltem lacrymis mentis: ſed ſatis durus eſt, cuius mentis dolorem oculi non declarant. Sed ſciat ſe culpabiliter durum, qui deflet damna temporis, vel mortem amici, & dolorem peccati non oſtendit in lacrymis.] Quem ergo pœnitet, omnino pœniteat.] Idem, [Pœnitentes, ſi verè eſtis pœnitentes, & non eſtis irridentes, mutate vitam, reconciliamini Deo. Pœnitentiam agis, genua figis, & rides: ſubſannas Dei patientiam. Si pœnitentiam agis, pœnitet te: ſi non pœnitet te, non es pœnitens. Si ergo pœnitet, cur facis quæ malè feciſti? Si feciſſe pœnitet, noli facere: ſi adhuc facis, certè non es pœnitens.] Item, Innocentius II. Admonemus fratres noſtros, ne falſis pœnitentiis laicorum animas decipi, & in infernum pertrahi patiantur. Falſam autem pœnitentiam eſſe conſtat, cùm ſpretis pluribus, de vno ſolo pœnitentia agitur: vel cùm ſic agitur de vno, vt non diſcedatur ab alio.

Ibid. c. 10.

Auguſt. lib. 50. hom. 10. hom. 41. & de pœn. d. 3. Pœnitẽtes.

De pœnit. diſt. 5. cap. Fratres noſtros.

Repetit de vera pœnitentia, vt addat quædam.

G EX præmiſſis perſpicua fit notitia veræ pœnitentiæ, vel ſatisfactionis. Illa enim vera eſt pœnitentia, quæ peccatum abolet, quod illa ſola facit, quæ ſcelus corrigit. Illa verò ſcelus corrigit, quæ odium commiſſi criminis, & committendi cum deſiderio ſatisfaciendi affert. Iudas enim pœnituiſſe legitur, ſine aſſecutione veniæ, quia tali pœnitentia non correxit crimen. Vnde Hieronymus, [Nihil Iudæ profuit ſera pœnitentia, per quam ſcelus corrigere non potuit: ſi quando frater peccat in fratrem, vt emendare valeat quod peccauit, poteſt ei dimitti: ſin autem permanent opera, fruſtrà voce aſſumitur pœnitentia, hoc eſt quod de eo infœliciſſimo dicitur, Et oratio eius fiat in peccatum, vt non ſolùm emendare nequiuerit proditionis nefas, ſed proprij homicidij ſcelus addiderit.] Caue qualiter intelligas illud. Vt emendare valeat quod peccauit, &c. Non enim emendatio hîc intelligenda eſt, rei demptæ recompenſatio, ſed delicti exprobratio, & abominatio, cum ſatisfactionis deſiderio. Demit enim iniuſtè quis alicui, quod reſtituere non valet, vt oculum, vel vitam, & huiuſmodi: & tamen ſi pœnituerit peccati, cum amore condignæ ſatisfactionis, veniam habet. Nec ideò quiſquam putet, qui rem alienam iniuſtè abſtulerit, quam reddere poteſt, de illo peccato pœnitere, ac veniam conſequi, niſi reſtituat ablatum. [Quamdiu enim res, propter quam peccatum eſt, non redditur, ſi reddi poteſt, non agitur pœnitentia, ſed fingitur.]

Matt 27. a Circa illud Matth. 27. Quid ad nos, tom. 9. & de pœn. diſt. 3. Nihil Iudæ. Pſal. 108.

Auguſt. in epiſt. 2. ad Macedonium, quæ eſt 54. poſt medium. Et 14. q. 1. cap. Si res.

Quinque quæſtiones reſoluuntur de ſatisfactione latè ſumpta.

QVÆSTIO I.

Vtrùm cuilibet peccato actuali mortali correſpondeat ſatisfactio propria?

Alenſ. 4. *part. quæſt.* 84. *per totum.* D. Bonau. *hìc art.* 1. *quæſt.* 1. *&* 3. D. Thom. *quæſt.* 1. *& in ſuppl. quæſt.* 5. *art.* 2. Richard. *art.* 1. *quæſt.* 2. *&* 5. Vega *lib.* 14. *in Trid. cap.* 36. Caſtr. *de hær. verb.* Pœnitentia *hæreſ.* 1. Bellarm. *lib.* 4. *de pœn.* Suar. *tom.* 4. *diſp.* 28. *per totum. Vide* Coccium 2. *tom. lib.* 7. *art.* 4. *&* Scot. *in Theorem.* §. *non poteſt probari nullum.*

CIRCA iſtam[a] diſtinctionem quæro, Vtrùm cuilibet peccato actuali mortali correſpondeat ſatisfactio propria? Videtur quòd non, quia tunc poſſet ſatisfieri de vno, non ſatisfaciendo de alio: iſta enim propria vni poſſet ſolui ſine propria alteri; ſed conſequens eſt falſum, quia ſatisfaciens de vno, reconciliaretur ad amicitiam priſtinam, & non ſatisfaciens de alio, remaneret inimicus: ſimul ergo eſſet amicus, & inimicus, quod eſt impoſſibile. 1 *Argum.* 1.

Item, tunc poſſet ſatisfactio fieri de vno, remanente alio peccato: quia illud, quod eſt proprium iſti poſſet ſolui, licèt remaneret voluntas alterius peccati. *Argum.* 2.

Item, ſi cuilibet propria; ergo vni debetur oratio tantùm, alteri ieiunium, alteri eleemoſyna; conſequens eſt falſum, quia tunc non poſſet pro quocunque peccato indifferenter imponi quodlibet iſtorum: & tunc in aliquo caſu nulla poſſet imponi ſatisfactio pro peccato, quia poſſibile eſt pauperem peccare illo peccato, cui correſpondeat eleemoſyna, & non poſſet facere eam: conſimiliter tunc nunquam imponerentur omnia talia ſimul pro vno peccato. *Argum.* 3.

Item, ſecundùm Magiſtrum *diſtinct.* 20. & ſumitur ab Auguſtino, quandoque tanta eſt contritio, quòd totam pœnam delet: ergo contritio poteſt eſſe communis ſatisfactio ſufficiens pro quocunque. Requiritur etiam pro quocunque, quia ſine illa non deletur aliquod peccatum. 2 *Argum.* 4.

Contrà, ſatisfactio pro culpa eſt ſolutio pœnæ, quia ſatisfactio eſt redditio eius, quod eſt reddendum ſecundùm iuſtitiam: ſed ſecundùm iuſtitiam pœna ordinat culpam: ſed determinatæ culpæ correſpondet propria pœna, ſicut deordinationis ordinatiua: ergo, &c. *Ratio opp.*

Item, Apocal. 18. dicitur de illa Babylone: *Quantum glorificauit ſe, & in delitiis fuit, tantum date ei tormentum, & luctum.* Et, *Iuxta menſuram delicti erit, & plagarum modus.* *Deut.* 25.

COMMENTARIVS.

Ordo & diuiſio.

IN hac diſtinctione agit Magiſter de ſatisfactione, vt comprehendit etiam internam. Eam quatuor quæſtionibus abſoluit Doctor: nam eſt ſatisfactio quæ fieri debet in ordine ad Deum; alia quæ in ordine ad proximum. In prima quæſtione agit de ſatisfactione in ordine ad Deum, in ſequentibus de ſatisfactione in ordine ad proximum, quantùm ad bona externæ vitæ, & famæ.

Satisfactio duplex.

Partitio quæſtionis in quatuor articulos.

quæſtionem partitur in quatuor articulos principales: quorum primus eſt de ſatisfactione, vt conſideratur in proportione æqualitatis ad peccatum; & ſic ſumitur latè peccatum, vt continet iniuriam. Secundus eſt de ſatisfactione ſtrictè ſumpta, prout eſt operatio exterior laborioſa. In tertio articulo de eius diuiſione, & quomodo correſpondet peccatis. In quarto tandem reſoluit ſatisfactionem in peccato factam pro alio, quod remiſſum eſt, valere.

a *Circa iſtam diſtinctionem quæro*, &c. Hanc

SCHOLIVM.

Prænotando quinque examinanda de ſatisfactione latè & generaliter ſumpta, definit eam, & partes definitionis exactiſsimè explicat.

RESpondeò,[b] ſatisfactio vno modo accipitur generaliter: alio modo ſtrictè, & propriè. De prima ſunt quinque videnda. Primò, quæ ratio nominis. Secundò, an ſit homini poſſibilis ſatisfactio iſto modo pro culpa. Tertiò, in quibus conſiſtit. & ex hoc quarto ad quæſtionem, an cuilibet peccato propria correſpondeat pœna. Quintò, iuxta difficultatem tactam in tribus primis argumentis, an vna poſſit ab alia ſeparari. 3

Satisfactionis definitio.

Particulæ definitionis explicatur.

De primo ſciendum, quòd ſatisfactionis generaliter ſumptæ hæc eſt ratio. *Satisfactio eſt redditio voluntaria æquiualentis aliàs indebiti.* Primum, ſcilicet *redditio* patet. quia non eſt abſoluta datio: nam hoc, quod eſt *ſatis*, dicit commenſurationem ad aliquid præcedens correſpondentem. Quòd dicitur *voluntaria*, patet, quia ſi eſſet inuoluntaria, non eſſet ſatisfactio, ſed ſatiſpaſſio, & hoc modo ille, à quo exigitur in inferno pœna debita, culpæ commiſſæ ſatis patitur, & non ſatisfacit. Quòd etiam ſit *æquiualentis*, patet, quia hoc importat illa particula *ſatis*. Hoc etiam requirit iuſtitia reddens ſatisfactionem pro illo, cui correſpondet. Quartum, ſcilicet *aliàs indebiti*, patet, quia ſi eſſet aliàs debitum, non ſatisfaceret pro iſto: nam non eſſet correſpondens iſti ſecundùm iuſtitiam, ſed alij.

Culpa facit peccatē debitorē eius, cōtra quem peccatur.

Et iſta ratio ſatisfactionis communis eſt ad contractus, & obligationes quaſcunque: hoc enim modo recipiens beneficium poteſt beneficianti benè facere; & hoc modo dilectus diligenti recompenſando dilectionem æqualem: & ita tam in actibus liberalibus voluntatis, quàm in actibus quodammodo neceſſariis, ſcilicet contractibus, vbi eſt quædam obligatio, quaſi neceſſitans ad reddendum, poteſt inueniri iſta ratio conſimiliter, cùm culpa faciat delinquentem debitorem ei, in quem peccat, poteſt ibi iſta ratio ſatisfactionis inueniri, vt ſcilicet reddat ſibi æquiualens, & aliàs indebitum, quantum ſibi abſtulit per peccatum.

COMMENTARIVS.

2 *Articul. 1. Partitio articuli.*

b. RESPONDEO *ſatisfactio*, &c. Suppoſita partitione ſatisfactionis in eam, quæ latè, & aliam, quæ ſtrictè ſumitur. Circa ſatisfactionem primò ſumptam quærit primò *quid nominis*. Secundò, an ſit poſſibilis. Tertiò, in quo conſiſtit. Quartò an cuilibet peccato ſua propria correſpondeat. Quintò denique; an vna ſatisfactio ab alia ſeparari poſſit. Deinde definit ſatisfactionem iuxta illud, quod primo loco proponit de ſatisfactione. Quantùm ad *quid nominis*: *ſatisfactio latè ſumpta eſt redditio voluntaria æquiualentis aliàs indebiti*, &c. Dicitur *redditio*, id eſt, reciproca datio, quia non eſt merè liberalis, & abſoluta, non ſupponens debitum, ſed eſt datio quædam onoroſa ex parte ſatisfacientis, ſupponens ius alterius acquiſitum ex aliquo præuio, quod datum eſt, vel ablatum, & cui ſatisfactio correſpondet ſecundùm medium iuſtitiæ latè ſumptæ, quo ponatur æqualitas inter dantem, & reddentem ſecundùm menſuram operis, quod importatur per particulam *ſatis*, quæ talem commenſurationem, & æqualitatem rei exigit: dicit ergo ſatisfactio præter reſpectum, quem dicit ad perſonam creditoris, latè ſumpti, etiam reſpectum ad rem ipſam ex qua reſultat debitum ſatisfaciendi: & hoc ſecundùm illam commenſurationem, quæ ex natura operis, vel legis attenditur, id eſt, ſecundùm proportionem Geometricam, vel certè Arithmeticam. Geometricam quidem, ſi eſt æqualitas rei ad rem: Arithmeticam verò, ſeruando proportionem lege præſcriptam, vt licèt ſatisfactio data ſit inferioris ordinis: ea tamen tanta, & talis exhibeatur, quanta, & qualis exhiberi lege præſcribitur, & conuentione, ſiue talis explicita interueniat, ſiue implicitè per ipſam legem importetur, quæ medium ſtatuit inter perſonas.

Definitio ſatisfactionis latè ſumptæ. Explicatur.

Redditio quid dicat.

Duplex reſpectus fundatus in ſatisfactione.

Propertio Geometrica, & Arithmetica.

3 *Voluntaria & quare.*

Dicitur præterea *voluntaria*, quia ſi ſit inuoluntaria, non erit ſatisfactio: ſed ſatiſpaſſio, qualis eſt pœna damnatorum. Quod ita intelligendum eſt: quia aliud eſt acceptio æquiualentis pro debito, aliud verò redditio, quia illa poteſt fieri inuito, & licèt ſeruetur medium iuſtitiæ, quantùm ad commenſurationem debitam rei, & retributionem iuris creditori, non tamen ſeruatur à debitore, qui inuitus eſt, & conſequenter iniuſtus quoad affectum, & effectum, quantùm eſt ex parte ſui, & patitur, non agit: patitur quidem, quia non concurrit ad ordinem iuſtitiæ ſeruandum, ſed compellitur per poteſtatem ſuperiorem, cui inuitus, & repugnanter ſubiicitur, quantùm ad effectum iuſtitiæ ſeruandæ, & licèt id ſufficiat ad toliendam inæqualitatem inter partes; deficiente tamen concurſu debitoris dicitur patiens, & opus extortum paſſio eius, non actio. Dicitur autem *ſatiſpaſſio*, quia per illam eius paſſionem ponitur æqualitas rei, licèt non per ipſum: è contra ſatisfactio fit per concurſum voluntarium debitoris ad ſeruandum medium iuſtitiæ, reddendo debitum ſpontaneè tantum, quantum poteſt, & debet.

4 *Dicitur æquialētis.*

Dicitur *æquialentis* iuxta commenſurationem iam dictam: quam importat particula *ſatis*: nam ſi deficiat talis commenſuratio, non tollitur inæqualitas, neque extinguitur ius creditoris in toto, niſi ipſe edat per condonationem liberalem debiti, non verò per iuſtam menſuram rei.

5 *Dicitur* aliàs indebiti.

Dicitur *aliàs indebiti*: quia ſi aliàs eſſet debitum alio titulo, non ſatisfaceret vtrique debito. Non intelligitur hîc *indebitum*, vt excludit omne ius diuerſum iuxta varios titulos in genere; aliàs non poſſet eſſe ſatisfactio etiam latè ſumpta reſpectiuè ad peccatum, tribuendo Deo aliquid aliàs indebitum, quod eſt contra Doctorem, & ſcopum huius definitionis, ſub qua comprehenditur etiam ſatisfactio pro peccato, ad quam declarandam definit, & explicat rationem generi-cam ſatisfactionis: intelligitur ergo *aliàs indebitum* aliter ſpectare ad iuſtitiam rigoroſè ſumptam, quà diuiditur in diſtributiuam, & commutatiuam: de qua Philoſophus 5. *Ethic.* Hæc enim requirit, vt ſatisfactio non ſit ex aliàs *debitis* quocunque titulo; neque fiat ex bonis creditoris; ſed ex bonis propriis, in quibus non communicat. Quam conditionem exigit Anſelmus *lib.* 2. *Cur Deus Homo cap.* 19. & Guilielmus Pariensis *cap.* 7. Richardus *in* 3. *diſt.* 20. Capreolus *in hac diſt. qu.* 1. *art.* 2. *Ad primum*: & videtur ſupponere Apoſtolus per illud: *Quid habes,*

Quid intelligitur per aliàs indebitum.

Requiſitū ad ſatisfactionē rigoroſam.

habes, quod non accepisti? Ex qua potissimùm ratione in nostra schola negatur iustitia rigorosè sumpta in Deo, vel ad Deum *infrà dist.46.* aut interuenire potuisse in satisfactione, aut meritis Christi, & iustorum, sed illam solam, quæ fundatur in fidelitate, & promissione Dei sub exhibitione operis boni: hìc ergo intelligitur particula illa *aliàs indebitum* non absolutè, sed illo speciali titulo, per quem fundatur ius, aut debitum satisfaciendi, & sic verum est obligationem satisfaciendi Deo pro peccato esse ex aliàs indebitis, scilicet hoc titulo fundato secundùm iustitiam vindicatiuam peccati, quæ non inducit debitum satisfaciendi, nisi ex suppositione peccati, neque inducere posset: quia per peccatum solum ponitur inæqualitas, quam vindicatiua ordinat: & licèt aliàs hæc satisfactio fiat ex bonis, & gratia Dei, quæ aliàs non fieret: tamen ex speciali eius acceptatione, & lege, habet vim satisfactionis, & aliàs indebitæ, hoc speciali titulo, quòd sufficit ad seruandum medium iustitiæ secundùm satisfactionem latè sumptam, quæ magis fundatur in ordine ad Deum ex ipsius liberalitate, & acceptatione, quàm in redditione alicuius, quod aliàs non deberetur Deo vocanti, & adiuuanti.

Non est iustitia strictè sumpta ad Deum.

Intelligitur aliàs indebitum ex titulo speciali iustitiæ vindicatiuæ.

Satisfactio nostra fundatur in liberalitate Dei, & acceptatione.

6 Ad satisfactionem ergo latè sumptam sufficit vt seruetur medium iustitiæ aliquo modo, & secundùm proportionem sit ad alteram ex debito peculiari, quod debitum non subsisteret, nisi ex peccato, quod ponit inæqualitatem, & sufficit vt opus satisfactorium sit aliquo modo ipsius satisfacientis per potestatem liberi arbitrij, quamuis alioquin sit sub dominio Dei, atque ex bonis eius. Hinc concludit Doctor, quòd hæc ratio satisfactionis latè sumptæ possit inueniri, non solùm in contractibus, & obligationibus, sed in actibus liberalibus voluntatis, vt redamando amantem, quantum ipse amat, benefaciendo pro beneficio recepto, ac tandem etiam inuenitur respectiuè ad Deum pro peccato. *Consimiliter*, inquit, *cùm culpa faciat delinquentem debitorem ei, in quem peccat, potest ibi recta ratio satisfactionis inueniri, vt scilicet reddat sibi æquiualens, & aliàs indebitum, quantum sibi abstulit per peccatum*, &c. Vnde colligitur non rectè quosdam nostræ Scholæ Doctores explicare præmissam definitionem de sola satisfactione rigorosa: nam licèt ad eam magis per se spectare possit, sumendo vltimam particulam, vt excludit omne ius creditoris diuersum, & in communicatione, aut dominio bonorum debitoris, aut alio titulo fundatum: seruata tamen proportione quadam, satisfactionem in genere potest accomodatè comprehendere, explicando illam particulam, vt iam explicuimus. Vnde Doctor infrà §. *Quantùm ad istum articulum*, &c. per *aliàs indebitum* respectiuè ad Deum creditorem intelligit opus supererogationis, quod non est ex debito præcepti.

SCHOLIVM.

Sententia Anselmi, non posse hominem satisfacere pro peccato, sine dependentia ad passionem Christi. Hanc intellectam de potentia absoluta, (vt videtur sensisse Anselmus, quia Incarnationem putat simpliciter necessariam ad redemptionem) clarè, & solidè refutat Doctor.

DE secundo [c] dicitur, quòd non est possibile homini satisfacere de peccato Deo, quem offendit. Primò, quia per peccatum aufertur honor Deo debitus: nihil autem æquiualens honori eius potest à nobis sibi reddi. Secundò, quia peccatum mortale est infinitum malum: tantum enim malum est, quantus ille, in quem peccatur; nihil autem à nobis potest sibi reddi, nisi bonum finitum: ergo non æquiualens: ergo, &c. 4 *Anselm. li. Cur Deus homo c.10 An possit homo pro culpa satisfacere.*

Item, ex alio medio, scilicet *aliàs indebito*, arguitur sic: quia quicquid possumus Deo impendere obsequij, & honoris, totum debitum est ratione creationis, gubernationis, & redemptionis: ergo nihil possumus sibi impendere, quod sit indebitum sibi, etiam ab innocente, & per consequens aliàs debitum, quàm pro peccato. *Nihil habemus, quod non sit debitum Deo, aliquo modo.*

Quid ergo? Dicitur quòd in virtute passionis Christi potest peccator satisfacere: quia illa passio intantum acceptatur à Deo trino, vt virtute eius acceptetur satisfactio illa, quæ secundùm se accepta non posset esse satisfactio.

Sed, [d] si illa opinio intelligat de potentia absoluta diuina, quòd non possit actum aliquem acceptare pœnitentis, tamquam satisfactionem istam pro peccato, nisi inquantùm coniungitur merito passionis Christi, improbatur primò, quia possibile fuit Filium Dei non fuisse incarnatum, nec per consequens, passum: & cùm hoc possibile fuisset, Deum produxisse prædestinatum ad Beatitudinem, & iustè, non tamen excludendo misericordiam: ergo possibile fuisset tunc pœnitentem sibi satisfeciisse, quia non potest iustè peccatorem sine satisfactione beatificare. *Augusti.*

Confirmatur istud per Augustinum 13. Trin. cap. 10. *Fuit quidem & alius modus nostræ redemptionis possibilis, scilicet quàm per incarnationem, & passionem: sed nullus nostræ miseriæ sanandæ conuenientior*, ergo lapsus videtur posse sanari alia via, quàm per incarnationem, & passionem Christi. 5

Item, passio Christi non delet culpam nostram, nisi vt causa meritoria, & per consequens *Passio Christi, merito-*

rè delet cul. pas.

ſequens vt cauſa ſecunda, quæ non eſt de eſſentia rei, imò reducitur ad genus cauſæ efficientis: ſed quicquid poteſt Deus per cauſam ſecundam efficientem, poteſt immediatè: ergo ſine illa poſſet iuſtè, & ordinatè remittere culpam.

6 Si dicatur [e] ad iſta duo, quòd Deus poſſet ſine Chriſto mediatore deleuiſſe culpam viatoris, & ita produxiſſe eum ad Beatitudinem iuxta primum argumentum, & immediatè iuſtificaſſe iuxta ſecundum argumentum: tamen non per viam ſatisfactionis, quia non fuiſſet aliquid æquiualens redditum tunc: nunc autem eſt totum æquiualens per paſſionem Chriſti, cum iſta tamen tali quali ſatisfactione iſtius. Contrà, ſatisfactio eſt redditio æquiualentis pro æquiualente: ſed quantum malum fuit peccatum auertens à Deo, tantum bonum eſt conuerſio ad Deum ex charitate: quantum etiam bonum natum fuit ineſſe actui meo, tantum bonum & non plus abſtulit peccatum meum, & tantum bonum poteſt ineſſe actui meo: ſic ergo per illum omnino æquiualens redditur.

Satisfactionẽ hominis poſſe eſſe æqualem peccato, ſecluſo Chriſto, de potẽtia Dei abſoluta.

Si dicas, actus meus non fit æquiualens in bono illi malo in diſplicentia, niſi actus iſte eliciatur ex gratia: ſed prima gratia non daretur peccatori, niſi ex paſſione Chriſti. Contra hoc, quia de potentia abſoluta benè poſſet dari prima gratia ſine merito paſſionis Chriſti. Quod probatur, quia ſumma gratia data creaturæ, data eſt animæ Chriſti, & ſine omni merito, nullo enim modo paſſio eius nec exhibita, nec præuiſa erat meritum reſpectu gratiæ ſibi conferendæ: imò priùs præuidebatur gratiam habiturus, quàm eius paſſio acceptanda.

Chriſtus nõ meruit ſuã gratiam.

Paſſio Chriſti non eſt ſimpliciter infinita.

Item, paſſio Chriſti fuit bonum finitum, etiam accepta ſecundùm totam rationem meriti in ea: quia non erat bonum increatum, nec per conſequens acceptatur à Deo infinitè ex parte obiecti: quia non fuit Deus beatus volendo illam paſſionem, ſicut amando ſuam eſſentiam: ſi ergo infinitas in peccato prohiberet ſatisfactionem poſſibilem, etiam prohiberet eam poſita paſſione Chriſti.

COMMENTARIVS.

7 *An ſit poſſibilis peccatori pro ſua culpa mortali.*

Sententia Anſelmi.

c *De ſecundo dicitur*, &c. Secundum, hoc eſt: an ſatisfactio ſit poſſibilis pro culpa mortali ipſi homini? Proponit ſententiam Anſelmi *lib. primo & ſecundo, Cur Deus homo*: qui videtur ſenſiſſe non potuiſſe inueniri aliud medium redimendi hominem lapſum, præter Incarnationem. Videatur *lib.* 1. *cap.* 16. 17. & 20. *lib.* autem 1. *cap.* 12. & *lib.* 2. *cap.* 4. indecens fuiſſe aliud quodcunque medium ad hunc finem. Ex hoc autem deducitur nullam poſſe eſſe ſatisfactionem hominis pro ſuo peccato: quod ad præſentem diſputationem ſpectat. Quod confirmat Doctor primò, quia per peccatum aufertur honor Deo debitus: cui nihil æquiualens à nobis reddi poteſt. Secundò, quia peccatum mortale eſt infinitum malum: & nihil reddi à nobis poteſt pro peccato niſi finitum. Tertiò, quia ſatisfactio, ſeu opus quodcunque noſtrum non eſt ex aliàs indebitis; quia Deo debetur titulo creationis, gubernationis, & redemptionis: ergo ne quidem ab innocente poteſt ſibi reddi aliquid indebitum. Hinc concluditur, quòd in virtute paſſionis Chriſti acceptatur noſtra ſatisfactio aliàs de ſe inſufficiens.

Probatur negatiuè.

8 *Impugnatio prioris ſententiæ.*

d *Sed ſi illæ opinio intelligat*, &c. Hanc ſententiam optimè impugnat Doctor. Primò, quia de potentia abſoluta potuit Deus aliter, quàm per Chriſtum reconciliare hominem per viam iuſtitiæ, cooperante tamen miſericordia. Quod confirmat ex Auguſtino: *Fuit quidem & alius modus redemptionis noſtræ poſſibilis*, &c. Quæ verba denotant liberari potuiſſe hominem per viam iuſtitiæ, & redemptionis: quia ſi Adam peccando per viam iuſtitiæ condemnauit poſteros, ita vt voluntas noſtra, vt fuit in Adamo, ſufficiebat, vt titulo iuſtitiæ omnes in mortem condemnaremur; quantò magis ipſa voluntas creaturæ in ſe ſubſiſtens eſt capax, vt ſecundùm potentiam abſolutam Dei reddatur efficax ad ſatisfactionem eo modo, quo poſſit eſſe ad Deum.

Potuiſſe redimi hominem ſine Incarnatione Chriſti.

Secundò probat, quia Chriſtus tantùm vt cauſa meritoria deleuit culpam: ergo Deus poſſet etiam ſine illa tollere culpam, quia cauſa meritoria neque eſt eſſentialis, & ſine qua nequit poni effectus, cùm ſit tantùm cauſa moralis: Deus enim ſiue liberaliter, ſiue ex pacto alicuius obſequij poſſet infundere gratiam, & remittere peccatum, quæ tantùm ex ordinatione Dei poſita eſt in paſſione, & meritis Chriſti, non ex neceſſitate ineuitabilitatis. Hinc plures Theologi docent hanc ſatisfactionem fieri potuiſſe per puram creaturam quantùm ad æqualitatem, ſi conſtitueretur caput generis humani cum gratia proportionata; imò & Adam, ſi perſeueraſſet transfudiſſet iuſtitiam originalem in poſteros, ſicut transfudit peccatum: ſed hoc remitto in materiam de Incarnatione. Videantur Theologi *in* 3. *diſt.* 20. & *tertia p. quæſt.* 1.

Cauſa meritoria non eſt eſſentialiter neceſſaria.

9 *Reſponſio.*

e *Si dicas ad iſta duo*, &c. Adducit reſponſionem contra argumenta præmiſſa: nempe potuiſſe Deum iuſtificaſſe hominem ſine Chriſto mediatore, non tamen per viam ſatisfactionis. Contrà vrget, quòd per actum perfectæ charitatis poſſet reddi tantum bonum, quantum malum fuit peccatum: ergo æquiualens ſatisfactio. Dices actum non fieri dignam ſatisfactionem, niſi eliciatur à gratia, quæ non daretur peccatori, niſi dependenter à paſſione Chriſti. Contrà, quia poſſet dari prima gratia independenter à Chriſto, & eius paſſione de potentia abſoluta: ſicut eadem data fuit ipſi Chriſto liberaliter, & non ex meritis propriis, aut alterius: vt communiter Theologi docent 3. *part. quæſt.* 1. *artic.* 11. cum Auguſtino *de dono perſeuerantiæ cap.* 1. *& vlt. de*

Impugnatur.

Poſſe dari gratiam de potentia abſoluta ſine ordine ad meritũ Chriſti.

Auguſt.

Gratia data Christo sine meritis.

de corrept. & Gratia.cap. 11. lib. 2. de Peccatorum meritis, & remissione cap. 17. & lib. 13. de Trinitate cap. 17. serm. 9. in Euangelium Matth. serm. 8. de verbis Apostoli in Enchiridio cap. 38. & 40. Contrarium imponit D. Thomas Photino. Enumeratur etiam inter errores Origenis *lib. 2. Periarchon.* Cassianus eundem errorem imponit Pelagio *lib. 2. & 6. de Incarnatione*, asserens eum docuisse primò Christum fuisse purum hominem, & meruisse liberi arbitrij Deificationem: quod fuit mox causa erroris Nestorio; ad quod fortè lusisse videtur Prosper *in Epitaphio vtriusque hæresis.*

Error contrarius. Pelagij.

Vltimò tandem arguit Doctor, occurrendo solutioni, seu fundamento sententiæ oppositæ (qua ex infinitate offensæ negat possibilitatem satisfactionis in homine, etiam de potentia absoluta;) Passio Christi infinita non fuit, sed finita: ergo sic non satisfaceret ad æqualitatem, quod nemo admittit.

SCHOLIVM.

De potentia absoluta hominem posse satisfacere pro peccato, independenter à Passione Christi, pro opera supererogationis, non tamen de potentia ordinata, & reddit vtriusque rationem solidam.

QVantùm [f] ad istum ergo articulum, potest dici, quòd Deus de potentia absoluta posset dedisse peccatori post attritionem, tanquam post dispositionem congruam, & meritum de congruo, gratiam, per quam motus eius fieret contritio, & sic per satisfactionem deleuisse peccatum: quia per actum illum reddentem Deo æquivalens illi bono quod abstulit peccatum. 7

Opera supererogationis nõ sũt Deo debita in rigore, seu de iustitia.

Posset etiam ille actus esse aliàs indebitus: quia licèt Deus posset velle nos obligare sibi, vt quicquid sumus, & possumus teneamur Deo: tamen ex maxima misericordia sua considerans nostram fragilitatem, & difficultatem ad bonum, noluit nos regulariter obligare, nisi ad Decalogum: & ita potuisset tunc ordinasse obligare hominem ad Decalogum, scilicet Christo non incarnato. Posset ergo tunc homo aliqua opera supererogationis exercere, quæ aliàs sibi essent indebita: & tunc saluaretur tota ratio satisfactionis.

Nulla datur nobis gratia sine passione Christi concurrente.

De [g] potentia tamen ordinata Deus non disposuit alicui peccatori dare primam gratiam nisi in virtute meriti illius, qui erat sine peccato, scilicet Christi: quia sicut tactum est suprà, non disposuit sibi reconciliare inimicum, nisi per obsequium magis gratum, quàm offensa eius erat sibi displicens: & tale obsequium eius est passio Christi, vel meritum eius, & sicut non disposuit dare gratiam peccatori sine passione, sine qua gratia nulla potest esse satisfactio omnino, quia nec æquiualens modo, nec simpliciter, nec in diuina acceptione: [h] ideò multò magis de potentia ordinata non est possibile satisfieri Deo de peccato, nisi in virtute passionis Christi.

COMMENTARIVS.

10 *Conclusio affirmatiua.*

f *Quantum ad istum ergo articulum*, &c. In hoc articulo proponit duas conclusiones; quarum prima est. *De potentia Dei absoluta potuisse Deum dedisse post attritionem, seu contritionem perfectam peccatori gratiam, per quam motus eius fieret contritio, & sic per satisfactionem deleuisse peccatum*, &c. Quia ille actus esset æquiualens, & in re, & in acceptatione diuina, & esset *alias indebitus* lato modo, ideſt, supererogationis, & non præcepti: quod sufficit ad satisfactionem latè sumptam.

Sententia Alensis, & D. Bonauent.

Hæc conclusio Doctoris patet ex principiis positis in §. præcedenti: impugnatur tamen acriter à multis Doctoribus, potissimùm à modernis. Tota controuersia versatur circa excessum peccati mortalis in ratione malitiæ, quà offensam Dei includit, supra omnem satisfactionem exhibitam à pura creatura, etiam iusta, quia dignitas personæ requiritur in satisfactione talis, vt persona satisfaciens sit æqualis personæ offensæ: cùm Deus ergo sit infinitus, & offensa attendatur penes dignitatem personæ offensæ, creatura verò finita, nequit satisfactio esse æqualis. Accedit & aliud fundamentum propter indignitatem, & statum peccatoris, quo redditur inhabilis ad satisfaciendum Deo, cùm sit distans per peccatum, & inimicus. Prima ratio, quam impugnat potissimùm Doctor in præmissis, tribuitur Alensi *in 3. part. quæst. 11. memb. 6. art. 2. ad primum.* & D. Bonauenturæ *in 3. dist. 20. q. 3.* & 4. Sed hi non concedunt infinitatem simpliciter in peccato; sed obiectiuam tantùm, licèt asserant eam excedere satisfactionem quamcunque prouenientem à creatura pura. Eodémque modo D. Thomas *3. part. quæst. 1. art. 2. ad 2.* & Caiet. Suarez. *sect. 7.* Paludanus *in 3. dist. 20. qu. 2.* Sotus *in 4. dist. 19.* Hi tamen omnes asserunt grauitatem illam secundùm *quid* infinitam excedere omnem satisfactionem possibilem à pura creatura. Medina autem *3. part. quæst. 1. art. 2.* docet peccatum esse infinitæ malitiæ simpliciter, quem sequuntur aliqui moderni apud Suarez *loco citato.*

Sententia cõtraria & eius fundamentũ.

Sententia aliorum de grauitate offẽsæ, & improportione satisfactionis vt esse possit à pura creatura.

Sententia Medinæ.

Requirit æqualitatem personæ inter satisfacientẽ & offensum.

Doctor autem *dist. 20. in 3.* asserit per actum charitatis perfectæ poni æqualitatem peccato: quem sequitur Vasquez *3. part. dist. 2. cap. 3.* reiiciens illam infinitatem, siue secundùm *quid*, siue simpliciter à peccato.

Infinitatem simpliciter reiiciunt communiter authores præfati, & discipuli Sancti Thomæ. 11

Sed

Conſequētia doctrinæ.

Sed non videntur conſequenter loqui, quia ſi offenſa creſcit ex dignitate perſonæ offenſæ, ita vt ex infinita dignitate Dei offenſi per peccatum colligant ipſum eſſe ſimpliciter incompenſabile per ſatisfactionem puræ creaturæ, & requiri, vt perſona ſatisfaciens peccato ſit infinita, vt ſeruetur perfecta æqualitas creſcente valore ſatisfactionis in infinitum, ſicut creſcit offenſa in peccato; ſequitur vtrinque tam peccatum, quàm ſatisfactionem eſſe infinitam ſimpliciter.

Patet illa ſequela, ſeu cōſequētia opinandi.

Probatur ſequela, quia quæcunque cauſa per ſe requiſita ad effectum propter exceſſum ejus agit, vt excedit totum genus cauſæ inferioris, cui improportionatus eſt ille effectus propter exceſſum eius, & defectum virtutis in cauſa inferiori.

Exceſſus in cauſa requiritur ob exceſſum in effectu.

Exemplum ſit, calor vt ſex, ad producendum calorem intenſum vt ſex requiritur, in quem nequit calor vt tria, aut vt quatuor: ac proinde agit vt calor excedens, nempe vt ſex, non autem vt quinque, vel vt æquiualēs calori vt quinque (quia ſic agens non attingeret exceſſum in effectu tantum, quantum debet) non autem propter ſpeciem, quia multi effectus ſunt, qui ex ſpecie ſua non poſſunt produci à cauſa creata, quia in eius virtute non includuntur, vt patet in anima rationali, Angelo, & ſimilibus; quæ produci ſolùm poſſunt à cauſa prima, ex ratione peculiari ſuæ ſpeciei; quia nempe ſunt incorruptibiles, & independentes à materia, à qua dependet tam actio, quàm effectus cauſæ creatæ, & ideò eſt corruptibilis.

12 *Cur exceſſus in cauſa requiritur ad exceſſum in effectu.*

Loquor ergo de exceſſu formali, & ſecundùm intenſionem, vt patet in exemplo allato, & etiam in propoſito de ſatisfactione, quia poteſt creatura ſatisfacere, iuxta illos, ſecundùm æqualitatem: & ſi per impoſſibile non eſſet Deus, & homo peccaret mortaliter, non haberet illam grauitatem infinitam peccatum eius, licèt peccatum eſſet eiuſdem ſpeciei, & graue in malitia. Ad propoſitum, ſecundùm aduerſarios, propter exceſſum offenſæ, & ſatisfactionis exiguntur perſonæ infinitæ; ergo vt ſub hac ratione, cauſantes exceſſum proportionatum, qui excedit virtutem totius cauſæ creatæ, & qui ſit conſequenter infinitus: quia exceſſus in cauſa eſt propter exceſſum in effectu: & ſecundùm ipſos perſona creata poteſt ſimpliciter ſatisfacere Deo, licèt non quoad æqualitatem propter exceſſum offenſæ, cui vt reddatur æqualis ſatisfactio, exigitur vt à perſona infinita procedat, & ipſa fiat infinita: quidquid ergo ſit de ſequela opinandi, ne hæc quæſtio ſemper recurrat de infinitate peccati, vt probemus ſeruari æqualitatem in propoſita ſatisfactione puræ creaturæ, ſit

13 *Concluſio.*

Prima concluſio. Peccatum mortale in grauitate non excedit ſatisfactionem finitam, quæ exhiberi poteſt à pura creatura. Eſt Doctoris *in 3. diſt. 20.* & in hac littera tam in concluſione, quàm etiam in ſecundo argumento. Probatur primò ratione Doctoris: quia in peccato mortali non eſt maior malitia quàm ſit bonitas, qua priuat: ſed hæc finita eſt ſecundùm aduerſarios, & vt in actibus puræ creaturæ inueniri poteſt: ergo & ſatisfactio condigna peccato.

Peccatū poſſe æquari ſatisfactioni puræ creaturæ.

Reſpōſio Suarez.

Reſpondet Suarez diſtinguendo maiorem quoad malitiam, quæ opponitur bonitati morali virtutis oppoſitæ peccato, concedit maiorem, quoad malitiam offenſæ negat. Hæc offenſa, inquit, eſt iniuria facta Deo, & nocumentum, quod nullam habet proportionem cum vlla bonitate, quæ ineſſet, aut ineſſe poſſet actui puræ creaturæ: vnde, inquit, vel non ſe habet vt priuatio, ſed vt aliquod poſitiuum per modum nocumenti, quod infert quantùm eſt de ſe, voluntas peccatoris Deo, ſicut meritum pœnæ eſt aliquid poſitiuum. Vel declarando illam rationem iniuriæ per modum priuationis, dicendum eam priuare iuſtitia, non quæ poſſit ineſſe actui honeſto elicito à pura creatura, ſed longè altiori, nempe illa rectitudine, quæ diuinæ maieſtati ſecundùm ſe debetur, etiamſi à pura creatura exhiberi pro dignitate non poſſet: neque eſt inconueniens dari priuationem bonitatis, quæ ineſſe non poteſt: nam hæ priuationes non habent rationem priuationis, ſed magna ex parte negationis; imputantur autem ſubiecto propter debitum fugiendi actum habentem tales negationes adiunctas.

14 *Impugnatur.*

Hæc doctrina Suaris repugnat principiis receptis; eſtque obſcura, & libera. In primis dari priuationē formæ, quam repugnat ineſſe ſiue ſecundùm rationem generícam, vt eſt viſus in talpa, quà animal eſt; aut ſpecificam, vt cæcitas in Petro, eſt contra priuationis definitionem; & hactenus inter Philoſophos ignotum.

Priuatio quid ſit.

Si ergo illa altior rectitudo repugnat ſimpliciter creaturæ tam in actu primo, quàm ſecundo, nequit eius negatio eſſe priuatio: nec euaſio illa quidpiam ſaluat de debito in homine fugiēdi actus, cui annexa eſt illa negatio: quia quod eſt negatio reſpectu ſubiecti proximi, & non priuatio, etiam reſpectu ſubiecti remoti, habet eundem effectum, & denominationem, vt patet in omnibus formis, quæ eundem effectum, & denominationem habent reſpectu vtriuſque ſubiecti, vt albedo reſpectu ſuperficiei, & parietis: & quamuis ſit in aqua debitum inclinationis naturalis repugnans frigori, negatio tamen Angeli in frigore non erit in aqua priuatio: eſt debitum in homine fugiendi prodigalitatem, quæ repugnat auaritiæ: non inde tamen negatio auaritiæ in ipſo fundata mediante actu prodigalitatis erit priuatio moralis, aut phyſica: ergo quamuis ſit debitum fugiendi actus peccati, non ideò quæcumque negatio fundata in actu tranſibit in priuationem niſi actus tollat formam oppoſitam. Antecedens illud patet ratione, quia ſicut forma non mutat modum eſſendi ad ſubiectum proximum, ſic etiam neque ad remotum; conſequenter ſi eſt priuatio; aut negatio reſpectu proximi, erit reſpectu remoti. Deinde quidquid ſit de peccato commiſſionis, quod verſatur in actu, non ſufficienter explicat illam iniuriam in peccato omiſſionis, ſiue ſit pura ſine omni actu, ſiue cum actu: quia actus non habet aliam malitiam, quàm ſolius omiſſionis actus debiti, hic actus debitus & omiſſus non haberet illam rectitudinem altioris ordinis, cuius omiſſio proinde non eſt negatio, neque priuatio talis. Quòd item ſtatuat illud in poſitiuo vacillatio eſt: & peto quid poſitiuum illud ſit, & quomodo explicari poteſt? oportet enim vt dicatur per oppoſitionem ad bonum: ſed quantum creſcit vnum, tantum & aliud oppoſitorum, quia eorum eadem eſt ratio, atque diſciplina: ergo quantum erit malum, tantum erit ipſi bonum oppoſitum. Patet conſequentia, quia ſi malum dicitur per oppoſitionem ad bonum, peto in gradu excedenti an malum ſit malum? ſi malum: ergo habet bonum ſibi peculiariter oppoſitum

Forma eandē habet denominationē in ſubiecto proximo & remoto.

Inſtantia ex peccatis extremis.

Forma non mutat modū eſſendi.

Malitia omiſſionis.

in

ist eodem gradu: aliàs sequeretur non esse malum: omissa ergo hac doctrina Suarez

15 *Secunda probatio maioris. Oppositio peccati, quà priuat hominem, & quà est offensa.*

Probatur maior principalis, & speciatim impugnando illam radicem infinitatis; offensa quæ est in peccato mortali, vel est oppositio peccati ad charitatem, quatenus dirimit amicitiam cũ Deo, priuátque vita spirituali: vel consistit in aliqua iniuria facta Deo: quidquid horum dicatur, erit finitum per oppositionem ad aliquam virtutem: ergo, &c. Maior patet, quia hæc ratio offensæ debet consistere in macula peccaminosa; aliàs non aggrauaret peccatum intra genus peccati: sic peccatum ergo est oppositum legi ex definitione Augustini, quòd *sit dictum factum*, &c. & consequenter alicui rectitudini virtutis, quam determinat lex; quæ rectitudo debet inesse actui: quia aliàs obligaret ad impossibile, quod est contra Trid. *sess. 6. can. 18.* *Charitas perfectior est cæteris in operando circa Deum.* Minor probatur, nulla virtus perfectiùs attingit Deum, quàm charitas, cuius rectitudo tamen est finita; & cõsequenter priuatio eius, vel quidquid ei opponitur: & idem dicendum de reliquis virtutibus, vt in confesso est aduersariis: ergo, &c. Confirmatur, repugnat aliquid inesse voluntati, nisi mediante ratione recta per oppositionem, aut conformitatẽ ad ipsam, ita vt tanta sit in ea bonitas, quanta conformitas, tanta malitia, quanta difformitas, vtraque tamen finita: ergo, &c. *Bonitas & malitia inest actui per rectã rationem.* Maior patet ex definitione boni moralis, & mali moralis ad idem, nempe per ordinem ad rationem, seu regulam, in quo consistunt, quomodocumque explicentur. Minor patet, quia regula operandi dictat (siue sit lex, siue prudentia, siue fides) operandum secundùm vires, & modum conuenientem voluntati, quæ neque in obiectum, neque in finem, neque in reliquas circumstantias tendere potest, nisi per actum finitum, & finito modo: ergo nullam rectitudinem determinat inesse actui, quæ non sit finita: ergo nulla obliquitas siue dicatur priuatio, siue aliud, de quo ad præsens non refert, potest inesse voluntati per oppositionem ad regulam, quàm finita. *Modus quo influit regula in actum humanum.* Probatur consequentia: hæc oppositio est præcisè ad regulam, qua regula determinat rectitudinem oppositam: sed determinat eam debere esse finitam quoad substantiam, & modum; & repugnat rectitudinem aliter cadere sub obligatione, aut determinatione regulæ: ergo mensura vtriusque tam bonitatis, quàm malitiæ est finita, quæ est ipsa regula.

Responsio. Impugnatur. Dices, peccatum esse contra Deum infinitum in ratione offensæ. Contrà, hæc euasio est merè verbalis. Non est contra Deum in actu primo consideratum, quia cùm Deus sit necesse esse, non datur priuatio, aut negatio sui *esse*, neque aliquid contrarium suo *esse*: quia omne aliud à Deo inquantùm ens, est creatum, & participatio diuini *esse*; ac proinde repugnat vt inferat, aut fundet priuationem, aut negationem diuini *esse*, sicut neque effectus fundat *non esse* causæ, à qua essentialiter dependet: sed magis includit, supponit, & exigit causam esse: neque est priuatio diuini *esse*, aut negatio ex affectu peccatoris, alias quilibet peccans vellet Deũ non esse, quod est falsum: quia sic supponeret errorem, & hæresim, si, quantùm est ex se, intenderet efficaciter Deum non esse: si inefficaciter omne peccatum esset contra charitatem si explicitè id vellet.

Peccato repugnat includere priuationẽ diuini esse.

Neque ex affectu peccatoris est priuatio diuini esse.

Dices, virtualiter & implicitè id velle. Contrà, ex natura rei non est connexum hoc cum suo actu; imò magis contrarium: quia operans virtualiter, & implicitè, vult omnia sine quibus repugnat actum esse; & cõsequenter Deum esse, sine quo nequit operari: qui vult enim finem, vult omnia necessaria ad finem: ergo implicitè saltem Deum vult esse, sicut seipsum vult, & operationem cum omnibus per se requisitis & connexis, vt est causa prima: ergo repugnat eum velle Deum non esse virtualiter, & implicitè, aliàs eadem voluntate vellet contradictoria. Deinde, si vult tantùm implicitè virtualiter: ergo non imputatur ei ad peccatum: ergo neque aggrauat eius peccatum in *esse* peccati. Probatur prima consequentia, quia omne peccatum est voluntarium explicitè præsuppositâ cognitione explicitâ prohibitionis, & peccati, à quo excusat ignorantia, & inconsiderantia inuincibilis. Deinde peccare potest Paganus cum inconsideratione Dei, quem ignorat, quin etiam Christianus, quia sufficit ad peccatum cognoscere regulam proximam, nempe esse contra legem iustam, & politicam; in quo tamen peccato esset offensa Dei, quæ in omni mortali reperitur: ergo circumstantia offensæ non esset in eo casu explicitè volita, aut cognita; & consequenter non haberet rationem aliquam malitiæ formalis in eo actu, quæ imputari possit ad peccatum.

16 *Responsio. Impugnatur. Voluntas finis efficax est virtualiter mediorum.* *Ad peccatum mortale sufficit cognitio regulæ proximæ.*

Dices, peccatorem statuere rationem vltimi finis in creatura, peccando mortaliter. Contrà, *non statuit positiuè, aliàs committeret hæresim:* & peccaret semper in specie contra charitatem. Si negatiuè tantùm, hoc nihil aliud est, quàm peccatorem non tendere in vltimum finem per opera virtutum, & prout voluntas Dei ipsum ordinauit; ex hoc tamen non sequitur eum velle Deum non esse, etiam implicitè, vt per se patet, sed tantùm non velle se peruenire ad vltimum finem, aut eum assequi sibi: nam si quis non velit applicare media necessaria ad finem, non quispiam interpretatur eum velle talem finem in *esse* rei non esse; sed non velle illum assequi sibi: aliàs nolens sumere Ordines, aut ingredi Religionem, semper peccaret: quia vellet hos status non esse: quod falsum est, & alienum à prudentia æstimare. Ex quibus colligitur peccatum non esse contra Deum in actu primo.

17 *Responsio.* *Aliud est velle finẽ non esse, & non velle finẽ existentem prosequi.*

Probatur etiam non esse contra Deum in actu secundo, nisi finito modo, per argumentum iam factum de oppositione ad regulam: eatenus est contra Deum in actu secundo, quà est contra voluntatem eius: ergo vt est aliquo actu, cui opponitur peccatum, aliàs repugnat esse contra voluntatem eius, quà indifferens est in actu primo: quia sic vniformiter respicit oppositа, seu contrarios actus voluntatis creatæ. Neque vt est contra quamcumque voluntatem Dei ipsi opponitur, nempe simplicis complacentiæ: quia etiam omissio actus supererogationis esset sic peccatũ: quia ille est secundùm complacentiam Dei, & simplicem eius voluntatem. Neque est contra voluntatem Dei, vt determinat de aliis rebus disparatis: ergo tantùm est contra voluntatẽ diuinam, quà determinatè respicit contrariam rectitudinẽ, eam præcipiẽdo: ergo ideò præcisè opponitur Deo, quia opponitur eius præcepto, quod determinat rectitudi

18 *Peccatum esse contra Deum finito modo, & cõtra eius voluntatem.* *Quomodo peccatũ est contra Dei voluntatem.*

ctitudinem contrariæ virtutis, & inquantùm eam determinat: ſed oppoſitio peccati ad rectitudinem eſt finita, vt Suarez, & alij concedunt: ergo & oppoſitio peccati ad Deum, quod non aliter opponitur, niſi quia opponitur rectitudini, quæ eſt ratio principalis Doctoris à primo ad vltimum deducta: quamuis hæc ratio ſufficiat.

19 *Secunda probatio principalis.* Probatur ſecundò illa maior: quia malitia in ſpecie eſt finita, & limitata: ergo etiam ex circumſtantia. Patet conſequentia, quia accidens non excedit menſurã formæ, ad quam ſequitur. Deinde malitia ex circumſtantia non continet malitiam in ſpecie: ergo non eſt infinita ſimpliciter, aliàs includeret omnem malitiam. Dices, in æſtimatione morali eſſe infinitam. Contrà, hæc vt ſit vera debet ipſi rei adæquari: ergo ſicut in re non eſt infinita, ſic neque in æſtimatione. Concurrunt etiam rationes, quibus probatur ſatisfactionem Chriſti eſſe finitam; quarum vna eſt, quòd Deus non poſſet condignè, & ad æqualitatem punire peccatum, ſicut nec meritum præmiare infinitum; quia omnis pœna, & meritum poſſibilia ſunt finita.

20 *Tertia ratio. Peccatũ mortale non eſſe in genere cõtra iuſtitiam in ſpecie.* Tertiò, patet concluſio: quia iniuria, quæ dicitur eſſe in peccato mortali, non opponitur iuſtitiæ in ſpecie, & rigoroſè ſumptæ, ſed in genere ſumptæ; verbi gratiâ, inobedientiæ mandatorũ, aliàs eſſet in quolibet peccato, vt verbi gratia, intemperantiæ iniuria in ſpecie, & malitia huius vitij, quod eſt falſum. Secundò, nullam infert iniuriam peccator Deo, loquendo de iniuria rigoroſa: quia tranſgrediendo non lædit bonum Dei in fama, vita, aut quidpiam aufert ab ipſo, quod reſarciri deberet per reſtitutionem, aut auferri poteſt: quia Deus ex creaturis non creſcit, neque decreſcit: vnde nulla poteſt eſſe iuſtitia noſtra propriè dicta ad Deum. Sic etiam nemo dicit ſeruum, non faciendo præceptum domini, facere contra iuſtitiam, licèt mereatur pœnam propter inobedientiam factam. Deinde, perſonæ inferioris ad ſuperiorem poteſt eſſe condigna ſatisfactio; verbi gratiâ, plebei ad Regem, ſoluendo in pecunia, quod debet, & reſtituendo famam in integrum, quam abſtulit; licèt aliis etiam pœnis puniantur hæc peccata ad exemplum populi, non ad ſatisfaciendum iuſtitiæ; ſicut fures, quamuis ſatisfaciant per reſtitutionem in ſolidum, puniuntur laqueo ad terrorẽ aliorum; quæ punitio extrinſeca eſt ſatisfactioni rigoroſæ: ergo principium illud, in quo potiſſimùm fundantur authores cõtrariæ ſententiæ, nempe quòd creſcat ſatisfactio ex perſona offerente, & peccatum ex perſona offenſa, licèt ex parte verum ſit, non concludit intentum, vt manifeſtius erit reſpondendo ad argumenta. Et pro confirmatione horum ſuppetit argumentum deſumptum ex peccato veniali, quod eſt offenſa Dei, & tranſgreſſio legis ſecundùm aduerſarios, & dignum pœna: ſed hoc, non obſtante quòd ſit contra Deum, non habet malitiam infinitam: ergo neque mortale eodem modo. Dices, eſſe offenſam leuem in veniali, non ita in mortali. Contrà, grauitas & leuitas eorum non poteſt deduci ex perſona offenſa, quæ eadẽ eſt, neque aliunde, quàm ex oppoſitione ad legem, & virtutem, quæ conſideratio eorum finita: vt concedunt aduerſarij.

Satisfactio poteſt eſſe inter inferiorẽ, & ſuperiores, & inæquales.

Offenſa includitur in peccato veniali.

21 *Notabile.* Pro ſolutione ergo argumentorũ aduertendum peccatum mortale dicere offenſam, iniuriam, inobedientiam, non tanquam circumſtantias, ſed tanquam eſſentialia; ſic etiam dicitur mors, inimicitia ab effectu: quia eſt contra legem Dei: dicitur iniuria facta Deo per modum generalis inobedientiæ, quæ non dat malitiã actui in ſpecie, eo modo, quo omnes tranſgreſſores dicuntur violare legem, & iniuriam facere per hoc Principi, aut Superiori. Dicitur offenſa, quia tollit charitatem, & amicitiam; ſic etiam dicitur inimicitia: quæ omnes denominationes ſunt generales, nec ſpectãt ad ſpeciem, & indiuiduum peccati mortalis; conueniunt enim omnibus mortalibus. Ex quo colligitur non conuenire per modum circumſtantiæ: quia hæc ſequitur ad actum in indiuiduo, & per modum accidentis; quod in hoc rectè diſtinguitur à proprietate quòd hæc ſequatur ad ſpeciem, illud verò ad indiuiduum. Ergo non intendit actum, neque aggrauat aliqua macula à ſpecie actus diſtincta: quia ideò iſta conueniunt mortali, quia eſt peccatum graue contra bonum virtutis, legis, & regulæ; quæ cauſalis intelligi debet formaliter. Sic etiam ideò auertit à Deo, quia auertit ab iſtis, quæ ordinant ad Deum, & conſequenter à charitate.

Peccatum dicitur iniuria.

Dicitur offenſa.

Non ſunt circumſtantiæ actus.

Obiiciunt ergo primò illud vulgare, quòd creſcat offenſa ex perſona Dei læſa, contra quam eſt; ſatisfactio autem à finita perſona non eſt ei proportionata: ergo. Reſpondeo, in iis quæ ſunt propriæ & rigoroſæ iuſtitiæ, creſcere offenſam ex dignitate perſonæ offenſæ, in aliis autem negatur; quia in prioribus peccatis perſona offenſa aggrauat peccatum, quandoquidem lædatur ipſa eius dignitas, vt ſi percutiatur, interficiatur, aut derogetur eius famæ, ſin minùs, negatur: quia tum dignitas perſonæ extranea eſt malitiæ peccati, neque vitiat actum. Vnde, quando quis tranſgreditur præceptum Principis, aut alicuius inferioris ab ipſo delegati, committit idem in ſpecie peccatum, ſi præcepta ſint eiuſdem ſpeciei, licèt dignitas perſonarum ſit diſpar, quando non fit tranſgreſſio in perſonæ contemptum. In propoſito, quando aliquis facit irreuerentiam Deo per blaſphemiam, tunc committit diuerſum in ſpecie peccatum ab eo, quod faceret contra dignitatem Principis politici: quia perſonæ dignitas ſe habet vt circumſtantia actus tribuens ei ſpeciem; quando verò non lædit dignitas, erit circumſtantia generalis, quæ non tribuit ſpeciem actui, niſi per ſe intendatur. Offenſa Dei in genere eſt circumſtantia generalis incluſa in peccato mortali, quando etiam committitur cum ignorantia, aut inaduertentia Dei, ideò non aggrauat peccatum, niſi inquantùm opponitur legi Dei, & rectitudini oppoſitæ virtutis. Negatur ergo minor. Reſponderi etiam poteſt, admittendo maiorẽ, & negando minorem: quia etiam offenſio perſonæ eſt finita, & compenſabilis per actum contrarium, & perfectiorem, quantùm ad æqualitatem rei, modò cætera adſint, vt lex, & acceptatio, quæ requiruntur vt ſatisfactio ſit formaliter legitima: quæ in operibus puræ creaturæ de poſſibili, & in caſu quæſtionis inuenirentur.

22 *Prima obiectio. Ex inæqualitate perſonæ. Reſponſio. Quando perſona circumſtãtia aggrauat actum.*

Secunda reſponſio.

Obiiciunt ſecundò, peccatum mortale propter nihil fieri poteſt: ideò autem quia incompenſabile, vel quia infinitum: ergo. Reſpondetur, negando minorem, quia peccatum veniale propter nihil committi poteſt, in quo ceſſat

23 *Secunda obiectio. Reſponſio. Quare peccatum præ reliquis fugiẽdũ.*

ſat ratio aſſignata: cauſa ergo eſt, quia non ſunt facienda mala vt inde eueniant bona: quia malum nequit eſſe medium ad finem bonum, cùm talis ſit naturæ, vt nequeat ab intrinſeco, aut ab extrinſeco honeſtari: opus autem vt ſit bonum, debet eſſe ex integra cauſa, quia malum ex quocumque defectu, ex Dionyſio: non ſufficit ergo finis bonus, ſed requiritur medium bonum, & reliqua, vt patet in eo qui furatur propter eleemoſynam.

24 *Tertia obiectio.* Obiicit Medina, peccatum deſtruit Deum quantùm eſt ex ſe, ex eo quòd ſit cauſa triſtitiæ in Deo; quantùm eſt ex ſe. Reſpondetur, negando ſuppoſitum, quia licèt dicat Scriptura Deum iratum, triſtem, &c. propter peccata, vt ibi: *Pœnitet me feciſſe hominem*, Geneſ. 6. vbi etiam dicitur tactus dolore cordis ob peccata hominum, loquitur modo accommodato affectui hominum, in quibus illæ paſſiones ſunt: in Deo autem eſſe non poſſunt, in quo eſt iuſtitia, & miſericordia, quæ ſupponunt peccatum, quod vindicetur, aut remittatur: alioquin ſi haberet peccatum ex ſe repugnantiam ad Deum, non poſſet Deus illud permittere. Dices, conſtituit peccator vltimum finem in creatura: ergo deſtruit Deum quantùm eſt ex ſe. Reſpondetur, ex dictis in probatione concluſionis negando aſſumptum. Aliæ ſunt rationes aliorum, quibus probant ſatisfactionem puræ creaturæ non eſſe æquiualentem, ſed probant tantùm non eſſe de rigore iuſtitiæ ſpecialiter dictæ.

Scriptura loquitur quandoque accommodatè ad captum noſtrum.

25 *Obiectio quarta ex Patribus. Reſponſio. Explicatio Patrum.* Obiiciunt vltimò Suarez, & Vaſquez magnam turbam Patrum, quorum authoritates ad verbum ſcribere prolixum eſſet. Reſpondetur, Patres loqui in ſententia Scripturæ, & prout ſtatus præſens exigebat, ſuppoſito peccato hominis, qui vniuerſus cecidit, & fuit in maſſa perditionis, ac proinde impotens, vt ſatisfaceret ſuppoſita etiam Dei prouidentia, & congruentia, ſeu conuenientia ex ea deſumpta. Sic

Athanaſius. loquitur Athanaſius in Euangel. de paſſione, & cruce Domini. *Sed cùm videret*, ſupple Deus, *malitiam, neque mortale genus idoneum eſſe quod morti reſiſteret, neque pœnam ſuorum malorum perſoluere poſſet*, &c. *miſertus noſtræ imbecillitatis*, ſupple Chriſtus, *illam ipſam pœnam in ſe tranſtulit*, &c.

Baſilius. Sic Baſilius in Pſalm. 28. negat vllum alium hominem nudum ſuffeciſſe perſoluere pretium, ſupple de facto, ſtante præſente prouidentiâ. Sic etiam

Cyrillus. Cyrillus negat communem hominem potuiſſe pretium ſoluere *in prima epiſtola, ſeu Exegeſi ad Valerianum de Incarnatione Verbi*, quæ eſt in Concil. Epheſ. *c.* 17. & *lib.* 1. *ad Reginas*: *Sed ſiquidem*, inquit, *vt homo communis intelligeretur Chriſtus, quomodo corpus eius ad rependendam omnium vitam ſufficeret?* Item

Proclus. Proclus Epiſcopus Cycizenus *homil. de Natiuitate Chriſti*, negat hominem purum ſuffeciſſe in redemptionem, quia peccati debito ſubiacebat. Angelus non ſufficit, quia pretium ei non ſuppetebat: loquitur ergo ſecundùm præſentem ſtatum. Habetur in Concil. Epheſ. *cap.* 7.

Photius. Photius Patriarcha ex eadem ratione negat Chriſtum ſuffeciſſe, ſi homo purus fuiſſet, contra Neſtorium *in epiſtola de ſeptem Conciliis ad Michaëlem*: *Nec illud*, inquit, *animaduertebat, quòd ſi naturam humanam à Verbi perſona ſepararet, eam propriis morbis laborantem reliquiſſet*, &c.

Leo Papa. Leo Papa ſerm. 1. de Natiuit. *Quia ergo primi hominis vniuerſa poſteritas vno ſimul vulnere ſauciata corruerat, nec vlla Sanctorum merita conditionem poterant illatæ mortis euincere, venit è cœlo medicus ſingularis*, &c. & ſerm. de Paſſione: *Nam ſi pro peccatoribus ſola ſe opponeret Deitas, non tam ratio Diabolum vinceret, quàm poteſtas: & rurſum, ſi cauſam lapſorum ſola ageret natura mortalium, non erueret à conditione, quæ libera non eſſet à genere*, &c. nempe hominis, qui obnoxius erat. Irenæus *lib.* 3. *aduerſus hæreſes*, *cap.* 20. ſumit congruentiam ex eo, quòd filij adoptionis reduci deberent per filium naturalem. *Qua enim ratione filiorum adoptionis eius participes eſſe poſſemus, niſi per filium, quæ eſt ad ipſum, recepiſſemus ab eo communionem, niſi Verbum eius communicaſſet nobis caro factum.* Irenæus.

26 *Altera pars cõtrouerſiæ de poſſibilitate ſatisfactionis à peccatore. Sententia negatiua.* Quantùm ad alteram partem controuerſiæ, nempe an peccator de potentia abſoluta poſſit pro ſuo peccato mortali ſatisfacere: prima ſententia docet purum hominem non poſſe quoad æqualitatem ſatisfacere pro ſuo peccato mortali. Hanc ſententiam tuentur quotquot reducunt impoſſibilitatem ſatisfactionis ad inæqualitatem ob infinitatem peccati, vel ſecundùm *quid*, vel ſimpliciter. D. Bonauentura *in* 3. *d.* 20. *q.* 3. & alij ſuprà citati, quos ſequitur Suarez 3. *part. tom.* 1. *diſput.* 4. *ſect.* 7. citans alios; & Vaſquez *diſput.* 2. *cap.* 2. licèt ex aduerſis rationibus; & hæc ſententia eſt ſatis communis, licèt in eam adducantur plures, qui non de poſſibili, ſed de facto loquuntur: citatur pro ea noſter Doctor infrà hac quæſt. §. *De ſecundo dico*: vbi aſſerit ſatisfactionem eiuſmodi eſſe ex Dei miſericordia acceptantis: non autem ex valore operis.

Secunda ſententia Doctoris, & aliorũ affirmatiua. Secunda ſententia eſt, licèt de potentia ordinaria nequeat fieri hæc ſatisfactio, de potentia tamen abſoluta fieri poſſet, quantùm ad æqualitatem operis exhibiti. Hanc tenet Doctor *in præſenti litera*; vbi aſſerit quòd Deus de potentia abſoluta potuit dediſſe peccatori poſt contritionem, tanquam poſt diſpoſitionem de congruo, gratiam, per quam motus eius fieret contritio; & ſic per ſatisfactionem delere peccatum: quia per actum illum redderet Deo æquiualens bono iſti, quod abſtulit. Idem docet Alenſ. 3 *part. quæſt.* 1. *memb.* 5. *art.* 2. *in corpore*, & *reſp. ad* 1. & 2. quam ſatisfactionem fieri poſſe docet per contritionis motum ex gratia habituali. Paludan. *in* 3. *diſt.* 20. *quæſt.* 2. Richardus *in* 4. *diſt.* 17. *art.* 1. *quæſt.* 7. vbi ait, ſi contritionis motus antecederet remiſſionem peccati, eſſe ſatisfactionem condignam. In hanc etiam inclinat Ruardus Taperius *art.* 6. §. *Sed hæc ſatisfactio*. Fauet etiam Caietanus 3. *p. quæſt.* 1. *art.* & Vaſquez, quatenus aſſerunt fieri quidem condignam ſatisfactionem per contritionem, ſi haberi poſſit ex propriis. Eam tuetur Medina reipsâ, quamuis impugnet Doctorem, quia admittit per contritionem perfectam dari æquiualens peccato.

27 *Secunda concluſio.* *Secunda concluſio.* De potentia abſoluta poſſet ſatisfacere peccator per actum contritionis perfectæ pro ſuo peccato mortali quoad æqualitatem, prout docet ſecunda ſententia. Probatur hæc *ex quæſt. præcedenti*, quia nihil obſtat: ergo, &c. *Probatio.* Probatur antecedens, quia comparando actum ad actum tantum reddit, quantum abſtulit per peccatum: quia eſſet æquè perfecta eius conuerſio ad Deum in actu contritionis,

quanta fuit eius auerſio per peccatum: accederet Dei ordinatio, & acceptatio: ergo. Dices,
Reſponſio. Impugnatur. non ſatisfacere ex propriis. Contrà, hæc conditio nõ reperitur in ſatisfactione, etiam Chriſti Domini, vt aliàs probatur *d.*20.3. neque poteſt inueniri ad Deum: ſed illa fuit æquialens, & perfecta; licèt non de rigore iuſtitiæ: ergo neque in propoſito obſtat. Dices, peccatum eſſe infinitæ malitiæ. Hæc reſponſio iam eſt reiecta in præcedenti.

Reſponſio. Impugnatur. Dices, obſtare ſtatum peccatoris. Contrà, ſtatus peccatoris non repugnat, quin in eo fieri poteſt ſatisfactio de facto pro pœna temporali, peccato remiſſo, vt infrà probabitur: ergo de potentia abſoluta poteſt etiam contingere ſatisfactio pro peccato quantùm ad æquialentiam. Probatur conſequentia, quia ſtatus peccatoris non inficit actum contritionis: ſed ſi hic actus fieret à iuſto, eſſet æquialens: ergo etiam elicitus à peccatore erit æquialens, comparando opus ad opus, contritionem ad peccatum.

28 Dices, ſtatum peccatoris excludere meritum de condigno, & conſequenter ſatisfactionem de condigno. Contrà, meritum de condigno ſupponit ſtatum adoptionis, & filij, ac proinde reconciliationem peccatoris, quia regnum de facto promiſſum eſt filiis, & non extraneis, iuxta illud, *Non eſt bonum panem filiorum mittere canibus:* & ad Roman. 8. *Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti:* vbi loquitur de Sanctis, & prædeſtinatis: ſed ſatisfactioni extranea eſt reconciliatio, qua ſatisfactio attenditur ſecundùm iuſtitiam *redditio æquialentis pro æquialente.* Et contingere poteſt in politicis, etiam inter inimicos, ſecluſa reconciliatione, quæ eſt actus amicitiæ, & non iuſtitiæ commutatiuæ: ergo de potentia abſoluta contingere poſſet in peccatore pro ſua culpa, vt ſi aliquis ſtatueretur in pura natura ſine deſtinatione eius ad finem ſupernaturalem, ſeu adoptione ad gloriam, poſſet Deus pro peccato eius acceptare ſatisfactionem, qua accepta, extingueretur debitum peccati: non acquireretur ius ad regnum. Quòd autem de facto hoc non contingat, prouenit ex eo, quòd non ſit ſtatus medius inter filium Regni, & gehennæ, quamuis reconciliatio, qua reſtauratur ius filiationis, & adoptionis ad Regnum, ſit extranea ſatisfactioni, ſiue in eodem actu, ſiue in diuerſis conſiſtant: quia medium vtriuſque attenditur ſecundùm diuerſas virtutes.

Differẽtia inter meritum, & ſatisfactionem.

Sine reconciliatione poteſt eſſe ſatisfactio.

29 Deinde, illa ſolutio non currit in propoſito: quia ſupponimus hominem in propoſito reconciliari per gratiam, antequam contritio eius fiat ſatisfactio per modum meriti. Dices, cum Suarez, peccatum remitti infusâ gratiâ, quæ infunditur antequam contritio ſit formata, & habeat vim ſatisfactionis: ac proinde non poſſe contritionem, ſeu ſatisfactionem ſubſequentem habere virtutem extinguendi debiti, & maximè per modum alicuius meriti: quia principium meriti non cadit ſub merito. Contrà, non eſt contra ſatisfactionem, quæ eſt talis, vt eam anticipet extinctio debiti, ſicut & meritum poteſt anticipari per præmium: ergo remiſſio peccati facta per anticipationem, non derogat ipſi, modò fiat in virtute, & acceptatione eius. Probatur conſequentia, quia paſſio Chriſti præuiſa, & nondum exhibita hoc modo in ſanctos Patres influxit per modum ſatisfactionis, & meriti: vnde illud axioma, quòd principium meriti non cadat ſub merito, licèt de facto verum ſit; non repugnat tamen quin de poſſibili cadat in diuerſo genere ſaltem, nempe vt intentione præcedat meritum, executione autem principium meriti eo modo, quo finis & medium ſunt ſibi inuicem cauſæ.

Suppoſitio caſus excludit ſolutionẽ datam.

Reſpõſio Suarez.

Præmiũ anticipatum poteſt eſſe ex merito.

Confirmatur, iuſtitiæ non derogat, vt præmium ex conuentione promiſſum antecedat meritum, ſicut in operariis ſæpè contingit, qui per anticipationem ſui laboris ſtipendium recipiunt, & milites ſimiliter, vt arma, quibus pugnare debeant neceſſariò, ſi ſub merito cadere debeant, per anticipationem recipiunt, quia alioquin mereri ſine his non poſſint: eodem ergo modo, ſicut contritio nequit eſſe perfecta ſatisfactio, niſi ſit formata per gratiam; hinc anticipari debet per gratiam: neque inde minuitur ius, & debitum iuſtitiæ: nam ſicut per exhibitionem meriti acquiritur ius ad præmium mox reddendum, ſic etiam per anticipatum præmium acquiritur ius ad præſtandum ſuo tempore meritum. 30 *Confirmatio.*

Secundò probatur concluſio: ſuppoſita ſententia illa, quòd gratia ex natura rei non ſanctificet, ſed ex voluntate Dei: ergo de potentia abſoluta poteſt eſſe ſimul cum peccato habituali: ac proinde fieri remiſſionem peccati aliter, quàm per ipſam: in eo caſu licèt neceſſaria eſſet gratia ad dignificandum actum, quo referretur in finem, remiſſio peccati fieret ſuppoſita contritione formata per modum condignæ ſatisfactionis: ſed quidquid ſit de hoc, 31 *Secunda ratio.*

Tertiò probatur concluſio: non obſtat ſtatus peccatoris, quin illa ſit vera ſatisfactio, qui ſolùm obſtare poteſt: ergo de poſſibili contingere poſſet per ipſam extinctio debiti. Antecedens patet, quia ſatisfactio oritur ex debito, ſine quo non eſſet obligatio aliqua ſatisfaciendi: ergo ſatisfactio pro peccato ſupponit debitum peccati, vel certè peccatum non eſt natum fundare ius, & obligationem ad ſatisfactionem: & conſequenter non eſt contra naturam ſatisfactionis ſupponere ſtatum peccati, aut exhiberi in peccato, vt habeat vim extinguendi debitum: quia ſemper manet debitum ſatisfaciendi, donec exhibeatur ſatisfactio; & conſequenter peccatum: exhibeatur, inquam, ſatisfactio in intentione, vel in ipſo opere. *Tertia ratio. Non obſtare ſtatum peccatoris.* *Satisfactio ſupponit debitũ, cui non repugnat.*

Dices, peccatum tollere poteſtatem ſatisfaciendi. Contrà: ergo nequit fundare debitum ſatisfaciẽdi in perſona peccatoris. Conſequentia patet, quia ad id, quod in omni caſu, & ſimpliciter eſt impoſſibile, nemo iure obligari poteſt: ſed hoc eſt contra ſuppoſitionem, quæ admittit poſſibilem eſſe ſatisfactionẽ, etiam condignam pro peccato, & eam deberi: ergo hoc debitum reſpicit peccatorem ipſum, quia ex operibus eius aliàs nequit obligari: ſed ius ad ſatisfactionem non extenditur vltra æquialens: ergo hoc datum à peccatore erit ſatisfactio: poteſt autem peccator ex gratia præſtare æquialens: ergo & ſatisfacere etiam in ſtatu peccati, de potentia abſoluta, eo modo, quo ſatisfactio poteſt eſſe in operibus noſtris ad Deum. 32 *Reſponſio. Impugnatur.*

Confirma

33 *Confirmatio.* Confirmatur, virtus pœnitentia est pars iustitiæ, vt communiter docent Theologi *in 4. d.14.15.16.17.* sed eatenus est pars iustitiæ,quatenus ordinatur ad vindicandum peccatum, & satisfaciendum pro iniuria illata Deo per peccatum. Sed pœnitentia supponit statum peccati; ideò nequit esse in Christo, aut Beatissima Virgine: ergo satisfactio exhibita pro peccato non excludit statum peccati de facto. Concedunt autem communiter Theologi satisfieri pro peccato à pœnitente secundùm iustitiam quoad proportionem, licèt non quoad æqualitatem quantitatis: ergo si æqualis satisfactio esset in potestate peccatoris,non derogaret ipsi status. Ex dictis autem patet posse dari à peccatore æqualem satisfactionem, vt pertinet ad iustitiam per actum contritionis: ergo status peccati non obstat satisfactioni, aliàs nequiret ex parte etiam fieri satisfactio secundùm iustitiam.

Pœnitentia supponit peccatum,éstque quedam satisfactio.

34 *Secunda confirmatio.* Confirmatur secundò, peccator, saltem vt membrum Christi, satisfacit pro suo peccato secundùm iustitiam, vt plerique admittunt aduersariorum cum Caiet. *tom.1. opusc. tract.1.c.9.* Soto *in 4.d.19.q.1.art.2.concl.3.*Ledesm.*in 4.2.p. q.11.* Hos.*in Confess.c.73.*& probatur,quia Christus secundùm iustitiam pro nobis satisfecit: ergo quatenus opera nostra innituntur satisfactioni Christi, sunt secundùm iustitiam: vnde quãdo dicimur gratis iustificari,intelligitur ex parte,quatenus non sumus sufficiẽtes ad disponendum nos ex viribus propriis, sed per gratiam, & fidem, quæ donum Dei est, ex meritis tamen Christi debitum, disponimur: ergo satisfactio nostra,siue ex se, siue ex meritis Christi valeat, non repugnat statui peccatoris.

Satisfactio vt innititur meritis Christi, non repugnat statui peccatoris,& æquualet.

35 *Obiectio.* Obiicies primò Scripturam,quæ dicit remissionem peccati fieri gratis, & non ex operibus, *ad Ephes.2.ad Titum 3.ad Rom.3.*&c. *Responsio.* Respondetur,de facto verum est:quia satisfactio de facto includit reconciliationem; & ideò fit gratis,& ex misericordia.Deinde fit ex gratia misericorditer data, & nõ viribus naturæ,aut ex meritis; in quo sensu loquitur Scriptura.Vnde Trident. sess.6.c.5.*In sacris literis*,inquit,*cùm dicitur: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, libertatis nostræ admonemur:cùm respondemus,conuerte nos Domine ad te,& conuertemur; Dei nos gratia præueniri confitemur.*

Satisfactio reconciliatiua.

Trident.

36 *Secunda obiectio.* Obiicies secundò,remissio peccati fit per infusionem gratiæ:ergo non est contritio satisfactio æqualis. Patet consequentia,quia si loquamur de ea,vt antecedit,non est satisfactio:aliàs posset esse meritum respectu gratiæ,quæ gratis, & non ex meritis datur; si autem loquamur de ipsa vt sequitur,supponit iam gratiam,& remissionem peccati: ergo non causat eam. *Responsio.* Respondetur,negando consequentiam:ad cuius probationem respondetur esse satisfactionẽ,vt subsequitur; supponeret autem remissionem peccati in eo casu per anticipationem in executione,& non in intentione. Dices: ergo de facto etiam contritio peccatoris est satisfactio condigna. *Soluitur.* Patet consequentia, quia est eiusdem valoris. Respondetur,quantùm ad æqualitatem, & valorem actus,conceditur;quantùm ad acceptationem diuinam, negatur; quia prima gratia, licèt in adultis cadat sub merito de congruo, aut impetratiuo,quod vocat meritum fidei Augustinus *epist.*105. Cæterùm, quia est prima

Satisfactionẽ anticiparet remissio peccati.

Replica.

Scoti oper. Tom. IX.

natiuitas hominis in Deo per Christum, non cadit sub merito personali: sed est principium meriti,sicut neque Incarnatio.Cæterùm de potentia absoluta non repugnaret cadere sub merito personali, sicut de facto datur ex meritis Christi.Aliter respondendo,negari potest consequentia: quia deficit ipsi bonitas ex circumstantia personæ iusti, quam habet de facto meritum de condigno. Aliæ obiectiones iam tactæ sunt in argumento.

Secunda responsio.

37 *De potentia ordinaria non est possibilis talis satisfactio.* g *De potentia tamen ordinata,*&c.Hæc est secunda conclusio Doctoris, quæ est communis, & de fide, *ad Roman.5. ad Ephes.2. ad Galatas 3.* & aliis in locis. Id verum esse patet, & probatur fusiùs à Magistris in materia de merito. Probatur ex Trident.*sess.6.cap.*8.vbi docet; *Neque fidem, neque opera, quæ iustificationis gratiam antecedunt, ipsam iustificationis gratiam promereri:* & ideò dici ab Apostolo nos iustificari per fidem gratis.& cap.9. *Necessarium est credere,neque remitti,neque remissa vnquam fuisse peccata,nisi gratis diuina misericordia propter Christum*, &c. c.16. & can.32. asserit *iustificatum per bona opera mereri vitam æternam,augmentum gratiæ,*&c. ergo quando intelligit remissionem peccati fieri in nobis gratis,& propter Christum,excludit meritum ex parte ipsius peccatoris, quod sit condignum respectu eius:& ita docet Doctor loco citato: *De potentia tamen ordinata*, inquit, *Deus non disposuit alicui peccatori dare primam gratiam, nisi in virtute meriti illius, qui erat sine peccato, scilicet Christi*, &c. Hæc conclusio fusiùs tractari solet in materia de Merito & Gratia,ex Scriptura,& Patribus,maximè ex Paulo *ad Roman.5.ad ad Ephes.2.ad Galatas 3.* & alibi sæpè.

De potentia ordinata non est possibilis talis satisfactio.

Trident. *Probatio.*

Doctor.

Superest vt occurramus quibus dum modernis, qui etiam modum loquendi Doctoris reprehendunt, quòd vocet contritionem, seu attritionem perfectam meritum de congruo;quæ sæpè aliàs *suprà in præcedenti distinct.quæst.2.& 4.* nunc disposition em præuiam, nunc congruam, nunc meritum de congruo appellat vtroque modo. & *in 1.d.17.q.1.art.1.* appellat meritum secundùm *quid.* Sotus *in lib.2.de Natura & Gratia, cap.4.* cui accedit Vasquez *1.part. disput.91. cap.*10. Omnino volunt Doctorem asseruisse hanc dispositionem, & meritum congruum esse ex puris naturalibus sine vlla gratia præueniente: & potissimùm vrgent locum, quem *suprà in q.2. præced. dist.* fusiùs explicuimus. Ex dictis ibi habent responsionem,& veram intelligentiã Doctoris.Vlteriùs contendunt voluisse intuitu illius meriti dari iustificationẽ; & sic eam esse ex operibus naturæ. Hæc calumnia euertitur ex præmisso textu Doctoris,qui nõ indiget ponderatione, sed sola lectione. Scribam tantùm, seu exscribam textũ per suas clausulas.

38 *Contritio de facto est meritum de congruo.*

Reijcitur calumnia.

39 *Explicatum textus.* *De potentia tamen*, inquit, *ordinata Deus non disposuit alicui peccatori dare primam gratiam, nisi in virtute meriti illius, qui erat sine peccato, scilicet Christi*,&c. Hæc vniuersalis negatiua cum limitatione posita ex parte prædicati, exprimit causam præcisam, & motiuum voluntatis diuinæ dantis primam gratiam iustificantem; siue intelligatur de sanctificante, quod magis intendit scopus discursus; siue etiam intelligatur de gratia præueniente, quam necessariam esse ex Doctore *suprà* demonstrauimus, quantùm ad effectum pœnitentiæ, quæ est medium à Deo concessum ad finem iustificatio-

nis ex ipſa voluntate iuſtificandi, & ideò ſæpè à Patribus contra Pelagianos dicitur iuſtificans, quia ad ipſam iuſtitiam diſponit. Hoc autem motiuum dicit præcisè eſſe merita Chriſti, non peccatoris: ergo intuitu meritorum Chriſti tantùm intendit hanc gratiam dari, tanquam ex motiuo iuſtitiæ, qua ipſam nobis meruit Chriſtus, *qui factus eſt nobis iuſtitia, ſanctificatio, & redemptio, vt qui gloriatur, in Domino glorietur*, &c. Hanc concluſionem ſic probat.

Paſſio Chriſti cauſa iuſtificandi peccatorem.

Quia, inquit, *non diſpoſuit ſibi reconciliare inimicum, niſi per obſequium magis gratum, quàm offenſa eius erat ſibi diſplicens, & tale obſequium eius eſt paſſio Chriſti, vel meritum eius*, &c. Hæc probatio oſtendit cauſam diuinæ voluntatis, ſeu motiuum præmiſſum iuſtificandi eſſe paſſionem, & meritum Chriſti. Deinde ſubſumit:

Satisfactio ſine gratia Chriſti eſt nulla.

Et ſicut non diſpoſuit dare gratiam peccatori ſine paſſione, ſine qua gratia nulla poteſt eſſe ſatisfactio omnino, quia nec æquiualens aliquo modo, nec ſimpliciter, nec in diuina acceptatione, &c.

40 Hîc repetit idem, & ſuperaddit neceſſitatem gratiæ ad ſatisfactionem, ſine qua neque eſt omnino æquiualens aliquo modo, ſecundùm *quid*, neque ſimpliciter, neque in acceptatione diuina, quæ non cohærent cum eo, quod eſt gratiam iuſtificantem intuitu meriti peccatoris dari à Deo. Quartò tamen concludit ſic:

Eſt ſatisfactio in virtute paſſionis Chriſti.

h *Ideò multò magis de potentia ordinata non eſt poſſibile ſatisfieri Deo de peccato, niſi in virtute paſſionis Chriſti*: ergo ſatisfactio congrua, ſeu meritum de congruo peccatoris per ipſum non eſt ſatisfactio, neque ſecundùm *quid*, neque ſimpliciter, neque in acceptatione diuina, niſi in virtute meritorum Chriſti.

Scopus Doctoris.

Aduertendum eſt hîc loqui Doctorem de ſatisfactione reconciliatiua, quæ nequit eſſe ſine gratia ſanctificante: vnde in prima concluſione dicit ſatisfactionem illam, quæ eſſet puri hominis pro ſuo peccato, habere rationem ſatisfactionis, vt informatur gratia, & redditur de attrito contritus. Hinc non euacuatur difficultas argumenti poſiti ad probationem ſatisfactionis, qua præcisè eſt actus iuſtitiæ, & ordinari poſſit de potentia abſoluta Dei ad remiſſionem peccati hominis exiſtentis in pura natura, abſque reconciliatione ſui ad Deum. De quo genere ſatisfactionis agit *infrà in hac quæſt. & diſt. 16. quæſt. 2. §. Reſpondeo*, &c. *argumento ſecundo pro concluſione, in fine*: vbi ait Deum potuiſſe conſtituere hominem in ſtatu puræ naturæ, & lapſum reparare ſine infuſione gratiæ: hîc ergo agit tantùm de ſatisfactione reconciliatiua: quando dicit ſine gratia ſanctificante non poſſe eſſe ſatisfactionem, neque aliquo modo, neque ſimpliciter, neque in diuina acceptatione.

41 Sotus præfato loco reprehendit modum loquendi tam Doctoris, quàm aliorum Scholaſticorum, diuidentium meritum in id, quoſt eſt de condigno, & id quod eſt de congruo: negat enim dari aliquod meritum de cõgruo, pro quo ſubſtituit meritum impetratorium. In duobus tamen errat. Primò, quòd modum communem loquendi ſcholæ deſpiciat: ſecundò, quòd putet meritum impetratorium differre à merito de congruo.

Reprehenſio Soti diluitur.

Appellatio meriti de cõgruo antiquior in Schola.

Dari porrò meritum de congruo eſt communis ſententia Scholaſticorum: vnde reiiciendi ſunt quidam, qui authorem primum huius appellationis faciunt noſtrum Doctorem. Guliel. Pariſienſis *in tract. de meritis in principio* dicit iam præmiſſam eſſe partitionem magiſtrorum: & *tract. de virtutibus in principio* ait, eſſe aliquod meritum, quod non eſt de condigno, & vſualiter de congruo appellatur. Altiſiodoren. *lib. 3. ſum. tract. 8.* Alenſis *3. p. quæſt. 69. num. 5. art. 2.* D. Bonauentura *in hac diſt. 1. part. diſt. quæſt. 5. art. 1.* & *in 1. art. 1.* Vbi ait dari cauſam meritoriam de congruo iuſtificationis. Idem reipſa admittant hinc deinceps Scholaſt. *in 1. diſt. 17.* & *in 2. diſt. 27. in 4. diſt. 14.* D. Thomas *1. 2. quæſt. 114.* & *in 2. diſt. 27. art. 4.* & fortè ex Auguſtino *lib. 1. ad Simplicianum quæſt. 2.* tranſumptum eſt primò hoc nomen congruitatis, quam ipſi vocationi attribuit: vocatus enim congruè, & cum effectu diſponitur congruè, quæ diſpoſitio vt ab ipſo eſt, eſt meritum de congruo.

Reducitur ad Auguſtinum.

Quidquid ſit, reipſa eſt ſententia ſancti Auguſtini, qui nomen meriti actibus fidei applicat, vt ab iis cætera proueniant: nam Semipelagiani non contendebant initium bonæ voluntatis eſſe meritum de condigno gratiæ: ſed ſufficiebat illis qualiſcunque gradus meriti, vnde ſolùm moueretur Deus ad dandam bonam voluntatem, & gratiam, quam appellationem meriti in ipſis non improbat Auguſtinus, ſed confirmat eo ipſo, ſupponens gratiam non eſſe gratiam, ſi intuitu actus ſolius liberi arbitrij daretur: de prædeſt. Sanct. c. 2. *Quis dicat*, inquit, *eum, qui iam cœpit credere, ab eo in quem credidit, nihil mereri*, &c. Et Epiſtola 105. *Neque ipſa remiſſio peccatorum ſine aliquo merito eſt, ſi fides eam impetrat, neque enim nullum fuit meritum illius, qui dicebat, Deus propitius eſto mihi peccatori*, & Epiſtola 106. *Si quis dicat quòd gratiam bene operandi fides mereatur, negare non poſſumus, imò gratiſſimè confitemur.* Auguſtinus tract. 44. in Ioannem. *Peccatores*, inquit, *exaudit Deus: ſi enim peccatores Deus non exaudiret, fruſtrà illi publicanus oculos in terram deiiciens, & pectus ſuum percutiens diceret: Deus propitius eſto mihi peccatori & iſta confeſſio meruit iuſtificationem, quomodo iſte cæcus illuminationem*, &c. Et in Pſalm. 50. loquens de Niniuitis: *De incerto*, inquit, *pœnitentiam egerunt, certam miſericordiam meruerunt.* Deinde communis Patrum vox eſt fidem eſſe impetratoriam: patet, *fides tua te ſaluam fecit*, &c.

Error Semipelagianorũ.

Meritum fidei.

42

Obiicies primò, neque Patres, neque Auguſtinus cognouerunt illam diſtinctionem meriti: vnde *de prædeſt. Sanctorum à principio* Auguſtinus torquens definitionem Concilij Palæſtini contra Pelagium gratiam non eſſe ex meritis, ait etiam Semipelagianos ibidem eſſe damnatos: ſed Pelagius loquebatur de merito de condigno tantùm: ergo idem dicẽdum de Semipelagianis aliàs malè dicerentur comprehendi in illa definitione. Reſpondetur Auguſtinum declarare definitionem Patrum iuxta fundamenta Scripturæ, & loquutiones Pauli Apoſtoli, qui negat aliquod opus bonum præcedere gratiam, neque dari ob opera quæcunque ante ipſam facta, etiam ex lege: aliàs gratia iam non eſſet gratia: ergo negant ſupponere meritum etiam inchoatum, aut imperfectum.

43 *Obiectio.*

Reſponſio.

Meritum eſt ex gratia.

Obiicies, in peccatore nullum poteſt eſſe meritum ex Auguſt. de corrept. & Gratia, cap. 1. *In bono liber eſſe nullus poteſt, niſi fuerit liberatus ab eo, qui dixit: Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis.* Loquitur autem de liberatione à peccato, nam

44 *Secunda obiectio.* Auguſt.

nam subdit : *Neque vt cùm vnusquisque fuerit à peccati damnatione liberatus, iam non indigeat sui liberatoris auxilio*, &c. Et epistola 106. negat ad gratiam esse meritum. Et author Hypognostici *lib. 3. cap. 5.* Dicitur homo præueniri a gratia vt sanetur. *Responsio.* Respondetur iam sensum Augustini ex præallegatis esse indubium. Vnde epistola 106. *Cum fides*, inquit, *impetrat iustificationem, non gratiam Dei aliquid meriti præcedit humani, sed ipsa gratia meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici*, &c. Loquitur autem de augmento extensiuo, non intensiuo: ergo sensus illorum locorum est sine gratia auxiliante, nihil peccatorem mererinnã author Hypognostici loquitur de gratia, quâ præparatur voluntas, quæ adiuuat nos vt declinemus à malo & faciamus bonum, & non loquuntur præcisè de iustificante.

45 Obiicies tertiò, peccatori nihil potest à Deo deberi, neque acquirit aliquod ius ad gratiam, sine his non potest stare meritum : ergo, &c. *Tertia obiectio.* *Soluitur.* Respondetur id verum esse de condigno, non autem de congruo : nam S. Augustinus simpliciter appellat opera fidei meritum, & tale meritum vt si esset ex natura, iam gratia non esset gratia. ergo saluatur hîc aliqua ratio meriti, & verus titulus fundans ius. Obiicies ex altera parte Tridentinum *sess. 6. cap. 8.* negans opera, & fidem, quæ antecedunt iustificationem, ipsam iustificationis gratiam promereri, & ideò nos dici à Paulo gratis iustificari. Respondetur primò igitur acceptari ad præmium aliquando opus ex perfectione operis, aliquando ex operantis dignitate. *Duplex acceptatio operis contingit.* Primi generis sunt opera fidei iustificantis in peccatore, quæ habent annexam promissionem diuinam, & acceptationem, si sunt perfecta, vt contritio, & amor Dei in gradu perfecto : & de his tantùm loquitur Augustinus, in quibus fundatur ius, vt subsunt acceptationi, & promissioni diuinæ ; licèt à persona adhuc indigna proueniant. Concilium autem loquitur de iisdem operibus propter indignitatem peccati, cum quo consistunt antequam informantur : vnde cùm omne meritum includat personam, à qua fit, seu ordinem ad personam, quæ in proposito est peccator, hinc fit vt illis operibus sub hac ratione nihil debeatur, ac proinde præmium gratis detur. Quatenus verò proueniunt à fide iustificante, cuius intuitu acceptantur præcisè à Deo sub ratione meriti, quia sic habent annexam promissionem, & pactum, intuitu fidei, sunt meritum : non tamen in eo rigore, quo opera iustificati sunt meritum, quæ acceptantur etiam ex dignitate operantis.

46 Dices, Concilium loquitur absolutè de ipsis operibus, *quia neque fides*, inquit, *neque opera*, &c. Augustinus loquitur de iisdem, vt comparantur ad personam aliquando, vt loco citato epistola 105. *Neque enim nullum fuit meritum illius, qui dicebat : Deus propitius*, &c. ergo non cohærent. *Meritũ fidei secundùm acceptationem operis.* Responsum est, opera non abstrahere à persona eliciente, licèt ab ipso non participent dignitatem, sed à fide : meritum enim fundat titulum, seu ius ad alterum, quod nequit esse nisi inter diuersos, sicut & omnis iustitia ad alterum est, & fundamentum omnis honestatis est libertas in actu, quà est ab eliciente : & hac ratione Augustinus dicit meritum fuisse illius Publicani, ratione tamen fidei acceptatæ præcisè, vt præcedentia verba significant : *Neque ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides eam impetrat*, &c. vbi in fidem refert rationem meriti. Neque hoc meritum negauit Concilium, cùm dicat fidem iustificare, quia radix, & initium eius est : conuenit ipsi moraliter iustificare, vt habet scilicet annexam promissionem diuinam, & inuoluit reliquos actus disponentes, vt per dilectionem operatur. *ad Rom. 14. ad Ephes. 5.* Non tamen physicè, quatenus ostensiua est. Admittunt etiam Patres, & Augustinus remissionem peccatorum gratis fieri, & consequenter iustificationem, cum Paulo *ad Rom. 3.*

Respondetur secundò, Concilium excludere meritum rigorosum, & de condigno, quale statuit in iustis *eadem sess. cap. 16.* Vnde *cap. 7.* causam meritoriam nostræ iustificationis statuit solum Christum, vbi loquitur etiam de causa meritoria in rigore, & simpliciter. Cæterùm admittit necessariam esse dispositionem nostram, & præuiam, vt patet ex capitibus præcedentibus, ex cooperatione liberi arbitrij ad gratiam Dei vocantem, & adiuuantem : quod perinde definit *can. 3.* & 4. Hanc autem dispositionem ita nos præparare docet *prædicto cap. 7.* vt effectus gratiæ maiores ex perfectione, & mensura excedente dispositionis admittat concedi, & *secundùm propriam cuiusque cooperationem* : ergo admittit perfectionem gratiæ, & iustificationis correspondere conuersioni peccatoris, & dari intuitu eius : cooperatio autem hæc, & dispositio non inducit perfectionem in effectu, nisi quà habet aliquam rationem meriti : quidquid enim datur intuitu operis, & cooperationis peccatoris, datur tanquam aliqua merces ; licèt ergo Concilium negat meritum de condigno ex parte nostri : quia soli Christo competit esse causam meritoriam de condigno nostræ iustificationis : non tollit meritum de congruo, quod declarat sub appellatione dispositionis, & cooperationis iustificati. 47 *Secunda responsio.* *Vtrũque meritum admittit Concilium.*

Atque hinc patet quomodo concordet doctrina præmissa Doctoris in conclusione secunda, per omnia Concilio, negans posse peccatorem pro suo mortali satisfacere, nisi in virtute meritorum Christi. Quod etiam capite nono docet Concilium : *Quamuis autem*, inquit, *necessarium sit credere, neque remitti, neque remissa vnquam fuisse peccata, nisi gratis diuina misericordia propter Christum*, &c. *Remissio peccatorum in Christo.*

Vt ergo magis hoc declaretur, supponendum est, licèt Christus pro omnibus mortuus sit, vt docet Concilium, *cap. 3.* non omnes tamen mortis eius beneficium recipiunt : sed ij duntaxat, quibus meritum passionis eius communicatur. Hoc idem definit *sess. 5. can. 3.* vbi definit originale non tolli per vires naturæ, aut aliud remedium, quàm per meritum Christi : vbi ait applicari nobis illud meritum sufficienter per Baptismum. Potest & idem meritum applicari per fidem iustificantem, eam scilicet, quæ per dilectionem operatur. ad Galatas 3. ad Romanos 14. *Hunc proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius pro peccatis nostris*, & Trident. *sess. 6. cap. 2.* & 4. & *sess. 14. cap. 4.* docens cum voto tantùm Sacramenti contingere iustificationem peccatoris per fidem, vt ei coniuncta est pœnitentia perfecta, & amor Dei. Sacramentum quidem ex opere operato, & sui institutione iustificat habens efficaciam ex voluntate instituentis, & meritis Christi. Fides ex opere operantis, prout scilicet habet annexam Dei acceptationem, 48 *Declaratio prædicta responsionis.* *Applicatur meritũ passionis duobus modis.* *Fides applicat & quomodo.*

tionem, quæ facta eſt intuitu operum Chriſti, atque ex ipſis Chriſti meritis, & morte, quibus innititur, habet illam acceptationem, non ſolùm, vt quidam volunt, quatenus eſt ex gratia Chriſti præueniente, ſed quatenus in meritis Chriſti acceptatur tanquam ex ratione formali *ob quam* acceptationis: ſicut autem operatur Sacramentum inſtrumentaliter iuſtificationem, applicando merita Chriſti, & hæc principaliter iuſtificant in genere cauſæ meritoriæ, & vterque modus cauſandi diſcernitur ex ordine, & modo cauſandi ipſarum cauſarum, ita & in fide vtrunque ſimiliter diſcernitur, & ſaluatur, vt fides inquantùm applicans, acceptetur, & inquantùm applicata merita Chriſti continet, acceptetur aliter; & hoc ſecundo modo acceptatur eadem acceptatione, qua ipſa Chriſti merita acceptantur in ordine ad effectum iuſtificationis, & hæc eſt acceptatio eius ſecundùm iuſtitiam, ita vt ipſa opera Chriſti applicata acceptentur. Altera acceptatio eſt ipſius fidei, & gratuita, ſeu ex motiuo miſericordiæ, quia & donatur peccatori; neque eam poteſt habere ex propriis, ſcilicet natura, & lege; ſed ex gratia & dono Dei.

Cõiũctio cauſarum in iuſtificatione.

Duplex acceptatio fidei.

49 Sicut ergo ex gratia, & dono Dei datur indigno, ſic etiam ex gratia, & dono Dei miſericorditer acceptatur, nam eadem eſt voluntas, quæ reſpicit finem, & medium: ſicut ergo iuſtificatio ipſa, quæ eſt finis fidei iuſtificantis, vt comparatur ad peccatorem, eſt merè gratuita, ita etiam quà acceptat conuerſionem eius, & diſpoſitionem ex fide, quæ habet rationem medij, eſt gratuita, & hoc eſt, quod intendit Concilium, & Paulus quem ſequitur, quo excludatur omne medium, ſiue naturæ, ſiue legis, efficax ad iuſtificationem, atque independens à meritis Chriſti: quia ergo non ex debito datur conuerſio, ſed ex gratia, ideò gratis iuſtificamur, quia tamen datur iuſtificatio ipſa cum conditione operis ex motiuo non ſolùm miſericordiæ, ſed iuſtitiæ etiam vindicatiuæ, ideò ſeruat medium huius iuſtitiæ, ita vt per modum pœnæ, & ſatisfactionis acceptetur à Deo, non verò per modum meriti de condigno, quod procedit ſecundùm iuſtitiæ commutatiuæ medium, & non vindicatiuæ: & ſic acceptantur merita iuſtorum.

Quomodo gratis iuſtificamur.

Dari iuſtificationem ex motiuo, & ſecundùm medium iuſtitiæ vindicatiuæ.

50 Dices, ſatisfactio ipſa fundatius ad extinctionem debiti: ergo perinde eſt impoſſibilis peccatori, ſicut & meritum. Reſpondetur, admittendo conſequentiam, ſicut eam admittit Doctor: quia hîc totum operatur miſericordia Dei ſubuenientis peccatori, cui admiſcet modum explicatum iuſtitiæ vindicatiuæ vt donatio ipſa, & mediante dono acceptatio, licèt ſit ſimpliciter miſericordia, non tamen omnino liberalis, & ſine onere: ſicut ergo talis conuerſio peccatoris per pœnitentiam, vt omnes docent, ſaluat aliquale medium ſatisfactionis, ita etiam inquantùm habetur à Deo dante iuſtificationem, & gratiam ſanctificantem ratio ipſius operis, & eius perfectionis, vt perfectiori perfectiorem etiam effectum gratiæ, & condonationis tribuat (ex Concilio, *loco citato*, & *in ſeſſ.* 14. *cap.* 2. & frequentiſſimè in exercitio contingit non ſolùm condonari culpam, ſed totam etiam pœnam ex perfectione conuerſionis) ita etiam ſeruatur in eadem conuerſione proportio meriti quædam, vt creſcat effectus, & acceptatio eius ex perfectione operis, quod ſufficit vt meritum dicatur ſecundùm *quid*, vel de congruo. Congruit enim diuinæ bonitati ſuppoſito quòd exigat cooperationem, & conuerſionem peccatoris adulti ad remiſſionem peccati, & reconciliationem, vt quò perfectiùs cooperaretur, eo etiam perfectiùs iuſtificaretur: tum quia perfectiùs applicat merita paſſionis, quia opus conuerſionis ſequitur gradum vocationis, quæ perfectior eſt in vno, quàm altero.

Replica. Soluitur.

Congruitas meriti fũdatur in acceptatione & ordinatione liberali Dei.

Vnde Auguſtinus in Pſalm. 50. *Veritatem dilexiſti, hoc eſt, impunita peccata eorum, quibus ignoſcis, non dimiſiſti: ſic prærogaſti miſericordiam, vt ſeruares veritatem: ignoſcis confitenti, ſed ſeipſum punienti; ita ſeruatur miſericordia, & veritas:* (ideſt iuſtitia) *miſericordia, quia homo liberatur, veritas quia peccatum punitur*, &c. Et antea dicit, *veritatem dilexiſti, impunita peccata eorum, quibus ignoſcis, non reliquiſti*, &c. Nazianz. *Orat.* 14. inquit, *vltionum eſt Dominus, qui licèt ob clementiam à ſeueritate ad remiſſionem inclinare conſueuerit, non tamen in omnibus parcit peccantibus, ne illi bonitate ſua fiant deteriores.* Origenes hom. 3 in Iudic. *Vide benignum Dominum, miſericordiam cum ſeueritate miſcentem, & ipſius pœnæ modum iuſta & clementi libratione penſantem*, &c. Gregor. lib. 9. Moralium cap. 27. *Delinquenti*, inquit, *Dominus nequaquam parcit, aut enim ipſe homo in ſe hoc pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans percutit*, &c. Et hoc tandem eſt iudicium quod in nos ipſos exercere debemus ex Apoſtolo 1. *ad Cor.* 11. *Si nos ipſos iudicaremus, non vtique iudicaremur*: nam ſic in diuinis Scripturis miſericordia & veritas coniunguntur, vt optimè notauit Auguſtinus *lib.* 2. *de Peccatorum meritis & remiſſione, cap.* 19. *Miſericordiam, & veritatem diligit Deus.* Pſalm. 83. *Miſericordia, & veritas obuiauerunt ſibi.* Pſalm. 84. *Vniuerſæ viæ Domini miſericordia, & veritas.* Pſalm. 24. ita etiam concurrunt in peccatoris iuſtificatione. Vide Doctorem *ſuprà diſt.* 2. *quæſt.* 1. §. *Hic ſequitur corollarium.*

51 *Conuerſio ſequitur gradũ vocationis.* Auguſtinus. Nazianz. Origenes. Gregor.

Concurſus miſericordiæ & iuſtitiæ in operibus Dei.

52 Ad confirmationem huius ſolutionis facit ipſum Concilium *ſeſſ.* 14. *cap.* 8. *de ſatisfactione.* Vbi clementiam, & iuſtitiam Dei admixta huic operi docet. *Sanè & diuinæ iuſtitiæ ratio exigere videtur, vt aliter ab eo in gratiam recipiantur qui ante Baptiſmum, per ignorantiam deliquerint, aliter verò, qui ſemel à peccati, & Dæmonis ſeruitute liberati, & accepto Spiritus ſancti dono ſcienter templum Dei violare, & ſpiritum contriſtare non formidauerint: & diuinam clementiam decet, ne ita nobis abſque vlla ſatisfactione peccata dimittantur, vt occaſione accepta peccata leuiora putantes velut iniuriy, & contumelioſi Spiritui ſancto in graviora labamur*, &c. Et *cap.* 2. *in fine* dicit ad integritatem Baptiſmi peruenire non poſſe ſine magnis fletibus noſtris, diuina id exigente iuſtitia.

Trident.

Ex quibus conſtat ad remiſſionem peccati per pœnitentiam operari diuinam voluntatem, etiam ex motiuo iuſtitiæ, quæ non qualemcunque diſplicentiam noſtram acceptat per modum ſatisfactionis, & ipſam veram conuerſionem per modum ſatisfactionis acceptare, & exigere, quod & probant quæ diſtinctione præcedenti adducta ſunt de pœnitentia virtute, eiúſque definitione, & ratione. Sicut ergo admittitur in eadem medium iuſtitiæ vindicatiuæ, ita non repugnat eam appellari meritum de congruo, & ſecundùm *quid*, non autem ſimpliciter, ſeu condignum, quod præter acceptationem operis exigit aliam acceptationem ipſius perſonæ operantis

rantis secundum gratiam adoptionis: nam filiis promissum est Regnum, & hæreditas, peccatoribus non ita: qui ad pœnitentiam vocantur in Scriptura, vt peruersitate abiecta filiorum adoptionem acquirant, vt dignos fructus pœnitentiæ faciant, iusti verò ad iustitiæ fructus inuitantur vt euntes de virtute in virtutem, thesaurum meritorum congerant

53 *An satisfactio nostra secluſa acceptatione Dei valeat.* Petes an opus nostrum sit satisfactorium pro pœna temporali, secluſa Dei acceptatione. Respondet Vasquez *3. part. quæst. 94. art. primo dub. 3.* affirmatiuè; qui asserit satisfactionem, quæ sit extra Sacramentum, secluſa omni Dei acceptatione, esse satisfactoriam ex natura operis; & sequitur ad ea, quæ docuit de merito *1. 2. disp. 214. cap. 11.* asserens meritum non requirere Dei acceptationem.

Sententia Vasquez.

Conclusio Trident. Probatur specialiter conclusio negatiua ex Trid. sess. 14. cap. 8. *Omnis gloriatio nostra in Christo est, in quo viuimus, in quo meremur, in quo satisfacimus faciemes fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri, & per illum acceptantur à Patre*, &c. Hæc verba clara sunt: si ergo opera nostra sunt satisfactoria in Christo, id est, accipiunt ab eo valorem, & ex eius meritis: sequitur quòd non sunt satisfactoria ex natura sua intrinseca tantùm: sed omnis satisfactio, quæ est in Christo, inuoluit Dei acceptationem, qua voluit illius opera pro nobis acceptare: ergo, &c. Dices, hic loqui Concilium de satisfactione sacramentali. Contrà, hoc in primis falsum est, vt patet ex tractatu: quia agit de satisfactione in genere, quamuis in ordine ad sacramentalem; & quidquid sit de hoc cap. 9. *Docet præterea tantam esse diuinæ munificentiæ largitatem. Et non solum pœnis sponte à nobis susceptis, aut Sacerdotis arbitrio pro mensura delicti impositis, sed etiam (quod maximum amoris argumentum est) temporalibus flagellis à Deo infligtis, & à nobis patienter toleratis apud Deum Patrem per Christum Iesum satisfacere valeamus.*

Satisfactio nostra in Christo est.

Responsio impugnatur.

Trident.

SCHOLIVM.

Satisfactionem magis consistere in actibus pœnalibus, & passionibus voluntariis, & reducuntur ad internam displicentiam, id est, detestationem peccati, & tristitiam, confessionem, verecundiam, orationem, ieiunium, & eleemosynam.

DE tertio dico, quòd satisfactio in isto intellectu magis consistit in actibus pœnalibus, vel passionibus voluntariis, quàm in aliis actibus bonis non pœnalibus, licèt quandoque posse per aliquem actum bonum non pœnalem satisfieri: quia benè potest Deus actum magnum charitatis acceptare pro punitione debita vni culpæ: licèt enim non sit propria punitio, est tamen maius bonum, & magis Deo reddens honorem, quàm illa quæ esset propria illius punitio. Sed regulariter, sicut culpa ordinatur per pœnam, & non per aliquod aliud magis bonum, quàm sit culpa: ita satisfactio isto modo dicta consistit in actionibus, vel passionibus habentibus rationem pœnæ. 8 *Satisfactio in quo consistat.*

Et hoc est quod dicit Augustinus *de vera, & falsa pœnitentia*; & ponitur distinct. decima sexta, cap. primo. *Sunt digni fructus virtutum, qui non sufficiunt pœnitentibus: pœnitentia enim grauiores fructus postulat, vt dolore & gemitibus mortuus impetret vitam.*

Isti autem actus pœnales, vel passiones voluntariæ, in genere, reducuntur ad actum interiorem displicentiæ, vel passionem tristitiæ, & ad actum exteriorem confitendi proprium peccatum, quod est valde pœnale. Vel passionem concomitantem, scilicet verecundiam, & ad actum simpliciter exteriorem, vel passionem, scilicet macerando carnem: & omnis talis maceratio dicitur contineri, vel reduci ad ieiunium: vel eleuando mentem in Deum, & hoc fit per orationem: vel sua temporalia erogando, quod fit per eleemosynam.

Aduerte an rectè Suar. tom. 4. d. 37 s. 5. perceperit sententiã Scoti de actibus internis.

COMMENTARIVS.

54 *Satisfactio in pœnalibus regulariter cõsistit.* 1 *DE tertio dico*, &c. Sententia Doctoris est, regulariter loquèdo satisfactionem consistere magis in actibus, & passionibus voluntariis pœnalibus. *Regulariter* dicit, quia etiam secundùm æquiualentiam actus bonus charitatis posset acceptari à Deo: quia ipsi gratius esse posset, quàm satisfactio pœnalis debita tali peccato. Quia tamen peccatum secundùm iustitiam vindicatiuam, ex lege ordinatur per pœnam, & non per aliquod magis gratum; ideò regulariter requiritur pœnalis. In hac conclusione fortè non est magna controuersia inter Doctores. S. Thomas *in hac dist. quæst. 1. art. 5. quæstiunc. 1.* dicit satisfactionem debere esse pœnalem, ita vt opus bonum, nisi sit pœnale, non sit satisfactorium. Simile D. Bonauentura, *2. par. dist. 1. art. 1. quæst. 3. ad 4.* Richard. *art. 1. quæst. 3.* Palud. *quæst. 3.* Durand. *quæst. 5.* Alens. *4. quæst. 84. mem. 2. art. 2.* Henric. *quodlib. 8. quæst. 18.* Intelligendo hanc sententiam regulariter idem dicit Doctor: intelligendo eam tamen rigorosè, vt sonat; non omnino consentit, quin actus charitatis, & perfecti meriti possit esse satisfactorius. Alij docent quemcumque actum meritorium esse etiam satisfactorium. Pro hac citat Vasquez *3. par. quæst. 49. art. 1. dub. 5.* nostrum Doctorem; eámque ipse sequitur: sicut & Victoria *in sum.* Sotus *dist. 19. quæst. 2. art. 1.* Ioannes de Medina *cod. de satisfactione quæst. 4.* neque discedit ab hac sententia Suarez *disp. 37. sect. 6.* asserens omne opus honestum virtutis esse pœnale aliquo modo, quia arduum, & difficile. Cæterùm D. Thomas

Actus charitatis satisfactio aquiualens.

Sententia docens omnem actum meritorium esse satisfactorium.

D. Thomas.

mas aliter ſentit, quia diſtinguit opus bonum ab opere pœnali, & ita reliqui; quia opus pœnale eſt iſtud per Antonomaſiam, quod reducitur ad tria illa genera, quæ communiter enumerantur.

55 *Requiri vt ſit regulariter pœnale. Probatio.*

Probatur ergo concluſio, requiri opus ſatisfactorium regulariter eſſe pœnale. Patet ex Scripturis, Ioëlis 2. *In ieiunio, & fletu, & planctu*, &c. Matth. 3. *Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ*, Pſal. 50. per totum. Et nullibi fit mentio pœnitentiæ in Scriptura, quin exaggeret modum eius, quantùm ad pœnam, & punitionem debitam. Secundò, Patres eodem modo pœnitentiam commendant, quà eſt pœnalis: vt patet ex Canonibus pœnitẽtialibus antiquis. Hinc Trid. *ſeſſ.* 14. *cap.* 2. dicit pœnitentiam à Patribus dici laborioſum Baptiſmum. Tertiò, idem confirmat praxis Eccleſiæ: quæ grauioribus delictis aggrauat etiam pœnas ſatisfactorias: vt patet in toto titulo *de pœnitent. & remiſſ.* Quartò, ipſa pœnitentia, quæ in vindictam peccati concipitur, id ipſum dictat, vt ſecundùm menſuram delicti fiat eius caſtigatio: nam vt *ſuprà* diximus ex Authore *lib. de vera & falſa pœnitentia*, pœnitentia dicitur ab hoc, quod eſt *pœnam tenere*.

Confirm. Trident.

Vltimò tandem confirmatur ex Trid. *ſeſſ.* 14. *cap.* 8. vbi dicit id exigere diuinam iuſtitiam. Deinde diuinam clementiam, ne facilis venia peccatores incurios faceret, & contemptores, ſeu pronos ad lapſum. Deinde hæc opera pœnalia frænum iniiciunt peccantibus; quâ non eſt inuenta in Eccleſia ſecurior via ad amouendam iram Dei, quàm frequentatio illorum; ſi ergo Deus vindex principalis, & legiſlator ordinat peccatum per flagella, & pœnas etiam temporales, & hunc modum exigit eius iuſtitia, ſequitur quòd vindex miniſterialis eadem debet adhibere, vt conformis ſit legi, & legiſlatori.

Miniſter debet conformare ſe iudici.

Accedit & alia congruentia ex conformitate ad Chriſtum, in quo fuerunt plura merita, quorum quodlibet ex valore operis ſufficiebat ad redemptionem, pro plena tamen ſatisfactione diuinæ iuſtitiæ, paſſionem & mortem ſuſtinuit pro peccatoribus: ergo hi, vt paſſionum eius ſint participes debent ſimiliter ſatisfacere pro peccato in pœnalibus, & non adblandiri ſibi in quibuſcunque operibus, quaſi aliter non curent ſatisfactionem Deo præſtandam: nam, vt *ſuprà* oſtenſum eſt, regulariter, & ex præcepto tenetur quis etiam raptus ad martyrium, ſi recordatur peccati, de eo pœnitentiam formalem habere: ergo ſeruari debet etiam eadem proportio in aliis operibus ſatisfactoriis, vt ſint pœnalia formaliter, ſicut eſt pœnitentia interior.

Regula præſcripta confeſſariis.

Hinc rectè monet Concilium confeſſarios, ne ex indulgẽtia fiant participes peccati alieni, minima quædam pro peccatis grauibus imponentes, & curent vt pœnitentia iniuncta non ſolùm ſit ad cuſtodiam, & medicinam nouæ vitæ: ſed etiam ad vindictam, & caſtigationem peccatorum præteritorum. Deinde non agnoſcit Concilium aliud genus ſatisfactionis quod per modum ſatisfactionis correſpondeat culpæ, niſi hoc opus pœnale voluntariè aſſumptum, vel impoſitum, vel certè à Deo inflictum, & patienter acceptum, & toleratum. vide Concilium *cap.* 7. & 9.

56

Hinc itaque rectè Doctor reducit ſatisfactionem ad actus pœnales interiores, & paſſiones, ad actum confitendi, & verecundiam inde redundantem, & ad actus voluntarios exteriores, & paſſiones, quæ ſunt ieiunium, oratio, & eleemoſyna: & hoc loquendo regulariter, & attenta facultate pœnitentis, & ſtatu, vt *infrà* videbimus.

Priuilegium charitatis, & fidei.

Cæterùm hæc non derogant charitati, eiúſque acceptationi, & operibus fidei, quæ impetratoria ſunt: maximè quando in finem ſatisfactionis eliciuntur, & offeruntur; neque video quo fundamento aliqui aſſerunt omnem actum meritorium eſſe ſatisfactorium ex natura operis, & acceptationis diuinæ ad remiſſionem pœnæ debitæ peccato, ita vt neque in hoc minuatur præmium gratiæ, aut gloriæ, inquantùm ſimul valet ad extinctionem pœnæ: nam extinctio debiti ſecundùm iuſtitiam, exigit valorem in actu conformem huic debito; ſi ergo actus eſt ordinatus ſecundùm iuſtitiam retributiuam per gratiam, & gloriam in ratione meriti, quoad omnem gradum ſui valoris, qua conſiſtit in bono, non videtur fundare alium titulum extinguendi debitum pœnæ temporalis, quod eſt alterius generis, aut ex natura operis, aut ex acceptatione diuina, quæ eſt ſecundum medium iuſtitiæ.

SCHOLIVM.

Specialia peccata non exigere ſpeciales ſatisfactiones, ſed indifferenter quaſcunque, quibuſcunque peccatis applicari poſſe.

9 EX hoc [k] patet de quarto articulo, ſcilicet de ſolutione quæſtionis: ſiue enim intelligatur ſatisfactio propria, id eſt, determinata ſecundùm ſpeciem, ſiue propria, id eſt, determinata ſecundùm numerum, non neceſſariò correſpondet propria ſatisfactio cuicunque peccato: quia & eadem ſatisfactio ſecundùm ſpeciem, & eadem ſecundùm numerum poteſt correſpondere huic peccato & illi.

Non requiritur ſatisfactio ſpecialis ſecundùm ſpeciẽ, vel numerum, ad ſpeciale peccatum.

Quod ſecundùm ſpeciem, patet, quia contritio poteſt correſpondere huic, & illi: & illa eſt eadem ſecundùm ſpeciem, maximè ſi obiecta ſunt eadem ſecundùm ſpeciem. Quòd ſecundùm numerum, patet, quia contritio de pluribus ſimul in generali, poteſt vnà correſpondere pluribus illis: ſed tunc [l] oportet ad hoc quòd ſit ſatisfactio totalis, non diminuta, quod aliquid eius ſufficiat pro vno peccato, & aliquid pro alio, aliquid, inquam, & aliquid, non de partibus integralibus in actu: ſed de gradibus intenſionis, ita ſcilicet, quòd ſit in tanto gradu intenſionis, quòd in longè minori ſufficeret pro vno, & in gradu quem ſupperaddit vltrà, ſufficeret pro alio.

Poſſunt

Possunt [m] etiam plures satisfactiones vel totales, vel partiales correspondere vni peccato. Totales quidem, quia non est peccatum, quod non possit remitti per solam contritionem, & tunc illa sola est totalis satisfactio. Potest etiam idem remitti per contritionem remissam, & alias pœnas supplentes imperfectionem contritionis. Contritio [n] autem intensa ex vna parte, & ipsamet remissa cum aliis pœnis ex alia parte, differunt etiam specie, licèt sint æquiualentes in acceptatione diuina.

Breuiter [o] ergo, non correspondet cuicunque peccato propria satisfactio, quæ scilicet nulli alij correspondeat, nec aliqua alia isti correspondet: sed cuilibet correspondet satisfactio pro tunc propria, licèt alia posset esse propria. Intelligo pro tunc propria, vel vt in se distincta, vel vt aliquid virtualiter inclusum in satisfactione. *Cuilibet peccato non correspõdet propria satisfactio.*

COMMENTARIVS.

57 *Artic. 4. Conclusio.*

k EX *hoc patet de quarto articulo*, &c. Hic articulus correspondet quæstioni titulari, eámque soluit. Conclusio eius est, non necessariò correspondere cuilibet peccato satisfactionem interiorem, seu pœnitentiam, & dolorem distinctum, neque secundùm speciem, neque secundùm individuum, sed per vnam in specie & numero satisfieri posse omnibus simul, quæ sit vnius explicitè, virtute autem, affectu, & habitu de reliquis. Hanc eandem conclusionem docet articulo sequenti.

Cõtrouersia. An de singulis peccatis exigatur dolor diuersus.

Variæ autem referuntur in hac re sententiæ. Prima est, de singulis peccatis debere esse singulas pœnitentias, hoc est, de quolibet in specie saltem dolendum esse. Imponitur Lodulpho 1. *part. vitæ Christi cap.* 20. Pro eadem citat Nau. *in sum. cap.* 1. *num.* 22. Angelum, & Raymundum *in sum.* verb. *Contritio ibid.* Sylu. *qu.* 3. S. Thomas *in* 4. *dist.* 17. *qu.* 2. *art.* 2. *quæstiunc.* 6. asserere videtur de peccatis nondum remissis necessarium esse dolorem, seu attritionem singulam, sufficere autem generalem circa iam remissa. Vasquez 3. *part. quæst.* 86. *art.* 2. *dub.* 7. interpretatur omnes intelligi debere non voluisse dolorem in specie ad singula extendi, sed in genere tantùm, seu communem esse debere circa omnia in specie cogitata: & in eandem sententiam Soto *in* 4. *dist.* 17. *qu. art.* 3. refert antiquos, Alens. 4. *qu.* 69. *memb.* 8. *art.* 2. Richard. *in* 4. *dist.* 16. *art.* 4. *qu.* 2. Durand. *dist.* 17. *qu.* 2. Palud. *ibid. quæst.* 2. Alij autem negant eam sententiam doceri expressè à dictis authoribus quoad hoc, quòd ad singula peccata exigerentur singulæ attritiones, seu dolores. Hæc ergo est vera sententia ipsorum, quòd vna, licèt sit contritio in specie, ad singula extendatur: & hæc est opinio D. Thomæ *loco citato, & 3. part. qu.* 77. *art.* 1. *in corpore* 1. 2. *qu.* 113. *art.* 5. *de veritate qu.* 28. *art.* 5. Ita etiam Soto *in* 4. *dist.* 17. *loco citato* adducit hanc moderationem. Primò, in lege naturæ ante institutam confessionem ex natura rei, secluso impedimento necessariam fuisse contritionem specialem de singulis, & singularem: quando autem tempus non suppeteret, sufficere contritionem in confuso, quatenus offensa Dei sunt: & hanc modificationem admittere videtur Adrian. *in* 4. *qu.* 3. *de Baptism.* Ioann. de Medina *tract. de pœnitentia qu.* 1. Si quæras autem, qua necessitate talis contritio exigitur? Canus videtur ponere necessitatem medij, alij præcepti: sed, si explicetur sententia ex fundamentis, videtur necessitas medij magis inducì, quàm præcepti.

Prima sententia.

Sententia D. Thomæ, & aliorum.

Cõtritionem in specie extendi ad singula. Limitatur.

58 *Cõclusio Doctoris.*

Conclusio. Ad veram contritionem, quæ sit sufficiens dispositio siue intra, siue extra Sacramentum, non requiritur specialis cogitatio, aut detestatio singulorum peccatorum, siue per vnum, siue per diuersos actus. Est nostri Doctoris *in littera.* Dicit quòd vna contritio in specie potest competere pluribus in specie peccatis, & quòd vna in numero sit sufficiens sub vna generali ratione de pluribus numero: idémque patet *ex articulo* 5. vbi asserit sufficere contritionem expressam de vno, quæ habitualiter, seu virtualiter extendatur ad reliqua. Hæc eadem sententia est magis recepta nunc in scholis, quam sequuntur communiter moderni. Suarez *disp.* 4. *de pœnitentia sect.* 6. Vasquez *loco citato*, & alij.

Probatur primò, quia nullum est fundamentum tanti oneris, vt de singulis in specie habeatur specialis contritio. Secundò, priuaret aliquos spe salutis, qui non possunt etiam singula peccata recordari: ergo saltem per hoc destruitur necessitas talis contritionis per modum medij requisiti ad salutem. Ad fugam huius argumenti inuenit Sotus limitationem præfatam: ideò requirit necessitatem præcepti. Contrà, illa necessitas non colligitur ex fine, aut natura actus: ergo, &c. Probatur antecedens: quia contritio de peccato ex motiuo charitatis sub ratione offensæ perfectiùs auertit à peccato, quia ex motiuo & fine superiori, & eminentiori tollit omnem in ipso complacentiam, & perfectiùs conuertit ad Deum: quia est in se perfectior: ergo siue in ordine ad Deum, siue ad voluntatem peccatoris, tribuit omnem effectum, quem tribueret displicentia in specie, &c. Si dicas necessitatem esse ex virtute opposita peccato tantùm, falsum est; quia sic pœnitentia non esset necessaria vt specialis.

Probatio ex inconuenièti.

Responsio impugnatur.

Contritio ex motiuo charitatis.

Eius efficacia.

59 *Casus.*

Tertiò, videtur repugnare sibi: ponamus casum, sicut contingit hominem reuocare in memoriam peccata sua, discurrendo per singula præcepta, & sic successiuè, de quolibet autem prout occurrit, dolere perfectè, vel habere veram contritionem ex gratia: ergo habet vltimam dispositionem ad iustificationem, quando dolet de peccatis contra præcepta primæ tabulæ, & iustificatur: quia illa dispositio non redditur inefficax per aliquid subsequens. Si dicas tunc non dolere: ergo de istis aliàs non dolet, quia impossibile est vt simul intellectus feratur in omnia peccata, & consequenter neque voluntas: quia neque vno actu intelligi possunt; neque simul occurrunt, vel occurrere possunt; si ergo voluntas successiuè feratur in singula, necessum est vt successiuè de singulis doleat: dolor autem quamprimùm habetur, est sufficiens dispositio ad Sacramentum, vel iustificationem: ergo accedente Sacramento iustificat, vel extra

Repugnantia suppositi.

Sacra

Sacramentum, quando eſt contritio eſt perfecta.

Confirm. Confirmari poteſt ad hominem, quia vt communiter contra noſtrum Doctorem opponunt, non requiritur determinata aliqua duratio ad contritionem, ſicut neque intenſio: ſed nequit extendi ad ſingula peccata niſi ſucceſſiuè, & in tempore: ergo antequam ad hæc, vel illa extenditur, eſt perfecta contritio, & conſequenter id non exigitur.

60 *Sufficere dolorem ſub ratione offenſæ.* Quartò, dolere de ſingulis in ſpecie eſt dolere de quolibet quo ad malitiam in ſpecie, quam includit vt diſtinctum eſt à cæteris, & opponitur tali in ſpecie virtuti, hoc non: quia, vt definit Trident. ſufficit dolere de ipſis ex motiuo charitatis, quà offenſa Dei ſunt, & opponuntur eius amicitiæ. Deinde, cùm repugnet ita de ipſis dolere, niſi ex motiuo oppoſitarum virtutum, quæ ſpecie & genere variantur, ſequeretur hominem teneri ad tot actus doloris in ſpecie, quot ſunt peccata in ſpecie: quæ eſt prima opinio, quam communiter omnes reiiciunt, & meritò, quia neque Conciliis quadrat, cùm dicant ſufficere dolere de peccatis ſub ratione offenſæ; neque rationi, cùm per talem actum ſufficienter conuertatur peccator ad Deum, quod tantùm exigit ſacra Scriptura, vt patet ex locis, quibus probatur neceſſitas pœnitentiæ pro peccatis.

Reſponſio impugnatur. Dices, debere extendi dolorem explicitè ad ſingula peccata ſaltem ſub ratione offenſæ. Contrà, ſaltem hoc non quadrat aſſertioni D. Thomæ, qui dicit ad peccata remiſſa non requiri niſi dolorem generalem; vt ſupponimus autem, poteſt quis habere contritionem perfectam, antequam hoc, vel illud in ſpecie peccatum occurrat, quo caſu remittuntur per gratiam, qua informatur talis actus, antequam recurrant vlteriora peccata, & poteſt non continuari, & ſufficit pro diſpoſitione Sacramenti, ſi quis accedat ſtatim ad confeſſionem: ergo neque requiritur dolor de ſingulis, neque ex neceſſitate actus, qui ſtare poteſt concepta ratione offenſæ, in vno & altero peccato, qui affectu, & virtute ad cætera extenditur: neque etiam præcepti, quia aliàs nulla eſſet confeſſio eius, qui actu non dolet de ſingulis, dum confitetur: quamuis aliàs doluerit de quibuſdam in ordine ad confeſſionem, ex cuius virtute accedit ad ipſam confeſſionem: ſufficit ergo in genere ſummè dolere de peccatis, quibus offenderit Deum; neque eſt neceſſe, vt voluntas dolentis ad ſingula, dum dolet, reflectat: ſufficit enim vt dolor virtute extendatur ad omnia, & habeat propoſitum firmum non offendendi Deum de cætero, imò quædam peccata ſunt, in quibus non expedit ob periculum diu inhærere meditando: ob neceſſitatem tamen confeſſionis adhibendum eſt examen conſcientiæ, & recogitanda ſingula peccata: de quibus ſub vna generali ratione ſufficit dolor, iuxta ea, quæ tradit Trident. *ſeſſ. 6. cap. 6.*

Sufficit vt dolor virtute ad ſingula extendatur.

61 *Obiectio prima.* Ad rationes aduerſariorum facilis eſt ſolutio. Obiiciunt primò, omne peccatum mortale includere auerſionem à Deo: ergo requiritur conuerſio per contritionem in Deum, vt dimittatur.

Soluitur. Reſpondetur perfectionem contritionis eſſe ex motiuo charitatis, cuius eſt perfecta in Deum conuerſio, ideò ſufficienter, & perfectè conuertitur quis ad Deum ab omni mortali per talem actum, qui in genere, & virtute ad omnes

Secunda obiectio. offenſas eius extenditur. Obiiciunt ſecundò pro prima ſententia: pœnitentia eſt medicina: ergo pro ſingulis peccatis requiruntur ſingulæ pœnitentiæ. Reſpondetur, ſufficere vnam medicinam efficacem, qualis in propoſito ex inſtitutione diuina eſt contritio de omnibus in genere ſub ratione offenſæ. Fruſtrà enim per plura fit, quod per vnum fieri poteſt. *Soluitur.*

62 *Satisfactio totalis quandò dicitur.* 1 *Sed tunc oportet ad hoc, vt ſit ſatisfactio totalis*, &c. Hic exigit ad ſatisfactionem totalem, vt ſit correſpondentia eius ad peccata, non ſecundùm partes integrantes in actu, ſed ſecundùm gradus intenſionis: ita vt in gradu minori ſufficeret pro vno, & in gradu maiori pro alio. Requirit ergo intenſionem in actu contritionis perfectæ, quam vocat ſatisfactionem totalem: de quo *ſupra* egimus *diſt. præced. qu. 2.* Hic modus loquendi obſcurus eſt: vel enim intelligit in contritione in eo gradu, & perfectione, quæ vt diſpoſitio extra Sacramentum neceſſitat, ſeu diſponit ad gratiam & remiſſionem peccati adhibitis circunſtantiis voti Sacramenti, & propoſito emendationis, dari debere latitudinem graduum intenſionis ſecundùm multitudinem peccatorum, & exceſſum, ita vt infrà intenſionem proportionatam numero, & grauitati offenſarum, non eſſet ſatisfactio ſufficiens, neque iuſtificaret, hoc eſt contra ipſum variis in locis, & infert incertitudinem magnam, & anxietatem, quæ magis excludenda ſunt: imò magis videtur difficile attingere remiſſionem per vnum actum ita intenſum ſecundùm gradum, vt ſingulis peccatis ſinguli gradus intenſionis correſpondeant, quam habere ſeorſim plures contritiones in ſpecie de ſingulis peccatis extenſiuè in gradu inferiori: magis enim eſt in poteſtate noſtra multiplicare actus, & conatus voluntatis, quàm exercere talem ſimul vno actu, qui æquialeret pluribus, ſecundùm intenſionem graduum, qui modus ſatisfaciendi neque fragilitati noſtræ congruit, neque etiam diuinæ miſericordiæ, per quam gratis fit iuſtificatio, nos ad talem gradum perfectionis in actu obligare: vnde ipſe Doctor *in qu. 2. præced. diſt.* ſufficere aſſerit actum intenſum, & perfectè circunſtantionatum ad remiſſionem peccati extra Sacramentum. *Obiectio.*

63 *Reſponſio. Explicatur textus.* Reſpondetur ergo, licèt congruum ſit ita conari dolere de peccatis ad effectum remiſſionis, id non eſſe neceſſarium, ſed actum perfectum, & perfectè circumſtantionatum in eo gradu, quo ad remiſſionem vnius peccati mortalis extra Sacramentum valeret, etiam ſufficere ad remiſſionem omnium peccatorum: quia & perfectè applicat merita paſſionis Chriſti ad hunc effectum, & acceptatur à Deo, & eſt perfecta auerſio à peccato, & conuerſio ad Deum, quæ ſunt rationes ex parte actus, in quibus conſiſtit eius efficacia reſpectu gratiæ, cum qua gratia nequit vllum peccatum conſiſtere mortale. Vel ergo loquitur de ſatisfactione totali, vt eſt deletiua culpæ, & pœnæ ſimul eo modo quo Tridentinum loquitur *ſeſſ. 14. cap. 2.* de pœnitentia, vt perducit hominem ad integritatem, & renouationem, quæ fit virtute Sacramenti Baptiſmi, & ſic verum eſt: quia id non contingit ſine magnis noſtris fletibus, vt dicit Concilium. Sic autem Doctor intelligi poteſt, quia agit de ſatisfactione quà pœnalis eſt, & conſiſtit in interno, & externo, vt patet ex præcedenti articulo, & paragrapho. Vel loquitur ſecundùm congruentiam. Vel denique tertiò, & meliùs, loquitur de contritione, quà eſt ſatisfactio totalis, id eſt, quà *Scopus Doctoris.* *Cõtritio perfecta eſt ſatisfactio totalis.*

quà ex ſua perfectione delet peccatum extra Sacramentum, vt etiam de ipſa agit *in quæſt. 4. præced. diſtinct.* contra ſententiam Magiſtri; & diſtinguit eam à contritione imperfecta, & diminuta,& partiali; quæ ſe ſola non ſufficit ſine adiectione alterius cauſæ,vt confeſſionis,& abſolutionis: quod magis puto ſecundùm mentem eius; & oſtendit exceſſum debere eſſe in gradu intenſionis, vt poſſit iuſtificare extra Sacramentum,& ſic dicitur eſſe totalis ſatisfactio: ipſe enim non admittit diſtinctionem inter hos actus aliam, quàm intenſionis, quando ſunt ex eodem motiuo,vt *ſuprà* viſum eſt. Si ergo actus contritionis diuideretur in ſuos gradus intenſionis,æquiualeret pluribus attritionibus, quas in ſe complectitur eo modo, quo remiſſum includitur in intenſo:quamuis non extenſiuè,ſed intenſiuè, & perfectiori modo eſſendi: quod congruit iis, quæ in ſequenti cõcluſione habet.

Quare dicitur totalis?

64 m *Poſſunt etiam plures ſatisfactiones, vel totales, vel partiales*,&c. Hæc eſt ſecunda concluſio huius articuli: nempe reſpectu eiuſdem peccati poſſe eſſe plures ſatisfactiones totales, vel partiales: totales, vt contritio, quæ multiplex eſſe poteſt,iuxta aliàs dicta *ſuprà*,ex motiuo huius, aut illius virtutis, cum debitis circumſtantiis: vel poſſunt eſſe plures partiales,nempe attritiones,quæ ſimiliter ex motiuis multiplicantur. *Poteſt*,inquit,*idem remitti per contritionem remiſſam, & alias pœnas, ſupplentes imperfectionem contritionis*,&c. nempe confeſſionem,& reliqua, quæ requiruntur ad remiſſionem peccati in Sacramento. & ſubdit:

Secunda concluſio articuli.

Contritio poteſt eſſe ex varijs motiuis elicita.

Doctor. n *Contritio autem intenſa ex vna parte, & ipſamet remiſſa cum alijs pœnis ex alia parte: differunt etiam ſpecie, licèt ſint æquiualentes in acceptatione diuina*, &c. Vbi aduertendum eſt eum inſinuare quod dictum eſt, hos actus non diſtingui in ſpecie neceſſariò ex motiuo intrinſeco, quod & *ſuprà* probatum eſt ex Tridentino. Hìc autem dicit diſtingui ſpecie in genere ſatisfactionis, quia vna eſt totalis,& extra Sacramentum iuſtificans, alia non ita, licèt cum Sacramento, & aliis pœnis æquiualeat contritioni perfectæ in acceptatione diuina, quantùm ad vim ſatisfaciendi pro peccato, eiúſque remiſſionem. Attritionem diſponere voluntatem ad impetrandam remiſſionem, & iuſtificationem in Sacramento,docet Trident. *ſeſſ.* 14.*c.* 4.*in fine*, adeóque eſſe impulſum Spiritus ſancti, & donum Dei.

Satisfactio pro peccato totalis, aut partialis.

65 o *Breuiter ergo non correſpondet*,&c. Aduertendum eſt hìc agere de ſatisfactione pro peccato; negat vlli peccato correſpondere propriam ſatifactionem, ita vt alteri non correſpondeat, licèt correſpondet ſatisfactio pro tunc propria, id eſt, hìc & nunc, per quam remittitur,ſiue ſit implicita eius, & virtualis,ſiue diſtincta, & explicita. Negat propriam neceſſitate remiſſionis, & denotando ordinem explicitum actus ad ipſum peccatum ſub ratione propria, quaſi aliter nequeat pro eo ſatisfieri. Admittit tamen propriam, quantùm ad efficaciam hìc, & nunc, ſatisfactionis, qua remittitur determinatè. Dices, deteſtatio peccati ex motiuo proprio,& ſpecifico virtutis,cui opponitur, ita eſt propria huius peccati, vt nequeat non eſſe eius, & nequeat eſſe alterius: ergo habet propriam ſatisfactionem,ita vt non ſit alterius. Reſpondetur,habere propriam in ratione actus, ſi ex tali motiuo concipiatur: non eſt tamen propria in ratione ſatisfactionis, quia illa etiam non ſolùm diſponit ad remiſſionem illius peccati, ſed etiam cuiuſcumque mortalis, etiam in ſpecie diuerſi à tali peccato, ſi ineſt; & hoc tantùm intendit Doctor, vt excludat opinionem, quam in præcedenti concluſione impugnauimus: non autem intendit hanc ſatisfactionem conceptam ex motiuo peculiari virtutis, cui opponitur peccatum in omni caſu valere ad remiſſionem cuiuſcumque peccati: verbi gratiâ, quando non ſunt ſimul: quia dolor de peccato debet concipi,vel ex ratione aliqua communi,vel ex peculiari motiuo virtutis oppoſitæ; dolor enim de peccato intemperantiæ nequit eſſe dolor de blaſphemia, quando hæc ſola ineſt, quia blaſphemia nullum ordinem dicit ad virtutem temperantiæ in ſpecie, neque proinde ex illa habetur motiuum ſubſiſtens ad dolendum de blaſphemia:propter connexionem tamen peccatorum, ita vt vnum ſine alio remitti non poſſit;inde eſt vt dolor ex motiuo vnius ſit virtualis reſpectu alterius, non ex natura ſui motiui ſpecifici, & particularis virtutis, cui peccatum opponitur, & ex quo concipitur; ſed quia ſufficienter diſponit ad remiſſionem huius, etiam diſponit ad remiſſionem alterius, ſine qua illa eſſe nequit. Accedit & alia virtualitas ex circumſtantia finis,& charitatis imperantis, quæ virtute includit auerſionem à quocumque peccato mortali, & conuerſionem voluntatis ad Deum: & hac virtute includit etiam dolorem de quocumque mortali, quod ineſt conuerſo. Quod autem hìc dicit virtualiter includi ſatisfactionem peccati inexiſtentis in contritione,quamuis ad ipſum explicitè non extendatur, vt ſiſtit in determinato motiuo, ex quo concipitur, declarat ea,quæ dicta ſunt de intenſione requiſita graduum in ſatisfactione totali non intelligi formaliter, ſed æquialenter,& ſecundùm eminentiam,& perfectionem. Conuerſio enim perfecta ad Deum includit virtute,& perfectione omnem auerſionem à peccato in ſpecie.

Obiectio.

Soluitur.

Satisfactio dicitur propria duobus modis.

Cõnexio peccatorũ quoad remiſſionem.

Duplex extẽſio virtualis in actu ad omnia mortalia.

Satisfactio dicitur totalis virtute, & efficatia.

SCHOLIVM.

Satisfactionem totalem (id eſt, contritionem, ſeu pœnitentiam ſumptam, illis quatuor modis diſt. præced. q. 1.*n.* 13. *explicatis, de peccatis omnibus mortalibus) reconciliare ſatisfacientem offenſo. Item,ſatisfactionem huiuſmodi,id eſt,pœnitentiam,eſſe poſſe actu,& formaliter de vno peccato, non de alijs, de quibus tamen neceſſariò eſt habitualiter.*

10 *An quis pro vno peccato ſine ſatisfactione alterius poſſit Deo ſatisfacere.*

DEP quinto articulo dico,quòd ſatisfactio iſto modo accipiendo (quæ tamen totalis eſt,& non diminuta) reconciliat ſatisfacientem ipſi,quem offendit;quia vel implacabilis eſt offenſus, quod eſt contra miſericordiam: vel ſi placabilis, per nihil magis, quàm per ſatisfactionem iſto modo dictam. Impoſſibile eſt autem aliquem Deo reconciliari, & tamen remanere in aliquo peccato. Vnde Auguſtinus de vera, & *Auguſt.*

& falsa pœnitentia : *Scio Dominum inimicum omni criminoso : quomodo ergo qui crimen reseruat, de alio recipiet veniam, sine amore Dei consequeretur veniam, sine quo nemo vnquam inuenit gratiam? Hostis enim est, dum offendit perseueranter, & quædam impietas infidelitatis est ab eo, qui iustitia est, dimidiam sperare veniam.* Sequitur ergo, quòd impossibile est satisfacere Deo de vno peccato, remanente actualiter impœnitente de alio peccato mortali.

Cõtritio potest esse actu tantùm de vno mortali, sed habitu necessariò est de omnibus mortalibus: idem est de pœnitentia alijs tribus modis sumpta.

Sed si intelligatur separatio huius satisfactionis ab illa, ita quòd dum actu reddit homo Deo per contritionem, vel satisfactionem quamcumque de hoc peccato, & sufficientem pro hoc peccato, non actu reddit satisfactionem sufficientem pro alio peccato. Dico quòd separari potest satisfactio propria huic à satisfactione propria illi, & hoc quantùm ad effectum : licèt non quantùm ad affectum saltem in habitu.

Patet enim quoad effectum, quia sicut non est necesse intellectum simul considerare hoc peccatum, & illud, & ita non est necesse voluntatem simul pœnitere de hoc, & illo ; & hoc accipiendo *pœnitere*, pro quocumque illorum quatuor significatorum positorum *distinct. præced. quæst.* 1. sed tamen dum considerat vnum, & pœnitet de illo, saltem habitualiter satisfacit de alio, hoc est, animo promptus est, si cogitaret aliud, ad satisfaciendum de eo.

COMMENTARIVS.

66 p DE *quinto articulo dico*, &c. Dicit satisfactionem sic sumptam reconciliare Deo. Quod probat ex Augustino, seu Authore de vera, & falsa pœnitentia ; reliqua quæ dicit in duabus præcedentibus conclusionibus sunt declarata.

SCHOLIVM.

Alia quatuor examinat de satisfactione strictè sumpta, & condistincta ab alijs pœnitentiæ partibus. Primò, describit quid sit. Secundò, ait consistere in oratione, eleemosyna & ieiunio, & comitantibus ista. Non negat actus internos imperatiuos horum esse satisfactorios ; imò ab his ratio satisfactionis, sicut & bonitatis deriuatur in externos. Solùm ergo excludit actus internos spectantes ad primam, & secundam partem, id est, ad contritionem, & confessionem.

11 DE q secundo principali, scilicet satisfactione strictè sumpta proportionabiliter dictis, quatuor sunt videnda. Primò, ratio nominis sicut priùs. Secundum de possibilitate non habet hîc difficultatem : ideò erit hîc secundum, quod fuit tertium priùs, scilicet in quibus consistit illa satisfactio. Et ex hoc tertio solutio quæstionis, si cuilibet peccato respondet propria satisfactio. Quartò, si vna propria satisfactio est separabilis ab alia.

Quid satisfactio strictè dicta.

De r primo dico, quòd satisfactio est operatio exterior laboriosa, vel pœnalis, voluntariè assumpta, ad puniendum peccatum commissum à se, & hoc ad placandum diuinam offensam : vel est passio, seu pœna voluntariè tolerata in ordine prædicto. Isto modo accipitur satisfactio multò strictiùs, & particulariùs, quàm satisfactio primo modo : quia illa potuit consistere in actu pœnalis passionis voluntariæ interiori, vel exteriori.

In quibus consistit satisfactio vt distincta à contritione, & confessione.

Secundum patet, quia vt opus exterius, vel passio distinguitur contra actum, vel passionem interiorem mentis, & contra actum oris, vel passionem concomitantem ; non consistit satisfactio, nisi in illis tribus operibus difficilibus, scilicet ieiunio, oratione, & eleemosyna ; de quibus dictum est tertio articulo præcedenti : vel in passionibus voluntariis concomitantibus ista tria opera difficillima.

COMMENTARIVS.

67 *De satisfactione strictè sumpta.*

q DE *secundo principali*, &c. Hîc agit de secundo articulo principali, nempe de satisfactione strictè sumpta ; & egregiè, & secundùm methodum eodem modo procedit. Primò de ratione eius. Secundò, supponit possibilitatem eius ; de qua non est difficultas vlla : quia ex Scripturis, & Patribus est notissima. Tandem in quibus consistit : & vltimò respondet quæstioni titulari, prout in hac verificatur.

r *De primo dico*, &c. Dicit quòd *satisfactio est operatio exterior laboriosa, vel pœnalis, voluntariè assumpta, ad puniendum peccatum commissum à se, & hoc ad placandum diuinam offensam : vel est passio, vel pœna voluntariè tolerata in ordine prædicto*, &c. Dicit satisfactionem, hoc modo sumptam distingui ab ea, quam hactenus declarauit, 68 *Definitio eius.*

Distinctio eius à satisfactione primo modo sumpta.

uit, in eo quòd satisfactio primo modo sumpta comprehendatur in actu interno contritionis, & pœnitentiæ, seu tristitiæ, quæ est passio ex ipso; & in actu externo confessionis, & erubescentiæ: hæc autem in actu externo voluntario, aut passione voluntariè tolerata, & sit opus in quo tertia pars pœnitentiæ, quæ appellatur communiter à Doctoribus, & Conciliis *satisfactio pro pœna temporali*, tantùm consistit, quà satisfactio, vt postea subiicit, exercetur communiter in tribus operationibus difficilibus orationis, ieiunij, & eleemosynæ, & passionibus consequentibus, prout declarat in sequenti paragrapho. De satisfactione hoc modo sumpta agit Tridentinum *cap. 8. & 9. sess. 14. & sess. 6. cap. 14.* Hic modus satisfactionis debet esse voluntarius, éstque actus procedens à virtute pœnitentiæ in vindictam peccati, quantùm ad reatum pœnæ temporalis debitæ. Minister qui est reus exequitur in seipso pœnam à iudice impositam, vel etiam voluntariè assumptam ex eodem motiuo, vel certè tolerat passiones pœnales in pœnam peccati inflictas:

Quomodo actus externus fortiatur honestatẽ in specie.

nam ieiunium, vt imperatur à virtute religionis, habet honestatem illius virtutis, & non alterius, vt quando imponitur ab Ecclesia vigilia in honorem alicuius Sancti ieiunanda, est actus religionis: ieiunium, quod quis assumit ad vincendam concupiscentiam carnis, habet honestatem temperantiæ. Quod assumitur, vt subtracto cibo reficiatur pauper, est actus misericordiæ. Eodem ergo modo quod assumitur, & impletur ad vindicandum peccatum, & pœnam debitam, est actus pœnitentiæ. Et ratio huius vniuersalis est, quia actus exterior, vt subest voluntati, & regulæ, participat honestatem talem, qualis est regulæ, & motiui voluntatis imperantis.

69 Nescio quid in mentem venit Soto *in 4. distinct. 19. q. 2. art. 1.* quem sequitur Suarez *disp. 37. sect. 5.* vt dixerint Doctorem ex præmissa definitione satisfactionis strictè sumptæ, negare satisfactionem vllo modo consistere in actu interno, sed in solo actu externo, ita vt si quis dederit eleemosynam ex intenso conatu voluntatis; & alius tantumdem elargiatur ex conatu remisso, æqualiter satisfacerent. Miror tam perfunctoriè eos legisse Doctorem: nam ipsi eum interpretantur, quasi in actu interiori nihil esset satisfactionis, cùm contrarium probet manifestè tota quæstione in præcedentibus, & potissimùm in articulo tertio præcedente, vbi docet satisfactionem latè sumptam consistere tam in interno, quàm in externo. Superiùs etiam docuit actum perfectum charitatis valere ad satisfactionem: quod ipsi obiicit Soto, quasi inconstans esset, & contradicens. Meliùs profectò Doctor, & clariùs tractat naturam satisfactionis tam in genere, quàm in specie, & magis conformiter ad Scripturas, & Concilia.

Falsa interpretatio reijcitur.

Obiectio.

Illud, quod obiicitur de eleemosyna eadem in mensura, sed ex diuerso conatu voluntatis, seu actu collata, Doctor nihil tale asserit: est argumentum potiùs ipsorum, & negatur assumptum: quia operatio exterior voluntaria requiritur à Doctore ad satisfactionem, ideóque expressit in definitione *voluntariè assumpta*, quò intensior autem est actus à voluntate procedens, eò perfectiùs participat honestatem tam intrinsecam obiecti, quàm extrinsecam finis: ideóque satisfactio exterior imperata ab actu pœnitentiæ interiori magis intenso est perfectior, quàm imperata ab actu remisso: sit ergo

Soluitur.

Actus intensior influit honestatem.

Conclusio: satisfactio hoc modo sumpta consistit in operatione ipsa externa, & voluntaria, seu in passione voluntaria in recto, & non in actu interiori. Est contra præfatos, qui statuunt eam consistere in actu interno, & perfici accidentaliter ab actu externo, quà est pœnalis; neque in reipsa differunt ab opinione Henrici, quam impugnant in eo, quòd dixerit totam vim satisfaciendi esse in actu interno, & non in externo: nam si totus valor consistit in actu interno formaliter, & actus externus pœnalis non facit ad valorem, nisi inquantùm perficit internum, non per valorem, qui est in ipso, sed tanquam causa perfectionis in actu interno per modum effectus coniuncti, aut quouis alio modo eam communicet, sequitur satisfactionem formaliter compleri in actu interno, qui tantùm ordinat peccatum, & pœnam eius, licèt per ordinem ad suas causas, à quibus actus ipse recipit hunc valorem, vt sit satisfactiuus.

70 *Conclusio. Satisfactio in recto consistit in actu externo voluntario, &c.*

Aliud non dicit Henricus *quæst. 8. q. 18.* totam enim radicem satisfactionis, & meriti refundit in charitatem, neque per hoc excludit actum externum satisfactionis; imò illum requirit, distinguens in liberale, pœnitentiale, & indulgentiale; ex conatu maiori voluntatis asserens augeri in eo rationem satisfactionis.

Sententia Henrici.

His positis, probatur conclusio. Augustinus homil. 5. *Iudicet ergo seipsum homo in istis* (supple peccatis mortalibus) *voluntate, dum potest*, &c. *& cùm in se protulerit seuerissima medicinæ sententiam, veniat ad Antistites, per quos illi in Ecclesia claues ministrantur*, &c. *& à Præpositis sacrorum accipiat satisfactionis suæ modum, vt in offerendo sacrificio cordis contribulati, deuotus, & supplex, id tamen agat, quòd non solùm illi prosit ad recipiendam salutem; sed etiam cæteris ad exemplum, vt si peccatum eius non solùm in graui eius malo, sed etiam in scandalo est aliorum, atque hoc expedire vtilitati Ecclesiæ videtur Antistiti, in notitia multorum, vel etiam totius plebis agere pœnitentiam non recuset, non resistat, non lethalis, & mortiferæ plagæ per pudorem addat tumorem*, &c. Hìc Augustinus sumit satisfactionem, vt distinguitur à corde contrito, & humiliato, pro opere externo, quod iniungitur ab Antistite, siue publicè, siue priuatè peragendum. Habetur *dist. 1. de pœnitentia, cap. 75.* Ex capitulo etiam præcedenti idem patet. *Rectè*, inquit, *constituantur ab his, qui Ecclesiæ præsunt, tempora pœnitentiæ, vt satisfiat etiam Ecclesiæ, in qua remittuntur ipsa peccata*, &c.

71 *Probatio.* Augustin.

Item cap. *Si peccatum*, &c. *eadem distinctione, c. 72.* quod integrum legitur apud Eucherium, seu in commentariis eius nomine editis *in lib. 2. Reg. c. 8.* & maiori ex parte apud Gregorium lib. 9. Moralium, cap. 27. *Si peccatum Dauid tam detestabile transtulit, quid est, quod post omnia, quæ de eodem peccato per Prophetam ei à Domino dicta sunt, postmodum tanta toleranit? Sed proculdubio Dominus delictum sine vltione non deserit: aut enim ipse in se pœnitens punit: aut hoc Deus cum homine vindicans percuit: nequaquam igitur peccato parcitur, quia nullatenus sine vindicta laxatur: sic enim audire post confessionem meruit* (*Dominus transtulit peccatum tuum*) *& tamen post, multis cruciatibus afflictus, ac fugiens, reatum culpæ, quam perpetrauerat, exoluit.* Et in fine; *Ab electis enim suis iniquitatum maculas sludet temporali afflictione tergere.*

72 Gregorius.

quas in perpetuum non vult in eis videre, &c. ergo ſatisfactio peccati Dauid, quod Deus per confeſſionem tranſtulit, & dimiſit, mox in afflictione, & laboribus conſtitit, ſicut & electi per afflictionem temporalem ſatisfaciunt pro peccatis ſuis; ac proinde ratio ſpecialiſſima ſatisfactionis in his conſiſtit in recto, quà tamen voluntariæ ſunt, & tolerantur.

73 *Audi*, inquit Chryſoſtomus homil. 42. in Matth. *Si nos ipſos iudicaremus, non vtique iudicaremur: & quònam modo inquies, à me ipſo rationem viuendi, & ſupplicium exigam? Largos lacrymarum effunde fluuios, laboribus, ac vigiliis teipſum affligе*, &c. vbi oſtendit præter lacrymas, labores, & vigilias requiri ad iudicium peccati, tanquam diſtincta ſatisfactio à lacrymis. Hæc ipſa eſt omnium Patrum ſententia, quos videre licet longa ſerie apud Bellarm. *lib. 4. de pœnitentia, c. 9.* Hoc ipſum patet ex Canonibus pœnitentialibus, qui modum, & regulam ſatisfactionis huius præſcribunt: & conſiſtebat in operibus pœnalibus externis. Patet etiam ex praxi Eccleſiæ, & confeſſorum. Patet denique ex Tridentino *ſeſſ. 14. cap. 8.* quod perinde ſatisfactionem in recto appellat hanc partem pœnitentiæ, & pro ea intelligit communiter loqui Patres, quando agunt de ſatisfactione: vt meritò etiam Marginator citauerit *d. 3. de pœnitentia.*

74 Trident. *Demum*, inquit Conciliũ, *quoad ſatisfactionem, quæ ex omnibus pœnitentiæ partibus, quemadmodum à Patribus noſtris Chriſtiano populo fuit perpetuo tempore commendata, ita vna maximè noſtra ætate ſummo pietatis prætextu impugnatur ab iis, qui ſpeciem pietatis habent, virtutem autem eius abnegarunt*, &c. Concilium *cap. 3.* præmiſit formam, & materiam huius Sacramenti, dicens formam in abſolutione cõſiſtere, materiam in actibus pœnitentis, contritione, confeſſione, & ſatisfactione. De forma, & aliis actibus pœnitentis, vt contritione, & confeſſione egit in præcedentibus. Hîc primùm agit de tertia parte pœnitentiæ, quæ eſt ſatisfactio. Hanc dicit Patres prædicaſſe populo Chriſtiano; eandem impugnari ab hæreticis. Patres autem docuerunt ſatisfactionem conſiſtere in operibus externis, quæ Scriptura, & Canones præſcribunt peccatoribus conuerſis. Hæc item ipſa impugnant hæretici, vt Luther. *in Aſſert. art. 5.* Melanct. *in Apologia confeſſionis Auguſtanæ, art. de Confeſſ. & ſatisfact.* Caluin. *lib. 3. Inſtit. cap. 4.* & Kemnitius *in ſecunda parte Examinis Trident.* Vel enim docent nullam ſupereſſe pœnam temporalem, pro qua eſt ſatisfaciendum; vel certè pœnas immiſſas eſſe à Deo ad profectum virtutis, non ad caſtigationem peccati præteriti: ideò Concilium primùm declarat remanere pœnã temporalem, pro qua debet ſatisfieri: id exigere diuinam iuſtitiam, idémque exigere diuinam clementiam ad profectum peccatoris, vt hoc fræno coërceatur à peccato. Neque vllam viam ſecuriorem exiſtimatam fuiſſe in Eccleſia ad amouendam iram Dei, quàm vt fideles hæc opera pœnitentiæ cum vero animi dolore frequentarent: vbi hæc opera diſtinguit ab ipſo dolore.

Satisfactio pœnitentialis.

Errores damnati.

Proceſſus Cõcilij.

75 *Satisfactio Chriſti.* Deinde ſubiungit ſic nos conformari Chriſto, qui ſatisfecit pro peccatis noſtris. Satisfactio autem Chriſti conſiſtit potiſſimùm in paſſione, & morte, per quæ pro nobis ſatisfecit, quæ in operibus externis, & paſſionibus conſiſtebant, in quibus Scriptura, & Patres pretium noſtræ redemptionis conſtituunt: ergo etiam in his debet eſſe ſatisfactio noſtra, vt in eodem genere ſatisfactionis redimamus debitum, in quo Chriſtus ſatisfecit; vt patet ex Paulo ad Romanos 8. *Si autem filij, & hæredes; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti: ſi tamen compatimur, vt & conglorificemur: exiſtimo enim quòd non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis*, &c. cap. 6. monet vt exhibeamus membra noſtra, quæ ſeruierunt peccato, in arma iuſtitiæ Deo.

Concludit tandẽ Concilium Sacerdotes debere pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, ſalutares, & conuenientes ſatisfactiones iniungere: & præ oculis habere, niſi alienis peccatis communicare velint, vt ſatisfactio, quam imponunt, ſit in præteritorum peccatorum vindictam, & ſatisfactionem.

Tandem *cap. 9.* docet temporalibus flagellis à Deo inflictis, & à nobis patienter toleratis apud Deum Patrem per Chriſtum nos ſatisfacere valere; quibus in locis ſumit in recto *ſatisfactionem* pro ipſis operibus externis, & pœnis aſſumptis, & impoſitis, vel toleratis: ſicut & eodem modo pro iiſdem ſumitur, & ſupponit *ſatisfactio* apud Concilium *can. 12. 13. 14. & 15.* qui ex prædicto capite, & doctrina eius aſſumuntur; ex quibus patet concluſio præmiſſa Doctoris: nempe ſatisfactionem ſtrictè ſumptam conſiſtere in opere externo laborioſo, & pœnali voluntariè elicito.

76 *Secunda probatio à ratione.* Secundò probatur ratione, ſuppoſita doctrina Patrum, & authoritate Scripturæ: illa operatio, in qua conſiſtit medium requiſitæ iuſtitiæ vindicatiuæ eſt ſatisfactio in recto, quia per eam ponitur æqualitas, & ſolutio debiti: ſed per opus externum ponitur tale medium: ergo in eo conſiſtit ſatisfactio in recto, loquendo de ſatisfactione ſtrictè ſumpta, vt ordinat pœnam temporalem. Probatur maior, ſiue ſumatur medium vindicatiuæ, qua æquale pro æquali in reipſa ponitur; ſiue æquale, prout lege præſcribitur, & exigitur à diuina iuſtitia, ſeruatâ proportione ad debitum, in illo conſiſtit medium per quod tollitur debitum, & acceptatur pro debito; ſicut è contrario, ipſum debitum, pro quo ſatisfit, conſiſtit in pœna temporali. Et patet, quia ſatisfactio interna per contritionem, & deteſtationem peccati, conſiſtit in iis actibus, in quibus regulariter conſiſtit eius remiſſio, vel quibus eſt annexa. Patet idem ex proportione iuſtitiæ politicæ, qua ordinat debitum, ſuum ius cuique tribuens, & vniuerſaliter in omni ſpecie iuſtitiæ.

Satisfactio ex præſcripto iuſtitiæ eſt in opere externo.

A ſimili.

His poſitis, probatur minor: debitum pœnæ temporalis eſt alterius rationis à debito culpæ: ergo diuerſam ſatisfactionem, & proportionatam ex lege inducit, diuerſam, inquam, à ſatisfactione culpæ; ſicut ergo culpa, quæ eſt auerſio à Deo, ordinatur per pœnam, in qua conſiſtit conuerſio perfecta ad Deum, ita etiam pœna temporalis, ſicut conſiſtit in pœna ſenſus, ita etiam exigit, ſeruatâ proportione iuſtitiæ, pœnam ſenſus, vt fiat ſatisfactio proportionata debito. Probatur vltima conſequentia; ſicut peccatum, vt eſt auerſio à Deo, ordinari debuit per iuſtitiam, quæ exigeret conuerſionem ad Deum; ita etiam, vt includit conuerſionem ad creaturam per appetitum, & inordinatam delectationem, requirit vt ordinetur per auerſionem tam ab appetitu, quàm à creatura: hæc autem auerſio conſiſtit in pœna ſenſus affligente;

Satisfactio pro pœna alia eſt à ſatisfactione pro peccato.

Conuerſio ad creaturã ordinatur per pœnam ſenſus.

affligente; & illa est, quæ manet post remissionem peccati, aut hîc, aut in altêra vita soluenda: ergo vt rectè ordinetur secundùm iustitiam, & regulariter hæc pœna, seu debitum eius, debet satisfactio pro ipsa consistere etiam in pœna simili, vt debitus ordo iustitiæ seruetur; & hi sunt digni fructus pœnitentiæ, quos indixit Ioan. Baptist. *Lucæ* 3. digni, inquam, id est, debiti.

77 *Confirmatur.* Pacianus. Confirmatur: Pacianus *in epist. 3. ad Symphronianum: Vides in sarmentis fructum requiri, id est, bona opera pœnitentiæ, sicut Ioannes ait: Facite fructum dignum pœnitentiæ. Vide sarmenta purgari, quæ sunt detrimenta carnis, damna lætitiæ, damna patrimonij, vitæ labores; qui actus propriè pœnitentium sunt,* &c. quibus comprehendit opera pœnitentiæ, & asperitatem subeundam in vindictam peccati per detrimenta, & castigationem carnis, per damna lætitiæ, per afflictiones, per damna patrimonij, elargiendo patrimonium, eleemosynas frequentando, vitæ denique labores, quibus vindicatur concupiscentia inordinata peccati commissi.

Chrysost. Chrysostomus hom. 10. in Matthæum: *Facite,* inquit, *fructus dignos pœnitentiæ: quo autem modo fructificare poterimus? Si vtique peccatis aduersa faciamus: verbi gratiâ, aliena rapuisti? incipe donare iam propria. Longo es tempore fornicatus? à legitimo quoque vsu suspendere coniugij, ac perpetuam continentiam sæpius paucorum dierum castitate medita.* *Iniuriam, vel opere cuiquam, vel sermone fecisti? refer benedictionis verba conuitijs: & percutientes te, nunc officijs, nunc etiam beneficijs placare contende: neque enim vulnerato sufficiet ad salutem tantummodò spicula de corpore euellere, sed etiam remedia adhibere vulneribus. Delicijs ante & temulentia diffluebas? ieiunio, & aquæ potu vtrumque compensa.* Similia habet Gregorius *hom. 20. in Euangelia:* vbi hanc differentiam inter iustum, & peccatorem pœnitentem statuit; licere nempe iusto licitis vti, non ita peccatori, qui *tanto à se licita debet abscindere, quanto se meminit, & illicita perpetrasse,* &c. Theodoretus *in epitome diuinorum Decretorum,* cap. de Pœnitentia: *Sunt,* inquit, *medicabilia etiam quæ post Baptismum fiunt vulnera: medicabilia autem non vt olim per solam fidem data remissione, sed per multas lacrymas fletus, & luctus, & ieiunium, & orationem, & laborem facti peccati quantitati contemperatam,* &c.

Gregorius. Theodoret.

78 *Secunda confirmatio.* Confirmatur secundò: in illo consistit primariò satisfactio, quod exigit, & acceptat Deus pro tali pœna: sed talia sunt opera, de quibus agimus, vt patet ex Scriptura Ioëlis 2. & aliàs passim. Iob vlt. Talis fuit eius pœnitentia in cinere, & fauilla. Talis fuit pœnitentia Dauid, 2. *Reg.* 12. Psalm. 68. *Et posui vestimentum meum cilicium.* & Psalm. 101. *Panem sicut cinerem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam.* Talis pœnitentia Achab 3. *Regum* 21. Talem deinceps *Vsus Ecclesiæ.* Ecclesia post Christum imperauit lapsis, vt dictum est. Et patet ex Tertulliano *lib. de Pœnitentia.* Cyprian. *serm. de lapsis.* Paciano *in paræneſi de pœnitentia,* & vbique ex Patribus; ac tandem quarta pars pœnitentiæ Sacramenti in his operibus versatur, quæ propriè satisfactio dicitur, & de qua nunc agimus, vt distinguitur à dolore interno, seu contritione, quæ exigitur ante remissionem peccati. Ergo ordinatio pœnæ temporalis regulariter in his consistit. Proba- *Pœnalitas in solo actu externo cõsistit.* tur consequentia: quæ pœna æquiualens, quæ exigitur, consistit in actu externo, & non in interno, quia internus nullam pœnalitatem includit, quia ad implendam, & assumendam hanc satisfactionem per pœnam externam, non requiritur tristitia, seu dolor antecedens, sed sufficit voluntas efficax, & imperans opera externa, in quibus tantùm consistit difficultas propter repugnantiam appetitus, & inclinationem voluntatis ad suum delectabile: si autem est aliqua difficultas in actu interno imperij, oritur ex opere externo, ad quod solum est repugnantia interna, & externa.

79 *Responsio. Impugnatur.* Dices præcedere dolorem de peccato. Contrà, satisfactio, quæ est tertius actus pœnitentis, distinguitur à contritione de peccatis ex dictis; & patet ex Concilio: ergo in eo non consistit vis satisfactionis, aut valor, vt putant prædicti authores, quos impugnamus; tum quia exigitur vt pars distincta pœnitentiæ ante absolutionem, & à fortiori ante satisfactionem, vt post pœnitentiam iniunctam proponitur perficienda; tum quia non necessariò durat, quando satisfactio in reipsa est adhibenda; tum etiam quia ipsum peccatum respicit, vt est offensa Dei, vel ex aliquo motiuo, quo fiat detestabile, & secundùm alium ordinem iustitiæ, nempe vt dispositio requisita antecedens ad iustificationem à peccato, antequam fundetur obligatio vlla ad pœnam temporalem, manente adhuc peccato, & debito pœnæ æternæ; ex cuius cõmutatione in pœnam temporalem, in ipsa eius remissione simul cum peccato resultat debitum pœnæ temporalis. Præterea, quod amplius est, nequit haberi contritio ex motiuo solius pœnæ temporalis; sed ex motiuo peccati, quà detestabile est, quia in ordine tantùm ad peccatum subsistit: ergo præter contritionem de peccato requiritur alius actus, qui respiciat ipsam pœnam temporalem debitam, vt tollenda est: hæc autem voluntas est illa, qua immediatè imperatur operatio exterior pœnalis in finẽ satisfactionis per ipsam, & tollendæ pœnæ remanentis post peccatum remissum: sed in hac voluntate nulla est pœnalitas, aut dolor, nisi ille qui deriuatur ex obiecto suo, nempe ex actu externo, inquantùm repugnat inclinationi tam appetitus, quàm voluntatis: ergo in ipso actu externo, vt subest voluntati, consistit primariò satisfactio, vt habet rationem pœnæ: hæc autem satisfactio adimpletur regulariter in multis, vel adimpleri potest sine contritione tum actuali de peccato remisso. Accedit, quòd satisfactio hæc potest esse in tolerantia passionum temporalium, quæ Deus immittit, vt fuit satisfactio Dauid ob adulterium ipsi remissum, quando Deus ipsum castigauit per filium Absalon. Et patet ex Trident. id ipsum, *cap. 9. sess.* 14. voluntas ergo ieiunandi, & sic de cæteris, est solùm pœnalis ratione ieiunij, & non sui ipsius, & satisfactio primariò consistit in ieiunio imperato, sicut & pœna, quæ ordinat secundùm iustitiam in *esse* rei, & commutationis, pœnam temporalem remanentem ex peccato.

Remissio peccati fit antequam oritur debitũ satisfactionis strictè sumptæ.

Est diuersa à cõtritione, & dolore interno.

80 *Moderatio, & sensus dictorum.* Conclusio, & cætera quæ hactenus in probationem eius adducta sunt; ita intelligi debent, vt nõ excludatur modus satisfaciendi per alia opera pietatis æquiualentia, in diuina acceptatione, vt posse satisfieri insinuat Trident. can. 13. in illa clausula: *Vel alijs etiam pietatis operibus,* &c. Sed intelligenda sunt iuxta sensum controuersiæ, nempe satisfactionem ipsam in recto consistere in opere externo pœnali vo-

luntario, quando exhibetur: & regulariter ſatisfactionem eſſe per talia opera: quamuis hoc non derogat aliis mediis, quæ Deus acceptat in ſatisfactionem illius pœnæ.

Fundamentum oppoſitæ ſententiæ videtur ad illam controuerſiam reduci, an ſcilicet in actu externo ſit bonitas diſtincta à bonitate actus interni, & valor ſimiliter diſtinctus ad ſatisfactionem: dato enim quòd nulla bonitas, aut valor, ſit in actu externo diſtincta, ſed ſolùm eſſe in actu interno, in quo tantùm eſt fundamẽtum libertatis, quamuis per appoſitionem actus externi augeatur per accidens, vt dicit Sotus, bonitas, & valor actus interni, ſequitur rectè quòd ſatisfactio, & meritum ſint in actu interno primario, & in recto, quamuis vt cauſam eius requirat externam. Videantur Doctores 1.2.*q.*20.*art.*4. *&* *in* 2.*d.*42. vbi de hac controuerſia agitur: vbi noſter Doctor *q.*4.§. *Quantum ad ſecundum, & quodlib.*19.*art.*3. contrarium docet cum Alenſi 4.*p.q.*77.*m.*3. *art.*3. *&* 2.*part.* *q.*107.*m.*8.*art.*2. Hanc ſententiam Doctoris hîc ſupponimus, quæ magis fundatur in Scriptura, & lege, ſiue diuina, ſiue humana, quæ opera externa præcipit, & conſulit & punit, & præmiat. Quidquid ſit, ſatis probatum eſt valorem ſatisfactionis tam Chriſti, quàm noſtræ, conſiſtere in opere externo aſſumpto, aut tolerato: vt ergo hoc etiam fundamentum tollatur, ſit

Controuerſia de bonitate actus externi diuerſa ab interno.

Sententia affirmatiua.

81 *Secunda concluſio. Actus externus habet propriam libertatem.*

Secunda concluſio. Actus externus ſatisfactionis eſt liber libertate propria, & non ſolùm libertate actus interni. Eã ſupponit Doctor hîc, dicens ſatisfactionem eſſe voluntariam, & in recto conſiſtere in actu externo. Probatur concluſio: Actus elicitus voluntatis nequit dare libertatem ſuo obiecto, ſi tamen obiectum non ſit in poteſtate voluntatis, ipſique ſubiectum: quia, verbi gratia, actus nutritiuæ nõ fit liberæ, quantumcumque velit, aut ipſum voluntas nolit: quia non eſt in poteſtate voluntatis, non ſic actus potẽtiæ motiuæ: ergo aliud eſſe volitum, ſeu obiectum voluntatis, & volitionis, aliud verum eſſe effectum liberum eius: quia illud ſolùm ſtatuit volitum, hoc verò voluntarium. Prima denominatio eſt obiecti, ſecunda effectus ad cauſam. Illud non ſupponit poteſtatem voluntatis ſuper obiecto: hoc verò ſupponit poteſtatem in effectum. Conſequentia cum ſuo antecedente probatur: quia hæc ſeparari poſſunt, nempe libertas ad effectum imperatum à libertate ad actum internum & elicitum: ergo hæc non eſt cauſalis; ideò actus externus eſt liber, quia actus internus eſt liber. Antecedens probatur: quia in Deo omnis volitio eſt neceſſaria, quantùm ad actum immanentem, qui eſt improducibilis. Sed quantùm ad obiecta ſecundaria, & effectus extra, voluntas Dei eſt liberrima: ergo actum elicitum voluntatis eſſe liberum non eſt formaliter actum imperatum eius eſſe liberum; ſed diuerſa poteſtas, & libertas, quamuis ſubordinatè agentis.

Aliud eſt obiectũ eſſe volitum, aliud effectus voluntarium.

Libertas ad effectum, ſine libertate ad volitionẽ elicitam.

Quòd verò voluntas noſtra nequeat agere, niſi per actum etiam liberè elicitum, & per ſui mutationem, eſt imperfectionis in ipſa, non autem ex eo quòd actus eius externus, & imperatus, vt ab ipſa procedit, non ſit liber propria libertate in ordine ad ipſam voluntatem, quamuis ſupponat actum imperantem, qui natus eſt fieri immediatiùs, & liberè.

82 *Confirmatio.*

Confirmatur: actus externus dicitur liber reſpectiuè ad illud, in cuius poteſtate eſt cum indifferentia ad eius oppoſitum: hoc autem ſolùm cõpetit ipſi reſpectiuè ad voluntatem præcisè, non verò ad actum eius internum: ergo perinde habet libertatem ſui reſpectiuè ad voluntatem, ſicut & actus internus. Maior patet: quia omne *ſecundùm quid* reducitur ad ſuum *ſimpliciter*: libertas autem vt eſt in actu, eſt *ſecundùm quid*, & denominatio extrinſeca: ergo in ordine ad illud, quod ſimpliciter eſt liberum. Minor probatur: quia actus internus voluntatis creatæ, quando eſt in ſua entitate, agit vt cauſa merè naturalis, & non vt cauſa libera, vt patet de eodem, vt producit habitum. Item, quia voluntas ipſa, vt eſt ſub actu, neceſſitatur ſimpliciter in ſenſu compoſito ad omne per ſe conſequens ad actum, ſiue ſit actus externus, ſiue internus, vt patet de intentione reſpectu electionis in genere alicuius medij. De intentione finis quoad electionẽ vnius medij determinati, à quo ſolùm eſt, vel poni poteſt; vel quia in re eſt vnicum, & determinatum reſpectu finis: vel quia ſi datur in re, non in poteſtate voluntatis hîc, & nunc operantis ad finem, quia ignoratur; vel quia non ſuppetit aliud, quàm hoc determinatum: ergo repugnat actum externum dici liberum actu interno, qui & tollit indifferentiam voluntatis ad ipſum, & neceſſariò, & non indifferenter eſt ad ipſum: principium autem determinans voluntatem ad alteram partẽ, qualis eſt, vt dixi, actus internus reſpectiuè ad externum, repugnat eſſe ratio indifferentiæ eiuſdem voluntatis reſpectiuè ad idem: ſed per actum internum, & imperantem habet voluntas determinationem reſpectiuè ad actum externum: ergo ab eo non habet indifferentiam: ergo neque actus externus habet libertatem ſuam ab actu interno: ſed à ſola volũtate, vt antecedit vtrumque. Probatur hæc vltima conſequentia ex dictis: quia actus internus imperans, de quo ſemper loquor, nequit eſſe principium actus externi, niſi vt priùs naturâ ineſt voluntati: ſed pro omni inſtanti rationis, aut naturæ, quo ineſt, tollitur omnis indifferentia voluntatis in ſenſu compoſito: quia neque ipſe actus ineſt, niſi vt eſt talis determinati obiecti, nempe actus externi, ad obiectum autem nequit actus eſſe indifferens in creatis: neque voluntas determinata per actum poteſt eſſe indifferens ad negationem oppoſitam actui externo: ergo, quod eſt intentum, libertas actus externi non eſt ab actu interno. Cuius conſequentiæ veritas patet, replicando idem principium: quia actus internus dat determinationem neceſſariam in ſenſu compoſito, vel etiam quantùm eſt ex natura actus tam voluntati, quàm actui externo; ac proinde neque externus erit indifferens, neque voluntas ratione actus interni.

Libertas actus externi eſt à voluntate.

Inſtantia.

Actus internus eſt principium determinationis, & non indifferentiæ.

Ratio cur indifferentia actus externi non ſit ab interno.

83 *Reſponſio.*

Dices, actum externum dici liberum, & indifferentem reſpectiuè ad voluntatem, vt prior eſt actu interno, ac proinde eadem ipſa indifferentia voluntatis ad actum internum eſt ad actum externum, & non alia. Contrà, hoc ipſum ſufficit nobis: quia ſic mediat actus internus inter voluntatem, & externum, non in ratione indifferentiæ, ſed vt forma, vel effectus prior, qui nullam dat indifferentiam formæ, ſeu effectui poſteriori, ſed potiùs oppoſitam determinationem: ergo actus externus, quà liber eſt, eſt indifferens, vt procedit à voluntate ipſa, vt cauſa immediata ſuæ indifferentiæ, licet vt effectus mediatus quantùm ad *eſſe*: ergo ſicut

Retorquetur.

Ordo inter formas non conſtituit libertatem.

actus

actus internus est liber, & fundamentum meriti, & satisfactionis per denominationem ad voluntatem, ita etiam erit liber actus externus per similem denominationem : ac proinde habet fundamentum meriti, & satisfactionis.

Impugnatur responsio præmissa.

Præterea excluditur prædicta responsio quatùm ad indifferentiam specificationis : quia licèt voluntas nequeat in actum externum, nisi mediante interno, per quem determinatur, quia nequit imperare nisi operando : tamen loquendo de actu determinato, potest sine illo in actum externum : nam potest ieiunium imperare ex vana gloria, aut hypocrisi, aut ex motiuo religionis, aut temperantiæ, aut etiam iustitiæ, & satisfactionis, aut salutis corporalis : qui actus omnes sunt distincti specie, sicut & motiua ipsorum : ergo actus externus ieiunij potest esse in potestate voluntatis sine actu elicito, & imperante determinato huius, aut illius motiui. Quod sufficit ad saluandam indifferentiam tam voluntatis ad ieiunium distinctam, ab ea quæ est ad hunc, aut illum elicitum imperantem, quàm etiam ipsius ieiunij, indifferentiam ad voluntatem independenter ab hoc determinato actu interno : quod sufficit ad libertatem propriam ieiunij.

Libertas specificationis in actu externo.

84 *A simili.*

Probatur consequentia à simili : ad libertatem propriam electionis, etiam suppositâ intentione, sufficit media esse plura, quorum quodlibet est indifferens, & in potestate voluntatis, ad hoc vt electio sit libera, vt est huius medij determinati, & hoc libertate propria, & immediata, & distincta à libertate, quam habet in intentione, tanquam in causa. Item, ad indifferentiam medij respectiuè ad voluntatem eligentem, sufficit vt medium de se sit proportionatum ad diuersos fines, quorum quilibet seorsim potest intendi à voluntate ; talis libertas, seu indifferentia inuenitur in voluntate respectu actus externi, & è contra : ergo sufficit vt fundamentum bonitatis, & malitiæ in ipso, sicut electio medij praui, aut boni habet propriam bonitatem, aut malitiam distinctam ab ea, quæ est intentionis. Ex quibus patet ad fundamentum oppositæ sententiæ. Suarez quidem admittit actum externum facere ad satisfactionem, quia per se est pœnalis. Sed dicit per accidens tantùm requiri, vt auget bonitatem actus interni per accidens. Sed contrarium huius apparet ex dictis, quia non per accidens, sed per se requiritur ex Dei acceptatione, & lege : quod autem per se requiritur, per se etiam est satisfactio, & distincta quidem ab actu interno : & per se etiam primariò intenditur à voluntate ; actus verò internus propter externum, in quo consistit satisfactio per se, & lege præscripta.

Libertas ad electionẽ medij indifferentiæ.

Indifferentia ipsius medij ex pluribus cõcurrẽtibus.

Soluitur fundamentũ oppositum.

85 *Alia solutio.*

Ad præfatum fundamentum aliorum respondent quidam aliter, nempe dato antecedente, nempe actum externum esse tantùm liberum libertate actus interni ; & negant consequentiam inde illatam, videlicet non esse meritum, aut satisfactionem distinctam : quia libertas est tantùm conditio fundamentalis meriti, & satisfactionis, & quocunque modo afficit actum, non refert, qua actus est bonus, aut malus, meritorius, aut satisfactorius : quia liberè procedit à voluntate : valor autem meriti, & satisfactionis, suppositâ libertate actus, est per ordinem ad regulam rectæ rationis, quæ est varia respectu actus interni, & externi, & respectu huius est alia, sicut & lex, & dictamen ex ipsa lege sumptum. Quamuis hæc responsio sufficiat, alia mihi magis placet, quæ ex præmissis deducitur, nempe vtrumque actum participare propriam libertatem à voluntate, quamuis dicant ordinem in *esse*, vt procedunt à voluntate ; qui ordo fundatur non in eo, quòd actus externus participet libertatem per actum internum, sed determinationem, & motiuum specificans extrinsecum finis : ex eo quòd voluntas nequeat dare determinationem actui externo, nisi vt ipsa priùs determinata est perfectè per actum internum : quia non subordinantur potentiæ reliquæ voluntati, nisi vt ipsa est in operatione applicans illas : respectu autem actus eliciti ab ipsa voluntate, voluntas media sua libertate determinatur eliciendo, & eligendo, & seipsam ex libertate applicando ad extremum affirmationis, aut negationis quod immediatè exit à virtute eius libera.

Libertas est fundamẽtum bonitatis : hæc autẽ est à recta ratione.

Prima solutio præfertur.

SCHOLIVM.

Peccatis carnis correspondere satisfactionem ieiunij, & aliorum, quæ carnem affligunt, peccato superbiæ orationem, peccatis auaritiæ eleemosynam. Confessarius tamen pro discretione potest, & quandoque tenetur non seruare istam correspondentiam generalem, sed tenetur eam iniungere pœnitentiam, quæ, omnibus consideratis, magis videbitur salutaris. Docet etiam hîc & dist. 19. num. 25. & dist. 17. num. 22. pœnitentem negantem acceptare satisfactionem, non dimittendum absque absolutione. Quod tenent Gabr. 4. dist. 18. quæst. 1. art. 3. dub. 1. & dist. 16. qu. 2. art. 3. dub. 5. Med. tract. 2. qu. 45. Sylu. verb. Confessio *qu. 5. Nau. cap. 26. num. 20. Hostien. Panorm. & alij cap.* Significauit *de pœn. & rem. Trid. sess. 14. cap. 8. & alia quæ fauent opposito, exponi possunt de satisfactione præseruatiua, vel medicinali, non de merè solutiua : de qua hoc verificatur. Suarez 4. tom. disp. 38. sect. 7. excedit, dum ait hoc non posse sine temeritate teneri, cùm à tot grauissimis Doctoribus asseratur, & bona ratione Theologica fundetur, nec Trid. quidquam definit in contrarium, vt Victoria ab ipso citatus, sine victoria asserit.*

EX hoc dico de tertio articulo, quòd peccatis in genere distinctis in tria membra, scilicet in peccatum carnis, in peccatum concupiscentiæ oculorum, & superbiam vitæ. 1. Ioan. 2. correspondent de congruo propriæ satisfactiones in genere, scilicet peccato carnis ieiunium, vel vniuersaliter quæcunque maceratio carnis magis

12 *Peccatorum tria genera.*

Quæ satisfactio correspondens

peccato carnis. ordinata ad reprimendum tale peccatum carnis, & ſub iſto comprehendo vigilias, peregrinationes, aſperitates veſtium, nuditatem, vel diſcalceationem, imò generaliter quemcunque laborem fatigantem. Peccato autem ſuperbiæ, & cæteris ſpiritualibus, magis appropriatè correſpondet oratio, quæ & humiliat ſpiritum Deo, & roborat contra peccata ſpiritualia. Peccatis autem circa temporalia, vt auaritiæ, vel cupiditati cuicunque, vt rapinæ, furti, vel ablationis iniuſtæ, magis appropriatè correſpondet erogatio eleemoſynarum. Et ratio iſtorum eſt, propter maiorem correſpondentiam pœnæ ad culpam: *quia per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.*

Satisfactio pro ſuperbia.

Sapient. 11.

13 Sic dictum [c] eſt de correſpondentia iſta in generali, & de congruo. Sed de neceſſario, vel congruo in caſibus ſpecialibus non ſic: nam alicui poteſt non competere vnum iſtorum operum pœnalium, qui tamen peccauit peccato, cui de congruo correſpondet talis pœna, vel ſatisfactio: vt pauperi qui furatus eſt, non competit dare eleemoſynas, & ſic in aliis caſibus: & tunc, ſi contritio non ſufficiat, non debet peccatum omnino manere inultum. Et poſſibile eſt, ergo & congruum pro tunc, imponere pro ſatisfactione propria huic peccato, aliquid; quod tamen non eſt ſibi proprium ſecundùm vniuerſalem correſpondentiam de congruo, & hîc requiritur diſcretio Sacerdotis, vt non imponat alicui pœnam nimis ſibi diſconuenientem, ſed aliam, quæ magis ſibi conuenit, & quam fortè meliùs adimplebit: vt pote pauper, nec eleemoſynas poteſt dare, nec orare, ſed oportet eum continuè laborare pro victu ſuo neceſſario: nec ieiunare, quia tunc non ſufficeret ad laborem neceſſarium pro victu neceſſario continuè acquirendo.

Cõfeſſarius debet dare eã pœnitentiam, quæ omnibus cõſideratis, magis congruit.

14 Quia ergo ipſe labor continuus eſt ſibi ieiunium continuum, quia continua maceratio carnis, tantummodò inducendus eſt, vt illum laborem ſubeat in remiſſionem peccatorum, intendens illum ad hunc finem referrè, ſaltem quouſque occurrat ſibi opportunitas ſoluendi aliquam aliam ſatisfactionem, & aliqua alia poſſunt ei ita temperatè, & diminutè imponi, vt ſint ſibi poſſibilia. Conſimiliter, diues qui lapſus eſt ad peccatum carnis, ſi eſt adeò delicatus, quòd non velit ieiunare, nec aliam macerationem notabilem ſubire, vel præſumitur quòd ſi ſibi imponeretur, citò abiiceret, & ſic peccaret nouo peccato, inducendus eſt ad orationem, & eleemoſynam, & illud ſibi imponendum eſt quod libentiùs recipit, & quod creditur perſeuerantiùs adimplere.

Actus præcepti, ſi ad hoc referantur, eſſe ſatisfactorios, de quo n. 7. vbi Scot. videtur oppoſitũ innuere cum D. Th. hîc q. 1. a. 2. Negãs pœnitentiã an abſoluẽdus.

Vel ſi omnino nullam pœnitentiam velit recipere à Sacerdote impoſitam, dicit tamen ſe habere diſplicentiam de peccato commiſſo, & firmum propoſitum non recidiuandi, abſoluendus eſt, & non eſt reſpuendus, ne cadat in deſperationem: & nuntianda eſt ſibi pœna, quæ eſſet pro peccatis facienda, & quòd eam in ſe, vel in æquiualentĩ abſque impoſitione ſtudeat adimplere, alioquin ſoluet ad plenum in Purgatorio.

Hæc miſericordia ſatis conſonat illi Prophetiæ Iſa. 42. de Chriſto, quam Matth. 12. cap. recitat, *Arundinem quaſſatam non confringet, & linum fumigans non extinguet.* Arundo quaſſata eſt peccator quaſſatus tentationibus, & peccatis; linum fumigans eſt linum nimis humidum ex peccatis, tamen aliquid habens de igne charitatis: & hic extinguitur, ſi per duritiam Sacerdotis ad nimis difficile obligetur: ſed non extinguitur, ſi prædicatur ſibi quòd oportet eum hîc, vel alibi, pœnam ſoluere: & quòd ſtudeat hîc tantam pœnam ſoluere, quanta peccatis debetur, ne alibi acriòr exigatur.

Arundo quaſſata eſt peccator variè tentatus.

COMMENTARIVS.

86 [f] EX *hoc de tertio articulo*, &c. Articulus 3. fuit: *An cuilibet peccato correſpondeat propria ſatisfactio? Concluſio prima eſt:* ſicut peccata in genere diſtinguũtur in illa, quæ fiunt ex concupiſcentia carnis, ex concupiſcentia oculorum, ex ſuperbia vitæ 1. Ioann. 2. ita in genere, & de congruo his correſpondere proprias ſatisfactiones; peccato carnis ieiunium, & vniuerſim omne illud, quod repugnat huic concupiſcentiæ per macerationem carnis, vt vigiliæ, labores, aſperitates, & huiuſmodi. Hæc probatur ex Patribus *ſuprà* citatis: quia pars fructus pœnitentiæ in hoc completur. Patet ex ieiunio Dauid, Niniuitarum, Achab. ex Ioël. 2. *In ieiunio & fletu & planctu*, &c. Clemens *lib. 2. Conſtit. Apoſtolicarum cap. 16. Caſtiga illum* (ſupple pœnitentem) *ieiuniis duarum, aut trium, aut quinque, aut ſeptem hebdomadarum, vt delicti genus, & ratio popoſcerit*, &c. Clemens Alexand. in lib. qui inſcribitur, *Quis ſit ille diues, qui ſaluetur*, &c. Narrans conuerſionem cuiuſdam iuuenis per Apoſtolum Ioannem: *Crebris item precibus Deũ pro illo inuocat, continuis ieiuniis vnà cum eo ſe macerat*, &c. Petrus Alexandrinus Can. XI. pœnitentiali. *Memores itaque multorum laborum, & miſeriarum, quas pro Chriſti nomine ſuſtinuerunt, cùm ipſi etiam pœnitentiam egerint, & quod à ſe factum eſt per proditionem in corporis afflictione, & mortifica*

Satisfactio de congruo correſpõdẽs peccatis.

Peccato carnis ieiunium, &c.

Clemens Romanus

Clemens Alexand.

Petrus Alexand.

mortificatione defleuerint, &c. *Simul oremus, & poſtulemus pro eorum reconciliatione*, &c. Origenes homil. 2. in Leuiticum. *Eſt autem ſeptima, licèt dura, & laborioſa, per pœnitentiam remiſſio peccatorum, cùm lauat peccator lachrymis ſtratum ſuum*, &c. *Et cùm non erubeſcit Sacerdoti Domini indicare peccatum, & quærere medicinam*, &c. *Si in amaritudine fletus, luctu, lachrymis, & lamentationibus confectus fueris; ſi carnem tuam macerueris, & ieiuniis, ac multa abſtinentia aridam feceris, & dixeris: ſicut frixorium confrixa ſunt oſſa mea, tunc ſacrificium ſimilam à ſartagine, vel à craticula obtuliſſe te noueris*, &c. Cyrillus Ieroſol. Catechesi 2. plura eiuſmodi habet, exemplo Dauid ieiunantis ſeptem diebus. Baſilius magnus in homilia 3. in illud Moyſi: *Attende tibi ipſi*, &c. *Pro delicti proportione, huic quoque mutuaueris ex admota tibi medela valetudinis inſtauranda ſubſidium. Magnum eſt, & graue peccatum? multa opus habes confeſſione, lachrymis amarulentis, peracri contentione vigiliarum, indiuiſo, & continente ieiunio*, &c. vide Chryſoſtomum *hom.* 10. & 42. *in Matthæum, & concione* 4. *de Lazaro*. Et paſſim Patres, qui in regulis pœnitendi, vigilias, & ieiunia, & reliqua opera macerationis præſcribũt. De aliis aſperitatibus, cilicio, cinere, flagellis, &c. habetur variis in locis Ionæ 3. 1. Paralip. 21. Ierem. 4. Matth. 11. 1. *ad Corinth.* 9. Luc. 18.

Origen.

Cyrillus Ieroſol. Baſilius.

87 *Satisfactio pro peccato ſuperbiæ oratio appropriatur.*

Peccato autem ſuperbiæ, & cæteris ſpiritualibus, magis appropriatur oratio, quæ humiliat ſpiritum Deo, & roborat contra peccata ſpiritualia. Patet hoc: *Quacunque die inuocauero te, exaudies me*, &c. Pſalm. 50. *Clamabit ad me, & ego exaudiam eum, cum ipſo ſum in tribulatione, eripiam eum*, &c. Pſalm. 90. *Inuocame in die tribulationis, eruam te*, &c. *Inuocabant Dominum, & ipſe exaudiebat eos*, &c. Pſalm. 98. & multa ſimilia 2. Paralip. 33. Sic legitur de Manaſſe: *qui poſtquam coangustatus eſt, orauit Dominum ſuum, & egis pœnitentiam valde coram Deo Patrum ſuorum, deprecatúſque eſt eum, & exorauit intentè, & exaudiui orationem eius, reduxit eum Ieruſalem in regnum ſuum*, &c.

Eleemoſyna ſatisfactio contra cupiditatem rerum.

Peccatis autem circa temporalia, vt auaritiæ, cupiditati, rapinæ, furto, & huiuſmodi, appropriatur eleemoſyna. Luc. 11. *Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis*, &c. Et multa ſimilia de virtute eleemoſynæ ad ſatisfaciendum pro peccato. *Miſericordia & veritate redimitur peccatum*, Prouerb. 16. *Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordiis pauperum*, &c. Daniel. 4. Patet exemplo Zacchæi.

88 *Ratio Doctoris.*

Clemens Roman.

Baſilius.

Chryſoſt.

Hanc tandem concluſionem probat Doctor propter maiorem correſpondentiam pœnæ ad culpam. Vnde Sapientiæ 11. *Per quæ quis peccat, per hæc & torquetur*, &c. Ideò Clemens Romanus lib. 2. Conſtitutionum Apoſtolicarum c. 48. *Ne de omni peccato*, inquit, *idem iudicium pronuntietis, ſed de vnoquoque ſuum*, &c. *Siquidem lex non omne delictum eodem ſupplicio puniebat.* Baſilius homil. 14. contra ebrietatem, & luxum, hanc proportionem ſeruandam docet: *Medicina magna delicta ſedabit: ieiunium ebrietatem curet, Pſalmus turpes cantus, lachryma riſum, pro ſaltatione genu flectatur, pro tripudio pectus pulſetur, pro veſtium ſumptu, & ornatu humilitas: in omnibus verò eleemoſyna peccata diluat: redemptio animæ viri diuitiæ*, &c. Idem Chryſoſtomus hom. 10. in Matthæum. Ratio etiam poſtulat, vt ſicut dicit Gregorius, *Qui in cunctis deliquimus, in cunctis ferimur*, &c. Vt ipſi exequentes aduersùs nos ipſos iuſtitiam Dei, vindicemus peccata in illo genere, in quo ſunt commiſſa; & ſicut in bonis corporis, animæ, & fortunæ fit peccatum, ita etiam vindicetur in corpus per ieiunium, & macerationem dignam eius: in animam per orationem, dolorem, & contemplationem diuinorum: in patrimonium per opera miſericordiæ, ſubueniendo pauperibus, quod in cœleſtes theſauros per manus pauperum deportatur: vt inquit glorioſus martyr Laurentius. Hæc omnia complentur prædictis operibus in genere, & communi Patrum, & Theologorum conſenſu: quod definit etiam Trident. *ſeſſ.* 14. *can.* 13. vnde Chryſoſt. concione 4. de Lazaro. *Supplicium*, inquit, *à ſe ipſo exigat pro peccatis per condemnationem, per diligenter exactam pœnitentiam, per lachrymas, per confeſſionem* (per quam intelligitur etiam oratio) *per ieiunium, per eleemoſynam, per continentiam, ac charitatem, vt poſſimus omnes omni modo hìc depoſitis peccatis, multa cum fiducia illuc proficiſci*, &c. Hæc etiam tria opera ſuadet Angelus Tobiæ *cap.* 12. *Bona eſt oratio cum ieiunio, & eleemoſyna.* Videatur Gregorius Nyſſenus oratione in eos, qui acerbiùs alios iudicant.

Trident. Chryſoſt.

t *Sic dictum eſt de correſpondentia iſta*, &c. Suppoſita correſpondentia generali, quæ de congruo adhiberi debet, & etiam conſuli, ac imponi à confeſſario, quando non ſubeſt impedimentum: ſtatuit Doctor ſecundam concluſionem: nempe quantùm ad neceſſitatem, & fructum ſatisfactionis non exigi talem correſpondentiam, vt quis puniatur in eo genere, in quo peccauit: ſed ſufficere vt ei iniungatur ſatisfactio in alio genere, quæ ſit æquiualens, aut certè proportionata facultati, & viribus pœnitentis. In quo diſcretio confeſſarij eſt ſpectanda, ne ex vna parte peccata non dimittat impunita, ne particeps fiat peccati alieni, & ex nimia indulgentia conniuens, vilem faciat medicinam neceſſariam infirmo: neve ex altera parte omittat etiam eius fragilitati conſulere, vt illud imponat per modum ſatisfactionis, quod implere ſine periculo deſperationis, aut noui peccati commodè poſſit. Hæc doctrina communis eſt. Et quantùm ad primarium aſſertum, concluſio patet ex Canonibus pœnitentialibus, in quibus etiam propter ſpiritualia idololatriæ iniungebatur afflictio corporis, & ieiunium, propter peccatum carnis, pœnæ ſpirituales: vt patet *ex Can.* 1. Petri Alexandrini, & *can.* 11. *can.* 4. Ancyran. *can.* 12. Conc. Neocæſarienſis *can.* 12. Nicæni *can.* 4. Gregorij Nyſſeni, & *can.* 58. & 59. Baſilij, ad Amphilochium. Ratio autem eſt manifeſta: quia omne illud, quod acceptum eſt Deo in ſatisfactionem pœnæ temporalis, eſt congruum medium ſatisfaciendi: ergo quando facultas non ſuppetit ad aliud perſoluendum, iudex inferior, & miniſterialis debet ſe conformare legi, & voluntati Dei, & ordinare ſatisfaciendum in æquialenti: vnde Trident. *ſeſſ.* 14. *can.* 13. vbi quatuor genera ſatisfactionis enumerat, vt pœnas à Deo inflictas, vel impoſitas à Sacerdote, vel voluntariè aſſumptas, vel alia pietatis opera, vt diſtinguuntur ab his tribus enumeratis, nempe *ieiunio, oratione*, & *eleemoſyna*: ergo hæc pœna ſufficit.

89 *Secunda concluſio Doctoris.*

Hæc propoſitio ſatisfactionis non eſt neceſſaria ſimpliciter.

Trident.

Satisfactio æquiualens.

Duos autem caſus format Doctor. Primus eſt de paupere, qui nec ieiunare poteſt, neque eleemoſynas elargiri, neque etiam orare, ſaltem pro

men

menſura peccati, quia toto tempore circuit quærens panem quotidianum : quid ergo ? Reſponder,

Quid iniungendum pauperi.

Quia ipſe labor continuus eſt ſibi ieiunium continuum : quia continua maceratio carnis, tantummodo inducendus eſt vt illum laborem habeat in remiſſionem peccatorum, intendens illum ad hunc finem referre, ſaltem quouſque occurrat ſibi opportunitas ſoluendi aliquam aliam ſatisfactionem, & aliqua alia poſſunt ei ita temperatà, & diminutè imponi, vt ſint ſibi poſſibilia, &c. Loquitur autem de paupere, qui eſt furatus : ideò addit illam limitationem *ſaltem quouſque occurrat ſibi alia opportunitas ſoluendi*, &c. nempe reſtituendi ablatum. Occaſione huius quæro,

Vtrùm ſatisfactio fieri poſſit in operibus præcepti?

91 *Sententia negatiua.*

FAuentinus *diſt. 19. huius diſput. 35. cap. 7.* citat Doctorem pro ſententia negatiua ex eo quòd *ſuprà* aſſeruit *in hac quæſt.* ſatisfactionem latè ſumptam eſſe ex aliàs indebitis, id eſt, vt *ibidem* explicat, ex operibus ſupererogationis, quæ non ſunt in præcepto. Similiter eundem citat Suarez in hanc ſententiam ex illo loco, & *ex qu. ſeq. argum. in oppoſitum cum ſua ſolutione.*

D. Thomas. Hanc ſententiam videtur etiam tenere diuus Thomas in hac diſt. qu. 1. art. 2. ad 3. *Quædam*, inquit, *menſura eſt homini adhibita, quæ ab eo requiritur, ſcilicet impletio mandatorum, & ſuper ea poteſt homo aliquid, erogare, vt ſatisfaciat.* Similia D. Bonauentura 2. *part. diſt. art. 1. quæſt. 3.* Richardus *ead. diſt. art. 1. quæſt. 2.* Paludanus *ibid.* Capreolus *quæſt. 1. art. 3.* Maior *q. 2. dub. 1.* Almainus *quæſt. 1.* Gab. *d. 16. quæſt. 2. notab. 1.*

Secunda ſententia negat ſatisfieri per opera præcepti naturalis. Secunda opinio, neque ſatisfieri per opera iure naturæ præcepta ; ſecus eſſe de operibus præceptis iure humano. Archidiaconus apud Sylueſtrum, verb. *Satisfactio qu. 8.* Et Antoninus citatur pro eadem *titulo 14. 3. part. cap. 20. §. 1.* Quia hoc diſcrimen affert inter illa præcepta, quia nempe Eccleſia non intendit auferre vim ſatisfactionis, quia ad idem ordinari poteſt eius præceptum.

Tertia ſentẽtia affirmatiua. Tertia ſententia docet etiam in operibus præceptis ſatisfactionem poſſe iniungi, & conſiſtere ; quæ eſt ſatis frequens apud modernos. Ita Caiet. *tom. 1. Opuſculorum, tract. 6. q. 1.* Sotus hîc *diſt. 19. qu. 2. art. 1.* Ledeſma *quæſt. 14. art. 1. dub. 5.* Pettus de Soto *lectione de ſatisfactione.* Medina *tract. 3. part. 4. dub. 3.* Adrian. *de ſatisfact. quæſt. 3.* Suarez *diſp. 37. ſect. 4.* Vaſquez *qu. 94. art. 1. dub. 6.* quæ ſententia eſt ſatis frequens.

92 *Prima ſentẽtia approbatur.* Dico primò primam ſententiam eſſe magis congruam praxi primitiuæ Eccleſiæ, loquendo de ſatisfactione pro pœna temporali, & regulariter, vt patet ex Patribus, quos *ſuprà* citauimus, & aliis paſſim, quia illa præſcribebatur in operibus pœnalibus, & aliàs ſupererogationis, non autem præcepti : & ſimpliciter eſt tenenda in praxi, niſi ſtatus, aut infirmitas pœnitentis aliud ſuadeat.

Probatio. Probatur concluſio, quia in his operibus fieri pœnitentiam Scriptura docet, vt patet ex dictis, & exemplis pœnitentum quæ proponit, & hic eſt ſenſus etiam Eccleſiæ, vt patet ex dictis, & ſpecialiter ex Trident. ſeſſ. 14. cap. 8. *Habeant præ oculis*, inquit, *vt ſatisfactio, quam imponunt, non ſit tantùm ad nouæ vitæ cuſtodiam, & infirmitatis medicamentum ; ſed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam, & caſtigationem*, &c. Ad nouæ vitæ cuſtodiam, & remedium infirmitatis ſatisfactio eſt, quæ præſcribitur contra tentationes, & qua exſcinduntur cauſæ, etiam remotæ peccatorum, & quæ ad robur interius animæ ordinatur. Vltra hæc exigit Concilium ſatisfactionem, quæ ſit in caſtigationem præteritorum peccatorum : & *cap. 4. eiuſdem ſeſſ.* & *ſeſſ. 6. c. 14.* docet pœnitentiam Chriſtiani debere eſſe non in ſola ceſſatione à peccatis, & vitæ nouæ inchoatione : ſed etiam in odio veteris, confeſſione, & ſatisfactione per ieiunium, orationem, & eleemoſynam, & alia pietatis opera. Trident. *Satisfactio debet eſſe in caſtigationẽ.*

93 *Præſcriptum iuſtitiæ vindicatiuæ.* Ex quibus ſic argumentor : Ex præſcripto diuinæ iuſtitiæ vindicatiuæ peccati, & ex motiuo etiam ipſius pœnitentiæ, quæ eſt iuſtitia vindicatiua, & præcepto pœnitentiæ veræ, & requiſitæ, debet pœnitens exhibere ſatisfactionem interiorem, quæ non ſolùm ſit vindicta, & odium vitæ veteris, ſed vt ei coniuncta eſt inchoatio vitæ nouæ, quantùm ad effectum, propoſitum emendationis, & propoſitum non peccandi ampliùs, ſeu obſeruandi legem : ergo obſeruatio præcepti, quantùm ad affectum, & propoſitum ſpectat ex diuina iuſtitia ad conuerſionem à peccato : & ad ſatisfactionem, quam Deus acceptat pro ipſo, & præexigit ad confeſſionem, & abſolutionem. Sed alia ſecundùm ordinem iuſtitiæ, & inſtitutionem Sacramenti eſt ſatisfactio pro peccato ; alia pro pœna temporali : ergo illa, quæ ſpectant ad nouam vitam inchoandam, quę eſt obſeruatio præceptorum, & ſpectat ad ſatisfactionem pro peccato, non eſt materia, in qua debet exerceri à miniſtro diuinæ iuſtitiæ (qui tenetur legiſlatori ſe conformare in ligando, & ſoluendo iuſtitia vindicatiua pro pœna temporali) ſed in aliis operibus debet iniungi ſatisfactio, regulariter loquendo. *Satisfactio pro peccato.* *Differt à ſatisfactione pro pœna tẽporali.*

94 *Confirm. Trident. Inconueniens ex oppoſito.* Confirmatur : quia oppoſitum plurimùm relaxaret vigorem, & rigorem pœnitentiæ. Vnde Trident. *præfato cap. 8.* hanc rationem adducit, vnde diuina clementia voluit remanere pœnam temporalem, peccato dimiſſo, ne facilitas veniæ, & indulgentiæ eſſet occaſio contemptus diuinæ legis, & lapſus, peccatori : ideóque hanc pœnam voluit eſſe frænum, quo retraheretur à peccato : faciliùs enim peccator affectu commodi mouetur, quàm iuſtitiæ, propter inclinationem ad ſenſum *pronum ad malum ab adoleſcentia ſua.* Ergo vt dignè fiat hæc ſatisfactio, debet in aliquo conſtitui ex diuina iuſtitia, & clementia, quæ abſterrent à peccato : quod nullo modo fieret iniungendo ſola opera præcepti : ergo non in illis Deus ordinauit ſatisfactionem pro pœna temporali.

Opus præcepti non eſt efficax ad finẽ caſtigationis. Probatur prima conſequentia : obligatio ad opus præcepti per modum ſatisfactionis non inducit magis frænum non labendi, quàm ipſa comminatio pœnæ æternæ, & ſupplicij, ac pœnæ temporalis acrioris in hoc mundo, quàm Deus ſua lege ſanciuit. *Multa* enim *flagella peccatoris*, ergo vt pœna temporalis pro peccato habeat aliquam rationem impedimenti lapſus diuerſam, & efficacem, non in opere præcepti ſtatuenda eſt, ſed in opere ſupererogationis, & pœnali.

Deinde,

Castigatio vitæ veteris consistit in pœna.

Deinde, non esset aliàs castigatio vitæ veteris ordinando pœnam pro pœna, & vlciscendo peccatum, distincta, ab ea satisfactione, quam Concilium statuit in remedium fragilitatis, & per modum præseruatiuæ: quia hæc ordinantur ad præcepta seruanda, & nouam vitam conseruandam. Castigatio autem vitæ præteritæ ampliùs dicit: ergo debet esse in aliquo, quod aliàs liberum esset homini omittere, si non peccasset, vt patet manifestè ex Gregorio *suprà* citato, & Chrysostomo.

95

Responsio. Impugnatur.

Dices opus præcepti esse laboriosum, & habere posse rationem pœnæ. Contrà, non habet laborem diuersum, aut pœnam distinctam ab iis, quæ requiruntur ad nouam vitam, & ad satisfactionem de ipso peccato requisitam ex diuina iustitia intra, & extra Sacramentum ad remissionem, & satisfactionem peccati, quà peccatum est, & inducit debitum pœnæ æternæ: sed labor, & pœna, quæ est pro satisfactione temporalis pœnæ, in quam commutatur æterna præscripta, exigit aliud genus laboris, & pœnæ nouæ superadditæ etiam in ratione operis pœnalis, vt sit castigatio diuersa, & satisfactio: ergo nequit

Responsio.

consistere in priori. Dices saltem ex opere operato habere posse vim satisfaciendi, vt subest

Impugnatur.

elauibus. Contrà: Aliqui eorum, qui in prædicta sententia sunt, id negant: de quo in sequentibus agitur. Sed dato etiam quòd satisfactio imposita à Sacerdote haberet vim ex clauibus, non soluitur difficultas: quia claues applicari debent ad materiam præscriptam lege, & acceptatione diuina ad hoc, vt validè ligent, & soluant: talem non esse materiam præcepti, neque etiam proportionem debitam habere ad hoc genus satisfactionis probatum est: ergo non est capax talis eleuationis per claues. Ex his patet fundamentum oppositæ sententiæ non concludere.

96

Obiectio.

Obiiciunt primò, quod habet virtutem augendi gratiam, habet virtutem satisfaciendi: sed opus præcepti habet talem virtutem in iusto: ergo, &c. Respondetur negando maiorem cum

Soluitur.

consequentia: quia diuersa sunt, secundùm iustitiam, meritum, & satisfactio in nobis, sicut

Differentia inter meritū, & satisfactionem.

diuersi sunt fructus pœnitentiæ, & fructus iustitiæ: quamuis ergo opera pietatis habeant rationem æquialentis satisfactionis: tamen intelligitur id de operibus, quæ non sunt aliàs in præcepto; an autem opus pietatis relatum in finem satisfactionis pro peccatis, & acceptatum à Deo, habeat etiam vim merendi gratiam, & gloriam eandem, quam aliàs mereretur, postea videbitur: saltem illa opera debent esse libera, vt sint satisfactoria, & non præcepti.

Secunda obiectio.

Secundò obiicit Sotus: Ecclesia instituit ieiunium quadragesimale, & quatuor temporum pro satisfactione peccatorum; vt patet ex præfatione: *Qui corporali ieiunio vitia comprimis, mentem eleuas, virtutem largiris & præmia*: ergo in his ieiuniis potest esse satisfactio propter peccatum, imposita à Sacerdote. Respondetur

Respondetur.

negando consequentiam: quia licèt illa iam habeant vim satisfaciendi ex se, & sint opera proportionata aliàs: tamen quia sunt in præcepto Ecclesiæ, sunt debita & determinata: vnde si committatur peccatum contra hoc præceptum,

Satisfactio debet esse libera à præcepto.

aut aliud, vt illa opera sint idonea satisfactio, debet eis adiungi modus maioris abstinentiæ, quàm vt præcepto Ecclesiæ determinatur, vel certè ponenda est alia impœnitentia diuersa iuxta modum peccati, & facultatem pœnitentis.

97

Tertia obiectio.

Tertiò obiicit: martyrium ex præcepto, nempe fidei, aut alterius virtutis conseruandæ, delet culpam, & pœnam. Item, dilectio Dei, & contritio perfecta, licèt sint etiam in præcepto, habent vim satisfaciendi, ita vt aliquando deleant omnem culpam, & pœnam: ergo opus esse in præcepto non diminuit vim satisfactionis: sed potiùs auget, quia etiam redditur magis bonum.

Responsio Fauentini.

Respondet Fauentinus aliud esse actum meritorium esse remissiuum alicuius partis pœnæ temporalis, & totius, si actus est perfectissimus, & aliud esse an opera præcepti sint satisfactoria pro pœna temporali. Primum concedit; secundum

Impugnatio.

negat. Sed contra hoc est, quòd in casu præcepti pœnalis, etiam cæteris paribus, est magis meritum, & ratione pœnæ est magis proportionatus ad satisfaciendum, quàm sit actus præcepti non pœnalis: ergo ille magis potest habere

Opus præcepti habet vim satisfaciendi.

vim satisfaciendi, quàm hic: & si actus meritorius præcepti ex se habet vim satisfaciendi ex lege, nihil repugnat, quin imponi possit, vt satisfactio pœnitentialis: quia non requiritur ad hanc, vt semper sit opus pœnale, quod imponitur, sed sufficit æquiualens: vt dicit Tridentinum, per alia etiam opera pietatis satisfieri posse pro peccati pœna temporali: si ergo omne meritum aliquid pœnæ remittit, & præceptum non derogat merito, sequitur quòd non deroget satisfactioni, & à fortiori, si opus pœnale sit. Vel ergo dicere oportet consequenter, quòd opus præcepti meritorium, vniuersaliter loquendo, non sit satisfactorium, vel certè restringere conclusionem positam ad opus præcepti, quod non est meritorium: quia aliqua ei cõditio deest requisita ad meritum; vt quia non fit in gratia, vel si fiat, non refertur in finem charitatis. Vel denique tertiò, quòd opus meritorium in ratione meriti, & non in ratione satisfactionis remittit pœnam, aut partem eius: quia sicut est ordinans hominem ad gloriam; ita etiam natum est amouere impedimentum eius vel ex toto, vel ex parte, iuxta perfectionem meritis quia pœna temporalis debita peccato variis modis remittitur, siue per Sacramentum, vt quando quis accedit contritus, vel aliàs confessus, vel etiam per opus meritorium, etiam ex præcepto: quia præceptum non tollit rationem meriti: vel per satisfactionem strictè sumptam, quæ requirit, vt sit in materia libera, & non aliàs præcepta.

98

Responsio.

Dices hoc liberè dici, quia meritum ad præmium & quodcunque datum intuitu meriti seruat proportionem iustitiæ, si ergo non derogat merito opus esse in præcepto, neque etiam satisfactioni, vt sit in opere præcepti. Probatur

Bonitas ex præcepto dignificat opus.

consequentia: quia eadem seruatur vtrobique proportio iustitiæ, & bonitas accedens ex præcepto dignificat magis actum, & in *esse* operis, & in acceptatione diuina: ergo in *esse* satisfactionis. Præterea, satisfactio Christi Domini,

Satisfactio Christi in opere præcepti.

quæ fuit perfectissima per mortem, & passionem, probabile est fuisse in præcepto obedientiæ (saltem suppositâ eius acceptatione) ex debita conformitate cum diuina voluntate, quæ ordinauit hoc remedium in redemptionem hominis; & ideò dicitur ad Philippen. 2. *Factus est obediens vsque ad mortem*, &c. & ipse in horto orat: *Non mea, sed tua voluntas fiat*: ergo præceptum

Satiſfactio pœnitentialis eſt in præcepto.

ceptum non tollit valorem ſatisfactionis. Præterea, ipſa ſatisfactio impoſita à Sacerdote, vt dicit *infrà* Doctor, habet concomitans præceptũ in exercitio, ita vt ſi omittatur, peccet de nouo pœnitens: ergo opus eſſe in præcepto non tollit vim ſatisfaciendi.

99 *Satiſfactio per flagella æquiualet operi præcepti.*

Præterea, per flagella à Deo miſſa, ea accepta̅do ſatisfacimus ex Tridentino *cap. 9. can. 13.* ergo etiam per opera præcepti ſimiliter valet ſatisfactio. Probatur conſequentia: quia vel ideò derogat præceptum, quia inducit neceſſitatem operis: ſed maior eſt neceſſitas in præmiſſis; quia naturalis: in opere præcepti tantùm obligationis, & moralis: vel ideò quia ipſa obligatio præcepti inducit debitum, cum quo non eſt compatibilis ſatisfactio; ſed perinde etiam illa flagella ſupponunt debitum ex peccato, ac proinde etiam obligationem ea ferendi patienter: quia voluntas inferioris contra ordinem iuſtitiæ, & debitum murmurans, non eſt ordinata voluntas: ergo.

Ex authoritate Doctoris idem probatur.

Præterea quintò facit textus præmiſſus Doctoris, qui admittit pauperem, ſi ferat patienter labores neceſſarios conquirẽdæ vitæ, eóſque offerat pro peccato commiſſi furti, Deo eſſe ſatisfactorios, dum aliud medium non ſuppetat: ſed illi labores ſunt in præcepto, cùm ſint neceſſarij conſeruandæ vitæ, ad quam tenetur: ergo neque in ſententia Doctoris requiritur vt opus ſatisfactionis non ſit aliàs in præcepto. Accedit quòd *ſuprà* doceat idem, quòd Tridentinum, nempe paſſionem patienter toleratam eſſe ſatisfactionem etiam pro peccato, & *infrà diſt. 21. quæſt. 1. ad vltimum* docet per mortem naturalem Deo oblatam ſatisfieri poſſe pro peccati pœna: quamuis ipſam mortem tenetur patienter ferre: quia eſt pœna debita peccato, & in ea ferenda conformare voluntatem ſuam iuſtitiæ diuinæ.

100 *Satiſfactio pro peccato eſt in præcepti obtẽpere.*

Sextò denique, non magis ſatisfactio pro pœna temporali exigit opus aliàs indebitum eſſe, id eſt, non præceptum, quàm ſatisfactio pro ipſo peccato, quia perinde definitio ſatisfactionis latè ſumptæ applicatur vtrique ex prima parte huius quæſtionis: in qua definitur ſatisfactio illo modo, vt comprehendit vtramque tam pro peccato, quàm pro pœna debita. Sed ſuppoſito peccato mortali, pœnitentia vt ſatisfactio pro ipſo eſt in præcepto, vt *infrà* dicetur: ergo perinde poteſt eſſe ſatisfactio imponenda pro pœna temporali. Quod confirmari poteſt ex argumento iam citato: quia per ieiunium quadrageſimale, & ſimilia, quæ ſunt in præcepto, poteſt quis ſatisfacere pro pœna temporali peccatorum aliàs remiſſorum: ergo non vetat præceptum opus eſſe ſatisfactorium, quamuis ſit in præcepto.

101 *Limitatio cõcluſionis præmiſſæ.*

Propter hæc argumenta dixi ſuperiùs regulariter ſatisfactionem imponendam à Sacerdote non debere eſſe opus præcepti, omiſſa illa probatione, quam adducit Fauentinus ex communi ratione ſatisfactionis per illam particulam *aliàs indebiti*, &c. quæ deſumpta eſt ex Anſelmo, & definitione, quam adducit Doctor.

Soluũtur rationes præmiſſæ.

Ad has autem rationes, inquantùm militant contra concluſionem poſitam; reſpondetur, ſupponendo rationem, in qua fundatur ipſa concluſio, nempe ſatisfactionem ſtrictè ſumptã, vt imponitur à confeſſario, debere eſſe ſecundùm ordinem diuinæ iuſtitiæ, & acceptationem: talis ergo debet eſſe, qualis eſt præſcripta, vt ſit veteris vitæ caſtigatio, vt declaratum eſt ex Tridentino; & debere exhiberi in materia lege præſcripta. Vnde ſi Sacerdotes minima quædam opera pro grauiſſimis peccatis imponentes non ſeruant ordinem præſcriptum ligandi, & ſoluendi ſecundùm iuſtitiam, & communicant peccatis alienis, vt dicit Concilium: à fortiori peccant, ſi nihil imponunt, niſi id ad quod peccatores aliàs fortiori vinculo tenentur; & quod tam in propoſito, quàm in exercitio ſpectat ad alium ordinem iuſtitiæ vindicatiuæ, in quo præſcribitur ſatisfactio diſtincta, & propria, pro ipſa culpa, ſcilicet interior cum præſcriptis circumſtantiis à Tridentino.

102 *Lex generalis non comprehendit caſum, aut priuilegium.*

Ad primum ergo reſpondetur, quòd lex generalis comprehendit media ordinaria; diſpoſitionémque, & ſtatum communem reſpicit, non autem caſus particulares priuilegij: lex autem communis de ſatisfactione imponenda pro peccato determinat, vt ſeruetur medium iuſtitiæ, ne peccator ex indulgentia tranſeat in contemptum, & ex facilitate veniæ: vt etiam ſatisfactioni Chriſti communicet, in qua eius ſatisfactio acceptatur, ac proinde in proportione operis pœnalis, non quomodocumque: ſed quæ ſit noua pœna ordinans debitum pœnæ temporalis. Martyrium verò, excellens charitas, & contritio ex ſpeciali ratione habent tollere tam culpam, quàm pœnam vniuerſam: martyrium, quia, vt dixi *ſuprà diſt. præced. q. 2.* vltima eſt diſpoſitio neceſſitans ad gloriam, & ſic tollit omne eius impedimentum ex acceptatione ſua ſpeciali, non per modum ſatisfactionis, ſed ex prærogatiua eximiæ charitatis, & fidei. Eandem acceptationem habet ipſa charitas perfecta, quia illa perfectè coniungit vltimo fini, & eſt ſatisfactio virtualis pro peccato. Contritio autem (perfectiſſima ſcilicet) perinde acceptatur ſpecialiter à Deo in remiſſionem peccati; & quando eſt ſuperabundans etiã omnis pœnæ, quæ etiam aliàs maneret cum contritione in gradu inferiori: hæc autem opera ſicut ex motiuo ſuo non ordinantur ad ſatisfactionem pœnæ temporalis proximè; ſed ad aliud, nempe ad perfectam coniunctionem cum fine, & contritio vlteriùs ad peccati ſatisfactionem, vt *ſuprà* diximus, ſic non ſunt ſatisfactio, de qua nunc loquimur, & quæ ex diſpoſitione communi legis exigitur ab omnibus, quia etiam de lege tales actus in omnibus non reperiuntur, neque eis conceduntur, quæ ſunt Dei dona ſpecialiſſima aliquibus communicata: ideò lex diſponens de ſatisfactione communiter exhibenda, & imponenda, non reſpicit tales actus.

Martyrium, charitas, & cõtritio, quomodo extinguunt debitum?

103 Imò, neque reſpicere poteſt, quia hæc lex ſupponit debitum pœnæ temporalis manere, pro qua exigit ſatisfactionem faciendam; illi autem actus non relinquunt talem pœnam, ſi ſunt perfectiſſimi; contritio autem, & dilectio Dei in eo gradu, in quo non ſunt proportionati, vt deleant peccatum cum omni ſuo debito, relinquunt pœnam aliquam temporalem ſupplendam per ſatisfactionem de lege præſcriptam: ac proinde lex præſcripta ſatisfactionis exhibendæ ſupponit debitum pœnæ manere: argumentum ergo à paritate non concludit: quia hæc ſatisfactio eſt alterius rationis, vt dictum eſt, & imponi debet in aliquo opere, quod ſit onus nouum, & labor peccatori ad caſtigationem peccati,

&

& non proinde in aliquo, ad quod aliàs vinculo ſtrictiori legis tenetur, vel certè æquè ſtricto regulariter loquendo: quia neque ſic ſatisfieret diuinæ iuſtitiæ, & ordinationi, quam *ſuprà* habemus ex Concilio; neque eſſet frænum peccatori, neque vindicta idonea ad caſtigandum eius peccatum, cùm nihil noui in ratione operis exhibendum pro peccato decerneret, quod induceret pœnam, & laborem diuerſum ab eo, ad quod aliàs tenetur, & venia facilis induceret per hoc ad contemptum: ideò tenenda eſt ſolutio vltimo loco data, quam fortè intendit Fauentinus.

104 *Diſpar ratio meriti, & ſatisfactionis pro pœna tẽporali.*

Ad primam obiectionem contra eam factam. Reſpondetur meritum in ratione boni operis dicere proportionem ſecundùm medium iuſtitiæ ad præmium: ſatisfactio verò, vt diſtinguitur à merito, & fundat debitum ſolutionis, magis fundatur in opere pœnali de lege, ſiue interior ſit ſatisfactio, ſiue exterior, quia eſt actus iuſtitiæ vindicatiuæ. Ad hæc vlteriùs, ſicut Sacerdos imponens ſatisfactionem eſt iudex delegatus, qui ſecundùm legem iudicare debet, & caſtigare peccatum, & ligare peccatorem ad aliquod genus ſatisfactionis, quod ipſi ſit onus nouum, & ſuperadditum, & diſtinctum ab eo, ad quod aliàs tenetur ex ſatisfactione pro peccato requiſita, quæ inuoluit propoſitum ſeruandæ legis, & ſeruandæ iuſtitiæ, ſaltem titulo gratitudinis: nam propter ingratitudinem etiam Deus induxit hanc obligationem ſpecialem pœnæ temporalis, vt dicit Concilium Tridentinum *cap.* 1. & 8. quæ ingratitudo, quando non compenſatur ex perfectione ſuperabundanti conuerſionis à peccato, reſtat compenſanda per ſatisfactionem, tanquam per nouum onus iniunctum: ideò eam caſtigare debet confeſſarius etiam per diuerſam pœnam ab ea, quæ correſpondet ſatisfactioni pro peccato.

Trident.

105 *Diſcrimẽ inter actum ſatisfactorium, & obligationem imponẽdi ſatisfactionis.*

Aliud ergo eſt opus ſatisfactionis eſſe in præcepto, ex quo obligetur pœnitens ad opus ipſius ſatisfactionis exhibendum; & hoc nos concedimus ita teneri poſſe, ideóque poteſt ſatisfacere per ieiunia præcepto Eccleſiæ, per eleemoſynas, etiam vt ſunt in præcepto, & ſatisfactionem iniunctam à Sacerdote adimplere ex præcepto. Aliud verò an ſatisfactio, quam imponere debet confeſſarius, poſſit præſcribi in ſolo opere præcepti, ad quod aliàs tenetur pœnitens, & hoc negamus: quia præter hoc, quòd opus ipſum ſit ſatisfactorium ex natura ſua, quod competit aliàs operibus etiam præcepti (quando ſatisfaciendum ſit ex voluntate peccatoris offerentis illa extra Sacramentum) & quamcumque obligationem ſpecialem virtute clauium inductam; præter hoc, inquam, quòd opus ſit ſatisfactorium, requiritur vt authoritas clauis ligantis debitè exerceatur, & ſecundùm præceptum, vt opus illud inducatur per modum noui oneris, & laboris, ad quem aliàs non tenebatur; aliàs non rectè ligaret, aut conformiter ad inſtitutionem huius Sacramenti, & finem authoritatis conceſſæ; neque materiam idoneam applicaret, in qua hæc ſpecialis vindicta exerceri de lege debet: ſicut ſi lex præcipiat aliquid ſpecialiter; vt furem ſuſpendendum: licèt hæc pœna aliàs redimi poſſit per alia obſequia gratuita legiſlatori, tamen iudex inferior nequit illa præſcribere, aut in ea commutare pœnam lege inductam: ſic neque confeſſarius poteſt aliam pœnam præſcribere præter eam, quam inſtitutio Sacramenti, & Deus præſcripſit. Si quæras, vnde id colligatur? Reſpondetur colligi ex dictis: nam facilitas veniæ, & remiſſio iudicis in caſtigando reos culpatur ab omnibus Patribus, & à Tridentino. *Quàm porrò ineptum,* (inquit Tertullianus lib. de Pœnitentia, cap. 6.) *quàm pœnitentiam non adimplere, & veniam delictorum non ſuſtinere? hoc eſt, pretium non exhibere, ad mercem manum emittere: hoc enim pretio Dominus veniam addicere inſtituit: hac pœnitentiæ compenſatione redimendam proponit impunitatem,* &c. Ex his patet ad reliquas omnes obiectiones, admittendo ſatisfactionem fieri poſſe in operibus præcepti: ſed negando talia imponi poſſe regulariter à Sacerdote per modum pœnitentiæ in hoc foro.

Exemplum.

Confeſſarius præſcriptã legẽ ſequi tenetur.

106 *Secunda concluſio.*

Dico ſecundò. Quando pœnitens eſt talis, vt non ſubſit facultas adimplendi aliam pœnitentiam, vt in caſu Doctoris expreſſo liquet; vel etiam quando eſt tam fragilis, vt veriſimiliter non ſit adimpleturus pœnitentiam delicto proportionatam, & quæ aliàs imponi deberet, vt patet in ſecundo caſu, non eſſe iniicien-dum ei laqueum, & occludendam viam ſalutis, ideóque rectè imponi; vel ipſa opera præcepti, vel pœnitentiam præſeruatiuam, vel aliud, quod magis expedire videbitur, iuxta diſcretionem confeſſarij prudentis: & niſi ſit periculum deſperationis, aut neceſſitas præſens abſoluendi, ad terrorem expedit quandoque differendam eſſe abſolutionem: & in hac amplectenda eſt tertia ſententia; nempe in caſu, & particulari neceſſitate pœnitentis licere vti tali indulgentia: non tamen regulariter. Ratio autem huius concluſionis petenda eſt ex eo, quòd Deus non dereliquit peccatorem in ſtatu viæ ſine remedio ſalutis: ergo per pœnitentiam poteſt ſaluari etiam in caſu, quo non eſſet ei poſſibilis alia ſatisfactio, vel certè quo iudicaretur eſſe periculoſa; hæc enim pars pœnitentiæ, cùm ordinetur ad remiſſionem pœnæ temporalis, & non peccati, non exigitur eſſentialiter ad remiſſionem peccati, ſicut confeſſio, & contritio: ideò ſine illa contingit Sacramentum miniſtrari in certis caſibus, in quibus nequit adimpleri, aut non expedit eam imponi. Vnde Deus acceptat ſatisfactionem, quam præſtare poteſt peccator, ſiue ſit opus præcepti, aut aliud in ſimili caſu. Reliquum ipſe ſuppleat, vt poteſt, vel per indulgentias, vel alia via, per tolerantiam laborum, vel paſſionum, vt dicit Doctor. *Conſimiliter dicnes, qui lapſus eſt,* &c. Hîc dicit non eſſe imponendam ſatisfactionem renuenti. De hoc dubio agetur *infrà d.* 18. illic perquiratur vlterior eius reſolutio.

In caſu abſoluendus eſt reus ſine ſatisfactione, aliàs proportionata.

Ratio ſecundæ concluſionis.

SCHOLIVM.

Sententia D. Thom. Richardi, & aliorum, quòd opera facta in peccato nihil conducunt ad ſatisfactionem. Hanc reijcit Doct. & tenet probabiliter, per pœnitentiam expletam in peccato ſatisfieri præcepto, & ſolui pœnam. Quod præter Scoti diſcipulos, tenent Gabr. 4. d. 16. quæſt. 2. art. 3. dub. 3. Medin. tract. 3. quæſt. 5. dub. vlt. Nauar. cap. 1. de pœnit. d. 6. n. 47. Maior hìc. Adrian. 4. q. an vnum peccatum ſine alio, &c. Almain. hìc quæſt. 1. Gerſon. de Reg. moral. tit. de pœn. & de orat. p. 2. Rubion hìc quæſt. 3. art. 2. Cord. lib. 5. quæſt. 23. Angel. v. Pœn. §. 14. Hinc patet quàm audax in falſo Sotus d. 19. q. 1. art. 4. dum ait ſolum Gabr. ſequi Scotum in hoc, & Valen. d. 7. q. 14. de ſatisfact. part. 3. dum ait hanc opin. ab omnibus exploſam. Vide Baſſol. quæſt. 1. Tartaret. hìc; hæc tamen eſt ſatisfactio, tantùm ſecundùm quid, quia non reconcilians, nec placans. Trident. ſeſſ. 14. c. 8. vbi videtur fauere oppoſito: exponitur de ſatisfactione meritoria. Addit Doct. ad ſolutionem pœnæ ſufficere ſatispaſſionem; ad quam non requiritur voluntarium.

15 *D. Thom. hìc artic. 1. quæſt. 3. Rich. art. 1. quæſt. 5. Henricus quodl. 8. q. 18.*

DE * quarto dicitur, quòd etſi ſatisfactio exterior pro vno peccato poſſit ſeparari à ſatisfactione pro alio, vt quando orat, tunc non dat eleemoſynam: tamen non poteſt ſatisfactio exterior fieri de vno, ita quòd remaneat iſte in alio peccato. Et probatur, quia placaret Deum, & tamen eſſet inimicus eius: & quoad hoc oportet ſatisfactiones eſſe coniunctas ſaltem in voluntate, ad minùs habitualiter, licèt non in effectu, nec in voluntate tunc actualiter.

Sed iſta ſententia videtur nimis dura contra peccatores, & occaſio maioris obſtinationis. Si enim iſte hodie verè pœnitens, & humiliter recipiens ſatisfactionem, eſto ieiunium trium dierum, cras recidiuat in peccatum mortale, & de illo non pœnitens, ſecundo die ieiunat, quia ſibi fuit impoſitum. Si dicas quòd illud ieiunium ſecundæ diei non eſt aliqua ſatisfactio exterior, magis occaſio eſt inducendi iſtum iam lapſum, vt tertio die non ieiunet. & per conſequens ad nouum peccatum mortale: quia tranſgrediendo iſtam pœnam iniunctam à Sacerdote, & receptam, videtur eſſe peccatum mortale, cùm ſit tranſgreſſio præcepti Eccleſiæ, & Vicarij Dei in illo actu.

Ex iſto poteſt formari talis ratio. Si poſt lapſum, & ante pœnitentiam nouam non exequatur quis ſatisfactionem priſtinam ſibi impoſitam, peccat mortaliter nouo peccato: ergo ſi exequatur, benè facit, quia actum obedientiæ facit: ſed non facit actum obedientiæ, niſi inquantùm illud eſt ſibi impoſitum tanquam pars ſatisfactionis.

16 *Valere ſatisfactionẽ factam in peccato mortali.*

Dico ergo ſine præiudicio, quòd qui ſemel verè pœnitet, & recipit ſatisfactionem, vel pœnitentiam condignam ſibi impoſitam ab Eccleſia, claue non errante, quantumcumque poſtea recidiuet, nunquam tenebitur, niſi ad illam vnicam ſatisfactionem adimplendam: & ſi eam impleat in charitate, melius eſt: quia non tantùm ſoluit pœnam, ſed meretur. Sed ſi adimpleat eam voluntariè extra charitatem, ſoluit quidem pœnam, ſed non meretur gratiam. Si autem ipſa ab eo extra charitatem exigitur, ſoluitur pœna, licèt ipſe non ſoluat. Et in primo eſt ſatisfactio ſimpliciter, quia reconcilians, & placans: in ſecundo eſt quidem ſatisfactio, quia voluntatia redditio, &c. ſed nec reconcilians, nec placans. In tertio autem eſt ſatisfactio, vltra quam non exigetur pœna vlterior.

Expleti magnã pœnitẽtiam in peccato, reſurgẽti non eſt imponenda noua pœnitentia.

Ex ſecundo membro ſequitur, quòd ſi magnam partem ſatisfactionis ſibi impoſitæ expleuit in peccato mortali, & pòſt iterum pœnitet de peccato nouo, non eſt ſibi iteratò pœnitentia imponenda pro peccato, de quo ſatisfecit, licèt extra charitatem: ſed tantùm de nouis peccatis, quæ fuerunt cauſa, quare illa ſatisfactio fuit mortua.

17 *Sufficere ſatiſpaſſionẽ, ad ſolutionem pœnæ.*

Et ſi arguas, mortua eſt: ergo non eſt ſatisfactio. Non ſequitur, niſi quòd non eſt ſatisfactio placans, nec reconcilians in amicitiam. Et ſi dicitur: ergo non eſt ſatisfactio. Non ſequitur: quia ſufficit Deo, quòd quis voluntariè ſoluat pœnam debitam ad punitionem peccati commiſſi: quia etiam quod minus apparet, ſufficit ſatiſpaſſio. Patet in actibus humanis: ſi enim alicui offenſæ in Regem correſpondeat præcisè ſecundùm legem abſciſſio manus, ſi iſti etiam inuito abſcinditur manus, ſatis patitur, & intantum ſufficit Regi, quòd ſecundùm legem, & iuſtitiam, non debet ab eo pœnam vlteriorem exigere; & tamen non recipit eum in gratiam, vel amicitiam: multò magis

magis ergo posset sufficere pro punitione culpæ, si aliquis sibi pœnam debitam infligeret, licèt non esset in gratia, vel amicitia ipsius iudicis offensi.

Ex tertio membro potest elici, quòd talis, si propter nouum peccatum, in quod recidiuat, damnaretur, antequam complesset totam pœnam sibi impositam, puniretur in inferno temporaliter pœna correspondente illi, quæ non fuit hîc soluta: & illa soluta post tempus aliquod non puniretur amplius illa pœna, sicut & de veniali, quia moriens in peccato veniali simul cum mortali, non puniretur æternaliter pro veniali, vt dicetur inferiùs. Et eodem modo in proposito: ex quo enim secundùm plenam iustitiam punitiuam semel imposita est pœna temporalis isti pro peccato, de quo verè pœnituit, nunquam isti pro illo debebitur nisi pœna temporalis, & illa soluta, nulla alia.

Pœna peccati venialis, & temporalis pro mortali remisso, finiũtur in Inferno.

Ad argumenta. Ad duo prima patet ex quinto articulo primi membri, & quarto secundi. Ad tertium patet ex tertio articulo secundi membri. Ad quartum patet ex quarto articulo primi membri. Sed si arguas; contritio potest delere quodcunque peccatum: ergo pro nullo correspondet aliqua alia propria satisfactio, non sequitur: tum quia contritio includit aliquam satisfactionem, in voto saltem, vt dicetur *dist.17.* & licèt quandoque contritio sit tam intensa, quòd sufficiat pro tota pœna, vel satisfaciat: tamen præceptum de aliqua pœna infligenda non est irrationale: quia regulariter contritio non est, nisi satisfactio partialis, & præcepta generalia dantur propter remedium generale, & secundùm illas conditiones, quæ inueniuntur in hominibus, vt in pluribus.

18
Ad arg. 1.
Contritio virtualiter includit satisfactionẽ.
Contritio quandoque tollit totam pœnam.

Ad primum in oppositum, concedo quòd aliqua pœna correspondeat æqualiter isti culpæ, vel pœna distincta in se, vel pars virtualiter contenta in alia pœna: & ita est satisfactio propria isti, vel actualis, vel virtualis, & sic propria, quòd nulla alia nunc correspondet, loquendo de satisfactione totali, licèt alia posset correspondere. Ista etiam nunc non correspondet alij culpæ, licèt posset alij correspondere. Ad auctoritatem Apostoli dico, quòd loquitur de pœna damnatorum. Patet ex littera, *Cecidit, cecidit, illa Babylon,* &c. Et ibi verum est, quòd præcisè valdè, & propriè commensuratur pœna culpæ: sed nec tanta præcisio, nec commensuratio est in pœna pœnitentiali, nec requiritur.

Ad rationẽ in oppositum.

In pœna pœnitentiali nõ requiritur commensuratio Mathematica ad culpam.

COMMENTARIVS.

107
An satisfactio adimpleta in mortali valeat ad remissionẽ pœnæ.

x *De quarto dicitur, quòd etsi satisfactio,* &c. Hîc tractat illam quæstionem, an scilicet satisfactio impleta in peccato mortali aliquid valeat, pro temporali pœna: verbi gratia, ieiunium impositum per modum pœnitentiæ, supposito lapsu pœnitentis antequàm tempus præscriptum ieiunij transeat, aut aduenerit, an ieiunans satisfaciat pœnæ temporali per ieiunium præscriptum.

Sententia negatiua.

Negatiuam partem tenet D. Thomas *dist. præsenti quæst.1. art.3.* D. Bonauent. *1. part. dist.q.3.* Richardus *art. 1. quæst. 5.* Palud. *quæst. 1. art. 3.* Henricus *quodlib.8. quæst.18.* Alens. *4. part. quæst. 24. memb. 4. art. 1.* Sotus *dist. 19. quæst. 1. art.4.* Caiet. *tom. 1. Opusculorum tract. 6. quæst.1. art.4.* Vasquez *3. part. quæst. 94. art. 1. dubio 4.* Suarez *disp.37. sect.2.* & *disp.38. sect.8.* Valentia *disp.7. quæst.14. de satisfact. punct.3.* Sotus ait contrariam sententiam, quæ est Doctoris, non habere alium sequacem, nisi Gabrielem. Valentia ait ex scholis explosam. Suarez post Trident. non esse probabilem, sed falsam.

Censura.

Sententia affirmat.

Affirmatiuam docet Doctor hîc, vbi tantùm loquitur de satisfactione sacramentali; & à confessore imposita, non autem de satisfactione ab ipso voluntariè assumpta. Quod aduertere volui, quia multi trahentes quæstionem ad vtramque, eum citant, quasi perinde de vtraque determinaret hîc.

108
Prima conclusio.

Prima conclusio: satisfactio à Sacerdote imposita, & adimpleta etiam in peccato mortali habet suum effectum. Hæc est Doctoris §. *Dico ergo,* &c. quam modestè asserit, & sine præiudicio, quia vidit antiquos fuisse in sententia opposita. Hanc conclusionem non solus Gabriel sequitur: sed ante eum Durandus probabilem censet, licèt priorem magis tutam, quia nempe in dubio tutior pars sequenda. Eam sequitur Gabriel *dist.16. quæst.2. art.3. dub.3.* Medina *tract.3. quæst. 5.* & cæteri, vt breuior sim, quos citat Scholiastes in præmisso Scholio; & præter antiquos moderni etiam Doctores nostræ Scholæ. Præterea, Gab. Vasq. *loco præfato art.2. dub. 5.* eandem tenet; citans Marsilium *in 4. qu.13. art.1.* & videtur etiam D. Thomæ *in 4. dist.22. q.1. art.1. ad 5. in 2. resp̃onsione*; vbi præfert modum dicendi aliorum, qui negant pœnam temporalem ob peccatum iam remissum manentem puniri in æternum; neque hoc esse inconueniens, quia pœna, quæ soluitur, non redimitur. Saltem admittit per satisfactionem deleri: ergo à fortiori id in viatore contingit, qui est in statu satisfaciendi magis, quàm damnatus, licèt sic peccator, ac proinde persoluens pœnitentiam iniunctam, redimit proportionatè pœnam debitam, vel potiùs soluit. Si dicas quòd viator in peccato nequeat redimere, neque alioquin satisfacit, nisi redimendo. Contrà, non est peior peccatoris in via conditio, quàm in termino: ergo si in termino pœna temporalis exacta completè cessat, quia vltra debitam mensuram non extenditur, neque diuinæ iustitiæ congruit vltra debitum vindicare: sequitur à fortiori satisfactio-

nem pœnitentialem, ad quam tenetur peccator, quando exhibetur, delere pœnam temporalem proportionatam ſibi: quia voluntariè exhibetur, & eſt actus ex fide factus, & reliquis circunſtantiis bonus, & ad quem tenetur ex præcepto, quæ non conueniunt pœnæ, quam iuſtinet damnatus.

109 *Fundamentũ Doctoris.*

Probatur concluſio à Doctore, primò, quia hæc ſententia eſt nimis dura. Secundò, cauſat obſtinationem in peccatore. Tertiò, quia dat anſam peccandi: quia pœnitentiam iniunctam, ſi nihil ei prodeſt, non perſoluet, quod eſt peccatum. Quæ rationes omnes in re morali vrgentiſſimæ ſunt.

Prima ratio Doctoris reducitur.

Proſequendo itaque primam rationem, ſic argumentor: Non debet ſine fundamento aggrauari onus peccatoris, aut excludi ab eo beneficium Sacramenti, & mortis Chriſti: ſed nullum apparet in propoſito negandi pœnitentiam ſacramentalem impoſitam non valere, etiam in peccato exhibitam: ergo, &c. Maior eſt in confeſſo, quia ſaluti viatoris non eſt ingerendum obſtaculum, aut difficultas noua, quam lex, aut fides non præſcribit. Minor probatur: quia locutiones generales, quibus reprobantur opera peccatoris, commodiſſimè intelliguntur quoad meritum vitæ æternæ, ad quod requiritur gratia ſanctificans, & non de ſatisfactione pœnitentiali, aut alia etiam, quæ eſt mera ſatispaſſio, & non reconciliatio, ad quam non extenduntur. Prima pars minoris patebit ex reſponſione ad argumenta.

Non eſſe viã ſalutis ſine fundamento aggrauandã.

110 *Satisfactio in peccato pro pœna.*

Secunda pars probatur: ideò præcisè non valeret talis ſatisfactio, quia non acceptatur à Deo, vel non innititur meritis, & ſatisfactioni Chriſti: alia enim ratio in contrarium non ſuppetit, ſed vtrumque horum eſt falſum: ergo ſatisfactio illa eſt acceptata, & fit in virtute ſatisfactionis Chriſti: & conſequenter valet. Probatur minor quoad primam partem, ex qua etiam ſequitur ſecunda: ſatisfactio pro peccato exhibita à peccatore, acceptatur à Deo in ordine ad remiſſionem peccati, & etiam pœnæ temporalis, aut partis eius iuxta modum ſatisfactionis, in qua acceptatione, vt *ſuprà* probatum eſt, contra Sotum, ſeruatur medium iuſtitiæ vindicatiuæ, ſimul cum miſericordia & clementia: ſed minorem habet proportionem prædicta ſatisfactio ad remiſſionem peccati, & pœnæ æternæ, vt præuia eſt, & exhibita à peccatore, quàm habet ſatisfactio pœnitentialis: ergo & ſic etiam acceptatur à Deo, ſeruando medium tam miſericordiæ, quàm iuſtitiæ. Minor probatur, quia ſatisfactio pro peccato per contritionem perfectam: verbi gratia, comparata ad debitum, minorem dicit proportionem æqualitatis in ratione operis, ad debitum; tum quia remiſſio peccati, licèt habeat aliquam proportionem iuſtitiæ vindicatiuæ, tamen eſt omnino liberalis; tum quia remiſſio peccati fit etiam per infuſionem gratiæ iuſtificantis: quod eſt diuerſum beneficium, & longè excedens opus ſatisfactionis; tum denique tertiò, quia vnica illa ſatisfactio delet omnia peccata ſimul mortalia, quibus nequit, aut extenſiuè, aut intenſiuè coæquari in gradu entitatiuo; tum quartò, quia illa delet pœnam æternam, & partem pœnæ temporalis, vel etiam totum; vt autem habet hos effectus, exhibetur à peccatore, quia illos habet, vt eſt diſpoſitio præuia ad remiſſionem peccati.

Acceptatur à Deo.

Satisfactio pro peccato vt contritio etiam in peccato facta acceptatur.

Minùs aquialens eſt in ratione operis peccato, quàm ſatisfactio pro pœna temporali.

Sed ſatisfactio pœnitentialis dicit proportionem æqualitatis, quia non totam pœnam remittit, ſed partem illam, cui eſt proportionata, ſi ipſa eſt minor: ergo dicit maiorem æqualitatem in ratione operis, quia eſt pœna temporalis pro pœna temporali, ſeruata proportione debita tam gradus, quàm ſpeciei, vt ſpectatur commenſuratio hinc, inde, ac proinde magis ſeruatur in ea medium iuſtitiæ in menſura dati, & accepti. Præterea, licèt ſatisfactio, ſi fiat in gratia, tribuat augmentum gratiæ, hoc ipſi non competit in ratione ſatisfactionis, quà ſatisfactio eſt exhibitio pœnæ, pro pœna temporali: ſed ex communi ratione actus meritorij, ſi fiat cum debitis circunſtantiis: & ſeparabiles ſunt hæ duæ intentiones in actu, & ſpectantur in ordine ad diuerſa, & ſecundùm diuerſas rationes, etiam ſecundùm communem Theologorum: quia meritum ordinatur ad præmium, & ſecundùm commutationem operis boni tantùm, ſatisfactio autem quà pœnalis eſt actus, in eo fundatur, vt *ſuprà* probatum, & admittunt communiter Theologi, qui etiam tenent in operibus bonis, tam præcepti, quàm conſilij exhiberi ſatisfactionem per modum ſatisfactionis in ſpecie, & non ſolùm ſatisfactionis virtualis, aut æquiualentis. Docent conſequenter in tali opere inuenire laborem, & pœnam, in quibus fundatur ſatisfactio. Vnde ſtatuunt has rationes diuerſas eſſe, & ſpectari aliter, & aliter ſecundùm medium iuſtitiæ, ſicut & effectus, quos inducunt, eſt diuerſus, & titulus, & debitum.

111 *Maior æquiualentia ſatisfactionis pro pœna temporali in ratione operis.*

Per accidens dat augmẽtũ gratiæ, vt ſatisfactio.

Supereſt ergo, hoc ſuppoſito, probemus intentum: quod competit ſatisfactioni ex communi ratione ſibi, & aliis operibus bonis, non competit ſibi ſub ratione propria ſatisfactionis: ſed augere iuſtitiam conuenit tantùm ſatisfactioni, quà eſt præcisè actus meritorius, quod ſibi, & aliis eſt commune: ergo illud eſt extraneum ſatisfactioni, quà ſatisfactio eſt. Minor probatur: quia ſatisfactio, vt talis eſt, reſpicit præcisè illud, ad quod lege ordinatur, & ex debito, ipſa ſatisfactio in ſpecie: hæc autem eſt pœna temporalis, eiúſque ſolutio: ergo ad aliud non extenditur ex propria ratione; ſed ſeparari poteſt à ſatisfactione ratio meriti: ergo remanere poteſt acceptatio ſatisfactionis, licèt nõ maneat acceptatio eius communis in ratione meriti. Probatur ſubſumptum, quia ſatisfactio, quæ fit per flagella à Deo miſſa propter peccatum, voluntariè tolerata, habet rationem ſatisfactionis pœnalis, & pœnitentia peracta in peccato mortali habet eandem rationem actus pœnalis.

112 *Satisfactio qua talis ordinatur per ſe ad extinguendum debitum.*

Separari poteſt à ratione meriti.

Dices requiri, vt hæc fiant in gratia. Contrà, hoc gratis dicitur: quia quamdiu manet pœna voluntariè aſſumpta, manet totum, quod requiritur ad ſatisfactionem, vt diſtinguitur à merito, & vt ex propria ratione ſpecifica exigitur ſecundùm diuinam iuſtitiam: ergo etiam manet acceptatio ſpecifica eius, vt diſtinguitur ab acceptatione communi meriti. Confirmatur, ſatisfactio exhibita à iuſto eadem ſecundùm aduerſarios valet, & acceptatur, quia nihil impedit acceptationem in peccatore, niſi peccatum, in quo eſt habituale: ſed etiam à tali ſatisfactione poteſt abeſſe ratio meriti, & conſe

Reſponſio. Impugnatur.

Acceptatio ſpecifica ſatisfactionis.

In iuſto quidoque nõ auget gratiam, neque eſt meritum.

conſequenter non correſpondere ei augmentum gratiæ habitualis: ergo non eſt de ratione ſatisfactionis, etiam ſecundùm acceptationem diuinam eius, vt ſit actus meritorius vitæ æternæ, aut etiam gratiæ ſanctificantis.

115 *Probatio.*

Probatur minor, quia actus remiſſus ſecundùm plures oppoſitæ ſententiæ, aut etiam æqualis gratiæ habituali, non meretur augmentum eius. Et tenet D. Thomas *in* 1. *d.* 17. *quæſt.* 2. *art.* 3. D. Bonauentura *in* 2. *d.* 40. *art.* 2. *quæſt.* 3. Capreolus *in* 4. *diſt.* 14. *quæſt.* 2. *art.* 3. Conradus 1. 2. *quæſt.* 114. *artic.* 8. Vel ſi meretur, nunquam conceditur, donec eliciat actum intenſiorem: vt videre licet ex D. Thom. 1. 2. *quæſt.* 114. *artic.* 8. *ad* 3. *&* 2. 2. *quæſt.* 24. *artic.* 6. *in corpore.* Effectus autem ſatisfactionis habetur per vtrumque actum, & nunquam ſuſpenditur.

Altera probatio.

Præterea, actus bonus iuſti non eſt meritorius, niſi referatur in finem charitatis virtualiter, aut formaliter, ita vt imperetur, vel eliciatur à charitate: ſed actus ſatisfactionis pœnitentialis poteſt elici à iuſto ſine vtraque relatione, & ſolùm referri ad ſolutionem pœnæ, & complendam obligationem. In eo autem caſu nemo dicit quin ſit valida ſatisfactio: ergo ſeparari poteſt in re ſatisfactio à merito, quæ etiam ſit valida: ergo etiam exhibita à peccatore erit valida: quia in ea inueniuntur omnia ad meram ſatisfactionem requiſita: ac proinde ad hoc non requiritur vt fiat in augmentum iuſtitiæ habitualis, ſed ſolùm ſeruare proportionem illam requiſitam ad pœnam temporalem, quæ maior eſt in ipſa, quàm in ſatisfactione pro peccato.

114 *Reſponſio.*

Dices, requiri ſaltem vt exhibeatur à perſona digna; & conſequenter à perſona iuſti: quia ad rationem ſatisfactionis magis attenditur dignitas perſonæ, quàm valor operis.

Impugnatur.

Contrà, in ſatisfactione pro ipſo peccato

Non requiri dignitatem perſonæ.

non requiritur dignitas perſonæ, ſed voluntas, & opus lege præſcriptum, nempe pœnitentia perfecta, quæ acceptatur in ordine ad iuſtificationem, vt præuia eſt gratia ſanctificante, & dignificante perſonam: ergo etiam, ſi in beneficio maiori non attenditur ad indignitatem perſonæ, ſic etiam neque in beneficio minori attenditur eadem indignitas, quod tam iuſtitiæ diuinæ, quàm clementiæ perinde congruit, quàm etiam fragilitati noſtræ.

Confirmatio.

Confirmatur, dignitas perſonæ non attenditur in

Non requiri æqualitatem perſonæ in ſatisfactione, quæ eſt ſecundùm æqualitatem rei.

actu, qui exhiberi debet, ſeruatâ æqualitate rei, & in rigore iuſtitiæ; ſed ſatisfactio pœnitentialis exigitur ſecundùm æqualitatem rei, vt tollit pœnam temporalem: ergo non reſpicit perſonam, aut dignitatem eius; alioquin quò dignior eſſet perſona, eò actus eius eſſet magis ſatisfactio: ſed hoc non videtur verum, quia eodem conatu, & actu minùs dignus perinde ſatisfacit pro pœna temporali, ſicut magis dignus.

115 *Non obſtante ſtatu peccati contritio remittit pœnã temporalem.*

Præterea ſecundò, contritio peccatoris non ſolùm delet peccatum, ſed partem etiam pœnæ temporalis; imò etiam quandoque totam pœnam, vt patet ex Tridentin. *ſeſſ.* 14. *c.* 2. quod hoc ſupponit: ergo ad ſatisfactionem pro pœna temporali Deus non requirit, neque reſpicit dignitatem perſonæ: ſed vt tantum ſoluat, quantum debet: quod perinde etiam verum eſt in ſatisfactione, ſeu ſolutione eiuſdem pœnæ in Purgatorio. Præterea tertiò, dignitas perſonæ conſiſtit in amicitia Dei, & filiatione in ordine ad hæreditatem, & ea quæ proximè ordinant ad ipſam, vt ſunt merita; ſed ſolutio pœnæ temporalis poteſt conſiſtere abſque his: ergo non ſemper creſcit ex dignitate perſonæ. Patet minor, quia non augetur ius ad hæreditatem præcisè ex tali ſolutione, quando fit in operibus non meritoriis, vt fieri poſſe probauimus, quamuis tollatur impedimentum remotum ad aſſecutionem eius; neque conſequenter augetur amicitia, vt fundatur in gratia ſanctificante, ex qua eſt dignitas perſonæ: neque datur per ſe gloria maior eſſentialis ex tali ſatisfactione iuſti, quæ non eſt meritoria: ergo non creſcit ſatisfactio ex dignitate perſonæ, niſi præcisè inquantùm ſatisfactioni adiunctum eſt meritum.

Dignitas perſonæ quid efficiat?

Probatur conſequentia, quia dignitas perſonæ iuſti non influit in actum, niſi quando actus elicitur ex inclinatione ipſius iuſtitiæ, quæ ſecundùm nos eſt charitas, vel quid aliud ſit non refert; ſed actus boni indifferentes in ratione meriti non fundant meritum, neque eliciuntur ſecundùm prædictam inclinationem, neque ad vitam hoc modo magis in homine iuſto, quàm in peccatore: ergo etiam neque ſatisfactio indifferens in ratione meriti, id eſt, quæ non eſt meritoria gratiæ, aut gloriæ, licèt ſoluat debitum pœnæ, quando non elicitur à iuſto ſecundùm inclinationem charitatis recipit valorem à iuſtitia, aut dignitate perſonæ.

Satisfactio non recipit vim à dignitate perſonæ neceſſariò.

116 *Debitum pœnæ temporalis titulo iuſtitiæ, nõ amicitiæ fundatur.*

Præterea quartò ad idem, debitum pœnæ temporalis hîc, aut alibi ſoluendæ non inducitur ex medio amicitiæ, ſed iuſtitiæ vindicatiuæ propter ingratitudinem peccatoris, ex motiuo etiam clementiæ, vt ſit frænum peccatori. Item, ex motiuo conformitatis ad cauſam principalem meritoriam, & ſatisfactionis ab eo exhibitæ, vt ſit proportio ſatisfactionis noſtræ ad ſatisfactionem Chriſti, quæ maximè ſecundùm Doctores oppoſitæ ſententiæ erat iuſtitiæ ſtrictè ſumptæ. Hæc omnia patent ex Trident. *ſeſſ.* 14. *c.* 8. ſed omnia hæc motiua, ex quibus fundatur titulus, ſeu debitum ſoluendæ huius pœnæ, ſunt diuerſa à motiuo amicitiæ: & ex parte Dei voluntas inducens debitum eadem ipſa eſt, quâ ordinatur pœna, & quæ ex eodem motiuo illam acceptat: ergo ſolutio pœnæ reſpicit medium determinatum à diuina voluntate, vt extinguit debitum, ponendo æqualitatem requiſitam: ergo non reſpicit medium amicitiæ; ſed iuſtitiæ vindicatiuæ. Patet conſequentia, quia voluntas diuina ordinans pœnam ex motiuo iuſtitiæ, non acceptat eam ex motiuo amicitiæ, ſed ex eodem motiuo; nam omnis lex inducens debitum, perinde inducit debitum, ac ſatisfactionem habentem vim debiti extinguendi, & ceſſionem debiti per ſolutionem præfixam lege: ſi ergo voluntas diuina vindicatiua, vt diſtinguitur ab amicitia, inducit debitum pœnæ, & modum redimendi debitum, ſeclusâ aliâ ordinatione ex diuerſo motiuo, ipſa ſolutio pœnæ acceptatur ſecundùm eandem voluntatem, & non per aliam: ac proinde peccator, vt ſoluit pœnam, habet rationem partis, & non amici, ſed delinquentis; in quem pœna legis exercetur, & hæc ſolutio non eſt ex communione bonorum, vt fit inter amicos, ſed ex mediocritate partium, quà

Acceptari ex eodem motiuo, quo fundatur.

Solutio ex ordine, & motiuo iuſtitiæ acceptatur.

partes ſunt, & ſuo modo diſtant ſecundùm ordinem iuſtitiæ ad alterum. Neque refert ſi dicas quòd noſtri ad Deum non eſt iuſtitia propriè ſumpta, quia non refert: argumentum enim intendit iuſtitiam illam, quæ poteſt interuenire, vt diſtinguitur à mera beneuolentia, & talem, qualem ipſi ſtatuunt eſſe iuſtorum ratione operum ad præmium, vel in ſatisfactione exhibita à iuſto pro pœna temporali, in qua non attenditur amicitia, ſed iuſta proportio operis exhibiti ad debitum, vt probat argumentum.

117 *Confirmatio ex ordinatione legis.* Et confirmatur, quia lex diuina vindicatiua remiſſi peccati per pœnam temporalem, perinde determinat pœnam hîc, aut in termino, ſeu altera vita ſoluendam; ſed in altera vita ſolutio extorta, id eſt, ipſa pœna inflicta acceptatur ex medio, & motiuo iuſtitiæ vindicatiuæ, non autem ex ſpeciali motiuo amicitiæ: ergo etiam in hac vita perinde exhibita ſatisfactio etiam à iuſto, vel iniuſto acceptatur ex eodem motiuo. *Pœna temporalis in altera vita acceptatur ex motiuo iuſtitiæ.* Ex quo patet non attendi dignitatem perſonæ in hac ſolutione, ſed meram exhibitionem operis ſatisfactorij, quod vim habet extinguendi debiti ſecundùm iuſtitiam, & non ſecundùm ſpeciale motiuum amicitiæ, quæ fundatur in iuſtitia habituali, vel acceptatione, quæ eſt perſonæ ſecundùm hanc iuſtitiam, & amicitiam in ea fundatam; quamuis liberalitas, & miſericordia, *Miſericordia admixta iuſtitiæ.* atque clementia Dei in omnibus noſtris operibus, ſiue ſatisfactoriis, ſiue meritoriis de congruo, & de condigno principaliter attendatur: quia ipſius ſunt dona tam meritum, quàm ſatisfactio noſtra quæcunque, ſicut & bona voluntas, in qua fundatur. Excluditur itaque illa ſpecialis beneuolentia, quam inducunt aduerſarij, fundata in dignitate perſonæ ſatisfacientis tantùm, non autem illa, qua donatur ipſum opus, in quo exhibetur ſatisfactio, quæ habet ex diuina lege annexam acceptationem independenter à ſtatu perſonæ, & hoc ex motiuo ipſius legis, quod eſt ſecundùm iuſtitiam vindicatiuam peccati. Meritò itaque Doctor aſſerit priorem ſententiam eſſe duram, & rigoroſam peccatoribus: quia fundamentum eius ex defectu acceptationis prætenſum non videtur ſubſiſtere.

118 Tertia autem, & quarta proportio ſatisfactionis pro peccato, quam *ſuprà* præmiſimus, & fit a peccatore, & acceptatur à Deo, magis ſeruatur in propoſito, æqualitas, inquam, operis in ſatisfactione temporali pro pœna, quam in contritione, vt per ſe patet, atque etiam ex dictis ſatis probatur: ergo etiam minùs requiritur ſtatus iuſtitiæ ad acceptationem, & valorem huius, quàm illius, vt fundatur hæc acceptatio in proportione operis ad debitum. Conſequenter æquè congruit diuinæ etiam clementiæ (ex cuius motiuo ſtatuitur pœna temporalis) acceptare ſatisfactionem aliàs idoneam in redemptionem pœnæ temporalis peccato remiſſo debitam, etiam à peccatore, quàm priorem in remiſſionem peccati, pœnæ æternæ, ac partis pœnæ temporalis, aut totius, vt exhibetur à peccatore. Sit illa acceptatio ex motiuo iuſtitiæ, aut miſericordiæ, vt voluerint aduerſarij, modò valeat ad ſuum effectum; peccatum enim magis elongat à Deo, quàm debitum pœnæ temporalis, quæ conſiſtere poteſt cum iuſtitia perfecta habituali; ac proinde magis indignus eſt peccator, vt prior ab eo ſatisfactio exhibita acceptetur, quàm debitor ſolius pœnæ temporalis, vt conſideratur præcisè, quà ex peccato remiſſo eſt debitor eius. Vnde ſi decedat in iuſtitia, & peracta ſatisfactione de reliquis omnibus peccatis, videtur non congruere diuinæ iuſtitiæ, aut clementiæ, vt exigat ab eo pro rata pœnitentiæ iam factæ, licèt in ſtatu peccati, qui non inficit opus ſatisfactorium eius, cæteris in reipſa poſitis: minùs etiam congruit, vt puniat bis in idipſum, tam iuſtitiæ, quàm clementiæ diuinæ.

Quintò principaliter probatur: Acceptatio diuina reſpectu talis ſatisfactionis eo ipſo, quo Deus acceptat contritionem perfectam peccatoris in ordine ad remiſſionem peccati (vel quidquid æquiualet contritioni) & commutationem pœnæ æternæ in temporalem hîc, aut in altera vita, eo ipſo, inquam, & eadem acceptatione acceptatur ſatisfactio exhibita pro pœna temporali: ergo perinde manet acceptata, ſiue à iuſto, ſiue ab iniuſto fiat, modò opus ipſum exhibeatur. Antecedens patet: quia remiſſio peccati intuitu contritionis acceptatæ, & meritorum Chriſti Domini, quæ ſemper vt cauſa principalis importantur, primariò fit: eadem ipſa acceſſoriè extenditur per commutationem pœnæ æternæ in temporalem pœnam, vel hîc, vel in altera vita luendam: non proinde eſt noua, & diſtincta acceptatio, quæ ſit ipſius ſatisfactionis temporalis, ſed eadem antiqua, quæ intuitu contritionis, vt innititur meritis Chriſti, & exhibebatur in opere acceptatur, & pœna æterna in ipſam commutatur. Conſequentia probatur, quia acceptatio non eſt perſonæ, ſed ſolius operis: ergo abſtrahit à ſtatu perſonæ, vt ipſa ſatisfactio in re ponitur.

119 *Quintaratio. Acceptatio ſatisfactionis in virtute cõtritionis acceptatæ.*

Non eſſe diſtinctam, aut nouam acceptationem ſatisfactionis.

Probatur antecedens: Acceptatio vt reſpicit ſatisfactionem primariam, talis eſt, vt ſi creſcat opus in perfectione proportionata, tollatur omne debitum tam peccati, quàm pœnæ temporalis, vt patet ex dictis, & eatenus exigitur pœna temporalis, aut ſatisfactio pro ipſa, quatenus ſuppleat, quod deficit perfectioni contritionis, quoad vindicationem peccati adæquatam, & commenſuratam ex iuſtitia vindicatiua; ſed contritio, cui ſubſtituitur ſatisfactio pro pœna, quam non delet, eſt actus peccatoris, & adhuc exiſtentis in peccato, quà exigitur præuiè ad remiſſionem culpæ, & pœnæ: ergo etiam acceptatio eius ſupponit peccatum, vel ſupponere poteſt: ergo eadem vt extenditur ad ſatisfactionem temporalem non exigit ſtatum gratiæ in ſatisfaciente: quia vt dicitur: *Acceſſorium ſapit naturam principalis, & quod alteri ſubſtituitur, ſapit naturam eius*, ex regulis moralibus in materia iuſtitiæ: & ſecundarium obiectum non eſt natum terminare actum, niſi ex conditione primarij, ita vt nullo modo ſit ſecundarij ſub aliqua conditione extrinſeca, & diuerſa ſpecificante, quæ non includitur in primario: ſi ergo acceptatio diuina, vt reſpicit contritionem, qua deletur pœna æterna, & commutatur in temporalem, non reſpicit ſtatum peccatoris, vel exigit iuſti; ita etiam neque ſatisfactio pro pœna temporali, vt ſubeſt eidem acceptationi, reſpicit iuſtitiam ſatisfacientis, aut exigit.

120 *Acceptatio contritionis.*

Cur exigitur ſatisfactio.

Regulæ morales.

Quod ampliùs probatur confirmando dicta: Satisfactio in virtute eius, quod commutat pœnam

121 *Confirmatio.*

nam æternam in temporalem per remiſſionem peccati inducitur, ſicut & debitum pœnæ temporalis, ſine quo non ſubſiſteret ſatisfactio in *eſſe* ſatisfactionis, neque in re, neque in ordine ad diuinam acceptationem: & ex dictis contritio in certo gradu exceſſus,& perfectionis,æquialet ſatisfactioni temporali,imò de facto extinguit aliquam partem pœnæ temporalis, & in ea proportione, qua creſcit, extinguit magis, & magis, ita vt extinguat totam pœnam, ſi ſit in gradu proportionatæ perfectionis, vt ſatisfaciat ex toto iuſtitiæ vindicatiuæ, & ita tamquam eminentior ſatisfactio æquialet temporali,quæ ei ſubſtituitur, quo iuſtitiæ vindicatiuæ perfectè ſatisfaciat pro peccato: ſed ad ſatisfactionem inferioris ordinis non requiritur conditio ſimpliciter excedens totum genus perfectionis, quæ reperitur in ſatisfactione ſuperioris ordinis, & quæ primariò acceptatur, & in cuius virtute valet, & ſubſiſtit ſatisfactio inferioris ordinis: talis autem perfectio eſt iuſtitia habitualis, & ſtatus gratiæ, quæ excedunt omnem gradum perfectionis, quæ reperitur in contritione quacumque ratione perfecta: quia contritio ordinatur ad iuſtitiam habitualem, & remiſſionem peccati, tamquam ad finem tam operis, quàm acceptationis, quàm etiam ſatisfacientis: ergo non requiritur iuſtitia habitualis ex diuina etiam ordinatione ad ſatisfactionem pro pœna temporali, 'aliàs excederet contritionem in quocumque ſuo gradu: quia acceptatio eius ex intuitu perſonæ iuſti excederet contritionem, eiúſque acceptationem, ſicut & motiuum, & id quod primariò acceptaretur, nempe perſona excederet prædictam acceptationem contritionis, & reliquas eius conditiones.

Pœna & debitum eius in virtute contritionis inducitur.

Perfectio excluſa à ſatisfactione ſuperioris ordinis, non requiritur in ea quæ eſt inferioris.

122 Confirmatur ſecundò ratio præmiſſa.Contritio, vt innititur meritis Chriſti, acceptatur de rigore iuſtitiæ; & ſimiliter eadem acceptatio contritionis hoc modo ſumptæ,vt inuoluit merita, & ſatisfactionem Chriſti, extenditur ad ſatisfactionem temporalem, ſeu pro pœna temporali:ergo nihil deficit huic ſatisfactioni,etiam vt exhibetur à peccatore in ratione acceptationis, vel etiam vt innititur meritis Chriſti, quæ applicantur perfectè mediante contritione, quâ remittitur peccatum, & commutatur pœna æterna in temporalem hîc, aut in alia vita ſoluendam. Ex quo corruit fundamentum contrariæ ſententiæ, ſicut & cenſura vana eorum, qui obiiciunt Tridentinum, quod magis vrgebitur in argumento ſequenti. Si autem quis dixerit contritionem eſſe ſatisfactionem latè ſumptam, & potiùs habere rationem diſpoſitionis, aut meriti de congruo, quàm veræ ſatisfactionis, nihil refert: intentum argumenti eſt probare ſubſiſtere acceptationem diuinam, & applicationem meritorum Chriſti reſpectu ſatisfactionis pro pœna temporali exhibitæ etiam à peccatore pro pœna peccati remiſſi per contritionem. Sit illa ſatisfactio de congruo, aut de condigno, aut quacumque alia via, modò valeat peccatori ad remiſſionem pœnæ proportionatæ, quod eſt primarium intentum. Adde quòd Patres contritionem, dolorem, & lamenta enumerent inter opera ſatisfactoria pro peccato.

Acceptatio contritionis vt innititur meritis Chriſti.

Extenditur ad ſatisfactionem.

123 Sextò principaliter probatur eadem acceptatio, & ordo huius ſatisfactionis ad meritum, & ſatisfactionem Chriſti, ex inſtitutione ſacramenti Pœnitentiæ in forma iudicij. Inſtitutio ſacramenti habet annexam voluntatem, & acceptationem inſtituentis reſpectiuè ad omnia, quæ requiruntur ad materiam, & formam ſacramenti, & effectum. Sed ſatisfactio impoſita virtute clauium eſt pars materialis ſacramẽti, ex Tridentino, & Florentino, & habet effectum ſecundùm pleroſque aduerſæ ſententiæ ex opere operato: ergo independenter à ſtatu pœnitentis: ergo hæc ſatisfactio exhibita etiam in peccato habet omnem effectum ex opere operato ipſi conuenientem iniuſto. Probatur conſequentia, quia hic effectus conuenit ei ex meritis Chriſti, & inſtitutione ſacramenti præcisè, quod applicat eadem merita, vt opus ſatisfactorium ex eis valeat.

Sexta ratio eadem acceptatio ex inſtitutione ſacramenti.

Satisfactio pars pœnitentiæ.

124 Confirmatur: Poteſtas clauium non cognoſcit de reo, neque iudicat ſoluendo, aut ligando, niſi præcisè ſecundùm præſentem rei ſtatum, & ratione peccati commiſſi, & confeſſi, per ſe loquendo; indirectè autem remittit alia mortalia, ſi quæ ſunt, modò adſit bona fides in pœnitente, & diſpoſitio ſufficiens: non cognoſcit autem de eius ſtatu futuro,ſecundùm quem nullo modo ſubeſt clauibus, quæ ſolùm extenduntur ad ipſum ratione peccati commiſſi; vt vindicetur in eum: ſicut nulla iuſtitia ſe extendit ad ſubiectum,niſi ratione debiti, & inæqualitatis, aut iuris acquiſiti; ergo nequit virtute clauium obligari ad perſoluendam pœnitentiam per ſe, & directè in ſtatu gratiæ: ſed obligatur ad pœnitentiam perſoluendam in pœnam peccati remiſſi; & illa, ad quam obligatur, habet effectum proprium virtute clauium: ergo etiam in ſtatu peccati, & iuſtitiæ perinde habet illum effectum. Dices requiri ad ſatisfactionem ex natura generica eius, vt fiat in gratia, & à perſona grata iuſti, vt acceptetur. Contrà, hæc ſolutio impugnata eſt in ſuperioribus, & quidquid ſit de ſatisfactione ex opere operantis, & de condigno, non requiritur ad ſatisfactionem ex opere operato validam: quia illa ex inſtitutione ſacramenti, &, vt ipſi dicunt, per modum ſacramenti operatur, & ex meritis Chriſti, quæ acceptantur, & quibus innititur, habet effectum: dicunt enim præfati Doctores, vt *ſuprà* viſum eſt, ſacramentum Pœnitentiæ conſiſtere in recto, vel in ipſis actibus pœnitentis, connotando abſolutionem, vel certè conſiſtere in tribus actibus pœnitentis,& in abſolutione ſimul: quia omnia hæc ex diuina inſtitutione requiruntur vt materia, vel quaſi materia, & forma. Quidquid autem dicatur, tam actus pœnitentis,quàm abſolutio reſpiciant præcisè peccatum commiſſum, & debitum ex illo redundans, nihil aliud directè, aut indirectè cadit ſub pœnitentia, aut ſub iudicio, & ſatisfactione: ergo omnia hæc complentur in iudicio de peccato præterito, & omnis effectus ipſorum, qui eis competit ex opere operato; ſicut ergo clauis remittit peccatum directè, ſic etiam obligat ad ſatisfactionem pro pœna temporali directè: & illa ſatisfactio, vt virtute clauium, & inſtitutione ſacramenti,& applicatione meritorum Chriſti exhibita, habet effectum ex opere operato. Clauis autem,vt dixi,nequit obligare; vt fiat in ſtatu gratiæ, neque vt ſic præcisè factæ, vel faciendæ, & non aliter, poteſt applicare merita Chriſti, ſed præcisè ſiſtit in medio iuſtitiæ vindicatiuæ, vt extenditur ad ſatisfactionem.

Confirmatio.

Ex poteſtate clauium, vt extenditur ad reum.

Reſponſio.

Impugnatur.

Satisfactio per modum ſacramenti operatur.

125 *Secunda confirmatio. Trident. Satisfactio vindicatiua.*

Confirmatur ſecundò ex Tridentino ſeſſ. 14. cap. 8. *Habent autem præ oculis, vt ſatisfactio, quam imponunt, non ſit tantùm ad nouæ vitæ cuſtodiam & infirmitatis medicamentum, ſed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & caſtigationem*, &c. Ex his verbis nihil colligitur, vnde probetur ſatisfactionem fieri debere in gratia, vt vim habeat ſatisfaciendi, ſicut neque ex verbis anterioribus tale quidpiam ſequitur, aut declaratur: ſed magis contrarium: quia dicit ſatisfactionem noſtram eſſe in Chriſto: *Omnis*, inquit, *gloriatio noſtra in Chriſto eſt, in quo viuimus, in quo meremur, in quo ſatisfacimus, facientes fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri, & per illum acceptantur à Patre: debent ergo Sacerdotes*, &c. Vnde colligitur, quòd ſatisfactio virtute clauis iniuncta ſit in Chriſto, offeratur Patri, & per Chriſtum acceptetur à Patre. Quod perinde ipſi competit, ſi fiat etiam à peccatore: & ſic argumentor.

Innititur Chriſto.

Concilium non agnoſcit aliud genus ſatisfactionis imponendæ in ſacramento, quàm illam, quæ præſeruatiua eſt ab eodem peccato, & medicinalis; ac demum, quæ eſt punitio & caſtigatio peccati, pro debito pœnæ temporalis; vt patet ex initio capitis, & Canone 13. Sed neque præſeruatiua, & medicinalis exigit, vt in gratia perſoluatur, cùm tantùm amoueat cauſas proximas, aut remotas recidendi in idem peccatum, non autem in alia peccata, & adimpletur fructuosè ab eo, qui labitur in alia peccata diuerſa, quantùm ad effectum cauendi prioris peccati, & quantùm ad effectum ex opere operato, ſi quod ipſi competit. Pœnitentia etiam per modum punitionis non exigit eodem modo, vt fiat in gratia: & vtrumque probatur:

Duplex ſatisfactio.

126 *Pœnitentia ſuſcitat mortuum, non conſeruat vitam ex fine ſuo.*

quia ſacramentum Pœnitentiæ non habet pro effectu conſeruare iuſtitiam, aut dare perſeuerantiam, ſed remittere peccatum, & pœnam debitam: ergo quidquid operatur ex opere operato non determinatur virtute ſacramenti, aut ex efficacia eius, vel ex natura effectus ſacramentalis, vt fiat in gratia. Probatur conſequentia, quia aliàs virtute ſacramenti daretur auxilium ad perſeuerantiam in iuſtitia, ſi effectus aliquis eius neceſſitaretur ad ſtatum iuſtitiæ: & obligatio faciendæ ſatisfactionis ceſſaret in ſtatu peccati, vel certè obligaretur pœnitens eadem obligatione, qua tenetur ad ſatisfactionem, ad pœnitendum de peccato nouo, antequam perſolueret pœnitentiam: quod nemo hactenus dixit, neque praxis interpretatur talem obligationem; ſed non ceſſat obligatio pœnitentiæ perſoluendæ in ſtatu peccati, neque obligatur perſoluere eam in gratia; ergo.

127 *Non obligari ad ſatisfactionem, quæ non imputatur ad ſolutionem exhibitam.*

Probatur itaque ſequela: nullus ex iuſtitia obligatur ad vllam ſatisfactionem, quæ non imputatur ei ad ſolutionem debiti, neque lege acceptatur ad talem effectum: quia iuſtitia obligat, vt ſuum ius alteri tribuatur, non autem vt ei tribuatur aliquid vltra iuſtum, omnibus conſideratis, quia ſic non poneret æqualitatem, & grauaret vltra debitum: ſed obligatio, quæ inducitur virtute clauium per ſententiam iudicis, eſt, vt per ſatisfactionem iniunctam ſolutio exhibeatur pro pœna temporali debita peccato remiſſo: ergo in quocumque ſtatu deſinit illud opus eſſe vera ſatisfactio, in eodem ſtatu deſinit eſſe materia iuſtitiæ; & conſequenter obligationis, quæ eſt ſecundùm iuſtitiam; ſed hoc falſum eſt, nempe deſinere obligationem ad ſatisfaciendum in peccatore per adimpletionem pœnitentiæ iniunctæ, aut eum non ſatisfacere eidem obligationi, exhibendo opus iniunctum: ergo falſum eſt illud opus iniunctum, & exhibitum etiam in illo ſtatu peccati, non habere vim extinguendi debiti, ex virtute clauium, & ſententia lata.

128 *Satisfactio in ſtatu gratiæ, ſi lege præſcripta, in peccato facta, non ſatisfacit legi.*

Ex hoc probatur altera ſequela, nempe obligationem pœnitentiæ iniunctæ non determinare ſtatum iuſtitiæ, aut gratiæ ſanctificantis. Probatur autem ſic: aliàs ſi non adimpleretur obligatio in ſtatu peccati, eſſet opus nullum in genere ſatisfactionis, quia deſineret ſic eſſe materia iuſtitiæ obligantis ad medium rei, quo ponitur æqualitas inter creditorem, & debitorem: ſi ergo lege nullum eſt medium ſatisfaciendi, niſi fiat opus in iuſtitia, & gratia ſanctificante, ſequitur obligari pœnitentem ad exhibendam ſatisfactionem, ſaltem bona fide, in ſtatu iuſtitiæ: ergo conſequenter, cùm cognoſcit ſe eſſe in peccato mortali, & obligari hîc, & nunc ex præcepto, & ſententia iudicis, vt ponat ſatisfactionem præſcriptam: ſequitur eum teneri per accidens ad reſurgendam, & procurandam gratiam ſanctificantem, vt medium requiſitum, & neceſſarium ad finem, ad quem obligatur ex præcepto, non ſecus ac obligatus ad Euchariſtiam tenetur, ſi eſt in peccato, hîc, & nunc, agere pœnitentiam ex præcepto Euchariſtiæ: hoc autem durum eſt, & ſimpliciter falſum; neque conueniebat inſtitutioni huius ſacramenti, quod eſt accomodatum noſtræ fragilitati, quantùm ad ſui inſtitutionem: *Quoniam*, vt dicit Trid. ſeſſ. 14. c. .... *Deus diues in miſericordia cognouit figmentum noſtrum, ac proinde hoc remedium relapſis contulit vitæ.* Et cap. 9. *Docet præterea tantam eſſe diuinæ munificentiæ largitatem, vt non ſolùm pœnis ſponte à nobis pro vindicando peccato ſuſceptis, aut ſacerdotis arbitrio pro menſura delicti impoſitis: ſed etiam (quod maximum amoris argumentum eſt) temporalibus flagellis à Deo inflictis, & à nobis patienter toleratis apud Deum Patrem per Chriſtum Ieſum ſatisfacere valeamus*, &c.

Obligatio per accidens ad pœnitentiam ex præcepto.

Trident.

Satisfactio per flagella.

129 *Conditiones ſatisfactionis à Concilio præſcriptæ.*

Intelligit hoc Concilium de ſatisfactione pro pœna temporali, vt patet ex initio capitis præcedentis: quia de hoc tantùm loquitur, non autem de ſatisfactione pro peccato: & patet *ex Can.* 13. vbi hoc ipſum expreſſit. Concilium autem non omitteret conditionem ſubſtantialem requiſitam ad hanc ſatisfactionem, ſi illa neceſſitate ſatisfactionis exigeretur, nempe ſtatus gratiæ. Cùm ergo ſolùm exponat pœnam eſſe aſſumptam voluntariè, aut à ſacerdote ſecundùm menſuram delicti iniunctam, aut à Deo inflictam, & patienter à nobis toleratam, ad effectum ſatisfactionis, hoc ſufficit ex mente Concilij, vt ſatisfactio ex diuina munificentia per Chriſtum habeat ſuum effectum, & accepetetur.

Confirmatio ex forma indulgentiarum.

Confirmatur hæc interpretatio ex forma concedendi indulgentias limitatas intuitu alicuius operis pij, vt quadragenas, quinquagenas, & huiuſmodi; quæ conceſſio ad lucrandum huiuſmodi indulgentias promiſcuè ab vtroque ſexu ex forma ſua non præſcribit confeſſionem, & communionem, ſicut contingit exigi in forma indulgentiæ plenariæ, ſed tantùm exhibitionem operis. Vnde, ſicut forma concedendi plenarias indulgentias omnibus ritè confeſſis,

& com

& communicatis, exigit hanc diſpoſitionem præter opera præſcripta; ita etiam à ſenſu contrario, quando in aliis indulgentiis non exprimitur confeſſio, habetur pro non requiſita ad effectum indulgentiarum: ergo ſupponit Eccleſia valere indulgentias etiam per modum ſatisfactionis in peccato exiſtentibus.

Secunda ratio Doctoris, & tertia patet ex iam dictis, & manent probatæ. Supereſt, vt reſpondeamus fundamentis aduerſæ partis.

130 *Obiectio prima. Requiri ſtatum gratiæ ad ſatisfactionem.* Obiiciunt primò, requiri gratiam ad ſatisfactionem, & diuinam acceptationem, & vt innitatur meritis Chriſti; vt patet ex verbis Concilij Tridentini quæ vrget Suarez. Deinde probatur 1. *ad Corinth.* 13. vbi attenditur neceſſitas charitatis; tum quia charitatis fructus eſt ſatisfactio. Patet etiam ex aliis locis Scripturæ, in quibus reprobatur ſatisfactio peccatoris, &c. Iſaiæ 58. Prouerb. 15. Deinde, requiri ad valorem ſatisfactionis, vt ſit ex gratia Chriſti. *Reſponſio. Acceptatio diuina ſatisfactionis.* Reſpondetur ex dictis opera illa ſatisfactoria iniuncta à Sacerdote habere acceptationem diuinam, & inniti meritis Chriſti, & ſatisfactioni eius: quod ſatis probatum eſt ex dictis, quamuis fiat in peccato. *In acceptatione contritionis, & Sacramenti.* Hæc acceptatio fundatur in contritione, vel Sacramento, vel dilectione; quibus remittitur peccatum mortale ex meritis Chriſti acceptatis à Deo, & confertur gratia, & commutatur pœna æterna in temporalem hîc, aut in altera vita ſoluendam: & præterea ſpecialiter in virtute clauium, quibus iniungitur ſatisfactio ad redemptionem pœnæ præfatæ, quæ, vt aduerſarij admittunt, operatur ex opere operato, & meritis Chriſti. *Ex virtute clauium.*

131 *Replica. Soluitur.* Dices cum Caietano, & Paludano, operari recedente fictione, & impedimento peccati; & tunc reuiuiſcere. Contrà, ſi ad valorem ſatisfactionis exigitur eſſentialiter, & ad acceptationem eius, vt fiat in gratia, non magis reuiuiſcit, quàm opus bonum factum in peccato reuiuiſcit in ordine ad præmium: quia perinde ſtatus gratiæ requiritur ad vtrumque: ſed hoc non conceditur: ergo nullum eſt fundamentum aſſerendi illud: non eſt ergo ratio eadem ex parte meriti, & ſatisfactionis pro pœna temporali, vt vtrumque ſit in ſtatu peccati: quia meritum ordinat ad præmium, quod ſolis filiis eſt promiſſum; ac proinde ſupponit ſtatum gratiæ, vt patet ex Tridentino *ſeſſ. 6. cap. 16.* non ita ſatisfactio ſumpta in *eſſe* ſatisfactionis, vt eſt mera ſolutio pœnæ debitæ, non ponit ius aliquod ad præmium, ſed reddit debitum incurſum ex peccato remiſſo, ad cuius debiti ſolutionem non requiritur gratia ſanctificans, quia extinctio huius debiti attenditur ex proportione operis, & non ex ſtatu perſonæ: vnde ex D. Thoma *ſuprà* citato in principio tollitur debitum hoc etiam in inferno per ſatisfactionem, & in purgatorio non attento ſtatu perſonæ. Trident.

132 *Satisfactio dicit ordinem ad gratiã ex qua remiſſum fuit peccatũ.* Vnde colligitur acceptationem huius ſatisfactionis pœnitentialis dicere tantùm ordinem ad gratiam, cui annexa fuit remiſſio peccati, & commutatio pœnæ æternæ in temporalem hîc, aut in alia vita ſoluendam; non verò dicit ordinem ad ſtatum præſentem perſonæ. Ex quo patet ad locum Tridentini: quia ibi Concilium determinat influxum Chriſti in omnia noſtra opera tam meriti, quàm ſatisfactionis; diſtinguens etiam ſatisfactionem à merito, tanquam diuerſa. Vnde locus eſt ad oppoſitum: quia *ſeſſ. 6. c. 5. & 6.* negat meritum peccatoris in ordine ad iuſtificationem: & *cap. 16.* illud ſolùm concedit iuſtis. At hic loquens de ſatisfactione, nihil tale exigit, aut exprimit toto *cap. 8. & 9.* imò ſupponit contrarium, eo ipſo quòd non exigat ſtatum gratiæ in ſatisfaciente, & exprimat alia, quæ ad ſatisfactionem requiruntur, vt eſt acceptatio diuina, valor ex Chriſti ſatisfactione, in quo ſatisfacimus; virtus clauium ad ligandum, operatio ipſa voluntariè aſſumpta aut impoſita ex ſententia Sacerdotis ligante, aut inflicta pœna à Deo, & tolerata patienter. *Explicatur Tridentinum.*

133 *Conſequentia negatur.* Conſequentia autem Suarez nulla eſt: quia neque in ſola gratia iuſtificante conſiſtit gratia Chriſti, aut in remiſſione peccati, ſed etiam in auxilio, quod tam iuſtis, quàm peccatoribus miſericorditer datur ad operandum; quod nos admittimus neceſſarium ad opus ſatisfactionis, quatenus ipſum opus ſatisfactionis noſtræ includit valorem ex ſatisfactione Chriſti. Et demus vlteriùs ſatisfactionem dicere ordinem ad gratiam ſanctificantem. Dicimus intelligi gratiam, non quæ nunc ineſt perſonæ ſatisfacienti, etiam iuſti, ſed eam per quam remiſſum eſt peccatum, & commutata pœna æterna in temporalem, & in virtute illius remiſſionis, & gratiæ etiamnum valere ſatisfactionem peccatoris impoſitam à confeſſario, quia vt eſt pars Sacramenti remittentis culpam, & pœnam, vt ad hunc effectum concurrit ſatisfactio, debet reſpicere alias compartes, & efficaciam ipſarum maximè abſolutionis: in cuius virtute inducitur eius obligatio, & operatur vt ipſi ſubeſt: nihil ergo habetur ex Concilio, vnde reddatur hæc ſententia improbabilis: & conſequentia præfati authoris eſt diminuta, quaſi gratia Chriſti, merita, & ſatisfactio operarentur tantùm media gratia ſanctificante. Immeritò autem interpretatur noſtram ſententiam, quaſi gratiam operantem excluderemus, aut influxum ſatisfactionis Chriſti à peccatore, & eius operibus, & ſatisfactione: hoc enim neque ſequitur, neque aſſerit noſter Doctor, vt patet *artic. 2. huius quæſt. §. Quantùm ad iſtum articulum, & c. concluſ. 2.* vt ibi vidimus. Et ſi referre licet quæſtionem ad Canones antiquos pœnitentiales, & regulas Patrum, quibus præſcribitur modus pœnitendi peccatoribus; & ex quibus colligitur, & probatur etiam neceſſitas ſatisfactionis temporalis, opera ſatisfactoria iniungebantur peragenda, antequam admittebatur pœnitẽs ad impoſitionem manus, & reconciliationem, & communionem. Quo tempore donec abſoluerint modum ſatisfaciendi in facie Eccleſiæ, reputabantur peccatores; & pro talibus habebantur, neque aliter ad reconciliationem admittebantur, niſi in articulo mortis: ergo nunquam Eccleſia ſpreuit ſatisfactionem peccatoris, aut præſumpſit eam non acceptari à Deo, quia hic modus pœnitendi ad placandum Deum indicebatur. *Conſequentia negatur.* *Gratia auxilians neceſſaria ad ſatisfactionem.* *Requirit gratiam fuiſſe, & remiſſum peccatum.* *Efficax eſt in ordine ad alias compartes, ex quibus cõſtat Sacramentum.* *Diſcurſus mancus.* *Suppoſitio nõ admiſſa.* *Ritus impeneẽdi ſatisfactionem publicam.* *Eccleſia non ſpernit ſatisfactionẽ peccatoris.*

134 *Exponuntur loca Scripturæ.* Ad loca Scripturæ de neceſſitate charitatis; quamuis non ſolùm de habituali, ſed etiam de actuali loquatur Paulus: martyrium enim ſine habituali valet, vt in infantibus, & in eo, qui bona fide moritur pro Chriſto, quamuis non occurrat ei peccatum, quod habet; tamen loquitur de charitate, vt eſt principium meriti in ordine ad vitam, non aliter. Ad alia loca,

in

in quibus opera peccatorum reprobantur, vt ſacrificia, ieiunia: quia in eis reperiebatur voluntas propria eorum; intelliguntur de talibus operibus factis ex praua voluntate, & non ſecundùm regulam legis: quia voluntas propria peccatoris intelligitur illa, quæ contraria eſt Deo, & peccaminoſa. Sed dicit Sotus, illa ieiunia fuiſſe peccata, non inuenitur ibi, vel non fuiſſe ſatisfactoria. Reſpondetur nihil expreſſiùs inueniri, quàm illa ieiunia fuiſſe mala: *Ecce ad lites, & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè*, &c. *Nolite ieiunare ſicut vſque ad hanc diem, vt audiatur in excelſo clamor*, &c. Deinde agitur ibi de ieiunio, vt diſponit ad remiſſionem peccati, & habet adiuncta opera legis, & charitatis, vt patet in ſequentibus. Et perinde ſic intelliguntur ſimilia loca Scripturæ.

Replicat.

Soluitur.

Ieiunia reprobata.

135 *Secunda obiectio.*

Obiicit Suarez rationem: quia pœnæ huius vitæ per ſe, ac inde ſumptæ, non ſunt comparabiles, nec proportionem habent cum pœna vitæ futuræ: ergo per ſe non habent valorem, vt remittant illam pœnam: ergo neceſſaria eſt gratia, à qua hunc valorem recipiant. Hæc gratia non ſolùm eſt auxilians, ſed ſanctificans, à qua ſatisfactio dignificatur, & proportionem moralem habet ad pœnam alterius vitæ: ergo.

Ex defectu valoris in opere ſatisfactorio.

Confirmatio.

Confirmatur, quia vel illa ſatisfactio eſſet de condigno, vel de congruo. Non primum: quia peccator in eo ſtatu dignus eſt vt priuetur omni bono, & ideò incapax, vt ſatisfaciat, aut mereatur de condigno, & ideò gratia eſt principium omnis iuſtitiæ apud Deum; & promiſſio diuina, in qua fundatur iuſtitia, non fit peccatori. Secundum dici non poteſt, niſi merè gratis: quia non eſt reuelatum Deum vti hac liberalitate cum aliis, quàm cum amicis, non cum inimicis, qui verè non ſatisfaciunt: cùm lex generalis ſit, vt quantum quis glorificauit ſe in delitiis, tantum detur ei & tormentorum: & lex generalis ſit, ſine charitate nihil prodeſſe.

Indignitas peccatoris.

136 *Reſponſio.*

Reſpondetur, hoc argumentum magis nudum eſſe, quàm ſatisfactionem, quam ipſe formar, eſſe aſſertam à nobis. In primis ergo, ſi ſumat nudam ſatisfactionem, quaſi nihil haberet ex dono Dei & acceptatione, & meritis Chriſti, & ſatisfactione, argumentum eſt liberum, & non contra ſententiam, quam impugnat: ſi ſumat ſatisfactionem nudam in eo præciſè, quòd non ſit perſonæ iuſti, & non vt præſcindit à reliquis, negatur antecedens ex ratione ſuppoſita pro concluſione: nam vt talis ſit æquiualens etiam in iuſto ad ſolutionem debiti, niſi eliciatur ex fine iuſtitiæ, & charitatis, nihil facit ad eam iuſtitia, ſicut non facit ad meritum operis boni, quod non fit ex fine charitatis, neque illud dignificat. Quamuis autem ſatisfactio facta in iuſtitia non referatur ad finem charitatis, ſed ad finem tantùm ſolutionis debiti, & implendi præcepti valet: vnde ſequitur habere ex propria ratione, non attento ſtatu perſonæ, proportionem, acceptationem, & vim ex virtute ſacramenti, & applicatione meritorum Chriſti: & negatur ſubſumptum, quod indiget probatione.

Gratia ſanctificans non facit niſi ad actum qui eſt ſecundùm inclinationem charitatis.

137 *Ad Confir.*

Ad confirmationem: Reſpondetur nihil referre quantùm ad ſolutionem, modò extinguat debitum, ſiue de condigno ſit, ſiue de congruo, & ſiue acceptetur à Deo, ſiue liberaliter ex miſericordia, ſiue ex iuſtitia. Dico tamen eſſe de condigno quantùm ad effectum ſibi proportionatum extinguendi debiti pœnæ temporalis: non autem de condigno, in eo ſenſu, quo diſponeret ſatisfacientem ad vitam æternam, tollendo impedimentum: quia non tollit peccatum, aut alia impedimenta, quibus non proportionatur: ſed hoc tantùm peccati remiſſi, & in parte, quandoque iuxta menſuram operis: quod non tollit, quin in hoc ſit condigna; quia & meritum iuſti eſt de condigno, licèt non tollat omne impedimentum vitæ æternæ, vt venalia, & debitum pœnæ temporalis: eſt ergo condigna, ſi ſubeſt virtuti clauium; eſt condigna ex acceptatione diuina, quæ remiſit peccatum, & commutauit pœnam æternam in temporalem ex motiuo iuſtitiæ, accedente Chriſti ſatisfactione: nam & contritio peccatoris habet certam promiſſionem adiunctam, & acceptationem in ordine ad iuſtificationem: cuius tamen non eſt meritum de condigno, eademmet informata, & continuata fit meritum de condigno. Vnde hæc differentia? Dices ex gratia ſanctificante: ſed hæc non eſt cauſa adæquata: quia iuſtus pro alio quamuis operetur ex perfectiſſima charitate, nihil meretur de condigno, ſed ſolùm de congruo, & impetratoriè. Cauſa ergo eſt quatenus acceptatio meriti talis eſt ex motiuo iuſtitiæ, quo Deus ſtatuit mercedem operibus vitam æternam: acceptatio autem contritionis, ſeu operum iuſti pro alio eſt ex motiuo miſericordiæ. Ita ſimiliter in propoſito opera ſatisfactoria exhibita pro peccato nondum remiſſo, & mortali, habent rationem diſpoſitionis & meriti de congruo in ordine ad remiſſionem peccati, & obtinendam à Deo conuerſionem: ſed remiſſo peccato, & mutata pœna æterna in temporalem ex motiuo iuſtitiæ vindicatiuæ, habent rationem ſatisfactionis acceptæ ex eodem motiuo in ordine ad extinctionem pœnæ; & conſequenter erit ſatisfactio de condigno reſpectiuè ad pœnam ſibi proportionatam.

Vnde deſumatur hæc condignitas?

Satisfactio aliquando congrua, aliquando condigna.

Ex hoc negatur aſſumptum pro prima parte dilemmatis. Ad cuius probationem reſpondetur, propoſitionem eſſe ambiguam: nempe, *peccatorem vt eſt in mortali eſſe dignum, vt priuetur omni bono*, &c. Si *dignus* dicat excluſionem omnis debiti ex parte peccatoris ſecluſa gratia, & voluntate, & lege, ac debito fundato in his, concedo: ſi *dignus* coniungat illa cum ſtatu peccati, & determinet debitum in his fundatum de lege, negatur: quia peccatum mortale de lege non priuat peccatorem omni bono Dei, ſed rectitudine oppoſita, cuius eſt priuatio, gratia, & gloria, & iis, quæ per ſe ad hæc conſequuntur, priuat per modum demeriti. Non priuat fidei, aut ſpei habitibus ſupernaturalibus, qui de lege in eo manent; non priuat gratia actuali ad facienda opera legis, & præcepti, & ad conuerſionem ordinata. Non priuat iſta conuerſione, quæ præciſè eſt peccatoris. Similiter non priuat eum poteſtate ſatisfaciendi per Dei donum quando ſatisfacit pro peccato aliàs remiſſo virtute clauium, aut aliter; ſicut neque priuat, aut excuſat eum à debito ſatisfactionis impoſitæ, & acceptatæ eadem acceptatione antiqua qua remiſſum eſt peccatum, & fundatur debitum ſatisfaciendi, & negatur conſequentia, nempe fieri incapacem ad ſatisfaciendum hoc modo etiã de condigno, ſicut & hanc condignitatẽ ſatisfactionis fũdari in gratia sãctificante diuerſa ab ea, qua remiſſum eſt peccatũ, pro quo ſatisfit.

138 *Negatur aſſumptum.*

Propoſitio ambigua.

Quibus donis priuat peccatum?

Quibus donis non priuat?

Ad

Satisfactio poteſt dici de congruo.

139 *Ad secũdum membrum dilemmatis. Responsio Medinæ.*

Ad probationem secundæ partis illius dilemmatis, nempe *hanc satisfactionem neque de congruo delere posse pœnam.* Respondetur qui vellet dicere cum Ioanne de Medina, non inueniri satisfactionem de condigno extra statum iustitiæ, & determinando hoc genus satisfactionis ad statum illum, quatenus debeat saltem esse iusti, licèt non requiratur vt fiat secundùm inclinationem iustitiæ, seu charitatis, eam referendo in finem vltimum formaliter, aut virtualiter; sed tantùm ad motiuum ex obiecto intrinseco, quod est solutionis pœnæ debitæ, & iunctæ: *Sustinetur.* hoc enim dicens negaret consequentiam: quia licèt ex impedimento peccati non esset condigna: tamen ex acceptatione diuina, quæ coniuncta est remissioni peccati, & institutioni Sacramenti, & meritis Christi applicatis vtrique, satisfactio valeret ad solutionem: *suprà* enim probatum est contritionem perfectam esse satisfactionem hoc modo de congruo ad remissionem peccati, & aliquando totius pœnæ temporalis, & semper alicuius partis eius, & hoc de lege diuina, & acceptatione, & satisfactione Christi. Quanto magis eadem acceptatio, vt est ligata Sacramento, & confert virtutem remittendi peccati & pœnæ, afficit satisfactionem impositam in hunc finem ex intrinseco motiuo, & hoc est reuelatum in doctrina de conuersione *Fundamentũ reuelationis.* peccatoris in specie: *Quotiescumque ingemuerit peccator.* Isaiæ 18. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos*, &c. & in doctrina de Sacramento in specie, & virtute clauium. Probatio autem contraria neque ex reuelatione, neque ratione sufficienter astruitur, sed hæret in ambigua, & non fundata interpretatione generalium regularum, quæ reduci debent ad regulas in specie, & limitari.

140 *Tertia obiectio. Responsio.*

Obiicies ex eodem authore *disp. 38. sect. 8.* Sacramentum Baptismi & Eucharistiæ nullum effectum tribuit existenti in peccato mortali: ergo neque satisfactio sacramentalis. Respondetur, quando Sacramentum non tribuit effectum primarium remissionis peccati, & gratiæ, seu augmenti eius, non habere effectum remissionis pœnæ: illa autem Sacramenta indignè accepta carent tali effectu. Sic confessio inualida, & absolutio nullum tribuit effectum remissionis peccatori: sicut tamen Baptismus tribuit peccatori characterem, qui effectus eius non dependet à statu peccatoris, neque peccatum statuit ei obicem: ita similiter pœnitentia habet suum effectum proprium, ad quem immediatè ordinatur, vt est remissio pœnæ, ad quam Sacramenta reliqua non ordinantur, nisi mediante primario effectu, cui hæc annexa est. Negatur ergo paritas, & consequentia.

141 *Secunda conclusio. Opera satisfactoria valere peccatori ad remissionẽ pœna temporalis.*

Secunda conclusio. Opera etiam satisfactoria in peccato ad redimendam pœnam temporalem, valent in statu peccati. Hæc sequitur ex dictis, & est Doctoris hic satisfactionem valere ait vt fit à peccatore: & *infrà* eam in terminis tradit vers. *Et si arguas*, &c. in fine, vbi dicit pœnam inflictam per modum satisfactionis si voluntariè assumeretur, valere per modum satisfactionis pro peccato remisso. *Exemplum.* Exemplum affert in humanis: nam alicui offensæ in Regem correspondeat præcisè abscissio manus, si isti etiam inuito abscindatur manus, satis patitur, & in tantum sufficit Regi, quod secundùm legem, & iustitiam non debet ab eo pœnam vlteriorem exigere: & tamen non recipit eum in gratiam: ergo multò magis satisfaceret pœnæ ex iustitia, si ipsam voluntariè offerret.

142 *Probatio conclusionis.*

Conclusio hæc iisdem rationibus probatur, quibus conclusio antecedens: nihil enim obstat, nisi status peccati, hoc non obstare probatum est; ergo valent illa opera ei, qui ea offert pro redimenda pœna debita peccati remissi: Deus enim misericors, & iustus permisit hoc peccatoribus, vt possint per talia opera redimere pœnas debitas peccatis remissis, quia & hoc plurimùm facit ad auersionem à peccatis iisdem, & conuersionem à peccato, in quo sunt, & sollicitat peccatores non solùm ad obseruantiam mandatorum, sed etiam ad plura opera supererogationis exhibenda in hunc finem: alioquin *Deus acceptat opera bona peccatorũ.* certè, si opera bona eorum, quoad omnia essent mortua, & nullius apud Deum valoris, quamuis facta ex gratia auxiliante, & sine macula: multùm ipsos seduceret, à benè operando: ergo congruum fuit vt Deus illa opera non sineret sine aliqua numeratione, saltem temporali, vt communiter conceditur: sed non est maior ratio vt præmientur per modum meriti per præmium temporale, & sic acceptentur in ordine ad illud facta in statu peccati, quàm quòd valeant ad solutionem meram pœnæ temporalis debita ex peccato remisso: ergo ita dicendum est: sicut ex iam dictis constat factum: quia in hoc magis seruatur ordo iustitiæ, & misericordiæ, vt valeant ad extinctionem debiti temporalis, cum quo habent eandem proportionem in ratione pœnæ, quam habent in iusto, quantùm est ex ratione operis, quàm vt retribuantur aliquo bono temporali. Hæc congruentia adiunctis iis, quæ dicta sunt tam in probatione prioris conclusionis, quàm in responsione ad fundamenta oppositæ sententiæ, sufficit. Quòd *Responsio.* si dicas aliud esse de satisfactione, vt acceptetur lege humana, aliud de satisfactione in ordine ad reum, quia illa est puræ iustitiæ: hæc autem non ita, sed misericordiæ, quæ reseruatur tantùm amicis.

143 *Impugnatur.*

Contrà, oppositum magis sequitur: quia misericordia admixta iustitiæ magis temperat rigorem eius, quàm quando ipsa iustitia strictè sumpta, & seorsim operatur: ergo cùm in operibus diuinis respectiuè ad hominem semper admisceatur misericordia, vt aliàs dictum est; sequitur à fortiori, si debito iustitiæ humanæ satisfiat per exhibitionem debiti, ita etiam fieri diuinæ iustitiæ satisfactionem per exhibitionem operis debiti. Et patet ex Tridentino *cap. 9.* ita satisfieri, vbi, vt dictum est, non restringitur satisfactio ad statum iusti tantùm, & ipsa præscribitur ex motiuo tam iustitiæ, quàm clementiæ, vt docet Concilium. Accedit, quòd misericordia extendatur ad peccatores, in quibus maior est eius indigentia. *Non veni*, inquit Christus, *vocare iustos, sed peccatores*, &c. Non ergo ad solos iustos restringitur misericordia, & acceptatio diuina, sed maximè ad peccatores, vt aliàs contra Sotum probatum est *suprà*.

144 *Secunda probatio. Acceptatio satisfactionis pro pœnis, quas Deus comminatur peccatoribus.*

Secundò, non est maior repugnantia ex parte operis, & diuinæ acceptationis vt redimi possit per opera satisfactoria pœna temporalis, quam Deus comminatur in hac vita peccatoribus, quàm vt redimatur pœna debita peccato remisso; sed peccatores etiam manentes redimere possunt

possunt illas pœnas: ergo & has. Maior patet, quia opera satisfactoria maiorem proportionem habent cum pœna peccati remissi, quàm ad pœnam debitam peccato non remisso, & magis acceptantur de lege pro illa, etiam secundùm iustitiam, & misericordiam. Minor probatur *3. Regum, cap. 21.* Achab reus homicidij, calumniæ, & rei alienæ, nempe vineæ Naboth, audiens comminationem Domini per Eliam: *Scidit vestimenta sua, operuit cilicio carnem suam, ieiunauitque, & dormiuit in sacco*, &c. Cuius pœnitentia acceptata est à Deo, vt patet in sequentibus. *Nónne vidisti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus est mei causâ, non inducam malum in diebus eius*, &c. Hæc pœnitentia Achab non fuit remissiua peccati, quia non fuit vera conuersio à malo, quod patrauit: aliàs restitueret ablatam vineam, & famam Naboth, & satisfaceret pro homicidio commisso, tolleret idola, & scandala, &c. Nihil fecit: vnde Hugo, Caiet. Carthusianus, Lyranus meritò negant fuisse pœnitentiam iustificantem à peccatis: sed procedentem à timore seruili. Quod expressè tenet Gregorius Magnus *Homil. 10. in Ezechielem*: vbi facta mentione Achab, & humiliationis eius coram Domino, subdit: *In quibus*, inquit, *Domini verbis pensandum est, quomodo & in electis suis mœror amaritudinis placeat, qui amittere timent Deum, si sic ei, & reprobi pœnitentia placuit, quia timebat perdere præsens sæculum? aut quomodo ei grata sit spontanea afflictio pro culpis in eis, qui placent; si hæc ad tempus placuit, & in eis qui displicebant?* &c. Quamuis autem aliqui Patres dicant fuisse iustificatum à peccato, rationes adductæ magis facient Gregorio, qui nostram sententiam in hoc tenet. Eodem modo Danielis 4. suadet Propheta Regi, vt peccata, & imminentem pœnam eleemosynis redimeret. De Niniuitis idem patet, & aliis, qui pœnas temporales per eiusmodi opera auerterunt: ergo valent etiam peccatoribus quoad remissionem pœnæ temporalis incursæ ex peccato remisso.

Pœnitentia Achab.

Non fuit remissiua peccati, aut iustificans.

Gregorius.

145 Tertiò: quod est satisfactio de congruo impetratoria remissionis peccatorum, potest esse satisfactio etiam remissionis pœnæ temporalis: sed illa opera facta pro peccatis ita satisfaciunt: Actorum 10. *Eleemosynæ tuæ, & fides ascenderunt in conspectum Domini.* Eleemosyna, & oratio, & fides habent hanc acceptationem, vt patet ex pluribus locis Scripturæ, & admittunt omnes: ergo à fortiori facta illa opera habent vim satisfaciendi pro pœna temporali, siue de congruo, siue de condigno, non refert. Hieronymus in Aggæi primum, *Seminastis*, &c. *Si quando videris*, inquit, *inter multa mala opera facere peccatorem quemquam aliqua, quæ iusta sunt, non est tam iniustus Deus, vt propter multa mala obliuiscatur paucorum bonorum*, &c. Augustinus lib. 4. contra Iulianum cap. 3. eum impugnat in eo, quòd dixerit virtutes fuisse in Paganis: sed sterilis, asserens virtutem in nemine sterilem esse posse; quin producat suos fructus: ergo opera pœnitentiæ facta à peccatore, & oblata pro pœna debita peccati remissi, non erunt infructuosa ex mente Augustini. Dices, imputari ei ad præmium temporale. Contrà, præmium temporale non est illud, quod promittitur operibus pœnitentiæ in Scriptura: sed remissio peccati, & pœnæ: ergo in ordine ad hæc sunt fructuosa: quod & intelligit Augustinus, quia ibi agit de fructu, qui conducit ad vitam aliquo modo. Quòd si dicas disponere de congruo ad remissionem peccati. Contrà à fortiori sequitur disponere proximè ad remissionem pœnæ peccati præteriti: quia ad hoc magis est dispositus peccator, & minus est beneficium: & his operibus immediatè correspondet, non ita remissio peccati, sed tantùm remotè, in quantùm his impetratur compunctionis gratia, & vera conuersio, &c.

Tertia ratio.

Satisfactio peccatoris disponit ad iustitiam.

Et à fortiori pro pœna peccati remissi.

Hieron.

Augustin.

Responsio.

Impugnatur.

Promissio facta pœnitentiæ.

Quartò, non magis requiritur gratia sanctificans ad satisfactionem, quàm ad meritum: sed status peccatoris non destruit omne genus meriti: ergo neque satisfactionis. Minor probatur ex aliis dictis. Nam Patres concedunt aliquod meritum fidei orationi, lachrymis, & pœnitentiæ. Ambrosius *lib. 2. de pœn. cap. 3.* loquens de filio prodigo. *Pœnitentiam agendo meruit stolam, annulum, calceamentum.* Sic etiam Patres de pœnitentia Magdalenæ, Petri, Dauid. Tertull. *contra Marcionem, lib. 4. cap. 18.* Origenes *hom. 3. in Leuiticum.* August. *in Psal. 50. epistola 105.* & aliàs sæpè. Confirmatur, si quis bona fide oblitus peccati, in quo est, conteratur de præteritis offerendo illa opera satisfactoria in remissionem pœnæ temporalis, ita vt illis exhibitis ad maiorem satisfactionem coniungat subsequenter contritionem de præteritis, in eo casu saltem valerent ad remissionem pœnæ: ergo vt exhibita à peccatore valent etiam in diuina acceptatione ex natura operis: dicere autem nihil valere, nimis durum est, & sine fundamento asseritur: quia pœnitentiæ ordinem non inuertunt, vt opera illa satisfactoria exhibeantur ante contritionem perfectam. Neque dicendum est nihil valere contra peccata, pro quibus offertur: quia neque iustitiæ diuinæ, neque misericordiæ id congruit, neque legi ordinariæ, qua statuitur vt peccata redimantur per pœnitentiam: ergo valet ad finem remissionis eorum, pro quibus offertur: quia acceptatio respicit opera, vt procedunt à voluntate offerentis directa, & regulata per fidem.

146 *Quarta ratio.*

In peccatore esse meritum de congruo. Ambros.

Confirmatio.

Valere satisfactionem cum contritione de præteritis.

Confirmatur secundò, opera peccatoris acceptantur, vt dictum est, ad præmium temporale: vt patet ex Gregorio *lib. 18. Moralium cap. 2.* aliàs 4. vbi dicit redditum fuisse præmium obstetricibus, & Rahab occultantibus per mendacium liberos, & exploratores Iudæorum: quod videtur D. Thom. *1. 2. q. 114. art. 10.* Augustini etiam *lib. de Mendacio, cap. 15.* & *q. 2. in Exodum.* & *lib. 5. de Ciuit. cap. 12.* & *15.* vbi dicit Deum non reliquisse Romanos sine præmio, quamuis omnia agerent ex fine vanæ gloriæ. Videatur etiam author de Regimine Principium inter opera D. Thomæ *cap. 4. 5.* & *6.* si ergo opera vitiata peccatorum acceptantur à Deo in ordine ad præmium temporale, & hoc superabundanti misericordia, & bonitate, qua non vult bona, quæ ipse plantauit, manere infructuosa; à fortiori etiam videtur acceptare opera pœnitentiæ, quæ plantauit, & donauit peccatori, ne sint infructuosa: sed satisfactioni huic non est proportionatum aliud debitum, pro quo satisfaceret, nisi debitum pœnæ temporalis: ergo pro illo acceptatur. Probatur sequela: illa opera nequeunt fieri sine gratia, & vocatione Dei speciali; sunt enim ex genere bona, & facta ex fide cum reliquis circumstantiis, & aliqua displicentia peccati, quia ad vindicandum

147 *Secunda confirmatio.*

Acceptari opera peccatoris ad præmium temporale.

Opera facta ex fide, & vocationis gratia sunt fructuosa.

dicandum peccatum exercentur. Sit illa attritio ſupernaturalis,quæ extra Sacramentum non iuſtificat, & accedat bona fides peccatoris, quâ ignorat ſuum ſtatum, vel obliuiſcatur peccati: ſed gratia Dei ſpecialis non eſt otioſa, neque datur niſi ad finem ſalutis: ergo opera illa ex tali gratia facta valent ad ſalutem, non ad præmium vitæ æternæ, neque ad gratiam ex ſtatu peccatoris, & inſufficientia diſpoſitionis: ergo ad ſoluẽdam pœnam debitam peccatis remiſſis.

148 *Reſponſio.* *Impugnatur.*

Dices dari illam gratiam, & opera in ordine ad iuſtificationem, vt diſpoſitionem congruam,& remotam. Contrà,finis proximus vocationis eſt ipſum opus; & remotus eſt ille, ad quem inclinat voluntatem mediante opere: ſicut enim voluntas ſequitur gratiam, ita finis gratiæ intrinſecus eſt ille ipſe, qui eſt voluntatis: ſed finis voluntatis imperantis hæc opera eſt vindicare peccatum aliàs remiſſum, & ſatisfacere pro pœna temporali: quæ voluntas efficax nequit haberi viribus naturæ, ſed per gratiam, & ex regulâ fidei, quæ dictat peccata etiam remiſſa eſſe vindicanda, & facienda opera ſatisfactoria pro pœna temporali. Opera etiam ipſa, vt ſunt ex gratia præueniente, & adiuuante ad hoc ipſum, ſequendo dictamen fidei, eliciuntur: ergo illa opera ad hunc finem faciunt, & tam vocatio, quàm gratia adiuuans, quàm ipſa regula fidei hunc ſolum finem reſpiciunt: ergo quod eſt intentum,valent opera ad iſtum finem, ne dicamus otiosè, & ſine fructu vllo ſalutis vocationem Dei, & gratiam ſpecialem dari peccatori, imò, quod abſit dicere,illuſoriè: quia niſi acceptarentur opera ad eum finem ad quem inclinat gratia voluntatem ex regula fidei, illa gratia non eſſet gratia, neque apparet vnde Deus miſereatur peccatoris, ſi nihil valent opera ad finem vocationis,nempe redimendæ pœnæ.

149 *Reſponſio.* *Impugnatur.* *Niſi ſatisfactio valeat peccatori, non reuiuiſcit.*

Dices illa opera reuiuiſcere ad ſuum effectum remiſſionis pœnæ, ſicut ſatisfactio pœnitentialis, vt quidam aſſerunt, & impoſita à Sacerdote valet recedente fictione. Contrà, non omnes oppoſitæ ſententiæ admittunt hoc de ſatisfactione pœnitentiali, ſeu ſacramentali. Deinde,qui aſſerunt,fundantur in eo quòd talis ſatisfactio ex opere operato habeat hunc effectum,quod non conuenit operibus liberè oblatis:quæ ſi non valent quando offeruntur,non eſt fundamentum, vnde aſſerantur valere recedente fictione, ſicut neque alia opera præcepti facta in ſtatu peccati admittuntur reuiuiſcere ad præmium.Deinde nõ reuiuiſcit hæc ſatisfactio, niſi quatenus habet annexam acceptationem: ergo tunc fundat debitum extinguendi pœnam, quando exhibetur, licèt remotum ratione impedimenti peccati: ſed non magis repugnat ex fundamentis oppoſitæ ſententiæ opus peccatoris fundare debitum proximum magis,quàm remotum, & vtrumque ex eodem fundamento aſſeritur. Probatur ſubſumptum;nequit fundare debitum remotum, niſi ex acceptatione diuina:loquor enim de debito remoto,quà conſiſtit in aliquo iure,& promiſſione Dei eo modo,quo dicitur peccatorem habere debitum,licèt impeditum ratione meritorum aliàs in gratia factorum in ordine ad gloriam, & quando reuiuiſcit hoc meritum, & debitum in eo fundatum, non reuiuiſcit per nouam acceptationem, ſed per antiquam,quæ manet,& ſublato tantùm impe-

Ius remotum extinguendi debitum.

dimento peccati fit proximum:ergo ſimiliter in propoſito idem erit dicendum, niſi quis abuti velit terminis, dicendo illa opera ideò fundare debitum remotum, quia ſi fierent in gratia, haberent effectum: quod deſtruit ſolutionem datam, quia per hoc non reuiuiſcunt, ſicut neque opera, quæ aliàs facta in gratia eſſent meritum, reuiuiſcunt in *eſſe* meriti: oportet ergo opera ſatisfactoria,ad hoc vt reuiuiſcant,eſſe acceptata ſpecialiter in ratione operis.

Ius proximè ex acceptatione.

150 *Fundamentũ oppoſitum deſtruitur.*

Sed hoc deſtruit fundamẽtum oppoſitæ ſententiæ,quæ negat opera peccatoris acceptari,vel ad meritum,vel ad ſatisfactionem. Item,negant illa opera poſſe habere completam rationem ſatisfactionis, vt proportionantur pœnæ alterius vitæ, quia hæc proportio competit eis in *eſſe* morali,& vt offeruntur à perſona grata,& iuſta: ergo ſolutio data non cohæret ſuis fundamentis, neque ſoluit argumentum, quia ſi peccator ratione operis acquirit ius extinguendi debitum,ſequitur eſſe proximum,quia extinctio debiti non fit per gratiam ſanctificantem, quæ non repugnat debito, aliàs in prima iuſtificatione peccatoris remitteretur tota pœna: neque remitti pœnã ex iure acquiſito per ſolutionem operis repugnat peccatori: ergo à primo ad vltimum,illa opera valent,etiam vt fiũt in peccato.

Ad rationes contra hanc concluſionem iam reſpondimus: quia eædem ſunt, quas oppoſuimus priori. Vaſquez vrget à ratione:quia ſi ſufficit pati, impertinens eſt ſcienter, aut patienter pati,quantùm ad ſolutionem pœnæ antiquæ debitæ;qua ratione probatur in inferno non poſſe ſatisfieri pro pœna temporali peccati remiſſi: cùm ergo à pœna non liberentur, niſi per ſatisfactionem, quæ nequit eſſe ſine gratia iuſtificante, quia aliàs eſſet meritum de condigno in peccatore: ergo nequit ſatisfacere.

Obiectio Vaſquez.

151

Reſpondetur negando conſequentiam, vel ſequelam,quæ reuera eſt impertinẽs ad noſtram concluſionem: quia nos diſtinguimus ſatisfactionem à ſatiſpaſſione, & ad illam requiri dicimus, vt ſit voluntariè exhibita, aut voluntariè tolerata; requiritur enim vt peccator concurrat alterutro modo: vt patet ex pluribus locis Doctoris in diſtinctione præcedẽti;ſed ſufficiat textus præſens, in quo illas diſtinguit. Ad aliud, quod dicit de neceſſitate gratiæ ſanctificantis ad ſatisfactionem pro pœna temporali, eſt petitio principij, quod iam impugnatum eſt:& reſpondeat ipſe, qui dicit ſatisfactionem ſacramẽtalem valere in peccato, vt exhibetur à peccatore ad illud inconueniens de merito de condigno. Reſpõdetur lõgè diuerſam eſſe apud DD.rationem meriti, & ſatisfactionis:negatur ergo antecedẽs. Si dicas eſſe ſatisfactionem de condigno,concedo, vel trãſeat;modò admittatur habere vim extinguendi debiti pœnæ tẽporalis,ſiue de cõgruo, ſiue de cõdigno:de condigno autem erit ſatisfactio, inquãtùm operatur ex acceptatione diuina in ratione operis, & ex iuſtitiæ motiuo, qua ſic voluit Deus vindicari peccatũ: quæ acceptatio reſpicit præcisè opus,& non perſonam peccatoris,quà peccator eſt,hîc & nunc:ſed quà debitor manet exhibẽdæ ſatisfactionis ex remiſſione obtenta peccati præteriti,& cõmutatione pœnæ æternæ in temporalem ſoluendam hîc,aut in altera vita. Vnde ſicut in ſolutione huius pœnæ non reſpicitur ad perſonam iuſti,quà iuſtus eſt, neque acceptatur, ſed requiritur vt ſatisfaciat adæquatè,

adæquatè, ſiue per opera ſatisfactoria, ſiue per alia æquiualentia: ſic etiam quoad eandem ſolutionem non reſpicitur perſona peccatoris: ſed hinc inde attenditur ad medium iuſtitiæ: & æqualitatem ſeruandam in ipſa re oblata, non reſpiciendo perſonas: tantum enim valet, quantum offert, & eondignitas eius conſequenter conſiſtit in appretiatione rei, non perſonæ.

152 *Pœna inflicta à Deo, & tolerata valet peccatori.*

Tertia concluſio. Pœna temporalis inflicta à Deo, & patienter tolerata in finem remiſſionis pœnæ debitæ, ſatisfacit pro pœna temporali, etiam in peccato. Concluſio quoad primam partem eſt communis: quoad ſecundam partem eſt Doctoris, vt patet in textu; & ſequitur ex dictis: eſtque, vt videtur, Tridentini *ſeſſ.14.cap.9.& can.13.* Cæterùm Sotus *in 4. diſt.19.quæſt.2.artic.2.* Ledeſma *2.part.4.quæſt.14. artic.2.* diſtinguunt inter flagella, quæ quis patitur in hac vita: nam quædam ſunt, quæ ex naturali ordine cauſarum oriuntur, vt infirmitates, ſiue culpa ſua illas patiatur, ſiue influxu cœleſti. Ad quas reuocantur pœnæ, quas quis patitur, etiam ex culpa ſua; & dicit hæc eſſe ſatisfactoria, ſi patienter ferantur. Alia autem flagella, quibus Deus ex ſpeciali prouidentia caſtigat aliquos, vt fuit tentatio Iob, & mors filij Dauid ex Berſabee, & eiuſmodi directè inflicta propter peccatum, & hæc ſatisfactoria eſſe, ſi voluntas negatiuè ſe habeat. Hæc doctrina ſatis quadrat principiis Doctoris, ſi ſumatur ſatisfactio latè, vt comprehendit ſolutionem pœnæ per ſatisfactionem oblatam ſuo modo à peccatore etiam tolerando, & ſatiſpaſſionem. Poteſt etiam Deus vindicare pœnam temporalem debitam peccato, etiam in hac vita per flagella temporalia. Quod ſi ita fiat, erit ſatiſpaſſio, quantumlibet peccator non concurrat propriâ voluntate, non ex bonitate operis, ſed ex æqualitate pœnæ, & acceptatione legis, aut voluntatis diuinæ ſecundùm ordinem iuſtitiæ: quia non punit bis in idipſum.

Trident.

Diſtinctio quorundam.

Satisfactio per flagella patienter tolerata.

Satispaſſio negatiuè ſe habente voluntate.

Suppletur per legem cõcurſus voluntatis ſatispatiẽtis.

153 *Requiritur in viatore concurſus voluntatis ad ſatisfactionem.*

Cæterùm, vt patet ex Doctore *diſtinct. ſuperiori quæſt. 1. art. 3.* requiritur, vt ſatisfactio ſit voluntariè ſaltem tolerata pœna; & hìc licèt dicat ſatiſpaſſionem ſufficere pro pœna temporali: tamen in viatore non videtur admittere ſatiſpaſſionem reſpectiuè ad Deum; quod regulariter verum eſt: quia illud non eſſet pœnam tenere, vt *ſuprà* explicui cum Authore de vera, & falſa pœnitentia, quam tenet tantùm per concurſum propriæ voluntatis, ſeu conſenſum. Proinde Concilium *ſuprà* adiicit illam limitationem, vt ſint *flagella tolerata patienter:* quia in via, regulariter loquendo, Deus conſtituit ſalutem hominis, quantùm ad meritum, & redemptionem tam peccati, quàm pœnæ, in manu liberi arbitrij, vt concurrentis cum gratia ſua. Vnde, ſicut lege ſatisfactio pro peccato conſiſtit in vera conuerſione peccatoris per pœnitentiam, ita eadem lege conſtituitur redemptio pœnæ debitæ peccato remiſſo in operibus ſatisfactoriis, qui ſunt fructus pœnitentiæ voluntariæ: quando autem peruenit ad terminum, tunc ſubiacet ſatiſpaſſioni, vt qui contempſit tempus pœnitentiæ, & indulgentiæ, ſoluat in carcere vſque ad vltimum quadrantem. De ſatiſpaſſione ergo *infrà* agemus.

Ratio præmiſſorum.

154 *Quarta concluſio. Pœna temporalis ex Dei*

Quarta concluſio. Pœna temporalis, quæ remanet purganda poſt iuſtificationem non ex natura rei, ſed ex gratuita Dei voluntate commutantis pœnam æternam in temporalem remanet. Hæc concluſio non ſolùm eſt Doctoris, ſed etiam videtur mihi eſſe Tridentini; eſt tamen contra Vaſquez, qui *3.p.q.94.art.1.dub.2.* mouet contra Scotum illud dubium, quòd is dixerit *in 4.d.22.q.1.art.2.* hanc commutationem eſſe ex voluntate Dei. Vaſquez nititur probare ex natura iuſtificationis remanere ſoluendam pœnam temporalem, id eſt, deberi pœnam temporalem peccato: quod debitum non tollit iuſtificatio, quæ ex natura rei opponitur dumtaxat pœnæ æternæ, & reatui culpæ. Fundatur in eo, quòd Deus non puniat peccatum, niſi pœna ſibi debita; nec iuſtificatio tribuat vllum effectum, niſi qui conueniat ei ex natura formæ; ſed de facto non tollit pœnam temporalem: ergo, &c. Duo quædam principia doctrinæ ſupponit, & explicat tanquam de mente Doctoris de modo remiſſionis peccati; quorum primum ſpectat ad diſtinctionem ſequentem quæſtione prima: ſecundum verò *ſuprà* in quæſtione prima præcedentis explicuimus.

volũtate, non ex natura rei inducitur.

Sententia cõtraria Vaſquez.

155 *Probatio cõcluſionis.*

Probatur concluſio. Quidquid conuenit iuſtificationi ex natura formæ, æqualiter, & ſemper ipſi cõuenit, ſeruata eadem perfectione formæ: ſed baptiſmali competit remiſſio integra omnis pœnæ: ergo idem conueniret pœnitentiali, ſi eſſet effectus ex natura formæ conueniens. Maior eſt certa. Minor de fide, ex Tridentino *ſeſſ.6.c.14. ſect.14.c.2. & 8.* Conſequentia probatur, quia pœnitentialis, quantùm ad gratiam, poteſt eſſe intenſior; ſed remittere pœnam temporalem totam non conuenit pœnitentiali, vt patet ex locis citatis Tridentini: ergo non eſt effectus conueniens ex natura iuſtificationis. Dices, remiſſionem omnis pœnæ in Baptiſmo non prouenire ex natura iuſtificationis, ſed ex benignitate Dei. Contrà, quod conuenit Baptiſmo ex opere operato, conuenit ei ex natura rei, id eſt, ex inſtitutione diuina: ſed de fide eſt virtute Baptiſmi tolli omnẽ culpam, & pœnam: ergo iuſtificatio baptiſmalis habet ex natura rei talem effectum, id eſt, de facto ſemper connexum. Si autem intelligatur ex natura rei rigoroſè, & phyſicè, ſic etiã neque gratiæ id competit.

Remiſſio in Baptiſmo eſt totalis.

Remiſſio pœnitentialis.

Reſponſio.

Impugnatur.

156 *Reſponſio.*

Dices peccato deberi ex natura rei pœnam temporalem præter pœnam æternam: hanc tolli; illam remanere. Contrà, ſic non ſtaret commune axioma Theologorum, pœnam æternam commutari in temporalem: nulla eſt enim commutatio, vbi debitum nõ ſuccedit nouum priore abolito. Præterea probatur: omnis pœna per ſe debita peccato mortali, ſiue ſenſus, ſiue damni, eſt pœna æterna, ſicut omnis auerſio eius eſt auerſio ſimpliciter à fine vltimo: ergo omnis pœna ipſi per ſe debita eſt æterna, quia hæc ſola de facto habet per ſe proportionem ad ipſum ex lege, aliàs cuicumque competit pœna temporalis, & terminabilis per ſe, eſt veniale; quod nequit conuenire peccato mortali. Dixi per ſe æternam conuenire mortali, ad excludendam pœnam huius vitæ, quâ Deus quædam peccata ad terrorem reproborum, & ædificationem electorum punit: hoc enim per accidens eſt.

Impugnatur.

Pœna æterna per ſe eſt debita mortali per legem, non temporalis.

Vlteriùs ſequeretur, ſi illa pœna eſſet per ſe debita, quòd in inferno infligeretur, quod nemo hactenus dixit, pœnam aliquam peccati mortalis in inferno eſſe temporalem. Sequela patet: quia omnis pœna per ſe debita peccato ſecundùm iuſtitiam Dei vindicatiuam infligi-

tur:

tur: quia in inferno erit mensura plagarum secundùm mensuram delicti.

157 *Obiectio.* Obiicit Vasquez: Ex natura gratiæ remittitur peccatum mortale, & debitum pœnæ æternæ: ergo si per voluntatem Dei maneat talis pœna, iam homo non erit iustificatus: Deus enim non punit nisi dignum; dignus non est nisi habeat peccatum. *Responsio. Temporalis debetur ex commutatione.* Respondetur, peccatorem ratione peccati præteriti incurrisse hoc debitum pœnæ temporalis, non per se, sed ex commutatione æternæ, quæ per se debebatur in aliam leuiorem, & temporalem quod partim ex diuina iustitia ob ingratitudinem, partem ex clementia factam astruit Tridentinum sess. 14. cap. 8. *Trident.* *Diuinam clementiam decet, ne ita nobis absque vlla satisfactione peccata dimittantur, vt occasione accepta peccata leuiora putantes, &c. in grauiora labamur,* &c. Sed quod diuina clementia, & iustitia statutum est, id Dei voluntate contingit: ergo. His accedit, quòd omne debitum formale pœnæ est ex voluntate diuina, statuente legem. *Debitum pœnæ est ex lege.* Vnde peccata damnatorum non puniuntur, neque habent tale debitum formale, quia Deus tale non statuit.

158 *Quinta conclusio. Valere satisfactionem pro aliis factam.* *Quinta conclusio.* Vnus pro alio satisfacit quantùm ad pœnam temporalem: est commmnis. Patet in animabus purgatorij, pro quibus satisfaciunt viatores. Patet ex veritate de indulgentiis, & thesauro spirituali Ecclesiæ. Hanc docent D. Thomas *in 4. dist. 20. quæst. 1. art. q. 3.* D. Bonauentura *ibidem.* Richardus, Sotus *dist. 19.* De modo autem huius satisfactionis, si in sola liberalitate Dei, an etiam de condigno fiat, an etiam infallibili lege, vel quandoque, disceptatur: quod spectat ad materiam de Indulgentiis, & Purgatorio. Quòd per modum satisfactionis, id est, de condigno pro aliis satisfacere quis possit quantùm ad pœnam peccati remissi, videtur sensus communis Ecclesiæ, maximè pro animabus purgatorij: quia cùm simus eiusdem corporis membra, debet inter nos esse communicatio operum, vt alter alterius onera portet, iuxta Apostolum *ad Galat. 6.* & ideò Ecclesia opera maximè satisfactoria ordinat pro defunctis fieri, vt sacrificium Missæ, ieiunia, eleemosynas. Posse etiam iisdem suffragari per impetrationem, est æquè certum. Ita Caiet. *1. tom. Opusc. tract. 1. quæst. 5.* Durandus *in 4. dist. 45.* Bellarm. *de Purgatorio lib. 2. cap. 26.* & patet ex orationibus, quas Ecclesia ordinat pro iisdem fieri. Vnde sensus communis fidelium est, quando hæ fiunt à malis etiam ministris, prodesse. Hæc doctrina potest ad viuos suo modo accommodari. Quando suffragium fit per modum impetrationis, debet persona esse in statu gratiæ, quia inimicus non meretur exaudiri. Excipe, si sit minister orans nomine Ecclesiæ, non autem priuato. Quando verò per modum satisfactionis, puto non exigi id, sed applicationem operis cum debitis eius circunstantiis. Vnde quando per Iubilæum conceditur, vt quis pro alio mereatur indulgentias, vel pro se, communiter imponitur ieiunium, quod est opus satisfactorium, primis diebus ante confessionem, & communionem faciendam, quibus non est dubium, quin multi sint in statu peccati mortalis: tamen ieiunium illis, & aliis, respectiuè prodest, aliàs Ecclesia ordinaret postponendum. *Qualiter valeat.*

159 *Conclusio sexta.* *Sexta conclusio.* In casu potest etiam imponi satisfactio sacramentalis vni pro altero, loquendo de punitiua. Hæc est grauium Doctorum, Alensis 4. *part. quæst. 24. memb. 4. art. 4.* D. Bonauenturæ *dist. 20. art. 1. quæst. 1.* Richardi *art. 1. q. 3.* Durandi *quæst. 2.* Gabr. *dist. 16. quæst. 2. art. 3.* Soti *quæst. 2. art. 4.* Ioannis de Medina C. de satisfactione: imò communis est Theologorum, vt rectè aduertit Suarez *disp. 38. sect. 9.* Intelligitur conclusio, quando pœnitens est inhabilis, vt per se satisfaciat. Alij addunt, vt persona, quæ satisfacit, sit sanctior. Additur præterea, vt satisfactio illa grauior sit, quàm quæ ipsi pœnitenti imponeretur personalis. Probatur hæc conclusio ex præcedenti: quia membra Ecclesiæ communicant sibi inuicem in suffragiis, & operibus satisfactoriis: ergo vnus pro altero satisfacere potest. *Pœnitentialis potest imponi vni pro altero.* *Limitatio.*

Difficultas est, quo modo hæc satisfactio possit esse sacramentalis, & maximè si satisfactio sacramentalis operetur effectum suum ex opere operato: quia clauis tantùm potest ligare ipsum pœnitentem, vt est reus: ergo non potest ligare alium à pœnitente, etiamsi se voluntariè offerat; quia ille non videtur modus castigandi, aut puniendi peccatum accomodatus huic Sacramento. Propter hanc rationem negat Vasquez *quæst. 94. art. 2. dub. 1. in secunda illatione.* *An valet ex opere operato.*

160 *Respõsio quorundam.* Respondent quidam, quòd quis possit alteri applicare satisfactionem, non solùm quæ valet per modũ operis, sed etiam quæ est ex opere operato. Sed hæc ratio, quamuis habeat locum in satisfactione, quæ fit in sacrificio Missæ, non videtur in aliis locum habere, vt aduertit Suarez. Deinde, vt satisfactio hæc per modum partis Sacramentum integret, debet aliquo modo esse opus ipsius pœnitentis, & dicere ordinem ad alias compartes materiales, vel quasi materiales: nam Concilia definiunt materiam huius Sacramenti consistere in actibus pœnitentis; satisfactio alterius, vt est alterius, tam in ratione operis operantis, quàm etiam operis operati nequit dici per solam applicationem illius esse hoc modo pœnitentis, tanquam actus eius, vt integret materiam Sacramenti: oportet ergo vt procedat ab ipso pœnitente tanquam propria eius, vt satisfactio sit ipsius per modum operis, & non tantùm per applicationem eius, à quo fit. Deinde, virtus clauium nequit extendi ad satisfactionem alterius, quà alterius est præcisè: quia nequit ligare nisi reum, & ratione peccati & debiti incursi: oportet ergo vt prædicta satisfactio reputetur in propriis ipsius pœnitentis, vt cadat sub claue. *Impugnatur.*

161 *Respõsio Suarez.* Respondet ergo Suarez eo ipso quòd interuentu pœnitentis fiat illa satisfactio esse eius aliquo modo proprium. Quod intelligitur ex eo, quòd sit causa moralis eius: vnde sicut actus bonus, aut malus alterius reputatur moraliter eius, qui suadet, aut inducit, ita illa satisfactio erit personalis moraliter, licèt non physicè. Declaratur ergo ampliùs, vnum membrum comparatum ad aliud in eodem corpore mystico, vt communicant inter se, esse vnum, non diuersas personas secundùm iustitiam. Vnde pater & filius non reputantur in bonis communibus tanquam diuersæ personæ secundùm iura; sed tanquam vna; sicut & maritus & vxor, dominus & seruus, monasterium & monachus: sic ergo in satisfactione, quæ ex iustitia determinatur, & secundùm acceptationem diuinam est communis, ita vt vnius *Reputatus pœnitentis.* *Declaratur prædicta solutio.* *Reputatur satisfaciens vna persona moralis cum pœnitente, cui se substituit.*

membri opus ſatisfactorium acceptetur pro altero, ſufficit vt ſit perſonæ myſticæ; & ſicut pœnitens punitur ſufficienter in bonis extrinſecis fortunæ, quia ſunt ſui iuris, etiam ſufficit vt puniatur pater in filio, vxor in marito, & è contra: quia illa ſunt ſui iuris: ita etiam ſufficit vt pœnitens puniatur in altero, qui fit ſui iuris ex mutua acceptatione, quantùm ad opus ſatisfactorium: & ita clauis ligat alterum quoad illud opus, non quà alter eſt, ſed quà ſubit perſonam pœnitentis, & ſe ſubſtituit voluntariè. Vnde ſi non complet pœnitentiam acceptatam, peccat non ſecus ac ipſe pœnitens peccaret, ſi illud opus ſibi iniunctum non adimpleret: & debitum pœnæ temporalis proportionatum tali pœnitentiæ ita transfertur in alterum, vt ipſe illud luat, & non pœnitens, niſi ſatisfaciat, quia illud debitum in ipſum transfertur virtute clauis, ſuppoſita propria acceptatione, qua ſe ipſum ſubſtituit.

Tenetur adimplere ſatisfactionem.

162 *Fundamentù Vaſquez ſoluitur.*

Ex hoc patet ad rationem dubitandi, quæ eſt fundamentum Vaſquez: nam & illa pœnitentia ſic iniuncta fit propria pœnitentis: ſicut peccata parentum, quantùm ad pœnam temporalem, fiunt propria filiorum vſque in tertiam, & quartam generationem. Peccata Reipublicæ fiunt propria Regis, & è contra ſecundùm diuinam iuſtitiam, qua transfertur vindicta non ſolùm in perſonam peccatoris, ſed etiam in ea, quæ ad ipſum ſpectant, tanquam ſui iuris. Quod perinde dicendum eſt in propoſito, quatenus alia perſona tranſit in ius pœnitentis per propriam voluntatem quoad opus præſcriptum ſatisfactionis. Quantùm autem ad illam conditionem, vt perſona ſatisfaciens ſit ſanctior, non puto eam exigi; quia vt *ſuprà* dictum eſt, non eſt de ratione ſatisfactionis, vt ſupponat ſanctitatem perſonæ ſatisfacientis, quando eſt merè punitiua: & ſatisfactio ſacramentalis minùs id requirit, quatenus applicat ſatisfactionem Chriſti, & virtutem Sacramenti. Quantùm ad primam conditionem etiam intantùm videtur requiri, inquantùm non relaxetur frænum pœnitenti ad relapſum: ideò ſi habilis eſt, debet in perſona propria caſtigari. Tertia conditio eſt ſatis rationabilis, qua compenſetur virtus ſatisfactionis, vt procederet à perſona pœnitentis, & in ipſa exhiberetur, quia ſic grauior eſſet, & magis pœnalis, & magis proportionata peccato.

Limitatio cõcluſionis præmiſſa reijcitur.

163 *Dubium. An exhibita ex fine venialis valeat. Vaſquez.*

Petes vtrùm ſatisfactio ſacramentalis, aut alia exhibita ad finem peccati venialis, eſſet valida? Reſpondet Vaſquez *dubio* 5. ſe non dubitare, quin Scotus, & Medina, & alij, qui dicerent per ſolam ſatiſpaſſionem ſatisfieri poſſe pro pœna temporali, etiam admitterent ſatisfactionem, ex fine venialis ſacramentalem eſſe validam. Ego neſcio ex quo principio Doctoris hanc interpretationem ſumat: nam neque hîc, neque alibi confundit Doctor ſatiſfactionem cum ſatiſpaſſione, quin imò hæc diſtinguit in textu, dicens ſatisfactionem debere procedere à voluntate pœnitentis per modum actionis elicitæ, aut paſſionis toleratæ patienter: ſatiſpaſſionem verò conſiſtere in mera inflictione pœnæ commenſuratæ reo, quæ vltra menſuram debiti iure non extenditur.

Reſpondetur ergo negatiuè. Quod probatur ex definitione, quam *ſuprà* præmiſit Doctor §. *De ſecundo principali*, &c. in qua expreſſit requiſita ad ſatisfactionem ſtrictè ſumptam. *Satisfactio*, inquit, *eſt operatio exterior laboriоſa, vel pœnalis, voluntariè aſſumpta ad puniendum peccatum commiſſum à ſe, & hoc ad placandum diuinam offenſam*; vel eſt *paſſio, ſeu pœna voluntariè tolerata in ordine præmiſſo*, &c. In hac definitione exponit finem intrinſecum, & extrinſecum ſatisfactionis. Intrinſecum quidem per illa verba: *Ad puniendum peccatum commiſſum à ſe*, &c. nam hæc ſatisfactio eſt actus iuſtitiæ vindicatiuæ, & punitiuæ peccati. Extrinſecum verò finem exprimit in illis verbis: *Et hoc ad placandum diuinam offenſam*, &c. Doctor autem non ſolet ſuffarcire definitionem particulis non neceſſariis: ergo per ipſum non eſſet vera ſatisfactio illa, quæ neque eſſet ad puniendum peccatum, neque ad placandam Dei offenſam; talis non eſt ſatisfactio exhibita ex fine peccati venialis: quia idem actus nequit in principiis Doctoris eſſe ad duos fines non ſubordinatos, neque finis venialis ſubordinat prædictos fines requiſitos à Doctore ad ſatisfactionem, neque illi ſubordinant finem venialem.

164 *Reſponſio negatiua.*

Definitio ſatisfactionis.

Finis intrinſecus, & extrinſecus ſatisfactionis.

Diſtinguendum eſt ergo de fine: nam aliàs dicitur finis ſecundùm *quid*, vel occaſionatus, inquantùm excitat aliquo modo voluntatem ad operandum, & ille non dat ſpeciem operi; vt ſi quis oblata occaſione, verbi gratia, eleemoſynæ recipiendæ, excitetur ad voluntatem dicendi Miſſam, quam opere complet pro intentione offerentis eleemoſynam, quæ non eſt finis ſpecificans voluntatem offerendi ſacrificium, ſi ordinata eſt: & ſicut timor diuinæ iuſtitiæ excitat peccatorem ad pœnitentiam, vt dicit Tridentinum *ſeſſ. 6. cap. 6.* vel metus gehennæ ad attritionem, & auerſionem à peccato, & ſuſcipiendum Sacrametum *ſeſſ. 14. c. 4.* Alius autem eſt finis *propter quem*, vel *cuius gratia*, qui eſt finis ſimpliciter operis, & ſpecificans. Si ergo de fine hoc modo ſumpto, loquatur, vt loqui videtur præfatus author, vel malè negat ſatisfactionem non eſſe validam, vt videbitur, vel nullo modo aſſequitur ſententiam Doctoris.

165 *Finis duplex.*

Loquendo ergo de fine propriè dicto, non ſolùm ſatisfactio exhibita ex tali fine veniali non eſſet vera ſatisfactio: ſed neque eſſet veniale peccatum: quia eſſet grauis contemptus, & hypocriſis contra reuerentiam Sacramenti, & naturam operis, & contra diuinam iuſtitiam inſignis illuſio. Licèt enim obiectum, in quo ſtatuitur finis venialis, aliàs poſſet appeti ſine peccato mortali: tamen nequit appeti, vel acquiri per hoc medium ſine peccato mortali, tanquam finis ſatisfactionis: ſicut aliqua vana gloria non ſemper eſt mortalis; tamen ſi acquiritur per homicidium, erit mortalis; ita in propoſito opus Sacramenti, aut ipſum Sacramentum ſumere non ex affectu, aut fine Sacramenti, ſed tantùm ad finem hypocriſis, aut vanæ gloriæ, eſt contemptus grauis religionis: ac proinde non ſumitur Sacramentum cum debita diſpoſitione, quæ nequit conſiſtere cum tali fine, in quo ſolùm ſiſtit voluntas, & non in aliquo fructu, aut effectu, aut cultu, aut reuerentia Sacramenti, aut odio peccati, aut eius

166 *Satisfactio ex fine venialis propter quẽ eſſet peccatũ graue.*

Probatio

Eſſet hypocriſis, & contemptus Sacramenti, & religionis.

eius vindicta, aut vniuersim in aliquo fine satisfactionis sacramentalis: quia ipsum opus satisfactionis non habet rationem satisfactionis, nisi vt ordinatur à voluntate ex motiuo requisito satisfaciendi; quod non habet in tali casu, in quo tantùm respiceret finem operantis, & solam apparentiam, & non veritatem virtutis. Hinc apud Prophetam reprobatur ieiunium Hebræorum, quod tantùm fiebat, *vt audiretur clamor in excelsis*, non ad placandum Deum.

167 *Respõsio Vasquez impugnatur.*

Malè ergo asserit præfatus author Sacramenta alia non vitiari, si sumantur ex fine veniali hoc modo sumpto, sed vitiari tantùm receptionem eorum, quia veniale, inquit, non repugnat effectui Sacramenti, quia, vt dictum est, talis finis tollit dispositionem requisitam, & voluntatem recipiendi Sacramentum, vt Sacramentum est, à quibus dependet effectus eius: nam si quis Eucharistiam non ad finem Sacramenti, sed ad nutritionem corporalem, tanquam cibum profanum sumit, non sumit eam sacramentaliter: qui ergo sumit ex fine vanæ gloriæ, verbi gratia, tantùm, non sumit similiter sacramentaliter, aut per modum Sacramenti, prout sumi debet in ordine ad effectum Sacramenti; quia non intenditur alius effectus eius, quàm vanæ gloriæ, qui est finis, ob quem sumitur, & *cuius gratia.*

Si autem præfatus author intelligit finem venialem primo modo, aut concomitantem maculam venialem, quæ non derogat voluntati per se intendentis opus satisfactorium ex fine tam intrinseco, quàm extrinseco requisito; hoc non derogat operi, aut effectui, satisfactionis, quin acceptetur à Deo: nam si peccatum veniale non derogat effectui Sacramenti, cui perinde opponitur, ac effectui satisfactionis; ita etiam non derogat quoad diuinam acceptationem.

168 *Diuisio satisfactionis.*

z *Dico ergo sine præiudicio*, &c. Hîc subiungit conclusionem, quam hactenus tractauimus: vbi distinguit satisfactionem in eam, quæ est reconciliatiua amicitiæ diuinæ, & in eam, quæ est voluntaria pœnæ debitæ, & in eam quæ dicitur satispassio, id est, vltra quam non exigitur alia secundùm legem. Primam dicit esse reconciliatiuam, & placantem, & consequenter similiter satisfactionem. Hoc intelligi potest de contritione, quæ vt *dist. præced. quæst. 2. de secundo principali. §. Ad huius intellectum*, &c. *in fine*, remittit peccatum, vt habet charitatem concomitantem, & gratiam. Intelligi etiam potest suo modo de satisfactione, quæ fit à iusto, vt meretur augmentum gratiæ, & remissionem pœnæ temporalis. De secundo genere satisfactionis iam dictum est. De tertio verò dicetur *infrà*. Reliqua clara sunt in littera.

Reconciliatiua.

z *Ad argumenta*; *ad duo prima*, &c. Hîc nihil est notandum, præter illud, quod dicit in responsione ad quartum, nempe contritionem includere satisfactionem in voto. Quod quadrat iis, quæ dicta sunt in initio huius commenti: nempe satisfactionem accepturi pro pœna temporali eadem acceptatione, qua acceptatur contritio perfecta, aut attritio cum Sacramento ad remissionem peccati. 169

Contritio includit satisfactionem in voto.

Summarium textus.

Præceptum de satisfactione.

Secundò, admittit contritionem aliquando esse tam intensam, vt remittat totam pœnam. Tertiò, dicit nihilominus præceptum de aliqua pœna infligenda esse rationabile; cuius optimam rationem assignat: quia nempe de lege contritio est satisfactio partialis, id est, pro peccato, pœna æterna, & aliqua parte pœnæ temporalis; non autem completa, & totalis pro tota pœna regulariter: præcepta autem generalia dantur secundùm conditiones, quæ reperiuntur in hominibus regulariter, & vt in pluribus. Admittit ergo Doctor hîc teneri Sacerdotes ad imponendam pœnitentiam. Quod sufficiat notasse ad explicationem doctrinæ eius *infrà*, qua dicit pœnitentem hîc, & nunc respuere posse pœnitentiam iniunctam.

Respondet præterea argumentis in oppositum iuxta doctrinam traditam de satisfactione generaliter sumpta in articulo quinto, & in articulo quarto, intelligens locum Apostoli de pœna damnatorum; vbi propriè seruatur propria satispassio, id est, punitio respectu cuiuslibet peccati, & commensuratio secundùm legem vindicatiuæ, non tamen in satisfactione pœnitentiali requiritur tam præcisa commensuratio. Reliqua de satisfactione require *infrà dist. 19. in resolutione dist. 18.*

QVÆSTIO II.

Vtrùm qui iniustè abstulit, vel detinet rem alienam, teneatur illam restituere, ita quòd non possit verè pœnitere absque tali restitutione?

De restitutione, quam Doct. hac, & duabus seqq. quæst. tractat, agunt Alens. 4. *part. quæst.* 24. *aliàs* 86. D. Thom. 2.2. *quæst.* 62. Canonistæ *in cap.* Si res 14. *qu.* 6. *& in reg.* Peccatum *de reg. Iur.* 6. *vbi* Couar. Sententiarij *hîc.* Petr. Nauar. *de Restit.* Medina *C. de Restit. Molina latè tract.* 2. *à dist.* 7. 14. *vsque ad fin. tom.* 4. *&* 5. Sayrus *lib.* 10. *&* 11. *suæ Clauis regiæ.* Summistæ *verb.* Restitutio. *Soto* 4. *de Iustit. quæst.* 6. *&* 7.

SECVNDÒ quæro, [a] vtrùm qui iniustè abstulit, vel detinet rem alienam, teneatur illam restituere, ita quòd non possit verè pœnitere absque tali restitutione? Quòd non arguitur. Restitutio nihil est pœnitentiæ: ergo sine ea pœnitentia potest esse vera. Antecedens probatur, quia non est contritio, nec confessio, manifestum est: nec satisfactio, quia illa est redditio alicuius 1

Argum. 1.

aliàs indebiti, ex præcedenti quæſtione: ſed iſta redditio eſt aliàs debiti, quia ſi homo non peccaſſet, & haberet rem alienam, teneretur illam reſtituere: ergo, &c. Item, poſſet hoc probari per partes ſatisfactionis, ſub quarum nulla continetur reſtitutio.

Argum. 2. In epiſtola de explanatione fidei Catholicæ ad Damaſũ Papam. Item, nullus tenetur ad impoſſibile: quia qui dicit Deum præcepiſſe impoſſibile, anathema ſit, ſecundùm Hieronymum: ſed quandoque impoſſibile eſt alienum reſtituere illi, cuius eſt, vt quando neſcitur cuius ſit. Quod poteſt contingere, ſiue quia neſcit de illo, à quo habuit, vbi ſit; nec de aliquo ſibi propinquo, cui vice eius reſtituat: ſiue in alio caſu, vt ſi inueniat alienum, & neſciat cuius ſit.

Argum. 3. Item, nullus tenetur ad reſtitutionem ſibi magis damnoſam, quàm ſit vtilis ei, cui fit reſtitutio: ſed quandoque, vt pote ſi ille cui eſt reſtitutio facienda, degat in remotis, nec poteſt ſibi reſtitui, niſi maiores ſumptus ponantur in mittendo ſibi, quàm ſit illud totum, quod reſtituendum eſt: ergo in illo caſu non tenetur.

Argum. 4. In principio. Item, *primo Ethicorum* dicitur, quòd bonum commune diuinius eſt, & præferendum bono particulari: ſed poſſibile eſt reſtitutionem faciendam Petro eſſe damnoſam Paulo reſtituenti, & in hoc magis damnoſam Reipublicæ; quia ſcilicet Paulus eſt magis neceſſarius Reipublicæ, quàm Petrus: ergo in illo caſu non tenetur reſtituere.

2

Argum. 5. Cantic. 2. Item, quilibet tenetur magis diligere ſe, quàm proximum, ſecundùm illud Cant. 2. *Ordinauit in me charitatem*: ergo quando reſtitutio eſt ſibi ipſi damnoſa, vt ſi eſt in extrema neceſſitate, tenetur magis illud ſibi retinere, quàm ex dilectione alterius alij reſtituere.

Argum. 6. Item, reſtitutio facienda eſt in fauorem illius, cui fit: ergo non eſt facienda, quando cederet in damnum eius: nec etiam quando cederet in damnum Reipublicæ: ſed gladius redditus furioſo eſſet in eius, cui reſtituitur, damnum, quia malè vteretur eo, & in damnum Reipublicæ, quia læderet pacem ciuitatis: ergo, &c. Et conſimiliter poteſt argui, quandocunque reſtitutio habet vel damnum annexum illi, cui fit, vel damnum Reipublicæ annexum.

Argum. 7. Item adultera concipiens filium ex adulterio, filius putatiuus mariti defraudat verum hæredem hæreditate: & tamen non tenetur mulier ſibi hæreditatem reſtituere: ergo, &c. Minor probatur, quia non poſſet illud ſine ſui diffamatione, ad quam nullus tenetur, imò ad eius oppoſitum: & ſequeretur maius malum, ſcilicet vxoricidium, ſi maritus ſciret crimen.

Argum. 8. Item, aliquis poteſt beneficium Eccleſiaſticum ſibi procurare auferendo per procurationem ſuam alteri: ſed non tenetur alteri illud reſtituere: ergo, &c.

Ratio ad opp. Contrà Auguſtinus *in Epiſtola ad Macedonium*, & ponitur in littera: *Quamdiu res, propter quam peccatum eſt, non redditur, ſi reddi poteſt, non agitur pœnitentia, ſed fingitur.* Et 14. quæſt. 6. Si res. *Non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.* Item, *Exod. 22.* vbi præcipitur reddi iniuſtè ablata, & addi pœnam.

COMMENTARIVS.

1

De reſtitutione, & veri dominio.

a *Ecũdò quæro, vtrùm qui iniuſtè abſtulit*, &c. Hîc ingreditur Doctor materiam de Reſtitutione; quam abſoluit tribus quæſtionibus. Prima eſt de bonis fortunæ. Secunda de bonis animæ, & corporis. Tertia de bonis famæ. In tribus his quæſtionibus comprehẽdit materiam de iuſtitia, & Iure, eiúſque principia: quia autem inſtituto noſtro prolixum eſſet commentarium adaptare omnibus his principiis, & exactè examinare omnes modos dicendi tam Iuriſtarum, quàm Theologorum, & Canoniſtarum, in ſpecie tractando ſingulos caſus, & controuerſias, eliciendo ex principiis generalibus, quæ tradit Doctor, concluſiones magis conſentaneas: ideò remittemus hunc tractatum ad eos auctores, qui de eo in ſpecie agunt; & quos Scholiaſtes in limine huius quæſtionis proponit, & perſiſtemus in ipſis regulis generalibus, & iis tantùm caſibus, quod Doctor in littera exprimit.

SCHOLIVM.

Diuiſionem rerum non fuiſſe factam Iure naturali, vel diuino, ſed humano; nec futuram fuiſſe in ſtatu innocentiæ, ſi perſeueraſſet. Habetur cap. 1. diſt. 8. ibi, Iure naturæ omnia ſunt communia. *Habetur ex Aug. tract. 6. in Ioan. & ex Clem. Epiſt. 3.*

3

Diſtinctio dominiorũ vnde orta.

b Hic ſunt quatuor videnda. Primò, vnde rerum dominia ſint diſtincta, vt hoc dicatur meum, & illud tuum: quia iſtud eſt fundamentum omnis iniuſtitiæ in contrectando

contrectando rem alienam: & per consequens omnis iustitiæ in restituendo eam. Secundò, quomodo dominia primò distincta iustè transferuntur. Tertiò, ex hoc patebit quæ sit iniusta rerum occupatio alienarum, seu alterius damnificatio in re temporali. Quartò, quomodo talis ad restitutionem teneatur.

De primo [c] sit hæc prima conclusio; quòd lege naturæ, vel diuina, non sunt rerum distincta dominia pro statu innocentiæ: immò tunc omnia sunt communia. Probatur per illud Decretorum distinct. 8. cap. primo. *Iure naturæ sunt omnia communia omnibus.* & ad hoc adducit Augustinum super Ioann. capitulo secundo, *Quo iure*, dicentem: *Quo Iure defendis villas Ecclesiæ, diuino an humano? Vnde quisquam possidet, quod possidet, nónne humana voluntate? nam Iure diuino, Domini est terra, & plenitudo eius. Iure ergo humano dicitur, hæc domus mea est, hæc villa mea est, hic seruus meus est.* Item ibidem: *Tolle iura Imperatorum, quis audet dicere, Hæc villa mea est?* Et pòst ibidem. *Per iura Regia possidentur possessiones.* & 12. q. 1. *Dilectissimis: Communis vsus omnium, quæ sunt in hoc mundo, omnibus esse debuit.*

Concluſ. 1. Iure naturæ omnia communia negatiuè, i. non diuisa.

Nec diuisio facta Iure naturali, aut diuino Aug. tract. 6. in Ioan. Psalm. 23. Clement. epist. 4.

Ratio ad hoc duplex est. Prima, quia vsus rerum secundùm rectam rationem ita debet competere hominibus, sicut congruit ad congruam & pacificam conuersationem, & necessariam sustentationem: in statu autem innocentiæ communis vsus sine distinctione dominiorum ad vtrumque istorum plus valuit, quàm distinctio dominiorum: quia nullus tunc occupasset quod fuisset alij necessarium; nec oportuisset illud ab ipso per violentiã extorqueri; sed quilibet hoc quod primò occurrisset necessariũ occupasset ad necessarium vsum. Sic etiam magis fuisset sufficiẽtia ad sustentationẽ, quàm si alicui præcludẽretur vsus alicuius per appropriationẽ illius factam alteri.

4 *In statu innocentiæ omnia fuissent communia omnibus.*

COMMENTARIVS.

2 *Ordo & diuisio quæstionis.*

[b] *Hic sunt quatuor videnda*, &c. Diuidit quæstionem in quatuor articulos principales. Primus est de diuisione rerum, & dominiorum. Secundus de translatione rerum secundùm dominia. Tertius, quæ sit occupatio, aut retentio iniusta rei. Quartus, quæ sit obligatio ad restitutionem.

3 *Prima conclusio. Neque diuina lege, neque naturali in statu innocentiæ fuit rerum diuisio. Aug. Probatio conclusionis ex variis rationibus.*

[c] *Dico primò, sit hæc prima conclusio*, &c. Dicit quòd neque diuina lege, neque naturæ, in statu naturæ institutæ, seu innocentiæ, fuerit distinctio dominiorum in rebus. Hanc rectè probat ex locis citatis *dist. 8. cap. 1.* quod est Augustini, & c. *Dilectissimis*, 12. q. 1. quod est Clementis *epistola* 4. Quam probat primò, ex eo quòd per iniquitatem alius hoc suum esse dixit, & alius illud, & sic inter mortales facta est diuisio. Secundò, authoritate Platonis, qui in sua politia dixit omnia debere esse communia. Tertiò, ex illo Psal. 132. *Ecce quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum.* Quartò, exemplo Apostolorum, & suorum discipulorum Hierosolymis, *Act.* 4. qui ad perfectionem illam innocentiæ tendebant: quando multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna, & omnia habebant communia; sed nec vllus egens erat inter eos, & pretia agrorum, & reliqua, quæ habebant, statuerunt ante pedes Apostolorum, & communiter distribuenda. Quartò, ex iustitia & vindicta exercita in Ananiam, & Sapphiram, qui hanc normã transgressi sunt mentientes Spiritui sancto, vt dicit Petrus. In capitibus sequentibus plura habentur de communi vita Clericorum, qui in sortem Domini electi non potuerunt habere proprium, & primitiuæ Ecclesiæ Hierosolymis mores, & exempla secuti sunt. Talis fuit vita Christi, & Apostolorum, vt omnia eis fierent communia.

Exemplum Apostolorum.

Exemplo Ananiæ & Sapphiræ.

4 Isidorus.

Hoc ipsum patet ex Isidoro ex lib. 5. Etymolog. cap. 4. *Ius naturale*, inquit, *est commune omnium nationum, eò quòd instinctu naturæ, non constitutione aliqua habetur*; cuius octo actus ibidem enumerat, & habetur *distinct. 1. cap. 7.* Quartus autem actus est communis omnium possessio. Hinc etiam oritur indigenti iure naturæ esse subueniendum, & omnia fieri communia in extrema necessitate quantùm casus vrget.

Ratio Doctoris.

Ratio autem Doctoris est optima, quæ desumitur ex vsu rerum, & fine huius vsus; quæ est pax, & charitas in societate humana, quæ fuit summa in statu innocentiæ, vbi nulla passio, aut appetitus inordinatus inerat; natura perfectè instituta per iustitiæ originalis donum: neque etiam tum fuit vlla indigentia rerum, nisi quantum ad sustentationem requirebatur, quæ ex fructibus Paradisi sponte & diuina beneficentia oblatis suppetebat: secluso autem appetitu inordinato, & necessitate, cessat appropriatio rerum, quia nullus esset eius finis.

SCHOLIVM.

Præceptum de rerum communione post lapsum peccati cessasse. Vult tantùm fuisse præceptum permissiuum, vel consultiuum, & per reuocatum esse, *intelligit* cessasse, *quia mutatis circunstantiis status per peccatum, ratio naturalis dictauit communionem non expedire ad pacem, & debitam sustentationem hominum. Si dicatur cum Alens. 3. p. q. 27. m. 4. a. 1. & Conrad. de Contract. tract. 1. q. 5. & 9. fuisse præceptum positiuum naturale de rerum communione: dicitur reuocatum, quia mutatis circunstantiis, cessat eius obligatio. Vnde leuiter quidam reprehendunt Scotum, quia non est vsus vocabulo* reuocandi *in propria significatione: quia cùm constet de re, non est facienda vis in verbo.*

5 *Concl. 2.* SEcunda [d] concluſio eſt, quòd illud præceptum legis naturæ, de habendo omnia communia, reuocatum eſt poſt lapſum: & rationabiliter propter eadem duo. Primò, quia communitas omnium rerum eſſet contra pacificam conuerſationem, cùm malus, & cupidus occuparet vltra ea, quæ eſſent ſibi neceſſaria. Et hoc etiam inferendo violentiam aliis, qui vellent ſecum eiſdem omnibus ad neceſſitatem vti, ſicut legitur de Nembrod, quòd *erat robuſtus venator coram Domino*, id eſt, hominum oppreſſor. *Gen. 10.* Item, eſſet contra neceſſariam ſuſtentationem, propter illud, quia fortiores bellatores priuarent alios neceſſariis. Et ideò politia Ariſtotelis 2. *Politic.* quòd non ſint omnia communia, multò melior eſt, quàm politia Socratis, quem reprehendit de omnibus communibus, ſecundùm illum ſtatum, quem Philoſophus inuenit in hominibus.

COMMENTARIVS.

d *Secunda concluſio eſt*, &c. Hæc docet præceptum illud de communi rerum vſu, quòd vocat legis naturæ, reuocatum eſſe poſt lapſum: idque rationabiliter, quia communis vſus ex corruptela naturæ per peccatum induceret lites, & diſcordias contra pacificam conuerſationem, & ſocietatem; & fortiores, aliàs priuarent alios neceſſariis: vt patet exemplo Nembrod, *Geneſis* 10.

5 *Secunda concluſio.* *Præceptum de communi vſu reuocatum.*

Qui negant tale præceptum fuiſſe in ſtatu innocentiæ reprehendunt Doctorem.

Sotus *de Iuſt. & Iure lib. 4. q. 3. art. 1. in fine.* Azorius *parte 3. Inſtit. moralium lib. 1. cap. 3.* Leſſius *de Iuſt. & Iure lib. 2. cap. 5. dub. 2.* Molina *de Iuſt. & Iure, tract. 2. diſp. 20.* & alij reprehendunt Doctorem in eo, quòd dicat tale præceptum iuris naturalis fuiſſe in ſtatu innocentiæ, aut reuocari potuiſſe, propriè loquendo. Primò, quia lex naturalis non

Fundamenta eorum. *Non fuit inhibita diuiſio.*

inhibuit diuiſionem rerum pro ſtatu innocentiæ, quamuis communis vſus rerum fuerit magis congruus illi ſtatui: illa enim diuiſio, ſi fieret, non repugnaret ſtatui, aut ejus perfectioni. Secundò, vel illud præceptum erat naturale pro omni ſtatu: & hoc non, quia ſic duraret in ſtatu naturæ corruptæ, cùm ius naturale ſit immobile, perpetuum, & indiſpenſabile *d. 6. can. 3. Non eſt peccatum*, &c.

Ius naturale immobile.

Deinde, ſine errore dici nequit in ſtatu naturæ corruptæ non licere poſſidere proprium, vt patet ex pluribus locis Scripturæ, & contrarium eſt hæreſis antiqua Apoſtolicorum: vt patet ex Epiphan. *hæreſ. 61.* Aug. *hær. 40.* ex eodem *epiſtola 106.* Vel illud præceptum comprehendebat ſtatum innocentiæ tantùm, neque extendebatur ad alium ſtatum naturæ corruptæ. Sed ſic non rectè dicitur reuocari, quia præceptum, quod in determinata circumſtantia tantùm obligat, deficiente tali circumſtantia, non rectè dicitur reuocari: verbi gratia, præceptum ſubueniendi extremè indigenti ſemper manet, quamuis non occurrat circumſtantia, in qua obligat. Ius ideò dicitur reuocari, quia manentibus iiſdem circumſtantiis, in quibus aliàs obligat, ex ſola voluntate legiſlatoris ceſſat, per quam reuocatur.

6 *Proprietas rerum non eſt prohibita.*

Præceptum in determinata circunſtantia obligans, ſi illa deficiat, non reuocatur.

Reſpondent ergo, vel illud præceptum non fuiſſe de lege naturæ in ſtatu innocentiæ; vel ſi fuit, intelligi debere partim negatiuè, quia non fuit tum facta talis diuiſio: partim poſitiuè, quia vſus communis fuit conceſſus omnibus, vt qualibet re quis vteretur, quam alius non præoccuparet; & ille vſus fieret cum diſpoſitione animi, qua cederet alterius neceſſitati, & ſic, inquit Leſſius, etiamnum manet illa lex.

Reſolutio prædictorum.

7 Cæterùm Scholiaſtes aduertit Doctorem hìc non docere contrarium: quia in prima concluſione dicit tantùm, neque lege diuina, neque naturali fuiſſe diſtinctionem dominiorum pro ſtatu innocentiæ; ſed quòd datus ſit vſus communis, qui illi ſtatui congruebat. In ſecunda autem concluſione dicit reuocatum fuiſſe præceptum illud iuris naturalis, ex eodem fine pacificæ ſocietatis, intelligens præceptum latè pro dictamine recto, conſideratis circumſtantiis ſecundùm exigentiam naturæ: & ius naturale ſic ſumptum diſtinguitur à præceptis iuris naturalis in rigore ſumptis; vt patet ex gloſſa *in c. Ius naturale diſt. 1. cap. 7.* & vocatur *æquitas naturalis*: quam interpretationem ipſi aduerſarij admittunt, ita exponentes locum iam citatum Clementis; eámque ibi tradit gloſſa v. *Per iniquitatem*, &c. Sic etiam intelligit D. Thomas *2. 2. q. 66. art. 2. ad primum*; illum actum Iuris naturalis, & quæ præmiſimus ex Iſidoro, Auguſtino, & Clemente, nempe omnia eſſe communia debere ex iure naturæ: quia nempe non dictat ius naturæ diuiſionem rerum, quæ facta eſt ex condicto hominum.

Scholiaſtes. Eadem reſolutio explicatur de mente Doctoris.

Præceptum latè ſumptum.

8 *Declaratur.*

Hanc ergo eſſe intentionem Doctoris, & ſumi ab eo præceptum pro ſolo dictamine iuris naturalis, patet *ex concluſ. 3.* vbi dicit quòd illa propoſitio *lib. 2. Inſtitut. De rerum diuiſione*, §. *Feræ beſtiæ: Quod nullius eſt, occupanti conceditur*, &c. probabiliter ſit de lege naturæ, quia illa ſtatim ſuppoſita apprehenſione de rerum diuiſione, occurrit tanquam probabilis, & manifeſta. Et eodem modo ſæpiùs ſumit pro lege naturali illud, quod congruum eſt legi naturali: vt *in 3. d. 37. quæſt. vnica.* Vnde *eadem concluſ. 3.* & *concluſ. 4.* dicit diuiſionem rerum eſſe factam iure poſitiuo (ſuppoſito nempe illo dictamine, res eſſe diuidendas propter cupiditatem, ad finem ſocietatis pacificæ) non iure naturali, neque diuino. Et quòd non naturali, probat, quia natura non dictat oppoſita, ipſa autem magis determinauit omnia eſſe communia, nempe per iudicium conſentaneum naturæ: quia ſic magis euacuatur ſolicitudo, & omnibus eſſet prouiſum. Iudicium enim, quod formatur ſecundùm inclinationem naturæ, & rectæ rationis abſolutè, abſtrahit ab eo, quod formatur ſecundùm inclinationem cupiditatis, & imperfectionis, quæ inducta eſt per peccatum: & hoc eſt quod vocat Doctor Ius naturale, aut præceptum lato modo.

Rerum diuiſio iure poſitiuo facta.

9 *Dictamen iuris naturalis in diuerſis circumſtantiis diuerſum.*

Hoc verò dictamen fuit mutatum, quia finis, in quo fundabatur, vel ex quo deſumebatur, quæ eſt pacifica ſocietas, ſuperueniente cupiditate ex peccato, fuit mutatus, vt dicit ordinem

ad

ad tale medium, nempe ad rerum vsum neceſſarium, & communem: quia hoc medium iam deſinit eſſe efficax ex vitio cupiditatis; & ſic, vt habet ſecunda concluſio, non potuit conſeruari ſocietas in ſolo vſu communi, in hominum collectione, ſine dominio, & proprietate; quod eſt dictamen illud fuiſſe mutatum, quod intendit per reuocationem præcepti, latè ſumendo præceptum, ſicut & reuocationem: vt inſinuat mutationem dictaminis naturalis, vt reſpicit medium, ſeu concluſionem ex fine, in hoc ſtatu naturæ corruptæ; & hoc modo intelligendo Doctorem, ceſſat controuerſia.

10 *Fuiſſe præceptum ſuſtinetur.*

Tenendo contrarium huius, nempe Doctorem loqui de præcepto propriè dicto, & non tantùm de congruo dictamine; ſatis patet concluſio ex authoritatibus allatis, & ratione ſubiuncta Doctoris. Et confirmatur, quia in ſtatu innocentiæ non licuit agere contra dictamen rectæ rationis, & perfectionem illius ſtatus, qui ne quidem cum veniali peccato conſiſtere poſſet, iuxta ſententiam communem aſſertam in Schola D. Thomæ; ſed ex Patribus citatis habere omnia in communi ſine proprietate, ſpectat ad perfectionem illius ſtatus, vel ſpectabat, & ſpectabat ad perfectionem Collegij Apoſtolorum, & Societatis fidelium in primitiua Eccleſia Ieroſolymitana, ſpectat ad perfectionem etiam ſtatus vitæ regularis; vt patet ex multis decretis Patrum, & Eccleſiæ: ergo etiam ſpectabat ad ſtatum perfectionis naturæ inſtitutæ in ſua prima innocentia, & integritate, ad quam tendit eius reſtauratio per Chriſtum: ac proinde fuit præcepti omnia in illo ſtatu fuiſſe communia.

Non licuit agere cõtra dictamẽ rectum in ſtatu innocentiæ.

Habere vſum communẽ ſpectat ad perfectionem ſtatus.

11 *Secunda probatio.*

Secundò, vſus rerum fuit communis pro illo ſtatu, vt in confeſſo eſt, neque ſubeſt aliquod fundamentum interpretandi non fuiſſe in præpto, aut habuiſſe tum homines perſeuerante ſtatu innocentiæ poteſtatem diuidendi res, aut appropriandi; ſed oppoſitum huius interpretandi: ergo, &c. Minor probatur variis rationibus; primò, quia quod ſpectat ad perfectionem ſtatus, & ſubſtantiam, eſt in præcepto: talis autem vſus communis ſpectabat ad perfectionem ſubſtantialem ſtatus innocentiæ: ergo, &c. Minor patet, quia dominium, & diuiſio rerum inductum eſt propter cupiditatem, & peccatum: ſed quod ex peccato originem habet, repugnabat ſtatui innocentiæ: ergo, &c. Secundò, quia dominium inducit curam, & ſollicitudinem, & amorem proprium rei poſſeſſæ, & diuiſionem ſocietatis perfectæ, & voluntatum, quatenus excluditur omnis ſuperfluitas: diuiſio autem rerum, & proprietas eſſet omnino ſuperflua in eo ſtatu, in quo non potuit eſſe vſus dominij: hic autem vſus dominij nequit conſiſtere cum vſu libero, & communi rerum pro illo ſtatu, in quo quiſque poſſet vti re obuia independenter à voluntate alterius: quod nequit fieri ſine iniuſtitia, ſi res eſt propria alterius.

Talis vſus ſine proprietate ſpectabat ad perfectionẽ ſtatus innocentiæ.

Diuiſio rerũ proceſſit in remediũ cupiditatis.

Dominiũ particulare cum communi vſu libero nõ conſiſtit.

12 *Reſponſio.*

Dices, dominium in eo caſu ita eſſe diſpoſitum, vt res ſua fieret alterius quoad vſum, quando ea indigeret.

Impugnatur.

Contrà, etiam de facto, dominus, qui ordinatè, & ſecundùm legem diuinam, & naturalem poſſidet, debet eſſe ita diſpoſitus, vt per ſuperflua ſuccurrat indigenti; vt patet ex præcepto eleemoſynæ, & charitatis proximi; & expreſsè docet Ambroſius *comm. in Lucæ* 12. & habetur

Vſus rei non debet ſubtrahi indigenti.

Ambroſius.

dist.47.cap.8. Sicut ij, &c. *Sed ais*, inquit, *quid iniuſtum eſt, ſi cùm aliena non inuadam, propria diligentiùs ſeruo? O impudens dictum! propria dicis? quæ? Ex quibus reconditis in hunc mundum detuliſti? quando in hanc ingreſſus es lucem? Quando de ventre matris exiſti, quibus quæſo facultatibus, quibus ſubſidijs ſtipulatus ingreſſus es?* &c. *Proprium nemo dicat, quod eſt commune, quod pluſquam ſufficeret ſumptum, etiam violenter obtentum eſt.* Et infrà: *Neque enim minùs eſt criminis habenti tollere, quàm eum poſſis, & abundes, indigentibus denegare; eſurientium panis eſt, quem tu detines*, &c.

13 *Quarta ratio.*

Quartò, ille ſtatus fuit libertatis, & non ſeruitutis: quia ſeruitus eſt inducta per peccatum; dominatus autem nequit conſiſtere ſine ſeruitute, neque adminiſtrari: ergo non expediebat illi ſtatui.

Seruitus inducta per peccatum.

Dices, dominationem quoad poſſeſſiones tantùm inducere ſeruitutem.

Reſponſio.

Impugnatur.

Contrà ſeruitutis genus eſt non poſſe vti re aliena, niſi ſecundùm voluntatem, & diſpoſitionem domini; & infert ſubiectionem talis dependentia. Deinde, neque ſocietas perfecta illius ſtatus potuit ſic conſeruari, quia vel quilibet haberet proprias res, & non dependeret à voluntate alterius, neque cum aliis in rerum vſu communicaret, neque agnoſceret alium ſuperiorem, aut legem inter homines reſpectiuè ad poſſeſſa, quæ ſinguli per ſe curarent: & hoc tolleret communionem politicam in vſu rerum, vel certè ita poſſideret, vt per alios curaret, & dependeret à voluntate ſuperiori, aut communitatis, aut Principis; quæ poſſet diſponere de re poſſeſſa independenter à voluntate eius: vtrumque horum infert ſubiectionem illi ſtatui incongruum, qui fuit perfectæ libertatis: quia quiſque ita eſt conſtitutus in iuſtitia originali, vt eam ſibi ſolus amitteret, aut amittere poſſet, aut conſeruare; quæ iuſtitia non compatiebatur cum vlla indigentia, aut vera ſubiectione, niſi tantum poteſtatis paternæ, quantum ad teneræ ætatis ſaltem curationem. Vnde in prima creatione hominis datur ipſi poteſtas, & præſidentia in piſces maris, in beſtias terræ, &c. & non in alios homines; & propter peccatum prima ſeruitus inducta eſt, vt patet *Geneſis* 3. vbi Deus dixit mulieri: ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui, &c.

Societas innocentiæ non admittebat proprium.

Status innocentiæ erat perfecta libertatis.

Prima ſeruitus ex peccato fuit.

14 *Quinta ratio.*

Quintò, vſus rerum magis accommodatus charitati, & paci fuit de ſubſtantia illius ſtatus, hic autem eſt vſus communis, vt excludit proprietatem ſingularem, & dominium: ergo. Minor probatur, quia ille vſus ſufficiebat in tanta affluentia, vbi nulla erat indigentia; neque neceſſitas appropriationis, quæ ad ſubuentionem indigentiæ inducta videtur; & poſſeſſio inducit occaſionem ſeparationis, & diſcordiæ, & amorem rerum poſſeſſarum; ex quibus tum homines poſſint inordinatè agere: quia non erant in ſtatu confirmationis in gratia, ſed poſſibilitatis ad lapſum. Vnde, ſicut primus parens lapſus eſt ex amore vxoris, vt dicit Auguſtinus *lib.* 11. *de Gen. ad literam, cap.* 5. & appetentia quædam inordinata fuit pomi vetiti, vt ibidem dicit, in muliere, antequam tranſgreſſa eſt præceptum, comedendo pomum: ita etiam ex poſſeſſione rerum potuit oriri amor inordinatus, & appetentia rei alterius: ergo non fuit expediens talis vſus rerum in illo ſtatu ad finem eius conſeruandum: talis autem vſus rerum, qui eſt conceſſus à Deo,

Vſus rerũ accommodatus charitati, & paci.

Proprietas rerũ cauſa diſcordiæ.

Ex ea amor inordinatus naſcitur.

erat

Vſus à Deo præſcriptus eſt in primo ſtatu.

erat in præcepto: quia non licuit vlli aliter res vſurpare, quàm vt conceſſæ fuerunt liberè, & ſine præiudicio alterius.

15

Ex quibus patet ibi probabilius eſſe fuiſſe præceptum de vſu communi, ſecluſa proprietate, & diuiſione particulari, quæ ſunt impedimenta perfectæ ſocietatis, quæ fit in communione rerum: vnde commune axioma eſt, quòd *amicorum omnia ſunt communia*; & hanc communitatem induxit Chriſtus reformans naturam in ſuo Collegio Apoſtolorum, quam ſecuti ſunt deinceps fideles Hieroſolymis, & profeſſores ſtatus regularis: & ad hanc communionem rerum inclinat natura abſolutè, vt abſtrahit à ſtatu cupiditatis, & peccati; in quo etiam hoc præceptum ex parte manet, relpectiuè ad caſum neceſſitatis obligans, quia alioquin neque ſocietas fundata in charitate inter membra ſeruari poſſet; neque Deus, aut natura approbauit diuiſionem rerum cum læſione huius charitatis, & ſocietatis, quia vnus alteri ſic indigenti non ſubueniret: quia lex inducta diuiſionis rerum, aut conſuetudo humana ex fine pacis conſeruandæ, & charitatis, quo excluduntur lites, & diſcrimina, non præiudicant fini, ad quem inducta eſt talis diuiſio; neque vſum rerum ex prima conceſſione Dei communem omnibus abolere potuit reſpectu indigentis hoc modo, vt dicit Ambroſius, & alij Patres; neque appropriata res ita tranſit in ius poſſeſſoris, vt indigenti eam ſubtrahere poſſit, aut ea vti ei non liceret inſcio, aut etiam inuito domino, qui eam iniquè ſubtrahit, aut non eſt conſenſurus petenti, & in extrema neceſſitate conſtituto. Vnde indigens eam accipiens ſecundùm menſuram extremæ neceſſitatis, non eſt fur, aut vſurpator rei alienæ ex eo præcisè, quòd ex voluntate domini poſſeſſoris ea non vtitur, quando eſt repugnans, ſi cætera abſint, quæ debent excludi, vt violentia in perſonam, & huiuſmodi.

Vſus ſine proprietate priuilegiari præſcriptus à Chriſto.

Proprietas rerum præiudicat indigenti.

Ratio.

Indigens inuito domino vti poteſt re eius, ſi eſt extremè indigens.

16

Dato ergo præcepto de communi rerum vſu in ſtatu innocentiæ, dicit Doctor fuiſſe reuocatum illud in ſtatu naturæ lapſæ. Vocat autem illud præceptum Iuris naturalis, quia conſonum fuit naturæ, tam in ſtatu innocentiæ, quàm etiam abſolutæ, vt ſecundùm eam ſuppoſita ineunt ſocietatem, & vnionem tanquam membra eiuſdem corporis politici, inter ſe communicantia: non quòd illud ſit præceptum neceſſarium ex terminis, aut principium immediatum, ſed merè contingens ex diuina voluntate, qualia ſunt præcepta quædam ſecundæ tabulæ per ipſum *in* 3. *diſt.* 37. quæ ſunt diſpenſabilia, quia non continẽt in ſe bonitatem finis, aut medij ſimpliciter neceſſarij, ſine quo nequit haberi finis: tamen ſunt remedia magis congrua, & ſic non ſunt de lege naturæ ſtrictè ſumptæ, quæ reſpicit finem, aut medium neceſſarium ad finem, hoc eſt, principia per ſe nota ex terminis, quæ ex fine ipſo ſumuntur, aut concluſiones ex his neceſſariò deductas: tamen ſuppoſitis principiis primis, quæ ſunt ex bonitate finis, & concluſionibus, quæ reſpiciunt media neceſſaria ad finem, illa quæ his ſunt conſona dicuntur de lege naturæ latè ſumptæ, vt eſt diuiſio bonorum, ſuppoſitâ infirmitate, & cupiditate, tanquam medium ad pacificam ſocietatem in communitate: quamuis hic finis haberi poſſit etiam ſine tali diuiſione in natura lapſa, vt patet. Vnde hæc diuiſio, vt poſtea videbimus, inducta eſt lege poſitiua, aut Iure Gentium: quod aliquando etiam lex naturæ dicitur, non verò ex determinatione Iuris naturalis, aut diuini. Sic eodem modo in ſtatu innocentiæ poteſt ſaluari pax ſimpliciter inter homines ſine tali communi vſu rerum inter ipſos, & cum diuiſione, & proprietate: tamen magis conſonus fuit naturæ in tali ſtatu vſus communis, quem diximus fuiſſe in præcepto, quod dicitur naturale modo dicto, licèt reuocatum eſſe dicat Doctor in hac ſecunda concluſione.

Fuiſſe reuocatum præceptum de communi vſu.

Qua ratione dicitur naturale præceptum.

Præceptum naturale latè ſumptum.

17

Vnde facilis eſt reſponſio ad fundamenta oppoſitæ ſententiæ, quæ procedunt ex eo, quòd hoc præceptum, de quo Doctor, putant eſſe iuris naturalis ſtrictè ſumpti, quod non eſt verum, quia dominium, quod recipit homo in alias res terrenas, non fuit ex natura ſua, aut fundatum in lege naturali ſtrictè ſumpta, ſed in voluntate Dei, qui eum præpoſuit cæteris rebus; quæ ad vſum eius creatæ ſunt à Deo; quamuis ad alium finem ſine tali poteſtate hominis creari poſſint beſtiæ terræ, volatilia, & piſces. Sic etiam modus vtendi tali poteſtate fuit à Deo limitatus: vt patet *Geneſ.* 1. vbi legumina, & fructus tantùm dedit eis in victum, & 3. *cap.* vbi etiam præceptum eſt, ne vterentur fructu ligni ſcientiæ boni, & mali, & *Geneſ.* 9. tandem dedit eis in eſum, vſum omnium animalium, volucrum, & piſciũ, præcipiens ne carnem cum ſanguine manducarẽt. Vnde conſtat non licuiſſe eis vti rebus creatis, aliter quàm ex voluntate expreſſa, & reuelata Dei eis liceret, & ſecundùm modum determinatum conceſſionis. Vnde Auguſtinus de Geneſi ad literam, docens mulierem in diuerſitate ſexus factam eſſe in adiutorium prolis procreandæ: ſubiungit *cap.* 4. quærens cur non fuerint congreſſi in paradiſo ante peccatum. Reſpondet primò, quia tranſgreſſi ſunt mox creata muliere, antequam coirent. Reſpondet ſecundò. *Poteſt etiam dici, quia nondum inſſerat vt coirent. Cur enim non ad rem diuina expectaretur authoritas, vbi nulla concupiſcentia tanquam ſtimulis inobedientis carnis vrgebat*, &c.

Soluuntur fundamenta oppoſita.

Dominium in res ex voluntate Dei.

Modus vtendi dominio fuit à Deo limitatus.

Auguſt.

18

Quòd ſi quiſpiam ſecundum moneat contra dictum Auguſtini, vrgendo præceptum iam datum: *Creſcite, & multiplicamini*, &c. in quo conceſſio ex vi mandati vniuerſalis exprimitur. Reſpondetur præceptum illud ſecundùm prouidentiam diuinam interpretari debuiſſe quoad ſtatum naturæ ſtabilem, & permanentem, qui dependebat ex pacto conſtituto; à quo ſtatu dependebat modus propagationis prolis, & ſtatus eius futurus in iuſtitia originis, aut peccato. Vnde ſicut in ſtatu innocentiæ nihil eſſet ſuperfluum, aut infructuoſum, ſi copula antecederet peccatum, ſequeretur conceptio prolis, quæ non eſſet caro peccati, quæ tantùm ex libidine, quæ ſecuta eſt peccatum, naſcitur: ex alia autem parte qua ſtatus prolis ſecuturæ dependebat à ſtatu parentum & obſeruantia mandati: quod etiam ad poſteros in parentibus extendebatur. Sic congruè vſus matrimonij, & adimpletio præcepti in opere ſupponebant, vel perſeuerantiam in ſtatu innocentiæ deuicta prima tentatione; aut lapſum, ex quibus ſtatus naturæ, & modus propagationis fixam haberet legem, & terminum. Vnde rectè Auguſtinus ad tantam rem docet expectari debuiſſe diuinum mandatum, maximè cùm nulla ibi fuerit concu

Vſus matrimonij dependebat à voluntate Dei in primis parentibus.

concupiſcentia, in cuius remedium vſus matrimonij in natura lapſa ordinatur: & ſic præceptum illud haſce circumſtantias reſpiciebat. Quamuis ergo vſus matrimonij etiam in ſtatu innocentiæ ſecundùm legem naturalem foret, & præceſſit *Geneſ.* 1. præceptum diuinum: *Creſcite, & multiplicamini*; tamen ſecundùm Auguſtinum expectanda erat Dei iuſſio, & authoritas: vnde conſtat præcepta illa fuiſſe diuinæ voluntatis explicita, & declarata in eo ſtatu, ſiue quoad vſum matrimonij pro tum non conceſsũ, ſiue quoad vſum rerum, quamuis dicantur modo iam explicato fuiſſe præcepta naturalia, quæ præcepta ſecundùm alium ſtatum naturæ reuocata ſunt, vt iam declaratum eſt, quoad vſum rerum; nam conceſſio Dei quoad vſum ſuſtentationis limitata ad fructus, & herbas continebat illam negatiuam inhibitionem veſcendi aut carnibus, aut piſcibus, quorum nullus alius vſus ad fructum in eo ſtatu eſſet homini ſimpliciter neceſſarius, & vſus matrimonij, qui fuit in ſingulis etiam neceſſarius ad multiplicationem hominum, & præcepti, deinceps multiplicato genere humano eſt reuocatum tale præceptum, quoad ſingulas perſonas in particulari, & prælata eſt virginitas, vt patet ex Auguſtino eodem lib. 9. cap. 7. *Non itaque video ad quod aliud adiutorium mulier facta ſit viro, ſi generandi cauſa ſubtrahitur, quæ nihilominùs quare ſubtrahatur ignoro. Vnde enim magnum, magnique honoris meritum apud Deum fidelis, & pia virginitas habet, niſi quia iſto iam tempore continendi ab amplexu, cùm ex omnibus gentibus ad implendum Sanctorum numerum largiſſima ſuppetat copia, percipienda fordida voluptatis libido non ſibi vindicat, quod iam ſufficiendæ prolis neceſſitudo non poſtulat*, &c. Eodem modo vſus rerum communis, qui in præcepto fuit in ſtatu innocentiæ, & libertati talis ſtatus in ſocietate perfecta hominum congruebat, ſuperinducta iam per peccatum cupiditate, reuocatus eſt, ex motiuo etiam ſocietatis conſeruandæ.

Præceptum propagationis quomodo ceſſauit quoad particulares?

19 Ad primam ergo rationem: Reſpondeo negando antecedens cum ſua probatione, quæ *ſuprà* impugnatur.

Ad primam rationem.

Ad ſecundam: Reſpondeo illud præceptum fuiſſe naturale, non ſtricti iuris, vt principium, aut concluſio naturalis neceſſaria, ſed vt conſonum, & ſic etiam eſſe præceptum naturale ſecundùm inclinationem abſolutam naturæ, non verò ſecundùm inclinationem naturæ vitiatæ, & ſequentis cupiditatem extra caſum neceſſitatis: in quo caſu manet illud præceptum non reuocatum, quia finis ſocietatis perfectæ, & charitatis nequit conſeruari aliter, ad quem finem inducta eſt diuiſio rerum, quæ non tenet quoad ſeparationem vſus reſpectiuè ad indigentem, quia ſic nullam habet proportionem ad finem, & fit pernicioſum medium retentio vſus rei repectiuè ad indigentem, cùm ſit vſurpatio, & non proprij iuris exercitium.

Ad ſecundam.

Vſus rerum communis, & præceptum de hoc naturale lato modo.

Manet reſpectu indigentis extremè.

Ad probationem primæ partis illius dilemmatis: Reſpondetur Ius naturale ſtrictè ſumptum eſſe immobile, & ſic ſe extendit ad principia neceſſaria, & concluſiones neceſſariò elicitas, quorum illa, nempe principia reſpiciunt finem præcisè: concluſiones verò media neceſſaria ad finem, ſine quibus nequit haberi. Ius verò naturale, quod reſpicit medium contingens, licèt conſonum, non eſt immutabile.

Ius naturæ ſtrictè ſumptum eſt immobile.

Reſpondetur ſecundò Canonem citatum non eſſe Iſidori, ſed Gratiani; malè ergo citatur à Soto. Deinde Gratianus loquitur ibi de lege, ſeu præceptis Decalogi, quæ non fuerunt mutata in lege noua ad diſtinctionem Cæremonialium, quæ fuerunt mutata in ſuperficie: vt ipſe dicit, non verò in moralitate. Vnde neque ad propoſitum inducitur Canon. Videantur ipſa verba cum gloſſa. Aliud eſt ergo manere immobilem legem naturalem, vt continetur in Decalogo: aliud verò an in aliquo præcepto eius, poſſit diſpenſari à Deo. Ad quam hanc vltimam controuerſiam reſpiciunt, & ſupponunt partem negantem præfati Doctores. Affirmatiuam tenet Doctor *in 3. diſt. 37. quæſt. vnica:* quæ diſſertatio fortè aliàs recurret, & pro nunc ei ſuperſedemus.

Secunda reſponſio.

Falſa allegatio Iſidori.

Ad alteram partem diſiuncti: Reſpondetur illud præceptum ex natura præcepti comprehendere naturã abſolutè, non ratione ſtatus huius, aut illius, videlicet innocentiæ, aut peccati, & perinde obligaret in ſtatu peccati, niſi fuiſſet reuocatum; & quamdiu non fuit reuocatum, obligauit: quia fortè non ſtatim fuit reuocatum, ſed quando homines multiplicari cœperunt: & ipſa diuiſio actualis inducta. In ſtatu autem innocentiæ fuit illud præceptum, quia nulla fuit neceſſitas, aut congruitas eius reuocandi, in ſtatu naturæ lapſæ reuocatum fuit propter contrarium: nam licèt obſeruari potuerit in aliqua familia particulari, & ſic obſeruari facit ad perfectiorem communionem ſocietatis: tamen in tota congregatione hominum, quæ vt plurimùm ſectatur inclinationem cupiditatis, non potuit commodè obſeruari in effectu, vel non obſeruaretur; ideò eſt reuocatum, quia non expediebat filios Dei, ſeu bonos, cohabitare cum filiis Cain, neque communicare in bonis, & ſocietate, ne ſubuerterentur, ſicut contigit eorum ſubuerſio, vt patet ex *Geneſ. cap.* 6. Ex his patet ad reliquum illius argumenti. Quod denique ſubdit de politia Ariſtotelis, & Platonis, patet eſſe verum: præferendam nempe illam Ariſtotelis ſecundùm præſentem ſtatum, quem agnouit tantùm, & reſpectiuè ad totam communitatem, non autem ad particulares familias. Præferendam verò ſimpliciter, ſpectando inclinationem naturæ, politiam Platonis, vt præfert Clemens cap. *Dilectiſſimis* citato, excepta turpitudine vxorum, quamuis gloſſa *ibid.* id intelligat tantùm, quantùm ad ſubſidia vitæ communia, non quantùm ad propagationem.

20

Præceptum vſus communis reſpicit naturam abſolutè.

Fuit reuocatum in naturã lapſa.

Quando contigit.

Cauſa reuocationis congruæ.

De politia Ariſtotelis, & Platonis.

SCHOLIVM.

Ceſſante illo præcepto naturæ de communione rerum, ſiue fuerit permiſsiuum, ſiue poſitiuum, diuiſionem actualem non eſſe factam, eodem iure naturæ; alioquin nulla communitas poſſet habere communionem bonorum. Reſoluit ergo iure poſitiuo factam; & explicat benè authoritatem paternam, & politicam, & vtriuſque originem.

Tertia

6 *Concluſ. 3. Si vniuerſaliter reſpectu omnium natura aliquid dictat, nũquã vniuerſaliter dictat oppoſitum. Secus de dictamine particulari, vel reſpectu huius, aut illius.*

TErtia [e] concluſio, quòd reuocato iſto præcepto legis naturæ, de habendo omnia communia, & per conſequens, conceſſa licentia appropriandi, & diſtinguendi communia, non fiebat actualis diſtinctio per legem naturæ, nec per diuinam. Per diuinam non, vt probatur per illud Auguſtini ſuperiùs adductum: *Quo iure*, &c. Per legem naturæ non, vt videtur probabile, quia non apparet quòd illa determinet ad oppoſita: ipſa autem determinauit in natura humana hoc quòd omnia eſſent communia. Niſi dicatur, quòd illa propoſitio *lib. 2. Inſtitut. de rerum diuiſione*, §. Feræ beſtiæ; *Quod nullius eſt, occupanti conceditur*, ſit de lege naturæ. Et licèt quaſi ſtatim poſt naturalem apprehenſionem de hoc, quod eſt res eſſe diuidendas, occurrat illa tanquam probabilis, & manifeſta: tamen rationabilius eſt dicere, quòd ipſa non ſit de lege naturæ, ſed poſitiua. Ex hoc ſequitur quòd aliqua lege poſitiua fiebat prima diſtinctio dominiorum. Ergo vt videatur an illa diſtinctio ſit iuſta, oportet videre quomodo lex poſitiua talis ſit lex iuſta.

Concluſ. 4. Lex poſitiua petit prudentiam, & auctoritatẽ inferente.

Sit ergo [f] concluſio quarta: quòd lex poſitiua iuſtè requirit in legiſlatore prudentiam, & auctoritatem. Prudentiam, vt ſecundùm rectam rationem practicam, dictet quid faciendum pro communitate. Auctoritatem, quia dicitur lex à ligando: ſed non quæcunque ſententia prudentis ligat communitatem, nec aliquem, ſi nulli præſideat. Quomodo autem prudentia poterit haberi ad cogitandum leges iuſtas, ſatis patet.

7 *Concluſ. 5. Duplex auctoritas, paterna, & politica. Auctoritas politica eſt ab hominibus, paterna per deſcenſum naturalẽ habetur. Cõmunitas nulli ſubiecta, poteſt ſe ſubmittere vni vel pluribus; & his pro ſe tantùm, vel etiã, pro ſucceſſoribus.*

Quomodo autem auctoritas iuſta habetur, quæ cum hoc requiritur ad legem iuſtam: ſequitur quinta concluſio: quòd eſt duplex principatus, vel auctoritas, ſcilicet paterna, & politica: & politica duplex, ſcilicet in vna perſona, vel in communitate. Prima, ſcilicet paterna, iuſta eſt ex lege naturæ, qua omnes filij tenentur parentibus obedire. Nec iſta per legem aliquam Moſaïcam, vel Euangelicam eſt reuocata, ſed magis confirmata. Auctoritas verò politica, quæ eſt ſupra extraneos, ſiue in vna perſona reſideat, ſiue in communitate, poteſt eſſe iuſta ex communi conſenſu, & electione ipſius communitatis. Et prima auctoritas reſpicit deſcenſum naturalem, quanquam non cohabitantes ciuiliter. Secunda reſpicit cohabitantes, quantumcunque nulla conſanguinitate, vel propinquitate coniunctos: vt pote ſi ad ciuitatem aliquam ædificandam vel habitandam occurrerent extranei aliqui videntes ſe non poſſe benè regi ſine aliqua auctoritate, poterant concorditer conſentire, vt vel vni perſonæ, vel communitati committerent illam communitatem: & vni, vel pro ſe tantùm, & ſucceſſor eligeretur ſicut ipſe: vel pro ſe, & tota ſua poſteritate. Et iſta auctoritas politica, vt patet, iuſta eſt, quia iuſtè poteſt quis ſe ſubmittere vni perſonæ, vel communitati, in his, quæ non ſunt contra legem Dei; in quibus meliùs poteſt dirigi per illum, cui ſe ſubmittit, quàm per ſeipſum. Ergo habemus completè quomodo poterat condi lex poſitiua iuſta: quia ab habente prudentiam in ſe, vel in Conſiliariis ſuis, & cum hoc habente auctoritatem iuſtam aliquo dictorũ modorum in iſta concluſione.

COMMENTARIVS.

21 *Tertia concl. Diuiſio rerũ factarũ lege humana.*

e *Tertia concluſio, quòd reuocato præcepto legis naturæ*, &c. Hæc concluſio docet ipſam diuiſionem actualem non fuiſſe factam lege naturæ, aut diuina; ſed lege humana; & patet ex locis citatis, éſtque communis omnium, quos citauimus, & aliorum. Videatur D. Thomas 2. 2. *quæſt. 66. art. 2.* Patet ex Iſidoro: & habetur *diſt. 1. c. Lex gentium eſt ſedium occupatio*, &c. Hanc concluſionem probat Doctor ex ratione ſubiuncta, quam etiam *ſuprà* inſinuaui in prima interpretatione concluſionis præcedentis.

22 *Quarta concluſio. Requiſita ad legem iuſtã.*

f *Sit ergo cõcluſio quarta, quòd lex poſitiua*, &c. Vt doceat diuiſionem bonorum iuſtè inductam eſſe; docet in quo conſiſtat lex iuſta, dicens ad eam requiri prudentiam, vt regulam directiuam; authoritatem, vt vim habeat ligandi: quia lex à ligando dicitur. Diuidit autem authoritatem in paternam, & politicam *in 5. concluſ.* Paternam extendit ad omnes deſcendentes naturaliter, & dicit hanc eſſe ex iure naturæ, quam diuina lex confirmauit tam in veteri, quàm in nouo Teſtamento. Politica duplex eſt, vt patet ex littera: & originem habet à conſenſu, & electione ciuium, iuxta modum, & limitationem, qua reſeruant ſibi authoritatem, vel eam transferunt in plures, aut vnum. Hæc autem habere poteſt plures ſui ſpecies, vt Ariſtocratiæ, quod eſt regimen optimatum: vel Democratiæ, quod eſt populi, vel certè Monarchiæ, quæ eſt in vno, vt in principe. Varia genera, & deriuatio nominum legi poſſunt apud Iſidorum loco citato; ex quo ea congerit Gratianus *diſt. prima Decreti*, ex quibus conſtat vnde habeat lex quòd ſit iuſta.

Concluſio 5. Diuiſio poteſtatis in paternam, & politicam.

Politica vnde oritur?

Species eius.

23 *Sententia aſſerẽs poteſtatẽ ciuilem eſſe lege naturæ inductam.*

Contra hanc doctrinam Sotus *lib. 4. de Iuſtitia & Iure quæſt. 4. art. 1.* docet poteſtatem ciuilem iure naturæ eſſe inductam, quem ſequitur Molina *cap. 2. tract. 2. de Iuſtitia & Iure cap. 22.* Quin etiam plures moderni docent hanc poteſtatem dominandi fore in ſtatu innocentiæ cum D. Thoma *1. p. q. 96. art. 4.* Contrarium videtur ſupponere Doctor in hac concluſione: quia ſolùm paternam poteſtatem agnoſcit ſimpliciter de iure naturæ: ciuilem verò, vel politicam habuiſſe orginem de iure Gentium, & ex electione, quia quilibet, inquit, poteſt ſeipſum ſubmittere

Eſſe de iure gentium.

tere communitati, aut vni in his, quæ non sunt contra legem Dei, in quibus melius potest dirigi per illum, cui se submittit, quàm per seipsum, &c.

24 *Non esset dominatiua diuersa à paterna in statu innocētiæ.* Augustin.

Cæterùm in statu innocentiæ non fore potestatem dominatiuam distinctam à paterna, est sententia Augustini *lib.19.de Ciuit.cap.14.& 15.* nam *cap.* 14. ita habet: *Sed in domo iusti viuentis ex fide, & adhuc ab illa cœlesti ciuitate peregrinantis, etiam qui imperant seruiunt eis, quibus videntur imperare: neque enim dominandi cupiditate imperant, sed officio consulendi, nec principandi superbia, sed prouidendi misericordia.* Et subiungit cap. 15. *Hoc naturalis ordo præscribit; ita Deus hominem condidit: nam dominetur,* inquit, *piscium maris, & volatilium cœli, & omnium reptilium, quæ reptant super terram. Rationalem ad imaginem suam factum noluit, nisi irrationabilibus dominari, non hominem homini, sed hominem pecori,*&c. Ibidem etiam docet in Scriptura nomen *serui* primùm haberi, quando Noë filio ob peccatum maledixit; *Nomen itaque istud culpa meruit,* inquit, *non natura.* Idem patet ex Gregorio lib.21. Moralium,c.10. *Nam vt præfati sumus,* inquit, *omnes homines natura æquales genuit: sed variante meritorum ordine, alios alijs dispensatio occulta postponit; ipsa autem diuersitas, quæ accessit ex vitio, rectè est diuinis iudicijs ordinata; vt quia omnis homo iter vitæ æquè non graditur, alter ab altero regatur.* & infrà: *Et cùm Noë Dominus filiisque eius diceret:* Crescite, & multiplicamini, & implete terram; *subdit:* & terror vester, ac tremor sit super cuncta animalia terræ: *Homo quippe animalibus irrationabilibus, non autem ceteris hominibus natura prælatus est: & idcircò ei dicitur, vt ab animalibus, non ab hominibus timeatur,* &c.

Nomen serui primò accommodatum. Gregorius.

25 *Probatio à ratione. Non esset dominium proprietatis.*

Probari potest ratione, quia in illo statu omnes concedunt, non fore dominium proprietatis in subditos; quod ex peccato originem habuit, quia & esset contra libertatem illius status, cui non potuit præiudicari sine pœna inferiorum seruorum; quæ in illo statu esse non potuit, sicut neque tristitia; sed pax interior, & exterior. Neque ex alia parte fuit necessitas talis dominij in iis, quæ spectarent ad victum, & vestitum, quia ibi nullus esset indigens; neque ibi essent bella, defensio, aut propulsatio iniuriæ, quæ nulla esset, maximè perseuerante ipso statu: non essent commercia, aut transactiones bonorum, & huiusmodi in profectum domini; quod omnes concedunt. Sed eodem modo dicendum est de dominio iurisdictionis, & directionis, quod cederet in profectum, & commodum subiectorum, non ipsius dominantis: in eo enim statu, loquendo de potestate diuersa politica à paterna, non esset aliqua necessitas: quia parentes, aui, proaui, respectu descendentium, si quid est dirigendum, præstare possint, sicut & exempla aliorum in perfecta societate, & pacifica, vbi charitas proximi maximè adimpleretur: tunc enim esset vita prolixa sine tædio, aut infirmitate; & perfecta communicatio inter homines, & maior, quàm inter amicos, qui sine potestate dominationis communicant, quam amicitia inter æquales excludit. Præterea, si qui essent sapientiores, honestatem sapientiæ non absconderent; iuxta illud: *Et honestatem illius non abscondo.* Vnde dona gratis data, sicut ad perfectionem aliorum communicarentur, ita etiam fierent participes eorum alij sicut nunc, verbi gratia, prædicatores communicant sapientiam sine dominatione politica: & ex alia parte omnes essent dociles Dei, vt necessarium non fieret vti aliqua iurisdictione politica ad compulsionem recti sequendi, aut addiscendi. Nulla etiam in eo statu esset doctrina falsa, aut eius periculum; nulla seductio per mendacium inter ipsos homines; quantùm ad obseruantiam mandatorum nulla difficultas, quia vt pauca essent, & omnibus nota, & perfecta in homine inclinatio iustitiæ. Hinc etiam quantùm ad fidem reuelatam, & religionem talis iurisdictio non requiritur, quia in iis ex ipsa ratione status esset perfectissima communicatio, vt patet ex dictis. Non est ergo differendum de eo statu ex principiis, quæ desumuntur ex statu naturæ lapsæ, quæ fundantur in ignorantia, & infirmitate; ac proinde necessitas directionis, & etiam compulsionis per iurisdictionem adest.

Neque iurisdictionis, aut directionis.

Quia nulla eius esset necessitas.

Sapiētia communicatio sine dominatione politica.

Nulla seductio.

Fides perfecta, & religio.

26 *Confirmatio.*

Confirmatur ex iis, quæ de hoc statu dixerunt Patres, specialiter Augustinus variis in locis contra Pelagianos, & post eum Theologi: quia in statu innocentiæ non fuisset ignorantia, aut ex ignorantia error; neque fuisset concupiscentia, aut ex concupiscentia rebellio, aut difficultas operandi: hæc enim, vt fides docet, sunt pœnæ peccati: ergo neque ibi esset necessitas directionis fundatæ in aliqua authoritate dominatiua, sicut nulla esset indigentia, aut passio interna, aut externa, aut repugnantia ad bonum. Vnde si quæ esset ibi directio perfecta, fundaretur in charitate, non in potestate, aut iurisdictione: charitas autem magis inclinat ex natura sua ad æqualitatem, quàm ad segregationem, aut disparitatem inter membra. Augustinus autem gratiam Christi ex iisdem principiis reducit vbique ad scientiam faciendorum ex parte intellectus, per quam excluditur ignorantia, & error (in quibus ex parte consistit vulnus naturæ) & ad amorem, seu delectationem boni vincentem concupiscentiam contrariam, & inde emanantem difficultatem sequendi rationem rectam, & bonū honestum; in quo est alterum eius vulnus. Sicut ergo perfectionem status hominis instituti in iustitia originali, & innocentia, colligere licet ex imperfectione, quam induxit peccatum: ex quo est vulnus naturæ. Videatur Augustinus *de Corrept, & Grat. cap.*10. 11. *& 12. & de Peccat. merit. & remiss. & de Spir. & lit.* Canones Mileuitani, & Arausicani: ex quibus copia huius argumenti fusiùs deducendi suppetit; quod insinuasse tantùm sufficit, & tractatur fusiùs in materia de Auxiliis, & Iustitia originali: de quibus ex causa oblata aliàs dictum est aliquid obiter. Excludendo itaque ignorantiam, & quæ ad eam sequuntur; excluso rebellione, & fomite cum suis excessibus; excluso denique omni indigentia, & miseria à statu innocentiæ, non suppetit fundamentum dominationis, quæ ex indigentia subditi oriretur, & quæ esset distincta à potestate parentum, quæ non in indigentia, sed in naturali descendentia per communicationem *esse*, & naturæ fundaretur; & in amore ad hoc consequente.

In statu innocentia non fuisset ignorantia, aut cōcupiscentia mala.

Necessitas gratiæ Christi, & in quo consistat?

Duplex vulnus naturæ.

Argumentū à sensu contrario.

Fundamentum dominatus politici.

27 *Soluūtur rationes in oppositum*

Ex quibus patet ad rationes in oppositum; qua omnes reducuntur ad indigentiam subditorum: nam quod aliqui dicunt in eo statu fore, vt docerentur artes liberales, & huiusmodi, non

quadrat, quia homo ipſe, vel per ſpecies infuſas, vel acquiſitas eas poſſideret, & ſecundùm communem habitus ob difficultatem operandi ſtatuitur, quæ in eo ſtatu non eſſet, ideóque à multis excluduntur ab Angelis, qui non patiuntur eiuſmodi difficultatem: ſuperiùs autem diximus cum Doctore, intellectum hominis perfectè in eo ſtatu moueri potuiſſe immediatè ab ipſis rebus, & non ſolùm mediante ſenſu. Neque Philoſophus eum ſtatum agnouit; ideò nihil vrget eius authoritas, quæ in præſentis ſtatus experientia fundatur: cauſam autem infirmitatis neſciuit. Sic reſpondet Auguſtinus ad authoritatem Ciceronis, quam obiecit Iulianus *lib.4. contra eundem cap.12.*

Diſpoſitio ſtatus innocentiæ.

Authoritas Philoſophi reiicitur.

28 *Obiectio de poteſtate Principum. Soluitur.*

Alij obiiciunt poteſtatem Principum eſſe de iure naturæ, ac proinde fore in ſtatu innocentiæ, quantùm ad directionem.

Reſpondetur, argumentum eſſe contra ipſos, nam poteſtas Principum reſpicit perfectam ſubiectionem, etiam in commodum Principis, & ſeruitutem. Peto ergo an hoc modo ſit de iure naturæ. Si ſic: ergo etiam eſſet in ſtatu innocentiæ hoc modo, quod ipſi negant; poteſtas autem, quam directionis vocant, in profectum ſubditorum, ſupponit indigentiam, & defectum in voluntate, vel in intellectu, quod non fuiſſe in illo ſtatu, iam probatum eſt. Et confirmari poteſt ex Damaſceno lib.2. cap.30. *Deus in Paradiſo tam ſpirituali, quàm corporeo hominem collocarat; ſiquidem in corporeo, qui in terra erat, quantum ad corpus degens, ſpiritualiter verſabatur cum Angelis, diuinas cogitationes excolens, iiſque ſeſe alens, nudus ob ſimplicitatem, vitámque arte, ac fuco carentem; atque ita comparatus, vt ad ſolum creatorem per res ab ipſo creatas aſſurgeret, ipſiuſque contemplatione, quàm circundiſſimè frueretur,* &c. Et quamuis loquatur de Adamo, idem refertur ad ſtatum, in quo cæteri eſſent pares. Vnde Auguſtinus lib. 14. de Ciuitate cap. 10. *Quàm felices erant primi homines,* inquit, *& nullis agitabantur perturbationibus animorum, nullis corporum turbabantur incommodis, tam felix vniuerſa ſocietas eſſet humana: ſi nec illi malum etiam quod in homines traiicerent, nec quiſquam ex eorum ſtirpe iniquitatem committeret,* &c.

Damaſcen.

29 *Secunda reſpõſio. Quo ſenſu ſit legis naturæ poteſtas politica.*

Reſpondetur ſecundò, iuriſdictionem politicam Principum, & aliorum Magiſtratuum ita eſſe de lege naturæ, ſicut diuiſio rerum, ſpectato ſtatu præſente naturæ poſt peccatum, ciúſque neceſſitate, tam quoad animam, quàm quoad corpus, & hoc ad finem ſocietatis pacificæ, quæ aliter in hoc ſtatu inter vniuerſitatem conſeruari non poteſt quoad communicationem. Neque inde ſequitur hanc poteſtatem non habuiſſe originem ab electione hominum; quia plura etiam alia, quæ ex electione voluntatis ortum habent, etiam dicuntur de iure naturæ; vt votum, promiſſio, iuramentum, imò & matrimonium, vt fundatur in contractu. Poteſtas autem præfata politica tanta eſt, & talis, quanta, & qualis per electionem confertur; ideò in aliquibus eſt maior, in aliquibus minor: & diuiditur, vt *ſuprà* vidimus, ſecundùm varios modos electionis, & inſtitutionis ipſius poteſtatis; & in Monarchis aliquando eſt perſonalis, aliquando tranſit ad poſteros, & ad finem naturæ refertur, non abſolutè, ſed pro ſtatu præſenti: nam quod ex principiis naturæ abſolutè ſequitur, præſcindendo ab omni ſtatu perinde refertur ad omnia ſuppoſita naturæ: verbi gratia, non mentiri, non habere Deum odio, ipſum colere, &c. poteſtas autem principatus ſicut ad ipſum Principem non refertur, quia ſibi ipſi nemo ſubditus eſt, ita etiam neque eſt ex principiis, aut lege naturæ abſolutè, ſed eis conſentanea, vt natura eſt infirma. Vt ergo eſt per electionem, eſt iuris Gentium, vt poteſtas eligendi facta eſt homini, vt ſe ſubmittat Deo, eſt legis diuinæ, atque etiam vt approbatur in Scriptura ſacra paſſim, & confirmatur per legem ſcriptam, & ſic electionem Regis Deus remiſit populo, vt Saulis, quamuis ipſe eum priùs elegerit: vt autem eadem poteſtas neceſſaria eſt in natura lapſa ad defenſionem bonorum, & vindictam malorum, ſic eſt legis naturæ. Quando ergo Doctor dixit hanc poteſtatem eſſe iuris gentium, & non legis diuinæ, aut naturalis, intelligit de cauſa proxima, & inſtitutionis, à qua oritur principatus per electionem, & non aliter: & diſtinguit eam hoc modo ab iis, quæ immediatè inſunt vel à natura ipſa, vel à Deo, qualis eſt poteſtas, verbi gratia, paterna, quæ eſt independens à voluntate filiorum, & immediatè conſequens ad ipſam naturam ex voluntate Dei, vt author eſt eius. Sic etiam eſt poteſtas iuriſdictionis ſpiritualis immediatè à Deo collata Pontifici: & quamuis per electionem applicatur ſuppoſito, non tamen ab eligentibus communicatur, ſicut poteſtas iuriſdictionis politicæ: quæ ampliatur, & limitatur pro voluntate primò conferentium: de qua agit Scriptura quæ ſolum ſtatum præſentem & poteſtatem in eo exercitam reſpicit, quam præfati Doctores negant fore in ſtatu innocentiæ. Argumentum ergo quod ex Scriptura petitur eſt nullum, ad probandam poteſtatem dominatiuam in ſtatu innocentiæ. Iam etiam reſponſum eſt ad aliud quod adducunt ex ſocietate ad quam inclinat homo: quia hæc perfectè ſeruaretur ſine poteſtate prætenſa.

Orta ex electione, & varij eius modi.

Eſt conſona legi naturæ in ſtatu præſenti.

Electio Saulis.

Alij obiiciunt inter Angelos fuiſſe talem poteſtatem. Reſpondetur eam ſpectaſſe ad diuerſas Hierarchias, quia Angeli ſunt ſaltem in ſententia ipſorum diuerſæ naturæ, nec mirum ſi requirant etiam diuerſum ſtatum: non ita homo.

30 *Obiectio. Reſpondetur.*

Qui voluerit Doctorem aliter interpretari, & excludere controuerſiam, poteſt dicere eum loqui hîc de poteſtate politica, vt eſt in vſu præſentis ſtatus, quæ ſecundùm omnes non fuit in ſtatu innocentiæ, & ſic interpretari poſſunt Patres: ſed prior ſententia videtur magis conformis & Doctori, & Patribus: & cauendum eſt, ne principia Philoſophi, quæ ſunt ſecundùm conditionem præſentem, applicentur ad ſtatum innocentiæ in iis, quæ habuit oppoſitæ conditionis: nam ille conſiderandus eſt, non ex politia Ariſtotelis, ſed ex iis, quæ Patres dicunt eſſe præcisè inducta per peccatum, vt contrarium eorum ſtatuatur in ſtatu innocentiæ.

Interpretatio Doctoris & reconciliatio ſententiarũ.

Cauenda principia Philoſophi.

SCHO

SCHOLIVM.

Primam rerum diuisionem factam fuisse per legem latam, auctoritate paterna, vel politica vnius, vel plurium: & fortè Noë diuisit possessiones filijs post diluuium, vel ipsi communi consensu id fecerunt, sicut Abraham, & Loth, Genes. 13. Non negat factam diuisionem ante diluuium; imò id constat ex Genes. 4. Abel obtulit de primogenitis gregis sui, *& verisimile est Adamum primò inter filios diuisisse possessiones.*

EX his est sexta conclusio [g], quòd prima distinctio dominiorum potuit esse iusta à lege positiua iusta, siue lata à patre, siue Principe, siue communitate iustè regnante, vèl regente; & hoc modo probabile est factum fuisse. Nam vel post diluuium Noë filiis suis distinxit terras, quas singuli occuparent pro se, vel filiis suis, & posteris: vel ipsi de communi concordia inter se diuiserunt, sicut legitur *Genes. 13.* de Abraham, & Loth: quia Abraham dedit electionem ipsi Loth, quam partem vellet eligere, & ipse reliquam acciperet. Vel lex aliqua promulgata est à patre, vel ab aliquo electo ab eis in Principem: vel à communitate, cui ipsamet communitas commisit istam auctoritatem: quæ, inquam, lex fuit, vel potuit esse, quòd res tunc non occupata esset primò occupantis: & tunc postea diuiserunt se super faciem orbis terrarum, & vnus occupauit vnam plagam, & alius aliam. 8 *Concluſ. 6.*

COMMENTARIVS.

31 *Sexta conclusio. Quando primùm facta rerum diuisio.*

g *EX his est sexta conclusio*, &c. Patet hæc conclusio ex dictis; dubium autem relinquit, quando hæc diuisio rerum inducta sit. Fuisse probabilius est ante diluuium; & insinuant aliqui id, quod asserit Scholiastes, colligi *ex Genes. 4.* Probabilius fortè primùm inductam fuisse per ipsum Adamum inter filios Seth, & Cain, inter quos aliqui secundùm antiquam traditionem dicunt interdictam fuisse communionem, & societatem propter periculum subuersionis, ab ipso Adamo: & videtur hoc insinuatum Genes. 6. *Videntes filij Dei filias hominum*, &c. quod commentum reprobatur. Hanc diuisionem factam fuisse à Cain, & filiis eius propter maledictionem, docent Iosephus *lib. 1. Antiquitatum*, & Theodoretus *quæst. 47. in Genes.* Tunc ergo secuta est diuisio rerum; mox autem vt procreati sunt gigantes inter filios Seth, & filias Cain, cœperunt multiplicari mala super terram, & iniquitas, & tyrannis, & rapina, & cædes. Extincta autem illa generatione in diluuio, rediit possessio communis ad Noë, & filios eius, quam mox ipse Noë diuisit inter filios.

Facta inter filios Seth, & Cain.

Iosephus. Theodoret.

Altera diuisio per Noë facta.

SCHOLIVM.

Rerum dominia per iustam legem rectè transferri, sicut per eandem primò distincta sunt. Ex quo infert præscriptione quoad immobilia, & vsucapione quoad mobilia, iustè res transferri. Probat primò, quia id expedit paci Reipub. Secundò, quia lex potest punire negligentes, vel transgredientes pœna corporali: ergo & priuatione rerum. Tertiò, potest particularis homo transferre res suas: ergo & communitas per legem.

DE secundo articulo dico [h] quòd translatio rerum potest esse, vel quantùm ad dominium, vt si res à dominio vnius transeat ad dominium alterius: vel quantùm ad vsum, siue ius vtendi, manente tamen dominio apud eundem: & iustitia, vel iniustitia in translatione vsus, difformes habet regulas iustæ translationi dominij. Hæc ergo translatio dominij potest fieri, vel auctoritate publica, vel Principis, vel auctoritate legis, vel auctoritate priuata ipsius domini immediatè possidentis. 9

De prima translatione [i] sit hæc conclusio prima in isto articulo. Translatio dominij auctoritate legis iustæ iusta est. Probatur, quia si lex iusta potuit iustè determinare prima dominia, & non minor est auctoritas legis, vel Principis, quod habeo hîc pro eodem post diuisionem dominiorum, quàm antè: ergo propter eandem causam, & eundem finem, potest iustè transferri dominium, postquam fuerat alicui appropriatum. *Concluſ. 1. Lege iusta transferri dominium.*

Ex hoc dico [k] quòd præscriptio in immobilibus, & vsucapio in mobilibus, est iusta translatio. Probatur primò auctoritate *Extrà de Præscriptionibus, Vigilanti. gloss. super illud: Aliena.* Probatur etiam per rationem dupliciter; primò sic, iustè potest illud statui à legislatore, quod est necessarium ad pacificam conuersationem subditorum: sed dominium rei neglectæ, sicut negligitur in præscriptione, & vsucapione, *Præscriptione, & vsucapione dominia acquiri.*

Præſcriptio inuenta eſt, ad lites finiendas.

ne, transferri in occupantem eſt neceſſarium ad pacificam conuerſationem ciuium: quia ſi non transferretur dominium in illum occupantem, ſed remaneret apud primum poſt quantumcumque tempus, eſſent lites immortales: nam poſt quantumcumque tempus, ille qui neglexit, vel hæres eius, repeteret illam rem neglectam ab alio, vel aliis quantocumque tempore occupatam: & eſſent tales lites, quòd impoſſibile eſſet eas decidere, quia nec probationem ſufficientem habere, & ex talibus litibus perpetuis eſſent contentiones, & forſitan odia inter litigantes, & ſic tota pax Reipublicæ perturbata.

10 Secunda ratio eſt, quia legiſlator poteſt iuſtè per legem punire tranſgredientem, cuius tranſgreſſio vergit in detrimentum Reipublicæ, etiam pœna corporali: ergo multò magis pecuniaria, & hoc applicando eam fiſco: ergo pari ratione poteſt eum punire pœna tali, applicando illud, in quo punitur alicui, qui in hoc eſt miniſter legis; ſed negligens rem ſuam tanto tempore, tranſgreditur, ita quòd eius tranſgreſſio eſt in detrimentum Reipublicæ, quia impedimentum pacis: ergo iuſtè poteſt lex, ſicut rem illam neglectam applicare fiſco, ita ad maiorem pacem transferre illam in illum, qui tanto tempore occupauit tanquam in miniſtrum legis.

Et ex hoc patet, quomodo debet intelligi illa præſumptio Iuris, & de Iure; contra quam non admittitur probatio, quòd ſcilicet ſic negligens rem ſuam habuit eam pro derelicta. Etſi enim hoc non ſit verum in re, tamen legiſlator punit iſtum, ac ſi habuiſſet eam pro derelicta: quia in aliquo aſſimilatur habenti pro derelicta, & illud in quo aſſimilatur derelinquenti iuſtè requirit ſimilem pœnam. Iſtud etiam apparet probabile per hoc, quòd ſi quilibet poſſet ſuum dominium tranſferre in alium, tota communitas poſſet cuiuſlibet de communitate transferre dominium in quemlibet (quia in facto communitatis ſuppono includi conſenſum cuiuſlibet:) ergo illa communitas habens iſtum conſenſum, quaſi iam oblatum, in hoc quòd quilibet conſenſit in leges iuſtas condendas à communitate, vel Principe, poteſt per legem iuſtam cuiuſlibet dominium transferre in quemlibet.

Res quæ præſcribitur, habetur pro derelicta.

Quilibet conſentit in legẽ iuſtam ſuæ communitatis.

COMMENTARIVS.

32 *Articulus ſecundus. De tranſlatione dominij.*

h DE *ſecundo articulo dico*, &c. In hoc articulo docet, ſuppoſita diuiſione rerum per legem iuſtam, quomodo per eandem tranſferri poſſit dominium ab vno in alium per legem communem iuſtam, & latam à Principe, aut ab eo, qui habet authoritatem in communitatem. Hæc tranſlatio fieri poteſt, vel quoad dominium, vel quoad vſum manente proprietate dominij apud alium. Hæc duo ſicut diuerſa ſunt iure, ita diuerſas habent regulas, & fieri poſſunt authoritate publica, vel priuata. De tranſlatione, quæ fit authoritate publica primùm agit; deinde de tranſlatione per priuatam authoritatem.

Ordo, & diuiſio.

33 *Prima cõcluſio. Trãſlatio authoritate legũ iuſta eſt.*

i *De prima tranſlatione ſit hæc concluſio*, &c. Eſt communis, & per ſe nota, quia lex iuſta potuit primò inferre diuiſionem, & proprietatem rerum: ergo etiam transferre; nam per eaſdem cauſas, per quas primò inductum eſt dominium, poteſt etiam reuocari.

34 *Corollariũ de præſcriptione, & vſucapione.*

k *Ex hoc dico, quòd præſcriptio in immobilibus, & vſucapio in mobilibus eſt iuſta tranſlatio*, &c. hoc corollarium ſequitur ex dictis: quod benè probat triplici ratione in litera.

Aduertendum hæc duo rectè coniungi *præſcriptionem*, & *vſucapionem*; quia ſecundùm aliquos idem ſunt in re, & *præſcriptio* ex *vſucapione* naſcitur. Diſtinguit ea Doctor in eo quòd *præſcriptio* ſit immobilium, *vſucapio* mobilium, quæ diſtinctio ſumitur à Iuris interpretibus; eſtque materialis, non formalis; ideò communiter pro eodem ſumuntur: quamuis, vt dixi, *præſcriptio* ex *vſucapione* oriatur, vt habetur *l. Emptor. 7. C. de Præſcriptione longi temporis*. De hac materia videantur tituli integri in Iure tam ciuili, quàm Canonico. Præterea Doctores Canonici in *Reg. Poſſeſſor, de Reg. Iuris in 6.* vbi fusè Couarruuias, & *16. quæſt. 3.* Scholaſtici *in hac diſtinct.* Alij *in tractatibus proprijs de Iuſtitia & Iure*. Noſter Caſtro *lib. 2. de lege pœnali*. Summiſtæ verb. *Præſcriptio*.

Eorũ diſtinctio. Præſcriptio ex vſucapione oritur.

Præſcriptio ergo hîc ſumitur à Doctore pro vt eſt *eliſio iuris alieni per poſſeſſionem legitimam, iuncta conditiones Iure definitas*: & ſic formaliter non diſtinguitur ab *vſucapione*.

35 *Præſcriptionis cum vſucapione conuenientia. Diſcrimen. Eſt exceptio.*

Propriè tamen, & ſecundùm primam vocis impoſitionem, *præſcriptio* ſignificat *exceptionem factam contra actorem, qui rem ipſam repetit tanquam ſuam ex antiqua poſſeſſione, vel tanquam non alterius*. Duplex autem eſt hæc exceptio, quia alia dilatoria, alia peremptoria litis. Dilatoria eſt, quando opponitur iudicem non eſſe competentem, aut actorem eſſe excommunicatum, vel eiuſmodi alia, quæ litem differunt, donec cum ſuo iudice tractetur; & actionem ſubmouent tanquam non legitimam, aut ſeruato Iuris ordine, & norma præſcriptam.

Exceptio duplex Dilatoria.

Peremptoria.

Peremptoria eſt, quæ ex toto litem interimit: vt quia oſtendit ſe poſſidere rem quoad omnia requiſita ad eius dominium acquirendum, ſecundùm leges, & tractum temporis requiſitum; ita vt propriam eam fecerit. Diſtinguitur hæc exceptio, ſeu præſcriptio à defenſione: quòd

Diſtinctio præſcriptionis, & defenſionis.

quod conſtet, vel admittatur fundamentum legis, verbi gratia, actor dicit rem fuiſſe ſuam, poſſeſſor autem id negat: tunc non excipit, ſed defendit. Si tamen admittat fuiſſe aliquando actoris, ſed ſe fuiſſe in poſſeſſione bona fide, tempore ad acquirendum eius dominium lege præſcripto, tunc excipit.

36 *Probatio concluſionis. Duas opiniones exprimit gloſſa. Prima opinio. Secunda opinio. Non teneri in conſcientia ad reſtitutionem rei præſcriptæ. Probatur ſecunda opinio. Tranſlatio Iure facta tenet in conſcientia.*

His poſitis probat Doctor concluſionem, primò *ex c. Vigilanti*, &c. *de præſcriptionibus*, &c. cum gloſſa, quæ duas opiniones citat, vnam, quæ dicit in conſcientia teneri rem alienam reſtituere, quando iam ſcit eſſe alienam, licèt præceſſerit & poſſeſſio, & bona fides, & tempus requiſitum ad præſcriptionem. Alia dicit non teneri, quia iam his ſuppoſitis fecit rem eſſe ſuam, & ampliùs non eſt aliena. Hanc ſententiam ſequitur Doctor: cuius rationes à gloſſa expreſſas adducit, vt quod ſecundùm Iura præſcripſerit, vt patet *ex c. Placuit, cap. De quarta decimæ, cap. Quoniam*, &c. quia quod neceſſarium eſt ad pacificam ſocietatem, Iure præſcribi poteſt, & conditor Canonis poteſt transferre in alium rem alienam, *cap. De triennali præſcript.* Ergo talem præſcriptionem potuit inducere, iuſtè autem poſſidetur id, quod iure poſſidetur *14. quæſt. cap. Quid dicam*, &c. & *ff. de acquir. poſſeſſ. l. iuſtè*. Præterea, vt dicit ibi Doctor, & habet gloſſa, eſtque communis, præſcriptio inducta eſt contra negligentes, & deſides, qui curant ſua negligenter: rectè ergo in hoc caſtigari poſſunt.

Præſcriptio in pœnam eſt.

37 *Molina non rectè interpretatur Doctorem. Præſcriptio etiam ex fine pacificæ ſocietatis inducta eſt.*

Ex hac vltima ratione, quam adducit Doctor, cum interpretatur Molina fuiſſe in ea opinione, quæ negat præſcriptionem in foro conſcientiæ valere, niſi quando interuenit negligentia eius, contra quem præſcribitur. Erat tamen, quia non ſolùm propter negligentiam domini prioris, ſed etiam ad pacificam ſocietatem hæc lex inducta eſt ſecundùm Doctorem, vt finis ſtatuatur litibus, quæ alioquin non poſſent ſedari, ſed fierent immortales: vt benè Doctor notauit in prima ratione, in qua hunc finem exprimit, quo iuſtè hæc lex inducitur.

Præſcriptio Iuris, & de Iure, non admittit probationem contrariam.

In ſecunda ratione adducit alterum finem, quo etiam negligens puniatur, *& quamuis in re ipſa non ſit negligens*, inquit, *tamen ex præſumptione Iuris, & de Iure, quæ non admittit probationem contrariam* (vt patet *ex gloſſa c. Is qui, de ſponſal.* vbi Panormitanus:) *Legiſlator eum habet vt negligentem: vnde eum punit, ac ſi res illa eſſet derelicta, quia in aliquo eſt ſimilis negligenti, & illud in quo eſt ſimilis negligenti, rectè requirit ſimilem pœnam.* Ex qua ratione Doctoris apertiſſimè ſequitur eum non inclinare in ſententiam contrariam, vt malè interpretatur Molina, qui ita intelligit hanc cauſam præſcriptionis (quam Panormitanus, & gloſſa in præfatum Capitulum *Vigilanti* adducunt, & communis) vt putet negligentiam culpabilem tantùm dare cauſam præſcriptioni: ſed meliùs Doctor comprehendit etiam negligentiam præſumptam Iuris, & de Iure, quæ non admittit probationem contrariam, loquendo ordinariè, cùm ipſa ſit inſtar Iuris: quidquid ſit in caſu, vt ſi cauſa eſt euidens, aut reſtituatur res in integrum, aut ex benignitate iudicis.

Reiicitur ſententia Molinæ.

38 *Ignorãtia inculpata Iuris clari non præſtribit.*

Ex hac etiam ratione, ignorantia inculpata Iuris clari non inducit præſcriptionem, neque fundat bonam fidem, quia qui contra Iura facit, ſemper præſumitur mala fide agere: præſumptione, inquam, quæ eſt Iuris, & de Iure, quæ eſt communis Doctorum ſententia, quando Ius non eſt dubium, aut obſcurum, niſi ſit perſona in qua error Iuris toleratur, vt in milite, muliere, minore, ruſtico, &c. Optimam rationem ſubiungit Doctor, quare etiam præſcribatur, in caſu quo quis, licèt in re non ſit negligens, præſumitur tamen talis: quia lex illa ſic transferens eſt iuſta, ex eo, quòd ſit communis, & habeat annexum conſenſum, communitatis proximè, vel remotè: ſicut ergo priuatus ex propria voluntate poteſt transferre dominium eius rei in alium, à fortiori communitas, vel legiſlator ratione iuriſdictionis habens in ſe conſenſum ſubditorum, rectè transfert idem dominium.

Ratio.

Limitatio.

Lex communis includit cõſenſum cõmunitatis.

Ad præſcriptionem, ſeu *vſucapionem* communiter requiruntur quatuor; ſcilicet poſſeſſio, titulus præſumptus probabiliter, bona fides in poſſeſſore, & ſpatium temporis lege præſcripti. Primum patet ex *Reg. Iuris in 6. Sine poſſeſſione, & Reg. Poſſeſſor* &c. Patet *ex titulo de Præſcriptionibus per totum. Poſſeſſio* dicitur *à pedum poſitione. L. 1. ff. de acquirenda, vel amittenda poſſeſſ.* &c. Sic enim poſſeſſio immobilium, vt fundi, ſolebat acquiri. Sumitur etiam pro iure poſſidendi, vnde à Doctoribus diuiditur in poſſeſſionem Iuris, & facti. *Poſſeſſio facti eſt ipſa rei detentio adminiculo corporis, & animi, & iuris*, &c. Sumitur *res* in genere, etiam vt extenditur ad incorporeas, vt eſt beneficium, cenſus, quæ à Theologis poſſeſſio dicitur, à Iuriſtis quaſi poſſideri, &c. Nomine *detentionis*, &c. Intelligitur apprehenſio rei prima, &c. Per *adminiculo corporis*, &c. intelligitur apprehenſio rei per manus, pedes, oculos, vel in ſe, vel in contento. Per *adminiculum animi* intelligitur animus poſſidendi, ſine quo non poteſt iniri ipſa rei poſſeſſio. Per *Iuris adminiculum*, &c. intelligitur quòd ipſa apprehenſio facti non ſit Iure prohibita, ideò fur, aut raptor non poſſidet propriè Iure, aut facto rem alienam: quia non poſſidet rem ſuam, aut bona fide. Poſſeſſio Iuris ſecundùm Bartol. in prædicta L. prima citata, *Eſt ius inſiſtendi alicui rei tanquam ſuæ, non prohibitæ poſſideri*, &c. Oritur ex poſſeſſione facti, ſi iuſta fuerit: aliquando autem iuſta eſſe poteſt in foro externo, quia non prohibita, & defendi poteſt ab extraneo inuaſore, imò etiam ab ipſo domino aliquando, donec interueniat authoritas publica; ſi tamen iniuſta in conſcientia non poteſt Iure poſſideri in foro poli; neque dat ipſa poſſeſſio facti vllum ius. Dicitur inſiſtentia rei: quia non dat facultatem diſponendi, quæ competit vero, & indubitato dominio, ſed etiam iuſtè detinendi, & defendendi Iuris remediis, & quandoque armis. Dicitur *tanquam ſuæ*, &c. vt excludatur inſiſtentia nomine alterius quod competit tutori; filio nomine patris, ſeruo nomine domini, &c. *Non prohibitæ poſſideri*, quia Iure reclamante nemo iuſtè poſſidet: vt nec laicus res ſacras, quia talis poſſeſſio Iure ipſo reprobatur: ideò nullum ius tribuit.

39 *Requiſita ad præſcriptionẽ, & vſucapionem. Poſſeſſio. Vnde dicitur. Poſſeſſio duplex. Poſſeſſio facti deſcribitur. Declaratur. Poſſeſſio Iuris deſcribitur. Oritur ex poſſeſſione facti. Declaratur deſcriptio. Poſſeſſio contra legem non tribuit ius.*

Hæc poſſeſſio vt continuatur, diuiditur in ciuilem & naturalem. Ciuilis, quæ ſolo animo continuat poſſeſſionem, vt inter abſentes; & parit effectus Iuris ciuilis, per quod inſiſtit rei;

40 *Poſſeſſio ciuilis, & naturalis. Ciuilis.*

vt præſcriptionem, vſum fructuum. Naturalis eſt, qua quis corpore, & animo continuat per ſe poſſeſſionem. Alio modo dicitur ciuiliter poſſidere, qui habet dominium rei directum: naturaliter verò poſſidere, qui habet vſumfructum. Videatur Couarruuias *in Reg. Poſſeſſor.* Sylueſter verſ. *Dominium quæſt. ſecunda.* Non ſufficit naturalis poſſeſſio ad vſucapionem, vt præſcriptionem. Sufficit ciuilis tantùm; de qua magis Doctores in præſenti materia: vtraque ſimul eſt commodiſſima præſcriptioni.

Naturalis poſſeſſio.

Quænam ad præſcriptionẽ valeat.

Hæc autem regula generalis eſt circa hanc conditionem: *vt quando quis eſt incapax ipſo iure ad poſſeſſionem ciuilem rei, nunquam præſcribit*, quia ciuiliter nunquam eam poſſedit; neque etiam potuit poſſidere, cùm lex eidem repugnet. Ex qua regula neque laicus res ſacras, neque decimarum ius acquirere poteſt proprium, neque incapax dominij, & proprietatis, vt religioſus, poteſt vllam rem præſcribere, ſicut nequidem priuilegium contra obedientiam debitam ſuperiori, neque aliquod aliud contra ſua vota ſolemnia, & approbata ab Eccleſia. *Extra cap. Cum non liceat*, &c.

Prima regula. Incapax poſſeſſionis ciuilis nunquam præſcribit.

Laicus nequit res ſacras, neque religioſus contra vota præſcribere.

41 Secunda regula eſt. *Tunc induci poſſeſſionem ciuilem rei vſucaptæ, quando deſinit prior dominus eam ciuiliter poſſidere.* Hinc ſequitur, quòd quamdiu tenetur res nomine alterius non induci poſſeſſionem ciuilem, vt patet in conductore, fructuario, emphyteuta, commodatario, feudatario, colono, &c. Hi enim nomine alterius poſſident: *& quæ precario poſſidentur, in ius proprium præſcriptione temporis non reuocentur*, &c. *Dummodò patet Eccleſiæ rem fuiſſe*, &c. 16. *quæſt.* 3. *c. Clerici*: & *ex cap. ſequenti. Si Epiſcopus*, &c. *cum duobus ſequentibus.* Videatur gloſſa *in c. Clerici*, &c. Vbi determinat, quæ res præſcribi poſſint, & quæ poſſeſſio requiratur, citans Iura ciuilia, & canonica.

Secunda regula. Nomine alterius poſſidens non præſcribit.

Gloſſa.

42 Secundò, requiritur titulus probabiliter præſumptus, ordinariè loquendo, niſi diuturnitate temporis obliuio tituli ſuccedat, cùm neſciat an emptione, an dono, an teſtamento, vel alia via iuſta iniuit poſſeſſionem rei, poſſeſſio tamen currente tempore præſcriptionis præſumit pro præſcribente, niſi fiat contra Iura; præſcriptio quomodo dicitur malæ fidei, quia lex dicit præſumi ignorantiam, niſi probetur ſcientia. *ff. de probat. l. Verius.* Sic etiam ſi dubium eſt, an poſſeſſio ipſa cum ignorantia Iuris, aut facti fuerit: præſumitur quòd facti in fauorem poſſidentis, non requiritur titulus, verus, & validus, quia ille ſolus ſufficeret ſine præſcriptione; ſed ſufficit titulus probabilis, quamuis reuera inualidus ſit. Dixi ſuprà: *Niſi fiat contra Iura*, &c. Quia, vt dicit gloſſa *in c. Si diligenti*, &c. Si Iure communi nequeat res poſſideri ab eo, qui obiicit præſcriptionem, quantumcunque habeat bonam fidem, compellitur oſtendere titulum. Aliqui excipiunt tempus immemorabile, quod præſcribit ſine titulo.

Titulus ad præſcriptionẽ requiritur.

In caſu ignorantiæ præſumitur pro poſſidente.

Sufficit probabilis titulus.

Exceptio.

Tertiò, requiritur bona fides. Patet ex cap. *Si diligenti*, &c. *cap. finali de præſcriptionibus*: quod eſt Concilij Lateranen. *Regula, poſſeſſor malæ fidei*, &c. *de Regulis Iuris in 6.* & hoc generaliter exigunt Canones *tota titulo de præſcript.* & 16. *quæſt.* 3. & 4. & 34. cap. *Si virgo*, &c. Bona fides intelligitur *aſſenſus prudens credulitatis, qua credit rem eſſe ſuam, vel neſciat eſſe alterius.*

43 *Bona fides requiritur ad præſcriptionẽ.*

Definitur.

Quartò, requiritur tempus lege præſcriptum: in aliquibus tamen caſibus tempus non computatur, quod aliàs ſufficeret ad præſcriptionem, quando impedimentum vel ætatis, vel ſtatus, vel captiuitatis, vel bellorum, vel aliud iuſtum impedimentum ſubeſt, quod actionem impedit, vt patet *ex gloſſa in cap. Prima actione* 16. *quæſt.* 3.

Tempus præſcriptum.

Obſtante impedimento tẽpus non computatur.

Hoc tempus variè definitur à legibus iuxta naturam rerum; vt in mobilibus trium annorum. In aliis decem, inter præſentes, inter abſentes 20. 30. & 40. In rebus ſanctæ Romanæ Eccleſiæ 100. anni requiruntur. De his videantur Doctores, & ſpeciatim Couarr. loco citato. Tempus immemorabile in iis, quæ præſcribi poſſunt, ſufficit ſine titulo, vt patet *cap. 1. de præſcriptionibus in 6.* tam diuturna enim poſſeſſio habet vim tituli: nam facit iuſti tituli præſumptionem, excludit præſumptionem malæ fidei. Videatur *cap. Cùm perſonæ ſeptimo de Priuilegiis.*

Tempus idoneũ præſcriptioni.

Tempus immemorabile inducit titulum.

Aduertendum præterea, præſcriptionem dici aliquando non procedere, aliquando dormire, aliquando etiam interrumpi, quæ diuerſa ſunt. Dicitur non procedere, quando nequit incipere ex defectu alicuius requiſiti, vel quia lex in fauorem domini, & actoris prohibet, ſtante impedimento, præſcriptionem, vt contra Eccleſiam, quando vacat Paſtore, vel ſi eum habet, eſt inutilis, vt excommunicatus, ſuſpenſus, vel iniuſtè alienans, vel negligens, & ſic plures alij caſus excipiuntur à Iure, vt belli, inhabilitatis ad agendum, vt ſi eſt filius familias ſub poteſtate patris.

44

Præſcriptionẽ non procedere quid ſit quãdo contingit?

Secundò dicitur dormire, quando iam inchoata pro aliquo tempore ceſſat, quo mox exacto, incipit currere, & tempori priori continuatur ſequens. Patet in caſibus ſuperuenientibus, belli, peſtis, &c.

Præſcriptio dormit.

Interrumpitur, quando ita ceſſat, vt prius tempus reuiuiſcenti denuò non currat, neque continuetur cum ſequenti, ſed de nouo incipiat, & hoc contingit vel naturaliter, vt ſi aliquid ſubſtantiale requiſitum deficiat; vel ciuiliter per litis conteſtationem, citationem, proclamationem ſynodalem, & huiuſmodi. Vide Sylueſtr. *in ſumma*, Verb. *Præſcriptio* 1. *quæſt.* 10. 11. & 12. Remedium generale contra præſcriptionem eſt reſtitutio in integrum, quod aliquando conceditur à iudice minoribus ætate, & Eccleſiis, quæ eorum priuilegio gaudent. Debet peti intra quadriennium completa præſcriptione. Hæc breuiter iuxta inſtitutum noſtrum dicta ſufficiant, magis pro declaratione terminorum, quàm ad reſolutionem particularium quæſtionum, & caſuum, quæ legi poſſunt apud authores paſſim in hac materia.

45 *Interrũpitur, & quando?*

Remedium generale contra præſcriptionem.

SCHO

SCHOLIVM.

Quemlibet non iustè prohibitum, posse rem suam in alium transferre; quia sicut voluntate sit quis dominus, eadem desinit esse, & alius ei succedit, modò nulla lex, vel superior impediat: easdem conditiones requiri ad commodandum, id est, liberam dationem ad vsum, receptionem, & carentiam prohibitionis.

SEcundò. Potest fieri [l] translatio per actum personæ priuatæ immediatè habentis dominium rei Hoc autem potest esse, vel per actum merè liberalem, vel per actum secundùm *quid* liberalem. Primus est, quando transferens nullam expectat redditionem. Secundus est, quando pro eo, quod transfert, expectat aliquid sibi reddi.

11 *Translatio dominij à particulari persona dupliciter fit.*

De primo, sit hæc conclusio, quæ est secunda huius articuli. Dominus alicuius rei non prohibitus à lege, seu superiore, à cuius voluntate dependeat in dando, vel transferendo, vel donando, potest donare rem suam alij volenti recipere. Hoc probatur, quia ex quo per actum voluntatis suæ fuit dominus, pro voluntate potest cessare esse dominus: & alius vult recipere: ergo potest incipere esse dominus: & non prohibet aliqua causa superior istum desinere, & illum incipere esse dominum: ergo per donationem istam fit verè & iustè translatio dominij.

Conclusio secunda.

Ex hoc [m] patet quid requiritur ad iustam donationem, quia liberalis translatio ex parte donantis, & voluntas recipiendi ex parte illius, cui fit donatio: & libertas ex parte amborum, huius donandi, & illius recipiendi, hoc est, quòd nulla lege superiori prohibeatur iste, vel ille; nec per actum alterius à quo dependeant in ista translatione. Et propter defectum secundi non potest donare pecuniam fratri Minori: quia ille non vult esse dominus. Propter defectum tertij non potest Monachus dare sine licētia Abbatis, nec filius familias sine voluntate parentis; nec etiam [c] clericus in aliquo casu, sine voluntate, vel saltem contra voluntatem Papæ, vt habetur *Extra de Censi. c. Romana.* Ad cuius capituli obseruationem pœnam posuit Gregor. X. cuius capitulum est hodie *in 6. lib. Decret. c. Exigit.* Quòd scilicet visitantes à visitatis nulla recipiant munuscula: & si receperint, teneantur duplum restituere, vel non absoluantur à maledictione, quam ipso facto incurrunt, vt dicit Innocentius IV. *in nouis constitutionibus.*

Ad donationem requiritur liberalis datio, & receptio, & non impeditio superioris.

Possunt tamen accipere procurationem; i. victum. c. Cùm sit, de Simon.

Huic autem correspondet in translatione vsus liberalis accommodatio, & habet similes leges ad hoc quòd sit iusta, quia requirit in accomodante liberam voluntatem, & in recipiente, quòd velit recipere rem accommodatam ad vsum, & quòd non sit aliqua voluntas legis, vel Principis obsistens illi accommodationi.

Quid requiritur ad accommodandum?

COMMENTARIVS.

46 *Translatio authoritate priuata facta.*

l *Secundò potest fieri translatio*, &c. In hoc paragrapho statuit conclusionem secundam huius articuli, quæ est de translatione, authoritate priuata facta per donationem, quæ est translatio liberalis. Ad eam requirit tres conditiones. Prima, vt sit liberalis donatio ex parte dantis. Secunda, vt sit acceptatio ex parte recipientis. Tertia, vt vterque sit liber, id est, capax lege nulla prohibente: & res ipsa possit transferri, quod supponitur; neque dependeant ab actu alterius, vt fiat illa translatio. Hæc doctrina est communis & peruia. Variæ sunt species donationis, & talis est, qualis est voluntas donantis, eiúsque motiuum, vt dicit glossa *ff. de don. l. 1.*

Donatio.

Tres conditiones requirit.

Diuisio eius.

Alia donatio inter viuos; alia causa mortis. Illa, quæ est inter viuos fit secundùm Azor. quando rem, quam dono, malo habere eum, cui dono, quàm me ipsum. Inter mortuos intelligitur, quando quis magis velit se habere rem donatam, quàm eum, cui donat; sed illum magis vult habere, quàm hæredem.

Donatio inter viuos.

Donatio inter mortuos.

Species donationis inter viuos.

Donatio inter viuos, quædam fit ob causam interpositam, & dicitur donatio sub modo: causa verò interpositа intelligitur subsequens, & non antecedens, quia sic esset remuneratio, non donatio. Alia dicitur donatio simplex & mera, quæ non respicit causam, & hæc vel est absoluta, vt quando res ipsa transfertur; aliquando conditionata, vt quando suspenditur translatio rei, donec impleatur conditio.

Donatio sub modo.

Simplex & mera.

Diuiditur in absolutam, & conditionatam.

47 *Prima conditio, vt sit liberalis translatio.*

m *Ex hoc patet quid requiratur*, &c. Hîc statuit quid requiratur ad donationem. Dicitur primò, quòd debeat esse *liberalis translatio ex parte donantis*, &c. vt excludatur debitum: quia si est solutio debiti, vel interueniat permutatio, non est liberalis: excluditur debitum iustitiæ, non verò gratitudinis secundùm aliquos. Quòd sit *translatio*, excludit promissionem, quæ est de futura donatione, & secluso Iure positiuo, non inducit ipsam translationem ex natura sua, sicut donatio; tamen quando donatio est tantùm verbalis sine traditione rei, ius positiuum non impedit translationem rei, vt quando donetur per traditionem alteri, aut vendatur: tunc enim acquiritur actio tantùm in donatorem personalis, non autem in rem ipsam, & sic parùm differt à promissione, nisi tantùm ex motiuo.

Excludit debitum.

Differt à promissione.

Secundà conditio eſt Acceptatio.

Secunda conditio eſt, *voluntas recipiendi ex parte eius, cui ſit donatio.* Hinc ſi quis donauit internè aliquid alteri, non obligatur, vt communiter Doctores: quia donatio requirit mutuum conſenſum, vt effectum inducat; conſenſus autem internus non eſt natus ſic nudè ſumptus inducere conſenſum alterius, aut cum eo concurrere: quia ſic nequit eſſe notus niſi ſoli Deo. Vnde votum internè factum obligat: quia Deus eſt inſpector cordium: non ita homo; vnde neque intriſdictio per ſolum actum internum confertur; neque lex, aut præceptum internum, & mentale obligat, neque vllus conſenſus internus reſpectiuè ad alterum natus eſt inducere obligationem, niſi vt externè aliquo modo ſignificatus.

Donatio ſit reſpectiuè ad alterum.

Interna non ſufficit.

48 *Dubium quo iure ſit nulla?*

Dubitant autem Doctores, an nullitas donationis internæ factæ homini proueniat iure poſitiuo tantùm, an verò naturali. Primum docet Molina *diſp.* 266. quem ſequitur Ledeſma *in* 2. *p.* 4. *q.* 18. *art.* 1. *dub.* 13. quia promiſſio interna, ſeu donatio addit ſupra propoſitum, aliquid; ac proinde magis obligat: tum quia actu merè interno poteſt quis abdicare dominium rei; tum quia vis obligandi donationis eſt per actum internum.

Sententia Molinæ, & aliorum.

Reſponſio. Eſſe nullam iure naturæ.

Reſpondeo etiam iure naturæ non inducere obligationem reſpectiuè ad hominem, cui fit donatio; vt tenet D. Thomas *q.* 68. *art.* 1. dicens promiſſionem vnius hominis alteri non poſſe fieri, niſi per ſigna externa; non ſic verò de promiſſione facta Deo. Quod perinde de donatione verum eſt: & hoc magis conforme eſt Doctori *ſuprà in hac quæſt.* quatenus dicit appropriationem rerum non tenere iure naturæ abſolutè, ſed ex iure Gentium: ergo etiam translatio rerum ſecundùm obligationem non acquiritur alteri iure naturæ, niſi vt reſpicit voluntatem alterius in eo ſtatu, quo ipſi poſſit applicari: hoc autem contingit per ſigna practica, quibus notificatur actus internus, vt natus eſt fundare obligationem reſpectiuè ad alterum. Præterea, vt dicit hîc, requiritur voluntas alterius acceptans donationem: ſed donatio interna, quà ſic manet, non eſt applicabilis acceptationi, neque dicit ad eam ordinem cauſæ proximæ concurrentis ad effectum obligationis, ergo, &c. Ex quo patet ad tertiam rationem in oppoſitum.

Requiritur vt ſit reſpectiuè ad alterum per ſigna externa.

Vt ſit acceptationi applicata.

49 *Reſponſio. Ad fundamenta oppoſita.*

Ad primam rationem.

Ad primam, reſpondetur actum illum internum, vt aliqui dicunt ſuperaddere inchoationem promiſſionis, aut donationis propoſito. Vel dici poteſt non differre à propoſito in vltima, & perfecta determinatione voluntatis ad effectum, quantùm eſt ex parte elicientis; & negatur conſequentia.

Ad ſecundam.

Ad ſecundam, rectè quidem aliquem ſine præiudicio alterius per actum internum definere poſſe eſſe dominum alicuius rei: ſed non transferre dominium in alterum, niſi exteriùs exprimatur.

50 *Non inducit obligationem ante acceptationem.*

Ex eadem conditione ſequitur nullam obligationem naturalem, aut ciuilem inducere donationem ante acceptationem donatarij: quæ eſt ſententia communis Doctorum, vt teſtatur Gomez *tom.* 2. *cap.* 4. colligitur *ex L. Abſenti*, 1. *ff. de donat.* & *l. Nec ambigi.* 6. *C. eodem*; & patet ex ratione dicta, nempe quia requiritur conſenſus duarum voluntatum, neque res tranſit in dominium alterius, niſi volentis per ſe, aut alium. Excipitur donatio facta ciuitati, vel vniuerſitati, ob honorem receptum, aut recipiendum, aut ob expenſas publicas. Eadem exceptio extenditur ad cauſas pias, quæ eodem priuilegio gaudent, vt patet *l. Illud* 19. & *l. Vt inter* 23. *C. de Sacroſanctis Eccleſiis.* Vide Felin. *in cap.* 1. *de Pactis n.* 7. vbi citat Baldum, Bartolum, & Panormitanum. Deinde patet prædicta conditio, quia ſicut ad donationem requiritur poteſtas, ita etiam non extenditur ad conditionem impoſſibilem: ergo imbibit in ſe, quà vult rem fieri alterius, vt alter acceptet; ſine qua acceptatione nequit fieri eius. Deinde; in aliis contractibus oneroſis licet iure Gentium reuocare contractum, antequàm alter conſentiat, vt emptionis, matrimonij, ſponſalium: ergo ſimiliter idem licet in donatione gratuita, niſi obſtet lex poſitiua adimens talem poteſtatem reuocandi prohibito, vt fit in iis, quæ iam præmiſimus. Præterea, alter dans conſenſum poteſt reuocare: ergo ſimiliter & donans, antequam accedat conſenſus alterius, poteſt pœnitere. Ex quibus patet illa conditio ſecunda.

Exceptio.

Tertia conditio eſt, vt donans, & donatarius ſint liberi; id eſt, nulla lege ſuperiori prohibiti; nec dependeant à voluntate alterius. Hæc conditio eſt iure ſtatuta; & patet in exemplis, quæ ſubiicit Doctor: nemo poteſt donare pecuniam fratri Minori: quia nequit ille habere dominium vllius rei, vt patet *cap. Exiit.* & *Clementina, Exiui de paradiſo*, & pluribus aliis expoſitionibus Sedis Apoſtolicæ, & Doctorum in Regulam noſtram; quæ videre licet in Nitela Franciſcana, in controuerſia de paupertate Chriſti, & fratrum Minorum. Non poteſt Monachus donare ſine licentia Abbatis: & idem de quocumque alio Religioſo, ſine conſenſu tacito, vel expreſſo ſuperioris. Videatur Sylueſter v. *Donatio* 1. *q.* 1. qui omnes hos caſus exprimit, & alios adiungit de prodigo, cui datur curator, de minore, filio familias, vxore. Vndecim caſus ibidem exprimit, quibus nunc non inſiſtimus. Videantur Doctores in titulo de donatione.

51 *Tertia conditio. Vt partes ſint liberæ ad contractum.*

Exempla.

n *Nec etiam clericus in aliquo caſu ſine voluntate*, &c. Hunc caſum trahit Fauentinus in hanc quæſtionem, quam doctè, & diffusè tractat, ad illam quæſtionem controuerſam, *An clerici ſint proprietarij fructuum ſuorum beneficiorum*: & idem de aliis Eccleſiaſticis, ita vt poſſint de ſuperfluis ſuſtentationi congruæ donare, & pro libito disponere. quam controuerſiam *diſp.* 45. abundè tranſigit; ſed immeritò ad eam reuocat hunc caſum, quia nihil tale intendit hîc Doctor, quod omninò ad illam quæſtionem ſpectet; vnde illa propoſitio eius: *nec clericus in aliquo caſu*, &c. non habet vim vniuerſalis, & indefinitæ: ſed particularis, & determinatæ, nempe non poſſe clericum aliquid donare cauſa viſitationis, præter ſolas expenſas neceſſarias, quæ procurationes dicuntur in conſtitutionibus ab eodem citatis: caſus ergo vniuerſales primùm propoſuit Doctor, in quibus quis redditur iure incapax donationis faciendæ, hîc verò voluit etiam exprimere caſum particularem, in quo idem non liceat, ſubiiciens ipſam prohibitionem *ex* 6. *cap. Romana*, &c. *de Cenſibus*, quod eſt Innocentij IV. in Concilio Lugdunenſi; & aliud ſequens, quod eſt Gregorij X. in quibus directè prohibetur viſitatoribus recipere vltra procurationes, aliqua munera

52 *Expoſitio Fauentini.*

Non facit caſus Doctoris ad controuerſiam præſentem.

Non poſſe donari in cauſa viſitationis.

Scopus Doctoris.

Conſtitutiones Apoſtolicæ.

munera. Caſus ergo ad has conſtitutiones ſpectat, quæ extraneæ ſunt illi controuerſiæ: etſi hinc aliquid de mente Doctoris in prætenſa controuerſia liceret interpretari: magis inſinuatur ipſos poſſe alias donare ſecluſa prohibitione legis, quæ particularem caſum duntaxat comprehendit; ac proinde eſſe dominos: neque prohibitio hæc particularis reſtringitur tantùm ad donationem ex fructu beneficiorum, ſed ad donationem ex quibuſcunque bonis, etiam patrimonialibus, aut quaſi patrimonialibus, ſimpliciter enim prohibet donationem in eo caſu, ex quibuſcunque bonis fieret.

Extenditur cõſtitutio ad quæcũque bona, etiam patrimonialia.

53 *Accommodatio.*

o *Huic autem correſpondet in tranſlatione*, &c. Subiungit hîc breuiter tranſlationem liberalem quoad vſum, quæ fit per accommodationem, quæ iiſdem legibus, & conditionibus regulatur, quibus donatio, ſeruata differentia inter vtrumque contractum. Definitur, quòd ſit *conceſſio gratuita alicuius rei ſolùm quoad vſum. Inſtit. Quibus modis ſit obligatio. §. Item iis*, addit gloſſa in cap. vnico *de commodato* quòd ſit ad certum vſum. Quod tenet etiam Hoſtienſis. Dicitur *conceſſio gratuita*, aliàs ſi mercedem paciſcitur, dicitur locatio, non commodatum, vel contractus innominatus, quod explicatur per *do vt des*. Diſtinguitur à mutuo, quia in mutuo transfertur dominium rei in numero, ſed exigitur eadem, aut æquiualens in ſpecie. Deinde, quia commodatio eſt tam rei mobilis, quàm immobilis, vt ſi domum quis commodet, non ita mutuum. Diſtinguitur à precario, quòd fiat ad certum vſum, & tempus; precarium non ita, ſed liberè, donec reuocetur. Item, quòd commodatum nequeat reuocari ante præſcriptum tempus, commodari nequit res vſu conſumptibilis, niſi ad vſum, in quo non conſumitur: verbi gratia, nequit accommodari aurum, vt expendatur, aut panis vt ſumatur, quia eadem numero res debet à commodatario reſtitui: tamen ad alios vſus, cum quibus rei ſubſtantia non deſtruitur, poſſunt commodari.

Definitur.

Explicatur.

Diſtinguitur ab aliis.

54 *Prima conditio.*

Prima conditio, quæ exigitur ad donationem hîc etiam petitur, vt nempe commodator habeat voluntatem commodandi, ſine qua nequit ſubſiſtere obligatio, quæ interuenit; neque etiam vſus iuſtus. Secunda, eodem modo de commodatario dicendum quantum ad acceptationem. Tertia etiam conditio requiritur, quia is, qui nequit contrahere, nequit commodare. arg. *l. Iulianus ff. de actionib. empti & venditi*, ideò pupillus nequit commodare. *ibidem*, & ſic de aliis perſonis, quibus interdicitur contrahere.

Secunda conditio.

Tertia conditio.

Fur nequit commodare.

Dubium eſt, ſi fur poſſit commodare, aut poſſeſſor malæ fidei.

Reſpondetur negatiuè, quia nequeunt de re aliena iure diſponere.

Dices, poteſt eis competere actio accommodati: ergo poſſunt accommodare.

Reſpondetur negando antecedens, niſi in quantùm præſumuntur domini, aut adminiſtratores. Vnde, ſi occurrat verus rei dominus cum legitimis probationibus, ei debet fieri reſtitutio, aut certè iudici.

Petes, quale eſt peccatum vti re alterius ſine voluntate vera, aut præſumpta eius? Reſpondetur eſſe furti. Commodatarius, quando res in commodum eius cedit, tenetur de culpa non ſolùm latâ, & leui, ſed etiam leuiſſima.

55 *Dubium. Regula 1.*

Quid ſi commodator commodet rem vitioſam, quam talem nouit, ex qua ſequitur damnum commodatarij? Reſpondetur teneri ad damnum: vt communiter Doctores.

Dubium.

Res commodata ad certum vſum, ad alium nequit trahi ſine conſenſu commodantis, ſiue voluntate præſumpta eius ſaltem. Si vitietur verò, aut pereat in eo vſu, ad quem fuit conceſſa, vitiatur, aut perit commodanti, modò abſit culpa commodatarij. Nequit reuocari ante tempus præſcriptum, niſi interueniat aliquod maius damnum, aut par commodantis, illi damno, quod euenirẽt commodatario. In his autem dubium eſt ſi reuocari poſſit. Sed verior eſt affirmatiua: quia neque ex voluntate gratuita, neque ex lege videtur teneri commodans, ad ſubeundum damnum, quod extraneum eſt primæ conceſſioni, neque damno ſuo maiori, aut æquali impedire damnum minus, aut æquale alterius: quia neque fieret prima commodatio, ſi præuidiſſet damnum ſequens; & hæc conditio videtur implicari in ipſa conceſſione prima, vt ſcilicet repetere poſſet in caſu damni proprij: quam præuidere debet commodatarius, vt ſibi proſpiciat. Videatur gloſſa in caput vnicum *de Commodato*. Sylueſter verb. *Commodatum*, & alij Summiſtæ.

Secunda regula.

Perit, & vitiatur commodanti.

Nequit reuocari.

Exceptio in caſu damni.

Huc reuocari poteſt alia tranſlatio liberalis quoad vſum, quæ dicitur precaria, aut precarium; quod precibus datur ad vſum petenti: conceditur quamdiu is, qui conceſſit, patitur *ff. de Preca. L. 1.* Dicitur contractus ad quinquennium; *cap. 1. de Precario.* Dicitur etiam precaria ad preces facta donatio vſus vſque ad mortem accipientis. *12. qu. 2. cap. ſæpe, 16. quæſt. 3. cap. Clerici.* debet renouari expirato quinquennio. *cap. 1. de Precariis.* Quòd ſi taciturnitate prætereantur, intelligitur renouatus contractus. *ff. de precar. in reb. §. vltim.* Irrationabiliter factum poteſt à ſucceſſore reuocari, *cap. fin. de Precariis.* Tenet culpa lata in precario tantùm, & dolus: leuiſſima in commodato. *l. Quæſitum. §. Et illud ff. de Precario, & l. contractus. ff. de reg. Iuris.*

56 *Precarium.*

Eſt ad quinquennium.

Quando renouatur.

Regula.

Reuocatur precarium, ſeu ſoluitur voluntate concedentis. *l. 1. ff. eodem.* Quod tenet Panormit. *in cap. final. eodem*; etiamſi fuiſſet ad certum tempus conceſſum. Secundò, morte eius, cui eſt conceſſum, *cap. finali. eodem*, quia conceſſio perſonalis extinguitur cum perſona, vt *in regula Priuilegium*, &c. *de reg. Iuris in 6.* Tertiò, ſi res precaria alienatur, modò is, cui alienatur, eam velit poſſidere independenter à voluntate concedentis domini. *cap. finali. eod.* Quartò, finito tempore, ad quod fuerat conceſſum, non tamen morte concedentis, niſi ita primùm fuerit expreſſum in contractu: quia moriens præſumitur manere in voluntate, quam non mutauit. *cap. Maiores, de Baptiſmo.* Vide gloſſam *in cap. finali, de precario*: & Panormitanum.

Quomodo reuocatur.

SCHOLIVM.

Diuidit contractum dominij tranſlatiuum in tres ſpecies, permutationem, mutationem, & emptionem; quorum duobus, quoad vſum, correſpondent, permutata accommodatio, & conductio. Ait etiam ad permutationem requiri tres conditiones dictas donationis. Item abſentiam fraudis, quoad ſubſtantiam, quantitatem, & qualitatem rei permutandæ, & æqualitatem commutandorum ſecundùm rectam rationem. Ait etiam pretium præſcribi lege, vel conſuetudine.

12 ALia tranſlatio,[p] vel accommodatio non eſt merè liberalis,, ſed vbi transferens expectat aliquid æquiualens ei, quod transfert, dicitur propriè contractus: quia ibi ſimul trahuntur voluntates partium: trahitur enim iſte ad transferendum in illum, à commodo, quod expectat transferendum in ſe. Huiuſmodi contractus, in quibus dominia transferuntur, quidam ſunt rei vtilis pro re vtili immediatè, ſicut vini pro blado, & huiuſmodi, & dicitur rerum permutatio *do vt des*, vel *do ſi des*. Quidam rei vtilis pro numiſmate, vel è conuerſo: quia enim difficile erat res vſuales immediatè commutare, ideò inuentum eſt medium, per quod talis commutatio faciliter fieret, quod vocatur numiſma: & dicitur commutatio numiſmatis pro re vſuali emptio: è conuerſo verò venditio. Quidam tertiò, numiſmatis pro numiſmate, & dicitur mutui datio, & mutui acceptio.

Quid ſit permutatio, & quid emptio.

Tres cõtractus trãſlatiui dominij, permutatio, mutuatio, emptio.

Sunt ergo tres contractus, in quibus transfertur dominium: quibus correſpondent alij contractus, in quibus transfertur vſus, vel ius vtendi, retento dominio. Nam rerum permutationi correſpondet mutua, vel permutata accommodatio: emptioni correſpondet conductio: & venditioni locatio. Mutationi non correſpondet aliquid propriè in tranſlatione vſus rei.

13 De prima[q] tranſlatione, ſcilicet rerum permutatione, ſi hæc concluſio, quæ eſt tertia huius articuli. Quòd domini rerum iuſtè eas permutant, ſi ſine fraude ſeruent æqualitatem valoris in commutatis ſecundùm rectam rationem. Intelligendo hîc conditiones priùs expoſitas ad donationem iuſtam requiſitas. Explicantur etiam aliæ, quæ ſunt propriæ ad iuſtam permutationem. Quod primò additur *ſine fraude*, excludit fraudem in ſubſtantia, quantitate, & qualitate. *In ſubſtantia*, vt non commutetur aurichalcum pro auro, nec aqua pro vino. *In quantitate*, vt ſiue quantitas menſuretur per pondus, ſiue per aliam menſuram, ſcilicet virgam, vel huiuſmodi, quantùm ad longitudinem, vel menſuram aliam corporalem, vt ſcilicet modium, ſextarium, vel huiuſmodi; ſiue in liquidis, ſiue in aridis, iuſtum pondus, & vniuerſaliter iuſta menſura ſeruetur. Conſimiliter de qualitate, quòd non commutetur vinum corruptum, quod accipit ab alio commutante tanquam vinum purum.

Conditiones dictæ ad donationẽ requiſitæ, requiruntur ad permutationem, cum abſẽtia fraudis in ſubſtãtia, quãtitate, qualitate rei permutandæ.

Et hæc omnia probantur, *Extra de Iniuriis, & damno dato c. Si culpam. Qui occaſionem damni dat, damnum videtur dediſſe.* Sed defraudans illum in ſubſtantia, qui putat permutando accipere aliam ſubſtantiam: vel in quantitate, qui putat accipere aliud quantum, dat occaſionem damni, quia ille non permutaret, niſi crederet aliam ſubſtantiam, vel quantitatem, & qualitatem recipere: ergo videtur non tantùm fallacia de libro Elenchorum, ſed præſumptione Iuris, & ſecundùm veritatem damnum dediſſe. Sequitur in illa regula, quòd æqualitas valoris eſt ſeruanda. Hoc probatur per Auguſtinum 13. Trin. cap. 3. *Vili velle emere, & carè velle vendere, reuera vitium eſt.* Et hoc intelligendo de re vili, & cara, quantùm ad vſum, quia frequenter res, quæ in ſe eſt nobilior in *eſſe* naturali, minùs eſt vtilis vſui hominum: & per hoc minùs preciosa, ſicut ſecundùm Auguſtinum de Ciuit. libr. 2. cap. 16. *Melior eſt in domo panis, quàm mus*: cùm tamen omne viuum nobilius ſit ſimpliciter non viuo in *eſſe* naturæ. Et propter hoc additur, *ſecundùm rectam rationem*, attendentem ſcilicet naturam rei in comparatione ad vſum humanum, propter quem fit commutatio iſta.

14

Res melior in eſſe naturæ, ſæpe eſt vilioris pretij.

15 Iſta autem[y] æqualitas ſecundùm rectam rationem non conſiſtit in indiuiſibili, ſicut dicit quidam Doctor, motus ex hoc, quia iuſtitia habet tantùm medium rei, ſed cæteræ virtutes medium rationis. Hoc enim falſum eſt, vt declaratur *lib. 3. diſt. 34. quæſt. 1.* imò in iſto medio, quod iuſtitia commutatiua reſpicit, eſt magna latitudo, & intra illam latitudinem non attingendo indiuiſibilem punctum æquialentiæ rei, & rei: quia quoad hoc, quaſi impoſſibile eſſet commutantem attingere: & in quocunque gradu circa extrema fiat, iuſtè fit.

Ric. lib. 3. d. 33. a. 3. q. 4. Hẽr. quodl. 6.

Dari latitudinẽ pretij in medium, infimum, & ſummum.

Quæ

Quæ autem sit ista latitudo, & ad quantum se extendat, quandoque ex lege positiua, quandoque ex consuetudine innotescit: lex enim rescindit contractum, vbi contrahens decipitur vltra medietatem iusti pretij: tamen infra illud, si ex alio appareret iniustitia, debet restitutio fieri correspondens. Quandoque autem relinquitur ipsis commutantibus, vt pensata mutua necessitate reputant sibi mutuo dare æquualens hinc, inde, & accipere: durum est enim inter homines esse contractus, in quibus contrahentes non intendant aliquid de illa indiuisibili iustitia remittere sibi mutuò, vt pro tanto omnem contractum concomitetur aliqua donatio. Et si iste est modus commutantium, quasi fundatus super illud legis naturæ: *Hoc facias alij, quod tibi vis fieri*, satis probabile est, quòd quando sunt mutuò contenti, mutuò volunt sibi remittere, si secundùm aliquid deficiunt ab illa iustitia requisita.

Iustum pretiũ, aut lege, aut consuetudine determinatur.

Omnẽ contractum comitatur aliqua donatio, saltem secluſa fraude, si nõ excedatur latitudo pretij iusti.

COMMENTARIVS.

57 *De contractu.*

P *Alia translatio, vel accommodatio non est merè liberalis*, &c. Hic Doctor aggreditur explicare translationem, quæ non est liberalis, sed quando transferens exspectat æquiualens, & cum obligatione: & dicitur propriè contractus, quia ibi simul trahuntur voluntates partium, inquit: quia scilicet à commodo reciprocè trahuntur ad se inuicem, vt se alter alteri obligat, & iura commutant. Ideóque *l. 19. Labeo. ff. de verborum significatione* definitur: *vltrò, citróque obligatio*: vbi autem non est talis mutua obligatio, non est propriè contractus, vt donatio, promissio, commodatio, precarium, quæ tamen lato modo dicuntur contractus, vt patet *l. Contractus. C. de fide instrumentorum. l. Aristo. ff. de donat. caus. mort.* & sic sumitur pro duarum voluntatum in idem conuenientium ex mutuo consensu, licet obligatio non sit reciproca.

Vnde dicitur.

Definitur.

Latè sũptus.

58 *Diuisio eius. Prima diuisio in explicitum & implicitũ.*

In genere diuiditur contractus multipliciter à Doctoribus; vt videre licet apud Syluestrum verb. *Contractus*, & verb. *Pactum* 1. Diuiditur in explicitum, & implicitum. Explicitus dicitur, quando conueniunt cum expressione mutuæ obligationis, aut alterius. Et hoc propriè dicitur contractus latè sumptus. Virtualis, quando conueniunt sine expressione obligationis, ita secundùm Theologos. Iuristæ verò vocant, *quasi contractum*. Et hic contractus, aut quasi contractus contingit, quando officium aliquod sumitur, cui secundùm se, & consuetudinem, annexa est obligatio: verbi gratia, tutela, curator, mandatum, & huiusmodi: de quibus habetur *in Institut. de obligat. per totum*, & *in tit. Cod.* dicitur tacitus contractus: quia sicut omnes consentiunt in legem, & consuetudinem, ita etiam in effectum eius, quoniam, vt *supra* dictum est cum Doctore, lex habet consensum communitatis annexum, vel in se, vel in sua causa.

Implicitus.

59 *Secunda diuisio. Contractus nominatus.*

Secundò diuiditur contractus in nominatum, & innominatum. Ille est, qui habet nomen proprium, quod aliis non competit, vt *emptio, venditio, mutuum, depositum, societas, locatio, commodatum, pignus, & hypotheca, depositum*, &c.

Innominatus.

Innominatus est, qui habet nomen genericum tantùm, quod conuenit speciebus; & talis explicatur per hoc; vt *do, vt des*, de quo Doctor in littera: quod sub se comprehendit etiam alia, quæ addunt Iuristæ, vt *do vt facias. Facio vt facias; facio vt des.* Sequuntur hi contractus naturam contractuum nominatorum, quibus assimulantur. *l. Naturalis.* §. *Sed si facio. ff. de præscriptis verbis.*

Sequitur natura nominati.

Aduertendum, quòd nomine contractus absolutè veniant tam nominati, quàm innominati: glossa super verb. *In suo nomine, l. Iuris. ff. de Pactis*, & omne pactum, ex quo nascitur obligatio, *l. Si ab eo. ff. de leg. 2.* Si tamen in statuto fiat mentio contractus, intelligitur de propriè dicto tantùm, nisi amplietur per aliquid adiunctum, vt supponat generaliter: vt si dicatur omnis contractus, vel simile: quia verba statutorum strictè sunt sumenda in propria significatione. *l. 1. ff. de exerc. act.* nam contractus, vt in lege vocatus, debet sumi pro illo, quod habet firmamentum ex lege ciuili, & in foro externo. Contractus autem innominatus, licèt pariat obligationem naturalem, non tamen ciuilem, hoc est quæ tribuat actionem in foro externo, nisi ex altera parte sit impletus, vel nisi vestiatur forma stipulationis, iuramento, aut alia ratione: de qua dicemus in sequenti.

60 *Contractus absolutè sũptus comprehendit vtrũque.*

Exceptio.

Tertiò, diuiditur in nudum, & vestitum. Nudus dicitur, qui hæret in ipsa naturali conuentione, sine alia solemnitate, aut firmamento per legem requisito, quo tribuat actionem in foro externo, & secundùm iura; & talis est omnis contractus innominatus, antequam ex altera saltem parte sit impletus, & sic contractus, qui re perficitur ante rei traditionem, vt *mutuum, donatio, commodatio*, &c. de quibus superiùs, nisi accedat stipulatio, aut iuramentum. Excipe causam priuilegij, vt *supra* dictum est de donatione in causa pia, vel publica.

61 *Tertia diuisio in nudum, & vestitum. Nudus.*

Vestitus.

Vestitus est ille contractus, cui adest solemnitas, aut firmamentum iure requisitum, vt det actionem in foro externo, quod sex modis contingit. Primò, reipsa, vt si ex altera, vel vtraque parte sit impletus. Secundò, verbis, vt si accedat stipulatio. Hæc fit per certam formam verborum, quæ constat interrogatione præuia, & subsequente responsione. Vt *spondes dare tantum? spondeo. Dabis centum pro equo meo? dabo. Facies? faciam. Fide iubes? fide iubeo*: & similia; de quibus plura Gomez *tom. 2. cap. 9.* Debet actus interrogantis, aut stipulantis, & compromittentis esse continuus, & non interruptus. *l. Continuus. ff. de Verbor. obligat.* Tertiò, per litteras, vt si fatearis tibi esse satisfactum; siue id verum sit, siue non: & hæc vocatur acceptilatio. Quartò, specifico nomine contractus, & sic omnes contractus nominati sunt vestiti, si in suo genere sint completi, vt *emptio, venditio, locatio.* Quintò, per cohærentiam ad pactum vestitum: vt si vendam domum 100. cum pacto, vt ipse eam inhabitem per mensem, & tibi pro inhabi-

Sex modis fit.

Primus modus.

Secundus modus. Stipulatio.

Tertius modus. Acceptilatio.

Quartus modus. Adhærentia.

tatione

tatione dem hanc veſtem. Pactum de inhabitatione eſt nudum : ſed vt inhæret alteri de venditione , ſubit naturam eius , ſicut acceſſorium ſequitur naturam principalis. Sextò, quando contractus firmatur iuramento.

Sextus modus per iuramentum.

62 *Pactum nudum obligat Iure Gentium.*

Pactum nudum , ſeu contractus obligat Iure Gentium , & in conſcientia , atque etiam Iure canonico, niſi aliàs Iure ſit irritus. Patet *cap.* 1. *de pactis. & cap. Iuramenti* 22. *q.* 5. Panormitan. in caput *Prudentiam* , &c. *de donat.* & in cap. *Si cautio*, &c. *de fide inſtrumentorum* , &c. quod limitatur ab eo , ſi interueniat cauſa vera , aut præſumpta , vt ſi quis promittat 100. præſumitur liberalitas, vt cauſa; aut ſi promittat in cauſa pia, præſumitur pietas, & fauor eius. Hoc intelligitur , quando perſonæ contrahentes ſunt habiles, vt *ſuprà* dictum eſt : & conſequenter quando contractus ipſo Iure non ſit nullus , vt impuberis , alienatio fundi dotalis, &c. In foro ciuili dictum eſt pactum nudum non dare actionem, niſi habeat priuilegium illiùs fori; vt promiſſio acceptata. Vide gloſſam in §. *De conſtituto* , *Inſtitut. de actionibus.* Quoſdam præterea effectus pariunt *l. Iuris Gentium.* 7. *de pactis.*

63 *Quarta diuiſio. Bona fidei.*

Quarta diuiſio eſt in contractum bonæ fidei, & in contractum ſtricti Iuris. Dicitur bonæ fidei non ea ratione , qua excluditur dolus , & error, ſed quia cueniunt vſuræ ex mora, & iudex ex æquo , & bono æſtimat reſarciendum damnum, aut recompenſandum. Contractus ſtricti Iuris ſtrictè interpretantur , & in iis proceditur ſecundùm medium legis , vt propriè ſonat. *l. Quidquid adſtringenda. ff. de verbor. obligat.* vnde verba dubia in fauorem legis interpretanda ſunt contra proferentem. *l. Veteribus ff. de pactis* ; debuit enim apertiùs legem dicere.

Stricti Iuris.

64 *Quinta diuiſio. Lucratiuus. Oneroſus.*

Quinta diuiſio eſt contractus in lucratiuum, & oneroſum. Lucratiuus eſt, quando aliquid transfertur ſine onere , & cedit in lucrum recipientis: vt donatio liberalis, & huiuſmodi. Oneroſus , quando datur cum onere retributionis, aut exſpectatione æquiualentis. Plures aliæ diuiſiones aſſignantur , ſed hæc quam tradit Doctor magis eſt ex vſu Theologorum , nempe contractus proprij & improprij. Diuiſio verò proprij ſecundùm naturam rerum fit in quibus contingit tranſlatio rerum, rectè eum diuidit in tria genera. Primum eſt contractus permutationis rei vtilis pro alia vtili, vt *do vt des, vel do ſi des* , & ſub hac comprehenditur contractus innominatus quem ſub illis quatuor modis intelligunt Iuriſtæ , *do vt des : do vt facias* ; *facio vt des : facio vt facias*, eſt enim tranſlatio permutando res ipſas & iura , & voluntates ſeu conſenſum, in quibus tantùm eſt differentia ſecundùm naturam rerum, & quæ à Philoſopho morali, & Theologo materialis dicitur , à Iuriſtis autem qua reſpiciunt varias leges, & ſolemnitates, quæ ad excludendum dolum , & errorem, & ſeruandam æqualitatem inductæ ſunt, diſtinguntur in varias ſpecies.

Diuiſio in proprium , & improprium.

Contractus proprius

Prima eius ſpecies permutatio rei vtilis pro vtili.

Secunda ſpecies rei pro pecunia emptio , venditio.

Secundum genus eſt permutatio rei vtilis pro pecunia ; & dicitur proprio nomine venditio, & emptio. Commutans pecuniam eſt emptor ; rem verò commutans eſt venditor.

Tertia ſpecies mutatio.

Tertium genus eſt, quando commutatur numiſma pro numiſmate , & dicitur mutuatio, nempe per tranſlationem dominij.

Permutatio vſus triplex.

His correſpondent tres alij contractus , in quibus transfertur vſus , & non dominium: nam rerum permutationi correſpondet mutua accommodatio , emptioni conductio , venditioni locatio : mutuationi nihil propriè correſpondet in tranſlatione vſus rei. In his non eſt controuerſia realis inter Doctores, quamuis differant in modo loquendi, & explicandi.

q *De prima tranſlatione , ſcilicet rerum* , &c. Concluſio Doctoris , quæ eſt tertia huius articuli, eſt quòd *domini rerũ iuſtè eas permutant*, &c. Ad iuſtam permutationem exigit tres conditiones *ſuprà* allatas, & declaratas *in præced.* concluſ. & §. *Præterea ad hanc permutationem*, &c. adiicit duas alias , nempe vt abſit fraus , & dolus : & ſeruetur medium , ſeu æqualitas ſecundùm rectam rationem , aut prudentem æſtimationem. In tribus conſiſtit fraus, & error, ſeu deceptio ; in ſubſtantia, quantitate, & qualitate. In ſubſtantia , vt ſi pro vino permutetur aqua. In quantitate , quando non ſeruatur iuſtum pondus, & menſura. In qualitate, vt permutetur res vitioſa , vt vinum corruptum , aut dilutum pro vino mero, & non corrupto. Hæc doctrina eſt communis, & recepta ab omnibus, quam optimè probat Doctor per *Extrà de iniuriis & damno dato. cap. Si culpam. Qui occaſionem damni dat, damnum videtur dediſſe*, &c. & ex Auguſtino : vbi rectè adiicit æqualitatem rei ad rem ſpectandam eſſe non ex natura rerum, ſed prout accommodantur vſui humano ; & ideò additur ab eo, quòd hæc æqualitas penſanda eſt ſecundùm rectam rationem.

65 *De permutatione rerum.*

Eius conditiones vt abſit dolus.

In tribus ſit deceptio.

In ſubſtantia.

In quantitate.

In qualitate.

Quomodo ſpectandum medium.

Aduertendum errorem, & dolum in ſubſtantia ſecundùm omnes reddere contractum irritum. Si error ſit in quantitate, & qualitate, non eſt irritus , ſed debet ſuppleri , ſi deceptio , aut error in re ſit notabilis ; v. g. vltra dimidium iuſti pretij. Gloſſ. in cap. *Cum dilecti* 3. *de empt. & vendit.* Quod patet etiam ex textu : ſi contractui non interuenerit dolus , qui cauſam dedit contractui. Si autem dolus dedit cauſam, non eſt irritus lege naturæ : ſed irritare poteſt, ſi eſt ſolubilis. Quantùm ad Ius poſitiuum diſtinguunt Doctores contractum bonæ fidei , & ſtricti Iuris. Si dolus dedit cauſam priori , eſt irritus, poſteriori verò dans cauſam , non facit irritum, ſed poſſe elidi exceptione doli. Couarruuias *ad reg. Poſſeſſor.* Sed quidam diſtinguunt de contractu ſtricti Iuris, intelligendo Ius ciuile primarium , quod diſtinguitur à prætorio ; & ſic intelligendo non dari actionem Iure ciuili, ſed dari per Ius prætorium. Vide Couarruuiam citatum.

66 *Error in ſubſtatia annullat.*

In cæteris ſuppletur.

Quid ſi dolus dedit cauſam contractui.

Bona fidei irritatur.

Si ſtricti Iuris exceptioni patet.

Dari actionem per Ius prætorium & non ciuile.

Dixi *ſuprà* irritari poſſe contractum , cui dolus dedit cauſam, ſi eſt ſolubilis: aliquando enim non eſt ſolubilis, vt contractus matrimonij, qui non ſoluitur, ſi contingat dolus , qui non eſt in ſubſtantia. Item, ſi contractus iuramento firmatur , quando iuramentum eſt validum , vt quando contractus non eſt de re prohibita, quæ ſit peccatum , quia tenetur non adimplere iuramentum , neque ſtare promiſſo ante executionem; ſi tamen exequatur promiſſum, probabile eſt teneri ad id , quod promiſit, quia in hoc non eſt peccatum, ſed in opere, vt qui promiſit mulieri 100. vt ſui copiam faceret, non tenetur adimplere , ſed magis reſilire : ſi tamen ſequatur peccatum , tunc tenetur ad ſolutionem non ratione contractus , quia erat nullus , ſed fidei, & iuramenti : hoc tamen iuramentum non obligat ad incognita : quia iuramentum non excedit

67 *Excipitur matrimonium.*

Et contractus iuramento firmatus.

Iuramentum non firmat incognitum.

dit intentionem, neque hæc cognitionem iurantis. Vnde si dolo extortum sit, ita vt dolus dederit causam contractui, cui opponitur, vel accedit iuramentum per modum firmamenti (quod competit tantùm iuramento promissorio de standō contractui,& non assertorio,quod respicit præsens, & non futurum) nihil confirmat,nisi bona fide cognitum,& non refertur ad illa, quæ si cognoscerentur, non fieret contractus; cùm sequatur naturam actus, cui apponitur. Vnde sicut contractus habet vim ex intentione contrahentis, quæ implicat, seu inuoluit semper illam conditionem,maximè si sit onerosus, & non merè liberalis, vt non consentiat in proprium damnum:sic non extenditur iuramentum, nec confirmat contractum, nisi quoad ea, quæ subsunt cognitioni iurantis: etiamsi error proueniat non solùm ex dolo, sed etiam ex ignorantia inuincibili,quia secundùm præsumptionem Iuris, & facti semper censetur excepta, tam dolus, aut fraus ignota, quàm damnum, & iniuria notabilis.

Sequitur naturam actus cui apponitur. Ratio huius.

Præsumptio fundata.

68 *Cōtractus lege nullus non firmatur.*

Idem dicendum est, quando tam contractus, quàm iuramentum sint ipsa lege prohibita; & quandoquidem iuramentum fit in fauorem tertij, sicut & contractus, dum ipse non acceptauit; quia hæc conditio etiam implicatur tam in actu, quàm in iuramento: sic hoc sequitur naturam, & qualitatem actus sicut accessorium naturam principalis: neque confirmatio adiecta rei excedit naturam eius, vt patet in aliis conditionibus, quibus contractus vestitur, qui ab initio fuit nullus, quia lege prohibitus; non autem quia lege non fuit probatus, aut dabat actionem: vnde neque traditio rei, neque stipulatio, neque aliæ conditiones *supra* explicatæ vestiunt contractum ipsa lege prohibitum, hoc est irritum; nam aliud est contractum, aut pactum non esse lege approbatum, quæ concedat actionem fori; & aliud est esse contra legem irritantem. Vnde, quando iuramentum obligat; quod apponitur contractui prohibito, & irrito, si quando habet effectum obligationis,vt in casu *supra* expresso,quidam dicunt habere illum effectum non ex vi contractus, vt apponitur vt confirmatio, sed ex natura absoluta iuramenti, vt executio eius caret peccato, iam adimpleta conditione peccaminosa; & respectu cuius subsistit iuramentum.

Controuersia.

Prima sententia.

69 *Secunda sententia.*

Aliqui dicunt quòd quando lex irritat pactum, quæ nititur præsumptione, si illa non subest, obligat contractus in conscientia, & consequenter iuramentum confirmans, quia iuxta commune axioma lex innitens præsumptioni non obligat in foro conscientiæ, quando non subsistit,quod lex præsumit. Sed distinguendum est, quia si præsumptio non subsistat vt in plurimùm, id verum est, quia desinente fine intrinseco legis, & ipsa lex desinit obligare:lex enim respicit bonum,& periculum commune: quamuis enim quis non sentiat rebellionem carnis, non ideò lex ieiunandi respectu ipsius desinit obligare: quando verò desinit in singulari veritas præsumptionis,lex non deobligat, quia non respicit casus particulares, sed statum communem: quia enim aliquos contractus non contingit vtplurimum celebrari sine detrimento,& peccato; ideò lex vt obuiet periculis talibus, inhibet simpliciter tales contractus, & annullat; ideò repugnante lege nequeunt iuramento confirmari.

Resoluitur cū distinctione.

Aduertendum tamen est, si contractus complicet in se plura, in quibusdam autem non inualidetur, sed in aliis; iuramentum appositum confirmare contractum respectu illorum quæ possunt trahi in contractum, sicut & ipse contractus in his subsistit, licèt sit irritus quoad alia,nisi lex ipsa annullans cumulatiuè in odium fraudis, & transgressionis prohibeat totum, quod accedit, & concurrit.

Valet iuramentū quoad ea,quæ in cōtractu nō vitiantur.

r *Ista autem æqualitas secundùm rectam*, &c. Hîc definit æqualitatem rerum, quæ permutantur,attendi secundùm rectam rationem; neque consistere in indiuisibili, vt benè probat contra Richardum & Henricum, quos impugnauit *in 3. dist. 37.* concludens magnam latitudinem esse in medio iustitiæ commutatiuæ,& eam seruari in quocumque gradu intra summum, & infimum pretium,quæ hîc vocat extrema. Hoc dicit cognosci posse ex lege, aut consuetudine; lex autē quando taxat medium,quandoque illud est in indiuisibili,quandoque in quadam latitudine;& hoc vocatur à Doctoribus pretiū legitimum;frequentiùs autem consistit in indiuisibili. 70 *Medium secundùm rectā rationem attenditur.*

Item,ex consuetudine imponitur pretium,& cognoscitur. *l. Pretia 63.ff.ad l. Falcidiam.* Hoc vocatur vulgare; & diuiditur in illa tria *summū, infimū,& medium.* In summo,& infimo est etiam latitudo in omni gradu, quo exceditur medium maius,aut minus.Hoc etiam pretium dicitur naturale, quia secundùm dictamen naturale prudentiæ taxatur. Est doctrina communis.

Addit præterea posse commutantes, spectatâ vtriusque necessitate hîc,& nūc,taxare pretium rei, vt æquiualens commutatio æstimetur, licèt non seruetur pretium vulgare; ita vt quod deficit pretio, in donationem transeat. Hæc regula intelligitur, quando non subest ignorantia iusti pretij;neque interuenit dolus, sed bona fide fiat commutatio. Ratio limitationis est, quia aliter præsumitur inuoluntarium esse,& non liberum contractum absque commixtione fraudis, aut coactionis. Idem tenet Conradus *q. 57. & 58. de Contractibus.* Medina *q. 32.* Nauar.cap. *Nouit, de iudiciis,notab. 6,* Molina *disp. 351.* Lessius *lib. 2. cap. 21. num. 37.* 71

SCHOLIVM.

De venditione eodem modo philosophandum est,ac de permutatione iam dictum est,à num. 12. potest res vendi cariùs ob damnum euitandum, sed non ob lucrum, quod ea accipiet emptor.

COnsimilis s conclusio omnino est de iusta venditione, & emptione; quia ibi ita oportet ex vna parte considerare numisma, sicut hîc rem permutatam. Addo, quòd in istis vtrisque contractibus licet permutantem, vel vendentem, pen- 16

ſare damnum ſuum, non autem commodum ipſius ementis, ſiue cum quo permutat.

Poteſt res cariùs vēdi, ad euitādū damnum. Non poteſt res cariùs vendi ob lucrum, quod ex ea accipiet emptor. De cōmodatione, & locatione eadem tene, quæ dicta ſunt de permutatione.

Hoc dico in cariùs vendendo, vel permutando: & intelligo ſic, ſi quis multùm indiget re ſua, & per magnam inſtantiam inducatur ab alio, vt vendat, vel permutet pro re alia, cùm poſſit ſe præſeruare indemnem, & ex venditione, vel permutatione iſta multùm damnificatur, poteſt cariùs vendere, quàm ſi aliàs ſine tali damnificatione venderet, vel permutaret. Sed ſi emens magnum commodum conſequatur ex illa re ſibi vendita, vel permutata, non poteſt cariùs vendi, vel permutari: nam propter maius commodum eius, quod conſequitur, nec res mea eſt in ſe precioſior, nec mihi melior: & ideò non debet mihi maius precium apportare. Secus autem eſt, quando damnificor, quia tunc mihi eſt precioſior, licèt non in ſe.

Cum iſtis contractibus (vt dictum eſt, conueniunt mutua accommodatio, conductio, & locatio: & conſimiliter quantùm ad poſitas iam conditiones, eſt ſeruanda iuſtitia, conſiderando ibi ad vſum, ſicut hîc ad dominium.

COMMENTARIVS.

ſ *Conſimilis concluſio omnino eſt*, &c. Hîc agit de ſecundo genere contractus, vt res permutatur pro numiſmate per venditionem, & emptionem, in qua commutatione aſſignat regulas generales, quas *ſuprà* ad permutationem rerum iuſtum præſcripſit, tam quoad perſonas, vt ſint habiles, quàm quoad contractum, vt non ſit contra legem. Deinde, vt abſit fraus, & dolus, tam realis, quàm præſumptus Iure. Realem voco, quando eſt intentus; & cauſam dedit contractui. Præſumptus eſt, quando Iure præſumitur, & in re ipſa contingit deceptio, licèt ex bona fide, ſeu ignorantia: & prior eſt ex mala fide, & intentione decipiendi ex altera parte; & ſic opponitur dolus realis, ideſt, intentus, præſumpto, vt cadunt ſub voluntate: quamuis termini aliter ſumi poſſunt ex ſtylo Iuris.

72 *De emptione, & vēditione.*

Regula huius contractus.

Dolus realis, & præſūptus.

Dua regula propria. Prima commoditas, & damnū ſupra rem æſtimantur.

Addit præterea duas regulas, quarum vna eſt affirmatiua, altera negatiua. Prima, vt quis ſiue emens, ſiue vendens, ſuum damnum æſtimare poſſit ſuprà naturam rei, & ratione damni cariùs vendere, & ſimiliter minori pretio emere, conſiderando præcisè medium iuſtitiæ, ſecundùm quam res appretiatur, non ſolùm ex natura ſua, ſed etiam vt veſtitur; quæ eſt pretio æſtimabilis: quia transferendo rem in alium, ſecundùm dominium, & vſum, non ſolùm transfero rem ipſam, ſed commodum meum, ex re, hîc & nunc, quod ex illa ſecundùm circunſtantias redundabat præſentes, & neceſſitatem, qua me priuo, transferendo rem, vel è contra, & emendo illam non neceſſariam mihi per illud, quod magis eſt neceſſarium. Vnde, ex iuſtitia damnum illud, vt dicit Doctor, eſt æſtimabile, ita vt in tranſlatione rei poſſem me ipſum indemnem ſeruare: quia ſecundùm conſuetudinem, & prudentiam, & aliquando ipſam legem, pretia rerum, & valor numiſmatis ex circumſtantiis mutantur, vt ſecludatur damnum, & æqualitas ſeruetur reſpectiuè ad currentem neceſſitatem.

73 *Secunda regula. Commodum, aut damnum alterius non tranſit in lucrum.*

Secunda regula eſt, vt nemo vendat mercem ex commodo alterius ex illa: quia illud commodum neque rem ipſam in ſe facit pretioſiorem, neque vendenti. Contrà emptor non debet emere rem iuxta neceſſitatem vendentis: quia tam commodum, quàm neceſſitas alterius non ſunt circumſtantiæ afficientes rem abſolutè, ſed ſolùm perſonam, cuius neceſſitas, aut cōmodum nihil iuris tribuit alteri, neque afficiunt rem, vt permutatur, & cadit ſub contractu ſecūdùm iuſtitiam, ex cōmoditate enim alterius, aut neceſſitate nemo debet lucrari, ſed præcisè ex proprio.

Ex his regulis generalibus deducuntur reliquæ in particulari, quibus hi contractus legem habent, & regulariter: quidquid enim ex ſuo remittit vendens, aut emens, per ſe, & non per accidens, ſupra naturam rei æſtimari poteſt, ſeruata debita menſura, in lucrum eius, vt neceſſitatem illius rei, affectum, expenſas in ea adquehenda, ſeruanda per ſe, & non fortuitas, aut ex culpa ſua diſtractas, affectum, copiam, aut raritatem mercium, vel pecunię lucrum ceſſans, damnum emergens, laborem, gratiam, vt ſi vendat, vel emat in commodum, & gratiam partis, aliàs non, empturus, vel venditurus. Ac denique ex donatione, quoad ſuperfluum excedens pretium vulgare, & bona fide interueniente. Deinde, ſi magnam copiam ſimul quis emat mercium, quia hoc valde commodum eſt vendenti: hic tamen caſus ſpectat magis ad donationem. In his ergo caſibus licet non ſeruare pretium rei ex natura ſua, ſed excedere, aut deficere. Accedit & aliud genus contractus ex natura fori particularis; vt contingit in venditione ſub haſta, vel in auctione, quia in primo contractu minùs æſtimatur res, quàm ſi quando in vulgari contractu venditur. In ſecundo contractus eſt fortuitus, & quandoque minùs ex raritate emptorum; aliquando magis ex ipſorum concurſu, & feruore emitur. Ex hoc vſu probatum eſt, ex contralicitatione emptorum.

74 *Caſus ad ſuperiora ſpectantes decidūtur.*

De venditione ſub haſta, & auctione.

Hæ regulæ ſunt communiter receptæ, & ſeruandæ ſunt in contractibus accommodationis, conductionis, & locationis: in quibus vſus rei transfertur. Et perinde dicendum eſt de aliis ſpeciebus, quæ ſub his continentur. De quibus plura in ſpecie apud Doctores ſub propriis titulis legi poſſunt: & ad has regulas generales reduci debent; quibus ſeruetur æqualitas, & contrahentium nemo patiatur; quicunque enim caſus ad has regulas reduci nequit, non eſt regulatus ſecundùm iuſtitiam: & licèt quandoque in foro externo non detur actio, vt contingit, quando quis non grauatur vltra dimidium iuſti pretij, nihilominus in conſcientia manet obligatio reſtitutionis: leges enim fori non ſolùm reſpiciunt iuſtitiam, ſed pacem ad elidendas lites, & ideò non concedunt actionem, quia aliàs non eſſet finis litium.

75 *Extenſio præd. ad alios contractus.*

Hi contractus reducuntur ad emptionem, & venditionem; vel eis ſimiles ſunt, appellationibus propriis gaudentes, pactis etiam, & legibus.

76 *Locatio, Conductio.*

Locatio eſt contractus, quo perſona, aut res aliqua ad vſum, vel fructum pretio conceditur, retento dominio,

minio, & proprietate eius. Transferens ſicut dicitur locator, ita emens vſum dicitur conductor; qui rem, vel perſonam in vſum, aut fructũ comparat. Conductor prædij ruſticani dicitur colonus; vrbani inquilinus; rei mobilis conductor. Conductio rei immobilis, vt prædij, dicitur emphyteuſis, feudũ, liuellus. Emphyteuſis eſt conceſſio rei immobilis cum tranſlatione dominij vtilis ſub onere ſoluendæ certæ penſionis, vel in perpetuũ, vel ad certum tẽpus; quod nequit eſſe minus decennio. Feudum eſt tranſlatio ſimilis rei immobilis ſub onere fidelitatis, & obſequij perſonalis. In quo differt à priori, in quo eſt onus pẽſionis; in feudo non ita, licèt quandoque ſoluitur aliqua penſio in recognitionem dominij recti.

Nomina, & ſpecies. *Emphyteuſis.* *Feudum.*

Liuellus. Liuellus generaliter idẽ eſt cum duobus prioribus; propriè verò eſt ſubemphyteuſis, & ſubfeudatio; quando emphyteuta, & feudatarius ſimilem contractum init cum tertio.

77 In his requiruntur regulæ illæ generales contractuum, & ſpeciales venditionis, & emptionis: ex quarum æquitate præſcriptæ ſunt leges particulares in fauorem vtriuſque partis, ne ſuccumbant, & in pœnam non obſeruantis contractum.

Leges emphyteuſis. Emphyteuſis conditiones ſunt, vt ineatur contractus in re immobili, & fructifera: quia ſi non fructifera grauatur emphyteuta, neque cadit in contractum quoad fructus, quos nequit facere res locata. Hinc ſequitur, ſi res ſine culpa emphyteutæ omnino pereat; vt ſi terra occupetur à mari, aut hoſte, cum non teneri ad penſionem (niſi aliàs ſe ſubiecerit caſibus fortuitis) quia ſic perit proprietario, *l. 1. C. de iure emphyteu.* Intellige ſi pereat abſque ſpe recuperandi; & niſi aliqua pars rei ſuperſit, quia ſic tenetur ad integram penſionem, quæ non ſolùm eſt ex fructibus, & vtilitate penſanda, ſed etiam ex recognitione dominij: quod eſt proprietarij, ſed ex æquitate penſio ſi magna eſſet, aut æqualis fructibus, eſſet minuenda pro rata diſpendij. Imò etiam ſi ſoluenda eſſet ad menſuram fructuum. Idem dicendum, ſi ſterilitas ſuperueniens infructuoſam reddit, minuenda eſt penſio ex æquitate, licèt non de iure. Item, ſequitur rem illam poſſe emphyteutam aliis locare, vendere in emphyteuſim, & etiam donare, & legare. Quòd penſio non ſit maior ordinariè, quàm ſit fructus detractis expenſis, & induſtria.

Res perditur ieſcente.

78 In fauorem proprietarij eſt, quòd nequeat emphyteuta præſcribere, vt *ſupra* dictum. Secundò, tributum, quod rei vtili imponitur, recidere in emphyteutam, non in proprietarium. Tertiò, quòd niſi penſionem quotannis ſoluat, amittat rem emphyteuta cum omnibus melioramentis, Emponematibus, ſeu operibus, quæ in ea fecit, & dominium vtile conſolidetur cum decreto, redeunte re ad proprietarii ex integro. Requiritur vt emphyteuta per triennium non ſoluat, ſi eſt communis: ſi autem teneat rem emphyteuticam ab Eccleſia, biennium tantùm datur, & locus purgationi moræ cum celeri ſatisfactione; non requiritur vt ſit interpellatus pro ſolutione, quia ipſa dies interpellat, ſeu tempus ſolutioni conſtitutum, & ipſo Iure cadit commiſſum ante ſententiam iudicis: non tenetur ſe ſpoliare, niſi proprietarius declaret ſuam voluntatem; qua declarata tenetur cedere ex vi conuentionis, ſeu contractus. Item, ſi rem notabiliter euertat, aut deteriorem reddat, poſſe etiam ab eo auferri: in venditione rei, & melioramentorum proprietarius præfertur aliis, ſi ea comparare velit; quem tenetur primum ante rei traditionem admonere, aliàs cadit commiſſum. Donare poteſt non conſulto proprietario, ſed non inueſtire donatarium niſi alter conſentiat. Emptor autem tenetur domino proprietario pro inueſtitura ad laudemium, hoc eſt, partem pretij quinquageſimam Iure communi, trigeſimam ex conſuetudine.

Emphyteuta non præſcribit. *Soluit tributum.*

Reliqua eius onera.

Hæc omnia particularia reducuntur ad regulas illas generales præmiſſas ſecundùm æquitatem, quam præſcribunt, vt partes ſeruentur indemnes: nam quæ fauent proprietario, ſeu domino directo, fundantur tam in dominio rei, quæ apud ipſum eſt; ac proinde ſine voluntate eius non permittitur diſpoſitio libera rei emphyteuticæ conductori; & conueniunt etiam ratione Iuris in penſionem ſoluendam ex fructibus; & in pœnam adduntur contra partem, quæ non ſtat contractui, aut excedit ius, quod habet in rem tantùm ratione fructuum, & non ſubſtantiæ; vt patet in caſibus, in quibus cadit commiſſum. Ea verò, quæ competũt emphyteutæ in fauorem eius ſtatuuntur ratione iuris, quod habet in fructus, quorũ eſt dominus directus, ſalua ſubſtantia rei, & iure, quod habet proprietarius.

79 *Reducuntur ad regulas communes.*

Feudorum autem Iura feudalia, exceptâ penſione, ſimilia ſunt, in quo proprietas rei manet in domino. Ius vtile in feudatario cum debito fidelitatis, & obſequij, quãdo interpellatur; quòd ſi interpellatus non præſtiterit, cadit feudo. Item, ſi ſine voluntate domini illud alienauerit, inueſtituram à domino recipit, cui tum iuramentum fidelitatis præſtat, non poteſt donare, oppignorare, vel feudare alteri feudum ſine prædicta voluntate domini, vt communiter Doctores, quia hi actus à voluntate proprietarij dependent.

Leges feudorum.

SCHOLIVM.

Ad mutuum requiri æqualitatem in pondere, & numero, probat, reiecta ratione Richardi, quia mutuum transfert dominium, & ſic ſi mutuans vltra ſortem accipiat, ex alieno recipit. Excipit primò, ſi ponatur pactum aliquid ſoluendi vltra ſortem, niſi certo die ſoluatur. Quod tenet D. Thom. 2. 2. q. 62. art. 4. ad 2. Secundò, ſi ponatur pactum de reddendo intereſſe, *ſi damnetur mutuans ratione non ſolutionis. Tertiò ex pacto, ratione periculi ſortis, licet aliquid accipere vltra ſortem. Addit Doct. ſolum animum accipiendi vltra ſortem non obligare ad reſtitutionem ſic accepti; quod intellige verum, ſi gratis detur. De quo Couar. in reg.* Peccatum, *part. 2. princ. n. 5. Nauar. c. 17. n. 19. Si verò detur timore incommodi à mutuante inferendi, ſecus eſt, ex cap.* Conſuluit, de vſur. *Addit ſecundò, pecuniam ad ornatum, vel ſimilem finem poſſe locari. eſt contra Nauar. c. 17. n. 2. negantem torquem aureum eſſe locabilem. Sed tenent Molina d. 719. Azor. tom. 3, lib. 4. c. 4. q. 3. & communis.*

17 *Ric.hic a.5. q.5.*

DE [r] vltimo contractu, ſcilicet de mutui datione, ſit hæc concluſio quarta iſtius articuli. Ad iuſtè contrahendum mutuum, oportet ſeruare æqualitatem ſimpliciter in numero, & pondere, exceptis quibuſdam caſibus: de quibus dicetur in fine. Ratio huius à quodam aſſignatur talis, quia vſus pecuniæ eſt eius conſumptio: ergo concedens eam mutuò per conſequens, conſumit eam.

Contra hoc obiicitur per illud *Extrà de ſignificationibus verborum: Exijt qui ſeminat*, & eſt hodie *in 6. lib.* quòd quarumdam rerum vſus perpetuò ſeparatur à dominio. Poteſt ergo talis ratio aſſignari, quia in mutui datione transfertur dominium: hoc enim ſonat vocabulum, *mutuo do tibi meum:* ergo qui concedit mutuò, non manet dominus pecuniæ mutuatæ; & per conſequens, ſi pro illa pecunia recipiat aliquid vltra ſortem, pro non ſuo recipit, ſiue vendit non ſuum.

Quare in mutuo nihil vltra ſortẽ recipi poteſt? Pecunia nõ eſt res fructifera.

Alia ratio eſt, eſto quòd pecunia maneret ſua, tamen illa pecunia non habet ex natura ſua aliquem fructum, ſicut habent aliqua alia ex ſe germinantia, ſed tantùm prouenit aliquis fructus ex induſtria alterius, ſcilicet vtentis: induſtria autem huius non eſt eius, cui concedit pecuniam: ergo ille volens recipere fructum de pecunia, vult habere fructum de induſtria aliena, quam tamen non dedit ille alius ſibi, ex hoc quòd accepit mutuum ab alio. Et hæc eſt ratio, quare per oppoſitum fructus lignorum germinantium computatur in ſortem.

18 *Ex pacto ratione pœnæ aliquid vltra ſortẽ accipi poteſt.*

Excipiuntur [u] in iſta mutatione duo caſus in genere. Quandoque enim licet accipere vltra capitale ex pacto: quandoque autem non ex pacto. Primum tripliciter: vel ratione pœnæ conuentionalis, dum tamen non fiat in fraudem vſurarum: verbi gratia, ego indigeo pecunia mea ad mercandum, concedo tamen tibi ad certum diem, adiiciens pœnam conditionalem, quòd niſi tali die ſoluas, quia multùm damnificabor, ſolues poſtea tantum vltra. Hæc pœna adiecta licita eſt: quia licet me ſeruare indemnem, ſic præmonendo illum, cum quo contraho. Signum autem, quando non eſt in fraudem vſurarum, manifeſtum eſt illud, quando mercator magis vellet pecuniam ſibi ſolui die præfixo, quàm in craſtino cum pœna adiecta ſibi. Et per oppoſitum eſt in fraudem, quando vult diem tranſiri potiùs, quàm pecuniam ipſo die ſolui.

Ratione dãni ex non ſolutione ali quid accipi poteſt vltra ſortẽ ex pacto.

Secundum eſt ratione *intereſſe:* debitor enim, ex cuius non ſolutione creditor notabiliter damnificatur, tenetur de iuſtitia ſatisfacere creditori de *intereſſe*. Et licèt ille creditor non poſſet habere contra eum actionem in foro exteriori, vtpote quia non ſunt pacta, vel iuramenta: tamen in foro conſcientiæ debitor tenetur vltra ſortem ad *intereſſe*. Tertia conditio eſt, quando vtrumque, ſcilicet capitale, & illud ſuperfluum ponitur ſub incerto. Quod probatur *Extra de Vſuris, c. Nauiganti. §. Ratione*; arguendo per locum à ſimili, quia ſicut hîc incertitudo excuſat, ita ibi.

19 *Intellige ſi gratuitò ſibi datum indicet. Pecunia ad ornatum poteſt locari.*

Sine pacto etiam licet [x]: ſolus enim animus ſine omni pacto verbali, vel alio ſigno æquiualenti oſtendente debitori, quòd mutuans non mutuaret ſine ſpe lucri, non facit illum recipientem vltra ſortem ſine pacto, habere alienum, & ideò non teneri ad reſtitutionem.

Intelligendum etiam, quòd pecunia [y] habet aliquem vſum vtilem ex propria natura, vtpote ad videndum, ornandum, vel oſtendendum poſſibilitatem tanquam diuitem: & ad illum finem poteſt locari, ſicut equus, vel aliud locabile; & pro vſu iſto, retento dominio pecunia recipi; & tunc ex toto eſt contractus locationis, vel conductionis, non autem mutuatio, ſeu mutui datio: & deberet idem pondus reſtitui, niſi fortè ſufficiat locati æquale in pondere, & valore.

Hæ regulæ prædictæ oſtendunt quid iuſtum, & quid iniuſtum in commutationibus ſtatim factis, id eſt, quando vterque commutans ſtatim dat, vel recipit illud, pro quo commutat.

COMMENTARIVS.

80 *De mutuo.*

[t] *DE vltimo contractu, ſcilicet de mutui datione*, &c. Concluſio huius, quæ eſt quarta in ordine huius articuli, eſt: *Ad iuſtè contrahendum mutuum, ſeruandam eſſe æqualitatem ſimpliciter in pondere, & menſura*, &c. Vnde, *mutuum eſt contractus, in quo numiſma pro numiſmate commutatur, ſeruato numero, & pondere æquali:* in qua definitione veniunt etiam illæ mutuationes, quæ fiunt in rebus vſu conſumptibilibus, ſeruatis iiſdem conditionibus: ſed quia frequentior materia eſt numiſma, ideò definitur reſpectiuè ad ipſum: pondus enim in pecunia ordinariè non ſeruatur, ſed numerus. Vnde, ſi quis maſſam non cuſam mutet pro pecunia numerata, non eſt propriè mutuum, ſed venditio. Sicut ergo in aliis rebus vſu conſumptibilibus pondus, & menſura ſeruatur, ita veniunt hac definitione, vt ſi mutetur granum, oleum, & ſimilia, transferendo dominium, & vſum cum pacto recipiendi eadem in ſpecie, ſeruata eadem menſura.

Definitur.

In

81 In hoc contractu seruantur regulæ generales requisitæ ad translationem,& contractũ iustum. Ad quas etiam reducuntur speciales regulæ huius contractus: quia æqualitas seruanda reducitur ad medium rei, vt seruatur æqualitas in numero, pondere, & mensura. Rationem reiicit, quæ est D. Thomæ, & Richardi ex iis, quæ dicuntur *in cap. exiit, de verborum significatione*, quantùm ad distinctionem vsus, & dominij in rebus vsu consumptibilibus: negat ergo consequentiã, quia dominium,& vsus possunt separari in pecunia,vt pote in eo, qui vtitur pecunia ex voluntate domini,non ex propria dispositione.

Reiicitur ratio quorundã.

Probatio conclusionis.

Probat ipse aliter cõclusionem,quia mutuans transfert dominium pecuniæ, hoc enim sonat vocabulum *mutuò do tibi meum: mutuum* enim dicitur quasi de meo facio tuum. *ff. Si cert. pet. l.* 2. Vnde stat periculo tuo,postquam accepisti,etiãsi pereat casu fortuito *C. Si certum pet.l. Incendium. Instit. quibus mod. re cont. oblig.*ergo qui concedit mutuò, non manet dominus pecuniæ mutuatæ, & consequenter,si recipiat aliquid vltra sortem, pro non suo recipit, & vendit non suum.

Secunda probatio.

Secundò,quia pecunia manens mutuanti non est nata fructificare:sicut aliæ res,vt ager, & huiusmodi, quia ex natura sua non habet fructum distinctum ab vsu & industria vtentis: ex quibus nihil debetur mutuanti à mutuatario vtente pecunia vltra sortem: in aliis autem rebus fructiferis computatur fructus in sortem, quia est aliud à substantia rei, & per se vtile.

Quid sit vsura.

Ex his duabus rationibus colligitur, in quo consistat vsura, nempe in recipiendo aliquid vltra sortem intuitu solius mutui ex pacto iustitiæ, & obligationis, quod est ex natura rei peccatum contra iustitiam, & præceptum naturale eius, non solùm positiuum diuinum,vt malè Abulensis *in cap.*25.Matthæi.*quæst.* 171.*&* 172.Est prohibita etiam iure diuino,Psalm.14.*Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram*,&c.Ezechielis 18.Luc. 6. est prohibita. Iure canonico, *Clement de vsuris*, &c. *in Decretalibus toto titulo de Vsuris. in Decreto* 4. *quæst.*3. *&* 4.

Eius prohibitio

82 u *Excipiuntur in ista mutuatione duo*, &c. Hic excipit Doctor quosdam casus, in quibus mutuãs iustè vltra sortem aliquid exigere possit. Primus est ex pœna conuentionali,nisi ante certũ diem soluat, vt addiciat ex obligatione tantũ vltra sortem;& hoc eo casu,quo mutuans incurreret damnum ex dilatione solutionis vltra illũ diem,& absit fraus vsuraria.Hic casus licitus est: quia quis potest se indemnem seruare: quod intelligendum est, quando subsistit damnum ex dilatione solutionis, & præuidetur. Est doctrina communis, vt autem sciatur quando conditionalis pœna adiicitur sine fraude, vel quando cõtrarium, assignat regulam à posteriori vnde colligatur ex dispositione mutuantis; qui si præfert solutionem in diem statutum pœnæ currenti,ex eius dilatione rectè colligitur conuentionem de pœna non dedisse speciem contractui ex parte eius, aut intentioni: si tamen mauult pœnam decurrere, quàm solutionem anticipari, signum est intuitu lucri ex pœna eum fuisse motum, & consequenter animo vsurario: dispositio enim voluntatis, & intentio recipit speciem à motiuo principali,quod dat speciem contractui: ac proinde fit in fraudem, vt subest contractus intentioni ex tali motiuo: neque licet recipere pœnã. Si autem talis voluntas est solùm concomitans, & non dat speciem contractui, non tenetur restituere pœnam, de qua conuentum est iustè ex voluntate, qua se indemnem seruare potest:modò damnum ipsum, seu conditio, ex qua iustificatur conuentio ex parte mutuantis, subsistat, & non sit prætextus, aut fictio intuitu lucri. Adde præterea, eum potuisse habere duplicem intentionem mutui,ex vtroque illo fine: quamuis intẽtionem ex motiuo lucri non expressit in pacto: tunc autem eum quidem peccare,sed non teneri ad restitutionem, quia conuentio iusta saluatur ex damno emergente, quam non vitiat altera concomitans,quæ non est expressa in contractu. Hæc duplex intentio explicatur: verbi gratia, si ita erat animo paratus,vt etiam mutuò concederet, etiamsi damnum non interueniret, aut subsisteret cum onere lucri,intuitu lucri: nam sicut lucrum ex vtroque motiuo petendi posset esse iusto, & iniusto, ita etiam conuentio intendi ex vtroque tanquam medium,& ex altera intẽtione desinente adhuc altera subsisteret, sicut & conuentio per eam tanquã causam sufficientẽ:quòd si partialis esset,iam tota conuẽtio esset vsuraria.

Excipitur casus pœnæ conuentionalis.

Requisita ad pacisendum sub tali pœna.

Regula à posteriori, vnde colligatur esse iniusta, aut iusta.

83 Nauarrus in *Manuali c.*17.*n.*215. Conradus, & alij limitant casum ad eum,qui potest,& præuidetur posse soluere tempore præstituto: alioquin conuentio esset vsuraria,& cum obligatione restitutionis. In qua sententia putat esse Doctorem Nauarrus, sed malè, quia id non dicit Doctor, vt patet ex textu. Limitatio autem non subsistit, vt patet ex ratione Doctoris, quia in eo etiam casu non tenetur cõmodum alterius præferre mutuans suo damno, nisi in casu,quo charitas,& necessitas alterius, & impotentia ad soluendum obligaret mutuandum esse.Quòd si tamen apponatur pœna conuentionalis, non erit contra iustitiam, sed contra charitatem; pœna enim illa apponitur partim ad summouendum damnum, partim etiam ad solicitationem solutionis suo tempore: debet autem hæc pœna esse tolerabilis, & non excessiua. Quòd si mutuatarius non fuit in culpa, quin solutio fieret ex æquo, debet mutuans saltem mitigare pœnam, quòd si partem dedit pecuniæ mutuatæ,similiter pro rata debet temperari, nisi in casu, quo damnum mutuantis redundaret ex carentia summæ integræ: verbi gratia, si ipse alteri creditori sub pœna conuentionali ciuili, aut iudiciali tenetur reddere creditum præstituto die, quod nequit, nisi recuperet mutuum,tũc potest se indemnem seruare ex regula sequenti. Idem dicendum erit, quando mutuatarius tenetur ex lege,aut sententia iudicis sub pœna soluere mutuum die præstituto,prior pœnæ dicitur legalis,& ciuilis,quia ipsa lege statuta: secunda verò dicitur iudicialis, aut ex sententia iudicis.

Limitatio resolutionis præmissæ.

Finis imponẽdi pœnam ex conuentione.

Mitiganda est in casu.

Secunda regula est: ratione lucri cessantis, & damni emergentis potest recipere mutuatarius vltra sortem. Hæc est communis, & patet, quia iustitia non permittit, vt mutuatarius recipiat commodum ex mutuo cum damno mutuantis: debitor enim in conscientia tenetur,inquit Doctor,ad interesse creditoris, licèt sine pacto, aut conuentione de lucro, non detur actio in foro externo. Soto *lib.*6.*de Iustitia & Iure. qu.*1.*art.*3. oppositum docet,& Molina *disp.*314.& alij dicẽtes, si dãnum emergens non trahatur in pactum, ad illud non teneri mutuatarium, quando non est in mora solutionis. Contrarium huius docet Maior in 4. *in hac dist. quæst.* 30. Fauentinus

84 *Secunda regula.*

De damno emergente,& lucro cessãte.

Ad hæc teneri mutuatarium.

Requiritur si ita dum aliquis intercessio pacti.

Aly docent non requiri pactum.

hîc diſp. 47. quæſt. 6. Hanc ſententiam ſequitur in caſu, quo mutuans viderit periculum damni ante diem ſtatutum, & poteſt aduertere, & cõuenire mutuatariũ de ſolutione; & hic tenetur ſoluere, ſi poteſt, ante tempus præſtitutum, aliàs tenetur ad damnum.

85

Præfertur ſecunda ſententia.

Hæc ſententia eſt ſatis conſona æquitati: & videtur hoc pactum implicari tacitè in ipſo contractu, quia ſi non ſtatueret diem ſolutioni, poſſet in tali caſu damni emergentis interpellare mutuatarium etiam coram iudice, & hic poſſet iuſtè eum compellere ad ſolutionem ſub pœna damni emergentis mutuanti ſoluenda: quia ex re gratuita conceſſa, & ſine onere, non poteſt trahi damnum mutuantis; neque alter habet ius eam retinendi cum damno concedentis. Vnde ſicut ſe habet commodatarius, & precarius reſpectu domini, quantùm ad vſum rei conceſſæ, ſic etiam mutuatarius quantùm ad dominiũ rei mutuatæ: ſed in prioribus non tranſit vſus in commodatarium, aut precarium in caſu emergentis damni commodantis, aut concedentis, quin rem ipſam poſſint reuocare: ergo etiam mutuans gratuitè non cenſetur transferre dominium rei mutuatæ ſine conditione, & pacto implicito ſe ſeruandi indemnem, neque mutuatarius aliter rem accipit, niſi cum onere eodem, quando aliàs de hoc non eſt facta conuentio, vt mutuans etiam cum ſuo damno rem transferat.

Conditio importata per ipſum contractum.

86

Qui in mora eſt, tenetur ad damnum.

Præterea, quando ſtatuitur terminus ſolutioni, ſi mutuatarius eſt in mora, tenetur ad damnũ emergens mutuanti, quod ex dilata ſolutione venit, quamuis de damno tali non præceſſerit pactum, aut conuentio explicita, vt colligitur *l. 2. §. Non vtique,* & *§. Nunc de officio.* & *l. 4. ff. de eo quod certo loco dari oportet,* &c. & hoc ideò, quia contractus ipſe implicat talem conditionem implicitè, quamuis non interueniat conuentio, & ex culpa alterius eueniat damnum: ſed ſiue ex culpa, ſiue ex commodo proprio det cauſam damno mutuatarius, perinde eſt eius cauſa, quia tenetur ad ſolutionem: & quamuis aliàs ante diem præſtitutum non ſit acceleranda: tamen in hac circunſtantia non habet ius ſui commodi cum damno alterius inuoluntario ipſi: ergo, &c.

Confirmatio. Conceſſio gratuita includit conditionem, quæ prauiſa impediret ipſam.

Confirmatur, quia conceſſio gratuita non implicat conditionem, quæ ſi præuideretur, aut exprimeretur, non fieret ipſa conceſſio, ac proinde ad eam non extenditur, vt patet *ex materia de Priuilegiis.* Sed mutuatio eſt conceſſio gratuita, cùm ſit tranſlatio rei ſine vllo fructu, aut commodo concedentis in gratiam petentis: ergo etiam implicat illam conditionem damni, etiam non præuiſam, cum qua mutuans non mutuaret, ſi ei eſſet cognita, aut præuiſa ſine pacto ſaltem explicito de damno: ergo neque mutuatarius ſit dominus mutui liberè, & ſine tali conditione, ſi in re euenerit, niſi ex voluntate mutuantis.

87

Æqua conditio vtriuſque

Tertiò, debet eſſe æqua conditio vtriuſque, tam mutuãtis, quàm mutuatarij, ſed mutuatarius obligans ſe ex pacto ad ſoluendum damnum, aut lucrum, in caſu, quo ſine culpa ſua redditur impotens: vt ſi omnia ſua perierint incendio, aut redactus ſit in captiuitatem, non tenetur ſoluere pactum lucri, aut damni: quia pactum ordinarium explicitum, aut implicitum non videtur ad hos caſus ſe extendere, neque habuiſſe voluntatem ſe ſic obligandi: ergo ſimiliter dicendum eſt de mutuante, non habuiſſe voluntatem mutuandi cum damno fortuito, & non præuiſo; ſi ergo ex caſu incendij, aut ſimili, in quo excuſatur mutuatarius à ſoluẽdo lucro, aut damno vltra ſortem eximitur à pacto, explicito etiam, eodem modo mutuans debet liberari à mutui pacto, ſuperueniente tali damno, & habet ius repetẽdi mutuum ante tempus præſtitutum, vt ſeipſum ſeruet indemnem. Patet conſequentia, quia minùs grauari debet, quàm mutuatarius, ſecundùm leges iuſtitiæ, cùm gratuitè, & ſine obligatione vlla mutuet in commodum alterius: quamuis enim contractus ſit oneroſus ea parte, qua mutuatarius obligatur ad ſolutionem, tamen eſt gratuitus ratione mutui ſine vllo commodo mutuantis, aut obligatione mutuandi, ac proinde nulla æquitas ſuadet, vt ex beneficio damnum reportet. Confirmatur, ſi mutuans per vim, aut metum cogatur mutuare, mutuatarius tenetur ad damnum, vt plures concedunt, etiamſi non tranſeant in pactum: quia mutuatio eſt cauſa damni: ſed eo modo ſi ex mutuatione ſequatur per ſe damnum non præuiſum, cui poſſet occurrere mutuans, ſi habeat, & haberet pecuniam mutuatam ad manum, vt ſi interpellatur à ſuo creditore hîc, & nunc, cui non poteſt niſi ſoluta ſorte mutuata ſatisfacere, damnetur ad carcerem, aut alias pœnas iudiciales, vel bona ipſius ſupponantur haſtæ vendenda minori pretio iuxta naturam huius fori particularis, mutuatio dedit cauſam tali damno: ergo mutuatarius ab ipſo interpellatus tenetur ei ſoluere, vel certè reparare damnum in conſcientia: quamuis in foro externo non habeat actionem ante tempus præſtitutum; hæc autem intelligenda ſunt cum duabus conditionibus.

Minùs grauari debet mutuans.

Confirmatur. Cogens ad mutuandum obnoxius eſt dãno ſecuto.

Prima eſt, vt ipſe interpellet mutuatarium: aliàs præſumitur volens damnum, & non repetens ſolutionem. Secunda eſt, vt mutuatarius poſſit ſoluere.

88

Obligatio gratitudinis & charitatis.

Vltimò tandem hæc ſententia probatur, ex titulo gratitudinis eum teneri ſoluere, & charitatis: vel enim nunquam charitas obligat, vel in hoc caſu obligat. Hi tituli accedunt ad titulum iuſtitiæ, ex quibus patet ad fundamenta Molinæ, & Soti.

Obiectio.

Primò obiiciunt, quòd ſi mutuatarius fuiſſet admonitus, fortè non reciperet, aut peteret mutuum.

Reſponſio.

Reſpondetur, ipſa iuſtitia admoneri ex ratione huius contractus, & ex damno alterius inuoluntario ipſi, quod cauſatur ex mutuo non ſubeat commodum cum tali damno mutuantis. Deinde, ipſe mutuans, ſi præuidiſſet tale damnum, etiamſi fortè non mutuaret, non plus iuris accedit mutuatario ex voluntate præſumpta, quàm mutuanti.

Interpellatur mutuarius ex vi contractus.

Obiicit Molina, quia ſibi imputare debet, quòd non duxerit in pactum, quodcunque damnum emergens, neque mutuatarius eo ipſo paciſcitur cum eo de tempore, tenetur ſolutionem anticipare, aliàs autem non tenetur de mora.

Secunda obiectio.

Reſpondetur ex dictis verum eſſe in foro externo per legem non obligari: ſed ex lege naturali ipſius contractus, qui initur cum hac conditione implicita, maximè quando eſt damnum notabile non præuiſum, ſequens ex mutuo, præſumitur non voluntarium, neque dominium transferre rei, niſi cum conditione implicita, qua poſſit repetere ſolutionem in cauſa talis damni

Reſponſio. Mutuarium teneri lege naturali contractus.

ante

ante tempus: neque aliud præsumi potest consuetudine, aut vsu communi inter homines.

89 Vnde, sicut in aliis contractibus initis bona fide, quando pars notabiliter grauatur in qualitate, aut quantitate rei, debet ipsi restarciri in conscientia, aut restitui pretium: quia conditio ignota non includitur in pacto, neque ad eum extenditur quæcunque superueniens confirmatio, vt stipulationis, aut iuramenti: vt patet ex supradictis: ita etiam hæc conditio damni notabilis non præuisa nequit transferri in pactum mutui, aut in ipsum pactum. Sicut ergo res non transit in dominium alterius, nisi ex pacto mutui, quod nullo modo comprehendit talem conditionem, vt etiam cum damno tali transferatur in detrimentum tam notabile mutuantis res mutuata; ita ex vi ipsius contractus venit talis conditio exclusa à mutuante, & intentionis, quam habet mutuando. Si damnum autem non sit notabile, præsumi potest contemni à mutuante, neque de minimis curare. Vnde sicut ipsum lucrum intuitu mutui præcisè, & non alicuius rei vltra sortem pretio æstimabile, est in fraudem: quia grauatur mutuatarius vltra debitum, contra naturam contractus, & regulas contractus, quibus innititur: ita etiam damnum mutuantis eodem modo, quando ipse est inuitus, perinde est contra eandem iustitiam: quia pecunia illa, vt habet annexum damnum ex mutuo incursum, pluris æstimanda est mutuanti, quàm ipsa in se valeat; aut etiam mutuatario, quando eam soluit: & mutuanti, si differatur solutio vsque ad tempus præstitutum, quando damnum incursum nequit restarciri: ideò mutuans non consentit in contractum mutui cum tali suo onere, & incommodo, neque præsumi potest consensisse.

Conditio exceptæ implicitè.

Vsura prohibita, & obnoxia restitutioni.

Simile in proposito.

Alia difficultas est de lucro cessante. Aliqui negant lucrum cessans deduci posse in pactum. D. Thom. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 1. Innocentius cap. *Nauigant, finali, de Vsuris.* Sotus *lib. 6. de Iustitia & Iure quæst. 1. art. 3. conclus. 4.*

90 *An lucrum cessans possit in pactum deduci.*

Negatiua sententia.

Sententia Doctoris affirmatiua.

Est communior.

Contrarium tenet Doctor in hac regula sub nomine *interesse* comprehendens non solùm damnum, sed etiam lucrum cessans: quem sequitur communis modernorum. Couarruuias *lib. 3. Variarum resolutionum cap. 4.* Caietanus in D. Thomam. Molina *disput.* 315. Azor. *3. p. lib. 5. cap. 5.* Conradus *de contractibus q.* 30. & Maior *in hac dist. q. 3.* Gabr. *quæst. 2.* Nauarrus *in Manuali cap.* 17. Lessius *de Iustit. & Iure lib. cap. 20. dub. 11.* Est etiam antiquorum. Hostiensis in cap. *Salubriter, &c. de vsuris*, vbi Abbas. Archidiaconus, cap. *Vsura est.* 14. *q.* 3. Ratio huius est, quia lucrum cessans ratione mutui est pretio æstimabile, & est quoddam damnum mutuantis: & reipsa commodum saltem in spe, quod æstimabile est, & facit sortem magis valere mutuanti vltra eius pretium substantiale.

Fundamentum.

Lucrum est æstimabile.

91 Ex qua ratione soluitur fundamentum oppositæ sententiæ, vt quòd mutuum debeat gratis fieri; quòd non possit vendi quod adhuc non habes, & impediri possit; quale est lucrũ cessans: quod lucrũ cessans non sit impediri à lucro; atque preces non impediunt, maximè si te offeras.

Ad primam rationem.

Lucrum in spe est æstimabile.

Respondetur ad primum, ipsum mutuum gratis fieri, lucrum tamen cessans, & spes eius vltra sortem aliquid valent mutuanti, quod æstimari potest; ac proinde deduci in pactum vltra sortem.

Ad secundam rationem soluitur.

Ad secundum, patet per idem, quia lucrum in spe possidet, & ea certitudine, qua negotiatores lucrum sperant, quando pecuniam exponendam subtrahit negotiationi, vt eam mutuet.

Tertia ratio soluitur.

Ad tertium respondet Conradus, & alij, requiri vt se mutuans non offerat ad mutuum: sed neque hoc necessarium est: quia potest aliquis res suas venales exponere, habita etiam ratione commodi particularis, vt expensarum, &c. quando saltem id emptori exponit, ideò se vendere pluris, quàm alias res ipsa per se valeat. Vnde licèt non inuitus faciat, vel ad preces alterius, non ideò tenetur commodo suo cedere; debet tamen lucro detrahere propriam industriam, labores, & expensas, quæ in lucrando impenduntur.

Reiicitur solutio.

Quid debeat lucro detrahere.

Tertia regula est, aliquid recipi posse vltra sortem, quando vtrumque, scilicet capitale, & superfluum ponitur sub incerto, id est, sub periculo. Hæc communior est Doctorum: quam probat benè Doctor in textu, argumento cap. *Nauiganti, &c. Extra de Vsuris, casu tertio*, qui est, quando quis vendit pannos, & alias merces, vt ampliùs recipiat tempore constituto, quàm valebant tempore venditionis, & id licitum esse ratione dubij, quod perinde in proposito concludit. Hanc conclusionem tenet Corduba *q.* 78. Angelus verb. *Vsura* 1. Syluester *ibidem q.* 35. Azorius *3. p. lib. 5. cap. 6.* Lessius *lib. 2. de Iustit. & Iure cap. 20. dub. 13.* Ratio est, quia hoc pretio æstimabile est, vt si mutuatarius est dubiæ fidei, aut decoctor, aut obstrictus rationibus reddendis, timentur expensæ, & molestiæ in recuperando mutuo, & huiusmodi. Deinde, potest fideiussorem exigere, quo ipsi caueatur; aut pignus deponi. Ergo similiter, si in se assumat periculum, aliquid proportionatum recipere, & in pacta tranferre. Ipse fideiussor potest etiam ratione periculi aliquid exigere, quamuis fideiussio sit gratuitus contractus. Idem patet in contractu accommodationis, quia si timeatur res accommodata perire, aut deteriorari ex negligentia commodatarij satis perspecta, potest ratione periculi commodans aliquid exigere.

92 *Tertia regula.*

Periculi ratio potest in sortem computari.

Exponitur casus periculi.

Probatio.

Obiicitur caput citatum in primo casu; vbi dicitur mutuans pecuniam ad nundinas, & suscipiens in se periculum, cuius ratione aliquid vltra sortem exigit, esse vsurarium.

93 *Obiectio.*

Respondetur communiter illum ita mutuasse, vt alteri imposuerit necessitatem ineundi secum alium contractum, quo pretio dato vltra sortem lucraretur ampliùs ob periculum in se assumptum: quod non licet, quia illa necessitas imposita mutuatario est aliquid æstimabile, cùm periculum aliàs restarcire posset datâ cautione per pignus, aut fideiussorem, & hoc minore detrimento. Contrarium huius tenet Sotus *suprà* citatus ex eadem ratione, quæ ibidem soluta est.

Soluitur.

x *Sine pacto etiam licet*, &c. Hæc quarta regula, in qua Doctor determinat: quamuis mutuans recipiat aliquid à mutuatario sine pacto aliquo externo verbis, aut signo expresso, non teneri ad restitutionem: quia in eo casu animus vsurarius non expressus, neque exteriùs manifestatus, non sufficit ad vsuram. Hanc conclusionem tenent multi alij sequentes Doctorem. Est etiam Richardi *in hac distinct. art. 5. q. 5.*

94 *Quarta regula.*

Si non includatur pactum, recipi posse vltra sortem.

Aduertendum, intentionem reciprocam, quæ

ſpectat ad vſuram mentalem variis modis contingere poſſe. Primò, prout ſit reciproca intentio mutuandi propter lucrum, & recipiendi, & dandi aliquid ſupra ſortem ex eodem motiuo; & ſic committitur vſura mentalis ex parte mutuantis, tam mutuando, quàm recipiendo vltra ſortem, quamuis non interueniat pactum externum, quia non ſolùm dat, & recipit intentione vſuraria; ſed etiam mutuatarius tanquam ex contractu implicito ei ſoluit lucrum, & non liberaliter, aut gratis; aliàs non ſoluturus.

Explicatur.

Vſura mentalis.

Triplex modus intentionis.

Secundus modus.

Secundò, poteſt compleri hæc intentio in ſolo mutuatario; quia in eo poteſt eſſe error, vt putet alterum non gratis, ſed cum tali onere ſolutionis vltra ſortem ei mutuaſſe: quamuis hæc præſumptio in re ipſa non ſubſiſtat; ſed mutuans conceſſerit gratis, & liberaliter.

95 *Tertius modus.*

Tertiò, poteſt ſubſiſtere intentio, & mala fides in ſolo mutuante, vt verè mentaliter intendat ſpem lucri, & recipiat vltra ſortem datum à mutuatario; quamuis hic bona fide, & ſine præſumptione intentionis prauæ alteri conceſſerit vltra ſortem merè liberaliter. In primo caſu eſt vſurarius intentione, & receptione, & tenetur ad reſtitutionem. In ſecundo verò tenetur ad reſtitutionem in re ipſa, quando reſciuerit alium non dediſſe vltra ſortem, niſi ex præſumptione contractus impliciti, & voluntatis prauæ alterius.

In primo, & ſecundo caſu teneri ad reſtitutionem.

Tertius caſus eſt ad propoſitum, & reſoluitur.

Tertius caſus ſpectat ad regulam præſentem, & licèt mutuans peccet dando, & recipiendo, in re ipſa tamen non tenetur ad reſtitutionem lucri; quia, vt benè Doctor, non recipit aliam rem alienam, ſed donatam liberaliter, ab eo, qui potuit in eum transferre illam: quamuis ex conſcientia erronea teneatur ad eius reſtitutionem, quia putat eam eſſe alienam, ſi deponat conſcientiam, vbi reſciuerit liberaliter datam fuiſſe, non tenetur eam reſtituere. Hanc tenet Doctor, quia ratio ſubiecta eius eam ſolùm probat. Gabriel *in hac diſt. q. 2.* Syluester *v. Vſura 6. q. 3.* Caiet. *in opuſculo de vſura cap. 3.* Medina *q. 3.* Azorius *3. p. Sum. lib. 5. cap. 16.* Couarr. *ad reg. p. prim. 2. n. 4.* Cardinalis *in Clement. vnica. de vſuris. q. 24.* & plures alij Iuris interpretes. Quos etiam citat Leſſius *ſuprà* citatus *dub. 6. conc. 2.*

96 *Probatio concluſ.*

Probatur ratione Doctoris, quam ſic formo: Animus vſurarius non expreſſus vllo modo non dat ſpeciem tranſlationi gratuitæ factæ à mutuatario pecuniæ, aut rei ſuperfluæ ſupra ſortē, quia non eſt cauſa eius vllo modo, neque ad eam concurrit ſecundùm pactum, ſignum, aut præſumptionem, cùm ſit omnino ignota mutuatario, & circumſtantia ignota non det ſpeciem actui eius. Sed illa tranſlatio ſolùm, vt procedit à mutuatario facit rem eſſe mutuantis, & tollit omne debitum reſtitutionis, cùm per meram donationem, vt potuit, rem fecit eſſe alterius: ergo, &c. Confirmatur, quia ſi non interueniret mutuum, donatio rei valeret ex natura ſua, neque eam ampliùs poſſet repetere donator; ſed quòd fiat titulo remunerationis gratuitæ, ſeu gratitudinis, non minuit vim eius, aut effectum, quo res tranſeat iure in alterum ſecundùm proprietatem. In propoſito etiam caſu ſic donatur ratione mutui, non ex debito, ſed animo regratiandi beneficium receptum.

Intentio maligna non expreſſa, ea parte non facit ad contractum.

Confirmatio.

Donatio remuneratoria.

97 *Reſponſio.*

Dices, vt transferatur dominium rei per donationem, requiri vt res ipſa acceptetur; mutuans autem non acceptat rem titulo gratitudinis: ideò non facit ſuam.

Contrà: ad acceptationem rei ſufficit vt rem tanquam ſuam recipiat, & ea vtatur tanquam ſua, quamuis iniquo animo, & eam amplius inter ſua connumeret; & hoc in re ipſa, ita vt vſum, aut diſpoſitionem eius non permittat alteri. Quod verum eſt quantùm ad realem acceptionem requiſitam ad donationem, qua transfert dominium, modò non conſtet eam acceptare titulo debiti, & non donationis.

Impugnatur.

Sequitur acceptatio realis.

Imò hæc ipſa acceptatio & vſus rei tanquam ſuæ implicita eſt acceptatio eius omni titulo, quo in eum transfertur à primo domino, quia acceptatio rei complicat in ſe voluntatem transferentis, licèt ex errore putetur talis, aut talis; quia ad complendam actionem transferentis in genere contractus requiritur, vt ipſe finis acceptationis, qui eſt facere rem ſuam, importet titulum, ex quo facta eſt ſua. Præterea, ipſa acceptatio rei, eſt tantùm conditio requiſita, ne tranſlatio maneat ſuſpenſa, & imbibitur tacitè, vt conditio in ipſa donatione, quæ exigit conſenſum alterius, vt rem tanquam ſuam accipiat.

Includit tranſlationem.

Secundò, quando in re ipſa nulla eſt læſio iuſtitiæ, & rei alienæ vſurpatio, non fundatur obligatio reſtitutionis. In hoc caſu non lædit, qui pecuniam tranſtulit in alium, eámque abdicauit in illum: ergo nullum ei manet ius expetendi eandem pecuniam, neque conſequenter obligatio mutuanti eam reſtituendi, quia prima tranſlatio neque in re ipſa manet ſuſpenſa: & ſi maneret, in poteſtate mutuantis eſt eam acceptare ſemper titulo congruo, vt donatio ex parte eius recipiat complementum: ex quo ſequitur eum in re ipſa non teneri ad reſtitutionem.

98 *Secunda ratio.*

Deſinit res eſſe donantis.

Donatio non manet ſuſpenſa.

Tertiò, patet in aliis. Qui recipit rem alienam, ſi condonetur, non tenetur ad reſtitutionem, quantumuis aliàs citra donationem non haberet voluntatem eam reſtituendi. Sic creditor condonans debitori, liberat eum ab obligatione reſtituendi: ſiue aliàs habuerit animum reſtituendi, aut facultatem, ſiue non.

Tertia probatio.

Condonatio tollit debitum etiam non valenti reſtituere.

Quartò, qui ex errore rem propriam poſſideret, & teneret vt non ſuam, ſed alienam, ille in re ipſa non tenetur ad reſtitutionem, quia error eius nullum ius acquirit alteri, cui fieret reſtitutio, cùm res illa nullo titulo Iuris, aut facti ad ipſum ſpectat; aut recipere poſſet titulum debiti, niſi ex ignorantia ſimili laboraret. Ergo ſimiliter in propoſito ceſſat obligatio in re ipſa reſtituendi præfatum lucrum, quando recipiens ex illa ſpe vſuraria, & errore concomitante illud receperit.

Quarta probatio.

Reſtitutio debita ſupponit ius creditoris.

99 *Vltima probatio.*

Vltimò tandem *ex cap. finali, de Simonia,* &c. Dantes aliquid ſecluſo pacto in Monaſterio, vt gradum, aut locum obtinuerint, animo tamen ſimoniaco, ſecluſo pacto, recipientes non tenentur reſtituere obtentum, & bona fide ab aliis conceſſum, ſed per pœnitentiam purgare peccatum: ergo ſimili modo de vſura dicendum eſt, vt benè notauit Couarruuias. Sic etiam in aliis contractibus contingit ex ſolo animo non fundari obligationem reſtitutionis, ſi medium iuſtitiæ in re ipſa non lædatur; vt ſi emptor ex errore putet ſe ſubtraxiſſe debitum pretium vltra medietatem iuſti, ſi in ipſa re non ſubtraxerit, re ipſa non eſt obnoxius reſtitutioni, quamuis

Bona fide datum ſimoniacus non reſtituit.

Solus animus non fundat reſtitutionem, ſi aliàs medium reſoluatur.

uis iniquus animus ei ad peccatum sit. Sic qui ex proposito diffamat alterum, si ei nihil nocuit: quamuis animum habuerit nocendi, non tenetur restituere famam: verbi gratia, si ei non creditur, vel diffamatus iam antea famam apud audientes perdidit notoreitate facti, aut sententia iudicis: ergo similiter, licèt mutuans acceperit iniquo animo, & vsurario lucrum, putans ex debito intuitu mutui concessum, cùm in re ipsa id non subsistat, sed in erronea præsumptione animi; in reipsa etiam non tenebitur ad restitutionem. Et habetur expresè, *l. Inter omnes 46. ff. de furtis*, &c. *Contrectans*, inquit, *rem, credens inuitum dominum, committit furtum, sed furto non est obligatus, si dominus erat volens*, &c.

100 *Opposita sententia. Obiicies.* Contrariam sententiam tenet Soto *lib. 6. de Iustit. & Iure, q. 1. art. 4.* Molina *disput. 306.* Obiiciunt cap. *Consuluit*, &c. *de vsuris*, vbi Pontifex dicit eum, qui ex proposito mutuam pecuniam credit, vt plus forte recipiat, tanquam debitam ex mutuo inducendum efficaciter ad restitutionem: quamuis sine omni conuentione receperit vltra sortem.

Solutio. Respondetur, in illo capite agi de lucro concesso ratione, aut intuitu mutui, & non liberè: quia non fuit fundamentum præsumendi aliter fuisse concessum.

Secunda obiectio. Obiiciunt secundò, illam acceptionem esse iniustam; ergo fundat obligationem restituendi.

Solutio. Respondetur ex dictis acceptionem in re non esse iniustam, sed animum; obligatio autem restitutionis oritur ex acceptatione iniusta in re, non intentione.

Replica. Dices, saltem non acquirit dominium rei, quia non acceptat titulo iusto.

Soluitur. Respondetur eodem modo acceptare in re ipsa iusto titulo, quo acceptat eam inquantùm transfertur, tanquam rem propriam sibi, licèt ex errore putet non donari. Vnde acceptatio, vt respicit vsum rei tanquam propriæ, seu appropriationem eius, includit titulum, quo transfertur, qui est iustus. In mutuante enim illa acceptatio est respectiuè ad translationem rei in ipsum, quocumque titulo transferatur, licèt ex errore particulari putet transferri titulo oneroso debiti, & non liberali.

Acceptatio respicit vsū, & translationem rei.

101 *Tertia obiectio.* Obiiciunt tertiò, ex hac sententia Doctoris sequi nunquam vsurarium mentalem teneri ad restitutionem.

Soluitur Respondetur negando sequelam: quia si mutuatarius non dederit vltra sortem, nisi ex titulo oneroso debiti; tunc enim in re ipsa non transfertur id, quod vltra sortem datur: quia non subsistit ex alterutra parte titulus iustus.

Quarta obiectio. Obiiciunt quartò, irrationabile esse dare regulam generalem, quasi semper, quando non exprimit vsurarius intentionem suam, aut mutuans, non committeretur vsura, neque teneretur ad restitutionem: ergo hæc regula vniuersaliter fallit.

Soluitur, & explicatur regula. Respondetur, regulam non dari vniuersaliter in eo sensu ex sola taciturnitate pacti, aut intentionis mutuantis, sed ea supposita, ex intentione dantis vltra sortem liberaliter, & non ex debito. Et sic regula est vniuersalis, vt probatum est ex fundamentis allatis: vsura enim attenditur ex sola mente dantis, quando non exprimitur pactum: vnde si mutuans habeat animum recipiendi: quia liberaliter putat dari sibi vltra sortem, & ex altera parte non eo titulo mutuatarius dederit, tenetur ad restitutionem, quia non acquirit iusto titulo rem alienam; quæ non transfertur in ipsum à domino, nisi ex titulo non subsistente, & iniusto, ex quo acceptans nequit facere suam ex vi huiusmodi translationis præcisè. Quando verò datur liberaliter contrarium contingit, quia talis est rei translatio, qualis est titulus, ex quo transfertur, si persona in quam transfertur, sit capax rei ex tali titulo, & non impeditus lege ne tali titulo acquirat dominium.

y *Intelligendum etiam, quòd pecunia*, &c. Hic determinat, quod aliàs *suprà* dictum est, nempe dari vsum vtilem pecuniæ, vt ad ostentationem, ornatum, & huiusmodi: & sic locatur, non mutuatur: & pro vsu eius hoc modo recipi pretium, sicut pro vsu equi. Aliqui hoc negant: sed ex natura rei patet, & vsu, & æstimatione hominum: quia pecunia sic locata facit ad commodum conducentis: quod commodum est æstimabile pretio; pecunia autem, vt est materia mutui, transfertur quoad dominium in mutuantem, non sic quando commodatur. Pecunia etiam consideratur dupliciter. Primò vt est mensura rerum venalium, & solutionis debitorum, & hic vsus est primarius eius. Alio modo consideratur materialiter, vt habet alios vsus ratione materiæ, commoditatis, &c. & sic potest esse vsus eius pretio æstimabilis, & locari potest. Hactenus Doctor assignauit regulas seruandas in commutationibus, in quibus de præsenti transfertur res; in sequenti verò adiungit duas regulas respectiuè ad dilationem solutionis, seu lucri.

102 *Pecunia potest locari.* *Duplex vsus pecuniæ.*

SCHOLIVM.

Præter regulas positas pro commutationibus de præsenti, ponit alias duas obseruandas, quando differtur receptio illius, pro quo alter commutat. Prima, quòd non vendatur tempus. Secunda, quòd alter non ponat se in tuto de lucro altero posito in periculo damni. Iuxta hos varios casus facile est soluere. Quod ait commutantem pro pretio maiore indeterminatè currente vsque ad tempus B, *esse vsurarium, intelligit, si erat aliquo die intra illud tempus rem expositurus commutationi: quia si in omnem euentum, erat eo vsque seruaturus, non est vsurarius, quia fortè post illum terminum venderet æquè carè, vel cariùs.*

SEd 2 quando commutans non statim recipit illud, pro quo commutat, sed differtur huiusmodi receptio, quæritur quid iuris? Respondeo, præter regulas prædictas pertinentes ad iustum, vel iniustum in singulis contractibus pro præsenti, addo hîc istas duas. Prima est, quòd commutans non commutet, vel vendat tempus: quia tempus

2 *Duæ regulæ, quando non datur statim, quod alteri com-*

mutantium debetur. tempus non eſt ſuum. Secunda, quòd non ponat ſe in tuto de lucrando, & illum cum quo commutat de damno: intelligo in tuto ſemper, vel vt in pluribus.

Caſus optimi de commutante dilata ſolutione. Ex iſtis regulis patent multi caſus in ſpeciali: verbi gratia, dicatur feſtum Natiuitatis Domini *A*, & feſtum ſancti Ioannis Baptiſtæ *B*. iſte commutans tradit alij rem ſuam in *A*: aut ergo tunc eam erat venditurus, aut non, ſed in *B*. Si ſic, vel determinat nunc pretium ſecundùm quòd currit tempus pro *A*, & tunc facit miſericordiam, quia ſupplet indigentiam proximi antequam teneatur illam ſupplere, quando ſcilicet expectat ſolutionem huius vſque in *B*. Aut determinat pretium maius, quàm ſit iuſtum pro *A*, & tunc eſt vſurarius, quia vendit tempus contra primam regulam, quod probatur *Extrà de Vſur. Conſuluit.*

Si autem non eſſet modò venditurus, ſed aliàs, quando videretur quòd ſecundùm curſum temporis plus poſſet lucrari; aut ergo nunc ponit certum pretium, aut non, ſed dimittit certificationem pretij pendentem ex aliquo futuro. Si primo modo, ſcilicet ſi ponit pretium ſecundùm quòd res nunc valet, non eſt dubium, quin faciat miſericordiam magnam. Si verò maius, quàm nunc valet, tamen non ita immoderatum pretium, quin tempore ſolutionis veriſimiliter quandoque plus, quandoque minùs valeat res vendita, ratione dubij excuſatur, quia contra nullam regulam ſuprà dictam facit, quod probatur per illud capitulum *Nauiganti.* §. *Ratione.*

21 Et ſi obiicitur contra hoc per illud ibidem, *In tua.* Reſpondeo, ibi continetur monitio vtilis, non præceptum neceſſarium.

Si autem determinationem pretij ex valore futuro illius rei, pendere relinquat; aut ergo pro tempore determinato illius ſolutionis, vel alio, in quo non conſueuit regulariter res plus valere, quàm quando dat rem ſuam: & tunc miſericordiam facit: vtpotè concedo tibi iſtud pro tanto pretio, pro quanto valebit in *B*, vel aliquo tempore citra *B*: cùm tamen illa res conſueuit communiter carior eſſe in *B*, quàm in aliquo tempore præcedente.

Quia talis ſi retineret rem, ante illum terminum, eam venderet, timens in ipſo termino vilius vendendum, quod ſi omnino vſque ad terminum erat ſeruaturus, non eſt vſurarius, ex ratione Doctoris. Si autem[a] velit pretium determinari pro tempore indeterminato hoc modo, vt ponat ſe in tuto lucri, vt in pluribus, & alium in damno, vtpote, volo quòd tantum ſoluas mihi pro iſto, quantum valebit, in quocunque tempore vſque ad *B*, quando cariùs venderetur; vſura eſt, quia ponit ſe, vel partem ſuam quoad lucrum, vt in pluribus in tuto, & illum, cum quo contrahit, ad damnum: & tunc habet pro ſe illud, quod euenit, vt in pluribus, & contra ſe illud, quod euenit, vt in paucioribus.

Eſt etiam ibi alia iniuſtitia, quia aliquo die determinato oporteret eum exponere rem ſuam venditioni, & non in tempore particulari vago; & in illo contingeret, quòd minùs carè venderetur, quàm in die cariſſimo inter *A*, & *B*: & per conſequens in tali pacto facit ſe certum de lucro vltrà quàm humana induſtria pertingere poſſet.

Hæ ergo[b] regulæ dictæ ſunt de iuſto, & iniuſto in venditione, & commutatione quacunque pro nunc, vel futuro, & hîc loquendo de commutatione œconomica, quæ eſt, quando commutans intendit rem accipere, pro qua commutat, vt non mercetur ea, ſed vt ea vtatur.

COMMENTARIVS.

103 *Alia duæ regula circa lucrum.. Prima regula. Secunda regula. Vendere tempus.* x *Sed quando commutans non ſtatim recipit illud pro quo commutat*, &c. Statuit duas regulas obſeruandas. Prima eſt *ne commutans vendat tempus, quod non eſt ſuum.* Secunda: *quòd non ſe ponat in tuto de lucrando, & illum cum quo commutat de damno.* Vendere tempus eſt, quando quis exigit lucrum ratione temporis, quod prohibitum eſt, *de Vſuris. cap. Conſuluit*, &c. Venditur autem tempus, quando venditurus erat rem ſuam, de præſenti exigit pretium, quod pro tempore currat futuro, quando res illa cariùs vendi poteſt. Si autem rem ſuam erat ſeruaturus vſque ad tempus, quo magis valebit, tunc ex moderata auctione pretij, quod aliàs currit, vel maius, vel minus; non committit vſuram, vt patet *cap. Nauiganti*, de vſuris, & *cap. In ciuitate.*

104 *Caſus.* Dubitatur an aliquis poſſit obligare alium vt eandem menſuram quis reſtituat tempore futuro, quando conſtat pretium rei creſcere? Reſpondet Molina *diſp.* 311. cum Soto *lib.* 6. *de Iuſtitia & Iure. q.* 1. *art.* 2. ſi quis mutat frumentum pro frumento in tanta menſura ſoluendo, quòd poteſt exigere eandem menſuram, modò non obliget alterum ne ante illud tempus ſoluat. *Reſponſio aliorum. Reſoluitur. Res de præſenti diſtrahenda non debet cariùs vendi pro futuro.*

Reſpondetur tamen iuxta principia præmiſſa, ſi conſtat valiturum magis tempore ſolutionis conſtituto, & mutuans non determinauit ſeruare frumentum in illud tempus exponendum, ſed de præſenti conſumere, vel alienare, committi vſuram, quia ratione rei, recipit pretium, & temporis quod nondum habet in ſua poteſtate, etiam in ſpe, cùm rem ſuam non erat ſeruaturus vſque ad illud tempus.

a *Si autem velit pretium*, &c. Exponit caſum, in quo quis ponendo ſeipſum in tuto, quantùm ad lucrum, mutuatarium autem in incerto, committat vſuram: vt ſi dicat, Volo vt ſoluas pro merce pretiũ ſummum, quod valebit pro omni tempore. 105 *Tranſactio vſuraria.*

tempore, vel quocunque, vsque ad tempus constitutum solutioni. Patet hæc resolutio, quia seipsum reddit securum de pretio summo, quòd neque res apud ipsum manens certo pareret, neque etiam apud mutuatarium, hanc autem in incerto. Ratio autem harum regularum est: quia debet seruari æqualitas; neque quis aliquid lucri potest exspectare vltra id, quod valet tam res in se, quàm lucranti, vel mutuanti, ita vt aliquid pretio æstimabile vltra sortem mutuatam debeat semper remittere mutuans, vt aliquid supra sortem pacisca tur iustè, aut recipiat ex debito contractus: alioquin non seruatur æqualitas rei: & quidquid vltra sortem (vt in re valet, & mutuanti ratione præsentis incommodi, quod ex mutuatione eius incurrit) recipitur à mutuante, recipitur præcisè ex causa, & motiuo mutui, estque vsura; quia nihil aliud subsistit, quod esset causa, aut motiuum eius recipiendi tanquam ex debito.

Nè licet certũ lucrum cũ incerto alterius pacisci.

Ratio prædictarum regularum.

Regula generalis ex qua dignoscatur vsura.

106 b *Hæ ergo regulæ dictæ sunt*, &c. Hactenus assignauit Doctor regulas communes, & particulares, quibus regulari debet medium seruandum in emptione, & commutatione rerum in quocunque contractu, vt seruetur æqualitas rei: quæ regulæ sunt principia, ad quæ redeuntur quicunque casus in particulari spectantes ad contractus, ita vt ex alio fundamento nequeat resolui, nisi vt reducitur ad has regulas, & conditiones illas præscriptas; ac proinde eas breuiter subiungam suo ordine.

Regulæ generales à Doctore præscriptæ applicari debent ad cõtractus singulos in specie.

Subiiciũtur.

Prima regula.

Prima regula est, *vt personæ sint capaces translationis, neque impeditæ voluntate alterius, à qua dependent, vel ipsa lege.* Adde præterea, vt nulla sit prohibitio contractus in se, quæ reducitur ad eandem regulam.

Secunda regula.

Secunda regula, *vt absit fraus in commutatione, vt quando æquale datur pro æquali, secundum medium rectæ rationis, quod determinari debet lege, aut consuetudine.*

107 *Tertia regula.*

Tertia regula, *quòd vendens, aut transferens possit damnum proprium ex rei translatione redundans, & pretio æstimabile, vltra valorem naturalem sortis, aut rei permutatæ, in pactum trahere, & appretiari, & rationem eius habere, non tamen commodum alterius ex re mutuata, aut translata:* quia ad rectam, & iustam æqualitatem requiritur, vt transferens non grauetur, & commodum, & damnum, quod ex re translata ipsi contingit secundùm æstimationem fundatam in valore rei, vt ipsi valet, reputetur inter fructus rei vltra naturam eius.

Eius ratio.

Quarta reg. Ratio eius.

Quarta regula, *quòd nihil potest accipere intuitu mutui vltra sortem*: quia per mutuum nihil, quod suum est, aut æstimabile pretio remittit in contractum, aut transfert in alium præter nudam, & meram sortem, ad quam alter tenetur ex vi contractus: vnde esset inæqualitas, si mutuans acquireret commodum, ex eo, quod non remittit de suo.

108 *Quinta regula.*

Quinta regula, & sequitur ex tertia, est, quòd *mutuans possit damnum suum per se sequens ratione mutui tanquam ex causa, trahere in pactum, & quodcunque aliud pretio æstimabile, vt cessationem lucri, quod spe tenet; vel damnum, quod ex mora solutionis vltra præstitutum tempus incurrit, traheret in pactum, vt seruetur æqualitas: & ratione horum aliquid exigere, quo se indemnem seruet.* Hæc regula non comprehendit aliud lucrum, aut damnum, nisi illud præcisum, quod intuitu mutui euenit, non verò ratione expensarum, laborum, industriæ, aut negligentiæ ipsius mutuantis. Vt quando ex culpa sua incurrit necessitatem solutionis anticipandæ. Ratio huius regulæ est eadem, quæ superioris.

Ad quid extenditur.

Sexta regula, *quòd animus vsurarius, non expressus exterius, non vitiet quantùm ad obligationem restituendi in re ipsa id quod vltra sortem mutuatarius concedit, non intuitu debiti, sed liberaliter.* Est probata superiùs. *Sexta regula.*

Septima regula, *vt non vendat tempus quod non est suum, neque seipsum de lucro in mutuatione rerum constituat certum, mutuatarium verò in incerto:* quia sic etiam tollitur æqualitas. *Septima reg.*

Ex his regulis satis perspectè constat, quid iustum sit in commutationibus in genere, & in specie: ad quas prædictæ regulæ extenduntur, vt ad census, cambia, societates: de quibus hîc suo ordine agendum esset: sed quia neque textus Doctoris in specie tangit hos contractus, & Doctores satis fusè suo loco de illis agunt, ita non est expedies vt eis immoremur: nisi breuiter tantùm, applicando regulas generales præmissas.

DE CENSIBVS.

109 *Definitur census.*

CEnsus definitur *ius percipiendi annuam pensionem super re, aut persona alterius.* Hoc autem ius pretio est æstimabile, ac proinde emi potest. Non dicitur ergo emi ipsa pensio, sed ius ad pensionem, quod tale debet esse; qualis est spes, quæ fundatur in iure, ipsum ius cõparatur, vt fructificat per pensionem, quæ sequitur: & seruandæ sunt conditiones, ad æqualitatem requisitæ. Diuiditur census primò in resignatiuum, & consignatiuum. Resignatiuus est, quando dominium directum, & vtile rei transfertur in censarium, cum reseruatione iuris percipiendi pensionem annuam super eadem re. Distinguitur ab emphyteusi: quia in hac tantùm transfertur dominium vtile, & non directum; hîc verò vtrumque. Ibi, nisi soluatur biennio, aut triennio, vt *supra* dictum est, cadit in commissum, & coalescit dominium vtile directo, non ita in censu. Ibi nequit emphyteuta rem vendere non consulto domino directo; non ita in censu. Couarr. *lib. 3. Variarum Resol. cap. 7.*

Ius emitur, non pensio.

Diuisio census prima. Resignatiuus census.

Differt ab Emphyteusi.

110 *Consignatiuus census.*

Consignatiuus est, quando aliquis constituit ius pensionis super bonis suis, non translato dominio vtili, aut directo ipsorum, aut etiam super persona. Diuiditur in realem, personalem, & mixtum. Realis est, quando in reipsa constituitur pensio, seu ius, quod ipsi semper adhæret, etiamsi vendatur, aut alienetur, donec pensio, & ius redimatur, quæ obligatio redundat in personam, cuius est ratione rei, quia onus rei est etiam eius cuius illa est.

Diuiditur in realem, personalẽ, & mixtum.

Realis quis semper manet.

Personalis, quando constituitur ius in ipsam personã, quæ se immediatè obligat, & consignat ad solutionem pensionis. Hîc aliquando interuenit hypotheca, ratione securitatis factæ pro solutione pẽsionis, quæ cadit in ipsam hypothecam; quando persona, pro qua deponitur non soluit: hoc tamen per accidens est, & commune aliis contractibus, quibus securitas per hypothecam interuenit.

Personalis.

Securitas per hypothecam

Mixtus est, quando obligatio cadit immediatè tam in rem, quàm in personã; ita vt si res pereat, maneat obnoxia persona pensioni soluendæ: quod non contingit in censu reali, qui perit cum

Mixtus.

Diuiſio hæc eſt materialis.

cum re ipſa. Diuiſio in hæc membra eſt materialis, & ratione ſubiecti, cui annexum eſt debitum ſoluendæ penſionis.

111 *Alia diuiſio cenſus in genere.*

Alio modo diuiditur in certum, & incertum, ratione taxæ, hoc eſt, quando certa penſio ſoluenda eſt quotannis, dicitur cenſus certus. Quando verò tertia, aut quarta pars fructuum qui incerti ſunt ratione copiæ, aut ſterilitatis; dicitur cenſus incertus. Item diuiditur in fructuarium, & pecuniarium, ratione rei quæ ſoluitur, vt fructus, aut pecuniarum.

Certus cenſus. Incertus cenſus.

Alia diuiſio in fructuarium & pecuniarium.

Diuiditur etiam in perpetuum, & temporalem, ratione termini conſtituti, vt decem annorum, vel ad vitam vnius, aut plurium: qui dicitur inde vitalitius. Perpetuus cenſus eſt, qui non ſtatuitur quoad terminum durationis; aliquando eſt redimibilis, aliquando non. Ex quo in hæc duo etiam diuiditur.

Diuiditur in perpetuum, & temporalem.

112 *Applicantur regulæ generales præmiſſæ.*

Huc reducitur prima regula generalis, quantùm ad cenſum reſignatiuum: ille ſolus poteſt illum creare, aut fundare, qui poteſt alienare dominium directum, & vtile rei in cenſuarium; quantùm ad cenſum conſignatiuum ille poteſt, qui habet rei dominium directum, niſi ipſa ſit impedita per alium contractum; vt quando dominium vtile ex integro ſit penes alium directè, tunc autem ius, quod manet domino directo in fructus, aut penſionem, vendi poteſt. Vnde in quacunque re cenſum poteſt imponere, qui habet ius in illam: niſi ſit perſona, cui impeditur contractus. *Inſtit. de vſufr.* Ratio eſt, quia qui habet dominium, & non impeditum rei, poteſt eam vendere, vel in toto, vel in parte: conſtituere autem cenſum eſt vendere, aut donare in parte, & patet *ex Conſtitut.* Martini V. & Calixti III. Nicolai V. & Pij II.

113 *Quid de cenſu nouo dicendum? Sententia negans.*

De cenſu nouo creato dubitarunt plures, an liceret illum vendere: vt Innocentius, Ioannes Andreas *in cap. 6. In ciuitate tua, de vſuris.* Henricus *quodlib. 1. q. 39, quodlib. 8. q. 24.* negant: quia talis creatio cenſus, & ſtatim venditio eſt mutatio vſuraria palliata pecuniæ pro pecunia, quia ſi quis mutuet centum, & recipiat pro hypotheca feudum cum fructibus, committit vſuram, quia recipit vltra ſortem ratione mutui.

Sententia contraria præfertur.

Contrarium tenent communiter Doctores; & patet ex *Extrauagantibus* Martini, & Nicolai; qui habẽtur inter cõmunes, *titulo de Emptione, & venditione*; & patet ex ratione præmiſſa. Deinde poteſt quis conſtituere ius penſionis de nouo ex titulo donationis: ergo & titulo venditionis poteſt emi, & vendi vſusfructus rei in toto, vel in parte: ergo ſimiliter & ius conſtitui ad aliquam partem fructuum, & illud vendi. Sic etiam poteſt quis conſtituere, & vendere ius ſeruitutis in ſuo agro, quod eſt pars quædam iuris integri, quod competit domino. Fundamentum etiam prioris ſententiæ non ſubſiſtit, quia non interuenit hîc mutuatio: quia neque conſtituens cenſum nouum tenetur ſoluere pretium emptori, ſicut mutuatarius mutuanti, neque rem ipſam, quæ ſubiecta eſt penſioni, tenetur perpetuare, aut ſtabilem facere; ſed tantùm penſionem ex ea ſoluere. Quòd ſi pereat, perit penſionario: neque hîc eſt mutuatio pecuniæ pro pecunia; ſed pecuniæ pro iure ad penſionem. Vnde caſus ille de hypotheca propoſitus non infert conſequentiam intentam, neque refert quòd dicatur ius non extare, ac proinde de eo non poſſe fieri conuentionem, quia & illud falſum eſt, quia extat in vendente ius percipiendi fructus ex re ſua: & quamuis non extaret, ſtatim extabit, & ſufficit quòd in ſpe certa poſſideatur, vt contingit in aliis contractibus. Ex quibus patet cenſus reales redimibiles eſſe licitos; vt patet ex illis Extrauagantibus, quæ de his loquuntur.

Soluitur fundamentum oppoſitum.

Conſtituere penſionem non eſt pecuniam pro pecunia vendere, ſed pro iure pecuniam dare.

114 *De cenſu perſonali dubium an ſit licitus? Sententia negatiua. Affirmatiua. Reconciliatur.*

Dubitatur de cenſu perſonali, an licitus ſit Iure naturæ? Negat Nauarr. *com. de Vſuris* poſt plures antiquos *in cap. In ciuitate, de vſuris.* Vbi Innocentius, Hoſtienſis, Ioannes Andreas, Cardinalis Zabarella, Panormitanus. Contrarium docent Sotus *de Iuſtitia & Iure lib. 6. q. 5. art. 1. concluſ. 4.* Couarr. loco *ſupra* citato, & alij plures. Fortè non eſt controuerſia realis, quia priores authores iuxta rationes, in quibus fundantur, excludunt cenſum perſonalem, quoad conditiones oppoſitas libertati humanæ, quæ conueniunt cenſui reali, vt quòd cenſuarius poſſit vendere, aut vindicare rem ipſam in dominium proprium, quod non conuenit reſpectu hominis, vt poſſit vendi, aut trahi in ſeruitutem propter penſionem, quando non eſt ſoluendo. Alia ab hac eſt conditio penſionis, aut cenſus perſonalis; de quo poſterioris ſententiæ Doctores, per quam manet tantùm obligatio cenſus annui in perſona vendente, cui accedit quandoque obligatio hypothecaria in bona eius aliqua, aut omnia; quæ tranſit ad hæredes, ita vt non obliget illos niſi ſecundùm vires hæreditatis; ideóque ſæpe perit talis obligatio. Requiritur autem ad hunc cenſum, vt perſona ſit fructifera, id eſt, vt perſona ſit talis, quæ ex propria induſtria, & opera pariat fructum, ſeu lucrum, quo ſoluatur penſio; aut alia bona habeat in re, aut ſpe: verbi gratia hæreditatem, ex qua talis penſio ſolui poſſit: quod perinde requiritur ad cenſum realem, vt res ipſa, cui annexa eſt, ſit fructifera, & portet onus penſionis, & cenſus: aliàs ius, quod emitur, eſſet nullum, & fictum: quod nullum pareret commodum: cùm non ematur dominium directum, aut vtile, ſed ius ad penſionem ex fructu rei, aut perſonæ. Hoc totum patet ex regula ſecunda ſuperiùs aſſignata: quia in contractu emptionis, & venditionis, atque permutationis debet hinc inde interuenire res pretio æſtimabilis, vt ſeruetur æqualitas, & tranſlatio rerum mutua; ius autem ad fructum impoſſibilem, & nullum, non eſt pretio æſtimabile, cùm nulli pariat, aut parere poſſit commodum.

Requiſita ad hunc cenſum. Vt perſona ſit fructifera.

Patet ex regula ſecunda generali ſuprà data.

Debet res pretio æſtimabilis ſubiici permutationi.

115 *Requiri hypothecam.*

Ad hunc cenſum rectè exigitur hypotheca generalis in omnia bona, aut ſpecialis in aliqua, pro ſecuritate cenſuarij: quia ſicut in aliis hæc conditio iuſtè exigi poteſt, ita in propoſito, cùm ſit contractus licitus, & cẽſuarius iure poſſit cauere propriæ ſecuritati, quando aliquod periculum rationabiliter præſumitur. Et huc reuocari poteſt regula ſeptima iam præmiſſa, vt venditor cenſus non conſtituat ſe in ſecuro, & certo, conſtituendo perſonam cenſuarij in incerto: ille enim recipit pretium numeratâ pecuniâ, res autem, & perſona eius, ſi obnoxia eſt aliis oneribus, quibus detractis redderetur incerta ſolutio cenſus, rectè cenſuarius exigit ſecuritatem per contractum hypothecarium, vt ſimiliter ipſe reddatur certus, & ſecurus.

Patet ex regula ſeptima generali.

Hinc patet cenſum mixtum poſſe etiam fundari, & emi; ita vt ſi res, quæ conſtituta eſt ſolutioni, ſit incerti fructus, vt obligatio tranſeat in

116 *Mixtus cenſus eſt licitus.*

in perſonam, quia hic contractus nihil includit ex natura rei, quod importat inæqualitatem, modò cenſuarius in emptione comprehendat pactum, & pretium cenſus in augmento correſpondeat iis, quæ venditor de ſuo exponit in contractu quantùm ad iuris ſui renuntiationem, & maioris obligationis cumulum. Quamquam etiam hic contractus reduci poſſet ad contractum hypothecarium neceſſarium ad venditionem cenſus.

Obiectio contra perſonalem.

Contra cenſum perſonalem primæ ſententiæ Doctores obiiciunt primò, quòd ſit contra libertatem.

Reſponſio. Non eſſe contra Ius naturæ.

Ad hoc reſponſum eſt de tali perſonali non agi: & ſi ageretur, non eſſe contra Ius naturæ ſimpliciter, vt ſi quis ſe in ſeruitutem vendat, aut operas ſuas alteri locet ſpectato ſtatu præſenti: quia eſt ſui iuris in iis, quæ Deus ſibi, & diſpoſitioni fixæ per legem non reſeruauit, quale eſt illud, de quo agitur.

117 Contra ius naturæ dico, ita vt hoc non ſit licitum: ergo etiam poteſt quis emere cenſum ſpectato tantùm iure naturæ, cum hac conditione, vt venditorem, ſi non ſoluat, vendicare poſſit in proprium dominium, aut operas eius in iis, quæ alimento ſuperſunt, & ſuſtentationi: Iure tamen poſitiuo cauetur, ne propter debita in ſeruitutem redigatur, aut pignori detur, *cap. 2. de Pignor.* ſi non ſit ſoluendo.

Iure poſitiuo cauetur.

Secunda obiectio.

Alia etiam obiiciuntur; vt quòd pecunia nequeat vendi, & qui emit ius ad pecuniam, ſeu poſſeſſionem, emit ipſam poſſeſſionem.

Soluitur.

Reſpondetur non emi pecuniam, ſed ius ad pecuniam. Et idem de poſſeſſione dicendum, vt patet in eo, qui vendit ius litigioſum in poſſeſſionem. Sic non emitur vſus domus, quamuis propter vſum ematur domus; ſed ipſa domus emitur. finis enim extrinſecus rei, quæ cadit in contractum, non eſt materia commutationis; ſed res ipſa, quæ in talem finem emitur.

Emi ius, non pecuniam.

118 Præterea obiiciunt: qui emunt aliquid, vt prædium ab iis, qui non habent prædium, neque ius ad prædium, & eadem pro annua penſione fictis venditoribus locant, ſunt vſurarij: ſed hoc eſt falſum; ſi ius ad cenſum perſonalem poſſint emere: ergo, &c.

Tertia obiectio.

Reſponſio.

Reſpondetur negando minorem, vt optimè Leſſius *lib. 2. cap. 22. dubit. 4.* qui benè, & clarè hanc difficultatem tractat: quia ſimilitudo non benè adæquatur; tunc enim eſſet proportio, ſi venditor nihil in re conſtitueret, quod fructuaret cenſum; vt ſi neque perſona eſſet fructifera, aut res obligata cenſui, quia nihil in re exponeret pretio vendibile, ſicut neque locans prædium, quod non habet in re; aut iure aliquid exponit, quod facit ad contractum locationis, aut emphyteuſeos, qui ſine re fructifera nequit conſiſtere: ſequitur nulla ratione titulum requiſitum ad talem contractum ex parte locantis ſubſiſtere; ideò committitur inæqualitas ſecundùm ſpeciem huius contractus, quia fictè, & non verè hoc modo initur.

Requirì materiã ad contractum quæ ſubſiſtat.

119 In cenſu autem perſonali non ita contingit, quia requiritur vt res obligata cenſui, aut perſona ſit fructifera, & par oneri, quod ex contractu ſequitur, vt *ſuprà* viſum eſt. Prior autem contractus quem exprimit argumentum, ſicut eſt fictus quantùm ad titulum ex parte vendentis prædium quod non habet, neque ex parte ementis idem prædium, quod in re non ſubſiſtit, comparatur, quia ſic fictè locatur. Sic etiam ſequitur contractum hunc ex vtraque parte eſſe fictum. Vnde in re ipſa ſors ab emptore repetitur in parte; quod nequit fieri in tali contractu. Contrarium contingit in cenſu perſonali, quia ius percipiendi cenſum commutatur pro ſorte; & illud ius ſubſiſtit: quia perſona vel in ſe ex propria induſtria, vel in aliis bonis, quæ poſſidet in re, vel in ſpe, accedente hypotheca, eſt fructifera, & cenſus ſupponit titulum verum, non fictum. Inſtant etiam in quibuſdam aliis contractibus mutui, qui ſunt vſurarij. Sed vnica reſponſione ſoluuntur in genere, conſiderandam eſſe particularem naturam contractus, & leges ſeruandas in commutatione, quia per vnum contractum fieri poteſt rei tranſlatio, quæ per alium contractum eſſet iniuſta: vt in mutuo, ſi detur aliquid vltra ſortem titulo donationis, valet: ſi autem ex debito, & titulo mutui, fit vſura, qui mutuat centum, nequit recipere niſi centum ex vi mutui. Si verò emat aliquid, quod ſucceſſiuè valeat ipſi vltra centum, modò pretium illud ſit lege, aut æſtimatione ſufficiens, validè contrahit.

Perſonalis eſt fictus.

Spectãda natura contractus.

Qui ſub vno titulo eſt inualidus, ſub alio eſt legitimus.

Hæc autem æſtimatio, vt ſeruetur æqualitas in contractu, dependet etiam à circunſtantiis concurrentibus in venditione, & emptione, ſicut dictum eſt in contractu mutui: quæ circunſtantiæ aliquid valoris ſuperaddant ipſi rei naturæ, aut certè detrahunt: vnde pretium augeri, aut minui debet: vt in nundinis, quando eſt copia mercium, & raritas pecuniæ, aut emptorum: è contra quando eſt copia emptorum, raritas mercis, & ſic de cæteris circumſtantiis.

120 *Circumſtantiæ perpẽdẽdæ.*

Ex ijs pretiũ creſcit, aut decreſcit.

In propoſito autem eſt ex parte vendentis conſiderandus cenſus; vt per ſolutiones annuas, & ſucceſſiuas, excedit ſortem, quam commutat emens. Ex parte ementis conſiderandum eſt, quòd ſortem ſimul numerata pecunia exponit; vnde quamuis penſiones ſperatæ ex cenſu ſimul collectæ excedunt ſummam ipſius ſortis, qua emitur cenſus: tamen non excedunt illam, quæ ſimul præſtatur ſumma, quæ expoſita alteri negotiationi poteſt tantum fructum parere emptori, quantum ex ſucceſſiua penſionis ſolutione ſperatur. Conſiderandum præterea ex parte ementis periculum, & incertitudo recipiendæ penſionis, cui ſubeſt, vt ſi res ipſa, cui annexa eſt penſio, & cenſuris, ſit ſubiecta periculo, vt ſeruetur æqualitas in contractu, etiam pretio ſubtrahendum eſt, quod periculo imminet.

Æqualitas in cõtractu cenſus quomodo penſatur?

Æqualitas materia.

Periculum cenſuarij.

Item, ſi vltra rem ipſam, quæ omnino fructifera eſt penſionis, addatur à venditore alia ſecuritas, vt perſonalis, aut hypothecæ: hoc etiam pretio æſtimabile eſt. Vnde hinc inde ſeruandum eſt medium rectæ rationis, prout lex, aut conſuetudo præſcribit, quæ ſit ſecundùm rectam æſtimationem. Quòd ſi in caſu particulari deficiat aliqua harum conditionum, non ideò contractus aliter iniri debet, aut regulari, quàm vt lex, aut conſuetudo habet, quæ non reſpiciunt caſus particulares. In hoc ergo regulam determinatam non eſt aſſignare. Aliquæ enim circumſtantiæ in aliquibus locis ſunt appretiabiles, & re ipſa æſtimantur, quarum aliis in locis non habetur ratio, quia neque damnum, neque commodum inferunt, quod alibi

121 *Securitas data à vendente cenſum.*

Lex non comprehendit caſus.

Diuerſorũ locorum conſtitutio variat circumſtãtias concurrentes.

habent annexum: ideóque in variis prouinciis, & regnis iuxta ſtatum temporum, & conditiones rerum mutantur. Bulla Martini V. & Calixti III. approbant conſuetudinem receptam in Germania, & Polonia vt decem, aut vndecim, aut tredecim aurei cõſtituantur in ſingulos cenſus. In Hiſpania, vt Nauarrus ait, & Medina 28. 29. & 30. In Sicilia decem, ex Bulla Gregorij XIII. & Nicolai V. in aliis alia ſunt conſtituta pretia. Conſiderandum eſt, quantum emi poſſit res fructifera, quæ tot fructus annuos parit: quia eodem pretio poteſt cenſus irredimibilis realis; imò etiam minoris emi, quia minùs æſtimatur ius ad penſionem, quàm ipſum rei dominium; & cenſus redimibilis minori pretio emi poteſt. Si negotiatio vigeat in prouincia, quæ expoſitione pecuniæ plus lucrari facit, quàm ferat cenſus, facit pecuniam paratam, & præſentem pluris æſtimari, quàm cenſum: ſic etiam inopia pecuniæ facit cenſum viliorem; è contra cariorem copia pecuniæ. Hinc in Hiſpania cariùs æſtimatur cenſus ob copiam prædictam.

Varia cõſuetudines locorum.

Quomodo pẽſanda æqualitas, & ex quibus?

122 Summi autem Pontifices contractui cenſuali adiecerunt conditiones; ne fraus irrepat vſuraria. Martinus, & Calixtus, vt colligit Nauarrus *com. de Vſuris, cap.* 27. octo appoſuerunt; quamuis non neceſſarias declarauerint; ſed quibus obſeruatis docent cenſum rectè fundari in Polonia, & Germania. Poſtea, Pius V. anno 1569. edita conſtitutione plures appoſuit conditiones neceſſariò obſeruandas, quas enumerat Nauarrus *loco citato, num.* 84. Thomas Boninſignius *tract. de Vſuris, cap.* 4. Sunt autem quatuordecim; quarum vna tollit cenſus perſonales. De his conditionibus illud ſtatuendum eſt, eas ſeruandas, vbi Bulla vſu fuerit recepta; in aliis autem locis non ita; ſed ſeruandam eſſe conſuetudinem, & æqualitatem legis naturalis, & poſitiuæ receptæ, ac diuinæ. Prædictas conditiones explicat benè Nauarrus *ibidem*; quem ſequuntur moderni, qui de his legi poſſunt. In genere dicta ſufficiant: nam conditiones illæ eò ſpectant, vt natura contractus ſeruetur, & æqualitas rei inter contrahentes, ne aliqua pars grauetur vltra debitum, ſingulis proinde regulæ poſitæ applicantur: ex quibus diſcernitur iuſtitia in dato, & accepto, ſed quia variæ ſunt locorum cõſtitutiones, quæ variant circumſtantias, & æſtimationem ex commodo rerum, & pecuniæ. Regulæ etiam æquitatis diuerſimodè applicantur.

Conſtitutiones Põtificiæ.

Octo cõditiones fundandi cenſus.

Quatuordecim conditiones præſcriptæ à Pio V.

DE CAMBIIS.

123 HIc contractus eſt licitus, & vtilis Reipub. quando ſeruatur æqualitas inter datum, & acceptum, deductis deducendis. Poteſt reduci ad varias ſpecies, vt emptionis, & venditionis ex vſu mercatorum, qui pecuniam abſentem computant inter merces; eámque pecunia præſenti, tanquam mercem emunt, & vendunt, quia pecunia non ſolùm eſt menſura venalium, ſed etiam ex adiunctis poteſt eſſe res venalis, vt ratione materiæ, quæ melior, vel deterior eſſe poteſt, vel commoditatis, vel diſtantiæ, & loci; vel ratione periculi, conſeruationis, tranſlationis, numerationis, & huiuſmodi.

Cambium licitum.

Pecunia æſtimatio vnde conſurgat?

Poteſt etiam reduci ad permutationem, vt cùm commutatur pecunia abſens pro præſente, aut diuerſi generis. Reducitur etiam ad locationem, & conductionem ratione tranſlationis, quæ eſt opera conducibilis, & locabilis, pretio æſtimanda. Aliquando etiam ad contractum innominatum; vt *do vt des.* Definitur quòd *ſit contractus, in quo pecunia permutatur pro pecunia*, &c. Vt ſit contractus, requiritur conſenſus, & commutatio Iuris. Vt ſit permutatio, requiritur ſaltem, vt inchoatiuè tradatur ex vna parte, & pecunia, quæ recipienda eſt, exiſtat.

Cambium ad varios cõtractus reducitur.

Eius definitio.

Requiſita.

Diuiditur in reale, & ſiccum. *Siccum eſt, quando fingitur cambium:* vt quando ratione temporis aliquid exigitur. Qui titulus eſt vſurarius; & ideò hoc genus vocatur ſiccum, quia caret iuſtitia, & titulo lucrandi, éſtque in re ipſa vſura, verbis præferens cambium, non reipſa: vt quando fingitur pecunia præſens permutari pro abſente, quæ neque in re, neque in ſpe exiſtit, & lucrum accipitur, quaſi exiſterez; & alio loco facienda ſolutio, in eodem ipſo fit. *Reale cambium eſt permutatio pecuniarum in re facta, ex qua aliquid lucri iuſtè accipitur.* Diuiditur in minutum, & locale. Illud contingit, quando pecunia diuerſæ ſpeciei pro alia permutatur. Locale dicitur, quando præſens pro abſente, quod vocatur cambium per literas.

124 *Eius diuiſio.*

Cambiũ ſiccum.

Eſt vſurarium.

Cambiũ reale.

Eius diuiſio.

Minutum.

Locale.

Huc ſpectant regulæ ſuperiùs aſſignatæ, & potiſſimùm, quæ decernunt iuſtitiam in mutuo, quantùm ad damnum, & lucrum. Tituli ergo cambij, in quibus fundatur iuſta acceptio vltra ſortem, ſunt imprimis lucrum ceſſans, & damnum emergens pretio æſtimabilia, & intuitu cambij redundantia. Secundò eſt officium campſoris à Republica, & Principe impoſitum ad vtilitatem publicam, & commoditatem negotiandi, vt habeat pecuniam paratam ad cambium, cum aliis oneribus, & periculis, quibus ſubiacet, & operis, quas in communem vtilitatem confert: ex quibus viuere poteſt, quia in vtilitatem aliorum, & Reipubl. cedunt. In his computatur labor numerandi pecuniam, cõmoditas, quæ ex cuſtodia, tranſlatione, numeratione, & vbique per eam negotiatione facienda. Tertiò præſtantia materiæ, ad quam reduciatur etiam raritas, & antiquitas monetæ, & quidquid ad æſtimationem eius materialem ſpectat; in quo excedit aliam, ob quam commutatur, quia hæc omnia in pretium veniunt ſecundùm æſtimationem. Huc etiam aduocari poteſt commoditas negotiandi per vnam, magis quàm per alteram, & vſus, & diſtractionis, ſeu expenſibilitatis eius.

125 *Regula de mutuo ſeruanda.*

Titulus, lucrũ, & damnum.

Onera campſoriũ, & vtilitas ex ipſis.

Opera eorum æſtimanda.

Labor, cuſtodia, commoditas.

Exceſſus materia, raritas, antiquitas.

Quartus titulus eſt tranſlatio pecuniæ, ſiue abſentem faciat præſentem in æſtimatione, ſiue præſentem faciat transferri in alium locum. Primum fit, quando abſentem pro abſente. Secundum, quando è contra præſentem pro abſente permutat. Hæc tranſlatio eſt virtualis, aut ſecundùm æquialentiam, & pretio æſtimabilis eſt; & currit in cambio locali. Quintus titulus eſt aſſecurationis. Sextus, ſi pecunia eſt minoris valoris, vbi eam campſor recipit, quam vbi eam reſtituit. Septimus ex copia, aut inopia pecuniæ poteſt valor eius creſcere, aut decreſcere; ſicut aliarum mercium. Hi ſunt tituli, vt plurimùm, in quibus lucrum cambij vltra ſortem iuſtificatur.

126 *Quartus titulus tranſlatio.*

Quintus titulus aſſecurationis.

Sextus titulus æſtimatio minor.

Septimus copia, & inopia.

Ad

Ad casus particulares facilis est ex his resolutio, suppositis regulis generalibus præmissis de æqualitate dari, & accepti; nam quidquid pretio æstimabile est, potest in lucrum venire campsori, iuxta æstimationem, & mensuram rei, seruata proportione. De praxi cambiorum videantur auctores, & Lessius *lib. 2. cap. 23. dubio 5. & sequentibus.* Videatur Bulla Pij V. *de Cambys*, apud Nauarrum *cap. 17. num. 300.*

DE SOCIETATE.

127 *Societas quid sit?*

HIc contractus est duorum, vel plurium ad conferendum aliquid in quęstum, & vsum communem; in quo contractu vnus, vel plures deponunt sortem pro rata conuentionis; alius instrumenta lucrandi, vt equos, nauem, & huiusmodi; alius industriam; alius etiam securationem sortis, aut lucri. Potest iniri, vel quoad solum lucrum, manente sorte salua ipsi deponenti: vel potest conuentio fieri, etiam vt totum transeat quoad sortem, industriam, & reliqua in commune dominium, & fiat communio in capitali, & lucro. Vt seruetur æqualitas iuxta regulas positas, debet lucrum, & damnum esse commune pro rata eius, quod quisque deponit. Et omnia reducenda sunt ad æstimationem pecuniariam, quò certiùs attingatur medium iustitiæ seruandum in distributione. Ex parte deponentis sortem æstimatur fructus eius, vt si in aliam negotiationem expenderetur, valeret tantum. Sic etiam operas deponens, æstimandum est quantum valeant communi æstimatione; & sic de reliquis, vt secundùm ratam fiat distributio, tam sortis, quàm lucri, vel solius lucri; si de eo facta est conuentio: vel etiam solius sortis, si lucrum obuenerit, quando omnia in cõmune dominium, & vsum trãseant.

Modus eius incunda.

Lucrum, & damnum debet esse commune pro vita.

Æstimatio qualiter facienda?

128 *Seruanda regula superiùs assignata.*

Ideóque præter regulam secundam, tertiam, & quintam superiùs assignatas ad æqualitatem requisitas, seruanda est specialiter regula septima, vt ne quis seipsum in lucro certum constituat, socium verò in incerto. Si autem societas inita est tantùm quoad lucrum saluâ sorte, quæ non confertur in dominium commune, si nihil est lucri, sors integra manet domino: neque refert quòd socius operas perdidit, quia etiam cessatio lucri domino sortis reputatur, sicut si tota sors sine culpa socij perderetur, ei perderetur. Titulus lucrandi in hoc contractu est, quòd quisque è re sua, aut operis iustè commodum exspectet, eaque ad lucrum exponat. Potest à deponente sortem paruum lucrum certum ob magnum incertum pacisci, sicut & de securitate sortis cum socio pacisci. Varios modos ineundi hanc societatem tradunt DD. apud quos videri possunt. Hæc de societate in genere dicta sufficiant; ex quibus omnis contractus eius in specie regulari debet, vt iustè ineatur, & iusto titulo quis per eam lucretur.

Si initur quoad lucrũ tantùm, manet sors deponenti, etiam cessante lucro.

Titulus lucrãdi initus.

DE MONTIBVS.

129 *Montes, & eorum origo.*

OLim in Italia soli Iudæi vsuras exercebant, & Christianorum opes, & potissimùm pauperum res emungebant. His incommodis maximè pauperum, quidam viri, nostræ religionis remedium hoc Montis Pietatis inuenerunt, cõsultis Doctoribus Vniuersitatum, potissimùm Perusinæ, & Bolonienſis; qui suo calculo hanc institutionem licitam esse comprobarunt; & magna suborta est de iis altercatio, vt docet Matthæus Villanus, & alij. Mons autem Pietatis est appellatus ex cumulo pecuniæ à viris piis depositio, ex quo pauperibus possit mutuari. Variæ sunt eius leges.

Inuenti à Franciscanis in cõmodum pauperum.

Mons Pietatis vnde dictus?

Prima, vt ex eo mutuetur pauperibus loci, non diuitibus, neque externis. Secunda, vt certum tempus præscribatur, vt anni, aut paululùm vltrà. Tertia, vt deponatur pignus idoneũ à mutuatario, ne multis non soluentibus, Mons exhauriretur. Quarta, vt singulis mensibus aliquid minutum soluatur in expensas ministrorum, qui custodiunt Montem, & administrant in expensas. Quinta, si tempore præstituto non soluatur, liceat pignus vendere, & detracta sorte, & menstruis detrimentis quod superfluum est, restituere. Medina *de Vsuris, q. 10.* Nauarrus, & alij.

Leges eius.

Hunc modum mutuandi illicitum esse docet Caietan. *tom. 2. Opusculo 6.* Sotus *lib. 6. de Iustitia & Iure, quæst. 1. art. 6.* Inclinat Syluester *verb. Vsura, 5. quæst. 4.*

130 *Negãtes contractũm esse licitum.*

Contrarium est certissimum, atque ad fidem spectans, quod definitum est à Leone X. in Concilio Lateranensi; qui definit hos Montes esse licitos, & ad pietatem spectantes; & suadet variis in locis erigendos per Italiam, concessis indulgentiis iis, qui aliquid conferunt ad erectionem Montium sub conditionibus præscriptis *suprà*; & vltrà fulminat pœnam excommunicationis in docentes, aut prædicantes contrarium: incipit, *Inter multiplices*, facta est *in sess. 10.* Concilij: in qua præterea citantur Decretales Sixti IV. Innocentij VIII. Alexandri VI. Iulij II. super eadem materia. Accedit Tridentinum *sess. 22. c. 8. 9. 11.* decernit visitationem Ordinarij comprehendere hos Montes, sicut & alia pia loca, vt Xenodochia, vbi supponit esse opera pia.

Contrarium definitur in Lateranensi.

Indulgentiæ concessæ.

Pœna in impugnantes.

Trident.

Respondet Sotus ad Bullam Leonis, Caietanum, qui Concilio adfuit, docere contrarium in præfato opusculo, non obstante illa determinatione. Sed hæc responsio non valet; quia Caiet. ante Concilium scripsit præfatum Opusculum *anno* 1498. Concilium autem definiuit contrarium *anno* 1515.

Responsio Soti.

Reijcitur.

Falsa suppputatio temporis.

Respondet secundò, Concilium non fuisse receptum in iis, quæ de talibus Montibus determinauit.

131 *Secunda responsio.*

Contrà, quia oppositum constat ex praxi, & ex Tridentino. Neque hæc responsio valet, quia decreta fidei, & morum non indigent receptione populorum. Vnde illa responsio locum tantùm habet in obseruatione legum.

Impugnatur.

Hoc decretum fuit receptum.

Respondet tertiò, Concilium approbasse solùm illos Montes, quatenus non obstant sacris Canonibus; atqui conditiones positæ obstant sacris Canonibus. Sed hæc responsio minùs valet, quia Concilium definit non obstare sacris Canonibus, & exprimit ipsas conditiones.

Tertia responsio.

Reijcitur.

Declaramus, inquit, *& definimus Montes pietatis antedictos per res publicas institutos, & auctoritate Sedis Apostolicæ approbatos, & confirmatos; in quibus pro eorum impensis, & indemnitate aliquid moderatum, ad solas ministrorum impensas, & aliarum rerum, ad illorum conseruationem (vt præfertur) pertinentium; pro eorum indemnitate, dum-*

Declaratio Concilij.

taxat vltra ſortem, abſque lucro eorumdem Montium recipitur: neque ſpeciem mali præferre, nec peccandi incentiuum præſtare, neque vllo pacto improbari: quinimò meritorium eſſe, ac laudari, & probari debere: tale mutuum minimè eſſe vſurarium putari; liceréque illorum pietatem, & miſericordiam populis prædicare, &c. Ex quibus patet reſponſionem Soti nihil facere ad mentem Concilij, imò eſſe violentam.

132 *Quarta reſponſio.* *Impugnatur.* Reſpondet quartò nõ ſpectare ad Concilium has quæſtiones; quæ magis ad Philoſophiam ſpectant, quàm ad ſacras literas determinare. Hæc reſponſio eſt ſatis temeraria, & includit reprehenſionem Concilij; quia Cõcilium in hac quæſtione verſatur tanquam in ea, quæ ſpectat ad ſalutem animæ; quid ſit peccatum; quid demeritum; quid meritum; in quibus Eccleſia conſulenda eſt; cuius eſt ſtatuere differentiam inter virtutem, & vitium in operibus humanis.

Titulus iuſtus expenſarum. Concluſio poſita ſatis clara eſt ex dictis, quia expenſæ, & conſeruatio montis debet fieri expenſis eorum, quibus mons ſeruit, & quorum lucro conſeruatur, & miniſtratur. Sed hoc commodum cedit omnibus qui lucrum ex monte capiunt, vt ſunt pauperes. Ergo. videantur Authores citati, & Fauentinus diſput. 47. qui fusè hanc quæſtionem tractat cap. 11. impugnans Sotum.

Alij Montes. Alij ſunt Montes, qui ſunt in vſu ad commodum Reipublicæ; & quibus emitur cenſus: verbi gratia, pro centum quinque, plus, vel minùs.

Diuiſio. Alij ſunt vacabiles, alij non vacabiles. In his habenda ratio æqualitatis, quæ requiritur ad cenſum. De quibus videri poſſunt Summiſtæ, & alij in materia de Contractibus. Emitur cenſus ſuper hoc Monte fundatus, cuius plures commoditates explicat Leſſius *cap.* 20. *dub.* 23. *in fine.*

133 *Alij contractus.* *Ludus.* *Definitur.* *Fortuitus prohibitus iure ciuili.* Sunt & alij contractus, vt promiſſio, ludus, ſponſio, depoſitum. De promiſſione aliquid diximus ſuperiùs, & infrà agetur diſt. 28. *Ludus eſt certamen duorum, vt ſors depoſita æqualiter cedat victori.* Ludus fortuitus Iure ciuili eſt prohibitus, qui communi nomine alearum eſt dictus; vt patet *l.* 1. *&* 3. *C. de Aleatoribus.* Dicitur fortuitus, quia fortunâ magis, quàm arte regitur. Quod magis lege Canonica eſt prohibitum Eccleſiaſticis *can.* 41. *Apoſtolorum, cap. Clerici* 15. *de vita & honeſtate Clericorum. c. Adraleas, & cap. Inter dilectos,* 11. *de exceſſibus Prælatorum.* Videatur Tridentinum *ſeſſ.* 22. *cap.* 1. *de Reformatione.*

Prohibetur Eccleſiaſticis. *Æqualitas vt abſit fraus.* Æqualitas hîc ſeruanda eſt primò, ne minis, aut fraude inducatur quis ad ludum, quia ſic datur cauſa damni, ſi perdat, quia eſt contractus per iniuriam extortus. Secundò, vt ſeruentur leges ludi, nec fraudes ingerantur. Quando etiam error, aut dolus dedit cauſam contractui, poteſt repeti deperditum ab eo, qui deceptus eſt: ſicut contingit in aliis contractibus; vt ſi quis luſit animõ tantùm lucrandi, & non ſoluendi alteri, ſi vinceret. Item, ſi ſit tantus exceſſus in peritia vnius ſupra alterum, quem ſi hic ſciret, non luderet, eſt ſimiliter error, qui non venit in contractum, quia non fuit præuiſus; & ſi fuiſſet, non iniretur: vel ſi is, qui deponit rem ludo, non poſſit eam alienare, vt religioſus, filiusfamilias, & huiuſmodi.

Leges eius ſeruande.

134 *Sponſio.* *Definitur.* *Sponſio eſt depoſitio alicuius, quod cedit ei, qui veritatem alicuius, de qua inter duos, aut plures certatur, eſtque incerta.* Excludit ſimiliter fraudem, vt ſi alter, qui vicit, iam certus erat de veritate, nequit lucrari ſponſionem. Varia autem ſunt genera ſponſionum: vt do tibi tantum ea conditione, vt ſi vixero poſt annum, reſtituas duplum, aut triplum; ſi rediero ante tale tempus, &c. Rectitudo harum reducitur ad hoc, quòd quiſque poteſt transferre dominium rei liberè, vel cum conditione; & exponatur ſors lucro incerto, ſeu euentui. Hi duo contractus, ſi ſunt lege prohibiti, nemo poteſt lucrari, quia contractus ipſa lege eſt irritus.

Excludit fraudem. *Diuiſio eius.* *Titulus iurandi inſtus.*

Depoſitum ſit traditione rei, vt cuſtodiatur. Eſt plerumque rei mobilis: aliquando contingit in re immobili, & litigioſa inter partes, quarum neutra eſt in poſſeſſione, vel altera contra Iuris ordinem iniuit poſſeſſionem; vel ſubeſt periculum de re alienanda, aut deterioranda, vel ſuſpicio de fuga. Depoſitarius nequit vti re depoſita ſine conceſſione deponentis expreſſa, vel tacita; aut ſit vſu conſumptibilis, vt pecunia, cuius æqualem habet paratam, quando deponens repetit; depoſitarius tenetur ex culpa lata tantùm, quando res in commodum proprium deponentis cedit: quia tenetur adhibere diligentiam, quæ à diligentibus, & ſollicitis adhibetur; ex leuiſſima verò, ſi in commodum proprium eius deponitur. Ad ſimiles leges reducitur, ad quas commodatum. De quo *ſuprà* diximus, niſi quòd commodatarius teneatur de leuiſſima culpa.

Depoſitum. *Ad qua extenditur* *Eius iura.* *Obligatio depoſitarij.* *Sequitur cõmodati contractum.*

135 *Acceſſorij cõtractus.* Contractibus accedunt fideiuſſio, aſſecuratio, pignus, hypotheca ad confirmationem, & aſſecurationem.

Fideiuſſio eſt alienæ obligationis in ſeipſum tranſlatio. Vnde nequit fideiubere, niſi qui poteſt contrahere, & habet vnde ſatisfaciat pro principali, illo deficiente. Debet eſſe valida obligatio principalis debitoris, vt fideiuſſio teneat; quia eſt acceſſorius contractus, ſequens naturam principalis: ideò nequit obligari fideiuſſor plus quàm principalis contrahens, pro quo fideiubet: arctiùs tamen obligari poteſt ad idem, vt iuramento, vel inſtrumento publico, vel hypotheca: quibus poſitis manet obligatus ciuiliter, in caſu quo principalis ex defectu alicuius conditionis requiſitæ ad actionem fori, ſolùm maneat obligatus naturaliter, vt ſi fideiubeat pro religioſo, aut Minore, quorum contractus à Superiore, aut Curatore reddantur irriti, aut exceptione Iuris eliduntur; vt quia inhabiles erant, non poteſt conueniri principaliter in iudicio donec facta excuſſione inueniatur principalis contrahens inhabilis ad ſoluendum.

Fideiuſſio definitur. *Eius iura, & obligatio.* *Quomodo cõueniri debeat*

136 *Fideiuſſor indemnitatis.* Dari etiam poteſt fideiuſſor indemnitatis, vt qui ſe obligat pro aliis fideiuſſoribus in caſu, quo hi inuenirentur inhabiles ad obligationis aſſumptæ ſolutionem, deficiente principali. Vide Sylueſtrum *verb. Fideiuſſor.* tenetur debitor fideiuſſori ad damna incurſa ex fideiuſſione. Et ſi ſunt plures fideiuſſores in ſolidum, quiſque etiam conueniri poteſt ſeorſim, niſi excipiat ante ſententiam definitiuam, poſtulans vt alij etiam conueniantur, & creditor, cui ſoluit, debet cedere ſuam actionem, quam habebat in reliquos fideiuſſores ei, qui ſoluit; qua ceſſione facta poteſt ille eos conuenire pro parte virili, vt ſi debitum fuerit trecentorum aureorum,

Soluens ſuccedit in iura creditoris quoad alios.

aureorum, potest à quolibet centum exigere, si sunt alij duo; & à principali aliud centum cum damno incursо. In quibus casibus, vt patet, currunt regulæ generales assignatæ, quia & ipse se substituit creditori pro principali debitore: ideò ipsi tenetur. Alij similiter tenebantur creditori, & ideò actio ipsi competens translata in eum, qui soluit debitum in solidum, parit eundem effectum, quem habuit in creditore. Ex altera parte, quia debitor principalis per se dedit causam damno, tenetur ad reficiendum damnum. Qui gaudet priuilegio Iuris, potest elidere actionem exceptione priuilegij; & restitui in integrum, nisi renuntiauerit priuilegio expresse; quisque enim fauori proprio renuntiare potest, nisi illud sit priuilegium commune, & fideiussio fiat in damnum commune; vt Ecclesiæ à Prælato, aut monasterij, si quis fideiubeat sine consensu superioris, & maioris partis Capituli: aut si sit Prælatus, sine consensu maioris partis Conuentus. Potest clericus in damnum proprium, & non Ecclesiæ, fideiubere, vt si habet patrimonium, aut fructus beneficij, nisi his priuatus nequeat seruire curæ, qua tenetur Ecclesiæ, & sic redundaret in damnum Ecclesiæ.

Actio creditoris parit eidem effectum soluenti fideiussori.

Exceptio priuilegij elidit actionem, nisi renuncietur.

Non renũtiari commune, sed tantũ personale, sine consensu.

Potest clericus in damnũ proprium fideiubere.

137

Assecuratio est contractus, quo quis rei alienæ periculum in se assumit, obligando se ad recompensationem. Si fiat pretio, debet seruari æqualitas inter periculum, & pretium. Debet periculum subsistere, aliàs non est venale. Vnde si quis sciens rem esse in tuto, vt nauem, verbi gratia, in portu, antequam securationem assumit, non potest lucrari, sicut in simili dictum est de sponsione. Et idem ex opposito sequitur, vt si mercator certò sciat rem suam periisse.

Assecuratio definitur.

Eius iura & titulus.

Pignus & hypotheca idem sunt vsu Iuris; quia pignus dicitur, quòd pugno traditur. Hypotheca, quod conuentione tantùm subiicitur creditori ratione debiti, quantùm ad obligationem. Alia est vniuersalis: alia est particularis. Vniuersalis est, quando omnia bona obligantur tam præsentia, quàm futura. Particularis, quando res certa obligatur. Alia item est explicita, vt quæ conuentione, aut decreto iudicis inducitur, & hæc dicitur pignus prætorium. Alia dicitur tacita, vt quæ ex natura contractus ex dispositione legis inducitur absque conuentione, aut decreto. Hæc autem hypotheca secundùm varias consuetudines locorum *fit*: iure autem variis modis contingit, vt fisco, vel Principi omnia bona debitoris ex contractu, aut tributo constituta sunt hypothecata, excepto minori, cuius res empta à fisco hypothecatur pro debito, & non aliæ bona. Bona mariti omnia sunt hypothecata vxori pro dote, sic promittentis dotem bona, donec soluatur. Item bona tutoris, & curatoris, & administratoris, seu Prælati Ecclesiæ, aut ciuitatis, aut patris administrantis aduentitia filij, &c. Plura alia lege apud Molinam *disp.* 438. & 536.

Pignus & Hypotheca.

Diuisio eius. Vniuersalis. Particularis.

Pignus prætorium.

Hypotheca tacita.

Variis modis contingit tacita.

Cõmunis hypotheca Principi constituitur.

Bona mariti vxori, &c.

138

Hypotheca vniuersalis non impedit quin res aliqua vendi possit, quia pretium succedit reiparticularis semper manet affixa rei ad quemcunque deueniat, donec extinguatur præscriptione, aut solutione debiti. Illæ res possunt hypothecari, quæ possunt debitum pecuniarum compensare, non ita res, quibus id non competit, vt ius patronatus. Vnde si res, cui est annexa, oppignoratur, hoc ius manet saluum oppignoranti, licèt si vendatur transeat ad emptorem, quia sequitur materiam principalis. cap. *Bartolus, de sententia & re iudicata*, nec homo liber. c. 2. *de pignor.* neque suppellex pretiosa cultui diuino dicata, nisi cum debita solemnitate, & accedente necessitate, vt quia aliter nequit solutio haberi, vel vt redimantur captiui Ecclesiæ, vel subueniatur pauperibus in necessitate famis: census, vectigalia, iurisdictio, iura, actiones possunt oppignari, perit obligatio hypothecaria cum ipsa re, sicut & omnis obligatio realis, nisi sit aliter conuentum, vt dictum est suprà de censibus.

In vniuersali pretium succedit rei, non in particulari.

Quænam hypothecantur.

Perit cum re.

Hactenus de quibusdam contractibus in specie egimus, qui continentur sub emptione & venditione, vel ad eas reducuntur, vt praxis generalium regularum, quas assignat Doctor, in iis de facili habeatur, earúmque applicatio ad casus tam expressos, quàm non expressos, & ad conditiones requisitas ad æqualitatem in contractibus. Quod supereſt legi potest apud Doctores; qui rem ex professo agunt; nam quæ dicta sunt, instituto nostro sufficiunt, & ad declarandas regulas generales propositas de æqualitate permutationis rei pro numismate, aut numismatis pro numismate, vel rei pro re. de quibus in genere tantùm agit Doctor.

SCHOLIVM.

Vltra regulas assignatas pro permutatione, mutuatione, & venditione, assignat duas obseruandas in commutatione negotiatiua. Prima, quòd sit vtilis Reipub. Secunda, quòd lucrum correspondeat labori, industriæ, & periculis, & explicat, ac probat vtramque.

22

SEquitur [c] de commutatione negotiatiua, vbi commutans intendit mercari de re, quam acquirit, quia emit non vt vtatur, sed vt vendat, & hoc cariùs: & hæc negotiatiua dicitur pecuniaria, vel lucratiua. De hac vltra regulas prædictas quid iustum, & quid iniustum, addo duo. Primum est, quòd talis commutatio sit vtilis Reipublicæ. Secundùm est, quòd talis iuxta diligentiam suam, & prudentiam, & sollicitudinem, & pericula accipiat in commutatione pretium correspondens.

Duæ regulæ pro commutatione mercatoria.

Prima conditio exponitur, quia Reipublicæ est vtile habere conseruatores rerum venalium, vt promptè possint inueniri ab indigentibus, volentibus illas emere. In vlteriori etiam gradu vtile est Reipublicæ habere afferentes res necessarias, quibus illa patria non abundat; & tamen vsus earum ibi est vtilis, & necessarius. Ex hoc sequitur, quòd mercator, qui affert rem de patria, vbi abundat, ad patriam vbi deficit, vel qui illam emptam conseruat, vt promptè inueniatur venalis à volente eam emere, habet actum vtilem Reipublicæ. Hoc quoad expositionem primæ conditionis.

Mercatores sunt vtiles reipub.

Mercator carius vendere poteſt, quàm emit, ratione laboris, induſtriæ & periculorum.

Sequitur ſecunda, quia vnumquemque in opere honeſto Reipublicæ ſeruientem oportet de ſuo labore viuere. Honeſto dixi, propter meretrices, & hiſtriones inhoneſtè viuentes: ſed afferens iſte vel conſeruans, honeſtè, & vtiliter ſeruit Reipublicæ: ergo oportet eum de ſuo labore viuere. Nec hoc ſolùm, ſed vnuſquiſque poteſt induſtriam ſuam, & ſollicitudinem iuſtè vendere: induſtria illius transferentis res de patria ad patriam requiritur magna, vt conſideret quibus patria abundat, & indigeat: ergo poteſt iuſtè vltra ſuſtentationem neceſſariam pro ſe, & familia ſua ad iſtam neceſſitatem deputata recipere pretium correſpondens induſtriæ ſuæ: & vltra hoc tertiò aliquid correſpondens periculis ſuis. Ex quo enim in periculo ſuo transfert, ſi eſt tranſlator, vel cuſtodit, ſi eſt cuſtos. Propter huiuſmodi periculum poteſt ſecurè aliquid accipere correſpondens, & maximè ſi quandoque ſine culpa ſua in tali ſeruitio communitatis damnificatus eſt; vt pote mercator transferens quandoque amiſit nauem onuſtam maximis bonis; & alius quandoque ex incendio caſuali amittit pretioſiſſima, quæ cuſtodit pro Republica.

23 Locare *pro* cõducere.

Mercator an vltra ſuam, & familiæ ſuſtẽtationẽ poſſit lucrari?

Hæc omnia confirmantur, quia quantum deberet alicui miniſtro Reipublicæ legiſlator iuſtus, & bonus retribuere, tantum poteſt ipſe; ſi non adſit legiſlator de Republica, non extorquendo, recipere. Sed ſi eſſet bonus legiſlator in patria indigente, deberet locare pro pretio magno huiuſmodi mercatores, qui res neceſſarias afferrent, & qui eas allatas ſeruarent: & non tantùm eis, & familiæ ſuſtentationem neceſſariam inuenire: ſed etiam induſtriam, peritiam, & pericula omnia locare: ergo etiam hoc poſſunt ipſi in vendendo.

Ex iſtis duabus [d] conditionibus requiſitis in negotiatiua iuſta, patet quomodo aliqui ſunt vituperabiliter negotiatores, vt ſcilicet illi, qui nec transferunt, nec conſeruant, nec eorum induſtria melioratur res venalis, nec certificatur aliquis alius ſimplex de valore rei emendæ, ſed modò emit, vt ſtatim ſine omnibus iſtis conditionibus vendat; iſte eſſet exterminandus à Republica, & exulandus: & vocantur tales gallicè *regratiers*; quia prohibent immediatam commutationem volentium emere, vel commutare œconomicè: & per conſequens faciunt quodlibet venale, vel vſuale carius ementi, quàm deberet eſſe, & vilius vendenti; & ſic damnificant vtramque partem.

COMMENTARIVS.

139 *Negotiatiua commutatio. Vt eſt politica, & non œconomica tantùm.*

c *Sequitur de commutatione negotiatiua*, &c. In ſuperioribus egit de permutatione œconomica, quæ cõſiſtit inter priuatos, qua quis ſibi, & familiæ contrahit, & prouidet in commodum priuatum. Hìc breuiter agit de negotiatiua, qua etiam intenditur lucrum; & ſpectat ad bonum commune politicum. Aſſignat autem duas regulas: quarum prima exprimit iuſtitiam huius negotiationis ex vtilitate Reipublicæ. Primò, quia *vtile eſt reipublicæ habere conſeruatores rerum venalium, apud quos promptè inueniantur omnia venalia, quibus quis indiget, & vult ea emere*, &c. Hæc regula patet ex iis, quibus iuſtificatur cambium, ad vtilitatem publicam inſtitutum à Principe, aut Republica, in quo pecunia habeatur ſemper parata ad neceſſitatem tam publicam, quàm priuatam.

Prima regula eſſe iuſtam, & vtilem.

Patet ex regulis cambij.

140 *Secunda regula.*

Secunda regula decernit iuſtitiam ex parte negotiatorum; quia *in pretium reuocare poſſunt labores, pericula, tranſlationem mercium, expenſas: qui eſt honeſtus labor, ex quo viuere poſſunt, & valde vtilis Reipublicæ.* Deinde computanda ſunt pericula, expenſæ, induſtria, cuſtodia, & reliqua pretio æſtimabilia, vltra neceſſariam ſuſtentationem; & confirmat, quia quantum deberet alicui miniſtro legiſlator iuſtus, & bonus retribuere, tantum poteſt ipſe, ſi non adeſt legiſlator, de Republica, non extorquendo, recipere: legiſlator autem iuſtus deberet conducere operas transferentium res, quibus indiget Reſpublica: ergo & ipſi poſſunt ſuos labores, induſtriam, pericula, & reliqua pretio æſtimabilia vendere.

Titulus Iucrandi iuſtus, & æſtimabilis.

Probatur.

Contra ſecundam hanc regulam Sotus *lib. 6. de Iuſtit. & Iure q. 2. art. 3.* Molina *diſp. 348.* obiiciunt, quòd iuſtum pretium non ſit ponendum in manu mercatorum: neque ex lucro, vel damno eorum attendi debere: ſed ex communi mercium æſtimatione.

Impugnant alij ſecundam regulam.

Sed fruſtrà hæc obiiciunt, quia Doctor aſſignat iuſtitiam, & cauſas ex natura rei, ex quibus pretium debet æſtimari ſecundùm rectam rationem: nam *ſuprà* oſtendit medium rectæ rationis, quod lege, aut conſuetudine determinatur, ſeruandum eſſe: & in hac æſtimatione venire non ſolùm res ipſas, ſed pericula, expenſas, ex quibus valor rei creſcit; vt patet ex dictis de emptione, venditione, mutuo, cambiis, & reliquis contractibus, quos *ſuprà* attigimus, & patet ex regulis promiſſis, generaliter de æqualitate ſeruanda in permutationibus œconomicis. Vbi ergo Reſpublica, vel Princeps ſtatuit pretium, horum debet haberi ratio, ne mercatores vltra iuſtum grauentur, & nocumentum inferatur Reipublicæ, ſi ceſſet negotiatio: ac proinde ad eam conſeruandam tenetur Princeps ex iuſtitia taxare pretium cum indemnitate mercatorum, ſine qua nequit conſeruari; & patet in campſoribus, qui ratione damni, laboris, & obligationis habendi pecuniam paratam, & à petentibus per cambium aliquid lucri cedit. Patet etiam in mutuante, qui lucrum ceſſans, & damnum emergens poteſt in pactum ducere. Patet ex communi Doctorum: quando Princeps, vel

141 *Reiicitur impugnatio.*

Contractus lucratiui, & eorũ titulus.

Obligatio debita in æſtimandis mercibus.

Variis exẽplis probatur.

vel Magistratus ex malitia ad damnum mercatorum constituunt pretium non proportionatum mercibus, & infra infimum, quod communi æstimatione, & spectato valore mercium, est inæquale: tunc mercatores possunt vendere maiori pretio, quàm sit taxatum: quia illa taxa facta hoc modo est iniqua. Benè ergo Doctor dicit, vel per Principem, vel vbi non est alia æstimatio rei, quàm illa, quæ fit à mercatore, appretiari debere non solùm rem ipsam, sed labores, industriam, & reliqua, quæ valorem rei augent, & in lucrum iustè computantur, quæ est doctrina communis. Aliud autem non intendit Doctor: sed tantùm illa exponere, ex quibus lucrum licet, & acquiri potest, & debet, seruatis seruandis.

Scopus Doctoris.

142 *Casus quem adducit Doctor.*

Doctor inter alia adducit exemplum; vt quando nauis onusta mercibus, quas aduehit mercator in obsequium Reipublicæ, perit naufragio, vel incendio pereat domus eius, in qua merces pretiosas conseruat in vsum Reipublicæ, & commodum, & vtrumque fortuito, & sine propria culpa. Fortè hunc casum impugnant præfati Doctores: qui merces crescere dicant, vel decrescere in pretio ipsis mercatoribus, non Reipublicæ; vnde, inquit Sotus, si mercator Siculus conuehat tres naues frumenti in Hispaniam, ibi vigente penuria, & vna submergatur, non inde sequitur quòd mercator ille possit aliter vendere frumentum, quàm pretio currente. Quidquid sit de casu; Resolutio Doctoris est, quando damnificatur mercator seruiens Reipublicæ sine culpa sua deberi ei aliquam compensationem dari: verbi gratia, si in necessitate communi indicetur mercatoribus, vt conuehant suis, aut communibus expensis aliunde merces necessarias, vt frumenti in penuria famis: si citra eorum culpam aliquid pereat, non solùm ipsis perit, sed Reipublicæ, ac proinde sicut negotiorum gestores debet labor, & industria ipsorum secundùm iustitiam recompensari. Præterea damnum incursũ quoad ipsam fortè resarciri saltè in parte.

Explicatur casus.

Mercatores quasi rerum gestores.

143 *Labor in commune bonum redundans æstimari debet.*

Propterea addit ad casum Doctor illam circumstantiam *pro seruitio Reipublicæ*: nam aliud est, quòd ipsi lucri priuati causa tantùm conuehant merces: aliud verò quòd ex præscripta vtilitate communis boni Reipublicæ. Vnde in priori casu damna incursa debent etiam in æstimatione mercium, saltem conuectarum, transferri, cùm ipsi causam dedit vtilitas publica, ad quam sunt electi, & ordinati in casu præscripto à Doctore, & ex mandato particulari adacti. Vel dici potest hæc etiam pericula fortuita, quibus se mercatores exponunt in communem vtilitatem, considerari debere à Republica & legislatore in communi æstimatione mercium, quamuis res pereat conuehenti, aut conseruanti tantùm in particulari: tamen illa damna, quibus se subiiciunt mercatores in vtilitatem Reipublicæ, quamuis in specie non teneatur Respublica compensare; debet tamen rationem eorum in communi æstimatione mercium conuectarum habere, ne pereat mercatura; & sic taxare pretium, ex cuius lucro cætera damna incursa tolerari possunt.

144 *Soluitur ratio opposita.*

Vnde ad rationem in oppositum respondetur, merces crescere, vel decrescere in pretio ipsis mercatoribus, quando accrementum, vel decrementum est per accidens, concedo; quando verò per se, nego. Per se autem se habet respectiuè ad æstimationem valoris rei hîc, & nũc, concurrentibus circumstantiis, quæ pensari debent, vt vtilitate publica, indemnitate mercatorum, & conseruatione negotiationis, & hoc quantùm ad pretium ordinarium, & lege statutum: quia iniustum esset mercatores subiicere damno in publicam vtilitatem, & non sentire aliquod commodum æquiualens ex lucro, seu pretio mercium, ideóque in æstimatione ordinarij pretij debent pensari etiam pericula, & damna imminentia, & communia.

Damnum per se æstimari debet.

Per accidens crescit, vel decrescit pretium ipsis mercatoribus; vt quando est copia mercium, & raritas emptorum, aut pecuniæ: vel ex casu fortuito hîc & nunc, cuius haberi mox debet ratio quoad communem æstimationem ordinariam, quia particularis est, vt si ex sterilitate & penuria augeatur pretium mercium, vt frumenti, aut olei, & similium. Transeat ergo totum argumentum, & casus Soti, quia talis mercator sibi amisit nauem: tamen quoad frumentum aduectum, nisi pretium sit lege taxatum, aliquid ratione transuectionis exigere potest, quia illa est pretio æstimabilis.

Damnum per accidens non ita.

d *Ex istis duabus conditionibus*, &c. Deducit ex dictis, damnabiles esse negotiatores, qui nec ad commodum publicum faciunt transferendo, conseruando, aut meliorando merces, neque rationem pretij habent. Hinc quædam monopolia etiam damnabilia sunt, in quibus vltra debitum, vsus mercium subtrahitur communitati, & necessitatibus eius, vt mox vendantur non ex valore, aut æstimatione rerum; sed ex necessitate ementium, quam ipsi subtrahentes copiam mercium causant. Hi tenentur ad restitutionem, quia damnum inferunt Reipublicæ, & merces, quæ ab externis conuehuntur in copia, & tolerabili pretio distraherentur, faciunt cáriores nulla in ipsis facta melioratione. Quædam tamen monopolia licita sunt; vt quando auctoritate Reipublicæ instituuntur, & seruatur æqualitas in distrahendis mercibus.

145 *Damnantur quædam monopolia.*

SCHOLIVM.

In donatione committi iniustitiam, quando non liberaliter donatur; vt quando quis deceptus renitente superiore, vel necessitate tractus, dat aliàs non dandum. Exemplum, si petens fingeret se cognatum, vel pauperem; vel nollet mutuare nisi sub vsuris. Idem dicendum in accommodatione, quæ est donatio vsus rei ad tempus. Item, in permutatione, de iniustitia in venditione dictum est num. 14. *& conformiter dicendum de iniustitia locationis, & mutui.*

DE tertio e articulo, satis patet ex prædictis; quia *rectum est index sui, & obliqui,* primo de Anima; & ideò ex iustitia determinata in præcedenti articulo in 24 *Tex.* 85.

translationibus dominij, vel vſus rerum, apparet iniuſtitia, quæ accidit in talibus; quòd breuiter poteſt exponi diſcurrendo. Nam in donatione non eſt iuſtitia, ſi donans non merè liberaliter donat, vel ſi contra voluntatem alicuius, à quo dependet in donando, donat; ſicut patet in illo caſu, de quo allegatum eſt ibi, *Extrà de Cenſibus, c. Exigit, lib. 6.* Non autem merè liberaliter donat, ſi vel deceptus, vel quaſi neceſſitate tractus donat: quia ignorantia, & aliqualis coactio excludunt voluntarium ſimpliciter, *ex 3. Ethic.*

Scilicet, de viſitatis dãtibus pecunias viſitatori, quod prohibet Papa. Cap. 1. & inde.

Et ex hoc ſequitur, quòd deceptus de eo, cui donat quantùm ad illam rationem propter quam donat, non ſimpliciter donat. Et ideò, ſi alicui tanquam propinquo donet, qui tamen non eſt propinquus, non ſimpliciter donat.

Vis & ignorantia faciunt inuoluntarium.

Conſimiliter, ſi alicui, vt egeno, qui non eſt egenus: & ideò videant illi trutani, ſcilicet qui diuites exiſtentes recipiunt, tamen tanquam egentes eleemoſynas, ne iniuſtè omnia huius recipiant, quia non eſt in dante voluntarium propter conditionis ignorantiam, quam reſpicit in donando. Conſimiliter, ſi attractus, vt in vſuris dandis, non eſt merè donatio liberalis.

Qui ficta paupertate aliquid accipit, tenetur reſtituere.

Conſimiliter dicendum eſt de accommodante, licèt ibi non ſit defectus æqualis propter æquale iuſtum; quia tranſlatio vſus ad tempus non requirit tantam liberalitatem, quantam tranſlatio dominij.

25 *Iniuſtitia permutationis oritur ex deceptione, inuoluntario, vel prohibitione ſuperioris.*

In permutatione eſt iniuſtitia ex eiſdem cauſis, ſcilicet ex deceptione, & inuoluntario, & prohibitione ſuperioris, cui commutans ſubeſt in commutando. Et ex hoc poteſt dici iniuſta commutatio, quæ fit in ludis alearum, & huiuſmodi, iuxta illud, *ff. de Aleatoribus, l. vlt.* & *Extrà de vita & honeſt. cleric. c. Clerici.* ſuper illud *Officia*, in Gloſſ. tamen iſta lex non ligat, niſi illos, qui viuendo politicè ſubſunt legi imperiali, qui fortè nulli ſunt hodie: quia vbi præcipuè illa lex locum habere conſueuit, municipalia præiudicant imperialibus, vt patet in Italia. Iniuſtitiæ in emptione, & venditione tactæ ſunt priùs, tangendo de iuſtitia in eis. Et iuxta hoc de locatione, & conductione [f]. Per idem patet de mutui datione, & ſolutione; iniuſtitia præcipua eſt vſura, cuius vituperatio habetur *Extrà de Vſuris, c. Super eo.*

COMMENTARIVS.

146 *Articulus tertius.*

[e] *De tertio articulo ſatis patet ex dictis*, &c. In hoc articulo determinat ex dictis breuiter de iniuſtitia, quæ fit in tranſlatione rei, vel quoad vſum, vel quoad dominium: quia *rectum eſt iudex ſui ipſius, & obliqui.* Reducit autem iniuſtitiam ad duas cauſas generales, vt quando aliquid transfertur ſine voluntate eius, à quo dependet ſic transferens; vel quando inuoluntariè transfert: hoc inuoluntarium procedit ex neceſſitate coactionis, aut ex ignorantia. Patet in donatione, qui eſt contractus merè liberalis, ſi coactus quis donat, non liberaliter donat. Si ignorans etiam donat, non liberaliter donat; vt quando donat aliquid ei, quem putauit eſſe propinquum, aut pauperem; & non ſubſiſtat conditio, non donat, & accipiens peccat, quia decipitur donans non ſubſiſtente cauſa legitima, & ex qua fit donatio, & cuius defectu cognito non fieret donatio. Ratio eſt, quia non habet donatio vim, niſi ex voluntate, & intentione donantis, quæ omnino comprehendit conditionem, & cauſam; ex qua fit, & excludit contrarium: ſicut enim lex non extenditur ad caſus, quos voluit excipere legiſlator, vel tacitè, vel expreſsè; quia recipit ſpeciem, & extenſionem à voluntate legiſlatoris, quæ cauſam, & rationem legis comprehendit.

Cauſa generales iniuſtitia in donatione.

Coactio.

Ignorantia.

Conditio excluſa vitiat contractum, ſi adſit.

Lex non comprehendit ea ſua expreſſos.

147 *Cauſa, & cõditio per ſe excluſa.*

Ita in propoſito donans implicat illam conditionem in ſuo cõſenſu, cuius error dedit cauſam donationi, vt aliàs non fieret, neque bona fide res donata acceptatur à donatario. Hoc intelligitur de conditione, & cauſa per ſe donationis; quam donans ſuo conſenſu tacitè, vel explicitè comprehendit principaliter, ita vt aliàs non donaret, neque cognito errore eam ratificaret, ſed intenderet repetere: quo caſu ipſi eſt reſtituenda. Quidam tamen Doctores dicunt donationem factam pauperi ficto dandam eſſe pauperibus veris, quia præſumitur voluntas donantis iam abdicaſſe dominium in Chriſtum. Alij dicunt reſtituendam eſſe ipſi donanti, ſi eſt res notabilis; de qua non poteſt fieri talis præſumptio, quantùm ad voluntatem domini: ſi minuta, præſumendum eſſe eam alienaſſe, neque plurimùm intendere reſtitutionem. Si autem conditio illa ſit tantùm accidentaria, & acceſſoria, completo iam conſenſu, & animo donationis, valet donatio: quia licèt impellat ad donationem, tamen animus donantis, ſeu conſenſus, à quo dependet donatio, completur independenter à tali donatione.

Cui facienda reſtitutio rei donata inualidè.

Conditio per accidens non annullat tranſlationem donationum.

148 *Probatio.*

Hæc reſolutio Doctoris patet ex multis textibus, *ff. de conditione cauſa data non ſecuta. & C. de conditi.* & tenet Bart. *l. 11. §. final. ff. de donat.* & patet, quia contractus nominatus non impleto modo, quod perinde eſt, reuocari poteſt, quando fuit cauſa principalis, *l. cum lege, C. de Pactis inter vendit. & empt. & l. ea conditione, C. de Reſcinden. Vend.* Ad idem facit, quòd donatio facta in perſona liberti, aut extranei, reuocetur ex præſumpta voluntate donatoris in totum ipſo iure, quia talem conditionem tacitè excepit donator; vt donatio facta illis non fiat in præiudicium ſuperuenientis prolis, vt *in l. Si vnquam*, &c. *cum gloſſa, C. de Reuoc. donat.* Videatur Bartol. *in l. Titia, in §. Imperator. ff. De leg. ij.* & Panormitanus, *cap. Si quis iraſcitur 13. quæſt. 2.*

In

149 *Eadem regulæ sunt cõmodati. Non est æqualis præsũptio.* In cõmodato eædem regulæ seruantur, nisi, vt dicit Doctor, quòd hìc non sit tanta liberalitas, sicut in donatione, quia hìc tantùm fit donatio quoad vsum tantùm; neque proinde tantum præsumi debet de repugnante voluntate commodantis, quantum de voluntate donantis, quia res ipsa manet salua domino. Sequuntur eædem regulæ in permutatione, nempe ex iisdem causis ex deceptione, siue oriatur ex dolo, siue ex errore conditionis, quam excludit contrahentis voluntas, & ex inuoluntario per metum, & coactionem, quæ dedit causam contractui, siue ex prohibitione superioris, oritur iniustitia contractus.

In permutatione seruantur eadem regulæ doli, & erroris annullantis.

Idem dicendũ in reliquis contractibus. Et sic de reliquis contractibus, vt de locatione, conductione, donatione, & solutione, & reliquis, qui ad hos reducuntur; de quibus *suprà* dictum est. Iniustitia in his ex prædictis capitibus desumenda est in genere, vt probant tam regulæ generales, quàm speciales, quæ ex iisdem deluuntur. In his omnibus non requiritur aliud, quàm applicare hæc principia, considerando naturam contractus, vt lege præscribitur, causam, modum, & conditiones, & voluntatem contrahentium, vt in his versatur, & vltrà, vt cognoscatur æqualitas secundùm medium rectæ rationis, quæ desumitur à lege, consideratis iis circunstantiis, quas lex ipsa comprehendit, aut excipit. Vel debet sumi ab æstimatione communi, cuius praxim debet inquirere, qui casus occurrentes resoluere nititur, & ea petenda est à viris in æstimatione rerum versatis, & integris; alioquin procedens ex solis generalibus regulis iustitiæ, speculatiuè loquendo, non poterit eas commodè applicare, nisi omnia sciat, quæ hìc, & nunc ad excessum valoris rerum, aut decrementum spectat, singulis circunstantiis pensatis, ex quibus lucrum exspectari debet, vel decrescere. Ad quod facit communis sententia Doctorum, & casus similes decisi lege, aut à legis peritis, quia ad Theologum tantùm spectat regulas generales applicare; ad Iuristas verò particulares leges, & receptam consuetudinem illis legibus conformem, quia lex non fouet peccatum: & quando in specie lex non datur, consuetudo probata à viris prudentibus succedat: in casibus autem extraordinariis æstimatio rebus, aut circunstantiis accommodata ius dicit, cui cætera adminicula accedunt ex variis locis: ex quibus argumenta desumi possunt à lege, & æstimatione communi, & iis contractibus in specie, quibus magis ipsi casus concordant, & quorum naturam induunt.

Quomodo applicandæ sunt regulæ generales.

Officiũ Theologi.

150 *Distinguendi tituli. Contractus innominatus sequitur nominatum.* Vnde distinguendi sunt varij tituli concurrentes in contractibus innominatis, & secundùm eos reducendus est casus ad contractus nominatos; quorum naturam imitatur, & considerandum an rectè titulus fundatur, & aliis cohæret. Nam sæpe tituli ipsi repugnant, vt si quis aliquid dicat esse suum titulo donationis, & permutationis, tituli non cohærent. Si quis rem sibi vendicat priuilegij, & præscriptionis titulo, non cohærent. Si quis mutuatione, & emptione dicitur acquisiuisse, &c. nam aliter nequit regula generalis dari, quæ ad omnes casus applicari in specie possit secundùm diuersas circumstantias. Et sicut in moralibus quæ in iis ad alias virtutes spectant, procedi debet, quoad circunstantias diuersas ex regulis particularibus virtutum, ad quas rectitudo, aut obliquitas reducitur. Sic in contractibus, quando varij concurrunt in eadem permutatione, debet coniici natura singulorum, vt reducuntur ad contractus nominatos, quos imitantur, & secundùm hos considerari iustitia, aut iniustitia. Cæterùm quod hìc docet Doctor de vsu alearum iam *suprà* resolutum; & spectandæ sunt leges, prout consuetudo non improbata eas trahit in vsum.

Tituli repugnantes.

Exemplum in materia concurrentiũ virtutum.

f *Per idem patet de mutui donatione*, &c. Hoc patet ex dictis *suprà*: hìc autem dicit præcipuam iniustitiam contra hunc contractum esse vsuram, quæ reprobatur *extrà de Vsuris. c. Super eo.* Vide quæ in hoc dicta sunt contra Abulensem *suprà* de hoc contractu. Hoc idem patet ex pœnis Iuris, quas incurrunt vsurarij manifesti, id est, qui facto, vel Iure, manifestè sunt tales, quæ legi possunt apud Couarr. *lib. 3. Variar. cap. 3.*

151 *Iniustitia quæ sit in mutuo.*

Pœnæ vsurariorum.

Illi sunt manifesti facto, qui nulla tergiuersatione hoc lucrum faciunt. Iure verò, qui sententia iudicis sunt damnati, aut in iudicio crimen ipsum sunt fassi, aut contra quos adductis testibus est plenè in iudicio probatũ. Prima pœna est infamia Iuris. *L. Improbum 20. C. Ex quibus causis irrogatur infam.* Requiritur plena probatio in iudicio, non verò infamia, aut semiplena probatio, aut confessio extraiudicialis facta: verbi gratia, coram Parocho & testibus, vt infamiam Iuris incurrant.

Vsurarij manifesti.

Prima pœna infamia.

Secunda est, vt si sit clericus, sit incapax beneficij, & irregularis, de qua pœna dictum est cum Doctore *suprà dist. 13.*

Secunda incapacitas beneficiorum.

Tertia pœna est, excludendos à communione *cap. In omnibus. 3. de Vsuris.* non intelligitur eos esse excommunicatos per hoc.

Tertia priuatio communionis.

Quarta ibidem adiicitur, vt excludantur ab oblatione facienda, & admittens manet suspensus, donec satisfecerit ad arbitrium Episcopi.

Quarta exclusio ab oblatione.

152 *Quinta exclusio à confessione, nisi satisfecerint, aut cautione præmissa.*

Quinta, neque ad confessionem peccatorum admittitur, donec satisfecerit. Hæc fieri debet reipsa pro sua facultate, aut per idoneam cautionem, nempe pignoris, aut fideiussorem, & hoc ipsis creditoribus, si sunt præsentes, vel coram Episcopo, aut eius Vicario, vel coram Parocho cum testibus idoneis, vel coram Notario publico habente mandatum ab Episcopo. *cap. Quanquam, de Vsuris in 6.* si cautionem præstare non possunt, debent iurare se non posse, & facturos quod possunt; & tunc absoluendi sunt, si periculum est in mora.

Sexta priuatio sepulturæ in loco sacro.

Sexta, carent Ecclesiastica sepultura. *cap. Quia in omnibus, &c. de Vsuris*, & sepeliens in loco sacro incurrit excommunicationem ex *Clementina de Sepulturis*, quæ magis comprehendit Parochum, & alios principales, quorum mandato fit, quàm vespillonem.

Septima nullitas testamẽti.

Septima. Testamenta ipsorum sunt irrita, nisi ante mortem soluerint, aut cautionem sufficientem dederint.

Octaua priuatio locutionis, & expulsio.

Octaua. Non possunt Ecclesiastici locare domos exteris vsurariis: tenentur eos expellere ex suis terris intra tres menses: alioquin ipso facto incurrunt suspensionem, si Episcopi: si Minores, excommunicationem, interdictum verò si sit collegium, aut vniuersitas. *c. 1. de Vsuris in 6.*

SCHOLIVM.

Vſuram eſſe prohibitam nouo, & veteri Teſtamento. Quod ait ratione damni nihil vltra ſortem deducendum in pactum, fortè cum D. Thom. 2. 2. quæſt. 78. art. 2. ad 1. vult non eſſe conſtituendum pretium pro tali periculo; quia ſpeciem habet mali, & vix ſine ſcandalo fieri poteſt: non ergo negat quin poſſet mutuans paciſci de indemnitate, quia ſuprà num. 18. dixit (& notat benè Med. C. de Vſur. quæſt. 3. §. Non obſtat) aliquid vltra ſortem recipi poſſe ratione pœnæ conuentionalis, intereſſe, & periculi ſortis. Tribuitur hîc ad ſecundum Scoto, quòd teneat dominium vſuræ tranſire in vſurarium: ſed tantùm ait, ſi tranſeat, non inde ſequi, non teneri vſurarium ad reſtitutionem: probabile tamen eſt ſic transferri dominium. Ita Alenſ. 4. part. qu. 33. memb. 2. art. 2. Henr. 4. quodl. qu. 27. Nau. cap. 17. num. 265. Palud. hic qu. 5. Bald. l. 1. num. 3. C. de Pignor. act. gloſſ. cap. Si quis vſuram 14. qu. 4. & c. Si Epiſcopum 16. quæſt. 6. & alii. Nec obſtat factum eſſe prohibitum, quia ad dominij tranſlationem ſufficit eam non eſſe iure caſſatam.

26 *Cap. 18. Pſalm. 14. Qui pecuniam ſuam nó dedit ad vſuram.*

VSuræ [g] crimen vtraque Pagina deteſtatur. Quòd vetus, patet per Ezech. *Ad vſuram non accommodabis*, &c. Quòd noua, Luc. 6. *Date mutuum nihil inde ſperantes.* Et ſi arguetur contra hoc, quòd licet vnicuique in contractibus ſe ſeruare indemnem, vt dictum eſt priùs, quòd vendens poteſt cariùs vendere, attendens damnum ſuum in vendendo, maximè ſi inducatur ab illo, cui vendit: ergo eodem modo, ſi inducatur ab alio quis, vt ſibi mutuet, licet ſibi ſe ſeruare indemnem: quod non poteſt, niſi accipiendo aliquid vltra ſortem, & hoc ex pacto, aliàs eſt incertum. Similiter dans vſuram, voluntariè dat, quia nullus cogit eum ad hoc, ſed voluntate ſua accipit pecuniam, & reddit vltra ſortem: & ſic poteſt dominium transferre in alium. Si autem transfert dominium: ergo alius, ſcilicet vſurarius, non habet alienum.

An liceat mutuãti ex pacto ſeruare ſe indemnem.

Ad primum reſpondeo, ſi non vult damnificari, pecuniam ſibi neceſſariam reſeruet, quia nullus eum neceſſitat ad faciendam miſericordiam proximo: ſed ſi vult miſericordiam facere, neceſſitatur ex lege diuina, vt non faciat eam vitiatam. Ad ſecundum, & ſi transferat dominium, tamen recipiens tenetur reſtituere: ſicut in mutui datione transfertur, & tamen debitor tenetur tandem reſtituere creditori.

An dominium vſuræ tranſeat in vſurarium?

27 *Quando eſt iniuſtitia in cõmutatione, vbi differtur ſolutio.*

Conſimiliter patet de iniuſtitiis in commutationibus, vbi fit dilatio recipiendi. Eſt enim iniuſtitia vendendo tempus, vel ponendo ſe in certo de lucrando, vel ſimpliciter, vel vt in pluribus. Conſimiliter, in negotiatiua eſt iniuſtitia, ſi officit Reipublicæ actus eius, vel ſi immoderatè recipit à Republica vltra induſtriam, diligentiam, ſolicitudinem, & pericula.

Iniuſtitia in negotiatione quando contingit.

Item, præter iniuſtitias [h] iſtas partiales in iſtis contractibus, vel commutationibus, eſt vna generalis; quando aliquis vſurpat rem alienam domino ſimpliciter inuito; & hoc tam domino proximo, quàm remoto, ſcilicet legiſlatore, qui non vult imò prohibet illam rem occupari inuito domino, niſi in caſibus præſcriptionis, & vſucapionis. In iſtis autem non eſt tranſlatio dominij, ſcilicet in furto, rapina, & huiuſmodi, licèt ſit violenta occupatio rei, cuius eſt dominium: & iſta iniuſtitia eſt manifeſtior quacunque alia; vbi propter ſolam defectuoſam conditionem eſt iniuſtitia in tranſlatione, vel commutatione, vt eſt in caſibus ſupradictis.

In furto, rapina, & huiuſmodi non transfertur dominium.

COMMENTARIVS.

155 *Prohibita vſura in Scriptura.*

g VSuræ crimen vtraque Pagina deteſtatur, &c. Docet tam veteri, quàm nouo Teſtamẽto vſuras eſſe prohibitas. Deinde reſoluit duo in fauorem vſuræ obiecta. Primum eſt, quòd licet cuique ſe indemnem ſeruare: ergo & vſurario: quod fit, quando vltra ſortem aliquid recipit. Secundò, quia volenti non fit iniuria: recipiens autem vſuras ſoluit liberè vſuram: ergo tranſfert dominium eius, quod vltra ſortem concedit in vſurarium: ergo ille iure accipit.

Duæ obiectiones.

Ad primum reſpondetur.

Reſpondet ad primum; ſi non vult damnificari pecuniam ſibi neceſſariam teneat, quia nullus eum neceſſitat, ea ſcilicet neceſſitate, qua campſores ordinati à Republica neceſſitantur ad cambium: quamuis enim vſuræ tolerentur ob aliquod bonum Reipublicæ, tamen non approbantur, ſicut neque proſtibula non neceſſitatur coactione, aut metu: ſi enim interueniunt, eſt ſufficiens titulus aliquid vltra ſortem exigi: eo ergo quo velit mutuare proximo, tenetur cum hoc damno mutuare, & nihil exigere.

Vſura tolerata non approbatur.

Contrà, quia vt *ſuprà* dictum eſt, cum ipſo in hac materia damnum, quod intuitu mutui incurritur, eſt æſtimabile: & labor numerandi, & conſeruandi pecunias ſunt tituli iuſti recipiendi aliquid vltra ſortem: ergo reſponſio illa non cohæret dictis *in artic. 2.* 154 *Replica.*

Reſpondetur non improbari hos titulos à Doctore, neque alios pretio æſtimabiles hîc: ſed damnum prætextum ab vſurario, quo exigat aliquid *Soluitur.*

Intuitu mutui nihil recipi poteſt.

aliquid intuitu ipſius mutui, quo pecuniam in alterum transfert, hoc autem damnum ſufficienter reſarcitur per ſolutionem mutui: ac proinde non debet bis ſolui in toto, vel in parte, dando aliquid vltra ſortem. Vnde ſi alio titulo iuſto recipiat mutuans, modò non excedat, non eſt vſurarius.

Ad ſecundam obiectionẽ ſolutio.

Ad ſecundũ reſpondet: etſi mutuatarius trãſferat dominium pecuniæ in vſurarium, non ideò non teneri eum ad reſtitutionem: nam & ipſe vſurarius transfert dominium pecuniæ mutuatæ in mutuatarium, quamuis teneatur ad reſtitutionem eius.

155 *Dubium. Ad quem ſpectat dominiũ pecuniæ vſuraria.*

Dubitatur circa hanc doctrinam huius reſpõſionis, quam ſupponit Doctor, vtrùm ſcilicet vſuræ dominium tranſeat in vſurarium. Multi enim docent contrarium: vt Alenſis 3. *part. qu.* 36. *num.* 4. *art.* 2. Altiſiodorenſis 3. *part. tract.* 31. *quæſt.* 1. D. Bonauentura *in hac diſtinct. part.* 2. *art.* 2. *quæſt.* 2. Richardus idem ſupponere videtur *quæſt.* 5. docet Gabr. *quæſt.* 11. & citatur D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 78. *art.* 3. quamuis *in præſenti diſt. quæſt.* 2. *art.* 4. *quæſtiunc.* 1. videatur inclinare in affirmatiuam, quam non impugnat. Hanc eandem tenet Caiet. *tom.* 2. *Opuſc.* 8. *cap.* 1. Medina *quæſt.* 4. *de Vſur.* Couar. *lib.* 3. *Variarum. cap.* 3. Sotus *lib.* 6. *quæſt.* 1. *art.* 4. éſtque frequentior modernorum.

Non eſſe penes vſurariũ plures tenent.

Sententia affirmatiua.

Partem affirmatiuam imponunt Doctori in textu; ſed neque vnam, neque alteram *ibidem* aſſertiuè tenet, ſed reſpondet ex ſuppoſitione antecedentis, negando conſequentiam, & dat inſtantiam commodam, de qua nulla eſt difficultas. Hanc tamen partem ſequitur Henricus *quodlib.* 4. *quæſt.* 27. Gloſſa *in cap. Si quis vſuram* 14. *quæſt.* 4. Paludanus *in hac diſt. quæſt.* 2. *art.* 5. Nauarr. *in Manuali cap.* 17. Baldus *L.* 1. *num.* 3. *C. de Pignor.*

Eam expreſsè non tenet Doctor. Alij authores cõſequuntur.

156 *Probatur.*

Hæc ſententia fundatur in argumento, ad quod reſpondet Doctor, quia mutuatarius dans pro vſura, voluntariè tradit rem ipſam, quod ſufficit ad tranſlationem dominij, ſicut tradens ex metu, & coactione transfert dominium rei, acquiſitæ ſufficit traditio voluntaria proprietarij, licèt non transferat ius, quod habet in rem; ac ratione eius alter tenetur ad reſtitutionem, latiùs enim patet dominium, quàm ius in rem: vt patet in multis caſibus. Vſurarius autem ex quaſi contractu acquirit dominium per traditionem illam voluntariam mutuatarij; & eſt quaſi indebiti ſolutio, per quam rem facit ſuam, quamuis reſtituere teneatur, eíque inſiſtit tanquam rei propriæ, ita vt perturbari non poſſit ab alieno: vnde ſi rem loco vſuræ accipiat, & eam vendat, acquirit dominium pretij, vt patet *l.* 46. *Qui vas, & in fine, ff. de Furtis:* vbi dicitur, quòd nummus, qui reductus eſt ex pretio rei furtiuæ non ſit furtiuus. Vnde quamuis emptor rei furtiuæ poſſit contractum reſcindere, & pretium repetere; tamen quamdiu id non facit, manet dominium pretij apud furem venditorem; vt patet ex deciſione illius legis; quamuis teneatur ad reſtitutionem pretij. Eodem modo, ſi vſurarius emat ex pecunia vſuraria aliquid, res empta tranſit in eius dominium.

Ius in rem, & dominiũ differunt.

Per trãſlationem vſurarius acquirit dominium.

Nequit perturbari ab alieno.

Pretium rei vſurariæ facit ſuum.

157 *Reſponſio.*

Dices hîc celebrari contractum, quia bona fide emens, aut vendens, neſcit rem eſſe alienam: ſi autem ſciret, contractus eſſet irritus.

Contrà, niſi contractus eſſet in re etiam irritus ratione conditionis exceptæ, & ignotæ, non ſequeretur obligatio reſtitutionis; ac proinde quantũm eſt ex natura contractus perinde eſt irritus, ſiue ſciatur, ſiue non. Vnde, quamuis mala fide contrahens ſciuit illam conditionem, irritantem, & rem obnoxiam eſſe reſtitutioni; facit tamen pretium ſuum, quantùm ad dominium, licèt maneat obligatus ad reſtitutionem; ita recipiens rem à vero domino per traditionem, quaſi ex contractu, recipit eam in proprium dominium, licèt ſit obnoxius reſtitutioni eius. Præterea, vt prior ſententia admittit, ſi pecunia vſuraria permiſceatur propriæ pecuniæ vſurarij, ita vt diſcerni non poſſint, (eodem modo de oleo, grano, & huiuſmodi,) dominium eorum tranſit in vſurarium: ſed ex nulla actione, ad quam non accedit conſenſus veri domini, poteſt facere rem eſſe ſuam, quamdiu ſubſiſtit: vel ergo hoc non eſt dicendum: vel dicendum eſt rem ſimpliciter manere in dominio eius poſt traditionem, etiam impermixta.

Impugnatio.

Obligatio reſtitutionis ex contractu irrito.

Dominium tranſfertur in cõtractu malæ fidei.

Argumẽtum ex conceſſis.

Si dicas rem illam in ſpecie determinatam non manere, & quaſi perire; ideò dominium eius amitti mutuatario.

Reſponſio.

158 *Pecuniam in cumulo manere.*

Contrà manet in cumulo, licèt non ſeparata: ergo non perit in ſpecie, quia ſubſiſtit, & ſic maneret dominium eius mutuatario, ſicut eius cumuli poſſunt concurrere plures, tanquam domini. Deinde, ſi res illa periret ſine culpa vſurarij, maneret adhuc vſurarius obnoxius reſtitutioni, quod non eſt verum, ſi dominium rei maneret apud mutuatarium, quia res, quæ ſine culpa alterius perit, perit proprio domino: vt patet in commodato, & precario: vt patet etiam in emptione, & venditione rei certæ, quæ tranſit in dominium emptoris cum omnibus ſuis commoditatibus, & fructibus, & ei perit etiam ante traditionem, vt ſi domum aut vineam emerit, quæ caſu fortuito pereunt ante traditionem.

Pereunte re obligatur vſurarius.

Exemplum.

Præterea, ſi dominium pecuniæ vſurariæ non tranſit in dominium vſurarij, ſequitur quòd neque vſus, qui conſequitur, quia hic ſequitur ad dominium, cùm non per modum mutui, ſed debiti transferatur pecunia à mutuatario: ergo neque fructus conſequens ex pecunia per alium contractum legitimum facit ſuos, detracta propria induſtria, quod eſt falſum. Probatur tamen conſequentia, quia in depoſito non poteſt contra voluntatem deponentis depoſitarius ex vſu eius lucrari; neque vti commodato, niſi ad vſum determinatum, ad quem fuit res commodata repugnante domino: & tenetur ad reſtitutionem fructus rei ex tali vſu ſequentis: ergo ſimiliter tenetur vſurarius ad reſtitutionem eius, in quo factus eſt locupletior, ex pecunia alterius (ſi dominium eius manet apud mutuatarium) detracta propria induſtria.

Fructus ex pecunia vſuraria legitimus eſt vſurarij.

Depoſitarius nequit lucrari ex depoſito.

Si dicas pecuniam ex ſe eſſe ſterilem, ac proinde illos eſſe propriæ induſtriæ vſurarij, non verò pecuniæ.

159 *Reſponſio.*

Contrà, non habet ius vllum lucrandi per pecuniam non ſuam, ſiue quoad vſum, ſiue quoad dominium. Deinde, quamuis pecunia, vt eſt menſura venalium, non habeat fructum: tamen vt *ſuprà* dictum eſt, poteſt habere rationem rei venalis: ergo ſaltem, ad hos fructus tenetur, quia tenetur ad lucrum ceſſans, & damnum emergens mutuatario.

Impugnatio.

Fructus pecuniæ venalis.

Accedit

Accedit ad hæc, quòd mutuatarius transferat vſuras in mutuantem, vt fidem ſuam liberet; & quamuis vſurarius intuitu mutui eſſet incapax illius dominii, aut effectus tranſlationis, tamen licèt ex titulo iniuſto ex parte mutuantis, iuſto tamen ex parte mutuatarij ratione promiſſionis, res transfertur, quod ſufficit ad tranſlationem dominij rei traditæ: vt patet in eo, qui bona fide emit rem furtiuam à fure, licèt ſit iniuſtus titulus ex parte furis; tamen, vt admittunt aduerſarij, ex iuſto titulo ex parte dementis bona fide transfertur dominium pretij in furem: & eodem modo de vſurario demente per legitimum contractum aliquid per pecuniam vſurariam, quam accepit à mutuatario, acquirit dominium rei emptæ, quamuis pecunia non ſit ſua; neque de iuſtitia per eam inire contractum potuit, neque de ipſa diſponere; quia hæc de voluntate domini fieri tantùm iuſtè poſſunt. Simili ergo modo, licèt non poſſit vſurarius acquirere dominium vſuræ intuitu mutui, aut debiti, quia hic titulus non eſt fundatus, aut ſufficiens ad acquirendum dominium, cùm ſit iniuſtus, quod eſt fundamentum alterius ſententiæ: tamen quia iuſto titulo ad liberandam fidem, & promiſſionem mutuatarius tradit, & transfert, & ne impedimento imponat ſubueniendi per mutuum aliis neceſſitatibus ſuis maioribus, ſufficit iſte titulus, vt transferat dominium pecuniæ traditæ in vſurarium, quamuis ex parte eius deficiat titulus fundatus præter ſolam acceptationem naturalem rei tranſlatæ.

Ex ipſa trãſlatione titulo promiſſionis acquirit dominium vſurarius.

Non verò titulo mutui.

Ex his patet ad fundamenta oppoſitæ ſententiæ, quæ confundunt dominium rei cum obligatione reſtituendi, & iure, quod habet mutuatarius in pecuniam traditam, quæ diuerſa ſunt: quia tamen hoc dominium nullam tribuit actionem vſurario reſpectiuè ad mutuatarium, ideò præfati Doctores primæ ſententiæ negant in eum transferri dominium rei vſurariæ, quia tenetur ante ſententiam reſtituere mutuatario. Secunda ſententia dicit dominium quidem rei transferri per ſolam traditionem voluntariam mutuatarii, quæ traditio, quia innititur titulo iniuſto debiti propter mutuum, non extinguit ius in rem, quod habet mutuatarius, obligationem reſtituendi in mutuante; & ratione huius nunquam res fit mutuantis iuſto titulo, quin obnoxius ſit, ſiue maneat res ipſa in ſpecie, ſiue non. Et vt *ſuprà* dictum eſt, bona ipſius manent omnia hypothecata pro vſuris. 160

Reconciliatio vtriuſque ſententiæ.

Dominium non tribuit actionẽ vſurario.

h *Item, præter iniuſtitias iſtas partiales*, &c. Hic inſinuat iniuſtitiam generalem, ad quam nullus accedit conſenſus domini, ſed eſt vſurpatio rei alienæ, domino ſimpliciter inuito, vt eſt furtum, rapina, damnum datum: in his enim eſt generalis iniuſtitia, atque omni ex parte, in prioribus tantùm eſt ex parte, & ex defectu alicuius conditionis requiſitæ.

Iniuſtitia generalis in quibuſdam.

SCHOLIVM.

Reſtitutionem eſſe faciendam ex vi illius præcepti negatiui, Non furtum facies; *includit tamen affirmatiuum de actu, vt medio ad eius impletionem. Ita Canus Relect. de Pœn. part. 4. Adrian. de Reſtit. quæſt. 1. & alij. Ponit Doctor quaſdam differentias inter reſtitutionem, & ſatisfactionem; & alias poſuit d. præced. quæſt. 2.*

28 De quarto [i] ſunt quinque videnda: Primò, propter quam rationem ſit reſtitutio facienda. Secundò, quis teneatur reſtituere. Tertiò, quid. Quartò, cui. Quintò, quando.

Exod. 20. Deut. 5. & Leu. 19. & alibi.

De primo, [k] dico quòd ſicut auferre alienum eſt peccatum mortale contra præceptum diuinum negatiuum, *Non furtum facies*: ita & tenere alienum: & ideò ſicut neceſſarium eſt ſeruare præcepta negatiua, ita neceſſarium eſt non tenere alienum domino inuito: & per conſequens, vel actu ſtatim reddere, vel ſaltem velle reddere, cùm fuerit opportunitas. Vnde non eſt reſtitutio facienda neceſſariò, vt pars quædam ſatisfactionis, neque generaliter accipiendo ſatisfactionem, neque ſpecialiter: generaliter enim accepta reddit pro peccato æquiualens ei, in quem peccatur: non ſic iſta reſtitutio, quia abſque omni redditione pro peccato poſſet reddi proximo, quod ſuum eſt; ſicut in mutuis redditur creditori abſque omni ſatisfactione pertinente ad reconciliationem peccatoris.

Reſtitutio nõ eſt ſatisfactio generalis, nec ſpecialis: de quibus præced. 1.

29 Conſimiliter, non eſt ſatisfactio ſpecialis, quæ eſt tertia pars Pœnitentiæ, quia de congruo requiritur reſtitutio in re, vel in voto, ante omnem partem Pœnitentiæ; ſicut ceſſatio, voluntate, vel facto à peccato; ſed ſatisfactio, quæ eſt tertia pars Pœnitentiæ, non requiritur ante alias duas partes Pœnitentiæ, imò ſequitur contritionem, & confeſſionem, vt iniuncta à Sacerdote: reſtitutio autem non iniungitur à Sacerdote, ſed à lege diuina, & eſt ſimile in aliis peccatis, ſi quis teneret fornicariam, vel magis adulteram, reſtituere eam viro ſuo, non eſt niſi ceſſare à peccato, vel à tranſgreſſione huius præcepti, *Non mœchaberis*: & iſtud præcedit omnem partem Pœnitentiæ acceptæ: & ideò ſicut tenens adulteram non eſt capax pœnitentiæ, ſed irriſor, & ſi talis veniat ad pœnitentiam, addit peccatum peccato: ita detinens alienum, & voluntate, & facto, dum talis eſt, non eſt capax alicuius partis Pœnitentiæ.

Reſtitutio requiritur ante partes pœnitentiæ.

COMMEN

COMMENTARIVS.

161 *Articulus quartus.* *Quinque quæsita.* i *De quarto sunt quinque videnda*, &c. Hic quartus articulus respondet quæsito principali huius quæstionis; & agit de restitutione, comprehendit quinque quæsita. Primum est, quare tenetur quis restituere? Secundò, quis tenetur restituere? Tertiò, quid tenetur restituere? Quartò, cui? Quintò, quando?

Primũ quæsitũ soluitur. k *De primo dico*, &c. Quantùm ad primum, docet restitutionem esse faciendam ex vi præcepti negatiui: *Non furtum facies*, &c. quia nemo potest tenere alienum domino inuito, ac proinde tenetur, vel actu reddere, vel proposito cùm fuerit opportunitas. Distinguit eam à satisfactione in genere, & in specie: de qua distinctione *suprà* egit *de satisfactione strictè sumpta, quæst.* 1. *Præceptũ restitutionis.*

SCHOLIVM.

Resoluit, quis teneatur restituere; scilicet quicumque abstulit, vel detinet alienum, id est, qui quocumque modo est causa, quòd alter iniustè patiatur damnum; & ponit versum de 9. cooperatoribus ad restitutionem obligatis. Per consensum *intelligit licentiam eius, à quo dependet.* Palpo *est, qui laudibus ad damna incitat.* Recursus *est, quando ex tua protectione similiter quis incitatur ad damna inferenda.* Participans, *id est, comitans, dans instrumenta, & similes, quia hìc non agitur de participante rem alienam. Alij tres modi sunt negatiui, & intelliguntur de eo, qui ex officio tenetur clamare, obstare, vel manifestare, vt euitetur damnum. Probabile est participantem, id est, cooperantem ad damnum diuiduum, non teneri nisi ad restitutionem eius, quod accepit: cæteri verò omnes tenentur in solidum. Vno cooperatorum restituente, cæteri ei tenentur ad ratam: si tamen imperans, vel exequens restituant; alij eis ad nihil tenentur. Ratio est, quia inter hos, & cooperantes est ordo, inter ipsos cooperantes non est. Ita communis.*

DE secundo [l] ponuntur versus, scilicet quis; 30

Quilibet in solidum reddat priùs iniuriato:
Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus:
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

Quorum stat sententia in hac maxima. *Quicumque abstulit, vel detinet alienum, tenetur restituere.* Auferre autem potest, vt causa superior, scilicet præcipiendo; vel vt proxima immediatè auferendo; vel vt causa coadiuuans, vt socius in auferendo; vel vt inducens, si consuluit, vel fauet, vel adulatur tali consilio, fauore, vel adulatione, propter quam fit ablatio, & sine qua non fieret. *Restitutio oritur ex iniusta ablatione, vel detentione.*

Consimiliter de detinente, qui immediatè detinet positiuè, vel priuatiuè, siue interpretatiuè, vt scilicet, quia non facit restitui, cùm ei ex officio hoc competeret, vel auxilium, vel fauorem præbendo; vt si tacet requisitus in iudicio, vbi posset sententialiter restitui res domino suo; & tamen dicendo veritatem, non imminet ei periculum status, vel personæ. Vnde breuiter omnis obligatio ad restitutionem reducitur ad *auferre*, vel *detinere*: & hoc, vel vt causa principalis, vel proxima, vel coadiuuans, vel inducens, vel non impediens; quando eius esset ad bonum Reipublicæ, & sine periculo personæ impedire: & hęc omnia, ex quo reducuntur ad consensum efficacem, verum, vel interpretatiuum, probantur per illud 2. *q.* 1. *Notum sit*; vbi dicitur, *quòd facientem, & consentientem par pœna constringit*: & hoc accipitur ex dicto Pauli, Rom. 2. *Non solum, qui talia agunt, sed qui consentiunt facientibus.* Istorum omnium quilibet tenetur ad restitutionem in solidum: sed vno restituente omnes alij liberantur à debito in comparatione ad illum damnificatum; tamen alij tenentur pro rata portionis, quæ eos contingit, illi qui pro omnibus satisfecit. *Omnis restitutio oritur ex vno è duobus capitibus.* *Vno cooperantium restituenti cæteri ei obligantur.*

COMMENTARIVS.

162 *Secundũ quæsitum.* *Quis tenetur restituere?* *Nouem modi, quibus fundatur obligatio restituendi.* *Limitatio.* *Requiritur, vt in reipsa fiat concursus ad damnum.* h *De secundo ponuntur versus*, &c. Exponit nouem modos, quibus peccatũ alienum participatur; & quilibet istorum modorum fundat obligationem in solidum, quando esset causa auferendi, aut retinendi rem alienam inuito domino. Requiritur tamẽ, vt consilium, atque aliæ causæ morales sint propriæ causæ, vt effectus ex ipsis sequatur, tanquam causis, sine quibus non fieret; alioquin si accedant, effectu iam determinato in aliis causis, non habent rationem causæ, neque ex ipsis sequitur vlla obligatio restituendi, sicut non concurrerunt ad effectum auferendi, aut retinendi rem alienam: ex quo titulo præcisè oritur obligatio restituendi. Quòd verò in eo casu, quo effectus determinatus sit, antequam accedat cõsilium, consensus, & huiusmodi, non concurrant vt causæ, patet; quia efficacia consilij, verbi gratia, est persuadere; consensus autem voluntate cõcurrere, quando suspenderetur ad huc effectus, donec accesserit consilium, aut consensus; sine quibus non habet plenam determinationem sui in causis: sed si iam effectus est simpliciter determinatus, & omnia dispositia sunt ad eius executionem, consilium, & consensus nullam determinationem inducunt effectui; ac proinde virtute ipsorum non fit; sed consequenter se habent, aut concomitantur: & hoc modo sicut non dant causam, sic etiam neque fundant obligationem restitutionis. Vnde hæc regula in singulis locum habet, *Consilium, & consensus quando operantur?* *Aliquãdo non operantur effectum.*

bet, & reſpondet ad varios caſus; qui propo-
Dans ſolùm cauſam obnoxius eſt reſtitutioni. nuntur à Doctoribus: nam ſicut reſtitutio, & eius obligatio præcisè incurritur ratione rei iniuſtè ablatæ, aut iniuſtè detentæ inuito domino, ille ſolùm qui dat cauſam ablationi, aut retentioni, concurrit ad ipſam, & tenetur præcepto, non alius. Nec ſufficit quòd alius quantùm eſt ex parte voluntatis, & affectus, concurrat quantùm eſt ex ſe: niſi etiam influat proximè in ipſum effectū aliquam determinationem, ex qua ſequatur effectus: aliàs enim ſine tali determinatione eſſet quidē inordinatus, & peccaret contra iuſtitiam; ſed non teneretur ad reſtitutionem, quia non fuit cauſa ablationis, aut retentionis.

163 Hinc quæruntur Doctores, ſi quis, vt placeat
Dubium. An obligetur quis per ratihabitionē? domino ſuo, aut alteri, auferat, aut retineat rem alienam, aut damnum det abſque omni conſenſu tacito, aut expreſſo domini, aut eius, in cuius gratiam operetur, an dominus teneatur ad reſtitutionem? Quidam admittunt teneri, modò ratum habeat factum, quia ratihabitio ſecundùm Ius Ciuile, & Canonicum æquiparatur mandato: ſi ablatio autem fieret ex mandato, obligationem incurreret tam mandans, quàm mandatarius: ergo, &c.

Sententia affirmans.

Æquiualere mandato.

Sententia negatiua. Alij negant ratihabitionem æquialere mandato, niſi in contractibus. Videatur *in reg. Iuris, reg. ratihabitionem*, &c. in iis, inquam, contractibus, qui nomine alterius abſque mandato expreſſo celebrantur: quia ſi contractui deficiat voluntas vnius, ſine qua ſuſpenſus manet, per ratihabitionem accedens completur contractus, ac ſi primò ex mandato celebraretur.

Reſolutio. Reſolutio caſus eſt ex regula data, nunquam recidere obligationem reſtitutionis in eum, qui
Qui non dedit damnum, non tenetur reſtituere. non eſt cauſa per ſe influens in ablationem, retentionem, aut damnum illatum: neque ſufficit ad cauſalitatem moralem, ex qua redundat hæc obligatio, vt quis habitualiter ſit diſpoſitus, ita vt ipſe etiam influeret, ſi peteretur eius conſilium, aut conſenſus; ſed requiritur vt virtualiter, aut formaliter concurrat, id eſt, vt ipſe auferat, vel cauſam det per ſe ablationi: ideò ratihabitio præſumpta, vel realis conſequens non dat cauſam ablationi; licèt poſſit dare retentioni; & ſic non erit conſequens, ſed antecedens retentionem.

164 Sed quid eſſet, ſi damnificans in gratiam al-
Quid de eo, qui ſciēs non impedit? terius cognoſcitur ab hoc, in cuius gratiam factus eſt damnum, an teneatur hic eum impedire aliàs incurſurus obligationē reſtitutionis?

Teneri ex charitate. Quantùm ad obligationem charitatis non eſt dubium, eum teneri præcauere damnum proximi, ſi poteſt. Quantùm autem ad iuſtitiam, tenet
Etiam ex iuſtitia ſi auſ.rens eſt ſeruus, aut filius. Molina, niſi impediat, ad reſtitutionem obligari: quod limito, ſi eſt ſeruus, aut perſona ſubiecta, vt filius: quia hi tenentur in eo caſu non permittere hos rem alienam tenere, vel auferre, vel damnum inferre. Deinde ſufficit voluntas
Sufficit voluntas interpretatiua. interpretatiua in hoc caſu, vt ſaluetur influxus cauſæ moralis, quia illa quæ interior eſt non influit, ſed quæ exteriùs ſignificatur. Dum ergo cognoſcit dominus ſeruum ablaturum rem alienam, aut damnum illaturum, vt ſatisfaciat voluntati præſumptæ, & interpretatiuæ domini, quam putat eſſe eius de præſenti, tenetur dominus illud impedire, alioquin verè dat occaſionem damni per voluntatem interpretatiuam, & quæ exteriùs apparet eſſe vera domini, & ex qua ipſe principaliter mouetur ad operandum, quia reſpectiuè ad alterum: non qualis quiſque interiùs eſt, penſatur; ſed qualis exteriùs apparet, maximè niſi ipſe contrarium manifeſtando, aut ſignificando elidat præſumptionem de ſe; neque conſenſus internus eius aliter influere poteſt in alium, niſi vt exteriùs apparet.

Hinc vlteriùs dicendum eſt, ſi mandans aliquem ad damnum inferēdum proximo, aut alia
Reuocās mādatum non obligatur reſtituere. agenda, ex quibus oritur obligatio reſtitutionis, ſi primùm reuocauerit conſenſum, iuſſionem, antequam res habuit effectum, & reuocationem proximo damnificatori inſinuauerit, non teneri eum ad obligationem; quia non eſt cauſa damni, ablationis, aut retentionis rei alienæ: neque per ſe, neque per alium in eo caſu.

Dubitatur quando conſilium influit? Reſpon- 165
Qualiter influit conſilium detur, quando eſt cauſa per ſe mali illati tunc influere. Hinc ſi quis eſt paratus animo, vt faciat malum graue alteri, ſi ſuadeas minus malum, non es cauſa damni, ſed vtiliter rem eius geris. Si ſuadeas minus malum faciendum Pe-
Suadens minus malum non grauat. tro, quando quis intendit malum graue inferre Paulo, das cauſam: quia alter non cogitauit de Petro: ſi tamē cogitaſſet de vtroque, minus malum eſſet ei ſuadendum. Ad conſilium etiam
Preces, & alia ſpectantia ad conſilium. pertinēt preces, & promiſſiones, adhortationes. Si conſilium eſt falſum, ſufficit vt retractes, dicendo contrarium eſſe verum, & te fuiſſe deceptum, vel erraſſe, & reſpondeas rationibus, quæ pro priori attuliſti. Si conſilium dediſti ad ma-
Oſtendens viam maleficij. leficium, oſtendendo viam occultam nocendi, vel ſuggerendo motiuū, ex quo alter plenè motus eſt ad maleficium; non ſolùm debes conſilium reuocare, ſed etiam perſuadere contrarium, quia cauſam das maleficio, quam alter in virtute conſilij tui perſiſtens in motiuo, quod aliàs ipſe non cognouit, proſequitur. In quo conſilium diſtinguitur à iuſſione, quia reuocato mandato, deſinit omnis cauſa, quam mandans dat; non ita aliquando in conſilio, quando ſuggerit ignota, ex quibus alter ex toto determinatur ad maleficium.

De conſenſu nihil occurrit, niſi tunc eſſe cau- 166
Conſenſus. ſam damni, quando damnum ex eo ſequitur. Vnde aliter dicendum, ſi ſequatur ex alia cauſa, & non ex conſenſu. Hinc excuſat Nauarrus *in Manuali, c. 17. n. 21.* Caiet. *de Reſtitutione*, & alij.
Suffragiū ad maleficium. Si quis ſuffragando concurrat hoc modo ad maleficium, vt numerus ſuffragiorum requiſitus ſit determinatus antequam Titius, verbi gratia, det ſuffragium, tunc Titius non tenetur ad reſtitutionem, quia cauſa damni fuit completa antequam ſuffragium dederit. Limitatur reſponſio, quando à maleficio ipſe per ſuffragium, aut alia via eos non ſperaret auertere.

Reſpondetur tamen, ſi ſuffragium præceſſerit maleficij executionem, eum teneri ad damnum;
Si integrat damni cauſam tenetur. quia integrat damnum, ex qua procedit executio maleficij; neque refert quòd aliàs ſine ſuffragio eius datur cauſa completa maleficij per anteriora ſuffragia, quia licèt detur cauſa ſufficiens, non tamen abundans, & excedens; ſicut ſi plures concurrerent ſimul ad damnum dandum, vt furti, cum ea animi determinatione; vt ſi quilibet ſolus eſſet, furaretur, verè quilibet furtum facit, & tenetur ad reſtitutionem; ita in cauſa præmiſſa poſſumus di-
Cauſa concurrēs in executione. ſtinguere cauſam ſufficientem à cauſa in effectu concurrente, & ex abundanti; quæ licèt in actu primo ſit ſufficiens, ſi ſola eſſet; in actu ſecundo

ſecundo tamen non eſt ſola influens, ſed admittit concurſum alterius. Ita eſt in ſuffragantibus, quia licèt numerus prior ſuffragiorum ſufficiat ſeorſim, tamen reliqua accedentia ante executionem, concurrunt in actu ſecundo ad eundem effectum.

167 Palpo. *Palpo* comprehendit non ſolùm laudem, adulationem, ſed irriſiones, improperia, quibus quis ad maleficium inducitur, & reduci poteſt ad conſilium.

Recurſus. *Recurſus* etiam quandoque eſt cauſa damni, vt quando fouet malefactorem; vnde magis ea confidentia excitatur ad malum, vt inde ſumat occaſionem, & cauſam maleficij; aliàs verò non eſt cauſa, ſi per accidens præbeat recurſum.

Participans. *Participans* dupliciter dicitur, vt qui participat in re ablata, & retenta; vel participat in mala operatione, vt ablatione, aut retentione rei. Si primo modo, tenetur pro rata ad reſtitutionem; ſi ſecundo modo, ſimiliter tenetur, quia auxilium, inſtrumenta, & alia ferunt: niſi ex metu, vel coactione, & neceſſitate excuſentur, quando adiutoriſſm aliàs ex ſe non eſt ab intrinſeco illicitum. Hinc excuſantur Chriſtiani captiui in triremibus Turcarum, & Infidelium remigantes contra Chriſtianos.

Tenetur ad reſtitutionem.

Alij tres modi ſunt *mutus, non obſtans, non manifeſtans*: & hi negatiuè cauſant damna, quia omittunt ponere, quod tenebantur ex officio ad impediendum damnum. Vnde ſi ex officio non tenebantur, ceſſat obligatio. *Mutus*, vt cuſtodes poſiti, & vigiles. *Non obſtans* comprehendit Magiſtratus, & reliquos miniſtros habentes auctoritatem ad impediẽdum damnum, ne ſequatur, & tenentur ex officio impedire. *Non manifeſtans* intelligitur is, qui tenetur denunciare in iudicio, aut certè iuridicè interrogatus, vt teſtis, nõ dicit veritatem; hi obligantur ad reſtitutionem. Ordo autem reſtitutionis in his eſt, vt principalis author reſpectiuè ad alios, qui ex impulſu eius, aut authoritate aguntur ad maleficium, veniat principaliter; illo autem ſoluente, reliqui nihil tenentur, quia ipſe eis neceſſitatem impoſuit maleficij: verbi gratia, mandans, cõſulens, &c. Quòd ſi ipſi etiam remittatur à credito, reliquis, qui acceſſoriè ſe habẽt, remittitur. Quòd ſi vni ex his remittitur, non ideò cenſetur remiſſum principali. In his nõn eſt aliqua controuerſia magni momenti apud authores.

168 *Alij tres modi.* Mutus. Non obſtãs. Non manifeſtans. *Ordo reſtitutionis quantùm ad perſonas, qui tenentur.*

SCHOLIVM.

Omne alienum reſtituendum eſſe cum intereſſe, *& fructu naturali, non induſtriali.* Intereſſe *eſt reſpectu lucri ceſſantis, vel damni emergentis. Induſtrialis fructus eſt, quando res ex ſe non eſt ferax, vt pecunia: de quo Sylu. v.* Fructus. *Colligitur ex cap.* Grauis, de Reſtit. ſpol. & ex l. Ex diuerſo, ff. De rei vend.

31 Dᵉ tertio, ſcilicet *quid*, dico quòd non ſolùm tenetur quis ad reſtituendum rem ablatam, vel vſum rei; ſed etiam ad *intereſſe*, & fructum conceptum de re, ſi res erat fructifera: ſed non fructum, qui prouenit ex induſtria eius, qui vtitur illa re. Ex quo ſequitur, quòd lucrum acquiſitum ex pecunia fœnebri nõ tenetur fœnerator reddere; alioquin ille, qui reciperet, poſſet eſſe iuſtè vſurarius, quia recipere fructum de ſua pecunia prouenientem per induſtriam alterius, eſt facere vſuram; & hoc eſt fortè, quod magis poſſet homines inducere ad vſuram, quia de vſuris lucrantes, illud quod lucrantur, non tenentur reſtituere: imò illud ſuum eſt, quia per ſuam induſtriam acquiſitum erat: alienum autem reſtituendum eſt.

Lucrum ex pecunia vſuraria non tenetur vſurarius reſtituere.

COMMENTARIVS.

169 m Dᵉ *tertio, ſcilicet quid?* Hìc diſtinguit inter fructus naturales, & induſtriales: & regula tradita eſt certiſſima, & communis, nempe teneri ad reſtitutionem tam rei, quàm fructuum, quos ex ſe facit, detractis expenſis, ſi aliqua adhibita eſt induſtria, vel melioramentum. Alterum etiam membrum regulæ eſt, quòd nulla ſit obligatio reſtituendi fructus ex propria induſtria acquiſitos, vt quando res non eſt ferax fructuũ ex natura ſua: verbi gratia, pecunia fœnebris, quam vſurarius per negotiationem iuſtam expẽdit, & lucratus eſt ſua induſtria aliquid vltra ſortem. Vide probationem huius in litera.

Qui fructus reſtituendi ſunt?

Dubitatur de poſſeſſore bonæ fidei, vt qui emit bona fide ab eo, quem neſciuit eſſe latronem, quid teneatur, ſiue quoad fructus, ſiue quoad rem ipſam?

Dubium de poſſeſſore bona fidei.

170 Reſpondetur primò; ſi rem alienauit bona fide, non teneri ad reſtitutionem eius, niſi quoad id, quo factus eſt locupletior. Eſt communis Doctorum, quia actio nõ datur domino, niſi in rem ipſam; & eum, qui mala fide eam poſſidet, vel abſtulit. Secundum patet, quia ex re aliena nequit fructum facere, ſi eſt fructus rei, qui ſequitur ad rẽ ipſam, eſtque eius, cuius eſt dominium rei. Vnde, ſi eam dono accepit, & poſtea vendidit, tenetur ad pretium; ſi tamẽ emerit, & poſtea eodem pretio vendidit, ad nihil tenetur. Si eam etiam conſumpſit, rebus ſuis parcens, tenetur etiam ad id, quod pepercit, ſi dono rem ipſam accepit; ſi eã donauit, ad nihil tenetur, quia non eſt factus locupletior. Si eam perdidit durante bona fide, etiam ad nihil tenetur, quacumque ex culpa perdidit, quia eam vt ſuã perdidit, quamdiu manſit in eo bona fides. Eodẽ modo reſpondendum eſt quoad fructus rei, teneri tantùm ad illud, ex quo factus eſt locupletior: è contra poſſeſſor malæ fidei tenetur ad reſtitutionem rei, & damni, & fructus, etiamſi negligentia ſua eas perdiderit; vel etiam caſu fortuito, & hoc ratione iniuſtæ ablationis, aut detentionis rei alienæ.

Quoad fructus rei tenetur. *Et quoad ea quibus factus eſt locupletior.* *Poſſeſſor malæ fidei ad quid tenetur?*

Sed quid dicendum, ſi cognouerit rem eſſe alienam, poſtquam eam emit bona fide? Diſtinguunt aliqui de eo, qui dono accepit, & de eo, qui rem emit. Dicunt quoad primum, ſi certò ſciat moraliter furem reſtituturum, eum poſſe dare

171 *Dubium. Quid faciendum emptori bona fide, & poſtea ſcienti errorem?*

dare furi. Si verò eam emerit, duplex eſt ſententia. Prima aſſerit eum teneri proprio domino, non furi reſtituere. Ita Caietan. 2.2.q.62. art.6. Sotus lib.4.q.7.art.2. Couarr. *ad regulam primam, 3.p.in initio, & lib.1. Variarum, cap.3.*

Prima ſententia.

Secunda ſententia.

Secunda ſententia eſt Alenſis 4.p.q.86.m.3. art.5. aſſerens eam poſſe tradi furi, vt recuperetur pretium, quia ſic nullam iniuriam facit domino ratione ablationis, aut retentionis; & quia contractus erat nullus ex errore, & dolo vendentis, poteſt reſcindi, & peti reſtitutio in integrum. Hanc ſequitur Nauarr. *cap.17.* Syluester *verb. Reſtit. 3. quæſt.7.* Angelus *verb.* Reſtit.1.*num.*1. Gabriel *hac diſtinct. quæſt.3.art.3. dub.5.*

Reſcindere poteſt contractum.

172 *Confirmatur.*

Et confirmatur, ex iuſtitia tantum tenetur, quantum eſt ex præcepto reſtitutionis non auferre rem alienam, aut eam retinere, aut ex ea inuito domino lucrari, aut de ea diſponere; non autem tenetur rem proprio domino ſeruare cum damno proprio: licèt ergo non poſſit retinere, aut alienare; tamen ratione contractus poteſt conuenire furem de pretio ei reſtituendo quod accepit in ordine ad recuperationem proprij, quia reſciſſio contractus inter priuatos exigit communiter reſtitutionem hinc, inde in integrum, vt vulgò fit ex priuato cõſenſu. Deinde, non tenetur emptor ſubire coram iudice actionem furti: quia iudex ordinariè intentat actionem ei, qui rem alienam poſſidet: vt ergo hac nota, & moleſtiis fori ſe eximat, non tenetur rem proprio domino reſtituere, etiam ſibi donatam; ſiue dominus eam recuperaturus ſit, vel non; quia cùm ipſe non ſit in culpa rei ablatæ, aut retentæ; non tenetur domino procurare, aut negotium eius gerere ex iuſtitia (niſi aliàs ex alio titulo præter illum ſolum emptionis bona fide tenetur) maximè cum propriis moleſtiis, & ſubire actionem furis non tenetur, vt ſi probare non poſſit ſe rem ab alio accepiſſe.

Poteſt ſe indemnem facere.

Non tenetur ſubire actionem furti.

Neque rem alterius curare.

Vnde ſequitur limitandũ eſſe primum caſum: nempe tunc eum teneri domino dare rem ſibi donatam, quando alioquin ipſe periculo careat: quod vix caueri poteſt, niſi quando coram teſtibus eam accepit. Quod ampliùs patet, ſi in gratiam domini illam rem, vt eam ſaluaret domino, minoris emit, tenetur dominus ei ſoluere pretium tanquam negotij benè geſti. Imò etiam, vt tenet Couarr. ſi mala fide eam emerit, poteſt incontinenti reſcindere contractum, & ſe indemnem ſeruare: quia rem non conſtituit peiori loco, quàm fuit ante contractum: meliori autem loco ſtatuere non tenetur: licèt ergo dominus rei ablatæ habeat actionem naturalem, & ciuilem in propriam rem, vbicumque eam inuenerit: non tamen habet actionem in perſonam mentis bona fide, aut recipientis, ſi rem non teneat, neque alioquin ex iuſtitia tenetur curam eius gerere, vt eam conſeruet domino cum proprio damno, aut periculo. Verùm ſi talem rem mala fide quis apud ſe retineat, licèt bona fide eam receperit, tenetur de culpa, & mora, quia iniuſta retentio æquiparatur iniuſtæ acceptioni. Sunt & multi alij caſus huc ſpectantes; de quibus conſuli poſſunt authores: & ſeruanda regula generalis tradita, in qua fundatur obligatio reſtitutionis, ratione iniuſtæ acceptionis, & retentionis, & concurrentium caularum. Item, regula de damno & lucro per ſe ſequentibus, non autem per accidens. Item, alia regula de culpa lata, leui, leuiſſima, quæ eſt frequens apud Legiſperitos, & Morales; ex qua reſoluuntur plures caſus, qui ſpectant ad Aduocatos, Medicos, tutores, curatores, & reliquos officiales; qui diligentiam requiſitam debent adhibere in ſuis miniſteriis, & damnum ex culpa eorum veniens, eis quibus operas ſuas lege, aut contractu obligant, reſarcire. Lex commentarij non permittit in ſingulis verſari: ſufficiat regulas generales cum ſuis exceptionibus aſſignaſſe cum Doctore.

173

Rempeiori loco non ſtatuit reſcindi contractum.

Retinens mala fide, tenetur de culpa, & mora.

Regulæ generales.

SCHOLIVM.

Reſtitutionem faciendam eſſe damnificato, vel eius propinquis, ſi ipſi fieri non poteſt. Quòd ſi nec propinquis, fiat pauperibus. De incertis bonis malè acquiſitis, id habetur cap. Cùm tu, de Vſur. *De alijs incertis pia bonorum omnium conſuetudo docet; probabile tamen incerta non malè acquiſita, facta inquiſitione, poſſe retineri, licèt retentor non ſit pauper. Sotus 5.de Iuſtit.quæſt.3.art.3. Salon.2.2.quæſt.66.art.5.contr.prima. Bannes, & Aragon.ibi: & alij. Reſtitutio pauperibus non neceſſariò fit per Epiſcopum, vel confeſſarium, quia id nullo iure cauetur.*

32 DE [a] quarto, ſcilicet *cui*, dico quòd damnificato, ſi tamen ſit poſſibile, poſſibile inquam, vt ſi nouit eum, & ſi habeat eum præſentem, vel habere poteſt, vt ſibi mittatur ſine maiori incommodo, quàm illud, quod mittendum eſt, eſſet vtile ei, cui mittitur. Et intelligo de ipſo, vel aliquibus eius propinquis, ſi mortuus eſt, vel ſi abſens eſt, quia præſumitur lege naturæ, quòd ille magis velit reſtitutionem fieri ſuis propinquis. Et ideò in duobus caſibus, nec illi, nec ſuis: vtpote ſi cui, neſcitur, vel ſcito, cui tamen mortuo neſciuntur propinqui. In alio ſi maiores ſumptus eſſent ponendi in mittendo, quàm illud valeat illi, cui mittitur. Et in iſtis, ſi quæras cui? diço quòd pauperibus vice illius: quia cui non poteſt temporaliter reddi, redditur ſpiritualiter: redditio ſpiritualis fit maximè reddendo pauperibus pro illo.

In duobus caſibus non fit reſtitutio damnificato.

Si [o] quæras per manus cuius debet reddi pauperibus? Reſpondeo, non inueni quis neceſſariò determinatus ſit mediator in diſtribuendo iſta pauperibus. Dicit vnus Doctor, quòd confeſſor, vel aliquis, de cuius fidelitate credat.

D. Th. hîc a.5.& Ric. art.4.q.4.

Videtur mihi, quòd per ſeipſum: conſilio tamen alicuius boni viri poteſt illud diſtribuere pauperibus, quia tali mediatori poſſet dare, vt reſtitueret; de cuius fidelitate

tate præsumeret, & tamen iste sibiipsi applicaret, vel aliis vsibus, quàm deberet. Vnde, vbi lex diuina, vel Ecclesiastica non ligat personam, sequenda est ratio naturalis: illa autem dictat magis, quòd persona, quæ tenetur, restituat pauperibus per seipsam, quàm per aliam, licèt non excludendo consilium alterius boni viri, sed includendo.

COMMENTARIVS.

174 *Cui facienda restitutio? Restitutio fit domino.*

n DE *quarto scilicet cui*, &c. Prima regula est, quòd restitutio debeat fieri domino, qui accepit damnum. Hæc est communis, & patet ex lege iustitiæ, quæ docet suum cuique tribuendum; soli autem domino competit actio in rem, & personam, eo inuito, retinentem, aut auferentem. Limitat primò ad casum possibilitatis: quia ad impossibile nemo tenetur. Possibilis est restitutio, si cognoscatur, & habeatur præsens, aut haberi possit, aut ad eum absentem mitti. Secundò, limitat ad casum, in quo missio eius ad absentem dominum plus noceret ei, quàm proficeret. Ratio huius est, quia ex commodo propriæ iustitiæ non debet ferre damnum maius, aut grauari. Et quia restitutio non solùm fundatur in ablatione, & restitutione rei alienæ; sed supponitur inuitus dominus, & velle rem suam recuperare. In tali casu non potest præsumi inuitus, aut velle restitutionem rei cum maiori suo damno. Tertia regula est, vt suis propinquis fiat restitutio, quando ipsi nequit fieri. Ratio est, quia lege naturæ præsumitur velle magis fieri restitutionem illis, quàm rem teneri à possessore, aut tradi alienis. Hæc communiter recepta est, & ratio præmissa eam probat. Intelligendi sunt propinqui, qui sunt hæredes, aut certè de aliis, qui, hæredibus deficientibus, succedunt in bona eius; & sic in casu præsenti absente domino, aut hæredibus, illi succedunt, qui præsentes sunt.

Limitatio, si est possibilis.

Secúda limitatio ne fiat eũ nocumento domini.

Tertia regula vt fiat propinquis.

Qui sint propinqui?

175 *Succedit pauper, Princeps, Respub. creditores.*

Quòd si nulli sunt tales, succedunt pauperes, vel Respublica, & Princeps, ad quos hæreditas deuoluitur, aut alij creditores absentes; quibus primùm debet fieri restitutio præ aliis in absentia tali domini, & hæredum, in qua non speratur rediturus, neque alij nomine eius comparent: quia sic præsumitur velle; & ratione debiti manet ipse obligatus, & bona eius, quæ apparent hypothecata, vel quasi hypothecata creditoribus. Et hoc etiam spectat ad ordinem debitum, & bonum Reipublicæ, vt restitutio illa fiat, prout magis expedit vero domino, quando ipsi, vel defuncto, vel absenti nequit fieri personaliter: vnde creditores possunt conuenire retinentem rem eius, & coram iudice eam repetere, vt fiat satis debito, quo obligatur.

Præsumpta voluntas domini sequenda.

Quarta regula.

Addit quartam regulam, vt quando verus dominus scitur, sed mortuus est, & nulli eius propinqui apparent, dicit dandam esse pauperibus: quia sic in vtilitatem eius spiritualem cedit. Item, si nequit res sine maiori incommodo, & expensis, quàm ipsa res valeat, ad eum mitti.

176 *Dubiũ de veritate quartæ regulæ. Prima sententia distinguit inter possessorem bona, & mala fidei.*

Circa hanc vltimam non ita conueniunt Doctores. Eam tenet D. Thomas 2.2. *quæst.* 62. *a.* 2. Richardus, & Gabriel *in dist. præsenti.* Hæc regula intelligenda est de eo, qui rem alienam bona fide accepit: quia licèt teneatur restituere, non tamen tenetur restituere verum dominum in statum pristinum, in quo fuit, antequam res iniustè ei ablata est, quia ipse eam non abstulit; sed si mala fide accepit, tenetur etiam suis expensis eam mittere ad dominum; vel si fuit in mora restituendi eam mala fide. Ita tenent communiter moderni, cum Caietano, Nauarr. Cou. citatis. Cæterùm hæc sententia est dura, quia hæc obligatio non est satis fundata, quia possessor malæ fidei, aut auferens rem alienam non tenetur secundùm iustitiam, nisi ratione damni, aut fructus, aut lucri, aut ipsius rei. Casus intelligitur de lucro cessante, aut damno, quibus causam dedit, quia resarcire debet: tenetur ergo solùm ratione rei: sed non plus tenetur ex iustitia ratione rei, quàm res ipsa valeat: quia nec alter acquirit aliquod ius in ipsum, nisi ratione rei, & ablationis eius. Vnde si reciperet vltra substantiam, & fructus, si qui sunt rei, seclusis aliis titulis præmissis, peccaret contra iustitiam; ergo etiam neque debitor ei tenetur cum proprio damno notabili, quod excedit rem ipsam in decuplo, verbi gratia, ad restitutionem rei, quia perinde lucrum proprium, & damnum alterius æstimari debent secundùm leges iustitiæ. Vnde neque cum periculo vitæ, aut famæ dispendio tenetur rem restituere, quia obligatio restitutionis in his casibus sopitur, sicut & durante maxima necessitate: ergo similiter sopitur obligatio restitutionis cum notabili, ex excessiuo damno debitoris faciendæ, quando nulla inde commoditas creditori, aut vero domino accedit: imò præsumi debet de voluntate rationabili domini, non velle restitutionem sic onerosam, ex qua notabiliter grauatur debitor, sine vtilitate sua correspondente.

Hunc teneri suis expensis eam rem domino remittere.

Veritas illius regulæ definditur sine hac exceptione.

Nõ teneri possessorem malæ fidei rem remittere cum notabili damno, excedente valorem eius.

Dices debitorem obligari simpliciter ad restitutionem: expensæ autem faciendæ sunt medium necessarium ad hoc.

177 *Responsio.*

Contrà. Ex obligatione finis nemo tenetur ad medium improportionatum fini, sed censetur obligatio finis hîc, & nunc suspendi, donec medium commodum suppetat, aut proportionatum; sed in eo casu restitutio cum excessiuo, & notabili damno non est medium proportionatum ex iustitia, iuri, quod habet alius in rem ipsam: ergo non tenetur debitor per tale medium se grauare: ac proinde restituere debet prout potest, & expedit: quia necessitas illo modo statuit impossibilitatem moralem, qua sopitur obligatio sic restituendi. Patet exemplo: si alia via restituendi non datur, nisi vt ipse debitor ferat rem oblatam creditori degenti in aliis regionibus, ad quas alia via commercij non inuenitur, tunc nemo dicet eum teneri ad hunc modum restitutionis: quia iustitia nequit obligare cum præiudicio charitatis; creditor autem cõtra charitatem exigeret talem modum restitutionis: ergo neque secundùm iustitiam ei debetur: ergo sicut impedimentum hoc restituendi imponit necessitatẽ, qua impossibilitatur debitor moraliter, sequitur eum debere tantùm restituere secundùm vtilitatem creditoris præsentem, quæ offerri potest, vt si aliud deficiat, restituat in causam piam, aut pauperibus, aut

Obligatio ad finem non se extendit ad medium improportionatum.

Exemplum.

Restitutio in hoc casu facienda.

Eccleſiæ; quia creditor, cui nequit aliter reſtitutio fieri, niſi cum damno notabiliſſimo debitoris, quod ipſi non cedit in aliud commodum, quàm ſit ſolius rei, aut pretij iuſti, cenſetur cedere, & acceptare reſtitutionem congruam debito: quia ſecundùm iuſtitiam non poteſt exigere aliud. Hoc etiam cedit in bonum Reipublicæ, vt debitor non grauetur vltra delictum in bonis propriis notabiliter: quia ſecundùm menſuram iuſtitiæ id ſolùm ſufficit in talibus circumſtantiis, ad vindictam delicti.

178 *Reſtitutio bonorum incerti domini qualiter facienda?*

Hæc regula à fortiori idem decernit faciendum; quando quis bona fide inuenit aliqua incerta; quæ licèt ſua non ſunt, nouit eſſe alterius, licèt ignoret cuius ſint. Aliqui dicunt hæc poſſe retineri ab ipſo inuentore, ſicut bona vacantia domino, ſi facta diligenti inquiſitione non compareat dominus: quamuis ius naturale non dictat ea danda eſſe pauperibus. Ponamus eſſe Turcam, aut infidelem, aut mortuum in peccato mortali, ſine vltima voluntate diſponente de rebus ſuis, neque habeat hæredem, Ius naturale non dictat ſuccedere pauperes inteſtato. Ita Sotus *de Iuſtit. & Iure, lib. 5. q. 3. art. 3. ad 2.* Ledeſma *2. part. 4. q. 1. art. 5.* Petrus Nauarrus *lib. 4. de Reſtitut. c. 2.* & alij.

Prima ſententia docet teneri poſſe ab inuentore.

Sententia Doctoris, & communis.

Contraria ſententia ſupponitur communiter: quam præter Doctorem docet D. Thomas *2. 2. quæſt. 62. art. 5. ad 3.* Gabriel *in hac diſtinct. quæſt. 2. art. 3. dub. 3.* Couarr. *in reg. Peccatum.* Nauarrus *in Manuali, cap. 17. num. 92.* & alij quos citant. Et ſupponitur *cap. Cùm tu, de vſuris.* Vbi decernitur, quod ſupereſt de vſuris dandum eſſe pauperibus; vbi gloſſa idem docet, ſicut ſuperiorem ſententiam Doctoris, *arg. cap. Anteriorum, 2. quæſt. 6.* In præſenti autem caſu fortè non eſt controuerſia realis: quia illud dare pauperibus non eſt præceptum rigoroſum Iuris naturalis: ita vt aliter non poſſet diſponi in lege poſitiua Principis, aut Reipublicæ, aut lege Canonica ex diſpoſitione Pontificis; & hoc intendit Sotus: tamen ſecundùm æquitatem Iuris naturalis ſuccedunt pauperes; & hoc intendit opinio communis: & probatur, quia hoc magis conſonum eſt legi poſitiuæ; quæ æquitatem legis naturalis reſpicit.

Reſtitutionẽ fieri pauperibus.

Reconciliatio vtriuſque ſententiæ.

179 *Probatur ſecũda ſententia.*

Secundò, quia reperiens talia incerta non fit dominus ipſorum, quia non ſunt bona vacantia, quæ ſint primò occupantis, quando lex poſitiua aliter non diſponit ad bonum publicum; vt quòd talia inferantur in ærarium commune ad ſupportanda onera Reipublicæ. Vnde ſi dominus compareat, ei reſtituendæ ſunt, modò ſuperſint res ipſæ, aut eorum fructus; quando autem non comparet, diſponi de ipſis debet iuxta voluntatem præſumptam eius, & ordinatam: hæc autem eſſe debet, vt indigentibus cedant, & in vtilitatem eorum, & propriam, ſi capax eſt vtilitatis ex orationibus pauperum, etiamſi etiam non ſit; vt ſi ſit mortuus in peccato: hoc idem præſumendum de ipſo, quia illa debet eſſe voluntas eius, quæ magis eſt conformis charitati: hæc autem eſt magis conformis, vt pauperibus diſtribuatur, quod in commodum proprium nõ cedit; quamuis autem non attendatur æquitas iuſtitiæ commutatiuæ ſecundùm medium charitatis; attenditur tamen ſecundùm diſpoſitionem voluntatis domini non comparentis, etiam præſumptam: ex qua attenditur medium iuſtitiæ; neque huic repugnat, quòd lex poſitiua aliquando aliter diſponat de incertis in bonum publicum, quia quando accedit talis diſpoſitio, ſecundùm eam debet præſumi de voluntate domini, cùm nequeat aliter de re diſponere, quàm lex permittit. Neque in hoc iuri pauperum derogatur, quibus Reſpublica ſubuenit aliter; & quia ius, quod habere poſſunt ex voluntate præſumpta domini, per hoc extinguitur: quia illa præſumptio contra diſpoſitionem legis non ſubſiſtit.

Volũtas præſumpta, & ordinata domini.

Conformiũ eſt charitati.

Medium iuſtitiæ ſecundùm eandem voluntatem ſeruatur.

Diſpoſitio legis ſequenda in tali reſtitutione.

Per idem patet ad rationem adductam à Soto, ſicut & ad alteram eius rationem; nempe ſi illa bona deberent pauperibus ex lege naturali diſtribui, non poſſe Pontificem, aut Principem aliter de iis diſponere. 180

Soluitur ratio oppoſita.

Reſpondetur deberi pauperibus in caſu, quo ſubſiſtat præſumpta voluntas domini: quando autem accedit diſpoſitio ciuilis, aut Pontificia circa illas res, præſumenda eſt voluntas domini, vt his conformis eſſe debet, tanquam regulæ ſuperiori: & ideò eliditur prior præſumptio, & diſpoſitio, aut ius in ea fundatum. Quod præterea dicitur de infideli, non præſumi hanc voluntatem, neque de mortuo in peccato, quia nihil vtilitatis poſſunt ex tali diſtributione lucrari.

Voluntas domini præſumitur ea, quæ eſt conformis legi.

Quæ volũtas debet præſumi in infideli viuo, aut mortuo?

Reſpondetur, quantùm ad viuos, poſſe vtilitatem perſonalem etiam, vel quoad conuerſionem, vel quoad aliquid temporale præmium ex tali voluntate lucrari. Quoad mortuos in peccato, quamuis non lucrantur refrigerium pœnæ: tamen non refert, quia voluntas ipſorum in eo ſtatu, quo transferuntur ex ciuitate terrena, non attenditur, quia iam deſierunt habere dominium bonorum temporalium, vt in eo ſtatu ſunt; præſumptio autem reſpicit voluntatem quam habuerunt viui, aut habere debuerunt, & lex ſemper præſumit rectum; quando aliud non conſtat. Præterea, non refert quòd commodum perſonale ex re amiſſa non capiant, quia ſufficit vt recipiant commodum in aliis, vt ſunt membra ciuſdem corporis, & conciues Reipublicæ, cuius bonum velle debent ex lege; præſumptio autem fundatur in hac voluntate, quam non eſt neceſſe vt eam actu habeant, ſed quòd debeant habere; neque alia diſpoſitio appareat, aut voluntas contraria, quæ probari poſſit. Ex quibus patet, quo titulo debeantur bona incerti domini inuenta pauperibus. Si autem inuentor ſit pauper, ipſe eadem ſibi poteſt tenere: vbi aliud non eſt ordinatum: nempe vt cedant determinato vſui pauperum, vt redemptioni captiuorum, vel eiuſmodi. Si autem ſint bona derelicta, aut vacantia poſſeſſore, & domino, qui ſaltem ea voluntate teneat; & ſi non poſſeſſione ciuili, aut naturali Iure Gentium, ſunt inuenientis; lege autem poſitiua deuoluuntur ad eum, cui lex ipſa, aut ſtatutum ea addicauit.

Attenditur voluntas defuncti, quam habere debuit viator.

Commodũ ex ea redũdans.

Requiſita ad præſumptionẽ.

Pauper ſibi retineat inuenta in hoc caſu.

o *Sed ſi quæras per manus cuius debeant reddi*, &c. D. Thomas *in præſenti diſtinct. art. 5. quæſtiunc. 4. ad 5.* dicit debere fieri per confeſſarium, aut miniſtros Reipublicæ. Quod tenent interpretes Iuris Ciuilis & Canonici. Doctor autem dicit, vbi ciuilis lex, vel Canonica, non obſtat, ſequẽdam eſſe rationem naturalem, quæ magis dictat, vt ipſa perſona, quæ debet, reſtituat pauperibus. Hîc nomine pauperum non ſoli 181

Per quem fit reſtitutio?

Sententia aliorum, fieri debere per alios.

Per inuentorem & possessorem fieri posse. Probatio.

soli intelliguntur mendicantes ostiatim : sed omnes indigentes, etiam qui secundùm sui status decentiam patiuntur inopiam, vt benè notauit Nauarr. *in manuali cap. 17. num. 93.* Sententia Doctoris est magis communis apud modernos, quia neque ratione rei, neque actionis, quæ competit domino vero rei, qui non comparet, deuoluitur potestas dispẽsandi illa bona ad alios, seu restituendi, cui restitutioni solus ille, qui rem alienam habet, est obnoxius. Vnde sicut si restitutio facienda esset ipsi domino, deberet fieri per debitorem, ita etiam per eundem fieri debet iis, qui vero domino succedunt, & ad quos ius domini in re ipsa deuoluitur.

SCHOLIVM.

Statim faciendam esse restitutionem, posita tamen voluntate restituendi. Exterior restitutio differri potest, quando est damnosa notabiliter Reipub. vel ipsi damnificato, (adde vel tertio.) Item quando esset diffamatiua restituentis, vel nimis ei damnosa, respectiuè scilicet ad commodum recipientis, quia his casibus dominus non est rationabiliter inuitus. Hanc regulam Scoti, inquit Petr. Nau. lib. 4. cap. 4. num. 32. vt clauem, & maximam in hac materia sibi statuunt Sylu. v. Restit. 5. quæst. 3. Couar. reg. Peccatum 1. *part. num. 2. Med. de Rest. quæst. 2. Gabr. 4. hîc quæst. 2. & cæteri Doctores. Lopez 1. part. cap. 117. con. 3. dicit eandem Scoti regulam multùm laudari à Sylu. citante multos Doctores, qui eam amplectuntur.*

DE quinto, [p] scilicet *quando*, dico quòd non licet aliquo tempore detinere alienum inuito domino, id est, nolente, & secundùm rectam rationem nolle debente : & per consequens, regulariter restitutio est statim facienda, sicut statim cessandum est ab actu cuiuscunque peccati mortalis, non tantùm exteriori, sed interiori. 33

Posita voluntate restituendi, potest sæpè externa restitutio differri.

Sed [q] in casibus quandoque licet differre restitutionem exteriorem ; posita tamen iam interiori, scilicet voluntate restituendi, cùm occurrerent circunstantiæ opportunæ. Illi autem casus vniuersaliter continentur sub hac maxima ; *Licet detinere rem alienam, quando ille, cuius est, debet velle eam rationabiliter detineri.* Sed in quibusdam casibus hoc debet velle aliquis, etiam rationabiliter, scilicet rem suam detineri ab alio de facto, posita iam restituendi voluntate cum circunstantiis opportunis : ergo. Debet enim velle quilibet restitutionem sibi non fieri tunc, quando est in præiudicium communitatis, vel ipsius recipientis restitutionem : quia debet velle bonum suum, bonum commune, & ita dilationem aliqualem illius restitutionis boni vtilis, vt seruetur maius bonum. Debet etiam velle non fieri restitutionem tunc, quando esset in diffamationem restituentis, quia debet magis velle famam proximi, quàm illud modicum commodum suum statim. Consimiliter debet magis velle, quòd vitetur magnum incommodum proximi restituentis, quàm modicum incommodum suum, vel nullum in illa modica dilatione restituentis.

Regula quãdo differri potest restitutio.

Ex his sequitur, quòd quando esset restitutio damnosa Reipublicæ, vel ei cui fit, vel diffamatiua restituentis, vel nimis notabiliter damnosa, non tenetur ad statim restituendum, sed sufficit, quòd statim ex affectu restituat, & actu restituat cessantibus inconuenientibus hinc, inde.

Et si obiicitur : restituere est actus præcepti negatiui, quia non tenere alienum : ad obseruationem autem præcepti negatiui tenetur quilibet semper, & pro semper; Respondeo, tenere alienum iniustè, idest, inuito domino, est semper prohibitum: & ideò semper, & pro semper oportet non tenere isto modo. Sed quando aliquis habet voluntatem restituendi pro tempore opportuno, ex tunc tenet domino volente; etsi non actu elicito, tamen actu debito, quia dominus debet velle, quòd qui suum habeat, teneat quousque possit reddere opportunè. 34

Licet tenere alienum domino irrationabiliter inuito.

Quòd si dicas ; dominus hic est inuitus, quia non vult quòd per quantumcunque tempus teneatur suum. Respondeo, quòd domino malè, & inordinatè volente statim rehabere suum ; & per consequens, inordinatè non volente proximum suum illud tenere, non est tenens iniustus : quia etiam depositum, de cuius redditione est lex strictissima, potest teneri licitè domino inuito voluntate inordinata.

Et ad istam particulam *quando*, possunt reduci etiam multi alij casus à prædictis. Vnus specialis est, qui etiam potest reduci ad particulam, *quis*, scilicet quando ablatio fuit occulta, tunc non tenetur ablator se prodere ; nec per consequens per seipsum restituere, sed per aliam personam secretam, & fidelem ; & expedit quòd per confessorem, quia sibi est crimen detectum in confessione : & de eius fidelitate, quòd restituat fidei suæ commissum, satis debet credi : potest ergo hîc differri restitutio, quousque voluntas talis personæ, & opportunitas habeatur.

Inopia debitoris ſuſpenditur, obligatio nõ extinguitur.

Alius etiam eſt caſus, quando quis non poteſt reddere, qui etiam poſſet reduci ad *quis*: quando enim eſt impotens, pro tunc non tenetur: tenetur tamen pòſt, cùm peruenerit ad pinguiorem fortunam, ſicut probatur, *Extrà de Solutionibus.c.Odoardus.* Sicut etiam *in Gloſſ.* notatur, quòd illa actio non expirat per inopiam debitoris, ſed ſopitur. Vnde eſt illud, *Inanis eſt actio, quam inopia debitoris excludit.* Sed ius agendi manet, ſicut obligatio in debitorem, licèt ſopita.

35 *Ad arg. 1.*

Ad argumenta. r Ad primum patet in prima particula articuli vltimi, propter quam rationem quis non tenetur ad reſtitutionem, vt ad ſatisfactionem propriè dictam, quæ eſt tertia pars Pœnitentiæ; ſed tenetur ad eam, vt ad ceſſationem à peccato; & hoc actu, & effectu cum circunſtantiis debitis, vel opportunis.

Ad 2. & 3. Quid de inuentis, quorũ nõ extat dominus?

Ad ſecundum, & tertium, patet ex dictis in quarto articulo, quia neſciens tenetur reddere pauperibus. Sed quod adducitur ibi de neſcientia domini rei inuentæ: dico quòd res inuenta debet tradi alicui perſonæ publicæ cuſtodienda, & in locis publicis proclamari, vt ſic dominus, qui amiſit, poſſit ad eam pertingere. Sed ſi poſt talem clamationem nullus appareat dominus, faciendum eſt ſicut de reſtitutione vaga.

Ad 4.

Ad aliud patet, quòd non eſt maior ſumptus ponendus in miſſione, quàm valeat illud, quod mittitur: ſed expectanda eſt præſentia perſonæ, ſi quandoque credatur haberi. Si tamen non credatur haberi, nec nuntius interueniat ſine nimiis ſumptibus, tradendum eſt parentibus, qui ſi non adſint, dandum eſt pauperibus: vniuerſaliter enim dando eleemoſynam pauperibus pro aliquo, datur ei bonum ſpirituale, & in hoc fit ſibi reſtitutio poſſibilis, quando non poteſt ſibi reddi bonum temporale.

Ad 5.

Ad aliud, ſi perſona præoccupans rem alienam ſit multum neceſſaria Reipublicæ, & eſſet in neceſſitate arcta; & illa alia perſona, cui debetur, ſimiliter, argumentum haberet aliquam euidentiam. Sed de hoc dicetur ſtatim in reſponſione ad ſequens argumentum. Sed ſi illud iniuſtè detentum à perſona multùm neceſſaria Reipublicæ, non ſit ſibi neceſſarium ſimpliciter, ſed tantùm ad ſaluandum ſtatum ſuum ſolemnem, dico quòd non licet alicui ſtatum ſolemnem tenere de bonis alienis, nec tantum valet Reipublicæ iſtius ſtatus ſolemnis, quem tenet per non reſtitutionem, quantum valet fidelitas eius, & iuſtitia communis.

COMMENTARIVS.

182 *Quando fieri debet reſtitutio.*

P *De quinto: ſcilicet* quando, &c. Aſſignat hîc duas regulas verè inſignes, quas maximè Doctores laudant in hac materia: vt patet ex citatis apud Scholiaſten, & conciliant iuſtitiam debitis circunſtantis. *Prima eſt*, ex natura præcepti negatiui, quod obligat ſemper, & pro ſemper: ſcilicet, *Nullo tempore licere cuiquam retinere rem alienam inuito domino, id eſt, nolente, & ſecundùm rectam rationem nolle debente.* Vnde regulariter quis debet ſtatim reſtituere alienum, ſicut debet ceſſare à peccato. Hæc regula eſt ex primis principiis iuſtitiæ nota, & communis. Videatur D. Thomas *loco ſuprà cit. art.* 8. detinens enim alienum iniuſtè, priuat dominum verum diſpoſitione illius, & pro quanto tempore priuat, pro tanto magis peccat contra iuſtitiam, quia omnis mora eſt in culpa.

Prima regula.

Fundata in præcepto negatiuo.

Probatur.

Propoſitum reſtituẽdi ſẽper & pro ſemper in ſit.

q *Sed in caſibus quandoque licet*, &c. Dicit nunquam licere differre reſtitutionem, quantùm ad propoſitum, ſed in quibuſdam licere differre quantùm ad effectum; & ſtatuunt ſecundam maximam, ſeu regulam, ex quibus hi caſus reſoluuntur, quam aliqui cum Sylueſtro appellant clauem huius materiæ, & eſt talis.

183 *Secunda regula.*

Licet detinere rem alienam, quando ille, cuius eſt, debet velle eam rationabiliter detineri, &c. Sed debet is cuius eſt hoc, in quibuſdam caſibus velle, poſita voluntate reſtituendi vt fiat cum circunſtantiis opportunis: ergo, &c.

Fundata in præcepto affirmatiuo.

Hos caſus reducit ad quatuor in genere; vt quando ſequeretur ex anticipatione ſolutionis damnum maius Reipublicæ, aut proprium domini, aut damnum famæ reſtituentis, aut aliud eius damnum graue, vt vitæ, aut bonorum, &c. Reſolutionem reducit ad duo principia. Primum eſt, præceptum negatiuum reſtitutionis non obligare, niſi quando inuito domino res tenetur, quia volenti, & conſentienti non fit iniuria. Secundum principium eſt, tunc dominum eſſe inuitum, quando ſecundùm rectam rationem eſt inuitus: ac proinde non ſufficere vt ſit inuitus actu elicito, niſi ille actus ſit ordinatus, & regulatus ſecundùm iuſtitiam, & charitatem: vnde reſtitutio facienda in eo caſu non regulatur à tali voluntate inordinata: ſed à voluntate, quam debet habere, & quæ conformis eſt titulo, quem habet ad rem detentam: nullum autem ius habet ad reſtitutionem rei in effectu, quamdiu manent illæ circunſtantiæ: quia titulus ex iuſtitia non lædit charitatem, aut iuſtitiam in genere, qua ipſe proximo tenetur; neque in ſpecie iuſtitiam commutatiuam cum damno notabili proximi ſine commodo proprio proportionato. Sufficit ergo quòd res maneat ſua, aut habeat ius in perſonam debitoris, & hic ceſſante impedimento ſit paratus ad reſtitutionem. Huc reuocatur etiam caſus periculi famæ, & caſus inopiæ, aut impotentiæ: vt benè probat Doctor in litera.

Circunſtantia. in quibus differenda reſtitutio.

Reſtitutio obligat, quãdo eſt inuitus dominus.

Debet eſſe inuitus ordinatè.

In his circunſtantiis non læditur iuſtitia per detentionem rei.

Et

184 *Exemplum.* Et hæc omnia confirmat per exemplum de depoſito, quod tenetur depoſitarius ſtricto iure reſtituere, *C. de Depoſ. l. final.* quod tamen in caſu non tenetur depoſitarius reddere, vt ſi ſit gladius, quo deponẽs ſe, vel alium velit iugulare. *Impotentia reſtituẽdi, & varij eius gradus.* Impotentia autem ad reſtituendum reducitur ad inopiam; vt quia vel nihil habet, quod ſecundùm omnes excuſat, vel non habet niſi neceſſaria ſibi, & familiæ ſuſtentandæ; vel etiam ſuo ſtatui conſeruando ſine exceſſu vllo, vel quia notabiliter grauaret reſtitutio in bonis ſine commodo creditoris: ille enim dicitur non poſſe, qui commodè non poteſt. Secundò, impotentia eſt, quando ſine periculo vitæ, famæ, membrorum, pœnæ ciuilis, vt carceris, exilij, confiſcationis bonorum, nequit reſtituere. Item, ſi ſine ſcandalo, aut peccato, aut infamia aliorum, aut eiuſmodi periculis nequeat. Item, ſi ſine detrimento, aut Reipublicæ, aut graui aliorum nequeat. Item, ſi ſine periculo honeſtatis nequeat; vt ſi exponat ſe periculo proſtitutionis, vt ſi ſit mulier, aut filia; & eiuſmodi, quia in his omnibus circunſtantiis, in quibus nequit fieri reſtitutio ſine peccato lethali, aut periculo proximo eius, & ſine damno aliorum notabili cenſetur lege diuina & naturali impotens. *Ratio præmiſſorum.* Et ratio eſt manifeſta, quia quando concurrunt diuerſarum virtutum præcepta, aut etiam eiuſdem virtutis præcepta diuerſa ex circunſtantiis, ſaltem in eadem materia, præceptum fortius ligans tenet, & minùs ligans pro tum cedit. *Præceptum fortiùs ligans obtinet.* Præceptum autem reſtitutionis rei temporalis ſuo domino ſimpliciter minùs ligat, quàm aliud quodcunque, ex quo ſine peccato nequiret fieri reſtitutio, aut ſine periculo peccati.

185 *Damnum præualens.* Deinde, damnum debitoris notabile, & excedens valorem rei alienæ, non lucrum veri domini, aut eius damnum emergens præponderat: ac proinde ipſi non debetur res cum tali damno debitoris: quia reſtitutio reſpicit æquitatem, & nihil vltrà; ex parte autem creditoris, neque actio in rem, aut perſonam debitoris, neque res ipſa, aut commodum ex re æquat ſimile damnum. *Exemplum.* Nam ſicut vſurarius non poteſt recipere aliquid ratione mutui, quia bis eidem ſolueretur idem, quod eſt contra iuſtitiam; ita etiam in propoſito debitor, ſi obligaretur ad tales expenſas exceſſiuas ex vi præcepti negatiui reſtitutionis, ſequeretur quòd idem quaſi bis teneretur ſoluere: *Solutio iniquæ non obligat.* quia & rem ipſam reſtituere, & ſimul exceſſiuas expenſas facere, quæ licèt non cedunt in diuerſum commodum creditoris à commodo rei in ſe, tamen cedunt in idem commodum, quod perinde eſt ac bis idem ſoluere hoc modo, quia intuitu commodi creditoris ex re ipſa fiunt: quod non obligat præceptum iuſtitiæ, ſed tantum ſoluere, aut reſtituere quantum poteſt; & ſecundùm quòd cedit in vtilitatem creditoris conſideratis circunſtantiis præſentibus, & æquitate, vt dicit *infrà* Doctor *in reſponſione ad ſecundum.*

186 *Primũ argumentũ principale.* r *Ad argumenta. Ad primum*, &c. Hîc reſpondet ad argumenta principalia. Primum, quòd reſtitutio non ſit pars pœnitentiæ: ergo poteſt eſſe vera pœnitentia ſine ipſa.

Reſponſio. Reſpondet concedendo antecedens, & negando conſequentiam: quia licèt non ſit pars pœnitentiæ, eſt tamen circunſtantia requiſitæ ad veram conuerſionem, ſicut requiritur ceſſatio à peccato: quamdiu enim tenetur res aliena inuito domino, eo modo quo dictum eſt, iniuſtè tenetur contra præceptum negatiuum iuſtitiæ.

Ad ſecundum, in quo vrgetur caſus, quando neſcitur dominus rei, aut propinqui, aut hæredes eius. *Secundum.*

Tertium argumentum eſt, ex caſu, quo reſtitutio eſſet notabiliter damnoſa. *Tertium.*

Reſponſio. Reſponſio patet ex dictis *in articulo* 4. nempe ex proximè dictis. Aſſignat autem regulã, quam quis obſeruare debet circa inuenta incerti domini, nempe vt conſignata re in manus Officialis publici, qui proclamare in locis publicis faciat eius inuentionem, vt compareat dominus. Quòd ſi non compareat, tunc inuentor fecit diligentiam requiſitam ad reſtitutionem eius. Et hoc eſt quod *ſuprà* docuit D. Thomas, & Iuris interpretes, quia aliàs non videtur inuentor adhibuiſſe ſufficientem diligentiam inquirendi dominum, & requiſitam ad reſtitutionem inuenti. Quòd ſi facta hac diligentia non compareat dominus, fiat reſtitutio pauperibus, ſicut de bonis incertis, & vagis contingit. *Diligentia perquirẽdi dominum incertum verum.*

187 *Ad tertium reſpondetur.* Ad tertium patet ſimiliter ex dictis in caſu quo dominus, aut hæredes eius, aut propinqui inueniantur; vel ſi dominus ſit abſens, neque ſperatur venturus, neque res ad eum remitti poſſit ſine magno damno debitoris excedente rei ipſius valorem, tunc reſtitutionem fieri debere ſpiritualiter, id eſt, dando rem illam pauperibus, quando in alium vſum domini ſeruari non poſſit, vt qui eſt abſens, neque ea temporaliter vti poteſt, niſi ſic mittatur cum damno excedente valorem rei: reſtitutio autem ſpiritualis, id eſt, in commodum ſpirituale domini, æquiualet debito temporali, neque ſecundùm leges iuſtitiæ tenetur ad reſtitutionem rei ipſius cum tanto exceſſu proprij damni, verbi gratia, ſi conſumpſit fur rem alienam, in caſu quo non valeret domino vltra valorem ipſius rei, vt cùm ipſam tum dominus eſſet conſumpturus, quando ablata eſt, ſit oleum aut granum repoſitum in vſum ordinarium familiæ, tunc reſtituens ſufficienter reſtituit pretium, dando illud quod tunc currebat, quando abſtulit, licèt quando reſtituit debitum tum res illa pluris valeat. *Pretium rei qualiter æſtimatur.*

Item, contingit in contractibus quod æſtimari licet, & poſſit, non ſolùm quantum valeat ex ſe, ſed etiam quantum valeat domino, vt in contractu mutui ſuprà dictum eſt, & ratione illius commodi poteſt dominus paciſci de damno etiam ſecundùm iuſtitiam: eodem modo ſecundùm eandem iuſtitiam reſtituens rem alienam cum exceſſiuo damno, quod non cedit in commodum creditoris, abſoluitur ab obligatione reſtitutionis cum tali damno, & ſolùm ſufficit reſtitutio æquiualeus, & proportionata debito. *Exemplum ex contractibus.*

Si dicas dominum eſſe inuitum, & rem ſuam velle recuperare, neque debitorem poſſe de ea diſponere aliter, quàm ipſe vult: quia neque mandatum ad hoc habet, neque alioquin ex propria auctoritate poteſt rem alterius diſtrahere. 188 *Replica.*

Reſpondetur vt *ſuprà*, voluntatem domini eam eſſe, quam debet habere; ea autem, quam debet habere, eſt vt res reſtituatur ſecluſo tanto grauamine debitoris, & ſecundùm æquialentiam, quando in ſpecie reſtitui nequit: habet *Soluitur.* *Voluntas regulata æquiualet mandato.*

habet ergo mandatum debitor tum ex voluntate interpretatiua domini ; tum ex præcepto legis, quo tenetur reſtituere, vt poteſt : & in talibus circunſtantiis obligatur. Vnde authores tenentes contrariam ſententiam,dicunt quòd non tenetur ad tempus reſtituere rem alienam cum tanto damno ſuo ; ſed poſſit expectare ſine peccato opportunitatem minoris incommodi : ſed hæc ipſa ratio optimè confirmat ſententiam Doctoris: quia quæcunque circunſtantia ſuſpendit obligationem præcepti negatiui obligantis ſemper & pro ſemper aliàs ; hæc eadem circunſtantia,ſi ſemper manet,ſemper etiam ſuſpendet obligationem quàtùm ad effectum reſtitutionis in re ipſa; vt patet in omnibus aliis circunſtantiis , vt inopiæ , vel periculi famæ , & vitæ, vel peccati,vel damni publici,vel notabili,ipſius creditoris ; ſed circunſtantia , de qua loquimur reſpectu abſentis,qui ſemper cognoſcitur abſés manſurus,& impoſſibilitatis mittendi rẽ ſine exceſſiuo dãno mittentis, ſemper manet:ergo ſuſpẽdet obligationẽ reſtituẽdi rem cum tali dãno, pro ſemper;ſicut extinguit eãdem pro tempore. Ex alia parte tenetur debitor reddere vt poteſt;ſi non abſenti,iis, qui lege & cõſuetudine recepta ei ſuccedunt, vt ſunt propinqui,& alij hæredes; & his deficientibus pauperes : ergo ſic reſtituens non eſt detentor rei alienæ , & ille verè ſecundùm legem reſtituit. Patet conſequentia , quia reſtituens eam hæredi,vel creditori præſenti deobligatur domino ; neque tenetur eam mittere abſenti cum expenſis præfatis , ſed etiam lex ſubſtituit pauperes : ergo reſtitutio ipſis facta in eo caſu eſt valida, & æquiualens quantùm ad reſtitutionem debiti.

Retorquetur argumentum aduerſæ ſententiæ.

Circunſtãtia ſuſpẽdẽs obligationem ad tempus,ſi ſem per manet, etiam ſemper ſuſpendit.

Ad quartum , quod eſt ex eo, quòd bonum commune ex Philoſopho præferendum ſit bono particulari , quia illud eſt diuinius. Sed in caſu, quo Petrus eſſet perſona neceſſaria magis Reipublicæ , quàm Paulus , & reſtitutio facienda Paulo eſſet conſequenter damnoſa Reipublicæ; ſequitur non teneri. 189

Ad quartũ.

Reſpondet Doctor ad caſum : vel vtramque perſonam eſſe æquè neceſſariam : & ad hoc reſpondet in ſequenti. Vel Petrus debitor tantùm eſſet neceſſaria perſona , tunc dicit quòd non licet ei ex alienis tenere ſtatum ſolemnem : intelligit per *ſolemnem* illum, qui ex abundanti,& ſuperfluis tenetur : quia neque hoc neceſſarium eſt Reipublicæ ; imò magis ei conducit, vt ſeruet fidelitatem , ſi ſit officialis , & miniſter Reipublicæ , & iuſtitiam communem , quàm vt ex ſuperfluis viuat in præiudicium creditorum. Supponit autem hæc exceptio alterum membrum, quod includit , nempe ſi nequeat ſimpliciter ſtatum neceſſarium Reipublicæ conſeruare , reſtituendo , quod pro tum non tenetur, quia talis reſtitutio eſſet damnoſa Reipublicæ. Debet ergo ſubtrahere ſuperflua , & quæ ad pompam faciunt,conſeruando neceſſaria ad authoritatem ; quæ Reipublicæ eſt opportuna , & neceſſaria ; & ſic ſoluere quod poteſt in effectu cum diſpoſitione voluntatis , vt ſoluat quod reliquum erit tempore opportuno.

Reſponſio.

Status ſuperfluus.

Exceptio implicita.

SCHOLIVM.

Si ſimul incidant creditor , & debitor in extremam neceſſitatem rei , cuius creditor eſt dominus , ipſi debetur . quia præter æqualem neceſſitatem cum debitore , eſt dominus rei. Ita Rich. hîc art. 5. quæſt. 4. Gabr. quæſt. 2. art. 2. Ang. v. Reſtit. *num. 3. Roſ. num. 1. Sylu.* v. Reſt. *5. quæſt. 2. Arm. num. 27. Nau. cap. 17. num. 60. Occupantem rem in extrema neceſſitate non teneri ad æquiualens (& idem videtur de rebus antea iuſtè acceptis , & in illa neceſſitate conſumptis) Richard. Gab. Sylu. Ang. citati , & communis : ſecus de rebus malè acceptis , & ſic conſumptis, Man. 1. tom. cap. 151. citans Sotum , & Aragon. & eſt communis cum Scoto hîc,*

36
Ad 6. AD aliud, aut detinens eſt in extrema neceſſitate, & ille cuius eſt res, non ; ſed habet aliquam citra extremam neceſſitatem ; & tunc dicendum , quòd iſta res ſit iſtius detinentis iure poli , quo in extremæ neceſſitatis articulo, ad prouidendum ſuſtentationi naturæ , via omnibus extrema neceſſitate detentis eſt conceſſa. *Extrà de Verb. ſig. Exiit qui ſeminat* ; & eſt hodie *in 6. Decret.* Si autem ambo, detinens ſcilicet, & cuius res detinetur, ſunt in extrema neceſſitate, ſi priùs deuenit dominus ad illam extremam neceſſitatem ; debet reddi domino duplici iure : tum quia priùs ſuum, tum quia iam ex iſta neceſſitate factum eſt ſuum. Si verò priùs deuenit detinens, factum eſſe ſuum : & tunc domino pòſt deuenienti ad iſtam neceſſitatem, non debet reddi : quia ceſſauit dominium eius in re iſta ; & factum eſt alterius iure poli. Si autem ambo ſimul deueniant , dico quòd debet reddi domino , quia nunquam cecidit à dominio.

Et ſi arguas, quòd magis debet quilibet ſe diligere , quàm proximum ; & per conſequens , magis vitam ſuam corporalem , quàm vitam proximi : & per conſequens, iſtam rem ſimpliciter neceſſariam ſibi, magis retinere , quàm dare proximo. Reſpondeo , magis debet diligere vitam ſuam ordinatè , vt eſt diligibilis ad vitam æternam ; & ita magis conſeruationem iuſtam vitæ ſuæ, quàm conſeruationem iuſtam vitæ proximi : ſed non magis conſeruationem iniuſtam vitæ ſuæ , quàm conſeruationem iuſtam vitæ proximi. Sic enim magis debet latro ſuſtinere ſuſpendium , quàm occidere ſuſpendentem , vt euadat. Cuius ratio eſt , quia dilectio vitæ corporalis iniuſtè cuſtoditæ,non eſt dilectio ordinata,quia non eſt ad dilectionẽ animæ,nec Dei.

Iſtius

Istius autem detinentis in casu vltimo, custoditio vitæ de re aliena est iniusta : & cum hoc est etiam homicida, quia iniustè occidit alium, qui subtrahit sibi necessarium, quod sibi debetur.

Sed nunquid [t] si post extremam necessitatem deueniat detentor, in primo, vel secundo casu ad pinguiorem fortunam, túncne tenetur restituere ? Regula videtur quòd sic, quia illa est de possibilitate soluendi, vt allegatum est *suprà de solutionibus. Odoardus.* 37

Contrà, res illa facta est istius detinentis, per hoc, quòd fuit in extrema necessitate, & per consequens desiit esse domini primi : ergo non est sibi reddenda. Posset dici, quòd res talis necessaria simpliciter non posset esse, nisi aliquid pertinens ad victum, & tunc consumeretur, & iustè, quia iustè consumens fit dominus : tenetur tamen pòst deueniens ad pinguiorem fortunam reddere æquiualens : quia obligatio ad æquiualens videtur ortum habuisse per comparationem ad illam occupationem primam rei alienæ, quæ fuit iniusta ante extremam necessitatem : & illa obligatio per extremam necessitatem, non est extincta, sed sopita. Sed si nunquam ante extremam necesitatem occupasset, tunc iustè simpliciter occupasset rem suam, nec ad aliquam tenetur restitutionem. Ad aliud de gladio patet ex *quando in 5. argum. 4. articuli.*

COMMENTARIVS.

190 *Ad quintum argumẽtum.*

[f] AD *aliud*, &c. Hoc est quintum argumentum in ordine : nempe quòd quis debeat magis diligere se, quàm alium : ergo quando restitutio est sibi damnosa, vt si sit in extrema necessitate, tenetur magis illud sibi retinere, quàm dare proximo, &c. Supponit hoc argumentum omnia in necessitate extrema esse communia, ac proinde, quando quis est hac necessitate indigens, potest vti re aliàs aliena suo iure, neque tenetur reddere alteri quod in tali casu ipsius est Iure naturæ. *Suppositio argumenti.*

Responsio. Varij casus. Primus casus. Respondet discernendo casum in varias circunstantias. Primò, si creditor, aut dominus verus rei non sit in extrema necessitate, sed solus retinens rem alienam : & sic manet detinentis, vt benè probat in litera *cap. Exiit*, &c. *de verborum signific.*

Secundus casus. Necessitatis domini. Secundus casus est, si vterque sit in extrema necessitate, ad quam deuenit prius dominus rei, quam alter retinens, debet reddi domino duplici iure, nempe illo, quod prius habuit in rem suam, & illo quod superuenit necessitatis antequam alter in eandem incidit.

Tertius casus. Necessitatis propria. Tertius casus est, si priùs deuenit retinens rem alienam in necessitatem, quàm dominus, tunc non debet eam reddere : quia ex articulo necessitatis illa res facta est sua.

Quartus casus. Necessitatis extrema in vtroque. Quartus casus est, si simul deuenerunt in necessitatem extremam, debet reddi domino, quia nunc cecidit dominio illius rei.

Si obiicias, quòd magis quis debeat diligere se ipsum, & vitam suam, quàm vitam alterius : ergo non tenetur alterum seruare cum dispendio propriæ vitæ. 191 *Obiectio.*

Restitutio facienda domino extremè indigenti. Respondet, quòd licèt aliàs possit iustè suam vitam conseruare, non tamen iniustè : iniustè autem tunc conseruaret, & esset homicida, subtrahendo alteri extremè indigenti quod suum est, & necessarium ad vitam eius seruandam.

Controuersia huius casus. Quoad hanc resolutionem non omnes conueniunt, nisi in hoc quòd si incidente pari necessitate vtriusque, si qui auferat alteri, quod tunc titulo dominij, & necessitatis peccet ; neque faciat rem esse suam, quia in pari causa melior est conditio possidentis, saltem domini, & ablatio illius rei dat causam morti alterius. Si tamen non ex illa retentione, aut ablatione, quando iniustè primùm facta est, non sequatur casus necessitatis in altero, sed ex alia causa diuersa, tunc non tenetur restituere, qui eam tenet : ita quoad vltimam partem docet Caietan. 2.2. *quæst. 62. art. 5.* Sotus *lib. 6. de Iustitia & Iure q. 7. articulo 1.* Toletus *in Summa cap. 39.* Quod approbat Lessius *de Iustitia & Iure lib. 2. dub. 16.* imò quod amplius est cum Soto docet id licere in necessitate extrema parentis, vxoris, filiorum, fratris, qui possunt præferri creditori in eadem necessitate constituto. Alij tenent vtramque probabilem esse. *Prima sententia præferri possessorem eadem necessitate extrema laborantem. Authores.*

Conclusio Doctoris est præferenda : quam tenent Richardus hîc *art. 5. quæst. 4.* Gabr. *qu. 2. art. 2.* Angelus *verb. Restitutio 1.* Rosella *ibidem*, Sylu. *v. rest. 5. qu. 2.* Armilla *num. 27.* & Nauar. *cap. 17. num. 6.* maximè si debeatur re ipsa in specie creditori ; vt contingit, si quis habeat panem alterius, aut equum in fuga, aut tabulam in naufragio, & similia : à quibus dependet vita domini, à quo iniustè accepta sunt. Formatur ergo casus, quo dominus habeat ius in rẽ ipsam in specie. Tota difficultas est in hoc, ad quem scilicet spectet de iure illa res ? Pro debitore stat possessio, & necessitas, quæ aliàs tribuit titulum. Pro domino stat ius primum, quod habuit in rem, & ei accidit eadem necessitas. Probatur conclusio ratione Doctoris : nunquam cecidit dominus iure suo in illam rem : ergo nunquam deuolutum est eius dominium ad alterum : ergo vtitur re non sua, & inuito domino rationabiliter, & secundùm rectam rationem, qua debet consulere vitæ ; vel potest eam præferre vitæ alterius, & consequenter vsus ille & detentio rei alienæ est contra iustitiam. Antecedens probatur, quia possessio non facit rem esse alterius, nisi quà fundatur in iusto titulo : sed non fundatur illa possessio nisi in ablatione iniusta per furtum, aut volentiam : ergo. 192 *Præfertur sententia Doctoris.* *Explicatur casus.* *Eius difficultas.* *Probatio conclusionis.* *Ius domini præfertur, & semper manet.*

Dices eam fundari in necessitate, quæ facit rem esse possidentis. *Responsio.*

Contrà. Possessio naturalis rei fundatur in ablatione, quæ fuit iniusta. *Impugnatio.*

Dices, quantùm ad inchoationem ita fundari, *Responsio.*

dati, & fuiſſe iniuſtam; non tamen quantùm ad continuationem ſuperueniente neceſſitate.

193 *Impugnatio. Neceſſitas domini confirmat ius eius.* Contrà. Neceſſitas illa non magis tribuit ius ad rem, quàm par neceſſitas, quæ eſt domini: quia ſimiles cauſæ ſimilem habent effectum, & parem titulum fundant: ergo neceſſitas poſſidentis non magis iuſtificat poſſeſſionem, quàm neceſſitas domini ſimilis iuſtificet ius, quod habet in rem ipſam: ſed comparando poſſeſſionem ad ius domini præcisè potior eſt dominus iure, imò poſſeſſio, & retentio nullo iure fundantur: ergo neceſſitas poſſidentis concurrente pari neceſſitate domini non iuſtificat poſſeſſionem in præiudicium domini exiſtentis in eadem neceſſitate. Probatur conſequentia; quando concurrunt pares tituli, & cauſæ, non ex iis debet deſumi deciſio rei integræ, quæ indiuiſibilis eſt, neque dictamen ex principiis naturæ, aut lege quoad hæc magis adiudicat rem vni, quàm alteri: ergo inæqualitas inter partes debet reduci ad alios titulos, & cauſas, in quibus vnus excedit alterum; & non ſunt pares. Sicut, verbi gratia, primogenitura non debebatur Eſaü vltra Iacob, quòd vno partu ſunt editi, & concepti: quia in hoc erant pares: ſed ex eo quòd Eſaü prior egreſſus eſt prior ex vtero materno: ergo ſimiliter hic titulus neceſſitatis paris non ſuſtinet diſpar ius inter dominum, & poſſeſſorem, ſed poſſeſſio ipſa auferentis, & ius quod eſt domini, hic titulus ex parte domini eſt potior, & alter nullus eſt.

Præfertur poſſeſſioni.

Pares tituli in rem indiuiſibilē non pariunt deciſionem.

Exemplum.

Par neceſſitas non ſuſtinet ius in caſu.

194 *Confirm.* Confirmatur; neceſſitas quæ confirmat poſſeſſionem iniuſtam aliàs factam, vt ipſa neceſſitate fiat iuſta, ſi antecederet poſſeſſionem, à fortiori eam iuſtificaret, vt poſſeſſio non acquireretur iniuſtè. Patet, qui aufert rem alienam ex caſu neceſſitatis, non aufert iniuſtè; aut qui acquirit poſſeſſionem rei, quæ aliàs fuit alterius ex ſententia iudicis iuſta, qua priuat alterum dominio eius, & transfert in Titium, hîc iuſtè poſſidet, naturaliter & ciuiliter, ſeu in re, & facto: & vniuerſaliter eadem cauſa inducit eundem effectum, ſiue antecedat, ſiue ſubſequatur: ergo neceſſitas in propoſito, ſi confirmat iure poſſeſſionem iniuſtam antecedentem, etiam induceret eundem effectum, ſi ſequeretur poſſeſſio: ergo ratione neceſſitatis poſſet ille furari rem illam domino etiam in neceſſitate exiſtenti: quod negant omnes; & patet vltima conſequentia, ius quod natum fundat in neceſſitate, per quam communis rerum vſus conceditur, perinde extenditur ad ablationem, & retentionem, abſolutè loquendo, & tam ablatio, quàm retentio rei alienæ per ſe comprehenduntur ſub præcepto negatiuo iuſtitiæ: quod prohibet vtramque actionem æquè primò, ſiue in eadem perſona coniungantur, ſiue in diuerſis exerceantur: ergo ſi neceſſitas iuſtificat retentionem, idem erit de ablatione.

Sequi aliàs ſi iuſtè retinet, iuſtè etiam auferre.

Neceſſitas extrema ad vtrũque extenditur.

Præceptum negatiuũ iuſtitiæ vtramque actionem comprehẽdit.

195 *Reſponſio.* Dices diuerſam eſſe rationem, quia dominus in eo caſu ratione neceſſitatis confirmatur nouo titulo in poſſeſſione rei ſuæ, quæ nequit ipſi auferri: ſed non ita eſt, quando iam eſt in poſſeſſione alterius neceſſitatis.

Impugnatio. Poſſeſſio iuris præualet poſſeſſioni facti. Contrà, vt *ſuprà* dictum eſt, poſſeſſio iuris eſt penes dominum, quæ præfertur poſſeſſioni iniuſtæ facti: ergo accedens neceſſitas domini eum confirmat in illa poſſeſſione, & conſequẽter neceſſitas alterius non priuat eum ſine culpa ſua tali iure; ſed ſtante hoc iure nequit alter vti, aut retinere rem alterius ſine iniuſtitia manifeſta, & maximè in ſententia illa ſatis frequenti, quæ eſt D. Thomæ; nempe præcepta Decalogi eſſe ſtricti Iuris naturalis & indiſpenſabilis.

Neque ad hoc valet retrudere aut in genere neceſſitatem occupantis, aut retinentis rem alterius, quia etſi neceſſitas tollat abſolutè materiam præcepti: quia cenſetur Iure gentium, ex quo facta eſt diuiſio rerum, non appropriari res in caſu neceſſitatis; aut certè dominus rei aliàs non eſſet repugnans ſecundùm voluntatem ordinatam, quam debet habere: hoc, inquam, non valet, quia par neceſſitas domini ſpectata, & ſimultanea non permittit eum priuari iure ſuo in rem, quæ eſt vnicum medium conſeruandæ ſuæ vitæ; & iure cenſetur repugnare, quia & par neceſſitati alterius, & ius quod habet in rem, præfertur poſſeſſioni iniuſtæ, & vſurpatæ alterius ſine vllo titulo fundatæ. Vnde titulus naturalis accedens ex neceſſitate præfata dominio, à fortiori confirmat ei ius, quod habet ex lege Gentium, quod eſt medium neceſſarium in effectu conſeruandi Iuris naturalis prouenientis ex neceſſitate.

196 *Inconueniens aliud deductum ex prioribus ſent.* Præterea, ſi illa ſententia eſſet vera, ſeu reſpõſio data, quæ in ipſa fundatur, ſequeretur ſaltem, quòd etſi ablatio rei à domino in prædicta neceſſitate conſtituto eſſet iniuſta, non obſtante neceſſitate auferentis, ſaltem retentio, & vſus rei ablatæ eſſet iuſta ex neceſſitate. Conſequentia eſt omnino falſa, quia tam ipſa retentio & vſus rei magis eſſet cauſa mortis alterius, quàm eius ablatio: cùm per vſum, & retentionem priuetur dominus re ſua, in quantùm eſt ei neceſſaria ad ſalutem ipſa vtenda. Sequela tamen probatur ex fundamentis oppoſitæ ſententiæ, quia melior eſt conditio poſſidentis in pari neceſſitate, & res illa fit occupantis ex poſſeſſione cum tali neceſſitate.

Reſponſio. Dices legem naturalem non fauere occupanti, aut retinenti in eo caſu, quia contra Ius naturale alterius in rem, quam poſſedit, non poteſt occupare, aut retinere rem alterius, quæ fit eius, tam iure naturali ex neceſſitate, quàm poſſeſſione facti.

Neceſſitas nõ magis confirmat poſſeſſionem facti, quàm iuris. Contrà. Neceſſitas non magis confirmat titulum domini ex poſſeſſione facti, quàm titulum eius ex poſſeſſione Iuris: ergo etiam in caſu cõtrouerſo manet etiam dominus illius rei: & conſequenter non fit res occupantis ſtante neceſſitate pari vtriuſque. Vel ſi poſſeſſio facti ſufficiat cum neceſſitate in poſſidente, etiam retentio & vſus rei, quamuis tollatur domino in caſu neceſſitatis exiſtenti, valebit tollenti exiſtenti ſimiliter in neceſſitate.

197 *Soluuntur fundamenta oppoſitæ ſent.* Ex his patet ad fundamenta oppoſitæ ſententiæ: ſupponit enim falſum, nempe rem illam fieri alterius occupantis iniuſtè aliàs, quando ſimul concurrunt dominus, & retentor in eadem neceſsitate, quia neceſsitas illa poſsidentis non præiudicat neceſsitati alterius, & iuri quod habet in rem ipſam. Quamuis aliàs ſolius poſsidentis neceſsitas præiudicaret. Ratio eſt, quia ius domini confirmatur ex propria neceſsitate. Exemplum eſſe poteſt in caſu *ſuprà* diſputato; ſi creditor incurrat damnum ex mora ſolutionis, aut reſtitutionis, tenetur debitor reſtituere rem illam cum damno excedente valorem rei, ſi tantum dãnum incurrit creditor ex eius priuatione, quamuis

Falſa ſuppoſitio ſententiæ contrariæ tollitur per exceptionem.

quamuis aliàs non teneretur rem ipſam reſtituere cum tanto damno, aut remittere creditori: quia cauſam dat ex retentione rei tali damno creditoris; ita in propoſito, quia dat cauſam mortis creditori, aut domino, qui nunquam cecidit dominio illius rei, tenetur ad reſtitutionem eius exiſtente pari neceſſitate: quamuis enim habet ius ad ſaluandam vitam propriam, non poteſt eam ſaluare cum damno vitæ alterius, quod ex retentione cauſaret; ideò diſtinctio, quam adducunt, non ſubſiſtit, nempe retentorem non dare cauſam morti alterius, quando non aufert rem eius tempore neceſſitatis: quia ablatio, & retentio perinde cauſant damnum domini, & eum priuant iniuſtè re ſua, quæ ipſi eſt medium vnicum hîc, & nunc ſaluandi vitam; neceſſitas enim auferentis, non tribuit ius ad rem, quam non potuit facere propriam eius, cum priuatione iuris proprietarij; licèt aliàs quoad ſuperflua, & non neceſſaria tribuat ius vtendi, & proprietatem.

Diſtinctio allegata reÿcitur.

198 *An ceſſante neceſſitate teneatur reſtituere? Reſponſio.*

t *Sed nunquid ſi poſt extremã neceſſitatem*, &c. Hîc quærit Doctor, vtrùm extremè indigens, quando peruenit ad pinguiorem fortunam, debeat reſtituere æquiualens rei, quam conſumpſit. Diſtinguit Doctor, & dicit ſi rem iniuſtè accepit antequam curreret neceſſitas, tunc ratione iniuſtæ acceptionis prioris eum teneri ad reſtitutionem, quando poteſt, nempe æquiualentis; quia ſupponitur res ipſa periiſſe. Ordinariè contingit hæc neceſſitas in cibariis magis quàm in aliis. Quòd ſi autem res poſt vſum manet, deficiente neceſſitate redit ad primum dominum. Patet ex illo capite, quod citat Doctor, in quo dicitur quòd ſopitur, non extinguitur ius creditoris, quando inopia ſolutionis premit debitorem. Et patet etiam ratione, quia extrema neceſſitas non plus iuris in rem alterius tribuit, quàm neceſſarium eſt ſubuentioni vitæ. Non videtur ad hanc facere extinctio aliàs debiti, quando ceſſat neceſſitas, quia iura creditoris, & domini reuiuiſcunt, quæ tantùm ſopiuntur.

Iniuſtè auferens ceſſante neceſſitate tenetur reſtituere.

Reſpondet ſecundò, quando iuſtè occupat rem in caſu neceſſitatis, facere eam propriam, neque teneri reſtituere, quia vtitur iure ſuo, & res ex lege naturali fit ſua. Hanc tenet communis. Priorem partem huius reſolutionis negant quidam, putantes rem aliàs non ſuam fieri propriam eius in neceſſitate, quia iuſto titulo eam conſumpſit. Sed ratio poſita probat contrarium, quia ius, quod habet creditor in debitorem inopem, reuiuiſcit, quando tollitur inopia; non alia ratione, quàm quòd iuſto titulo fundatur primò, & impedimentum ſuperueniens deſiuit. Videatur Panormitanus *in cap. Si quis*, &c. *de furtis*. Couarr. *in reg. Peccatum*. Azor. *lib. 4. c. 39.* & alij, qui hoc dubium fuſiùs tractant.

Secunda reſponſio. Iuſtè occupãs non tenetur.

Ad ſextum patet ex dictis, nempe reſtitutionem non poſſe fieri cum damno Reipublicæ, aut ipſius creditoris.

Ad Sextum. Reſponſio.

SCHOLIVM.

Adulteram non teneri ſe prodere, vt filius legitimus ſuccedat, ſed omnem diligentiam adhibere ſine vitæ, & famæ diſpendio, vt ſpurius dimittat hæreditatem. Quòd ſi ſciat ſpurium ei fidem adhibiturum, & dimiſſurum hæreditatem eius ſuaſione, innuit Doctor eam teneri patefacere illi crimen. De quo Gabr. hîc quæſt. 2. Caſtro 2. de leg. Pœn. cap. 11. Nauar. cap. 18. num. 89. & cap. 16. num. 44. Couar. reg. Peccatum 1. part. num. 7. Molin. tract. 3. d. 102. Si tamen fama adulteræ ſit longè minoris momenti, quàm hæreditas, puto cum eius diſpendio legitimum reſtituendum. Ita Couar. Molin. & alij.

AD [u] illud de adultera dicitur multipliciter. Vno modo, quòd ipſa debet reuelare ſuum crimen filio ſpurio, & inducere eum ad dimittendum hæreditatem vero hæredi propter hoc, quòd iniuſtè occupat, cùm non ſit hæres. Aliter dicitur, & minùs valet, quòd debet reuelare culpam ſuam marito, vt aſſignet hæreditatem vero hæredi; quod licitum eſt ſecundùm Iura imperialia, vbi teſtans primò in teſtamento inſtituit hæredem. 38 *De adultera.* *Richardus q. 4. art. 5.*

Contra primam reſponſionem, quia aut filius credet matri, aut non: ſi credet, non eſt probabile, quòd propter hoc dimittere velit hæreditatem, quia pauci inueniuntur ita perfecti, vt propter iuſtitiam ſeruandam in foro Dei, dimittant magnas poſſeſſiones, quas poſſunt tenere iure exteriori: nec hoc poteſt mater præſumere, niſi multùm priùs experta fuiſſet voluntatem filij ſui: non autem debet ſe exponere certo periculo diffamationis apud filium ſuum, propter incertam correctionem filij. Si verò non crederet, tunc eſſent duo mala: quia & ipſa eſſet diffamata, & ipſe teneret hæreditatem, vt priùs. *Hoſtienſ. in ſum. lib. 5. tit. de pœnis & remiſſ.*

Contra ſecundam reſponſionem arguitur; quia & mulier ſe diffamat, & exponit ſe periculo mortis, & maritum periculo vxoricidij: quia talis poſſet eſſe zelator, vt ſunt multi, quòd illam occideret, vel perpetuo haberet odio, & à ſe, & ab actu coniugij expelleret. Ad iſta mala diffamationis, mortis, vel ſaltem odij, vel diſcordiæ, quæ ſunt valde probabilia, & videntur vt in pluribus euentura, non debet ſe mulier exponere propter incertum bonum hæreditatis reſtituendæ. Et præter hoc in terris, vbi primogenitus eſt hæres, pater ſi crederet vxori, non poſſet à ſpurio auferre hæreditatem, niſi in foro publico probaret eum talem: & tunc oporteret mulierem diffamari, non tantùm apud maritum, ſed apud totam patriam.

39 *Quid adulterę agendum circa ſpurium?*

Dico * ergo quòd mulier debet laborare, quantum poteſt ad hoc, quòd hæreditas reddatur vero hæredi, quantùm in ſe eſt. Dico autem quantùm in ſe eſt, quia non debet ſe diffamationi exponere: ſed ex aliis cauſis honeſtis filium ſpurium quantùm poteſt inducere, vt dimittat hæreditatem. Vnus modus honeſtus eſt, vt intret Religionem: alius vt ſit clericus, & recipiat beneficia Eccleſiaſtica, & his quaſi ſufficientibus contentus, hæreditatem dimittat alij fratri laico remanenti. Sed ſi per nullam honeſtam perſuaſionem poteſt mater flectere cor filij ſpurij, vt dimittat hæreditatem, non videtur quòd debeat ſe prodere illi ſpurio: quia non eſt certa, quòd talis imperſuaſibilis ab ipſa in aliis honeſtis, propter hoc flecteretur: imò fortè tenaciùs teneret concipiens diffamationem ſui, quia per illam dimiſſionem notaretur ſpurius, & talem notam multum cauent malè nati: & tunc debet mulier laborare aliunde reſtitutionem fieri vero hæredi, quantum poteſt, & ſecundùm correſpondentiam iuſtitiæ: quia non dico quòd tenęatur ad reſtituendum æquiualens toti hæreditati: nam multùm differt inter habere, & propè eſſe: iſte autem nunquam habuit hæreditatem, licèt fuerit propè ſecundùm iuſtitiam: & ideò minus, quàm æquiualens hæreditati, ſufficit ſibi pro reſtitutione: & illud minus determinetur ſecundùm arbitrium boni viri. Videtur tamen ad minùs, quòd debeat ſibi prouidere de victu honeſto, & veſtitu, ſi fuit hæreditas pinguis, vt poſſit ſufficere hæredi ad duplum, vel ad triplum iſtius. Quòd ſi hoc non poſſit, faciat quod dicitur *in illo cap. Odoardus.*

Multùm differūt habere, & propę eſſe.

COMMENTARIVS.

199 *Caſus de adultera concipiente ex adulterio ad quid tenetur? Prima ſententia.*

AD iſtud de *adultera*, &c. Hìc reſpondet ad ſeptimum argumentum principale; quod eſt de adultęra ſecuto partu ex adulterio, qui adibit hæreditatem in præiudicium legitimorum; vel certè legitimam. Ad quid tenetur adultera? Doctor citat duas opiniones; quarum prima tribuitur Richardo *in præſenti diſt. art. 5. quæſt. 4.* eam teneri, vt reuelet hoc filio, ne adeat hæreditatem. Secunda ſententia eſt Hoſtienſis, *in Summa lib. 5. tit. de Pœnit. & Remiſſ.* eam teneri reuelare marito, vt conſignet teſtamento hæreditatem alteri. Maior *hìc q. 17.* Adrianus *q. 1. de Reſtitut. ad 5.* docent cum periculo vitæ, & famæ teneri ad reuelationem. Quod limitat Sotus *de Iuſtit. & Iure lib. 4. q. 7. art. 2. ad 2.* Couarruuias *reg. Peccatum part. 1.* & alij.

Secunda ſententia.

Tertia ſentẽtia.

Reſolutio Doctoris.

Doctor primò dicit, quòd ſi filius vel non ſit crediturus matri, vel ſi eſt crediturus, non inde dimittet hæreditatem; mater non tenetur reuelare filio peccatum: quia vel non credet; & tunc inutiliter acciuit ſibi damnum famæ; vel ſi credet, & non putet mater eum poſſe per hoc corrigi, non poteſt diſpendium famæ certum incurrere ob incertam emendationem filij. Si tamen experta fuiſſet voluntatem filij, & quòd ſit crediturus, & dimiſſurus hæreditatem, tunc videtur Doctor inſinuare eam debere ſe ipſam prodere ſuo filio, modò non ſequatur apud alios maior diffamatio, aut periculum aliquod vitæ matris à filio, aut marito, ſi eſſet periculum, vt filius id reuelaret patri putatiuo, aut aliud periculum matris, & hinc ſpes certa ſit auertendi damni; hæc tamen rariſſima ſunt, vt vix ſperari cum prudentia poſſint.

Non debet incurrere damnũ famæ, niſi ſubſit certa emendatio, & ſecuritas à periculo.

Idem dicerẽ quando iam diffamata eſt publicè, aut priuatim apud maritum, & filium de adulterio: quia non eſt in eo caſu in poſſeſſione ſuæ famæ. Debet præterea ipſi certò conſtare filium eſſe ex adulterio, quia ſi tantùm ex coniecturis ſuſpicatur, aut probabiliter etiam cenſet, non poteſt nocere filio, cuius melior eſt conditio vt poſſidentis, tam ius ad hæreditatem, quàm æſtimationem ſui, ideóque non tenetur credere matri, dicenti contrarium, niſi conuincat, aut cedere iuri ſuo, vt patet *cap. Officij 9. cum gloſſa*; & docent omnes Canoniſtæ *in cap. Per tuas, 10.* & Iuriſperiti *in l. Si Poſthumus, ff. de Liber. & Poſthum.* alleganti enim ſuam turpitudinem nulla debetur fides in alterius præiudicium; & filius, qui ſua & publica opinione eſt legitimus, & educatione, non tenetur cedere iuri ſuo, niſi conuincatur. Vnde vix fundari poteſt certa regula auertendi damni in adultera, aut fundamentum ſe diffamandi ſine commodo.

Debet ſupponi certitudo rei.

Allegatio turpitudinis propriæ caret fide in præiudicium alterius.

200 *Secunda concluſio. Non teneri adulterã cum periculo vitæ, &c. ſe prodere. Probatio.*

Secunda reſolutio Doctoris eſt contra ſecundam opinionem cum ſuis aſſertoribus, non teneri mulierem ſe prodere marito cum periculo vitæ, & famæ propriæ, vxoricidij, & aliorum plurium peccatorum in marito, & filio, & maximæ diſcordiæ in familia. Quantùm ad primam partem concluſio eſt communis. Hæc patet ex caſu præcedenti, quia bonum vitæ eſt ſuperioris ordinis, ac proinde in neceſſitate eius extrema poteſt quis vti re aliena: vel non reſtituere alteri, quod aliàs ipſi debetur: ergo quantùm ad obligationem iuſtitiæ commutatiuæ non tenetur adultera conſeruare hæreditatem in filio legitimo; & hoc loquendo in circumſtantiis communibus. Vnde illam limitationem Scholiaſtis, & Doctorum, quos citat, hoc ſenſu admittendam ſentio, ſcilicet ex aliis circumſtantiis, nempe pietatis in patriam, in familiam, ſi eſt ampliſſima, teneretur exponere ſe morti; tunc etiam teneretur ſe prodere cum periculo mortis. Hæ circumſtantiæ ſunt, vt ſi ex improbis moribus ſpurij præuideat certò adminiſtrationem hæreditatis ad eum non poſſe peruenire ſine periculo euerſionis, & ſubuerſionis Reipublicæ, familiæ, aliorum legitimorum, in quibus tale periculum non ſubſiſtit; vt qui ſint melioris indolis, & bonis moribus inſtructi, & prudentia requiſita ad adminiſtrationem. Sed hic caſus extraneus eſt præſenti, in quo tantùm quæritur de reſtitutione ſecundùm iuſtitiam commutatiuam.

Limitatio.

Ex quibuſdam circumſtantijs teneri.

Præterea, ſi ſciat poſt mortem ſuam fore, vt diffamatio ſequatur, & præuideat pericula, & cædem inter filios legitimos, & ſpurium, de recuperanda hæreditate, fore certò, tunc etiam tenetur ſe prodere, ne talia damna, quibus ipſa cum

Secũda limitatio.

cum periculo vitæ suæ tenetur occurrere, succedant.

201 Eadem conclusio quoad secundam partem est communis Doctorum, & Canonistarum *in cap. Officij cit.* vbi Innocentius, Panormitanus, Couarr. *loco cit.* Nauarrus *in Manuali, cap.16. num.* 44. Castro *de potestate legis pœnalis lib.* 2. *cap.*11. Sylvester, Angelus, & alij Summistæ, *v.Adultera.* Medina *C.de Restitut.quæst.*3. Azorius *lib.*5. *Institut.cap.*6. *quæs.*2. Gabriel *in præsenti d.q.*2.Caietan.2.2.*q.*62.*art.*6.& *Opuscul.*31. *responſ.*41. Rectè probatur, quia fama est superioris ordinis, neque est pecunia æstimabilis. Prouerb. 22. *Melius est nomen bonum, quàm diuitiæ multæ.* Renuntiatio pecuniæ potest fieri ad conseruandam perfectionem, vel acquirendam, non ita famæ. Præterea, patet ex ratione prima contra Richardum facta, & maximè *ex cap. Officij cit.* Conclusio supponitur, vbi dicit Pontifex quòd *mulieri ex adulterio concipienti, quamuis id confiteri timeat, non sit deneganda pœnitentia*, &c. denegari tamen deberet, si teneretur confiteri, aut se prodere: ergo.

Secunda pars conclusionis probatur.

Bonum fama est superioris ordinis.

202 x *Dico ergo quòd mulier debet*, &c. Hîc docet adulteram teneri aliis viis commodis resarcire damnum, aut præuenire, ne spurius adeat hæreditatem; vt persuadendo per alios prætextus, vt fiat Religiosus, aut clericus, & cedat aliis. Si autem id nequeat persuadere, inquit, non tenetur se prodere, & tunc conetur quantum potest siue per bona Paraphernalia, siue ex aliis acquisitis, vt restituat damnum legitimo, & inducat patrem, vt bonis non solùm acquisitis ex fructu hæreditatis, sed etiam cum grauamine hæreditatis eidem prouideat, & in eum finem sustentationi propriæ, quod potest, detrahat. Si autem hoc modo non adæquet debitum, faciat, inquit Doctor, quod dicitur *cap. cit. Odoardus*; habeat scilicet animum restituendi quod non potest, cùm opportunitas, aut facultas non suppetat. Ita communis Doctorum. Et idem dicendum de adultero, modò constet ei filium esse suum: quia est causa damni illati, & tenetur in solidum ex regulis suprà præscriptis, deficiente adultera; si tamen non constat, non tenetur quidpiam restituere, quia in solo dubio non tenetur seipsum priuare re sua.

Ad quid tenetur adultera?

SCHOLIVM.

*Litera sequens est obscura. Vult per directè intendere damnum alterius, esse fraude eum impedire à beneficio sine alio fine; indirectè verò, quando primò intendis tuum commodum, sed cum hoc alterum fraude impedire: & iuxta hanc explicationem cessant quæ alij obijciunt contra Doctor. cum quo concordant D.Thom.*2.2.*quæst.*62.*art.*2.*ad* 4.*Rich.hîc art.*5.*quæst.*4. *ad* 7. *Paludan.quæst.*2.*art.*2.*dicentes, impedientem ex odio à beneficio, teneri ad restitutionem. Patet sic Doctorem sentire, quia dicit, si primariò intendis commodum, & ex consequenti alius damnetur, quòd ad nihil teneris: sed hîc indirectè intendis damnum alterius: ergo fraus est, quæ obligat, & non talis intentio. Secundò, lex quam affert Scotus, tantùm dat actionem de dolo (vt ostendit Molin. d.*704. *&* 709. *contra Nauar. cap.*17. *num.*71.) *contra præscindentem venas in suo fundo, quo impedit alterius bonum: ergo loquitur Scotus in casu doli. Tertiò, quæst.seq.fin.ait retrahentem aliquem à Religione sine fraude non teneri ad restitutionem. Sic Azor.*3.*tom.lib.*4.*cap.*19.*intelligit D.Thom. & Scotum; & quod secundùm eos scindens venas animo nocendi, tenetur ad restit. (de quo Molin.supr.) sed sibi contradicit* 2.*tom.lib.*6.*cap.*15. *quæs.*16.

AD vltimum dico similiter, quòd iste tenetur restituere beneficium, non totum, quia multum interest inter habere, & prope esse: sed aliquam portionem correspondentem alicui parti valoris beneficij: & hoc si directè abstulit sibi beneficium intentione damnificandi eum. Si autem indirectè, scilicet procurando sibi ipsi, & cum hoc etiam damnificare alium intendebat, tenetur, vt dixi. Sed si tantummodò propriæ vtilitati intendebat prouidere, & sic procurat sibi, & ex consequenti alius præter intentionem illius damnificatur; iste ad nihil tenetur illi: quia licet vnicuique sibi ipsi prouidere, alio neglecto. 40

Ad 8. Intellige si iniusto modo intendis damnũ alterius.

Confirmatur hoc per illud, *l.* 1. §. *Idem aiunt, ff. De aqua pluuia arcen.* si præscindo venas in fundo meo, per quas deriuabatur aqua ad puteum alterius, intentione nocendi sibi, teneor ad restitutionem damni: sed si hoc facio sine fraude, intendens consulere vtilitati propriæ, vt quia mihi est vtile facere murum, qui non potest conuenienter fundari sine præcisione illarum venarum: non damnifico alium, quia ius habeo faciendi vtilitatem meam in fundo meo. Et *ff.de regul.Iur. Nemo damnum facit, nisi qui illud facit, quod facere ius non habet:* iste autem habet ius procurandi sibi beneficium seruatis circumstantiis iustis, & honestis.

203 *Ad vltimum.* y AD *vltimum dico ſimiliter*,&c. Reſpondet ad octauum argumentum, quod eſt de eo, qui procurando ſibi beneficium Eccleſiaſticum, impedit alterum ab eius conſecutione. Tria dicit. Primò, quòd ſi abſtulit beneficium intentione directa damnificandi proximum, teneri ad reſtitutionem; non totius beneficij, ſed partis fructuum: quia differunt plurimùm habere beneficium, ſeu poſſidere, & propè eſſe, id eſt, poſſidere in ſpe, & poſſidere in reipſa: tantum ergo tenetur, quantum æſtimabilis eſt ſpes, & ius ex illa datum ad beneficium, aut in illa fundatum. Si autem auferret iam beneficium poſſeſſum, tunc non impediret collationem, ſed priuaret beneficio collato, & teneretur ex toto. Secundò dicit, ſi propriæ vtilitati conſulit primariò, indirectè verò intendat damnum proximi, etiam teneri. Tertiò dicit, ſi non intendat damnum proximi, ſed propriam vtilitatem, illo neglecto, ad nihil teneri. Per intentionem directam intelligit Doctor illam, quæ ſola eſt cauſa operandi. Per indirectam intelligit illam, quæ, etſi ſit cauſa ſufficiens operandi, non tamen ſola, aut primaria: ſed vtilitas propria, cui accedit etiam ſecundariò intentio damnificandi alterum. Vtramque intẽtionem intelligit Dominus Scholiaſtes eſſe fundamentum obligationis reſtituendi, quando coniuncta eſt fraus & dolus, per quæ impeditur iniuſtè ius alterius, ſiue in re, ſiue in ſpe ad beneficium. Et ſic intelligendo textum, reſolutio eſt communis Doctorum: quia qui ex fraude, & dolo damno cauſam dedit, tenetur reſarcire damnum illatum, intelligendo fraudem in re ipſa factam per minas, vel alia media æquiualentia; quibus excluditur alter iniuſtè à beneficio; & tum obligatio redundat ex mediis illicitis, non ex ſola intentione maligna, aut iniuſta, quæ non eſt cauſa iniuſtitiæ, niſi etiam reducatur in opus per media iniqua.

Qui procurat beneficiũ impediendo alterum.

Poſſidere in re, & in ſpe differunt.

Indirectè intendens damnum.

Intẽdens vtilitatem, & non damnum non tenetur.

Intentio indirecta.

Gloſſa Scholiaſtis.

Fraus obnoxium facit.

204 Cæterùm Doctor videtur in ſolam intentionem iniuſtam refundere damnum, tanquam in cauſam, ex qua ſequitur obligatio, & damnũ. Et ita alij etiam eum intelligunt: videndum ergo erit an ſola illa intentio per media aliàs licita ſufficiat ad fundandam obligationem? Videtur quòd non; quia vt *ſuprà* viſum eſt, & tenet Doctor, animus vſurarius mutuantis, niſi trahatur in pactum, verbis aut ſignis manifeſtatus, non recipit rem alienam, quamuis vltra ſortem recipiat: neque tenetur ad reſtitutionem: ergo idem in propoſito dicendum. Quæ ratio benè ſuſtinet interpretationem Scholiaſtis: & confirmatur, quia intentio illa iniuſta non eſt cauſa damni, niſi vt effectum habet in re ipſa, & executione per media accommodata intentioni, quà iniuſta eſt, aliàs nihil ponit in opere ipſo, quà iniuſta eſt; ſed tantùm erit ſpeculatiua, & non practica, id eſt, cauſatiua operis: ergo intelligẽdus eſt Doctor de intentione iniuſta, vt exerit vires in opus ipſum, quà iniuſta eſt; & conſequenter adhibendo fraudem, & media illicita in re. Et confirmari poteſt, quia obligatio reſtitutionis non oritur niſi ex eo, quòd tollatur in re ipſa res, aut ius alterius per media, & contractum illicitum: ergo intentio, quæ non exeritur per media iniuſta, licèt ipſa ſit iniuſta, non fundat obligationem. Patet conſequentia, quia licèt illa reſpectiuè ad finem ſit iniuſta, non tamen reſpectiuè ad media, aliàs licita erit iniuſta; & conſequenter non tollit per hæc media rem alienam; nam ſi intentio illa ſola eſſet abſque eo, quòd ſequeretur effectus, ad nihil obligaret intendentem alteri: quia ſic non eſſet efficax, neque tolleret ius alterius. Ergo ſi exeratur ſimiliter per media licita, non eſt cauſa damni, quia talis tantùm vtitur iure ſuo. Videantur rationes Scholiaſtis, quæ ad hanc interpretationem faciunt: eſtque ſatis probabilis, & conformis Doctori, & iis, quæ ſuperiùs dicta ſunt circa modum, quo quis ex concurſu participat peccatum alienum, & cauſat damnum, ad quod tenetur; non autem quando non ſit cauſa damni.

An ſola intẽtio per media aliàs licita inducat obligationẽ? Pars negatiua ſuadetur.

Intentio non eſt efficax, niſi per media accommodata.

Confirmatio.

Intentio iniuſta reſpectiuè ad finem, iuſta reſpectiuè ad media.

Pro altera etiam parte facit, vt dixi, quòd Doctor in duobus primis caſibus refundat obligationem reſtitutionis in ſolam intentionem iniuſtam. Et in tertio caſu dicit, ſuppoſita intentione iuſta, quamuis damnum occaſionatè fiat alteri, non oriri obligationem. In tertio autem caſu non eſt neceſſe aliud variari, niſi ſolam intentionem, applicatis iiſdem mediis. Probari poteſt interpretatio, quæ etiam eſt ſatis fundata, quia in multis caſibus intentio praua inficit totum opus, quod aliàs licitum eſſet, ſi ſubeſſet alteri intentioni: verbi gratia, mulier prægnans ſumens medicinam in infirmitate periculoſa, in qua & ipſa, & partus aliàs occumberet, ſi ſumat medicinam ex ſola cauſa, & motiuo ſuæ ſalutis, non eſt homicida; ſi tamen directè intendat occiſionem prolis, eſt homicida: & ſimiliter medicus ſic intendens, quando certa eſt mors prolis. Item, in bello iuſto exhortantes ad defenſionem iuſtitiæ, vt Sacerdotes, ſi non intendant occiſionem hoſtium inuadentium, non ſunt homicidæ; quamuis defenſio ſine illa occiſione non fiat: ſi tamen directè intendunt occiſionem hoſtium, fiunt irregulares ex homicidio. Item, dans gladium alteri, quem habet depoſitum, vt ſe, vel alios occidat, ſi intendit occiſionem, eſt particeps criminis; ſi tamen intendat ſolùm reſtitutionem depoſiti, quod aliàs non poteſt ſine ſuo periculo ſaltem retinere, non fit particeps criminis.

205 *Solam intentionẽ per media aliàs licita inducere obligationẽ.*

Intentio inficit opus.

Exemplum de prægnante, & medico.

Exemplum de irregularitate ex homicidio.

Reſtituẽs gladium depoſitum ex differenti intẽtione.

Item, dans mutuum cum intentione recipiendi vltra ſortem intuitu mutui, eſt vſurarius, & tenetur ad reſtitutionem, ſi illud recipiat ex pacto: ſi tamen intendat rationem damni, quod in reipſa incurrit ex cauſa mutui, non tenetur ad reſtitutionem. Vel, vt clariùs formetur, recipiens vltra ſortem ex debito mutui, & quando alius dat intuitu debiti, tenetur ad reſtitutionem; ſi tamen dat titulo donationis, & hac intentione non ſequitur obligatio reſtitutionis. Similiter, ſi quis det equum ſuum alteri intentione tantùm accommodationis, tenetur reſtituere; ſi intentione donationis, non oritur reſtitutio: quamuis datio in ratione actionis, & acceptio non variantur, niſi vt ſubſunt intentioni, & conſenſui voluntatum. Et ſic in aliis caſibus actio eadem variat ſpeciem iuxta naturam intentionis.

206 *Dãs mutuum animo vſurario.*

De cõmodante, & donante.

Actio variat ſpeciẽ ex intentione.

Item, ſi quis procuret Parochiam, habens intentionem non ſe ordinandi; ſed tantùm percipiendi

207 *Procurãs Parochiã, ne, & intendens ordinari.*

piendi fructus, tenetur ad restitutionem: quamuis aliàs sit idoneus, & per media licita procurauerit beneficium. Sic etiam qui dat munera Episcopo intuitu recipiendi beneficij est simoniacus, & recepto beneficio tenetur restituere: si autem titulo donationis non tenetur ad beneficium resignandum, neque ad fructus eius. In his omnibus media sunt eadem, sed ex diuersa intentione sortiuntur speciem suam, vt transeunt in effectum, & inducunt obligationem restitutionis, quando intentione iniusta applicantur, & sortiuntur effectum.

Dans munus ex diuersa intentione.

Probatio à priori. Intentio efficax requirit tantùm media sufficientia per que transit in effectum.

Ex quibus sic argumentor à priori: intentio vt fiat efficax, non exigit alia media, quàm quæ sunt sufficientia, & re ipsa inducunt finem: ergo etiam vt exeratur intentio iniusta, quà talis, nihil aliud requirit, quàm vt media, & eorum electio ex ea tantùm procedant, & attingant effectum: ergo tota actio est iniusta: quòd admittunt omnes. Sed per hanc actionem in re ipsa priuatur alius suo iure, & iniustè, aliàs actio non esset iniusta: ergo sufficit talis actio vt hîc, & nunc procedit, vt medium priuandi alium suo iure, à tali intentione, & vt in re ipsa, tanquam vera causa priuat, vt fundet obligationem restitutionis illius iuris, seu æqualentis.

208

Responsio.

Dices non inferri fraudem, quia non adhibetur fraus, sed alius iure suo vtitur.

Impugnatio.

Contrà, illa actio, vt fit per modum executionis iniustæ intentionis, non est vsus proprij iuris, sed executio, & exercitium dolosæ intentionis defraudandi alium suo iure: quia vsus proprij iuris debet esse ex consensu, & intentione, quæ concordat iustitiæ, & titulo fundato iuris proprij: verbi gratia, si quis ficta intentione celebret contractum matrimonij in foro externo, vel alium quemcumque contractum, quamuis fictè, non tenet contractus in foro poli ex defectu intentionis requisitæ ad translationem sui, aut rei propriæ in alterum; quamuis teneatur ad restitutionem damni, quodcumque intulit: neque dicitur vti iure suo, quia nullum habet in fraudem alterius: ergo si ex intentione iniusta per medium efficax intulit alteri damnum, non vtitur iure suo; sed exequitur fraudem conceptam in damnum alterius.

Intentio iniusta habens effectū priuat alterum iure suo.

Non est vsus vt ius proprij.

Confirmatur ex lege, quam citat Doctor in litera, & confirmatione argumenti.

209

Responsio.

Respondent Molina, & alij per illam legem dari tantùm actionem de dolo, si probetur.

Impugnatio.

Contrà, non datur actio de dolo, nisi quia dolus in re ipsa committitur, & contra iustitiam alterius: sed hic dolus, vt patet ex lege ipsa redundat, quatenus actio illa aliàs iusta, si intentio requisita subesset, fit solùm dolosa ratione intentionis iniustæ; ex qua fit actio: ergo sola iniusta intentio causat dolum in opere, quod ex ea duntaxat prouenit, & fundat obligationem restituendi rem in integrum: quia non datur actio, nisi ratione iuris læsi. Vnde vt in illa lege supponitur alterum habere quidem ius exscindendi venam aquæ, si ex vtilitate propria operatur; si verò tantùm ex damno alterius, non habet tale ius, & ideò datur actio ad restitutionem rei in integrum: quia alter iam acquisiuit ius aquæ fluentis, quod non impeditur, nisi vt potiori iuri alterius cedit, quando illud reducitur in vsum: vsus autem eius est vtilitas quæ ex impedimento, aut interiecto muro euenit, non verò damnum alterius tantùm.

Ex quibus patet ad fundamenta moderno- 210
rum, qui hanc sententiam impugnant; quam etiam tenent citati à Scholiaste, vt D. Thomas, Richardus, Paludanus: vt visum enim est, supponunt falsum, nempe actionem illam, vt subest intentioni iniustæ, non includere fraudem.

Ad fundamenta opposita.

Ad aliud quod opponitur ex Doctore de vsurario.

Ad obiectionem illam ex Doctore respō-sio.

Respondetur, rectè non fundari obligationem; quia titulus, quo restitutio fundatur, est, quando inuito domino res aliena, aut ius tenetur, vel occupatur: dans autem vltra sortem titulo donationis non est inuitus; ideò non fundatur obligatio. Non ita autem hîc contingit, quia alius inuitus suo iure priuatur. Ex dictis patet solutio ad reliqua.

Quo iure priuatur quis in casu?

Petes quódnam sit illud ius, quo defraudatur procurans beneficium?

211

Responsio. Duplex ius. Proximum. Eius tituli.

Respondetur, loquendo de beneficio tam Ecclesiastico, quàm temporali, duplex ius assignari. Aliud proximum; aliud remotum. Proximum est, quod ei ex titulo iustitiæ competit ratione promissionis, stipulationis, venditionis, præsentationis, exspectatiuæ, oppositionis, regressus, accessus, coadiutoriæ, primogenituræ, & aliorum huiusmodi; quibus datur ius in re, vel ad ipsam rem. Et de his magis claret responsio data. Remotum autem ius est, quod habet idoneus, & benè meritus; quod non tribuit actionem in iudicio, sed secundùm æquitatem iustitiæ ei debetur: sicut & aliis concurrentibus, & de hoc maximè intelligitur casus propositus à Doctore: & hoc ius impedire est iniustum, quia licèt non sit proximum, tamen habet ius suspensum remotè in voluntate libera collatoris ad beneficium; & ratione illius iuris, quo potest esse competitor, nec lege, nec demerito excluditur à sollicitatione, & procuratione sui commodi; habet ius proximum, vt non statuatur ei impedimentum per se, & ex intentione illum priuandi hoc iure: potest enim quilibet quærere suam vtilitatem, quando non prohibet lex, & aliàs est dignus: & supposito quòd beneficia sint libera, & nulli ex titulo speciali debita, sed communiter benè meritis, & idoneis exposita, quilibet habet ius concurrendi, quo nequit priuari per fraudem, statuendo ei impedimentum: & hinc oritur obligatio restitutionis, non ex iure, quod habet proximè in rem ipsam, sed ex iure proximo concurrendi cum cæteris æquè, & sine impedimento. Si tamen persona non sit idonea, tunc neque hoc ius habet, & statuendo ei impedimentum, non incurritur obligatio restituendi: quia ipsa lege excluditur, quando non est idoneus ad ministerium in beneficio. Multi alij sunt casus circa hanc materiam, quos hîc omitto, quia legi possunt passim apud Summistas; & fortè commentum huius quæstionis erit graue lectori: quamuis tantùm versetur in regulis generalibus iustitiæ, & restitutionis, prout eas tradit, vel insinuat Doctor; & in casibus particularibus ab eodem expressis.

Ius remotum.

In quo fundatur.

Nequit iure impediri.

QVÆSTIO III.

Vtrùm damnificans alium in bonis perſonæ, ſcilicet corporis, vel animæ, teneatur reſtituere ad hoc, quòd poßit verè pœnitere?

D.Thom.*hîc q.*1,*art.*5. Richard.*art.*5.*q.*2. Palud.*q.*2.*art.*2. Maior *q.*17.*dub.vlt.* Gabr.*ibi art.*2.*concl.*1. S.Anton.2.*p.tit.*2.*c.*2.§.1.Sylu.*v.*Reſt.3.*q.*1.*&* §.5. Soto 4.*de Iuſt.q.*6.*art.*3.Petr.Nauar.2.*de Reſtit.c.*2.*n.*50. Aragon.2.2.*q.*62.*art.*2. Salon.*ibi controu.*2. Valentia *d.*5.*q.*6.*p.*5.*qui agunt de reſtitutione damni ſpiritualis. De reſtitutione damni in corpore, agitur* 2.2.*q.*62.*art.*2. *vbi* Salon. *controuer.*4.*&* 7. Aragon.*ibi*, Valentia *d.*5.*q.*6.*p.*5. Petr. Nauar.*tib.*4.*c.*1.*dub.*10.*n.*76. Gabr.*hîc q.*15.*art.*2 Scotum *ſequuntur*, Aſtenſ.2.*part.lib.*5.*tit*,29.*art.*2,Adrian.4.*de Reſtit.quæſt.vlt.* Richard.Palud.Gabr.Maior. Sylueſt. Anton.

1 *Argum.*1. ERTIÒ [a] quæro, Vtrùm damnificans alium in bonis perſonæ, ſcilicet corporis, vel animæ, teneatur reſtituere ad hoc, quòd poſſit verè pœnitere? Videtur quòd non: nullus tenetur ad impoſſibile; ſed in tali damno quandoque eſt impoſſibilis reſtitutio: ergo, &c. Minor patet, quia damnificans non poteſt reddere bonum ſpirituale æquiualens ei, quem damnificauit in bonis animæ. Similiter, ſi damnificauit auferendo membrum, vel occidendo, non poteſt reddere, nec illud, nec æquiualens: quia nullum bonum exterius, quod eſt bonum minimum, quia bonum fortunæ poteſt eſſe æquiualens bono naturæ, quod *Cap.*9. eſt bonum medium, ſecundùm Auguſtinum *primo Retractationum.*

*Argum.*2. Item retrahens hominem à religionis ingreſſu, damnificat illum in bonis animæ, quæ eſſet habiturus in religione, & damnificat religionem, ſubtrahendo illi talem perſonam: nec tamen tenetur ad reſtitutionem illorum bonorum illi, quia non poteſt, nec ad reſtituendum religioni perſonam illam, vel æquiualentem illi perſonæ: quia tunc teneretur ipſe intrare religionem pro eo, ſi non poſſet inducere alium æquiualentem.

2 *Ratio* 1. *ad opp.* Contrà, 6. quæſt. 1. cap. Ex merito. *Deteriores ſunt, qui vitam bonorum prauis moribus corrumpunt, quàm qui ſubſtantias aliorum, prædiáque diripiunt.*

Ratio 2. *Exod.* 22. Item Exodi 22. *Qui ſeducit virginem, & dormit cum ea, dotabit eam, & habebit eam vxorem: aut reddet ei pecuniam iuxta modum dotis, quam virgines ſolent accipere:* ergo iſta damnificatio illata virgini contra caſtitatem, requirit reſtitutionem caſtitatis coniugalis reddendæ pro ea.

Ratio 3. Item de damnificante in corpore, habetur *Extrà de Iniurijs, & damno dato, cap.* 1. *Si rixanti.* & ſumitur ab Exod. 21. cap. *Si percuſſerit alter proximum ſuum, & ille mortuus non fuerit, ſed iacuerit in lecto: qui percuſſerit, operas eius, & impenſas in medicos reſtituet.*

COMMENTARIVS.

1 *Ordo quæſtionis.* a *TErtiò quæro, vtrùm damnificans alium,* &c. In ſuperiore egit Doctor de reſtitutione, vt verſatur iuſtitia in bonis fortunæ. Hîc agit de reſtitutione, vt verſatur in bonis animæ, & corporis. Et primò de reſtitutione in bonis animæ. Secundò in bonis corporis.

SCHOLIVM.

*Inducentem alium ad vitia, & corruptionem virtutum, teneri ad reſtitutionem modo ſibi poſſibili. Quod etiam tenent Rich.hîc art.*5.*quæſt.*2.*Paludan.quæſt.*2.*art.*2.*Gabr.d.*17.*q.*2. *Maior ibi dub.vlt. Anton.p.*2. *tit.*2.*c.*2. §.1. *Ang.v.* Reſtit.1. *& alij. Sed puto obligationem eſſe tantùm charitatis, ſtrictiorem tamen obligatione aliorum. Vel ſi velis Scotum loquutum de obligatione iuſtitiæ, intellige, id locum habere, ſi per fraudem quis inductus eſt ad peccatum ex ijs quæ notaui præced.quæſt.fin. Tunc enim tenetur inductor ex iuſtitia tollere illa, quibus induxit, ne in poſterum per ea peccetur: vt ſi doceret falſas doctrinas, vel modos extraordinarios peccandi.*

3 *Intelligit de ipſis potentijs* REſpondeo [b], hîc primò videndum eſt de damnificante alium in bonis animæ. Secundò, in bonis corporis. De primo, non intelligitur de bonis naturalibus animæ; quia nullus poteſt ſic alium damnificare, cùm illa naturalia bona, ſint bona incorrupti

incorruptibilia: sed de bonis morum intelligitur, vel acquisitis, quæ corrumpuntur; vel acquirendis, quorum acquisitio impeditur, vt scilicet de peccatis, & vitiis, quibus virtutes acquisitæ corrumpuntur, vel tandem vitia generantur, & quæ deberent generari ex actibus bonis, impediuntur. In istis non potest quis alium directè damnificare, quia peccatum, & omnis actus vitiosus adeò est peccatum, quo voluntarium; quòd si non est voluntarium, non est peccatum, secundùm Augustinum *de vera religione*: ergo sola voluntate propria potest aliquis sic damnificari. Sed aliquis potest alium indirectè damnificare, inducendo eum ad peccatum, & actus vitiosos, quibus virtutes corrumpuntur, & vitia generantur; & ista inductio potest esse multiplex, scilicet consulendo, persuadendo, rogando, &c.

tis vt ſit quæ ſunt incorruptibiles.

Directè, id eſt quod alius nolens patiatur hoc dānū, ſicut alia dāna, ſi enim ſic pateretur nō peccaret.

De isto dico, quòd tenetur modo sibi possibili, restituere sibi damnum, scilicet inducendo eum efficaciter ad pœnitentiam, & ad actus virtuosos; & si sola inductio non sufficiat, quia facilius est peruertere, quàm conuertere: tenetur & per se orando, & per orationes aliorum procuratas, impetrare sibi conuersionem, & per alios persuasores efficaces: dum tamen illis non prodat peccatum occultum illius alterius.

Et ex hoc patet, [c] quantum periculum est alium sollicitare, & inducere ad peccatum: quia vix potest dignè restituere, cùm voluntatem illam allectam ad peccata vix possit persuasionibus, & aliis multis viis reducere ad virtutem. Ratio huius satis patet, quia cùm virtutum bona sint maxima, secundùm Augustinum *primo Retractationum*, plus damnificat qui in istis damnificat, quàm qui in quibuscunque aliis: & per consequens plus secundùm iustitiam tenetur ad restituendum proximo tale bonum, quantùm sibi possibile est.

De inducēte ad peccatū quātum ad reſtitutionem. Cap. 9.

COMMENTARIVS.

Reſtitutio in bonis animæ.

b RESpondeo, *hic primò videndum est*, &c. Hic agit de eo, qui damnum infert in bonis animæ. An teneatur ad restituendum, quod in se est? Excludit bona substantialia animæ, quia in his lædi non potest, cùm sint incorruptibilia; sed de bonis acquisitis virtutum naturalium, aut moralium: & in his nequit quis directè alium damnificare, sed indirectè, vt docendo errorem contra fidem, bonos mores, artem aliquam necessariam & vtilem, & suadendo opus, ex quo corrumpitur bonum animæ, vt virtutis, & hoc indirectè, quia nemo sine propria voluntate potest in his damnificari, quæ dependet à libertate eius.

Damnū indirectum ſpirituale.

2 *Concluſio teneri ad reſtitutionem.*

Conclusio Doctoris est affirmatiua: nempe eum teneri inducere alium efficaciter, vt potest per se, vel alios ad resipiscentiam, & pœnitentiam. Quem sequitur Paludanus *in hac distinct. quæst. 2. art. 2.* Gabr. *quæst. 17. art. 2. concluſ. 1.* & 2. Maior *ibidem dub. vlt.* Adrian. *q. de Restitut. bonorum animæ.* & quidam alij: & intelligendo conclusionem de obligatione charitatis tantùm, & non iustitiæ, potest dici sententia communis: quia communiter tenetur talis maiori vinculo charitatis eum reducere, quàm alij. Quantùm ad obligationem iustitiæ distinguunt moderni, si per fraudem, aut vim induxit, quæ adhuc perseuerant, tenetur, dicunt, tollere causam, ne ampliùs perseueret in peccato; aliter verò non tenetur ei ex iustitia. Ita Sotus *lib. 4. de Iust. & Iure, quæst. 6. art. 3.* Quem sequitur Molina *tract. 3. disput. 50.* Azorius *3. part. lib. 5. cap. 1.* Idem docet Syluester *verb.* Restit. 9. Lessius *lib. 2. de Iustit. & Iure cap. 8. dub. 2. concluſ. 2.*

Sententia aliorum.

3 *Probatio concluſionis.*

Probatur conclusio: secundùm hos Doctores, & communem, si per fraudem, aut compulsionem, aut falsam doctrinam quis seducat alium ad errorem, aut peccatum, tenetur ex iustitia summouere causam erroris, & peccati, ne continuetur: ergo similiter tenetur ad damnum resarciendum. Consequentia patet: quia ideò tenetur ex iustitia summouere causam damni à se datam, quia reuera contra iustitiam ratione damni sequentis nocet proximo; alioquin si nullum ex tali causa sequeretur damnum proximo, non teneretur ad remotionem causæ; ex qua non sequeretur damnum; non teneretur, inquam, secundùm obligationem iustitiæ; ergo præcisè ratione sequentis damni ex fraude, & aliis causis prædictis exurgit hæc obligatio.

Tenetur ad tollendā cauſam damni, & ad reſarciendū ipſum damnum, vt poteſt.

Sed non est maior ratio, vnde obligetur ad damnum ex fraude, quàm ex alia quacunque per se causa damni: quia priuat iniustè alium bono suo, ad quod habet ius in re ipsa, ne ei tollatur iniustè; & quo pretiosius est bonum, eo potiori iure priuatur: quia bona fortunæ secundùm rectam rationem debent exponi pro bono famæ, & vitæ; & vitam pro bono spirituali animæ conseruando tenetur contemnere: ergo læsio proximi in bonis salutis excedit læsionem eius in bono fortunæ, sed ex hac læsione oritur restitutio: ergo ex illa. Patet consequentia, quia dictamen iustitiæ non magis respicit vnum, quàm alterum; imò plus respicit illud, in quo magis nocetur. Vnde si alterum horum, aut vita, aut pecunia esset perdenda, potest consuli, vt potiùs pecuniæ fiat detrimentum, & vitæ pro salute animæ.

4 *Omnis per ſe cauſa damni fundat obligationem.*

Bonum ſpirituale præferendum alijs.

Regula iuſtitiæ cōmunis.

Dices, volenti, & consentienti non fieri iniustitiam: sed qui inducitur ad peccatum voluntariè, peccat: ergo, &c.

Reſponſio.

Contrà, qui alium inducit vt damnum inferat proximo iniustè, peccat contra iustitiam, & causat damnum: quamuis executor liberè, & volens id faciat.

Impugnatio.

Dices patientem damnum non esse volentem.

Reſponſio.

Contrà, qui per fraudem inducit alium, vt peccet, peccat contra iustitiam, & tenetur summouere causam, secundùm illos, quia est causa

Impugnatio.

posita contra iustitiam, & ius, quod habet alius in bonum virtutis, quod possidet, quamuis volens, & consentiens eo priuetur: ergo idem sequitur ex alia quacunque causa per se, quà inducitur ad peccatum, vt suadendo, instruendo, donando, rogãdo importunè, & solicitando, &c. quæ æquiualent fraudi, & dolo ad extorquendum consensum ex efficacia morali, quam habent ad inclinandum voluntatem alterius, quæ alioquin sine tali impulsione non faceret damnum iustitiæ. Item, qui precibus, & muneribus & huiusmodi induceret aliquem, vt se occideret, aut mutilaret, aut incurreret aliquod detrimentum salutis corporalis, peccaret contra iustitiam, & teneretur ad restitutionem, quæ possibilis esset, quamuis alter volens & consentiens incurreret damnum: ergo similiter in proposito.

Fraus, & reliqua, per se causa damni æquiualent.

Inducens ad malum tenetur de dãno.

Confirmatio. Impulsio & fraus æquiparantur.

Confirmatur, quia secundùm omnes, & veritatem, hoc modo impellentes sunt causa per se peccati, & inducunt necessitatem moralem peccandi: ergo æquialet dolo, quantùm ad efficaciam, talis impulsio, & dat causam per se damni.

6

Nihil obstat quin teneatur.

Secundò, præterea nihil impedit hìc solicitantem, aut præcipitantem in peccatum, obligari ex iustitia ad damnum datum, vt potest, resarciendum: ergo non est eximendus. Probatur antecedens, quia tenetur specialiter ex obligatione iustitiæ in genere, quæ est secundùm charitatem, quæ est virtus ad alterum: sed materia est etiam capax obligationis iustitiæ in specie: ergo comprehenditur sub naturali præcepto talis iustitiæ, prout interuenit inter proximos: secundùm communionem, & distinctionem bonorum. Minor probatur, quia damnum, quod infert, est æstimabile, & bonum, quo priuat, quia est vltimum commodum, & supremum bonum hominis, & ipsi debitum secundùm rectam rationem, cuius habet possessionem, & ratione operum, seu titulo iustitiæ; quo acquisiuit illud bonum, loquendo de donis; & gratia, qui titulus fundatur tam in merito Christi, quàm etiam operibus propriis, vt habent rationem meriti, aut dispositionis præuiæ, & in liberalitate Dei, aut iustitia correspondentem operibus iusti, secundùm medium distributiuæ, aut commutatiuæ iustitiæ, provt volueris. Adde etiam ex frequenti opinione debitum esse secundùm rigorem iustitiæ fundatum, saltem vt innititur operibus Christi. Demus vlteriùs tantùm fundari debitum in liberalitate Dei donantis; non refert, quia quod acquiritur titulo liberali donationis, perinde transit in ius, & proprietatem donatarij, & in bonis eius computatur, & ei fructificat ad cumulum maioris meriti, & gloriæ: ergo qui eum priuat tali bono, quod est eius secundùm iustitiam, verè priuat iniustè, & peccat consequenter contra præceptum naturale negatiuum iustitiæ: ergo sequitur obligatio restitutionis in damno dato, prout facultas suppetit, sed hæc facultas suppetit ex mediis assignatis à Doctore.

Teneri ex iustitia.

Ius acquisitũ damnificat.

Debitum ex merito, est iustitiæ.

Donatio trãsfert ius rei in donatarium.

7

Requisita ad obligationem restituendi.

Prima consequentia probatur, quia vniuersaliter ad obligationem strictè iustitiæ, ex qua redundat etiam obligatio restitutionis, nihil exigitur, nisi quòd quis priuetur iniustè re sua, quam ex fundato titulo, & iusto possidet, & priuans possit, si non in toto, saltem in aliquo per se, aut alia media, quæ in facultate eius sunt restituere: saltem in æquialenti; vel aliquali, & in parte, à qua satisfactione non excusat eum periculum aliquod, aut necessitas propria, & præponderans restitutioni in reipsa faciendæ.

Sed in proposito priora concurrunt, & nullum impedimentum, aut necessitas propria damnificantis vrget, aut præponderat, & media, quæ in facultate habet, sunt tam efficacia ad damnum recuperandum, quàm fuerint ad idem inferendum, quantùm est ex parte mediorum: ergo illa tenetur applicare ex iustitia, si commodè potest, vt patet ex suppositione casus, de quo differitur absolutè, seclusis circunstantiis, in quibus damnificans ex periculo proprio, aut aliunde impediretur.

Concurrit in proposito.

8

Tertia ratio. Obligatio pastorum ex iustitia.

Tertiò, ad eandem minorem principalem; habens curam spiritualem animarum tenetur ex iustitia, & non solùm ex charitate ministrare, corripere, & cætera necessaria ad salutem subditorum ex pacto officij, & onere, quod assumsit, & ratione beneficij quod recipit in Ecclesia, cui præsidet. Et hoc ideò, quia talis obligatio est annexa suæ curæ, in qua constituitur, non solùm vt prælatus, & pastor spiritualis obnoxius rationi reddendæ Deo, & Ecclesiæ pro ouibus; sed etiam vt iudex: ergo secundùm iustitiam ratione huius muneris tenetur populo, quoad ea, quæ sunt salutis, & hoc ex præcepto, vel affirmatiuo; si quod est tale: aut negatiuo iustitiæ, quo operas debitas populo non potest subtrahere, aut retinere. Vnde consurgit etiam obligatio residemiæ, & prouidendi media necessaria, & ministros quoad ea, quæ ipse per se nequit obire.

Sed sicut prælatus ex iustitia tenetur non subtrahere debitum ministerij populo, & eo subtracto, peccata populi ipsi imputantur secundùm charitatem, & dictamen iustitiæ tanquam reo, quamuis populus volens, & consentiens peccet: inde sequitur quòd bonum iustitiæ in populo, quantùm ad sui conseruationem, & propagationem cadat sub iustitia strictè sumpta, in quantùm prælatus obligatur ad hoc conseruandum, & promouendum ex debito sui muneris; & per media debita: vt patet *d. 86. c. Inferiorum*: quod est Leonis Papæ *epist. 3. & 84.* seu *86. & c. Facientis.* quod est Ioannis VIII.

Hæc obligatio est iustitiæ strictæ.

9

Subtractio debiti, & actio positiua inferẽs damnum comparantur.

Sed non est aliquod fundamentum, vnde prælatus obligetur ex iustitia ad resarciendum damnum spirituale populi ex eius culpa emergens, quin perinde concludat quemcunque alium positiuè causantem simile damnum, in alio similiter obligari: quia obligatio prælati ex subtracto debito officij sufficienter fundatur, & ex sola omissione, debitum verò in causante damnum positiuè exurgit ex positiua actione, qua committendo, & impellendo committit damnum, & non solùm interpretatiuè. Et quòd prælatus omittendo contra iustitiam peccat, aliter committendo peccat. Sicut si custos rei alienæ dissimulet, & permittat furem illam auferre: vterque obligatur, ille ex debito fidelitatis, & custodiæ: hic verò ex debito acceptionis rei alienæ inuito domino.

Exemplum.

10

Confirmat. Anacletus.

Confirmatur ratio ex argumento Doctoris, &c. *vers. Sed contra*, &c. ad oppositum huius quæstionis, ex verbis Anacleti, epistola 3. & habetur 6. quæst. 1. *Deteriores sunt, qui bonorum vitam, moresque corrumpunt, his, qui substantias alienas*

rum, prædiáque diripiunt: ipsi enim ea quæ extra nos, licèt nostra sint, auferunt: nostri autem detractores, & morum corruptores nostrorum, siue qui aduersus nos armantur, propriè nos ipsos diripiunt: & ideò iustè infames sunt, & meritò ab Ecclesia extorres fiunt, &c. Item patet ex illo Exodi 22. *Qui seducit virginem*, &c. vt patet ex littera Doctoris, & habetur ad verbum *cap. 1. de Adulteriis.*

Seductor virginis tenetur ad damnum. Hæc pœna imponitur lege seducenti, quamuis ipsa virgo consenserit in stuprum: ergo ratione iniuriæ illatæ, quam lex sic iubet compensari, neque refert, vt quidam volunt, ante sententiam iudicis non teneri stupratorem ad hanc pœnam: quia hoc non tollit, quin pœna ratione damni illati iustitia ordinante per sententiam infligatur: vnde *ibidem* additur reluctantem intrudendum esse in monasterium, corporaliter castigatum, & excommunicatum, vt patet *cap. 2. illo cap. Primò condemnatur præterea ad dotem.* Et intelligitur textus de seductione sine vi, aut violentia. Vnde *Deuteronom. 22. & 29.* seducens virginem per vim, damnatur in quinquaginta cyclis, quos parenti virginis ratione iniuriæ debet: & præterea eam tenetur ducere vxorem; vt benè notat *ibidem* Abulensis & Cornelius à Lapide. Excluditur per hoc responsio moderno*rum*, qui dicunt teneri tantùm arctiori vinculo charitatis ad resarciendum damnum: & non secundùm iustitiam: quia, inquiunt, *volenti & consentienti non fit iniuria.*

Responsio. Reiicitur.

11 *Quartaratio. Deceptor, & vsurarius obligantur.* Quartò, qui decipitur in pretio vltra medietatem iusti pretij de lege naturæ, habet actionem in personam, vt restituat superfluum; & de lege fori datur ei actio, vt rescindat contractum, vel certè petat restitutionem damni accepti, quamuis volens, sciens, & consentiens, illud sit passus. Item, dans vsuras pro mutuo, quamuis sciens, & consentiens dat, habet ius in vsurarium ratione damni accepti: ergo similiter patiens damnum spirituale ex alterius importuna solicitatione, & persuasione, etiam habet simile ius restitutionis, quantùm potest restitutio fieri, peius est enim persuadere, quàm facere, *ff. de ser. cor. l. 1. §. Persuadere*, & *l. vt tantum*, & *d. 86. cap. Tanta puniuntur consulentes parcendo facienti.*

Confirmat. Inferès damnum tenetur. Confirmatur, secundùm aduersarios, suadens peccatum contra iustitiam tenetur ad damnum incursum: ergo ratio data non eximit, quin etiam suadens quodcunque peccatum, & vt causa per se inducens sicut reipsa infert damnum, non teneatur similiter ad restitutionem, non quòd illud possit restitui, sed quòd damnum illatum, quantum potest, teneatur amouere ex iustitia. Patet consequentia, quia si ex fraude, & vi inferat damnum spirituale, tenetur secundùm aduersarios tollere causam, si adhuc subsistat, & hoc ex iustitia, vt conceditur: ergo similiter à fortiori ipsum damnum illatum debet ex iustitia tollere, cuius fuit causa; tollere, inquam, modo dicto secundùm æquiualentiam. Patet vltima consequentia, quia per effectum magis priuatur proximus suo iure, & bono, quàm per causam: causa enim ad nihil obligat ex iustitia, nisi sequatur effectus; ac proinde vt est effectui coniuncta fundat hanc obligationem.

Inferès damnũ magis obligatur quàm ãs causam.

12 *Secunda confirmatio.* Confirmatur secundò, strictiori obligatione secundùm aduersarios tenetur restituere damnum illatum, inducendo peccatorem ad pœnitentiam, qui fuit ei causa lapsus, quàm alius; sed hæc obligatio non est charitatis præcisè, qua strictior est obligatio, sed solius iustitiæ: ergo, &c. ex iustitia sola prouenit hæc obligatio strictior. Probatur minor: quia charitas ex materia sua obligat ad procurandum bonum proximi, & salutem: & hæc est communis obligatio; specialis autem fundatur ex commodiori facultate, & ex ordine charitatis, vt sunt parentes, superiores, & aliis, quibus ex officio, aut munere id competit; vel sunt magis coniuncti, & non alienos eodem vinculo comprehendit; quales sunt plerumque qui peruersè suadent, & inducunt alios ad ruinam: ergo arctior obligatio ex his non consurgit ex vinculo charitatis; sed ex damno dato, cuius ipsi erant causa per se; quod est intentum, & conclusio Doctoris.

Non esse obligationẽ solius charitatis tollere causã.

Obligatio charitatis ex ordine suo.

Obiicit Sotus primò *quòd scienti & volenti nulla fit iniuria, de reg. Iur. in 6.*

13 *Obiectio.*

Responsio. Explicatur regula. Respondetur hanc regulam intelligi, quando nulla imponitur necessitas volendi, sed ex libera sua voluntate operatur: inducens autem aliũ ad malum (quod aliàs non vellet, imò est repugnans ex se) sicut est ei causa mali, ita etiam est causa inuoluntarij. Vnde magis voluntarius est inducens, quàm inductus, quia hic magis agitur, quàm agit, & quàm agat, agit vt compulsus necessitate inducta per compulsionem inducentis, quæ est vis moralis illata, licèt non corporalis; & ex qua parte sequitur damnum tanquam ad causam magis principalem. Vnde in contractibus etiam scienti, & volenti sæpe datur actio elidenda per exceptionem: & patet in exemplis *suprà* allatis, verbi gratia in virgine seducta; in vsurario, quibus datur actio ratione damni recepti, quamuis scienter, & volenter.

Disparitas in casu.

Secundò obiicitur, quòd nemo ex consilio dato sine dolo tenetur ad restitutionem, ex *cap. Nullus, de reg. Iuris in 6.* ergo seducens alium per consilium, modò non interueniat fraus, non tenetur ad damnum.

14 *Secunda obiectio.*

Respondetur. Respondetur negando suppositum: quia, vt dictum est *suprà* in casu de beneficio, consulens malum directè, vel indirectè, quod aliàs non fieret nisi ex consilio, ex intentione committit fraudem, quia alium repugnantem aliàs inducit in malum, & in damnum per se sequens. Vnde consulens alicui, & per hoc eum inducens, vt occidat, aut furetur, tenetur ad restitutionem. Regula autem illa intelligitur de consilio in contractu, aut quasi contractu, quando abest dolus, quando adest, datur actio de dolo contra consulentem, vt si consulat alicui dare vsuras suis debitoribus, quibus consulenti ab eis satisfiat, & ampliùs non sunt soluenda mutuatario: tunc hic potest intentare actionem de dolo contra consulentem, quia in commodum proprium, & non consiliati consuluit, vt mutuum daret iis, qui non erant idonei: excluditur ergo actio de dolo, quando consilium non fit cum dolo à consulente. Consilium de maleficio, non ratione doli, sed maleficij, cuius est causa, obligat ad restitutionem, vt patet ex dictis.

Interpretatio regula.

Tertiò, non est in potestate inducentis ad peccatum restituere damnum: ergo non tenetur.

15 *Tertia obiect.*

Respondetur ex dictis posse restituere modo dicto à Doctore.

Responsio.

Dices,

Replica. Dices, auferens rem alienam, modò conſtituat eam in poteſtate eius, à quo eam abſtulit, ad nihil aliud tenetur, ſed in poteſtate peccantis eſt cum Dei adiutorio reſurgere: ergo & recuperare quod amiſit, & conſequenter inducens ad nihil tenetur.

Reſponſio. Reſpondetur auferentem teneri, vt res ablata reſtituatur ſiue per ſe, ſiue per alium, & tollere tenetur impedimenta, ſi quæ ſunt, & poteſt. Sic inducens ad peccatum tenetur reſtituere quantùm poteſt, damnum, & procurare vt impedimenta à ſe iniecta tollantur, prout ipſi etiam concedunt. Si quis per falſam doctrinam ſeduxit alios, tenetur verum eis præiudicare: ſi quis ergo malè ſuadendo, aut conſulendo induxit aliquem ad peccatum, ſimiliter tenetur diſſuadere peccatum, & obſtare impedimentis eius, quantum poteſt.

16 *Quarta obiectio.* Quartò, ex ſententia Doctoris ſequeretur quòd qui inducit mulierem ſordidam, aut publicam ad peccatum, tenetur ei procurare conuerſionem.

Reſponſio. Reſpondetur negando ſequelam, quia eſt iam expoſita actu, & voluntate ad peccatum, & alter occaſionatè tantùm ſe habet, non tanquam cauſa impellens, & inducens, ſed, vt concurrens, vel potiùs ſine qua non, & conſequens determinationem voluntatis, non verò cauſans.

Quinta obiectio. Quintò, obiiciunt ſequi ſcandalizantem publicè ſic teneri, vt omnes quos ſcandalizauit, reducere.

Reſponſio. Differentia inter ſcandalizantem, & conſulentem. Reſpondetur negando conſequentiam, quia ſcandalizans eſt cauſa remota ruinæ aliorum, & occaſionatiua tantùm, vt comparatur ad ſuaſionem huiuſmodi, quæ eſt cauſa proxima; quamuis etiam quandoque legibus, maximè Eccleſiaſticis, compellatur talis ad ſatisfactionem publicam, quæ ex natura operis deuenire ſufficienter poſſit in notitiam aliorum; quæ ſatisfactio compenſat damnum eo modo, quo ad illud concurrit, vel ipſum cauſauit, & ſaltem tenetur ad emendationem publicam ex charitate, vt ipſi dicunt, & ad petendam veniam, ſi ſuo malo exemplo alios in ruinam traxit, & diſſuadere imitationem, reprobando factum. Vt ſi ſit prælatus, qui ſuo malo exemplo nocuit, & hic tenetur ex iuſtitia compenſare damnum. Imò & priuatus, vt patet ex verbis Anacleti: quibus comparatur raptori, & furi.

17 Sextò, ſequeretur, quando nequit reuocare corruptum, teneri ſaltem pecunia compenſare maleficium. *Sexta obiect.*

Reſponſio. Reſpondetur negando conſequentiam, niſi in caſu, quo ex maleficio ſequeretur per ſe damnum aliquod temporale famæ, aut bonorum, quia ſalus eius ſpiritualis non eſt æſtimabilis pecunia, ſicut neque vita: aliud eſt de fama, vt quidam volunt, & de damno in bonis fortunæ.

Septima obiectio. Septimò: *Exodi loco cit.* non præcipitur, vt qui ſeduxit virginem, eam procuret emendare.

Reſponſio. Reſpondetur, argumentum eſſe ab auctoritate negatiua. Deinde ſufficienter emendat quando eam ſibi copulat vxorem, & ſic tollitur perſeuerantia in peccato, aut periculum eius, & ex natura rei inducitur emendatio.

c *Ex hoc patet quantum periculum eſt*, &c. Ex hoc corollario piè inſinuat Doctor ſua pericula inducentibus ad peccatum, confirmans concluſionem poſitam ex Auguſtino 1. *Retract. cap. 9.* qui dicit plus damnificare eos, qui in ſpirituali vita damnificant, quàm qui in aliis.

SCHOLIVM.

Poſſet iuſtè modò lex talionis condi pro mutilatione, & vulneratione, aliáque multa legis Moyſi poſſent accipi, vt leges obligantes, non quà Moyſi, ſed quà inſtituuntur à legiſlatore alio ciuili, vel Eccleſiaſtico.

4 *Mutilatio enormisque cenſetur.* DE ſecundo, [d] damnificans in corpore, aut intulit vltimum damnum, ſcilicet mortem: aut aliquod aliud damnum, citra mortem: & hoc dupliciter; vel irremediabile. Exemplum de primo, mutilatio: exemplum de ſecundo, vulneratio, vel alia læſio curabilis. Et ſi in mutilatione, dupliciter: quia vel eſt enormis, quæ impedit ex toto actum humanum aliquem, qui competeret homini ſecundùm illam partem amputatam, vt in manus dextræ amputatione, vbi aufertur omnino actus humanus, natus competere ſecundùm illam manum: vel non enormis, id eſt, non impediens actum humanum, vt amputatio digiti, vel alicuius partis digiti. De iſtis omnibus damnis videndum eſt primò quid poſſit omnibus iuſtè reſtitui. Secundò, quid ſtatutum eſt.

De primo dico, quòd ſi lex talionis in omnibus his ſtatueretur, iuſta eſſet, quia non eſt facile, vt pro damno tali illato, homini fiat recompenſatio æqualis per bona aliqua fortunæ, quia non æquiualent. Si obiicitur, ergo lex Moſaica iudicialis remaneret, & tunc in lege noua liceret iudaizare, quantùm ad Iudicialia. Reſpondeo, lex aliqua poteſt habere robur, vt à legiſlatore in communitate, vbi ſtatuitur: & tunc vndecunque accipiatur ratio ſtatuendi, non habet robur, vt ſtatuta ab alio, ſed vt ab iſto. Et hoc modo Iudicialia multa legis Moſaicæ poſſent à Papa, & ab Imperatore ſtatui à Chriſtianis obſeruanda: nec obſeruarentur, vt à Moyſe ſtatuta, ſed vt à legiſlatore Euangelico; nec hoc eſſet iudaizare, quia non ſeruatur lex iudicialis, quia Moſaica; ſed quia eadem ſtatuitur à Principe, qui poteſt ſtatuere leges in lege Chriſtiana. Iſtud probatur primò de facto, quia multa talia in Decretalibus ſumuntur ex Iudicialibus legis Moſaicæ, vt patet *Extrà de Iniuriis, & damno dato*, c. 1. *& ſequentibus*; quæ

quæ omnia ſumuntur *de Exodo 22. & 23.* & ſeruanda ſunt hodie, vt Iura Canonica, non vt in lege Moſaica.

Hoc patet etiam per quatuor exempla. Nam communitas aliqua videns aliam benè legibus ordinatam, poteſt illas leges, quas iudicat rationales, vt vtiles ſibi aſſumere: vt ille qui habet auctoritatem condendi leges in iſta communitate ſtatuat iſtas hîc obſeruari; & tunc obſeruabuntur hîc, non quia leges illius communitatis, ſed quia ſtatutæ à legiſlatore in iſta communitate. Patet etiam hoc in ciuitatibus vbi eſt regimen per poteſtatem, & intrinſecum præſidentem, vbi vna accipit leges alterius, & ordinat eas in ciuitate iſta ſeruandas. Patet etiam in regnis, ſicut leges Franciæ poſſet alius Rex accipere, & ſtatuere eas in ſuo regno ſeruandas. Patet etiam in Religionibus, quia conſtitutiones, & ordinationes vnius Religionis, alia videns eſſe honeſtas & benè conuenientes ad obſeruationem vitæ regularis, poſſet ſtatuere, vt illæ in iſta Religione obſeruarentur. Nec obligarent tunc Prædicatores, quia ſunt ordinationes Fratrum Minorum; ſed quia à Capitulo generali Prædicatorum approbatæ. 5

Sic in propoſito de iudiciis legis Moyſi: nec mirum, quia Deus non fuit fatuus, vt daret illa iudicia contra rationem: imò legendo leges imperiales Codicis multa inueniuntur ſatis conſona multis iudiciis legis Moſaicæ, & licèt dederit aliqua valde dura, quæ non oportet in Euangelio ſeruare; tamen multa dedit rationabilia valde, etiam pro ſtatu quocunque in hac vita mortali; & ideò ſi iſta ſtatuantur à legiſlatore obſeruanda pro quocunque tempore, iuſtè ſtatuuntur.

Et hoc modo ſi ſtatueretur ab aliquo, blaſphemum, adulterum, idololatram, debere occidi: multò iuſtiùs ordinaretur, quàm quòd fur ſuſpendatur, vt pòſt patebit. Sed patet ad quid aſpiciunt plus Principes, quia magis ad commodum temporale, quàm ad honorem Dei, & per hoc plus puniunt & reprimere volunt peccata in proximum, quàm in Deum, vt patet.

COMMENTARIVS.

18 *De reſtitutione in bonis corporis.*

d *De ſecundo, damnificans in corpore*, &c. Hîc primò ſupponit damnum corporis conſiſtere in occiſione, mutilatione, vulneratione, & iis quæ ad hæc reduci poſſunt; vt verberatio, & alia eiuſmodi, quæ ad præceptum *Non occides* reduci poſſunt, quia ſunt iniuriæ, quæ circa vitam corporalem perficiuntur. Plura de his tractari hîc poſſunt, vt ſi quando liceat occidere, &c. quæ nunc omittimus, quia Doctor agit præcisè de occiſione in ordine ad reſtitutionem. Et primò in hoc paragrapho quærit quid ſecundùm iuſtitiam ſtatui poſſit per modum punitionis, quæ æquiualeret reſtitutioni, ſaltem ſecundùm iuſtitiam vendicatiuam. In ſequenti verò quid ſit ſtatutum.

Concluſio de lege talionis.

Concluſio eſt, quòd ſi lex talionis in omnibus his ſtatueretur, eſſet iuſta: & idem dicit, ſi ſtatueretur contra blaſphemum, adulterum, idololatram, fore iuſtam: quia illa lex eſſet conformis rectæ rationi. Cætera huius paragraphi ſunt clara, & infrà paragrapho finali tractabuntur.

Probatio.

Et reſolutio patet ex eo, quòd pœna mortis legibus inducta ſit in aliis multis caſibus, in quibus minor offenſa, & damnum continetur, verbi gratia pro furto ſimplici.

SCHOLIVM.

Iuſtè ſtatutum eſſe in communitatibus regulariter, vt iniuſtus homicida occidatur, quia id conforme eſt legi, Euangelio, & Iuri naturali. Ait etiam homicidam teneri ad alendos parentes, & propinquos, quos occiſus alebat. Quod tenet communis, ſi intelligatur de iis, qui ſunt hæredes neceſſarii, quia tales læduntur in bonis propriis. Probabile eſt locum etiam habere, quoad omnes qui erat alimenta accepturi ab occiſo. Ita Adrian. 4. de Reſt. quæſt. vlt. Ang. v. Reſtit. 1. *& v.* Homicida. *Gab. hîc quæſt. 15. art. 2. Nau. & Pet. Nau. citati, Panor. cap. 1. de iniuriis num. 6. Azor. 3. tom. l. 5. c. 3. q. 11. Molina tr. 3. diſp. 83. Ratio eſt, quia actione iniuſta impediuntur omnes iſtæ perſonæ à ſuo commodo: nec requiritur quòd eis debeatur ex iuſtitia, quia nec filiis, nec parentibus ſic debetur, quibus tamen ſecundùm omnes tenetur occiſor. Videtur dicere occiſorem teneri ex iuſtitia orare pro defuncto, lucrari ei indulgentias: quod etiam tenebant conſequenter citati Scholio primo pro reſtitutione in ſpiritualibus.*

6 *Vnde virgo, vt virginitatē ſeruet, nō debet ſibi mortē inſtigere.*

DE ſecundo, [c] quid ſcilicet ſtatutum eſt. Reſpondeo pro primo damno, & maximo, ſcilicet vitæ ablatione regulariter in multis communitatibus, ſtatuta eſt lex talionis, ſcilicet vt homicida moriatur: & rationabiliter, quia ſcilicet non ſolùm hoc competit legi Moſaïcæ, ſed etiam legi naturali: & approbatum, & confirmatum eſt in lege Euangelica à Chriſto. Matth. 26. *Omnis qui gladio occidit, gladio perihit:* & per *gere-*

Eſt tantum conſiliũ ſic exponere vitam: fruſtrà ergo Salon ſupr. & alij impugnant Doct. ac ſi diceret teneri ad hoc. De reſtitutione ſpirituali, intellige, vt ſup. num. 2.

per conſequens vbicunque lex talis de vita pro vita reddenda, ſtatuta eſt, iuſtè debet homo patienter ſoluere iſtam pœnam, quæ ſi alicubi non ſit ſtatuta, nullus debet eam ſibi inferre, quia nullus debet eſſe homicida ſui, ſine ſpeciali præcepto Dei: ſed expedit ſibi, quòd exponat vitam ſuam in cauſa iuſta, vtpote contra inimicos Eccleſiæ, pro reſtitutione facienda illi, cuius vitam abſtulit. [f] Qui ſi nec tantam reſtitutionem velit facere, non poteſt omnino eſſe immunis à reſtitutione: ſicut quidam fatui faciunt, qui abſoluunt homicidas, non eis oſtendentes reſtitutionem neceſſariò incumbentem, quaſi faciliùs poſſit tranſire homicida, quam (vt ita dicam) canicida, vel bouicida: quia ſi occidiſſet quis bouem proximi ſui, vel canem, non abſolueretur ſine reſtitutione: tenetur ergo ad reſtitutionem ſpiritualem æquiualentem vitæ, quam abſtulit, ſicut poteſt eſſe æquiualentia in talibus. Nec hoc ſolum, ſed [g] ſi interfectus ſuſtentabat aliquos, patrem, vel matrem, vel propinquos, tenetur interfector omnibus illis ad tantam reſtitutionem, quantam illis abſtulit per interfectionem illius.

Intelligit de propinquis, qui ſũt hæredes neceſſarij, & hoc tenet communis. Nau. c. 15. num. 24. Pet. Nau. l. 4. c. 1. dub. 10.

Et quia [h] vix poſſet aliquis dignè recompẽſare per actiones, illud quod abſtulit homicida, expediret ſimpliciter animæ talis, quòd ſolueret per paſſiones voluntarias, vel patienter ſuſceptas, vt ſcilicet occideretur pro homicidio: & ideò optimè prouiſum eſt communitati, vbi ſtatuta eſt lex talionis in cauſa homicidij. Patet enim quantum Deus deteſtatur homicidium, quando Dauid (qui tamen iuſtè occiderat) voluit ædificare ſibi domum: ſed quia fuit effuſor multi ſanguinis humani, prohibitus eſt à Deo: ſi ergo iuſtus occiſor non acceptatur ad cultum Dei, iniuſtus occiſor vbi apparebit? Hoc ergo quod dictum eſt ibi, eſt dictum de iniuſtè occidente.

COMMENTARIVS.

19 *Legũ talionis iuſtitia.*

[e] *De ſecundo, quid ſcilicet ſtatuum eſt*, &c. Primò docet legem talionis in multis Rebuspublicis iuſtè ſtatutam eſſe pro homicidio iniuſto. Primò, quia id ſtatutum eſt in lege Moſaica, quæ fuit lata à Deo, & conſequenter rationabilis, & iuſta. Et confirmauit lex Euangelica *Matth. 26.* Vnde concludit vbicunque iſta lex iuſtè ſtatuta eſt, debere homicidam patienter ferre pœnam. Et hæc eſt ſententia communis. Deinde dicit, quòd non poteſt eam ipſe pœnam ſibi inferre, quia nullus debet eſſe homicida ſui ipſius ſine ſpeciali mandato Dei, verbi gratia, ſi Deus reuelaret, & præciperet alicui homicidæ, vt ipſe ſibi eſſet vindex illius ſceleris, inferendo pœnam lege ſtatutam. Tertiò dicit vbi illa lex talionis non eſt poſita, expedire vt homicida vitam ſuam exponat pro defenſione Eccleſiæ. Antiquitus quando prædicabatur crux contra infideles, eam homicidæ, & alij peccatores non ſolùm in zelum fidei, ſed etiam pro ſatisfactione & pœnitentia ſuorum peccatorum aſſumebant, & talis etiam ſatisfactio eis ab Eccleſia imponebatur, quando ſeipſos offerebant. Hoc autem conſilij eſt, non præcepti, vt patet ex littera. *Sed expedit*, inquit, *quòd exponat vitam in cauſa iuſta, vt pote contra inimicos Eccleſiæ*, &c. *Expedit*, inquit, quod inducit congruitatem, & non præceptum, & poſtea ſubiungit: *Quòd ſi nec tantam reſtitutionem velit facere*, &c. ſupponens non obligari ad eam: licèt eſſet congrua, quia ſic ad æqualitatem ſatisfaceret iuſtitiæ.

Pœnam talionis non debet ſibi inferre reus.

Quid faciendũ homicida vbi non plectitur neque pœna eſt ſtatuta.

20 *Reiicitur falſa interpretatio litteræ.*

Hinc patet primò non rectè dici à Soto ſententiam Doctoris eſſe duram, ſicut neque alij etiam eam rectè interpretantur, putantes eum intendere ex iuſtitia, & ſtricta obligatione reſtitutionis, homicidam obligari, vt ſe offerat curiæ: hoc enim non dicit Doctor, imò contrarium aſſerit dicens *ſuprà* neminem ſe poſſe occidere. Deinde hîc dicit tantùm expedire, vt pro cauſa publica, vt defenſione Eccleſiæ contra inimicos exponat vitam ſuam, non intelligens ex hoc id eſſe præcepti, ſed tantùm conſilij; & ſecundùm æquitatem iuſtitiæ, quam transgreſſus eſt; vt hoc modo ponat æqualitatem ſecundùm æquiualentiam iuſtitiæ læſæ; & quamuis talis reſtitutio non cedat in particulare commodum occiſi, tamen cedit in commune bonum Reipublicæ, & Eccleſiæ; quibus occidendo nocuit, atque etiam in debitam æqualitatem iuſtitiæ læſæ; & ipſius occiſi, in quantùm fuit membrum corporis communis: nam, vt *ſuprà* diximus in bonis fortunæ, quando debitor non poteſt reddere debitum perſonaliter ipſi creditori: reſtituit ſecundùm æquiualentiam, quando reddit pauperibus, aut hæredibus, aut Reipublicæ, ſi indigeat, aut Eccleſiæ, & hoc eſt ſtricti iuris. Ad eundem ergo modum licèt hîc non ſit neceſſitas præcepti, & ſtricti iuris, tamen eſt congruitas, vt quis exponat vitam ſuam pro cauſa iuſta Reipublicæ, aut Eccleſiæ defendẽda, non ſolùm quia membrum eius eſt, & debet, & poteſt ita ſe exponere, quando neceſſitas vrget: ſed etiam quia nocuit Reipublicæ, & Eccleſiæ, priuando iniuſtè vita membrum eius, congruit vt ipſe ſuam vitam etiam exponat propter nocumentum datum, & vt ponat æquiualenter æqualitatem iuſtitiæ læſæ reſpectiuè ad Deum, Rempublicam, & Eccleſiam: quæ ſententia, neque dura, neque ſeuera eſt: nam ſi lex talionis iuſta eſt in hoc caſu, ſupponit neceſſe eſſe æquitatem, & congruitatem rei, in qua medium iuſtitiæ ſeruatur. Et quod poteſt Princeps ſecundùm legem iuſtè decernere, poteſt politicus, & priuatus ex eodem motiuo id facere, quando lex non vetat. Sed neque diuina, naturalis, aut poſitiua, neque humana impedit, vt quis ſuam vitam pro cauſa iuſta Reipublicæ exponat, aut ſic etiam expoñat ſe ad ſatisfaciendum nocumento dato, quod alias ſuæ vitæ æquialet: ergo hoc ipſi expedit ſecundùm rectam rationem, quia iuſtitia in hoc facto

Reſtitutio qua ſit abſenti.

Æquitas ſatisfactionis.

Expungitur cenſura aduerſarij.

Declaratur ſententia Doctoris.

facto non solùm attenditur ex commodo Reipublicæ quod aliàs licitè procurat; sed etiam ex recompensatione hoc modo damni dati: praxis enim tenet in rebus publicis benè ordinatis, vt pœna mortis, & vitæ commutetur in mortem ciuilem, vt quando quis dignus morte aliàs corporali damnetur ad triremes, aut operas publicas per vitam.

21. *Solutio obiectionis.* Obiectiones aduersariorum contra Doctorem procedunt ex defectu intelligentiæ; imponunt ei sententiam, quam non tenet.

Limitatio cõclusionis. Hanc assertionem Doctoris intellige absolutè, & seclusis circumstantiis: nempe inter pares, non autẽ quando eminentia, aut status occidentis, & necessitas eius in Republica, aut periculũ spirituale ipsius, aut aliorum ex tali expositione vitæ non obstant; & vniuersaliter quando restitutio in effectu ex legitimo impedimento cessat: vt cùm non sit idoneus ad operas, quas assumit, & ad defensionem Reipublicæ, ex defectu ætatis, virium, aut expensarum, & huiusmodi. Ratio est, quia tum potest alia obligatio præponderare, vt necessitas prolis, iura matrimonij, & charitatis, vel ipsa inhabilitas, ex qua nulla Reipublicæ commoditas, aut defensio sequeretur, vt si sit mulier, quia homicida, vt exponat vitam pro defensione Reipublicæ ex fine satisfaciendi, debet esse medium aliquod proportionatum, & consequenter commodum Reipublicæ, & ex natura operis proficuum, aut vtile; alioquin, vt *suprà* dictum est, sicut non potest se occidere; sic etiam neque exponere vitam ad defensionem Reipublicæ, quæ non est medium idoneum, aut habens proportionem ad finem proximum, qui est defensio Reipublicæ.

Circũstantia, in quibus talis satisfactio non sit legitima.

22. *Reiciuntur obiectiones.* Ex quibus cessant aliæ obiectiones Soti, & Molinæ, qui dicunt non expedire quandoque vt se exponat, aut hoc ei suadere: quia Doctor non limitat conclusionem ad circumstantias, quibus inæqualitas inducatur, & pars grauetur vltra debitum, & æqualitatem: nam sicut in bonis fortunæ attenditur res non solùm secundùm valorem naturalem, sed etiam iuxta valorem æstimabilem, hoc est, quantùm valeat ei, qui eam possidet; & ratione huius oritur pactum de damno ex bono, quo se priuat: ita etiam in hoc casu æstimatio vitæ vnius præ altero ex multis rationibus fundata cadit in æstimationem secundùm æqualitatem iustitiæ, & restitutionis secundùm æquitatem faciendæ. Pensanda præterea obligatio strictior, quæ est præcepti, & præferenda obligationi, quæ est tantùm de congruo, sicut inhabilitas, & pericula maioris incommodi, & damni spiritualis sui, aut aliorum.

Plura quæ cadunt in æstimationem pensanda.

23. *Hæc satisfactio respicit medium etiam vindicatiuæ.* Expositio nempe vitæ pro compensanda vita alterius non attenditur secundùm medium iustitiæ commutatiuæ tantùm, sed etiam secundùm medium vindicatiuæ: nam vt refertur ad compensationem personæ occisæ non habet proportionem, aut æqualitatem iustitiæ commutatiuæ, cùm occisio homicidæ non sit reparatio vlla damni in altero; quod damnum in se irreparabile est, quantùm ad vitam; neque fortunarum, neque famæ, nisi ex circumstantia id competat. Loquimur autem hîc de eo, quod per se congruum est ad restitutionem æquiualentem pro vita alterius præcisè, de recompensatione fortunarum, & famæ mox agetur. Pœna autem talionis potiùs spectat ad iustitiam vindicatiuam, quæ seruat in pœna æqualitatem ad culpam, & secundùm medium vindicatiuæ expositio illa dicitur compensatio æqualis respectiuè ad culpam commissam in personam occisi. Seruatur tamen medium commutatiuæ respectiuè ad Rempublicam, quæ priuatur iniustè vita alterius, quod est membrum eius; huic damno secundùm commutatiuam, vt respicit commodum Reipublicæ digna compensatio, seu congrua, & æqualis expediens, est expositio vitæ homicidæ: si tamen illa non esset commoda Reipublicæ, iam cessat congruitas talis restitutionis. Loquitur autem Doctor de restitutione æquali vtroque modo in prima conclusione, quatenus per pœnam talionis fit satis legi. In hoc casu quatenus etiam Reipublicæ, & ex priuata, & voluntaria vindicatione, qua procedit secundùm æqualitatem prædictam, vt sibi eam imponit homicida, vel assumit pro iustitia læsa, talis expositio vitæ seruat medium vindicatiuæ.

Pœna talionis quid respicit.

Satisfactio illa vt respicit medium commutatiuæ.

Proportio talis satisfactionis ad diuersas iustitias, & fines.

Et sumit Doctor restitutionem, vt respicit medium vendicatiuæ per modum satisfactionis congruæ, & æqualis, quando per legem talionis infertur pœna; & sic loquitur, vt dixi, prima conclusio: vbi autem non est talis lex, vt hîc loquitur, agit de restitutione, vt ex ea oritur commodum æquale, aut maius Reipublicæ secundùm iustitiam commutatiuam, cuius æquitas, vt est congrui, cessat quando talis expositio vitæ vel est pernicioſa, vel inutilis, vt patet in prædictis circumstantiis: vt autem vlteriùs talis expositio respicit compensationem pro culpa in alterum, & damnum commissum ex fine exponentis, potiùs videtur respicere modum vindicatiuæ iustitiæ.

f *Qui si nec tantam restitutionem velit facere*, &c. Dicit quòd nequit homicida esse omnino immunis à restitutione damnans vt fatuos, eos qui absoluunt homicidam, non exponendo ei hanc obligationem. Pro eadem citantur Caietanus *in summa verb. Restit. cap.* 2. Syluester *verb. eodem* 3. *quæst.* 3. Soto *lib.* 4. *de Iustitia & Iure quæst.* 6. *art.* 3. *ad* 3. Molina *tract.* 3. *disput.* 84. Azorius 3. *part. lib.* 5. *cap.* 1. quamuis hi non eodem sensu, quo Doctor, loquãtur, nempe intuitu ipsius homicidij debere aliquid restituere occiso, atque in eius emolumentum. Doctorem tamen sequuntur authores, quos *suprà* citauimus de obligatione, quam habet restituendi is, qui alium spiritualiter occidit. Contrariam autem sententiam videntur sequi consequenter iam citati post Sotum ex eodem fundamento: quia nempe vita hominis liberi non est pretio æstimabilis secundùm varias leges; quas citat Nauarrus *in Manuali cap.* 15. *num.* 22. & *ex cap.* 1. *de iniuriis & damno dato*, &c. *cum glossis*, & patet *ex l.* 1. *ff. de his, qui effud. & deiec.* Vbi dicitur, quòd pro cicatrice, & huiusmodi in corpore libero factis, nihil iudex decernat; sed propter expensas in curatione factas; quia corpus hominis liberi non est pretio æstimabile: & idem de vita dicendum erit; & hæc est communis modernorum.

24. *Homicida debet aliquã satisfactionẽ dare.*

Contraria sententia.

Contraria sententia est Doctoris, & probatur, quia secundùm legem naturalem iustitia inferẽs damnum alteri, tenetur, si potest, æquiualenter resarcire, vel in eo quod potest: ergo & pro vita, & membro tenetur quis, vt potest, resarcire. Antecedens patet, quia qui offendit iustitiam, non eximitur per ipsam ab obligatione damni illati, neque per charitatem, aut vllam aliam virtutem,

25. *Probatur sententia Doctoris.*

Violans iustitiam non eximitur per ipsam.

per ſe loquendo: ergo quantùm ad dictamen,& legem iuſtitiæ tenetur. Abſurdum enim videtur, vt benè Doctor in litera, vt quis teneatur ex iuſtitia,ſi occidat canem,bouem,aut ſeruũ alterius, ad recompenſationem;quę ſunt minoris iniuriæ; & non teneatur pro recõpenſanda vita hominis.

Reſponſio. Dices,non eſſe æſtimabilem pretio ſecundùm illas leges. Contrà, leges fori externi reſpiciunt actionem illius fori,quæ datur ſecundùm æqualitatẽ in rebus fortunæ,& pecunia, quæ eſt pretium & menſura venalium, aut aliquid æſtimabile pecunia, & ſic verũ eſt vitam hominis non habere pretium:nunquam enim licuit vitam hominis liberi exponere venalẽ pro pecunia: quia eſt res ſuperioris ordinis, loquẽdo de vita corporali: ſed alia æſtimatione eſt æſtimabilis, vt per legem talionis, & iuſtitiam vendicatiuam dando vitam propriam,vel oculum pro oculo,aut dentem pro dente,vt in lege veteri ſancitum eſt; & hæc æſtimatio eſt iuſta,& æquiualens:ergo licèt non ſit æſtimabilis pretio inferioris ordinis, de quo loquuntur leges præfatæ, quæ decernunt reſtitutionẽ in bonis fortunæ, quorum damnum mors alterius induxit; eſt tamen æſtimabilis vita hominis per aliquid eiuſdem ordinis, vel certè ſuperioris ordinis,vt ſunt bona ſpiritualia: ergo ſuppoſito quòd non detur vita pro vita ablata, ſaltem præcepto iuſtitię naturali tenetur recompenſare damnum illatum per bona ſpiritualia,vt poteſt, in quibus poteſt eſſe recompenſatio in commodum occiſi per æquiualentiam.

Vita hominis non eſt æſtimabilis pecunia.

Eſt æſtimabilis per bonum eiuſdem, aut ſuperioris ordinis.

Recompenſatio eius per bona ſpiritualia.

26 Confirmatur, fama non eſt pretio æſtimabilis, tamen damnificans in fama tenetur ex præcepto naturali eam reſtituere,reuocando calumniam,aut alio modo æquiualenti;& conſequenter quando negantur hæc eſſe pretio æſtimabilia, non intelligitur ea eſſe abſoluta à præcepto reſtitutionis; ſed tantùm non haberi in re inferioris ordinis, vt eſt pecunia pretium proportionatum æſtimationi, quæ eſt ſecundùm æqualitatem, non verò de re æquali eiuſdem ordinis, aut ſuperioris ordinis: nam & æquiualentia in his dari poteſt, & iuſtitia ſemper obligat ad reſtitutionem ſecundùm æquiualentiam, quando res ipſa in ſpecie nequit reſtitui. Vnde & pœnitentia,quæ eſt ſpecies iuſtitiæ,ſic obligat ad ſatisfactionem pro peccato,quamuis non ſit proportio æqualitatis inter peccatum mortale, & ſatisfactionem noſtram, ſed ſolius æquiualentiæ, per legem & acceptationem diuinam,tamen iuſtitia obligat ad eam ſatisfactionem, quam poteſt homo dare ſpectatâ eius facultate: ergo ſimiliter obligat proximo.

Fama non eſt pecunia æſtimabilis.

Reſtitutio ad quam obligat iuſtitia.

Confirmatur, quia iudex ſpiritualis, vt confeſſarius, poteſt æquiſſimè imponere ſatisfactionem congruam in foro pœnitentiæ homicidæ in bonis ſpiritualibus faciendam pro occiſo, vt ſic ſatisfiat iniuriæ, & damno in vita accepto:ergo in his bonis datur proportio æqualitatis ſecundùm æquiualentiam, quæ fundet obligationem,& cadat ſub præcepto reſtitutionis.Probatur conſequentia:quia ideò tantùm aduerſarij ex tenore illarum legum eximunt homicidam à reſtitutione, quia eſt impotens ſoluere per bona fortunæ, bona vitæ, ob improportionem pretij ad rem, ſed hæc improportio tollitur in bonis ſpiritualibus: ergo ad illa tenetur homicida, quando vitam propriam non exponit.

27 *Reſponſio.* Dices incertum eſſe an illa bona profint occiſo.

Contrà, caſus ſupponit eum in ſtatu iuſtitiæ innocẽter obiiſſe, & eum eſſe capacem,aut non conſtare de contrario: ſufficit enim vt ſit mortuus, pro quo poſſint applicari bona ſpiritualia, & ſit in opinione,& æſtimatione hominum,ſuffragiorum capax, quæ pro eo applicantur. *Impugnatio.*

Dices non poſſe ſeruari medium iuſtum, aut taxari quod lege iuſtitiæ debeatur. *Reſponſio.*

Contrà: licèt non poſſit attingi medium indiuiſibile; tamen poteſt attingi medium in latitudine, quod ſufficit ad fundandum obligationem iuſtitiæ,quia confeſſarius rectè imponit illam ſatisfactionem,quamuis neſciat punctum indiuiſibile talis medij; quod neſcit ſciri niſi Deo reuelante:& in aliis ſatisfactionibus pœnitentialibus non requiritur vt attingatur medium æquale, quamuis ex iuſtitia vindicatiua, & per modum ſententiæ ligantis pœnitentem imponatur, & confeſſor tenetur imponere pœnitentiam proportionatam culpæ, vt *ſuprà* diximus *q. 1. huius diſt.*agendo de ſatisfactione pœnitẽtiali:quamuis cõfeſſor nequeat certa regula attingere medium indiuiſibile: ergo hoc non requiritur ad iuſtitiæ obligationem. Deinde, qui non poteſt in toto ſatisfacere,non ideò eximitur ab obligatione ſatisfaciendi in parte, & eo quod poteſt:ergo quãuis neſciatur medium iuſtum;tamen ſcitur quòd debeatur ſatisfactio, & recompenſatio, quæ eo maior debet eſſe, quo maius damnum eſt illatum: & hæc regula ſatisfaciendi ſufficit vt quis præcepto comprehendatur. *Impugnatur.*

Medium in latitudine attingi poſſe.

Qui nequit in toto, tenetur ſatisfacere in parte.

Obiiciunt Doctores contrarię ſententiæ prędictas leges; ad quas iam reſponſum eſt. 28 *Obiectio ſoluitur.*

Dices,ſi eſſet compenſabilis vita,nõ eſſet ratio quare non ordinaretur talis reſtitutio per legẽ,& iudicem,quia nullus meliùs eam ordinare poſſet. *Replica.*

Reſpondetur, quòd lex diuina, & humana, vbi habetur lex talionis,eam ordinat, diuina,inquam,loquendo de veteri lege. *Reſponſio.*

Dices, mors homicidæ non eſt recompenſatio pro vita occiſi. Reſpondetur eſſe recompenſationem adæquatam ſecundùm medium iuſtitiæ vendicatiuæ;quin etiam cõmutatiuæ, vt fuit membrum,aut pars Reipublicæ; éſtque recompẽſatio eius in ſuis hęredibus,qui iuſtè eius mortem coram iudice expoſcunt recompenſari per mortem alterius. Comparãdo ergo æqualitatem rei,& modi,quo violatur iuſtitia, non ſolùm publica,ſed particularis,quæ debetur occiſo,æqualitas ſeruatur:quamuis autem hinc,inde non ſeruetur aliquod lucrũ rei: quia neque mors vnius poteſt eſſe lucrum alterius, conſiderando tamen actionem iniuſtam inuaſionis, & ius defenſionis iuſtæ,& reſtitutionẽ ſecundùm hanc fundatam, ſeruatur vera æqualitas: quia poteſtas publica ſuccedẽs occiſo ius læſæ defenſionis per inuaſionem iniuſtã reſtituit læſo,quantũ reſtitui poteſt. *Replica. Reſponſio.*

Seruari æqualitatem per ius reſtitutum defenſionis læſæ.

Reſpondetur ſecundò, quòd ad iudicem fori externi non ſpecter decernere reſtitutionem in ſpiritualibus pro vita; ideò hoc relictum eſt iudici fori interni, & Eccleſiæ, & arbitrio ipſius homicidæ, vt reſtitutionem hanc in æquiualenti faciat, quantum poteſt: neque enim in omnibus præceptis naturalibus iuſtitiæ eſt taxatum medium ſatisfactionis per legem poſitiuam; neque etiam in contractibus, aut quaſi contractibus, quæ lege naturali tenent, ita eſt taxatum: ſed boni & prudentis viri arbitrio decernere relinquitur, quantum ſit reſtituendum,aut commutandum: quod in propoſito contingit potiſſimùm, 29 *2. Reſponſio. Decernere ſpirituale ſatisfactionem ſpectat ad ſacerdotes.*

Leges non decernunt medium in omnibus taxatum.

ſimum, quia paſſim lex talionis decreuit reſtitutionem hanc fieri per mortem homicidæ: quæ ſi non ſequatur in effectu, remanet ſatisfactio facienda per bona ſpiritualia, vt patet. Hanc ſententiam Doctoris ſequitur Gabriel *in hac diſtinct. quæſt. 1 5. art. 2.* Adrianus *quæſt. vlt. de Reſtit.* Angelus *verbo Reſtit. §. Homicida*: quin etiam aliquam reſtitutionem deberi etiam ex lege naturali in bonis fortunæ docet D. Thomas *quæſt. 62. art. 2. ad primum.* Sotus *lib. 4. de Inſtit. & Iure quæſt. 6. art. 3. ad 3.* quamuis *in hac quæſt.* non ſit admodum conſtans ſibi. Sylueſt. *verbo reſtit. 3.* & alij; quia licèt debitor non poſſit in toto reſtituere, debet ſaltem in aliquo recompenſare: quæ ſententia ſatis æquitati naturali videtur conformis. Doctor autem hanc compenſationem ad illa duo iam explicata limitat.

30 *Reſtitutio qua fieri debet alii.*

g *Sed ſi interfectus ſuſtentabat aliquos*, &c. Eſt quarta concluſio huius paragraphi, nempe teneri ad reſtitutionem patri, matri, propinquis, qui per occiſum ſuſtentabantur, & filiis; tantum autem debet ſoluere, quantum ſuſtentatio horum ab eo dependebat, & eius operis. De patre, matre, filiis non eſt dubium: de propinquis autem aliqui negant, dicentes ſolùm obligari patri, matri, vxori, & parentibus; quos ex iuſtitia tenebatur alere, non autem iis, quos alebat ex liberalitate. Item, tenetur ad expenſas factas in eius curatione: &, vt cómuniùs Doctores, tenetur etiam creditoribus, ſi occiſus ex induſtria ſua erat ſoluendo. Ratio eſt in his omnibus, quia homicida cauſam per ſe dedit damno iſtorum, quibus ex iuſtitia tenebatur occiſus, & ſua induſtria erat ſatisfacturus.

Teneri creditoribus.

Dubium. Si occiſus remiſit offensæ, an ſit liber occiſor?

Sed eſt dubium ſi occiſus ante mortem remiſit occiſori omnia, an ipſe teneatur filiis, aut aliis, quibus ex iuſtitia is tenebatur?

Reſpondent plures moderni, ad nihil teneri, vt Soto, Salon, Bannes, Leſſius eos citans *lib. 2. cap. 9. dub. 26. in fine.*

31 *Obligari filiis & aliis.*

Reſpondetur tamen negatiuè, quia licèt ſic remittere poſſit damnũ proprium, nullo tamen modo remittere poteſt damnum aliorũ, ad quod ex iuſtitia ipſe tenetur: quia ſicut non poteſt ei remittere damnum Reipublicæ, & legis violatę; ſic etiam neque iura filiorum, quibus ipſe ſubeſt; aut parentum, aut creditorum, verbi gratiá, aliquis operas eius anticipato pretio conduxit, non poteſt ipſe, ſi ad mortem vulneretur lethaliter, remittere ius creditoris ad operas ſubtractas. Si filij ſunt egentes, tenetur eis ex iuſtitia de ſuſtentatione: & eodem modo de aliis, quibus ſic tenetur, non poteſt ipſe, ſicut neque ſe ipſum abſoluere ab hoc iure, ſic etiam neque condonare hoc ius occiſori. Si ſit ſeruus, nequit ſimiliter condonare ius domini, cui lucratur. Et hæc reſponſio patet ex regulis iuſtitiæ, & damni dati ratione iuris aliorum, & commoditatis, quam ex vita ipſius de iure proprio ſuo expectare ex titulo iuſtitiæ poſſunt. Iura tamen quæ ſunt propria ipſius primò, & per ipſum ad alios deſcendunt, vt ad filios, remitttere poteſt, quando lex poſitiua aliud non decernat; neque hoc poteſt remittere, ita vt licèt ipſe cedat actioni, ex hoc ipſa actio ceſſare debeat, vt patet: vbi tamen eſt lex talionis, quamuis occiſus vitam ſuam remittat, vel mortem condonet homicidæ: tamen iuſtè ſecundùm leges punitur.

Iura propria, non aliorum remittere poteſt.

Præterea, aliud dubium eſt, ſi occiſor plectatur lege talionis, an etiam parentibus ex bonis eius debeat reſarciri damnum, aut filiis, aut creditoribus? Pro negatiua citant aliqui Doctorem in hoc textu. Sed immeritò, quia expreſsè dicit, præter reſtitutionem, quam debet pro vita occiſi, vlteriùs teneri eum ad reſtitutionem alimentorum parentibus, & propinquis; qui per alium ſuſtentabantur, & ad tantum, quantum abſtulit per mortem illius. Hæc reſtitutio non fit pro vita, ſed pro damno illis facto in alimentis, quod eſt pecunia æſtimabile; & ſatis probatur hoc ex regulis reſtitutionis ratione damni dati. Ita Nauarr. *in Manual. cap. 17. n. 25.* Couarr. *lib. 2. variarum cap. 10. num. 7.* & alij.

32

Subiectus pœnæ talionis manet aliis obligatus ratione damni.

h *Et quia vix poſſet aliquis dignè*, &c. Hîc ſubdit modos præmiſſos ſatisfaciendi pro vita occiſi, & approbat legem talionis in hoc caſu. Præterea, quantum diſpliceat Deo homicidium: & tandem dicit omnia intelligenda eſſe de homicidio iniuſto. Plures caſus in hac materia occurrunt. & tractant Doctores, quæ ex prædictis reſolui poſſunt: penſanda enim iniuria, damnum datum, & facultas, & obligatio reſtituendi.

Modus ſatisfaciendi pro occiſis.

Quia hæc iura ad ipſum non ſpectant.

SCHOLIVM.

Litera hæc difficillima eſt, & ideò occaſione eius à Caiet. 2. 2. q. 62. art. 2. aliiſque Thomiſtis ibi, multa abſurda Doctori impinguntur. Sed non vult Doctor, vt ei imponitur, exceptiones legales modò habere vim, vt conſtat ex eo ſuprà, d. 3. q. 4. quia Legalia ceſſarunt. Docet etiam quæſt. præced. ad 5. licere accipere rem alienam in extrema neceſsitate; quod tamen in lege non reperitur exceptum ab illo præcepto, Non furtum facies; *& idem habet de occiſione infrà, d. 25. q. 1. quando quis non poteſt aliter euadere. Sed nec hoc excepit lex. Per exceptionem ergo ab illo* Non occides, *intelligit rectam naturalem explicationem, quo ſenſu aduerſarij exponunt Auguſtin. citatum à Doct. quia cùm ſecundùm Doct. 3. d. 37. ad 2. præcepta Decalogi ſint naturalia, lumine naturæ conſtare debet quando ligant, vel non. Videtur Doct. ex Auguſt. d. c.* Si non licet, *tripliciter limitare illud,* Non occides. *Primò, per exceptionem lege datam, vt paſsim habuere Iudæi. Secundò, iuſsione ſpeciali: qualem habuit Abraham de necando Iſaac. Tertiò, quando recta ratio dictat mortem eſſe pœnam proportionatam culpæ; & ſupponendo mortem non eſſe æquam pœnam pro furto ſolo, ſeu ſimplici, putat quòd deberet conſtare de exceptione, lege, vel iuſsione data ab illo* Non occides; *vt ſimplex fur licitè occideretur. Tenet ergo reſolutiuè ſimplicem furem, (id eſt, inermem, cuius furtum non comitantur enormes circumſtantiæ) non licitè occidi. Ita Alenſ. 3. part. quæſt. 47. memb. 4. art. 3. & æquiualenter D. Thom. 2. 2. q. 66. art. 6. ad 2. Sylu. v.* Furtum, *quæſt. 3. §. 4. Caſtro 1. de lege pœn. cap. 6. col. 8. dicens oppoſitum eſſe nimis crudele. Soto 5. de iuſtit. q. 3. art. 3. §. in 4. argum.*

argum. vbi reprehendit Baldum, tanquam auctorem occiſionis furum, & dicit quòd tempore D. Thom. ſimplices fures non occidebantur, cui Doctor ferè fuit contemporaneus. Habetur etiam intentum expreſsè auth. vt nulli iud. lic. c. vlt. coll. 9. tit. 17. vbi etiam pro furto mutilatio prohibetur. Quòd ſi pax publica nullo modo conſeruari poteſt ſine furum occiſione, proculdubio licita erit. Nec Doctor vnquam oppoſitum dixit, ſed quòd furtum ſolum, id eſt, ſecundùm ſe conſideratum, non eſt dignum morte. Si tamen hic & nunc, ſalus Reipubl. ex tali occiſione dependet, non eſt ſimplex furtum, ſed compoſitum cum ruina Reipubl. Sic quandoque in militia, altiùs loqui verbum, egredi ordinem vnum paſſum, furari vnam gallinam, iuſtè morte puniuntur; quia ex his pendet ſalus exercitus. Item ſtatui poteſt lex, vt ſub pœna capitis innocens ſe offerat, vel ſe offerri permittat Tyranno pro ſalute Reip. ergo & vt fur occidatur pro eadem ſalute, ſi aliter haberi nequit. Tamen Doctor non videtur excuſare magiſtratus ciuiles, qui non ſtatuunt aliàs pœnas proportionatas furtis, ſicut olim factum eſt; & nunc in multis regnis fit, in quibus fures non occiduntur. Per hæc euaneſcunt cenſuræ, & impugnationes aduerſariorum contra Doctorem in hac litera.

7. *c. 21. & 22. Quis ſit iniuſtus occiſor. Qua lex cẽſeatur iuſta?*

SEd [i] quis eſt iuſtus occidens? Reſponſio habetur 23. *quæſtione quinta: Si non licet*; & intitulatur ibi Auguſtinus primo de ciuit. Dei. *His*, inquit, *exceptis, quos lex iuſta generaliter, vel Deus ſpecialiter iubet occidi, quiſquis hominem occidit, criminis reus erit.* Quæ autem ſit lex iuſta, ipſe determinat de libero arbitrio, libro primo breuiter: *Nulla niſi quæ vel deſcendit à lege diuina, ſicut concluſiones practicæ à principiis practicis, vel quæ concedat legi diuinæ, ad minùs quæ non diſcordat.*

Ad propoſitum, lex diuina abſolutè prohibuit *non permittas hominem occidi*: & nulli licet inferiori in lege ſuperioris diſpenſare: ergo nulla lex poſitiua conſtituens hominem occidendum, iuſta eſt, ſi in illis caſibus ſtatuat, quos Deus non excipit.

Exod. c. 21. Leuit. 24. Deut. 21. & 22.

Excepit autem multos, vt patet in Exodo, ſcilicet blaſphemum, homicidam, adulterum, & multos alios: nullus ergo ſecundùm iuſtam legem occidit, nec lex poſitiua iuſtè infligit homicidium, ſi non excipitur ille caſus à Deo prohibente homicidium.

8. *Vide Lyranum.*

Et ſi obiicias; ergo lex eſt iniuſta, quæ præcipit furem occidi, quia non excepit ab illo præcepto negatiuo *Non occides*, peccatum furti, imò manifeſtè oſtendit ſe nolle excipere furem, nec velle eum plecti morte; quia infligit furi aliam pœnam. Reſpondeo, quòd Deus in lege Moyſi, vel Euangelica explicitè non excepit peccatum furti ab illo præcepto *Non occides*, vt ſcilicet propter hoc peccatũ liceat hominem occidere: & ideò niſi reuocauerit aliqua reuocatione ſpeciali, quod non habetur ex Scriptura; nec de bulla ſuper hoc deſcendente de Cœlo audiuimus; non video quòd lex aliqua iuſta poſſit ſtatuere hominem occidi pro furto ſolo: dico autem *ſolo*, quia ſi eſt fur, & cum hoc inuaſor, præſumitur homicida, quia vult occidere, & ad hoc paratus eſt, ſi aliquis ſibi reſiſtat. Hoc patet per illud Exodi vigeſimoſecundo capite de fure nocturno, & diurno: fur nocturnus impugnè occiditur: qui autem intrantem de die ad furandum occidit, homicidij reus eſt. Cauſa diuerſitatis eſt hæc, quia præſumitur, quòd qui de nocte furatur, occideret ſibi reſiſtentem, ſi poſſet: non autem, qui de die intrat.

Exod. 22.

9. *Prou. 6. 1. Inſinuauit, quòd illa pœna nõ eſſet in lege noua, quia tunc non abrogauit, imò nec in paſſione legalia, ſed in Pẽtecoſte ſecũdùm Scot. ſup. d. 3. q. 4. Quid reddendum eſt pro mutilatione.*

Eſto etiam, quòd aliquo modo licuiſſet Iudæis pro furto occidere; magis videtur per miſericordiam Euangelicam iſte rigor reuocatus, quàm rigor contra adulterium, quia peccatum furti eſt multò minus, quàm adulterium: iuxta illud Prouerb. 6. *Non grandis eſt culpa, cùm quis furatus fuerit: furatur enim vt eſurientem impleat animam: deprehenſus quoque reddet ſeptuplum.* Sequitur, *Qui autem adulter eſt propter inopiam cordis, perdet animam ſuam.* Sed pœna de adulterio eſt reuocata in illo Ioan. octauo, *Nemo te condemnauit mulier, nec ego te condemnabo: vade, iam ampliùs noli peccare.* Multò magis ergo reuocatus eſſet rigor contra furtum, ſi fuiſſet ſtatutus in lege Moſaïca.

Præter dãna in bonis fortunæ, etiã reddendum eſt aliquid pro ipſa carẽtia membri, vel vita. D. Thom. 2. 2. q. 62. a. 2. Cou. 2. var. c. 10. n. 7.

De [k] alia autem damnificatione in corpore, ſcilicet mutilatione enormi, vel non enormi, communiter non eſt ſtatuta in Eccleſia reſtitutio niſi pecuniaria, & illa debet reſpondere, non ſolùm damno, quod incurrit quis per mutilationem pro toto tempore futuro, quo vſurus eſſet quis membro abſciſſo: ſed etiam expenſis appoſitis in curatione; & hoc dicit capitulum allegatum *Extrà de iniuriis, & damno dato*: & vltra placationi ipſius læſi, quæ requireretur, etiamſi non eſſet talis mutilatio, & conſolationi ipſius afflicti: quia perpetua eſt ſibi deſolatio de tali mutilatione. Plus etiam eſt ponderanda mutilatio pauperis, quàm diuitis; ſi magis egebat parte abſciſſa ad victum neceſſarium, quia vſus fuiſſet parte illa ad procuranda neceſſaria; licèt ex alia parte ſit quædam conditio præponderans, ſcilicet dignitas perſonæ, ſed hoc parum eſt reſpectu primæ conditionis.

Ad

Ad argumenta [l]: ad primum, patet quomodo possibile est restituere bonum animæ in primo articulo, & bonum corporis in secundo, restituendo bona exteriora correspondentia, vel pro occisione, bona spiritualia ipsi occiso. 10 *Ad arg.1*

Ad [m] secundum dico, quòd si extraxit de religione aliquem iam obligatum ad religionem obligatione professionis, tenetur agere ad restitutionem, vt scilicet ille redeat ad religionem: sed si aliquem dispositum ad intrandum retraxit ne intraret, quia interest inter habere, & prope esse; non tenetur ad tantam restitutionem religioni, ad quantam si fuisset in religione: sed tenetur ad aliquam restitutionem, puta ad aliqualem inductionem alterius aliqualiter æquiualentis ad ingressum illius religionis: & hoc intelligendum est, si illum retraxit intentione damnificandi religionem. Si autem intentione consulendi vtilitati propriæ sine fraude, non tenetur religioni: sed in primo casu, & in secundo tenetur personæ, quam retraxit, vt in persuasionibus, & aliis bonis spiritualibus ad æquiualentiam bonis illis, in quibus illum retrahendo damnificauit. *Ad 2.* *Non tenetur quis ad restitutionẽ, nisi adsit fraus, & iuxta hoc intellige sol. ad vlt. q. præced. & hac q.n.2.*

COMMENTARIVS.

33 i *Sed quis est iustus occidens*, &c. Superiùs egit de occisione iniusta; hic autem agit de iusta occisione. Locum hunc optimè declarat Scholiastes, quia tamen multi Doctores impugnant conclusionem, & fundamenta Doctoris, dicemus breuiter quid Doctor habeat. Deinde respondebimus impugnatoribus; primò ad occisionem iustam requiri, vt lex iusta generaliter id disponat, vel Deus specialiter iubeat. Habetur *cap. Si non licet, 23. q.5.* éstque Augustini *de ciuit. Dei, lib.1.cap.21. & 22.*

Ad iustã occisionem requiritur dispositio legis iustæ.

Lex iusta quæ sit?

Secundò, dicit quòd lex iusta est illa solùm, quæ descendit à lege æterna, sicut principia, aut cõclusiones necessariæ ex his, vel quæ sunt consonæ, vel certè quæ non discordant. Quod deducit ex August. *lib.1. de lib.arbit.c.6.* Item, *q.67. in Exodum, tract.6. in Ioannem, de vera religione, c.31.* Quem sequitur communis Theologorum. Alens. *3.q.26.m.7.* D. Thomas *1.2.q.93.art.3.* & reliqui. *Per me Reges regnant, &c. & legum conditores iusta decernunt*, &c. Prouerb.8.

Diuina lex hominem occidi prohibet.

Tertiò subsumit diuinam legem absolutè prohibuisse hominem occidi per illud, *Non occides:* in qua lege nullus inferior dispensare potest. Inde colligens quòd nulla lex, quæ statuat hominem occidi, sit iusta, nisi in iis casibus, in quibus Deus excepit à lege illa vniuersali, vt patet ex Scriptura.

Excipitur casus.

34 Quartò obiicit sic, non licere statuere pœnam mortis furi.

Non licere furem simplicem occidi.

Respondet concedendo consequentiam, si est simplex fur, id est, qui aliud damnum non infert, nisi solius furti; nam comparando damna alia, ex quibus liceret diuina lege eum occidi, vt si sit inuasor, & huiusmodi, non esse legem iustam, quæ sic ordinaret furem occidi ob simplex furtum, etiam tenent alij citati à Scholiaste; & ipse probat, primò, quia lex diuina est vniuersalis, nisi in casibus à Deo exceptis: in Scriptura autem non inuenitur hic casus exceptus, neque ex aliqua speciali reuelatione, de qua constat: ergo. Deinde, si Iudæis liceret, magis esset mitigandus in lege Euangelica iste rigor, quàm rigor exceptionis de occisione adulteri, qui tamen est mitigatus, *Ioan.* 8. quia furtum est leuior culpa, vt patet ex litera, *Prouerb.6.* Hæc summariè Doctor, quem præterea sequuntur scholæ nostræ Doctores.

Probatio Doctoris.

Lex vniuersalis diuina.

35 Quamuis hæc controuersia tanquam realis sustineatur à pluribus; si tamẽ fundamenta hinc inde solidiùs expendantur, fortè non inuenietur tanta differẽtia. Impugnatores enim Doctoris recurrunt ad leges municipales, quibus fulcitur praxis; sed neque hæc impugnat Doctor, quia pax Reipublicæ, damna, & pericula eius, ex quibus cædes, rixæ, inuasiones, violentiæ, & propriæ possessionis causa, & defensio locũ ex vna parte dat cædibus, & discordiis; ex alia verò parte cupiditas aliquibus in locis prædominans, & rei alienæ vsurpatio frequens, quod paci publicæ obstat, & pauperibus innocentibus, & iniuriam passis præiudicat; neque securitatem vllam ex propriis viribus habentibus quoad retinendam possessionem, à qua eorum vita, & sustentatio dependet; quibus debet Princeps defensionem necessariam. Hæc, inquam, furto adiecta cõponunt circumstantias, quibus licet fures occidere: ac proinde ferre legem, qua decernatur eorum occisio. Hoc affirmat Doctor tam in limitatione adiecta in cõclusione, quàm etiam ex probationibus eius, quia complicant casus, in quibus ex legis exceptione à Deo facta liceat furem occidere; & consequenter hanc pœnam decernere: si enim in causa inuasionis, defensionis vitæ, & bonorum, in periculo Reipublicæ liceat occidere, & eodem modo, quando furtum talia damna infert, licet illud ordinare tali pœna ratione damni per se consequentis, vel periculi certi talis damni, & vt in pluribus euenientis.

Controuersia reducta hinc inde ad fundamenta, non est realis.

Circumstãtiæ cõpositæ furto, in quibus licet occisio eius.

Considerando autem furtum præcisè, secluso omni periculo, aut damno adiuncto præter solius rei ablatæ damnum, sic dicit Doctor non esse iustam legem, quæ decernat furem occidere. Hanc conclusionem non impugnant commodè aduersarij, sed procedunt ex circumstantiis, quas *suprà* allegauimus, quæ faciunt casum diuersissimum. Et Doctor ex lege diuina, & Cæsarea reformata, procedit in casu solius furti, quibus non conceditur mors furi inferenda. Vnde Soto *lib.5. de Iustit. & Iure, q.3. art.3.* consentit, putans mortẽ non mereri furem, & damnat vsum, quo Principes simplex furtum morte damnant: quãuis putet eos habere potestatẽ ad hoc de lege naturæ. Vnde meritò confutat Baldum, quẽ putat fuisse authorem, vt pro simplici furto pœna mortis inferatur: quem benè *ibidem*, & meritò, impugnat. Ratio autem Baldi est, quia furtum geminatum putat æquiualere latrocinio. Hæc ratio, licèt falsa sit, vt benè probat Sotus: fauet conclusioni Doctoris, quia latrocinium est furtum cum violentia, rapina, & inuasio; latro enim dicitur, qui insidiatur in viis publicis, seu fur, quem lex iubet occidi; vt Doctor *suprà* allegat. Idem dicit Baldus de furto

36 *Consideratio furti simplex secluſis circũstantijs.*

Lex diuina, & Cæsarea fauet Doctori.

Sententia Baldi.

rei notabilis nempe æquiualere latrocinio. Sentit ergo Baldus ex hac ratione furtum ſimplex non mulctandũ eſſe morte: ſed furtum, vt æquiualet, vel eſt latrocinium, quæ eſt ſententia Doctoris: quamuis Baldus errẽt in diſcernendo furtum ſimplex à latrocinio. Meliùs Panormitan. *in cap. 2. de Furtis*, dicit furtum eſſe, quando quis clanculo ſine armis, & aggreſſura rem alienam aufert inuito dõmino. Latrocinũ verò eſt, quando palam cum armis, vel aggreſſura. Vnde fur propriè dicitur, qui nocte furatur, nempe ſine armis, & aggreſſura. *Authent. Sed nouo iure, C. de fur. & ſer. cor. & l. 1 ff. eodem*, dicitur *fur* à *furuo*, id eſt, *nigro*; eo quòd in tenebris, & de nocte plerumque furatur. Eandem diſtinctionem tradit Bartolus *in Auth. Sed nouo iure, C. de ſer. fugit.*

Quid ſit furtum ſimplex?

Differt à latrocinio.

Etymologia.

37 Panormitanus *in cap. 1. de rapin.* ſimiliter ait ex opinione Bartoli plures fuiſſe ſuſpenſos fures, qui cum furto in territorium alienũ tranſierunt, & ante ipſum non fuiſſe datam actionem contra furem ex continua attrectatione furti, & communem ſententiam modernorum dicit tenere illam actionem non eſſe ſtricti Iuris: hanc tamẽ conſuetudinem rationabilem fecit neceſſitas pacis cõmunis, & incorrigibilitas hominum, & alia pericula, quæ ex impunitate naſcuntur, vt inuaſionis, & cædis. Hæ autem circumſtantiæ coniunctæ furto rationabilem, & iuſtam faciunt legem, qua decernitur mors furibus inferri poſſe. Nec repugnat Doctor, & patet ex dictis; quem ſequitur Sylueſt. *verb. Furtum, q. 4.* & plures interpretes *C. de ſeruis fugit. Authent. Sed nouo iure, & in l. Capitalium, ff. de pœnis, §. Graſſatores, & §. Famoſus.* Vbi decernitur fures cedendos eſſe fuſtibus, non tamen occidendos, aut mutilandos. In aliis etiam locis plerumque talis conſuetudo ſeruatur, vt fures pro ſimplici furto non iterato, non puniantur morte, ſed cedantur, vel aliis pœnis afficiantur.

Actio contra fures vnde data?

Non eſſe ſtricti Iuris.

Pœna in fures.

38 Quòd ſi puniantur morte, præſumuntur ſaltem inuaſores, quod ſufficit ad inferendum, & ſtatuendum hanc pœnam: quia fur, vt inquit Doctor, præſumitur inuaſor, & impunè occiditur; vt ſtatuit *l. De nocturno.* Ex quibus patet controuerſiam fortè non eſſe realem, quantùm ad praxim, & vſum, ſed diuerſis principiis inniti; nam concedimus nos fures occidi iuſtè, & ſtatutum ſic ordinans eſſe iuſtum, non ratione furti ſimplicis: ſed ex circumſtantiis aliis, ex quibus inuaſio, & cædes, & pacis publicæ perturbatio periclitatur; quæ tamen non in omnibus locis contingunt, ſed ex peculiari conditione diuerſorum locorum, & ſtatuum. Alij volunt legem eſſe iuſtam, quia Principes eam poteſtatem habent; vel quia ipſum damnũ furti ſimplicis id poſtulat, vel certè quia prædictas circumſtantias vbique præſumunt coniungi. In hoc vltimo, ſubſiſtente hypotheſi, nobiſcum ſentiunt. In primis duobus diſcordant. Sed pro opinione Doctoris ſtat lex diuina, & Ius Canonicum, quod nullo modo concedit pœnam mortis inferendam eſſe pro furto ſimplici. Habes Ius Cæſareum *ſuprà* allegatum, & quod magis eſt, omnes interpretes, qui non decernunt pœnam mortis pro furto, niſi vt eſt latrocinium, aut æquialet latrocinio, & pacis publicæ periculum, & perturbationem infert; quibus caſibus furtum non eſt ſimplex: ſed compoſitum his circumſtantiis, quæ concurrunt. His dictis de controuerſia,

Sententia Doctoris lege diuinâ Canonica, & Cæſarea fulcitur. Interpretes.

39 Probatur prima ratio Doctoris, quæ eſt Auguſtini, & habetur loco citato. Lex diuina de non occidendo eſt generalis; & ſub hac lege contineri docet omnem occiſionem, quam diuina authoritas non excepit. *Non occideris, non alterum, ergo nec te, neque enim qui ſe occidit, alium quàm hominem occidit. Quaſdam verò exceptiones eadem ipſa diuina fecit authoritas, vt liceat hominem occidi: ſed his exceptis, quos Deus occidi iubet, ſiue data lege, ſiue ad perſonã pro tempore expreſſa iuſſione, &c. & ideò nequaquam contrà hoc præceptum fuerunt, qui Deo authore bella geſſerunt, aut perſonam gerentes publicæ poteſtatis, ſecundùm eius leges, hoc eſt, iuſtiſſimæ rationis imperium ſceleratos morte puni-erunt,* &c. & infrà: *His ergo exceptis, quos vel lex inſita generaliter, vel ipſe fons iuſtitiæ Deus ſpecialiter occidi iubet, quiſquis hominẽ, vel ſeipſum, vel quemlibet occiderit, homicidij crimine innectitur,* &c. Ex quibus verbis manifeſtè apparet, & hanc legem eſſe generalem de mente Auguſtini, & ſolùm pati exceptionem in iis, quæ Deus ipſe excepit, ſiue per legem, ſiue per iuſſionem, & præceptum particulare, & inſtinctum; vt fuit iuſſio facta Abrahæ de occidendo filio, & inſtinctus, quo Iephthe, Sampſon, & alij excuſantur ab eo ibidem. Confirmatur ex tenore legis: *quia indefinitè prolatum generaliter intelligendũ eſt, 31. q. 1. c. Quòd ſi dormierit.* Item, *qui non excipitur, intelligitur in lege, d. 5. c. Si Euangelica,* & *Extrà de iureiurando c. Ex literis.* Item, *quod de vno dicitur, de omnibus aliis intelligendum eſt,* vt *2. q. 1. c. Multi d. 4. c. Denique, & d. 5. cap. Ad eius.* Item, *non licet alicui excipere, quod Canon non excepit 19. d. Si Romanorum 17. q. 2. Lex diuina 16. q. 1. Sunt nonnulli,* &c. Ergo lex hæc generalis eſt.

Auguſtin.

Non debere occidere, niſi in caſibus à Deo exceptis à lege.

Confirmatio.

Lex generalis, quomodo intelligenda?

Reſpondent aduerſarij intelligi hoc præceptum de occiſione hominis iniuſta, non verò iuſta: ac proinde non patere legem exceptioni, quia non comprehendit occiſionem iuſtam. 40

Reſponſio.

Contra hoc patet manifeſtè intentum Auguſtini *ſuprà*, quia dicit occiſionem factam ex lege, aut iuſſione Dei eſſe exceptiones à lege vniuerſali non occidendi. Vnde dicit, quòd eo ipſo, quòd lex non excipiat occiſionem propriam, quòd nemo poteſt ſeipſum occidere, Lex communem ſtatum reſpicit, exceptio verò ſingulares caſus, & perſonas, quales ſunt illi, in quibus lex permittit occidere. Et patet præterea hanc legem eſſe vniuerſalem, *Geneſ. 9.* vbi Deus dicit, quòd *ſanguinem hominis exquiret de manu beſtiarum, de manu hominis, & de manu viri, & de manu fratris*, &c. Sic vniuerſaliter intelligi debere probatur.

Impugnatio.

Secundò, omnis poteſtas à Deo facta homini in vniuerſum recipit limitationem ex Dei voluntate, in ordine ad illa, quæ non ſunt ei conceſſa: ſed nulli data eſt poteſtas in vitam, & mortem alterius directa, quam ſibi ſoli Deus reſeruauit, qui eſt dominus directus vitæ, & mortis, & quidem ſolus: ergo ſine voluntate Dei cognita, atque eius conceſſione non licet priuare aliquem vita ſua: quia ſine voluntate directi domini nullus, ſaltem inferior, poteſt vti directè re ſua, ſine iniuſtitia: ſed ob furtum ſimplex ſeclusa inuaſione, & huiuſmodi aliis circumſtantiis, Deus non dedit poteſtatem Principi Politico: ergo nequit ille priuare vita hominem ob tale furtum. Patet ſubſumptum, non eſt data maior poteſtas Principi Politico per electionem, aut quaeumque via accipit poteſtatem etiam à Deo mediatè, quàm fuerit poteſtas politica 41

Secunda ratio.

Poteſtas reſeruata, & limitata à Deo.

Solus Deus eſt dominus vitæ.

Sine eius conceſſione nõ licet occidere.

Æqualis poteſtas data Iudæis, & Principi politico.

Ratio Doctoris cõfirmatur.

litica instituta à Deo, & data iudicibus in Republica Iudæorum: sed in illa Republica reseruatur potestas occidendi furem simplicem, qualis præsumitur diurnus; ita vt quicunque occideret, esset reus mortis: ergo similiter est reseruata talis potestas principi politico in Republica ciuili. Probatur consequentia: quia eius potestas non excedit illam, quam per legem habuerunt à Deo iudices in populo Iudæorum: illis enim data est potestas per se requisita ad bonum commune, & obseruantiam legis naturalis, sed ex alio capite nequit vlla ratione fundari potestas legitima nisi in ordine ad hæc: quia lex in tantum est iusta, in quantum respicit bonum commune, & debitum Reipublicæ, estque conformis legi diuinæ; alioquin nequit deriuari à lege diuina, aut esse iusta.

Habuerunt requisitâ ad bonum cõmune, & obseruantiam legis naturæ.

42 *Tertia ratio. Lex non occidendi est naturalis stricti iuris. Titulo defensionis nè licet occidere furẽ, si id non requiritur ad defensionem.*

Tertiò, *Non occides*, est legis naturalis etiam (vt volunt aduersarij) stricti iuris, nos autem dicimus esse consonum, & ex diuina voluntate: & adde aliud: *Quòd tibi non vis fieri, alteri ne feceris*, nempe quod rationabiliter non vis tibi fieri. Sic argumentor, qui occidit furem, qui non est inuasor, est homicida, & quamuis ex lege naturali permittitur homini defensio vitæ, & bonorum, non licet ei occidere furem, vel alium directè; sed titulo defensionis necessariæ, vltra quam, si adhibeat maiorem vim, regulariter loquendo, est homicida, & peccat, & incurrit pœnam Canonicam irregularitatis, vt patet *ex titulis de homicidio in variis capitibus*, & consequenter transgreditur præceptum non occidendi: & aliud vniuersale præmissum *suprà*, quia rationabiliter quilibet eligit detrimentum boni fortunæ, vel alterius, magis quàm vitæ, & animæ: lex autem Canonica optimè interpretatur legem naturalem, & diuinam: ergo sequitur, quòd præceptum non occidendi etiam comprehendat furem simplicem non esse occidendum, aliàs quilibet priuatus posset eum occidere, non peccando contra legem diuinam, & naturalem homicidij, cùm nulla alia sit, quàm illud præceptum, *Non occides*. Quibus suppositis patet (sicut ex aliis casibus, vt si maritus occidat vxorem deprehensam in adulterio, quamuis lex ciuilis id permittat, canonica tamen & diuina prohibet in lege Euangelica) non omnem iniustitiam inferre pœnam mortis, neque ratione iniuriæ acceptæ licere mortem inferre, si aliter propulsari potest. Sequitur præterea præceptum *Non occides* etiam obligare in his casibus.

Lex Canonica optima interpres legis naturalis, & diuinæ.

Responsio. Dices, licere potestate publica inferre mortem furi simplici, non autem priuatæ.

43 *Quarta ratio. Si potestati publicæ liceret occidere furem, liceret etiã priuatæ personæ offensa.*

Contra hanc responsionem. Quartò sic argumentor, si fur simplex posset occidi auctoritate publica, posset etiam occidi auctoritate priuata ab eo, quem offendit. Loquor autem de Iure simplici, vt excluduntur aliæ circunstantiæ. Probatur illud antecedens: præceptum illud est vniuersale, & legis naturæ, nempe, *Non occides*, sed comprehendit, vt probatum est in argumento præcedenti, furem non esse occidendum, dico simplicem à persona priuata, quam in bonis offendit, vel offendere nititur, secluso iure defensionis necessariæ: ergo etiam comprehendit potestatem publicam, quando aliæ circunstantiæ non concurrunt; sed sicut quilibet particularis tenetur lege naturali, ita etiam potestas publica, quæ nequit in eõ dispensare: & idem de lege diuina vniuersaliter data; potestas autem publica ex titulo suo nullum acquirit ius in vitam furis, nisi ratione delicti: hoc autem delictum, vt nunc de eo agimus, ratione sui non tribuit hanc potestatem, aliàs quilibet priuatus sicut potest furem cædere, sic etiam interficere posset: quia hoc ius habet eum cædendi ratione iniuriæ illatæ: ergo etiam eum occidendi, si ratione delicti excluditur à præcepto *Non occides*, sed non excludi iam probatum est: ergo ratione delicti nullum ius in vitam eius acquirit magistratus, cùm Deus id vetet, vt *suprà* visum est.

Potestas publica subest legi naturali, & diuinæ.

Requirit ius in personam furis rationis solitæ delicti.

Confirmatur, potestas publica non acquirit ius in vitam furis ratione delicti, nisi illud sit tale vt inferat damnum æquiualens vitæ eius, communi bono, & paci Reipublicæ, ad cuius defensionem, & iniuriam propulsandam tenetur, & seruare medium iustitiæ, nè vltra debitum grauetur reus, hoc est, vltra iniuriam illatam, & vltra damnum, quod emanare posset Reipublicæ; sed sistendo in natura furti simplicis pœna mortis est excessiua, quia vita non est pretio æstimabilis, neque damnum Reipublicæ, aliàs secluſis circunstantiis non æquialet vitæ furis, aliàs non esset furtum simplex, sed vlteriùs compositum ex damno communi adhærente, quod præponderat vitæ, in quo casu iam non loquimur: sed de furto simplici, quod nullum aliud damnum infert Reipublicæ præter illud, quod patitur is, cuius res aufertur; & supponendo hoc ipsum esse solum damnum rei ablatæ. Vel si inferatur præterea aliquod damnum, vt illud sit minoris æstimationis, quàm vita furis, & posset commodè reſarciri per alias pœnas: ergo videtur neque secundùm diuinam legem, neque secundùm rectam administrationem iustitiæ, aut leges eius, tunc posse damnari talem ad mortem, vel magistratum acquirere ius talem legem statuendi, nisi aliàs status Reipublicæ sit talis, vt furtum non sit simplex propter consequens: imò in damnum Reipublicæ & rectæ administrationis cederet, quòd pœnæ maximæ, quæ reseruari debent ad atrocia delicta passim, & sine delectu pro leuioribus statuuntur, & inducit contemptum disciplinæ, neque natura, neque prudentia id dictat, neque conseruatio Reipublicæ.

44 *Pœna non iustè excedit culpam. Furtum non æquialet morti & vitæ. Talis pœna non est in cõmodum Reipublicæ.*

Dices cum aduersarijs, quòd sequeretur etiam quòd fur non posset puniri in duplo, aut in quadruplo, quæ est pœna ciuilis. *Replica.*

Respondetur negando consequentiam, quia licèt ratione rei ablatæ in conscientia satisfaciat per eius restitutionem, actio tamen iniuriæ illatæ alteri, vsurpando rem eius eo inuito, meretur propriam pœnam, non tamen quamcunque pœnam improportionatam, qualis est mors, nisi aliud accedat, quo id mereatur. Ex quibus patet ad fundamenta opposita. *Soluitur.*

Obiiciunt primò leges municipales, quibus statuitur suspendium pro simplici furto. 45 *Obiectio.*

Respondetur ex dictis statum ciuitatis, & Reipublicæ id quãdoque postulare: sed negatur suppositum, nempe pro simplici furto id statui, sed ex necessitate defensionis Reipublicæ à latrociniis, & inuasionibus; tunc autem furtum non est simplex, vt comparatur ad publicum statum, licèt possit esse simplex, vt comparatur ad personam offensam, & priuatam, cuius res aufertur. Negatur ergo consequentia, quam *Responsio. Suppositio falsa.*

inde inferunt, nempe furtum ſimplex eſſe morte mulctandum.

Secunda obiectio.

Obiiciunt ſecundò præceptum *Non occides* non comprehendere niſi occiſionem iniuſtam, & præter caſus expreſſos in lege ſcripta dari iure naturæ poteſtatem occidendi inuaſorem vitæ, quæ tamen in lege ſcripta non reperitur conceſſa: ergo falſum eſt fundamentum Doctoris.

Reſponſio. Occiſio inuaſoris lege æquialenter expreſſa.

Reſpondetur legem eſſe vniuerſalem, & omnem occiſionem factam contra ipſam eſſe iniuſtam, neque vllam eſſe iuſtam, quæ non ſit expreſſa, & excepta æquialenter in ſimili, aut in ſeipſa per legem ſcriptam: nam furem, qui præſumitur inuaſor, concedit lex ſcripta poſſe occidere, à fortiori inuaſorem directum vitæ. Patet idem *Exodi* 21. & 22. & quamuis titulo defenſionis liceat interficere inuaſorem; non tamen licet directè hoc intendere per modum finis; ſed quantum neceſſarium eſt medium defendendæ vitæ propriæ: alioquin ſi non ſit periculum vitæ, non licet inuaſorem interficere, quia defenſio iuſta ſiſtit in mediis neceſſariis, alias non eſſet defenſio, ſed inuaſio, & homicidium, vt patet cap. 18. *Significaſti*, &c. *de homicidio*, ad hanc exceptionem nequit reduci lex, qua ſimplex fur decerneretur occidi, qui non ſit inuaſor re, aut præſumptione, quæ forum idem ſortitur: quia illa directè præciperet mortem furis; & inferret ſolùm ratione illius delicti, non inuaſionis, aut alterius æquialentis; & ſic eſſet iniuſta, quia contra diuinam legem, & iuſtitiam, & bonum etiam publicum, quod vetat grauari quempiam vltra debitum iuſtitiæ. Vnde lex Canonica, quæ procedit meliùs ſecundùm principia naturæ, & ſcriptæ in multis correxit legem ciuilem, quantùm ad hanc materiam.

Defenſio in quo ſiſtit.

Lex canonica ciuilem correxit in pluribus.

46 In hoc autem erant aduerſarij, quòd leges municipales interpretantur de occiſione furis ſimplicis, quia præſumi debet (vt latè Panormitanus *in cap. Cum Eccleſiarum*, & Felinus *de Conſtitut.* Turrecremata *in cap. Sententia* 11. *q.* 3. *concluſ.* 6. & 7. & *in cap. Si dominus, cod.*) pro iuſtitia legis ex motiuo debito, & neceſſitate Reipublicæ ordinatum eſſe, vt fures pereant, quia degenerabant in latrocinia, ſtatuta autem lex ratione huius periculi, & damni erat iuſta: per accidens autem eſt, vt furtum ſimplex puniatur hac pœna ratione adiuncti. Quòd ſi dicas tunc non poſſe decernere ſecundùm eandem iuſtè contra eum, qui tantùm eſſet ſimplex fur. Admittunt multi conſequentiam: ſed etiam negari poteſt, quia ſufficit, vt periculum ex natura rei in tali Republica ſit coniunctum, vt in plurimum, & particulares caſus lex non excludit. Sicut præceptum de ieiunio ad macerationem carnis, & domandam libidinem, ligat etiam eos, qui non ſentiunt talem rebellionem; finis enim extrinſecus legis non cadit ſub lege: ſufficit autem vt periculum vt plurimùm ſubſiſtat: vnde talis non iudicatur ſecundùm naturam furti ſimplicis; ſed ſecundùm furti, vt damnum & periculum Reipublicæ vt in pluribus habet coniunctum.

Lex municipalis non reſpicit furtum ſimplex.

47 Obiiciunt tertiò: ſi præceptum *Non occides* fuiſſet ita generale, Deus non excepiſſet tot caſus. Deinde eſſet indiſpenſabile, quia eſſet præceptum negatiuum Iuris naturalis.

Tertia obiectio.

Reſpondetur Deum excepiſſe eos caſus, in quibus ſequitur damnum æquialens, aut excedens vitam alterius, quantum ad materiam iuſtitiæ; aliquos autem excepit, quia eſt dominus vitæ, & mortis; de quibus poteſt liberè diſponere; vt quando præcepit interficere Iſaac: hoc autem caſu nullo modo poteſt Princeps, aut Reſpublica interficere per ſe innocentem, & directè, licèt poſſit in defenſionem Reipublicæ, & redemptionem vitæ, & fortunarum populi præcipere, vt innocens ſuam vitam exponat, vel tradere innocentem Tyranno: in quibus caſibus non occidit, ſed defendit Rempublicam; quia & membrum Reipublicæ tenetur ad eius defenſionem, eam proinde iuſtè imperat Princeps: & non tenetur in ſecundo caſu defendere innocentem quoad vitam corporalem cum tanto Reipublicæ damno: ſicut neque perſona particularis tenetur defendere vitam propriam cum occiſione inuaſoris, ſi aliter eam ſaluare nequit, quamuis poſſit etiam ſic ſaluare, neque infirmus tenetur per exquiſita medicamenta, quæ exhauriret totam ſubſtantiam eius, ſaluare vitam propriam, relinquens poſt ſe vxorem, & liberos in mendicitate. Sic ergo Princeps non tenetur per damnum vniuerſum Reipublicæ ſaluare perſonam priuatam innocentis, quamuis ipſe mortem inferre non poteſt, ſed permittere vt Tyrannus inferat. Ex quo ſequitur, quod ſuperiùs dictum eſt, quòd Princeps non habeat poteſtatem directam in vitam ſubditi, ſed tantùm ratione delicti, cui ex diuina exceptione inferenda eſt mors, quando ſcilicet delictum alioquin æquialet in re, aut modo, vitæ alterius. In re æquialet, quando decernitur mors homicidæ: in modo verò æquialet, quando decernitur mors latronis, qui concitat cædes, & perturbationem pacis in Republica. Vnde Raynerius ex hoc capite apud Sylueſtrum licitam aſſerit pœnam mortis in furem ſimplicem, ſicut & Baldus *ſupra*, quando æquialet latrocinio; tunc autem, vt dictum eſt, non eſt furtum ſimplex.

Reſponſio. Quos caſus, & quo titulo excepit Deus.

Aliud eſt occidere, aliud non defendere.

Exempla.

Obiiciunt quartò, præcepta veteris legis de occidendis malefactoribus, quas Doctor vocat exceptiones, vel erant legalia, vel naturalia. Non legalia, quia illa ceſſarunt, ac proinde non poteſt vllo modo in lege noua fieri occiſio eorum: quia lex vetus quoad iudicialia ceſſauit. Si erant naturalia, vt reuera erant, quia erant interpretatio Iuris naturalis, ſequitur contra Doctorem non fuiſſe exceptiones à lege *Non occides*: quia ſub illo non comprehendebantur: ſi enim comprehenderentur, eſſent indiſpenſabiles, cùm lex ſit Decalogi, & negatiua: ergo præceptum illud *Non occides*, non erit vniuerſale. 48

Quarta obiectio.

Reſpondetur ſicut præceptum Decalogi. *Non occides* ſpectat ad omnem ſtatum naturæ, & confirmatum eſt in lege noua, ita etiam exceptiones ab eo factæ diuina voluntate, quoad eas, quæ ſpectant ad ordinationem iuſtitiæ, & communitatis hominum, quoad pacificam cohabitationem, tranſierunt ad legem nouam, vt interpretatur Apoſtolus, qui dicit Principes & poteſtatem ſuperiorem portare *gladium Dei in vindictam malorum, defenſionem autem bonorum.* Non ex eo ergo Doctor dicit illas exceptiones modò vigere, quia fuerunt in lege veteri: nam *ſupra* §. *De ſecundo damnificans, in corpore*, &c. docet

Sicut præceptum non occidendi tranſiuit ad legem nouam, ita exceptiones legis.

docet legem Iudaicam, aut eius iudicialia non non obligare aliquam Rempublicam Christianam ea ratione, qua ex vi legis Mosaicæ obligabat Iudæos; sed tantùm quando aliqua Respublica illa præcepta iudicialia, tanquam consona æquitati naturali, & conducentia ad bonum politicum eius, assumeret, & propria auctoritate sanciret, eo modo, quo lex canonica aliqua eorum retinuit, vt ibidem dicit. Retinuit etiam Ecclesia multos ritus Ecclesiæ veteris in paramentis sacerdotalibus, & aliis exercitiis, vt per se patet, quæ ex ordinatione Ecclesiæ Euangelicæ vim habent, & obligationem. Sicut regnum aliquod, quod potest leges alterius sumere, & præcipere, ciuitas statuta alterius municipalia; vt ibi Doctor. Non benè ergo assumunt principium Doctoris: nam non dicit illas exceptiones valere, quia erant legis veteris: sed hoc est eius principium, quòd nempe Deus præcepit absolutè, & sine limitatione hominem non esse occidendum per illud *Non occides*: in qua lege nemo potest dispensare, neque excipere, nisi solus Deus, qui eam condidit, & qui est dominus directus vitæ, & mortis. Sed licèt in lege veteri habeantur aliquæ exceptiones, neque in veteri, neque in noua lege, aut aliqua speciali concessione cognoscitur Deus excepisse ab illa lege simplicem furem; imò contrarium habetur in lege veteri, nempe eum comprehendi in illo præcepto. Supponit ergo Doctor, vt exceptio fiat per diuinam voluntatem, vt cognoscatur per reuelationem Dei, quæ ex Scriptura haberi debet, aut traditione, ad hoc vt quis licitè occidat.

Sunt moralia & non ceremonialia obseruatio.

Verus scopus & discursus Doctoris.

49 Ad argumentum in forma respondetur, sicut & præceptum non occidendi non fuit proprium legis veteris, licèt in eo promulgatum; sed etiam præcessit in lege non scripta; vt patet *Genes.* 4. vbi Cain ob cædem fratris punitur: & *Genes.* 10. vbi Nemrod damnatur ob cædem hominum, & *Genes.* 9. vt iam diximus: ita etiam exceptiones illæ factæ, & promulgatæ à Deo, vt respiciunt communitatem politicam, manent cum ipsa lege; quia finis & necessitas ipsorum perinde eam stabilitatem requirit: non sunt autem præcepta, sed exemptio, & exceptio à præcepto, vt eas vocat Augustinus. Vnde Respublica potest etiam dignum morte alio modo castigare, si id expediat bono communi; & hoc sine iniuria condonando vitam, & commutando pœnam mortis in aliam. Quòd si essent præcepta naturalia, vt ea quidam vocant, non possent ex principiis aduersatiorum id facere; & quando condonat Princeps vitam, eatenus condonat, quatenus est supra legem positiuam iustam; & vtitur potentia absoluta, absoluendo à pœna legis. Quando autem infligit pœnam legis, non procedit ex lege naturali, aut diuina immediatè, sed ex lege politica iusta, quæ conformis est legi diuinæ, aut æquitati naturali, & vtitur sua potestate in ea materia, quam Deus permisit, & vtilitas publica requirit saltem iuxta dispositionem legis ordinariæ, vel de congruitate iustitiæ, & secundùm eandem congruitatem Deus excepit illos casus, in quibus licet occidere, & hoc consonum erat priuilegiis legis naturalis in statu peccati, quia alioquin non posset conseruari pax sine tali pœna. Sic ergo manet legem quidem vniuersalem esse, sed exceptiones factas esse à legis latore, nempe Deo. Suppositа autem ex vna parte hac exceptione à lege, & supposito ex altera principatu politico legitimè instituto in communitate, & vt procedit à Deo ad gubernationem iustam, Princeps habet obligationem promouendi, & conseruandi, boni communis, & statuendi pœnas necessarias, etiam mortis, quando alioquin nequeat salus Reipublicæ conseruari: quia per exceptionem iam factam à lege, subiicitur ratione talis delicti reus potestati Principis. In his ergo duobus illæ exceptiones, seu effectus illarum dicuntur esse legis naturalis, quia consonæ: tum quia potestas legis latiua est consona legi naturæ, & exceptio facta à lege vniuersali ratione delicti similiter est consona eidem. Ex his negatur assumptum illius argumenti, quod fit in probatione antecedētis, quod fit in probatione antecedentis, quoad alterum disiunctum, nempe exceptiones illas esse interpretationes legis naturalis, & negatur similiter consequentia.

Illa exceptiones ante legē fuerunt.

Earum necessitas.

Quomodo exceptiones spectent ad legē naturalem.

Ad illud de indispensibilitate præceptorum Decalogi requiritur longior concertatio, quàm videre licet apud Doctorem *in* 3. *dist.* 37. vbi dicit præcepta secundæ tabulæ plerumque esse dispensabilia, imò de facto dispensata; & quoad præsens patet de præcepto occidendi filium, dato Abrahæ. Hoc enim præceptum est consonum naturæ; non tamen oritur ex necessitate simpliciter ipsius naturæ, aut suppositionis in diuina voluntate: sed merè contingenter: sicut enim Deus est dominus vitæ, sic etiam disponere de ea potest prout vult, & tradere dominium directum vitæ vnius alteri, sicut potest dare dominium alterius rei, vel ipsius vitæ indirectum ratione delicti per exceptionem factam. Doctores autem contrariæ sententiæ putant hoc præceptum esse stricti Iuris naturalis, & & necessarium, & non contingens; ideóque has exceptiones factas à Deo in lege Decalogi negant esse dispensationes, aut exemptiones à lege, quæ inuariabilis est; sed dicunt mutari materiam præcepti aduenientibus his, aut illis circunstantiis: & consequenter in proposito volunt non comprehendi causam delicti sub præcepto, *Non occides*: neque datam fuisse exceptionem vllam; sed ex natura rei id licere. Sed quamuis id eis concederemus gratis, adhuc nihil concludunt quoad præsentem casum, quia si lex vetus prohibens furem simplicem occidi, erat iusta; si lex Cæsarea citata etiam erat iusta (de quarum æquitate magis præsumere licet, quàm de æquitate legum municipalium alicuius loci particularis, quæ in aliis non obseruantur communiter;) ita etiam sequitur in fure simplici non concurrere circunstantias, quibus desineret obligare præceptum non occidendi, quod magis declarant Canones.

50 *Præceptum occidendi dispensabile à Deo.*

Exemplum dispēsationis.

Fundamentū dispensandi.

Fundamentū oppositæ sententiæ.

Retorquetur quoad casum præsentem.

Circūstantiæ, in quibus deobligat præceptum, non concurrunt in simplici fure.

Obiiciunt quintò, Gentiles occidebant furem iustè ante legem scriptam: ergo non ex lege scripta emanat.

51 *Quinta obiectio.*

Respondetur potestatem occidendi ex causa iusta fuisse etiam ante legem scriptam: sed probandum esset iustè potuisse occidi furem simplicem, vel id fuisse in praxi ante legem scriptam, quæ esset iusta. Ius Romanorum fuit post legem scriptam sicut & Græcorum. Aulus Gellius *Noctium Atticarum lib.* 11. *cap. vltimo* dicit apud Romanos, & apud Ægyptios quòd fur efficiebatur seruus eius, à quo furabatur rem. Vt quidam colligunt *Genes.* 44. In aliis locis primùm cæditur,

Responsio.

Lex Romanorum & Ægyptiorum de simplici fure.

cæditur, pro furto iterato alias pœnas ſoluit. Sed quidquid ſit, exemplum Gentilium non probat æquitatem facti. Olim apud Romanos, vt docet Appius Alexand. *lib. 3. belli ciuilis* dupli perſoluendi tantummodo pœna fuit. Plato *ſexto de legibus* ita præcipit: *Si vltra ſortem quidpiam vel duplum reddat, vel vinciatur, donec perſuaſerit ei, cui debet, aut reddiderit*, &c.

Plato.

Sexta obiect. Ex poteſtate Principum.

Obiiciunt ſextò, & eſt fundamentum principale, quod de lege naturæ datur poteſtas Principibus, & Reipublicæ occidendi malefactores, & defendendi innocentes, & hoc æquali modo: ergo licet occidere ob furtum ſimplex.

Poteſtas coërcẽdi emanat ex poteſtate defenſionis.

Reſpondetur conſequentiam nullam eſſe, imò abſurdam: quidquid ſit de conſequente, quia defenſio innocentum eſt finis poteſtatis coërcendi malefactores: quando ergo defenſio innocentum non exigit mortem malefactoris, neque bonum publicum, non data eſt talis poteſtas, quæ eſſet in deſtructionem iuſtitiæ, & boni communis: & falſum eſt proinde æquali modo datam eſſe poteſtatem defendẽdi, & occidendi alios, aut pro quauis iniuria licere occidere, ſicut & defendere. Plures autem iniuriæ fiunt in Republica, quæ grauiores ſunt omnium æſtimatione, quàm & intentione rationabili eius, qui patitur, quàm ſit furtum ſimplex, quæ tamen non ſubiacerent pœnæ mortis, vt patet de adulterio, & ſtupro. Ad argumentum hoc reſponſum eſt *ſuprà*.

Hæc non extenditur ad mortem ſine cauſa legitima.

52

Praua interpretatio in litteram Doctoris reiicitur.

Adducuntur præterea aliæ quædam rationes, quæ inuoluunt calumniam ex praua intelligentia litteræ Doctoris, quaſi voluerit Reſpublicas teneri ad legem Moiſis, quæ nullius ſunt momenti, & magis inuenta ſunt ad reconciliandum aſſenſum ſuis ratiunculis, quàm ad veram concluſionem caſus, de quo diſputatur, ideò eas omitto. Falſum etiam eſt in Republica, vt vult Molina, eſſe poteſtatem ſtatuendi pœnam, quam vult in malefactores, niſi intelligatur ſecundùm menſuram delicti, non ſolùm in ſe, ſed etiam vt redundat pœna in bonum Reipublicæ, & caueatur eius damnum. Nam ſicut Deus ipſe non potuit ſecundùm iuſtitiam ſtatuere pœnam peccato veniali, eandem quam ſtatuit mortali, ita etiam non dedit poteſtatem Reipublicæ, vt excedat omnem menſuram in ſtatuenda pœna pro delicto leui: ex quo non redundat damnum Reipublicæ proportionatum. Si autem damnum Reipublicæ proportionatum ſequatur, tunc admittimus licere ſtatuere pœnam mortis pro delicto leui, vt contingit in legibus militaribus, quia ex damno, & periculo cenſatur graue: hoc tamen non fundatur in libertate Reipublicæ ſtatuendi pœnas, ſed in poteſtate ſtatuendi pœnas condignas, quæ debent commenſurari delicto: nam ſicut materia leuis quoad moralem malitiam non eſt capax grauis maculæ, aut pœnæ conſequentis: ſic etiam in materia politica res leuis non eſt capax delicti politici, aut læſionis iuſtitiæ grauis, aut pœnæ, quæ ſecundùm iuſtitiam nequit imponi, niſi ob graue delictum politicum: talem materiam leuem dicimus nos eſſe furtum ſimplex reſpectu mortis. Contrarium non probant aduerſarij, ſed complicant damnum notabile Reipublicæ, aut pacis quaſi ex natura furti ſimplicis oriretur, quod negamus. Vel arguunt ex poteſtate Reipublicæ, qua decernit pœnas mortis ob delicta æquiualentia tali pœnæ; & ita in omnibus rationibus adductis non arguunt directè ad concluſionem prætenſam, vel certè contradicunt verbis, & non reipſa: quia talem poteſtatem eſſe in Republica non negat Doctor: neque negat furtum compoſitum circunſtantiis inuaſionis, aut publicæ perturbationis ſic poſſe ordinari: ſed tantùm negat furtum ſimplex eſſe materiam idoneam, & capacem talis pœnæ ſecundùm iuſtitiam, vt conſtat Prouerbiorum 6. *Non grandis eſt culpa, cùm quis furatus fuerit: furatur enim vt eſurientem impleat animam: deprehenſus quoque reddet ſeptuplum*, &c. loquitur autem reſpectiuè ad adulterium, quod grauius eſt, & excuſationem non habet, ſicut fur famem, aut inopiam.

Non eſſe poteſtatem in Republica ſtatuendi pœnas aliter, quàm ex menſura delicti.

Deus nequit ſecundùm iuſtitiam punire veniale eadem pœna, qua mortale.

Lex militarium.

Peccant aduerſarij ſecũdùm fallaciã accidẽtis, aut conſequentis.

53

Mediocritas in pœnis ſeruanda.

Hinc rectè Iuriſconſultus *in l. Reſpiciendum. ff. de pœnis*, &c. admonet: *Reſpiciendum eſt*, inquit, *iudicanti, ne quid aut durius, aut remiſſius conſtituatur, quàm cauſa depoſcat: nec enim ſeueritatis, aut clementiæ gloria affectanda eſt; ſed perpenſo iudicio, prout quaque res expoſtulat, ſtatuendum eſt. Planè in leuioribus cauſis proniores ad lenitatem iudices eſſe debent: in grauioribus pœnis ſeueritatem legum cum aliquo temperamento benignitatis ſubſequi*, &c. Hinc omnes authores pœnam mortis negant eſſe ſtatuendam, niſi pro valde grauibus delictis; & quæ plurimùm Reipublicæ nocent. Vide Caſtro *lib. 2. de poteſtate legis pœnalis cap. 13.* Archidiacon. *in cap. penultimo diſt. 84. & in cap. Innocens 2. qu. 4.* Felinum *in cap. Qualiter, & Quando*, &c. *de accuſationibus.*

Pœna mortis requirit graue delictum.

Sed pœna de adulterio eſt reuocata, &c. Hanc minorem ſubſumit Doctor in vltima probatione concluſionis præmiſſæ. Procedit enim ex illa proprietate, & exceſſu Legis nouæ ſupra veterem, quòd hæc lex timoris fuit, & ſeruitutis, ad *Hebr. 1.* & ad *Roman. 8.* vt videre licet apud Auguſt. contra *Adimantum c. 16. & 17.* & *lib. de moribus Eccleſiæ cap. 26.* lex autem noua ſit iugum ſuaue, & onus leue. Si ergo in lege noua ſublata eſt pœna adulterij, quæ fuit in lege veteri, etiam ex hac conuenientia videretur pœnam furti auferendam fuiſſe, ſi fuiſſet, quæ tamen non eſt ablata; adulterium enim grauius peccatum fuit, quàm furtum, *ex illo prouerbiorum cit. cap. 6.*

Pœnã adulterij eſſe reuocatam in lege noua.

Lex timoris. Lex charitatis.

54

Sententia contraria.

Contra hoc Sotus *lib. 5. de Iuſtitia & Iure, q. 1. art. 2.* vbi fuſiùs hanc quæſtionem tractat, arbitratur non fuiſſe eam legem reuocatam, tunc à Chriſto, quia reuocatio legis diuinæ requirit officium iudicis: Chriſtus autem non ſumpſit officium iudicis ſæcularis, neque ibi ſe geſſit vt iudex.

Probatur ſententia Doctoris. Ex circunſtãtia littera.

Contrarium verius eſt ex tenore textus, quia iam ex *cap. 7.* multi ex populo crediderunt in illum, vt in verum Meſſiam, & ipſe prædicauit ſe miſſum à Patre, & per alia, quæ præmittuntur *in illo cap.* patet ortum fuiſſe ſchiſma aliis aſſerentibus, aliis verò negantibus illum eſſe Meſſiam. Quin etiam miniſtri à Pontificibus, & Phariſæis, referentes de Chriſto reprehenſi ſunt; quarę non adduxerunt eum, & reſponderunt: *Nunquam ſic locutus eſt homo, ſicut hic homo*, &c. Patet etiam ex reſponſione eorum ad miniſtros, & ad Nicodemum, qualis fuerit opinio de Chriſto in populo. In *cap.* autem 8. dicitur quomodo manè veniens in templum totus populus eum auditurus conueniebat. Tandem ſubiungitur hiſtoria adulteræ, qua ſermo eius interrumpitur; indicant miniſtri primò pœnam ſtatutam

Schiſma inter Iudæos de Chriſto.

ſtatutam in lege, & interrogant, licèt tentantes, quid ipſe decerneret, aut diceret. Ad quid ergo accuſatio hæc coram Chriſto, niſi vt fictè auctoritas, quæ Meſſiæ ex Scripturis attribuitur, in Chriſto tentarunt. Vnde poſtquam omnibus reſponſo Chriſti confuſi receſſerint, interrogat mulierem. *Mulier vbi ſunt, qui te accuſabant? nemo te condemnauit*, &c. accuſabant autem coram Chriſto, ſed tentantes, ac tandem accedit ſententia per illa verba, *Neque ego te condemno: vade, iam amplius noli peccare*, &c. Vbi non abdicauit Dominus poteſtatem iudicis: ſed abſoluit ream, admonens ne ampliùs peccaret: ſic aliàs dixit Magdalenæ, & multis aliis, (quos abſoluebat à peccato, aut pœna eius) auctoritatiuè, *Noli amplius peccare*, &c. *neque ego te condemno*, inquit. Hæc verba nequeunt referri ad condemnationem peccati, aliàs non diceret, *vade*, quod ſignificat abſolutionem, & pœnam remiſſam, pro qua interpellabatur: *iam amplius noli peccare*, ſignificat admonitionem de fugiendo peccato. Ergo illa verba, *neque ego te condemno*, &c. referenda ſunt ad ſententiam & pœnam legis.

Christus vt iudex abſolvit adulteram.

Verba Chriſti non reſpiciũt peccatum, ſed pœnam legis.

55 Auguſt. Vnde Auguſtinus tractat. 33. in Ioannem. *Neque ego te condemnabo*, &c. *à quo fortè te condemnatam timuiſti, quia in me peccatum non inueniſti*, &c. *quid Domine? faues ergo peccatis? non planè. Ita attende quod ſequitur: vade deinceps, iam amplius noli peccare. Ergo & Dominus damnauit, ſed peccatum, non hominem*, &c. Vide quæ ſequuntur, in quibus Auguſtinus declarat Chriſtum exercuiſſe poteſtatem iudiciariam, condemnando peccatum, & non perſonam: quin etiam ſententia Chriſti ad Phariſæos ſonat poteſtatem iudiciariam, qui iuſtitiam eius voluerunt hîc tentare, aliàs ſcientes eum veracem, & manſuetum, vt ibidem Auguſtinus in verbis præcedentibus. Vnde rectè Doctor hinc colligit pœnam legis reuocatam eſſe ex ſententia Chriſti in adulteram, ſicut ex aliis factis eius & dictis, vt ex preſentia ad nuptias in Cana Galilææ colligitur eum confirmaſſe matrimonium, rectè, inquam, colligitur ex hoc loco eum ſuſtuliſſe pœnam legis: quia hæc ſententia non ad illam ſolam referenda eſt, ſed ad alias in eadem culpa: quia non ſolùm ad præſentem referenda eſt illa ſententia, ſed ad alias eiuſdem culpæ.

Sententia Chriſti ſonat poteſtatẽ iudiciariam.

56 Præterea, conſtat communi ſententia Doctorum leges ciuiles, quæ hanc marito facultatem dabant, reprobari ab Eccleſia; vt inſinuatur 32. *quæſt. 2. cap. Inter hæc*, &c. vbi conſultus Nicolaus Papa, an liceret marito vxorem adulteram occidere iuxta leges Longobardorum tum in Italia regnantium? Reſpondet tacitè Eccleſiam non cognoſcere, aut recipere tales leges mundanas: quæ eſt ſententia Auguſtini *lib. 2. de adulterinis coniugiis cap. 15.*

Nicolaus Papa.

Auguſt. *Poſtremò*, inquit, *quaro abs te, an marito Chriſtiano liceat, vel ſecundùm veterem Dei legem, vel Romanas adulteram occidere?* (vt correctior textus habet. Alia lectio dicit *abiicere*: ſed hoc non cohæret textui, & reſponſioni Auguſtini: quia id certum eſt ex Euangelio licere. Reſpondet autem Auguſtinus negatiuè: quæ reſponſio eſſet falſa, ſi intelligeretur de repudio; nam & ipſe infrà docet licere repudiare.) *Si licet, melius eſt, vt ab vtroque ſe temperet, & à licito, illa peccante, ſupplicio, & ab illicito, illa viuente, coniugio*, &c. & infrà: *Si autem quod verius dicitur, non licet homini Chriſtiano adulteram coniugem occidere, ſed tantùm dimittere. Quis dicat tibi, fac quod non licet, vt tibi liceat quod non licet? cum enim vtrumque ſecundùm legem Chriſti illicitum ſit, ſiue adulteram occidere, ſiue, illa viuente, aliam ducere, ab vtroque abſtinendum eſt*, &c.

Non licere adulterã occidere.

Dicit ergo Auguſtinus non licere marito adulteram occidere ſecundùm legem Chriſti, quænam autem alia lex id prohibet præter iam præmiſſam? Vnde idem Auguſtinus ad eam remittit Zelotypos maritos qui vindicare volunt adulterium morte vxoris. c. 14. & cap. 16. *Nunc autem poſtquam Chriſtus ait adulteræ: neque ego te condemnabo; vade, deinceps noli peccare: quis non intelligat debere ignoſcere maritum, quod videt ignouiſſe dominum amborum; nec iam ſe debere adulteram dicere, cuius pœnitentis crimen diuina credit miſeratione deletum? Sed hoc videlicet infidelium ſenſus exhorret, ita vt nonnulli modicæ, vel potius inimici veræ fidei, credo metuentes peccandi impunitatem dari mulieribus ſuis, illud quod de adulteræ indulgẽtia Dominus fecit, auferrent de cordibus ſuis, quaſi permiſſionem peccandi tribuerit, qui dixit, deinceps noli peccare; aut ideò non debuerit mulier à medico illius peccati remiſſione ſanari, ne offenderentur inſani*, &c. Ex quibus patet ad fundamentum Soti.

57

Auguſt.

Quantùm ad ipſum caſum, an liceat auctoritate politica, vt adulter, vel adultera conuicta in iudicio per auctoritatem publicam poſſit morti deſtinari, cuius executio ipſi marito remitteretur, non diſputo hîc: quia Doctor *ſuprà §. De ſecundo dico*, &c. *in fine* videtur approbare licitè id ſtatui poſſe, vt blaſphemia, adulteriũ, & idololatria plectantur morte magis quàm fures. Quod docet etiam communis. Leges ciuiles plures permittebant adulteram occidi à marito, & dant ius, & poteſtatem in hoc: ſed id non licet ex dictis, vt in flagranti delicto occidatur: quia eſt contra ſalutem animæ eius. Sotus *art. 3.* dicit occidi poſſe adulterum, non tamen adulteram, niſi lata ſententia à iudice: ſed vtrumque perinde obſtat charitati, & periculo animæ, quæ abſque vlla neceſſitate exponitur hoc modo contra debitum ordinem iuſtitiæ; cùm ſententia lata poſſet remedium Iuris adhiberi cum ſalute animæ, quæ ſententia tenenda eſt in praxi iuxta Canones, & legem Dei. Vide Couarr. *in Clement. Si furioſus.* Quòd ſi obiicias Chriſtum reuocaſſe legẽ, & præterea Auguſtinum citatum. Reſpondetur ſicut *ſuprà* reſponſum eſt de furto non ſimplici, poſſe plecti morte per legem iuſtã; ita & adulterium ob damna ſequentia ſimilia.

58 *Licere illam pœnam lege politica.*

Reiicitur ſententia Soti.

k *De alia autem damnificatione in corpore*, &c. Hæc reſolutio patet ex hactenus dictis, & iure allegato: damna autem per ſe incurſa ſunt expenſæ curationis: & reliqua, quæ ibi Doctor in littera habet: circa quæ non occurrit noua cõtroueꝛſia, præter ea quæ dicta ſunt in ſuperioribus. Quòd enim tenetur placare mutilatum patet iiſdem rationibus, quibus probatur teneri pro morte illata homicida: quia tamen non occurrit alia ſatisfactio æſtimabilis præter ſolam placationem, ad eam tenetur, non ſolùm ex charitate, verùm etiam ex iuſtitia. Quòd ſi fuerit mutilatus pauper, verbi gratia, qui labore manuum ſe ſuſtentabat, & familiam, tenetur ad ſuſtentationem, ſi omnino factus eſt inutilis ex mutilatione ad ſui ſuſtentationem, quia pari modo ſe habet, ſicut & homicida quoad hoc, quia per ſe cauſam dedit huic damno.

59 *Ad quid tenetur mutilans.*

60 *Ad argumẽta.* 1 *Ad argumenta*,&c. Reſponſionem primi argumenti habes ex dictis de reſtitutione, quæ facienda eſt in bonis vitæ, & corporis.

Ad primum reſpondetur. m *Ad ſecundum dico*,&c. Hic reſpondet ad ſecundum argumentum *ſuprà* propoſitum; & explicat ad quid teneatur, qui retrahit aliquem à religione. Caſus autem patet controuerſiæ,& reſolutio eius petenda eſt ex aliàs dictis *quæſt.* 2. de eo, qui impedit alterum, ne conſequatur beneficium; & de reſtitutione damni ſpiritualis. Seductio alicuius à religione fieri poteſt, vel precibus,& ſuaſione;vel vi,& fraudibus. Reſtitutio facienda eſt in damno temporali, aut ſpirituali,vel perſonæ ſeductæ,vel monaſterio. Damnum temporale eſt hæreditas legata intuitu talis perſonæ monaſterio; ſpiritualia, vt exiſtimatio, doctrina, inſtructio, & ſimilia, quæ ex tali perſona prouenire poſſint.

Ad ſecũdum reſponſio.

Seducens religioſum obligatur ad reſtitutionem.

Sententia contraria. Sotus *lib.* 4. *de Iuſtitia & Iure*,*q.* 6. *art.* 3. tenet partem negantem quoad obligationem fundatam in iuſtitia,licèt ipſi retracto teneatur ex fraterna correctione, tenetur etiam ex iuſtitia ſubmouere vim, & fraudem, & permittere retractum in ſua libertate. Hanc ſententiam limitat Azorius 3. *part*,*lib.* 5. *cap.* 2. & Molina *in tract.* 4. *de Iuſtit.& Iure*,*diſp.* 51. quando retraheretur profeſſus, quia ſic teneretur ad reſtitutionem damni incurſi, quia religio habet ius in emolumenta, quæ ipſi obuenirent à tali religioſo, vel eius induſtria; & ideò alter priuans religionem tali vtilitate tenetur per ſe ad damnum. Alij addunt, ſi religioſus non vi, vel fraude, ſed iam laxata vi, vel detecta fraude factus eſt ſuæ libertatis, quod damna vlteriora non teneatur retrahens.

Limitatio quoad profeſſum.

61 Hic caſus habet ſimilem deciſionem, ſicut & priores caſus ſuprà expreſſi.

Cõcluſio Doctoris ſuſtinetur. Concluſio Doctoris eſt eadem hîc cum illa, quam *ſuprà* poſuit de impediente beneficium dandum alteri ex intentione ei nocendi, & per fraudem teneri ad reſtitutionem iuxta arbitrium boni viri, non in toto, ſed quanti valebat ius quod habuit in ſpe ad beneficium. Ita ſimiliter in propoſito tenetur ſeducens ingredientem religionem ad ſimilem reſtitutionem monaſterio, quod iam habuit ius in ſpe ad rem ipſam; & ius ne excluderetur ab illo iure,quod habuit in voluntate, & propoſito alterius,ne,inquam,excluderetur iniuſtè per fraudem,& intentionem nocendi monaſterio, ſiue hæc fraus adhibeatur in ipſo opere per iniqua media decipiendo, vel impedimentum ſtatuendo per vim:ſiue etiam fraus fuerit in ſola intentione vt reſpicit media aliàs non illicita, de quo ſuprà diximus, quòd ſi nouitium ſeduxit, magis tenetur, quia licèt adhuc non ſit incorporatus religioni; tamen per poſſeſſionem eius, & oblationem acquiritur propinquius ius ad rem ipſam, & perſonam, quàm fuit in perſonam nondum ingreſſam; quod poteſt reduci ad ius ex poſſeſſione, vel quaſi poſſeſſione naturali. Et in hanc ſententiam conueniunt omnes antiqui Doctores, vt videre licet apud Sayrum *lib.* 11. *cap.* 1. *dub.* 4. *in prima opinione.*

Ius in ſpe non debet impediri.

Ius poſſeſſoriũ in nouitium.

62 *Soluitur ratio oppoſitæ ſententiæ.* Per hoc excluditur fundamentum oppoſitæ ſententiæ: quæ in eo fundatur,quòd nouitij ante profeſſionem non acquirat religio vllum ius. Reſpondetur enim acquiſiuiſſe ius per receptionem nouitij non completum ante profeſſionem,inchoatum tamen, & cum certa ſpe, & exſpectatione complendum, quo nequit iniuſtè priuari,ſicut neque prætendens beneficium debet impediri iniuſtè; ſic etiam neque hoc ius impediri iniuſtè, quod iam ponitur in exercitio, & in *fieri* donec per profeſſionem compleatur. Ex mutuo nempe conſenſu nouitij ingredientis, & recipientis monaſterij, iam ponitur contractus in diſpoſitione requiſita, qua completa per profeſſionem matureſcit ex lege,quæ impedimentum ſtatuit ne ante certum tempus,vnius anni probationis fiat profeſſio, & quamuis nouitius in eo ſtatu eſt in ſua libertate, & ſpes ipſa monaſterij ſuſpendatur: tamen nequit impedimentum ſtatui vtilitati monaſterij.

63 *Seducens profeſſum tenetur ad damnum monaſterio.* Si autem ſeducat profeſſum à monaſterio,non video qua lege poſſit abſolui ab obligatione damni incurſi monaſterio; nam monachus monaſterio acquirit; & monaſterium, ſi eſt capax proprietatis, & dominij, nequit priuari emolumento; quod ei prouenit ex monacho: ſi ergo monachus aliquid propria induſtria acquirit, & qui illud vi, aut furto auferret, peccaret contra iuſtitiam, & teneretur monaſterio, neſcio quare ſeducens religioſum à monaſterio, non teneretur ad vtilitatem qua priuauit monaſterium. Aliqui reſpondent monachum non teneri ex iuſtitia, ſed ex obedientia procurare emolumentum ſui monaſterij.

Reſponſio.

Impugnatio. Licèt ex obedientia tenetur monachus ad operas, Iure tamen ſunt monaſterij. Contrà, ſiue ex iuſtitia, ſiue ex obedientia tenebatur non refert, modò emolumentum fuit certum, & re ipſa futurum, quia illud Monaſterio debetur ex iuſtitia, ita vt non poſſit eo priuari. Et ſicut monaſterium acquirit ex iuſtitia per monachum, ſic etiam habet ius, ne priuetur iniuſtè poteſtate, & effectu acquirendi per ipſum. Præterea, licèt religioſus ex obedientia applicetur Curæ,& rebus monaſterij, tenetur, ſuppoſita applicatione, ex iuſtitia ad fidelitatem, & diligentiam, ne ex culpa eius inferatur damnum monaſterio;& ſi haberet vnde reſarciret, teneretur ad reſtitutionem.

Obligatio reſtituendi dãnum ſpirituale. Quantùm ad damna ſpiritualia iam diximus *ſuprà*, obligationem oriri ex iuſtitia ad reſtitutionem, prout in poteſtate damnificantis eſt reſtituere: tenetur ergo ſeducens quantùm poteſt, in re, aut æquiualentia ad illa reſtituenda ſeducto.

64 *Qui auertit eum qui intendit religionem ex cauſa, non tenetur monaſterio.* Vltima concluſio Doctoris eſt;ſi auertat quis alium non ingreſſum à religione abſque fraude, & animo nocendi monaſterio, aut perſonæ, ſed ex alio fine licito propriæ vtilitatis, non teneri talem monaſterio, quia non per ſe cauſat damnum monaſterij, ſed propriam vtilitatem præfert vtilitati monaſterij; tenetur tamen perſonæ, quam auertit ad æquiualens, vt poteſt, in bonis ſpiritualibus ei damno, quod auertendo à monaſterio ipſe incurrit.

Obiectio. Et ſi dicas non licere alicui procurare propriam vtilitatem cum damno proximi.

Reſponſio. Reſpondetur negatiuè, quando voluntariè proximus incurrit damnum, vt ſi quis petat aliquid ſibi donari, vel accommodari, non facit iniuriam proximo. Limitandum tamen eſt, vt quando aliquis auertatur à religione, de cuius ſalute in ſæculo eſſet periculum, tunc non liceret eum auertere, etiam ex intentione non nocendi. Supponit autem Doctor auertentem poſſe æquiualenter reſarcire damnum incurſum per alia media, & facultatem ſuppetere ſimiliter perſonæ auerſæ ſeruandi ſe indemnem,

Nam licet auertere ab ingreſſa eum, de cuius ſalute in ſæculo eſſet dubium;

& ſpem

& ſpem profectus in religione ſaltem probabilem eſſe; quæ omnia penſanda ſunt ex circumſtantiis perſonæ, religionis, cauſis, ex quibus retrahitur, & neceſſitate perſonæ: quæ benè penſanda ſunt, quia non eſt extinguendus ſpiritus Dei, & vocatio concepta, cuius rationem Deus exigit: *Vocaui, & renuiſti*: & patet ex parabola de inuitatis. Hæc res non eſt temerè attendanda; neque vocatio Dei contemnenda: videmus enim eos, qui ſpe aliqua lactati vocationem ſuam contemnunt, etiam à Deo contemni, & vix peruenire ad exitum ſuæ expectationis, vt in multis experientiâ probat.

Penſanda circumſtãtia.

Res non temerè attentanda.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm damnificans aliquem in bono famæ, teneatur ad reſtitutionem, ita quòd pœnitere verè non poſsit, niſi famam reſtituat?

D. Thom. 2.2. *quæſt.* 61. *art.* 2. *vbi* Caiet. Salon, Aragon. Richard. *hîc art.* 5. *quæſt.* 3. Gabr. *quæſt.* 16. *art.* 2. Soto 4. *iuſt. quæſt.* 6. *art.* 3. Emanuel 2. *part. cap.* 45. Nauarr. *cap.* 18. *lib.* 2. *cap.* 4. Sylueſt. *ver. Detractio.* Ang. *ibi.* Sayr. *lib.* 11. *cap.* 3. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 11. *dub.* 20.

1 *Argum.* 1.

VArtò [a] quæritur, Vtrùm damnificans aliquem in bono famæ, teneatur ad reſtitutionem, ita quòd pœnitere verè non poſſit, niſi famam reſtituat? Videtur quòd non: *Extrà de Calum. cap.* 1. *&* 2. Infamis eſt denuntiator, vel accuſator falſi criminis: ergo negans verum crimen ſibi impoſitum, iniuſtè infamat accuſantem; quia oſtendit eum accuſatorem falſi criminis; & tamen iſte negans tale crimen ſibi impoſitum non tenetur famam reſtituere accuſanti: quia magis videtur accuſans debere reſtituere famam accuſato, cùm non poſſit probare crimen ſibi impoſitum.

Argum. 2. Item tenetur quilibet magis zelare pro fama propria, quàm pro aliena, ſicut magis diligere ſeipſum, quàm proximum: ſed accuſatus in publico de crimine occulto non poteſt famam ſuam cuſtodire illæſam, niſi directè alterum diffamando, negando ſcilicet crimen ſibi impoſitum, & ita denotando eum delatorem falſi criminis: ergo iſte ſecundùm rectam rationem tenetur eum diffamare, licèt indirectè, & per conſequens non reſtituere; quia in primo actu non egit iniuſtè.

Rat. ad opp. Contrà, Auguſtinus ad Macedonium epiſtola 2. & ponitur 14. quæſt. 6. cap. 1. Si res. *Non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, ſi reſtitui poteſt.*

Item Prouerb. 22. *Melius eſt nomen bonum, quàm diuitiæ multæ*: ergo plus lædit proximum, qui aufert ei nomen bonum, quàm qui aufert diuitias: ſi ergo ibi tenetur ſecundùm iuſtitiam reſtituere, multò magis hîc.

COMMENTARIVS.

1 *De bono famæ, & eius reſtitutione debita.*

Definitio.

In quibus conſiſtit?

a *QVartò quæritur vtrùm damnificans aliquem in bono famæ*, &c. In hac quæſtione agitur de tertio genere bonorum, quæ hominis dicuntur, vt famæ; agitur de bona fama. Definitur à gloſſa *in cap. Veſtra, de cohabitatione cleric. & mulier. Fama eſt illæſa dignitatis ſtatus, lege, & moribus comprobatus.* Hanc amplectuntur Iuriſperiti; & habetur *l. Cognitionum* 5. *ff. de extraordinar. cognit.* Conſiſtit autem in bona opinione virtutis, & ſapientiæ alterius, & in iis omnibus, ex quibus laudari poteſt quoad corpus, animam, affectiones, dotes, opera, & facultates tam naturæ, quàm fortunæ. Diſtinguitur ab honore, quòd illa in opinione conſiſtat; hic verò atteſtatione excellentiæ alterius verbis, vel ſignis exhibita; quæ excellentia ſimiliter conſiſtit in ſapientia, & virtute, & aliis: ex quibus laudari, & honorari poteſt; vt dignitate, munere, ſanctitate, & his ſimilibus exhibetur honor per verba, per ceſſionem loci dignioris, inclinationem, genuflexionem, & eiuſmodi, prout in vſu ſunt. Diſtinguit Doctor quæſtionem in tria membra, quæ ſuo ordine explicabuntur.

Diſtinctio eius ab honore.

Exhibitio honoris.

Ordo quæſtionis.

SCHOLIVM.

Hîc duo dicit. Primum, imponentem falſum crimen debere ſe retractare ita publicè, ſicut dixit. Ita D. Thom. 2.2. quæſt. 62. art. 2. ad 2. Richard. hîc art. 5. quæſt. 3. Gabr. quæſt. 16. art. 2. Soto 4. iuſt. quæſt. 6. art. 3. ad 4. Secundum, dicens tantùm ſe audiuiſſe talia crimina de aliquo, non tenetur ad reſtitutionem, quia verè famam non abſtulit, ſi tamen præuidit auditores leui rumori credituros in grauem infamiam proximi, peccat mortaliter contra charitatem. Adde extra literam, ſi falsò dixit ſe illa accepiſſe ex talibus fide dignis, quòd peccat contra iuſtitiam, quia tunc ledit verè famam proximi. Adde ſecundò teneri infamatorem ad damna ſequuta ex infamia, vt ſi propterea perdidit infamatus beneficia, ex

quæſt. 2. fin. Adde tertiò, quandoque adducendos eſſe teſtes, vt probes te falſum dixiſſe, quia teneris efficaciter te reuocare.

2 *Richar. hîc art. 5. q. 3. Tripliciter poteſt quis alium diffamare.*

REſpondeo[b], in genere poteſt aliquis alium tripliciter diffamare; vno modo falſum crimen imponendo: ſecundo modo verum crimen, tamen occultum, non ſeruato ordine Iuris in publico proponendo: tertio modo verum crimen, ſed occultum, in publico tamen ſibi impoſitum negando, quia in hoc negans notat imponentem de calumnia.

In[c] primo dico, quòd oportet reſtituere famam, retractando verbum ſuum, vel quod ſibi impoſuit; & hoc ita publicè, ſicut ſibi impoſuit: quia aliàs non ſeruat iuſtitiam in reddendo proximo, quod ſuum eſt.

Imponens falſum crimen retractet. al. ad 5,

Et ſi obiicitur, quòd magis tenetur zelare pro fama ſua, quàm aliena, non autem poſſet illi reddere ſuam famam, retractando verbum ſuum, niſi ſeipſum diffamaret. Reſpondeo, ſicut dixi in prima quæſtione de reſtitutione, reſponſione ad ſextum argumentum, quòd bona corporis, vel exteriora, non ſunt diligenda, niſi in ordine ad bonum animæ, & ad Deum; hoc autem non eſt, niſi vt poſſint iuſtè competere illi, qui diligit: & ideò ſicut ibi de dilectione vitæ propriæ corporalis dixi, ita dico hîc de dilectione famæ propriæ, quòd quilibet, cui poteſt iuſtè competere in ſe fama, debet magis diligere illam, quàm alteri, cui non poteſt iuſtè competere. Sed ſi ſibi non poteſt competere, niſi iniuſtè; alteri autem iuſtè, magis debet diligere alteri, cui iuſtè conuenit, quàm ſibi cui iniuſtè; & ita eſt hîc, accuſato enim de falſo crimine, iuſtè conuenit fama: accuſanti autem poſt talem accuſationem, iniuſtè; non ſolùm, quia mentitus eſt in accuſando, ſed quia publicè mentitus eſt, in quo ſufficienter, & iudicabiliter ſe diffamauit. Et ideò poſtea directè oſtendens innocentiam alterius, cui tenetur in hoc, & indirectè nocentiam ſui, non tunc propriè diffamat ſe, ſed tunc amouet falſam laudem, qua iſte poſt accuſationem mendacem, indignus eſt.

Publicum vocat, quod probari poteſt ſine tergiuerſatione.

Exemplum, aliquis fornicatur tribus videntibus; illi poſtea accuſantes non diffamant illum, ſed ipſemet ſe diffamauit in facto illo publico: quia breuiter, committendo quodcunque crimen publicè, incurrit læſionem dignitatis, & ſic amittit famam, quantùm eſt in ſe: nec publicatio illa poſtea, per quam notificatur illa læſio, aufert ſibi famam; ſed tantummodò facit deuenire magis in publicum illud, quod ex natura actus commiſſi priùs ſimpliciter erat publicum.

3 *An reſerẽs delictum teneatur ad reſtitutionẽ.*

Et ſi quæratur, aliquis non imponit in publico tale crimen alij, ſed mutat, vel indiſcretè loquitur, vel alicui coram multis narrat: tamen non tanquam ſibi certum, ſed ſic ſe audiuiſſe, nunquid tenetur reſtituere? Reſpondeo, *rara fides ideò eſt, quia multi multa loquuntur:* & ideò dicens ſe tantùm audiuiſſe, niſi ex modo dicendi oſtendat aliquam maiorem certitudinem quàm ex communi relatione, non aufert ex natura actus in opinione aliorum famam ipſi: quia ſi illi firmiter concipiant illum, de quo eſt ſermo, criminoſum eſſe, leues ſunt; quia *qui citò credit, leuis eſt corde.* Eccleſiaſtici 19.

1. Cor. 8. Veruntamen, quia à ſcandalo puſillorum oportet cauere, iuxta illud Pauli 1. ad Corinth. *Si eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum.* Et multi ſunt tales puſilli leues ad credendum mala, ideò eſt periculoſum eis talia audita ex relatu eis referre: & ſi fiat hoc animo malo, lædendi ſcilicet illum, de quo eſt ſermo, non eſt facile excuſare, quin ſit contra charitatem, & per cõſequens mortale peccatũ. Si autem fiat coram talibus ex inconſideratione, durum eſt quòd exeat genus peccati venialis, quia lingua in lubrico poſita eſt: & *qui non offendit in verbo, hic perfectus eſt vir,* Iacobi 3. *Iac. 3.*

COMMENTARIVS.

2 *Sex modi infamandi.*

b *Reſpondeo in genere, poteſt aliquis,* &c. Alenſis 2. *par. quæſt.* 129. *membr.* 1. *in fine* ponit ſex modos detractionis, ſeu priuandi aliquem fama debita iniuſtè. Primus, negando bonum, quod ſcimus ab aliquo factum. Secundus, cùm ad laudem debitam alteri tacemus. Tertius, cùm affingimus mala intentione factum eſſe bonum, quod negare non poſſumus. Quartus, cùm occultum malum reuelatur modo, quo non debetur. Quintus, cùm malum augetur. Sextus, eſt adinuenire malum.

1. *Modus.* 2. *Modus.* 3. *Modus.* 4. *Modus.* 5. *Modus.* 6. *Modus.*

Octo modos detractionis aſſignat D. Thomas, quatuor directos, & quatuor indirectos. Primò, imponendo crimen falſum. Secundò, amplificando crimen verum. Tertiò, reuelando crimen occultum. Quartò, ſiniſtrè interpretando bonum factum alterius. Intelligendus eſt hic modus, quatenus in animo alterius, cui maligna interpretatione ſignificaſti verbis, aut ſignis læſiſti famam alterius; aliàs quamdiu tacita eſt interpretatio in mente, ſpectat ad iudicium temerarium. Quintus, eſt negando rectè facta alterius, aut bona, ex quibus conciliata fama eſt. Sextò, ea extenuando. Septimò, frigidè laudan

Octo modi aſſignati à D. Thoma.

laudando, & simulatè. Octauò, tacendo bona alterius eo tempore, & loco, quo silentium tuum nocet alteri apud præsentes.

Tres modos assignat Doctor. Doctor autem omnes modos detrahendi reducit ad tres in genere. Primus modus est per impositionem falsi criminis. Ad hunc modum reuocari possunt omnes modi, quibus detrahitur alteri per significationem vitij, aut criminis in ipso, siue verbis, siue alio modo contingat talis detractio, ita vt per se sit causa infamiæ ex natura actus. *2. Modus.* Secundus modus est, quando crimen verum alicuius in publicum producit, non seruato Iuris ordine. *3. Modus.* Tertius modus est, quando crimen verum alicuius in publicum ab alio productum negat, ex quo sequitur infamatio accusantis.

3 *1. Conclusio communis. Fama restituenda.* c *In primo dico quòd oportet restituere*, &c. Hæc est prima conclusio huius quæstionis, est communis omnium. Patet per se ex regulis iustitiæ, quia damnum per se causatum tenetur restituere, seruando suum ius proximo.

Replica. Dices, magis tenetur zelare famam propriam, quàm alterius in eo casu, si retractet dicta apud alios fiet infamis: ergo non tenetur.

Responsio. Velle debet quis suum ius alteri ex iustitia. Respondet Doctor ex dictis *suprà quæst. 2. respons. ad 6.* quòd diligens bonum ex iustitia teneatur diligere illud ei, cui ex iustitia debetur, & cuius est; fama autem proximo debetur ex iustitia, quam ipse læsit, imponendo falsum crimen, fama autem propria in hoc casu, quo amittitur, restituendo alteri famam ablatam, per detrimentum propriæ famæ, quod incurrit reuocando dicta, ipsi non debetur, quia iniustè eam possidet: tenetur magis diligere famam proximo, resarciendo damnum, quàm sibi ipsi, cuius detrimentum tenetur facere. *Infamàs possidet iniustè propriam famam.* Et hoc ex duobus capitibus; tum quia mentitus est publicè, ex quo casu ipse ex natura operis se diffamauit, nempe vt mendacem, quia de tali mendacio notorietate facti, & in iudicio potest conueniri, & damnari. Ex secundo capite, quia per mendacium intulit calumniam, & dispendium famæ proximo; quod tenetur restituere per hoc medium, reuocando dicta coram eis, in quorum præsentia diffamauit; ideò non possidet famam iustè, neque potest præferre famæ iustæ alterius, quem iniustè læsit. *Exemplum.* Probat exemplo eius, qui publicè est fornicatus coram tribus, illi eum accusantes de illo crimine, non eum diffamant iniustè, quia ex natura actus iam quantùm est in se, incurrit læsionem dignitatis, & seruato Iuris ordine eum accusando coram iudice non incurrit damnum iniustè datum, sed quod debetur crimini. Sic in proposito casu, accusando se ipsum de mendacio coram iis, apud quos infamauit, ad restituendum alteri famam, non facit damnum famæ, nisi illud quod aliàs incurrit ex facto, aut infamatione alterius per tale factum, tenetur autem reuocare quod dixit, se ipsum accusando, quia aliter nequit restituere quod abstulit.

4 *Dubium. An sufficiat simplex reuocatio?* Dubium est si sufficiat ei simplex reuocatio cum assertione mendacij facti, dicendo se esse mentitum, & an ampliùs teneatur ad tollendam falsam opinionem de alterius dignitate adhibere testes, aut iuramentum. *Sententia quorundam.* Sotus *de Iustit. & Iur. lib. 4. quæst. 6. art. 3.* affirmat de hoc requiri. Nauarr. loco citato à Scholiaste, & Azorius *3. part. lib. 5. cap. 6.* admittunt illam limitationem, quantùm ad iuramentum, non verò quantùm ad testes: quia hoc videtur istis durum: sed par est ratio: si enim ad vnum, ita ad alterum tenetur. *Resolutio.* Et ratio est, quia debet adhibere causam efficacem restituendi famam. Antiqui Doctores non descendunt ad has limitationes: sed dicunt eum obligari ad reuocationem mendacij coram iis, coram quibus diffamauit; loquuntur enim de casu, secluſis circumstantiis: nam infamia, quæ in opinione sola consistit, & innititur auctoritati, & veracitati infamantis per mendacium, nihil aliud ex natura rei exigit secundùm regulam prudentiæ, & iustitiæ, quàm vt dicendo sincerè contrarium eo modo, quo alij intelligunt, aut intelligere debent seriò retractari dictum ex affectu iustitiæ, & veritatis. Quòd si opinionem aliorum nequeat in hoc mutare ex natura rei ampliùs non inhæret dictis eius, sed propriæ pertinaciæ, & leuitati aliorum. Cæterùm si iuramentum & testes necessarij sunt ad hoc vt credatur infamator seriò retractare, tunc vera est opinio modernorum; quamuis etiam hoc fortè non requiratur: quia secundùm prudentiam debent auditores iudicare, sicut in retractatione posset esse mendax, & fictus, sic etiam in prima assertione fuisse. Non est ergo ratio vnde magis credant infamationi, quàm retractationi; & quæcunque causa præsumi posset non credendi, eadem etiam adhibitis testibus posset in opinione eorum durare, si irrationabiliter sint increduli. Verum est ex natura confirmationis adhibitæ per iuramentum, & testes eos magis obligari ad dandam fidem retractationi; quia hæc in iudicio adiecto maiorem fidem faciunt, & exiguntur sæpè per modum confirmationis, & ex iis oritur obligatio maior credendi. *Retractatio simplex sufficit.*

5 *Spectãda circumstantiæ.* Spectandæ tamen sunt circumstantiæ facti: si enim ille in prima assertione diffamatiua adhibuit iuramentum, & alia motiua credendi, ex quibus aliàs opinio, aut vehemens suspicio oriri possit, tunc tenetur ad retractationem congruam: nec sufficit ex natura rei sola retractatio, dicendo se falsum dixisse: quia etiam alias causas adhibuit de se sufficientes, ex quibus fama proximi læsa est, vel saltem reuocata in dubium. *Adhibere debet causam efficacem respectiuè.* Quid ergo faciendum? tenetur adhibere media tam efficacia tollendi damnum, quàm fuerunt illa, quibus illud causauit, & quibus adhibitis alij teneantur credere secundùm prudentiam, & æquitatem. Exempli gratia, si quis alium seduxit per falsam doctrinam, & apparentibus argutiis, tenetur non solùm retractare errorem, sed etiam destruere impostùram factam per media fallacia, & hoc secundùm iustitiam, vt omnes concedunt; ita & sufficit hîc ex natura rei adhibere illam satisfactionem læsæ famæ, quam iudex, & tribunalia imponunt: verum quidem est quòd retractatio facta ex sententia iudicis habeat maiorem auctoritatem, non solùm quia procedit ex potestate publica: sed quia seruato Iuris ordine censetur legitimè conuictus reus de calumnia, & mendacio. Adhibeat ergo media ex natura rei sufficientia, siue ex assertione, siue alio modo, & sufficit quòd media sint de se efficacia ad tollendum opinionem falsam de alio causatam, vt asserit Doctor in simili in litera proxima.

Sed adhuc manet dubium, quia potest fieri vt *Dubium.* quam

Quid ſit quãdo alij, & ſi credant non cõcipiunt opinionem priſtinam de infamato?

quamuis ille retractando mutet opinionem falſam, quam ex priore aſſertione mendaci conceperunt alij, tamen poſſunt non concipere opinionem bonam, quam priùs habuerunt, & ille deſtruxit; ſed manere ſuſpenſi: quia ſicut illum aliàs, quem iudicarunt fide dignum, iam deprehenderunt ex propria aſſertione indignum fide, ſic ex occaſione huius deceptionis poſſunt dubitare de fide aliorum, à quibus bona opinio fuit impreſſa: ergo talis non abſtulit per ſolam retractationem damnum, quod intulit proximo.

Reſponſio.

Teneri auditores credere, & retinere priorem opinionem retractato mẽdacio.

Reſpondetur eos teneri ad reſtaurandam priorem opinionem, ſublato impedimento: nam imprudentis eſt, & temerarij iudicare omnes eſſe mendaces, ſi vnus mendax eſt: aliàs deſtrueretur fides humana, & debita conſuetudo inter homines: neque poſſunt ſine iniuria præiudicare alteri, de quo aliàs habuerunt bonam ex debita fide, & motiuo fundatam opinionem, iam ſublato impedimento, & opinione contraria per ſufficientem retractionem eius, & ablato fundamento erroneo.

6

Dubium. Ad quid tenetur infamia propagata apud alios. Reſponſio.

Dubitatur ſecundò ad quid tenetur quoad alios, ad quos talis calumnia diffamata peruenit, & bona fide relata fuit à primis auditoribus, apud quos diffamauit.

Reſpondetur; ſi ea intentione dixit, vt diffamaretur apud abſentes, teneri ad reſtitutionem. Si etiam præuiderit ita fore, tenetur ſimiliter. Si tamen ſub ſecreto aliis id dixerit, & illi cum hac ſtipulatione exceperunt dictum, non tenetur ipſe, ſed alij tenentur: quia contra iuſtitiam alium diffamauerunt. Alij tenent in primo, & ſecundo caſu eum non teneri: quia non fuit cauſa diffamationis apud alios, fortè inde, quia alij non poterant illud reuelare ſine iuſta cauſa; quamuis apud iudicem poſſint accuſare, vel certè denunciare crimen. Dicendum fortè eſt attenta hac cauſa, & etiam in tertio caſu omnes teneri in ſolidum, ſicut omnes concurrunt ad damnum; auditores tamen non tenentur ad aliud, quàm vt calumniatorem, & reuocationem dicti factam dicant tertiis, quibus crimen impoſitum reuelauerunt; quod ipſis nihil nocet. Et in caſu, quo calumniator aliis non indicaret veritatem, ſed ſolùm primis auditoribus, hi poſſunt, & debent reuocationem eius aliis indicare, quibus ipſi crimen detexerunt, ea ratione qua ipſi non debebant contra Iuris ordinem crimen proximi ab vno auditum propalare, niſi in caſu, quo crimen is imponeret, publicè, & coram multis in frequentia populi, ita vt iam ampliùs non poſſet eſſe ſecretum; tunc autem eadem publicitate facta ſufficienter reuocatio de facili ad alios peruenit. Hæc omnia intelligenda ſunt de eo, qui crimen impoſuit cum damno famæ ſecuto: quia aliàs ſi ei non creditur, nihil abſtulit, cuius reſtitutio obligaret, neque retractatione ſui alium effectum induceret diuerſum ab eo, quem priùs eſt operatus, quo ab aliis reputatur mendax.

Auditor infamans ad quid tenetur?

Limitatio.

Non nocẽs ad nihil tenetur.

7

Hæc reſolutio eſt communis modernorum, quamuis Adrianus *de reſtitutione famæ quæſt.* 1. contrarium doceat, & Nauarr. in *repet. capituli Inter verba.* In *Manuali* tamen *cap.* 18. *num.* 43. ſequitur communem: quam tenet Soto *loco citato ad* 4. Ledeſma *in* 2. *part.* 4. *quæſt.* 18. *art.* 2. *dub.* 3. *concluſ.* 3. Petrus Nauarr. *lib.* 2. *de Reſtitut. cap.* 4. *part.* 3. *dub.* 3. Salonius 2. 2. *quæſt.* 62. *art.* 2. Valentia *tom.* 3. *diſp.* 6. *quæſt. puncto* 4. & alij: Patet ex regulis generalibus, ex quibus quis tenetur ad reſtitutionem ex damno illato, non aliter. Peccauit tamen contra iuſtitiam mortaliter: quia quantùm eſt ex parte detrahentis, abſtulit famam. Limitanda eſt hæc ſententia quando aliàs non infert aliud damnum ſuſpicionis, quia ſic minuit famam, & bonam opinionem alterius; vel certè ſi periculum ſit cum tempore talem detractionem nocituram, vt frequenter contingit, quia dat cauſam maleuolis, & æmulis, vt ex ea deducant æſtimationem alterius in dubium, ideóque ſanum conſilium eſt, vt ſe retractet.

1. Limitatio.

Sed quid dicendum ſit in caſu, quo alij iam obliti ſint infamiæ cauſatæ?

8

Dubium. In caſu obliti criminis. Reſolutio.

Reſpondetur, ſi ex toto exciderit, ita vt non ſit periculum ne reuiuiſcat (quod admodùm rarum eſt, niſi in caſu mortis eorum, qui audierunt, & aliis non diffamarunt) eum non teneri ad reſtitutionem; tenetur autem quandocunque periculum timetur, cum tempore fore, ne inferat damnum.

Cauſa damni probabilis auferenda eſt.

Aliqui tenent contrarium, ſed reſolutio data eſt verior: quamdiu enim cauſa damni efficax ſubſiſtit, & cum tempore ipſum damnum prudenter timetur reuiuiſcente cauſa tenetur qui cauſam dedit, & applicat, ex qua ſperatur damnum, vt eandem tollat.

Corollarium.

Ex his patet quid dicendum ſit, quando diffamatus alia via per legitimam purgationem, aut probationem innocentiæ recuperauit famam.

Recuperata fama expenſas ſoluat.

Reſpondetur non teneri detractorem, niſi præcisè ad damnum incurſum ex detractione, vt ſi quæ factæ ſunt expenſæ, aut alia grauamina incurſa ex priuatione famæ quamdiu viguit.

9

De murmuratione.

d *Et ſi quæratur: aliquis non imponit in publico*, &c. Hîc reſoluit de eo, qui murmurat, vel indiſcretè loquitur, vel tanquam ex aliis auditu ſibi tamen incertum deponit de proximo ea, quæ detrahunt famæ eius. Dicit in primis, ſi conſideratè hæc fecerit, & animo nocendi alteri, peccare mortaliter contra charitatem. Si inconſideratè, durum eſſe eum damnari peccati mortalis: nam licèt materia ſit grauis, inaduertentia tamen minuit peccatum, & voluntarium in opere: nam *qui verbo non offendit, hic perfectus eſt vir*, &c. Non peccat contra iuſtitiam, quia non poſuit cauſam ſufficiẽtem infamandi alium ex natura operis, licèt contrarium acciderit ex leuitate audientium, aut praua diſpoſitione, & alienatione animi ab eo, de quo loquitur, aut certè prona inclinatione ad iudicia temeraria, & ſuſpiciones. Doctorem ſequitur Caietanus 2. 2. *quæſt.* 73. *art.* 3. Nauarr. *in Manuali cap.* 18. *num.* 48. Adrianus *de reſtitut. famæ in fine.* Syluęſter *ver. Detractio.* Leſſius *de Iuſtitia & Iure lib.* 2. *cap.* 7. *dub.* 5.

Peccatum cõtra charitatem.

Inaduertentia excuſat.

Non peccare contra iuſtitiam.

Limitat Doctor caſum, vt quando ex modo dicendi adhibetur maior certitudo; vt ſi dicat ſe audiuiſſe ex fide dignis, & huiuſmodi, afferendo alia motiua, ex quibus præſumptio oriri poteſt: quia tunc tenetur ex iuſtitia reſtituere: quem ſequuntur præfati. Sed Sotus reprobat reſolutionem priorem: quia fama creſcit eundo, & nimia libertas datur nocendi ex tali reſolutione.

Limitatio.

Obiectio.

Reſpondetur creſcere non ex cauſa data, quæ ineffi-

Soluitur.

inefficax fuit ad cauſandam fidem, ſed ex vitio aliorum; neque libertas datur murmurandi: quia eſt peccatum contra charitatem, dando aliis ſine neceſſitate vlla cauſam lapſus: quamuis contra iuſtitiam non peccetur, aut auferatur fama ex natura actus, nam radix reſtitutionis eſt ablatio iniuſta alienæ famæ per cauſam in re ſufficientem ex natura cauſæ.

10 *Quid ſi animo nocendi murmuratur. Reſponſio. Teneri ex iuſtitia ad dãnum.*

Sed quid ſi animo nocendi hæc faciat? Reſpondetur iuxta ea, quæ ſuperiùs reſoluta ſunt de impediente beneficium, eum peccare contra iuſtitiam, & teneri ad damnum, licèt non ad reſtitutionem famæ, niſi inquantùm eſt neceſſarium medium reſarciendi damni, quod ex dictis ſuis præuidit ſecuturum, & intendit: verbi gratia, apud tumidos, & temerarios retulit ſe audiuiſſe Titium in ipſos aliquid ſubdolè machinari, præuidens hinc ipſos excitandos, vt Titium concipiunt inimicum, ac proinde aliquid in ipſum machinaturos, in eo caſu intendit per ſe malum Titij, & applicauit cauſam ſufficientem ex intentione effectus: quòd ſufficit ad iniuſtitiam ratione damni accepti, & intenti per ſe. Sic dicerem etiam de ipſa infamia cauſata, quia licèt ſimpliciter taliter relata non ſunt ex ſe cauſæ ſufficientes, tamen vt ſubſunt intentioni iniuſtæ, quæ per illa hîc, & nunc tanquam media electa ad finem reducitur in effectum, ipſa intentio completur cauſa proxima iniuſtæ infamationis. Videantur quæ ibi dicta ſunt *quæſt.* 2. Dixi eum non obligari ad reſarciendam famam: quia non intendit infamiam per ſe, ſed damnum prætenſum, quod adhibita fraude cauſauit, in re autem non intendit infamiam, neque per ſe ſufficientem cauſam applicuit: ſed intendit commouere animos aliorum in alterum per illud remedium. Exemplo declaratur: ſi quis dicat furi pecuniam alterius ſeruari in tali loco abſque diligentia, cum intentione nocendi, præuidens furem ablaturum illam pecuniam, eſt proditor rei alienæ, & tenetur ad reſtitutionem: ſi tamen hoc dicat non præuidens damnum, neque intendens, neque debens præuidere, non tenetur ad damnum: ita in propoſito; nam licèt tale dictum aliàs non ſit ſufficiens cauſa ablationis rei alienæ, aut nocumenti ex ſe, tamen vt applicatur ad furem cum intentione nocendi, eſt cauſa proxima, & efficax, ex qua damno ſecuto tenetur tanquam proditor rei alienæ. Sic qui refert hoſtibus ciuitatem in aliquo loco negligenter cuſtodiri, eſt proditor ciuitatis: caſus autem vt explicatur à Doctore, intelligitur abſolutè, & ſine his circumſtantiis, vt communiter contingit in praxi. Aliud exemplum poteſt adduci de eo, qui conſilium dat maleficij, inſtruendo ſimul de modo, quem malefactor neſciuit, quamuis reuocet poſtea conſilium, & aliter renuat morem gerere, ſed applicando modum operatur damnum alterius, quod aliàs ignorato tali modo non feciſſet. Tenetur prior ad reſtitutionem, non obſtante reuocatione conſilij, & diſſuaſione facti: quia ratione inſtructionis dedit per ſe cauſam maleficij licèt captatam ex propria malitia malefactoris. Eodem ergo modo in caſu noſtro præuidens damnum ſecuturum, & illud intendens per medium efficax in his circumſtantiis, & diſpoſitione aliorum, per ſe cauſat damnum, quia ſermones operantur iuxta naturam, & capacitatem auditorum.

Intẽtio damni cum cauſa ſufficienti in re.

Non tenetur ad reſarcien dam famam, ſed ad damnum.

Prodens rem alienam furi cũ animo nocendi tenetur.

Inſtruens de maleficio perpetrando.

11 *Infamans bona fide ad quid tenetur?*

Sed quid dicendum ſi aliquis bona fide diffamauit alium, putans crimen eſſe verum, & publicum, an reſciens ſuum errorem, teneatur ad reſtitutionem? Aliqui negant eum ex iuſtitia teneri; teneri tamen ex charitate.

Reſponſio. Ex iuſtitia teneri.

Reſpondeo tamen veriùs teneri ex iuſtitia, quia licèt bona fide infamauerit; tamen cùm reſciuit errorem, tenetur reſtituere quod abſtulit, aliàs in retentione erit iniuſtus, licèt acceptio fuerit non iniuſta, excuſante bona fide: ſicut qui rem alienam bona fide occupauit, poſtea ſciens eſſe alienam, tenetur eam reſtituere; ſed quid de damno inde ſecuto? Reſpondetur, ſi damnum fuit illatum, quamdiu ipſe poſſedit bonam fidem, eum non teneri ad reſtitutionem: ſi tamen fuerit illata ex cauſa infamationis: ſi, verbi gratia, infamatus priuatus beneficio, aut officio, & huiuſmodi, & infamans in mala fide perſeuerauit ante damnum illatum, tenetur ad reſtitutionem: quia fuit in mora contra iuſtitiam. Dicerem eum teneri cum ſuo incommodo ad damnum, quia ſimpliciter in re, & intentione tenebatur reſtituere famam, & præuenire damnum alterius; licèt quidam doceant contrarium: qui putant in hoc diſtingui auferentem famam iniuſtè, ab eo, qui non iniuſtè eam abſtulit, quòd ille etiam grauiſſimo incommodo teneatur reſtituere: hic verò non. Sed diſtinguendus eſt caſus, quia ſi damnum incurſum, ſit ratione ablationis, tunc vera eſt differentia adducta inter vtrumque: ſed ſi damnum ſit incurſum ratione moræ, & iniuſtæ retentionis, tunc retinens eſt per ſe cauſa damni, & tenetur de damno. In propoſito autem caſu ſic ſupponitur: imò nequit non inferre damnum alteri priuato: verbi gratia, beneficio, donec reſtituatur ſaltem ei fama, quia infamia continuata perinde ei nocet, ac cauſata, cùm eumdem ſemper effectum inducat, quantùm ad iacturam famæ, & fama læſi ſemper ſit penes ipſum, quantùm ad damnum datum, & poteſtatem reſtituendi.

Quando tenetur ad damnum?

Iniuſta retẽtio æquiparatur ablationi iniuſtæ.

SCHOLIVM.

Qui impoſuit publicè verum crimen occultum, non debet dicere ſe fuiſſe mentitum, ſed quod malè dixit, vel fatuè, vel quid ſimile, quo ſatisfaciat. D. Thom. 2. 2. quæſt. 62. artic. 2. ad 2. Gabr. hîc quæſt. 15. art. 2. Angel. v. Detractio, *num. 3. Sylueſt. quæſt. 4. Sotus 4. de iuſt. quæſt. 6. art. 3. ad 4. Nauar. cap. 18. num. 45. Si dicas quòd ingenioſi ſtatim capient æquiuocationem, idem etiam dici poſſet, ſi ſecundùm aliam ſententiam, oporteret infamantem dicendo verum, ſe retractare. Adde ſic infamantem teneri ad damna infamati. Petr. Nauar. lib. 2. c. 4. num. 443. Leſius lib. 2. cap. 11. dub. 20.*

4 *Referés verum crimen occultũ non tenetur retractare, ad quid ergo?*

De secundo dico, quòd non tenetur retractare verbum suum, quod proposuit in publico, quia hoc faciendo mentiretur, cùm sciat illud, quod proposuit, esse verum: & non tenetur mentiri propter quodcumque bonum reddendum alij: sed tenetur alio modo licito reddere sibi famam, vtpote per huiusmodi verba: non credatis cum esse talem: malè enim dixi, & fatuè dixi: & hæc quidem vera sunt; malè dixi, fatuè dixi, quia non seruato ordine Iuris: proposui etiam in publico, quod non est verum publicum: & persuasio ista, *non reputetis istum malum*, bona est; quia quilibet præsumendus est bonus, donec probetur contrarium, iuxta illud Extrà de scrutinio in ordine faciendo cap. vnico, *Humana fragilitas illum, quem indignum esse non nouit, dignum debeat æstimare:* sed iste non est probatus malus coram istis: ergo bonum est persuadere eis, quod ipsi non reputent eum indignum, nec malum.

COMMENTARIVS.

12 *Secũdus modus infamandi in genere. Imponens crimen verum non potest mẽtiri retractando.*

e *De secundo dico, quòd non tenetur retractare*, &c. Secundus modus est infamare alium per impositionem criminis veri, sed occulti. Dicit ergo Doctor eum non teneri mentiri, cùm sciat esse verum, quod dixit, quia peccaret, & nemo ad restitutionem cum damno animæ tenetur: tenetur tamen alio modo licito persuadere, ne ipsi credant: verbi gratia, dicendo malè dixi, fatuè dixi, huiusmodi enim vera sunt: quia contra Iuris ordinem dixit, & proposuit in publico, quod non erat verum publicum. Hæc est sententia communis antiquorum. S. Thomæ *quæst. 62. art. 2. ad 2.* Alensis *suprà*. Gabriel. *in hac dist. quæ. 16. art. 2. concl. 3.* Ledesma *art. 2. dub. 3. vbi suprà*. Nauarr. *cap. 18. num. 45.* Aragonij *in 2. 2. quæst. præfata, art. 2. in solut. 2. notab. 4.* Bartholomæi Medinæ *lib. 1. Instruct. Sacerdotum, cap. 14.* Angeli *verb. Detractio, num. 3.* Sylueſtri *quæst. 4.*

Modus restituendi famã, ad quem tenetur.

Secũdus modus restituendi laudando.

Aliis hic modus restituendi non censetur efficax, ita Caietan. Sotus, & alij, vt Nauarr. & Petrus de Nauarr. *lib. 2. de restitut. c. 4. part. 3. dub. 5.* Salon. quia apud eruditos magis confirmat veritatem dicti, nempe scientibus crimen falsum deberi retractari cum infamatione sui ipsius, dicendo se mentitum fuisse, licèt apud rudes, & simplices fortè sufficeret. Addunt debere eum non mentiri; sed nihil aliàs de tali crimine dicere, & personam apud omnes laudare.

Reijcitur vt inefficax.

Hic etiam modus mìnùs efficax est, quia perinde prima infamia incursa apud omnes, & potiùs censebunt hominem vanum esse, & imprudentem, quia laudat eum, quem criminosè diffamauit apud eosdem, nulla facta retractatione: laudare tamen, adminiculum est retractationis factæ priori modo.

13 *Tertius modus obligari vt se dicat mendacem.*

Tertius modus est, debere se retractare, dicendo se mentitum fuisse, quia dixit in publico crimen de alio, quod non fuit publicum, licèt in re ipsa verum erat veritate rei. Hunc modum tenet Salon. citatus, & Petrus de Nauarr. Ille citat pro eo Canum, & Magistrum Mansium. sequitur Valentia *suprà* citatus. Molina *tractat. 4. disput. 44.* Probabiliorem censet Lessius *cap. 20.* Quod patet etiam ex Doctore in litera, vbi dicit, quòd is proposuit in publico, quod non est verum publicum, quia neque euidentia Iuris facti, vel famæ, fuit publicum: tum quia sic potest respondere confessor interrogatus: sic etiam reus respondere potest se non fecisse crimen interrogatus in iudicio, si aliàs fuit occultum: & probari nequit. Sic etiam iudex damnans innocentem, qui ex allegatis, & probatis conuincitur, dicit eum esse criminosum; quamuis scientia priuata nouit eum esse insontem: ergo hoc sine mendacio dici potest per æquiuocationem. Hoc dato, est efficax medium & optimum: ergo ad illud tenetur, cùm sine mendacio id affirmare possit.

Exempla de aliis.

14 *Primus modus restituendi, sine mendacio sustinetur.*

Respondetur tamen primum modum esse seruandum, quia est communis sententia, & probatur ratione Doctoris: quia siue apud prudentes, siue apud rudes per talem modum sufficienter satisfacit, & retractat dictum, quia ipsi tenentur habere bonam opinionem de alio, donec ex sufficienti fundamento constet de oppositio, & probetur: eo autem ipso, quo alter non inhæret dictis, sed ea damnat tanquam indiscretè dicta, nullum est fundamentum conseruandæ opinionis primæ, iuxta illud *Extra de iudicio in ordine faciendo, cap. vnico: Quem indignum esse non nouit, dignum debeat æstimare*, &c. Si ergo dicenti malè de aliquo fides adhibeatur ex authoritate sola illius, ita etiam seriò dicenti non esse credendum malum de eo, & se inconsideratè locutum, vel fuisse deceptum, similiter adhibenda est, maximè cùm iustitia, & charitas ad hoc obliget; ad illud autem non ita: quia sicut vnus testis non facit fidem in iudicio, aut sufficientem probationem, nisi sit omni exceptione maior, ita etiam neque accusator, nisi probet quod deponit. Ergo etiam neque in iudicio priuato ex relatione vnius debet formari iudicium in detrimentum bonæ opinionis (quæ ex pluribus aliis probationibus, & motiuis subsistit,) saltem ex vlla obligatione, qua tenentur audientes credere dicenti, & quod amplius est retractanti suum dictum: nam cùm videant eum imponere alteri contra iustitiam peccatum occultum, & in hoc peccare grauiter contra iustitiam: sic etiam secundùm iustitiam præsumere magis debent eum ex passione mentitum, quàm verum dixisse. Præsumere etiam possunt, & prudenter, eum hoc modo retractare ex quadam modestia, aut pudore, quo famæ propriæ magis parcat, ne dicat expresè se mentitũ fuisse, quàm ex conscientia criminis alieni non velle mentiri. Præsumere etiam possunt, quòd ea sit opinio eius de probitate ipsorum, vt putet illam retractationem sufficientem esse, ex qua ipsi tenentur reuera opinionem prauam de alio deponere, si quam conceperunt ex ipsius solius relatione priori, cui vident eum non constare.

Auditores teneri acceptare talem satisfactionem.

Obligat iustitia, & charitas.

Retractanti debetur fides.

Præsumptio stat pro retractione sali.

Secundò

15 *Secunda ratio. Crimen reuelare vni, aut alteri non infert notabile detrimentum secũdùm aliquos.*

Secundò probatur ſufficientia huius retractationis. Crimen occultum alicuius reuelare vni, aut alteri, quibus perinde eſt dicere quantùm ad publicam infamiam ac ſi nulli diceretur, non infert notabile detrimentum famæ alteri, neque dicens tenetur ad reſtitutionem, cùm non tranſit inde in publicum, neque ſequitur aliud detrimentum. Hoc tenet Caietanus *qu.73.art.2.* Nauarr. *cap. 18. n. 33.* Corduba *tract. de detract. qu.2. concluſ.5.* Leſſius *cap. 11.* & alij, quos alij ſequuntur, vt Petrus de Nauarr. *lib.2.cap.4.* quia neque confitens peccata Sacerdoti, aut explicans perſonam complicis ex neceſſitate integræ confeſſionis ob circunſtantiam, cenſetur detrimentum famæ facere ſibi, aut alteri, quod ſit notabile.

Confeſſio perſonæ cõplicis non grauat notabiliter famam.

Reſponſio.

Si dicas obligari ex præcepto particulari confeſſionis, vt ſe infamet apud ſacerdotem, & etiam complicem, quæ ſicut conſenſit in peccatum, ita etiam renunciat iuri ſuo.

Impugnatio.

Contrà, eodem modo ſicut peccans publicè ex natura actus de ſe notorij, etiam iuri ſuo ceſſit, quantùm ad famam in publico, ita vt diffamãs eum de tali, non teneatur ad reſtitutionem; ſic etiam peccans in occulto renuntiat ſuæ famæ in occulto, quando peccat alio conſcio: ſi ergo is ſeruet quidem peccatum in occulto, vt non publicetur, ſi illud communicat modo, quo non poſſit, neque timetur venturum in publicam notitiam, non violat ius alterius, ita vt teneretur ad reſtitutionem ei faciendam: quia eo ipſo videtur renunciare famæ in occulto, quo peccauit alio conſcio, & maximè ſi ſit ratio ſufficiens communicandi illud peccatum aliis, qui ſecretum tenebunt, vt ſi inde commodum aliquod notabile ſequatur ipſi, aut aliis, aut ſubmoueatur occaſio relapſus.

Peccans alio conſcio renũciet famæ in occulto.

16 *Ordo correctionis fraternæ.*

Confirmatur, quia hoc ordine procedit correctio fraterna, vt quis inter ſe, & alterum eum corripiat de peccato. Deinde adducendo teſtes, quibus neceſſariò cũmunicatur peccatum eius, & adhuc manet occultum, & cenſetur manere, neque committi iniuriam alteri, quamuis communicetur ſic peccatum eius: neque communicans tenetur ei reſtituere famam, cuius ius perdidit peccando occultè, quantùm ad famam in occulto.

Retractatio facta modo dicta reducit peccatum ad ſtatũ occultũ.

Hoc ergo ſuppoſito ſic argumentor: retractatio facta modo *ſuprà* expreſſo reducit peccatum alterius ad ſtatum peccati occulti: quia auditores tenentur ex iuſtitia, & charitate non deducere illud amplius in publicum; quia non ſubſiſtit fundamentum deducendi in publicum peccati, niſi dictum alterius, quod ſufficienter eſt reuocatum illo modo: vnde ſi peccatum ab audientibus deducatur in notitiam aliorum, tenentur ad reſtitutionem famæ alterius, & peccãt contra iuſtitiam, & omne damnum eſt ex ipſis: ergo ille modus eſt ſufficiens, quia alter non tenetur de infamatione, niſi ſolùm de publica, quam ſufficienter reuocauit.

17 *Tertia ratio. Infamatio de crimine vero eſt tantùm contra Iurũ ordinem.*

Præterea tertiò. Hæc infamatio de crimine vero eſt contra iuſtitiam tantum, inquantum eſt contra Iuris ordinem; ſed peccatum contra iuſtitiam ex hoc capite duntaxat, non inducit obligationem tantam, quantam inducit peccatum contra ſubſtantiam iuſtitiæ, auferendo iniuſtè quod eſt alterius, vel damnificando ipſum contra iuſtitiam: ergo alia eſt ſatisfactio per ſe requiſita, & correſpondens iuſtitiæ in ſubſtantia læſæ, & læſæ tantùm in modo, aut contra Iuris ordinem: quia poteſt illud peccatum denunciare ſuperiori tanquam patri, ſeruato ordine charitatis, vel eidem tanquam iudici, ſeruato ordine iuſtitiæ, modò probari poſſit; & in eo caſu non obligatur alteri ad reſtituendam famam: ergo eatenus præcisè tenetur, quatenus iniuriam, aut damnum intulit contra Iuris ordinem: ergo reſtitutio debita eſt diuerſæ rationis, & æſtimationis, quàm ſit reſtitutio facienda ex impoſitione falſi criminis: ſed hæc reſtitutio rigoroſa, & vltima, quæ debet in hoc caſu dari, eſt reuocare dictum, aſſerendo ſe eſſe mentitum, infamando ſeipſum ex qualitate delicti, ſeu iniuriæ, & damni dati: ergo hæc non debetur infamato ſolùm contra Iuris ordinem: ſed alia minoris æſtimationis: hæc autem minoris æſtimationis, proportionata tamen iniuriæ factæ, eſt reuocatio dicti, vt erat contra Iuris ordinem, prout completè fit eo modo, quem præſcribit Doctor, & antiqui: ergo ad illum tenetur ſolùm de ſtricto Iure.

Iuſtitia in ſubſtãtia læſa, & læſa tãtùm contra Iuris ordinẽ.

Denunciari poteſt peccatũ occultum, & quomodo?

Ex his patet ad fundamenta ſecundi modi, & etiam ad fundamenta tertiæ opinionis: quia quidquid ſit, an ipſe tum mentiatur in re cum tali æquiuocatione, mentitur in opinione aliorum, ad quod non tenetur, & ſine neceſſitate eſt prodigus ſuæ famæ: imò hæc libertas æquiuocandi, & decipiendi alios, non temerè debet admitti, neque trahi in praxim, quia deſtruit ſocietatem humanam, & multum detrahit fidei, & ſinceritati hominum, & etiam ſecuritati in contractibus, in iudiciis, & aliis commerciis, & in reipſa plurimùm poſita in vſum, eadem penè damna infert, quæ inducit mendacium, quantùm ad deceptionem: quia perinde inducit mendacium apparens errorem in audiente, ac mendacium reale, quia eundem conceptum in audiente vtrumque cauſat, & perinde tollit ſecuritatem audientis, & authoritatem dicentis apud alium, ſi ei expertum ſit talem per verba æquiuoca, ex mera intentione fallendi, ſolere illudere, & decipere: quamuis enim quis non ſemper dicat veritatem, neque expediat dicere, alia via tentanda eſt, quàm vt verbis contra communem ſenſum, & vſum ſermonis abutamur. Quod videtur contra iuſtitiam, quia per fraudem alius ſeducitur in errorem, cuius cauſa per ſe eſt inſtrumentorum communium, aut ſignorum, quæ neceſſaria ſunt, & à Deo data ad conſeruationem ſocietatis inter homines, & communicationem fallax aſſumptio contra illud, quod per ſe, & in rigore ſignificant ex communi ſenſu; & quod peius eſt ex animo decipiendi, & ſeducendi alium in errorem.

18 *Solutio ad fundamentũ ſecundi modi dicendi.*

Æquiuocatio ſine neceſſitate damnanda.

Eius incommoda.

Æquiparatur mendacio.

Quoad me pertinet non minùs crederem mendaci, quàm aſſueto æquiuocationibus, non damno tamen in cauſa neceſſitatis, vt plures docent, quandoque vti his: ſed damno abuſum, & conſuetudinem. Et quamuis non ſit peccatum non dicere alteri veritatem quandoque, quia nec habet ius inquirendi eam, neque tu dicendi obligationem, videtur tamen habere ius, vt per te non decipiatur per ſe per impreſſionem erroris applicando verba, & ita coniungendo, vt ex rigore ſermonis faciat ſenſum erroneum, quem loquens videt concipiendum ab audiente. Quòd ſi caſus neceſſitatis, nocumenti grauis, aut præcepti vrgeat, ita vt alter ex taciturnitate grauius aliquod incurrat peccatum, tunc poteſt

19 *Cauſa per ſe, erroris.*

Non tenetur quis ſemper dicere veritatem.

Tenetur per ſe non decipere.

Æquiuocatio tanquam minus malum in casu permittitur.

quis æquiuocare, non ea ratione, qua hoc semper liceat, sed quia inter extrema mala, in quæ alter est lapsurus in tali dispositione animi, quæ aliter nequit, aut aliis mediis emendari, minus malum potest consuli, & permitti. Hæc dixerim sub correctione meliùs sentientis, ne quis ex frequenti vsu, & libertate reseruationis mentalis, & deceptione vocali fidem suam, & authoritatem prostituat, aut fallaciis, & fraudibus contra Iura Gentium, & naturæ locum præbeat: quia puto graue esse delictum, & contra iustitiam. Adde quòd difficulter saluari posset mendacium, quin committatur in opere, quia signi vsus secundùm communem acceptionem, & institutionem est naturalis, & solùm permissus. Vnde si quis vteretur signo in re contra communem significationem, sicut Ioab, & Iudas osculo, quod est signum amicitiæ ad circumueniendum alios, cómittet deceptionem in opere. Ergo similiter committit deceptionem in voce, qui vtitur verbis contra eorum significationem, seclusis aliis circunstantiis: ex quibus fallacia deprehendi posset; committit, inquam, non solùm deceptionem, sed etiam mendacium; quod est contra mentem ire, quæ supponitur significari per sermonem, quod passim non licet: neque valet consequentia illa in speculatione, aut praxi: aliquando licet æquiuocare: ergo semper.

Committere mendacium aliquo modo in opere.

Excluditur instantia de reo interrogato à iudice, quando crimen non probatur.

Neque contrà facit casus de reo, & iudice: quia ille respondet prout interrogatur in foro externo: & hoc ex circunstantiis patet: quia respondet in iudicio, & tenetur iudici tantùm, quantùm ad id, ad quod sua potestas extenditur in ordine ad crimẽ, quod publicè probari potest. Iudex etiam, cùm iudicet secundùm datam potestatem, vt persona publica, respicit veritatem legis, cuius materia est crimen secundùm allegata, & probata; vt deducitur ad forum, in quo cognoscit de crimine.

20

Excluditur etiam casus, quo interrogatus confessarius negat crimen confessum sibi.

Alius casus de confessore sic interrogato ob naturam Sacramenti, & secreti sacramentalis; aut sigilli illicitè & iniustè interrogatur, si videt damnum secuturum ex sua taciturnitate, nisi neget crimen sibi confessum, tunc minus malum, nempe deceptionem alterius eligere potest, qui sua culpa decipitur: & ex circunstantiis, aut natura materiæ, debet alter prudenter iudicare confessarium non dicere ei veritatem rei, neque posse dicere. Vnde dicendo crimen se non audiuisse in confessione, debet præsumere etiam eum vti reseruatione, & signo cum tali reseruatione, & sibi imputanda est deceptio: non inde sequitur fundari talem præsumptionem in quibuscunque occasionibus, in quibus interrogatus non velit dicere veritatem, quia hoc modo omnes mendaces se excusarent, prætendendo reseruationem mentalem. Sed hoc ad aliam materiam spectat examinare: nunc quo ad casum, de quo disputatur, sufficit quòd infamator criminis occulti nulla in re obligetur ad præfatam retractationem, dicendo se mentitum fuisse, imò meo videri, si ad aliud tenetur, meliùs diceret se fuisse æquiuocatum ad deceptionem aliorum ex ludo & artificio: & quandoque ex natura rei admonetur sufficienter audiens non intendi dici veritatem, neque debere dici: ergo licet semper, & passim æquiuocare, non valet consequentia, sicut non valet hæc: potest quis cum defensione inculpatæ tutelæ occidere: ergo semper, & passim occidere, non in defensionem.

Petes vtrùm qui de vno, aut altero crimine est infamatus in publico, possit infamari publicè de alio crimine.

21

Dubium. An alius infamatus de vno, posset etiam de alio infamari.

Resolutio negatiua.

Respondetur à quibusdam, si crimen est per se connexum aliis, de quibus est infamatus, posse infamari sine peccato: si tamen est aliud diuersum, non licet. Quantùm ad secundum, resolutio est communis Doctorum, & patet ex dictis. Quantùm ad primum, dicendum est simpliciter, si augeatur infamia delicti commissi peculiari ordine, & modo, vel ex alio crimine etiam connexo, non licere eum infamare: verbi gratia: si quis est infamatus de homicidio tantùm, non licet eum infamare de proditione facta, qua incautum occidit, aut de nimia crudelitate, neque etiam de nimia continuatione criminis, aut frequentatione; si tamen media sunt ordinaria, aut circunstantiæ communes, verbi gratia: litteræ, & munera inter solicitandum mulierem ad lapsum, hoc licet dicere secuta infamia ad effectum.

Circunstãtia extraordinaria non sunt prodenda.

Petes secundò vtrùm qui infamatur in vna ciuitate, aut loco, adhuc retinens in altero famam suam liceat eum ibi infamare?

22

Dubium An liceat infamare infamatum vbi non est nota eius infamia.

Responsio. Non esse contra iustitiam.

Respondetur: si est infamatus publicè notorietate facti, aut Iuris, non videtur contra iustitiam eum alibi diffamare, quia in primo casu videtur suæ famæ renuntiasse; in secundo per sentẽtiam ea priuatus. Videtur id sentire Doctor in primo membro huius quæstionis, quando, verbi gratia, quis publicè commisit peccatum fornicationis, ex natura actus se priuasse sua fama. Sequitur Caietanus *Opusc. 31. responsione 9.* Nauar. 18. *n.* 26. quantùm ad infamiam ex sententia iudicis, hoc est clarius, quia illa pœna est, quam lex inducit.

Limitatio.

Non licet, si recuperauit famam.

Exemplum.

Cæterùm intelligẽdum est hoc, quando aliud damnum diuersum non sequeretur ex tali infamia alibi, & quando alius non recuperauit famam suam, seipsum emendando: quia putarem peccatum esse contra iustitiam, & charitatem eum diffamare, vbi acquisiuit nomen bonum. Sicut si quis furatus rem alienam, & mox restituens, si eandem emerit, denuò non potest ea priuari iniustè, quia facta est sua per contractum, quam aliàs illicitè contrectauit. Deinde ille rationabiliter est nolens famam, quam recuperauit, amittere: ergo nequit ipsi auferri: debetur enim ei, & habet possessionem facti fundatam in Iure, quod emendatus acquisiuit.

23

Potest defectus occultus reuelari, si ex taciturnitate timeatur dãnum notabile proximi.

Sic etiam potest quis reuelare peccatum occultum alicuius, inquantùm est necessarium ad impediendum notabile damnum proximi: vt verbi gratia, si aliquem scio furem, possum admonere eos apud quos habitat, vt rebus suis caueant. Sic etiam de medico imperito, ne eius imperitia noceat aliis, qui putent eum peritum. De aduocato, & aliis. Sotus libro 5. *de Iustitia & Iure quæst.* 7. *art.* 7. *art.* 1. Nauar. *loco citato.* Ratio est, quia alter non habet ius famæ suæ cum detrimento, & notabili damno innocentis. Si alia via impediri posset damnum, tum parcendum est famæ alterius.

De infamia Iuris quid operatur ante sẽtentiam.

Responsio.

Infamia Iuris incursa per delictum, cui hæc pœna in specie annexa est, quid sit, & quid operatur ante sententiam.

Respondetur illam esse, quando lex dicit authorem talis, vel talis sceleris esse ipso facta infamem. Vt si quis simul contrahat cum duabus,

& si

& si exigat vsuras vsurarum: si quis filias, aut neptes prostituit, & huiusmodi. In hac infamia cognito crimine tantùm in occulto non licet eum propalare, aut ipsum infamare in publico: quando tamen notum fit, potest ante sententiam declaratoriam iudicis expelli, & lata sententia retrotrahi infamia ad tempus sceleris commissi: quia ipso facto iure incurritur, & ab eo tempore censetur inhabilis ad officia, & beneficia. Si tamen sit periculum maioris damni, & notabilis, potest etiam crimen eius in publicum trahi, quãuis aliàs fuerit occultum. Et idem dicendum de eo, qui acquisiuit famam fictis virtutibus, & simulatione, quando periculum subest inde damni: nempe deceptionis notabilis in aliis, quæ inferret eis damnum, aut certe periculum æstimationis bonorum, ne in dubium vocetur, vt læpe contingit, deprehensa simulatione alterius. Plures alij casus ex his soluuntur, in quibus licet crimen occultum alterius publicare, quando damnum notabile sequeretur sibi, aut aliis ex eius occultatione: quia & charitas, & iustitia non fauent maleficio in damnum innocentis: neque tollunt potestatem eum defendendi ei, qui damnum eius præuidet, & potest impedire, ad quod nullum ius habet criminosus.

Si occultum est crimen, nõ debet publicari.

Si notorium, potest ante sententiã expelli.

Sententia lata infamia retrotrahitur ad tempus cõmissi crimi-nis.

Limitatur ad casum damni ex taciturnitate.

Crimẽ occultum in casu damni reuelandum.

Iustitia non fauet criminoso in præiudicium innocentis.

SCHOLIVM.

Negantem crimen verum occultum, in publico sibi impositum, non teneri se retractare, quia ius suum tuetur, donec iuridicè interrogetur, id est, à legitimo iudice, præcedente semiplena probatione: de quibus constare debet reo, ex D. Thom. 2. 2. quæst. 69. art. 1. & 2. Quod ait Doct. teneri talem ad aliqualem restitutionem accusanti, est tantùm consilium charitatis, quia post docet eum non peccare contra iustitiam, vel veritatem, negando in publico, quod commisit in occulto: in quo admittit licere æquiuocare, quando iniustè interrogaris, & cogeris ad respondendum. Quod docet D. Thom. 4. dist. 21. quæst. 3. Sancius citans multos 3. in Decal. cap. 6. Molin. tract. 4. disp. 44. Suar. tom. 2. de relig. l. 3. de iurament. cap. 10. & communis. Vide 3. dist. 38. Schol. vlt. Si tamen interrogatus iuridicè neget crimen, tenetur restituere famam, & damna accusatori, D. Thom. 2. 2. quæst. 69. art. 1. vbi Salon. art. 2. Controu. 10. cõligitur ex Scot. hìc ad 2. Sotus de teg. secreto m. 2. qu. 7. Nau. c. 25. n. 36.

IN tertio membro dico similiter, quòd non tenetur retractare negationem suam, qua negauit in publico verum crimen sibi impositum: quia non tenetur quicunque statim in iudicio confiteri se reum nondum conuictus: tenetur tamen per quædam verba sobria, vt dictum est in proximo articulo, restituere famam illi accusanti quem indirectè notauit de calumnia; dicendo non habeatis eum pro calumniatore, quia credo quòd habuit bonam intentionem proponendo, vel fortè se credidit probare intentum suum, & deceptus fuit. 5

Sed de illo, qui negat tale crimen verum, sed priuatum, in publico sibi oppositum, numquid peccat mortaliter? Videtur quòd sic, quia mentitur, & quidem mendacio pernicioso, & Reipublicæ, quia Respublica propter eius mendacium publicum impeditur à punitione eius iusta; & personæ accusanti, quia per hoc notatur de calumnia. Respondeo, *iustè, quod iustum est, exequeris*, Deuteron. 16. non ergo Respublica omnia mala debet punire: sed quæ cum hoc, quòd sunt punienda, potest ista potestas iustè punire: talia autem sunt, quæ coram iudice sæculari sufficienter possunt probari: & ideò non læditur Respublica, si diuinum iudicium excedat iudicium eius, vt aliqua reseruentur diuino iudicio, super quæ non potest esse iustum iudicium Reipublicæ: quia *homo videt ea, quæ parent, Deus autem intuetur cor.* 1. Reg. 16.

Potestas humana nõ potest punire nisi quæ probari possunt.

Per hoc patet ad obiectionem, cùm dicitur, quod est contra Rempublicam: & cùm dicitur, quòd est pernicioſum contra accusantem. Dico quòd non est verum, sed ipsemet est sibi pernicioſus, qui eo modo proponit, quo non deberet proponere: imò deberet non proponere; & ideò imputet sibi, si aliqua infamia sequitur, quia ipse est causa; non autem ille negans, quia defendit innocentiam suam in publico, vbi non est nocens, nec habendus est pro nocente, donec fuerit conuictus.

Accusator non potens probare, est sibi pernicioſus, quia causa suæ infamiæ.

Sed remanet difficultas, si peccat mentiendo pro se? Durum videretur, quòd quilibet accusatus in publico ab vno statim teneretur de necessitate salutis in publico cõfiteri illud, & sic statim exponere se patibulo in iudicio sanguinis. Sed habendo oculum non tantùm ad pœnam, sed ad honestum, & inhonestum, non apparet, quòd iste honestè, & secundùm rectam rationem debeat confiteri coram tali iudice: quia ipse pluſquam quicunque alius accusans singularis auferret sibi famam, quia confitenti contra se in iudicio creditur. 6

Quid ergo? Cauta est responſio Iuristarum, nego proposita vt proponuntur: & hæc quidem sine mendacio possunt dici in proposito, quia proponuntur in publico, & vt publica, & publicè probanda: sic autem negare ea potest quis, si scit ea non posse probari in publico. Quòd si iudex vrgeat eum, vt confiteatur propoſitum, vel vt

Cauta responſio Iuriſtarũ nego proposita, vt proponuntur.

vt publicè neget? Reſpondere poſſet, quòd ipſe reſpondit ſufficienter ad accuſationem, & ſicut eſt modus Iuriſperitis reſpondere; nec ab illa reſponſione vult declinare, faciat iudex erga accuſantem, quod Iuris eſt.

7 *Sotus 4. de iuſtit. q. 6. a. 3. ad 4. ait eſſe veniale. Doctor non putat eſſe, tamẽ ait in omnẽ euẽtum tutum eſſe pœnitere, quia res non eſt omnino certa. Ad argum.*

Sed[g] nunquid ſi neget, intendens tamen negare illud vt propoſitum eſt, ſcilicet vt publicum, ſicut Sacerdos facit de confeſſo, dicens nihil mali ſcio iſtum feciſſe, quia loquitur vt in publico, audiuit autem in alio foro, nunquid tenetur iſte qui negauit de illa negatione pœnitere? Reſpondeo, *bonarum mentium eſt culpam agnoſcere, vbi culpa non eſt*, diſt. 5. *Ad eius*: & intitulatur Gregor. & ideò multò magis vbi dubitatur, an ſit culpa, & qualis culpa, bonæ mentis eſt culpam agnoſcere: & ideò in tali caſu tutum eſt poſt talem negationem pœnitere indiſtinctè de hoc, tanquam de tali quale eſt, vtpote ſub tali indiſtinctione, ſi mortale tanquam de mortali, ſi veniale tanquam de veniali.

Ad[h] argumenta. Ad primum patet ex iſto tertio articulo.

Ad ſecundum, ſi arguitur de illo, qui non ſeruato ordine iuſtitiæ in publico accuſatus negauerit, concedo quòd ille non tenetur reſtituere famam accuſanti, imò accuſans accuſato: & imputet accuſans diffamationem ſibi ipſi, quia & impudenter, & iniuſtè egit in publico accuſando priuatum.

Negans in publico quod commiſit in occulto ad nihil tenetur accuſanti.

Si autem[i] illud argumentum fiat de mendaciter accuſante innocentem, qui non poteſt accuſato reddere famam, niſi ſeipſum infamet, patet reſponſio ex primo articulo quæſtionis: quia non eſt dignus fama poſt tale mendacium publicum: alius autem dignus eſt fama, ideò debet ſecundùm iuſtitiam ſibi reddi.

COMMENTARIVS.

24 *An poſſit reus crimen ſuum occultum negare in iudicio: & an teneatur accuſatori?*

f IN *tertio membro dico ſimiliter*, &c. In hoc membro agitur de infamia, quæ ex negatione criminis à reo inuritur accuſatori, nempe quòd deficiens in probatione habetur pro calumniatore. Caſus eſt, ſi crimen ſit aliàs occultum, licèt verum, an poſſit reus illud negare? crimen autem occultum eſt, quod nequit in iudicio probari. Si tamen eſt publicum, & notorium crimen, author verò in occulto, tunc per accuſationem deducitur ad forum publicum author, contra quem ſecundùm ordinem Iuris poteſt procedi per teſtes, & alia adminicula.

Concluſio. Non teneri reũ retractare negationẽ criminis.

Concluſio Doctoris eſt *reum non teneri retractare negationem criminis occulti impoſiti ſibi in iudicio, quia non tenetur ſe reum confiteri, nondum conuictus*, &c. Concluſio intelligitur itaque de crimine occulto, & non probato ſufficienter. Illa particula concluſionis *nondum conuictus*, &c. ſeu potiùs, quæ additur in concluſione ad probationem, poteſt intelligi dupliciter: nempe quando ſupponitur plena probatio criminis, vel ſemiplena probatio eius; tantùm in hoc ſecundo caſu intelligi videtur à Doctore, vt patet ex ſequentibus, nempe quamdiu deficit ſemiplena probatio, quæ tribuit ius interrogandi iudici publico ſecundùm ordinem Iuris; & conſequenter obligationem reo reſpondendi ſtatuit. Vnde in reſponſione ad obiectionem dicit, quòd accuſatori ad nihil tenetur reus, quantùm ad reſtitutionem famæ, ſi deficiat in probatione criminis; ſed ipſe accuſator ſibi ipſi officit, qui eo modo proponit crimen alterius, quo non deberet proponere, imò tenetur non proponere, quia proponit crimen merè occultum alterius in publico probandum, quod perinde ſe habet, ac ſi innocentem accuſaret, quia alter, licèt in occulto ſit criminoſus, tamen in foro externo eſt innocens, & habet ius ſe defendendi. Loquitur Doctor de crimine occulto, de quo neque fama, neque indicia, neque teſtes ſuppetunt, ad plenam, aut ſemiplenam probationem requiſiti, præter ſolam perſonam accuſatoris.

Senſus cõcluſionis. Supponit non procedere ſemiplenã probationem. Accuſator deficiens in probatione ſibi dãni cauſa eſt, & non rana.

Item poſtea dicit, §. *Sed manet difficultas*, &c. *Durum*, inquit, *videtur, quòd quilibet accuſatus in publico ab vno, ſtatim teneretur de neceſſitate ſaluti, in publico confiteri illud, & ſic ſtatim exponere ſe patibulo in iudicio ſanguinis*, &c. Hæc ergo eſt ſententia Doctoris: & patet ex natura caſus, quem determinat, quia vt in caſu præcedenti determinauit, agit de eo, qui famam alterius læſit extraiudicialiter: hîc agit pro reo, qui famam accuſatoris negando crimen verum, ſed occultum, lædit in iudicio: ex eo verò præcisè quòd ratione criminis commiſſi conueniatur coram iudice, datur maius ius contra ipſum, quàm contra eum, qui extraiudicialiter accuſatur coram priuatis, ad quos non ſpectat de Iure cognoſcere de reo, aut crimine. Non deſcendit Doctor ad alias circumſtantias, ex quibus crimen illud redditur iam notorium quoad authorem, de quo ſemiplena probatio habetur, aut ipſum probabile ſit in iudicio, quod requiritur, & ſufficit ad accuſandum, ſeruato Iuris ordine, nempe vt accuſatio fiat de crimine probabili per teſtes, aut alia adminicula, vt confeſſione rei. Ex his enim ſententia fertur, alioquin erit iniuſta, niſi quando in flagranti deprehenderetur à iudice cum aliis tribus, aut quatuor: requiruntur autem teſtes, per quos debet probare accuſator, quia ex his cognitio, & certitudo criminis commiſſi haberi debet; vnde Iure Ciuili, & Canonico requiruntur, quando per viam accuſationis conuenitur reus. Plures etiam perſonæ in cauſa criminali Iure Canonico repelluntur à teſtimonio ferendo, ſicut & Iure Ciuili; inter quos eſt accuſator, ſicut & eius collaterales, & aſcendentes, & deſcendentes. Iura enim magis fauent reo in dubio, ideóque, vt vſus habet, parentes & conſanguinei eius admittuntur ad probationem ſuæ innocentiæ, vt patet ex Gomezio *cap.* 12. & Claro *quæſt.* 14. Vnde ſequitur, ſi accuſator producat

25 *Scopus Doctoris. Requiſita ad iudicium, & ordinem eius. Qui repelluntur à teſtimonio ferendo? Iura fauent reo. Teſtes innocentiæ eius poſſunt eſſe parentes.*

ducat crimen, quod nequit per alium probare, neque per rei confessionem censeri plenè occultum, & suo periculo intentare actionem.

26 *Alij aliter sententiam Doctoris interpretantur.*

Hanc puto esse sententiam Doctoris, non verò illam, quam intelligunt alij esse eius: vt Caiet. 2. 2. *quæst.* 68. *art.* 2. *ad secundum.* Soto *de Iustit. & Iure lib.* 4. *quæst.* 6. *art.* 3. Azorius *lib.* 5. *cap.* 9. *quæst.* 8. Molina *tractatu* 8. *disputat.* 43. *de Iustit. & Iure*; quibus consentit Fauent. *disp.* 53. *cap.* 2. *num.* 56. Melius tamen Scholiastes excipit casum semiplenæ probationis, in quo tenetur interrogatus iuxta communem sententiam respondere veritatem: quia semiplena probatio dat ius contra ipsum, vt interrogetur, sicut & infamia probata de crimine, vel indicia manifesta: & hæc debent esse coniuncta accusationi veræ, de qua loquimur, vel fictæ in causa inquisitionis particularis, quando licet sic procedere. Non potest iudex reum interrogare iuridicè, aut obligare ad dicendum veritatem, nisi aliquo ex his tribus præsuppositio. Ratio est, quia sicut iurisdictio ipsius est respectiuè ad forum externum, sic etiam debet esse scientia, qua regulatur, & procedit ad cognitionem de causa, quæ est scientia publica aliquo istorum modorum. Vnde si interroget aliter, non seruat Iuris ordinem, neque tenetur respondere reus, aut dicere veritatem etiam præstito iuramento, modò sibi reseruet mentem: quia in quocunque casu potest negare crimen, potest etiam iurare, quia iuramentum non extenditur vltra naturam eius, cui additur vt confirmatio. Quòd si alius intendat aliud, nempe exigens iuramentum, non refert, quia potestas eius non extenditur ad aliud, quàm sit illud, quod de Iure debet interrogare. Quid autem continuat iuramentum de calumnia, docet glossa *in cap.* 1. *de iuramento calumniæ.*

Semiplena probatio dat ius interrogandi reum.

Requisita ad accusationem veram, aut fictam.

Iudex fori externi sequitur scientiã publicam.

Quando reus non interrogatur iuridicè, non tenetur dicere veritatem.

27 *Status causæ declarandus est reo.*

Aduerte vlteriùs teneri iudicem exhibere primum reo, vel declarare statum causæ, probationes, indicia, vt sciat iuridicè contra se procedi, quando interrogatur, & vt possit opponere, & excipere, si necessum sit, quia nemo tenetur parere cum graui suo, aut alterius detrimento, nisi ei constet se legitimè interrogari: hoc autem nescit incognito statu causæ. Addendum præterea, si crimen in re ipsa commissum est sine culpa lethali, licèt procedatur ex crimine iuxta præsumptionem falsam, quam sufficienti probatione non potes elidere, si admittas crimen, non teneri respondere, verbi gratia, si quod tibi debetur, abstuli secretò, quia non fuit via recuperandi; & agatur contra te actione furti, nisi probare posses tibi deberi, neque alia via potuisse recuperare, si interroget iudex an commiseris furtum, aut abstuleris rem alterius, potes negare: quia ipse intendit ablationem, quæ in foro externo habet annexam præsumptionem falsam, quam elidere non potes, verbi gratia furti, sic etiam non teneris fateri te occidisse quem in defensionem inculpatam tui ipsius occidisti, quam nequis probare. Item, si non es author criminis, non teneris confiteri aliquas eius circunstantias, ex quibus oriretur vehemens suspicio te esse authorem, verbi gratia, te fuisse in loco; requiritur etiam vt iuramentum reo adhibeatur præcedere indicia, quæ sufficiant ad torturam.

Crimen negari potest, quãdo annexa est falsa præsumptio, quæ nequit elidi.

28 *Eadem sententia sustinetur secundum interpretationem posteriorem.*

Intelligendo præterea Doctorem, iuxta alteram sententiam, scilicet de interrogatione, quæ supponat semiplenam probationem: dico eam esse probabilem, & satis ex rationibus eius deduci. Vnde si plectendus est pœna temporali, docet Panormitanus eum non teneri respondere, *cap. Cum super, de confessis.* Sylueiter *verbo Confessio delicti, quæst.* 1. Funius, & Angelus *eodem.* Petrus de Nauarr. *lib.* 2. *cap.* 4. Emanuel Saa *verb. Reus.* Probatur hæc sententia ratione Doctoris, quia illud præceptum esset durum, vt quis in iudicio sanguinis concurreret ad sui necem, & infamiam, vel teneatur concurrere: quia rarus est, qui illud adimpleret, quin peieraret. Præcepta autem debent accommodari humanæ conditioni, sicut & lex, ne difficilia adeò sint, vt censeantur impossibilia, & maximè quando necessitas communis non præponderat, vel aliud, quod vitæ rei Iure diuino præferri debeat, aut naturali: ergo iudex non habet ius obligandi reum sub pœna salutis æternæ, & peccati ad confitendum delictum: quod alia via probare contra ipsum plenè non possit. Confirmatur, non habet iudex maius ius in reum ex semiplena probatione, quàm ex plena probatione: sed non tenetur conuictus de crimine capitali obedire iudici, vt executio sententiæ fiat per ipsum reum, vt communior, & sanior doctrina tenet: ergo neque etiam præceptum iudicis eum obligat, vt concurrat ad propriam mortem: concurrit autem, si confiteatur crimen morte dignum per leges: ergo non tenetur ad hoc. Probatur prima consequentia, quia ius tuendæ vitæ, donec conuincatur reus, ipsi manet integrum, sicut & famæ, & hoc est Iuris naturalis: sed præceptum iudicis est Iuris positiui: ergo nequit præiudicare iuri, quod alter habet defendendæ vitæ, quod solùm amittit probato crimine. Probatur consequentia prima, quia ex sua confessione conuincitur, & non aliter. Secunda consequentia etiam probatur, quia dum crimen est omnino occultum, si iudex interroget, non tenetur respondere; & hoc ideò, quia est innocens in foro externo, in quo tantùm iudex habet auctoritatem interrogandi, sed per semiplenam probationem non fit nocens: ergo adhuc est in possessione suæ innocentiæ: ergo habet ius defendendi illam; sed stante hoc iure, non tenetur ipse cedere: ergo neque confiteri crimen, donec conuincatur cum tanto suo damno.

Probatio. Quia oppositio est durum.

Lex accommodata nostræ conditioni.

Confirmatio.

Non tenetur reus exequi in seipsum sententiã latam, & capitalem.

Ius tuendæ vitæ manet saluando donec conuincatur.

Non tenetur iure suo.

Est in possessione innocẽtiæ donec cõuincatur.

29 *Maior authoritas legis quàm iudicis.*

Item, non magis obligat præceptum iudicis, quàm ipsa lex positiua, quia hæc à maiori authoritate procedit: sed lex positiua humana non potest obligare cum periculo mortis ad sui obseruantiam, si pondus rei, aut materiæ ob necessitatem specialem rei publicæ non contingat: ergo minùs potest præceptum iudicis inducere obligationem confitendi crimen, quod maius est, quàm periculum mortis, quæ est certa, suppositia confessione.

Non obligat cum periculo mortis.

Alij casus, in quibus quis non tenetur interrogatus respondere.

Item vt docet Corduba *lib.* 1. *quæstiunc. qu.* 43. *dub.* 3. Nauarr. *cap.* 26. *num.* 46. Petrus de Nau. *loco citato*, si consilij, aut auxilij petendi causa tibi sub secreto crimen reuelet, non potes denunciare, aut testificari crimen, etiam interrogatus, quamuis præcesserit semiplena probatio, quando proceditur ad punitionem criminis, & non ad obstandum alicui damno publico, aut priuato alterius. Item, neque contra sanguinem coniunctum, neque si damnum notabile tibi ipsi succederet ex testimonio lato secluſa necessitate publica, pro qua debes etiam te exponere dãno;

vt

vt docet Nauar. *ſuprà, n.* 50. & Couar. *in quæſtiunc. practicis, cap.* 18. ergo à fortiori minùs tenetur reus contra ſe teſtimonium facere, confitendo crimen etiam interrogatus iuridicè.

30 *Poteſt reus ex carcere fugere, etiam ſententia lata.*

Item, poteſt reus ante ſententiam latam carceri mancipatus fugere, ſi poteſt, vt dicit Couar. *lib.* 1. *Variarum, cap.* 2. quin etiam poſt ſententiam latam, vt docet D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 69. *art.* 4. Couar. *ſupra*, ſi ſententia eſt mortis, & mutilationis; & hoc ex iure conſeruandæ vitæ, quam ita natura conceſſit, vt nullo iure humano poſſit reus tali iure priuari, quando poteſt non inferendo violentiam, & abeſt periculum Reipublicæ: ergo etiam manet Ius defenſionis vitæ eidem, quamdiu nondum eſt conuinctus de crimine, quamuis præceſſerit probatio ſemiplena: & conſequenter non tenetur fateri crimen interrogatus, niſi aliunde plenè probetur, vel probandum ſit, quia in hoc caſu non prodeſt criminis negatio; ſi aliunde cõprobetur.

31 *Non tenetur obedire ſententiæ in re iniuſta.*

Item, ex communi Doctorum reus, qui conuincitur, ſeruato Iuris ordine, vel ex falſa præſumptione criminis, aut certè ex falſis teſtibus, & probationibus, non tenetur obedire, ſecluſo ſcandalo, & detrimento notabili Reipublicæ tali ſententiæ, ſi in re ſit iniuſta, vel crimen non commiſit, quamuis iuſta ſit ſecundùm Iuris ordinem: quin etiam aliqui tenent, ſi pœna ſit mortis ſecluſo ſcandalo ſe poſſe defendere contra iudicem, & miniſtros: vt citat Couar. *ſuprà n.* 3. ſed fortè vix in praxi ſecludi poteſt ſcandalum: ergo etiam quamuis in re crimen commiſit, ſi nequit probari plenè in foro, in quo iudex habet ſuam poteſtatem, poteſt etiam non obedire interrogationi iudicis ad ſaluandam innocentiam ſuam publicam, quia minus in hoc eſt ſcandalum, aut periculum Reipublicæ, quàm vt is qui ſeruato Iuris ordine eſt ſubiectus ſententiæ, non obediat iudici, quia, vt benè Doctor, non eſt contra bonum Reipublicæ, vt crimina, quæ non probantur, aut probari poſſunt ſeruato Iuris ordine remittantur ſolius Dei iudicio, qui eſt ſolus iudex occultorum, vt tradunt Canones, *cap. Erubeſcant, diſt.* 32. *c. Conſuluiſti, 2. q.* 4. *cap. Tua nos*, &c. *de ſimonia.* Quibus in locis agitur de iis, quæ teſtibus probari non poterant, aut alia via ſufficiẽti, & ſi opus exterius prodiit. Et *Clementina Paſtoralis in fine*, ita habet: *De crimine graui delato facultas defenſionis, quæ à Iure naturali prouenit, adimi non valet, eam illa tollere Imperatori non licuit, quæ Iuris naturalis exiſtunt*, &c. Si ergo alter nondum conuictus manet in poſſeſſione huius Iuris naturalis, non tenetur ipſe arma defenſionis neceſſariæ deponere, ſicut nemini auferri poſſunt arma materialia iuſtæ defenſionis contra inuaſorem iniuſtum, qualis eſt accuſator, qui crimen occultum non probabile opponit reo.

Quædam crimina remittenda Dei iudicio.

Ius defenſionis iuſtæ nemini auferetur.

32 *Vltima ratio.*

Vltimò tandem probatur: quia non magis tenetur reus iudici interroganti, ſuppoſitis iis, quæ ad ſemiplenam probationem faciunt, quàm ipſe iudex ad præceptum legis, & executionem ratione officij, quando reus conuictus eſt ſecundùm ordinem Iuris, licèt in reipſa ſit innocens, & id iudici conſtet ex ſcientia priuata: ſed nullo modo licere ipſi condemnare quem ſic ſcit eſſe innocentem, quamuis publicè falſis probationibus conuictum, docent plures Doctores, vt Hoſtienſis, Calderinus, Panormitanus *in cap. Paſtoralis* 28. *de officio delegati*; & multi Theologi, & Canoniſtæ, quos citat Couarruias *ſuprà*, quamuis alij contrarium doceant, quos ipſe ſequitur cum D. Thom. *quæſt.* 64. *art.* 6. ergo neque ſemiplena probatio, & præceptum iudicis inducit reo obligationem ſeipſum condemnandi, & accuſandi, cùm adhuc maneat in foro externo innocens.

Sententia negans poſſe iudicem cõdemnare reum, quem ſcientia priuata nouit innocentem.

Confirmatur, nullus iudex, inferior ſaltem, poteſt condemnare reum nondum conuictum: ergo neque inducere ei obligationem, vt propriam deſerat defenſionem. *Confirmatio.*

33 *Quis eſt finis interrogationis.*

Ex his patet interrogationem iudicis eò tendere vt ſufficientem diligentiam adhibeat ratione muneris, & ſatisfaciat Reipublicæ: vel vt alij dicunt, ad terrorem malefactorum, non autem vt obligationem inferat reo, qui alioquin nequit conuinci, niſi ex propria confeſſione, & ſicut interrogatio eius menſuratur per notitiam publicam, ita etiam reſponſio rei ad cõfeſſionem criminis debet reſpicere eandem ſcientiam, ex qua procedit iudex: quamuis enim ſciat ſcientia priuata ipſum eſſe reum, niſi conuincatur in foro externo, non permittunt leges vt eum condemnet; neque etiam ex quacumque cõfeſſione eius poteſt eum punire: verbi gratia, ſi confiteatur vi torturæ, niſi aliàs confirmet eandem confeſſionem poſt torturam, quia confeſſio debet eſſe libera, & ſpontanea, vt ſufficienter probet, niſi aliunde ex atrocitate criminis, & periculo Reipublicæ, & aliis indiciis fulciatur proceſſus.

Confeſſio requiſita ad ſententiã debet eſſe libera.

34 *Secunda concluſio. Reus non debet excedere Iura defenſionis.*

Secunda concluſio Doctoris eſt, non licere reo accuſatorem directè notare de calumnia, aut mendacio: quia ius defenſionis propriæ non debet excedere defenſionem iuſtam, aut fieri per media illicita: vnde ſobriè agendum eſt, & ſecundùm ordinem Iuris adhibendo media licita. Hæc patet ex dictis; éſtque communiter modernorum.

Dices reum etiam hoc modo facere iniuriam Reipublicæ, quæ habet ius puniendi crimina.

Reſpondetur non habere ius puniendi crimen, niſi quòd ſcientia publica eſt probatum contra reum; iudicare enim occulta ſpectat ad Deum, & ad forum pœnitentiæ, quod ſcientiæ priuatæ innititur habitæ per confeſſionem ſecretam ipſius rei.

35 *Modus quo ſe gerere debet reus reſpõdendo.*

Quid ergo agendum eſt reo, aut quomodo ſe debet defendere vtendo ſuo iure?

Reſpondet Doctor eum debere vti reſponſione accommodata, qua Iuriſtæ vtuntur, nempe negando propoſita eo modo, quo proponuntur, & hoc ſine mẽdacio dici poteſt: quia proponuntur publicè, & negantur vt publica. Quod ſi iudex vrgeat reſpondere, poteſt dicere ſe reſpondere ſufficienter ad accuſationem, ſicut moris eſt Iuriſtarum; nec ab illa reſponſione vult declinare: quia nempe Iura dant ius defenſionis reo, quo nequit priuare eum, quantùm ad defenſionem ſeruato Iuris ordine ei debitam, imò hoc ipſum ſupponit forma iudicij, & interrogatio propoſita à iudice, aliàs non teneretur audire reũ, ſi quid habeat in ſui defenſionem, ad excipiendum contra teſtes accuſatorẽ, & alia obiecta, neque appellationi eius iuſtæ à ſententia, aut exceptioni fundatæ contra ipſum iudicem obſtare.

Quòd ſi ex negatione reus ſaluatur, contra quem nequit probari delictũ, & damnetur, accuſator pœna talionis, aut nota calumniæ incurrat infamiam: hic non tenetur auertere, quia neque illa intendit, ſed propriam defenſionem, neque

Reus non tenetur damno accuſatoris.

neque per ſe cauſat. Dicit tamen Doctor debere excuſare accuſatorem non obligatione iuſtitiæ, aut veritatis dicendæ, ſed de congruo charitatis: ſed hoc eſt conſilij, vt bene Scholiaſtes: quia ſi tali excuſatione etiam vrgeret aliqua ſuſpicio de admiſſo crimine, neque ad hoc tenetur etiam de conſilio.

36 *Quid de ipſa negatione?*

g *Sed nunquid ſi neget*, &c. Hîc agit de negatione abſoluta criminis, antea enim dixit de negatione modificata iuxta modum ſeruari ſolitum à Iuriſtis: & dicit, ſi habeat intentionem negandi tantùm in publico, vt proponitur, ſupponit eum non mentiri: tamen ad cautelam ſatius eſſe confiteri, & ſecurius quàm omittere pœnitentiam: quia ex Gregorio; & habetur *diſt. 5. c. Ad eius: Bonarum mentium eſt culpam agnoſcere, vbi culpa non eſt*, &c. In hoc caſu diximus *ſuprà* licere reſpondere non ad mentem interrogantis, quam habet de facto; ſed ad illam, quam debet habere, licèt ſit ſuperior, quia vt procedit ſecundùm ordinem Iuris ad punitionem, debet interrogatio eius regulari per ſcientiam publicam, in qua fundantur iudicia.

Non eſt mendacium.

Reſponſio reſpicit mẽtem, quam habere debet interrogans.

Quòd ſi decipiatur, vel inducatur in errorem circa veritatem rei, ſibi ipſi debet imputare: quia nequit imponere reo neceſſitatem aliter reſpondendi de crimine non probato: & præſumere debet eum non confeſſurum crimen; quod non tenetur reuelare, & conſequenter reſponſionem eius fundari in reſeruatione; quam ius defenſionis concedit. Ideò diximus *ſuprà*, quando ex natura rei, de qua interrogatur, & damno ſecuto ex dicenda veritate, in iis quæ ius tacendi veritatem tribuunt interrogato, colligi debet eum non dicturum veritatem, quam non tenetur alius dicere, eum non mentiri, neque decipere, ſed alium interrogantem ſi decipiatur ſua negligentia, & temeritate decipi, qui fidem tribuit dictis, quæ ex intentione recta dicentis ad alium ſenſum referri poſſunt in iis circumſtantiis. Cum hoc ſtat non licere æquiuocare, vbi talis, aut ſimilis neceſſitas propria, vel alterius excuſat à dicenda veritate, eſto non habeat alter ius interrogandi: quia licèt non tenetur dicere veritatem: tamen tenetur non inducere alium in deceptionem, aut errorem: quia infert ei damnũ iniuſtè; quod nullo Iure ipſi licet, taceat vel non reſpondeat, vel alio modo vtatur, qui nõ officit alteri: & ſic intelligenda ſunt, quæ Scholiaſtes docet cum aliis de æquiuocatione.

Æquiuocatio quomodo non liceat.

37 h *Ad argumẽta. Ad primum*, &c. patet ex litera.

i *Si autem illud argumentum ſi.at*, &c. Hîc reſpondet iuxta determinata in primo articulo: excipiuntur tamen ab hac doctrina generali, & communi, plures caſus, qui ex circumſtantiis excuſant à reſtitutione famæ. Primò, quando infamatus condonat famæ damnum incurſum. Secundò, iuſta compenſatio famæ, vt ſi iam infamia facta eſt mutua: quamuis aliqui de hoc non immeritò dubitent. Tertiò, ſi non nocuit, quia fides ei non fuit adhibita. Quartò, ſi infamans, verbi gratia, accuſatori, ſententia iudicis declaratus eſt calumniator, aut impoſita eſt ei pœna talionis: quia per hoc ablatum eſt damnum famæ incurſum, quamuis etiam ille de calumnia conuictus, ſi mendaciter accuſauit, teneatur confiteri veritatem. Quintò, ſi non poſſit fieri ſine periculo vitæ: quia bonum inferioris ordinis, vt fama, non obligat ad compenſationem ſuperioris ordinis. Aliqui excipiunt, quando aliqua perſona illuſtris patitur ex calumnia falſa, teneri calumniatorem ad compenſandum etiam cum periculo vitæ, quod alij negant; ſed prima opinio videtur valdè rationabilis: quia non ſolùm illa familia patitur, ſed etiam Reſpublica, quæ plurimùm dependet à familia illuſtri, eiuſque ſalus, & magis quàm à vita calumniatoris. Vnde meritò etiã deprehenſus, & conuictus de calumnia tali, poſſet pœna mortis iuſtè puniri: ergo etiam cum periculo mortis tenetur famam reſtituere.

Caſus in quibus excuſatur infamans à reſtitutione.

Caſus condonationis recõpenſationis.

Defectus iuramenti.

Declaratio calumniæ per ſententiam.

Periculum vitæ.

Excipitur caſus.

Cum periculo vitæ fama illuſtris perſonæ, reſarcienda.

Sextò, ſi fama eſt recuperata. Septimò, ſi fama infamantis, & accuſantis ſine proportione excedat famam infamati, quia nullo Iure ipſi debetur maior ſatisfactio in re excedente. Tunc modus reſtituendi famam eſt eum laudare, & per dona, & alia, quæ hominis ſtatu conſiderato, arbitrio prudentum ſatisfacere poſſunt.

38 *Fama recuperata.*

Exceſſus inter perſonas.

Plura omittimus hîc de infamia, & eius reſtitutione, quæ à Doctoribus in particulari traduntur, quos conſulere poteſt lector: ſunt enim obuij. Quæri etiam ſolet num homo ſit ſuæ famæ dominus: ſed fortè ſi per tempus licebit, hanc quæſtionem tractabimus *infrà diſt. 21. quæſt. 2.* Hîc etiam agendum erat de reſtitutione, & læſione honoris proximi: ſed quia facilis eſt quæſtio, eam omittimus, quia harum quæſtionum tractatus fortè legem commenti exceſſerit: quamuis anſam præbeant tractandi in ſpecie quidquid alij de iuſtitia & iure, ea ratione tractare ſolent, quæ diximus neceſſitate declarandi principia vniuerſalia Doctoris, eaque defendendi dicta ſint, &c.

DISTINCTIO XVI.

De tribus in perfectione Pœnitentiæ obſeruandis.

A *De pœnit. diſt. 1. cap. perfecta pœnitentia. Chryſoſt. ſer. de pœn. qui eſt 29.*

IN perfectione autem pœnitentiæ tria obſeruanda ſunt, ſcilicet compunctio cordis, confeſſio oris, ſatisfactio operis. Vnde Ioannes os aureum, [Perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter ferre, in corde eius contritio, in ore confeſſio, in opere tota humilitas. Hæc eſt fructifera pœnitentia,] vt ſicut tribus modis Deum offendimus, ſcilicet corde, ore & opere, ita tribus modis ſatisfaciamus. [Sunt enim tres peccati differen-

inter ſerm. eius de ſer. hab. in mōte lib. 1. c. 23. circa finem. Tom. 4.

tiæ; vt ait Auguſtinus, & in corde, & in facto, & in conſuetudine, vel verbo tanquam tres mortes. Vna quaſi in domo, ſcilicet cùm in corde conſentitur libidini. Altera quaſi prolata iam extra portam, cùm in factum procedit libidinis aſſenſio. Tertia cùm vi malæ conſuetudinis tanquam mole premitur animus, vel noxiæ defenſionis clypeo armatur, quaſi in ſepulchro iam fœtens. Hæc ſunt tria genera mortuorum, quæ Deus legitur ſuſcitaſſe.] Huic ergo triplici morti triplici remedio occurritur: contritione, confeſſione, ſatisfactione. Compunctio nobis commēdatur ibi,

Ioēlis 2. c. Pron. 18. c.

Scindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra. Confeſſio ibi, *Iuſtus in principio ſermonis accuſator eſt ſui.* Verè enim confitetur, qui accuſat, qui ſe execrando malum ſibi imputat. Et ibi,

Pſal. 6. Iacob. 5. d. Mat. 3. b. Lucæ 3. c. Beda.

Effundite coram illō corda veſtra. Et iterum, *Confitemini alterutrum peccata veſtra.* Satisfactio à Ioanne præcipitur, vbi ait, *Facite dignos fructus pœnitentiæ*, ſcilicet vt ſecundùm qualitatem, & quantitatem culpæ ſit qualitas & quantitas pœnæ. Non enim par debet eſſe fructus boni operis eius, qui nihil vel minùs peccauit, & eius qui grauiùs cecidit. Ideò diſcretio pœnitenti valde neceſſaria eſt, vt illa gerat quæ tradit Auguſtinus, dicens: [Conſideret qualitatem criminis in loco, in tempore, in perſeuerantia, in varietate perſonæ, & quali hoc fecerit tentatione, & in ipſius vitij multiplici executione. Oportet enim pœnitere fornicantem ſecundùm

De vera, & falſa pœn. c. 14. in princip. tom. 4.

excellentiam ſui ſtatus vel officij, vel ſecundùm modum meretricis, & in modum operis ſui: & qualiter turpitudinem egerit, ſi in loco ſacro, ſi in tempore orationi conſtituto, vt ſunt feſtiuitates, & tempora ieiunij. Conſideret quantum perſeuerauerit, & defleat quòd perſeueranter peccauerit, & quanta victus fuerit impugnatione. Sunt enim qui non ſolùm non vincuntur, ſed vltrò ſe peccato offerunt: nec expectant tentationem, ſed præueniunt voluptatem. Et pertractet ſecum, quàm multiplici actione vitij delectabiliter peccauit. Omnis iſta varietas confitenda eſt, & deflenda, vt cùm cognouerit quod peccatum eſt, citò inueniat Deum ſibi propicium. In cognoſcendo augmentum peccati, inueniat cuius ætatis fuerit, cuius ſapientiæ, & ordinis. Immoretur in ſingulis iſtis, & ſentiat modum criminis, purgans lachrymis omnem qualitatem vitij: defleat virtutem, qua interim caruit. Dolendum eſt enim non

Iacob. 2. b.

ſolùm quòd peccauit, ſed quia virtute ſe priuauit. Defleat etiam, quoniam offendens in vno, factus eſt omnium reus. Ingratus enim extitit, qui plenus virtutibus Deum omnino non timuit. In hoc enim quiſque peccator fit culpabilior, quo eſt Deo acceptior. Ideò enim Adam plus

Gen. 3. c.

peccauit, quia omni bono abundauit. Alio etiam modo offendens in vno, factus eſt omnium reus: quia omnis virtus patitur detrimentum ab

Ibid. c. 15.

vno vitio.] [Ponat ſe omnino in iudicio & poteſtate ſacerdotis, nihil ſui reſeruans ſibi: vt omnia eo iubente paratus ſit facere pro recipienda vita animæ, quæ faceret pro vitanda corporis morte: & hoc cum deſiderio, quia vitam recuperat infinitam. Cum gaudio enim facere debet immortalis futurus, quæ faceret pro differenda morte moriturus: ſemper deprecetur Deum, offerat Deo mentem, & cordis contritionem. Deinde & quod

Gen. 4. b.

poteſt det de poſſeſſione: & tunc quod offert, ſecurus offerat. Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius. Priùs dicit ad Abel, quàm ad munera eius. In iudicio ergo cordis conferenda eſt eleemoſyna tribuentis. Nec conſiderandum eſt quantum, ſed qua mente, qua affectione dat quod poteſt. Qui ergo ſua peccata redimere vult temporalium oblatione, priùs offerat

mentem.

mentem. Caueat etiam ne ductus verecundia, diuidat apud ſe confeſſionem, vt diuerſa diuerſis velit ſacerdotibus manifeſtare. Quidam enim vni celant, quod alteri manifeſtandum conſeruant: quod eſt ſe laudare, & ad hypocriſim tendere, & ſemper venia carere: ad quam per fruſta putat peruenire. Caueat etiam ne priùs ad dominicum corpus accedat, quàm confortetur bona conſcientia, & doleat quòd nondum audeat ſumere, quem multùm deſiderat cibum ſalutarem. Cohibeat etiam ſe à ludis, à ſpectaculis ſæculi, qui perfectam vult conſequi remiſſionis gratiam. Iſti ſunt digni fructus pœnitentiæ, animam captiuam elaqueantes, & in libertate ſeruantes.] Et infrà. [Quærat anima dignos fructus, etſi non dignos pœnitentiæ. Sunt enim digni fructus virtutum, qui non ſufficiunt pœnitentibus. Pœnitentia enim grauiores poſtulat, vt dolore, & gemitibus mortuus impetret vitam.] Ex his oſtenditur, qui ſint digni fructus pœnitentiæ, quibus vera ſatisfactio expletur: & quòd non omnes digni fructus pœnitentiæ, ſunt digni fructus: quod de illa pœnitentia intelligitur, quæ maiorum eſt criminum. Non enim ſufficiunt grauiter delinquentibus, quæ ſufficiunt minùs, vel parùm peccantibus.

Aug. ibid. 15.

Quæ ſit falſa ſatisfactio?

ET ſicut ſunt digni fructus pœnitentiæ, ac vera ſatisfactio, ita & indigni fructus, & falſa ſatisfactio, id eſt, falſa pœnitentia. Vnde Gregorius. [Falſas pœnitentias dicimus, quæ non ſecundùm auctoritates Sanctorum pro qualitate criminum imponuntur. Ideóque miles, vel negotiator, vel alicui officio deditus, quod ſine peccato exerceri non poſſit, ſi culpis grauioribus irretitus ad pœnitentiam venerit, vel qui bona alterius iniuſtè detinet, vel qui odium in corde gerit: recognoſcat ſe veram pœnitentiam non poſſe peragere, niſi negotium relinquat, vel officium deſerat, & odium ex corde dimittat, & bona quæ iniuſtè abſtulit, reſtituat. Nec tamen deſperet, interim quicquid boni facere poteſt, hortamur vt faciat, vt Deus cor eius illuſtret ad pœnitentiam.] Cùm ſit pœnitentia interior, & exterior, de vtraque per præmiſſa ſatis apparet, quæ ſit vera, & quæ ſit falſa.

B.

Greg. 7. de pœn. diſt. 5. cap. Falſas.

De tribus actionibus pœnitentiæ.

PRædictis verò adiiciendum eſt, quòd tribus modis agitur pœnitentia ante Baptiſmum, ſcilicet de prioribus peccatis, poſt Baptiſmum de grauioribus, quæ pòſt committuntur. Eſt etiam pœnitentia venialium quotidiana, quæ etiam humilium eſt, & perfectorum. Vnde Auguſtinus [Tres ſunt actiones pœnitentiæ, quas mecum eruditio veſtra recognoſcit. Vna eſt quæ nouum hominem parturit, donec per Baptiſmum omnium præteritorum ablutio fiat peccatorum: quia nullus ſuæ voluntatis arbiter, niſi pœniteat eum veteris vitæ, nouam inchoare poteſt: à qua paruuli ſunt immunes, cum baptizantur, quia nondum poſſunt vti libero arbitrio, quibus tamen ad remiſſionem originalis peccati prodeſt eorum fides, à quibus offeruntur. Altera eſt actio pœnitentiæ poſt Baptiſmum, quæ fit pro illis peccatis, quæ legis Decalogus continet. Agunt ergo homines pœnitentiam ante Baptiſmum de peccatis prioribus, ita tamen vt etiam baptizentur: ſicut Petrus ait, *Agite pœnitentiam, & baptizetur vnuſquiſque veſtrûm*

C.

Hom. de vtilitate, & neceſſitate pœn. quæ eſt 50. cap. 3. & 4. in to. 10. & lib. de medicina pœnitentiæ cap. 2. in tom. 9.

Eadē hab. epiſt. 108. quæ eſt ad Seleucianū. *in nomine Domini*, &c. Agunt etiam pœnitentiam, ſi poſt Baptiſmum ita peccauerunt, vt excommunicari, & reconciliari poſtea mereantur. Eſt etiam pœnitentia bonorum, & humilium fidelium penè quotidiana: in qua pectora tundimus, dicentes, *Dimitte nobis debita noſtra*, &c. Neque ea nobis dimitti volumus, quæ dimiſſa nobis in Baptiſmo non dubitamus: ſed illa quæ humanæ fragilitati, quamuis parua, tamen crebra ſurrepunt: quæ ſi collecta contra nos fuerint, ita nos grauabunt, & oppriment, ſicut vnum aliquod grande peccatum. Quid enim intereſt ad naufragium, an vno grandi fluctu nauis operiatur, & obruatur, an paulatim ſurrepens aqua in ſentinam per negligentium culpam impleat nauem, & ſubmergatur? Ideò ieiunium, & eleemoſynæ, & orationes inuigilent: in quibus cùm dicimus, *Dimitte nobis debita noſtra*, &c. manifeſtamus nos habere, quod nobis dimittatur, & in his verbis humiliantes animas noſtras, quotidianam agere pœnitentiam non ceſſamus.

Exod. 20. a. Act. 2. f. Mat. 6. b.

Quod multitudo venialium ita aggrauat, ſicut vnum grande peccatum.

Mat. 6. b.

De ſatisfactione venialium.

Cap. 71. to. 3. & de pœ. diſt. 3. Sed verba.

QVæ autem pro venialibus ſit ſatisfactio ſufficiens, Auguſtinus inſinuat, ita inquiens *in Ench.* [De quotidianis, & breuibus, leuibúſque peccatis, ſine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium ſatisfacit. Eorum enim eſt dicere, *Pater noſter qui es in cœlis*, &c. Delet omnino hæc oratio minima, & quotidiana peccata. Delet & illa à quibus vita fidelium etiam ſceleratè geſta, ſed pœnitendo in melius commutata diſcedit. Sicut veraciter dicitur, *Dimitte nobis debita noſtra*, ita & veraciter dicatur, *Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*, id eſt, ſic fiat quod dicitur, quia & ipſa eleemoſyna eſt veniam petentibus omnino ignoſcere.] Ex his, aliiſque præmiſſis iam facile eſt intelligere, quæ pro venialibus ſit exhibenda ſatisfactio. Sufficit enim Dominica oratio cum ieiunio, & eleemoſynis: ſic tamen, vt præcedat contritio aliquantula, & addatur confeſſio, ſi adſit facultas: de qua confeſſione poſt tractabitur. Pro grauioribus verò peccatis hæc etiam in ſatisfactione adhibenda ſunt, ſed multò vehementiùs, atque diſtrictiùs: quia, vt ait Auguſtinus, ad agendam pœnitentiam non ſufficit mores in meliùs commutare, & à malis factis recedere, niſi de his quæ facta ſunt, ſatisfaciat Domino per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis ſacrificium, cooperantibus eleemoſynis.

Mat. 6. b.

Lib. de pœ. medicina. cap. 5. to. 9. & hom. 50. quæ eſt de vtilit. ac neceſſit. pœn. c. 15. tom. 10.

QVÆSTIO I.

Vtrùm iſta tria, contritio, confeſſio, & ſatisfactio ſint partes Pœnitentiæ?

Alenſ. 4. *par. quæſt. 66. per totum.* D. Thom. 3. *par. quæſt. 84. art. 2. & 3. & quæſt. 90. art. 2. & per totum.* D. Bonauent. *hic dub. 1.* Richard. *art. 1. quæſt. 1.* Marſil. 4. *quæſt. 10.* Durand. 4. *diſt. 14. quæſt. 3.* Suar. *tom. 4. diſp. 18. ſect. 2.*

I *Argum. 1.*

IRCA iſtam diſtinctionem quæro, Vtrùm iſta tria, contritio, confeſſio, & ſatisfactio ſint partes pœnitentiæ? Probo quòd non. Peccatum eſt ſimplex defectus, ergo poteſt competere ſibi ſimplex remedium, pœnitentia eſt tale remedium: ergo, &c.

Argum. 2. Item, ſi eſſent partes pœnitentiæ, aut ergo integrales, aut ſubiectiuæ, & accipio *integrales* communiter ad partes eſſentiales, & quantitatiuas non integrales, quia totum non prædicatur de tali parte: conteri autem eſt pœnitere, & confiteri eſt pœnitere,

tere, & satisfacere est pœnitere: ergo, &c. nec sunt partes subiectiuæ, quia in qualibet parte subiectiua perfectè saluatur ratio totius sine alia parte: Socrates enim est perfectè homo, dato quòd plures non essent in specie humana: sed in contritione sine aliis non saluatur perfectè ratio pœnitentiæ: ergo, &c.

Item, si essent partes Pœnitentiæ, aut pœnitentiæ virtutis, aut Pœnitentiæ Sacramenti. Non primum, quia pœnitentia virtus est simplex forma in anima, quia spiritualis; & per consequens indiuisibilis. Consimiliter confessio,& satisfactio non sunt spiritualia,sed sensibilia extra mentem. Nec secundum,quia omne Sacramentum est signum sensibile, vel consistit in signo sensibili; contritio non est aliquid sensibile, sed spirituale quid in anima: ergo non est pars Sacramenti. *Argum. 1.*

Item, nulla pars est posterior naturali ordine suo toto: sed Pœnitentiam Sacramentum sequitur naturali ordine satisfactio: ergo, &c. 2 *Argum. 4.*

Item, fructus non est pars eius, cuius est fructus. Patet exemplo, vt pomum non est pars arboris: & ratione, quia fructus est vltimum, quod expectatur de eo, cuius est fructus:nulla autem pars eius est tale vltimum;sed satisfactio est fructus pœnitentiæ,secundùm gloss.super illud Matth. 3. *Facite dignos fructus pœnitentiæ:* & secundùm sententiam Augustini de vera & falsa pœnitentia: & ponitur *in ista dist.cap.2.* *Argum. 5.* *Matth. 3.*

Contrà, Magister in litera,qui dicit,quòd ad perfectionem pœnitentiæ ista tria requiruntur: non autem requiruntur ad perfectionem alicuius, intrinsecè loquendo, plura, nisi sint aliquo modo partes eius. *Ratio ad opp.*

SCHOLIVM.

Exponit latiùs quatuor: de quibus actum est d. 14. q. 2. scilicet, imperare pœnam,detestari malum, tristari de eo,hoc acceptare, & de eodem gaudere: & quomodo omnia ista possunt oriri ab habitu pœnitendi: de quo ibi non egit.

HIc [a] intelligendum est, quòd præter istum modum, quo accipitur Pœnitentia pro Sacramento Pœnitentiæ; pœnitentia,vel magis *pœnitere* potest multipliciter aliter accipi. Sicut enim habetur ex dictis *dist.* 14. *q.* 2. *&* 3. contingit habere iustitiam quamdam vindicatiuam peccati proprij: & proximum ei est actus proprius eius elicitus,qui est quoddam *velle* imperatiuum pœnæ,vt culpam vindicantis. In tertio gradu est effectus proximus istius actus eliciti, qui effectus est aliquis, vel actus aliqui, ad quem, vel ad quos sequitur pœna vindicatiua. Non enim potest voluntas per actum volendi imperare pœnam, nisi priùs imperando causam pœnæ, quia passiones non sunt in potestate voluntatis,nisi mediantibus actibus. Quartò,& vltimò sequitur pœna consequens istum actum imperatum ab actu elicito ipsius pœnitentiæ virtutis, & ista pœna est effectus remotus illius actus eliciti. 3

Patet autem distinctio istorũ omnium per se posse separari ab inuicem. Potest enim virtus illa esse sine actu suo elicito. Patet de se: & è conuerso, quia,vt dictum est,primus actus conformis rectæ rationi,natus generare virtutem, potest haberi antequam aliquid virtutis habeatur,quia est generatiuus primi gradus virtutis. Cõsimiliter actus ille elicitus,qui est secundus,potest esse sine tertio,id est,sine actu imperato: quia non statim ad actum imperij in voluntate,sequitur actus,qui imperatur,quia voluntas imperans non est omnipotens. Et è conuerso. Tertium illud potest esse sine secundo, scilicet actus aliquis causatiuus pœnæ sine actu voluntatis imperante actum istum, sicut potest habere quis detestationem peccati à se commissi, immediatè ex contemplatione Dei, licèt non imperet talem actum elici, vindicatiuum culpæ. *d. 14. q. 2. num. 13.* *Quomodo differũt acceptiones pœnitentiæ.*

Potest etiam esse tertium sine quarto,quia non semper ad actus illos,qui essent nati generare pœnam, sequitur pœna propter aliquam indispositionem fortè in ipsa potentia susceptiua pœnæ: sicut non semper ad volitionem, vel odium peccati commissi sequitur tristitia, vt priùs dictum est. 4 *d. 14. q. 2. num. 18.*

Potest etiam quartum separari à tertio, quia illa pœna potest esse sine actu illo ordinato,qui natus esset pœnam illam causare: quia ille actus,vt ordinatus,non est causa præcisa generationis pœnæ illius: ergo istorum quodlibet sine quolibet esse potest, & quælibet duo, vel tria, sine quolibet, vel quibuslibet aliis.

Ad propositum de hoc vocabulo *pœnitere*, propriè, vt dictum est priùs, est *pœnam tenere*; *tenere* autem includit & actionem tenentis, scilicet quod voluntariè teneat, & applicationem pœnæ sibi, quod in se teneat. Potest ergo habitus ille dici pœnitentia; quia quædam habitualis tenentia pœnæ, sicut principium habitualiter inclinans *Pœnitentia dicitur de*

habitu, & de varijs actibus.

nans ad infligendam ſibi pœnam voluntariè; & actus eius poteſt dici pœnitentia actualis, vel *pœnitere*, quia quoddam *velle* inflictiuum pœnæ ſibiipſi: & actus ille proximus imperatus ab actu elicito iſtius, poteſt dici *pœnitere*, quia eſt voluntariè habere in ſe pœnam, ſaltem in cauſa ſua, nec aliter poteſt æquè principaliter voluntariè haberi, ſicut in cauſa.

Triſtitia nõ eſt pœnitentia actiua.

Quartum, ſcilicet puniri pœna ſequente actum illum, non eſt propriè *pœnitere*, ſed magis (vt ita dicam) *pœniteri*, id eſt, pœna teneri, vel vſitatiùs, *puniri*.

COMMENTARIVS.

HAc diſtinctione agit de actibus peccatoris, vt partes ſunt pœnitentiæ in prima quæſtione. In ſecunda de mutatione peccatoris, quæ contingit quando iuſtificatur.

Seeũda, in ordine ad Sacramentum.

1 a *Hic intelligendum eſt*, &c. In hoc paragrapho diſtinguit pœnitentiam virtutem aliter quàm in quæſtione prima, & ſecunda diſtinctionis decimæquartæ: quia ibi egit potiſſimùm de pœnitentia actuali ſecundùm diuerſos gradus voluntarij, & vt dicit in recto ipſos actus voluntarios, & ſecundùm naturam, & diſtinctionem eorum ab inuicem, & cuius virtutis eſſe poſſint. Primus actus eſt *velle* imperatiuum vindicandi peccatum. Secundus, deteſtatio peccati. Tertius, eſt acceptare libenter, & cum gaudio punitionem, ſeu pœnam peccati. Quartus, ferre patienter pœnam. Hîc autem agit de pœnitentia virtute, vt diſtinguitur à Sacramento, & non ſecundùm naturam ſuam ſpecificam, aut alia concurrentia ad actum circumſtantionatum eius: ſed agit de ipſa, vt comprehendit tres actus, de quibus quærit, & ordinatur ad Sacramentum per modum materiæ, vel quaſi materiæ, vt loquuntur Trident. & Florent. vt viſum eſt *quæſt. 4. d. 14.* explicando id, pro quo Sacramentum in recto ſupponit. Prima itaque acceptio pœnitentiæ eſt pro ipſo habitu ſpecialis virtutis, & vindicatiuæ peccati. Secunda, pro actu illius habitus. Tertia, pro cauſa proxima pœnæ, ſeu punitionis. Quarta, verò pro ipſa pœna, & punitione. Rectè declarat hæc in litera: de quibus etiam ſufficienter dictum eſt *in diſtinct. præmiſſa 14. quæſt. 1. & 2.*

Diuerſa conſideratio pœnitentiæ.

Prima, ſecundùm ſpeciem virtutis.

Quatuor acceptiones pœnitentiæ.

Vide ſuprà dicta.

SCHOLIVM.

Contritio, confeſſio, ſatisfactio non ſunt partes habitus pœnitentiæ, nec actus imperatiui pœnæ: ſunt tamen partes pœnitentiæ, ſumptæ pro ea cauſa proxima pœnæ infligendæ: & etiam ſumptæ pro ipſa punitione, quia contritio, ſeu nolitio peccati, eſt cauſalis tentio triſtitiæ: confeſſio, verecundiæ: ſatisfactio, afflictionis, & laboris.

5 AD b propoſitum, tria prædicta nullo modo ſunt partes pœnitentiæ virtutis, vt argutum eſt ad principale: quia illud eſt quædam forma ſimplex in voluntate, vt charitas, vel quæcumque alia iuſtitia. Et per aliud patet, quia illud eſt permanens, ſicut permanentia pertinet ad virtutem. Contritio autem, confeſſio, & ſatisfactio ſunt quædam habentia *eſſe* in *fieri*: permanens autem non conſtat ex partibus habentibus *eſſe* in *fieri*. Item, iſta duo vltima non ſunt in voluntate, vt in ſubiecto, ſed ſunt quædam exteriora.

Conſimiliter dico, quòd non ſunt partes pœnitentiæ ſecundo modo dictæ: quia & actus ille eſt quidam actus ſimplex, ſicut eſt actus virtutis ſimplicis. Patet etiam ex alio, quia ille actus eſt immediatè voluntatis, vt elicitus à voluntate: ſed confeſſio, & ſatisfactio non ſunt actus immediatè eliciti à voluntate, ſed imperati. Sed loquendo de pœnitentia tertio modo, ſcilicet prout eſt cauſa proxima ipſius pœnæ inflingendæ, quæ cauſa eſt actus imperatus ab actu pœnitentiæ virtutis, iſtius partes poſſunt poni iſta tria.

Quomodo contritio, confeſſio, ſatisfactio ſũt partes pœnitentiæ? Pœnitentiã ad commutatiuã ſpectare.

Et conſimiliter iſtius quarti, quod eſt *puniri*, partes poſſunt poni tres pœnæ, quæ concomitantur iſtos tres actus: & hoc modo iuſtitia commutatiua vniuerſaliter reſpicit æqualitatem in commutatione, non rei, ſed magis ſecundùm rectam rationem: ergo hoc modo iuſtitia punitiua, quæ eſt quædam commutatiua in punitione, reſpicit pœnam æqualem, ſiue cõmenſuratam illi culpæ: & hoc, ſecundùm rectam rationem illius legis, ſecundùm quam ipſa eſt vindicatiua: lex autem illa, ſecundùm quam pœnitẽtia virtus eſt vindicatiua, dictat culpam debere ordinari, & per pœnam intrinſecam triſtitiæ, & per pœnam extrinſecam duplicem, verecundiæ ſcilicet, & afflictionis, ſiue laboris corporalis; ſicut colligitur ex diuerſis Scripturis, quæ continent legem illam: ergo illa pœna, ſiue *puniri*, quod reſpondet culpæ, integratur ex tribus pœnis.

6 Et conſimiliter cauſa proxima iſtius pœnæ oportet quòd integretur ex cauſis propriis iſtarum pœnarum. Cauſa autem propria triſtitiæ interioris eſt deteſtatio peccati commiſſi à ſe, ſiue diſplicentia de peccato. Et hæc includit duas cauſas partiales, ſcilicet conſiderationem peccati commiſſi, & nolitionem eius: & inter iſtas principalior eſt cauſa nolitio: ipſa etiam poſita neceſſariò ponit aliam, non è conuerſo.

Iſte

Iſte ergo actus qui eſt propria cauſa proxima triſtitiæ, dicitur contritio: ſecundus actus, qui eſt cauſa proxima erubeſcentiæ, vel verecundiæ, dicitur confeſſio, vbi peccatum occultum propalatur homini. Tertia cauſa proxima, vel propria tertiæ pœnæ, eſt opus aliquod laborioſum, vel pœnale. Sicut ergo pœna perfecta correſpondens culpæ ſecundùm iuſtitiam vindicatiuam, habet tres pœnas partiales, quæ ſunt partes vnius punitionis perfectæ, eo modo quo tres reſtitutiones eſſent partes vnius reſtitutionis perfectæ illi, qui fuiſſet tripliciter damnificatus: ita tres actus, ad quos ſequuntur iſtæ tres pœnæ, ſunt partes vnius cauſæ ſufficientis proximè reſpectu pœnæ condignæ.

Confeſſio cauſa verecundiæ.

COMMENTARIVS.

2 b *AD propoſitum tria prædicta*, &c. Negat hos actus eſſe partes pœnitentiæ primo, & ſecundo modo hîc ſumptæ: cuius ratio nota eſt ex littera. Sed aduertendum eſt actum vindicandi peccati poſſe dupliciter conſiderari: vno modo, quando pœnitentia imperat actum nolitionis peccati, quo cauſatur proximè ipſa pœna, ſeu triſtitia; & ſic hîc intelligitur non integrare pœnitentiam, id eſt, pœnæ tenentiam per actum elicitum voluntatis. Alio modo ſumitur vt eſt nolitio peccati, ſeu deteſtatio perfecta ex motiuo vindicationis, vt imperatur à charitate: quia ſic habet ſe vt cauſa proxima pœnæ. Hoc modo integrat pœnitentiam tertio modo per modum contritionis (vt eſſe poteſt ex dictis *ſuprà qu.* 2. *diſt.* 14.) prout in hac diuiſione ſumitur pœnitentia.

Actus pœnitentiæ imperatus.

Actus elicitus.

Tertiò dicit tres illos actus eſſe partes integrantes pœnitentiæ tertio modo, vt ſumitur pro cauſa proxima, ad quam ſequitur pœna ipſa. Et quartò dicit pœnas concomitantes ipſos actus integrare vnam punitionem totalem, quæ correſpondet peccato ſecundùm medium iuſtitiæ vindicatiuæ, ſicut reſtitutiones partiales faciunt vnam totalem, ad quam reſtituens obligatur ex triplici damno illato, aut triplici contractu: iuſtitia enim vindicatiua reſpicit medium æqualitatis ſecundùm rectam rationem voluntariæ punitionis correſpondentis peccato. Hîc nihil offertur dicendum præter ea, quæ aliàs dicta ſunt ex hac integritate, qua actus conueniunt in vnam pœnitentiam, vocantur quaſi materia à Conciliis ſuprà citatis.

Punitio totalis.

SCHOLIVM.

Contritionem, confeſſionem, & ſatisfactionem eſſe eſſentialiter requiſitas ad Sacramentum Pœnitentiæ, non tamen eſſe propriè partes eius. D. Thom. 3. part. quæſt. 84. art. 2. & quæſt. 90. & ibi eiùs expoſ. Suar. diſp. 18. ſect. 2. & 3. multum ſudant, vt probent eſſe propriè partes. Sed non eſt facienda vis in verbo, cùm de re conſtet: tantùm enim controuertitur de voce, an debeant vocari partes propriè, & Scotus in rigore putat quòd non. Cui fauet Trid. ſeſſ. 14. cap. 3. dicens tria prædicta eſſe quaſi materiam, & ponens præcipuam vim in abſolutione; & ſimiliter loquitur Concil. Colon. cap. 3. dum ergo aliquando vocantur partes à Patribus, intelligunt per hoc, eſſe requiſita neceſſaria ad Sacramentum. Scotum ſequuntur Gab. hîc qu. 2. Maior qu. 2. Ciſtercien diſt. 23. qu. 2. art. 1. Baſſol. Tartaret. Alm. Angles hîc, & omnes Scotiſtæ. Idem tenent omnes aſſerentes pœnitentiam ſupponere pro abſolutione; quos citaui d. præced. qu. 4. ſchol. 1. Caiet. 3. part. qu. 90. art. 1. ait. ſent. D. Thom. definitam in Flor. decret. Eug. ſed magis fauet Scoto, quia ait actus pœnitentiæ eſſe quaſi materiam, quam leuiter Caiet. & ex ſuo capite definitionem conciliarem obtrudit.

DE pœnitentia c Sacramento dico, quòd iſta tria nullo modo ſunt partes eius, quia, vt dictum eſt *diſt.* 14. Pœnitentia Sacramentum eſt illa abſolutio Sacramentalis facta certis verbis, &c. huius autem nulla pars eſt contritio, quæ eſt quoddam ſpirituale in anima: neque confeſſio, quia nihil eſt ipſius ſententiæ Sacerdotis, ſed actus rei accuſantis ſe: neque ſatisfactio, ſed ſequitur illam abſolutionem ſacramentalem.

7 *quæſt.* 4. *Contritio, cõfeſſio, ſatisfactio requiruntur ad Sacramẽtũ Pœnitentiæ, non tamen ſunt eius partes propriè loquendo.*

Hæc tamen tria ad Sacramentum Pœnitentiæ ad hoc, vt dignè recipiatur, requiruntur, vel præuia, vel ſequentia. Simpliciter enim requiritur confeſſio, quia Sacerdos non abſoluit reum arbitrariè, niſi priùs reus ſibi fuerit accuſatus in foro illo: non eſt etiam vtilis illa abſolutio, niſi præcedat in confitente aliqua contritio, vel attritio. Partes iſtius diſtinctionis patent ex dictis ſuprà; ſufficit enim quòd aliqua diſplicentia, licèt informis, præcedat, & tunc ille capax eſt abſolutionis ſacramentalis: & per illam fit contritio.

Diſt. 14. *q.* 2. & 4.

Satisfactio d autem debet ſequi Sacramentum Pœnitentiæ ad hoc, vt habeat efficaciam, & hoc in re, vel in voto, niſi iudex poſſet perpendere illas pœnas alias præcedentes ſufficere ad totalis pœnæ ſolutionem. Iſta enim ſententia Sacerdotis ſic abſoluit, quod tamen ligat. Abſoluit quidem à debito pœnæ æternæ; ſed ligat ad ſolutio-

Quomodo ſacerdos abſoluit, & ligat.

nem pœnæ temporalis, niſi ſit ſufficienter ſam ſoluta. Ipſa etiam vel nullo modo abſoluit, vel ſaltem non efficaciter, niſi ille reus ſit in ſe debito modo diſpoſitus: quia Sacramentum eſt ſignum abſolutionis interioris, quæ interior non concomitatur, niſi ſit debita diſpoſitio in mente interiùs abſoluendi.

8 *Ad arg. 1.* Ad argumenta, [c] ad primum, non ſequitur ſi peccatum ſit ſimplex: ergo remedium vindicatiuum, vel vindicta pœnæ debet eſſe ſimplex. Iuſtè enim poteſt legiſlator ſtatuere multas pœnas partiales correſpondere, tanquam vnam vindictam integram, vni peccato.

Ad 2. Ad ſecundum dico, quòd pœnitentia tertio modo dicta, vel pœna pro quarto modo correſpondens alicui peccato, poteſt accipi dupliciter. Vno modo pro tali adæquatè correſpondente; & ſic vnica pœnitentia, & vna pœna correſpondent vni culpæ: & illud, ſi habet partes, ſe habet ad illas ſicut ad partes integrales. Alio modo poteſt accipi pœnitentia tertio modo dicta, vel pœna quarto modo pro generali ratione eius, quod eſt tenere pœnam, vel puniri pro culpa, licèt non adæquatè: & hoc modo eſt totum vniuerſale ad illas, quæ ſunt partes integrales primo modo.

Hoc patet in exemplo: eſto enim quòd aliquis occidat alium: iuſta poteſt eſſe lex, quòd pœna corporali puniatur, & pœna pecuniaria tradenda amicis occiſi: & vtrumque iſtorum eſt pœna, & pœna pro homicidio: & hoc modo pœna pro homicidio poteſt dici vniuerſalis reſpectu pœnæ corporalis, & pœnæ pecuniariæ, quia vtrunque iſtorum eſt pœna, & pro iſto peccato. Alio autem modo accipiendo pœnam pro homicidio, pro pœna totali correſpondente illi culpæ; ſic nec punitio corporalis tantùm, nec pecuniaria tantùm, eſt pœna illa, ſed quodlibet iſtorum eſt pars integralis illius pœnæ.

Et ſecundùm hoc patet quomodo pœnitentia prædicatur de quolibet iſtorum trium diuiſim, accipiendo pro tenentia alicuius pœnæ correſpondentis culpæ, ſed non totaliter adæquatè: & quomodo ex alia parte, nullum iſtorum ſine alio integrat pœnitentiam vt eſt adæquata culpæ.

9 *Ad 3.* *Actus imperatiuus pœnitentiæ quodammodo habet partes.* Ad tertium patet, quòd neque ſunt partes Sacramenti Pœnitentiæ, neque pœnitentiæ virtutis, nec etiam actus illius virtutis: ſed actus imperati ab illa virtute, qui eſt actus proximus punitiuus: & pœnæ concomitantes eos ſunt partes effectus remoti actus pœnitentiæ: tamen actus elicitus pœnitentiæ poſſet aliquo modo dici habere partes iſtas, non formaliter, ſed quaſi cauſaliter, pro quanto ipſe eſt aliquo modo diſtinctus, vt imperat iſtam partem, & illam: & hoc modo, remotiſſimè poſſent dici partes ipſius virtutis pœnitentiæ, vt inclinat ad omnes iſtas infligendas.

Ad 5. *Solutio 4. patet ex dictis.* *Opera externa quomodo partes pœnitētiæ.* Ad quintum dico, quòd pœnitentiæ virtutis, & actus eius eliciti, & actus eius imperati opus exterius laborioſum eſt fructus: & hoc modo debet intelligi de opere exteriori operato, & concedo quòd illud opus exterius non eſt pars pœnitentiæ aliquo iſtorum trium modorum dictæ: tamen eſt pars eius, quod eſt *puniri*, quod eſt quartum inter illa priùs numerata: & non eſt inconueniens idem eſſe partem poſterioris, & fructum prioris.

COMMENTARIVS.

3 *Prima concluſio.* [c] *De pœnitentiæ Sacramento dico*, &c. Concluſio Doctoris eſt, hos actus non eſſe partes pœnitentiæ Sacramenti, quod ſupponit in recto pro abſolutione, quæ eſt ſententia iudicialis, quæ procedit à poteſtate ligandi, & ſoluendi, quæ in ſolo ſacerdote eſt, non in pœnitente, aut reo, cuius illi ſunt actus. Secunda concluſio eſt, hos actus requiri eſſentialiter ad Sacramentum. De hac controuerſia actum eſt *ſuprà d. 14. quæſt. 4.*

Secunda concluſio.

4 *Tertia concluſio.* *Obiectio.* [d] *Satisfactio autem debet ſequi Sacramentū*, &c. Rationem aſſignat, quia alioquin non eſſet efficax. Intelligit de ſatisfactione in re, vel in voto: ſed dubium eſt in eo, quòd dicat in voto ſubſequi Sacramentum: quia videtur votum ſatisfactionis implendæ debere præmitti vt diſpoſitio prior. Reſpondetur, eo ipſo, quo quis ſubiicit ſe Sacerdoti quoad peccata, regulariter habere votum adimplendi ſatisfactionem, quam iniungit, niſi excipiatur caſus, de quo ſuo loco dicetur, in quo non debet obligari ad ſatisfactionem: hîc autem intendit Doctor teneri pœnitentem in re ſatisfactionem iniunctam adimplere, ſi poteſt: ſæpè enim contingit caſus, in quo nequit ex impedimento eam adimplere. In quo caſu debet habere voluntatem adimplendi, ipſo ceſſante impedimento: & hanc voluntatem intendit Doctor per votum.

Soluitur. *Votum ſatisfaciendi.*

Sed ex ratione illius dicti poſſet quis hîc interpretari, Doctorem velle efficaciam ſatisfactionis eſſe ex opere operato, & deducere argumentum ex hac contra concluſionem principalem: quia ſi ſatisfactio habeat efficaciam ex opere operato, ſic etiam contritio, & confeſſio: ſed requiruntur eſſentialiter ad ſacramentum ex ſecunda concluſione Doctoris: ergo ſunt partes eſſentiales Sacramenti, etiam in recto. Probatur conſequentia, quia nullus effectus competit ex opere operato ipſis in Sacramento, niſi quatenus ſunt ſignum ſacramentale, ſaltem partiale;

Obiectio contra concluſionem.

ex

ex dictis autem *suprà distinct. 1. & 2.* 4. de essentia Sacramenti, eiúsque efficacia; quidquid fundat rationem signi practici spectat ad Sacramentum in recto: quidquid autem non fundat, licèt requiratur, habet tantùm rationem conditionis, & circunstantiæ requisitæ, & non signi sacramentalis: ergo si actus pœnitentis requisiti ex diuina institutione ad Sacramentum Pœnitentiæ habent propriam efficaciam, & effectum diuersum ab eo, qui correspondet absolutioni Sacerdotis: sequitur eos esse de integritate Sacramenti, quà Sacramentum est.

Differentia signi sacramentalis ab aliis concurrentibus.

5 *Responsio. Declaratur Scopus Doctoris.*

Respondetur intentum Doctoris non fundari in efficacia satisfactionis ex opere operato ipsi immediatè, & ex se conuenienti: sed de efficacia quacunque, & simpliciter. Loquitur regulariter, quando quis est in reipsa peccator, & virtute clauium remittitur ei peccatum, quod habet, neque aliàs fuit dimissum: excipit enim casum, in quo censeatur prudenter à iudice, seu à sacerdote, peccatum aliàs, & pœnam debitam fuisse remissum antériùs, vel ex perfectione contritionis, & operum satisfactionis præmissorum ante confessionem: vel certè ex frequenti confessione; & satisfactione applicata pro tali peccato. Dato ergo quòd peccatum in reipsa absoluatur, quod est, satisfactio non habet efficaciam respectu pœnæ debitæ illi peccato, nisi priùs per Sacramentum deleatur peccatum, non habet, inquam, efficaciam per modum satisfactionis: quia correspondet pœnæ temporali remanenti post peccatum dimissum, & non ipsi peccato, cuius remissio per confessionem, & absolutionem cum dispositione debita obtinetur, & non per satisfactionem. Ex quo patet ad obiectionem, qua deducitur ex littera; qua verò aliàs, impugnat conclusionem.

Satisfactio pro pœna supponit remissionem peccati.

6 *Responsio saluat cõclusionem præmissam.*

Respondetur secundò efficaciam consistere in ipsa absolutione, & potestate clauium, loquendo de efficacia ex opere operato: actus autem pœnitentis requiri præuiè, vt contritio & confessio; satisfactio verò vt aliquid consequens, & sic habent rationem circunstantiæ, & dispositionis requisitæ. Quod autem dicitur à Doctoribus antiquis virtute clauium illos actus habere effectum, vt quando de attrito fit contritus: illud ita intelligendum est (statuendo rationem Sacramenti in sola absolutione, vt Doctor statuit) quà subsunt clauibus, habere effectum perfectiorem, quàm si seorsim ponantur, nempe eo sensu, quo dispositio præuia aliquo modo dicitur causa respectu effectus, qui sequitur virtute causæ applicatæ ad subiectum dispositum; non verò quòd efficacia illa excedat genus dispositionis. Sic etiam in aliis Sacramentis, & in hoc ipso perfectiorem dispositionem sequitur perfectior effectus ex opere operato virtute Sacramenti, quod applicatur vt causa; ex dispositione tamen in suo genere prouenit ille effectus, tanquam à causa, sine qua non applicaretur virtus causæ in ea perfectione causandi. Sicut ergo idem manens idem semper natum est causare idem, non solùm in substantia; sed etiam in modo causandi perfectiore, excessus in dispositione causat per modum dispositionis tantùm excessum in effectu, non per modum causæ per se, & principalis; ita etiam quando aliquid requiritur vt dispositio ad effectum causæ per se, & principalis, sine quo non sequeretur effectus quoad substantiam, quia est conditio essentialis, non accidentalis, hinc sequitur quòd ad substantiam effectus comparetur etiam vt conditio, non vt causa per se & principalis; talis est actus præuius pœnitentis per se requisitus ad Sacramentum Pœnitentiæ, vt attritio, & confessio, quæ virtute Sacramenti coniungantur formæ, ad quam disponunt, vnde nihil significat virtute clauium habere effectum nisi hoc, id est, effectum produci virtute clauium, non verò ex virtute propria, quæ eis ex se competit; neque virtute aliqua influxa, & deriuata in ipsos ex claue, seu potestate eius: quia potestas clauis exercetur per absolutionem, quæ ex significatione directè refertur ad remissionem peccati per se, & personam pœnitentis, non verò ad actus eius, aut virtutem influxam in actus.

Actus pœnitentis ex clauibus fortiũtur perfectionem effectum.

Perfectio haec reducitur in Sacramentũ, vt causam per se.

In dispositionem verò vt conditionem.

Absolutio respicit directè peccatum.

Dices, secundùm te, requiruntur ex diuina institutione actus pœnitentis, neque repugnat eis habere illam efficaciam ex eadem institutione: vnde ergo colligis non habere talem efficaciam? Respondetur dubium non esse, quin Deus illam efficaciam eis conferre potuerit. Quòd autem non contulerit, colligitur ex dictis *in quæst. 4. dist. 14.* ex fundamentis pro conclusione Doctoris allatis: quia remissio peccati, vt effectus debet correspondere potestati remittendi, & ligandi, quæ est in Præpositis & sacerdotibus solis. Sicut potestas ordinaria est in iudice, non autem in reo: quamuis requirat alia, quæ ordinatur ad ordinem iudicialem: exercitium autem talis potestatis est absolutio, in qua ex Trid. *præcipua vis huius Sacramenti est sita.* Hinc colligo quòd illa virtus non sit per se in pœnitente, aut actibus eius ex opere operato. Præterea in eodem gradu requiritur dolor de pecato commisso in ordine ad Baptismum & Pœnitentiam: respectu autem Baptismi se habet vt dispositio, vt patet ex Tridentino *sess. 6. cap. 6. 7. & 8.* non autem vt pars Sacramenti est: quia virtus sanctificandi tribuitur aquæ à Scriptura, & Patribus: eodémque modo potestas absoluendi, & ligandi solis sacerdotibus. Dolor autem de peccato ex lege ordinaria se habet vt dispositio in ordine ad remissionem peccati, de lege particulari, & institutione huius Sacramenti per modum tribunalis, & iudicij, non sequitur habere aliam rationem causandi, sed magis oppositum, cùm ex natura rei omnis efficacia eius debet fundari in potestate iudiciaria. Hinc colligo sicut contritioni non competit causare ex opere operato per modum Sacramenti, sic etiam neque confessioni, quæ ex natura sua ordinatur ad informationem præuiam iudicis, & cognitionem causæ. Idem de satisfactione, quæ tantùm ordinatur pro pœna remanente post Sacramentum, & ad quam eius efficacia non extenditur.

7 *Replica.*

Soluitur.

Virtus absolutionis.

Attritio in ordine ad Baptismum, & Pœnitentiam eodem modo requiritur.

Obiicies Tridentinum *sess. 14. cap. 1.* vbi postquam ostendit necessitatem doloris de peccato ad effectum remissionis etiam ante Baptismum, subdit: *Porro nec ante aduentum Christi Pœnitentia erat Sacramentum, nec est post aduentum illius cuiquam ante Baptismum*, &c. Vbi loquitur de pœnitentia virtute, & appellat Sacramentum, post Baptismum peccanti. Respondetur obuiam locum malè à quibusdam obiici: quia in his verbis non agit de pœnitentia virtute; sed de pœnitentia Sacramento; caput enim illud est de necessitate, & institutione Sacramenti. Necessitatem pœnitentiæ virtutis ostendit in verbis præce

8 *Obiectio ex Tridentino.*

Responsio.

Processus Cõcilij.

præcedentibus ex Ezechiele *cap.* 18. *&* 13. Ioël 2. *&* *Act.* 2. tandem in verbis allegatis oſtendit materiam eius eſſe peccatum commiſſum poſt Baptiſmum, & ſubdit eius inſtitutionem factam fuiſſe *Ioannis* 20. cùm data eſt poteſtas ligandi, & ſoluendi Apoſtolis : *Dominus autem Sacramentum Pœnitentiæ tunc præcipuè inſtituit, cùm à mortuis excitatus inſufflauit in diſcipulos ſuos, dicens: Accipite Spiritum ſanctum : quorum remiſeritis peccata, remittantur eis,* &c. *Quo tam inſigni facto, & verbis tam perſpicuis, poteſtatem remittendi, & retinendi peccata, ad reconciliandos fideles poſt Baptiſmum lapſos, Apoſtolis, & eorum legitimis ſucceſſoribus fuiſſe communicatam, vniuerſorum Patrum conſenſus ſemper intellexit,* &c. Sicut ergo inſtitutio Sacramenti fuit per collatam poteſtatem ligandi, & ſoluendi, ita etiam eius ſignificatio & virtus conſiſtit in eadem poteſtate exercita, quod fit per ſententiam abſolutionis. Vnde idem Tridentinum *cap.* 4. dicit dolorem illum in genere, vt comprehendit perfectum, & imperfectum, præparare ad remiſſionem peccatorum, quod perinde eſt, ac diſponere : & diſtinguit ipſum à Sacramento, vt eſt circunſtantionatus; & neceſſariò requiri aſſerit cum talibus circunſtantiis, vt ritè Sacramentum ſuſcipiatur, in initio capitis : & in fine loquens de attritione, dicit: *Quamuis*, inquit, *ſine Sacramento Pœnitentiæ, per ſe ad iuſtificationem perducere peccatorem nequeat : tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam diſponit,* &c. & *Canone* 5. Similiter dicit dolorem eſſe præparationem ad gratiam: præparatio autem, & diſpoſitio idem ſunt ex ſtylo Concilij in capite iam citato, & ex ſeſſ. 6. cap. 5. 6. 7. *Hanc diſpoſitionem, ſeu præparationem iuſtificatio ipſa conſequitur,* &c. Ex his ergo patet veritas huius concluſionis, quam præmiſit Doctor.

9 *Ad primum reſpondetur.*

e *Ad argumenta,* &c. Ad primum reſpondet, vni peccato rectè correſpondere poſſe plures pœnas partiales. Quod declarat in reſponſione ad ſecundum.

Ad ſecũdùm.

Ad ſecundum, reſpondetur ex pluribus partialibus pœnis abſtrahi conceptum pœnæ, quæ correſpondeat peccato. Alio modo, plures pœnæ per modum adæquatæ, & totius integralis correſpondent eidem, ſecundùm æqualitatem rectæ rationis, cuius medium ſequitur pœnitentia, ſicut & iuſtitiæ commutatiuæ. Exemplum, ſi puniatur morte, & pœna pecuniaria, vtraque ſimul integrant adæquatam, & ab vtraque etiam quatenus diuerſæ ſunt, & in diuerſis materiis, vt in vita, & bonis fortunæ, poteſt abſtrahi conceptus communis : ſic ergo pœnitentia vt ſumitur pro pœnæ tenentia, poteſt prædicari de contritione, confeſſione, & ſatisfactione, vt includunt tenentiam voluntariam pœnæ adiunctæ: quamuis neutra ſine ália integret totalem pœnam debitam peccato.

Pœna integraliter ſumpta.

Ad tertium.

Ad tertium, reſpondet hos actùs non eſſe partes formaliter incluſas in pœnitentia virtute, aut Sacramento : ſed eos poſſe dici virtualiter, & remotè includi in actu pœnitentiæ virtutis, quà imperantur ab ipſa.

Ad quartum.

Ad quartum, reſpondet quòd actus eliciti, & imperati virtutis pœnitentiæ ſint fructus pœnitentiæ : quamuis opus laborioſum externum non ſit fructus pœnitentiæ, vt ſumitur pro *puniri* quarto modo.

10 *An requiratur actus pœnitentiæ ſpecialis.*

Petes, an ad deletionem peccati requiratur actus proprius huius virtutis pœnitentiæ, vt eſt ſpecialis virtus? Ratio difficultatis eſt, quia contritio elicita de peccato ex fine, aut motiuo intrinſeco charitatis eſt efficax ad deletionem peccati, ſecluſo actu alterius virtutis. Item, quia Doctor *ſupra* docet *qu.* 1. *&* 2. *diſt.* 14. variis in locis, quatuor modos pœnitentiæ efficacis, quorum quilibet ſufficit ad deletionem peccati, adhibitis circunſtantiis.

Reſponſio, requiri regulariter.

Reſpondetur, regulariter requiri actum pœnitentiæ virtutis ad deletionem peccati : quod ſupponit Doctor in reſponſione ad vltimum, & penultimum, qua ſunt tertium, & quintum ad oppoſitum : ad quartum enim & quintum ſimul reſpondet. Patet ex §. primo, & ſecundo huius quæſtionis : & idem ſupponit *diſt.* 14. *quæſt.* 2. *in fine.* §. *Si quæratur de illis quatuor,* &c. vbi ſupponit iuſtitiam, & charitatem ſe inuicem imperare, in reſponſione ad quæſitum. Probatur, quia pœnitentia vt eſt ſpecialis virtus, nullam aliò quin haberet efficaciam circa peccatum, ac proinde non eſſet ponenda virtus ſpecialis. Secundò, Trid. *ſeſſ.* 14. *cap.* 2. dicit exigente diuina iuſtitia non remitti per Pœnitentiam Sacramentum toram pœnam temporalem ſine magnis noſtris fletibus, & laboribus, id exigente diuina iuſtitia : ergo exigitur talis pœna in vindictam peccati, ac proinde in ſic vindicante exigitur actus virtutis pœnitentiæ. Dices hoc tantùm probare neceſſarium eſſe quoad remiſſionem pœnæ temporalis, non verò quoad remiſſionem peccati, Contrà, hoc non refert : quia iſta coniunguntur, quia ſaltem ex diuina iuſtitia vindicatiua peccati exigitur de facto dolor, & triſtitia de peccato commiſſo, neque aliter ſine tali afflictione, & pœna dimittitur peccatum : ergo fides docet in pœnam peccati perſonalis mortalis requiri à Deo talem pœnam : ergo quæ docet dolendum eſſe de peccato, docet de eo dolendum eſſe in pœnam, & vindictam ; ac proinde Concilium *loco citato* dicit pœnitentiam à Patribus vocati laborioſum quendam Baptiſmum : talis ergo labor, & dolor imperatur à pœnitentia per modum neceſſariæ ſatisfactionis, quam Deus exigit.

Probatio.

Reſponſio.

Impugnatur.

Fides docet vindicandum peccatum.

11

Tertiò non ſufficit, vt rectè Doctor *d. illa* 14. *qu.* 2. contritio, aut deteſtatio peccati ſine voto Sacramenti : ſed votum Sacramenti eſt propoſitum ſubeundi iudicium ſacerdotum in ſatisfactionem peccati, & faciendi quidquid præſcripſerint in eius vindictam : ergo nequit abſtrahere à pœnitentia virtute, cuius eſt exigere talem ſatisfactionem. Hoc patet in voto confitendi, quod eſt accuſandi, & diffamandi ſe coram iudice in pœnam ſceleris commiſſi, qui eſt actus iuſtitiæ vindicatiuæ : accuſatio enim ordinatur ex ſe ad punitionem ſceleris. Dixi in concluſione *regulariter*, quia ſi caſu daretur contritio, adeò abſorbens mentem, vt non permitteret eam conſiderare motiuum vindictæ, talis videtur ſufficere, ſicut & votum implicitum Sacramenti ; ſed rarò fortè euenire contingit caſus: quia fides, quæ docet de peccato pœnitendum, docet etiam vindicandum commiſſum. Concluſionem tenere debent omnes, qui conſtituunt actum proprium huius virtutis in deteſtatione peccati, quatenus offenſa Dei eſt ; quia ſine hoc non contingit contritio ſecundùm Tridẽtinum; quidquid ipſi dixerint poſtea.

12 *Reiicitur explicatio Facentini.*

Philippus Faber admittit caſum oppoſitum concluſioni: ſed meo iudicio non rectè ſcotizat: Doctor

Doctor enim actum doloris, seu detestationis peccati ponit effectum remotum, seu actum imperatum pœnitentiæ virtutis, ostendens quomodo volũtas seipsa circulariter vtitur ad finem diuersarum virtutum: sed actus imperatus, quà talis, supponit imperantem.

Ad rationem dubitandi respondetur. Ad rationem dubitandi patet ex dictis, nempe actum contritionis illo modo sufficere, modò adsint aliæ circunstantiæ, de quibus agit Concilium tanquam necessariis ad veram pœnitentiam, & Christianam, *sess. 6. c. 14. & sess. 14. cap. 4.* de quibus est votum confitendi, quod non habetur regulariter sine actu pœnitentiæ vindicante peccatum. Ad Doctorem respondetur pœnitentiam quocunque modo ex dictis sufficere in ratione doloris disponentis ad remissionem, de quo ipse agit: sed regulariter etiam supponit illum dolorem imperari à pœnitentia, vt patet ex locis citatis: & semper habetur in virtute in omni casu, quo dolor est efficax, & sufficiens.

QVÆSTIO II.

Vtrùm remissio, vel expulsio culpæ, & infusio gratiæ sit vna simpliciter mutatio?

Alens. 4. *part. qu. 17. m. 4. art. 6. §. 2. aliàs qu. 72. m. 1.* D. Thom. 1. 2. *qu. 113. art. 1.* D. Bonau. 4. *dist. 17. 1. p. art. 1. qu. 1.* Richard. *d. 15. a. 1. q. 7. & d. 17. art. 4. q. 2.*

SEcundò quæro, Vtrùm remissio, vel expulsio culpæ, & infusio gratiæ sint vna simpliciter mutatio? Videtur quòd non: Augustinus de vera & falsa pœnitentia, & ponitur in littera huius distin. cap. 2. *Dolendum est peccatori, non solùm quòd peccauit: sed quia se virtute priuauit.* Ex quo sequitur, quòd peccare non est se formaliter priuare virtute, nec peccatum formaliter est priuatio virtutis, sed infusio gratiæ, quæ est virtus, si est formaliter expulsio alicuius priuationis, non est nisi priuationis propriæ: ergo non est ipsa expulsio culpæ: ergo est alia materia doloris priuatio virtutis, & ipsa culpa: ergo per oppositum expulsio culpæ, virtutísque restitutio, est alia, & alia materia gaudij. 1 *Arg. 1.*

Item, in moralibus corruptio vitij est alia mutatio ab inductione virtutis: ergo similiter hîc. Probatio antecedentis, vitium est quædam qualitas positiua, vt timiditas, vel parcitas: non enim omnis carens fortitudine est timidus, sed habens habitum inclinantem ad timendum: nec omnis carens liberalitate est parcus, sed qui acquisiuit habitum ex frequenter parcè agere. Patet etiam inducendo in vitiis, quia extrema inclinant potentias virtualiter ad habitus sibi conformes, sicut media ad actus sibi conformes: & ista inclinatio non est per solam priuationem, sed quando sunt formæ positiuæ oppositæ, quarum vna succedit alij, sunt aliæ mutationes, quia quatuor termini, vt patet in alterationibus à contrario in contrarium. *Argum. 2. Vitia non sunt priuationes, sed habitus.*

Item, generatio & corruptio sunt duæ mutationes propter quatuor terminos, scilicet duas priuationes, & duas formas: sed hîc est corruptio peccati, quod infuit, & quædam generatio in *esse* gratuito, quando gratia infunditur: ergo duæ mutationes. 2 *Argum. 3.*

Item, dispositio, & illud ad quod disponit, non sunt idem: expulsio culpæ disponit ad infusionem gratiæ. Probatio, quia per expulsionem culpæ est non inimicus, per infusionem verò gratiæ est amicus: sed non esse inimicum disponit ad esse amicum, & posset ex hoc formari ratio principalis, quia non est idem desinere esse inimicum, & incipere esse amicum: sed per expulsionem culpæ definit esse inimicus, per infusionem gratiæ incipit esse amicus: ergo, &c. *Argum. 4.*

Contrà, si expulsio culpæ sit alia mutatio ab infusione gratiæ, aut ergo erit mutatio positiua, vel priuatiua; vel (vt alij loquuntur) deperditiua, vel acquisitiua. Non acquisitiua, quia mutationis positiuæ terminus *ad quem* est aliquid positiuum: illius autem expulsionis terminus *ad quem* positiuus non est alius à gratia. Nec priuatiua, quia tunc terminus *à quo* esset positiuus: sed culpa non est aliquid positiuum: ergo, &c. 3 *Ratio 1. ad opp.*

Item, si sit alia mutatio hæc, & illa, aliquem ordinem habebunt inter se prioris, & posterioris, quia ordinantur ad eundem finem, & non ex æquo, quia non æquè immediatè attingunt illum: sed non est ibi dare ordinem: ergo, &c. Probatio minoris, quia si expulsio esset prior natura: ergo in illo priori esset ille amicus, & tamen non amicus: quia non habens gratiam sine qua nullus est amicus. Si etiam infusio gratiæ esset prior in illo priori, esset amicus, quia habens gratiam: & tamen inimicus, quia habens adhuc culpam. *Ratio 2.*

SCHO

SCHOLIVM.

Remiſſionem culpæ, & infuſionem gratiæ non eſſe vnam mutationem. Primò, quia primum plurificari poteſt cum vnitate ſecundi. Secundò, poteſt primum eſſe ſine ſecundo, & è contra. Tertiò, formaliter non repugnant culpa, & gratia, aliàs poſſet creatura annihilare gratiam; ſed vnica mutatio tantùm eſt inter formaliter repugnantia. Quartò, vna priuatio non eſt niſi à propria priuatione ad propriam formam. Vide Scot. ſuprà, d. 1. q. 6. §. Contra iſtam, & d. 14. q. 1. art. 2. & 2. d. 28. q. 1.

4 *Concluſ. 1. Vide Var. in 4. q. præſenti.*

Reſpondeo [a], hæc ſit prima concluſio, quòd infuſio gratiæ, & expulſio culpæ, ſeu magis, propriè loquendo, remiſſio culpæ, non ſunt ſimpliciter vna mutatio. Hoc probatur quadrupliciter, Primò ſic, idem ſimpliciter non poteſt plurificari, & non plurificari ſimul, & hoc accipiendo vniformiter identitatem, & plurificationem, puta ſi realiter, realiter, & ſi ratione, ratione: hoc enim includit oppoſitum primi principij; quia idem, vt eſt idem, eſſet vnum, & non vnum; ſed remiſſiones culparum ſunt multæ, quando non eſt niſi vna infuſio gratiæ: eo enim modo, quo quis dicitur peccator poſt actum peccati tranſeuntem, dicitur peccator à multis culpis poſtquam multas commiſit: & illarum quælibet habet propriam remiſſionem, quia quælibet remiſſio poſſet eſſe ſine alia, ſi tantùm illam culpam commiſiſſet, & non aliam.

Remiſſio culpæ, & infuſio gratiæ nō ſunt vna mutatio.

Item ſecundò ſic, idem non ſeparatur ab eodem, accipiendo vniformiter identitatem, & ſeparationem, puta ſi realiter, realiter, & ſi ratione, ratione (quia etiam hoc includit oppoſitum primi principij, ſcilicet quòd idem, vt eſt idem, ſimul ſit, & non ſit) ſed remiſſio culpæ, & infuſio gratiæ poſſunt ab inuicem ſeparari. Probatur tam comparando primum ad ſecundum, quàm è conuerſo: poſſet enim in ſtatu innocentiæ in genere humano, (& ita factum eſt in Angelis, qui non peccauerunt) gratia infundi abſque culpæ remiſſione, quia nulla culpa infuit. Similiter poteſt culpa remitti abſque hoc, quòd gratia infundatur: poteſt enim Deus de potentia abſoluta hominem creare in puris naturalibus ſine culpa, & ſine gratia: ergo & poſt lapſum talem reparare, & ita remittere culpam ſine infuſione gratiæ. Euidentia iſtius rationis patet *ſuprà in quæſtione de Circumciſione, diſt.* 1. *quæſt.* 6.

Remiſſio culpæ poteſt eſſe ſine gratiæ infuſione, & è contra.

5 *Culpa non opponitur formaliter gratiæ.*

Tertiò ſic; culpa, & gratia non ſunt formaliter oppoſita, nec formaliter repugnantia. Probatio, quia tunc agens effectiuè, vel defectiuè potens ſuper *eſſe* vnius, poſſet effectiuè, vel defectiuè ſuper *non eſſe* alterius; vt patet vniuerſaliter in incompoſſibilibus: voluntas autem creata poteſt effectiuè, vel defectiuè ſuper *eſſe* culpæ, quia ab ipſa eſt culpa: ergo ipſa poſſet effectiuè, vel defectiuè ſuper *non eſſe* gratiæ, quod eſt falſum, quia gratia non deſtruitur niſi annihiletur; ſed creatura non poteſt aliquid annihilare. Patet ergo prima propoſitio, ſcilicet quòd non eſt formaliter repugnantia inter culpam, & gratiam: ſed non eſt vnica mutatio ab aliquo, vt à termino *à quo*, ad aliud vt ad terminum *ad quem*, niſi illa ſint formaliter repugnantia: ergo, &c.

Vnica mutatio eſt tãtùm inter formaliter repugnantia.

Quartò ſic; vna mutatio non eſt ad formam poſitiuam, niſi à propria priuatione eius: culpa vt ab ea poſt actum dicitur aliquis peccator, non eſt propria priuatio gratiæ, quia vnica gratia non habet, niſi vnicam priuationem: multæ autem ſunt culpæ hoc modo, vt dictum eſt in prima ratione. Nec valet inſtantia contra maiorem, quòd aliqua mutatio habet vtrumque terminum poſitiuum: quia iſtius mutationis, quæ eſt ad gratiam, per ſe terminus *à quo* eſt priuatio; & per conſequens propria priuatio termini *ad quem*.

COMMENTARIVS.

1 *Cõcluſio prima. Iuſtificationẽ non eſſe ſimplicem mutationem.*

a *Reſpondeo, hæc ſit prima concluſio*, &c. In hac concluſione negat Doctor infuſionem gratiæ, & remiſſionem culpæ eſſe ſimpliciter vnam mutationem. Per vnam mutationem ſimplicem intelligit tranſitum de priuatione, aut negatione ad formam, aut contrà, de forma in priuationem, & negationem *ex* 5. *Phyſ. text.* 30. Probationem ſubiungit primò, quia culpa eſt multiplex, vel eſſe poteſt, ſicut & eius remiſſio; infuſio autem gratiæ eſt ſimplex: idem autem, vt eſt idem, ſemper eſt idem, & vnum, quod eſt primum principium: ergo remiſſio, quæ eſt multiplex, nequit eſſe vna cum infuſione gratiæ. Secundò probat, quia infuſio gratiæ, & remiſſio culpæ ſeparari poſſunt ab inuicem, vt patet in Angelis, quibus infuſa eſt gratia ſine remiſſione culpæ, ita in Chriſto, & Virgine. Item, de potentia abſoluta poteſt peccatum remitti ſine infuſione gratiæ, vt patet, ſi Deus crearet aliquem in ſtatu puræ naturæ ſine culpa, & gratia, & lapſo remitteret peccatum non infuſa gratia, vt poſſet. Quin etiam id poſſe de facto

Probatio prima. Peccatũ multiplex, gratia eſt vna.

Secunda probatio. Infuſio gratiæ, & remiſſio peccati ſeparari poſſunt. Remitti poteſt culpa ſine gratia.

facto *suprà* ostendimus. Ad has rationes Doctoris, quibus probat distinctionem, seu non identitatem harum mutationum, per viam contradictionis, quæ est sola ratio colligendi distinctionem inter quæcumque extrema, & quocumque modo distincta. *Responsio Caietani.* Respondet Caietanus 1. *part. quæst.* 113. *art.* 6. quòd idem secundùm idem non multiplicatur: culpæ autem in substantia sunt eædem, quia conueniunt in ratione culpæ, & offensæ, seu auersionis à Deo; multiplicantur verò per accidens: vnde remissio culpæ secundùm subſtantiam non multiplicatur, sed secundùm rationem, vel secundùm accidens; ita respondet ad primum. *Culpæ non multiplicari secùdùm substantiâ: sed per accidens.* Ad secundum respondet, quòd ea, quæ sunt idem conuertibiliter, non separantur, sed quæ sunt idem non conuertibiliter possunt separari, verbi gratiâ, animal, & homo. *Conuertibilia non posse separari.*

2 *Impugnatio.* Contrà, culpa non solùm remittitur secundùm rationem generalem offensæ, & auersionis; sed etiam secundùm rationem specificam, & indiuidualem, verbi gratiâ, homicidium, furtum, infamia: neque sola ratio generalis est substantialis culpæ: sed magis, vel æquè ratio specifica, & indiuidualis. Hinc debet in specie, & numero confiteri peccator sua peccata de necessitate remissionis; vt docet Trid. *cap.* 5. loquendo de mortalibus: & hæc confessio eorum per se ordinatur ad remissionem, & absolutionem peccatorum, quibus sub hac ratione correspondet propria macula, & pœna tam damni, quàm sensus æterna; eis autem remissis satisfactio propria, & pœna temporalis: ergo culpæ in ordine ad remissionem etiam multiplicantur quoad substantiam, & non quoad accidens tantùm: ergo si non sunt eædem, remissio eorum erit diuersa quoad rationes particulares, & ab infusione gratiæ, vt benè argumentatur Doctor. Neque refert, si dicas non requiri dolorem specialem de singulis peccatis, sed sufficere generalem, qui sit de ipsis sub ratione offensæ: quia aliud dicendum est de remissione, aliud verò de dolore: dolor enim requiritur tantùm vt dispositio, & sufficit quicumque, per quem voluntas est correcta ab impietate ad pietatem, & quo auertitur à peccato cum firmo proposito non peccandi ampliùs, & voto Sacramenti: sed remissio exigitur respectiuè ad maculam delèdam, etiam in specie, & in indiuiduo. Vnde Trident. *loco citato* ostendens necessitatem confessionis integræ peccatorum iure diuino, subiungit rationem: *Quia Dominus noster Iesus Christus è terris ascensurus ad Cœlos, Sacerdotes suipsius Vicarios reliquit, tanquam Præsides & iudices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quæ Christi fideles eciderant, quo pro potestate clauium remissionis, aut retentionis peccatorum sententiam promerent,* &c. Vnde colligitur Sacerdotes sententiam promere remissionis directè super peccata proposita in specie, & numero, quà talia sunt, & non sub ratione generica offensæ. Imò cùm omnia sint æqualia in ratione illa generica, sequeretur non esse necessariam confessionem eorum in specie, aut numero: quod planè est contra omnem rationem recti iudicij, in quo de crimine hîc, & nunc cognoscitur in specie, & in indiuiduo: alioquin sententia esset nulla in quocumque foro. Quod etiam patet ex sequentibus verbis Concilij.

Subſtantia culpæ etiam à ſpecie eſt. *Confeſſio in ſpecie peccati requiritur ad remiſſionem.* *Pœna peccati in ſpecie.* *Reſponſio. Impugnatur.* *Aliter ſe habet dolor, aliter remiſſio.* *Dolor ad conuerſionem, remiſſio ad delenda culpæ.* Trident. *Cur integra confeſſio ad remiſſionem exigitur.* *Sententia per ſe reſpicit directè ſpeciem, & numerum culparum.*

3 *Constat enim Sacerdotes*, inquit, *iudicium hoc incognita causa exercere non potuisse, neque æquitatem quidem illos in pœnis iniungendis seruare potuisse, si in genere dumtaxat, & non potiùs in specie, ac sigillatim, sua ipsi peccata declarassent*, &c. Vnde sequitur necessitate sententiæ remissiuæ, & retentiuæ confessionem integram induci: ergo remissio, quæ procedit ex sententia, & regula, qua cognoscit iudex crimen, debet referri ad peccata in specie, & numero ex Concilio, & non tantùm ad peccata sub ratione generica. Trident. *Supponit confeſſionem, vt valida ſit.*

Confirmatur, tam iustitia vindicatiua, quàm iudex, quàm lex particularis, quæ procedunt ex dictamine prudentiæ, respiciunt transgressionem in specie, & numero, & non sub ratione generali præcisè sumpta: ipsa etiam peccata, vt opponuntur virtuti huic, aut illi in particulari, cadunt sub cognitione, & inquisitione, & vindicatione: & aliter non competit eis ratio offensæ in praxi, aut iudiciis, aut sententiis, aut in oppositione ad legem, aut rectitudinem oppositam, quamuis speculatiuè loquendo possit ab eis abstrahi aliqua ratio communis, quæ sicut non habet rationem operis in particulari, quod seorsim cadit sub potestate liberi arbitrij, aut prohibitione legis, nihil facit ad praxim: ergo ratio peccati in particulari est quod spectat ad legem, & sententiam, & consequenter ad remissionem, aut condemnationem: ergo in hac sola attenditur substantia peccati, vt cadit sub remissionem. Quod magis declaratur ex Physicis: nam nihil est producibile primò, aut corruptibile, nisi quod in specie, & in indiuiduo existit, nisi fingere vellemus ideas: ergo similiter cùm remissio primò respiciat peccatum, qua potest deleri, & corrumpi (vt abusiuè loquar) ita etiam respicit peccatum in specie, & in indiuiduo primò, & per se, & non secundùm rationem genericam, aut transcendentalem. Patet consequentia, quia nulla gratia infunditur, aut iustificat peccatorem, nisi in indiuiduo communicetur, ita vt infusio, quæ est actio productiua gratiæ, respiciat primò gratiam in indiuiduo, & non in gradu generico, aut transcendenti: ergo similiter remissio peccati respicit peccatum in indiuiduo, & non in genere. *Confirmatio.* *Proceſſus neceſſarius iudicialis quoad crimen in ſpecie.* *Ratio offenſæ in praxi eſt ſpecifica, & indiuidualis.* *Ratio generica per ſe nõ cadit in opus.* *Declaratur ex Phyſicis.* *Gratia datur in indiuiduo vt iuſtificat.*

4 Patet ex interrogatione Christi ad Pharisæum, & responsione ipsius data Christo, & approbata: vt quando creditor dimisit vni quingentos denarios, alteri quinquaginta; & interrogat Christus, *Vter horum magis diligit* creditorem. Respondet Simon quòd *ille qui plus dimisit*, &c. Hæc responsio approbata à Christo, supponit dimissionem spectari secundùm numerum debiti, & augmentum: ergo in specie, & in indiuiduo tot erant remissiones peculiares, quot erant debita peculiaria: hoc non esset verum, si debitum tantùm consideraretur, vt remissum secundùm rationem genericam: ergo tot sunt remissiones peccatorum, quot sunt peccata remissa: nam Christus hanc parabolam refert ad remissionem peccatorum. Vnde rectè procedit primum argumentum Doctoris tam in Moralibus, quàm Physicis: nam si essent plures formæ in subiecto, quibus aliqua alia inducta repugnaret, tot fierent corruptiones, quot formæ deperderentur, & tot mutationes subiecti secundùm corruptionem. Ita similiter, quamuis peccata mortalia sint connexa remissione, quia non datur status medius inter filium Regni, *Parabola debitoris.* *Reſponſio Chriſti.* *Refertur ad debita multiplicata peccatorum.* *Tot ſunt corruptiones quot forma corrupta.* *Cur mortalia remiſſione connexa.*

gni, & gehennæ: tamen remiſſiones tot eſſe conſtat, quot ſunt peccata: ergo nequit eſſe ſimplex mutatio infuſio gratiæ, & remiſſio plurium peccatorum: ſicut neque generatio, & corruptio ſunt vna ſimplex mutatio.

5 *2. Reſponſio Caietani, & exempplum reijcitur.*

Per hoc manet impugnata ſecunda reſponſio Caietani: exemplum autem, quod adducit, non eſt commodum; quia non ita ſe habet infuſio gratiæ ad expulſionem peccatorum, ſicut animal ad hominem, quod eſt prædicatum genericum: ſed ſe habent gratia, & peccatum ſicut termini eiuſdem mutationis, ſi mutatio eſt ſimplex: quia iuſtificatio inuoluit mutationem ſubiecti propriè dictam, vt de ea hîc loquimur, quod eſt aliter ſe habere reſpectiuè ad prædicata contradictoria, ſeu priuatiua, id eſt, ad formam, & negationem: ergo ſi gratia dicit habitum, & peccatum dicit priuationem, mutari nequit ſubiectum ad habitum, niſi etiam aliter ſe habeat ad priuationem, & conſequenter ſe habent conuertibiliter adæquatè, ſi ſit ſimplex mutatio, quia nequit priuatio in eodem ſubiecto multiplicari, non multiplicato habitu: ergo neque mutatio ad expulſionem priuationis multiplicari, niſi etiam multiplicetur mutatio in ordine ad habitum: ſed multiplicatur mutatio in ordine ad peccatũ, quod in ſubiecto multiplex eſt: ergo hæc mutatio nequit eſſe eadem cum infuſione gratiæ.

Iuſtificatio eſt mutatio.

Reſponſio.

Dices, de facto ſecundùm omnium opinionem per infuſionem gratiæ tolluntur omnia mortalia: quamuis illa infuſio ſit ſimplex mutatio. Contrà, de hoc non diſputatur: id enim ſupponitur tamquam de fide: ſed diſputatur, *An illa infuſio gratiæ reſpectiuè ad remiſſionem peccatorum ſit eadem ſimplex mutatio?* Negat Doctor, quamuis admittat gratiæ infuſæ annexam eſſe remiſſionem cuiuſcumque culpæ ex diuina ordinatione, qua acceptat ad hæreditatem hominem mediante gratiâ, & remittit debita propter Chriſtum: & hanc remiſſionem diuerſum eſſe beneficium ab infuſione gratiæ, vt *infrà* patebit, & tot eſſe remiſſiones peccatorum, quot peccata remittuntur, quamuis ſimplex ſit infuſio gratiæ. Vnde rectè colligit non eſſe eandem mutationem: ſicut neque peccatum eſſe priuationem Phyſicam gratiæ, ſed tantùm demeritoriam, & inferre priuationem propriam gratiæ.

Impugnatio.

Scopus quæſtionis.

Diuerſa beneficia ſunt gratia, & remiſſio.

6 *2. Ratio Doctoris probatur, & declaratur.*

Non eſſe eandem mutationem probat Doctor, quia ſeparari poſſunt: quia infuſio gratiæ poteſt eſſe, loquendo etiam de prima gratia, abſque remiſſione culpæ, vt fuit in Angelis, in primo homine, in Chriſto, in Beata Virgine. Inſtantia autem Caietani, aut diſtinctio non ſoluit hoc argumentum, vt patet ex dictis; quia animal, vt eſt in bruto, non eſt idem animal quod eſt in homine, maximè in ordine ad mutationem: ſed mutatio ſimplex, vt ſaluetur, debet eſſe in terminis per ſe eius, vt inter negationem & formam; aut habitum, & priuationem. Dices gratiam primam, quæ data eſt Angelo, & homini, ſupponere tantùm ſui negationem extra genus, & ſic ſaluatur mutatio ſimplex inter prædicta contradictoria, verbi gratiâ, calor in aqua ſupponit negationem, & calefactio aquæ eſt mutatio ſimplex inter illam negatiuam, & formam; in igne autem, qui exigit naturali inclinatione illum calorem, mutatio eſt inter priuationem, & formam. Aut ponatur exemplum clarius in corpore, quod eſt indifferens quantùm ad inclinationem ad albedinem, & nigredinem ſeorſim, productio alterutrius eſt mutatio inter negationem & formam; at in cygno & Æthiope eſt inter priuationem & formam. Eodem modo eſt in Angelo, & homine: quia productio primæ gratiæ in vtroque fuit mutatio inter negationem, & formam, ſi vera eſt ſententia Angelum primum productum fuiſſe in *eſſe* naturæ, & ſe diſpoſuiſſe ad gratiam, & ita de homine: vel certè illud non repugnat; ſed quando infunditur gratia peccatori, eſt inter priuationem, & formam mutatio: ergo exemplum Doctoris non vrget: quamuis enim infuſio gratiæ poſſit eſſe non ſuppoſito peccato, inde non ſequitur, quin infuſio eius, ſuppoſito peccato, ſit mutatio eadem, & ſimplex cum remiſſione peccati.

Exemplum

Infuſio gratiæ in primo homine, & Angelo fuit mutatio ſimplex.

7 *Impugnatur præmiſſa reſponſio.*

Contrà, priuatio gratiæ ſupponit debitum gratiæ, ſiue Phyſicum ex inclinatione naturæ, ſiue morale, & ex diuina inſtitutione. Primum negant aduerſarij, quia gratia ſupponit in ſubiecto potentiam tantùm obedientialem ante, & poſt gratiam collatam, quam peccatum, aut quicumque alius ſtatus naturæ non variat: ergo loquendo de priuatione Phyſica, & naturali gratiæ, nulla talis datur, cùm in natura non ſit inclinatio naturalis ex principiis ipſorum: ergo etiam peccatum non eſt priuatio Phyſica, & naturalis gratiæ, vt benè probant rationes ſequentes Doctoris: ergo neque infuſio gratiæ, & remiſſio peccati eſt in conſideratione Phyſica, vna mutatio ſimplex inter formam, & priuationem eiuſdem generis: ergo neque ex infuſione & effectu formæ, quæ eſt gratia, loquendo phyſicè, & ſecundùm naturalem conſiderationem, ſequitur remiſſio peccati, ſed ex cauſa aliqua extrinſeca, nempe diuina voluntate remittente peccatum ex infuſione gratiæ, ſicut cauſat effectum, verbi gratia, Sacramenti ex applicatione Sacramenti, vt *ſuprà diſt. 1. quæſt. 1.* eſt dictum. Hæ conſequentiæ ſuo ordine ſequuntur ad antecedens, quod eſt aduerſariorum: ſed repugnat dari mutationem ſimplicem, niſi inter formam, & negationem, aut priuationem eius; neutra horum eſt peccatum reſpectu gratiæ: ergo repugnat infuſionem gratiæ eſſe eandem ſimplicem mutationem cum remiſſione peccati. Subſumptum probatur, quia mutatio ſimplex eſt à *non eſſe* formæ ad eius *eſſe* tanquam inter extrema priuatiua, aut negatiua, vt dictum eſt, & ſupponimus ex Phyſicis. Conſequentia probatur, quia hæc mutatio ita ſaluatur, vt expoſitione formæ ſequatur expoſitio ſui *non eſſe*: quod ſupponitur.

Potentia obedientialis ad gratiam.

Peccatum non eſſe priuationem naturalem gratiæ.

Mutatio ſimplex.

8 *Confirmatio. Ex diuerſa determinatione diuinæ voluntatis ad remiſſionem, & infuſionem.*

Confirmatur, quia diuerſa determinatio eiuſdem cauſæ requirit etiam diuerſam rationem effectus, & mutationem diuerſam ſubiecti, vt reducitur in actum à cauſa efficiente, alioquin varietas determinationis in cauſa eſſet ſuperflua in ordine ad effectum, & ſubiectum: ſed remiſſio peccati requirit diuerſam determinationem in diuina voluntate ab ea, qua determinatur ad infuſionem gratiæ; ergo & aliam mutationem, & effectum in ſubiecto, vel realem, vel rationis: quia tam infuſio gratiæ, quàm remiſſio peccati à Deo ſolo fit, loquendo de cauſa principali, & non inſtrumentali, aut meritoria. Probatur minor, quia ex infuſione gratiæ non tollitur

tollitur aliquid à ſubiecto, niſi quòd in ſe priuatio eſt Phyſica gratiæ, aut negatio, aut certè forma contraria, & incompatibilis: ſed neque peccatum eſt priuatio gratiæ Phyſica, neque etiam negatio in hoc genere, ſi autem eſt forma contraria (quod repugnat, phyſicè loquendo, & patet ex aliàs dictis) ad ipſam eſt diuerſa mutatio ab infuſione gratiæ: ergo ex infuſione præciſa gratiæ non ſequitur remiſſio peccati: ergo requirit diuerſam determinationem diuinæ voluntatis hæc remiſſio, ab ea, quæ eſt ſolius infuſionis gratiæ, aut hæc phyſicè conſiderantur, & in proprio conceptu.

9 *Reſponſio peccatū eſſe priuationē moralem. Impugnatur.*

Quòd ſi dicatur alterum membrum diſiuncti præmiſſi, nempe peccatum eſſe priuationem moralem gratiæ, ſic argumentor: priuatio, quæ fundatur in ſolo debito morali naturæ non tollitur ex infuſione alicuius formæ alterius generis, ſed ex voluntate ſtatuentis debitum in natura, nempe Dei: ergo non ex præciſa voluntate, qua infundit gratiam, tollitur illa priuatio; ſed ex voluntate extrinſeca, qua ſtatuitur repugnantia inter peccatum, & formam gratiæ; de qua hîc loquimur ſecundùm rationem realem ipſius formæ: ergo neque productio formæ in *eſſe* entis, aut ipſa forma ſic conſiderata, tollit peccatum, ſed forma, vt ſubeſt diuinæ inſtitutioni ordinantis talem repugnantiam: ſic autem conſiderata non infert vnam, & ſimplicem mutationem, ſed diuerſas, ſicut diuerſa ſunt in ipſa *eſſe* naturale, & *eſſe* inſtitutum, ſicut in aqua *lauare* & *ſanctificare*; in *eſſe* autem morali ſumpta æquiualet tot formis, quot priuant peccata, & ſic ſequitur tot eſſe remiſſiones, quot peccata, ſicut & tot eſſe repugnantias morales in forma, quot ſunt peccata, & tot eſſe effectus remiſſionis formæ, quot remiſſiones ex vnica Dei voluntate inſtituentis cum infuſione gratiæ remittere peccata in ſpecie, & in indiuiduo.

Priuatio moralis tollitur per formam oppoſitam in hoc genere.

Repugnantia gratia ad peccatum ineſt ſecùdùm eſſe morale eius.

Sic æquiualet pluribus formis.

10 *Debitū gratia non oritur ex peccato. Fuiſſe in Angelo, & primo homine. In quo fundatur illud debitum. Eſt ex electione generali. Negatio in hoc debito fundata eſt alterius rationis à peccato. Fuit priuatio in Angelo.*

Dando ergo peccatum eſſe priuationem moralem gratiæ, quamuis hoc impropriè dicitur, cùm ſit tantùm demeritoria, & quaſi efficienter tollens gratiam: ſic argumentor, ſaluando inſtantiam Doctoris, quamuis ipſe in ſenſu Phyſico, & naturali loquatur. Debitum habendi gratiam non oritur ex peccato: quia ſupponitur inclinatio ad priuationem, quæ eſt debitum habendi formam: ergo illud debitum fuit in Angelo, & in homine primo ante gratiam collatam, vel certè eſſe potuit: ergo diſtinctio illa in reſponſione data non ſubſiſtit. Antecedens probatur, quia debitum morale habendi gratiam non eſt, niſi à Deo, qua Angelum & hominem determinauit creare in ordine ad finem ſupernaturalem mediante gratiâ adoptionis; ſed hæc voluntas præceſſit generaliter in Deo ante creationem, & ad illam ordinata eſt creatio ſicut & gratia: ergo quodcumque debitum morale gratiæ, quod fuit in homine, & Angelo ex diuina miſericordia, & bonitate ſic eos ordinante, fuit etiam in illis ante gratiam receptam: ergo negatio gratiæ ſuppoſita ante eius infuſionem fuit etiam priuatio gratiæ hoc modo: ſed non fuit peccatum: ergo peccatum eſt alterius rationis à priuatione morali gratiæ hoc modo ſumptæ: ergo ſicut infuſio gratiæ prima Angelo non fuit remiſſio culpæ, ita etiam neque infuſio eius peccatori eſt remiſſio culpæ in formali, & præciſa acceptione remiſſionis; ſed alia, vel non eadem, quæ eſt conſequentia Doctoris.

Si dicas aliud eſſe debitum, quod ſupponit priuatio peccaminoſa ex parte ſubiecti præter debitum finis, nempe debitum, quod determinatur mediante diuina voluntate, vt decernit legem. Contrà, non inducit lex debitum aliquod in natura rationali, niſi operandi ſecundùm legem; hoc debitum non determinat gratiam habitualem, ſed ipſum opus in ſpecie, ſeu actum ſecundum, & non primum; media conſeruandi gratiam, & non ipſum finem, quæ eſt gratia; ergo peccatum ratione huius inclinationis, ſeu debiti moralis nequit eſſe priuatio gratiæ, ſed ſolius rectitudinis in actu ſecundo, quem ſolùm reſpicit ipſa lex, & eſt priuatio medij, & non finis: ſed alia eſt mutatio, quæ attenditur quoad ſecundum actum, & medium à priuatione gratiæ, & finis: vnde neque poſitio finis eſt poſitio medij, neque poſitio actus ſecundi eſt poſitio actus primi: ergo neque priuationes his oppoſitæ ſunt termini eiuſdem mutationis ſimplicis, & conſequenter neque peccatum, quod conſiſtit in priuatione rectitudinis actus ſecundi, eſt priuatio actus primi, aut habitualis; ex quo ſequitur remiſſionem peccati non eſſe infuſionem habitus gratiæ, licèt ſit connexa.

11 *Reſponſio. Peccatū fundari in debito legis. Impugnatur. Lex reſpicit actum ſecundum, & non primum, medium, & non finem.*

Ex his patet tertia ratio Doctoris, quæ eſt ex communi ſuppoſitione Theologorum antiquorum, quam *ſuprà* aliàs *diſt. prima* probauimus, nempe gratiam creari. Quo ſuppoſito, probat Doctor tertiò concluſionem: gratia, & peccatum non opponuntur formaliter, aliàs quod poſſet ſupra vnum, poſſet etiam ad deſtructionem alterius: ſed liberum arbitrium poteſt ſuper peccato: ergo ad deſtructionem formæ oppoſitæ, ſi gratia eſſet forma oppoſita: ſed hoc non, quia non deſinit per mutationem in ſubiecto, ſed per annihilationem; quia creatur. Quotquot negant gratiam creari, ſed educi de potentia ſubiecti, negant ſuppoſitum huius argumenti. Vaſquez etiam 1. 2. *diſput.* 91. *cap.* 3. reſpondet; dato etiam quòd gratia creatur, non ſequitur quin corrumpatur per peccatum, quod eſt oppoſitum formaliter eius: quia talis oppoſitio ſufficit ad deſtruendam gratiam.

12 *Tertia ratio Doctoris.*

Reſponſio duplex.

Contrà, ſuperiùs oſtendimus non eſſe oppoſitionem priuatiuam naturalem, de qua eſt quæſtio: neque etiam oppoſitio contraria, quæ inuenitur in qualitatibus, tanquam inter formas contrarias hîc inueniri poteſt: nam forma, quæ producitur natura ſua id exigente, à ſolo Deo, & conſeruatur; nequit opponi contrariæ formæ, quæ eſt in poteſtate cauſæ naturalis: quia præterquam quòd naturale, & ſupernaturale in forma iuxta principia aduerſariorum, determinant prædicatum intrinſecum formæ, per quod eſt talis in ſuo genere: ac proinde ſub eodem genere proximo non continentur, data hac hypotheſi, neque ex definitione contrariorum ſic conſequenter opponuntur contrariè. Vlteriùs probatur idipſum ex principio dato: quia ideò per ſe eſſentialiter requiritur agens toto genere diuerſum ad formam; quæ in ſua entitate eſt talis, & excedit virtutem agentis creati, & omnem eius actionem: ergo non poteſt talis forma habere oppoſitionem contrariam ad aliam,

13 *Impugnatur. Non eſſe oppoſitionem naturalem gratiæ ad peccatum. Gratia à ſolo Deo produci poteſt ex perfectione ſua, quam attingit cauſa ſecunda.*

quæ includitur in virtute agentis creati : ſed gratia ſiue creetur, ſiue educatur ex potentia ſubiecti, nequit fieri, aut conſeruari, niſi à ſolo Deo; peccatum autem fit viribus liberi arbitrij: ergo non poteſt eſſe oppoſitio formalis contraria ex natura rei inter gratiam, & peccatum: rectè ergo deducit Doctor ex creatione, & annihilatione gratiæ, vel certè ex actione propria Dei, & particulari, non eſſe oppoſitionem formalem inter gratiam, & peccatum; nam ex eo quòd neque eminenter, neque virtualiter includitur gratia ſecundùm gradum vllum ſui in poteſtate agentis creati, ſequitur genere eſſe diuerſam à forma, quam includit in ſua virtute; quando enim agens ſuperioris ordinis requiritur ad effectum ex perfectione effectus, benè probatur perfectio eius, & exceſſus ſuper alio, qui includitur in poteſtate agentis inferioris, & tanta perfectio ſeruata proportione, quanta ex tali agente colligitur ineſſe effectui.

Ex perfectione agentis per ſe requiſiti eſſentialiter colligitur perfectio forma.

Reſponſio.

Dices hoc probare quidem diſtinctionem ſpecificam, non autem generis proximi. Contrà, gratia magis conuenit cum aliis formis ſupernaturalibus, quæ eodem modo producuntur à Deo, quàm cum formis naturalibus: ſed illa conuenientia eſt ſolius generis, & non ſpecifica: ergo à formis naturalibus differt magis quàm ſpecie, quod ex aliis rationibus Doctoris probari poſſet, ſed hîc tantùm expenditur vis argumenti contra reſponſionem datam.

Differre genere à formis naturalibus.

14 *Alia probatio Doctoris.*

Altera propoſitio Doctoris eſt, quòd ex oppoſitione contraria formarum ſequitur quòd potens in productionem vnius, poſſit in deſtructionem alterius; liberum autem arbitrium poteſt in peccatum: ergo etiam in deſtructionem gratiæ, ſi eſſet oppoſita formaliter, ſed hoc eſt falſum; quia gratia definit per annihilationem, quod concedunt omnes antiqui. Hoc ergo dato à Vaſquez, neſcio vnde neget conſequentiam, nempe non opponi formaliter contrariè gratiam, & peccatum; quia contraria ſe mutuò tollunt per corruptionem: ergo agens non poteſt effectiuè corrumpere formam contrariam, niſi illa nata ſit eſſe terminus corruptionis: forma autem creata, & quæ annihilatur, non eſt terminus corruptionis: ergo in eam non poteſt agens creatum. Patet conſequentia primò, quia nequit agens dependens à ſubiecto, & materia in ſua actione, ex vi ſuæ actionis in formam, quæ nullo modo dependet à ſubiecto: talis eſt forma creata, quæ neque à ſubiecto, neque ab vlla per ſe diſpoſitione naturali, quæ ſubeſſet actioni agentis naturalis dependet in ſubiecto, qualiter gratia non dependet: ergo in eius corruptionem non poteſt phyſicè agens naturale: poſſet autem, ſi gratia eſſet forma oppoſita contrariè peccato, quia neceſſariò dependeret à ſubiecto, ſicut & peccatum dependet, cùm oppoſitio ſaluetur tantùm inter formas reſpectiuè ad ſubiectum, à quo dependent, & inquantùm dependent à ſubiecto. Hæc dependentia nequit eſſe in termino per ſe creationis, quia eadem actio manens eſt conſeruatio formæ, vnde ſicut in *fieri* non dependet, ita etiam neque in *conſeruari*: quando ergo deſinit, non aliter deſinit, quàm per ſuſpenſionem illius actionis conſeruatiuæ, & ſic per annihilationem.

Reſpõſio Vaſquez reijcitur.

Forma creata nequit eſſe terminus corruptionis.

Dependens à ſubiecto, & non dependẽs non opponuntur contrariè.

Sicut creatio gratia nõ dependet à ſubiecto, ita neque conſeruatio.

Secundò patet eadem conſequentia, quia actio prouenit à proportione maioris inæqualitatis, ſeu ab exceſſu, & victoria agentis producentis contrariam formam in ſubiecto habente oppoſitum; ſed Deus agens actione ſpeciali incomparabiliter excedit virtutem agentis creati, & manente actione Dei, ſemper manet terminus eius, vt gratia: ergo agens creatum non habet in ſe & natura ſua potentiam deſtructiuam gratiæ per corruptionem. Confirmatur exemplo, Cœlum non eſt corruptibile ab agente creato quantùm ad effectum, vt dicit Doctor *in* 2. *diſt.* 14. *quæſt.* 1. quia illa forma ita determinat materiam, vt licèt ipſa ſit capax formæ incompatibilis, tamen ſuperet reſiſtentia formæ omnem virtutem agentis creati, & ne controuerſia fiat de exemplo, ſaltem in aliis paſſim ſuppetunt exempla, in quibus reſiſtentia ex parte ſubiecti tollit actionem corruptiuam agentis: ſed quamdiu gratia manet in ſubiecto ſecundùm aduerſarios, nequit ineſſe peccatum; ſed gratia ſemper manet ex natura ſuæ productionis, & cauſæ, à qua perticulari influxu producitur & conſeruatur, loquendo de permanentia Phyſica, cui improportionata eſt virtus agentis creati ad oppoſitum, phyſicè loquendo: ergo non ſubeſt phyſicè loquendo, corruptioni agentis naturalis: ergo quòd deſinat, eſt ex voluntate Dei, & non ea potentia agentis creati, niſi tantùm moraliter, & demeritoriè, quatenus Deus ſaluat ei libertatem agendi, & gratiam vult conſeruare dependenter à ſuo merito, vel demerito.

15 *Actio eſt à proportione maioris inæqualitatis.*

Cœlum incorruptibile eſt, & quomodo?

Improportionata eſt virtus agentis creati virtuti diuinæ agẽti ad oppoſitum.

Confirmatur, in iuſtificatione peccatoris diſpoſitio ipſius non inducit aliquid per ſe phyſicè habens connexionem cum infuſione gratiæ, & cum forma infuſa, neque etiam repugnans phyſicè peccato habituali, quidquid alias dixerit Vaſquez; ſed ex ordinatione diuina, & liberaliter infunditur gratia peccatori ſuppoſita pœnitentia: ergo ſimiliter deletio gratiæ non ratione alicuius Phyſici cauſatur, quaſi ex contrarietate peccati, ſed ex voluntate Dei, quæ ſubtrahit gratiam indigno. Vnde ſicut non obſtante peccato infundit gratiam pœnitenti, ſic etiam poſſet eam ſemper conſeruare, ſi vellet: quòd autem non velit, eſt demeritum peccati, non autem ex poteſtate Phyſica, & contraria, quam habet liberum arbitrium ſuper eius deſtructione, quæ non dependet à ſubiecto in *fieri* & *conſeruari*, ſed à ſolo Deo. Ex quo ſequitur concluſio principalis, nempe infuſionem gratiæ, & remiſſionem peccati non eſſe eandem, & vnam mutationem.

16 *Diſpoſitio ad gratiam non neceſſitat phyſicè.*

Compatitur phyſicè cum peccato habituali.

Quarta ratio Doctoris pro concluſione, eſt, quòd vna mutatio non eſt ad formam poſitiuam, niſi à propria priuatione, culpa habitualis non eſt priuatio gratiæ; quia vnica gratia non habet in ſubiecto, niſi vnicam priuationem. Excludit præterea inſtantiam, ſi quis reſponderet, quòd contingat produci, formam ex termino poſitiuo, verbi gratia, quando ſupponit formam contrariam in eodem ſubiecto, dicit autem gratiam non habere formam contrariam. Hæc ratio tacta eſt *ſuprà* in impugnatione aduerſariorum in confirmatione prima argumenti: & probat præterea gratiam, & peccatum non opponi poſitiuè, quamuis

17 *4. Ratio Doctoris.*

quamuis peccatum inducat priuationem gratiæ in ſubiecto.

Hactenus Doctoris probatio pro hac concluſione ſatis manet declarata. Confirmatur ratione Theologica ex Conciliis, quæ in iuſtificatione peccatoris agnoſcunt duas mutationes, vel quaſi duas; aliam remiſſionis peccati, aliam renouationis hominis interioris per infuſionem gratiæ, & donorum: & hæc recolunt tanquam diuerſa beneficia à Deo collata.

18 *Quinta probatio concluſionis ex Conciliis.* *Dogma Pelagij.* Auguſtin. *Pelagius admittebat remiſſionẽ peccatorum, & negabat gratiã renouantem.* Quintò itaque probatur concluſio: Pelagius, vt patet ex Concilio Dioſpolitano, admittebat gratiam remiſſionis peccatorum: non tamen renouationem interiorem hominis, aut gratiam, quæ dat vt non committerentur de cætero; ad quam etiam ſpectat habitualis, quâ eleuantur potentiæ, vt poſſint perficere opera legis, & fructus iuſtitiæ. Idem patet ex Auguſtino *lib. de gratia Chriſti, cap. 2.* vbi dogma hoc Pelagij optimè ex libris eius declarat. *Quia*, inquit, *etſi gratiam Dei, quâ Chriſtus venit in mundum, peccatores ſaluos facere, in ſola remiſſione peccatorum conſtituat, poteſt huic ſenſui iſta verba coaptare dicens* (ſupple Pelagius) *ideò eam per ſingulas horas, per ſingula momenta, & per actus ſingulos neceſſariam, vt ſemper in memoriã retinentes, & reminiſcentes dimiſſa nobis eſſe peccata; non peccemus vlteriùs, adiuti non aliqua ſubminiſtratione virtutis, ſed viribus propria voluntatis, quod ſibi remiſſione peccatorum præſtitum fuerit per actus ſingulos recordantes*, &c. Nunquam in hoc Pelagius reprehenſus eſt, quòd dixerit remiſſionem peccatorum eſſe gratiam ſpecialem Chriſti, & diuerſam à gratia auxiliante, & renouante, vt hæc comprehendit tam actualem, quàm habitualem; ſed tantùm reprehenditur quòd aliam gratiam auxiliantem non admiſerit, quæ eſt propria Chriſti; in quo etiam paſſim impugnatur, & ibi & alibi ſæpè ab Auguſtino: neque video vllum argumentum in eum torqueri ex eo, quòd ipſe ſibi contradiceret negans gratiam interiorem, & admittens remiſſionem peccatorum, quaſi eadem ſimplex eſſet mutatio remiſſio peccati, & renouatio ad vitam per infuſionem gratiæ, vel idem beneficium ex natura rei, vel etiam repugnaret remitti peccatum ſine infuſione gratiæ: imò contrarium huius ſupponunt Patres, & hæc tanquam diuerſa beneficia numerant, vt patebit ex decretis, quibus error eius conuincitur: rectè ergo Doctor negat eſſe vnam, & eandem mutationem.

Nõ reprehenditur quòd dixerit remiſſionem eſſe ſpeciale beneficium, & diuerſum. *Reprehenſio eius ex eo tãtùm, quòd negauerit diuerſum beneficium gratiæ.*

19 Mileuitanũ Concil. In primis id conſtat ex Mileuitano canone 3. *Item placuit, vt quicumque dixerit gratiam Dei, in qua iuſtificamur per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum ad ſolam remiſſionem peccatorum valere, quæ iam commiſſa ſunt, & non etiam ad adiutorium, vt nõ committantur, anathema ſit*, &c. Hic Canon factus eſt præſente Auguſtino, vt patet ex epiſtola quinque Patrum ad Innocentium I. quæ eſt 92. inter epiſtolas Auguſtini: & in eo non damnatur prædictus error Pelagij, vt diſcernit remiſſionem peccatorum à gratiæ adiutorio tanquam diuerſam gratiam Chriſti, & beneficium, vt patet ex illa excluſiua *in ſola peccatorum remiſſione*, & ex copulatiua illa, *& non etiam ad adiutorium*: ergo prout Doctor in concluſione docet, non eſt eadem ſimplex mutatio remiſſio peccati, & renouatio interior, ſeu gratia adiutorij. Dices, fortè per gratiam remiſſionis peccatorum ſignificari gratiam ſanctificantem, per quam remittitur peccatum, & hanc non negaſſe Pelagium: ſed ſolam gratiam auxiliantem, in quo damnatur à Concilio. Contrà, vt *ſuprà* dictum eſt, gratia ſanctificans etiam ſpectat ad adiutorium, maximè ſi ſit charitas, (vt eſſe patebit:) ergo illa expoſitio non facit ad intentum Concilij: quia ſub nomine adiuuantis gratiæ etiam illa venit, neque aliter Patres contra Pelagium ad probãdum dona, & gratiam inhærentem procedũt, quàm probando neceſſitatem adiutorij ex Scriptura: ſed quia huius probatio eſſet prolixa, remitto eam ad lectionem Patrum.

Reſponſio. *Per remiſſionem intelligi ſanctificantem gratiam.* *Impugnatur.*

Probatur aliter intentum: quia, vt ait Auguſtinus *in libro de gratia Chriſti iam citato*, nullam gratiam admittebat Pelagius ſuperadditam naturæ, niſi doctrinam, & legem, & remiſſionem peccatorum cõmiſſorum, & exemplum Chriſti: hanc autem remiſſionem peccatorum eatenus conferre dicebat ex Auguſtino *cap. 2.* ad fugiendum peccatum, quatenus memoria remiſſionis acceptæ retraheret à peccato: & *cap. 3. Nam gratiam Dei, & adiutorium*, inquit Auguſtinus, *quo adiuuamur ad non peccandum, aut in natura, & libero ponit arbitrio, aut in lege, & doctrina*; & infrà *Nam cùm tria conſtituat, atque diſtinguat* (ſupple Pelagius) *quibus diuina mandata dicit impleri, poſſibilitatem, voluntatem, & actionem: poſſibilitatem ſcilicet, quâ poſſit homo eſſe iuſtus; voluntatem, quâ vult eſſe iuſtus; actionem, quâ iuſtus eſt: horum trium primum, id eſt, poſſibilitatem datam confitetur à creatore naturæ, nec eſſe in noſtra poteſtate: ſed eam nos habere, etiamſi nolumus: duo verò reliqua, id eſt, voluntatem, & actionem noſtra eſſe aſſerit*, &c. *Denique gratiam Dei, non iſta duo, quæ noſtra omnino vult eſſe, id eſt, voluntatem, & actionem; ſed illam, quæ in voluntate noſtra non eſt, & nobis ex Deo eſt, id eſt, poſſibilitatem dicit adiuuari*, &c. Poſſibilitatem itaque, quam cum natura à Deo ſine noſtris meritis accepimus, intelligebat eſſe gratiam: vt conſtat etiam *ex cap. 4. & ſeq.* quam adiuuari intelligebat non per dona intrinſeca, ſed per reuelationem doctrinæ, & mandatorum. Ex quibus colligitur ſenſus verus Canonis, nempe remiſſionem peccatorũ eſſe quidem gratiam Dei per Chriſtũ, ſed non in ea ſola conſiſtere gratiam Chriſti, ſed etiam in adiutorio, ſub quo comprehendit dona, quæ in renouatione hominis interioris infunduntur per Spiritum ſanctum, ſeu virtutes, & quam gratiam negauit Pelagius.

20 *Nullam gratiam infuſam admiſit Pelagius.* Auguſtin. *Senſus Canonis.*

Confirmatur hæc intellectio Canonis ex Tridentino ſeſſ. 6. cap. 7. *Hanc diſpoſitionem, ſeu præparationem iuſtificatio ipſa conſequitur, quæ non eſt ſola peccatorum remiſſio, ſed & ſanctificatio, & renouatio interioris hominis per voluntariam ſuſceptionem gratiæ, & donorum*, &c. Sanctificatio ergo & renouatio interioris hominis non eſt ipſa remiſſio peccatorum; ſed alia mutatio diuerſa, vt indicat particula aduerſatiua, quæ partes iuſtificationis diſcernit adiuncta copulatiua, per quam ipſam ſanctificationem, & renouationem aggregat remiſſioni peccatorum, tanquam diuerſum beneficium gratiæ Chriſti receptã in iuſtificatione impij: nam ex ſola peccatorum remiſſione non fieret peccator iuſtus, aut hæres ſecundùm ſpem vitæ æternæ, vt improbè dicebat Pelagius fieri ex ſola poſſibilitate naturæ, adiuncta doctrina, & lege: ideóque ad faciendum iuſtum non ſufficit peccatorum remiſſio; ſed præterea requiritur ipſa iuſtitiæ infuſio.

21 *Confirmatio ex Trident.* *Diuerſitas remiſſionis, & ſanctificationis.*

22 Trident. Et infrà: *Vnde in ipſa iuſtificatione cum remiſſione peccatorum hæc omnia ſimul infuſa accipit homo per Ieſum Chriſtum, cui inſeritur, fidem ſpem, & charitatem*, &c. In verbis præcedentibus dixit merita paſsionis Chriſti communicari homini, vt fiat iuſtus, quando charitas per Spiritum ſanctum infunditur iuſtificatis. In verbis autem citatis clarè diſtinguit infuſionem donorum, ſeu gratiæ à remiſsione peccatorum, tanquam diuerſas mutationes, & membra iuſtificationis, ſeu beneficia tum collata peccatori; *cum remiſſione*, inquit, *peccatorum, hæc omnia ſimul infuſa accipit homo*, &c. quæ particulæ, verbi gratia, *cum* & *ſimul* ſegregant remiſsionem peccatorum, & infuſionem donorum, vt diuerſam gratiam per Chriſtum collatam, & adiungit remiſsioni peccatorum, tanquam differenti ab infuſione donorum.

Eadē diuerſitas patet.

Vnde *Canone* conformiter ad doctrinam huius capitis, comprehendit etiam Canonem antiquum Mileuitani, quo damnatur Pelagius; ſimul etiam damnans alios ejus ſequaces. *Si quis*, inquit, *dixerit homines iuſtificari vel ſola imputatione iuſtitiæ Chriſti, vel ſola peccatorum remiſſione, excluſa gratia, & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum ſanctum diffundatur, atque illis inhæret, aut etiam gratiam, qua iuſtificamur, eſſe tantùm fauorem Dei, anathema ſit*, &c. In ſecunda clauſula tangitur error Pelagij: damnatus in antiquis Conciliis Africanis, vt patet ex Canone Mileuitani, qui receptus eſt à poſterioribus.

23 *Obiectio.* Trident. *Deſcriptio iuſtificationis.* Ad maiorem euidentiam huius veritatis obiicies Concilium *cap.* 4. *in deſcriptione iuſtificationis*, ita habere, vt iuſtificatio ſit *tranſlatio ab eo ſtatu, in quo naſcitur filius primi Adæ, in ſtatum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei per ſecundum Adam Ieſum Chriſtum Saluatorem noſtrum*, &c. vbi videtur denotari vna, & ſimplex mutatio inter illos duos terminos, nempe peccati originalis tanquam termino *à quo*, & gratiam adoptionis tanquam terminum *ad quem*. Item *cap.* 7. poſt verba primò citata ſubdit: *Vnde homo ex inimico fit iuſtus, ex inimico amicus, vt ſit hæres ſecundùm ſpem vitæ æternæ*, &c. Quibus verbis denotat ſimiliter vnam mutationem inter iuſtitiam, & iniuſtitiam, inimicitiam, & amicitiam. Item *infrà* aſsignans cauſam formalem iuſtificationis eſſe iuſtitiam inhærentem *qua iuſti nominamur, & ſumus*: ergo non eſt alia iuſtitia præter hanc; ac proinde remiſsio peccatorum non eſt diuerſa ab hac, aliàs eſſet etiam enumeranda, & adiungenda cauſæ formali: quia etiam iuſtitia dicitur ex Scriptura variis in locis.

24 *Reſponſio.* Reſpondetur Concilium agere de iuſtificatione, quâ impius fiat iuſtus per tranſlationem à ſtatu filiationis Adam, ad ſtatum filiationis Dei per gratiam adoptionis. Vnde ſicut ſtatus dicit terminum diuinæ ſapientiæ legibus præfixum, & oppoſitio fiat inter primum Adam, vt fuit cauſa damnationis, & peccati, & Chriſtum, vt eſt cauſa gratiæ, & adoptionis; item inter filium Adam, & filium Regni, ſeu filiationem vtramque, vt ſuas leges ratione ſtatus inuoluant: ſic etiam tranſlatio denotat oppoſitionem poſitiuam in *eſſe* ſtatus, & conditionis, & mutationem, quâ quis deſinit eſſe filius Adam per remiſsionem peccati, & mutationem, qua fit filius per gratiam, vt diſertè Concilium verbis citatis docet. Tranſlatio autem de rigore ſonat vtramque mutationem, ſeu quaſi mutationem, quia moraliter, & ſecundùm differentiam ſtatus conſiderata remiſsio peccati denotat ex parte Dei actum peculiarem, qua remittit peccatum; & ex parte peccatoris deſitionem peccati, quæ licèt phyſicè conſiderata non ſit ad terminum poſitiuum phyſicum, loquendo de formali ipſius peccati: eſt tamen ad terminum poſitiuum, vt ratione eius fundatur ſtatus ſecundùm regulas iuſtitiæ, & damnationis, qui eſt poſitiuus moraliter, & diſcernens iniuſtum non ſolùm à iuſto, ſed etiam ab eo, qui conſtitueretur in pura natura: ſicut ſeruitus non ſolùm ratione ſtatus diſcernitur à filio, & hærede; ſed etiam à libero, qui non eſt hæres: mutatio autem inter contraria, aut oppoſita poſitiuè, rectè ſumit denominationem à termino *ad quem*: & dicitur vna mutatio ex fine agentis primariò, licèt reſpectiuè ad ſubiectum non ſit ſimplex: ſic mutatio inter ſubſtantias dicitur generatio, conuerſio, & huiuſmodi inter qualitates alteratio: ex appellatione ergo vna plurium, vt connexa ſunt, non ſequitur ipſa connexa eſſe vnum, & idem in propriis rationibus, maximè cùm ipſa appellatio denotet eorum differentiam, vt in propoſito particula *tranſlatio* importat differentiam ſtatus, ex quo transfertur impius ad ſtatum oppoſitum: inter oppoſitos autem ſtatus non eſt mutatio ſimplex. Hinc Concilium *ſuprà ſeſſ.* 5. *can. vlt.* non ſolùm differentiam ſtatus, ſed etiam mutationis in baptizatis exprimit cum Apoſtolo dicens: *Nihil damnationis eſſe in iis, qui renati ſunt, quia veterem hominem exuentes* (quod denotat peccati remiſsionem) *& induentes nouum, qui ſecundùm Deum creatus eſt, innocentes*, &c. *Deo dilecti effecti ſunt.*

Tranſlatio ſignificat mutationes oppoſitas.

Sumit denominationē à termino ad quem, *mutatio inter contraria.*

Trident.

Exuere, & induere diuerſa ſunt.

25 *Explicatur ſecundus locus Concilij.* Ex his patet ad ſecundum locum ex ipſo Concilio, loquitur ex verbis præmiſsis, nempe per remiſsionem peccatorum, & infuſionem donorum, ſeu renouationem fieri ex iniuſto iuſtum, & ex inimico amicum, quæ non ſunt vna mutatio ex Concilio: ſed diuerſæ, connexæ tamen ad finem iuſtificationis, ad quem ordinatur: *vt ſit hæres*, inquit, *ſecundùm ſpem vitæ æternæ*, &c. Hic enim eſt finis remiſsionis peccatorum, vt quis acquirat vitam æternam, cuius impedimentum eſt peccatum: *renouatur autem in ſpem vitæ æternæ*, per gratiam infuſam, & dona; quia non datur ſtatus medius de facto inter peccatorem, & iuſtum, inter membrum Chriſti, & diaboli; ideóque neceſſariò connexa ſunt remiſsio peccati, & gratiæ infuſio, quæ datur, vt quis fiat hæres: quod ipſi non competit in ſtatu peccati mortalis, qui eſt oppoſitus, vt dictum eſt, oppoſitione poſitiua: ea ergo voluntate, qua Deus infundit gratiam, eáque mediante in ſpem vitæ fit hæres iuſtus, eadem ipſa voluntate eſt annexa gratiæ remiſsio peccatorum mortalium, quæ peccatorem reum damnationis, & ciuem Babylonis, & inferni inſcribunt. Breuiter ergo Concilium loquitur de iuſtificatione impij, qua fit de iniuſto iuſtus in hoc capite, quæ non ſunt vna mutatio; non agit autem de iuſtificatione Angelorum, ſeu primi hominis, de qua *ſuprà* Doctor *in ſecundo argumento*, neque de iuſtificatione etiam iuſti, de qua agit Concilium *cap.* 10.

Diuerſi ſtatus, & oppoſiti.

quæ

quæ est renouatio hominis de virtute in virtutem, non de vitio in virtutem. *Qui iustus est, iustificetur adhuc*, Apocalyps. 12. *ne vereàris vsque ad mortem iustificari*, Ecclesiasti. 8. *Ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantùm*, Iacob. 2. Neque agit de iustitia, vt præcisè sumitur pro remissione peccati, *Nihil mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum*, &c. sed agit de completa iustificatione impij, vt dictum est, prout comprehendit ablationem peccati, & collationem gratiæ, seu boni, sicut iustitia actualis completè in his duobus comprehenditur, nempe recedere à malo, & facere bonum: quamuis hæc diuersa sunt opere, exercitio, & lege. Ita etiam neque ex statu mali transferri in statum boni est idem in reipsa, licèt cõnexa sunt, non ex natura vnius, & alterius mutationis per se, sed ex connexione, quam habent ex diuina lege, & institutione excludente statum medium inter peccatorem & iustum in via, sicut & inter beatum, & damnatum in termino.

Agit de iustitia completè sumpta.

26 *Tertius locus Cõcilij explicatur.*

Ad vltimum respondetur, Concilium loqui de iustitia, qua constituit iustum, & sic vnica est formalis, nempe gratia: non autem loquitur de iustitia, vt etiam extenditur ad remissionem peccati à Scriptura, & Patribus. Loquitur etiam de iustitia, vt est inhærens & intrinseca, & terminus *ad quem* iustificationis; & vlteriùs vt habet annexam de facto remissionem peccati, quam suprà initio capitis, & verbis etiam sequentibus distinguit à iustitia infusa, & renouante. Ex quibus sicut ex dictis patet intentum, nempe hæc esse in reipsa in causa, quæ est diuina voluntas, atque in subiecto, diuersas gratias, & beneficia, non verò vnum & idem, & consequenter non esse eandem mutationem ex parte subiecti, qua recipit vnum, & alterum: quamuis vt partes integrent vnam completam iustitiam habitualem.

Probatio & confirmatio Canonis ex Lateranensi, & Viennensi. Hæc Concilia supponunt diuersa esse beneficia remissionem, & sanctificationem.

Confirmatur secundò illa veritas ex sensu Ecclesiæ *cap. Maiores*, &c. *de Baptismo*, & *Clementina de summa Trinitat. & fide Catholica*, quæ illa planè esse diuersa beneficia supponunt; & probabile esse de facto in paruulis separari, & quãuis Clementina præfert sententiam eorum, qui dicebant infundi etiam infantibus baptizatis gratiam, & virtutes, tamen non recurrit ad effectum naturalem gratiæ, quasi esset remissio peccati, neque ad virtutem mutationis simplicis, sed ad efficaciam causæ meritoriæ, & mortis Christi applicatam in Sacramento. Neque Doctores, de quibus ibi asseritur, quòd negauerint infundi virtutes, & gratiam paruulis, differebant cum aliis, aut discordabant de materia iustitiæ habitualis, vt malè aliqui interpretantur, quia idem censebant quoad hoc, nempe eam consistere in virtutibus, & habitibus: sed negabant eam infundi paruulis in eo statu, in quo vsus eius in eis esse non posset, vt patet ex Innocentio: tam ergo quæstio, quæ prædictis in locis resoluitur, quàm responsio ad eam data supponit diuersitatem iustitiæ remissionis, & renouationis.

27 *Sexta ratio. Augustin. Iustitiam viatoris hominis principaliùs consistere in remissione. Confirm.*

Sextò patet eadem distinctio ex Augustin. *lib. 19. de Ciuit. Dei cap. 27.* vbi dicit iustitiam nostram pro hoc statu principaliùs consistere in remissione peccatorum, quàm in perfectione virtutum, in patria autem è contra: quia ibi virtus erit completa, & nullum erit peccatum dimittendum. Confirmatur, quia remissio peccatorum est ex primariis effectibus, qui tribuuntur morti, & passioni Christi *Luc. 19. Ioan. 10. & 14. ad Rom. ad Galat. ad Hebræos 1. ad Timotheum 10. & 1. Ioan. 2.* & vbique videatur Trid. *sess. 5. can. 3. & 6. & sess. 6. cap. 7. & 9.* Diospolitan. *Can.* 12. aliàs 13. apud Augustinum ex iis, quæ obiecta sunt ex Cælestio de gestis Pelagij, sed hoc non ideò dicitur quia gratia, seu iustitia infusa est ex meritis Christi: ergo ideò quia effectus diuersus est correspondens Christi satisfactioni, quæ satisfactio oblata est pro peccato, gratia verò & gloria nostra correspondet operibus Christi, qua erant meritoria: neque enim in Scriptura vanè hæc inculcarentur tanquam diuersa, & diuersum modum causandi in Christo respectiuè ad ipsa, vt est mereri, & satisfacere, quia satisfactio propriè attenditur secundùm medium vendicatiuæ peccati, mereri secundùm medium iustitiæ commutatiuæ, aut distributiuæ præmij. Et licèt tam remissio peccatorum, quàm collatio, & infusio gratiæ fiant in nobis gratis, vt tamen innituntur operibus Christi hoc, & illo modo, fiunt secundùm iustitiam in diuerso genere, scilicet meriti, & satisfactionis: ergo remissio peccati ita immediatè innititur operibus Christi, quà erant satisfactoria, sicut & collatio gratiæ eius merito: ergo sunt effectus distincti, attento diuerso modo, & medio iustitiæ, qua causantur, sed si ex sola infusione iustitiæ ex natura rei remitterentur peccata, sicut ex sola positione formæ tollitur eius priuatio, superfluus esset ille modus causandi diuersus in Christo secundùm medium diuersarum virtutum: quia ea ratione, qua causaret gratiam, vel mereretur, etiam tolleret peccatum, & sic euacuatur eius crux, passio, mors pro peccato per modum satisfactionis, quod non debet admitti, cùm nihil magis vrgeant Patres, & Scriptura, quàm Christum venisse, & passum fuisse pro peccatis, & sanguine suo redemisse mundum à seruitute eius, & pœnis.

Christus venit in redemptionem peccati.

Satisfactio, & meritum eius ad partes iustitiæ referuntur.

Satisfactio, & meritum diuersa media iustitiæ respiciunt.

Esse diuersos effectus.

28 *Institutio Sacramẽtorũ contra peccatum.*

Hinc etiam Sacramenta ordinauit directè contra peccatum, vt Baptismum, & Pœnitentiam, quæ licèt conferant iustitiam: tamen eam conferunt quà habet annexam de facto remissionem peccati, & directè remittunt ipsum peccatum, in quo specificè ab aliis discernuntur. Item, aliæ sunt leges, quæ ordinantur ad iustitiam, aliæ quæ ordinantur ad fugam peccati in opere: seruata ergo proportione, aliter ordinata sunt opera Christi contra peccatum, quod non est priuatio iustitiæ, vt nunc supponimus ex dictis, aliter ordinantur contra priuationem iustitiæ, seu ad ipsam iustitiam recuperandam, quæ amissa est per peccatum demeritoriè: & sic saluatus remissionem peccati aliter inniti operibus Christi, aliter verò infusionem iustitiæ, quamuis simul fiant, quoad durationem.

Diuersa lex ad vtrũque.

29 *Trident. Remissio peccati, infusio iustitiæ diuersæ partes iustitiæ totalis.*

Hinc Tridentin. locis iam expressis hæc distinguit, & consequenter *cap. 9.* excludens inanem fiduciam hæreticorum vtrumque combinat tanquam diuersas partes iustitiæ completæ: *Quamuis autem necessarium*, inquit, *sit credere, neque remitti, neque remissa vnquam fuisse peccata, nisi gratis diuina misericordia propter Christum: nemini tamen fiduciam, & certitudinem remissionis peccatorum suorum iactanti, & in ea sola quiescenti, peccata dimitti, aut dimissa esse credendum est*, &c. & infrà. *Sed neque illud asserendum est oportere eos,*

qui verè iuſtificati ſunt, abſque vlla omnino dubitatione apud ſemetipſos ſtatuere ſe eſſe iuſtificatos, neminémque à peccatis abſolui, ac iuſtificari, niſi eum, qui certe credat ſe abſolutum, & iuſtificatum eſſe, atque hac ſola fide abſolutionem, & iuſtificationem perfici, &c. Quibus verbis ſumit iuſtificationem pro infuſione gratiæ tantùm, vt aliquid addit remiſſioni peccatorum, non ſecus ac *in cap. 7.* vtrumque comprehendere docuit, & *in cap. ſeq.* eodem modo ſumit eam pro infuſione gratiæ, quæ fit per incrementum eius per merita in iuſtitia facta: non ergo ſumit ſynonymè, aliàs ſuperflueret additio in materia doctrinali; & proculdubio iuſtificatio, ſi ſumatur hîc pro vtraque, vt fit *in cap. 7.* plus importat, quàm ſignificat remiſſió, aut abſolutio peccatorum: ſic autem repetitio non eſt eiuſdem particulæ; ſed appellatio totius coniuncta appellationi vnius partis, & propriæ, ſupponit pro altera parte, quæ non exprimitur: abſolutio autem, & remiſſio peccatorum propriam ſignificationem important; iuſtificatio autem, quæ per copulam additur, ſupponit pro altera parte, nempe pro infuſione gratiæ, quæ non importatur per remiſſionem ex ſtilo Concilij *cap. 7.*

Remiſſio, & iuſtificatio quomodo ſumuntur hoc loco?

30 *Quid iuſtificatio denotet aliquando.*

Adde quòd iuſtificatio ex propria ſignificatione nihil aliud denotet, quàm motum ad iuſtitiam, quâ quis per gratiam formaliter fit iuſtus; per accidens autem eſt quòd ſupponat ſtatum peccati, vt patet in Angelo, & primo homine, qui fuerunt iuſtificati, ſecundùm aliquos, etiam præeunte bono motu ſuæ voluntatis ex diuino adiutorio. Patet etiam in iuſto, qui etiam ex meritis iuſtificatur per incrementum iuſtitiæ. Quod autem dicit Concilium *cap. 4.* & *7.* de iuſtificatione impij, intelligit de iuſtificatione prima in ſtatu peccati, qua ex iniuſto fit iuſtus, & ſic ex ſtatu ſubiecti connotat remiſſionem peccatorũ, non autem ex præciſa ratione iuſtificationis, quâ eſt motus, aut mutatio ad iuſtitiam, quia non confertur iuſtitia impio, per quam ordinatur ad hæreditatem, niſi deſtruendo ſtatum peccati, in quo eſt, & per quem ordinatur ad gehennam, Deo ordinante, hanc immediatam oppoſitionem, inter vtrumque ſtatum; ita vt vnus immediatè ſuccedat alteri: de potentia tamen abſoluta, & ex natura rei ſecundùm pleroſque Scholaſticos, & maximè Doctorem *in ſecundo argumento pro concluſione*, quantùm eſt ex parte rei, non repugnat dari ſtatum naturæ puræ medium inter ſtatum peccati, & gratiæ, in quo poſſet eſſe remiſſio peccati ſine infuſione gratiæ, quamuis peccatum quoad malitiam in ſpecie, & oppoſitionem ad legem, eſſet eiuſdem rationis. Et ſi dicas Auguſtinum id negaſſe alibi. Reſpondetur eum intellexiſſe ſtatum puræ naturæ, qua dimitteretur ſuis viribus, ſeclusis adiutoriis neceſſariis ad impletionem legis, his autem datis, non videtur negaſſe talem ſtatum poſſibilem, in quo creatura rationalis non ordinaretur ad alium finem ſupernaturalem, ſed ad illum tantùm, qui eſſet ei poſſibilis, & ſecundùm dictamen rectæ rationis, cum adiutoriis proportionatis, præfixus: peccatum autem tunc non eſſet priuatio phyſica gratiæ, vt *ſuprà* probatum eſt: ergo etiam neque nunc: ergo ſequitur intentum, remiſſionem peccati non eſſe eandem mutationem ſimplicem cum infuſione gratiæ.

De potentia abſoluta dari poſſe ſtatum puræ naturæ.

31 *Primarius*

Hinc Chryſoſtomus decem honores gratiæ cæleſtis enumerans, ſeu quoſdam eius gradus, & effectum remiſſionem peccatorum primo loco ſtatuit, & diſtinguit à cæteris homil. ad Neophytos: & loquitur de gratia ſub generali ratione doni. *Multis quidem*, inquit, *videtur cœleſtem gratiam in peccatorum tantùm remiſſione, nos autem honores computabimus decem. Hæc de cauſa etiam infantulos baptizamus, vt non ſint coinquinati peccato, vt eis addatur ſanctitas, iuſtitia, adoptio, hæreditas, fraternitas Chriſti, vt eius membra ſint omnes, vt Spiritus habitatio fiant*, vbi docet expreſſè remiſſioni peccatorum, quæ fit per Baptiſmum, in quo paſſio, & mors Chriſti redemptoris applicantur, addi ſanctitatem, & reliqua, quæ ſubſequuntur, & ſunt effectus, ſeu dignitates gratiæ infuſæ. Prout comparatur ad diuerſa, dicitur ſanctitas, quia per eam homo Deo dedicatur per conſignationem internam, eo modo, quo Patres plerique Græci intelligunt loca Pauli de ſignatione ſpirituali, vt *ſuprà* viſum *diſt. 6. qu. 9. de charactere*. Dicitur *iuſtitia*, per quam homo ſubditur Deo, & redditur arbor bona ad faciendum fructus iuſtitiæ in opere. Dicitur *adoptio*, quia per eam acceptatur à Deo. Dicitur *hæreditas*, quia dat ius ad Regnum. Dicitur *fraternitas Chriſti* ex eadem ratione. Dicitur etiam *incorporatio* in ipſo, tanquam membri ad corpus eius myſticum. Dicitur denique per eam *inhabitare Spiritum ſanctum* in homine vt in templo per communicationem donorum. Cæterùm, quia hæc omnia ad eandem formam referuntur, non dicit ea addi, ſicut dicit formam ſanctitatis addi infantulo in Baptiſmo ad remiſſionem peccatorum. Sic etiam Paulus *1. ad Corinth. 6.* diſtinguit ſanctificationem, & ablutionem à peccatis per Baptiſmum. *Et hæc quidem fuiſtis: ſed abluti eſtis; ſed ſanctificati eſtis; ſed iuſtificati eſtis*, &c. vbi ablutione, & ſanctificatione primùm vtitur ad ſignificandum diuerſas partes eius, quod per iuſtificationem ſignificatur vt totum.

effectus gratia remiſſio peccatorum. Chryſoſt.

Sic etiam Patres hos effectus Baptiſmatis tanquam diuerſos enumerant. Clemens Alexandrinus *Pædagogi cap. 6. Multis vocatur hoc opus*, inquit, *gratia, illuminatio, perfectum, & lauacrum. Lauacrum quidem, per quod peccata abſtergimus; gratia, quâ remittuntur pœnæ, quæ peccatis debentur. Illuminatio autem, per quam ſanctam illam, & ſalutarem lucem ſpeculamur*, &c. per *illuminationem* intelligit *gratiam*. Eodem modo Nazianzenus *ratione 40.* vbi ſimilia habet.

32 Clemens Alexandr.

Iſidorus Peluſiota epiſtola *195. Quoniam magnificentia tua per litteras ex me quæſiuit, quid ſit cauſa, cur infantes, cùm peccatis careant, baptizentur, neceſſariò tibi reſcribendum putaui. Quidam igitur nimis tenuiter, & ieiunè aiunt eos ſpurcitiam eam quæ ob Adami tranſgreſſionem ad humanam naturam tranſfuſa eſt, eluere: ego verò hoc quidem etiam fieri perſuaſum habeo, at non ſolum (neque enim id tam magnum eſſet) verùm alia quoque multa naturam noſtram longè ſuperantia beneficia nobis conceſſa eſſe*, &c.

Iſidorus Peluſ.

Theodoretus *in Epitome diuinorum Decretorum lib. 5. de Baptiſmate. Pro illis aſperſionibus* (ſupple veteris legis) *ſufficit ils, qui credunt donum ſanctiſſimi Baptiſmatis: non ſolùm enim donat remiſſionem veterum peccatorum, ſed etiam ſpem inſerit promiſſorum bonorum, & mortis Dominicæ, reſurrectioniſque efficit participes, & doni Spiritus largitur participationem, & filios Dei reddit, & non ſolùm filios, ſed etiam hæredes Dei, & cohæredes Chriſti: non enim, vt dicunt amentes Meſſaliani,*

Theodor.

Baptiſmus

Baptismus nouaculam imitatur, quæ præcesserunt peccata auferens; hoc enim ex abundanti largitur, &c. *non enim hoc solum pollicetur Sacramentum, sed his etiam maiora, & perfectiora; est enim arrha futurorum bonorum,* &c.

33 Ioannes Maxentius.

Ioannes Maxentius in professione fidei: *Propterea recentes ab vtero paruulos non tantùm vt adoptionem mereantur, aut propter Regnum cœlorum, sed in remissionem peccatorum credimus baptizari, ne pereant in æternum,* &c. Dicebant nempe Pelagiani baptizari infantes, non in remissionem peccatorum, sed vt possint intrare Regnum cœlorum, & reciperent adoptionem, vt constat ex Augustino, quem suo loco citauimus *de Baptismo dist.4. quæst.3.* Hoc autem impugnant Patres, & quamuis dissertatio potissimùm fuit circa veritatem peccati originalis, quam negabant hæretici, & Patres è contra vrgebant Baptismum dari in remissionem peccatorum, tamen sua dissertatione satis indicant diuersitatem horum effectuum Baptismi, qui primùm ordinari dicebant ex sua forma ad remissionem peccati; vnde dicebant formam fore falsam, nisi in paruulis supponeretur peccatum, vt satis explicatum est suprà de veritate huius formæ, eiúsque sensu: vt patet *ex canone* 2. Mileuitani, qui 77. Africani, *cap. Placuit, de conf. dist. 4. & 5.* Trid. *sess. 5.* & patet *sess.7. can.*13. *de Baptism.* & *ex clem. de Sum. Trin. & fide,* &c. Si ergo forma Baptismi datur per se primò in remissionem peccatorum gratis propter Christum, sequitur hunc effectum non esse confundendum cum renouatione, & sanctificatione, qua renouatur homo in spem Regni cœlestis, atque diuersa esse beneficia, vt supponunt, vel expressè docent Patres: ergo cùm ad diuersos effectus non sit vna simplex mutatio, ita remissio peccatorum, & infusio gratiæ non sunt vna, & eadem mutatio, in eo rigore physico, prout iam loquimur de mutatione à priuatione ad formam: cuius oppositum sustinent Doctores, quos hactenus impugnauimus.

Patres dissentes contra Pelagianos præmissam diuersitatem supponunt.

Argumẽtum ex forma Baptismi.

Conclusio intenta.

Argumenta autem quæ contra hanc conclusionem militant, petunt alias quæstiones, nempe *vtrùm gratia habitualis ex natura rei opponatur peccato, & tribuat adoptionem.* Item, *posset fieri remissio peccati mortalis, & originalis sine mutatione peccatoris, per aliquam formam peccato oppositam?* quas huc ad complementum huius difficultatis, & confirmationem conclusionis præmissæ Doctoris transtulimus: quia etiam tertia, & quarta ratio horum resolutionem supponunt, sicut & quæ in sequenti conclusione docet.

Vtrùm forma, quæ dicitur gratia, det ius ad Regnum ex natura rei, & repugnet peccato mortali habituali?

34 Sententia affirmatiua.

OMisso hæreticorum errore damnato in Tridentino *sess.6. cap.7. & can.* 11. Cuius impugnatio petenda est ex Scripturis, quibus ostenditur Spiritus sanctus nobis communicari, habitare in cordibus nostris per charitatem, aliaque dona: ac proinde iustitia nostra non potest in aliquo extrinseco de facto collocari. Sententia satis communis nunc potissimùm in Scholis versatur illos effectus esse naturales gratiæ, non morales, ideſt, ordinatione. Eam defendunt Aureolus 1. *dist.* 17. *qu.* 1. *art.* 2. Capreolus *ibidem quæst.*3. Medina 1. 2. *quæst.* 110. *art.* 4. Bellarm. *lib.2. de Iustificatione cap.*16. Vasquez 1.2.*d.* 204. *cap.*2. *& seq.* Suarez *lib.7. de Gratia cap.* 1. Eandem consequenter tenere debent, qui dicunt gratiam, & peccatum ex repugnantia Physica non posse compati.

35 Prima concl.

Prima conclusio: *Hic effectus est moralis gratiæ, non autem physicus,* est nostri Doctoris, *hic & in* 2. *dist.*37. Richardi *in* 3. *dist.*31. *art.*1. *qu.*1. Gabriel *in* 4. *dist.*14. Ocham *in qu.*3. Ioannis de Medina *codice de pœnitentia.* Et pro hac sententia citari possunt quotquot dicunt peccatum demeritoriè expellere gratiam, non autem physicè, vt tenet Durandus *in* 1. *dist.*17. *qu.*10. Paludanus *in* 3. *dist.*28. Conradus 1.2. *qu.* 71. interpretantes eam esse opinionem S. Thomæ. Possunt etiam consequentia doctrinæ fortè citari illi authores, qui dicunt gratiam posse augeri in *esse* gratiæ, non crescendo in *esse* qualitatis; vt Victoria *in relectione de pœnitentia:* sumitur ex Diuo Thom. 3. *part. qu.*7. *art.*11. Sotus *in* 4. *d.* 15. *quæst.* 1. *art.* 2. *de natura & gratia lib.* 2. *cap.* 17. Probatur conclusio, quia nullo creato ad extra posito, Deus tenetur creaturam amare amore illo, quo dat ius ad hæreditatem: ergo nulla creata forma habet pro effectu formali naturali constituere homini ius ad hæreditatem. Probatur antecedens, quia secluſa voluntate sua, eiúsque determinatione non potest Deus obligari ad extrà, posita quacunque creatura: sed si aliqua forma creata haberet pro effectu formali naturali constituere iustum, ita obligaretur: ergo. Maior patet, quia alioquin gloria non esset gratia ex gratia, & ex liberalitate glorificantis: neque per adoptionem homo esset filius Dei, sed per naturam, si daretur forma, quæ ex naturali effectu hoc haberet constituere gratum. Deinde sequeretur in Deo imperfectio, si independenter à sua voluntate subesset obligationi: quia sic subesset legi inducenti talem obligationem. Probatur minor, quia constituere iustum est dare ius ad hæreditatem, & facere Dei amicum, quæ amicitia in hoc consistit, vt per eam homo ad gloriam, & hæreditatem debitam lege accepterur. Præterea, sequeretur Deum amare aliquid extra se necessariò: ergo ab eodem penderet.

Probatio prima.

Nõ posse obligari Deum secluſa sua voluntate.

Gloria est gratia.

Gratia si ex natura daret ius, constitueret filium naturalem, non per adoptionem.

Deus subesset legi.

Dices, amore complacentiæ aliquid extra se, non amore beneficentiæ: distinctio est Aureoli, quam sequitur Suarez.

Responsio.

36 Impugnatur.

Contrà, amore complacentiæ etiam in omni creatura, prout est participatio sui *esse*, complacet, vt fusè probat Augustinus lib. 1. ad Simplicianum quæstione 2. iuxta illa Gene. *& vidit Deus quòd essent valde bona*: ergo hic effectus non est peculiaris gratiæ.

Confirmatio.

Confirmatur, si gratia esset participatio diuini *esse* ex natura sua, ita vt ea posita non posset non amare iustum secundùm amorem adoptionis, & filiationis, quem traheret secum forma tanquam effectum naturalem, sequeretur quòd creata gratia necessariò eam conseruaret: sed hoc repugnat principiis fidei, vt in confesso est apud omnes, quia & iustificantur reprobi, & electi etiam cadere possunt, & plures ceciderunt: ergo, &c. Sequela probatur: quia quidquid Deus necessariò amat amore efficaci, necessariò conseruat in *esse*, imò & necessariò producit cùm voluntas eius non sit defectibilis. Sed ille amor est efficax supposita iustitia saltem, ergo trahit

Sequi gratiã necessariò cõseruari.

Probatio sequelæ.

Voluntas efficax Dei adimpletur.

trahit ſecum neceſſariò omne medium conſeruandi iuſtum in iuſtitia, quia eſt amor amicitiæ perfectæ, in qua ſecundùm æqualitatem gratia conſtituit iuſtum in ordine ad Deum, indepenſdenter à voluntate eius alia ab illa, quâ ei dedit gratiam; ſed amor amicitiæ perfectæ, & ſynceræ inter alias leges hoc habet, vt efficaciter intendatur conſeruatio amici, alioquin non eſſet vera amicitia, & cum effectu procuretur, ſi eſt in poteſtate amantis: eſt autem in poteſtate Dei confirmare iuſtum in iuſtitia data, eique donare conſequenter merita, & reliqua, quæ ad iuſtitiam conſeruandam faciunt: ergo ſi amat neceſſariò poſita iuſtitia, etiam eadem neceſſitate amaret ei conſeruationem eius in reipſa, & effectu; ſed hoc non facit: ergo neque iuſtitia ex natura rei trahit ſecum amorem amicitiæ diuinæ, aut filiationis, aut adoptionis; ſed tantùm ex voluntate differenti Dei, quæ non impeditur, aut determinatur in oppoſitum eius, quod per regulas ſuæ infinitæ ſapientiæ ſtatuit circa ſalutem, & libertatem, & opera viatoris.

Effectus amicitiæ, & lex.

37 *Præmiſſa diſtinctio amoris reijcitur.*

Ex quibus tollitur diſtinctio præmiſſa amoris complacentiæ, & beneficentiæ: quia amor amicitiæ eſt amor beneficentiæ ſuppoſita indigentia amici: ſuppoſita ergo indigentia iuſti, vt in gratia accepta conſeruaretur, ſi Deus eum neceſſariò amaret amore amicitiæ ex natura, & effectu formæ iuſtitiæ, etiam amaret eum amore beneficentiæ, vt patet ex dictis; ſi autem tantùm eum amat amore complacentiæ, non eſt aliquid peculiare: quia & impium etiam tali amat amore, non quà impius eſt, ſed quà ex Deo eſt tanquam creatura eius. Dices, ſecundùm omnes, de facto amat Deus iuſtum amore ſpeciali filiationis, & adoptionis, & amicitiæ, vt interuenire poſſit inter Deum, & hominem viatorem. Reſpondetur hoc verum eſſe; ſed hic amor eſt liber, & non includit aliud præter id, per quod ordinatur, nempe ad Regnum Dei, cæteris adhibitis, vt obſeruantia mandatorum, & perſeuerantia finali, quia ius tantùm habet in ſpe, nempe *ſi fidem ſeruauerit, bonum certamen certauerit, ſi curſum conſummauerit*, &c. cum Apoſtolo: vnde colligitur adoptionem per diuinam voluntatem ita annexam eſſe iuſtitiæ, vt cætera requirantur; ac proinde non ex natura formæ tanquam effectus eius naturalis ſequi, qui ab extrinſeco non recipiat limitationem; ſed ex diuina bonitate, & libera voluntate, quæ limitationem illam adiunxit; & collatam iuſtitiam ob demeritum ſubtrahit: quod non contingeret, ſi neceſſariò ſuppoſita iuſtitia amaret iuſtum amore amicitiæ: quia ſic reliqua ei amaret efficaciter, à quibus dependeret conſeruatio iuſtitiæ, & iuſti in iuſtitia.

Reſponſio.

Impugnatur. Amicitia Dei de facto accommodatur prouidentiæ.

38 *Secunda ratio. Non colligi ex Scripturæ talem effectum.*

Secundò, non magis tribuitur gratiæ in Scriptura ius ad Regnum, quàm operibus; ſed omne ius fundatum in operibus eſt morale tantùm, vtpote meriti: ergo ex Scriptura non colligitur gratiam ſanctificantem ex natura ſua dare talem efectum.

Tertia ratio.

Tertiò, nulla forma creata poteſt conſtituere paritatem inter Deum, & creaturam: ergo neque perfectam amicitiam, ſeu completam. Conſequentia probatur, quia ſecundùm Philoſophum, 8. *Ethic. c. 7. & lib. 9. c. 8.* ad amicitiam requiritur æqualitas. Antecedens probatur, quia nulla forma poteſt tollere rationem creaturæ, & ſeruitutis ab homine: ergo nulla conſtituere requiſitam proportionem inter ipſum, & Deum ad propriam amicitiam. Dices, gratiam eſſe participationem quandam diuini *eſſe*. Contrà, videtur hoc metaphoricè dici. Vel eſt participatio in *eſſe*, vel ſecundùm imitationem. Non in *eſſe*, quia hoc repugnat: ſi aliud, natura Angelica, vt habet in ſe imaginem Trinitatis, magis imitatur eſſentiam diuinam, quàm gratia: ergo illa participatio naturalis videtur inſufficiens fundamentum ponendæ æqualitatis requiſitæ ad perfectam amicitiam.

Qualis eſt amicitia inter Deũ & creaturam.

39 *Quarta ratio. Poſſe de potẽtia abſoluta ius ad hæreditatem ſeparari à gratia.*

Quartò, Deus ſine iniuria, poſita charitate, ſeu iuſtitia, de potentia abſoluta poteſt negare viſionem, & beatitudinem: ergo ex natura rei non poteſt charitas & gratia, dare ius ad regnum. Antecedens probabitur in ſequenti. Conſequentia patet: quia alioquin Deus non poſſet tollere effectum formalem eius, aut per ſe conſequentem. Dices, iuſtitiam concedere condignitatem ex natura ſua, ſecluſa acceptatione extrinſeca. Contrà, vel illa condignitas conſiſtit in iure aliquo morali, ſeu iuſtitiæ rigoroſæ, vel in phyſica entitate. Non primum, quia non poſſet Deus, cùm nequeat eſſe iniuſtus, ſuſpendere debitum rigoroſæ iuſtitiæ, quo ipſe obligaretur, ſine debito effectu; ſi autem eſſet in homine tale debitum, obligaretur ipſi Deus: cùm iuſtitia ſit ad alterum, nec in vno tantùm compleatur. Si ſecundum dicatur. Contrà: nihil debetur phyſicè alicui, niſi ſecundùm inclinationem actiuam, paſſiuam, formalem, aut finalem; ſed conſtituere iuſtum non conuenit iuſtitiæ, niſi vt forma eſt ſecundùm aduerſarios: ſic autem talis effectus ab ipſa poteſt ſeparari, quamuis in ſubiecto exiſtat: ergo ſaltem non eſt effectus eius primarius.

Si autem daretur gratia, & peccatum ſimul, quod aliqui poſſibile eſſe putant ex aduerſariis: tunc non poſſet dare ius aliquod ad Regnum, aut conſtituere iuſtũ; ergo, &c. Patet antecedens, quia non eſt magis nata iuſtitia conſtituere iuſtum, quàm peccatum iniuſtum; ergo, &c.

40 *Quinta ratio. Gloria debetur ex electione Dei.*

Quintò, & poteſt eſſe confirmatio prioris, non poteſt adoptio, ſeu ius ad gloriam eſſe effectus iuſtitiæ, niſi Deus per priorem voluntatem, creaturam rationalem, vel generaliter, vel particulariter elegiſſet ad gloriam: ergo non eſt effectus eius naturalis. Probatur antecedens cum conſequentia, quia ex electione vniuerſali, & particulari, quâ primùm Deus ordinauit creaturam ad finem ſupernaturalem gloriæ, & hæreditatis, facta eſt capax, loquendo de morali capacitate gloriæ, & hæreditatis, & illa capacitas, ſeu electio reducitur in actum mediante gratia, quantùm ad effectum, ſeu ius in exercitio. Si autem Deus non ſic elegiſſet electione, ſeu intentione finis creaturam rationalem, quamuis in ea poneretur iuſtitia, non haberet aliquod ius hæreditatis, ſeu adoptionis ad gloriam. Sed Deus poſſet creare hominem, & Angelum cum iuſtitia, in ordine ad finem ſupernaturalem, prout capax eſſet eius in via, & mediante fide tantùm, ſeu cognitione ænigmatica, non ordinando ipſum ad gloriam: quia in hoc nulla eſt repugnantia, & illa eſſet beatitudo vltima ſupernaturalis hominis, & Angeli ex beneficio, & liberalitate Dei. Sicut ergo potuit primum ſic creare, ſic etiam conſeruare, neque ſecundùm iuſtitiam, neque ſecundùm

Potuit Deus ordinaſſe creaturã ad finem ſupernaturalem mediante fide tantùm.

dùm misericordiam teneretur Deus alium statum perfectiorem homini ordinasse, neque vlla imperfectio esset in eo statu, quæ redundaret in diuinam bonitatem, aut potentiam, aut aliquod debitum hominis non perfectè, & secundùm æqualitatem tributum. Sed tunc posito casu, cessaret ius ad gloriam: ergo dare ius hoc ad gloriam, non est effectus naturalis iustitiæ, sed tantùm moralis, & ex Dei præsenti prouidentia.

41 *Responsio. Impugnatur.* Dices, tunc etiam iustitia constitueret filium Dei ex natura sua. Contrà, non extenderetur illa filiatio vltra finem statutum à Deo, qui non esset tunc adoptio ad gloriam, neque alia esset filiatio, nisi quatenus homo inhærens iustitiæ frueretur Deo per opera elicita, sequens legem & dictamen rationis & fidei, hæc ipsa opera essent eius beatitudo, vt operaretur secundùm finem charitatis in via, & dependenter à libertate: sed neque iustitia tribueret ius sic operandi, aut ad talem beatitudinem magis, quàm dat homini viatori, vt Adamo in paradiso, aut Angelo viatori, aut certè iustis in hoc statu: quia Deus non teneretur donare opera aliter in eo statu, suppositia iustitia, quàm iustis viatoribus tenetur; quibus tamen non debetur gratia operandi in particulari, neque donum perseuerantiæ, vt fides est: ergo etiam iustitia ex effectu naturali non fundat hoc debitum adiutorij, aut gratiæ specialis: ergo illa filiatio non subsisteret in statu illo, tanquam aliquod, cui deberetur hæreditas, seu benè operari, sicut neque Angelo, neque homini instituto tale ius dabat, quo Deus teneretur eis prouidere de gratia speciali, aut efficaci: alioquin omnis effectus naturalis eius etiam iustis datur, cui non derogat, quòd iuxta præsentem statum, & prouidentiam Dei habeant ius adoptionis. Quòd si dicatur suppositionem illam talis status non esse admittendam, vt pote impossibilem. In primis non video repugnantiam, maximè cùm secundùm plerosque aduersariorum admittatur possibilitas status puræ naturæ. Quòd si dicatur repugnantiam oriri ex natura iustitiæ, à qua inseparabilis est adoptio ad gloriam, quia est participatio diuini *esse*, quia est semen gloriæ. Contrà, videtur peti principium, & inhærere assertioni tantùm, & nihil notius adducendo: esse enim semen gloriæ competit etiam operibus, tamen ex promissione diuina & pacto: ex quibus tanquam ex semine est etiam augmentem iustitiæ. Et quidquid dicatur,

Beatitudo hominis pro eo statu.

Gratia operandi, & donum perseuerantiæ nõ debentur viatori.

42 *Sexta ratio. Possibilitas illius status probatur.* Sextò sic argumentor ad idem. Gratiam esse participationem diuini *esse*, quocunque verborum inuolucro dicatur, non repugnat posse compati cum statu præsenti viatoris: ergo etiam non repugnat eam posse compati cum statu illo possibili. Consequentia patet, quia perinde augeretur in illo statu ex operibus, vel augeri posset, sicut augetur de facto secundùm statum præsentem: sed quæcunque forma perficitur in quocumque statu, conseruari etiam potest in eodem statu, ac proinde est compatibilis cum statu ipso: ergo, &c. Præterea, si gratia, vt nos putamus, sit ipsa charitas habitualis, & mox dicetur, in illo statu operaretur perfectè mediante fide; neque ei debetur aliter operari secundùm media illius status, & regulam; neque ex natura hominis, aut creaturæ Angelicæ, quibus non debetur operari nisi circa latitudinem sui obiecti tam naturalis, quàm supernaturalis iuxta modum, quo eleuatur ad obiectum supernaturale. Neque Deus tenetur acceptare opera illa vt meritum ad visionem, & fruitionem tanquam ad præmium, quia secundùm Apostolum etiam *gloria est gratia pro gratia*, Ioan. 1. Augustinus sic intelligit Epistola 105. & Cælestinus Epistola ad Episcopos Galliæ cap. 12. *Deus cùm coronat nostra opera, quid aliud coronat quàm sua dona.* ad Rom. 6. *Stipendium peccati mors, gratia autem Dei vita æterna in Christo Iesu Domino nostro.* Trid. sess. 6. cap. 16. *Proponenda est vita æterna, & tanquam gratia filiis Dei per Christum Iesum misericorditer promissa, & tanquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus, & meritis fideliter reddenda*, &c. In ordine ad quam non renouat iustitia in præsenti statu nisi secundùm spem, & promissionem Dei: neque est possibilis homini, nisi per alia media Deus eam liberaliter conferat: ergo ex parte Dei secluſa promissione, & pacto, non inuenitur aliquod debitum dandæ gloriæ etiam iustis: ergo neque ius fundatum in iustitia per modum naturalis effectus, quo deberetur.

Modus operandi illius status.

Gloria de facto est ex Dei gratia, & liberalitate.

Gloria debetur ex Dei, promissione & pacto.

43 Præterea secundùm aduersarios consequenter dicentes ipsa iustitia in perfectione excedit gloriam, quia est participatio Dei in *esse*, gloria verò in *operari*, & extrinsecè, vt obiecti. Sed hoc dato sufficienter ordinaretur creatura rationalis, quantùm ad iustitiæ diuinæ, & misericordiæ ostensionem, per hoc, quòd ipsa gratia haberet rationem præmij intrinseci operum illius status: sufficienter etiam extrinsecè, quà operaretur immediatè erga Deum propter se, etiamsi nulla alia hæreditas superioris ordinis, seu status ordinaretur, ad quam adoptaretur creatura.

Confirmatio. Quomodo gratia sit participatio Deitatis. Confirmatur, & peto qua ratione dicatur gratia, seu iustitia esse participatio diuini *esse*, an secundùm prædicatum vniuocum transcendens, an secundùm prædicatum vniuocum in specie, & in particulari ipsius Deitatis? Non primum, quia sic multa alia sic sunt in participatione deitatis, vel secundùm rationem effectus, per modum vestigij, vt omnes creaturæ, aut imaginis, vt creatura rationalis; vel secundùm prædicationem etiam transcendentem, vt ex principiis nostris supponimus, quamuis non habeant talem effectum; mirum enim est, cur negent aduersarij talem vniuocationem inter Deum, & creaturam, si admittant vniuocationem in specie inter gratiam, & Deitatem in aliquo prædicato.

44 *Non esse participationem diuini esse in specie.* Si ergo secundùm dicatur, peto vnde id eis constet, cùm Deus sub ratione propria nequeat perfectè à nobis concipi conceptu distincto, neque aliter quàm ex ipsis creaturis, vt communiter Theologi admittunt, quorum nullus hactenus processit ex conceptu gratiæ, quæ perinde ipsi ignota est sub ratione propria & peculiari, nisi prout reuelatio ad eam extenditur, de qua non habemus alium conceptum, quàm qualitatis supernaturalis eleuantis hominem ad statum supernaturalem, & quoad effectus, quos Scriptura ei assignat. Ex nullo horum effectuum cognoscitur gratiam sic esse participationem diuini *esse*, quia omnes illi effectus tribuuntur charitati, quæ per ipsos non est gratia: quia gratiam constituunt formam altiorem in substantia animæ; charitatem in voluntate, vt principium operandi. Neque esse participationem illam

rectè

rectè deducunt ex eo,quòd Apoſtolus dicat per gratiam nos effici conſortes diuinæ naturæ:quia hoc nihil denotat magis, quàm illud quod *charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*, &c.nempe qua communicatur mediante charitate, & donis, vt omnes Patres explicant, & nouiſſimè Tridentinum *ſeſſ. 6. c.7.* ſic enim eius conſortes ſumus, vnde colligitur illam participationem, quam volunt prædicti Doctores ex verbis Petri non ſequi (de hac enim participatione agit, vt conſtat ex eius verbis;) neque aliunde probari à priori, aut poſteriori: in myſteriis autem fidei nihil eſt obſcurandum, neque tradendum vltra captum communem Doctorum. Vnde ſi cum antiquis hæreticis res fieret, qui fingebant partem Deitatis eſſe animam rationalem, aut huiuſmodi alia, ſi reſponderent eſſe partem hoc modo per participationem, ſicut gratia dicitur eius participatio ſpecialis, quid replicaretur? Quod idcirco non dico, quaſi virorum doctorum ſententia Catholica æquiparetur figmentis: ſed quia vix capere poſſum quomodo poſſit aliqua creatura fieri particeps Deitatis ſecundùm aliquod prædicatum in ſpecie ipſius Dei, in quo vniuocaretur; quia videtur implicantia in adiecto. Et ſic Patres obiiciunt Deitatem impartibilem eſſe,quia incorruptibilis eſt.Ita etiam videtur quidquid ſit particeps Deitatis in *eſſe*, quà eſt Deitas,eſſe incorruptibile; quod nequit dici de gratia.

45 Sed quidquid ſit, aut dicatur, dato etiam intento, ſeu participatione hoc modo, non habetur gratiam dare ius adoptionis ex natura rei reſpectiuè ad gloriam. Primò,gratia non dat ius ad gloriam, niſi vt eſt participatio diuini *eſſe*, & ſecundùm quòd eſt participatio diuini *eſſe*: hoc eſt fundamẽtum aduerſariorum, quia argumenta facta concludunt oppoſitum de gratia ſaltem ſub quacumque alia ratione conſiderata, ab hac participatione extranea: verbi gratia,ſub ratione accidentis, aut qualitatis,etiam ſupernaturalis, & huiuſmodi: quæ etiam aliis competunt, quæ non fundant tale ius adoptionis. Quo ſuppoſito,ſic argumentor: eatenus iuſtitia daret ius adoptionis, quatenus eſt participatio diuini *eſſe*, ſecundùm prædicatum vniuocum, quod habet neceſſariam connexionem cum hæreditate, ſeu gloria, & ſummo bono;ſed tale prædicatum dicit neceſſariam connexionem ad gloriam,& inſeparabilem ſubſtantialiter ex natura ſua, non autem ius diuerſum ab actu, ſeu potentiam, vt eſt in Deo: vel ergo participatur ſub hac ratione determinata, & ſpecificata; quod nemo dicet ſana fide, aliàs non poſſet gratia ſeparari à gloria, & hæreditate in actu: vel non participatur, quod eſt verum: ergo non participatur quà dicit connexionem ad gloriam: ergo non eſt natum dare ius ad gloriam vt participatur Deus in *eſſe* à gratia. Probatur conſequentia: quia ſub alia ratione extranea participatum non dicit ordinem ad gloriam, neque poteſt tribuere alium effectum, aut conſtitutionem formalem gratiæ immediatè, aut iuſto mediatè,diuerſum ab eo, quod tribuit Deitati, cùm non ſit alterius rationis: vel ſi ſit alterius rationis formalis, non eſt participatio Deitatis vniuoca, ex regula & definitione vniuocorum; & conſequenter ex eo quòd ſit aliqualis participatio Deitatis, non ſequitur quòd det ius ad gloriam magis, quàm charitas infuſa, cui tale ius non competit ſecundùm aduerſarios.

Non dare etiam ſic ius adoptionis ad gloriam.

Non eſt participatio Dei, vt habet neceſſariã connexionem ad gloriam.

Secundò, ſi daret ius ad gloriam, illud non eſſet adoptionis, & fundatum in libera Dei voluntate, ſed eſſet naturale debitum; quod eſt contra Scripturam, & fidem. Probatur conſequentia, quia tale debitum, ſeu ius ad gloriam tribuit iuſtitia, qualis eſt ordo eius ad gloriam: ſed hic eſt eſſentialis, & naturalis, non verò contingens: ergo etiam debitum in eo fundatum erit eſſentiale, & naturale,non contingens per adoptionem.

Si daret ius ad gloriã, vt eſt participatio dicto modo,eſſet naturale, & non adoptionis.

Confirmatur, quia hac ratione negant ipſi Chriſtum, quà homo eſt, dicere ius adoptionis ad gloriam,ſed naturale; quia per vnionem hypoſtaticam recipit natura aſſumpta *eſſe* ſuppoſiti, cui competit naturaliter gloria, vel, vt alij ſtatuunt,fundatur etiam filiatio naturalis in ipſa natura aſſumpta, per quam excludit adoptionem: ergo ſimiliter ſi iuſtitia eſt participatio diuini *eſſe* ſecundùm naturam ius, quod fundat, non erit adoptionis, ſed naturale: quia tale eſt ius, qualis eſt titulus, ſeu fundamentum, ex quo emanat: neque vnio magis intrinſeca eſt naturæ aſſumptæ,quàm gratia iuſto, vtraque forma eſt creata; ſed gratia magis dicit ordinem ad hæreditatem; quia eſt participatio diuini *eſſe* ſecundùm eſſentiam, vnio verò ratione termini eſt participatio extrinſeca ſuppoſiti diuini, aut natura ea mediante. Accedit quòd vnio poſſit ſeparari à filiatione naturali, quam aliqui ſtatuunt in ordine ad gloriam, & reſpectiuè ad Trinitatem, vt ſi natura vnita ſit materialis, & irrationalis, quæ eſt incapax talis filiationis, gratia verò ſemper dicat ex prædicato, quo participat diuinum *eſſe*, talem ordinem, ita vt incommunicabilis ſit alteri, quàm naturæ rationali creatæ, & capaci filiationis: ergo magis nata eſt conſtituere filiationem naturalem, quàm vnio: niſi quis velit iuxta ſententiam Alenſis aſſerere nullam naturam poſſe aſſumi, niſi rationalem; quam ſuo loco impugnant aduerſarij.

46 *Confirmatio. Chriſtus cur dicit ius naturale,& non adoptionis.*

Tale eſt ius, qualis eſt titulus.

Comparatio vnionis, & gratiæ.

Tertiò ad idem:ideò gratia daret ius adoptionis,quia vt eſt participatio diuini *eſſe*, eſt ſanctitas per eſſentiam; ſed hoc eſt falſum; ergo,&c. Probatur minor: quia ſanctitati per eſſentiam æquè repugnat peccatum mortale, & veniale, quia vtrumque abſolutè repugnat: ſed iuſtitiæ non repugnat peccatum veniale, vt de fide eſt: ergo non eſt ſanctitas per eſſentiam, ſeu per participationem vniuocam diuini *eſſe*, qua Deus eſt ſanctitas per eſſentiam: quia æquè ipſi repugnaret, vt dictum eſt,mortale, & veniale: & quod amplius eſt, quidquid ex peccato eſt, vel ad peccatum inclinat, vt concupiſcentia: ergo non videtur ſubſiſtere fundamentum illud, in quo ſtatuit oppoſita ſententia hunc effectum conuenire iuſtitiæ ex natura rei, quia eſt participatio diuini *eſſe*. Quòd ſi dicas eſſe participationem diuini *eſſe* ſanctitatis, qua opponitur peccato mortali, non verò qua opponitur veniali. Contrà,hoc gratis dicitur, & præterea ſequitur quòd non ſit participatio formalis diuinæ ſanctitatis,& per vniuocationem:quia perinde repugnat diuinæ ſanctitati veniale, & mortale; & ſi eſſet capax venialis, eſſet etiam capax mortalis, ſeu peccati grauis: nam eſt incapax vtriuſque, quia eſt indefectibilis per eſſentiam, & non per donum: aliud autem eſt in creatura, quæ

47 *Sanctitas per eſſentiam repugnat omni peccato, etiã veniali.*

Non ita gratia.

Reſponſio.

Impugnatur.

Indefectibilitas Dei ex natura.

quæ in tantùm non deficit, inquantùm ipſi do-
Creatura ex dono. natur rectitudo à Deo liberaliter vni magis, vni minùs : ſi autem rectitudo eſſentialis Dei deficeret quoad peccatum leue, tolleretur etiam ſimpliciter indefectibilitas eius quoad graue: vnde in creatura idem eſt fundamentum vtriuſque defectibilitatis, nempe liberum arbitrium,
Defectibilitas ex libero arbitrio. quà eſt ex nihilo, ſecundùm Auguſtinum, vel quà ex ſeipſo non habet rectitudinem, ſed ex dono Dei in opere. Vnde ſequitur iuſtitiam noſtram, ſeu gratiam, ſicut ex natura rei non dicit rectitudinem, qua repugnaret veniali in actu, vel habitu; ſic etiam non dicere repugnantiam ad mortale ex natura rei, neque conſequenter participationem præterſam, & naturalem diuini *eſſe.*

48 Septimò principaliter probatur concluſio:
7. *Ratio.* non magis dignificat gratia formaliter, & ex natura ſua hominem in ordine ad gloriam, quàm opus ipſius iuſti in genere meriti; ſed dignitas
Dignitas operis ex gratia eſt tantùm moralis. operis ex gratia eſt moralis tantùm, & non Phyſica, aut naturalis : ergo ſimiliter dignitas hominis ad gloriam per gratiam collata eſt moralis effectus eius, & non naturalis : hoc eſt dicere, quòd ſicut opus bonum factum à iuſto non fundat ius, & debitum ad gloriam, niſi ſupponatur primùm Dei acceptatio, qua opus ipſum ordinatur, & completur in *eſſe* meriti, ita etiam neque gratia fundet ius ad gloriam, quod eſt tantùm per adoptionem ex natura ſua, niſi accedat Dei acceptatio, ſeu ſupponatur in ordine ad hunc effectum. Maior patet, quia ex communi Theologorum, vt viſum eſt *diſt.* 14. *quæſt.* 2. in eodem gradu gratia informat iuſtum, & opera eius bona, & meritoria, ad quæ requiritur dignitas perſonæ tanquam circumſtantia neceſſaria, vt modò ſupponimus, quia gloria filiis, & iuſtis promiſſa eſt, quà tales ſunt:
Secundùm eandem rationem gratia dignificat opera, & perſonam. hæc autem dignitas per gratiam non eſt alia, quàm eius effectus, quo conſtituit Filium : ergo eadem ipſa eſt, qua dignificat opera in *eſſe* meriti, ad quæ etiam ordinatur gratia, maximè in ſententia eorum, qui dicunt opera ipſa affici intrinſecè per dignitatem perſonæ, verbi gratia, opera Chriſti Domini, vnde reddantur deificata, & infiniti valoris, & de rigore iuſtitiæ in *eſſe* meritorio, & ſatisfactorio.

49 Minorem aſſumptam negat Vaſquez 1. 2.
Sentẽtia Vaſquez de merito. *diſp.* 214. vbi aſſerit actum elicitum à iuſto ex natura rei eſſe meritorium vitæ æternæ : cui accedit promiſſio diuina tanquam completo in *eſſe* meriti, non verò ſupponitur ad complendam in eo rationem meriti. Contrarium docet Doctor
Probatio minoris ex communi ſententia. *in* 1. *diſt.* 17. *quæſt.* 2. *in* 2. *diſt.* 41. *in in* 3. *diſt.* 18. & *quodlibeto* 18. & aliàs paſſim, vbi hanc difficultatem tangit. Quem ſequuntur *in* 1. *diſt.* 17. Gregorius *quæſt.* 1. Ocham *quæſt.* 2. Gabr. *quæſt.* 3. & *in* 2. *diſt.* 27. *quæſt.* 2. Durand. *in* 1. *diſt.* 17. *quæſt.* 2. *in* 2. *diſt.* 27. *quæſt.* 2. *in* 3. *diſt.* 20. Marſil. *in* 2. *quæſt.* 18. Caſtro *contra hæreſ. ver. Meritum.* Vega *de Iuſtificat. quæſt.* 5. *ad* 1. & 3. Suarez *lib.* 12. *de gratia cap.* 17. imò eſt communis Theologorum, S. Thomæ 1. 2. *quæſt.* 114. *art.* 1. *ad* 3. Capreoli *in* 2. *diſt.* 27. Soto *lib.* 2. *de Natura & Gratia cap.* 4. D. Bonauenturæ *in* 2. *diſt.* 27. *art.* 2. *quæſt.* 3. ita Bellarminus *lib.* 5. *de Iuſtificat. cap.* 14. & proculdubio eſt ſententia Patrum contra
Merita ex promiſſione ſubſiſtunt. Pelagianos, qui Dei commendant miſericordiam in eo, quòd noſtra voluerit eſſe merita, quæ ſua ſunt dona. Auguſtinus *epiſtola* 105. Cœleſt. *Epiſtola* 1. *cap.* 12. Trident. *ſeſſ.* 6. *cap.* 16. Sed nemo ex dono obligatur, niſi quia ipſe vult, & acceptat : ergo opera noſtra in tantùm ſunt merita apud Deum, inquantùm ipſe ea acceptat. Concilium Senonenſe *in Decretis fidei* Senonenſ. Concil.
cap. 16. dicit iuſtitiam noſtrorum meritorum non fundari in abſoluta conditione operum, ſed magis in liberali, & gratuita promiſſione Dei, qua, conuentione facta, conduxit operarios. Item, Trident. loco citato dicit, *Propo-* Trident.
nendam eſſe vitam æternam, & tanquam gratiam filiis Dei per Chriſtum Ieſum miſericorditer promiſſam, &c. Si vt gratia, & miſericorditer promiſſa filiis benè operantibus : ergo non ex ſola conditione operum. *Etſi tanquam mercedem ex ipſius Dei promiſſione bonis ipſorum operibus, & meritis fideliter reddendam.* Si ex promiſſione Dei fideliter reddenda bonis operibus : ergo iuſtitia operum, vt ſunt merita, fundatur in promiſſione Dei. quod expreſsè inſinuat Paulus *ad Hebræos* 6. cuius verba adducit Concilium in præmiſſis.

Præterea, vita æterna eſt, vt merces, ex Con- 50
cilio, & *ad Rom.* 4. & 2. *ad Timoth.* 4. Iuſtitia au- *Vita æterna merces.*
tem mercedis eſt ex conuentione : Math. 20. *Voca operarios in vineam meam, & redde eis mercedem*, &c. *Nónne ex denario conueniſti mecum? tolle quod tuum eſt, & vade*, &c. Hoc autem refertur ad merita noſtra, & præmium à Deo ſtatutum. Auguſtinus ſerm. 16. de verbis Domini: Auguſt.
Illo ergo modo poſſumus exigere Dominum noſtrum, vt dicamus : redde quod promiſiſti, quia fecimus quod iuſſiſti; & hoc feciſti, quia laborantes inuiſti. Item, ſer. 16. de verbis Apoſtoli : *Debitor factus eſt* (ſupple Deus) *non aliquid à nobis accipiendo, ſed aliquid, quod placuit, promittendo : aliter enim dicimus homini, redde mihi quod dedi tibi, & aliter petere debitum à Deo.* In Pſalm. 109. *Fidelis Deus, qui ſe noſtrum debitorem fecit, non aliquid à nobis accipiendo, ſed multa nobis promittendo*, &c. Item *in lib. Confeſſionum lib.* 1. *cap.* 4. loquens Deo *Supererogabitur tibi, vt debeas; & quis habet quicquam, non tuum. Donas debita nihil perdens, reddis debita nulli debens*, &c. Accedit ratio, quia primò, nul- *Probatio à ratione.*
la obligatione iuſtitiæ Deus tenetur ad præmianda quæ ſua ſunt dona, & ab ipſo principaliter procedentia : talia ſunt opera meritoria quæcumque; ergo vt inducatur obligatio, ſeu ius ad præmium, requiritur voluntas Dei, & promiſſio, ſeu pactum.

Item, ſi opera eſſent ex natura ſua meritoria 51
præmij : ergo etiam à fortiori opera Beatorum eſſent meritoria præmij talis. Item, limitatio præmij eſt à voluntate diuina : ergo & ius meriti. Antecedens patet, quia ideò iuſtus pro alio non meretur gloriam, ſed pro ſe tantùm, quia Deus non acceptat eius opera pro alio: quantùm enim ad naturam operis, & valorem, perinde eſt, ſiue præmium retribuatur propriæ perſonæ, vt contingit in puris creaturis, ſiue alteri, vt patet in operibus Chriſti, quæ retribuuntur in nobis. Non eſſet etiam ratio, quare ad ſtatum viæ limitaretur meritum, niſi ex diuina voluntate non acceptante opera Beatorum, aut animarum Purgatorij : quamuis opera de ſe dicant eandem perfectionem, ex quibus patet minor.

Fundamenta Vaſquez de facili ſoluuntur: *Soluitur fundamentum Vaſquez.*
ſed materia eſt alterius negotij, & tractatus. Vrget primò non ſequi ex ſola promiſſione eſſe meritum: aliqui id concedunt : ſed nos nega-

mus; requiritur enim opus ex parte merentis, quòd ſit bonum, & circumſtantionatum qualitatibus meriti, obligatur præmianti, ſeu ad opus præſtandum: præmians verò ad præmium merenti; quæ obligatio mutua eſt, & requirit conſenſum, & voluntatem vtriuſque.

Obligatio mutua conuentionis.

52 Dices, peccatum eſt ex natura ſua dignum pœna: ergo eſt opus bonum præmio. Reſpondetur, negando conſequentiam: quia peccator poſita lege, & tranſgreſſione, poteſt incurrere debitum pœnæ: Deus autem nequit obligari ad præmium, niſi ipſe velit. Deinde falſum eſt antecedens, vt alias dictum eſt, niſi intelligatur de debito, & dignitate fundamentali. Dices, promiſſio non ſemper inducit præmium, aut fundat ius ad ipſum: ergo etiam neque facit ad meritum. Reſpondetur negando conſequentiam. Ad antecedens reſpondetur, quòd alia eſt promiſſio merè gratuita, & liberalis, alia verò onerosa, & ex motiuo, vel ſecundùm motiuum iuſtitiæ. Promiſſio primo modo non fundat meritum, quales fuerunt promiſſiones factæ Patribus; vt Abrahamo, & Dauidi, conſequentes ad bona opera ipſorum, quia promiſſus eſt Chriſtus futurus ex ſemine ipſorum. Promiſſio ſecundo modo cum conditione operis, & intuitu eius facta ſecundùm motiuum iuſtitiæ fundat ius ad præmium exhibito opere. Dixi ſecundùm motiuum iuſtitiæ, quia ſi fiat tantùm ex motiuo miſericordiæ, non fundat ius meriti, licèt ſupponat opus: talis eſt promiſſio remiſſionis peccatorum facta pœnitentiæ. De vtraque *ſuprà* dictum eſt; illa enim eſt imperatoria veniæ, & remiſſionis, non meritoria. Dices, ipſa iuſtitia dat ius ad gloriam, quia eſt filiatio. Reſpondetur non dare ad gloriam per modum coronæ, quia hoc ex operibus eſt, ad quod requiritur Dei acceptatio præuia, ſeu ordinatio.

Peccatũ quomodo dignum pœna?

Replica.

Soluitur.

Promiſſio gratuita, & onerosa differũt.

Promiſſio ex motiuo iuſtitiæ facta fundat ius ad præmium.

53 Octauò principaliter probatur concluſio. Iuſtitia noſtra, ſiue in habitu, ſiue in opere, non tribuit ius ad gloriam, niſi quà innititur meritis Chriſti de facto, ita vt gloria, ad quam ordinat iuſtitia tam actualis, quàm habitualis immediatè, etiam innitatur Chriſto: ergo non ex natura rei tribuunt ius ad gloriam: ſed ex diuino beneplacito, quo ordinatus eſt Chriſtus tanquam noſtra redemptio, & ſanctificatio; quod probat hoc ius gloriæ in ipſis eſſe morale, non reale, ſeu naturale: nulla enim cauſa formalis dependens à libera ordinatione, & per hanc à cauſa meritoria, & morali quoad aliquem effectum, etiam formalem, poteſt illum habere ex ſua præciſa entitate reali: ſed neceſſariò ei competit moraliter.

Octaua ratio.

Iuſtitia noſtra de facto innititur Chriſto, in quo acceptamur.

Iuſtitia innitens in ſui acceptatione à cauſa meritoria non dat ius niſi morale.

54 Antecedens probatur ex dictis, quia ius ad gloriam non magis tribuitur iuſtitiæ habituali, quàm operibus iuſti in Scriptura: in priori autem argumento eſt probatum hoc ius ſine promiſſione Dei non fundari in operibus, neque conſequenter opera dignificari à gratia reſpectiuè ad præmium naturaliter; nequę conſequenter perſonam: ſed opera ſicut promiſſionem exigunt, ita etiam valorem ſumunt à Chriſto immediatè, vt ei innituntur, & non ſolùm à iuſtitia, & gratia actuali, & habituali, quæ ſunt ex meritis Chriſti. Subſumptum negat Vaſquez *loco citato cap.* 7. vbi dicit opera iuſti ex gratia facta nullum valorem ſpecialem habere ex meritis Chriſti Domini.

Opera ſumere valorem ex meritis Chriſti.

Negat Vaſquez.

Subſumptum tamen tenent Caietan. *in 3. tom. Opuſculorum tract. 9. cap. 9.* Ruardus *art. 11.* Hoſſius *in confeſſione cap. 73.* citatur Vega *quæſt. 5. de Iuſtificatione ad 3.* Eam ſententiam docet Suarez *lib. 12. de Gratia cap. 19.* Id tenet Sotus de ſatisfactione *in 4. d. 19. q. 1. art. 2. conc. 3.*

Tenent alij.

55 Probatur ergo illud ſubſumptum ex Trident. ſeſſ. 14. cap. 8. *Neque verò ita noſtra eſt ſatisfactio hæc, quam pro peccatis noſtris exoluimus, vt non ſit per Ieſum Chriſtum: nam qui ex nobis tanquam ex nobis nihil poſſumus, eo cooperante, qui nos confortat, omnia poſſumus: ita non habet homo vnde glorietur; ſed omnis gloriatio noſtra in Chriſto eſt: in quo viuimus, in quo mereмur, in quo ſatisfacimus, facientes fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri, & per illum acceptantur à Patre,* &c. Perinde dicit Concilium nos mereri in Chriſto, ſicut & ſatisfacere in Chriſto; ſed ſatisfactio in Chriſto, vt ex vltimis verbis apparet, non ſolùm denotat ſatisfactionem fieri per gratiam Chriſti, qua donatur opus ſatisfactorium, & iuſtitia per pœnitentiam reſtituitur, ſed etiam quia *ex Chriſto vim habet, per illum offertur Patri, & per illum acceptatur à Patre.* Par ergo ratio eſt de merito: quia eodem modo per gratiam Chriſti comparantur merita, eodem modo innituntur eius operibus, & ipſi, vt eſt cauſa meritoria, ſatisfactoria, & vniformiter influens in vtrumque.

Et probatur ſubſumptum. Trident.

Præterea, vt *ſuprà* probatum eſt, vita æterna eſt gratia, vt confertur etiam operibus iuſti, & perſeuerantibus vſque in finem: *Quia eſt gratia filiis Dei per Chriſtum Ieſum miſericorditer promiſſa,* &c. Trident. *ſeſſ. 6. cap. 16.* ergo ſi gratia miſericorditer per Chriſtum promiſſa, ſequitur inniti Chriſti meritis etiam immediatè, vt eſt gratia diuerſa à bonis operibus, & bonis operibus miſericorditer promiſſa per Chriſtum; in quo benedicimur omni benedictione in cœleſtibus, & à quo eſt omnis gratia: ſed ſuppoſitis operibus iuſtis, adhuc vita æterna dicitur eſſe gratia collata, & promiſſa ipſis operibus miſericorditer: ergo hæc promiſſio, & collatio innititur immediatè operibus, & meritis Chriſti. Confirmatur clariùs *ex canone 26. in eadem ſeſſ.* qui deſumptus eſt ex doctrina huius capitis: *Si quis dixerit iuſtos non debere pro bonis operibus, quæ in Deo fuerint facta, exſpectare, & ſperare æternam retributionem à Deo per eius miſericordiam, & Ieſu Chriſti meritum: ſi bene agendo, & diuina mandata cuſtodiendo vſque in finem perſeuerauerint, anathema ſit,* &c. Ergo præſuppoſitis operibus ex iuſtitia factis, & perſeuerantia vſque in finem in obſeruantia mandatorum, adhuc vita æterna, & retributio dicitur per miſericordiam Dei facta, & per meritum Chriſti: ergo alius eſt influxus meritorum Chriſti in retributionem; alius verò in opera, & vterque innititur immediatè Chriſto: ergo quod eſt intentum principale, neque iuſtitia, neque opera iuſta, & meritoria etiam in *eſſe* poſita, dicunt ordinem ex natura rei tanquam cauſa præciſa, & totalis ad vitam æternam, ſuppoſita quacumque gratia prærequiſita, & anteriore, qua donantur tam iuſtitia, quàm opera, niſi præterea includunt promiſſionem, & miſericordiam Dei, & meritorum Chriſti valorem, quibus hæc retributio etiam immediatè innititur, & ſine quibus neque iuſtitia, neque opera poſſunt tribuere ius ad gloriam: quia ipſa promiſſio facta tam iuſti-

56 *Promiſſio facta meritis innititur miſericordiæ in Chriſto.*

Trident.

tiæ,

tiæ, quàm operibus, inuoluit Christum vt causam meritoriam, & principalem; ex qua ipsa promissio est facta, etiam misericorditer, & ex bonitate Dei, sine qua promissione, reliquæ non possunt dare ius ad gloriam, & qua suppositа, ius illud completè fundatur: vnde sequitur non esse effectum iustitiæ, aut operum ex natura rei, sed ius fundatum ex misericordia sic ordinante intuitu operum Christi, vt afficit iustitiam, & opera.

57 *Obiectio.* Obiicit Vasquez tam iustitiam, quàm opera ab intrinseco esse talia, neque accrescere ab extrinseca promissione, aut ex meritis Christi: quia sunt eiusdem speciei, & entitatis, siue dentur in Christo, siue non dentur: ergo non sumunt valorem à Christo. *Responsio.* Respondetur ex dictis, neque opera, neque iustitiam ab entitate Physica habere ius ad gloriam; ac proinde accrescit eis hoc ius formale suppositа tam promissione Dei, quàm etiam valore operum Christi, quibus innituntur, & in quibus principaliter acceptantur in ordine ad gloriam: loquendo namque de operibus, multis titulis debentur Deo tanquam bona propria eius, & tanquam debita etiam creaturæ per obseruantiam legis: nam & filius debet seruire patri, mandata eius seruando, & obsequia præstando, ex quibus non debetur ei præmium aliquod, nisi pater id promiserit, sic etiam nec seruo debet dominus, & spectando naturam iustitiæ magis seruari potest inter filium, & patrem; dominum, & seruum, quam inter Deum & creaturam: si ergo ibi requiritur promissio & pactum, quanto magis inter Deum & creaturam respectu obligationis ad præmium, seu iuris eius acquirendi ex operibus. Hæc autem promissio pro statu præsenti saltem facta est intuitu operum Christi principaliter, sicut & satisfactio quæ ex eodem fonte est, & innititur operibus eius, in quibus etiam acceptatur. Vnde hic author nimis arctat iustitiam Christi quam nobis communicauit, quasi nihil nobis contulerit præter solam primam gratiam, & auxilia benè operandi, non verò gloriam meruerit, nisi tantùm remotè ex gratia habituali, & actuali collata; vnde rectè applicatur ei argumentum Augustini contra Pelagium *lib. de gratia Christi loco suprà cit. argum. 5. ad concluſ. Doct. in commento*, nempe plus nos habere ex nobis ipsis, quàm ex Christo: sic enim Augustinus vrget Pelagium dicentem possibilitatem esse ex Deo, in qua tantùm constituebat gratiam: quia non fuit illa possibilitas liberi arbitrij ad bonum, & malum ex meritis nostris; tamen voluntatem dixit, & actionem nos habere ex nobis, loquendo de bona voluntate, & actione. Quod absurdum putat Augustinus ex eo, quòd plus boni haberemus ex nobis immediatè, quàm ex Deo.

Non tenetur Pater filio quoad opera eius remuneranda.

Magis interuenit iustitia inter patrem & filium, &c. quàm inter Deū, & creaturam.

Derogari gratia Christi, & meritis.

Argumētum Augustini cōtra Pelagium.

Eodem modo præfatus author statuit tantùm possibilitatem gloriæ esse ex Christo, inquantùm dat media remota: quibus constituatur in potestate hominis, vt gratiam actualem, & habitualem, ex quibus est opus meritorium; de cætero ipsam gloriam esse ex nobis, suppositis illis mediis, & bono vsu liberi arbitrij; sed ipsa gloria sicut finis est proculdubio maius bonum, quàm illa, quæ habet rationem mediorum, & ius quodcumque ad rem est inferioris ordinis, quàm sit ipsa rei acquisitio, & possessio, ad quas ordinatur, sicut ad commodum ex re: sic sequeretur quòd neque electi essemus in Christo ad gloriam, neque gloria priùs volita esset saltem in ratione finis, quàm merita: & plura alia deduci possunt inconuenientia, sicut & illud, quòd plus haberemus ex nobis, quam ex Christo.

Applicatur ad propositū.

Finis perfectior mediis.

Si dicas gloriam esse ex Christo, sed mediatè: 58 sic diceret Pelagius voluntatem, & actionem esse ex Deo, sed media possibilitate. Sed breuiter procedendo; peccatum non solùm priuat gratia, sed etiam gloria: imò magis per se natum est priuare gloria, cum qua nullum peccatum stare potest, etiam veniale, quod non repugnat iustitiæ actuali, aut habituali: peccatum enim dicit auersionem à Deo pro quocumque statu hominis, & in statu gloriæ magis subiicitur suo creatori, quàm in statu viæ, & iustitiæ, quo peregrinatur à Domino in fide, & spe. Vnde si gloria non esset ex meritis, sed tantum liberaliter, vt fuit gloria Christi, adhuc repugnaret ei peccatum: quia nihil inquinatum ingredietur in eam; quin etiam pœna debita excluditur à gloria, quæ est plenitudo bonorum, & excludēs omnem miseriam tam culpæ, quàm pœnæ: sed omne nocumentum, quod est ex peccato, restituit Christus: ergo etiam ex meritis eius restituitur gloria, cuius priuatio immediata consequitur peccatum, non secus ac priuatio gratiæ: neque peccator solùm demeretur gratiam, sed etiam magis demeretur gloriam: & sicut remissio peccatorum datur immediatè propter Christum, vt Scripturæ, Patrum, & Conciliorum consensus habet, ita etiam restituitur per eundem non solùm iustitia tam actualis, quàm habitualis, sed etiam ius ad gloriam, quod ab his diuersum est, vt considerantur secundùm intrinseca naturalia in ratione habitus, & operis boni, vt patet ex præmissis fundamentis conclusionis positæ.

Peccatū priuat gloriā per se.

Christus restituit gloriā quā peccato repugnat.

Hanc eandem conclusionem probant optimè, & directè argumenta posita in commento, & in specie, illa, quibus probatur peccatum non esse priuationem gratiæ, aut formam contrariam physicè, & peccatorum remissionem (ex fundamentis *ibidem* deductis *argumento* 5. *& sequentibus* ex doctrina Patrum, & Conciliorum) esse diuersum beneficium ex meritis Christi datum, ab infusione gratiæ, adoptione, & filiatione. Fundamenta autem oppositæ sententiæ commodiùs resoluemus in fine quæstionis, quia implicant quasdam difficultates de natura iustificationis, quas in sequentibus conclusionibus oportet primùm resoluere.

Probatio conclusionis præmissa in commentario.

Secunda conclusio. Iustitia non est distincta 59 forma à charitate, sed est eadem in re forma physica. Ita Doctor *in 2. dist. 26. quæst. vnica.* Alensis *3. part. quæst. 61. membr. art. 4.* Richard. *in 2. dist. 26. art. 1. quæst. 4.* Nominales, & Scotistæ *in eodem 2. dist. 26.* Matsilius *quæst. 17. in 2.* Vega *lib. 7. in Trid. cap. 25.* Bellarminus *lib. 1. de Grat. & lib. arb. cap. 6.* Gaspar Cassali *lib. 1. de Quadripartita iustitia.* Contrariam sententiam docet D. Thomas *1. 2. q. 113. art. 3. & 3. contra Gentes cap. 151. & quæst. 27. de Verit. art. 1.* Quem sequuntur discipuli Caiet. Conrad. Med. *in Summa Ferrariensis contra Gentes.* Capreolus *in 2. d. 26. quæst. 1.* Soto *lib. 2. de Natura & Gratia cap. 17. & 18.* Valent. *tom. 2. disp. 8. q. 2.* Suarez *lib. 6. de Gratia cap. 12.* quam sententiam ipse fatetur non posse satis clarè deduci ex sacra Scriptura, Conciliis, aut Patribus; eámque sic declarat esse formam

2. Conclusio. Charitatem esse gratiam.

Sententia cōtraria esse diuersam formam.

quandam accidentalem, quæ inhæret ſubſtantiæ animæ, dans ipſi *eſſe* diuinum quoddam, quia participat eſſentiam diuinam, non prout eſt voluntas, aut intellectus, vel aliud attributum, quod ſit operatio, aut principium proximum operandi, ſed prout eſt eſſentia quædam, & natura ſupra omnem naturam ſubſtantialem creatam, aut creabilem: vnde fit, ſicut natura diuina eſt radix attributorum voluntatis, atque intellectus, ita hæc forma ſit radix ſecundùm rem ipſarum virtutum infuſarum, etiam charitatis. Reſpectu animæ comparata eſt accidens, reſpectu virtutum eſt forma, ſeu quaſi forma ſubſtantialis, quia non eſt principium proximum alicuius operationis.

Declaratur.

60 *Sententia Vaſquez.*

Vaſquez 1.2. *diſp.*196.*c.*3. vtramque probabilem ſententiam ſentit, ſed contemnit tanquam in Patribus, Scriptura, aut ratione non fundatam; excedit tamen, & amore opinionis ſuæ prætenſæ, quâ vult iuſtitiam eſſe in actibus, dilapſus eſt. Videatur 3.*part.diſp.*2.*cap.* 6. vbi aſſerit probabilius eſſe iuſtitiam adultorum conſiſtere in actu, quàm in habitu: & conſequenter 1.2. *diſp.* 203. *per totam*, docet actum dilectionis Dei ſuper omnia, & perfectæ contritionis delere peccatum formaliter: quamuis in fine videatur diſſimulare, quaſi id ſaltem de potentia Dei abſoluta non repugnaret: ſed non rectè philoſophatur ex regulis oppoſitorum: nam ſi ex natura rei opponitur dilectio, & contritio perfecta peccato habituali, vt intendit tota eius diſputatio, ad hoc non requiritur potentia Dei abſoluta, imò ſæpiſſimè ſic contingeret, ſicut & ipſi actus dantur ſæpiùs à Deo peccatoribus. Si autem illi actus non dicant oppoſitionem formalem ad peccatum habituale in quacumque materia, neque per potentiam Dei abſolutam ex natura rei poſſunt formaliter delere tale peccatum, natura ipſorum actuum in ſe cõſiderata.

Iuſtitiam cõſiſtere in actu.

Conſiſtit in habitu.

Supponendo ergo cum communi Theologorum, & Tridentino *ſeſſ.6.cap.*7. & penè *per totum*, vbicumque loquitur de iuſtitia noſtra, eam conſiſtere in aliquo inhærente permanenter, quod infunditur, augetur, conſeruatur, manet. Alterutra opinio ex prædictis fundata eſt in Scriptura, Patribus, & ratione. Omiſſa hac ſententia,

61 *Omnes effectus gratia tribuuntur charitati ex Scriptura.*

Probatur concluſio, primò ex Scriptura, quæ omnes effectus gratiæ tribuit charitati: ergo, &c. Probatur eſſe, & nominari filios Dei, 1.Ioan. 3. *Videte qualem charitatem dedit nobis Deus, vt filij nominemur, & ſimus.* Naſci tribuitur charitati, ibidem cap 4. *Omnis, qui diligit, ex Deo natus eſt*, &c. Item, ſanctificare ad Epheſ. 1. *Elegit nos in ipſo, vt eſſemus ſancti, & electi in conſpectu eius in charitate*, &c. Dimittere peccata. Luc 7. *Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Videndus eſt Apoſt. 1. *ad Cor.* 13. qui præfert charitatem omnibus donis, & deſcribit eam fontem reliquorum, & ſine ea reliqua nihil eſſe: hoc non eſſet verum, ſi non eſſet gratia: ergo. Et vt vno verbo concludam, vel non poteſt probari ex Scripturis iuſtitia habitualis, vel ſi probatur, probatur eſſe eadem cum charitate, quia nullus locus Scripturæ agit de iuſtitia noſtra, qui non exponat eam ſub nomine charitatis, vel ſynonymè his vtatur.

Natiuitas, & filiatio. Sanctificatio. Remiſſio.

Eſt fons reliquorum donorum.

2. *Ratio. Charitatem eſſe iuſtitiam formalem. Trident.*

Probatur ſecundò, ſpeciatim ex Concilio Tridentino *ſeſſ. 6. cap.* 7. Cauſam iuſtificationis noſtræ dicit eſſe iuſtitiam, qua interiùs renouamur: & quænam illa ſit ſubiungit: *Id tamen ſit in hac impij iuſtificatione, dum eiuſdem paſſionis merito per Spiritum ſanctum charitas diffunditur in cordibus eorum, qui iuſtificantur, atque ipſis inhæret.* Vbi exprimit eam eſſe cauſam formalem iuſtitiæ, nobiſque inhærere, vt excludat errorem hæreticorum, quem *ibidem* damnat, ponentium iuſtitiam noſtram in extrinſeco; quod nobis non ineſt, vel in ſola remiſſione peccatorum, quæ nobis non inhæret permanenter. Quæ dogmata damnat hîc Concilium verbis præfatis.

Errores damnati à Concilio.

Dices *ibidem* Concilium circumloqui gratiam per charitatem, tanquam per proprietatem notiorem. Contrà, hæc eſt euaſio, qua deſtrui poſſunt omnes rationes formales rerum, imò & cauſæ: nam Concilium oſtendit omnia genera cauſarum in ſeipſis, non in proprietatibus. Si dicas ſecutam eſſe conſuetudinem Scripturarum. Contrà, oſtendatur vbinam Scriptura diſtinguit inter gratiam & charitatem: ſed probo ex eodem loco non ſubſiſtere reſponſionem. Duos errores impugnat Concilium, nempe iuſtitiam noſtram eſſe extrinſecam; alterum, nobis non ineſſe permanenter, ſed conſiſtere in ſola peccatorum remiſſione, quæ fuit etiam hæreſis Pelagianorum, vt conſtat ex Auguſtino, *de gratia Chriſti.* Contra hæc, Concilium in principio definit quid ſit iuſtificatio, & quid includat, nimirum quòd non ſit ſola remiſſio peccatorum, ſed ſanctificatio, & renouatio interioris hominis per voluntariam ſuſceptionem gratiæ, & donorum. Mox ſubiungit omnes eius cauſas, & verbis præfatis exprimens eius cauſam formalem, ſtatim declarat doctrinam in principio poſitam in deſcriptione iuſtificationis, vt vtrumque membrum includit, ſcilicet renouationis, & remiſſionis; & quid per eam homo recipiat: *Vnde*, inquit, *cum remiſſione peccatorum hæc omnia ſimul infuſa accipit homo per Ieſum Chriſtum, cui inſeritur, fidem, ſpem, & charitatem*, &c.

Reſponſio. Impugnatur.

Proceſſus Cõcilij.

Quid ſit iuſtificatio, & quæ includit?

Renouatio per quas formas fit.

Deinceps probans non ſufficere donum fidei, neque perfectè vnire Chriſto ſine ſpe, & charitate, neque corporis eius viuum membrum efficit: ergo ſupponit in his conſiſtere vitam, & vnionem membrorum ad Chriſtum: nam illa exceptio ſolius fidei includit affirmationem reliquorum ad perfectam vitam, & vnionem requiri, & ſufficere: vita autem, & vnio membri viui ad Chriſtum habetur ex iuſtitia: ergo cùm hæc ſint per charitatem, erit iuſtitia. Verba Concilij ſunt clara: dicit enim inſeri hominem Chriſto per remiſſionem peccatorum, & infuſionem fidei, ſpei, & ſubdit: *Nam fides, niſi ad eam accedat ſpes, & charitas, neque vnit perfectè cum Chriſto, neque corporis eius viuum membrum efficit*: ergo ſi accidant, vnitur per ipſas Chriſto, & fit viuum eius membrum. Deinde in his cauſam præciſam vnionis, & vitæ ſtatuit Concilium: nam ex ſubtractione eorum intelligit non poſſe ſtare vnionem, & vitam: ideóque negat fidem ſolam vnire, aut viuificare: ergo, &c. Tertiò ſupponit non dari aliquod donum, cuius ille eſſet effectus, diuerſum; nam dans cauſam adæquatam, & præciſam alicuius effectus, excludit quodcumque aliud, nec eſſet ratio cur fidem ſolam excipiat, ſi effectus ille non eſſet ab aliis donis, quæ includit iuſtitia infuſa, ſed abſque aliquo priore, cuius eſſet effectus expreſſus, & ad quod ſequerentur dona tanquam proprietates: quia ex neceſſitate huius effectus requirit Concilium charitatem, & reliqua, quæ neceſſariò inſunt, ſi charitas ineſt: nec refert

63 *Sola fides non vnit ad Chriſtum.*

Vnio cum Chriſto vt fit, & per quæ?

Cauſa præciſa excludit reliqua.

Charitas vnit.

refert quòd alia dona enumeret, quia antea illum effectum tribuit ſoli charitati; quam dicit infundi nobis, & inhærere, ſicut ſuperiùs loquitur de illa, ſub appellatione iuſtitiæ, perinde dicit nobis eſſe donatam, *qua iuſti nominamur, & ſumus.* Deinde ſubiungens modum, dicit hoc fieri per infuſionem charitatis: non eſt ergo quòd condemnemus Concilium de æquiuocatione, quaſi in tam breui decurſu verborum in doctrina fidei tranſiret de vno in aliud, ſeruato eodem tenore, & docens non ſolùm iuſtitiam noſtram eſſe intrinſecam, & cauſam formalem, atque infundi, ſed vlteriùs modum, quo infunditur, & quid ſit illa forma, quæ infunditur, dicens eſſe charitatem.

Æquiuocatio à Concilio remouenda eſt.

64

Confirmatur ex verbis ſequentibus; dans rationem ex Scriptura, quare fides ſola non vniat Chriſto, nec faciat viuum membrum eius. *Qua ratione*, inquit, *veriſſimè dicitur fidem ſine operibus mortuam, & otioſum eſſe, & in Chriſto Ieſu, neque circumciſionem aliquid valere, neque præputium, ſed fidem, quæ per charitatem operatur*, &c. quia nempe fides ſola non viuificat, neque informat opera, neque ſufficit ſine operibus, quæ fiunt per charitatem, quia ſicut charitas vnit Chriſto, & facit viuum eius membrum, ita etiam informat, & dignificat opera, quæ ſunt meritoria vitæ æternæ. Hinc *ſeſſ.14. cap.4.* dicit contritionem charitate perfectam reconciliare Deo extra Sacramentum: vbi loquitur de charitate, quà habet annexam remiſſionem peccati, & conſequenter de habituali, non ſolùm actuali.

Confirmatio.

Fides mortua ſine charitate.

Charitas informat opera.

Contritio ratione charitatis informantis delet peccatum.

65

Confirmatur ſecundò, *ex eodem cap.7.* vbi ſubiungit hanc fidem informatam charitate petere Catechumenos ab Eccleſia, quando petunt fidem, vitam æternam præſtantem, & concludit: *Itaque veram, & Chriſtianam iuſtitiam accipientes*, &c. *per Chriſtum Ieſum illis donatam, candidam, & immaculatam, iubentur ſtatim renati conſeruare, vt eam præferant ante Tribunal Domini noſtri Ieſu Chriſti, & habeant vitam æternam*, &c. Sed quam iuſtitiam? nempe illam, quam hactenus declarauit conſiſtere in fide, ſpe, & charitate; quam ideò vocat primam ſtolam, quia eſt prima hominis iuſtitia, non ſupponens aliam anteriorem.

Charitas prima ſtola.

Confirmatio.

Confirmatur tertiò, infrà c.10. de acceptæ iuſtificationis incremento: *In ipſa*, inquit, *iuſtitia per Chriſti gratiam accepta, cooperante fide, bonis operibus creſcunt, atque magis iuſtificantur.* Et infrà declarans in quo cõſiſtat hoc iuſtitiæ incrementum: *Hoc verò*, inquit, *iuſtitiæ incrementum petit ſancta Eccleſia, cùm orat: Da nobis fidei, ſpei, & charitatis augmentum*, &c. Item, Canon.11. qui deſumptus eſt ex cap.7. idem docet: *Si quis*, inquit, *dixerit homines iuſtificari, vel ſola imputatione iuſtitiæ Chriſti, vel ſola peccatorum remiſſione, excluſa gratia, & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum diffundatur, atque illis inhæreat*, &c. *anathema ſit.* In quibus verbis ſumit gratiam, & charitatem pro eodem, & ſynonymè, ſicut in doctrina capitis ſeptimi pariter ſumpſit ſynonymè; ideóque adiungit verbum ſingulare *diffundatur*, atque *inhæreat*, vt oſtendat ſe loqui de vna, & eadem forma, non verò *diffundantur*, & *inhæreant*, quæ denotarèt diuerſas, ſeu plures formas: atque præterea aduertendum eſt, Concilium in doctrina capitis 7. quando agit de charitate ſub appellatione iuſtitiæ, non vti verbis illis, quæ ſumpſit Canon fidei, ſed aliis æquiualentibus, vt

Iuſtitiæ incrementum.

Locutio ſingularis de charitate, & gratia denotat eandem eſſe formam.

quòd non ſolùm reputamur, *ſed iuſti nominamur & ſumus, iuſtitiam in nobis recipientes*, &c. Agens autem de charitate ſub appellatione charitatis, vtitur illis verbis, *Charitas Dei diffunditur, atque ipſis inhæreat*, &c. Simili modo quamuis *in c.10.* exprimat augmentum iuſtitiæ per augmentum fidei, ſpei, & charitatis, tamen *can.24.* qui inde ſumptus eſt, ſolùm exponit augmentum ſub nomine iuſtitiæ, & ſynonymo.

Tertiò, Patres eodẽ modo ſynonymè ſumunt gratiam, & charitatem. Auguſtinus, de Natura & Gratia, c.42. *Charitas*, inquit, *eſt veriſſima, pleniſſima, perfectiſſimáque iuſtitia*: & tract.5. in 1. epiſtolam Ioannis, *Charitas eſt, quæ ſeparat inter filios Dei, & perditionis*, 15. de Trinit. c.18. *Nullum eſſe iſto dono excellentius* in Pſal.113. *Nihil eminentius in ſacra Scriptura inueniri poteſt, quam charitas.* Gregorius *homil.27. in Euangelia*, dicit eam eſſe radicem omnium virtutum: & 38. eſſe veſtem nuptialem, quam Patres intelligunt iuſtitiam. Proſper *de vita contemplatiua, c.13.* eſſe mortem criminum; quod conuenit tantùm iuſtitiæ.

66

Tertia probatio ex Patribus.

Quarta ratio eſt fundata in Scripturis, quia nullum attributum conuenit gratiæ, quod non inuenitur conuenire charitati, eſt amicitia inter Deum, & hominem, nõ compatitur cum peccato mortali: eſt radix boni operis, & meriti: neque vnquam poteſt eſſe informis, ſicut ſpes, & fides. Deinde Concilia, & Patres non agnoſcunt in nobis gratiam aliquam, quæ non ſit operatio, aut principium operationis. Item, in eodem poni debet gratia, in quo eſt beatitudo; hæc conuenit mediantibus potentiis. Fundamenta oppoſitæ ſententiæ non habent difficultatem: hærent in metaphoris, & quòd iuſtitia ſit vita, terminus regenerationis, per eam Deus illabatur animæ; quæ non poſſunt conuenire ratione habitus exiſtentis in potentiis, ſed alicuius prioris in ipſa anima. Hæc omnia conuenire charitati, ex dictis patet, quæ eſt vita; ac præter eam aſſerere aliam vitam, videtur ſuperfluum.

67

Quarta ratio. Ex attributis charitatis.

Gratia eſt principiũ operum.

Tertia concluſio. Iuſtitia, ſeu charitas non ex natura rei, ſed ex diuina voluntate, & diſpoſitione opponitur peccato mortali habituali. Eſt Doctoris, & aliorum, quos citauimus in præcedenti concluſione. Probatur ex fundamentis vtriuſque concluſionis; in ſpecie verò probatur ex dictis in commento, vbi oſtenſum eſt remiſſionem peccatorum fieri miſericorditer in Chriſto; & eam eſſe diuerſam gratiam, & beneficium ab infuſione iuſtitiæ, adoptione, filiatione, & huiuſmodi: oppoſitio ergo hæc eſt ex diuina bonitate, cui non congruit dare filiationem, ac ius ad gloriam, ſeu adoptionẽ, niſi remittendo maculam, & offenſam, quæ incompatibilis eſt cum vera amicitia Dei: hæc autem ſunt connexa charitati, qua Deus mediante illa tanquam intrinſeca iuſtitia, ordinare voluit hominem ad gloriam, & acceptare ad amicitiam: ſic autem conſiderata charitas non in *eſſe* formæ phyſicæ, ſed vt eſt fundamentum vitæ, & adoptionis, habet annexam neceſſariò remiſſionem peccatorum, & ſicut ipſa immediatè operatur circa finem vltimum tanquam ſupremum, & perfectiſſimum donum, & virtus; ita etiam congruit mediante ipſa acceptare hominem, & adoptari ad amicitiam Dei, & vitam: licèt autem ex parte creaturæ etiam ex natura rei non poſſit dari magis fundamentum amicitiæ reſpectiuè ad Deum, quo ſe creatura perfectè

68

Tertia concluſio. Charitas moraliter opponitur peccato habituali.

Filiatio, & adoptio connexa eſt charitati.

Congruitas huius connexionis.

Eſt fundamẽtum amicitiæ ex parte hominis.

communicat Deo, quàm ſit charitas; & ſecundùm æqualitatem quantùm eſt ex parte hominis amantis Deum ſuper omnia, & in ipſum ſe, & ſua refundentis; tamen quia charitas non tollit ſeruitutem, & ſubiectionem in ordine ad Deum, ideò ſe ſola, & ſecundùm propriam naturam, non eſt ſufficiens fundamentum, vt inducat amicitiam mutuam, etiam ex parte, ſine voluntate Dei, & conſenſu acceptantis creaturam, & ſe eidem communicantis per dona in via, & per gloriam in patria.

Requiritur acceptatio diuina vt fundet amicitiã ad Deum, & ratio huius.

69

Vnde ſicut amicitia, quæ eſt ad alterum ſpecies iuſtitiæ in genere, dicit relationem illam, quæ exigit terminum ex parte alterius per mutuum conſenſum, à fortiori id requiritur ex parte Dei, vt per charitatem ex parte creaturæ fundetur amicitia, & hic terminus eſt acceptatio Dei, qua acceptat creaturam mediante charitate eo modo, quo poteſt fundari amicitia per communicationem bonorum, & affectuum, mutua inter Deum, & creaturam: requiritur enim intrinſecè ad amicitiam, vt amor ſit mutuus, & notus amicis, extrinſecè autem, & concomitanter; ne ſit magna diſtantia inter perſonas in diuitiis, potentia, virtute, vitio, conditione; vt patet ex Doctore *in* 2. *d.* 27. *Ad primum principale.* Secundùm has conditiones nequit eſſe amicitia propriè inter creaturam, & Deum: eſt ergo tantùm ſecundùm mutuum amorem, & communicationem affectuum, actionum, beneficiorum conſtantia, & firmitas, quod ſufficit: neque haberi poſſunt ex natura alicuius doni habitualis ex natura rei, ſed vt accedit acceptatio, & conſenſus Dei mediante tali dono acceptantis creaturam, & redamantis eo amore, qui requiritur ad amicitiam per conſtantem communicationem affectuum, beneficiorum, & actionum: quæ ſine charitate infuſa habituali etiam poſſint de potentia abſoluta, & ſecundùm aliam prouidentiam interuenire mediante Dei electione ſpeciali, ex qua peccatorum remiſſio, ordinatio hominis ad gloriam per iuſtitiam actualem; & adiutoria mediante dilectione actuali, & operibus fidei operantis per charitatem, quia ſicut in his de facto iuſtitia actualis, quæ meretur gloriam, verſatur; ita etiam poſſet amicitia in iis fundari ex Dei ſpeciali voluntate: quia ſic in iis eſſet vera communicatio actionum affectuum, & beneficiorum: nam & ipſam gloriam, quæ eſt perfectiſſima Dei communicatio reſpectu creaturæ, poſſet donare independenter ab omni dono habituali; vt communior ſententia Theologorum fert: quo caſu ſeruaretur amicitia inter Deum, & creaturam.

Requiſita ad amicitiam.

Qualis eſt amicitia inter creaturam, & Deum.

Poſſet eſſe non mediante dono habituali.

70

Charitas etiam habitualis dicitur iuſtitia noſtra, vt patet ex dictis: hoc tamen non competit ipſi præcisè ex natura habitus ſeclusâ Dei voluntate: nam ſicut iuſtificatio includit ex Tridentino & Patribus hæc duo, nempe remiſſionem peccati, & renouationem interioris hominis, loquendo de iuſtificatione impij pro ſtatu peccati: ſic etiam, vt dictum eſt, illa remiſſio non eſt coniuncta ex natura formæ charitati diuinæ habituali, ſed ex Dei voluntate. Loquendo præterea de iuſtitia, vt eſt vera ſubiectio creaturæ ad Deum, & excludens peccatum in opere, ſeu obliquitatem: hoc etiam modo non conuenit charitati habituali rectificare liberũ arbitrium defectibile, ſine aliis adiutoriis gratiæ actualis: nam quòd charitas ſit plenitudo legis, id prouenit ex diuina voluntate ordinante obſeruantiam legis ad finem charitatis, & cæteras virtutes, tanquam media eius acquirendæ, & conſeruandæ, non autem ex natura rei, ſeu ſolius habitus, qui nequit ſolus rectificare liberum arbitrium defectibile, & cum effectu boni operis in materia aliarum virtutum. Hinc concludunt Patres neceſſaria eſſe adiutoria gratiæ Chriſti actualis ad hunc effectum, etiam iuſtis, non ſolùm vniuerſaliter ad obſeruandam legem, & ſuperandam concupiſcentiam, & tentationes in materia cuiuſcumque virtutis; ſed etiam in materia ipſius charitatis. Vnde ſiue dicatur iuſtitia, qua excludit peccatum originale, aut habituale, ſiue dicatur iuſtitia, vt finis legis, per quam adimpletur iuſtitia, ſiue dicatur iuſtitia, qua informat cæteras virtutes, & opera meritoria ex ea procedentia (ita vt aliter non acceptentur ad vitam, niſi ſupponant charitatem habitualem, & eliciantur ſecundùm finem eiuſdem formaliter, aut virtualiter) apparet omnia hæc inuoluere voluntatem Dei, non ſolùm qua donat habitum ipſum, ſed etiam, qua cætera dicunt ordinem ad habitum, exigitur voluntas eius ſpecialis.

Charitas eſt iuſtitia noſtra, & qua ratione.

Iuſtitia vt delet peccatum.

Vt ſubijcit creaturã Deo.

Dona habitualia ſine adiutorijs non tribuũt hunc effectum.

71

Charitas etiam dicitur filiatio & adoptio, quatenus mediante ipſa Deus eligit hominem ad hæreditatem, & vt ipſa ſubeſt electioni tanquam forma, qua diſcernitur inter filium Dei, & peccatorem, loquendo de electione in genere, qua communis eſt per media ſpecialiter electis, & reprobis; qui etiam ſæpè iuſtificantur. Per charitatem autem conſtituit differentiam ex parte iuſtificati, & filij, inter vtrumque ſtatum, nempe filij, & extranei, ſeu inimici. Vnde Patres ſæpè exponunt ſignationem interiorem per Spiritum ſanctum (& quam docet Apoſtolus per charitatem diffundi in cordibus) per charitatem tãquam characterem, qua filius diſcernitur à peccatore. Hunc effectum ei conuenire probatum eſt *ſuprà*, vt includit voluntatem Dei acceptantis creaturam mediante charitate. Ex his patet non eſſe neceſſariò ſtatuendam formam aliam diuerſam à charitate, quæ hunc effectum ex natura rei tribuat, & ſimiliter quomodo charitas dicatur gratia adoptionis, amicitia ad Deum, iuſtitia, & filiatio: nam id ipſi competit ex Trident. vt vnit Chriſto, & facit viuum eius membrum: vtrumque poteſt ſimiliter ſeparari à charitate: verbi gratia, ſi Chriſtus non veniret in carnem; vel dato quòd non fuerit caput Angelorum quoad influxum gratiæ, ſicut eſt hominum, tunc charitas non vniret Chriſto, quamuis eſſet iuſtitia, & filiatio in ordine ad gloriam per acceptationem diuinam modo explicato.

Charitas eſt filiatio, & adoptio, & qua ratione?

Non eſſe ponendã aliam formam in ordine ad effectus explicatos.

72

Obiicies Tridentinum loco citato ſuprà, quatenus declarat iuſtitiam nobis eſſe intrinſecam, atque inhærere: hoc argumentum plurimum vrget Vaſquez, quaſi hæc opinio concidat cum errore damnato: ineptè ſanè, ſuique immemor; nam qui tenet probabiliter iuſtitiam conſiſtere in aliquo actu tantùm in adultis, neque oppoſitum conuinci ex Concilio magis incidit in Canonem, quia ille actus non poteſt inhærenter eſſe permanens, ſed phyſicè tranſiens, moraliter tantùm permanens, & ſecundùm imputationem extrinſecam Dei acceptantis permanenter, & pro tempore ſequenti talem actum. Noſtra autem

Obiectio.

Retorquetur argumentum in authorem.

Soluitur. autem concluſio tenet iuſtificari nos per formam intrinſecam ; quamuis id conueniat ex ordinatione diuina, non effectu naturali. Sic Patres tribuunt aquæ baptiſmali virtutem ſanctificandi, qua Spiritus ſanctus aquæ illabitur, vt ſuo loco de efficacia Sacramenti dictum eſt, quæ tamen eſt moralis ; quidquid igitur conuenit alicui mediante forma ſibi inhærente, verè ipſi conuenit, ſiue id moraliter, ſiue phyſicè tribuat talis forma. *Replica.* Dices Bucerum admiſiſſe fidem, ſpem, & charitatem, vt conſtat ex colloquio Ratiſponenſi. *Soluitur.* Reſpondetur negaſſe in his conſiſtere iuſtitiam completè, ſed inchoatè, & imperfectè, quia imperfecta erat, ſed per extrinſecam Dei iuſtitiam. *Quid ſenſerit Bucerus.* Verba eius ſunt : *Hanc tamen inchoatam iuſtitiam* (loquitur de dictis habitibus infuſis) *non eſſe eam, qua iuſti ſumus apud Deum, ita vt propter illam vita æterna nobis debeatur : cùm ex parte tantùm, & imperfecta ſit, nec legi Dei ſatisfaciat dum hìc viuimus, ideo aliam in nobis, nempe Dei iuſtitiam eſſe, qua Chriſto confidamus & fiducia ſalutis confirmemur.* & in eodem colloquio, quod habuit cum Maluenda ſecretario Imperatoris Caroli V ponuntur hæc verba eiuſdem Buceri : *Idcirco non poſſum fateri, iuſtitia inhærente, quam fide ſpe & charitate conſtet nos iuſtificari, iuſtóſque eſſe, quia imperfecta eſt, nec lege Dei ſatisfacit*, &c. Quid ergo commercij habent hæc, quæ ipſe Vaſquez citat cum opinione Theologorum : quia negabat Bucerus in illis habitibus infuſis contineri iuſtitiam, ſed in extrinſeca Dei, & fiducia, quam quis de ipſa concipiebat. Vnde minus philoſophicè accommodare conatur Vaſquez hunc errorem ad doctrinam noſtræ concluſionis, qui non meretur in hoc reſponſionem.

73 *Defetur calumnia.* *Gratia vnit Chriſto.* Vnde hac vnica ratione præmiſſa, probatur non referre ſiue phyſicus, ſiue moralis ſit effectus talis formæ, vt intrinſecus dicatur. Gratia iuſtificans vnit iuſtificatum Chriſto, & conſtituit eum eius viuum membrum ex Trid. *ſeſſ. 6. cap. 7.* vbi id negat fidei, & concedit iuſtitiæ : ſed hic effectus moraliter tantùm conuenit gratiæ: *Hic eſt effectus moralis, & intrinſecus.* ergo. Probatur ſubſumptum, quia ſi Chriſtus non veniſſet in carnem, effectus quicunque naturalis conueniret gratiæ ; ſed tunc nullum ordinem ad Chriſtum diceret : ergo ſic conſtituere vnitum Chriſto, & viuum eius membrum ſunt effectus morales, ſed ſunt denominationes intrinſecæ, vt per ſe conſtat, quia viuum membrum dicitur ratione ſanctitatis, vt diſtinguitur à fide mortua ſine vita. Eodem modo dicit Paulus hæredes Dei, cohæredes autem Chriſti. Videantur Chryſoſtomus, & alij Patres citati quoad hos, & alios effectus gratiæ morales; tamen per idem cohæredes, per quod hæredes; ſic ſalutem dicit eſſe ex fide Chriſti, non ex lege: hæ autem ſunt denominationes intrinſecæ in iuſtificatis quantumlibet morales : ergo futiliter, ſi conſuetudo Scripturarum, & Conciliorum ſpectetur, ex hoc quòd iuſtum conſtituere dicatur conuenire gratiæ tanquam effectus moralis, infert aduerſarius eſſe fauorem extrinſecum, quem conſtituebant hæretici, negantes interiorem renouationem. Si verò ratio moralis ſpectetur, exemplum habet in contractibus, matrimonio, & aliis, quæ ſunt denominationes morales, intrinſecæ tamen per ordinem ad extrinſecum. Sed de hoc ſatis pro delenda calumnia. Vnde quamuis glorietur ſe agere pro dignitate iuſtitiæ, nos magis agimus pro dignitate, & excellentia Dei, & veritate Canonum, ac Scripturæ : ex quibus inueſtigari debet excellentia iuſtitiæ.

74 *Quarta concluſio.* *De potentia abſoluta poſſet remitti peccatum ſine infuſione doni renouantis.* Quarta concluſio. Deus poteſt de potentia abſoluta remittere peccatum tam originale, quàm perſonale habituale ſine infuſione gratiæ, aut alicuius realis formæ peccatori. Hanc tenèt Doctor *ſuprà diſt. 1. quæſt. 6. & diſt. 14. quæſt. 2.* eámque ſupponit *in præſenti quæſtione, in probatione prioris & ſecundæ concluſionis* : & ſequitur ex dictis quam tuentur plures alij ex citatis in ſpecie, vel ſupponunt. Suarez *lib. 7. de Gratia* negat peccatum originale prout de facto contrahitur, remitti poſſe ſine infuſione gratiæ. Videatur *cap. 24. & 23.* Vaſquez autem idem docet de peccato habituali perſonali *1. 2. diſp. 206.* Omitto alios authores, quos *ſuprà* citauimus poſt primam concluſionem : conſequenter enim ad ſua principia rectè negant poſſibilitatem huius remiſſionis : quamuis etiam plures nobiſcum ſentiant, quoad remiſſionem peccati habitualis, ſicut & D. Bonauentura *in 4. diſt. 17. art. 1. quæſt. 1.* Henricus *lib. 5. Summæ cap. 30.* & Suarez etiam *tom. 4. diſp. 9. ſect. 4.* alios citans. In eadem concluſione conueniunt Nominales cum aliis, quos *ſuprà* citauimus. *Negatiua ſententia quoad originale.* *Alij idem docent quoad habituale.*

75 *Probatio concluſionis.* *Remitti poſſe per Sacramentum.* Probatur concluſio : poſſet Deus remittere peccatum mediante Sacramento, quod non haberet efficaciam ad cauſandam gratiam, ſed ad ſolam remiſſionem peccati eodem modo, quo antiqui aliqui docebant cum Magiſtro *ſuprà diſt. 1. quæſt. 6.* Circumciſionem habuiſſe vim remittendi peccatum, & non conferendi gratiam. Et ſicut aliqui etiam ita dogmatizabant de Baptiſmo infantum, *in eo non infundi dona*, ſed remitti peccatum : in hoc enim nulla eſt repugnantia, neque ex parte Sacramenti, neque ex parte ſubiecti, cui applicaretur, neque ex parte Dei, qui hoc beneficium tribuere poteſt, non dando gratiam, aut alia dona diuerſa, quia ille actus eſſet miſericordiæ, & omnis efficacia ſigni, reſpectu diuerſorum effectuum eſt ex voluntate liberali Dei : *ſuprà* enim oſtendimus de facto hoſce effectus diſtingui ; & quamuis coniuncta ſint, hæc coniunctio eſt ex Dei beneplacito ſic ordinante, & inſtituente, non verò ex debito aliquo naturæ, aut ex connexione horum effectuum naturali inter ſe ; neque etiam vt procedunt à Deo ; aliàs non eſſet diuerſa gratia remiſſio peccatorum, & infuſio gratiæ ; cuius oppoſitum latiùs probatum eſt ; ſed in hoc caſu nulla eſſet mutatio poſitiua in anima peccatoris ſpectans ad effectum Sacramenti, aut requiſita per ſe : quia non eſſet habitualis, vt patet ex dictis, neque eſſet actualis ; ponamus enim eſſe infantem, cui remittitur peccatum originale; aut dormientem, cui per martyrium remittitur tam actuale, quàm originale, ſuppoſita voluntate priori, qua vellet occumbere pro fide, quæ tum non manet. *Oſtenditur actu repugnantia huius.*

76 *Reſponſio.* Dices requiri gratiam habitualem ex natura effectus : verbi gratia, quia peccatum originale eſt priuatio iuſtitiæ habitualis de facto dicens ordinem ad peccatum Adami, ideò nequit tolli niſi poſita iuſtitia, ita Suarez. *Impugnatur.* Contrà in primis ad hominem : illa limitatio, quam adiicit de peccato originali, prout de facto ſuperfluè additur, niſi ſupponatur originale poſſe fuiſſe, ſecundùm diuerſam prouidentiam diuinam, & pactum ſub alia ratione contractum : non potuit aliter ſe habere *Retorquetur reſponſio.*

bere quantùm ad cauſam, quia ſine peccato Adami, aut parentis non fuiſſet transfuſum ſecundùm originem tantùm, & non ex propria voluntate perſonaliter operante: quia hoc modo eſſet perſonale, & non originale. Peccatum autem nequit diffundi niſi per voluntatatem propriam, aut alienam, neque originale niſi per voluntatem parentis: ſed in eo caſu deberet eſſe priuatio alicuius rectitudinis habitualis, reliquis manentibus vt ſunt, quantùm ad generationem humanam, qua naſcuntur infantes: quia non ſunt infantes capaces priuationis alicuius doni conſiſtentis in actu, ſicut neque ipſius actus: ergo ſicut poſſet remitti originale, quod tum eſſet priuatio alicuius habitus, ita etiam poſſet remitti originale, vt eſt priuatio cuiuſcunque habitus non infuſo ipſo habitù: vel ergo conſequenter oportet dicere quòd ſi conſiſteret in rectitudine actuali, quòd ipſa etiam rectitudo actualis deberet in poſteros transfundi cum ſuo actu, vel ſine actu, ſi ita fieri poſſet eo modo, quo iuſtitia ex operibus manet tranſacto opere; quo modo etiam non ignobiles Doctores docẽt peccatum originale noſtrum conſiſtere in ipſo actuali Adami, prout habitu diffuſum eſt in poſteros.

Opinio quorundã de peccato originali

77 *Impugnatur repugnantia aſſignata.*

Hoc etiam dato, ſic argumentor: non minùs repugnat peccatum habituale peccatoris remitti poſſe à Deo mediante Sacramento, quod inſtituere poſſet; vel quacunque alia via ſine phyſica mutatione peccatoris per infuſionem iuſtitiæ oppoſitæ, quàm peccatum originale, ſi conſiſteret in priuatione actualis rectitudinis etiam remitti non communicando ipſam rectitudinem: ſed primùm aſſerit Suarez: ergo ſequitur etiam ſecundum. Probatur conſequentia, quia omnis repugnantia, quæ in propoſito haberi poteſt, eſt ex oppoſitione formali, quam dicunt priuatio, & rectitudo ad inuicem, quarum illa non poſſet tolli ſine infuſione huius: nam quòd illa priuatio inſit mediante voluntate propria, aut aliena, eſt tantùm ordo ad cauſam diuerſam, quæ non ſpectat ad rationem formalem intrinſecam oppoſitorum, quà formaliter oppoſita ſunt: ſed, vt ipſe concedit, priuationem rectitudinis actualis per voluntatem propriam inductam poteſt Deus remittere ſine reſtitutione ipſius rectitudinis: ergo etiam priuationem originariam eiuſdem rectitudinis poſſet Deus remittere non reſtituendo eandem rectitudinem.

In quo conſiſtit repugnãtia.

Habituale ſic remitti poſſe.

Reſponſio.

Totum hoc forte admitteret præfatus author, quia priuatio tum eſſet alicuius moralis, quam non repugnat Deo tollere, non dando rectitudinem oppoſitam, ſicut poſſet remittere peccatum habituale ſic, quia nempe talis priuatio dependet aliquo modo à voluntate, ſaltem in fundamento, & regula, cui opponitur; ſed priuatio phyſica non ita: quia ergo peccatum originale conſiſtit in priuatione phyſica gratiæ communicata per peccatum Adami, nequit tolli niſi poſita gratia.

78 *Impugnatur.*

Contrà, quantùm ad dependentiam, & communicationem eius per peccatum Adami par eſt ratio vtrinque, quia in quocunque conſiſteret, deberet ſic communicari per actum alienæ voluntatis, & perſonæ. Quantùm verò ad naturam ipſius priuationis, argumentor: negatio gratiæ in filio Adami, loquendo de phyſica, non poteſt eſſe priuatio phyſica gratiæ: nam ſiue detur inclinatio naturalis ad gratiam in natura creata rationali, vt nos putamus dari, ſiue non detur, ſed tantùm obedientalis paſſiua, vt ipſe cum aliis frequenter docet, quæcunque illa inclinatio ſit, nequit fundare debitum ex quo priuatio formæ phyſica (demus ipſam inclinationem naturalem) poſſet imputari in peccatum: quia alias, ſi Deus crearet, aut creauit Adamum in ſtatu naturæ ſine donis habitualibus, habuit, aut haberet talem priuationem pro illo priori, quæ non eſſet peccatum, quia non fundatur in aliquo debito legis voluntario: neque iuſtitia, aut gratia Adami fuit debita poſteris, niſi ex ordinatione, & pacto Dei, implicante meritum, & perſeuerantiam voluntariam Adami, vt conditionem, qua Deus ipſe transfunderet phyſicè in poſteros gratiam: ergo debitum illud eſt merè morale in filiis Adami: ergo neque negatio gratiæ, vt fundatur in tali debito, & inducitur ex peccato Adami tanquam cauſa, tranſit in priuationem gratiæ originalis, aut iuſtitiæ, quidquid erat, niſi ſecundùm naturam debiti, in quo fundatur ex pacto Dei, communicatio gratiæ, ſi perſeueraſſet, quia negatio in tantùm fit priuatio, in quantùm ſupponit debitum formæ, & non aliter; ergo eſt priuatio moralis iuſtitiæ, ſeu gratiæ habitualis, & non priuatio eius phyſica, ſicut & ipſa gratia ex debito tantùm moralis nata eſt in eſſe. Sed priuatio moralis nequit opponi aliter gratiæ, quàm moraliter, quia oppoſitio eius nequit tranſcendere conceptum ſuum formalem, & intrinſecum, qui ſpecificatur à debito: ergo perinde poteſt Deus tollere peccatum originale, quod in tali priuatione conſiſtit ſine infuſione gratiæ, ac etiam tollere peccatum habituale, quod conſiſtit in priuatione ſimili rectitudinis in actu; vel quidquid dicatur peccatum habituale.

Priuatio gratia phyſica nõ eſt peccatum.

Debitũ iuſtitia in filiis Adam fundatur in pacto.

Priuatio eius moralis.

Originale remitti poſſe ſine infuſione doni.

Secundò, poteſt Deus ſecundùm medium iuſtitiæ, exigendo ſatisfactionem, quam ipſe determinare poteſt in opere, & congruam peccato, remittere peccatum habituale, vel etiam originale, ſuppoſito aliquo actu, per modum diſpoſitionis, vt dilectionis Dei ſuper omnia, & ſecundùm iuſtitiæ vindicatiuæ medium, aut retributiuæ, ſtatuentis tale beneficium ſic operanti. Et vlteriùs nihil donãdo præter media ad actum efficacia, & remiſſionem conſequentem: ſed quidquid poteſt hoc modo, aut mediante Sacramento, poteſt etiam ſe ſolo facere: ergo remittere peccatum ſine infuſione gratiæ habitualis, & etiam ſine actu peccatoris: ſicut remittit infanti ſine actu ſuo per martyrium, aut dormiẽti, aut attrito ſine actu per ſe ſufficiente per modum ſatisfactionis, aut diſpoſitionis perfectæ. Probatur antecedens, quia ſicut poteſt debitum pœnæ remittere ſine vlla ſatisfactione, aut cum ſatisfactione exhibita, ita etiam non videtur ratio, cur non poſſit etiam remittere debitum peccati, quod mediante lege incurritur, quæ perfectè eſt in poteſtate Dei legiſlatoris, & quoad naturam obligationis, & quoad omnem eius effectum, quem inducit, etiam conſequenter ad incurſum debitum, quod tollere poteſt ea poteſtate, qua potuit hominem ſubigere legi, cui ipſe eſt ſuperior quoad voluntatem abſolutam: nam ſicut ex lege non eſt iuſtificatio, ſic ex præciſa voluntate legiſlatiua Dei non eſt iuſtitia hominis, ſed ex miſericordia, qua ipſe donat iuſtitiam, & infundit: ergo poſſet, vt ſupra legem eſt, remittere peccatum, & iniuriam in legem commiſſam

79 *Secunda ratio.*

Poſſe deleri originale, & actuale per viam ſatisfactionis.

Poſſe remitti ſine actu vtrumque

Ratio.

commissam absque infusione doni habitualis, & seruato, vel non seruato medio iustitiæ, exigendo satisfactionem, vel non exigendo: supposita enim voluntate vniuersali legislatiua potest habere dispositionem specialem respectu huius, aut illius, qua ipsam exciperet à lege, vel cum eo dispensaret, aut certè debitum incursum ex lege remitteret, vt patet in legislatore humano. Lex enim non inducit debitum, nisi vt voluntas legislatoris obligans liberè: ergo potest eadem voluntas etiam soluere subditum à debito incurso, per alium actum, vel quasi alium, vt aliter tendit, & sub alia ratione in ipsum subditum: & sic alia debita legalia, aut moralia remitti possunt ex voluntate creditoris, aut domini, vt pacta, vota, iura, & similia: ergo & peccatum ex voluntate sola Dei sine immutatione intrinseca reali peccatoris.

Legislator habet effectiū legis in sua potestate.

80 *Confirm. Posset Deus remittere peccatum per solam mutationem quoad actum peccatoris.*

Confirmatur, secundùm plures aduersæ sententiæ potest Deus immutando peccatorem per actum tantùm, & sine infusione habitus remittere peccatum: ergo etiam sine actu. Probatur antecedens, quia ita tenet Conradus 1.2. *q.* 113. *art.* 2. Ferrariensis 3. *contra Gentes cap.* 157. Medina *in D. Thomam loco citato, dub.* 2. Zumel *in D. Thomam disp.* 2. asserit hoc esse certum. Sotus *de natura & Gratia lib.* 2. *cap.* 18. quin etiam videtur sequi ex principiis D. Thomæ *quæst.* 28. *de veritate a.* 2. *& in* 4. *dist.* 17. *q.* 1. *art.* 3. *quæstiunc.* 1. vbi dicit gratiam habitualem requiri ad remissionem peccati, sicut ad meritum: sed meritum de potentia absoluta haberi potest sine gratia habituali: quin etiam sit primus homo, & Angelus secundùm aliquos meruerunt primam gratiam sanctificantem.

Quòd sine actu idem remittere possit.

Consequentia probatur, quia siue actus tunc formaliter iustificaret, siue non, sed tantùm per modum satisfactionis, aut dispositionis præuiæ, diuina voluntate eam exigente, non opponitur peccato habituali actus formaliter ex natura rei; sed tantùm ex diuina ordinatione, & moraliter, vt eandem diuinam ordinationem includeret: sed omnis oppositio conueniens actui, ex diuina ordinatione præcisè, qua tollitur peccatum, vel tolleretur, potest stare cum sola diuina ordinatione secluso actu; ergo per eandem tolleretur peccatum etiam secluso actu. Patet subsumptum, quia diuina ordinatio in tantum ligaretur necessariò actui, quoad effectum prætensum, in quantum actus ex natura sua diceret repugnantiam ad peccatum, & sic ordinatio superflueret in ordine ad effectum; & quandocumque haberetur actus ex natura rei, excluderet peccatum formaliter, aut meritoriè, iuxta alterum istorum modorum; meritoriè, inquam, per modum satisfactionis, aut certè dispositiuè: satisfactio autem ex natura rei tollens peccatum sine acceptatione diuina est impossibilis: dispositio verò eatenus tolleret peccatum per modum dispositionis, quatenus haberet necessariam connexionem cum forma expellente peccatum formaliter: sed casus tollit infusionem talis formæ, & connexionem, sicut reuera tolli debet, vt probabitur: ergo restat quòd ex sola diuina ordinatione, vt adhæret tali actui, tolleretur peccatum: sed hæc potest stare secluso omni eo, quod non exigitur ex natura rei ad effectum: ergo sine actu, & consequenter remissio peccati ad eam sequeretur.

Diuina ordinatio idem sine actu præstaret.

Per eundem actus deleret peccatum non ex natura rei.

81 Restat probandum actum ex natura rei non opponi formaliter peccato habituali, sed tantùm ex diuina institutione: iustitia habitualis secundùm ipsos opponitur peccato formaliter; vel ergo sub ratione iustitiæ habitualis in specie, vel sub ratione iustitiæ supernaturalis, vt abstrahit ab actu, & habitu. Si primum: ergo iustitia in actu, verbi gratia dilectionis Dei super omnia, aut contritionis, (quia hi sunt actus perfectissimi, & accommodati ad tollendam auersionem à Deo, & consequenter ad remissionem peccati) non opponitur ex natura rei peccato habituali. Probatur consequentia: quia inter priuatiuè, aut negatiuè oppositа non datur medium; sed iustitia actualis, seu actus dilectionis, & contritionis non includunt in se formaliter habitum gratiæ; ergo nequeunt tollere priuationem, aut negationem ei formaliter oppositam ex natura rei qua talis est habitus in specie, dato quòd peccatum in priuatione gratiæ consistat, vt oppositа sententia tenet, & perinde etiam argumentum formari potest, si solùm demeritoriè, & moraliter ei opponitur.

Quòd actus ex rei natura non opponatur formaliter peccato habituali.

Contritio non opponitur.

Si secundum dicatur, etiam nequit admitti: quia sic dilectio, & contritio de facto iustificarent formaliter ex natura rei, quia nihil eis formaliter deficit, quod spectat ad naturam actus Physicam, aut Metaphysicam, vel rationem formalem eius. Sed consequens est expressè contra Trident. *sess.* 6. *cap.* 7. *&* 8. nam *cap.* 7. docet iustificationem nostram de facto includere tantùm remissionem peccatorum, & infusionem gratiæ habitualis, quam dicit esse vnicam formalem causam iustificationis peccatoris, quæ nobis inhæret, & præsupponi ad eam actus peccatoris præmissos; vt patet *ex cap.* etiam 6. *&* 8. docet nos ita gratis iustificari, quia *neque fides, neque opera ipsam iustificationis gratiam promerentur*, &c. ergo minùs includunt ipsam iustificationem formaliter. Sic etiam *sess.* 14. *cap.* 4. negat contritionem etiam dispositiuè iustificare peccatorem, nisi adsint cæteræ circunstantiæ, quas *ibidem* enumerat. Sed hæc omnia essent falsa, si contritio, aut dilectio Dei supernaturalis ex natura rei opponeretur peccato, quia sic, antequàm infunderetur gratia habitualis, iustificaremur etiam sæpissimè secundùm legem ordinariam, ac proinde gratia habitualis non includeretur in iustificatione, tanquam vnica eius causa formalis, sed accederet posteriùs iustificationi præhabitæ per dilectionem, & contritionem perfectam, & oppositam formaliter ex natura rei peccato: vnde sequitur illam oppositionem, in casu deletionis peccati per actum, esse tantùm ex diuina ordinatione acceptante hominem, mediante actu, vt desinat ampliùs esse auersus, vel obiectum odij: quæ ordinatio potest stare sine actu, aut habitu, vt probatum est. Huc spectant cætera argumenta, quibus tam in commento, quàm in conclusionibus præcedentibus probatum est, neque gratiam habitualem ex natura rei dare ius ad Regnum, aut constituere filium, hæredem, amicum Dei, quæ etiam argumenta ex præsenti ratione confirmantur, dato quòd Deus per solos actus acceptaret ad gloriam, non infuso habitu, & remitteret peccatum.

82 *Dilectio, & contritio non iustificant de facto ex natura rei.*

Trident.

Operæ præcedentia iustificationem eā non merētur.

Tertiò principaliter probatur conclusio, tollendo repugnantiam ex parte subiecti, nempe peccatoris, quod passiuè se habet ad remissionem, sicut ad peccatum habituale.

83 *Tertia ratio.*

Primo

Non ſtare repugnantiã ex parte ſubiecti.

Primo modo, quando non fundetur repugnantia ex parte cauſæ efficientis, & formalis non poteſt oriri ex parte ſubiecti capacis tam remiſſionis, quàm peccati: ergo, &c. Præterea, non repugnat hominem fieri ſub peccato ſine mutatione Phyſica, vt patet, quia per puram omiſſionem (quam nunc poſſe dari ſupponimus) actus debiti, fit peccator hoc modo. Sic etiam per fugam mali ſuſpendendo ſolum conſenſum fit bonus bonitate morali virtutis oppoſitæ. Item, per motum primò primum non intermiſſum poſt aduertentiam non mutatur phyſicè, mutatur tamen moraliter quoad bonum, & malum iuxta naturam actus, & ſecundùm voluntatem, in qua eſt peccatum, vel bonum oppoſitum morale. Et ſi dicas mutari ſecundùm intellectum, non refert, quia agimus de mutatione eius quoad voluntatem, quæ eſt ſubiectum peccati. Et ſi dicas actum fieri liberum de neceſſario; hoc non inducit mutationem Phyſicam voluntatis. Idem dicendum, quando continuat actum, quem habuit ante prohibitionem ſuperueniente prohibitione, loquendo de ſolo interno ſaltem: quia ſic non mutatur phyſicè ſubiectum, quod non tranſit de vno oppoſito in alterum phyſicè. Item, non repugnat eum mutari moraliter quoad obligationem, & eius ceſſationem independenter ab omni eius mutatione Phyſica: vt quando lata lege, aut dato præcepto inducitur ei obligatio noua, aut infligitur pœna ex arbitrio iudicis ob peccatum præteritum, manet obligatus ad pœnam. Sic peccator remiſſa pœna æterna debita peccato perſonali manet obligatus pœna temporali, ipſa lege, ſine mutatione Phyſica noua. Item, poteſt ei remitti debitum ſine omni eius mutatione Phyſica, qua remiſſione ceſſat obligatio reſtitutionis: ſic obligatur per procuratorem, & mandatarium ſine vlla mutatione noua phyſica. Item, per tutorem, curatorem, & multis aliis viis patet eum poſſe mutari moraliter, ſine mutatione Phyſica intrinſeca; vt quando acquirit hæreditatem per mortem alterius vicinioris; ergo ſimiliter poteſt mutari ſine Phyſica mutatione in ordine ad bonum ſalutis, vel remiſſionem peccati.

Mutari poſſe voluntatem moraliter ſine mutatione phyſica noua.

Reijciuntur inſtantia.

84 *Quarta ratio. Non eſſe repugnantiam ex parte termini.*

Quartò ex parte ipſius peccati non eſſe repugnantiam probatur, & confirmatur argumentum præcedens. Si Deus creaſſet hominem in ſtatu puræ naturæ, poſſet ordinare ei aliquod remedium remiſſionis peccati, & lapſum reſtituere: quo caſu non infunderet illi gratiam vllam ſupernaturalem quoad actum, vel habitum; quia non deberentur illi ſtatui: ſed peccatum tum eſſet eiuſdem rationis intrinſecæ, quia quòd opponatur fini ſupernaturali prouenit de facto ex coniunctione tam naturalis, quàm ſupernaturalis finis; & ex hac oppoſitione opponitur etiam charitati ſupernaturali, quæ deducit ad talem finem: ergo etiam de facto remittendo peccatum, vt eſt contra finem naturalem, ſimiliter remittitur, vt eſt contra ſupernaturalem, quia nequit manere ſublata ea ratione, qua opponitur rectitudini finis naturalis.

Poſſe deleri peccatum in ſtatu puræ naturæ, ſine infuſione doni ſupernaturalis.

85 *Poſſet Deus ordinare remedia peccati aliter quàm ordinauit.*

Item, Deus poſſet ordinaſſe Chriſtum Dominum tantùm in Redemptorem peccati, & non vt cauſam meritoriam vitæ æternæ, & gratiæ. Poſſet etiam acceptare ſatisfactionem Chriſti non ſolùm ſufficienter, ſed etiam efficaciter vt ſeipſa, & ex tali acceptione ſpeciali, & Chriſti oblatione proportionata; maneret in effectu applicata ad remiſſionem peccati ſine vllo actu peccatoris, vt applicatur mediante Sacramento infanti quoad vtrumque effectum, vel vt applicatur ſine Sacramento ex priuilegio ſanctificatis in vtero: ergo in eo caſu tolleretur peccatum per ſatisfactionem condignam, & extrinſecam, Deique acceptationem.

Satisfactio Chriſti applicatur infanti, & ſanctificatis in vtero.

Item, poſſet Deus de potentia abſoluta, & ſecundùm aliam prouidentiam ordinaſſe aliquem peccatorem ad gloriam ſine infuſione gratiæ, vt ita dicam, poſitiuæ; hæc ordinatio ex natura rei includeret deletionem, ſeu remiſſionem peccati, quia daret ius ad gloriam: verbi grati, infanti: ergo, &c. Dices, fortè non poſſe acceptare aliquem ſic, qui eſt in peccato. Contrà, quia electio ad gloriam ſpecialis Petri non deletur per peccatum; quamuis per media ordinaria reducitur ad effectum remiſſio peccati, & collatio gloriæ: ergo etiam non videtur repugnare, quin Deus ſeipſo, ſic eligendo peccatorem, poſſit ſupplere hæc media, vt patet ex dictis, quæ talia ſunt ex diuina ordinatione tantùm, & non ſimpliciter ex neceſſitate mediorum quoad naturam rei præcisè.

86 *De potentia abſoluta per electionem ad gloriam deleretur peccatum.*

Item, non minùs repugnat dimitti peccatum habituale veniale ſine mutatione Phyſica peccatoris per formam oppoſitam tali peccato ex natura rei, quàm peccatum etiam mortale habituale ſine tali forma oppoſita ex natura rei: quia vtrumque conſiſtit in priuatione aliqua, ſeu alicuius, maximè in ſententia eorum, qui tenent contrarium huius concluſionis, qui dicunt venialę eſſe non ſolùm contra conſilium, ſed etiam contra præceptum. De quo non eſt dubium, quando ex leuitate materiæ, aut defectu deliberationis, & aduertentiæ, excuſatur à mortali: ergo perinde repugnat veniale remitti, ſicut mortale, ſine forma poſitiua, & incompatibili; nam quòd ſit hæc, vel illa priuatio, aut huius, aut illius formæ, non variat eſſentiam, & naturam priuationis, quantùm ad repugnãtiam, & in *eſſe* eius; ſed falſum eſt veniale non poſſe remitti ſine forma aliqua noua, quæ induceret mutationem Phyſicam, & incompatibilem cum veniali: ergo idem de mortali, & originali dicendum. Patet ſubſumptum, quia veniale remittitur in Sacramento ſine oppoſitione phyſica ad gratiam ſacramentalem, quæ eſt eiuſdem rationis phyſicæ, ſiue in Sacramento conferatur, ſiue extra Sacramentum per alia opera meritoria, vel aliter conferatur à Deo; ſic autem collata non dicit repugnantiam ad peccatum veniale, quod remittitur virtute Sacramenti, etiamſi eſſet gratia ipſa in perfectiore gradu intenſionis, quàm ſit gratia ſacramentalis: ergo poſſet etiam à Deo remitti ſine infuſione gratiæ.

87 *Remiſſio venialis.*

Ratio priuationis.

Remitti veniale ſine forma oppoſita phyſicè.

Confirmatur, veniale remittitur aliquando de facto ſine infuſione gratiæ ei, qui moritur in termino ſuæ gratiæ, ad quam deſtinatur, & ſine memoria, aut dolore de venialibus. Ponamus repentè mori; tunc ei remittuntur omnia venialia ſine diſpoſitione præuia, & ſine gratia noua, vt *infrà* dicetur, ſiue illa remiſſio fiat in inſtanti ſolutionis animæ à corpore, ſiue poſt ſolutionem. Infrà etiam dicetur remitti poſſe per actus omnium virtutum, & per modum ſatisfactionis in hunc finem relatæ, quamuis nulla requira

88 *Confirmatio. Remitti de facto ſine infuſione gratiæ.*

requiratur infusio gratiæ. Hoc autem ex nulla oppositione Physica, sed ex Dei misericordia, & acceptatione: ergo etiam posset remitti peccatum habituale mortale per eandem acceptationem sine vllo medio; quidquid enim, vt dictum est, fieri possit à Deo (quod alioquin non inuoluit imperfectionem) per medium, quod tantùm est tale ex ordinatione diuina, posset per ipsam ordinationem fieri sine tali medio.

Ex tribus ergo viis præmissis ex parte efficientis, ex parte subiecti, & parte effectus, manet probatum Deum posse remittere peccatum sine vlla mutatione Physica peccatoris. Videantur præterea dicta circa remissionem peccati originalis *in dist.1. quæst.6.* quamuis longiorem dissertationem huc inde transtulimus, omittendo quæ ibi in specie dicta sunt: nunc autem superest vt respondeamus fundamentis aduersæ partis: quibus non est plurimùm insistendum, quia solutionem habent ex dictis.

89 *Prima obiectio, & fundamentũ aduersæ sententiæ.*

Obiectiones contra primam, tertiam, & quartam conclusiones, desumuntur ex iis, quæ Scriptura, Patres, & Concilia declarant de perfectione iustitiæ, qua constituit filios, & hæredes Regni, cohæredes Christi: & qua facit opera iustorum condigna in ratione meriti ad vitam æternam. Item, qua constituit iustum gratum Deo, sanctum, acceptum, amicum, &c.

Secundum medium, & fundamentũ.

Secundum medium est ex oppositione, quam habet peccatum cum gratia, & condignitate eius ad pœnam, & odium Dei.

Tertium medium.

Tertium medium est ex communi ratione oppositorum priuatiua.

Quartũ medium.

Quartum verò ex eo, quòd iustitia nostra sit nobis inhærens, & intrinsecè: ergo colligitur iustitiam ex natura formæ secluſa Dei acceptatione anteriore, & extrinseca, constituere iustum, amicum, filium, hæredem, repugnare ex natura rei peccato, non posse peccatum dimitti ex natura rei, nisi per infusionem iustitiæ ex regula oppositorum.

90 *Responsio.*

Respondetur quoad primum medium, & vniuersaliter etiam quoad alia, omnes illos actus concomitari iustitiam, seu gratiam infusam: sed negamus esse effectus eius ex natura Physica formæ, siue Dei acceptatione, seu ordinatione annexa ipsi formæ. Hoc sufficienter probatum est in commento, vbi ostensum est ex Conciliis, & Patribus remissionem peccatorum esse diuersam gratiam ab infusione formæ, hæreditate, filiatione, &c. qui sunt effectus coniuncti iustitiæ de facto, vt subest diuinæ acceptationi, & ordinationi: rectè colligitur itaque ea ratione, qua iustitia excludit peccatum, quo tollitur ius ad hæreditatem, & ponitur impedimentum horum effectuum, qui tribuuntur iustitiæ in Scriptura, sic eadem ratione, & modo habere hoc effectus: si autem ex natura rei excluderet peccatum, non esset annumeranda remissio peccatorum tanquam pars iustificationis impij diuersa ab ipsa infusione gratiæ. Circa hæc videantur fundamenta posita, quæ non est necesse hîc repetere.

91 *Replica. Soluitur. In nostra sententia melius saluari proprietates iustitiæ.*

Dices hoc plurimùm derogare iustitiæ infusæ, seu gratiæ, ac proinde nos humiliter sentire de iustitia. Respondetur nos saluare omnes proprietates iustitiæ iuxta doctrinam sanam Patrũ, & Conciliorum, & veram subordinationem eius ad voluntatem diuinam, sine qua repugnat supposita quacunque forma compatibili cum statu viæ fundari hos titulos. Vnde possit Deus consequenter fundare hos titulos in sola iustitia actuali, seu operum, ordinata iustitia habituali solùm tanquam medio operandi, & non tanquam formalem iustitiam, & plerique ipsorum hoc etiam concedunt: quod tamen falsum esset, si ex natura rei hi effectus secluſa Dei ordinatione conuenirent iustitiæ habituali, quia nequirent sic communicari iustitiæ actuali, quæ est diuersæ rationis. Saluamus præterea per hoc subordinationem iustitiæ nostræ, seu gratiæ sanctificantis à Christo, tanquam causæ primæ meritoriæ, non solùm per quam sanctificamur, sed etiam in qua sanctificamur quatenus ex eo habemus accessum ad Patrem, & in eo adoptamur, cui vnimur, & cuius membra sumus, & in quo consequenter sanctitas, & adoptio nostra acceptatur, vt fusiùs probatum est, & omnem benedictionem in cœlestibus accepimus: in quo opera nostra tam meritoria, quàm satisfactoria acceptantur, & vim specialem, & primariam habent diuersam ab ea, quam ex aliis causis siue liberi arbitrij, siue gratiæ actualis, & habitualis, siue obiecti, & circunstantiarum, siue adimpletionis legis sortitur: quæ virtus in ea perfectione influxus non esset ex Christo, si iustitia habitualis se sola, & ex natura rei communicaret præfatos effectus, & condignitatem operibus, vt docet Vasquez: quem suprà impugnauimus in vltimo, & penultimo argumento pro prima conclusione: meo tamen videri magis consequenter in hoc philosophatur, dato quòd iustitia ex natura rei daret huiusmodi effectus.

Subordinatio iustitiæ nostræ ad Christum causam meritoriam.

Dependentia operũ nostrorum à Christo.

Præterea tertiò saluamus proprietatem loquendi Scripturæ, & Patrum, atque Conciliorum: quia perinde Deo immediatè in Scriptura tribuitur tam remissio peccatorum, quàm infusio gratiæ. Item, Christus venit principaliter in redemptionem peccati, sicut & ad dandam, aut restaurandam iustitiam infusam, seu perditam per peccatum, quam non restitueret, nisi secundùm iustitiam satisfaceret pro debito peccati, sua sanctissima passione, & morte: hic enim finis aduentus eius inculcatur in Scriptura, saltem aduentus in carne passibili, quo factus obediens vsque ad mortem. Item, hic effectus tribuitur pœnitentiæ, & aliis virtutibus, in quibus fructus eius versatur. Item, finis institutionis Sacramentorum, quæ instituta sunt, vt remedia infirmitatis ex peccato incursæ; in specie verò Baptismus, & Pœnitentia contra ipsum peccatum ex significatione sua formali, & expressa. Quòd ergo dicamus remissionem peccatorum dependere immediatè à diuina voluntate, tanquam diuersum in re beneficium, & partem iustificationis diuersam ab infusione gratiæ, qua interior noster homo præcisè renouatur, sequimur in hoc Tridentinum, & Mileuitanum, & alios Patres, qui ita docent, & seruant proprietatem, & sensum verum Scripturæ: quo supposito ex vera Philosophia tam morali, quàm naturali, sequitur non esse effectum naturalem gratiæ infusæ, & communicatæ, aut idem beneficium, cùm nullus seruata proprietate formam infusa nobis, vt infusa est, & inhæret, diuidat à suo effectu formali, quà excludit sui negationem, aut priuationem in subiecto, cùm neque interueniat diuersitas mutationum; sed

92 *Saluatur proprietas sacræ Scripturæ Cõciliorum & Patrum. Finis aduẽtus Christi.*

Sacramenta contra peccatũ instituta.

Effectus formalis non separandus à forma.

vna

vna & ſimplex inter formam, & priuationem: neque effectus formalis includens formam in ſubiecto aliud ſit in accidentibus ſecundùm naturalem conſiderationem, quàm ipſa forma infuſa ſubiecto, & inhærens, neque ſecundùm moralem conſiderationem pariter reputantur diuerſæ gratiæ, aut beneficia, aut diuerſæ partes integrantes iuſtificationem totalem.

93 *Soluatur hos effectus iuſtitiæ eſſe intrinſecos.*

Vltimò tandem non ſequitur, quin iuſtitia tribuat illos effectus intrinſecè, quamuis ſine diuina ordinatione adhærente id ei non conueniat, quod eſt potiſſimum fundamentum, quod contra nos vrget Vaſquez *ſuprà* citatus; quia eadem proprietate, qua cauſæ efficienti morali tribuitur proprietas cauſæ, ſic etiam cauſæ formali tribuitur: in Scriptura autem eadem ratione tribuitur gratiæ ſanctificare, & tollere peccatum, quo Sacramentis tribuitur remittere peccatum, & dare ſanctitatem efficienter, & includere in ſe vim ſanctificandi intrinſecè, & continere, vt ſæpiſſimè Patres, & Concilia, & Scriptura loquitur; & patet ex diſtinctione prima huius, & reliquis, vbicumque de efficacia cuiuſque Sacramenti agitur: hæc tamen continentia virtutis eſt per ſolam diuinam inſtitutionem, non quà manet in Deo, ſed quà tranſcendit in obiectum, & conſideratur ſpectare ad conſtitutionem intrinſecam Sacramenti, cui adhæret, tanquam ordo rei ſacramentalis ad effectum, eſtque in ſe moralis tantùm, & non Phyſica: ſic ordo ad gloriam ineſt gratiæ, ordo ad Chriſtum, ordo ad opera, in quæ etiam non influit phyſicè, quamuis ea reddat condigna præmio, ordo ad virtutes alias, quæ ab ipſa dicuntur informari; ordo etiam oppoſitionis ad peccatum mortale, aut originale, quæ ſicut ipſa eſt intrinſecè infuſa, ita etiam has denominationes intrinſecas eſſe conſtat, ſicut eſt denominatio ſigni ſacramentalis in aqua baptiſmali: ſicut & in multis aliis exemplis patet, quæ *ſuprà* adducta ſunt. Et ſi inſtare vellemus ad hominem, ipſe conſtituit rationem boni, & mali in actu humano per denominationem extrinſecam à ratione approbante, aut reprobãte: quamuis actus ipſe tribuat denominationem boni, vel mali intrinſecam voluntati: quæ non dicitur bona, aut mala per denominationem à regula immediatè, ſed ſola denominatione ab actu bono, vel malo: ergo ſimiliter poſſet hîc dici de iuſtitia, etiamſi ex ordinatione extrinſeca Dei conueniret ipſi denominatio amicitiæ, & filiationis; poſſet tamen intrinſecè conſtituere, & denominare hominem filium, amicum, &c. Ex quibus patet ad reliqua media per generalem hanc doctrinam, quæ in ſpecie ſupponitur in argumentis pro concluſione.

Sacramenta habẽt virtutem intrinſecam.

Redargutio ad opinantiũ principia.

94 Contra ſecundam verò concluſionem obiiciunt, quòd gratia dicatur à Petro participatio diuini *eſſe*. 2. Petri 1. *Per quem maxima, & pretioſa nobis promiſſa ſunt: vt per hæc efficiamini diuinæ conſortes naturæ, fugientes, quæ in mundo eſt, concupiſcentiæ corruptionem*, &c. Item, obiiciunt Tridentinum *ſeſſ. 6. c. 7.* vbi diſtinguere videtur gratiam à donis. Et Viennenſe *Clementina* 1. vbi eligit ſententiam aſſerentem gratiam, & dona infundi in Baptiſmo.

Reſpondetur ſecundùm veram, & communiorem interpretum ſententiam, non intelligi a Petro ſolam gratiam ſanctificantem; ſed reliqua dona, & ideò in numero plurali dicit: *Maxima, & pretioſa nobis promiſſa donauit*: vt *per hæc efficiamini diuinæ conſortes naturæ*, &c. id eſt, per *maxima, & pretioſa dona*. Veniunt ergo etiam dona virtutum, & operum, vt patet ex verbis conſequentibus: *Fugientes eius, quæ in mundo eſt, concupiſcentiæ corruptionem*, &c. Et adhortatur proinde, vt miniſtrent ad fugam concupiſcentiæ in fide virtutem, in virtute ſcientiam; in ſcientia abſtinentiam; in abſtinentia patientiam; in patientia pietatem; in pietate amorem fraternitatis; in amore fraternitatis charitatem. Venit præterea vocatio, & electio ſub promiſſis: *Quapropter fratres magis ſatagite, vt per bona opera veſtra, certam veſtram vocationem, & electionem faciatis; hæc enim facientes non peccabitis aliquando*, &c. Veniunt & Sacramenta, & reliqua dona, & gloria, & viſio beatifica, per quæ conſortes Dei, & ſimiles Deo fiunt Beati, 1. *Ioan.* 3. 1. *ad Corinth.* 13. Venit & paſſio Chriſti, vt patet, & paſſiones tribulationum electorum propter Chriſtum, & per gratiam eius toleratarum, per quas *conformes fiunt imaginis filij ſui*, ad Romanos 8. Patres etiam attendunt hanc ſimilitudinem in natura aſſumpta per vnionem hypoſtaticam: vt Athanaſius *orat. 5. contra Arrianos*. Ambroſius refert *epiſtola* 38. *ad imaginem in natura rationali conditã, ad imaginem, & ſimilitudinem Dei*, Geneſ. 3. Ad quam alludit Paulus *Actorum* 17. Cyrillus Ieroſolymitanus: *Catechеſ. 4.* explicat de ſumptione Euchariſtiæ. Hieronymus *lib. 1. contra Iouinianum* interpretatur de dono virginitatis. Origenes *homil. 1. in Leuiticum*, intendit conſortium in omni genere virtutum. Leo Papa *ſerm. 1. de Natiuitate Domini, ad Incarnationem*. Et vno verbo, omnia dona pretioſa, & maxima à Deo nobis promiſſa hîc exprimuntur, per quæ dicimur conſortes fieri diuinæ naturæ; vnde neſcio qua proprietate interpretationis intelligi hinc ſolùm poſſit gratia ſanctificans, vel eſſe præ cæteris participationem Deitatis per prædicatum vniuocum, cuius contrarium *ſuprà* probatum eſt.

Ad Tridentinum patet ex dictis. Viennenſe Concilium idem dicit, quod Tridentinum, quod communis Theologorum poſt Magiſtrum, quorum nullus diſtinxit gratiam ſanctificantem à charitate, præter D. Thomam; quin etiam Theologi, qui negabant gratiam infundi infantibus baptizatis, non diſcernebant gratiam ab habitibus, quos ideò negabant infundi; quia in infantibus non poterat eſſe vſus ipſorum, vt patet *ex cap. Maiores, de Baptiſmo*, & *ex præmiſſa Clementina*. Et ſola diſcordantia fuit de eorum infuſione, non verò de eo, in quo conſiſtebant: quia ſupponebant conſiſtere in habitu, quod perinde Innocentius, Clemens, & Tridentinum ſupponunt. Hæc ſunt potiora, quæ vrgentur contra doctrinam Doctoris præmiſſam. Quædam alia adducunt moderni, quæ magis faciunt ad euaſionem, quàm ad probationem ſententiæ oppoſitæ, aut ad impugnationem noſtræ: ideò iis ampliùs non inhæreo.

SCHO

SCHOLIVM.

Remißionem culpæ, & infuſionem gratiæ non eſſe duas mutationes reales: quia prima non eſt realis, quia non eſt ad formam poſitiuam, nec neceſſariò tollit poſitiuum reale, & hîc habes ex Scoto rectitudinem non eſſe quid reale. Declarat hîc Doctor quod diſt. 14. quæſt. 1. art. 1. dixit de macula manente poſt actum peccati, negans eam dari, & intelligit per eam aliquid reale, à quo daretur mutatio realis ad eius carentiam. Ex quo patet Doct. non negare maculam, ſeu habituale peccatum manere in vero ſenſu, id eſt, ipſum actuale non remiſſum; ſed tantùm negat aliquid medium reale inter actuale, & relationem ad pœnam; de quo notaui d. 14. quæſt. 1. art. 1. longam habet diſputationem, an daretur tranſitus à contradictorio in contradictorium, ſine mutatione, ſi Deus remitteret peccatum, ſine vllo poſitiuo poſito in peccatore: & hîc videtur negare mutationem etiam rationis in hoc tranſitu. In primo tamen d. 30. num. 11. & alibi ſæpiùs eam admittit; ſed concordia facilis eſt, quia hîc ad mutationem rationis petit mutationem realem in altero extremorum, alibi non.

SEcunda [b] concluſio eſt hæc: Infuſio gratiæ, & remiſſio culpæ non ſunt duæ mutationes reales. Hoc probatur, quia infuſio gratiæ eſt mutatio realis, quia eſt inter priuationem formæ realis, ad formam illam: remiſſio autem culpæ non eſt mutatio realis: ergo, &c. Maior huius eſt probata: & ex hoc patet, quia hîc eſt vna mutatio realis. Minor indiget probatione. Vbi eſt [c] intelligendum, quòd ſi poneretur peccatum actuale, eſſe corruptionem, vel priuationem formaliter alicuius gradus naturæ, vel rectitudinis naturalis, vel cuiuſcunque poſitiui proprij, tunc expulſio culpæ eſſet reſtitutio iſtius poſitiui, quod culpa priuabat: & tunc poſſet illa expulſio eſſe mutatio realis, & poſitiua à priuatione rectitudinis huius ad ipſam rectitudinem. Sed hoc eſt improbatum 2. *lib. diſt.* 35. quia natura intellectualis eſt incorruptibilis per quamcunque actionem ſui: & ſicut tota natura, ita & quicunque gradus: quia ſi vnus gradus poſſet corrumpi ab illa natura per aliquam actionem ſui, ſequeretur quòd per actiones aliquoties iteratas poſſet totaliter corrumpi. Vnde illud Auguſtini Enchir. *Peccatum in tantùm eſt malum, inquantùm adimit de bono*; debet intelligi, non quòd adimat de bonitate naturæ in *eſſe* primo: quia defectus effectus contingentis non repugnat eſſe, quia nec repugnat effectui contingenti, cui magis videretur repugnare: ſed debet intelligi de adimere bonum in actu ſecundo, non quidem quod ineſt, ſed quod deberet ineſſe.

6 *Concluſ. 2.*

De quo 2. d. 37. q. 1. §. ex iſta. & 3. d. 23. ad arg.

Si etiam [d] poneretur, quòd aliqua macula remaneat in anima, propria peccato actuali, & quòd illa expelleretur in pœnitentia: tunc poſſet poni remiſſio culpæ mutatio realis ab illa culpa ad carentiam eius, ſed hoc eſt improbatum *ſuprà diſt.* 14. *quæſt.* 1. *art.* 1. vbi oſtenſum eſt, quòd poſt actum culpæ tranſeuntem interiorem, & exteriorem, præter iniuſtitiam habitualem, quæ eſt carentia gratiæ, & vnica, in vna anima, non remanet aliqua iniuſtitia actualis propria, à qua dicatur peccator tali peccato: quia non eſt immediatè receptiua illius obliquitatis, quæ nata eſt eſſe in peccato actuali: ſed tantùm mediante actu, in quo proximo ſit illa obliquitas: ergo poſt actum tranſeuntem tantùm remanet anima obligata ad pœnam propriam correſpondentem illi culpæ commiſſæ: & iſta obligatio dicitur reatus ille, qui manet in anima poſtquam tranſit actus peccati intrinſeci, & extrinſeci.

Videtur vellе actum ſecundum nõ eſſe immediatũ ſubiectum peccati, de quo 2. d. 37. q. 1. notaui.

7 *Patet quòd tantùm negat manere aliquid reale poſt actũ peccati, à quo poſſit eſſe mutatio realis: manet tamen ipſe actus moraliter, vt notaui d. 14. q. 2.*

Ex [e] hoc poteſt probari minor rationis illius præacceptæ ſic: obligatio ad pœnam pro culpa commiſſa non eſt aliquid reale in anima poſt actum præteritum, ſed eſt tantùm relatio rationis in obiecto volito, vt volitum eſt: ergo remiſsio, quæ eſt ab obligatione iſta ad non obligationem, non eſt mutatio realis. Conſequentia patet, quia non eſt mutatio realis, niſi ſit in terminum realem poſitiuum, vel priuationem realem. Antecedens declaratur, quia ſicut volitum à me, per hoc, quòd eſt à me volitum, nullam habet formam realem nouam abſolutam, vel relatiuam, ſed tantùm relationem rationis correſpondentem reali volitioni in me: ita per hoc, quòd aliquis eſt volitus, vel ordinatus ad pœnam voluntate diuina, poſtquam commiſit culpam, cùm culpa non remaneat, nec aliquod reale poſitiuum, vel priuatiuum: nec alia relatio realis fundata ſuper culpam remanebit, ſed tantùm rationis: & hoc indifferenter accipiendo relationem rationis pro obiecto volito, ſicut pro obiecto intellecto, vt dictum eſt *in primo lib. diſt.* 45. *quæſt.* 1. quia non magis eſt realis collatio obiecti voliti per actum voluntatis ad aliud, quàm comparatio obiecti intellecti ad aliud per actum intellectus.

Ex hoc colligе, quòd ſicut intellectus poteſt cauſare relationes rationis, ita & voluntas.

Contra hoc [f], non eſt tranſitus à contradictorio in contradictorium ſine aliqua mu- 8

tatione: ſed quando iſti remittitur culpa, eſt tranſitus talis, quia ante remiſſionem iſte eſt ordinatus ad pœnam, & dignus pœna, & pòſt non: ergo, &c. Maior patet, quia ſi nulla eſt mutatio, non eſt ratio quare magis nunc pars vna contradictionis eſt vera, quàm alia, & priùs alia vera magis, quàm nunc, & poteſt hæc probatio vlteriùs deduci, quòd talis tranſitus non poteſt eſſe ſine mutatione reali: quia mutatio rationis oportet quòd reducatur ad aliquam mutationem realem. Minor probatur, quia antequam culpa remittatur, iſte eſt ordinatus ad pœnam, & dignus pœna: quando remittitur, non ordinatur ad pœnam, nec dignus pœna.

Et confirmatur, quia ante remiſſionem, intellectus diuinus ſcit ipſum eſſe puniendum: ergo illud ſcitum eſt verum: poſt remiſſionem autem ſcit illum non eſſe puniendum: ergo illud eſt verum: ergo eſt tranſitus. Et poteſt argui ex concluſione probata vlteriùs, quia cùm iſta mutatio non ſit in voluntate diuina, nec in actu eius; ergo erit in iſto, cui culpa remittitur, & per conſequens remiſſio culpæ in iſto, ſecundùm propriam rationem eius eſt aliqua mutatio.

9 *De voluntate creata digreſſio.*

Reſpondeo[B], hîc primò videndum eſt aliquid de voluntate creata; poſtea ad propoſitum applicandum. Voluntas autem creata, licèt non poſſit ſimul velle affirmationem, & negationem eidem pro ſimul: tamen poteſt non ſimul velle illa eidem pro ſimul, ſcilicet per diuerſos actus ſibi inuicem ſuccedentes, & poteſt ſimul velle illa eidem non pro ſimul, & hoc eidem nullo modo in ſe variato ante terminum volitionis. Patet, ſi ſimul conſideret idem pro diuerſis *nunc*, & pro illis oppoſita ſibi competere: ſed nec neceſſe eſt illud, cui vult affirmationem, & negationem, pro diuerſis *nunc* variari ex illa volitione, niſi illa ſit cauſa ſufficiens illorum oppoſitorum, & ſit volitio abſoluta, non conditionata. Si enim non poſſet eſſe cauſa illorum, & ſit volitio abſoluta, vtpote ſi ambo non ſint cauſabilia extrà, quia ſunt tantùm entia rationis: vt volo huic dominium, vel aliquid tale, quod non eſt cauſabile realiter in illo: vel ſi illud volitum iſti eſt cauſabile, non tamen ab hac voluntate; vt volo iſti beatitudinem, quæ eſt quoddam reale cauſabile in iſto, non tamen à voluntate mea. Si etiam ſic cauſabile realiter in iſto, & à voluntate mea imperante cauſabile illud: velim tamen iſti conditionaliter pro *A*, & oppoſitum pro *B* conditionaliter: nec oportet hoc opppſitum pro *A*, nec illud pro *B* ineſſe iſti, niſi conditio ſtet pro vtroque, vel altero.

Poteſt volũtas creata diuerſis actibus velle oppoſita eidem, nõ pro ſimul.

Non neceſſariò mutatur id, cui voluntas creata vult aliquid.

10 *Quicquid vult voluntas creata diuerſis actibus, præter peccatũ, volũtas diuina poteſt velle vno actu.*

Ad propoſitum, quæcunque abſoluta obiecta, exceptis peccatis, & generaliter inordinatè volitis, voluntas creata poteſt velle pro eodem *nunc*, vel pro alio, & alio, & hoc, ſiue vno actu, ſiue diuerſis; voluntas diuina poteſt vno actu velle eidem pro eiſdem *nunc* vna volitione realiter, ſed diuerſis ſecundùm rationem: quia voluntatem eſſe limitatam ad aliqua obiecta ſecundaria præcisè, ita quòd in alia non poſſit, eſt imperfectionis in voluntate; & per conſequens pro diuerſis inſtantibus poteſt velle affirmationem, & negationem iſti nullo modo in ſe variato ante actum volitionis: & hoc magis poteſt, quàm voluntas creata, quia minùs dependet æternum à temporali, quàm actus temporalis à temporali: imò non dependet. Quòd ſi illa affirmatio, & negatio, qua vult illa voluntas iſti non variato in ſe, vnum pro *A*, & alterum pro *B* ſint ſimpliciter cauſabilia, quia ſunt realia, ſequitur quòd ſunt cauſabilia à voluntate diuina, quia eſt omnipotens. Sed ſi non ſint cauſabilia, vel voluntas illa velit tantùm alterum, vel ambo conditionaliter; ſequitur quòd illa voluntas velet iſti vnum oppoſitum pro *A*, & aliud pro *B*, & ſine omni iſtius mutatione: ſine etiam omni mutatione ſui in ſe, & in actu ſuo, & ſine fine mutatione obiecti, vt obiectum eſt: quia & volitio, & obiectum vt voluntati obiicitur, habet *eſſe* in æternitate: nec poſſet obiectum variari, vt obiicitur actui ſine variatione actus.

Stat benè, nec volentẽ, nec volitum mutari, licèt volitum ſit poſt noliti.

11 *Ens rationis aliquãdo infert mutationẽ.*

Ex hoc ergo ſequitur quòd voluntas diuina poteſt velle iſti affirmationem (dicatur *C*) pro inſtanti *A*, & eidem negationem (dicatur *D*) pro inſtanti *B* abſque omni mutatione in voluntate diuina, vel in obiecto, vt obiectum eſt, vel aliquo extrà: & hoc ſi inter illa oppoſita non ſit nata eſſe mutatio, puta quia affirmatio non eſt, niſi tantùm affirmatio rationis, & per conſequens negatio eſt tantùm negatio entis rationis. Vel ſi voluntas non velit illa, niſi tantùm conditionaliter, vel ambo, vel alterum. Sed quia nullum ens rationis eſt nouum, niſi per nouum actum voluntatis, vel intellectus; iſta conditio, ſcilicet de ente rationis, non ſaluat tranſitum à contradictorio in contradictorium ſine mutatione, licèt non inter illa, quæ ſunt rationis: tamen inter actum, & non actum: propter ergo omnipotentiam voluntatis diuinæ nullo modo poteſt velle iſti *C* pro *A*, & *D* pro *B* ſine mutatione aliqua in iſto.

Et

Et hoc ſi velit illa volitione efficaci, & abſoluta; ſed ſi velit ambo, vel alterum conditionaliter, & conditio non exiſtat; nec tunc requiritur mutatio; voluntas autem creata, quia non eſt omnipotens, poteſt abſolutè velle eidem non variato *C* pro *A*, & *D* pro *B*, & ſine aliqua mutatione præcedente, vel ſequente.

Ad[h] formam ergo rationis concedo maiorem, propriè accipiendo tranſitum: ſed minorem iſto modo nego, quia voluntas diuina pro inſtanti, pro quo iſte peccat, & pro toto tempore habito vſque ad inſtans *B*, vult illum eſſe puniendum; non prout *puniendum* eſt participium futuri temporis paſſiui, ſed prout eſt nomen, id eſt, vult illum eſſe dignum puniri; quod nihil aliud eſt, niſi velle punire iſtum pro tunc, & hoc volitione conditionata, videlicet ſi fiat in termino: vel ſi in inſtanti *B* pœniteat, vult iſtum pro tunc, & pro toto tempore habito vſque ad inſtans noui peccati non eſſe puniendum, quod eſt velle iſtum conditionaliter non punire, ſi fiat in termino. Hîc ergo non eſt tranſitus aliquis ab vno oppoſito in aliud oppoſitum: ſed hîc eſt circa idem obiectum velle conditionatum affirmationis pro vno inſtanti, & velle conditionatum negationis pro alio inſtanti: & iſta duo *velle* in æternitate ſimul ſtant, & circa obiectum in æternitate volitum, licèt non pro æternitate, ſed pro alio, & alio *nunc*. 12

Ly puniẽdum *ſimiliter participialiter, & nominaliter.*

Per hoc patet ad illam probationem de intellectu diuino, qui ſcit iſtum ante remiſſionem eſſe dignum pœna, & poſt remiſſionem non eſſe dignum: hoc enim non eſt aliud, quàm ſcire iſtum eſſe ordinatum ad pœnam per actum voluntatis conditionatum pro illo inſtanti; pro quo ſic eſt ordinatus, & non ordinatum pro illo inſtanti, pro quo ſic non eſt ordinatus.

Si[i] arguas, quòd omnimoda ſimultas eſt incompoſſibilis, quia tunc ſimul vellet oppoſita, & pro ſimul: neceſſariò ergo requiritur ibi vltrà aliqua ſucceſſio, & pro tanto aliqua mutatio. Reſpondeo, non requiritur aliqua ſucceſſio actus ad actum, neque actus, vt tendit ſuper obiectum, ad actum, vt tendit ſuper aliud obiectum: quia in æternitate tendit ſuper vtrumque: ſed nec ſucceſſio vnius obiecti ad alterum in ſe extrà, quia non requiritur ad iſtam Dei volitionem exiſtentia rei extrà, ſicut nec temporale ad æternum: ſed requiritur ibi aliqua ſucceſſio eorum, quæ ſunt obiecta in *eſſe* obiectiuo. Nec hoc eſt idem ſic habere ordinem, & habere ordinem in *obiici*: quia prius vt prius, & poſterius vt poſterius poſſunt ſimul intelligi, ita quòd in *obiici* ipſi intellectui non habet ordinem: & tamen ordo eſt ipſorum, vt ſunt obiecta, ſcilicet in *eſſe* eorum obiectiuo. Nec ex iſto ordine obiectorum in *eſſe* obiectiuo ſequitur aliqua mutatio, quia oppoſitum non ſuccedit oppoſito, neque in *cognoſci*, neque in *eſſe*. 13

Aliqua habent ordinẽ in eſſe, non in intelligi.

Si[k] arguas contra hoc, quia ſemper ſtat difficultas rationis, quia primò eſt vna pars contradictionis vera, ſcilicet, iſte eſt ordinatus ad pœnam: ſecundò, altera, ſcilicet, iſte non eſt ordinatus ad pœnam: ſed non eſt tranſitus à contradictorio in contradictorium ſine mutatione: ergo, &c. Reſpondeo in æternitate hæc eſt vera, iſte pro *A* eſt ordinatus ad pœnam, & iſte pro *B* non eſt ordinatus ad pœnam. Nec iſta ſunt contradictoria ſimul vera, nec ſuccedentia ſibi inuicem in veritate: ſed illa pro quibus affirmatio, & negatio denotantur ineſſe, apprehenduntur vt ſuccedentia ſibi realiter, vel poſſibiliter. Vel aliter, nihil aliud eſt, iſte eſt nunc ordinatus ad pœnam, niſi iſte eſt volitus ad pœnam pro *A*, ſi tunc iudicetur, & iſte poſtea non eſt ordinatus ad pœnam, id eſt, iſte non eſt volitus ad pœnam pro *B*, ſi tunc iudicetur: & hæc non ſunt contradictoria. Quòd autem vtraque volitio iſta pertinens ad retentionem & remiſſionem culpæ, non ſit niſi conditionata: patet, quia ſi vellet abſolutè peccatorem, ſtatim cum peccat, punire, ſtatim puniret.

Contra totum iſtum proceſſum de diuerſis *nunc*, pro quibus eſt offenſa, & remiſſio, arguitur, quia Deus poſſet Angelo peccanti in æuo exiſtenti abſque omni tempore remittere offenſam: & tunc non eſſet dare talia diuerſa *nunc*, pro quibus eſſet culpa, & remiſſio, maximè ſi ponatur æuum indiuiſibile. 14

Si dicatur, quòd tunc eſſet aliud æuum culpæ, & tunc deſineret eſſe adueniente remiſſione: Contrà, quia alterum iſtorum duorum, vel culpa, vel remiſſio eſt tantùm priuatio, & ita non habet proprium æuum. Comparando etiam ad æuum Angeli manentis primò ſub culpa, poſtea ſub remiſſione, & in illo æuo eodem, & pro illo inſtanti eſſent illa duo oppoſita. Reſponſio iſtius quæratur 2. *lib. diſt.* 2. *quæſt. de ſucceſſione æui.*

Notatur à quibuſdam, vt additio, ſed nõ rectè.

Sed[l] eſtò, quòd Deus remittat iſto modo culpam poſt offenſam ſine omni mutatione, ſiue in actu, ſiue in obiecto, vt obiectum eſt, ſiue in obiecto, vt extrà: nónne huic

actui remiſſionis correſpondet in Petro, cui remittitur extrà aliqua mutatio rationis? Videtur quòd ſic, quia alioquin non magis eſſet Petrus abſolutus, ſeu reconciliatus poſt remiſſionem, quàm ante. Quod ſi correſpondet, de illa erit quæſtio, an ſit eadem cum illa gratificatione, an alia.

15 *Eſſe volitũ non eſſe mutationẽ rationis, vbi volitio non eſt terminus mutationis.*

Poteſt dici, quòd vbi actus, in quo obiectum habet *eſſe* rationis, poteſt eſſe terminus mutationis realis, ibi poteſt obiectum mutari mutatione rationis: ſicut lapis poteſt fieri de non intellecto intellectus à me, quia intellectio eius in me poteſt eſſe noua: ſed vbi actus nullo modo eſt terminus mutationis realis, ibi obiectum vt in actu, non poteſt mutari mutatione rationis. Huiuſmodi eſt *velle* diuinum, & per conſequens Petrus, vt eſt obiectum iſtius actus, quia vt extra habens *eſſe* nouum, non habet nouiter rationem obiecti, ſed vniformiter in æternitate, & ita nulla videtur eſſe concedenda mutatio, nec rei, nec rationis in Petro, quando dicitur culpa ſibi eſſe remiſſa [m]. Concomitatur tamen ibi remiſſionem illam actiuam Dei, & paſſiuam ſecundùm *dici* in Petro, quædam mutatio realis; & hoc ſemper de potentia ordinata, quæ eſt ad gratificandum Petrum: quia de potentia ordinata nulli remittit Deus pro *A*, quin illum pro tunc gratificet: ſed de potentia abſoluta, & in re extrà, & in actu intrà pro æternitate poſſent iſta ſeparari, vt ſcilicet remitteret Petro in *A*, aduenientе *A*. quod non eſt niſi actus immanens Deo: & tamen non gratificaret ipſum in *A*. aliquo actu tranſeunte extrà, ſi in æternitate vellet remittere in *A*: & tamen non vellet in æternitate gratificare pro *A*, quia primum nihil dicit, niſi negationem actus poſitiui, qui eſt *velle punire:* ſecundum autem dicit actum alium poſitiuum.

De potentia ordinaria nõ tolli peccatum ſine gratia.

Et ſi obiicias, quòd non poteſt aliter ſe habere Petrus ad diuinam voluntatem, vt punitiuam, vel non punitiuam, niſi quia aliter ſe habet ſecundùm aliquid aliud, puta quia acceptus, vel non acceptus: quia obiectum non variatum in ſe ſecundùm aliquid prius actu, non aliter obiicitur volitioni diuinæ. Hæc eſt falſa, quia voluntas noſtra poteſt alio actu aliter ſe habere ad obiectum vniformiter ſe habens in ſe ante actum, & poſſet ſi ſemper haberet eundem actum contingenter tranſeuntem ſuper obiecta ſecundaria.

COMMENTARIVS.

95 *2. Concluſio. Non eſſe duas mutationes reales.*

b *Secunda concluſio eſt hæc*, &c. Hæc eſt ſecunda concluſio huius quæſtionis, nempe remiſſionem culpæ, & infuſionem gratiæ non eſſe duas mutationes reales. Probat primò, quia remiſſio culpæ non eſt realis mutatio, infuſio autem gratiæ eſt realis; quia inter formam, & priuationem, nempe inter gratiam, & ſuam priuationem. Hîc dubitari poſſet, quomodo in anima eſt priuatio gratiæ, cùm non ſit inclinatio naturalis in ſubiecto ad gratiam, quæ eſt merè ſupernaturalis forma, non debita ſubiecto: ſed hanc controuerſiam de inclinatione naturali animæ ad gratiam remittimus in alium locum.

Inclinatio animæ ad gratiam.

Reſpondetur interim hîc agere Doctorem de iuſtificatione impij, & omnes admittere priuationem gratiæ in anima, quia ei debetur, ſi non ex inclinatione naturali, vt quidam volunt (quamuis aliud ſecundùm principia noſtræ Scholæ eſt tenendum) ex ordinatione nihilominùs diuina, qua hominem creauit in gratia, & eâ mediante ordinauit ad hæreditatem, ipſi debetur gratia moraliter, qua ſe priuat per peccatum demeritoriè, & Deus ob peccatum ſubtrahit ipſam, quæ ex dono Dei debetur proindè homini: & ſic negatio eius, vt fundatur in titulo donationis diuinæ, qua facta eſt propria iuſto, ſupponit debitum. Aliunde etiam hoc debitum fundatur ex obligatione legis, qua homo obligatur ad opera bona, & fugiendum vetita, quibus ipſa gratia, & conſeruatio eius ſtatuta eſt in poteſtate liberi arbitrij, per obligationem ad opera. Eodem modo iuſtitia originalis debetur infanti ex prima inſtitutione hominis, cuius priuatio per peccatum Adami eſt peccatum originale infantis. Tertiò denique debetur gratia ex meritis Chriſti nobis applicatis.

Qua ratione ſit debitum gratiæ in nobis?

Debitum iuſtitiæ originalis.

96

c *Vbi eſt intelligendum, quòd ſi poneretur peccatum actuale*, &c. Vt probet remiſſionem peccati non eſſe mutationem realem, ſupponit, ſi peccatum actuale eſſet corruptio, vel priuatio formaliter alicuius gradus naturæ, vel rectitudinis naturalis, aut alicuius poſitiui (ſupple realis, quia de hoc agit) tunc remiſſio culpæ eſſet mutatio realis inter priuationem, & poſitiuum illud per remiſſionem reſtitutum: ſed hanc ſententiam impugnauit *in 2. d. 35.* quamuis in modo loquendi ſit plurium authorum: D. Thomæ 1. 2. *quæſt. 85. art. 1.* D. Bonauent. *in 2. d. 35. art. 1. quæſt. 1.* Richard. *ibidem art. 2. q. 1.* Ariminenſis *in 2. d. 33. & 35. quæſt. 1. art. 1.* Alenſis 2. *part. quæſt. 95. memb. 3. art. 1. in corpore*, & *ad ſecundum.* Hos tamen authores reducunt moderni ad ſenſum, quem intendit Doctor *ibidem* impugnans hanc ſententiam. Cæterùm dari aliquam rectitudinem naturalem, quam corrumpat peccatum, videtur ſatis vulgaris doctrina, Auguſtini *variis in locis*, vt *in lib. 12. de Ciuitate Dei, cap. 6.* prout Doctor eum citat *in prædicta diſtinctione. Malum illud bonum corrumpit, cui nocet. lib. 22. contra Fauſtum cap. 27.* agit de hac rectitudine naturali, qua creatura adhæret ſummo enti, & recedit à nihilo *lib. 19.* explicat eundem ordinem in eo eſſe, vt anima ſubdatur Deo, & animæ caro, & vtraque Deo. *Et variis aliis in locis* docet eſſe ex voluntate peccatum, qua eſt ex nihilo. Huc referri poſſunt, quæ de mutatione, & vulnere naturæ ex peccato dicunt Patres, nempe quia talis ordo corrumpitur, & perturbatur debita ſubiectio.

Peccatum eſſe priuationem rectitudinis naturalis ſæpè docet Auguſtinus.

Vulnus naturæ ex peccato.

Verùm

Verùm difficulter explicari posset talis ordo, vt reducatur ad captum, verum est Augustinum, vbicumque tractat de statu primi hominis in sua innocentia, dicere fuisse creatum rectum quoad voluntatem, & intellectum. Quam rectitudinem alibi videtur explicare per bonam voluntatem: & hanc rectitudinem explicant communiter Theologi per donum iustitiæ originalis; & Augustinus sæpè vulnus naturæ explicat per infirmitatem ad bonum operandum, & ignorantiam, ex qua est error, ad cognoscendum quid faciendum sit. Quod vulnus per gratiam Christi curatur, quæ per eundem consistit in amore boni, & delectatione vincente cupiditatem, quæ à bono auertit. Deinde ipsum peccatum sæpè explicat per oppositionem ad legem Dei.

97 *Restitutio à peccato, & quid sit?*

Nescio quid vlteriùs intelligendum sit, quod restitui posset in iustificatione impij, per quod excluderetur priuatio ordinis præter gratiam infusam, & inhærentem (per quam rectè homo Deo subiicitur) simul cum remissione peccati: nam secluso quocumque alio, ipsa iustitia inhærens rectè subdit hominem, neque ad hanc iustitiam spectare aliud docet Tridentinum *sess. 6. cap. 7. de iustificatione peccatoris*, quàm habitus supernaturales charitatis, fidei, & spei. Demus etiam vlteriùs dari aliam formam supernaturalem, ex principiis D. Thomæ, vel simul etiam morales infusas, saltem nihil aliud admittit Concilium diuersum ab his, nempe remissione peccati, & iustitia supernaturali infusa, per quam iusti nominamur, & sumus: vt patet etiam in descriptione iustificationis impij. Si autem ordo naturalis hominis ad Deum esset forma naturalis diuersa ab his, qua priuaret peccatum, deberet etiam restitui in iustificatione, quia sine illa non posset deleri peccatum, aut priuatio eius rectitudinis, aut fieri iustus, cùm illa secluſa non esset homo subditus Deo: quod requiritur ad veram iustitiam: imò ille ordo esset magis iustitia hominis ad Deum, quàm gratia supernaturalis. Deinde, ille ordo nequit subdere carnem animæ, aut animam Deo: nisi sit principium operandi iustitiam diuersum à potentiis: quia sicut lex æterna, vt est regula operandi ad extrà, respicit præcisè potentias, vt operatiuæ sunt, ita vt sic tantùm habeat rationem regulæ præceptiuæ, & subiectio animæ ad Deum, & carnis ad animam, non intelligitur quoad actum primum, sed in exercitio, & opere. Similiter nulla forma potest dare talè ordinem, nisi sit principiū operandi, neque opponi peccato, quod est in opere tantùm formaliter, vt est habitus corruptus, & debitus naturæ, nisi ipsum respiciat opus inquantùm in eo seruari debet rectitudo naturalis; quidquid ab aliquibus dicatur.

Deberet rectitudo illa restitui, si esset diuersa à gratia, & virtutibus.

Esset principium operandi.

98 *Excederet virtutes.*

Si ergo sit principium operandi, debet comprehēdere in se perfectionem charitatis, & aliarum virtutum, perfectiori modo, quàm in ipsis cōtinetur, quod nequit dici: quia secundùm Augustinum, inter dona Dei charitas est perfectissima, vt *suprà* diximus *concl. 2. præced. quæst.* Quòd autem sic contineret patet, quia respicit vniuersaliter adimpletionem legis, quæ est materia omnium virtutum, quarum singulæ determinatam solùm materiam respiciūt. Quomodo ergo præterea charitas erit plenitudo legis, & tota lex ad duo illa præcepta charitatis reducatur, si illa rectitudo naturalis sit magis finis legis, quàm charitas: quin etiam ipsa charitatis ad eam reducitur tanquam finem, cùm immediatiùs opponitur peccato, quàm charitas, quia hæc tantùm demeritoriè opponitur; rectitudo autem illa naturalis priuatiuè, & immediatè.

99 *Alia difficultates circa eandem.*

Accedit vlteriùs illam rectitudinem perfectiùs creaturam rationalem vnire Deo, quàm charitatem in actu primo, aut secundo. Præterea, nequit dici rectitudo naturalis, intelligendo naturalem formam, vt communiter concipitur, quæ priuatiuè opponitur peccato in materia supernaturali, vt virtutum infusarum; de quibus dantur præcepta obligantia ad rectitudinem supernaturalem in opere, seu ad actus supernaturales. Præterea, vel corrumpitur simul per primum peccatum; & sic secundum peccatum non est eius priuatio, quæ nequit multiplicari in eodem subiecto respectiuè ad formam simplicem. Vel non corrumpitur; sed hoc nequit dici, quia aliàs peccator manente aliqua parte rectitudinis esset subiectus Deo, & ipsi vnitus. Quidquid sit, non capio illam rectitudinem diuersam ab enumeratis, donec per magis exercitatum explicetur.

100 *Explicatur Augustinus.*

Ad Augustinum verò, patet ex dictis eum intelligere illam subiectionem, & rectitudinem naturalem per illam, quam Ecclesia, & ipse in donis, adiutoriis, & similibus, cum remissione, & fuga peccati constituit; & hæc ad rectitudinem seruandam sufficiunt: differens autem contra figmentum Manichæorum, qui mysteria gratiæ non capiebant, & peccatum in aliqua natura constituebant; rectè vtitur illo modo loquendi, qui verus est, & accommodatus captui eorum, qui vitium naturæ tribuebant conditori. Vnde *in libris de libero arbitrio contra eosdem*, peccatum statuit in auersione à summo bono, & causam eius dicit esse volūtatem, vt aduersatur legi Dei; quæ auersio proculdubio est perturbatio ordinis naturalis, quo creatura rationalis conformari, & subiici debet legi æternæ, & suo creatori; neque hæc rectitudo videtur in alio statui, quàm in conformitate consensus, & operis ad legem. Hæc dixerim, proponendo magis difficultatem quàm aduersando viris grauissimis, & in doctrina Augustini versatissimis, quibus cedendum est, modò veritas permittat, & quorum illa sententia esse videtur, quæ mihi est satis obscura quoad substratum verborum. Impugnationes Doctoris loco præfato procedunt contra asserentes corrumpi naturam ipsam per peccatum substantialiter: magis autem differit *d. 29. 2. quæst. vnica, in principio*, contra rectitudinem naturalem, quam statuit Henricus in iustitia originali. Hic etiam repetit duas rationes factas *in d. 35.* & explicat Augustinum, vt patet ex litera.

d *Si etiam poneretur quòd aliqua macula, &c.* 101

Intelligit hanc maculam esse positiuam, & realem, quia dicit remissionem eo casu fore realem ab illa culpa ad carentiam eius: supponit ergo sententiam, quam impugnauit *d. 14. q. 1. artic. 1.* quæ peccatum habituale statuit in aliquo reali. Deinde repetendo breuiter resolutionem illius articuli, in quo dixit post actum præteritum peccati non manere propriè aliquam iniustitiam actualem in anima præter illam, quæ est carentia gratiæ, quam vocat iniustitiam habitualem, quia est carentia gratiæ amissæ per demeritum peccati, & manens propriè in anima, cum qua dicit manere obligationem ad pœnam.

Post actum transeuntem manet priuatio gratiæ, & obligatio ad pœnam.

ob peccatum præteritum commiſſum; & hanc dicit eſſe relationem rationis. Sed contrà, quia *in diſt.* 1. *quæſt.* 6. admittit duas mutationes in iuſtificatione; aliam quæ eſt de peccato ad carentiam eius, quam vocat mutationem rationis; aliam ad gratiam, quam vocat realem. Præterea, illa ipſa obligatio ad pœnam tollitur per remiſſionem peccati, quæ aliqua mutatio rationis eſt, ſeu moralis. Reſpondetur eum hîc agere de mutatione tantùm reali, non verò de mutatione morali, vt patet ex præcedentibus, quæ hîc interuenit, & per quam fit tranſlatio hominis à ſtatu peccati. Loquitur Doctor *in hac quæſtione* de mutatione in rigore Philoſophico, & reali, ſiue intrinſeca, ſiue extrinſeca, vt *infrà* etiam conſtabit, nempe quando vel forma, ſecundùm quam mutatur ſubiectum intrinſecè, eſt realis; vel certè ſi eſt rationis, interuenit aliqua mutatio realis, ſaltem extrinſeca, aut concomitans in cauſa mutationis, vt patet quando per actus proprios muratur creatura ad aliquid rationis de nouo, vt obiectum de *eſſe* ſenſibili, & ſenſato, ad *eſſe* intelligibile, & intellectum.

Obiectio.

Reſponſio, & ſcopus Doctoris.

Agit de mutatione rigoroſa, & Philoſophica.

102 Probat denique Doctor non manere iniuſtitiam actualem peccati propriè tranſacto actu peccati tam intrinſeco, quàm extrinſeco. Addit *extrinſeco*, quia, vt tenet *quodlib.* 18. actus exterior ſuperaddit malitiam diſtinctam, & propriam actui interiori, & contingit actum exteriorem continuari, deſinente actu interiore, à quo imperatur; vt quando quis diſtrahitur, licèt maneat interior virtualiter in exteriori, ſicut actus charitatis manet in opere meritorio, etiam in diſtracto, & dat ei bonitatem finis per relationem virtualem, vt ipſe docet 1. *diſt.* 17. & aliàs. Dicit præterea Doctor nõ manere propriè iniuſtitiam actualem tranſeunte vtroque actu, nempe ſecundùm rigorem phyſicum, & requiſitum ad mutationem intrinſecam propriè dictam, in qua tam terminus *à quo*, quàm terminus *ad quem* neceſſariò inſunt intrinſecè, vt propriè dicatur ſecundùm eos mutari ſubiectum, ſeu aliter ſe habere. Non negat autem, quin maneat moraliter, & impropriè. Quod duobus modis intelligi poteſt iuxta ea, quæ dicta ſunt *in hac quæſt. ſuprà diſt.* 14. *quæſt.* 1. *art.* 1. vbi cum ipſo diſputauimus de natura peccati habitualis. Primus modus eſt manere ipſum peccatum in *eſſe* morali, vt eſt fundamentum obligationis ad pœnam, quia titulus ex quo fundatur debitum ſecundùm legem, & æſtimationem moralem, ſemper manet, quandiu ipſum debitum manet, licèt ipſe titulus non mancat phyſicè, ſed tranſeat. Patet in contractibus, & aliis quibuſcunque.

Actus exterior addit bonitatem, & malitiam interiori.

Non manet iniuſtitia, tranſeunte actu phyſicè.

Duobus modis manet macula.

Titulus, quo fundatur debitum, manet moraliter.

103 Secundo modo intelligitur manere virtualiter in ſuo effectu, nempe in debito, quod inducit, ſicut etiam de titulo, ex quo fundatur ius, aut debitum, dici poteſt manere virtualiter in ipſo iure, aut debito. Sicut actus etiam imperans dicitur manere in actu imperato, non ſolùm quando hic elicitur, & imperatur, & actus ſimul ſunt; ſed etiam quando imperans definit phyſicè continuato actu imperato, quæ continuatio habet eandem in ſpecie moralitatem in ſui continuatione, quam haberet, ſi actus imperans ſimul eſſet phyſicè, quamuis hîc & nunc voluntas non afficiatur explicitè circa finem actus imperati tranſeunte imperante: tamen habet, vt dixi, moralitatem eius, & qualitatem finis, ſiue bonus, ſiue malus ſit, in actu imperato, ex eo præcisè, quòd ex affectu efficaci finis eliciat actum imperatum, quem continuat in caſu diſtractionis, ſiue imperante. Sic ergo ſimiliter manet peccatum præteritum actuale in debito, quod ipſum ſemper connotat, & virtute, ac moraliter continet, ex natura debiti in morali conſideratione, ſecundùm regulam prudentiæ, cuius dictamen non menſuratur in hoc ſecundùm perſiſtentiam moralitatis, aut rei in actu formali, qui definit: neque ſumitur ab exiſtentia rei, ſeu actus in rigore phyſico, ſed in proprietate morali, & ſecundùm affectum, ſeu diſpoſitionem voluntatis explicitam, aut implicitam, & virtualem, in qua continuatur moralitas ſecundùm imputationem fundatam in prudentia, licèt phyſicè prætereat.

Macula manet virtualiter.

Actus manet virtualiter in imperato.

104 Secundò etiam continuatur eadem moralitas in voluntate, vt dicit ordinem ad legem, quæ fixa eſt, & ſemper manens, & ligans voluntatem, eíque affixa eſt ſine vlla ſui variatione; & perinde ſe habet ad eandem poſt tranſitum peccati actualis, donec remittatur, ac ſi actu peccaret ipſa voluntas, ſecundùm imputationem peccati præteriti, ratione cuius voluntas in ſe manet deordinata, & difformis legi, non ſecus nunc, quàm quando peccauit. In his ergo omnibus, & in priuatione iuſtitiæ habitualis demeritoriè manet peccatum præteritum ſemper moraliter, licèt tranſeat phyſicè. Hanc permanentiam vocat Doctor impropriam, vt comparatur ad permanentiam peccati quoad actum in ſe, & affectum explicitum voluntatis, quia hæc permanentia eſt Phyſica, & tantùm ſpectans ad præſens inſtitutum Doctoris, inquirentis de mutatione, quæ fit in iuſtificatione peccatoris iuxta rigorem mutationis realis, & Phyſicæ, non autem moralis: & ſecundùm hunc modum communiter Moraliſtæ declarant voluntatem interpretatiuam, quando ſcilicet non ineſt ipſe actus in voluntate, ita tamen ſe habet voluntas ſecundùm diſpoſitionem præſentem in ordine ad actum debitum præcepti, ac ſi haberet actum nolendi opus præcepti. Et qui negant dari omiſſionem puram ſine aliquo actu, maximè inſiſtunt huic volitioni interpretatiuæ, vt quando vrgente præcepto neque habet volitionem operis, neque nolitionem, ſed aliquem actum, qui in ſe compatibilis eſt cum opere præcepti, aut nolitione operis.

Secundus modus quo manet macula.

Qua ratione dicatur hæc permanentia macula impropria.

105 Ratio autem Doctoris ad hanc ſententiam ſic intellectam reducitur. Dicit enim voluntatem non eſſe natam habere malitiam peccati actualis niſi mediante ipſo actu, qui præteriit, ex quo intendit non habere illam in ſe, & explicitè, ſeu propriè, vt eſt in actu, & ſecundùm proprietatem Phyſicam; quod eſt intentum eius, quo probet non dari mutationem Phyſicam in remiſſione peccati: quia peccatum nequit eam terminare niſi ratione ſubſtrati actus, qui eſt forma Phyſica: neque voluntas nata eſt terminare eandem mutationem, aut ſecundùm eam mutari, niſi mediante actu eodem, cui proximè ineſt malitia ſecundùm modum inexiſtendi phyſicũ, & formalem in ſeipſo. Poteſt tamen ineſſe, & ineſt peccatum moraliter, & vt eſt continuatum non in actu, ſed habitu, modo dicto: nulla ergo eſt impugnatio aliorum contra Doctorem in hac quæſtione, vt fuſiùs ſuo loco, & *ſuprà* viſum eſt. Hæc etiam ratio Doctoris ſatis vrget eos, qui

Declaratur ratio Doctoris.

qui constituunt ipsam malitiam actualem peccati non in priuatione, quæ immediatè inest voluntati.

106 *Non esse mutationem realem ad peccatum præteritum remissione eius.*

e *Ex hoc potest probari minor rationis*, &c. Probat conformiter ad dicta, remissionem peccati vt distinguitur ab infusione gratiæ, quæ est altera pars iustificationis, non esse mutationem realem ratione termini intrinseci *à quo*, vel *ad quem*: quia peccatum non est in anima realiter, seu per modum formæ realis, à qua desumeretur realitas mutationis, sicut in omni motu corruptiuo reali, sed est tantùm relatio rationis. Per hanc intelligit debitum pœnæ, &c. per illam particulam exclusiuam *tantùm* non excludit quin peccatum sit in voluntate modo explicato, sed negat esse in voluntate peccatum sub ea ratione, qua est in actu, sub qua ratione actus posset terminare mutationem realem. Præterea negat esse in voluntate per modum formæ permanentis physicè, sed tantùm moraliter, & virtualiter: qui modus existendi non est natus terminare mutationem formalem Physicam, & corruptiuam, ex defectu existentiæ formalis termini *à quo*: neque etiam mutationem formalem, quæ ab *esse* formali termini ad *non esse* eius formale procedit, non autem ab *esse* virtuali in alio: sequendo ergo modum hunc explicandi, nempe peccatum manere in virtute, & in suo effectu, vt connotat ipsum peccatum, ex quo est, nempe in debito pœnæ, quod manet formaliter: sic etiam mutatio propriè dicta non est ad ipsum ex dictis, & maximè realis, tum quia non est in *esse* formali, sed virtuali, seu, vt alij dicunt, morali tantùm, quæ est distractio respectu *esse* eius formalis, & simpliciter. Videtur enim tota hæc controuersia de natura peccati habitualis esse de nomine, spectando modum, quo moderni Doctores explicant peccatum habituale: nam malitiam, quæ est in actu, transire cum actu à quo est inseparabilis, & ex Augustino constat, & ex natura ipsius actus, cuius nihil manet: quomodo illa maneat habitualiter in voluntate, magis dependet ex modo dicendi, & explicandi, quàm ex controuersia reali, dato quòd habituale sit ipsum actuale, manens sub aliquo modo. Concludit Doctor intentum, nempe remissionem peccati non esse mutationem realem ex defectu realitatis veræ in vtroque termino, vel vt in se est, vel vt in alio: quod autem dicit debitum pœnæ esse relationem voliti ad pœnam, intellige de volito volitione diuina, qua est lex generalis constituens pœnam peccatoribus, éstque antecedens ad peccatum commissum, & annexa eidem: quia propter peccatum incurritur lege hoc debitum: non autem intelligitur volitio noua, & quasi posteriùs accedens peccato: nam eo ipso, quo quis peccat, redditur obnoxius legi, statuenti talem pœnam ante peccatum incursum, neque requiritur noua ordinatio, præter solam executionem, quando quis decedit in peccato, cui talis pœna ex lege debetur.

Controuersia videtur de solo modo loquendi.

Ordinatio peccatoris ad pœnã ex volitione vniuersalis legis.

107 *Obiectio. Ex natura contradictionis.*

f *Contra hoc: non est transitus de contradictorio*, &c. Vrget contra dicta, quòd à contradictorio ad contradictorium non fiat transitus sine mutatione: quia nulla esset ratio vnde alterum contradictionis membrum esset nunc falsum, nisi interueniret talis mutatio: sed peccator ante remissionem peccati est obligatus ad pœnam, post remissionem non est obligatus ad pœnam: ergo per aliquam mutationem. Si dicas esse mutationem rationis tantùm. Contrà, hæc mutatio rationis reducitur ad aliquam realem: quia ideò mutatur secundùm rationem, quia aliquid aliter se habet in re ipsa. Et confirmat ex veritate diuini intellectus, qua cognoscit peccatorem esse puniendum, id est, secundùm regulas diuinæ ordinationis, & prouidentiæ ex suppositione peccati, cui pœna est ordinata: nunc verò cognoscit, remisso peccato, non esse puniendum, ex misericordia diuina remittente peccatum: ergo illud est verum determinatè: ergo ex mutatione facta: non in diuina voluntate: ergo in peccatore, cui culpa inest & dimittitur.

Resp.

Impugnatur

108 *Differentia in modo operandi inter voluntatẽ diuinam, & humanam.*

g *Respondeo. Hic primò videndum est*, &c Ad solutionem prædictæ obiectionis cum sua confirmatione explicat modum operandi voluntatis humanæ, & diuinæ, quantum ad differentiam, quæ est inter ipsas in modo operandi. De hac differentia agit *in* 1. *dist.* 39. §. *Quantùm ad primum dico, quod voluntas diuina*, &c. vbi differentiam in hoc statuit, quòd voluntas diuina sit indifferens ad diuersa obiecta, & effectus, quantumcunque differentes vnico simplici actu: voluntas creaturæ non ita, sed ex sua imperfectione, & propter limitationem actus, & dependentiam eius ab obiecto, nequit per vnum actum tendere in simpliciter diuersa, & contraria, aut contradictoria; magna autem difficultas est, quomodo idem actus diuinæ voluntatis transeat de necessario in liberum, vel quid libertas ei superaddit, & quomodo diuersò modo secundùm affirmationem, & negationem tendat in idem obiectum. Hæc difficultas non est huius loci per se: sed vt tantùm requiritur ad præsentis difficultatis solutionem.

109 *Libertas in sola volitate, indifferentia, & necessitate, vt competit diuinæ volitioni, aut actui.*

Dico ergo quòd libertas formaliter est in voluntate tantùm, vt subiecto, nullo modo in actu eius, licèt actus, quantùm est ex se, possit esse indifferens, & non necessariò connexus cum obiecto: quod ergo actus diuinæ voluntatis non in essendo, sed in operando sit necessarius ad intrà respectu obiecti primi sui, & aliorum connexorum per se, quæ spectant ad perfectiones, aut modos essendi Deitatis, aut personarum, prouenit ex ipsa voluntate, quæ necessariò tendit in essentiam, & non liberè libertate indifferentiæ: obiecta verò secundaria creata sicut se habent ad primarium, ita etiam ad voluntatem diuinam, & actum eius, si contingenter, contingenter, si necessariò, necessariò (vt excludamus illam controuersiam, an amor complacentiæ simplicis creaturarum sit necessarius, aut verè indifferens) prout itaque se habent contingenter ad obiectum primarium voluntatis, sic voluntas non necessariò in ipsa tendit, sed indifferenter; actus autem voluntatis sicut est infinitus ex se, & ex suo primo obiecto, quod continet in se sine imperfectione omnem rationem volibilis, & ex ratione potentiæ, quæ potest tendere ex infinitate sua in omne illud, quod sine imperfectione vlla est volibile, à quacumque voluntate, ita actus includit perfectè in se ipso manens idem, omnem rationem tendendi in obiectum volibile, & secundùm omnem modum fugæ, aut prosecutionis; quod verò tendat hoc, aut illo modo determinato, prouenit ex libertate voluntatis, non verò ipsius actus, nisi vt est in voluntate, aut ipsius voluntatis.

Ratio ex qua idem simplex actus diuinæ volũtatis fertur diuerso modo in obiecta.

Hinc patet quomodo possit diuina voluntas nolle idem, & velle secundùm diuersas rationes,

110

& pro diuerſa menſura rei, ſit tempus, ſit æuum, ſit inſtans, non ſecus ac voluntas creata per ſucceſſionem actuum, & diuerſitatem poteſt velle contraria, aut contradictoria eidem obiecto pro diuerſa menſura, aut ſecundùm diuerſas rationes obiecti, & determinationes. Poteſt quidem voluntas creata ob mutabilitatem ſuam, quæ imperfectionis eſt, velle, & nolle per ſucceſſionem actuum in ipſa, eidem obiecto contraria, aut contradictoria, vt quando, verbi gratia, iudex vult nunc abſoluere reum, & ſtatim per voluntatem contrariam deſinente priori vult eum condemnare. Hoc non cadit in diuinam voluntatem.

Imperfectio voluntatis creatæ.

111 *Diuerſitas ſtatus hominis ſupponitur ad diuerſas ordinationes Dei circa ipſum.*

Reſolutoriè ergo dicit Doctor, quòd in æternitate Deus voluit ſimul punire peccatorem, & ſimul non punire; quæ volitiones, licèt ſint ſimul, reſpiciunt obiectum extra, ſecundùm diuerſas menſuras, in quibus habet diuerſum ſtatum peccati, & pœnitentiæ, ſeu iuſtitiæ præſentis, & ſecundùm alterum ſtatum, ſi fiat in termino: & vocat has volitiones conditionatas, & diuerſas ſola ratione, & ſimultaneas ſimultate actus in Deo: quia ſunt ab æterno; terminatas tamen ad idem obiectum ſecundùm diuerſas conditiones eius, & ſtatum peccati, aut iuſtitiæ, quæ ſimul non inſunt; ſed pro diuerſo tempore. Non intelligit *conditionatas*, vt eſt differentia actus voluntatis ab abſoluto, quia verè vult abſolutè hoc modo peccatum eſſe puniendum: & non puniendum verè pœnitentem ſecundùm legem ſuæ prouidentiæ ordinariæ. Vocat ergo conditionatas, quia omnis voluntas abſoluta reſpiciens obiectum ſub ratione determinata tantùm, inuoluit illam rationem tanquam conditionem latè ſumptam, & ſine qua non eſſet ad obiectum: quia ergo lex diuinæ ſapientiæ præfixa abſolutè determinat peccatorem in termino puniendum, ſi peccatum eſt inferens damnationem, & omnem iuſtum in termino non eſſe puniendum damnatione æterna, inuoluit tamen conditiones has peccati, & iuſtitiæ, tanquam determinatas rationes, ſecundùm quas tendit in obiectum; & hoc modo dicuntur conditionatæ, non aliter.

Quomodo volitio puniendi eſt conditionata?

Conditio latè ſumpta.

112 *Reſponſio ad obiectionẽ cũ ſua confirmatione.*

h *Ad formam ergo rationis*, &c. Ad argumentum in forma, negat minorem: concedit maiorem de tranſitu propriè dicto, ſed negat minorem, nempe hìc inueniri tranſitum propriè dictum. Per tranſitum propriè dictum intelligit tranſitum ſecundùm aliquam formam realem, de mutatione enim reali agit: quia in actu voluntatis diuinæ, ſeu quaſi actibus non eſt ſucceſſio, aut tranſitus realis, cùm ſimul ſint in æternitate, & circa obiectum in æternitate nolitum, licèt non pro æternitate, & per idem reſpondet ad confirmationem.

113 *Non eſſe ſucceſſionem in illis actibus diuinæ voluntatis, etiam vt reſpiciunt obiectum.*

i *Si arguas quòd omnimoda ſimultas ſit incompoſſibilis*, &c. Vrget adhuc difficultatem, quia ſequeretur quòd diuina voluntas vellet ſimul oppoſita, & etiam pro ſimul: ergo requiritur aliqua mutatio. Reſpondet in ipſis actibus non eſſe ſucceſſionem, neque vt tendunt ſuper obiecto ſub diuerſis iſtis rationibus, quia ad hoc non requiritur exiſtentia obiecti ad extrà, ſicut neque temporale requiritur ad æternum. Obiectorum tamen, quæ obiiciuntur, aut diuerſarum illarum rationum datur ſucceſſio ad extrà inter ſe: non tamen reſpectiuè ad volitionem: ſicut inter prius, & poſterius datur ordo in re, vt obiiciuntur tamen intellectui diuino non dicunt ordinem, quia vtrumque æquè primò intelligit: ex quo ordine non ſequitur aliqua mutatio, aut ſucceſſio in diuina intellectione, quia vt ſunt in intellectione, ſeu vt intellectio eſt ipſorum, non eſt ſucceſſio neque in *intelligi*, aut *obiici*, neque in *eſſe*: quia nempe ordo, quem dicunt, eſt in ipſis, vt exiſtunt in ſe, non verò vt intelliguntur à Deo.

114 *Obiectio.*

k *Si arguas contra hoc*, &c. Vrget præterea quòd priùs eſt vera, quòd iſte ſit peccator, quàm quòd ſit remiſſum eius peccatum: ergo eſt ſucceſſio, & tranſitus à contradictorio in contradictorium, & conſequenter mutatio. Reſpondet in propoſitionibus, quæ habent veritatem in æternitate nullam eſſe ſucceſſionem, quantùm ad veritatem: quod veriſſimum eſt: quia æquè primò cognoſcit Deus vnam, & alteram: verbi gratia, Petrum eſſe viuum, & eſſe mortuum: in re tamen extrà eſt ſucceſſio in iis, ſecundùm quæ eſt affirmatio, & negatio, quia mors ſupponit vitam: hæc tamen ſucceſſio non transfertur ad actum diuini intellectus, neque ad veritatem eius. Idem dicendum de actibus voluntatis diuinæ, & conditionatis modo explicato; non ſunt ergo contradictoria velle punire Petrum, & velle non punire Petrum pro diuerſis temporibus, & ſecundùm diuerſos eius ſtatus, & conditiones, quia non ſunt ſecundùm idem affirmatio & negatio. Subiungit ad confirmationem huius, ſi Angelus peccaret in æuo, & Deus dimitteret ei peccatum, non eſſet aliqua ſucceſſio, quia æuum eſt menſura indiuiſibilis. Reſolutionem huius remittit *ad diſt. 2. lib. 2. Sententiarum, quæſt. 1. 2. 3. 4. 5.* vbi differit an ſit ſucceſſio in *eſſe* Angeli, vbi problematicus eſt.

In propoſitionibus æternæ veritatis non eſt ſucceſſio.

Non eſt contradictio.

115 *Scopus diſcurſus præcedentis.*

Circa totum h diſcurſum Doctoris, aduertendum eſt eum, vt ſæpè dixi hactenus, diſſerere de mutatione reali corruptiua, cuius terminus *à quo* neceſſariò eſt forma realis. Vnde ſupponit, ſeu probat remiſſionem peccati non poſſe eſſe mutationem à forma reali, quæ inſit intrinſecè in ipſo peccatore: quia neque actus peccati in eo manet, neque inducit aliquid reale in ipſo, quod habeat rationem peccati. Ad hoc ergo vt mutatio illa inferat ſaltem mutationem realem, debet inferre eam in cauſa extrinſeca, quæ eſt voluntas diuina, & ideò obiicit illud principium vulgare, *à contradictorio, ad contradictorium*, &c. Probans in peccatore eſſe mutationem ſaltem rationis per remiſſionem peccati: & hanc mutationem rationis inferre mutationem realem: & conſequenter in cauſa extrinſeca, qui eſt ſolus Deus, aut voluntas eius; cùm talis mutatio realis ex dictis ipſius in ſuperioribus nequeat eſſe in peccatore: in hoc ergo verſatur totus diſcurſus Doctoris, quem hactenus explicuimus, vt probet non eſſe ſucceſſionem, aut tranſitum in actu diuinæ voluntatis ab æterno, neque etiam in obiecto, vt terminat obiectiuè talem actum, neque illos actus eſſe contradictorios, aut oppoſitos; ex qua oppoſitione ſequeretur talis mutatio, vt patet ex diſcurſu. Vnde excludit mutationem realem extrinſecam in cauſa remiſſionis, ſiue vt actu ſit remiſſio in re, ſiue vt ab æterno terminat obiectiuè voluntatem Dei. Antè autem probaui non eſſe mutationem realem, aut propriè dictam in ipſo peccatore, de qua mutatione

hactenus

hactenùs tota hac quæſtione diſſeruit, nempe de mutatione Phyſica, & ex ſequenti litera hic ſcopus diſcurſus eius clarè intelligitur: non licet ergo hunc diſcurſum eius, quo probat in voluntate diuina non eſſe mutationem, aut in actu eius, transferre vltra intentum, quaſi ex hoc vellet concludere non mutari peccatorem: hoc enim inſulſum, & ridiculum eſſet: oſtendit ergo tantùm quomodo illi duo actus in voluntate diuina poſſunt ſimul conſiſtere in æternitate, etiam vt tendunt in obiectum, ſine aliqua ſucceſſione, mutatione, aut contradictione, aut in obiecto extrà, quæ eſt realis.

116 *An ſit mutatio rationis.* *Remiſſio peccati.* *Reſponſio.* *Cauſa mutationis rationis.*

1 *Sed eſto quòd Deus remittat iſto modo*, &c. Hîc quærit an ſit ſaltem in Petro, cui remittitur peccatum, aliqua mutatio rationis per ipſam remiſſionem, licèt non ſit mutatio aliqua propriè dicta in ipſo, ſiue in obiecto, vt obiectum eſt, ſiue in obiecto extrà, id eſt, à parte rei? Reſpondet poſſe dici, quòd vbi actus, in quo obiectum habet *eſſe* rationis, poteſt eſſe terminus mutationis realis, ibi obiectum mutetur mutatione rationis. Exemplum ſtatuit in lapide, vt eſt in intellectione noſtra; ſed quando ad actum non poteſt dari mutatio realis, ita ad obiectum nequit dari mutatio rationis, talis actus eſt *velle* diuinum, vt reſpicit Petrum tanquam obiectum vniformiter ſe habens ad voluntatem diuinam in *eſſe* tam in æternitate, quàm in tempore: ideò in eo neque rei, neque rationis eſt ponenda mutatio, quando ipſi remittitur culpa. Eſt tamen alia concomitans, nempe realis, qua infunditur ei gratia.

117 *Declaratio præmiſſæ doctrinæ.* *Terminus à quo mutationis.* *Terminus à quo debet ineſſe priùs tempore.* *Non eſt propriè inter affirmationē, & negationem.* *Requirit ſubiectum.* *Mutatio dicit ordinem ad agens.*

Hæc doctrina eſt obſcura, ſi ſpectetur in ſuperficie, quia *in hac ipſa quæſtione ſuprà*, aſſerit obligationem ad pœnam eſſe relationem rationis, quæ proculdubio tollitur, quando remittitur peccatum. Deinde, *in d.* 1. *q.* 1. admittit mutationem rationis in remiſſione peccati. Ad declarationem tamen huius aduertendum eſt ex Philoſopho 5. *Phyſicorum*, terminum *à quo* mutationis eſſe priuationem *text. com.* 2. & 8. vt benè ex eo probat Doctor *in* 2. *d.* 1. *q.* 4. *reſponſ. ad quintum*, ita vt mutatio propriè ſumpta ſiue productiua, ſiue corruptiua ſit inter habitum, & priuationem. Quod etiam docet *in* 2. *d.* 5. *q.* 2. *Ad primum*, &c. Requirit præterea vt terminus *à quo* ſit prius tempore in ſubiecto *in* 4. *d.* 43. *q.* 5. Item, *in* 3. *d.* 2. *q.* 3. *ad* 3. dicit propriè mutationem non eſſe inter affirmationem, & negationem, ſed inter affirmationem, & priuationem. Item, *in* 4. *d.* 11. *quæſt.* 1. dicit mutationem propriè requirere ſubiectum: vnde tranſſubſtantiatio, vt ibi vidimus, non eſt propriè mutatio; quia nullum ſubiectum commune aliter ſe habeat ad terminos eius, & *quodlib. primo ad primum pro opinione*, vbi declarat authoritatem Boëtij. Requiritur ergo vt terminus *à quo* inſit ſubiecto, & prius tempore, & ſit priuatio, vel habitus. Præterea vt mutatio dicat ordinem ad agens, vt patet *in* 2. *d.* 1. *q.* 4. *ad* 5.

118 *Explicatur intētum Doctoris.* *Remiſſio peccati non eſt mutatio realis propriè dicta.*

His ſuppoſitis, reſpondetur ſenſum Doctoris eſſe facilem, quia agit, vt patet ex verbis eius expreſſis, de mutatione, quæ ſit inter culpam remiſſam, & terminum *ad quem*, quærens an remiſſio culpæ ſit ſaltem mutatio rationis propriè dicta, ſeruata proportione ad mutationem realem. Docet ergo primò, quòd neque in voluntate diuina, neque in obiecto, vt obiectum eſt, neque in Petro, qui eſt obiectum, etiam extra, fiat mutatio propriè dicta, quæ ſit realis. Dicit præterea neque fieri mutationem rationis etiã in ipſo Petro, vt eſt in ſe, quæ ſeruet proprietatem mutationis ſecundùm proportionem debitam; non fieri, inquam, mutationem rationis per ipſam remiſſionem formaliter, tanquam ea eſſet mutatio. Ratio deſumitur ex dictis, quia mutatio corruptiua, vt ſeruet conceptum formalem mutationis, requirit vt priuatio inſit ſubiecto priùs termino, & hoc permanenter. Item, vt inſit ſub propria ratione, & formaliter vt patet ex dictis. Patet præterea ex dictis eius, peccatum non manere in ſe, ſicut ſubiectum eius immediatum non manet, nempe actus, qui tranſit, nihilque poſt peccatum manet in Petro præter obligationem ad pœnam, vt reſpicit peccatum præteritum, propter quod obligatur, ſeu ordinatur ad pœnam ſecundùm iuſtitiam vindicatiuam diuinam, ad quam ſufficit in rigore Petrum peccaſſe, & peccando meruiſſe pœnam legis (licèt peccatum ipſum non maneat in rigore Phyſico tanquam forma inhærens, ſecundùm proprietatem, qua forma intrinſeca, ſiue realis, ſiue rationis dicitur manere) & vlteriùs Petrum non ſatisfeciſſe legi, aut pœnituiſſe: manet ergo peccatum non ſecundùm proprietatem formæ intrinſecæ, quæ requiritur ad mutationem: de qua loquuntur Philoſophi, & ſecundùm quam diſcurrit Doctor; ſed manet moraliter in ſuo effectu, & virtute, manet ſecundùm debitum legis, & ſatisfactionis, ſiue per pœnam, ſiue per pœnitentiam. *Neque rationis propriè.* *Ratio huius.* *Non manere peccatũ phyſicè.* *Manet moraliter.*

119 *Error hæreticorum.* *Error eorum de noſtra iuſtitia in operibus.*

Et hæc imputatio non eſt illa, de qua loquuntur hæretici, nempe quòd ideò aliquid eſt peccatum, quia Deus imputat illud in peccatum, ex alio dogmate erroneo, quo putant etiam iuſtum, quantùm eſt ex ſe, & natura operis peccare etiam in omni actu quantumlibet bono, & alio, quo negant aliquam iuſtitiam intrinſecam operum; & quo negant poſſe legem Dei eſſe obſeruabilem per gratiam ipſius; & quo reducunt omnem iuſtitiam noſtram, ad extrinſecam Dei, vel Chriſti, vel ad fiduciam diuinæ miſericordiæ, qua nos ipſos iuſtos eſſe firmiter credamus. Quos variis Canonibus Trid. *ſeſſ.* 6. damnat. Hæc imputatio, inquam, longè differt ab ea, qua dicimus iuxta hunc modum explicandi Doctoris, (quem vt *infrà* apparebit, & *ſuprà* docuimus, mutauit) & quam non ignobiles eius diſcipuli ſequuntur: quia aliud eſt manere peccatum in debito, & obligatione, qua ordinatur ad pœnam ſibi debitam, & aliud eſt peccatum tantùm eſſe peccatum, quia Deus imputet, quaſi non ſit differentia in ipſo opere inter bonum, & malum; niſi imputatio diuina; quia nempe omnia opera noſtra ab intrinſeco ſunt mala ex fomite. Hoc dicunt hæretici, quos meritò damnauit Trid. *loco citato cap.* 11. *in fine*, & *Canone* 25. *Si quis in quolibet bono opere iuſtum ſaltem venialiter peccare dixerit, aut (quod intolerabilius eſt) mortaliter; atque ideò pœnas æternas mereri, tantúmque ob id non damnari, quia Deus ea opera non imputet ad damnationem: anathema ſit*, &c. Docebant nempe hæretici liberum arbitrium nullum eſſe ſaltem ad bonum, & de neceſſitate ſemper peccare: ideóque miror quoſdam hoc peruerſum dogma contra hunc modum explicandi præmiſſum, aut peccatum habituale, aut remiſſionem vrgere; in quo certè oſtendunt ſe non perfectè attendere ad errorem,

rem, aut verum fidei dogma; ſed magis ad proprias opiniones, quali ratione poſſint eas ex dogmate Eccleſiæ ſtabilire.

120 *Peccatum præteritū quomodo manet.* Dicit ergo Doctor peccatum præteritum non manere in ſe formaliter; manere tamen debitum in eo fundatum reſpectu pœnæ, quod reſpicit ſemper peccatum præteritum tanquam cauſam ſui. Quod reſpicit præterea diuinam voluntatem, vt habet legem punitiuam reſpectu peccati præteriti, quæ eſt voluntas diuina ſtabilis, & permanens reſpectu peccatoris, & ſicut in æternitate fuit ante peccatum commiſſum, pro tempore tamen quo habitum eſt, ita etiam perinde ei eſt, vt peccatum maneat formaliter intrinſecè in peccatore, ſiue non, quia reſpectiuè ad legem, & voluntatem diuinam eſt poſt commiſſum, reſpectu cuius peccatum illud manet ſemper præſens, vt motiuum, & cauſa pœnæ, donec pœnituerit peccator, & ſatisfecerit; licèt ergo intrinſecè non inſit peccatori, ineſt ei moraliter modo dicto, & ſecundùm voluntatem punitiuam, cuius eſt motiuum, & cauſa; ex qua ordinat peccatum ad pœnam, & manet hoc modo præſens, ac ſi in ſe præſens eſſet intrinſecè. Hanc ergo voco præſentiam moralem, quæ non eſt ſufficiens ad mutationem: de qua loquimur, & de qua in ſpecie agit Doctor.

121 *Remiſſio peccati, & pœna ſunt diuerſa.* Hinc vlteriùs aduertendum eſt aliud eſſe remiſſionem peccati, aliud verò deſitionem obligationis ad pœnam; remiſſio peccati non eſt mutatio ad aliquid nunc exiſtens intrinſecè in anima, ſed remittitur præteritum actuale, quod tantùm virtute, & moraliter manet modo dicto, & hoc *ſuprà* probatum eſt *diſt.* 14. *quæſt.* 1. *art.* 1. Et patet ex Doctore *infrà reſponſione ad primum.* Sicut ergo ad mutationem phyſicam, vel quæ ſeruat proprietatem phyſicæ mutationis, exigit Doctor *eſſe*, qualecumque illud ſit, termini, & ſecundùm illud mutari ſubiectum: ideò negat hîc eſſe propriè mutationem rationis, quæ ſeruet ſimilitudinem mutationis phyſicæ, quia nempe ſicut peccatum hoc modo non eſt, ita neque ſubiectum mutatur per remiſſionem peccati, & deſitionem ſui *eſſe* formalis, quòd inſit: ſicut ſi forma comproduceretur coæua ſubiecto, nō propriè mutaretur ſubiectū, quia non præſupponitur priuatio ineſſe ſubiecto ante formam. Quantùm autem ad remiſſionem obligationis pœnæ, admittit eam concomitanter deſinere ad remiſſionem peccati, prout dicit Trid. *ſeſſ. 6. cap.* 14. quòd reatus pœnæ æternæ remittatur ſimul cum peccato. Videatur Doctor *infrà in reſponſione ad primum in oppoſitum*, non negat itaque Doctor eſſe mutationem moralem, ſed negat eſſe mutationem rationis in illo rigore, de quo loquitur, quia peccatum non ineſt: & ideò nequit mutari ſecundùm *eſſe* propriè ſubiectum præciſa remiſſione peccati formaliter.

Remittitur ſimul cum peccato. Trident.

122 *Ens rationis propriè dictū.* Ratio autem Doctoris intelligenda eſt de ente rationis propriè dicto, quod recipit *eſſe* tantùm per actum alicuius potentiæ per modum obiecti, aut conſequentis obiectum, vt eſt in actu, ſic nequit propriè mutari niſi mutetur actus, & conſequenter *eſſe* obiecti in actu: quia mutatio dicit ordinem ad cauſam efficientem ſuo modo: vbi ergo nequit eſſe nouitas in actu realis, ſic neque rationis in obiecto, vt eſt in actu, loquendo de mutatione rationis propriè dicta. Si loquamur tamen de ente rationis latè ſumpto, alias docet ſine mutatione reali in actu illud quandoque ſequi, vt patet in actibus diuinæ voluntatis, vt ſunt ad obiecta ſecundaria, quia hæc obiecta ſecundaria recipiunt aliquod *eſſe* rationis, quamuis in actu non ſit mutatio realis, vt per ipſum aliàs patet *in* 1. *d.* 30. 36. 37. *& aliàs ſæpe.*

Ens rationis latè ſumptū.

123 m *Concomitatur tamen ibi remiſſionem illam actiuam Dei, & paſſiuam ſecundùm* dici *in Petro, quædam mutatio realis*, &c. Dicit de lege ordinaria remiſſionem peccati mortalis concomitari infuſionem gratiæ in Petro: quamuis de potentia abſoluta ſeparari poſſint. De quo *ſuprà in prima concluſione* videantur dicta. Vocat remiſſionem actiuam Dei, quia eſt actus ſuæ miſericordiæ. Vocat paſſiuam ex parte Petri, quia gratia illa fit Petro, & eſt mutatio eius ſecundùm *dici*, & moralis vt explicatum eſt; non verò mutatio in rigore mutationis, vt à Philoſopho deſumitur, & hanc mutationem ſecundùm *dici* concomitatur mutatio realis Petri vt recipit gratiam ſanctificantem infuſam.

Obiectio ſequens, & reſponſio reducenda ſunt ad dicta. Inſtantia illa de voluntate noſtra, vt poteſt aliter & aliter operari circa obiectum vniformiter manens, vera eſt, ſed intelligenda eſt comparatio reſpectiuè ad diuinam voluntatem, qua de potentia abſoluta poteſt remittere peccatum non infundendo gratiam, aut acceptando eum, cui remitteret, in ſuam amicitiam: non verò refertur comparatio ad voluntatem diuinam de facto, & ſecundùm legem ordinariam, neque etiam, qua præcisè dimittit culpam de facto dependenter à diſpoſitione.

124 *Solutio principalis obiectionis de tranſitu à cōtradictorio, &c.* Vnde breuiter, & faciliùs poſſet reſponderi ad principalem difficultatem ſuperiùs præmiſſam, dicendo quòd non contingat hîc in remiſſione peccati tranſitus de contradictorio in contradictorium ſine mutatione intrinſeca peccatoris, ſiue in ſe, ſiue qua ſubeſt diuinæ voluntati: quia diuina voluntas non reſpicit Petrum vt eum ordinat ad pœnam, niſi vt concludit ſuum motiuum, & cauſam, & incurrit debitum, quia peccauit, neque remittit ei peccatum, niſi vt ſimiliter exhibet ſatisfactionem lege præſcriptam per debitam pœnitentiam, qua poſita, deſinit Petrus eſſe obiectum iuſtitiæ punientis, ſeu ordinantis ad pœnam æternam, & fit obiectum voluntatis Dei ex miſericordia, & ex meritis Chriſti remittentis peccatum aliàs commiſſum. Hîc autem Doctor conſiderat mutationem tantùm vt eſt inter terminos intrinſecos præcisè: & iuxta exigentiam argumentorum, quæ poſuit ad initium quæſtionis, vt probet remiſſionem peccati non eſſe eandem mutationem cum infuſione gratiæ, vel certè non eſſe, vt quidam volunt, mutationem contrariam, quaſi peccatum eſſet aliquod poſitiuum reale, & phyſicum: illud autem principium optimè ſaluatur per mutationem extrinſecam, quam non intendunt argumenta, quorum doctrinam examinat in corpore quæſtionis.

Dari mutationē ex parte peccatoris.

SCHO

SCHOLIVM.

Ad primum, peccatum non eſſe priuationem gratiæ de quo latè 2.d.37.quæſt.1. Ad ſecundum, corruptionem vitij, & generationem virtutis eſſe duas mutationes; remiſſionem culpæ, & dationem gratiæ, vnam. Ad tertium, quomodo remiſſio culpæ non eſt mutatio; de quo Schol. præced. & ſeq.

AD n argumenta. Ad primum concedo, quòd peccatum non eſt formaliter priuatio gratiæ, vt probarunt aliquæ rationes ad primam concluſionem. Et ex hoc patet, quòd inductio gratiæ, & cuiuſlibet virtutis, non eſt formaliter expulſio culpæ. Sed ſi ex illa auctoritate velis probare duas eſſe mutationes, infuſionem, & expulſionem, per hoc quòd peccare, & gratiam corrumpi ſunt duæ mutationes: ergo à ſimili in propoſito. Dico quòd conſequentia non valet, quia illa culpa, ad quam eſt motus peccati, vel peccandi, non manet vſque ad infuſionem gratiæ: nec etiam tunc poſſet eſſe terminus *à quo* propriæ mutationis: ſed illa culpa tranſeunte manet ſola obligatio in iſto, vt eſt obiectum ſecundarium voluntatis diuinæ, & illa in iuſtificatione non poteſt eſſe terminus *à quo* alicuius mutationis propriæ. 16 *Ad arg.1.* *Scilicet, in eſſe actuali Phyſico.*

Ad ſecundum, patet quare ſunt ibi duæ mutationes in moralibus, quia ſunt ibi quatuor termini, duo poſitiui reales, & duo priuatiui reales; non ſic hîc. Per idem patet ad illud de generatione, & corruptione. *Ad 2.* *Ad 3.*

Ad vltimum de diſpoſitione ad formam, ad quam diſponit; dico quòd iſta remiſſio priuatiua, quæ eſt carentia obligationis ad pœnam, non eſt aliqua diſpoſitio realis ad amicitiam, ſeu gratiam: & ideò ipſa remiſſio accepta quaſi terminata ad hanc carentiam, non eſt aliqua mutatio realis. Si ergo accipias, quòd remiſſio mutatio eſt diſpoſitio ad illam mutationem, quæ eſt infuſio gratiæ; nego: quia remiſſio non eſt aliqua mutatio, neque actiua, neque paſſiua, nec rei, nec rationis. 17 *Ad 4.* *Remiſſio peccati non eſt mutatio rationis ſẽſu dicto n. 15.*

Et per eadem poſſet reſponderi ad quatuor rationes poſitas ad primam concluſionem in ſolutione quæſtionis: ſi tamen illæ ab aliquo extenderentur ad probandum quòd ſunt duæ mutationes, quod negatum eſt in ſecunda concluſione. Maior enim primæ rationis, ſi ſic accipiatur, quidquid multiplicatur, vel plurificatur in ſua entitate tali quali, eſt aliud realiter ab illo, quod non plurificatur in ſua entitate; falſa eſt, niſi ſit ens reale: & ideò remiſſiones quæ plurificantur taliter qualiter, ſunt entes, quia tantùm rationis entia ſunt, & infuſio gratiæ eſt vna; non ſequitur quòd illæ ſint aliæ mutationes ab illa: ſed benè ſequitur, quòd non ſunt eadem ſibi: quia vniuerſaliter plurificatum in ſua entitate tali quali, non eſt idem non plurificato, accipiendo ſimilem plurificationem hinc inde. *Soluit rationes adductas pro ſecũda concluſione quatenus poſſent probare duas mutationes reales, ſaltẽ in remiſſione peccati, & infuſione gratiæ.*

Conſimiliter maior ſecundæ rationis, quicquid ſeparatur ab alio in ſuo *eſſe*, eſt aliud realiter ab illo, falſa eſt, niſi ſit in ſuo *eſſe* ens reale. Tertia ratio, & quarta non probant pluralitatem iſtorum tanquam duarum mutationum: ſed tantùm, quia illa mutatio, quæ eſt ad gratiã, non habet pro per ſe termino à quo culpam, quod concedo.

COMMENTARIVS.

125 *Reſponſio ad primum principale.*

n AD *argumenta. Ad primum*, &c. Concedit peccatum non eſſe priuationem gratiæ, & quòd infuſio gratiæ, aut alicuius virtutis non ſit remiſſio culpæ. Loquitur de virtute quantùm ad habitum iuxta intentum argumenti. Admittit præterea peccare in actu, & corrumpi gratiam, eſſe duas mutationes: quia peccatum ad quod eſt motus peccandi non manet vſque ad infuſionem gratiæ, quæ eſt tempore poſterior: neque tamen poteſt eſſe terminus *à quo* mutationis propriè dictæ. Sola manet obligatio ad pœnam intrinſecè peccatori tranſeunte actu; & illa non poteſt eſſe terminus mutationis propriè dictæ in iuſtificatione, &c. Intelligit de mutatione reali: quam intendit argumentum, & cuius terminus *à quo*, nequit eſſe aliquid rationis, qualis eſt obligatio ad pœnam. Infrà enim *reſponſione ad primum pro oppoſito* admittit deſitionem huius obligationis eſſe mutationem rationis. Ad ſecundum ſimiliter reſpondet negando mutationem realem eſſe remiſſionem peccati. Ad vltimum negat mutationem priuatiuam eſſe diſpoſitionem realem ad infuſionem gratiæ, aut eſſe mutationem realem, aut rationis iuxta ſenſum ſuperiùs explicatum. Reſpondet conſequenter ad argumenta, quæ poſita ſunt pro prima concluſione, in caſu quo quis iis vti vellet contra ſecundam concluſionem, probando duas eſſe mutationes, remiſſionem peccati, & infuſionem gratiæ. Reſoluit mediũ dari inter diſtinctionem propriè dictam, & nõ identitatem: non ſunt ergo eadem mutatio ſimplex, neque diuerſæ mutationes: quia numerus ſupponit veritatem termini numerabilis ſaluari in extremis. Hoc non cõtingit in propoſito, quia remiſſio culpæ nõ eſt propria mutatio, ſaltem realis, quam intendunt probare præmiſſa argumenta primo loco. Argumenta verò pro concluſione intendunt probare remiſſionem peccati, & infuſionem gratiæ non eſſe eandem ſimplicem mutationem realiter, aut remiſſionem eſſe infuſionem gratiæ formaliter, ſed tantùm concomitanter. *Reſpondet ad rationes primæ concluſionis vt militant contra ſecundam.*

SCHO

SCHOLIVM.

Ad primum, admittit remiſsionem culpæ eſſe mutationem rationis (de quo obſcurè loquutus eſt num.15.) quatenus peccator tranſit à nunc, *in quo eſt obligatus ad pœnam, ad* nunc, *in quo caret illa obligatione. Ad ſecundum, gratiam priùs intentione dari, ſed priùs exequutione culpam tolli.*

18 *Ad arg. poſita num. 3.*

AD rationes° in oppoſitum. Ad primam dico, quòd ſicut reatus, vel planiùs obligatio ad pœnam, quæ ſola manet poſt tranſitum actus interioris, & exterioris in peccato eſt ens, quia rationis, & ſic eſt ens poſitiuum: & per conſequens non reatus, vel non obligatio, vel non debitum, eſt priuatio entis rationis: & ita ſi eſſet alicubi tranſitus rationis ab obligatione ad non obligationem, illa eſſet mutatio rationis priuatiua, vel deperditiua: ſed illa nuſquam eſt, nec in actu voluntatis diuinæ, nec in obiecto, vt obiectum eſt, nec in obiecto, vt extrà; niſi dicatur, quòd pro tanto eſt in obiecto extrà, pro quanto illud obiectum eſt in illo *nunc*, pro quo actus voluntatis diuinæ reſpicit illud obiectum: & tunc obiectum extrà tranſire à *non eſſe* in iſto *nunc*, ad *eſſe* in illo *nunc*, eſt concomitanter mutari mutatione rationis ab obligatione ad non obligationem. Cùm ergo arguis, quòd non ſit mutatio deperditiua, quia terminus eius *à quo* non eſt aliquid poſitiuum: nego. Nec tamen culpa eſt aliquid poſitiuum, nec illa manet: ſed obligatio ſequens commiſſionem culpæ eſt aliquid poſitiuum, & illa remanet.

D. Th. 17. d.q.1.a.4. Ric. eadem d.a.4.q.4. Text. 16. Text. 15. & circiter. Priora generatione ſunt poſteriora perfectione. Conſequens an eſt imperfectius antecedēte?

Secundum argumentum de priori, & poſteriori ponderatur ab aliquibus in iſta materia, quia ponendo diſtinctionem iſtorum tanquam mutationum, quærunt ordinem inter ea. Breuiter dico, quòd ſecundùm Philoſophum 5. *Metaph. cap. de Priori*, & 9. *Metaph. cap.7.* aliqua ſunt priora generatione, aliqua perfectione; & iſtæ prioritates communiter è conuerſo ſe habent: in via enim generationis imperfectiora ſunt priora. Hoc modo dico, quòd ſi expulſio culpæ eſſet aliquod ens, & infuſio gratiæ; via generationis prior eſſet expulſio culpæ, ſed è conuerſo, via perfectionis prior eſſet infuſio gratiæ, quia immediatior ipſi fini, quod eſt ſimpliciter perfectum in iſto ordine. Similiter de prioritate conſequentiæ patet, quòd imperfectius eſt prius, ſicut animal eſt prius ſecundùm conſequentiam, quàm homo, & vniuerſaliter conſequens eſt imperfectius, quàm antecedens. Sic eo modo, quo eſſet conſequentia inter iſta, expulſio ſequeretur gratiæ, non è conuerſo. Non enim ſunt oppoſita immediata ſimpliciter ex natura extremorum, ſed ex inſtitutione diuina: & non ſequitur inductio vnius ad amotionem alterius, niſi in oppoſitis immediatis ſecundùm ſe.

19

Sed an gratiam ſequatur expulſio culpæ, dubium eſt, cùm non ſit formaliter oppoſita, vt probatum eſt in tertia ratione, & prima concluſione ſolutionis. Sed poſſet dici negando illud, quia contradictio eſt eſſe amicum Deo, & non amicum: per gratiam eſt amicus, per culpam verò inimicus: ergo, &c.

An gratia magis inferat carētiā culpæ, quàm è contra.

Sed hoc non cogit, quia amicitia per gratiam eſt ordinari ad vitam æternam: inimicitia per culpam eſt ordinari ad pœnam condignam. Hæc poſſunt ſimul ſtare, licèt non pro eodem *nunc*, ſaltem quomodocunque ſint oppoſita, magis videtur formalis conſequentia ad ineſſe gratiam, non ineſſe culpam, quàm è conuerſo: quia in ſecundo antecedens nullo modo ponit conſequens.

Sed ſi quæratur de prioritate cauſalitatis inter iſta. Reſpondeo, non eſt quæſtio: nec enim iſta negatio obligationis, quæ non eſt niſi negatio entis rationis, cauſa eſt gratiæ, nec è conuerſo: quia ſola voluntas diuina ex ſua iuſtitia determinat illam obligationem, ſed ex miſericordia non obligationem.

Gratia, & priuatio culpæ ex natura rei nullū dicūt ordinem: ex Dei voluntate priùs volita eſt gratia. Priùs executione eſt carētia culpæ, quàm gratia.

Si quæras, quem ordinem habent iſta, ſcilicet gratia, & non culpa, vt ſunt obiecta ſecundaria diuinæ voluntatis? Reſpondeo, ſicut dictum eſt *lib.1. diſt.41. qu. de Prædeſtinatione*, eo modo, quo eſt ordo volitionis diuinæ ad obiecta ſecundaria. Priùs enim vult propinquius fini, & ita ſimpliciter priùs vult iſti pro *A*, poſtquam ſcilicet peccauit, gratiam, quàm non vindicare, loquendo de prioritate intentionis: ſed exequendo vult è conuerſo: ſicut enim priùs vult iſtum habere merita, quàm gloriam, ita vult priùs ordine executionis iſti non ineſſe culpam, quàm ineſſe gratiam.

Vel ſi dicatur, quòd per ineſſe, vel non ineſſe nihil ponitur in iſto extrà, ſed tantùm, vt eſt obiectum voluntatis diuinæ; poteſt dici conſequenter, quòd hæc obiecta ſecundùm perfectionem habent ordinem quendam, vt in ea tendit voluntas diuina: ſed ſecundùm cauſalitatem, vel generationem nullum ordinem habent.

COMMEN

COMMENTARIVS.

126 *Ad rationes liminares pro parte negatiua.*

o AD *rationes in oppoſitum*, &c. Reſpondet ad rationes pro parte negatiua, ad initium quæſtionis poſita. Prima ratio eſt, quia reatus ad pœnam, qui manet poſt peccatum, non eſt aliquid poſitiuum : ergo non eſt terminus *à quo* mutationis corruptiuæ, ſeu deperditiuæ, &c. Reſpondet eſſe aliquod poſitiuum rationis, & remitti ex eo quòd obiectum ex hoc *nunc* ſcilicet ſtatus peccati ordinationis ad pœnam ob peccatum, tranſit ad aliud *nunc*, conuerſionis ſcilicet à peccato, & veræ pœnitentiæ & infuſionis gratiæ & ordinationis ad amicitiam.

Ad ſecũdum. Ordo inter remiſſionem culpæ, & infuſionem gratiæ.

Secundum argumentum petit ordinem inter remiſſionem culpæ, & infuſionem gratiæ. Qui tenent hîc duas mutationes contrarias, aut vnam ſimplicem ex natura rei, dicunt infuſionem gratiæ priorem eſſe remiſſione peccati. Reſpondet via generationis, quæ procedit ab imperfectiori, remiſſionem eſſe priori, ſicut etiam prioritate conſequentiæ, quæ ſimiliter eſt ſecundùm viam generationis. Via autem perfectionis prior eſt infuſio gratiæ. Secundùm prioritatem etiam finis, quæ eſt ſecundùm perfectionem, prior eſt infuſio gratiæ ſecundùm intentionem, ſecundùm executionem verò prior eſt remiſſio culpæ. Reliqua, quæ dicit, vt non eſſe oppoſitionem inter gratiam & culpam ex natura rei, ſed ex diuina inſtitutione, patet ex dictis *ſuprà*.

Duplex prioritas gratiæ.

Expoſitio huius literæ præmiſſa, ſicut & diſcurſus Doctoris refertur tantùm ad modum dicendi, aut explicandi peccatum habituale. quem *ſuprà d.* 14. *quæſt.* 1. *art.* 1. præmiſit, & hîc repetiit: ſed aliter dicendum eſſet tenendo aliam ſententiam, quam ipſe inferiùs præfert, nempe reatum culpæ eſſe diuerſum à reatu pœnæ, tanquam magis conformem Patribus: & talem reatum ineſſe intrinſecè peccatori, vel manere poſt culpam actualem præteritam : tunc ergo dicendum eſſet remiſſionem peccati habitualis, qui eſt ipſe actus peccati, vt manens moraliter, eſſe mutationem rationis intrinſecam, nempe moralem : ſed vix eſt realis controuerſia in hoc, tenendo habituale eſſe peccatum actuale præteritum manens in habitu, & moraliter, & differentia eſt in voce, ſeu in modo accipiendi mutationem. Videantur interim quæ ſuo loco dicta ſunt ſuprà. Hîc autem aliqua repetere, aliqua ſupponere, aliqua etiam adiicere debui, quia textus in modo loquendi eſt obſcurus, & ambiguus. Et ad occupationem congruam calumniæ crebra repetitio eiuſdem neceſſaria fuit.

127 *Alia reſponſio iuxta diuerſam reſolutionem Doctoris quoad naturam peccati habitualis.*

DISTINCTIO XVII.

De confeſſione Sacramentali, & de his, quæ ad eam ſpectant.

HIc oritur quæſtio multiplex. Primò enim quæritur, Vtrùm abſque ſatisfactione, & oris confeſſione per ſolam cordis contritionem peccatum alicui dimittatur? Secundò, an aliquando ſufficiat confiteri Deo ſine ſacerdote? Tertiò, an laico fideli facta valeat confeſſio? In his enim etiam docti diuerſa ſentire inueniuntur: quia ſuper his varia, ac penè aduerſa tradidiſſe videntur Doctores. Dicunt enim quidam ſine confeſſione oris, & ſatisfactione operis neminem à peccato mundari, ſi tempus illa faciendi habuerit. Alij verò dicunt, ante oris confeſſionem, & ſatisfactionem in cordis contritione peccatum dimitti à Deo, ſi tamen votum confitendi habeat. Vnde Propheta: Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem, &c. Quod exponens Caſſiodorus ait: Dixi, id eſt, deliberaui apud me, quòd confitebor, & tu remiſiſti. Magna pietas Dei, quòd ad ſolam promiſſionem peccatum dimiſerit. Votum enim pro operatione iudicatur.] Item Auguſtinus. [Nondum pronunciat, promittit ſe pronũciaturum, & Deus dimittit: quia hoc ipſum dicere, quoddam pronunciare eſt corde. Nondum eſt vox in ore, vt homo audiat confeſſionem, & Deus audit.] Item. [Sacrificium Deo, ſpiritus contribulatus, cor contritum, &c. alibi etiam legitur. Quacunque hora peccator conuerſus fuerit, & ingemuerit, vita viuet, & non morietur.] Non dicitur, ore confeſſus fuerit, ſed conuerſus ingemuerit. Vnde datur intelligi, quòd etiam ore tacente veniam interdum conſequimur. Hinc etiam leproſi illi, quibus Dominus

A Teſtimoniis probat in ſola contritione peccatũ dimitti.

Pſal. 31. *Caſſiod. in gloſ. ordin. In eundem Pſal.* 31. *non longè à princip. Pſal.* 50. *Ezech.* 18. *c. De pœnit. diſt.* 1. *c.* 1. In quacũque, *&c.* Conuertimini, *quæſt per totum.*

Luc.17.d. præcepit, vt oſtenderent ſe Sacerdotibus, in itinere antequam ad Sacerdotes venirent, mundati ſunt. Ex quo inſinuatur, quòd antequam ora noſtra Sacerdotibus aperiamus, id eſt, peccata confiteamur, à lepra peccati mundamur. *Ioan.11.f.* Lazarus etiam non priùs de monumento eſt eductus, & pòſt à Domino ſuſcitatus: ſed intus ſuſcitatus prodiit foras viuus, vt oſtenderetur ſuſcitatio animæ præcedere confeſſionem. *Auguſt. de verbis Do. ſer. 8.* [Nemo enim poteſt confiteri, niſi ſuſcitatus: quia à mortuo, velut cui non eſt, perit confeſſio.] Nullus ergo confitetur, niſi reſuſcitatus. Nemo autem ſuſcitatur, niſi qui à peccato *Eccl.17.d.* ſoluitur, quia peccatum mors animæ eſt, quæ vt eſt vita corporis, ita eius vita Deus eſt. His, aliiſque pluribus auctoritatibus probatur, ante confeſſionem, vel ſatisfactionem ſola compunctione peccatum dimitti: quod qui negant, eas determinare laborant: nécnon in huius ſententiæ depreſſionem, & ad ſuæ opinionis aſſertionem, auctorum teſtimonia inducunt. *Iſai.43.d.* Ait enim Dominus per Iſaiam, Dic tu iniquitates tuas, vt iuſtificeris. Item *Libr.de paradiſo c.14. in fi. in to.4.* Ambroſius. [Non poteſt quiſquam iuſtificari à peccato, niſi peccatum ipſum antea fuerit confeſſus. Idem dicit: Confeſſio à morte animam libe- *Idem in ſer. quadrag. de pæ. diſt.1.c. Ecce nũc.* rat, confeſſio aperit paradiſum, confeſſio ſpem ſalutis tribuit: quia non meretur iuſtificari, qui in vita ſua non vult peccatũ confiteri. Illa confeſſio nos liberat, quæ fit cum pœnitẽtia. Pœnitẽtia vera eſt dolor cordis, & ama- *Io.Chryſ.de pœn. di.1.c. Nõ poteſt.* ritudo animæ pro malis, quæ quiſque commiſit. Item Ioannes. Non poteſt quiſquam gratiam Dei accipere, niſi purgatus fuerit ab omni peccato per *Auguſt.lib. 50.hom.49.* pœnitentiæ confeſſionem, & per Baptiſmum. Item Auguſtinus. [Agite pœnitentiam, qualis agitur in Eccleſia. Nemo dicat ſibi, occultè ago pœnitentiam, quia apud Deum ago: nouit Deus, qui mihi ignoſcit, quia in corde *Mat.16.c.* ago. Ergo ſine cauſa dictum eſt; Quæ ſolueritis ſuper terram, ſoluta erunt in cœlis? Ergo ſine cauſa claues datæ ſunt. Fruſtramus ergo verbum Chri- *Iob 31.d.* ſti. Iob dicit, Si erubui in conſpectu populi peccata mea confiteri. Item Ambroſius (*libr.de paradiſo cap.14.in medio, in tom.4.*) Venialis eſt culpa, quam *Super Pſal. 68. in fin. concionis 1. ad illum* ſequitur confeſſio delictorum.] Item Auguſtinus ſuper illum locum Pſal. Non abſorbeat me profundum, neque vrgeat ſuper me puteus os ſuum. [Puteus eſt profunditas iniquitatis: in quam ſi ceciderit, non claudet ſuper *Pſal.tom.8. Pſal.129. Prou.18.c.* te os ſuum, ſi tu non claudis os tuum. Confitere: ergo, & dic, De profundis clamaui ad te Domine, &c. & euades. Claudit ſuper illum, qui in profundum cùm venerit, contemnit: à quo mortuo, velut qui non ſit, perit confeſſio.] Item Auguſtinus *libr. de continentia, cap.6. tom.4.* [Nullus debitè grauioris pœnæ accipit veniam, niſi qualemcunque, etſi longè minorem, quàm debeat, ſoluerit pœnam. Ita enim impartitur à Deo largitas miſeri- *Eccl.17.d. Super Malac.& alleg. de pœ.d.1.c. Qui ſanctus facer.* cordiæ, vt non relinquatur iuſtitiæ diſciplinæ.] Item Hieronymus. [Qui peccator eſt, plangat delicta propria, vel populi, & ingrediatur Eccleſiam, de qua propter peccata fuerat egreſſus: & dormiat in ſacco, vt præteritas delicias, per quas Deum offenderat, vitæ auſteritate compenſet.] His aliiſque auctoritatibus nituntur aſſerere, ſine confeſſione vocis, & aliqua ſolutione pœnæ neminem à peccato mundari.

Cui ſententiæ potiùs conſentiendum ſit?

B QVid ergo ſuper his ſentiendum ſit, quid tenendum? Sanè dici poteſt, quòd ſine confeſſione oris, & ſolutione pœnæ exterioris peccata delentur per contritionem, & humilitatem cordis. Ex quo enim proponit mente compuncta ſe confeſſurum, Deus dimittit: quia ibi eſt confeſſio cordis,

cordis, etſi non oris, per quam anima interiùs mundatur à macula, & contagione peccati commiſſi, & debitum æternæ mortis relaxatur. Illa ergo quæ ſuperiùs dicta ſunt de confeſſione & pœnitentia, vel ad confeſſionem cordis, vel ad interiorem pœnam referenda ſunt. Sicut illud Auguſtini, [Quòd nullus dicitur veniam conſequi, niſi priùs quantulamcunque peccati ſoluerit pœnam: vel de exteriori pœna accipienda ſunt, & ad contemnentes, vel negligentes referenda: ſicut illud, Nemo dicat, occultè ago, &c. Nonnulli enim in vita peccata confiteri negligunt, & erubeſcunt, & ideò non merentur iuſtificari. Sicut enim præcepta eſt nobis interior pœnitentia, & ita oris confeſſio, & exterior ſatisfactio, ſi adſit facultas. Vnde nec verè pœnitens eſt, qui confeſſionis votum non habet. Et ſicut peccati remiſſio munus Dei eſt, ita pœnitentia, & confeſſio, per quam peccatum deletur, non poteſt eſſe niſi à Deo, vt Auguſtinus ait. [Iam, inquit, donum Spiritus ſancti habet, qui confitetur, & pœnitet, quia non poteſt eſſe confeſſio peccati, & compunctio in homine ex ſe ipſo. Cùm enim iraſcitur ſibi quiſque, & diſplicet, ſine dono Spiritus ſancti non eſt.] Oportet ergo pœnitentem confiteri peccata, ſi tempus habeat: & tamen antequam ſit confeſſio in ore, ſi votum ſit in corde, præſtatur ei remiſſio.

De pœn. diſt. 2. c. Nullus.

Ibid. cap. Agite.

Sup. Pſ. 50. Poſt mediũ enarrationis ad illum Pſal. tom. 8.

Si ſufficit ſoli Deo confiteri?

IAm ſecundum quæſtionis articulum inſpiciamus, ſcilicet, Vtrùm ſufficiat peccata confiteri ſoli Deo, an oporteat confiteri ſacerdoti? Quibuſdam viſum eſt ſufficere, ſi ſoli Deo fiat confeſſio ſine iudicio ſacerdotali, & confeſſione Eccleſiæ, quia Dauid dixit: Dixi confitebor Domino, & tu remiſiſti, &c. Non ait Sacerdoti, & tamen remiſſum ſibi peccatum dicit. Item Ambroſius. [Ideò fleuit Petrus, quia culpa obrepſit ei: non inuenio quid dixerit, inuenio quòd fleuerit. Lachrymas eius lego, ſatisfactionem non lego. Sed quod defendi non poteſt, ablui poteſt. Lauant lachrymæ delictum, quod voce pudor eſt confiteri: & veniæ fletus conſulit, & verecundiæ.] Hoc idem etiam Maximus dicit Epiſcopus. Item, Ioannes Chryſoſtomus. [Non tibi dico, vt te prodas in publicum, neque apud alios accuſes, ſed obedire te volo Prophetæ dicenti, Reuela Deo viam tuam. Ante Deum ergo tua confitere peccata, apud verum iudicem cum oratione delicta tua pronuncia, non lingua, ſed conſcientiæ tuæ memoria: & tunc demum ſpera te miſericordiam poſſe conſequi. Si habueris peccata tua in mente continuè, nunquam malum aduersùs proximum in corde tuo tenebis.] Idem, [Peccata tua quotidie dicito, vt deleas illa. Sed ſi confunderis alicui dicere, dicito ea quotidie in animo tuo. Non dico, vt confitearis ea ſeruo tuo, vt tibi exprobret, dicito Deo, qui curat ea. Nec enim ſi non dixeris, ignorat ea, cùm faciebas ea, præſtò erat: cùm admitteres ea, cognouerat. Nunquid ea vult à te cognoſcere? Peccare non erubuiſti, & confiteri erubèſcis? Dicito in hac vita, vt in alia requiem habeas: dicito ingemiſcens & lachrymans, In codice ſcripta ſunt peccata tua. Spongia peccatorum tuorum lachrymæ tuæ ſint.] Item Proſper, [Illi quorum peccata humanam notitiam latent, non ab ipſis confeſſa, nec ab aliis publicata, ſi ea confiteri, vel emendare noluerint, Deum quem habent teſtem, ipſum & habituri ſunt vltorem. Quòd ſi ipſi ſui iudices fiant, & veluti ſuæ iniquitatis vltores, hîc in ſe voluntariam pœnam ſeueriſſimæ animaduerſionis exerceant: temporalibus pœnis mutabunt æterna ſupplicia, & lachry-

C

Pſal. 31. f.

Sup. Luc. lib. 10. in fine commentarij ad cap. 22. to. 4. & in ſer. qui habetur 46. apud Amb.

Sup. cap. 12. ad Hebr. hom. 31. poſt mediũ eiuſdem.

Pſal. 36. homil. 2.

In Pſal. 50. ad eum verſum, Et peccatum meũ contra me eſt ſẽper. *poſt mediũ hom.*

Libr. 2. de vita actiua, & cont. c. 7.

Et de pœn. diſt. 2. cap.

Porro illi. *Ibid.cap.* Facilius.

mis ex vera cordis contritione fluentibus reſtinguunt æterni ignis incendia.] Et infrà,[Faciliùs ſibi Deum placabunt illi, qui aut propriis confeſſionibus crimen produnt, aut neſcientibus aliis ipſi in ſe voluntariæ excommunicationis ferunt ſententiam: & ab altari, cui miniſtrabant, non animo, ſed officio ſeparati, vitam ſuam quaſi mortuam plangunt: certi quòd reconciliati, ſibi efficacis pœnitentiæ fructibus, à Deo non ſolùm amiſſa recipiant, ſed etiam ſupernæ ciuitatis gaudia recipiant.] His auctoritatibus innituntur, qui ſufficere contendunt Deo confiteri peccata ſine Sacerdote. Dicunt enim, quòd ſi quis timens detegi culpam ſuam apud homines, ne inde opprobrio habeatur, vel alij ſuo exemplo ad peccandum accingantur,& ideò tacet homini, & reuelat Deo, conſequitur veniam.

Quòd non ſufficit ſoli Deo confiteri ſi tempus adſit, ſi tamen homini poſſit.

D Iac.5.d.

SEd quòd Sacerdotibus confiteri oporteat,non ſolùm illa auctoritate Iacobi, Confitemini alterutrum peccata veſtra, &c. ſed etiam aliorum pluribus teſtimoniis comprobatur. Ait enim Auguſtinus.[Iudicet ſeipſum homo voluntariè, dum poteſt, & mores conuertat in melius: ne cùm iam non poterit, præter voluntatem à Domino iudicetur, & cùm in ſe pertulerit ſeueriſſimæ medicinæ, ſed tamen vtiliſſimæ ſententiam, veniat ad Antiſtites, per quos illi claues miniſtrantur Eccleſiæ. Tanquam bonus iam incipiens eſſe filius, maternorum membrorum ordine cuſtodito, à præpoſitis Sacramentorum accipiat ſatisfactionis ſuæ modum, in offerendo ſacrificio contriti cordis deuotus, & ſupplex. Id tamen agat, quòd non ſolùm ſibi proſit ad ſalutem, ſed etiam ad exemplum cæteris: vt ſi peccatum eius non modò in graui eius malo, ſed etiam in tanto ſcandalo aliorum eſt, atque hoc expedire vtilitati Eccleſiæ videtur Antiſtiti, in notitiam multorum, vel totius plebis,agere pœnitentiam non recuſet: nec lethali plagæ per pudorem addat tumorem.] [Cùm tanta eſt plaga peccati & impetus morbi, vt medicamenta corporis, & ſanguinis Domini differenda ſint, auctoritate Antiſtitis, debet ſe quiſque remouere ab altari ad agendam pœnitentiam, & eadem auctoritate reconciliari,] Item Leo Papa. [Multiplex miſericordia Dei ita lapſibus ſubuenit humanis, vt non modò per Baptiſmum, ſed etiam per Pœnitentiam ſpes vitæ repararetur. Sic diuinæ voluntatis præſidiis ordinatis, vt indulgentiam Dei niſi ſupplicationibus Sacerdotum nequeant obtinere. Chriſtus enim hanc præpoſitis Eccleſiæ tradidit poteſtatem, vt confitentibus pœnitentiæ ſatisfactionem darent,& eoſdem ſalubri ſatisfactione purgatos ad communionem Sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent.] Item Auguſtinus.[Quem pœnitet, omnino pœniteat, & dolorem lachrymis oſtendat: repræſentet vitam ſuam Deo per Sacerdotem,præueniat iudicium Dei per confeſſionem. Præcepit enim Dominus mundandis, vt oſtenderent ora Sacerdotibus; docens corporali præſentia confitenda peccata, non per ſcripta, aut nuncium manifeſtanda. Dixit enim *ora monſtrate:* & omnes, non vnus pro omnibus, non alium ſtatuatis nuncium, qui pro vobis offerat munus Deo à Moyſe ſtatutum: ſed qui per vos peccaſtis, per vos erubeſcatis. Erubeſcentia enim ipſa partem habet remiſſionis. Ex miſericordia enim hoc præcepit Dominus, vt nemo pœniteret in occulto. In hoc enim, quod per ſeipſum dicit Sacerdoti,

In ho. 50. quæ eſt de vtilitate, ac neceſſitate pœn. c. 11. tom. 10. & de pœn.diſt. 1. In actione.

In epiſt. ad inquiſitiones Ianuarij, quæ eſt 118.cap.3. Epiſt.91. De pœ. diſt. 1.c. Multiplex.

Lib. de vera, & falſa pœn.cap.10. tom.4.& de pœn.diſt. 1. cap. Quem pœnitet.

Luc.17.d. Leu. 13.& 14.

doti, & erubeſcentiam vincit, timore Dei offenſi ſit venia criminis. Fit enim veniale per confeſſionem, quod criminale erat in operatione: & ſi non ſtatim purgatur, fit tamen veniale quod commiſerat mortale. Multum enim ſatisfactionis obtulit, qui erubeſcentiæ dominans, nihil eorum, quæ commiſit, nuncio Dei negauit. Deus enim qui miſericors, & iuſtus eſt, ſicut ſeruat miſericordiam in iuſtitia, ita & iuſtitiam in miſericordia. Opus enim miſericordiæ eſt peccanti peccata dimittere: ſed oportet vt iuſtus miſereatur iuſtè. Conſiderat enim ſi dignus eſt, non dico iuſtitia, ſed & miſericordia. Iuſtitia enim ſola damnat, ſed dignus eſt miſericordia, qui ſpirituali labore quærit gratiam. Laborat enim mens patiendo erubeſcentiam. Et quoniam verecundia magna eſt pœna, qui erubeſcit pro Chriſto, fit dignus miſericordia. Vnde patet, quia quanto pluribus confitebitur in * ſpe veniæ turpitudinem criminis, tantò faciliùs conſequetur gratiam remiſſionis. Ipſi enim Sacerdotes plus poſſunt proficere, plus confitentibus parcere.] Item Leo Papa. [Quamuis plenitudo fidei videatur eſſe laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubeſcere non veretur: tamen quia non omnium ſunt huiuſcemodi peccata, vt ea, quæ pœnitentiam poſcunt, non timeant publicari: remoueatur improbabilis conſuetudo, ne multi à pœnitentiæ remediis arceantur, dum aut erubeſcunt, aut timent inimicis ſua facta referare, quibus poſſunt legum percelli conſtitutione. Sufficit enim confeſſio, quæ primùm Deo offertur, & tunc etiam Sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit. Tunc enim plures ad pœnitentiam poterunt prouocari, ſi populi auribus non publicetur conſcientia confitentis.] Ex his, aliiſque pluribus indubitanter oſtenditur, oportere Deo primùm, & deinde Sacerdoti offerri confeſſionem; nec aliter poſſe perueniri ad ingreſſum Paradiſi, ſi adſit facultas.

Quod criminale fit veniale.

** Aliàs tẽpore.*

Leo in epiſtol. quæ eſt in ordine, epiſtola eius 80. & de pœn. diſt. 1. c. Quãuis.

De tertio articulo, ſcilicet an ſufficiat confiteri laico?

NVnc priuſquam præmiſſis auctoritatibus, quæ his contradicere videntur, reſpondeamus, tertiam quæſtionem intueamur. Quod enim ſecunda quæſtio continebat, ſcilicet an ſine confeſſione, & iudicio Sacerdotis ſoli Deo confiteri ſufficeret, expeditum eſt: & certificatum præmiſſis teſtimoniis, quod non ſufficit confiteri Deo ſine Sacerdote, nec eſt verè humilis, & pœnitens, ſi non deſiderat & requirit Sacerdotis iudicium. Sed nunquid æquè valet alicui confiteri ſocio, vel proximo ſuo, ſaltem cùm deeſt Sacerdos? Sanè ad hoc poteſt dici, quòd Sacerdotis examen requirendum eſt ſtudiosè: quia Sacerdotibus conceſſit Deus poteſtatem ligandi, atque ſoluendi. Et ideò quibus ipſi dimittunt, & Deus dimittit. Si tamen defuerit Sacerdos, proximo, vel ſocio eſt facienda confeſſio. Sed curet quiſque Sacerdotem quærere, qui ſciat ligare, & ſoluere. Talem enim eſſe oportet, qui aliorum crimina diiudicat. Vnde Auguſtinus, [Qui vult confiteri peccata, vt inueniat gratiam, quærat Sacerdotem, qui ſciat ligare, & ſoluere: ne cùm negligens circa ſe extiterit, negligatur ab eo, qui eum miſericorditer monet, & petit: ne ambo in foueam cadant, quam ſtultus euitare noluit. Tanta itaque vis confeſſionis eſt, vt ſi deeſt Sacerdos, confiteatur proximo. Sæpè enim contingit, quòd pœnitens non poteſt verecundari coram Sacerdote, quem deſideranti nec tempus, nec locus offert. Etſi ille, cui confitebitur, poteſtatem non habeat ſoluendi, ſit

E

Quæſtio.

Solutio.

Matth. 16. c

Lib. de vera & falſa pœnit. c. 10. in medio eiuſdẽ. Tom. 4. & de pœnit. diſt. 1. cap. Quẽ pœn. Luc. 17. d.

tamen dignus venia Sacerdotis deſiderio, qui crimen confitetur ſocio. Mundati enim ſunt leproſi, dum ibant ora, vel ſe oſtendere Sacerdotibus, antequam ad eos peruenirent. Vnde patet Deum ad cor inſpicere, dum ex neceſſitate prohibentur ad Sacerdotes peruenire. Sæpè quidem quærunt eos ſani, & læti: ſed dum quærunt, antequam perueniant, moriuntur. Sed miſericordia Dei vbique eſt: qui & iuſtis parcere nouit, etſi
Ibid. c. 11. non tam citò, ſicut ſi ſoluerentur à Sacerdote. Qui ergo confitetur Sacerdoti, omnino meliori, quàm poteſt confiteatur: & ſi peccatum occultum eſt, ſufficiat referre in notitiam Sacerdotis. Nam in reſurrectio-
Matth. 9. c Marc. 5. c Luc. 8. ne filiæ Archiſynagogi pauci interfuerunt, qui viderunt: nondum enim erat ſepulta: nondum extra portam delata, nondum extra domum in notitiam portata. Intus reſuſcitauit, quam intus inuenit, relictis ſolis, Petro, & Iacobo, & Ioanne, & patre, & matre puellæ, in quibus figuraliter continentur Sacerdotes Eccleſiæ. Quos autem extrà inuenit, aduertendum
Luc. 7. b Ioan. 11. d eſt quomodo ſuſcitauit. Flebat enim turba poſt filium viduæ; fleuit Martha, & Maria ſupplicantes pro fratre: flebat & turba Mariam ſecuta. In quo docemur publicè peccantibus non proprium, ſed Eccleſiæ ſufficere me-
Auguſt. ibi. cap. 11. ritum. Laboret ergo pœnitens in Eccleſia eſſe, & ad Eccleſiæ vnitatem tendere. Niſi enim vnitas Eccleſiæ ſuccurrat, niſi quod deeſt peccatori, ſua oratione compleat, de manibus inimici non eripietur anima mortui. Credendum eſt enim, quòd omnes orationes, & eleemoſynæ Eccleſiæ, & opera iuſtitiæ, & miſericordiæ ſuccurrant recognoſcenti mortem ſuam ad conuerſionem. Ideóque nemo dignè pœnitere poteſt, quem non ſuſtineat vnitas Eccleſiæ. Ideóque nemo petat Sacerdotes per aliquam culpam ab vnitate Eccleſiæ diuiſos. Ex his ſatis aperitur, & abſoluitur præmiſſæ quæſtionis articulus. Quærendus eſt enim Sacerdos ſapiens, & diſcretus, qui cum poteſtate ſimul habeat iudicium: qui ſi fortè defuerit, confiteri debet ſocio. Beda verò inter confeſſionem venialium & mortalium di-
Super epiſt. Iac. 5. d ſtinguit ſuper illum locum, *Confitemini alterutrum peccata veſtra.* Ait enim, [Coæqualibus quotidiana & leuia, grauiora verò Sacerdoti pendamus, & quanto iuſſerit tempore purgare curemus: quia ſine confeſſione emendationis, peccata nequeunt dimitti.] Sed & grauiora coæqualibus pandenda ſunt, cùm deeſt Sacerdos, & vrget periculum. Venialia verò, etiam Sacerdotum oblata copia, licet confiteri coæquali, & ſufficit, vt quibuſdam placet; ſi tamen ex contemptu non prætermittatur Sacerdos. Tutius eſt tamen, & perfectius vtriuſque generis peccata Sacerdotibus pandere, & conſilium medicinæ ab eis quærere, quibus conceſſa eſt poteſtas ligandi, & ſoluendi.

Hîc aperit qualiter ſupradictæ auctoritates intelligendæ ſunt.

F CVm ergo ex his, aliiſque pluribus teſtimoniis perſpicuum fiat, & indubitabiliter conſtet, peccata primùm Deo, deinde Sacerdoti eſſe
De pœnit. diſt. 1. cap. Quos aliquando, ad finem. confitenda; & ſi ipſe defuerit, etiam ſocio. Illud Ioannis Chryſoſtomi ſuperiùs poſitum non eſt ita intelligendum, vt liceat alicui, ſi tempus habeat, Sacerdoti non confiteri: ſed quia ſufficit vbi crimen occultum eſt, ſoli Deo per Sacerdotem dicere, & ſemel. Nec oportet publicari coram multis, quod occultum eſt. Quod notauit dicens, Non tibi dico, vt te prodas in publicum. Sicut enim publica noxa publico eget remedio,

ita

ita & occulta ſecreta confeſſione, & occulta ſatisfactione purgatur. Nec neceſſe eſt, vt quod Sacerdoti ſemel confeſſi ſumus, iterum confiteamur: ſed lingua cordis, non carnis, apud verum Iudicem id iugiter confiteri debemus. Vnde idem Ioannes ait, [Nunc autem ſi recorderis peccatorum tuorum, & frequenter ea in conſpectu Dei pronuncies, & pro eis depreceris, citiùs illa delebis. Si verò obliuiſcaris, tunc eorum recordaberis nolens, quando publicabuntur, & in conſpectu omnium amicorum, & inimicorum, ſanctorúmque Angelorum proferentur.] Ita etiam illud Ambroſij, Lachrymæ lauant delictum, quod voce pudor eſt confiteri: ad publicam pœnitentiam referendum eſt. Ibi enim virtutem lachrymarum, & confeſſionis oſtendens ſignificare voluit, quod lachrymæ occultæ, & confeſſio ſecreta, ſicut quæ fit ſoli Sacerdoti, lauant delictum, quod pudet aliquem publicè confiteri. Quod verò dicit ſe lachrymas Petri legiſſe, non ſatisfactionem, vel confeſſionem, per hoc non excludit illa. Multa enim facta ſunt, quæ ſcripta non ſunt: & fortè nondum facta erat inſtitutio confeſſionis, quæ modò eſt. Similiter, & illud Proſperi, Si ſui iudices fiant, mutabunt æterna ſupplicia: & illud, Faciliùs Deum placabunt ſibi, qui aut propriis confeſſionibus crimen produnt, aut neſcientibus aliis in ſe ſententiam excommunicationis ferunt: ad publicam confeſſionem & ſatisfactionem referri oportet. Non enim ſolis Sacerdotibus ius ligandi, atque ſoluendi datum eſt, ſi cuique ſuo arbitrio ſe pœna, vel excommunicationis ſententia ligare, & abſque ſacerdotali iudicio ſeipſum Deo, vel altari reconciliare licet: quod Eccleſiaſticæ inſtitutioni, & conſuetudini penitus repugnat. Potiùs ergo, ſi publicè peccaſti, publicè confitere te reum, & emenda. Si verò occultè deliquiſti, etiam ſi non taceas: nec tamen dico vt publices. Taciturnitas enim peccati ex ſuperbia naſcitur cordis. Ideò enim peccatum ſuum qui celat, ne reputetur foris, qualem ſe iam diuino conſpectui exhibuit: quod ex fonte ſuperbiæ naſcitur. Species enim ſuperbiæ eſt, ſe velle iuſtum videri, qui peccator eſt: atque hypocrita conuincitur, qui inſtar primorum parentum vel tergiuerſatione verborum peccata ſua leuigare contendit, vel ſicut Cain peccata ſua reticendo ſupprimere quærit. Vbi ergo ſuperbia regnat, & hypocriſis, humilitas locum non habet. Sine humilitate verò alicui veniam ſperare non licet. Vbi eſt ergo taciturnitas confeſſionis, non eſt ſperanda venia criminis. Iam certiſſimè liquet, quàm ſit deteſtabile peccati ſilentium, & è conuerſo quàm ſit neceſſaria confeſſio. [Eſt enim confeſſio teſtimonium conſcientiæ Deum timentis. Qui enim timet iudicium Dei, peccatum non erubeſcit confiteri. Perfectus timor ſoluit omnem pudorem: confeſſio peccati pudorem habet, & ipſa erubeſcentia eſt grauis pœna. Ideóque iubemur confiteri peccata, vt erubeſcentiam patiamur pro pœna: nam hoc ipſum pars eſt diuini iudicij.] Si ergo quæritur, an confeſſio ſit neceſſaria, cùm in contritione iam deletum ſit peccatum? Dicimus, quia quædam punitio peccati eſt, ſicut ſatisfactio operis. Per confeſſionem etiam intelligit Sacerdos, qualiter debeat iudicare de crimine. Per eam quoque peccator fit humilior, & cautior.

Loco prius citato. *De pœn. diſt. 1. cap.* Nũc autẽ. *De pœn. d. 1. cap.* Lachrymæ.

Ioan. vlt. g.

Heſychius ſup. Leu. & alleg. de pœnit. d. 1. c. Item taciturnitas.

Gen. 4. f.

Ioan. Chr. in opere imperf. circa illud. Matth. 3. Baptizabãtur ab eo confit. *Ad quid valeat confeſſio.*

QVÆSTIO VNICA.

Vtrùm neceſſarium ſit ad ſalutem peccatori confiteri ſua peccata omnia ſuo Sacerdoti?

Alenſ. 4. *part. quæſt.* 70. *per totum.* D. Bonau. *hîc* 1. *part. art.* 1. *quæſt.* 4. *&* 3. *part. art.* 1. *quæſt.* 1. Rich. *art.* 2. *quæſt.* 1. D. Thom. *quæſt.* 3. *art.* 2. Suar. *tom.* 4. *diſp.* 17. *ſect.* 2. *& diſp.* 21. *&* 35. Bellarm. *lib.* 3. *de pœn. per totum.* Coccius *in theſ. cathol. tom.* 2. *lib.* 7. *art.* 3. *citans Patres Græcos & Latinos.*

1 *Argum.* 1. IRCA iſtam diſtinctionem decimam ſeptimam quæro hanc quæſtionem, Vtrùm neceſſarium ſit ad ſalutem peccatori confiteri ſua peccata omnia ſuo Sacerdoti? Videtur quòd non. Ambroſius ſuper illud *Luc.* 22. vbi habetur, quòd Petrus poſt negationem Chriſti fleuit amarè, dicit ſic: *Lachrymæ lauant delictum, quod voce pudor eſt confiteri. Lachrymas Petri lego: ſatisfactionem non lego.*

Argum. 2. *Pſalm.* 31. Item, ſuper illud Pſalm. *Dixi confitebor*, &c. dicit Caſſiodorus: *Dixi, id eſt, apud me deliberaui, quòd confitebor: & tu remiſiſti, ſequitur; magna miſericordia Dei, quòd ad ſolam promiſſionem dimittit peccatum.*

Argum. 3. Item, Auguſtinus ibidem. *Nondum pronuntiat, ſed promittit pronuntiaturum, & Deus remittit.*

Argum. 4. Item, Ezech. 18. *Quacunque hora peccator ingemuerit, vita viuet.* Ad hoc etiam ponuntur aliæ auctoritates hîc in littera de Lazaro, *Ioan.* 11. quia priùs reſuſcitatus eſt, quàm ſolutus ab inſtitis, & de leproſis *Luc.* 17.

Argum. 5. *Matth.* 19. *Luc.* 18. Item, per rationem, ſola præcepta Decalogi ſunt neceſſaria ad ſalutem, iuxta reſponſionem Chriſti Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata*, & alibi, *Mandata noſti, hæc fac, & viues*: ergo ſi confeſſio eſſet ſimpliciter neceſſaria, contineretur ſub aliquo decem mandatorum Decalogi: ſed non continetur, quia huiuſmodi præcepta ſunt de lege naturæ, & ad minùs ligabant tempore legis Moſaicæ: ſed nec in lege naturæ, nec in lege Moſaica erat obligatio confitendi ſua peccata homini.

2 Item, nullus obligatur ad impoſſibile: ſed mutus non poteſt loqui.

Argum. 6. Item, omnis extraneus inter illos, quibus eſt barbarus, eſt mutus: ergo non tenetur confiteri.

Argum. 7.

Argum. 8. Item, non habens Sacerdotem præſentem, non poteſt ei verbo tenus confiteri, patet. Nec tenetur per ſcriptum, quia ſuper hoc non inuenitur præceptum editum.

Argum. 9. Item, nullus tenetur mentiri, imò ex lege diuina non mentiri, ſaltem perniciosè: ſed habens conſcientiam, quòd per totam ſuam vitam vixit innocenter, & ſine peccato mortali, ſi confiteretur ſe peccaſſe ſaltem mortaliter, mentiretur: ergo, &c.

Rat. oppoſit. Contrà, Iac. 5. *Confitemini alterutrum peccata veſtra.* & in Decretis de pœn. diſt. 1. adducuntur multæ auctoritates, quas etiam Magiſter ponit in littera. Vna eſt Ambroſij. *Non poteſt quiſquam iuſtificari à peccato, niſi antè fuerit peccatum confeſſus.* Item Auguſtinus. *Nemo dicat ſibi, occultè ago pœnitentiam: nouit Deus, quia in corde ago.* Sequitur; *ergo ſine cauſa dictum eſt, quæ ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta in cælo: & ſine cauſa claues datæ ſunt: verbum Chriſti fruſtramur.* Et idem ſuper illud Pſalm. *Non abſorbeat me profundum; puteus eſt profunditas iniquitatis, in quem ſi ceciderit, non claudet ſuper te os ſuum, ſi tu non clauſeris os tuum.*

In libro de Paradiſo.

In libro de pœnitentia.

Pſalm. 61.

SCHOLIVM.

Explicat quid eſt Ius naturale, & diuinum, poſitiuum, ac Eccleſiaſticum, & docet præceptum confeſſionis non eſſe Iuris naturalis, aliàs eſſet in omni ſtatu. Arguit fuiſſe in lege Moyſi, & eſſe conſonum legi naturæ, & clarè ſoluit obiecta.

3 IN iſta [a] quæſtione tria videnda ſunt. Primò, quo præcepto tenetur quis ad confeſſionem peccati ſui faciendam Sacerdoti. Secundò, quid includit iſtud præceptum de confeſſione. Tertiò, quid circa illud eſt per præceptum Eccleſiæ explicatum. De primo ad propoſitum non poſſumus inuenire præceptum, quo teneatur quis ad confeſſionem, niſi Iuris naturalis, vel poſitiui, & hoc, vel diuini, vel Eccleſiaſtici. Illud autem eſt verum de Iure naturali, cuius veritas eſt nota ex terminis, & tale eſt principium

principium in lege naturæ, ſicut & in ſpeculabilibus principium notum eſt ex terminis, ſiue quod ſequitur euidenter ex tali vero ſic noto, cuiuſmodi eſt concluſio practica demonſtrata: & ſtrictè loquendo nihil aliud eſt de lege naturæ, niſi principium, vel concluſio demonſtrata: ſic tamen extendendo quandoque dicitur illud eſſe de lege naturæ, quod eſt verum practicum conſonum principiis, & concluſionibus legis naturæ, intantùm, quòd ſtatim notum eſt omnibus illud conuenire tali legi.

Quod eſt conſonū Iuri naturali, dicitur de lege naturæ, 3.d.37.

Et ex hoc patet, quòd non rectè loquitur Gratianus de Iure legis naturæ, volens illa, quæ ſunt in Scriptura veteris, vel noui Teſtamenti de lege naturæ eſſe; quia nec illa omnia ſunt principia practica nota ex terminis, nec concluſiones practicæ demonſtratæ: nec vera euidenter conſona talibus principiis, & concluſionibus: exponendus ergo eſt, quòd extendit Ius naturale ad Ius poſitiuum ab auctore naturæ, vt diſtinguitur contra Ius poſitum ab aliquo, qui non eſt auctor naturæ.

In decretis d.1. humanum.

Secundum membrum, ſcilicet de lege poſitiua diuina, patet ex prædictis. Quæcumque enim continentur in Scriptura pro tempore, pro quo ſunt obſeruanda, & tamen non ſunt nota ex terminis, nec demonſtrabilia ex talibus notis, nec ſtatim conſona talibus veris euidenter, ſunt merè de Iure poſitiuo diuino, cuiuſmodi ſunt omnes cæremoniæ Iudæorum pro tempore illius legis, & Chriſtianorum pro tempore legis noſtræ: nec enim eſt notum ex terminis, nec demonſtratum, nec euidenter conſonum talibus, quòd Deus ſit colendus in immolationibus * beſtiarum veteris legis, & hoc pro quocumque tempore: nec quòd ſit colendus in cæremoniis noſtris, puta in oblatione Euchariſtiæ, vel cantu Pſalmorum, licèt iſta ſic ſint conſona legi naturæ, quòd non repugnent.

4

Quid lex diuina poſitiua?

**Aliàs* hoſtiarum.

Hoc etiam patet, quia illa, quæ ſunt de lege naturæ, ſiue propriè, ſiue extenſiuè, ſemper ſunt vniformia: non ſic huiuſmodi cæremoniæ, quæ erant aliæ pro tempore alterius legis.

Cæremoniæ nouæ, & antiquæ nō ſunt de Iure naturæ.

Tertium membrum patet, quia vltra Ius poſitiuum diuinum, quod continetur in Scriptura diuina, Eccleſia ſtatuit multa; & propter obſeruantiam honeſtiorem in moribus, & propter reuerentiam maiorem in ſuſcipiendis, & diſpenſandis Sacramentis.

Ad propoſitum dico, quòd non tenetur quis præcepto legis naturæ ad confeſſionem peccati, de qua quæritur: quia tunc hæc obligatio fuiſſet pro ſtatu, vel tempore cuiuſcumque legis, quod falſum eſt, quia nec erat in ſtatu innocentiæ, nec in ſtatu legis Moſaïcæ.

5

Cōfeſſio non eſt de lege naturæ.

Sed contra hoc obiicitur per Gloſſam ſuper illud Geneſ. 3. *Adam vbi es? vox eſt*, inquit, *increpantis, & confeſſionem inquirentis*, &c. ergo fuit confeſſio in tempore legis naturæ poſt lapſum. Similiter de Aaron, & filiis eius legitur in Leuit. quòd debuerunt confiteri peccata filiorum Iſraël: & frequenter dicitur in lege, quòd qui peccaſſet, deberet confiteri peccatum ſuum, & offerre tale, vel tale ſacrificium.

Cap. 16. & inde.

Hoc etiam confirmatur, quia in veteri Teſtamento multæ ſunt auctoritates de confeſſione facienda; ſicut illud, *Iuſtus prior accuſator eſt ſui*, & huiuſmodi.

Prou. 18.

Item, quòd ſit concluſio ſequens ex principiis legis naturæ probatur, quia hæc eſt nota, quòd quilibet reus debet iudicari: & iſta, quòd nullus debet eſſe iudex in cauſa propria: ergo reus debet iudicari per alium: non poteſt iudicari per alium, niſi accuſetur illi alij: nec poteſt accuſari, niſi à ſeipſo, ſi peccatum ſuum ſit occultum: ergo debet ſeipſum accuſare alij, à quo iudicetur: & magis eſt conſonum rationi, quòd in ſecreto quàm in publico, ſi peccatum ſit occultum: imò fortè ſatis notum ratione naturali, ſi peccatum ſit occultum, quòd accuſatio debet eſſe occulta: ergo ex propoſitionibus notis legis naturæ, vel ſaltem valdè euidenter conſonis, ſequitur confeſſionem iſtam ſecretam proprij peccati eſſe faciendam alij: & tunc nulli rationabiliùs quàm Sacerdoti.

Arguit ratione cōfeſſionem eſſe Iuris naturæ.

Reſpondeo ad primum argumentum, quòd Adam non debuit peccatum ſuum occultaſſe Deo, quia ipſe eſt iudex, cui manifeſtum eſt omne peccatum, & coram quo quilibet reus debet recognoſcere peccatum ſuum: & hanc confeſſionem Deus requiſiuit ab eo, quam non ſolùm non fecit, ſed peccatum ſuum excuſauit retorquendo in mulierem, dixit, *Mulier quam dediſti mihi*, &c. Vnde illud non concludit, quòd in illa lege eſſet confeſſio facienda homini, licèt eſſet facienda Deo increpanti.

6

Ad ſecundum, in tota lege Moſaïca non fiebat iſta confeſſio, de qua loquimur, ſed de peccatis occultis tantùm Deo fiebat confeſſio: de quibuſdam tamen defectibus publicis, & obſeruantia Legalium, fiebat confeſſio, & vniuſcuiuſque, quando ſcilicet obtulit pro tali delicto ſacrificium: & generalis confeſſio Sacerdotis pro populo

Quæ confeſſio fiebat à Sacerdote in lege Moyſi.

Pſalm.105. Num.21. populo erat iſta, *Iniuſtè egimus, peccauimus*, & huiuſmodi. Et iſto modo publica confeſſio Sacerdotis erat quædam diſpoſitio ad petendam miſericordiam Dei populo, ſicut & modò in Eccleſia, non confeſſione iſta, de qua loquimur, confitemur nos peccaſſe, & petimus miſericordiam, & nobis, & toti populo.

Ad tertium dico, quòd omnes auctoritates de veteri Teſtamento ad probandum confeſſionem, ſicut hîc loquimur, ſunt tantùm vocales, non ſententiales.

7 *Cap. 2. & inde.* De qua ergo confeſſione loquuntur? Reſpondeo, de illa generali, quam fecerunt Sacerdotes, & Daniel, & multi alij viri ſancti; vel de illa confeſſione delicti ſui publici proprij in obſeruatione Legalium, vt ſunt illæ irregularitates in contrahendo immunditias legis.

Peccatorem iudicari eſt Iuris naturalis. Ad rationem illam, concedo quòd iſta eſt nota lumine naturali, vel ſaltem valde conſona propoſitioni notæ, quòd reus eſt iudicandus, quia nullum delictum relinquendum eſt impunitum in vniuerſo, ſi eſt vnus rector vniuerſi iuſtus; quod eſt notum naturaliter, vel valde conſonum notis naturaliter. Sed vltrà, quòd iudicandus ſit ab alio iudicandus, concedo: ſed quis eſt iſte filius? Non eſt notum per rationem naturalem, nec per aliqua conſona rationi naturali, niſi de eo, qui eſt retributor meritorum, & punitor peccatorum. Et tunc vltrà, cùm dicitur, ille alius non poteſt iudicare, niſi ſibi fiat accuſatio; poteſt negari, quia ipſe peccata nouit etiam antequam fiant ſine omni accuſatione. Vel eſto quòd detur ibi tanquam conſona notis, quod iſti iudici debet culpa accuſari, & ab ipſo peccante, quia ipſe ſolus ſcit. Ex omnibus iſtis non ſequitur, niſi quòd peccator debet Deo confiteri, & concedo fuiſſe de lege naturæ confeſſionem talem, id eſt, conſonam veris notis ex lege naturæ: quia pro omni ſtatu poſt lapſum, iuſti qui habuerunt fidem de Deo, quòd erat rector vniuerſi iuſtus, poſtquam peccauerunt contra Dei legem, confitebantur Deo peccata ſua, petentes ab eo remiſſionem, ſcientes eum ſine tali remiſſione tanquam iuſtum iudicem vindicaturum de ille peccato.

8 *Peccantem iudicari debere ab homine nõ eſt Iuris naturæ.* Sed ſi arguas, quòd alicui alij homini debet ſe accuſare, qui ſit iudex eius; iſtud non poteſt probari per nota legis naturæ: nec etiam eſt eis euidenter conſonum, quia nullus homo poteſt eſſe iudex peccati hominis, niſi vt miniſter ſummi iudicis: hoc autem modo, ſcilicet eſſe miniſtrum iudicis in vindicando, vel puniendo peccatum commiſſum, magis conceſſum eſt vnicuique reſpectu ſui, quàm vni reſpectu alterius. Vnicuique enim commiſit Deus, vt ſit miniſter Dei in vindicando peccatum proprium, in infligendo ſibi diſciplinam, & triſtitiam pro illo peccato, non ſic autem notum eſt quòd conceſſerit alicui reſpectu alterius.

Et ſi arguas, quòd in Republica humana vnus eſt iudex alterius. Reſpondeo, verum eſt de illis, quæ poſſunt ſibi innoteſcere in illo iudicio, cuiuſmodi ſunt publica.

COMMENTARIVS.

IN hac diſtinctione agit Magiſter de confeſſione. Eandem materiam comprehendit Doctor vnica quæſtione, in qua neceſſitatem confeſſionis, & modum explicat.

1 *Ordo quæſtionis.* a *In iſta quæſtione tria videnda ſunt*, &c. Agit primò de præcepto confeſſionis. Secundò quid includat. Tertiò de præcepto Eccleſiaſtico. Suppoſita itaque diuiſione præcepti in naturale, & poſitiuum, docet legem naturalem in triplici acceptione ſumi, videlicet pro primis principiis. Secundò pro concluſionibus neceſſariò ſequentibus. Tertiò pro conſono his, atque illis. Præterea docet confeſſionem non eſſe in præcepto legis naturæ, quia in lege veteri non fuit, in qua tantùm fiebant confeſſiones generales, non verò ſacramentales, & illæ fiebant humilitatis, nõ informationis gratia, aut tanquã actus iudicio ſubordinatus, vt ſe habet confeſſio ſacramentalis.

SCHOLIVM.

Poſita & refutata ſententia gloſſatorũ de pœn diſt. 5. princip. ſcilicet præceptum confeſſionis eſſe tantùm Iuris Canonici, decidit eſſe Iuris diuini poſitiui; & probat ex Ioan. 20. Quorum remiſeritis, &c. *iuncto illo præcepto*, Diliges Dominum Deum tuum, & te ipſum. *& eſto ex his verbis ſecundùm ſe, non probaretur euidenter neceſſitas confeſſionis, ſufficit quòd ex eis iuxta Eccleſiæ ſenſum colligatur. Vide alia Scripturæ loca, & Patrum, ac Conciliorum dicta, de hoc, apud Bellarm. lib. 3. de pœnit. per totum. & latiùs apud Coccium citatum.*

9 *Præceptum de confeſſione non eſſe tantùm de Iure Canonico.* SI tertium [b] membrum teneatur, ſcilicet quòd confeſſio non cadit, niſi ſub præcepto Eccleſiæ, non poteſt faciliter improbari, niſi quia vel Eccleſia non attentaſſet tam arduum præceptum imponere omnibus Chriſtianis, niſi eſſet præceptum diuinum,

diuinum, vel quia non inuenitur vbi ab Ecclesia imponatur istud præceptum, quin ante hoc Sancti reputarent hoc præceptum de confessione obligare. Si enim allegatur illud capitulum *Extra de pœnitent. & remiſ. Omnis vtriuſque ſexus.* patet quòd illud est Innocentij III. in Concilio Lateran. Ante autem illud tempus per multos annos fuit Augustini, plus quàm per octingentos annos, qui prædicauit confessionem valde esse necessariam: vt patet *in libro ſuo de vera, & falſa pœnitentia*, & auctoritates quædam illius ponuntur *hîc in littera*, quædam *in Canone, de pœnitentia diſtinct. ſexta.* Nec Canonista facilè inueniret aliquod Concilium, vel præceptum propriè, vbi exprimatur præceptum de confessione facienda, sicut hîc loquimur. Hanc tamen opinionem tenet glossator *de pœnitent. diſtinct. quinta in principio*, vbi priùs diuersas opiniones recitat de pœnitentia, & pòst subdit suam, dicens; *Meliùs dicitur eam inſtitutam à quadam vniuerſali Eccleſiæ traditione, potiùs quàm ex nouo Teſtamento, vel veteris auctoritate.*

Sed salua gratia sua, irrationaliter loquitur. Turpe enim esset Theologo dicere aliquid esse in Biblia, & nescire vbi illud inueniretur: & ita inconueniens debet esse Canonistæ dicenti aliquid esse ex vniuersali traditione Ecclesiæ, & non inuenire in Canone, si Canon sufficienter continet vniuersales traditiones Ecclesiæ: non allegat autem aliquod capitulum Canonis ad istam traditionem, sed tantùm pòst subdit quòd traditio Ecclesiæ est obligatoria, & ad hoc allegat *art. 11. diſt.* in his rebus.

Item, si hæc opinio vera esset, videretur quòd Papa non teneretur confiteri, quia sicut habetur *Extra, de verborum ſignific. Exiit qui ſeminat.* non habet imperium par in parem. Item, non videretur, quòd infideles tenerentur ad præceptum de confessione, quia secundùm Apostolum 1. Corinth. 5. *Quid mihi eſt de his, quæ foris ſunt iudicare?* 10

Tamen vnum argumentum innuit glossator pro sua opinione tale, confessio non est necessaria apud Græcos: esset autem necessaria si præceptum de ea esset ex auctoritate sacræ Scripturæ: sed antecedens non est manifestum: necessarium enim est apud eos Baptisma fluminis, sicut & nobis tanquam prima tabula: sic etiam pœnitentia videtur, imò Sacramentum pœnitentiæ, vt secunda tabula.

Et si probatur antecedens, quia non est apud eos consuetudo confitendi. Respondeo multas laudabiles consuetudines omiserunt, ex quo ab Ecclesia recesserunt, & istam non solùm laudabilem, sed etiam necessariam potuerunt omittere. Nec necessariò istius actus inducit consuetudinem: nec est istud quod ipse accipit pro antecedente, scilicet quòd Græci non teneantur confiteri ita notum inter eos, sicut ipse dicit: quin imò nec notum quòd non confiteantur. Nec hoc alicubi aliquis Doctor scribens contra alias abusiones eorum, expressit, cùm tamen fuisset notabilis discordia ab Ecclesia Romana, si in hoc discordarent, notabilior, scilicet quàm confidere in fermentato, vel vti hac forma, *baptizetur ſeruus Chriſti*; de quibus non tacetur à Latinis. *Multa laudabiliaomiſerũt Græci poſtquã deſecerunt ab Eccleſia Romana.*

Breuiter, videtur rationabilius tenere secundum membrum, scilicet quòd confessio cadat sub præcepto diuino positiuo. Sed tunc oportet videre an explicitè habeatur in Euangelio à Christo immediatè, quia patet quòd non in veteri lege, an ab ipso explicitè in aliqua doctrina Apostolica, an nec sic, nec sic; sed dato à Christo, & voce tenus ab Apostolis Ecclesiæ promulgato. Primum istorum esset magis conueniens tenendum, si posset euidenter haberi istud præceptum ex Euangelio. Nec oportet ad hoc adducere illud Matth. 16. *Tibi dabo claues Regni cælorum:* quia non est nisi promissio de datione futura. Si autem aliquid in Euangelio valet ad hoc, videtur illud Ioan. 20. *Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata*, &c. 11 *Præceptum confeſſionis eſſe iuris diuini.*

Ex hoc arguitur vno modo sic; hîc data est potestas Apostolis, & in eis omnibus Sacerdotibus remittendi peccata; non principaliter, quia hoc est proprium Dei: ergo ministerialiter, & arbitratiuè, sed non possunt arbitrari in causa ignota: ergo est eis manifestanda causa, in qua debent arbitrari. Hæc manifestatio est confessio: ergo ex ista collatione potestatis arbitrariæ, Sacerdotibus in causa peccati obligatur peccator ad accusandum se eis tanquam arbitris, quod est confiteri. *Probatur ex Ioann. 20. Quorum remiſeritis, &c.*

Si dicatur, quòd ratio benè concludit, quòd Sacramentum pœnitentiæ est institutum à Christo tanquam vtile, & efficax: non tamen sequitur ex hoc, quòd sit necessariò recipiendum, vt cadens sub præcepto: quia extrema vnctio est instituta à Christo, & confirmationis Sacramentum, vt dictum est suprà, & tamen neutrum est simpliciter necessarium, nec est præceptum de isto, vel illo recipiendo: & tunc ad formam argumenti, sunt arbitri in causa peccati, ergo alij debent se illis accusare; verum est, illi qui volunt se eorum arbitrio submittere, & si submittant, ipsi habent benè potestatem *Vnctionem, & Cõfirmationem non eſſe ſub præcepto, ita D. Thom.*

3.p.q.65. art.4. ad 3. & q.72. artic.1. ad 3. Vide ſupr. d.7.q.2.

teſtatem arbitrandi: ſed non ſequitur, ergo alij neceſſitate præcepti tenentur ſe ſubmittere eorum arbitrio. Exemplum, quatuor ſunt Sacerdotes, quorum quilibet habet auctoritatem abſoluendi iſtum peccatorem, quilibet eſt complete arbiter eius quantùm ad poteſtatem: non tamen tenetur ſe ſubmittere cuilibet, ſed vni tantùm, cui voluerit.

12

Et hoc confirmatur per hoc, quod Chriſtus ſubiunxit: *Et quorum retinueritis, retenta ſunt*; illud verbum non eſt præciſum: non ſolùm enim illa peccata retenta ſunt à Deo peccatori ad pœnam, quæ retenta ſunt à Sacerdote, quia Sacerdos non retinet aliqua, niſi aliquo modo ſibi accuſata, licèt ſignis indebitis pœnitentiæ: & tamen illa, quæ nullo modo ſunt oſtenſa Sacerdoti, Deus retinet ad vindictam gehennæ: ergo nec iſtud verbum, *Quorum remiſeritis, remittuntur*, erit præciſum. Vnde neutri affirmationi adiunxit negatiuam denotantem remiſſionem factam ab Apoſtolis, vel retentionem eſſe præciſam reſpectu retentionis, vel remiſſionis à Deo faciendæ.

Licèt hæc reſponſio videatur multùm probabilis, excludendo rationem præcepti ab iſto verbo Ioan. 20. *Quorum remiſeritis*, &c. tamen excludendo eam oſtenditur propoſitum dupliciter. Primò ſic: nulli committitur poteſtas iudiciaria, vel arbitraria, niſi alicui imponatur neceſſitas ſubmittendi ſe ſibi: ſed Sacerdoti per te committitur huiuſmodi poteſtas in cauſa peccati: ergo alicui vt reo imponitur neceſſitas ſubmittendi ſe arbitrio eius, & hoc per idem. Maior probatur, quia nullus eſt iudex alicuius, in cuius ſcilicet iudicandi voluntate eſt iudicari ab iſto iudice, vel non iudicari: tunc enim iſte nullam auctoritatem iudicandi haberet, ſi iſte poſſet iudicari, ſi voluerit, & non iudicari, ſi noluerit. Ad quid enim eſt poteſtas iudiciaria apud aliquem, niſi vt ius dictet in illum, qui tenetur parere Iuri? tantummodò enim iudicare per modum punitionis, ſi tu velis, non eſt iudicare. Sed nec iſtud cogit. Concedo enim quòd iſte arbiter non tantùm habet, vt poſſit dictare Ius in cauſa iſta: ſed ex quo alius ſubmittit ſe ſibi, ſua dictatio ligat, vel ſoluit iſtum: non ſic autem dictatio alicuius ſcientis ius, & non habentis poteſtatem iudiciariam.

13

An præceptum confeſſionis liget ex illo Diliges Dominum Deũ tuũ, *vel ex illo* Diliges teipſum.

Aliter [c] ergo arguo ſic: Quicumque primam gratiam amiſit, tenetur de neceſſitate præcepti, & hoc illius, *Diliges Dominum Deum tuum*, &c. agere quantum in ſe eſt ad eius recuperationem, & etiam virtute illius præcepti, *Diliges teipſum*: ſed iſte peccator in peccato mortali amiſit primam gratiam, & poteſt eam recuperare ſuſcipiendo Sacramentum Pœnitentiæ ab illo arbitro, quia hoc eſt inſtitutum, vt remedium efficax ad recipiendum primam gratiam, ex illo verbo Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata*, &c. & ſic concluditur neceſſitas præcepti confeſſionis non ex iſto verbo tantùm, *Quorum remiſeritis*, &c. ſed ex iſto, & illo præcepto, *Diliges Dominum Deum tuum*, &c. ſimul iuncto.

Requiritur tamen imperfecta attritio cum abſolutione, ex d.14.q.1. & q.2.n.13. clarius q.4. n.7.

Si dicas, quòd maior eſt vera, quòd tenetur ad aliquam viam, per quam poſſit recuperare, ſed non ad iſtam determinatè; ſi alia ſit poſsibilis: nunc autem, licèt ſuſcipere Sacramentum Pœnitentiæ ſit via vtilis, tamen eſt etiam alia vtilis, quia non probatur iſtam eſſe præciſam ad illam recuperandam. Contra hoc, nulla alia eſt ita facilis, & ita certa. Hîc enim non oportet, niſi non ponere obicem ad gratiam, quod multò minus eſt, quàm habere aliquam attritionem, quæ per modum meriti de congruo ſufficiat ad iuſtificationem, vt dictum eſt *ſuprà diſtinct.* 14.

14

An teneantur ad remedia certiora ſalutis?

Poteſt etiam aliquis eſſe magis certus, quòd non ponat obicem, quàm quòd habeat attritionem ſufficientem, quaſi per modum meriti de congruo: quia probabiliter poteſt ſcire ſe tunc non peccare actualiter peccato interiori, vel exteriori, & intendere recipere, quod Eccleſia intendit in illo Sacramento conferre: non ſic poteſt ſcire ſe habere attritionem ſufficientem, vt meritum de congruo ad iuſtificationem. Tunc hanc maiorem accipio, vbi eſt via facilior, id eſt, magis in poteſtate hominis, & certior ad gratiam recuperandam, tenetur quilibet ad illam viam; ita quòd non omiſſa illa attentet aliam difficiliorem, & incertiorem, quia tunc exponeret ſe periculo ſalutis ſuæ, & videretur eſſe contemptor propriæ ſalutis. Sed illa via ſuſcipiendi Sacramentum Pœnitentiæ eſt magis poſsibilis homini, & certior ad primam gratiam recuperandam: ergo ex illo, vnde iſtud habet efficaciam, & ex illo præcepto dilectionis Dei, & ſui ipſius, tenetur quis ad iſtam.

Iſta ratio, ſi concludat præceptum de confeſsione haberi ex Euangelio ex illo verbo, *Quorum remiſeritis peccata*, &c. & illo, *Diliges Dominum*, &c. benè quidem. Sin autem ſaltem hoc concludit, quòd præceptum de confeſsione facienda eſt valde rationabile pro multitudine: quia etſi aliqua perſona poſsit habere aliquod remedium ſpeciale, tamen de iſto remedio, quod communitati eſt poſsibilius, & certius rationabiliter

biliter datur præceptum etiam omnibus in communitate, vt dictum est *suprà de Baptismo*: quòd licèt aliquis habeat Baptismum flaminis sine Baptismo fluminis: tamen quia Baptismus fluminis est remedium facile, & certum, præceptum de hoc pro tota communitate est valde rationabile, & ita ad minùs habebo, quòd rationabiliter fuisset datum præceptum generaliter de confessione facienda. *Dist.4.q.5.*

COMMENTARIVS.

2

b *Si tertium membrum teneatur*, &c. Tertium autem membrum est, confessionem esse tantùm Iuris Ecclesiastici, vt tenuit Glossa *de pœnitentia dist.5.principio.* Tandem Doctor docet esse præcepti diuini: vt ergo errores etiam cæteros comprehendamus, & varios dicendi modos,

Error hæreticorum.

Hæretici huius temporis appellant confessionem humanum inuentum, carnificinam conscientiarum, & fuisse inuentam ab Innocentio III. *cap. Vtriusque sexus*, &c. docent, ac proinde non solùm non esse in præcepto, sed abolendam esse. Aliqui eximunt Lutherum ab hac opinione: condemnat Castro *v. Confessio.* Huius erroris sunt eius discipuli, vt confessio VVitembergensis, Melancthon, Caluinus, & succesſessores, sicut & antiqui Nouatiani, Massalini, Iacobitæ. Petrus etiam Oxomensis Salamantinus Doctor, vt constat ex Concilio Complutēsi, quo damnatus fuit. Secunda propositione astruebat contritum

Aliorum planta.

non obligari ad confessionem. Alij etiam condemnati variè in hac materia senserunt. Glossa *in principio d.5. de pœnitentia*, asserit melius esse credere confessionem tantùm in præcepto ex lege aliqua antiqna Ecclesiæ, aut traditione. Quod probat Panormitanus *in cap. Vtriusque sexus, de pœniten. & remissionibus.* Et Græcos non ligare docet; Erasmus etiam in idem incidit in Scholiis super Epistolam Hieronym. Citatur pro eadem sententia, S. Bonauentura *in 4. d. 17. in 2. part. d. art. 1. q. 3.* dicens confessionem non fuisse positam in præcepto à Christo, sed insinuatam Apostolis, vt ipsi eam authoritate ipsis commissa præciperent. Eadem est sententia Hugonis *lib. 2. de Sacr. part. 14. c. 1.* Hæc insinuatio facta est, vt refert Matth. 4. *Pœnitentiam agite*, non Ioannis 20. Ita etiam Alex. *4. part. q. 17. m. 3. art.* 2. quamuis asserat esse Iuris diuini, non tamen sub præcepto. Alij asserunt esse Iuris diuini, & sub præcepto, quod tamen neque clarè ex Scriptura colligi vrgent. Ita noster Doctor, hîc, qui illud præceptum rationibus probat. Ioannes de Medina *de confess. q.2.* Ianſenius.

3

1. Conclusio.

Prima conclusio: Confessio est necessaria Christiano peccatori. Hæc est de fide: patet ex Trid. *sess.6. cap.14. sect.14. cap.4. & 5.* Docet Origenes

Necessitas cōfessionis, & doctrina fidei astruitur.

hanc necessitatem *super Psal.37. in hom.2.* explicans illud, *Quoniam iniquitatem meam pronuntiabo*, &c. Vbi loquitur de Sacramentali. Tertullianus *in lib. de pœnitentia* increpat fugientes exhomologesim, cùm animalia bruta medicinas à natura institutas suo tempore accipiant. Clemens Roman. in epistola ad fratrem Domini hortatur ne quis erubescat confiteri peccatum suum, quo fugiat pœnas ignis. Dion. Areopagita epistola 8. ad Demophilum reprehendit quòd pœnitentem calce protriuerit. *Cùm ille quidem*, inquit, *verecundè quòd oportuit fateretur se ad peccatorum remedia quærenda venisse.* Cyprian. *in serm. de Lapsis* reprehendit accedentes ad Eucharistiam in peccatis non præmissa exhomologesi, id est, confessione; & sic reliqui omnes Patres ostendunt necessitatem confessionis.

Secunda conclusio. Est in diuino præcepto positiuo, non solùm naturali, naturale enim eius colligitur ex necessitate, quam omnes Patres demonstrant. Positiuum verò præceptum docet Cyrillus Alexandrinus *lib. 3. in Leuit.* in illa, *Si peccauerit vnum aliquod de istis, pronuntiet peccatum.* Item patet ex Tertull. Cypriano. Eusebius *lib. 6. Hist. cap. 23.* docet Eusebium Papam non permisisse Philippum Imperatorem accedere sine præuia confessione. Item Zepherinus; & habetur 22. *quæst.* 1. Fabianus *Epistola* 2. Leo Papa *Epistola* 89. Definitur in Constantiensi Cōcilio contra VVitclefum *sess.* 8. & in in Bulla Martini V. & in Concilio Complutensi congregato contra Petrum Oxomiensem sub Sixto IV. Trident. *sess.14. cap.5.* Doctores variè colligunt hoc præceptum. Noster Doctor reducit ad duo principia, quorum alterum est *teneri hominem conuertere se ad Deum post peccatum*: secundum *teneri ad tutiorem viam ineundam, quæ est per Sacramentum.* Ex his duobus locis, *Diliges Dominum Deum, & quorum remiseritis peccata*, &c. dicit congruè, non autem necessariò deduci hoc præceptum, vel recurrendum esse ad Ius diuinum, quod habitum est per traditionem Apostolicam. Aliqui impugnant has rationes; vt Adrianus, Medina, Gabriel: tanquam via Sacramenti esset tutior; quia dubitari potest, si Sacerdos sit ordinatus, aut habeat iurisdictionem. Sed hoc nihil facit ad propositum; quia faciliùs constare potest hoc, quàm aliquem esse verè contritum. Alij vrgent non teneri hominem ad tutiorem viam, sed sufficere ipsi viam tutam, de qua ipsi constare potest moraliter: sed de hoc in superioribus dictum est. Negat Gabriel, Sotus, & alij confessionem esse faciliorem viam, sed ex falso fundamento putantes requiri ad Sacramentum contritionem saltem æstimatam.

4

2. Conclusio. Esse in præcepto diuino.

Colligitur à Doctore.

Congruè ex Scriptura colligitur.

Et traditione.

Via Sacramenti tutior est.

S. Thomas *q.84. a.7.* dicit hoc præceptum latum fuisse à Christo in principio suæ prædicationis Matth. 4. *Agite pœnitentiam*, &c. sed hoc nō quadrat, quia præceptum nō fertur ante institutum Sacramentum, quod factum est *Ioan.* 20. post resurrectionem. *Accipite Spiritum sanctum*, &c. Aliqui etiam recurrunt ad illud Ioan. 5. *Pater non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio*, &c. Sotus *dist.18. quæst.1. art.1.* & Paludanus *dist.17. quæst.* 2. quia ibi agitur de iudicio confessionis secreto. Alij colligunt ex Matth. 18. *Amen dico vobis, quæcumque alligaueritis*, &c. verùm ibi fit promissio futuræ potestatis, quæ data est *Ioan.* 20. non autem confertur. Alij colligunt eam ex illo Iacobi 5. *Confitemini alterutrum peccata*, &c. quem locum S. Augustinus *lib. 50. homil.* de Sacramentali intellexit, aut eidem accommodauit. Sed alium sensum faciunt illa verba; & quamuis ex iis interpretari præceptum iam positum quis posset: tamen antea *Ioan.* 20. quando institutum

5

tutum eſt Sacramentum, & ante Aſcenſionem latum eſt à Chriſto.

Aliqui deducunt hoc præceptum ex poteſtate retinendi peccata, quæ data eſt Sacerdotibus. Sed neque hoc vrget: quia licèt habeant talem poteſtatem, eſt mihi liberum ſimpliciter me ſupponere, aut non ſupponere, cùm pateat remedium per contritionem, dato quòd non eſſet aliquod præceptum ſuſcipiendi Sacramentum: debet ergo præceptum aliunde probari. Recurrendum eſt vltimò ad definitionem, & declarationem Eccleſiæ, & inſtitutionem ipſius Sacramenti per modum tribunalis, ad quod recurrit ipſum Trident. *ſeſſ. 14. cap. 5. Ex inſtitutione*, inquit, *Sacramenti pœnitentiæ, iam explicata, vniuerſa Eccleſia ſemper intellexit inſtitutam eſſe à Domino integram peccatorum confeſſionem, & omnibus poſt Baptiſmum lapſis iure diuino neceſſariam eſſe*, &c. Natura ergo Sacramenti, & inſtitutio cum interpretatione Eccleſiæ tale præceptum certò probant, reliqua de congruo.

Colligitur ex Sacramenti inſtitutione. Trident.

6 *Obiectio.*

Obiiciunt hæretici ex tripartita hiſtoria, quæ eſt Sozomeni *cap. 35.* Nectarium Conſtantinopolitanum abrogaſſe confeſſionem auricularem, ſeu ſecretam: ergo talis nunquam fuit in præcepto diuino, aliàs vir probatus, & orthodoxus eandem non abrogaret, relinquens quemque iudicio conſcientiæ ſuæ, vt communicaret. Eſt obiectio Carol. apud Ruardum *art. 5.* Confirmatur authoritate Chryſoſtomi ſucceſſoris, qui idem ſecutus eſt *tom. 1. hom. 2. in Pſal. 50.* ſuper illud, *Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco*, &c. *Peccata autem tua*, inquit, *dicito, vt deleas illa, ſi confunderis alicui dicere, quæ peccaſti, dic quotidie ea in anima tua, non dico vt confitearis conſeruo tuo, vt exprobret, dic Deo, qui curat ea*, &c. *& tom. 5. ſer. de pœnitentia & confeſſione*, alludens ad conſuetudinem inductam à Nectario, *Nunc autem*, inquit, *nec neceſſarium eſt præſentibus teſtibus confiteri. cogitatione fiat delictorum exquiſitio, abſque teſte ſit hoc iudicium, ſolus Deus confitentem videat. Deus qui non exprobrat peccata tua, ſed ſoluit peccata propter confeſſionem. Nunquid ſic granaris, & retrocedis?* Item tom. 2. hom. 4. de Lazaro. *Caue homini dixeris, ne tibi exprobret, neque enim conſeruo eſt confitendum, qui in publicum proferat, ſed Domino, qui tui curam gerit, & qui humanus eſt, & medicus, oſtende vulnera tua*, &c. *Non ergo te in medium prodire theatri, ac multos adhibere teſtes, mihi ſolum dic peccatum tuum, vt ſanem vlcus, te dolore liberabo*, &c.

Chryſoſt.

7 *Reſpõſio quorundam. Nectarium ſuſtuliſſe confeſſionem.*

Ad hæc variè reſpondent authores. Canus *in relect. de pœnitentia 5. part. ad 6. arg.* & VValdenſis *2. tom. cap. 141.* concedunt Nectarium ſuſtuliſſe confeſſionem ſecretam, ob ſcandalum caſu ortum Conſtantinopoli, quod tempore ſucceſſoris Chryſoſtomi nondum fuit ſedatum; ideòque Chryſoſtomus non fecit mentionem auricularis, aut ſecretæ, nec auſus fuit eam reſtituere. Id ipſum reſpondet Sotus *in 4. diſt. 18. quæſt. 1. art. 1.* dicens illam abrogationem paruo tempore duraſſe, & Chryſoſtomum eam permiſiſſe pro tum ratione ſcandali: ſed hæc reſponſio non ſaluat Nectarium, aut Chryſoſtomum; quia ille errorem ſic induxit, hic permiſit. Addunt Chryſoſtomum non probare ſimpliciter non eſſe confitendum, ſed non eſſe confitendũ proximo ad finem exprobrationis, & manifeſtationis peccati. Alij parui faciunt hoc factum Nectarij, vt qui non fuerit ſufficienter inſtructus in rebus Eccleſiaſticis, ſed ex prætore vrbano catechumeno ſtatim baptizatus, ad Sacerdotium promotus nõ ita pridem, vt docet Ruffinus ex *lib. 21. hiſtoriæ apud Euſebium cap. 21.* Sed hæc reſponſio non valet, quia teſtis eſt Nicephorus Calixtus *lib. 12. c. 28.* omnes Orientis Eccleſias ſecutas fuiſſe Nectarium: cuius electio, licèt inſolita, diuina tamen prouidentia facta Nicolaus etiam primus eundem hæreticorum expugnatorem appellat *Epiſtola ad Photium, approbata in 8. Synodo actione 4.*

Reſponſio aliorum.

Reijcitur ſolutio.

Reijcitur.

Electio Nectarij approbata. exemplũ receptum.

8. *Reſponſio Ruardi*

Reſpondet ergo Ruardus cum non ſuſtuliſſe confeſſionem, ſed modum inductum, ſeu appendicem vſu Eccleſiæ Orientalis, qui talis fuit, vt vnus eſſet pœnitentiarius conſtitutus, qui omniũ peccata ſolus exciperet, & ſecretò, mox ad Epicopum deferret, qui eadem publicè in Eccleſia recitaret. Vnde Tripartita ſic habet. *Propterea ab initio viſum eſt Epiſcopis peccata annuntiare, ſiue promulgare, quaſi in theatro teſte multitudine Eccleſiæ*, &c. & hic modus, inquit Ruardus, qui fuit per Epiſcopos introductus, abrogatus eſt ex ſcãdalo, quod ita contigit, vt ferunt Sozomenus, Socrates, Nicephorus, cùm quædam matrona cõfeſſa fuerit pœnitentiario, & ex eius præcepto multis diebus in Eccleſia hæreret pœnitens in ieiunio, & orationibus, conſueuit cuidam Diacono Eccleſiæ, quo audito tota ciuitas in clerum commota eſt, quòd occaſione pœnitentię in Eccleſia tale ſcelus committeretur. Hunc modum reuocauit Nectarius. Hanc doctrinam ſequitur Petrus Bulingerus *lib. 4. Chriſtianarum inſtitutionum*, aſſerens eãdem conſuetudinem in Eccleſia Latina reuocatam à Leone magno *Epiſt. 78. c. 2.* Idem docet Petrus à Soto *lect. 2. de confeſſione.* Negat hinc Ruardus aliud genus fuiſſe pœnitentiæ publicæ in vſu Eccleſiæ, quo ipſe pœnitens ſua peccata confiteretur, ſed tantùm in Cãpania, angulo Italię: quem morem ſuſtulit Leo *in Epiſtola citata, ad Epiſcopos Campaniæ.* Hanc doctrinam fatetur ſe excepiſſe à magiſtro ſuo, Ioanne Haſſelio in reſponſione quadam mandata ad Concilium Trident. de hac hiſtoria.

Hiſtoria Tripartita.

Alij illam reſponſionẽ approbant.

9 *Reiicitur dicta reſponſio.*

Sed falſum omnino eſſe illum fuiſſe modum pœnitentiæ publicæ, quaſi in ea ſecreta peccata, aut Epiſcopus, aut Presbyter reuelaret publicè, imò hoc ipſum tanquam contrarium doctrinæ Apoſtolicæ docet Leo in illa epiſtola: *Illam etiam, ait contra Apoſtolicam regulam præſumptionem, quam nuper agnoui, à quibuſdam illicita vſurpatione committi, modis omnibus conſtituo ſubmoueri de pœnitentia, videlicet vt de ſingulorum peccatorum genere libellis ſcripta profeſſio publice recitetur. cùm reatus conſcientiarum ſufficiat ſolis Sacerdotibus indicari confeſſione in ſecreta*, &c. Nequit ergo dici quòd aliquid contra doctrinam Apoſtolicam fuerit in vſu in Orientali, & Occidentali Eccleſia: qualis fuit vſus publicæ pœnitentiæ, vt referunt præfati authores: éſtque contra diuinum præceptum reuelare peccata ſecreta. Vnde Trident. *ſeſſ. 14. cap. 5.* ait *non eſſe diuino præcepto mandatum confeſſionem publicè fieri*: & addit, *nec ſatis conſultè aliqua lege præciperetur, vt dilecta præſertim ſecreta publica eſſent de confeſſione aperienda*, &c. Canon autem de pœnitentiario ſuper pœnitentibus conſtituto fuit in tota Eccleſia: ergo non debuit induci ad pœnitentes ſecretos: imò eſſet impoſſibile ſatisfacere toti populo hoc modo per vnum. Adde quòd inimicitiæ, furta, adulteria, odia ſecreta, nequeant vlla ratione dici publicè: ille ergo Presbyter fuit conſtitutus ſuper publicè

Leo. Vſus reprobatus pœnitentia publica in Campania.

Vſus pœnitentia publica pro notoriis delictis.

publicè pœnitentes, qui ob publica, & notoria peccata redigebantur ad pœnitentiam, & priuabantur Eucharistia; quorum locus erat iuxta, aut intra atrium Ecclesiæ: & hùnc modum abrogauit Nectarius, de quo intelligendi sunt præfati authores, & fuit in vsu in Latina, tempore etiam Nicephori Calixti.

Locus pœnitentiæ in Ecclesia.

Carthag. 3. Vnde Carthag. III. *c.* 32. sub Siricio Papa ante tempus Leonis solùm præcipit pœnitentiam publicam imponi ante Ecclesiæ atrium si publicum fuerit crimen. Et Burchardus *in suo decreto lib.* 19. *cap.* 28. docet ex quodam Moguntino Concilio: *Sed distinctio seruanda est inter pœnitentes publicè, & abscondità, nam qui publicè peccat, oportet vt publicè multetur pœnitentia, & secundùm ordinem Canonum pro merito suo excommunicetur, & reconcilietur*, id est, priuetur Eucharistia. Et idem refert *lib.* 19. *c.* 151. *ex quodam Toletano*, peccata secreta delenda esse solùm occulta confessione facta Episcopo, vel Sacerdoti, vt eorum venia à Domino percipiatur. Videatur Augustinus *de vera & falsa pœnitentia, cap.* 11. *Epistola* 108. *Enchiridij cap.* 65. *lib.* 50. *hom.* 50. Ritus autem pœnitendi publicè à principio fuit in Ecclesia, vt patet ex Canonibus pœnitentibus: sed institutus est mox Presbyter, qui publicè pœnitentibus præesset, contra Nouatianos, qui pœnitentiæ non dabant locum. Hæc quoad factum Nectarij.

Burchard.

August.

Exponitur Chrysostomus.

Quoad Chrysostomum, respondent quidam, vt *suprà* præmisi. Alij dicunt eum loqui de pœnitentia extra casum confessionis facienda. Alij loqui de examine conscientiæ, & confessione interiori, qua quis petit à Deo veniam suorum delictorum. Locus obscurus est: id certum Chrysostomum non fuisse in ea opinione, vt confessio non fuerit necessaria ad remissionem peccati, nam lib. 2. de Sacerdotio ait, *multa quidem arte opus est vt qui laborant Christiani vltrò sibi persuadeant Sacerdotum curationi sese submittere oportere.*

11 *Duplex necessitas pœnitentiæ.*

c *Aliter ego arguo sic*, &c. Hoc argumento probat huic Sacramento conuenire necessitatem medij: duplex enim necessitas assignatur communiter: alia medij, seu finis, alia præcepti.

Necessitas medij.

Necessitas medij infert necessitatem præcepti, quando opus est in potestate nostra: quia ideò præcipitur, quia sic est necessarium; quando verò non est in nostra potestate, separantur, verbi gratia, gratia excitans non est in nostra potestate, tamen necessaria est necessitate medij. Pro necessitate medij apud antiquiores legitur necessitas salutis; vt apud D. Thom. 3. *part. q.* 65. *art.* 4. vbi docet duo Sacramenta cuilibet necessaria esse necessitate salutis, Baptismum, & Pœnitentiam.

Necessitas medij probatur.

Est ergo sententia communis, Sacramentum Pœnitentiæ esse necessarium necessitate medij ex suppositione peccati mortalis post Baptismũ. Probatur de pœnitentia dist. 1. *Agite pœnitentiam*. Can. *multiplex*. Difficultas autem est, quomodo conueniat talis necessitas Sacramento, si cum sola cõtritione deleri peccatum de fide sit, siue adsit opportunitas confessoris, siue non.

An conueniat Sacramento?

Sententia.

Supposita contritione non agnoscit Gabriel aliam necessitatem percipiendi Sacramentum actu, quàm præcepti: quia iam peccatum dimissum est; quamuis in ordine ad Sacramentum, & nisi peccetur denuò, homo est in statu filij, & adoptionis. Canus *relect. de pœnitentia* 5. *p. con-*

clusione 3. docet necessarium esse Sacramentum in re susceptum, quando tempus adest, & instat periculum, aliàs sufficere votum eius explicitum cum contritione; neque sufficere, ait, virtuale, seu implicitum. In eandem opinionem inclinat Vasquez, nisi quòd addat instante tempore, vt fine vitæ, quando obligat confessio facienda, ita esse necessarium, non quòd contritio non haberet tum efficaciam, si adesset, sed quòd talem spiritum compunctionis Deus non tribuat nolenti in tali casu suscipere Sacramentum.

2. Sententia.

12 *Impugnatur 2. sententia. Contritionem semper iustificare ante Sacramentũ.*

Contra Canum vrget, de fide esse, contritionem pro quouis tempore efficacem esse ad expulsionem peccati, & semper esse actum formatum antecedenter ad Sacramentum actu susceptum, de voto autem adiuncto, si debeat esse implicitum, aut virtuale, seu potiùs explicitum formale, agemus suo loco. Contra Vasquez est, quòd innitatur incerto fundamento, quia contritionem potest quis habere in tali statu, & tempore, accedens ad Sacramentum: ergo etiam si non suscipiat Sacramentum erit efficax. Dices non dari contritionem nolenti suscipere tunc Sacramentum: sed hoc nihil est; vel illa nolitio est peccaminosa, & sic neque attritio ipsi datur: vel est inculpabilis, verbi gratia, ex ignorantia inuincibili, vt si contingat Sacerdotem esse talem, qui reuelare dignoscitur confessionem in præiudicium pœnitentis, & aliorum, ipsiúsque Sacramenti; vel putet pro tunc se non esse obligatum.

Sententia Vasquez reijcitur.

Sententia Ferrariensis.

Alij dicunt necessitatem Sacramenti consistere in eo, quòd in re, vel in voto remittat peccatum, ita vt dimissio peccati ipsius voto, nõ cõtritioni concomitanti attribuẽda sit: quia cùm passio Christi applicata sit vi clauium, nunquam contritio operetur, nisi in virtute clauium. Ita Ferrariensis 4. *contra Gentes cap.* 72. sed hoc tollit efficaciã contritionis, de qua est alterius loci disputare. Ioannes de Medina *Cod. de confessione quæstione de eius necessitate*, dicit hanc necessitatem in eo præcisè consistere, quòd non dimittatur peccatum sine ordine ad claues: sed hoc nihil est; quia certum est quòd claues non exerceant suam efficaciam, nisi actu applicatæ; vnde si instituerentur tanquam indifferentia media contritio, & Sacramentum, tunc quodlibet sine ordine ad aliud in re, aut voto remitteret peccatum. Ideò alij respondent simpliciter non esse necessitatem, nisi vt in re, aut voto suscipiatur, quid autem præterea dicendum sit vix occurrit.

Ioannes de Medina.

13 *Alius modus interpretandi canones.*

Alius modus dicendi occurrit, Canones, & Patres nomine clauium, & potestatis remittendi peccata comprehendere etiam contritionem in genere, tanquam partem, vel quasi partem in toto, siue actu sit pars, siue potestate; & tunc simpliciter Canones verificantur: quia comprehendunt totum, quod est necessarium simpliciter. Neque hęc forma loquẽdi aliena est à stylo Patrum: nã quandoque agentes de Sacramento, transeunt ad partem eius materialem sine vlla distinctione, aut limitatione verborum, tanquam ad idem: vt patet in Trident. *sess.* 14. *cap.* 1. quod est de necessitate, & institutione Sacramenti, vbi exprimens necessitatem eius in initio capitis, *Sacramentum*, inquit, *Pœnitentiæ, quo lapsis post Baptismum beneficium mortis Christi applicatur: fuit quidem pœnitentia vniuersis hominibus*, &c. *necessaria*, &c. vbi agit de virtute pœni-

Trident

tentiæ, & poſtea ante Chriſtum non fuiſſe Sacramentum, neque poſt Chriſtum, niſi baptizatis, vbi neceſſitatem pœnitentiæ virtutis comprehendit ſub neceſſitate Sacramenti, tanquam idem, & non diuerſum. Quando loquuntur Canones de neceſſitate Sacramenti, extendunt ſe etiam ad contritionem ſub appellatione clauium, aut Sacramenti, quoniam votum Sacramenti annexum habet.

14 *An contritio ſit in præcepto*

Petes an contritio perfecta, quæ ſufficit abſque confeſſione, & Sacramento, habeat eandem neceſſitatem præcepti, quam habet Sacramentum.

Philippus Faber *diſp.18.cap.1.* aſſerit dari præceptum particulare de contritione; & colligit ex iis locis, ex quibus neceſſitas pœnitentiæ colligitur, Luc.13. *Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis.* Matth.4. *Pœnitentiam agite, appropinquat Regnum cœlorum,* &c. Sed huius præcepti non inuenio apud Doctorem aliquod veſtigium. Eandem ſententiam tenentur ſequi, qui negant attritionem cognitam pro tali ſufficere ad Sacramentum.

Tenetur ad contritionem, qui nequit accedere ad Sacramentũ.

Concluſio prima. Qui non ſuſcipit Sacramentum Baptiſmi, aut Pœnitentiæ, neque ea ſuſcipere poteſt, tenetur ad contritionem perfectam. Hæc concluſio patet ex iis locis, quibus præcipitur pœnitentia, & ſatisfactio pro peccatis: ſic enim obligatur homo facere eam pœnitentiam, quam in facultate ſua habet.

15 *Non obligare ſuſcipientem Sacramẽtum.*

Secunda concluſio: Suſcipienti Sacramentum non datur tale præceptum, niſi fortè in articulo mortis. Hæc videtur tenenda. Conſequenter ad ea, quæ dicta ſunt, quia ſufficit attritio cum ſacramento ad omnem effectum cõtritionis, nempe gratiæ obtinendæ, remiſſionis culpæ, & pœnæ: ergo ſuſcipiendo Sacramentum, ſatisfacit quis omni obligationi, quam incurrit vt peccator. Sed ratione peccati tantùm tenetur ſimpliciter ad contritionem: quia Beata Virgo, in qua non fuit peccatum, non tenebatur ad contritionem, aut vllam pœnitentiam: ergo. Confirmatur, quia contritio remittit peccatum cum voto, & ſubordinatione ad Sacramentum: ergo applicato Sacramento perfectiùs & certiùs acquiritur omnis eius effectus. Conſequentia patet, quando aliquid operatur in virtute alterius, ſi id, cuius virtute operatur, applicatur, perfectiùs cauſat.

Obligatio pœnitentiæ ex peccato eſt.

Secundò, ſi eſſet talis obligatio remiſſo per Sacramentum peccato, ſequeretur quòd de quolibet mortali eſſet conterendum; hoc eſt abſurdum, & rigoroſum: quia aliàs Sacramentum non eſſet remedium efficax, & vltimatum, quod eſt contra Trident. & Florent. & ea, quæ traduntur de efficacia Sacramentorum nouæ legis: neque Eccleſia talem obligationem explicat: nam *ſeſſ.14.cap.1.& 4.* vbi explicat pœnitentiam peccantibus actualiter ſemper fuiſſe neceſſariam, loquitur de pœnitentia, & contritione in genere; quam diuidit in perfectam, atque imperfectam, aſſerens hanc ſufficere cum Sacramento. Probatur antecedens, quia non eſt obligatio contritionis, niſi vt reconciliet peccatorem: hæc autem reconciliatio æquè neceſſaria eſt reſpectu cuiuſlibet mortalis, cùm quodlibet excludat gratiam, includat offenſam ſimpliciter: ergo. Deinde hac ratione dicimus quodlibet mortale, quantumlibet de eo quis conteratur, eſſe ſubiiciendum clauibus: ergo ſicut contritio includit votum Sacramenti, ita è contra Sacramentum votum contritionis, ſi maneat adhuc obligatio eius reſpectu peccati remiſſi per claues, aut confeſſi. Conſequentia patet; quia, ſuppoſita tali obligatione, nullum peccatum remittitur, niſi per ordinem ad contritionem, qua hæc habet neceſſitatem præcepti ſaltem reſpectu peccati, & conſequentèr tenetur accedens ad confeſſionem habere votum explicitum eius, ſicut & Sacramenti contritus.

Efficacia Sacramenti non ſubordinatur contritioni.

16 *Soluitur ratio in oppoſitum.*

Ad rationem in oppoſitum reſpondetur Trident. *ſeſſ.6.cap.6.& cap.14.§.14.cap.1.& 4.* intelligere illa loca, & cætera, quibus neceſſitas pœnitentiæ probatur de pœnitentia in genere; non autem de contritione perfecta. Nam iiſdem in locis, vt dictum eſt, agit de pœnitentia in genere requiſita ad Baptiſmum, & Sacramentum clauium: cuius neceſſitatem ex locis præfatis colligit. In concluſione dixi, *fortè in articulo mortis*, quia licèt tunc adhibuerit quis Sacramentum remedium efficax, ſicut tenetur præcepto charitatis adhibere omnem conatum dilectionis diuinæ: ita etiam deteſtari ſimili conatu offenſas commiſſas cõtra Deum. Accedit obligatio ſalutis propriæ, cui ex omni conatu quis tunc debet proſpicere. Alia ratio talis obligationis non occurrit: adhiberi poteſt dictum Auguſtini, qui dixit ſub finem vitæ neminem, quantumcumque ſibi videatur mundus, hac vita debere diſcedere ſine pœnitentia peccatorum, quod de perfecta interpretandum eſt. Ita legitur in vita eius.

SCHOLIVM.

Præceptum confeſſionis non haberi ex illo Iacob. 5. Confitemini alterutrum, &c. *Suar.4.tom. d.35.ſect.1.Vaſq.quæſt.90.art.1.dub.1. teſtantur locum illum non cogere, licèt multi eum afferant ad propoſitum: quia non oſtendit Iacobus ſe præcipere nomine Chriſti, nec verba illa plus ſonant præceptum, quàm illa alia eodem cap.* Infirmatur quis in vobis, inducat Preſbyteros, *tamen de vnctione non eſt præceptum.*

15 *Alenſ. in 4. part. ſum. de confeſſione quæſt. 9. & Richard. vbi ſuprà.*

SI omnino contendas, quòd per rationes poſitas in iſto membro non probatur fuiſſe datum ex verbis Euangelij; nunquid dicemus ſecundum, ſcilicet quòd illud præceptum habetur ex verbis alicuius Apoſtoli? dicitur quòd ſic de illo verbo Iacobi quinto, *Confitemini alterutrum peccata, &c.* Sed nec per hoc videtur mihi, quòd Iacobus præceptum hoc dedit, nec præceptum à Chriſto promulgauit. Primum non: vnde enim ſibi auctoritas obligandi totam Eccleſiam? cùm eſſet Epiſcopus Eccleſiæ Ieroſolymitanæ: niſi dicas illam Eccleſiam in principio fuiſſe principalem, & per conſequens eius Epiſcopum principalem, Patriarcham: quod non concederent Romani, nec quòd illa auctoritas propriè pro tempore illo erat ſibi ſubtracta.

Nec

Nec secundum videtur, quia Apostoli publicantes præceptum Domini in Scripturis suis vtebantur modo loquendi, per quem potuit innotescere, quòd erant præcones Christi; vt patet per illud Pauli 1. ad Corinth. 7. vt quando vult publicare illud præceptum Domini de non dimittenda vxore, dicit: *Præcipio, non ego, sed Dominus*, &c. Quando autem vult facere propriam persuasionem, dicit de cohabitatione viri conuersi ad fidem cum sua vxore infideli, vel è conuerso: quia hoc licèt sit sine contumelia Christi, non tamen est necessarium: *Dico ego, non Dominus:* alioquin non posset Ecclesiæ constare, quòd ipse vt præco publicaret præceptum, nisi ex præcedentibus, vel sequentibus manifestaret se esse in illa publicatione præconem. *Vnde constat Apostolum suo vel Christi nomine præcipere.*

Vtrumque etiam membrum simul probatur per illa verba annexa, dicendo enim, *Confitemini alterutrum*, non magis dicit confessionem faciendam esse Sacerdoti, quàm alij. Subdit enim, *& orate pro inuicem, vt saluemini:* vbi nullus diceret ipsum instituisse, nec promulgasse præceptum diuinum: sed intellectus eius est sicut in illo verbo *Confitemini alterutrum*, persuasio ad humilitatem, vt scilicet generaliter nos confiteamur apud proximos peccatores, iuxta illud, *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus*, &c. Ità per secundum persuadet ad charitatem fraternam, vt scilicet per charitatem fraternam subueniamus nobis inuicem. Apparet ergo istud non esse de Iure diuino promulgato per Scripturam Apostolicam. 16 1. *Ioan.* 1.

SCHOLIVM.

Resoluit præceptum de confessione haberi ex Euangelio (Ioannis scilicet) vel per traditionem, & sic esse Iuris diuini positiui scripti, vel traditi, & hoc secundum tenet D. Bonauent. hîc, & alij.

VEl [d] igitur tenendum est primum membrum, scilicet quòd sit de Iure diuino promulgato per Euangelium; vt in secundo, vel tertio membro est declaratum: vel si illud non sufficiat, dicendum est tertium, scilicet quòd est de Iure diuino positiuo promulgato à Christo Apostolis, sed Ecclesiæ promulgato per Apostolos absque omni Scriptura, sicut multa alia tenet Ecclesia ore tenus per Apostolos sibi promulgata, sine Scriptura, cuius fundamentum est illud Ioan. 20. *Multa quidem, & alia signa fecit Iesus*, &c. & habetur expressè *Extrà, de celebratione Missar. Cùm Martha, lib.* 3. 17 *Ioan.* 20.

COMMENTARIVS.

d *VEl igitur tenendum est*, &c. Hæc est conclusio quam suprà probauimus; de reliquo nihil difficultatis occurrit ex textu. *Conclusio.*

SCHOLIVM.

Omnem adultum rationis compotem teneri ad confessionem. Explicat quando quis incipit obligari ad eam. Sotus supr. d. 12. *q.* 1. *art.* 11 *fin. petit annum duodecimum. Antonin.* 2. *p. tit.* 9. *cap.* 8. § 2. *annum decimum cum dimidio. Emanuel Sà* v. Confessio *num.* 3. *pubertatem requirit. Sed communis cum Doctor. hîc nullum tempus determinat, sed vsum rationis tantùm desiderat. Nauar. cap.* 21. *num.* 33. *Soto sibi contrarius d.* 18. *q.* 1. *art.* 3. *fin. Suarez* 4. *tom. d.* 36. *sect.* 2. *num.* 3. *Azor. tom.* 1. *lib.* 7. *cap.* 40. *quæst.* 6. *Sed ante duodecimum annum non incurruntur pœnæ, cap.* Omnis vtriusque, *ex cap.* 1. *de delict. puer. Soto, & Azor. Sanchius lib.* 1. *in decal. c.* 1. *n.* 7. *Idem est de alijs præceptis Ecclesiæ, præter communionem.*

DE [e] secundo articulo dico, quòd hoc præceptum includit quis debet confiteri: quia adultus, id est, habens vsum rationis, & cognoscens peccatum, quod commisit; per quem adultum non intelligo tantæ, vel tantæ ætatis, sed quòd habeat ætatem ad cognoscendum iustum, vel iniustum contra legem Dei. In multis enim ante ætatem consuetam malitia supplet ætatem, & non tantùm in malis, vt dicunt communia verba, quia fortè habet citiùs prudentiam ad malum; vnde dicitur doli capax: sed etiam in bonis, iuxta illud in Legenda sanctæ Agnetis, *Fides non in annis computatur.* Et istius breuiter regula est, quando aliquis instructus, & interrogatus ordinatè percipit distinctè, quod iustum, & quod iniustum in lege diuina; quod potest faciliter videri, si ad ordinatas interrogationes ordinatè respondeat, sicut alius adultus perfectè ex similibus præmissis similiter responderet. 18 *Omnẽ adultum teneri ad confessionem.* *Quãdo incipit quis teneri ad cõfessionem.*

COMMENTARIVS.

17 *Artic. 2. Concluſio.* *Præceptum comprehendit adultum.* *Modus diſcernendi vſum rationis.*

c *De ſecundo articulo, dico quòd hoc præceptum,* &c. Concluſio eſt, præceptum hoc comprehendere adultum, quem intelligit per eum, qui eſt compos rationis, & capax boni, & mali. A poſteriori aſſignat modum, quo dignoſcitur vſus rationis completus, nempe quando inſtructus reſpondet ordinatè ad interrogata. Hæc concluſio eſt communis, quia peccatum mortale poſt Baptiſmum non remittitur, niſi in voto Sacramenti; ideò præceptum Sacramenti comprehendit omnes capaces peccati mortalis, & conſequenter pueros, qui ante annos pubertatis peccant mortaliter, quia neminem comprehendit hoc præceptum diuinum Sacramenti, quod inſtitutum eſt per modum tribunalis, niſi ratione peccati: in ſequenti autem §. vbi agit de peccato, quod eſt materia neceſſaria, & ex præcepto, dicit eſſe ſolum mortale.

Pueri peccãtes mortaliter tenentur confiteri.

An obliget præceptũ diuinum infideles. *Sententia affirmatiua.*

Maior difficultas eſt, an hoc præceptum diuinum tam Sacramenti, quàm confeſſionis obliget infideles? Partem affirmatiuam docet Richardus *in hac diſt. art. 2. q. 4.* Eandem ſupponit Doctor *in probatione* 2. quam affert contra gloſſam *art.* 1: quæ dicit confeſſionem non eſſe Iuris diuini. *Videretur*, inquit, *quòd infideles non tenerentur ad confeſſionem*, &c. quaſi hoc falſum eſſet. Hanc ſequitur Angelus, *v. Confeſſio* 2. Sylu. *ibid.* §. 5. Adrianus *quæſt. 2. de confeſſione.*

Sententia negatiua.

Hanc ſententiam acriter impugnant Sotus *d. 18. q. 1. art. 3.* Maior *in 4. d. 17. q. 1.* Almainus *ibid. quæſt. 1. art. 2.* Medina *tract. 2. quæſt. 7.* Suarez *diſput. 35. ſect. 5.* Vaſquez *in 3. p. q. 90. art. 2. dub. 1.* qui contrarium tenent. Priorem opinionem ſupponit Doctor tanquam vulgarem ſuo tempore, aliàs ipſam non omitteret probare.

18 *Probatio affirmatiua.* *Lex Euangelica comprehendit infideles.* *Obligatio præcepti affirmatiui nõ eſt pro ſemper.*

Probatur, quia lex Euangelica promulgata eſt tam fidelibus, quàm infidelibus, ſicut & remedia illius legis, qualia ſunt Sacramenta, & eorum præcepta: ergo comprehendit tam fideles, quàm infideles. Antecedens eſt notum. Probatur conſequentia, ad obligationem legis, aut præcepti in genere, quod ſpectat ad ſubſtantiam legis, non requiritur vt præceptum pro omni ſtatu, materia, & circumſtantia, loquendo de affirmatiuo, adimpleatur; ſed in ſtatu determinato, materia, tempore, & circumſtantiis determinatis, quando occurrunt: ſed hoc non tollit quin aliquis obligetur lege, licèt nunquam occurrat ei tempus, in quo præceptum legis affirmatiuum adimpleri debeat, aut materia, quam determinat: ergo poteſt ſtare obligatio legis, & præcepti, quamuis ad exercitium actus non obliget, niſi ex conditione prærequiſita, quam lex ipſa determinat. Maior patet, quia ipſa lex implicat illam conditionem determinatam, quæ poteſt non poni, aut non occurrere. Minor probatur, ex lege naturali quilibet tenetur ſuccurrere proximo extremè indigenti, dum poteſt; quamuis autem non occurrat caſus adimplendi hoc præceptum, non inde ſequitur quin quiſque teneatur lege: quiſque tenetur pro Republica vitam & bona exponere; quamuis neceſſitas determinata, in qua tenetur ad hæc, in exercitio non occurrat. Sic tenetur fidelis ad confeſſionem fidei, & vitam commutandam pro eius defenſione, coram tyranno, ſi occurrat caſus; & ſic de cæteris: ergo obligatio legis non tollitur, neque confunditur cum exercitio operis præſcripti, quamuis circumſtantia particularis operis perficiendi non occurrat.

Præceptum ſuccurrendi proximo indigenti.

Alia præcepta.

19 *Tenetur infidelis ad legem Euangelicam ſuſcipiendam.* *Præceptum Euchariſtiæ comprehendit infideles.* *Reſponſio.* *Impugnatur.* *Pœnitentia nõ obligat, niſi ex ſuppoſitione peccati.* *Circumſtantia requiſita ad obligationem actus in exercitio.* *Lex obligat communitatem.*

Sed eodem modo obligatur infidelis ad legem Euangelicam, eiúſque præcepta, quamuis non pro ſtatu infidelitatis retentæ: quia ſic nequit aliquod eius præceptum poſitiuum, vt eſt proprium huius legis adimplere (quia neque fidei, quæ eſt fundamentum cæterorum, neque Baptiſmi, qui eſt Sacramentum fidei) ſaltem fructuosè, quantùm ad ſalutem. Et quidquid ad hæc dicatur, præceptum Euchariſtiæ comprehendit infideles, hoc eſt, eos qui nondum fidem Chriſti receperunt; quamuis hoc præceptum pro ſtatu infidelitatis nequeat adimpleri. Dices, cum Suarez, & aliis, infidelem ſuſcepta fide, & Baptiſmo poſſe ſumere Euchariſtiam, non ita pœnitentiam, niſi peccauerit poſt Baptiſmum. Contrà, ſic etiam neque fideles tenentur præcepto pœnitentiæ, niſi ex ſuppoſitione peccati commiſſi poſt Baptiſmum, & mortalis, loquendo de præcepto diuino pœnitentiæ; imò neque in vllo ſtatu vnquam fuit obligatio pœnitentiæ, niſi ratione peccati mortalis perſonalis, vt ſupponit Trident. *ſeſſ. 14. cap. 1. & 4.* cùm tamen præceptum pœnitentiæ omnes obligabat non in exercitio, niſi ex ſuppoſitione peccati, ſi fieret: ſicut ergo præceptum Euchariſtiæ obligat infideles, vt ita dicam, in actu ſignato, quamuis non in exercitio, niſi adimpleretur conditio præuia, nempe per ſuſceptionem fidei, & Baptiſmi, & in ætate adulta: ſic etiam præceptum pœnitentiæ obligat infideles ſuppoſito Baptiſmo, & materia ipſius pœnitentiæ, nempe peccato poſt Baptiſmum actuali mortali. Sed hoc etiam ſufficit: quia non aliter obligat fideles; quos tamen obligat ſecundùm omnes, non in exercitio, niſi ſupponatur peccatum tale. Vnde ſi hæc ratio eximat infideles ab obligatione præcepti, quia in eo ſtatu non poſſunt habere actum, per quem adimpletur præceptum; ſic etiam eximendi ſunt ab eius obligatione fideles iuſti pro ſtatu iuſtitiæ. Sic etiam eximendi ſunt infideles à præcepto reſtituendi, ſeu lege reſtituendi, qui non habent alienum; & in vniuerſum omnes leges pœnales, vel aliæ præſcribentes actum non habebant rationem fixam, & ſtabilem legis, aut obligationis, quando non occurrit circumſtantia particularis, in qua actus legis exercetur. Hinc ergo patet quòd ſicut lex Euangelica data eſt homini viatori, & eius præcepta, ſic etiam obligat omnes viatores; quamuis actus præcepti non à quolibet, & in quocumque ſtatu exerceri valeat, aut debeat: lex enim ſicut eſt voluntas ſtabilis, & fixa legiſlatoris, reſpiciens communitatem, ita neminem omnino excipit, licèt actus præſcriptus legis determinet particulares conditiones, & circumſtantias, ſine quibus non adimpletur ſecundùm legem, & quibus poſitis, omnes, & ſingulos obligat ad actum exhibendum.

20 *Fundamentum aduerſariorum ſoluitur.*

Hinc patet ad fundamenta aduerſariorum: nam aliud eſt legem quidem obligare omnes, quantùm eſt ex parte legis; & aliud eſt actum legis exerceri ab omnibus: qui actus exigit circumſtantias particulares ad ſui exercitium, ſeu quod

Aliud eſt legē obligare, aliud teneri ad actum legis præſtandum pro ſemper.

quod idem eſt, aliud eſt legem, quantùm eſt ex ſe, comprehendere omnes; quia ad hoc ſufficit latam eſſe reſpectu communitatis; & aliud eſt omnes circunſtantias ad actum lege ipſa præſcriptas, in omnibus, & ſingulis, vel certè in particularibus tantum concurrere. Primum illud dicunt noſtri Doctores, & benè. Secundum verò nec dicunt ipſi, neque alius fidelis, quia materia per ſe pœnitentiæ eſt peccatum poſt Baptiſmum commiſſum, quæ mäteria per accidens eſt, ſiue in pluribus, ſiue in omnibus, ſiue pro determinato ſtatu, & circunſtantiis concurrat, quantùm ad obligationem vniuerſalem legis, quæ obligatio vniuerſalis comprehendens totam communitatem, hoc verò aut illud, ſuppoſitam eius particulariter concernit ratione materiæ; Concilia autem, & Patres magis loquuntur de hac obligatione particulari, ratione peccati, quæ eſt materia pœnitentiæ, quàm de vniuerſali: ſupponunt tamen obligationem vniuerſalem ipſius legis, & qua lex eſt, licèt reſpectiuè ad determinatam materiam, quam ipſa lex importat, & quæ ſeparari poteſt à ſuppoſito, qualis eſt materia pœnitentiæ.

21

Modus obligãdi legis diuerſus. Quædã obligant abſolutè ad actum ſingulos.

Diſtinguendum eſt ergo inter leges ipſas, ſeu præcepta vniuerſalia: nam quædam obligant ad actum abſolutè omnes, & ſingulos; licèt præ-requirant media, ad quæ ponenda tenetur quis ex neceſſitate finis intrinſeci ipſius præcepti; talia ſunt præcepta fidei, & virtutum, & Baptiſmi, Euchariſtiæ, & ſimilia. Ad hæc omnes tenentur: vnde infidelis etiam peccat contra præceptum Euchariſtiæ, quo tenetur apponere media, vt fidem, & Baptiſma, præter peccata, quæ committit contra præceptum particulare fidei, &

Alia obligant ex ſuppoſitione.

Baptiſmatis. Alia verò ſunt præcepta, quæ comprehendunt omnes, & ſingulos, quantùm eſt ex vi legis vniuerſalis, ſed ratione materiæ tantùm in particulari hunc, vel illum, quantùm ad actum præſcriptum: talia ſunt præcepta ſatisfactionis, & iuſtitiæ, quale eſt præceptum pœnitentiæ, quæ ad ſatisfactionem, & punitionem peccati talis reſpicit particulariter hunc, & illum. Secunda ergo ſententia talem obligationem rectè excludit ab infidelibus, in quibus non eſt materia Sacramenti; non tamen rectè obligationem, quæ ipſis competit ex natura legis vniuerſalis,

Vtriuſque ſententiæ cõcordia.

licèt ex defectu materiæ ipſos in particulari non concernat obligatio exhibendi actus, ſicut neque etiam iuſtos ſic concernit, & fideles, à quibus non remouetur obligatio generalis legis: ſicut neque in Republica leges reſtitutionis rectè dicentur eſſe particularium tantùm, qui obnoxij ſunt rationibus, licèt illos particulariter concernant ratione debiti. Hinc dicimus infideles capaces eſſe obligationis huius legis, qua lex eſt Euangelica, licèt in particulari pro eo ſtatu non ſint capaces actus ex defectu materiæ

Error.

præſcriptæ: nihil aliud intelligit Doctor. Errat tamen Angelus, qui docet peccare in neceſſitate conſtitutos, qui omittunt confiteri peccata

Peccata ante Baptiſmũ nõ ſunt materia confeſſionis.

ante Baptiſmum commiſſa: quia ex Conciliis illa non ſunt materia Sacramenti, neque etiam talium confeſſionem excipere debet confeſſarius pro materia Sacramenti. Contingere fortè poſſet ratione alicuius circunſtantiæ, quæ reddit peccata poſt Baptiſmum commiſſa, grauiora: verbi gratia, ingratitudinis, & cõtinuati eiuſdem peccati, vt dici poſſint in confeſſione, & cauſa humilitatis, & conſilij, inquantùm frequentatio eiuſdem peccati ex aliqua radice, & cauſa antiqua oriatur.

22

Alius modus cõprehendẽdi infideles ſub hac lege.

Alio etiam modo poteſt intelligi obligatio huius legis ſpectare ad perſonas infidelium, non pro ſtatu infidelitatis, quia & lex diuina vniuerſalis eſt, quæ lata à Chriſto potuit comprehendere infideles, & quia pœnitentia habet neceſſitatem medij in communitate hominum, ſine qua pro maiori parte non peruenitur ad effectum ſalutis conſequendæ: pauciores enim ſunt,

Ex neceſſitate medij vniuerſalis.

qui primam ſtolam conſeruant, reſpectiuè ad eos, qui per peccatum mortale eam amittunt: tenentur ergo omnes ſe capaces reddere huius remedij, quibus Chriſtus *dedit poteſtatem filios Dei fieri*, quia eſt remedium vniuerſale, & neceſſarium in communitate, quaſi pro omnibus eius ſuppoſitis: nam pauciores, qui ex ſpeciali Dei gratia præſeruãtur à lapſu, poſt Baptiſmum, pro modico reputantur, & modicum pro nihilo; & hi pauciores non ex natura ſua, aut induſtria humana, ſed ex priuilegio eximuntur à frequentatione Sacramenti, quod ipſis neceſſarium eſt neceſſitate medij, ſi communi lege, & ſecluſo prædicto priuilegio cenſeantur, & ſecundùm

Qua ratione pœnitẽtia eſt medium ordinarium ad ſalutẽ neceſſariũ & vniuerſale.

fragilitatem humanæ conditionis: quamuis ergo Baptiſmus det remiſſionem integram, & primam ſtolam, non ſufficit tamen ad conſeruationem eius, & ideò vrget præceptum de Euchariſtia, cuius hic eſt effectus tanquam medij ordinarij ad hunc finem inſtituti. Et quia etiam Euchariſtia non dat infallibiliter perſeuerantiam, ideò ſuccedit pœnitentia tanquam medium ordinarium, & neceſſarium ſuppoſita fragilitate hominum, vt cum effectu poſſint peruenire ad finem ſalutis; ideò obligat etiam infideles, vt tollant impedimentum eius applicandi. Et quia neceſſitas eius vniuerſalis eſt pro ſtatu viæ de lege ordinaria, & ſpectata natura, & habilitate hominum, comprehendit omnes ex natura ſua, ſuppoſita obligatione, & neceſſitate ſalutis, ad quam hoc medium eſt neceſſarium de facto ſpectatis circunſtantiis, quia eſt ordinarium, & vltimo inductiuum ſalutis per remiſſionem peccatorum: à qua neceſſitate non abſoluit, quòd alioquin ſalus in effectu ex priuilegio concedatur per aliquod medium extraordinarium huic, aut illi à Deo, quia id non tollit efficaciam medij ordinaria lege ſtatuti in communitate, aut neceſſitatem eius; ſicut non pati neceſſitatem ex ſtimulo carnis hanc, vel illam perſonam in particulari, non eximit eam à lege vniuerſali ieiunij, quod ſemper manet, donec finis eius deficiat in communitate, ſic lex pœnitentiæ, licèt ratione peccati obliget: quia illud ſemper manet, & ſupponitur in communitate, ſic ipſa lex manet comprehendens perſonas particulares, ſi peccent; & quamuis alia remedia ſalutis in ſuo genere ſint efficacia, vt Baptiſmus & Euchariſtia, tamen ex fragilitate hominum non inducunt effectum ſalutis vltimum ſine pœnitentia. Fundamenta oppoſitæ ſententiæ ſunt illa, quibus in probatione concluſionis occurrimus: & reducuntur ad illa duo, nempe quòd infideles non ſint capaces; quòd pœnitentia obliget ratione peccati poſt Baptiſmum commiſſi.

SCHOLIVM.

Omnia mortalia, quæ occurrunt memoriæ poſt inquiſitionem, quam faceres in re graui temporali, eſſe confitenda. Venialia confiteris voluntariè: non ex præcepto. Trid. ſeſſ. 14. cap. 5.

19 *Venialia nõ neceſſariò ſubiiciũtur clauibus.*

COntinet[f] etiam hoc præceptum quid debet confiteri, quia peccatum mortale, & non continet aliud: nam per veniale nullus periclitatur extra nauem Eccleſiæ: quia peccatum veniale ſtat cum perfecta charitate, quæ eſt nauis ſaluans, & ideò ex prima inſtitutione pœnitentiæ, vt ſecundæ tabulæ, non oportet aliquem ad eam confugere pro remedio contra veniale, ſed tantùm contra mortale.

Quæ præparatio requiritur ad reducẽdã peccata in memoriam.

Sed quod peccatum mortale? Reſpondeo, quòd omne de quo habetur memoria: & hoc præmiſſa inquiſitione diligenti ſecundùm poſsibilitatem fragilitatis humanæ. Intelligo quantam inquiſitionem poſſet aliquis apponere circa aliquod multum arduum, quod ſibi multum eſſet cordi, tantam deberet apponere circa omnia peccata mortalia reducenda ad memoriam, & illa reducta ad memoriam debet eidem confiteri, non diuidendo confeſsionem: quia dicit Auguſtinus de vera, & falſa pœnitentia, & ponitur de pœnitentia diſtinctione quinta. cap. Conſideret. *Quidam vni celant, quod alij manifeſtandum conſeruant; quod eſt ſe laudare, & ad hypocriſim tendere, & ſemper venia cavere, ad quam credunt per frusta peruenire.*

Confeſſio nõ eſt dimidiãda.

Si contra hoc obiiciatur, quia tunc videtur quòd quilibet peccator tenetur cuilibet requirenti dicere omnia peccata ſua, alioquin tacendo ea; vel aliquod illorum, eſſet hypocrita, quia oſtendit ſe innocentiorem, quàm ſit; Reſpondeo quòd tacendo cui non debeo dicere, non oſtendo me innocentem, in his quæ taceo: ſed illi cui dicere debeo, & quando dicere debeo, & quomodo, ſicut in confeſſione tacendo aliquid confitendo aliud, oſtendo me innocentem in hoc quod taceo: & in hoc eſt hypocriſis, non in alio caſu.

COMMENTARIVS.

23 f COntinet etiam hoc præceptũ quid debet, &c. Ordinatiſſimè procedit Doctor: primò explicuit neceſſitatem, & præceptum diuinum pœnitentiæ. Secundò, quos comprehendat. Tertiò tandem hîc quæ nam eſt ejus materia?

Concluſio. Materia neceſſaria huius præcepti eſt peccatũ mortale.

Prima, & principalis concluſio eſt; peccatum mortale tantùm eſt materia neceſſaria huius Sacramenti, non veniale. Intelligit de peccato mortali poſt Baptiſmum commiſſo: quia illud ſolum eſt quod exturbat ex naui, eſtque materia neceſſaria confeſſionis, & Sacramenti Pœnitentiæ, quæ eſt ſecunda poſt naufragium tabula, vt *ſuprà* viſum eſt *diſt.* 14. *quæſt.* 4. & ſupponitur per totum tractatum. Concluſio eſt de fide, quam tradit Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.* 1. Ibi docet peccatum mortale poſt Baptiſmum eſſe materiam huius Sacramenti (ſupple, neceſſariam.) In quinto docet mortalia eſſe materiam neceſſariam, venialia autem liberam. *Ex his*, inquit, *colligitur* (intelligit quæ præmiſit de præcepto diuino confeſſionis) *oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum poſt diligentem ſui diſcuſſionem conſcientiam habent, in confeſſione recenſeri*, &c. *nam venialia, quibus à gratia Dei non excludimur, & in quæ frequentius labimur, quanquam rectè, & vtiliter, citraque omnem præſumptionem in confeſſione dicuntur*, &c. *taceri tamen citra culpam, multiſque aliis remediis expiari poſſunt*, &c. Quomodo autem remittatur veniale, & an eius remiſſio exigat pœnitentiam formalem, & infuſionem gratiæ ſanctificantis *infrà* tractabitur *diſt.* 21.

Trident.

24 *Secunda concluſio. Integritas cõfeſſionis præcipitur.*

Sed quod peccatum mortale? Reſpondeo, &c. Hæc ſecunda concluſio eſt, confeſſionem eſſe debere integram: eſtque de fide, vt patet ex Tridentino *loco citato*, & *canone* 7. Intelligitur de peccatis, non quæ in re habet; ſed quæ memoriæ poſt poſt diligentem inquiſitionem occurrunt: hæc autem diligens inquiſitio circa mortalia habet latitudinem ex circumſtantia perſonæ, & ſtatu eius, & ex circumſtantia temporis, & opportunitatis: nam alia eſt inquiſitio, quam debet præmittere is, qui multo tempore hæſit in peccatis, & alia quàm alij, qui non ſunt aſſueti vitiis, & frequentant ſæpius Sacramentum; debet eſſe talis, quæ adhiberi debet in re ardua, & plurimùm commendata, qualem timorati adhibere ſolent. Item, ſi repentina neceſſitas vrgeat, debet accommodari neceſſitati, & quantum tempus permittit, & periculum, & ſuppleri dolore vtrumque horum, quæ dixit Doctor, comprehendit Canon præmiſſus, ſicut & *cap.* 5. declarauit vtrumque neceſſarium eſſe. Probat idem authoritas, quam citat ex authore *de vera & falſa pœnitentia, cap.* 9. & 15. quantùm ad integritatem confeſſionis, non rectè quidam citant Durandum pro oppoſito huius *in præſenti diſt. q.* 15. qui concluſionem hanc tenet *ibidem*; ſicut & vniuerſi Doctores Catholici, & praxis, & traditio Eccleſiæ, & doctrina ſanctorum Patrum, & natura ipſius Sacramenti expoſuit; in quo de integro ſtatu pœnitentis quoad mortalia, ſcire debet confeſſarius huius fori iudex: impium enim eſt dimidiatam veniam à Deo ſperare; ſic etiam dimidiatam confeſſionem peccatorum facere, quæ non remittuntur, niſi in ordine ad ſacramentum, vel per Sacramentum in re, aut voto: quod votum nequit eſſe verum, & ſyncerum ſine propoſito confitendi omnia mortalia, quibus eſt obnoxius; ſi contritio ergo perfecta in ordine ad Sacramentum non delet peccata, niſi cum tali voto, vt patet ex Trid. *ſeſſ.* 14. *cap.* 4. quod votum eatenus eſt neceſſarium, quatenus

Inquiſitio præmittenda.

Falſa allegatio Durandi.

Integritas cõfeſſionis mortalium probatur.

quatenus ipsa peccata subiici debeant Sacramento: ita sequitur necessariam esse confessionem integram, & mancam non sufficere. Patet ex effectu Sacramenti, cui ponitur obex per omissionem integræ confessionis: quia sicut peccatũ non dimittitur, nisi de quo dolet pœnitens, neque vnum sine alio lege ordinaria dimitti potest; ita qui non confitetur vnum, non dolet verè de ipso, neque proinde est capax veniæ in reliquis, neque gratiæ: quia est fictus, & hypocrita.

Error hæreticorum.

Aliqui hæretici, quos damnat ibi Concilium, negauerũt peccata occulta esse confitenda, quia id esset se infamare apud confessorem contra legem naturæ. Item, peccata illa, quæ sunt contra vltima præcepta Decalogi, non esse confitenda: sed vtrumque errorem meritò damnat Concilium, & optimè probat contrarium *cap.* 5. neque infamia illa apud confessorem præponderat necessitati salutis, nec diuinæ iustitiæ præponderat, quæ in pœnam peccati hoc instituit, neque fructui ex confessione acquisito præfertur: accedit secretum sigilli sacramentalis, quo peccata occulta semper manent.

25

Casus excusans ab integritate confessionis.

g *Si contra hoc obijcitur*, &c. Tangit casum, in quo ab integritate confessionis aliquando quis excusatur. Dicit autem quando quis tacet peccatum ei, cui non debet illud confiteri, non esse simulatum, aut hypocritam: sed integritatem attendendam esse quoad ea peccata, quæ debet pœnitens dicere, cui debet, & quando debet, & quomodo debet. Hinc ab authoribus modernis duplex integritas confessionis explicatur. Alia materialis: alia formalis. Materialis est, quando omnia in re commissa confitetur. Formalis est, quando integrè confitetur omnia, quæ occurrunt memoriæ; quamuis aliqua ex naturali obliuione subterfugerint; vel certè quando confitetur omnia, quæ potest hîc & nunc in casu legitimæ excusationis, aut necessitatis, cæteris prætermissis, quæ non tenetur confiteri in iis circumstantiis. Hæc dicitur formalis, quia & lege regulatur, & sufficienter informatur tam absolutione hîc & nunc, quàm effectu Sacramenti: non ita confessio manca, quæ excusationem non habet: quia semper illa est informis. Casum obliuionis insinuat Concilium, & Doctor, *supra*, dicentes præceptum comprehendere integram cõfessionem peccatorum, quæ memoriæ occurrunt post debitum examen.

Duplex integritas confessionis.

Materialis, & formalis.

Vnde dicitur formalis?

Tres modi, in quibus excusatur integritas.

Plures casus declarant DD. in quibus præceptum integræ confessionis non obligat etiam quoad ea, quæ memoriæ occurrunt: qui reducantur ad tres illos modos, quos assignat Doctor, & quibus regulari debet confessio; nempe ad personam confessarij, ad tempus, ad modum confessionis peccati.

26

Casus instãtiũ mortis infirmi.

Hi sunt præcipui casus in genere, in quibus integritas confessionis excusatur, quando periculum est ne subitò moriatur pœnitens, confessis aliquot peccatis absoluendus est, & postea, si supersit tempus, audiendus quoad reliqua, & denuò absoluendus. Hic casus concernit extremè laborantes. Idem dicendum est, si instat naufragium, periculosa pugna, irruptio hostium repentina, possunt tunc omnes simul absolui; sed conandum est, vt quisque materiam aliquam determinatam proferat, & ostendat signa doloris. Ita Suarez *d.* 23. *sect.* 1. id quidem cõgruè, si fieri potest, sed non simpliciter necessarium, neque vtile in tanto concursu, cùm Sacerdos est vnicus, & statum cuiusque neque scire possit, neque audire in tumultu; sufficit enim vt signis exhibitis externè absolutionem petant cum tunsione pectoris, & signis doloris. Item, quando notabile damnũ sibi, aut tertio immineret ex confessione peccati alicuius: ita communiter Doctores. Exempla sunt peruia; vt si inde cognosceret sibi imminere confessarij deinceps odium damnosum, aut persecutionem; vt si ei inseruiat, & ab eo dependeat. Item, si timeat ex confessione ruinam ipsius confessarij, vt si pœnitens sit fœmina, & ex confessione lapsus carnis timeat sollicitari à confessario ad simile. Cauendum tamen ne tale sine fundamento præsumat de confessario, quia peccaret mortaliter: fundamentum esset ex conditione ipsius, exemplis præteritis, vt si constet id aliàs feciſſe, & sit vita lubricus, aut reuelator confessionis. Item, quando tertius audit confessionem, tunc secundùm aliquos non tenetur ad confessionem mortalium. Item, si hærendo in examine cõscientiæ ex propria fragilitate timeat propriam ruinam excitatis, ex cogitatione minuta præteritorum delictorum, & circumstantiarum inordinatis affectibus, tunc leuiter percurrenda sunt. Ex qua ratione confessarij etiam prudenter se gerant in examinandis eiusmodi circumstantiis, ne minutim agant, maximè si pœnitens sit mulier, aut puer; ne magis noceant, vel suggerendo media ignota, & modos peccandi, vel excitando praua desideria, vel certè ne causent de seipsis suspicionem ex nimia curiositate, & absterreant pœnitentem à Sacramento.

Casus notabilis damni.

Casus peccandi.

Documẽtum pro confessarijs.

27

Examinent ergo tantùm circumstantias vulgares, & ordinarias, non autem insuetas; quamuis fortè contingere possint quibusdam, possunt in genere tantùm, & leuiter transeundo quærere; si quid aliud in ea materia supersit, quod inferat scrupulum. Hæc regula in peccatis carnis maximè locum habet: si sit tamen persona lubrica, vt meretrix, potest interrogari an adhibuerit media inordinata peccandi. Item, quando imminet confessario periculum vitæ, vt si audiat confessionem alicuius contagiosi, vt contingit tempore pestis, potest aliqua tantùm audire, & absoluere. Aduertendum tamen hæc omnia incommoda debere esse grauia, & extraordinaria, neque sufficit quæcumque præsumptio, vt si timeatur, verbi gratia, quòd Confessarius ex confessione talis peccati mutet apud se opinionem suam de pœnitente, vt quem putauit fuisse aliàs honestum, deinceps existimet magnum peccatorem, aut impurum. Hæc enim per se coniuncta sunt confessioni, quam Christus tamen præcepit, & erubescentiæ fundamentum, quam Patres definiunt connexam esse pœnitentiæ, & primariam satisfactionem pro peccato, quam quis debet vincere, considerando nihil Deo ignotum esse, & conuenire, vt seipsum peccator pœnitendo contemnat, qui peccãdo aliàs Deum Optimum Maximum contempsit: omniaque fore aliàs diuulganda à iudice, quæ iniquè reseruantur iustitiæ, & subtrahuntur misericordiæ, & veniæ, quæ in Sacramento offertur. Addit etiam Suarez *sect.* 2. ad hoc, vt quis non integrè non confiteatur, exigi necessitatem præsentem tali confessario confitendi; quòd si alius offertur, tenetur eum adire, aut si breui expectatur commoditas liberiùs confitendi, tenetur differre confessionem, non tamen

Casus periculi ipsius confessarij.

Incommoda excusantia ab integritate debent esse grauia.

Circumstantiæ, in quæ hæc integritas excusatur.

tamen valdè diu: vt etiam docet Soto *d.*18. *q.*2. *artic.* 5. quia eſſet inde magnum damnum, & periculum vlterioris lapſus, ſi quis priuetur fructu, & adiutorio Sacramentorum, cùm incerta ſit contritio, & perſeuerantia in ſtatu peccati mortalis, inferret damnum reliquorum operum, vt pote in tali ſtatu mortuorum: integritas autem confeſſionis ſicut non obligat in caſibus præmiſſis ob detrimenta allegata, ſic etiam non obligat cum tanto noſtro detrimento ſpirituali, vt differatur, quando nequit commodè hîc & nunc fieri. Excuſant ergo à dilatione eius neceſſitas celebrandi, communicandi, confeſſionis annuæ, ſcandalum, & maximè quando quis iudicat ſe non eſſe cõtritum ante communionem, teneretur confiteri etiam non integrè, imò iudicarem non ſufficere tunc contritionem æſtimatam ob declarationem Trid. modò adſit copia eius, cui poſſit confiteri, etiam non integrè. Ratio eſt, quia licèt non ſit integra materialiter, erit tamen integra formalis confeſſio, quia comprehendit omnia peccata, quæ in tali caſu confiteri poſſunt: & eſt neceſſitas confitendi ob reuerentiã Sacramenti. Duo alij caſus adferuntur, quæ quandoque excuſant ab integritate confeſſionis iuxta aliquorum opinionem, & concernunt caſus reſeruatos, & perſonam complicis, quos in ſequẽtibus commodiùs examinabimus.

Alia circunſtantia huc ſpectantes.

SCHOLIVM.

Circunſtantias mutantes ſpeciem, eſſe neceſſariò confitendas, de aggrauantibus autem, id eſſe tutius, ſed non omnino certum, impertinentes verò confiteri non licet. Trid. ſeſſ. 14. *cap.* 5. *de aggrauantibus. Vide Suar. tom.*4. *diſp.*22. *ſect.*3. *Caiet.* 1. 2. *quæſt.*7. *art.*1. *Sotus diſt.* 18. *quæſt.*1. *art.*4. *Maior hîc qu.*1. *Rich. art.*3. *quæſt.*5. *Nau.c.*6. *num.*67. *Sylu. v.* Confeſſio.

20 *De circunſtantiis aggrauãtibus nõ reſoluit.*

NEc ſolùm peccata, ſed circunſtantias peccatorum notabiliter aggrauantes includit dictum præceptum, iuxta illud Auguſtini. *Priùs conſideret qualitatem criminis in loco, in tempore, in perſeuerantia, in varietate perſonæ, &c.* Saltem illas dico aggrauantes, & neceſſariò confitendas, quæ ſpeciali prohibitione prohibentur, verbi gratia, alienum accipere eſt illicitum, ſed ſpeciali prohibitione prohibetur accipi de loco ſancto, & ideò ſpeciale peccatum, ſcilicet ſacrilegij, per hanc circunſtantiam conſtituitur.

Similiter eſt illicitum non ſuam cognoſcere, ſed ſi qua propinqua ſit, ſpeciali prohibitione prohibetur: & ideò ſpeciale peccatum, ſcilicet inceſtus, per hanc circunſtantiam conſtituitur: frequentia etiam non eſt dubium, quòd eſt circunſtantia, ſimpliciter ponens aliud peccatum: quia qualibet vice committitur nouum peccatum, & de ſimilibus ſimile habeatur iudicium.

Multæ autem ſunt circunſtantiæ, ex quibus peccatum eſt aliquo modo grauius; & hoc vel ex parte obiecti, vel ex parte perſonæ peccantis, de quibus non eſt ita certum, quòd oporteat illas confiteri: tamen tutum, & vtile eſt hoc fieri. De aliis verò, quæ nihil ad *B*, puta ſine qua eſſet tanta grauitas, quanta cum illa circunſtantia, impertinente: fatuum eſt confiteri, vt pote ſi aliquis peccat cum aliqua, quæ vocatur Berta, vel Lucia, & huiuſmodi.

COMMENTARIVS.

28 *De circũſtantiis peccatorũ.*

h NEc ſolùm peccata, ſed circunſtantias peccatorum, &c. Diſtinguit circunſtantias in eas, quæ mutant ſpeciem, & eas, quæ aggrauant peccatum intra eandem ſpeciem; & impertinentes, vt quæ nec aggrauant, nec mutant ſpeciem.

Concluſio. Circũſtantia mutantes ſpeciem, & numerus peccatorum confitendus.

Prima concluſio: ſpecies, & numerus neceſſariò ſunt confitendæ: eſt Trid. *ſeſſ.*14. *cap.*5. *& can.*7. Caietanus *in Opuſcul. tom.* 1. *tract.*5. *qu.*3. Nauar. *in cap. Conſideret*, &c. *de pœn. diſt.*5. Docent non omnes ſpecies in vniuerſum eſſe explicandas, ſed eas tantùm, quæ variant iudicium confeſſoris circa ſtatum rei. Hoc fuſiùs impugnat Vaſquez *3.part.quæſt.*91. 1. *art.*1. Sed facilis eſt concordia, quia aliqua ſpecie differunt morali, & malitiæ; aliqua phyſicè tantùm: vt omittere ſacrum die feriali, & feſto, eadem erit ſpecies phyſica, non moralis; quia hoc peccatum eſt contra religionem, ſeu cultum: illud verò non. Ingurgitare ſe vino, aut alio liquore diuerſa ſunt phyſicè, moraliter eadem: diuerſitas phyſica non facit ad confeſſionem; moralis autem ſic. Quidquid ergo variat iudicium in confeſſario, ex natura rei confitendum eſt, niſi aliàs talis circunſtantia ex natura actus cognoſcatur, vt quæ ordinariè eum concomitatur, vt rixæ, & contentioni, rancor adhæret animi. Varietas hæc iudicij in confeſſario eſt ex natura actus, quia aliter iudicandus eſt, qui peccauit contra plures virtutes, quàm ſi contra vnam ſolam peccaret.

Circunſtãtia var ans iudicium confeſſarij.

De circunſtãtiis aggrauantibus. Docẽt plures eſſe confitendas.

Maior eſt controuerſia de circunſtantiis aggrauantibus tantùm, quia ex vtraque parte concurrunt graues Doctores. Affirmatiuam partem docet Antiſiod. 4. *part. Sum. tract.*6. *cap.*3. *qu.*3. Alenſ. 4. *part. quæſt.*18. *memb.*4. *art.*3. Caiet. 1. 2. *quæſt.* 7. *& verbo Conf. in Summa.* Maior *in* 4. *d.* 4. *quæſt.* 4. Soto *diſt.*18. *qu.*2. *art.*2. Noſter Doctor *in* 4. *diſt.*17. §. *De ſecundo articulo*, rem pro incerto habet, aſſerens tutius eſſe confiteri. Oppoſitum tenent D. Thom. 4. *diſt.*16. *quæſt.*3. *art.*2. *quæſt.*5. D. Bonauentura *diſt.* 17. 3. *p. diſt. art.*2. *quæſt.*3. Richardus *ibid. art.*3. *q.*5. Almainus *quæſt.*1. *art.* 2. Vaſquez *duþ.* 2. . . citans alios.

Negant alij.

Doctor

Sententia Doctoris ambigua.

Doctor neutrum esse certum docet, tutius tamen esse, si quis ea confiteatur: quem sequitur Gabriel, & Thomas Argentinensis.

29 *Notabiliter aggrauantes sunt confitendæ.* Augustinus.

Secunda conclusio. Circunstantiæ notabiliter aggrauantes confitendæ sunt. Hoc videtur deferendum primæ opinioni; reliquæ autem præteriri possunt. Augustinus de visitatione infirmorum cap. 5. tom. 9. *Quæ ergo mentem grauius exacerbant facinora Dei Angelo manifesta, nihil obscurum dicens, culpam multis ambagibus inuoluens,* &c. *Designanda sunt etiam in quibus peccasti loca, si recordaris, & tempora; cum quibus peccasti personis, non nomina ipsarum, & vt à peccato desistant secreto corrigenda familiaritas, in quo peccasti, labilis ætas, in quo gradu seruiebas Ecclesiæ,* &c.

Probatio.

Secundò, quia ratio adducta à Tridentino & superiùs præmissa idem concludit, quia eiusmodi circunstantiæ variant iudicium confessarij expressæ, & merentur maiorem simpliciter pœnam: vnde in Canonibus pœnitentialibus antiquis (vt patet ex Burchardo *lib. 19. cap. 5.*) imponebantur diuersæ pro peccato homicidij diuersimodè perpetrato, & pro furto. Dices, Concilium Trident. assignauit omnia necessaria huius Sacramenti, & tantùm comprehendit numerum, & species peccatorum: ergo nihil aliud necessariò exigitur. Hoc est præcipuum fundamentum vltimæ sententiæ. Respondetur Concilium tantùm definisse ea, quæ certa sunt; quod moris est; reliqua verò reliquisse sub inquisitione Doctorum, quibus præiudicare non solent Concilia. Conclusio autem videtur comprehendi in ratione Concilij, & doctrina, quæ applicari potest ad propositum. Deinde, explicandum docet numerum peccatorum, hæc est circũstantia aggrauans: ergo etiam continuatio peccati, cùm sit magis peccatum. De leuiantibus notabiliter eadem est ratio. Afferuntur multi alij casus, quibus probatur conclusio tanquam ex absurdo, quod sequeretur: nam aliàs sequeretur quòd qui expulsione tormenti maioris simul interficeret viginti, non teneretur confiteri, nisi commissum à se simplex homicidium. Incestus in primo, secundo, & tertio gradu, secundùm probabiliorem opinionem non differunt specie, tamen sunt confitendi. quod nequeant aduersarij negare. Quartò, si aliquis amputasset alteri brachium, suffecisset dixisse eum læsisse. Qui haberet voluntatem occidendi 100. furandi mille, sufficienter confiteretur dicendo se habuisse voluntatem occidendi, & furandi. Sed petes quando cognoscitur circunstantia aggrauans confitenda? Aliqui dicunt, quando vnum peccatum ratione grauitatis æquiualet pluribus eiusdem speciei; vt si quis vellet occidere duos. Alia sententia docet, quando grauitas sumitur ex parte, seu quantitate materiæ, vt in exemplis allatis, non autem continuationis, aut intensionis actus. Sed hoc puto simpliciter falsum quando est conatus extraordinarius, & modus peccandi, vt si quis interfectum à se sæpiùs confoderet, exprimenda esset talis rabies.

Obiectio.

Responsio. Explicatur Tridentinũ.

De leuiantibus peccatũ.

Absurda opinioni negatiuæ obiecta.

30 *Numerus circunstantiarũ.*

Septem autem communiter numerari solent, quæ hoc versu continentur.

Quis, quid, vbi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando

Circunstãtia personæ quãdo confitẽda.

Prima circumstantia *quis* explicat personam: tunc hæc est confitenda, quando ex aliqua speciali obligatione, præter eam, quæ determinat communi lege substantiam operis, peccatum fugere tenetur. Hæc communiter ad hæc quatuor reducitur, *oratio, votum, officium, contractus*, vt si contra castitatem constitutus in sacro Ordine, aut habens votum, peccauerit, si iudex permiserit, quod tenebatur prohibere; si ex contractu deputatus ad custodiam neglexerit ipsam. Alij addunt constitutos in dignitate; alij id negant, nisi aliàs sequatur scandalum. Alij addunt ad dicta, status obligationem; vt Virgo tenetur confiteri se virginem esse, quoties aliquid animo admiserit contra castitatem. Alij id negant tanquam graue; addentes etiam quando consentit in sui defloratione, peccare solùm simplici fornicatione (sed praxis contra hoc est) si verò violentiam patiatur, peccare eum, qui intulit, ratione damni illati, quia reddit difficilius matrimonium. Idem dicendum, si religiosus, aut Sacerdos peccant contra castitatem, sufficit dicere quòd contra votum castitatis peccauerit iuxta sententiam iam magis receptam, quæ solenne à simplici non distinguit specie: putarem tamen confitendam circunstantiam voti solemnis, non tamen necessariò regularis; quia sic vsus habet, & grauius videtur peccatum, notabiliter enim aggrauat. Si pœnitens est notus confessario, potest omitti circunstantia personæ.

Circunstãtia virginitatis.

Circunstãtia voti.

Quid denotat substantiam facti. Huc refertur quantitas materiæ, qualitas obiecti, quæ concurrunt communiter in materia iustitiæ in genere; vt si mille furatus fuerit, si iniuriam in fama, bonis, persona, &c. cõmiserit, si parenti, si alieno, si superiori, si lapsus cum virgine, coniugata.

Circũstantia rei, & quid.

Vbi denotat locum. Tunc confitendum, quando locus ipse speciali prohibitione tenetur, vt si in sacro quis effuderit sanguinem, &c. aut quis furatus fuerit; quamuis hoc alij limitent quoad res, quæ specialiter commissæ sunt custodiæ loci sacri: quia tunc eius sanctitas violatur; quando verò non ita, non aggrauat.

Circũstantia loci.

Quibus auxiliis determinat circunstantiam mediorum, & instrumentorum tunc explicandam, quando eorum vsus sit specialiter prohibitus: vt si sclopeto infeceris cum periculo aliis nocendi: si habent specialem crudelitatem; vt si lento igne, aut aliis tormentis interfeceris. Aliqui sub hac comprehendunt socios, quando quis est ipsis causa peccandi.

Circũstantia mediorum.

Cur determinat circunstantiam finis, vt quando inducit nouam malitiam præter malitiam medij. Si autem non inducit, non videtur confitenda; vt si sit indifferens, vt omittens Sacrum ob venationem, aut aliud exercitium. Aliqui oppositum affirmant: quia nempe statuitur vltimus finis in tali exercitio: sed si homo sit ita affectus, vt malit transgredi quodcunque præceptum, quàm omittere tale, esset confitendum, quia est peccatum mortale statuere vltimum finem in vlla creatura absolutè, & contra charitatem Dei, qui est vltimus finis, & contra ordinationem seruandam in operando, quia *summa peruersitas est frui vtendis*, quamuis aliàs in suo genere res ipsa licita, & honesta sit. Sic peccauerunt Philosophi, statuentes finem vltimum in virtute: sic etiam peccant nimium addicti huic, vel illi scientiæ inordinatè, vt alia omnia præ acquisitione eius contemnant.

31 *Circũstantia finis.*

Frui vtendis magna peruersitas.

Quomodo determinat modum actus; quando affert specialem malitiam comprehendit intentionem,

Circũstantia modi.

tionem, & durationem, paſſionem, ignorantiam, malitiam.

Circumſtantia temporis.

Quando dicit circumſtantiam temporis: circa eam nihil occurrit ſpeciale. Aliquorum opinio fuit quòd peccans in die feſto violarit feſtum: ſed hoc non admittitur, niſi ſit peccatum prohibitum aliàs diuerſo fine. Ita Nauar. *cap. 6. num. 9. Sum.*

32 *Dubium. Quãdo actus duplici præcepto prohibetur.*

Petes, an quando actus eſt duplici præcepto prohibitus, teneatur quis confiteri tranſgreſſionem duplicem. Reſpondetur, hæc difficultas petenda eſt ex materia de Legibus, ſicut & multæ aliæ, quæ hîc à quibuſdam mouentur de obligatione Iuris poſitiui; & ad quam ſpeciem virtutis ſpectet tranſgreſſio Iuris poſitiui, & an per illud poſſit prohiberi quod aliàs prohibitum eſt de Iure diuino, aut naturali, aut alia lege ſuperioris. His ergo in ſuum locum remiſſis, reſpondetur breuiter ad quæſitum affirmatiuè, quando motiua variarum prohibitionum diuerſa ſunt ſpecie, & loquor de motiuis intrinſecis, non autem extrinſecis, ſeu finalibus: quia *finis præcepti non cadit ſub præcepto.* Dices, quando non habet honeſtatem ex obiecto, ſequeretur non peccare contra aliquam virtutem. Reſpondetur eſſe cõtra virtutem obedientiæ: ſicut alioquin actus non poſſit alterius virtutis honeſtatem participare, quia ad nullum eſt congruum medium, aut ordinatum. Si autem eſt in eo proportio medij, ſi accedat præceptum ex fine talis virtutis, participabit etiam honeſtatem eius. Sed quid ſi motiua variantur numero tantùm? Reſpondetur non inferre diuerſa peccata numero, niſi in materia iuſtitiæ, vt ſi coniugatus, verbi gratia, cognoſceret alterius vxorem, faceret duplicem iniuriam contra propriam, & contra maritum alterius, cum qua eſt mœchatus. Hæc fuſiùs in materia de Legibus.

Reſolutio.

Quomodo numerus peccatorum confitendus ſit?

33 *Quomodo cõfiteri debeat numerus peccatorum.*

NVmerum peccatorum confitendum eſſe eſt de fide *ex cap. vtriuſque ſexus*; vbi dicitur omnia peccata mortalia confitenda: & Tridentin. *ſeſſ. 14. cap. 5.* de quo *ſuprà.* Difficultas præſens offertur circa ea peccata, quorum numerus vix haberi poteſt; vt quando quis eſt in continua voluntate peccandi per longum tempus, vt eſt in meretricibus, vſurariis, & huiuſmodi: & quando quis ipſum peccatum, aut voluntatem peccandi interruptam ſæpiùs iterauit.

Attingenda eſt circũſtantia, ex qua ſaltẽ in confuſo cognoſcitur numerus.

Concluſio quoad primum caſum; attingenda eſt circumſtantia, quantum fieri poteſt, quæ magis exprimit numerum peccatorum, quando nequit haberi memoria ipſorum certa quoad numerum. Hæc concluſio probatur ex ratione fundamentali ſæpiùs tacta: quia ex expreſſione talis circumſtantiæ mutatur per ſe ſententia iudicis: ergo neceſſaria eſt ad eius informationem. Vnde ideò excuſatur à confeſſione ipſius numeri, quia non eſt poſſibilis eius memoria diſtincta: ergo debet in aliquo confuſo æquiualenti exprimi, qualis eſt talis circumſtantia.

Probatio.

Exemplum.

Exemplum, ſi aliquis fuerit vſurarius in continua voluntate lucrandi, ſine occaſione tamen lucri, quia defuit qui peteret. Alius autem in ciuitate populoſa ex occaſione quotidie oblata etiam quotidie addebat voluntati ipſum exercitium: hic debet hanc circumſtantiam oblatæ quotidie occaſionis exprimere, quo confeſſarius intelligat voluntati ſuperueniſſe effectum, ſeu opus externum, ſiue hoc addat nouam malitiam, vt aſſerit noſter Doctor, ſiue circumſtantiam aggrauantem, vt Thomiſtæ. Ex his reducendæ ſunt diſcrepantiæ Doctorum, qui videntur tantùm in verbis differre; quorum alij dicunt in meretrice ſufficere explicare tempus: vt Nauarrus, Caietanus, Canus. Alij negant, vt Soto *in 4. d. 18.*

34 *De interruptione peccati. Quando contingit? Sententia Cani.*

Quoad ſecundum caſum idem dicẽdum erit: quoties enim interrumpitur peccatum, & reſumitur, mutatur numerus, qui debet confiteri, ſi occurrat. Dubium ſolum eſt, quando cenſeatur interrumpi. Canus *in 5. p. relect. de pœnitentia*, aſſerit interruptionem fieri contraria voluntate retractante priorem: ſi verò tantùm naturali obliuione contigerit, non erit interruptio moralis: quia ſemper manebit habitualiter voluntas continuata. Sed hæc ratio non valet, quia voluntas habitualis non facit ad culpam, aut vllum actum; & ſequeretur vlteriùs quòd peccans ſemel voluntate, verbi gratia, habens deſiderium occidendi, & non pœnitens de eodem, deberet confiteri per annum duraſſe talem voluntatem. Caiet. *in tom. 1. Opuſc. tract. 31.* qui eſt *17. reſponſionum, reſponſ. 13. q. 2. & 1. 2. q. 66. art. 3.* Nauar. *in Sum. cap. 6. n. 16.* Vaſquez *3. part. q. 91. art. 1. dub. 5.* aſſerunt intentionem remanere in ſuo effectu, vt quamdiu ex intentione operetur quis, quamuis actu non cogitet actu de obiecto prauo, vt ſi parat arma ad occidendum; ſi aggreditur iter ad eum finem, continuatur moraliter, & virtualiter praua voluntas in his effectibus eo modo, quo dicitur intentio finis continuari in electione, & executione: & charitatis actus in opere meritorio; & hæc ſententia eſt vera: debet ergo hic confiteri tanquam actus continuatus pro tempore voluntatis formalis, aut virtualis. Quando verò deſinunt iſta duo, interrumpitur: verbi gratia, ſi aſſumatur aliquid aliud incompatibile faciendum, quod poteſt dici interruptio virtualis: vel ſi accedat ipſa voluntas contraria expreſsè. Si tamen interruptio ſit breuis, & paruæ conſiderationis, tunc confitendum eſt peccatum per modum continuati ſecundùm praxim, vt docet Suarez *diſput. 22. ſect. 5.* nam talis interruptio vix variat iudicium confeſſarij. Ex his ſequitur vlteriùs, ſi quis applicuerit media ad aliquod opus, licèt non ſequatur effectus, eſſe confitendum: quia hoc ſuperaddit voluntati internæ vel circumſtantiam, vel nouam malitiam, vt quando medium de ſe eſt prohibitum, licèt eiuſdem generis cum fine, vt ſi quis excitaret cogitationes rancoroſas in ſeipſo ad finem vindictæ: quamuis aliàs ſi ſequatur effectus, non ſint explicandæ, quia intelliguntur ex natura finis.

Reijcitur. Voluntas habitualis non reputatur.

Sententia aliorum.

Continuatio virtualis.

Continuatio moralis requiritur.

Applicãs media peccat.

Secunda concluſio. Peccata dubia, vt dubia ſunt confitenda: ſequitur ex dictis, quia informatio debet eſſe conformis iudicio pœnitentis. Circa modum dubij adhibentur variæ regulæ, quæ ſpectant magis ad materiam de conſcientia per ſe, quàm ad præſentem. Excipiuntur ſcrupuloſi, quibus magis expedit non confiteri dubia

35 *Dubia confitenda, vt dubia.*

Exceptio de ſcrupuloſis.

dubia propter anxietates: in his enim tanta integritas confessionis cum tanto periculo animæ, & desperationis non obligat. Secundò, in eis non est periculum omissionis alicuius, quod sit peccatum, cùm magis oriantur scrupuli circa materias non pertinentes ad vitium.

Præmitti debet examen delictum.

Tertia conclusio. Examen necessarium ad confessionem debet considerari ex circumstantia pœnitentis, & temporis: quia non est idem in omnibus necessarium, verbi gratia, in religioso, & vsurario: omittere tamen aliquod peccatum ex defectu examinis est peccatum mortale: vt communis tenet. Ratio, quia non accedit præparatus.

SCHOLIVM.

Confessionem faciendam Sacerdoti iurisdictionem habenti, habetur ex Trident. sess. 14. cap. 7. Item, confessionis præceptum obligare semper in periculo mortis. Item, ante communionem post culpam mortalem, ex Trident. sess. 13. cap. 7.

COntinet [i] hoc præceptum *cui*, quia Sacerdoti: ille enim in Ecclesia habet solus auctoritatem ligandi, & soluendi, vt dicetur *distinct. decimanona.* Et Sacerdoti habenti iurisdictionem, quia sententia à non suo iudice data, nulla est. Continet quartò *quando*, quia quandocunque est in periculo mortis, quilibet enim, quando imminet iudicium damnationis, vel misericordiæ, debet se præparare ad misericordiam, quantum potest. Istud autem non tantùm est in infirmitate mortali, sed quando aggreditur actus arduos, in quibus sit verisimile quòd mors immineat, vt in bello mortali, & in naufragio, & huiusmodi: & etiam quando vult exercere actus aliquos, quibus debetur reuerentia specialis, vt quando vult communicare: quia, sicut dictum est *suprà dist. 9.* habita opportunitate confessoris, nullus debet sine confessione communicare: & in similibus simile est iudicium.

21 *Confessio faciendа Sacerdoti iurisdictionē habenti tantùm.* *Confessio ligat in periculo mortis, & ante cōmunionem post culpam mortalem.*

COMMENTARIVS.

36 *Cui debet fieri confessio?* *Sacerdos est minister.*

i *Continet hoc præceptum Cui*, &c. Explicat duas alias circumstantias spectantes ad hoc præceptum, nempe cui debeat fieri confessio Sacramentalis, & quando debet fieri? Quoad primum, docet iudicem huius fori esse Sacerdotem, qui habet potestatem ligandi, & soluendi ex sua ordinatione, & vlteriùs iurisdictionem ab Ecclesia: quia *sententia à non suo iudice data est nulla.* Superiùs *in d.* 14. dictum est hoc Sacramentum institutum esse per modum iudicij: ideò in ministro eius requiri authoritatem; confessio autem habet rationem informationis, cui accedit absolutio Sacerdotis tanquam sententia iudicialis in hoc foro: ideò Sacerdoti fieri debet confessio, sicut informatio iudici. De hac conditione latiùs dicetur *infrà dist.* 19. ac proinde vlteriori eius tractatui supersedetur hîc.

37 *Tempus obligationis.* *Obligat in articulo mortis.*

k *Continet quartò Quando*, &c. Hîc determinat tempus obligationis præcepti, quę est secunda conclusio huius paragraphi. Dicit ergo primò in articulo mortis obligari viatores baptizatos ad hoc Sacramentum, data scilicet opportunitate, & aliis requisitis: quia quilibet tenetur in tali articulo, à quo dependet iudicium damnationis, aut misericordiæ, se præparare quantùm potest. Hunc articulum mortis extendit ad omnem statum, & circumstantias, in quibus mors imminet, siue infirmitatis, siue naufragij, siue belli, & huiusmodi. Deinde dicit obligare, quando est exercendus aliquis actus, cui annexa est specialis reuerẽtia, vt in articulo cõmunionis percipiendæ. Intelligit hoc iuxta limitationem suprà præscriptam in duobus articulis præcedentibus, nempe quando quis habet conscientiam peccati mortalis: de quo tantùm statuit necessitatem præcepti confessionis faciendæ: nam aliàs præceptum hoc non obligat per ipsum in particulari, nisi ex suppositione talis materiæ: ideò dicit ad communionem requiri talem probationem, nec sufficere solam contritionem data opportunitate confessoris idonei, vt suprà *dist. 9.* cum ipso declaratum est. Addit præterea in similibus simile esse iudicium, nempe in ministerio, aut receptione aliorum Sacramentorum, quæ specialem hanc reuerentiam exigunt, vt sancta sanctè tractentur.

In articulo communionis. *Ex suppositione peccati mortalis.*

Circa hanc literam Doctoris occurrunt plura dicenda. Primò quid circa tempus obligationis pœnitentiæ ex præcepto diuino dicendum sit, vt pœnitentia comprehendit tam Sacramentum, quàm contritionem perfectam. Secundò, in quo non sufficiat sola contritio habita copia confessoris. Tertiò denique, an in ministratione, aut receptione Sacramentorum obliget confessio, & non sufficiat sola contritio. Hæc sequentibus quæstionibus suo ordine resoluetur.

Quando obligat præceptum pœnitentiæ in genere?

DE tempore obligationis huius præcepti variè sentiunt Doctores. Gulielmus Parisiensis in tractatu de Pœnitentia existimat statim teneri peccatorem ad pœnitentiam post peccatum: quem sequutus est Innocentius IV. *in capitulo Omnis vtriusque sexus, de pœnitent. & remission.* Archidiaconus *in capitulo Ille Rex d.* 3. *de præcepto confessionis*, docet teneri ad contritionem, aut confessionem. Thomas de Argentina *in* 4. *d.* 17. *art.* 4. *ad* 4. idem tenet de contritione, non autem de confessione. Petrus de Soto *lectione* 13. eam opinionem, velut tutiorem docendam asserit Maior *in* 4. *d.* 17. *quæst.* 2. *ante medium, & in fine.* Caiet. *tom.* 1. *Opusc. tract.* 17. *q.* 1. *de contritione*, asserit præceptum pœnitentiæ obligare statim à peccato, sicut restitutionis, non

38 *Variæ Doctorum sententia.* 1. *Sententia.* *Præceptum pœnitentiæ obligare statim post peccatum.*

tamen eius omiſſionem eſſe culpam nouam, aut continuationem prioris, antequam habeatur poſitiua impœnitentia, & voluntas ſiſtendi in peccato. Sicut nec omiſſio reſtitutionis donec habeatur voluntas non reſtituendi. Statuit duos modos obligationis per affirmatiuum præceptum. Vnus eſt, quando obligat abſolutè, & non in ordine ad aliud, tunc peccat qui omittit tale præceptum accedente obligationis tempore. Secundus modus eſt, ſi obligat præcisè in ordine ad aliud, verbi gratia, præceptum confeſſionis ad ſumendam Euchariſtiam, aut adminiſtrationem alicuius Sacramenti: contra tale non peccatur donec adueniat tempus exercitij ipſius actus, in ordine ad quem obligat præceptum tale; huiuſmodi eſt præceptum contritionis, & reſtitutionis. Hoc adinuenit Caietanus, ne videretur admittere peccatum nouum omittentis ſine voluntate contraria poſitiua pœnitentiæ, aut contritionis, quod eſſet rigoroſum. Sanctus Bonauentura *in 4.d.17.art.2.quæſt.2.* ait præceptum pœnitentię ſtatim obligare Religioſos à peccato ratione ſui ſtatus, qui eſt pœnitentiæ. Sanctus Bernardinus Senenſis *in lib.de æterno Euangelio ſermone de confeſſione* tenuiſſe fertur cum Pariſienſi.

Sententia Caietani.

Sententia S. Bonauẽtura.

39 Alia eſt opinio Alen.4. *part. quæſt.* 17. *mem.*2. qui docet hominem, obligari ad pœnitentiam de peccatis, quoties memoriæ occurrunt. Idem tenere videtur D.Thomas *3. part.q.* 84. *art.* 8. Richardus *in* 4.*d.*14.*art.*9. *quæſt.*1. Gabriel *q.*3.*dub.* 1. Palud.*diſt.*17.*q.*1.*art.* Cather. *Annotationum* in Caiet.*lib.*5. Viguerius *in Summa,cap.* 16. Dicunt quidam hanc cogitationem debere eſſe practicam, quando ſcilicet eſt deliberata, non tranſitoria, & proponit peccatum ſub ratione offenſæ, vel ſub ratione delectabilis. Hoc vltimum deſumitur ex ratione fundamentali ſancti Thomæ *in corpore, & reſponſione ad primum.* Canus *in relect.de pœnitentia art.*4. docet non eſſe obligationem pœnitentiæ ſimpliciter, ſed quia quis non poteſt ſuſpendere actum, quin vel occurrente peccato ſemper habebit de eo delectationem, vel nolitionem pœnitentiæ, aut actum contritionis. Alij præceptum continuandæ pœnitentiæ ponunt in exercitio virtutum vſque ad finem vitæ, quamdiu durat periculum lapſus: quia *qui amat periculum, peribit in eo*, & ſic explicant D. Thomam *loco citato.* Soto *in* 4.*d.*14.*quæſt.*1.*art.*9. *d.*17.*quæſt.*2.*art.*6. Caiet.*in locum citatum D.Thomæ, & tom.*1. *Opuſcul.tract.* 17. *quæſt. vnica.* Ioan. de Medina *cap. de pœnitentia quæſt.* 6. *dubitatione* 2. reducunt præceptum continuandæ pœnitentiæ ad negatiuum, id eſt, vt nunquam ei placeant peccata præterita, aut futura: & ſic explicant Diuum Thomam.

Sententia Alenſis. Teneri ad pœnitentiã quoties memoria peccatorum occurrit. Limitatio.

40 Prima concluſio. Nulla eſt obligatio pœnitendi ſtatim poſt peccatum commiſſum, neque pro tunc obligat præceptum pœnitentiæ, ſeu contritionis. Hæc eſt communis: eam ſupponit Doctor hîc limitans præceptum pœnitentiæ ad certum tẽpus, & articulos prẽmiſſos, & *infrà a.*2. *Quoad quando*, &c. reiicit contrariam, vt daram. Illam docet Alenſ.4. *part.quæſt.*17. *mem.*2. *art.*2. D.Thomas *in* 4. *d.* 17. *quæſt.*3.*art.*1. *quæſtiunc.* 4. Eſt Summiſtarum *v. Contritio.* Nauarr.*c.*1. *n.*27. *&* 29. Sot. *in* 4.*d.*17.*d.*17.*q.*2.*art.*6. Durand.*q.*10. & aliorum. Probatur, quia neque colligi poteſt talis obligatio ex ſtabili fundamento, & eſt grauis contra naturam præcepti affirmatiui, quod in eo diſtinguitur à negatiuo, quod non obliget ſemper, & pro ſemper, ſed ſtatuto tempore: quia ſequeretur alias non pœnitentem ſemper peccare: nec valet Caietani ſolutio, dicentis hoc præceptum obligare in ordine ad aliud, nempe præceptum negatiuum, quo cauetur, ne vnquam habeatur voluntas non faciendi pœnitentiam, quia hoc videtur implicare, & eſſe contra naturam præcepti obligare pro aliquo tempore, quin determinet opus pro illo tempore faciendum, aliàs nullo modo poteſt concipi pro illo tempore obligare: ergo omittendo opus pro illo tempore, peccatur contra præceptum. Probatur conſequentia, quia *peccatum eſt actum, factum*, &c. *contra legem*, ſed contra legem facit, qui non facit opus præſcriptum pro tempore obligationis legis: ergo vel non obligat præceceptum affirmatiuum pœnitentiæ ſtatim poſt peccatum, quod eſt propoſitum; vel ſi obligat, peccat impœnitens.

Non eſſe obligationem pœnitendi ſtatim poſt peccatum commiſſum.

Probatio.

Natura præcepti affirmatiui.

Solutio Caietani impugnatur.

41 Deinde ſequeretur quòd quando habet voluntatem perſeuerandi in peccato, aut nolitionem pœnitentiæ, peccet duplici peccato contra negatiuum, & affirmatiuum; quod non admittitur. Sequela eſt euidens ex doctrina Caietani. Deinde, inſtantia, quæ adducitur de reſtitutione, eſt falſa, quia præceptum reſtitutionis ſtatim obligat à peccato: ergo quando adeſt opportunitas pœnitentiæ per Dei gratiam, ſi eſſet in præcepto ſtatim poſt peccatum, ſtatim etiam obligaret. Deinde, ideò voluntas poſitiua non pœnitendi ſtatim eſt mala, quia obiectum eius eſt malum ex ſe: ſed ideò poteſt eſſe malum, quia præceptum pœnitentiæ tunc obligaret antecedenter ad ipſam voluntatem non pœnitendi: quia omiſſio actus præcepti affirmatiui, & nolitio perinde reputãtur, quantùm ad trãſgreſſionẽ, & malitiã in ſpecie: & perinde opponũtur præcepto. Si ergo præceptum obligat, omiſſio eius peccatum erit antecedenter ad nolitionem, alioquin nolitio pœnitentiæ hîc & nunc non eſſet peccatum, ſi pœnitentia non obligaret. Præterea, illa diſtinctio non eſt in praxi, neque congruit communi interpretationi legum: quia ſi præceptum pro tunc obligat, omittens, etiamſi nullum habeat actum poſitiuum nolitionis, eſt difformis legi, & regulæ: ergo peccat. Vltimò tandem hæc ſententia eſt contra communem praxim Eccleſiæ in hoc foro, quæ non agnoſcit illam obligationem ſtatim faciendæ pœnitentiæ, vt ſupponit Trident.*ſeſſ.*13.*cap.*7. vbi neceſſitatem præparationis ad Euchariſtiam explicat hîc & nunc ratione Euchariſtiæ, & non pœnitentiæ; & addit præceptum nouum, & ibi communiter Doctores intelligunt; non dèclarat præceptum antiquum: ſed neque *cap.*1.*&* 4.*&* 5. declarans neceſſitatem pœnitentiæ, talem obligationem explicat. Neque ex natura virtutis colligitur, cuius præceptum affirmatiuum non ſecus obligat, quàm præceptum affirmatiuum charitatis, & aliarum; quod non obligat pro ſemper.

Retijcitur inſtantia.

Voluntas poſitiua cur mala?

Voluntas poſitiua, & interpretatiua contra præceptum affirmatiuum pro eodem reputantur.

Concluſio colligitur ex Trident.

42 Obiicies primò contra hanc concluſionem: teneor ſtatim adhibere correctionem fraternam peccanti proximo, quando opportunitas, & ſpes emendationis ſubeſt: ergo à fortiori teneor mihi ipſi ſubuenire per pœnitentiæ remedium. Conſequentia patet, quia in ſpiritualibus magis obligat charitas ad bonum proprium, quàm alienum: ergo ſi obligat ad ſubueniendum proximo, ſtatim poſt peccatum idem dicen

Obiectio ex obligatione correctionis fraternæ.

Resp̃ōsio quorundam. dicendum erit de persona propria. Respondent ad hanc difficultatem varie. quidam negant antecedens, vt Adrianus, Vasquez. Alij vt Canus, negant consequentiam. Ratio disparitatis est, quia bonorum spiritualium proximi, inquit, custos sum, meorum verò dominus: sed hæc disparitas nulla est: quia custos tenetur ex iustitia ad fidelitatem seruandam, & summouendum damnum, omittens correctionem non peccat contra iustitiam, sed contra charitatem, & misericordiam; sed magis teneor mihi ipsi ex charitate: ergo. Respondet aliter, teneri ad correctionem statim, quia non semper adest opportunitas, respectu suiipsius nunquam deest opportunitas: sed hæc etiam non sufficit; quia si præcisè ratione opportunitatis tenetur quis ad correptionem eandem, in causa propria, potest contingere ob incertitudinem vitæ, & pericula aliorum lapsuum, ac tentationum; neque quis magis tenetur ad cauendum futurum proximi peccatum quàm proprium. Deinde si ratione opportunitatis tantùm quis tenetur ad illud, sequitur proximum non obligari ad pœnitentiam pro præsenti, vel ad adhibendum remedium, donec aduenerit tempus obligationis futurum, in quo timetur periculum: ergo neque proximus eundem admonere; cùm non habeat periculum, aut necessitatem præsentem.

Reijcitur solutio Cani.

Reijcitur secũda solutio.

Resp̃onsio Vasquez. Respondet ergo Vasquez, negando antecedens, & idem facere videntur asserentes peccatum præteritum, quando non timetur ex eo periculum vlterioris lapsus quoad opus, aut complacentiam, non esse materiam correctionis: sed futurum, quod docuit Sotus *libello de tegendo secreto mem. 2. quæst. 2. con. 2.* Glossa *in c. Si peccauerit 2. quæst. 1.* dicit futurum, quod timetur, esse materiam correctionis. Syluester *v. Correctio* peccatum tantùm, quod habet perseuerantiam, quod si non habet, spectare ad Prælatum corrigere sub alligatione, vt docuit Glossa *in cap. Qui alios, &c. de hæreticis*, &c. Abulensis, *quæst. 83.* in Matth. *cap. 18.* Angelus, Caiet. Armilla *v. Correctio.* non tenetur ergo quis corrigere fratrem ad pœnitentiam, donec illi incumbat obligatio pœnitentiæ: quæ statim non incurritur.

Peccatũ quod timetur futurum, esse materiam correctionis.

43

2. Obiectio. Obiicies secundò, tenetur quis statim succurrere vitæ corporali, aut damno vnius membri, si incurritur periculum: ergo à fortiori vitæ spirituali.

3. Obiectio. Respondet Canus negando consequentiam, quia illorum non est dominus, huius autem est dominus, cùm eam reliquerit Deus dependenter à sua voluntate, iuxta illud Ecclesiastici: *Reliquit hominem in manu consilij sui.*

Impugnatur. Obiicies tertiò, teneor statim restituere alienum, quod abstuli: ergo idem dicendum de pœnitentia. Probatur consequentia, quia maior est

Resp̃onsio Scoti. obligatio satisfaciendi Deo, quàm homini. Respondet Soto *in 4. de iustitia, & iure quæst. 7. art. vltimo*, non teneri nos statim ad restitutionem: sed meliùs noster Doctor *suprà dist. 15. quæst. 2. art. 4.* docet restitutionem esse de præcepto diuino negatiuo, quo inhibetur alienum auferre.

Resp̃onsio vera. Ex quo patet ad obiectionem, negando consequentiam, & paritatem, quia præceptum restitutionis, quod est negatiuum, obligat semper, & pro semper, affirmatiuum pœnitentiæ non ita. Ex his patet etiam religiosum non obligari statim à peccato pœnitere, quia status non inducit aliquam obligationem præter eam, quæ in votis assumpta est, nisi fortè per accidens ratione scandali, quatenus exemplo religiosi aliqui magis ad impœnitentiam, aut malum animarentur.

Secunda conclusio. Non est obligatio pœnitentiæ, quoties peccata memoriæ occurrunt. Est contra vltimam sententiam, quoad peccata, de quibus non est præmissa pœnitentia. Patet conclusio ex præcedenti. Probatur, talis obligatio est onerosa, & sine effectu aliquo necessariò, quia neque est præceptum negatiuum, cùm hoc præcisè prohibeat semper, & pro semper actum contrarium virtuti; non præcipiat actum positiuum ipsius virtutis, vt patet in omnibus similibus. Quòd non sit affirmatiuum, probatur: quia si loquatur de omnibus in genere, etiam de quibus acta est pœnitentia, talis obligatio fundatur, vel in effectu aliquo necessariò pœnitentiæ, vel in certitudine pœnitentiæ peractæ, vel in periculo complacentiæ in peccato, vel ex obligatione amicitiæ diuinæ: sed nihil horum probat talem obligationem: ergo, &c. Probatur, omnis effectus contritionis habetur perfectiùs per Sacramentum, quod susceptum est, & certiùs, quàm per ipsam contritionem, quia certius est me habuisse dispositionem ad Sacramentum requisitam, quàm contritionem perfectam, ideò communicanti non sufficit contritio sine Sacramento, hoc autem sufficit sine contritione; vt patet ex Tridentino *sess. 13. cap. 7.* ergo certiùs habetur effectus iustificationis per Sacramentum pœnitentiæ; sed non tenetur confiteri quoties mihi occurrunt peccata confessa, neque vnquam confiteri illa, nisi fortè in articulo, quia sunt materia libera; & colligitur ex Tridentino *sess. 14. cap. 5.* in quo peccata mortalia, quorum conscientiam habet pœnitens, declarat esse materiam necessariam confessionis: ergo ratione incertitudinis, si esset aliqua obligatio, magis teneretur ad Sacramentum, quàm ad contritionẽ. Neque periculum complacentiæ inducit talem obligationẽ; quia sufficit non cõplacere, & complacentia, si fieret, reducitur ad genus, & speciem peccati in quo complacet, sicut omnis actus in bonitatem, aut malitiam sui obiecti; & esset contra virtutem aliam distinctam à pœnitentia, verbi gratia, castitatem. Neque simili ratione spectat ad charitatem, non ad pœnitentiam, & satisfit vtrique per non complacentiam: ergo, &c. Dices saltem teneri hominem, vt quidam volunt, continuare exercitium virtutum; & sic continuatur pœnitentia latè sumpta. Contrà, quidquid sit de hoc, illa obligatio nascitur ex singulis virtutibus, seu earum collectione, non ex pœnitentia, quia si intelligamus de non transgressione illarum, spectat respectiuè ad præceptum negatiuum cuiusque. Si de actibus, ad illos non semper tenemur, nisi pro tempore determinato, quando occurrit obligatio affirmatiui præcepti cum debitis circumstantiis illo tempore, cuius adimpletio tunc fit non per actum alienæ virtutis, qualis est contritio, sed per proprium: quis enim diceret satisfieri misericordiæ per contritionem?

44

Non esse obligationem pœnitentiæ, quoties peccata memoriæ occurrunt.

Probatio.

Non esse obligationem ex præcepto negatiuo.

Non esse eandem ex præcepto affirmatiuo.

Fundamentũ obligationis.

Destruitur quoad incertitudinem.

Effectus iustificationis certior est per Sacramẽtum.

Non tenetur ad Sacramẽtum.

Peccata confessa sũt materia libera confessionis.

Non tenetur ob periculum complacentiæ.

Non tenetur ex charitate.

Resp̃onsio.

Impugnatur.

Sed obiiciunt loca Patrum Augustini, seu alterius de vera & falsa pœnitentia cap. 13. vel 12. *Dolorem cum vita finiat, &c. vbi enim dolor finitur, deficit pœnitentia, si autem pœnitentia finitur, quid relinquitur de venia, &c. dixit enim Dominus, Vade, & noli amplius peccare: non dixit ne pecces; sed nec voluntas peccandi in te oriatur, quod quomodo seruabitur, nisi dolor continuè in pœnitentia custodia-*

45

Obiectio.

Explicantur patres.

tur, &c. Ad hæc & ſimilia reſpondetur, non intelligi neceſſitatem obligationis, ſed congruitatis, & vtilitatis, vt ex illa clauſula, *quomodo ſeruabitur voluntas, niſi dolor continuè in pœnitentia cuſtodiatur?* Sicut & illud, *Oportet ſemper orare, & non deficere*, & monet Paulus ſemper eſſe gaudendum.

De tempore determinato obligationis præcepti.

Variæ ſunt ſententiæ circa determinatum tempus, quo obligat præceptum diuinum pœnitentiæ, quamuis in ſpecie magis loquantur de contritione; id tamen ſupponimus nunc in genere vbique ſuppleri præceptum contritionis per ſumptionem Sacramẽti cum debita diſpoſitione, & aliis requiſitis: agitur ergo de pœnitentia in genere, qua ſit remiſſiua peccati: coniiciunt autem tempus obligationis huius præcepti ex circumſtantiis. Vaſquez *quæſt. 86. art. 2. dub. 6.* aſſerit tantùm obligare in articulo mortis. fundatur in eo, quòd ſit præceptum charitatis, quo obligatur ad contritionem. Eandem ſententiam tenet Suarez *diſp. 15. ſect. 6.*

Articulus tẽpus mortis à quibuſdam ſtatuitur.

46

Teneri ad pœnitentiam ex diuino præcepto ante articulum. Probatio.

Tertia concluſio. Hæc ſententia non videtur eſſe vera, quòd peccator de Iure diuino non teneretur ad pœnitentiam, niſi ſemel in vita, & hoc in tranſitu, ſeu articulo; quia aliàs ſequeretur etiam quòd non teneretur facere bonum, aut ſuis meritis ingredi Regnum, & præparare ſibi coronam; hæc autem nequit in ſtatu peccati: ergo ſicut ante finem vitæ tenetur ad actus aliarum virtutum, & operari ſuam ſalutem mediante, verbi gratia, fide, ſic etiam ad pœnitentiam, quia ſicut fides ſine operibus mortua eſt ad effectum ſalutis, ita opera exiſtentis in peccato mortali ſine pœnitentia. Deinde regulariter non datur victoria tentationum perſeuerantibus diu in peccato mortali: & habemus ex Paulo ad *Rom. primo.* quomodo vnum peccatum trahat ſecum plura alia, donec detur peccator in reprobum ſenſum: ergo ex his colligitur neceſſitas pœnitentiæ non ſolùm ad iuſtitiam, & fructus iuſtitiæ acquirendos, id eſt, merita, ſed eſſe etiam medium ad obſeruantiam legis. Accedit vlteriùs, quòd nequeat homo tamdiu perſeuerare in peccato, volens ſine inordinata delectatione, & contemptu tam Dei, quàm ſuæ ſalutis.

Neceſſitas pœnitentiæ regularis ad opera ſalutis.

Ad fugienda peccata de nouo.

Reſponſio. Dices inde probari tantùm pœnitentiam ex neceſſitate finis eſſe faciendam ante finem vitæ, quia ſine ipſa non contingit iuſtificatio, non tamen ex præcepto: quia finis præcepti non cadit ſub præcepto. Contrà, aliæ virtutes, quæ non ſunt tam neceſſaria media ad ſalutem, obligant ſæpiùs in vita ex proprio præcepto: ergo in propoſito, vbi talis inuenitur, imò maior neceſſitas, erit ſimilis obligatio. Probatur conſequentia: quia præceptum interpretari licet ex neceſſitate virtutis: lex enim poſita eſt ad directionem hominis in ſuum finem: ergo vt ſit in bonum, debet ordinatè diſponere, & præcipere ea, quæ magis faciunt ad finem; talis eſt pœnitentia peccatori. Confirmatur hac ratione: omnes Scripturæ, quæ præcipiunt pœnitentiam, præcipiunt eam ante finem vitæ faciendam, *Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis*, Luc. 13. & Patres ſuſpectam habent pœnitentiam ſeram, quæ fit in fine vitæ: vt *infrà* dicetur. Deinde, neſcio quomodo pœnitentia non inferat præceptum proprium, ſi habeat neceſſitatem medij, cùm Euchariſtia habeat præceptum.

Impugnatur.

Præceptum ſequi naturã, & neceſſitatẽ virtutis.

Confirmatio. Scripturæ declarant pœnitentiam ante finem vitæ faciendam.

Pœnitẽtia ſera ſuſpecta.

47

Præterea, fundamentum ſententiæ oppoſitæ magis probat contrarium: quia ſi præceptum pœnitentiæ obligat ſecundùm naturam, & inclinationem charitatis, ſequitur obligare ante articulum mortis toties, quoties vrget neceſſitas propria ſpiritualis, ratione damni notabilis, periculi vlterioris lapſus, contemptus notabilis diuinæ iuſtitiæ, & miſericordiæ ſufferentis in peccato ſordeſcentem, & expectantis eius pœnitentiam: & ob periculum obdurationis excæcationis, ne à Deo iuſtè derelinquatur. Accedit ingratitudo aduerſus Deum, & contemptus notabilis vocationis, qua commouetur ad pœnitentiam. Sicut ergo charitas obligat proximo non ſolùm in extrema, ſed etiam graui neceſſitate tam corporali, quàm ſpirituali. Item, correctio fraterna ob delictum fratris obligat toties, quoties opportunitas, & circumſtantiæ requiſitæ concurrunt. Sequitur ex ordine, & inclinatione charitatis quemque teneri, vt ſuæ ſaluti prouideat in ſimilibus circumſtantiis ante articulum mortis. Ex quo patet ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ. Neque contra ea, quæ diximus, facit quod aſſerit Doctor *infrà art. 2. §. Quoad quando*, &c. Vbi eligit ſecundam ſententiam, tanquam mitiorem, quæ aſſerit præceptum diuinum pro aliquo tempore indeterminato ante mortem. Ibi enim loquitur de præcepto diuino confeſſionis, & non pœnitentiæ in genere.

Fundamẽtum oppoſitæ ſententiæ patet.

Ex multis capitibus obligatio innaſcitur.

Alia item eſt ſententia, obligare præceptum pœnitentiæ in diebus feſtis. Hæc imponitur Doctori *in 3. diſt. 27.* ſed vt aliàs dictum eſt, ibi loquitur de præcepto charitatis diuinæ, cuius ratio per congruitatem ſumpta, huc applicari poſſet: neque abſolutè id determinat de ipſo præcepto charitatis: ſed cum dubio: *forte*, inquit, &c.

Sententia qua imponitur Doctori.

Quarta concluſio. Hæc ſententia probabilis eſt; eam ſententiam docet Petrus à Soto *ſect. 13. de pœnitentia cap. 13.* Viguerius *in Summa, cap. 16.* Gabriel. *in 3. diſt. 27.* Marſilius *in 4. quæſt. 12. art. 1. part. 5.* Fundatur in congruentia deſumpta ex cultu diuino, & fine inſtitutionis feſtorum, qui eſt ſanctificare hominem; peccator autem per pœnitentiam ſanctificatur, non aliter. Eam probo vnica hac ratione: quando incertum eſt tempus adimplendi præcepti, debemus illud interpretari ex congruentia, & neceſſitate operis: ſed nullum aliud tempus magis congruit conuerſioni ad Deum, quàm illud, quod eius cultui eſt deſtinatum: ergo, &c. Conuerſio autem peccatoris fit ſolùm per contritionem, aut Sacramentum: ergo, &c. Maior patet: quia nullum aliud medium ſupereſt, neque alij, qui hoc aut illud tempus deſignant, aliter procedunt, quàm ex congruitate operis, & eius neceſſitate. Minor probatur: quia peccatores non exaudit Deus: ergo quando inſtat tempus orationis, & cultus diuini, tunc maximè congruum eſt, vt ſe conuertant: non intendit ergo hæc ſententia probare nos obligari ad contritionem ex vi cultus Sabbati, aut feſtorum, ſed præceptum contritionis pro tunc in circumſtantia alterius præcepti concurrere, vt dignè Deus colatur à peccatore; ſicut alij colligunt, quando miniſtratur, & ſuſcipitur Sacramentum aliquod, tunc obligare ex congruitate operis. Hanc ſententiam variè impugnant Sotus *in 4. d. 17. quæſt. 2. art. 6.* Suarez *diſp. 16. ſect. 6.* Canus *relect. de pœnitentia 4. parte* Ioan. de Medina, *cap. de pœnitentia quæſt. 6.* Vaſquez *dub. 6. citato.*

48

Suſtinetur, vt probabilis.

Probatio ex congruitate.

Modus colligendi tempus præſcriptum præcepto.

Senſus concluſionis.

Obiectiones aliorum.

Sed

49 Sed impugnatio in vniuersum reducitur ad quatuor capita: primò, quòd diuersa præcepta sunt cultus, & pœnitentiæ. Secundò, quòd licèt finis sit sanctificare animas, finis tamen præcepti non cadit sub præcepto. Tertiò, quòd sit rigorosa. Quartò, quòd Ecclesia determinauit semel in anno tantùm confitendum, *cap. Vtriusque sexus, de pœn. & remissionibus*, &c. ergo Ius diuinum non determinauit crebriùs pœnitendum, sed ad hæc patet ex dictis. Concedimus primum, & secundum: diuersa enim sunt præcepta: neque contritio cadit in obligationem ex vi cultus, aut præcepti eius; sed ex proprio, quod concurrit, quando exercendus est cultus; sicut quando ministrandum est Sacramentum, aut susciendum, vt communis tenet. Quamuis aliqui dubitent an ex proprio præcepto obliget, aut ex præcepto Sacramenti talis, aut ex communi religionis, quo præcipimur sancta tractare sanctè. Tertium est falsum, quia sicut medicina necessaria ægroto nequit esse rigorosa, aut onerosa; ita neque contritio existenti in peccato, qua viuificatur ad iustitiam, & gloriam, atque opera eius redduntur fructuosa, & oratio exauditur. Quartum est ad oppositum, quia si ex præcepto Ecclesiæ de confessione semel in anno colligitur pro tunc obligare contritionem Iure naturali diuino, non solùm Ecclesiastico, sequitur posse rectè ex natura operis præscripti, ab Ecclesia interpretandum esse, quando obligat præceptum cõtritionis, & pœnitentiæ. Ecclesia item præcepit confiteri semel in anno, ne ad longius tempus differatur pœnitentia; non inde tamen sequitur, quin intrà illud tempus incursa fuerit obligatio præcepti diuini contritionis.

Responsio ad primũ, & secundum.

Ad tertium respondetur.

Ad quartum respondetur.

50 Alias item circumstantias proponunt Doctores, in quibus obligatio pœnitentiæ concurrit: vt quando magna ingruit calamitas populo. Ita Petrus de Soto *lect.* 13. *de pœnitentia.* Adrianus *in* 4. *q.* 3. *de contritione.* Approbat Nauar. *in Sum. c.* 1. *n.* 27. Fauet huic ratio necessitatis: quia illa calamitas vt plurimùm ob peccata imminet, vel certè ex insidiis dæmonis, & ad probationem. In quibus circumstantiis nullum aliud remedium est magis opportunum, quàm pœnitentia, & opera satisfactoria: vnde Trident. *sess.* 14. *c.* 8. *Neque verò*, inquit, *securior illa via in Ecclesia Dei vnquam existimata fuit, ad summouendam imminentem à Domino pœnam, quàm vt hæc pœnitentiæ opera homines cum vero animi dolore frequentent*, &c. ergo ex necessitate medij, & praxi vniuersali Ecclesiæ veteris, & nouæ, & Sanctorum interpretari licet hanc obligationem tum instare.

Alia circumstãtia, in quibus obligat præceptũ pœnitentiæ.

Calamitas communis.

Trident.

Alius casus administrationis, aut receptionis Sacramẽti hîc communiter ab omnibus admittitur; sed Vasquez, & Suarez asserunt obligari nos ad contritionem ex præcepto alieno, non pœnitentiæ, vt Sacramenti; an generali, an speciali? Dominicus Soto, & Canus asserunt in reliquis Sacramẽtis obligationem generalem esse in Eucharistia, tantùm obligare præceptum contritionis proprium: quia exigitur contritio, & confessio tanquam propria dispositio huius Sacramenti ob eius dignitatem. Alius casus est, quando ingruit periculum obliuionis peccatorum. Ita Soto. Alius est articulus mortis; qui ab omnibus ponitur: quia vltrà non est tempus differendi pœnitentiam: vt ergo non hæreamus in incerto: sit

Casus accessus ad Sacramentum.

Alij casus huius obligationis.

Vltima conclusio. Pium est, & tutum credere nos non posse differre conuersionem ad Deum sine peccato mortali, pro notabili tempore, & nos obligari præcepto contritionis, quoties occurrit casus damni notabilis spiritualis, vt periculum lapsus, tentationes graues, afflictiones ex peccatis, opus arduum præcepti, vt ieiunium quadragesimale, non quòd præcepta aliarum virtutum nos directè obligent ad contritionem, sed quòd ipsum præceptũ conuersionis ad Deum nos obliget in talibus circumstantiis, in quibus gratia Dei necessaria est, quæ peccato subtrahitur, & damnum notabile meriti, & operum aliàs bonorum incurritur, vt disponamus nos, ne tale contingat ad sollicitandam Dei misericordiam; & sicut oratio in tali casu obligat, ita à fortiori pœnitentia, qua iustificamur. Hæc conclusio fundatur in necessitate pœnitẽtiæ ad delendum peccatum, in damno, & periculo, quod præsens est sine pœnitentia. Et argumentum sumi potest ex aliis damnis, quibus tenemur obuiare; sicut ergo æquum est in talibus circumstantiis nos conuerti, ita æquum erat nos ad hoc obligari per argumentum desumptum à congruitate, & necessitate operis in talibus circumstantiis; quod pari conditione concludit hîc, ac in casibus, quos in specie explicant Doctores.

51 *Non posse differri longo tẽpore sine peccato mortali.*

Circumstantia, in quibus obligat, varia.

Petes an ad ipsum Sacramentum pœnitentiæ susciendum ritè, obligat præceptum contritionis. Ad hoc responsum est *suprà d.* 14. *q.* 4. sufficere solam attritionem ad Sacramentum: ergo nulla est necessitas contritionis. Magister *in* 4. *d.* 18. D. Bonau. *ibid. art.* 2. *q.* 1. Alensis 4. *p. q.* 21. *memb.* 1. & 2. tenent contritionem in re necessariam esse: nec sufficere æstimatam. Pro eadem citantur Gabriel *in* 4. *d.* 14. *q.* 2. & Maior. Petrus de Soto *lect.* 7. *de pœnitentia.* Ratio huius est, quia contritio est Iuris naturalis; sed Euangelium non mutat naturam, sed perficit: ergo talis exigitur ad Sacramentum. Secundò, auertit peccatum à Deo, & peccans mortaliter amat creaturam vltra Deum: ergo ad hoc vt sit conuersus perfectè, requiritur contritio, qua Deum super omnia diligat. Hæc soluuntur ex dictis, quia supposito Sacramento iam habetur contritio in æquiualente, aut perfectiore, quod sufficit. Ad secundum, attritio, quæ ad Sacramentum exigitur, est super omnia. Deinde in proposito non solùm attenditur perfectio actus, sed etiam acceptatio diuina, quæ coniuncta est attritioni: malè ergo argumentatur ex proportione doloris ad peccatum, quasi essent formæ ex natura rei se expellentes, aut æquiualerent ex natura rei. Accedit optima ratio contra illam opinionem, quòd si requireretur contritio perfecta ex natura rei, sequeretur quòd Sacramentum nõ remitteret vnquam peccatum ex opere operato; ac proinde falsa essent, quæ definiuntur de efficacia clauium ad hunc effectum. Est ratio Doctoris contra Magistrum, qui ex hac opinione tenet Sacerdotes nouæ legis non mundare, sed ostendere mundatum peccatorem, sicut Leuitici faciebant respectu lepræ, quod impugnauimus *d.* 14. *q.* 4. Videndi authores, quos pro eadem sententia *ibidem* citauimus, ad idem tenentur, quia vnum ex alio sequitur: peccata enim remitti est de fide. Qui negauerit id fieri virtute clauium, necesse est vt supponat præexigi contritionem, supposito quòd hæ tantùm ostendant remissum.

52 *Dubiũ, an requiratur contritio ad Sacramentũ ritè susciendum.*

Prima sententia. Contritionem in re exigi.

Eius ratio.

Soluitur.

Inconueniens illius sententiæ.

53 *Secunda ſententia.* Secunda opinio eſt Henrici *quodlibeto 1.q.32.* Caietan. *3.p.quæſt.84.art.1.* Ferrarienſis *4.contra Gentes, cap.72.* aſſerunt contritionem neceſſariam eſſe vt licitè ſuſcipiatur Sacramentum, vt vel præſupponatur, vel ſi tantùm ſit attritio virtute Sacramenti, mutetur ſubſtantialiter in contritionem, vel faciendo vt attritus tranſeat in contritum conatu ſuæ voluntatis. Hæc ſententia in principiis tenentium hos actus diſtingui ex motiuis, & in ſpecie, eſt improbabilis, ſi intelligatur vt vnus fiat alius in ſpecie. Deinde Sacramentum non habet efficaciam circa actus, ſed circa habitus, vt patet ex Tridentino *ſeſſ. 6. cap. 7.* vbi explicat quid per Baptiſmum in nobis cauſatur, nempe iuſtitia, & habitus infuſi, &c. vbi nulla eſt mentio de vllo actu. Deinde Trident. non aſſerit attritionem diſponere ad contritionem, ſed ad Sacramentum.

Impugnatur.

Tertia ſententia. Tertia opinio eſt illa, quam primò explicuimus ex Soto, quam tenet etiam Nauar. *in Sum. cap. 1. n. 30.* & ille ipſe Soto *de Natura & Gratia, c.15.* Cordub. *lib.1.quæſtiuncularij, q.2.opin.3.*

Quarta ſententia & 4. Alia opinio eſt in extremo oppoſito, nullam ſcilicet pœnitentiam formalem eſſe in præcepto, aut neceſſitate huius Sacramenti, ſed ſufficere vt neque formaliter, neque virtualiter velit peccatum, & habeat voluntatem ſuſcipiendi Sacramenti. Hæc eſt Sylueſtri *in Sum. v. Confeſſio, quæſt.21.* quam tribuit noſtro Doctori *in 4. d.14. quæſt.4. art.3.* quod tamen eſt falſum, vt patet *tota illa diſtinct. & loco citato reſponſ. ad 2.*

Reſcitur. Hæc opinio non quadrat cum Tridentino, & videtur temeraria; quia loca Scripturæ, quæ præſcribunt pœnitentiam, nequeunt intelligi de ſola illa non complacentia in peccato; quæ verè nequit dici dolor, deteſtatio, auerſio, conuerſio, odium, ſed ſuſpenſio actus ad tempus.

54 *An pœnitentia cadat ſub præcepto naturali.* Petes ſecundò, an ſecluſo etiam præcepto poſitiuo ſit præceptum Iuris naturalis faciendæ pœnitentiæ, ſiue per contritionem, ſiue per Sacramentum? Loquor reſpectiuè ad exiſtentem in peccato mortali, quod non deletur de lege ordinaria, vt ex aliàs dictis ſupponimus, niſi per alterutrum horum. Suppono etiam, ſuſcepto idoneè Sacramento, ceſſare obligationem contritionis in re ipſa, niſi ex circumſtantia aliqua teneatur peccator, vt in articulo mortis, adhibere conatum omnem, quem poteſt, ad deteſtandam offenſam Dei, ad eliciendum amorem perfectum, & fidem, & reliqua, quæ ad perfectam diſpoſitionem faciunt. Loquor ergo de Pœnitentia in genere vt comprehendit hæc duo.

Reſolutio affirmatiua. Reſpondetur hîc dari præceptum Iuris diuini naturalis. Eſt Doctoris *art.1. huius quæſtionis*, vt ibi dictum eſt. Idem tenet D. Thomas *3.part. q.84.art.7.ad 1.* Caiet. *ibid.art.7.* Soto *in 4.d.14. q.7.art.7.* D. Bonau. *d.17.p.2.art.3.* Richard. *art.2. q.3.* Alenſ. *4.part.q.18.memb.2.art.3.§.2.*

Probatur. Probatur concluſio, quia de lege naturali eſt dilectio Dei, quam procurare tenetur peccans mortaliter, & amittens dilectionem Dei. De lege etiam naturali eſt, reum eſſe puniendum, ſummouendam Dei iniuriam, &c. ſubueniendum ſaluti propriæ; his omnibus ſatisfit per ſolam contritionem, aut æquipalens: ergo eſt præceptum naturale diuinum, ſaltem latè, vt quid conſonum tali legi; quia in his eſt neceſſitas medij ad ſalutē, ſuppoſita diuina inſtitutione, & acceptatione.

55 *Sententiæ oppoſitæ fundamentum.* Contrariam opinionem ſuſtinet Medina *C. de pœnitentia, tract.1.quæſt.2.art.2.* Fundatur in hoc: Omnia præcepta legis naturæ reducuntur ad aliquod Decalogi; hoc non reducitur ad aliquod tale. Reſpondet Vega *in Trident. lib.13. cap.20.* reduci ad quintum, *Non occides.* Contrà, aliàs ſequeretur quòd peccans mortaliter, peccaret ſemper contra quintum præceptum, ſi in illo comprehendatur hominem non debere ſe occidere ſpiritualiter. Hac ratione reiicitur opinio aliorum, qui dicunt reduci ad illud, *Diliges teipſum*; vt Soto, & Cani, qui reducunt ad iuſtitiam per obligationem ſatisfaciēdi iniuriæ: quia aliàs ſequeretur quòd ſi non eſſet aliud ſpeciale præceptum de pœnitentia, quòd impœnitentia non eſſet peccatum ſpeciale. Probatur ſequela, quia circumſtantia vniuerſalis inobedientiæ, iniuriæ diuinæ, offenſæ, &c. includuntur in omni peccato, neque ſunt malitia aliqua ſuperaddita, neque dant ſpeciem, niſi ſpecialiter intēdantur: ergo ad hoc vt impœnitentia ſit peccatum ſpeciale, requirit præceptum ſpeciale. Reſpondetur ergo negando antecedens, quia in Decalogo includuntur tantùm ea, quæ ſpectant ad iuſtitiam proximo ſeruandam, quamuis ſimili ratione, vel à fortiori deducatur obligatio, qua quis ſibi tenetur. Ex hac reſponſione patet, rationes factas pro cōcluſione intelligendas eſſe de congruitate, nempe tale præceptum eſſe de lege naturæ ſaltem, vt aliquid conſonum, non vt principium ex terminis notum, aut concluſio euidens ex tali principio deducta: & hoc tantùm intendit Medina, quia ſumit legem naturalē primo, & ſecundo modo, non tertio. Et noſter Doctor *in 3.d.36. & in 4.d.17. loco citato.* Eam fuiſſe mentem Medinæ declarant eius rationes. Secundo loco vrget præcepta naturalia eſſe immutabilia, non ita contritio, quia poſſet Deus remittere peccatum ſine eo quòd exigeret ab hominibus formalem aliquam contritionem: ergo. Tertiò, quia nequit tale præceptū cognoſci, niſi per poſitiuam legem, qua Dei voluntas explicatur. Ad hæc facilis eſt ſolutio, quia quidquid ſit de veritate principij, ex quo deſumuntur, tantùm probant, quod præmiſſum eſt de lege naturali primo, & ſecundo modo. Hinc Suarez *diſp.15. ſect.3.* aſſerit præceptum quidem ſatisfaciendi iniuriæ eſſe Iuris naturalis, modum verò per contritionem eſſe tantùm poſitiui Iuris. Et ſic vtramque ſententiam concordat: quem ſequitur Faber *diſp.18.c.1.dub.2.* ſed meliùs explicatur per trinam acceptionem præmiſſam legis naturalis, quæ eſt Doctoris: quia circa hæc non concordamus cum diſcipulis, & ſchola Angelici Doctoris.

Solutio. *Reijcitur.* *Non ſpectare ad quintum Decalogi.* *Solutio aliorū reijcitur.* *Nō reduci ad charitatem propriam, vel ad iuſtitiā in genere.* *Soluitur aliter illud fundamentum.* *Quomodo præceptum pœnitentiæ ſit Iuris naturalis.* *Rationes Medinæ.* *Soluuntur.*

Quando contritio ſine confeſſione, aut Sacramento ſufficiat?

AD hanc quæſtionem, reſpondetur primò quoties præceptum pœnitendi non obligat, ſufficere contritionem cum voto Sacramenti, & confeſſionis ad iuſtificandum peccatorem. Hîc ſupponit Tridentin. *ſeſſ.14. cap.4.* & non eſt controuerſia, quia de fide eſt contritionem perfectam iuſtificare: ſecluſis ergo circumſtantiis, in quibus non obligat hîc & nunc præceptum, illa ſufficiet, poſitis voto Sacramenti, & aliis circumſtantiis, quas *ibidem* Concilium determinat. Difficultas tamen eſt, quando vrget præce

56 *Reſolutio. Sufficit contritio, quando non obligat præceptum.*

Difficultas ſpecialis huius dubij.

præceptum, an ſufficiat ſola contritio? Qui dicunt præceptum pœnitendi vrgere, quoties peccata occurrunt memoriæ, aut ſtatim poſt peccatum, aut certè diebus feſtis videntur ſupponere non eſſe in præcepto confeſſionem, & apparet ſaltem in circunſtantia peccatorum præteritorum, etiam confeſſorum, quando memoriæ occurrunt. Maior difficultas eſt in tertio puncto *ſuprà* præmiſſo, nempe in recipiendo Sacramentum.

An obliget confeſſio, quãdo recipitur Sacramentũ.

Reſponſio Suarez. Non obligare niſi ad Euchariſtiæ ſuſceptionem.

Suarez *diſp. 35. ſect. 3. in fine* docet non obligare præceptum confeſſionis, niſi tantùm quando recipitur Euchariſtia: vbi putat hanc ſententiam eſſe certam, & citat alios, quos *ſuprà* præmiſimus obiter, qui in eadem opinione ſunt. D. Thomas *quodlibeto 1. art. 11.* excipit Sacramentum Ordinis: quem ſequitur Nauar. *in Suma cap. 2.* ſed reſpondet præfatus author id intelligi per accidens, ratione ipſius Euchariſtiæ, quæ ſumitur ab ordinatis. Et hanc ſententiam inſinuari docet à Trid. ſeſſ. 24. cap. 1. de reformatione Matrimonij. *Poſtremò*, inquit, *ſancta Synodus coniuges hortatur, vt antequam contrahant, vel ſaltem triduo ante Matrimonij conſummationem, ſua peccata diligenter confiteantur, & ad ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum piè accedant*, &c. videtur ergo indicare non eſſe obligationem confeſſionis ante contractum matrimonium.

57

Reſponſio. Obligari ad confeſſionem.

Reſpõdetur ſecundò, quoties certum eſt peccatorem obligari ad pœnitentiam, ſi opportunitas adeſt, teneri eum confiteri ſua peccata, & maximè in receptione Sacramentorum. Dixi *quoties certum eſt*: quia, vt *ſuprà* viſum eſt de tempore obligationis huius præcepti, in his aut illis circunſtantiis determinatè, variant ſententiam Doctores graues; & quamuis ex congruitate operis colligant obligationem præcepti pœnitentiæ: tamen id ſolùm probabiliter, & non certò: in receptione autem Sacramentorum obligari ad pœnitentiam omnes docent ſiue per ſe, ſiue per accidens. Hanc concluſionem puto eſſe Doctoris his poſtremis verbis, vbi dicit obligationem confeſſionis interuenire, quando exercetur actus, cui debetur ſpecialis reuerentia, vt quando vult communicare, *& in ſimilibus*, inquit, *ſimile eſt iudicium*: certum eſt autem receptioni Sacramentorum deberi reuerentiam ſpecialem. Idem etiam inſinuat *in artic. primo in 2. ratione*, qua probat præceptum diuinum confeſſionis ex neceſſitate ſalutis, & medij certi aſſumendi, cõcludens rationabiliter dari præceptum cõfeſſionis reſpectiuè ad communitatem, quia eſt medium facilius, & magis certum, ideſt, operanti ad finem, qui tenetur medium certum ſibi applicare relicto medio, de quo incertum eſt ipſi moraliter, an illud applicuerit, aut applicare poſſit ſufficienter hîc & nunc, licèt in ſe ſit medium efficax, ſi rectè applicetur. Hanc ſententiam ſequitur Paludanus *in præſenti diſt. qu. 2.* Marſilius *in 4. quæſt. 12. articulo primo in fine.* Adrianus *quæſt. 3. de conf.* Limitatur autem concluſio ad opportunitatem pœnitentis, & confeſſionis præmittendæ, quando nullum eſt impedimentum ex parte ipſius pœnitentis, aut confeſſarij, quando receptio Sacramenti, vel articulus obligationis præcepti ita vrget, vt non admittat dilationem.

Sentẽtia Doctoris.

Applicari debere medium certum.

58

Probatio.

Probatur concluſio, primò ratione Doctoris: quia hoc medium eſt magis certum, & diuina inſtitutione ordinatum tanquam medium neceſſarium in re, aut voto ad recuperandam primam gratiam, in re verò ipſa tanquam medium ordinarium ſatisfaciendi Deo, & Eccleſiæ, etiam de Iure diuino, quo data eſt poteſtas ligandi & ſoluendi Eccleſiæ; ſed præcepta legis intelligenda ſunt de mediis ordinariis, quantùm ad articulum obligationis implendæ: ergo præceptum diuinum ordinarium de pœnitentia intelligendum eſt reſpectiuè ad ipſum Sacramentum, quando ſine impedimento recipi poteſt.

Sacramẽtum eſt medium neceſſariũ & ordinarium.

Præcepta intelligũtur reſpectiuè ad medium ordinarium.

Secundò probatur ex iis, quibus *ſuprà* probatum eſt *diſt. 14. quæſt. 4.* hoc Sacramentum habere neceſſitatem medij; ſed hæc neceſſitas medij non ſubſiſteret, niſi ratione præcepti, quia aliàs ſufficeret contritio ſine vllo ordine ad Sacramentum, aut ſubordinatione. Item, votum, quod neceſſariò connexum eſt contritioni, vt ſit efficax ad iuſtificationem, & acceptetur à Deo, fundatur ratione præcepti ſacramentalis: ergo pœnitentiæ Chriſtianæ præceptum, quando aliàs nihil obſtat, debet intelligi de præcepto Sacramenti in omni articulo obligationis ordinariæ, & certæ pœnitendi.

Secunda ratio.

Neceſſitas Sacramẽti eſt ratione præcepti.

Confirmatur ex Tridentino *ſeſſ. 6. cap. 14.* vbi dicit, *Pœnitentiam hominis Chriſtiani poſt lapſum præter dateſtationem peccatorum, cor contritum, & humiliatum, & ceſſationem à peccatis, includere etiam confeſſionem Sacramentalem ſaltem in voto, & ſuo tempore faciendam*, &c. & ſeſſ. 14. cap. 4. *Docet præterea, etſi contritionem hanc aliquando charitate perfectam eſſe contingat, priuſquam Sacramentum actu ſuſcipiatur, ipſam nihilominùs reconciliationem ipſi contritioni ſine Sacramenti voto non eſſe adſcribendam*, &c. vbi ad propoſitum notanda ſunt illa duo, quæ dicit Concilium, nempe *pœnitentiam Chriſtianam includere in voto ſaltem confeſſionem ſacramentalem ſuo tempore faciendam*: & ſecundò, quòd contritioni perfectæ non correſpondeat reconciliatio peccatoris *ſine voto Sacramenti quod in illa includitur*. Ex quibus ſic argumentor. illa particula *ſuo tempore* intelligi debet quoad tempus opportunum; votum etiam confeſſionis hoc ipſum importat: quia eſt propoſitum firmum, & abſolutum confitendi; ſed ſecluſo impedimento, & poſita opportunitate de præſenti confitendi præceptum pœnitendi obligat ad captandam præſentem opportunitatem, ſi adeſt, & ſatisfaciendum præcepto integrè: nam id, ad quod quis tenetur in voto, ratione actus præſentis, neceſſarij, & non liberi, nempe præcepti, tenetur de præſenti præſtare, quando eadem opportunitas eſt præſens: permiſſio enim legis non trahitur in fauorem contemptus, negligentiæ, aut iniuriæ præſtandi operis completæ, ſed in excuſationem impoſſibilitatis, aut impedimenti: ergo ex natura præcepti tenetur ad præſentem confeſſionem; quando ipſa opportunitas commoda eſt præſens.

59

Confirm. Trident.

Ad pœnitentiã Chriſtianam requiri ſaltem votũ Sacramenti.

Votum hoc reſpicit tẽpus opportunum.

Quando eſt opportunũ tẽpus præſens, obligat Sacramentum.

Permiſſio legis non fauet negligentiæ, aut contemptui.

Idem probatur ex natura actus præcepti quoad ipſam circunſtantiam voti. Tenetur ex præcepto habere ſaltem votum confeſſionis ſuo tempore faciendæ: hoc autem votum eſt propoſitum efficax confitendi: ſed non poteſt ſtare in eo propoſitum efficax confitendi, & abſolutum ex natura huius actus, nempe perfectæ contritionis de peccato ob offenſam Dei, & ex perfecta charitate conceptæ, niſi determinetur etiã ex vi actus, & ſecluſo omni impedimento ad captandam occaſionem præſentem confitendi:

60

Probatur idẽ ex natura actus, & voti.

Non ſtat contritio perfecta, & votum cũ contemptu opportunitatis præſentis.

ergo, &c. Probatur minor, quia *neſcit molimina tarda Spiritus ſancti gratia*; & conuerſio perfecta ad Deum, & deteſtatio perfecta peccati determinant voluntatem ad integram ſatisfactionem præſtandam Deo, quam poteſt hîc & nunc commodè, & ad quam tenetur ex præcepto: ſed confeſſio ſacramentalis eſt in præcepto, & in ea continetur ſatisfactionis pars in ordine ad Deum propter erubeſcentiam; in ea continetur ſatisfactio debita Eccleſiæ per iudicium Sacerdotis abſoluentis à peccato, & ligantis ad pœnam. In ea conſiſtit ſatisfactio lege præſcripta, per quam Deus vult vindicari peccatũ poſt lapſum fidelis, & pœna ingratitudinis commiſſæ contra beneficium receptum plenæ remiſſionis in Baptiſmo: ergo conuerſio perfecta ad Deum ex natura actus, & perfectione eius non permittit dilationem confeſſionis, quæ de præſenti commodè poteſt præmitti.

Inclinant ad ſatisfactionẽ perfectam.

61

Præterea, votum confitendi ex præcepto obligat determinatè ad confeſſionem faciendam, licèt indeterminatè quoad tempus opportunum; ad aliquod tamen determinatè obligat captandum; ſed dilatio confeſſionis ex nullo motiuo fieri poteſt, ſi alioquin ceſſat impedimentum, & datur copia confeſſoris idonei, & eiuſdem, ſecluſis omnibus inconuenientibus, quæ excuſare poſſunt à confeſſione de præſenti: ergo vbi nullum motiuum ſubeſt differendæ confeſſionis, nec exceptio legis, neque perfecta in Deum conuerſio patitur eius dilationem: quia hæc aliquo rationabili motiuo innituntur ſecundùm prudentiam: neque enim legiſlator à lege excipit caſum, niſi ſecundùm prudentiam, quæ eſt legis regula, neque perfecta ad Deum conuerſio patitur dilationem perfectæ ſatisfactionis lege præſcriptæ, niſi ex ſimili motiuo: ſed vt conſtat, eſt præceptum confitendi, & confeſſio ipſa eſt pars ſatisfactionis ex debito peccati incurſæ: ergo ſi nullum eſt motiuum rationabile eius differendæ, videtur adimplenda, vbicunque eſt obligatio rigoroſa præcepti ad pœnitendum perfectè, hoc eſt, recuperandam primam gratiam; talis autem eſt in ſumptione Sacramenti. Accedit maior ſecuritas per viam Sacramenti, quàm in re graui captare debet operans ad finem prudenter. Atque hanc ſententiam docere videtur Canus *relect. de pœnitentia parte 5.* atque ei fauent plura loca Patrum, quibus oſtenditur neceſſitas Sacramenti, vt Leonis Papæ Epiſtola 91. aliàs 89. *Multiplex*, inquit, *miſericordia Dei ita lapſibus ſubuenit humanis, vt non ſolùm per Baptiſmi gratiam; ſed etiam per pœnitentiæ medicinam ſpes vitæ reparetur æternæ, vt qui regenerationis donum violaſſent, proprio ſe iudicio condemnantes ad remiſſionem criminum peruenirent: ſic diuinæ bonitatis præſidiis ordinatis, vt indulgentia Dei, niſi ſupplicationibus ſacerdotum nequeat obtineri*, &c. Hanc authoritatem explicat Suarez reſpectiuè ad communionem, ad quam debet præmitti confeſſio, vt declarat Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 7. *Vt & confitentibus*, inquit, *pœnitentiæ ſatisfactione purgatos ad communionem Sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent*, &c.

Non ſubeſſe motiuũ differendæ confeſſionis.

Nihilque excuſare à facto.

Satisfactio cõpleta dãda eſt, quãdo non eſt impedimẽtum.

Securitas ex Sacramento.

Leo Papa. Eius neceſſitas.

Reſpõſio Suarez.

62

Fateor de pœnitentibus intelligi poſſe etiam in ordine ad communionem; ſed hæc non ſola eſt ratio, quaſi obligatio ad communionem inferret ex mente Leonis obligationem confeſſionis: quia ipſe loquitur de obligatione pœnitentiæ, & confeſſionis, quam habent peccantes poſt Baptiſmum: vt patet ex comparatione pœnitentiæ in ratione medij ad ſalutem cum Baptiſmo; quam verbis prioribus per ſe declarat, & ex inſtituto, *vt indulgentia Dei non niſi ſupplicationibus Sacerdotum nequeant obtineri*, &c. Agit ergo de modo, quo peccator poſt Baptiſmum reconciliari debeat Deo. Quod probat verbis intermediis, quibus declarat hanc poteſtatem abſoluendi peccatores eſſe in Eccleſia, & reconciliandi peccatores, & eos reconciliatos, & purgatos ad communionem Sacramentorum admittere: vbi addit conſuetudinem Eccleſiæ admittentis reconciliatos ad communionem, quia tum illa conſuetudo viguit, vt patet ex Canonibus pœnitentialibus, vt peccantes grauiter non admitterentur ad communionem, niſi peracta pœnitentia præſcripta ſecundùm Canones: neque ad miniſterium etiam, ſi erant in clero. Leo ergo conſuetudinem tantùm inſinuat; obligationem autem confeſſionis per ſe exponit. Vnde patet ex hac conſuetudine antiqua Eccleſiæ in peccatis grauibus præmitti ſolere pœnitentiam integrè etiam quoad ſatisfactionem, & modum eius præſcriptum ante communionem; vnde dicit Pontifex *vt & confitentibus pœnitentiæ ſatisfactionem darent, & eadem ſalubri ſatisfactione purgatos ad communionem Sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent*, &c. In illa autem ſatisfactione includebatur etiam cor contritum, vt patet ex iis, quæ de ſatisfactione dicta ſunt *in d. 15. qu. 1.* Videatur *Epiſtola* 78. aliàs 80. vbi improbat conſuetudinem illam quam abrogauit fortè Nectarius, quo recitabantur peccata publicè: quia ex illa multi timore legum abſterrebantur à confeſſione, nè conſcientiæ eorum palam fierent in auribus populi. *Sufficit*, inquit, *illa confeſſio, quæ primùm Deo offertur, tum etiam Sacerdoti, qui pro delictis precator accedit*, &c.

Leo inſinuat cõſuetudinẽ.

Neceſſitatem Sacramenti per ſe declarat.

Ritum, quem abrogauit Nectarius, improbat Leo.

Item author operis de vera, & falſa pœnitentia; & habetur diſt. 1. de pœnitentia cap. 88. *Quem pœnitet, omnino pœniteat, & dolorem lachrymis oſtendat, repræſentet viam ſuam Deo per Sacerdotem, præueniat iudicium Dei per confeſſionem*, &c. Vbi plura congerit ad hunc effectum de erubeſcentia, quæ meretur miſericordiam. Accedunt & alia plura loca Patrum, in quibus oſtenditur pœnitentiæ neceſſitas, vt illa quæ dicunt eſſe ſecundam poſt naufragium tabulam: ſed dicta ſufficiunt.

Author de vera & falſa Pœnitentia.

63

Obiicies primò, de fide eſſe contritionẽ iuſtificare peccatorem: ergo illa ſufficit in caſu receptionis Sacramentorum, excepta Euchariſtia; & ſic in aliis caſibus ſimilibus. Reſpondetur contritionem nec haberi, neque eſſe contritionem veram ſine voto Sacramenti reſpectiuè ad peccata non confeſſa; hoc autem votum ceſſat, quando adeſt opportunitas confitendi de præſenti; quam ſi quis negligat ſine impedimento, contemnit. Vnde ſicut Tridentinum ex conſuetudine Eccleſiæ declarat non ſufficere contritionem præuiè ad Euchariſtiam ſine confeſſione, ſic etiam dicendum in aliis actibus, quia ſpecialem reuerentiam exigunt, vt eſt receptio Sacramentorum, quæ debet fieri per pœnitentiam perfectam, & medium ordinarium Sacramenti ad hoc inſtitutum, dum commodè, & ſine impedimento ſuſcipi poteſt. Et hoc habet conſuetudo piorum: contritio enim eſt medium extraordinarium, & ſubordinatum pœnitentiæ, cui non æquiualet; quantùm ad obligationem præcepti,

Obiectio ex efficacia contritionis. Reſponſio.

Non habetur votũ Sacramenti ſi differatur ſine cauſa.

cepti, quando ipsa pœnitentia adhiberi potest.

Replica. Dices, contritioni, & eius efficaciæ non derogat præceptum confessionis : ergo illa sufficit. Respondetur, si ratio valeret, probaret nullũ esse diuinum præceptum confessionis, etiam in voto.

Soluitur. Cõtritio subordinatur Sacramento. Respondetur ergo in hoc derogare, quatenus cõfessioni, seu Sacramento subordinatur, ita vt sine voto Sacramenti, quod est medium ordinarium, nihil efficiat ; quale autem debeat esse hoc votum, dicemus *in §. sequent.* Deinde subordinatur Sacramento, quasi pars. Deinde vt dispositio tantùm remittit peccatum, quod per se remittitur à Sacramento tanquam à causa per se ad suum effectum ordinata. Deinde subordinatur in genere satisfactionis, quam Deus exigit pro peccato, quæ integrè consistit in tribus illis actibus pœnitentis, & specialiter in erubescentia confessionis. Deinde contritio non remittit sine ordine ad confessionem, confessio autem cum sola attritione sine contritione.

64 *Secunda obiectio.* Obiicies secundò, nullum inueniri fundamentum huius obligationis confitendi, quando obligat præceptum pœnitentiæ respectiuè ad peccata non confessa. Respondetur, fundamentum huius obligationis esse præmissum, & illud sufficiens, cui accedit communis praxis eorum, qui curam sui gerunt, & Ecclesiæ.

Soluitur.

Tertia obiectio. Soluitur. Obiicies tertiò, id esse onerosum. Respondetur magis alleuiare iugum ; quia multò facilior est confessio, & securior ; & quamuis aggrauaret iugum, non refert, modò sufficiant præmissa fundamenta. Quin etiam citari pro hac sententia possunt quotquot dicunt votum explicitum confessionis necessarium esse : nam simul dicunt, si opportunitas adsit, statim esse confitendum. Neque refert siue hîc & nunc, siue

Non aggrauari opus pœnitentia ex hac obligatione.

aliàs tenearis confiteri, ad aggrauandum onus pœnitendi : quia id certum est manere obligationem confessionis, donec actus adimpleatur.

Ad obiectionẽ ex Trident. Ad illud, quod additur ex Tridentino, non habetur quidpiam ad propositum : quia Concilium non supponit contrahentes matrimonium esse in peccato mortali, quod nullo modo in genere præsumi debet, aut præsumit Concilium : quia illa præsumptio neque Iure subsistit, neque facto adhortatur : ergo ad confessionem, & communionem saltem tribus diebus ante consummationem matrimonij, ad implorandum potiùs diuinum auxilium ad onera matrimonij supportanda.

Replica. Dices, ipsa contritio perfecta semper iustificat ante confessionem, & absolutionem etiam in Sacramento : ergo ex necessitate iustificationis, ex qua colligitur præceptum pœnitendi, non sequitur obligatio confessionis.

Responsio. Respondetur clarum esse obligationem manere, non obstante contritione, siue tum, siue aliàs fiat confessio : quia Deus non remittit peccatum nisi in ordine ad confessionem faciendam, & sine eius voto ; intentio autem confitendi de præsenti continet in se votum confessionis. Itaque contritioni etiam vt in Sacramento sit, non correspondet iustificatio, nisi vt subest tali intentioni, sicut nec extra Sacramentum, nisi vt subest voto : satisfactio enim completa, quam Deus exigit pro peccato, per contritionem, & confessionem fit, ideoque requirit vt confessio exhibeatur in reipsa, vel certè in affectu, & proposito absoluto confitendi, siue de præsenti, si adest copia confessoris, & vrgeat præceptum, siue de futuro ; alterutro deficiente, deficit vera Pœnitentia.

SCHOLIVM.

Ad confessionem requiri displicentiam peccati commissi, & propositum non peccandi. Item negantem acceptare pœnitentiam esse absoluendum : de quo suprà dixi d. 15. q. 1. art. 3.

COntinet[l] etiam *qualiter*, quia cum displicentia peccati commissi, & cum proposito abstinendi à peccato, & obediendi Ecclesiæ in satisfactionem pro isto peccato[m]. Intelligo, non quòd oporteat eum velle pœnam, vel pœnitentiam suscipere à Sacerdote, quia etsi nullam sibi oblatam à Sacerdote vellet recipere, tamen duas idoneitates, vel conditiones haberet præpositas hîc, & propositum recipiendi pœnam infligendam sibi à Deo hîc, vel in purgatorio ; talis, inquam, citiùs esset absoluendus, quàm repellendus, vt dictum est *suprà distinct. 15. quæst. 1.* Sed si suscipiat aliquam pœnitentiam, vel satisfactionem sibi impositam ab Ecclesia, tenetur illam seruare : & hoc propositum oportet quòd habeat, vt debito modo confiteatur, scilicet vt velit obedire confessori in seruando, vel soluendo illam satisfactionem, quam voluntariè suscipiet ab ipso impositam. 22

Sed arguitur contra hoc, quod dictum est in secundo articulo : quæ sunt confitenda, quia omnia mortalia, per hoc quod dictum est *suprà distinct. 15. quæst. 1.* quòd aliquis potest soluere pœnam debitam pro vno peccato, non soluendo pœnam pro alio ; imò permanendo in aliquo peccato : ergo à simili potest soluere confessionem debitam vni peccato, subticendo aliud. 23

Quare non potest tolli vna culpa mortalis sine alia, sicut pœna vnius peccati sine pœna alterius.

Respondeo, ibi dictum est, quòd ille, qui verè est semel absolutus à peccatis omnibus, pœnam exteriorem sibi impositam potest soluere vel in charitate, vel in peccato mortali ; & esto quòd in peccato mortali soluat, non tenetur eam iterum soluere, nec hîc, nec in purgatorio, nec in Inferno. Sed si aliquis nunquam verè absoluatur ab isto peccato, quia quando debet absolui, ponit obicem, qualis est hypocrita, quia ponit obicem ; tunc tenetur soluere, qualemcumque pœnam exteriorem soluat, vel satisfaciat. Et ratio est, quia priùs oportet pœnam æternam commutari in temporalem antequam

antequam aliqua pœna temporalis ſit aliqua ſolutio pro iſta culpa: quando autem ille hypocrita confitetur, non eſt ſibi commutata, quia nec abſoluitur ab iſta culpa: commutata eſt autem quando iſte ſemel verè pœnitet, licèt qualitercumque poſtea recidiuet: iſte enim aliquando verè fuit iuſtus, & non debitor pœnæ æternæ pro priùs commiſſis: ſed ille hypocrita ſemper manet debitor pœnæ æternæ pro priùs commiſſis, & etiã de nouo fit debitor nouæ pœnæ pro nouo peccato, quod hîc committit.

COMMENTARIVS.

65 *Qualis debet eſſe confeſſio?*

Diſciplicentia peccati requiritur.

1 COntinet etiam qualiter, &c. Hîc primum de qualitate, & circumſtantiis confeſſionis tria determinat requiſita: primum, vt fiat cum diſplicentia peccati commiſſi; per quam explicantur ea, quæ dicit *in articulo primo huius quæſtionis*, §. *Aliter ergo ſic arguo*, &c. quod eſt ſecundùm medium, quo probat præceptum diuinum confeſſionis *in replica contra reſponſionem adductã*, dicendo probare tantùm vtilitatem confeſſionis, non neceſſitatem, quia ſufficit contritio. *Contra*, inquit, *hoc, nulla alia eſt ita facilis, & ita certa: hîc enim non oportet, niſi non ponere obicem ad gratiam, quod multò minus eſt, quàm habere aliquam attritionem, quæ per modum meriti de congruo ſufficiat ad iuſtificationem, vt dictum eſt ſuprà d. 14. quæſt. 2. Poteſt etiam aliquis eſſe magis certus, quòd non ponat obicem, quàm quòd habeat attritionem ſufficientem, quaſi per modum meriti de congruo: quia probabiliter poteſt ſcire ſe tunc non peccare actualiter peccato interiori, & intendere recipere quod Eccleſia intendit in illo Sacramento conferre: non ſic poteſt ſcire ſe habere attritionem ſufficientem, vt meritũ de congruo ad iuſtificationem*, &c.

Textus ambiguus Doctoris.

Declaratur.

In quibus verbis loquitur de attritione perfecta, quæ dicitur contritio, ſeruando modum loquendi antiquorum, quo vtitur, *q. 2. d. 14.* & in comparatione doloris ſufficientis cum Sacramento, vocatur ab eo contritio ſimpliciter, & per modum meriti de congruo, quòd ſe ſola ſufficit extra Sacramentum.

66 *Interpretatio aliorũ reijcitur.*

Non intendit ergo Doctor, vt quidam cum Sylueſtro imponunt, quòd ſola voluntas ſuſcipiendi Sacramenti valeat ad remiſſionem peccati ſine vlla eius diſplicentia, aut dolore: nam contrarium expreſsè hîc dicit, & *ſuprà quæſt. 4. diſt. 14.* vt ibi declaratum eſt: ſed agit de cauſa per ſe remiſſionis, quam diſtinguit in attritionem perfectam extra Sacramentum, & in ipſum Sacramentum re acceptum. Diſplicentia autem, vel attritio imperfecta non remittit ſua efficacia peccatum. Sed (vt dicit Trident. *ſeſſ. 14. c. 4.*) diſponit ad impetrandum veniam in Sacramento: ideò Doctor cùm hîc ageret de præcepto diuino, quo quis tenetur ad confeſſionem, & Sacramentum neceſſitate medij, ex inſtituto tantùm, vt dixi, egit de Sacramento confeſſionis; & comparatur ad aliud medium contritionis, ſeu attritionis perfectæ, quod ſe ſolo ſufficit ad gratiam recuperandam, quatenus ex efficacia ipſius ad hunc effectum ſolui poſſet argumentum, quod ipſe proponit ex neceſſitate medij ad probationem præcepti confeſſionis.

Loquitur Doctor de attritione perfecta, vt diſcernitur à Sacramento.

Requirit dolorem peccati, vt circumſtantiam confeſſionis.

In hac autem litera, qua tractat circumſtantias confeſſionis ſacramentalis, docet primò neceſſarium eſſe, vt fiat cum dolore, ſeu diſplicentia peccati commiſſi. De natura autem huius doloris egimus *in prædicta diſt. 14. quæſt. citata, & q. 1. d. 15.* & hîc in præmiſſis aliqua incidenter iuxta naturam currentis difficultatis. Supereſt tantùm vt de propoſito tam confitendi, quàm abſtinendi à peccatis; vtrumque requiritur ad Sacramentum ex Trident. *ſeſſ. 14. cap. 4.* & quia difficultas occurrit circa vtrumque actum, ideò huc transferendam duxi reſolutionem: quia in littera præmiſſa agit de propoſito emendationis: *infrà* verò *reſponſione ad ſecundum* quod deſumitur ex authoritate Auguſtini, & Caſſiodori, vbi hanc difficultatem explicabimus, agit de propoſito confeſſionis.

Quæritur circa propoſitum emendationis, an debeat eſſe explicitum & formale?

67 *Sententia affirmatiua.*

AFfirmat Soto *in 4. diſt. 15. quæſt. 1. art. 2.* putans oppoſitum, neque verum, neque tutum, neque in populum ſpargendum eſſe. Cui ſententiæ fauere videntur antiqui, quamuis non adeò expreſsè loquantur, an propoſitum debeat eſſe formale, an ſolùm virtuale. D. Thomas *in 4. diſt. 14. art. 4.* Alenſis *4. part. quæſt. 17. memb. 3. art. 9.* Palud. *diſt. 17. quæſt. 1.* Durandus *quæſt. 2.* Adrian. *quodlib. 5. art. 3.* Oppoſitum ſentit Maior *in 4. diſt. 14. quæſt. 1.* Vega *libro 13. in Trid. cap. 21.* Nau. *in Sum.* Vaſquez *3. part. qu. 86. art. 2. dub. 4.* & videtur magis in vſu apud modernos. Suarez *diſp. 4. ſect. 3.* admittit priorem opinionem veram eſſe ordinariò, ſecundam verò in caſu, vt quando quis non cogitat de futura vita.

Sententia negatiua.

Concluſio. Præfertur prima ſententia.

Concluſio: prior opinio eſt magis conformis veritati & ſimpliciter tenenda iuxta mentem Doctoris hîc, qui ſuperaddit propoſitum eſſe neceſſarium tanquam diuerſum actum; licèt hæc reconciliatio Suaris non videatur ſimpliciter ſpernenda, ſi caſus ſit poſſibilis. Probatur, quia eſt Magiſtri, & antiquorum *in 4. diſt. 14.* ex Ambroſio, qui definit *pœnitentiam eſſe mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere*, &c. & habetur *de pœnitentia diſt. 3. can. Pœnitentia.* Gregorius idem habet *anteacta peccata deflere, & flenda non committere.* Præterea, Scriptura, & Patres exigunt ad pœnitentiam neceſſariam eſſe nouam vitam. Ezechielis 18. *Proiicite à vobis omnes iniquitates veſtras, in quibus præuaricati eſtis: & facite vobis cor nouum, & ſpiritum nouũ*, &c. vbique enim Scriptura idem commendat; & probatur ſpeciatim ex Trident. ſeſſ. 6. cap. 6. *Mouentur*, inquit, *aduerſus peccata per odium aliquod, & deteſtationem, hoc eſt, per eam pœnitentiam, quam ante Baptiſmum agi oportet; denique dum proponunt ſuſcipere Baptiſmum inchoare nouam vitam, & ſeruare mandata. De hac diſpoſitione ſcriptum eſt*, &c. Ergo propoſitum nouæ vitæ eſt diſpoſitio neceſſaria ad Baptiſmum, & adiuncta pœnitentia in adulto peccatore. Deinde *cap. 14.* docet *pœnitentiam hominis Chriſtiani poſt lapſum non ſolum includere ceſſationem à peccatis, & eorum deteſtationem,*

Probatur.

Ambroſ.

Gregor.

Pœnitentia requirit nouam vitam.

Trident.

nem, sed confessionem sacramentalem saltem in voto. hæc cessatio est propositum, & sess. 14. cap. 4. *Declarat*, inquit, *sancta Synodus hanc contritionem non solùm cessationem à peccato, & vitæ nouæ inchoationem, sed veteris etiam odium continere*, &c. *Infrà* loquens de contritione imperfecta, addit eandem conditionem, vt sit fructuosa, nempe vt voluntatem peccandi excludat, quod est propositum habere non peccandi, *& can. 5.* definiens dolorem pro peccatis vtilem esse, addit limitationem, *cum proposito*, inquit, *melioris vitæ.*

68

Responsio aliorum. Reiicitur.

Requiri propositum formale.

Respondent aduersarij intelligi debere propositum virtuale, non formale. Sed contrà, hæc distinctio ignota fuit antiquis in hac materia, & inferret doctrinæ Conciliorum & Patrum superfluitatem, & nugationem, & certè in Tridentino non habet locum, quia propositum virtuale nihil aliud est, quàm odium ipsum & detestatio peccati, seu contritio formalis & perfecta, sed præter odium, & detestationem peccati exigit Concilium, & Patres propositum tanquam quid omnino diuersum, vt patet ex particulis restrictiuis, & aduersatiuis, habentibus secum notam aduersæ sententiæ, & non comprehensæ, vel certè copulatiuis, & cumulatiuis eius, quod ex integro requiritur: ergo non intelligunt propositum virtuale, sed formale. Vnde non rectè Vasquez asserit Sanctos, & Scripturam parùm curasse de hoc proposito, & solùm verum dolorem commendare.

Probatio ex inclinatione virtutũ concurrentiũ ad pœnitentiam.

Deinde perfecta conuersio in Deum per veram reconciliationem hoc ipsum confirmat: quia non tantùm inuoluit satisfactionem de præterito, sed vltra hoc voluntatem retinendæ amicitiæ, & iustitiæ de cætero. Item, iustitia vindicatiua peccati intendit satisfactionem ad finem obseruandi legem pro futuro. Charitas, ex cuius motiuo detestamur peccatum, sicut versatur absolutè circa Deum præsens aut absens, non sub modo determinato: ita etiam fugit peccatum absolutè pro quouis tempore; siue futuro, siue præterito. Vnde aduersarij versantur in falsa imaginatione, quasi pœnitentia obdormientibus nobis contingat, & tantùm ex cogitatione præteriti, non recordando de vita futura, quod planè existimo falsum: quia eadem fides, quæ docet de præterito dolendum, id docet quatenus etiam pro semper doceat vitandum peccatum: ergo nequit inesse ignorantia illa vitæ futuræ, imò, quod amplius est, non censetur aliud argumentum veri doloris, nisi propositum emendationis. Deinde fides in hominẽ Christiano, & instructo, quæ docet de peccato dolendum, docet esse confitendum, si nondum est confessum. Nec video quomodo detestatio status peccati, in quo primum se apprehendit peccator illuminatus fide (vt docet Trid. *sess. 6. cap. 6.*) præscindere possit à cognitione, & voluntate fugiendi in posterum peccati.

69

Occasio illius distinctionis propositi virtualis, & formalis.

Desumpta est à simili.

Dispar est ratio de dolore virtuali, & proposito virtuali.

Aliqui fingunt casum, si quis iam desperatus à Medicis, conteratur, non esse necessarium propositum ipsi vitæ futuræ, quæ ipsi non est duratura: sed hoc nihil est: quia duratura est vsque ad periodum, per tempus incertum, quo ipse peccare potest voluntate, & damnari: hæc ergo distinctio propositi inuenta est ad similitudinem eius, qua contritio in virtualem, & formalem distinguitur: sed diuersa est ratio: quia amor Dei contingere potest sine memoria peccati: non ita tamen contritio sine proposito emendæ, quia non videtur admitti casus obliuionis propositi faciendi; si daretur autem casus, non esset negandum simpliciter hominem iustificari, & interpretanda essent loca proposita de cursu ordinario, non in casu: quando autem illuminatur peccator ad pœnitentiam perfectam, quæ iustificat, videtur semper illuminari sufficienter ad eliciendum propositum expressum, & detestatio perfecta peccati determinat ad illud voluntatem. Dato primo, concedunt aduersarij peccatorem teneri ad propositum eliciendum expressè.

Coniectura Fauẽtini reiicitur.

Quòd verò conclusio sit Doctoris, patet etiam *ex diff. 14. quæst. 4. respons. ad secundum argum.* vbi attritioni in Sacramento adiungit necessarium esse propositum euitandi peccati pro futuro, ad hanc iustificationem in Sacramento obtinendam. Ex quo sequitur Fabrum *in 4. dist. 16. num. 15.* non rectè ex sententia Doctoris asserere hominem reddi certum se habere contritionem, quando habet propositum explicitum suæ emendæ: quia licèt argumentum sit perfecti doloris, & omnino requisiti, hominem habere tale propositum: tamen neque admittit Doctor soli contritioni esse connexum, cùm loco citato expressè loquatur de attritione, quæ extra Sacramentum non iustificat, neque dici possit ex loco citato Trident. *sess. 14.* neque certitudo rigorosa in hac materia admittenda sit, ex eodem Tridentino *sess. 6. cap. 9.* quo damnatur fiducia hæreticorum ex incertitudine, quæ oritur ex infirmitate nostra, & indispositione: si tamen præmiserit quis examen suæ conscientiæ, & orationem, qua impetraret à Deo gratiam compunctionis, & veræ pœnitentiæ, modò sentiat in seipso propositum firmum euitandi peccati cum confidentia in Dei adiutorio, ac meritis Christi, non in seipso, argumentum erit à posteriori quietandi animum, & se feciſſe veram pœnitentiam: quia tale propositum oritur ex pœnitentia tali tanquam causa, siue attritio sit, siue contritio.

70

An requiratur, vt sit extensiũ ad peccata confessa, saltẽ virtute.

Sentẽtia quorundam de proposito hoc.

Difficultas vlteriùs est, An sufficiat propositum generale cauendi peccata. Respondetur, si illud propositum sit absolutum, & perfectum, ita vt secundùm affectum includat formaliter, aut virtualiter propositum particulare, maximè circa peccata confessa, sufficere. Quid si propositum sit confusum, & in genere, ita vt ex efficacia sua non determinetur ad propositum in specie deserendi huius, aut illius peccati in specie, si ei applicetur per cogitationem? Respondent quidam sufficere tale propositum, neque debere confessorem in specie interrogare pœnitentem an habeat propositum deserendi hoc peccatum confessum, aut non committendi illud de cætero, si viderit periculum esse ne ille complaceat magis in peccato, & dicat se non habere propositum: quia alioquin id esset tentare pœnitentem. Hanc sententiam audio à quibusdam practicari; nescio certè quibus authoribus, aut quo fundamento: fortè occasionem huius praxis desumpserunt ex Sanchez *lib. 3. Sum. cap. 7. num. 9.* qui aliud agens de reo, qui illegitimè negauit coram iudice veritatem: dicit autem cautè se debere confessarium gerere circa hoc propositum reorum fatendæ veritatis, si iterùm rogentur. Si enim credat quòd non sit interrogandus denuò, nil debet ipse interrogare de tali proposito, ne peccatores tentet de concipiendo proposito contrario,

contrario, cùm ſit difficillimum negotium fateri proprium crimen: ſed ſatis eſt, vt in genere proponant cauere in poſterum peccata. Imò ſi credat fore, vt iterum rogentur, non debet interrogare de propoſito, cùm iam pœnitens non ſit in peccato mortali, id enim iam tranſiit, & ſatis eſt in genere proponere emendam: quia ſi pœnitens ſit in bona fide, debet confeſſarius illum non reddere certiorem de hac obligatione confitendæ veritatis: dato etiam quòd teneretur eam confiteri.

71 *Hæc ſententia reijcitur.* Reſpondetur tamen, quidquid ſit de obligatione confitendæ veritatis, de quo dictum *d.15. q.vltima*, quantùm ſpectat ad propoſitum emendationis, & fugiendi peccati, meo videri hanc ſententiam nec veram, nec tutam eſſe, neque vllo modo trahendam in praxim. Probatur, de fide eſt odium veteris vitæ, & inchoationem nouæ requiri ad fructuoſam pœnitentiam; ſed neque talis habet odium vitæ prioris, neque inchoationem nouæ, neque dolet, neque emendatur de tali peccato vllo modo ſecundùm propoſitum abſolutum voluntatis: ergo, &c. Maior ſupponitur ex iam dictis, & patet ex authoritatibus Patrum, quarum plures citat Magiſter *diſt.14*. Minor probatur, quia nullus efficaciter dolet de peccato commiſſo, aut proponit emendam, & vitam nouam, qui affectu manet conuerſus ad peccatum; ſed quicumque ita diſpoſitus eſt, vt in particulari interrogatus à Sacerdote, reſpondeat ſe non velle deſerere tale peccatum, verè ſecundùm affectum nec dolet de peccato, neque proponit emendam, & vitam nouam, quæ neceſſariò requiruntur, ſaltē quoad affectum, ſeu intentionem, & propoſitum abſolutum: ergo is non verè pœnitet, ſed fictè tantùm, & verbaliter. Dices, illum habere propoſitum in genere, quod virtualiter extenditur ad hoc peccatum, & id ſufficere. Contrà, hæc euaſio eſt, & omnino verbalis: quia nullus actus voluntatis virtualiter extenditur ad obiectum, qui non eſt natus inducere determinatè actum ſimilem circa obiectum, vel certè ex efficacia ſua excludere actum contrarium. Dixi actum ſimilem, nempe ſi eſt volitio, induere volitionem, ſi eſt nolitio, nolitionem obiecti: verbi gratia, intentio electionem medij, & ſimilia: ſed propoſitum illud verbale in genere, ſi eſſet formale vnius obiecti, virtuale alterius eſſet natum inducere propoſitum formale illius, vel ſaltem æquiualeret illi, ita vt nullo modo admitteret actum contrarium: ergo neque in genere eſt propoſitum formale, quod exigit pœnitentia, nempe voluntas abſoluta, & efficax quantùm ad intentionem, & affectum fugiendi illud peccatum; neque conſequenter dolor, cui tale propoſitum ineffieax eſt coniunctum, extenditur virtute ad deteſtationem illius peccati, de quo in ſpecie interrogatus dicit ſe non velle fugere: ac proinde affectu, & voluntate affectat peccatum.

Impugnatur.

Illud propoſitum non eſſe ſufficiens, nec compati cum debita diſpoſitione.

Non eſt fuga peccati.

Reſponſio.

Impugnatur.

Illud propoſitum eſſe ineffieax, neque virtute extēdi ad peccatum confeſſum.

Innocent. Rectè ergo Innocentius II. & habetur d. 5. de pœnitentia: *Admonemus fratres noſtros, ne falſis pœnitentijs laicorum animas decipi, & in Infernum pertrahi patiantur: falſam autem pœnitentiam eſſe conſtat, cum ſpretis pluribus, de vno ſolo pœnitentia agitur; vel cùm ſic agitur de vno, vt non diſcedatur ab alio*, &c.

72 *Inſtantia de contritione.* Si quis vellet inſtare de contritione, quæ efficax eſt, licèt de vno peccato concipiatur ex pluribus, quæ reus commiſit. Contra: illa contritio ſecundùm affectum, ſeu virtute, & implicitè extenditur ad alia omnia mortalia, quæ quis commiſit, & quorum eſt reus: ſed non ita ſe habet propoſitum, quod formatur iuxta præſentem caſum: ergo non eſt par ratio: ſi enim propoſitum in genere ſit tale, vt virtute extendatur ad omnia, illud ſufficit: ſed tale propoſitum non compatitur cum illa diſpoſitione peccatoris, qua interrogatus de aliquo in particulari, diceret ſe nolle deſerere tale peccatum.

Reijcitur.

Secundò, vnum peccatum mortale nequit dimitti ſine altero, quia non dimittitur, vt aliàs dictum eſt, niſi per reconciliationem peccatoris, & infuſionem gratiæ, quæ non compatitur cum vllo mortali: ergo neque pœnitentia de vno mortali, aut pluribus fieri poteſt validè ad effectum remiſſionis, niſi de ſingulis fiat virtute, & affectu: hoc autem ſequitur propoſitum de fugiendis omnibus per voluntatem abſolutam, & determinatam, quantùm eſt ex parte actus, quæ tollit illam diſpoſitionem in contrarium. Si dicas Trident. *ſeſſ.14. cap.4.* vbi agit de attritione, ſeu contritione imperfecta, tantùm requirere vt ſimul excludatur voluntas peccandi. Contra, ſecundùm opinantes requiritur præter dolorem, ſaltem propoſitum in genere quod conſiſtit in aliquo poſitiuo. Præterea Concilium intelligit illam excluſionem non negatiuè; ſed etiam poſitiuè, iuxta ea, quæ in initio capitis requirit ad contritionem in genere, vt communis eſt ad perfectam, & imperfectam. Requirit *ceſſationem à peccato, nouæ vita inchoationem, & odium veteris*: quæ eſt communis ſententia Patrum: quia illa ad reconciliationem peccatoris exigit: *quædam enim impietas infidelitatis eſt* (vt author lib. de vera & falſa pœnitentia, cap. 9.) *ab illo qui iuſtus, & iuſtitia eſt, dimidiā ſperare veniam*, &c. nec Deus ad amicitiam admittit, nec in gratiam miſericorditer acceptat, niſi qui auertit ſe à peccato, & habet voluntatem ſeruandi iuſtitiam per adimpletionem legis. Vtrumque æquè requiritur in homine adulto: *Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis*. Et, *Si vis ingredi vitam ſerua mandata*, &c. Matth. 19. officium enim Chriſtiani eſt fugere à malo, & ſequi bonum, & vtrumque in diſpoſitione ſufficienti voluntatis requiritur: nam ſunt media neceſſaria, quæ ex voluntate efficaci finis tenetur quis abſolutè, & quantùm eſt ex ſe efficaciter velle ſecundùm affectum; nec ſola ſimplex complacentia eorum ſufficit, aut ſtare poteſt cum efficaci voluntate finis. Vnde Trident. *ſeſſ.6. c.14.* explicat illud propoſitum per *ceſſationem à peccatis*, & *ſeſſ.14. can.5.* quod ſuperiùs *cap.4.* dixit, explicat abſolutè, & definit ſub appellatione propoſiti melioris vitæ.

Secunda ratio.

Ex connexione mortalium, quantùm ad remiſſionem.

Reſponſio.

Impugnatur.

Odium veteris vitæ, & inchoationem nouæ requiri.

Quod amplius eſt, demus ſufficere ceſſationem à peccato, & propoſitum vitæ melioris intelligi poſſe per voluntatem excludentem complacentiam actualem (quod neque in rigore Theologico, aut ſermonis, neque ſecundùm veritatem Scripturæ, aut Patrum dici poteſt) demus tamen, inquam, ſufficere, dolere de commiſſo, & excludere propoſitum committendi de cætero: ſaltem hæc ipſa requiritur modo humano, & liberè per ſuſpenſionem voluntatis de cætero peccandi, & hoc liberè, & non merè neceſſariò, & naturaliter ſecluſa attritione, & reflexione: ſed quicumque eſt ita diſpoſitus, vt interro

73 *Suppoſitio falſa permiſſa.*

Requirit ſaltem vt excludatur voluntas peccandi liberè, & ex deliberatione.

In casu præmisso non subsistere talem voluntatem.

interrogatus respondeat se non velle amplius non peccare pro futuro, neque propositum etiam hoc modo formatum habet, & tantùm excludit voluntatem peccandi ex inaduertentia, non verò liberè, & ex deliberatione; propositum autem nouæ vitæ, aut emendæ se habet vt circumstantia requisita ad dolorem, aut confessionem peccati: ergo moraliter debet afficere vtrumque, vt sit circumstantia moralis pœnitentiæ.

5. Ratio.

Inducit contemptum salutis.

Tertiò, hæc sententia minuit solicitudinem salutis, & inducit contemptum Sacramenti, & licentiam peccandi: quia si sufficit propositum ita formatum, quisque potest licitè absolui, & confiteri, modò interrumpat actualem complacentiam peccati, & aliquo modo ei displiceant commissa, & sic ex facilitate veniæ contemnitur omnis disciplina vitæ, & rigor Sacramenti, quod est perniciosum tam pœnitentibus, quàm etiam confessoribus, vt per se constat: nec indiget vlla ponderatione, quæ facilis est ex Patribus, qui indulgẽtiam, & facilitatem in hoc foro perniciosa esse docent; quod & ipsa experientia comprobat.

74

4. Ratio. Minùs debet absolui talis, quã qui causam proximã peccandi non deserit.

Quartò, faciliùs absolui deberent qui causas proximas peccandi non excludunt, quàm qui accedunt cum tali proposito, prout casus format; sed communis docet, & veritas, tales non esse absoluendos; quia qui non est paratus causam, & periculum proximum peccandi exscindere, censetur non velle emendare peccatum, neque syncerè, & vt oportet ad salutem, pœnitere deserendo peccatum. Antecedens patet; quia periculum proximum peccandi, & voluntas periculi illius est tantùm voluntas interpretatiua peccati in causa, modò velit periculum ex alio fine aliàs licito, aut permisso, & non ex complacentia explicita peccati, sed qui interrogatus respondet se non habere voluntatem deserendi peccatum confessum, habet voluntatem perseuerandi in peccato, atque adeò ipsius operis in se ipsa, & non solùm in causa: ergo minùs debet absolui.

Responsio.

Dices totum esse verum: sed non debere interrogari, nisi in genere, an habeat propositum emendæ; ne interrogatus in specie complaceat de nouo in peccato.

Impugnatur.

Contrà: ergo etiam neque tenetur, aut debet confessor exscindere causas, & periculum proximum peccandi, si viderit ex dispositione pœnitentis eum non cessurum: sed hoc nequit dici; ergo neque illud.

75

5. Ratio. Ex obligatione confessarij, non absoluendi in eo casu.

Quintò ad idem si confessor viderit eum sic interrogatum ita dispositum esse, vt respondeat non velle se emendare, non potest præsumere in eo sufficientem dispositionem ad Sacramentum, aut dolorem cum proposito: sed confessor sine his nequit eum absoluere, aut committere se dubio nullitatis, contra debitam reuerentiam Sacramenti, & in perniciem ipsius pœnitentis: ergo si viderit dubiam esse eius conuersionem, non potest absoluere. Ita Doctor *d. 19. resp. ad d. 18. §. Sed nunquid pœnitentia, ver. Breuiter ergo dico*, &c. Probatur consequentia: confessor est iudex huius fori, & tenetur inquirere de omnibus, quæ essentialiter requiruntur ad sententiam validam, & an sit pœnitens dignus, qui absoluatur, vel qui legetur, atque in primis non solùm confessio est materia, seu quasi materia huius Sacramenti, sed etiam contritio, & satisfactio, vt docent Concilia, de quibus cognoscere ex officio tenetur confessarius tam ob validitatem, & reuerentiam Sacramenti, quàm etiam ad ipsius rei salutem necessariam: reus ergo primùm debet esse pœnitens, & ea pœnitentia, quæ requiritur, vt satisfactio lege præscripta; hæc autem est odium veteris vitæ, & inchoatio nouæ secũdùm propositum efficax, & absolutum, quantùm est ex parte voluntatis. Si ergo confessarius dubitat modo dicto de veritate pœnitentiæ, & propositi, tenetur inquirere sufficienter donec res ipsi constet: sed per se constat quòd propositum illud, quod neque virtute, neque explicitè excludit voluntatem perseuerandi in hoc peccato confesso, non sit sufficiens propositum, aut auersio à peccato, neque dolor sufficiens consequenter habeatur cum tali proposito, ergo tenetur ex tali præsumptione fundata interrogare in specie an talis velit se emendare circa tale peccatum, & si interrogatus responderit se non velle emendare, & confessor credat eum dicere veritatem: debet etiam iudicare eum non esse dispositum, nec fuisse in eo veram pœnitentiam, aut propositum, cùm viderit etiam ex sufficientibus indiciis, & fundatis eum interrogatum sic respondsurum; debet etiam tunc iudicare eum non esse dispositum sufficienter, neque retractasse tale peccatum, vt debet: nam præsumptio eius non potest fundari in alio, nisi quia sic dispositum videt, vt nullo modo absolutè intenderit emendam talis peccati.

Debet exigere satisfactionẽ lege præscriptam.

Tenetur inquirere in specie, si velit emendare, si ipse dubitat, aut præsumit contrarium.

Præsumptio fundata sequenda donec elidatur.

Confirmatur, quia nullum periculum ei obtenditur ex tali interrogatione, quod non incurritur ex confessione actuali ipsius peccati ex natura rei: vel ergo dum confitetur peccatum, complacet in ipso peccato, vel non complacet? Si primum, confessio est sacrilega, imò dato quòd non posset confiteri sine complacentia mortali peccati, non teneretur ad confessionem eius: sed casus non subsistit. Si non complacet: ergo interrogando, & examinando circumstantias particulares ipsius casus non incurrit tale periculum; sed hæc vna est ex requisitis, vt peccatum sit materia idonea confessionis, & absolutionis, nempe vt ipse se emendet: ergo necessariò requiritur: & ideò respondet se non velle emendare, non quia interrogatur; quia interrogatio est debita, & iuridica: sed quia nec dolet de peccato sufficienter, neque habet propositum eius deserendi, prout confessarius antea præsumere debet secundùm prudentiam, & legem, cùm certò præuiderit ita respondsurum.

76

Confirmatio. Periculum ex interrogatione nullum.

Ex interrogatione non prouenit periculum, sed ex defectu pœnitentia.

Secundò confirmatur: quia auarus obnoxius restitutioni, & vsurarius sic possint absolui, non obligando, aut interrogando, an velint restituere in particulari; imò neque interrogari deberent, si præuideantur esse in tali dispositione, vt responderent se non velle restituere: quare ergo similiter tenendo reum debere dicere veritatem, & iuridicè interrogatum, & præuidendo eum de nouo interrogandum, verbi gratia, quia citatus est in diem; quare, inquam, non deberet interrogari à confessario, & obligari, vt respondeat veritatem, dato quòd teneatur? aut certè eum non esse absoluendum, quia iustitia non strictiùs obligat in materia particulari restitutionis inter priuatos, quàm in materia iurisdictionis spectante ad bonum publicum.

Iudex tenetur inquirere de requisitis ad valorem sententiæ.

2. Cõfirmatio. Ab inconuenienti, & simili.

Dices, difficulter vllus confitetur suum crimen.

77

Responsio.

77 *Impugnatur.*

Contrà difficulter auarus, & vſurarius reſtituit, difficulter lubricus corrigit vias ſuas: hæc autem difficultas non à confeſſario eſt, ſed à lege inducente obligationem, quam quis tenetur ſeruare: illud debitum confitendæ veritatis (ſuppoſita veritate ſententiæ, de obligatione confitendi veritatem ſecundùm quam reſpondetur ad caſum) incurritur ex crimine, quod ad notitiam fori deductum, non debet eſſe impunitum: hoc debitum ſibi debet reus imputare, & ſuo delicto, quod factum eſt notorium, ſi tale eſt in circumſtantiis, vt teneatur fateri veritatem. Neque prætendi poteſt bona fides in propoſito, quia ſi confitetur negationem veritatis, vt peccatum, ſcit, & ſciuit eſſe peccatum, non poteſt ergo prætendi bona fides, ſicut aliquando prætenditur ex ignorantia inuincibili, verbi gratia, impedimenti occulti matrimonij, quod in re ipſa eſt nullum, ſi coniuges ſunt in bona fide, neque timetur aliquod inconueniens ex ſilentio, ſed grauia incommoda ex eius reuelatione, tunc confeſſarius rectè, & ſecundùm charitatem, licèt ſciat priuatim nullitatem matrimonij, permittit coniuges in bona illa fide. Crediderim ita velle Sanchem intendere in propoſito, ex ſuppoſitione bonæ fidei in reo, quamuis confiteatur ſe negaſſe veritatem coram iudice interrogante, pro ſecuritate conſcientiæ ſuæ, vt quia dubitat, ſi fuerit mentitus, quamuis ſe putet non teneri ad veritatem dicendam: licèt confeſſarius teneat ſententiam oppoſitam, non debet tunc deſtruere bonam fidem eius, ſi ſit ſaltem fundata.

Sequendo ſententiam, quæ docet reũ interrogatũ in iudicio teneri ad dicendam veritatem, nõ eſt abſoluendus aliter.

Non habet bonam fidem.

Licitè in caſu non proditur impedimentũ matrimonij.

78 *Excuſatur Sanchez.*

Cæterùm ſatis confusè loquitur: quamuis non credam tantum virum fuiſſe illius opinionis, quæ dicitur eſſe in praxi alicubi, etiam quoad omnia peccata in genere, quamtumlibet grauia, & in ea diſpoſitione pœnitentis, qua præuideatur reſponſurus ſe non velle de hoc in particulari emendari. Quam doctrinam cenſerem erroneam in fide, & pernicioſam Eccleſiæ, & populo, & reipublicæ, & ſaluti animarum: ac proinde dignam, quæ authoritate prælatorum exſcinderetur: alioquin nullus eſt in mundo adeò peruerſus Chriſtianus, quin ſic poſſet confiteri, & ſumere Sacramenta quotidie: quod nihil aliud eſt, quàm ea profitiuere, & prophanare, & fauere improbitati. Addo vlteriùs confeſſarium eſſe mediatorem inter Deum, & pœnitentem, ideóque ſecundùm leges iuſtitiæ vindicatiuæ, ſecundùm quas procedit, debere exigere ſatisfactionem lege præſcriptum, quæ eſt pœnitentia de peccato cum propoſito emendationis.

m *Intelligo, non quòd oporteat eum velle pœnam, &c.*

79 *Tenetur pœnitens ſatisfacere Eccleſia.*

Docet requiri propoſitum non ſolùm abſtinendi à peccato, ſed etiam obediendi Eccleſiæ in ſatisfactionem pro illo peccato. Duplex eſt ſatisfactio, quam præſtare tenetur Eccleſiæ. Prima eſt ipſius confeſſionis, ſubiiciendo peccatum clauibus. Secunda eſt ſatisfaciendi pœnitentiæ iniunctæ à confeſſario pro pœna temporali debita peccato, ſi eam acceptauerit: dicit tamen eum non ſemper teneri ad acceptationem talis pœnitentiæ iniunctæ, ſed ſufficere vt acceptet pœnam hîc, vel in Purgatorio luendam. In hac vltima aſſertione eſt magna controuerſia: eam explicabimus *infrà diſt.* 19, in qua reſpondetur ad quæſitum *diſt.* 18.

Duplex ſatisfactio, ad quã tenetur.

Obiectio ſubiuncta cum reſponſione patet ex aliis dictis: quia cùm ſatisfactio pœnitentialis imponi debeat non pro peccato, aut pœna æterna, ſed pro pœna temporali, in quam illa commutatur, ſequitur quando peccatum non eſt remiſſum manere ſemper obnoxium debito pœnæ æternæ, & non induci debitum pœnæ temporalis, quæ ei ſuccedit, vt patet ex Tridentino *ſeſſ. 6. cap.* 14. & *ſeſſ.* 14. *cap.* 8. ideóque pro illa non incurri debitum ſatisfaciendi.

Quando peccatum non eſt remiſſum, non tenetur ad ſatisfactionem pro pœna tẽporali.

SCHOLIVM.

Impugnat Richard. aſſerentem ex præcepto Eccleſiæ venialia eſſe confitenda, quando quis non habet mortalia: & reſoluit, nec contritionem, attritionem, vel confeſſionem requiri pro venialibus. Nauar. cap. 2. num. 9. Ledeſ. art. 5. dub. 6. Henriq. l. 4. c. 4. §. 1. & 10. Cano. relect. de pœn. p. 5. cum Ric. ſentit Alm. hîc art. 2. & Ang. v. Confeſſio 2. §. pœn. *quoad Religioſos. Sed ſine fundamento, quia Trid. ſeſſ. 14. c. 5. & can. 8. generaliter negat obligationem confitendi venialia.*

24 DE [n] tertio articulo dico, quòd Eccleſia præceptum iſtud, quantùm ad aliqua prædictorum, non ſpecificauit, & quantùm ad aliqua ſpecificauit. Præcipua autem ſpecificatio huius præcepti inuenitur *in illo capitulo Extrà de pœn. & remiſſ. Omnis vtriuſque ſexus.* Quantùm [o] ad *quis*, ſpecificauit, quia peccator adultus, poſtquam ſcilicet ad annos diſcretionis attigerit, &c. & nihil aliud eſt quàm adultus, ſecundùm intellectum priùs aſſignatum.

Ric. præſenti diſt. art. 2. quæſt. 4.

Quantùm [p] ad *quæ*, dicunt quidam, quòd ſi habet mortalia, tenetur præcisè ad confeſſionem illorum, & non venialium. Si autem habet ſola venialia propter præceptum Eccleſiæ tenetur in illo caſu ad illorum confeſſionem. Hoc non intelligo, quia in illo capitulo dicitur, *omnia peccata ſua*: aut fit ibi diſtributio de peccatis venialibus, aut non? Si ſic: ergo habens mortalia per virtutem illius præcepti, tenetur ad confeſſionem venialium. Si non; ergo non habens mortalia, ſed tantùm venialia, non tenetur ad confeſſionem illorum: quia ſimpliciter non cadunt ſub illo, quod dicitur ibi *omnia peccata ſua*. Vnde videtur contradictio ponendo eundem intellectum vocabulorum iſtorum *omnia peccata ſua*, dicere iſtum obligari ad confeſſionem venialium, & non iſtum.

Item, eſto quòd aliquis vixit ſine peccato mortali vſque ad medium Quadrageſimæ: ſi tunc confiteretur, vt impleret præceptum Eccleſiæ, per te, teneretur confiteri venialia, quia illa ſola habet; peccet illo die mortaliter, velit pòſt implere præceptum Eccleſiæ

Ecclesiæ de confessione, per te, non tenetur confiteri venialia illa, quæ priùs habuit: ergo per commissionem mortalis, absolutus est ab aliqua obligatione, scilicet à confessione venialium, quod videtur irrationabile.

Dico [q] igitur quòd quantum capio ex statutis Ecclesiæ generalibus, nullus tenetur ad confessionem venialium in quocunque casu: nec in hoc Ecclesia specificauit præceptum de confessione; & hoc rationabiliter; quia ipsa vtitur Sacramento Pœnitentiæ tanquam tabula secunda contra naufragium, quod non est in venialibus. 25 *Venialia peccata confiteri non tenemur.*

Nec [r] aliquis tenetur ad aliquam contritionem de venialibus: imò in actuali voluntate, vel actu venialis moriens, saluabitur; vapulabit tamen: non videtur autem, quòd aliquis teneatur ad secundam partem pœnitentiæ, quæ est confessio, de quo non teneatur habere contritionem, vel attritionem. Hoc etiam patet ex alio, quia (sicut *suprà* dictum est) venialia delentur totaliter quantùm ad culpam, & pœnam, quandoque sine aliquo opere speciali, sicut per actum feruentem contemplationis in Deum, quemadmodum gutta consumitur à flamma vehementi. *De venialibus non est necessaria contritio, nec attritio.*

Si quæras, quomodo ergo Sacerdos cognoscet vultum pecoris sui, si ille, qui dixit se vixisse innocenter, non tenetur confiteri venialia sua? Respondeo, si quis sibi confiteretur, & solùm venialia, ex quo cognoscet ipsum non fecisse, nisi sola venialia? Ex nullo nisi ex confessione sua. Vnde *Extra. de offic. ordinarij, cap. Significauit. Confitenti pœnitentialiter in omnibus credendum est, quia non est verisimile, quòd quis sit immemor suæ salutis:* ergo sibi eodem modo credat venienti, & dicenti, Domine regratior Deo, quia ex quo fui vltimò confessus, non habeo conscientiam de peccato mortali: date mihi Eucharistiam: & in ista pœnitentia tantam habet cognitionem vultus pecoris sui, quantam si narrasset venialia sua per duos dies; nec aliam certitudinem posset habere de propriis venialibus, si confiteretur, quàm modò habet de innocentia eius, scilicet per proprium testimonium eius. Quantùm igitur ad *Quæ*, Ecclesia circa illud præceptum non specificauit. *Malè citatur iste textus.*

COMMENTARIVS.

80 *5. Articulus.*

n *DE tertio articulo dico, &c.* Hîc agit de præcepto Ecclesiastico confessionis. Circa hanc materiam primùm occurrit, quantum se extendat Ecclesiæ potestas præceptiua?

Vtrùm Ecclesia potuerit præcipere confessionem peccatorum?

Sententia negans potestatem Ecclesiæ in actus internos.

COmmunis opinio est Ecclesiam non habere potestatem in actus merè internos, id est, quorum malitia, vel bonitas merè in interiori perficitur in anima, neque per modum causæ, aut dispositionis habent connexionem cum actu externo. Hanc vniuersaliter de omni lege humana docuit S. Thomas 1. 2. *q.* 91. *art.* 4. *& q.* 100. *art.* 9. Gabriel. *in Can. missa lect.* 62. Palud. *in* 4. *d.* 17. *q.* 7. Sotus *d.* 22. *q.* 2. *art.* 3. *& 10. de Iustitia & Iure, q.* 5. *art.* 5. Castro *de iusta hæreticorum punitione lib.* 2. *cap.* 18. Nauarr. *in Summa. cap.* 11. & multi alij.

Non posse ex potestate ordinaria præcipere confessionem actus merè interni.

Hac ratione Duran. *in* 4. *dist.* 17. *q.* 8. tenet non posse Ecclesiam præcipere confessionem peccatorum occultorum Iure merè humano, seu potestate sibi tradita ordinaria, sed præcepisse authoritate, quam specialiter recipit ad hoc à Christo. Ex hoc aliqui interpretantur Durandum asseruisse confessionem non esse de Iure Ecclesiastico, sed tantùm sub consilio, quod tamen non rectè deducitur.

2. Sententia. Ecclesiam limitare tẽpus confessionis; nõ posse præcipere substantiã actus.

Secunda sententia tenet ex eodem fundamento, Ecclesiam eatenus posse præcipere confessionem, quatenus limitare possit tempus præcepti diuini de hac facienda. Ita Sotus *in* 4. *d.* 18. *q.* 1. *art.* 1. Canus *in relectione de pœnitentia part.* 5. Probat, quia sicut Ecclesia non potest instituere Sacramenta, sic etiam neque vsum præcipere. Secundò, quia quando supponitur, præceptum diuinum non limitans aliquod tempus, potest Ecclesia precipere tempus adimplendi precepti; & hoc communiter vocant Theologi (inquit Caiet. *in primo tomo Opusc. tract.* 5. *q.* 1. limitationem Iuris diuini.) Quem loquendi modum videtur amplecti noster Doctor *in* 3. *dist.* 27. in simili de obligatione charitatis, quatenus limitata est per præceptum obseruandi festa: quod insinuare videtur etiam *hoc articulo infrà in fine*, quatenus præceptum Ecclesiæ vocet explicationem præcepti diuini, quod magis postea explicat Trid. *sess.* 14. *cap.* 5. *Probatio.* *Videtur hæc sententia Doctoris in eo quod factum est.*

Conclusio est affirmatiua. Probatur, de facto præcepit *cap. Omnis vtriusque sexus*: ego, &c. 81 *Conclusio.*

Dices, ex potestate extraordinaria recepta à Christo sic præcepisse. *Probatio.*

Contrà: hæc non asserenda sine speciali reuelatione, quæ neque ex traditione, aut explicatione Ecclesiæ suppetit. *Reuelatio non fundata.*

Probatur secundò, Ecclesia in tali præcepto vtitur potestate ordinaria, neque significat se aliter procedere, nisi ex clauibus: ergo. Tertiò, suppositâ institutione huius Sacramenti per modum Tribunalis, & necessitate eius ad remissionem peccati, iurisdictione concessa Sacerdotibus in peccata, quoad hoc forum, & quęcunque cadunt necessariò in pœnitentiam Ecclesia habet potestatem actiuam quoad confessionem internorum peccatorum præcipiendum, sicut quisque iudex ordinarius quoad materiam sibi subiectam: ergo, &c. *Ecclesia vtitur potestate ordinaria.* *Peccata interna subsunt Ecclesiæ.*

Dices; Non potest discernere si verè confiteatur, nec ne. Contrà: sic etiam neque iudex nouit discernere certè, si testis verè, vel fictè deponat; nescit Ecclesia si minister Sacramenti habeat veram intentionem, & sic in omnibus, *Responsio.* *Impugnatur.*

ad quæ requiruntur actus interni, vt ſunt contractus, electiones, tranſactiones; tamen lex humana ad hæc omnia obligat: ergo, &c. Ex quo patet ad rationem in oppoſitum, quia peccata interna ſuppoſitis inſtitutione Sacramenti, præcepto diuino, poteſtate clauium data Sacerdotibus, ſpectant per ſe ad forum externum Sacramentale. Vnde ex inſtitutione, & neceſſitate, ac poteſtate clauium, colligit Tridentinum præceptum diuinum confeſſionis.

Soluitur ratio oppoſita.

82 *An ſeclusò præcepto diuino poſſet obligare ad confeſſionem.*

Sed quæres, ſi non eſſet tale præceptum, Vtrùm poſſet Eccleſia obligare ad vſum Sacramenti?

Reſponſio affirmatiua.

Reſpondetur affirmatiuè. Quamuis neget Sotus, & alij ex fundamento præmiſſo, nempe quia limitat tantùm tempus præcepti diuini. Probatur tamen reſponſio ex præmiſſis, quia omnis iuriſdictio includit coactiuam poteſtatem, & hac ratione Theologi colligunt Pontificem, & Eccleſiam habere poteſtatem condendi legem obligantem Chriſtianos, ſed tunc Eccleſia ſuppoſita inſtitutione Sacramenti, quamuis nulla eſſet neceſſitas eius ſuſcipiendi ex præcepto, haberet poteſtatem ordinariam remittendi peccatum; ergo quando videret hoc eſſe in vtilitatem fidelium, vt propriæ diſpoſitioni non permitterentur; aut reuerentiæ Sacramenti, ac honori Dei, poſſet confeſſionem præcipere. Hoc patet ex Tridentino *ſeſſ. 21. cap. 2. Præterea declarat hanc poteſtatem perpetuò in Eccleſia fuiſſe, vt in Sacramentorum diſpenſatione, ſalua illorum ſubſtantia, ea ſtatueret, vel mutaret, quæ ſuſcipientium vtilitati, ſeu ipſorum Sacramentorum venerationi pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire iudicaret*, &c.

Iuriſdictio includit coactiuam poteſtatem.

Trident.

Ex quibus verbis patet ad rationem primam Soti: neque videtur mihi tam ſcrupulosè loquendum, vt præceptum hoc dicatur tantùm limitare diuinum præceptum quoad tempus: nam cuius eſt præcipere tempus ex poteſtate ordinaria non ſubordinata, eiuſdem eſt præcipere ſubſtantiam actus, cùm tempus acceſſoriè ad actum præcipiatur, tanquam eius circumſtantia. Vnde non video cur Eccleſia non haberet hanc poteſtatem indirectè ſaltem, ſicut habet poteſtatem indirectam præcipiendi temporalia, quando ad finem ſpiritualem neceſſaria ſunt.

83 *Probabile eſt Eccleſiam de facto præcepiſſe tempus tantùm, aut limitaſſe.*

Cæterùm non eſt contemnendus modus ille, quem ponit Doctor, & docet Soto, quòd Eccleſia præceperit tempus de facto confeſſionis faciendæ, non ipſam confeſſionem: quæ fuit de Iure diuino, ſic videtur mihi Concilium Tridentin. *ſeſſ. 14. cap. 5.* interpretari præceptum Eccleſiæ: *Neque enim*, inquit, *per Lateranenſe Concilium Eccleſia ſtatuit, vt Chriſti fideles confiterentur, quod Iure diuino neceſſarium, & inſtitutum eſſe intellexerat, ſed vt præceptum confeſſionis ſaltem ſemel in anno ab omnibus, & ſingulis, cum ad annos diſcretionis peruenìſſent, impleretur*, &c. Aliud ergo eſt, an Eccleſia poſſit præcipere confeſſionem; aliud an præceperit: quia poteſt præcipere aliquid quod Iure diuino eſt præceptum, vt ſoluere votum, vt patet in Religioſis, præceptum ergo diuinum confeſſionis non obſtat, quin Eccleſia eam præcipere poſſet.

Trident.

Poſſet tamen præcipere actum.

Reſponſio.

Dices, quod diuina lex permittit liberum, Eccleſia non poteſt præcipere.

Impugnatur.

Hæc reſponſio falſa eſt, vt patet in conſiliis Euangelicis, orationis, ieiunij, &c. quæ liberà ſunt, tamen Eccleſia ea præcipit. Poteſt etiam præcipere confeſſionem venialium, vt infrà patebit; quod perinde probat concluſionem præmiſſam.

o *Quamùm ad* Quis, *ſpecificauit*, &c. Docet pueros comprehendi hoc præcepto, ſicut ſuperiùs dicit de præcepto diuino. Idem tenet Richardus *articulo ſecundo, queſt. 4.* Gabriel. *queſt. 1. concl. 2.* Nauarr. *cap. 21. num. 33.* Corduba *queſt. 60.* Suarez *diſput. 36. ſect. 2.* Vaſquez *quæſt. 90. art. 11. dub. 4.* & probatur, quia comprehenduntur præcepto diuino, cuius determinatio eſt præceptum Eccleſiaſticum quoad tempus. Deinde, quia lex neminem excipit; neceſſitas autem eſt in pueris, vt in aliis peccantibus mortaliter. Tertiò patet, quia Felix Papa 3. *Epiſtola cap. 2. de his qui ex induſtria bis baptizantur*, comprehendit etiam pueros ſub pœna legis, mitigata tamen pœna, & iubet eos aliquamdiu teneri ſub manus impoſitione, id eſt, pœnitentia, per quam reconciliati reſtituantur communioni: monet ergo eos priùs reconciliari. Quartò denique ideò in textu dicitur *cùm ad annos diſcretionis peruenerint*, id eſt, diſcernendi inter bonum, & malum, ita vt peccare mortaliter poſſint: ergo eos comprehendit.

84 *Quinàm obligantur præcepto Eccleſiæ. Obligari pueros ſicut & præcepto diuino. Probatio.*

Sotus *in 4. diſt. 12. queſt. 1. art. 2.* dicit pueros ratione ætatis non obligari hoc, aut aliis Eccleſiæ præceptis ante annum duodecimum ætatis, ſicut neque cenſuris, & *diſt. 18. art. 7.* idem dicit. Primum illud falſum eſſe patet ex dictis. Secundum *ex cap. Pueris*, &c. *de delictis puerorum* patet, quamuis aliqui excipiant quoſdam caſus: ſed meliùs interpretamur benignitatem Eccleſiæ, quæ teneram ætatem non vult tam rigoroſo præcepto punire, niſi pueros includat expreſsè: quod vix fieri contingit.

Pueri non ligantur pœnis ante an. 12. ætatis.

p *Quantùm ad* Quæ, *dicunt quidam*, &c. Hanc ſententiam tenet Alenſ. *4. part. queſt. 18. mem. 4. art. 2.* D. Bonauentura *in hac diſt. part. 4. art. 2. q. 1. in corpore.* Richardus *eadem d. art. 2. q. 4.*

85 *Materia præcepti Eccleſiaſtici. Sententia aſſerens peccata venialia cõprehendi.*

q *Dico igitur, quòd quantum capio ex ſtatutis.* Tenet concluſionem oppoſitam, quæ eſt communis aliorum. D. Thomæ *in hac diſt. q. 3. art. 1. queſtiunc. 3. ad 3.* Durandi *q. 2.* Paludani *q. 2.* tenet Maior *q. 2.* Soto, & alij Doctores, quos *ſuprà* citauimus. Probat benè Doctor, quia illa particula *omnia peccata*, vel comprehendit venialia, & mortalia ſimul, pro quibus diſtribuit, vel ſola mortalia. Non primum, quia aliàs etiam, ſi quis haberet mortalia ex vi huius præcepti, teneretur ſimul confiteri venialia; quod negant authores primæ ſententiæ: ſi ſecundum: ergo obligatio præcepti reduci debet ad ſola mortalia: & confirmatur, præceptum Eccleſiæ eſt determinatio præcepti diuini quoad tempus, in quo debet exerceri: ſed præceptum diuinum, vt patet ex Tridentino ſuprà, non obligat ad confeſſionem venialium: ergo neque Eccleſiaſticum. Præterea, venialia poſſunt remitti, & per alia media, & à Sacerdote ſimplice, vt infrà videbitur: ſed confeſſio, quæ hîc præſcribitur, non poteſt fieri, niſi proprio Sacerdoti, aut alteri de eius licentia, iuxta ſtatutum legis: non intendit lex confeſſionem venialium. Quartò, quia confeſſio venialium ex fine Sacramenti, quem reſpicit hoc præceptum, non eſt neceſſaria, neque conſequenter capax pœnæ hîc iniunctæ, quæ exigit peccatum mortale. Quicquid ſit, an confeſſio hæc poſſit iniungi ſub graui obligatione ex fine religionis,

Non teneri habentem ſola venialia confiteri ex hoc præcepto. Non fieri diſtributionem pro venialibus. Confirmatio.

Præceptum diuinum non comprehendit venialia. Confeſſio venialiũ poteſt fieri Sacerdoti ſimplici.

Talis confeſſio non eſt capax pœnæ legis regulariter.

gionis, aut alterius virtutis in hoc, aut illo ſtatu particulari: verbi gratia, religionis: ſaltem præceptum Eccleſiæ ex fine intrinſeco, & neceſſitate Sacramenti poſitum nequit obligare in materia veniali grauiùs quàm compatitur ipſum diuinum præceptum, & natura materiæ, vt dicit ordinem ad Sacramentum. Quintò, quia, vt benè Doctor, Eccleſia vtitur hoc Sacramento, quà inſtitutum eſt tanquam ſecunda poſt naufragium tabula. Sextò, quia de veniali non requiritur contritio, aut attritio: ergo nec confeſſio, quia hæc neceſſariò ſupponit dolorem.

Vſus Sacramenti, vt neceſſarium eſt præcipitur.

86

An Eccleſia poſſet præcipere confeſſionẽ venialium?

Diſputatur à modernis fuſiùs, an Eccleſia poſſit præcipere confeſſionem venialium, vel an vnquam præceperit? Ratio dubitandi, quia nequit mutare materiam Sacramenti; ſed ſi poſſet præcipere confeſſionem venialium, faceret de libera neceſſariam. Hanc negatiuam ſequitur Soto *in 4. diſt. 18. quæſt. 1. art. 3.* Oppoſita pars eſt verior, & de facto id feciſſe probabilius eſt. *Clement. Ne in agro Dominico*, &c. in quâ præcipitur Benedictinis, vt ſingulis menſibus confiteantur: teneri autem illos ſingulis menſibus confiteri venialia, ſi alia non occurrant, docent Canus *relectione de pœnitentia, part. 5.* Nauarrus *cap. Placuit*, &c. *de pœnitentia, diſt. 6.* Ratio huius eſt, quia confiteri venialia eſt actus virtutis: ergo poteſt cadere ſub præcepto. Conducit etiam ad bonum commune, & diſciplinæ. Secundò, quia ſi quis voueret ſe confeſſurum ſingulis menſibus, teneretur confiteri, etiamſi non haberet alia peccata, quàm venialia: ergo non eſt contra naturam Sacramenti aliquẽm aſtringi ad confeſſionem venialium. Ex quo patet ad rationem in oppoſitum, quia hoc non eſt mutare materiam; quia non extenduntur claues ad id, quod ipſis inſtitutione diuina non ſubeſt ſoluendum, & confeſſio ipſa eſt capax talis præcepti.

Sententia negatiua.

Affirmatiua ſuſtinetur.

Præcipitur Benedictinis, vt ſaltem ſemel in menſe confiteantur.

Hæc confeſſio eſt materia virtutis, præcepti, & voti capax.

Obijcies.

Dices, non poteſt præcipere ſine neceſſitate: hîc nulla eſſet, quia venialia poſſunt per alia remedia tolli.

87

Reſponſio.

Finis talis præcepti ſufficiens.

Reſpondetur ſufficere profectum, & conſeruationem talis ſtatus pro fine præcepti, cultum & reuerentiam ipſius Sacramenti, ne vſus eius aboleatur. Præceptum tamen hoc obligaret ex natura materiæ tantùm ad veniale peccatum, ratione verò alicuius grauis damni emergentis ad mortale. Ratio eſt, quia obligationis menſura debet ex materia deſumi. Ita aliqui. Sed magis dicendum eſt præceptum eſſe graue ratione ipſius confeſſionis tanquam exercitij Religionis Monaſticæ neceſſarij: ſi enim ex vſu Religionis nemo cõfiteretur, niſi conſcius mortalis, omnes abſterreret, ne ſe proderent, ideò ne talis contemptus pernicioſus inualeſcat, ipſa confeſſio facienda eſt materia grauis in talibus circumſtantiis. Hinc intellige illa verba Doctoris: *Ex ſtatutis generalibus nullus tenetur ad confeſſionem venialium*, &c. quia id verum eſt quoad Iura, quæ Doctorem præceſſerunt, qui mortuus eſt 1308. ante Concilium Viennenſe.

Limitatio.

Reijcitur.

Explicatur Doctor.

1 *Nec aliquis tenetur ad vllã contritionem*, &c. In hoc puncto variæ ſunt opiniones, & plures impugnant ſententiam Doctoris; ſed diſſertationem remittimus *ad diſtinct. 21. infrà*, vbi ex propoſito de remiſſione venialis agemus. Litera ſequens eſt clara, & rectè fundata.

Controuerſia reſoluitur, diſtinct. 21.

Petes, quale peccatum ſit mendacium in confeſſione circa peccatum veniale?

Mendacium in confeſſione quale ſit peccatum?

Reſpondent quidam eſſe peccatum veniale. Ita Soto *in 4. diſt. 18. quæſt. 2. art. 4.* Nauarrus *in Summa cap. 21. num. 37. & 38.* Sylueſt. Angelus *verb. Confeſſio.* Vaſquez *dub. 7.* Contrarium affirmat Caietan. *2. 2. q. 69. art. 2.* quamuis *in Summa*, ſtrictiùs loquatur de veniali, quod proponit confiteri. Caſum exponunt Doctores de mendacio circa materiam liberam, quando ea ſola non ſubiicitur confeſſioni, vt rectè Nauarrus excipit. Ratio hũius eſt, quia non fit iniuria Sacramento notabilis: neque mutat iudicium confeſſarij notabiliter, neque habet ius exigendi rigoroſè rationem actorum in materia merè libera. Sed reuera hæc ſententia non videtur mihi abſque ſcrupulo practicanda, quia quidquid ſubiicitur clauibus, debet abſque fictione fieri, & videtur ſequi exceptione illa poſita à Nauarro: nam quòd alia materia accedat veniali in confeſſione, per accidẽs eſt, cùm ipſum ſubiiciatur clauibus, & iudicio confeſſarij cognoſcendum, legitimè autem interrogatus in iudicio circa cauſam tenetur reſpondere: ergo quamuis aliàs ſit libera materia, tamen confeſſioni ſubiecta non eſt ampliùs libera. Ideò Paludanus *in 4. diſt. 21. art. 1. quæſt. 2. art. 3.* Richardus *art. 3.* D. Bonauentura *artic. 1.* quamuis indiſtinctè loquantur, videntur tenere cum Caietano. Et ratio eſt, quia mentiri in materia per ſe Sacramenti, & neceſſaria ſecundùm aliòs oppoſitum ſentientes, eſt peccatum mortale, ſed (quidquid ſit de veniali confeſſo) ipſa confeſſio eſt materia proxima pœnitentiæ, & neceſſaria: ergo.

88

Reſpõſio quorumdam.

Reijcitur dicta reſponſio.

Legitimè interrogatus tenetur nõ mentiri.

Materia proxima pœnitẽtiæ eſt confeſſio, & neceſſaria.

Secundò, ſi quis adiungeret hoſtiam ex materia non conſecrabili aliis ad conſecrationem, eſſet peccatum mortale ſacrilegij: ergo eadem ratio currit in propoſito. Negat Vaſquez conſequentiam: diſparitas, inquit, eſt, quia forma Euchariſtiæ eſt demonſtratiua, & indicat quod præſens eſt. Non ita pœnitentiæ, quæ vagè profertur, non determinando hæc, aut illa peccata. Imò extenditur ad mortalia, & venialia; ſi quis tamen confiteretur cum mortalibus venialia, quorum non haberet contritionem, non remitterentur ei. Hæc reſponſio plura continet, quæ ex occaſione facilè poſſunt impugnari: quidquid ergo ſit de mõdo verificandi formam Euchariſtiæ, ſiue demonſtratiuè, ſiue aliter, de quo conſuli poteſt Doctor *ſuprà diſt. 8. quæſt. 2.* forma abſolutionis cadit ſuper materia propoſita iudicio per modum ſententiæ: ergo determinat explicitè, & efficaciter omnia, & ſingula confeſſa, de quibus pœnitet reus, & ligatur: ergo non vagè. Ad illud, quod vlteriùs addit de contritione, eſt impugnatum ſuperiùs: coincidit cum ſententia D. Thomæ, quam ipſe impugnauit. Vltimam ſententiam confirmant illæ conditiones vulgares confeſſionis, vt ſit *pura, fidelis.*

89

Secunda ratio.

Commiſcens materiã non conſecrabilem conſecrabili, peccat grauiter.

Reſpõſio Vaſquez.

Reijcitur.

SCHOLIVM.

Nomine Sacerdotis proprij, quantùm ad cui facienda ſit confeſſio, intelligi omnem Sacerdotem habentem iuriſdictionem Ordinariam, vel commiſſariam, ſiue hoc ſit ex determinatione Eccleſiæ, ſiue non: eſt communis. Vide Suarez 4. tom. diſp. 25. ſect. 2. & diſp. 26. ſect. 1. & 2.

26 QVantùm autem ad *cui*, videtur ſpecificare per hoc, quòd ait, proprio Sacerdoti: nam ex prima inſtitutione Eccleſiæ non videntur fuiſſe diſtincti proprij Sacerdotes: quando enim Apoſtoli hinc, & inde ibant prædicando verbum Dei, nec fuit iſte Sacerdos iſtius gentis, nec illius; & nec iſte, nec ille: ſed pòſt ſunt dicœceſes diſtinctæ, & Parochiæ, & Sacerdotes in Parochiis: & pro tunc tamen poſſunt, & poterant dici proprij Sacerdotes quicumque habentes iuriſdictionem ordinariã, vel commiſſam; vel ſoli habentes iuriſdictionem ordinariam contra Commiſſarios, vel ſtrictiſſimè ſoli habentes immediatam iuriſdictionem, & proximam ordinariam. Et ſecundùm hos intellectus poſſunt fieri altercationes hodie inter Ordinarios, & Commiſſarios de intellectu illius capituli. Siquidem Ordinarij, & proximi, & inferiores non altercantur contra ſuperiores, vt ipſi ſoli ſint proprij, & non alij. Non enim ita faciliter audent Curati reſiſtere Epiſcopis, ſicut pauperibus priuilegiatis.

Quis dicendus proprius Sacerdos?

Si tamen ponderaretur virtus vocabuli, proprio Sacerdoti, proprius qui ſolus, & non alius, vel proprius iſti, quia iſti & non alij; neutro modo obligatur aliquis ad confitendum proprio Sacerdoti: quia ſi multi ex æquo præſunt alicui Parochiano, vterque ex æquo abſoluit. Idem etiam ex æquo abſoluit multos Parochianos: igitur intelligitur pro habente iuriſdictionem ad immediatè abſoluendum iſtum.

Proprius Sacerdos in rigore ſignificat ſolum Parochum: ſumitur tamẽ pro quocumque habente iuriſdictionẽ ad immediatè abſoluendũ.

Nec in hoc tunc ſpecificatur præceptum, quia in generali erat de *cui*, ſcilicet Sacerdoti habenti iuriſdictionem. Et ſi aliquis poſſit committere illam immediatam iuriſdictionem vni, quam alius habet ordinariè, quòd ipſi non negant Papam poſſe: igitur ſecundùm iſtum intellectum, Commiſſarius poteſt fieri proprius: non igitur illud, *proprio Sacerdoti* ſpecificat *cui*, vt includitur in præcepto primo, niſi dicatur, quòd in primitiua Eccleſia, quilibet Sacerdos habuit iuriſdictionem ſuprà quemlibet pœnitentem: & nunc ſingulis ſunt determinati ſinguli pœnitentes vt ſubditi: & tunc quilibet erat proprius cuilibet, hoc modo, ſcilicet, quòd habens iuriſdictionem ordinariam ſuper quemlibet: ſed non proprius, id eſt, determinatus ſibi, vel Parochiæ ſuæ, ſicut modò eſt proprius: ſed iſta proprietas nullam poteſtatem ſpecialem tribuit proprio, quam non habuiſſet ille, ſed tantùm limitat aliquos aliquibus.

COMMENTARIVS.

90 *Miniſter huius Sacramẽti eſt Sacerdos habẽs iuriſdictionem.*

ſ QVantùm autem ad cui, *videtur ſpecificare per hoc*, &c. Hìc dicit Sacerdotem eſſe miniſtrum ex hac conſtitutione, qui ſit ordinatiæ, aut delegatæ iuriſdictionis: eſt communis ſententia; & patet ex Trindentino eum intelligi proprium, qui habet iuriſdictionem abſoluendi hoc modo: quod patebit magis *infrà diſt.* 18. & 19. vbi agetur de poteſtate Miniſtri huius Sacramenti. In initio determinat iuriſdictionem ordinariam Curatorum eſſe Iuris Eccleſiaſtici, & humani, quo vnus vni Eccleſiæ præficitur, alter alteri: & idem dicendum de Epiſcopis, quantùm ad poteſtatem iuriſdictionis, & non Ordinis.

Poteſtas Curatorum eſt Iuris humani.

Probatio.

Probatur, quia multi ſunt tituli ſine vlla plebe, aut Eccleſia, qui nullam habent in quemquam iuriſdictionem abſoluendi, aut ligandi. Et idem de eo qui depoſitus eſt, ſuſpenſus, aut excommunicatus, aut renunciauit acceptatâ renuntiatione. Hi tamen ſunt veri Epiſcopi quoad ordinem: ergo iuriſdictio non eſt ipſis ex ordine.

Obiectio.

Dices, Act. 20. *Attendi vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*, &c. Reſpondetur ibi multos fuiſſe, qui non erant Epiſcopi; & dato oppoſito, dici poſitos à Spiritu ſancto ratione vnctionis, & Ordinis, non iuriſdictionis. Secundò probatur concluſio. Illa iuriſdictio eſſet particularis, aut vniuerſalis reſpectu omnium; ſed primum nequit dici, quia neque huius determinatæ perſonæ, loci, aut populi. Non ſecundum, quia ſic nequiret reſtringi ad particulare territorium, nam quod Iure diuino, & ex vi Sacramenti datur, eſt inuariabile. Concluſionem hanc docent Caietanus *tom.* 1. *Opuſc. tract.* 1. *c.* 2. Medina *tract.* 2. *de pœnitentia quæſt.* 35. *concluſ.* 4. Paludanus *in* 4. *diſt.* 24. *quæſt.* 6. *artic.* 1. Durandus *ibid. quæſt.* 5. *art.* 1. Valent. *diſput.* 7. *q.* 16. *puncto* 3. *aſſer.* 3. Henriquez *lib.* 6. *cap.* 3. licèt contrarium doceat Petrus à Soto *de confeſſione lect.* 5. & alij quidam.

Soluitur.

Secunda obiectio.

91 *Obiectio.*

Obiicies contra hanc concluſionem, quòd ſequeretur ex ipſa poſſe Pontificem in vniuerſum validè ſuſpendere Ius omnium Epiſcoporum per Eccleſiam.

Reſponſio.

Reſpondetur negando conſequentiam: quia licèt poteſtas Epiſcoporum deriuetur à Petro, tamen de Iure diuino eſt, vt Eccleſia regatur per Hierarchas, non per alios.

Secunda concluſio. Iuriſdictio ſequitur curã.

Secunda concluſio: hoc ipſo, quòd quis ordinetur, aut conſtituatur alicuius loci Epiſcopus, aut Parochus, accipit Ius in omnes, qui ſunt illius loci, eſt communis. Difficultas tantùm eſt, quinam cenſeantur illius loci? Reſpondetur, alij

fiunt

fiunt subiecti ratione criminis patrati in loco; alij ratione domicilij, maximè si morentur maiore anni parte: de hoc Summistæ.

Tertia conclusio.

Tertia conclusio: qui habent titulum coloratum tantùm, & aliàs sunt intrusi, validè absoluunt. Ratio, quia Ecclesia in tali casu ob bonum populi dat ipsis iurisdictionem ad eiusmodi actus. Habere titulum coloratum censentur ij, quibus datur aliquod officium, cui annexa est cura animarum inualidè. Conclusio fundatur *in l. Barbarius, de officio Prætoris.* Quo Iure vtitur etiam Ecclesia.

Absolutio valida ex titulo colorato.

SCHOLIVM.

Confessionem ex præcepto non faciendam laico, & dubium est an expediat, vel liceat ei fieri, quia si dicatur expedire ob quærendum consilium, id potest haberi, proponendo factum in vniuersali, sine reuelatione proprij peccati, si tamen circunstantiæ suadeant, rem aperire in particulari, licèt nec Doctor id negaret.

SI verò t quæras vtrùm de vi præcepti primi, & de eius explicatione, quantùm ad istum articulum *cui*, liceat confiteri laico? Ad quod Magister videtur respondere in littera quòd sic, & auctoritates sunt *in Canone de pœnit. dist. 6. §. Placuit.* Respondeo, talis confessio potest esse materia verecundiæ, quæ est vna pœna debita peccato: & in hoc confitens soluit aliquam pœnam, quam solueret, si confiteretur Sacerdoti: sed quia accusatio ad hoc ex præcepto fit, & non ad aliud, vt sequatur sententia; & laicus nullam habet sententiandi auctoritatem in isto foro; sequitur quòd nullum præceptum est de accusando se laico: & fortè vtilius esset non accusare se illi, si posset æqualem verecundiam habere apud se recogitando eadem peccata, & sic æquè puniri.

27 *An laico confessio fieri possit.*

Non esse præceptum confitendi laico. De hoc sup. d. 14. q. 4.

Et si diceret aliquis quòd necessarium est non confiteri laico, quia nulli licet diffamare se, nec prodere peccatum suum occultum, maximè quando ille, cui prodit, non præsumitur celator secreti, nec scit meliùs consulere peccatori, quàm ipsemet sibi: fortè enim propter consilium requirendum, liceret alicui reuelare peccatum suum alicui laico discretiori. Sed nec hoc patet, quia consilium posset inquiri posito casu in vniuersali de aliquo, absque reuelatione peccati sui.

Quid igitur de malefactoribus damnatis confitentibus laicis? Respondeo, simplicitas excusat eos, ne in hoc peccent, & humilitas eorum est meritoria eis pro quanto volunt illud, quod pertinet ad Sacramentum Pœnitentiæ supplere, sicut possunt. Sed viro discreto, qui benè sciret ad quid est confessio instituta: nec fortè vtile foret, nec (sine fortè) necessarium talem confessionem facere.

COMMENTARIVS.

92 *De cõfessione facta laico.*

t *Si verò quæras vtrùm laico*, &c. Confitendum esse laico in necessitate, consulit author libri de vera, & falsa pœnitentia; & ex eo Gratianus *cap. Quem pœnitet. dist. 1. de pœnitentia, & dist. 6. cap. Qui vult confiteri peccata.* Ex eodem Magister *in hac distinctione*, quem sequuntur plures antiqui, vt Alens. *4. part. quæst. 19. memb. 1. art. 1.* D. Thomas *in præsenti distinct. quæst. 3. art. 3. quæstiunc. 2. ad primum.* D. Bonauentura *2. part. dist. art. 1. quæst. 1.* & Paludanus. *eadem distinct.* Nemo dicit horum hanc confessionem esse Sacramentalem, aut veram confessionem: quia, vt benè Doctor, nequit accusatio fieri nisi in ordine ad absoluentem, & eum, qui potest absoluere. Illi dicunt causa instructionis, & consilij posse fieri, quod admittunt etiam moderni: sed Doctor dat modum, nempe proponendo casum in persona tertij, ita vt sibi saluet famam. Attendendæ sunt circunstantiæ, & an vtilitas in periculo, & necessitate suæ famæ præponderet, & persona, cui aperit suam conscientiam, sit omnino discreta, & prudens, & secreta, quæ possit ipsum instruere, & dirigere, & excitare ad veram pœnitentiam agendam: quo casu iudicarem id consultissimè agere, & debere contemnere famam in necessitate salutis, vbi nihil aliud damni sequitur, & certa spes emolumenti subsistat.

Quí eam docent faciendam?

Nõ est sacramentalis.

Toleratur ex debito fine.

Modus idoneus eam faciendi.

Circunstãtiæ, in quibus fieri debet.

Cæterùm quia casus iste dependet à circunstantiis incertis, magis iudicat Doctor in genere non esse consultum id passim agere, quia quis posset se diffamare sine vlla commoditate. Non ergo semper est consultum hoc facere: sed in determinatis circunstantiis, & necessitate auxilij, quod præstari potest à tali persona: multi enim & consultè suas conscientias, & tentationes viris spiritualibus, & exercitatis, consilij, & auxilij causa denudant. De malefactoribus, qui publicè confitentur aliqua crimina sua, dicit Doctor excusari ob simplicitatem. Sed etiam hic ritus potuit alio modo, & via induci, nempe quoad aliqua crimina ab ipsis commissa, ne fortè alij innocentes in crimen ob illa delicta, aut suspicionem traherentur. Doctor ergo dicit confessionem laico factam causa consilij fortè esse licitam: sed negat semper esse licitam fieri cuicunque: minùs verò ad hoc obligari quempiam necessitate, aut præcepto Sacramenti: quia illa confessio nihil facit ad Sacramentum. Author verò de vera, & falsa pœnitentia, qui docet confessionem illam faciendam laico in absentia Sacerdotis: videtur causa erubescentiæ, & desiderij confitendi Sacerdoti vero ministro ad humiliationem sui, & in pœnam peccati esse approbandam. Et fortè quando ex vehementia doloris, & desiderio salutis ita fieret, non esset reprobandum;

93 *Cur eam non iudicat Doctor expedire.*

Confessio publica malefactorum.

Scopus Authoris libri de vera & falsa pœnitentia.

dum ; & ad manifeſtationem veri doloris, & ſatisfactionem Eccleſiæ, & aliis, ſecluſo ſcandalo : quia, vt dicit Doctor, illa accuſatio, licèt non eſſet ſacramentalis, eſſet quædam pœna ſatisfactoria, & haberet eandem erubeſcentiam, quæ connexa eſt confeſſioni ſacramentali. Et habemus ſanctum Apoſtolum Paulum, qui & ſuas infirmitates, & perſecutionem contra Eccleſiam factam ſæpiùs confitetur, vt ſuperexaltet gratiam Dei. Et adduci poſſint varia exempla Sanctorum, qui in contemptum ſui ipſius ſæpè ſua peccata, de quibus pœnitentiam egerunt, publicabant. Nouiſſimè tandem Tridentinum *ſeſſ. 14. cap. 5.* approbat exempla eorum, qui ad confuſionem ſui ipſius, & ædificationem Eccleſiæ ſua peccata publicè confitebantur, quamuis ſecretò poſſint cõfiteri, neque hoc Chriſtus præcepit, aut vetuit.

Exemplum Pauli, & aliorum.

SCHOLIVM.

Eccleſiam determinaſſe præceptum confeſſionis ad ſemel in anno : nec nunc, nec olim obligaſſe ſtatim poſt commiſſum peccatum. Ita communis contra Alenſ. 4. part. qu. 77. memb. 4. art. 2. Vide Suar. diſp. 35. ſect. 3. quod ait, ante Eccleſiæ determinationem ſolum obligaſſe pro aliquo quando *ante mortem, docent D. Thom. hîc quæſt. 3. art. 1. quæſtiunc. 4. Dur. q. 3. Gab. . . art. 3. dub. 1. Richard. 3. qu. 6. Palud. qu. 2. art. 5. fortè tantùm volunt, nullum eſſe tempus determinatum huius obligationis ante mortem, ſi tollas Eccleſiæ præceptum, non tamen negant obligare pro aliquo tempore ante articulum mortis, & hoc puto ſecundùm Scot. & veritatem, tenendum hîc, & in aliis præceptis affirmatiuis, charitatis, fidei, ſpei, &c.*

28 QVoad [n] *Quando*, Eccleſia determinauit præceptum, ſcilicet ſemel in anno : & illud *ſemel* videtur ad minùs eſſe circa Paſcha, quo tempore ſecundùm illud capitulum, debet quilibet Chriſtianus communicare, niſi in caſu.

Alex. de Ales 4. p. q. 77. mẽb. 4. Ric. præſen. d. a. 3. q. 6. Et ſi dicas, [y] quòd hæc ſpecificatio eſt laxatio, quia priùs tenebantur ſtatim confiteri habita opportunitate confeſſoris, nunc autem non tenentur vſque ad Quadrageſimam. Reſpondeo, vtrumque eſt dubium aliquibus, quibuſdam dicentibus quòd tunc ; nunc tenentur ſtatim habita opportunitate confeſſoris confiteri ; quibuſdam dicentibus quòd nec tunc, ſed tantùm in voto confiteri pro aliquo tempore ante mortem ; nec nunc, ſed pro voto confiteri ſemel in anno.

An confeſſio ſtatim poſt peccatũ obligat. Secundum videtur eſſe mitius, quia præcepta pœnalia non ſunt amplianda, ſed reſtringenda : nec inuenitur quando præceptum iſtud affirmatiuum liget, vel obliget, niſi ad *aliquando* : & illud *quando* ante ſpecificationem Eccleſiæ, fuit indeterminatum ad quodcunque *quando* ante mortem : ſed poſt ſpecificationem, eſt indeterminatum ad quodcunque *quando* vnicum in anno : ſemper tamen oportet habere voluntatem confitendi tunc pro *quando* præceptum obligat ; hoc dico ſic quòd pro nunquam * noluntatem habeat.

al. nolitionem.

29 Ad argumenta. [z] Ad primum poteſt dici, quòd tempore negationis Petri Sacramentum Pœnitentiæ non fuit inſtitutum, ſed poſt reſurrectionem, quando Chriſtus dixit diſcipulis ſuis : *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis*, &c. & ideò non tenebatur pro tunc ad confeſſionem, nec poſt inſtitutionem Sacramenti adhuc tenebatur : quia iam ante reſurrectionem per aliud remedium fuit peccatum ſuum deletum.

Ad arg. 1. De inſtitutione ſup. d. 14. qu. 1. & 4. & hîc n. 11.

Et conſimiliter reſponderi poteſt de infidelitate omnium diſcipulorum in paſſione Chriſti, quòd non tenebantur pòſt ad confeſſionem : quia poſt reſurrectionem pœnituerunt ante inſtitutionem Sacramenti Pœnitentiæ, & hoc benè confirmat, quòd confeſſio non erat de lege naturæ, nec Moſaica.

Sed ad illa verba Ambroſij, *Lacrymæ lauant delictum, quod voce pudor eſt confiteri*, non ſunt ſic intelligenda, quòd ſine confeſſione pudoroſa in actu, vel in habitu, lauetur delictum : ſed contritio poteſt eſſe tanta, quòd in ea etiam ante confeſſionem deleatur peccatum, quod tamen eſt ita graue, quòd confeſſio eius ſequens eſt pudoroſa.

30 *Ad 2.* Ad auctoritatem [a] Auguſtini, & Caſſiodori ſuper Pſalm. 31. *Dixi confitebor* ; dico quòd illa contritio habet propoſitum, ſeu promiſſionem confeſsionis ſecuturæ : & ſic non deletur peccatum ſine propoſito confitendi. Quod patet per finem auctoritatis Caſſiodori, vbi ſubdit, *votum pro opere iudicatur*, quaſi diceret, votum, vel voluntas confitendi iudicatur pro confeſsione futura : nec tamen ſequitur ex hoc, quòd ſine confeſsione futura, peccatum deleatur quantùm ad pœnam debitam : quia illa confeſsio eſt vna pœna, & ſi illa non ſoluatur hîc, ſi ſit tamen voluntas ſoluendi, ſoluetur alibi. Si autem mutetur voluntas ſoluendi illam, iam recidiuat à vera pœnitentia, & peccat mortaliter, vt dictum eſt ſuprà de baptizato Baptiſmo flaminis, contemnente poſtea Baptiſmum fluminis.

Diſt. 4. q. 6.

Ad

Ad primam [b] rationem dico, quòd omnes cæremoniæ tam veteris legis, quàm nouæ, reducendæ sunt ad aliquod præceptum Decalogi,& possunt ad illud reduci. *Audi Israel, Deus tuus vnus est*, vel ad illud: *Memento vt diem sabbati sanctifices*: siue enim per primum, siue per secundum præceptum dicamus Deum præcepisse se honorandum vt Deum; sequitur quòd illæ cæremoniæ,quibus se vult coli,cadant summo præcepto, sicut conclusio sub præmissis. *Cæremoniæ nouæ,& veteres reducuntur ad primũ, vel tertiũ præceptum Decalogi.*

Si arguitur contrà,quia tunc illæ cæremoniæ essent de lege naturæ. Respondeo, ex maiori de lege naturæ, & minori de lege positiua, non sequitur conclusio nisi Iuris positiui. Maior ista, *Deus est colendus*, est de lege naturæ, saltem quia est valde consona legi naturæ: sed hæc minor, *vult sic coli*, est merè de Iure positiuo. Variatur autem pro alio, & alio tempore: ergo conclusio, scilicet *sic colendus est*, est merè de lege positiua: quia semper conclusio sequitur conditionem præmissæ imperfectioris. *Deuter.6. Exod.20. Ex maiori de lege naturæ,& minori de lege positiua cõclusio est positiua.*

COMMENTARIVS.

94 *Tempus præscriptum confessionis ex præcepto Ecclesiæ.* QVoad quando, *Ecclesia determinauit*, &c. Conclusio hæc communis est, & patet *ex Iure communi in capitulo præfato, Omnis vtriusque sexus.* Quod confirmat Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 5. non solùm autem præcipitur confessio propter Eucharistiam, vt videtur dicere Antoninus *titulo* 14. *cap.* 19. §. 3. quod est etiam D. Thomæ *in præsenti dist.qu.*8. *art.*1. *quæstiunc.*4. & *quodlib.* 1. *art.* 31. nisi fortè intelligant de congruitate, quia tunc vrget præceptum Eucharistiæ; & quis est in peccato mortali: quia eo casu tenetur confiteri, siue aliàs fuerit confessus, siue non: præceptum enim confessionis in specie, & per se obligat semel saltem in anno, vt patet ex vtroque loco citato. *Et illud semel*, inquit Doctor, *ad minùs est circa Pascha.*

Per se præcipitur non ob solam cõmunionem.

Quomodo cõputatur annus. Sed difficultas est, quomodo debeat computari annus? Sotus dicit quòd à tempore vltimæ confessionis; sed meliùs Vasquez, quòd more communi intelligendo annum à Ianuario vsque ad Decembrem, quia hic modus calculandi annos est in vsu. Vnde asserit, etiamsi quis confiteretur etiam sæpiùs de venialibus tantùm, teneretur in fine Decembris confiteri mortale, quod tamen commisit antequam expiraret adueniente Ianuario. Videtur hoc probabile, quia, vt diximus, præceptum annuæ confessionis est limitatio temporis ad satisfaciendum diuino, quod tantùm est de mortalibus. Cæterùm computatur communiter annus confessionis spectata consuetudine de Pascha in Pascha.

95 Secunda conclusio; non tenetur quis confiteri in Quadragesima determinatè, ex vi præcepti confessionis Ecclesiastici etiamsi sit in peccato mortali. Sequitur ex præcedenti, quam tenent Victoria *in Summ.* Soto *in* 4. *dist.*18. Henriquez *lib.*4. *de Sacramentis cap.*4. Vasquez 3. *p. quæst.*90. *art.*3. *dub.*1. Contrarium tamen docet Petrus à Soto *lect.*5. *de confessione.* Probari potest ex Tridentino *sess.*14. *cap.*5. cùm mentionem fecisset præcepti quod tulit Concilium Lateranense de confessione annua, ac morem esse in Ecclesia confitendi circa Pascha, vel in Quadragesima; *quem morem*, inquit, *hæc sancta Synodus maximè probat, ac amplectitur tanquam pium ac meritò retinendum*, &c. ergo non interpretatur esse sub præcepto.

Obiectio. Obiicies, Sixtus IV. *in Extrauag. de Tregua, & pace, &c.* vt componat lites inter Parochianos, & mendicantes, dicit quòd desistant mendicantes prædicare quòd Parochiani non sint obligati saltẽ in Paschate proprio cõfiteri Sacerdoti:ergo supponit paschalem esse in præcepto.

Respondetur negando consequentiam,solùm loquitur supponendo consuetudinem, de qua Trident. non inferens obligationem, solùm autem prohibet prædicationem illius articuli ob scandalum, vt *infrà* videbimus.

Obiiciunt etiam Agathen. quod præcipit dari pœnitentiam in Quadragesima. Respondetur loqui de publica, quæ consuetudine introducta est ratione Eucharistiæ per modum præparationis necessariæ, non vt adimpleretur præceptum confessionis, quamuis congruum pœnitentiæ tempus sit Quadragesima. 96 *Secunda obiectio. Soluitur.*

Vrgent tertiò statuta prouincialia id obtinuisse nunc dierum, vt puniant eos, qui non confitentur in Quadragesima. Vnde Parochis imponitur præceptum in Archiepiscopatu Toletano describendi nomina eorum, qui confitentur. *Tertia obiectio.*

Respondet Vasquez non esse illam authoritatem penes Prouinciales, vt determinent Ius diuinum, sed hoc solùm spectare ad Ecclesiam vniuersalem, & Summum Pontificem. Sed hæc ratio non mihi placet, neque videtur quadrare antiquis Conciliis Prouincialibus; quæ ex propria authoritate procedebant ad statuendum quidquid populo videbatur ipsis congruum. Vnde non video quare etiam in præsenti id statuere non possent, cùm nullibi id inueniatur reseruatum à Pontifice, aut ab Ecclesia vniuersali. Quin imò ipsa consuetudo pro lege seruata illam obligationem inducere potest: ergo vbi tale statutum est, esset seruandum. Iam loquimur iuxta præscriptum legis vniuersalis. *Responsio Vasquez. Reiicitur. Concilia Prouincialia possunt ordinare tempus præscriptum confessioni.*

Tertia conclusio. Præterito anno tenetur etiam quis ad confessionem: est communior Doctorum. Soto *dist.*18. *qu.*1. *art.*4. Medina *de pœnit.tractat.*2. *quæst.*14. Nauarrus *in Summa cap.* 27. Victoria *de confessione.* Vasquez *art.*3. *dub.*2. Contrarium tamen docet Sylvester *verbo Eucharistia An.*2. *part. tit.*9. *cap.*9. §.3. Probari potest, quia non confitentes semel in anno incurrunt censuram, seu excommunicationem, in qua semper manent, neque debent ab ea absolui donec confiteantur. Ita colligit Vasquez fuisse intentionem Ecclesiæ determinandi tempus præcepti confessionis, vt non expiraret obligatio confitendi, etiam elapso anno. Vltra id quod etiam non confitens semel in anno peccet. 97 *Tertia conclusio. Præterito anno tenetur quis ad confessionem. Probatio.*

Obiiciunt aduersarij. Omittens Missam, horas canonicas, ieiunium tempore assignato ampliùs non tenetur ad opus, quamuis pro tum peccet: sed hoc præceptum est similis naturæ: ergo. *Obiectio.*

Respondet

Reſpõſio Medinæ. Reſpondet Medina negando minorem, & paritatem, quia illa opera ex fine præcepti determinantur ad certum tempus; eatenus enim præcipiuntur, quatenus vult Eccleſia opera fieri in cultum particularem illius diei, vt feſti, audire Miſſam cuiuſque diei, vt Eccleſiaſtici orent pro Eccleſia, & idem de ieiunio, vt in honorem venturi feſti ſe diſponant, &c. non ita in propoſito.

98

Impugnatur. Cæterùm non video, quomodo præceptum affirmatiuum poſſit extendi vltra tempus ab ipſo præſcriptum, quin ſic tranſiret in naturam negatiui. Ideò puto hanc obligationem non oriri ex natura præcepti, ſed ratione cenſuræ annexæ, à qua nemo abſoluitur niſi peracta confeſſione; regula enim generalis eſt, pœnam non tolli ſine congrua ſatisfactione, quæ in propoſito tantùm fuit completio operis. Neque conuincit vlla ratio, quam alij adducunt prolongatæ obligationis, inſtantes de voto, & de reſtitutione; quia hæc habent annexum præceptum negatiuum ſaltem. Reſtitutio, & votum ex affirmatiuo maximè obligat, quando eſt commoditas. Si ſit de ingredienda Religione, quando homo commodè poteſt, & acceptatur, & idoneus eſt Religioni, quia aliàs poſſit ſuperuenire impedimentum diſtrahens. Vnde rigoroſè ſatis ſentiunt quidam obligationem præcepti confeſſionis poſt elapſum annum incurri ſingulis diebus, vt omittens toties peccet, quia ſic eſſet negatiuum præceptum, quod neque ex illo capite, neque ex forma præcepti colligitur. Niſi dicamus in particula illa *ſaltem ſemel in anno*, &c. ſubindicari negatiuum protrahendi confeſſionem extra annum; vt ſenſus ſit per affirmatiuum obligari, vt ſemel in anno fiat: quod trahit ſecum negatiuum pro vlteriori tempore ex intentione Eccleſiæ, quæ indicatur per particulam *ſaltem*, &c. & ſic facilis eſt concluſio: nec debet referri obligatio ad affirmatiuum, quod vltra tempus præſcriptum vniuerſaliter loquendo, non videtur extendi; aliàs tranſiret in negatiuum. Hoc ergo, vel priori modo colligitur fundamentum huius obligationis; quamuis hoc vltimum videatur rigoroſum, quia inde colligitur toties peccare mortaliter poſt annum elapſum, qui ſic omittit confeſſionem data opportunitate confeſſoris. Hæc videtur mihi intentio noſtri Doctoris in litera præſenti, aſſerentis pro quocumque indeterminato intra annum tempore, obligare Canonem, *Omnis vtriuſque ſexus*, &c. videtur ergo ſupponere extra annum non ſe extendere affirmatiuum præceptum confeſſionis.

Sententia rigoroſa.

Vnde oritur obligatio cõfitendi poſt annum.

Vlam obligationẽ fundari ex negatiuo.

Sentẽtia Doctoris.

99

Tenetur præuenire impedimentũ præuiſum. Quarta concluſio. Præuidens periculum ſuperuenientis impedimenti, pro reliquo tempore anni, tenetur præuenire illud, & confiteri oblata opportunitate. Hæc videtur communis: probatur, quia præceptum obligat determinatè ad confeſsionem annualem: ergo quamuis indeterminatè pro quouis tempore anni, præuiſo impedimento pro reliquo tempore, iam obligat pro præſenti. Eadem ratio eſt, ac de habentibus reſeruata, ſi præuiderint defuturam commoditatem accedendi ad ſuperiorem, tenentur ad captandam præſentem.

Reſponſio. Dices, qui præuidet impedimentum communicandi in Paſchace, non tenetur præuenire. Aliqui tenent contrarium huius, vt Vaſquez; Soto tamen, Medina, & Victoria docent elapſo anno non eſſe eiuſmodi obligationem ampliùs communicandi, neque etiam præuenire, quia tempus ſtatutum communionis Paſchalis fuit in honorem Domini, & cœnæ; ſed quidquid ſit de hoc,

Impugnatur. Contrà, intra præſcriptam quindenam communioni, ſi præuideatur impedimentum, tenetur quis præuenire: ergo ſimiliter de confeſſione; & vniuerſim quoad reliqua opera præcepta pro aliqua parte temporis determinati, indeterminatè tamen, tenetur quis præuenire impedimentum, quod occurſurum præuidet. Et idem dicendum erit de recitatione officij, quamuis id neget Canus, ſi impedimentum à natura, aut violentia fore ſit præuiſum; ſecùs ſi voluntarium, aliàs tamen legitimum. Rationem aſſignat, quia facultatem anteuertendi, aut poſtponendi officium, cenſet eſſe fauoris, non autem neceſsitatis. Sed eadem eſt ratio vtrobique, & idem dicendum de auditione Miſſæ; hora autem recitandi officij determinata non inducit obligationem mortalem, perſonalem ſaltem; imò neque reſpectu communitatis, quin aliter ex cauſa dici poſſit. Tertius caſus, quo quis obligatur ad confeſsionem, eſt periculum mortis, ſed de hoc *ſuprà*.

Impedimentũ præueniri debet.

Idẽ de officio diuino perſoluendo.

100

Quinta concluſio. Quinta concluſio: Nunquam ſatisfit præcepto diuino confeſsionis integræ, donec peccata remiſſa ſint per directam abſolutionem ipſorum. Hæc eſt contra eos, qui dicunt dari confeſsionem validam informem. Probatur concluſio, quia ſemper manet obligatio confitendi peccati donec ſubiiciatur clauibus; præceptum enim confeſsionis eſt in ordine ad abſolutionem, & ex fine informationis requiſitæ, vt docet Tridentinum *ſeſſ.* 14. *cap.* 5. ergo donec informetur completè iudex, non adimpletur. Idem docent plures de præcepto Eccleſiaſtico confeſsionis, vt Soto *diſt.* 18 *quæſt.* 3. *art.* 3. Durandus *diſt.* 17 *q.* 14 *art.* 2. Medina *de pœnitentia tractat.* 2. *quæſt.* 20. Nauarr. *in c.* 10 *n.* 4. Suarez 36. *ſect.* 7. Sed non videtur mihi comprehendi præcepto Eccleſiæ, quin is adimplerit præceptum, quotieſcumque bona fide ſuſcepit Sacramentum; quia non præcepit confeſsionem, ſed ſolum tempus adimplendi præcepti diuini, vt interpretari videtur Tridentinum. Sed dici etiam poteſt ad hoc, quòd acceſſoriè præceptum temporis determinat ſubſtantiam actus; quia non præcipit tempus, niſi vt in eo exercendus eſt actus.

Non implori præceptũ diuinum confeſſionis peccato non remiſſo.

Probatio.

Sententia extendens idem ad præceptum Eccleſiæ.

101

Sed hoc etiam dato ad intentionem Eccleſiæ ſufficit, vt quis confiteatur validè. Eccleſia enim non præcipit, niſi ſubſtantiam actus, inquantùm hîc & nunc exigitur ad ſalutem; omnis autem confeſsio, quæ proponit materiam, circa quam exerceri poteſt clauium poteſtas, ad hoc ſufficit; quamuis vlteriùs non ſit integra ex obliuione naturali, quam bona fides ſupplet. Nihilonùs manet obligatio confitendi ex præcepto diuino recurrente memoriâ peccati. Vnde ſi occurrat ipſi aliquod peccatum oblitum inculpabiliter, non putarem eum teneri ex præcepto Eccleſiæ ad confeſsionem ſtatim illo anno: ſed aliàs tempore congruo. Quamuis ſub præcepto diuino teneatur illud aliquo tempore confiteri: ergo latiùs patet præceptum diuinum, quantum ad hoc.

Non extendi præceptũ Eccleſiæ ad caſum præmiſſum.

Latiùs patere præceptum diuinum.

Sed petes, vtrùm habens tantùm peccata occulta teneatur ex præcepto Eccleſiæ confiteri?

Dubium.

Ratio

Ratio dubij ſuperiùs expreſſa eſt, quia non præcipit merè occulta.

Soluitur. Reſpondetur affirmatiuè, quia determinat exercitium actus præcepti diuini ſub quo cadit peccatum occultum. Confirmatur, quia Eccleſia præcipit ſeſſ. 13. cap. 7. Tridentini accedenti cum conſcientia mortalis ad celebrandum in neceſſitate, & non habita copia confeſſoris, vt ſtatim habita copia confeſſarij teneatur illud confiteri; ergo Eccleſia præſumit, & interpretatur ſe habere talem authoritatem. Patet conſequentia, quia neque ad occultum peccatum, neque ad externum, præceptum limitat, vtrumque comprehendens, quantumlibet celebrans habuerit contritionem de ſuo peccato.

Tenetur præcepto Eccleſiaſtico, qui habet tãtùm occulta.

Vtrumè habens reſeruata excuſetur à præcepto pro tunc, quando non adeſt Confeſſarius habens authoritatem? vel an teneatur confiteri integrè.

102 QVoad primum, communis Doctorum tenet, eum non excuſari, ſi præceptum inſtat, nec opportunitas recurrendi ad confeſſarium, qui poteſt in reſeruata: tunc enim tenetur lege, ne fructum ex peccato capiat. Quantùm ad ſecundum punctum, dubium eſt, ſi ſola illa peccata, quæ non cadunt in iuriſdictionem inferioris, confiteri Superiori poſſit, & abſolui ſacramentaliter à ſolis reſeruatis, & remitti ad inferiorem quoad confeſſionem, & abſolutionem directam reliquorum. Quoad primum dubium; aliqui docent eum omittere poſſe peccata reſeruata, & confiteri reliqua. Alenſis 4. *p. quæſt.* 18. *memb.* 5. *art.* 2. *ad vltimum.* Quam probabilem tuetur Maior *in* 4. *diſt.* 17. *quæſt.* 5. *ad vltim.* Petrus de Soto *lect.* 10. *de confeſſione* aſſerens pœnitentem poſſe ſola non reſeruata tunc confiteri Sacerdoti inferiori, quia in ea ſola habet iuriſdictionem.

Sententia affirmans reſeruata poſſe omitti.

Concluſio. Prima concluſio: Debet fieri confeſſio omnium peccatorum in eo caſu. Ita communis Doctorum. D. Thomas *in* 4. *diſt.* 17. *quæſt.* 3. *a.* 4. *quæſtiunc.* 2. *ad* 4. Henricus *quodlib.* 1. *quæſt.* 29. *&* 30. Paludan. *in* 4. *diſt.* 17. *quæſt.* 5. *art.* 1. Ioannes de Medina, Nauarr. *in cap. Conſideret.* Suarez *diſp.* 31. *ſect.* 3. Vaſquez *quæſt.* 91. *art.* 3. *dub.* 9. citantes communem. Probatur, quia integritas confeſſionis eſt Iuris diuini. Trident. *ſeſſ.* 14. *c.* 5. & tenetur Sacerdos agnoſcere ſtatum rei, vt iudicet abſoluendum, vel ligandum: & ſi poſſet eſſe iudex ipſius, eique prouidere, & iniungere quod expedit, quia ſententia à non ſuo iudice lata eſt nulla. Ad rationem dubitandi. Reſpondetur per accidens ex connexione ad alia peccata cadere reſeruata ſub cognitione inferioris.

Debet fieri integra confeſſio.

Per accidens remitti in caſu reſeruata.

103 Secunda concluſio. Poteſt ſuperior in aliquo caſu abſoluere à ſolis reſeruatis, remittendo pœnitentem quoad alia ad inferiorem. Ita Caiet. *v. Confeſſ.* Antoninus 3. *part. tit.* 14. *cap.* 19. Paludanus *in* 4. *diſt.* 17. Petrus à Soto. Ratio huius eſt, quia dicunt eſſe conſuetudinem Eccleſiæ Romanæ. Hæc opinio ad caſum neceſſitatis reducenda eſt, vt quando neceſſarium eſſet Prælatum talem per ſe audire; neque expediret committere eum aliis, neque poſſet omnia peccata audire ex alia vrgente, grauique neceſſitate, neque pœnitens poſſet exſpectare, quia neceſſitas incumbit celebrandi, aut quid ſimile. Idem tenet Suarez *diſp.* 31. *ſect.* 1.

Secunda concluſio. In caſu abſoluit ſuperior à ſolis reſeruatis.

Tertia concluſio. Extra caſum neceſſitatis nullo modo licet. Ita Durandus *diſt.* 17. *qu.* 15. Gabriel *diſt. ibid. qu.* 1. *art.* 3. Suarez, & alij, quia pœnitens tenetur ad integram confeſſionem, quæ eſt Iuris diuini; & confeſſarius ad cognitionem integræ cauſæ, ſecluſa neceſſitate, confeſſio enim directè fit ad abſolutionem, quam dare debet confeſſarius directè quoad omnia confeſſa, quæ ſub eius iuriſdictione cadunt; neque contrarium eſt conſuetudo Romanæ Eccleſiæ, niſi in abſolutione tantùm à cenſura reſeruata, quæ abſolutio non eſt ſacramentalis. In priori caſu plerique dicunt, eum teneri confiteri peccata reſeruata inferiori, à quibus abſolutus eſt: ſed hoc eſt falſum, quia abſolutio fuit in caſu legitima, & confeſſio formaliter integra, ideò ab omnibus fuit abſolutus directè à non reſeruatis, indirectè à reliquis: quæ tenetur ſolùm confiteri, vt ſubiiciantur clauibus. Nunquam ergo incurritur obligatio confitendi denuò peccata ſemel legitimè confeſſa, & directè abſoluta, ex inſtitutione huius Sacramenti. Si tamen quis inualidè ſit confeſſus, ſi adeat eundem confeſſorem, poteſt tantùm repetere ea, quæ omiſit, ſi is recordatur confeſſorum. Si alium, tenetur totum repetere.

Extra caſum neceſſitatis nõ licet diuidere confeſſionem.

Integritas cõfeſſionis formalis.

Ceſſat obligatio confitẽdi peccata, quæ directè abſoluta ſũt.

y *Et ſi dicas quòd hæc ſpecificatio*, &c. Obiicit contra concluſionem præmiſſam, quòd ſpecificatio illa præcepti diuini confitendi ab Eccleſia facta pro tempore eius adimplendi intra annum, ſit relaxatio: quia tenebatur ſtatim confiteri, ſcilicet ex præcepto confeſſionis diuino, habita copia confeſſoris; nunc verò non ita vſque ad Quadrageſimam ſaltem. Hîc non limitat obligationem præcepti Eccleſiaſtici ad Quadrageſimam, ſed tangit conſuetudinem, ſecundùm quam adimpletur, vel certè terminum illius temporis, in quo obligat, numerando annum de Paſchate in Paſcha. 104

Explicatur textus Doctoris.

Reſpondet vtrumque eſſe dubium; & tangit opiniones *ſuprà* examinatas: An, ſcilicet præceptum diuinum pœnitendi, & cõfeſſionis obliget determinatè ſtatim poſt peccatum commiſſum, & habita opportunitate confeſſoris, vt dicunt aliqui cum Alenſi; vel certè obliget tantùm pro aliquo tempore indeterminato ante mortem, vt ſentit D. Thomas. Sententiam vtramque dubiam dicit: ſed hanc eſſe mitiorem, quia pœnalia non ſunt amplianda, neque onera aggrauanda. De hoc aliàs dictum eſt. Dicit præterea peccantem obligari ex præcepto negatiuo, ne habeat noluntatem confitendi: illa enim eſſet impœnitentia poſitiua contra præceptum negatiuum.

Præfert ſententiã D. Thomæ.

z *Ad argumenta*, &c. Ad primum, patet ex littera, & aliàs dictis. 105

a *Ad authoritatẽ Auguſtini, & Caſſiodori*, &c. Reſpondet ad ſecundum. Dicit contritioni annexum eſſe votum confitendi, nec deleri peccatum ſine propoſito confeſſionis, & quòd votum confitendi iudicatur pro confeſſione futura, requiri tamen confeſſionem futuram, ſine qua non ponitur integra pœna debita peccato, nempe experiri coram iudice, & erubeſcentia, & ſatisfactio debita Eccleſiæ: & ſi mutat propoſitum, ſeu

Requiri votũ confitendi ad remiſſionem peccati per contritionem.

ſeu voluntatem confitendi recidiuat, & contemnit debitum. Hîc expreſsè docet requiri votum explicitum Sacramenti,ſeu confeſsionis;de qua re eſt controuerſia inter Doctores, quam huc remiſimus cum Doctore.

Controuerſia de qualitate voti.

Aliqui tenẽt ſufficere virtuale.

Requiri enim votum confeſſionis ad remiſſionem peccati eſt doctrina Tridentini *ſeſſ.14. cap.4.ſeſſ.6. cap.14.* An debeat eſſe explicitum, an verò ſufficiat virtuale,dubium eſt. Communiter affirmatur ſufficere virtuale. Ita Vaſquez *3.part.quæſt.84.art.5.dubio vnico*; citans Richardum *in d.17.art.2.q.1.* Adrian.*in 4.q.1.* Gabrielem *diſt.17.q.1.art.1.not.2.* Maiorem *diſt.14.q.1.* Idem docet Soto *in 4. d.14.q.1. art.5.* Hæc ſententia non aliter fundatur, quàm ſupponendo quòd ſeparari poſſit tale propoſitum à contritione perfecta, vel per obliuionem, vel per ignorantiam ex defectu inſtructionis neceſſariæ de hoc Sacramento: hoc autem virtuale votum duobus modis explicari ſolet. Primo modo, vt non ſit actus aliquis elicitus diſtinctus ab ipſa contritione.Secundo modò,vt ſit in genere propoſitum ſeruandi præcepta,ſub quibus comprehenditur obligatio confeſſionis faciendæ.

Duobus modis intelligitur votũ virtuale eſſe.

106 *Concluſio. Requiri votũ explicitum.*

Concluſio prima. Ad remiſſionem peccati requiritur votum explicitum diſtinctum ab ipſa contritione. Hæc eſt noſtri Doctoris hîc. *Dico,* inquit, *quòd illa contritio habet propoſitum,ſeu promiſſionem confeſſionis ſecuturæ: & ſic non deletur peccatum ſine propoſito confitendi,*&c. Quod probat authoritate Caſſiodori. Eandem tenet Canus *part.5.relect.de pœnitentia poſt 3.concluſionem.* Supponit Ioannes de Medina *C. de confeſſione.* Durandus,& Paludanus *in 4.d.17.* Ille *q.2.hic q.1.* Eſt etiam D.Bonauenturæ *in 1.part.eiuſdem diſtinctionis art. 1. quæſt. 4.* vbi aſſerit repugnare aliquem iuſtificari ſine voto confeſſionis: loquitur autem de explicito, ſic explicans plures authoritates Sanctorum, qui docent non poſſe quempiam iuſtificari ſine confeſſione. Eſt eadem ſententia Alenſis *4.part.q.8.membr.2.art.1.* & videtur omnium antiquorum,etiam D. Thomæ *3.p.q.86. art.6.* & Magiſtri *in 4. diſt.17.c.2.* & illa diſtinctio voti virtualis, & formalis eſt magis celebrata à modernis, quàm ab antiquis, licet pro ea citetur Richardus.Probatur ex Auguſtino, & Caſſiodoro ſuper illud Pſalmi 21. *Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei. Magna pietas Dei, vt ad ſolam promiſſionem peccata dimiſerit: nondum pronuntiat ore. Si autem Deum aut in corde, quia ipſum dicere quoddam pronuntiare eſt: votum enim pro opere reputatur,*&c. Prima huius authoritatis ſunt Caſſiodori, vſque ad illud *dimiſerit*; reliquum eſt Auguſtini. Votum confeſsionis vocat ille promiſsionem: nomine *voti* intelligitur voluntas, ſeu deſiderium confitendi: nam ſic opponitur votum operi,ſeu voluntas facto in Iure ſæpiſsimè quoad meritum, aut demeritum. Patet *ex d.1. de pœnitentia, q.3.* vbi præfatus textus ponitur *cap. 5.* & alij ſubiiciuntur, quibus voluntas pro facto reputatur quoad pœnam. Vnde *infrà cap.8. Quem pœnitet,* quod deſumptum ex libro de vera & falſa pœnitentia, cap. 10. *Fit tamen dignus venia ex Sacerdotis deſiderio, qui ſocio confitetur turpitudinem criminis,*&c. Loquitur de confeſsione laicaideſiderium autem Sacerdotis eſt votum explicitum confitendi, quod repetitur *infrà d.5. cap.1. Qui vult.* Huc ſpectat propoſitio damnata in Concilio Complutenſi contra Petrum Oxomenſem, Doctorem Salamantinum, quæ talis eſt: *Peccata mortalia quantùm ad culpam, & pœnam alterius ſæculi delentur per ſolam contritionem cordis ſine ordine ad claues,* &c.

Eſt ſententia cõmunis Antiquorum.

Probatio.

Voluntas pro opere reputatur.

Author lib. de vera, & falſa pœnitẽtia.

Propoſitio damnata.

Secundò probatur idem clariùs ex Tridentino ſeſſ.6.cap.14. *Vnde docendum eſt,*inquit,*Chriſtiani hominis pœnitentiam poſt lapſum,multo aliam eſſe à baptiſmali, eáque contineri non modo ceſſationem à peccatis, & eorum deteſtationem,aut cor contritum, & humiliatum, verùm etiam eorumdem ſacramentalem confeſſionem, ſaltem in voto, & ſuo tempore faciendam,*&c. Ergo votum Sacramenti ſuſcipiendi eſt aliud à deteſtatione peccati; & requiritur ad pœnitentiam hominis Chriſtiani, & *can. 29.* damnat aſſerentes lapſum poſt Baptiſmum ſine Sacramento pœnitentiæ reſurgere poſſe,&c. Intelligit autem Sacramentum in re,aut in voto.*ſeſſ.*verò *14.cap.4.in principio*,dicit contritionem in genere ita in homine baptizato præparare ad remiſsionem peccati, *ſi cum fiducia diuinæ miſericordiæ, & voto præſtandi reliqua coniuncta ſit,* &c. Sed certum eſt ad nihil magis obligari, quàm ad confeſsionem, & Sacramentum:ergo votum eius requiritur;& ſicut fiducia diuinæ miſericordiæ eſt alia voluntas diſtincta ab actu deteſtationis peccati, vtpote actus ſpei, ita etiam & votum Sacramenti requiſitum. Deinde *infrà* docens contritionem perfectam reconciliare Deo antequam Sacramentum actu ſuſcipiatur: *Ipſam nihilominùs reconciliationem ipſi contritioni ſine Sacramenti voto, quod in ipſa includitur,non eſſe adſcribendam.* Ergo tale votum aliud eſt à contritione.

107 *Secunda ratio. Trident.*

Diſtinguit votum à contritione.

Dices, intelligi tantùm implicitum, quia loquitur de Sacramenti voto, quod in ipſa contritione includitur; non includitur autem niſi virtualiter, Ita Vaſquez interpretatur. Sed illa interpretatio eſt extra Concilij mentem; vt patet *ex initio capitis,* & *ſeſſ. 6. cap. 14.* in quibus exigit votum tanquam aliquid diſtinctum: nam illa particula *in ipſa includitur* non eſt intelligenda niſi moraliter,tanquam circumſtantia bonificans actum, ad hoc vt ſit ſufficiens diſpoſitio acceptata à Deo ad remiſsionem peccati, quod ipſi conuenit moraliter, quatenus perfectè circumſtantionata eſt,non phyſicè: ſicut ergo rectè dicuntur circumſtantiæ includi in actu morali: ita votum confeſsionis in contritione. Deinde ſimili forma verborum ſtatuens loco proximè citato differentiam inter baptiſmalem, & patientiam hominis Chriſtiani (loquitur autem de virtute) dicit in hac contineri ceſſationem à peccatis præteritis,eorum deteſtationem; ſacramentalem confeſsionem ſaltem in voto, abſolutionem, & ſatisfactionem, &c. qui actus diuerſi ſunt, & tanquam diuerſificantes hanc ab illa numerantur, licèt contineri dicantur in pœnitentia; quod perinde eſt ac includi.

108 *Reſponſio.*

Impugnatur.

Verus ſenſus Concilij.

Confirmatur.

Tertiò, improbãdo eandem ſolutionem,probatur concluſio principalis. Si ſufficeret votum virtuale, quod eſt ipſa contritio: ergo malè exigeretur votum Sacramenti, tanquam neceſſarium ad remiſsionem peccati. Probatur conſequentia, quia nihil facit ad remiſsionem peccati, quod non facit ad perfectionem actus formalem: eſt enim meritum de congruo acceptatum, & ſub hac ratione præcisè diſponit: ergo quod non facit ad meritum, non facit ad remiſſionem:ad meritum autem facit bonitas tantùm, quæ

109 *Tertia ratio.*

Votũ virtuale non debet numerari, vt diuerſum ab actu.

quæ deſumitur ab obiecto, fine, & circumſtantiis, quibus perficitur actus formaliter: ſed nihil virtuale incluſum in cauſa facit ad perfectionem eius, ſicut neque ad entitatem; perfectio enim ſequitur entitatem. Dixi *in cauſa*, ne mihi inſtetur de merito relato virtualiter per charitatem, aut de intentione remanente in electione; quia in his actus elicitus formalis, & imperans præceſſit tam meritum, quàm electionem, ex cuius motiuo eliciantur, & in quibus manet deinceps tanquam in effectu, qui ab ipſo dependent, non quatenus nunc eſt, cùm deſierit, ſed quatenus præceſſit determinans voluntatem ad ipſos eliciendos effectus: ergo ſicut incluſum virtualiter in cauſa non communicat cauſæ entitatem, ita neque perfectionem quatenus in ipſo includitur virtualiter tantùm: ideò enim includit, quia talis formaliter eſt cauſa in ſua entitate, aliàs diceremus in Deo perfectionem importare, quòd includat creaturas virtualiter.

Non facit ad perfectionem actus.

110 Dices ergo quòd contritio includit votum quatenus homo obligatur præcepto confeſſionis etiam contritus.

Reſponſio.

Impugnatur. Contrà, homo contritus obligatur præcepto Euchariſtiæ, ſed hoc non obſtante, non dicitur neceſſarium eſſe votum Euchariſtiæ ad remiſſionem peccati per contritionem, neque à Conciliis, neque à Patribus: ergo votum Sacramenti requiſitum hîc ad remiſſionem peccati non eſt ſola obligatio ſuſcipiendi Sacramenti: quia hæc eſt effectus legis, votum autem ſpectat ad diſpoſitionem, & voluntatem noſtram.

Votum non conſiſtit in obligatione ſuſcipiẽdi Sacramenti.

Reſponſio. Dices exprimi votum Sacramenti Pœnitentiæ, & non Euchariſtiæ, quia Sacramentum Pœnitentiæ eſt inſtitutum remedium peccati, non ita Euchariſtia.

Impugnatur. Contrà. Ex efficacia contritionis, ſi remittatur peccatum ſine vllo ordine ad Sacramentum, niſi ſolius obligationis præcepti, ſequitur præcisè quòd non magis Pœnitentia in voto, quàm Euchariſtia, aut obſeruatio legis exigitur, cùm eadem ſit obligatio; & ſic omnia, quæ definiunt Patres de neceſſitate Sacramenti in re, aut voto, facilè elidi poſſunt, ne concedatur Sacramentum habere in ſe neceſſitatem medij. Præterea, obligatio ſuſcipiendi Sacramenti non oritur ratione contritionis, ſed peccati, & ſupponitur ad contritionem pro omni tempore, quo quis eſt in peccato, à quo non abſoluit contritio, ſiue habeat explicitam, ſiue implicitam voluntatem eius adimplendæ: quin etiam manet cum contraria voluntate: ergo talis obligatio inaniter reducitur ad contritionem tanquam in ea incluſam, vel ipſi annexam, ex ſua perfectione: ergo votum Sacramenti eſt aliud à dicta obligatione.

Obligatio ſuſcipiendi Sacramenti eſt ex peccato, nõ ex contritione.

111 Si dicas contritionem, ſicut eſt perfecta conuerſio in Deum, ſic etiam eſſe votum implicitum obſeruandæ huius obligationis: hoc iam impugnatum eſt, quia ſic etiam ſe habet ad obligationem Euchariſtiæ, & quamuis aliam; neque aliter ad pœnitentiam ſub hac ratione reducitur; in voto tamen illorum non dicitur remittere peccatum: ergo aliquid ſpeciale dicit tale votum reſpectu Pœnitentiæ Sacramenti præter iam dicta. Accedit quòd tale votum explicetur per deſiderium explicitum ſacerdotis, quod computatur à Deo pro ipſo opere, vt patet ſuprà. Confirmatur, ſi aliquis conteratur de peccatis præteritis confeſſis, quæ reipſa fuerunt remiſſa; nulla eſt in eo obligatio ad Sacramentum confeſſionis, cùm eadem peccata bona fide ſubiecerit clauibus; & ponamus in Sacramento deleta: ergo falſum eſt contritionem includere votum implicitum confeſſionis ex natura actus, vt iam ab aduerſariis explicatur, quia neque ſic inducit obligationem ſemper, neque voluntatem confitendi etiam cognito Sacramento: ergo neque ipſa in ſe eſt virtualis cauſa; quia cauſa virtualis naturalis reducitur in actum ſecundum poſitis requiſitis; quod dicendum eſſet de contritione, ſi in ſe eſſet voluntas virtualis confitendi; nihil enim aliud requireret, quàm præcognitionem Sacramenti ad concipiendum votum, & opportunitatem confeſſarij: ergo præcisè eatenus nunc eſt virtualis cauſa Pœnitentiæ, quatenus inducit affectum obſeruandæ legis, & excludit tranſgreſſionem contra quodcunque præceptum, quam nequit compati: ergo ſub hac ratione non magis remittit peccatum in voto Pœnitentiæ quàm cuiuſque alterius rei præceptæ, vt Euchariſtiæ, cùm æquè indifferenter fertur in omnem tranſgreſſionem ſub ratione generali offenſæ: ergo, &c. Contritio itaque ſubordinatur Sacramento quoad effectum remiſſionis per aliquid diſtinctum à ſe, & obligatione confitendi, & illud eſt votum, quod intendunt Patres. Sicut enim remiſſio peccati fit iuxta legem præſcriptam in ordine ad ſatisfactionem integram, & vindicationem quam Deus voluit fieri, cuius pars eſt confeſsio, & abſolutio ſacerdotis, ideò requirit, vt hæc adſint in voto contritioni per modum circumſtantiæ, manente vlteriùs obligatione confeſsionis in opere. Ex hoc argumento patet quæſtionem eſſe de contritione, vt remittit peccatum non confeſſum, quod aliàs bona fide non eſt ſubiectum clauibus, non dẽ eadem, quatenus eſt de confeſſis.

Contritio cũ voto Sacramenti Pœnitentiæ iuſtificat.

Confirmatio.

Contritio de confeſſis aliàs non dicit ordinem ad Sacramentum.

112 Secunda concluſio. In caſu ignorantiæ, quando eſt defectus inſtructionis, qui contingere poteſt, ſufficit votum confuſum Sacramenti, neque requiritur voluntas diſtincta. Hæc concluſio videtur congrua diuinæ miſericordiæ, & infirmitati noſtræ; neque alioquin caſus eſt impoſſibilis, ſed qui frequenter accidere poſſit in iis, qui minùs inſtructi ſunt. Votum hoc explico per hoc, quòd habeat voluntatem adhibendi media neceſſaria, vel quæ ordinata ſunt in remedium peccati, quamuis in ſpecie tale eſſe ignoret.

2. Concluſio. Sufficit aliquando votũ confuſum Sacramenti.

Explicatur.

Probatur concluſio, quia tale propoſitum ſufficit vt verè remittatur peccatum in ordine ad claues: ergo aliud non requiritur. Probatur conſequentia, quia aliàs facienti quod in ſe eſt ex fide, & gratia Deus deeſſet; hic autem aliud præſtare nequit ex impedimento, quamuis habeat bonam voluntatem, & perfectum dolorem. Deinde, ideò hac ratione voluntas Sacramenti pro opere reputatur iuxta præmiſſa, vt in caſu ſufficienter prouiſum eſſet ſaluti, quæ ratio currit in propoſito: atque idem dicendum de ipſa contritione, quam Deus efficacem eſſe voluit in defectu Sacramenti, vt in caſu remedium ſalutis non ſubtraheretur.

Probatio.

Remittitur ſic peccatum in ordine ad claues.

Voluntas Sacramenti pro opere reputatur.

113 Tertia concluſio: Remiſſio peccati eſt per ipſam contritionem, vt hac circumſtantia voti Sacramentalis affecta eſt, ſine qua non remittit peccatum; neque eſt perfecta contritio. Probari

3. Concluſio. Ipſa remiſſio correſpondet contritioni.

bari videtur concluſio quoad primam partem
Trident. ex Tridentino *ſeſſ.14.cap.4.* Docet *præterea, etſi contritionem hanc aliquando perfectam eſſe contingat, hominémque Deo reconciliare*, &c. *ipſam nihilominùs reconciliationem ipſi contritioni ſine Sacramenti voto, quòd in illa includitur, non eſſe adſcribendam*, &c. reconciliat ergo contritio, ſed non ſine Sacramenti voto, quod non per modum cauſæ requiritur: ergo per modum circumſtantiæ. Probatur minor, quia votum Sacra-
Illam remiſſionem nõ eſſe voti tãquam cauſæ. menti non operatur, niſi in virtute ipſius Sacramenti, hoc eſt, quatenus in eo applicatur Sacramentum ipſum ad effectum: ſed nulla eſt efficacia Sacramenti, niſi applicetur ſenſibiliter, quia
Diuerſus modus cauſandi remiſſionem. eſt ſignum ſenſibile practicum. Deinde, nihil cauſat Sacramentum, niſi ex opere operato; remiſſio autem peccati per contritionem cum voto Sacramenti non eſt ex opere operato, Sacramentum per modum ſententiæ, & iudicij tantùm remittit, non ita contingit per contritionem. Probari etiam poteſt concluſio ex omnibus locis, ex quibus remiſſio peccatorum tribuitur pœnitentiæ, & charitati, de quibus *ſuprà*. Et probatur ampliùs, quia hoc votum annexum eſt attritioni, & non remittit peccatum.

114 Secunda pars concluſionis probatur, quòd
2. Pars concluſionis probatur. contritio non ſit perfecta ſine voto Sacramenti. Contritio eſt perfecta deteſtatio peccati, &
Neceſſitas voti oſtenditur. voluntas efficax, qua deſtruitur: ergo non poteſt abſtrahere à mediis ordinatis à Deo ad eius deſtructionem: nam velle deſtruere peccatum aliter, quàm per media ordinata (quibus applicata eſt miſericordia, & acceptatio diuina, qua liberaliter & non ex debito remittitur) eſſet præſumptio. Ex his patet etiam quomodo intelligendum ſit, quòd Sacramentum in voto remittat peccatum: qui eſt modus conſuetus loquendi ſcholæ, qui non abhorret à Tridentino *ſeſſ.6, cap.4. & ſeſſ.7. can.4.* in quibus aſſerit ad ſalutem neceſſarium eſſe Sacramentum in re, aut voto eius: intendit enim primam concluſionem, nempe ſine voto, & ſubordinatione ad Sacramentum nemini contingere ſalutem.

115 Dices. Ipſa contritio eſt tale medium.
Reſponſio. Impugnatur. Contrà. Hoc iam impugnatum eſt concluſione prima; quia ſine ordine ad claues non remittit peccatum: hic autem ordo eſt ipſum votum Sacramenti. Sed demus etiam hoc ipſum, & probatur adhuc intentum. Ille non dicitur intendere efficaciter finem, qui non procedit per media efficacia ſibi nota, & certa, ſed nemini poteſt eſſe certum ſi habeat veram contritionem, efficacia autem Sacramenti eſt certa fide diuina: ergo non eſt cenſendus perfectè deteſtari peccatum, hoc eſt, efficaciter, & ſuper omnia, niſi habeat voluntatem applicandi Sacramentum: quis enim prudenter, & efficaciter dicitur in finem intendere, qui relictis certis mediis alia ignota aſſumit, de quibus adeò incertus eſt, vt neſciat ſi ea applicuerit, ſi non applicuerit? Adde ex neceſſitate ſatisfactionis præſcriptæ, & completæ exigi votum, ſeu affectum Sacramenti.

116 Dices. Contritio in lege naturæ haberi potuit
Replica. Reſponſio. ſine tali volantate: ergo & nunc.

Reſpondetur negando conſequentiam, quia nunc ordinata ſunt media ſenſibilia, & certa, ad quæ homo ex cura etiam ſuæ ſalutis neceſſaria tenetur, & quibus ſubordinatur contritio. Deinde, contritio non habet efficaciam remiſſionis peccati, vt quidam ſentiunt, phyſice ex *Subordinatũ medium.* natura rei, ſed tantùm moraliter, vt diſpoſitio neceſſitans tantùm, inquantùm acceptatur; Deus autem non acceptat eam de facto inſtitutis aliis remediis, quibus applicatus eſt valor meritorum Chriſti, niſi cum ſubordinatione ad illa per votum, & propoſitum, vt Canones definiunt.

Ex hoc facilis eſt reſponſio ad ea, quæ obiici
Soluitur fundamentũ ſententiæ oppoſitæ. poſſunt pro ſententia aduerſariorum ex perfectione, & efficacia contritionis: quia non debemus eludere Canones, & regulas certas fidei torquere ad improprietatem ſermonis, niſi vbi aliæ cogunt limitandas ad eiuſmodi ſenſum: nihil tale in propoſito occurrit, quia & ex natura rei ſuppoſita inſtitutione Sacramentorum, & ex ordinatione diuina probatum eſt circumſtantiam voti Sacramentalis annexam eſſe de facto contritioni perfectæ.

Quid dicendum de aliis votis, ſeu propoſi- 117
Quid de voto obſeruandi legem, & implenda pœnitentia. tis, vt obſeruandi legem, ſatisfaciendi pro peccatis, requiruntúrne expliciti actus, & à cæteris diſtincti? Vtrumque neceſſarium eſſe affirmat Sotus, quia in altero ponit, vt viſum eſt, votum Sacramenti. Alterum verò etiam neceſſitate remiſſionis exigit: cum quo ſentiunt alij, & ante eos fuit opinio Alenſis 4. *part. quæſt.17. membr.1.art.3.* Oppoſitum tenet noſter Vega *in Trident.lib.13.* & Suarez citatus *quæſt.præcedenti.* Nauarrus requirit virtuale. Si loquamur de ſa- *Voluntas ſatisfaciendi.* tisfactione ſiue hîc, ſiue in Purgatorio, ſufficienter ad eam determinatur voluntas, per actum virtutis pœnitentiæ, quo vult in ſe punire peccatum pœna lege ſtatuta, ſuperflueret aliud: ergo, &c. Si loquamur de ſatisfactione pœnitentiali iniungenda à Sacerdote, ſi non te- *Voluntas adimplendi pœnitentiam.* neatur pœnitens eam acceptare (vt quidam docent, & infrà videbitur) neque etiam propoſitum virtuale eius requiritur. Tenendo verò ſententiam communem, dicendum eſt votum Sacramenti ſufficienter determinare ad ſatisfactionem, & reliqua præſtanda, ſine quibus conſiſtere nequit, ſaltem quoad vſum licitum. Quantùm ad illud propoſitum legem, & præ- *Voluntas ſeruandi legem.* cepta in ſpecie, non requiritur talis, neque ex neceſſitate contritionis, neque ex neceſſitate Sacramenti, quæ limitantur ad præcepta, quæ in reipſa tranſgreſſus eſt pœnitens, ſicut ad peccata contra hæc commiſſa; quantùm autem ad obſeruatiam legis in genere ſufficienter includitur in propoſito emendationis, qua offenſa Dei vitanda proponitur; neque aliud videtur requiri.

b *Ad primam rationem dico*, &c. Docet hoc 118
Præceptũ pœnitentiæ, vt ſpectat ad legem Decalogi, & naturalem. præceptum, & reliquas cæremonias religioſas inſtitutas à Deo reduci ad præcepta Decalogi, & eſſe Iuris poſitiui, & non legis naturæ, vt benè deducit: hoc eſt dicere, quantùm ad rationem ex obiecto, & motiuo reduci ad legem naturæ latè ſumptam, prout hæc lex comprehendit id, quod conſonum eſt principiis primis practicis, aut concluſionibus per ſe ſequentibus; quantùm verò ad materiam inſtitutam hîc & nunc, eſſe præceptum merè poſitiuum, quia connexio, aut limitatio cultus ad talem materiam eſt ex inſtitutione, & præcepti poſitiuo, ex quo patet facilis reſolutio eorum, de quibus concertant moderni. An hoc præceptum ſit *Idem vt eſt lex poſitiua.* naturale, aut quomodo reducatur ad Decalogum?

gum? Suppoſito autem præcepto, iam confeſſio in re, aut voto habet aliam neceſſitatem, nempe medij ad ſalutem, & ſic cadit ſub præcepto naturali ſalutis propriæ procurandæ, quæ ſine hoc medio ſiue in re, ſiue in voto (iuxta varias opiniones) non attingitur regulariter, imò nunquam ab habente conſcientiam peccati mortalis: excipiuntur enim ſoli caſus, in quibus quis bona fide per charitatem, martyrium, Sacramenta cum obliuione ſui peccati iuſtificatur.

SCHOLIVM.

Confeſſionem per interpretem non cadere ſub præceptum, quia iſtud forum eſt ſecretum. fauet Trident. ſeſſ. 14. cap. 5. Ita Caiet. v. Confeſſio. *Sotus diſt. 18. quæſt. 2. art. 6. Nauarr. cap. 21. num. 36. Quos ſequitur, & citat Vaſq. 3. part. quæſt. 91. art. 4. dub. 3. Doctor tamen videtur admittere præceptum confitendi per interpretem obligare, quando non timetur reuelatio confeſſionis; in quo conuenit cum D. Thom. hic quæſt. 3. art. 4. ad penult. Docet non valere confeſſionem abſenti per ſcriptum factam, & Clem. VIII. an. 1602. oppoſitum damnauit, vt falſum, ſcandaloſum, temerarium: ſed ante huiuſmodi decretum, illud multi tenuerunt. De quo Vaſq. ſupr. dub. 2. Suar. 4. tom. d. 19. ſect. 3. & diſp. 21. ſect. 4. modò etiam multi tenent, agonizantem qui petijt vocari confeſſarium, ab eo poſſe abſolui, licèt nihil ei confiteri poſſit, cùm accedit, ex Arauſ. 1. cap. 12. habatur 26. quæſt. 6. c.* Qui recedit. *& Carthag. IV. cap. 76. Leo epiſt. 89. Auguſt. lib. 50. hom. hom. 41. & de adult. coniug. cap. vlt. Extant etiam authentica teſtimonia Illuſtriſſ. DD. Card. Bellarmini, & Archiepiſcopi noſtri Armachani; quod Clemens VIII. declarauit ſe ſuo decreto non voluiſſe hunc caſum comprehendi.*

AD[c] aliud dicitur, quòd talis debet confiteri per interpretem, vel per aliqua alia ſigna à verbis, quæ poſſunt eſſe nota ſacerdoti. Secundum eſt benè concedendum, ſi aliqua talia ſigna ſint communia confitenti muto, vel barbaro, & ſacerdoti. 31 *D. Thom. hic q. 3. art. 4. ſol. 2. art. 4.*

Sed primum non videtur neceſſarium: quia forum iſtud ex natura ſua eſt ſecretiſſimum: ergo non tenetur aliquis ad iſtud forum, vt aliquo modo publicum: ſed licèt interpres velit celare, & teneatur celare, ſicut ſacerdos: tamen ſi velit malignari, ipſe & ſacerdos poſſunt eſſe teſtes contra accuſatum, & ita ex natura huiuſmodi accuſationis hæc accuſatio poteſt venire in publicum, & ita non eſt pœnitentialis. *Cõfiteri per interpretem an quandoque teneamur.*

Ex hoc patet, quòd pluribus ſacerdotibus ſimul non eſt confitendum neceſſariò, vt meliùs iudicent. Quòd ſi fiat, non eſt Sacramentalis confeſſio: maximè autem videtur, quòd non ſit confitendum per interpretem, quando timetur ipſum non eſſe ſecretarium idoneum: & ſi in tali caſu iſte habet impoſſibilitatem confitendi homini idoneo, confiteatur Deo cum propoſito confitendi homini opportunitate oblata. *D. Thom. vbi ſup.*

Ad[d] aliud videtur quandoque confeſſio facienda per ſcriptum, vt legitur de Thoma Epiſcopo Cantuarienſi, qui miſit ad curiam pro abſolutione. Sed hoc videtur eſſe contra rationem confeſſionis, quia omnis ſcriptura ex ſui natura nata eſt eſſe publica: quantumcunque enim aliquis conſeruet ſecretè apud ſe ſcriptum, tamen ex quo mittit illud, vel propter nuntium, vel propter illum, ad quem mittitur, poteſt publicari, & ſemper ex ſui natura eſt patulum cuicunque legenti loquens, quod ibi continetur. 32 *Non licere cõfeſſionem per ſcriptũ abſenti factam.*

Quilibet ergo ſcribens aliquid, facit in hoc, quod eſt contra naturam ſigni idonei in confeſſione: & in iſta ſcriptura tollitur verecundia, quæ eſt pœna magna in confeſſione, & hoc niſi confitens ſit præſens, quando per ſcriptum confitetur: & ideò quod dicitur 30. *quæſt. 5. Qualis debeat*, quòd quis poteſt confiteri per ſcripturam; Ioannes exponit, quando confitens eſt præſens, quia abſens non poteſt licitè: igitur abſens expectet præſentiam cum propoſito confitendi, ea habita.

Ad[e] aliud dico, quòd ſimpliciter innocens à mortali, & veniali, tenetur ſimpliciter non confiteri. Vnde ſi Beata Virgo fuiſſet confeſſa Petro poſt aſcenſionem, peccaſſet confitendo: ſed ſi eſt tantùm innocens à mortali, poteſt confiteri venialia, & poteſt non confiteri, vt dictum eſt *tertio articul. §. De qua.* Nec eſt incredibile multos eſſe in Eccleſia, qui per annum viuant ſine mortali, imò per Dei gratiam multi multò maiori tempore ſine peccato mortali ſe cuſtodiunt, & multa opera perfectionis exercent, de quorum meritis theſaurus Eccleſiæ congregatur. *B. Virgo nõ poterat confiteri, quia caruit omni peccato.*

119 *De muto, & barbaro.*

c AD aliud dicitur, quòd talis debeat, &c. Reſoluit quid dicendum ſit de muto, aut externo; quem nequit confeſſarius intelligere, an is teneatur confiteri per interpretem, & aliter per ſigna. Hi caſus comprehenduntur argumento tertio, & quarto ad oppoſitum pro parte negatiua concluſionis.

Confiteri poſſunt per ſigna.

Reſpondet poſſe fieri confeſſionem per ſigna, ſi aliqua ſint communia pœnitenti; & ſacerdoti. Reſolutio non ſolùm vera eſt de pœnitente muto, ſed etiam barbaro, id eſt, peregrino, modò non adſit aliquis interpres, quia in eo caſu, quando non ſuppetit alius modus confitendi, debet abſolui: ſigna autem communia eſſe poſſunt tam muto, quàm etiam barbaro, lachrymæ, genuflexio, ſuſpiria, tunſio pectoris, & huiuſmodi naturalia, & certa. Quòd autem Doctor dicat *modo ſigna aliqua ſint communia*, &c. intelligit iis eſſe vtendum maximè quoad mutos reſpectiuè, ad ſpecificam, & determinatam peccatorum confeſſionem: quia qui muti ſunt à natiuitate, & habent vſum rationis, ſpecialiſſimè habent aſſiſtentiam in hoc quoad familiares, & conſuetos, vt perinde per ſigna conceptus manifeſtent quoſcunque, ſicut alij per verba. Plurima huius rei exempla habemus in Hibernia, vbi plerumque caſus iſte contingit de mutis à natiuitate, qui & doctrinam Chriſtianam per ſigna diſcunt, & frequentant Sacramenta cum maximo feruore, & prudentia, & quicquid ad directionem conſcientiæ ſpectat, optimè callent, & expeditè familiaribus, & domeſticis ſuos conceptus ſignificant.

Signa communia.

Muti per ſigna expeditè conceptus manifeſtant.

120 Quin etiam audiui à quodam Patre noſtro, viro valdè erudito, & probo (qui magnos fructus in illa vinea per Dei gratiam congeſſit, & etiamnum in iiſdem laboribus deſudat) in Conacia ſe nouiſſe virum Illuſtrem, qui mutus à natiuitate ſæpiſſimè ei confeſſus ſit, interprete ſuo fratre, & cum maxima claritate conſcientiam aperiebat, & ſacram communionem cum omni feruore ſumebat: ſed iſte præterea habuit aſſiſtentiam ſpecialem, qua ſacerdotem nunquam viſum, licèt veſtitu ſimulato, & ſæculari, vt ibi moris eſt ob pericula, accedentem ſtatim ex vultu cognoſcat primo intuitu, licèt nullus alius eum ſciat eſſe ſacerdotem: fratrem ſuum, & alios ſtatim admonet, ipſe genuflexus recipit eius benedictionem, & curam gerit, ita vt nullis famulis domeſticis permittat ei inſeruire, ſed omnia obſequia ipſe, & in menſa, & in cubiculo, & ad altare ſolus in perſona obeat, aſſiſtente tantùm ad Miſſam ſuo fratre viro Illuſtri, qui reſpondeat ad Miſſam, ille autem omnia miniſteria perficit, & poſt mediam noctem altare, & paramenta omnia præter calicem & corporale, componit. Deinde accito fratre ſuo ante Miſſam per ſigna confitetur, & appoſita particula ſub Miſſa communicat.

In aliis familiis etiam Illuſtribus in eodem regno huiuſmodi exempla etiamnum hodie cernuntur. Quod dixerim magis ad commotionem parentum, vt ſi quos edant filios, aut filias mutas, curam eorum gerant in iis, quæ Dei ſunt, quos ipſe Deus alia via dociles facit, & idoneos ad ſalutem, quando organum auditus vel ſubtrahit, vel cauſa naturali permittit impediri; vnde deueniant muti, quia verba addiſcere nequeunt, ſed præſtant per ſigna quod voci deeſt. Ad hæc exempla alludit Doctor, frequẽtia ſunt in Hibernia, quando dicit mutum debere confiteri, ſi habeat ſigna communia ſibi, & ſacerdoti, & idem de barbaro: & hoc ſecluſo interprete, quando Sacerdos capit illa ſigna.

121 *An teneatur quis confiteri per interpretem?*

Sed quid ſi interpres neceſſarius ſit, vt confeſſio in particulari fiat? Reſpondet eum non teneri per interpretem confiteri, maximè quando timetur ipſum non eſſe idoneum, aut ſecretum. Non negat autem eum poſſe confiteri, ſi velit, ſed negat eum obligatum confiteri per interpretem. Quod tenet Tridentinum *ſeſſ. 14. cap. 5.* vbi negat Chriſtum præcepiſſe confeſſionem publicè faciendam, aut Eccleſiam; neque conſultè præcipi poſſe peccata ſecreta confitenda publicè. Admittit tamen aliquando fieri poſſe, vt patet ex illa reſtrictiua clauſula, qua dicit non eſſe confitendum per interpretem, quando timetur non fore idoneum ſecretarium. Eodem modo dicit non eſſe obligationem confitendi pluribus Sacerdotibus ſimul, quia illa confeſſio non eſt ſecreta ex natura actus: quod requiritur ad confeſſionem Sacramentalem. Non eſſe autem obligationem diuini, aut humani Iuris ad confitendum peccatum ſecretum publicè, ſatis declarat Tridentinum loco citato. Quid ergo?

Doctor.

Requiri ſecretum ad cõfeſſionem.

122 *Quid oriatur ex præcepto.*

Reſpondet confitendum eſſe peccatum Deo cum voto confeſſionis Sacerdoti data opportunitate: hoc dicit quantùm ad impletionem præcepti diuini, & humani confeſſionis, quod non obligat ad confitendum pluribus: agit enim Doctor de eo, quod præcisè oritur ex obligatione præcepti.

Dicerem tamen iuxta primam viam, & prout mox declarabitur in caſu ſequenti in his circumſtantiis, quando non adeſt interpres, vel ſi adſit, non eſt idoneus ad ſecretum Sacramenti, eum tum confiteri debere per nutus, & ſigna, & abſolui poſſe, & talem confeſſionem idoneam eſſe, & integram formaliter, prout præſens caſus, & circunſtantiæ ferunt: ſufficit autem ad legitimam confeſſionem, & abſolutionem Sacramentalem integritas confeſſionis, quæ compatitur cum præſenti ſtatu pœnitentis: quæ aliter fieri nequit. Vnde ſi ex confeſſione integra peccatorum timeatur, vt *ſuprà* diximus, ex parte ipſius Sacerdotis periculum, aut damnum pœnitenti, non obligat confeſſio integra quoad illud peccatum: valet tamen confeſſio integra formaliter; ſic etiam quando timeretur periculum, aut damnum ab interprete, valet confeſſio per ſigna, & lachrymas, & tunſionem pectoris, non confeſſis peccatis alteri ex impedimento legitimo, quale eſt, ne quis cogatur peccatum ſuum publicare interpreti, aut aliis à confeſſario, niſi in caſu, quo iam illa eidem interpreti eſſent nota. Idem patet ex aliis caſibus, in quibus confeſſio integra non exigitur, vt *ſuprà* oſtendimus ex ſimili motiuo.

In defectu interpretis debet fieri confeſſio per nutus, & ſigna.

Confeſſio integra, & præceptum eius impletur.

123 *Ratio Doctoris de ſecreto cõfeſſionis impugnatur.*

Cæterùm aliqui impugnant rationem hanc, ad quam recurrit Doctor, nempe non eſſe de ratione confeſſionis Sacramentalis, vt fiat ſecretè: nam plures citat in oppoſitum Suarez *d. 21. ſect. 2.* quam partem ipſe tenet, exiſtimans poſt Tridentinum

tinum loco citato rem certam esse. Deinde, quia ad Sacramentum non requiritur nisi confessio, & accusatio pœnitentis facta reo. Deinde, neque hoc est intrinsecè malum. Adducit præterea hunc casum de interprete. Item, quando aliquis est ita infirmus, vt non possit confiteri nisi alta voce, ita vt alij eum audiant. Tertiò, quando confessarius non sit sufficienter instructus, potest alteri communicare peccata de licentia pœnitentis, & personam.

Sustinetur ratio prædicta.

Respondetur tamen hanc sententiam Doctoris esse magis communem; vt patet ex illis conditionibus cõfessionis communiter receptis.

Sit simplex, humilis, confessio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, discreta, libens, verecunda.
Integra, secreta, lachrymabilis, accelerata.
Foriis, & accusans, quæ sit parere parata.

124 Duodecima conditio est, vt sit secreta. Probatur autem ex Tridentino, postquam præmisit illa, ex quibus certitudinem oppositæ sententiæ deducit Suarez; & in quibus dicitur Christũ non prohibuisse, quin aliquis publicè sua delicta confiteretur, neque etiam præcepisse, subdit: *Non est hoc diuino præcepto mandatum, nec satis consultè humana aliqua lege præciperetur, vt delicta, præsertim secreta, publica essent confessione aperienda. Vnde cum à sanctissimis, & antiquissimis Patribus magno, vnanimique consensu secreta confessio Sacramentalis, qua ab initio Ecclesia sancta vsa est, & modò etiam vtitur, fuerit semper commendata: manifestè refellitur inanis calumnia, qui eam à diuino mandato alienam, & inuentum humanum esse, & à Patribus in Concilio Lateranensi congregatis initium habuisse, docere non verentur,* &c. Ex quibus verbis sic argumentor. Confessio secreta ita est secundùm institutionem huius Sacramenti, vt inconsultè Iure humano aliud præciperetur, nempe publica peccatorum secretorum: sed quod inconsultè præciperetur, obstat alicui commodo pœnitentis, aut reuerentiæ Sacramenti, aut vtrique; quia aliunde nequit temeritas talis inconsultæ ordinationis colligi, nisi ex ipsa institutione; quatenus esset in oppositum, & nihil contra eam præcipi posset validè, aut licitè. Si prima duo dicantur: ergo institutio Sacramenti intelligenda est fuisse, vt confessio fieret secreta, & ob cultum Sacramenti, & facilitatem, ne fieret odiosum, & ob securitatem pœnitentis; vt patet ex Leone Papa *suprà* citato *epist.* 91. Secundò, Patres vnanimi consensu commendarunt confessionem secretam: vsa est eadem semper ab initio Ecclesia: ergo ex regula cognoscendæ traditionis Apostolicæ data ab Augustino, & recepta. Initium huius ordinationis referendum est ad institutionem Christi, qui non solùm confessionem præcepit, dans potestatem ligandi, & soluendi, sed etiam modus eius saltem regularem definiuit. Vnde Concilium *infrà* dicit hoc non esse inuentum humanum: quia & Patres vnanimi consensu confessionem secretam commendarunt; & ea vsa est Ecclesia ab initio: ergo insinuat Concilium ideò non esse inuentum humanum; ac proinde per traditionem Apostolicam emanasse talem vsum ex ipsa institutione Sacramenti.

Trident.

Confessio secreta ex vsu Ecclesiæ.

Ex verbis prædictis probatur ratio Doctoris, & secreta confessio.

Vsus cõfessionis secretæ est ex institutione Christi.

125 Secundò probatur principaliter idem ex natura actus, & ex eo quòd Concilium referat Christum non præcepisse confessionem publicam, supposito quòd Christus, vt dicit Concilium, non præcepit confessionem publicam, & præcepit confessionem: sequitur eum intendisse confessionem secretam. Probatur sequela, supposito quòd non induxerit pœnitenti obligationem confitendi publicè sua peccata secreta, manet ei obligatio legis naturalis integra, quâ tenetur non se infamare sine necessitate salutis, aut debito ex obligatione medij ad salutem. Sed per solam confessionem secretam saluatur illa obligatio: ergo confessio vt compatitur cum tali obligatione, fuit ei præscripta; in qua obligatione neque maior necessitas, neque præceptum procurandæ salutis per Sacramentum, neque Christus dispensauit.

Secunda ratio. Patet eadem institutio.

Compatitur cum obligatione non se infamandi.

Confirmatur, præceptum correctionis fraternæ obligat ad correctionem secretam, *corripe inter te & ipsum*: ergo etiam obligat tale præceptum confessarium, vt pœnitentem tantùm audiat circa peccata secreta inter se, & ipsum, hoc est, secretè, in ordine ad emendationem eius; & consequenter ex hoc capite indirectè intelligitur confessio secreta instituta esse. Vnde ex verbis Christi ad Petrum interrogantis, quoties dimittendum esset peccatum fratri: an septies? Respondet, vsque septuagies septies, vbi transitur de correctione fraterna in genere, ad hanc, quæ est ex potestate clauium.

Confirmatio.

Correctio fraterna debet esse secreta primùm.

Tertiò, ex confessione oritur sigillum Iure diuino in hoc Sacramento, non solùm ex natura secreti, & lege; sed etiam ex speciali lege, & institutione Sacramenti: sed sigillum non oritur ex confessione publica, sed tantùm ex secreta: ergo ea institutione, qua ordinatur, seu fundatur sigillum, etiam ordinatur confessio secreta. Confirmari potest ex dictis *suprà*; quia alioquin nisi vsus Sacramenti esset secundùm confessionem secretam, non esset tolerabile, neque frequentatum, & plura alia incommoda ex eo sequerentur: ergo Christus præcipiens confessionem, & vsum Sacramenti intendit eum modum, quo homines regulariter fiant capaces.

126

Tertia ratio. Ex obligatione sigilli.

Confirmatio. Vsus facilis Sacramenti accommodatur eius institutioni.

Vltimò tandem Ecclesia non habet potestatem præcipiendi confessionem publicam peccatorum secretorum; sed potest omnia, quæ lege diuina, aut naturali non vetantur: ergo regulariter manet vsus confessionis publicæ talium peccatorum illicitus: ergo vsus confessionis secretæ est, qui regulariter, & de lege diuina sequitur ad præceptum confessionis, & intenditur per institutionem eius. Probatur consequentia ex Concilio in initio ipsius capitis quinti, vbi probat ex potestate data ligandi, & soluendi Apostolis, & successoribus intelligi præceptum latum de cõfessione peccatorum secretorum: quia alioquin illa potestas esset inutilis, neque posset sententiam ferre circa ignota: ego similiter ex præcepto confessionis, quod non comprehẽdit publicam, nec tollit Ius fundatum in lege naturali de conseruãda fama apud alios, quibus pœnitens non subditur, neque habent illam potestatem absoluẽdi, sequitur eum non debere subdi nisi ei soli, qui habet illã potestatem: sed ille nequit ob præceptum strictissimum sigilli eum diffamare apud alios: ergo sequitur, inquam, confessionem faciendam esse apud solum Sacerdotem ex institutione huius Sacramenti, quantùm ad institutionem Christi, & eo modo faciendam, quo manet obligatio sigilli, & quo reus subditur iudici secreto, quia accusatio in ordine ad absolutionem fit,

127

Vltima ratio. Aliàs Ecclesia posset obligare ad confessionem publicam.

Præceptũ confessionis faciẽda obligat tantùm respectiuè ad Sacerdotem.

& abſoluentem, & tantùm ad eum, vt eſt ſacramentalis, dirigitur; ad alios autem, ex quibus ſumit differentiam, aut denominationem confeſſionis publicæ, non dirigitur quà eſt confeſſio ſacramentalis. Inde *c. Omnis vtriuſque ſexus*, &c. docet ſoli Sacerdoti faciendam. Benè ergo Doctor hanc differentiam ſtatuit confeſſionis ſacramentalis à non ſacramentali, & publica; nihil enim facit ad Sacramentum, vt quis ſe apud alios accuſet præter Sacerdotem. Vnde *ſuprà* cum Doctore confeſſio laica non eſt ſacramentalis: ergo ſimiliter confeſſio publica, quà talis non eſt ſacramentalis.

Confeſſio publica, quà talis non eſt ſacramentalis.

128 *Confirmatio.* Confirmatur, quia nulla eſt poteſtas humana, cui ſubiicitur peccatum ſecretum, quod ſoli Deo reſeruatur iudicandum, & Sacerdoti, qui Vicarium eius in hoc foro ſecreto agit: ergo ex inſtitutione huius tribunalis debet peccatum manere ſecretum omnibus, præter ſolum iudicem, qui poteſtatem eius ſoluendi ad fructum, & ſalutem pœnitentis habet, quod & vſus, & praxis Eccleſiæ, & Canones pro differentia vtriuſque fori præſcripti aperte ſignificant: ſicut & modus procedendi in vtroque foro diuerſus eſt. Itaque accuſatio, & denuntiatio fori ſecreti debet eſſe ſecreta, in foro autem publico requiritur confeſſio publica rei, aut probatio criminis, vel notorietate facti, aut per teſtes, & indicia, quia regitur ſcientia publica, praxis autem, & vſus Eccleſiæ rectè interpretantur modum inſtitutionis Sacramenti.

129 *Ad obiectionē ex Concilio.* Ad fundamentum petitum ex Concilio, reſpondetur haberi contrarium eius, quod prætenditur. *Cæterùm quoad modum confitendi ſecretò apud ſolum Sacerdotem, & ſi Chriſtus non vetuerit, quin aliquis in vindictam ſuorum ſcelerum, & ſui humiliationem, cùm ob aliorum exemplum, tum ob Eccleſiæ offenſa ædificationem delicta ſua publicè confiteri poſſit, non eſt tamen hoc diuino præcepto mandatum, nec conſultè*, &c. Docet Concilium vnde modus confitendi ſecretò euenerit in verbis ſequentibus, prout *ſuprà* explicuimus. Hîc autem verbis præmiſſis oſtendit confeſſionem publicam ſcelerum cum illis circumſtantiis factam in vindicationem peccatorum, ſui humiliationē, exemplum aliorum, & Eccleſiæ, quam. offendit, ædificationem non contineri diuino præcepto, neque vetari. Hæc autem confeſſio non eſt ſacramentalis: ſed non ſacramentalis, & Concilium approbat factum aliquorum pœnitentium, qui publicè ſua peccata confitentur ob illos fines laudabiles, quorum nullus eſt ſacramentalis.

130 *Replica.* Dices: ergo Concilium æquiuocat in verbo *Confeſſionis*.

Soluitur. Reſpondetur negando conſequentiam: ſed confeſſionem in genere, quæ eſt accuſatio ſuiipſius facta à peccatore, diſtinguit in publicam, & ſecretam, docens publicam eſſe licitam ex tali fine factam; confeſſionem ſecretam eſſe vſum Sacramenti, & in ordine ad abſolutionem, & ſoli Sacerdoti faciendam, vt dicit Canon Lateranenſis, quem approbat ex communi ſenſu Patrum, & vſu Eccleſiæ ab initio. Fines autem præſcripti à Concilio, ex quibus declarat confeſſionem publicam licitam, vt quandoque fuit in praxi, vel etiamnum fit, non reſpiciunt Sacramentum, nempe punitio voluntaria peccatorum per talem exceſſum, & humiliatio ſuiipſius, & exemplum proximi, & ædificatio Eccleſiæ, quæ omnia redundant ex confeſſione illa, vt notificat peccata aliis publicè, qui non habent poteſtatem iudiciariam abſoluendi, & non in ordine ad abſolutionem. Vnde abſolutio, quæ accedebat tali confeſſioni per expleta opera ſatisfactoria omnia, quibus tales pœnitentes ſubiiciebantur poſt tempus præſcriptum, erat tandem ipſa reconciliatio per Sacramentum, & mox admiſsio ad communionem, ſi loquamur de pœnitentia publica, vt fuit olim in vſu Eccleſiæ. Si verò loquamur de caſibus extraordinariis, quibus aliqui ſpiritu compunctionis, & ex prædictis motiuis ſua peccata ſecreta propalant. Non contingit etiam proximè in ordine ad abſolutionem, quam aliàs fortè impetrarunt. Vnde ſicut Concilium determinat motiua iuſtificantia talis confeſsionis, quæ rarò concurrunt, ita ſequitur intentum, nempe inſinuare confeſsionem ſecretam tantùm eſſe ex fine, & inſtitutione Sacramenti, & regulariter.

Fines confeſſionis publicæ non ſunt ſacramentales.

131 *Replica.* Dices, ſaltem ſi Sacerdos abſoluat ſic confitentem, fiet Sacramentum: ergo erit valida, & ſacramentalis confeſsio.

Soluitur. Reſpondetur confeſsionem ſacramentalem eſſe accuſationem ſuiipſius in ordine ad abſolutionem ſacramentalem; ac proinde requirere intentionem ſubmittendi ſe abſolutioni Sacerdotis: quia ille actus eſſet ex intentione ſuſcipiendi Sacramentum. Quòd ſi deficiat illa intentio, non erit materia proxima abſolutionis. Quòd ſi habeat intentionem recipiendi Sacramentum, poterit abſolui, & tunc confeſsio, quà publica eſt, per accidens ſe habet ad Sacramentum: quia in tantùm reſpicit Sacramentum, inquantùm præcisè eſt accuſatio rei apud iudicem: quòd verò fiat apud alios, ſimiliter eſt impertinens ad Sacramentum. Imò illicitè regulariter fit in ordine ad Sacramentum, quod quærit informationem ſecretam, ex qua oritur ſigillum; neque illa reſponſio eſt contra Doctorem: quia ipſe intendit tantùm illum actum ex natura actus, vt eſt accuſatio publica, ordinari ad forum publicum, ſicut ordinatur ad ſcientiam publicam, qua regulatur per ſe tale forum: non autem eſſe confeſsionem ſacramentalem quantùm ad modum, licèt in ſubſtantia poſsit eſſe, qua includit informationem iudicis in ſubſtantia, & cum intentione recipiendi abſolutionem. Intendit itaque non obligari reum ad confeſsionem publicam peccati ſecreti ex præcepto confeſsionis, neque regulariter eſſe licitam, vt ſupponit conſuetudo Eccleſiaſtica, ſecundùm omnes: quod ſufficit, vt dicatur non eſſe confeſsionem ſacramentalem quoad modum, ad quem obligat præceptum. Deinde dubia poteſt eſſe illa materia publicè propoſita: quia incertum eſſe poteſt, an pœnitens omnia, & ſingula peccata ſua proponat integrè, plura enim non poteſt proponere ordinatè, vt illa ex quibus ſequitur ſcandalum, & infamia aliorum. Itaque quoad examen integrum, & inquiſitionem iudicis requiritur vlteriùs inquiſitio ſecreta de pœnitente.

Soluitur. Requiritur vt cōfeſſio dirigatur ad abſolutionem, ſi eſt ſacramentalis.

Quà dirigitur ad cōfeſſarium eſt capax abſolutionis, nō quà publicè fit.

Confeſſio publica ex caſu eſt materia dubia.

132 *Confeſſio publica per ſe, & per accidens.* Aduertendum præterea duplicem eſſe confeſsionem publicam: aliam per ſe, & de hac loquitur Tridentinum ſuprà, ex qua inteditur ædificatio aliorum, & Eccleſiæ. Alia verò per accidens, vt quando quis ex neceſsitate confeſsionis apud Sacerdotem ob defectum linguæ, aut alium

alium ita confitetur Sacerdoti, vt licèt intendat quantum potest secretum, tamen per accidens, ex impedimento præsenti, peccata eius veniunt in notitiam alterius, vt interpretis, vel eorum, qui non longè distant: & hæc confessio magis ordinatur ad absolutionem, quàm prior: fieri autem potest quandoque, sed non tenetur pœnitens ad eam ex vllo præcepto, neque Sacerdos consequenter eam exigere. Sed potest in eo casu, intelligendo signa pœnitentiæ, & peccata, seu materiam in genere, & dispositionem pœnitentis, qua petat absolutionem, & est paratus confiteri, si posset in specie, aut expediret, & obedire Ecclesiæ, tunc eum absoluere; ad aliud non tenetur ex præcepto; quia illa confessio in genere ratione impedimenti, cum voto confessionis in specie, quando primùm datur opportunitas, est confessio integra formaliter in hoc casu: verum etiam est posse pœnitentem pro securitate medij, & suæ salutis renunciare suo iuri, & confiteri, licèt alij ex casu eum audiant, qui etiam obligantur ad secretum: quia illam scientiam non alia via acceperunt, quàm per viam Sacramenti, licèt per accidens audiuerint aut per se; vt si velut interpres quispiam adfuit: quia, vt Tridentinum *suprà* docuit, si potest facere quandoque confessionem publicam ex motiuis præscriptis, à fortiori poterit hanc ex simili motiuo vindicandi sui peccati, & ob reuerentiam Sacramenti, & securitatem animæ suæ. Non dicit autem Doctor hanc confessionem non esse sacramentalem, quasi esset nulla: sed quia ad eam non tenetur ex præcepto Sacramenti, neque ex modo eius adimplendi, neque aliàs esset licita in aliis circunstantiis, aut admitti deberet à confessario.

In casu potest pœnitens absolui sine confessione in specie.

133 *Responsio ad alias obiectiones.*

Ex quibus sequitur responsio ad alia, quæ adduxit Suarez; duo enim ad Sacramentum requiri confessionem secretam, quantùm ad modum, quo debeat fieri confessio, licèt per accidens in determinatis circunstantiis haberi possit confessio in substantia sufficiens, quæ non esset secreta: quamuis fortè non prima modo sumpta confessione publica, vt dictum est, sed secundo modo, loquendo de publica secundùm *quid*, & per accidens: quin etiam neque hoc etiam modo nisi in determinatis circunstantiis necessitatis, quibus seclusis illa confessio esset peccaminosa: quin etiam in circunstantis necessitatis abstinendum esset à peccatis, eorúmque confessione, ex quibus sequitur scandalum aliis. Confessio autem, quæ est illicita, non est materia Sacramenti, loquendo de illicita ex peccato graui. Non valet ergo consequentia, licet quandoque ex necessitate confessio publica hoc modo: ergo confessio secreta sola non est confessio sacramentalis, ad quam obligat præceptum, & institutio Sacramenti: vel etiam hæc; ergo confessio publica regulariter ordinatur ad Sacramentum ex diuina institutione, aut fieri potest in ordine ad Sacramentum; sicut non valet hæc consequentia; licet quandoque absoluere agonizantem sine confessione verbali, aut confitentem per nutus, & signa: ergo etiam hæc confessio regulariter est sacramentalis, & passim valida.

Confessio publica per accidens valet.

In circunstantiis necessitatis tantùm est licita.

134 *Tertia obiect.*

Item patet ad tertium, quod dicit hoc non esse intrinsecè, & per se malum.

Respondetur esse intrinsecè malum seclusis illis circunstantiis, & iis positis etiam esse intrinsecè malum, quando videtur scandalum aliquod inde prouèniens. Ad casus, quos proponit, patet ex dictis, quamuis tertius non faciat ad propositum, quia reuelatio facta alteri non est confessionalis; sed naturalis secreti ex licentia pœnitentis. Vltimò tandem, vt patet ex dictis, illa sola debet dici sacramentalis, quæ regulariter exigitur, & non illa quæ tantùm in casu necessitatis permittitur, & non aliter: quia inquantùm seruat substantiam, sufficit in casu, quo nequit obseruari modus, neque authores, quos citat Suarez, ita absolutè cõclusionem eius tenent: neque fundamentum hoc confessionis secretæ, quod conatur infringere (conniuendo illi sententiæ, quam plures docuisse constat de confessione per litteras, & in absentia) elidi patitur decretum Clementis VIII. quod processit non solùm de absolutione in absentia data, sed etiam de confessione per litteras, & in absentia, quia illa non est sacramentalis, vt in responsione sequenti Doctoris patebit.

Reliqua obiectiones soluuntur.

Interim quæritur: An absolui potest pœnitens agonizans, qui nullum peccatum confitetur?

135 *Sententia negatiua.*

CAsus est de moribũdo, cui superuenit confessarius, quando amisit vsum rationis, & loquelæ, an possit absolui. Soto *in* 4. *d.* 18. *q.* 2. *art.* 5, *can. p.* 5. *relect. de pœnitentia.* Abulens. *super caput.* 16. *Matth. qu.* 78. Ledesm. 2. *p.* 4. *quæst.* 9. *art.* 5. Nauarr. *in Summa cap.* 26. asserunt non esse vlla ratione absoluendum. Canus autem asserit se non adeò repugnare oppositæ sententiæ. Hæc sententia fundatur in Tridentino *sess.* 14. *cap.* 5. vbi dicitur necessariam esse confessionem ad informationem iudicis, & causæ debitam cognitionem, in casu proposito talis haberi nequit: ergo, &c.

Conclusio.

Conclusio est affirmatiua, si talis antea petierit pœnitentiam, dum fuit compos sui, & huius voluntatis supersit testimonium. Hanc docet Antonin. *in Summ.* 3. *part.* 10. *cap.* 2. Ioann. de Medina *C. de confessione quæst. de absolutione circa finem.* Cordub. *quæst.* 30. *de Indulg. dub.* 3. *op.* 2. Angelus *v. Confessio.* Vasquez *qu.* 91. *a.* 2. *dub.* 10. Syluester, Paludanus, & alij: estque magis pia, & communior apud Modernos. Probatur ex Araus. I. cap. 11. *Subitò obmutescens (prout statutum est) baptizari, aut pœnitentiam accipere potest, si voluntatis præteritæ testimonium aliorum verbis habeat, aut præsentis in suo nutu*, &c. quo scilicet dolorem de peccatis significet. Carth. III. cap. 34. *Vt ægrotantes, qui pro se respondere non possunt, cùm voluntas eorum testimonium sui dixerit baptizentur: similiter & de pœnitentibus agendum est.* Carthaginense IV. cap. 67. *Iis qui pœnitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad eum Sacerdos inuitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſim versus fuerit, dent testimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam, & si omnino creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius Eucharistia*, &c.

Probatio Araufican. I. Carthagin. III. Carthagin. IV.

136 *Responsio.*

Respondent aduersarij cum glossa *in cap. Is qui* 26. *quæst.* 6. Hæc Iura loqui de reconciliatione à censuris.

Impugnatur.

Contrà, quia comparant Baptismum pœnitentiæ:

tentiæ : ergo intelligunt Sacramentum. Deinde loquuntur de pœnitentia, quæ requiritur ad dignam ſumptionem Euchariſtiæ ab iis, de quorum ſtatu neſcitur; hæc autem eſt Sacramentum.

Leo Papa. Idem expreſsè docet Leo Papa *Epiſtola 91. ad Theodorum Epiſcopum Forolivienſem.* Ratio concluſionis eſt, quia aliàs non ſupereſſet remedium talibus per attritionem diſpoſitis. Deinde, iudex ſufficienter informatur de ſtatu rei quantùm licet in eo ſtatu. Tertiò, quia confitetur in genere ſe habere peccatum petens confeſſarium, ſed hoc in caſu ſufficit, quia vt *ſuprà* probatum eſt, integritatem confeſſionis in caſu non obligat. Quartò, ſi nutu ſignum faceret, eſſet ſecundùm pleroſque aduerſariorum abſoluendus : ergo ſimiliter in propoſito, quia voluntas illa prior moraliter adhuc cenſetur remanere. Accedit quòd Rituale Romanum præcipiat talem abſolui. Ex eo patet ad rationem in oppoſitum : quia confeſſio integra in caſu non obligat, & iudex ſufficienter informatur ſpectato ſtatu pœnitentis. Friuolè quidam huic concluſioni obiiciunt decretum Clementis VIII. de confeſſione in abſentia, & abſolutione, quia caſus diuerſus eſt, vt idem Pontifex reſpondit anno 1608. 16. Aprilis, interrogatus ſuper hoc à Cardinale Bellarmino, & Domino Petro Lombardo Archiepiſcopo Armacano.

Rationes concluſionis.

137 *Confeſſio per litteras reprobatur.*

d *Ad aliud, videtur quandoque confeſſio facienda per ſcriptum, vt legitur,* &c. Hic dicit confeſſionem per litteras factam abſenti non eſſe Sacramentalem, nec validam : quia ſcriptura ex natura ſua ordinatur ad informationem publicam, & accuſationem, per ſe loquendo. Deinde, quia minuit erubeſcentiam, quæ eſt pars ſatisfactionis per confeſſionem. Secunda ratio patet *ex diſt. 1. de pœnitentia cap. Quem pœniter* ; vbi hæc verba habentur ex authore de vera & falſa pœnitentia cap. 88. *Præcipit*, inquit, *Dominus mundandis, vt oſtenderent ora Sacerdotibus, docens corporali præſentia confitendà peccata, non per nuntium, non per ſcriptum manifeſtanda*, &c. Et infrà, *Qui per vos peccaſtis, per vos erubeſcatis, erubeſcentia enim ipſa partem habet remiſſionis*, &c. Et poſtea: *In hoc enim quod per ſe ipſum dicit Sacerdoti, & erubeſcentiam vincit timore offenſi, ſit venia criminis*, &c.

Tertia probatio Doctoris. Tertiò probat ex gloſſa Ioannis Andreæ *ſuper 4. quæſt. 5. cap. 4. in fine*, qui negat confiteri poſſe aliquem in abſentia, aut in abſentia poſſe abſolui à peccatis.

Obiectio Soti. Obiicit, Sotus *diſt. 18. quæſt. 1. art. 6.* quòd in illo capitulo non agatur de pœnitentia, aut confeſſione Sacramentali : ergo non facit hæc probatio ad propoſitum.

Soluitur. Reſponderur Doctorem nihil probare ex illo capitulo, ſed ex expoſitione Ioannis in ipſum; & fortè verba etiam illius capituli ad propoſitum facere poſſint, &c.

138 *Decretū Clementis VIII.* Hanc tandem ſententiam tuentur omnes poſt decretum Clementis VIII. qui anno 1602. in Congregatione ſanctæ, & generalis Inquiſitionis, re maturè, ac diligenter conſiderata, hanc propoſitionem, ſcilicet *licere per litteras, ſeu internuntium confeſſario abſenti peccata ſacramentaliter confiteri, & ab eodem abſente abſolutionem obtinere, ad minùs vti falſam, temerariam, & ſcandaloſam damnauit, ac prohibuit, præceptuque ne deinceps iſta propoſitio publicis, priuatiſque lectionibus, concionibus, & congreſſibus doceatur, neque vnquam tanquam probabilis defendatur, imprimatur, aut ad praxim quouis modo deducatur*, &c. Ita habet decretum Pontificis; de quo *ſuprà* egimus *diſt. 14. q. 4.* quoad abſolutionem in abſentia : hìc agendum erit quoad confeſſionem, an illa facta abſenti per ſcriptum ſufficiat.

An comprehendat confeſſionem factam abſenti.

Falſa gloſſa aliorum in Doctorem.

Reiicitur.

Negat Doctor aliquem obligari ex vi præcepti Sacramenti ad confeſſionem publicam.

Aduertendum eſt aliquos non rectè interpretari Doctorem quoad calum de confeſſione per interpretem, quaſi negaret eſſe validam ex eo, quòd non videatur ſacramentalis. Aliqui ex hoc eodem loco, vt moderni cum Suare, & Valquez dicunt eum dicere non poſſe perfici Sacramentum per confeſſionem publicam, quia conditio eſſentialis, per ipſum, eſt, vt confeſſio ſit ſecreta; ſed vtrumque horum nec aſſerit Doctor, neque ſequitur ex eius textu in reſponſione illa ad tertium, & quartū: quia tantùm ibi loquitur de cōfeſſione pœnitētiali, vt eſt in præcepto, & ſic negat obligari aliquem ad confeſſionē peccati ſecreti publicam (ſiue per ſe, ſiue per accidens publica ſit, iuxta diſtinctionem ſuprà datā) ex vi huius præcepti diuini, & Eccleſiaſtici : agit enim præcisè de neceſſitate confeſſionis, vt eſt in præcepto, ex quo præcepto dicit illam habere tantùm neceſſitatem medij per ſe ex natura rei, licèt fortè quoad operantem eſſet alia via neceſſaria, quia magis certa. Vnde ſumit præcisè confeſsionem pœnitentialem, vt ad eam obligat lex diuina, & Eccleſiaſtica : quia hoc eius inſtitutum eſt declarare vim præcepti Eccleſiaſtici, & diuini. Ex hoc non ſequitur eum requirere hanc conditionem vt eſſentialem. Vnde dicit,

139 *Confeſſio ſacramentalis ſumitur à Doctore, vt eſt in præcepto Sacramenti, non autem vt eſt valida, & informata. Admittit per interpretem factam eſſe validam.*

Ex hoc patet, inquit, *quòd pluribus ſacerdotibus ſimul non eſt confitendum neceſſariò, vt meliùs iudicent*, &c. *neceſſario*, inquit, ſupple ex vi præcepti confeſsionis, *quòd ſi fiat, non eſt ſacramentalis confeſſio*, id eſt, ad quam obligat præceptum pœnitendi, & quæ ex neceſsitate præcepti eſt facienda. *Maximè autem videtur quod non ſit confitendum per interpretem, quando timetur non eſſe ſecretarium idoneum*, &c. Non negat ergo confitendum per interpretem, ſi eſt ſecretarius idoneus, quamuis neque ad hoc obligat præceptum; ſed permittit, quando eſt idoneus : cenſet ergo confeſsionem eſſe validam, quæ fit per interpretem, licet non ſit ex neceſsitate præcepti : qua ratione negat eſſe ſacramentalem reſpectiuè ad modum ſecretum confitendi, cum quo obligat præceptum affirmatiuum Sacramenti, & ſine quo non obligat. Ex quo patet falſitas interpretationis : neque argumentum ex Tridentino, aut confeſsione publica, vt olim fuit in vſu Eccleſiæ, vt *ſuprà* probauimus, quidpiam facit contra Doctorem, quia non negat quod alij prætendunt, & quibus *ſuprà* reſponſum eſt : nam neque illa pœnitentia publica, vt fuit in vſu Eccleſiæ primitiuæ, & ſecundùm Canones pœnitentiales, fuit ſacramentalis, aut reconciliatiua, ſed ſatisfactoria. Vnde pro qualitate delictorum aliquando per vnum, duos, tres annos durabat iuxta præſcriptum tempus per Canones, & modum pœnitētiæ exactæ : tum demum reconciliabantur per manus impoſitionem, & admittebantur ad communionem vel laicam, vel in ſuo gradu, ſi erant Eccleſiaſtici.

Argumentū ex confeſſione publica ſoluitur.

Pœnitentia publica non fuit ſacramētalis, ſed ſatisfactoria.

Ritus eius.

Demus ergo illam reconciliationem fieri per Sacramentum; aliquando enim reconciliatio ad alia ſe extendebat, vt patet ex epiſtola Cypriani 17. & fiebat quoad abſentes; & quandoque in abſentia Presbyteri per diaconos. Sed quidquid

140

quid dicatur, non refert: fiebat aliquando per absolutionem sacramentalem: sed valde absurdum est per duos, aut tres annos pœnitentiæ, & segregationis ob peccata publicè confessa, tandùm illos tum admitti ad sacram communionem, & absolui non facta inquisitione secreta, si aliqua peccata haberent confitenda, quæ nec publicè confitebantur, neque tenebantur ea confiteri, neque consultè confiterentur: ergo ex hoc non rectè impugnationem desumunt aduersarij. Adde quòd aliquando confessio secreta præcedebat, & absolutio à peccatis, sed pœnitentia publica indicebatur quoties opportunum erat, aut congruum, ante communionem, & peracta pœnitentia secundùm formulam communem reconciliabantur ad communionem. Neque enim idem modus in omnibus Ecclesiis, & locis seruabatur, vt patet ex variis Ritualibus.

Quando dabatur reconciliatio per manus impositionē, etiā eōfessio secreta erat necessaria.

Confessio secreta, & absolutio à peccatis, quandoque antecedebat publicam pœnitentiam.

141 Hac ratione Petrus Arcudius docet Græcos sacerdotes potissimùm absterreri à confessione sacramentali facienda, ne ex sententia confessarij experirentur cum suo aliquo dedecore rigorem Canonum pœnitentialium, & sui status: non rectè ergo considerant praxim consuetam seruari in pœnitentia publica, qui vtuntur hoc argumento: nam licèt confessio peccatorum erat publica quoad aliqua, ex quibus subiiciebantur satisfactioni, non tamen quoad omnia, & quando absoluebantur à peccatis publicis sacramentaliter, semper præcedebat confessio integra, & secreta de aliis, vel de his ipsis, antequam pœnitentiæ publicæ se offerrent. Quamuis hæc superiùs dixerim, placuit hîc denuò replicare ob controuersiam circa præmissum decretum, eiúsque interpretationem veram. Fauentinus videtur illum modum interpretandi Doctorem secutus: sed Scholiastes nobiscum sentit, & ipse textus Doctoris exigit interpretationem datam.

Confessio difficilis Græcis.

Praxis antiqua.

Decretum Clementis, quod in fauorem eius adduximus, non fauet iuxta interpretationem Suarez *disp. 19. sect. 3. in fine:* vbi docet mentem Pontificis fuisse damnare absolutionem in absentia datam confitenti per scriptum in absentia, vt prohibitio referatur ad ipsam absolutionem; cuius rationem in corpore sectionis eam esse ostendit: quia absolutio de rigore formæ, & institutionis exigit præsentiam pœnitentis, quia definiuit modum, quo iudex debet, & in præsentia tantùm dare absolutionem. Confessio tamen, quæ requiritur ex parte pœnitentis, non habet modum determinatum ex institutione diuina, quia consecutiuè præcipitur; & sufficit vt conscientia per eam aperiatur modo morali, vt potest. Hoc idem supponere videtur Vasq. *q. 91. dub. 2.* quamuis *dub. 3.* videatur oppositū probare.

Suarez interpretatur decretum Clementis extendi tantùm ad absolutionem in absentia.

142 Dico hoc tenendum esse in re, & secundùm rigorem huius decreti extendi ad confessionem in absentia; & ita supponit Doctor in præsenti litera. Et probatur, propositio, quam damnauit Pontifex, est hæc: *Licere per literas, seu internuntium confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionē obtinere,* &c. Hæc propositio est copulatiua, & includit duas categoricas, nempe *licere absenti confiteri sacramentaliter, & per internuntium.* & hanc: *ab absente absolutionem obtinere,* &c. Sed ad veritatem copulatiuæ requiritur, vt vtraque pars sit vera, vt in hac, *Petrus scribit, & loquitur*; & ad falsitatem eius absolutam, quando comprehēdit duas propositiones (vt hæc comprehendit) requiritur vt vtraque sit falsa: ergo damnatio, & censura Pontificis, qua iudicat esse falsam, referenda est ad vtramque propositionem categoricam, quam includit: censura enim de rigore refertur ad totum antecedens, ad quod referri de rigore debet, quia alioquin esset valde confusa, si veram propositionem copularet cum falsa, ita vt censura ad alteram tantùm referretur.

Propositio dāmata.

Est copulatiua.

Veritas copulatiua.

Eius falsitas.

Censura refertur ad totam propositionem.

Dices, fortè explicationis gratia, & ad declarandum casum, vt in praxi erat, vel esse possit, & docebatur, addere primam propositionem, non verò vt materiam censuræ.

143 *Responsio.*

Contrà: In materia doctrinali, & definitionibus Ecclesiæ illa superfluitas nō est admittenda, neque particulæ declaratiuæ ita adduntur, vt imperfectum sensum, & explicitum non faciant; hic autem Pontifex non per modum explicationis addit illam propositionem, aliàs id insinuaretur, sed per modum membri propositionis damnatæ: ergo cadit sub censura. Patet consequentia, quia propositio integra, vt constat ex duabus copulatiuis categoricis, non facit diuersum sensum à copulatis præter copulationem ipsam, & per coniunctionem copulatam, particulam illam exprimentem, expressam: ergo similiter sicut in sermone coniunguntur duæ propositiones per solam copulatiuam, vt faciant vnam, & respectiuè ad censuram, quæ explicat qualitatem eius, ita etiam afficit totum, quod supponitur ex parte subiecti.

Impugnatur. Materia censuræ comprehendit primæ propositionem.

Censura afficit totū, quod supponitur ex parte subiecti.

Confirmatur, quia si intentio Pontificis esset tantùm damnare absolutionem datam in absentia, & non confessionem factam absenti sacramentaliter: solùm perstringeret illam concipiendo seorsim, & in recto materiam censuræ: verbi gratia, absoluere absentem confitentem per literas, aut internuntium: quia ergo in recto comprehendit vtramque propositionem directè, & sub eodem tenore præmisit censuræ, tanquam membra eius copulatiua diuersa, sequitur vtramque propositionem comprehendisse, & non vnam solam.

Confirmatio.

Eodem tenore verborum vtraque pars subijcitur cēsuræ.

Si dicas, comprehendisse etiam confessionem in absentia modo dicto factam; sed in ordine ad prohibitionem, & non ad censuram.

144 *Responsio.*

Contrà: Hoc nequit dici, quia prohibitio oritur, seu adiicitur ipsi censuræ, & ratione eius: ergo non refertur ex natura sua absolutè appositā neque ex rigore sermonis, neque ex intentione Pontificis, in re tam maturè considerata, nisi ad subiectum censuræ: quasi verò Pontifici defuissent verba, quibus intentionem expressisset, aut in re tam maturè considerata, & discussa, & subiecto grauis censuræ (contra doctrinam quæ prætendebat plurium Doctorum, & quæ alioquin in casu extremæ necessitatis prætendebat pietatem) quibus suam mentem, si alia esset, expressisset, aut dubium ambiguæ interpretationis sustulisset.

Impugnatur. Prohibitio adhæret censuræ.

Secundò probatur illàm confessionem non esse in substantia sacramentalem, quia materia sacramentalis, & forma perinde requirunt ex communi institutione Sacramenti determinatam præsentiam, cui non derogat ratio particularis huius, aut illius Sacramenti: verbi gratia, pœnitentiæ, vt in materia iudiciali ordinata est. Et ratio est, maximè in sententia ipsius Suarez, qui docet hæc constituere integrum signum, & totale;

Secunda ratio. Confessio facta absenti nō est sacramentalis.

Præsentia requiritur materiæ ad formam.

totale; ac proinde debent ſimul poni moraliter. In ſententia etiam noſtra requiritur ſaltem illa præſentia, quamuis confeſſio ſe habeat vt circunſtantia, & determinatio requiſita ex parte abſolutionis, vt fundet ſignificationem ſacramentalem, ſine qua limitatione nequit eam fundare, ſicut nec lotio Baptiſmalis, aut forma ſeorſim poſita ſunt ſigna ſacramentalia; ſed lotio in ordine ad formam & è contra. Ita ſimiliter neque confeſſio vlla eſt ſacramentalis, licet aliàs poſſit eſſe ſacramentalis, ſi adeſſent requiſita, niſi illa quæ proximè, & immediatè, quantùm eſt ex natura actus, eſt capax abſolutionis; neque è contra abſolutio eſt ſacramentalis, niſi illa quæ ſupponit confeſſionem ſacramentalem, cui immediatè poſſit applicari per ſe abſolutio, ab habente iuriſdictionem, & ſeruata approximatione requiſita, & determinata.

Sed abſolutio in abſentia ex natura ſua, & inſtitutione diuina non eſt ſacramentalis: ergo neque confeſsio in abſentia per ſcriptum, aut internuntium facta eſt ſacramentalis magis quàm confeſsio facta laico, quæ aliàs eſſet ſacramentalis, & valida, ſi fieret confeſſario: non eſt tamen ſacramentalis, quia nequit fieri in ordine ad abſolutionem, quam ille nequit dare, cùm non ſit iudex, ideóque confeſsio illa eſt extraiudicialis, non verò iudicialis; ſed perinde nequit Sacerdos in abſentia abſoluere, ſicut nec laicus præſens: ergo confeſsio in abſentia facta Sacerdoti eſt extraiudicialis, & nullo modo iudicialis, neque conſequenter ſacramentalis.

Confeſſionem illam non eſſe iudicialem.

145 *Reſponſio.* Dices cum Suare loco citato Pontificem non declarare, ſi abſolutio data in abſentia eſſet valida, ſaltem in caſu neceſsitatis, quamuis putet hoc etiam voluiſſe Pontificem.

Impugnatur. Abſolutio in abſentia in caſu neceſſitatis eſt inualida. Sed de hoc non eſt dubium, neque locus interrogationis, quia & caſus ipſe, & praxis eius ex communi Doctorum importat caſum neceſsitatis: quia nulli dubium eſt non licere aliàs contra conſuetudinem, & praxim Eccleſiæ; & hoc non indigebat declaratione Pontificis, cùm praxis ipſa in adminiculum neceſſitatis, & articuli fuerit ſuppoſita.

Cenſura Pontificis ad valorem actus referitur. Dicit ergo Pontifex illam propoſitionem eſſe falſam, quæ cenſura refertur ad valorem actus, alioquin ſi in neceſſitate valeret actus; in neceſsitate etiam non eſſet illicitus: quia hæc tollit obligationem legis poſitiuæ in mediis neceſſariis ad ſalutem, & periculum illius praxis non ex abſolutione in abſentia, ſi alioquin eſſet valida, oriebatur, ſed ex natura confeſſionis, quæ potuit tali modo per ſcriptum, aut internuntium publicari in præiudicium pœnitentis, ſed hic poteſt, ſecundùm ipſos, cedere ſuo iuri, & confiteri etiam publicè, maximè in articulo neceſſitatis, & pro ſecuritate ſuæ ſalutis: ergo caſus ille ſuppoſito valore confeſſionis, & abſolutionis non eſſet illicitus in illis circunſtantiis, in aliis verò nemo dicebat licuiſſe cum vllo fundamento contra conſuetudinem Eccleſiæ.

Periculum ex ipſa cõfeſſione oriebatur.

Reſponſio. Ex caſu ſuprà expoſito. Dices confeſſionem in caſu, quem *ſuprà* expoſuimus, quando nempe agonizanti ſuperuenit Sacerdos, qui in ſenſu conſtitutus voluit confiteri, eum poſſe abſoluere alienum à ſenſibus, & non ſine confeſſione aliqua, quia illa voluntas, de qua præſentes teſtimonium perhibent, reputatur pro facto, & ſupplet confeſſionem; quæ tamen in abſentia Sacerdotis fuit habita, & reputatur pro confeſſione in abſentia.

Contrà. Hoc ipſum confirmat concluſionem. Quia illa voluntas vt in abſentia habita, atque quando fuit vſus ſenſuum, & rationis, ideò reputatur pro confeſſione, quia præſumitur præſens, & non reuocata: nam ille eſt ſtatus præſens agonizantis extra ſenſum conſtituti, qui fuit eius, quando fuit in ſenſu: quamuis alioquin non ſit confeſſio in re, ſed in voto tantùm. Vnde ſibi reſtitutus tenetur confiteri in re ipſa: ideò ergo ſacerdos præſens abſoluit: quia & illam voluntatem inuariatam manere cognoſcit, & præſumit: ergo etiam idem dicendum de confeſſione per ſcriptum facta, aut internuntium non eſſe ſufficientem, vt Sacerdos præſens abſoluat, niſi ipſe pœnitens eam ratificet, & declaret ſe in ea perſeuerare, & nihil immutatum eſſe quoad ſtatum, & petat abſolui. Patet conſequentia, quia antiqua decreta in priori caſu ſtatuentia non permittunt abſolutionem dari pœnitenti ex teſtimonio aliorum, ſi ipſe per ſe reſpondere poteſt, etiam per nutum, aut ſignum, quamdiu compos eſt, licet nequeat loqui, ideò ergo voluntas eius prior, quando reſpondere nequit extra ſenſum conſtitutus, valet pro confeſſione, ſeu ſubſtituitur, quia reputatur præſens. Ex hoc etiam caſu ſumi poteſt confirmatio dictorum contra primam reſponſionem de nullitate Sacramenti: quia Concilia Africana, aut decretum Leonis nulla ratione permittunt, aut ſupponunt eum poſſe abſolui in abſentia: ergo inſinuant eum tantùm poſſe validè abſolui à præſente Sacerdote: quod confirmat etiam voluntatem eius, vt habita eſt in abſentia Sacerdotis, non ſufficere, niſi præſumatur iam præſens, & in ea perſeueraſſe, & perſeuerare moraliter, dum abſoluitur à præſente Sacerdote. Atque hinc etiam liquet, quòd ſi confeſſio per ſcriptum, aut internuntium facta abſenti eſſet ſacramentalis, poſſe ſuperuenientem Sacerdotem ex ea ſola procedere ad abſolutionem, quod omnino eſt falſum: quia ſaltem requiritur ratihabitio eius à pœnitente, quæ retrotrahit actum præteritum, vt iam fiat præſens, ac ſi tum primùm in præſentia Sacerdoti eam porrigeret, & vt eſt præſens hîc, & nunc, habet rationem confeſsionis ſacramentalis.

146 *Impugnatio.*

Voluntas in abſentia habita cõtinuatur præſens.

Decreta antiqua nõ permittunt abſolui agonizantem abſentem.

Vnde demus caſum, ſuperueniente Sacerdote pœnitentem agonizare, non poteſt ex illa confeſsione habita per ſcriptum eum abſoluere, niſi quatenus ſubeſt voluntati præſenti, & præſumptæ pœnitentis, cuius teſtimonium dicta confeſsio præfert.

147 *Tertia ratio. Ex obligatione cognoſcẽdi ſtatum præſentem pœnitentis.* Tertiò, vt probatum eſt aliàs, non ſolùm confeſſarius debet cognoſcere de peccatis per confeſsionem: ſed debet etiam cognoſcere de ſtatu rei, & diſpoſitione, ſeu dolore, quem habet, & de propoſito emendationis: eſt enim abſolutio non ſolùm ſententia ſatisfactoria; ſed etiam medicinalis ordinata ad ſalutem infirmi, ad quam ipſe per dolorem, & deteſtationem peccati diſponitur: ſed hic dolor eius ex modo ipſius confeſsionis, & ſignis coniunctis cognoſci tantùm poteſt, & examinari, dum præſens confitetur quæ per ſcripta ad abſentem nequeunt ſciri. Et quidquid ſit de hoc, ſaltem incertum erit confeſſario, ſi pœnitens interim non appoſuit obicem abſolutioni antequam datur. Oportet ergo vt cognoſcat ſtatum eius, quando abſoluit, ne committat Sacramentum nullitati: ex quibus patet confeſsionem in abſentia factam non eſſe validam,

Soluuntur rationes in oppositum.

validam, aut ſacramentalem. Rationes in oppoſitum ex confeſſione publica, vel ex confeſſione per interpretem non probant contrarium, vt iam aliàs reſponſum eſt. Argumentum ex materia iudiciali, & vſu Scripturæ in iudiciis, & contractibus etiam inter abſentes, hîc non habet locum, vt patet; quia in illis Scriptura aliquando ex lege exigitur, & voluntas per Scripturam ratam ex ordinatione legis habetur firma & ſtabilis, vt retractari non poſſit, vt in contractibus, non ita contingit in confeſſione ſacramentali. Quod præterea dicit Suarez ex inſtitutione directa quaſi determinari modum abſolutionis, non verò confeſſionis, quia conſecutiuè colligitur ex data poteſtate clauium, nihil probat, quia confeſſio ſacramentalis ex diuina inſtitutione, ſicut & contritio, ſeu dolor de peccato, exigitur; vnde ergo conſtat non requiri confeſſionem debere fieri præſenti? Imò ex hoc fundamento rectè colligitur ita debere fieri, quia abſolutio neceſſariò reſpicit omnia peccata, ideò neceſſariò exigi confeſſionem omnium docet Concilium ad valorem Sacramenti, ita vt omiſſa eius integritate, non eſſet ſacramentalis, aut valida; quia nempe vnum mortale Deus non remittit ſine alio, cùm non remittat ſine gratia reconciliante in amicitiam Dei, quæ nequit eſſe ad peccatorem in peccato lethali exiſtentem: ſi recta, ergo eſt ex conſecutione rei interpretatio Concilij quoad hoc, ſimiliter rectè ſequitur, ſi abſolutio in abſentia ex defectu poteſtatis ſit inualida, & contra diuinam inſtitutionem: ita etiam confeſſionem reſpectiuè ad abſolutionem in abſentia factam non eſſe ſacramentalem, quia non eſt accuſatio in ordine ad ſententiam, aut iudicem competentem, & habentem poteſtatem: ſed extraiudicialis, vt dictum eſt in ſecundo argumento.

Alia eius ratio.

Soluitur.

Deinde, finis diuinæ inſtitutionis, qua determinauit modum abſoluendi, poteſt colligi à poſteriori ex natura huius iudicij, & actuum tam abſoluentis, quàm confitentis.

Petes an poſſit pœnitens ſaltem confiteri præſenti Sacerdoti per ſcriptum. Id ſupponere videtur Doctor cum Ioanne Andrea, ſed vlteriùs requiritur etiam quòd licitè fiat, vt accedat neceſſitas ſeu impedimentum, nempe vt ſit mutus, vel ob vehementiam doloris & ſingultuum non poſſit vti voce, aut aliquod ſimile impedimentum excuſans à confeſſione verbali: quæ tum ſuppletur per nutus, & per ſcripta, & crebras reſponſiones pœnitentis, vt poteſt, reſpondentis confeſſario. Plura de hac re Doctores. Vide Vaſquem *dub.* 4. 148

Confeſſio præſenti per ſcripturam in caſu licita eſt.

Modus confeſſionis limitatus inſtitutione.

e *Ad aliud dico, quòd ſimpliciter innocens à mortali, & veniali tenetur*, &c. Docet innocentem ab omni peccato, ſicut fuit B. Virgo, non poſſe ſuſcipere hoc Sacramẽtum, cuius ratio aſſignata eſt *ſuprà d.* 14. vbi actũ eſt de ſignificatione huius formæ. Subdit multos in Eccleſia Dei per annũ cũ Dei gratia eſſe ſine peccato mortali, qui proinde non obligantur hoc præcepto confeſſionis annuæ, & habent plura merita, ex quibus Theſaurus Eccleſiæ congregatur, &c.

Innocens à mortali, & veniali non poteſt ſumere hoc Sacramẽtum.

DISTINCTIO XVIII.

De confeßione ſacramentali in ſe, &c.

A

ITEM quæri ſolet, Si peccatum omnino dimiſſum eſt à Deo per cordis contritionem, ex quo pœnitens votum habuit confitendi, quid poſtea dimittatur ei à Sacerdote? Video enim quo vinculo eum ligat, ſcilicet temporalis pœnæ, ſed non à quo eum abſoluat: & ideò quæro. Ante pœnitudinem quippe cordis, anima rei maculam habet & fœtorem peccati, atque æternæ vltionis vinculo ligata exiſtit. Si verò ante confeſſionem per cordis contritionem Deus per ſeipſum ſine miniſterio Sacerdotis, & debitum omnino relaxat, & animam interiùs purgat à contagione, & fœtore peccati: quid ergo mundat? quid dimittit Sacerdos? vbi ſunt claues illæ, quas Dominus tradidit Petro, & ſucceſſoribus eius, dicens. Tibi dabo claues regni cœlorum, & quæcunque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta, &c. Vt autem præmiſſa quæſtio pleniùs explicari valeat, quaſi altiùs ducto reti, de his clauibus, & vſu earum diſſeramus.

Matt. 16. c. Luc. 5. c.

De clauibus.

B

CLaues iſtæ non ſunt corporales, ſed ſpirituales, ſcilicet diſcernendi ſcientia, & potentia iudicandi, id eſt, ligandi & ſoluendi: qua dignos recipere, & indignos debet excludere à regno Eccleſiaſticus Iudex, qui ſicut

Ambr.lib.1. de pœn.c.2. & habetur de pœn.d.1. cap. Verbũ Dei.

ſicut habet ius ligandi, ita & ſoluendi. Vnde Ambroſius, [Dominus par ius & ſoluendi eſſe voluit, & ligandi, qui vtrumque pari conditione permiſit. Ergo qui ſoluendi ius non habet, nec ligandi habet.] Et infrà, [Certùm eſt quòd Eccleſiæ vtrumque licet, hæreſis vtrumque non habet. Ius enim hoc ſolis permiſſum eſt Sacerdotibus. Rectè ergo Eccleſia hoc ſibi vendicat, quæ veros Sacerdotes habet: hæreſis vendicare non poteſt, quæ veros Sacerdotes non habet.]

De vſu clauium.

C

Homil. 26. ſup. Euang.

VSus verò harum clauium multiplex eſt, diſcernere ſcilicet ligandos, & ſoluendos, ac deinde ligare, vel ſoluere. Qui enim, vt ait Gregorius, [indignos ligat, vel ſoluit, propria poteſtate ſe priuat, id eſt, dignum priuatione ſe facit.]

Si Sacerdos poteſt dimittere, vel retinere peccata.

D

Opinio quorundam.

SEd quæritur, Vtrùm à peccato ſoluere valeat Sacerdos, id eſt, à culpa: vt culpa maculam abſtergat, vel debitum æternæ mortis ſoluere valeat? Quidam arbitrati ſunt, cùm peccator dupliciter ligatus teneatur, vt prædictum eſt, ſcilicet mentis contagione, ac cæcitate, & debito futuræ pœnæ, alterum curari per Deum, alterum ſolui per Sacerdotem. Patitur enim per peccatum quaſdam tenebras interiores, & maculas, à quibus niſi liberetur, proiicietur in tenebras exteriores. Cùm autem liberatur ab his,

Matth.22. Epheſ.5.c

ſuſcitatur à morte peccati. Vnde Apoſtolus: Surge qui dormis, & illuminabit te Chriſtus. Solus enim Chriſtus, non Sacerdos, animam reſuſcitat, ac pulſis tenebris interioribus & maculis, eam illuminat, & mundat, qui animæ faciem lauat, debitum verò æternæ pœnæ ſoluere conceſſit Sacer-

Ioan.11.f

dotibus. Quod in reſurrectione Lazari ſignatum aſſerunt, quem Chriſtus priùs per ſe interiùs viuificauit: deinde foras exire iuſſit: eúmque adhuc ligatum, ſoluere Apoſtolis præcepit: quia, vt aiunt, ipſe interiùs animam à caligine maculáque peccati emundat, Sacerdotibus verò dedit vinculum æternæ mortis ſoluere. Alij verò dicunt ſolum Deum, non Sacerdotem, debitum æternæ mortis dimittere, ſicut & animam interiùs per ſe viuificat: nec tamen diffitentur Sacerdotibus traditam poteſtatem peccata

Aliorũ ſententia verior.

Ioan.20.f

dimittendi, & retinendi. Quibus dictum eſt: *Quorum remiſeritis peccata*, &c. Sicut enim Chriſtus retinuit ſibi poteſtatem Baptiſmi, ita & Pœnitentiæ. Et ideò ſicut interiùs gratia ſua animam illuminat, ita & ſimul debitum æternæ mortis relaxat. Ipſe enim per ſeipſum peccata pœnitentium tegit: & tunc tegit, quando ad pœnam non reſeruat. Tunc ergo tegit, quando debitum pœnæ ſoluit. Quòd autem ipſe tegat, apertè dicit Auguſtinus, exponens illum locum Pſalm. [*Quorum tecta ſunt peccata*, id eſt, cooperta, & abolita. Si enim texit Deus peccata, noluit aduertere; ſi noluit aduertere, noluit animaduertere, id eſt, punire, ſed ignoſcere. Ita ergo dicit à Deo tecta, vt Deus non videat, id eſt, æternaliter puniat. Videre enim Dei peccata, eſt ad pœnam imputare.] Auertere autem faciem à peccatis, hoc eſt, ea ad pœnam non reſeruare. Item Hieronymus, [Quibus Deus dimittit peccata, tegit, ne in iudicio reuelentur.] Item Caſſiodorus, [Qui grauia habent peccata, aliis Deus imputat, aliis per miſericordiam non imputat.] Ex his apertè oſtenditur, quòd Deus ipſe pœnitentem ſoluit à debito pœnæ; & tunc ſoluit, quando intus illuminat, inſpirando veram

Super Pſal. 31. non longè à princ. 2. enarrationis ad eundem Pſ. tom. 8.

In eundem Pſalm. 31. in princip. commen.

Ad eũdem Pſalm. ſuper eo loco. Beatus vir cui, &c.

cordis

cordis contritionem. Cui ſententiæ ratio ſuffragatur, & auctoritates atteſtantur. Nemo enim verè compungitur de peccato, habens cor contritum & humiliatum, niſi in charitate. Qui autem charitatem habet, dignus eſt vita. Nemo autem ſimul vita, & morte dignus eſt. Non eſt ergo tunc ligatus debito æternæ mortis. Filius enim iræ eſſe deſiit, ex quo diligere, & pœnitere cœpit. Ex tunc ergo ſolutus eſt ab ira, quæ non manet ſuper illum, qui credit in Chriſtum, ſed ſuper illum, qui non credit. Non ergo poſtmodum per Sacerdotem, cui confitetur, ab ira æterna liberatur, à qua iam liberatus eſt per Dominum, ex quo dixit *Confitebor*. Solus ergo Deus hominem interiùs mundat à peccati macula, & à debito æternæ pœnæ ſoluit: qui per Prophetam ait, *Ego ſolus deleo iniquitates, & peccata populi*. Item Ambroſius. [Verbum Dei dimittit peccata, Sacerdos eſt Iudex. Sacerdos quidem officium ſuum exhibet, ſed nullius poteſtatis Iura exercet.] Idem, [Ille ſolus peccata dimittit, qui ſolus pro peccatis noſtris mortuus eſt.] Item Auguſtinus. [Nemo tollit peccata, niſi ſolus Deus, qui eſt agnus tollens peccata mundi. Tollit autem & dimittendo quæ facta ſunt, & adiuuando ne fiant, & perducendo ad vitam, vbi omnino fieri non poſſunt.] His, aliiſque pluribus teſtimoniis docetur Dominum ſolum per ſe peccata dimittere, & ſicut dimittit quibuſdam, ita & aliorum quorundam peccata retinet.

Ratione vtitur ad probandum quod dicit Epheſ. 2. a. Ioan. 3. b.

Iſai. 43.

Auctoritate probat idē.

Aug. li. 50. Hom. hom. 23. in medio, & habetur de pœn. diſt. 1. cap. Verbum Dei.

Quòd Sacerdotes etiam dimittunt peccata, & tenent peccata ſuo modo.

NEc ideò tamen negamus Sacerdotibus conceſſam poteſtatem dimittendi, & retinendi peccata, cùm hoc Veritas in Euangelio apertè doceat. Hinc Auguſtinus ait, [Eccleſiæ charitas, quæ per Spiritum ſanctum diffunditur in cordibus eorum, qui participes ſui ſunt, peccata dimittit: eorum qui non ſunt, tenet.] Idem, [Sacerdotes poſſunt confitentibus parcere: quibus enim remittunt, remittit Deus. Lazarum enim de monumento ſuſcitatum obtulit diſcipulis ſoluendum: per hoc oſtendens poteſtatem ſoluendi conceſſam Sacerdotibus. Dixit enim, *Quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlo*, &c. hoc eſt, Ego Deus, & omnes cœleſtis curiæ ordines, & omnes Sancti in gloria mea laudant vobiſcum, & confirmant quos ligatis, & ſoluitis. Non dixit, quos putatis ligare, & ſoluere: ſed in quos exercetis opus iuſtitiæ, vel miſericordiæ. Alia autem opera veſtra in peccatores non cognoſco.] Idem, [Cùm veraciter ad Deum conuerſo peccata dimittuntur, ab eis dimittuntur, quibus ipſa veraci conuerſione coniungitur. Spiritus ſanctus ea dimittit, qui datus eſt omnibus Sanctis ſibi charitate cohærentibus, ſiue ſe nouerint corporaliter, ſiue non. Similiter cùm alicuius tenentur peccata, ab eis tenentur, à quibus ille cordis prauitate diſiungitur, ſiue notis corporaliter, ſiue ignotis, omnes enim mali ſpiritualiter à bonis ſeiuncti ſunt.] Ecce hîc dicit peccata dimitti, vel teneri à ſanctis viris, & tamen Spiritum ſanctum ea dimittere dicit. Et quod maiori conſideratione dignum eſt, idem etiam dicit, quod Deus per ſe, vel per Sanctos ſuos tantùm dimittit peccata. Ait enim ſic, [Sacramentum gratiæ dat Deus etiam per malos, ipſam verò gratiam, non niſi per ſeipſum, vel per Sanctos ſuos. Et ideò remiſſionem peccatorum, vel per ſeipſum facit, vel per ipſius columbæ membra: quibus ait, *Si cui dimiſeritis, dimittentur*.] Ecce quàm varia à Doctoribus traduntur ſuper his, & in hac tanta varie

E

Ioan. 1. d. Matt. 16. c. & Ioā. 20. f. Super Ioan. tract. 121. in fin. tom. 9. Aug. lib. de pœn. vera & falſa, c. 10. tom. 4. Ioan. 21. f. Matt. 16. c. Lib. de Baptiſ. parvulorum 6. c. 4. De conſ. di. 4. Quomodo exaudit. *Ibid. c. 6.*

Lib. 5. contra Dona. de Baptiſmo parvulorum cap. 21. & de conſ. diſt. 4.

Quomodo exaudit.

varietate quid tenendum. Hoc ſanè dicere, ac ſentire poſſumus, quòd ſolus Deus dimittit peccata,& retinet: & tamen Eccleſiæ contulit poteſtatem ligandi, & ſoluendi, ſed aliter ipſe ſoluit, vel ligat, aliter Eccleſia. Ipſe enim per ſe tantùm dimittit peccatum, quia & animam mundat ab interiori macula, & à debito æternæ mortis ſoluit.

Quomodo Sacerdotes ligant, vel ſoluunt à peccatis?

F

Matt. 8. a. Luc. 5. c. NOn autem hoc Sacerdotibus conceſſit, quibus tamen tribuit poteſtatem ſoluendi, & ligandi, id eſt, oſtendendi homines ligatos, vel ſolutos. Vnde Dominus leproſum ſanitati priùs per ſe reſtituit, deinde ad Sacerdotes miſit, quorum iudicio oſtenderetur mundatus. Ita etiam Lazarum iam viuificatum obtulit diſcipulis ſoluendum. Quia etſi aliquis apud Deum ſit ſolutus, non tamen in facie Eccleſiæ ſolutus habetur, niſi per iudicium Sacerdotis. In ſoluendis ergo culpis, vel retinendis, ita operatur Sacerdos Euangelicus, & iudicat ſicut olim legalis in illis, qui contaminati erant lepra, quæ peccatum ſignat. Vnde Hieron. ſuper Matth. vbi Dominus ait Petro, *Tibi dabo claues Regni cœlorum, & quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis.* [Hunc, inquit,locum quidam non intelligentes, aliquid ſumunt de ſupercilio Phariſæorum: vt damnare innoxios, vel ſoluere ſe putent noxios, cùm apud Deum non ſententia Sacerdotum, ſed reorum vita quæratur, in Leuitico ſe oſtendere Sacerdotibus iubentur leproſi, quos illi non faciunt leproſos, vel mundos, ſed diſcernunt qui mundi, vel immundi ſunt.] Ita & hîc apertè oſtenditur, quòd non ſemper ſequitur Deus Eccleſiæ iudicium : quæ per ſurreptionem, & ignorantiam interdum iudicat: Deus autem ſemper iudicat ſecundùm veritatem. Et in remittendis, vel retinendis culpis id iuris, & officij habent Euangelici Sacerdotes, quod olim habebant ſub lege legales in curandis leproſis. Hi ergo peccata dimittunt, vel retinent, dum dimiſſa à Deo,vel retenta iudicant, & oſtendunt. Ponunt enim Sacerdotes nomen Domini ſuper filios Iſraël, ſed ipſe benedicit, vt legitur in Numeris. Hunc modum ligandi, & ſoluendi Hieronymus ſuprà notauit.

Leu. 13. & 14. a. Hieron. lib. commentariorum in Matth. 3. ad cap. 16. eiuſd. to. 9. Leu. 14. a.

Num. 6. d.

Alius modus ligandi, & ſoluendi.

G

LIgant quoque Sacerdos, dum ſatisfactionem pœnitentiæ confitentibus imponunt. Soluunt, cùm de ea aliquid dimittunt, vel per eam purgatos ad Sacramentorum communionem admittunt: quem modum ſuperiùs Leo Papa notauit. Secundùm hunc modum dicuntur etiam Sacerdotes dimittere peccata, vel retinere. Vnde ſuperiùs Auguſtinus dixit, Quibus remittunt, & remittit Deus, &c. Opus enim iuſtitiæ exercent in peccatores, cùm eos iuſta pœna ligant: opus miſericordiæ, dum de ea aliquid relaxant, vel Sacramentorum communioni conciliant: alia opera in peccatores exercere nequeunt. Et notandum eſt, quia quos ſatisfactione pœnitentiæ ligant, eo ipſo à peccatis ſolutos oſtendunt, quia non imponitur alicui ſatisfactio pœnitentialis, niſi quem Sacerdos verè pœnitentem arbitratur. Alij verò non imponunt, & eo ipſo peccatum retineri à Deo iudicant. Quòd autem hoc ad claues pertineat, Auguſtinus oſtendit dicens, Fruſtrat claues Eccleſiæ, qui ſine arbitrio Sacerdotis pœnitentiam agit,

Diſt. prac. lit. d. Lib. de vera, & falſa pœn. c. 10. tom. 4.

Lib. de pœ. Sententialiter lib. 50. hom. 49.

agit, ſi ſine oris confeſſione criminis indulgentia impetratur. Eſt & alius modus ligandi, & ſoluendi, qui per excommunicationem geritur: dum aliquis ſecundùm Canonicam diſciplinam tertiò vocatus ad emendationem manifeſti delicti, & ſatisfacere vilipendens, ſententia Eccleſiæ à loco orationis, & Sacramentorum communione, & fidelium conſortio præſcinditur, vt erubeſcat: & pudore ſceleris conuerſus pœniteat, vt ſic ſpiritus eius ſaluus ſit. Quod ſi pœnitentiam profitens reſipuerit, negatæ communioni admittitur, & Eccleſiæ reconciliatur. Hæc eſt autem Eccleſiæ anathematizatio, hanc pœnam illis qui dignè percelluntur, infligit, quia gratia Dei, & protectio illis ampliùs ſubtrahitur, ac ſibi ipſis relinquuntur, vt ſit eis liberum ruere in interitum peccati, in quos etiam maior diabolo ſæuiendi datur poteſtas. Orationes quoque Eccleſiæ, & benedictionum, ac meritorum ſuffragia, eis nequaquam ſuffragari putantur. *1.Cor.5.b.*

Quomodo ſecundùm hos modos intelligendum ſit illud, Quodcunque ſolueris, *&c.*

SEcundùm hos ligandi, & ſoluendi modos, quomodo verum eſt quod dicitur, *Quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis, & quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis*, &c. Aliquando enim oſtendunt ſolutos, vel ligatos, qui non ſunt ſoluti, vel ligati apud Deum: & pœna ſatisfactionis, vel excommunicationis interdum indignos ligant, vel ſoluunt, & indignos Sacramentis admittunt, & dignos admitti arcent. Sed intelligendum eſt hoc in illis, quorum merita ſolui, vel ligari poſtulant. Tunc enim ſententia Sacerdotis iudicio Dei, & totius cœleſtis curiæ approbatur: & confirmatur, cùm ita ex diſcretione procedit, vt reorum merita non contradicant. Quoſcunque ergo ſoluunt, vel ligant, adhibentes clauem diſcretionis reorum meritis, ſoluuntur, vel ligantur in cœlis, id eſt, apud Deum: quia diuino iudicio Sacerdotis ſententia ſic progreſſa approbatur, & confirmatur. Quos ergo ſecundùm merita ſententia Eccleſiæ percellit, lædit: & illi foris ſunt apud Deum. Qui autem non meruit, ſententia Eccleſiæ non læditur, niſi contemnat. Vnde Origenes. [Exiit quis à veritate, à fide, à charitate, per hoc exit de caſtris Eccleſiæ, etiamſi Epiſcopi voce non abiiciatur, ſicut contrà interdum fit, vt aliquis non recto iudicio eorum, qui præſunt Eccleſiæ, foras mittatur: ſed ſi non egit, vt mereretur exire, nihil læditur. Interdum enim qui foras mittitur, intus eſt: & qui foris eſt, intus videtur retineri.] Ecce qualis, & quantus eſt vſus Apoſtolicarum clauium. Iam oſtenſum eſt ex parte qualiter Sacerdotes dimittunt peccata, vel retinent, & tamen retinuit ſibi Deus quandam ſingularem poteſtatem dimittendi, vel retinendi, quia ipſe ſolus per ſe debitum æternæ mortis ſoluit, & animam interiùs purgat. *H*

Matth.16. c. & 18. c.14.q.3. Si quis nō.

Super Leuit.hom.14. ad 24. cap. eiuſdem in medio homilia tom. 1.

Quæ ſint interiores tenebræ, & interior macula?

HIc quæritur, quæ ſit illa macula, & quæ ſint illæ tenebræ interiores, à quibus Deus interiùs animam purgat, cùm veram pœnitentiam immittit? De tenebris, & interiori caligine ſatis facile eſt & intelligere, & reſpondere. Cùm enim quis mortaliter delinquit, & gratia virtutis priuatur, ſi qua præceſſit, & naturalium bonorum læſionem patitur: vnde & intelle- *I*

ctus obtunditur, & totus homo interior obtenebratur, & ita quaſi caligine quadam mens obuoluitur, quæ caligo peccati pœna eſt. Hanc verò Deus pellit cùm pœnitentiam immittit, per quam perdita bona reſtituit, & vitiata reparat. Vnde Propheta, *Nebulam ſicut cinerem ſpargit.* Sed quæ eſt macula peccati, à qua animam lauat? Ecce enim quis voluit facere homicidium, & patrauit, quo patrato deſinit tam velle, quàm facere, nondum tamen vere, & humiliter pœnitet, nec confiteri proponit. Quæ ergo remanſit in anima illius macula? Mala voluntas quidem fuit macula illius animæ, ſed illa tranſit. Macula etiam eſt, ſi pœnitere contemnit, ſed hoc eſt peccatum aliud à præcedenti. Quæ ergo macula remanſit, à qua ipſe in pœnitentia purgatur? Polluta quidem eſt anima, quouſque pœniteat, ſicut erat dum in ea praua erat voluntas. Sicut enim qui tangit morticinum, vel aliud immundum, ita pollutus eſt poſt tactum quouſque lauatur, ſicut fuit dum tangeret, ita poſt actum peccati ita polluta remanet anima, ſicut fuit in ipſo actu peccati, quia ita eſt longè à Deo per diſſimilitudinem, qui eſt vita & munditia mentis, ſicut fuit dum peccatum ageret. Ipſa ergo diſſimilitudo, quæ ineſt animæ ex peccato, & eſt à Deo elongatio animæ, macula intelligitur, à qua purgatur in pœnitentia. Hoc autem ſolus Deus facit, qui ſolus ſuſcitat animam, & illuminat: quod Sacerdotes nequeunt, qui tamen medici ſunt animarum. Vnde Propheta, *Nunquid medici ſuſcitabunt, & confitebuntur tibi,* quod exponens Auguſtinus ait, Boni doctores rectè medici dicuntur, qui viuentes curare miniſterio poſſunt, ſed non mortuos ſuſcitare. Sola enim Dei gratia mortui reuiuiſcunt.

Pſal.147.

Leu.11.f. Nu.19.b.

Pſalm.87. non longè à fine enarrationis ad illum Pſal. tom.8.

QVÆSTIO VNICA.

An poteſtas clauium tantummodò ſe extendat ad pœnam temporalem?

Alenſ. 4. *part.quæſt.*80.*membr.*1. D.Bonau.*hic art.*2.*quæſt.*1.Richard.*art.*2.*q.*1.Gabr.*quæſt.*2.Maior.*q.*2. D.Thom.*in ſuppl.quæſt.*18.*art.* 2. Suar.*tom.*4.*d.*16.*ſect.*2.3.

1 IN hac diſtinctione decimaoctaua Magiſter tractat de poteſtate clauium, & diſtinct. decimanona de collatione earum. Circa hanc decimamoctauam diſtinct. quæro: Vtrùm poteſtas clauium tantummodò ſe extendat ad pœnam temporalem?

Argum.1. Arguitur quòd non: quia ſi ſic, aut ad remittendum illam, aut ad infligendum. Non ad remittendum, quia tunc per frequentes abſolutiones poſſet tota pœna debita peccato remitti: & ſic apud quemcunque Sacerdotem eſſet poteſtas abſoluendi à pœna, & culpa per frequentes abſolutiones; quod eſt inconueniens.

Nec ad infligendum, quia tunc quilibet pœnitens teneretur adimplere quamlibet pœnam ſibi iniunctam à Sacerdote; quod eſt falſum: quia ſi quis indiſcretè imponat immoderatam pœnam, de qua pœnitens poteſt ſcire quòd eſt improportionata culpæ (poteſt vtique ſcire ex Scriptura, quæ continet correſpondentiam pœnarum ad culpas) non tenetur illam implere, quia non tenetur obedire inferiori contra voluntatem ſuperioris; nec etiam præter, quia non obedit inferiori, niſi propter voluntatem ſuperioris: non eſt autem voluntas ſuperioris, ſcilicet Dei, quòd tanta pœna infligatur pro tali culpa.

Argum.2. Item Ioann.20. *Quorum remiſeritis peccata,* &c. ergo poteſtas clauium Eccleſiæ eſt ad peccata dimittendum: non ergo extendit ſe præcisè ad pœnam temporalem.

2 Contrà, illa poteſtas clauium ad aliquid ſe extendit: ſed non ad aliud, quàm ad *Rat.opp.* pœnam temporalem. ergo, &c. Maior patet, quia alioquin non eſſet aliqua poteſtas. Minor probatur, quia non ad remiſſionem culpæ, nec pœnæ æternæ: quia ſecundùm Magiſtrum in litera, hæc duo conueniunt ſoli Deo: ergo, &c.

Item,

Item,ante vſum clauium per ſolam contritionem,& propoſitum confitendi,remittitur peccatum, ſecundùm Auguſtinum, & Caſſiodorum ſuper illud Pſalm.31. *Dixi confitebor, & tu remiſiſti*, &c. ergo ſi vſus clauium circa talem aliquid reſpiciat, hoc non eſt niſi ad pœnam temporalem.

COMMENTARIVS.

IN hac diſtinctione mouet quæſtionem : An ſcilicet poteſtas clauium ſe extendat ad pœnam temporalem tantùm. Argumenta pro vtraque parte proponit : ſed reſolutionem quæſtionis transfert in diſtinctionem ſequentem,in qua reſoluit quæſtionem hìc motam ; & ſoluit argumenta propoſita,cuius ordinem ſequemur. Videatur ergo reſolutio in prædicto loco. *Remittitur hæc ad ſequentem diſtinctionem.*

SCHOLIVM.

Poſita dupliti ratione ad oppoſitum, remittit concluſionem in diſt. ſeq. vbi à num.21. rem hanc tractat. & argumenta hìc poſita ſoluuntur ibi à num.30.

DISTINCTIO XIX.

De confeßione Sacramentali.

POSTQVAM oſtenſum eſt quæ ſint claues Apoſtolicæ, & quis earum vſus, ſupereſt inueſtigare, quando iſtæ claues dentur, & quibus. Dantur hæ claues per miniſterium Epiſcopi alicui in promotione Sacerdotij. Cùm enim recipit ordinem Sacerdotalem, ſimul & has claues recipit. Sed non videtur quòd omnes, vel ſoli Sacerdotes has claues habeant: quia plerique ante ſacram ordinationem, ſcientiam diſcernendi habent, plures poſt conſecrationem ea carent. Sanè dici poteſt, quòd alteram clauium iſtarum, id eſt, ſcientiam diſcernendi, non habent omnes Sacerdotes: vnde dolendum eſt atque lugendum. Multi enim licèt indiſcreti, atque ſcientiæ, qua eminere debent, exortes, Sacerdotij gradum recipere præſumunt, vita & ſcientia eo indigni, quia nec ante Sacerdotium, nec poſt ſcientiam habent diſcernendi, qui ligandi ſint, vel ſoluendi. Ideóque illam clauem in conſecratione non recipiunt,quia ſemper ſcientia carent. Qui verò ante Sacerdotium, ſcientia diſcernendi prædiți ſunt, licèt habeant diſcretionem, non tamen in eis eſt clauis: quia non valent ea claudere, vel aperire. Ideóque cùm promouetur in Sacerdotem, clauem diſcretionis rectè dicitur accipere: quia & antehabita diſcretio augetur, & fit in eo clauis,vt ea iam valeat vti ad claudendum, vel aperiendum. *A*

Si alteram clauem omnes habeant, ſcilicet potentiam ligandi, & ſoluendi.

CVmque iam conſtet non omnes Sacerdotes illas duas claues habere, quia ſcientia diſcernendi plerique carent: de altera,id eſt,potentia ligandi,& ſoluendi,quæritur, vtrùm omnes Sacerdotes eam habeant. Quidam enim hanc poteſtatem putant illis ſolis eſſe conceſſam, qui doctrinam ſimul,ac vitam Apoſtolorum ſeruant. Illas enim claues promiſit Dominus Petro, & imitatoribus eius tantùm, vt aiunt, qui etiam auctoritatibus vtuntur in munimentum ſuæ opinionis. Hoc enim dicunt Auguſti- *B*

Matt.16.ē Diſt. 18. lit. c.

Ex lib. de Baptiſmo contra Donatiſtas 5. c.21.tom.7. num ſenſiſſe, vbi ſuperiùs ait, [Remiſſionem peccatorum, vel per ſeipſum facit Deus, vel per columbæ membra.] Dicit etiam idem peccata dimitti, vel teneri à Sanctis. Idem ſuper Exodum, vbi de lamina aurea legitur: *Erat autem lamina aurea ſemper in fronte Sacerdotis.* [Hæc, inquit, ſignificat fiduciam bonæ vitæ, quam qui verè perfectéque, non ſignificatione, ſed veritate Sacerdos habet, ſolus poteſt auferre peccata.] Item Gregorius: [Illi ſoli habent in hac carne poſiti poteſtatem ligandi, & ſoluendi, ſicut ſancti Apoſtoli, qui illorum exempla ſimul cum doctrina tenent.] Item ex dictis Origen. Hæc poteſtas ſoli Petro conceſſa eſt, & imitatoribus Petri. Nam quicumque veſtigia Petri imitantur, habent rectè ligandi, & ſoluendi poteſtatem. His aliiſque teſtimoniis innituntur, qui aſſerunt poteſtatem ligandi, ac ſoluendi illis ſolis conceſſam Sacerdotibus, qui vita, & doctrina pollent ſicut Apoſtoli.

Exod.28.f Aug. ſup. Exod. cap. 120.tom.4. in tract. Euangel. Homil.26. Quoad ſenſum hom.1. ſup.Matth.

Aliorum ſententia verior.

C ALiis autem videtur, quod & mihi placere fateor, cunctis Sacerdotibus hanc clauem dari, ſcilicet ligandi, & ſoluendi: ſed non eam rectè, ac dignè habent, niſi qui vitam & doctrinam Apoſtolicam ſeruant. Nec præmiſſæ auctoritates malos Sacerdotes hanc poteſtatem negant habere: ſed illos ſolos dignè ac rectè hac poteſtate vti ſignificant, qui præditi ſunt vita, & doctrina Apoſtolica: quia ſoli ipſorum Apoſtolorum imitatores dignè rectéque poſſunt ligare, & ſoluere. Et per Dominum tantùm, vel per Sanctos, in quibus habitat Spiritus ſanctus, dignè & rectè fit remiſſio, vel retentio peccatorum. Fit tamen, & per illos qui Sancti non ſunt, ſed non dignè, vel rectè. Dat enim Deus benedictionem dignè poſcenti, etiam per indignum miniſtrum. Quòd verò hanc poteſtatem habeant omnes Sacerdotes, Hier. teſtatur ſuper illum locum Euangelij, vbi Dominus dixit Petro, *Tibi dabo claues Regni cælorum.* [Habent enim, inquit, eandem iudiciariam poteſtatem alij Apoſtoli, habet & omnis Eccleſia in Epiſcopis, & Preſbyteris. Sed ideò Petrus eam ſpecialiter accepit, vt omnes intelligant, quòd quicumque ab vnitate fidei, & ſocietate Eccleſiæ ſe ſeparauerit, nec à peccatis ſolui, nec cœlum poteſt ingredi.] Item, quòd Sacerdos, etiamſi malus ſit, gratiam tamen transfundit pro ſuæ dignitatis officio; Auguſtinus oſtendit, dicens, [Dictum eſt à Domino in Numeris ad Moyſem, & Aaron Sacerdotes, *Vos ponite nomen meum ſuper filios Iſraël, & ego Dominus benedicam eos*, vt gratiam traditio per miniſterium ordinantis transfundat hominibus, nec voluntas Sacerdotum obeſſe, vel prodeſſe poſſit, ſed meritum benedictionem poſcentis. Quanta autem ſit dignitas ſacerdotalis officij, & ordinis, hinc aduertamus. Dictum eſt de nequiſſimo Caipha inter cætera, Hoc autem à ſemetipſo non dixit: ſed cùm eſſet Pontifex anni illius, prophetauit; per quod oſtenditur, ſpiritum gratiarum non perſonam ſequi digni, vel indigni, ſed ordinem traditionis: vt quamuis aliquis boni meriti ſit, non tamen poſſit benedicere, niſi fuerit ordinatus, vt officij miniſterium exhibeat, Dei autem eſt effectum tribuere benedictionis.] Hinc euidenter oſtenditur ordinem non priuari poteſtate tribuendi gratiam ob miniſtri indignitatem. Huic tamen Auguſtini ſententiæ videtur obuiare quod ait Heſychius: [Sacerdotes, inquit, non propria virtute benedicunt, ſed quia figuram Chriſti gerunt, & propter eum qui in ipſis eſt, plenitudinem benedictionis tribuunt, nec ſolùm is, qui

Quòd omnes Sacerdotes habeant poteſtatẽ ligandi, & ſoluendi, confirmat.

Verba habentur in gloſſ. circa hunc, & à quibuſdam adſcribũtur Rabano.

In lib. quæſt. veteris, & noui Teſtamenti de illo quod habetur Numer.6. d Quæſt.11. tom.4. Ioan.11. g

Sup. Leuit. c.9.lib.2.

qui ſacerdotium ſortitus eſt: ſed quicunque Chriſtum in ſeipſo habet, & eius figuram gerit per conuerſationem bonam, ſicut Moyſes idoneus eſt vt benedictionem præſtet.] Ecce hîc habes, quòd non ſolùm Sacerdos, ſed omnis in quo Chriſtus habitat, benedictionem præſtat. Sed alia eſt benedictio, quæ ſolis Sacerdotibus congruit: alia quæ ab omnibus bonis communiter exhibetur. Denique illi Sacerdotes, in quibus Chriſtus habitat, benedictionis plenitudinem tribuere dicuntur: non quia ſoli illi transfundant gratiam, ſed quia illi ſoli licitè & dignè id agunt. Nec ſubditos mala vita Sacerdotis lædit, ſi bona faciunt, quæ ille dicit. Vnde Gregorius, [Multi dum plus vitam ſacerdotum, quàm ſuam diſcutiunt, in erroris foueam dilabuntur, minùs conſiderantes, quòd non eos vita ſacerdotum læderet, ſi humiliter bonis ſacerdotum admonitionibus aurem accommodarent.]

Matth.23. a.

1.qu.1.cap. Nulli ſæcularium.

De hoc quod ſcriptum eſt in Malachia, Maledicam benedictionibus veſtris.

D PRæmiſſæ verò ſententiæ, qua dicitur etiam per mali Sacerdotis miniſterium transfundi gratiam benedictionis, videtur obuiare quod Dominus per Malachiam Prophetam malis Sacerdotibus comminatur. *Maledicam benedictionibus veſtris.* Et alibi, *Væ his qui viuificant animas quæ non viuunt, & mortificant animas quæ non moriuntur.* Si enim maledicit Dominus benedictionibus eorum, & ſi animæ, quas viuificant, non viuunt: quomodo per eos gratia benedictionis transfunditur? Sed illud capitulum, *Maledicam*, &c. quidam referunt ad hæreticos, qui ab Eccleſia præciſi ſunt; & ad excommunicatos, quorum benedictiones fiunt maledictiones his, qui eorum ſequuntur errores. Illud verò alterum, ſcilicet *viuificant*, &c. ſuper omnes illos Sacerdotes exponunt, qui abſque claue ſcientiæ, & forma bonæ vitæ præſumunt ligare, vel ſoluere. Sed nullus officio Sacerdotis vti debet, niſi immunis ſit ab illis, quæ in aliis iudicat, alioquin ſeipſum condemnat.

Mal.2.a.

Ezec.13.d.

Rom.2. a.

Qualis debet eſſe iudex Eccleſiaſticus?

E QValem autem oporteat eſſe, qui aliorum iudex conſtituitur, Auguſtinus deſcribit ita dicens, [Sacerdos, cui omnis offertur peccator, ante quem ſtatuitur omnis languor, in nullo eorum ſit iudicandus, quæ in alio iudicare eſt promptus. Iudicans enim alium, qui eſt iudicandus, condemnat ſeipſum. Cognoſcat ergo ſe, & purget in ſe quod alios videt ſibi offerre, caueat vt à ſe proiecerit, quicquid in alio damnoſum reperit. Animaduertat, quòd qui ſine peccato eſt, primus in illam lapidem mittat. Ideò enim liberauit peccatricem, quia non erat qui iuſtè proiiceret lapidem. Quomodo lapidaret qui ſe lapidandum cognoſceret? Nullus enim erat ſine peccato, in quo intelligitur omnes fuiſſe reos. Nam venialia remittebantur per cæremonias. Si quod ergo in eis peccatum erat, criminale erat. In hoc ergo patentiſſimum eſt, crimen Sacerdotum eſſe deteſtabile, qui non priùs ſe iudicant antequam alios alligant. Caueat ſpiritualis iudex, ſicut non commiſit crimen nequitiæ, ita non careat munere ſcientiæ. Oportet vt ſciat cognoſcere quicquid debeat iudicare. Iudiciaria enim poteſtas hoc poſtulat, vt quod debet iudicare, diſcernat. Diligens ergo inueſtigator ſapienter interroget à peccatore, quod forſitan ignorat, vel verecundia

Lib. de vera & falſa pœn. c. 20. De pœnit. diſt.6. Qui vult.

Rom.2. a. Ioann.8. a.

Nota, nam venialia hîc dicit & criminalia, ſecundùm legem, vt venialia putabant, quæ per cæremonialia dimittebantur ſine morte,

vel mutilatione, criminalia, quæ mortẽ vel mutilationem inferebant.

cundia velit occultare. Cognito verò crimine, varietates eius non dubitet inueſtigare, & locum, & tempus, cætera quæ ſuprà diximus, quibus cognitis, adſit beneuolus, paratus erigere, & ſecum onus portare: habeat dulcedinem in affectione, diſcretionem in varietate, doceat perſeuerantiam, caueat ne corruat, ne iuſtè perdat iudiciariam poteſtatem. Etſi enim pœnitentia poſſit ei acquirere gratiam, non tamen mox reſtituit in poteſtatem primam. Etſi Petrus poſt lapſum reſtitutus fuerit, & ſæpè lapſis ſacerdotibus reddita ſit dignitatis poteſtas, non tamen eſt neceſſe vt omnibus concedatur quaſi ex auctoritate. Inuenitur auctoritas, quæ concedit, & quaſi imperat: Inuenitur auctoritas alia, quæ non concedit, ſed vetat, quæ Scripturæ non repugnant, ſed concordant. Cùm enim tot ſunt, qui labuntur, vt priſtinam dignitatem ex auctoritate defendant, & quaſi vſum peccandi ſibi faciant, reſcindenda eſt ſpes iſta. Si verò locus eſt, vbi iſta non concurrant, reſtituti poſſunt, qui peccant.] Ex his ſatis perpenditur, qualis debeat eſſe Sacerdos, qui alios ligat, & ſoluit, diſcretus ſcilicet, & iuſtus: alioquin mortificat ſæpè animas, quæ non moriuntur, & viuificat quæ non viuunt, & ita incidit in maledictionis iudicium. Illud autem Malachiæ, ſcilicet, *Maledicam benedictionibus veſtris*, ſiue ſuper hæreticos tantùm, & excommunicatos, ſiue ſuper omnes Sacerdotes, qui vita & ſcientia carentes benedicere præſumunt, dictum accipiatur, ſic intelligi poteſt, [*Maledicam benedictionibus veſtris*, id eſt, his quæ * in eis benedictionibus poſſidetis: quia faciam ea cedere vobis in maledictionem, non benedictionem. Quia etſi benedicũt Sanctis, non hoc faciunt ex vero corde, & ideò eorum benedictio eis vertitur in maledictionem. Vel *maledicam benedictionibus veſtris*, id eſt, quod à vobis benedicitur, à me erit maledictum, quia benedicunt iniquè agentibus, adulantúrque peccantibus, dũmodo diuites ſint.]

Exec. 13. d. Cap. 2. a.

** al. meis. Hieron. nõ lõgè à princip. coment. ad 2. cap. Malach. tom. 6.*

QVÆSTIO VNICA.

Vtrùm cuilibet Sacerdoti in ſuſceptione ordinis Sacerdotij conferantur claues Regni cœlorum?

Alenſ. 4. *part. quæſt.* 79. & 80. D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 39. *art.* 3. 4. & *hic quæſt.* 1. *art.* 1. D. Bonauent. *hic part.* 1. *art.* 1. & 2. *per totum.* Richard. *art.* 1. & 2. Suar. 3. *part. tom.* 4. *diſp.* 16. *ſect.* 3. Caſtro *de iuſtit. pun. cap.* 21. Nauarr. *cap.* 9. *Summ.*

1

Argum. 1.

IRCA diſtinctionem decimamnonam, quia ſolutio iſtius quæſtionis dependet ex ſolutione ſequentis, quæ eſt de collatione clauium, ſiue quomodò claues Eccleſia habeat, de quo hîc diſtinctione decima nona agitur, ideò quæro hîc hanc quæſtionem: Vtrùm cuilibet Sacerdoti in ſuſceptione ordinis Sacerdotij conferantur claues Regni cælorum? Videtur quòd non, Apocalyp. 3. de Chriſto: *Claudit, & nemo aperit: aperit, & nemo claudit:* ergo ſolus habet claues iſtas.

Argum. 2.

Item, Auguſtinus de Baptiſmo contra Donatiſtas lib. 5. *à peccato non abſoluit niſi columba, id eſt, Chriſtus, vel membra columbæ:* ergo nullus Sacerdos iniuſtus habet claues, quibus poſſit abſoluere à peccato: & tamen iniuſtus poteſt habere claues Sacerdotij.

Argum. 3.

Item, vna clauis dicitur communiter eſſe clauis ſcientiæ, ſed hæc non confertur cuilibet ordinato in Sacerdotem: quia priùs ignarus non inuenit ſe ſcientem poſt ordinationem, nec priùs ſciens plus ſcientem, quàm antè. Si autem conferretur nobis, non lateret nos ſecundùm Philoſophum 2. *poſterior. in fine.*

Argum. 4. De reg. iur. in 6.

Item, ſententia à non ſuo iudice lata nulla eſt: ergo nullus habet claues alicui aperiendi cælum niſi ſuo ſubdito: ſed ex ſuſceptione Sacerdotij non datur ſibi ſubditus, nec iuriſdictio in ſubditis: ergo nec claues.

Item,

Item, si in ordine Sacerdotij dentur claues: ergo non possunt haberi à non Sacerdote. Consequens est falsum, quia Archidiaconus, quem non oportet semper esse Sacerdotem, potest ligare, & soluere, quia excommunicare, & reconciliare. Patet *Extrà de sent. excomm.* *Argum. 5.*

Contrà, Matth. 16. promittitur Petro, & Sacerdotibus: *Tibi dabo claues Regni cœlorum.* & Io. 20. impletur illud promissum, dicente Christo: *Quorum remiseritis peccata*, &c. 2 *Ratio opp.*

Item, cui datur quod maius est, ei regulariter non negatur quod est minus: sed maxima potestas possibilis viatoris est potestas conficiendi corpus Christi, & hæc confertur in susceptione ordinis Sacerdotij: ergo & potestas respectu corporis mystici, quæ minor est, puta clauis ligandi, & soluendi eidem in ordine illo confertur. *Ratio 2.*

COMMENTARIVS.

IN hac agitur de potestate clauium, & sub vna quæstione vniuersam materiam comprehendit.

SCHOLIVM.

Prænotatis quinque declarandis. De primo docet clauem quoad quid nominis, *non esse apertionem, nec aperientem, nec merita ad aperiendum, sed potestatem sententiandi, ad, vel à regno cœlorum: & hæc triplex est. Prima principalis soli Deo conueniens. Secunda præcellens non principalis soli Christo. Tertia particularis Sacerdoti competit. De quo suprà d. 14. q. 1. & 4. & d. 17. à num. 10.*

HÆc [a] secunda quæstio, (vt prædictum est,) est primò soluenda, vbi sunt quinque videnda. Primò, quòd in Ecclesia, & hoc apud Sacerdotem ritè ordinatum, est vna clauis Ecclesiæ, quæ est potestas sententiandi in foro pœnitentiæ. Secundò, quòd apud eum est clauis, quæ est potestas cognoscendi in causa rei confitentis. Tertiò, quòd hæc, & illa clauis non sunt eadem, sed duæ. Quartò, qualiter habens has duas claues possit per eas in actus earum, siue qualem potentiam habeat per eas respectu actuum ipsarum clauium. Et quintò, si præter istas sit alia clauis in Ecclesia. 3

De [b] primo omnes transferentes secundùm aliquam similitudinem transferunt: clauis materialis est proximum instrumentum aperiendi, & claudendi ostium, per quod intratur in domum, ac per hoc nec apertio, nec aperiens est, nec causa propter quam aperitur, puta dignitas personæ ad intrandum, vel indignitas, propter quam expellitur: hoc modo spiritualiter contingit considerare apertionem Regni cœlorum, quæ fit per sententiam definitiuam, qua sententiatur cœlum isti aperiendum, quia ista apertio non est actualis, sed dictata condigna dispositio istius, cui aperitur. *6. Top. Clauis quid est?*

Conuenit etiam inuenire aperientem, & iste est sententians; conuenit etiam inuenire causam, propter quam huic aperitur per sententiam introductiuam, & propter quam huic clauditur per sententiam exclusiuam, scilicet demerita istius, & merita illius. Nullum istorum est clauis, quia primum est apertio: secundum aperiens: tertium causa remota: igitur potestas illa, quæ est in sententiante, quæ est immediatè principium, siue instrumentum sententiandi; quæ sententia dicitur apertio, illa propriissimè dicitur clauis Regni cœlorum. Hoc de nomine.

De re sic. Auctoritas iudiciaria sententiandi cœlum huic aperiendum, vel apertum esse, potest intelligi tripliciter. Vno modo, auctoritas simpliciter principalis. Secundo modo, non principalis, sed præcellens. Tertio modo, non principalis, nec præcellens, sed particularis. Prima, soli Deo conuenit propter duo. Primò, quia ipse solus ex se est iustus; imò ipsa iustitia: primum autem iudicium non potest competere nisi primo iusto, quia iudicium non est perfectum, nisi sit iustum, iuxta illud Psal. *Feci iudicium, & iustitiam*; siquidem iudicare est ius, vel iustum dictare. Primum autem iustum oportet esse perfectissimum, & ita iustissimum: igitur primi iusti. 4 *Quotuplex est clauis? Potestas iudicãdi principalis soli Dei est. Psal. 118. Quid sit iudicare.*

Secundò, quia iudicare est præsidentis, iuxta illud Apostoli ad Rom. 14. *Tu quis es, qui iudicas alienum seruum?* primus autem præsidens non potest esse nisi Deus solus. Vnde sicut non potest alij communicare diuinitatem, sic nec primam potestatem iudicandi, nec per consequens clauem simpliciter principalem, aperiendi cœlum. *Rom. 14.*

Secunda clauis, scilicet, non principalis, tamen præcellens, potest intelligi quantùm ad duplicem præeminentiam. Vnam quidem in vniuersalitate causarum iudicandarum: aliam in firmitate sententiæ definitiuæ. Et vtraque præeminentia potest conuenire illi, qui omnia merita, & demerita nouit, quæ sunt causæ propter quas cœlum 5 *Clauis præcellens non principalis conuenit in Christo propter duo.*

cœlum eſt aperiendum, vel claudendum. Et cum hoc habet voluntatem inſeparabiliter conformem iuſtitiæ diuinæ. Propter primum poteſt in omnibus cauſis ſententiare, quia omnes nouit. Propter ſecundum poteſt eius ſententia ſimpliciter eſſe firma, & irreuocabilis : quia ſemper iuſta. Hæc clauis cum vtraque præeminentia propriè eſt Chriſti, qui nouit omnia merita, & demerita iudicandorum, & ſemper iuſtitiæ diuinæ conformiter iudicat. Nec iſta poteſt eſſe in Eccleſia militante, ſaltem congruè non poteſt, quia nullus in Eccleſia nouit omnes cauſas iudiciarias, nec habet voluntatem immutabiliter iuſtam.

Tertia clauis, ſcilicet particularis, quantùm ad cauſas cognoſcendas, & infirma, quantùm ad ſententiam ferendam, puta quòd ſit aliquando reuocabilis : poteſt conferri alicui in Eccleſia militante, qui poteſt in illa cauſa noſſe, & in illa, ſecundùm legem diuinam rectè iudicare; & ſi quandoque præter illam, ſententia eius non erit firma, ſed ſi ſecundùm illam, erit firma.

6 *Congruētiæ quòd in Eccleſia ſit clauis & penes Sacerdotem tantùm. Ad Eugenium.*

Poteſt ergo in Eccleſia eſſe vna clauis cœlum aperiendi, ſcilicet auctoritas ſententiandi particulariter, & non irreuocabiliter, alicui cœlum eſſe apertum. Congruit etiam iſtam eſſe in Eccleſia, & hoc in Sacerdote, vt Hierarchia Eccleſiaſtica ſit ordinata, & vltima reducantur in primum per medium.

Hierarcha autem eſt medius inter Deum, peccatorémque reducendum, & de hoc Bernardus *de conſider. lib.* 3. *cap.* 13. Hoc etiam congruit perfectioni cauſarum ſecundarum in *eſſe* morali, ſicut cauſarum in *eſſe* naturali. Deus enim vniuerſaliter non negat creaturis cauſalitatem, quæ poteſt eis competere, imò & illam communicat, & ad eius actionem cauſis ſecundis aſſiſtit. Ex quo ergo in *eſſe* gratuito poſſibile eſt hominem habere iſtam cauſalitatem reductiuam, quæ dicitur clauis, congruum eſt, quòd hoc ſupremo in Eccleſia, ſcilicet Sacerdoti, detur.

Tertiò dico, quòd data eſt. Probatur per illud Ioan. 20. *Quorum remiſeritis*, &c. & hæc rectè dicitur clauis poteſtatis, quia auctoritas iudicandi rectè eſt poteſtas, cùm iudicare ſit præſidentis.

COMMENTARIVS.

1 a *Hæc ſecunda quæſtio*, &c. Superiùs iuxta ea, quæ tangit Magiſter *in diſtinct.* 18. præmiſit quæſtionem illam, vtrùm, ſcilicet claues tantùm ſe extendant ad pœnam temporalem : quia autem reſolutio huius quæſtionis dependet à natura clauium, hîc primum reſoluit, quid ſit clauis, & quando, & quomodo datur Eccleſiæ. Deinde, infrà reſpondet ad priorem quæſtionem.

Ordo & diuiſio quæſtionis.

Hîc ergo diuidit quæſtionem præſentem de clauibus in quinque articulos. Primò, quòd apud Sacerdotem in Eccleſia ſit vna clauis, quæ eſt poteſtas ſententiandi abſoluendo, aut ligando in foro pœnitentiæ. Secundò, quòd apud eundem ſit vna clauis, quæ eſt cognoſcendi in cauſa rei confitentis. Tertiò, quòd vtraque diſtinguatur, nempe prima, & ſecunda, quia prima dicitur clauis iuriſdictionis. Secunda verò clauis ſcientiæ. Quartò, qualiter hæ claues reduci debeant in exercitium actus competentis reſpectiuè. Quintò denique, an præterea ſit alia clauis in Eccleſia.

2 *Articulus* 1. *Quid ſit clauis in propoſito.*

b *De primo, omnes transferentes ſecundùm aliquam*, &c. Docet rationem, ſeu cauſam nominis Metaphorici : diſtinguit autem clauem ab actu eius, à perſona, cuius eſt, à cauſa remota actus exerciti per clauem, & conſtituit ipſum in poteſtate, quæ eſt principium actus, ſcilicet claudendi, vel aperiendi. Diſtinguit præterea triplicem clauem. Prima eſt, quæ ſoli Deo competit, & dicitur principalis. Secunda eſt clauis excellentiæ, quoad vniuerſalitatem cauſarum, & regulæ cognoſcendi, & conformitate in iudicando ad iuſtitiam, ſtabilitatem ſententiæ, & illa eſt in ſolo Chriſto. Tertia eſt clauis particularis quantùm ad cauſas cognoſcendas, & infirma quantùm ad regulam reſpectiuè ad priorem, quæ eſt in Chriſto, & cuius ſententia eſt reuocabilis, & hæc competit Eccleſiæ, & eſt in Sacerdote tanquam in Hierarcha. Vltimò tandem concludit hanc eſſe in Eccleſia. Ioannis 20. *Quorum remiſeritis peccata*, &c.

Triplex clauis. Principalis. Excellentiæ. Particularis.

Conceſſio huius.

3 *Ratio metaphoræ.*

Circa dictam metaphoram clauis, quam benè explicat Doctor, aduertendum eſt, ſicut peccatum clauſit cœlum primo homini, & poſteris, ita poteſtatem dimittendi peccatum rectè nomine clauis appellari. Quamuis autem in Baptiſmo aperiatur cœlum per remiſſionem peccatorum, quia illa apertio fit per modum regenerationis in Chriſto, non verò poteſtatis iudiciariæ; non appellatur clauis, quia omnibus datur talis poteſtas baptizandi, ita vt non ſit ſpecialis, aut particularium perſonarum de neceſſitate Sacramenti : clauis autem denotat officium diſpenſatoris & œconomi, vel principis, eorúmque auctoritatem, quæ proinde hîc transfertur ad ſignificandam poteſtatem, ex qua aperitur cœlum dignis, indignis autem clauditur.

Cur Baptiſmus non dicatur clauis?

Clauis officiū ſignat diſpenſatoris.

Principalis autem poteſtas dimittendi peccatum eſt apud Deum, vt per ſe conſtat, *Quis eſt etiam hic, qui dimittit peccata*, &c. *Dominus viuificat, & mortificat, deducit ad inferos, & reducit. ſecundùm multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam*, &c. Eandem clauem communicauit Chriſto per poteſtatem excellentiæ. *Iſaiæ cap.* 22. Chriſtus autem Eccleſiæ, *Ioan.* 20. nam *Matth.* 16. promiſit Petro alias claues, quæ ſunt Primatus. *Tibi dabo claues regni cœlorum*, & *Ioann.* 21. promiſſum adimpleuit : & quamuis ab hac claue iuriſdictionis vniuerſalis à Petro deſcendat communicatio poteſtatis iudiciariæ in cæteros inferiores, tam fori interni, quàm externi

Clauis principalis eſt ſolius Dei.

Clauis excellentiæ data Chriſto.

Clauis primatus Petri.

Clauis particularis quando data.

terni: tamen in specie clauis fori interni data est, *Ioan.*20. vbi institutio huius Sacramenti inuenitur, quantumlibet eandem potestatem particularem in foro interiori sæpe etiam deducant Patres ex priori loco, sicut & Doctor *dist.*14. *qu.*4. *ad oppositum.* Augustin. *tract.*50. *in Ioan.* Beda *in Ioann.*21. Fulgentius *de fide ad Petrum*, & passim Patres. Meritò etiam, quia potestas vniuersalis Petro data ad pascendum gregem, necessariò etiam includit illam, quæ est huius fori ad remittenda peccata.

Potestas vniuersalis importat particularem.

4

Sacerdos minister huius Sacramenti.

Supponimus ergo Iure diuino ex Tridentino *sess.*14. *cap.*6. *can.* 9. *&* 10. & Florentin. in decreto vnionis Armenorum verum ministrum, & necessarium huius Sacramenti esse Sacerdotem, quod omnes Theologi admittunt. Magister autem *in* 4. *dist.*17. *cap.*5. asserit absente Sacerdote esse obligationem confitendi laico: quod videtur etiam D. Thomæ *ibidem quæst.*3. *art.*3. *ex Cypriano epistola* 17. vel secundùm impressionem Pamelij 13. docente. *Si quis infirmitate oppressus non possit expectare Sacerdotem, reconcilietur per diaconum, facto prius exhomologesi*, id est, confessione. Hæc sententia ab omnibus reiicitur *dist.*17. quia non habetur fundamentum talis obligationis, cùm nullus sit iudex nisi Sacerdos. Si ratione consilij petendi esset necessaria, tunc confitendum esset peccatum, de quo petendum esset consilium, & instructio, & tunc casus fortè vrget tantùm quando est periculum relapsus, nisi quis sit adeò rudis, vt nesciat pœnitentiam, aut modum pœnitendi. Si autem causa humilitatis, & erubescentiæ, non videtur inferre præceptum, aut obligationem, sed tantùm opus consilij. Sed fortè nunc dierum hoc esset perniciosum, vt docet Doctor *quæst.*1. Gabriel, Angelus, & Sotus. Cyprianus intelligendus est de reconciliatione exteriori cum Ecclesia, quæ tunc diaconis, quorum erat ministrare Eucharistiam, concedebatur, non de principali & sacramentali: vel certè ad probandum an talis contritus esset capax Eucharistiæ, & an habeat casus, quibus hoc Sacramento deberet priuari. Lutherus docuit potestatem hanc absoluendi conuenire quibusuis promiscuè, etiam fœminis, quia nullam in ministro concedebat potestatem absoluendi, sed excitandi tantùm fidem pœnitentis: quam potestatem in omnibus Sacramentis tantùm agnoscebat. VViclef & alij non agnoscunt aliam potestatem clauium, quàm prædicandi remissionem, & detentionem peccatorum: de quibus *suprà* egimus de efficacia, & necessitate pœnitentiæ.

Exponitur Cyprianus.

Hæresis Lutheri, & aliorum.

Cyprianus. *Reiicitur sententia de confessione faciẽda non Sacerdoti.*

SCHOLIVM.

*Auctoritatem examinandi reum confitentem esse clauem scientiæ, & distingui tripliciter, sicut alia clauis, ac esse penes Sacerdotem, quatenus est particularis, quia sine hac non posset habere rectum vsum clauis potestatis: quæ verò requiratur scientia ad valorem absolutionis, Doctor non dicit expressè, tamen innuit valere, licèt ab ignoranti differentiam mortalis à veniali, vel circunstantias substantiales, detur: sed peccat qui sic ministrat. Ita Suar. tom.*4. *disp.*28. *sect.*2. *Communior tamen sententia cum Richard. hîc art.*2. *quæst.*8. *Gab. quæst.*1. *art.*3. *& Nauar. cap.*9. *num.*12. *ait non valere absolutionem datam à prorsus ignaro. Sed quàm stupida debeat esse eius ignorantia, vt annullet absolutionem, non facilè est determinatè scire. Itaque consultum est talibus non confiteri nisi in extrema necessitate.*

7

Auctoritas Sacerdotis. Sacerdotem habere auctoritatem examinãdi causam pœnitentis, & hanc dici clauem.

DE secundo articulo dico [c], quòd illud, quod ordinatur ad istam auctoritatem sententiandi, vel cuius vsus ordinatur ad vsum istius, ita scilicet quòd sine vsu illius non est rectus vsus istius. Potest dici clauis, quia instrumentum quoddam aperiendi, licèt non proximum: imò quasi concurrit in vnum cum instrumento propinquo, vel proximo. Sine isto enim non rectè aperit, nec claudit: auctoritas verò cognoscendi in causa peccatoris, est huiusmodi, quia sine ista cognitione non rectè quis sententiat cœlum huic aperiendum, vel claudendum: ergo illa auctoritas potest dici clauis Regni cœlorum.

Nemo sine causæ cognitione sententiare potest.

Ista autem potest distingui tripliciter, sicut præcedens: & de claui tertio modo accepta potest probari, quòd congruum sit eam haberi in Ecclesia, & quòd habeatur ex præcedenti articulo: quia qui habet auctoritatem diffinitiuè sententiandi in causa, habet auctoritatem cognoscendi in causa illa, nisi alicui committeretur, quòd sine causæ cognitione sententiaret in causa ad suum libitum; quæ commissio non videtur alicui rationabiliter facienda, qui posset in sententiando errare, cuiusmodi est omnis viator. Deus ergo rectè committens Ecclesiæ auctoritatem primam, quæ dicitur clauis potestatis, commisit etiam sibi secundam, quæ dicitur clauis scientiæ.

Clauis scientiæ quid est.

Et in collatione primæ clauis, quæ habetur *ex Ioann.*20. intelligitur etiam collatio istius secundæ, tanquam præuiæ (quantùm ad vsum) vsui illius primæ: nec est ista clauis scientiæ aliqua scientia actualis, vel habitualis, vel discretio quæcunque, sicut Magister videtur dicere, distinctione ista, cap. primo. *Multi*, inquit, *indiscreti, qui nec ante Sacerdotium, nec pòst scientiam habent discernendi, ideóque illam clauem in consecratione non recipiũt: qui verò ante Sacerdotium scientia discernendi præditi sunt, & antehabita discretio augetur, & fit in eis clauis, vt iam ea vti valeant, ad claudendũ, vel aperiendum.*

Ista,

8 *Pie interpretatur Magiſtrũ.*

Iſta, inquam, ſcientia actualis, vel habitualis non eſt clauis iſta, quia auctoritas cognoſcendi, etſi requirat ſcientiam, vel diſcretionem concomitantem rectum vſum eius; quemadmodum requirit clauis poteſtatis aliquam iuſtitiam ad rectum vſum ſui: tamen ſicut poteſtas iudicandi non eſt iuſtitia; imò poteſt eſſe ſine iuſtitia, ita poteſtas, vel auctoritas cognoſcendi in aliqua cauſa poteſt eſſe ſine diſcretione cognoſcendi: & ita debet Magiſter exponi, qui vult eum ſaluare, quòd ad clauem ſcientiæ requiritur ſcientia, ſupple ad hoc quòd aliquis rectè vtatur ea: non autem ad hoc, quòd abſolutè inſit.

Quare non dicitur clauis iuſtitiæ, ſicut ſcientia.

Si obiicitur; quare ergo magis dicitur iſta clauis ſcientiæ, quàm illa iuſtitiæ, ſiue iuſtitia, ſi non requiritur hîc ſcientia, niſi quantùm ad rectum vſum illius? Reſpondeo, ſine iuſtitia habens auctoritatem, & aliquid ſententians, facit quod eſt poteſtatis, licèt indebitè fiat. Et ita habens auctoritatem cognoſcendi in cauſa, ſi attentè aliquid facit, licèt indebitè, illud tamen quod primus facit, ſemper eſt poteſtatis, & ideò ſemper dicitur clauis poteſtatis: hoc autem quod iſte facit, ſemper eſt ſcientiæ, id eſt, cognitionis in cauſa, licèt non ſcientiæ habitualis.

COMMENTARIVS.

5 *Secũdus articulus de claui ſcientia. Subordinatur claui poteſtatis.*

* *De ſecundo articulo dico*, &c. In hoc articulo agit de claui ſcientiæ, quæ ſubordinatur claui poteſtatis ligandi, & ſoluendi, quia vſus huius non eſt rectus ſine præuio vſu alterius, nempe clauis ſcientiæ, quæ triplex eſt iuxta diuiſionem clauis poteſtatis, principalis, excellentiæ, & miniſterialis. Miniſterialis data eſt Eccleſiæ in hoc foro, quia recepit auctoritatem ſententiandi: recepit etiam auctoritatem inquirendi, & cognoſcendi in cauſa. Hanc auctoritatem inquirendi in cauſa vocat clauem ſcientiæ: & rectè, nam vt patet ex Tridentino, hoc Sacramentum Pœnitentiæ inſtitutum eſt per modum iudicij, ad quod concurrunt ante ſententiam confeſſio rei ad informationem iudicis, & inquiſitio requiſita ex parte ipſius iudicis, de materia quam debet iudicare, nempe de peccatis, eorum numero, & circumſtantiis, vt patet *cap.* 5. & de ſtatu peccatoris, an ſit dignus qui debeat abſolui, aut ligari. Item, in ordine ad ſatisfactionem congruam iuxta exigentiam peccatorum, requiritur ſimiliter cognitio præuia, & diſcuſſio cauſæ: ſicut in omni alio ordine iudiciali, ſeruato tantùm hîc ſecreto proceſſu, qui debet fieri, quia eſt forum ſecretum. Patet hoc *ex cap.* 7. & 8. Tridentini: rationem autem optimam aſſignat, nempe quia poteſtas iudiciaria in omni iudice, qui errare poteſt, neceſſariò ſupponit cognitionem cauſæ: neque rationabiliter, aut ſecundùm iuſtitiam ei committeretur libertas ſententiandi ad libitum ſine tali cognitione, quia ſententia eius debet ſeruare medium iuſtitiæ, ne vltra debitum grauetur reus, aut infra debitum lædatur offenſus, aut legiſlator, & lex communis, quæ neceſſariò ſupponunt in tali perſona poteſtatem cognoſcendi de cauſa, quam Chriſtus Eccleſiæ communicauit ſimul cum claue poteſtatis, *Ioan.* 20.

Clauis ſcientia eſt authoritas inquirẽdi in cauſa.

Ad quæ ſe extendit?

Neceſſitas huius clauis ſcientia.

6 *Magiſter clauem ſcientiæ intelligit habitum*

Reijcitur.

Deinde, impugnat ſubſequenter ſententiam Magiſtri, qui, vt patet ex litera, clauem ſcientiæ intelligit ſcientiæ habitualis, ſeu notitiæ diſcernendi inter peccata; quæ ſi ineſt ante ordinationem, per hanc fit clauis; ſi tamen non ineſt, in ordinatione confertur. Melius Doctor, quem ſequitur communis, in ordinatione aſſerit clauem ſcientiæ dari: & hanc non eſſe illam, quam intendit Magiſter: ſed auctoritatem cognoſcendi in cauſa, quæ ſcientiæ dicitur ab actu, ad quem ordinatur; illam autem (quam intendit Magiſter) ſcientiam diſcernendi inter peccata requirit ad rectum vſum ſui, ſicut clauis poteſtatis iuſtitiam habitualem: quamuis poteſtas iudicandi non ſit ipſa iuſtitia, ita neque auctoritas cognoſcendi in cauſa eſt ipſa cognitio, aut diſcretio: ſed concomitanter requiritur, & ſic intelligit Magiſtrum, aut explicat.

Explicatur Magiſter.

Obiicit, quare non dicatur clauis poteſtatis etiam clauis iuſtitiæ, ſicut clauis ſcientiæ dicitur clauis ſcientiæ.

7 *Obiectio.*

Reſpondet, quòd ſine iuſtitia habens auctoritatem facit quod eſt poteſtatis ſententiam ferens, licèt indebitè fiat: illud tamen, quod facit, ſemper eſt poteſtatis; & ideò ſemper dicitur clauis poteſtatis, id eſt, ſiue licitè, & ſecundùm rigorem medij iuſtitiæ, non deuiando faciat; ſiue etiam indebitè faciat in aliquo deuiando, vt ſi, verbi gratia, aggrauet, vel alleuiet reum quoad ſatisfactionem, non ſeruando iuſtum; & ſi ſeruet iuſtum, non faciendo, aut ſententiando ex affectu, & motiuo iuſtitiæ; ſed ex libidine, aut etiam motiuo extrinſeco prauo: quorum vtrumque iniuſtum eſt: vel ſi non abſoluat eum, quem deberet abſoluere, vel certè oppoſitum, nempe abſoluendo eum, quem aliàs non deberet abſoluere, quamuis habeat poteſtatem abſoluendi hîc & nunc, & re ipſa validè abſoluat, vel quia alter eſt ſufficienter diſpoſitus; tamen ſibi ipſi in his circumſtantiis, & peccatis, magis expediret non abſolui, vt quia, verbi gratia, ex facilitate veniæ fiat negligentior in obſeruanda lege, & propoſito; vel certè propter ſcandalum aliorum non deberet abſoluere ſine maiori probatione, & cautela. Non ergo intelligit Doctor clauem poteſtatis ita ſubiectam etiam arbitrio iudicis, vt in omni caſu, & circumſtantiis poſſit ea vti validè, vt ſi reus non ſit emendatus, ſi non doleat, aut in vniuerſum deficiat aliquid eſſentialiter requiſitum.

Reſponſio. Clauis poteſtatis non dicitur iuſtitia.

Vſus poteſtatis iniuſtus, & validus.

Nequit vſus eſſe validus, ſi deficiat per ſe requiſitum.

Intendit tantùm denominationem non debere ſumi huius clauis ab eo, quod aliquãdo adeſt, aliquando deeſt, vel deeſſe poteſt, vt eſt iuſtitia rigoroſa in vſu clauis, qui aliquando validus eſt, etiamſi fiat illicitus, & ſine iuſtitia in modo requiſito vſus, manente actu valido.

8 *Cur non dicatur clauis iuſtitia.*

Ad eundem modum dicit de claue ſcientiæ, eam dici clauem ſcientiæ à ſuo effectu, ad quem ordinatur, nempe à cognitione, & ſcientia cauſæ, non verò à ſcientia diſcretionis: nam aliud

Clauis ſcientia ab actu dicitur; & quis ſit ille actus.

eſt

est habere auctoritatem inquirendi, & exquirendi, & audiendi causam: quod fit quando excipit confessionem rei, & inquirit de statu, & dispositione eius; aliud verò posse discernere peccata, circumstantias, & statum eius, vt oportet attingendo omnia, vt expedit. Primum est clauis, & dicitur scientiæ à notitia, ad quam ordinatur, causæ, excipiendo informationem. Notitia secundo modo est concomitans, & inesse debet, vt rectè fiat inquisitio, non tamen semper, & in omni casu saltem requiritur ad valorem, vt confessarius necessariò discernat inter peccata, & eorum circumstantias, & differentiam, quia neque ipse quandoque pœnitens, neque exercitatus confessor illa in particulari hîc & nunc attingere posset. Addit prætera requiri vt attentè faciat inquisitionem, &. excipiat ea quæ dicuntur.

Vtrùm necessitate Sacramenti requiratur scientia discretionis in confessore?

9

Requiri scientiam discretionis in confessario, vt licitè exerceat munus.

Occasione huius literæ Doctoris hîc examinare oportet præmissum dubium. Illud in primis supponitur ab omnibus, vt licitè quis assumat onus confessarij, & licitè exerceat, requiri in eo scientiam discretionis, & hoc supponit etiam Doctor, hîc Magistet in litera: quæ obligatio desumitur ex natura Sacramenti, & necessitate pœnitentum, & officio ipsius iudiciario, quod licitè, &, vt tenetur, nequit exercere, nisi hanc scientiam habeat. Quanta autem debeat esse, dependet à circumstantiis.

Debet scire differentiam inter mortale, & veniale in genere, & quomodo?

In primis debet cognoscere differentiam inter mortale, & veniale in genere, & practicè loquendo; non quòd de quibuscunque in particulari possit ferre hoc iudicium discretionis; sed debet saltem scire vulgariter quæ dicuntur mortalia, quæ venialia, & circumstantias ordinarias, & habere notitiam, qua discernere possit an pœnitens sit dispositus, quantùm ad dolorem de peccatis, & proposito emendationis, & communiter omnia, quæ spectant ad integritatem confessionis, & intelligat ea per se, quæ frequentiùs accidunt. Debet scire casus reseruatos, & excommunicationes, quæ ipso facto incurruntur, à quibus nequit absoluere, & hoc si se exponat confessioni audiendæ maximè vt minister ordinarius. Debet præterea, si est expositus, audire confessiones omnium, tam clericorum, quàm aliorum, scire ea quæ ad obligationem status ipsorum spectant, & in quibus peccare frequenter contingit. Deinde etiam ratione loci, in quo quædam peccata vigent peculiariter, vt vsurarum, simoniæ, & in contractibus illicitis, & ratione personarum concurrentium, quæ his frequenter obnoxij sunt in his habere notitiam, quamuis in his sententia communi etiam sufficiat, vt sciat quæ frequenter contingunt, & possit dubitare in circumstantiis particularibus, & extraordinariis, vt ab aliis possit informationem petere, vel certè legendo per se inquirere. Alleuiari potest hîc & nunc ex statu pœnitentis, vt si sit doctus, cuius informationi debeat fidem in iis, quæ sunt propriæ salutis, dare, quare non est præsumendum eum veritatem contemnere in dispendium propriæ salutis. Potest etiam alleuiari obligatio maioris scientiæ ex pœnitentibus, quos ordinariè audit, si non habent illa peccata, neque habere solent, quibus annexa est censura, & obligatio restitutionis, & contractus iniusti, & alia eiusmodi, in quibus in particulari etiam viri docti hærent: discernenda ergo in genere est mensura huius obligationis ex officio personæ, loco, concurrentibus, & circumstantiis, quæ frequenter, aut rarò accidunt, & inquantùm hoc munus assumit, vel quoad plures, vel quoad pauciores, vel semper, vel rarò exercendum.

Et alia plura huc spectantia.

Quales debeat esse scientia eius?

Alleuiantia obligationem.

Ex quibus cõsurgit obligatio maioris scientiæ.

10

An ignorantia reddat nullam absolutionem. Sententia affirmatiua.

Quantùm ad quæsitum, plures affirmant nullam esse confessionem factam ignoranti, & absolutionem ab eo datam. Ita Syluester *v. Confessio 1. quæst. 3. part. 3.* Richardus *in præsenti distinctione art. 2. quæst. 8. ad 1.* Corduba *in quæstion. qu. 9.* Adrianus *quæst. 4. de Confessione.* Gabr. *dist. 17. quæst. 1. art. 3. dub. 1.* Nauarr. *in Summa cap. 9. n. 12.* Caietan. *in Summa. v. Confessio.* Intelligitur hæc sententia, quando ita est ignarus vt nesciat discernere mortalia, aut circumstantias vulgares.

1. Sententia negatiua.

Contrarium huius tenet Suarez *disp. 28. sect. 2.* sed distinguit casum ignorantiæ, si talis sit, vt nullo modo cognoscat actum moralem in genere, sub ratione peccati mortalis, aut venialis; quod est dicere in re ipsa, si nesciat quid sit peccatum, aut malum morale, aut proferre absolutionem debito modo: tunc esse inhabilem, quod per se notum est: neque validè absoluere. In casu tamen, quo cognoscat malum, licèt non discernat inter mortale, & veniale, aut circumstantias, & sic de aliis necessariis, absolutionem ab eo datam esse validam, modò pœnitens ponat in re ipsa omnia ex parte eius requisita. & iuxta hanc sententiam videtur Scholiastes interpretari hunc locum Doctoris propter extrema verba. Pro qua citat Suarez alios Doctores præfato loco.

Casus hic videtur rarus.

Neutri sententiæ præiudicare volo, quia neque aggrauanda sunt onera, neque etiam in præiudicium Sacramenti, vel pœnitentum alleuianda sunt vltra id, quod institutio, & sensus Ecclesiæ fert. Iudico tamen casum hunc rarissimè extra casum necessitatis contingere: nam neque Ecclesia admittit tales ad confessiones audiendas, neque tanta ignorantia potest præsumi in vllo, qui ministrare solitus est hoc Sacramentum, aut qui habuit in se ipso vsum confitendi, aut intelligit, quid sit confessio, vel an fieri debeat, aut quid sit absoluere, aut iniungere pœnitentiam, aut eiusmodi tolerari in vllo populo Christiano, aut alibi ab Ecclesia extra casum necessitatis.

11

Præfertur prima sententia.

Dico ergo primò extra talem casum necessitatis tenendam esse primam sententiam: & probatur hac ratione, nequiret Sacerdos dato casu, quo ei non daretur clauis scientiæ, absoluere validè: ergo in eo casu, in quo clauis scientiæ caret suo fine in Sacerdote, non habet effectum: sed in tali caret suo fine: ergo inualidè absoluit. Probatur prima consequentia, quia desinente fine proximo potestatis, & quo mediante applicatur ad effectum, potestas nequit exerceri; sed finis proximus clauis scientiæ est cognitio peccatorum, & status pœnitentis in ordine ad regulam iudicij, & sententiæ ferendæ proximam, vt ex cognitione peccatorum habita per reuelationem, & confessionem pœnitentis, qui est reus, formetur regula proxima ferendæ sententiæ per potestatem clauium, quæ regula est iudicium.

Probatur.

Desinente fine proximo potestatis, desinit potestas. Iudicium discretionis est finis proximus clauis scientiæ.

diſcretionis peccatorum, & reliquorum, quæ ſunt ex neceſſitate Sacramẽti, vt doloris, & propoſiti ex parte pœnitentis, quæ requiruntur ad abſolutionem: ergo deficiente tali iudicio, aut poſſibilitate eius formandi in confeſſario, ſequitur eum non poſſe ferre actum iudicialem, aut vti claui ſcientiæ ad finem inſtitutum. Probatur conſequentia: quia ad ſententiam, & actum iudicialem requiritur non ſolùm poteſtas; ſed etiam regula, & ſcientia proportionata: ex qua procedat, maximè, ſi eſt miniſter, qui debet conformari iudici ſuperiori, & habere intentionem procedendi ſecundùm allegata iuxta præſcriptum legis, ita vt aliter iudicare non poſſit. Vnde in foro publico requiritur, vt præcedat iudicium ex cognitione publica, ſecundùm allegata, & probata, iudicium dico practicum, & non ſola apprehenſio criminis: ſed iudicium de ipſo crimine, & eius qualitate, in eo ſaltem gradu, quo debet ſecundùm legem puniri pœna iudiciali, aut abſolui reus, iudicando ſimiliter eum non eſſe dignum pœna: ergo in propoſito debet eſſe poſſibilitas in confeſſario iudicandi de crimine ſecundùm diſcretionem aliquam, & de cæteris neceſſariis, ſi adſunt ex parte pœnitentis, vt quæ ſubſtantialiter exiguntur ad explendum hoc iudicium Sacramentale, quod non facit ſolùm apprehendendo ea, quæ dicit pœnitens, niſi ſit habilis ad formandum iudicium de dictis, ex quo procedat proximè ad ſententiam: quia ex neceſſitate huius iudicij informatio illa præquiritur, & non ad formandã ſolam apprehenſionem.

Ad actum iudicialẽ requiritur cognitio cauſæ in iudice inferiori.

Exemplũ ex proceſſu requiſito in foro externo.

Apprehenſio non eſt iudicium requiſitum.

12 *Reſponſio.* Dices habere talem confeſſarium iudicium, quòd illa, quę confitetur reus, ſint in genere peccata, ſiue mortalia ſint, ſiue non; & hoc iudicium ſufficere, vt procedat ad ſententiam abſoluendi iuxta poteſtatem, quam habet.

Impugnatur. Contrà, non requiritur in eo tale iudicium in genere de peccatis ſub illa generalitate, vt poſſit procedere ad ſententiam: ſed requiritur vt cognoſcat de pœnitentis diſpoſitione requiſita, per quam ſit dignus abſolui, & diſcernat illam: quia non ſolùm confeſſio eſt materia, vel quaſi materia pœnitentiæ, ſed etiam contritio cum propoſito requiſito emendationis, & ſatisfactio, vt patet ex Tridentino, & Florentino, quæ definiunt quaſi materiam huius Sacramenti eſſe tres actus pœnitentis, regulariter ſaltem loquendo, & contritio magis exigitur, quàm confeſſio, quia in omni caſu neceſſaria eſt contritio, licèt confeſſio non ſit neceſſaria, ſaltem verbalis, & in ſpecie. Deinde, poteſtas ligandi maximè reſpicit ſatisfactionem, vt patet ex Tridentino *ſeſſ.* 14. *cap.* 8. quia ſubtrahere abſolutionem non tam eſt ligare de nouo, quàm relinquere ligatum in ſuis peccatis; obligare autem ad ſatisfactionem eſt inducere nouum onus, ad quod obligat clauis. Debet ergo confeſſarius eſſe habilis ad ligandum reum per ſatisfactionem, vt poſſit vti claue poteſtatis, ſed qui neque ſtatum rei diſcernere poteſt, neque peccata, nequit imponere ſatisfactionem, vt lege ipſi eſt præfixus terminus vtendi ſua poteſtate: ergo nequit validè procedere.

Requiriri iudicium de ſtatu rei.

Poteſtas ligandi reſpicit ſatisfactionem.

13 *Requiri ſcientiam diſcretionis quoad peccata.* Probatur præterea idem quoad cognitionem debitam peccatorum, ſi reus non confiteretur integrè ſua peccata in ſpecie; abſolutio eſſet omnino inualida, ex defectu ſubſtantiali actus prærequiſiti ad ſententiam, neque rectè ſubiiceretur in hoc foro iudici: quia quoad omnia peccata mortalia ei ſubiici debet, vel quoad nullum ſubiicitur ob neceſſariam connexionem materiæ mortalium in ordine ad remiſſionem: ergo ſimiliter neque iudex, deficiente neceſſaria cognitione cauſæ, ſubiicit ſibi reum hîc, & nunc; quia ratione criminis ſubiicit, inquantùm de ipſo cognoſcit: ſed quidquid ſubſtantialiter annullat actum ex parte informationis neceſſariæ, & completæ in reo, annullat etiam actum ex parte iudicis ob defectum cognitionis correſpondentis, ad quam per ſe ordinatur informatio, & ſimpliciter requiritur: vbi enim excuſatur reus ab informatione, excuſatur etiam iudex à cognitione cauſæ, vt in caſibus, qui excuſant à confeſſione, & vbi defectus informationis eſt ſubſtantialis, & reddens actum nullum etiam defectus cognitionis cauſæ reddit eum nullum; & vbi negligentia, ſeu defectus culpabilis examinis debiti reddit confeſſionem inualidam, ibi etiam defectus cognitionis diſcernentis peccata confeſſa reddit actum nullum, vt ſi confeſſarius negligit per diſtractionem culpabilem, & grauem attẽdere ad informationem, vt omnes concedunt, abſolutio eſt omnino inualida ex defectu cognitionis requiſitæ ad diſcernendum ſtatum rei, quia in eodem gradu, vel maiori tenetur iudex ad cognitionem cauſæ, diſcernendo ſtatum rei, in quo reus tenetur ad informationem: nam, vt rectè Tridentinum *ſeſſ.* 14. *cap.* 5 colligit neceſſitatem confeſſionis ex poteſtate abſoluendi, vt poſſit per ſententiam exerceri, quo pro poteſtate clauium remiſſionis, aut retentionis peccatorum ſententiam pronuncient. *Conſtat enim Sacerdotes iudiciũ hoc incognita cauſa exercere non potuiſſe*, &c. Rationem ſubdit, ſeu potiùs declarat quænam ſit illa cognitio cauſæ requiſita. *Neque*, inquit, *æquitatem quidem illos in pœnis iniungendis ſeruare potuiſſe, ſi in genere duntaxat, & non potiùs in ſpecie, ac ſigillatim ſua ipſi peccata declaraſſent*, &c. Vnde deinceps exponit quæ peccata ipſi debent de neceſſitate Sacramenti confiteri, quam neceſſitatem reducit originariè ad neceſſitatem cognitionis cauſæ, per quam diſcernatur ſtatus peccatoris, & pœnitentiæ ex æquo, & ipſius ſcientiæ, ſi ferenda ſit, aut retinenda: neque enim caſu, aut perfunctoriè hæc poteſtas exercenda committitur Sacerdoti, & ad arbitrium: ſed ex debita ſcientia, quam præmittere debet, & eſſe habilis, vt eam præmittat. Si ergo confeſſio peccatorum in genere, vt dicit Concilium, non ſufficiat ad informationem validam, ſic etiam neque cognitio, qua in genere tantùm diſcernuntur peccata, ſufficit ad valorem actus ex parte iudicis, vt ferat ſententiam iuxta inſtitutionem & poteſtatem, quam habet, & quandocumque neceſſaria eſt cognitio cauſæ per informationem in ſpecie.

Connexio mortalium.

Correſpondẽtia, & connexio cõfeſſionis, ad cognitionẽ debitam in iudice.

Trident. *Neceſſitas cõfeſſionis ex neceſſitate eſt cognitionis, & ferendæ ſententiæ.*

Sicut confeſſio in genere non ſufficit, ſic neque cognitio in genere.

Confirmatur, quia talis confeſſarius perinde ſe habet in caſu propoſito quoad cognitionem cauſæ, ac ſi nulla omnino permitteretur confeſſio in ſpecie, quia eo ipſo, quo reus confiteatur ſe peccaſſe aliquoties, & ſæpiùs, ſi ei credit, & petat abſolutionem, habet conceptum in genere de peccatis eius: ſed in caſu prætenſæ ignorantiæ, quo non diſcerneret inter peccata, non variatur in eo iudicium ex confeſſione peccatorum in ſpecie: ergo tunc non tenetur alter confiteri peccata in ſpecie, quia hæc obligatio oritur ex neceſſitate, & differentia iudicij in confeſſore variatis ob informationem habitam per confeſſio

14 *Confirmatio. Valeret confeſſio in genere ſi ſufficeret ſcientia in genere.*

Confeſſio in ſpecie requiritur ad variãdum iudicium.

confeſſionem in ſpecie: ſi ergo ignorantia ſit talis, vt nullo modo poſſit mutare iudicium, aut variare ex informatione, cuius finis intrinſecus eſt cognitio cauſæ per diſcretionem, ceſſat obligatio confeſſionis: quòd negat ſecunda ſententia. Negat præterea eadem ſententia abſolutionem eſſe validam in caſu ignorantię tam rudis, ex qua non poſſet confeſſarius ſcire peccatum in genere: ſed meo videri idem debet ſupponi in caſu præſenti, quia nequit habere cognitionem peccati in genere, quæ faciat ad propoſitum, niſi ex aliqua regula morali, aut præcepto, ex quo diſcernatur peccatum aliquod in ſpecie moralitatis, & in ſpecie grauitatis, practicè loquendo, & determinatè. Deinde, quidquid ſit de ſuppoſitione, aut eius poſſibilitate, illam cognitionem in genere non ſolùm debet habere; ſed cognitionem in ſpecie requiſitam, vt validè procedat; illa autem eſt ea, quam probamus eſſe neceſſariam, & de qua loquitur Tridentinum, & in ordine ad quam dicit confeſſionem in ſpecie, & integram eſſe neceſſariam: ergo ſine illa in eo gradu, quo requiritur, eſt inualida abſolutio.

15 *Soluitur fundamentũ ſententiæ oppoſitæ.* Ex his patet ad fundamentum ſententiæ oppoſitæ, quia deficit cognitio neceſſariò requiſita, cuius contrarium illa ſupponit.

Dices nullo iure differentem cognitionem ad valorem Sacramenti, aut abſolutionis requiri.

Reſponſio. Reſpondetur Iure diuino inſtitutionis requiri, & ex natura actus iudicialis, & ordinis.

Obiectio. Dices eum habere poteſtatem iudicandi ordinariam, aut delegatam: ergo tenet eius ſententia.

Reſponſio. Eccleſia neque intendit, neque intendere poteſt, dare authoritatẽ ei, qui eſt inhabilis. Reſpondetur neque eum habere poteſtatem ordinariam, aut delegatam, neque Eccleſiam vnquam intendiſſe ei conferre talem poteſtatem in vllo caſu, in quo Ius diuinum obligat ad confeſſionem in ſpecie, neque poſſe ei talem auctoritatem delegare exercendam, manente tali ignorantia, aut in ea exercenti actum iudicij, quia ex ipſa inſtitutione Sacramenti, & ex natura actus eſt inhabilis ad talem iuriſdictionem in hoc foro, in quo Eccleſia declarat iudicium diſcretionis neceſſarium eſſe ad cognitionem cauſæ, vt patet ex Tridentino. Negatur etiam conſequentia, quia licèt Eccleſia eum approbaret alterutro modo, ſemper includitur conditio per ſe requiſita ad actum miniſterialem huius Sacramenti; & quamuis haberet intentionem faciendi quod facit Eccleſia, non poteſt habere efficacem, & fundatam, niſi tollatur obex ex parte obſtans exercitio actus.

Replica. Dices, iuriſdictio datur abſolutè, & independenter à ſcientia; quæ multiplex eſt in confeſſore, & alia, & alia debet eſſe iuxta ſtatum peccatorum, & pœnitentiam: ergo Eccleſia non voluit hanc iuriſdictionem dare dependenter à ſcientia, aut ex ſuppoſitione eius, quia eſſet valdè periculoſum, cùm vix diſcerni poſſet quis habere ſcientiam hîc & nunc requiſitam ad ſtatum huius pœnitentis; & ſequerentur plures anxietates tam pœnitentum, quàm confeſſorum in ipſa praxi.

16 *Reſponſio. Scientia diſcretionis ordinaria requiritur.* Reſpondetur negando antecedens, ad cuius probationem reſpõdetur ſupponi ſemper ſcientiam diſcretionis, quam exigunt Doctores, vt ſaltem diſcernat inter peccata, & circumſtantias ordinarias. Quoad ſcientiam verò in caſibus particularibus, & quibuſcunque non requiritur illa per ſe, ſed reſpectiuè ad tales caſus: ſi ergo dubitet in his cum fundamento, nec ſciat diſcernere gradum ipſorum, vel quomodo de iis iudicandum ſit, non debet extra caſum neceſſitatis abſoluere; ſed remittere pœnitentem ad alios, niſi ipſe aliunde informare ſe poſſet ex lectione authorum: ſed quia per accidens eſt ſi in reipſa cadunt ſub iuriſdictione, validè in re abſoluit, de quo tamen valdè dubito ſecluſa neceſſitate, quia ſi putat illa cum fundamento eſſe reſeruata, vix in eo ſaluari poteſt intentio debita abſoluendi: quia ſententia à non ſuo iudice lata eſt nulla: ſi ergo ipſe putat, licèt ex errore, ſe non habere poteſtatem in illa peccata, quam ſcit eſſe neceſſariam, non videtur ſaluari intentio ſufficiens, ne quidem conditionata: quia conditio appoſita nequit compati cum illo errore, quo iudicat practicè determinatè ſe non eſſe iudicem illius rei. Quòd ſi dubius eſt, ſaltem tenetur abſtinere extra neceſſitatem; dubius, inquam, de materia circa quam non poteſt formare iudicium, ſiue quà peccatum eſt, ſiue quà reſeruatum ſuſpicatur. Quòd ſi manens in illo dubio ferat ſententiam extra caſum neceſſitatis, quidquid dicant alij, eſſet mihi ſententia illa ad minimum dubia, & ſi reus cognoſcit ignorantiam confeſſarij extra caſum neceſſitatis, peccat confitendo, & hac in parte ſententia etiam eſſet nulla.

Dubius an abſoluat.

Replica. Quòd ſi dicas hoc eſſe rigoroſum.

Reſponſio. Reſpondetur magis periculoſum eſſe hac in parte eſſe indulgentem, quàm rigoroſum, quia à caſu dependet ſalus pœnitentis, peccatum confeſſarij, & valor Sacramenti, & communis tenet peccare pœnitentem, cùm eligit iudicem, quem ſcit non eſſe ſufficientem ad cognoſcendum in cauſa, relictis aliis, qui diſcernere poſſunt iuxta clauem ſcientiæ, & decernere iuxta clauem poteſtatis.

Explicatur Doctor. Nec puto Doctorem eſſe in hac ſententia, quam impugnamus, quia neque litera ſuperiùs expreſſa, & declarata id ſonat, neque diſcurſus, aut intentũ eius, quod eſt tantùm probandi clauem ſcientiæ eſſe diuerſam à ſcientia actuali, & habituali: & contingere poſſe, vt quis attentè faciens inquiſitionẽ in cauſa faciat quidem ſecundùm authoritatem, & tamen faciat indebitè ex defectu ſcientiæ diſcretionis, quod aliquando contingit, vt declarauimus ſubſiſtente valore facti. Ex his non colligitur aliud, niſi quando defectus eſt ordinarius ex negligentia, aut ignorãtia leui, aut lata, non verò ex ignorantia latiſſima, & excludente omnem ſcientiam diſcretionis, quod ſufficit ad intentum Doctoris, quo probet clauem ſcientiæ, non eſſe ſcientiam diſcretionis, quæ eſt finis, vt diximus, ad quem ordinatur proximè clauis ſcientiæ.

17 *2. Concluſio. In caſu neceſſitatis, in quo quis excuſatur à confeſſione integra, & in ſpecie validè abſoluit ignorans.* Dico ſecundò in caſu extremæ neceſſitatis, ſeu articulo mortis, vt ſumitur ex Doctore *diſt. 17. quæſt. vn.* & in caſu quo quis excuſatur à confeſſione integra, & explicita omnium peccatorum, poſſe eum abſolui à quolibet Sacerdote, in quo caſu quæcunque confeſſio eſſet formaliter integra, quando aliter fieri non poſſit, neque alius inuenitur, niſi iſte. Si autem caſus permittit integrè fieri confeſſionem ex parte pœnitentis, debet fieri, licèt Sacerdos nequeat integrè iudicare iudicio diſcretionis ex defectu ſcientiæ, perinde neceſſitas excuſat: tamẽ in eo caſu debet ipſe pœnitens confiteri ſua peccata, ſi eſt diſcre-

Et quid in hoc ſeruandũ.

tus, vt dicat Sacerdoti, hoc peccatum mortale feci contra tale præceptum, hoc contra aliud: hoc etiam quod eſt veniale, ſi velit ad inſtructionem Sacerdotis, contra aliud præceptum tale, & tunc ex inſtructione pœnitentis poteſt Sacerdos formare iudicium diſcretionis, quo diſcernat inter peccata. Quòd ſi ipſe reus ſit in eadem ignorantia, dicat, & faciat vterque quod poteſt, & Sacerdos validè abſoluit, quia neque vlla eſt reſeruatio pro tali caſu extremæ neceſſitatis, neque requiritur confeſsio integra, ſi fieri nequit, ſed materia aliqua, de qua certum eſt eſſe peccatum; vel nutus, & ſigna cum confeſſione in genere, in caſu quo non poſsit fieri integra, & explicita: cui confeſsioni in genere æquiualebit illa, quæ tum fieri poteſt. Ita tenet Sylueſter. Habet ergo Sacerdos tum iudicium talem eſſe peccatorem, & velle abſolui, & quæ confitetur eſſe peccata, & ſe habere authoritatem, quæ ſufficit in caſu, non tamen extra caſum. Addit Sylueſter, elapſo periculo, & habita copia confeſſoris denuò confitenda eſſe illa peccata. Hoc negat Vaſquez *quæſt. 93. art. 3. dub. 2.* niſi in ea parte, qua de ipſis Sacerdos non potuit formare iudicium, ſupponit enim neque tunc confitenda eſſe peccata, niſi Sacerdos aliqua cognoſcat, quia in extrema neceſsitate non variantur ea, quæ ſunt eſſentialia Sacramenti: ſed meliùs Sylueſter, quia eſſentialia Sacramenti, quæ ſpectant ad integritatem eius, variantur in caſu neceſsitatis, ita vt ſine aliquibus Sacramentum eſſet nullum aliàs, ſine quibus in articulo neceſsitatis eſt ratum Sacramentum, vt patet de confeſsione integra, à qua plures caſus excuſant, ſicut & à confeſsione vocali, vt quando quis amiſit vſum loquelæ, & per nutus petit abſolutionem. Duo ſunt, à quibus nulla neceſsitas excuſat, vt contritio, ſeu attritio, & abſolutio: à confeſsione autem, & ſatisfactione non ita, quando nequeunt fieri. Itaque non ſecus iudicarem taliter abſolutum obligari ad iterandum confeſsionem, quam agonizantem, ſi iterum reſtituatur loquelæ, & ſenſui. Verùm quando confeſſor eſt inſtructus quoad aliqua peccata, & hoc conſtat pœnitenti, non debere illa repeti, ſed, vt dicit Vaſquez, ea tantùm quæ nequit diſcernere: ſi tamen pœnitenti conſtat cum eſſe ignarum, neque determinatè ſciat in quibus ſit talis ignorantia diſcernendi peccata, tunc debet confiteri omnia in ſpecie.

At ſic iterãda talis confeſſio.

Neceſſitas excuſat ab aliquibus, quæ aliàs requiruntur.

Sine dolore requiſito, & abſolutione nihil fit etiam in caſu.

Iteranda eſt confeſſio.

SCHOLIVM.

Docet primò clauem non eſſe characterem, quia priùs tempore datus eſt character Apoſtolis, quàm clauis. Secundò ait duas eſſe claues, vnam examinandi, alteram ſententiandi, háſque non repugnare ab inuicem ſeparari. Tertiò, in Sacerdotio dari duos characteres, vnum in corpus Chriſti verum, alterum in myſticum. Quartò, innuit hìc, & aſſerit diſt. 24. art. 3. fin. priùs tempore dari poteſtatem in corpus Chriſti verum: quod videtur docere Trident. ſeſſ. 23. cap. 4. ibi. Si quis dixerit per ordinationem non dari Spiritum ſanctum, ac proinde fruſtrà dicere Epiſcopum, Accipe Spiritum ſanctum, anathema ſit. *D. Thom. 2. 2. quæſt. 39. art. 3. 4. D. Bonauen. hìc art. 3. quæſt. 1. Richard. hìc. Sotus diſt. 18. quæſt. 4. art. 2. Alenſ. 4 par. quæſt. 79. 80. Caſtro de iuſt. hær. punit. c. 21. & communis, tenent poteſtatem iuriſdictionis diſtingui à poteſtate ordinis. & videtur definitum in Trid. ſeſſ. 4. cap. 7.*

9 *D. Thom. d. 18. q. 1.*

DE tertio articulo dicunt quidam, quòd iſtæ claues ſunt idem cum charactere Sacerdotali, & tunc eſſet facile videre, quomodo conferuntur cuilibet Sacerdoti in eius ordinatione, ſicut & characteres.

Sed contrà arguitur ſic; illæ ſunt diſtinctæ poteſtate, quarum vna poteſt eſſe ſine alia; ſed poteſtas conficiendi corpus Chriſti, ſiue character Sacerdotij, vt ad hoc eſt, poteſt eſſe ſine illa poteſtate, quæ includitur in clauibus: ergo, &c. Minor probatur, quia ſic fuit in Apoſtolis in cœna, cùm dicebat eis, *Hoc facite in meam commemorationem*; vbi data eſt eis poteſtas conficiendi: ſed non clauium vſque poſt reſurrectionem, *Ioan. 20.* dicente Chriſto, *Quorum remiſeritis*, &c.

Matt. 26.

Sacerdos priùs tempore accipit poteſtatem conficiendi quàm abſoluendi.

Conſimiliter videtur poſſe argui de quolibet Sacerdote nunc ordinato in Eccleſia. Priùs enim dicit Epiſcopus ordinando: *Accipe poteſtatem conficiendi, vel celebrandi Miſſam, tam pro viuis, quàm pro defunctis*, dans ei calicem: & quibuſdam interpoſitis, ponens manum ſuper caput eius, dicit: *Accipe Spiritum ſanctum, quorum remiſeris*, &c. Vnde videtur, quòd quilibet Sacerdos priùs tempore accipiat poteſtatem conficiendi, quàm abſoluendi: ergo eſt alia, & alia. Et iſtud probat, quòd non tantùm diſtinguitur à charactere, ſi character eſt aliquid vnum, imò quòd ſunt diſtinctæ poteſtates inter ſe.

Diſt. 6. art. vlt. q. 2.

Item (vt dictum eſt ſuprà) character non poteſt eſſe niſi relatio; relatio autem non poteſt eſſe eadem ad plures terminos. Corpus Chriſti verum, & myſticum, vel conſecratio huius, & abſolutio illius ſunt diſtincti termini; ergo illud, quod eſt relatio ad conſecrationem, non eſt idem cum poteſtate ad abſolutionem.

10 *Matt. 16.*

Dico ergo, quòd ſimpliciter ſunt duæ claues, ita quòd abſolutè verum eſt illud verbum Chriſti, *Tibi dabo claues*, &c. & poſſent de potentia Dei abſoluta ſeparari ab inuicem; ſicut enim aliquis nunc præſidens poteſt committere alteri auctoritatem cognoſcendi in cauſa, non committendo ſibi auctoritatem ſententiandi in ea: vt ſi diceret,

com-

committo tibi auctoritatem examinandi causam istam, & referas mihi vt sententiam. Posset etiam conferre auctoritatem sententiandi sine auctoritate cognoscendi, vt si diceret, Committo tibi, quòd sine omni cognitione causæ sententies, sicut placet: talis autem commissio non esset ordinata alicui, cui voluntas esset obliquabilis. Ita etiam posset Deus committere auctoritatem cognoscendi sine auctoritate sententiandi: & esset ista commissio ordinata simpliciter, si esset etiam in humanis. Posset etiam Deus de potentia absoluta alicui habenti voluntatem obliquabilem, committere auctoritatem sententiandi sine cognitione in causa. De potentia autem ordinata, siue de facto committitur vtrumque cuilibet Sacerdoti Ecclesiastico ad minùs completè ordinato. Quod pro tanto dico, quia si priùs tempore datur sibi auctoritas celebrandi, quàm absoluendi, non est perfectè ordinatus, quantùm ad vtramque auctoritatem. Si primo facto, omitteretur secundum.

11 *An priùs tempore detur vna potestas quàm alia.*

Sed an præcisè simul tempore vtraque potestas detur, non assero. Quòd si priùs detur vna, quàm alia, quando ergo imprimitur character Sacerdotij? & quomodo se habebit ista duplex clauis ad characterem?

Duos esse characteres Sacerdotij; idem habet d. 24. art. 3.

Ad primum posset dici, quòd sicut sunt duæ potestates, ita duo characteres: & vterque imprimitur in signo proprio sensibili significante illud inuisibile: vtpote primus in datione calicis cum illis verbis, *Accipe potestatem celebrandi*, &c. Secundus in impositione manuum, cum illis verbis, *Accipe Spiritum sanctum*, &c.

Et secundùm hoc pateret quid esset dicendum ad secundum: quia vtraque potestas est quidam character: sed illi duo integrant totum ordinem Sacerdotij: sed secundùm hoc etiam viderentur esse duo characteres correspondentes duabus clauibus, vel non essent duæ claues.

Modus dicendi quomodo simul detur vtraque potestas, quam tamen non tenet, sed oppositũ, distinct. 24. art. 3. fin.

Si ergo non placet tot characteres ponere correspondentes vni ordini Sacerdotali: potest dici quòd per vnum characterem Sacerdotalem, habet quis potestatem conficiendi corpus Christi, vbicumque ille imprimatur: & per illum ascribitur iste familiæ Christi in tali gradu excellenti, vtpote in gradu cibantis populum Christi in Ecclesia. Sicut autem in istis curiis magnorum promotus ad gradum excellentem in familia domini, per hoc disponitur, vt habeat auctoritatem aliquam respectu aliorum seruorum: ita per hoc, quòd iste in familia Christi in gradu excellentiori constituitur per characterem Sacerdotalem, disponitur de congruo ad habendum potestatem super corpus Christi mysticum, ligandi, & soluendi: & tunc character Sacerdotalis est dispositio ad istas claues, saltem collatio vnius non separatur à collatione alterius: quia (sicut dictum est) quòd Christus in eodem verbo *Ioan.* 20. contulit ambas Ecclesiæ: ita & Episcopus in eodẽ signo sensibili, & verbo confert ambas: vnam quasi excellentem, & explicitè, & aliam quasi implicitè, cuius vsus est antecedens ad vsum istius.

Et ex hoc patet quòd aliqualiter possunt dici vna clauis vnitate ordinis: quia ad actum vnum vltimum, scilicet apertionis, ordinantur: & ad illum vna subordinatur alteri, quia remotior ab illo effectu.

COMMENTARIVS.

18 *Artic. 3. Sententia D. Thomæ de clauibus, & character.*

d DE *tertio articulo dicunt quidam*, &c. Hæc sententia est D. Thomæ *in 4. dist.* 18. *q.* 1. Dicit D. Thomas claues esse easdem cum characterе Sacerdotali, qui vnus est in se, & extenditur ad diuersos actus: sicut idem ignis ad calefaciendum, rarefaciendum, & huiusmodi. Quem sequuntur in hoc alij, vt Sotus *infrà distinct.* 20. *art.* 1. Petrus de Soto *in lectione de clauibus.* Turrecremata *in Summa lib.* 1. *cap.* 93.

Diuersas esse potestates, & diuerso tempore datas.

Contra hanc sentẽtiam obiicit, illas esse duas potestates diuersas, quæ seorsim datæ sunt; vt potestas consecrandi in cœna Matth. 26. *Hoc facite in meam commemorationem.* Absoluendi verò per claues. Ioan. 20. Et post resurrectionem. Secundò, in ipsa ordinatione non simul, sed seorsim dantur, vt patet, & per diuersa verba. Tertiò, quia character nequit esse nisi relatio, quæ non est primò ad plures terminos.

Potestas consecrandi in cœna, absoluendi, Ioan. 20.

Summarium textus.

Deinde dicit simpliciter, & absolutè esse plures claues, & non vnam tantùm. Et hoc probat in textu. Deinde, de facto claues illas conferri Sacerdoti completè ordinato. Dicit *completè ordinato*, respectiuè ad controuersiam de characterе ordinis Sacerdotis, si vnus sit, an plures, & an priùs detur ei character, quæ est potestas conficiendi Eucharistiam, & postea alius character, qui est potestas absoluendi; quia hoc dato non est completè ordinatus per primum characterem. Deinde, quærit si simul datur vtraque potestas: non asserit; quia, nempe hæc quæstio spectat ad materiam de ordine, vbi *infrà dist.* 24. *q.* 1. *Ad secundum principale*, docet esse diuersos characteres. Deinde, quærit si priùs datur vna, quàm altera, quando imprimitur character Sacerdotij; & quem ordinem habent claues ad characterem, seu potestatem Ordinis. Tandem respondet ad obiectiones præmissas, asserendo duos esse characteres, vel etiam vnum integraliter, vel certè non esse duos characteres iuxta sententiam præmissam D. Thomæ, quæ extenditur ad duas illas functiones, & cum hoc essent duæ claues, habentes vnitatem ordinis.

Character Sacerdotalis duplex.

Resolutio Doctoris.

Omissa ergo illa quæstione, quam in suum locum remittit ad Sacramẽtum Ordinis, an in Sa-

cerdotio imprimatur duo characteres partiales?

Concluſio Doctoris. Concluſio definita huius textus eſt claues eſſe diuerſas, quãuis vna ſubordinetur alteri, & poteſtatem iuriſdictionis, vt comprehendit claues per modum vnius ſecundùm ordinem, & ad eundem effectum vltimatum tendentis, diſtingui à poteſtate ordinis, vt præcisè dicit poteſtatem conficiendi Euchariſtiam, quæ eſt ſentẽtia communis Theologorum in præſenti diſtinctione, & magis explicabitur in articulo ſequenti.

SCHOLIVM.

Poteſtatem abſoluendi non eſſe propinquam, & inimpedibilem, ſicut eſt poteſtas conficiendi: quia niſi dentur Sacerdoti ſubditi, non abſoluet. Intelligit ſubditum debere dari à ſuperiore, quia non ſufficit aliquem ſe ſubmittere, vt putat Caiet. tom. 1. opuſc. tract. 7. quia hoc non daret iuriſdictionem ordinariam, nec delegatam, quarum alteram petunt Trident. & Flor. Item ſi dentur ſubditi, poteſt poteſtas ſuſpendi: falluntur ergo Armach. lib. 11. de quæſt. Armen. c. 1. & Durand. hîc, q. 2. tenentes in ipſa conſecratione Sacerdotis dari poteſtatem clauium, quibus fauet Nauar. cap. 4. num. 20. & cap. 7. num. 259. putans eam poteſtatem tunc dari Iure diuino, niſi Eccleſia prohibeat poſtea eius actum; quod falſum eſt, nec Eccleſia poſſet prohibere valorem actus, ſicut nec conſecrare validè, ſi eſſet Iure diuino immediatè data poteſtas. Vide Suarez 4. tom. diſput. 16. ſect. 3. in ordinatione tamen datum incompleta, & inchoata poteſtas abſoluendi. Ita Angel. v. Confeſſio. 3. *Maior hîc, q. 1. Panorm. clem. 1. de priuileg. n. 16. Anton. 3. part. tit. 17. cap. 4. Hoſtienſ. Summa tit. de pœn. & remiſſ.* §. Cui, *completur autem quando datur iuriſdictio iam ordinato, cuius non ordinatus eſt incapax.*

12 DE quarto articulo, potentia actiua, cui ſtatim correſpondet paſſiua, & non eſt impedibilis, ipſa eſt ſemper potentia propinqua ad agendum: ſed ſi eſt aliqua, cui non correſpondet paſſiuum in natura ſtatim, vel habito paſſiuo ipſa eſt impedibilis; dum eſt actu impedita, non eſt potentia propinqua, ſed remota, vt habetur à Philoſoph. 9. *Metaph. cap.* 4. vbi vult, quòd actiuum, & paſſiuum habentia completè potentiam actiuam, & paſſiuam, ſtatim agunt. Nec oportet addere, *nullo exteriori prohibente*, quia hoc includitur in ratione potentiæ; quod non eſt verum, niſi de potentia, vt dicit potentiam propinquam actui.

Text. 10. Potẽtia propinqua, & remota differunt, & quomodo?

Ad propoſitum, poteſtas conficiendi ſtatim habet materiam in natura, quia omnem panem triticeum: & eſt poteſtas non impedibilis; quia quandocumque aliquis attentat per eam facere in materia determinata, & debita, facit. Sed ſi hoc modo eſſet de claue, vtpote quòd ſtatim correſponderet ſibi pro materia peccator pœnitens, & non poſſet per actum alicuius alterius impediri, quin intendens vti ea, faceret quod facere intendit; tunc clauis eſſet poteſtas propinqua ad abſoluendum, & tunc ſequeretur quòd Sacerdos ex hoc, quòd ordinatus, poſſet quemcumque peccatorem ſibi confitentem abſoluere (non quidem quòd poſſet licitè, ſed peccaret mortaliter, ſi hoc attentaret contra prohibitionem ſuperioris) faceret tamen, ſicut Sacerdos prohibitus quantumcumque, ſi attentat conſecrare, conſecrat.

Poteſtas clauis eſt remota, impedibilis.

13 Sed hæc duo ſuppoſita communiter non tenentur: non enim tenetur ſaltem primum, ſcilicet quòd ex ordine habeat materiam: ſed oportet aliquem ſubditum ſibi dari, in quem habeat iuriſdictionem; non ſolùm ad hoc, quòd ritè abſoluat, ſed ad hoc, vt ſimpliciter abſoluat: quia ſententia à non ſuo iudice lata eſt nulla: & ita videretur etiam dicendum de ſecundo, quòd poſſet ſuperior ad tempus ſubtrahere ſubditum per ſuſpenſionem iſtius: & tunc poteſtas iſtius impediretur ſimpliciter, ita quòd ſi attentaret abſoluere, non abſolueret de facto.

A ſuperiori ſcilicet, non ab ipſo ſubdito.

Poteſtas cõficiendi eſt propinqua & inimpedibilis.

Eſt ergo ſecundùm ſententiam iſtam poteſtas conficiendi poteſtas propinqua: ſed clauis eſt potentia remota: tum quia ex hoc, quòd eſt clauis in aliquo, non correſpondet ſibi paſſiuum aliquod, niſi aliunde fiat ſibi paſſiuum: tum quia ſi eſt in aliquo poteſt impediri per aliquem ſuperiorem prohibentem. Et ratio diſſimilitudinis fortè poneretur, quia à principio nulli nocuit nec ordinationi Eccleſiæ, quod quicumque Sacerdos quamcumque materiam conſecraret: nocuiſſet autem ſi per collationem clauium in ordine quilibet Sacerdos fuiſſet iudex cuiuſcumque pœnitentis, & potuiſſet quantumcumque prohibitus exequi actum clauis: quia in hoc iſte poſſet facere præiudicium alij, cuius iſte eſt ſubditus.

1. de cœlo. Quomodo ergo ſecundùm iſtam viam communem ſaluabitur iſta propoſitio *Omni potentiæ actiuæ correſpondet paſſiua?* In natura enim, ſi aliqua eſſet potentia actiua, cui non poſſet correſpondere paſſiuum, niſi per aliquam potentiam actiuam; illa prima non eſſet potentia actiua: ergo à ſimili hîc cùm per clauem non poſſit iſti correſpondere

dere materia nisi per aliam potentiam actiuam, scilicet iurisdictionem; sequitur quòd clauis non sit potentia actiua.

Ex hoc posset confirmari de ista potestate iudiciaria : nullus enim videtur posse habere potentiam iudicandi, cui nullus subest, vt iudicabilis ab eo : ergo clauis, vnde clauis non est potestas iudicandi. 14

Si dicas, quòd potentia actiua quantumcunque sit perfecta, tamen requirit materiam; verum est, & potestas conficiendi requirit materiam, scilicet panem, sed tamen statim quando habetur potestas conficiendi, non oportet requirere aliam potentiam actiuam, ad hoc quòd panis sit consecrabilis : si enim oporteret ad hoc, quòd esset consecrabilis, quòd esset dominus illius panis, iam potestas Sacerdotalis non esset potestas conficiendi nisi remota. Ita in proposito benè oportet, quòd aliquis sit pœnitens offerens se isti, vt absoluat : sed si non potest esse materia absolubilis, nisi fiat talis per aliam potentiam concurrentem, ista non videtur esse potentia actiua absoluendi.

Ista rationes benè probant potestatem datam in ordinatione non esse cõpletã, sed inchoatam, & sic loquuntur Maior hic qu. 1. Ang. Panor. Hostiens. S. Ant. citati in Scholio.

Consimiliter ista propositio est vniuersaliter vera in naturalibus, quòd *quando potentiæ actiuæ vnius rationis correspondet primò potentia passiua vnius rationis, cuilibet sub ista, correspondet quodlibet sub illa, si non sit defectus virtutis actiuæ :* sed non est sic in proposito, quia vni claui correspondet iste, vt absolubilis, & alteri non; nisi dicatur, quòd claui correspondet, non peccator, vt pœnitens, sed peccator subditus pœnitens.

COMMENTARIVS.

19 *Articulus quartus. Quomodo Sacerdos recipit potestatẽ absoluendi.*

c *De quarto articulo*, &c. Circa materiam huius articuli variæ sunt sententiæ, & modi explicandi : difficultas enim est, quo modo Sacerdos recipiat potestatem absoluendi, & ligandi in sua ordinatione à Christo si nequeat in actum, non solùm licitè, sed neque validè, nisi accedat authoritas Ecclesiæ tribuentis potestatem ordinariam, aut delegatam in ordine ad absolutionem.

Prima sententia. Aliqui dixerunt clauem potestatis, & iurisdictionis in ministro non distingui ab ordine, & consequenter Sacerdotem ex vi characteris Iure diuino habere potestatem absoluendi proximam, sicut & consecrandi; quamuis omnibus promiscuè sit prohibitum Iure canonico absoluere sine approbatione Ecclesiæ, & peccaret absoluendo confessarius, & pœnitens accedendo, nisi accederet bona fide, qua supposita validè absolueretur, quia non haberet obicem illum peccati ex illicito accessu propter bonam fidem, & aliàs esset dispositus, & sic à quocunque Sacerdote absolueretur validè. Ita Durandus *in 4. dist. 19. quæst. 2.* quem secutus est Richardus Armachanus *lib. vndecimo quæstion. Armenorum à cap. 1. vsque ad 6.* Alij dixerunt recipere quidem potestatem habitualem absoluendi, sed quæ impediri possit ab Ecclesia prohibente. Ita Nauarrus *in Summa cap. 4.* Alij dicunt recipere quidem & dari in ordinatione iurisdictionem per modum potentiæ remotæ, in choatæ, & dependere ab Ecclesia, quam nequit exercere nisi in subditum, quem recipit ab Ecclesia. Alij, licèt in re ipsa non sit magna differentia, in verbis dissentiunt, asserentes, totam iurisdictionem recipi ab Ecclesia, & solùm in ordinatione recipi potestatem ordinis. In re ipsa differentia non est, sed in verbis, & modo explicandi inter has duas vltimas sententias; sed prior modus est magis accommodatus, vt videbitur, quem sequitur Doctor, & post eum plures alij, & Maior *qu. 1. ad finem.* Paludanus *quæst. 2.* Angelus *verbo confessio 3.* Antonin. *3. part. tit. 17. cap. 4.* & alij, contra primam sententiam, quæ est falsa.

Iure diuino Sacerdotẽ habere potestatẽ absoluẽdi validè independenter ab Ecclesia.

Tenet Durãdus & Armacanus.

Secunda sententia. Habere potestatem habitualem, quæ impediri potest.

Tertia sent. Dari remotam.

Quarta sententia nullam habere nisi ab Ecclesia.

20 *Prima concl.* Prima sit conclusio. Potestas iurisdictionis, & ordinis sunt distinctæ, vt ordo respicit præcisè consecrationem Eucharistiæ, neque illa confertur, dum quis ordinatur respectu materiæ; saltem necessariæ, ex vi characteris Sacerdotalis. Conclusio intelligitur de potentia proxima absoluendi, est Doctoris hîc, & communis Theologorum *dist. 16. in 4. & 17.* Probatur quoad primam partem, quia Apostoli priùs fuerunt ordinati cum potestate in corpus Christi verum, quàm receperũt claues aperiendi, & claudendi, quæ datæ sunt *Ioan. 20.* post resurrectionem : ordinati autem sunt in cœna, & in ordinatione Sacerdotis priùs datur ei vna potestas, quàm alia. Probatur conclusio quoad secundam partem, ex Florentino definiente ministrum huius Florent. Sacramenti esse Sacerdotem habentem iurisdictionem ordinariam, vel delegatam. Concilium autem definit tantùm essentialia, & per se requisita. Tridentinum definit absolutionem esse actum iudicialem, & sententiam, *cap. 7. sess. 14. Quoniam igitur*, inquit, *natura & ratio iudicij illud exposcit, vt sententia in subditos duntaxat feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, & verissimum esse Synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam non habet iurisdictionem*, &c. Suppositâ hac definitione, & interpretatione Ecclesiæ, quam adducit Concilium, facilis est ratio conclusionis, quia cùm totum hoc dependeat ab institutione Christi, ita contigit in re de facto, prout Ecclesia docet, quæ in hoc errare non potest. Secundò, ab inconuenienti, quia si haberet absolutam, & proximam potestatem absoluendi ex iurisdictione diuina, seu ex vi characteris, Ecclesia non posset eam limitare, quin validè fieret quidquid contrà tentaretur, sicut patet in potestate, quam recipit vi characteris, in corpus Christi verum, quod validè conficit Sacerdos præcisus, & degradatus. Tertiò potestas absoluendi in quocunque esset ordinaria, & nulla esset delegata, contra Concilium. Quartò, veritatem conclusionis supponit Lateranense Lateran. *in cap. Omnis vtriusque sexus*, &c. vbi dicitur non posse aliquem confiteri alieno Sacerdoti sine licentia proprij, cùm ille alioquin eum absoluere

Ex vi characteris, vt respicit corpus verum Christi non dari potestatem absoluendi. Probatio. Hæ potestates diuisim datæ sunt.

Ratio multiplex conclusionis.

non poſſet. *& cap. Si Epiſcopus, &c. de pœnit. & remiſſionibus in 6.* dicitur nulla conſuetudine induci poſſe, vt quis ſine licentia ſui ſuperioris poſſet confeſſarium eligere.

Quoad hoc eſt difficultas, vt reſpondeatur fundamentis aduerſariorum.

21 *Obiectio & fundamenta primæ ſententiæ.* Obiiciunt primò, quia datur poteſtas abſoluendi in ordinatione per illa: *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata*, &c. Secundò, Eccleſia nequit dare iuriſdictionem vllam in peccata, quia hæc delentur ex virtute Sacramenti: ergo iuriſdictio, in qua fundatur eorum remiſſio, eſt data à Chriſto Sacerdotibus, & non ab Eccleſia. Tertiò, aliàs Papa nequiret abſolui, cùm nullum habere poſſit lege humana ſuperiorem; exercitium autem iuriſdictionis eſt reſpectu inferioris. Quartò, *cap. Placuit, de pœn. diſt. 6.* Vrbanus ſecundus ita ſtatuit: *Placuit vt deinceps nulli Sacerdotum liceat quemuis commiſſum alteri Sacerdoti ad pœnitentiam ſuſcipere*: ergo ante illam prohibitionem licuit cuiuis abſoluere quemuis. Hæc omnia vnam habent ſolutionem, explicãdo quomodo hæc iuriſdictio inſit Sacerdoti, in quo varii ſunt Doctores. In primis opinio Nauarri allata impugnatur ſufficienter per rationem ſecundam pro concluſione, quia ſi habet poteſtatem abſoluendi proximam in habitu poteſt reduci ad actum validè, remittente etiam Eccleſia.

Varia ſententia de iuriſdictione Sacerdotis.

Prima ſententia.

22 *Secunda ſententia. Dari illam ab Eccleſia. Impugnatur. Recipit Sacerdos poteſtatẽ à Chriſto.* Reſpondent ergo *Can. relect. 5. de pœn.* Ledeſma 2. 4. *quæſt.* 22. Turrecremata *lib.* 1. *Sum. de Eccleſia cap.* 98. & citatur S. Bonauentura, recipere Sacerdotem eam iuriſdictionem ab Eccleſia; requiri tamen vt ſit primùm ordinatus. Hæc opinio impugnatur ex ſecunda ratione præmiſſa pro aduerſariis; quia claues aperiendi, & claudendi dicuntur à Chriſto conceſſæ Sacerdotibus, quas nequit conferre Eccleſia, ſicut nec inſtituere Sacramenta. Reſpondet Caiet. *tomo* 1. *opuſc. tract.* 7. *qu.* 1. cum diſtinctione, quòd alia ſit poteſtas iudicandi actiua, quæ eſt efficax ex parte principij, qualis eſt in Principe, quam non recipit à ſubditis: alia verò eſt poteſtas, quæ deriuatur ab eo, qui iudicandus eſt, ſicut poteſtas arbitraria, quæ à partibus hoc ipſo, quòd ſe ſubiiciant, deriuatur, & hæc vocatur ab eo paſſiua, quæ oritur ex ipſa materia, in quam exerceri poteſt iudicium: principium abſolutionis non eſt poteſtas iuriſdictionis ſecundùm ipſum, ſed ordo: poteſtas iuriſdictionis ad hoc tantùm concurrit, vt applicetur materia conſtituens peccatorem ſubditum. Sed hæc diſtinctio inutilis eſt, quia fortè verbis differt à ſententia communi: principium ergo abſolutionis, cùm actus ſit iudicialis, iuriſdictio ex Conciliis, non autem ordo: vnde ominiter definitur habens auctoritatem ordinariam, vel delegatam, quod neceſſariò ex parte principij oritur.

Sententia Tertia Caietani.

Duplex poteſtas actiua, & paſſiua.

Impugnatur.

23 *Secunda concluſio. Iuriſdictio datur in ordinatione. Subditum recipit ab Eccleſia Sacerdos. Illa poteſtas eſt remota.* Secunda concluſio ſit, Sacerdotem recipere poteſtatem ligandi, & ſoluendi à Deo in ſui ordinatione, quæ poteſtas nequit reduci in actum ſecundum, niſi reſpectiuè ad ſubditum, quem recipit ab Eccleſia tantùm, quæ habet claues iuriſdictionis applicandi materiam in re ipſa, id eſt, dare ſubditum. Vnde poteſtas illa eſt remota, donec accedat actus iuriſdictionis Eccleſiæ applicantis ſubditum, & in tantùm ei ſubditum, in quantùm Eccleſia eum ſubdit, vel in parte, vel in toto reſpectiuè ad peccata, quæ poteſt reſeruare.

Hanc concluſionem vt communem doctrinam tradit Doctor in præſenti articulo: eam autem declarat magis, quàm probat; quia ſupponit eam eſſe doctrinam Eccleſiæ, & fidei, quia ſententia à non ſuo iudice lata eſt nulla. Etiam Tridentinum *ſeſſ.* 14. *cap.* 7. dicit ſententiam non fieri niſi in ſubditum, idque ſpectare ad rationem iudicij. Suarez alium modum loquendi præfert, quo dicitur Sacerdos recipere ſuam iuriſdictionem ab Eccleſia, cùm dat ei ſubditos, & non habere iuriſdictionem ab ordinatione. Primò, quia Concilia videntur agnoſcere iuriſdictionem recipere ſolùm ab Eccleſia, & nullam aliam mentionem faciunt, niſi ordinariæ, & delegatæ, in quas diuiditur iuriſdictio recepta ab Eccleſia. Secundò, quia Concilia dicunt Sacerdotem poſſe carere omni iuriſdictione, quod non eſſet verum, ſi haberet ex ſua ordinatione iuriſdictionem. Tertiò, quia Tridentinum loco *ſuprà* citato agnoſcit iuriſdictionem, & ſubiectionem eſſe correlatiua. Deinde, quia ſolus character ordinis impropriè dicitur iuriſdictio, vt extenditur ad corpus Chriſti myſticum: quia non poteſt exercere actum donec aduenerit iuriſdictio.

Modus hic declarãdi cõmunis eſt.

Modus dicẽdi Suarez.

24 *Præfertur modus explicandi Doctoris.* Cæterùm quantùm ad modum loquendi Scripturæ, Patrum, & Conciliorum meliùs ſeruatur à Doctore, & magis propriè declaratur ipſius rei natura. Quamuis enim Eccleſia det iuriſdictionem alicui qua tantùm ad ſubditos, vt ſæpè contingit in iis, qui aſſumuntur ad Parochias, & Cathedrales, antequam ſint ordinati Sacerdotes, & Epiſcopi, recipiunt iuriſdictionem omnem, quam nata eſt Eccleſia dare reſpectiuè, quoad ſubditos tum; ſed non habent vllam iuriſdictionem abſoluendi, aut ligandi in hoc foro, inferiorem, donec ordinentur: oportet ergo iuriſdictionem directè ligandi, & abſoluendi, quantùm eſt ex parte poteſtatis, eis conferri per ordinationem ipſam completam in Sacerdotio. Quod patet ex Scriptura Ioann. 20. & Matthæi 16. *Accipite Spiritum ſanctum; quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*; ergo poteſtas iudiciaria per claues ipſis datur in peccata; hæc autem eſt iuriſdictionis propriiſſimè ſumptæ, quia hæc poteſtas data eis in ordine ad ferendam ſententiam huius fori tanquam iudicibus, ſicut & Sacramentum, quod miniſtrant, inſtitutum eſt per modum iudicij: vt patet ex Trid. *ſeſſ.* 14. *cap.* 2. *cap.* 5. & 7. & 8. in quibus manifeſtè docet Concilium ex diuina inſtitutione Sacerdotes eſſe iudices in hoc foro: idque expreſsè colligit cap. 1. *Dominus autem*, inquit, *Sacramentum Pœnitentiæ tunc præcipuè inſtituit, cùm à mortuis excitatus inſufflauit in Diſcipulos ſuos, dicens, Accipite, Spiritum ſanctum; quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt. Quo tam inſigni facto, & verbis tam perſpicuis, poteſtatem remittendi & retinendi peccata ad reconciliandos fideles poſt Baptiſmum lapſos, Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus fuiſſe communicatum vniuerſus Patrum conſenſus ſemper intellexit*, &c. Et ſubdit meritò damnatos fuiſſe Nouatianos olim ab Eccleſia, qui hanc poteſtatem à Chriſto datam eſſe Sacerdotibus, ſicut ipſum Concilium damnat modernos, quia verba illa in alienam ſententiam transferunt: non poteſt ergo negari, & perſpicuis verbis, & facto datam eſſe poteſtatem ligandi, & abſoluendi in ordinatione Sacerdotij: & dari tam propriè, quàm

Probatur ex Scriptura eſſe poteſtatẽ cõmunicatam à Chriſto.

Trident.

Definitio Eccleſia.

quàm hoc Sacramentum, cuius ipsi sunt iudices,& ministri,institutũ est per formam iudicij.

25 Trident. *Sacerdotes Christi Vicarij in hoc tribunali.*

Idem Concilium *cap.*5.dicit Christum ascendentem in cœlum Sacerdotis sui ipsius Vicarios reliquisse, tanquam præsides, & iudices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur, &c. qui pro potestate clauium remissionis, aut retentionis sententiam pronuntient; certum est iudicem constitui potestate concessa, propriè loquendo,in officio iudicis, & claues designant potestatem ligandi, atque soluendi, quas non recipit Sacerdos ab Ecclesia, sed à Christo in sua ordinatione,quæ designant potestatem prædictam, cuius ratione ligatur, & soluitur. Item *cap. 6. in initio capitis*, damnans eos, qui dicunt illa Christi, *Matth.*16.*Ioan.*20. non ad solos Sacerdotes, & Episcopos referri, tandem *infrà* subdit.

Iudex potestate constituitur.

Trident. *Verba expressa.*

Docet quoque etiam Sacerdotes, qui peccato mortali tenentur, per virtutem Spiritus sancti in ordinatione collatam, tanquam Christi ministros sanctionem remittendi peccata exercere. Item *cap.* 8. docet claues Sacerdotum non ad soluendum tantùm, sed ad ligandum concessas esse; vt antiqui Patres & credunt, & docent. Ad idem facit *can.*3. Item 23. *can.*4. vbi definit per illa verba in Sacerdotum ordinatione, *Accipe Spiritum sanctum*, &c. conferri ab Episcopo aliquid Sacerdotibus,nempe Spiritum sanctum, & characterem. Ex quibus patet Sacerdotes ex sua ordinatione verè, & propriè recipere potestatem, qua constituuntur iudices, & ministri in hoc foro: ac proinde iurisdictionem recipere, per quam duntaxat constituuntur iudices,& ex qua procedit sententia iudicialis. Ergo dici non debet, vel hanc recipere ab Ecclesia eum approbante in ordine ad subditos, vel non posse propriè vocari iurisdictionem: nam inter duo extrema, quorum vnum tangit virtutem, & potestatem clauium diuinitùs concessam Sacerdoti in sua ordinatione: & ex altera parte iurisdictionem, quam recipit ab Ecclesia, sicut neutrum euacuat aliud; ita etiam proprietas, & modus loquendi debet temperari,ne in alterum extremum declinetur, quasi illud solum affirmaretur cum exclusione alterius.

26 *In virtute potestatis recepta à Christo Sacerdos absoluit.*

Dico ergo cum Doctore propriè loquendo, remissionem peccatorum ex integro prouenire ex potestate clauium, quam minister accepit in sua ordinatione tanquam à principio, seu potestate, per quam directè fiat ipsa remissio: quia remissio fit virtute Sacramenti, & directè per absolutionem, quæ est vsus clauis, & per ministrum ex diuina institutione, non per aliquam institutionem humanam Ecclesiæ, quæ nullam habet potestatem instituendi Sacramenta, aut eis efficaciam vllam tribuere, aut variare substantiam, quæ habent efficaciam, seu effectum, secundùm quòd instituta sunt à Christo,& mediante sola institutione Christi. Vnde sicut Ecclesia recepit tantùm iurisdictionem fori externi, mediante quâ nequit remittere peccata, ita quidquid in hac potestate facit directè, non concedit auctoritatem dimittendi,propriè dico, & directè. Quia tamen auctoritas concessa Sacerdotibus in sua ordinatione non tollit authoritatem cõcessam Ecclesiæ iurisdictionis, subordinationis,& Hierarchiæ,quam in personas omnes habet, ideò huic authoritati subordinatur

Dependet exercitium clauis ab Ecclesia.

potestas clauium indirectè, quatenus determinatio, & concessio personæ, in quam exerceri possit sententia directè spectat ad Ecclesiam. Vnde Tridentinum sess.14.c.6. *Quoniam igitur*, inquit, *natura, & ratio iudicij illud exposcit, vt sententia in subditos duntaxat feratur*,&c. Quamuis ergo Sacerdos recepit à Christo potestatem absoluendi à peccatis directè, & quando absoluit,absoluit in persona Christi,vt Vicarius eius; & in virtute potestatis illius,à quo data est,quia tamen illa potestas, vt validè exerceatur, requirit subditum, in quem feratur sententia, quem non habet Sacerdos ex sua ordinatione; sed debet recipere ab Ecclesia, quæ sola in subditos habet potestatem per se, & reliqui dependenter ab ipsa, seu ex eius concessione. Hinc manet suspensa potestas clauium,donec per Ecclesiam reducatur ad actus; potestas enim Sacerdotis est quasi arbitraria dependens à voluntate alterius in exercitio,qui se ipsi liberè subiicit in materia libera:verbi gratia,peccatorum venialium, vel si sunt mortalia, ob quæ tenetur Ecclesiæ, eidémque satisfacere, non ex voluntate sua potest se subiicere, sed ex authoritate Ecclesiæ: ideóque Ecclesia potest limitare subiectionem, & modum eius quoad aliqua peccata, quæ reseruare potest determinatis ministris, ita vt de talibus nequeant absoluere, quia Ecclesia non vult personam subiici quibuscumque, sed particularibus personis. Hanc auctoritatem Ecclesia in Ordinario per reseruationem exercet, non quoad actus internos, sed externos.

Sacerdos non habet subditum ex sua ordinatione.

Ratione peccati mortalis tenetur reus satisfacere Ecclesiæ.

27 *Differẽtia inter potestatem consecrãdi, & absoluendi respectiuè ad materiam.*

Hinc patet ratio assignata à Doctore,seu disparitas inter potestatem consecrandi, & absoluendi,quòd illã nequeat Ecclesia validè suspendere, quoad nullitatem actus, quem facit, si attentetur, quia illa potestas, cùm habeat materiam in re ipsa independenter ab Ecclesiæ iurisdictione,& eõsensu,est potestas proxima nulli alteri subordinata: non ita potestas absoluendi, quæ non habet materiam independenter à consensu,& auctoritate Ecclesiæ,manet suspensa donec accedat approbatio Ecclesiæ respectiuè ad designationem subditorum,quam tribuit, vel ratione muneris, & officij, ad quod aliquem assumit, vt ratione beneficij, cui annexa est cura animarum,& hæc vocatur ordinaria; vel tantùm delegat auctoritatem personæ, quæ dicitur delegata, quia non ex munere conueniens. Et sic intelligitur habere auctoritatem vno, vel altero modo confessarius ab Ecclesia. Ex quo patet ad primam rationem Suarez, & ad secundam similiter: quia carere omni iurisdictione potest distribuere vel pro iurisdictione, quam habet, siue ex ordinatione, siue ex auctoritate Ecclesiæ deputantis subditos, & sic falsum est quod assumitur, quia oppositum ex Patribus vniuersim patet. Si distribuat pro iurisdictione secundo modo sumpta, verum est, sed consequentia est nulla. Ad tertium, patet intentum Tridentini ex dictis. Quoad alterum membrum etiam falsum est assumptum, nec tollit rationem potestatis, ex eo quòd dependeat ab aliquo, sine quo manet suspensa; nam potestas absoluendi etiam,dependet à potestate scientiæ, seu cognitionis causæ, ab informatione, & aliis requisitis ex parte rei, & quando causa est mixti fori, requiritur concursus auctoritatum, vt iudicis, verbi gratia, ciuilis, & Ecclesiastici; & tamen

Soluuntur rationes Suarez.

non

non deſtruit hoc, quin auctoritas ſubſiſtat; peccator autem eſt ſubditus Eccleſiæ, & non Sacerdoti; ideò nequit cognoſcere de perſona eius ſine auctoritate Eccleſiæ.

28 *Iudices chartularij.* Exemplum huius poteſtatis, quam in ordinatione ſua accipit Sacerdos, quidam ponunt in iudicibus, qui ex lege imperatoria dicebantur chartularij, de quibus Syluester, *v. Iudex* Nauar. *in cap. Placuit.* gloſſa *in l. 1. ff. de iudiciis*, & fit mentio *in l. 3. C. de Canone largitionum titulorũ*, &c. Hi non inſtituebantur ordinarij alicuius cauſæ determinatæ, aut vniuerſalis, aut territorij: neque vt arbitri electi ex conſenſu partium habebant poteſtatem iudiciariam, ſed ab Imperatore eam recipiebant, quoad eos, qui ſe vellent eorum iudicio ſubdere: exercitium ergo illius facultatis ſuſpendebatur defectu materiæ: ita in propoſito de poteſtate data Sacerdotibus abſoluendi, & ligandi, quæ non habet materiam in re, niſi ei detur ab Eccleſia; ſed differentia eſt, quòd chartulariis quiſque ſe poſſet ſubiicere ex priuato arbitrio, non ita in propoſito. Ordinariam poteſtatem habet Pontifex in totam Eccleſiam Iure diuino: Epiſcopi, Parochi, Superiores religionum reſpectu ſubditorum ſuæ curæ commiſſorum; delegatam habet quiſque reſpectu ſubditi alterius, aut proprij, quando caſus eſt ſuperiori reſeruatus. Ordinaria poteſtas dicitur, quia de iure communi ſtatuta eſt. Delegata, quæ à voluntate concedentis ſemper dependet, ad libitum reuocari, ampliari, coarctari poteſt.

29 *Ad rationes Durandi.* Ex his patet ad rationes in oppoſitum, quia Sacerdotes accipiunt poteſtatem abſoluendi in ſua ordinatione, & Eccleſia tribuit eis ſubditos. Ex quo patet ad primum, & ſecundum. Ad tertium, Pontifex ſicut alios in hoc foro ſubdere poteſt Sacerdoti, ita ſe ipſum, vt particularis perſona eſt & pœnitens. *Quomodo Pontifex abſoluitur.* Alij aliter reſpondent, nam Canus aſſerit, quòd Iure diuino quiſque Sacerdos recepit auctoritatem ordinariam in Pontificem. Nauarrus videtur inclinare in hoc, quòd à Concilio deriuetur auctoritas abſoluendi eum, ſed hoc nequit dici, cùm Concilium ſit inferius. Alij dicunt hanc datam eſſe Pontifici Iure diuino, vt poſſit ſuo confeſſori tribuere auctoritatem abſoluendi ſe ipſum. Sed hoc non videtur neceſſarium. Panormitanus aſſerit eum non teneri ad confeſſionem, quod erroneum cenſet Almainus, & Vaſquez. Alij in poteſtate libera, & non coactiua poſſe tribuere auctoritatem ſe ipſum iudicandi. Hæc ferè coincidit cum præmiſſa ſuperiùs, nam quamuis Eccleſia tribuat materiam modo explicato, modus tamen conſuetus loquendi Conciliorum eſt, eam tribuere auctoritatem, ſeu iuriſdictionem abſoluendi. Ad quartum, negatur conſequentia, eo enim in capite agitur de iis, qui agebant publicam, & ſolemnem pœnitentiam: data enim conſequentia, parùm refert, in defectu miniſtrorum poteſtatem cuique committere abſoluendi pro bono communi alicuius loci, modò abſoluti non ſint inhabiles.

Plura in ſpecie occurrunt differenda circa hanc auctoritatem abſoluendi, quam Sacerdos ab Eccleſia recipit, quæ ſuo ordine hîc ſubiungemus.

Vtrùm facultas abſoluendi in articulo mortis conueniat Iure diuino, aut Eccleſiaſtico Sacerdoti?

EAm facultatem eſſe Iuris diuini, & non Eccleſiaſtici, cenſet Durandus *in 4. diſt. 19. quæſt. 2.* quem ſequitur Canus 4. *part. Rel.* Paludanus *in 4. diſt. 20. quæſt. 1. art. 2.* Capreolus *in 4. diſt. 19. quæſt. 1.* Ruardus *art. 3. contra Caluinum.* Fundatur in hoc, quòd aliàs Chriſtus non ſufficienter prouideret periclitantibus, niſi relinqueret eam facultatem. Secundò, Eccleſia poſſet pro libito limitare, & negare talem facultatem. Tertiò, neſcitur principium huius confeſſionis factæ ab Eccleſia in articulo, vel quando facta ſit: ergo præſumendum eſt eſſe Iuris diuini potiùs quàm humani. 30 *Sententia affirmatiua.*

Concluſio: probabilius eſt hanc Iuris eſſe humani. quod tenet Soto *in 4. diſt. 18. quæſt. 4. art. 4.* Medina *C. de confeſſione.* Ledeſma 2. 4. *qu. 21. art. 6.* D. Bonauentura *in 4. diſt. 19.* Maior *ibidem*, & alij. Hanc videtur ſupponere Tridentinum *ſeſſ. 14. cap. 7. Veruntamen piè admodum ne hac ipſa occaſione aliquis pereat, in Eccleſia Dei cuſtoditum ſemper fuit, vt nulla ſit reſeruatio in articulo mortis, atque adeò omnes Sacerdotes quoſlibet pœnitentes à quibuſuis peccatis, & cenſuris abſoluere poſſunt*, &c. vbi interpretari videtur hanc facultatem eſſe Iuris humani, non diuini. Confirmari poteſt, quia facultas abſoluendi ab excommunicatione eſt ab Eccleſia collata: ergo etiam à peccatis. Patet conſequentia, quia aliàs non poſſet abſoluere à peccatis, qui non tolleret cenſuram: hoc tamen non obſtante ſufficienter prouiſum eſt morientibus, quamuis illa facultas participetur ab Eccleſia. Ex quo patet ad rationem in oppoſitum, quia Chriſtus in inſtitutione Sacramenti, quod etiam in caſu eſt efficax, ſufficienter prouidit, quamuis applicationem materiæ commiſit Eccleſiæ: in propoſito, conſuetudine ab initio introductum eſt, vt vnuſquiſque in articulo ſit legitimus iudex. *Concluſio eſſe ab Eccleſia.* Trident. *Confirmatur. Abſolutio à cenſura eſt per Eccleſiam.*

Difficultas eſt an hæreticus, & excommunicatus etiam præciſus poſſit abſoluere in articulo mortis? In qua non conueniunt Doctores. Prima opinio eſt Soto *in 4. diſt. 18. quæſt. 4. art. 4.* Nauarr. *in Summa cap. 26. num. 26. cap. 27.* Ledeſmæ 2. *part. 4. quæſt. 21. art. 6.* Negant ergo talem facultatem conceſſam hæreticis Apoſtatis. Benè tamen reliquis ſuſpenſis, excommunicatis, etiam ſchiſmaticis, vt docet Nauarr. Ratio huius non poteſt alia eſſe, quàm quòd Eccleſia negauerit hanc facultatem hæreticis, ſed non inuenitur locus, vbi facta ſit hæc arctatio. Alia ratio eſt Soti, quia carent fide. Sed hæc non valet, quia hæretici mentales, & occulti carent fide, tamen validè abſoluunt. Secundò, quia efficacia Sacramenti non fundatur in fide miniſtri, modò habeat voluntatem faciendi quod inſtituit Chriſtus, & facit Eccleſia. Alij docent, quòd neque excommunicatus nominatim, & denunciatus poſſit abſoluere. Ita Couar. *cap. Alma mater.* Medina *C. de confeſſione*, & alij. Ratio, quia excommunicatio tollit iuriſdictionem neceſſariam, etiam in articulo mortis. Hæc ratio non concludit, quia hic eſt effectus excommunicationis 31 *Dubium. An præciſus abſoluere poſſit. Prima ſent. Non cõuenire hæreticis, & Apoſtatis.* *Secunda ſententia. Non conuenire nominatim excommunicato.*

nicationis non Iure diuino, sed humano, sicut nulla reseruatur in articulo, ita etiam potuit Ecclesia ordinare, vt tali effectu etiam careret.

Tertia sententia affirmatiua.

Tertia sententia est omnino affirmatiua, & videtur magis pia. Eam tenent Canus, Sylvester, Maior, Vasquez *quæst. 93. art. 1. dub. 4.* citans alios. Ratio est, quia sunt capaces talis iurisdictionis, nec inuenitur Ecclesia cuiquam reseruasse facultatem; & finis non reseruandi aliis currit in his, nempe salus pœnitentis, & Trid. *suprà* absolutè loquitur de quibuscunque sacerdotibus, neminem excipiendo. Sed aliqui dicunt non licere petere ab hæretico, & excommunicato Sacramentum: quod puto falsum, quia eatenus concedit eis in casu facultatem, vt pœnitens ea vti possit in suam salutem: quòd alter malè ministrando peccet', est per accidens. Intelligitur totum secluso alio extrinseco impedimento quando non est periculum subuersionis pœnitentis, aut scandalum, aut particularis irreuerentia Sacramenti. His occurrentibus non esset petenda absolutio, aut acceptanda. Aduertendum, quòd hæc facultas, cùm sit concessa ratione necessitatis præcisè in præsentia aliorum non esse in simplicibus Sacerdotibus, quia tum cessat necessitas, cùm adsit qui habeat ordinariam, aut delegatam. Articulum mortis huius priuilegij Canus, Couarr. Sotus explicant esse, quando videtur certa in causis naturalibus. Alij meliùs, vt Sylvester, Nauarrus, Vasquez asserunt comprehendere etiam aliquid latius, vt bellum, morbum contagiosum: quia non videtur ratio aliqua restrictionis, & Bonifacius VIII. *in c. Eos qui, de sent. excom. in 6.* synonymè in eo casu vtitur articulo, periculo, impedimento mortis: loquitur autem de absolutione ab excommunitione ratione articuli.

Posse recipi ab omnibus, & petere Sacramẽtum in casu articuli.

Quis sit articulus.

32

De facultate absoluẽdi venialia.

Petes quomodo se extendat facultas absoluendi ad peccata venialia, & quo Iure?

Prima sententia esse iuris humani.

Respondent Medina *cap. de Confess.* Nauarr. *in Summa cap. 4. num. 5. & 6. & in c. Placuit*, &c. *de pœnitentia dist. 6. n. 22. & 23.* hanc facultatem tantùm esse in proprio Sacerdote, aut ex eius commissione: docẽt tamen omnibus factam esse hanc facultatem. Fundamentum huius est, quòd absolutio est actus iudicialis, & sententia à non suo iudice lata sit nulla: quòd non sit locus colligendi hanc facultatem, nisi illud: *Quorum remiseritis peccata remissa sunt*, &c. Quòd si inde aliquid colligitur, sequitur etiam collatam fuisse omnibus facultatem iudicandi peccata mortalia.

Secunda sententia docet esse Iuris diuini.

Oppositam sententiam docent Soto *dist. 18. quæst. 4. art...* Ruar. *art. 3. contra Caluin.* Caietanus *v. Absolutio.* Ledesma, Capreolus, Vasquez *dubio 6.* & alij. Hæc sententia videtur probabilior, quia venialia sunt materia libera, quæ non cadunt sub iurisdictione necessaria huius Sacramenti, ideò nequeunt reseruari: & liberum est ea non confiteri. Suppositio ergo quòd in arbitrio pœnitentis sit ea confiteri, vel non, ipse poterit applicare materiam Sacerdoti. Hæc ratio non cogit; sed parum refert etiam vnde proueniat facultas absoluendi, cùm omnes eam habeant præter excommunicatum, cui interdicitur omnis administratio Sacramenti, validè tamen absolueret suppositia hac vltima sententia, sicut & consecraret.

Quid si aliquis habeat mortalia, & venialia, & non habeat copiam alterius Sacerdotis?

Iam responsum est ad hoc *suprà*, quia eadem est ratio sicut de reseruatis, tenetur ea omnia confiteri, & potest in necessitate absolui indirectè, si sit articulus mortis directè.

Simplex absoluit indirectè à mortalibus in casu.

Sed quid de peccatis mortalibus iam confessis, & absolutis ab habente iurisdictionem.

33

De mortalibus confessis quid dicendum.

Respondent Medina, Sotus, Nauarr. Ledesma, non esse concessam auctoritatem Iure diuino ea absoluendi, quia est ex genere suo materia, quæ postulat iurisdictionem. Ruardus, Paludanus, Vasquez asserunt Iure diuino id competere Sacerdotibus quibusuis, quia est materia libera, quæ nequit reseruari. Hinc patet solutio eius casus: An possit quis obligari ad confessionem eiusdem peccati bis, verbi gratia, habet quis casus reseruatos, à quibus in necessitate absoluitur ab inferiori.

Prima sent. Nõ posse simplicem Sacerdotem absoluere.

Sententia cõtraria.

Casus.

An teneatur adire mox superiorem, vel possit ad hoc cogi per reseruationem iurisdictionis in tali articulo.

Responsio Vasquez.

Respondet Vasquez dubio citato, si non sit annexa excommunicatio, non posse, quia illa peccata confessa, & remissa sunt, ac proinde nihil ampliùs est in ipsis, quod remissione indigeat, cuius ratione petenda esset absolutio superioris.

34

Replica. Soluitur.

Dices, vt imponatur pœnitentia à superiore. Contrà, quia nulla iurisdictio competit superiori in hoc foro ad imponendam satisfactionem nisi ratione iurisdictionis, qua potest ad seipsum reuocare de integro causam principalem, scilicet confessionem peccati remissi confessi, & iam absoluti; hanc non habet: ergo.

Si annexa sit reseruationi censura, tunc tenetur ratione censuræ recurrere ad superiorem ad recipiendam vltimam sententiam; vt patet *cap. Eos qui, de sentent. excommunic. in 6.* Henricus *quodlib. 1. qu. 1.* & Gerson asserunt posse secluſa censura obligari ad iterum confitendum, quatenus sub ea conditione daretur ei licentia confitendi, vt teneretur ad hoc, iuramento, aut voto, non est dubium obligari posse, & indicatur statutum quoddam Cistercienſis in eam rem, quod confirmauit Sixtus IV. Hoc statuto præcipitur, vt confessi fratres suis confessoribus ordinariis, teneantur eadem peccata confiteri in fine anni Abbati suo.

35

Communis sententia, non posse obligari quempiã extra proprium consensum, vt bis confiteatur idem peccatum.

Communior opinio est non posse præcepto superioris, aut lege etiam Ecclesiastica obligari pœnitentem ad confitenda peccata semel confessa extra casum proprij consensus: quam tenent Gerson *lect. 2. super Marcum Alphabet 16.* Dion. Cisterc. *in 4. dist. 23. art. 2.* Nauar. *in Summa cap. 9. num. 1. cap. Placuit, de pœnitentia dist. 6. num. 106. vsque ad 119.* Holcot *in 4. quæst. 1.* Durand. *in 4. dist. 17. quæst. 15. num. 20.* D. Thomas *quodlib. 1. art. 12.* Medina *C. de confessione fratribus priuilegiatis facta.* Paludanus extra causam reseruationis, idem docet. In contraria opinione est Maior *in 4. dist. 17. quæst. 6.* Adrian. *in 4. q. 5.* Angelus *v. Confessio.* Henricus etiam citatur *quodlib. 1. quæst. 32.* quam tenuit Vasquez *qu. 91. art. 3. dub. 7.* sed retractauit *infrà quæst. 93, art. 1. dub. 6.* Fundamentum huius sententiæ est Extrauagans Martini V. quod non extat tamen. In eo præcipitur, vt confessi intra annum fratribus teneantur confiteri semel in anno proprio Parocho. Sed hæc nihil conuincunt, quia non intendit, neque exprimit eadem peccata confitenda esse, sed alia; & reseruat confessione Paschalẽ,

Opposita sententia.

Extrauagans Martini V.

quæ

quæ eſt præparatio ad Euchariſtiam proprio Sacerdoti, ſubtrahendo pro tunc facultatem abſoluendi mendicantibus. Statutum Ciſtercienſe intelligendum eſt de cõſenſu religionis factum, quamuis ſine ſcientia, vt quidam volunt; ſed neque id affirmandum eſt accedente Pontificis approbatione, & Religionis poſtulatione.

Statutũ Ordinis Ciſtercienſis.

36 *Vtraque ſententia dubia.*

Quoad hoc res omnino incerta mihi eſt: neque fundamenta vlla ex parte conuincunt: quia neque praxis aliqua, aut lex extra conſenſum pœnitentis, votum, aut iuramentum extat, quæ ad confeſſionem peccatorum iam aliàs confeſſorum obliget ſeclusa cauſa cenſuræ. Neque ex alia parte oſtenditur Eccleſiam non habere talem poteſtatem præcipiendi: nam eadem ratio videtur eſſe ac de peccatis venialibus, quorum tamen confeſſio poteſt eſſe ſub præcepto, vt *ſuprà* dixi, & aliqua peccata ſunt, in quibus ſicut expedit fieri reſeruationem, ita etiam hæc pœna adiungi poteſt, maximè quando abſolutio eorum fieret in caſu, & non à iudice ſuo ordinario. Et hoc fieri poteſt expedire pœnitenti, & ſaluti eius.

Aduertendum nos hîc non loqui in caſu dubiæ confeſſionis, quia tunc de Iure diuino tenetur quis repetere ſua peccata; ſed in caſu, quo quis exiſtimaret legitimè ſe eſſe abſolutum, & confeſſum: vt in confeſſario ponamus caſum; poteſt eſſe talis, vt quando in neceſſitate quis abſoluitur, & iudicaret confeſſarius expedire ſaluti pœnitentis, vt inſtructiorem accedat. Vtrùm eum abſoluens iniungere poſſet eidem vt accederet ad alium inſtructiorem confeſſurus eadem ipſa peccata. Nec video repugnantiam vllam ſani, aut inſtitutioni Sacramenti; & recurrendo ad regulas communes iuriſdictionis Eccleſiæ videtur eam poſſe præcipere, quidquid ad ſalutem expedit, & congruitas in caſu expoſito contingere poteſt in determinato ſtatu, loco, aut perſona, talis præcepti faciendi.

Quibus modis acquiritur iuriſdictio neceſſaria in hoc foro?

37 *Prima cõcluſio. Iuriſdictio ex officio acquiritur.*

PRima concluſio. Acquiritur poteſtas abſoluendi ex officio, cui annexa eſt cura animarum: hinc omnes Prælati, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Parochi, & vicarij horum, habent iuriſdictionem ordinariam. Intelligitur de vicariis, quibus plena poteſtas commiſſa eſt; hanc tamen nequeunt Parochi committere ſecundùm aliquos, niſi approbato poſt Tridentinum, ſecundùm alios poſſunt; de quo *infrà*. Archiepiſcopi nequeunt audire ſubditos Suffraganeorum, niſi tempore viſitationis. Hanc etiam habent Prælati religionum, Generales, Prouinciales, Guardiani, Vicarij. Ratio, quia hæc iuriſdictio ſequitur ad officium.

38 *Secunda concluſio Acquiritur conſuetudine.*

Secunda concluſio. Aliquando acquiritur talis iuriſdictio conſuetudine, ſcientibus, & non repugnãtibus Superioribus, cùm commodè poſſint repugnare, quia tunc videntur conſentire; ſi tamen neſciunt, vel ſi ſciunt, non audent impedire, non acquiritur. Ad hoc refertur *cap. 2. de pœnit. in 6.* Primus caſus concluſionis fundatur *in cap. Contingat*, &c. *de foro competenti*. Eam tenet Nauar. *in cap. Placuit*, &c. *de pœnit. d. 6.* Non ſufficit autem ad hoc conſenſus interior ſuperioris, niſi aliquo ſigno exprimatur: neque etiam præſumptio de animo eius, quaſi gratum ei foret.

Requiritur conſenſus exterior.

Tertia concluſio. Ratihabitio non dat iuriſdictionem ſufficientem: eſt communis. Ratio eſt, quia ipſa iuriſdictio debet antecedere actum iudicialem in miniſtro; ratihabitio autem conſequitur factum, & ſolùm in contractibus, & cauſis ciuilibus retrotrahitur, & comparatur mandato; id tamen intelligendum eſt in iis, quæ ſolo mandato agi poſſunt; vt docet Paludanus, Medina, Nauarrus: verbi gratia, quando quod geſtum eſt à procuratore, ratum fit à domino. Et in genere, quando poſt facta ſuppleri poſſunt à Iure, quæ aliàs erant nulla; vt quòd obligatio antiquitatem ſuam ſortiatur per ſubſequentem ratihabitionem. Nequit autem Ius ſupplere defectum eſſentialem in Sacramento, qui contingit ex carentia iuriſdictionis prærequiſitæ in miniſtro. Contrarium huius non rectè docuit Paludanus *in 4. d. 19. q. 2. art. 3.* quem probat Capreolus *ibid. q. 1.* Aſſerunt etiam poſſe aliquem peccata mortalia confiteri alicui non habenti facultatem ſub ſpe ratihabitionis faciendæ à proprio Sacerdote; (proprius dicitur *ex cap. Omnis vtriuſque ſexus*, &c. ſuperior ordinarius: alienus, qui non habet iuriſdictionem, quibus terminis vtũtur deinceps Iuriſtæ.) Quam ſententiam docuit Hoſtienſis, & Nauar. ſed poſt Florentin. & Trident. nequit ampliùs ſuſtineri cum probabilitate, niſi ratihabitio ſit præſens, non futura, & antecedens ad abſolutionem. Satis eſt ad hoc conſenſus proprij Sacerdotis.

Ratihabitio non dat iuriſdictionem huius fori.

Sententia contraria.

39 *Quarta concluſio. Dubius de poteſtate non abſoluat.*

Quarta concluſio. Dubitans an habeat iuriſdictionem abſoluendi in omnia, aut alia peccata confitentis, ſi poſita diligentia adhuc dubius ſit, ſatiùs omittit abſolutionem ob reuerentiam Sacramenti. Ratio, quia in adminiſtratione Sacramentorum tutior pars eſt eligenda in opinionibus, quanto magis in dubiis, & in propoſito currit periculum pœnitentis: ſi tamen abſoluat in dubio, debet ei intimare, vt eadem peccata alteri pro ſecuritate confiteatur denuò. Hoc non currit in eo, qui incepit bona fide poſſidere beneficium, cui annexa eſt cura animarum, quamuis poſtea de titulo ſuo dubitet: quia talis ſicut licitè poſſeſſionem, quam bona fide adiecit, retinet in dubio; ita & omnia annexa, vt eſt iuriſdictio abſoluendi. Quando etiam notabilis aliqua neceſſitas vrget ad confeſſionem, ſi Sacerdos habeat iuriſdictionem in aliquo, quamuis dubitet de aliis, vt ſi ſint reſeruata, tunc licitè abſoluit, quia etiam in tali caſu poteſt abſolutio indirecta dari quoad ea peccata, quæ ſunt reſeruata.

Caſus de eo qui dubitat de titulo bonæ fide acquiſito.

In caſu neceſſitatis grauis quid faciendum.

40 *Quinta concluſio. Acquiritur electione pœnitentis. Quãdo parochus eſt ignorans poteſt adiri alius.*

Concluſio quinta. Quandoque ex electione pœnitentis Sacerdoti confertur iuriſdictio ſecluſa approbatione; vt quando pœnitenti de Iure, conſuetudine, aut priuilegio datur licentia confitendi, cui vult. eſt communis. Explicandi ſunt caſus. In primis, quando proprius Sacerdos eſt ita ignorans, vt non habeat ſufficientem ſcientiam ad adminiſtrandum hoc Sacramentũ, tunc de Iure conceditur facultas adeundi alienum, etiamſi non ſit approbatus, vt patet *cap. Placuit*, &c. *de pœnitentia, d. 6.* vbi Nauarrus. Eſt communis hæc ſententia, quamuis Sotus, & Canus negent illam facultatem, aſſerentes reuocatam *in cap. Omnis vtriuſque ſexus*, &c. Sed hoc falſum eſt, quia ibidem tantùm Concilium determi

Reſpõſio aliorum reijcitur.

determinauit tempus confessionis, quod erat ex præcepto diuino, & non reuocat aliquod Ius antiquum.

2. Responsio eorundem reijcitur.

Respondent denuò *in cap. Placuit*, comprehendi tantùm pœnitentias publicas, & solemnes, non autem secretas: sed hoc est magis diuinare, quàm explicare textum, qui aperte loquitur de Sacramento. Prohibet enim Pontifex, ne aliquis qui se vni commisit, & semel ab eo accepit pœnitentiam, postea ab alio recipiat pœnitentiam, vel ad hoc admittatur sine consensu Prioris. Intentio Pontificis fuit distinguere parochias, & earum iurisdictiones.

41

Quando est periculum reuelationis sigilli adiri potest alius iuxta plures.

Alius casus est malitia Sacerdotis proprij, fundamentum trahens non ex ignorantia, vt si periculum sit reuelationis sigilli, aut solicitationis ad peccandum, vel huiusmodi, in quo variât Doctores posse tunc in tali casu adire alienum, & ab eo absolui, tenet Richardus *d. 17. art. 3. q. 7.* Paludanus *q. 3. art. 3.* Gabriel *q. 2. art. 3. dub. 4.* addens etiã casus, in quibus proprius esset suspensus, aut excommunicatus. Adrianus *q. 5. de confessione d. 3.* S. Bonauentura *in art. 3. 1.* Hostiensis *in cap. vtriusque sexus.* Sylvester *v. Confessor* S. Thomas *d. 21. in expositione textus*, dicit assignari communiter dictos casus, vt liceat relicto proprio adire alienum.

Opposita sententia aliorũ.

Contrarium docet Cano *5. Relectionis de pœnitentia*, Soto *in 4. d. 14. q. 4. art. 2.* Vasquez *q. 93. art. 2. dub. 4.* Probant in genere, quia requiritur iurisdictio ad absoluendum; nulla est in alieno, quia neque habet licentiam proprij Sacerdotis, neque Episcopi, neque Pontificis, neque ab Ecclesia, neque Iure conceditur ipsi, nisi quoad casum ignorantiæ. Ergo. Prior sententia videtur

Præfertur prima sententia.

mihi magis sequenda ex auctoritate Doctorum grauissimorum, quibus adiungi potest Magister *in 4. d. 2. in fine.* Anton. *3. p. tit. 7. cap. 4.* & meritò vocari potest communior, & licèt alij casus non comprehenduntur expressè *in titulo illo, cap. Placuit*, comprehenduntur tamen similitudine rationis, & iuxta communem Iuristarum, *vbi est eadem ratio, decisio legis esse debet.* hîc inuenitur eadem ratio, quia aliàs non esse sufficienter prouisum saluti pœnitentis, nisi in casu possit adire alienum, sicut contigit in casu ignorantiæ, nec debet Sacramentum hoc necessitatis aggrauari maiori onere: vnde sicut ex institutione diuina ob eandem necessitatem plura non requisita omittuntur (vt confessio integra, confessio verbalis, aut scripta, si aliàs nequit fieri, vt in casu Araufícani) quamuis aliàs sint institutionis diuinæ: ita etiam non præsumendum est de Ecclesia, quòd non voluerit restringere libertatem necessariam in casu; aut priuare Sacramento pœnitentem, qui nequit tuta conscientia in casu confiteri proprio.

Ex similitudine rationis.

42

Obiectio.

Dices, confundetur tota Hierarchia, & regimen, quia quisque hoc prætextu calumniabitur Parochos, & Ordinarios; meliùs ergo erit auferre talem occasionem, cùm sufficienter sit aliàs prouisum per contritionem.

Soluitur.

Respondetur contritionem quantùm ad omnem casum sufficere ad iustificationem, tamen pro maiori securitate Ecclesiam prouidisse, ne in casu subtrahatur etiam Sacramentum. Et quod additur de perturbatione regiminis, nihil est, quia si accedat parochianus ad alienum ex prætextu non fundato, sed ficto, nihil fit, neque absoluitur: ergo ex cura animæ suæ, qua vult confiteri validè, etiam præsumitur non aditurus alienum, nisi dispositus, & cum debitâ occasione, alioquin non potest subesse ratio fictionis.

Casum tamen de ignorantia intellige, quando non esset accessus ad Episcopum, aut alium approbatum. Probat *ex cap. Si Episcopus, de pœnit. & remission. in 6.* vbi dicitur, *In generali concessione illa non veniunt, quæ non esset verisimiliter in specie concessurus*, &c. Non est verisimile in proposito, quando esset alius approbatus, vel Episcopus præsens, quòd Ecclesia voluerit dare libertatem eligendi simplicem.

Secundò, quia aliàs non posset Episcopus prohibere ne simplex eum absoluat, quia habet potestatem à Pontifice, quam hic nequit coarctare. Anton. Palud. Sotus, Sylvest. Gabriel. tenent contrarium, modò sit idoneus. Cæterùm, quæ dicta sunt de hoc casu, quamuis ante Tridentinum vera, & probabilia sunt, post Tridentinum habent difficultatem, nisi dicatur Concilium reuocare in hoc priuilegia, non Iura.

Seruandum statutũ Tridentini, & quid de eo dicendum?

43

Quis posset eligere confessorem.

Quoad alios in primis Pontifex ex Iure potest sibi eligere confessarium modo *suprà* expresso. Commensales Pontificis habent pro proprio Sacerdote Pœnitentiarium Pontificis, vt docent authores. Episcopi de Iure diuino non habent proprium præter Pontificem, habent tamen Iure humano facultatem eligendi sibi confessoris, quem volunt ex *cap. vlt. de pœnitentijs, & remissionibus*, &c. vbi vniuersaliter conceditur omnibus Prælatis hoc priuilegium, quo gaudent omnes Cardinales Episcopi, & Legati de Iure: qui autem non sunt tales, de Iure id non habent, sed consuetudine, vt docet Caietan. Sotus. Eodem priuilegio gaudent omnes superiores Religionum quotquot nomine Prælati veniũt, vt Guardiani, Priores, Abbates, Prouinciales, Generales. Excludantur Abbatissa, & Præposita Monialium. Eodem priuilegio gaudent ex consuetudine omnes Parochi, & etiam Sacerdotes, vt cuiuis possint confiteri, & non proprio, qui est Episcopus, aut Præpositus, &c.

Priuilegium Episcoporum, & prælatorũ.

Reges, Principes absoluti habent hoc priuilegium. Vagabundi, peregrini, scholares alterius diœcesis, quamuis de Iure subsint Episcopo loci, in quo sunt, possunt tamen eligere Parochum pro libito: tamen vt refert Caietanus viuæ vocis oraculo declarauit Eugenius I V. iter agentes de Iure pertinere ad eam diœcesim, & Parochiam in qua inueniuntur tempore præcepti. Dubium fuit ante Tridentinum, An ex priuilegio eligendi confessorem possint pœnitentes eligere etiam non approbatum ab Episcopo, & simplicem Sacerdotem. Hæc quæstio cessat post Tridentinum *sess. 23. decreto de ref. c. 15.*

Quid de vagabundis, & aliis.

Oraculum Eugenij I V.

Vtrùm confessi Religiosis priuilegiatis satisfaciant præcepto confessionis annuæ?

44

Errores Ioannis de Poliaco damnati.

IOannes Poliacus, & quidam alij in hoc olim errarunt. Illius tres propositiones damnauit Ioannes X X I I. *in Extrauaganti, Vas electionis.* Primò, quòd *cap. Omnis vtriusque sexus* stante confessi habentibus licentiam generalem audiendi confessiones, teneantur eadem peccata semel in anno proprio Sacerdoti iterum confiteri. Secundò, quòd eadem lege stante, neque

Tres eius propositiones.

Pontifex facere poſſit, quin eadem proprio Sacerdoti confiteantur parochiani. Tertiò, quòd ſtante eadem lege neque Papa, neque Deus poſſit dare licentiam generalem confitendi, quin confeſſus teneatur eadem peccata iterum proprio Sacerdoti confiteri: quem intelligebat eſſe Curatum. Hic error conſiſtit in eo ſolo, quòd ſtante præcepto Concilij Lateranenſis contradictorium erat non teneri ſemel in anno confiteri omnia ſua peccata, etiam confeſſa proprio Parocho. Contrarium definitum eſt à Ioanne XXII. *Extrauag. Vas electionis*, &c. & Benedicto XI. *Extrauag. 1. de priuilegijs*, & patet ex declaratione Tridentini *ſeſſ. 14. cap. 5.* vbi declarat Lateranenſe, non præcepiſſe confeſſionem, ſed tempus eius, quia confeſſio aliàs Iure diuino erat præcepta: Iure etiam diuino erat facienda proprio Sacerdoti, aut alteri de eius licentia; cùm hoc etiam erat Iuris diuini, cùm abſolutio ſit actus iudicialis, ſupponens iuriſdictionem; quæ neceſſariò eſt ordinaria, vel delegata, vt definit Florentinum, & Tridentin. Prima conuenit proprio Sacerdoti, delegata alteri de eius licentia, ſeu conceſſione: nihil ergo ſtatuit circa Miniſtrum, aut præcepit quod aliàs non erat Iure diuino præceptum. Deinde proprius Sacerdos cuiuſque non eſt ſolus Parochus, ſed Epiſcopus in ſua diœceſi; Pontifex in tota Eccleſia, quorum licentia ſufficiebat, vt de fide eſt: ergo errabat intelligendo proprium, de cuius licentia poſſet quis abſoluere, ſolum Parochum. Tertiò errauit, quòd obligationem inducebat confitendi iam ſemel confeſſa: quia neque Iure diuino, neque humano id præcipitur, & communior opinio eſt non poſſe præcipi, licèt contrarium *ſupra* docuimus.

Veritas declarata.

Proprius quis ſit dicendus.

45 Alij interpretantur nomine proprij Sacerdotis Regulares, quia habent iuriſdictionem directam ex priuilegijs Apoſtolicis ſuper pœnitentibus; ſed non videtur mihi hoc quadrare textui: nam per proprium Sacerdotem intelligitur ordinarius non delegatus, cùm in ipſo textu diſtinguatur ab alieno, cui de licentia proprij fieri poteſt confeſſio, *Si quis autem alieno Sacerdoti voluerit iuſta de cauſa ſua peccata confiteri, licentiam priùs poſtulet, & obtineat à proprio Sacerdote*, &c.

1. Concluſio. Concluſio prima. Sententia Ioannis de Poliaco inquantùm docebat eadem peccata deberi iterum confiteri Parocho, erat erronea vſque ad Martinum V. & Sixtum I V. quia neque fuit obligatio confitendi parochis, ſuppoſita amplitudine priuilegij conceſſi Mendicantibus; neque obligatio confitendi eadem peccata, vt declarat Ioann. contrarium damnans pro erroneo, & Benedictus XI. *Extrauag. Inter cunctas*, &c. *de priuilegijs*, concedens iis licentiam abſoluendi quoſcunque. *Non obſtante*, inquit, *conſtitutione generalis Concilij, quæ ſano intellectu (ne ſequatur abſurdum, quod per pœnitentiam peccata dimiſſa quis confiteri debeat, & quòd liberatus debitor adhuc ad abſoluendum remaneat obligatus) intelligenda eſt de illis, qui peccata ſua cõfiteri aliis neglexerunt*, &c.

Sententia erronea.

Benedictus XI.

46 Secunda concluſio. Extrauagans Martini V. relata à Ioanne Maiore *in 4. diſt. 17. q. 6.* & aliud Sixti I V. *Vices*, &c. *de Tregua & pace*, quamuis confeſſionem annuam, ſeu paſchalem reſeruarint parochis, intelligenda ſunt quoad peccata mortalia aliàs non confeſſa, aliàs eſſet contradictio inter ipſos, & ſuperiores Pontifices. Quod nequit admitti, cùm ipſe Sixtus affirmet ſe nouũ Ius non condere. Hæc probatur rationibus *ſupra* præmiſſis, & patet ex verbis Martini. *Volumus autem quod ij, qui Fratribus confitebantur, eiſdem ſuis parochialibus Sacerdotibus ſemel ſaltem in anno confiteri, prout generale Concilium ſtatuit*, &c. Hic non ſpecificantur peccata cõfeſſa, neque præceptum annuæ confeſſionis factum à Concilio Lateranenſi illud onus inducit, vt *ſupra* diſſeruimus. Quòd verò afferat Maior propoſitionem cuiuſdam Ioannis Angeli damnatam fuiſſe Pariſiis, qua dicebat ſatisfacere confeſſionis annualis præcepto eos, qui Fratribus confitentur, intelligendum eſt factum ex vigore decretalis Martini, & Sixti, quæ tamen deinceps non habent vim vllam, quia à poſterioribus Pontificibus ſublata ſunt per conceſſionem aliorum priuilegiorum, quibus omnes gaudent, ſaltem per communicationem, quale eſt Pauli I I I. factum Societati Ieſu, quo gaudent cæteri per cõmunicationem, & ita habet vbique praxis. Ex quo patet ad quæſitum, quia neque Iure, neque conſuetudine limitatur licentia conceſſa Fratribus mendicantibus ad voluntatem, aut arbitrium parochorum, imò neque Epiſcopi, quamuis velint limitare licentiam, ſeu approbationem à ſe datam ad arbitrium parochi, haberet ſatis limitatio effectum, Religioſi accipiunt licẽtiam audiendi confeſſiones à Sede Apoſtolica, quamuis limitentur ad approbationem ordinariorum, qui nequeunt facultatem, & priuilegia Papæ in aliquo limitare, aut derogare, quia inferior nequit ſtatuta ſuperioris tollere.

Illa extrauagantia reuocata ſunt.

Praxis communis ſequẽs.

Concluſio. Extrauagantes Mart. V & Sixti I V. non comprehendunt peccata aliàs confeſſa.

De approbatione neceſſaria.

47 TRidentinum *ſeſſ. 23.* ita ſtatuit. *Quamuis Preſbyteri in ſua ordinatione abſoluendi poteſtatem accipiant, decernit tamen ſancta Synodus: nullum etiam Regularem poſſe confeſſiones ſæcularium etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, niſi aut parochiale beneficium, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videbitur eſſe neceſſarium, aut aliàs idoneus iudicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat, priuilegijs, & conſuetudine quacunque etiam immemorabili non obſtantibus*, &c.

Approbatio præſcripta à Tridentino.

Membra huius Canonis ſunt clara, & in ea fundantur, quæ variis quæſtionibus ab authoribus deciduntur, quas variis concluſionibus comprehendemus.

Prima concluſio. Qui habet parochiale beneficium, ipſo Iure eſt approbatus ad audiendas confeſſiones ſine alio examine, aut approbatione quoad ſubditos. Patet ex Canone, qui nihil limitat quoad parochos: hoc autem aliàs de Iure ipſis conueniebat.

1. Concluſio. Iure tituli parochi habent poteſtatem ſine alia approbatione.

Secunda concluſio. Nequit parochus concedere licentiam audiendi cõfeſſiones ſuorum parochianorum, aut ad hoc aſſumere non approbatum ab Epiſcopo, neque licentia data ab Epiſcopo pœnitenti eligendi confeſſarium, intelligenda eſt de confeſſario non approbato, niſi id exprimatur: quamuis aliàs perſona ſit idonea. Patet ex Canone; & in hoc iuriſdictio parochorum, quæ aliàs de Iure ipſis conueniebat, reſtricta eſt: quamuis oppoſitum non ſit improbabile; conſuetudo tamen id habet.

Sacerdos approbatus tantùm eligi poteſt ad confeſſiones audiendas.

48 Tertia concluſio. Non obſtante hoc Canone ſtat *Clementina Dudum de ſepulturis*; & quidquid ſtatuit quoad fratres Minores, & Prædicatoros

Non derogat Tridentinum Clementinæ Dudum.

tores. Ita Nauarr. *in Summa cap.* 27. Rodriquez *tom. 1. quæstion. regularium art.* 1. & 2. fusius. Probatur, *generi per ſpecien derogatur*, id eſt, lex generalis derogatur per ſpecialem, *de reg. iuris in 6.* Exemplum eſt, lex ſpecialis, qua filij nobilium gerant arma ex prærogatiua ſuæ ingenuitatis: alia promulgatur, vt nullus in Republica ferat arma ſub tali pœna, non facta aliqua mentione prioris legis. Non cenſetur prior derogata per hanc, vt omnes concedunt. Aliud exemplum ponit gloſſa; eſt lex ſpecialis, qua tranſgreſſor legum punitur certa ſumma; promulgatur alia poſterior, qua tranſgreſſor legum ordinatur puniri ex arbitrio iudicis, tranſgreſſor non tenetur ad pœnam arbitrio iudicis, ſed ad pœnam legis ſpecialis. Sed Canon Tridentini eſt lex generalis, Clementina autem ſpecialis: ergo, &c. Quòd verò Clementina ſit lex, probatur, quia eſt lex Concilij generalis Viennenſis, inſerta in corpore Iuris, & communi cum reliquis approbatione propoſita, confirmata in Concilio generali Lateranenſi ſub Leone X. & ipſum Tridentinum *ſeſſ. 25. cap. 13. de reformat.* agens de quarta funerali præcipit eam ſolui non obſtante quocumque priuilegio poſtea conceſſo. Supponit ergo legem eſſe ſtatutam, qua quarta funeralis eſſet ſoluenda, diſtinguens eam contra priuilegium. Alia non eſt lex niſi Clementina *dudum*: ergo ſicut parochi, & ordinarij prætenderent de Iure ſibi deberi quartam funeralem ex eadem Clementina, debent etiam admittere eam eſſe veram legem. Quod patet ex definitione legis, quia concernit bonum commune populi, & fidelium auctoritas facta Minoribus, & Prædicatoribus audiendi confeſſiones, & eſt in corpore Iuris inſerta. Quòd verò ſit ſpecialis; patet; quia iſtas duas familias concernit tantùm.

Regula generi, &c.

Lex ſpecialis non derogatur per generica, qua non facit mentionem eius.

Lex Clementina.

Confirmata in Concilio Lateranenſi.

49 *Obiectio.*

Obiicies, Canon Tridentini reuocat omnia priuilegia in oppoſitum.

1. Reſponſio.

Reſpondetur Clementinam eſſe legem, non priuilegium, quod contra legem obtinetur, & condiſtinguitur; neque nomine legis venit.

2. Reſponſio. Priuilegia in corpore Iuris inſerta habere nomen, & vim legis ordinariæ.

Reſpondetur ſecundò cum Bartolo in authentica, *Qua in Prouincia*, &c. quòd priuilegia corpori Iuris inſerta per particulam *non obſtantibus priuilegiis*, non reuocantur, niſi fiat de ipſis ſpecialis mentio, quia iam induunt nomen nobilius, & non veniunt appellatione priuilegij. Ita Paulus de Caſtro, Felinus. In quam ſententiam refert alios Roderiquez *ibidem art.* 2. lex autem illa generalis Tridentini reuocat leges alias generales ſibi oppoſitas, ac priuilegia Iuri non inſerta, quæ ſunt aliorum exemptorum regularium, aut aliorum. Patet ex his confeſſores Prædicatorum, & Minorum dici poſſe habere Ius ordinarium audiendi confeſſiones, obſeruatis iis, quæ in dicta Clementina præſcribuntur, non ita cæteros regulares. Sequitur ſecundò in caſu, quo negarent ordinarij approbari idoneos præſentatos ad munus confeſſionis à prælatis Minorum, & Prædicatorum iniuſtè, & ſine cauſa poſſe eoſdem audire confeſſiones iis repugnantibus, quia hanc facultatem habet ipſo Iure Clementinæ. Eſt Nauarri loco citato. Quod inualidè impugnat Vaſquez, aſſerens ſtatutum Tridentini noſti eſſe reuocationem Clementinæ, ſed ius nouum ſtatuens examen quod aliàs in illa non præcipiebatur. Et Tridentinum abſolutè voluiſſe approbationem neceſſariam eſſe.

Nauarrus. Vaſquez. Reſponſio

Hæc ratio ſe ipſam deſtruit, quia ſi Tridentinum non reuocat Clementinam, ſequitur manifeſtè ſtare quidquid hæc ſtatuit: ſtatuit autem caſum deciſum à Nauarro. *Si verò idem prælati præfatis fratribus ad confeſſiones, vt præmittitur, audiendas electis, huiuſmodi exhibere licentiam recuſarint, nos ex nunc ipſis vt confeſſiones, &c. liberè, & licitè audire valeant, &c. gratioſè concedimus de plenitudine Apoſtolicæ poteſtatis, &c.* Ita etiam Bonifacius VIII. in *decretali Super Cathedra*, &c. reuocans indultum Benedicti XI. quo ſine vlla approbatione licebat prælatis Minorum, & Prædicatorum inſtituere confeſſores.

50 *Impugnatur.*

Hæc Bonifacij habetur inſerta in dicta Clementina, & approbata. Sed negata licentia, quid faciendum ſit? Reſpondet Cardinalis non referre, ſi iniuſtè negatur. Adhibenda eſt trina petitio, quibus refutatis iam à Sede Apoſtolica cenſentur approbati, præſentati, Epiſcopi enim in hac cauſa habent nudum miniſterium tantùm approbationis, non conferunt iuriſdictionem abſoluendi, vt docet Viualdus *in Candelabro aureo*, Vaſquez etiam *quæſt. 93. diſt. 3.* omnes religioſos exemptos recipere iuriſdictionem à Sede Apoſtolica, approbatio eſt teſtimonium authenticum idoneitatis, cuius examen commiſſum eſt Epiſcopo. Exemplum adducit Viualdus de eo, cui Papa concederet beneficium, modò approbaretur ab Epiſcopo idoneus, quando autem inuentus fuerit idoneus, iam beneficium obtinet, non ab Epiſcopo, ſed à Pontifice. Si iniuſtè negaret approbationem, faceret iniuriam, & teneretur ad *intereſſe*.

Quid faciendum negata licentia. Reſponſio Cardinalis.

Religioſi exempti recipiunt poteſtatem à Pontifice.

Quarta concluſio. Illud ſtatutum Tridentinum non ſe extendit ad Regulares, vt docet Nauarr. *in Summa cap. 4. num.* 7. Ratio, quia neque illos comprehendit, neque ſimilitudine rationis veniunt, concernit enim ſubditos Epiſcoporum ſæculares, non alios. Deinde regulares ſuperiores reſpectu ſuorum ſunt prælati ordinarij: ergo eis poſſunt miniſtrare Sacramenta per ſe, vel alios. Tertiò, ratio illius ſtatuti fuit, ne fieret iniuria ordinario Epiſcopo in ſua iuriſdictione: ergo reſtringenda eſt ad menſuram iuriſdictionis.

51 *Superiores regulares ſunt ordinarij reſpectu ſubditorum.*

Dubitatur an approbatio debet fieri ab Epiſcopo pœnitentis, aut confeſſarij? Alij aſſerunt, alij negant, quia approbatio eſt tantùm teſtimonium authenticum de idoneitate. Iudicarem quando per approbationem confertur iuriſdictio neceſſaria, eam procedere ab Epiſcopo pœnitentis; quando non, perinde eſſe, quamuis declaratio quædam Cardinalium habeat non poſſe Epiſcopum aſſumere Sacerdotem non approbatum à proprio Epiſcopo in ſuum confeſſorem, ex priuilegio *cap. fin.* Sequenda eſt praxis.

Dubium. A quo Epiſcopo fieri debet approbatio.

Vnde declaratio Cardinalium bis ex ore Pontificis facta ſic habet. *S. D. N. audita conſultatione Congregationis, declarauit Epiſcopum vigore priuilegij, de quo in cap. fin. de pœnit. & remiſſ. non poſſe ſibi eligere Sacerdotem ſibi non ſubditum, qui à proprio ordinario non fuerit adhuc ad formam huius decreti admiſſus, ſeu approbatus ad audiendas confeſſiones*, &c. Ex quo deducit Suarez *d. 28. ſect. 9.* approbationem debere eſſe ab ordinario confeſſoris. Sed ad propoſitum noſtrum magis ſpectat approbationem requiſitam à Concilio iuxta hanc declarationem non tantùm eſſe ratione ſubditi, ſed etiam non ſubditi, quia appro-

Declaratio Cardinalitij.

Approbationē eſſe debere ab Epiſcopo confeſſarij.

batio ab Episcopo confessarij facta sufficit, vt assumatur ab alio Episcopo in confessorem, qui nullo modo est subditus approbantis.

52 Dicendum tamen si contradicat Episcopus, prohibens ne vllus admittatur ad confessiones audiēdas in sua diœcesi, nisi approbatus ab ipso, necessariam esse eius approbationem, quia Ius commune, & priuilegia seruant hanc auctoritatem Episcopis, vt citra consensum ipsorum, nisi iniustè esset subtractus, nemo audiret confessiones subditorum. Et id patet ex *Clementina Dudum*, &c. & aliis priuilegiis; *ex capitulo* etiam *omnis vtriusque sexus*. Concessum tamen est à Gregorio XIII. patribus Societatis Iesu, vt confessiones eorum, ac prædicatores ab aliquo Ordinario aliàs approbati possint iter terrâ, vel mari facientes audire confessiones quorumcunque, & prædicare, modò id fiat non contradicentibus Curatis, & in locis, in quibus non morantur Ordinarij, à quibus si adiunt, debent petere licentiam. Huic priuilegio derogat constitutio nouissima Vrbani, & idem deinceps non est practicandum. Quid autem deinceps possint, vel non possint Regulares ex suis priuilegiis, aut Iure communi in hoc foro, non potest expediri, nisi prolixiùs insistendo explicationi, & collectioni priuilegiorum per collationem eorum ad Ius commune Tridentini; quod iam non vacat. Sufficiat iam explicare, vnde habeant iurisdictionem, & quid ad eam requiritur. Aduertendum tamen sicut priuilegium contrario vsu, & praxi abrogatur, spectandum omnino esse, quid tenet praxis, neque in hoc casu aliquid temerariè tentandum esse contra salutem propriam, & pœnitentum.

53 *5. Conclusio. Limitari potest authoritas ad loca, & personas.* Quinta conclusio. Authoritas concessa, seu approbatio potest restringi ad certas personas, & locum. Hæc est communis supposita ratione sufficienti. Vnde non solùm scientia Sacerdotis, & prudentia perpendenda est, sed etiam persona, & mores, in quibus omnibus contingere potest motiuum, vnde possit congruere approbari pro certo tempore duntaxat, & loco, & personis. Sic aliqui approbantur ad confessiones virorum, qui non approbantur ad confessiones mulierum.

6. Conclusio. Reseruatio casuum. Sexta conclusio. Potest etiam limitari approbatio, & facultas absoluēdi quoad certa peccata, reseruando alia Superiori. Hæc ex dictis superiùs patet de potestate reseruandi casus in Ecclesia.

Priuilegiatus nequit absoluere à casu reseruato, nisi in foro interiori. Septima conclusio. Habens facultatem absoluendi à casibus ex priuilegio non potest absoluere, nisi in foro interiori ministrando Sacramentum, & casus non sit reseruatus tantùm ratione censuræ in quam non potest habens tamen facultatem ordinariam potest tollere reseruationem, non absoluendo à peccato. Hæc patet, & ex ea colligitur non posse priuilegiatum delegare suam authoritatem in hoc alteri, sicut potest facere Ordinarius.

54 *De absolutione à reseruatis.* Octaua conclusio. Confessor expositus in vna diœcesi ad audiendas confessiones peregrinantium, potest absoluere à casu, qui reseruatus est in diœcesi pœnitentis, quamuis ipse non habeat potestatem absoluendi à reseruatis. Ratio huius est, quia reseruans nequit reseruare casum, nisi subtrahendo authoritatem absoluēdi, quam solùm limitat in iis, quos approbat, & quibus dat authoritatem, quod nequit intelligi ad alterius diœcesis Ministros. Ex hoc aliqui deducunt, quòd à paritate non posset absoluere subditum in propria, quamuis in loco, in quo commissa sunt, non sint reseruata. Sed iudicarem hoc esse falsum: quia Episcopi reseruātes casus, nequeunt eos reseruare, nisi quoad subditos; sicut nec dare authoritatem absoluendi, nisi subditos, talis pœnitens non fuit subditus huius Episcopi, neque ratione delicti, quod in alia diœcesi commisit, neque ratione loci, quia est ouis alterius: ergo reseruatio non potest ad ipsum extendi, neque etiam censendum videtur ex voluntate Episcopi reseruantis ad ipsum extendi, quia debet interpretari in eo voluntas commensurata suæ iurisdictioni. Aliud esset, si delictum committeret in hac diœcesi, in qua reseruatur. Ex prædicta conclusione sequitur, quòd Religiosus habens licentiam confitendi Sacerdotibus sæcularibus, dum iter facit, aut aliis, possit absolui à casibus reseruatis Superioribus suæ religionis, quantùm est de Iure communi, nisi priuilegia particularia sui instituti obstent, quatenus Pontifex eadem reseruarit propriis Pastoribus.

Potestas Episcoporum absoluendi à reseruatis Pontifici. Nona conclusio. Episcopi possunt ex concessione Tridentini *sess. 24. cap. 6.* absoluere omnes suos subditos ab omnibus casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reseruatis per se, vel suos vicarios, excepta hæresi, quam per se tantùm absoluit.

55 *Eorum potestas absoluēdi personas impeditas.* Decima conclusio. Idem ipso Iure habens authoritatem absoluendi personas impeditas, quæ nequeunt habere recursum ad Sedem Apostolicam, vt mulieres, pueros, & huiusmodi; *cap. Mulieres, cap. Ea noscitur, cap. Quamuis, cap. Si quis suadente, &c. de sententia excommunicationis.* Aliqui à paritate id referunt de Parocho quoad casus Episcopo reseruatos; si nequit ad eum esse recursus, aut ad suum vicarium, sed rarò casus fingi potest.

Vndecima conclusio. Mendicantes poterant aliàs absoluere ab omnibus reseruatis Episcopis à Iure, vel homine. Item à casibus reseruatis Papæ, exceptis casibus contentis in Bulla Cœnæ. Patet ex concessione Sixti IV. Fratribus Obseruantiæ Iulij II. Minimis Pauli III. Societati Iesu, de quibus Rodriquez *tom 1. quæst. 61. art. 3. & 5.* excipiendi sunt casus, qui iure speciali Tridentini conferuntur Episcopis ob personæ industriam, *sess. 24. cap. 6.* Intelligenda ergo est conclusio quoad casus Iure communi reseruatos. Dubium autem est, quoad casus specialiter reseruatos ab homine; sed ex declaratione Gregorij XIII. & concessione facta Societati Iesu, quæ ad reliquos per communicationem extenditur, id licet, vt tradit noster Rodriquez loco citato: sed hoc non obstante seruanda est constitutio Clementis VIII. & Pauli V. derogans huic priuilegio.

56 *12. Cōclusio.* Duodecima conclusio. Habens potestatem absoluendi à casibus reseruatis in religione, potest ipse ab iisdem absolui à suo confessore ordinario, cui aliàs non competeret talis iurisdictio. *Regula moralis.* Hoc patet per regulam, quam assignat Caietanus, nempe qui habet potestatem dispensandi cum subditis, posse secum dispensare; qui habet licentiam passiuam, vt absoluatur ab aliis à superiore, potest absolui à quocunque approbato in religione. Habens licentiam à Prouinciali absoluendi à casibus reseruatis, potest tantùm fratres illius prouinciæ, & hospites absoluere: qui a Generali, potest omnes per vniuersum Ordinem,

Absolutio à reseruatis in religionibus.

dinem, imò etiam hospites, sed non extra Prouinciam. In casu necessitatis, scilicet scandali, aut alterius grauis incommodi, si præteriretur celebratio, aut communio, potest absolui indirectè à casibus reseruatis à non habente auctoritatem. Ita D.Thomas *in 4.d.17.q.3.art.4.quæstiunc.2.ad 4.* Paludanus *ibid.*& Gabriel.Anton. *tit.14.c.19.*Syluester *verb.Confessio.1.q.19.*Limitat Sotus ad casus non habentes annexam censuram; Suarez *disput.31.sect.3.* Henriquez *lib.6. cap.15.* Dicunt etiam talem cum censura posse absolui; modò habeat aliqua peccata mortalia, quæ cadunt sub absolutione directè. Ratio horum petitur ex eo, quòd obligatio altioris præcepti sit præferenda; talis in proposito est obligatio fugiendi scandali, quæ est Iuris naturalis diuini; reseruatio verò est Iuris tantùm humani. In tali etiam casu si superior præsens negauerit facultatem confitendi alteri, quàm sibi, si timetur graue incommodum ex iis, quæ *suprà* diximus, excusabitur quis ab integritate confessionis. Potest etiam absolui indirectè, quia iniustè, & irrationabiliter nolens censetur tanquam absens, eadem peccata à quibus indirectè absoluitur, tenetur directè aliàs confiteri habenti facultatem, vt communiùs tenetur, quia debent directè subiici clauibus. Si autem nequeat tum confiteri, accedat contritus ad communionem. Confessus reseruata habenti potestatem, quamuis fuerit aliqua oblitus, tollitur etiam quoad hæc reseruatio, & ab iisdem directè potest absolui à quocumque approbato, absolutio etiam directa, & inualida ex defectu dispositionis in pœnitente tollit reseruationem.

Absolutio indirecta in casu.

Reseruatio tollitur licèt omnia non subijciantur confessioni.

Hæ sunt potissimæ regulæ casuum reseruatorum, qui ad vndecim reducuntur ex decreto Clementis VIII. Primus, veneficia, incarnationes, sortilegia. Secundus, apostasiæ à Religione, etiam cum habitu quando quis extra septa monasterij transgreditur. Tertius, nocturna, ac furtiua egressio à monasterio, etiam non animo apostatandi facta. Quartus, proprietas mortalis. Quintus, lapsus carnis opere consummatus. Sextus, occisio, vulneratio, percussio grauis cuiuscumque personæ. Septimus, malitiosum impedimentum, retardatio, apertio literarum à superioribus ad inferiores Missarum, aut è contra. Octauus, iuramentum falsum in iudicio regulari, aut legitimo. Nonus, auxilium, consilium, procuratio abortus post animatum fœtum, etiam effectu non secuto. Decimus, falsificatio manus, aut sigilli Officialis Monasterij, aut conuentus. Vndecimus, furtum de rebus Monasterij, quod sit peccatum mortale.. Guardiani olim poterant reseruare casus ex concessione Alexandri VI. Hoc reuocauit capitulum Assisinum anno 1526. nec nunc etiam Prouinciales, aut Generales possunt reseruare aliquos casus, tantùm in capitulo Prouinciali de consensu Patrum, ac Generali ex decreto Clementis. 57 *Casus reseruati, eorúmque numerus.*

SCHOLIVM.

*Esse in Ecclesia clauem sententiandi publicè, & examinandi publicè causas: excommunicatione claudi Ecclesiam, & absolutione ab ea aperiri. Docet, & si non ita firmiter, potestatem excommunicandi à Papa in omnes alios Prælatos deriuari, alioquin non possent obligare non subditos; & consequenter tenet omnem potestatem iurisdictionis Episcoporum, & aliorum Prælatorum dari immediatè à Papa. Quod tenent D.Thom.2.2.q.39.art.3.& 4.d.20.q.1. art.3.Sotus ibi q.1.art.2.Caiet.1.tom.Opusc.tract.1.c.2.Cordub.lib.4.q.14.Suar.4.tom.d.25. sect.1.Bellarm.4.de Sum.Pont.c.24.& communis. Reprehendit Prælatos pronos ad excommunicandum, exemplo Pauli, qui tantùm ter legitur excommunicasse, sæpiùs tamen inculcauit malorum consortia vitanda esse. Innuit Doctor Parochos non posse excommunicare, quod verum est: possunt tamen si ad id habent consuetudinem præscriptam; ita D. Bonau.d.18.q.vlt. Rich.ibi art.4.q.1. Alens.4.p.q.22.memb.1.art.4.§.2. Angel.v.*Excom.*1.§.3. Nauar.c.27. n.5. D.Thom.in add.q.22.art.1. Rich.ait Parochos consuetudine excommunicasse pro furtis, & rapinis, quod frequenter practicari vidi à nostratibus Parochis, sed Trident. sess.25.c.2. sustulit hanc consuetudinem, rem reseruans Episcopis. Henriquez 13.de excomm.c.24.§.3. Sayrus de Censur.lib.1.cap.6.num.32.*

DE[f] quinto articulo dico, quòd in Ecclesia est duplex forus. Vnus secretissimus, in quo idem est accusator, & reus: & ad istum pertinent claues prædictæ. Est autem alius forus publicus, quia & Ecclesia habet auctoritatẽ corrigendi delicta publica; & ibi requiritur duplex auctoritas correspondens duplici prædictæ, sicut ad quodlibet iudiciũ rectum requiritur cognitio in causa illa, & sententiatio. Istæ auctoritates pertinentes ad forum publicum possunt dici claues. De hac potestate data Ecclesiæ habetur Matth.18.dicente Christo Petro: *Si peccauerit in te frater tuus.*& sequitur tandem, *dic Ecclesiæ: si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.* & sequitur: *Amen dico vobis, quæcumque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlis: & quæcumque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlis.* 15 *Ecclesiam habere clauem iudicij publici.*

Ex quo patet, quòd Deus approbat solutionem, & ligationem Ecclesiæ, factam in foro publico, quam qui contemnit, habendus est sicut ethnicus, & publicanus. In hoc foro clauditur Ecclesia, scilicet communio fidelium per excommunicationem; & aperitur per absolutionem ab excommunicatione, seu reconciliationem.

Ex hoc patet, quòd istæ claues non sunt eædem cum prioribus clauibus; quia istæ separant ab illis; vtpote in habentibus iurisdictionem secundùm ordinationem Ec-

cleſiæ ſine Sacerdotio, vt in Archidiacono, & quibuſdam aliis habentibus iuriſdictionem ſecundùm ordinationem Eccleſiæ ſine ordine Sacerdotali, & è conuerſo, vt eſt in quibuſdam, ſcilicet communibus Sacerdotibus, quibus non eſt data hæc poteſtas excludendi ab Eccleſia, vel reconciliandi.

16 Sed [h] nunquid quilibet habens iuriſdictionem poteſt excommunicare, & reconciliare? Reſpondeo, excommunicatio, quæ ſimpliciter eſt excommunicatio, quæ eſt ſola maior, eſt excluſio alicuius à communione fidelium, non quidem excluſio corporalis, quæ fit in incarceratione, vel excluſione ab aliis: ſed excludendo per prohibitionem, ne communicet cum aliis, nec alij cum eo: nullus autem non ſubditus iſti tenetur ſeruare inſtitutionem iſtius, ſicut nec præcepta eius: ergo videtur quòd non ſubditus iſti non tenetur vitare excommunicatum ab iſto.

Inferiores Papa non habere à ſe poteſtatem excommunicandi, ita vt omnes fideles teneãtur vitare excommunicatum.

Si ergo per excommunicationem tenetur quilibet Chriſtianus vitare excommunicatum, oportet quòd hoc ſit per præceptum illius, cui tenetur obedire quilibet Chriſtianus: & tunc ſequitur quòd nullus inferior Papa auctoritate propria poſſit excommunicare, licèt poſſet excommunicare quantùm ad ſuos ſubditos, hoc eſt, præcipere ſuis vt caueant ſuum, & tunc ſequitur, quòd quicumque inferior, ſi ſimpliciter excommunicat, excommunicat ex commiſſione illius, cui tenentur omnes alij obedire, qui tenentur iſtum excommunicatum vitare.

Quomodo quod nõ eſt conceſſum, poſſit dici prohibitũ?

Et ex hoc ſequitur, quòd illud cadit ſub illa regula Iuris, *Quod non eſt conceſſum, eſt prohibitum*, quæ vera eſt de his, quæ non conueniunt regulariter, niſi alicui ex aliqua conceſſione ſpeciali: & tunc ex eiuſdem auctoritate tenentur generaliter Chriſtiani excommunicatum vitare, cuius auctoritate incurrunt pœnam excommunicationis minoris, ſi non vitant: illam enim incurrunt auctoritate legiſlatoris, non auctoritate huius iudicis particularis.

17 Si hoc non placeret, oporteret quærere vnde primò à principio Eccleſiæ habuit quilibet talis, qui modò communiter excommunicat in Eccleſia, auctoritatem ſuper omnes Chriſtianos, vt tenerentur ſibi obedire, cauendo iſtum excommunicatum ab eo, propter eius præceptum, vt eius: & tunc quomodo fuiſſent auctoritates inferiorum limitatiores quantùm ad numerum ſubditorum, ſaltem quantùm ad iſtius præcepti obſeruantiam: & quare non ita iſtorum, ſicut & aliorum? quærat qui vult.

Parochi nõ poſſunt excõmunicare, niſi fortè cõſuetudine id habeant. Nau. c. 27. num. 5. Tabien. v. excomm. 3.

Si [i] prima ſententia eſt vera, tunc Sacerdotes Parochiales, & alij conſimiles in nullo caſu poſſunt excommunicare, niſi in quo inuenitur expreſsè eis conceſſum; & ſic excluduntur quædam pericula, quæ proueniunt ex pronitate quorumdam fatuorum ad excommunicandum: frequens ſiquidem eſt huius gladij percuſſio in Eccleſia, qui tamen rarò ab Apoſtolis inuenitur extractus. In omnibus enim Epiſtolis Pauli non inuenies, quòd excommunicauerit, niſi tribus vicibus. Primo, 1. ad Corinth. 5. *Omnino*, inquit, *inter vos auditur fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita vt vxorem patris ſui quis habeat.* & ſequitur; *ego autem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam iudicaui eum, vt præſens, qui hoc operatus eſt, in nomine Domini Ieſu Chriſti congregatis vobis in vnum, & meo ſpiritu, cum virtute Domini Ieſu, tradere huiuſmodi hominem Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini.* Item in 1. ad Timoth. cap. 1. *Quidam circa fidem naufragauerunt, ex quibus Hymenæus, & Alexander, quos tradidi Satanæ, vt diſcant non blaſphemare.* Item ad Galat. 1. *Si quis vobis euangelizauerit præter illud, quod accepiſtis, anathema ſit.*

Reprehẽdit eos qui facilè ferunt ſententias excommunicationis.

Alicubi tamen legitur Apoſtolus bonis prohibuiſſe communicare cum malis, 1. Corinth. 5. *Si is, qui frater nominatur inter vos, eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, nec cum huiuſmodi cibum ſumere.* Item 2. ad Theſſal. cap. 3. *Denuntiamus vobis fratres in nomine Domini, vt ſubtrahatis vos ab omni fratre inordinatè ambulante.* & poſt pauca ſubdit ibidem: *Si quis non obedierit verbis noſtris per Epiſtolam hanc, hunc notate, & non commiſceamini cum illo, vt confundatur.* Et tamen qualiter liceat communicare cum illo, ſubdit: *Nolite quaſi inimicum exiſtimare illum, ſed corripite vt fratrem.*

Ter tantùm inuenitur Paulus fulminaſſe excommunicationem.

18 *Contra mala conſortia.*

Idem, 2. Timoth. 3. *Erunt homines ſeſe amantes.* & poſt pauca, *Hos deuita.* Ibidem c. 4. *Alexander ærarius multa mala mihi oſtendit, quem & deuita.* Idem ad Titum, 3. *Hæreticum hominem poſt vnam, & ſecundam monitionem deuita.*

Et Ioannes in 2. epiſt. canon. cap. vn. *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domo, nec* aue *eis dixeritis. Qui enim dicit ei* aue, *communicat eius operibus malignis.*

19 Tantùm ergo in primis duabus auctoritatibus videtur ſententia excommunicationis

tionis ſimpliciter lata. Et patet, quòd ibi fuit cauſa iuſta, quia peccatum enorme, & publicum: & forma debita, quia proceſſus legitimus: & intentio recta, quia intendebatur correctio delinquentis. Vnde & primus ille per illam excommunicationem correctus eſt, vt patet per Epiſtolam ſecundam, vbi monet eos eum conſolari ne abſorbeatur profundiori triſtitia. Alij non leguntur pœnitentes fuiſſe, fortè iam erant apoſtatæ à fide, & permanſerunt ibi. *Cap. 2.*

In tertia auctoritate eſt contra prædicantem aliquid repugnans ſanæ fidei: fuerunt enim tunc Pſeudo-Apoſtoli. In aliis autem, vbi præcipit vitare malos, vel ſimpliciter, vel quantùm ad aliquos actus, non videtur ita plenè eſſe lata ſententia excommunicationis: quia non videntur illi per hoc traditi Satanæ: dicitur enim, quòd quos Apoſtolus tradidit Satanæ, ſtatim habuit Diabolus poteſtatem vexàndi eos: non ſic autem probabile eſt factum de omnibus malis, quos ſcribit eſſe vitandos. *Lyra ſup. 1. ad Corinth. c. 5.*

Ad argumenta. Ad primum patet, quòd illa auctoritas Apocalypſis non debet intelligi de claui miniſteriali, ſed de præëminenti; quæ eſt auctoritas ſententiandi vniuerſaliter, & irreuocabiliter. 20

Ad ſecundum, Magiſter exponit illam auctoritatem *diſt. iſta cap. 3.* quod tantùm per columbam, vel eius membra fit dignè remiſſio, vel redemptio peccatorum: fit tamen per alios, ſed non dignè, vel rectè: dat enim Deus benedictionem dignè poſcenti, etiam per miniſtrum indignum. Quod probatur per Hieronymum ſuper illud Matth. 16. *Tibi dabo claues regni cœlorum.* & per Auguſtinum in lib. quæſt. noui, & vet. Teſt. quæſt. 11. *Voluntas Sacerdotis obeſſe vel prodeſſe non poteſt, ſed meritum benedictionem poſcentis.* *De hoc ſup. d. 5. q. 2.*

Ad tertium patet ex ſecundo articulo, quia clauis ſcientiæ non eſt aliqua ſcientia, ſed eſt auctoritas noſcendi, hoc eſt, inquirendi, & examinandi cauſam rei. *Ad arg. 3.*

Ad quartum, patet ex quarto articulo, quia ſecundùm vnam opinionem clauis eſt de ſe tantùm poteſtas remota: & ad hoc, quòd ſibi reſpondeat materia, requiritur in eo alia poteſtas, ſcilicet iuriſdictio, vel ſaltem per aliam poteſtatem actiuam ſubiicitur ſibi materia, vt fiat ſibi materia capax actionis eius. Sed iuxta aliam opinionem clauis eſt poteſtas propinqua, & includit iuriſdictionem priuatam. Quid enim aliud eſt iuriſdictio, quàm auctoritas dictandi ius? Et hoc quid aliud eſt, quàm auctoritas iudicandi, & ſententiandi? *Ad 4. Hanc ſecũdam viam non tenet Doctor, ſed primam n. 13.*

Ad quintum patet ex quinto articulo: concedo enim quòd non ordinatus poteſt habere claues alias pertinentes ad forum extrinſecum, & ordinatus non habere: tamen ad hoc, quòd ſit Hierarcha Eccleſiæ, id eſt, in principatu eminente, oportet quòd habeat illas claues exteriores: & cum hoc præſupponitur, quòd habeat interiores. Vnde nullus ordinatur Epiſcopus, niſi priùs in Sacerdotem fuerit ordinatus. *Ad 5. Non ordinatus poteſt habere claues fori extrinſeci.*

COMMENTARIVS.

58 *De clauibus fori externi.* *Hæreſis Lutheri.* *Veritas fidei.* *Canones.*

f *De quinto articulo dico*, &c. In hoc articulo agit Doctor breuiter de poteſtate iuriſdictionis, quam recepit Eccleſia in foro externo, in quo accepit claues ligandi, & ſoluendi. Hæretici huius temporis poſt Lutherum nihil magis eneruare contendunt, quàm poteſtatem Eccleſiæ in foro publico. Lutherus *in epiſtola ad Senatum contra Bullam Pontificis in aſſertionibus art. 23. & 24.* Ante eum VVitclefus, vt patet *ex art. 11. damnato in Concilio Conſtantienſi.* Contrarium huius, & veram poteſtatem ſpiritualem fori externi eſſe in Eccleſia eſt articulus fidei, quem probat Doctor *ex Matthæi 18.* vt patet ex textu, & exercitium huius poteſtatis factum ab Apoſtolis infrà probat *ex 1. ad Corinth. 15.* & *1. ad Timoth. 1.* Hic eſt communis ſenſus Eccleſiæ à principio ex Conciliis, & Patribus. Ea vſus eſt Paulus, iuxta communem interpretum locis citatis, eámque comminatus 1. ad Cor. 4. *Quid vultis? in virga veniam ad vos*, &c. 13. *Quoniam ſi venero iterum, non parcam*, &c. Eadem vſus eſt Petrus iuxta epiſtolam Tharaſij ad Adrianum primum, & inſinuat *Can. 30.* Apoſtolorum.

Præterea eandem poteſtatem in Eccleſia eſſe docent alij Canones Apoſtolorum, vt 10. 11. 12. 20. 30. 31. & reliqui Canones pœnitentiales ſanctorum Patrum, & Conciliorum, in quibus paſſim hæc poteſtas exercetur contra contumaces, & ſceleroſos. Patet etiam ex ſanctis Patribus, quorum hæc, nemine excepto, ſententia eſt. Origene *hom. 7. in Ioſue:* vbi citat conſuetudinem, & poteſtatem Eccleſiæ datam, & *tract. 35. in Matthæum: In Eccleſiis Chriſti*, inquit, *conſuetudo tenuit talis, vt qui manifeſti ſint in magnis delictis eiiciantur ab oratione, ne modicum fermenti, ex non corde mundo orantium, totam vniuerſatis conſperſionem, & conſenſum corrumpant*, &c. *& homil. 11. in Ieremiam.* Tertull. *in Apolog. cap. 39.* appellat cenſuram diuinam excommunicationem. Cyprianus epiſtola 28. *&* 55. *&* 62. vbi hanc poteſtatem comparat morti, quam Synagoga ex lege inferebat peccatoribus contumacibus contra Sacerdotes. *Interfici*, inquit, *Deus inſſit Sacerdotibus ſuis non obedientes: & tunc quidem gladio occidebantur, quando adhuc & circumciſio carnalis manebat: nunc autem quia circumciſio ſpiritualis eſſe ad fideles ſeruos Dei cœpit, ſpirituali gladio ſuperbi, & contumaces necantur. de Eccleſia eiiciuntur.* Patres. Origenes. Tertull. Cyprianus.

ciuntur: neque enim vincere foris poſſunt, cùm domus Dei vna ſit, & nomini ſalus eſſe niſi in Eccleſia poſſit, &c.

59 Hieron. Hieronymus *epiſt. 1. ad Heliodorum cap. 7.* eadem habet. *In veteri quidem lege quicunque Sacerdotibus non obtemperaſſet, aut extra caſtra poſitus à populo lapidabatur, aut gladio ceruice ſubiecta, contemptum expiabat cruore; nunc verò inobediens ſpirituali mucrone truncatur, aut eiectus de Eccleſia rabido Dæmonum ore diſcerpitur,* &c. Videatur *Epiſtola 9. ad Demetriadem, cap. 10. in cap. 18. Matthæi.*

Chryſoſt. Chryſoſtomus lib. 3. de Sacerdotio. *Habent quidem & terreſtres Principes vinculi poteſtatem, verùm corporum ſolùm. Id autem quod dico Sacerdotum vinculum, ipſam etiam animam contingit, atque ad cœlos uſque peruadit, uſque adeò, vt quæcunque infernè Sacerdotes confecerint, illa eadem Deus ſupernè rata habeat, ac ſeruorum ſententiam confirmet,* &c. Videatur *in Paulum & Matthæum.*

Auguſt. Auguſtinus tractatu 50. in Ioannem; *Cùm excommunicat Eccleſia, in cœlo ligatur excommunicatus; cùm reconciliatur ab Eccleſia, in cœlo ſolnitur reconciliatus,* &c. *contra aduerſarium leg. & Prophet. cap. 17.* & aliàs ſæpè.

Ambroſ. Ambroſius *lib. 1. de pœnitentiæ cap. 14. lib. 2.* Gregorius. *offic. cap. 27.* Gregorius *homilia 26. in Euangelia.* Proſper. Proſper *de vita contemplatiua lib. 2. cap. 2.* & alij Patres, quos citare longum eſſet.

60 *Differentia inter claues fori interni & externi.* g *Ex hoc patet, quòd iſtæ claues non ſunt,* &c. Hic rectè diſcernit claues fori externi à clauibus fori interni; de quibus egit in præcedentibus; & ratio ſubiecta id probat: quia hæc poteſtas non comitatur ordinem, ſed iuriſdictionem in ſubditos; quæ committitur aliquando iis, qui non ſunt Epiſcopi, aut Sacerdotes, vt Archidiacono; vt patet *ex cap. Veniens,* cum gloſſa, *de eo qui ordinem furtiuè ſuſcepit,* & gloſſa *in Extranag. execrabilis inter communes, de prabendis, & dignitatibus.* Videatur titulus *de Archidiacono.* Prælati religionum approbatarum à Sede Apoſtolica, etiam non presbyteri, eandem poteſtatem habent ſecundùm indulta Apoſtolica, leges, ſeu ſtatuta ſpecialia, & approbata, electi Epiſcopi nondum ordinati. Cæterùm ad quos ſe extendat in ſpecie hæc poteſtas, ſiue ordinaria, ſiue delegata, requirit longiorem tractatum, qui apud auctores legi poteſt; qui in hac materia fuſiùs verſantur: quia liberum non eſt mihi eidem nunc vacare, neque integrum tractatum de cenſuris hîc exhibere, quamuis locus proprius eius ſit: materia nempe peruia eſt, & longam mihi reſtat iter. Ideóque in hoc articulo perſtringam breuiter ea ſolùm, quæ Doctor attingit.

61 *Dubium. Vnde habet excommunicatio vt ligetur non ſubditi ad euitandum excommunicatum.* h *Sed nunquid quilibet habens iuriſdictionẽ,* &c. Mouet dubium: An quilibet habens iuriſdictionem fori externi poſſit excommunicare excommunicatione maiori, quæ inducit illum effectum, vt ſimpliciter excludatur à communione fidelium, tam ſubditorum excommunicantis, quàm etiam non ſubditorum, ita vt hi etiam teneantur eum euitare. Ratio dubitandi eſt, quia ſicut iuriſdictio limitata eius, qui fert cenſuram, non extenditur ad non ſubditum, ita etiam neque præceptum ab eo latum ligat non ſubditum.

Reſolutio Doctoris. Reſpondet hunc effectum obligationis, ex quo incurritur excommunicatio minor à communicante etiam non ſubdito, non eſſe ex vi præcepti particularis, ſed ex lege vniuerſali illius, qui habet poteſtatem in vniuerſos Chriſtianos, qui eſt Vicarius Chriſti. Si hoc, inquit, non placet, oporteret quærere vnde contrahiat illa extenſio præcepti particularis iuriſdictionis ad vniuerſos. & vnde ipſa eius iuriſdictio non ſit limitata quoad hoc præceptum, ſicut eſt limitata quoad reliqua præcepta, reſpiciens ſolos ſubditos, & remittit inquiſitionem huius aliis. *Hanc extenſionem eſſe ex authoritate vniuerſali.*

Reſpondetur hîc duo conſiderari poſſe, nempe pœnam ipſam, vt reſpicit ſubditum, qua fit incapax communionis cum Eccleſia, & ſegregatur ipſo facto propter cauſam iuſtam. Aliud verò eſt conſiderandum, nempe obligatio aliorum fidelium, qui intra Eccleſiam ſunt, eidem non communicandi, & vlteriùs pœna legis inducta, nempe excommunicationis minoris ipſis communicantibus. *Explicatur & ſuſtinetur dicta reſolutio. Obligatio fugiẽdi excommunicatũ, & pœna inducta diuerſa ſunt.*

Quantùm ad primum effectum poteſt dici, quòd originaliter eſt ab ipſo Iure diuino, vt patet Matthæi 18. *Quodcunque ligaueritis ſuper terram, erit ligatum & in cœlo.* Vnde ſententia iuſta prælati confirmatur à Deo, ita vt ille, qui ſegregatur, non ſolùm maneat ſegregatus in propria Eccleſia; ſed etiam vniuerſim ab Eccleſia vniuerſali, cuius illa eſt membrum, nequit enim communicare corpori vniuerſali Reipublicæ Eccleſiaſticæ, niſi mediante Eccleſia particulari, cuius eſt membrum, & cui debet primùm vniri ſub ſuo prælato. 62 *Obligatio præmiſſa eſt diuina legis. Sententia lata confirmatur in cœlo. Segregatus à particulari manet etiam ab vniuerſali Eccleſia ſegregatus.*

Hinc naſcitur etiam originaliter obligatio aliorum fidelium eidem non communicandi: quia *qui Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & publicanus,* &c. Quantùm, ſcilicet ad effectum communionis, vt patet etiam ex locis, quos infrà citat Doctor, in quibus tam Paulus, quàm Ioannes prohibent communionem cum peruerſis *1. ad Cor. 5. & 2. ad Theſſalon 3. & 2. ad Tim. ad Titum 3. & 2. Ioannis 7.* Ex quibus conſtare videtur hoc præceptum acceſſorie extendi per conceſſionem factam ad reliquos fideles, etiam diuina lege, ex vi poteſtatis conceſſæ, & effectus ſpecialis, quem inducit ſententia lata, & ſegregans vniuerſaliter à conſortio fidelium, quæ confirmatur in cœlo. Et videntur ita intelligere Patres hunc effectum, nempe ſimpliciter ab vniuerſa Eccleſia ſegregatum eſſe, qui ab Eccleſia particulari per ſententiam ſegregatur, quæ in cœlo abſolutè confirmatur. *Obligatio non communicãdi eſt Iuris diuini.*

Quantùm ad pœnam, quam incurrit præterea communicans cum excommunicato, etiam non ſubditus, dicendum eſt hanc pœnam inductam eſſe à Canone, & legiſlatore vniuerſali; à quibus præcipitur non eſſe communicandum cum excommunicatis: vt præcipit *Canon 10.* Apoſtolorum ſub maiori pœna, etiam ſegregationis. *Si quis cum excommunicato in domo vna præcatus fuerit ſegregetur.* Item *Canon 11. Can. 12. Can. 31.* Concilium Nicænum primum *Can. 5.* Antiochenum *Can. 6.* Sardienſe *Can. 13.* Chalcedonenſe *act. 3. Epiſtola ad Valentinianum, & Marcianum Imperatores.* Arelatenſe primum *cap. 16.* & Arelatenſe 2. *cap. 8.* Carthaginenſe 4. *cap. 73.* Toletanum 1. *cap. 16.* Altiſiodorenſe *cap. 39.* Turonenſe 2. *cap. 21.* Lugdunenſe 1. *cap. 4.* Bracharenſe 1. *cap. 33.* 63 *Pœna vera inducta eſt à Canone vniuerſali. Canones Apoſtolorum.* Niceni. Antioch. Chalced. *Et aliorum Conciliorum.*

Præterea, idem ſtatuerunt Pontifices; vt Calixtus Epiſtola 2. *Excõmunicatos,* inquit, *à Sacerdotibus nullus recipiat ante vtriuſque partis iuſtam* Calixtus.

examina

examinationem, nec cum eis in oratione, aut cibo, & potu, aut osculo communicet; nec aue ei dicat, quia quicumque in his, vel alijs prohibitis scienter excommunicatis communicauerit, iuxta Apostolorum institutionem, & ipse simili excommunicationi subiacebit, &c.

Fabianus. Eadem habet Fabianus epistola 1. *Quoniam,* inquit, *si Apostoli statuerunt dicentes; Cum excommunicatis non est communicandum: & si quis cum excommunicatis auertendo regulas, scienter psallat in domo, aut simul locutus fuerit, aut orauerit, ille communione priuetur,* &c.

Ex his sequitur, vt cætera omittamus, hanc pœnam emanasse à Pontifice mediatè, vel immediatè; nam Canones Apostolorum, ex quibus origo eius habetur, retenti semper deinceps in Ecclesia, præsidente Petro facti sunt, & posteriora Concilia generalia à Romanis Pontificibus conuocata, & præsentibus eorum Legatis celebrata sunt, & mox ab ipso confirmata, ipsi etiam Pontifices suis cõstitutionibus secuti sunt Canonum Apostolorum præsciptum, vt patet ex Fabiano, & Calixto. Origo etiam horum, vt dictum est, in diuinam legem, & præscriptum modum correctionis à Christo Domino, *Matth.* 18. emersit: rectè ergo Doctor in potestatem vniuersalem vim Canonis refundit.

64 i *Si prima sententia est vera,* &c. Superiùs dixit hanc potestatem sequi iurisdictionem fori externi; hîc autem ex effectu illo vniuersali Canonis, & excommunicationis, quæ inducit separationẽ absolutè, & vniuersaliter quoad omnes fideles limitat potestatem excommunicandi; ita vt Parochis non conueniat, nisi in iis casibus, qui Iure concessi sunt; Episcoporum enim proprie id munus est ex Canonibus, vt patet 23. *q.* 3. *cap. Corripiantur,* & 16. *q.* 2. *in cap. Visis,* dicitur mucro Episcopi. Parochos D. Thomas hîc, & Richardus asserunt ex consuetudine habuisse potestatem excommunicandi pro furtis, & rapinis. Hanc potestatem abstulit Tridentin. *sess.* 25. *cap.* 3. & meritò, vt patet *ibidem,* ex Concilio, & affirmat hîc Doctor: quia nihil æquè damnatur, quàm prompta, & præceps huius potestatis in obuijs, & leuibus causis executio. Vnde Leo Papa epistola ad Episcopos Viennensis Prouinciæ, cap. 6. *Nulli,* inquit, *Christianorum facilè cõmunio denegetur, nec ad indignantis fiat hoc arbitrium Sacerdotis, quod in magni reatus vltionem inuitus, ac dolens quodammodo debet inferre animus vindicantis. Cognouimus enim pro commissis, & leuibus verbis quosdam à gratia communionis excluſos, & anima, pro qua Christi sanguis effusus est, irrogatione tam sæui supplicij, sauciatam, & inermem quodammodò, exuiámque omni munimine diabolicis incursibus, vt facilè caperetur, obiectam,* &c. Hoc ipsum confirmat Doctor exemplo Pauli, qui ter tantùm legitur sententiam hanc tulisse: videantur expositores in loca subiecta. Cætera patent ex litera; & responsio ad argumenta in distinctione quæstionis per suos articulos. *In responsione ad* 4. insinuat duas opiniones circa clauem Sacerdotalem, & eius potestatem, an sit proxima, an remota potentia: *suprà in articulo* 4. *huius quæstionis,* ipse sequitur primam sententiam, quam *ibidem* explicuimus.

Non conuenire Parochis, nisi in casibus permissis Iure.

Est munus Episcoporum excommunicare.

Ius Tridentini derogat antiquo.

Præceps sententia damnatur. Leo.

Non esse leuiter vtendum hac potestate.

SCHOLIVM.

Opinio Magistri, non tolli culpam, nec pœnam æternam per claues, sed tantùm pœnam temporalem, cuius partem dimittit Sacerdos, modò eius sententia sit conformis diuino iudicio, non aliter.

AD [k] quæstionem motam *dist.* 18. dicuntur duæ conclusiones. Prima negatiua, scilicet quòd vis clauium non se extendit ad remotionem culpæ, vel pœnæ æternæ; quod videtur Magister sentire dist. illa: *Deus,* inquit, *per se tantùm dimittit peccatum, quia & animam mundat ab interiori macula: & à debito æternæ mortis soluit.* Quid ergo faciunt Sacerdotes Euangelici? Respondet, *Tribuit eis potestatem ligandi, & soluendi, id est, ostendendi eos ligatos, & solutos.* Quod probat per illud de leproso priùs sanato, quàm ad Sacerdotem misso, *Lucæ* 5. Similiter de Lazaro priùs suscitato, quàm discipulis ad soluendum tradito, *Ioan.* 11.

21 *Opinio Magistri.*

Quære Richard. hîc art. 2. *q.* 1. *&* 2. *& D. Thom. art.* 1. *q.* 3.

Item per Hieronymum super illud Matth. 16. *Tibi dabo claues, In Leuitico,* inquit, *se ostendere Sacerdotibus iubentur leprosi, quos illi non faciunt leprosos, vel mundos: sed discernunt, qui mundi, vel immundi sunt.* Ex hoc dicit Magister, quòd olim Sacerdotes legales habebant iurisdictionem in curandis leprosis, hoc nunc habet Sacerdos Euangelicus in retinendis, vel remittendis culpis.

Additur affirmatiua, quòd vis clauium se extendit ad pœnam temporalem; & in hoc Magister exponit aliter quomodo Sacerdos Euangelicus soluit, & ligat: quia ligat ad pœnam temporalem, quam imponit confitenti: soluit autem cùm à pœna debita aliquid dimittit, vel per eam peccatorem ad Sacramentorum communionem admittit.

Vide Rich. artic. 1. *q.* 4. *Secundùm Mag. claues tantùm tollit pœnam temporalem.*

Additur autem, quòd hæc potestas respectu pœnæ temporalis talis est, quòd non ratificatur actus eius, nisi sit conformis iudicio diuino, scilicet nisi tantam imponat, quanta secundùm iustitiam diuinam peccatis respondet: verbi gratia, pone, iste pro peccatis suis tenetur secundùm strictum rigorem ad pœnam decem dierum, Sacerdos virtute clauium potest sibi remittere pœnam trium dierum.

22

Et esto quòd de thesauro Ecclesiæ iste dispensator possit vnum diem, vel duos remittere, post totum hoc, remanet iste obligatus ad sex, vel quinque dies: de quibus,

bus, ſi Sacerdos aliquid dimittat, non ratificatur iſta obligatio: quia tunc clauis poteſtatis errat in ligando, & ſoluendo: facit enim eum magis ſolutum à pœna temporali, quàm Deus iudicet eum ſolutum, & per conſequens, niſi ille hos ſex dies hîc ſoluat, reſiduum ab eo exigetur in purgatorio.

COMMENTARIVS.

65 *Reſolutio diſtinctionis decimæoctauæ, Sententia Magiſtri.*

k *AD quæſtionem motam diſt. 18. dicuntur duæ concluſiones*, &c. Subiicit ſententiam Magiſtri, qui negat confeſſarium abſoluere à culpa, aut pœna æterna; ſed tantùm à pœna temporali in parte, vt ſi pœna proportionata culpæ ſit decem dierum, poteſt Sacerdos pœnam trium dierum remittere. Addit præterea remiſſionem eſſe nullam, niſi ratificetur in cœlo; tunc autem ratificari, quando clauis in iudicando non errat; ſed pœnam iniungit debitam ſecundùm iuſtitiam diuinam, & præciſam.

SCHOLIVM.

Reijcit Magiſter, & probat per claues tolli culpam, & pœnam æternam, & rationes ſunt claræ. Vide alias diſt. 14. quæſt. 4. Decidit ergo tunc per claues tolli peccata, & dari primam gratiam, quando præuia diſpoſitio ex ſe hoc non poteſt, niſi ci adiungatur abſolutio. Refutat etiam quatuor rationibus num. 25. quod dicit Mag. non ratificari iudicium Sacerdotis, niſi ſit conformis iudicio Dei quoad quantitatem pœnæ remittendæ. Refutatio eſt clara.

23 COntra primum, [1] quia tunc Sacramentum Pœnitentiæ non eſſet Sacramentum nouæ legis, nec aliquam cauſalitatem, vel diſpoſitionem haberet cauſalem ad primam gratiam: quia nunquam dignè ſuſciperetur niſi ab habente iam primam gratiam: nullus enim dignè oſtenditur ſolutus à Deo, niſi priùs ſit ſolutus.

Eſt neceſſaria in re, vel voto.

Item, ſuſceptio iſtius Sacramenti eſt inſtrumentum ad gratiam, hoc eſt, diſpoſitio efficax neceſſaria ex ſtatuto diuino ad gratiæ ſuſceptionem; inſtrumentum autem, vel diſpoſitio præuia, non eſt ſignum rememoratiuum, ſiue oſtenſiuum alicuius, vt iam præteriti, ſed futuri: ergo collatio Sacramenti Pœnitentiæ, ad hoc vt fiat dignè, non oportet vt ſit ſignum abſolutionis diuinæ præcedentis.

Nota contra eos, qui imponunt Scoto quòd non requirit attritionẽ cum abſolutione.

Concedo iſta, vt diffusè declaratum eſt *diſt. 14. quæſt. 4.* quòd Sacramentum Pœnitentiæ poteſt dignè recipi ab attrito, & hoc tanta attritione, quæ non ſufficeret per modum meriti ad iuſtificationem ſuſcipiendam in termino attritionis: & ſi non fictè recipiatur, in termino recipitur gratia prima, quia à Deo confertur, & abſolutio Sacramentalis eſt ſignum efficax illius abſolutionis ſequentis in vltimo inſtanti ipſius, ſicut prolatio verborum eſt ſignum confectionis corporis Chriſti. Et ſecundùm hoc patet quomodo Sacramentum hoc eſt inſtrumentum ad gratiam primam, ſicut diſpoſitio præuia eo modo, quo alteratio poteſt dici inſtrumentum reſpectu generationis ſubſtantiæ, quia diſpoſitio præuia.

Quomodo Sacramentum Pœnit. eſt inſtrumentum ad primã gratiam.

Non igitur eſt ſimile de Sacerdote legali reſpectu lepræ, & de Euangelico reſpectu culpæ: quia ille tantùm exercuit aliquid, quod erat ſignum rememoratiuum mundationis lepræ, & nihil quod eſſet ſignum prognoſticum efficax reſpectu mundationis ſequentis: ſed iſte exercet actum, qui eſt ſignum prognoſticum efficax mundationis ſequentis in vltimo inſtanti; nec tamen mentitur iſte, quia intelligitur abſolutio eius pro illo inſtanti, pro quo iſte à Deo, & ab Eccleſia eſt abſolutus.

24 *Diſt. 14. q. 1. a. 1. & d. 17. q. vnica. Sacerdos tollit pœnã æternam, & culpam vt inſtrumentum, Deus vt cauſa principalis. Soluit auctoritates adductas pro opin. Mag.*

Si dicas; ergo Sacerdos delet maculam, & pœnam mortis æternæ, quod eſt proprium Deo; Dico, quòd vtrumque facit; ſi tamen duo ſunt ibi, de quibus dictum eſt aliàs: ſed non facit niſi inſtrumentaliter, non quidem attingendo illum effectum, nec virtute propria, nec alterius: ſed attingendo aliquid priùs, quod eſt diſpoſitio neceſſitans ad illum effectum; neceſſitans, inquam, ex diuina pactione, & tale agens cauſans diſpoſitionem neceſſariam ad terminum, dicitur agens inſtrumentale, vt eſt de alterante, & generante: proprium autem eſt Deo principaliter mundare, & remittere illud debitum, etiam attingendo illum effectum: horum autem neutrum conuenit Sacerdoti.

Auctoritates ergo quas Magiſter adducit pro ſe, affirmatiuè loquuntur, quod hoc facit; & verum eſt quòd Sacerdos Euangelicus oſtendit illum mundatum, & ſolutum pro inſtanti, pro quo intelligitur ſua abſolutio: ſed non hoc ſolùm, imò ſic oſtendit, quòd illa oſtenſio eſt diſpoſitio præuia & neceſſaria ad illud, quod oſtenditur: hæc eſt enim excellentia Sacramentorum nouæ legis, quòd eorum ſuſceptio eſt diſpoſitio

dispositio sufficiens ad gratiam : illorum autem legalium, nec susceptio erat dispositio efficax ad mundationem corporalem lepræ, vel huiusmodi fœditatis. Esset autem simile, si loqueremur de Sacerdote legali purificante aliquem per aquas asperſionis ab aliqua irregularitate contracta in lege ex contactu lepræ, vel huiusmodi : tunc enim Sacerdos ille exerceret quendam actum, qui esset signum efficax reconciliationis huius irregularitatis, & mundationis illius polluti, in cuius mundationis actu, vel termino, sequeretur effectus signatus, scilicet quòd iste esset dignus communicare cum cæteris Synagogæ. *Comparatio Sacerdotis legalis, & Euangelici.*

Contra illud, quod dictum est de secunda conclusione, potest argui. Nulli committitur potestas arbitrandi in causa aliqua, cuius arbitrium nunquam erit ratum propter quamcunque diligentiam possibilem adhiberi ab ipso, sed tantùm à casu, vel per miraculum speciale : sed per quamcunque diligentiam possibilem adhiberi à Sacerdote, non potest pertingere ad illud indiuisibile pœnæ, quo Deus iudicat peccatorem esse dignum. Si ergo attingat, hoc erit à casu, vel per miraculum speciale, nec erit ratum, per te, nisi ad illud attingat : ergo non habet auctoritatem aliquam arbitrandi. 25 *Impugnat secundã con. Mag. positam nu. 21. quatuor rationibus.*

Confirmatur, quia nec est verisimile quòd Deus dederit potestatem Ecclesiæ arbitrandi, sic quòd ipse voluerit arbitrium Ecclesiæ ratificare ; & tamen quòd impossibile sit eam rectè arbitrari, sic nihil ratificatur, nisi à casu, vel per miraculum speciale.

Item, nullus constituitur arbiter inter partes sub hac conditione, quòd præcisè arbitretur ad voluntatem vnius partis : & hoc maximè quando non potest nosse determinatè voluntatem illius partis : sed in iudicio pœnitentiæ partes sunt Deus, & peccator, inter quos est Sacerdos arbiter : ergo non obligatur præcisè ad arbitrandum illam pœnam, quam sibi Deus infligeret, maximè cùm non possit sibi constare de voluntate Dei, quo ad hoc præcisè, vt est membrum Ecclesiæ. *Sacerdos est arbiter inter Deum & peccatorem.*

Item, si Sacerdos imponat pœnitentiam aliquantulùm maiorem, quàm respondeat peccatis, non est probabile quin pœnitens teneatur eam implere : ergo si aliquantulùm minùs pœna condigna, illa videtur sufficere : nam si non sufficeret aliqua citra illam punctalem, quam dictat diuina iustitia : ergo non oporteret explere aliam vltra illud punctuale diuinæ iustitiæ. *Scilicet si acceptauerit eam, nõ aliter, vt dixit d. 15. q. 1. & d. 17. nu. 22. de quo hîc nu. 27.*

COMMENTARIVS.

66 *Reiicitur sententia prædicta quoad primam partem.*

1 *Contra primum : quia tunc Sacramentum*, &c. Hîc impugnat primam sententiam Magistri, remittens se ad dicta *dist.* 14. *quæst.* 4. vbi etiam hanc controuersiam tractauimus de remissione culpæ, & pœnæ æternæ. Patet etiam veritas ex iis, quæ dicta sunt *dist.* 17. de potestate clauium in foro interno.

De remissione pœnæ temporalis. *Sententia Magistri.* Quad secundam conclusionem, seu sententiam Magistri de remissione pœnæ temporalis, non desunt qui eam sequuntur : non est tamen intelligenda quasi sententia confessarij ex toto sit nulla, si non attingat medium indiuisibile rei : quia pro rata, & secundùm proportionem remittitur pœna debita peccato, ita vt si pœna illa secundùm præscriptum diuinæ iustitiæ non attingatur adæquatè per opus satisfactorium impositum à Sacerdote : tamen remittitur in parte, & secundùm gradum, in quo proportionatur pœna satisfactoria, seu opus impositum à Sacerdote, pensatis omnibus ad pœnam præscriptam peccato ex diuina ordinatione, vel hîc, vel in altera vita soluendam. Quoad reliquum verò, quod supereſt infra debitam proportionem ; pœna peccato debita, vel his per alia opera æquiualentia debeant redimi, vel certè in purgatorio soluãtur. Non debet autem hæc proportio ita attendi, vt satisfactio viæ iniuncta à confessario seruet eandem mensuram diuturnitatis, & acerbitatis, quantùm ad intensionem, & extensionem, cum pœna purgatorij : sed debet attendi medium, prout opera viatoris omnibus pensatis æquiualent pœnis purgatorij redimendis per modum satisfactionis. *Explicatur.*

Hanc sententiam sic explicatam sequitur Suarez *disp.* 38. *sect.* 5. citans Petrum à Soto *sect.* 1. *de satisfactione.* Vasquez *in* 3. *parte quæst.* 94. *art.* 2. *dub.* 6. Eandem sententiam impugnat Doctor *in hoc* §. *versu Contra illud, quod dictum est de secunda conclusione*, &c. cuius rationes adducemus in sequenti. *Eandem sequuntur alij.*

SCHOLIVM.

Impugnata secunda conclusione Magistri, dicentis non valere impositionem pœnitentiæ, nisi punctualiter correspondeat debito secundùm iudicium Dei : resoluit non requiri hanc punctualem correspondentiam, sed dari latitudinem, sicut in commutationibus. De quo dist. 15. *quæst.* 2. *num.* 15. *& intra summum, & infimum pœnam iustè imponi. Quòd si citra infimum, vel vltra summum imponatur, clauis errat, & secundùm id, in quo errat, non approbatur à Deo.*

Dico

26 *d. 15. q. 2. num. 15.*

DIco ergo [m], quòd ſicut in aliis commutationibus iuſtitia commutatiua habet aliquam latitudinem, ita quòd non reſpicit in commutationibus indiuiſibile, ſed medium rectæ rationis: ita iuſtitia punitiua, quæ eſt commutatiua pœnæ pro culpa, non reſpicit neceſſariò gradum indiuiſibilem pœnæ correſpondentem huic culpæ: ſed eſt ibi aliqua latitudo, infra quam pœna minor non ſufficit, & vltra quam pœna maior non eſt imponenda: & extra totam iſtam latitudinem clauis citrà, vel extrà ligans, errat: & tunc non immeritò quæ ſoluitur in terris, non ſoluitur in cœlis, id eſt, non ratificatur: ſed intra latitudinem non errat, & ideò arbitrium ratificatur intantùm, quòd quidquid imponitur intra illam latitudinem, hîc oportet implere, & ſi hîc non impletur, reſiduum in purgatorio exigetur: & ſi minùs imponatur, & expleatur, nihil maius exigetur in purgatorio.

Quãdo clauis errat in imponenda pœnitentia.

Iſtud autem medium in iſta latitudine poſſibile eſt eſſe homini notum per legem Dei cum adiutorio rationis naturalis: & ideò obligatio ad hoc medium latum eſt ad poſſibile homini ſine miraculo ſpeciali, & ſine caſu, & fortuna.

COMMENTARIVS.

67 *Secunda concluſio.*

m *DIco ergo quòd ſicut in aliis commutationibus*, &c. Hæc eſt ſecunda concluſio Doctoris in hac quæſtione contra prædictam ſententiam, in qua dicit non medium rei in ſe ſpectari in ſatisfactione, vt acceptatur à Deo pro æquiualenti: ſed medium rectæ rationis, in quo datur ſecundùm arbitrium prudentis æſtimationis, latitudo inter ſummum, & infimum, & ſecundùm iuſtitiam commutatiuam; vt *ſuprà* determinauit *diſt.* 15. *q.* 2. §. *Alia tranſlatio circa finem.* Vnde ſicut commutatiua reſpicit pretium, & ſeruat æqualitatem hanc non in indiuiſibili, ſed iuxta latitudinem prædictam; ita etiam vindicatiua inquantùm in hoc imitatur commutatiuam, commutando ſatisfactionem pro pœna, ſufficienter adæquat pœnam, ſi ſeruet latitudinem iuxta rectam rationem; neque requiri vt attingat indiuiſibile pœnæ. Quem ſequuntur Gabriel *in hac diſt.* 18. *q.* 1. *art.* 1. *not.* 5. *concluſ.* 2. Maior *diſt.* 20. *q.* 1. Medina *C. de Confeſſione, q. de effectu pœnitentiæ iniuncta.* Sotus *eadem* 20. *quæſt.* 1. *art.* 3. Eandem tenent omnes noſtræ ſcholæ Doctores in prædictis locis.

Medium rectæ rationis, non rei ſeruari debet in ſatisfactione pro pœna temporali.

Probatio concluſionis ex poteſtate clauium.

His poſitis probat Doctor concluſionem. Primò ex auctoritate, quam habet confeſſarius ligandi, & ſoluendi, ſeu arbitrandi inter Deum, & peccatorem. Nulli committitur poteſtas arbitrandi in cauſa aliqua, cuius arbitrium nunquam erit ratum ex quacumque adhibita diligentia: ſed tantùm à caſu, vel per miraculum, id eſt, præter ſcientiam, & intentionem iudicis, ſed ex mero caſu, vel certè per reuelationem ſpecialem Dei, quæ non conceditur ordinariè Sacerdotibus; ſed ex ſententia oppoſita id ſequitur, ſi Deus determinauit debere correſpondere puncto indiuiſibili pœnæ ſecundùm medium rei, quod nequit attingere, niſi ex caſu, aut miraculo: ergo non poteſt iudicare, ſeu arbitrari Sacerdos de pœna temporali, & ſatisfactione ei correſpondente. Confirmatur, quia non eſt probabile quòd in hoc dederit authoritatem arbitrandi Eccleſiæ, cuius arbitrium ratum habet, in eo quòd nequit attingere niſi caſu, vel miraculo.

Non reſpicit caſum, aut miraculum.

Confirmatio.

68 *Reſponſio.*

Ad hanc rationem reſpondent præfati authores, non eſſe inconueniens, vt neſciat Sacerdos attingere medium indiuiſibile rei, quin maiorem, aut minorem pœnam iniungat, pœna iniuncta tantum valebit, quantum proportionatur pœnæ, quam Deus peccato præſcripſit ſecundùm legem, cuius indiuiſibile punctum omnino neſcitur: ſufficit enim vt Confeſſarius humano modo iniungat pœnam conſiderata grauitate peccati, & ſtatu peccatoris, & modo conuerſionis, & cæteris circumſtantiis. Vnde aliquando propter peccatum leuius ratione ſcandali annexi pro ſatisfactione aliorum debet injungi pœnitentia maior, vt olim in Eccleſia fiebat.

Contrà: hæc reſponſio non ſoluit argumentum, quia clauis poteſtatis non poteſt conſiſtere ſine clauis ſcientiæ, vt ſuo loco tractauimus: ſed confeſſario non tantùm data eſt poteſtas ſoluendi quoad peccatum, & pœnam æternam: ſed etiam quoad pœnam temporalem debitam, & ligandi pœnitentem per ſatisfactionem congruam: ergo etiam pœna temporalis conſtituta eſt ſub arbitrio, & ſcientia Sacerdotis, etiam quoad modum iſtum: quod decernere poteſt ſecundùm determinationem clauis ſcientiæ. Antecedens eſt certum ex Conciliis, vt Nicæno *cap.* 12. *tit. de pœnitent. & remiſſionibus, d.* 6. *de pœnitent. cap. Menſuram*, & 26. *quæſt.* 7. & nouiſſimè ex Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.* 8. *Debent ergo Sacerdotes Domini quantùm ſpiritus, & prudentia ſuggeſſerit, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, ſalutares, & conuenientes ſatisfactiones iniungere*, &c. Patet idem ex Canonibus pœnitentialibus, in quibus pœnitentia, & tempus eius perficiendæ præſcriptum eſt; modus etiam conuerſionis, & grauitas peccatorum attenditur: ita vt pro grauioribus maiores etiam ſatisfactiones exigantur, non ſolùm reſpectiuè ad ædificationem proximi, & Eccleſiæ; aut etiam in medicinam: ſed etiam in vindictam peccatorum, quæ contra Deum ſunt commiſſa; vt patet ex locis citatis ex Tridetino; & hoc ad effectum ſeruandæ æqualitatis, & medium iuſtitiæ inter peccatorem, & Deum offenſum: ergo Deus commiſit hoc iudicium Eccleſiæ, ad quod tenentur Sacerdotes ex natura huius fori, & diuino præcepto, ſi ſtatus, & facultas pœnitentis id permittat. Ex quo patet prima conſequentia.

Impugnatio. Clauis poteſtatis dependet à clauis ſcientia.

Trident.

Praxis Eccleſiæ antiqua, & moderna præſcribendi ſatisfactiones.

69 *Confirmatio. Regulatur poteſtas commiſſa per ſcientiam humanã, & fidem.*

Confirmatur, poteſtas iudiciaria commiſſa Eccleſiæ regulatur per ſcientiam humanam, ſiue per fidem, ſiue per prudentiam fundatam: quia aliter nequit fundari poteſtas iuriſdictionis in Eccleſia ſine regula ſufficiente, & directiua, ex qua deceri poſſet medium debitum iuſtitiæ. Ad prædicta autem reuocatur ſcientia huius ſtatus:

ſtatus: ergo ex prædicta ſcientia, & regula poteſt determinari medium ſufficiens, quoad diuinam acceptationem, vltra quod Deus aliud non exigit, medium, inquam, ſatisfactionis, quo deleatur tota pœna debita peccato. Conſequentiam negant præfati authores. Sed probatur, omne iudicium fundatum in poteſtate plenaria, & non reſeruata in aliquo foro, poteſt terminari completè in illo foro ſecundùm leges, & regulam ipſius fori: ſed Eccleſiæ cõmilla eſt poteſtas plenaria iudicandi reum in hoc foro quoad peccata omnia, Deo ſibi nihil reſeruante, & acceſſoriè; recepit etiam ſine vlla reſeruatione poteſtatem vindicandi peccata quoad pœnam temporalem: ergo poteſt attingere medium iuſtum, & debitum ſatisfactionis per regulam & poteſtatem conceſſam huius fori, quoad diuinam acceptationem, ſi præſcribat ſatisfactionem integram, quam iudicat ſufficientem ratione delicti, ſecundùm medium, quod dictat regula ipſius fori, & recta ratio.

Ex prædicta regula poteſt determinari medium.

Cauſa per poteſtatem plenariam, & nõ reſeruatam terminari poteſt. Talis data eſt Eccleſia.

70 *Probatio conſequentia ex præcepto imponendæ ſatisfactionis.*

Probatur conſequentia ex natura poteſtatis receptæ, & præcepti, ex quo redundat obligatio eius exercendæ, iniungendo ſatisfactionem pro pœna temporali iuxta qualitatem delicti: quia ſi obligatio tantùm reſpiceret vindicationem peccati ad ſatisfactionem Eccleſiæ, aut etiam aliorum, vel etiam ad correctionem tantùm peccatoris per modum medicinæ, non eſt fundamentum, vnde dicamus per eam tolli aliquid pœnæ debitæ peccato in altera vita, & ſecundùm diuinam iuſtitiam, quod nemo dicit, aut dicere poteſt: de fide enim eſt opera ſatisfactoria, ſiue per clauem impoſita, ſiue ſpontaneè aſſumpta, remittere pœnam alterius vitæ temporalem, & proinde à Deo acceptari per modum ſatisfactionis condignæ, & ſecundum medium iuſtitiæ: ergo poteſtas iudiciaria quoad ſatisfactionem imponendam data Eccleſiæ ſine vlla limitatione, ex diuina inſtitutione, & acceptatione (cùm ſit actus iuſtitiæ vindicatiuæ ſeruans medium commutatiuæ inter delictũ, & ſatisfactionem) reſpicit aliquod medium poſſibile attingi ſecundum rectam rationem, & regulam huius ſtatus, in quo eſt conceſſa, vltra quod, ſi ſtatuatur, Deus aliam ſatisfactionem, aut pœnam non exigit.

71 *Præceptum imponendæ ſatisfactionis iuxta qualitatem delicti.*

Patet conſequentia ex inconueniente aſſumpto: quia ſi præcepto huius poteſtatis exercendæ, ſecluſo alio impedimento, tenetur confeſſarius imponere ſatisfactionem iuxta naturam, & qualitatem delicti in vindicationem peccati, nõ pro culpa, aut pœna æterna, ſed pro pœna temporali, vt definit Tridentinum *ſeſſ. 6. cap. 14.* & *loco iam citato cap. 8.* Sequitur Deum voluiſſe ſatisfactionem imponendam eſſe in ea menſura, quam exigit delictum regulariter, ſed hoc præceptum nequit aliter interpretari, niſi quatenus ex natura fori datum eſt, ad finem ſeruandæ iuſtitiæ, & ponendæ æqualitatis debitæ: quia alius finis illius præcepti aſſignati nequit, inquantùm præcisè reſpicit vindicationem debitam peccati, ex quo fine debeat interpretari natura ipſius præcepti, quod eſt iuſtitiæ vindicatiuę: ergo cùm Deus voluerit ex natura fori, & præcepti ſeruari æqualitatem, ſequitur in poteſtate Eccleſiæ eſſe attingere illam æqualitatem, & medium eius, vltra quod Deus non exigit aliam pœnam. Vel certè dicendũ eſſet Deum vltra pœnã reſeruatam pro altera vita, determinaſſe aliam pœnam æqualem etiam in hac vita iniungendum eſſe pro peccato, & eius menſura, & ſic punire bis in idipſum, quod eius miſericordiæ non congruit, vt nemo ita factum eſſe docet. Reſtat ergo, & ſequitur Deum præſcripſiſſe hunc modum vindicandi peccatum ſuæ Eccleſiæ, quo etiam poteſtas conceſſa ſeruet medium iuſtitiæ, & æqualitatem, quam ſolus Deus exigit. Hæc æqualitas ſequitur determinationem regulę, quæ eſt recta ratio, quæ dictat de medio, non ſecundùm indiuiſibile Mathematicum, ſed ſecundùm latitudinem, vt in aliis commutationibus contingit, quæ eſt concluſio Doctoris; non autem dictat caſualiter, ſed ex principiis cognitis, & ſecundùm prudentiam, qua attingit medium.

Supponit attingi poſſe medium ex regula fori.

Finis præcepti.

Probatur ſecundò eadem conſequentia principalis, in qua verſatur controuerſia: probatur autem ex fine diuinæ inſtitutionis, qua voluit aliter remittere peccata in Baptiſmo, aliter in hoc foro: ſi conſideremus finem ex parte diuinæ voluntatis, eſt oſtenſio ſuæ iuſtitiæ, & clementiæ, vt decernit Tridentinum *loco citato cap. 8.* Motiuum iuſtitiæ fuit ingratitudo peccatoris, qui poſt plenariam in Chriſto indulgentiam peccatorum quoad culpam, & pœnam per Baptiſmum receptam, denuò immemor beneficij peccat. Motiuum clementiæ fuit fragilitas etiam noſtra, ne ex facilitate veniæ contemnamus peccata, ſi ſine ſatisfactione nobis dimitterentur: quia onus ſatisfactionis adimplẽdæ retardat hominem à peccato, vt ibi Concilium docet. Alius etiam finis aſſignatur *ibidem*, nempe vt peccator per opera ſatisfactoria redimendo pœnam configuretur Chriſto, & eius paſſioni.

72 *2. Probatio. Ex diuina inſtitutione, & modo peculiari remittendi peccata in hoc foro. Finis reſeruatæ pœnæ temporalis.*

Ex quibus ſic argumentor. Concilium ſtatuit differẽtiam inter modum, quo Deus recipit peccatorem in gratiam mediante Baptiſmo, & modum, quo recipit mediante pœnitentiæ Sacramento, in hoc præcisè quòd in Baptiſmo ſit remiſſio plenaria ſine opere ſatisfactionis: in pœnitẽtia verò exigat Deus ſatisfactionem pro pœna temporali, quam alioquin non remittit ſine ſatisfactione, & exhibita ſatisfactione par eſt indulgentia Baptiſmi, & pœnitentiæ: & conſequenter ſatisfit diuinæ iuſtitiæ: quæ talem ſatisfactionem dandam ordinauit, & datam acceptat: ergo non extẽditur vindicatio peccati ſecundùm diuinam iuſtitiam vltra ſatisfactionem debitam: quod etiam aduerſarij nobiſcum cõcedunt, modò ſatisfactio ſit competens, & proportionata pœnæ, & peccato: ſed hæc ſatisfactio, de qua hic loquitur Concilium, eſt tertia pars pœnitentię; nam de ſatisfactione ſpontanea, & alia diuinitùs inflicta à Deo, & humiliter tolerata agit *c. 9.* hîc autem, vt dixi, de ſatisfactione pœnitentiali, quam imponere debent confeſſarij, qui receperunt clauem non ſolùm abſoluendi, ſed etiam ligandi; & quam tenentur imponere iuxta naturam delicti, & facultatem pœnitentis, etiam in vindictam, & caſtigationem peccatorum, vt ibi Concilium: ergo interpretatur non ſolùm eſſe poteſtatem iniungendi hanc ſatisfactionem, ſed poſſe determinare medium iuſtum eius, quo Deo ſatisfiat, & attingatur finis huius inſtitutionis, ex quo Deus præſcripſit ſatisfactionem, nempe iuſta caſtigatio peccatoris, & correctio eius ex rigore ſatisfactionis, ne ampliùs peccet.

73

Exigitur ſatisfactio.

Tertia pars pœnitentiæ.

Senſus Concilij.

Patet conſequentia, quia inſtitutionem ſatisfactionis colligit Concilium eſſe ad placandam diuinam iuſtitiam, eique ſatisfaciendum, cuius miniſter eſt Sacerdos, quantũ ſpiritus & prudentia

74 *Probatio conſequentia.*

tia ſuggerit, pro qualitate criminum, & facultate pœnitentis pœnitentiam conuenientem iniungens, vt dicit Concilium: ergo poteſt pro qualitate criminum conuenientem decernere, prout ſpiritus, & prudentia ſuggerit. Hæc autem ſatisfactio eſt conueniens, quæ placat diuinam iuſtitiam: ergo medium talis ſatisfactionis poteſt decernere, & diſcernere confeſſarius ex regula prudentiæ: & conſequenter illa ſatisfactio ſic iniuncta erit ſufficiens tum ex fine diuinæ iuſtitiæ, quæ decernit pœnitentiam conuenientem ſic iniungi in hoc foro: tum etiam ex fine diuinæ clementiæ, quo præſcribitur talis ſatisfactio, qua peccator deinceps terreatur à peccato: quoniam ad vtrumque finem habet ſufficientem proportionem ſatisfactio ſic iniuncta ex qualitate delicti: & hic eſt finis proximus tam iuſtitiæ, quàm clementiæ, vt per talem ſatisfactionem conuenientem terminetur completè iudicium in hoc foro, & in vita præſenti, cuius opera habent ſufficientem proportionem ad ponendam æqualitatem; in quem finem, & confeſſarius recipit poteſtatem ligandi ex Concilio, & diuinum præceptum ad iniungendum regulariter ſatisfactionem debitam iuxta qualitatem delicti.

Satisfactio congrua, & acceptata à Deo attingi poteſt.

75 *Confirmatio.* Confirmatur, non requiritur proportio quoad punctum Mathematicum inter opera ſatisfactoria vitæ præſentis, & pœnam purgatorij ſecundùm intenſionem, & extenſionem; ſed tantùm inter peccatum, & pœnam proportionatam, & ſoluendam hîc: & ille eſt finis inſtitutæ ſatisfactionis pœnitentialis; & vt Concilia decernunt, hæc ſatisfactio iniungenda eſt ſecundùm qualitatem criminum commiſſorum: ergo regula iniungendæ ſatisfactionis eſt qualitas criminum, grauitas, aut leuitas ſecundùm ſpeciem, & circumſtantias; ſed poteſt Eccleſia, & Sacerdos attingere regulam certam iudicandi de criminibus, & præſcribere ſecundùm hanc, menſuram ſatisfactionis quoad intenſionem, & extenſionem, ita vt opera ſatisfactoria in æſtimatione morali adæquent crimina quoad grauitatem pœnæ præſentis iniunctæ, & diuturnitatem eius, conſiderato etiam modo conuerſionis, quæ aliquando talis eſt, vt ipſa ſola ſufficiat ex perfectione ſua delere totam pœnam in diuina acceptatione. Defectum etiam conuerſionis poteſt ſupplere perfectio ſatisfactionis iniunctæ, modò expleatur vt oportet.

Proportio ſatisfactionis nõ attẽditur reſpectiuè ad pœnam Purgatorij, ſed ad peccatum cõmiſſum.

Poteſt attingi medium inter peccatũ & ſatisfactionem.

Deus ex fine primario remiſſionis, & pœnitẽtia intenedit ſatisfactionẽ huius vitæ. Deus autem non ita reſeruauit pœnam peccato, vt aduerſarij putant, ſub illa determinatione, quaſi voluerit ſoluendam in purgatorio ex primario fine: ſed potiùs voluit ſoluendam hîc, ſeruata menſura delicti, per caſtigationem voluntariam, & ex ſententia Eccleſiæ vindicantis delictum hoc modo: ideóque ſuadet vt faciamus dignos fructus pœnitentiæ, redimamus peccata noſtra: ergo magis principaliter intendit peccatum caſtigari pœna proportionata ſtatui præſenti, quàm in purgatorio: neque decreuit pœnam purgatorij niſi ex omiſſione pœnæ proportionatæ in ſtatu viæ: hæc autem eſt ſecundùm menſuram delicti cognoſcibilis, & ſubiecta Eccleſiæ: ergo, &c.

76 Ex his patet ſecunda ratio Doctoris, quæ in hoc conſiſtit, quòd arbiter non teneatur arbitrari inter partes ſecundùm voluntatem ignotam alterius partis: ſed in hoc foro Sacerdos eſt arbiter inter Deum, & peccatorem: voluntas autem

Ratio Doctoris explicatur.

Dei eſt ipſi ignota quoad punctum, ſcilicet indiuiſibile pœnæ iuxta modum, quo Magiſter ſtatuit determinationem pœnæ factam à Deo, quoad aliquod indiuiſibile reſeruatum, & omnino ignotum: ergo cum hoc non rectè cohæreret poteſtas arbitraria data Sacerdoti, cùm nequeat de cauſa ſic cognoſcere ex regula poteſtatis traditæ, quæ debet conuenientem ſatisfactionem, & proportionatam menſuræ delicti præſcribere, vt ſuperiùs in primo argumento, & in probatione conſequentiæ principalis ex natura fori, & præcepti, & ex fine diuinæ iuſtitiæ, & clementiæ eſt deductum.

Tertia ratio eſt, quia tenetur pœnitens adimplere pœnitentiam iniunctam, etiamſi maior ſit, quàm illa pœna, quæ peccato debetur: ergo ſi etiam adimpleat pœnam conuenientem iniunctam, licèt in aliquo non attingat rigorem indiuiſibilem pœnæ determinatæ à Deo, & ſoluendæ in purgatorio ſufficienter ſatisfaciet, aliàs non oporteret explere aliam vltra illud punctum indiuiſibile diuinæ iuſtitiæ, id eſt, ſi ratum eſt iudicium Sacerdotis imponentis pœnitentiam, quę excedit debitum, & pœnam ei debitam, ita vt pœnitens tali pœna ſit ligatus coram Deo: ita videtur dicendum in altero caſu, in quo deficiat in modico, pœnitentia ab illa pœna, quam Deus decernit, vt remittatur etiam pœna per talem pœnitẽtiam, & ratificetur iudicium coram Deo.

3. Ratio ex obligatione pœnitentis.

Confirmatur hæc ratio: quia alioquin non datur certum fundamentum obligationis pœnitentię ad ſatisfactionem explendam, ſi ratificatio ſententiæ ſit ſuſpenſa & incerta, niſi attingatur determinatum punctum præfixum à diuina voluntate, neque ex alia parte Eccleſia, aut Sacerdos habet poteſtatem obligandi ad dictam ſatisfactionem exhibendam in opere, & ſic eſſet tantùm opus conſilij, & non præcepti: ergo ſatisfactio non regulatur per illud indiuiſibile pœnę, neque conſequenter diuina acceptatio, aut ratificatio illi ligatur. Antecedens probatur, quia poteſtas præcipiendi, ſicut & ipſum præceptum, & lex ſupponit determinatam, & certam regulam, ex qua determinatur, vel ſecundùm quam iudex, aut legiſlator humanus, & inferior decernat; & hæc regula debet eſſe nota, ſed iudex in hoc foro debet ſententiare ad ſatisfactionem tãquam miniſter, & inferior, conformiter ad primam regulam, ſeu voluntatem Dei, per quam ratificari debet eius ſententia, vt teneat: quia agit vt miniſter Dei, & iudex inſtitutus in hoc foro: ergo ſi voluntas Dei eſt ipſi ignota, & incerta, poteſtas eius in quantùm præcipit, non procedit ex regula certa, & nota; & conſequenter non validè præcipit: neque pœnitens validè obligatur. Patet conſequentia à ſimili in foro externo, non validè iudex inferior fert cenſuram ſine cauſa ſufficiente, & nota ipſi: neque eſt alia ratio, niſi prædicta. Ergo ſimiliter ita hîc dicendum erit, quod eſt inconueniens.

77 *Confirmatio. Aliàs deſtrueretur obligatio perficiendæ ſatisfactionis.*

Inferioris ſẽtentia ſupponit regulam certam, & notam.

Exemplum ex poteſtate fori externi.

Dices notũ eſſe Sacerdoti, & Eccleſiæ remanere regulariter pœnam temporalem poſt remiſſum peccatũ virtute clauium, niſi exceſſus conuerſionis, & doloris compenſet pœnam, & hanc regulã ſufficere, vt iniungatur aliqua ſatisfactio.

78 *Reſponſio.*

Contrà: regula ſuperior ordinat, vt ſecundùm menſuram delicti ſit & plagarum modus, & vt ſatisfactio iniungatur iuxta qualitatem delicti, & facultatem pœnitẽtis. Demus ergo pœnitentem poſſe ſatisfacere ſicut ſpontaneè, ita etiã ex præcepto

Impugnatur. Præceptum ſatisfactionis comprehendit modum eius, & mẽſuram.

ceptо per opus impositum : tunc autem attendi debet mensura delicti; & proportio debita satisfactionis:quia vt probatum est,ideò hęc potestas data est Sacerdoti,vt vindicet condigne peccatū commissum. Sed huius vindicationis nequit esse regula sufficiens Dei voluntas secreta, & omnino ignota:ergo alia regula ignota debet assignari;vel certe sententia non habebit, vt procedit à regula ignota, & incerta, imò nulla respectu delegati iudicis. Hæc autem regula nota est qualitas delicti,omnibus pensatis,& proportio pœnæ satisfactoriæ sufficiens, quam proinde præscribens confessarius nec errat, & Deus acceptando talem satisfactionem ratificat sententiam eius.

Fundamentum aduersæ sententiæ.

Ex his patet ad fundamenta oppositæ sententiæ, quæ in hoc solo versantur, vt proportio satisfactionis pœnitentialis, vt iudicatur sufficiés, & condigna debeat sumi in ordine ad pœnā alterius vitæ, quæ cùm sit determinata per diuinā iustitiam,& ad certam mensuram, quam nequit Sacerdos, aut tota Ecclesia cognoscere;ideò nequit attingere inter illam,& satisfactionem, debitam æqualitatem, ac proinde tantùm valebit satisfactio iuncta à confessario, inquantùm commensuratur illi pœnæ, & non aliter: quia illa pœna non tollitur, nisi per condignam satisfactionem,& æqualem.

79

Responsio. Suppositio falsa.

Respondetur negando suppositum hoc: quia diuina iustitia, vt dictum est,non ita determinauit pœnam temporalem debitam peccato,& determinatè obligando ad pœnam alterius vitæ, sed vel pœnam condignam in hac vita per satisfactionem conuenientem exhibendam,vel certè in altera vita.Quin etiam pœnam huius vitæ per condignam satisfactionem magis intendit, seu primariò, vt patet ex institutione Sacramenti;& potestate data Sacerdotibus, vt arbitris,& præcepto etiam ex natura fori,quo tenentur mentiri satisfactiones imponendas iuxta qualitatē delicti, ad quam respicere debent præscribendo opus satisfactorium,non verò ad pœnam alterius vitæ, quæ non spectat ad forum ipsorum, & de qua nō habent ius,aut potestatem cognoscendi: estque alterius rationis à pœna satisfactoria huius vitæ, quæ spectat ad clauem potestatis, & scientiæ Sacerdotalis, & æquiualens in diuina acceptatione. Vnde si Sacerdos sequens regulam Canonum, & prudentiæ ex quibus percipere potest qualitatem delicti, imponat satisfactionē dignam,& æqualem in prudenti æstimatione secundùm medium rectæ rationis,ratificatur iudicium eius; quia perfectè applicat merita passionis Christi, per opus tale iunctum, & vindicat peccatum secundùm regulam præscriptam, neque aliud vltrà Deus exigit.

Satisfactio pœnitentialis respicit qualitatem delicti.

Confessarij nō cognoscunt de pœna alterius vitæ, neque ad forum suū spectat.

80

Fauentini dubitatio.

Fauentinus noster plurimùm hæsitat *hac dist. disp. 35. in fine*,si possit Ecclesia, aut confessarius inuenire aliquam regulam determinatam,ex qua possit præscribi æqualitas satisfactionis pro peccato mortali, aut pœna temporali ei debita, & videtur rem in incerto statuere. Cæterùm hæc perinde inconueniēs est,sicut & sententia,quam impugnauimus : neque res adeò obscura est, vt medium rectæ rationis,quod sufficit,attingi non possit,quia pœna præscripta à Deo ordinatur per satisfactionem humano modo possibilem attingi à viatore, & præscribi ab Ecclesia secundùm regulam rectæ rationis, quæ desumitur ex qualitate peccati:sicut autem iudicium Ecclesiæ de natura, & qualitate peccati non vacillat; sed

Decidituꝛ ex dictis.

Regula decernendi, & discernēdi satisfactionem certa.

ex lege, cui opponitur, habetur pensatis omnibus eius circumstantiis, quæ in confessionem cadunt,idque in ordine ad absolutionem,& sententiam; ita similiter ad eandem scientiam, & æquali certitudine spectat discernere opera satisfactoria,congrua in ratione pœnæ,& valoris, quę peccatum ipsum sufficienter ordināt secundum æqualitatem iustitię: vltra quam Deus aliud non exigit, aliàs impossibilis esset hominis satisfactio, cuius nullam haberet certam regulam, neque iudicium Ecclesiæ esset firmum. Si ergo qualitatem peccati rectè iudicat Ecclesia,& gradum oppositionis eius ad virtutem,& legem,potest etiam discernere illa opera,quæ æquiualent in ratione boni,& pœnæ ipsi peccato,quę si præscribuntur, erunt sufficiens, & æqualis satisfactio,vt innititur meritis Christi,& efficaciæ clauium:verbi gratia,ponamus aliquem violasse ieiuniū in vigilia,sufficiens satisfactio erit,si præscribatur ei ieiunium vnius,aut plurium dierum, cū oratione,& eleemosyna,& huiusmodi.Quòd si ieiunare non possit, compensetur ieiunium per alia opera mortificationis, & aliarum virtutum,vel frequentationem Sacramentorum,opera indulgentiarum, quæ æquiualent satisfactioni pœnitentiali : neque enim ita in hoc puncto Spiritus sanctus assistens Ecclesię,& Doctoribus eius, ipsos deseruit, vt regulæ eorum receptæ, praxi,& rationi innitentes sint omnino friuolæ, aut humanæ inuentionis,nec certo fundamento adhærentes. Scimus enim satisfactionem esse ex genere suo redditionem æquiualentis pro æquiualente aliàs indebiti. Scimus vlteriùs præscriptum esse Sacerdotibus ex regula huius fori, vt seruēt æqualitatem inter satisfactionem,& peccatum commissum spectata facultate pœnitentis. Scimus tertiò Deum non exigere vltra satisfactionem æqualem delicto.iudicium autem Ecclesiæ, & Doctorum de oppositione peccati ad legem Dei, eiúsque specie,& grauitate est fundatum ex cognitione legis:& idem dicendum est de iudicio eorum, quantùm ad naturam, & valorem boni operis,per quod ordinari debet peccatum, tanquam per satisfactionem æqualem, qua Deo restituitur debitum. Ex quibus omnibus potest stare sufficiens regula determinandi satisfactionem æqualem secundùm medium prudentiæ, seu rectæ rationis, & assistentiam specialem, quam habent arbitri ex suo munere (si agant quod in se est) ad profectum pœnitentum.

Regula discernendi peccatum,& satisfactionem.

Exemplum.

Modus præscribendi satisfactionem

81

2 Conclusio. De satisfactione nō seruante æqualitatem.

Ex his sequitur altera conclusio Doctoris, nempe si Sacerdos non seruet latitudinem debitam satisfactionis ab eo deficiendo, vel notabiliter excedendo iudicium,illud non esse ratum in cœlo : tenetur quidem pœnitens ex præcepto Ecclesiæ, cui se subiecit ad implere pœnitentiam acceptatam, vt in tertio argumento docet: sed exhibitio actus compensabitur à Deo per remissionem alterius pœnæ debitæ, vel ad meritum gratiæ, & gloriæ; quia liberalis est in donis suis, nec opera iusti relinquit sine præmio: quòd si satisfactio erit deficiens, acceptabitur pro rata, & valore suo. Addit præterea quòd si satisfactio æqualis imposita non adimpleatur, exigi pœnam ipsi correspondentem in altera vita, quod est consequens ad dicta : quia pœna aliàs temporalis debita pro delicto fuit virtute clauium commutata in illam satisfactionem, deinceps ratio exigitur, si omittatur.

Si excedit,cōpensabitur

Si deficiet, acceptatur pro rata.

Satisfactio nō adimpleta soluitur in altera vita.

SCHOLIVM.

Pœnitentem non acceptantem pœnitentiam etiam moderatam à Sacerdote, adhuc miſericorditer abſoluendum. De quo ſupr. d. 15. q. 1. art. 3. & d. 17. num. 22.

27 *An teneatur peccator acceptare pœnitẽtiam à Sacerdote.*

Sed n nunquid pœnam à claue non errante impoſitam tenetur pœnitens adimplere? Reſpondeo quòd ſic, ſi velit ſe ſubmittere Sacerdoti huic; & quantùm ad abſolutionem culpæ, & quantùm ad ſuſceptionem pœnæ totalis correſpondentis: quia tunc obligatur præcepto Eccleſiæ, cui ſe voluntariè ſubmiſit.

Si autem tantummodò ſe velit ſubmittere huic quantùm ad commutationem pœnæ æternæ in temporalem, & non quantùm ad taxationem pœnæ totalis, ſed tantùm quantùm ad illam, & illius taxationem, vult ſe ſubdere manui Dei, vel hîc, vel in purgatorio: non expediret talem ſine abſolutione repellere: tunc enim recederet deſperatus: nec videtur propter iſtam voluntatem eſſe in peccato mortali, cùm conteratur de peccato, & velit puniri pœna condigna pro eo, & ab eo cuius eſt, iuſtè eam infligere; licèt nolit eam ſibi infligi ab iſto Sacerdote, nec ipſemet velit eam recipere, vt ſit miniſter ipſius infligendæ.

28 Nec poteſt dici hunc inobedientem Eccleſiæ eſſe, quia poteſt ſe ſubmittere arbitrio Eccleſiæ quantùm ad iudicium illud pœnitentiale, ad quod neceſſariò tenetur ſe ſubmittere, licèt nolit ſe ſubmittere illi ſequenti. Et patet quòd illud non includitur neceſſariò in primo, quia Sacerdotes, primo exiſtente quantumcunque vniformiter, valdè variant ſequens. Vnde & frequenter propter voluntatem confitentis ad ſubeundum pœnam non magnam, dant aliquam modicam, prædicendo ſibi, quòd oportet reſiduum ſoluere in purgatorio: & cùm illa parua ſit manifeſtè improportionata culpæ, & omnino extra illam latitudinem, non propter hoc non recipit talis Sacramentum Pœnitentiæ.

Eodem modo videtur quòd poteſt omnino pœnam nullam ſibi imponere, propter reſiſtentiam eius ad ſuſtinendum, prædicendo ſibi quòd totam illam pœnam oportet ſoluere in purgatorio, & Auguſtinus hoc innuit, quòd ſi tali vix inclinabili imponatur pœnitentia aliqua diſplicens, timendum eſt ne inde accipiat occaſionem recidiuandi in peccatum mortale: quia proiiciendi illam pœnitentiam, in quo peccabit mortaliter, poſtquam voluit ſe ſubmittere Sacerdoti in eius ſuſceptione.

Clauis erret quando non bene examinatur vſus.

Sed o dato, quòd erret clauis ſcientiæ, non tamen poteſtas clauis, nunquid arbitrium ratificatur in cœlo? Reſpondeo, clauis ſcientiæ errat, quando nec benè requiruntur, nec examinantur illa, quæ pertinent ad hoc iudicium; vtpote ſi circunſtantiæ aliquæ fatuæ, quæ nec aggrauant, nec alleuiant, ſed placent auribus prurientibus confeſſoris: ſi etiam non requirit de attritione confitentis, ſed tantummodò, vt audiat eum, ac ſi narraret vnam narrationem, vel fabulam. Et in primo quidem licèt aliquid fiat, quòd non eſſet faciendum, ſi tamen nihil omittatur, quod eſſet faciendum, vtpote circunſtantiis non requirendis requiſitis, requiruntur illæ, quæ eſſent requirendæ, poteſt ſequi rectum iudicium, ſed in ſecundo omiſſa requiſitione diſplicentiæ confitentis, non poteſt ſequi rectum iudicium, niſi caſualiter.

29 *Dupliciter poteſt errare clauis, poſitiuè, & priuatiuè.*

Breuiter p ergo dico, quòd ſi clauis ſcientiæ erret, exequendo non neceſſaria ad illam cauſam, vel illicita, peccat confeſſor: ſed ſi nihil omittat de neceſſariis ad cognitionem cauſæ, poteſt rectè iudicare. Si autem errat clauis ſcientiæ, omittendo aliquid, quod eſt neceſſarium ad cauſæ cognitionem, & peccat, & non poteſt rectè iudicare, niſi à caſu, & potiſſimè de attritione, vel contritione confitentis.

Quòd ſi pœnitens oſtendat ſe dolentem, cùm tamen non ſit: eſt fictus, & recedit à vera pœnitentia, & cum nouo peccato: nec clauis ſcientiæ errat, ſed pœnitens in periculum ſui errat: & tunc ratificatur iudicium Sacerdotis in cœlo, hoc eſt; quòd fecit quod ſuum eſt: quia vt homo non potuit cor videre, niſi per ſigna exteriora: ſed non ratificatur quantùm ad illum ſuſcipientem, quia non eſt capax iſtius, ſicut oſtendit ſe capacem.

An valeat abſolutio eius, qui omiſit benè inquirere, vel intelligere mẽtem pœnitentis.

Sed eſto quòd non aliquo neceſſario omiſſo à caſu, fecit iuſtam ſententiam? Reſpondeo, ratificabitur quantùm ad ſuſcipientem, ſi non eſt fictus, ita quòd ſibi ſufficiet illam pœnam implere: ſed non ratificabitur ex parte confeſſoris, quin peccet errando; & iſto modo oportet diſtinguere, quòd aliquando ratificabitur arbitrium ex vtraque parte, ſcilicet tam Sacerdotis, quàm ſuſcipientis, aliquando ex parte illius, non iſtius.

COMMEN

82 n *Sed nunquid pœnam à claue non errante*, &c. Hanc difficultatem tangit Doctor *supra d.15.q.1.§.de 2.Principali*,& obiter *d.17.quæst.1. art.2.§.Continet etiam qualiter*. Magis ex proposito hîc, & in priori loco, *d.15.* circa hoc punctum occurrit controuersia, An Sacerdos possit obligare pœnitentem ad satisfactionem. Communis sententia est affirmatiua, quam sequitur Suarez *disput.38.sect.7.conclus.1.* Vasquez *q.94. art.2.* dubio citantes tam veteres, quàm antiquos pro eadem sententia, quos breuitatis gratia hîc transcribere non est necesse.

An pœnitens teneatur acceptare pœnitentiã iniunctam.

Prima sententia affirmatiua.

Secunda sententia negatiua.

Secunda sententia est pœnitentem non obligati acceptare pœnitentiam iniunctam, neque consequenter Sacerdotẽ posse eum ad hoc obligare. Hæc tribuitur nostro Doctori in locis citatis: quam sequitur Gabriel *in hac dist.q.1.art.3. dub.1.& d.16.art.3.dub.5.* Medina *tract.5.q.45.* Syluester *verbo Confessio q.25.* Armilla *v.Confessio.§.29.* Nauar. *in Summa c.26.* Hostiensis,& Panormitan. *in c.Significauit*, &c. *de pœnitent. & remissionibus*:& frequentiùs Doctores nostrę Scholæ. Caietan. etiam *in Opusc.tract.6.q.2.* vbi non solùm negat acceptare teneri pœnitentem: sed etiam non teneri acceptatam adimplere. In quo tam Vasquez,quàm Suarez,quibus accessit Soto *d.20.q.2.art.2.* dicentes eum magis consequenter loqui,quàm loquatur Doctor, id negando.

83 In primis meo videri noster Doctor non tenet absolutè hanc sententiam, quæ eidem communiter imponitur à Doctoribus vtriusque scholæ; multum enim interest inter hoc, quod est Sacerdotem habere potestatem obligãdi, seu ligandi ad opus satisfactoriũ, & inter hoc, quod est vti hîc & nunc in casu tali potestate, & an congruat non vti,quando aliàs in pœnitente est periculum damnationis, & desperationis. Doctor non docet in Sacerdote nõ esse potestatem ligandi, & obligandi pœnitentem absolutè: sed contrarium docet, cùm dicat teneri eum pœnitentiam acceptatam adimplere sub pœna peccati, quæ obligatio nulla esset, nisi potestas ligandi induceret obligationem; in qua fundatur hæc obligatio, non in sola acceptatione pœnitentis; *Tunc enim*,inquit,*obligatur præcepto Ecclesiæ, cui se voluntariè submisit.* Ponit ergo Doctor casum in primo loco *dist.15.* vbi docet modum, quo confessarius se debet gerere circa quosdam peccatores, ne per satisfactionem impositam exponantur periculo peccandi eam omittendo.

Negatiuã non docuit Doctor.

Explicatur sententia vera eius.

84 Primum assignat doctrinam generalem, vt satisfactionem congruam peccato imponat. Deinde admonet vtendum esse discretione, ne imponatur pœnitentia nimis disconueniens;sed illa quæ meliùs congruat pœnitenti, & quam faciliùs adimplebit: verbi gratia,ne pauperi imponatur satisfactio per eleemosynam,quam nequit ex penuria adimplere. Vnde Tridentinum docet vtendum esse prudentia spectata facultate pœnitentis. Deinde non esse imponendam satisfactionem per orationem prolixam, quæ non congruit eius penuriæ, vt qui laborare debet pro victu necessario acquirendo. Et idem docet de ieiunio ex simili ratione, quia deficerent ei vires necessariæ: in his autem tribus generibus operum, ieiunij,eleemosynæ & orationis in præcedentibus docet regulariter consistere, & præscribi satisfactionem, vt *ibidem* super textu eius dictum est. Cæterùm admonet confessarium ex causa iusta, & in casu posse aliam pœnitentiam iniungere, vt *ibidem* docuit de paupere ob impossibilitatem operis, vel certè magnam difficultatem, quæ impossibili in re morali æquiparatur. Tandem subiungit inducendum esse pauperem ad tolerantiam laborum, & penuriæ propter peccata, & iniungendum esse aliquam pœnitentiam, quam adimplere potest, quousque saltem alia facultas satisfaciendi offeratur. Item, dicit de diute delicato, & lapso in peccatum carnis,qui nequit ieiunare, imponendam esse aliam pœnitentiam eleemosynæ, & orationis.

Regula generalis imponẽdi satisfactionem.

Satisfactio debet respicere facultatem pœnitentis.

Tandem subiungit casum, in quo pœnitens nullam pœnitentiam acceptare vellet. Cæterùm alia requisita, vt dolorem de peccatis, & propositum firmum emendationis habet:quamuis patiatur repugnantiam adimplendæ, aut acceptandæ satisfactionis: *Absoluendus est*,inquit, *& non respuendus, ne cadat in desperationem, nuntiando ei pœnam quam hîc, vel in purgatorio subire tenetur*, &c. & adducit illud Isaiæ 42. *Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet*, &c. vbi Propheta loquitur de Christo, & eius lenitate, & misericordia quoad peccatores. In hoc loco non loquitur regulariter: sed in casu in quo peccatori esset nimis difficile obligari ad pœnitentiam, ex particulari suo statu,& tentationibus,quas patitur in adimplenda pœnitentia ex obligatione, & de facili casus formari potest: verbi gratia, in scrupulosis, qui sentiunt in se maximas turbationes conscientiæ, & anxietates excitari in quibuscumque operibus obligationis, quibus sæpiùs repetitis nõ quiescunt, neque existimant se omnino satisfeciisse. Ideóque Doctor supponit casum,in quo nimis difficile esset pœnitenti satisfactionem impositam adimplere, aut acceptare, non verò quòd ex contumacia, aut impunitate peccandi velit Ecclesiæ claues contemnere. Non negat etiam Doctor potestatem esse in Sacerdote iniungendi pœnitentiam, aut repellendi pœnitentem, suspendendo absolutionem: sed dicit eum debere in eo casu non vti sua potestate, aut durum, & difficilem se gerere; sed ad exemplũ Christi non confringere arundinem quassatam, aut extinguere linum fumigans: sed condescendere intimando obligationem, & debitum, & lucrando illam animam ne caderet in desperationem. Supponit ergo periculum desperationis subesse, quod oritur ex vna parte, quia subtrahitur absolutio; ex alia, quia nequit vincere difficultatem, quam patitur ex illa tentatione,qua nequit acceptare pœnitentiam cum obligatione.

85 *Casus quem decidit Doctor.*

Loquitur tãtùm in casu.

Casus de scrupuloso, cui difficilius est adimpletio satisfactionis.

Resolutio Doctoris.

86 In *dist.17.q.1.loco cit.* idem dicit,nempe talem esse magis absoluẽdum,quàm repellendũ,modò habeat propositum recipiendi pœnam à Deo infligendam in hac vita, vel in purgatorio, si tamen acceptarit pœnitentiam,debet habere propositum eius adimplendæ: aliud nihil dicit.

In præsenti verò litera dicit non expedire talem repellere sine absolutione:tunc enim rece-deret desperatus: supponit ergo semper casum particularem, in quo ob difficultatem specialem, quæ in tali persona contingit, ex peculiari dispositione, vt ipse sibi sit minister infligendæ

Circumstãtiæ casus.

pœnæ, aut inducatur noua obligatio per præceptum confeſſoris, & ad hæc repugnantiam, ſicut & ad impletionem pœnitentiæ iniunctæ, & periculum peccati noui: & ſi ſubtrahitur abſolutio, incidat in laqueum deſperationis. In his circumſtantiis cenſet Doctor non eſſe eum repellendum, ſed vtendum eſſe indulgentia, adducens rationem, ex qua oſtendatur id tutè fieri poſſe ſine contemptu Sacramenti, aut clauis, & magis expedire tali perſonæ: quia ex parte pœnitentis ponuntur omnia per ſe neceſſaria; neque eſt inobediens Eccleſiæ, quia ex rationabili cauſa non ſe ſummittit quoad pœnam ſatisfactoriam, non verò ex contemptu, aut deſiderio impunitatis.

Ratio cur abſolui ſic expediat.

87 Item, ex parte confeſſarij oſtendit, ſicut poteſt ex cauſa legitima temperare ſatisfactionem, vt omnino modicam imponat, ſic etiam ex ſimili cauſa, quia ſtatus huius pœnitentis, & periculum id poſtulat, poteſt confeſſarius licitè abſoluere, non imponendo vllam. Ex his ergo apparet Doctorem neque negare poteſtatem ligandi ad ſatisfactionem eſſe in confeſſario, neque dicere eum teneri talem abſoluere, ſed magis expedire vt abſoluat, non vtendo poteſtate, quam habet in hoc caſu particulari: neque dare regulam generalem, quia ſic eſſet cum omnibus, & quibuſcumque agendum: ſed præſcribere tantùm, quid fieri debeat in caſu hoc particulari, vbi ſalus pœnitentis periclitatur ex deſperatione; & alienetur ex toto à Sacramento, ob deſperationem incurſam ex cauſis præmiſſis. Neſcio ergo quo fundamento trahatur in ſententiam illam, quia neque aſſertio eius, neque etiam diſcurſus eam continet: licèt rationes, quas inſinuat, alij poſteriores extendunt extra caſum, & circumſtantias ad abſolutam aſſertionem, quæ ei adſcribitur.

88 His poſitis probatur ſententia Doctoris, vt iam explicata eſt, ſupponendo hîc agi de pœnitentia non curatiua, aut præſeruatiua à peccato: ſed de illa, quæ eſt merè vindicatiua peccati commiſſi: & ſic argumentor; neque ex parte confeſſarij, aut Eccleſiæ, aut Sacramenti, aut ipſius pœnitentis aliquid obſtat, quin in caſu expreſſo, & talibus circumſtantiis valeat abſolutio pœnitenti, & eam non ſolùm licitè, ſed etiam ex debito teneatur confeſſarius impertiri: ergo talis abſoluendus eſt.

Probatio aſſertionis, vt eâ tenet Doctor.

Nullum eſſe ſufficiès fundamentũ negandæ abſolutionis.

Antecedens probatur quoad primam partem; hæc obligatio, qua tenetur confeſſarius iniungere pœnitentiam, vel attenditur ex præcepto, quo tenetur ſeruare æqualitatem inter partes, nempe Deum, & peccatorem, vindicando peccata, vel ex natura Sacramenti, eiúſque integritate, & reuerentia, vel denique ex obligatione, qua tenetur pœnitenti ad eius profectum. De his duobus vltimis titulis fundandæ obligationis agetur probando reliqua membra illius antecedentis. Nunc probatur hîc non interuenire obligationem ex illo titulo vindicandi peccatum: obligatio ex præcepto ſeruandi æqualitatem inter peccatum, & pœnam iniunctam regulatur per prudentiam, & etiam menſuratur ſecundùm facultatem pœnitentis, vt docet Tridentinum; ex natura etiam fori reſpicit qualitatem delicti, vt ſit ipſi proportionata iuxta latitudinem rectæ rationis ſaltem; ſed in his circumſtantiis pœnitens eſt inhabilis ad pœnitentiam ſubeundam; ex qua conſtituitur

Non tenetur confeſſarius iniũgere pœnitentiam. Fundamentũ obligationis.

Non oritur obligatio ex titulo vindicandi peccatum.

Pœnitès cenſetur inhabilis ad ſatisfactionem.

in periculo proximo relapſus eam non adimplendo: ergo non habet facultatem eam adimplendi: vltra autem facultatem nequit obligari ex iuſtitia, aut medio eius: ergo neque confeſſarius tenetur, aut poteſt eum obligare, quia poteſtas confeſſoris non excedit materiam ſubiectam, nempe opus, quod eſt in poteſtate pœnitentis, cùm pœnitens ſit executor mandati confeſſarij in ſe ipſum exequens, tanquam miniſter opus præſcriptum, ideóque ſupponitur eſſe in facultate eius.

Vltra facultatem nequit obligari.

Dices, ſupponi opus eſſe in facultate pœnitentis. 89

Reſponſio.

Contrà: Illud non eſt in facultate pœnitentis ſecundùm legem, quod vel ex natura operis, aut ex diſpoſitione particulari ipſius pœnitentis ita eſt difficile, vt cenſeatur moraliter ei impoſſibile, & ſpectatis circumſtantiis, aut operis, aut perſonæ præſumitur non adimpleturus, ſed per omiſſionem eius de nouo peccaturus: ergo neque in poteſtate confeſſarij eſt eum ad tale opus in periculum ſalutis moraliter certum, & proximum obligare.

Impugnatur.

Quod eſt difficile, & periculoſum non eſt in facultate.

Secundò, tenetur confeſſarius ſequi regulam prudentiæ, quæ deſumitur ex fine, & inſtitutione huius fori: ſed finis eſt ſalus pœnitentis, & reconciliatio peccatoris, ad quæ non eſt medium proportionatum ſatisfactio, quæ iniicit periculum proximum peccandi: ergo neque ex regula prudentiæ, quæ deſumitur à fine Sacramenti obligatur imponere ſatisfactionem in caſu.

Confeſſarius tenetur ſequi regulam, quæ non deuiat à fine.

Confirmatur primò. Voluntas miniſtri, ſeu iudicis inferioris debet ſequi, & conformari voluntati Principis in iudicando; ſed ex nullo fundamento colligitur Deum obligare pœnitentem in eo caſu ad ſubeundam ſatisfactionem: ergo neque Sacerdos ad eam imponendam. Maior patet, quia poteſtas data inferiori eſt regulanda ſecundùm legem, non contra, aut præter legem. Minor probatur, quia voluntas Dei, & legis colligitur ex fine Sacramenti, & inſtitutione ſatisfactionis, quatenus ex motiuo iuſtitiæ præſcribitur in vindictam peccati, & quatenus ex motiuo clementiæ ad abſterrendum à peccato nouo pœnitentem; ſeu à relapſu: ergo hæc duo motiua, quæ proponit Tridentinum ſuprà tanquam ſatisfactionis imponendæ, debent compati in opere ſatisfactorio: ſed ſatisfactio, quæ iniicit periculum proximum peccandi de nouo, non compatitur cum fine & motiuo clemẽtiæ, quo reſpicitur abſtractio à peccato nouo: ergo talis ſatisfactio non eſt præſcribẽda etiam ex motiuo iuſtitiæ, & vindicationis peccati, neque Deus eam præſcribit.

Secundò: Deus licèt dederit poteſtatem ligandi Sacerdotibus, quoad ſatisfactionem limitatur illa poteſtas, vt dicit Tridẽtinum, ad facultatem pœnitentis, quæ in præſenti caſu non ſuppetit, vt dictum eſt, neque ideò violatur iuſtitia diuina, etiamſi pœnitens non ſatisfaciat in hac vita, quia manet ei præſcripta pœna temporalis à Deo infligenda, vel hîc, vel in altera vita; quamuis ipſe voluntariè non aſſumat opera pœnitentiæ, aut non imperantur congrua à Sacerdote, ſed modica, vel nulla: ideóque neque Eccleſia, vt patet ex Canonibus pœnitentialibus alias citatis, imponit ſatisfactionem in articulo, neque confeſſarij: quia deeſt facultas eam adimplendi; ſed remittũt peccata punienda

90 *Secunda ratio. Poteſtas imponendi ſatisfactionem limitatur ad facultatẽ pœnitentis.*

Praxis Eccleſiæ.

à Deo

à Deo in altera vita per pœnam condignam: neque vllum inconueniens ſequitur, ſi Eccleſia remittat aliqua delicta punienda ipſi Deo ex peculiari ratione, & diſpoſitione pœnitentis, quando ita congruit eius ſaluti, quam magis procurare debet ex inſtitutione, & fine primario Sacramenti, quàm vindicare peccatum, quod miſericorditer, & ex meritis Chriſti applicatis remittitur in Sacramento; ſatisfactio autem ordinatur ob pœnam temporalem, quæ remanet, & cuius debitum non excludit peccatorem à gratia, & iuſtificatione recepta; in mediis autem ſalutis illa primariò ſpectantur, & intenduntur, quæ ad ſalutem conſeruandam faciunt, nihilque aliàs acceſſorium præſcribitur, niſi ex fine ſalutis conſeruandæ, aut inducendæ, ideóque pœnitentia ſatisfactio medicinalis, & curatiua magis requiritur, quàm vindicatiua; & magis conducit ad finem ſalutis: ergo in caſu, quo ſatisfactio induceret maius periculum ſalutis, quàm adiutorium, non debet præſcribi; imò, quod magis eſt, nequit Sacerdos eam præſcribere pœnitenti, quin peccaret contra religionem, præſcribendo contra finem, & reuerentiam debitam Sacramenti ſuſcepti: & peccaret contra charitatem, vt de ſe patet, onera importabilia tali pœnitenti imponendo, ſpectando eius ſtatum; & ex quibus moraliter eſt certus eius lapſus. Imò ampliùs peccaret contra iuſtitiam: quia pœnitens ipſi non ſubiicitur ſimpliciter in iis, quæ præiudicant eis ſaluti; neque Deus commiſit ei poteſtatem arbitrariam in pœnitentem, vt grauetur in ſententia ferenda in præiudicium ſalutis pœnitentis, quam Deus primariò intendit.

Non eſt inconueniens aliqua delicta manere impunita in hac vita.

Modus ordinatus applicandi media ſalutis.

Peccaret confeſſarius in eo caſu, præſcribens ſatisfactionem.

91 Tertiò: nulla poteſt eſſe poteſtas obligans ad ſatisfactionem, niſi inquantùm eſt pars integralis pœnitentiæ, & vt cohæret aliis partibus eiuſdem, quæ ſunt magis eſſentiales, qualis eſt contritio, ſeu dolor de peccato: ſed in eo caſu repugnaret ſatisfactio iniuncta contritioni circũſtantionatæ; vt eam eſſe debere declarat Tridentin. *ſeſſ. 14. cap. 4. & ſeſſ. 6. cap. 15.* Vna ex circunſtantiis requiſitis eſt, vt ibi declarat Concilium, propoſitum emendationis, quod maximè ſpectare debet confeſſarius: ſed huic propoſito repugnat ſatisfactio modo dicto præſcripta, ob diſpoſitionem particularem pœnitentis, quia propoſitum emendationis nequit cõſiſtere cum acceptatione ſatisfactionis, quam moraliter nouit pœnitens ſibi non eſſe poſſibilem, ſi iniungatur ex præcepto, vt per ſe conſtat: quia propoſitum emendationis inuoluit poteſtatem abſolutam adimplendæ legis; acceptatio autem pœnitentiæ, & ſatisfactionis ex præcepto ſupponens iudicium morale certum de contrario deſtruit voluntatem emendationis: ergo talis ſatisfactio non eſt congrua, neque integrat reſpectiuè ad ſubiectum tale, partem cohærentem cum eius conuerſione.

Tertia ratio. Satisfactio nequit præſcribi niſi vt pars eſt pœnitentiæ.

Satisfactio repugnaret in caſu propoſito emẽdationis.

92 Quartò, obligatio confeſſarij maximè in eo verſatur, vt ſatisfactionem iniungat congruam peccatis, etiam ad vindicationem, & ne aliquin ex indulgentia communicaret peccatis pœnitentis, vt dicit Concilium: ſed neque pœnitentiam rigoroſam, & congruentem peccatis imponere poteſt, ſi non congruat fragilitati, & ſtatui pœnitentis, vt omnes concedunt; ſed modicam. Neque in eo ſtatu communicat peccatis eorum: quia vſus huius poteſtatis, vt inſinuat Concilium, & aliàs dictum eſt, debet eſſe in fauorem pœnitentis, & ſalutis eius, & ſecundùm prudentiam, & facultatem eius, neque Deus aliam obligationem induxit confeſſariis, cùm ipſe ſibi reſeruauerit ordinationem pœnæ condignæ in defectu ſatisfactionis pœnitentialis, aut voluntariè exhibitæ: aliàs non poſſint Sacerdotes ſe conformare facultati, & diſpoſitioni pœnitentum; ſed tenerentur ſatisfactionem metiri, & iniungere ſecundùm qualitatem delicti, & non modicam.

Quarta ratio. Confeſſarius in caſu non communicaret delicto.

Poteſt imponere leuem.

Ergo ſuppoſita hac ſententia communi in caſu, quem explicamus, vt benè infert Doctor, poteſt confeſſarius nullam imponere ſatisfactionem, ſed conformare ſe pœnitenti, & eius ſtatui præſenti. Probatur conſequentia: quia imponere pœnitentiam vindicatiuam, & improportionatam peccatorum grauitati, & multitudini magis derogat vindicatiuæ iuſtitiæ, quàm intimare diuinam vltionem, & committere pœnitentem diuinæ prouidentiæ aggrauando peccata, & informando debitum ſatisfactionis, & eius rigorem: modica enim pœnitentia pro nulla æſtimatur, intimatio autem diuinæ iuſtitiæ magis reducit peccatorem in ſui conſiderationem, quàm perfunctoria ſatisfactio, & modica iniuncta. Si ergo hæc imponi poteſt, ita etiam & nulla: quia perinde eſt quantùm ad vindictam peccatorum.

Poteſt nullam imponere ex eadem regula.

93 Confirmatur, poteſt imponi pœnitentia opus conſilij, & citra obligationem iniuncta valent ad ſatisfactionem ex opere operato; vt docet D. Thomas *quæſt. 3. art. 28.* Paludan. *diſt. 20. qu. 2. art. 2.* Petrus de Soto *lect. 2. de ſatisfactione.* Victoria *in Summa num. 210.* Nauarr. *in cap. 1. de pœnitent. diſt. 6.* quando nempe additur clauſula generalis. *Quidquid beneſeceris, & mali ſuſtinueris*, &c. & illa opera habent vim à clauibus, vt admittit etiam Suarez *ſect. 6. loco cit.* ergo quando ita congruit pœnitenti, poteſt illa opera Sacerdos iniungere citra obligationem, nam quodcunque opus, quod cadere poteſt ſub virtute clauium, erit proportionatum ſatisfactioni. Item, opera præcepti poſſunt imponi, vt plures Doctores affirmant, quos *ſuprà diſt. 15. quæſt. 1. de ſatisfactione ſtrictè ſumpta* citauimus; & ſic etiam illa opera imponi poſſunt citra nouam obligationem, quando ita congruit pœnitenti.

93 Confirmatio. Opera ſatisfactoria imponi poſſe ſine obligatione.

Satisfactio per opus præcepti.

Confirmatur ſecundò; modica ſatisfactio imponi poteſt iuxta aduerſarios, & tam modica, quàm congruit ſtatui pœnitentis, ne ſit periculum lapſus; ideóque affirmant illam pœnitentiam, ſi leuis ſit, non obligare ad mortale, vt rectè Suarez *ſect. 7.* vbi etiam admittit imponi poſſe pœnitentiam per modum conſilij tantùm: ſed quod iniungitur per modum conſilij, vel certè ſub leui obligatione, omitti poteſt à confeſſario: ergo id verum eſt maximè in caſu noſtro, quando pœnitenti non congruit ſubire obligationem nouam pœnitentiæ ſine graui perturbatione ſuæ pacis, & conſcientiæ, quam experitur in perſoluendis pœnitentiis, vt aliquando contingit in aliquibus, qui in hac materia particulari vexationem intolerabilem patiuntur ex propria diſpoſitione.

94 *Secunda confirmat. Ex doctrina communi. Pœnitentia lenis imponi poteſt. Non obligat ad mortale. Omitti poteſt à confeſſore.*

Item, poteſt imponi pœnitentia ob peccata vnius alteri, ſi hic acceptet, prout grauiſſimi Theologi loco præfato citati affirmant; ergo ſi id congruat ſtatui pœnitentis: poteſt nulla pœnitentia eidem imponi. Patet conſequentia,

Satisfactio imponi poteſt vni pro altero.

quia id, quod Scriptura, Patres, aut etiam Concilia definiunt de pœnitentia ſatisfactoria eiúſque neceſſitate, aut obligatione confeſſarij, vt eam præſcribat, intelligitur de perſonali, cuius Miniſter eſt ipſe pœnitens: ergo ſi non repugnant, vt ſatisfactio valeat per alterum facta, quando ſtatus pœnitentis id poſtulat, ſic etiam non repugnant, ſi omittatur pœnitentia iniungi, quando ex ſtatu pœnitentis ſuppetit motiuum ſufficiens eius omittendæ.

Ex eadem regula omitti poteſt in vniuerſum.

Item, quod tollit omnem obligationem operis præcepti, videtur æquiualere operi præcepto; ſed opus ſuperogationis, cui annexa eſt indulgentia plenaria peccatorum, tollit obligationem pœnitentiæ præſcriptæ à confeſſario, qua eſt merè vindicatiua: ergo etiam confeſſor poteſt imponere illud ſatisfactorium ex conſilio, & citra obligationem, ita vt verè ſatisfiat etiam claui Eccleſiæ per tale opus: ergo etiam pœnitens poteſt non acceptare pœnitentiam iniunctam à confeſſario, dicendo ſe velle ſatisfacere per opus indulgentiarum. Probatur vltima conſequentia: quia opus indulgentiæ plenariæ tollit obligationem impoſitam à confeſſario, & acceptatam à pœnitente: ergo etiam pœnitens eam acceptans citra obligationem ſatisfacit ſuæ obligationi; ac proinde ad aliud nequit cogi per modum ſatisfactionis vindicatiuæ. Hæc ratio facit etiam pro ſententia, quæ Doctori imponitur.

95

Ex his patet antecedens principale quoad reliqua in eo aſſumpta, nempe neque ex natura Sacramẽti, neque ex obligatione, qua tenetur pœnitenti obligari confeſſarium in caſu præſcripto iniungere pœnitentiam ſatisfactoriam pœnitenti. Sequitur etiam reliquum principalis argumenti: nempe hanc obligationem non oriri ex natura Sacramenti; quod ſubſiſtere poteſt ſine ſatisfactione, quæ eſt pars integralis, non ſemper in caſu neceſſaria; ſicut neque ipſa confeſſio integra peccatorum, & expreſſa, quæ magis requiritur ex natura Sacramenti; neque talis obligatio reſultat ex parte pœnitentis: quia non tenetur ad pœnitentiam, quæ non eſt in ſua facultate, aut præiudicat ſuæ ſaluti: neque reſultat eadem obligatio reſpectiuè ad Eccleſiam, quia Eccleſiæ non acquiritur ius in pœnitentem niſi illud, quod eſt ratione huius fori, cui præſidet confeſſarius tanquam iudex: ſi ergo non tenetur confeſſario in præiudicium ſuæ ſalutis, minùs tenetur Eccleſiæ: quia confeſſarius vt miniſter Chriſti abſoluit pœnitentem, quæ abſolutio intantùm dependet ab Eccleſia, in quantùm ipſi ſubdit pœnitentem (vt ſuo loco dictum eſt) in quem poſſit exercere poteſtatem, quam recepit à Chriſto in ſua ordinatione. Itaque neque confeſſario, neque Eccleſiæ in eo caſu eſt contumax pœnitens: ſed prouidet ſuæ ſaluti in neceſſariis, quantùm ad requiſita lege: in alio verò ex rationabili motiuo, & periculo ſuæ ſalutis ſubterfugit iudicium in acceſſorio ſatisfactionis, alia via, vel per pœnam, vel per opera ſupererogationis, aut indulgentiarum ſatisfacturus.

Reliqua membra principalis argumẽti.

Pœnitentem non incurrere obligationem in eo caſu.

96

Contra hanc concluſionem Doctoris argumenta aduerſariorum non vrgent, quia tantùm probant regulariter obligari pœnitentem ad acceptandam ſatisfactionem, non verò in caſu, quando ipſe confeſſarius ex ſtatu pœnitentis cognito eandem non imponere tenetur: in quocunque autem caſu, quo abſoluitur confeſſarius ab obligatione imponendæ pœnitentiæ, in eodem etiam abſoluitur pœnitens vniuerſaliter ab acceptanda pœnitentia: quia pars eſt hinc, inde obligatio: nam pœnitentiam imponere non eſt liberum confeſſario, niſi ex parte pœnitentis offeratur diſpoſitio, aut impedimentum excuſans à pœnitentia proportionata culpis: quod impedimentum ſi tale ſit, vt excuſet ab omni pœnitentia, ita etiam nulla imponenda eſt.

Argumenta aduerſariorũ non vrgent contra Doctorem.

Quòd ſi dixeris hunc caſum eſſe impoſſibilem.

Reſpondetur id non referre: quia in doctrina morali fingendus eſt aliquando caſus, vt veritas regulæ, & legis appareat. Vnde in propoſita materia, in qua examinatur modus, quo ſe debet Confeſſarius gerere reſpectu pœnitentis præſcribendo ſatisfactionem ſecundùm facultatem eius, & congruam hîc, & nunc, procedit gradatim ab extremo ad extremum ſecundùm latitudinem, & ſtatum pœnitentium, & obligationem legis, ſeu neceſſitatem ſatisfactionis, & proponit hunc caſum, vt ex ipſo cognoſcatur veritas rei, & gradus obligationis tam in confeſſario, quàm in pœnitente; neque alioquin caſus eſt impoſſibilis practicè, vt conſtat ex dictis.

Modus examinandi veritatem.

Dices, quomodo conſtat confeſſario pœnitentem eſſe diſpoſitum, ſi renuat omnem ſatisfactionem?

97

Obiectio.

Reſpõdetur confeſſarium teneri credere pœnitenti circa proprium ſtatum; vnde ſicut veritas accuſationis innititur dictis pœnitentis, qui nullo modo præſumendus eſt fraudulenter agere in propriam perniciem, ita etiam allegans ſuam impoſſibilitatem ad perſoluendam pœnitentiam, quam imponit confeſſarius, debet ei credere, & hæc impoſſibilitas ſæpiſſimè in melancholicis occurrit, qui ſibi ipſis laqueos innectunt, & putant in omnibus ſe peccare, & potiſſimùm nunquam rectè perſoluere pœnitentias, etiam leues iniunctas, & toties à ſe repetitas, neque confeſſarius, neque ipſi ſibi perſuadere poſſunt, non eſſe graue periculum illas omittere. Vnde in eo caſu conſultiſſimum erit ipſis alleuiare iugum, quantùm fieri poteſt, & nullam iniungere pœnitentiam, vel omnino citra obligationem, vt deceptio ex praua diſpoſitione orta magis euacuetur, & anxietates ad deſperationem vergentes ſubmoueantur.

Reſponſio. Obligatio confeſſarij ad credendũ pœnitenti.

Caſus practicabilis.

Secunda concluſio eſt pœnitentem obligari poſſe ad pœnitentiam acceptandam regulariter, quando rationabile motiuum, & periculum proximum eum non excuſat, aut graue aliquod incommodum. Hæc eſt communis, contra quam nihil differit Doctor, qui agit tantùm in caſu, quo omnis pœnitentia, aut certè proportionata culpis, & quam deberet confeſſarius iniungere ſecundùm iuſtitiam huius fori, eſſet ei ita difficilis, vt moraliter iudicaret ſe eam non adimpleturum. Vnde hæc ſunt extrema, ad quæ reducit Doctor ſuam reſolutionem: nempe vel relapſus, ſi acceptat pœnitentiam, vel certè deſperationis, ſi reiiciatur à confeſſario, ſupponunt eum nihil differere niſi in his circunſtantiis ex vna parte deſperationis, quæ non eſſet fundata, ſi pœnitens poſſet in effectu adimplere pœnitentiam; quia ſic finis eſſet in poteſtate eius, ſicut & medium, nempe receptio Sacramenti, qui eſt finis, & perſolutio pœnitentiæ, quam aliàs iudicat ſibi poſſibilem ſine periculo eius omittendæ, & ſic non recederet deſperatus.

98

Secunda concluſio. Regulariter obligatur pœnitens acceptare pœnitentiam.

Circũſtantia in quibus differit Doctor.

Alterum

Alterum verò extremum est relapsus, si acceptet pœnitentiam, quam non est adimpleturus, vt ipse etiam propriam fragilitatem expertus de se iudicat, vel timet probabilius: hæ autem circunstantiæ, neque regulariter, neque in omnibus, vel vtplurimùm occurrunt, ideóque vt ad initium commenti adnotauimus, sententia, & discursus Doctoris non transfertur vltra casum ab eo formatum ex intentione propria, aut resolutione asserta ipsius.

99 *Probatio conclusionis.* Conclusionem præmissam tenet communis præter iam ad initium quęstionis citatos pro negatiua, quorum authoritas, etsi grauis sit, tamen non videtur in praxi sequenda. Supponendo autem rationes aliorum communes, sic argumentor; imponere pœnitentias leues ob grauia delicta facit confessarium participem peccatorum alienorum, vt benè Tridentinum, quia sic dissimulando tribueret occasionem liberiùs peccandi, neque sequeretur regulam huius fori: sed magis communicat peccatis pœnitentum, si nullam omnino pœnitentiam iniungeret, quando non est impediмentum excusans in pœnitente, quàm si lenem iniungeret: quia iniungendo lenem, seruat formam iudicij, ad quam ex officio tenetur, si abfit casus impedimenti: ergo magis sic communicat peccatis, omittendo omnem pœnitentiam.

Secunda ratio. *Satisfactio est medicinalis.* Secundò, pœnitentia medicinalis nequit omitti à confessario, neque respui à pœnitente, saluo verò proposito suæ emẽdationis, per quod debet fugere occasiones peccatorum, & causas, ex quibus vt in plurimùm relabitur; sed etiam pœnitentia vindicatiua, retrahit à peccato, ex Tridentino *sess.* 14. *cap.* 8. ergo etiam eam recipere tenetur pœnitens, & confessarius præscribere. Vnde Tridentinum. *Et diuinam clementiam decet*, inquit, *ne ita nobis absque vlla satisfactione peccata dimittantur, vt occasione accepta peccata leuiora putantes, velut iniurij, & contumelioſi Spiritui sancto in grauiora labamur*, &c. *procul dubio enim magnopere à peccatore vocant*, &c.

Trident.

100 *Tertia ratio. Forma iudicij seruanda.* Tertiò, tenetur tam confessarius, quàm reus ad formam iudicij seruandam, quando non est impedimentum excusans, sed, vt patet, forma huius iudicij est soluere, & ligare, quod potissimùm intelligitur quoad satisfactionem congruam: ergo, &c.

Quarta ratio. Satisfactio est pars pœnitentiæ. Non est libera materia. Quartò, satisfactio est pars materialis Sacramenti, ad quam extenditur clauis iurisdictionis, & scientiæ: ergo non est liberum confessario, aut pœnitenti eam omittere secluso impedimento. Probatur consequentia, quia hæc pars nullibi declaratur ab Ecclesia esse libera: quamuis pœnitentiam præscribendam doceat iuxta qualitatem criminis, spectata tamen facultate pœnitentis, in materiis autem liberis extat declaratio Ecclesiæ, vt in confessione venialium, in mixtione aquæ in calice. Imò eo ipso quòd Canones declarent in articulo mortis dandam absolutionem sine satisfactione, quia tempus satisfaciendi non præsumitur superesse, & ratione periculi pœnitentis quoad salutem omittitur satisfactio, quæ adimpleri nequit, supponit Ecclesia hanc non esse materiam liberam. Accedit quòd Tridentinum & *sess.* 6. *cap.* 14. & *sess.* 14. *cap.* 8. dicat satisfactionem hanc exigi à Deo, & esse de integritate pœnitentiæ Christianæ: sed non est in potestate Sacerdotis, aut pœnitentis reddere Sacramentum mancum quoad ea, quæ sunt de integritate eius ex diuina institutione, nisi in casu, quo ipsa institutio id permittit, vt in casu necessitatis, quãdo satisfactio nequit aut simpliciter impleri, aut imponi, aut certè sine periculo salutis pœnitentis, prout in præcedentibus est declaratum.

Sensus Ecclesiæ.

Trident.

101 *Confirm. Obligari ad legem, & regulam huius fori vtrũque.* Confirmari potest, iudex inferior in iudicando tenetur conformare se regulæ legislatoris, & legis in iudicando, seu ferendo sententiam vt hæc sit iusta; sed Deus instituit hoc iudicium etiam ad vindicandum peccatum per confessarium: ergo hîc tenetur, & consequenter pœnitens se subdens huic iudicio tenetur acceptare vindictam. Minor probatur: *Sanè*, inquit Tridentinum cap. 8. *& diuinæ iustitiæ ratio exigere videtur, vt aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante Baptismum per ignorantiam deliquerint, aliter verò qui semel à peccatis, & dæmonis seruitute liberati*, &c. *scienter templum Dei violare, & Spiritum sanctum contristare non formidauerunt*, &c. Mox subiicit illum modum diuersum recipiendi in gratiam esse per satisfactionem pœnitentialem, vt ex verbis eius in tertio argumento citatis patet. Sed confessarius non exercet potestatem ligandi, & vindicandi, nisi iniungendo satisfactionem. Hanc præscripsit Deus tanquam modum recipiendi hominem in gratiam: ergo vt iudicet conformiter ad legem, & voluntatem Dei in hoc foro tenetur iniungere satisfactionem, & pœnitens eam acceptare regulariter.

102 *Quinta ratio. Taxari possit pœnitentia ab Ecclesia.* Quintò, sequeretur ex oppositio non posse Ecclesiam, aut Prælatos taxare certas pœnitentias imponendas, pro quibusdam peccatis, si in libertate pœnitentis esset non acceptare pœnitentiam à confessario. Antecedens est contra omnes, & praxim. Consequentia probatur, quia hæc præscriptio pœnitentiæ supponit non esse in libertate pœnitentis non eam acceptare, vt imponitur à confessario, aliàs nihil conduceret ad disciplinam eius taxatio, si liberum esset pœnitenti eam non acceptare, aut confessario eam non iniungere.

Responsio. Dices fortè ex præscripto Ecclesiæ teneri pœnitentem eam acceptare, non verò ex natura fori.

Impugnatur. Contrà: Ecclesia eam præscribit imponendam per modum pœnitentiæ Sacramentalis, & modum tantùm præscribit, quo confessarius potestate ligandi vtatur: ergo supponit pœnitentem quoad substantiam, & modum satisfactionis subesse confessario.

103 *Sexta ratio. Obligatio peccatoris vt satisfaciat Ecclesiæ est in ordine ad satisfactionem.* Sextò, obligatio confessionis peccatorum, de quibus peccator est contritus, in eo præcisè est, vt subiiciantur clauibus Ecclesiæ, (vt benè Doctor *dist.* 19. *huius quæst. vnic.* vt *ibidem* visum est) & Ecclesiæ satisfaciat: sed si nequeat obligare reum ad satisfactionem pœnitentialem, nihil videtur in quo satisfieri possit Ecclesiæ.

Responsio. Dices subiicere peccatum per confessionem Ecclesiæ, & hoc sufficere; quia ipsa confessio est quædam satisfactio pro peccato, vt patet ex aliàs dictis.

Impugnatio. Contrà: hæc satisfactio non inducitur pœnitenti ex aliqua potestate iudiciaria clauis, sed ex natura ipsius actus ex parte pœnitentis oritur.

Ex forma iudicij confessio respicit satisfactionem. Deinde, confessio fit per modum accusationis in ordine ad sententiam, qua vindicetur peccatum, aliàs non stabit vera forma iudicij, per quam ordinatur accusatio rei per sententiam vindicatiuam

uam peccati: ergo ſi non eſt poteſtas vindicandi in iudice illud peccatum alias remiſſum per contritionem, poteſtas, inquam, vindicandi per ſatisfactionem iniunctam, ad quam tenetur reus, non videtur obligatio ad confeſſionem ſubſiſtere, quia finis intrinſecus huius obligationis eſt ipſa vindicatio peccati, cùm clauis nihil aliud iudicare poſſit de peccato iam remiſſo per modum ſententiæ, niſi vt abſoluit ligando, ſi id expedire videtur: nam ſi conuerſio pœnitentis ſit perfectiſſima, & præter contritionem perfectam de peccato alia opera ſatisfactoria addidit proportionata qualitati peccati: tunc moraliter poteſt confeſſarius iudicare eum non indigere pœnitentia ſatisfactoria: ſed abſoluere eundem, etiam ſine ſatisfactione noua, vel certè cum modica ſatisfactione: quia in Canonibus pœnitentialibus opera ſatisfactoria præſcribebantur ante manus impoſitionem perficienda.

104 *Pœnitentiam acceptatã tenetur pœnitens adimplere.*

Tertia concluſio: Pœnitens acceptans pœnitentiam, à fortiori tenetur eam adimplere: eſt contra Caietanum; eam tradit Doctor in litera præmiſſa, & locis citatis: & conſequenter; vnde cenſura Soti, Vaſquez, & Suarez non ſubſiſtit; qui aſſerunt Caietanum magis conſequenter docere, quàm Doctorem, aut alios *ſuprà* citatos. Demus etiam caſum, quo pœnitens non teneatur acceptare ſatisfactionem iniunctam, vt ſupponit ſententia, quam tenet Caietanus. *Probatur.* Hoc ideò eſſet, quia non teneretur ſubiicere ſe confeſſario quoad opus ſatisfactorium, ſed tantùm quoad remiſſionem peccati: quia nempe arbiter intantùm ligat, inquantùm ſubiicit ſe ei pars; ſed dato quòd pœnitens acceptet onus talis ſatisfactionis, iam ſe ſubmittit arbitro quoad vtrumque: ergo tenetur eius ſententiæ. Accedit quòd poteſtatem arbitrandi non recepit confeſſarius à reo, ſed à Deo, & Eccleſia; à quibus inſtituitur iudex huius fori. Et verè habet clauem ligandi, quod negari nequit, quamuis dependeret à voluntate pœnitentis quantùm ad ſui ſubiectionem plenariam in cauſa, nihil eius reſeruando: vnde conſenſus pœnitentis non confert poteſtatem, ſed dat materiam, in qua exerceri poteſt: ergo nequit reſilire à ſententia data, & acceptata, cui ſe ſubiecit; neque ratio aliorum, aut Caietani habet vim; quia, inquiunt, iſta acceptatio non eſt votum, aut promiſſio: ſed tantùm ſimplex propoſitum.

Submittens ſe ſententiæ ligatur ſententia.

Poteſtatem arbitrãdi recipit confeſſarius à Deo, & Eccleſia.

Materiã tantùm à pœnitente.

Soluitur fundamẽtum oppoſitum.

Reſpondetur nihil referre, quia eſt ſubiectio pœnitentis quoad vindicationem peccati; iudici habenti facultatem ligandi ſuppoſita ſubiectione, & conſenſu rei: ergo deinceps non eſt ipſi libetum reſilire à ſententia lata.

Accedit quòd ipſa abſolutio data cum onere ſatisfactionis acceptatæ implicet obligationem eius adimplendæ: concluſionem probant rationes pro ſecunda concluſione factæ.

105 *Quarta concluſio. Obligatio perſoluendæ pœnitẽtiæ, & eius grauitas.*

Quarta concluſio: Hæc obligatio iuxta naturam operis, & reuerentiam Sacramenti eſt penſanda, ita vt ſi ſit materia, quæ aliàs, ſi ex voto, aut præcepto imponeretur, induceret obligationem grauem peccati mortalis, ſi non adimpleretur; ſic etiam iudicandum eſt in propoſito, dato caſu, quo imponatur cum obligatione, & non ſolùm ex conſilio. Hæc eſt ſententia Doctoris, quam hîc ſupponit, inſinuans pœnitentem peccare mortaliter, ſi non adimpleat pœnitentiam iniunctam, & acceptatam intra latitudinem medij, quod eſt ſecundùm rectam rationem; quamuis autem ex ſubiecta materia loquatur de pœnitentia iniuncta pro peccato graui, ſecundùm qualitatem delicti, proportionata: idem dico de pœnitentia iniuncta pro peccato alias confeſſo, aut etiam venialibus: nam licèt in imponenda pœnitentia debeat confeſſarius attendere ad qualitatem delicti: tamen quando imponit pœnitentiam abſolutè, & cum obligatione, menſura obligationis intrinſecè expenda eſt ex natura operis iniuncti, & acceptati, & ex natura præcepti in tali opere. Quod ſi ſpectemus etiam ſatisfactionem in ratione commutationis pro pœna temporali debita ex peccato, non eſt tanta improportio inter pœnam debitam peccatis venialibus, & opus ſatisfactorium, quin ſatisfactio etiam grauis ex materia aliquando præſcribi poſſet, hoc eſt, adeò grauis, vt eius omiſſio eſſet grauis, licèt ſi comparetur ad pœnam alterius vitæ, non ſit excedens. Ponamus exemplum in eo, qui eſſet negligens in perſoluẽdis ſatisfactionibus leuibus, & ſæpiùs iniunctis, licèt non eſſet negligens ex contemptu: ſi Sacerdos ei iniungeret ſeptem Pſalmos pœnitentiales, vel quid ſimile pro pœnitentiis omiſſis, non inordinatè præſcriberet, & ille teneretur ſub obligatione peccati grauis ad illam pœnitentiam: pro peccatis enim venialibus Patres etiam ſatisfactiones graues, & lamenta præſcribunt. Non inuenio ergo regulam magis commodam, ex qua diſcernatur obligatio ſatisfactionis quantùm ad grauitatem, aut leuitatem eius, quàm eam penſare ex grauitate, aut leuitate materiæ iniunctæ ex præcepto. Cui hoc durum videtur, recogitet diuinæ iuſtitiæ rigorem, & acerbitatem pœnæ alterius vitæ.

Menſura obligationis vnde ſumi debeat.

o *Sed dato quòd erret clauis ſcientiæ*, &c. Hactenus egit de errore, qui poteſt eſſe ex vſu poteſtatis iniungendi ſatisfactionem; hîc deinceps vſque in finem agit de errore clauis ſcientiæ. Dicit primò errare hanc clauem ex defectu debiti examinis in iis, quæ ſpectant ad hunc forum; & de hoc ſatis dictum eſt, agendo ſuprà de claui neceſſaria ſcientiæ: ſiue enim confeſſarius careat ſcientia neceſſaria ad diſcernendum in hoc foro, ſiue etiam eadem non vtatur in ſubſtantialibus, ſed vel non attendat, vel negligat inquirere ſtatum pœnitentis in his, ea negligentia, ex qua defectus ſubſtantialis ſequatur in iudicio perinde ſe habet: quia iudicium, & ſententia valida ſupponit cognitionem cauſæ quoad ſubſtantialia. Deinde damnat inquiſitionem, aut confeſſionem ſuperfluam in iis, quæ non ſpectant ad materiam Sacramenti, & meritò; quia & illa ſunt contra reuerentiam Sacramenti, & diſtrahunt tam attentionem confeſſoris, quàm etiam ſpiritum pœnitentis, & deuotionem, & de facili inducunt ad inordinata, vt murmurationem de aliis, ac detractionem, & huiuſmodi numerus, ſpecies peccatorum, & circumſtantiæ ſpectant ad materiam, vt aliàs dictum eſt *diſt.* 17.

106 *De errore clauis ſcientiæ.*

Ex hoc errore poteſt abſolutio eſſe nulla.

Inquiſitio ſuperfluæ damnatur, & quæ ſit? Incõmoda ex ea redundantia.

Præterea, docet ſpectare ad examen debitum cognoſcere de contritione, & diſpoſitione debita confitentis, & hoc neceſſitate præcepti: quod & *ſuprà* dictum eſt *in eadem diſtinct.* Quòd ſi contingat confeſſarium in hoc examine eſſe negligentem, peccat; vt benè Doctor, & ſententia eius quidem valida eſt, licèt caſu. Hîc aduertendum eſt aliter requiri cognitionem de ſpecie, & numero peccatorum, aliter de diſpoſitione

Debitum cognoſcendi de diſpoſitione rei.

Inquiſitio de rei diſpoſitione, & de peccatũ aliter requiritur.

sitione pœnitentis ; nam illa per se requiritur tanquam materia circa quam exercetur potestas clauis directè, & necessitate Sacramenti, quia sententia supponit cognitionem causæ ex parte iudicis, sicut & informationem ex parte rei. Vnde sicut extra casum necessitatis non validè absolueret pœnitentem, nisi suppositâ confessione ; ita etiam neque validè absolueret ex defectu scientiæ, & cognitionis requisitæ, ad quam exigitur confessio. Cognitio verò de dispositione rei, licèt necessitate præcepti ex parte confessarij sit adhibenda, vt licitè ferat sententiam : quia tamen sufficit vt pœnitens in re ipsa sit benè dispositus, sufficit etiam ad valorem actus, quia dispositio ex parte pœnitentis præcisè requiritur ad substantiam Sacramenti.

107 *Varia conclusiones concernentes confess.*

Prima conclusio.

Exequendo non necessaria peccat cõfessarius.

p *Breuiter ergo dico*, &c. Iuxta præmissa statuit sequentes conclusiones. Prima : peccare confessorem exequendo non necessaria ad illam causam, vel illicita, quamuis nihil omittens ad cognitionem causæ possit rectè iudicare. Illæ particulæ, *Non necessaria & illicita*, synonymè intelliguntur : quia referuntur ad circunstantias fatuas, & fabulas curiosas, quæ confessarius non debet examinare, vt superiùs dixit, & idem patet ex sequenti clausula : qua dicit eum rectè iudicare, si nihil omittat requisitum ad cognitionem causæ, nam si illicita sunt talia, vt ex iis sequatur peccatum aliquod graue in pœnitente, verbi gratia infamando aliquem grauiter in confessione, vel huiusmodi alia, non esset iudicium rectum, nisi in casu, quo ipse aliàs de nouo doleret de peccato commisso, & se accusaret simul ac de reliquis antè absolutionem. Quòd si præterea solicitaretur ad illicita, vt si sit mulier, ad turpia, non solùm tenetur ad denunciandum confessarium ex constitutione Gregorij X V. etiam ex natura rei deberet non recipere, aut acceptare ab eo absolutionem, si potest alium adire, cui possit confiteri licitè.

108 *Secunda conclusio.*

Secunda conclusio : si omittat aliquid, quod sit necessarium ad cognitionem causæ, & peccat, & non potest rectè iudicare nisi à casu, & potissimùm non inquirendo de attritione, & contritione pœnitentis, &c. Hæc conclusio patet ex dictis. Supponit eum quandoque valide iudicare à casu, quod verum est, non solùm omittendo cognitionem de pœnitentis dispositione, sed etiam quando omitteret aliquam circunstantiam particularem huius, aut illius peccati attendere: quia tum videtur confessio, quando non est defectus in pœnitente, & absolutio valere, si de reliqua materia, & substantia peccati ritè cognoscatur. Idem etiam dicendum videtur, si sit negligens circa vnum, aut alterum peccatum, aut distractus, aut certè ex ignorantia nequeat perfectè iudicare de natura eius hìc & nunc in iis circunstantiis : nam si ignorantia hæc non tollit valorem Sacramenti, vt omnes concedunt, sic etiam distractio, aut negligentia, quæ illi ignorantiæ æquiualet, non tollit valorem Sacramenti, modò adhibeatur scientia, & inquisitio cum iudicio circa reliquam materiam in specie, quæ etiam in confuso extenditur ad hoc, & illud, vt in eadem cõfessione exponitur. Ex his patet malè quosdã citare Doctorẽ, quasi asseruerit nõ requiri contritionem, aut attritionem in pœnitente ad confessionẽ, & remissionem peccatorum. Vnde subdit, quòd si pœnitens sit fictus, & sine dolore debito, quamuis exteriùs simulet se dolere, peccare peccato sacrilegij, & recedere à vera pœnitentia ; quia errauit in proprium damnum : quamuis Sacerdos rectè iudicet, hoc est, faciendo quod debuit facere, quia dolor pœnitentis ipsi non aliter innotescit, quam per signa, & propriam confessionem.

Peccat omittendo inquisitionem necessariam.

Casus, in quo absolutio valida sit cum transitu defectu.

Falsa allegatio quorundã refellitur.

Tertia conclusio est, quòd ratificatur sententia confessoris aliquando ex parte pœnitentis tantùm, aliquando ex parte confessarij tantùm, aliquando ex parte vtriusque. Intelligitur de ratificatione, non quantùm ad valorem tantùm : sed quantùm ad licitum, ita vt peccatum sit ex parte vnius, & non ex parte alterius, siue Sacramentum validè fiat, siue non.

Tertia conclusio.

SCHOLIVM.

Est si peccata iam confessa sint materia sufficiens, non necessaria, absolutionis, secundùm communem, & habetur Extrauag. 1. de priuil. tamen putat Doctor probabilius quòd non habet absolutio secunda effectum remissionis pœnæ. Quod etiam tenent Gabr. quæst. 1. art. 3. dub. 2. Tartaret hic & D. Bonau. dist. 18. art. 2. quæst. 2. fin. Alia pars est satis probabilis, & communior ; D. Thom. dist. 18. qu. 1. art. 3. dub. 2. Dur. quæst. 2. Soto quæst. 4. Palud. hic quæst. 1. Henr. quodlib. 7. quæst. 20.

AD argumenta. q Ad primum concedo vtrumque membrum distinctionis : & cùm dicitur contra primum, quòd tunc posset totam pœnam remittere: nego, quia aliquod est medium determinatum secundùm rectam rationem, in quo stando remittit rectè, sed non vltrà. 30 *Ad arg. dist. 18.*

Et cùm dicitur, quòd saltem per plures absolutiones remitteret ; hoc tangit bonam difficultatem an iterata confessio eorundem peccatorum vi clauium, plus & plus de pœna remittat. Videtur probabile quòd sic, quia eiusdem rationis est absolutio secunda cum prima : ergo potest eandem virtutem habere respectu alicuius partis pœnæ remittendæ, & per consequens per aliquot absolutiones finitas, cùm culpa illa habeat partitionem in partes finitas, posset totaliter remitti ; siquidem omne finitum per ablationem partium finitarum aliquoties sumptarum, totaliter consumitur.

Secũda absolutio super eadem peccata an remittat aliquid de pœna.

Quid ergo melius, quàm semper confiteri quousque post centesimam, vel millesimam confessionem, esset tota pœna remissa, debita quibuscunque peccatis commissis?

Videtur

31 Videtur probabilius, quòd ſecunda abſolutio virtute clauium nullam partem pœnæ remittat; nam hîc fugere ad partes eiuſdem quantitatis, vel eiuſdem proportionis, nihil eſt: quia non eſt ratio, quare ſecunda abſolutio non poteſt auferre partem eiuſdem quantitatis, ſi quam poſſet: nec mirum ſi nullam poteſt, quia illud iudicium ſemel latum ſine errore Deus ratificat in cœlis, quod eſt irreuocabile: ergo rationabile eſt, quòd ſic ratificetur, quod ſit initerabile: non dico, quòd illicitum, vel impoſſibile ſit iterari: ſed tamen cum fructu iſto, quem nunc habet, non eſt iterabile. Hoc videmus in ſententiis definitiuis in foro litigioſo, quibus abſoluuntur accuſati, quando inueniuntur innocentes: nec poſtea replicatur inquiſitio, vt ſit proceſſus in eadem cauſa, nec ſi replicaretur per illam ſecundam ſententiam, iſte abſolueretur, ſed per primam: qui enim ſolutus eſt, ampliùs non abſoluitur, qui nullus ſoluitur niſi ligatus.

Habet tamẽ fructum gratiæ auctæ.

Ad ſecundam partem diſtinctionis, concedo quòd pœnam inflictam à Sacerdote, quæ non excedit totam illam latitudinem iuſtitiæ, tenetur confitens ſoluere, & ſufficeret.

Modò eam acceptauerit, non aliter.

Sed dices. Vnde ſciet iſte confitens ſi excedat latitudinem, an non? Reſpondeo, vel à lege diuina, ſi peritus eſt in ea per ſe: vel ſi non, poteſt requirere ab alio confeſſore, de cuius prudentia magis confidit; vel ſi nolit ſe ſubmittere confeſſori alij, nec per induſtriam ſuam ſufficit ad hoc, quòd iudicet de pœna hac, ſi ſit condigna culpæ, an non; ſeruet pœnam ſibi impoſitam, maximè ſi ſibi videtur excedere pœnam condignam. Si autem videatur ſibi deficere, tutius eſt adire alium confeſſorem prudentem, quàm exponere ſe purgatorio.

Inſtructio, & cõſilium pro pœnitẽtibus.

32 Secundum argumentum concedo, quòd vſus clauium extendit ſe ad culpam remittendam, & ad debitum pœnæ æternæ: ſed inſtrumentaliter, & per hoc patet ad primum in oppoſitum.

Pœnitentia ſicut Baptiſmus aliquando primam, aliquando ſecũdam gratiam cauſat.

Ad ſecundum dico, quòd ſicut Baptiſmus fluminis non habenti priùs, gratiam confert, & habenti auget, & frequenter in adultis præcedit Baptiſmus flaminis Baptiſmum fluminis; ſi tamen non præcederet, vt in paruulis, conferretur per Baptiſmum prima gratia: ita frequenter hîc adulti per attritionem, tanquam per meritum de congruo, iuſtificantur antequam confiteantur, ſecundùm illas auctoritates Auguſtini, & Caſſiodori: & tunc in ſuſceptione Sacramenti augetur eis gratia. Sed eſto, quòd non habuerint ſufficientem attritionem per modum meriti ad iuſtificationem, & per conſequens in peccato exiſtentes, & tamen aliqualiter attriti confitentur in vltimo inſtanti: recipiunt gratiam virtute Sacramenti; loquuntur ergo illæ auctoritates de iuſtificatis primo modo: ſed non per hoc excludunt iuſtificationem ſecundo modo, vt ſatis patet de Baptiſmo ſecundo modo.

COMMENTARIVS.

109 *Ad argumẽta principalia.*

q *AD argumenta. Ad primum*, &c. In reſponſione ad primum mouet controuerſiam: An ſcilicet iterata abſolutio pœnitentis remittat aliquid pœnæ temporalis debitæ peccato. Doctor non quærit an ſit iterabilis pœnitentia de eodem peccato remiſſo, & quantùm ad fructum gratiæ, quia id ſupponit in probatione ſecundæ ſententiæ, quam putat probabiliorem: *Non dico*, inquit, *quòd illicitum ſit iterari: ſed tamen cum fructu iſto, quem nunc habet, non eſt iterabile*, &c. ſupple iudicium pœnitentiale, nempe quantùm ad effectum remiſſionis pœnæ. Si ergo ſit iterabile, & licitè per ipſum iteratur iudicium, nequeat autem iterari iudicium ſacramentale ſine fructu, & effectu: ſequitur per pœnitentiam iteratam dari gratiam, & effectum hunc Sacramenti, licèt non remiſſionem culpæ, quæ aliàs deleta eſt, aut etiam pœnæ. Hoc idem patet quantùm ad effectum præmiſſum gratiæ ex reſponſione ad ſecundum inferiùs in litera. Vnde & hoc omnes concedunt, & patet ex Extrauaganti Benedicti XI. de priuilegiis; vbi docet reiterationem eorumdem peccatorum in confeſſione eſſe ſalutarem. Patet ex praxi Eccleſiæ & piorum. Patet etiam ex iis, quæ ſuperiùs præmiſimus *d.* 14. *q.* 4. de ſignificatione formæ huius Sacramenti, ad cuius veritatem ſufficit peccatum fuiſſe commiſſum, ſiue aliàs fuerit remiſſum, ſiue non; vt patet etiam in caſu perfectiſſimæ contritionis, per quam non ſolùm peccatum, ſed etiam omnis pœna temporalis remittitur. Cæterùm neceſſariò confitendum eſt illud peccatum, licèt clauis nihil tum remittat; ſed dat gratiam remiſſiuam de ſe peccati. De qua & hac quæſtione fuſiùs actum eſt *in* 1. *parte commenti in* 4. *d.* 4. *quæſt.* 6. *fine*, vbi egimus de veritate formæ Baptiſmi, & pœnitentiæ reſpectu iuſtificatorum.

An iterata confeſſio deleat aliquid pœnæ temporalis?

Dat gratiam.

110 *Supponitur ſenſus controuerſiæ, & declaratur.*

His ſuppoſitis ad intelligendum præmiſſam difficultatem, ſupponendum quòd pœnitentia iniuncta à confeſſario poſſit eſſe æqualis pœnæ temporali debitæ peccato, quacumque via illa æqualitas penſanda ſit, ſiue ſecundùm medium rectæ rationis, vt cum Doctore diſſeruimus contra ſecundam concluſionem Magiſtri in hac quæſtione; ſiue Mathematicè, vt alij volunt. Aliquando pœnitẽtia iniuncta à Sacerdote non eſt æqualis: ſed infra latitudinem medij, & tunc non remittitur integra pœna debita peccato, niſi ſecundùm ratam ſatisfactionis iniunctæ à confeſſario;

fessario, vel si confessarius nullam pœnitentiam iniunxit, manet integra pœna temporalis remittenda hîc, vel in purgatorio. Doctor differit tantùm in casu, quo pœnitentia æqualis sit iniuncta à confessario, non autem in secundo, aut tertio casu: quia iudicium confessarij non est ratum in cœlo in secundo casu, quantùm ad totam remissionem pœnæ, ex eo autem quòd iudicium Sacerdotis sit ratum in cœlo, sententia qua ligat ad pœnam æqualem, sit irreuocabilis, inde docet secundam sententiam esse probabiliorem: quia nempe causa est terminata per iustam sententiam, tam ex parte Dei, quàm iudicis inferioris. Vnde concludit pœnam debitam peccato esse illam, quam iniunxit Sacerdos, claue non errante, & ad illam teneri pœnitentem, eámque sufficere, & §. *Sed dices*, &c. supponit in casu, quo pœna debita peccato non sit æqualis, tutius esse pœnitenti, vt se denuò subiiciat alteri confessori magis instructo, & prudenti, qui satisfactionem æqualem, & debitam peccato imponat. In tertio autem casu clarum est pœnitentem se posse subiicere, quia ei tota pœna debita peccato adhuc manet remittenda, quæ etiam remitti potest per claues.

Sensum quem respicit Doctor ex hypothesi satisfactionis æqualis iniunctæ.

111 Obscuram facit resolutionem Doctoris in hoc casu interpretatio aliorum adhibita, quæ non discernit casum, vt proponitur à Doctore, aut eius suppositionem necessariam, à qua dependet. Itaque supponit prima sententia, quàm probabiliorem censet, remanere aliquid pœnæ temporalis debitæ peccato ad effectum absolutionis, seu remissionis eius per claues, quæ remissio non subsisteret in effectu, nisi pœnitens esset ligatus ad aliquam pœnam, quæ remitteretur, sicut neque per secundam absolutionem remittitur ei peccatum, quod remissum est per primam, licèt detur gratia, quæ nata esset remittere peccatum, non solùm ex ratione generali, qua opponitur gratia peccato: sed etiam ex ratione spectali gratiæ huius Sacramenti, quæ confertur ad effectum remissionis, si aliquid sit remittendum ex hac suppositione; quam probabilem censet Doctor, censet etiam probabilem hanc sententiam, quam tuetur D. Thomas, & alij, quos citat Scholiastes in Scholio præmisso; & proculdubio vera est sine controuersia, modò suppositio subsistat, quam, vt dixi, probabilem censet Doctor; quia pœna temporalis debita peccato remisso potest tolli per alia opera satisfactoria, & libera assumpta: de quo nulla est controuersia inter Catholicos: ergo à fortiori per Sacramentum, in quo applicatur satisfactio, & meritum Christi subiecto pœnitenti, virtute clauium, sub quibus directè cadit dicta pœna, & eius remissio; neque hoc negat Doctor, vt ex præmissis constat.

Sententia D. Thomæ probabilis est.

Ratio eius.

112 Illud ergo quod vertitur in dubium, non est ipsum consequens; sed antecedens, quod supponitur, nempe remanere aliquid pœnæ temporalis, supposito quòd iudicium sit completum, & terminatum per sententiam congruam, imponendi pœnitenti satisfactionem æqualem secundùm medium iustum, & proportionatum pœnæ temporali debitæ; hoc ergo dato nihil aliud supereſt pœnitenti, nisi vt impleat satisfactionem impositam, ad quam solam tenetur, & non ad aliam pœnam temporalem. Ita censet Doctor esse probabilius, vt superiùs cum eo tractatum est contra secundam conclusionem Magistri, ac proinde hîc tenet secundam sententiam probabiliorem; quam probat ex eo quòd iudicium sit iam ratum a Deo, & terminatus processus per iustam sententiam latam, qua absolutus est pœnitens à pœna temporali: *qui enim solutus est*, inquit, *iam non absoluitur, quia nullus soluitur, nisi ligatus*, &c. & in responsione ad secundam partem distinctionis dicit pœnitentem esse obligatum ad pœnitentiam iniunctam; & si æqualis est, sufficit. Deinde, vrget quomodo sciet esse æqualem? ac tandem resoluit, si pœnitentia non sit æqualis, satius esse, vt subiiciat denuò alteri Sacerdoti, qui præscribat æqualem, quàm quòd se committat pœnæ purgatorij: supponit ergo quando aliquid pœnæ temporalis maneat, eam posse absolui virtute clauium, quamuis aliàs peccatum sit remissum per priorem absolutionem. Quantùm ergo ad consequentiam, hinc inde nulla est controuersia inter Doctores; veritas autem antecedentis examinata est suprà.

Supponitur quòd nihil pœnæ maneat remittendum.

Sensus Doctoris.

113 Vasquez *3. part. quæst. 91. art. 3. dub. 7.* vbi hoc punctum tangit, vrget contra Doctorem, quòd si claus non sit efficax quoad pœnam temporalem remittendam, & debitam peccato præterito remisso per confessionem priorem, non fore etiam efficacem quoad collationem gratiæ, & sic nullo modo posse iterari Sacramentum quoad peccata cõfessa.

Obiectio Vasquez.

Respondetur argumentum rectè concludere; sed non contra Doctorem: quia sine dubio claus est efficax ad soluendum reum, si sit ligatus: ideò autem negat Doctor clauem in euentu absoluere; quia reus non est ligatus pœna temporali, si pœnitentia æqualis per clauem priùs applicatam, & non errantem fuerit imposita. Quòd si autem non seruabatur æqualitas in pœnitentia iniuncta, admittit Doctor eum posse absolui à pœna ab alio, cui se submittit, & virtute clauium per impositionem pœnitentiæ æqualis; *Vel si nolit*, inquit, *se submittere confessori alij* (supple ad effectum absolutionis à pœna temporali) *nec per industriam suam sufficit ad hoc quòd iudicet de pœna hac, si sit indigna culpæ, vel non, seruet pœnam sibi impositam, maximè si sibi videtur excedere pœnam condignam. Si autem videatur sibi deficere, tutius est adire alium confessorem prudentem, quam se exponere purgatorio*, &c.

Soluitur.

Resolutio Doctoris.

Supponit ergo in casu, quo non iniungeretur pœnitentia sufficiens, eum posse absolui à pœna debita per alium confessorem: ex quo patet etiam ad aliud, quod vertit in dubium Vasquez: An, scilicet Doctor senserit peccata aliàs confessa esse sufficientem materiam confessionis; quia ex præcitatis verbis eius manifestè constat sufficere, idque eum supponere: quia non de confessione aliorum, sed de confessione eius, quod aliàs remissum est, loquitur.

Alia dubitatio circa mẽtem Doctoris. Licere peccata aliàs confessa confiteri, & esse sufficientem materiam.

Hinc sequitur quòd censeat circa potestatem mutandi pœnitentiam iniunctam, quia hanc esse in alio confessario supponit resolutio data.

114 *Mutare potest vnus pœnitentiam iniunctam ab alio.*

Respondet tamen Sotus quòd vel idem confessarius solus mutare potest, vel eius superior, non autem æqualis: quia par in parem non habet potestatem. Alij, vt Victoria & Viualdus docent etiam inferiorem posse commutare pœnitentiam.

Sententia quorundam in hoc.

Respondetur, si pœnitentia iniuncta sit pro peccatis non reseruatis, nihil facit aliquem esse superiorem, aut inferiorem in hoc foro, quantùm

tùm eſt ad miniſterium clauium: quia Sacerdos abſoluit ex vi Ordinis ſuppoſita competendi iuriſdictione in reum, & vi poteſtatis receptæ à Trident. Chriſto, vt docet Tridentinum *ſeſſ.14.cap.6.* Docet quoque etiam *Sacerdotes qui peccato mortali tenentur, per virtutem Spiritus ſancti in ordinatione collatam, tanquam Chriſti miniſtros functionem remittendi peccata exercere*, &c. Quòd ſi peccata, ob quæ impoſita ſit pœnitentia, fuerint reſeruata, tunc inferior, qui non habet poteſtatem in reſeruata, nequit mutare pœnitentiam iniunctam à ſuperiore; quia ſicut principale excedit eius poteſtatem, nempe iudicium de peccatis, ita & acceſſorium.

105 *Quomodo fiat mutatio pœnitentiæ.*

Dicendum tamen hanc mutationem ab alio fieri debere audita confeſſione ex ratione prædicta: quia abſolutio debet perfici, vt ſatisfactio imponatur, quæ ex virtute clauium vim habet ex cognitione cauſæ, & ſeruata forma huius fori. Quòd ſi ſuperior habeat clauem, per quam dare poſſit indulgentias, ſic etiam poteſt mutare pœnitentiam iniunctam, vel in parte, vel in toto: ſed nunc non agit præcisè vt iudex huius fori; ſed vt diſpenſator theſauri Eccleſiæ in foro externo: ac proinde non exigitur, vt cognoſcat de cauſa in foro interno per confeſſionem. Alius modus aſſignatus à quibuſdam mutandi pœnitentiam eſt, interpretando eam eſſe exceſſiuam, & iniuſtam, vel pernicioſam ex natura operis, aut certè ex ſtatu pœnitentis. Hæc interpretatio non rectè dicitur mutatio: quia non fundatur in aliqua poteſtate: ſed in ſcientia, & prudentia, quæ etiam extra confeſſionem fieri poteſt, qua ſuppoſita, obligatio ceſſat ex natura rei. Ad ſecundum, & tertium patet tam ex litera, quàm aliàs ſæpè dictis.

Alius modus mutandi pœnitentiam.

DISTINCTIO XX.

De confeſſione Sacramentali quantùm ad temporis opportunitatem.

A In epiſt.90. reſponſ. 5. & de pœn. diſt.7.in pr. Auguſt.lib. 50.hom.homil. 41. de verè pœnitentibus, to. 10. & de pœn. diſt.7. Si quis poſ. Pſal.140. Exod.12.c. Eccl. 17. d. Ioëlis 2. f. Ezech.18.e. Aug. lib.de pœnit vera, & falſa, c. 17. tom. 4. & de pœn. di.7. Nullus expe. 1.Cor.13.b.

CIENDVM eſt etiam, quòd tempus pœnitentiæ eſt vſque ad extremum articulum vitæ: vnde Leo Papa, [Nemo eſt deſperandus, dum in hoc corpore conſtitutus eſt, quia nonnunquam quod diffidentia ætatis differtur, conſilio maturiore perficitur.] Auguſtinus tamen de pœnitentiam differentibus ita ſcribit. [Si quis poſitus in vltima neceſſitate voluerit accipere pœnitentiam, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit, fateor vobis, non illi negamus quod petit; ſed non præſumimus, quia benè hinc exit. Si ſecurus hinc exierit, ego neſcio. Pœnitentiam dare poſſumus, ſecuritatem verò non. Nunquid dico damnabitur? ſed nec dico liberabitur. Vis ergo à dubio liberari? age pœnitentiam dum ſanus es. Si ſic agis, dico tibi quia ſecurus es: quia pœnitentiã egiſti eo tempore, quo peccare potuiſti. Si vis agere pœnitẽtiam, quando iam peccare non potes: peccata te dimiſerunt, non tu illa. Item, duæ res ſunt, aut ignoſcitur tibi, aut non ignoſcitur: quid horum tibi ſit futurum neſcio. Ergo tene certũ, & dimitte incertum.] Sed quare hoc dixit Auguſtinus, cùm pœnitentia, quæ in fine agitur, in pſalmo appelletur ſacrificium veſpertinum, quod erat acceptabilius in lege: & cùm in quacunque die inuocetur Deus, adſit: & quacunque hora ingemuerit, & conuerſus fuerit peccator, vita viuet, & non morietur. Sed illa dixit Auguſtinus propter illos qui pœnitentiam vſque in finem vitæ protrahunt, & tunc non ex Dei amore videntur pœnitere, ſed timore mortis, quaſi ex neceſſitate. Vnde idem quaſi aperiens quare ſuperiora dixerit, ait: [Nullus expectet quando peccare non poteſt. Arbitrij enim libertatem quærit Deus, vt deleri poſſint commiſſa: non neceſſitatem, ſed charitatem: non tantùm timorem, quia non in ſolo timore viuit homo. Quem ergo ſerò pœnitet, oportet non ſolùm timere iudicem, ſed diligere: quia ſine charitate nemo ſaluus eſſe poteſt. Non ergo tantùm timeat pœnam, qui pœnitet, ſed anxietur pro gloria. Quæ conuerſio, ſi contigerit alicui etiam in fine, deſperandum non eſt de eius remiſſione. Sed quoniam vix, vel rarò eſt tam iuſta conuerſio, timendum eſt de

pœniten

pœnitente ſerò: maximè cùm filij quos illicitè dilexit, ſint præſentes, vxor & mundus ad ſe vocet. Multos ſolet ſerotina pœnitentia decipere. Sed quoniam Deus ſemper potens eſt, ſemper etiam in morte iuuare valet, quibus placet. Cùm ergo opus ſit non hominis, ſed Dei, fructifera pœnitentia: inſpirare eam poteſt quandocumque vult ſua miſericordia, & remunerare ex miſericordia, quos damnare poteſt ex iuſtitia. Sed quoniam multa ſunt quæ impediunt, & languentem retrahunt, periculoſum eſt, & interitui vicinum, ad mortem protrahere pœnitentiæ remedium. Sed magnum eſt, cui Deus tunc inſpirat (ſi quis eſt) veram pœnitentiam.] [Sed ſi etiam *Ibid. c.* 18. ſic conuerſus vita viuat, & non moriatur, non promittimus quòd euadat omnem pœnam. Nam priùs purgandus eſt igne purgationis, qui in aliud ſæculum diſtulit fructum conuerſionis. Hic autem ignis etſi æternus non ſit, tamen miro modo grauis eſt: excellit enim omnem pœnam, quam vnquam paſſus eſt aliquis in hac vita. Nunquam in carne tanta inuenta eſt pœna, licèt mirabilia martyres paſſi ſint tormenta: & multi nequiter iniqui tanta ſæpe ſuſtinuerunt ſupplicia.] Ex his ſatis oſtenditur, quàm periculoſum ſit differre pœnitentiam vſque in fidem vitæ. Si tamen etiam tunc vera habeatur pœnitentia, hominem liberat, & vitam mortuo impetrat, non ſic tamen, vt nullam ſentiat pœnam, niſi fortè tanta ſit vehementia gemitus, & contritionis, quæ ſufficiat ad delicti punitionem. Licèt ergo ſit difficile, vt tunc ſit vera pœnitentia, quæ tam ſera venit, quando cruciatus membra ligat, & dolor ſenſum opprimit, vt vix homo aliquid cogitare valeat: melior eſt tamen ſera, quàm nulla. Pœnitentia enim etſi in extremo vitæ hiatu aduenit, ſanat, & liberat. Multùm ſera fuit Latronis pœnitentia: ſed non fuit ſera indulgentia. [Sed licèt Latro veniam meruiſſet *Luc. 22. f. Aug. ibid. cap. 17.* in fine de omni crimine, non tamen dedit baptizatis peccandi, & perſeuerandi auctoritatem.]

De his, qui hîc pœnitentiam non complent.

SI verò quæritur de illis, qui in hac vita pœnitentiam non complent, *B* vtrùm tranſituri ſint per ignem purgatorij, vt ibi compleant, quod hîc minùs fecerunt? Idem dicimus de iſtis eſſe ſentiendum, & de his, qui in extremis pœnitent. Si enim tanta fuerit cordis contritio, & delicti exprobratio, vt ſufficiat ad puniendum peccatum, liberi ab aliis pœnis tranſeunt ad vitam, etſi inexpleta fuerit pœnitentia: quia perfectè pœnituerunt, & ingemuerunt corde. Qui verò non adeò conteruntur corde, & ingemiſcunt pro peccato, ſi ante expletionem pœnitentiæ diſceſſerint, ignem purgatorium ſentient, & grauiùs punientur, quàm ſi hîc impleſſent pœnitentiam. Horrendum eſt enim incidere in manus Dei viuentis. Deus enim, *Hebr. 10. f.* cùm ſit miſericors, & iuſtus ex miſericordia pœnitenti ignoſcit, non reſeruans peccatum ad pœnam æternam. Ex iuſtitia verò impunitum non dimittit delictum. Aut enim punit homo, aut Deus. Homo autem punit pœnitendo, Deus autem pœnam exigendo. Et eſt pœnitentia interior, & exterior. Si ergo interior pœnitudo fuerit tanta, vt ſit ſufficiens vltio peccati, Deus qui hoc nouit, ab illo, qui taliter pœnitet, vlteriùs pœnam non exigit. Si verò interior pœnitudo non ſufficit in vindictam peccati, nec exterior pœnitentia impletur, Deus qui modos & menſuras peccatorum, & pœnarum nouit, addit pœnam ſufficientem. [Studeat ergo quiſ-

Aug. de vera, & falſ. pœnit. c. 18. tom. 4.

que ſic delicta corrigere: vt poſt mortem non oporteat pœnam tolerare. Quædam enim peccata mortalia in pœnitentia fiunt venialia, non tamen mox ſanantur. Sæpe enim infirmus moreretur, ſi non medicaretur, non tamen ſtatim medicatus ſanatur. Languet victurus, qui priùs erat moriturus. Qui autem impœnitens moritur, omnino moritur, & æternaliter cruciatur. Si enim ſemper viueret, ſemper peccaret.

De illo, cui Sacerdos indiſcretus iniungit paruam pœnitentiam.

C SI verò de illo quæritur, qui ſatisfactionem iniunctam impleuerit, quæ ignorantia, vel negligentia Sacerdotis peccato condigna non fuit, vtrùm de vita migrans, ab omni pœna liber ſit? Idem reſpondeo quod ſuprà de illo, qui pœnitentiam non compleuit, dixi. Quòd ſi tantùm eſt lamentum interioris doloris, vt ſufficiat in vindictam peccati, omnino liberatus eſt: ſi verò non, ſufficit dolor interior ſimul cum pœna iniuncta, addet *Luc. 23. f.* Deus pœnam. Quòd autem interdum ſufficiat dolor interior ad vindictam peccati, certum documentum habemus in illo latrone, qui ſola mentis contritione, & confeſſione, ſtatim vt conuerſus fuit, paradiſum ingredi meruit. Sed quia diſpenſatores Eccleſiæ, contritionis quantitatem non perpendunt, quibus non eſt datum intelligere occulta cordium: omnibus leges pœnitentiæ conſtituunt tam magis, quàm minùs de peccato dolentibus. Quorum ſtudium ad hoc præcipuè tendere debet, vt cordis dolorem, (quantùm fas eſt) cognoſcant, & ſecundùm ipſius modum ſatisfa- *In ench. c. 65. tom. 3. & de pœn. diſt. 1. In actione.* ctionem iniungant. Vnde Auguſtinus, [in actione pœnitentiæ, vbi tale commiſſum eſt, vt is qui commiſit, à Chriſti etiam corpore ſeparetur: non tam conſideranda eſt menſura temporis, quàm doloris. Cor enim contritum, & humiliatum Deus non deſpicit. Verùm quia plerumque dolor alterius cordis occultus eſt alteri, nec in aliorum notitiam, niſi per verba, *Pſal. 50. Pſal. 37. 2. Cor. 1. d.* vel alia quæcunque ſigna procedit: cùm ſit coram illo, cui dicitur, *Gemitus meus à te non eſt abſconditus:* rectè conſtituuntur ab his, qui Eccleſiis præſunt, tempora pœnitentiæ: vt ſatisfaciat etiam Eccleſiæ, in qua peccata ipſa remittuntur: extra eam quippe non remittuntur. Ipſa enim Spiritum ſanctum pignus accepit, ſine quo non remittuntur vlla peccata.] Item Hie- *De pœn. diſt. 1. cap. Meſuram.* ronymus. [Menſuram temporis in agenda pœnitentia ideò non ſatis apertè præfigunt canones pro vnoquoque crimine, vt de ſingulis dicant qualiter vnumquodque emendandum ſit, ſed magis in arbitrio Sacerdotis intelligentis relinquendum ſtatuerunt, quia apud Deum non tantum valet menſura temporis, quantum doloris: nec abſtinentia tantum ciborum, quantum mortificatio vitiorum. Ideóque tempora pœnitentiæ pro fide, & conuerſatione fidelium pœnitentium abbreuianda præcipiunt, & pro negligentia protelanda, pro quibuſdam tamen culpis modi pœnitentiæ ſunt impoſiti.]

Quòd morientibus non ſit imponenda ſatisfactio, ſed innoteſcenda.

D SOlet etiam quæri, Vtrùm ſatisfactionis lex morituris ſit imponenda? *26. quæſt. 7. cap. Ab infirmis.* De quo Theodorus Cantuarienſis Epiſcopus in Pœnitentiali ſuo ſic ait, [Ab infirmis in periculo mortis poſitis, pura inquirenda eſt confeſſio peccatorum: non tamen eſt illis imponenda quantitas pœnitentiæ, ſed innoteſcen

teſcenda: & cum amicorum orationibus, & eleemoſynarum largitionibus, pondus pœnitentiæ ſubleuandum, ſi fortè migrauerint. Si verò conualuerint, pœnitentiæ modum à Sacerdote impoſitum diligenter obſeruent. Aliis verò, pro qualitate peccati, pœnitentia decernenda eſt præſidentium arbitrio.] Vnde Leo Papa, [Tempora pœnitudinis habita moderatione conſtituenda ſunt tuo iudicio, prout conuerſorum animos perſpexeris eſſe deuotos. Pariter etiam habere debes ætatis ſeruilis intuitum, & reſpicere periculorum quorumcumque, vel ægritudinum neceſſitates.]

Ex Concil. Carth. III. cap. 31. Epiſt. 77. ad Niceta, 26. q. c. Tempora pœn.

In neceſsitate non eſt neganda pœnitentia, vel reconciliatio.

SCiendum etiam, quòd tempore neceſſitatis non eſt neganda pœnitentia, vel reconciliatio pœnitentibus. Vnde Leo Papa, [His qui tempore neceſſitatis, & periculi vrgentis inſtantia præſidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, nec ſatisfactio interdicenda eſt, nec reconciliatio deneganda: quia miſericordiæ Dei nec menſuras poſſumus ponere, nec tempora definire. Quòd ſi ita aliqua ægritudine aggrauati ſunt, vt quod paulò antè poſcebant, ſub præſenti ſignificare non valeant, teſtimonia eis fidelium circumſtantium prodeſſe debebunt: ſimul & pœnitentiæ, & reconciliationis conſequantur beneficium.] Item Iulius Papa, [Si Presbyter pœnitentiam abnegauerit morientibus, reus erit animarum, quia Dominus ait; *Cùm conuerſus fuerit, tunc ſaluus erit.* Vera enim confeſſio vltimo tempore poteſt eſſe: quia non modò temporis, ſed etiam cordis Deus inſpector eſt, ſicut latro probat.]

E

Epiſtol. 91. ad Theodorũ, 26. q. 6. c. His qui. *Ibid. cap.* Si Presbyter. *Verba ſunt Cœleſtini Papæ in ep. 2. ſcripta ad Epiſc. Galliæ, c. 2. & ſub. eius nomine alleg. 26. q. 6.* Agnouimus, *3. c. 22. & hab. 26. q. 6. c.* Cognouimus, *paragr.* Qui autem, *& c.* Presbyt.

Quòd Presbyter non reconciliet inconſulto Epiſcopo, niſi neceſsitate.

NOn debet tamen Presbyter pœnitentem reconciliare inconſulto Epiſcopo, niſi vltima neceſſitas cogat. Vnde in Carthaginenſi Concilio, [Presbyter inconſulto Epiſcopo non reconciliet pœnitentem, niſi abſente Epiſcopo, vel vltima neceſſitas cogat. Cuiuſcumque pœnitentis publicum crimen eſt, quod vniuerſam commouerit vrbem ante ἀψῖδα, ſcilicet introitum Eccleſiæ, manus ei imponatur.] Item, Aurelius dixit, [Si quis in periculo conſtitutus fuerit, & ſe reconciliari diuinis altaribus petierit: ſi Epiſcopus abſens fuerit, debet Presbyter conſulere Epiſcopum, & ſic periclitantem eius præcepto reconciliare. Inconſulto verò Epiſcopo non poteſt excommunicatos, vel publicè pœnitentes Presbyter reconciliare.] Vnde in Carthaginenſi Concilio ſecundo ſtatutum eſt, vt chriſma, vel reconciliatio pœnitentium, & puellarum conſecratio à Presbyteris non fiat. Item, [Reconciliare quemquam in publica Miſſa Presbytero non liceat: puellarum tamen conſecratio conſulto Epiſcopo per Presbyterum fieri valeat. Vnde in Carthaginenſi Concilio III. Presbyter inconſulto Epiſcopo virgines non conſecret: chriſma verò nunquam conficiat. Sicut præcepto Epiſcopi poteſt Presbyter conſecrare virgines, ſic & reconciliare pœnitentes.]

F

Ex Concil. Carth. II. c. 9. & habet. 26. q. 6. c. Aurel. Epiſcop. *Cap. 3. & habetur, 26. quæſt. 6. c.* Si iubet. *Ibidem. Cap. 36. & in præall. c.* Presbyt.

An oblatio eius ſit recipienda, qui currens ad pœnitentiam præuenitur morte?

G SI autem quæritur de illo, qui ad pœnitentiam feſtinans, Sacerdotem inuenire non potuit, & ita deceſſit: vtrùm oblatio eius ſit recipienda?
26.q.6.c.Si aliquis. Dicimus, quia eſt. Vnde in Epanenſi Concilio; Si aliquis fuerit mortuus, qui non ſit confeſſus, & teſtimonium habet bonum, & non poterat venire ad Sacerdotem, ſed præoccupauit eum mors in domo, vel in via: faciant pro eo parentes eius oblationem ad altare, & dent redemptionem pro captiuis.

QVÆSTIO VNICA.

Vtrùm pœnitentia in extremis valeat ad ſalutem?

Alenſ.4.p.q.157.memb.2.& q.70.n.2.3.D.Thom.*hic q.1.art.1.q.1.& 3.p.q.86.art.1.* Richard.*hic art.1. q.1.* Sotus *d.15.q.1.art.2. & 1.de natura cap.8.* Medina *C.1.de pœn.q.11.* Vega *lib.13.in Trident. cap.12.13.*

1 Argum.1. CIRCA diſtinctionem vigeſimam quæro: Vtrùm pœnitentia in extremis valeat ad ſalutem? Videtur quòd non: Auguſtinus in quodam ſermone, ponitur in litera, loquens de ſic pœnitente: *Non præſumimus, quòd benè hic exit.*

Argum.2. Idem, & ponitur in litera, & de pœn.diſt.7. *Periculoſum eſt, & interitui vicinum, vſque ad mortem procraſtinare pœnitentiæ remedium.* Ex hac auctoritate ſic arguitur. Peccat mortaliter, qui ſe exponit periculo mortis ſuæ: ſed talis eſt protrahens pœnitentiam vſque ad vltimum: ergo, &c. Confirmatur per illud Auguſtini in ſermone Innocentum: *Hac animaduerſione percutitur peccator, vt moriens obliuiſcatur ſui, qui dum viueret, oblitus eſt Dei.*
Nota.

Argum.3. Item, Eccleſiaſt.17. *Viuus, & ſanus confiteberis*, adducit illud Auguſtini: *Age pœnitentiam dum ſanus es. Si ſic egiſti, egiſti quo tempore peccare potuiſti. Si vis pœnitere quando iam peccare non potes, peccata te dimiſerunt, non tu illa.* Ex hoc ſic arguitur: nulla pœnitentia ſufficit ad ſalutem, niſi ſit voluntaria; ſed pœnitens in extremis non dimittit peccata ſua, ſed illa eum, ſecundùm Auguſtinum: ergo, &c.

Argum.4. Item, nihil ordinandum eſt à legiſlatore, quod eſt occaſio tranſgrediendi legem, & præcipuè multis. Hoc patet, quia tunc legiſlator aliquid faceret per ſe, quod eſſet in deſtructionem legis ſuæ; ſed pœnitentiam ſerotinam valere eſt occaſio continuandi peccatum pro tota vita: quis enim non continuè peccaret per totam vitam, ſi breuis pœnitentia in fine ſaluaret? ergo, &c.

2 Argum.5. Item, nulli dimittitur peccatum mortale, niſi per aliquam pœnam temporalem correſpondentem peccato: ſed talis pœnitens in extremis nullam pœnam ſoluit, vel ſaltem non ſufficientem, nec peccato correſpondentem,

Si dicatur quòd pœnam temporalem debitam peccato in purgatorio ſoluet. Contrà, moriens in peccato mortali damnatur ſtatim: ergo moriens in gratia ſtatim ſaluabitur, & per conſequens nulla pœna ſoluetur poſt hanc vitam.

Ratio opp. Contra, Auguſtinus de vera & falſa pœnitentia diſt.7. & ponitur in litera: *Pœnitentia ſi in extremo vitæ hiatu aduenerit, ſaluat & liberat.* Quod probat ſubdens: *Multùm fuit ſera latronis pœnitentia, ſed non fuit ſera eius indulgentia.* De quo habetur Luc.23. Probatur etiam per illud Ezech.18.& 23. *Quacunque hora ingemuerit peccator*, &c.

COMMENTARIVS.

IN hac diſtinctione ſolùm quærit de pœnitentia in extremis, omiſſis aliis, quæ tractat Magiſter, & ſupponuntur ex dictis reſoluta.

SCHO

SCHOLIVM.

Pœnitentia in extremis, ſi vera eſt, ſiue ſit cum abſolutione, ſiue ſine illa, valet: quæ tamen tunc apparet eſſe vera, ſuſpecta eſt, & rarò habenda pro vera; & declarat vtramque partem, & pro ſecunda, contra ſerotinam pœnitentiam affert quatuor fortia argumenta, quæ verè ſunt tremenda. Valere pœnitentiam, quocunque tempore, & poſt quotcunque, & qualiacunque peccata verè fiat, tenẽt omnes citati, & videtur haberi ex Lateran. c. Firmiter, *de ſum. Trin. & ex Trident. ſeſſ. 6. cap. 4. Eſt contra aſſerentes tot, & talia peccata committi quandoque ab aliquo, quòd amplius non ſit ei pœnitentia poſsibilis. Ita Henriq. quodlib. 8. quæſt. 1. Abul. in Exod. cap. 4. quæſt. 12. Med. l. 3. de recta in Deum fide cap. 1. Catharin. opuſc. de prædeſtin. Roſſen. art. 36. contra Lutherum.*

IN iſta quæſtione duæ ſunt concluſiones ſatis certæ. Prima eſt hæc: Pœnitentia vera, ſiue interior ſola, ſiue exterior cum ſuſceptione Sacramenti Pœnitentiæ ſufficit ad ſalutem alicuius in extremis. 3 *Concl. 1.*

Secunda, quòd pœnitentia, quæ videtur haberi in extremis, vix eſt vera pœnitentia ſufficiens ad ſalutem: quia difficile tunc eſt habere veram pœnitentiam. *Concl. 2.*

Primum patet per Auguſtinum, & ponitur in littera, quoniam Deus ſemper potens eſt etiam in morte præmiare, quibus placet: cùm ergo opus ſit non hominis, ſed Dei, fructuoſa pœnitentia, inſpirare poteſt eam quandocunque vult ſua miſericordia: & per rationem patet, quia ſiue pœnitentia interior ſola per modum meriti de congruo, diſponat ad iuſtificationem, ſiue Sacramentum Pœnitentiæ per modum Sacramenti operetur ad eandem; ſi ab aliquo in extremis habeatur hæc, vel illa, habetur eadem ratio perceptionis gratiæ, quæ & in alio pœnitente, & per conſequens gratia percipietur, & ſic ſalus. *Opus Dei ſpeciale inſpirare fructuosã pœnitentiam.*

Secunda concluſio probatur primò, quia tunc impeditur vſus liberi arbitrij, vel vſus liber rationis, & voluntatis ex dolore, vel timore inhærentibus: non enim dico aliquem eſſe in extremis, qui grauatur morbo ſecundùm communem legem curabili, vt febre tertiana, vel huiuſmodi, nec qui ſubitò moritur, cuius mortis adhuc nulla apparet cauſa: ſed qui ex cauſis euidentibus iam poſitis iudicatus eſt proximus morti ſecundùm cauſas inferiores operantes, vt in pluribus, vtpote in infirmitate, quando iam attingit ad gradum deſperatum iudicio medicorum, vel in aliis periculis, vt ſubmerſione, & huiuſmodi, ſtatim imminet mors; & in iſtis, inquam, vel eſt maximus dolor in parte ſenſitiua, vel timor maximus. Et vtraque paſſio vehemens nata eſt impedire liberum vſum rationis, & voluntatis, quia ſecundùm Auguſtinum 83. q.q. 36. *Paſſiones cauſatæ à triſtantibus, vel triſtibus, plus mouent, quàm paſſiones cauſatæ à delectabilibus:* paſſio autem delectationis vehemens quandoque impedit totaliter, vel ferè, vſum rationis, vt dicitur *de Ciuit. Dei*, actus autem diſplicentiæ de peccato, ad hoc quòd ſit ſufficiens ad veram pœnitentiam, ſiue intrinſecam ſolam, ſiue ad dignam ſuſceptionem Sacramenti Pœnitentiæ, requirit liberum vſum rationis, & voluntatis. 4 *Quære pœnitentia in extremis eſt ſuſpecta?* *Dolor & timor impediunt liberum vſum rationis ſecũdùm Auguſtin. Lib. 14. c. 16.*

Si dicas, quòd dolor, vel timor, qui ineſt, non totaliter impedit intellectum, vel voluntatem; concedo: ſed multùm impedit, & per conſequens remiſſiùs & imperfectiùs, vſus intellectus & voluntatis tunc poteſt haberi, qui vix ſufficit ad diſplicentiam ſufficientem, & requiſitam ad veram pœnitentiam. Hanc rationem tangit Aug. in littera. *Cùm ſera venit pœnitentia, tantus aliquando cruciatus ligat membra, & dolor ſenſum opprimit, vt vix homo aliquid cognoſcere valeat.* 5

Secundò, ad hoc quòd diſplicentia valeat, ſit ordinata, oportet quòd ſit debitè circunſtantionata, & maximè circunſtantia finis, & principij actiui principalis, vt ſcilicet ſit voluntaria propter Deum: ſed difficile eſt tunc habere actum ſic circunſtantionatum: quia qui vſque tunc fuit impœnitens, non videtur tunc extorquere à ſeipſo diſplicentiam nouam, niſi timore pœnæ imminentis: præſumitur enim, quòd ſi remotus eſſet à pœna, ſicut priùs, non extorqueret à ſeipſo illam diſplicentiam, ſicut nec priùs, tum, quia ſaltem aliquid ſimpliciter inuoluntarium videtur cauſa iſtius diſplicentiæ: nam expectatio mortis videtur cauſa iſtius diſplicentiæ: illa autem eſt inuoluntaria: & quod non ſit niſi ex ſuppoſitione cuiuſdam inuoluntarij, non eſt ſimpliciter voluntarium; ſicut non omnino voluntariè proiicit quis merces in mari, ſi non proiicit niſi ex ſuppoſitione cuiuſdam periclitationem, quam nollet: ſaltem quod non eſt niſi ſit inuoluntarium, non eſt multùm acceptum alij, nec multùm videtur propter amorem eius factum. *Difficillimè poteſt pœnitentia eſſe benè circũſtantionata in extremis dilata.*

Dolor, vel timor ſine dilectione an delent peccata?

Hanc rationem tangit Auguſtinus in littera: *Oportet non ſolùm timere iudicem, ſed diligere: arbitrij enim libertatem quærit, vt delere poſſit commiſſa, non neceſſitatem: charitatem, non timorem: non igitur timeat pœnam, qui pœnitet, ſed anxietur pro gloria.*

6

Tertia ratio, quia habitus malus vſque tunc continuatus multùm retrahit ab actu pœnitentiæ: & hanc rationem tangit Auguſtinus in littera. *Cùm filij, quos illicitè dilexit, ſint præſentes, vxor, & mundus ad ſe vocet, multos ſolet pœnitentia ſerotina decipere.* Intellige hæc delectabilia eſſe præſentia in ſe, vel in phantaſmatibus vehementer impreſſis: & ſiue ſic, ſiue ſic, ex vehementia habitus continuati multùm inclinant ad ſe inordinatè amanda, & per conſequens magnam faciunt difficultatem ad habendum magnam diſplicentiam de eis, ad hoc vt ſit diſpoſitio ſufficiens ad deletionem culpæ.

Videtur ad cõtritionem veram certã intenſionem requirere. de quo d. 14. qu. 2. art. 2.

Quartò, quantò aliquis eſt minùs dominus ſui actus, tantò requiritur intenſior diſplicentia, ad hoc quòd ſit diſpoſitio ſufficiens ad deletionem culpæ: iſte autem minùs eſt dominus, quia nullo modo eſt dominus actus exterioris ad peccandum. Requireretur igitur ſecundùm ſtrictam iuſtitiam intenſior motus diſplicentiæ ad iuſtificationem eius, quàm ad iuſtificationem ſani, cùm vix poſſit habere æquè intenſum.

Et hanc rationem tangit Auguſt. in littera. *Age pœnitentiam dum ſanus es, ſi ſic agis, ſecurus es, quia pœnitentiam egiſti, quando peccare potuiſti, ſi vis agere pœnitentiam quando iam peccare non potes, peccata te dimittunt, non tu illa*; ad minus non tu ita liberè illa dimittis, ſicut ille ſanus, & ideo quantum deficit in te de libertate, tantum ſecundùm rigorem requiritur in te motus intenſior, quem vix vel nunquam poteris habere.

7

Contra ſerò pœnitentes.

Ideò dicit Auguſtinus, quòd magnum eſt, cui Deus tunc inſpirat (ſi quis eſt) veram pœnitentiam, quia vix, vel nunquam eſt aliquis, qui habeat diſpoſitionem de congruo, vt cui inſpiretur.

Duo corollaria.

Ex iſtis ſequuntur duo corollaria. Vnum, quòd ſano perſuadendum eſt, vt ſanus pœniteat incutiendo ſibi timorem, quàm periculoſum ſit expectare ſerotinam pœnitentiam, propter rationes prædictas.

Aliud corollarium, quòd infirmo iam ad articulum iſtum deducto, ſuadendum eſt, vt ſecundùm ſuam poſſibilitatem laboret ad pœnitentiam ordinatam, vt ſcilicet non obſtante dolore, vel timore, vtatur ratione quantum poteſt, & nitatur habere diſplicentiam voluntariam propter finem debitum, ſcilicet propter Deum: & renitatur malæ inclinationi habitus, & delectationum præſentium, & laboret ad diſplicentiam quantum poterit habere, licèt breuem: & ne in deſperationem mittatur, extollenda eſt ſibi Dei miſericordia, proponendo ſibi exemplum de latrone illo, cuius fuit pœnitentia ſera, ſed non ſera indulgentia.

8

Ad arg. 1.

Ad argumenta. ℣ Ad primum dico, quòd præſumptio eſt ſecundùm ea, quæ euenium vt in pluribus, & magis apparent conſona rationi rectæ vt in pluribus, videtur difficile, vel impoſſibile tali benè pœnitere, propter rationes dictas: tamen iſta præſumptio non concludit de neceſſitate, quia licèt vt in paucioribus, & difficiliter, poſſibile eſt oppoſitum euenire, & ideò dicit Auguſtinus. *Non dico, quòd ſaluabitur, ſed nec dico quòd damnabitur, quia de neutro poteſt homo eſſe certus.*

℣ Ad 2.

℣ Ad confir. Scot. non reſp. ſed poteſt dici, quòd peccator, vt in pluribus percutitur à Deo, non autem ſemper.

Ad ſecundum concedo quòd qui ſcienter exponit ſe periculo ſalutis ſuæ, peccat mortaliter: & ideò iſte ſi aliquo actu elicito determinat ſibi nunquam pœnitere, niſi in extremis, illo actu elicito exponit ſe periculo tali, & peccat mortaliter: ſed etiam de illo peccato, ſi ſic peccauit, poſſibile eſt ipſum pœnitere in extremis, ſicut & de aliis.

℣ Ad 3.

Ad tertium dico, quòd quamdiu aliquis habet vſum liberi arbitrij, poteſt peccare peccato interiori, licèt non exteriori, ſaltem complacendo in peccatis iam priùs commiſſis: & ita poteſt peccatum tunc dimittere per diſplicentiam de eis, licèt neceſſe ſit non peccare peccato exteriori: ſed etiam iſtud intantùm poteſt eſſe ſibi pro tunc voluntarium, vt habeat tunc voluntatem. Quòd ſi poſſet tunc peccare peccato exteriori, fugeret hoc omnino: & non tantùm diſplicentiam, ſed aliam pœnitentiam exteriorem habere de peccatis priùs commiſſis, ſaltem in voto, ſi ſuperuiuat.

9

Ad 4. Nõ requiri durationem ad cõtritionẽ, nec fortè aliquam intenſionem certam.

Ad aliud dico, quòd legiſlator non debet ea prætermittere, quæ ſecundùm ſe ſunt congrua in lege ordinata, licèt aliquis ex illis accipiat occaſionem delinquendi: alioquin nunquam Deus debuiſſet inſtituiſſe pœnitentiam aliquam in aliqua lege, quia quilibet poteſt ex hoc accipere occaſionem delinquendi; quam non acciperet, ſi non poſſet poſtea pœnitere: nunc autem ad legem ſimpliciter ordinatam pro ſtatu iſto naturæ lapſæ requiritur quòd pœnitentia poſſit eſſe fructuoſa: & qua ratione in quocunque inſtanti ſanitatis, pari ratione & in extremis: imò magis eſt neceſſarium pro

multis

multis imperfectis, quòd tunc possit valere. Dico igitur quòd istud non est occasio data à lege, sed tantùm accepta ab imperfectis: secundùm se autem est occasio seruandi legem propter amorem legislatoris, qui tantæ misericordiæ est erga miseros, vt nunquam eis claudat sinum misericordiæ suæ.

Potest confirmari responsio, quia quando ex aliquo directè prouenit maius bonum, quàm indirectè tanquam ex occasione accepta, proueniat malum; tunc illud faciendum est, & nullo modo prætermittendum propter talem occasionem: sed maius bonum est quosdam vsque in finem malos per pœnitentiam saluari, quàm malum sit peccatum ex istius occasione factum; quia per istam pœnitentiam multi finaliter attingunt ad terminum prædestinationis diuinæ: per illam autem occasionem diuinam nulli cadunt ab isto, & si aliquando peccant, tamen non peccato, quo finaliter damnentur. *Regula pro legislatore, & superiore.*

Ad aliud, concedo quòd oportet istum alia pœna puniri pro peccato: sed hoc non debet sibi imponi hîc, quia non potest illam hîc implere. Nec potest sibi imponi, quòd tanto tempore stet in purgatorio, quia iste Sacerdos non habet auctoritatem sibi infligendi illam pœnam: sed proponenda est sibi pœna correspondens peccatis tali modo, si sanus esses, talis pœnitentia esset tibi imponenda; quam si conualueris studeas adimplere: sed nunc es in manu Domini, confide de misericordia eius, quia etsi te puniat, tamen misericorditer: vel in casu, vbi non potest protrahi multus sermo, non oportet aliquam pœnam sibi specificare, sed tantùm eum instruere de iustitia Dei misericordis. 10 *Ad 5. Nō est imponēda pœnitentia in extremis cōfitenti.*

Ad aliud, quod obiicitur contra responsionem, dico, quòd illud non est simile: moriens enim in peccato mortali nihil haberet retardatiuum à pœna condigna; sed iste moriens in charitate, debitor tamen pœnæ pro peccatis commissis, quorum pœnitentiam non fecit, habet aliquid retardatiuum à gloria; quia nullus dum est debitor alicuius pœnæ, potest glorificari: quia gloria sicut nec pœnam secum patitur, sic nec debitum pœnæ, quia nec simul, nec posteriùs persoluendæ.

COMMENTARIVS.

1 a *IN ista quæstione*, &c. Scholiastes, Fauentinus, & alij citant ad propositum huius quæstionis sententiam eorum, qui negant pœnitentiam aliquibus peccatoribus esse possibilem, qui derelinquuntur à Deo etiam in extremis in pœnam suorum peccatorum; sed hæc quæstio spectat magis ad materiam de auxiliis, in qua disputatur de gratia sufficiente; & ad materiam de prædestinatione, & peccatis, in quibus agitur de induratione, & obcæcatione peccatoris: qua in re Doctores illi Catholici non negant liberum arbitrium, sed asserunt quosdam in punitionem scelerum derelinqui à Deo iustè, vt ipso euentu non inspiretur eis pœnitentia, & in ea dispositione voluntatis adhærent peccatis, vt ipsi non quærant conuersionem per media debita, sed magis contemnant Dei misericordiam, & iustitiam, propriámque salutem. In hac autem quæstione vbi agitur solùm de efficacia pœnitentiæ pro omni statu viæ, si detur, priorem non admiscemus, quia de ea nihil agit Doctor: sed tantùm de efficacia veræ pœnitentiæ, etiam in extremis, & de difficultate eius, si eo vsque differatur propter impedimenta, quæ occurrunt ex parte laborantis in extremis; vnde colligatur obligatio, quam quis habet prouidendi propriæ saluti, & præueniendi prædicta pericula, dum integris sensibus potest.

Quæstio non tangens materiam.

Scopus huius quæstionis.

2 Prima conclusio Doctoris. Pœnitentia vera in extremis sufficit ad salutem. Ita Doctor distinguens pœnitentiam in interiorem, & exteriorem. Interiorem intelligit contritionem perfectam sine Sacramento, quando scilicet non est copia confessarij, aut facultas ex impedimento confitendi. Pœnitentiam exteriorem intelligit Sacramentum cum dispositione requisita susceptum. Hæc conclusio simpliciter est de fide: quam probat Doctor ex Augustino, & ex efficacia tam contritionis perfectæ, quàm Sacramenti ritè susceptí. Patet ex Tridentino *sess. 7. de Sacram. in gen.* vbi vniuersaliter definit Sacramentum nouæ legis dare hunc effectum secluso obice, & quantùm est ex parte Dei, & ipsorum Sacramentorum, *can. 6. 7. 8.* Nullum autem peccatum post Baptismum commissum est obex respectu Sacramenti ritè susceptí. Patet etiam in specie *sess. 6. cap. 14. sess. 14. cap. 1. & 4. & can. 6.* Patet ex dictis hactenus de efficacia pœnitentiæ. Patet & ex illo Ezechielis 18. *Quotiescumque ingemuerit peccator*, &c. *Quorum remiseritis peccata*, &c. Ioan. 2. quæ est potestas data sine limitatione. Patet etiam ex Canonibus Ecclesiæ, qui præcipiunt pœnitentiam dari in extremis constituto. Hæc denique est sententia omnium Patrum contra Nouatianos nemine excepto. Patet ex statu viatoris, & ordinaria dispositione diuinæ prouidentiæ, quæ comprehendit media legis ordinantis ad salutem respectiuè ad omnes baptizatos sine exceptione, quos ipsa lex comprehendit, neque obligat ad impossibile: obligat autem ad pœnitentiam finalem peccatorem baptizatum, & ad Sacramentum in re, aut voto. Hæc obligatio est ad finem salutis consequendæ: ergo pœnitentia ritè facta, per quam adimpletur præceptum pœnitentiæ, est fructuosa peccatori ad remissionem suorum peccatorum: quia facit quod lex iubet, & quod diuina iustitia tantum exigit quantum ad effectum remissionis peccati.

Prima conclusio. Pœnitētia in extremis valet ad salutem.

Est de fide.

Probatio ex Trident.

Ex Scriptura.

Ex potestate clauium.

Patres contra Nouatianos.

Obligatio pœnitentiæ finalis.

Secunda

3 *Secunda concluſio. Pœnitentia finalis difficultas, & obſtacula. Defectus libertatis.*

Secunda concluſio eſt, quòd pœnitentia, quæ habetur in extremis vix eſt vera pœnitentia, conſiderando ſcilicet impedimenta eius habendæ. Hanc concluſionem optimè probat ex auctoritatibus, quas Magiſter in littera affert, ex ſancto Auguſtino. Primò, ob impedimentum recti vſus liberi arbitrij ex dolore vehementi, & timore, quam benè deducit. Secundò, eandem probat, quia actus circunſtantionatus circunſtantia finis requiritur ad veram pœnitentiam, vt doleat, ſcilicet propter Deum offenſum, qui vix haberi poteſt ab eo, qui vſque ad illud inſtans fuit impotens. Tertiò, probat ex impedimento malæ conſuetudinis. Quartò ex difficultate habendi conatum voluntatis requiſitum.

4 *Documenta circa pœnitentiam.*

b *Ex iſtis ſequuntur duo corollaria*, &c. Primum eſt incutiendo timorem ſanis deducendo eos, ad pœnitentiam. Secundum corollarium eſt, etiam laborantem in extremis animandum eſſe ad veram pœnitentiam, proponendo Dei miſericordiam, & eum dirigendo vt perfectè diſpliceat de peccatis: quæ veriſſima ſunt, & vſui ac praxi conſentanea. Quibus regulis vti debent confeſſores & Prædicatores. Sed vt videō minor cura eſt prædicatoribus aliquibus huius temporis prædicare pœnitentiam, qui ſtylum & authoritatem pulpiti commutarunt in applauſus comicos & theatrales; quibus id negotij eſt, vt propoſito themate ad peregrina digrediantur, & in ſolita, quibus probandis inhærent, & totum tempus, quod ſolidæ doctrinæ, & excitandæ pietati impendere deberent, ſine fructu vlle tranſigunt in ſe ipſis aut in populo, qua in re Prælatorum, & Paſtorum res agitur, quorum curæ eſſe debet, vt verbum ſanum irreprehenſibile ad paſtum gregis proponi curent, vt prædicentur vitia, & virtutes, non curioſitas, & vanitas, & potiſſimùm hoc tempore, vbi maximè vigent peccata, deberet pœnitentiæ prædicandæ ſolicitudo maior eſſe, quia, vt dicit Tridentinum *ſeſſ.* 14. *cap.* 8. *Neque ſecurior vlla via in Eccleſia Dei nunquam exiſtimata fuit ad amouendam imminentem à Domino pœnam, quàm vt hac pœnitentiæ opera homines cum vero animi dolore frequentent*, &c. Trident.

Stylus incommodus, & non cõgruus quorundam prædicatorum.

c *Ad argumenta. Ad primum dico*, &c. Ad primum argumentum reſpondet, quòd præſumptio vt in pluribus non inferat neceſſitatem. Ad ſecundum, quòd determinatè proponens non pœnitere niſi in extremis peccat mortaliter: quia exponit ſe ipſum periculo peccandi, & damnationis. Ad tertium, quòd habens vſum liberi arbitrij poſſit peccare peccato interiori ſaltem, ita etiam & pœniteret de peccato cum voto non peccandi. Ad quartum, quòd legiſlator non debet omittere præſcribere congrua, quamuis aliquis inde ſumat occaſionem labendi ex propria nequitia. Addit confirmationem, nempe quando ex aliquo ſequatur directè magis bonum, quàm malum ex occaſione eius acceptum, non teneri operantem ad omiſſionem talis boni. Hîc poſſet tractari de ſcandalo, & eius ſpeciebus; ſed quia materia eſt prolixa, ſuperſedeo. Ad quintum, quòd pœnitens in extremis non debeat obligari ad ſatisfactionem in vita, quia eſt incapax, & pœna debita in purgatorio punietur. Ad vltimum, aſſignat diſparitatem inter morientem in peccato mortali, & morientem in gratia: quia hic poteſt habere aliquam pœnam ſoluendam, quæ ipſum retardat à gloria: ille nihil habet, per quod tardetur à pœna æterna, & damnatione. 5 *Reſponſio ad Argumenta.*

DISTINCTIO XXI.

De remiſſione peccatorum poſt hanc vitam.

Matt. 12. *c. Luc.* 12. *b. Greg. lib.* 4. *Dial. c.* 39. *& hab.* 25. *diſt. c.* Qualis hinc. 1. *Cor.* 3. *c*

A OLET etiam quæri, Vtrùm poſt hanc vitam aliqua peccata remittantur? Quòd aliqua poſt hanc vitam remittantur, Chriſtus oſtendit in Euangelio, vbi ait, *Qui peccauerit in Spiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro.* Ex quo datur intelligi, ſicut ſancti Doctores tradunt, quòd quædam peccata in futuro dimittentur: quædam enim culpæ in hoc ſæculo relaxantur; quædam verò paruæ etiam in futuro, quæ quidem poſt mortem grauant, ſed dimittuntur, ſi digni ſunt, ſi bonis actibus in hac vita meruerunt, vt dimittantur eis. De illis etiam qui ædificant lignum, fœnum, ſtipulam, dicit Auguſtinus, quòd ignem tribulationis tranſitoriæ inuenient, cremabilia ædificia, quæ ſecum portauerunt homines cremantem. Ait enim ſic, [Poſt iſtius ſanè corporis mortem donec de igne purgatorio veniatur ad diem damnationis & remunerationis: ſi hoc temporis interuallo ſpiritus defunctorum, qui ædificauerunt lignum, fœnum, ſtipulam, huiuſmodi ignem dicantur perpeti, quem alij non ſentiunt, qui huiuſmodi ædificia non portauerunt, vt inueniant ignem tranſitoriæ tribulationis venialia concremantem, non redarguo: quia forſitan verum eſt. Sed

Libro de Ciuit. Dei, 21. cap. 26. tom. 5. Aug. circa Pſalm. 37. primũ verſum. 1. *Cor.* 3. *c*

quia

quia dicitur, ſaluus erit quaſi per ignem, contemnitur ille ignis. Grauior tamen erit ignis ille, quàm quicquid poteſt homo pati in hac vita.] Hìc apertè inſinuatur, quòd illi qui ædificant lignum, fœnum, ſtipulam, quædam cremabilia ædificia, id eſt, venialia peccata ſecum portant: quæ in igne emendatorio cremantur. Vnde conſtat quædam venialia peccata poſt hanc vitam deleri.

Quòd alij citiùs, alij tardiùs purgantur in igne.

B

IN illo autem igne purgatorio alij tardiùs, alij citiùs purgantur, ſecundùm quòd iſta pereuntia magis, vel minùs amauerunt. Vnde Auguſtinus. [Poſt hanc vitam incredibile non eſt, nonnullos fideles per ignem quendam purgatorium, quantò magis minúſve bona pereuntia dilexerunt, tantò tardiùs, citiúſque ſaluari.] [Vnde non fruſtrà illa tria diſtinxit Apoſtolus, *lignum, fœnum, ſtipulam*, quæ illi ædificant: qui etſi aliena non rapiant, rebus tamen infirmitati conceſſis aliqua dilectione inhærent. Qui ſecundùm ſuos amandi modos, vel diutiùs, vt lignum, vel minùs, vt fœnum, vel minimum, vt ſtipula, ignem ſuſtinebunt.] [Qui verò ſuperædificant aurum, argentum, & lapidem precioſum, de vtroque igne ſecuri ſunt, non ſolùm de illo æterno, qui cruciaturus eſt impios in æternum: ſed etiam de illo emendatorio, quo purgabuntur quidam ſaluandi.]

In Ench. c.69.tom.3. Auguſtin. enarrat. in Pſ.80.nõ lõgè à fine, tom. 8. & enarratione ad Pſ. 37. non longè à principio.

Oppoſitio.

C

HIc obiici poteſt, Si per lignum, fœnum, ſtipulam venialia intelliguntur peccata: & nullus adeò perfectus eſt, qui venialiter non peccet: ergo qui ædificant aurum, argentum, & lapidem precioſum, ædificant etiam lignum, fœnum, ſtipulam: ergo per ignem tranſibunt. Ad quod dicimus, quia non omnis, qui venialiter peccat, lignum, fœnum, ſtipulam ædificat: ſicut è conuerſo non omnis, qui contemplatur Deum, & diligit proximum, & opera bona facit, ædificat aurum, argentum, lapidem precioſum. Et tamen in auro intelligitur contemplatio Dei, in argento dilectio proximi, in lapide precioſo bona opera. Sed illi qui ædificant lignum, fœnum, ſtipulam, Deum contemplantur, & proximum diligunt, & opera bona faciunt, nec tamen ædificant aurum, argentum, & lapidem precioſum. Hæc enim ædificat, qui ſic illa tria facit, vt cogitet quæ ſunt Dei, & quomodo placeat Deo, non mundo. Lignum verò & fœnum, & ſtipula accipi poſſunt ſecularium rerum, quamuis licitè conceſſarum, tales cupiditates, vt amitti ſine animi dolore non poſſint. Hæc ergo ædificat is, qui cogitat quæ mundi ſunt, quomodo placeat mundo, qui circa diuitias ſuas quodam carnali affectu tenetur: & tamen ex eis multa beneficia facit, nec pro eis aliquid fraudis, vel rapinæ molitur. Ex his ergo patet, quòd non idem homo ſimul hæc, & illa ædificat. Illa enim ædificatio, perfectorum tantùm eſt, qui non cogitant placere mundo, ſed tantùm Deo: qui etſi venialiter aliquando peccant, feruore charitatis ita abſumitur in eis peccatum, ſicut gutta aquæ in camino ignis: & ideò nunquam ſecum portant cremabilia. Hæc autem inferior ædificatio minorum eſt, qui non tantùm Deo, ſed etiam mundo placere cogitant, Deum tamen præponunt. Si verò mundum præponerent, non ſuperædificarent, ſed deſtruerent fundamentum. Affectiones ergo carnales, quibus dediti ſunt domibus, coniugibus, poſſeſſionibus, ita vt nihil præponant Chriſto: illis tribus ſignificantur, quæ

Prou. 14. b Eccleſ. 7.

Solutio.

1.Cor.7.f Aug. de fide & operibus, cap.16. tom.4. & in Ench.c.68. 1.Cor.7.f

quæ in mentes perfectorum non cadunt, etſi alia venialia admittant. In cordibus verò minorum interdum durant vſque in finem; qui cum talibus ædificiis tranſeunt, ſed diſſoluuntur in igne. Ipſi verò merito fundamenti ſalui erunt, grauiſſimam tamen pœnam ſentient.] Ex quo apparet, quantam hîc miſericordiam exhibet Deus, & quantam ibi exerceat ſeueritatem: cum pro eodem peccato multò grauiùs ibi puniat, quàm hîc.

Opinio quorumdam cum obiectione.

D SEd fortè dices illud eſſe accipiendum de pœna peccati, non de ipſo peccato, quod Gregorius dicit quædam leuia in futuro dimittenda. Si enim veram pœnitentiam habuerit quis, peccata omnia dimiſſa ſunt ei; ſed pœna fortè remanſit. Ideóque ſi verè pœnitens obiit, ſine peccato tranſiit. Si autem verè pœnitens non eſt in obitu, maculam portat, quæ nunquam delebitur. Qui verò ædificat lignum, fœnum, ſtipulam, vere pœnitet; quia bonus eſt, & charitatem habet, & in charitate de hac vita tranſit: ergo ſine peccato tranſit. Non ſequitur. Verum quidem eſt, quòd quia bonus eſt, & charitatem habet, verè pœnitet: & tamen cum veniali peccato tranſit, quod non deleuit pœnitentia. Pœnitentia enim non delet niſi peccatum illud, quod deſerit homo. Tale autem peccatum ſæpè in hac vita non relinquitur ab homine, & tamen verè pœnitens eſt, etſi non de omnibus venialibus pœniteat. Poteſt enim quis de omni mortali, & de omni veniali pœnitere, excepto vno, vel pluribus venialibus quidem. Sicut habet quis charitatem, & vnum, vel plura venialia; quod de criminalibus nullatenus eſſe poteſt. Eſt enim aliquis bonus charitatem habens, ſed adhuc quodam cupiditatis affectu amans hæc ſæcularia; talis exiſtens ſubita morte opprimitur. In illo terreno affectu mortuus eſt, & tamen ſaluabitur, à quo non ſe hîc abſoluit: ergo poſt hanc vitam ab illo purgabitur. Conſtat ergo quædam peccata, ſcilicet leuia, poſt hanc vitam dimitti. Si verò de pœna peccati illud intelligi voluiſſent auctores, cur magis commemoraſſent leuia, quàm grauia, cùm etiam grauium pœna hîc inexpleta poſt hanc vitam reſtet?

25. diſtinct. cap. Qualis hîc, lib. 4. dial. c. 39.

Quòd aliquis verè pœnitet, etſi non de omni veniali.

Exemplo vtitur ad probandum dictum.

De generali confeſſione, quid proſit?

E POſt hæc conſiderandum eſt, quid proſit confeſſio illa, vbi ſingula peccata, quæ quiſque fecit, non exprimuntur. Sanè dici poteſt, quòd omnia criminalia, ſemel ſaltem, oportet in confeſſione exprimi, niſi aliqua à mente exciderint. Sed quia nemo delicta intelligit omnia, generaliter ſaltem ea confitere, quorum memoriam non habes: & ſic nihil celaſti de ſceleribus tuis. Venialia verò, quia innumerabilia ſunt, ſufficit generaliter confiteri, niſi aliqua ſint frequenter iterata: perfectiùs eſt tamen etiam illa exprimere, ſi vales. Ideóque quotidie generaliter fit confeſſio in Eccleſia pro venialibus, ſcilicet peccatis, quæ quotidie admittimus; & pro illis mortiferis, quorum notitiam non habemus. Vnde Auguſtinus: [Veritatem dicit Deo pœnitens, quando nihil illi de commiſſis ſceleribus celat: Nunquid etſi voluntatem celauerit, Deus ignoret? Sed veritatem ſibi dici vult ab eo, vt veniam conſequatur. Si verò mente aliqua exciderint, confitetur veritatem Deo, cùm generaliter dixerit, Deus qui noſti occulta cordis, & opera mea, & delicta à te non ſunt abſcondita, quibus veniam largiaris precor; & hæc eſt veritas confitentis, quam diligit

Pſal. 18.

Lib. 5. Hypognoſt. paulò poſt initium, tom. 7. Act. 1. d

Pſal. 68.

diligit Deus.] Vnde Psalmista, Ecce enim veritatem dilexisti. Hîc insinuatur, quòd generalis confessio etiam mortalia delet, quorum intelligentia non habetur. *Psal. 50.*

Nemo confiteatur peccata, quæ non fecit.

F

SIcut autem pœnitens celare non debet peccatum suum, quia superbia est: ita nec humilitatis causa fateri se reum illius, quod se non commisisse nosci t; quia incauta est talis humilitas, & peccatorem constituit. Vnde Augustinus. [Cùm humilitatis causa mentiris, si non eras peccator antequam mentireris, mentiendo efficeris quod vitaras: veritas in te non est, nisi ita te dixeris peccatorem, vt etiam esse cognoscas. Veritas autem ipsa est, vt quod es, dicas. Nam quomodo est veritas, vbi regnat falsitas?] *De verbis Apost. serm. 29. in medio, tom. 10. & 22. q. 2. Cum humilitas.*

De pœnis Sacerdotis, qui peccatum publicat confitentis.

G

CAueat autem Sacerdos ne peccata confitentium aliis prodat: alioquin deponatur. Vnde Gregorius, Sacerdos ante omnia caueat, ne de his, qui ei confitentur, peccata alicui reciset, non propinquis, non extraneis; nec (quod absit) pro aliquo scandalo. Nam si hoc fecerit, deponatur, & omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus peregrinando pergat. Quod verò dictum est, vt pœnitens eligat Sacerdotem scientem ligare, & soluere, videtur contrarium ei, quod in Canonibus reperitur, vt nemo scilicet alterius parochianum iudicare præsumat. Sed aliud est fauore, vel odio proprium Sacerdotem contemnere, quod Canones prohibent: aliud cæcum vitare, quod Vrbanus facere monet, ne si cæcus cæcum ducat, ambo in foueam cadant. Ait enim Vrbanus II. *Placuit vt nulli Sacerdotum deinceps liceat quemlibet commissum alteri Sacerdoti ad pœnitentiam suscipere, sine eius consensu, cui se priùs commisit, nisi pro ignorantia illius, cui priùs confessus est. Qui verò contra hoc facere tentauerit, gradus sui periculo subiacebit.* *De Pœnit. dist. 6. cap. Sacerdos. Ibid. parag. Quòd autem. 9. quæst. 2. quasi per totum. Matth. 15. b.* *Ibid. dist. 6. c. Placuit.*

QVÆSTIO I.

Vtrùm post hanc vitam possit aliquod peccatum dimitti?

Alens. 2. *part. quæst.* 124. *membr.* 9. D. Thom. 1. 2. *quæst.* 87. *art.* 5. & 3. *part. quæst.* 87. *art. vlt. & hîc quæst.* 1. *art.* 1. D. Bonauent. *art.* 1. *quæst.* 1. & 2. *dist.* 42. *art.* 2. Richard. *hîc art.* 2. *q.* 3. Suar. 3. *part. d.* 11. *sect.* 2.

HÆc est distinctio vigesima prima. Quæro primò quæstionem hanc: Vtrùm post hanc vitam possit aliquod peccatum dimitti? Videtur quòd non, quia nullus moriens iustus potest postea peccare: ergo nec moriens in peccato potest postea resurgere. Consequentia patet, tum à simili, quia simile videtur pro aliquo statu posse peccare, & resurgere à peccato: tum à maiori, quia faciliùs est cadere, quàm resurgere: tum quia resurgere à peccato non videtur competere, nisi ei, qui potest mereri: sed qui non potest in aliquo statu cadere, non potest mereri. 1 *Argum. 1.*

Item, nullum peccatum mortale post hanc vitam post remitti: igitur nec veniale. Consequentia patet, quia sunt eiusdem rationis, cum non nisi secundùm magis, & minùs differant. *Arg. 2.*

Item, Damascenus lib. 2. cap. 4. *Quod est Angelis casus, hoc est hominibus mors:* sed Angelus post casum est omnino inuariabilis ab huiusmodi, in quod cadit: ergo & homo ab illo, in quo moritur, est inuariabilis post mortem. *Arg. 3.*

Item, per pœnam minimam potest dimitti peccatum veniale, dum tamen sit voluntaria, vt aspersione aquæ benedictæ, & huiusmodi: pœna mortis est maxima, quia *vltimum terribilium est*, 3. Ethic. ergo per illam, si sit accepta voluntariè ab isto morituro, potest deleri omnis culpa venialis: ergo post mortem nulli remanet dimittenda. *Arg. 4.* *Cap. 9.*

Si dicas, quòd mors eſt inflicta pro peccato originali, & ideò non poteſt eſſe pœna debita alij peccato, nec deletiua, nec remiſſiua peccati. Contrà, originale peccatum dimiſſum eſt in Baptiſmo, quia contra hoc ſpecialiter ordinatur: ergo non eſt mors in iſto pœna debita pro originali: ergo vt priùs.

Ratio ad oppoſ.

Contrà, Magiſter in litera, & probat per illud Matth. 12. Luc. 11. & Marci 3. *Qui peccauerit in Spiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro.* Subdit Magiſter: *Ex hoc datur intelligi, ſicut ſancti Doctores tradunt, quòd quædam peccata in futuro dimittentur.*

De peccato in Spiritum ſanctum, vide 2. diſt. 41.

COMMENTARIVS.

IN hac diſtinctione mouet duas quæſtiones. Prima eſt, an peccatum aliquod poſt hanc vitam remitti poſſit. Secunda quæſtio eſt de obligatione ſigilli confeſſionis.

SCHOLIVM.

Pœnam pro peccato dimiſſo in hac vita ſolui ſæpè in alia vita, probat ex varijs locis Auguſt. & ex illo 1. *Corinth.* 3. Ipſe ſaluus erit, &c. *& hanc probant omnia, quæ probant dari purgatorium.* 1. *Machab.* 12. Sancta eſt cogitatio pro defunctis orare. *Tob.* 4. Panem tuum, & vinum conſtitue ſuper ſepulchrum iuſti. *Matth.* 12. Non dimittetur in hoc ſæculo, neque in futuro. *De hoc Bellarm. lib.* 1. *de purg. per totum. Feuarden. noſter exactiſsimè in ſua Theomachia lib.* 11. 12. *&* 13. *Caſtro v.* Purgatorium.

2

IN a iſta quæſtione vna concluſio eſt certa, ſcilicet quòd peccato dimiſſo in hac vita, pœna debita pro ipſo poteſt ſolui poſt hanc vitam. Quod probatur ratione, quia nullus cum debito pœnæ beatificatur; aliter enim pœnæ ſimul ſoluendæ eſſent cum gloria, aut poſt gloriam: ſed neutro modo, quia nec pœna poteſt ſtare cum gloria, nec ſuccedere gloriæ; igitur ſi quis aliquando eſt debitor pœnæ, oportet quòd priùs illam ſoluat; iſte autem, qui dignè pœnituit in extremis, quod poſſibile eſt, vt dictum eſt *diſt. præced.* non ſoluit dignam pœnam pro peccato, de quo pœnituit: ergo illam ſoluet poſt hanc vitam.

Hoc etiam dicunt auctoritates, quas Magiſter adducit in litera. Vna eſt Auguſt. 21. de Ciuit. Dei cap. 27. vbi tractat illud 1. ad Corinth. 3. *De his qui ædificant lignum, fœnum, ſtipulam; poſt iſtius (*inquit*) corporis mortem, donec veniatur ad diem damnationis, & remunerationis, ſi hoc temporis interuallo ſpiritus defunctorum, qui ædificauerunt lignum, fœnum, ſtipulam, ignem dicantur perpeti tranſitoriæ tribulationis venialia concremantem non red. ergo.* Et ſequitur: *Grauior erit ignis ille, quàm quicquid homo pati poterit in hac vita.*

1. Cor. 3.

Et idem, de vera, & falſa pœnitentia, & ponitur de pœnit. diſt. 7. loquens de ſerò pœnitente. *Viuat, & non moriatur* (intellige de vita gratiæ) *non promittimus quòd euadat omnem pœnam: non priùs purgandus eſt igne purgationis, qui in aliud ſæculum diſtulit fructum conuerſionis. Hic autem ignis, etſi æternus non ſit, miro tamen modo grauis eſt: excellit enim omnem pœnam, quam vnquam paſſus eſt aliquis in hac vita.* Et hanc ſententiam dicit Magiſter diſt. 20. cap. 2. *Si*, inquit, *& ante expletionem pœnitentiæ deceſſerint, ignem purgatorium ſentiunt, & grauius puniantur, quàm ſi hìc expleſſent pœnitentiam.* Nec mirum, quia pœna quantò minùs voluntaria, tantò minùs ſatisfactoria: & tota iſta ſententia de purgatorio fundatur in verbo Apoſtoli, 1. ad Corinth. 3. vbi dicit, *Ipſe ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem.* Dicit de imperfecto moriente cum venialibus.

COMMENTARIVS.

1

Ordo, & diuiſio quæſtionis.

a IN *iſta quæſtione*, &c. Duas veritates reſoluit: quarum prima eſt certa, nempe dari purgatorium, quæ eſt veritas fidei. Secunda eſt dubia. An, ſcilicet aliquod peccatum remittatur in altera vita.

Errores cõtra veritatẽ purgatorij.

Purgatorium negarunt plures antiqui hæretici. Fortè primus, qui occaſionem dedit aliis, fuit Aërius Presbyter Arrianus, qui negauit ſuffragia pro mortuis eſſe vtilia, quamuis expreſsè non inuenitur negaſſe purgatorium; vt patet ex Epiphanio *hæreſi* 75. Auguſtino *de hæreſibus hæreſi* 53. & aliis, qui de hac hæreſi agunt, vt Philaſter, Iſidorus, Damaſcenus, qui error facilè potuit etiam hunc alium peperiſſe: quoniam impugnatione coniunctus eſt. Eundem errorem quandoque docuit Lutherus, quandoque negauit: ſed eam tuentur Caluinus *lib.* 3. *Inſtit. cap.* 5. Brentius, Petrus martyr, & alij huius temporis ſectarij, quos fortiſſimè impugnant Controuerſiſtæ.

Veritas fidei.

Hanc veritatem probat Doctor, primò ratione. Deinde ex traditione, ſeu authoritate Patrum ex iis locis, quæ citat Magiſter in litera. Tertiò ex Scriptura 1. ad Corinth. 3. *& tota iſta ſententia de purgatorio*, inquit, *fundatur in verbo Apoſtoli* 1. *ad Corinth.* 3. &c. Quibus verbis non intendit probationem ex ſolo illo loco haberi; ſed veritatem ipſam ex illo loco optimè probari,

bari, qui est magis expressus de purgatorio igne, quàm alia loca: & quò magis hanc veritatem confirmant ex Scriptura Patres, & Concilia: nam alia loca expressiùs agunt de remissione peccatorum aliquorum post hanc viam: vt patet *Matth.* 12. *Luc.* 11. *Marci* 3. quos citat in argumento ad oppositum: vel agunt de suffragiis, quæ fiunt, & fieri debent pro defunctis, vt *Iob* 4.2. *Machabæorum* 12. *Eccles.* 7. hic autem locus expresè docet purgatorium, & ignem, per quem purgantur iusti post hanc vitam pro pœnis peccatorum non solutis, & pro leuibus peccatis. Ad has probationes, quas breuiter attingit Doctor, reducitur integra probatio huius veritatis, quam fusè prosequuntur Doctores Catholici, qui in hac materia versantur, ad quos remitto lectorem. interim sequendo ordinem Doctoris, probatur veritas.

2 *Prima probatio ex necessitate satisfactionis.*

Primò ex veritate fidei, quam supponit eius ratio, & *suprà* tractauimus de necessitate satisfactionis debitæ peccatis remissis per pœnitentiam hominis Christiani pro pœna temporali, in quam commutatur æterna, quæ alioquin remanet in altera vita soluenda in purgatorio. Hæc satis patent ex iis, quæ dicta sunt de satisfactione *dist.* 15. *quæst.* 1. quibus suppositis argumentatur Doctor: nullus cum debito pœnæ beatificabitur: aliàs pœnæ essent soluendæ simul cum gloria, vel post gloriam; sed neutrum horum consistit cum gloria: ergo debitum pœnæ, seu ipsa pœna debita ante gloriam soluenda est, sed aliquando contingit pœnam non solui in hac vita, vt patet in eo, qui pœnituit de peccato in extremis, cui non superfuit tempus satisfaciendi pro pœna. Patet in aliis, qui obnoxij multis venialibus mortui sunt sine pœnitentia de ipsis. Patet etiam in iis, quibus non fuit iuncta pœnitentia secundùm qualitatem culpæ; sed iuxta facultatem, & alia rationabili ex causa mitiùs actum est in foro pœnitentiæ, neque ipsi deinde satisfecerunt voluntariè per opera assumpta, aut quibus Deus non inflixit pœnas congruas in hac vita. His omnibus manet debita pœna soluenda: ergo, &c.

Cum debito pœnæ non cõpatitur beatitudo.

Manere pœnam debitam quãdoque post mortem.

3 *Debitum pœnæ non compati cum gloria.*

Primum antecedens cum sua probatione patet, nempe pœnam, aut debitum pœnæ non compati cum gloria, aut post gloriam soluendam. In primis debitum pœnæ manet ordinandum infallibiliter per ipsam pœnam, vel æquialens in diuina acceptatione; & hoc ex diuina iustitia, & lege ordinaria, quæ statuit sic vindicare peccatum, vt non maneret impunitum: ideóque statuit necessitatem satisfactionis in hac vita, & qui vult redimere pœnam, vel certè ipsam pœnam in altera vita in carcere purgatorij, ex quo non emittitur debitor, donec soluerit vltimum quadrantem, vel alij pro eo satisfecerint, sed neque pœna, neque debitum eius potest compati cum gloria simul, neque post gloriam soluenda: vt patet ex sacris literis. non cum gloria, quia excludit omnem miseriam, & indigentiam. Isaiæ 64. *A sæculo non audierunt, neque auribus perceperunt: oculus non vidit absque te, quæ præparasti diligentibus te*, &c. 1. ad Cor. 2. *Sed sicut scriptum est, quòd oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit quæ præparauit Deus iis, qui diligunt illum: nobis autem reuelauit Deus per Spiritum sanctum, Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei*, &c. Sap. 4. & 5. vbi pulchrè per antithesim exponitur miseria damnatorum, & status beatorum, ac gloria. Matth. 13. *tunc iusti fulgebùnt, sicut Sol in regno Patris eorum.* Apocalyps. 7. *Non esurient, neque sitient amplius, neque cadet super illos Sol, neque vllus æstus*, &c. In quæ loca Patres, & omnes expositores docent veritatem præmissam. Perinde probatur non fore, vt gloria illa terminetur, quia est vita æterna. Isaiæ 65. *Gaudebitis, & exultabitis, vsque in sempiternum*, &c. Patet etiam ex aliis locis, Scripturis, & symbolis fidei, & Patribus, quod infrà suo loco magis tractabitur: ex quibus patet efficacia huius rationis, quam præmittit Doctor, vt reducitur ad sua principia, quæ supponit certa.

Gloria excludit miseriam culpæ, & pœnæ.

Secunda probatio est ex authoritatibus, quas citat Magister in litera; quibus addi potest & traditio, & authoritas Patrum. Traditio autem patet ex consuetudine Ecclesiæ orantis pro defunctis, quæ ex omnibus Liturgiis. Patet Romana. *Memento Domine famulorum, famularúmque tuarum, qui nos præcesserunt*, &c. *Ipsis Domine, & omnibus in Christo quiescentibus locum refrigerij, & pacis indulgeas, deprecamur*, &c. Sic etiam Lithurgia Iacobi, Matthæi, Marci, Barnabæ, & Ambrosij, & cæteræ, quæ habentur apud Pamelium. Hæc oratio superflua esset, nisi ea indigerent animæ defunctorum, & eis esset proficua. Sed in tantùm est proficua, inquantùm remittatur eis pœna, in qua sunt, quod supponit traditio Ecclesiæ ab initio, & per omnia sæcula continuata.

4 *2. Ratio. Ex authoritate, & traditione. Lithurgia.*

Oratio pro defunctis.

Patet etiam ex Patribus Clemente Romano *epistola* 1. vbi hæc oratio à Beato Petro commendata fuit *lib.* 8. *Constitutionum Apostolicarum. cap.* 41. *Oremus pro fratribus nostris, qui in Christo requieuerunt, vt Deus summæ erga homines charitatis, qui animum defuncti suscepit, remittat ei omne peccatum voluntarium, & non voluntarium, & propitius ac beneuolus ei factus collocet eum in regionem piorum, qui relaxati sunt*, &c. & *cap.* 42. præcepit memoriam defuncti peragi debere die 3. 9. 40. Quod & Nouella Iustiniani Imperatoris de monachis, & Ascet. supponit retentum; & consuetudo Ecclesiæ Orientalis, & Occidentalis, & post annum. Dionysius *Eccles. hist. Hierarchiæ cap.* 7.

Clemens Rom.

Origenes *homil.* 14. *in Leuiticum, & hom.* 12. *in Ieremiam*, vbi eleganter hanc veritatem explicat, cui non præiudicat error aliàs particularis eius de salute damnatorum, quia veritati professæ, & declaratæ non obstat, si ex priuato errore extendatur ad ea, quæ non comprehendit. Rectè autem Origenes ex Apostolo declarauit literaliter peccatores purgari in altera vita. Quòd autem comprehendat damnatos, fuit error eius particularis, cui malè applicat veritatem ex Scriptura, & traditione totius Ecclesiæ receptam, quam ipse profitetur *lib.* 8. *in epistolam ad Romanos, cap.* 11. Idem docet Basilius *in cap.* 6. *Isaiæ. Et in manu habebat carbonem*, &c. *Reuera*, inquit, *quoniam ritus ille, quo apud Iudæos Deus colebatur, subseruiebat exemplari, & vmbræ cœlestium, cœleste quoddam insinuare intelligendum est altare illud, nempe locum lustrandis animabus accommodatum, à quo ignis ille purificatiuus per eas virtutes eximia sanctitate proditus elicitur*, &c. & *ad cap.* 9. Idem habet in illa verba: *Et erit populus ab igne adustus*, &c.

5 Origenes.

Basilius.

Gregorius Nyssenus orat. *quòd non non sit dolendum ob eorum obitum, qui in fide discesserunt*: vbi loquens

Nissenus.

loquens de dormientibus in fide: *Vel in præſenti*, inquit, *vita precibus, ſapientiæque ſtudio purgatus: vel poſt obitum per purgatorij ignis fornacem expiatus ad priſtinam vellet redire fœlicitatem*, &c.

Item *in libro de anima & reſurrectione. Planè neceſſe eſt, vt dum vitioſitas purgatorio igne abſumitur, anima quoque, quæ cum vitioſitate vnita eſt, in igne ſit, donec id quod inſperſum eſt, adulterinum, materiale, & fucatum, atque corruptum, totum aboleatur igne conſumptum*, &c.

Tertullianus. Tertullianus *de anima cap. 35. de monogamia cap. 10.* Cyprianus *epiſtola 52. ad Antonianum.*

Lactantius. Lactantius *lib. 7. Inſtit. cap. 21. Sed iuſtos, cum iudicauerit Dominus, etiam igne examinabit: tum quorum peccata, vel pondere, vel numero præualuerint, igne perſtringentur, atque comburentur, quos autem plena iuſtitia, & maturitas virtutis incoxerit, ignem illum non ſentient*, &c.

6 Hilarius. Hilarius in Pſalm. 59. *Eſt olla ſecundùm Ieremiam vrens peccata, atque tollens*, &c, *& multi ſecundùm Apoſtolum tanquam per ignem erunt ſalui, cum defæcatis, & peruſtis vitiis & argentum ignitum probabiles iudicentur*, &c.

Hieron. Hieronymus ad *cap. 66. Iſaiæ*, & ad *cap. 7. Michææ. Poſt cruciatus atque tormenta educta de tenebris exterioribus anima, reddito nouiſſimo quadrante dicet: Videbo iuſtitiam eius; & loquar: iuſtificata ſunt iudicia tua Deus.*

Ruffin. Ruffinus in Pſalm. 37. *Per ignem intelligi poteſt examinatio ignis purgatorij, in quo corripientur, qui modo ſuper fundamentum Chriſtum infructuoſa ædificant, detrimentum quidem patientur: ſed ſalui erunt, ſic tamen quaſi per ignem, grauior autem erit ille, quàm quidquid poteſt homo in hac vita tolerare*, &c.

Auguſt. Auguſtinus *locis citatis in litera, & lib. 2. de Gen. contra Manichæos cap. 20.* ſuper illud: *Maledicta terra erit tibi in omnibus operibus tuis*, &c. *Si quis fortè agrum non coluerit, & ſpinis eum opprimi permiſerit, habet in hac vita maledictionem terræ ſuæ in omnibus operibus ſuis, & poſt hanc vitam habebit, vel ignem purgationis, vel pœnam æternam*, &c. & in Pſalm. 37. *In hac vita purges me, & talem me reddas, cui iam igne emendatorio non ſit opus, propter illos, qui ſalui erunt, ſic tamen quaſi per ignem. Quare? niſi quia ædificant ſuper fundamentum ligna, fœnum, ſtipulam, ſi ædificarent autem aurum, & argentum, & lapides pretioſos, & de vtroque igne ſecuri eſſent, non ſolùm de illo æterno, qui in æternum cruciaturus eſt impios; ſed etiam de illo, qui emendabit eos, qui per ignem ſalui erunt, dicitur enim: Ipſe ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem: & quia dicitur ſaluus erit, contemnitur ille ignis: ita planè, quamuis ſalui per ignem, grauior tamen erit ille ignis, quàm quidquid poteſt homo pati in hac vita*, &c.

Item *de ciuitate Dei, cap. 13. & 16.* idem expreſsè docet.

Sixtus III. Sixtus III. *de malis Doctoribus, & operibus fidei: Ego duo tantùm loca in Scripturis inueni, Regni, & Gehennæ, id eſt, vitæ, & mortis purgatorium, tamen locum ſemper excipio, in quo ad tempus piorum animæ corporibus ſolutæ excipiantur.*

Eucherius. Eucherius Lugdunenſis *hom. 3. in Epiphaniam* pulchrè ignes purgatorij deſcribit. Sedulius *ad cap. 3. primæ ad Corinth.* Cæſarius Arelatenſis in verba Apoſtoli. *Si cuius opus*, &c.

Et reliqui Patres. Gregorius Magnus *in Pſal. 3. pœnitentialem lib. 4. dialog. cap. 39.* & reliqui poſteriores Patres.

7 3. Ratio. *Ex Scriptura.* Tertia probatio eſt ex Scriptura, duo loca adducit Doctor, Primus eſt *Matthæi 12.* quem de remiſſione alicuius peccati, nempe venialis poſt hanc vitam explicant plures Patres, quos ſequitur Magiſter *in hac diſtinctione*: ita Auguſtinus *lib. 6. contra Iulianum cap. 15. & lib. 21. de ciuitat. cap. 14.* quem plures alij ſequuntur.

Sed præcipuus locus eſt ille Apoſtoli *primæ ad Corinth. 3.* vt rectè ad notauit Doctor. *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt ipſe Chriſtus Ieſus. Si quis autem ſuperædificat, ſuper fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnum, & ſtipulam, vniuſcuiuſque opus manifeſtum erit: dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit. Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur, ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem*, &c.

Hic locus varias interpretationes patitur, quę in aliquo confundunt eius ſenſum literalem.

Aduertendum eſt metaphoram ſumi à conflagratione domus, in qua per ignem non deſtruuntur aurum, argentum, marmora porphyretica, & alia quorum vſus eſt in ædificiis; & hi intelliguntur lapides pretioſi, lignum tamen, fœnum, ſtipula igne conſumuntur: & ſignificatur domus ſpiritualis ædificata ſuper Chriſto, quod eſt fundamentum ſalutis noſtræ, cui ſuperædificat fides alia opera; quædam perfecta, vt charitatis, & aliarum virtutum: quædam mixta, nempe quibus annexa eſt imperfectio venialis. Ignis intelligitur diuinum iudicium in diſcernendis operibus, eiſque retribuendis per examen ignis, in quo exercetur iuſtitia quantùm ad peccata, & pœnas debitas.

Ratio metaphoræ accommodatur.

Accommodatio.

8. *Extenſio huius loci ad ignem inferni.* Aliqui Patres per accommodationem hoc loco comprehendunt etiam ignem inferni, quo puniuntur peccata mortalia. Ita videtur alludere ad hunc locum Hieronymus *in cap. primum Ieremiæ*, & *in caput primum Nahum.* vbi intelligit opera hæreticorum, & *in Zachariæ primum*, Chryſoſtomus *homilia 9. in priorem ad Corinth.* Theophylact. *in Apoſtolum.* Nazian. *orat. 39. in fine*, vbi intelligit ignem æternum, quo puniuntur hæretici. quam expoſitionem ſequitur Turrian. *contra Magdeburgenſes lib. 4. cap. 13.* & Græci *in Concilio Ferrarienſi*, Clemens Alexandrinus *lib. 5. ſtromatum.*

Præmiſſa interpretatio qualiter fundatur. Vtrùm hæc interpretatio ita tenenda eſt, vt nullo modo excludatur præcipuus ſcopus Apoſtoli, licèt verba eius accommodentur igni infernali, quaſi à minori ad maius: nam ſi peccata leuia examinat diuina iuſtitia per diſtrictũ ignis iudicium, & pœnam, à fortiori etiam peccata mortalia reſeruantur igni, & ſi doctrina friuola, vana, & curioſa fidelium Doctorum, & prædicatorum Euangelij, quos admonet etiam Paulus (vt docet Ambroſius, Anſelmus, D. Thomas in hunc locum, quia tum Corinthij nullus erat hæreticæ doctrinæ prædicator, vt patet) rectè etiam ſequitur eos reſeruari igni, qui doctrinam peruerſam, & contra fidem ſeminant: inde ergo illi Patres accommodant hunc locum Pauli, quaſi probatione à minori ad maius, ad diſtrictum iudicium ignis, quamuis alterius rationis ab igne, quem intendit, & ex quo ſaluus euadit is de cuius examine hîc tractat Apoſtolus. Ideóque illa interpretatio quam adhibent illorum verborum: *Si ſaluus erit quaſi per ignem*, &c. quaſi intelligatur manere ſubſtantia animæ, & non conſumi, impropria eſt, licèt verum, ſit animam non perire: quia ſaluum eſſe non denotat aliam ſalutem

in

in Scriptura, quam vitæ ſpiritualis, quam Chriſtus dedit. Deinde, ſaluum eſſe per ignem, denotat liberationem ex igne, & per ignem colari ſcoriam. Vnde per ignem rectè dicitur ſalus tanquam per cauſam, quia per ignem, ſeu pœnam eſt retributio diuinæ iuſtitiæ, qua ordinatur peccatum leue, & pœnæ debitum, quæ impediunt iuſtum à vita ſempiterna, & tollitur debitum retardans. Accedit quòd ſalus hæc debet ſtatui in fundamento Chriſto, in quo eſt nobis ſalus, & cui innititur vita noſtra: hæc autem ſalus eſt tantùm vitæ ſpiritualis, & non naturalis, quæ ex Deo creatore eſt, & ex propagantibus naturam, non verò à Chriſto. Agit ergo Paulus hîc de ſaluatione æterna, quæ fundatur in Chriſto, non autem de naturali, ſeu permanentia naturæ, quam habent etiam dæmones, & haberent homines damnati ex vi diuinæ prouidentiæ, & legis, quamuis Chriſtus in carnem non veniret. Et agit de ſalute, quam habet per ipſam conflagrationem ignis, tanquam per ſatisfactionem debitam diuinæ iuſtitiæ; nam ad effectum vindicationis denotatur ignis tanquam inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ, qua purgat peccatores diſpendium patientes operis maculoſi.

Scopus Apoſtoli declaratur.

Ædificiũ ſpirituale in Chriſto fundatum.

9

Ex his intelligitur quid denotant verba illa, *ligna, fœnum, ſtipula.* Expoſitio prior intendit intelligi peccata mortalia: ſed hæc expoſitio neque vera eſt, neque ſecundùm intentum Pauli: quia Paulus loquitur de operibus, quæ ſuperædificantur fundamento Chriſto; hæc autem nequeunt intelligi peccata mortalia, quæ ſuperædificantur primo homini, & diabolo, qui eſt caput damnatorum; neque illa opera, ex fide, & lege Chriſti ſunt, quia deſtruunt ædificium.

Non intelligi per ligna, &c. *mortalia.*

Replica. Dices: etiam peccata venialia nequeunt in Chriſto ædificari.

Soluitur. Contrà, licèt non ædificentur in Chriſto, tamen adhærent ei, qui manet fundatus in Chriſto per gratiam, & fidem, & non ſoluunt compagem ædificij, neque ſubruunt ædificationem, quia non tollunt gratiam, & fidem, quibus non repugnant; licèt maculent fidelem. Deinde, peccatum mortale non dicitur *fœnum, lignum*, aut *ſtipula*, quia peccata mortalia comparantur æri, & plumbo, vt rectè Auguſtinus *Enchiridij, c.* 68. Anſelmus, D. Thomas *in Apoſtolum:* & confirmari poteſt ex verbis ſequentibus; *Neſcitis quia templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violauerit, diſperdet illum Deus: templum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos*, &c. Si ergo ij, ad quos loquebatur Paulus, erant templum Dei, & ædificatum in Chriſto, & templum in quo Spiritus habitabat; ſcilicet per gratiam, & fidem, ſequitur quòd opera illa, quæ intelligit per *ligna, fœnum, ſtipulam*, non violabant templum Dei: *Si quis autem templum Dei violauerit, diſperdet illum Deus*, &c. Quod intelligendum eſt de violatione per peccatum mortale, & doctrinam erroneam, & pernicioſam. Priora opera, quæ deſignantur per *fœnum, lignum, ſtipulam*, fuerunt in Corinthiis, & Doctoribus eorum, non tamen illa interpretatur Apoſtolus violare templum Dei; vnde ſubdit: *templum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos*, &c.

Mortale cõparatur æri, plumbo, non ſtipulæ.

10

Quid per ligna, fœnum, ſtipulam *intelligitur.* Origenes.

Per *ligna* ergo, *fœnum, ſtipulam* intelligitur differentia in latitudine peccatorum leuium, vt vnum aliud excedit. Vnde Origenes homil. 14. in Leuiticum. *Poſſumus adhuc addere etiam illud, quòd natura peccati ſimilis eſt materiæ, quæ igni conſumitur, quam ædificari Paulus Apoſtolus à peccatoribus dicit, qui ſupra fundamentum Chriſti ædificant* ligna, fœnum, ſtipulam: *in quo manifeſtè oſtenditur eſſe quædam peccata ita leuia, vt ſtipulæ comparentur, cui vtique ignis illatus diu non poteſt immorari. Alia verò fœno eſſe ſimilia, quæ ipſa non difficulter ignis abſumat, verùm aliquantò tardiùs, quàm in ſtipulis immoretur. Alia verò eſſe, quæ lignis conferantur, in quibus pro qualitate criminum diutinum, & grande pabulum ignis inueniat*, &c. Eodem modo Gregorius Nyſſenus *lib. de anima, & reſurrectione* exponit. Cæſarius *ſuprà* citatus: *Non capitalia*, inquit, *ſed minuta peccata purgantur*, &c. Auguſtinus *ſerm. 41. de Sanctis.*

Cæſarius.

Poſſet & commodè per ligna pœna temporalis purgatori debita peccatis mortalibus remiſſis intelligi: quæ grauior eſſe debet, & ſecundùm menſuram delicti, quàm pœna debita veniali.

Aliqui intelligunt Paulum loqui de Prædicatoribus Euangelij, de quibus ibi ad literam videtur loqui, vt patet ex verbis antecedentibus, & etiam conſequentibus.

Obiectio.

Reſpondetur vtrumque intelligi, & ædificationem per doctrinam, & per operationem: quia ſequentia de templo Dei referuntur ad operationem cuiuſque: verba antecedentia ad doctrinam, & ſic Patres etiam vtramque ædificationem comprehendunt, nunc generaliter Apoſtolum exponentes quoad leuia peccata operationis; nunc ſpecialiter, quoad peccata doctrinæ, & prædicationis; & verba ipſa Pauli, & ſcopus vtramque interpretationem admittunt. Sub *die Domini*, intelligit Apoſtolus iudicium etiam particulare, ſicut & ſub igne illum purgatorij, & conflagrationis.

Solutio. Ædificatio per doctrinã, & opera intenditur à Paulo.

Quis ſit dies Domini.

11

Aduertendum aliquos Patres nonnunquam extendere etiam hũc locum Apoſtoli ad ignem tribulationis, & probationis, ſeu caſtigationis in hac vita, vt Auguſtinus *de fide, & operibus, c.* 1. & *lib.* 21. *de Ciuit. cap.* 26. *de fide & Symbolo, cap.* 16. Gregorius *lib.* 4. *dialog. cap.* 39. ſed hæc applicatio, ſeu interpretatio eſt figurata ex ſimilitudine effectus, quia etiam tribulatio in hac vita probat iuſtos, & purgat etiam peccata, ſi patienter feratur, vt patet ex Tridentino *ſeſſ.* 14. *cap.* 9. Ita ergo intelligendi ſunt Patres, vt huius loci ſenſus literalis ſit de igne purgatorij, vt prædicti etiam Patres explicant locis citatis, cum reliquis, quos *ſupra* præmiſimus *in* 2. *probatione*, quos ſequuntur poſteriores, vt Iulian. Toletan. *lib.* 2. *prognoſt. c.* 19. & *c.* 22. Beda *in Prouerb. Salomonis, lib.* 2. *cap.* 11. *in Pſalm.* 37. *in cap.* 2. Alcuinus *de Trinit. lib.* 3. *cap.* 31. *in Pſalm.* 1. *de diuinis officijs, cap.* 39. Ambroſius Ansbertus *in Apocalypſ. lib.* 9. *cap.* 20. Haymo *in cap.* 28. *Iſaiæ, lib.* 2. & *in Apoſtolum loco citato.* Petrus Damianus *ſerm. de ſancto Andrea, & ſerm. de ſancto Nicolao Epiſcopo.* S. Anſelmus Cantuarienſis *in Elucidario.* Iuo Carnotenſis *epiſt.* 198. Hildebertus Cenomannienſis *lib. de myſterijs Miſſæ.* Rupertus *lib.* 3. *in Gen. c.* 32. S. Bernardus *ſerm. de obitu Humberti.* Richardus de ſancto Victore *tract. de iudiciaria, & in locum præfatum Apoſtoli.* Hugo Victorinus *de Sacramentis, lib.* 2. *p.* 16. *cap.* 4. admittit cruciatus purgatorij, licèt de loco determinato dubitet. Stephanus Eduenſis *de Sacramento Altaris, c.* 18. Petrus Cluniacenſis *epiſtola ad Arelatenſem Epiſcopum, contra Petrobuſianos.* Magiſter cũ omnibus Scholaſticis *in hac diſt.* 21.

Quánam ratione trãsferatur ad ignem tribulationis præſentis.

Ex ſimilitudine effectus.

Trident. Tandem Florentinum in decreto vnionis, Trident. *ſeſſ.6.can.30.ſeſſ.14.ſeſſ.22.cap.2.& ſeſſ.25. Cum Catholica*, inquit, *Eccleſia Spiritu ſancto edocta ex ſacris literis, & antiqua Patrum traditione, in ſacris Conciliis, & nouiſſimè in hac OEcumenica Synodo docuerit purgatorium eſſe, animáſque ibi detentas fidelium ſuffragijs, potiſſimùm verò acceptiſſimo altaris ſacrificio iuuari, præcipit Epiſcopis, vt ſanam de purgatorio doctrinam à ſanctis Patribus, & ſacris Conciliis traditam à Chriſti fidelibus credi, teneri, doceri, & vbique publicari diligenter ſtudeant*, &c. Mox ſubiungens ſuffragia fieri pro defunctis, quod & præcepit Nicenum I. *can. 65. Arabico.* Carthaginenſe III. *cap.39.* Carthaginenſe IV. *cap.79.* Vaſenſe I. *cap.2.* Tolet. XI. *cap.12.* Cabilonenſ. *cap.19.* Triburienſe *cap.15.* Florentinum *in decreto vnionis*, & omnes vniuerſim Patres tam Latini, quàm Græci.

Suffragia pro defunctis.

Hæc ad veritatem fidei ſtabiliendam ſufficiant; alia verò quæ de loco, ſitu, & ignis pœna differuntur, rectè tractantur à Theologis modernis, quos conſulat Lector.

Ea quæ obiiciunt hæretici ex Scripturæ locis, in quibus poſt hanc vitam deſcribuntur duo termini vltimi ſtatus iuſtorum, & damnatorum, nihil habent difficultatis. Reſponſiones autem eorum ad argumenta propoſita blaſphemia ſcatent, non authoritate, aut ratione, aut traditione, quibus proinde ſuperſedeo.

SCHOLIVM.

Sententia Alenſis peccato veniali per ſe deberi pœnam æternam, per accidens temporalem. Sententia D. Thom. 1.2.q.87.art.5.& 3.p.q.87.art.vlt. D.Bonau.2.d.42.art.2.q.2.& communis, eſt è contra. Doctor impugnat vtramque: & primam triplici ratione. Prima, quia ſimul ſtarent debitum pœnæ æternæ & gloriæ. Secunda, correſponderet veniali pœna damnationis. Tertia, mortale non excederet improportionabiliter veniale. Secundam reijcit, quia Deus punit citra condignum, vt docent Auguſt.21. Ciuit.24. Caſſian. Pſ.51. Magiſt.4.d.46.vbi D. Thom. quæſt.2.art.2. & communis, & ſi condignè puniret, iniuſtum eſſet veniale punire pœna æterna.

3 Sed [b] aliud non eſt ita certum, ſcilicet de peccato hîc non dimiſſo, an pœnitentia debita pro ipſo poſſit ſolui in futuro, & ſic remitti? & ſecundò, an tale peccatum hîc non dimiſſum poſſit ibi dimitti?

Intellige de potentia ordinata. Alenſ.2.p.q.124.m.9. & D. Bonauent. 2. d.42.n.38.

De primo iſtorum tanquam de certo tenetur, quòd non de peccato mortali, quia pro ipſo non dimiſſo pœna debita eſt pœna damnationis, quæ non remittetur. De [c] peccato autem veniali oportet videre quæ pœna ſibi reſpondeat ſecundùm Dei iuſtitiam. Et dicitur quòd ſibi per ſe reſpondet pœna æterna: per accidens autem temporalis. Primum probatur, quia ſi quis damnetur pro mortali, & cum veniali, pro illo veniali ſemper punietur; alioquin in inferno poſſet eſſe redemptio alicuius peccati; ſed non punietur à Deo pro illo æternaliter, niſi iuſtè ſibi pœna æterna deberetur. Secundum probatur, quia peccatum veniale ſtat cum charitate, per quam homo ordinatur ad regnum, & per conſequens ratione illius peccato veniali debetur pœna temporalis.

Cum charitate nõ ſtat debitũ pœnæ æterna.

Contra primum arguitur; primò ſic, quia non ſtat cum charitate debitum pœnæ æternæ: ſed cum charitate ſtat veniale, non tantùm non deletum poſt actum, ſed etiam actualiter commiſſum; patet ſecundùm omnes: ergo, &c. Probatio maioris, quia per charitatem eſt aliquis dignus vita æterna; ſed ſi cum hoc ſtat debitum ad æternam pœnam: igitur ſimul eſt aliquis dignus vita æterna, & pœna æterna; ſed hoc eſt impoſſibile, quia nullus poteſt eſſe debitor pœnæ pro illo inſtanti, pro quo eſt ordinatus ad gloriam; quia tunc ſimul poſſet ſtare gloria, & pœna aliqua. Probatur etiam maior aliter, quia poſt actum peccati mortalis nihil remanet de peccato, niſi debitum pœnæ, vt dictum eſt *diſt.14.q.1.* igitur ſi debitum pœnæ æternæ poſſet ſtare cum gratia, peccatum mortale non remiſſum poſſet ſtare cum gratia, eo modo quo manet poſt actum: & tunc idem eſſet amicus & inimicus.

4 Item ſecundò, eſſentialis pœna damnatorum non eſt pœna ſenſus, ſed damni: illa autem neceſſariò concomitatur quamcumque pœnam, quia nulla pœna poteſt ſtare cum beatitudine: ergo debitum ad quamcumque pœnam æternam includit pœnam damni æternam, & per conſequens pœnam eſſentialem damnationis: ſed illa non correſpondet veniali.

Pœna mortalis improportionabiliter excedit pœnam venialis.

Item, peccatum veniale & mortale ſunt improportionabilia in ratione malitiæ, vel offenſæ: quia infinita venialia ſi eſſent, non æquarentur vni mortali in ratione offenſæ, quia nec omnia illa auerterent à fine vltimo, ſicut vnum mortale: ergo pœna ſecundùm iuſtitiam correſpondens mortali peccato improportionabiliter, & in infinitum excedit pœnam debitam veniali: ſed non improportionabiliter, & in infinitum excedit in intenſione, quia quælibet pœna ſecundùm intenſionem finitè excedit, vel excedi-

ditur

ditur ab alia: igitur hoc erit secundùm extensionem: igitur non debetur venialipœna æterna. Hanc conclusionem concedo.

Ad rationem [d] in oppositum dicitur vno modo, quòd peccato venialiper accidens, quando coniungitur mortali, debetur pœna æterna, non autem ratione sui. Sed hoc non intelligo, quia Deus semper punit citra condignum. Et esto, quòd simpliciter secundùm rigorem puniret vsque ad condignum, omninò iniustum esset pœnam æternam infligere pro illo, cui secundùm se debetur pœna temporalis: quantumcunque enim coniungatur alteri, hoc non facit istud in infinitum exire istud genus culpæ: ergo nec iustè correspondet sibi pœna in infinitum excedens. 5 *D. Tho. & Rich. citati in initio q. Iniustum foret punire veniale pœna æterna.*

COMMENTARIVS.

13 *An aliquod peccatum in altera vita remittatur. Mortale non remitti post hanc vitam.*

b *Sed aliud est non ita certum*, &c. Hic proponit alteram quæstionem de peccato, an possit dimitti in futuro. Primò asserit certum esse peccatum mortale non dimitti in futuro, quia pœna ei debita est pœna damnationis. Hæc veritas est fidei, quam Patres communiter, & contra Origenem defendunt, & de ea *infrà* agetur de pœnis damnatorum, & patet ex variis locis Scripturæ.

Sententia Alensis. Pœnam venialis per se esse æternam.

c *De peccato autem veniali oportet videre*, &c. Adducit sententiam Alensis, quæ asserit loco citato à Scholiaste, pœnam per se debitam veniali esse æternam, per accidens autem ex coniunctione cum charitate, & gratia ei deberi pœnam temporalem. Huic sententiæ satis affinis videtur illa, quam docet Rossensis contra Lutherum *art.* 32. Gerson. 3. *part. tractatus de vita spirituali lect.* 1. *coxollario* 1. Almainus *tract.* 3. *mor. cap.* 20. asserunt quodcunque peccatum ex natura sua mortale esse, & mereri separationem à Deo; ex benignitate autem, seu misericordia Dei prouenire, vt quædam sint venialia, quæ à Deo non separent, neque priuant gratia. *Sententia aliorum.*

14 *Conclusio. Communis Theologorũ.*

Conclusio: hæc sententia improbabilis est, & à quibusdam modernis nota inuritur temeritatis. Conclusionem docent consequenter Theologi, noster Doctor, *hîc*. Durandus *in* 2. *dist.* 42. *qu.* 2. Capreolus *ibidem*, Richardus de sancto Victore *tractat. de differentia venialis & mortalis.* D. Thomas 1. 2. *quæst.* 88. *art.* 1. Ruardus *art.* 11. §. *Ad quintam quæstionem.* Petrus de Soto *tractatu de discrimine peccatorum, lect.* 6. Vega *lib.* 14. *in Trid. super cap.* 15. *&* 16. Vasquez *disp.* 142. *cap.* 2. Curiel & alij *in D. Thomam.*

Probatio. Veniale & mortale ex parte rei differunt. Ratio docet veniale esse leue ex natura sua.

Probatur primò, quia sancti Patres, & Doctores signantes differentiam inter mortale, & veniale non recurrunt ad misericordiam Dei, sed ad illud, quod ipsis ex natura rei conuenit considerata qualitate peccati, & materiæ: ergo ex his habent suam differentiam. Secundò, vbi fides nihil docet sequendum, est lumen rationis naturalis: sed fides non docet veniale esse tale ex misericordia Dei tantùm, ratio autem naturalis esse ex genere suo leuem: ergo, &c.

Leuis offensa non dirimit amicitiam. Confirmatio.

Tertiò, ob leuem offensam inter amicos, aut inter patrem, & filium, quòd non dirimatur amicitia, non tribuitur misericordiæ, aut quòd non expellatur filius è domo paterna, sed oppositum tribueretur crudelitati: ergo etiam id contingit in proposito. Confirmatur, misericordia, & iustitia vt inuenitur in Deo respectu nostri, seruat æqualitatem. Sed secundùm iustitiam non potest peccatum leue puniri pœna æterna, quia non seruaretur vera proportio inter culpam, & pœnam: ergo.

15 Quartò, si omne peccatum esset mortale ex genere suo: ergo omne peccatum inducit de facto priuationem gratiæ: sed hoc est falsum: ergo. Probatur sequela, quia aliàs de facto compaterentur simul mortale ex genere suo, & gratia. Hoc argumentum habet maiorem efficaciam in sententia eorum, qui docent iustitiam, & peccatum mortale opponi ex natura rei. Confirmatur, ex oppositosequeretur quòd non secundùm opera fieret retributio contra Scripturam: ergo. Antecedens patet, quia omnia peccata secundùm se mererentur pœnam æternam. *Veniale non inducit priuationẽ gratiæ. Retributio fit secũdùm opera.*

Dices, quòd secundùm opera fit retributio, vt includunt tamen voluntatem priorem & acceptationem Dei, quibus temperatur pœna debita. *Responsio.*

Contrà, vel illa pœna temperatur ex misericordia Dei, qua primùm temperatur macula peccati, non prohibendo materiam nisi sub obligatione leui, vel certè supposita malitia, temperando debitum pœnæ, ne fiat æterna. Si primum: ergo saltem in hoc datur peccatum leue ex natura sua, cui non debetur pœna grauis. *Impugnatur.*

Si secundum dixeris, contrà, Deus nequit dispensare in materia legis naturalis: ergo per suam misericordiam peccata venialia, quæ in ipsam committuntur, nequeunt non esse mortalia ex genere, & consequenter nequeunt non puniri seruata proportione iustitiæ pœna condigna. Et peto quare in his peccatis ex genere suo mortalibus Deus temperet pœnam, & non in aliis, vt quando peccata, quæ venialia, & mortalia dicuntur, sint eiusdem obiecti, & contra eandem virtutem.

16 *Obiectio.*

Obiiciunt primò aduersarij: quodcunque peccatum est offensa Dei: ergo meretur pœnam æternam. Consequentia patet, quia omnis offensa Dei meretur annihilationem: ergo à fortiori digna est pœna æterna, quæ minùs malum est, quàm annihilatio. Deinde, peccatum commissum contra Deum est contra personam infinitam: ergo est infinitæ malitiæ, & consequenter dignum pœna æterna.

Responsio. Veniale non est offensa simpliciter.

Respondetur, negando primam consequentiam; & consequens falsum est, nisi quantùm ad offensam simpliciter, quæ auertit ab vltimo fine, quale est mortale tantùm. Ad probationem consequentis negatur antecedens de offensa veniali, quidquid sit de mortali, secluso ordine diuinæ iustitiæ, qua nunc alia pœna punitur.

Mortale non est infinitæ malitiæ.

Ad aliud, negatur consequentia, quia neque ipsum mortale est infinitæ malitiæ, quia dignitas, aut malitia non sumitur absolutè à persona offensa, aut obiecto in quod tendit, quantùm ad quantitatem, sed etiam ex modo, quo attingunt obiectum, qui finitus est, sicut & potentiæ, à quibus eliciuntur.

17 *Secunda obiectio.*

Obiiciunt ſecundò, ſi in ſtatu puræ naturæ fieret, eſſet irremiſſibile; ſed hoc ideò, quia dignum pœna æterna: ergo, &c.

Reſponſio.

Reſpondetur, quòd maior incerta eſt; dubium enim eſt ſi in illo ſtatu remitti poſſint venialia per aliquas oblationes, aut retractationem ipſorum: nam ſicut congruum eſt in eo ſtatu fore virtutem religionis, ſacrificia, & oblationes, quibus fieret Dei cultus, qui eſt Iuris naturalis: ſic etiam congruum eſt dari remiſſionem peccati venialis, imò etiam dari remiſſionem peccati mortalis, non repugnaret ei ſtatui, quia peccatum tale in eo commiſſum non eſſet contra finem ſupernaturalem, cùm ad eum non eleuaretur homo; ſed tantùm eſſet auerſio à fine naturali, ad quem ordinaretur homo per media illius ordinis, & ſicut non repugnant ei ſtatui reliquæ virtutes morales, ſic etiam neque pœnitentia naturalis, quæ acceptari poſſet à Deo ad finem remiſſionis peccati; quamuis non infunderetur iuſtitia ſupernaturalis, ſine qua Deus omninò liberaliter remittere poſſet ſine aliquo onere, aut diſpoſitione præuia ex parte eius, cui remitteretur: & ſi lex ita ſtatueret, vt exigeretur retractatio peccati per actum bonum moralis virtutis, ordinis tamen naturalis, illa eſſet condigna ſatisfactio, quia accepta & ordinata à legiſlatore. In omni præterea ſtatu naturæ in via Deus non ſolùm ageret ſecundùm iuſtitiam, ſed etiam ſecundùm miſericordiam, quia congruum eſſet, vt per opera manifeſtaret non ſolùm potentiam, & ſapientiam, ſed etiam iuſtitiam & miſericordiam. Quidquid ergo ſit de maiori, negatur minor, quia reddit non cauſam vt cauſam: cauſa enim eſſet, quia ille ſtatus non eſſet capax remiſſionis vllius peccati, ideò maneret peccatum quoad maculam, pœna autem eius eſſet temporalis.

In ſtatu puræ naturæ peccatum non eſſet irremiſſibile.

18 *Tertia obiectio.*

Obiiciunt tertiò. Quia veniale ob nullum bonum eſt faciendum, neque etiam pro aliquo malo fugiendo: ergo eſt grauis malitia ex ſe.

Reſponſio. Malum non eſt appetibile.

Reſpondetur, concedendo antecedens. Ratio eſt, quia mala non ſunt facienda, vnde etiam eueniant bona; quia malum non habet rationem appetibilis, ſecundùm rectam rationem, quà malum eſt; neque vt finis, neque vt medium; ideò non poteſt ex vllo motiuo honeſtari, negatur autem conſequentia.

Quarta obiectio. Hieron. *Author de vera & falſa pœnitent.* Baſilius.

Obiiciunt vltimò Patres: Hieron. *Epiſtola* 14. *ad Celantiam matronam cap.* 1. *Et ſanè neſcio, an poſſemus leue aliquod peccatum dicere, quod in Dei contemptum admittitur.* Author *de vera & falſa pœnitentia cap.* 8. *aſſerit venialia eſſe leuia ex Dei miſericordia.* Baſilius *in regulis minoribus ad interrogationem* 293. *Primò quidem illud ſcire conuenit differentiam hanc maiorum, & minorum* (peccatorum ſcilicet) *nuſquam in nouo Teſtamento reperiri: ſi quidem vera eſt, & eadem ſententia aduerſus qualibet peccata, cùm Dominus dixerit, qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati,* &c. Chryſoſtomus *in ſermone de leuium peccatorum periculis*, dicit leuia dici comparatione prioris, ſupple grauis, *& homil.* 40. non eſſe leuius peccatum furari duos obolos, quàm magnam auri quantitatem.

Chryſoſt.

19 *Reſponſio. Exponuntur Patres.*

Reſpondetur Hieronymum voluiſſe dicere veniale non eſſe contemnendum, & eſſe graue in ſuo ordine, quia *qui modica ſpernit, paulatim decidit*: quo ſenſu intelligendus eſt Chryſoſtomus priori loco: in ſecundo autem intelligitur de eo, qui furatur pauca animo furandi plura. Author de vera, & falſa pœnitent. intelligendus eſt intendere eſſe grauia, non quoad ſe, ſed in ſuo effectu, quia iæpè diſponunt ad lapſum maiorem, à quo Deus miſericordia ſua præſeruat. Baſilius loquitur de mortalibus, quia dicit vtendum eſſe remediis correctionis fraternæ contra incidentes in peccata, de quibus agit.

Rationes Doctoris contra Alenſem.

Ex his ſequitur contra Alenſem, neque ex natura operis, neque ſecundùm legem diuinæ iuſtitiæ deberi peccato veniali per ſe pœnam æternam, quæ eſt ſententia communis Theologorum, quam docent *locis citatis*, & 1.2. *quæſt.* 87. *art.* 5. *& 3. part. quæſt.* 87. *art. vlt.* Oppoſitum benè impugnat Doctor. Primò, quia non ſtat cum charitate, & gratia debitum pœnæ æternæ, vt ſupponit Tridentinum *ſeſſ.* 6. *cap.* 14. ideò docens pœnæ æternæ debitum ſimul cum peccato remitti virtute clauium: debitum enim per ſe ex lege à peccato, eſt inſeparabile ab ipſo peccato. Probat idem ex ſententia aliorum, quam probabiliter ſuſtinuit *diſt.* 14. *quæſt.* 1. de reatu, qui manet poſt peccatum. Secundò, probat ex eo, quòd pœna damni, quæ eſt eſſentialis damnatorum, per ſe coniuncta ſit cuique debito pœnæ ſenſus, quia beatitudo non compatitur vllam pœnam: ergo debitum ad pœnam æternam ſenſus trahit ſecum pœnam æternam damni; ſed hæc non correſpondet veniali.

An ſit pœna damni in animabus purgatorij. Sentētia Caietani.

Primum antecedens videtur negare Caietanus *tom.* 1. *Opuſculorum tract.* 4. *quæſt.* 4. negans in animabus purgatorij eſſe pœnam damni: quia hæc correſpondet auerſioni à Deo, vt eſt in peccato, pœna autem ſenſus conuerſioni ad creaturam, ſeu bonum commutabile: ſed peccato iam remiſſo non manet auerſio à Deo: ergo etiam neque pœna damni.

20 *Sententia cōmunis probatur.*

Communis ſententia oppoſitum docet, & probatur ratione Doctoris, quia & ratio Caietani concludit hoc ipſum, quia pœna ſenſus etiam debetur peccato, quod remiſſum eſt, quantùm ad omnem maculam, ſiue auerſionis, ſiue conuerſionis: ergo ſicut hæc pœna manet, ita etiam pœna damni, quia intrinſecè connexa eſt pœnæ ſenſus, imò & ipſa pœna ſenſus etiam correſpondet peccato inquantùm auerſio eſt: quia peccato ſecundùm ſpeciem ſuam grauiori, licèt in intentione operis non ſit grauius quàm peccatum inferioris ordinis, & malitia ſecundùm ſpeciem, correſpondet grauior pœna ſenſus. Et peccatum mortale inquantùm auertit à Deo, magis conſideratur in ratione offenſæ incompenſabilis à nobis, quàm vt includit conuerſionem ad creaturam.

Conceſſio pœnæ damni & ſenſus.

Dilatio gloriæ eſt pœna dāni ſuo modo ob peccatū incurſa.

Accedit quòd vita æterna ſit debita animabus purgatorij, & negatio eius temporaria ſit priuatio in apto nato formæ debitæ, & eius dilatio ſit ob peccatum præteritum. Vnde etiam iuxta probabiles hiſtorias, & reuelationes Sanctorum deſignantur tria loca in purgatorio, quorum tertius non habet aliam pœnam, quàm dilationem deſiderij animarum ad gloriam, donec idoneæ fiant ad viſionem. Ita Beda *lib.* 5. *hiſt. Anglorum cap.* 13. Gregorius *lib.* 4. *Dialog. cap.* 36. Dionyſ. Carthuſianus *in dialogo de particulari iudicio art.* 31. Beata Brigitta *lib.* 4. *reuelationum cap.* 7. vbi Gulielmus Durantus Epiſcopus Feretranus *in notis.* Bellarminus *lib.* 2. *de purgatorio cap.* 6. Particularia autem loca ad leuiorem animarum pœnam tradit D. Thomas *in hac diſtinctione.* Cardinalis Turrecremata *d.* 7. *de*

Quidam locus purgatorij carens pœna ſenſus.

pœni

pœnitentia, cap. Hic autem ignis, &c. fundamentum Caietani ex dictis est solutum.

21 *Tertia ratio Doctoris.* Tertia ratio Doctoris est ex improportione peccati venialis, & mortalis in ratione malitiæ, vel offensæ: quia nulla venialia quantumlibet multiplicata auertunt à fine vltimo simpliciter, hoc est, non separant hominem à gratia, & salute consequenda; mortale autem vnum auertit à fine vltimo, & salute consequenda: ergo pœnæ etiam debitæ per se vtrique sunt improportionabiles, ita vt pœna debita mortali per se excedat in infinitum pœnam debitam veniali; sed non est improportio secundùm intensionem: ergo secundùm durationem; ita vt illa infinita sit, hæc verò secundùm durationem finita, & temporaria. Conclusionem harum rationum admittit Doctor, nempe pœnam debitam peccato veniali per se esse temporalem.

Pœna debita mortali est improportionata pœnæ debitæ veniali, & quomodo?

Obiectio. Obiicies contra hanc vltimam rationem Augustinum *in lib. 50. homil. homilia vltima;* & refertur *de pœnitentia, d. 1. c. Tres sunt,* vbi ait venialia, si collecta contra nos fuerint, ita nos grauabunt, & oppriment, sicut vnum aliquod graue peccatum.

Responsio. Respondetur intelligi dispositiuè, in quo erranit glossa tenens contrarium. Sic exponi debent aliæ auctoritatis Augustini, & aliorum, quæ videntur aggrauare malitiam venialis.

22 *Obiectio.* Obiicies; malitia peccati mortalis est finita: ergo multiplicata venialia eam æquabunt.

Solvitur. Respondetur negando consequentiam, quia hæc sunt alterius grauitatis, neque faciunt peccatum vnum intensiue, sicut calor vt duo multiplicatus non facit calorem vt octo, etiam æqualenter in ratione formæ, aut causæ efficientis, quia est multiplicatio extensiua, non intensiua: sic venialia multiplicata manent sub genere offensæ leuis.

Multiplicatio intensiua, & extensiua sunt alterius rationis.

Obiectio. Dices, furta leuia multiplicata faciunt materiam peccati mortalis.

Solutio. Respondet Nauarrus *in Summa, c. 17. n. 140.* si illa leuia fiant animo furandi quantitatem leuem, negat antecedens. Admittunt tamen antecedens Ioannes de Medina *C. de restit. cap. 10.* Sotus *lib. 5. de Iustitia & Iure, quæst. 3. art. 3. ad 3.* & *in 4. d. 22. q. 1. art. 2. casu 3.* Corduba *in Summa casuum, quæst. 70.* asserentes vltimum furtum respectiuè ad reliqua complere quantitatem notabilem damni.

Respondetur, quando continuantur illa furta sub vna volitione, fieri mortale, quando in eis peruenitur ad grauem materiam: non continuantur autem, si hoc non aduertat, furando singula non peccat mortaliter, peccat tamen non restituendo aduertens damnum esse graue.

d *Ad rationem in oppositum dicitur,* &c. Adducit responsionem, quæ dicit peccato veniali in inferno correspondere pœnam æternam per accidens: eámque impugnat. Hanc controuersiam explicabimus sub scholio sequenti.

Responsio ad rationem in oppositum.

SCHOLIVM.

Sententia Doctoris pœnam æternam nec per se, nec per accidens deberi pro peccato veniali; & sic pœnam venialis in inferno finiri. Hanc probant impugnationes aliarum; & quia in inferno finitur pœna temporalis, in quam æterna, debita pro mortali hîc remisso, commutata est, si hîc non fuit soluta; vt fatentur D. Thom. hîc q. 1. art. 1. ad 5. & D. Bonau. 2. d. 42. art. 2. q. 2. & aduersarij communiter. Ita omnes Scotistæ, Mayron. hîc quæst. 2. Bassol. quæst. vnica, art. 3. Tartar. Petr. de Aquila, Gabr. d. 16. q. 5. art. 3. (Sed Henr. 2. d. 42. q. 5. & Angles 4. q. de Sacram. Pœnit. art. 5. p. 185. timidè Scotum in alium sensum trahunt.) Idem tenent Medin. C. de Pœn. t. 2. c. de venial. confitendis. Alm. 3. Mor. 23. Vega 14. in Trid. c. 16. Nauar. de pœn. d. 6. c. 1. §. Sacerdos. Maior hîc q. 1. Gerson lib. 1. de vita spir. alphab. 6. litera C. Difficultas est, quòd in inferno nulla culpa remittitur. Gerson ait ibi remitti venialem culpam: sed melius dicitur remitti ibi tantùm pœnam. Ita Bassol. nec culpa secum necessariò trahit pœnam, vt patet de culpis damnatorum. Si petas an illa pœna remittitur ex meritis Christi? videtur quòd non, quia est satisfactio temporalis, sicut satisfactio æterna est pro mortali, & non ex meritis Christi; & in hoc casu non est maior difficultas quàm in eo, qui moritur cum solis originali, & veniali. quod admittunt multi ex aduersarijs, quos oportet fateri finiri pœnam venialis, siue culpa tollatur, siue non.

6 *Idem habet suprà d. 15. q. 1. art. 4.* *Pœna debita pro mortali hîc remisso soluitur quãdoque in inferno, id est, temporalis, in quã æterna fuit commutata.*

Dico ergo [e], quòd peccato veniali, siue hîc puniendo, siue in inferno, siue alibi, non debetur, nisi pœna temporalis, nec per se, nec per accidens: quia secundùm se est talis offensa, quæ secundùm se punitur per temporalem sufficientem. Nec est inconueniens pœnam debitam veniali habere terminum in inferno: quia & verè pœnitens primò, & partem pœnitentiæ impositæ explens, & ante totam expletam recidiuans in mortale, & in illo mortali decedens pro parte pœnitentiæ residua explenda, soluet pœnam in inferno: sed non nisi temporalem; quia ex quo in remissione peccatorum priori commutabatur debitum pœnæ æternæ in debitum pœnæ temporalis, nunquam iste est debitor pro illis, nisi pœnæ temporalis, & per consequens pœna totali soluta, erit liber ab istis. Non tamen in inferno est redemptio illius, scilicet peccati, pro quo iste est damnatus; quia pro illo debitum pœnæ æternæ nunquam fuit commutatum in debitum pœnæ temporalis: & ideò semper manet illud debitum, si nunquam potest esse illa pœna tota soluta.

De [f] secunda conclusione potest dici dupliciter. Vno modo sic, quòd nihil aliud

est

De hoc ſupra diſt.14. qu.1. art.1.

eſt culpæ venialis remiſſio, quàm ſolutio pœnæ temporalis debitæ pro ea. Probatur, quia poſt actum tranſeuntem, culpa, quæ manet, nihil aliud eſt, niſi reatus ad pœnam debitam: iſte autem reatus venialis non eſt niſi ad pœnam temporalem, *ex artic. præced.* & per conſequens ſoluta pœna temporali in purgatorio pro iſto veniali, ex hoc ipſo ipſa culpa veniali remiſſa eſt.

Non ſic autem de mortali, quia pœna debita ei non poteſt eſſe totaliter ſoluta, niſi primò ſit æterna commutata in temporalem: & iſta commutatio vocatur remiſſio culpæ mortalis. Hæc autem remiſſio non fit, niſi per voluntariam diſplicentiam ordinatam, qualis non habetur poſt mortem.

Sic patet vnus modus, quomodo poſt mortem non poteſt dimitti mortale, ſed tantùm pœna debita mortali priùs dimiſſo: poteſt autem poſt mortem dimitti veniale priùs non dimiſſum, quia poteſt ſolui pœna totalis ſibi debita, & in hoc ipſum remitteretur.

COMMENTARIVS.

23 *Peccato veniali neque per ſe, neque per accidens correſpondet pœna æterna.*

DIco ergo, *quòd peccato veniali*, &c. Hæc eſt concluſio Doctoris, nempe peccato veniali, neque per ſe, neque per accidens deberi aliam pœnam, quàm temporalem: quam probat ratio eius præmiſſa, & reſpondet ad fundamentum Alenſis, explicando quomodo in inferno nulla ſit redemptio.

Controuerſia.

Cæterùm hæc controuerſia fuſiùs tractatur à modernis; ideóque eam hîc ſubiungere neceſſum eſt. Partem affirmantem docet D. Thomas,

Sententia affirmatiua.

cuius præmiſſa fuit reſponſio 1.2. *quæſt.* 87. *art.* 5. *&* 3. *part. quæſt.* 8. *art.* 4. *quæſt.* 7. *de malo art.*10. *in* 4. *diſt.*41. *quæſt.*2. *art.*2. *quæſtiuncula* 3. Richardus *in* 2. *diſt.*42. *quæſt.* 2. *ad* 5. Richardus de Sancto Victore 1. *parte tract. de differentia peccati mortalis & venialis.* Capreolus *in* 2. *diſt.* 42. D. Thomas *in Summa locis citatis.* Vaſquez 1.2. *diſp.* 142. *cap.* 1. *&* 2. Curiel *in D. Thomam* 1.2. *quæſt.* 87. *art.* 5. *dub. vnico.* Suarez *in* 3, *tomo* 4. *diſp.* 11. *ſect.* 2. & plures alij: eſtque frequens inter Thomiſtas, non dimitti pœnam debitam peccato veniali, quæ coniuncta manet mortali in inferno, ſiue ipſum peccatum veniale fuerit in hac vita dimiſſum, ſiue non.

24 *Concluſio Doctoris.*

Concluſio prima. Pœna debita peccato veniali ſiue dimiſſum ſit in hac vita ipſum veniale, ſiue non, non eſt æterna, ſed determinatur ex natura ſua completo termino paſſionis, ſeu, vt alij volunt, termino ſatispaſſionis. Eſt Doctoris *hîc & diſt.* 15. *quæſt.* 1. §. *De* 4. Mayr. *eadem diſt. quæſt.*1. & vniuerſæ Scholæ Doctoris, ac Nominalium. Ita Gabriel. *quæſt.*5. *art.*1. *&* *art.*3. *dub.*2. *diſt.* 18. Maior *diſt.* 21. *quæſt.*1. Almainus *eadem diſt. quæſt.* 1. *&* 3. *Moral. cap.*23. Vega *in Trid. lib.*14. *cap.*16. Nauarr. *de pœnitentia, diſt.*6. *cap.*1. §. Sacerdos *num.*27. *&* 28. citans Doctores Pariſienſes, *& cap.* 1. *in principio num.*43. Medina *Codice de pœnitentia tract.* 2. *titulo de confitendis venialibus ad* 4. *&* C. *de ſatisfactione, quæſt.* 2. §. *vltimo.* Durandus ſequitur eandem doctrinam quoad pœnam debitam peccatis tam mortalibus, quàm venialibus remiſſis in hac vita, quorum pœna manet nondum ſoluta. Probatur à

Probatio Doctoris.

Doctore primò: quia peccato veniali non debetur ex natura ſua, niſi pœna temporalis: ſed Deus punit citra condignum, & præmiat vltra condignum, ex communi Theologorum axiomate: ergo non punit peccatum veniale, niſi temporali pœna, quæ ipſi ſolùm debetur.

Veniali ex natura ſua non debetur æterna.

Reſponſio.

Reſpondet Cajetanus cum aliis, quòd veniali per ſe non debeatur alia pœna, quàm temporalis, per accidens deberi pœnam æternam, ex conditione ſubiecti, & coniunctione cum mortali, quia non fit iudicium de veniali in propoſito ſtatu ſolitariè, ſed prout coniungitur cum peccato mortali, cui debetur pœna æterna. Sed hæc ſolutio nulla eſt, & continet petitionem principij: datur enim pro cauſa concluſio; petitur enim quare ex coniunctione cum mortali puniretur alia pœna, quàm ſibi proportionata. Et ſic argumentor: Dignitas pœnæ, ſeu reatus præcisè oritur ex peccato, quà opponitur legi, & præcepto, non autem ex conditione ſubiecti, vt ſupponunt Patres contra Manichæos: & ideò ſiue iuſtus peccet venialiter, ſiue exiſtens in peccato mortali, modò aliàs ſeruetur proportio operis, & circunſtantiarum, idem erit peccatum vtriuſque quoad grauitatem ex ſe: ergo nullus reatus pœnæ aduenit peccato veniali ex ſtatu ſubiecti, quod neque excuſat, neque aggrauat.

Impugnatur. Petitio principij.

Non grauari peccatum ex conditione ſubiecti.

Dices deberi pœnam æternam peccato veniali ex concomitantia ad mortale.

25 *Reſponſio.*

Contrà: nihil infert debitum nouum pœnæ, quod non aggrauat peccatum in ratione peccati: quia peccato, quà peccatum eſt, commenſuratur pœna, & debitum eius; ſed peccatum mortale propter quod damnatur quis ad infernum, & pœnam perpetuam, neque eſt circunſtantia peccati venialis, aut faciens vllo modo ad malitiam eius: ergo, &c. Probatur ſubſumptum, quia peccatum mortale poteſt eſſe diſparatum, & multis annis præceſſiſſe veniale, aut ſubſequi ſine vllo ordine vnius ad alterum: in *eſſe, operari*, cognitione, intentione, vt manifeſtum eſt: nihil autem aggrauat malitiam, niſi quod eſt circunſtantia operis, materiæ, aut operandi: ergo neque pœna aggrauatur: ſed veniali ex ordinatione legis & natura ſua debetur ſola pœna temporalis, & terminabilis: ergo, &c. Confirmatur, pœna debita veniali temporalis in hac vita non augetur ex coniunctione ad mortale in hac vita: ergo neque pœna eadem augetur in altera vita ex conſortio ad idem. Conſequentia manifeſta ex paritate. Antecedens ſine controuerſia. Confirmatur ſecundò, quia pœna venialis quoad intenſionem in inferno non creſcit: ergo neque quoad durationem. Conſequentia patet, quia non videtur ratio cur magis creſcat extenſiuè quàm intenſiuè, ſiue conſideretur in ordine ad ſubiectum, ſiue in ordine ad vindicatiuam iuſtitiam Dei, quæ lege expreſſa eſt: nam ſicut ex iuſtitia pœna debita veniali ſecundùm intenſionem eſt leuis reſpectiuè

Mortale non circunſtantiat venialia.

Pœnam non aggrauat niſi quod aggrauat peccatū.

Prima confirmatio.

Secunda confirmat.

ctiuè ad pœnam mortalis (ſicut ipſa culpa leuis eſt) ita vt quicumque exceſſus vltra terminum ſtatutum eſſet grauis, & non ſecundùm iuſtitiam, ita etiam terminum habet pœna eadem ſecundùm durationem, vt ſpectata lege, & ſecundùm ſe ſit temporalis: ergo ex coniunctione cum mortali in inferno protrahitur vltra illum terminum dutationis, ſicut nec intenditur vltra terminum proportionatum.

26 *Alia reſponſio Caietani impugnatur.*

Ex dictis alia Caietani ſolutio impugnatur: dicit enim peccato veniali abſtractim ſumpto deberi pœnam temporalem, æternam autem prout in tali ſubiecto: hæc enim diſtinctio eſt libera, vel coincidit cum priore, quia opera licèt habeant bonitatem, & malitiam formaliter in ſeipſis, & ſic poſſint ſumi abſtractim à ſubiecto remoto bonitatis, & malitiæ, quod eſt eliciens, & operans: tamen vt habent rationem meriti, & demeriti non abſtrahunt ab operante, qua actu ordinantur per iuſtitiam ad ſuum terminum: quia retributio operum, quæ eſt præmium, aut pœna ſit operanti, licèt propter opera. Deinde pœna debita peccato abſtractim ſumpto eſt eadem ipſa, quæ eidem correſpondet in ſubiecto, quia in ſubiecto non creſcit, neque decreſcit, neque ſubiectum eſt debens pœnam niſi ratione peccati, tanquam fundamenti proximi, forma autem non mutatur in eſſe, aut denominatione, quod fundamentum remotum, niſi etiam priùs mutetur quod ſubiectum proximum: ergo ſi debitum pœnæ temporalis commenſuratur peccato veniali abſtractim ſumpto, idem erit de ipſo in ſubiecto.

Opera nõ abſtrahunt à ſubiecto in eſſe demeriti, aut meriti.

Pœna debita peccato abſtractim ſumpto eſt eadem, qua ei debetur in ſubiecto.

27 *Secunda ratio Doctoris. Ex natura iuſtitiæ vindicatiuæ.*

Secundò probat Doctor concluſionem ex ratione iuſtitiæ vindicatiuæ, qua ordinatur peccato pœna proportionata: nullum peccatum debet, aut poteſt puniri, niſi proportionata pœna ſuæ malitiæ: ſed veniali ex genere ſuo debetur ſolùm temporalis: ergo nequit alia puniri, quæ ſit æterna.

Prima reſponſio.

Reſpondent aduerſarij per diſtinctionem iam impugnatam debiti per ſe, & per accidens.

Secunda reſponſio.

Reſpondent aliter aſſignantes duplicem cauſam, quare peccatum veniale in inferno puniatur ſine fine. Prima eſt, quia peccatum iam eſt extra ſtatum ſatisfactionis, & remiſſionis, quia *in inferno nulla eſt redemptio*; & ideò pœna venialis etiam ibi non eſt terminabilis. Secunda cauſa eſt, quia pœna non dimittitur niſi dimiſſa culpa; culpa autem ſemper manet: ergo, &c.

Impugnatur ſecunda reſponſio. Satisfactio reconciliatiua non eſt in inferno.

Contrà: prima cauſa non ſubſiſtit, quia ſi per ſatisfactionem intelligant reconciliationem offendentis, qua recipiatur in gratiam offenſi, verum eſt nullam eſſe in inferno ſatisfactionem talem, ſicut neque remiſſionem, aut condonationem: neque ad ſatisfactionem, vt eſt actus iuſtitiæ, talis reconciliatio exigitur. Quod probo. Miſericordia, & iuſtitia vindicatiua ſunt virtutes diuerſæ, quæ in actibus non communicant, licèt in eadem materia verſari poſſunt, diuerſo tamen modo, quia miſericordiæ actus eſt ſubuentio indigentiæ excludens omne debitum eius, cui ſubuenitur; ac proinde actus eius eſt remiſſio, condonatio, redemptio, & reconciliatio, vt concernit peccatores: iuſtitia autem exigit æqualitatem rei ad rem, ſolutionis ad debitum, quia eſt ſuum cuique tribuens, & non vltra, neque infra hoc medium æqualitatis rei ad rem, vel ſecundùm proportionẽ Arithmeticam, ſi eſt diſtributiua, vel Geometricam, ſi commutatiua, cuius ſpecies eſt vindicatiua, ſeu ad eam reducitur, vt Philoſophus 6. *Ethic.* Doctor *in* 4. *diſt.* 46. *q.* 1. D. Thom. 1. 2. *q.* 60. *art.* 3. *& alibi*: quia ſicut commutatiua reſpicit medium rei, id eſt, æqualitatem dati, & accepti, ita vindicatiua æqualitatẽ pœnæ ad peccatum ſecundùm præſcriptionem legis, & voluntatem legiſlatoris ſtatuentis, & hoc medium exprimitur Apocalypſis 18. *Quantum glorificauit ſe, tantum date illi tormentum, & luctum*; & illud Deuter. 17. *Secundùm menſuram delicti erit & plagarum modus*, &c. Ex quibus principiis communiter Theologi ſtatuunt differentiam pœnarum in inferno, ſicut & peccatorum ſtatuitur, ſeruata proportione æqualitatis inter hæc, nempe prout lex ſtatuit.

Reducitur ad commutatiuam.

28 *Vindicatiua in inferno exercetur.*

Sed iuſtitia vindicatiua poteſt ſeruari in inferno, & de facto ſeruatur, quia punitio pœnę, & diſtributio eius ſecundùm æqualitatem peccatorum eſt actus eius: ergo ſatisfactio prout debetur iuſtitiæ ſecluſo cõcurſu miſericordiæ poteſt eſſe in inferno; ſed hæc ſatisfactio eſt ea, quæ ſtatuta eſt: peccato autẽ veniali non eſt ſtatuta alia pœna quàm temporalis: ergo alia non exigitur, quàm temporalis. Patet conſequentia, quæ hæc æqualis eſt. Confirmatur, ſeruare dictam æqualitatem non habet iuſtitia ex concomitantia miſericordiæ, ſed ex ſua ſpecie, & obiecto, qua medium rei ſeruat: ergo quamuis in inferno nulla eſt redemptio, id eſt, actus miſericordiæ, aut ſatisfactio reconcilians; ſaltem erit iuſtitia, & æqualitas prædicta ad eam requiſita: ergo quæcumque pœna per legem ſtatuta, & peccato æqualis erit ſatisfactio, ſeu ſatiſpaſſio proportionata iuſtitiæ, aliàs non ſecundùm peccati menſuram eſſet plagarum modus.

Confirmatio. Iuſtitia reſpicit medium ex natura ſua.

Secunda confirmatur. In ſtatu puræ naturæ poſſet eſſe vindicatio peccati, ſine reconciliatione.

Confirmatur ſecundò. Si ſtatueretur homo in ſtatu naturæ puræ, ſecundùm iuſtitiam ſtatui poſſet hæc pœna, ſeruata proportione ad peccatum: in eo autem ſtatu non eſſet aliqua reconciliatio, aut amicitia eius ad Deum, quia non ordinaretur ad finem ſupernaturalem: ergo de facto contingit hominem eſſe obnoxium iuſtitiæ vindicatiuæ in ſtatu etiam damnationis, in quo nulla eſt recõciliatio, ſed ſola punitio delicti ſecundùm exigentiam legis, quam eſt tranſgreſſus, & pœnam proportionatam per legem ſtatutã, quæ temporalis eſt. Confirmatur tertiò. Nulla eſt alia lex, qua debeatur pœna peccato veniali in inferno præter eam, quæ data eſt homini viatori; ſed hæc ſtatuit temporalem pœnam: ergo ordinatio eius habet duntaxat effectum, quoad pœnam ſtatutam. Maior probatur, quia quando homo ordinatus eſt in manu conſilij ſui, & libertate faciendi benè, vel malè, hæc lex data eſt ſolùm pro regula, quam ſequeretur, & pacto in vitam & mortẽ, & non alia: ergo ordinatio eius habet effectum in malè operãte duntaxat. Confirmatur quartò, illa ſaltem ſolutio non habet locum in pœna peccati dimiſſi in hac vita, cui nondum eſt ſatisfactum; ſed huius ſatisfactio non exigit reconciliationem, quia fieri poteſt in ſtatu etiam peccati mortalis, vt poſtea probabimus, concluſione ſequenti: ergo ſtatus damnationis non impedit, quin pœnæ temporalis exhibitione ſufficienti, & proportionatæ paſſionis, ſoluatur.

Tertia confirmatur. Lex qua ſtatuitur pœna veniali.

Quarta confirmatur. Cauſa aſſignata non ſe extendit ad pœnam peccati remiſſi.

29 *Impugnatur prædicta reſponſio quoad alteram cauſam aſſignatam.*

Altera cauſa aſſignata non ſubſiſtit, nempe complacentia in peccato, quia ſiue maneat peccatum, ſiue non, ſecundùm iuſtitiam nequit puniri, niſi proportionata pœna: verbi gratia, aliqua

Impugnatur ſecunda reſponſio. Differentia vindicatiuæ, & miſericordiæ. Miſericordiæ actus.

Iuſtitia vindicatiua actus.

qua lex ordinat abſciſſionem membri; huic ſatisfit plenè in executione pœnæ ſtatutæ; ergo idem contingit in propoſito caſu, quo nihil exigitur quàm ſatisfactio legis, & iuſtitiæ. Secundò, inter pœnam & peccatum non eſt connexio neceſſaria: ergo poteſt eſſe peccatum ſine pœna, & pœna ſine peccato, maximè ſi debetur venialis: ergo & ſatisfactio fieri pro altero horum ſeorſim. Conſequentia patet, quia ſi in re ſint ſeparata, aut ſeparari poſſent, eodem modo in ordine ad iuſtitiam quoad condignam ſatisfactionem, quia ſunt debita diuerſa, & habent diuerſas ſatisfactiones lege ſtatutas, quarum vna non dependet ab alia in opere, & exercitio. Antecedens probatur, quia in damnatis datur peccatum ſine pœna: Deus enim non punit peccata damnatorum, quæ committunt in eo ſtatu; ſicut neque præmiat actus bonos beatorum: quia pœna & præmium ordinata ſunt ſolis viatoribus, & operibus in eo ſtatu factis. Item, Deus potuit non ſtatuiſſe pœnam viatori ſi vellet, in quo caſu eſſet in eo peccatum ſine debito pœnæ, quamuis haberet condignitatem fundamentalem ad pœnam, ſi ſtatueretur. Item, Deus poteſt remittere peccatum de abſoluta potentia ſine vlla ſatisfactione liberaliter: ergo non repugnat peccatum eſſe ſine ſatisfactione. Ex alia etiam parte non repugnat ſatisfactionem manere extincto debito peccati, vt patet in ſatisfactione, & pœnis purgatorij, quæ ſunt propter peccata commiſſa & dimiſſa in vita.

Inter peccatũ & pœnam nõ eſt eſſentialis connexio.

Manet debitũ pœna remiſſo peccato.

Idem patet de ſatisfactione pœnitentiali, cuius debitum manet remiſſo peccato per abſolutionem Sacramentalem, aut per contritionem, aut alios actus bonos, ſi peccatum ſit veniale, quod infrà tractatur, & ipſi aduerſarij magna ex parte concedunt: ergo non repugnat ceſſare pœnam per exhibitionem paſſionis proportionatæ, quamuis maneat etiam peccatum in damnatis, ſi pœna eſt temporalis, qualis eſt veniali debita, neque ad ſatisfactionem iuſtitiæ aliud requiritur.

30 Tertiò, vel intelligunt de complacentia in peccato, quam habet damnatus, vel de complacentia, quam habuit in via, quando actu peccauit: ſed neutra inducit pœnam æternam: ergo, &c. Probatur minor quoad primam complacentiam, quia peccata damnatorum non computantur ad pœnam: ergo neque complacentia vlla, quam habent in peccatis pro eo ſtatu. Conſequentia manifeſta eſt, quia ideò imputaretur ad pœnam, quia mala eſt & peccaminoſa. Confirmatur, magis operatur Deus ſecundùm miſericordiam, quàm ſecundùm iuſtitiam, quia *miſericordia eius ſuper omnia opera eius*, &c. *miſericordia ſuperexaltat iudicium*: ſed nulla eſt maior ratio, quare complacentia in peccato damnatis imputaretur ad pœnam, quàm quòd diſplicentia de peccato acceptaretur ad ſatisfactionem in animabus purgatorij: hoc autem fides nẽgat: ergo, &c. Deinde, non eſt neceſſaria pro ſemper illa complacentia in peccato, quia liberè complacent damnati, imò eſt impoſſibilis, vt ſemper & pro ſemper ſit continuata, ſi plura ſint peccata, quia non valet intellectus & voluntas, maximè in rigore pœnarum operari pro ſemper circa ſingula peccata: ergo ſaltem pro tum ceſſabit pœna.

Complacẽtia damnatorũ in peccato nõ reputatur ad pœnam diuerſam.

Diſplicentia de peccato nõ reputatur animabus in purgatorio.

31 Probatur eadem minor quoad ſecundam partem, quia ſi loquamur de complacentia viatoris, illa fuit venialis, ſicut & voluntas peccandi peccato veniali, ac proinde his non correſpondet alia pœna, quàm temporalis. Si loquamur de complacentia habituali, quatenus ſcilicet peccator nunquam retractauerit in ſpecie peccatum præteritum veniale per congruam ſatisfactionem, hæc etiam non inducit pœnam æternam, nec reatum eius, imò fortè nullum eſt peccatum; quia obliuiſcitur præteriti peccati venialis, vel ſi recordatur, non tenetur facere de eo pœnitentiam, quia compatitur ſecum perfectam Dei amicitiam, & gratiam ſanctificantem, neque opponitur fini vltimo ſimpliciter, (aliàs induceret reatum pœnæ æternæ, quia repugnat ſimul ſtare cum iure ad gloriam per adoptionem gratiæ, ſicut peccatum mortale) ſed tantùm ſecundùm *quid*: ergo permanentia in tali non meretur pœnam æternam, ſed duntaxat debitam peccato veniali, imò, vt dixi, nullam. Hinc fide certum eſt non eſſe materiam neceſſariò confitendam, vt declarat Tridentinum *ſeſſ. 14. cap. 5. de confeſſione*, quamuis ſint ſufficiens materia.

Probatio minoris quoad ſecundam partem.

Complacẽtia illa fuit venialis.

Complacẽtia habitualis.

32 Secunda concluſio. Pœna debita peccato mortali, aut veniali remiſſo in hac vita eſt temporalis in inferno, non æterna. Eſt Doctoris, & aliorum, quos citauimus: & probatur ex dictis; quia ratio illa aduerſariorum ceſſat, nempe peccatum, cui talis pœna debetur, permanere: ergo, &c. Deinde hæc pœna temporalis eſt. Negant Suarez, & Caietanus cum aliis antecedens, dicunt enim pœnam illam durare in æternum.

Secunda concluſio.

Pœna debita peccato remiſſo non eſt æterna in inferno.

Contraria ſententia.

Contrà, Deus non punit bis in id ipſum, ſed iam commutauit in Sacramento pœnam æternam debitam mortali in pœnam temporalem: ergo illa ſententia manet ſtabilis, & conſequenter nequit illa temporalis transferri in æternam.

Impugnatur.

Confirmatur, quia ſatisfactio pœnitentialis tali pœnæ correſpondens perfici poteſt etiam in ſtatu peccati mortalis, vt plures moderni ſequentes Doctorem tenent, imò & D. Thomas *in 4. diſt. 22. quæſt. 1. art. ad 5.* ergo etiam in inferno poteſt illa pœna temporalis finiri.

Confirmatio.

Ex dictis fundamentum aduerſariorum de facili ſoluitur.

Obiiciunt ſatisfactionem non dari in inferno: ergo neque terminatur pœna.

Obiicies.

Reſpondetur diſtinguendo antecedens quoad ſatisfactionem reconciliationem includentem concedo; quoad ſatisfactionem, quæ ſit vera ordinatio culpæ, negatur.

Solutio.

Obiicies ſecundò, quamdiu manet culpa, ſemper manet pœna; ſed reatus culpæ ſemper manet in inferno: ergo.

33 *Secunda obiectio.*

Reſpondent quidam negando minorem, quia culpa habitualis ſecundùm ipſos conſiſtit in reatu ad pœnam, qua ſoluta deſinit. Hæc reſponſio probabilis eſt, de qua actum eſt *ſuprà* de peccato habituali, *diſt. 14. quæſt. 1.*

Prima reſpõſio.

Sed reſpondeo etiam aliter, negando maiorem. Contrà vrget Curiel, quia reatus pœnæ dicit inſeparabilem connexionem cum culpa: ergo nequit culpa manere ſine ipſa: & confirmatur, quia ſtatuitur contra inordinationem culpæ. ergo ſemper manet, quamdiu manet culpa.

Secunda reſponſio.

Replica.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens; ſi intelligas illam inſeparabilem connexionem quaſi in *fieri*, quòd ſcilicet nunquam incurratur pœnæ reatus niſi ob aliquam culpam concedo; in *facto eſſe*, nego. Nec probat Curiel contrarium,

Solutio.

vt

vt probatur ſolutio ſuprà, argumento ad concluſionem; & probo etiam iterum, quia pœna temporalis inflicta à Deo, verbi gratia, belli, famis, peſtis, propter peccatum Regis, quibus punitur populus, aut filij ob peccata parentum, & innocentes ob peccata nocentum, licèt ſupponat peccata, tamen non in quibuſcunque, verbi gratia, in innocentibus, quibus infligitur. Deinde, hæ pœnæ rarò remittuntur, quamuis de peccato etiam fiat pœnitentia. Idem de pœna temporali debita peccatis iam remiſſis in confeſſione, aut contritione, aut aliis operibus, quibus dimittuntur venialia, manente adhunc pœna: ergo non eſt talis connexio in *facto eſſe* inter pœnam, & culpam, neque ex natura rei, neque ſecundùm exigentiam iuſtitiæ punitiuæ, ſi pœna eſt terminabilis ex lege, vt eſt pœna temporaria dimiſſi peccati, & pœna venialis. Idem eſt de pœnis peccati originalis, vt concupiſcentia, & morte in iuſtificatis.

Separari poſſe peccatum, & pœnam in facto eſſe.

34 *Obiectio.* Dices, *Bona impiorum non probat Altiſſimus*, Eccleſiaſtici 34. & 2. ad Corinth. 13. opera ſine charitate facta, nihil ſunt, nihil proſunt.

Solutio. Reſpondeo. Ad ſatisfactionem reconciliatiuam concedo, rigoroſam, & quæ fit ad effectum legis, nego.

Replica. Dices, In hac etiam ſatisfactione interuenit voluntas Dei liberalis: ergo non valet, niſi ex miſericordia Dei, quæ nō extenditur ad dānatos.

Soluitur. Reſpondetur interuenire voluntatem Dei, qua legiſlator ſtatuit pœnam proportionatam peccato, cui ſatisfit exhibitione pœnæ ſtatutæ, non autem liberalis, & reconciliatiua. Negatur ergo antecedens.

Replica. Dices, remittuntur illa ob merita Chriſti, ſicut & ipſa peccata.

Soluitur. Negatur antecedens, quia Chriſtus eſt tantùm propitiator, in quo reconciliauit Deus, ſiue quæ in cœlis, ſiue quæ in terris ſunt. *Ad Roman. 5. ad Hebr. 10.* Omnis ergo ſatisfactio reconciliatiua eſt per Chriſtum, non autem rigoroſa, quæ eſt purus effectus iuſtitiæ, & legis vindicantis peccata; cui per ſe ſatisfit exhibitione paſſionis, quæ natura ſua terminatur non interuentu, aut intuitu mediatoris, aut operum eius, ſed ex ſtatuto, & pacto legiſlatoris ſic ordinantis.

Satispaſſio eſt ex lege iuſtitiæ, non ex operibus Chriſti.

Obiicies vltimò: in inferno nulla eſt redemptio: ergo neque ſolutio pœnæ.

Reſpondetur negando conſequentiam quoad pœnam temporalem, vt benè Doctor in litera. Aliqui dicunt ex probabiliū authorum ſententia (quam tamen non approbo) aliquam pœnæ relaxationem dari in inferno. Nam Chryſoſtomus, *hom. 33. in Mat.* videtur aſſerere ſuffragia viuorū prodeſſe etiam condemnatis quantùm ad leuamen aliquod quoad tempus. Quod confirmat Damaſcenus *in ſerm. de curandis mortuis*, adducens exemplum de liberato Traiano precibus Gregorij Magni, & alia exempla. Hanc ſententiam tolerat Auguſtinus *in Enchir. cap. 110.* Idem tenere videtur Prudentius hymno Paſchali.

35 *Obiectio vltima.*

Marcent ſuppliciis tartara mitibus,
Exultátque ſui carceris otio
Vmbrarum populus, liber ab ignibus,
Nec feruent ſolito flumina ſulphure, &c.

Præpoſitiuus *compendio ſuæ Theologiæ*, ait progreſſu temporis fore, vt liberentur ab omnibus ſuis pœnis, non in perpetuum, vt ait Origenes, ſed vſque ad reſurrectionem. Gilbertus Pictauorum Epiſcopus ſentit partes quaſdam proportionales pœnæ ipſis remitti per ſuffragia viuorum. Gulielmus Altiſiodorenſis ea iuuare ad confortationem patientis, non ad diminutionem pœnæ, & dicit ſubtrahi aliquam maioris occaſionem. Alij dicunt in die Dominico mitiùs ſaltem puniri ipſos, vel omnino ſuſpendi tormenta, vt hiſtoria peregrinationis ſancti Patris noſtri Cherani per Oceanum. Hæc ſententia meritò expurgata eſt in Expurgatorio Hiſpanico, neque cohæret doctrinæ Eccleſiæ. Quidquid ſit de hac ſubleuatione, quoniam Deus non excedit limites ſuæ iuſtitiæ, aut miſericordiæ, ſaltem id conſtat non exigere vltra debitam pœnam.

f *De ſecunda concluſione poteſt dici dupliciter*, &c. Explicat modum, quo venialis peccati pœna etiam in inferno ſit temporalis, & non æterna. Hic primus modus eſt iuxta ſententiam, quam probabilem defendit *ſuprà diſt. 14. quæſt. 1. art. 1.* & deinceps, quam ibi explicuimus; & ea data ſtatuit differentiam inter mortale, & veniale, quòd illius pœna ſit infinita ſecundùm durationem, id eſt, æterna, ac proinde irremiſſibilis ſecundùm legem in inferno, non ita pœna debita veniali. Hunc modum non adeò approbat, vt patet ex ſequenti.

36 *2. Concluſio Doctoris.*

Modus quo pœna venialis remittitur.

SCHOLIVM.

Hic Doctor expreſsè docet id, à quo quis denominatur peccator, non eſſe obligationem ad pœnam; quia Sancti (inquit) diſtinguunt remiſſionem pœnæ à remiſſione culpæ: ex quo patet falli eos, qui oppoſitum ei imponunt. De quo ſuprà d. 14. q. 1. art. 1. Dicit ergo veniale remitti morienti in gratia, non per ſolutionem pœnæ, ſed propter aliqua bona opera, quæ in via fecit. Manet dubius an in inſtāti vltimo huius vitæ, vel in initio alterius remittatur huiuſmodi veniale.

g Si iſte modus non placet, quia videntur Sancti diſtinguere inter remiſſionem culpæ cuiuſcumque, & pœnæ, & maximè inter remiſſionem culpæ, & ſolutionem pœnæ debitæ illi culpæ. Poteſt dici h alio modo, quòd peccatum veniale in iſta vita remitti poteſt, non tantùm per pœnam interiorem, vel exteriorem, quia illi non eſt neceſſaria ad hoc: ſed per aliquem actum Deo magis acceptum, quàm peccatum veniale diſpliceat: & hoc vel relatum ab ipſo operante ad hoc peccatum veniale remittendum, vel non relatum ab ipſo, ſed à Deo acceptante in ordine ad illud.

8 *Habituale peccatū non eſſe obligationem ad pœnam.*

Ad i propoſitum, opera iſtius, qui moritur in charitate, etſi poſt mortem non referantur ab ipſo ad veniale, in quo moritur, dimittendum: nec etiam ipſe habeat aliquem actum nouum meritorium, per quem deleatur veniale; tamen illa opera priùs facta poſſunt eſſe à Deo relata ad remiſſionem iſtius venialis poſt mortem. Et hoc, iſto

Quomodo veniale remittitur morienti in gratia.

modo, quia cauſa impedibilis, dum eſt impedita, non ponit effectum: dum verò eſt non impedita, ponit: ſed merita iſtius morientis in charitate eſſent cauſa ſufficiens deletionis venialium iſtius, vel relata ab ipſo vel à Deo acceptante illa in ordine ad iſtud: ſunt autem impedita dum iſte viuit, ſi ſemper actu manet in peccato veniali: poſt mortem verò non ſunt impedita, quia tunc non contrahit actum peccati venialis: igitur per illa delebuntur venialia poſt hanc vitam.

9 Ex hoc ſequuntur duo. Primum, quòd in inſtanti mortis remittuntur venialia, quia tunc non manet actus peccati venialis, & per conſequens tunc ceſſat impedimentum. Aliud, quòd omne peccatum veniale morientis in charitate remittitur in hac vita, niſi ille continuet actum peccati venialis vſque ad mortem, vel ad inſtans mortis. Hoc ſecundum videtur probabile; niſi dicas Deum hoc ordinaſſe; quòd bona merita iſtius reſeruentur in diuina acceptatione vſque ad inſtans mortis, quando ſcilicet definit viator eſſe; & per conſequens tunc retribuat bonum correſpondens iſtis meritis: non ſic autem pro aliquo inſtanti priori, pro quo fuit viator.

Gratia debita meritis remiſſis datur in inſtanti mortis.

Iſtud eſt probabile in aliis; quia cùm quodcunque meritum mereatur (vt credo) augmentum gratiæ, quia aliquem determinatum gradum gloriæ, ad quem requiritur, vt diſpoſitio prævia aliquis gradus gratiæ, & non ſemper Deus poſt quemcunque actum meritorium augeat gratiam proportionatam merito; videtur quòd augmentum debitum meritis remiſſis reſeruet vſque ad inſtans mortis.

10 Et eodem modo de iſta deletione venialium, quæ eſt quoddam præmium non principale iſtorum meritorum, ſicut & augmentum charitatis in tali gradu. Et hoc eſt rationabile, quia in illo inſtanti iſte primò fit in ſtatu alio, & præmium meritorum reddi eis impediuit ſtatus viatoris, vel aliquid concomitans ſtatum huiuſmodi. Nec oportet hîc aſſignare, quòd hæc reſeruatio pro inſtanti mortis ſit rationabilis, quia homo tunc maximè indiget propter maximas tentationes tunc imminentes: hoc enim non eſt verum, quia in inſtanti mortis anima eſt ſeparata à corpore, & per conſequens non eſt in via, ſed in termino; nec per conſequens tunc expoſita tentationibus.

Si neuter modorum iſtorum placet: nec primus, ſcilicet quòd idem eſt veniale remitti, & pœnam ſolui debitam illi: nec ſecundus, ſcilicet quòd per merita in vita habita, & reſeruata in diuina acceptatione, deleantur in inſtanti mortis, quæratur alius, quem eſt difficile inuenire: nam motum aliquem bonum, per quem tanquam per diſpoſitionem, vel meritum de congruo, vel condigno, deleatur veniale, ponere in anima poſt mortem, non videtur doctrinæ Theologicæ conſonum, quæ ponit ſtatum illum ab iſtis immunem.

Poſt mortẽ non eſt ſtatus merẽdi.

11 Ad argumenta. Ad primum, nego conſequentiam, intelligendo *reſurgere* pro *liberari* à peccato.

Ad arg. 1.

Ad probationem dico, quòd non eſt ſimile: quia peccare eſt liberè agere, & pro ſtatu viæ: *reſurgere* autem, id eſt, immunem fieri à peccato, non requirit liberè agere etiam in via, quia vel ſecundùm primam opinionem non eſt niſi ſoluere pœnam, & hoc eſt pati eam: vel iuxta ſecundam, non eſt niſi per merita priùs habita in via, & pro tunc acceptata, culpam nunc dimitti.

12 Ad ſecundam probationem conſequentiæ concedo quòd faciliùs eſt cadere, quàm reſurgere, prout *reſurgere* dicit actum ordinatum in poteſtate ſimpliciter reſurgentis; ſed ſic non accipitur *reſurgere* in iſta remiſſione peccati venialis. Ad tertiam probationem, falſum accipit, ſcilicet quòd *reſurgere* tunc eſt per actum voluntatis meritorium, qui tunc inſit: ſed per actum meritorium, qui priùs inſuit in vita iuxta ſecundam opinionem; vel per nullum actum meritorium, ſed tantùm per pati pœnam condignam pro illo peccato, ſecundùm primam opinionem.

Ad arg. 2.

Ad ſecundum, non valet conſequentia: & ratio dicta eſt in prima opinione, & hoc ſecundùm illam opinionem: iuxta verò ſecundam eſſet dicendum, quòd merita facta in vita non poſſunt acceptari pro inſtanti mortis, vt per ea deleatur mortale; quia Deus diſpoſuit mortale non delendum, niſi per ſuſceptionem voluntariam Sacramenti, vel per aliquam diſpoſitionem tanquam meritum de congruo, tunc, vel vſque tunc inhærentem, quando peccatum deletur: non ſic eſt in eo, qui decedit in mortali.

Ad probationem dico, quòd etſi mortale, & veniale ſint eiuſdem rationis in genere naturæ, vel fortè malitia moris, vt genus virtutis diſtinguitur contra gratuitum, & peccatum (non enim idem eſt eſſe virtuoſum, vel vitioſum moraliter, & iuſtum, & peccatorem Theologicè: imò quandoque vitioſus eſt iuſtior, & magis virtuoſus magis peccator, vt aliàs eſt dictum,) ſed tamen non ſunt iſta eiuſdem generis, vel rationis in ratione offenſæ diuinæ: & ideò nec vniformiter remittuntur.

Diſt. 13. & in 3. diſt. 1. de ſinceris veritatib.

Ad

Ad tertium, eſt ſimilitudo quoad hoc, quòd Angelus cadens eſt in termino, non in via, ſic & homo in morte: ſed non oportet ſimilitudinem eſſe quantùm ad ſtabilem permanentiam in quocunque, ſed in illo, quod eſt principale in eo, qui iam attingit terminum; cuiuſmodi eſt vita ſpiritualis per gratiam, vel mors ſpiritualis per peccatum mortale: & ſic qui moritur in vita gratiæ, ſemper viuet: qui verò moritur in peccato mortali, ſemper permanebit. Sed de peccato veniali non oportet eſſe talem ſtabilitatem, quia illud non eſt aliquid, ſecundùm quod per ſe attendatur ſtatus bonus, vel malus viæ, vel termini; quia poteſt ſtare cum bono ſtatu, & cum ſtatu malo, tam viæ, quam termini: ſed quando eſt cum bono ſtatu termini, oportet quòd deleatur antequam plenè habeatur vltimus terminus. 13 *Ad 3.* *Secundùm veniale non attenditur ſtatus.*

Et ad aliud poteſt benè concedi, quòd mors voluntariè accepta ſit pœna ſufficiens pro pœna cuiuſcunque peccati venialis: & fortè pro magna parte pœnæ debitæ pro mortalibus dimiſſis. Nec obſtat, quòd eſt pœna neceſſaria; quia aliquis poteſt neceſſarium voluntariè acceptare: & ſic huic conſonat, quod dictum eſt in ſecunda opinione, quòd peccatum veniale deleatur in inſtanti mortis, cum dicto in prima opinione; quia ſi per ſolam ſolutionem pœnæ remittatur in morte, illa pœna ſoluitur: & ſic in morte veniale remittitur. *Ad 4.* *Mors voluntariè accepta ſoluit magnā partē pœnæ debitæ peccatis venialibus.*

COMMENTARIVS.

37 *Doctor admittit diſtinctionem inter debitum pœnæ, & reatū culpæ.*

g *Si iſte modus non placet*, &c. Primò dicit illum modum dicendi non eſſe conſentaneum Patribus, qui diſtinguunt inter remiſſionem culpæ, & ſolutionem pœnæ debitæ. Hunc locum Doctoris aliàs loco citato adduximus contra eos, qui eum calumniantur de oppoſito: vbi oſtenſum eſt nullam eſſe in re ipſa diſcrepantiam inter ipſum, & alios Doctores; ſed tantùm in modo loquendi, ipſe enim loquitur ſecundùm rigorem Phyſicum ſecutus Auguſtinum, & ideò negat actum præteritum manere, neque conſequenter deformitatem, quæ ſubiectabatur in actu, & cum ipſo tranſit, manere autem priuationem gratiæ ex peccato præterito, & debitum pœnæ, in quibus alij docent manere ipſum peccatum præteritum virtualiter, vel moraliter, vel habitualiter: quod ipſe nullo modo negat; ſed negat tantùm manere per modum formæ in *eſſe*, & rigore phyſico, eo modo quo inerat, quamdiu actus manſit peccati. Vnde remiſſionem peccati, & media remittendi refert ſemper ad peccatum præteritum, quà præteritum eſt, vt *ſuprà* viſum eſt etiam *diſt.* 16. quia & peccatum præteritum, etiam quà præteritum, eſt materia confeſſionis, & pœnitentiæ: ergo ex mente ipſius illud peccatum ſemper manet quoad imputationem, ac ſi eſſet præſens in *eſſe* phyſico, ac proinde manet hoc modo moraliter per modum habitualis non phyſici, ſed moralis, ratione ſtatus & legis, & obligationis.

38 *Non remitti in inferno peccatum veniale licèt pœna debita ceſſet.*

Hìc ergo rectè dicit remiſſionem peccati diſtingui à ſolutione pœnæ: vnde licèt in inferno terminetur pœna debita peccato veniali, non ideò remitti in inferno ipſum peccatum veniale in ratione culpæ: quia nempe nunquam remiſſum, aut retractum fuit in via, neque in inferno terminatur; ideò in ratione maculæ ſemper manet moraliter; quia manet in eo, quod eſt peccaſſe, & nunquam fuiſſe remiſſum peccatum, & ſic manet damnatum eſſe obnoxium legi, quam tranſgreſſus eſt peccando, eíque diſformem, quia neque per pœnitentiam, neque per aliud æquialens ſuſtulit diſformitatem, aut poſuit ſubiectionem, & conformitatem illius legis per propriam conuerſionem, & ſic ſemper manebit in inferno voluntas eius diſformis illi legi habitualiter eo modo, quo peccatum præteritum manet in habitu. Hinc non rectè dicitur peccatum præteritum manere habitualiter in eo præcisè, quia manet in ſuo effectu, nempe in debito pœnæ, quia ſoluta pœna iam deſinit eius debitum, manet autem peccatum in habitu: meliùs ergo dicitur manere ipſum peccatum in eo, quòd ſtatus voluntatis deſumitur ab opere donec retractetur, & talis eſt voluntas in habitu, qualis fuit eius operatio, ſiue bona, ſiue mala. Vnde voluntas peccaminoſa quamuis actualiter non continuetur eius motus, tamen donec corrigatur à peccato, manet habitualiter, & ſecundùm æſtimationem legis, & prudentiæ in actu præterito, quod in ipſa hoc modo manere propriè moraliter dicitur, quamuis phyſicè non maneat: hinc voluntas dormientis talis eſſe dicitur, qualem habuit in vigilia, & voluntas amentis, aut eius, verbi gratia, infirmi, talis cenſetur, qualem habuit dum erat capax rationis, & ſenſus. Vnde ſic etiam Eccleſia applicat remedia ſalutis ex vi prioris voluntatis, vt Baptiſmum, & Pœnitentiam, quia conſenſus præteritus voluntatis, & non retractatus ſufficit vt hìc & nunc in eo ſtatu quis abſoluatur, vel baptizetur: vt ſuo loco diſſeruimus. Eodem ergo modo ſicut etiam in contractibus, & aliis quæ dependent à conſenſu voluntatis actus præteritus eius non retractatus trahitur ad præſens, vt ipſi æquialeat actus etiam præteritus peccati nunquā retractatus in ſe, aut æquialente, cenſetur ſemper manere in habitu; quæ permanentia eſt moralis, quatenus voluntas ſortitur ſtatū ab actu præterito, vt ſubeſt regulis legis, & prudētiæ, à quibus deſumitur *eſſe* morale rei, nō eſt autem permanētia phyſica, quæ ſumitur à regulis motus, & mutationis, & quietis ſub forma in ſuo *eſſe* phyſico permanēte. *Permanentia moralis actus præteriti.*

Manere peccatum quomodo intelligitur.

h *Poteſt dici alio modo*, &c. Concluſio Doctoris eſt, quòd peccatum veniale in iſta vita remitti poteſt per pœnam interiorem, vel exteriorem, & per aliquid æquialens, nempe actum Deo magis gratum, quàm diſplicuit veniale, & hoc duobus modis. Primus eſt, ſi referatur ab operante ad finem remiſſionis peccati venialis obtinendę; vel etiamſi non offeratur: tamen à Deo acceptetur in finem remiſſionis obtinendæ. 39 *Duplex modus remiſſionis venialis peccati.*

Circa hanc literam plura ſe offerunt diſſo- *Controuerſia.*

renda. Primum eſt an ſatisfactio iuſti ſaltem poſſit eſſe de condigno pro peccato veniali? Secundum eſt, in quo hæc ſatisfactio conſiſtat.

An ſatisfactio iuſti ſit condigna veniali.

Sententia negatiua.

Quoad primum; negat Petrus de Soto *in inſtitutione Sacerd. lect. 18. de pœnitentia*, hominem de condigno ſatisfacere poſſe pro peccato veniali, quia remiſſio venialis eſt opus diuinæ gratiæ, & ideò petimus in oratione Dominica, *Dimitte nobis debita noſtra*. Contraria ſententia eſt communis, nempe in homine poſſe contingere hanc ſatisfactionem per actum contritionis, aut dilectionis ſuper omnia; ſed variant Doctores in eius ratione. Vaſquez *in 3. part. tom. 1. diſp. 2. cap. 3.* aſſerit ſecluſa omni Dei condonatione deleri peccatum veniale per ſatisfactionem illam, in hoc ſtatuens differentiam inter mortale, & veniale ſic remiſſa, quòd ſatisfactio pro mortali habeat admixtam liberalitatem Dei, quia nempe homo per mortale incurrit debitum carendi omni auxilio gratiæ, quo à peccato reſurgeret, facta autem condonatione huius debiti per datione liberalem auxilij homo per gratiam Dei, inquit, poteſt pro mortali ſatisfacere quoad æqualitatem, ſecluſa vlteriori condonatione, aut promiſſione Dei: at per veniale homo non incurrit debitum carendi auxilio, ideò poteſt ex natura rei ſatisfacere, quia actus, quem elicit contritionis, ipſum ex natura rei iuſtificat à veniali; quamuis autem auxilium gratiæ ipſi gratis tribuatur, quia cùm non incurrit debitum ipſo carendi, ideò nihil ipſi remittitur gratis. Hæc ſententia ſupponit hominem formaliter iuſtificari per actum, & gratiam dari liberaliter, quando indignis datur, non autem quando datur non dignis, datur autem iuſtis auxilium ad delendum veniale, non quaſi indignis, ſed non dignis.

Sententia cõmunis affirmatiua.

Ratio Vaſquez.

40

Impugnatur. Per peccatum mortale non priuari hominem viatorẽ gratia auxiliante.

Hæc doctrina non eſt ſolida, in primis peccatum mortale non inducit aliam priuationem, quàm gratiæ ſanctificantis de facto in homine; quamdiu enim durat ſtatus viæ non deſunt auxilia in vniuerſum exiſtentibus in peccato, aliàs fruſtrà maneret Scriptura: *Conuertimini ad me in toto corde veſtro*, Ioëlis 2. fruſtrà adhortaretur ad pœnitentiam paſſim: fruſtrà inſtitueretur Sacramentum Pœnitentiæ, niſi ex lege parata eſſent auxilia, quibus homo ſe ad Dominum conuerteret, & diſponeret: quamuis ea auxilia ſine noſtris meritis dentur ex ſola Dei miſericordia: ſi enim loquamur de gratia ſufficiente, illam omnibus dari communis eſt Theologorum. Si de efficaci, dari eam prædeſtinatis eſt certum, cuius peccatum mortale non eſt priuatio, quia ſicut non tollit efficaciam & ordinem prædeſtinationis; ſic etiam neque mediorum, vt gratiæ efficacis, & vocationis diuinæ, alioquin fruſtrà præfigeretur ſtatus viæ homini ad faciendum iudicium, & iuſtitiam: qui ſtatus non datus eſt Angelo, ſed ſtatim à peccato deſertus, reprobatus, & iudicatus fuit. Hoc confirmant parabolæ de vinea, de talentis, de nuptiis, de Samaritano, de operariis; & hanc gratiam meruit Chriſtus peccatoribus: ergo eius priuatio non inducitur per peccatum mortale. Probatur conſequentia, quia neque ex natura rei excludit Dei miſericordiam vocantem, & auxiliantem, neque eſt ſtatuta lege, cùm lex ſit in oppoſitum, vt patet ex dictis: aliter autem priuare nequit gratia actuali. Accedit quòd veniale ſit quædam Dei offenſa, quæ ex gratia remitti debet non merenti ipſam gratiam, per quam conuertitur.

Mortale non tollit ordinem prædeſtinationis.

41

Secundò falſum eſt quòd in donatione auxilij ſolùm verſetur liberalitas Dei, & miſericordia, vt aliàs *ſuprà* probatum eſt: quantùm ad iuſtificationem peccatoris eſt expreſsè contra Patres, & Scripturam, vt patet in parabola eius ſerui, cui poſtulanti dimiſit Dominus debitum, cuius orationem præceſſit gratia vocationis: & patet ex Tridentino *ſeſſ. 6. cap. 5.* gratiam vocationis antecedere diſpoſitionem, & conuerſionem, quæ *ex cap. 6.* verſatur in actibus fidei, ſpei, charitatis, & pœnitentiæ. Cæterùm hi actus, vt docet idem Tridentinum *cap. 8.* non merentur iuſtificationem, atque ideò gratis, & miſericorditer fit; quæ iuſtificatio includit infuſionem iuſtitiæ, & remiſſionem peccati: ergo non in ſola auxilij, ſeu gratiæ præuenientis donatione ſiſtit Dei miſericordia, quæ vlteriùs extenditur ad remiſſionem peccati, quæ gratis fit. Item, Mileuit. *cap. 3.* definit gratiam Dei non in ſola peccatorum remiſſione conſiſtere, & valere, ſed etiam in auxilio, ne committantur: ergo diſtinctæ gratiæ ſunt auxilium, & remiſſio peccati.

Miſericordia Dei nõ ſolùm in vocatione conſiſtit, ſed etiam in remiſſione. Trident.

Mileuitanſi.

42

Remiſſio ſit gratis.

Tertiò, ſequitur falſum eſſe non requiri promiſſionem, & condonationem Dei ad remiſſionem peccati, ſeu mortalis, ſeu venialis, vt patet ex dictis, quia ſi gratis fit, ſuppoſita etiam pœnitentia, & conuerſione peccatoris: ergo potuit non fieri, & liberaliter non ex debito fit ac proinde accedente voluntate liberali Dei. Quoad veniale autem id ſpecialiter probatur ex 1. Ioannis 1. *Si dixerimus*, inquit, *quòd peccatum non habemus*, &c. vbi communiter Patres, & interpretes intelligunt de venialibus, quæ ſolùm habere potuit Ioan. & mox ſubdit quoad remiſſionem, & modum remiſſionis. *Si confiteamur*, inquit, *peccata noſtra, fidelis eſt, & iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra*, &c. vbi remiſſionem eorum reducit in fidelitatem Dei, & promiſſionem, non ſecus ac contingit remiſſio mortalis. Ezech. 18. *Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt*, &c. *& fecerit iudicium, & iuſtitiam, vita viuet, & non morietur*, &c.

Etiam peccati venialis.

43

Quartò, ex his ſequitur non remitti veniale ex natura rei per actum contritionis contra eundem; & in primis conſiſtere in ipſa contritione iuſtitiam formaliter, eſt opinio ſingularis huius Doctoris, aut alio actu; quam impugnauimus aliàs: quoad præſens ſufficit nobis authoritas Tridentini in oppoſitum aſſerentis *cap. 6. ſeſſ. 6.* actus fidei, ſpei, charitatis, & pœnitentiæ antecedere per modum diſpoſitionis ipſam iuſtificationem, quæ *ex eodem Concilio, cap. 5. & 7.* includit infuſionem gratiæ ſanctificantis, & remiſſionem peccati: ergo diſtinguuntur ab ipſa iuſtificatione prædicti actus: ſed ſi iuſtitia conſiſteret in actu, deberet in aliquo ex illis conſiſtere: ergo. Deinde *cap. 8.* ſupponit illos actus antecedere iuſtificationem, non tamen mereri ipſam: ergo diuerſa ſunt, *& can. 3. Si quis*, inquit, *dixerit ſine præueniente Spiritus ſancti inſpiratione, atque eius adiutorio hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe, ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia conferatur, anathema ſit*, &c. Vbi expreſsè diſtinguit illos actus ab ipſa iuſtificatione, *& canon. 24. Si quis dixerit iuſtitiam acceptam non conſeruari, atque etiam non augeri coram Deo per opera bona: ſed ipſa opera fructus ſolummodo, & ſigna eſſe iuſtificationis adeptæ, non autem ipſius augendæ cauſam, anathema ſit*, &c. Augeri, & conſeruari

Iuſtitiam noſtrã non cõſiſtere in actu.

seruari non conuenit actibus. Deinde opera bona, seu actus sunt causa augendæ iustitiæ: ergo diuersa sunt. Quòd verò non consistat in actu contritionis formalis nostra iustitia, de facili colligitur *ex sess. 14. de pœnitent. cap. 4. Docet præterea etsi contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominémque Deo reconciliare priùs quàm hoc Sacramentum actu suscipiatur*, &c. vbi sermo est de contritione perfecta: docet ergo eam vt perfectam charitate reconciliare: ergo non in ipsa formaliter consistit reconciliatio. Hæc autem charitas est habitualis, non actualis: quia ipsa contritio secundùm communem Thomistarum consistit in actu charitatis. Deinde, in principio dicitur impetrare veniam peccati: quod intelligi nequit de formali iustitia, quæ inseparabilis est à remissione peccati, saltem mortalis. Accedit quòd in infantibus non possit esse actus, iustitia autem in infantibus, & adultis est eiusdem rationis, sicut & effectus Sacramenti; adultus ad Sacramentum accedens cum attritione iustificatur sine contritione perfecta: ergo eius iustitia non in ea consistit. Dimissa ergo quæstione illa de natura iustitiæ nostræ, quam alias suprà tractauimus,

Non consistere in contritione.

44

Peccatū veniale non tolli ex natura rei per iustitiam.

Probatur sequela, peccatum veniale potest stare cum iustitia, quæcumque illa sit: ergo ex natura rei non tollit peccatum veniale. Consequentia est manifesta: probatur antecedens, quia omnes Patres supponunt peccata leuia, & venialia dari in iustis: de quibus intelligunt illum locum Ioannis. *Si dixerimus quòd peccatum non habemus*, &c. & ex Concilio Mileuitano *cap. 6.* Trident. *7. & 8.* Araus. II. *cap. 14. 22.* ex Trident. *sess. 6. cap. 11. Licèt enim in hac mortali vita quantumuis sancti, & iusti, in leuia saltem, & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur, peccata quandoque cadant, non propterea desinunt esse iusti: nam iustorum illa vox est & humilis, & verax, Dimitte nobis debita nostra*, &c. Ergo venialia compatiuntur cum iustitia: ergo à fortiori cum contritione, aut alia quacumque forma, quæ ad iustitiam solùm disponit. Probatur consequentia, quia magis repugnat peccatum iustitiæ, quàm dispositioni ad ipsam. Confirmatur. Eatenus contritio ex natura rei deleret veniale, vel quia ipsi in specie repugnat, qua actus talis virtutis: verbi gratia, charitatis, aut pœnitentiæ, vel qua ordinat hominem ad Deum, finem vltimum. Non primum, quia sic tantùm opponitur peccato in actu contra proprium motiuum, & rectitudinem. Non secundum, quia iustitia, in qua formalis sanctitas consistit, perfectiùs ordinat ad finem, quàm dispositio ad ipsum, vt est contritio: hoc non obstante compatitur secum peccatum veniale. Ergo, &c. Deinde, potest contingere contritio perfecta de solis mortalibus sine ordine ad venialia: verbi gratia, oblita, quæ tunc non remittuntur, neque ex natura rei, neque ex diuina voluntate. Vnde in hoc distinguitur partim Baptismus à Sacramento Pœnitentiæ, quòd ille remittat omnia peccata, pœnitentia nō semper venialia. Hoc idem argumentum probat, neque contritionem, neque alios actus nostros simpliciter sumptos, seu absolutè, ex diuina etiam ordinatione remittere venialia, quamuis ad remissionem mortalis sic sufficiant. Disparitas autem in eo est, quòd dispositio ad iustitiam eatenus remittit veniale, quatenus inducit iustitiam, quæ ei repugnat, saltem ex diuina ordinatione; simul autem esse potest cum iustitia veniale, ideò dispositio ad iustitiam sic absolutè sumpta, qua disponit ad iustitiam ex diuina ordinatione, vel etiam qua actus est talis in sua specie morali, aut Physica, cùm non dicat repugnantiam ad veniale habituale, maximè in materia differentis virtutis, ideò non tollit veniale: oportet ergo aliam rationem superaddere præter hæc nostris actibus, vt impetrent remissionem venialium.

Confirmatur. Dispositio ad contritionem non est peccati venialis.

Distinctio remissionis Baptismalis, & Pœnitentiæ.

Quid autem illud sit, vel quænam in specie satisfactio deleat peccatum veniale, & quænam exigitur, non est concors Doctorū sententia. Durand. *in 4. d. 22. q. 2.* dicit non sufficere actum charitatis etiam feruidum, vt vocat, & intensum, sed requiri contritionem formalem, quia in hac tantùm cōtinetur retractatio peccati venialis, quod cum charitate tam actuali, quàm habituali etiam intensa cōpatitur. Gabriel *in d. 16. q. 5. art. 2.* dicit sufficere reordinationem voluntatis ad hanc retractationem per actum oppositæ virtutis. Idem insinuat Medina *tract. 1. de pœnit. q. 3.* Thomas de Argentina *dist. 21. art. 4.* requirit contritionē, sicut Durandus: non tamen tam perfectam, aut in eo gradu, quo exigitur ad remissionem mortalis, quia non requiritur, vt sit super omnia, quamuis necessariò debeat esse ex motiuo charitatis, & amore amicitię. Caiet. *3. p. q. 87. art. 1.* quæ sententia etiam videtur D. Thom. *ibid.* exigit dolorem saltem virtualem, qui in cōtritione, aut perfecta dilectione charitatis continetur. Hanc sentētiam plures amplectuntur. Richard. *in 4. d. 16. art. 5. q. 1. & d. 21. art. 3. q. 1.* Palud. *ibid.* & Alens. *4. p. q. 106. memb. 8.* Eandem explicat Vasquez in præfatam quæstionem D. Thomæ, dicens illam contritionem dici virtualem, non quòd in se non sit dolor explicitus, & formalis: sed quòd detur quandoque in gradu, vt non extendatur ad veniale. Vnde quando ita est perfecta, vt natura sua deleat etiam venialia, erit virtualis. Alij docēt sufficere attritionem implicitam inclusam in quocumque actu bono repugnante veniali. Suarez *tom. 4. in 3. disput. 11. sect. 2. concl. 3.* dicit in iustis extra Sacramentum sufficere attritionem. Ratio omniū est, quia requiritur retractatio peccati, quæ nequit fieri nisi per pœnitentiam formalem, aut saltem virtualem. Alia est sententia sufficere satisfactionem ad remissionem venialis: hæc statuit peccatum habituale in solo reatu pœnæ. Est Gabrielis *in 4. dist. 16. q. 5. art. 2. concluſ. 2.* & tribuitur Doctori, de qua satis dictum est.

45

Per quam satisfactionem, aut medium deletur veniale.

Prima sententia.

Secunda sententia.

Tertia sententia.

Quarta sententia.

Explicatur.

Quinta sententia.

Vltima tandem sententia est Doctoris hîc asserētis remitti veniale per quemcumque actum bonum magis acceptum Deo, quàm fuerit inuisum peccatum veniale, modò actus ille ab operante referatur in finem remissionis peccati, hoc est dicere, per satisfactionem oblatam Deo remitti veniale: quæ satisfactio potest in quocumque actu bono æquiualente reperiri, modò in eum finem eliciatur.

Sententia Doctoris.

Prima conclusio: cōdigna satisfactio pro peccato veniali est actus quicumque bonus æqualens modo iam dicto. Est Doctoris. Probatur ab inconuenienti, quia si requireretur contritio perfecta, aut in perfectiori gradu; vt Vasquez, & alij volunt, sequeretur quòd magis, vel æquè rigorosa satisfactio exigeretur pro peccato leui, & graui, quòd non congruit iustitiæ: ergo talis non exigitur. Secundò, veniale de facto non deletur per contritionem, aut deletionem actualem, & habitualem, vt, verbi gratia, si sit oblitum, vel si

46

Prima cōclusio.

Per actū bonum æquiualentē oblatum remitti.

Probatio.

Non requiri contritionem formalē, aut virtualem.

quis etiam in memoriam reuocet aliquod veniale ſine propoſito emendationis, tunc non deletur: ergo talis contritio & dilectio neque formaliter, neque virtualiter extenditur ad illud veniale, neque ex natura rei, neque ex voluntate operantis, neque ex acceptatione diuina, nec eſt eius retractatio, aliàs ſequeretur propoſitum emendationis, ſine quo ſimpliciter talis eſt impœnitens de veniali: ergo contritio, & dilectio Dei abſolutè ſumpta non habent effectum delendi peccati venialis ſemper: ſed neque contritio habet neceſſariò, & ſemper illum effectum in ordine ad confeſſionem, quando non eſt de ipſis venialibus ſaltem in genere, aut ſpecie. Probatur conſequentia, quia contritio in ordine ad confeſſionem qua eſt diſpoſitio ad Sacramentum, in eo differt ab attritione quoad efficaciam, quòd ipſa ſanctificet ante abſolutionem; ſed effectus ſanctitatis ex dictis non repugnat peccato veniali: ergo.

Neque ille effectus conuenit ſemper cõtritioni.

47 *In Sacramẽto Pœnitentiæ non ſemper tolli venialia.*

Deinde, quidquid facit contritio ſe ſola, præſtat attritio cum Sacramento: ſed neque hæc delent omnia venialia ſemper non confeſſa, quando in eum finem non diriguntur à pœnitente: ergo neque contritio. Maior patet ex communi Doctorum, qui dicunt Sacramentum facere de attrito contritum, cuius efficacia reſpectu gratiæ eſt maior quàm contritionis, quia ex operato cauſat illam, & in virtute meritorum Chriſti; contritio autem ex opere operantis, ſeu merito proprio operantis, quod eſt inferioris gradus, & acceptationis. Minor probatur ex communi ſuppoſitione, quam inſinuat Trident. *ſeſſ. 14. de pœnit. c. 5. de confeſſione*, in hæc verba: *nam venialia, quibus à gratia Dei non excludimur, & in quæ frequenter labimur, quamquam rectè, & vtiliter, citrâque omnem præſumptionem in confeſſione dicantur, quod piorum hominum vſus demonſtrat; taceri tamen citra culpam, multiſque alijs remedijs expiari poſſunt*, &c. ergo ſupponit illa non expiari ſemper in confeſſione, ſed per illa alia remedia. Hæc autem remedia diſtincta à confeſſione, & pœnitentia, debent habere efficaciam delendi ipſa non aliter quàm per ſatisfactionem, & conſequenter per exhibitionem alicuius operis æquiualentis in finem remiſſionis ipſorum; ſed opus æquiualens poteſt eſſe in materia cuiuſcumque virtutis; verbi gratia, fidei, eleemoſynæ, orationis, ieiunij, quia hæc opera ſunt ſatisfactoria, vt ex Scriptura conſtat; ieiunium autem, eleemoſyna, & oratio numerantur à Patribus, & Doctoribus tres partes ſatisfactionis: imò & quodcumque opus bonum poteſt hunc effectum habere: ergo maximè pro peccatis leuibus. Deinde, opus cuiuſlibet virtutis poteſt eſſe meritum reſpectu vitæ æternæ: ergo poteſt eſſe efficax ad tollendum impedimentum, ſi applicetur à voluntate, & conſequenter ſatisfactorium tam pro pœna temporali, quàm pro peccatis leuibus, quæ impediunt gloriam, non tollunt gratiam. Quòd verò actus quicumque bonus vt habeat efficaciam ad delenda venialia, exigit vt per modum ſatisfactionis exhibeatur in eum finem. Patet, quia ſi alioquin actus dilectionis non habeat illum effectum ſemper, neque ipſa pœnitentia, quando ad veniale implicitè, aut explicitè non extenditur, minùs conueniat actui inferioris ordinis, ſine tali relatione.

Trident.

Per alia media diuerſa deleri venialia.

Et quanam illa?

Opus quodcũque ſatisfactorium ſufficit.

Meritorũ opus habet proportionem.

Requiritur oblatio operis.

48 *Obiectio.*

Obiicies, ſi actus ex ſe non remittit venialia: ergo ex acceptatione Dei non habet illum effectum, minùs autem ex intentione operantis.

Soluitur.

Reſpondetur, negando vtramque conſequentiam; primam non ſequi patet ex dictis. Secunda æquè falſa eſt.

Replica.

Dices, opus ex intentione operantis dirigentis ipſum in talem finem remiſſionis non habet bonitatem, aut efficaciam: conſequenter ergo inutilis eſt talis relatio.

Oblatio operis eſt eius applicatio ad effectũ remiſſionis.

Reſpondetur habere applicationem, ſicut patet, in finem hunc, vel illum ad impetrandam hanc, aut illam gratiam fieri opus de ſe quidem dignum, & ex acceptatione diuina, requiritur tamen applicatio: ſicut patet in oratione Eccleſiæ, & cuiuſlibet particularis perſonæ, & communi praxi. Si ergo ieiunium ad impetrandum hanc, aut illam gratiam, exigit vt in eum finem referatur, ſic etiam in propoſito opus ſatisfactorium poteſt quis facere pro ſe ipſo, aut pro aliis, vt dicere Miſſam: vt autem habeat effectum in ſe, aut aliis determinatum, requiritur intentio: quæ non tribuit valorem operi, ſed applicationem.

Exempla.

Obiicies ſecundò. Si opus ſatisfactorium eſſet efficax in remiſſionem venialis, non eſſet ratio cur vnum magis, quàm aliud tolleret: ergo vel omnia, vel nullum tollit.

Obiectio.

Reſpondetur argumentum in ſimili forma concludere de contritione, & dilectione, quibus arguens tribuit illam efficaciam.

Retorquetur.

Reſpondeo ergo cauſam habere effectum limitatum ex applicatione in actu ſecundo, quæ in præſenti eſt intentio: quia ſi in genere applicetur ad omnia, habebit effectum ſibi proportionatum, ſicut contingit in ſatisfactione pro temporali in genere, quæ non æquiualet toti pœnæ, habet effectum proportionatum ſibi.

Soluitur.

Obiicitur tertiò, talis actus non includit retractationẽ peccati prẽteriti: ergo nõ remittit ipſum.

Obiectio tertia.

Reſpondetur negando antecedens, quia eo ipſo, quo offertur, vt ſatisfactionem ad finem delendi peccati, vult peccatum non eſſe, & conſequenter retractat ipſum.

Soluitur.

49 *Obiect. quarta.*

Obiicies quartò, Patres exigere lamenta de peccatis quotidianis.

Soluitur.

Reſpondetur illud eſſe remedium magis proprium, & ex vſu: tamen aliis etiam operibus remittuntur, vt dimittendo aliis iniuriam. *Dimittite, & dimittetur vobis. Dimitte nobis debita noſtra*, &c. vt patet ex ſupradictis.

Obiect. quinta.

Obiicies quintò. Si opus relatum à peccatore in finem remiſſionis venialis, illud remittat, ſequeretur nunquam poſſe remitti illud per claues, quod eſt contra praxim, & ſenſum Eccleſiæ abſoluentis à venialibus. Patet ſequela, quia attritio, aut contritio antecedens de venialibus illa remittit ante abſolutionem.

Prima reſpõſio.

Reſpondent quidam concedendo ſequelam, neque illud eſſe inconueniens; nam & peccata aliàs confeſſa poſſunt ſubiici clauibus, & abſolutioni, vt patet ex praxi. Hinc patet ad ſubſumptum, eiúſque probationem.

Secunda reſpõſio.

Attritio in ordine ad Sacramentũ non remittit veniale ante Sacramẽtum.

Reſpondeo tamen negando conſequentiam, quia licèt attritio ſit actus bonus ex gratia, & acceptus Deo, tamen non habet illum effectum, niſi relatus ſit in finẽ ſatisfactionis per modum meriti impetratorij, quod non contingit ſemper, nempe quando tantum ex fine diſponendi ſe, & ſumendi dignè Sacramentum, habetur. Vel ſi dicatur meritum impetratorium, vt vocare videtur Trident. *ſeſſ. 14. cap. 4.* quia procedit ex fide ad

ad finem remittendi peccatum: non tamen habet rationem satisfactionis, nisi offeratur per modum satisfactionis: neque etiam refert quòd peccatum per ipsam dispositionem Sacramentalem remittatur, vt patet quando quis disponitur per contritionem.

50 *Secunda conclusio. Remissio venialis extra Sacramẽtum non exigit infusionem gratiæ. Sententia opposita. Probatio conclusionis.*

Secunda conclusio. Remissio peccati venialis per condignam satisfactionem non exigit infusionem gratiæ sanctificantis. Hanc non docet in terminis Doctor, magis tamen conformis est dictis. Eam tenent Soto, Ledesma, Maior, Gabriel. Est contra Suarez, & Vasquez, qui non secus ratiocinãtur de remissione venialis, quàm mortalis, quantùm ad infusionem gratiæ. Probatur primò, quia veniale ex dictis non includit priuationem gratiæ, & compatitur cum ipsa: ergo non requiritur ad remissionem ipsius infusio gratiæ. Secundò remittuntur per Sacramentalia, neque Ecclesia explicat vsum Sacramentalium esse tantùm in iustis; imò contrarium, vt patet in aspersione aquæ benedictæ, quæ tam iustis, quàm peccatoribus communicatur. Tertiò secundùm aduersarios, & satis communem sententiam remittuntur iustis post mortem in instanti separationis: sed tunc non infunditur aliqua gratia de nouo. Quartò, opus satisfactorium pro pœna temporali factum à iusto non meretur ei gratiam nisi excedat debitam satisfactionem; quia in pœnis & præmiis seruatur iustitiæ commutatiuæ proportio, & æquitas: ergo quandoque opus iusti bonum non meretur gratiam: ergo ad remissionem peccati venialis etiam iniusto per opus bonum, neque ex conditione operis, neque ex necessitate remissionis, neque ex ratione satisfactionis exigitur gratiæ infusio.

Non est priuatio gratiæ. Remitti per Sacramentalia. Remittuntur post mortem vt quidã volunt. Opus satisfactorium aliquando non dat gratiam.

51 *Tertia conclusio. Posse remitti existenti in mortali. Probatio.*

Tertia conclusio. Satisfactio condigna pro peccato veniali potest exhiberi à peccatore cum effectu remissionis venialis. Hæc conclusio patet ex dictis, quia hæc remissio non exigit infusionem gratiæ, peccatum veniale non dicit necessariam connexionem cum mortali, quantùm ad sui remissionem, neque ex lege, neque ex iustitia: peccator potest satisfacere pœnæ temporali, quæ ipsi remittitur in statu peccatoris: ergo etiam similiter pro peccato, quod inducit debitum pœnæ temporalis. Probatur consequentia, quia si status peccati non tollit potestatem satisfaciendi pro pœna temporali, non videtur tollere satisfactionem, quæ pro ipso peccato, cui tantùm illa debetur. Item, peccata venialia remittuntur per Sacramentalia, quorum vsus etiam in peccatoribus est efficax. Vnde Augustin. in Enchirid. cap. 71. *De quotidianis, breuioribus, leuibusque peccatis*, inquit, *sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit; eorum enim est dicere: Pater noster*, &c. *fidelium* dicit, & non *iustorum*. Vltimò tandem, hæc sententia est magis pia, & commendat diuinam iustitiam, & misericordiam, & contraria retardaret à bono opere ob rigorem, si omnia opera peccatorum essent mortua quantùm ad effectum satisfactionis.

Status peccati non tollit potestatẽ satisfaciẽdi pro pœna temporali. Augustin.

Quarta conclusio.

Quarta conclusio est iustum posse pro suo peccato veniali satisfacere de condigno. Sequitur ex dictis, quia nihil omnino deficit: ergo, &c. Hæc est communior sententia.

52 *Deleri per Sacramentalia.*

Quinta conclusio. Venialia delentur per Sacramentalia, & idem dicendum in susceptione Sacramentorum digna; quæ est opinio D. Thomæ *3. part. quæst.* 87. *art.* 3. quam tenent Soto *in* 4. *dist.* 15. *quæst.* 2. Ledesma 4. 1. *part. quæst.* 28. *art.* 3. Id verum esse docet Trident. *sess.* 14. *Can.* 2. de extrema vnctione, & *cap.* 2. Et idem de aliis docent moderni, quamuis varient in modo, nam quidam tenent ex opere operato dimitti per omnia: alij per motum dilectionis, aut contritionis, quem indignè sumentibus excitant Sacramenta, vt Eucharistia. Docent idem D. Thomas *3. part. quæst.* 79. *art.* 4. D. Bonauent. *dist.* 12. *part.* 2. *dist.* 1. *quæst.* 3. Conclusio quoad primam partem est eorum, quos in præcedenti citauimus: eam negat Vasquez *art.* 3. *dub.* 1. citans Richardum, Durandum, Petrum à Soto.

Sacramẽtalia in genere.

Pro intellectione conclusionis nota Sacramentalia in genere vocari ritus, quos in administratione Sacramentorum instituit, & obseruat Ecclesia: de quibus *Can.* 13. Tridentin. *sess.* 7. *de Sacrament. in genere*. Alia tamen magis specialiter dicuntur Sacramentalia, quæ ad vanos effectus instituit Ecclesia, qui eorum effectus ex orationibus, quibus ipsæ ad eum vsum applicantur, & consecrantur ab Ecclesia, colligi debent. Communiter dicuntur septem, & hoc versiculo continentur.

Eadem in specie.

Sunt septem.

Orans, tinctus, edens confessus, dans benedicens.

Oratio Dominica.

Orans, id est, oratio Dominica *ex Capitulo Si quotidianis*, &c. *Tinctus*, id est, aqua benedicta, *de cons. d.* 3. *cap. aquam edens*, id est, communicans, vt vult Sotus *ex cap. cùm omne crimen, de consecrat. d.* 2. interpretatur tamen Paludanus de pane benedicto, qui distribuitur in Dominica populo. *Confessus*, id est, Generali confessione, vt vult Paludanus, & Sotus ad hunc effectum referens institutam ab Ecclesia vt in Prima, Missa, & Completorio dicatur. *Dans*, id est, eleemosynam *cap. Medicinam, de pœnit. d.* 1. *& cap. Quamobrem. Benedicens*, id est, benedictio Episcopalis. His annumerantur alia, vt tunsio pectoris cùm oramus, *cap. Tres sunt autem, &c. de pœnit.* 1. Et Augustin *de medicina pœnitentiæ cap.* 2. *lib.* 50. *Homiliarum homil. vltima cap.* 9. *Epistola* 108. Addit etiam Paludanus sumptionem cuiusque Sacramenti, vnctionem Regum, Episcoporum.

Aqua benedicta. Panis benedictus. Confessio generalis. Eleemosyna. Benedictio Episcopalis. Tensio pectoris additur. Alij adduntur.

Probatur conclusio ex interpretatione, & vsu Ecclesiæ. Talem esse affirmat Sotus. Specialiter probatur de oratione Dominica ex Augustino in *Enchiridio cap.* 71. quem citat Magister *in* 4. *dist.* 16. Tolet. IV. *cap.* 9. Iuo *in suo decreto, De quotidianis, breuioribus, leuibusque peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit; eorum est enim dicere, Pater noster, qui es in cœlis*, &c. *delet omnino hæc oratio minima, & quotidiana peccata delet*, &c. *Idem docet quoad pœnam peccatorum.* Respondet Vasquez id intelligi mediante motu contritionis, cui remissio debetur, ad quem excitat ipsa oratio. Sed hæc glossa est imaginaria, si remissio datur contritioni: ergo oratio non debet, neque talis effectus specialis huic adscribi debet magis quàm aliis orationibus, ex quibus excitari potest contritio: v. g. *Miserere mei Deus, &c.* Et sic de aliis pœnitentialibus. Deinde non contritioni, sed huic petitioni. *Dimitte nobis debita nostra*, talis effectus tribuitur. *Si*, inquit, *quemadmodum veraciter dicitur, dimitte nobis debita nostra*, &c. *ita veraciter dicatur, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*, &c. Concilium Mileuitanum, ni fallor *cap. vltimo*, idem docet, sicut & reliqua Africana probantia contra Pelagium, neminem immunem esse à peccato: quod fusiùs Augustinus *de peccatorum meritis & remis-*

53 *Probatio. Augustin. Responsio Vasquez. Impugnatur.*

ſione proſequitur argumento orationis Dominicæ, & ex aliis Scripturis. Hoc enim maximè vrgebant contra hæreticos tolli orationem hanc, & fictè, non verè dici, ſi non eſſet peccatum in Sanctis. Quoad alia Sacramentalia patet concluſio ex Canonibus citatis, & vſu Eccleſiæ. Ex quo patet ad oppoſitam rationem (dicit enim præfatus Sacramentalia habere alios effectus à remiſſione venialis.) Reſpondetur hoc non obſtare, cùm illum etiam habeat. Hæc confirmant quæ dicta ſunt prima concluſione.

54 *An requiratur bonus motus?*

Difficultas eſt an requiratur aliquis motus ex parte noſtra, ſeu quædam diſpoſitio ad illum effectum.

Reſpondet Vaſquez totum effectum dari ex efficacia motus contritionis.

Requiri fidem & cultum.

Reſpondeo requiri vt nobis, mediante fide noſtra, & cultu religionis applicentur, quia cæremoniæ, quarum vſus debet eſſe religioſus, & humano modo, ideò in amentibus, aut dormientibus fortè non habent effectum talem, licèt in infantibus habeant alios effectus, vt fugandi dæmones, & ſimilia. Alia difficultas eſt, an ex opere operato, vel ex opere operantis dent remiſſionem venialis. Quæſtio eſt de nomine, quia ſi illud dicatur ex opere operato, quod confertur non ſolùm intuitu operantis, ſed alterius, ſic dici poſſunt ex opere operato cauſare, quia habent efficaciam, quatenus ſanctitas Eccleſiæ ipſis applicatur mediantibus orationibus, quibus hunc effectum ipſis impetrat à ſponſo. Si verò dicatur ex opere operato illud, quod de condigno & infallibiliter ex meritis alterius datur, vel operatur, tunc Sacramentalia non cauſant ex opere operato, quia tantùm impetrat Eccleſia, non meretur de çondigno.

An ex opere operato cauſent.

Quæſtio de nomine.

55 *De remiſſione venialiũ, quæ vſque ad mortem durant.*

i *Ad propoſitum opera iſtius*, &c. Hîc tractat de remiſſione venialis; de quo aliàs in vita, neque pœnitentia, neque alia opera ſatisfactoria, aut media in finem remiſſionis fuerunt applicata, & ideò manet vſque ad inſtans mortis.

Reſponſio. Dimitti intuitu meritorũ quæ alias in vita habuit. Probatio.

Reſpondet ergo remitti à Deo intuitu operum bonorum, ſeu meritorum, quæ is aliàs habuit in vita, eáque opera ad eum finem à Deo acceptari. Ratio Doctoris eſt, quia cauſa impedibilis ſublato impedimento habet hunc effectum: ſed merita iſtius, ſi non eſſent impedita in vita, eſſent ſufficientia ad deletionem venialium: ergo in morte, ſublato illo impedimento, ſunt efficacia ad hunc effectum. Declaratur hæc ratio. Opera in vita facta, ſi offerrentur ad ſatisfactionem venialis peccati ab ipſo operante, haberent illum effectum remiſſionis, & ideò non habuerunt, quia defuit oblatio, defuit conſequenter diuina acceptatio, quæ ad effectum remiſſionis peccati viatoris exigit ſatisfactionem, aut aliquid æquiualens. Hæc ſunt impedimenta, quæ intendit Doctor. Accedit & aliud, nempe complacentia, aut perſeuerantia habitualis, & interpretatiua in peccato veniali commiſſo, ſuppoſito quòd non fuerit aliàs retractatum per pœnitentiam, aut alia opera æquiualentia, aut media, quibus remittitur in via, & hoc eſt quod intendit Doctor per illa verba: *Si ſemper actu manet in peccato veniali*, &c. Non enim intelligit de actu complacentiæ actualis, ſed de permanentia in peccato habituali, quod commiſit, & pro quo non ſatisfecit: ideóque infrà, §. *Ex hoc ſequuntur duo*, excipit à remiſſione in inſtanti mortis caſum, quo moriens actu continuet veniale, aut in eo complaceat: *Niſi*, inquit, *continuet actum peccati venialis vſque ad mortem, vel ad inſtans mortis*, &c.

Declaratur.

Impedientia remiſſionẽ venialis in vita.

Manere ergo actu in peccato veniali, intelligit hîc modo dicto, id eſt, in habituali. Impedimentum ergo eſt non retractaſſe aliàs peccatum, quod requirit lex in viatore ad effectum remiſſionis, vel quod Deus non acceptarit opera, aut alia media, vt Sacramenta ad illum effectum; ſed in morte ceſſat hoc impedimentum, quia merita adiuncta perſeuerantiæ finali tribuunt vltimum, & completum ius ad gloriam; quod ius aliàs fuit remotum, & ſuſpenſum donec poneretur conditio, à qua dependebat, nempe perſeuerantia finalis: quia, *Qui perſeuerabit vſque in finem, hic ſaluus erit*: ſicut ergo addita perſeuerantia finali completur noſtra iuſtitia reſpectiuè ad gloriam, ſic etiam opera accipiunt valorem tollendi huius impedimenti, quod eſt ex peccato habituali, ita vt ipſorum intuitu remittatur: non ita autem tollunt debitum pœnæ, quia ex lege manet purgatio facienda in altera vita pro pœna non ſatisfacta: non ſic medium ſatisfaciendi pro peccato. Hic autem modus remittendi peccati eſt conueniens tam iuſtitiæ diuinæ, quàm miſericordiæ: quia peccata remittuntur ob aliquam ſatisfactionem, ſaltem Chriſti; eandem autem operationem habent opera facta in Chriſto, & acceptata ad gloriam addita perſeuerantia finali, vt etiam per modum ſatisfactionis acceptentur à Deo pro peccatis leuibus.

56 *Merita iuſtorum addita perſeuerantiæ finali habent cõpletum ius ad gloriam. Tollunt impedimentum peccati.*

Non pœna temporalis.

Cõgruitas huiuſmodi remiſſionis.

Addit rationem congruam: quia ſicut quodcumque opus meritorium etiam remiſſum meretur augmentum gratiæ, & gradum aliquem gloriæ; quamuis non tum datur gratiæ, quando fuit elicitum ipſum opus (vt ſupponit cum communi antiquorum de quo agemus *in diſt. ſequenti artic.* 2.) ſed in vltimo inſtanti ob merita dandum reſeruat Deus; ita etiam congruum eſt, vt tribuat remiſſionem peccatorum venialium meritis præteritis, tanquam præmium quoddam minùs principale.

57 *Congruitas probatur.*

Dices, dari illam gratiam ob tentationes, & pericula illius tranſitus, & ſic rationabiliter dari quoniam debetur, & eſt neceſſitas, non hîc autem remiſſionis venialium inuenitur opportunum motiuum.

Obiectio.

Reſpondet in inſtanti mortis animam eſſe in termino, & ſeparatam, ac proinde non ſubeſſe tentationibus: ergo motiuum eſt tantùm retributio pro operibus: ſed idem etiam motiuum in propoſito habetur: quia vt dictum eſt, merita, quæ habent ius completum ad gloriam, etiam habent proportionem medij ad ſeparationem huius impedimenti, quod neceſſariò in virtute alicuius cauſæ tolli debet etiam meritoriæ; neque aliàs eſt improportio ex parte operum bonorum, vt eorum intuitu deleretur.

Reſponſio.

Contra prædictam reſolutionem Doctoris vrget Almainus, & Vaſquez caſum, in quo quis non habeat vlla merita, ſed ſolam iuſtitiam Baptiſmalem cum peccato veniali.

58 *Obiectio ex caſu non meritorum.*

Reſpondetur Doctoris reſolutionem eſſe iuxta regularem, & ordinarium curſum, non in eo caſu, qui fortè non contingit, & nec contingere poſſe docent ij, qui in primo inſtanti vſus rationis dicunt hominem obligari ad perfectam in Deum conuerſionem, qua ſententia ſuppoſita

Reſponſio. Non admitti caſum regulariter.

ſita, ſi aliàs baptizatus eſt infans, habet meritum aliquod: ſed ad caſum reſpondetur, remitti tunc veniale intuitu operum Chriſti, quia ſicut gratia, & iuſtitia, quam habet talis, tantùm ei confertur intuitu operum Chriſti, ita etiam Chriſtus meruit, vt impedimentum venialis peccati ſubmoueatur: quando autem habet propria merita, ſic acceptantur ad finem deletionis venialis peccati. Ex dictis etiã habet reſponſum Suarez, interrogans quare ob illa opera in vita non dimittitur veniale, & patebit ex ſequentibus.

Reſponſio ad caſum, remitti veniale in virtute operum Chriſti.

Obiectio Suarez.

Sententia Alenſis.

Alenſis 4.*p.q.*5. *memb.*3. *art.*3. aſſerit veniale remitti ex efficacia ipſius gratiæ in inſtanti ſeparationis animæ.

Impugnatur.

Contrà, peccatum veniale non dicit repugnantiam ad gratiam, niſi accedat aliqua ſpecialis Dei voluntas. Deinde, peccatum perſonale ex lege dicit ordinem ad opera ipſius perſonæ, ſeu ſatisfactionem, vel certè ad ſatisfactionem Chriſti, neque extenditur efficacia gratiæ ad illud, ad quod non extenditur efficacia operum, ſiue per modum diſpoſitionis, ſiue per modum meriti. Videtur ergo magis congruum interpretari remiſſionem venialis fieri ex lege intuitu alicuius ſatisfactionis.

59 *Obiectio.*

Dices: opera iuſti non habent rationem ſatisfactionis, niſi offerantur ab ipſo, vel certè acceptentur ab eo, ſi Deus infligat aliquam pœnam in vindictam.

Soluitur.

Reſpondetur id verum eſſe in ſtatu viatoris; ſed in termino poſſe habere rationem ſatisfactionis acceptatæ à Deo, quia eo ipſo, quo opera illa fuerint facta in iuſtitia ad finem gloriæ conſequendæ, ita etiam implicitè fuerunt oblata ad ſummouenda impedimenta, licèt hæc oblatio non ſufficiat in vita, ſaltem quando non eſt ampliùs locus ſatisfactioni pro peccato, congruum eſt diuinæ bonitati, vt ea acceptet.

Sententia Riẽhardi, & aliorum.

Richardus *in præſenti diſtinct.artic.*2. Paludanus *quæſt.*1.*art.*1.*concluſ.*3. Durandus, Maior, Almainus, quos ſequuntur Suarez, & Vaſquez: dicunt quidem remitti venialia in inſtanti ſeparationis animæ per actum contritionis, quem habet poſt ſeparationem: ſed hoc, inquit Doctor, non eſt conſonum doctrinæ Theologicæ, quæ ponit ſtatum illum à merito, & immerito immunem: in re namque obſcura magis recurrendum eſt ad regulas generales, & modum remiſſionis ſecundùm legem ordinariam, quæ reſpicit opera viatoris, aut certè Chriſti, quàm aliquid ſtatuendum contra legem, quæ non admittit meritum de condigno alterius vitæ.

60 *Dubium.*

Sed petes quid cogit dicere peccatum veniale remitti in inſtanti ſeparationis animæ, ſeu in altera vita?

Reſolutio. Veniale cur remittitur poſt vitam.

Reſpondetur ex ratione hoc teneri, quia non repugnat iuſtitiæ habituali, vt dictum eſt, neque remittitur ſine pœnitentia formali, virtuali, aut æquiualenti ſatisfactione: ideò remiſſio eius in inſtans mortis reſeruatur, & poſt vitam.

Magiſter tenet.

Hoc probatur à Magiſtro per locum illum: *Qui peccauerit in Spiritum ſanctum non remittetur ei, neque in hoc ſeculo, neque in futuro*, Matth.12. quod eſt argumentum Doctoris pro oppoſito quæſtionis præſentis. Quod & ſic explicat de venialibus Philipp. Presbyter *in Iob* 12. Hic fuit ſuppar, aut contemporaneus Auguſtino. Gregorius Magnus *lib.*4.*Decalogi, c.*39. *In qua ſententia*, inquit, *datur intelligi quaſdam culpas in hoc ſeculo, quaſdam verò in futuro poſſe laxari: quod enim de vno negatur, conſequens intellectus patet, quia de quibuſdam conceditur.* Iſidorus Hiſpalenſis *de officijs Eccleſiaſticis lib.cap.*18. Idem Beda in Lucæ c.2. *Ipſe vos baptizabit*: ſed & expreſsè *in commentario huius loci.* Auguſtin. *lib.*21.*de Ciuitate, c.*24. *& lib.*6. *contra Iulianum, c.*5. Bernardus *ſerm.*16. *in Cantic.* Chriſtianus Druthmarus *in Matth.c.*34. Rabanus Maurus *ad cap.*12.*lib.*2. *Machabæorum.* Petrus Cluniacenſis *epiſt.ad Arelatenſem Epiſcopum*, quæ expoſitio deridetur à Nouatoribus: ſed in proprium detrimentum.

Ad argumenta. Ad primum, &c. Hæc reſponſio eſt clara, & patet ex dictis. Hic obiter admonendum eſt ea quæ docuit *ſuprà diſt.*14. *quæſt.*1. *art.*1. & deinceps per varia loca obiter de peccato (nempe poſt actum præteritum manere tantùm debitum pœnæ, aut ſimul priuationem gratiæ, ſi peccatum eſt mortale) vſque ad quæſtionem præſentem fuiſſe ſecundùm opinionem aliorum, quam ipſe probabiliter tenuit hactenus vſque ad §. *Si iſte modus non placet*, &c. Vnde in reſponſionibus ad primum, ſecundum, & tertium, quibus hîc ſatisfacit, reſpondet ſecundùm vtramque opinionem, quam inſinuat eſſe aliorum, vt patet ex litera.

61 *Ad argumẽta.*

De peccato habituali Doctor ſecutus eſt opinionem aliorum.

Ad ſecundum patet reſponſio in textu. Ad probationem conſequentiæ aſſignat Doctor duplicem cõſiderationem peccati: aliam moralem, & Philoſophicam, quæ eſt ex oppoſitione, quam habet ad regulam proximam, & rectitudinem virtutis ex genere: aliam Theologicam, quæ conuenit ei, vt includit rationem offenſæ, opponitur fini ſupernaturali, & amicitiæ diuinæ, & ſic dicit quòd mortale, & veniale conueniunt, vt opponuntur bonitati in genere, ſeu morali, & Philoſophica, vt alij vocant, & ſint eiuſdem generis: tamen vt conſiderantur theologicè per principia reuelata, & in ratione offenſæ diuinæ, non eſſe eiuſdem generis. Hîc differi poſſet an poſſit tolli ratio offenſæ à peccato mortali ex ignorantia inuincibili Dei per poſſibile, vel impoſſibile, ita vt peccatum non eſſet graue, ſi ratio offenſæ, ſeu oppoſitio ad charitatem & finem ſupernaturalem eſſet ab eo ſeparabilis, & an præcisè hæc differentia ſit ex offenſa Dei: ſed quæſtio magis ſpectat ad materiam de peccatis, quam illuc remittimus, ſupponẽdo de facto non eſſe ſeparabilem rationem offenſæ à peccato mortali; poſſet etiam tractari alia quæſtio, cuius veritas hîc ſupponitur, nẽpe veniale dari ex natura rei tale contra Nouatores: quam etiã in prædictum locũ remittimus, & in aliã occaſionem.

Ad ſecũdum. Differẽtia venialis, & mortalis. Peccatũ quoad malitiam ex genere, & Philoſophicã. Quoad malitiam offenſæ, Theologicam.

In reſponſione ad tertium optimè aſſignat rationem, & diſparitatẽ inter Angelum damnatum, ſeu decedentem in mortali ex vna parte, & iuſtum moriẽtem cum venialibus: quia licèt hic ſit in termino viæ per mortẽ, & in ſtatu non merendi, aut demerendi: tamen eſt in via reſpectiuè ad vltimum terminum, donec purgetur, quia pœna temporalis debita eum retardat à gloria, quæ eſt terminus iuſtorũ, qui habent vitam ſpiritualem; decedens verò in mortali nihil eum retardat à ſententia debita damnationis ſecundùm legem ordinariam; & ſic eſt par Angelis, qui per peccatum facti ſunt in termino; peccatum enim veniale non eſt illud, ſecundùm quod attenditur ſtatus primarius, & præfixus viæ, aut termini, ſed per accidens tantùm ſe habet, licèt etiam ordinetur per dignam pœnam: quod etiam addit, patet ex iis, quæ docet Tridentinum *ſeſſ.*14.*c.*9.

62 *Ad tertium. Differentia ſtatus inter Angelũ damnatũ, & peccatorem viatorem.*

Status non attẽditur per ſe ex venialj.

QVÆSTIO II.

Vtrùm confeſſor in quocunque caſu teneatur celare peccatum ſibi in confeßione detectum?

Alenſ.4. *part.quæſt.*78. *memb.*2. *per quatuor articulos.* D.Thom.*ſuppl.quæſt.*11.*art.*5. *& hic quæſt.*3.*art.*1. D.Bonauent. 2. *part. art.*2. *qu.*3. *hic art.*4. *quæſt.*2. Suar. *tom.*4. *diſp.*33. *&* 34. Durand. *hic quæſt.*4. Baſſol. *quæſt.* 2. *qui duo impugnant fundamentum* D. Thom. Sotus *diſt.*18. *quæſt.*4. *art.*5. *& de teg. ſecreto,memb.*3. *quæſt.*4. Nauar. *cap. Sacerdos, de pœn.diſt.*6. *num.*42.Medina *Cod. de confeſſ. quæſt.*50. Caniniſtæ *in c.* Omnis vtriuſque,*de pœnit. & remiſ.*

1 *Argum.*1. SECVNDÒ quæro, [a] Vtrùm confeſſor in quocunque caſu teneatur celare peccatum ſibi in confeſſione detectum? Videtur quòd non, quia licitum eſt vnicuique renuntiare iuri ſuo: ergo confitenti, cùm ius ſuum ſit peccatum ſuum celari,licet huic iuri renuntiare,licentiando confeſſorem, vt non teneatur illud celare.

*Argum.*2. Item Bernardus de præcepto & diſpenſatione lib. 4. *Quod eſt inſtitutum propter charitatem, non debet contra charitatem militare*: ſed celatio peccati confeſſi in aliquo caſu militaret contra charitatem: ergo, &c. Probatio minoris; quandocunque peccatum confeſſum eſſet contra bonum commune, vt pote crimen hæreſis, vel proditio Reipublicæ, & maximè ſi ex confeſſione perciperetur iſtud non tantùm eſſe factum, ſed faciendum; videtur contra charitatem eſſe contemnere bonum commune propter bonum aliquod perſonæ priuatæ.

*Argum.*3. Item, aliqui condixerunt interficere Sacerdotem in tali nemore, qui Sacerdos cum eis eſt viator: vnus ante ingreſſum nemoris pœnitet, & confitetur eidem Sacerdoti hoc peccatum; iſte Sacerdos, aliis non pœnitentibus, non tenetur ſe exponere morti ſine cauſa: ergo nec ingredi nemus, ſed non ingrediendo reuelat facto aliis ſociis confeſſionem illius confeſſi (non enim diuerteret ab eorum ſocietate, niſi iſte fuiſſet confeſſus)ergo in iſto facto, & conſimilibus, licet reuelare confeſſionem.

2 *Argum.*4. Item, Sacerdos de facto abſoluit aliquem Epiſcopum ſimoniacum, quod non poteſt de iure; iſte Sacerdos tenetur confiteri, & in ſpeciali de iſto peccato, & ſic circunſtantionato, quia eſt mortale, & iſtæ circunſtantiæ aggrauant: ſed ſic confitendo, reuelat peccatum Epiſcopi illius ſimoniaci: ergo, &c.

*Argum.*5. Item, licitum eſt reuelare, quod non eſt peccatum, nec circunſtantia peccati; ſed talis eſt perſona cum qua confitens peccauit, pone quia hæc, vel illa non ſit circunſtantia aggrauans.

*Argum.*6. Item Abbas habens monachum in loco pertinente ad monaſterium ſuum,ſcit eum per confeſſionem in loco illo peccaſſe, & habere ſocietatem ibi ſuſpectam, per quam ſemper allicitur ad peccandum; videtur quòd poſſit conſulere ſaluti animæ ſuæ: ergo poteſt eum amouere ab illa cura, vel ab huiuſmodi officio, vt non habeat occaſionem huiuſmodi peccandi; ſed amouendo eum facto reuelat confeſsionem, quia facit tale factum, quod non faceret, ſi iſte non fuiſſet ſibi confeſſus, per quod etiam alij poſſunt in notitiam peccati illius venire, ſaltem in vniuerſali.

3 *Argum.* 7. Item, Extra. de ſent. excom. c. Cùm non ab homine: *A communione eius, qui pro iniectione manuum in clericum in edictum excommunicationis incidit, debes abſtinere, niſi fortè tibi ſoli illud paterêt, in quo caſu ipſum priuatim tantùm vitabis,* & ſequitur; *vt ſaltem rubore verecundiæ ſuffuſus pro latenti exceſſu ſatisfacere compellatur.* Ex hoc habetur, vt videtur, quòd ſi in ſecreto, vel per confeſſionem ſcio iſtum incidiſſe in ſententiam excommunicationis, debeo eum priuatim vitare, vt ſit confuſus: ergo propter confeſſionem licet alicui confuſionem inferre: ergo pari ratione, & confeſſionem reuelare.

Ratio opp. Pœna Sacerdotis reuelantis cõfeſſionem. Contrà, de pœnit. diſt.6. cap.Sacerdos, & in littera. *Sacerdos ante omnia caueat, ne de eis, quæ ei confitentur peccata eorum alicui recitet,* & ſequitur pœna, *nam ſi hoc fecerit, deponatur, & omnibus diebus vitæ ſuæ peregrinando ignominioſus pergat.* Item, de pœnit.& remiſ. Extrà *Omnis vtriuſque ſexus. Caueat omnino ne verbo vel ſigno, aut alio quouis modo prodat peccatorem.* Et ſequitur: *Si peccatum ſibi detectum præſumpſerit reuelare, non ſolùm à Sacerdotali officio decreuimus deponendum; verùm ad agendum ſtrictiſſimam pœnitentiam in arctiſſimum monaſterium detrudendum.*

COM

COMMENTARIVS.

a SEcundò quæro, vtrùm confessor, &c. Hæc est secunda pars huius distinctionis in quo Magister agit de sigillo confessionis.

SCHOLIVM.

Ponit quinque conclusiones. Prima, Iuris naturæ est celare peccata in confessione audita. Ratio huius non est, quia tunc confessor mentiretur, vt putat Rich. quem latè & clarè impugnat Doctor, ostendens Sacerdotem nomine proprio absoluere, audire, & cognoscere peccata pœnitentis.

IN ista b quæstione hæc sit prima conclusio. Quòd celare peccatum in confessione detectum tenetur Sacerdos de lege naturæ. Secunda, quòd ad hoc etiam tenetur de lege Dei positiua. Tertia, quòd ad illud tenetur de lege positiua Ecclesiæ. Quarta quando & qualiter tenetur, & de aliis circunstantiis pertinentibus. Quinta, de aliis secretis, vel sub secreto alicui detectis. 4 *Resp̃sio per 5. concl.*

Prima probatur sic; eadem persona verè affirmare potest aliquid in persona alterius loquens quod verè negat in persona propria loquens. Probatio, Angelus loquens Moysi in persona Dei, verè dixit, *Ego sum Dominus Deus tuus*, Exod. 20. quod verè negasset in persona propria loquens: ergo à simili homo repræsentans personam Dei in foro confessionis verè potest aliquid affirmare, quod extra illum forum potest negare verè, quando loquitur in persona propria: ergo extra forum dicens illa se audisse, vel scire, mentitur, quia ad notitiam eius non venit, nisi inquantùm repræsentabat personam Dei: sed vsare mendacium est de Iure naturæ, & maximè mendacium pernicioſum: ergo, &c. *Ric. præsenti dist. ar. 4. quæst. 1. Exod. 20.*

Contra rationem istam arguo primò sic. Eiusdem, & vt eiusdem in persona, est cognoscere in causa, & sententiare de ea: hæc est manifesta, quia ad hoc cognoscit iste, & vt iste, vt rectè sententiet: sed Sacerdos non in persona Dei sententiat absoluendo confitentem, sed in persona propria: igitur & sic audit & cognoscit. Probatio minoris, non absoluit principaliter, sed tantùm ministerialiter: absoluere autem ministerialiter sibi non competit, nisi in persona propria: si enim in persona Dei loqueretur absoluendo confitentem, verè posset dicere sine prece præuia (quæ est, *Dominus te absoluat*) ego te principaliter absoluo, & gratiam infundo, sicut Angelus verè dixit in persona Dei: *Ego te eduxi de AEgypto.* 5 *Sacerdos in propria persona absoluit, & audit peccata.*

Item, non magis audit, vel absoluit Sacerdos in foro confessionis, in persona Dei, quàm conficiat Eucharistiam in persona eius: quia æquè excellens est actus iste, sicut ille, & actus Sacramentalis, in quo operatur virtus diuina, sicut hîc: imò videtur ibi plus agêre in persona Dei, vel Christi, quàm hîc. Ibi enim profert verba Christi, *corpus meum*, & in persona Christi, de quo præmisit: *Qui pridie quàm pateretur*, &c. Ita quòd totum illud: *Accipite*, &c. *Hoc est corpus meum*, dicit ipse recitando verba Christi, non sic in proposito. Vnde non præmittit hîc, Christus volens absoluere peccatorem dixit sic: *Ego te absoluo*, sed ly *ego* stat hîc pro persona ministri. Ex hoc ergo patet quòd magis, vel non minùs conficit in persona Christi, quàm absoluat, vel audiat confessiones in persona Christi: sed conficit in persona propria (vnde non mentitur post Missam dicens: ego scio me hodie consecrasse.) igitur & hîc. *Sacerdos nõ minùs absoluit, quàm conficit in persona propria.*

Item, secundùm istum eundem, & veritatem, vt posteà probabitur, licet peccata in confessione detecta in vniuersali dicere, & in particulari non relata ad personam confitentem. Hoc etiam probatur per illud *Extrà de pœnit. & remiss. cap. Officij*, vbi Innocentius III. respondet cuidam Cardinali legato, qui scripsit casum, quem audierat in confessione, & petiit consilium: Papa non redarguit eum de reuelatione illa in vniuersali etiam per scripturam, sed respondit qualiter sit tali personæ confitenti consulendum. 6 *Rich. vbi suprà q. 2.*

Hoc etiam patet ex communi vsu confessorum. Siue enim in communi sermone, siue in prædicatione, aliquando dicunt, talis casus contigit, aliqua persona sic, & sic peccauit. Habetur igitur illa propositio, quòd confessor potest licitè extra confessionem dicere peccatũ sibi confessum: ita tamen quòd nullo modo relatum ad personam confitentem, vt possit deueniri ad notitiam eius. Sed si prædicta ratio valeret, hoc non liceret, quia mentiretur. Probatio, quia nescies particularem, nisi pro determinato singulari, si nescias singulare, nescis particulare: sed iste nescit aliquam personam tale *Licet dicere peccata in confessione audita modò non inde detegatur pœnitens.*

tale peccatum feciſſe, niſi pro hac perſona ſibi confeſſa, & hoc peccato ſibi confeſſo: igitur ſi mentiretur de hoc, & de hac, quia neſciens conſimiliter, & de alio, & de alia. Concedo iſtas rationes, quòd reuelatio non eſt contra legem naturæ, propter hoc, quòd reuelans mentiatur, & per conſequens illam primam rationem non teneo.

7 *Loqui in perſona alterius, & auctoritate eius differunt.*

Reſpondeo [c] igitur ad eam, quòd non eſt idem loqui in perſona alicuius, & loqui auctoritate illius, ſiue vt miniſter illius. Communiter enim loquens in perſona alicuius, prætendit ſimpliciter perſonam eius, vt eſt communiter in iſtis iocosè ſimulantibus aliquos. Iſte enim ſimulat iſtum balbutientem, vel talem in tali actu, & iſte propriè dicendo, ſicut ille diceret in perſona illius, loquitur, vel facit tale factum: & ideò quàm citò deficit à faciendo ſicut ille faceret, aut dicendo, ſicut diceret; dicitur ſibi, tu mentiris, vel tu deficis, quamuis tunc faciat, vel loquatur more ſuo proprio. Hoc modo eſt de locutionibus Angelorum in perſona Dei. Non ſic Sacerdos audit confeſſiones, vel abſoluit in perſona Dei: ſed tantùm eſt miniſter Dei in illo actu, & vt miniſter agit: & ſi vt miniſter, ergo in perſona propria.

Miniſter agit in perſona propria, ſed auctoritate aliena.

Concedo igitur, quòd iſte, ſi audiret in perſona Dei, & loqueretur in perſona Dei, poſſet illud veraciter dicere, quod in perſona propria non poſſet. Nam in perſona Dei hoc verè diceret, *Ego ſum Deus: ego creaui mundum*, &c. ſed in perſona propria ſic loquens mentiretur: ſed Sacerdos in confeſſione nec audit, nec loquitur in perſona Dei, ſed in perſona propria, licèt auctoritate Dei, vt eius miniſter. Eodem modo in aliis Sacramentis; vnde vt miniſter Dei baptizat, & conſecrat, &c. & tamen vt homo, ſiue in perſona propria ſcit ſe baptizaſſe, & ſine mendacio poteſt dicere ſe baptizaſſe.

COMMENTARIVS.

1 *De ſigillo cõfeſſionis.*

IN *iſta quæſtione*, &c. Subiicit Doctor quinque concluſiones, quas ſuo ordine probat teneri confeſſarium ad ſigillum omnes Catholici Doctores docent, éſtque de fide.

Prima cõcluſio, eſſe iuris naturalis. Ratio Richardi fundatur in obligatione non mentiendi.

Prima concluſio Doctoris, hanc obligationem eſſe legis naturalis; adducit probationem Richardi, qui hanc obligationem adducit ad præceptum non mentiendi, quod eſt iuris naturalis: Sacerdos enim in perſona Dei audit confeſſionem in hoc foro: ſi autem extra forum, in quo gerit perſonam Dei, dicat ſe audiuiſſe, mentitur, quia non in perſona propria audiuit quod in perſona propria exponit ſe audiuiſſe.

Impugnatur. Verè dicit Sacerdos ſe abſoluiſſe ex poteſtate clauium.

Hanc rationem impugnat Doctor in hoc paragrapho quatuor rationibus. Primò, ex poteſtate clauium, quæ commiſſa eſt confeſſario, vt cognoſcat, & decernat in hac cauſa peccatoris, & hoc in perſona propria. Hæc ratio patet ex iis quæ dicta ſunt de clauibus, & iuriſdictione Confeſſarij in perſona propria.

Secunda ratio. Verè dicit ſe conſecraſſe.

Secunda ratio, quia conficit Euchariſtiam in perſona Chriſti, quia formam profert in perſona Chriſti, vt aliàs viſum eſt *in prima parte huius Commenti, diſt.* 8. *q.* 2. tamen ſine mendacio poſt conſecrationem dicit ſe conſeciſſe: ergo à fortiori ſe abſoluiſſe à peccatis poſt Sacramenti miniſterium, quia formam profert in perſona propria, *abſoluo te*, &c. ſicut & confeſſionem excepit in perſona propria; hæc ratio ab omnibus admittitur.

Abſoluit in perſona propria.

Tertia ratio. Poſſe dici ſine mẽdacio peccata confeſſa non reuelata perſona.

Tertia ratio eſt ad hominem: quia concedit Richardus, & omnes ſecundùm veritatem, poſſe dici peccata in confeſſione audita, non reuelando perſonam ex rationabili cauſa, & ſine mendacio, vt probat *extrà de pœnitentijs & remiſſionibus, c. officij.*

Quarta ratio.

Quarta ratio eſt ex communi praxi confeſſorum. Tandem concludit, ſi ratio Richardi valeret committi in his caſibus mendacium, quod eſt falſum; & probat optimè, quia neſciens particularem, niſi pro determinata, & ſingulari perſona, ſi neſciat ſingularem, neſcit particularem; poteſt enim aliquis particularem ſcire pro indeterminato ſuppoſito, vt aliquem hominem currere, quamuis neſciat an ſit Petrus: vnde in eo caſu affirmans aliquem currere non mentitur; ſi tamen neſciat illum currere & affirmet, mentitur. Veritas ergo dicti à Confeſſore fundatur tantùm in cognitione particularis pœnitentis; à quo tantùm audiuit illud peccatum quod dicit, non reuelata perſona, cùm hoc tamen ſtat eum non mentiri: ergo, &c.

Confeſſorẽ dicentem peccata audita non mentiri.

ç *Reſpondeo igitur ad eam*, &c. Supple ad rationem Richardi, aliud eſſe loqui in perſona alterius; aliud verò loqui per poteſtatem receptam ab altero. Priori modo loquens aſſumit perſonam, & verba alterius, vt fit in Comœdiis, ſic etiam compatrinus loquitur in perſona infantis, quem ſuſcipit ad Baptiſmum, quando baptizans dicit, *renuncias Satanæ?* & ille in perſona infantis dicit, *renuntio*; ſic Angelus in perſona Dei loquebatur *in Exodo, cap.* 20. Hoc modo qui reſponderet in perſona propria mentiretur, ſeu deficeret à vera repræſentatione. Abſoluens autem in perſona propria per poteſtatem receptam ab alio loquitur, & ideò non mentitur, quam ſolutionẽ ſequitur Sotus *in* 4. *diſt.* 18. *q.* 4. *art.* 5. & communiter recentiores. Hanc rationem mutuarę videtur Richardus ab Alenſi, & D. Bonauentura: eam ad magis congruum ſenſum reducit D. Thomas *in hac diſtinctione*, quia ex ſignificatione Sacramenti ſequitur hoc ſecretum; abſolutio enim Sacerdotis eſt ſignum abſolutionis à peccato per cauſam principalem, nempe Deum: Deus autem ita remittit peccata, vt ea tegat, & obliuioni tradat; ergo etiam ad idem tenetur Sacerdos: quia pœnitens ita ſe ſummittit Sacerdoti, vt principaliùs ſe ſummittat Deo, cuius miniſter eſt Sacerdos. Hanc rationem impugnat Durandus, eámque non ſufficienter probare dicunt quidam moderni: quia ſigillum non eſt ſignificatum ſacramentale. Neſcio tamen vnde Suarez *diſput.* 33. *ſect.* 1. dicat eam impugnari à noſtro Doctore, cùm rationes eius agant contra Richardum, & nihil de hac ratione agat. Ratio tamen illa D. Thomæ eſt

2 *Soluitur. Ratio Richardi.*

Abſoluẽs per poteſtatẽ receptam, etiam in perſona propria abſoluit.

Impugnant aliqui ſic explicatam.

Suſtinetur ratio D. Thomæ.

est congrua, quamuis enim sigillum non sit significatum practicum & Sacramentale: tamen à posteriori colligitur ex natura huius fori secreti, ex parte Dei, & pœnitentis oriri sigillum: quia causa ministerialis, & instrumentalis debet conformare se causæ principali quoad cognitionem causæ, & sententiam, & materiam subiectam: ergo si Deus ita delet peccata in hoc Sacramento, vt velit esse tecta, & quasi oblita, neque aliter submittit pœnitens se Sacerdoti in confessione peccati, nisi vt principalius submittit se Deo, & consequenter Ministro, vt agit conformiter ad Deum causam principalem, sequitur sicut Deus vult peccata esse tecta, ita etiam conformari debere Ministrum in hoc ad tegendum peccata confessa ex parte sui, ideóque *suprà d.17.* contra Suarem & alios modernos cum Doctore defendimus confessionem peccatorum occultorum debere regulariter, & per se esse secretam, & nō publicam, imò rarissimè contingere posse, vt fiat publicè sine peccato, quia institutio diuina principaliter respicit confessionem secretam, idque ex natura sigilli, & præcepto peculiari diuino, ex quo oritur in hoc Sacramēto, colligitur.

Obligatio sigilli ex natura fori.

Confessio debet esse secreta ex natura actus.

SCHOLIVM.

Celanda esse peccata in confessione audita lure naturæ. Probat primò ratione charitatis, quam ad hoc ligare suadet auctoritate, & ratione. Secundò, ex fidelitate. Tertiò, ex veritate. Hæc virtus inclinat vt verba conformemus menti, ne mentiamur: illa, vt facta conformemus dictis, ne simus infideles, & fortè hæc non differt ab illa, sed est veritas in promissis. De quo 2.2.q. 113. Quartò, ratione vnitatis ad communem vtilitatem.

TEneo [d] igitur primam conclusionem: appono tamen quatuor rationes alias. Quarum prima sumitur ex ratione charitatis. Secunda ex ratione fidelitatis. Tertia ex ratione veritatis, vel veracitatis. Quarta ex ratione vnitatis, vel mutuæ vtilitatis. Prima talis est, lex naturæ de charitate fraterna exprimitur Matthæi septimo: *Omnia quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, hoc facite illis. Hoc est enim lex, & Prophetæ.* & Lucæ sexto, *Prout vultis, vt faciant homines vobis, & vos facite illis.* Sed sic intelligi debet illa propositio legis naturæ de charitate fraterna, *quæ vultis vobis*, id est, quæ debetis secundùm rectam rationem velle: & hoc intelligitur in illa propositione Matth.22. *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Sed quilibet debet diligere secundùm rectam rationem famam propriam: ergo & celationem peccati sui confessi, & per consequens confessor debet idem diligere, & velle ipsi confesso: sed reuelatio tolleret confesso famam: ergo, &c. Minor probatur per Scripturam Ecclesiastici quadragesimo primo, *Curam habe de bono nomine*, & reddit rationem de hoc; *hoc enim magis remanebit tibi, quàm mille thesauri magni, & pretiosi.* Probat etiam per aliud, subdens; *bonæ vitæ numerus dierum, bonum autem nomen permanebit in æternum.* Prouerb. 22. *Melius est nomen bonum, quàm diuitiæ multæ.* 8

De fama bona.

Item per rationem probatur. Quilibet enim secundùm rectam rationem debet sibi velle vitam ciuilem: hoc autem tollitur per ablationem famæ, quia in hoc aliquis viuit vita ciuili, quòd idoneus est ad actus aliquos competentes sibi in illa ciuilitate: sed fama amissa, priuatus est habilitate ad tales actus, quia amisit statum dignitatis illæsæ, scilicet habilitatem ad actus, quibus alias dignus esset. Secunda pars minoris, scilicet quòd reuelatio peccati confessi tollit confesso huiusmodi famam, probatur, quia qua ratione potest vni reuelari & alteri, & sic omnibus: sed in tali reuelatione est manifestum, quòd status dignitatis illæsæ, quæ consistit in fama eius apud conciues, tollitur isti. 9

Infamis perdit vitā ciuilem.

Secunda ratio. Quilibet de lege naturæ tenetur seruare fidelitatem proximo suo, quam vellet, & deberet sibi velle seruare: sed committens secretum maximum alteri, vellet sibi seruari, & deberet velle sibi seruari, tanquam secretum: ergo alter cui committit, tenetur illud sibi seruare. Hęc ratio tangitur Prouerb. 11. *Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana: qui autem fidelis est, celat amici commissum.*

Infidelis est qui reuelat arcana.

Prou. 11.

Tertia ratio. Quilibet ex lege naturæ tenetur seruare promissum licitum: sed recipiens secretum, maximè istud in confessione detectum, etsi non explicitè, tamen implicitè promittit se seruaturum, quia sine tali promisso saltem subintellecto, non committeretur sibi tale secretum: ergo, &c. Hæc ratio probatur, vel potest sumi ex illo verbo, *Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo.* 10

Confessor implicitè promittit se celaturum peccata.

Zachar.8.

Quarta ratio. In hoc communitas aliquam habet vnitatem proportionatam vnitati corporis, quia ibi est ordo Superioris, & inferioris: & tenetur Superior influere in inferiorem, & inferior subministrare superiori, iuxta illam parabolam Pauli de corpore mystico, & in naturali in diuersis locis: sed in ciuilitate inferior est minùs sufficiens, & minùs sciens, & in Ecclesia peccator inferior. Superior autem est Hierarcha, qui & potest consulere, & reconciliare: ergo de lege naturæ est, quòd nullus excludat inferiori

Ad Rom.7. & 12. & primæ ad Corinth.6.

recurſum ad Superiorem, quia hæc eſt communis vtilitas membrorum ad inuicem. Sed reuelatio ſecreti excludit talem recurſum inferioris ad Superiorem in conſilio animæ,& per conſequens influentiam Superioris in inferiorem: quia nullus recurreret,ſi regulariter illud, de quo quærit conſilium, vel remedium,non eſſet ſeruandum ſecretum: ergo eadem lege naturæ, qua tenetur quilibet ad ſeruandum vnitatem corporis Chriſti myſtici,& ad communem vtilitatem aliis, ſicut membris in corpore, tenetur celare ſecretum hoc.

COMMENTARIVS.

3 *Obligatio ſigilli probatur.*

d *Teneo igitur primam concluſionem*, &c. Hic probat optimè primam concluſionem præmiſſam, probando hoc ſecretum eſſe iuris naturalis quatuor rationibus, quas ſequuntur communiter reliqui poſteriores. Prima eſt ex lege charitatis,Matth.7. *Omnia quæcunque vultis,vt faciant vobis homines, hoc facite illis*,&c. quilibet autem rationabiliter vult famam, per quam habet vitam ciuilem,qua priuatus redditur inhabilis ad vitam illam.Ergo,&c. Secunda ratio eſt ex lege fidelitatis ſeruanda proximo, *Prouerb.* 11. Tertia ratio ex obligatione promiſſi,vel explicити, vel impliciti. *Zachar.* 8. Quod interuenit in propoſito. Quarta ratio eſt ex vnitate corporis myſtici *ad Roman.* 7. *&* 12. *&* 1. *ad Corinth.*6. in quo debet eſſe recurſus inferioris ad Superiorem; quem impedit reuelatio ſecreti, & proinde tollit vnitatem inter inferiorem, & Superiorem in corpore myſtico, vt benè probat in litera.

Ex lege charitatis.

2. Ratio ex fidelitate.

3. Ratio ex promiſſo.

4. Ratio ex vnitate corporis myſtici.

SCHOLIVM.

Secunda concluſio, lege diuina poſitiua celanda eſſe peccata accepta in confeſſione, probat triplici ratione. Tertia concluſio id ipſum cautum eſſe Iure canonico,ex ratione ad oppoſitum, & magis laudat Doctor,& meritò, pro pœnitentia,detruſionem in monaſterium, quàm peregrinationem per mundum.

11 *Prob. concl.* 2.

e SEcunda concluſio, ſcilicet quòd tenetur lege diuina poſitiua,probatur primò ſic. Quilibet Chriſtianus tenetur non dare occaſionem alteri, qua reuocetur à lege Chriſti; ſed lex Chriſti eſt de confeſſione facienda,vt eſt oſtenſum *diſt.* 17. igitur quilibet in lege Chriſti tenetur non retrahere aliquem à confeſſione facienda: ſed reuelans confeſſionem occaſione data,retrahit aliquos à confeſſione; ergo,&c.

Si dicas,etſi ille Sacerdos reuelat,tamen alius erit celator ſecreti; hoc nihil eſt,quia iſte quantùm eſt ex genere operis ſui, dat occaſionem alteri cauendi eodem modo à ſingulis confeſſoribus.

Item ſecundò ſic,Chriſtus ſtatuit arbitrium pœnitentiæ eſſe vltimum in terris quantùm ad illud crimen confeſſum; quod patet ex illo verbo Matth.16. *Quodcunque ſolueris ſuper terram,erit ſolutum & in cœlis*, id eſt,finaliter,& vltimatè approbatum:& Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata*, &c. ſupple in iudicio diuino finaliter remiſſa approbantur: ergo peccat contra legem Chriſti quicunque aliquid in iſto foro diſcuſſum,& ibi finaliter terminatum deducit ad alium forum publicum:ſed reuelans, quantùm in ſe eſt,facit,quod deduci poſſit ad alium forum: ergo, &c.

Tertiò ſic, dans occaſionem peccandi mortaliter exequendo præceptum Chriſti, peccat mortaliter; quia præceptum,quod eſſet debitè exequendum, iſte quantùm in ſe eſt,facit indebitè exequi; ſed reuelans confeſſionem dat occaſionem indebitè exequendi Chriſti præceptum de confitendo,quia mendaciter: dat enim occaſionem, vt aliquis confeſſione ſe ipſum laudet,& alium quem odit,vituperet; vt ſic indignè à confeſſore promoueatur,& alius puniatur: ergo,&c.

12 *Prob. concl.* 3.

Tertia concluſio,quòd eſt de Iure poſitiuo Eccleſiæ, celatio, &c.quæ patet ex allegatis ad oppoſitum.Inter quæ ſecundum fuit melius,& rationabilius: non enim expedit, quòd propter aliquod crimen fiat aliquis vagabundus, dum tamen aliquo modo eius mora communis,vel ſolitaria poſſit inter homines tolerari: quia vagabundus magis voluntati ſuæ malæ dimitteretur: & ita tam in ſe,quàm in aliis plus peccaret,& noceret,quàm ſi arctæ cuſtodiæ manciparetur.

COMMENTARIVS.

4 *2. Concluſio Eſſe præcepti poſitiui diuini.* *2.Ratio,quia fieret Sacramẽtum odioſum.*

e SEcunda *concluſio*, &c. Hanc obligationem eſſe legis diuinæ poſitiuæ probat tribus rationibus. Prima eſt, quia ex natura reuelationis reuocarentur pœnitentis à confeſſione, quæ eſt in præcepto diuino; redderetur enim odioſa. Ad hanc reducitur ratio illa, quam formant alij, nempe committi ſacrilegium contra Sacramenta, & fieret ei iniuria, quam rationem fuſiùs ſequitur Suarez explicans hoc præceptum eſſe iuris diuini naturalis. Doctor autem reuocat præceptum hoc ad ius diuinum poſitiuum, & rectè. Quamuis enim præceptum ſit diuinum naturale non committere ſacrilegium contra Sacramenta, tamen hoc præceptum generale aliquando applicatur ad materiam ex præciſa inſtitutione Sacramenti; aliquando ex circumſtan

Hoc præcept eſſe iuris d uini poſitiu & non natu ralis.

Præceptum diuinum naturale Sacramenti ſpeciale, & generale oppoſitum irreuerentiæ.

cumſtantia præcepti poſitiui adiuncti. Tunc autem eſt præceptum diuinum naturale, propriè loquendo, quando aliquid fit contra ipſam inſtitutionem Sacramenti proximè, vt ſi omittatur materia, aut forma eſſentialiter requiſita, vel ſi ipſum Sacramentum ad ludibrium exponatur, & huiuſmodi in primo caſu eſt ſacrilegium, ex ſpeciali inſtitutione Sacramenti ortum. In ſecundo verò ex generali præcepto religionis, quo res ſacra, & ſpectans ad Dei cultum debet reuerenter tractari, & in ordine ad proprium finem, non verò profanè. Sacrilegium verò quod fundatur in præcepto poſitiuo diuino induit naturam ipſius præcepti; quia ideò præcisè eſt contra reuerentiam debitam Sacramenti directè, quia eſt contra tale præceptum. Vnde ſi tollatur præceptum, aut eius materia, iam nõ erit ſacrilegium actus oppoſitus, aut aliàs qui eſt in præcepto. Tale eſt præceptum ſigilli, vt ſpectat ad ius poſitiuum diuinum, & ſupernaturale. Vnde Deus poſſet inſtituere pœnitentiam, non addita alia obligatione ad ſecretum, præter illam ſolam, quæ eſt iuris naturalis de ſeruando ſecreto, quod magis declaratur in ſententia eorum, qui dicunt, poſſe Sacerdotem de licentia ipſius pœnitentis reuelare peccatum, quia, hoc dato, illa reuelatio non eſſet contra reuerentiam Sacramenti, neque alia ratio eſt, niſi quia præceptum poſitiuum non comprehendit ſecretum in illo caſu.

Irreuerentia contra poſitiuum præceptum.

Deus poſſet inſtituere Sacramentum, ſine tali præcepto.

Inſtantia ex ſatis communi ſententia.

5

Sed ſi hoc ſecretum eſſet præcepti naturalis ex præciſa inſtitutione Sacramenti, ſequeretur quòd in nullo caſu, etiam de licentia ipſius pœnitentis, liceret reuelare peccatum reſpectiuè ad perſonam pœnitentis: ergo hęc obligatio non eſt iuris diuini naturalis, ſed poſitiui, vt benè Doctor, quod conſequenter tenere debent, qui aſſerunt de licentia pœnitentis licere reuelare. Subſumptum probatur, quia licèt fama propria ſit in poteſtate pœnitẽtis, vt ei poſſit renuntiare; tamẽ Sacramentũ non ſubeſt pœnitẽti, neque aliquid quod de iure diuino naturali ex ipſa inſtitutione conuenit Sacramento, nec de licentia eius poſſet confeſſarius præiudicare inſtitutioni Sacramẽti.

Si eſſet præceptum naturale non liceret de licẽtia pœnitentis reuelare.

Sacramẽtum nõ ſubeſt pœnitenti.

Poteſt tamen dici aliquo modo hoc præceptum ſpectato fine inſtitutionis Sacramenti, & congruentia, reduci aliquo modo ad ius naturale diuinum; quamuis ex fine extrinſeco, & congruentia illa ex ſe non habeat vim obligandi: ſed ex præciſa voluntate legiſlatoris. Vnde aduertendũ eſt reuelationem illam ſpectare ad iuſtitiam, & religionem, & alias virtutes. Quà fit contra præceptum naturale ſecundi ſecreti cum diſpendio famæ proximi, eſt contra iuſtitiam; quà contra dilectionem debitam proximo, eſt contra charitatem; quà fit contra promiſſum implicitum, eſt cõtra veritatem: & in his completur malitia eius contra naturalem legem, quæ obligatio, vt præcisè ſpectat ad hanc legem, poſſet in multis caſibus non obligare ex natura legis; vt ſi peccatum illud, de quo non vellet pœnitens ſe emendare cõtra bonũ non ſolùm priuati alterius, aut ipſius confeſſarij, vt ſi vellet eum interimere, ſed cõtra bonum publicum, vt ſi vellet prodere ciuitatem hoſti cum interemptione ciuium, tunc non tenetur quiſquam ad ſecretũ talis delicti, aut ex charitate, aut ex iuſtitia, aut etiam ex promiſſo implicito, quod intelligitur iuxta voluntatẽ, quę debet præſumi ſecundùm rectã rationẽ in promittente.

Poteſt reduci præceptũ hoc ad ius naturale diuinum ex fine, & cõgruentia.

Obligatio reducitur ad plures virtutes.

Ad iuſtitiã.

Ad charitatem.

Ad fidelitatẽ.

Circũſtantiæ in quibus non obligaret ex lege naturali ſigillum.

6

Eadem reuelatio eſt contra virtutem religionis, vt fit in irreuerẽtiam Sacramenti: hoc autem ipſi competit quatenus præceptum illud negatiuum, & vniuerſale adiunctum eſt, quod in nullo caſu licet tranſgredi, & quamuis naturam præcepti ex motiuo, & fine rectè interpretamur cõprehendere vniuerſaliter omnes caſus, quos tam finis quàm ipſum motiuũ comprehendit ſecundùm rectam rationem, tamen obligationem eius reducimus præcisè in ipſam voluntatem præcipientis, & hanc ſententiam videtur mihi ſequi Vaſquez *3.p.quæſt.93.art.4.dub.1.* quę eſt Doctoris in hac concluſione.

Obligatio ſigilli ex virtute religionis.

Secunda ratio Doctoris pro concluſione eſt ex natura huius fori, in quo vltimatè terminatur ſententia, & proceſſus de peccatis ſecretis (quæ nullo modo ſpectãt ad ſcientiam, aut forum publicum) per ſententiam Dei, & Sacerdotis in hoc tribunali, per remiſſionem peccati, & congruam ſatisfactionem lege præſcriptam quantùm ad interiorem, & pœnitẽtialem exteriorem: ergo non licet vlteriùs ad ſcientiã & forum publicum reducere cauſam illã in proprio foro terminatam.

2. Ratio. Quia cauſa pœnitẽtis terminata, & deciſa eſt in proprio foro.

Tertia ratio eſt ex occaſione, quam dat reuelans ex natura operis faciendi confeſſionem indebitè & ſacrilegè, vt pœnitens ſeipſum laudet, alios vituperet, peccata nõ confiteretur ſyncerè, & integrè quoad numerum, ſpecies, & circumſtantias. His tribus rationibus rectè comprehẽdit Doctor motiuum, & materiam, & naturã huius præcepti vniuerſalis negatiui, quatenus extenditur ſemper, & pro ſemper, ad omnes etiam caſus vniuerſaliter, etiam ad illum, quo ipſe pœnitens cederet iuri ſuo, vt infrà dicetur.

3. Ratio. Quia impediret confeſſionem debitam.

Tertia concluſio Doctoris eſt, hanc reuelationem eſſe prohibitã iure Eccleſiaſtico. hanc probat argumentum quod pro parte negatiua quæſtionis adducit in oppoſitum *ex diſt.6. c.Sacerdos, ex cap.omnis vtriuſque ſexus, &c. de pœnitentiis & remiſſ.* in quibus determinatur pœna reuelãtibus. Pœna capituli *Sacerdos* fuit depoſitio, & obligatio ad peregrinationẽ omnibus diebus vitæ ſuæ. pœna hæc determinata eſt *in cap.omnis vtriuſque ſexus*, quod eſt Concilij Lateranenſis, ad reclusionẽ in aliquo Monaſterio perpetuam, & ſimul depoſitionem, & hanc pœnam eſſe magis rationabilem aſſerit Doctor: quia hæc pœna excludit magis periculum proprium animę Sacerdotis, & cõmune aliorum. Si tamẽ aliquibus in locis deſit cõmoditas eum recludẽdi, prior pœna non eſſet omittenda, vel certè alio modo rigoroſè puniendũ eſſet tale peccatum, quantũ tempus, & facultas permitteret, ſecundùm arbitriũ Prælatorum.

7

Eſſe præceptũ Eccleſiaſticũ de ſeruando ſigillo.

Pœna reuelantis ſigillum.

Quomodo autem cõuinci poſſet confeſſarius de hac reuelatione, nõ ita cõſtat inter Doctores. Aliqui dicũt incumbere Sacerdoti probare peccatum à ſe dictum audiuiſſe extra confeſſionem. Ita Nauarrus *in dictum cap. Sacerdos*, & alij: quod intelligerem eſſe verum quando aliàs nequiret haberi veritas ex aliis circumſtãtiis, res ex facto & concurrentibus eſt ponderanda, & inquirẽda, ne grauetur confeſſarius vltra debitum, neque ex alia parte delictũ maneat impunitum. Vnde conſtat periculoſum, & ſcandaloſum eſſe colloqui de peccatis in cõfeſſione auditis, quamuis aliàs etiam fuerint cognita alia via, niſi cum magna diſcretione ex neceſſitate non eſt admittendum tale colloquium à confeſſario, & valdè parcè, & iuxta modum cognitionis, & ſcientiæ, quam aliunde accepit, & explicando cauſam ſcientiæ, ne vllo modo præſumi poſſet, eum vti ſciẽtia, quam habuit ex confeſſione pœnitentis.

Modus inquirendi peccati.

SCHOLIVM.

Quarta concluſio, Non tantùm confeſſorem, ſed etiam eos, qui ab eo mediatè, vel immediatè acceperunt, vel ipſum confitentem, dum confiteretur, audierunt, teneri ad ſigillum. Item, hoc ſecretum pro ſemper, & ad ſemper obligare: quia eſt præcepti negatiui, & hoc reſpectu quarumcunque perſonarum, etiam Papæ.

13 *Prob. concl. 4.* *De ſigillo reſpectu cuiuſcunque audientis.*

DE quarta concluſione [f] videamus, *quis, cui, quando,* & *quid.* De *quis* dico, quòd non ſolùm confeſſor, ſed & is cui confeſſor reuelat, licèt illicitè, tenetur celare. Probatio, quia transferens aliquid in alium de facto, quod non poteſt licitè de Iure transferri, non dat illi alteri ius vtendi, vel transferendi iſtud in alterum; quia ex quo non habuit ius, non potuit ius in alium transferre, quia nemo dat quod non habet: ſed confeſſor reuelans non habuit ius transferendi iſtud in alterum: ergo ſi de facto transferat, alius non habet ibi ius vlteriùs transferendi.

Idem dico de illo, qui audit confeſſionem confitentis; alius, ſcilicet à confeſſore. Si enim audit caſualiter, non peccat: tenetur tamen ad ſilentium; ſi verò dolosè, mortaliter peccat, & adhuc tenetur ad ſilentium. Hæ duæ conditiones *de, quis*, probantur per rationes priùs poſitas ad primam, & ſecundam concluſionem.

14 *Guil. Altiſiodorenſ. 4. par ſum. tract. de cõfeſſione c. 5.*

Sed [g] *quando.* Dico quòd pro ſemper, & ad ſemper: quia eſt præceptum negatiuum: & ex hoc ſequitur quòd non magis poſt mortem confeſſi quàm eo viuo: quia rationes poſitæ ad primam, & ſecundam concluſionem æquè concludunt de hoc, ſicut de præcepto negatiuo pro tunc, & tunc.

Sed [h] de *cui*, dicitur quòd cuilibet tenetur celare, niſi Superiori, cui in caſu poteſt reuelari. Sed rationes præmiſſæ concludunt de ſuperiori, ſicut de inferiori, niſi in caſu, quando ſcilicet inferior non poteſt abſoluere, ſed recipit, vt referat ſuperiori, qui poteſt abſoluere: & tunc cenſendum eſt, quòd confitens ſibi, vt inferiori, narrat ſibi vt interpreti tantùm: & tunc ſtat totum intra vnicum actum confeſſionis, in quo confitens, & ſuperior qui ſolus tunc eſt confeſſor, ſunt iudicandus & iudex: medius autem qui audit & refert, tantummodò eſt interpres: tenetur tamen ad ſilentium quantùm ad omnem alium ab illo, cui eſt interpres.

Num. 6. Si dicas, [i] quòd per hoc reſpondetur ad quoddam argumentum priùs factum in illo *cap. Officij*, quia ibi inferior narrat ſuperiori peccatum ſibi confeſſum, & per conſequens illud capitulum non probat quòd liceat alicui etiam in vniuerſali dicere peccata audita extra forum confeſſionis. Hoc nihil eſt, quia ille Cardinalis non ſcripſit Papæ, vt Papa abſolueret: ſed ſcripſit conſilium requirens quid ipſemet faceret, vt patet per reſponſionem Papæ, qui non immediatè abſoluit illam mulierem de hoc, quod ſuppoſuit partum; ſed reſpondet ſibi qualiter diſcretus Sacerdos debet illi mulieri conſulere.

15 Et conſimiliter poſſet in tali dubio requiri conſilium, non tantùm à ſuperiori, ſed à quocunque alio, non tantùm alio, prudenti tamen, qui ſcilicet ſciat conſulere. Vnde illud, quod ibi dictum eſt contra rationem primam, generaliter eſt verum, ſcilicet quòd peccatum confitentis non relatum, nec determinatum ad perſonam confitentem, poteſt dici à confeſſore, & vtiliter, imò neceſſariò, quando non eſt ita peritus, vt ſciat ipſe conſulere: & tunc poteſt vtiliter, & neceſſariò dicere cuicunque prudenti, qui ſcit conſulere ſibi. Sed nunquid Papa poteſt præcipere [k], vt ſibi reueletur? Reſpondeo, diceret aliquid, nunquid Papa poteſt ſupra ius naturæ?

COMMENTARIVS.

8 *4. Concluſio.*

f *DE quarta concluſione videamus*, &c. In hac concluſione determinat perſonas, materiam, tempus, & alias circunſtantias obligationis huius præcepti.

Sigillum obligat primò cõfeſſarium.

Primò confeſſorem obligari ad hoc ſecretum eſt probatum, *in* 1. 2. *&* 3. *concluſione*, & omnes admittunt communi conſenſu, *in hac diſt. & 3. part. quæſt. 93. art.* 4. varij caſus attinguntur in argumentis pro parte negatiua, quæ concernunt perſonam Sacerdotis, vt cauſa fugiendi mortem & inſidias, cauſas confitendi integra ſua peccata, cauſa etiam boni communis, quos *infrà* reſoluit Doctor in reſponſione ad argumenta, eóſque *ibidem* examinabimus.

Obligat perſonam cui ſe reuelauit.

Secunda perſona, quam obligat ſecretum hoc, etiam quà Sacramentale eſt, proponitur illa, cui confeſſarius reuelat, licèt illicitè, peccatum auditum ſolùm in confeſſione, quam ſententiam tuetur Sylueſter verbo *confeſſor 3. q.* 1. Richardus *in hac diſtinct.* Nauarr. *in c. Sacerdos d. 6. de pœnitentia.* Suarez *diſput. 33. ſect.* 4. Vaſquez *3. part. q. 93. art. 4. dub.* 3. Ratio Doctoris eſt, quia illicitè transferens aliquid in alium, quod de iure nequit transferre, non poteſt transferre in ipſum ius vtendi illa re. huic affinis eſt ratio quam adducit Nauarr. *in cap. Sacerdos*, quia res ad quemcunque tranſit, cum ſuo onere tranſit, *capitulo ex litteris, de pignoribus*, res autem in confeſſione dicta

Transferens contra ius nõ dat vſum licitum rei.

Res cum ſuo onere tranſit.

dicta hoc habet onus vt celetur: ergo tenetur is cui reuelauit eam Sacerdos iniuſtè, vt eam celet.

9 *Ratio Vaſquez.* Vaſquez *loco citato* vtramque rationem tantùm probare dicit obligationem ſecreti ex iuſtitia, non verò obligationem ſigilli, quam ipſe alia ratione probat: quia nempe notitia quam habet Sacerdos immediatè, mediatè verò is, cui reuelatur confeſſio, eſt in ordine ad confeſſionem, & per ipſam ſolam, quia pœnitens eam non reuelauit, niſi in ſola confeſſione, ideò is cui Sacerdos eam reuelat, ex notitia in confeſſione tantùm habita, tenetur ſigillo, ſeu ſecreto confeſſionis. Sed hæc ratio Vaſquez non differt à prioribus, quas impugnat; quia non tantùm acquirit pœnitens ius celandi ſuum peccatum ex lege naturali de ſeruando ſecreto; ſed etiam ex lege ſpeciali huius Sacramenti, quo Deus voluit peccata confeſſa eſſe ſecreta: ergo non tantùm iniuria facta pœnitenti eſt contra titulum fundatum, quem habet ex lege ſecreti naturalis; ſed contra titulum, quem habet ex lege Sacramenti. Deinde præceptum diuinum ſigilli reſpicit primò, & per ſe materiam, nempe peccatum in confeſſione, & non aliter dictum, quod Deus voluit vniuerſaliter eſſe tectum; ſecundariò verò reſpicit perſonas, ad quas illa materia deuenit per ſolam ſcientiam confeſſionis, & hoc præceptum non ſolùm reſpicit reuerentiam Sacramenti, ſed etiam indemnitatem, & impunitatem pœnitentis, quia iudicium illud per ſententiam terminari voluit Deus in foro ſecreto, & non poſſe reduci ad forum publicum, aut damnum aliquod pœnitentis, vt benè Doctor *in ſecunda probatione ſecundæ concluſionis*; ideóque remittit hanc concluſionem de obligatione tam Sacerdotis, quàm alterius ad fundamenta primæ, & ſecundæ concluſionis. Ergo ex natura huius præcepti, & materiæ quam primò reſpicit, atque adeò ipſius fori, quem concernit, acquiritur ius pœnitenti, vt peccatum confeſſum, & notum tantùm ex confeſſione maneat ſecretum.

Non differt à prioribus rationibus.

Ius pœnitentis ex Sacramento.

Ius eiuſdē ex diuino præcepto, & natura huius fori.

10 *Ratio Doctoris ſuſtinetur, & confirmatur.* Benè ergo Nauarrus aſſerit hanc rem tranſire cum onere, benè etiam Doctor ſimiliter dicit non poſſe Sacerdotem transferre ius vtendi illa re, quam de facto transfert in alium, quæ res transferri de iure non poteſt. Vnde ſi is in quem transfertur de facto, vtatur illa re, cuius vſum prohibet lex, etiam peccat contra eandem legem, ſed hic non ſolum prohibetur tranſlatio illa cognitionis peccati in confeſſione auditi per legem naturalem ſecreti, ſed etiam per legem ſpecialem, & priuilegium confeſſionis: ergo peccaret is cui reuelatur iniuſtè confeſſio, ſi non ſeruaret eam ſecretam, contra vtramque legem; ideò Doctor in ſua ratione loquitur vniuerſaliter de iure, vt comprehendat vtramque legem, ex qua ſuperiùs probauit emanare obligationem ſecreti, ac proinde ſe remittit ad probationes, vt dixi, primæ & ſecundæ concluſionis; quæ perinde impugnat aſſerentes teneri audientem à Confeſſario peccatum confeſſum ſolo teneri ſecreto naturali: in qua opinione eſt Ioannes de Medina *C. de confeſſione, quæſt. de his qui confeſſionem celare tenentur.*

Vſus peccans in legem.

Ratio vniuerſalis comprehendens omnem legem ſigilli.

Sentētia quorumdam.

11 *De conſultore.* Sed quid dicendum de conſultore, vt quando confeſſarius ad inſtructionem ſui ipſius, & ad ſalutem pœnitentis de licentia pœnitentis conſulit alium peritiorem, & quandoque neceſſarium eſt communicare caſum, etiam reſpectiuè ad perſonam pœnitentis ob particularem circunſtantiam, & ſtatum pœnitentis, ex quibus oritur perplexitas in confeſſario. Quæritur an conſultor teneatur ad ſigillum ſpeciale confeſſionis?

An teneatur ad ſigillum?

Reſpondet Vaſquez, eum ſolùm teneri ex ſecreto naturali. Contrarium Doctor ſupponit, quem ſequitur Paludanus *hac diſt. quæſt. 3.* Adrianus *quæſt. vlt. de confeſſione dub. vlt.* Nauarr. *citatus, & in Summa cap. 8.* Ledeſma *quæſt. 10. art. 3. dub. 7.* Petrus de Soto *lectione 11. de confeſſione* Viguerius *in Summa cap. 16. §. 4.* Suarez *loco citato, ſect. 4.* Ratio eſt, quia ille cognoſcit præcisè ex confeſſione quæ inducit hanc obligationem, & quamuis non habeat claues, ponamus eſſe ſæcularem: tamen in parte concurrit ad actum clauis ſcientiæ, vt rectè D. Thomas & Suarez, & diſponit iudicem quantùm ad quæſtionem iuris.

Sentētia Vaſquez.

Teneri ad ſigillum confeſſionis.

Ratio quia concurrit ad actum.

g *Sed quando: Dico quòd per ſemper*, &c. Quia nempe eſt præceptum vniuerſale negatiuum, vt *ſuprà* viſum eſt; ideò obligat in vita, & poſt mortem pœnitentis.

Quando obligat?

h *Sed cui: Dicitur quòd cuilibet teneatur*, &c. Hæc opinio, quam reiicit, eſt Altiſiodorenſis *lib. 4. Summæ tract. 6. cap. 3. quæſ. 7.* qui communiter citatur in oppoſitum. Cæterùm non adeò aſſertiuè hoc ſequitur, citat enim præfato loco aliquos Magiſtros id dicere, quos ita impugnat: ſi reuelat, dicit confitens confeſſionem eſſe reuelatam: ergo facit confeſſionem odioſam hominibus: ſed hæc eſt cauſa quare non debet reuelari cõfeſſio: ergo non debet eam reuelare, *quod concedimus*, inquit, *dicentes quòd in nullo caſu reuelari debet confeſſio, niſi forte ex aliquo matrimonio, vel ex re aliqua qua magnum detrimentum incurret, & nullum periculum immineret Sacramento confeſſionis. iſte caſus quaſi impoſſibilis eſt*, &c. Hæc ille, & caſus quos proponit, de matrimonio in gradu prohibito, & annullante ob impedimentum, quod ipſe in confeſſione tantùm nouit, item de irregularitate ſubditi, quam ſcit Superior in confeſſione; item de furto Eccleſiæ conformiter ad dicta reſoluit, quamuis in hoc videtur inclinare, vt poſſit Sacerdos vti ſcientia habita in confeſſione etiam extra confeſſionem, citra præiudicium Sacramenti: hæc videtur mihi ſententia Altiſiodorenſis; ſed cuiuſcunque ſit illa ſententia, patet ex dictis eius impugnatio.

12 *Opinio Altiſiodorenſi impoſita.*

Declaratur vera eius ſententia.

Excipit Doctor caſum in quo neceſſarium eſt confeſſario recurrere ad Superiorem in caſibus reſeruatis, quando excipit peccata in confeſſione, vt ea dicat Superiori, qui poteſt abſoluere. Caſus iſte ſupponit Superiorē velle ſcire caſum reſpectiuè ad pœnitentem, & non velle conferre authoritatem abſoluendi inferiori, ſed per ſe abſoluere, & iniungere pœnitentiam ex cauſa aliqua rationabili. Quòd ſi pœnitens ſit talis, vt non audeat confiteri ore proprio Superiori, vel ex defectu idiomatis quod poſſet intelligere Superior, tunc Sacerdos habet rationem interpretis, & non abſoluentis; ſed ipſe Superior pœnitentem abſoluit præſentem tamen & inter omnes integratur vnus actus quia is qui primò excepit confeſſionem, ſuſtinet partem pœnitentis. eíque accedit, & caſus in praxi poteſt contingere: modus autem quo tam Superior, quàm confeſſarius ſe gerere debent in tali caſu reſeruationis, explicatus eſt *diſt. 17.* de caſibus reſeruatis.

13 *Excipitur caſus reſeruatus, qui ſuperiori dicitur. Suppoſitio caſus.*

Interpres tenetur ad ſigillum.

Ex hac concluſione ſequitur idem dicendum de interprete, quamuis Caietanus verbo *confeſſio, condit.* 11. Sotus *ſuprà* citatus, negent eum teneri ſigillo. Concluſio Doctoris eſt verior & communior, quam docuit etiam *diſt.* 17. *circa finem*, vbi agit de obligatione confitendi per interpretem. Richardus *in hac diſtinct. art.* 4. *quæſt.* 3. D. Thomas *quæſt.* 3. *art.* 1. *quæſtiunc.* 3. Nauarrus *in cap. Sacerdos*, Medina *Cod. de pœnitentia quæſt.* 50. Suarez *ſect.* 4. Vaſquez *dub.* 2. & plures alij, quos citat contra Sotum. Ratio huius eſt iam dicta, & quia, vt dicit Doctor, concurrit ex parte pœnitentis ad actum Sacramentalem, & ex confeſſione cognoſcit peccatum.

14

An ex confeſſione facta laïco oriatur ſigillum?

Sententia affirmatiua.

Sed quid de confeſſione facta laïco bona fide, vel quia putabatur eſſe Sacerdos, & ſeipſum finxit Sacerdotem, vel quia eſt error vtrimque, vt putetur ſic perfici Sacramentum, vel ſi cauſa inſtructionis facta eſt confeſſio, & non intuitu Sacramenti? Quantùm ad primum caſum, aliqui dicunt teneri talem ſigillo confeſſionis, quod & tenet Suarez *ſectione ſecunda*, quia hoc præceptum in fauorem pœnitentis & Sacramenti eſt ampliandum, non verò reſtringendum: ſufficit ergo intentio, bona fides, & actus ex his procedens, vt inducatur obligatio ſigilli: hæc ſententia eſt probabilis: quia non requiritur ad hanc obligationem ſigilli, vt actus ſit terminatus, ex parte audientis confeſſionem, vt ſi ſit Sacerdos, qui non habet iuriſdictionem, ſed fingit eam habere, vel certè audita confeſſione non abſoluit, vel ex defectu iuriſdictionis in caſibus reſeruatis ſibi, vel ſimpliciter, ſi eſt ſimplex Sacerdos extra caſum neceſſitatis, & peccata ſint mortalia; vel quoad aliqua quibus annexa eſt reſeruatio directè, vel per cenſuram reſeruatam, tamen in eo caſu tenetur ad ſigillum, licèt confeſſio facta non ſit terminata per abſolutionem. Ergo ſimiliter nihil prohibet quin fingens ſe Sacerdotem etiam obligetur ſigillo, ad quam obligationem ſufficit bona fides pœnitentis, & actum eſſe Sacramentalem ex intentione eius & in æſtimatione.

Defenditur vt probabilis.

15

Opinio negatiua.

Alij docent non oriri ſigillum ex hac confeſſione, quia non eſt actus Sacramentalis, ex defectu iuriſdictionis & miniſtri idonei: ſed oriri ſtrictiſſimum ſecretum naturale. Prior ſententia quæ magis fauet pœnitenti, & Sacramento, videtur præferenda, quia & congruitas, & motiuum præcepti ad eam extenditur, & nocumentum auertendi à confeſſione facienda, atque alia plura incommoda. Vnde cenſerem in foro exteriori talem ſeuerius puniendum eſſe, quàm Sacerdotem reuelantem confeſſionem, ob duplex ſacrilegium in Sacramentum commiſſum, & iniuriam duplicem in pœnitentem commiſſam, ex quo patet ad ſecundum caſum.

Quandoque non oritur ſigillum.

Ad tertium etiam reſpondetur negatiuè, quia ille actus non eſt Sacramentalis ne quidem in æſtimatione; manet ergo ſolum obligatio naturalis ſecreti.

Conuentio inanis.

Ex quibus etiam ſequitur ad fatuam conuentionem quorundam, quid dicendum ſit. qui nullo modo perficientes Sacramentum, aut intendentes, extra confeſsionem reuelant aliquod ſecretum ſub ſigillo confeſsionis, nam talis obligatio nequit induci ex pacto, & ſine intentione Sacramenti, vt benè docent Paludanus, Adrianus, Vaſquez, Sotus.

16

Sed quid ſi pœnitens voluerit confeſsionem ſuorum peccatorum facere coram Sacerdote, & Sacerdos noluerit eum audire vt confitentem, vel in ordine ad abſolutionem dandam?

Dubium.

Reſoluitur. Sigillum ex quacunque confeſſione in ordine ad Sacramentū oritur.

Reſpondetur vniuerſaliter, quacunque via alter ipſi confiteatur tanquam iudici, ſiue ipſum abſoluat, ſiue non, oriri ſigillum, & non eſſe meram conſultationem in eo caſu. Idem dico quando pœnitens accedit ad Superiorem in caſibus reſeruatis, petens ab eo licentiam & authoritatem, vt confiteatur alteri, teneri Superiorem ad ſigillum in eo caſu: quia illa notitia quam habuit de reſeruatis in genere, fuit ei communicata per modum confeſſionis inchoatæ, & in ordine ad Sacramentum.

Etiam ex ſacrilega.

Dico præterea oriri ſigillum ex confeſſione etiam ſacrilega, vt quando quis reuelat ſua peccata ſine animo emendandi ſe ipſum, ſed ad euitandum ſcandalum, aut aliud inconueniens, oritur ſigillum, vt patet ex conſuetudine Eccleſiæ, & illa accuſatio eſt inchoatum Sacramentum, quamuis deſit aliquid requiſitum ex parte diſpoſitionis pœnitentis ad abſolutionem.

17

1 *Si dicas quòd per hoc reſpondetur ad quoddam*, &c. Hæc littera patet ex dictis contra Richardum *ſuprà in prima concluſione*. Sed dubium eſt, an liceat confeſſario vti ſcientia habita in confeſſione, quando non ſequitur violatio ſigilli?

Quinta concluſio.

An liceat vti ſcientia habita in confeſſione.

Actiones quibus ille vſus interuenire poteſt.

Quinta concluſio: Nequit Sacerdos vti ſcientia habita in confeſſione, quando ſequeretur violatio ſigilli; hæc ſequitur ex dictis. Sed difficultas eſt, an poſſit vti eadem, quando id non ſequitur. Actiones variæ ſunt, in quibus contingere poſsit hic vſus. Primò, in actibus iuſtitiæ vindicatiuæ, vt puniendo ipſum in corpore, aut aliqua pœna legali, vt ſubmouendo ab officio, priuando beneficio, aut ſtruendo ipſi inſidias, & procurando media, quibus deprehendi poſsit in peccato, vt quando ex confeſsione nouit eum certo aliquo loco peccare, vel egredi Monaſterio, per certam portam, & feneſtram, hæc occludendo. Aliæ ſpectant ad iuſtitiam diſtributiuam, vt in electione officiorum, poſsit ne negare ipſi ſuffragium, aut ſtatuere impedimentum, ne aſſumeretur ad officium, vel procurando vt amoueatur à certo loco, in quo nouit eum peccare. Aliæ actiones ſunt ad adminiſtrationem Sacramentorum. Aliæ ſunt, quibus ſtatuitur impedimentum, quo abſtrahatur à committendo aliquo crimine. Hi caſus mouentur quando ſequitur ſuſpicio confeſſarium in iis actibus procedere ex ſcientia habita in confeſsione, ſiue talis ſuſpicio ſequatur in ipſo pœnitente ſolo, ſiue in aliis: & intelliguntur iidem caſus quando aliàs extra confeſsionem non habeat aliam ſcientiam, aut media, quibus procedere poſsit, verbi gratia, ſi quis ingreſſus confeſſoris cubiculum furatus eſt inde burſam, & hoc ipſum ſtatim confeſſus fuerit, an poterit poſtea confeſſor deprehenſa burſa ablata, procedere contra ipſum ex eo quòd alius non ingreſſus ſit cubiculum præter ipſum.

Aliæ genera actionum.

Expoſitio caſuū.

18

Poſſe vti illa ſcientia in ordine ad ſtudium & alia.

Supponitur ergo primùm poſſe confeſſarium vti ſcientia habita in confeſsione in ordine ad ſtudium, ad conſultationem cum peritioribus circa audita, ad praxim de ſuo pœnitente, & aliis acquirendi, ad directionem propriæ conſcientiæ. Supponitur ſecundò non licere Regularibus vti ſcientia habita in confeſsione, vel eam transferre ad actus gubernationis externæ,

ex

Decretū Clementis VIII. inhibens singularibus vti scientia confessionis quoad politiam.

ex decreto Clementis VIII. anno 1594. 26. Maij quoad casus reseruatos, id præcipientis tam confessariis, quàm Superioribus, vt caueant diligentissimè, ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem vtantur. Quoad hos ergo cessat quæstio. Difficultas est, si id iure diuino aliàs sit prohibitum? Prima sententia asserit licitas esse tales actiones, quando solus pœnitens poterit suspicari, Alensis 4.*p.q.*78.*art.*1.*memb.*2. *ad* 8. D. Thomas *in* 4.*d.*21.*q.*3.*art.*1.*q.*1.*ad* 3. D. Bonauentura *ibidem in* 2.*part.art.*2.*q.*1.*ad* 3. Noster etiam Doctor videtur in eadem esse *responsione ad* 3. Paludanus *quæst.*3.*artic.*3. Gabriel *quæst.vnic.art.*3. *dub.*1. *ad* 2. Probatur hæc sententia, primò, quia sic vtens non reuelat confessionem: ergo non violat sigillum, ad quod solùm tenetur. Secundò, nullo iure priuatur ex eo præcisè quòd confessionem alicuius audiuit, sed omnes prædictos actus poterat aliàs, vt negare alicui suffragium, &c. Tertiò, hic est finis reseruationis casuum, vt Superior possit sibi subditos in iis rebus gubernare: ergo potest vti scientia quam ex ea reseruatione acquirit, quæ est scientia in confessione. Ideò S. Thomas, Sotus, Nauarrus, Syluester, Paludanus tenent, non posse eum vti tali scientia in ordine ad eius quem indignum nouit ex confessione, sed teneri ad non dandum ipsi suffragium, vel amouendum ipsum. Sed hoc est falsum, vt patet ex decreto allegato Clementis, quod aliàs esset inualidum stante obligatione diuini præcepti.

An sit contra ius diuinum talis vsus.

Prima sententia negatiua.

19 *Secunda sententia oppositæ.*

Secunda sententia negat in dictis actibus posse quemquam vti scientia habita in confessione. Armilla *v.Confessor.* Bannes 2.2.*q.*33.*art.*3. Sanchez *lib.*3.*disput.*16.*n.*3.*&* 4. Hæc sententia habet argumenta non contemnenda, quia sic aliàs retraherentur homines à confessione facienda, quòd reseruatio casuum esset intolerabilis. Si Episcopus, verbi gratia, posset vti scientia habita in confessione quoad eum Clericum, qui commisit peccatum occultum, ex quo mereatur amotionem à beneficio, aut negationem promotionis vlterioris: ergo si obligatio sigilli inducta sit ne confessio fiat onerosa, currit in proposito.

Non licet vti scientia in præiudicium pœnitentis.

Dico primò: Illicitum est vti scientia in præiudicium aliquod pœnitentis, aut Sacramenti, siue sequatur suspicio, siue non. Probatur hac ratione, quia causa terminata in hoc foro non debet referri ad aliud forum, sed vtens scientia habita in confessione in præiudicium aliquod pœnitentis, id facit quia improperat ipsi reipsa peccatum suum, & vindicat in foro externo: ergo; hæc conclusio à fortiori sequitur, quando nascitur suspicio.

20 *Licet vti scientia, quādo ex natura actus non sequitur suspicio.*

Dico secundò, quando non sequitur suspicio ex natura actus, neque sequitur præiudicium aliquod pœnitentis, videtur posse vti confessarium scientia habita in confessione, licèt posset aliquis sic, vel sic affectus, concipere aliquam leuem suspicionem: & hoc videtur deferendum primæ sententiæ, verbi gratia, aliqui intoxicarunt vinum, in quo consecrare vult Sacerdos, & hoc quidam eorum eidem confessus est, tunc potest Sacerdos, quamuis voluit celebrare, vti ea scientia, tamen alias occasiones simulando ne celebret si absit mendacium, vt dolorem stomachi, vel infirmitatem, vel fundendo calicem, frangendo quasi ex casu ampullam vini, & eiusmodi. Idem dicendum de eo cui structæ sunt insidiæ, & id cognouit ex confessione vnius insidiatoris, potest ex alia occasione declinare locum, & in hoc non reuelat confessionem, quia res sunt æquiuocæ, & eorum vsus potest esse ob varios fines ex libertate vtentis. Verba autem significant determinatè. Dixi *quando suspicio non oritur ex natura actus*, vt si verbi gratia talis Sacerdos statim audita confessione exerceret aliquos actus, quos statim cognoscerent prouenire ex confessione, vt si se armaret contra insidias, adhiberet comitatū tumultuariè, vel arriperet fugā, & huiusmodi, quia tunc censendus esset reuelare sigillum, ex his patet solutio ad dictos casus in specie accommodando singula singulis.

Exemplum.

Actus ex quibus oritur per se suspicio.

k *Sed nunquid Papa potest præcipere*, &c. 21 *Nullus præceptum obligat contra sigillum.*

Respondet negatiuè, quia hoc secretum est iuris naturalis, & Ecclesia non potest extendere iurisdictionem fori externi ad ea quæ sunt merè occulta, & extra scientiam illius fori. Per *ius naturæ* potest dici etiam Doctorem comprehendere etiam ius diuinum, quod latum est de sigillo iuxta naturam Sacramenti, & consentaneè ad ius naturæ, licèt fortiùs liget quantùm ad vniuersalitatem materiæ, includens omnes casus, in quibus alioquin ius naturalis secreti non obligaret. Vel dicendum est eum respondere à minori & notiori, ad maius: quia si nequit præcipere reuelationem secreti naturalis, in casu quo obligat, minùs potest reuelationem sigilli præcipere. Ex quo patet quid dicendum sit de aliis omnibus interrogantibus, quorum minor est authoritas, in casu enim quando ex circunstantiis nocumenti imminentis exigitur responsio, seruanda est regula, quam suprà *dist.*15. *quæst.*4. tradit Doctor de reo interrogato non iuridicè.

Expositio Doctoris.

SCHOLIVM.

*Non tantùm peccata confitentis (etiam venialia in specie) sed etiam circumstantias, & personam complicis cadere sub sigillum. Quod probant rationes pro prima conclusione, pro integritate confessionis non licere reuelare complicem. Tenet Nauar.c.*7.*n.*3. *&c.* Consideret, *de pœn.d.*5.*citans alios, & Viger.c.*16.§.4.*vers.*17. *Arm. v.* Confessio. *Marsil.*4.*q.*12. *Oppositum est commune D. Bernard.in formula honestæ vitæ. D. Thom.opusc.*12.*q.*6. *&* 4.*d.*16. *q.*3.*art.*2. *D.Bonau.hic* 2.*p.art.*2.*q.*3. *Suarez citans multos tom.*4.*disp.*34.*sect.*2.*rem benè explicat.*

DE *Quid* dico quòd non tantùm peccatum principale confitentis, & circumstantias peccati, quia circumstantiæ non possunt benè reuelari sine reuelatione facti: sed & persona secunda, cum qua peccatur. Quod patet per rationes positas ad 16

Perſonam cõplicis cadere ſub ſigillo.

primam, & ſecundam concluſionem: quia etiam confitens vult famam perſonæ, cum qua peccauit, ſaluare, id eſt, deberet veſle, ſicut ſui. imò cò magis quòd perſona illa ſibi fuit coniuncta in crimine, tantùm enim magis tenetur ei ad boni reſtitutionem, quod per illam amiſit, & ad cuſtodiam illius boni, quod poteſt cuſtodiri, non obſtante illo malo commiſſo: fidelitas etiam & veracitas, & vnitas, ſeu communitas, patet hîc, vt priùs.

Conſimiliter tres rationes pro ſecunda concluſione, quia non celatio retrahit à confeſſione: deducit etiam ad forum alium quod eſt in hoc foro ventilatum: & eſt occaſio mentiendi in iſto foro, vt priùs dictum eſt.

COMMENTARIVS.

22 *Materia ſigilli.*

1 DE quid: *Dico non tantùm peccatum*, &c. Hæc concluſio quoad primam partem patet ex prima & ſecunda concluſione: nempe peccata & circunſtantias peccatorum cadere ſub ſigillo. Quoad ſecundam partem, quæ magis per ſe hîc determinatur: nempe perſonam complicis cadere ſub ſigillo eodem, duo conſideranda ſunt: nempe id quod ſupponit, ſcilicet pœnitentem poſſe confiteri perſonam complicis in caſu vt mox explicabitur, & ſecundum eſt veritas ipſius concluſionis, quam hîc probat.

De perſona complicis.

Quis ſit complex?

Complex intelligitur perſona communicans in eodem peccato, ex qua circunſtantia aliqua contrahatur neceſſariò confitenda, verbi gratia, ſtuprum cum virgine, inceſtus cum ſorore, quæ circunſtantiæ confitendæ ſunt. caſus eſt quando complex eſt nota confeſſario, & patitur apud eum in priuata opinione infamiam, eo modo, quo ipſe pœnitens: ſecludendo ergo alios caſus vlterioris incommodi ſuperiùs expreſſos. Item, ſi aliàs notum eſt confeſſario iudicio confitentis complicem ſimilibus peccatis aliàs implicari, vel ſi aliàs nota non eſt, caſus quæſtionis eſt ille expreſſus, in quo variant Doctores. Canus *in relectio. de pœnit. part.* 5. dicit licere explicare perſonam complicis in articulo mortis, quia in tali caſu debet cedere ſuæ famæ ob ſalutem alterius. Hæc ratio non valet, quia vel prævalet præceptum integræ confeſſionis, præcepto ſeruandæ famæ complicis, vel non. Si primùm, ergo etiam ſecluſo articulo tenebitur confiteri: ſi ſecundum, ergo neque in articulo, Conſequentia patet, quia integritas confeſſionis nunquam eſt in conſilio, ſemper enim tenetur quis ad integritatem, quando licet, hoc eſt, quando impedimentum non ſubeſt iuris naturalis, aut diuini prohibentis reuelationem peccati talis, quòd confitendo quis mortaliter peccaret. Difficultas ergo eſt, vtrùm prævalet in caſu præceptum integræ confeſſionis, aut præceptum ſeruandæ famæ complicis. Nauarr. ergo *in Summa cap.* 7. *num.* 1. *& ſequentibus*, *& in cap. conſideret in principio à num.* 98. negat confitendam perſonam complicis. quam ſententiam docuit Innocentius IV. *in cap. omnes vtriuſque ſexus.* Caietan. *in Summa v. Confeſſio.* Armilla *v. Circunſtantia.* Viguerius *in Summa*, *cap.* 16. §. *num.* 17. Marſilius *in* 4. *quæſt.* 12.

An liceat cõfiteri perſonã complicis?

Sententia Cani.

Reiicitur fundamẽtum præmiſſæ ſententiæ.

Secunda ſententia negatiua.

23 *Sententia affirmatiua & communis.*

Oppoſitam ſententiam tenet cõmunis Schola, nempe licere quando non ſequitur aliud incommodum præter infamiam apud confeſſariũ, nec aliud ſupereſt remedium; ita Alenſis 4. *part.* 18. *memb.* 4. *art.* 2. D. Thomas *in* 4. *diſt.* 16. *qu.* 3. *art.* 3. *quæſt.* 5. D. Bonauentura *in opuſc. de modo confitendi, cap.* 1. *in* 4. *diſt.* 21. *part.* 2. *duſt.* Paludanus *ibidem quæſt.* 3. *art.* 2. Richard. *art.* 5. Durand. *diſt.* 17. *Summæ verbo confeſſio*, & alij communiter. Rationes plures afferuntur huius concluſionis, quæ non conuincunt. Probat Soto, quia non fit infamia complici ob ſigilli ſecretum, ad quod tenetur confeſſarius. Hæc ratio plus probat: quia ſic ſequeretur licere explicare complicem, quando non eſſet neceſſitas, item non teneri adire alium confeſſarium, ſi adſit, cui complex eſſet ignotus. Tertiò apud vnum ſolum diffamare proximum eſt peccatum, quamuis ille ſit tenax ſecreti. Secundò probat, quia complex ſua culpa patitur damnum peccato conſentiens, quod mox iubiciendum eſt abſolutioni. Hæc ratio patitur eandem impugnationem, neque euacuat difficultatem, quæ in eo verſatur, an ſit obligatio confitendi talis peccati cum detrimento complicis. Tertia ratio Cordubenſis, quia poteſt quis vti iure ſuo, quamuis inde ſequatur aliquod damnum proximi: hoc quidem in multis verum eſt, ſed in propoſito ſi concluderet ſequeretur quòd liceret cum damno vitæ, famæ, & bonorum proximi confiteri circũſtantiam complicis, quod nemo dicit: ſic enim quis vteretur iure ſuo. Totum ergo hoc reduci poteſt ad illud non incurri obligationem iuris naturalis ſeruandi ſecretum in tali caſu cum tanto damno meo, ſicut non eſt obligatio defendendi vitam, & bona proximi cum damno graui defendentis. Nec videtur vlla ratio obligare hominem ad non aperiendum crimen proximi ſecretum, quæ etiam non obliget ad non periendum crimen proprium: in propoſito integritas confeſſionis præponderat famæ propriæ: ergo etiam alienæ in multis etiam caſibus poſſum alienum crimen aperire ſecreto alteri, verbi gratia, quando hoc eſt neceſſarium, vt in re magni momenti me adiuuet, quando periculum Reipublicæ proditionis & huiuſmodi ſubeſt.

Prima ratio reiicitur.

Secunda ratio.

Reiicitur.

Tertia ratio.

Non incurri obligationem ſecreti reſpectiuè ad confeſſionem in eo caſu ex ſola infamia complicis.

24 *Alia ſolutio.*

Hæc ſolutio non videtur ſtare. Reſolutio ergo quæſtionis reducenda eſt ad alia principia, negando præceptum illud de ſeruando famam eſſe iuris naturalis ſtrictè, ſicut principium practicum notum ex terminis, aut concluſio ſequẽs, ſed vt congruum ad illa, eo modo quo aliqua præcepta ſecundæ tabulæ iuxta doctrinam Doctoris, ſunt iuris naturalis communiter dicti *in* 2. *diſt.* 37. *&* 4. *diſt.* 17. *quæſt.* 1. §. *In iſta quæſt.* vbi ponit nihil eſſe propriè de iure naturali, niſi principium & concluſio, reprehendens Gratianum, & videtur extenſiuè loqui de lege, *diſt.* 11. *qu.* 2. *concl.* 2. Sic ergo interpretando legem naturæ, qua teneor ſeruare famam complicis, dicendum eſt prævalere virtutem ſuperiorem religionis, magis, qua præcipitur confeſſio integra, quàm obligatio, qua teneor famæ proximi, cum detrimento tali, & cui ipſe vt ſocius criminis

Seruare famã non eſſe iuris naturalis ſtricè ſumpti.

Et obligatio cedit religioni.

renun

renunciauit in ordine ad confessionem, quando aliter nequit saluari.

Replica. Dices, ergo idem dicendum in quocumque detrimento proximi.

Soluitur. Respondetur non sequi, quia non est confessionis integræ obligatio cum tanto rigore, deinde in aliis damnis vrget præter iustitiam, charitas, & reuerentia Sacramenti, quæ strictiùs obligat ex religione, quàm confessio integra, redderetur enim Sacramentum odiosum, si ex illo notum esset inferri damnum alicui, &c.

25 *Obiectio.* Obiicies contra conclusionem, præceptum naturale præponderat positiuo, verbi gratia, si ingruat præceptum positiuum confessionis, & naturale defensionis proximi, teneor relinquere confessionem, & defendere proximum, quando nequeunt adimpleri; sed integritas confessionis est iuris positiui, non infamare complicem, iuris naturalis: ergo.

Responsio. Respondetur, quando damnum sequitur extrinsecè ex malitia Sacerdotis, qui inde occasionem sumeret perdendi, aut damnificandi complicem, est obligatio iuris naturalis; quando verò non sequitur aliud, nec timetur præter id quod solùm ex vi confessionis, eiúsque ex natura sequitur, non incurritur obligatio iuris naturalis. Aduertendum non posse aliquem explicare in confessione peccatum ex quo sequeretur fractio sigilli. In his casibus, in quibus excusatur pœnitens ab integritate confessionis, aduertendum est non esse reseruanda aliqua, nisi vt oportet. Vnde quando non debet confiteri actus externus, debet internus confiteri, verbi gratia, in casu iam proposito de complice; & alij dicunt etiam peccatum deberi confiteri iuxta circumstantiam in genere conuenientem, verbi gratia, si sit stuprum, confiteri illud (quando aliud non licet) sub specie fornicationis simplicis.

Non est confitendum cum fractione sigilli.

Debet peccatū aliquo modo confiteri, quando circūstantia cōplicis est tacenda.

Aliqui sunt illius opinionis, vt liceat non audire integrè confitentes, quando est magnus concursus in aliqua solemnitate, quo omnibus sit locus confessionis: sed hæc opinio non valet, quia vbi nullum est præceptum, aut necessitas confessionis, magis obligat integritas quàm confessio. Imò si foret præceptum secluso casu necessitatis & periculi *suprà* expresso, comprehendit integritatem.

Opinio quorumdam reijcitur.

His positis probatur à Doctore, sigillum extendi ad personam complicis: tum, quia ex natura confessionis, & intentione confitentis sequitur sigillum in illo casu, & tenetur pœnitens complici non solùm quoad restitutionem illius boni quod per eum amisit, sed etiam ad custodiam illius quod non amisit, quantum scilicet potest & debet custodiri, & rationes positæ pro prima & secunda conclusione idem probant. 26

Idem consequenter dicendum de quibuscumque circumstantiis expositis in confessione, etiam imprudenter, vel causa necessitatis, vel vtilitatis, & si confessus sit defectum natalium, malæ consuetudinis, peccatum alterius etiam non complicis, & peccata non publica, ex rationibus dictis, quia alioquin redderetur confessio odiosa simplicibus, & aliis, si tota non maneret secreta sub eodem sigillo, vt benè Sotus, & Suarez, licèt contrarium aliqui tenent, vt Ledesma; illud certum est, non licere vti scientia habita in confessione ad damnum alterius.

Circumstantia cadit sub sigillo.

SCHOLIVM.

Omne secretum Iure naturæ esse celandum, non tantùm quando quis exprimit se committere id vt secretum, sed quandocumque apparet id ipsum velle, & hoc probant rationes primæ conclusionis, reuelans crimen occultum, quod non potest probare, fit infamis.

DE quinta [m] conclusione dicitur, quòd ad omne secretum seruandum tenetur quis de lege naturæ, propter rationes ad primam conclusionem adductas: nec solùm quando exprimit committens se velle committere illud secretum: sed quandocumque ex modo committendi apparet, quòd velit committere vt secretum. Rationes autem ad secundam conclusionem non æquè hoc euidenter concludunt, nisi tertia; quia daretur occasio mentiendi in committendo alicui aliqua secreta. 17 *Rich. dist. præsenti q. vltima.* *Secretū esse seruandum est Iuris naturæ.*

Quantùm autem ad istum articulum, dico quòd pœnæ Ecclesiasticæ non sunt eædem inflictæ de quolibet secreto, sicut de isto. Si quis tamen publicè reuelaret aliquod aliud secretum, sibi imponitur alia pœna, scilicet infamia. Impositor enim falsi criminis, vel cuiuscumque veri, licèt occulti, quod non potest probare, pro calumniatore habetur *Extrà de calumnia:* talis est iste, qui reuelat quodcumque secretum crimen, quod probare non potest.

Imponens crimen, & nō probans, est infamis.

COMMENTARIVS.

27 *Quinta conclusio.* [m] *DE quinta conclusione dicitur*, &c. Dicit secretum iure naturæ obligare, intelligit de iure naturæ latè sumpto, vt in præcedenti §. dictum est.

Limitatur.

Obiectio contra limitationem. Contra interpretationem præmissam rationes Doctoris in prima conclusione, & tertia ratio pro secunda, in quibus hanc veritatem fundat, videntur amplius probare, vt prima ratio de charitate debita proximo; secunda ex veracitate sumpta; & tertia pro secunda conclusione de scandalo, quia daretur occasio mentiendi, &c. Hæc præcepta videntur stricti iuris naturalis, & quædam spectare ad primam tabulam: ergo non admittunt dictam interpretationem.

Responsio. Respondetur nihilominus interpretationem dictam veram esse absolutè loquendo: quia obligatio secreti non ita est stricta sicut principia, ex quibus deducitur. Principia enim practica vniuersaliter sunt vera, & ex terminis, quia necessaria,

Obligatio secreti ex principijs practi-

eù contingenter ſequitur & in determinatis circunſtantiis.

Explicatur.

Circunſtatiæ in quibus non obligat ſecretum.

ceſſaria; vt autem deducitur ex his obligatio ſecreti, non deducitur niſi contingenter, & in determinatis circunſtantiis: principia enim practica deſumuntur à fine, & extenduntur ad media, in quibus verſantur hîc & nunc concluſiones ex ipſis deductæ: quando autem eſt aliquod medium, quod aliàs eſt medium ad finem, & hîc & nunc exorbitat à fine, ita vt nullo modo reducat in ipſum, ſed magis auertit à fine, tale medium hîc & nunc non participat bonitatem finis: tale eſt ſecretum in aliquibus circunſtantiis, verbi gratia, inferentibus graue detrimentum contra bonitatem finis, contra ſalutem publicam, & priuatam, tam eius cui committitur, quàm committentis ſecretum, ac proinde ſicut recedit à bonitate finis, & veritate principij, non inducit obligationem; neque ex charitate, quia ipſam magis offendit; neque ex veracitate, aut promiſſione, quia hæc interpretari debent vt reducunt ad finem charitatis, & iuſtitiæ ſeruandæ; neque is qui audit ſecretum aliter voluiſſe obligare ſe proximo, aut deponenti ſecretum, interpretari debet ſecundùm rectam rationem.

Obligatio eius non ſeruandi.

Imò tenetur non celare ſecretum in his circunſtantiis, verbi gratia, proditionis, aut ſi deponat ſecretò ſe velle ſe ipſum præcipitare, aut laqueo ſuſpendere, & huiuſmodi. Vnde colligitur principia prima practica non ſe extendere ad ſecretum ex genere, tanquam ad concluſionem neceſſariò deductam; ſed tanquam ad materiam contingentem: aliàs in nullo caſu liceret violare ſecretum, quod non eſt verum. Conſequenter in tantum obligat ſecretum, in quantum participat bonitatem finis, & veritatem primi principij practici in determinata materia.

Confirmatio ex dictis.

Hoc confirmatur ex iis quæ conſequuntur in hac littera, & in tertia cõcluſione de obligatione fortiori ſecreti Sacramentalis ex præcepto ſigilli poſitiuo, ratione grauitatis pœnæ, quæ violanti imponitur in omni caſu, quo violaret ſigillum; obligatio autem ſtrictior poteſt interpretari ex grauitate pœnæ iniunctæ: ſi ergo obligatio præcepti poſitiui excedit obligationem ſecreti naturalis, quæ in aliquo caſu non ligat, illa ligante in omni caſu, ſequitur ſecretum naturale non eſſe ſtricti iuris naturalis, & inſolubilis.

Obligatio præcepti poſitiui ſigilli præfertur obligationi ſecreti.

SCHOLIVM.

Non licere confeſſori, etiam id petente pœnitente, reuelare confeſſionem. Alenſ. 4. part. quæſt. 19. aliàs quæſt. 78. memb. 2. art. 2. §. 1. Dur. hîc quæſt. 4. Ma. quæſt. 3. Gab. quæſt. vnic. art. 3. Baſſol. quæſt. 2. ad 2. Alm. quæſt. 2. Aureol. quæſt. 4. Ang. verb. Confeſſio *num. 5. Ratio eſt, quia cedit in iniuriam Sacramenti, & nulla eſt neceſſitas dicendi peccata vt ſcita in confeſſione: nam pœnitens poteſt ea extra confeſſionem dicere, & rogare, quòd referantur vt ſic ſcita, ſi ipſius intereſt vt referantur.*

18 *Ad arg. 1.*

AD argumenta. [n] Ad primum dico, quòd peccatum confeſſum debere celari, non eſt tantùm ius confitentis, ſed ius communitatis: quia ex oppoſito, ſcilicet reuelatione, ſequeretur continua perturbatio in communitate, quia paſſim quilibet reputaret alium abominabilem: & non licet iſti renuntiare iuri communitatis, licèt ſuo.

Aliter poteſt dici, eſto etiam quòd tantùm eſſet ius iſtius, id eſt, in fauorem iſtius indulti, non licet iſti renuntiare quoad hoc, quòd confeſſor ſit liber ad reuelandum: quia confeſſor tunc tenetur multiplici Iure, naturæ ſcilicet, & poſitiuo, quorum nullius reuocatio eſt in poteſtate confitentis.

Quid faciet cõfeſſor quãdo confitens vult ſuam cõfeſſionem aliis dici.

Quid igitur faciet [o] confeſſor confeſſo volente peccatum ſuum prodi? Dico quòd confitens poteſt poſtea peccatum ſuum extra confeſſionem dicere, & ſi vt ſecretum, adhuc licentia ſequens non abſoluit confeſſorem à lege naturæ, quin teneatur celare: ſed ſi dicit, vt non habeatur ſecretum, & maximè apud aliam perſonam, vel apud alias certas, quibus fortè licet propter aliquem bonum finem, qui poteſt ſequi ex reuelatione iſtis facta, vel illi, tunc confeſſor poteſt dicere illud tanquam ſibi publicè dictum extra omne ſecretum.

19 *Vide D. Th. diſt. præſenti q. vltima.*

Sed nunquid poteſt tunc dicere, [p] audiui hoc in cõfeſſione? Reſpondeo, dicitur quòd hæc ſola verba, *audiui hoc peccatum, & huius perſonæ in confeſſione*, includunt peccatum mortale, quia includunt reuelationem huius vt cogniti, eo modo quo non licet reuelari. Vnde cui poſt confeſſionem reuelatur extra omne ſecretum, caueat in modo narrandi, ne hoc narret tanquam ſibi dictum modo, quo non licet reuelari.

Contra hoc [q] licet hoc narratum extra confeſsionem dicere, quibus ille vult, & non eſt narratio ſpecialis, per hoc, quòd dicit hoc eſſe ſibi confeſſum: hoc igitur dicere eſt ſibi licitum.

Ad 2. Nullo caſu ſilere confeſſionem eſt contra charitatem.

Ad ſecundum dico, quòd nullus caſus poteſt eſſe, in quo contra charitatem militet ſilentium, imò contra charitatem communem militaret oppoſitum, vt eſt oſtenſum quatuor rationibus ad primam concluſionem. Et quando inſtas de bono communi; dico illud Deuteron. 16. *Iuſtè quod iuſtum eſt exequeris*: ergo charitatiuè, quod charitatis

ritatis est, exequeris: sed non charitatiuè exequitur, qui contra legem naturæ modis prædictis manifestat aliquod malum commissum, vel committendum: quare reprobandus est ille versus Iuristarum: *Est hæresis crimen, quod nec confessio celat:* non quin metrum sit bonum, sed sententia est falsa.

COMMENTARIVS.

28 n *Ad argumenta. Ad primum dico*, &c. Primum argumentum est licere cuique suo iuri renuntiare, ergo & pœnitenti dare licentiam confessario vt peccata sua reuelet, quia sigillum impositum est in fauorem pœnitentis.

Sigilli eiusque ius spectat ad communitatem.

Respondet sigillum non esse ius pœnitentis tantùm, sed & communitatis; quamuis ergo posset pœnitens renuntiare suo iuri, nequit tamen renuntiare iuri communitatis ex propria auctoritate, ita vt deobligetur confessor per talem renuntiationem.

Secunda responsio.

Respondet secundò, quòd licèt ius solius pœnitentis esset, non licere ex licentia pœnitentis non tolli obligationem sigilli in confessore, qui pluribus aliis titulis obligatur ad secretum hoc, vt videre est conclusione 1. & 2. qui tituli, seu obligatio ex illis non subest pœnitenti.

An possit confessarius reuelare peccatum confessorum de licentia pœnitentis. Sententia affirmatiua.

Hic tangitur illa quæstio, An scilicet de licentia pœnitentis possit Confessarius reuelare peccata confessa, quæ aliter non nouit, nisi in confessione? Partem affirmatiuam docet S. Thomas *in præsenti distinctione, quæst. 3. art. 2.* Sotus *quæst. 4. art. 6.* Nauarr. *in Summa cap. 8. num. 2. & cap. Sacerdos.* Syluester verbo *confessor 3. q. 3. & 5.* Suarez *sect. 5.* citans plures pro hac sententia. Vasquez veriorem existimat *dub. 5.* eosdem authores citans.

29 *Conclusio negatiua Doctoris.*

Conclusio Doctoris est contraria, & magis fundata in ratione, & lege huius Sacramenti: ideóque vt insinuauimus *suprà*, non videntur consequenter loqui, qui dicunt sigillum confessionis esse intuitu Sacramenti, etiam de lege naturali diuina, & non solius pœnitentis, & hoc non obstante posse tolli per voluntatem pœnitentis. Hanc sententiam docet Alensis & alij authores, quos citat Scholiastes, in præfixo Scholio, cum quibus consentire videtur D. Bonauentura *part. 2. huius dist. art. 2. quæst. 2.* vbi explicans illud quod dixit, nempe pœnitentem licentiare posse confessarium ad reuelanda peccata, dicit non debere confessarium vti illa licentia, sed magis ipsum pœnitentem constituere relatorem, *non se ipsum*, inquit, *nuncium facere, & sic vitatur scandalum, & non corrumpitur sigillum confessionis*, &c. Ergo ex mente eius oritur scandalum, & corrumpitur sigillum, si Sacerdos de licentia pœnitentis reuelat confessionem. Sic etiam Richardus, qui citatur pro opposito *art. 4. huius distinctionis quæst. 1. Ad primum* principale dicit, non licere de licentia pœnitentis alteri reuelare, nisi pœnitens peccatum reuelet extra confessionem: secludendo itaque casum, quo confessarius reuelet superiori peccatum in ordine ad absolutionem, quæ reuelatio manet sub sigillo, vt *suprà* cum communi dicitur. Hìc restringitur casus ad ipsam confessionem, an liceat eam reuelare, aut peccata tanquam ex confessione dicta dicere, sic: *hoc peccatum mihi confessus est Petrus, & illud dico ex confessione eius, quia ipse voluit vt dicerem.*

Alensis. D. Bonau. Richardus.

30 *Probatio.*

His positis probatur conclusio: sigilli secretum non tantùm est ex iure pœnitentis; sed etiam ex iure communitatis, & reuerentia Sacramenti. Ex his tenetur Sacerdos specialiter ad secretum confessionis, neque subsunt pœnitenti: ergo de licentia pœnitentis nequit reuelare peccata confessa.

Sigillum obligat intuitu Sacramenti, & communitatis.

Responsio.

Respondetur hìc non interuenire ius communitatis, aut dispendium eius, quando de voluntate pœnitentis reuelatur confessio, ac proinde non esse paritatem hìc, & in casu de exemptione Clericorum, quia hoc intuitu ordinis fit, ideóque nequit Clericus iudicari apud iudicem sæcularem, aut percuti, etiam de licentia propria.

Impugnatur.

Contrà, Sacramentum est institutum tanquam medium ordinarium legis, quæ respicit bonum commune: ergo & institutio Sacramenti, & quidquid annexum est institutioni; sed lex de seruando sigillo est annexa institutioni, & intuitu Sacramenti, & boni communis est lata: ergo mediante institutione, & lege hac intuitu communitatis facta acquiritur ius communitati, ne sigillum violetur. Confirmatur primò, quia si sigillum violaretur sine licentia pœnitentis, violaretur non solùm ius pœnitentis, sed etiam communitatis, & redderetur Sacramẽtum odiosum, & contemptibile, quod plurimùm noceret Ecclesiæ, & communitati: ergo non solùm obligat sigillum ex iure pœnitentis; sed etiam communitatis, & ipsius religionis, & reuerentiæ intuitu.

Sacramentũ intuitu communitatis institutum.

Confirmatio prima. Reuelatio facta sine licentia violaret ius communitatis & Sacramenti.

31 *Secunda confirm. Pœna adiecta non est in fauorẽ solius pœnitentis. Ius pœnitentis resarcitur ipso facto per legem. Posset in casu fieri reuelatio si ex solius pœnitẽtis iure obligaret sigillum.*

Confirmatur secundò: Pœna apposita violationi sigilli non solùm respicit fauorem pœnitentis, sed reuerentiam Sacramenti, & bonum communitatis: nam ius pœnitentis, quantùm ad iniuriam receptam, sufficienter conseruatur per hoc, quòd reuelans sit infamis, & habeatur calumniator, & nullius fidei. Deinde nisi ex lege Sacramenti atque eius intuitu obligatio induceretur, & speciale secretum sigilli, non esset ratio cur non posset in aliquo casu detrimenti boni communis, vitæ, aut proditionis, maximè quando confessio est sacrilega ex defectu alicuius requisiti, vt propositi emendationis, non posset hoc secretum reuelari: quia in his casibus nullum ius acquirit secreti pœnitens, nisi intuitu tantùm Sacramenti. Ergo hæc obligatio non est primò in fauorem confitentis; sed solius Sacramenti. Probatur consequentia, quin in tali casu accedens sacrilegè ad Sacramentum, & agens contra reuerentiam debitam Sacramenti, & finem, & institutionem eius, non meretur fauorem vllum à Deo, ratione Sacramenti quod contemnit. Neque vllum est fundamentum vnde fauor ille ex Sacramento ei accedat, cùm fictus & contemptor accedat, ponens obicem ne ipsum Sacramentum terminetur absolutione, in qua primaria eius vis consistit: ergo secretum sigilli in eo casu solùm oritur, quia hæc lex primariò & per se intuitu Sacramenti obligat in omni casu, & quia bonum commune id postulat, cuius est medium ordinarium, fauor autem pœnitentis, aut confitentis secundariò se habet,

Finis primarius legis est, fauor Sacramenti, & bonum communitatis.

&

& tanquam finis ſecundarius extrinſecus; imò & fauor ille ad pœnitentem ſpectat, quatenus ſecretum Sacramenti ex lege eſt inuiolabile: ſed lex quæ intuitu Sacramenti, & boni communis obligat, non ſubeſt pœnitenti: ergo, &c.

Reſpõſio Suarez.

Dices, hanc legem eſſe latam ita vt tantùm obligaret quamdiu pœnitens vult, vnde accedente voluntate pœnitentis iam mutatur materia præcepti: ita Suarez.

Impugnatur. Finis intrinſecus legis nõ mutatur.

Contrà, materia, ſeu finis intrinſecus huius præcepti eſt reuerentia Sacramenti, vt reſpicit ſpeciale præceptum ſigilli: ſed hoc non mutatur, neque ſubeſt voluntati pœnitentis. Ergo etiam neque præceptum. Probatur conſequentia ex dictis, quia in confeſſione ſacrilega iuxta expreſſa nequit pœnitens acquirere aliquod ius, niſi intuitu Sacramenti, cuius ſicut inſtitutio abſtrahit à pœnitente, ita etiam lex ſequens inſtitutionem obligat independenter à pœnitente: ergo eius finis intrinſecus abſoluitur etiam à voluntate pœnitentis, & maximè in ſententia Suarez, qui dicit hanc eſſe diuinam naturalem ex ipſa inſtitutione redundantem.

32 *Secunda ratio. Dari occaſionem mẽtiendi ex tali reuelatione in confeſſione.*

Secundò probatur concluſio; quia ſi poſſet confeſſarius reuelare confeſſionem cum licentia pœnitentis, daretur occaſio mentiendi in confeſſione, & fallendi confeſſorem, & non confitendi integrè peccata, quod eſt maximum inconueniens, & ex quo colligitur inuiolabilitas ſigilli ſacramentalis. Probatur ſequela, quia diffamati de aliquo crimine, quod commiſerunt, licèt de eo non ſint conuicti, poſſunt hac via confiteri negantes crimen commiſſum, & dantes licentiam confeſſario vt reuelet peccata, & maximè reum non eſſe conſcium talis criminis, vt ſic euaderent pœnas & infamiam, quod eſſet maximum ludibrium Sacramenti. Ergo & illud ex quo ſequitur hoc inconueniens non videtur aſſerendum.

Reſponſio.

Dices, fortè non poſſe vti Sacramento in hunc finem.

Impugnatur. Tenetur confeſſarius per medium licitum ſaluare eum, quẽ putat innocentem.

Contrà: Poteſt vti confeſſarius ſcientia confeſſionis ex voluntate pœnitentis in profectum pœnitentis, & aliorum, & boni communis, ne puniatur innocens, imò tenetur ad hoc adhibere medium licitum ſi poteſt: ergo ad ſaluandam vitam, membra, famam, & aliud detrimentum graue, tenetur habita licentia rei reuelare confeſſionem eius. Sed hoc medium non admittitur ad probationem immunitatis, & innocentiæ, neque acceptaretur; ergo eſt illicitum. Probatur conſequentia, quia vel debetur fides confeſſario reuelanti de licentia confitentis, & ſic hoc medium eſſet opportunum; imò magis opportunum in rebus occultis, quarum veritas nequit aliter probari, quàm canonica purgatio, quia maior fides adhibenda eſt confeſſioni ſacramentali, quàm iuramento extra confeſſionem, quia confeſſio ſacramentalis perinde vrget ad veritatem dicendam ex cura ſalutis propriæ, & reuerentia Sacramenti, & minùs admittit reſeruationem mentalem.

Magis fides cõfeſſioni adhibẽda, quàm purgationi Canonicæ.

Inutilis eſt reuelatio, niſi mereatur fidem.

Si dicas non deberi, nec adhiberi fidem confeſſario reuelanti confeſſionem, etiam de licentia pœnitentis: ergo nequit de licentia pœnitentis reuelare confeſſionem. Patet conſequentia, quia præceptum de ſigillo Sacramenti non ſubditur voluntati pœnitentis, niſi ad aliquem profectum; ſed nequit vllus profectus ſequi, niſi debeatur fides confeſſario: ergo, &c.

Dices, cauſa conſilij, aut conſultationis poſſe confeſſarium de licentia pœnitentis reuelare peccata eius, quando ipſe eſt minùs inſtructus, aut idoneus. 33 *Reſponſio.*

Impugnatur.

Contrà: Tunc manet obligatio ſigilli etiam in eo, cui communicantur ex ſola confeſſione, vt aliàs dictum eſt: de hoc caſu hîc non loquimur; ſed de caſu publicæ ſcientiæ, ex qua non ſequeretur obligatio ſigilli in eo cui reuelatur peccatum.

Tertia ratio. In caſu obligari poſſe & confeſſarium, & pœnitẽtem ad dicendam veritatem, ſi licẽs reuelare.

Tertiò, ſequitur illud inconueniens, nempe ex licentia pœnitentis poſſe confeſſarium obligari ad reuelanda peccata, quando eſt ſufficiens motiuum, & obligari etiam pœnitens, aut vi, aut promiſſis induci, vt concedat talem licentiam, quod inconueniens eſt: quia ſic nihil erit ſecurum in hoc foro. Sequela probatur, ſuſpicio de crimine dat ius inquirendi ſuſpectum, & conſcium criminis, quod alioquin vergit in detrimentum publicum, & periculum aliorum. Sequela probatur, quia confeſſarius habita licentia rei poteſt reuelare: ergo ſi ſubeſt damnum ex ſilentio, interrogatus ſuppoſita tali licentia, poteſt, & tenetur reuelare iuxta præmiſſa, nullus tamen in condemnationem, aut abſolutionem rei prudenter crederet confeſſario.

Quarta ratio. Aliàs ex voluntate præſumpta pœnitentis poſſet fieri reuelatio.

Quartò, ſi licentia confitentis ſufficeret ad reuelandam confeſſionem: ergo etiam quoties prudenter iudicat confeſſarius id velle reum, aut debere velle, poteſt reuelare, verbi gratia, ſi pœnitentis commodum inde redundet, aut certè damnum alterius euitetur, verbi gratia, ſi aliquis innocens plectatur ob peccatum, quod ſolus pœnitens iam defunctus aliàs commiſit in vita, vel huiuſmodi, in quibus ſufficiens fundamentum præſumptionis captari poteſt; vt ſi alius, vt particeps criminis vexetur, propter quod confitens eſt damnatus, & morte affectus, tunc confeſſarius poteſt præſumere de voluntate, quam habere deberet pœnitens defunctus ſine vllo ſuo damno ad ſaluandum innocentem, ſed hoc dici nequit: ergo, &c. Idem de peccato publico alicuius diceretur: quia nihil nocet pœnitenti; ſed magis prodeſt vt reueletur ex confeſſione: quia facit ad famam eius, quo oſtendatur eius pœnitentia de peccato aliàs publico. Vt hæc ergo incommoda euitentur, meliùs, & tutiùs dicitur non poſſe confeſſarium, etiam de licentia pœnitentis, reuelare peccatum; neque vllam fidem adhibendam eſſe ſic reuelanti extra caſus neceſſarios, in quibus per debitam adminiſtrationem Sacramenti conſulitur ſaluti pœnitentis, in quibus etiam caſibus manet obligatio ſigilli, neque aliter communicari debet ſecretum, niſi vt ex confeſſione obligat eum, cui committitur, ad ſigillum.

34 *Vltima ratio. Periculum redundans in confeſſarium.*

Vltimò tandem ſequeretur ex hac reuelatione maximum periculum ipſius confeſſarij, iuxta ſententiam eorum qui dicunt eum teneri ad probationem, ſi quando accuſatur de reuelatione ſigilli: quia nequit probare contra pœnitentem ſe habuiſſe licentiam, vel ſemper debet aduocare teſtes, vel certè habere chirographum pœnitentis authenticum, & quia vel in genere continet licentiam reuelandi confeſſionem, vel certè ſi in ſpecie hoc, vel illud peccatum, debent exprimi in ipſo: alioquin ſe graui periculo ingerit. Deinde etiam præſumi poteſt, quamuis dicat ſe habere licentiam pœnitentis, nullam habere; ſed fingere, & infideliter agere:

nam

nam factum est publicum,& ignota facultas,nisi quia asserit eum ex ea procedere. Vnde nascitur scandalum, & periculum abstrahendi à Sacramento. Vnde licèt oppositta sententia tot Doctorum sit probabilis: tamen in praxi non est trahenda,nisi valde parcè,& cum magna discretione, quia in re tam delicata, & zelosa circumspectio valet;&,vt dicit S.Bonauentura, melius est vt ipse aliis manifestet sua peccata, quàm vt confessarius se ingerat periculis, & suspicionibus, & maximè in re dubia, in qua magis consulere debet reuerentiæ Sacramenti,& communi vtilitati, quàm priuatæ voluntati pœnitentis, neque de facili casus formari potest,nisi in causa consultationis.

Sententia oppositta licèt probabilis non trahenda ad praxim, nisi valde rarò.

35 *Obiectio.* Obiicit Sotus, obligationem sigilli, & scandalum tolli per licentiam pœnitentis:ergo de eadem licentia potest cõfessarius detegere peccata.

Soluitur. Respondetur,negando antecedens quoad secundam partem ex dictis.

Obiectio. Obiicies secundò, casum illum in cap. *Officij de pœn. & remiss.* &c. vbi consulitur Pontifex de peccato,quod quædã mulier confessa est:hoc autem nõ potuit fieri,nisi de licẽtia pœnitẽtis:ergo.

Soluitur. Respondetur,quòd reuelatio peccati respectiuè ad personam,ex qua in particulari illa persona cognoscatur, sit prohibita; in eo autem casu de quo consulitur Pontifex,non ita fit: quia contigit in partibus valde remotis, & dicitur tantùm persona in generali.

Obiectio. Obiicies tertiò, sigillum confessionis continetur sub genere secreti, & eius naturam participat: at secretum potest dici de voluntate committentis secretum:ergo etiam hoc secretum Sacramentale. Patet consequentia,quia non datur lex specialis prohibens, neque ratio ex qua colligatur illud esse illicitum: ita Suarez.

Solutio. Sigillum fortius, & strictius obligat, quàm secretum. Respondetur, sigillum confessionis contineri sub genere secreti:sed vlteriùs addere specialem obligationem secreti Sacramentalis. Vnde argumentum committit fallaciam consequentis, & negatur consequentia: ad cuius probationem ex dictis patet,hoc secretum esse primario intuitu Sacramenti,& boni communis, quæ non subiiciuntur pœnitẽti,vt patet ex rationibus adductis.

36 *Quid faciẽdũ quãdo pœnitens rogat aperiri peccatum.* o *Quid ergo faciet confessor*, &c. Hic quærit quid faciendum sit confessario quando pœnitens rogat,vt suum peccatum manifestet?

Responsio. Dicendũ peccatum extra confessionem. Respondet Doctor eum debere dicere peccatum extra confessionem:non tamen sub secreto; quia etiam sic non posset illud referre confessor, sed referendũ iis,quibus vult cõmunicari: & sic licet ob bonũ finem quandoque iis cõmunicare.

Obiectio Soti. Sed obiicit Sotus hanc esse cæremoniam Metaphysicam,nihil pertinentem ad rem moralem, quia si licet in hoc casu referre peccatum pœnitentis, cur non liceret etiam referre, si pœnitens dicat; reuela id quod confessus sum: cùm idem vtrumque significent.

Soluitur. Respondetur, Doctorem probare ex lege Sacramẽti suam conclusionẽ, non verò per abstractionem entis Metaphysici à materia, & longè diuersam esse materiam,dicere,aut reuelare peccatum ex confessione solùm notum;& reuelare peccatum alia via notum: quia peccata manifesta alicuius potest dicere confessor ex scientia publica facti:non tamen potest dicere eadẽ pecta tanquam ex confessione audita. Imò sanctus Thomas negat confessarium dicere posse se narrare peccatum tãquam ex confessione auditum: sed tãtùm se audiuisse à tali illud suũ peccatum.

37 *Obiectio Nauarri.* Obiicit Nauarrus in cap. *Sacerdos*, hunc modum esse onerosum pœnitenti: quia si confessarius in testem adducatur, in eadem causa,in qua alius testatur de peccato commisso, tenetur respondere.

Soluitur. Respondetur, hoc inconueniens sequi etiam ex eo quòd de licentia pœnitentis posset dicere peccatum, si illa licentia talis est, vt tollat sigillum, & eius obligationem: quia ex hoc inconuenienti suprà processit tertia & quarta ratio pro conclusione. Maneat ergo peccatum occultum sub sigillo, si pœnitens nolit deuenire in cognitionem alterius: nam & inconueniens allatum voluntariè incurrit, cùm tollit obligationem secreti, & rem vult propalari; quamuis etiam iudicarem sacerdotem in eo casu nõ teneri simpliciter respondere iudici propter scandalum saltem, ne qui debet esse causa salutis, fiat ipsi pœnitenti pernicios us, in causa criminali, de eo testificans, quod esset graue scandalum.

38 *Non licere cõfessario dicere peccatũ tanquam in confessione cognitum.* p *Sed nunquid potest dicere*, &c. Hic approbat regulam D.Thomæ,quæ præscribit vt nullo modo reuelet peccatum tanquam ex confessione auditum: sed tantùm dicat, audiui hoc peccatum: ratio est quam assignat,quia reuelat peccatum eo modo quo non debet reuelare, tanquam ex scientia confessionis respectiuè ad personam, dans enim causam scientiæ, ipsam confessionem auditam, procedit tantùm ex scientia habita in confessione,& prout in confessione habita,quod non licet:caueat ergo confessarius loqui de peccato tanquam in confessione cognito.

Obiectio hæc non est Doctoris, & soluitur ex dictis. q *Contra hoc, licet hoc narrare extra*,&c. Hæc obiectio nõ est Doctoris,neque cohæret suæ litteræ,vt patet ex tota responsione ad argumẽtum hoc,& ex doctrina: quia si per eum nullo modo licet etiam de voluntate pœnitentis reuelare cõfessionem,& ad effectum reuelandi peccatũ confessum,exigit vt extra confessionem & secretũ ei dicatur;sequitur neque cõfessariũ dando causam sciẽtiæ,posse allegare confessionẽ,& huc omnes eius rationes tendunt:notatur etiam vt additio in secunda correctione Mauritij. Vnde vel est ipsius Mauritij,vel Antonij Taruisini, non autem Doctoris, soluitur autem ex dictis.Patet etiam quòd neque facto possit reuelari confessio.

Ad 2. principale. Ad secundum argumentum patet ex littera, cuius doctrinam omnes sequuntur:meritò ergo reprobat metrum illud Iuristarum.

SCHOLIVM.

*Sacerdotem ex confessione addiscentem sibi paratas esse insidias in nemore,quod intraturus erat, posse aliò declinare, quia factum illud ex se non est signum reuelatiuum confessionis, esto qui confessus est, ex sua confessione concipiet illam declinationem fieri. Est contra Nauar. c.*Sacerdos,*de pœn.d.4.Soto d.18.q.4.art.5. Suar.tom.4.d.33.sect.7.n.7.sed cum Scoto sunt Maior hic q.vn.art.3.Henriquez lib.6.c.24.n.5.& c.21.n.3.Sanchez lib.3.de Matr.d.16.qui ponunt circa hoc casus varios,& exquisitos.*

20 *Ad 3. De Sacerdote intraturo nemus.*

AD tertium poteſt dici[b] quòd Sacerdos iſte multiplicem occaſionem poteſt habere non intrandi nemùs. Aliam ab iſta malitia latronum ſibi decreta,& ad minùs multiplicem aliam poteſt cogitare, & dicere coram illis ; vtpote volo hoc,& illud facere,ad illum & illum locum declinare antequam procedant vlteriùs. Etſi ex tali occaſione allegata videatur diuertere,nec verbo, nec facto reuelat confeſſionem. Si autem non poſſit ex aliqua occaſione diuertere ,quin appareat illis aliis, quod propter confeſſionem diuerteret, & in hoc facto reuelaret confeſſionem ; dicit quidam quòd tenetur intrare, & ſi exponit ſe morti, hoc eſt pro cauſa iuſta : vt ſcilicet ſeruet legem Dei de ſigillo confeſſionis, & per conſequens ſi moritur, martyr eſt.

Rich. præſenti diſt. art.4.q.2.

Sed aliter poteſt dici, quòd facta poſſunt eſſe ſigna æquiuoca, quia diuerſimodè à diuerſis concipi poſſunt, ad hoc ſcilicet,vel ad illud factum : igitur non debet reputari reuelatiuum confeſſionis,niſi ex natura ſua prodat peccatum confeſſum,ſed diuertere à nemore non ſic ducit, quia ſi illi alij non fuiſſent priùs collocuti de illa interfectione, nunquam per hoc quòd ille diuertit,cognoſcerent illum eſſe confeſſum de voluntate occidendi iſtum. Si tamen diuertere ex ratione ſui eſt ſignum ductiuum in notitiam talis peccati confeſſi, duceret quoſcunque in hoc, & iſtos, æquè ſi non fuiſſent collocuti,ſicut ſi fuiſſent collocuti. Generaliter igitur poteſt dici quòd ſignum,quod eſt de ſe indifferens ad hoc quod eſt tale peccatum eſſe confeſſum, vel non eſſe,licèt ſi aliquibus magis ſignum determinatum ex aliquo ſuppoſito, non eſt ſignum reuelatiuum confeſſionis, nec per conſequens ſimpliciter illicitum confeſſori.

21 *Arg. 4. Circumſtãtiæ ſpecialiter aggrauantes quãdoque non manifeſtandæ in confeſſione.*

Ad aliud dico[c], quòd confeſſor indiſcretè miniſtrans Sacramentum Pœnitentiæ, tenetur non ſtatim confiteri de facto ſuo indiſcreto,quando ſcilicet confeſſor ſuus poterit ſtatim deuenire in notitiam perſonæ, circa quam indiſcretè exercuit vſum clauium:& hoc ad minùs tenetur, non in ſpeciali exprimere culpam circa quam, & modum quo indiſcretè exercuit : ſed vel præcisè in vniuerſali dicendo ſic ; mea culpa indiſcretè,& indebitè miniſtraui Sacramentum Pœnitentiæ : vel ſi vrget eum conſcientia de confeſſione facienda ſuper hoc in ſpeciali,vt dicit argumentum, quia eſt peccatum mortale ſpeciale, & circunſtantiæ ſpecialiter aggrauantes ; tenetur expectare opportunitatem confitendi alicui,qui ex tali confeſſione peccati,& circunſtantiarum, non poſſit deuenire in notitiam perſonæ huic confeſſæ. Quòd ſi nunquam poſſit haberi talis confeſſor,quin ex explicatione peccati,& circumſtantiarum,poſſet deuenire in culpam, & perſonam iſti confeſſam ; iſte eſt in caſu impoſſibilitatis ad confitendum homini, quia plus tenetur ad præceptum non prodendi culpam ſibi confeſſam, quàm ad confitendum explicitè culpam ſuam : quia ad primum multipliciter ex lege naturæ, vt probant rationes ad primam concluſionem, & multipliciter ex lege poſitiua diuina, vt probant rationes ad ſecundam concluſionem. Ad ſecundum verò ad plus de lege poſitiua diuina, vt dictum eſt *diſt.* 17. ergo iſte confiteatur Deo.

Potiùs dimidianda eſt confeſſio, quàm dicẽdũ aliquid, quo reueletur peccator, qui tibi eſt cõfeſſus.

22 Ex hoc ſequitur, quòd quilibet miniſtrans Sacramentum Pœnitentiæ maximè debet cauere ne indiſcretè miniſtret Sacramentum Pœnitentiæ, præcipuè in illo caſu vbi ex indiſcretione ſua non poterit explicitè pœnitere,abſque hoc,quòd prodat confeſſionem alterius ſibi confeſſi.

Arg. 5. Ad aliud[d], eſto quòd ſecunda perſona quandoque non aggrauet, ſicut fornicationem non aggrauat, quòd ſecunda perſona ſit Berta, vel Alitia,cæteris paribus, vtpote ſoluta, non propinqua, & de cæteris ; & tunc fatuum eſt ſecundam perſonam confiteri. Et ſi dubitaret aliquis, an hoc modo explicare ſit peccatum mortale, ſiue tunc, ſiue aliàs, ſecunda perſona expreſſa eo modo, quo fuerit neceſſariò exprimenda, ſemper ſub ſigillo confeſſionis cadit, vt dictum eſt in quarto articulo. Et tunc in primo caſu neganda eſt illa maior : *quicquid non eſt peccatum, nec circunſtantia*, &c. ad hoc enim quòd eſſet vera, oporteret addi, *nec aliquid, per quod poſſit deueniri in notitiam perſonæ confitentis* : vel in maiori oporteret plus addi, ſcilicet *nec aliquid de lege naturæ, vel diuina pro ſecreto habendo* : & minor eſt manifeſtè falſa de ſecunda perſona, & patet 4. *artic.*

COMMENTARIVS.

39 *Reſponſio.*

[d] *AD tertium*, &c. Iam ſuprà eſt reſponſum §. *ſi dicas quod per hoc reſpondetur*,&c.quæ reſponſio in genere ſumpta eſt ex doctrina quam hîc præſcribit Doctor, & in reſponſione ad ſextum. Hanc ſententiam Doctoris ſequitur Gabriel. Maior. Sylueſter, verbo *Confeſſor* 3.q.2. Adrianus. Reſolutio Doctoris eſt,ſignum indifferens poſſe trahi in vſum abſque reuelatione confeſſionis, licèt aliquibus ingeneret ſuſpicionem, quam non cauſat ſignum, merè æquiuocum

Vſus ſigni æquiuoci non eſt reuelatio confeſſionis.

cum ex natura sua, sed ex temeritate, & dispositione suspicantis. Ponamus ergo casum, nempe complicem latronum, qui decreuerunt Sacerdotem in nemore occidere, non fuisse confessum illud peccatum, sed oblitum, & tunc Sacerdos ex alia intentione non ingrediatur nemus, siue quia ipse concipit periculum, siue ex alia ratione & motiuo, non autem ex scientia periculi, tunc latrones concipient eandem suspicionem; manet ergo causa suspicionis ipsis, atque æquè ipsa suspicio; quamuis Sacerdos non procedat ex scientia confessionis.

Obiectio Suarii, & Nauarri.

Ex his soluitur obiectio Suarez, & Nauarri, qui obiiciunt ex hac sententia Doctoris nullam fore indirectam reuelationem confessionis ex facto, si in præsenti casu non habeatur: quia hoc non abstractim sumptum & absolutè est signum reuelationis; sed hîc & nunc, quatenus digressio Sacerdotis est coniuncta scientiæ habitæ in confessione. Deinde sequeretur quòd Sacerdos posset locum insidiarum declinare, etiamsi sciat confessum interficiendum à latronibus ob reuelationem insidiarum.

Reuelari facto indirectè confessionem.

40 *Soluitur.*

Respondetur ex dictis, quando factum est tale ex circumstantiis, vt sit signum vniuocum, tunc causare scientiam: in proposito non est tale, quia nullæ circumstantiæ per factum Sacerdotis adiunctæ declarant eius intentionem conceptam esse ex scientia in confessione habita, modò non adhibeat alia signa & circumstantias, ex quibus exteriùs prodiretur intentio fugæ, aut declinandi insidias: nam si complex criminis intenti, & homicidij pergat simul cum latronibus, quamuis sciant esse confessum, neque aliud in facto monstrat, possunt prudenter præsumere eum non fuisse confessum tale peccatum; sed magis ad illusionem simulasse confessionem: non enim magis fundatur suspicio concepta ex facto Sacerdotis, quàm præsumptio fundata in facto latronis, qui in exteriori se simulat socium paratum criminis, quòd ergo scientia confessionis sit hîc & nunc coniuncta facto Sacerdotis declinantis insidias, non fundat suspicionem nisi alio qui per signum exterius notificetur ex modo quo is declinat; ex quo patet ad argumentum, quia illa scientia merè per accidens se habet ad iudicium, quod formant latrones.

Declinãs insidias modo prudenti, & indifferenti quo non manifestatur intentio non reuelat facto confessionem.

Præsumptio fundata in eo casu.

41 *Ad aliam obiectionem.*

Ad aliud quod obiicitur. Respondetur Sacerdotem non esse causam per se occisionis pœnitentis, quæ temerariè fit ex facto Sacerdotis, quod interpretari potest ex alia intentione, quam ipse exteriùs prætendit. Vnde in hoc casu attendenda est distinctio, quam tradit Doctor, & doctrina de signo vniuoco, & æquiuoco *dist.* 1. *supra q.* 2. & 6. Confessio enim pœnitentis, & scientia de peccato habita in confessione nõ tollit vsum signorum indifferentium iuxta intentionem exteriùs manifestatam: alioquin plura incommoda sequerentur, si vsus illorum signorum ad propositum prætensæ exteriùs intentionis relinquatur, etiam in ordine ad ipsos pœnitentes, quamuis ex dispositione particulari concipiant sinistram intentionem, verbi gratia, si aliqua mulier solicitauerit confessarium in confessione, si ille deinceps subterfugiat conuersationem, & pericula eius, aut subtrahat se confessionibus audiendis, statim suspicabitur id prouenire ex scientia in confessione habita, quantumlibet ille exteriùs ostendat aliam intentionem. Non minùs autem quo-

Differentia inter signum vniuocum, & æquiuocum.

Vsus signorũ indifferentiũ manet liber confessario.

Exempla.

ad alios prohibetur vti signis æquiuocis, ex quibus nascitur suspicio, quàm in ordine ad ipsos pœnitentes. Sic etiam Superior qui audiuit confessiones suorum subditorum, si ingerat se deinceps correctioni, & conseruandæ disciplinæ in casibus necessariis, statim pœnitentes suspicabuntur eum procedere etiam ex scientia in confessione habita, ex quibus plura incommoda orirentur. Vnde sequitur non reuelare confessionem eum qui eiusmodi signis exteriùs prætensa iusta, & prudenti intentione vtitur, quia nec signum ex se, & natura rei indicat confessionem, aut peccatum confessum, neque circumstantiæ exteriùs concurrentes possunt trahi in aliud, quàm ad intentionem expressam, ex natura etiam rei, & facti: quòd si alij ex praua dispositione aliter interpretentur factum ex conscientia propria, temerariè iudicant, & per accidens se habet ad factum recta intentione qualificatum. Alioquin plura incommoda orirentur in Societate communi, & necessariis functionibus, circa materiam secretorum, si omni suspicioni etiam malè fundatæ via ex obligatione esset præcludenda.

Vsus ille signorum necessarius reducitur per intentionem, qua exterius prætenditur.

f *Ad aliud dico*, &c. Respondet ad quartum argumentum, non licere confiteri integrè si violatur sigillum, verbi gratia, si Episcopus qui est ordinarius, & solus in ciuitate, sit Simoniacus, & confessus sit Sacerdoti hoc peccatum, si ex confessione huius peccati, seu sacrilegæ absolutionis datæ reuelatur persona, ita vt aliter nequeat confiteri peccatum, in eo casu præualet obligatio sigilli præcepto integritatis confessionis. Hanc resolutionem tenet Nauarrus *in summa, cap.* 8. Syluester verbo *confessio*. Ledesma *2. part. 4. quæst. 10. art.* 5. Vasquez *dub.* 4. *supra citato*. Suarez *sect.* 1. estque communis. Benè eam probat Doctor, quia obligatio sigilli est legis naturalis ex multiplici capite, & legis positiuæ, in omni casu damni cuiuslibet tenet: non ita præceptum integræ confessionis, vt *supra dist.* 17. visum est, hinc rectè admonet Doctor confessarios, vt rationem ministerij debitam seruent, ne se ipsos etiam in hæc pericula congerant, ex quibus reddantur perplexi, præter iniuriam, quam faciunt pœnitentibus, & Sacramento.

42 *Ad 4. argumentum.*

Non licet in cõfessione violare sigillum.

Sententia cõmunis.

Eius ratio.

t *Ad aliud esto quòd secunda persona*, &c. Respondet ad quintum, quod est reuelare posse quidquid non est peccatum pœnitentis, aut circumstantia eius: agit autem de casu, in quo non requiritur ad integritatem confessionis reuelatio complicis: verbi gratia, ad confessionem peccati fornicationis non facit vt dicatur persona mulieris, vt quòd sit Berta, vel alia. Aduertat tamen confessarius pœnitentem ne secretum hoc reuelet in confessione, quia est peccatum ex genere suo mortale, nisi ignorantia, & inaduertentia excuset.

43 *Ad 5. argutum.*

Dicit ergo Doctor illam maiorem argumenti esse falsam, quia vlteriùs oportet eam supplere, addendo etiam quòd illud non sit lege naturali, aut diuina prohibitum, personam complicis cadere sub sigillo, rectè probat in quarta conclusione §. *De quid*, &c. cuius ratio *ibidem* rectè probat quod dictum est, in confessione non esse reuelandum peccatum mortale, & secretum alterius, nisi ex necessitate confitendi integrè, ideóque hic non est dubius: sed tangit casum controuersum, an liceat reuelare perso-

Responsio.

Quid reuelãdum in confessione.

nam compliciscis ob neceſſitatem confitendi, & alium caſum, in quo hæc reuelatio citra neceſſitatem fiat, ita vt ex inaduertentia, & fatuitate pœnitentis contingat, & ſic excuſari poſſit, vel certè cum aduertentia, & ſic grauiter detrahit proximo, reuelando eius peccatum graue ſecretum, ſiue fuerit complex, ſiue non, & manebit ſub obligatione ſigilli: quia ex notitia huius fori nemini poteſt extra ipſum forum prætendi aliquod damnum.

Obligatio ſigilli extenditur ad peccata aliena.

SCHOLIVM.

Poſſe Superiorem ex ſcientia confeſſionis aliqua facere circa ſubditum, modò inde nulla ſuſpicio oriatur reſpectu aliorum, quod ex ſcientia confeſſionis facit. Ita D. Thom. quodlib. 5. art. 13. & 4. d. 21. quæſt. 3. art. 1. D. Bonau. hic 2. p. art. 2. q. 1. ad vlt. Richard. art. 4. quæſt. 2. ad 4. Nauar. c. Sacerdos, num. 146. Sylueſt. v. Confeſſor 3. *quæſt. 2. & communis. Vnde licèt ſuffragium ſecretum denegare ex ſcientia confeſſionis.*

23 *Ad 6. Monachus an poteſt amoueri loco, ex ſcientia confeſſionis. Henric. quodlib. 8. quæſt. 18. Vide Rich. & D. Tho. qui idem tangunt.*

AD aliud [u] ſi in collegio eſt conſuetudo communis, vt ſine nota quilibet extra monaſterium curam habens, vel ſine cura moram trahens, reuocetur pro libito præſidentis: vel etiam non paſſim pro libito, ſed quandoque pro alia cauſa honeſta, vt nunc iſte quieſcat in clauſtro, nunc laboret cum Martha in exteriori miniſterio, & nunc ille prout vtile viſum fuerit præſidenti. Dico tunc quòd monachum confeſſum de crimine commiſſo in aliquo loco extra monaſterium, vbi moratur, poteſt Abbas ad monaſterium reuocare: quia in hoc nullo modo peccatum confeſſum prodit; licèt aliquis dixerit, quòd confeſſor nullo modo poteſt ſe habere aliter ad confeſſum ratione confeſſionis quantùm ad quemcunque actum extra forum illum, quàm ſi penitus nihil audiſſet. Si autem eſt conſuetudo in collegio, quòd non transferatur monachus ſic de loco forinſeco ad clauſtrum, niſi ratione delicti, vel inſufficientiæ in cura illius loci; non videtur tunc licitum Abbati confeſſum ad monaſterium reuocare.

Si dicas, non apponit remedium ad ſalutem ouis ſuæ. Reſpondeo, conſulat ſibi in foro pœnitentiæ meliori modo quo poterit, vt illum locum ſibi periculoſum dimittat. Si noluerit, non attentet eſſe Deus: ſed defectus occultos ſibi ſecundùm iuſtitiam incorrigibiles, Dei correctioni dimittat.

24 Ad [x] vltimum dico, quòd capitulum illud non loquitur expreſsè de illo, qui nouit per cõfeſſionem aliquem eſſe excommunicatum, nec etiam per viam ſecreti ſibi commiſſi: ſed priuatim, id eſt, ſic iſte ſcit quod communitas neſcit, vel credit communitatem neſcire: & ſic priuatim ſciens debet priuatim vitare. Nec mirum eſt, quia non eſt debitor illi alteri, id eſt, iſtius tanquam ſecreti.

An vitandus excommunicatus cognitus ex ex ſola confeſſione.

Sed ſi ſciret per viam confeſſionis tantùm, quid faceret? Reſpondeo ſicut ad tertium argumentum, quia ſi poteſt per aliam viam vitare eum, quàm ex vitatione, prodendo excommunicationem eius, debet vitare: ſin autem, non ſolùm non debet, imò non licet vitare: quia talis vitatio eſt de Iure poſitiuo Eccleſiaſtico tantùm: non prodere autem tenetur ille de lege naturæ, & de Iure poſitiuo diuino, & Eccleſiaſtico. Quando autem præcepta videntur eſſe contraria, illud quod eſt ſuperius magis obligat, & ideò firmiùs eſt ſeruandum: nec ſeruans illud, & prætermittens aliud, peccat: quia nullus ex lege diuina, & Eccleſiaſtica eſt perplexus.

COMMENTARIVS.

44 *Ad ſextum reſponſio.*

u AD aliud, *ſi in collegio eſt conſuetudo*, &c. Reſpondet ad ſextum argumẽtum quod eſt de Monacho, aut Religioſo, quem nouit Superior ex confeſſione lapſum, & habere occaſionem periculi, & relabendi, niſi præſcindatur. Reſolutio Doctoris eſt etiam D. Bonauenturæ, D. Thomæ, Richardi *in hac diſtinctione*, & Soti, *diſt. 18. quæſt. 4. art. 5.* eandem tenet D. Thomas *quodl. 5. art. 13.* Adrian. *quæſt. vltima de confeſſione*, Henricus *quodl. 8. q. 29.* Sylueſter *verbo confeſſio 3. quæſt. 14.* Angelus *verbo confeſſio vlt.* Medina 9. *de confeſſione celanda.* Aliqui tamen negant vllo caſu eum amouendum eſſe ab officio: quia peccatum auditum in confeſſione non debet caſtigari in foro publico, donec ibi innoteſcat, quamuis alioquin amotio illa non eſſet reuelatio confeſſionis. Cæterùm videtur ſententia alia eſſe verior, quam ſequitur Doctor cum antiquis, poteſt enim Superior vti illa ſcientia in profectum pœnitentis, quando non ſequitur ex ea reuelatio confeſſionis, vel ipſi, vel aliis, & tunc amotio non habet rationem pœnæ, aut punitionis, ſed debitæ præuentionis in ſalutem ſubditi. Seruanda eſt Decretalis Clementis VIII. in hoc, & ſimilibus caſibus, quæ prohibet ſcientiam in confeſſione habitam trahendam eſſe ad gubernationem externam, & meritò: quia reuera neque expedit, neque licet, vt *ſuprà* dictum eſt. Hic etiam comprehenditur, vt benè Sotus, caſus, in quo ex ſchedula confeſſionis ſcriptæ Superior cognoſceret peccatum ſubditi: quia illa ſcientia in ordine ad confeſſionem habetur. Poſſet etiam contrarium magis dici ſequendo ea quæ Doctor ſuprà *diſt. 17.* habet de natura ſcripturæ, ſeu confeſſionis in ſcriptis factæ; quia non eſt ſecreta, tamen ſicut non debet aggrauari pœnitens, altera opinio

Reſolutio cõmunis.

Seruari debet decretũ Clementis.

Sententia cõtraria.

Amotio perſõæ in eo caſu non eſt pœna.

opinio est valde pia, & sequenda in praxi, quia illa scriptura, & notitia per eam habita spectat ad scientiam confessionis.

45 *Ad vltimum de fugiendo excommunicato.*

x *Ad vltimum dico*, &c. Respondet de fugiendo excõmunicato, quem quis nouit in confessione esse talem, dicit primò quòd cap. *Cum non ab homine*, &c. *de sentent. excomm. in 6.* non loquatur de excommunicato noto per confessionem tantùm, sed de noto priuatim, verbi gratia, si percusserit ipsum confessarium sine arbitro, vel alium Sacerdotem sciente id confessario. Si verò in confessione nouit censuram incursam, debet vitare si potest sine reuelatione confessionis; aliter verò non est vitandus, & præceptum de fugiendo excommunicato cedit præcepto sigilli. Et vniuersaliter, vt dicit Doctor, præcepto Superioris cedit præceptum inferioris in quacumque materia, in quibus opponuntur, quæ est doctrina communis. Plures alij casus in specie proponuntur à Doctoribus in hac materia, quorum resolutio ex dictis habetur.

DISTINCTIO XXII.

QVMQVE multis auctoritatibus suprà sit assertum, in vera cordis contritione peccata dimitti ante oris confessionem, vel operis satisfactionem, ei etiam qui aliquando in crimen relapsurus est: quæritur, si post cordis contritionem confiteri contempserit, vel in peccatum idem, vel simile ceciderit, an peccata dimissa redeant? Cuius quæstionis solutio obscura est, & perplexa, aliis asserentibus, aliis contra negantibus peccata semel dimissa vlteriùs replicari ad pœnam. Qui verò dicunt peccata dimissa redire, subditis se muniunt testimoniis. Ambrosius ait, [Donate inuicem, si alter in alterum peccat: alioquin Deus repetit dimissa. Si enim in his contemptus fuerit, sine dubio reuocabit sententiam, per quam misericordiam dederat: sicut in Euangelio de seruo nequam legitur, qui in conseruum suum impius deprehensus est.] Item Rabanus. [Nequam seruum tradidit Deus tortoribus, quoad vsque redderet vniuersum debitum: quia non solùm peccata, quæ post Baptismum homo egit, reputabuntur ei ad pœnam, sed etiam originalia, quæ in Baptismo sunt ei dimissa.] Item Gregorius, [Ex dictis Euangelicis constat, quia si ex corde non dimittimus quod in nos delinquitur, & hoc rursum exigi, quod iam nobis per pœnitentiam dimissum fuisse gaudebamus.] Item Augustinus, [Dicit Deus, Dimitte, & dimittetur tibi: si ego priùs dimisi, dimitte vel postea. Nam si non dimiseris, reuocabo te: & quicquid dimiseram, replicabo tibi.] Item, [Qui diuini beneficij oblitus, suas vult vindicare iniurias, non solùm de futuris peccatis veniam non merebitur, sed etiam præterita, quæ iam sibi dimissa credebat, ad vindictam ei replicabuntur.] Item Beda, [Reuertar in domum meam, &c. Timendus est ille versiculus, non exponendus: ne culpa quam in nobis extinctam credebamus, per incuriam nos vacantes opprimat.] Item, [Quemcumque enim post Baptisma siue prauitas hæretica, seu cupiditas mundana arripuerit, mox omnium prosternet in ima vitiorum.] Item Augustinus, [Redire dimissa peccata, vbi fraterna charitas non est, apertissimè Dominus in Euangelio docet in illo seruo, à quo dimissum Dominus debitum petiit, eo quòd ille conseruo suo debitum nollet dimittere.] His auctoritatibus innituntur, qui dicunt, peccata dimissa si replicantur, redire simpliciter. Quibus opponitur, Si quis pro peccato, de quo pœnituit, & indulgentiam accepit, iterum punitur, non videtur iustum. Si punitur pro eo quod peccauit, & non emendauit, iustitia est aperta. Si verò requiritur quod fuerat condonatum, vel iniustitia est, vel iustitia occulta. Videtur etiam Deus bis in idipsum iudicare, & duplex tribulatio

A *Dist. 17. lit. c* *Dist. 14. lit. d*

Ambros. super 4. c. ad Eph. in fine, & in glossa interlin. ibidem. *Matt. 18. d* *De pœnit. dist. 4. in princ. & c. sequenti.* *Lib. 4. dial. c. vlt. & de pœnit. dist. 4. Constat.* *De verbis Dom. Hom. 15.* *Lucæ 6. f* *Ibid. quoad sententiam.* *Super Lucam lib. 4. cap. 48.* *Ibidem.* *Lib. 1. de Bapt. cõtra Donatist. de consecr. dist. 4. c. 12. & quomodo exaud.* *Matt. 18. d* *Nahum 1. c* *Psalm. 102. Augustin. super illum Psalm.*

conſurgere, quod Scriptura negat. Sed ad hoc poteſt dici, quòd neque duplex tribulatio conſurgit, neque iudicat Deus bis in idipſum. Hoc enim fieret, ſi poſt condignam ſatisfactionem, & ſufficientem pœnam iterum puniret, ſed non ſatisfecit dignè & ſufficienter, qui non perſeuerauit. Debuit enim iugem peccati habere memoriam non ad faciendum, ſed ad cauendum. [Debuit non obliuiſci omnes retributiones Dei, quæ tot ſunt, quot ſunt peccatorum remiſſiones.] Tot ergo debuit cogitare dona Dei, quot mala ſua, ac pro illis vſque in finem gratias agere. Sed quia ingratus ad vomitum, ſicut canis, rediit, anteacta bona mortificauit, & peccatum dimiſſum reuocauit, vt cui humiliato antè Deus peccatum dimiſerat, eidem poſtea elato & ingrato imputet.

Aliorum ſententia.

B *Matth. 15. c* SEd quia abſonum videtur, vt peccata dimiſſa iterum imputentur, placet quibuſdam neminem pro peccatis ſemel dimiſſis iterum à Deo puniri. Sed ideò dicuntur dimiſſa redire & imputari, quia propter ingratitudinem ita reus, & peccator conſtituitur, vt antè fuerat. Sic enim quod dimiſſum fuerat dicitur exigi, quia remiſſionis perceptæ ingratus, ita reus fit vt antè fuerat. Vtrique parti quæſtionis probati fauent Doctores. Ideóque alicui parti non præiudicans, ſtudioſo Lectori iudicium relinquo, addens mihi tutum fore, ac ſoluti propinquum: ſub menſa dominorum micas edere.

Peccata per ingratitudinem redeũt.

Quid ſit hîc Sacramentum, & res?

C POſt prædicta reſtat inueſtigare quid in actione pœnitentiæ ſit Sacramentum, & res? Sacramentum enim ſignum eſt ſacræ rei. Quid ergo hîc ſignum eſt? & quæ eſt res ſacra huius ſigni? Quidam dicunt Sacramentum hîc eſſe, quod exteriùs tantùm geritur, ſcilicet exterior pœnitentia, quæ eſt ſignum interioris pœnitentiæ, ſcilicet contritionis cordis, & humiliationis. Quod ſi eſt, non omne Sacramentum Euangelicum id efficit quod figurat. Exterior enim pœnitentia non efficit interiorem: potiùs interior cauſa eſt exterioris. Sed ad hoc inquiunt illi, hoc eſſe intelligendum de illis Sacramentis, quæ in nouo Teſtamento inſtituta ſunt, vt eſt Sacramentum Baptiſmi, Confirmationis, & Corporis Chriſti. Sacramentum verò pœnitentiæ, ſicut & coniugij, ante tempus gratiæ, etiam à primordio humani generis fuit. Vtrumque enim inſtitutum fuit in primis parentibus. Item, ſi exterior pœnitentia Sacramentum eſt, & interior res Sacramenti, ſæpiùs præcedit res Sacramentum, quàm Sacramentum rem. Sed nec hoc inconueniens eſt. Nam & in aliis Sacramentis quæ efficiunt quod figurant, hoc ſæpè contingit. Quidam autem dicunt exteriorem pœnitentiam, & interiorem eſſe Sacramentum, nec duo Sacramenta, ſed vnum, vt ſpecies panis & vini non duo ſunt Sacramenta, ſed vnum. Et ſicut in Sacramento corporis, ita etiam in hoc Sacramento dicunt aliud eſſe tantùm Sacramentum, ſcilicet exteriorem pœnitentiam; aliud Sacramentum & rem, ſcilicet interiorem pœnitentiam; aliud rem & non Sacramentum, ſcilicet remiſſionem peccatorum. Interior enim pœnitentia, & res eſt Sacramenti, id eſt, exterioris pœnitentiæ, & Sacramentum remiſſionis peccati, quam ſignat & facit. Exterior quoque pœnitentia, & interioris ſignum eſt, & remiſſionis peccatorum.

Gãdulphus lib. 4. ſent. circa finem ſui tractatus de pœn.

Aliorũ ſententia.

QVÆ

Qvæstio Vnica.

Vtrùm peccata per pœnitentiam dimissa in recidiuante redeant eadem numero?

D.Thom. 3.*part.quæst.*88. *art.*1. D.Bonau. *hîc art.*1. *quæst.*1. 2. Rich. *art.*1. *quæst.*1. 2.3. Durand.*q.*1. Hug.Vict. *de sacr.part.*14. *cap.*9.Gratian. *d.*4. *de pœn. princip.* Sotus *dist,*16.*quæst.*1. Abulens.*in* 18. *Matth. quæst.*140. Alber. *hic art.*5. Suar. *tom.*4. *disp.*13. *sect.*1.

1

Circa,[a] distinctionem vigesimam secundam,quæro vnicam quæstionem. Vtrùm peccata per pœnitentiam dimissa in recidiuante redeant eadem numero. Videtur quòd sic. Augustinus contra Donatistas lib. 1. cap. 5. *Redire dimissa peccata, vbi fraterna charitas non est, apertissimè Dominus in Euangelio in illo seruo docet: eo quòd dominus dimissum debitum repetiit, quia ille conseruo suo debitum nollet dimittere*, Matth. 18. Et in hac auctoritate Christi fundantur omnia dicta Doctorum dicentium peccata redire, quorum multæ auctoritates ponuntur in littera. *Argum.*1.

Item Iac. 2. *Qui offendit in vno, factus est omnium reus.* Item, contritus de peccato si postea contemnit confiteri, aut redit idem peccatum, & sic habetur propositum: aut non, & sic erit dimissum sine secunda & tertia parte pœnitentiæ; quod est inconueniens. *Argum.*2. *Argum.*3.

Item, tenebra potest redire eadem numero: quia priuatio numeratur, vel ex numeratione habitus, cui opponitur, vel subiecti; sed tenebra sequens lumen habet idem subiectum cum tenebra præcedente,& est priuatio eiusdem luminis in numero, quia idem lumen in numero maneret, si tenebra non inesset: ergo eodem modo peccatum, quod est tenebra spiritualis in mente, potest eadem numero redire. *Argum.* 4.

2

Contrà, successiuum non redit idem numero: peccatum est huiusmodi: ergo,&c. Probatio maioris, quia tunc contradictoria possent simul esse vera. Sit enim in hoc instanti vnum contradictoriorum verum, si istud postea redit idem numero in illo recidiuante, aliud contradictoriorum potest esse verum. *Ratio opp.*

Item, peccatum non inest alicui, nisi per actum aliquem peccantis: sed ille actus non redit idem numero in recidiuante: ergo nec peccatum.

COMMENTARIVS.

IN hac distinctione Magister in prima eius parte agit de reuiuiscentia peccatorum. In secunda parte agit de natura Sacramenti. Noster autem Doctor hanc partem tractauit *dist.*14. *quæst.* 4. . . . ideò primam partem hîc tantùm differit vnica quæstione, quæ est vltima huius tractatus de pœnitentia.

a *Circa hanc distinctionem vigesimamsecundam*, &c. Hæc quæstio diuiditur in tres articulos. Primus est, an de potentia absoluta posset redire peccatum dimissum quantùm ad debitum pœnæ æternæ? Secundus, An de potentia ordinaria sic redeat? Tertius articulus, an redeat quoad circunstantiam aliquam? 1 *Ordo & diuisio quæstionis.*

SCHOLIVM.

*Peccatum sumptum pro obligatione ad pœnam, quæ tantùm manet transacto actu peccati, & nihil aliud physicè loquendo (licèt moraliter maneat ipse actus peccati, donec remittatur, vt dixi dist.*14. *quæst.*1. *art.*1.*) de potentia absoluta posse idem numero redire in recidiuante, vel non recidiuante.*

3

IN ista[b] quæstione primò est videndum, vtrùm possibile sit idem peccatum numero de potentia Dei absoluta redire. Secundò, si de potentia ordinata Dei possit aliquo modo idem redire. Tertiò, quomodo de facto potest dici in recidiuante. De primo dicitur quòd non, quia nihil potest redire idem numero, nisi per potentiam diuinam: sed peccatum quoad culpam non potest redire idem per Dei potentiam,quia secundùm Augustinum 83. quæst. qu.3. *Deo auctore nemo fit deterior.* *Ric.præsenti dist.q.*1. *An idem numero peccatum redire possit.*

Contra hoc, peccatum (vt dictum est *dist.*14. *qu.*1.) potest ad propositum intelligi dupliciter, & hoc loquendo de peccato actuali; vno modo ipsa inordinatio actualis: alio modo obligatio ad pœnam sequens illum actum. Primum dicitur culpa in actu:

ſecundum dicitur reatus ſequens ex illa culpa. Illa autem obliquitas, quæ proprie nata eſt eſſe in actu, non propriè manet poſt actum; tum quia priuatio, quæ nata eſt ineſſe determinato ſubiecto, non propriè manet ſine illo ſubiecto: tum, quia tunc oppoſita poſſent ſimul eſſe. Si enim aliqua inordinatio propria culpæ odij fraterni remaneret poſt actum, & poſtea ſequeretur fruitio eiuſdem fratris, eſſent ſimul culpæ oppoſitæ, quia odium immoderatum, & immoderata fruitio eiuſdem perſonæ. Ex hoc igitur ſequitur verum eſſe illud, quod dictum eſt ibi, quòd poſt actum peccati tranſeuntem, nihil præter iniuſtitiam habitualem, id eſt, carentiam gratiæ, manet in anima, niſi obligatio propria ad pœnam correſpondentem culpæ actuali.

Manet tamen ipſum actuale moraliter, vt ibi dixi.

4 Ex hoc ſequitur quòd prædicta ratio non concludit propoſitum, quia ſi loquitur de inordinatione, ſiue obliquitate, quæ eſt in culpa actuali: dubium eſt, an concludit illam non poſſe redire. Sed de illa non quæritur in propoſito, ſed de obligatione ad pœnam.

Probatio verò adducta per Auguſtinum nihil valet hîc, quia etſi Deo auctore non fit homo deterior malitia culpæ, tamen poteſt eſſe malus malitia pœnæ, & multò magis obligatus ad pœnam; cùm nullus ſit rectè obligatus ad pœnam, niſi per actum voluntatis diuinæ.

Item, Deus poteſt iſtum obligare pro *B*, ad eandem pœnam, ad quam pro *A*, igitur & iſte poteſt obligari ad eandem, & per conſequens habere eundem reatum, & voca, *A*, & *B*, inſtantia, inter quæ ſuccedit tempus medium, in quo non eſt obligatus. Antecedens probatur, quia voluntas mea hoc poteſt velle, ſcilicet iſtum primò ordinare ad pœnam: & ſecundò velle non ordinare ad pœnam ſub conditione, ſcilicet ſi iterum non offendat: & ſi iterum offendat velle eum ex tunc ordinare ad eandem pœnam.

5 Si dicas, quòd in hoc voluntas mea non eſt iuſta, & per conſequens ſimile non poteſt competere voluntati diuinæ. Contrà 12. *quæſt.* 2. *Epiſcopus*, ſeruus manumiſſus propter ingratitudinem iterum pœnæ ſeruitutis iuſtè ſubditur: ergo ſic in propoſito.

Sed diceretur fortè, quòd iſta ratio non probat quòd hæc obligatio redeat eadem numero ad pœnam eandem numero: hæc enim ſunt diuerſa, obligatio ad pœnam eandem, & eadem obligatio ad pœnam. Et confirmatur, quia volitio Dei ad pœnam infligendam iſti pro *A*, & pro *B*, non eſt eadem volitio ſecundùm rationem, licèt ſit eadem ſecundùm rem: eſt enim alia, & alia volitio diuina ſecundùm rationem ſecundùm diuerſitatem obiectorum.

Contrà, ſi non pœniteret tempore intermedio, maneret obligatio non tantùm ad pœnam, ſed etiam eadem obligatio. Sed quicquid Deus poteſt circa creaturam manente aliqua continuatione, quæ nihil eſt illius voliti, poteſt illo circunſcripto: quia illud non eſt aliquid de eſſentia illius voliti: ergo, &c.

Excepto ſcilicet ipſo actu qui moraliter manet, donec remittatur.

Sic igitur poteſt dici [c] quantùm ad iſtum articulum, quòd ſiue in recidiuante, ſiue in non recidiuante, quia actus diuinus non dependet à peccato extrinſeco iſtius recidiuantis: poteſt Deus de potentia abſoluta reducere obligationem iſtius ad eandem pœnam quæ priùs, & etiam eandem obligationem: & ita eodem modo, quo peccatum remanet poſt actum, quia non niſi obligatio ad pœnam, poteſt de potentia Dei abſoluta peccatum idem numero redire, non ſolùm in recidiuante, ſed in non recidiuante.

COMMENTARIVS.

b *IN iſta quæſtione*, &c. Præmiſſa diuiſione quæſtionis, in primo articulo adducit ſententiam, quæ negat peccatum remiſſum poſſe de potentia abſoluta redire idem numero in recidiuante, quæ eſt Richardi & aliorum. Non eſt hæc controuerſia de reditu peccati dimiſſi quoad reatum culpæ, & malitiæ, quæ fuit in peccato; ſed de reditu peccati quoad reatum pœnæ æternæ. Supponit ergo Doctor id quod aliàs ſæpe tractauimus, reatum culpæ & pœnæ diſtingui, reatum verò culpæ non propriè manere tranſeunte actu, id eſt, non manere phyſicè in homine peccatore, quamuis manet moraliter: ſed manere iniuſtitiam habitualem, quæ eſt priuatio gratiæ demeritoriè inducta per peccatum, & debitum pœnæ æternæ incurſum ob peccatum præteritum. Ex quibus infert quòd ratio Richardi non concludat ad propoſitum, quia ſi loquatur de inordinatione culpæ actualis, dubium eſt ſi concludit non poſſe redire per potentiam Dei abſolutam; ſed de illa, inquit, non quæritur in propoſito: ſed obligatione ad pœnam.

Sententia Richardi.

Ex hac reſponſione Doctoris, in qua dicit dubium eſſe, ſi ratio illa concludat non poſſe redire peccatum remiſſum, quoad culpam, & non ſolùm quoad pœnam, infert noſter Fauentinus *in hanc diſtinct. diſp.* 41. omnino ſecundùm principia Doctoris de potentia abſoluta poſſe redire eandem malitiam actualem culpæ, & principiis generalibus, quibus probat infrà *diſt.* 43. *qu.* 14. redire poſſe idem numero corpus, id colligit: ſed neque illæ rationes concludunt propoſitum, neque

2 *Interpretatio Fauentini de reditu maculæ ſaltem de potentia abſoluta.*

Reiicitur.

neque ex aliis locis Doctoris ſuppetit argumentum, vnde id aſſeratur de peccato actuali, de cuius malitia hic agit Doctor: quamuis dicat rationem illam Richardi eſſe dubiam probationem.

Non poſſe redire culpam eandem numero.

Aliud enim eſt de effectu dicendum, quem Deus ſe ſolo producere poteſt, vel ad eius productionem determinare cauſam ex qua fit, & per quam fit. Aliud verò loqui de peccato quod Deus permiſſiuè tantùm cauſat, & cuius non eſt proinde author: vnde ad hunc effectum qui repugnat eſſe à Deo authore, aut ſuaſore, aut determinante antecedenter, perinde ſe habet potentia eius ordinaria, & abſoluta, quarum neutra in peccatum influit ipſum producendo, aut conſeruando, aut determinando, & quantùm ad hoc videtur ratio Richardi concludere, quam ipſe Doctor amplectitur *in* 2. *diſt.* 37. *quæſt. vnica* § *ſed tunc reſtat videre*, &c. In qua quæſtione docet peccatum non poſſe eſſe à Deo, licèt concurrat ad eius materiale, ſed eſſe tantùm à libero arbitrio deficiente.

Deus non eſt author peccati.

3

Non poſſe redire peccatũ de potentia abſoluta.

His ergo ſuppoſitis, ſic argumentor: quia vel peccatum actuale rediret iterum de potentia abſoluta, Deo ſolo illud reproducente, & tunc non rediret in ratione peccati, ſed tantùm actus materialis, de quo etiam eſt dubium, an Deus ſe ſolo poſſet actum illum materialem producere cum illa ſpecificatione, qua eſt peccati ſubiectum, de quo nunc non differo (imò repugnat iſtum actum eſſe natum fundare priuationem peccaminoſam, niſi vt eſt à libero arbitrio tanquam cauſa, & conſequenter denominari poſſe peccatum materiale, vt produceretur à Deo ſolo) vel ille actus reproduceretur per ipſum liberum arbitrium, Deo tamen determinante ad indiuiduum actus, iuxta ſententiam eorum, qui dicunt ita determinare, vt ſaluetur poſſibilitas operandi liberi arbitrij, quæ nequit ex infinitis poſſibilibus eiuſdem perfectionis indiuiduis, niſi determinetur ad aliquod præ aliis, vnum præ aliis producere.

Si rediret per concurſũ voluntatis, non eſſet idẽ peccatum numero vnum eſſe peccati.

Hoc etiam dato non rediret, proprièloquendo, idem numero indiuiduum peccati moraliter, quamuis phyſicè eſſet idem: quia quantùm ad determinationem, & conatum voluntatis, eſſet nouum exercitium libertatis, & in pœna, & malitia æquiualeret diuerſis numero peccatis, neque eſſet conſequenter eadem priuatio numero, ſed etiam diuerſa, & per frequentationem actus opponeretur regulæ, & eſſet defectus nouus, non antiquus liberi arbitrij, ex quo tanquam ex cauſa multiplicatur priuatio hæc, quæ nequit eſſe à Deo, neque eadem numero à cauſa per diuerſam efficientiam, ſcilicet deficientiam: vnde infrà *in hac quæſtione reſponſione ad quartum* negat Doctor redire poſſe eandem numero priuationem, virtute naturæ. Ergo idem diceret de hac priuatione morali, quæ ineſt ex libero arbitrio de nouo deficiente. Addit præterea *ibidem* ad vnitatem priuationis requiri vnitatem continuationis in ſubiecto. Quòd ſi actus præteritus continuaretur per totum tempus intermiſſum remiſſionis, haberet malitiam diuerſam ratione continuitatis; ergo ex frequentatione eius de nouo deficiente libero arbitrio, ſequitur etiam noua priuatio. Probatur conſequentia, quia ſi peccatum idem quoad materiale eius, fieret ab alio, eſſet priuatio diuerſa ab illa, quæ fuit eius in Paulo cui eſt remiſſum, neque conſequenter diceretur idem peccatum redire in alio, ſed abſolutè quantùm ad deformitatem diuerſum, quia & cauſa deficiens eſt diuerſa, & ſupponit diuerſum debitum rectitudinis in voluntate huius, (diuerſum dico numero,) ab eo debito quod habuit Paulus ſeruandæ rectitudinis. Ergo perinde etiam in Paulo ſe habet, qui de nouo contra regulam deficit peccando. Ergo non eſt idem peccatum quod redit in recidiuante; ſed nouum quantùm ad maculam. Hic autem modus redeundi peccati remiſſi in recidiuante non fuit ad ſcopum huius quæſtionis, in qua agitur tantùm an reuiuiſcat peccatum quantùm ad maculam per nouum peccatum in diuerſo genere, quod committit recidiuans, ita vt remiſſio peccati commiſſi implicet conditionem perſeuerandi in gratia remiſſionis, & non habendi vlteriùs, & eo ipſo quo labatur, an de poſſibili reuiuiſcat peccatum eius aliàs dimiſſum, vt poſſit reuiuiſcere.

Requiſita ad vnitatem priuationis.

Idem actus ſi fieret ab alio eſſet diuerſum peccatum.

Scopus quæſtionis.

Tenendo ergo poſſibilem eſſe talem modum remiſſionis vt redeat peccatum remiſſum per modum circunſtantiæ peccati noui, oporteret declarare modum, in quo hæc poſſibilitas ex parte Dei, & hominis fundatur, loquendo præciſè de macula, quem ego difficulter inuenerim: nam remittendo peccatum abſolutè, ita vt ampliùs non maneat, nequit apponi vlla conditio, per quam idem ipſum denuò reuiuiſcat per actionem Dei, aut hominis in ratione peccati præteriti præciſè: poteſt tamen dici ſecundùm eandem ſpecie malitiam, de poſſibili poſſe redire, vt ſi extenderetur præceptum contra quod peccatum dimiſſum, fuit peccatum, ad materiam cuiuſque peccati primi recidiuantis ob ingratitudinem eius, tunc primum peccatum eius eſſet tranſgreſſio vtriuſque præcepti, tam proprij, quàm adiuncti virtute, & onere prioris remiſſionis, & ſic rediret primum peccatum dimiſſum ſecundùm æquiualentiam in numero, ſed quoad ſpeciem idem ipſum: ſed fortè aliquis dicet materiam noui peccati non eſſe capacem talis præcepti, quia ex ſe non dicit proportionem medij ad finem illius virtutis, cuius præceptum fuit violatum per primum peccatum. Solutio huius dependet ab illa quæſtione de connexione virtutum.

4

Non poſſe redire in ratione præteriti præciſè.

Modus quo rediret in ſpecie.

Per extenſionem præcepti.

Obiectio.

Reſpondetur tamen, ſicut actus vnius virtutis poteſt ex fine alterius elici, ita etiam præcipi poſſe ex fine alterius, vel vtriuſque præceptum poſſe coincidere reſpectiuè ad aliam ſuperiorem in eadem materia ex certis circunſtantiis. Vnde ſi Deus vellet ob beneficium remiſſionis factæ, & ad finem conſeruandæ remiſſionis peccati dimiſſi, & gratitudinis ob ſpeciale hoc beneficium, extendere præceptum, cui peccatum opponitur ad materiam cuiuſcunque alterius de nouo perpetrandi, non apparet repugnantia, quia ſuppetit motiuum gratitudinis, & iuſtitiæ, vt hoc onus induci poſſit: nam ſicut requiritur de facto ad remiſsionem peccati non ſolùm dolor, & eius deteſtatio. Sed præterea propoſitum emendationis ad effectum remiſsionis eius: ſic etiam hoc propoſitum præſcribi poſſet non ſolùm in affectu vt præſcribitur: ſed etiam in effectu, & extendi præceptum violatum ad aliam materiam ex hoc fine.

5

Soluitur.

Actus vnius virtutis poteſt elici, & præcipi ex fine alterius.

Extenſio præcepti violati ex onere remiſſionis ad peccatum nouum.

Ratio Fauentini non concludit contra præmiſſa: quia licèt idem actus in numero rediret, non tamen eadem malitia rediret in numero, ſed alia per differentem numero conatum voluntatis

Soluiturratio Fauentini.

Peccatum rediens per nouum vſum libertatis eſt aliud numero in eſſe maculæ. Exponitur Doctor.

luntatis de nouo, ſiue repetitum. Et ſimiliter multiplicaretur pœna debita peccato, vt ſi dimitterentur etiam requireret nouam pœnitentiam, & remiſſionem ſui, non ſecus ac ſi eſſet aliud materialiter; vnde colligitur in eſſe maculæ eſſe diuerſum. Dubium autem Doctoris circa rationem Richardi intelligendum eſt iuxta æquiualentiam modo dicto explicatam; nam hoc ſufficit, vt ratio dicta non probet de potentia abſoluta non poſſe redire peccatum dimiſſum quoad ſcopum huius quæſtionis, in qua quæritur, an aliquo modo reuiuiſcat peccatum præteritum quoad malitiam, eo modo, quo probabile eſt reuiuiſcere iuſtitiam in eodem gradu, non quòd eadem in numero reſtituatur; ſed quòd eadem in gradu æquiualente.

6

Concluſio. Poſſe reuiuiſcere pœnam æternam de potentia abſoluta.

Concluſio huius §. eſt, quantùm ad obligationem, ſeu reatum pœnæ æternæ reuiuiſcere poſſe peccatum quoad potentiam Dei abſolutam, etiam quoad eandem numero obligationem pœnæ; relinquit Doctor priorem caſum quem hactenus diſſeruimus inſolutum: quia de eo non diſſerit, hic tamen ſupponit redire peccatum remiſſum quoad culpam, & maculã eſſe omnino diuerſum, ab eo quod hic tractat de reditu peccati quoad reatum pœnæ. Probat primò, quia non apparet repugnantia ex parte diuinæ voluntatis, obligatio enim ad pœnam eſt à diuina voluntate per iuſtitiam vindicatiuam: poteſt ergo Deus ita remittere pœnam peccatori cum hoc onere de potentia abſoluta, vt reuiuiſcat eadem pœna peccati dimiſſi propter contemptum prioris beneficij recepti, neque eſt vlla repugnantia ex parte iuſtitiæ, quia prior remiſſio fuit beneficium ſpeciale etiam cum hoc onere, & ſufficiens fundamentum debiti ad pœnam reuiuiſcentem, eſt ingratitudo peccatoris, & contemptus veniæ receptæ. Vnde ſicut Deus poteſt, & potuit peccatum primum eius non ordinaſſe per pœnam æternam de potentia abſoluta, ſed reſeruaſſe pœnam debitam peccato, quando adiiceret creatura ſecundum peccatum: ita poteſt remiſſionem peccati dare ſimpliciter quantùm ad culpam, quantùm verò ad pœnam eandem remiſſionem dare cum hac reſeruatione, vt ſi adiiciat ſecundò peccare, redeat illa pœna in integrum. Probat Doctor hoc idem: quia voluntas creata hoc ipſum faceret, vt pœna reuiuiſcat recidiuanti, & hoc per legem iuſtam. Ergo & voluntas diuina idipſum præſtare poteſt. Antecedens patet 12. *q.* 2. *cap. Epiſcopus*; in quo ſeruus manumiſſus, ſeu donatus libertati, ob ingratitudinem iterum ſubditur pœnæ ſeruitutis. Conſequentia patet, quia omnis lex iuſta deriuatur à prima regula, quæ eſt diuina voluntas: ergo quidquid legiſlator humanus ordinat ſecundùm iuſtitiam, etiam voluntas diuina ordinare poteſt.

Probatio. Non repugnãtiam ex parte diuinæ voluntatis.

Nõ repugnat iuſtitia diuina.

Titulus reuiuiſcentiæ.

Exemplum in voluntate creata.

Deus facere poteſt quod ſecundùm iuſtitiam fit.

7

Reſponſio.

Dices, non ſequi, eandem eſſe pœnam numero.

Impugnatur. Eſſe eandem pœnã numero poſſe.

Contrà replicat Doctor, quia ſi non pœniteret, maneret eadem obligatio ad pœnam tempore intermedio inter primum, & ſecundum peccatum; ſed quidquid Deus poteſt circa creaturam manente continuatione, poteſt ea circumſcripta; peccatum autem continuatum non eſt debitum, aut ordinatio ad pœnam; neque hæc includit peccatum vt volitum per ipſam, aut priorem voluntatem Dei; ſed directè cadit in ipſam pœnam, vt debitam peccato, tanquam

Volitio directa pœnæ non eſt volitio peccati.

eius ordinatio: peccatum enim nequit eſſe volitum poſitiuè à Deo, quia eſt priuatio omnis boni, quod nullo modo honeſtari poteſt ab intrinſeco, aut extrinſeco, aut communicare cum motiuo primario diuinæ voluntatis, quod eſt ſimpliciter infinitum bonum, quod nequit directè, aut indirectè participari à macula peccati, aut ad ipſum extendi tanquam finis: pœna verò ex ſuppoſitione peccati cadit directè ſub iuſtitia vindicatiua Dei; ideóque volitio eius ſeparatur à volitione poſitiua peccati, quæ nequit eſſe in Deo. Doctorem ſequitur Gabriel *hîc*, & Suarez *diſput.* 13. *ſect.* 1. *&* 2. & videtur magis communis.

Peccatum nequit eſſe volitum poſitiuè à Deo.

8

Cõtraria ſententia Vaſquez.

Cæterùm Vaſquez *quæſt.* 88. *art.* 1. *dubio vnico*, hanc concluſionem reiicit, ſupponens plura de natura iuſtificationis, & contritionis, & ſatisfactionis, peccati habitualis, & obligationis ad pœnam debitam, quæ ipſe aliàs tractauit, & nos ſparſim in ſuperioribus, ſuis diſſeruimus locis. Ipſe autem amarè digreditur, & in Doctorem, & in alios ſequaces: ſed his contemptis, reſolutio eius in hoc ſtat; quòd peccator ex natura rei ſatisfaciat contritione, ex natura rei exhibet condignam, & æqualem ſatisfactionem, qua non ſolùm deletur peccatum, & dignitas pœnæ ex natura rei; ſed etiam fit hæres regni cœleſtis, particeps diuinę naturæ per gratiam, quam intelligit ipſe contritionem ex natura rei repugnantem cum peccato. Vnde ſi Deus vellet ampliùs renouare pœnam, poſſet dici ipſum punitum non eſſe dignum pœna, cùm iam ſatisfecerit debito ad æqualitatem, & ex natura rei.

Fundamentum eius. Contritio ex natura rei iuſtificat, vt ſatisfactio cõdigna.

Alia ſpecies iuſtificationis.

Aliam ſpeciem iuſtificationis mox infrà ſubiungit, quòd ſi non contritione, inquit, ſed infuſione gratiæ habitualis cum attritione, vt in Sacramentis contingit, iuſtificetur homo, perinde eſt ac ſi ſatisfeciſſet contritione, quia ita ſanctus conſtituitur, & verè iuſtus: qui autem verè iuſtus conſtituitur, debet omnino maculam, quam habebat, vt iam ampliùs dignè ab ipſo pœna repeti non poſſet, &c. & dicit ſi Deus eum puniret, acturum vt dominum, non verò vt iudicem.

9

Ex hac doctrina non adeò confidenter agendum eſſet, vel certè moderatiùs, quia quidquid ſit, an gratia iuſtificationis ex natura rei deleat peccatum, quæ eſt ſententia ſatis ſolemnis in ſcholis; demus etiam iuſtitiam adulti, vt hic author tacitè inſinuat eſſe quandoque ipſam contritionem formalem, nullus admittere debet de facto actum peccatoris, in eo ſtatu elicitum, eſſe condignam ſatisfactionem ex natura rei pro ſuo peccato mortali, ſi loquamur de ſatisfactione in rigore Theologico, prout ipſe loquitur diſcernens hunc modum iuſtificationis ab eo qui fit in Sacramento per collationem gratiæ habitualis. Si ergo contritio ex natura rei ſit digna ſatisfactio, quoad æqualitatem pro peccato mortali, ita vt Deus non liberaliter, ſed ex iuſtitia remittat peccatum, ita vt ampliùs reuiuiſcere non poſſet de potentia abſoluta eius debitum, vt ipſe contendit; nihil aliud eſt quàm opera, quæ iuſtificationem antecedunt ipſam iuſtificationis gratiam, quantùm ad remiſſionem peccati promereri, quod eſt contra Tridentinum, *ſeſſ.* 6. *cap.* 8. *& fin.* & Paulum ibi citatum, & antiquiora Concilia cõtra Pelagium, vt *d.* 16. fuſiùs tractatum eſt, *quæſt.* 10. nam aliud eſt contritionem

Remiſſio peccati fit gratis, & non per contritionem, vt ſatisfactionem ex natura rei.

tritionem per modum iustitiæ opponi peccato, & aliud delere peccatum ex natura rei per modum satisfactionis, sine vlla Dei liberalitate, aut condonatione propter Christi satisfactionem.

10 *Iustitia in habitu & nõ in actu consistit.*

Alia propositio quam subindicat, communiter in Scholis reiicitur tanquam falsa: nempe iustitiam adulti consistere in contritione: quia Tridentinum *sess. 6.* de iustificatione, dicit consistere eam in aliquo dono permanente, vt *suprà* visum est.

Dimisso peccato manet pœna debita eius.

Tertium quod supponit ad institutum præsentis quæstionis est, idem esse manere dignitatem & obligationem ad pœnam ac peccatum manere, est etiam falsum, quia dimisso peccato aliquando manet pœna debita eius, seu obligatio ad pœnam, dimissis venialibus in primo instanti separationis animæ iusti, manet obligatio ad pœnam, non manet peccatum, dimisso peccato mortali, per contritionem, vel Sacramentum, manet debitum pœnæ temporalis sæpe. Ergo non sequitur ex permanentia debiti pœnæ manere peccatum; ergo neque ex remissione peccati quoad culpam sequitur remissio eius quoad pœnam.

Impugnatur fundamẽtum Vasquez.

Vnde refellitur eius ratio fundamentalis: contritionem esse satisfactionem æqualem ex natura rei peccato, vel intelligit ita esse æqualem vt extinguat peccatum cum omni debito pœnæ debitæ peccato, vel solùm pœnæ, verbi gratia, æternæ, de qua est sermo. Primum dici non potest, quia nisi contritio sit excellens, non inducit extinctionem pœnæ temporalis, vt supponit Trident. *sess. 14. cap. 2.* quia pœnitentia non reducit ad plenam indulgentiam, nisi sit laboriosa, & cum magnis nostris fletibus. Hanc autem pœnitentiam, de qua ibi loquitur, subdiuidit infrà *cap. 4.* in contritionem perfectam, & imperfectam, quæ dicitur attritio, & *cap. 8. de satisfactione* supponit regulariter Deum non condonare peccatum sine debito pœnæ temporalis, supponit contritionem ex sua specie non habere hunc effectum delendi omnem pœnam, quod maximè verum est in sententia, quam ipse & alij sequuntur, quæ asserit contritionem ex sua specie esse talem ex motiuo supernaturali in quocunque gradu, etiam remisso, elicita: ergo nequit contritio ex sua specie esse satisfactio ex natura rei debens omne debitum pœnæ peccati.

Contritio ex natura rei nõ satisfacit pro omni debito pœna.

11 Quòd si dixerit delere per modum satisfactionis ex natura rei debitum pœnæ æternæ tantùm,

Contritio non est satisfactio ex natura rei pro pœna æterna.

Contrà, illud ex natura rei excludit per ipsum omnem diuinam acceptationem, ita vt non possit in vllo casu manere debitum pœnæ æternæ suppositis tali, satisfactione, & argumentor sic: quidquid ex natura rei extinguit debitum pœnæ æternæ per modum satisfactionis æqualis, & rigorosæ, etiam ex natura rei habet proportionem satisfactionis rigorosæ, & æqualis pro pœna debita peccato, quæ sit temporalis. Sed hæc pœna est ex natura rei debita peccato iuxta opinantem, vt suprà suo loco visum est, quia ad meritum & demeritum vniuersim excludit diuinam acceptationem, & vult debitum quodcunque ex alterutro fundari ex natura rei secluso omni pacto, & specialiter id docet etiam de pœna temporali debita mortali remisso. Sed contritio non tollit hoc delictum ex natura rei, vt dictum est: ergo etiam neque ex natura rei tollit pœnam æternam, secluso Dei remissione speciali, vt ipsi est annexa iuxta præsentem prouidentiam. Ergo potuit etiam non fuisse annexa de potentia absoluta, & tunc non remittere debitum pœnæ æternæ, quamuis remitteret peccatum.

Argumẽtum à maiori ad minus.

Pœna debetur peccato ex natura rei secũdùm opinantem.

Secundò, ipsa contritio non habet hanc virtutem nisi per modum dispositionis, & quatenus lege acceptatur in Christo, aut eius satisfactionem applicat, in quo remittitur, & gratis iustificamur, & non ex operibus. Ergo si ex natura rei non tollit ipsum peccatum per modum satisfactionis æqualis, aut per modum formæ sanctificantis formaliter per adoptionem, sic etiam neque ex natura rei habet rationem dictæ satisfactionis secluso Dei acceptatione pro pœna æterna debita pro peccato. Patet consequentia, quia hæc satisfactio secundariò ad pœnam extenditur, primariò verò ad peccatum: ergo sicut peccatum non delet ex natura rei, hoc est, secluso pacto, quo acceptatur vt innititur satisfactioni Christi, vel vt eam applicat, in cuius virtute tollitur peccatum gratis, ita etiam neque debitum redundans ex peccato aliter delet. Sed hoc non est delere peccatum ex natura rei, vt præfatus author intelligi vult, sed ex diuina misericordia in Christo, & gratis. Ergo de potentia absoluta potuit, etiam supposita contritione, non remitti, aut pœna, aut peccatum, aut ipsa contritio habere vim vllam satisfaciendi formaliter in effectu.

12 *Secunda ratio.*

Non datur satisfactio cõdigna ex natura rei pœna æterna, in nobis.

Tertiò, pœna æterna debetur peccato mortali de facto ex diuina lege, loquendo de debito exigente ordinationem, Deus ergo potuit de potentia absoluta non punire peccatum mortale pœna æterna, sed alia pœna condigna secundùm intensionem, quæ in duratione non esset æterna: potuit etiam acceptare satisfactionem pro peccato, non autem pro hac pœna temporali. Antecedens patet, quia peccata damnatorum non inducunt pœnam à se diuersam; quòd ergo viatoris subiiciatur debito pœna, est ex diuina institutione, & lege, quæ potuit non esse: vel potuit aliter fieri cum limitatione, quam Deus præscribere posset, & sicut mutari potest genus pœnæ secundùm iustitiam, ita & modus remissionis: in proposito autem casu contritio non posset ex natura rei tollere pœnam illam temporalem, sicut neque de facto tollit pœnam temporalem debitam mortali remisso per contritionem semper, & in quocunque casu: ergo.

13 *Tertia ratio. Deus potuit non ordinare pœnam, vel non ordinare æternam.*

Dices, pœnam illam æternam ideò tolli per contritionem, quia contritio constituit hæredem regni, & iustum.

14 *Responsio.*

Impugnatur.

Contrà, non sic constituit per modum satisfactionis considerata, qua ratione præcisè respicit debitum, sed formæ, quod etiam falsum est, & contra Tridentinum. Deinde, iuxta communem potuit esse vindicatio digna peccati, quamuis non interueniret adoptio, aut amicitia, vt si Deus alium statum constitueret creaturæ, finis tantùm naturalis, in quo essent media delendi peccati, non autem pœnæ aliter, quàm per satisfactionem in termino, vel in hac vita.

Aliud etiam quod dicit præfatus author, nempe per infusionem habituum deleri ita hanc pœnam ex natura rei, ac si interueniret satisfactio, non consequenter dicitur: quia, vt dictum est, neque hæc deletio peccati per habitum infusum est per modum satisfactionis, neque delet omne debitum pœnæ, vt patet ex dictis, vel ex natura rei, vel ex diuina acceptatione, licèt de facto

Aliud assertũ impugnatur.

Gratia habitualis non delet omnem pœnam de facto.

facto tollat pœnam æternam: & licèt iuſtificationis præſentis hic ſit effectus, tamen alia poſſibilis eſt, quæ non induceret remiſſionem pœnæ, niſi ſub conditione, vel alio modo, quem faeile eſt formare ſecundùm regulas diuinæ iuſtitiæ, & ſtatus poſſibilis creaturæ.

15 *Obiectio.* Obiicit Vaſquez, Deum neminem ordinare poſſe ad pœnam, niſi eum quem inuenit dignum: non eſt autem dignus pœna, niſi per peccatum maneat maculatus, neque redit proinde pœna, niſi redeat dignitas pœnæ, & ipſum peccatum.

Reſponſio. Reſpondetur, hanc rationem nullam eſſe: quia & dimiſſo peccato poteſt manere dignitas, ſeu obligatio ad pœnam, quæ ex natura rei debetur, verbi gratia, peccato veniali remiſſo; vel dignitas pœnæ temporalis pro mortali remiſſo, quæ dignitas eſt ex peccato, & ſecundùm regulas diuinæ iuſtitiæ; ſic etiam remiſſo originali manet concupiſcentia, & mors, quæ ſunt pœnæ illius peccati, neque pœna æterna magis ex natura rei ſequitur ad mortale, quàm pœna temporalis ad veniale: ſi ergo ſeparati poteſt remiſſio venialis à remiſſione pœnæ debitæ, ſic etiam poteſt de poſſibili remitti mortale non remiſſa pœna ei debita, vel etiam remitti hæc pœna, cum conditione, ſi iterum labatur vt redeat eadem eius obligatio, ſine eo quòd redeat macula peccati. Hæc autem dignitas pœnæ rediuiuæ incurreretur ex peccato præterito, adiuncta recidiuatione in aliud peccatum nouum, & ex modo remiſſionis cum onere perſeuerandi. Negatur itaque ſubſumptum, nempe aliquem non eſſe dignum pœna, niſi ſit tum maculatus peccato. Negatur etiam redire neceſſariò peccatum, redeunte obligatione ad pœnam: ex quibus refellitur id quod ſequitur, nempe ex ſententia hac Doctoris neceſſariò ſequi, ſi pœna poſſet redire, etiam redire de facto tam pœnam, quàm peccatũ in eo caſu.

Manet debitum pœnæ remiſſo peccato.

Modus reuiuiſcentiæ pœnæ poſſibilis.

16 *Expungitur calumnia ex interpretatione non fundata.* Plura etiam alia imponit Doctori, quæ aliàs ſoluimus, vt quòd putarit maculam peccati conſiſtere in ordinatione ad pœnam. Hoc non putauit Doctor, quia maculam peccati aliter definit. An verò maneat illa macula peccati actualis propriè in rigore phyſico, in peccatore, ſicut manet in eo priuatio gratiæ, & debitum pœnæ, eſt alia quæſtio longè diuerſa, de qua ſæpiùs tractauimus in ſuperioribus. Doctor tenet ipſum eſſe verè peccatorem per actum præteritum, vt manet moraliter, & vt non eſt remiſſus, & illam maculam verè remitti per gratiam, quando infunditur, & mutari peccatorem moraliter & ſecundùm *dici*, & quoad ſtatum per remiſſionem peccati, licèt hæc mutatio ex parte termini *à quo*, non ſit mutatio realis, & in rigore phyſico, ſed tantùm moralis. Videantur quæ dicta ſunt d. 16. q. 2. & d. 14. q. 1.

17 *An poſſit redire pœna æterna in eo qui non eſt relapſus?* c *Sic igitur poteſt dici*, &c. Quomodo poſſit eſſe obligatio ad eandem pœnam in recidiuante iam dictum eſt: ſed vlterior difficultas eſt, quomodo in non recidiuante poſſet eadem numero obligatio ad pœnam redire: quia Deus de potentia abſoluta nequit punire pœna, per punitionem, quæ ſit actus iuſtitiæ vindicatiuæ, & ex motiuo eius, niſi ſuppoſito debito pœnæ in reo: ſi ergo eſt abſolutus à peccato, & pœna debita ſemel, nequit iterum redire eadem pœna ſub ratione pœnæ propriè dictæ; nam peccator ſuppoſita indulgentia plenaria tam culpæ, quàm pœnæ, ita ſe habet, ac ſi non peccaſſet, quantùm comparatur ad iuſtitiam vindicatiuam.

Ratio difficultatis.

Reſpondetur intelligendum eſſe Doctorem iuxta primum argumentum, quando ſcilicet talis remiſſio pœnæ, ſeu voluntas puniendi eſſet in Deo pro tempore aliquo determinato, ita vt pœna non remitteretur abſolutè, & ſimpliciter pro omni tempore, ſed pro aliquo tantùm, & reuiuiſceret pro tempore ſequenti; tunc enim quamuis peccator non incurreret pœnam, aut debitum eius, niſi ſecundùm tempus determinatum à lege, ſeu voluntate diuina, vt ſi tempore diſcreto vellet eſſe incurſam; tamen expirato tempore remiſſionis, rediret pœna, etiam propter peccatum præteritum, & in hoc non eſſe repugnantiam patet ex dictis; quia remiſſio pœnæ pro aliquo tempore tantùm, eſſet beneficium collatum peccatori, & obligatio ad pœnam pro alio tempore, ſi ſuperueniſſet, eſſet ex debito peccati præteriti, & remiſſi: poſſet ergo ex tali modo remiſſionis redire pœna, ſeu debitum eius in non recidiuante, aliter autem non, vt ſi remiſſio fieret abſolutè & ſimpliciter, & non limitatâ ad certum tempus, quia hæc remiſſio comprehendit totum tempus ſequens ipſam remiſſionem, & includit voluntatem non puniendi abſolutam, quia tollit obiectum iuſtitiæ vindicatiuæ in vniuerſum, reſpectiuè ad tale ſubiectum. Aliquis fortè exponeret textum de reuiuificatione pœnæ materialiter in ratione tormenti, & vt eſſet actus poteſtatis declarans dominium Dei in creaturam, non verò vt eſt actus iuſtitiæ. Sed hoc non eſt pœnam redire propter peccatum antiquum in *eſſe* pœnæ; quod ſupponit Doctor.

Reſponſio, & explicatio Doctoris.

Poſſet Deus de potẽtia abſoluta inflĩgere pœnam peccati pro tẽpore diſcreto.

Remiſſio pœnæ pro aliquo tempore determinato eſſet beneficiũ.

Reuiuiſcẽtia autem pro reliquo eſſet debitum peccati.

Remiſſio abſoluta non limitata repugnat reuiuiſcentiæ pœnæ.

Alia expoſitio.

Videtur mihi Suarez meliùs intellexiſſe intentionem Doctoris in præcedenti litera, quàm Fauentinùs; hic enim ita intelligit Doctorem loqui abſolutè, vt non intendat aliquem modum remiſſionis diuerſum ab eo, qui eſt de præſenti, & ſecludat omnem conditionem, ita vt quamuis abſolutè, & ſine vlla limitatione fiat remiſſio pœnæ; tamen de potentia abſoluta Deum poſſe facere, vt eadem reuiuiſcat, quia ſibi non ademit libertatem, & poteſtatem iterum puniendi, ſi vellet. 18

Expoſitio Fauentini.

Argumenta tamen Doctoris implicant diuerſum modum remiſſionis, & conditiones, & ratio manifeſta eſt, quam ipſe adducit contra Alenſem *diſt. præcedenti ad initiũ quæſtionis*, probans quòd peccato veniali non debeatur pœna æterna, quia ſic impoſſibile eſſet vt compareretur cum iuſtitia præſenti, & adoptione ad gloriam, cum qua nequit conſiſtere pœna æterna. Sentit ergo manente iuſtificationis præſentis modo, & natura, ac remiſſionis peccati mortalis per ipſam, impoſſibile eſſe pœnam debitam peccato mortali redire, niſi ex alio modo remiſſionis: & argumentum iam factum id conuincit; quia modus hic remiſſionis abſolutæ peccati, & pœnæ debitæ, tollit omnem inæqualitatem ex parte peccatoris, ita vt ampliùs non ſit obiectum diuinæ iuſtitiæ; neque eſſe poſſet cum hac abſoluta remiſſione, magis quàm ſi nunquam peccaſſet. De potentia autem abſoluta nequit Deus agere ex iuſtitia, niſi ſuppoſita materia eius in peccatore, neque per iuſtitiam derogare voluntati determinatæ, & abſolutæ ſuæ miſericordiæ, qua voluit peccatorem ampliùs

Reijcitur.

Remiſſio abſoluta tollit omne debitũ in peccatore.

Iuſtitia ſupponit debitũ.

Voluntates oppositæ nequeũt esse in Deo.

ampliùs non esse reum peccati,aut pœnæ. Ergo hæc suppositio infert necessitatem Deo non puniendi ampliùs peccatorem,cui absolutè,& sine vlla reseruatione remisit peccata quoad culpam, & omnem pœnam; itaque possibilitas puniendi sicut supponit demeritum,cui obnoxius est reus, ita etiam implicat conditionem diuersam remissionis,per quam absolutè non fieret remissio,sed cum onere, aut aliqua reseruatione pœnæ, vt reuiuiscere possit.

19 *Probatur intentio Doctoris ex articulo sequenti.*

Hanc etiam intentionem Doctoris rectè colligimus ex sequenti eius articulo, in quo docet, dè potentia ordinaria non posse redire peccatum dimissum quoad pœnam æternam: quia quando possibilitas alicuius effectus reducitur in potentiam Dei absolutam, sumitur potentia Dei in sensu diuiso, & vt præscindit à determinatione particulari, & oppositа, quam habet iuxta præsentem prouidentiam. impossibilitas ergo redeundi pœnæ æternæ iam remissæ, & fundata in potentia ordinaria, reducitur ad voluntatem Dei, qua absolutè remittit illam pœnam simul cum peccato, & consequenter absoluta remissio inducit semper eundem effectum, & impossibilitatem. Verum ergo est de potentia absoluta posse eandem pœnam reuiuiscere; sed vt implicat conditiones non repugnantes ex alia Dei voluntate.

Potentia absoluta, & ordinaria in Deo quomodo sumuntur.

SCHOLIVM.

De potentia ordinaria peccatum siue pro culpa,siue pro pœna sumptum, non redire per recidiuationem:docet tamen merita mortificata per mortale, per pœnitentiam reuiuiscere, ad eandem gloriam,quæ antea debebatur eis. Ita communis hîc,& D.Thom.3.p.q.89.art.5. D. Bonaud. 14.2.p.art.2.q.3.Richard.art.8.q.2.Gabr.q.3.art.3.Palud.q.1.art.2.etsi non omnes explicent, an reuiuiscant ad eandem gloriam, quæ antea eis debebatur.

DE secundo articulo dico [d], quòd Deus disposuit peccata pœnitentis post pœnitentiam esse tecta, secundùm Augustinum exponentem illud Psal. *Beati quorum remissæ sunt iniquitates,& quorum tecta,* id est,non ampliùs videri ad vindictam;& secundùm illud Nahum, *Non iudicabit Dominus bis in idipsum.* Et ideò de potentia ordinata non potest redire obligatio,nec ad eandem pœnam,nec eadem postquam est extincta, & hoc est, quod habetur de pœnit.dist. 4. *Diuina clementia, dimissa peccata in vltionem vlteriùs redire non patitur.* 6 *Psal. 31. Nahum c. 1.*

Contrà, bona opera mortificata per peccatum mortale, pòst in resurgente à peccato reuiuiscent, vt dicit Augustinus de pœnit. dist. 2. & ponitur in litera dist. 15.cap.4. *Pium est credere,vt cùm Dei gratia in homine destruxerit mala priora, etiam remuneret bona: & cùm destruit quod suum non inuenit, diligit bonum quod in illo plantauit.*

Item,similiter se habent mala ad punitionem,& bona ad remunerationem:sed bona facta priùs reuiuiscunt ad remunerationem:ergo & mala redeunt ad punitionem.

Respondeo,dici posset vno modo, quòd hæc est superabundans bonitas, & misericordia diuina: quia bona semper viuunt in eius acceptatione,bona, inquam, meritoria: & semper esset eis præmium retribuendum, nisi esset indispositio recipientis propter nouam culpam, sed mala totaliter extinguuntur, ita quòd nec in se, nec in intellectu, vel voluntate diuina, remanent in ordine ad vindictam, & ideò Augustinus ad quandam instantiam infidelium, probantium quòd non semper Deus vult dimittere peccata (dicunt enim Dominum mali incitatorem, & ei semper placere mala,quibus semper præstat gratiam.) Respondet Augustinus,*Constat ei multùm peccata displicere, qui semper præstò est eadem destruere: si enim ea amaret, nunquam destrueret*, & ponitur in Canone *de pœnitent.dist.*3. quod frequenter,& hîc *dist.*14.*cap.*3. 7 *Mala totaliter extinguuntur per pœnitẽtiam, bona non sic per lapsum.*

Et per istam viam esset ad propositum bonum exemplum Iuristarum, quòd alicui remanet aliquod ius,cui tamen non remanet, vel non competit actio propter aliquod impedimentum. Ita habenti bona merita in acceptatione diuina', mortificata tamen per peccatum mortale, remanet totum ius, quod correspondet illis meritis ad vitam æternam, sed non remanet actio,quamdiu ille est inimicus: & si perpetuò sit inimicus, perpetuò cessat illa actio: cessante autem inimicitia contracta per nouum peccatum mortale,non redit nouum ius, sed competit actio secundùm ius antiquum, in mortali autem remisso, nec ius remanet, nec actio: quia nec Deus habet ius vindicandi in istum: ita enim perfectè texit peccatum istius,& remisit, vt nec actio sibi remaneat ad vindicandum. *Pro meritis mortificatis remanet ius ad gloriam, sed impeditum.*

Quamuis hoc sit benè dictum in commendationem misericordiæ diuinæ: tamen potest aliquo modo reduci ad iustitiam, hoc modo. Peccatum non remittitur, nisi ad minùs debitum pœnæ æternæ commutetur in debitum pœnæ temporalis, qua commutatione facta, nunquam regulariter remittitur illa culpa, nisi illa pœna soluatur in se,vel in pœna æquiualenti: & per consequens remisso peccato mortali in se primò,& in pœna sua soluta,pòst nihil iuris remanet, per quod ab isto sit exigenda pœna aliqua pro illo peccato. Sed post meritum aliquod vita æterna dignum, nunquam dignitas 8 *Quare merita redeũt, non peccata.*

iſta ad bonum æternum commutatur ſecundùm iuſtitiam in bonum temporale: igitur nunquam expirat illud ius, quouſque bonum æternum ſit ſolutum, ſed illud non ſoluitur in viatore dum eſt viator: ergo ſemper manet illud ius, tamen extinctum per peccatum mortale, quia tunc non competit ſibi executio iuris ſui. Non eſt igitur ſimile de remuneratione meritorum mortificatorum, & de reditione peccatorum remiſſorum, non ſolùm propter Dei miſericordiam, quod vtique verum eſt: ſed etiam propter iſtam iuſtitiam commutantem ibi æternum in temporale, non ſic autem hîc.

Meritis mortificatis reuiuiſcentibus, an ex iuſtitia debeatur præmium?

Per idem patet ad ſecundum argumentum, quia non ſimiliter ſe habent mala ad punitionem, & bona ad remunerationem; quoad hoc, quòd mala poſſunt puniri temporaliter, & ſufficienter ſi pœna æterna ſit commutata in temporalem: ſed bona merita non poſſunt præmiari ſufficienter per talem temporalem commutationem: nec per conſequens, niſi ipſum præmium æternum in ſe ſit collatum; quod nũquam fit viatori, & ideò ſemper remanet ius ſibi ſaluum ad gloriam, quam acquiſiuit per illa merita.

COMMENTARIVS.

20 *Secundus art. Concluſio communis. Sententia oppoſita.*

d *De ſecundo articulo dico*, &c. Concluſio hęc communis eſt omnium Theologorum *in præſenti diſtinctione*, & 3. *p. q.* 88. *art.* 1. Contrariam ſententiam tenuit Hugo de Sancto Victore 3. *tomo lib.* 2. *de Sacramentis p.* 14. *c.* 9. & Gratian. in eandem ſententiam multa congerit *de pœnit. d.* 4. Magiſter eam ſubindicat *in* 4. *d.* 22. & oppoſitam opinionem aſſerens vtrãque à probatis Doctoribus ſuſtineri, nec velle ſe præiudicare vni, aut alteri. Gulielmus etiam Pariſienſis *tract. de Sacram. pœnitentiæ*, eandem tuetur. Fundamentum huius ſententiæ oppoſitæ deſumitur ex Scriptura ex illa parabola *Matth.* 18. vbi narratur Dominus reuocaſſe totum debitum ſerui, quia noluit dimittere conſeruo ſuo, & ſubditur: *Pater meus cœleſtis ſic faciet vobis ſi non remiſeritis quiſque fratri ſuo de cordibus ſuis.* Secundò, Scriptura ſæpe dicit peccata iuſtorũ tegi, & à charitate operiri, quod idem eſt ac remitti ipſa. Ergo quando Scriptura dicit peccata remiſſa recordari, vel fore in memoria Dei vindicantis, intendit ea iterum redire. Tertiò, bona opera per peccatum mortificata redeunt per pœnitentiam: ergo mala etiam remiſſa per peccatum ſubſequens. Conſequentia patet, quia *Ezechiel* 18. eodem modo dicit Deus ſe nõ recordaturum operum bonorum iuſti quando labitur, ac malorum peccatoris quando pœnitet. Quartò, 3. *Regũ* 16. *Quid mihi, & tibi eſt vir Dei, ingreſſus es ad me, vt rememoraretur iniquitates mea, & interficeres filium meum.* Item Pſal. 78. *Ne memineris iniquitatum noſtrarum antiquarum*, &c. Auguſtinus contra Donatiſtas *lib.* 7. *de Baptiſ.* aſſerit expreſsè patere ex loco Matthæi citato redire peccata demiſſa denuò peccanti.

Fundamenta huius ſententiæ.

21 *Probatio concluſionis.*

Omiſſis aliis rationibus, probatio Doctoris, quæ & communis eſt, eſt primum ex illo Pſalmi, *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata*, &c. Id eſt, inquit Doctor, non ampliùs videri ad vindictam. Huic addit illud Nahum 1. *Non iudicabit Dominus bis in id ipſum*, iuxta verſionem LXX. Ad primum locũ reduci poſſunt reliqua Scripturæ teſtimonia de efficacia pœnitentiæ, fidei, & Sacramentorum ad ſalutem, & charitatis, cum efficacia ſatisfactionis Chriſti Domini, qui ſua redemptione conſummauit Sanctos, & deleuit chirographum peccati: hæc autem efficacia abſoluta eſt; ergo effectus eius ſemper manet, quod & docet authoritas Proſperi, quam citat Doctor in litera.

Efficacia mortis Chriſti & Sacramentorum.

Quoad locum illum Prophetæ, quem communiter adducunt Scholaſtici aliqui, dubitant ſi probat: Vaſquez autem negat habere illam ſententiam, ſeu ſenſum qui prætenditur, ſecutus interpretationẽ Ariæ Montani, qui refert illa verba ad Aſſyrios, quorum conſummatio talis erit per vnam plagam, vt neceſſum non ſit adiicere aliam: quod cõfirmare videtur per verba ſequentia: *quia ſicut ſpinæ ſe inuicem complectuntur, ſic conuiuium eorum pariter potantium conſumetur, quaſi ſtipula ariditate plena*, &c. Deinde in vulgata legitur: *non conſurget duplex tribulatio*, &c.

Interpretatio quorumdam in locum Nahum.

Reſpondetur, hunc non eſſe verum ſenſum, & intẽtum à Propheta: ſed illum quem ſequuntur Scholaſtici, præmiſit enim: *Bonus Dominus, & confortans in die tribulationis, & ſciens ſperantes in ſe*, &c. vnde infrà ſe explicans, *Afflixi te, & non affligam vltrà*, &c. quod perinde eſt, ac non adiicere ſecundam, & loquitur Iſraëli: & ſubdit: *& nunc conteram virgam eius*, ſupple Senacherib Regis Aſſyriorum, & Ninive, quæ fuit Metropolis regni, *de dorſo tuo, & vincula tua diſrumpam*, &c. Vnde & hæc Prophetia deſtructionem Niniue, & conſolationem Iſraëlis continet. Prima tribulatio fuit vaſtatio Samariæ, & decem tribuum captiuatio per Aſſyrios; parcitur autem duabus tribubus, vt Iudæ, & Benjamin, & Ieruſalem, quæ deinceps non fuerunt vaſtatæ per Aſſyrios, ideóque dicit Propheta, *non conſurget duplex tribulatio*, vel iuxta ſeptuaginta, *non vindicabit bis in idipſum in tribulatione.*

22 *Reijcitur.*

Expoſitio cõmunis confirmatur.

Verba ergo illa quæ obiicit Vaſquez ex textu Prophetæ denotant modum liberationis Iudæorum à ſecunda tribulatione per ſubuerſionem Aſſyriorum, qui eis inhiabant. Vnde ſi ratio temporum, quam init Tornielus, vera ſit, nempe Nahum prophetaſſe an. 13. Ezechiæ, non poſſunt illa verba de duplici tribulatione referri ad Aſſyrios, qui anno ſequenti 14. cæſi ſunt ab Angelo in obſidione Ieruſalem. Deinde, vt refert Dorotheus in vita Nahum, Niniuen ſubuerſam fuiſſe terræ motu, & aqua ſtagni adiacentis, & igne emerſo ex deſerto, quod etiam refert Epiphanius. Deinde ſubuerſa eſt à Chaldæis.

Duplex tribulatio non refertur ad Aſſyrios.

Patet ex ſupputatione temporum.

Terriodeſtructi Aſſyrij.

Vnde Chaldæus vertit, *non conſurget domui Iſraël duplex anguſtia*, &c. Arabicus, *non conſurget altera vice in nocumento.* Syrus, *non ſtabit duabus vicibus tribulatio*, &c. Theodotion, *non conſurget ſecunda tribulatio.* Symmachus, *non ſuſtinebunt impetum ſecundæ anguſtiæ*, qui omnes referunt ſententiam ad populum Iſraël, non ad Aſſyrios, ſicut & proprietas Scripturæ ita ſuadet, quia tribulatio iuſtorum eſt, & infidelium, conſummatio verò impiorum, & infidelium, vt erant Niniuitæ.

23 *Idem patet ex omnibus verſionibus Scripturæ.*

Tribulatio iuſtorum eſt conſummatio infidelium.

Accedit quòd etiam S. Cyprianus *ſer. de paſſione Domini*, eandem interpretationem ſequitur:

Patet ex Patribus. Cyprianus.

Neque

Neque enim bis in idipsum iudicat Deus, sed impœnitentes ipse iudicat, & damnat, pœnitentes verò, quia à se ipsis susceptit iudicatos absoluit, neque iudicio, quod pœnitentia humana seueritas protulit, aliquid iustitia cœlestis apponit, &c. Sic etiam Hieronym. & Remig. in idem cap. Cyrillus, Theophylactus, & idem docent super illa verba *afflixi te* referri ad Israël, & Ierusalem, non ad Niniuen. vt idem Hieronym. Remigius, Rupertus, Lyranus, Haymo, Vatabl. Ribera & alij. Huc etiam spectant preces fidelium, qui rogant vt peccata eorum in hac vita puniantur, ne seruentur in alteram. Vnde Paulus 1. ad Corinth. 11. *Dum iudicamur à Domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur*, &c. Hanc veritatem vlteriùs confirmãt verba Prosperi citata à Doctore, & authoritas Gelasij Papæ. Videatur Gratianus loco citato.

Ratio Vasquez. Conclusionem hanc existimat Vasquez probari non posse ratione, nisi dicantur peccata, & pœnas remitti, vt ipse docet ex natura rei per satisfactionem in contritione, aut Sacramento: sed

Reiicitur. hæc ratio non est vera in suo fundamento, neque scio quid iuuet vim satisfaciendi referre in contritionem peccatoris magis, quàm in satisfactionem Christi, & meritum, in quo habemus redemptionem.

24 *Probatio Doctoris.* Probat ergo Doctor conclusionem ex diuina clemẽtia cum authore libri de vera, & falsa pœnitentia. Deinde ex ratione iustitiæ assignans disparitatem inter bona merita per peccatũ mortificata, quæ reuiuiscant, & inter peccata, & pœnam æternam remissa per pœnitẽtiam; quia per pœnitentiam remittitur peccatum, & commutatur pœna æterna in temporalem, qua commutatione facta, & soluta, pœna temporali per condignam satisfactionem, & sufficienter punitur peccatum quantum exigit diuina iustitia, & deletur omne eius debitum per interiorem, & exteriorem satisfactionem, & virtute clauium per sententiam, quam Deus approbat in cœlo, ac proinde est irreuocabilis absolutè, ergo non reuiuiscit sic peccatum punitũ & remissum. Bona opera quæ sunt præmium vitæ æternæ non ordinantur per præmium aliquod temporale: ergo manet ipsis ius præmij destinati, nisi impediantur, sublato autem impedimento reuiuiscunt.

Disparitas inter reuiuiscentiam meritorii, & peccati ex medio iustitia.

Responsio. Dices, ob peccatum subsequens reuiuiscere priora dimissa ob ingratitudinem.

Impugnatur. Trident. Contrà, hæc responsio non satisfacit, & contrarium supponit Tridentinum *sess. 14. cap. 2. & cap. 8.* vbi docet pœnam huius ingratitudinis esse obligationem ad solam pœnã temporalem, sicut & idem supponit *cap. 14. sess. 5.* pro qua pœna tẽporali imponitur satisfactio pœnitentialis. Vnde, vt expressè constat, hoc iudicium & sentẽtia de peccato confesso terminatur per solutionẽ pœnę temporalis debitæ, & per absolutionẽ suppositis aliis requisitis. Sicut supponit Concilium ingratitudinem peccatoris recidiuantis ex diuina clementia, & iustitia puniri per cõmutationem pœnæ æternæ peccati in temporalem; quam Deus manere voluit ex iustitia, & clementia ob ingratitudinem, quam committit baptizatus, post indulgentiam plenariam habitam in Baptismo.

Ingratitudo peccatoris punitur per solã pœnam temporalem.

25 Sicut ergo non redeunt peccata originale, & actuale ante Baptismũ commissa quoad culpam, aut pœnam, vt supponit Concilium (& definit etiam *sess. 5. canone 5.*) & ingratitudinem per hunc specialem modum vindicari dicit; ita similiter neque peccata confessa, pro quibus est plenè satisfactum, redeunt in recidiuante. Probatur consequentia, quia peccata quoad culpam, & pœnã delentur in Baptismo, & illa obligatio ad solam pœnam temporalem, tunc manet in fideli lapso, quando pœnitentia non æquiualet Baptismo in efficacia, vt patet *sess. 14. c. 2.* Hæc ergo obligatio quam dicit Concilium manere, excludit ex mente Concilij, & secũdùm veritatem, omne aliud debitũ, quia specificatio debiti in ordine ad plenariam satisfactionem pro peccato, aut alio, in materia iustitiæ, & secundùm legem præfixam eius obligationi facta, præcisa est, & sic intelligit præcisè, vt nihil deficiat, nihil non expressum includat. Si ergo pœnam ingratitudinis refert Cõcilium ad satisfactionem interiorem, per erubescentiam, & contritionem, & ad pœnam temporalem, seu eius tantùm obligationẽ, sequitur non esse aliã pœnam ingratitudinis cõmissæ ex mente Concilij, & consequenter iudicium de peccato, & eius pœna æterna dimissa, & temporali satisfacta, ita est ratũ in cœlo vt ampliùs secundùm iustitiam nihil peccati reuiuiscat deniuò per subsequens peccatum quod & ipsa forma iudicij, & sententia absolutè lata non dependens ab aliquo statu futuro peccatoris confirmant.

Expressio pœnæ temporalis excludit aliud debitũ, & pœnam ingratitudinis.

Iudicium pœnitentiæ ratũ & terminatum. Patet ex eius formæ.

Hinc euacuatur solutio Hugonis, qui dicit peccatum remissum esse quamdiu peccator pœnituit, & pro tum ei non reputari.

26 *Resp̃sio Hugonis.*

Impugnatur. Contrà, quid est hoc *quamdiu peccator pœnituit de peccato?* vel intelligit peccatum non fuisse ex toto dimissum, sed sub quadam conditione: & hoc falsum est, quia aliàs sequeretur quòd iudex huius fori nõ remitteret absolutè peccatum, aut pœnam debitam, neque consequenter posset inducere obligationẽ satisfaciendi pro pœna temporali, neque haberet clauẽ ligandi, neque etiam ipse pœnitẽs obligaretur absolutè ad pœnã temporalem, neque ad satisfactionem implendam, quod nequit dici. Probatur consequẽtia, non potest secundùm iustitiam pro debito non remisso absolutè, neque remittendo, nisi posita conditione incerta, præscribi solutio certa, & in opere statim exhibenda: sed pœna tẽporalis est solutio certa, & abstrahens ab omni conditione futura, per quam non suspenditur eius obligatio, aut necessitas, & incurritur pro peccato, & pœna æterna tantùm, remissis in effectu: ergo si non sunt absolutè remissa, tollitur etiam obligatio pœnæ temporalis, & potestas ligandi absolutè reum ad satisfactionem præstãdam, quæ satisfactio debet esse secundùm mensuram peccati: alioquin inducere obligationem certam, & onerosam sine fructu vllo non conuenit diuinæ clementiæ.

Ex inconuenienti.

Aliàs non obligari posse peccatorẽ ad pœnam temporalem.

Solutio certa pro remissione incerta nequit præscribi.

Confirmatur, si Deus hoc modo remittat peccatum, & pœnam æternam de facto sub conditione de futuro perseuerandi in venia accepta, & nõ absolutè, sequeretur iudicem inferiorem debere intendere hanc conditionem, imò etiã verbis expressam concipere in sententia, vt conformiter iudicet ad legem præscriptam remissionis, & vt sententia eius sit rata in cœlo. Sed absoluẽs eum hac cõditione expressa in forma absolutionis: [*Ego te absoluo à peccatis tuis si perseueraueris*, nihil faceret], & esset sacrilegus: ergo sententia eius sicut absolutè profertur in peccatorem, & independenter ab omni futura conditione, aut eius, sic etiam remissio peccatorum per virtutem clauium absolutè à Deo fit, & non sub conditione, aut aliqua reseruatione.

27 *Confirmatio. Deberet talis conditio intẽdi à iudice inferiori, & exprimi in sententia.*

Expressa annullaret formam.

Dices remissionem quidem absolutam esse, *Resp̃sio.*

ſed quamdiu pœnitentia eſt. *Iſte*, inquit Hugo, *quãdiu pœnitentiã egit, dimiſſum eſt ei peccatũ ſuum, quamdiu pœnituit peccatum ſuum, non imputabitur illi, quando meritum fuit, præmium permanſit*, &c.

Impugnatur. Sed hæc reſponſio non ſubſiſtit, quia terminata cauſa per ſententiam huius fori, nihil amplius requiritur, & ſatisfactio per pœnitentiam, quam Deus præfixit, completur: neque vlteriùs producere pœnitentiam tenetur peccator, neceſſitate ſalutis, aut iuſtificationis. Omiſſio ergo continuationis pœnitentiæ in ſe nequit eſſe cauſa vnde peccatum reuiuiſcat, quia non eſt fundamentum vnde colligatur hoc, aut pœnitentiam obligare ſemper, & pro ſemper; quia hoc non congruit, neque poſſibile eſt quòd ſic obliget quoad præceptum affirmatiuum; nec congruit talis obligatio, quia ſic aliarum virtutum contemneretur exercitatio, & præcepta.

Omiſſio pœnitentiæ ea peracta nõ poteſt eſſe cauſa reuiniſcentiæ.

2 S *Reſponſio.* Si autem Hugo intendat manere meritum pœnitentiæ moraliter, quandiu non peccatur de nouo, & tunc retractari pœnitentiam.

Impugnatur. Contrà; neque hoc etiam rectè dicitur, quia peccatum nouum in materia alterius virtutis non dicit oppoſitionem ad virtutem pœnitentiæ ſpecialem. Ergo non erit eius retractatio ſpecialis, qua deſineret meritum antiquum, neque illud peccatum ex alia vlla obligatione, aut circumſtantia per ſe, aut per accidens annexa, habet tollêre efficaciam prioris pœnitentiæ, aut meriti: quia ei non opponitur; imò ſicut peccatum contra alias virtutes non tollit merita illarum antiqua, vt ipſe Hugo ſupponit, ita minùs poterit tollere meritum pœnitentiæ præteritæ peccatorum, quàm retractatio meritorum, quæ præterierunt in materia virtutis proprię, cui opponitur peccatum: alias omne peccatum eſſet impœnitentia, quod neque verum eſt, neque admittitur.

Peccatum contra etiam virtutem nõ opponitur pœnitentiæ.

Peracta pœnitentia deſinit eius obligatio. Deinde peracta pœnitentia, ſecundùm exigentiam, de peccato, deſinit omnis obligatio pœnitentiæ, quæ non obligat, niſi ex ſuppoſitione peccati nondum remiſſi: minùs ergo dependet pœnitentia à perſeuerantia in iuſtificatione per ipſam recepta, quàm ab aliis virtutibus, quarum præcepta affirmatiua abſolutè obligant, & non ex ſuppoſitione.

Reſponſio. Dices, peccatum nouum opponi effectui pœnitentiæ, & ſic implicitè retractari per ipſum pœnitentiam præteritam.

Impugnatur. Contrà, illa ſententia, quæ fuit in cœlo rata, nequit retractari. Præterea, quamuis peccatum nouum opponatur iuſtitiæ, quæ eſt per pœnitentiam, non ideò opponitur eidem, quæ eſt effectus pœnitentiæ: quia ſiue ex pœnitentia, ſiue ex alia fiat in nobis iuſtitia, perinde tollitur per quodcunque peccatum mortale, ex communi oppoſitione iuſtitiæ, & iniuſtitiæ. Illud ergo peccatum ſicut non eſt retractatio Baptiſmi, ſic etiam neque erit pœnitentiæ, & quamuis deleat ex ratione prædicta gratiam collatam in pœnitentia, non ſequitur annullare veniam peccatorum remiſſorum, aut hæc ipſa quoad culpam, aut pœnam reuocare, ad quæ nullum dicit ordinem ex materia ſua, aut lege, cui opponitur, aut intentione peccantis. Ad fundamenta ſententiæ oppoſitæ reſpondebitur infrà cum Doctore.

Peccatũ non opponitur iuſtitiæ, vt eſt effectus pœnitentiæ.

SCHOLIVM.

Reſurgentem non ſemper acquirere maiorem gratiam, quàm antea habuit. Hanc tenent qui docent per opera remiſſa charitatis, & aliarum virtutum, non augeri charitatem D. Thom. 2. 2. q. 24. art. 6. Alenſ. 4. part. quæſt. 57. memb. 3. Sotus d. 16. quæſt. 2. art. 2. probabile tamen, & communius eſt oppoſitum, ſcilicet per omnes actus bonos iuſtorum augeri gratiam, & ſtatim, cui fauet Trident. ſeſſ. 6. cap. 10. & can. 24. 32. quod alibi docuimus non eſſe difforme Scoto, quia ait tantùm hanc concluſionem eſſe probabilem d. 21. art. 1. num. 10. & idem eſt de his, & de meritis reſuſcitatis ſecundùm Scot.

9 CONtra hoc c, quia tunc omnis reſurgens à peccato mortali reſurgeret in gratia maiori, quàm fuit illa, à qua cecidit: quia reſurgeret in omnibus bonis, quæ priùs habuit iam viuificatis, & præter hoc, in iſto actu pœnitentiæ per quem reſurgit, & quem illis præteritis ſuperaddit: & ita in maiori gratia; quod videtur inconueniens, tum, quia non omnis cadens ſemper grauiùs cadit, quàm priùs ceciderit: nec igitur reſurgens gratior reſurgit, quàm præfuit: tum, quia prima gratia poteſt eſſe maior, & minor, & per conſequens minima: ſed per pœnitentiam acquiritur prima gratia: ergo poſſibile eſt aliquando primam gratiam recuperatam per pœnitentiam eſſe minimam.

Merito quantũcunque remiſſo debetur præmium eſſentiale, nõ tamen gratia ſtatim danda. per ly ſtatim, *innuit quod poſt mortem dabitur, habet expreſsè d. 21. q. 1. num. 10.*

Ad hoc dico, quòd non eſt idem habere plura merita in acceptatione diuina, reſeruata in ordine ad præmium pro eis reddendum, & habere maiorem gratiam intenſiuè. Vniuerſaliter enim cuicunque merito debetur non tantùm aliquod præmium accidentale, ſed etiam præmium eſſentiale. Patet, quia ſi quis iſtud ſolùm haberet ſine omni alio merito, beatificaretur, non præcisè in illo gradu, in quo propter gratiam ſolam ſine meritis beatificaretur, ſicut paruulus nunc baptizatus: gloria enim cuiuſcunque habentis meritum proprium, excedit gloriam talis: ergo quodcunque meritum ſequens alia merita iam habita, requirit proprium gradum gloriæ eſſentialis ſibi correſpondentem: nec tamen per quodcunque meritum augetur ſtatim gratia: nec habens plura merita eſt ſemper in maiori gratia: ſi igitur ſufficiat ſola gratia ad aliquam gloriam, tamen meritis correſpondet aliquis gradus gloriæ ſaltem; licet maiori gratiæ ſine meritis correſpondeat maior gloria, quàm minori gratiæ. Tamen

in

in quocumque gradu eodem ponatur gratia merito adiuncto, licèt per illud non ſtatim intendatur gratia: tamen correſpondet ſibi gradus gloriæ, vltra illum gradum qui reſponderet præcisè illi gratiæ.

Per hoc dico ad argumentum, quòd reſurgens plura merita habet in acceptatione Dei, quàm habuit quando cecidit; & per conſequens ad maiorem gloriam ex ea parte ordinatur; ſed non oportet eum in maiori gratia reſurgere, quia ſecundùm eius diſpoſitionem in deteſtando peccatum commiſſum intensè, vel remiſsè datur ſibi nunc maior, vel minor gratia. 10

Sed contrà, quia tunc reportaret commodum de lapſu ſuo, quia reſurgit dignior præmio in Dei acceptatione. Item reſponſio data videtur includere repugnantia; quia ſi eſt dignus maiori gloria quando reſurgit, quàm fuit quando cecidit, & cecidit à magna gratia per quam fuit dignus magna gloria; ergo non reſurgit in parua gratia: quia illud vnicum meritum, quod reſurgendo ſuperaddit, non adderet tantum de gloria, quantum defectus ſecundæ gratiæ, ſiue eius minoritas reſpectu primæ diminuerit de gloria: ergo, &c.

Ad primum dico, quòd non habet commodum, ſed magnum incommodum; non ſolùm quia peccauit, ſed ad propoſitum, quia totum tempus quo manſit in peccato, eſt ſibi perditum, quo tẽpore merita potuiſſet multiplicaſſe, ſi tunc in gratia manſiſſet. *Non reportatur lucrũ ex lapſu, licèt merita reuiuiſcant.*

Ad ſecundum dico, quòd præſcindendo illud in gloria, quod reſpondet meritis, & illud dicatur *B.* ab illo, quod reſpondet gratiæ, & illud dicatur *A*; fortè *A* excedit *B.* & quando iſte reſurgit, quia omnia priora merita viuunt in Dei acceptatione, redit ſibi ius, & dignitas ad totum *B.* ſed ad *A.* non redit ſibi ius, & dignitas, ſi gratia ſecunda ſit minor prima: igitur reuiuiſcunt merita, ſed non reuiuiſcit prior gratia, quia priùs habita. Et iſtud eſt ſatis conſonum iuſtitiæ, quia gratia prior fuit tantùm donum Dei: merita autem erant aliquo modo opera hominis. Et ideò illa ſunt ſibi ſemper ſalua in acceptatione Dei: gratia verò non, vt propter eam ordinatur ad aliquod præmium, quia habuit eam, ſed tantummodo per eam ſi nunc habet eam. *Meritis reſuſcitatis nõ redit gloria quæ debebatur gratiæ gratuitæ, id eſt, primæ gratiæ & ſecundæ ex operato.*

Hæc via, tenens gradum eſſentialem gloriæ correſpondere merito, conſonat Scripturæ, quæ in multis locis iſtam ſententiam diuinæ iuſtitiæ aſſerit, quòd reddet vnicuique ſecundùm opera ſua, *in Pſal. 61. & Rom. 2.* nuſquam autem habetur, quòd reddet vnicuique ſecundùm habitũ ſuum; & conſonat obſeruantiæ legis diuinæ, quia ſecundùm ipſam vtile eſt continuè, quantum poſſibile eſt, opera meritoria exercere, quamuis remiſſa, adeò vt per illa non ſtatim augeatur gratia: quia correſpondet ſingulis in acceptatione Dei determinatus gradus gloriæ. Nec adeò expedit ſaluare gratiam quantum opus remiſſum agere, per quod non augetur gratia: quia etſi iſte remiſsè agens non habeat maiorẽ gratiam per opus ſuum, quàm ille dormiens, in quo ſaluatur gratia ſine tali ope: non tamen fruſtrà iſte egit, nec in nullo excedit illũ qui dormiuit: imò per illud, quod egit, iam dignus eſt aliquo æterno bono, quo non eſt dignus ille. 11 *Debetur nobis gloria, quæ nõ correſpondet gratiæ, ſed operibus remiſſis.*

Ex iſto ſequuntur duo corollaria. Vnum, quòd aliquis dignus maiori gloria, loquendo de eo in gloria, quod correſpondet meritis, & de digno non propinquè, ſed remotè, puta ſecundùm ius, ſed ſuſpenſum, damnatur: & alius dignus multò minori gloria iſto modo ſaluatur; ſed hoc ideò eſt, quia ille alius dignus eſt propinquè, quia habens ius non ſuſpenſum, dignus eſt etiam ad illud aliud in gloria correſpondens gratiæ, ad quod non eſt ille damnatus dignus, & nulli datur correſpondens meritis ſine correſpondente gratiæ. 12 *Duo corollaria ex præcedenti doctrina.*

Si etiam illud correſpondens merito eſt eiuſdem rationis cum correſpondente gratiæ, & per quodcumque meritum augetur iſtud in diuina acceptatione; igitur meritis finitis correſpondebit tantum gloriæ, quantum eſt illud correſpondens gratiæ. Aliquis ergo in gradu determinato habens illam, ſaluaretur, & habens omnia iſta, ſed mortificata, damnaretur. Damnatur igitur dignus, ſed remota dignitate & ſuſpenſa, & ſic dignus multò maiori gloria, damnabitur: & dignus dignitate propinqua multò minori, ſaluabitur. nec mirum, quia inimico dum eſt inimicus, quæcumque bona præterita non ſufficiunt ad præmium conſequendum.

Secundum corollarium eſt, quòd illa quibus reſpondet magnus gradus gloriæ, dum ſunt mortificata, non poſſunt mereri minimam gratiam; alioquin qui cecidiſſet à multis meritis, iam meruiſſet, vt reſurgeret ab illo lapſu per primam gratiam ſibi propter iſta merita conferendam. Nec tamen credo quòd merita mortificata omnino nihil faciant in acceptatione diuina ad primam gratiam dandam huic lapſo; quia etſi ſecundùm ſtrictam iuſtitiam iſte inimicus Dei non ſit dignus de propinquo ad aliquam gratiam, & gloriam: tamen excellens miſericordia Dei propter præcedentia 13

Merita mortificata, aliquid faciunt pro reſurrectione.

merita licèt mortificata citiùs dat gratiam ad reſurgendum. Vnde ſicut credo quòd perfectior grauiùs cadit propter maiorem ingratitudinem: ita credo quòd cæteris paribus citiùs reſurgit propter Dei benignitatem, merita prædicta ad hoc aliqualiter acceptantem. Vnde aliquando audiui de viro priùs valde perfecto, & poſtea profundiſſimè lapſo, cùm propter facinora ſua eſſet morti adiudicatus, miſericordiſſimè viſitato, perfectiſſima pœnitentia ſibi ſubitò inſpirata eſt. Iſtud benè debet allicere quemlibet ad ſemper meritoriè agendum pro viribus; quia ſiue manſurus, ſiue lapſurus ſit, non erunt iſta in obliuione totaliter coram Deo.

COMMENTARIVS.

29

Obijcit Doctor. Reuiuiſcētia meritorū ad maiorem gratiam.

e *Contra hoc: quia tunc omnis reſurgens*, &c. Obiicit contra diſparitatem *ſupra* aſſignatam inter reuiuiſcentiam meriti, & peccati, illius per pœnitentiam, huius per lapſum noui peccati. Obiicit, inquam, quòd reſurgens à peccato reſurgeret cum maiori gratia, quàm fuerit illa, à qua cecidit, & ſic ex lapſu reportaret commodum. Deinde contingit vt reſurgens non reſurgat, quàm fuerit ante lapſum, magis gratus, & poſſibile eſt eum reſurgere cum parua gratia.

Reſponſio. Plura merita poteſt quis habere cum minori gratia.

Reſpondet Doctor ad hoc argumentum, aliud eſſe habere plura merita in diuina acceptatione: aliud verò habere maiorem gratiam intenſiuè. Probat, quia vniuerſaliter cuicumque merito correſpondet non ſolùm præmium accidentale, ſed etiam præmium eſſentiale gloriæ; quia ſi illud ſolum meritum haberet, correſponderet ei gradus gloriæ eſſentialis diuerſus à gradu correſpondente gratiæ, verbi gratia, baptiſmali quam recepit infans, & ratione illius gradus excederet in gloria infantem, qui careret tali merito. Subiungit omni merito etiam remiſſo correſpondere proprium gradum diuerſum gloriæ, ab eo qui correſpondet meritis prioribus, tamen non correſpondere diuerſum augmentum gratiæ, ſaltem tum dandum. Inde reſpondet ad argumentum quòd aliquis habens alia merita reſurgat ad maiorem gloriam ratione meritorum, non tamen ad maiorem gratiam; ſed ad eam quam exigit eius præſens diſpoſitio maior, vel minor.

Omnibus meritis correſpōdet gloriæ eſſentialis.

Merito remiſſo non correſpondere augmentū gratiæ.

30

An ius ad gloriam fundetur in operibus ratione ſui? Reſponſio affirmatiua. Probatur.

Circa hæc quæ breuiter Doctor attingit offerunt ſe plures difficultates. Primò de natura actualis iuſtitiæ, vt diſtinguitur ab habituali an fundetur in ea titulus proprius reſpectu gloriæ, licèt requirat adoptionem, & ſtatum gratiæ in eo cui acquiritur hic titulus.

Ad quòd reſpondetur breuiter affirmatiuè, vt vt recte Doctor infra: *nec via tenens gradū eſſentialem gloriæ*, &c. quod probatur Pſal. 61. & ad Rom. 2. *Deus reddit vnicuique ſecundùm opera ſua.* Ad Roman. 4. *Ei qui operatur merces non imputatur ſecundùm gratiam, ſed ſecundùm debitum.* Ad Hebr. 6. *Non eſt iniuſtus Deus vt obliuiſcatur operis veſtri*, &c. Eccleſ. 16. *Miſericordia facit vnicuique locum ſecundùm meritum operum ſuorum*, &c. Ad Hebr. 13. *Talibus enim hoſtijs promeretur Deus*, &c. loquitur de beneficentia. Sap. 5. *Iuſti autem in perpetuum viuent, & apud Dominum eſt merces eorum*, &c Matth. 5. *Merces veſtra copioſa eſt apud Deum.* Matth. 10. *Qui ſuſcipit iuſtum in nomine iuſti mercedem iuſti accipiet*, &c. *Supereſt mihi corona iuſtitiæ.* 1. ad Timoth. 4. patet ex parabola vineæ, & operariorum; patet ex parabola talentorū, ex omnibus locis, in quibus promiſſio facta habetur operibus, & ratione ipſorum, in quibus iudicandi dicuntur homines ſecundùm opera quæ geſſerunt, *Matth. 25. Luc. 14. 2. ad Corinth. 5. Apocal. 2. 14. 22. Pſal. 118. 17. ad Hebr. 10. & aliàs ſæpiſſimè.*

Ex his ſequitur titulum hunc fundari in operum acceptatione ſpeciali, qua Deus per opera, tanquam per meritum ordinat hominem adultum ad vitam, & non fundari in gratia, quaſi ſolius gratiæ acceptatione acceptarentur opera, licet opera vt ſint digna ſupponant gratiam ſanctificantem in iuſto, quia promiſſio regni eſt facta filiis, & non peccatoribus. Hoc patet, quia promiſſio generalis facta eſt regni obſeruatoribus legis, promiſſiones ſpeciales operibus virtutum, vt fidei, charitatis, miſericordiæ, pœnitentiæ, paupertati, &c. *Beati pauperes Spiritu*, &c. *Si vis ingredi vitam ſerua mandata*; obſeruantia legis, & operatio virtutum, perſeuerantia vſque in finem procedunt ex adiutoriis gratiæ actualis Chriſti, & libero arbitrio, ex quibus habentur merita tanquam ex cauſis elicientibus: & promiſſio hæc facta eſt homini propter opera, & non propter habitus, vt dicit Doctor, & benè: quia ipſa gratia ſanctificans, inquantùm talis, concurrit tantùm per modū circumſtantiæ mediante perſona eliciente per eam dignificata, inquantùm ſanctificat. Vltra hoc præmium diſtribuitur ſecundùm perfectionem propriam operis, quam participat ex aliis cauſis, nempe gratia operante, & libero arbitrio: ergo hic titulus fundatur in opere meritorio ratione ſui. Deinde vel acceptarentur opera hoc modo mediante prima gratia tantùm, vel mediante ſecunda. Non primum, quia prima gratia eſt ex dono Dei, nec tribuit ius ad gloriam tanquam ad præmium, ſeu coronam iuſtitiæ, vt patet in infantibus decedentibus cum ſola iuſtitia baptiſmali. Non ex ſecunda, quia hæc acquiri poteſt per ipſa opera, & acquiritur de facto tanquam præmium ſubordinatum, & effectus operum: ergo titulus præmij non fundatur in operibus per acceptationē ſolam gratiæ; accedit quòd gratia conſummatur per opera in fine, & conſeruatur, non è contra, vt patet in perſeuerantia finali in obſeruantia legis, in victoria tentationum, & concupiſcentiæ, ex quibus conſeruatur ſanctitas tanquam per cauſas. Ex hac ergo concluſione ſequitur titulum, ſeu ius operum, immediatè fundari in ipſis operibus ex ſpeciali promiſſione, pacto, & acceptatione diuina facta operibus; & non acceptari ſola acceptatione perſonæ, aut gratiæ ſanctificantis, vt habet ſecum adeptionem perſonæ quæ acceptatio communis eſt habentibus, & non habentibus merita.

31

Fundatur titulus in ſpeciali acceptatione operum.

Probatur.

Valor operum proprius.

Promiſſio ipſis facta.

Gratia ſanctificās dignificat opera vt circumſtā.ia.

Perfectio operū ex alijs cauſis.

Acceptatio operū ſpecialis non eſt ex gratia prima, vel ſecunda.

Sequela ex dictis.

Sequitur præterea ipſa opera acceptari ad gratiam, tāquam ad præmium collatum propter opera, loquendo de augmento gratiæ, quæ acceptatio eſt ſecundaria operum, ſeu minùs principalis: nam primaria eſt ad gloriam & finē. Accedit vlterius quòd ipſa prima gratia ſit etiam ex

32

Augmentum gratiæ eſt ex operibus tanquam ſubordinatū præmium.

ex operibus in adultis, tanquam ex dispositione, Deo eam exigente ante collationem gratiæ, quæ acceptatio operum à quibusdam, & etiam à Sanctis Patribus appellatur meritum latè sumptum, nempe meritum fidei iustificantis, atque in tali gradu meritum, vt si esset ex viribus liberi arbitrij, iam non esset à gratia, sed ex natura, & ipsa iustificatio ei tribueretur aliquo modo tanquam debita naturæ merces.

Prima gratia adultorũ supponit opera.

Aliud esse habere plura merita & habere gratiam intensiorem.

Ex his patet responsio Doctoris quantùm ad primam partem, nempe aliud esse habere plura merita in diuina acceptatione, & habere gratiam intensiorem; nam potest manere titulus & ius fundatum in ipsis operibus, quod nondum est retributum, quãtùm ad præmium gloriæ; quamuis non manet gratia, & non restituatur integrè resurgenti illa quam habuit ante lapsum. Replicando itaque rationem præmissam in §. antecedenti, quam hîc defendit, resolutio eius in hoc stat, nempe operibus deberi suum præmium gloriæ, quod nondum est retributum, tam ex diuina clementia, quàm ex iustitia & promissione. Ius ad gloriam fundatur ratione operum immediatè, & manet in diuina acceptatione, & non ratione gratiæ ex præmissis. Hoc ius fuit impeditum per peccatum; ergo sublato peccato reuiuiscit, quamuis gratia eadem, & in eodem gradu non redeat: quia eam sibi ipsi perdidit peccator, quam Deus neque ex iustitia neque ex misericordia tenetur denuò restituere, vt videbimus: sufficit autem quæcunque gratia, verbi gratia, pœnitentiæ, vt reuiuiscant opera, ad præmium quod nondum fuit retributum, quia hæc gratia tollit impedimentum peccati.

Vnde sit quòd merita, & nõ gratia reuiuiscant.

33 *An operibus remissis correspõdeat augmẽtum gratia, & gloria.*

Secunda difficultas est ex probatione quam adducit Doctor: an scilicet operibus remissis meritoriis debeatur augmentum gratiæ, & gloriæ essentialis. Plures autem fuerunt opiniones Scholasticorum circa incrementum iustitiæ. Prima est, operibus intensioribus quàm sit habitus duntaxat mereri nos augmentum gratię, quæ statim confertur, & gloriæ suo tempore: remissioribus autem, vel æqualibus, non mereri accessionem gratiæ, aut gloriæ essentialis, sed tantùm accidentarium quoddam præmium, nouum gaudium futurum de bono opere præterito: mereri etiam perpetuitatem, seu æternam durationem præmij, eo quòd eiusmodi operibus multiplicatis homo disponitur ad conseruationem iustitiæ & sanctitatis. Deinde addunt his operibus correspondere etiam suum præmium essentialis gloriæ & gratiæ, non nouum, sed antiquum, quod prioribus promeritum est, nam idem præmium potest pluribus meritis correspondere, sicut gratiæ habituali gloria per modum hæreditatis, & vltimæ dispositioni correspondet vt merces, Christo exaltatio nominis conuenit ratione vnionis hypostaticę, & ratione meritorum. Hanc sic declaratam docent S. Thomas *in 1. dist. 17. quæst. 2. art. 3.* D. Bonauentura *in 2. dist. 40. art. 2. quæst. 3.* sequitur Capreolus *in 4. dist. 14. quæst. 2. art. 3.* & Conradus *1. 2. quæst. 114. art. 8.* Fundamentum huius sententiæ est, quia non intenditur habitus nisi per actus intensiores ipso.

Prima sententia.

Non correspõdere augmẽtum nouum, sed antiquum præmium.

Præmium accidentale.

Idem præmiũ potest ex multis titulis.

34 *Secunda sententia.*

Si actus intensior sit habitu correspõ.

Secunda sententia est, mereri hominem per actus remissiores augmentum gratiæ & gloriæ dandum suo tempore gloriæ in altera vita, gratiæ verò in hac vita, quando elicit actum intensiorem, quàm sit habitus, quod si non elicuerit, nunquam recipit augmentum, quod actui remissiori debetur. Pro hac citantur magis Capreolus & Conradus, quàm pro prima. Item citari potest D. Thomas *1. 2. quæst. 114. art. 8. ad 3.* *2. 2. quæst. 24. art. 6. in corpore.* Hæc sententia refertur ad idem philosophicum principium, & quædam loca Scripturæ, quæ inferiùs proponemus.

det ei præmium, si remissior non ita.

Tertia sententia est Durandi *in primo, dist. 17. quæst. 8.* actibus remissis nos nec mereri augmentum gloriæ, nec gratiæ. Ratio est, quia non meretur augmentum beneficij, qui malè vtitur recepto.

Tertia sententia nihil mereri.

Quarta est nostri Doctoris *hîc, & dist. 21. q. 1. §. Sistite modus non placet*, &c. Per opera remissoria etiam nos mereri augmentum gratiæ & gloriæ, quamuis non detur illud gratiæ augmentum statim, sed tempore congruo.

Quarta sententia Doctoris vtrumque mereri per actum remissum non statim dandum.

Quinta sententia est, dari etiam statim illud augmentum, quod tenet Gabriel *in 1. dist. 17. quæst. 4. art. 3. dub. 2. & in 4. dist. 14.* Almainus *tract. 2. moral. cap. 11. & 12.* Corduben. *lib. 1. quæst. 9.* Vasquez *1. 2. dist. 220. cap. 5.*

Quinta sententia.

Dari statim augmentum gratia.

Conclusio, Iustus quouis opere etiam remissiore quàm sit habitualis iustitia positis requisitis meretur. Probatur primò, quia Concilium Trident. *sess. 6. cap. 16.* enumerans conditiones operis meritorij, vt quod factum sit in Deo ex gratia Christi, qui influit tanquam caput in membra, &c. non agit de intensione actus supra habitum: ergo non debet tam onerosa conditio sine fundamento admitti. Secundò, meritum moraliter causat gratiam & gloriam: sed causa moralis potest esse inferioris ordinis & perfectionis, & semper hoc ipsum contingit in merito, quia nullus actus noster in hac vita accedit ad perfectionem gloriæ etiam remissioris in patria: ergo fundamentum oppositæ sententiæ corruit.

35 *Probatio. Conditiones meriti non inuoluunt intensionem respectiuam.*

Secunda ratio. Meritum & causa moralis potest esse inferioris gradus.

Tertiò, causa moralis non causat secundùm entitatem, sed iuxta ordinationem extrinsecam; ergo perfectio eius, & virtus in causando non est attendenda simpliciter ex entitate. Quartò probatur specialiter conclusio *Matth. 10.* vbi præmium offertur offerenti calicem aquæ frigidæ, quod est opus vile, & infimæ sortis. Vnde Trident. loco citato: *Neque verò illud omittendum est, quòd licèt bonis operibus in sacris litteris vsque adeò tribuatur, vt etiam qui vni ex minimis suis potum aquæ frigidæ dederit, promittat Christus eum non esse sua mercede carituram*, &c. Quintò, operibus remissis contingit obseruatio legis & præcepti: sed obseruatoribus eiusmodi promittitur vita æterna: ergò. Sextò, peioris conditionis essent qui intensè post iustificationem operari conarentur, quàm qui remisse, quia in his potest crescere meritum, in illis nequaquam, cùm non contingat semper intensè operari. Confirmari potest, quia sequeretur, verbi gratia, in beatissima Virgine post incarnationem nullum fuisse meritum, quia nullus actus eius potuit ex se æquare perfectionem gratiæ præexistentis, ne dicam excedere. Imò id etiam in viris perfectis, & qui conseruarunt innocentiam baptismalem: quia nullus actus in eis potest esse qui æquatur iustitiæ, quam acquirunt mediantibus Sacramentis, & prioribus operibus æquè perfectis, & ex magno conatu, & eisdem adiutoriis elicitis.

Tertia ratio. Causat ex ordinatione extrinseca.

Quarta ratio. Ex promissione facta. Trident.

Quinta ratio. Ex obseruantia legis.

Sexta ratio. Ex inconuenienti.

Confirmatio. Nullus actus B. Virginis excessit gratiam præexistentem post Incarnationem.

Septimò, perfectio meriti non solùm est ex actus intensione, sed etiam primariò ex obiecto, fine, & aliis circumstantiis: vnde actus intensior

36 *Septima ratio.*

Valor meriti ex obiecto fine & aliis crescit, & nõ ex sola intentione.

in se comparatus ad alium perfectè circunstantionatum, potest esse imperfectior simpliciter. Ergo accessio meriti non tantùm debet pensari ex intensione actus, quæ est circunstantia eius tantùm.

Perfectio charitatis supra reliquas virtutes.

Octauò actus charitatis, & cuiuscunque superioris virtutis essentialiter perfectior est actu inferioris virtutis, sed ex sententia cõtraria æquè meretur voluntas per vnum atque alium, modò intensio sit vniformis, quod est falsum ex Apostolo 1. *ad Corinth.* 13. vbi actus charitatis præfert perfectissimis actibus aliarum virtutum & intẽtissimis, neque alioquin perfectiùs esset operari ex motiuo superioris, quàm inferioris virtutis.

Nona ratio. Ex relatione actus.

Nonò, actus actualiter relatus à charitate in finem vltimum est perfectior quàm actus virtualiter relatus: sed hic posset esse intensior, ille remissior, vel vterque æqualis. Ergo vltimò videtur præfata sententia retrahere homines à bonis operibus, cùm multa inutilia ponat ad vitam æternam consequendam in ratione præmij. Ex dictis patet ad fundamentum illud philosophicum, cætera infrà soluentur.

Reiicitur secunda sent.

Ex his dictis patet impugnatio secundæ opinionis, nam quod de dispositione actus intensionis dicit, videtur fictum, cùm neque id in physicis etiam requiratur. Vnde sistendum est præcisè in doctrina morali, quæ ex obligatione & debito adiuncto augmentum per actus remissos habetur, vel sistendum est in ratione physica, cui prima sententia innititur.

37

Secunda conclusio. Dari augmẽtũ gratiæ statim post elicitum actum remissum.

Dico secundò. Probabilius mihi videri hoc augmentum dari statim post ipsum opus elicitum, neque huic repugnat Doctor, quia etsi dixerit hoc augmentum non dari statim post actũ, id assertiuè non asserit, sed ex suppositione sententiæ antiquorum, qui dicebant non augeri gratiam per actus remissos, vt seruaretur proportionem inter meritum & gratiam, quæ est inter habitus acquisitos & actus, quibus acquiruntur. Hinc autem Doctor asserit saltem illud augmentum, seu gratiam debitam operibus remissis dari in termino, quod non est negare absolutè dari statim per actum; sed permittere quoad hoc sententiam oppositam. Probatur iisdem rationibus, quibus probata est antecedens, quia meritum remissum perinde acceptatur ad præmium sibi proportionatum, ac meritum intensum ex generali lege, & per illud fit homo magis iustus. *Qui iustus est iustificetur adhuc.* & magis dignus vita æterna, sicut per quodius peccatum redditur magis indignus. Ergo sicut mortuo sine peccato, & pœna debita, daretur gloria essentialis debita operibus etiam remissis ex hac regula generali iustitiæ de dando debito, ita etiam quando nullum est impedimentum, & completum, manet ius creditori, ita etiam viatori datur augmentum gratiæ, sed in iusto, supposito opere quocunque meritorio, est ius recipiendæ gratiæ debitæ tali operi, & nullum est impedimentum eius recipiendæ: ergo statim eam recipit.

Explicatur Doctor.

Probatio.

Ex regula generali iustitia.

38

Responsio.

Dices, esse illud impedimentum gratiæ intensioris, quàm sit meritum, & in causis moralibus seruatur proportio causæ physicæ, quæ non agit in aliquid simile, vel æquale, sicut etiam actus remissus non intendit habitum acquisitum, ita etiam neque infusum meritum remissum, neque causa etiam producit formam in subiecto, nisi iuxta dispositionem præsuppositam.

Impugnatur.

Contrà, hæc ratio nulla videtur, quia etiam tolleret rationem meriti ab opere remisso in vniuersum quantùm ad gratiam perinde & gloriam: quia etiam sicut non posset augere gratiam, sic etiam neque gloriam: quod maximum inconueniens est ex dictis, & contra promissionem factam operibus, & obseruantiæ legis. Probatur sequela, quia opus non dicit ordinem meriti, nisi ad præmium; præmium autem constitutum operibus in Scriptura est gratia & gloria, maxime in nouo Testamento: ergo ratio meriti completur in ordine ad gloriam, & gratiam, ex quo destruitur alia responsio, qua diceretur esse meritum alicuius gloriæ accidentalis, quia omne meritum etiam talis præmij ordinatur primò & per se ad gratiam, & gloriam essentialem, ex quibus secundariò emanat præmium secundarium tali operi destinatum, vt laurea martyrio, virginitati, & huiusmodi; quamuis martyrium & virginitas ordinentur per se primò ad gratiam, & gloriam essentialem. Ergo nullum est opus meritorium præmij accidentalis gloriæ, quin sit etiam meritorium gloriæ essentialis, & consequenter etiam gratiæ, quæ est dispositio ex lege ad gloriam: ergo sublato titulo meriti ad gloriam essentialem, & gratiam, tollitur etiam ratio meriti ad gloriam accidentalem, quando essentialis gloria est ex meritis, quod dico propter meritum Christi, quo meruit exaltationem sui nominis, non verò gloriam essentialem, aut gratiam, quia hæc in ipso non sunt constituta sub merito: ea tamen nobis meruit.

Alia responsio reiicitur.

Meritũ præmij accidentalis primo ordinatur ad essentiale.

39

Opus meriti gloriæ accidentalis habet, proportione ad essentialem.

Sicut frustrãtur essentiali, ex eadem ratione etiam frustrantur accidentali.

Patet idem ratione, quia illa opera, quibus datur præmium, accidentalem habent positis aliis requisitis proportionem ad præmium essentiale: quia opera facta ex gratia referuntur ad finem vltimum, & secundùm obseruantiam legis, quæ primariò ordinat hominem ad finem gloriæ essentialis; ergo etiam est eius meritum. Deinde non est ratio cur ordinetur ad præmium accidentale magis quàm essentiale, ad quod alia eiusdem rationis, vel perfectionis, opera præcesserint, quibus præmium accidentale corresponderet: quia ratio prætensa etiam currit in proposito quoad præmium hoc accidentale, quæ adducitur contra meritum præmij essentialis: & si in specie loquamur de duratione beatitudinis, quam aliqui constituunt præmium operis remissi; hæc etiam duratio lege statuta est, ita vt beatitudo sit ex præsenti prouidentia vt æterna statuta operibus meritoriis, posita perseuerantia finali, non solùm remissis, sed etiam à fortiori operibus intensis: ergo si non accrescit ius ad gloriam essentialem operibus remissis, & gratiam, vt est dispositio ad ipsam, ex ea sola ratione, qua supponitur totum ius acquisitum per opera intensa, sic etiam neque duratio beatitudinis correspondet operibus remissis, quia ius ad hanc legem acquisitum est per opera intensa. Confirmatur, ideò statuitur præmium accidentale operibus remissis, vt seruetur veritas promissionis factæ in Scripturis sacris: sed hæc primariò, specificat gratiam & gloriam essentialem: ergo, &c.

Duratio beatitudinis est ex lege, & magis correspondet operibus intensis.

Tertia ratio. Meritum non sequitur naturam causæ physicæ, sed pacti, & conuentionis.

Tertiò ad idem: ius ad augmentum gratiæ & gloriæ acquiritur ex pacto, & promissione Dei, modò opera sint alioquin debitè circunstantionata: ergo non sequitur naturam causæ physicæ, sed iustitiæ, pacti, aut promissionis, quæ non determinant naturam operis, quoad gradum, sed

ſed qualitatem, & proportionem iuxta medium commutatiuæ: ergo ratio illa in propoſito non concludit. Confirmatur ex ratione, quam Doctor adducit, quia taliter operans in ordinem ad finem vltimum, aliter ſe habet quàm dormiens, vel nihil operans; & ſi meritum remiſſum ſolum eſſet, mereretur augmentum gratiæ, & gloriæ, & gratia etiam de præſenti daretur. Sed non eſt peior conditio iuſti habentis plura merita, & maiorem gratiam per ipſa acquiſitam, quàm alterius qui nulla haberet alia merita, quia neque ille excluditur per legem generalem promiſſionis, aut pacti, neque per vllam ſpecialem, neque hic ex carentia operum fit magis capax præmij gratiæ, & gloriæ, quàm ille cui ſuus profectus non debet præiudicare, ſed potiùs fauere: nam fortè dignitas etiam operis, in cæteris æqualis, ei creſcit ex circumſtantia perſonæ, quæ aliàs eſt magis accepta ex meritis: ergo, &c.

Operans remiſſè tendit in finem.

Non eſt peior conditio magis iuſti, quã minus iuſti.

40 *Quarta ratio. Excluditur inſtantia de cauſa phyſica.*

Quartò ad idem: ideò cauſa phyſica, aut actus remiſſus nequit habere effectum de nouo, quia non ſupponit priuationem eius in ſubiecto, & virtus eius remiſſa nequit intendere formam ſibi æqualem; ſed in propoſito hæc non currunt, quia & operans poteſt creſcere in gratia hîc & nunc, & opus ipſum non influit gratiam per virtutem phyſicam, ſed ex pacto operis Deus eam producit, quod pactum manet etiam reſpectu operis remiſſi. Et patet ex parabola operariorum, quorum ſinguli receperunt denarium, de quo pepigit conductor, licèt alij magis ſuſtinuerint: & quidquid ſit de ſenſu huius parabolæ, probatur ſubſumptum, quia opera noſtra remiſſa, vel intenſa recipiunt valorem gratiæ, & gloriæ, vt etiam innituntur meritis Chriſti Domini, vt communius docent moderni, Caietan. 3. *tom. opuſc. tract. 9. cap. 9.* Richardus *art.* 11. Hoſſius *in confeſſione, cap.* 73. Noſter Vega *quæſt. 5. de iuſtificatione ad* 3. Suarez *lib.* 12. *de gratia, cap.* 19. ſicut & noſtra ſatisfactio vim habet ex ſatisfactione Chriſti; vt docet Tridentinum *ſeſſ.* 14. *cap.* 8. & patet ex Paulo ad Roman. 6. *Stipendium peccati mors: gratia autem Dei vita æterna in Chriſto Ieſu Domino noſtro,* &c. vbi non dicitur vita æterna ſtipendium, quia eſt beneficium collatum etiam per gratiam *in Chriſto Ieſu Domino noſtro,* &c. vnde rectè Cœleſtin. epiſtola ad Epiſcopos Galliæ, cap. 12. *Et Deus,* inquit, *cùm coronat noſtra merita, quid aliud coronat, quàm ſua dona?* Trident. ſeſſ. 6. cap. 16. *Benè operantibus vſque in finem, & in Deo ſperantibus proponenda eſt vita æterna, & tanquam gratia filijs Dei per Chriſtum Ieſum miſericorditer promiſſa, & tanquam merces ex ipſius Dei promiſſione bonis ipſorum operibus, & meritis fideliter, reddenda,* &c. Ergo Chriſtus meruit nobis & gratiam, & gloriam mediantibus noſtris operibus, & meritis reddi: quia in ipſo *benedixit nos Pater omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus in Chriſto,* &c. ad Epheſios 1. Ergo opus remiſſum noſtrum licèt aliàs ex virtute ſua non poſſet augere gratiam, aut gloriam (quod etiam non admittimus) ſaltem vt innititur, & applicat meritum Chriſti Domini, qui eſt cauſa principalis meritoria, & promiſſioni Dei, eſt efficax in ordine ad hunc effectum, & ſic tollitur illa inſtantia de cauſis phyſicis, qui in propria virtute tantùm operantur. Hæc ratio perinde probat dari per illud opus ſtatim augmentum gratiæ.

Opera noſtra recipiunt valorem ex operibus Chriſti.

Cœleſtin.

Trident.

Quintò ad idem: ſupponendo ea, quæ dicit Doctor cum communi *ſuprà d.* 14. *q.* 4. *& aliis in locis*, per Sacramentum fieri de attrito contritum, ſic argumentor: attritio in Sacramento diſponit ad gratiam, & continuata poſt Sacramentum eandem auget: hoc non eſſet verum, ſi actus remiſſus non poſſet augere intenſiorem gratiam in ſubiecto: ergo, &c. Probatur aſſumptum, quia gratia confertur ſecundùm diſpoſitiones ſubiecti in Sacramento iuxta Tridentinum *ſeſſ.* 6. *cap.* 7. ergo gratia recepta per Sacramentum in eo caſu excedit gratiã, quæ alioquin correſponderet cõtritioni, ſeu attritioni, vt fieret à iuſto: ſed hoc non obſtante attritio illa continuata poſt Sacramentum habet augmentum gratiæ ſibi correſpondens, etiam ſecundùm aduerſarios, & nihil ei accreſcit in ratione operis, præter ſolam dignitatem perſonæ iuſtificatæ in Sacramento, ad quam ipſa attritio vt antecedit diſponit: ergo gratia intenſior non derogat merito operis remiſſi, ſed magis dignificat.

41 *Quinta ratio. Ex attrito fieri contritus.*

Attritio continuata poſt iuſtificationẽ ſacramentalẽ auget gratiam.

Sextò, ſi ratio præmiſſa valeret, derogaret etiam virtuti Sacramentorum, quæ infallibilis eſt poſitis requiſitis: hoc nemo admittit: ergo. Probatur ſequela: quia ponendo caſum quòd aliquis perfectè contritus de ſuis peccatis recipiat abſolutionem ſacramentalem, & deinde denuò confiteatur illa eadem peccata cum ſola attritione, reciperet augmentum gratiæ per ſecundam abſolutionem, tunc applicat idem Sacramentum cum minori diſpoſitione ad eandẽ materiam, & gratia prior recepta eſt intenſior ex perfectiori diſpoſitione: ergo ſi verum eſt illud principium, aut in hac materia ſequamur modum agendi cauſæ phyſicæ, Sacramẽtum denuò applicatum nihil conferret: imò in caſu quo pœnitens accederet in maiori gratia, quàm Sacramentum regulariter confert, ſequeretur idem inconueniens: quia perinde eſt ſiue effectus producatur ab eadem cauſa aliàs applicata, ſiue à diuerſa, modò ſupponatur ſubiectum eſſe in actu quoad formam, quæ aliàs nata eſſet produci à cauſa denuò applicata ſubiecto.

Sexta ratio. Oppoſita ſentẽtia derogat virtuti ſacramentorum.

42 *Reſponſio.*

Dices: fortè Sacramenta habere infallibilem ſuam veritatem, ſecluſo obice ex meritis Chriſti, & ex pacto, ideóque ſemper habere effectum in *fieri*, aut *facto eſſe*.

Impugnatur.

Contrà, ſed etiam eadem promiſſio, aut pactum Dei perinde habet veritatem ſuam in quacumque materia, & idem de valore operum Chriſti applicato: ſed bonis operibus iuſtorum, tam promiſſio Dei, quàm etiam meritum Chriſti ſunt annexa, vt cauſis diſponentibus ad gratiam, & gloriam: ergo perinde habent ſuum effectum.

Confirmatur. Trident.

Confirmari poteſt hæc concluſio, & ratio ex Trident. loco citato, quod non diſtinguit inter opus remiſſum, & intentum generaliter loquens. & cap. 10. *Sic ergo iuſtificati,* &c. *eunte de virtute in virtutem renouantur, vt Apoſtolus, inquit, de die in diem, hoc eſt, mortificando membra carnis ſuæ, & exhibendo ea arma iuſtitiæ in ſanctificationem, per obſeruantiam mandatorum Dei, & Eccleſiæ, in ipſa iuſtitia per Chriſti gratiam accepta cooperante fide, bonis operibus, creſcunt atque magis iuſtificantur, ſicut ſcriptum eſt: Qui iuſtus eſt iuſtificetur adhuc, ne verearis vſque ad mortem iuſtificari.* & can. 24. *Si quis dixerit iuſtitiam acceptam non conſeruari, atque etiam non augeri corã Deo per bona opera: ſed opera ipſa fructus*

Can. 24.

ſolum

ſolummodo, & ſigna eſſe iuſtitiæ adeptæ, non autem ipſius augendæ cauſam, anathema ſit.

43 Can. 32. Et Canon. 32. *Si quis dixerit hominis iuſtificati bona opera ita eſſe dona Dei, vt non ſint etiam bona ipſius iuſtificati merita, aut ipſum iuſtificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Ieſu Chriſti meritum, cuius viuum membrum eſt, fiunt, non verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipſius vitæ æternæ (ſi tamen in gratia deceſſerit) conſecutionem, atque etiam gratiæ augmentum, anathema ſit.*

Locutio indefinita in materia fidei æquiualet vniuerſali. In his locis Concilium loquitur indefinitè, & ſine vllo diſcrimine de bonis operibus, locutio autem indefinita in materia doctrinali, & potiſſimùm fidei, æquiualet vniuerſali; ergo iuxta mentem Concilij hæc doctrina comprehendit in genere omnia bona quæ fiunt ex fide, & gratia Chriſti à iuſtificato ad intentum conſequendæ ſalutis, & obſeruandi legem, ac proinde opera etiam remiſſa, vel æqualia gratiæ præexiſtenti, & quæ ipſam in efficacia non adæquant, verè augent gratiam, quod optimè etiam Scholiaſtes admonuit *in præcedenti Scholio*. Addere poſſumus talia opera facere ad ſalutem, & procedere ex gratia Dei excitante & operante, quæ datur ad finem ſalutis conſequendæ, & incrementi in iuſtitia accepta.

Obiectio. Obiiciunt alij illud Matth. 25. *Habenti dabitur & abundabit, ab eo autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo*, &c. ideſt, ex Auguſtino, benè vtenti gratiis dabitur, &c.

44 *Soluitur.* Reſpondetur, opponentes non citare Auguſtini locum, neque talem interpretationem habere, neque verba etiam adducta eam inducunt, non enim malè vtitur gratia qui elicit opus magis remiſſum, aut æquale gratiæ habituali: cùm fortè impoſſibile ſit homini perfecto & exercitato in iuſtitia tenenda, & in ſeipſo propaganda per vnum actum quantumlibet intenſum, adæquare gratiam habitualem, quam mediantibus Sacramentis, & pluribus meritis acquiſiuit longo tempore, & labore: nemo tamen dicet propterea ab eo auferri quod habet. Accedit etiam quòd perfectio operis meritorij non ſolùm attendatur penes conatum liberi arbitrij, ſed etiam penes gratiam Dei adiuuantem & excitantem ac præuenientem voluntatem eius ex Patribus, vt fuſiùs tractatur in materia de auxiliis, quæ gratia non in eodem ſemper gradu aſſiſtit, quia, vt optimè Trident. *cap. 11. Deus impoſſibilia non iubet, ſed iubendo monet & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis, & adiuuat vt poſſis*, &c. Et quamuis nunquam deſerat iuſtos, niſi ipſi priùs deſeruerint gratiam Dei; tamen non eodem modo ſemper influit: vult enim vt ſoliciti ſint, & cum timore & tremore ſuam ſalutem operentur, & ſuam opem implorent. Locus ergo ille intelligitur de iis qui gratiam Dei, & vocationem contemnunt, qui locus minùs congruè præſenti quæſtioni applicatur.

Gratia Dei excitans non in eodem ſemper gradu aſſiſtit.

45 *Obiectio 2.* Obiiciunt ſecundò, *Apocalyp. 2.* quendam Epiſcopum reprehendi, quia charitatem primam deſeruiſſet.

Reſpondet Ambroſius & Haymo eum lapſum fuiſſe.

Reſponſio. Reſpondetur, ſaltem eum non fuiſſe ſolicitum; feriari autem ab operibus charitatis eſt vicinum lapſui, maximè in paſtore; ſed hoc non facit ad propoſitam quæſtionem, quia aliud eſt remiſsè agere, & negligenter; aliud verò opera ita remiſſa eſſe in ſenſu philoſophico, vt non poſſint adæquare, aut ſuperare gradum gratiæ habitualis acquiſitum per plures labores: quia hoc, vt dixi, videtur impoſſibile vt ſemper quis excedat in perfectione operis, neque hic modus merendi eſt congruus fragilitati humanæ, & periculis viatoris, & tentationibus, neque conſequenter diuinæ clementiæ, & iuſtitiæ quæ à noſtro figmento accommodantur.

Obiicies tertiò, illud Apocalyp. 3. *non inuocnio opera tua plena.* 46 *Tertia obiect.*

Reſponſio. Reſpondetur & hunc peccaſſe: quia de eo *ibidem* dicitur: *nomen habes quòd viuus & mortuus es*, &c.

Quarta obiectio. Obiiciunt quartò, Gregorium *in 3. parte Paſtoralis admonit. 35.* vbi citans illum locum Apocalyp. 3. inuehitur in tepidos.

Reſponſio. Reſpondetur ad hoc, & vniuerſim ad omnia loca, quibus tepor, & negligentia culpantur, longè diuerſum eſſe ceſſare ab opere bono, vel negligenter exequi ſalutem ſuam, iuxta gradum vocationis, & gratiæ, & commoditatem benè operandi, ac hominem in ſingulis operibus non adæquare, aut ſuperare gradum gratiæ habitualis, quia etiam id nequit præſtare operibus intenſis, quibus tamen intendens non dicitur ab vllo remiſsè agere in ſenſu Theologico.

47 *Tertia difficultas eſt de reuiuiſcentia meritorũ ad eundem gradum gloriæ.* Tertia difficultas eſt, quam tangit ſcopus principalis huius articuli de reuiuiſcentia meritorum, quoad præmium eſſentiale gloriæ etiam totum quod ipſis aliàs debebatur, ſi homo non peccaſſet. Et quamuis ex ſupra dictis ſufficienter probetur reuiuiſcentia meritorum, vt ſuprà in expoſitione textus dictum eſt, quam communiter Theologi Scholaſtici admittunt; tamen quoad vltimum punctum, eſt magna concertatio, ſi ad totum præmium eſſentiale reuiuiſcant, *Controuerſia.* & quomodo, vel qua ratione reuiuiſcant, an ſcilicet requirant aliquam diſpoſitionem ex parte pœnitentis præter ſolam remiſſionem peccati, & gratiam iuſtificantem, quæ tum datur iuxta præſentem diſpoſitionem pœnitentis? Reducitur autem controuerſia hæc ad illud punctum, an ſcilicet gratia ſanctificans ita neceſſariò commenſuretur meritis, vt meritorum non ſit retributio, neque eſſe poſſit niſi iuxta menſuram gratiæ ſanctificantis; ita vt licèt merita fundent ius ſpeciale reſpectu gloriæ, tamen vt gloria proportionata meritis reducatur in actũ, an requiratur gratia ſanctificans, & habitualis in eadem menſura eleuans potentiam, vt poſſit operari iuxta menſuram meritorum in fruitione & viſione. An præterea vlteriùs ipſa acceptatio etiam meritorum ſit dependens à gratia adoptionis in eo gradu, vt intantùm acceptentur merita ad retributionem, inquantùm ipſa perſona mediante gratia acceptetur, & ſecundùm menſuram gratiæ acceptæ, & acceptatio meritorum quoad gradum debitum gloriæ, ſeu proportionatum aliàs meritis ipſis ſupponat neceſſariò acceptationem commenſuratam perſonæ per gratiam correſpondentem. *Explicatur.*

Hæc autem diuerſa ſunt: nam prior modus licèt ſupponat merita acceptari ſpecialiter, & propria acceptatione, quæ eſt intuitu operis, & differenti ab acceptatione perſonæ ratione gratiæ: tamen ſupponit neceſſariò commenſurari gratiam operibus per modum medij, per quod retributio ipſa meritorum reducuntur in actum, ſiue gratia ſit ſimpliciter medium neceſſarium ex natura rei, ſiue tantùm ex prouidentia ordi- 48 *Duplex ſenſus cõtrouerſiæ.*

naria

naria, qua Deus aliter non reducit hanc retributionem in actum.

Alterum, quod secundo loco additur, ita reducit acceptationem meritorum ad finem, seu præmium, vt sit dependens ab acceptatione gratiæ, seu personæ per gratiam in gradu, & mensura, vt illa sit quasi mediata & secũdaria quoad gradum & mensuram; hæc verò primaria & immediata, à qua prior dependet acceptatio; necessitatem vtramque gratiæ commensuratæ defendunt aliqui Doctores.

De hac autem secunda necessitate differuimus in prima difficultate præmissa, explicando argumentum & sententiam Doctoris, dicentes hanc acceptationem operum bonorum & meriti dependere tantùm à gratia, tanquam à conditione requisita, vt opus sit meritorium de condigno, & sufficere gratiam in quocunque gradu ad hunc effectum, licèt non sit commensurata merito, vt supponitur ad ipsum meritum, quoad gradum, imò in gradu, quo merito commensuratur subsequi ipsum meritum tanquam effectus, & præmium minùs principale meriti, vt antecedit verò se habere vt conditionem necessariam, qua constituitur homo in statu merendi per adoptionem: quia meritum est tantùm filiorum. Hæc difficultas magis tractatur per se in materia de merito, & conditionibus eius requisitis, quarum vna est status gratiæ.

Difficultas suprà resoluta.

49

Prior autem difficultas de necessitate gratiæ in gradu commensurato per modum medij necessarij ad finem, tangit quæstionem de beatitudine, & eleuatione necessaria potentiæ ad finem, & modo eleuationis, an scilicet requiratur eleuatio in eo gradu, quo attingitur ipse finis supernaturalis. an verò supposita eleuatione, siue intrinseca, siue extrinseca potentiæ, seu concursu supernaturali possit crescere perfectio actus ex perfectione sola naturali potentiæ, licèt exigat concursum supernaturalem, an etiam de facto si non restituatur gratia Deus suppleat eius defectum, iuxta principia nostræ scholæ, secundum tenetur vt infrà suo tractabitur loco.

Supponitur controuersa à suo loco tractanda.

Contrarium defenditur in schola D. Thomæ, à quo dependet resolutio huius quæstionis, quod admonere hìc placuit, vt sequela opinandi ad primarium fundamentum reducatur, & quæstio ipsa ad principia, à quibus eius dependet resolutio, quidque nobis in præsentiarum consequenter ad doctrinam nostri Doctoris sit explicandum, nam reuiuiscentia meritorum ab omnibus conceditur, sed conformiter ad dicta fundamenta hinc inde declaratur modus, quo reuiuiscunt.

His ergo pro maiore declaratione huius difficultatis præmissis. Prima sententia est communis antiquorum. Alensis 4. *part. quæst.* 12. *memb.* 4. *art.* 5. *&* 6. Alberti *in* 4. *dist.* 14. D. Bonauenturæ *ibidem art.* 2. *quæst.* 1. D. Thomæ 3. *part. qu.* 89. *a.* 2. non reuiuiscere merita, nisi iuxta dispositionem, quam habet pœnitens, vel præsentem, vel finalem, vel aliàs in vita, variè enim loquuntur, & possunt in hos omnes sensus explicari, statuunt enim reuiuiscentiam meritorum iuxta mensuram, quam quis recipit charitatis, & gratiæ, vel tum, vel aliàs vsque ad vltimum terminum. Vnde si taliter disponatur vt recuperet gratiam æqualem meritis, vel ei quam amisit, aut maiorem, reuiuiscant merita ad integrum ius gloriæ: si autem deficiat, ita vt non adæquet ex præsenti dispositione, aut aliàs *in* vita, æqualem, aut maiorem gratiam; sic etiam non reuiuiscunt merita antiqua in gradu excedente charitatem. Huc tendunt varij modi explicandi sententiam antiquorum, vt dicunt secundùm augmentum charitatis reuiuiscere merita antiqua, & non aliter.

Prima sententia.

Reuiuiscere merita iuxta dispositionem tantùm resurgentis.

50

Duplex est modus, quo hæc sententia in genere declaratur. Primus est, quòd gratia, quæ datur resurgenti, sit secundùm mensuram præsentis dispositionis: licèt non propter illam solam; sed etiam propter merita priora detur, & nihil aliud. Consequenter dicunt nullum specialem gradum gloriæ, aut gratiæ, tribui ratione meritorum, qui non daretur per solam contritionem, & dispositionem, in qua quis resurgit. Dicunt præterea resurgere merita mortificata, non ad præmium distinctum, sed ad idem præmium, quod est maius præmium: quia ex diuerso titulo datum. Hanc sententiam citat Sotus *dist.* 16. *art.* 5. quam *ibidem* reprehendit & negat esse D. Thomæ, & Suarez *in relectione de reuiuiscentia meritorum disp.* 2. *sectione* 1. Ledesma *in* 1. *part.* 4. *quæst.* 30. *art.* 2. *&* 4. Hi etiam authores, quos vocant prædicti modernos Thomistas, tenent illam sententiam, quam impugnauimus in secunda difficultate præcedenti de actu remisso, vel æquali meriti, non habere præmium aliter quàm illud quod respondet prioribus, quia illi non sunt dispositiones excedentes formam quæ inest. Et quod amplius est, negant præmium essentiale correspondere aliis actibus virtutum, nisi soli charitati, quod parum consentaneum videtur, vt communiter tractant authores in materia de merito.

Primus modus explicandi hanc sententiam.

Reuiuiscere tantum meritum quoad titulum, non quoad diuersum præmiũ.

Non correspõdere præmiũ essentiale nisi soli charitati.

Contra quam sententiam faciunt Scripturæ, in quibus promittitur vita benè operantibus vsque in finem, & obseruantibus legem Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei*, &c. *Possidete paratum vobis regnum*, &c. *Esuriui*, &c. Matth. 11. & 19. Ioann. 5. & aliàs sæpe. Item, promissiones factæ virtutibus in specie. Item Trid. *locis citatis*, quæ videntur expressa. Patres contra Iouinianum, vt Hieronymus, Augustinus, Gregorius *lib.* 4. *Moralium cap. vltimo.*

Prædictum modum explicandi sententiam D. Thomæ sequitur per omnia Bannes 2. 2. *quæst.* 24. *art.* 6. in dubiis vsque ad quintum inclusiuè, & in responsione ad recollectionem Francisci de Victoria de augmento charitatis, quam *ibidem* inserit post dubium quintum cum propria responsione ad singula, tanquam parum consentanea.

51

Secundus modus explicandi eandem sententiam est, Soti & Ledesmæ *locis citatis*, secundùm quem explicant D. Thomam, Capreolum, Paludanum, Caietanum. Eundem sequitur Victoria *in relectione de augmento charitatis*. Dicunt itaque reuiuiscere merita antiqua, non quoad totum præmium gratiæ & gloriæ semper, sed quoad aliquem gradum, iuxta proportionem præsentis dispositionis, in qua quis resurgit, verbi gratia, si illa dispositio mereatur præmium vt duo, gloriæ & gratiæ, etiam duo alij gradus reuiuiscant correspondentes meritis antiquis, ita vt præter id quod correspondet contritioni, verbi gratia, per se, in eodem etiam gradu detur gloria, & gratia propter merita: quòd si contritio sit summa, vel in gradu proportionato meritis antiquis, illa reuiuiscunt de integro.

Secũdus modus interpretandi eandem sententiam.

Reuiuiscere merita quoad aliquem gradũ, non quoad totũ nisi dispositio sit æqualis.

Præfati

Præfati authores modificant dictam ſententiam, vt reuiuiſcentiam meritorum referant ad proportionalem conatum diſpoſitionis, vt ſi contritio ſit ex ſummo conatu, quem habere poſſit pœnitens, reuiuiſcere omnia merita; ſi ſit inferior reuiuiſcere iuxta proportionem conatus. Hæc modificatio id ſuperaddit, vt quoniam vnus actus quantumlibet intenſus non poſſit æquare plures priores æquales, ex quibus aliàs comparatum eſt meritum, ſaltem in conatu voluntatis, & ſecundùm conatum, ſi faciat totum quod in ſe eſt, reſtituantur merita præcedentia.

Sententia Doctoris. Secunda ſententia eſt Doctoris, reuiuiſcere integrè merita quoad præmium gloriæ: quem ſequuntur alij, quos *infrà* citabimus. Quantùm autem ad reuiuiſcentiam meritorum quoad gratiam antiquam, non ita conueniunt omnes, quia *ſuprà* citati docent reuiuiſcere iuxta gradum diſpoſitionis præſentis, & non aliter. Nominales docent reuiuiſcere totam gratiam antiquam, quam ſententiam probabiliorem cenſet Suarez *ſect. 2. in reſolutione quæſtionis.* Vaſquez docet *dub. 3. in art. 5. quæſt.* 89. reſurgere quidem gratiam, quæ debebatur meritis, ſed non eam quam acquiſiuit per Sacramenta ex opere operato. Noſter Doctor tenet non reſtitui gratiam correſpondentem meritis; ſed ſolùm ea reuiuiſcere quoad præmium eſſentiale, quem ſequitur Durandus *in 3. d. 31. q. 2.* Almainus *in hac diſtinct. q. 1.* Marſilius *in 4. q. 11. art. 1.* & noſtræ Scholæ Doctores.

Controuerſia. De reuiuiſcentia quoad gratiam antiquam.

Varia ſententiæ.

52 *Prima concluſio. Reuiuiſcunt merita quoad totum ius ad gloriam.* Dico primò reuiuiſcere merita integra quoad totum ius antiquum præmij eſſentialis. eſt Doctoris in litera. Idem tenet Richardus *art. 8. q. 2.* Gabriel *q. 3. art. 3. dub. 3.* Maior *q. 1.* Ocham *in 4. quæſt. 9. ad 6. dubium.* Durandus, Marſilius, Almainus citati, & hic idem tenet *tract. 2. moralium, cap. 24.* Henricus *quodlib. 5. q. 24.* Adrianus *de ſatisfactione q. 2. ad 1.* Suarez *loco citato, ſect. 2.* Vaſquez citatus, Valentia *de eſſentia pœnitentiæ, diſp. 7. q. 6. puncto 1.* eſtque frequentior iam inter modernos.

Probatio. Probatur primò ex loco Pauli ad Hebræos 6. *Confidimus autem de vobis, dilectiſſimi, meliora, & viciniora ſaluti, tametſi ita loquimur: non enim iniuſtus eſt Deus, vt obliuiſcatur operis veſtri, & dilectionis, quam oſtendiſtis in nomine ipſius, qui miniſtraſtis Sanctis, & miniſtratis*, &c. hunc locum aliqui exponunt de operibus mortuis, ſeu in ſtatu peccati factis: ſed hæc expoſitio non quadrat, quia Deus non promiſit peccatoribus regnum: ſed filius, neque merita, vt inducunt obligationem iuſtitiæ, qua eſt Dei ad nos, poſſunt fieri in ſtatu reprobationis, & peccati: quia peccator factus gehennæ, & damnationis filius, nequit in eo ſtatu acquirere ius ad regnum. Neque explicari poteſt locus, quaſi ex operibus mereantur iuſtificationem à Deo, quia neque iuſtificatio eſt ex operibus, ſed gratis fit, vt docet Tridentinum ex Paulo *ſeſſ. 6. cap. 8.* & Paulus ipſe loquitur hîc de operibus factis in fide, & charitate.

Expoſitio quorumdam reiicitur.

53 *Alia expoſitio intelligit de operibus iuſtorum.* Alij intelligunt hunc locum de operibus iuſtorum, & Paulũ loqui ad Hebræos perſeuerantes in fide & gratia, ita Cornelius à Lapide, & quidam alij interpretes; non eſt ergo ſermo de operibus mortificatis. Contrà, omnes Patres exponunt verba præcedentia, *impoſſibile eſt eos, qui ſemel illuminati ſunt*, &c. de Baptiſmo, qui nequit iterari, vt ex eo loco etiam colligunt Doctores, & loqui Paulum ad Hebræos lapſos fiducia iterandi Baptiſmatis, ſicut antiqua Baptiſmata iterari conſueuerunt; & oſtendit viam eſſe per pœnitentiam. Ergo hæc verba etiam referenda ſunt ad lapſos; prout referunt etiam Patres. Epiphanius hæreſi 59. *Et vides*, inquit, *quomodo innouationem non poſſe fieri iterum perfectè pronuntiauit. Verùm à ſalute nondum remouit pœnitentiam agentes, ſed & cum ſalute coniunctam eſſe docet, & Deum ſuſceptorem bonorum operum ipſorum eſſe, qui etiam à delictis perfectiſſimè pœnitentiam agunt*, &c. Chryſoſtomus *homil. 10.* in hanc epiſtolam idem intelligit perinde ſcribere Paulum ad Hebræos lapſos, ſicut etiam ſcribit ad Galatas lapſos. Ambroſius *lib. 2. de pœnitentia.* Auguſtinus *lib. de fid. & operibus, cap. 11.* Athanaſius *in oratione de blaſphemia contra Spiritum ſanctum.* Hieronymus *lib. 2.* contra Iouinianum, vtraque gloſſa interlinearis, & ordinaria. Deinde ipſe Paulus docet Hebræos in præcedentibus verbis factos eſſe imbecilles ad audiendum.

Impugnatur. Loqui Pauli ad lapſos. Epiphan. Chryſoſt. Ambroſius. Auguſtin. Athanaſ. Hieron.

Cæteris omiſſis, confirmatur hæc interpretatio ex Tridentino ſeſſ. 6. cap. 16. *Hac igitur ratione iuſtificatis hominibus ſiue acceptam gratiam perpetuò conſeruauerint, ſiue amiſſam recuperauerint, proponenda ſunt Apoſtoli verba; abundate in omni opere bono, ſcientes quòd labor veſter non eſt inanis in Domino; non enim iniuſtus eſt Deus, vt obliuiſcatur operis veſtri, & dilectionis quam oſtendiſtis in nomine illius*, &c. Quo in loco tam perſeuerantes in iuſtitia accepta, quàm etiam lapſos, & per pœnitentiam recuperantes eandem iuſtitiam comprehendit Concilium. Applicat autem duo loca Pauli; alterum ex 1. ad Corinth. 15. *Abundate in omni opere bono*, &c. qui locus comprehendit perſeuerantiam in bonis operibus; & alium locum hunc quem tractamus, qui comprehendit etiam opera præterita, in gratia tamen facta, qui locus ſuperfluè adderetur, ſicut & primum membrum diſiuncti, niſi ex mente Concilij comprehenderentur merita facta aliàs, & mortificata per peccatum, quæ reuiuiſcunt ad præmium vitæ æternæ ex Concilio, vt patet in verbis ſequentibus: ergo ſub fructu iuſtificationis etiam recuperatæ per pœnitentiam comprehendit reuiuiſcentiam dictorum meritorum.

54 *Confirmatur.* Trident.

Eandem concluſionem Hieronymus docet in Malachiæ 3. & in illum locum ad Galatas 3. *Tanta paſſi eſtis ſine cauſa, ſi tamen ſine cauſa*, &c. *Hîc*, inquit, *aſpiciendum quòd quicumque ob Chriſti fidem laborauerit, & poſtea lapſus fuerit in peccatum, ſicut priora ſine cauſa paſſus dicitur fuiſſe dum peccat; ſic rurſum non perdat ea, ſi ad priſtinam fidem, & antiquum ſtudium reuertatur*, &c. Chryſoſtomus, Theophylactus, Theodoretus in eundem locum.

Hieron.

His ſuppoſitis (ex quibus Doctores moderni hanc veritatem communi accedente Scholaſticorum ſententia, in eo gradu certitudinis ſtatuunt, vt ſine temeritate negari non poſſit, atque etiam impietate, vt addit Suarez;) ſic argumentor ad alteram partem præmiſſæ concluſionis, nempe merita quoad totum ius ad præmium eſſentiale reſurgere. Neque Scriptura, neque Patres citati ſtatuunt limitationem; non ſtatuere etiam limitationem quantùm ad reuiuiſcentiam meritorum quoad præmium eſſentiale magis congruit rationi quæ in diuina promiſſione fundatur, & facta eſt operibus à Deo abſolutè,

55 *Cenſura oppoſitæ opinionis.*

Reuiuiſcere merita ad integrum ius, probatur.

absolutè, operibus, inquam, meritoriis de condigno, seu iustorum, & id magis congruit iustitiæ, & clementiæ diuinæ; & modo loquendi Tridentini: ergo ea ratione qua statuitur reuiuiscentia meritorum quoad præmium essentiale, etiam dicendum est eadem resurgere quoad totum præmium essentiale. Probatur sequela, quia nullum est impedimentum, ex quo resurgerent secundùm iustitiam, & promissionem diuinam quoad totum, quin quoad partem obstet reuiuiscentiæ, quia neque promissio diuina facta est operibus iustorum cum limitatione ad partem, sed absolutè quoad totum, & idem titulus fundetur quoad partem & totum, imò primò facta est promissio operibus quoad totum, & redeunt quoad partem ex vi promissionis, & acceptationis diuinæ quoad totum. Ergo non suppetit fundamentum asserendi vnum, & negandi alterum, cùm neque in operibus ius diuersum fundetur, neque diuina promissio varietur quoad totum, & partem.

Non esse fundamentum reuiuiscentiæ in parte tantũ, & non quoad totum.

Obiectio.

Dices ex alia lege non resurgere opera quoad totum ius ad gloriam, nempe ob dependentiam ad charitatem; hæc autem talis est, qualis dispositio præsens resurgentis, aut profectus in reliquo, vitæ sequentis.

Responsio.

56

Contrà, hæc responsio, vel non saluat reuiuiscentiam meritorum, vel non saluat fundamentum reuiuiscentiæ eorum: ergo, &c. Probatur antecedens quoad primam, quia si nihil tribuitur operibus mortificatis, nisi quod aliàs correspondet dispositioni resurgentis, non reuiuiscunt opera ad præmium, aut statum antiquum, & ius in ipsis fundatum, sed tantùm ad titulum, & non ad præmium: sed hæc non est opera resurgere, quoad suum præmium eis aliàs debitum, quod ipsis proprium manet, & distinctum in suo gradu si operans postea non haberetur: ergo prætensa reuiuiscentia quoad titulum tantùm, non est reuiuiscentia operum quoad pristinum statum. Consequentia patet, quia titulus secundùm præsentem prouidentiam, qua ordinantur opera ad præmium, distinguitur secundùm diuersitatem præmij, & meritorum, aliàs non cresceret præmium essentiale ex multitudine, & augmento operum, cui debetur præmium secundùm medium iustitiæ commutatiuæ etiam in eodem gradu diuersitatis, quantùm ad augmentum; ergo nisi opera reuiuiscant quoad præmium diuersum, non reuiuiscunt quoad ius, & titulum antiquum in eo fundatum.

Impugnatur.

Non reuiuiscere quoad titulum, nisi reuiuiscant quoad præmium.

Titulus operũ ex præsenti prouidentia.

57

Secundò, si opera non reuiuiscunt quoad præmium distinctum, non reuiuiscunt etiam quoad titulum vllum, quod est contra Bannem, & responsionem datam. Ergo, &c. Antecedens probatur, ius quod habet ratione meritorum resurgens, est illud ipsum quod fundatur in operibus iustorum, & respicit præmium essentiale secundùm propriam perfectionem, & augmentum, & excessum in meritis pro eo statu, in quo per ipsa est acquisitum ius præmij, neque habetur in Scriptura, aut Patribus, alius titulus nouus acquisitus ratione illorum operum, neque ex ratione diuinæ misericordiæ, aut iustitiæ, vllus titulus nouus, aut mutatio tituli prioris colligi potest. Et probatur, quia promissio facta pœnitentiæ, & conuersioni perfectæ peccatoris tanquam dispositioni est absoluta, & independens, & alterius rationis

2. Ratio.

Non reuiuiscere quoad titulum, nisi etiam in ordine ad præmium diuersum.

à promissione facta operibus iustorum, quia hæc promissio est ex motiuo iustitiæ commutatiuæ, vel quasi motiuo secundùm Dei promissionem, quæ medium tale seruat. Hæc verò liberalis promissio est ex solo motiuo misericordiæ, quia gratis iustificamur, & non ex merito nostro. Promissio facta pœnitentiæ, ita præcisè respicit statum peccati, vt sicut ipsa pœnitentia versatur, & consummatur circa peccatum tanquam materiam, quocunque modo, siue intra, siue extra Sacramentum fiat iustificatio, ita etiam promissio iustificationis completur in remissione peccati, & collatione primæ gratiæ iuxta dispositionem præsentem, cuius naturam, & gradum præcisè respicit, & nullo modo per se extenditur hæc promissio ad aliud opus antecedens meriti, neque dignificat ipsum in ratione operis, neque acceptatur illud virtute pœnitentiæ in ratione meriti, aut constituitur in esse meriti: quia promissio, vt dixi, facta pœnitentiæ, & omnis retributio eius, loquendo de pœnitentia hominis existentis in peccato mortali (cui nihil ex iustitia in eo statu debetur faciens ad salutem proximè) est promissio gratuita, & non supponens meritum, cui deberetur merces ex iustitia: ergo omnis titulus in ea promissione, & ratione eius conueniens pœnitentiæ, est gratuitus & liberalis, non ex debito.

Titulus fundatus in promissione operum, est diuersus ab eo qui fundatur in promissione quæ facta est pœnitentiæ.

Completur titulus pœnitentiæ circa remissionem peccati, & primam gratiam.

Non respicit opera antecedentia, neque constituit in esse meriti.

58

Promissio autem liberalis fundans titulum merè precarium, aut impetratorium, seu congrui, vel quocunque modo vocetur, non est natus fundari secundùm iustitiam, aut ius meriti, quod tale est, secundùm iustitiam, concedere; quia primariò extendit suam virtutem circa materiam proximam, quæ est ipsa iustificatio, vt includit renouationem interiorem, & remissionem peccati, quantùm ad retributionem; & ad pœnitentiam, quantùm ad id propter quod fit ipsa iustificatio gratis: ergo nequit indifferente gradu respicere meritum antecedens, tanquam conferens ei valorem, & titulum ex iustitia, quia sic excederet naturam sui motiui, & materiæ, & subiecti, cui nihil iuris ad vitam in eo statu peccati, accrescere potest ex iustitia; sed meritum in *esse* meriti nequit dignificari, aut constitui formaliter, nisi per illud quo accrescit ei ratio meriti, quod secundùm iustitiam, vt hic interuenit, fundat ius ad gloriam. Ergo meritum mortificatum per peccatum non accipit nouum ius per pœnitentiam, quo fieret meritum, cui deberetur merces, præter oblationem impedimenti, quo ius antiquum reuiuiscit: vel ergo non reuiuiscit meritum in *esse* meriti, vel certè reuiuiscit quantùm ad ius antiquum quod debebatur, non verò quoad præmium aliquod nouum ratione valoris antiqui debitum, aut pœnitentiæ, quasi ad diuersam rationem meriti transiatum: quia secundùm valorem antiquum habet præmium constitutum ex promissione diuersa Dei, pœnitentia verò non tribuit ei ius nouum in *esse* meriti, neque respicit opera antiqua, tanquam restaurans in eis aliud ius præter antiquum, vt patet ex dictis.

Titulus pœnitentiæ precarius.

Non potest fundare titulum ex iustitia, qui est meriti.

Meritum in esse meriti crescit ex iustitia.

Ex hoc patet antecedens principale quoad secundam partem: quia reuiuiscentia meritorum statuitur ex promissione Dei facta operibus in

Ius meritorũ antiquum reſurgere.

ſtatu iuſtitiæ, & aliis requiſitis ad merita: ergo, vel ex hac promiſſione ſequitur ipſa ex integro iure reuiuiſcere, aut certè tollitur fundamentum, ex quo adſtruitur eorum reuiuiſcentia, ſi enim ex aliquo nouo titulo reuiuiſcunt, illa non eſt reuiuiſcentia eorum propriè quoad ius, & promiſſionem antiquam, ſed collatio iuris noui.

59

3. Ratio.

Tertiò impugnatur ratio, in qua fundatur præmiſſa ſolutio. Iuſtitia per pœnitentiam recuperata acquiritur gratis, & non ex merito; ergo nequit tribuere ius meriti operibus prioribus: ergo vel ratione ſui habent illud ad præmium, ſecluſo impedimento, reuiuiſcens, vt ſit ius proximum, vt dicit Doctor, iuxta modum dicendi Iuriſtarum, vel certè non reuiuiſcunt in *eſſe* meriti. Prima conſequentia probatur: quia prima gratia, quæ datur gratis, nequit tribuere perſonæ aliud ius, quàm ſit illud quod proportionatur ſuæ naturæ, & motiuo ex quo datur liberali: ſed hoc ius quod acquirit perſona ratione gratiæ receptæ, reſpectiuè ad gloriam eſt omninò gratuitum: ergo ius quod acquirit mediante illa gratia præcisè quoad opera, vt fundatur in ſola gratia, eſt tantùm gratuitum, & non iuſtitiæ. Probatur conſequentia: quia gratia illa recuperata primò, & per ſe ordinatur ad gloriam, & ad dignificandam perſonam in ordine ad gloriam, & totum hoc eſt merè gratuitum; non reſpicit opera meritoria per modum cauſæ, quia ſubſequitur, & ſolùm dependet à conuerſione præſente peccatoris per modum diſpoſitionis: ab aliis verò eius operibus non dependet, neque ex illis eſt, neque ad illa refertur ex ſuo fine intrinſeco, quem habet, ſiue præceſſerint merita, ſiue non præceſſerint, ad quem finem omnino impertinens eſt, ſiue fuerint prædicta merita, ſiue non fuerint.

Ius fundatũ in prima gratia.

Eſt gratuitũ.

Non reſpicit merita antecedentia.

60

Titulus donationis, & conuentionis diuerſi ſecundùm iuſtitiã.

Sed ex dono merè gratuito non acquiritur ius aliquod quàm meræ donationis, neque conſequenter aliquis titulus alterius iuſtitiæ, qualis eſt titulus fundatus in meritis: ergo reuiuiſcentia meritorum ſecundùm ius ſtrictius ad gloriam, quàm ſit ius donationis, non poteſt fundari in gratia iuſtificationis prima: ergo in ſolis meritis ſuppoſita gratia iuſtificante, tanquam excludente impedimentum. Probatur ſubſumptum, ipſa merita in ratione operis ſunt dona Dei ex gratia, quæ non cadit ſub merito; nempe excitante, & operante: ſed ſic non accreſceret ius meriti operibus, vt ſunt ex dono Dei præcisè, niſi accederet Dei voluntas, & promiſſio, qua voluit noſtra eſſe merita, quæ ſua ſunt dona: ergo nullum donum gratuitum Dei, qua donum eſt præcisè, & non ex merito, fundat ius meriti: ergo neque prima gratia tribuit operibus præcedentibus, vt ſint merita.

Nullum donũ qua tale fundat ius meriti.

Obiectio.

Dices, primam gratiam dare operi ſequenti, vt ſit meritum, quòd aliàs ſine gratia non eſſet meritum.

Reſponſio. Meritum ſequens ad gratiam primam qualiter ab ea dependet.

Contrà, Prima gratia tantùm tribuit illud ius operi meritorio, qua conſtituit perſonam in eo ſtatu, quo ſit capax meriti, & non quòd meritum ipſum fundet ius meriti præcisè ratione gratiæ, quaſi hoc ius ex ſola gratia ſit. Et hac ratione dicunt Doctores tequiri gratiam ſanctificantem in perſona ad meritum, quo ſit actus formatus, nempe qua perſona quæ elicit informatur per gratiam, & ordinatur ad vitam æternam; rationem tamen meriti ab hac informatione, & ius in merito fundatum diſtinguunt: nam aliàs ſi gratia eſſet ſpecialis ratio acceptandi meritum, & ſola, non eſſet ratio cur moueretur quæſtio de reuiuiſcentia meritorum, quæ deberet proponi de reuiuiſcentia gratiæ, & quidquid ſit de modo loquendi.

Sic argumentor: gratia non tribuit valorem merito, quod non informat, & quod ſupponit completum, in *eſſe* meriti antequam adueniat: ſed merita mortificata non informat gratia conſequens per pœnitentiam, quia non ſunt in *eſſe* operis, neque conſtituit in *eſſe* meriti; tum, quia informata fuerunt per gratiã antecedentem ipſa merita, à qua habuerunt totum quod neceſſarium fuit, quantùm ad informationem actus: tum, quia illa non dependet in *eſſe* meriti ab ipſa gratia conſequente ad quam diſponunt, vel quæ datur ob ipſa merita; quamuis ad eam dicunt ordinem cauſæ. Ergo minùs informantur in *eſſe* meriti per gratiam pœnitentialem, quæ neque eſt cauſa ipſorum, neque effectus ab iis procedens per modum, quo cauſant gratiam in *eſſe* meriti.

61

Gratia non dat valorem merito quod non informat.

Merita antiqua receperũt informationẽ à gratia antecedente.

Gratia pœnitentialis non informat merita antiqua.

Confirmatur, ſi Deus auferret gratiam iuſto quantùm ad gradum, qui non eſt ex meritis ipſorum, ponamus, verbi gratia, ſententiam illam quam impugnat Doctor *in primo diſt.* 17. de modo intentionis formæ, nempe gradum priorem deſinere adueniente gradu poſteriore, vel certè Deum de potentia abſoluta, & per miraculum, ſubtrahere gratiam primam, adueniente eius augmento per meritum acquiſito: in eo caſu meritum haberet ius ad gloriam in ipſo fundatum, vt completur, antequam gratiæ augmentum cauſet. Sed tunc gratia eſſet tantùm conditio (illam dico quæ tum ineſſet per meritum) & non ratio formalis, in qua fundaretur ius meriti ad gloriam, cùm gratia illa ſe teneat ex parte præmij, & non meriti: ergo ſimiliter gratia, quæ acquiritur per pœnitentiam, habet tantùm rationem conditionis, & cauſæ expellentis impedimentum peccati, & non tanquam ratio formalis, in qua fundatur ius antiquum meriti quod reuiuiſcit. Vnde patet quòd gratia præcisè, vt correſpondet pœnitentiæ, non ordinet hominem ad gloriam tanquam præmium, ſed tantùm vt gratuitè datur, qua correſpondet ipſi gratiæ præcisè, quidquid ſit an reuiuiſcat gratia antiqua debita merito, & vt ipſi debita, ſi modò debeatur, de quo in ſequenti concluſione agetur: & conſequenter ſi meritum reuiuiſcit, debet reuiuiſcere ſecundùm ius antiquum, quod habuit antecedens ad peccatum, & gratiam pœnitentiæ, per quam expellitur. hoc autem ius fuit totale, & completum reſpectu præmij eſſentialis, & non partiale, neque in ſuo *eſſe* deſcendebat à peccato, aut gratia eius remiſſiua: ergo totum reuiuiſcit, vel nihil ius reuiuiſcit.

Confirmatio.

Si deſineret gratia antecedens meritũ aduenientẽ augmento, maneret ius fundatum in merito.

Gratia pœnitentialis tollit impedimẽtum peccati.

62

4. Ratio. Requiſita ad meritum. Trident.

Quartò ad meritum non requiritur aliud quàm vt eliciatur opus meritorium in gratia cum debitis circumſtantiis, & decedat in gratia operans, vt patet ex Tridentino ſeſſ. 6. cap. 16. *Nihil ipſis iuſtificatis amplius deeſſe credendum eſt, quo minùs plenè illis quidem operibus, quæ in Deo ſunt facta, diuinæ legi pro huius vitæ ſtatu ſatisfeciſſe, & vitam æternam ſuo etiam tempore (ſi tamen in gratia deceſſerint) conſequendam verè promeruiſſe cenſeantur*, &c. & can. 32. idem dicit. Quibus verbis proponit Concilium ius completum meriti, quòd ſolùm dependet à ſtatu gratiæ, quòd opus bonum ſit factum in Deo, id eſt, mediante

gratia

gratia auxiliante: & talis ſatisfaciat legi Dei pro huius vitæ ſtatu, & moriatur in gratia. De prima, ſecunda, & quarta conditione non eſt difficultas. De tertia autem poſſet eſſe dubium,

Dubium de tertia conditione meriti.

an intelligat Concilium perſeuerantiam in bono opere, & gratia à lapſu mortali, quia hoc videtur eſſe ſatisfacere legi Dei, ad hoc vt meritum habeat totum ius in *eſſe* meriti, ac proinde Concilium poſſet intelligi, vt quidam explicant, de operibus iuſtorum ex ſatisfactione legis, & perſeuerantia in gratia tantùm, non autem de meritis eorum, qui poſtea lapſi ſunt

Reſoluitur.

à gratia. Sed contrarium huius probatur, quia Concilium loquitur de ſatisfactione pro ſtatu vitæ præſentis, nempe ſubiectæ tentationibus, & peccato. Sed qui per pœnitentiam reſurgit à peccato, ſatisfacit plenè legi Dei

Pœnitens ſatisfacit legi Dei pro ſtatu vitæ præſentis.

pro ſtatu vitæ præſentis, quantùm ad effectum ſalutis, qui eſt etiam effectus legis, quæ ad finem dirigit, ſeu ad ſalutem, quia pœnitentia habet annexam remiſſionem peccati, & pœnæ æternæ, & reſtituit amicitiam, & gratiam, ſatisfacit plenè pro offenſa legis, tanquam ſatisfactio, & pœna ordinata in vita præſenti, per ipſam legem pro peccatis: ergo pœnitens habet hanc etiam conditionem ſatisfactionis, quam exigit Concilium vt opus meriti retribuatur per gloriam, & hanc ſatisfactionem comprehendit etiam Concilium, ſicut in initio capitis comprehendit merita iuſtorum, qui perſeuerant in gratia, vel qui lapſi eam recuperarunt per pœnitentiam; hoc autem inſinuant verba prædicta

Præſeruatio à peccato mortali tota vita eſt donum ſpeciale.

pro ſtatu vitæ præſentis: quia perſeuerantia in gratia, & ſatisfacere legi diuinæ pro tota vita ſine peccato etiam mortali, eſt donum ſpeciale Dei, quod regulariter omnibus non conceditur pro ſtatu vitæ præſentis, & ex ſpeciali priuilegio: illa autem ſatisfactio legis quæ regulariter datur

In eo non conſiſtit ſatisfactio legis regularis, & ordinaria.

per pœnitentiam, eſt ſatisfactio legis pro ſtatu vitæ præſentis, quæ ſatisfactio à Deo inſtituta eſt, & acceptata, quoniam (vt idem Concilium dicit ſeſſ. 14. cap. primo,) *Dices in miſericordia, cognouit figmentum noſtrum, hoc vitæ remedium contulit.* Occurrit autem Concilium per verba iam

Scopus Concilij.

declarata tacitæ obiectioni, quæ fieret ex obſeruantia legis, quod eſt medium neceſſarium ad ſalutem *Matth. 19. & aliàs*, poſſet enim obiici quòd lapſus non obſeruat legem, neque ei ſatisfecerit.

Ad quod reſpondet tacitè, quòd ſatisfecerit pœnitens pro ſtatu vitæ præſentis ſubiecto infirmitati, & ignorantiæ per pœnitentiam: ergo per talem ſatisfactionem reuiuiſcit totum opus meriti, & non tantùm pars, & ſemper etiam reuiuiſcit, ſicut & pœnitentia debita ſemper iuſtificat à peccato.

63

Confirmatio.

Confirmatur, peccatum remittitur quoad maculam, & omnem pœnam, ſiue damni, ſiue ſenſus, per pœnitentiam: ergo nulla pœna damni debita peccato, aut ex peccato, perſeuerat poſt pœnitentiam. Ergo minùs poteſt manere pœna damni quoad præmium debitum meritis prioribus poſt pœnitentiam: ſed ſi non reſurgerent ad integrum præmium, maneret pœna damni quoad hoc: ergo, &c. hoc argumentum aliàs ſæpè deduximus cum Doctore de efficacia pœnitentiæ ad remiſſionem peccati.

Si meritum non reuiuiſceret, pœnitentia nõ deleret omnem pœnam peccati, vt damnt.

Reſponſio.

Dices, non eſſe pœnam peccati, ſed effectum, quia peccans facit diſpendium gratiæ, ad quam non reſurgit denuò, niſi ſe ipſum diſponat, & conſequenter neque ad integrum præmium quod dependet à gratia.

Impugnatur.

Contrà, ex hoc ſequitur merita, neque in toto, neque in parte reſurgere: ſi enim referatur reſponſio ad fundamenta Bannes, ſi merita dependent à menſura gratiæ, ſequitur quòd nullo modo reſurgunt quoad titulum, niſi reſtituatur gratia proportionata meritis, vel ſi reſurgant quoad titulum, hanc reuiuiſcentiam eorum non dependere à menſura gratiæ. Si referatur eadem reſponſio ad fundamenta, & modum explicandi Soti, & Ledeſmæ, qui dicunt dari tantam gratiam propter merita, quanta datur ex vi diſpoſitionis præſentis, etiam ſequitur idem: quia hæc doctrina nequit reduci ad fundamenta, ex quibus aſſeritur reuiuiſcentia meritorum.

Sequi merita non reuiuiſcere.

Peto, cui correſpondet ille exceſſus gratiæ collatæ ſupra gradum diſpoſitionis? non ipſi diſpoſitioni, quia tunc gratia excederet gradum diſpoſitionis, quod negatur: ergo meritis: ſed merita perinde exigunt gratiam illam partialem, ac totam gratiam. Vel ergo aſſerendum eſt totam gratiam reſtitui, & meritis debitam, vel certè nihil eius, ideóque magis conſequenter differunt alij, qui dicunt totam gratiam in eadem menſura ex neceſſitate reuiuiſcentiæ meritorum ſaltem reſtitui. Vnde videtur hoc congruum reuiuiſcentiæ meritorum, ſi neceſſaria ſit gratia, vt medium coniungens fini in pari gradu cum meritis eam reſtitui.

Impugnatur. Modus dicendi Soti.

64

2. Concluſio. Reminiſcētia meritorum eſt ex iuſtitia.

Dico ſecundò, hanc reuiuiſcentiam meritorum eſſe non ſolùm opus diuinæ miſericordiæ, ſed etiam iuſtitiæ, ſuppoſito pacto de acceptatione bonorum operum in *eſſe* meriti. Hæc eſt concluſio Doctoris, vt patet ex litera eius in præſenti articulo, ſuprà explicata, vbi approbat modum dicendi aliorum, qui reducant reuiuiſcentiam hanc in diuinam clementiam. *Quamuis*, inquit, *hoc ſit benè dictum in commendationem miſericordiæ diuinæ: tamen poteſt aliquo modo reduci ad iuſtitiam hoc modo*, &c. Et ſubiicit argumentum quod aliàs *ibidem* deductum eſt contra reuiuiſcentiam peccati dimiſſi per pœnitentiam, quoad culpam, & pœnam etiam tẽporalem, ſi ſatisfaciat pœnitens adæquatè pro illa pœna, & è contra cùm debitũ præmium meritis non commutetur in aliquod præmium tranſitorium, & temporale, ſicut pœna æterna commutatur in temporalem, manet ſuum ius operibus, quando viuificatur peccator per pœnitentiam. Vnde neſcio cur Suarez in præfato opuſculo *ſectione* 3. in principio adducat Doctorem, pro ſententia illa, quę reuiuiſcentiam meritorum reducit ſolùm ad diuinam miſericordiam, neque etiam alij authores, quos pro eadem ſententia refert, id dicunt, niſi quatenus miſericordia plurimùm immiſceatur meritis, qua factum eſt, vt ſua dona voluerit Deus noſtra eſſe merita, & quanquam iuſtè potuerit Deus vel hominem lapſum non reuocare ad pœnitentiam poſt Baptiſmũ, vel etiam merita aliàs facta obliuiſci, in pœnam ingratitudinis: tamen ex miſericordia, & primo pacto, illa permanere voluit perſeuerantibus in ſua gratia finaliter, tanquam media, per quæ prædeſtinatus ad gloriam electioni proportionatam perueniret, & hanc miſericordiam, quæ magis admiſcetur meritis noſtris, quàm iuſtitia, intendunt præfati authores, vt excludant iuſtitiam rigoroſam, quæ nequit eſſe in propoſito, aut noſtri ad Deum. Vaſquez allegat hìc rigoroſam iuſtitiam, id eſt, ex natura rei

Miſericordia admiſcetur meritis.

ſecluſa omni diuina acceptatione, per quam opera in *eſſe* meriti complerentur. Hanc ſententiam aliàs impugnauimus, eſt ſingularis.

65 *Probatio concluſionis ex Trident.*

Concluſio itaque patet ex Tridentino, nempè hîc ſeruari tam miſericordiam, quàm iuſtitiam: *Proponenda eſt*, inquit, *vita æterna, & tanquam gratia filijs per Chriſtum Ieſum miſericorditer promiſſa, & tanquam merces ex ipſius Dei promiſſione bonis ipſorum operibus, & meritis fideliter reddenda*, &c. & infrà. *Neque verò illud omittendum eſt, quòd licèt bonis operibus in ſacris litteris vſque adeò tribuatur*, &c. *abſit tamen vt Chriſtianus homo in ſe ipſo, vel confidat, vt glorietur, & non in Domino, cuius tanta eſt erga omnes homines bonitas, vt eorum velit eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona*, &c.

Rectè ergo dicitur & miſericordiam & iuſtitiam ſuppoſita miſericordia, & promiſſione Dei, operari hanc reuiuiſcentiam meritorum ad præmium eſſentiale integrum: nam ſi reuiuiſcant ad præmium accidentale ex integro, vt concedunt authores, quos impugnauimus hactenus, non videtur ratio ex parte diuinæ miſericordiæ ſuppetens, aut etiam ex parte iuſtitiæ, quæ primariò acceptant, & ordinant merita ad præmium vitæ æternæ, cur magis eadem non reuiuiſcant quoad præmium eſſentiale, quàm ad præmium accidentale, & primaria Dei acceptatione? nam & ordo ad præmium accidentale ſpeciale quarundam virtutum, & operum ſupponit ordinem eundem ad præmium eſſentiale, à quo nequit ſeparari ſecundùm præſentem iuſtitiam.

Non eſt ratio vnde reuiuiſcant, ad præmiũ accidentale integrũ magis quàm ad eſſentiale.

66 *Reſponſio.*

Dices fortè, præmium eſſentiale dependere à menſura charitatis, non ita præmium accidentale.

Impugnatio.

Contrà; hoc etiam dato, dicendum eſſet charitatem reuiuiſcere ex reuiuiſcentia meritorum quoad integrum. Deinde ipſum præmium accidentale, quod eſt gaudium de opere virtutis perfecto, cui debetur, creſcit ex operibus inquantùm ordinantur ſecundùm gradum perfectionis ad præmium eſſentiale in *eſſe* meriti: quia hæc ratio in operibus eſt perfectior, quàm ordinatio ad præmium accidentale, ac proinde inferens gaudium de opere principaliter quatenus eſt ex Deo, & ad finem vltimum ordinatum, ſine qua ordinatione non eſſet opus illud meritorium præmij accidentalis, ſed indifferens in *eſſe* meriti: ſed gratia pœnitentialis non viuificat opus indifferens in *eſſe* meriti, verbi gratia, ſi actus illi ex genere boni, non referuntur in finem charitatis formaliter, aut naturaliter, ſine qua relatione non conſiſtit meritum in operibus, quibus deſtinatur præmium accidentale, vt patet de Virginitate, & doctrina, verbi gratia, & idem de martyrio, niſi ſubeatur propter Deum. Ergo vt opus ſit meritorium præmij accidentalis, requiritur, vt ſit meritum vitæ æternæ, quia ſicut illud gaudium de opere ſpectat ad beatitudinem, licèt accidentalem redundantem ex eſſentiali, vt proportionatur operi virtutis, de quo eſt gaudium, ſic etiam debet eſſe gaudium de illo opere, vt fuit medium ſpeciale coniungens fini vltimo, & quoad bonitatem tantùm Philoſophicam, ſeu ex genere, ſecundùm quam opus eſt indifferens, non dicens ordinem ad finem, niſi referatur per charitatem ſuo modo. Ergo ſi opus illud decreſcit in ratione meriti, qua coniungitur fini vltimo, ceu præmio eſſentiali, decreſcit ſimiliter, qua eſt obiectum, & cauſa gaudij; ergo & ipſum gaudium de opere, in quo conſiſtit præmium eius accidentale, ſimiliter decreſcit, alioquin gaudium ipſum non eſſet ſecundùm ſtatum beatitudinis, ſi de aliquo eſſet ſub ea ratione, qua non refertur ad finem vltimum, & conſequenter tenendo opera viuificari integrè quoad præmium accidentale, idem dicendum eſt quoad eſſentiale.

Motiuũ gaudij accidentalis, aut præmij.

Præmium accidentale non eſt ex meritis, niſi vt merita dicunt ordinem ad finem.

Tertia concluſio, licèt non gratia antiqua data operibus, adhuc opera redeunt quoad ius antiquum ad præmium. Probatur concluſio ex dictis, quia vt poſtea videbimus, communior ſententia eſt, non redire gratiam, niſi ſecundùm menſuram diſpoſitionis, in qua reſurgit pœnitens, neque de contrario ita ratio, aut authoritas expreſſa vlla conuincit, ſicut de reuiuiſcentia meritorum. Et Tridentinum *loco præfato* præcisè determinat reuiuiſcentiam meritorum in ordine ad præmium eſſentiale abſolutè, & vt videtur in integrum, non ita agit de reuiuiſcentia gratiæ antiquæ aut ibi, aut alibi. Quamuis autem dicat recuperari gratiam per pœnitentiam *cap. 14. ſeſſ. 6.* tamen ibi non loquitur de alia gratia, diuerſa ab ea quæ correſpondet pœnitentiæ, & diſpoſitio in præſenti, vt poſtea in ſequentibus apparebit. Locutiones etiam Scripturæ non exprimunt alia quàm reuiuiſcentiam operum ad præmium eſſentiale, & non agunt expreſsè de reuiuiſcentia priſtinæ gratiæ, quæ fuit ante lapſum. Ergo certitudo hæc maior de reuiuiſcentia meritorum non dependet ab alia veritate magis dubia, & incerta, quæ eſt de reuiuiſcentia gratiæ in integrum. Neque accommodari debet illa certitudo, & menſura meritorum gradui diſpoſitionis, & gratiæ, ad quam reſurgit peccator, neque eſt extendenda ratio ex diuina miſericornia, & iuſtitia ad reuiuiſcentiam integræ gratiæ, ſicut & meritorum quo ad integrum ius: tum, quia promiſſiones factæ operibus hoc non exprimunt, penes quas procedit Dei miſericordia & iuſtitia; neque diuina prouidentia præſens id compatitur, quæ menſuram gratiæ recuperandæ ſtatuit iuxta media ordinata, & eorum efficaciam in ſuo genere, nempe Sacramenti, & diſpoſitionis præſentis, ſeu conuerſionis peccatoris.

67 *3. Concluſio. Redire ius ad præmiũ fundatum in operibus, quãuis non redeat gratia.*

Reuiuiſcẽtia quoad gratiã non exprimitur in Scriptura.

Veritas certa non dependet ab incerta.

Neque ratio extẽditur ad reuiuiſcentiã gratia.

Neque debitum etiam ex parte operum conueniens rediuiuo per pœnitentiam: quia & gratia debita operibus iam eſt collata in effectu, quam ſibi perdidit peccans, non ita collatum eſt præmium eſſentiale, ad quod primariò ordinata ſunt opera, neque etiam neceſſitas diſpoſitionis ad gloriam, ſeu præmium eſſentiale, ad quod diſponit gratia, aliud conuincit, niſi aliquam gratiam ſupponi ex parte reſurgentis ad effectum præmij, qua conſtituatur filius Dei, & capax gloriæ, quæ tantùm promiſſa eſt filiis. Vnde Tridentinum in verbis *ſuprà* citatis inter hæc duo diſcernit, nempe vt gloria miſericorditer per Chriſtum promiſſa eſt filiis, id eſt, exiſtentibus in gratia; & eandem vt correſpondet bonis eorum operibus ex promiſſione diuina, tanquam præmium fideliter reddendum. Vnde rigor ſecundæ huius ſententiæ, & promiſſionis ſeruanda eſt, quamuis ſupponatur gratia tantùm pœnitentialis. Ex quibus colligitur maior certitudo reuiuiſcẽtiæ meritorum quoad integrum ſpectando fundamenta, ex quibus aſſeritur, quàm ſit certitudo alterius, nempe reſtitutæ in integrum gratiæ antiquæ, aut etiam in parte. Qua in re nobiſcum ſentit Suarez, qui reuiuiſcentiam merito

68 *Gratia debita operibus fuit collata, non ita gloria.*

Certior eſt ſententia de reuiuiſcentia meritorũ quoad gloriam quàm quoad gratiam.

meritorum vt certam ſtatuit, reuiuiſcentiam autem gratiæ prioris vt probabiliorem: quoniam autem ſententia contraria hæret in eo, quòd gratia debet commenſurari meritis ad effectum præmij eſſentialis conſequendi,

Reſponſio, & fundamẽtum oppoſitæ ſententiæ.

69 *Impugnatur. Neceſſitas reuiuiſcentiæ gratiæ.*

Secundò argumentor illa commẽſuratio exigeretur vel per modum diſpoſitionis requiſitæ, vel vt quis dicatur acceptatus à Deo in ordine ad præmium, vel certè quatenus charitas, ſeu gratia eſt medium aſſequendi præmium: ſed nihil horum conuincit merita non redire quoad totum præmium eſſentiale, quamuis non rediret gratia in eodem gradu antiqua, vel etiam nullo modo rediret: ergo, &c. Probatur minor, in primis non qua diſponit, quia gratia debita ex meritis non eſt diſpoſitio antecedens meritum, ſed conſequens, quia meritum completur in omni ſuo *eſſe*, & iure ipſi competente, antequam tribuatur gratia merito: ergo in nullo ſui *eſſe* naturali, morali, aut meritorio, dependet à gratia ſibi debita, & qua redditur propter ipſum meritum, tanquam à diſpoſitione antecedente, & cauſa: quia ſicut completur in his meritum antecedenter, poſſet etiam manere, quamuis Deus non tribueret vllam gratiam conſequentem, ſicut opus remiſſum meriti, aut æquale in ſententia quam *ſuprà* impugnauimus, habet præmium gloriæ eſſentialis iuxta aliquos, licèt non augeat gratiam, neque in præſenti, neque in vita futura. Sequitur ergo tantùm gratiam datam ob merita eſſe diſpoſitionem conſequentem, ſi modò eſt diſpoſitio neceſſaria.

Gratia qua datur propter merita nequit eſſe diſpoſitio antecedens.

Non eſt diſpoſitio conſequens ex natura rei.

Sed neque ſic eſt diſpoſitio ex natura rei ad præmium eſſentiale acquirendum. Quod probatur ſic primò, quia gratia redditur operibus, tanquam præmium, ad quam opera ſe habent vt cauſa moralis, & ſolùm ex diuina acceptatione cauſans (non intelligo hîc quòd meritum non conſtituatur etiam ex bonitate morali, ſed intelligo non poſſe eſſe meritum ſine acceptatione diuina, neque cauſare ſine illa, quidquid ſit, an per ſolam acceptationem habeat rationem formalem meriti, quam difficultatem aliàs tractauimus,) ſed quidquid tribuitur merito per modum præmij, nequit eſſe diſpoſitio ex natura rei conſequens meritum neceſſariò. Ergo gratia non ſic eſt diſpoſitio conſequens ex natura rei.

Conſequitur gratia augmẽtum meritũ, vt cauſam moralem.

70 *Reſponſio.*

Dices, quòd licèt non ſit diſpoſitio conſequens ex natura rei eo modo, quo ſua diſpoſitio conſequitur formam phyſicam, tamen eſt diſpoſitio conſequens ex natura rei, qua meritũ comparatur ad præmium vltimatum diuinæ gloriæ; ideóque ſuppoſito quòd meritum dignum ſit gloria, ſequitur quòd gratia detur ſecundùm meritum, vt diſponit ad gloriam; tum, quia eſt principium attingendi gloriam, tum etiam, quia acceptatio hominis ad gloriam.

Impugnatio.

Contrà, illud eſt ſufficiens principium, & acceptatio hominis ad gloriam, per opera, quo ſuppoſito, completur omne ius meriti, & tota eius ratio; repugnat meritum eſſe meritum, niſi ſit completũ in ratione operis & acceptationis; ſed quoad hæc omnia completur meritum antecedenter ad gratiam, quæ eſt ex merito, tanquam præmium minùs principale meriti: ergo meritum vt eſt meritum ad gloriam, etiam completur in *eſſe* meriti gloriæ antecedenter ad gratiam, quæ datur propter ipſum; & conſequenter ius ad gloriam ſubſiſtit ex cauſis antecedentibus meritum quoad totam ſui rationem: ſed hoc eſſet falſum, ſi gratia ſubſequens meritum compleret ipſum in ratione meriti: compleret autem ſi ex natura meriti non reſpiceret gloriam, niſi dependenter ab illa gratia: ergo, &c.

Ius ad gloriã merito conuenies ſubſiſtit, tantum ad cauſas antecedentes meritum.

Confirmatur, ad completam rationem meriti, neque Scriptura, neque Patres requirunt aliud, quàm bonum opus fieri in gratia cum reliquis circumſtantiis, & per gratiam Chriſti; ad effectum præmij conſequendi nõ requirunt etiam, quàm vt homo decedat in gratia: ergo alia diſpoſitio ordinans hominem ad præmium ab his diuerſa non exigitur ex natura meriti, quantùm ad acceptationem diuinam, tam antiquam, quàm etiam vltimatam, qua coniungitur fini, ſeu præmio: hæc autem ſaluantur abſque eo quòd gratia antiqua reſtituatur: ergo non habet rationem diſpoſitionis neceſſariæ, etiam conſequentis hoc modo.

71 *Confirmatio. Conditiones meriti ex Patribus.*

Confirmatur ſecundò: Diſpoſitio neceſſaria conſequens formam ſe tenet ex parte formæ in ordine ad ſuum effectum; ſed non ita ſe habet gratia, quæ datur propter merita: ergo non ſe habet vt diſpoſitio neceſſaria. Maior patet, minor probatur, quia ad acceptationem perſonæ, in ordine ad merita, & in ordine ad gloriam, non concurrit gratia data meritis, & conſequens ad completum *eſſe* meriti: quia gratia, ex qua acceptatur antecedenter homo, vt poſſit mereri vitam æternam, adiuncto ipſo merito in opere, eſt illa, per quam acceptatur perſona, ea acceptatione quæ requiritur ad fundandum completum ius meriti: illa autem eſt ſola antecedens: ergo etiamſi non daretur gratia meritis, non inde tolleretur efficacia meritorum ad gloriam conſequendam.

Secunda confirmatio. Diſpoſitio ad formam exigitur in ordine ad effectũ eius.

Non ſic ſe habet gratia data ob merita.

Confirmatur tertiò: gratia datur per ſe propter meritum tanquam præmium, & non ſolùm propter gloriam: ergo non datur ſolùm vt diſpoſitio hominis ad gloriam per meritum. Antecedens patet, tum, quia perfectio gratiæ comparata ad opera habet illum exceſſum vt ſit dignum præmium operibus; tum, quia gratia ſi non eſſet præmium diſtinctum etiam ex diuina ordinatione debitum operibus per ſe in *eſſe* præmij, & non diſpoſitionis ad gloriam (loquor ſemper de gratia, quæ acquiritur per opera) reſpectu eius meritum non eſſet meritum, ſed tantùm reſpectu gloriæ, & in tantum reſpiceret gratiam, inquantum eſſet diſpoſitio debita ex iure meriti ad gloriam: non ſic autem Tridentinum *ſeſſ.* 6. locis citatis loquitur de merito, vt *canone* 32. & 24. vbi de gratia & vita æterna loquitur reſpectiuè ad meritum, tanquam de diuerſis præmiis. Præterea, non eſſet ratio cur gratiæ augmentum ſtatim tribueretur meritis, ſed reſeruaretur vſque ad terminum conferendæ gloriæ; ſi gratia tantùm eſſet diſpoſitio ad gloriam, & non ſpeciale operum præmium, & diſtinctum in ſtatu viæ: neque eſſet ratio cur daretur reprobatis, niſi principaliter reſpiceret opera tanquam præmium hoc modo. Quòd ergo ſit diſpoſitio ad gloriam vt præmium, conuenit illi præcisè, quæ eſt diſpoſitio ad meritum, nempe gratiæ antecedenti, vel illa quæ iuſtificat lapſum, & reſuſcitat merita eius. Vnde Auguſtinus de gratia, & libero arbitrio: *Cui daret*, inquit, *coronam iuſtus Iudex, niſi prius dediſſet gratiam miſericors Pater? & quomodo eſſet iſta corona iuſtitiæ, niſi præceſſiſſet gratia, quæ iuſtificat impium?*

72 *Tertia confirmatio.*

Gratia datur meritis vt præmium.

Trident.

Non eſſet ratio cur tribueretur augmentũ gratiæ in via, ſi eſſet ſolùm diſpoſitio ad gloriam.

Auguſtin.

impium? quomodo iſta debita redderentur, niſi priùs illa gratuita donarentur? &c. Ergo illa eſt gratia, quæ diſponit ad gloriam, quæ iuſtificat impium, & quæ donat merita; neutrum horum conuenit gratiæ vt comparatur ad merita tanquam effectus, & præmium eorum: ergo non eſt gratia, quæ habet rationem diſpoſitionis ſimpliciter ad gloriam; minùs autem diſpoſitionis neceſſariæ; ac proinde quamuis non reſurgat, manet ſuum ius meritis per gratiam, quæ iuſtificat in pœnitentia.

73 *Secũda ratio, & probatio minoris præmiſſæ.*

Secundò ergo probatur minor principalis præmiſſa, nempe gratiam non eſſe neceſſarium vt reuiuiſcat per modum principij in ordine ad gloriam attingendam; quamuis merita plenè reuiuiſcant per pœnitentiam. Probatur autem primò ſic: non eſt neceſſarium vt reuiuiſcat gratia in *eſſe* principij præcisè attingendi obiectum beatificum in via, quia meritum non coniungit in effectu ad præmium gloriæ, niſi ſuppoſita finali perſeuerantia, quæ eſt conditio neceſſaria, & lege ſtatuta, vt præmium proximè detur merito, & adiuncta ſtatui viatoris, cui conſtitutum eſt præmium dandum non in via, ſed merendum in via, dandum verò in patria, ſublato omni impedimento peccati, aut pœnæ debitæ: ergo ex iure meriti non reuiuiſcit gratia illa in ratione principij, quo attingatur præmium, niſi in patria, quando confertur ipſum præmium.

Gratia finalis eſt qua requiritur, vt merito cõiungatur præmium.

In via non requiritur alia cõſequens meritum.

Reſponſio.

Dices: ex hoc ſequi non dari etiam gratiam operibus in via.

Impugnatur. Gratia datur meritis in via vt præmium, & non vt diſpoſitio ad gloriam.

Contrà, ſequitur non dari per modum principij attingentis gloriam, vel neceſſarij ad gloriam, ſed ex alio capite & intentione dari, nempe vt eſt præmium ſupremum, & vltimum, quod attingit quis in ſtatu viæ, & ad quod acceptantur eius opera vt meritum, ſicut in præcedentibus dictum eſt; quòd ſi in illa perſeuerat iuſtus vſque in finem, etiam attingit per eam finem, quia in ſtatu patriæ habet omnem operationem, quæ ipſi competit ex natura formæ: non ſequitur tamen quando iuſtus eam ex demerito amittit in via, quod reuiuiſcat vt principium neceſſarium ad gloriam, ſaltem in via, quia id eſſet omnino ſuperfluum.

Si gratia eſt forma diuerſa à charitate, non requiritur, vt reuiuiſcat in patria.

Deinde gratia ſi ſtatuatur forma in eſſentia animæ, & non operatiua, vt in ſchola Diui Thomæ tenetur, non eſt neceſſarium vt gratia debita meritis etiam reuiuiſcat in patria, aut in via in *eſſe* principij, quo attingatur finis; ſed ſufficit vt charitas reuiuiſcat in patria, quæ eſt principium fruitionis, & non in via, ex ſola hac ratione.

74 *Secunda probatio Suppleri poſſe gratiam deperditam in patria.*

Secundò probatur, quia, vt in noſtra ſchola tenetur, poteſt conferri præmium eſſentiale, & ſuppleri defectus huius principij, etiam modo connaturali potentiæ per habitũ eleuatæ, quamuis gratia non ſit proportionata quoad intenſionem graduum præmio: ergo neque ex neceſſitate gratiæ in *eſſe* principij ſequitur gratiam collatam aliàs meritis reuiuiſcere in via, aut patria. Antecedens hoc aliàs probabitur ſuo loco. Conſequentia eſt bona.

Reſponſio.

Dices: quamuis id Deus poteſt, tamen non ſequitur ita efficere ſecundùm præſentem prouidentiam, qua hominem eleuat per habitus, & iuſtificat.

Impugnatio. Gratia eleuat potẽtiam ad meritum.

Contrà, non ſolùm eleuatur potentia per habitus in ordine ad gloriam, ſed etiam in ordine ad meritum in gradu excedente etiam habitum, qui habetur in via per concurſum gratiæ actualis, & liberum arbitrium, vt ſequitur gratiam, eique coagit ad opus bonum: verbi gratia, ſi quis iuſtificetur per actum contritionis, & poſt iuſtitiam infuſam continuet eundem actum, & maiori conatu, & intenſione, vel eliciat actum longè perfectiorem; gradus gratiæ habitualis eſt inferior merito, & gratiæ, quæ eſt ex merito; quia vtraque ſequitur menſuram ſuæ diſpoſitionis præuiæ: ergo prouidentia ordinaria in via non eleuat potentiam ad actum per gratiam habitualem, qua eſt principium eius, ſecundùm menſuram perfectionis actus: ergo ex vi eleuationis per habitus non ſequitur prædicta proportio gradualis inter habitum & actum: ergo neque in patria. Patet conſequentia, quia gratia actualis in patria præter habitum neceſſaria eſt, vt attingatur obiectum beatificum, quod voluntariè mouet in ordine ad actum non ſolùm beatificum, ſed etiam ad alios actus, vt ſunt illuminationes, & alia eiuſmodi, quæ non debentur Beatis ex vi ſuæ beatitudinis.

Potentia eleuata in via attingit actũ ſupernaturalem excedentẽ habitum.

Requiri gratiã actualem in patria.

Et tranſeat quòd voluntas non exigat excitationem in patria, vel etiam quod neceſſariò agat quantùm eſt ex ſe, & per modum naturæ, vt alij volunt, tamen obiectum liberè mouet in ordine ad actum, & diuina voluntas: poteſt ergo manere in patria etiam ex prouidentia ordinaria, attingentia obiecti, deficiente habitu in gradu proportionato fruitioni. Quòd ſi vlteriùs prouidentiam in patria coniiciamus quoad eleuationem potentiæ ex ſtatu viæ, eleuatur potentia, verbi gratia, ad actus ſupernaturales, qui antecedunt gratiam iuſtificantem ſine omni habitu, ſicut etiam ad actum meriti ſimul cum habitu, vt dictum eſt. Accedit præterea quòd non ſit connaturale potentiæ principium, ad quod dicit tantùm potentiam obedientialem, vt plerique tenent, qui in oppoſita ſententia ſunt: illud ergo principium eſt connaturale potentiæ in ſupernaturalibus, per quod ex diuina prouidentia ordinaria eleuatur potentia eius obedientialis, vt cum illis loquar. Sed ex debito meriti requiritur præmium eſſentiale in gradu proportionato merito; non debetur autem reſtitutio gratiæ deperditæ, neque in via, neque in patria: ergo ex debito meriti debetur concurſus ſpecialis, quo attingat potentia præmium deſtinatum operibus, & non reſtitutio gratiæ per modum principij: ſubſumptum ex parte probatum eſt ex dictis, & ampliùs probatur.

75

Eleuatur potentia quandoque in via ſine habitu.

Illa eſt eleuatio connaturalis quã diuina prouidẽtia ordinaria præſcribit.

Tertiò, prouidentia ordinaria Dei ſequitur naturam mediorum, per quæ reducitur in effectum: ſed media, per quæ viuificatur lapſus, ſunt Sacramenta, verbi gratia, Baptiſmi & pœnitentiæ. Ponamus aliquem Catechumenum fuiſſe iuſtificatum per fidem ex charitate operantem, vel per actum contritionis perfectæ, & poſtea lapſum viuificari per Sacramentum. Sed hæc media ſunt, quantùm eſt ex vi Sacramentorum, & diſpoſitionis præſentis, nata tantùm cauſare regulariter eundem effectum in omnibus, vt per ſe conſtat: ergo non habent ex natura ſua cauſare in eo qui lapſus eſt à iuſtitia, niſi eundem effectum, quem in aliis cauſant, ſiue iuſtis, ſiue iniuſtis, quantùm ad gradum gratiæ. Eodem modo dicendum de contritione etiam extra Sacramentum. Sed Deus non confert regulariter alium effectum, niſi qui ex prima ſui inſtitu-

76 *Tertia ratio. Ex efficacia ordinaria Sacramẽtorum.*

Eundem effectum cauſat Sacramẽtum, quantum eſt ex virtute Sacramenti.

tione

tione conuenit Sacramento, & dispositioni, in qua suscipitur: ergo non confertur ex vi prouidentiæ præsentis alius effectus, quàm sit gratia sacramentalis, iuxta mensuram dispositionis præsentis. Hæc doctrina videtur Tridentini *sess. 7. cap. 7.* vbi mensuram gratiæ iustificantis refert in Sacramenti efficaciam, quæ ex communi Theologorum regulariter limitatur ad determinatum, & in modum dispositionis, & gradum. Neque pœnitentia aliter causat, nisi primam gratiam, & remissionem peccati, & pœnæ æternæ in pœnam temporalem commutationem. Et hanc eandem doctrinam tanquam certam communis Theologorum sententia supponit, qui docent ex ratione allata de efficacia Sacramenti hominem non resurgere, nisi ad gratiam, quæ debetur Sacramento, & dispositioni præsenti, quantùm est ex efficacia & virtute Sacramenti. Vnde qui statuunt dependentiam meriti ad gratiam quoad mensuram perfectionis in gradu, ex hoc principio negant redire merita, nisi quoad eandem mensuram, quam recipit quis ex vi dispositionis præsentis, & Sacramenti, quæ sententia quoad hoc quod docet de proportione gratiæ ad Sacramentum, & dispositione cum qua quis resurgit, est magis certa, quàm gratiam antiquam restitui: nam effectus regularis Sacramenti est limitatus, & certus, eodem modo de effectu operum, siue vt præcedunt iustitiam per modum dispositionis, siue etiam vt subsequuntur per modum meriti, gratia eis correspondens præcisè non excedit gradum perfectionis in ipso opere.

Sacramẽtum dat effectum iuxta mensuram dispositionis, & qui competit ei ex institutione regulariter. Trident.

Sententia cõmunis antiquorum.

Gratia ex operibus non excedit perfectionem in opere.

77 *Confirm. Gratia Sacramẽti confertur ex opere operato, gratia meritorum non est nata sic conferri.*

Confirmatur, quidquid confertur per Sacramentum, confertur ex opere operato, & per modum Sacramenti, sed gratia proportionata meritis viuificatis, nequit conferri ex opere operato: quia sic non conferretur ex debito meritorum, quod est ex opere operantis, sed ex debito meritorum Christi præcisè, & virtute Sacramenti, quod meritum Christi applicat: ergo gratia illa antiqua, quæ fuit ex meritis, non restituitur virtute Sacramenti, minùs etiam ex efficacia dispositionis intra, vel extra Sacramentum, vt per se constat. Sed quidquid gratiæ recipit viuificatus, recipit à Deo per hæc media, & secundùm eorum efficaciam & acceptationem: ergo non confert aliam gratiam quàm illam, quæ eis regulariter in omnibus, quibus applicantur, correspondet. Quæ doctrina mihi certior videtur, & magis reduci ad principia certa, quàm quòd gratia meritorum reuiuiscat per Sacramenta.

Responsio.

Dices, non conferri gratiam illam virtute Sacramenti, aut dispositionis, sed gratia, qui sit effectus ipsis proportionatus, & delet peccatum; tunc autem sicut merita reuiuiscunt ad gloriam, sic etiam reuiuiscunt ad gratiam antiquam, quæ est debita meritis.

78 *Impugnatur. Non reuiuiscere gratiam perditam ex debito gloriæ, aut meritorũ. Promissio gratiæ facta operibus non extenditur ad eius conseruationem, aut restitutionẽ.*

Contrà, ex nulla dependentia meritorum ab illa gratia in ordine ad præmium essentiale hoc colligi potest, vt patet ex dictis, neque etiam ex debito fundato in meritis respectu gratiæ amissæ. Ergo summouetur ratio sufficiens id asserendi. Probatur antecedens quoad secundam partem: quia promissio diuina facta meritis quantùm ad augmentum iustitiæ, non extenditur ad gratiam rediuiuam, sed ad augmentum gratiæ statim conferendũ ad augmentum iustitiæ receptæ, ex qua ipsa merita facta sunt idonea ad hunc effectum; sed dato illo augmento completur in re promissio; ergo & cessat meritum in ordine ad gratiam sibi debitam, quam neque Deus conseruare promisit adueniente peccato, minùs autem restituere amissam, quia peccantem iustificat merè gratis, & non ex debito, vt fides est, & iustificat per Sacramentum, vel in ordine ad Sacramentum, & sine vllis eius meritis; quæ locutio generalis vniuersaliter intelligenda est. Sed si conferret gratiam ex titulo meritorum antiquorum, non esset verum quòd solùm gratis iustificaret: ergo non est dicendum quòd conferat illam gratiam. Patet subsumptum, quia per nomen iustificationis præsentis quæ datur peccatori, comprehendit Concilium Tridentinum non solùm remissionem peccati, sed etiam renouationem per dona & gratiam: vt patet ex definitione iustificationis *sess. 6. cap. 4. & cap. 7.* & ex doctrina illius capitis septimi, in quo exprimit, & declarat Concilium quid in ipsa iustificatione peccatoris, & per eam recipitur: totum autem dicit *cap. 8.* conferri gratis respectiuè ad merita peccatoris: ergo si iustitia, ad quam resurgit peccator, est ex meritis eius etiam in parte, non est verum ipsum iustificari gratis ex toto, & renouari interiùs, sed ex meritis: ergo non reuiuiscit ei iustitia, quam demeruit ex peccato.

Iustificatio gratis fit.

Non fieret gratis si gratia ex titulo meritorũ resurgeret.

Deinde, Concilium dicens hanc iustificationem fieri gratis, quia neque fides, neque opera, quæ præcedunt iustificationem, ipsam iustificationis gratiam promeretur; opera autem solùm confert peccator, se disponens in ordine ad iustificationem de suo: quia Sacramentum, quod est altera causa iustificationis, non operatur in virtute operum peccatoris, sed in virtute operum solius Christi, tanquam causæ meritoriæ. Ratio autem Concilij est præcisa & adæquata per causam etiam præcisam, & adæquatam, quia in causis præcisis si affirmatio est causa affirmationis, negatio etiam est causa negationis; dans ergo rationem cur iustificetur peccator gratis, & non per merita, est, quia opera quæ antecedunt gratiam iustificationis, ipsam iustificationis gratiam non promerentur: ergo supponit hæc ratio nullam causam esse iustificationis, nisi dispositionem præuiam, & Sacramentum, & alias causas, quas assignat minutim per omnia genera *in cap. 7.* Ergo censet iustificationem, vt comprehendit dona & renouationem interiorem hominis, esse adæquatè ex causis assignatis, vel falleret secundùm consequens ratio data à Concilio. Ergo supponit non renouari peccatorem etiam in parte per aliquid concurrens, ex parte peccatoris, nisi per dispositionem specificatam à Concilio *cap. 6.* ergo neque merita antiqua per modum meriti, neque per modum dispositionis concurrunt ad iustificationem peccatoris: ergo neque gratia deperdita propter eadem merita restituitur, quæ est sententia Doctoris, & antiquorum Theologorum, & magis conformis principiis vniuersalibus fidei, ex quibus procedit Concilium.

79

Causa præcisa iustificatio est Sacramẽtum & dispositio.

Illa causa excludit aliè quãcumque.

Quarta concluſio est, non redire gratiam de perditam, siue ex meritis fuit, siue etiam ex aliis mediis. Hæc est contra Nominales, & Suarem & Vasquem *locis citatis*, & sufficienter probata est ex dictis. Eam tenet Doctor in littera, & omnes antiqui, vt patet ex fundamentis, & assertione eorum. Eandem etiam tuetur Henricus, licèt

80 *Quarta cõcl. Non redire gratiam deperditam. Cõmunis sententia veterũ Theologorum.*

Falſum fundamentum Henrici.

ex fundamento falſo; putat enim omnes reſurgere pares in gratia quando iuſtificantur per Sacramentum, quia putat, ſi gratia augeretur ex diſpoſitione peccatorum, tunc non ſaluari nos gratis iuſtificari, cuius contrarium docet Tridentinum, & ſuo loco fuſiùs probatur.

Suarez interpretatur Doctorem aliter.

Immeritò Suarez explicat Doctorem in eam ſententiam trahens, quaſi non negauerit gratiam, licèt in hac vita non detur, dari eam in patria, neque conſequenter negari potuiſſe, cùm dicat merita quoad præmium eſſentiale in integrum reuiuiſcere.

Reijcitur.

Contrarium enim ſupponit Doctor, & ratio eius: quia dicit quòd non reſurgat quia priùs habita eſt. In quo diſcernit inter ius ad gratiam, & gloriam: quia nempe ius meriti extinguitur

Ius meriti ad gratiam ſolutione extinguitur.

ſolutione. Ergo cùm gratia ſit meritis collata, & demerito peccantis perditur, ſibi perditur, & non Deo, & conſequenter quantùm eſt ex parte iuſtitiæ, non poteſt prætendi eius reſtauratio ex merito: gloria autem nunquam fuit collata, ideóque manet ius meriti ad gloriam in diuina acceptatione, quando meritum ipſum reuiuiſcit. Videatur Doctor in §. *Ad ſecundum dico quòd*

Ratio Suaris.

præſcindendo illud quod in gloria, &c. Neque ratio Suaris vrget pro prætenſa interpretatione, vrget primò, quia Doctor dicit dari augmentum charitatis, aut gratiæ actibus meritoriis remiſſis ſaltem in termino. Secundò quòd gratia ſit diſpoſitio ad gloriam. Tertiò, quia datur de facto ad viſionem beatam lumen proportionatum meritis in Patria; ergo ſimiliter gratia, aut charitas.

81

Soluitur.

Reſpondetur ex ratione præmiſſa, actum meritorium remiſſum fundare ius ad gratiam, quæ ſi non datur ſtatim poſt ipſum actum, ſed in termino, ſemper manet ius illud, donec detur gratia; nec peccatum ſubſequens actum delet niſi gratiam, quam ſupponit in ſubiecto. Eadem ergo ratio erit de actu remiſſo quoad debitam gratiam, & gloriam, ſi gratia non detur in via. Idem dicendum de lumine gloriæ, quod non datur in via, modò cadat ſub merito; non eſt eadem ratio de iuſtitia viatoris, quam extinguit eius peccatum, & in re ipſa eſt conceſſa periculo recipientis, aut lucro. Quòd verò gratiam appellet Doctor diſpoſitionem ad gloriam, non intelligit proportionari in gradu ad gloriam, ſed neceſſariò requiri in ſpecie.

Præmium non ſolutum taliter ſe habet ad meritum, aliter verò ſolutum.

Immeritò etiam præfatus author negat hanc ſententiam aliquo fundamento ſubſiſtere, vt patet ex dictis, quia magis concordat principiis de iuſtificatione, quæ fit gratis; & probatur aliis rationibus, quas hîc prætermittimus, quia poſſunt apud alios videri, & completus tractatus huius difficultatis dependet ab alia de eleuatione, quam inferiùs differemus de beatitudine.

Argumenta contra præmiſſas concluſiones ſoluuntur ex dictis: nam omnia reducuntur ad ea quæ iam ſunt impugnata, vt quòd gratia ſit diſpoſitio ad gloriam, quòd gratia ſit hominis acceptatio ad gloriam, quòd ſit principium gloriæ: hæc omnia ex propoſito *ſuprà* impugnauimus, ac proinde non eſt quòd in ſpecie ad ea iterum reſpondeamus, eadem principia replicando, ex quibus impugnantur.

82

Obiectio Suarez.

Sed obiicit Suarez, hominem in via eſſe capacem gratiæ rediuiuæ, modò auferatur peccatum.

Reſponſio.

Reſpondetur nullum ſubiectum eſſe capax formæ, niſi reſpectiuè ad agens quod eam communicare poteſt. loquor de capacitate, quæ reduci poteſt ad actum: in propoſito autem gratia illa deperdita neque per Sacramentum reſtituitur, neque etiam per merita mortificata, quorum virtus reſpectu gratiæ expirauit, quando gratia eſt collata; illa enim virtus conuenit ipſis, qua ſunt meritum, quod expirat ſolutione debiti.

Capacitas ſubiecti reſpectu agens.

Secunda obiectio.

Secundò vrget, meritum non conſtituere formaliter iuſtum, ſeu filium, ſed eſſe cauſam moralem huius, inquantùm verò quis acceptatus eſt ad gloriam, in tantum etiam in eo filiatio, & acceptatio ad hæreditatem: ergo etiam gratia. Vnde diſtinctio illa, quam aſſignat in §. iam citato Doctor, de gloria inquantùm correſpondet meritis, & de eadem inquantùm correſpondet gratiæ præcisè, in qua reſurgit, vel quæ data eſt abſque meritis, non facit ad propoſitum: quia gloria vt correſpondet meritis, non admittit illam diſtinctionem, in qua nulla eſt portio, quæ correſpondet meritis, & non gratiæ ex ratione adducta de filiatione.

Correſpondëtia gloriæ ad filiationë per gratiam.

83

Reſponſio.

Reſpondetur eandem diſtinctionem admitti à Tridentino *cap. 16.* vbi diſtinguit in gloria illud quod filiis Dei promittitur miſericorditer per Chriſtum, ab eo quod Deus ipſorum meritis reddit. Gloria ergo vt eſt hæreditas ſic correſpondet adoptioni, & filiationi; vt verò eſt merces, reſpondet meritis vt præmium, & ſicut illa diuerſa ſunt ſecundùm ius, titulum, & fundamentum; ſic etiam gloria poteſt creſcere ſecundùm vnum titulum, non creſcendo ſecundùm alterum, verbi gratia, ſi quis habet plura merita, & peccat, & poſtea pœnitens in ipſa pœnitentia decedat; alter verò meritis minoribus perſeuerans in gratia decedat, hic habebit gloriam ex gratia maiorem, minorem ex meritis. Ille verò maiorem ex meritis, minorem ex gratia, vel vnus habebit maiorem gratiam, minora merita, alter è contra, poteſt ergo maior eſſe gloria ex meritis, minor ex gratia; & minor adoptio, & maior merces, quia hæc ſecundùm diuerſos titulos conferuntur, qui in eodem gradu non ſemper ſe adæquant. Æquiuocant autem aduerſarij, quando dicunt acceptationem diuinam fundari in gratia, quia vel intelligunt de acceptatione diuina per adoptionem, & hæc tanta eſt, quanta eſt menſura gratiæ; vel intelligunt de omni acceptatione, etiam qua ordinatur iuſtus ad gloriam tanquam ad coronam iuſtitiæ, & ſic acceptatur iuſtus propter merita ad gloriam acceptatione ſpeciali, quæ reſpicit medium iuſtitiæ, & non acceptatione gratiæ tantùm.

Diſtinctio Doctoris ſuſtinetur ex Trident.

Diuerſi tituli ex quibus confertur gloria & creſcit.

Acceptatio diuina ad gloriam duplex.

Obiect. tertia. Gratiam conferri poſſe variis titulis.

Obiicies tertiò, non eſt inconueniens vt gratia detur ex diuerſis titulis, verbi gratia, Baptiſmi ſuſcepti à ficto, & pœnitentiæ, quando idem per pœnitentiam delet peccatum fictionis. Item, quando iuſtus ſuſcipit Euchariſtiam, recipit gratiam virtute Sacramenti, & etiam meriti: ergo non repugnat etiam vt conuerſus à peccato recipiat per ſe gratiam virtute Sacramenti, & aliam virtute meritorum, ſublato impedimento peccati.

84

Reſponſio. Debet titulus ex cauſa ſufficienti ſubſiſtere.

Reſpondetur, non eſſe inconueniens recipere gratiam ex diuerſis titulis, quando applicatur cauſa per ſe efficax ad gratiam conferendam, vt Baptiſmus ſuſceptus à ficto, cuius effectus integer eſt ſuſpenſus, ob indiſpoſitionem ex parte ſubiecti; quia congruum eſt, vt ſuo loco tractaui

tractauimus, vt eius effectus conferatur, cùm sit Sacramentum non iterabile; sed alia Sacramenta, quæ iterari possunt, non dant suum effectum hoc modo. Neque valet argumentum à simili, si Baptismus ficto dat effectum: ergo pœnitentia; quia alia est institutio huius & illius Sacramenti; & quia idem Sacramentum potest denuò applicari, congruum fuit vt effectus eius non daretur ficto, non ita effectus Sacramenti iterabilis, quamuis & de hoc sit controuersia. Ad propositum, gratia in via datur vt præmium operibus, & constituta est in potestate liberi arbitrij, vt eam conseruet, vel certè amittat ex demerito: si ergo amisit ex demerito, non est congruum vt ei restituatur, nisi per media ordinaria, nempe Sacramentum, & alia opera denuò facta; quia his potest viator damnum reparare gratiæ, acquirendo nouam.

Baptismus dat gratiam ficto, quamuis pœnitẽtia non ita det gratiam ficto.

Gratia deperdita nequit recuperari, nisi per media ordinaria, quæ ipsam nõ continent.

Quòd autem dicatur, merita antiqua esse dispositionem sufficientem ratione iuris ad gloriam, iam impugnatum est. Neque est qualecumque impedimẽtum ipsum peccatum respectu gratiæ receptæ; sed demeritum, ex quo gratia vt fuit donata deperdi iustè potest ob ingratitudinem, & ex alia parte, quia promissio de danda gratia, ipsius collatione fuit adimpleta, non manet ius aliquod meriti quoad gratiam receptam, quod fuit retributum; quamuis autem peccatum sit etiam demeritũ respectu gloriæ, & suspendat eius retributionem: tamen quia promissio facta meritis respectu præmij gloriæ, non fuit completa; ideò ius antiquum, & per peccatum suspensum, reuiuiscit: quia non est impedimentum perpetuum, sed quod aufertur per gratiam pœnitentiæ. Et totum hoc ex prouidentia ordinaria Dei, circa iustificationem, & gloriam colligimus, cuius congruam rationem habemus ex natura misericordiæ, & iustitiæ diuinæ, ex quibus diuersitas in re ipsa discernitur. Dicere autem quòd merita antiqua habeant ex natura meriti efficaciam, ad restituendam gratiam demerito amissam, videtur omnino liberum, & non sufficiente ratione dictum; quia merita non ideò reuiuiscunt ad gloriam, quasi postquam transierint, habeant efficaciam de nouo, qua solùm ipsis conuenit dum sunt; sed quia fundarunt ius in persona, quando fuerunt, quod ius manet in diuina acceptatione, adhuc non retributum, non ita se habet ius ad gratiam collatam, quod præsenti collatione eius retribuitur, & extinguitur. Spectando ergo materiam iustitiæ, disparitas hæc est manifesta; neque vlla ratione conuinci potest dari gratiam ex iure operum, & iam amissum, ex eo quòd manet ius ad gloriam ex solo hoc titulo statim post pœnitentiam: quia ad summum reuiuiscere potest vt dispositio ad gloriã, ex debito ipsius gloriæ, & non ex debito operum, quod in ipsis est respectu gratiæ tanquam præmij in via, loquendo de hoc debito tanquam diuerso, vt loquitur Tridentinum; nam hoc dato quòd gratia sit necessaria vt dispositio ad gloriam, non sequitur vt statim reuiuiscat ex titulo gloriæ; sed ad summum tantùm detur vt medium assequendæ gloriæ in patria, quando confertur: ius enim remotum in operibus, seu ratione operum, manet simul cum peccato in via, quando tollitur impedimentum peccati per pœnitentiam, & datur gratia sanctificans, quæ est dispositio antecedens necessariò, ipsum idem remotum fit proximum per gratiam tum collatam. Ergo ad hunc effectum non requiritur dari aliam gratiam, quæ sit proportionata operibus, vt finis attingitur in patria, donec ipsa gloria conferatur. Quòd neque tum etiam detur ex iure operum, seu meritorum ad gloriam, iam probatum est, quia ius ex operibus ad gloriam non inducit aliud, quàm eiusdem gloriæ retributionem, quæ per alia media, & modo, tribui potest, sine gratia habituali in eodẽ gradu proportionata, quamuis gratia in aliquo gradu requiratur, vt dispositio antecedens ad gloriam debitam meritis.

Ratio cur gratia non restituatur.

Merita antiqua non efficacia ad suũ effectum.

Non requiritur vt reuiuiscat gratia in via qua disponit ad gloriam.

85

Obicies quartò: peccatum præteritum fuit deletum quoad culpam, & pœnam per pœnitentiam: sed hoc falsum esset si maneret priuatio gratiæ collatæ in pœnitente; ergo hæc restituitur. 86 *Obiect. quarta.*

Respondetur ex communiori Theologorum, gratiam non restitui, nisi secundùm mensuram præsentis dispositionis; ideò hoc incommodum incurrit ipse pœnitens ob demeritum, recompensatur per pœnitentiam, quatenus restituatur gratia per Sacramentum, aut contritionem gratis ex Dei misericordia, quæ est sufficiens ad iustificationem, & amicitiam Dei restituendam. Non refert ergo quòd maneat in eo hæc pœna, quæ non impedit salutem, sicut manet in eo pœna temporalis ob peccatum commissum. Neque est inconueniens vt Deus nõ restituat peccatorem ingratum ad pristinum gradum ex toto: quia licèt per Baptismum remittatur peccatum originale, verbi gratia, non ideò restituitur iustitia originalis, cuius illud fuit priuatio; sed iustitia tantum adoptionis æquualẽs, quantum ad effectum salutis. Nam alius modus est institutionis hominis, alius autem eius restitutionis per diuinam sapiẽtiam constitutus, alius modus iustificationis per Baptismum, quæ est plenaria, alius autem per pœnitentiam ob ingratitudinem peccatoris, manente pœna temporali. Non refert ergo vt peccator sua ingratitudine patiatur illud incommodum, quia periculo, aut lucro recepit præmium gratiæ per merita, quod sibi conseruare potest, aut amittere. *Responsio. Nullum esse inconueniens, non restitui peccatorẽ ad gratiam perditam.*

Obiectio quinta, Tridentinum *sess. 6. cap. 14.* dicit iustitiam recuperari per pœnitentiam; ergo redit integra. 87 *Obiect. quinta.*

Respondetur, negando consequentiam. Concilium enim loquitur de iustitia secundùm speciem, & iuxta ea quæ præmisit in superioribus vsque ad cap. 8. inclusiuè de natura, modo, causis iustificationis, & dispositione ad eam requisita ex parte peccatoris adulti. *Soluitur. Et explicatur Concilium.*

Alia argumenta, quæ contra reuiuiscentiam integram meritorum opponuntur, per hæc soluta sunt, quia fundantur in illa proportione iustitiæ sanctificantis ad gloriam, & merita.

In reliqua parte huius articuli docet Doctor, peccatorem non habere commodum ex lapsu: sed incommodum; tum, quia fecit dispendium gratiæ; tum, quia extinxit ius proximum ad gloriam; tum, quia contraxit maculam cum pœnæ consequentis debito; tum, quia tempus, quo durauit illud, detraxit operibus & meritis, quæ multiplicare posset. Hîc Doctor cum communi negat opera peccatoris esse meritoria vitæ æternæ, quod supponit Tridentinum *sess. 6. cap. 8. & cap. 16.* *Dispendiũ ex peccato.* *De operibus factis in peccato.*

Hinc explicantur aliqui Patres, Author libri *de vera & falsa pœnitentia, cap. 14.* Augustinus

sæpè

ſæpè contra Pelagianos, vt *lib.4.contra Iulianum cap.3.* vbi dicit ſi virtutes eſſent in paganis,non fore infructuoſas, & Hieronymus in Aggæi primum, *ſeminaſtis*,&c.vbi videntur admittere hæc opera bona peccatorum retribui aliquo præmio, quod intelligit D.Thomas de præmio temporali, ſed aliquid ampliùs videtur inſinuare illi Patres, potiſſimùm Auguſtinus *loco citato*, quia loquitur de fructu ad ſalutem:quod intelligi poteſt quantùm ad meritum de congruo,quia illa opera diſponunt ſaltem remotè vt impetretur gratia conuerſionis. Sed authoritas illa *lib.de vera & falſa pœnitentia*, eſt durior. *Pium*, inquit,*eſt credere, vt recepta Dei gratia,quæ in eo deſtruit mala priora,etiã remuneret bona, vt cùm deſtruxerit quod ſuum non inuenit, amet, & diligat bonum, quod etiam in peccante plantauit*,&c. Sed hæc intelligenda ſunt de diſpoſitione,quę proximè concurrit ad ipſam iuſtificationem,niſi quis vellet dicere etiam intuitu prædictorum tanquam de congruo Deum liberaliter tribuere iuſtificato maiorem gratiam operandi meritum,& alia dona,& protectionem aliquam ſpecialem, quibus in iuſtitia magis conſtanter operetur ſuam ſalutem. Hæc aliquo modo dici poteſt remuneratio quædam ex diuina liberalitate, & non ex merito propriè dicto, quod plurimùm inuitat ad benè operandũ peccatores. Quantùm verò ad præmium gratiæ ſanctificantis, & gloriæ, ſupponit Concilium non tribui illis operibus.

Explicantur Patres.

Opera bona in peccato facta diſponunt ad pœnitentiam.

89 Deinde Doctor reſpondendo ad ſecundum argumẽtum,docet non redire gratiam, redire verò opera quoad ius ad gloriam, non etiam redire ius quod ratione gratiæ ſolius fũdabatur ad gloriam: diſtinguit hæc per litteras *A*, & *B*. per *A*, deſignat gloriam correſpõdentem gratiæ; per *B*, gloriam correſpondentem operibus & meritis. Circa hæc aduertendũ eſt portionem gloriæ correſpõdere per modum hæreditatis gratiæ ſanctificantis,alteram portionem meritis.Gratia autem ſanctificans duplex eſt quantùm ad modum, quo confertur:nam alia gratis confertur vt iuſtificãs, ſeu delens peccatum; & gratia quæ per Sacramenta ex operato confertur,vtramque hanc non redire docet Vaſquez,ſequẽs in hoc Doctorem. Alia eſt gratia habita ex meritis,& de hac non loquitur hîc Doctor præcisè, ſed de tota gratia, quam habuit lapſus, quãtumlibet hanc non diſcernat ab ea quæ gratuitò data eſt in prima parte huius litteræ. Cæterùm ratio, quam ſubiungit, videtur referre tantùm gratiam datam ſine meritis & gratuitò: *Igitur*, inquit, *reuiniſcunt merita: ſed non reuiuiſcit prior gratia (id eſt, quam habuit ante lapſum) quia priùs habita, & iſtud eſt ſatis conſonum diuinæ iuſtitiæ: quia gratia prior fuit tantùm donum Dei: merita verò erant aliquo modo opera hominis*,&c. Hæc ratio non videtur comprehendere gratiam, quæ fuit ex meritis; quia illa non eſt gratuitò data, ſed ex meritis; ergo ratio hæc videtur tantùm referre gratiam gratuitò datam, & non aliam. Hinc aliquis ſumeret fundamentum interpretandi Doctorem, quaſi non loqueretur hîc de gratia debita ex meritis, ſed tantùm de gratuitò data, & conſequenter non negare gratiam datam ex meritis reuiuiſcere. Sed hæc interpretatio licèt in modo loquendi præmiſſo haberet aliquam apparentiam, non videtur eſſe ſecundùm mentem Doctoris, qui negat dari gratiam ſecundam, id eſt, pœnitenti reuiuiſcenti in vllo gradu,niſi ſecundùm menſuram diſpoſitionis præſentis, in quæ reſurgit, & Sacramenti, vt patet in verbis præcedentibus.

Reſponſio ad ſecundũ.

Gloria correſpõdẽs gratiæ diuerſa ab ea quæ meritis correſpondet.

Locus obſcurus littera.

Soluitur.

Sed contrà vrget ratio præmiſſa, quia neque illa gratia eſt donum Dei, vt comparatur ad merita;neque per *donum Dei* intelligit Doctor,quaſi à ſolo Deo producatur,per hoc, inquam,eſſe donum Dei: quia acceptio hæc vocabuli non eſſet ad propoſitum præſentis difficultatis. Deinde loquitur de gratia, quatenus tribuit ius in ordine ad gloriam:ſed gratiæ,quæ eſt ex meritis,non videntur Doctores admittere ius ad diuerſum gradum gloriæ ſeparatum ab ipſis meritis, ſeu iure meritorum,& gloriæ correſpondentis: ergo neque gratia data meritis eſt donum Dei, etiam reſpectiuè ad gloriam. 90 *Replica.*

Reſpondetur,vtramque gratiam comprehẽdi à Doctore ſub *dono Dei* etiam reſpectiuè ad portionem gloriæ correſpondentẽ: quia gratiæ ſanctificãti & habituali per accidens eſt,in quãtùm conſtituit hæredem,vt ſiue gratis conferatur per modum primæ iuſtificantis à peccato,ſiue etiam conferatur per modum ſecundæ gratiæ, & augmenti ex meritis:nam gratia, quæ confertur etiã ex Sacramento, iuſtificato, eſt per modum augmenti,& non primæ gratiæ,licèt vt correſpõdet Sacramento detur gratis. Verum eſt gratiã, quæ correſpondet meritis,dari per modum augmenti, quia ſupponit ſtatum iuſti. Siue ergo ſic, ſiue ſic conferatur gratia,conuenit ei ex ſe, vt adiunctam habet adoptionem, cõſtituere in gradu ſibi proportionato hominem acceptatum ad hæreditatem, & hoc ex dono Dei, ſeu acceptatione (non verò ex natura formæ)vt vult Doctor. gloria ergo, vt præcisè refertur ad gratiam ſanctificantem,datur per modum hæreditatis; vt autem confertur operibus, datur vt præmium, quoad hunc gradum operibus debitum, redit ius ad gloriam, non quoad gradum correſpondentem gratiæ, vt conſtituit hæredem: quia nempe ipſa gratia antiqua, in qua fundatur hoc ius, deperditur peccatori, ob ſuum demeritum, quia iam collata eſt: non ita ius fundatum in operibus, quia manet in diuina promiſſione nondum completa, & acceptatione ſecundùm illam promiſſionem: hinc reuiuiſcit per gratiam, quæ datur per pœnitentiam. Ex quo patet intellectus litteræ, quem Doctor prætendit. *Soluitur & explicatur Doctor.*

Gratia tribuit ius ad hæreditatem quocũque modo conſequitur.

Gratia vt eſt adoptio correſpondet diuerſus gradus gloriæ ab eo qui correſpondet meritis.

Sed obiicies, gloria vt correſpondet per modum hæreditatis gratiæ, non fuit collata; ergo ſaltem gratia reuiuiſcit in ordine ad gloriam debitam, quam etiam Chriſtus nobis meruit, ſicut meritum reuiuiſcit ad gloriam. 91 *Obiectio.*

Reſpondetur,ius ad hæreditatem non ſeparari ab ipſa gratia,quæ conſtituit hæredem formaliter per adoptionem, ius verò ratione operum manet in perſona,cui adquiritur tranſeunte opere, licèt ratione operis acquiritur, ideò manet; eſt enim ex operibus, tanquam ex cauſa efficiente, cuius effectus manere poteſt, non manente ipſa cauſa. Ius ad hæreditatem per gratiam eſt effectus formalis gratiæ, quia ipſa adoptio & filiatio ideo manet non manente gratia. Chriſtus meruit nobis hæreditatem mediante gratia conferendam modo dicto. *Ius fundatũ in gratia non ſeparatur à forma.*

Ius ex operibus manet illis tranſeuntibus.

Ratio diuerſitatis huius.

Mox ſubiungit Doctor duo corollaria, quæ patent ex littera. In ſecundo aſſerit merita mortificata aliquando facere in acceptatione diuina ad inſpirandam pœnitentiam lapſo, quod pium eſt credere, & commodè reduci poteſt ad

ad locum Pauli *ad Hebræos 6.* iuxta quorundam interpretum ſententiam.

Aſſeritur neceſſitas gratiæ ad pœnitentiam & merita.

Aduertendum eſt hic Doctorem exigere gratiam Dei præuenientem ad pœnitendum: quin ad meritum, vt ex modo loquendi ſuprà in ratione differentiæ aſſignatæ inter reuiuiſcentiam gratiæ, & meritorum patet. *Merita*, inquit, *erant aliquo modo opera hominis*, &c. quia nempe principaliter ſunt dona Dei per gratiam.

SCHOLIVM.

Peccata remiſſa redire in recidiuante quoad circunſtantiam ingratitudinis, ita communis cum D. Thom. 3. part. quæſt. 88. art. 2. reſoluit etiam Doct. maius beneficium eſſe innocentiam, quàm pœnitentiam, quod tenent Bonau. hîc art. 1. quæſt. 2. Gabr. quæſt. vnic. art. 3. oppoſitum tenet D. Thom. 3. part. quæſt. 88. art. 1. & 2. 2. quæſt. 106. art. 2. Rich. hîc art. 1. qu. 5.

DE tertio [f] articulo principali, dico quòd peccatum dimiſſum redit tanquam circunſtantia aggrauans hoc peccatum, in quod recidiuat, & hoc dupliciter. Primò, quia quantò aliquis recipit ab alio beneficium ſibi magis indebitum, tantò ſibi magis tenetur lege gratitudinis, etiamſi beneficium receptum ſit minus, & per conſequens, magis, ſi beneficium eſt æquale: ſed exiſtenti in peccato mortali nullius eſt Deus debitor, niſi pœnæ: igitur ſi ſibi gratiam confert, hoc erit donum maximè gratuitè, & liberaliter datum, & præcipuè ſi eſt gratia æqualis gratiæ collatæ alij innocenti. Igitur iſte ex lege gratitudinis eſt Deo ſpecialiter obligatus propter hoc donum liberaliter collatum: & per conſequens offendens poſt contra eum, grauiùs peccat propter ingratitudinem. 14 *Peccatũ remiſſum redire ratione ingratitudinis.*

Secundò, quia quantò aliquis tenetur pluribus obligationibus ad aliquid, tantò, ſi tranſgreditur, grauiùs peccat: ſed pœnitens quotieſcumque dignè pœnitet, obligat ſe ſaltem voto ad non peccandum in poſterum, quia ſine tali propoſito non eſt digna pœnitentia, & præter hoc, eſt aſtrictus ad non peccare eadem lege, qua innocens: igitur ſi pòſt peccat, tranſgreditur duplicem legem obligantem ad non tranſgrediendum, ſcilicet & illam generalem, & iſtam ſpecialem de promiſſo ſeruando; quod maximè obligat de promiſſo facto Deo, & de aliquo pertinente ad honorem Dei.

Contrà, [g] illud non aggrauat, quo non exiſtente imò poſito eius oppoſito, eſſet peccatum æquè graue, vel grauius: ſed ſi iſte non fuiſſet priùs pœnitens, imò ſemper innocens, & nunc peccaret, grauiùs peccaret quàm modò: ergo, &c. Probatio minoris, quia cadens à ſtatu innocentiæ grauiùs peccat, quàm cadens à ſtatu pœnitentiæ: tum, quia maius beneficium recipit iſte, cui Deus conſeruauit innocentiam, quàm cui conceſſit pœnitentiam poſt peccatum: tum quia innocens minorem habet occaſionem cadendi. 15 *Maius beneficium cõſeruare innocentiam, quam inſpirare pœnitentiam.*

Item, non oportet cadendo à pœnitentia ſimul neceſſariò peccare duobus peccatis: ergo poſſibile eſt quòd peccet vnico peccato tantùm: ſed illo vno æquè grauiter poſſet peccaſſe priùs cadendo ab innocentia; quod patet comparando illud ad quamcunque intenſionem malitiæ conuenientem peccato: igitur, &c. *De quo D. Th. 2. 2. q. 106. art. 2.*

Ad primum, [h] concedo quòd ſimpliciter maius beneficium diuinum eſt conſeruare innocentiam, quàm concedere poſt peccatum, pœnitentiam. Vnde maius beneficium contulit Deus ſuæ Matri, quàm Magdalenæ. Vnde ſingularis gloria, & ornatus eſt in Beatis de nunquam cecidiſſe in peccatum. Et tunc ad argumentum, maiorem nego, quia poſſibile eſt aliquod peccatum habere nunc vnam circunſtantiam aggrauantem, nunc aliam, & illa quæ ibi aggrauat, poteſt eſſe grauior, quàm illa quæ hîc aggrauat: & iſtæ circunſtantiæ duæ poſſunt eſſe repugnantes: & ita hîc pœnitentiam præcedere aggrauat, quia tribuit ingratitudinem. Conſimiliter ab innocentia cadere aggrauat propter ingratitudinem, & innocentia & pœnitentia modo quodam repugnant: ſed cadere ab innocentia ſimpliciter magis agrauat.

Contra hoc [i] arguitur per illud *Luc. 7.* vbi Chriſtus quæſiuit à Simone de duobus debitoribus, quorum alteri creditor plus dimiſit, alteri minus, quis creditorem plus diligeret? reſpondit; *Æſtimo, quòd is, cui plus donauit*, quod Chriſtus approbans dixit: *Rectè iudicaſti.* Sed innocenti nihil donat Deus hoc modo, peccatori autem multa donat: ergo peccator plus Deo tenetur; quare magis ingratus eſt ſimpliciter quando recidiuat. 16

Reſpondeo, donare poteſt intelligi abſolutè prout eſt actus voluntatis liberaliter communicantis, vel donare, id eſt, condonare, ſiue remittere, vt accipitur cùm dicitur, donauit peccata. Primo modo verum eſt, quòd cui plus donatur, ille magis tenetur donanti, & hoc modo, dico quòd Deus innocenti maius donum dedit, quàm cui dimittit *An plus donatur innocenti quã pœnitenti.*

dimittit peccatum. Secundo modo pœnitenti donat plus quàm innocenti: quia innocens non habet quod ſibi remittatur; & ſi tunc ſumatur maior, quòd ille plus tenetur diligere cui plura donantur, id eſt, remittuntur: verum eſt comparando duos, quorum vni pauciora donantur, & alteri plura; & hoc ſi non eſſet beneficium aliud datum, niſi hoc quod eſt donare, vel remittere. Sed nullus eſt cui Deus pauca donat, quia pauca commiſit, quin ſit eidem aliud beneficium datum maius quàm donare, id eſt, remittere plura, ſcilicet præſeruare eum ab aliis, in quæ cadere potuiſſet, & cecidiſſet, niſi præſeruatus à Deo fuiſſet.

Cui plus dimittitur plus diligit, cæteris paribus.

97 Et hoc conſonat Gloſſæ Auguſtini ſuper illud; *& commiſſa, & non commiſſa donantur*; quia nullus eſt, qui aliqua committat, quin alius poſſet eadem committere, niſi præſeruaretur: igitur ille cui dimittitur, tenetur plus diligere, ſupple ex cauſa remiſſionis. ſed alius tenetur diligere ex alia cauſa, quia non habuit dimittenda; quod ſine præſeruatione diuina eſſe non poteſt: & hæc cauſa requirit ſimpliciter maiorem gratitudinem.

Exemplum huius, ſi aliquis ex liberalitate concedit alicui omnia ſua, vt eis vtatur ad libitum: alteri verò concedit aliqua mutuò, & pòſt, quando debet illa reddere, remittit ſibi; quis eum plus diliget? Dico, quòd primus, quia maius beneficium recepit: & tamen plura remittit alteri; ſed quòd primus nihil habeat ſibi dimittendum, hoc eſt ex beneficio illius, qui omnia ſua liberaliter ei conceſſit. Vnde non eſt vera illa propoſitio ſimpliciter: *cui plus dimittitur, plus diligit dimittentem*, niſi de illo dimittente, per cuius beneficium non ſtat, quòd iſte non tenetur ad tot ad quot ille.

COMMENTARIVS.

Articulus tertius.

92 f *De tertio articulo principali dico*, &c. In hoc articulo reſoluit quæſtionem titularem de reditu peccatorum quoad circumſtantiam ingratitudinis; & explicat fundamenta Hugonis, & aliorum ex Scriptura & Patribus obiecta; & reſpondet deinde ad principalia argumenta poſita ad initium quæſtionis. Probat primò

Summarium.

Redire peccata remiſſa, quoad circumſtantiam ingratitudinis.

ratione ingratitudinis aggrauari peccatum, & ſic aliquo modo redire peccatum dimiſſum, quæ eſt concluſio communis, quam inſinuat Tridentinum *ſeſſ. 14. cap. 1. & 8.* docens ob ingratitudinem peccatoris remanere pœnam temporalem ex peccato commiſſo poſt Baptiſmum, idque exigere diuinam iuſtitiam, & dementiam. Probat Doctor hanc concluſionem, quia ex beneficio indebito peccatori, quod Deus confert, remiſſionis peccatorum, ſine vllo merito pœnitentis, tenetur peccator lege gratitudinis eum non offendere; & quantò maius eſt hoc beneficium, tantò maior incurritur obligatio: peccatori autem nihil debet Deus præter pœnam, quam ex peccato ſuo incurrit quantùm ad debitum: ergo, &c.

Prima ratio.

Lege gratitudinis obligari ex lapſum.

Secunda ratio.

Secundò probat, quia ex pluribus titulis obligatur peccator Deo, nempe gratitudinis & voti, ſeu promiſſionis non peccandi de cætero, quod votum debet is qui dignè pœnitet habere, vt antiquum remittatur ei peccatum. Tranſgreditur itaque, & legem generalem gratitudinis, & illam ſpecialem voti, ſeu promiſſionis; hanc rationem ſequitur etiam Gabriel, Ioannes de Medina, *C. de pœnitentia, tract. 1. q. 9.* Suarez autem *ſectione 3. in principio.* Vaſquez *notatione in art. 2. q. 88.* impugnant hanc rationem, quia votum non peccandi non eſt promiſſio facta Deo, ſed tantùm propoſitum, quod non inducit obligationem vllam voti, aliàs quodlibet peccatum poſt pœnitentiam factam eſſet tranſgreſſio voti.

Tenari etiam ex voto emẽdationis.

Impugnatur prædicta ratio.

93 Cæterùm ratio Doctoris eſt bona, neque intendit votum eſſe in ſuo rigore, aut promiſſionem: quia ſuprà *d. 17. quæſt. vnica, §. continet etiam qualiter*, &c. dicit non requiri ad qualitatem confeſſionis, niſi diſplicentiam peccati, & propoſitum abſtinendi ampliùs, & obediendi Eccleſiæ; hoc propoſitum hic appellatione *voti, & promiſſionis* exprimit, quia eſt votum, & promiſſio implicita ſecundùm æquiualentiã, quantùm eſt ex determinatione voluntatis, quæ debet eſſe abſoluta, & quantùm eſt ex parte pœnitentis ad non peccandum amplius, quæ voluntas eſt bona, & actus virtutis, non pœnitentiæ, quia non eſt dolor de peccato commiſſo, & hæc voluntas accedit actui pœnitentiæ, tanquam circumſtantia eius, ex iis quæ *ſuprà in loco citato* explicuimus cum Tridentino, probando debere eſſe actum explicitum regulariter. Ad aliam autem virtutem non ſpectat quàm ad fidelitatem; quia non ad gratitudinem, vt vult Suarez, vel inſinuat, dicens, ratione eius non incurri aliam obligationem quàm gratitudinis; hoc autem nequit eſſe verum: quia ille actus exigitur, vt circumſtantia doloris, & ſupponitur ad beneficium remiſſionis peccatorum, & iuſtificationis, ex quibus conceſſis oritur obligatio gratitudinis præcisè, tanquam ex beneficio ſpeciali in re dato, ſicut ex vocatione etiam ad pœnitentiam. Oportet ergo illum reducere ad aliquam virtutem, neque apparet alia, cui magis proportionatur, quàm fidelitas latè ſumpta, prout comprehendit non ſolùm promiſſionem ſtrictè ſumptam, ſed etiam pactum. Vnde ſicut Deus non remittit peccatum ſine emendatione in propoſito firmo voluntatis, & affectu, eo modo quo etiam exigit ſatisfactionem, in affectu ſaltem; ita hoc propoſitum habet rationem pacti obligantis ex fidelitate in genere ſumpta, ſpecialiter autem obligat vt opponitur obligationi, quæ eſt ex circumſtantia ingratitudinis generali; ſicut ergo ex pacto remiſſionis concedendæ obligatur peccator ad propoſitum illud habendum ex pacto, & hoc ſpecialiter; ita etiam tranſgreſſio, & contemptus propoſiti eſt tranſgreſſio pacti, licèt ipſum propoſitum non ſit promiſſio obligans Deo ſub ſpeciali ratione voti,

Reſpondetur, & explicatur Doctor.

Quid interſit per votũ, & promiſſionem.

Votum illud ſpectat ad fidelitatem, nõ ad gratitudinem.

Votum illud reducit ad pactum.

voti. Per ſpecialem ergo obligationem fundatam in propoſito, non intendit Doctor illam, quæ eſt voti; ſed illam quæ eſt pacti, vt diſtinguitur à circumſtantia generali ingratitudinis, quia propoſitum illud de non peccando denuò exigitur ex pacto remiſſionis, & ad eius obſeruantiam in effectu tenetur pœnitens ex lege fidelitatis, ſeu fidei ſeruandæ Deo, ad quam magis obligatur quàm Paganus, cui nullum remiſſum eſt peccatum, & hæc circumſtantia eſt generalis, ſiue remittatur peccatum adulti per pœnitentiam ante Baptiſmum, & per ipſum Baptiſmum, ſiue etiam baptizati poſt Baptiſmum.

Exigitur ex pacto remiſſionis.

94 *1. Obiectio. Contra concluſionem.*

g *Contra illud non aggrauat*, &c. Proponit duas obiectiones contra concluſionẽ poſitam. Prima, quia innocens grauiùs peccat ſi labitur etiam contra gratitudinem, quàm peccator, quia cadens à ſtatu innocentiæ grauiùs peccat, quàm cadens à ſtatu pœnitentiæ; tum, quia maius beneficium ille recepit à Deo: tum, quia minorem habuit occaſionem peccandi.

Innocens magis obligatur ex gratitudine.

2. Obiectio. Ex eadẽ comparatione.

Secunda obiectio eſt, quia cadens à ſtatu pœnitentiæ non neceſſariò peccat duobus peccatis; ergo poſſibile eſt, vt vnico tantùm peccato peccet: ſed illo peccato, quantùm ad malitiam lapſus, poſſet peccare innocens grauiùs: ergo, &c. has duas obiectiones monet Doctor, vt reſoluat vter ratione ſui ſtatus, & beneficij recepti, ſit magis obligatus Deo: nempe innocens præſeruatus, aut pœnitens ratione gratiæ pœnitentialis, ad quam fuit reſtitutus. Deinceps toto hoc §. differit hanc diſparitatem ſtatus, & beneficij recepti, & obligationis conſequentis.

95 *Ad primam. Maius beneficium eſt præſeruatio in innocentia, quàm reſtitutio poſt lapſum.*

h *Ad primum concedo*, &c. Docet præſeruationem innocentiæ, ne quis labatur, eſſe maius beneficium, quàm concedere gratiam pœnitentiæ. *Vnde maius*, inquit, *beneficium conceſſit Deus Beatæ Virgini eam præſeruando, quàm Magdalenæ, dando ei pœnitentiam, & ſingularis gloria eſt in Beatis, & ornatus, ex beneficio innocentiæ, quam non habent alij, qui ſalui facti per pœnitentiam.* Vt clariùs procedamus explicare oportet mentem Doctoris, ipſe intelligit ſtatum innocentiæ non ſolùm quoad gradum gratiæ ſanctificantis primò conceſſæ, ſed etiam vt includit reliqua omnia conſequentia, & donum perſeuerantiæ, & reliqua adiutoria tam intrinſeca, quàm extrinſeca, quibus præſeruatio à peccato per Dei gratiam ſpecialem confertur, ſicut obſeruantiam legis, victoriam tentationum, & concupiſcentiæ, hoc patet, quia non agit Doctor præcisè de prima gratia, quæ fuit primò collata, quia hæc non eſt innocentia, niſi tantùm inchoatiuè; ſed de eius conſeruatione per gratiam Dei, & donum ſpeciale, quo Deus præueniendo dat opera, per quæ conſeruatur, & augetur. Et innocentiam hoc modo eſſe maius beneficium docet Doctor, quàm ſit gratia pœnitentiæ, quia, vt infrà docet explicans illud Euangelij de duobus debitoribus, vter illorum magis diligeret creditorem, & reſpondet Simon, *Æſtimo quòd is cui plus donauit*, &c. *Nullus eſt*, inquit Doctor, *cui Deus pauca donat, quia pauca commiſit, quin ſit ei aliud beneficium datum maius, quàm donare, id eſt, remittere plura, ſcilicet præſeruare eum ab aliis, in quæ cadere potuiſſet, & cecidiſſet, niſi præſeruatus à Deo fuiſſet*, &c. quod optimè confirmat auctoritate Auguſtini lib. 50. homil. 23. *Regebam*, inquit, *te mihi vt adulterium non committeres, ſuaſor defuit, vt ſuaſor deeſſet ego feci; locus & tempus defuit, & vt hæc deeſſent ego feci; affuit ſuaſor, non defuit locus, non defuit tempus, vt non conſentires ego terrui*, &c. (loquitur in perſona Dei.) *agnoſce ergo gratiam eius, cui debes, & quod non admiſiſti. Mihi debet iſte* (ſupple peccator) *quod factum eſt, & dimiſſum vidiſti: mihi debes & tu* (ſupple præſeruatus) *& quod non admiſiſti, nullum eſt enim peccatum, quod fecit homo, quod non poſſit facere alter homo, ſi deſit rector, à quo factus eſt homo*, &c.

Exponitur quid per donum præſeruationis comprehendit.

Auguſt.

Item lib. 2. Confeſſionum, cap. 7. *Gratiæ tuæ deputo, quòd peccata mea tanquam glaciem ſoluiſti, gratiæ tuæ deputo, & quæcunque non feci*, &c. *& omnia mihi dimiſſa eſſe fateor, & quæ mea ſponte feci mala, & quæ te duce non feci. quis eſt hominum, qui ſuam cogitans infirmitatem, audet viribus ſuis tribuere caſtitatem, & innocentiam ſuam, vt minùs amet te, quaſi minùs & neceſſaria fuerit miſericordia tua, qua donas peccata conuerſis ad te?* Et infrà; *& ideò te tantundem, imò magis diligat, quia per eum qui me videt tantis peccatorum meorum languoribus exui, per eum ſe videt tantis peccatorum languoribus non implicari*, &c. 96

Sequitur ergo in hoc principia Auguſtini, & loquitur de innocentia, vt habetur ex præſeruatione Dei, & vt ſubeſt dono perſeuarandi, & quatenus per tale donum datur beneficium ſpeciale diuerſum ab ipſa prima collatione iuſtitiæ, & dicit hoc beneficium eſſe maius, quàm hominem lapſum reſtaurare, ac proinde fundare maiorem obligationem gratitudinem cæteris paribus. Comparando ergo duos ad ſe inuicem, quorum alter præſeruatur à lapſu hîc & nunc, vel ſemper Deo diſponente, & præparante eius voluntatem, qua per amorem iuſtitiæ fugiat peccatum, & obſeruet Legem; alter verò in eadem occaſione labatur, præcisè in ratione beneficij maius, & perfectius eſt, quod recipit præſeruatus, quàm illud quod recipit lapſus, vt expreſsè Auguſtinus docet in vltimo loco citatus, vt patet ex vltimis verbis. Vnde Cyprianus epiſtola 3. *Primum fœlicitatis genus eſt, non delinquere; ſecundum verò delicta cognoſcere & retractare.* Et Hugo de Sancto Victore lib. 1. de Sacramentis part. 14. cap. 4. *Si magnum eſt aliquando ſurgere, maius certè eſt nunquam cecidiſſe; ſi bonum eſt ſanatum eſſe, melius eſt nunquam fuiſſe corruptum*, &c.

Comparatio vtriuſque beneficij.

Cyprianus.

Hugo.

97 *Probatur ratione.*

Confirmatur ratione, quia præſeruari à peccato ex dono Dei eſt beneficium ſpeciale; quia & ad fructum præſeruari, & ad ſalutem, magis facit, & perfectius coniungit fini, & perfectius etiam continet effectum gratiæ pœnitentialis quantùm ad liberationem à peccato, quia eminentiori modo liberat præueniendo, ne incurratur. Hoc patet in Beata Virgine, quæ præuenta eſt hoc modo quoad originale, & actualia, vt ſuo loco tractatur; patet in Apoſtolis, quibus datum eſt ex eiuſmodi priuilegio ne peccarent mortaliter poſt aduentum Spiritus ſancti; patet etiam in aliis, quibus hoc eſt conceſſum; patet in ſimili, quia non deficere in fide eſt beneficium ſingulare Eccleſiæ Romanæ, quo aliis ſupereminet. In beatitudine non poſſe peccare eſt ſimiliter perfectio illius ſtatus, vt ſupereminet ſtatui viatoris: quia ſic etiam magis acceditur ad diuinam perfectionem, & participationem eius à creatura, magis redditur conformis legi, & ſubiecta Deo, in qua ſubiectione conſiſtit eius perfe

Præſeruatio eminẽtius cõtinet gratiam pœnitentialẽ.

Præſeruatio Virginis.

Præſeruatio Apoſtolorum poſt aduentũ Spiritus ſancti.

Indefectibilitas fidei Romanæ.

Indefectibilitas beatitudinis.

perfectio. Ergo, cæteris paribus, ex hoc beneficio magis oritur obligatio gratitudinis, quàm ex gratia pœnitentiali. Præterea, conſiderando actum ſecundum per gratiam præſeruantem, quis conſtituitur etiam non ſolùm in ſtatu meriti, ſed etiam effectu meriti, quando præſeruatur: ergo in hoc excedit peccatorem, qui labitur, quantùm ad coniunctionem ad finem ſalutis, ita vt non ſolùm ſit præſeruatus à lapſu in ratione nocumenti, ſed etiam habet fructum ſuæ iuſtitiæ, quantùm ad meritum gratiæ, & gloriæ: vnde etiam hic tenetur ad gratias agendas magis ex præſeruatione ſui, quàm aliàs.

Perfectius cõiungis fini.

98 D. Thomas 2.2.*quæſt.* 106. *art.* 2. Richardus *in præſenti diſt. art.* 1. *quæſt.* 5. Sotus *diſt.* 16. *quæſt.* 1. *art.* 4. Caietanus *ſuper D. Thoma*, & alij diſtinguunt beneficium ex parte ſubiecti, cui confertur, & ex parte ipſius rei collatæ, vt quæ ſit in ſe ipſa maior gratia, verbi gratia, & ſic innocentia maior eſt, quàm gratia pœnitentialis: ſed ex parte ſubiecti, quia maior eſt indignitas reſpectu gratiæ in peccatore ratione peccati, ſic etiam creſcit beneficium ex hoc capite vt maius ſit.

Diſtinguunt alij beneficiũ quoad perfectionem rei, & quoad indigentiam ſubiecti.

Impugnatur. Cæterùm ratio Doctoris, & authoritas Auguſtini probãt contrarium: quia beneficiũ attenditur penes cõmodum eius cui donatur: maius autem eſt commodum ex præſeruatione à peccato, quàm ex liberatione à peccato incurſo, & ſuperat tam in dato, quàm etiam in modo dandi beneficium; quamuis ergo verum ſit peccatum incurſum inducere indignitatẽ poſitiuam, vt ita dicam, quia confertur gratia inimico, & quoad hoc ſit exceſſus; tamen hic ipſe exceſſus attenditur perfectiùs & eminentiùs in præſeruatione, qua quis præuenitur ne fiat inimicus, vnde donum præſeruationis non reſpicit amicum, & iuſtum tantùm pro ſtatu præſenti, ſed ex fine ſuo reſpicit peccatum quod ineſſet, & ne ineſſet datur ipſa gratia præſeruationis, tanquam remedium peccati præueniens, & ſicut maius eſt præuenire peccatum ex parte ſubiecti, ne inſit, ita etiam præſeruatio vt reſpicit peccatum, quod ineſſet, maius eſt beneficium, & inducit maiorem obligationem gratitudinis, & conſequenter peccatum innocentis, cæteris paribus, eſſe grauius ex hac circumſtantia ingratitudinis.

Beneficium ex commodo penſandum.

Præſeruatio reſpicit peccatum, vt remedium præueniens ne inſit.

Obiectio. Sed obiicit Sotus quòd ſecundum peccatum non ſolùm ſit contra beneficium pœnitentiæ receptæ, ſed etiam contra omnia beneficia priora etiam innocentiæ: ergo peccatum contra pœnitentiæ beneficium eſt etiam contra innocentiam receptam in Baptiſmo.

99 *Soluitur. Agitur de innocentia, vt eſt ex dono perſeuerãtiæ.* Reſpondetur, hoc argumentum non tangere ſcopum quæſtionis, aut ſententiæ, quam præmittit Doctor, quia non agitur hîc de innocentia, vt eſt commune beneficium ex Baptiſmo, tam lapſo, quàm præſeruato; ſed de innocentia, vt habetur ex dono perſeuerantiæ, & præſeruationis, & qua eſt ſingulare donum, & priuilegium datum, etiam per ſpecialem gratiam, ex qua redundat obligatio gratitudinis maior, quàm ſit illa, quæ eſt præcisè ex gratia pœnitentiæ in lapſo. hinc etiam excluduntur illa quæ alij Doctores moderni huic quæſtioni admiſcent: nempe ſi gratia pœnitentialis ſit maior, eam eſſe maius beneficium, quàm ſit gratia minor innocenti data: quia beneficium etiam creſcit ex hoc capite, id quidem verum eſt; ſed per accidens ſe habet ad quæſtionem, quæ diſſeritur, & præcisè verſatur in comparatione innocentiæ, vt habetur per præſeruationem ad gratiam pœnitentiæ, vt donatur poſt lapſum. Et quæritur an maius beneficium ſit præuenire ſic hominem ne labatur, quàm lapſum iam reſtaurare. Non eſt ergo dubium quin maius beficium recepit qui præſeruatus eſt, ratione cuius tenetur ad gratiarum actionem ex titulo ſpeciali præſeruationis, ad quam non tenetur lapſus ex illo titulo. Vnde ſi labitur innocens, aggrauatur eius peccatum ex illo titulo ſpeciali gratitudinis debitæ, ex quo non aggrauatur peccatum alterius, qui caruit illo beneficio: ſed vlteriùs comparando vtrumque ad peccatum, in quod vnus lapſus, & à quo alter fuit præſeruatus; & comparando præterea ipſam reſtaurationem à peccato, ad præſeruationem ab eodem, ſicut hæc excedit in ratione beneficij, ita etiam fundat titulum maioris obligationis quoad gratitudinem, quam fundet reſtauratio à peccato incurſo: quia ſimpliciter eminentiori modo liberatus eſt à peccato per ſui præſeruationem, ſine qua illud incurriſſet, quàm alter vt liberatur ab incurſo: quia hæc liberatio includit peccatum, & offenſam incurſam, alia verò non ita; ſed præuentionem gratuitam ab incurrendo peccato, & hic ſenſus eſt quæſtionis quæ ad alias circumſtantias, ex quibus creſcere poteſt beneficium, non trahitur.

Senſus veru & ſcopus quæſtionis.

100 1 *Contra hoc arguitur per illud Lucæ* 7. &c. Obiicit contra dicta parabolam illam de duobus debitoribus, quibus dimiſſa ſunt inæqualia debita. Vter eorum ex dono accepto magis diligat creditorem? & reſpondet Simon, quòd *is cui plus donauit*: ſed innocenti nihil dimittit Deus, quia non habet quod dimittat; peccatori autem plura dimittit: ergo hic recidiuus magis eſt ingratus.

Obiectio. Ex parabola de debitoribus.

Donum dupliciter ſumi. Reſpondet Doctor *donari* ſumi dupliciter. Primò, vt eſt actus voluntatis liberaliter ſe communicantis, & non ex vllo debito eius, cui ſe communicat. Alio modo ſumitur pro condonare, ſeu remittere debitum incurſum.

Reſpondet plus donari primo modo innocenti; quia præuentus eſt ne in debitum incurreret. Secundo modo plus condonatur peccatori: quia per remiſſionem liberatur à debito incurſo: neminem autem eſſe cui Deus pauca donat primo modo, quod probat authoritate Auguſtini, ſubiungit exemplum morale ſatis commodum, ex quo ſequitur quòd donum quantò magis excludit onus, & minùs admiſcetur ei iuſtitiæ, tantò magis eſt liberale, & inducens obligationem gratitudinis. Quamuis autem per peccatum magis ſit indignus gratia peccator, quantùm ad vocationẽ ad pœnitentiam, tamen ipſa remiſſio peccati etiam admiſcet iuſtitiam aliquo modo, quia exigitur à peccante ſatisfactio tam interior per dolorem, quàm etiam exterior per confeſſionem, & erubeſcentiam, & vlteriùs pro pœna temporali, quæ ipſi manet poſt remiſſionem peccati: quamuis hæc vt procedunt à peccatore ante remiſſionem, vt ſuprà dictum eſt *in hac quæſt. art.* 1. non habeant condignitatem, ſeruatur tamen aliqua ratio iuſtitiæ vindicatiuæ in iis ad puniendum peccatum. Donum autem collatum in nocenti, quo præſer

Donum magis liberale, cui minùs admiſcetur oneris.

Onus gratiæ pœnitẽtialis.

præseruatur, est merè liberale, sine vllo eius merito præueniente, neque inducens obligationem vllam satisfactionis: ergo ex modo collationis, & gratia illa collata, consurgit in eo debitum maioris gratitudinis. Rectè ergo Doctor infert illud dictum non esse verum: *cui plus dimittitur, plus diligit*, nisi vt refertur ad eum qui donat debita, & per cuius beneficium non stet vt minùs debens non debeat tot in reipsa, quot magis debitor: quia nimirum per gratiam creditoris confertur ipsi beneficium, quo præuentus non incurrat tot debita, quot alter, & hanc sententiam Doctoris ex parte tenet Suarez in tertio gradu innocentiæ, quem assignat.

Explicatur parabola.

101 *Necessitas gratiæ asserta à Doctore.*

Ex dictis in hoc articulo satis patet sententia Doctoris quoad necessitatem gratię Christi præuenientis, siue ad meritum & perseuerantiam in bono, siue etiam ad resurgendum à peccato, & eius remissionem. hæc enim ipse refert in gratiam Dei specialem, non in vires liberi arbitrij. Vnde, sicut aliàs dictum est *d.14.q.2.* non est locus calumniæ, quam moderni intentant; quia verba eius, & discursus clarus est, *in hac quæst. art. 2. & 3.* vbi per se hanc quæstionem tractat. in aliis verò locis supponit id quod fides & Theologi communiter docent, & differit tantùm de eo quod in quæstionem venit pro occurrenti materia, sicut in loco præfato, vbi docet quomodo actus pœnitentiæ circumstantionatus haberi possit absque eo quòd procedat elicitiuè à gratia, seu charitate inhærente. Vnde rectè, vt multi interpretantur, sub *communi influentia*, præfato loco expressa, comprehendit omnia concurrentia ad actum pœnitentiæ, præter solam gratiam inhabitantem, & sanctificantem, quam excludit ab actu contritionis, vt habet rationem dispositionis prioris ad ipsam gratiam iustificantem.

SCHOLIVM.

Circunstantias ingratitudinis, inobedientiæ & contemptus, comitari omne peccatum, & sic non esse specialia peccata, nisi formaliter tendatur in ipsarum obiecta, vt si ideò offendis benefactorem, vt nihili habeas eius beneficia, & de circunstantia inobedientiæ, quia est essentialis tanquam genus in omni peccato, certum est non fieri peccatum speciale, nisi per formalem intentionem contraueniendi præcepto, quis operetur. Tamen de aliis circunstantiis generalibus satis probabile est, quòd non petant voluntarium directum, vt tribuant specialem malitiam in re, quæ tamen in ordine ad confessionem non censetur specialis, quia de ea constat semper confessori, quoad communem rationem eius, & fortè sic vult Doctor de quo latè in materia de peccatis, in illa quæst. an ad scandalum requiritur, ruinam spiritualem proximi formaliter intendi, de quo 1.2. quæst.72. & 2.2. quæst.43.

AD secundum dico [k] quòd possibile est recidiuantem peccare pluribus peccatis, vel quasi pluribus[l], si ex deliberatione agat contra legem communem, & contra legem gratitudinis, & contra legem promissi: sed communiter non sic peccatur, quia peccans communiter non appetit, nisi delectationem, licèt inordinatè, & vellet illi delectationi non esse annexas tot prohibitiones, & isto modo, omni peccato coniungitur inobedientia, & contemptus, & odium Dei, & ingratitudo, & huiusmodi, non quòd peccator habeat tunc actum elicitum pertinentem ad singula istorum: sed implicitè inquantùm vult aliquid, ad quod quodammodo concomitantur hæc omnia. Concedo ergo quòd possibile est peccare recidiuantem vnico peccato. 18

Quomodo omni peccato coniũgitur odium Dei, inobedientia, ingratitudo, &c.

Et quando infers, ergo posset æquè grauiter peccasse primò quando cecidit ab innocentia; Concedo quantùm est ex parte libidinis, & inordinationis formalis in peccato: sed non quantùm est ex parte istius circunstantiæ ingratitudinis, & multiplicioris obligationis, peccasset tamen tunc grauius quantùm ad aliam circunstantiam, quia magis ingratus est cadendo ab innocentia, quàm à pœnitentia.

Contrà; esto quòd iste decies pœnituit, & qualibet vice de decem peccatis mortalibus, post decimam pœnitentiam recidiuat cum tanta libidine peccans, cum quanta in primo peccato, tunc hoc peccatum erit centies grauius primo peccato, quia ratione cuiuslibet peccati dimissi tenetur non cadere, & in ratione cuiuslibet, est specialis ingratitudo in cadendo, & ratione pœnitentiæ cuiuslibet, in qua * promisit non peccare, tenetur non peccare.

* *Promisit scilicet obligationegratitudinis, non aliter.*

Respondeo, nulla noua culpa est ita grauis ex aliqua circunstantia respiciente pœnitentiam præcedentem, quòd illa circunstantia æquiparetur grauitati peccati in se, siue in propria malitia, nec fortè in centesima parte. Tamen concedo quòd sicut ista circunstantia ingratitudinis, & promissi aggrauat; & ita grauius est, quantò fuit priùs collatum bonum magis indebitum, quod erat regulariter in eo, qui grauiùs peccauerat, & quantò pluries promisit; quod regulariter accidit in eo, qui pluries pœnituit.

Sed quid est simpliciter grauius [l], vel cadere respiciendo ad maius beneficium, vel magis indebitum præstitum, vel ad plura promissa de non cadendo? Respondeo, 19

abſolutè plus ligat præceptum legis naturæ pertinens ad gratitudinem, quàm iſta obligatio noua, contracta per propriam promiſſionem; niſi fortè iſtud principium, vel præceptum, *ſerua promiſſa*, magis obliget quàm iſtud: *Eſto gratus benefacienti ſecundùm gradum eius in benefaciendo.*

In iſto articulo reſtat dubium. Nunquid oportet in ſpeciali confiteri peccata præcedentia tanquam circunſtantias aggrauantes? Reſpondeo, quòd quanquam hoc ſit licitum, & fortè vtile: non tamen videtur neceſſarium illa confiteri in ſpeciali: quia inquantùm aggrauant, poſſunt exprimi ſufficienter in confeſſione abſque expreſſione illorum peccatorum priùs dimiſſorum in ſpeciali, ſcilicet dicendo de multis, & magnis peccatis aliàs pœnitui, & credo quòd Deus mihi remiſerat, & ideò nunc fui magis ingratus in peccando.

20 Ad argumenta. [m] Ad primum patet quòd illa parabola ad hoc principaliter tendit,
Ad arg. 1. quòd eadem pœna exigitur à ſeruo illo, qui noluit dimittere conſeruo ſuo, quæ fuiſſet exacta ab eo propter delictum principale; quod enim ibi dicitur, *Tradidit eum tortoribus, donec redderet vniuerſum debitum*; intelligo ad propoſitum, quia non redderet vniuerſum debitum, niſi ſoluendo pœnam damnationis, pro eo mittatur in illum carcerem damnatorum; & ita ad propoſitum, recidiuans eidem pœnæ damnationis adiudicatur, quam habuiſſet propter peccata priora, & priùs dimiſſa, & æqualem quantùm ad durationem, quia donec reddat, &c. ſed non ſequitur quòd æqualem quantùm ad intenſionem; & ita dicendum eſt ad omnes auctoritates Sanctorum fundatas in illa parabola Saluatoris, quòd peccata illa redeunt, id eſt, quòd obligatio ad damnationem redit, & aggrauata propter remiſſionem illorum peccatorum præteritorum.

21 Ad ſecundum [n] iſto modo eſt intelligenda auctoritas Iacobi, quantùm ad damna-
Ad 2. tionem, quæ eſt generalis pœna omnium peccatorum mortalium, *factus eſt omnium reus*; vel aliter, & in idem redit quantùm ad auerſionem à fine vltimo, quæ eſt communis omni peccato mortali. Sed non eſt intelligendum, quòd factus eſt omnium reus quantùm ad grauitates ſpeciales ſingulorum, & nullo modo quantùm ad illas grauitates eaſdem in numero, vel in ſpecie.

Arg. 3. Ad aliud, vno modo poteſt dici quòd ſi contritus priùs, contemnit poſtea confiteri, peccat nouo peccato mortali in illo contemptu; nec tamen redit culpa dimiſſa per contritionem, neque, inquam, redit quantùm ad malitiam, nec quantùm ad reatum: ſed ſemper ſola pœna manet temporalis debita illi, licèt pœna damnationis debeatur nouo peccato mortali.

Alio modo poſſe dici, quòd quando pro peccato habetur pœna completa (intelli-
Contritio tollit culpã, & mutat pœnã æternam in tẽporalẽ ante alias partes. ge completa quantùm ad tres partes pœnitentiæ, contritionem, confeſſionem, ſatisfactionem) tunc commutata eſt pœna damnationis in pœnam temporalem; non ſic autem de peccato, de quo habetur contritio ſine aliis duabus partibus pœnitentiæ. Sed prima reſponſio eſt conuenientior, quia peccatum in contritione ſimpliciter deletur, ita quòd non manet, niſi obligatio ad pœnam temporalem; & ſi pòſt ſequatur contemptus ſatisfactionis, ſeu confeſſionis nouum peccatum mortale eſt, & aggrauatum propter culpam priorem in contritione dimiſſam.

22 Ad aliud dico, quòd non poteſt redire eadem tenebra numero ſaltem per naturam:
Ad 4. quia ita non poteſt eſſe eadem negatio, ſicut nec eadem affirmatio, poſita interruptione hinc, & inde. Ad probationem dico, quòd ad vnitatem priuationis non ſufficit vnitas ſubiecti, & habitus oppoſiti: ſed requiritur vnitas continuitatis eiuſdem in ſubiecto eo modo, quo poteſt habere *eſſe* in ſubiecto; patet hoc per ſimile, quia ad vnitatem negationis non ſufficit vnitas affirmationis; nam non Socrates, quod eſt negatio vnius numero affirmationis, poteſt eſſe non ſolùm plura numero, ſed in pluribus ſpecie, & genere: & tot eſſe, quot ſunt entia quæ non ſunt Socrates; ita & priuatio poteſt eſſe eiuſdem formæ, & tamen non eadem: poteſt etiam eſſe in eodem ſubiecto plurificata, ſi ſit interruptio, ſicut & habitus eius eſt plurificatus, ſi cum interruptione ineſſet illi ſubiecto; ſiue enim poſitiuum, ſiue priuatiuum, vel negatiuum, idem numero reparare, hoc (ſicut dicetur in materia de reſurrectione) ſolius eſt potentiæ infinitæ Dei, cui ſit gloria, &c.

Eadem tenebra naturaliter non poteſt redire.

Ad vnitatẽ priuationis quæ requirantur?

d. 43. *q.* 3. *&* 4.

COMMENTARIVS.

102 *Responsio ad secundam obiectionē præmissam.*

k AD *secundum dico quòd possibile est reciduantem*, &c. Hic respondet secundæ obiectioni *suprà* factæ, qua opponitur, recidiuantem posse peccare vnico peccato tantùm, quod esset æquè graue, vel grauiùs, quàm esset peccatum cadentis ab innocentia.

Responsio. Respondet primò, posse peccantem facere contra plures leges eodem actu, vel pluribus, si intendat sic agere, vt contra legem gratitudinis, promissionis, iustitiæ, & sic de reliquis circumstantiis generalibus: sed hoc non contingit communiter, quia peccans non intendit per se, nisi delectationem inordinatam, & vellet non esse coniunctam prohibitionem.

Doctrina cōmunis. Hic tradit doctrinam communem Theologorum, quam sequitur D. Thom. *3.p.q* 88. *art.* 4. *& 2.2.q.*107. *art.* 2. D. Bonauentura *dub.*3. hic circa literam Magistri, Altisiodorensis *lib.*4. *Summæ, tract.*6. *q.*2. Durandus *in præsenti distinctione*, & alij communiter: nempe circumstantiam generalem non dare speciem actui, nisi quando est per se intenta. Contrarium huius docet Abulensis *quæst.*141. *&* 142. *in Matth.*18. Ioannes de Medina *C. de pœnit. tract.*1. *q.*9. communis tenenda est; rationem eius variè assignant Doctores.

Circumstantia generalis non dat speciē actui, nisi sit intensa specialiter.

103 *Ratio præmissa sententia declaratur.* Hæc quam adducit Doctor est optima, quia circumstantia generalis tantùm implicitè, & concomitanter se habet ad actum in specie, inquantùm vult aliquid, ad quod illæ circumstantiæ sequuntur ex generali ratione, non autem ex speciali. Quod sic intelligitur, quia circumstantiæ generales in specie consideratæ ex propria lege, & præcepto spectant ad materiam propriæ virtutis: verbi gratia, offensæ, ad materiam charitatis in specie; inobedientiæ, ad materiam propriam; ingratitudo in specie, ad virtutis oppositæ materiam, in qua præceptum in specie obligat, quando peccatum est directè contra materiam præcepti, vltra quàm ex natura præcepti non extenditur. Dicuntur tamen hæ circumstantiæ generales in aliis materiis, quatenus hæ ex consequenti, & concomitanter faciunt aliquo modo, & reducuntur ad materiam illarum virtutum implicitè tantùm, & vt media tanquam ad finem extrinsecum, ad quem ordinantur; & qui contemnit medium, dicitur interpretatiuè contemnere finem, licèt contemptus medij in tantum est peccatum in propria specie, in quantum opponitur proprio præcepto, & bonitati intrinsecæ, non autem bonitati finis extrinseci: quia finis præcepti extrinsecus, non cadit sub præcepto: sicut ergo finis est generaliter intentus, etiam per præcepta virtutum particularium, sic transgressio huius, aut illius virtutis includit concomitanter, & implicitè contemptum finis per modum circumstantiæ generalis respicientis opera, quæ ad finem ordinantur: hoc ergo est circumstantias generales quodammodo sequi implicitè, vel concomitanter se habere ad quodlibet peccatum in materia huius, aut illius virtutis in particulari, cui non competit dare circumstantiam generalem aliis virtutibus, quia aliæ ad ipsam non ordinantur vt ad finem, neque ex natura rei, neque ex vniuersali, aut particulari intentione legislatoris. Charitas autem est finis legis, subiectio creaturæ ad Deum, finis etiam generalis obseruantiæ mandatorum; gratitudo finis beneficiorum.

Quare dicātur generales.

Contemptus medij est interpretatiuè cōtemptus finis.

Dicitur præterea concomitanter, & implicitè se habere illas circumstantias generales ad actum peccatoris, quia neque ex scientia, neque ex intentione, neque ex regula ad eas refertur actus.

104 *Responsio ad obiectionem.* Hoc posito, respondet ad argumentum, admittendo consequentiam, & ad subsumptum admittit grauiùs posse peccare pœnitentē ex ratione duplicis obligationis, nempe gratitudinis, & fidelitatis, seu pacti transgressi, vt suprà declaratum est in secunda ratione Doctoris, tamen innocens cadens peccaret grauiùs, quantùm ad circumstantiam ingratitudinis.

Obiectio. Obiicit deinde, si peccans sæpiùs iterauit peccatum, & postea pœnituit etiam iterando pœnitentiam, vt si peccauerit decies, & decies etiam pœnituit, deinde recidiuat; sequitur quòd hoc vltimum peccatum esset decies grauius primo peccato: quia ratione cuiuslibet peccati dimissi tenetur non cadere, & ratione etiam promissi, seu pacti.

Responsio. Respondet, quòd circumstantia aggrauans peccatum nequeat in malitia comparari ad peccatum in propria malitia. Admittit tamen quantùm ad aggrauationem, quæ est ex circumstantia, magis aggrauari, & in tantum aggrauari peccatum, in quantum beneficium maius, & non debitum, fuit illatum.

105 *Replica.* Dices, si circumstantia aggrauat peccatum, ergo confert ei aliquam malitiam: ergo hæc comparabilis est ad malitiam ipsius peccati in grauitate, quando grauitas circumstantiæ multiplicatur. Consequentia patet, quia circumstantia mutans speciem etiam aliquando aggrauat peccatum in specie magis, quàm ipsum obiectum.

Soluitur. Respondetur, circumstantiam aggrauantem se habere ad peccatum, vt accidens in proprio genere, quod nequit comparari substantię actus, quam supponit, & cuius malitia crescit ex circumstantia: sed circumstantia mutans speciem licèt talis sit respectu operantis, inquantum ipse ex alio fine, verbi gratia, homicidij, interfecit eum quem nouit esse Sacerdotem: tamen respicit actum illum, inquantum est materia propriæ virtutis, vt Religionis; & licèt indirectè accedat, quantùm ad intentionem homicidæ, directè tamen cadit in materiam ex propria prohibitione, qua comprehendit personam sacram, & eius immunitatem.

106 *Grauius est peccatum ex propria malitia, quàm ex circumstantia voti.* l *Sed quid est simpliciter grauius*, &c. Respondet grauius esse peccatum ex ingratitudine, quàm ex transgressione illius propositi, quod habuit pœnitens. Quod propositum hìc appellat promissionem, intelligi debet modo *suprà* explicato: quia alioquin si intenderet promissionem stricte sumptam, & factam Deo, non cohæreret doctrinæ præcedenti, in qua dicit malitiam ex circumstantia ingratitudinis non posse comparari ad peccatum in se in grauitate, si enim votum, aut promissio stricte sumpta hìc per eum intelligeretur, esset peccatum nouum, seu circumstantia mutans speciem, quod idem est, vt ipse supponit *suprà* in responsione ad secundam obiectionem, neque dubitaret consequenter dicere grauitatem huius excedere grauitatem, quæ ex circumstantia ingratitudinis tantùm aggrauaret. Quod autem dicit gratitudinem magis

Gratitudinis maior eſt obligatio, quàm promiſſionis latè ſumpta.

obligare ex præcepto legis naturæ, quàm promiſſionem, vt ipſe ſumit, latè ſumptum, eſt etiam verum, quia gratitudo in omni lege, & ſtatu obligat, & vniuerſalius ſe habet, quàm promiſſio altè ſumpta, à qua aliquando poteſt quis reſilire ex rationabili cauſa, non ita ab obligatione gratitudinis. Deinde ſubiungit non eſſe neceſſarium in ſpecie confiteri hanc circumſtantiam

Circumſtantia ingratitudinis in genere confitenda.

aggrauantem, ſed conſultum eſſe vt in genere confiteatur, non declaranda peccata aliàs remiſſa.

107 *Ad argumenta principalia. Ad primum.*

m *Ad argumenta. Ad primum patet*, &c. Hoc argumentum eſt ex parabola illa Matthæi, in qua paterfamilias ſeruum, cui dimiſit omne debitum, quia non remiſit conſeruo ſuo debitum minus, tradidit tortoribus, repetens debitum dimiſſum.

Reſponſio.

Reſpondet intelligi debere de pœnæ debito, nempe damnationis, quantùm ad durationem illius pœnæ, quæ reuiuiſcit per peccatum ſubſequens in æquiualenti: quia pœna ei debita eſt

Explicatur parabola de ſeruo.

æterna quoad durationem, non verò redit pœna prior in ſe ipſa quoad intenſionem, neque in individuo. Et ſic explicat etiam authoritates Sanctorum, qui dicunt redire priora peccata remiſſa per ſubſequens, nempe quoad durationem pœnæ, ſeu, vt alij dicunt, quoad pœnam materialiter aggrauatam per circumſtantiam ingratitudinis, ex prioribus peccatis remiſſis. Non requiritur enim vt parabola quoad omnia accommodetur in rigore, ſed quoad principale ſignificatum, quod in propoſito eſt, denotare rigorem diuinæ iuſtitiæ in eos, qui non faciunt miſericordiam: quia *iudicium ſine miſericordia his qui non faciunt miſericordiam*, &c. Repetit ergo ab illo ſeruo crudeli in alium conſeruum pœnam huius peccati de rigore, quam aggrauat prior venia data, & condonatio facta debiti, & ob illam circumſtantiam ingratitudinis priora peccata dicuntur in nouiſſimo puniri, non verò in ſeipſis. Alia loca Scripturæ, quæ huic quæſtioni accommodantur, vt Pſalm. 108. *In memoriam redeat iniquitas Patrum eius.* Pſalm. 37. *Putruerunt, & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ*, &c. Pſalm. 38. *Ne memineris iniquitatum noſtrarum antiquarum*, &c. explicantur, vel de pœna temporali, vel de pœnis malæ conſuetudinis, & concupiſcentiæ, quæ ex peccatis ſunt, & in peccata cõputreſcunt, quando eis conſentitur, vel de pœna etiam ſubtracta iuſtè miſericordiæ ob circumſtantiam ingratitudinis, & de damnatione ob peccata nouiſſima, & contemptum miſericordiæ præſtitæ. Videantur interpretes.

n *Ad ſecundum*, &c. patet reſponſio ex dictis, quo modo *qui in uno deliquerit factus ſit omnium reus*, &c. quam authoritatem aliqui intelligunt, quantùm ad materiam fidei. Ad propoſitum autem intelligitur, quoad aperſionem à fine vltimo, quæ eſt communis omni peccato mortali. Alij dicunt redire hanc pœnam damni etiam in ſpecie, & gradu eandem, loquendo de ipſa vt priuatio eſt gloriæ: quia putant eandem eſſe æqualem in omnibus peccatis. Sed de hac agemus infrà *diſt. 50. q. 6.* Interim dicta ſolutio Doctoris ſatisfacit præſenti difficultati: nam qui dicunt redire eandem, non dicunt redire ex iuſtitia diuina per modum pœnæ priorum peccatorum: ſed tantùm redire in pœnam vltimi peccati; ex natura verò rei neceſſariò redire eandem, quia eſt priuatio, in qua nulla datur latitudo, cùm excludat vniuerſim formam; qua ratione Philoſophi antiqui dicebant omnia peccata eſſe paria.

108 *Ad ſecũdum reſponſio.*

Pœna damni qua ratione redeat.

Ad tertium à ratione nempe, quia per contritionem remittitur peccatum in ordine ad alias partes pœnitentiæ, ſi eas contemnat poſtea pœnitens: ergo vel reddit idem peccatum, vel remittitur ſine ſufficienti ſatisfactione. Ad hoc, inquam, reſpondet dupliciter: ſed ſecundam reſponſionem ipſe reiicit, & meritò. Prima itaque tenenda, peccatum ſcilicet remiſſum non redire: ſed peccare de nouo pœnitentem contra præceptum affirmatiuum Sacramenti.

109 *Ad tertium à ratione.*

Ad quartum, patet ex litera: & ſic finitur tractatus de pœnitentia, iuxta ordinem Magiſtri, quem ſequitur Doctor. Sit laus Deo, Beatiſſimæ eius Matri, & omnibus Sanctis, ſpecialiter ſanctis Patribus Franciſco, & Antonio, ſub cuius octaua finem habuit, 18. Iunij 1636.

DISTINCTIO XXIII.

De Sacramento Vnctionis extremæ.

4 *De vnctionis extremæ Sacramento.*

De tribus generibus vnctionis, de his Hug. lib. 2. de Sacram. p. 15. cap. 1.

PRÆTER præmiſſa eſt etiam aliud Sacramentum, ſcilicet vnctio infirmorum: quæ fit in extremis, oleo per Epiſcopum conſecrato. Et ſunt tria genera vnctionis. Eſt enim vnctio quæ fit chriſmate; quæ dicitur principalis vnctio, quia in ea principaliter Paracletus datur. Vnde & propter abundantiam gratiæ duos liquores mixtos habet, oleum ſcilicet, & balſamum, oleum conſcientiæ, balſamum bonæ famæ. Chriſma verò Græcè, vnctio Latinè dicitur. Nec tamen omne oleum ad vnctionem ſanctificatum chriſma vocatur, ſed illud ſolum quod miſcetur cum balſamo, quo capita Regum & Pontificum vnguntur, quo etiam baptizatos Sacerdos vngit in vertice, & Pontifex per impoſitionem manus confirmandos vngit in fronte. Eſt & alia vnctio, qua

qua catechumeni & neophyti vnguntur in pectore, & inter ſcapulas in perceptione Baptiſmi. Tertia verò vnctio eſt quæ dicitur oleum infirmorum, de qua nunc agitur.

A quibus inſtitutum ſit hoc Sacramentum.

B

HOc Sacramentum vnctionis infirmorum ab Apoſtolis inſtitutum legitur. Ait enim Iacobus, *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & alleuiabit eum Dominus, & ſi in peccatis fuerit, dimittentur ei.* In quo oſtenditur duplici ex cauſa Sacramentum hoc inſtitutum, ſcilicet ad peccatorum remiſſionem, & ad corporalis infirmitatis alleuiationem. Vnde conſtat eum qui hanc vnctionem fideliter deuotéque percipit, & in corpore & in anima alleuiari, ſi tamen expedit vt in vtroque alleuietur. Quòd ſi fortè corporis valetudinem illi habere non expedit, illam quæ eſt animæ, ſanitatem in hoc Sacramento acquirit. Et ſicut in aliis Sacramentis, ita & in iſto aliud eſt Sacramentum, aliud res Sacramenti. Sacramentum eſt ipſa vnctio exterior; Res Sacramenti, vnctio interior, quæ peccatorum remiſſione, & virtutum ampliatione perficitur. Et ſi ex contemptu, vel negligentia Sacramentum hoc prætermittitur, periculoſum eſt & damnabile.

Hug. ibid. cap. 2. Iacob. vlt. c.

De iteratione huius Sacramenti.

C

QVærunt aliqui, Si hoc Sacramentum iterari poſſit, cùm Baptiſmus, & alia quædam Sacramenta ſemel ſuſcepta, non iterentur? Auguſtinus dicit. [Sacramentum non iterandum, & Sacramento non faciendam eſſe iniuriam.] Sed hoc dicit, vbi agit de Sacramento Baptiſmi, & Confirmationis, & Ordinationis. Vnde non videtur illud generaliter accipiendum, ſed de Sacramento Baptiſmi, Confirmationis, & Ordinationis, quæ nullatenus ſunt repetenda, quia ſemel tantùm, & non ſæpiùs datur Baptiſmus, Confirmatio, & Ordinatio: Sacramento verò altaris, & pœnitentiæ, & coniugij, ſæpè iterari videtur, quia ſæpè Sacramentum corporis percipitur, frequenter pœnitentia agitur, coniugium ſæpè contrahitur. Quare ergo vnctio ſimiliter non poteſt iterari? Si morbus non reuertitur, medicina non iteretur. Si verò morbus non poteſt cohiberi, quare medicina debet prohiberi? Sicut oratio iterari poteſt, ita & vnctio iterari poſſe videtur. Vtraque enim illic cõmemorat Iacobus, & vtrumque alteri cooperatur ad conferendam alleuiationẽ corporis & animæ. Cur ergo negatur vnctionem ſuper infirmum poſſe iterari ad impetrandam ſæpiùs ſanitatem mentis & corporis, cùm propter infirmitatem eadem ſæpè iteranda ſit oratio? Quidam autem de omni Sacramento intelligi volunt quòd non ſit iterandum, ſcilicet ſecundùm totum illud quod pertinet ad Sacramentum, dicentes quædam Sacramenta ſæpiùs poſſe ſuſcipi, quædam verò non. Nec tamen quæ ſæpiùs ſumuntur, totaliter iterantur, vt Sacramentum Altaris & Vnctionis, quæ licèt ſumantur ſæpiùs, tamen quia non iterum benedicitur eadem hoſtia, vel idem oleum, non iteratur Sacramentum cum iniuria. Sed dicet quis, ſic & Baptiſmus non iteratur, etiamſi aliquis frequenter baptizetur, dum eadem aqua non iterum benedicatur. Sed aliud eſt, inquiunt illi, de benedictione aquæ, qua fit Baptiſmus, & aliud de benedictione panis & olei. Poteſt enim Baptiſmus celebrari in aqua, etiam non

Hugo ibid. cap. 3. Lib. 2. contra Parm. epiſt. c. 13. & hab. 3. q. 1. quod quidam.

Aliorum opinio. Hug. lib. 4. ſentent. cap. præter ſupradicta.

Obiectio.

Reſponſio.

benedicta, quia illa benedictio pro reuerentia tantùm fit & decore, non virtute Sacramenti. Sed corpus Christi non potest confici, nisi de pane consecrato, nec vnctio illa fieri potest, nisi de oleo ab Episcopo consecrato. Ideóque illa sanctificatio ad virtutem Sacramenti pertinere videtur. In coniugio quoque semel tantùm benedicitur quisque, non sæpiùs. [Benedicitur enim, vt ait Ambrosius, cum prima, & non secunda vxore.] Si ergo cùm dicitur Sacramentum non esse iterandum, nec iniuria ei esse facienda, rationem dicti referas ad sanctificationem rei, qua Sacramentum expletur, de omni Sacramento generaliter id verum est. Si verò ad susceptionem Sacramenti, de quibusdam verum est, quòd non iterantur crebra susceptione; de aliis verò quibusdam non, quia frequenter sumuntur, vt hoc vnctionis Sacramentum, quod in omni penè Ecclesia sæpè repetitur.

Amb. in fine comment. super 1. Cor. 7. & in gl. super illud eiusdem cap. Nubat tantùm in Domino.

QVÆSTIO VNICA.

Vtrùm extrema Vnctio sit Sacramentum nouæ legis.

D. Thom. *in suppl. q. 29. art. 1. & hic qu. 1. art. 1.* Richard. *art. 1. qu. 1. & per totum.* D. Bonauent. *art. 1. & 2. per totum.* Suar. *tom. 4. disp. 39. sect. 1.* Bellarm. *l. 1. de Sacram. vnct. cap. 4.*

1 *Argum. 1.*

IRCA hanc[a] distinctionem vigesimamtertiam, quæro hanc quæstionem includentem totam materiam distinctionis: Vtrùm extrema vnctio sit Sacramentum nouæ legis? Quòd non: omnia Sacramenta nouæ legis sunt instituta à Christo, suprà *dist. 2. quæst. 1.* sed istud videtur institutum fuisse à Iacobo in sua Canonica 5. cap. *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros, & orent super eum, &c.*

Argum. 2. Item Sacramentum vnum habet vnam materiam, & vnam formam: hoc autem, secundùm quòd ministratur ab Ecclesia, habet multas materias, quia multas vnctiones: & multas formas, quia multas orationes coniunctas multis vnctionibus. Oppositum Magister in littera.

COMMENTARIVS.

De extrema vnctione. IN hac distinctione agit Doctor cum Magistro, de extrema vnctione, quod est Sacramentum commune institutum adultis, ad exitum ex hac vita. Concilium etiam Tridentinum seruat eandem methodum *sess. 14.* vbi proximè post illam de pœnitentia, subiungit de extrema vnctione doctrinam: *Visum est,* inquit, *sanctæ Synodo, præcedenti doctrinæ de pœnitentia, adiungere ea, quæ sequuntur de Sacramento extremæ Vnctionis, quod non modò pœnitentia, sed & totius Christianæ vitæ, quæ perpetua pœnitentia esse debet, consummatiuum existimatum est à Patribus,* &c. Sic Origenes *homil. 2. in Leuiticum* coniungit Pœnitentiæ hoc Sacramentum. Chrysostomus *lib. 3. de Sacerdotio* asserit Sacerdotes habere potestatem remittendi peccata per hoc Sacramentum, in quo affinis est Pœnitentiæ Vnctio. Hanc distinctionem cũ tota doctrina de hoc Sacramento vnica quæstione comprehendit breuiter noster Doctor.

Ratio dispositionis. *Trident.* *Est consummatio Pœnitentiæ.* *Origen.* *Chrysost.*

a *Circa hanc distinctionem*, &c. In hac quæstione proponit duas conclusiones. Prima docet possibilitatem, & congruitatem, & institutionem huius Sacramenti. Secunda verò rationem eius comprehendit, quoad omnia quæ ad ipsum spectant, Materiam, formam, effectum, Ministrum, &c. 1 *Partitio.*

SCHOLIVM.

Respectu finalis remissionis venialium, conuenit esse, & de facto est, Sacramentum institutum in lege nouæ, scilicet extrema vnctio, pro hoc est locus Iacob. 5. & Marc. 6. Nicænum ex Arabico Latinè redditum cap. 69. Cabilonense can. 48. Flor. in instruct. Armen. Trid. sess. 14. can. 1. patres quos citat Bellarm. l. 1. de Sacram. vnct. cap. 4.

2 HIc sunt duo videnda.[b] Primò, quòd possibile est esse aliquod Sacramentum nouæ legis, quod sit signum efficax finalis remissionis venialium, quod congruit, & quod

quod hoc factum est. Secundò, quòd extrema vnctio est tale Sacramentum, & de tali ratione extremæ vnctionis. Primum sic, possibile est Deum finaliter remittere venialia: ergo possibile est sibi instituisse signum efficax istius remissionis. Consequentia patet, quia possibile est hominem instituere signum efficax practicum cuiuscumque operis sui: ergo multò fortiùs est Deo possibile; & ita potest quodcumque signum sensibile, cuius institutio non includit contradictionem, instituere tanquam signum practicum efficax istius effectus.

Hoc etiam congruum est, receſſurum scilicet ab hac vita, finaliter à venialibus absolui: quia ista non remissa essent impedimentum gloriæ consequendæ, & non remissa possunt esse vsque ad exitum, quia peccator quasi continuè peccat talibus peccatis. Hoc etiam factum est. Probatur ex illo verbo Iac. 5. *Si in peccatis est, remittentur ei;* non intelligit de mortalibus, quia hæc non remittuntur, nisi in Baptismo, vel Pœnitentia: ergo de venialibus. Sit ergo prima conclusio, quod respectu finalis remissionis venialium, conuenit esse, & potest esse, & est Sacramentum nouæ legis.

Non est de mortalibus, per se, sed per accidẽs est. Concluſ. 1.

COMMENTARIVS.

b *Hic sunt duo videnda*, &c. Hîc primum ostendit possibilitatem institutionis, & congruitatem eius, nempe ad remissionem peccatorum non mortalium, quia illa sunt materia pœnitentiæ, sed venialium. Deinde subdit conclusionem primam, quæ talis est:

Prima ẽclusio.

Sit ergo prima conclusio, quòd respectu finalis remissionis venialium conuenit esse, & potest esse, & est Sacramentum nouæ legis.

SCHOLIVM.

Definit extremam Vnctionem, & declarat optimè particulas omnes definitionis, ministrum, subiectum, effectum, dispositionem, materiam, formam, &c. quod ait effectum esse remissionem venialium, tenet D. Bonau. hîc art. 1. q. 1. Richard. art. 1. q. 5. 6. Durand. q. 1. Alens. 4. p. q. 5. memb. 7 art. 2. Nauar. c. 22. n. 13. quod intellige de effectu primario; quia habet alios effectus secundarios, vt curationem corporis, excitationem deuotionis, &c. Suarez tom. 4. d. 41. sect. 1. & Bellarm. lib. 1. de Sacr. Vnct. putant eius effectum non esse venialium ablationem.

3

DE secunda c conclusione principali dicendum, quòd illud Sacramentum vocatur extrema vnctio; cuius assignari potest ratio talis, *Extrema vnctio est vnctio hominis infirmi pœnitentis, facta in determinatis partibus corporis, cum oleo consecrato ab Episcopo, ministrata à Sacerdote, simul verba certa cum intentione debita proferente, ex institutione diuina efficaciter significans curationem finalem venialium.* Ista ratio apparet bona, quia non est in se falsa, *ex 5. Metaph. c. 17.* quia nulla pars eius repugnat alteri. Exponendo ergo partes, primò ponitur quòd est *vnctio*, cuius cõgruentia est, quia istud signum sensibile congruit effectui, scilicet interiori vnctioni curatiuæ; subditur, *hominis infirmi*; ideò non debet conferri sano, nec qualitercumque exposito periculo mortis, quia non ei cui imminet mors ex periculo extrinsecæ violentiæ, vt armorum, vel submersionis, vel huiusmodi; nec qualitercumque infirmo, sed periculosè, ita quòd probabiliter immineat sibi exitus de statu viatoris ad terminum.

Concluſ. 2. Definitio Sacramenti extremæ vnctionis. Text. 34.

Tantùm infirmato periculose ministrãda est vnctio.

Quod additur, *pœnitentis:* patet, quia nullus est capax istius Sacramenti dignè, nisi sit in gratia: istud enim Sacramentum non est remedium acquirendi gratiam, quia ad hoc sunt tantùm Baptismus, & Pœnitentia. Et ex hoc excluduntur non vtentes ratione, vt paruuli, & qui non habent materiam pœnitentiæ, saltem qui non habent pœnitentiam de venialibus, vt perfectè innocentes: quia etiam non vtentes ratione non possunt esse pœnitentes; excluduntur furiosi, & amentes; & hoc nisi per voluntatem præcedentem expressam præsumantur illud velle.

Vngendus debet esse in gratia, vel pœnitere.

4

Quod additur, *in determinatis partibus:* istæ partes sunt organa potentiarum, per quarum actus peccatur frequenter venialiter, vtpote organa quinque sensuum, & potentiæ motiuæ. Et hoc aliquando respectu eiusdem sensus, vel potentiæ geminatæ, vt organa potentiæ visiuæ, vt oculi duo, organa potentiæ auditiuæ duæ aures, organa potentiæ olfactiuæ nares, organa potentiæ tactiuæ manus. Et sic istis prædictis, sicut geminantur organa, ita geminantur vnctiones; organum gustus est lingua, in qua non fit propter abominationem tollendam, vnctio: sed exteriùs super os; propter autem organum potentiæ generatiuæ fit vnctio ad lumbos, iuxta illud Gregorij super illud Lucæ: *Sint lumbi vestri præcincti, &c. Viris*, inquit, *luxuria in lumbis est.* Propter organum motiuæ quantùm ad progressiuam, quæ est principalis motiua, fit duplex inunctio in duobus pedibus tanquam organis ad illum motum ordinatis.

Vngenda sunt organa sensuum.

Cap. 12. Quæ partes vngenda?

Alia

Alia motio, qua frequenter peccatur, eſt motio linguæ, iuxtà illud Iacob 3. *Qui non offendit verbo, hic perfectus eſt vir*, & multa alia ibi. Et contra iſtud eſt vnctio oris, ita quòd ipſa eſt remedium contra duplex peccatum veniale, ſicut lingua congruit in duo opera naturæ, 2. *de Anima*, in guſtum ſcilicet & loquelam. Sunt ergo vndecim vnctiones, ſcilicet partiales, ſed aliquæ ſunt geminatæ quaſi vna, ita quòd ſunt ſeptem principales, quinque in organis quinque ſenſuum, ſexta in organo principali potentiæ motiuæ progreſſiuæ, ſeptima in organo principali generatiuæ.

Text. 88. Vnctio extrema perficitur 11. vnctionibus partialibus.

COMMENTARIVS.

2 *Definitio extremæ vnctionis.*

c *De ſecunda concluſione principali*, &c. Definit extremam Vnctionem, quòd ſit *vnctio hominis infirmi pœnitentis facta in determinatis partibus corporis, cum oleo conſecrato ab Epiſcopo, miniſtrata à Sacerdote, ſimul certa verba cum debita intentione proferente, ex inſtitutione diuina efficaciter ſignificàs curationem finalem venialiũ*, &c. Hanc definitionem explicat deinceps per ſingulas particulas, in reliqua parte huius quæſtionis; cuius methodum ſequentes, explicabimus particulas definitionis, ſimul reſpondendo ad dubia, quæ in hac materia mouentur.

In primis, quia in priori concluſione docet eſſe Sacramentum nouæ legis, ideò in hac definitione non comprehendit rationem genericam Sacramenti, quia ſubintelligitur: vt ſi dicatur, *Extrema vnctio eſt Sacramentum nouæ legis, vnctio hominis infirmi*, &c. Vnctionem eſſe Sacramentum negarunt plures hæretici, vt Armeni, teſte Guidone Carmelita, de Armenis, in ſua ſumma. Idem refert de VValdenſibus, ſicut & Æneas Syluius de origine Bohemorum *cap.* 35. ita Lolardi, vt refert Trithemius in Chronico Hirſaugienſi anno 1375. Flagellantes apud Lutzenburgum, Thaboritæ apud Syluium. VVitclefus *lib.* 4. *Trialogi cap.* 25. Hos ſequitur Lutherus *de captiuitate Babylonica, cap. de extrema vnctione*, vbi negat eſſe Sacramentum propriè dictum, licèt non reiicit ritum. Caluinus *lib.* 4. *Inſtitutionum* negat omnino eſſe Sacramentum. Kemnitius, VVitembergenſes, Melanchton, & alij huius temporis nouatores, qui Eccleſiaſticas traditiones contemnunt.

Error hæreticorum.

3 *Eſſe Sacramentum nouæ legis. Trident. Florent.*

Vnctionem eſſe Sacramentum nouæ legis definit Florentinum, & Tridentinum *ſeſſ.* 14. *de hoc Sacramento*, & alia quæ mox citabimus. Huius vnctionis non habetur in Scriptura alia mentio, niſi tantùm Marci 6. & Iacobi 5. In priori loco habetur, quòd Apoſtoli vngebant infirmos oleo, & curabant. Hoc teſtimonio Marci probant aliqui Doctores Catholici inſtitutionem huius Sacramenti, tanquam illis verbis contentam; vt VValdenſis *tom.* 2. *de Sacramentis, cap.* 163. Noſter Caſtro *de hæreſibus v. extrema vnctio.* Petrus de Soto, *lect.* 1. de hoc Sacramento, quia aliqui Patres etiam videntur parem facere vnctionem, de qua agit Marcus, & Iacobus, vt Victor Antiochenus *ad cap.* 6. *Marci.* Beda, Theophylactus, OEcumenius.

Probatio ex Scriptura.

Meliùs Doctor hanc probationem ſumit, ex illo loco Iacobi, quæ eſt etiam ſententia D. Thomæ *in hac diſtinct. quæſt.* 1. *artic.* 1. *qu.* 3. *ad* 1. & communior Theologorum, & videtur Tridentini *cap.* 1. *de hoc Sacramento*, dicentis, tantùm ibi fuiſſe inſinuatum apud Marcum, commendatum verò, ac promulgatum fuiſſe à Iacobo.

Inſinuatur à Marco, promulgatur à Iacobo.

4 *Rationes congruæ.*

Variis autem coniecturis id probant Bellarminus & Suarez, loco citato à Scholiaſte *ſect.* 1. quia in illo loco non fit mentio aliqua efficaciæ Sacramentalis, ſed tantùm curationis corporalis. Secundò, quia Apoſtoli non erant Sacerdotes & inſtituti miniſtri huius Sacramenti. Tertiò, quia verisimile eſt, non fuiſſe baptizatos, quos vngebant, quia pauci tunc baptizati erant, multos autem ægrotos curarunt Apoſtoli. Sacramentum hoc nequit miniſtrari niſi baptizatis: quia Baptiſma eſt ianua Sacramentorum. Quartò, quia non ſolùm decumbentes in periculo mortis, ſed & alios ægrotos minoris periculi verisimile eſt curaſſe. Quintò, non legitur Apoſtolos exegiſſe tunc pœnitentiam ab ægrotis. Sextò, Illa curatio ordinata eſt ad effectum confirmandæ fidei, & recipiendæ prædicationis Apoſtolorum de Aduentu regni Dei, & Chriſti, ac proinde congruentia inſtitutionis huius Sacramenti pro tunc ceſſare videtur.

Non vtebantur Apoſtoli Marci 6. Sacramento.

Septimò, addi poteſt, quòd & olei ſanctificati vſus legitur in vitis Sanctorum ad curationem corporalem, & ejectionem Dæmoniorum, vt Simeon Metaphraſtes docet in vita S. Patherij. Fortunatus Pictauienſis in vita Germani Pariſienſis. Gregorius Turonenſis *lib.* 6. *Inſtit. Francorum cap.* 7. Beda *ad cap.* 8. *Luc.* Tertullianus *in lib. ad Scapulam, cap.* 4. docet Proclum Chriſtianum ſanaſſe oleo Antoninum Imperatorem, qui non fuit Chriſtianus, quod etiam patet, vt notat doctiſſimus Pamelius in eundem locum ex vita Hilarionis apud Hieronymum ex Ruffino *lib.* 2. *hiſtoria cap.* 4. de diſcipulis ſancti Antonij. Videatur Ruardus in artic. 12. Louanienſem. Ianſenius in 6. Marci.

Vſus olei ſacri ad curationem.

Probatur ergo primò ex illo loco Iacobi, in quo exprimuntur omnia, quæ in ſpecie requiruntur ad rationem veram Sacramenti: vt eſt vnctio ipſa per oleum, vbi deſignatur materia, oratio fidei deſignat formam, quæ eſt deprecatiua, per alleuiationem infirmi, & remiſſionem peccatorum deſignatur effectus & gratia Sacramentalis ex efficacia vnctionis per oleum, & orationem fidei data. *Infirmatur*, inquit, *quis in vobis, inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei alleuiabit infirmum, & ſi in peccatis ſit, remittentur ei*, &c.

5 *Locus Iacobi de Sacramento intelligitur.*

Reſpondent hæretici primò, illam epiſtolam Iacobi non eſſe Canonicam, quia Hieronymus *in lib. de Eccleſiaſticis ſcriptoribus*, ait veteres dubitaſſe de eius authore; & quia Euſebius *lib.* 3. *cap.* 25. dicit ab aliquibus cenſeri notham, ſeu adulterinam.

Reſponſio hæreticorum.

Contrà, Euſebius *ibidem* dicit in plurimis Eccleſiis eſſe receptam. Traditio autem Eccleſiarum excedit fidem paucorum, quorum auctoritas obſcura eſt. Deinde hanc epiſtolam cum cæteris annumerarunt Patres vt Scripturam Canonicam, vt rectè probat Bellarminus *lib.* 1. *de*

6 *Impugnatio.*

de hoc Sacramento, cap. 3. & communis contra hæreticos de Canonicis Scripturis, inter quas Tridentinum eam comprehendit *sess. 4.* Clemens *can. vlt. Apost.* Innocentius I. *Epist. 3.* Gelasius primus *in Concil. 70. Episcoporum.* Laodicenum *can. vlt.* Carthagin. I. V. *can. 47.* Florentin. & Trident. Origenes *hom. 2. in Leuiticum, & sept. in Iosuë.* Athanasius in Synopsi Epiph. *hæres. 76.* Hieronymus *Epistol. ad Paulinum.* Augustinus *lib. 2. de doctrina Christiana.* Chrysostomus *lib. 3. de Sacerdotio.* Cyrillus Alexandrinus *de adoratione in Spiritu lib. 6.* Victor Antiochenus *ad cap. 6. Marci,* & reliqui posteriores. Sed & Ignatius *epistola ad Ephesios* citat testimonium ex hac Scriptura. *Superbis,* inquit, *resistit Deus, humilibus autem dat gratiam.* Dionysius Areopagita *Cælestis Hierarchiæ cap. 1.* vt rectè notauit Maximus *in commentarijs.* Eam reddidit atticam, Clemens Alexandrinus, teste Cassiodoro *diuinarum lectionum lib. 1. cap. 8.* Hippolytus martyr *in lib. de consummatione sæculi* citat locum illius Epistolæ ex cap. 4. *Iudicium enim fiet sine misericordia huic, qui non facit misericordiam,* &c. D. Antonius Eremita *epistola prima,* inserit illud; *Si quis videtur religiosus esse non refrænans,* &c. Anacletus *epistola 1.* Alexander primus *epistola 2.* Vrbanus primus *epistola ad omnes Episcopos.* Innocentius primus *epistola ad Exuperium Tholosanum cap. 7.* Sixtus III. *de malis doctoribus, & operibus fidei.* Leo magnus *serm. 2. de Quadragesima, cap. 4.* citant eandem epistolam sub nomine Iacobi. Ad eam alludit Tertullianus *de orat. cap. 8. aduersus Iudæos cap. 2.* Cyprianus *lib. contra Nouatum* verba eius citat. Philaster *de hæresibus cap. de Apocryphis* eandem inter Canonicas enumerat. Ad eam alludit Concilium Mileuitanum *cap. 7* Arausicanum II. *cap. 25.* Prosper *de passionibus & prædictionibus Dei,* eam expressè citat, sub nomine Iacobi, *& lib. 1. de vocat. gentium. cap. 24.* & plerique Patres quos nunc omitto. Inter quos est Hieronymus lib. contra Iouinianum cap. 24. *Transeamus ad Iacobum,* inquit, *qui frater Domini dicebatur,* &c. *Hic primus Episcopus ex Iudæis Ierosolymæ credentis Ecclesiæ, ad quem Paulus cum Tito Barnabáque pergebat, loquitur in epistola sua. Nolite errare fratres mei dilecti: omne datum bonum,* &c. Eandem vt canonicam Scripturam recipit Eusebius Cæsariensis in fati assertores apud Damascenum *in paral. lib. 1. cap. 9. & lib. 3. cap. 45.* qui sunt authores, quos hæretici in adiutorium sui erroris vocant. Didymus Alexandrinus *ad primum caput huius epistolæ.* Cyrillus Hierosolymitanus *Catechesi 4.* Basilius Magnus *in Asceticis.* Nazianzenus *carmine de Canonicis Scripturæ libris.* Ambrosius serm. 7. *in Psalm. 118. & tractat. de quadraginta duabus mansionibus,* & omnes Patres.

Epistola Iacobi recepta in Canone Scripturæ.

Eius translatio in linguâ Græcam.

7

Secundò respondet Lutherus, quòd Iacobus non habuit auctoritatem instituendi Sacramenta. Hæc responsio absurda est, & impudens: quia neque institutum à se Sacramentum proponit Iacobus, sed instituti Sacramenti commendat vsum, neque error, quem intentat Lutherus in Apostolum, cadere potuit.

Secunda responsio Lutheri. Reiicitur.

Tertia responsio est in eo loco commendari oleum quod habuit tantam virtutem ad sanandos infirmos à morbo corporali, ad instar eius quod in vsu fuit Apostolis, *Marci 6.* Hæc responsio impugnatur ex textu, quia etiam huic oleo tribuit Apostolus remissionem peccatorum. Videatur Bellarminus loco præfato.

Tertia respons. Refellitur.

Secundò probatur veritas ex traditione. Innocentius primus epistola prima ad Decentium Eugubinum cap. 8. dicit, *hoc esse Sacramentum, & non dari pœnitentibus: nam pœnitentibus,* inquit, *istud infundi non potest: nam quibus reliqua Sacramenta negantur, quomodo vnum genus putatur posse concedi,* &c. Intelligit pœnitentes, qui ad publicam pœnitentiam faciendam segregabantur, & quibus non dabantur alia Sacramenta, donec per pœnitentiam satisfaciebant, & per manus impositionem admittebantur ad communionem. His dicit non posse hanc vnctionem ministrari; quia est Sacramentum, & sicut reliqua negabantur, ita & hoc Sacramentum.

8

Probatio ex traditione.

Pœnitentibus publicè non dabantur Sacramenta.

Hoc decretum Innocentij renouatur in VVormacienſi *can. 72.* Cabilonensi II. can. 48. *Non itaque contemnenda est huiusmodi medicina, quæ animæ, corporisque medetur languoribus,* &c. Aquisgranense II. sub Ludouico *can. 8.* monet vt hoc Sacramentum non contemnatur, in quo saluatio infirmorum continetur. Moguntinum sub Rabano, *can. 26.* expressè traditur in Senonensi, *cap. de extrema vnctione.* Moguntino *cap. 34.* Florentino & Tridentino citatis.

Idem insinuare videtur Dionysius Areopagita, *cap. de Ecclesiastica Hierarchia, in fine,* vbi loquitur de vnctione viuorum, quæ post communionem fiebat, & sanctificante hominem. Author libri de rectitudine Catholicæ conuersationis inter opera Augustini tom. 9. in principio, cuius verba expressa sunt, éstque vetus author. Alcuinus *lib. de diuinis officiis cap. de infirmis.* Amalarius *lib. de Ecclesiastic. officiis, cap. 12.* Petrus Damiani *sect. 1 de ædificatione templi.* Bernardus *in vita nostri Sancti Malachiæ.* Hugo Victorinus *lib. 2. de Sacramentis, part. 15. cap. 1. 2. & 3.* Magister cum omnibus Theologis *in præsenti distinctione.* Quia verò hæc veritas olim non fuit impugnata, ita non est mirum si Patres non ita frequenter eam exponunt, quam consuetudine notam supponebant, neque necessitas eam tuendi, aut explicandi fusiùs vrgebat, cùm ipsa littera Iacobi clarissima sit, eandem tam Ecclesia Græca, quàm Latina semper retinuerit in vsu. Vt patet ex Florentino, in quo receptum est decretum vnionis Armenorum, quod admissum fuit etiam à Græcis. Censura Ieremiæ Patriarchæ Constantinopolitani in confessione Augustana admittit septem tantùm esse Sacramenta, non plura, neque pauciora, inter quæ enumerat extremam Vnctionem, sicut & reliqui Græci moderni.

9

Obiiciunt hæretici eandem esse vnctionem apud Marcum & Iacobum.

10

Obiectio.

Respondetur, negando assumptum, ex rationibus suprà præmissis. Dices, aliquos Patres coniungere has duas vnctiones. Respondetur, coniungere ex eo quòd vnctio Sacramentalis habeat quandoque effectum sanationis, si expediat animæ, & sic æquiparatur vnctioni, qua vtebantur Apostoli. Vnde Victor Antiochenus citans *in cap. 6. Marci,* etiam auctoritatem Iacobi. *Oleum autem inter alia,* subdit, *& laborum molestias mitigat, & lumen fouet, & hilaritatem conciliat. Oleum igitur quod in sacra Vnctione adhibetur, & Dei misericordiam, & morbi sanationem, & cordis illuminationem denotat,* &c. Rectè etiam commemorant Patres vtramque vnctionem simul, quia Sacramentum quod in extrema vnctione

Satisfit obiectioni.

Proprietates olei.

vnctione conſiſtit, fuit inſinuatum, & præfiguratum in priori vnctione quæ legitur apud Marcum.

11 *Secunda obiectio.* Obiiciunt ſecundò: Iacobum vti verbis, quæ denotant ſalutem tantùm corporalem; vt ἐγείρω.

Soluitur. Reſpondetur, non ſolùm dicere Iacobum alleuiari infirmum; ſed etiam remitti ei peccata, ſi in ipſis eſt. Vnde licèt illud verbum ἐγείρω, ſignificet excitationem corporalem, aut eleuationem; hìc tamen pertinet ad animam, vt excitatur à torpore, ſomnolentia, mœrore, quæ propinquos morti grauant, quia confertur: ergo quibus, hæ moleſtiæ ſuperantur patienter, & anima, iis non obſtantibus, diſponitur ad finem, rectè dicitur excitari, & alleuiari.

Alleuiat animam.

Obiiciunt tertiò, illa verba Iacobi non pertinere ad alios, niſi ſuæ ætatis homines, doctrina autem de Sacramentis comprehendit etiam poſteros.

Solutio. Reſpondetur, falſam eſſe maiorem, quia verba Iacobi continent doctrinam abſolutam, & non limitatam, remiſſio enim peccatorum, non ad illos ſolos pertinet, qui tum viuebant, ſed etiam ad poſteros, ſicut & verba præcedentia.

12 *Obiectio.* Obiiciunt quartò, quòd Iacobus moneat inungi quoſlibet infirmos, nos autem inungimus ſolos moribundos; ideóque rectè appellamus extremam vnctionem Sacramenti.

Solutio. Reſpondetur Iacobum loqui iuxta ritum, & inſtitutionem Sacramenti. Vnde in verbis ipſius non eſt neceſſarium ſingula exprimi, quæ per traditionem ſeruabantur. Deinde ex verbis Iacobi rectè inſinuatur ritus, quem ſeruat Eccleſia: quia dicit vocari debere Presbyteros ad infirmum, ac proinde ſupponit eſſe infirmum, qui per ſe nequit grauatus accedere ad Presbyteros, ſicut contingit in aliis Sacramentis, quæ miniſtrantur in Eccleſia. Noſtra præterea vnctio, de qua loquimur, dicitur extrema reſpectiuè ad alias vnctiones, quæ fiunt in Baptiſmo, Confirmatione, & Ordine, quamuis dici ſic etiam commodè reſpectu ſubiecti extremè laborantis poſſit.

Ritus.

Dicitur extrema.

13 *Obiectio.* Obiiciunt quintò, ritum vngendi deſumptum fuiſſe partim ab Hæreticis Valentinianis, partim ab Ethnicis, de illis agit Irenæus *lib. 1. c. 18.*

Solutio Ritus hæreticorum diuerſus. Reſpondetur, diuerſos eſſe ritus: nam Valentiniani vngebant iam defunctos, vt conſtat ex Epiphanio *hæreſ. 37.* & vngebant oleo aqua permixta, vt ſeruiret etiam pro Baptiſmo. Vtebantur etiam verbis quibuſdam Hebraïcis, & inauditis. Quantùm ad aliud de Ethnicis, nihil facit ad propoſitum, quia poſſet dici ritum baptizandi fuiſſe eodem modo deſumptum ab Ethnicis, quia poſt mortem lauabant corpora defunctorum.

14 *Debet eſſe infirmi.* d *Vnctio hominis infirmi pœnitentis*, &c. Quòd eſſe debeat hominis infirmi patet ex dictis; videatur Doctor in litera. Quòd etiam ſit pœnitentis patet, quia datur poſt viaticum, & ſupponit pœnitentiam, quæ eſt Sacramentum per ſe inſtitutum, & neceſſariũ ad remiſſionem mortalium peccatorum; & vt ſuo loco diximus, *diſt. 17.* præceptum pœnitentiæ obligat in fine vitæ, & periculo mortis. Pœnitentia ergo præmittenda eſt exiſtenti in peccato mortali, vt patet ex omnibus locis, ex quibus neceſſitas pœnitentiæ adſtruitur, quod nunc ſupponimus; ideóque illa particula *Pœnitentis* intelligitur reſpectiuè ad eum, qui habet mortalia peccata, quoad neceſſitatem, quoad venialia verò tantùm, non exigitur pœnitentia, quia remiſſio horum fit virtute ipſius Sacramenti. Reliqua quæ hìc dici poſſint, infrà explicabuntur de effectu huius Sacramenti.

Supponit pœnitentiam.

Excludit Doctor infantes, qui non habent vſum rationis, & perfectè innocentes, qui non habent peccata venialia, vt Beata Virgo non habuit, vnde negaret Doctor conſequenter hoc Sacramentum dari potuiſſe Beatiſſimæ Virgini. Contrarium huius docuerunt alij, quos *ſupra* citauimus, *diſt. 4. quæſt. 6.* vbi agitur de Baptiſmo Virginis in fine.

Nõ datur infantibus.

An fuerit Virgo eius capax?

15 Si dicas, potuiſſe habere alios effectus, vt gratiæ, alleuiationis, &c. in Beatiſſima Virgine, ſicut fuit capax etiam Baptiſmi.

Negatiua pars iuſtinatur. Reſpondetur, negando conſequentiam, quia gratia quæ datur in hoc Sacramento eſt remiſſiua peccati, & ſupponit proinde ſubiectum capax eſſe pœnitentiæ, quæ non potuit eſſe in Virgine. Baptiſmus autem habuit alios effectus, vt characteris, propter quos dari potuit, & gratia etiam quam confert Baptiſmus illi non repugnabat; vt aliàs dictum eſt *loco citato*, gratia autem huius Sacramenti habet annexam remiſſionem venialium, quæ aliàs non fuerunt deleta, vel ſaltem fuiſſe venialia, vt patet ex forma Sacramenti, quæ deprecatiua eſt, ipſius remiſſionis: *Per iſtam ſacram vnctionem*, &c. *remittat tibi Deus quidquid per linguam commiſiſti.* quæ verba ſupponunt peccatum fuiſſe, quæ forma verificari non potuit, circa Virginem, neque conſequenter Sacramentum. Idem dicendum videtur de adulto baptizato in extrema infirmitate iam moribundo: quia remiſſio venialium in eo ſpectat ad Baptiſmum, & non ſunt materia vnctionis, quæ limitatur ad peccata commiſſa poſt Baptiſmum; ſicut & pœnitentia, cuius hæc eſt conſummatiuum ex Tridentino in doctrina de extrema Vnctione.

Diſparitas inter Baptiſmum, & Vnctionem.

16 Dices, alios effectus, vt alleuiationis animæ, & gratiæ augmentum conferri virtute Sacramenti; ergo eius eſt capax.

Reſpondetur, Sacramentum non poſſe conferre effectum, niſi ei, qui eſt capax veritatis formæ: quæ non poteſt verificari circa peccata deleta per Baptiſmum; neque conſequenter conferri Sacramentum. In his ergo reſpicit Doctor ad veritatem formæ, vt determinat vnctionem, quæ ſine forma nihil conferre poteſt. Quin etiam ad Orationem fidei, quæ intelligitur forma Sacramẽti principaliùs, aliqui referunt hanc efficaciam, vt Victor Antiochenus *in Marci 6.* alludens ad verba Iacobi Apoſtoli. *Dici tamen poteſt*, inquit, *Orationem hæc omnia efficere, oleum autem eorum omnium quæ fiunt, externum tantùm Symbolum eſſe*, &c. ſaltem id conſtat nullum Sacramentum confici, aut conferri poſſe, ſine ſua forma.

17 Aliud ergo eſt alleuiationis, & gratiæ ſubiectum eſſe capax, aliud verò vt per hoc Sacramentum conferuntur, quando forma nequit verificari circa ſubiectum. Vel aliter poſſet reſponderi, Sacramentum dare gratiam, cui annexa eſt remiſſio venialium, ſi inſint, & ſic non repugnare ſubiecto non habenti peccatum: quia ſignificat remiſſionem peccati in *facto eſſe*, & cæteros effectus adiungit, ſi ſubiectum indigeat. Excludit præterea Doctor furioſos & amentes, niſi aliàs habuerint voluntatem præteritam ſuſci

Pars affirmatiua probabilis.

suscipiendi Sacramentum, intelligit eos, qui non fuerunt semper tales.

18 *De subiecto vnctionis in quo fit.*

e *In determinatis partibus*, &c. Explicat benè hanc particulam, & septem vnctiones, quas etiam Florentinum enumerat. Dubitant aliqui si omnes sint essentialiter requisitæ, aut necessitate præcepti, vel si in aliqua determinata requiratur vnctio.

Requiri, vt fiat in quinque sensibus.

Quantùm ad primum communiter tenetur vnctionem quinque sensuum esse necessariam. Aliqui negant vnctionem renum, aut pedum necessariam esse etiam necessitate præcepti, potissimum in mulieribus causa honestatis. Doctor non tangit hoc punctum in terminis, videtur tamen insinuare omnes esse necessarias: quia absolutè loquitur, & sine limitatione. Deinde infrà §. *ista ratio posita completa est*, &c. vocat omnes septem vnctiones principales, & §. *alia vnctio*, &c. Concilium etiam Florentinum absolutè, & sine vlla limitatione loquitur. Et quoniam res est dubia, sequenda est praxis sanctæ Romanæ Ecclesiæ: sed respondent plures Theologi Concilium docuisse tantùm materiam, quæ ex ritu sanctæ Romanæ Ecclesiæ fuit in vsu. Et sic etiam intelligitur Doctor, neque debet de facili vsus, & praxis Ecclesiarum approbata vocari in dubium sine aliqua speciali Ecclesiæ declaratione expressa. Non probatur itaque mihi quod asserit noster Fauentinus disputatione vnica de hoc Sacramento, dubio extremo, vbi sequens rigorem verborum Concilij, & Doctoris, contendit omnes has vnctiones esse necessarias, & essentiales, præsumens omissionem vnctionis renum, & pedum in aliquibus Ecclesiis inductam esse ex sententia D. Thomæ, quod nequit esse verum: quia consuetudo antiquior esse videtur, & plures Doctores eam approbant, & ritus diuersi Ecclesiarum, & forma accommodata vnctioni sufficienter interpretantur institutionem huius Sacramenti, & quamcunque vnctionem, æquiualentem, & formam accommodatam sufficere.

Vnctio renum, & pedum non est essentialis.

19 *Ritus Græcorum.*

Quamuis autem ritus Ecclesiæ Romanæ tutissimus, & certissimus sit, Græci non inungunt renes; sed tantùm frontem, genas, mentum, qua vnctione comprehendunt vnctionem quinque sensuum. Vngunt præterea pectus, manus, & pedes, vnctio pectoris denotat vnctionem cordis, ex quo exeunt praua desideria. Forma etiam Græcorum huic vnctioni accommodata, non exprimit aliquem sensum in specie, verbi gratia, *quidquid per visum commisisti*, &c. Sicut exprimit forma Latinorum; ex sensu autem formæ expressè, quæ denotat materiam, colligi rectè potest vnctio accommodata, quæ sufficiens erit, modò subiiciat materiam sufficientem formæ verbali, & vsitatæ.

Varij Ecclesiarum.

Eandem consuetudinem refert Albertus Magnus in hac distinctione in corpore, vbi ait diuersarum Ecclesiarum, & Ordinum diuersum esse vsum; quia in quibusdam Ecclesiis vnguntur loca plura, in aliis pauciora. Et in respõsione ad secundum dicit, in quibusdam Ecclesiis inungi tantùm extremitates, vt os, nares, oculos, & aures, in quibus sunt organa sensuum. Tamen alij præter hæc inungũt scapulas, & pectus, & renes, in quibus est delectatio venereorum.

20 *Ritus Ecclesiæ Herbipolensis.*

Nicolaus Serrarius *de extrema vnctione, cap. 9.* ait in Ecclesia Herbipolensi non inungi renes.

Cæterùm quod ibi asserit, non requiri vnctionem in partibus determinatis; sed sufficere si vngatur aliqua pars corporis (quia nomine *carnis* seminarium vitiorum intelligitur consueto modo loquendi Scripturæ) non cohæret sententiæ schola communis, neque ritui Ecclesiarum, qui necessariò vngendos esse sensus docent; atque institutionem Sacramẽti id postulare affirmant; in quo conuenit Ecclesia tam Græca, quàm Latina, & formulæ, & orationes adiectæ ministerio Sacramenti, hoc ipsum insinuant, vt quibus benedicitur oleum, & orationes, quæ ante, & post inunctionem adiiciuntur, præterea forma, qua vtitur Ecclesia Romana, idem expressè significat, & congruum etiam est, & consonum aliis Sacramentis, quibus vnctio interuenit, quæ in determinatis partibus fit, vt confirmatio in fronte, vbi sedes est pudoris.

Serrarius singularis.

Debet fieri in partibus determinatis.

Neque ratio, quam pro hac opinione ex forma Ambrosiana, & Veneta, quæ non exprimunt determinatas partes, contrarium probat: quia licèt in forma non exprimatur aliqua pars determinata, non sequitur, quin vnctio fiat in parte determinata, aut pluribus. Vnde in Missali Ambrosiano in benedictione olei infirmorum id insinuatur: *Infunde*, inquit, *sanctificationem tuam huic oleo, vt ab his quæ vnxerit membra fugatis insidijs aduersaria potestatis, susceptione præsenti olei, sancti Spiritus gratia salutaris debilitationem expellat, & plenam conferat sospitatem in nomine Domini Nostri Iesu Christi*, &c.

Fundamentũ Serrarij soluitur.

Ritus Ambrosianus benedicendi oleum.

21 *Ritus Mechlinienſis.*

Dubium est, si plures vnctiones requirantur? Ratio huius dubij fundatur ex rituali Mechlinensi *cap. 9. de extrema vnctione*, vbi ex decreto, & sententia facultatis Louaniensis Theologorum ita decernitur: *In morbis contagiosis, & peste grassante, vt periculum vitetur, sufficit inungi sensus organum, magis ad vnctionem expositum, aut detectum, dicendo, Per istam sanctam vnctionem, & suam pissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti per visum, auditum, odoratum, gustum, tactum, & gressum, & tunc preces, quæ præmittenda, & subiungenda forent, poterunt in Ecclesia coram Venerabili Sacramento deuotè legi*, &c. Hoc decretum supponit requiri vnctionem alicuius organi sensus, & sufficere in casu necessitatis, vnum organum inungere.

Non requiri in casu vnctionem integram sensuũ

Plures instantiæ possunt haberi ex proportione huius Sacramenti, ad Sacramentum pœnitentiæ, vt quòd confessio integra aliquando non requiratur, neque verbalis, quando non suppetit commoditas in præsenti periculo, sed sufficiunt nutus, aut signa, aut testimonium voluntatis præteritæ, si æger nequeat pro se respondere: ergo similiter congruum fuit, vt hoc Sacramentum ita institueretur, vt in casu necessitatis expressæ in decreto, & concurrẽtium infirmorum, vbi necessitas huius Sacramenti, & aliorum, præ multitudine languentiũ exposceret, vt ita ministrari possit in vna vnctione; quæ in tali necessitate esset sufficiẽs materia Sacramenti; quamuis aliàs non sufficeret, quia id præsumendũ videtur de diuina misericordia, vt institutionem vtilitati, & necessitati languẽtium accõmodarit, cuius in iis, quæ sæpissimè occurrunt, ratio habita fuit.

Confirmatur ex proportione ad Sacr. Pœnit.

22 *Obiectio.*

Dices proportionem debere seruari in ipsa vnctione, seu materia proxima, vngendo omnes sensus leuiter, alioquin forma quæ verificatur ex praxi Romanæ Ecclesiæ (cuius illa de qua agimus est forma, etiam expresso sensu respectiuè

ctiuè ad vnctionem factam, non eſſet vera, aut proportionata.

Soluitur. Reſpondetur id quidem magis ſecurum eſſet, & ſi fieret, tolleretur omnis difficultas decreti; aut ſi vnctio fieret eo modo, quo Græci vngunt in forma crucis, vngendo frontem, genas, & mentum. Cæterùm auctoritas ſacræ facultatis, & Prælatorum illius Prouinciæ probationis loco mihi eſt. Et probatur vnctio illa ſufficiens materia reſpectu formæ, vt profertur, & exprimitur in decreto; quia vnctio organi non ita præcisè requiritur, quin in loco vicino (cùm alioquin in ipſo organo nequit, vt ſi perſona careat organo, vel ex alia ratione congrua non poſſit organum inungi) facta non ſufficiat, vt rituales docent & praxis.

Materiæ præſcriptam ſufficere, neque derogare veritati formæ.

23 Deinde vnctio Græcorum talis eſt vt nullum in ſpecie organum ſenſus inungat, ſed per vnctionem factam in facie in modum Crucis, vt in fronte, genis, & mento comprehendat vnctionem organorum ſenſus. Et quantùm ad inſtitutionem, materiámque ſufficientem, & quantùm ad intentionem proportionatam Miniſtri: ſic ergo in illo caſu neceſſitatis quantùm ad inſtitutionem, & etiam intentionem vngentis, vnctio illa in vno organo extenditur ad reliqua ob vicinitatem, & quia ex intentione vngentis ſenſus ille, vt pars pro toto ſubſtituitur, & non vt particularis, & ſeorſim extra caſum, repetita accommodata forma inungi ſolet, dicendo, *quidquid per viſum, verbi gratia, commiſiſti*, &c. Deinde forma ipſa collectiuè expreſſa, vt in decreto exprimitur, hunc ſenſum exponit, & non illum, quem aliàs repetita ad ſingulos ſenſus facit. Non eſt autem de ratione huius formæ, vt exprimat etiam ſenſus, vt patet in forma Ambroſiana apud B. Bonauenturam in præſenti diſtinctione. *Vngo te oleo ſanctificato, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: vt more militis vncti præparatus ad certamen aereas poſſis ſuperare poteſtates*, &c. Richardus, Paludanus, Gabriel vſum huius formæ Mediolani referunt.

Forma Ambroſiana.

24 Liber etiam Sacramentorum Venetus, vt refert Palacius in præſenti diſtinctione, approbatus à Leone X. habet hanc formam. *Vngo te oleo ſancto, vt hac vnctione protectus, fortiter ſtare valeas aduerſùs aereas cateruas. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, &c. Antiquus Codex Halitgarij, vt refert Serrarius, hanc formam habet. *Vngo te oleo ſanctificato, vt more militum, & præparatus ad luctamen, aereas poſſis ſuperare cateruas*, &c. Forma etiam Græcorum, vt exponit Arcudius *lib. 5. de hoc Sacramento cap. 5.* conſiſtit in illa deprecatione. *Pater ſancte, medice animarum, & corporum, qui miſiſti vnigenitum filium tuum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, omnem morbum ſanantem, & à morte liberantem, ſana quoque hunc ſeruum tuum, à corporali ſpiritualique infirmitate, qua cominetur*, &c. Hæc ſunt verba, quibus Græci vtuntur in actuali miniſterio olei.

Forma Halitgarij.

Forma Græcorum.

25 Ex his formis & praxi antiqua Eccleſiarum, ex quibus ſenſus ſubſtantialis, ſeu eſſentialis formæ colligi licet ſine præſumptione erroris, ſequitur quòd non exprimat forma neceſſariò niſi vnctionem, non autem eam fieri in ſenſu. Neque forma Græcorum exprimit explicitè ipſam vnctionem, ſed implicitè, quatenus adhibetur vt inſtrumentum curationis ſpiritualis, quæ ex natura actionis ſufficienter cognoſcitur: ergo ex natura, & eſſentia formæ non eſt, vt ſupponat vnctionem fieri in ſingulis organis, maximè in caſu expreſſo Decreti; ſed ſufficit vt vnctio præmittatur, vel adiungatur in aliquo organo, quod aliis ſubſtituitur, ſicut & in materia ablutionis Baptiſmatis, ſufficit ad veritatem formæ enunciantis totum hominem ablui, vt forma exprimit ipſam ablutionem; ſufficit, inquam, vt in aliqua parte principali abluatur. Similiter ergo ad veritatem huius formæ, quam exprimit Decretum, ſufficit, vt vnctio fiat in aliquo organo, ad annunciandum vnctionem ſubſtantialem, vt importatur per formam, quantùm ad eſſentialem ſignificationem, & quantùm etiam ad veritatem formæ huius particularis deprecatiuæ, qua poſtulatur remiſſio peccatorum, quæ per ſenſus omnes committuntur.

Forma veritatis permanet non expreſſa ſenſu, aut vnctione.

Inſtantia ex forma Baptiſmi.

Confirmatur tam ex verbis Iacobi, quàm etiam ex proportione, & ſimilitudine huius Sacramenti ad Sacramentum pœnitentiæ, cuius eſt conſummatiuum: efficaciam huius Sacramenti, vt alleuiat infirmum, & remittit peccata, præcipuè tribuit Iacobus orationi fidei, id eſt, formæ Sacramenti; *Oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, remittentur ei*, &c. 26

Confirmatio Ex Iacobi.

Hæc verba magis exprimunt efficaciam orationis fidei, ſeu formæ Sacramenti, eique principaliùs tribuit effectum ſaluationis, quod & Victor Antiochus, ſuprà citatus, videtur aſſerere.

Efficacia primaria Vnctionis in forma.

Deinde in hac ſeruat proportionem cum Sacramento pœnitentiæ, cuius præcipua vis conſiſtit in forma, vt docet Florentinum, & Tridentinum, ideóque in caſu, vt dictum eſt, valet ſine integra confeſſione ad remiſſionem peccati. Neque refert ſi dicatur ideò pœnitentiam principaliùs conſiſtere in forma, quia inſtituta eſt in forma iudiciali, cuius præcipua pars eſt ſententia Iudicis: non ita ſe habet extrema vnctio: hoc, inquam, non refert, quia inſtitutio explicanda eſt ſeruando proprietatem ſcripturæ, quæ eam docet: potuit enim Deus ſic, vel ſic inſtituere; ſed qualis fuerit inſtitutio de facto colligimus ex proprietate verborum; verba autem magis exprimunt efficaciam Orationis fidei, ſeu formæ, vel, vt ita dicam, principalius in ea conſiſtere efficaciam huius Sacramenti, vt patet ex loco Iacobi.

Proportio ad Sac. Pœnitentiæ.

Pœnitentiæ virtus præcipuè in forma.

Deinde ipſa forma magis explicitè continet effectum, quàm vnctio, licèt vtrique conueniat hæc efficacia. 27

Hoc ergo dato, ſeruatur proportio præmiſſa in caſu Decreti, vt ſicut forma pœnitentiæ ſit principalis efficaciæ, ita & forma extremæ Vnctionis, & ſicut ad pœnitentiam ſufficit in caſu confeſſio non integra in re, ad effectum remiſſionis omnium mortalium; ita etiam vnctio non integra omnium organorum ſufficiat in caſu neceſſitatis, vt forma deprecatiua, in qua principalis efficacia Sacramenti conſiſtit, det effectum completum Sacramenti, niſi quis diceret ſufficere ſimpliciter vnctionem vnius organi, etiam extra caſum neceſſitatis ad effectum Sacramenti, licèt ſic miniſtrans peccaret: tamen meliùs videtur dici ob communem auctoritatem Doctorum, & praxim, ſolùm in caſu ſufficere, neque decretum illud aliud importet,

quia

quia decernit tantùm in casu necessitatis, de reliquo supponens ordinarium modum ministrandi Sacramentum.

28 *Dubium.* Sed quid dicendum de ministro, An debeat sub conditione ministrare Sacramentum hoc modo, in illa Ecclesia, in qua viget Decretum?

Intentio Ministri qualis esse debeat. Respondet Suarez *disput. 41. sect. 3.* ita magis consultum esse: dubius enim manet circa decretum, an rectè subsistat, & an Sacramentum validè hoc modo ministretur propter communem sensum Scholæ, & praxim Ecclesiæ. *Debet esse absoluta ex regula Decreti.* Respondetur tamen, sicut non implicatur in decreto vlla conditio, sic etiam neque minister debet eam concipere in sua intentione: sed sequi debet formam decreti, conformando se Ecclesiæ, cuius est membrum, & quæ ministerium fieri absolutè præscribit, non sub conditione: nam sicut ex sententia D. Thomæ, & plurium Doctorum, ministrari potest Sacramentum cum absoluta intentione, omissis quibusdam vnctionibus, quæ sunt in vsu Ecclesiæ Romanæ (quia consuetudo aliarum Ecclesiarum particularium illas vnctiones non habet:) ita etiam consuetudo Ecclesiæ Belgicæ ex matura discussione proueniens, eandem auctoritatem sortitur, vt ex ea interpretemur valorem Sacramenti collati hoc modo in casu necessitatis tantùm.

29 *Sententia quorúdam de efficacia primæ vnctionis.* Vel certè si quis dicat primam vnctionem prolata forma Sacramenti tribuere totum effectum, tunc illa erit essentialis, reliquæ tantùm integrales, & necessitate præcepti addendæ, cui præualet in casu necessitatis consuetudo contraria, & ipsa necessitas, ex qua emanauit. *Casus excludit conditionem quandoque.* Vnde sicut Sacerdos debet, & potest ministrare hoc Sacramentum agonizanti, de quo dubitat, si superuicturus sit vsque ad tempus, quo omnes vnctiones in sensuum organis finiantur, nec propterea desistere debet, aut concipere intentionem sub conditione si ille victurus sit, donec perficiatur talis vnctio, saltem in sensibus, ita posset hinc interpretari quamcunque vnctionem, vel in vnico tantùm sensu prodesse infirmo, aliàs non liceret ministrare Sacramentum ei, quem statim præsumit expiraturum. *Moribundo ministranda sine conditione.* Hæc ergo praxis non parùm fauet Decreto: nam si integra vnctio sensuum esset essentialis materia, non videtur posse attentari ministerium Sacramenti, quando præsumitur periculum probabile non perficiendi, quæ sunt de essentia eius.

Sanctus Thomas, & alij Doctores asserentes vnctionem in sensibus integram esse necessariam, non verò in reliquis, fundantur præcipuè in praxi Ecclesiarum, in quibus vnctio integra in sensibus datur, non ita reliquæ, & sic præsumunt reliquas non esse essentiales, illas verò sic. Perinde ergo interpretari licet ex illa praxi, qua ministratur agonizanti, qui iam præsumitur moriturus, dari in casu completum Sacramentum.

30 *Probatio ex ritu.* Deinde, ratio ipsa desumpta ex modo, & ritu ministrandi Sacramentum idem confirmat, quia ad singulas vnctiones dicitur forma Sacramenti ex vsu Ecclesiæ Romanæ: ergo supponit in singulis vnctionibus esse necessariam, & sufficientem materiam; aliàs non posset integra forma dici, nisi in sensu Sacramentali, in quo est efficax, & supponit materiam requisitam, & essentialem. Et hoc supponit Doctor responsione ad secundum, dicens hoc Sacramentum non esse vnum vnitate indiuisibilitatis, sed integritatis, & habere partiales effectus.

Repetitio forma supponit in singulis vnctionibus materiam.

Si autem vnctio omnium organorum esset materia essentialis perficienda ante collatum effectum Sacramenti, sequeretur Sacramentum esse formaliter vnum vnitate indiuisibilitatis: quia sensus Sacramentalis nequiret perfici, seu ipsum Sacramentum, nisi completa materia essentiali requisita. Sicut in Baptismo, licèt tres immersiones adhibeantur, tamen in ratione materiæ Sacramentalis censetur vna ablutio respectiuè ad formam, quæ non finitur ante tertiam ablutionem: si autem proferatur forma ad primam solam ablutionem, illa erit Sacramentalis tantùm, & non reliquæ. *Vnctio est vna integraliter.* *Ab inconuenienti.*

31 Sic ergo se habet materia vnctionis, vt præmissa vnica saltem in illo casu Decreti forma integrè possit proferri, quia illa vnctio substituit sufficientem materiam respectu formæ; in qua non requiritur expressio sensuum, aut partium, vt patet ex dictis, essentialiter, sed tantùm vnctionis ad Summum, & effectus Sacramenti, vt ex forma Græcorum Ambrosiana, Veneta, & Hatilgarij citata patet, quæ æquiualet formæ Ecclesiæ Romanæ, quæ, licèt sit expressior quantùm ad organa, & partes in ipsa comprehensas, tamen si sine iteratione proferretur in quantùm deprecatiua est, exprimendo solùm vnctionem cum effectu remissionis peccatorum, nihil obstare videtur, quin esset efficax, sicut aliæ formæ, quæ in hoc æquiualent, licèt non exprimant sedes, vel instrumenta particularia, quibus peccatur, neque adhibent vnctiones in omnibus partibus, in quibus ex ritu Romano adhibetur. *Instantia applicatur.*

32 Ex quibus colligitur expressionem partium, seu organorum non esse de essentia formæ Sacramenti, neque ad veritatem eius requiri, vt in singulis partibus, quæ in ipsa forma exprimuntur, fiat vnctio, quod concedit Suarez quantùm ad vnctionem lumborum, & sequitur ad præmissam sententiam, quæ solùm requirit vnctionem sensuum. Hoc non obstante forma illa non esset falsa, quamuis non comprehenderet partes non inunctas, quia significatio eius principalis refertur ad remissionem omnium peccatorum absolutè, & expressio organorum, aut partium, in quibus viget radix peccati, se habet materialiter quantùm ad sensum primarium formæ, qui refertur absolutè ad peccata commissa, materialiter autem ad partes, seu instrumenta peccandi: aliàs aliæ formæ iam præmissæ non essent sufficientes, quæ non exprimunt hæc, & habent efficaciam remissionis peccatorum commissorum in iis partibus, quæ non vnguntur. *Expressio organorum non est de essentia formæ.* *Significatio primaria formæ.*

33 Ergo similiter est vera forma illa in Decreto præscripta, quamuis non præmittatur vnctio, nisi in vno tantùm organo modo dicto, quia exprimit materiam proximam, & effectum vniuersalis remissionis, deprecatiuè, neque comprehendit aliquam particulam quæ non subsistat, quoad sensum, & veritatem, quamuis non exprimat vnctionem fieri in singulis partibus, neque requiratur. Ac proinde intentio ministri ea vtentis non debet implicare conditionem expressam vllam, sed debet esse absoluta. *Explicantur Scholastici.* Doctores autem scholastici explicantes natu-

ram huius Sacramenti, & definientes eius eſſentialia, ſequuntur ritum Eccleſiæ Romanæ in iis, in quibus non diſcordat ritus aliarum Eccleſiarum, illud aſſerentes eſſe de eſſentia Sacramenti, in quo conueniunt ritus Eccleſiarum, illud, in quo diſcordant, non eſſe eſſentiale, neque aliam regulam certiorem habere poterant, cùm nulla particularis declaratio Eccleſiæ extet in contrarium, vſus autem Eccleſiarum communionis Catholicæ permiſſus cenſetur fundatus, quod in propoſito caſu dicerent, ſi vidiſſent Decretum & praxim Eccleſiæ Belgicæ.

In reliquo huius paragraphi declarat optimè Doctor congruentiam vnctionum in determinatis partibus.

SCHOLIVM.

Materiam extremæ vnctionis eſſe oleum oliuarum ab Epiſcopo conſecratum. Prima pars patet ex loco Iacobi, & vtraque pars ex Florentino Decret. Eugen. Trident. ſeſſ. 14. de extrem. vnction. cap. 1. & D. Thom. hîc quæſt. 1. art. 2. D. Bonauent. art. 1. quæſt. 3. Paludan. quæſt. 1. Durand. quæſt. 2. Quare Victoria ſumm. num. 216. vitandus eſt, quòd dicat non requiri neceſſariò benedictionem. An verò per Presbyterum ex commiſſione Papæ benedici poſſit oleum, non eſt certum: ſed multi aiunt, multique negant, tam hic, quàm agentes de materia confirmationis. Explicat formam, quæ eſt deprecatiua, quam ponunt Florent. & Trident. Iuxta. An autem ſufficeret indicatiua, non conuenit.

Materia extremæ vnct. non petit balſamum.

5 SEquitur, *Cum oleo*[f]: nec oportet ibi eſſe aliquid confectum ex oleo & balſamo, vt in materia confirmationis; quia confirmatio eſt ad confeſſionem, & confirmationem fidei: & ideò in confirmato requiritur non tantùm puritas conſcientiæ ſignificata per oleum; ſed odor bonæ famæ ſignificatus per balſamum. Sed hîc, qui habet exire in breui de vita ad terminum, ſufficit conſcientia pura. Conſecratio[g] autem Epiſcopalis eſt neceſſaria ad hoc, vt ſit materia apta; quia communiter in Sacramentis conſiſtentibus in vſu, ſolus Baptiſmus non requirit materiam ſpecialiter conſecratam; quia Chriſtus tactu mundiſſimæ carnis ſuæ, quando voluit à Ioanne baptizari, totam aquam conſecrauit, hoc eſt, in vſum iſtum dedicauit.

Quod autem ſequitur[h], *miniſtrata à Sacerdote*, exprimit miniſtrum idoneum, non ſolùm qui licitè exerceat, ſed qui ſolus Sacramentum miniſtret, ita quòd ſi alius attentaret, nihil facit; ſicut ſi non Sacerdos attentet conficere, nihil facit. Determinatio autem huius miniſtri habetur per illud Iac. 5. *Inducant Presbyteros.*

Forma extremæ vnctionis, & eſt deprecatoria.

6 Quæ ſequuntur[i], *verba debita, & ſimul cum intentione debita proferente*, pertinet ad formam huius Sacramenti, & ſimultatem eius cum materia, & intentione miniſtri. Simultas, & intentio expoſita ſunt ſatis ſuprà in materia de Baptiſmo. Forma autem hæc ſeptuplex ad 7. vnctiones principales eſt. *Per iſtam ſanctam vnctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam, parcat tibi Dominus quicquid narium, linguæ, tactus, vel huiuſmod, vitio deliquiſti.*

Iſta ratio poſita completa eſt, quia continet ſuſceptiuum; quia hominem pœnitentem infirmum, & hoc in partibus determinatis priùs expreſſis, & materiam remotam, ſcilicet oleum conſecratum ab Epiſcopo; vel proximam, ipſam vnctionem factam cum oleo: & hoc ſeptenariam principalem, & vndenariam, computando omnes partiales. Continet etiam formam, quia certa verba, id eſt, ſeptem orationes à Sacerdote cum ſeptem vnctionibus principalibus proferendas. Continet etiam miniſtrum, quia Sacerdotem, & hoc colligitur, vt dictum eſt Iac. 5. *vngentes oleo ſancto, &c.*

Ad arg. 1. d. 2. q. 1.

7 Ad primum dicitur hoc Sacramentum fuiſſe inſtitutum à Chriſto, vt ſuprà patuit *diſt. & quæſt. prædictis.* Iacobus autem non erat niſi promulgator, ſiue præco huius Sacramenti à Chriſto inſtituti.

Ad 2.

Extrema vnctio, qua vnitate eſt vnum Sacramẽtum?

Ad ſecundum dico, quòd eſt vnum Sacramentum vnitate integritatis, ſed non vnitate indiuiſibilitatis; ſicut effectus eius non eſt vnus indiuiſibiliter; quia non remiſſio vnius venialis, ſed vnus vnitate plenariæ remiſſionis omnium venialium, vt omnibus remiſſis nihil remaneat retardans à perceptione beatitudinis, quam nobis concedat, &c.

COMMENTARIVS.

34 *Materia remota oleum oliuarum.*

f SEquitur, *cum oleo*, &c. Nempe in definitione præmissa. In hac autem particula exprimitur materia remota huius Sacramenti, nempe oleum oliuarum simplex sine mixtura balsami: cuius congruentiam rectè Doctor assignat in litera: nam, vt de materia Confirmationis *suprà d.* 7. ostensum est ex Patribus, congruentiam mixtionis esse, vt ostendatur nitor conscientiæ, & odor famæ, ille per oleum oliuarum, hic verò per balsamum, & illa duo requiri in Christiano viatore in ordine ad Deum, & ad Ecclesiam, cuius est membrum; ita etiam exeunti è vita, & desinenti esse membrum Ecclesiæ militantis, sufficit bona conscientia in ordine ad Deum, cui soli subiicitur, & sic definit congruentia mixtionis balsami.

Congruentia ex proportione significationis.

35 *Oleum oliuarum simplex.*

Debet esse oleum oliuarum, vt definit Florentinum, & communis Theologorum sententia tenet: & per *oleum* intelligitur communi modo loquendi, & proprietate Scripturæ oleum oliuarum simplex, quia illud est vsuale, sicut per aquam, quæ dicitur materia Baptismi, intelligitur naturalis per frumentum triticum. Accedit quòd Patres etiam proportionem ad significandum nitorem conscientiæ ad quem ordinatur hoc Sacramentum tanquam completiuum pœnitentiæ, & totius vitæ Christianæ, tribuunt soli oleo oliuarum, cuius vsus est in Chrismate conficiendo.

Si admisceatur balsamus non derogat.

Non asserit Doctor simpliciter si balsamus admisceatur, tolli materiam Sacramenti; sed non requiri necessitate Sacramenti, *Nec oportet*, inquit, *ibi esse aliquid confecti ex oleo, & balsamo*, &c. supple non est necessarium. Congruentia etiam, quam adducit, non probat aliud: quia certum est Chrisma significare nitorem conscientiæ, vt *dist.* 7. probatum est: ergo non derogat mixtio illa balsami efficaciæ huius Sacramenti, & significationi, quæ desumitur ex proportione materiæ: quamuis non requiratur, neque etiam videtur antiquæ praxi fuisse contrarium aliquando ad hunc effectum vti Chrismate, quia Innocentius I. ita loqui videtur, & Concilium Aquisgranense videtur alludere ad Fabiani epistolam, in qua agit de confectione Chrismatis, dicens ex traditione Apostolica debere Episcopos feria quinta in Cœna Domini conficere oleum, in quo saluatio infirmorum creditur. Vide Suarez *disputat.* 40. *sect.* 1.

36 *Benedici debet ab Episcopo.*

g *Consecratio autem Episcopalis est necessaria*, &c. Declarat illam definitionis particulam (*consecratam ab Episcopo:*) huius congruentiam optimam subiungit, qua etiam vtitur D. Thomas, D. Bonauentura, Paludanus, Durandus in hac distinctione.

37 *Reijcitur contrarium.*

Dubitatur an hæc benedictio requiratur necessitate materiæ, & non solius præcepti. Negat Victoria requiri ad essentiam materiæ, *in summa de Sacramentis, num.* 216. Contrarium docet communis Theologorum, & patet ex Florentino, & Tridentino, quæ assignantes materiam essentialem assignant, & dicunt absolutè materiam huius Sacramenti esse oleum ab Episcopo benedictum. Supponit Innocentius I. & VVormatiense, & Aquisgranense citata, traditio omnium Ecclesiarum, quæ non vtuntur nisi oleo benedicto. Hæc quæstio reducitur ad eadem principia, quibus *dist.* 7. probatur, necessariam esse benedictionem Chrismatis, vt sit materia idonea ad confirmationem.

38 *Benedictio potest delegari Sacerdoti.*

In Ecclesia Græca benedictio olei fit à Presbyteris, vt docet Arcudius ex consuetudine antiqua: sed hoc idem per omnia dicendum est, sicut diximus de benedictione Chrismatis ex delegatione, quia minister ordinarius benedictionis huius est Episcopus, extraordinarius ex delegatione Sacerdos. Aliqui dubitant si benedictio olei fuerit determinata à Christo. Respondetur affirmatiuè, quia materia instituta est oleum benedictum, vt traditio & definitio Ecclesiæ docet. Quantùm autem ad formam benedictionis probabilius iudico, omissis opinionibus variis, hanc benedictionem quoad substantiam ex diuina institutione debere in specie esse proportionatam effectui, ad quem ordinatur oleum, ita quòd non quæcumque benedictio sufficeret, sed illa in specie, quacumque forma verborum concipiatur, qua designatur finis, & hoc etiam ex diuina institutione, modò autem exprimatur finis ad quem exorcizatur oleum, sufficit, forma verborum quæ determinatur ab Ecclesia, iuxta ritum receptum.

Benedici est ex institutione Christi.

Qualis debeat esse.

h Quod autē sequitur: *Ministrata à Sacerdote*, &c. Hæc particula est de fide quantùm ad necessitatem ministri, excludendo omnes non Sacerdotes, ita communis Theologorum præter solum VValdensem *tom.* 2. *de Sacramentis, c.* 163. qui docet in necessitate ministrari posse à clerico inferiori, aut à laico. Patet conclusio ex Iacobo, Florentino, & Tridentino *can.* 3. & *can.* 4. de hoc Sacramento, quam indicant etiam Patres citati *suprà*. Potest à pluribus fieri hoc Sacramentum, quoad vnctiones, & formas partiales. Supplendo, si idem minister eas non perficiat, vt docent frequentiùs Theologi: quin etiam non improbabiliter Richardus *art.* 12. dicit posse à pluribus ministrari simul, ita vt vnus aures, alius oculos, proferendo formam inungat. Videatur D. Thomas, Richardus, Durandus, Soto, *in præsenti distinctione*, & alij.

39 *Sacerdos minister est.*

A pluribus potest conferri.

i *Quæ sequuntur, verba debita*, &c. Hæc particula continet formam Sacramenti, vt est in vsu Ecclesiæ Romanæ, quæ sine dubio est certa, & sufficiens. Alias formas superiùs assignauimus, vt Græcam, Ambrosianam, Venetam. Superest difficultas, an debeat necessitate Sacramenti hæc forma esse deprecatiua. Affirmat D. Thomas *hîc quæst.* 1. *art.* 4. *quæst.* 2. & cum eo Capreolus, Sotus, & videtur magis recepta sententia. Contrarium docent Albertus *art.* 4. Richardus *art.* 1. *q.* 4. *ad* 2. Paludanus *quæst.* 1. *art.* 2. Durandus *quæst.* 3. *n.* 7. quamuis in dubium vocet si indicatiua & deprecatiua æquiualeant in rigore verborum.

40 *Forma Sacramenti.*

Dubium.

Deprecatiua.

De hac quæstione nihil hîc agit Doctor, sed supponit formam, quæ in vsu Ecclesiæ Latinæ deprecatiua est, sic etiam deprecatiua est forma Ecclesiæ Græcæ. Cæterùm non videtur præiudicandum Ecclesiis, & ritibus antiquis approbatis, maximè cùm forma Ambrosiana sit indicatiua, quia sicut in materia proxima huius Sacramenti, quantùm ad vnctionem in determinatis partibus, ex diuerso ritu Ecclesiarum admittuntur aliquæ vnctiones, quæ fiunt in Ecclesia Latina non esse essentiales necessitate Sacramenti; ita ex eodem motiuo non debemus præiudicare

Etiam nō deprecatiua valet.

care Eccleſiæ Ambroſianæ, & Venetæ, quæ vtuntur forma indicatiua; maximè, cùm illud rituale Venetum fuerit à Leone X. Summo Pontifice approbatum.

41 *Prima obiectio.* Obiiciunt primò ex D. Thoma, formæ Ambroſianæ veriſimile eſſe, adiungi aliquam particulam deprecatiuam, in qua conſiſtit forma; illam verò indicatiuam non eſſe formam, ſed cæremoniam quandam.

Soluitur. Reſpondetur, Albertum antiquiorem habere indicatiuam, quam *ſuprà* expreſſimus, eſſe formam, quæ in Sacramento per modum formæ profertur. quod etiam aſſerit D. Bonauentura D. Thomæ coætaneus, & poſteriores Doctores. quod maximè veriſimile eſt, quia in forma vera, cuius vſus eſt, debet fieri vnctio: ſi ergo in Eccleſia Ambroſiana vnctio fiat ſimul proferendo illa verba, ſignum eſt locum formæ tenuiſſe. Sed hoc dubium eliditur in forma Veneta.

Secunda obiectio. Obiiciunt ſecundò. Florentinum & Tridentinum, quæ deprecatiuam formam proponunt.

Reſponſio. Reſpondetur Concilia proponere formam, quæ eſt in vſu Eccleſiæ Latinæ, & certam, non præiudicare tamen ritui aliarum Eccleſiarum, quem non corrigunt: quæcumque ergo forma æquialens ſufficit: talem eſſe formam Ambroſianam, & alias ſimiles, præſumendum eſt, aliàs Eccleſia, & Concilia eam correxiſſent, cuius ignorantia prætendi nequit in tanta temporis diuturnitate, & maximè id conſtat in forma Veneti ritualis à Sede Apoſtolica approbati.

42 *Tertia obiectio.* Obiicies tertiò. Formas indicatiuam, & deprecatiuam non eſſe æquiualentes.

Soluitur. Reſpondetur eſſe æquiualentes in ſenſu ſubſtantiali, quem intendit Chriſtus, & differentiam eſſe tantùm grammaticalem: nam ad ſenſum ſubſtantialem ſufficit, vt exprimatur ad ſummum efficacia Sacramenti, materia proxima, & effectus eius, quæ in prædictis formis explicantur.

Replica. Dices, orationem fidei, quam intendit Iacobus, eſſe intelligendam deprecatiuam.

Soluitur. Reſpondetur id non colligi ex verbis Iacobi, ita vt indicatiua non ſit ſufficiens, quia per orationem fidei intelligitur quæcumque forma ſufficiens Sacramenti; & ſic Patres loquuntur quandoque de forma Pœnitentiæ, quamuis nequeat eſſe deprecatiua, cùm ſit exercitium poteſtatis iudiciariæ.

Quarta obiectio. Obiicies quartò congruentias, quas adducunt Doctores, probantes formam deberè neceſſariò eſſe deprecatiuam. Prima congruentia eſt, quia hoc Sacramentum nullum habet effectum infallibilem, qui non poſſit impediri, vel propter obicem recipientis, ſi eſt effectus gratiæ, vel quia effectus ipſe eſt indifferens, vt ſalus corporis, quæ non datur ſemper, quia non expedit.

43 *Reſponſio.* Reſpondetur hanc rationem non eſſe admittendam; quia, vt conſtat ex Tridentino *ſeſſ. 7. de Sacramentis in genere*, omnia Sacramenta legis nouæ conferunt ſuum effectum certò, & infallibiliter non ponenti obicem, nullum autem Sacramentum habet efficaciam tollendi obicem ſuum in quacũque forma detur: ergo quantùm ad effectum gratiæ, & infallibilem, eadem eſt efficacia extremæ vnctionis, ſicut & aliorum Sacramentorum, quantùm ad illum effectum; quoad obicem tollendum non habet efficaciam, etiam vt miniſtratur in forma deprecatiua.

Efficacia Sacramentorum certa.

Non tollit obicem.

Alia cõgruen. tia. Secunda congruentia eſt, quia hoc Sacramentum datur extremè indigenti, & propriis viribus deſtituto, qui iam incipit exire de foro Eccleſiæ, & in ſolius Dei manibus conſtitui; & ideò conuenienter debet orationibus Eccleſiæ adiuuari, Deóque commendari.

Soluitur. Datur viatori Sacramentum. Reſpondetur hoc Sacramentum dari viatori, & conſtituto ſub poteſtate Eccleſiæ, de quo non eſt dubium: quia Sacramenta ſunt inſtituta in remedium viatoribus. Deinde Sacramentum operatur ſuum effectum in virtute meritorum Chriſti, & non Eccleſiæ. Orationes etiam Eccleſiæ applicantur in benedictione materiæ Sacramenti, & in formulis precum, quæ ante, & poſt Sacramentum adiunguntur, & in formula commendandi animam. Vnde, ſequitur hanc congruentiam non probare formam Sacramenti debere neceſſariò eſſe deprecatiuam.

Operatur ex meritis Chriſti.

44 *Tertia congruentia.* Tertia congruentia, quia hoc Sacramentum ordinatur per modum indulgentiæ ad obtinendum id, quod in iudicio pœnitentiæ obtineri non potuit per modum iuſtitiæ, propter imperfectam hominis ſatisfactionẽ, aut diſpoſitionem.

Reſponſio. Cauſa per modũ Sacramenti. Reſpondetur operari Sacramentum effectum ſuum ex propria inſtitutione, ex qua habet præciſè applicatum valorem meritorũ Chriſti, non verò applicantur per clauem poteſtatis eo modo, quo diſpenſantur indulgentiæ. Vnde hæc ratio non conuincit intentum, quamuis enim oſtendant præmiſſæ rationes congruentiam formæ deprecatiuæ, tamen non probant neceſſitatem, ita vt indicatiua ſit nulla.

Miſericordia, & iuſtitia operantur in Sacramentis. Si dicas, miſericordiam operari in hoc Sacramento ſolùm, in aliis etiam partim iuſtitiam, vt in Sacramento Pœnitentiæ, ac proinde hîc congruit formam eſſe deprecatiuam. Admitto differentiam vtriuſque Sacramenti hanc eſſe: ſed etiam miſericordia applicatur tota in Baptiſmo, & ſola, ſi meritum ſubiecti attendatur, quod nullum eſt. Si autem loquamur de meritis Redemptoris, ſic iuſtitia in quolibet Sacramento operatur, quia in meritis Chriſti habent efficaciam, vt à cauſa meritoria. Quamuis ergo formula Eccleſiæ Romanæ ſit optima & maximè congrua, cui cohæret forma Græcorum, quæ etiam datur per modum deprecatiuæ. Non debemus tamen aliis Eccleſiis præiudicare, donec certior aliqua declaratio hac in re emittatur ab Eccleſia, cùm ex approbatione Leonis X. ſuperat argumentum de valore formæ indicatiuæ, ac proinde per eam ſeruari inſtitutionem Chriſti; & adduci poſſunt ea, quæ de forma Confirmationis ſuo loco diſſeruimus *diſt.* 7.

45 *Inſtitutũ Sacramentum à Chriſto* *Ex inſtitutione diuina ſignificans*, &c. Hanc particulam non explicat hîc Doctor, quia ſuprà *diſt. 2. q. 1. concluſ. 2.* docuit omnia Sacramenta nouæ legis inſtituta eſſe à Chriſto, & in ſpecie reprobat modum dicẽdi eorum, qui dicunt pœnitentiam, & extremam vnctionem inſtituta eſſe à Iacobo Apoſtolo. Hîc etiam reſponſione ad primum docet hoc Sacramentum fuiſſe inſtitutum à Chriſto Domino. Fuit contraria ſententia Hugonis *lib. 2. de Sacramentis*, quem ſecutus eſt Magiſter *in hac diſt.* D. Bonauentura, Alenſis *4. q. 8. memb. 2. art. 1.* Altiſiodorenſis *lib. 4. Sum. tract. 7. cap. 1.*

Aliqui negãt.

Affirmatiua ſententia definita. Prior ſententia eſt de fide, & cõmunis Theologorum. Patet ex Tridentino *ſeſſ. 7. de Sacramentis in genere, can. 4. & ſeſſ. 14. de hoc Sacramento, can. 1. & cap. 1.* Hæc difficultas in genere eſt probata *d. 2. cit. & diſt. 1. q. 2.* de tempore autem inſtitutionis

Tempus inſtitutionis.

ſtitutionis non ita conſtat. Superiùs oſtenſum eſt non fuiſſe inſtitutum, *Marci 6.*(quamuis aliqui authores contrarium affirment)ſed inſinuatum, vt dicit Tridentinum ; quo modo intelligi debent, quæ dicit obiter Doctor, *diſt.2. qu.1.cit.* faciens mentionem illius vnctionis,quâ vtebantur Apoſtoli, *Marci 6.* nam in hac quæſtione, in qua per ſe agit de hoc Sacramento, argumentum ex Scriptura deſumptum, reducit tantùm ad locum Iacobi, quem dicit in reſponſione ad primum huius quæſtionis, fuiſſe promulgatorem, ſeu præconem Sacramenti à Chriſto inſtituti, non quòd ſolus fuerit promulgator, ſed quia in libris Canonicis ſolus de hoc Sacramento reliquerit teſtimonium.

Efficaciter ſignificans curationem finalem venialium, &c.

46 *Effectus Sacramenti. Triplex eſt.*

Hæc clauſula continet effectum Sacramenti, quem etiam in prima concluſione expreſſit, & in reſponſione ad ſecundum. Tres effectus numerantur in genere huius Sacramenti, nempe alleuiare infirmum, ſanare corpus, ſi expediat, & remittere peccata, patent ex Iacobo.

Controuerſia circa effectum remiſſionis.

Circa hos effectus, qui conſiſtunt in alleuiatione, & remiſſione peccatorum, eſt controuerſia inter Scholaſticos, quis ſit effectus principalis Sacramenti, an gratia remiſſionis venialium, an aliud?

Prima ſent.

Prima ſententia eſt,hoc Sacramentum primariò inſtitutum eſſe ad tollendas reliquias peccatorum, ita D. Thomas in præſenti diſtinctione, quem ſequitur Capreolus, Sotus, tenuit etiam Albertus art. 1. & 2. & plures alij ſuæ ſcholæ;

D. Thomas.

Reliquiæ peccatorum.

per reliquias autem peccatorum aliqui intelligunt peccata ſiue mortalia, ſiue venialia, quæ non ſunt remiſſa per alia Sacramenta. Alij intelligunt reatum pœnæ temporalis. Alij prauos habitus. Alij pronitatem ad peccandum, torporem, & difficultatem benè operandi.

Sententia Doctoris & aliorum.

Secunda ſententia eſt Doctoris, nempe effectum primarium huius Sacramenti eſſe remiſſionem peccatorum venialium. quam tenet D. Bonauentura *art. 1. quæſt. 1.* Richardus *art. 1. quæſt. 5.* Alenſ. *4. part. quæſt. 5. memb. 7. art. 2.* Altiſiodorenſis *lib. 4. Sum. cap. de extrema vnctione quæſt. 1.* Durandus *in hac diſt. qu. 1.* Gabriel *in ſupplemento quæſt. 2. cap. 2.* Maior *quæſt. 1.* Carthuſian. *quæſt. 2.* Nauarr. *cap. 22. num. 13.* aſſerens eſſe communem, quam plures alij etiam docent.

Modus remittendi.

Circa modum remiſſionis aliqui docent hoc Sacramentum remittere venialia inquantùm excitat ad eorum deteſtationem formalem, aut virtualem. Ita D.Bonauentura, Durandus, Vignerius *in Summa cap. 16.* Alij dicunt remitti virtute huius Sacramenti etiam immediatè ſine vlla diſpoſitione, quod magis conforme eſt veritati, & Doctori.

Sententia Suarii.

Tertia ſententia eſt Suarez, qui docet effectum primarium huius Sacramenti eſſe confortare animam infirmi contra difficultates illi occurrentes in articulo mortis, inquantùm dat robur ; ſecundarium verò effectum eſſe diſponere animam ad ingreſſum gloriæ. Ita *diſp. 41. ſect. 1.*

47 *Prima concl.*

Prima concluſio. Effectus primarius huius Sacramenti non eſt tollere reliquias peccatorum, vt hæ reliquiæ diſtinguuntur ab ipſis peccatis, tanquam aliquid diuerſum à macula peccati. Probatur in primis, quia vel illæ reliquiæ peccatorum eſſent pœna temporalis debita peccatis remiſſis;ſed hæc pœna non tollitur niſi per opera ſatisfactoria hîc, aut in altera vita per paſſionem purgatorij,vt conſtat ex iis, quæ Tridentinum docet *ſeſſ. 14. cap. 8. & 9.* & fuſiùs ex dictis *ſuprà* de hac materia ſatisfactionis *diſt. 15.* neque vllum Sacramentum eſt per ſe inſtitutum ad deletionem huius pœnæ, præter ſolam pœnitentiam, ad quam ſpectat hanc pœnam ordinare per opus pœnitentiale iniunctum.

Non tolli pœnam temporalem per Sacramentum vnctionis.

Secundò, idem probatur quoad habitus vitioſos phyſicos, qui virtute Sacramenti non delentur, vt patet in conualeſcentibus, neque tales habitus ſunt materia alicuius Sacramenti ſaltem primaria, ſicut neque fomes tollitur virtute etiam Sacramenti:neque habitus illi,neque fomes impediunt ab ingreſſu gloriæ, à quibus ipſa gloria renouat.

Non tolli habitus vitioſos phyſicos.

Tertiò, neque reliquiæ peccatorum rectè dicuntur ipſa peccata mortalia,aut venialia relicta poſt alia Sacramenta, aut de nouo commiſſa: quia Tridentinum diſtinguit inter hos effectus Sacramenti *cap. 2.* nempe inter delicta, ſi qua expianda, & reliquias peccatorum, neque propriè peccata dicuntur reliquiæ peccatorum vt diſcernitur inter peccata, & reliquias.

Alius modus reiicitur.

Secunda concluſio, effectus principalis huius Sacramenti non eſt roborare infirmum contra difficultates extremas : eſt contra eandem ſententiam, vt explicatur à Suarez, Probatur, effectus Sacramenti primarius eſt in aliqua iuſtitia habituali, & effectu ſibi connexo, qui ſtatim abſoluta forma, & materia confertur ; ſed alleuiatio animæ contra difficultates, quæ occurrunt ex morbo, aut ex tentationibus Dæmonis, quæ in exitu occurrent, fit per gratiam actualem, cuius eſt excitare, & alleuiare animam per lætitiam ſpiritualem, & fiduciam diuinæ miſericordiæ : hi enim ſunt effectus gratiæ actualis, & non habitualis, cuius non eſt præuenire voluntatem ; ſicut gratia excitans præuenit : ergo non in hac conſiſtit effectus primarius huius Sacramenti. Maior patet ex communi doctrina de effectu Sacramentorum. Minor probatur ex Tridentino, quod hunc effectum refert in ſolam excitationem, docens modum quo alleuiatur anima. *Et ægroti animam*, inquit, *alleuiat, & confirmat* (ſubiungit modum) *magnam in eo diuinæ miſericordiæ fiduciam excitando, quâ infirmus ſubleuatus, & morbi incommoda, & labores leuius fert, & tentationibus Dæmonis calcaneo inſidiantis facilius reſiſtit*, &c.

48 *Secúda concl.*

Effectus primarius Sacramenti eſt gratia habitualis.

Alleuiatio fit per gratiã actualem.

Secundò, effectus Sacramenti primarius eſt certus, & infallibilis, & omnibus confertur; ſed extrema vnctio ſæpè confertur iis, qui amiſerunt vſum ſenſus, & voluntatis, in quibus pro eo ſtatu nequit eſſe vlla excitatio voluntatis ad actum ſecundum:ergo effectus primarius Sacramenti non conſiſtit in illa excitatione præcisè. Confirmatur, non magis conuenit huic Sacramento roborare excitando ad ſpem, & fiduciam diuinæ miſericordiæ, quàm viatico confortare ad perſeuerantiam in charitate, & gratia, quam recepit, vel etiam pœnitentiæ finali confortare ad pacem conſcientiæ, & ſerenitatem cum ſpiritus conſolatione, ex quibus etiam naſcitur fiducia diuinæ miſericordiæ principaliter, quoad

49 *Secunda ratio. Ex certitudine & capacitate effectus Sacramenti.*

Confirm. Inductione ex aliis.

vitam anteactam, & remiſſionem peccatorum; ſed effectus primarius horum Sacramentorum in his non conſiſtit, ſed in gratia habituali: ergo ſimiliter dicendum eſt in propoſito. Ex quibus patet ad fundamentum præfati authoris ex Tridentino, & aliis.

50 *Fundamentū fiducię.*

Admittimus enim hoc Sacramentum inſtitutum eſſe ad finem ſuperandi tentationes in exitu vitæ, & ad confortandum animam infirmi contra eaſdem, per fiduciam diuinæ miſericordiæ, quæ non ſolùm fundatur in virtute huius Sacramenti, ſed magis in virtute aliorum, & ſpeciatim pœnitentiæ, per quam applicatur miſericordia ad remiſſionem peccatorum, quæ damnationem inferunt, vt ſunt mortalia, cuius pœnitentiæ & vitæ Chriſtianæ hoc Sacramentum eſt conſummatiuum, & eius efficacia, quantùm ad gratiam actualem conſiſtit in excitatione illius fiduciæ, & reſiſtentia contra tentationes, & alias moleſtias, à quibus alleuiatur anima in eo ſtatu per auxilium gratiæ actualis, quod tempore opportuno datur, niſi infirmus ponat obicem.

Cæterùm quia effectus Sacramenti primarius in gratia habituali conſiſtit, quæ ſtatim datur ſi dignè recipiatur Sacramentum, & à qua ipſum Sacramentum in *eſſe* ſigni practicè primariò recipit veritatem, ille erit effectus primarius Sacramenti, iuxta ea quæ ei competunt, quando infunditur; quis autem ſit hic effectus gratiæ habitualis, patebit ex ſequenti; oportet ergo ad veritatem practicam Sacramenti ſaluandam, vt in vltimo inſtanti completi Sacramenti infundatur effectus eius, quando ſubiectum eſt capax, hoc autem non contingit de effectu gratiæ actualis, quæ tempore congruo datur, vt eſt robur contra tentationes, quando vrgent infirmum agonizantem.

51 *Tertia concl. Effectus primarius Sacramenti.*

Tertia concluſio, effectus primarius huius Sacramenti eſt gratia habitualis, vt habet annexam remiſſionem peccatorum venialium per ſe, an autem mortalium, poſtea videbimus. Hæc eſt Doctoris, & magis communis.

Ratio. Ex forma expreſſione.

Probatur, ille eſt effectus primarius huius Sacramenti, qui exprimitur per formam Sacramentalem; ſed remiſſio peccatorum exprimitur per formam, qua vtitur Eccleſia Romana, & Græca: ergo hæc remiſſio eſt effectus primarius Sacramenti. Minor patet ex vtraque forma. Maior probatur, quia forma Sacramentorum exprimit effectum Sacramenti primarium, quia expreſſior eſt in ſignificando. Et patet diſcurrendo per reliqua Sacramenta: ergo idem dicendum eſt in hoc Sacramento.

Secunda ratio. Trident.

Secundò, hunc primum effectum ſtatuit Tridentinum *cap.* 2. de effectu huius Sacramenti. *Res etenim hæc gratia eſt Spiritus ſancti, cuius vnctio delicta, ſi quæ ſunt adhuc expianda, ac reliquias peccati abſtergit*, &c. Secundo autem loco ſtatuit alleuiationem animæ per excitationem fiduciæ in diuina miſericordia, & *canone* 2. eundem ordinem ſeruat. *Si quis dixerit ſacram infirmorum vnctionem non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleuiare infirmos*, &c. *anathema ſit*; in quo definitur dari gratiam habitualem in hoc Sacramento, & mox ſubiungitur tanquam proximus effectus illius gratiæ, remiſſio peccatorum.

52 *Catechiſmus Romanus.*

Item Catechiſmus Romanus de hoc Sacramento: *Docebunt igitur paſtores hoc Sacramento gratiam tribui, qua peccata, & in primis leuiora quidem, & vt communi nomine appellantur, venialia remittit: exitiales enim culpæ pœnitentiæ Sacramento tolluntur: neque enim hoc Sacramentum primario loco ad grauiorum criminum remiſſionem inſtitutum eſt; ſed Baptiſmus tantùm & Pœnitentia vi ſua id efficiunt*, &c. Ex Concilio, & forma Sacramenti colligitur dari gratiam remiſſiuam peccatorum tanquam effectus primarius, & immediatus extremæ vnctionis. Et hoc loco declaratur illa peccata primariò intelligi venialia, & per ſe, non autem mortalia: quia hæc per ſe ſpectant ad Sacramentum Baptiſmi & Pœnitentiæ. Vnde & rituale Romanum de hoc Sacramento prohibet illud dari peccatori manifeſto, qui ſcilicet noſcitur eſſe in peccato mortali; ergo remiſſio peccatorum intelligenda eſt primariò de venialibus.

Rituale Romanum.

Probatur ratione: hoc Sacramentum eſt conſummatiuum pœnitentiæ, vt dicit Tridentinum, nempe eo modo, quo confirmatio dicitur complere, aut conſummare Baptiſmū: ergo ſupponit, per ſe loquendo, pœnitentiam validam in re, aut æſtimatione. Conſequentia probatur; quia pœnitentia eſt medium neceſſarium ad ſalutem exiſtenti in peccato mortali, vt patet ex Tridentino *ſeſſ.* 14. *cap.* 1. & *cap.* 4. & aliàs probatum eſt. Si loquamur de perfecta contritione, non remittit peccatum niſi in voto Sacramenti Pœnitentiæ. ſi de attritione, non remittit per ſe peccatum, niſi vt coniungitur Baptiſmo & Pœnitentiæ Sacramento. Quòd ſi remittatur per accidens in aliquo Sacramento viuorum, requiritur neceſſariò bona fides: ergo nequit remitti peccatum mortale per ſe, niſi per Baptiſmum & pœnitentiam: ergo hic effectus per ſe non competit extremæ vnctioni. Probatur conſequentia, quia vſus Eccleſiæ, & ritus miniſtrandi hoc Sacramentum ſupponit Pœnitentiam veram, aut præſumptam ante hoc Sacramentum.

53 *Ratio ex neceſſitate Pœnitentiæ. Eſt medium neceſſariū ad ſalutem. Trident.*

Deinde, quodlibet Sacramentum poteſt applicari in ordine ad proprium effectum per ſe eius: ergo infirmis per ſe hoc Sacramentum miniſtrari poteſt non præmiſſa pœnitentia, ſi effectus per ſe eius eſſet remittere mortale, & conſequenter præmitti deberet viatico contra ritum Eccleſiæ; quo ſecurius in ſtatu gratiæ reciperet Sacramentum Euchariſtiæ. Vel præmiſſa ſola vnctione poſſet miniſtrari viaticum peccatori ſine pœnitentia contra determinationem Eccleſiæ, & Tridentini *ſeſſ.* 13. *cap.* 7. quia ad fructum & dignam ſumptionem Euchariſtiæ non requiritur niſi ſtatus gratiæ, qui acquiri poteſt per Sacramentum Vnctionis, ſi per ſe inſtitutum eſt ad remiſſionem cuiuſcunque peccati ſiue venialis, ſiue mortalis.

54 *Supponit pœnitentiam. Trident.*

Præterea, non obligaret præceptum pœnitentiæ finalis contra omnes, ſi hoc Sacramentum haberet per ſe efficaciam ad remiſſionem peccati mortalis, ſicut de fide eſt habere efficaciam remittendi peccata, prout docet Iacobus, & Tridentinum, & communis Doctorum, quidquid intelligatur nomine peccatorum, ſiue venialia, ſiue etiam mortalia, ſiue reliquiæ peccatorum. De fide, inquam, eſt Sacramentum habere efficaciam circa peccata. Probatur ſequela, quia quando duo remedia ordinata ſunt per ſe ad eundem effectum, quorum quodlibet eſt efficax, neutrum eorum dicit neceſſitatem medij, ſi vtrumque eſt remedium lege ordinaria, & ſine vlla ſubordinatione præſcriptum, neutrum determinatè

Æquiualentia non habēt determinatæ neceſſitatem.

determinatè obligat, verbi gratia, ad remiſſionem peccati venialis eſt Sacramentum Pœnitentiæ: ſunt & alia plura remedia, vt docet Tridentinum *ſeſſ. 14. cap. 5.* & ideò neceſſitate remiſſionis peccati venialis, non magis tenetur quis vnum adhibere, quàm aliud. Dixi plura remedia lege ordinaria ſtatuta, & non ſubordinata, vt excludatur inſtantia de Sacramento in re, & voto, quia remiſſio data per Sacramentum in voto ſubordinatur ipſi reali Sacramenti ſuſceptioni ex lege.

Trident.

Ratio limitationis.

55 Sed neque Pœnitentia in ſua efficacia ſubordinatur extremæ Vnctioni, neque extrema Vnctio Pœnitentiæ quoad effectum per ſe vnctionis, cùm ſit vltimum Sacramentum exituri è vita, & ſtatu viatoris; neutrum etiam operatur effectum in virtute alterius, ſed ex propria inſtitutione vtrumque eſt remedium lege ordinaria inſtitutum ad ſuum proprium, & per ſe effectum: ergo ſi extrema Vnctio ex ſua inſtitutione remittit peccatum mortale, tollitur neceſſitas Pœnitentiæ in extremo in ratione medij, & præcepti.

Obligatio pœnitentiæ in extremis.

Probatur conſequentia: quia obligationem pœnitentiæ in peccatore, & in extremis colligunt Doctores vt plurimùm ex præcepto naturali, quo quis tenetur prouidere ſaluti in eo tempore, quod ſupremum eſt viatori; ſed prouideret ſufficienter per extremam Vnctionem, ſi effectus eius ex inſtitutione eſſet delere omnia peccata etiam mortalia in eo ſtatu, & fine vitæ. Imò quod amplius eſt, ſecuriùs per extremam Vnctionem prouideret; quia hoc Sacramentum non exigit diſpoſitionem peccatoris aliã, quàm fidem, & ſpem, per ſe loquendo; quinetiam datur iis, qui non ſunt compotes ſuiipſius, & in iis habet effectum ex opere operato: ergo poſſet dari peccatoribus in ordine ad hunc effectum, quos Eccleſia nouit eſſe impœnitentes; quod omnino abſurdum eſt, & contra ritum Eccleſiæ, qui ſupponit neceſſitatem pœnitentiæ ante hoc Sacramentum: *Fuit enim pœnitentia hominibus*, inquit Trident. *qui ſe mortali aliquo crimine inquinaſſent quouis tempore ad gratiam, & iuſtitiam aſſequendam neceſſaria.* Ita *cap. 1.* & idem *cap. 4.* vbi docet: *fuit autem quouis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus neceſſarius, & in homine poſt Baptiſmum. Ita demum præparat ad remiſſionem peccatorum, ſi cum fiducia diuinæ miſericordiæ, cum voto præſtandi reliqua coniunctus ſit, quæ ad ritè ſuſcipiendum hoc Sacramentum requiruntur*, &c. & infrà docet contritionem perfectam non iuſtificare, niſi cum voto Sacramenti Pœnitentiæ, neque imperfectam ſine ipſo Sacramento. Eadem eſt doctrina Concilij *ſeſſ. 6. cap. 14.* de neceſſitate Pœnitentiæ ad recuperandam iuſtitiam per peccatum poſt Baptiſmum amiſſam: ſi ergo extrema Vnctio haberet ex propria inſtitutione hunc effectum, rectè poſſet adminiſtrari peccatori impœnitenti, & ſaltem extra ſenſum conſtituto, cùm tum non poſſet pœnitentiam agere, neque ad effectum huius Sacramenti requiritur pœnitentia formalis, loquendo de effectu per ſe eius.

Trident.

Neceſſitas Pœnitentiæ.

56 His itaque ſuppoſitis de neceſſitate pœnitentiæ ad remiſſionẽ per ſe mortalis, ſequitur quòd eatenus eſt pœnitentiæ conſummatiuum, quatenus delet illa, quæ pœnitentia non delet, etiam quà eſt medium ad ſalutem, & qua fructuosè ſuſcipitur: oportet ergo vt habeat aliquam efficaciam circa materiam pœnitentiæ ex propria inſtitutione, & ſuppleat quod ſubterfugit pœnitentiam fructuolam, alioquin non eſſet ratio cur diceretur conſummatiuum Pœnitentiæ magis quàm aliorum Sacramẽtorum à Patribus, vt Concilium dicit, Patres hoc ei tribuere; ideóque, vt idem Concilium docet, remittit per ſe peccata, ſi quæ ſunt: & patet ex forma Eccleſiæ Latinæ. Hæc autem peccata non ſunt mortalia, vt iam probatum eſt: ergo venialia, quæ non ſunt confeſſa, & quibus gratia pœnitentiæ non repugnat, intelliguntur per hoc Sacramentum deleri, quò ſenſu eſt conſummatiuum pœnitentiæ, & non aliter, inquantùm remittit peccata.

Delere venialia.

Eſt conſummatiuũ pœnitentiæ.

Confirmatur ratio præmiſſa ex forma Sacramenti; peccata mortalia nequeunt remitti niſi ſimul, neque Eccleſia vtitur clauibus in Sacramento Pœnitentiæ ad remiſſionem partialem mortalium, neque vti poteſt, quamuis Sacramentum inſtitutum ſit per ſe ad remiſſionem mortalium; impium enim eſt dimidiatam à Deo veniam exſpectare; ideóque confeſſio integra mortalium exigitur, quia mortalia connexa ſunt remiſſione: ſed in hoc Sacramento extremæ Vnctionis iteratur tam vnctio, quàm forma, quæ eſt deprecatiua remiſſionis peccatorum, ad ſingulas partes determinatas, in quibus fit vnctio, & completur tam vnctio, quàm forma in ſuo ſenſu ſacramentali ad ſingulas partes ex ritu Eccleſiæ Romanæ: ergo intelligitur ex hoc modo miniſtrandi Sacramentum, formam verificari præcisè quoad ea peccata, quæ remiſſione non ſunt connexa, qualia ſunt venialia, aliàs non deberet proferri forma ſeorſim, donec compleretur vnctio in omnibus partibus, & proferri deberet copulatiuè quoad omnes partes ſimul, ſeu collectiuè.

57 *Confirmatio ex forma, & materia integratis.*

Mortalia cõnexa ſunt remiſſione.

Non venialia.

Dices, non dari effectum Sacramenti, niſi poſt vltimam vnctionem.

58 *Reſponſio.*

Contrà: In primis hoc non cohæret Sacramentorum doctrinæ; per quam tenetur completa forma, & materia in eodem inſtanti dari effectum, ſi non ſit obex. Deinde, ſi non datur effectus Sacramenti niſi completa vltima vnctione, & prolatione formæ, ſequitur non eſſe proferendam formam vſque ad vltimam vnctionem; quia omnis prolatio prior eſt inutilis & falſa: quia non habet effectum ſignatum tunc, neque poſtea, quia Sacramentum, quod eſt in vſu, non dicitur aliquid cauſare, quando iam tranſiit, nullum poſt ſe effectum relinquens, in cuius virtute fiat effectus remiſſionis.

Impugnatur.

Non eſſet iteranda forma & materia, ſi effectum haberet poſt vltimã Vnctionem.

Sed quando vltima vnctio fit ſimul cum ſua forma, non ſunt formæ, aut vnctiones priores; neque earum effectus eſt vltima vnctio, quæ particularis eſt, & idem de forma: neque virtute, aut ſignificatione continet priores: neque eſt ordo eſſentialis inter ipſas vnctiones & formas, quin incipiendo ab illa, quæ eſt vltima, conſueto modo valeret Sacramentum completis reliquis: & magis patet ex ſententia eorum, qui dicunt plures ſimul proferendo formas, & vngendo diſtinctas partes perficere Sacramentum validè poſſe; tunc enim non ſeruaretur neceſſariò ordo vnctionum, ſicut in reipſa nulla vnctio, aut forma connotat aliam.

In vltima Vnctione priores non contineri virtute.

Alij probant concluſionem magis deſtruendo fundamenta aliorum, & impugnando illam efficaciam, quæ dicitur remiſſionis reliquiarum peccatorum originalis & actualis; ſed quia Con-

59

cilium

cilium *in cap.* 2. comprehendit hunc modum dicendi, magis congruit explicare, quid nomine *reliquiarum* intelligi poſſet; quamuis *in can.* 2. qui ex illo capite deſumptus eſt, loquatur Concilium de remiſſione peccatorum abſolutè, non addendo illam particulam *reliquiarum*.

Effectus primarius eſt remiſſio iuxta communem ſententiam.

Illud ſolùm aduerto ſententiam communem ſcholæ conſtituere effectum primarium huius Sacramenti in remiſſione, vt diſtinguitur ab alleuiatione, quâ confertur robur aduerſus tentationes, & apud Apoſtolum, & Concilium Tridentinum, enumerari hos effectus tanquam diuerſos, & Concilium ſtatuere effectum remiſſionis primo loco, ac proinde intendit eſſe primarium: quia effectum primarium cuiuſcunque Sacramenti ſemper primo loco enumerat; ſecundarium non ita, & id poſcit ordo doctrinæ, quia ſpecificatio Sacramenti, & efficacia debet declarari in ordine ad hunc effectum primarium.

Contra hanc concluſionem ſunt plures rationes, quæ perinde etiam impugnant fundamenta allata.

60 *Prima obiect.*

Obiicitur primò quòd hoc Sacramentum non ſit medium vnicum, & neceſſarium ad remiſſionem venialium, licèt per ſe illa remittat, quia pœnitentia etiam remittit illa: ergo effectus eius primarius non eſt remiſſio venialium.

Reſponſio.

Reſpondetur diſtinguendo antecedens. Non eſt vnicum medium quoad peccata venialia, quæ non cadunt ſub pœnitentia per contritionem, & confeſſionem, nego, quia, vt dictum eſt, in hoc conſummat extrema vnctio pœnitentiam: licèt ergo pœnitentia habeat efficaciam ad remittenda venialia, limitatur eius efficacia ad actus pœnitentis, prout comprehendunt ipſa peccata, & per confeſſionem ſubdantur clauibus tanquam materia abſolutionis; aliter autem virtus Pœnitentiæ Sacramenti non extenditur ad venialia.

Aliter remitti venialia per pœnitentiam, & vnctionem.

61 *Quomodo ſpectant ad hoc Sacramentum.*

Alterum membrum diſtinctionis eſt, quoad peccata venialia, quæ non cadunt ſub pœnitentia, hoc eſſe vnicum medium in eo ſtatu, quod non dependet à diſpoſitione, ſeu actibus pœnitentis, quos tamen aliquando habere non poteſt; quia ſæpiſſimè miniſtratur Sacramentum infirmo, qui non eſt integer ſenſu, aut ſui compos; ſicut ergo Sacramentum eſt efficax in eo caſu, ita remittit venialia, quæ per nullum aliud remedium tunc remitti poſſunt. Accedit quòd hoc ſit vltimum remedium viatoris ipſum diſponens ad gloriam, ac proinde cùm nihil magis impediat gloriam quàm peccatum, ideò tollit ſua efficacia peccata venialia per ſe tanquam vltimum eorum remedium; congruum autem fuit, vt in poteſtate Eccleſiæ eſſet aliquod remedium remittendi hæc peccata, quam diu quis eſt in ſtatu viæ, & ſubditus Eccleſiæ, & poſſit ipſum diſponere ad gloriam. Vnde ex hoc loco Iacobi Chryſoſtomus *ſuprà* citatus, & Beda probant Sacerdotes habere poteſtatem remittendi peccata, & clarum eſt hoc Sacramentum remittere peccata ex efficacia ſua, vt patet ex dictis, etiam in caſu, quo nequit applicari pœnitentia, aut aliud remedium remiſſionis.

Diſponit ad gloriam, & tollit impedimentum.

Valet vt vltimum remedium.

62 *Secunda obiectio.*

Obiicitur ſecundò. Non oportuiſſe inſtitui aliquod Sacramentum ad remiſſionem venialium; quia remitti poſſunt ſine gratiæ infuſione. Hæc ratio eſt D. Thomæ; vnde patet eum non requirere ad remiſſionem venialis infuſionem gratiæ ſanctificantis, quod *ſuprà* etiam docuimus cum Doctore *diſt. . . quæſt. . .*

Reſponſio. Plura remedia venialia.

Reſpondetur, licèt aliquando remittatur veniale homini in via ſine infuſione gratiæ, per alia media: tamen remitti etiam per infuſionem gratiæ, vt patet in pœnitentia, quando hæc peccata cadunt in confeſſionem. Aliquando etiam per Euchariſtiam, cuius hic etiam eſt effectus, quorum efficacia in hoc non eſt inutilis: in termino autem vitæ, quo quis innititur ſolùm diuinæ miſericordiæ, neque reflectit ad alia media remiſſionis venialium, aut aliquando reflectere nequit, neceſſarium eſt hoc medium remiſſionis: neceſſitate dico gloriæ obtinendæ, quia, vt ſuperiùs diximus, in hac materia peccata debent remitti homini exiſtenti in gratia, venialia, inquam, in ſtatu viæ, locus enim remiſſionis peccatorum non eſt altera vita, in qua non eſt vllum meritum acceptatum ad remiſſionem, neque in poteſtate Eccleſiæ relictum, per quod ſubuenire poſſet, præter opera ſatisfactoria, & iudulgentias; quæ reſpiciunt tantùm pœnam animarum purgatorij, & non remiſſionem peccati.

Remittuntur in via.

63 *Obiectio 3.*

Obiicitur tertiò. Si hoc Sacramentum per ſe inſtitutum ſit ad hunc finem remiſſionis peccatorum, non oportere exſpectare finem vitæ, ſed aliquoties in plena ſanitate illud recipere.

Reſponſio.

Reſpondent quidam apud Suarem hoc Sacramentum recipi ad plenam curationem venialium, quæ nequit fieri, dum vita durat. Contrà replicat, inde ſequi quòd hoc Sacramentum ſic deberet recipi poſt vitam, aut nunquam deberet recipi integris ſenſibus, quia infirmus poſtea peccabit venialiter, & quando aliquod remedium per ſe inſtitutum eſt ad remiſſionem peccati, non reſpicit niſi illud, quod ineſt, non verò futurum. Hæc benè dicta ſunt. Sed reſponſio aliter interpretari debet de curatione finali peccatorum, quæ ſuperſunt pœnitentiæ, viatico, & aliis remediis. Quòd ſi poſtea peccauerit infirmus venialiter, aut mortaliter, non remittitur virtute Sacramenti, ſed per alia media, quia ſi compos eſt peccati, erit & pœnitentiæ. Sacramentum autem non ideò non eſt efficax ad remiſſionem, vt idem author admittit, licèt putet hunc eſſe ſecundarium eius effectum. Vnde ex hac ratione non conficitur non eſſe primarium: nam gratia Sacramentalis, quæcunque illa ſit, ordinatur ad liberationem à peccato, vt omnes cõcedunt, ſiue quod ineſt remittendo, ſiue quod ineſſe poteſt per excitationem præueniendo; tamen non derogat libertati, quin homo ſui compos peccare poſſit: neque hoc etiam derogat efficaciæ Sacramenti.

Explicatur præmiſſa reſponſio & efficacia Sacramenti.

Quòd autem præfatus author vrget conſuetudinem, qua datur hoc Sacramentum homini, dum ſui eſt compos, non refert plurimùm ad intentum: quia id præcipitur, quo vberiorem effectum Sacramenti acquirat per propriam diſpoſitionem, & magis reuerenter recipiat illud: quod intelligitur de gratia ſanctificante quæ datur de præſenti, cui, vt diximus, eſt annexa remiſſio omnium venialium. Cæterùm non requiritur ad Sacramenti neceſſitatem, vt vigente ſenſu illud recipiatur, ſicut neque ad efficaciam Baptiſmi, vt conferatur infanti, vel adulto, quamuis in hoc habeat vberiorem effectum ex propria diſpoſitione.

Quãdo miniſtrari poteſt, aut debet?

Alij reſpondent, vt dicit, conuicti rationibus præmiſſis, 64

præmiſſis, quæ iam ſolutæ ſunt, non dari Sacramentum abſolutè ad remiſſionem peccatorum venialium, ſed vt ſunt impedimentum gloriæ, nè ſtatim homo euolet in cœlum.

Replica. Contrà replicat. Quia etiam pœna temporalis ſic deberet remitti, cùm ſit impedimentum. Deinde, ſic deberet in omni mortis periculo hoc Sacramentum recipi, quia idem finis & ratio vrget etiam in periculo violento. Præterea, pœnitentia in eo caſu ſufficit; ergo non eſt neceſſitas inſtituendi hoc Sacramentum propter eandem remiſſionem.

Soluitur. Reſpondetur authores illius reſponſionis, quicunque ſunt, non ignoraſſe purgatorium, & pœnas temporales in eo ſolui pro peccatis. Vnde illa additio, vt ſtatim euolet homo in cœlum, non videtur alicuius Theologi ex propoſito data, ſed magis inuenta, vt eſſet locus replicæ. Ad quam reſpondeo, aliud eſſe impedimentum, quod in hac vita remitti debet, quale eſt impedimentum peccati, quod per Sacramentum tollitur ex Iacobo, & Tridentino; aliud verò impedimentum pœnæ, de qua alia lege ſtatutum eſt ſecundùm diuinam iuſtitiam, vt ſoluatur hîc, aut in purgatorio quod ſupereſt, ſolutionem autem habet in ſpecie determinatam ipſa lege; ideò non ſubeſt per ſe huic Sacramento, ſed pœnitentiæ, & operibus ſatisfactoriis, quæcunque illa ſint.

Duplex impedimentum gloriæ.

Alia eſt lex ordinans pœnam à lege peccati.

65 *Non datur in periculo violento mortis.* Ad aliud quod perinde vrget, ſiue dicatur effectus primarius, ſiue ſecundarius huius Sacramenti remiſſio peccatorum. Reſpondeo quòd ideò non miniſtratur exiſtenti in periculo violento mortis, quamuis tunc ſubeſt tentationibus dæmonum, & impugnationi: quia ita inſtitutum eſt. Congruentia inſtitutionis facilis eſt: quia tunc non grauatur eius libertas per morbum, quin alia remedia adhibere poſſit ſui plenè compos, & integer ſenſu. At infirmus corpore & grauatus per infirmitatem aliam habet diſpoſitionem ſenſuum phantaſmatum, & virium, quibus diſtrahitur, ideóque requirit excitationem ſpecialem. Peccat autem probatio ſecundùm ſenſum diuiſionis, ſeu accidentis: quia quando Sacramentum habet diuerſos effectus per ſe, licèt vnus ſit primarius, & alius ſecundarius, non debet conferri per ſe niſi in eo ſtatu, quo attingit vtrumque. Licèt ergo gratia remiſſionis venialium ſit effectus primarius huius Sacramenti quoad gratiam ſanctificantem. Habet præterea effectum alleuiandi infirmum per gratiam roborantem, & excitantem, quæ virtute Sacramenti confertur, & per ſe intenditur: non debet ergo probari ex congruentia ſolius finis partialis inſtitutio, & collatio digna Sacramenti niſi addatur integer eius finis.

Tantùm infirmis periclitantibus datur.

Congruentia optima huius.

Sacramẽtum reſpicit ſtatũ, in quo attingere poſſit cõpletum effectum.

66 *Effectus primarius trahit ſecundarium.* Quando autem Theologi loquuntur de fine primario huius Sacramenti, ſeu effectus remiſſionis, intelligunt finem, qui ex ſenſu primario, & expreſſo formæ exprimitur: qui etiam finis trahit ſecum effectum ſecundarium, qui conſiſtit in robore, & excitatione infirmi contra tentationes ad cõcipiendam fiduciam diuinæ miſericordiæ ex effectu remiſſionis peccatorum omnium, tam per pœnitentiam, quàm etiam per hoc Sacramentum; gratia ergo ipſius remiſſionis, quæ fit in hoc Sacramento per ablutionem peccatorum, qua impediunt languentem ab ingreſſu gloriæ, trahit ſecum gratiam actualem Sacramenti, & excitantem contra moleſtias morbi, & tentationes occurrentes, tanquam medium ordinatum ad ingreſſum gloriæ per remotionem impedimenti vlterioris, quod imminet ſuccumbendo peccato: nam eo ipſo quòd detur remiſſio impedimenti, quod ineſt, ad hunc effectum ingreſſus gloriæ, vt finis ipſe huius remiſſionis in re conſequatur, prouidetur de hoc medio ex intentione primaria, quâ remiſſio ipſa fit in hunc finem.

Gratia excitãs eſt med. ũ ad finem primarium Sacramenti. Sicut in aliis Sacramentis, gratia excitans ad finem Sacramenti ſe habet vt medium, verbi gratia, in Euchariſtia ad perſeuerandum, & nutriendam charitatem datur gratiæ actualis auxilium tempore congruo, in quo auxilio non conſiſtit primarius finis Sacramenti, ſeu effectus; ſed in gratia ſanctificante, vt datur ex fine perſeuerantiæ, qui eſt ſpecialis huius Sacramenti finis, ex quo conſequitur effectus gratiæ actualis, tanquam ſecundarius, ſeu potiùs vt medium, quo gratia habitualis Sacramenti attingat ſuum finem ad quem datur.

67 Sic in propoſito gratia ſanctificans in remiſſionem peccatorum datur in hoc Sacramento ad finem ingreſſus in vitam, quam conſequitur gratia actualis, vt medium attingendi illum finem, ex intentione ſcilicet primaria finis, propter quem gratiæ ſanctificantis à peccatis, ad ingreſſum vitæ, conceſſæ: nam remiſſio ipſa non attingit proximè finem, quamdiu homo ſubeſt periculo lapſus; ideóque hoc medium exigit, vt coniungatur ſuo fini, neque aliter diſcurrendum eſt in hoc Sacramento quantùm ad gratiam excitantem, quàm in aliis Sacramentis ſeruata proportione, quorum effectus primarius non conſiſtit in gratia actuali, ſed in habituali ſanctificante, cui ſubordinatur actualis tanquam medium, quo attingat finem, ad quem datur primariò, ſicut vniuerſim gratia actualis operans, & excitans ordinatur ad gratiam ſanctificantem inducendam, augendam, & conſeruandam, non ſecus ac ipſa opera, ad quæ datur, ſic ordinantur ad iuſtitiam habitualem: plenitudo enim legis charitas, & obſeruantia legis per opera; fugiendo malum, & ſequendo bonum. Gratia autem datur ex Patribus ad ſupplendam infirmitatem noſtram, quam ex peccato incurrimus, & cui ſuccumbimus in obſeruantia mandatorum, niſi præpararetur voluntas à Domino ad bonum per hanc gratiam excitantem.

Finis gratiæ excitantis.

68 *Obiect. 4.* Quod ſi quis obiciat formam Ambroſianam & Venetam, quæ non facit mentionem remiſsionis ſicut & forma Romana.

Explicatur forma Ambroſiana. Reſpondetur ex dictis æquiualenter facere mentionem remiſſionis, in illis verbis, *vt more militis præparatus ad certamen*, &c. Vbi deſignatur gratia ſanctificans tollens impedimentum peccati, ex qua conceditur gratia actualis vt medium ad victoriam. Illa tamen eſt fundamentum, qua conceditur plena innocentia finalis à peccatis, quæ grauant militem, & ad finem victoriæ conceditur, & per eam magis capax eſt diuinæ protectionis, & gratiæ auxiliantis, quam impediunt peccata.

69 *Remittit mortalia tantùm per accidens.* Quarta concluſio. Hoc Sacramentum remittit mortalia per accidens, accedente diſpoſitione congrua, & bona fide ſuſcipientis, non remittit verò per ſe mortalia ex propria inſtitutione, ſed ſolùm venialia. Hæc concluſio eſt contra Suarem, *diſput.* 41. *ſect.* 1. *concluſ.* 2. Bellarminum *libro* 1. *de hoc Sacramento cap.* 8. & alios, qui

compte

comprehendunt ſub efficacia per ſe huius Sacramenti remiſſionem mortalium, ſicut & venialium.

Concluſio quoad primam partem probata eſt *diſt.9.* hoc eſſe commune Sacramentis viuorum, & ſatis congruit huic Sacramento; quoad ſecundam verò partem, nempe, hunc non eſſe effectum per ſe huius Sacramenti, probata eſt in fundamento concluſionis præcedentis ex neceſſitate pœnitentiæ ad remiſſionem mortalis, quæ ſola eſt per ſe ſecunda tabula poſt naufragium, per quam ſaluari poteſt peccator à mortalibus.

70 *Prima obiectio ex natura Sacramenti.* Obiicitur primò. Quòd ſi hoc Sacramentum remitteret ſola venialia, quòd non poſſet probari eſſe Sacramentum: ergo intelligenda ſunt etiam mortalia nomine peccatorum.

Reſponſio. Reſpondetur negando antecedens, cuius probatio eſt illa, ad quam *ſuprà* reſpondimus *obiectione* 2. contra præcedentem concluſionem, vbi oſtenſa eſt neceſſitas huius remiſſionis, & quando ſit mediante Sacramento fieri per gratiam ſacramentalem, vt habet illam remiſſionem annexam.

Secunda obiectio ex conditionali particula. Obiicitur ſecundò. Quòd ſi intelligerentur illa: *Si in peccatis eſt*, &c. de ſolis venialibus, non eſſet locus conditionali, quia omnes habent venialia.

Reſponſio non eſſe conditionalem. Reſpondetur, particulam, *Si*, non neceſſariò intelligi importare conditionem, aut dubium, quando coniungitur rei factæ, vt patet ex oratione prima Ciceronis in Catilinam. *Si illuſtrantur*, inquit, *ſi erumpunt omnia non dubitat fuiſſe illuſtrata, & erupta, ſed ſupponit tanquam probata, & certa, vt inde Catilina mores mutet.* Non dubitat Iacobus ſi in peccatis ſunt infirmi, quia, vt docet cap. 2. *In multis offendimus omnes.* & Ioannes Apoſtolus. *Si dixerimus quòd peccatum non habemus, mendaces ſumus, & veritas in nobis non eſt.* Vnde Patres Mileuitani, & poſteriores contra Pelagianos docent Sanctos verè orare: *Dimitte nobis debita noſtra*, &c.

71 *Non intelligi de mortalibus.* Deinde, ſi per peccata intelligeret Iacobus tantùm mortalia, ratione quorum verificaretur illa conditionalis, non eſſet locus probandi in hoc Sacramento peccata venialia dimitti; quod non admittunt præfati authores. Sed non habemus fundamentum ex Scriptura, neque aliùnde remitti venialia per vnctionem niſi illa verba, quibus vtitur Tridentinum, ad probationem huius effectus remiſſionis peccatorum. Si ergo per conditionalem importantur ſola mortalia (quæ contingunt regulariter non eſſe, quia remittuntur per priora Sacramenta ritè ſuſcepta) tota hæc clauſula refertur ad mortalia tantùm, de quibus eſſe poteſt duntaxat dubium, & non ad venialia, quæ regulariter ineſſe ſupponit hæc ratio, quæ proinde ſeipſam deſtruit, vt ille textus refertur ad remiſſionem venialium, aut reliquiarum peccatorum; forma autem Romana abſolutè profertur, & non conditionatè. ergo reſpectiuè ad venialia, de quibus non eſt dubium regulariter ea ineſſe.

72 *Secunda reſponſio. Intelligi de venialibus conditionalem.* Reſpondetur ſecundò. Licèt particula *Si* intelligatur conditionaliter, textum intelligi de venialibus; quia ex aliis Scripturæ locis, vt patet, & ex doctrina Eccleſiæ, mortalia remittuntur directè per Baptiſmum, & pœnitentiam, quæ ad hunc effectum habent neceſſitatem medij; vnde qui conſcius peccatorum talium accederet ad Sacramentum vnctionis ſine pœnitentia, eſſet ſacrilegus.

Reſponſio. Dices debere accedere cum bona fide.

Impugnatur Contrà. Hinc colligitur quòd peccatum mortale non deleatur per hoc Sacramentum directè, ſed tantùm per accidens, quatenus dans gratiam ſuppoſita diſpoſitione pœnitentis requiſita, tollitur mortale; neque enim intelligo quòd dicit Suarez, hoc Sacramentum delere mortale, non per accidens, neque per ſe, ex primaria inſtitutione, ſed medio quodam modo: quatenus ſcilicet inſtitutum eſt ad tollendum impedimentum gloriæ, vt ad ipſam gloriam diſponit, ex fine tollere impedimentum peccati mortalis, & venialis.

Aſſertio obſcura.

73 *Impugnatur doctrina præmiſſa.* Hoc non intelligo, quia finis extrinſecus non dat efficaciam medio, ſed medium ipſum ſe habet vt cauſa, per quam acquiritur finis. Talis ergo eſt efficacia Sacramenti, qua medium inſtitutum eſt ad finem, qualem habet ex inſtitutione. Quidquid autem habet ex inſtitutione cauſat per ſe, & ex opere operato. Vnde ſi non haberet efficaciam ad delèdum mortale ex propria inſtitutione, illud non deleret, niſi per accidens, accedente bona fide, eo modo quo cætera Sacramenta, quæ dicuntur viuorum, illud tollunt. Si autem ex proprio inſtitutione habet illam efficaciam, iam per ſe ſimpliciter tollit, quia gratia ſacramentalis, vt datur ad finem tollendi impedimenti, habet annexam hanc virtutem tollendi impedimentum, neque aliter Pœnitentia, aut Baptiſmus tollunt de facto peccatum per ſe, niſi quia dant gratiam ad tollendum hoc impedimentum ſalutis per ſe; quòd autem non tollunt ipſum peccatum in euentu, & de facto, per accidens eſt, & ex ſtatu ſubiecti; nempe ſi inſit in peccato: quia ad veritatem Sacramenti ſufficit per ſe dare gratiam quæ per ſe remiſſiua eſt peccati.

Efficacia Sacramenti eſt ex inſtitutione.

Exemplum in aliis.

74 Cætera etiam Sacramenta dant gratiam, cui annexa eſt ſublatio impedimenti peccati mortalis, ſi ipſa gratia non habet obicem peccati in ſubiecto. Peto ergo an peccatum mortale ſit obex gratiæ huius Sacramenti? ſi non ſit obex, ergo habet per ſe annexam remiſſionem eius ex efficacia Sacramenti; ac proinde poteſt accedi ad hoc Sacramentum cum conſcientia peccáti mortalis, non ſecus ac ad pœnitentiam, & Baptiſmum; ſi autem peccatum mortale notum ſtatuit obicem gratiæ, quæ datur in vnctione, prout de facto ſtatuit, ſequitur quòd huic gratiæ non ſit ſpecialiter talis remiſſio, niſi vt eſt annexa gratiæ, verbi gratia, Euchariſtiæ per accidens. Vnde quòd dicatur hoc Sacramentum diſponere ad gloriam, intelligi debet ſecundùm menſuram, & modum ſuæ inſtitutionis, & non aliter.

75 *Obiectio.* Dices, hæc ſententia eſt magis pia, & fundata in diuina miſericordia, & commendat efficaciam & reuerentiam Sacramenti, magiſque inducit homines ad eius receptionem, & miniſtrandi ſollicitudinem. Reſpondetur, non debere ita commendari efficaciam eius, vt contemnantur media ſalutis neceſſaria, vt eſt pœnitentia de mortalibus: quia hoc perniciоſum eſſet, & pietati, & ſaluti animarum: neque vltra regulas præſcriptas Scripturæ, & Conciliorum, in quibus expreſsè diſponuntur media ſalutis neceſſaria, præſumendum eſt de diuina miſericordia; ſed ſectanda ſunt toto conatu quæ ſunt certa.

Quomodo diuina miſericordia commendatur?

Sequenda regula Eccleſiæ certa.

certa. Nam S. Augustinus sub finem vitæ ita commendauit pœnitentiam, vt dixerit, neminem, quantumlibet sanctè vixerit, debere egredi ex hac vita sine pœnitentia, neque vnquam legimus dari aliquam tertiam naufragij tabulam inter sacramenta. Sufficit autem vt hoc Sacramentum remittat per accidens mortale ad reuerentiam eius, & vtilitatem etiam in hoc specialiter commendandam.

76 *Responsio ad principalē obiectionem.*

Respondetur ergo ad primarium argumentum remissionem peccatorum, de quibus loquitur Iacobus, esse effectum per se, & primarium huius Sacramenti, & intelligi venialia solùm ex dictis. *Fundamentū conditionalis adiecta.* Ad illud obiectum ex vi conditionalis, respondetur intelligi commodè posse de venialibus: quia sæpè accedere quis potest ad hoc Sacramentum ita dispositus per plenam pœnitentiam, & viaticum, quorum efficacia extenditur ad remissionem venialium etiam omnium, quæ præcesserunt ex cura, & diligenti discussione, & frequenti elevatione mentis per amorem, fidem, spem, contritionem in Deum, vt omnia peccata quoad culpam & pœnam deleant, etiam venialia: nam laboriosa pœnitentia lacrymosa, & continuata aliquando perducit ad innocentiam Baptismalem, vt supponit Tridentinum *sess. 14. cap. 2.* & hic est finis pœnitentiæ perfectæ. *Vnus Pœnitētia innocentē. Baptismalis restaurātio.* Vnde sicut quis per continua opera satisfactoria potest in hoc mundo redimere totam pœnam temporalem, vt non patiatur vllum purgatorium in altera vita; ita etiam ex hoc sequitur etiam impetrare posse remissionem venialium per pœnitentiam, & alia media ante hoc Sacramentum; conditionalis ergo illa excepit eos, qui per alia media non satisfecerunt pro peccatis venialibus, dum accedunt ad Sacramentum. Ex his etiam patet ad Tridentinum, vbi dicit, *si quæ sunt delicta*, sequitur enim modum loquendi Apostoli; patet etiam ad formam Sacramenti quæ distribuit pro materia subiecta quæ sunt venialia: *Quidquid per oculos commisisti*, &c. Tridentinum autem dicens, *si quæ sunt delicta*, &c. non intelligit, nisi id quod Iacobus per peccata intelligit, non autem antonomasticè pro mortali.

77 *Dubiū quando datur effectus Sacramenti. Prima sententia.*

Dubitatur quando Sacramentum hoc confert suum effectum? Variæ sunt sententiæ. Prima docet dare suum effectum, quando complentur omnes vnctiones, & non priùs; hæc est sententia D. Thomæ *quæst. 1. huius distinctionis art. 2. quæstiunc. 1. ad 3.* quem sequitur Paludanus, Sotus, Ledesma, Suarez, vt probabilem, *disput. 41. sect. 2.* sed variè explicatur. Sotus dicit post vltimam vnctionem, quæcumque illa sit, ex intentione ministri dari effectum gratiæ sanctificantis, de qua quæritur. Suarez docet dari post completam vnctionem quinque sensuum, quia putat alias vnctiones non esse sacramentales, sed cæremoniales, ex vsu quarumdam Ecclesiarum. *Dari simul in vltima vnctione.*

Secunda sententia Doctorum.

Secunda sententia est, dari effectum Sacramenti partialiter, ita vt singulæ vnctiones cum suis formis dent effectum proprium. Hanc puto esse Doctoris responsione ad secundum, quod est vltimum. Videtur Adrian. *in quæst. 4.* de hoc Sacramento, & Medinæ *C. de confessione, quæstione de integritate absolutionis*, & probabilem censet Suarez.

78 Fundamentum huius *suprà* præmisimus, quia ad singulas vnctiones completur sensus substantialis formæ, & subiicitur materia. Vtraque applicatur per modum signi sacramentalis infallibilis veritatis, & consistentis in vsu; ad cuius proinde veritatem requiritur, vt effectus eius detur in vltimo instanti completi sui *esse*, quando non supponitur obex: neque illa forma, aut vnctio præmissa, dicit ordinem ad alias vnctiones, aut eandem formam repetitam in significando; neque est repugnantia ex parte effectus, nempe gratiæ, vt est remissiua peccatorum venialium per se, quia non repugnat hæc dimitti seorsim, & successiuè, inter quæ non est connexio, quantùm ad remissionem, sicut inter mortalia: neque est repugnantia ex parte peccatorum mortalium, siue dicamus illa per se, aut per accidens remitti, virtute huius Sacramenti, quia tolluntur omnia per gratiam primæ vnctionis directè vel indirectè ex incompatibilitate, quam habent cum effectu eius, directè quidem illa, quæ per organum vnctum committuntur: indirectè quæ per alia organa, aut interiùs in ipsa mente consummantur. Non secus ac quidam asserunt peccata mortalia in casu remitti posse per absolutionem, quæ cadit directè in venialia, vt si detur à simplici Sacerdote, quando alius minister nequit haberi, vel certè quando tolluntur peccata reseruata indirectè per absolutionem à non reseruatis, in casu particulari. *Probatur ex forma, materia, & ritu ministrandi.*

Secundò, ritus ministrandi ipsum Sacramentum id suadet, quia in nullo Sacramento repetitur eadem forma cum iteratione materiæ absolutè, nisi in hoc Sacramento, quia vel significatio sacramentalis consistit in vtrisque, vel in altera, ex coniunctione alterius, vt suo loco diximus, quibus positis, Sacramentum applicatur quoad omnem efficaciam quam habet: ergo ex contrario sensu, ex iteratione materiæ, & formæ huius Sacramenti, sequitur diuersitas effectus, & efficaciæ. 79 *Secunda ratio ex ritu.*

Dices, fortè non esse eandem formam, & materiam, sed diuersas. *Responsio.*

Contrà, à fortiori ergo habent diuersos effectus, & neutra in virtute alterius est efficax. *Impugnatur.*

Dices, omnes formas partiales, & vnctiones facere vnam integram indiuisibilem materiam, & formam Sacramenti, quibus completis datur effectus, & non antea. *Responsio.*

Contrà, vnctiones diuersæ suppositæ sententia contraria, qua essentialiter requiruntur, vt requiri docent præfati authores, non faciunt vnam, & eandem vnctionem: quia quælibet determinatè, & essentialiter respicit suum proprium subiectum, & propter diuersitatem instrumentorum peccandi necessariò iterantur, quæ instrumenta sicut diuersa sunt in actione & virtute, ita etiam vt diuersa vnguntur. Ergo vnctiones neque in ratione specifica vnctionis sacramentalis, neque etiam ratione subiecti proximi, & proprij cuiusque vnctionis faciunt vnum. 80 *Impugnatur.* *Vnctiones ex materia, & subiecto diuersa.*

Idem probatur de forma, quia vel ex sensu suo substantiali & essentiali refert subiectum vnctionis in expressa sua significatione, vt si dicatur: *Quidquid per visum commisisti*, &c. vel non requiritur essentialiter ad sensum formæ, vt exprimatur subiectum vnctionis; sed tantùm dicatur: *Quidquid commisisti*, &c. si primum dicatur, sequitur eadem ratio, quam pro diuersitate vnctionis adduxi, nempe formas vt diuersas, & inquantùm diuersas requiri, quia vt quælibet exprimit proprium subiectum vnctionis, *Forma similiter expressio vnctioni accommodata.* *Primum dijunctum.*

nequit etiam in ſignificatione coaleſcere cum alia, ſicut neque hæ orationes, *hoc eſt corpus meum: hic eſt ſanguis meus*, &c. quamuis exprimant partes quæ ad idem corpus viuum ſpectant: quælibet enim ex his ſignificat ſuum ſignificatum per modum totius in *eſſe* ſignificati, & in modo ſignificandi, quamuis coaleſcat in vnum Sacramentum totale per modum paſtus integri; eodem modo quælibet forma vnctionis abſolutè ſignificat in ordine ad ſubiectum proximum vnctionis, ſiue ipſam vnctionem, ſiue effectum ſacramentalem, ad quem profertur; ergo nequit coaleſcere cum alia in ſignificando.

81 *Secundũ diſiunctum.*

Si autem dicatur alterum diſiunctum, nempe illam expreſſionem non eſſe de eſſentia formæ: vt, *per viſum*, &c. à fortiori ſequitur intentum: quia eadem forma etiam repetita, nequit cum ſeipſa componere, quia compoſitio eſt vnio diſiunctorum: ergo ſicut completur in prima vnctione ſenſus eſſentialis formæ, ita etiam datur effectus proportionatus: quia ſupponit materiam ſufficientem, aliàs nequiret proferri verè, & ſacramentaliter. *Idem cum ſeipſo non componit.*

Reſponſio reijcitur.

Si dicas, omnes vnctiones eſſe vnam, & integram materiam requiſitam eſſentialiter, ſequitur perinde formam non poſſe proferri, niſi ſemel in vltima vnctione, vel certè ſimul protrahendo eius prolationem vnicam per ſingulas vnctiones.

Vel dicas, quare non poſſet ſimiliter pluries repeti forma Baptiſmi, Confirmationis, & aliorum Sacramentorum, ſuper eadem omnino materia; ſi dicas formam pœnitentiæ iterari ſuper eadem omnino materia, vt ſi eadem peccata ſæpiùs quiſpiam confiteatur.

82 Contrà, hoc nihil eſt, quia materia, qui ſunt actus pœnitentis, variatur, & ſit diuerſum numero Sacramentum, & habet diuerſum effectum: ergo cùm quælibet prolatio formæ vnctionis ſit prolatio eius ſacramentalis, (id eſt, qua inſtituta eſt à Chriſto in ordine ad effectum cauſandum ipſa forma, & ſic etiam intendit Miniſter proferre ſacramentaliter) ſequitur poni omnia requiſita ad effectum eius, cui non ſupponitur obex ex parte ſubiecti: quia ſupponimus ſubiectum eſſe capax de ſe effectus Sacramenti, & manere in eodem ſtatu, vt ſi non ſit ſui compos. Deinde ſenſus ſacramentalis formæ completur, quando completur ſenſus quem habet de rigore ſermonis: ergo etiam ſenſus ſacramentalis huius formæ toties completur, quoties integrè profertur præmiſſa vnctione. *Senſus de rigore ſermonis eſt ſacramentalis.*

83 *Hoc Sacramentum non eſt vnum indiuiſibiliter.*

Tertiò denique, licèt Sacramentum extremæ Vnctionis numeratur tanquam vnum inter ſeptem Sacramenta, non ſequitur eſſe vnum vnitate indiuiſibilitatis, ſed ſufficit vt ſit vnum vnitate integritatis, quæ vnitas conſurgit ex diuerſis partibus, non ſolùm in *eſſe* actionis, & verborum, ſed etiam in ratione ſigni, & ſignati. Hoc patet in Sacramento Euchariſtiæ, & in Sacramento Ordinis, quæ ſimilem vnitatem tantùm habent, & in quibus formæ, & materiæ partiales habent ſingulæ ſuos effectus diſtinctos: ergo ſimiliter in propoſito non tollit vnitatem proportionatam Sacramento Vnctionis, vt ſit hoc modo tantùm vnum, quæ ſingulæ eius partes integrant vnum totale Sacramentum completæ remiſſionis peccatorum, diſponens hominem ad exitum.

Accedit vltimò ſic eſſe magis congruum inſtitutioni, & fini huius Sacramenti: quod miniſtratur validè infirmis etiam agonizantibus (vt patet ex praxi, & ritualibus) quo eius effectus daretur partialiter, & quælibet vnctio cum ſua forma eſſet efficax: quia ſic ſemper fructuosè miniſtratur, & pericula mortis imminentis ſic poſcunt: nam ſi Sacramentum eſſet ſolùm efficax in vltima vnctione, ſæpè fruſtraretur ſuo effectu, & fructu, cùm illa ante mortem nequeat perfici, neque videtur alioquin potuiſſe miniſtrari ſine peccato Sacramentum, quando probabiliter videtur infirmus expiraturus ante completum Sacramentum quoad totum eſſentiale requiſitum ad effectum Sacramenti. *Congruentia ex fine, & inſtitutione.*

84 *Quid Sotus de vltima vnctione?*

Vnde vt euitetur hoc inconueniens, Sotus dicit illam eſſe vltimam vnctionem completiuam Sacramenti, quæ eſt talis ex intentione Miniſtri, quod rectè impugnat Suarez *præfato loco*, quia efficacia propria, & inſtitutio Sacramenti non dependet, neque limitari poteſt à Miniſtro, aut eius intentione, quæ nequit aliquid facere ſubſtantiale quod alioquin non ſit ſubſtantiale. *Impugnatur.*

Verùm quod ſubinde ex hoc deducit vnctiones in lumbis, & aliis partibus præter organa ſenſuum non eſſe ſacramentales, ſed tantùm cæremoniales, in quibuſdam Eccleſiis inductas, non videtur mihi verum, aut congruè dictum: quia ille ritus eſt Eccleſiæ Romanæ, vt patet ex Florentino & Tridentino, quæ ſine diſcrimine vllo annumerant illas vnctiones aliis ſacramentalibus, ſeu iis quas putat ille author eſſe eſſentiales, ſine vllo, inquam, diſcrimine, aut limitatione aſſignant formam, materiam, & effectum huius Sacramenti: quibus annumerari non deberent cæremoniales in eadem forma, & materia, neque vnquam Eccleſia Romana confudit cæremonias cum ſubſtantia Sacramenti: neque vnquam vſa eſt materia, & forma Sacramenti ad alios effectus, loquendo de materia proxima, niſi ad effectus ſacramentales. *Sententia Suarez.* *Impugnatur.* *Vnctionem in renibus eſſe ſacramentalem, non cæremonialem.* *Ritus nõ confundi cũ ſubſtãtia Sacramenti.*

85 Præterea, ſi excludantur duæ illæ vnctiones cum repetitis formis ab efficacia Sacramenti, aut ſubſtantia eius, dicendo tantùm eſſe cæremoniales, eadem libertate poſſunt dici cæteræ omnes eſſe cæremoniales. Ritus enim Eccleſiæ Romanæ ſeruat integram traditionem Apoſtolorum Petri & Pauli, ac proinde nunquam adhiberet illas vnctiones cum propriis formis, niſi eſſent ſacramentales. Neque refert quòd omitti poſſint, vel omittuntur in quibuſdam Eccleſiis, & circa perſonas determinatas; quia hinc non colligitur, niſi tantùm vnctionem in illis partibus eſſe materiam liberam, neque eſſentialiter requiri, ac proinde ex congrua ratione honeſtatis Chriſtum inſtituiſſe, vt omitti poſſint: tamen ſi adhibeantur, erunt efficaces, ſicut cæteræ vnctiones, & ex hoc ritu omiſſionis earum vnctionum ſequitur confirmari ſententiam quam propugnamus: nam ſi illæ vnctiones adhibitæ, vt mihi omnino certum eſt, ſunt efficaces, & habeant effectum proprium, qui alioquin non datur ſine ipſis, aut aliis æquiualentibus: eodem modo cæteræ vnctiones, & formæ non ſunt minoris efficaciæ: ergo etiam ſimiliter habebunt proprium effectum quando complentur. *Romana Eccleſia ſeruat traditionem.* *Omiſſio ipſarum non probat eſſe rituales, ſed liberas.*

86 Reſpondet ergo Suarez ad caſum poſitum de vltima vnctione, dari gratiam ſacramentalem quando *Suarez.*

Dari effectum per vltimam ſenſuum vnctionē in virtute priorum.

quando vltima vnctio ſenſus finitur, & illam agere in virtutem omnium præcedentium quæ eſſentialiter requiruntur, iuxta modum quo diſſeruit de modo agendi Sacramentorum, quæ conſiſtunt in vſu. Quòd ſi non finiantur ſimul, illa quæ erit vltima, agit in virtute reliquarum.

Impugnatur.

Hunc modum agendi *in d.* 1. ſuo loco impugnauimus, & quidquid ſit de Sacramento, cuius ſignificatio conſiſtit in indiuiſibili, nequit hæc doctrina applicari extremæ Vnctioni, quæ integratur ex diuerſis vnctionibus, & formis iteratis, quarum quælibet eſt completæ ſignificationis ſacramentalis independenter ab alia; non ita verò ſe habent forma & materia Baptiſmi, verbi gratia, quia nulla pars formæ eſt completæ ſignificationis ſacramentalis ſine alia, neque ablutio vlla niſi vt accedit forma completa, & completè prolata. Ergo maxima eſt diſparitas. Dato etiam quòd ille modus cauſandi ſit proprius Sacramenti, vltima autem vnctio cum ſua forma neque ſignificatione, neque in ratione actionis, aut prolationis æquialet prioribus: ergo non includit illas in ſua virtute, neque illæ vltimam.

Diſparitas inter vnctionem & Baptiſmum in ſignificādo & cauſando.

Vltima nō æquialet prioribus.

87 *Aliud dictū impugnatur.*

Quod addit de vltima, quæ in reipſa contingit, vt ſi infirmus moriatur, antequam compleantur vnctiones omnium ſenſuum, videtur ſine fundamento, & liberè dici: nam ſi ſignificatio practica, & ex inſtituto Sacramenti eſſentialiter conſiſtit in omnibus ſimul, & in nulla ſeorſim, ſequitur non applicari Sacramentum, quà tale eſt, niſi omnes compleantur, ſicut non applicatur Baptiſmus in vllo caſu, quo deficiat aliqua particula eſſentialis formæ. Si enim ſignificatio ſacramentalis ſupponit eſſentialiter formas repetitas, aut iteratas, ſequitur non compleri illam ſignificationem, donec totum eius fundamentum, ſeu materia ponatur in eſſe; aut ſi oppoſitum dicatur, ſequitur intentum, nempe quamlibet vnctionem cum ſua forma habere ſignificationem ſacramentalem, vt præmiſſum eſt.

Non dari effectum nō completo eſſentiali Sacramenti.

Ex his facilis eſt reſponſio ad fundamenta oppoſita.

88 *Prima obiectio. Ex communibus regulis Sacramētorum.*

Obiicitur primò, nihil afferendum eſſe in hoc Sacramento præter communem legem Sacramentorum, niſi traditio Eccleſiæ, aut principia tradita id probent: communis autem lex Sacramentorum, quæ in vſu conſiſtunt, eſt vnicam gratiam conferre quando complentur; extremam autem Vnctionem dare toties gratiam partialem per ſingulas vnctiones & formas, aut tollere vnum peccatum ſine alio eſt valdè extraordinarium.

Reſponſio. Aliter Sacramentum indiuiſibile, aliter diuiſibile cauſant, & perficiuntur.

Reſpondetur, concedendo maiorem & minorem in iis Sacramentis, quæ ſunt vnum vnitate indiuiſibilitatis, & negatur in aliis, quæ ſunt vnum tantùm vnitate integritatis; nam & in Euchariſtia in *fieri* quælibet forma habet ſignificationem, & efficaciam propriam, & in Sacramento Ordinis, idem dicendum etiam in Sacramento Vnctionis, & hoc ex ratione generali formæ ſacramentalis, & efficacia, & ex ratione & ritu ſpeciali ipſius vnctionis, quo vtitur Eccleſia Romana; hinc negatur ſubſumptum.

89 Dices, formæ partiales in Euchariſtia ſunt indicatiuæ, in ordine verò imperatiuæ; extremæ Vnctionis tantùm deprecatiuæ. Vnde ſingulæ non ſignificant actualem efficaciam, neque deprecatiuæ habent veritatem ex qua neceſſariò debeat poni effectus ad ſingulas particulas precationis, ſed ſatis eſt quòd pro illo tempore, pro quo petitur, & completur oratio, ponat effectum: ergo diſpar eſt ratio de vnctione & ordine.

Replica ex modo ſignificandi formæ.

Reſpondetur, formam eſſe deprecatiuam, indicatiuam, aut imperatiuam, nihil facere ad eius veritatem ex inſtituto Chriſti, conuenientem: hæc enim veritas fundatur in aſſiſtentia Dei, quæ ponit effectum formæ infallibiliter, completo ſenſu formæ: completur autem ſenſus perfectus formæ, quando ſuppoſita vnctione correſpondente profertur ſacramentaliter, vt fit in propoſito. Argumentum haberet aliquem locum ſi præter formas repetitas daretur alia forma completa huius Sacramenti verbalis, quam partiales formæ, ſeu potiùs ipſa forma, quæ iteratur, componeret, quia dici poſſet ſignificationem ſacramentalem primò fundari in illa forma: ſed in propoſito non datur talis, neque formæ vnctionis componunt aliquid per modum vnius orationis completæ, ex quo negatur aſſumptum.

Soluitur.

Significationis practicæ fundamentū.

Obiicitur ſecundò: effectus huius Sacramenti eſt indiuiſibilis, ita vt per partes nequeant dari: quia in remiſſione peccatorum eſt connexio inter peccata mortalia; inter venialia verò licèt non ſit talis connexio, tamen idem veniale committitur aliquando per plures ſenſus: ergo nequit remitti, niſi quando fit vnctio omnium ſenſuum, per quos committitur.

90 *Secunda obiectio. Ex indiuiſibilitate effectus.*

Reſpondetur, negando primum ſuppoſitum, nempe mortalia remitti per ſe virtute Sacramenti huius.

Reſponſio.

Ad ſecundum ſuppoſitum negatur etiam: quia non eſt idem veniale, ſed diuerſa, tot enim ſunt appetitus interiores ſenſitiui, quot ſunt ſenſus, vt bene Doctor aliàs; & conſequenter tot ſunt etiam delectationes inordinatæ in voluntate, quotquot in appetitu, licèt idem ſit obiectum, ſecundùm diuerſas tamen rationes delectabilis, ſecundùm inclinationem particularem huius, aut illius ſenſus mouet appetitum correſpondentem, ex qua motione ſequitur diuerſa delectatio in voluntate, ſicut etiam in appetitu; diuerſus etiam conſenſus, vt applicat hunc, vel illum ſenſum ad perceptionem obiecti ob delectationem conſequentem ex tali perceptione, & diuerſam. Non erit ergo idem peccatum veniale, ſed diuerſa numero, etiam per diuerſos actus voluntatis applicantis diuersè ſenſus ad idem obiectum ſub diuerſis rationibus delectabile; quòd ſi obiectum afficiat vnum tantùm ſenſum, ita vt voluntas vtatur aliis potentiis in ordine ad illam delectationem, tunc peccatum erit vnicum, & deletur per vnctionem illius ſenſus, in quo principaliter committitur, ex quo patet ad rationem obiectam. Alia dubia circa ſubiectum huius Sacramenti, Miniſtrum, præceptum omitto, quæ legi poſſunt apud Authores paſſim, & Summiſtas; hæc enim potiora ſunt quæ tetigit Doctor in litera, & ſpectant ad eſſentiam Sacramenti.

Circa idem obiectū committi plura peccata venialia ſimul.

DISTINCTIO XXIV.

De Sacramento Ordinis.

A *Hug. lib. 2. p. 3. c. 4. Quare ſeptem ſunt ordines. Eſai. 11. a Clem. Papa in epiſt. 2. ad Iacobum Apoſtol. de ſacris veſtibus, & habetur diſt. 23. c. Tales. Matth. 7. a*

NVNC ad conſiderationem ſacræ Ordinationis accedamus. Septem ſunt ſpiritualium officiorum gradus, ſiue ordines: ſicut ex ſanctorum Patrum dictis apertè traditur, & capitis noſtri, ſcilicet Ieſu Chriſti exemplo monſtratur, qui omnium officia in ſemetipſo exhibuit, & corpori ſuo, quod eſt Eccleſia, eoſdem Ordines obſeruandos reliquit. Septem autem ſunt, propter ſeptiformem gratiam ſancti Spiritus, cuius qui non ſunt participes, ad gradus Eccleſiaſticos indignè accedunt. Illi verò, in quorum mentibus diffuſa eſt ſeptiformis gratia Spiritus ſancti, cùm ad Eccleſiaſticos ordines accedunt, in ipſa ſpiritualis gradus promotione ampliorem gratiam percipere creduntur.

Quales aſſumendi ſunt ad clerum.

B TAles autem ad miniſterium ſpirituale eligendi ſunt Clerici, qui dignè poſſint dominica Sacramenta tractare. Meliùs eſt enim Epiſcopo paucos habere miniſtros, qui poſſint dignè opus Dei exercere, quàm multos inutiles, qui ordinatori graue onus inducant. Tales enim decet eſſe miniſtros Chriſti, qui ſeptiformis gratia Spiritus ſancti ſint decori, & quorum doctrina, & conuerſationis forma, eadem gratia in aliis transfundatur, ne cœleſtes margaritas ſpiritualium verborum officiorúmque diuinorum ſordidæ vitæ pedibus conculcent. In Sacramento ergo ſeptiformis Spiritus ſeptem ſunt gradus Eccleſiaſtici, ſcilicet Oſtiarij, Lectores, Exorciſtæ, Acolyti, Subdiaconi, Diaconi, Sacerdotes; omnes tamen Clerici vocantur, id eſt, ſortiti. Corona enim ſignaculum eſt, quo ſignantur in partem ſortis miniſterij diuini. Corona regale decus ſignificat; quia ſeruire Deo regnare eſt. Vnde miniſtri Eccleſiæ, Reges eſſe debent, vt ſe & alios regant: quibus Petrus ait; *Vos eſtis genus electum, regale Sacerdotium*, &c. Summitas capitis deſuper nudatur, vt eorum mens ad Dominum libera monſtretur, quæ reuelata facie gloriam Dei contempletur. Summitas enim capitis eſt eminentia mentis. Denudatio capitis eſt reuelatio mentis. Clericus enim ſecretorum Dei non ignarus eſſe debet. Tondentur etiam capilli vſque ad reuelationem ſenſuum, ſcilicet oculorum & aurium: vt vitia in corde & opere pullulantia doceantur præcidenda, ne ad audiendum & intelligendum verbum Dei præpediatur mens, pro quo ſeruato reddetur in excelſis corona. Tonſuræ autem Eccleſiaſticæ vſus à Nazaræis exortus videtur: qui priùs crine ſeruato, deinde ob vitæ continentiam caput radebant, & capillos in igne ſacrificij ponebant. Hinc vſus inoleuit, vt qui diuinis cultibus mancipantur, quaſi Nazaræi, id eſt, ſancti, crine poſito inueniantur. Sicut ad Ezechielem dicitur, Fili hominis ſume gladium acutum, & duc ſuper caput tuum, & barbam. In Actibus etiam Apoſtolorum, Priſcillam & Aquilam hoc feciſſe legimus. Paulus quoque, & alij quidam diſcipuli Chriſti hoc fecerunt. Rectè ergo in quibuſlibet gradibus

De corona & tonſura. Hugo lib. 2. parte 3. c. 1. 1. Petr. 2. b 2. Cor. 3. d

Hugo vbi ſuprà c. 2. Iſid. lib. off. Eccleſ. c. 4. Num. 6. b Ezech. 5. a Act. 18. c 1. Cor. 11. c Iſid. lib. 7. etym. c. 12. & allegat.

dibus conſtituti, Clerici vocantur, quorum nomina & rationes nominum Iſidorus exponens, ait, *Cleros* & clericos hinc appellatos eſſe credimus, quia Matthias electus eſt ſorte: quem primum per Apoſtolos legimus ordinatum. κλῆρος enim Græcè, Latinè *ſors*, vel *hæreditas* dicitur. Ideò ergo dicti ſunt clerici, quia ſunt de ſorte Domini, vel quia Deum patrem habent. Generaliter verò clerici nuncupati ſunt omnes, qui in Eccleſia Dei deſeruiunt: quorum gradus & nomina ſunt hæc, Oſtiarius, Lector, &c.

diſt. 21. cap. Cleros. *Act. 1. d Numer. 3. & 18.*

De Oſtiarijs.

C

[OStiarij idem & Ianitores ſunt, qui in veteri Teſtamento electi ſunt ad cuſtodiam templi, vt non ingrederetur in illud immundus. Dicti autem oſtiarij, eo quòd præſint oſtiis templi. Ipſi enim tenentes clauem, omnia intus, & extra cuſtodiunt, atque inter bonos & malos habentes iudicium, dignos recipiunt, indignos reſpuunt.] Vnde & eis cùm ordinantur, claues Eccleſiæ dantur ab Epiſcopo. Et dicitur eis, Sic agite, tanquam rationem Deo reddituri pro rebus quæ clauibus iſtis recluduntur. Hoc officium Dominus in ſua perſona ſuſcepit, quando flagello de funiculis facto vendentes & emendentes eiecit de templo. Ipſe enim ſe oſtiarium ſignificans dicit, *Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit, ſaluabitur, & ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet.*

Iſid. lib. 7. etym. c. 12. in fine. 1. Para. 26. a Ex IV. Cõcil. Carth. cap. 6. De conſecr. diſt. 23. cap. Oſtiarij, *& Hugo vbi ſuprà c. 5. Ioan. 2. c Ioan. 10. b*

De Lectoribus.

D

SEcundus eſt gradus Lectorum. [Lectores à legendo, ſicut Pſalmiſtæ à Pſalmis canendis vocati ſunt. Illi enim prædicant populis quid ſequantur: iſti cantant, vt excitent ad compunctionem animos audientium: licèt quidam lectores ita miſerabiliter pronuncient, vt quoſdam ad luctum, & lamentationem compellant. Iidem etiam pronunciatores vocantur, qui porro antè nunciant; quia tam erit clara eorum vox, vt etiam longè poſitorum aures adimpleat.] Ad lectores autem pertinet lectiones pronunciare, & ea quæ Prophetæ nunciauerunt populis prædicare: vt iam ex officio in Eccleſia legat prophetias & lectiones. Vnde & ei vidente populo, traditur ab Epiſcopo codex diuinarum lectionum, & dicitur, Accipe, & eſto verbi Dei relator, habiturus, ſi fideliter impleueris officium, partem cum his qui benè verbum Dei miniſtrauerunt. Qui ad hunc gradum prouehitur, literarum ſcientia debet eſſe inſtructus, vt ſenſum verborum intelligat, vim accentuum ſciat, diſtinctè legat: ne confuſione prolationis intellectum auditoribus auferat. Attendat quid indicatiuè, quid interrogatiuè ſit legendum, vbi ſit in oratione facienda diſtinctio. Hæc enim malè ſeruata, intellectum turbant, & alios ad riſum prouocant. Auribus & cordi conſulere debet vox lectoris. Hoc officium impleuit Chriſtus, cùm in medio ſeniorum librum Eſaiæ aperiens diſtinctè ad intelligendum legit, *Spiritus Domini ſuper me*, &c. Ex quo lectoribus datur intelligi, quia gratia ſpirituali clarere debent, qui aliis verbum Dei annunciant. Hic ordo formam, & initium à Prophetis accepiſſe videtur: quibus dicitur, *Clama, ne ceſſes: quaſi tuba exalta vocem tuam.*

Hugo ibidem cap. 6. Iſid. lib. 7. etym. c. 12. & diſt. 21. c. Cleros. *Idem lib. 2. de off. c. 11. & diſt. 25. cap.* Perlectis. *Ex Concil. Carth. IV. cap. 8. Diſt. 23. c.* Lector. *Luc. 4. c Eſai. 61. a Eſai. 58. a*

De Exorciſtis.

E *Hugo vbi ſupra c. 7. Iſid. lib. 7. Etym. c. 12. & in cauſa diſt. 21. c.* Cleros. *Diſt. 25. cap.* Perlectis. *Luc. 4. d Ex Concil. Carth. IV. c. 7. & Iſid. vbi ſupra cap. 13. & diſt. 13. cap,* Exorciſta. *Marc. 7. d Matth. 8. d Luc. 8. d Diſt. 21. cap.* Decretis. *Gloſſ. 3. Reg. 4. & Ioſephus lib. 8. antiq. cap. 2.*

TErtius eſt ordo Exorciſtarum. [Exorciſtæ autem ex Græco in Latinum adiurantes, vel increpantes vocantur. Inuocant enim ſuper catechumenos, & ſuper eos, qui habent ſpiritum immundum, nomen Domini: adiurantes per eum, vt egrediatur ab eis.] Ad Exorciſtam pertinet exorciſmos memoriter retinere, manúſque ſuper energumenos & catechumenos in exorcizando imponere. Debet autem habere ſpiritum mundum, qui ſpiritibus immundis imperat: & malignum expellere de corde ſuo, quem expellit de corpore alieno: ne medicina, quam alij facit, ſibi non proſit, & dicatur ei: Medice cura teipſum. Hi cùm ordinantur, accipiunt de manu Epiſcopi librum exorciſmorum: & dicitur eis, Accipite, & habetote poteſtatem imponendi manus ſuper energumenos, vel catechumenos. Hoc officio vſus eſt Dominus, quando ſaliua ſua tetigit aures, & linguam ſurdi, & muti, dicens, *Effeta*, quod eſt Adaperire: per hoc docens nos ſpiritualiter debere aperire aures præcordiorum hominum ad intelligendum, & ora ad confitendum: vt pulſo dæmone Spiritus ſanctus vas ſuum recipiat. Hoc etiam officio vſus eſt Chriſtus, cùm dæmoniacos multos ſanauit. Hic ordo à Salomone videtur deſcendiſſe; qui quendam modum exorcizandi inuenit, quo dæmones adiurati ex obſeſſis corporibus pellebantur. Huic officio mancipati Exorciſtæ vocati ſunt. De quibus Chriſtus in Euangelio, *Si ego in Beelzebub eijcio dæmonia: filij veſtri*, ſcilicet Exorciſtæ, *in quo eijciunt?*

De Acolytis.

F *Hugo vbi ſupra c. 8. Iſid. c. 12. lib. præall. leg. diſt. 21. c.* Cleros. *Ioan. 1. a Diſt. 25. cap.* Perlectis. *Ex Concil. IV. Carth. cap. 6. Ioan. 8. b Exod. 27. c Leuit. 6. b & 23. a Exod. 25. a*

QVarto loco ſuccedunt Acolyti. [Acolyti verò Græcè, Latinè cereferarij dicuntur, à deportandis cereis, quando legendum eſt Euangelium, vel ſacrificium offerendum. Tunc enim accenduntur luminaria, & deportantur ab eis, non ad effugandas aëris tenebras, cùm Sol eo tempore rutilet, ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum: vt ſub typo luminis corporalis illa lux oſtendatur, de qua legitur; *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.*] Ad Acolytum pertinet præparatio luminarium in ſacrario. Ipſe cereum portat: ipſe vrceolum cum vino, & aqua ſuggeſta, pro Euchariſtia, Subdiaconis præparat. Hi cùm ordinantur, cùm edocti fuerint ab Epiſcopo qualiter in officio ſuo agere debeant, ab Archidiacono accipiunt candelabrum cum cereo, & vrceolum vacuum. Hoc officium Dominus ſe habere teſtatur, dicens; *Ego ſum lux mundi, qui ſequitur me, non ambulat in tenebris.* Huius officij formam illi gerebant in veteri Teſtamento: qui lucernas candelabri componebant, & accendebant igne cœleſti, ad illuminandas tenebras aquilonares.

De Subdiaconis.

G *Iſid. ibid. Hugo vbi ſupra c. 9. & in Decret. diſt. 21. cap.* Cleros.

QVintus eſt ordo Subdiaconorum. [Græcè Hypodiacones vocantur, quos nos Subdiacones dicimus. Qui ideò ſic appellantur, quia ſubiacent præceptis & officiis Leuitarum. Oblationes enim in templo à fidelibus ſuſcipiunt, & Leuitis ſuperponendas altaribus deferunt. Hi apud Hebræos Nathinnei vocabantur, id eſt, in humilitate Domino ſeruientes.] Ad Subdiaconum pertinet calicem, & patenam ad altare Chriſti deferre,

& Leui

& Leuitis tradere,eíſque miniſtrare. Vrceolum quoque & aquamanile, & manutergium tenere, Epiſcopo,& Preſbyteris & Leuitis,pro lauandis ante altare manibus aquam præbere. His lex continentiæ imponitur: quia altari propinquantes,vaſa corporis & ſanguinis Chriſti portant. Vnde illud implere debent, *Mundamini qui fertis vaſa Domini.* Ad hos etiam pertinet tantum de oblationibus ponere in altari, quantum ſufficere poſſit populo: nec non corporalia, & pallas, & ſubſtratoria lauare. Hi cùm ordinantur, accipiunt de manu Epiſcopi patenam, & calicem vacuum: ab Archidiacono verò vrceolum cum aquamanili, & manutergium. Hoc officio vſus eſt Dominus, quando linteo ſe præcinxit, & mittens aquam in peluim, pedes diſcipulorum lauit, & linteo terſit.

1.Eſd.2.b Diſt. 25. cap. Perlectis. *Iſid.de gen. off. lib. 2. cap.* 10. *& Gregor. in regiſt. epiſt. 42.lib.1. Eſa.52.d Ex Concil. Carth. IV. cap.5. Ioan.13.a*

De Diaconis.

DIaconorum ordo ſextum tenet locum, propter ſenarij perfectionem. Hic ordo in veteri Teſtamento à tribu Leui nomen accepit, vel traxit. Dicuntur enim & Leuitæ. Præcepit quippe Dominus Moyſi, vt poſt ordinationem Aaron, & filiorum eius, prorſus tribus Leui ad diuini cultus miniſteria ordinaretur,& conſecraretur Domino:& ſeruirent pro Iſraël coram Aaron, & filiis eius in tabernaculo. Ipſique geſtarent arcam & tabernaculum, & omnia vaſa eius: & in circuitu tabernaculi excubarent: & in tranſportando tabernaculo ipſi deponerent, rurſúmque componerent. A vigintiquinque annis, & ſuprà iuſſi ſunt ſeruire in tabernaculo: quam regulam in nouo Teſtamento ſancti Patres conſtituerunt, quia hæc ætas ad ferenda onera eſt robuſta. [Leuitæ ergo ex nomine auctoris vocati ſunt. De Leui enim Leuitæ exorti ſunt, à quibus in templo myſtici Sacramenti myſteria explebantur. Hi Græcè Diacones, Latini miniſtri dicuntur: quia ſicut in Sacerdote conſecratio, ita & in Diacono myſterij diſpenſatio habetur.] Ad Diaconum pertinet aſſiſtere Sacerdotibus, & miniſtrare in omnibus, quæ aguntur in Sacramentis Chriſti, ſcilicet in Baptiſmo, in chriſmate, in patena, & calice, oblationes quoque inferre, & diſponere in altari. Componere etiam menſam Domini, & veſtire, crucem ferre, & prædicare Euangelium, & epiſtolam ad populum. Nam ſicut lectoribus vetus Teſtamentum, ita Diaconibus nouum prædicare præceptum eſt. Ad ipſum etiam pertinet officium precum, & recitatio catechumenorum nominum. Ipſe præmonet aures habere ad Dominum: ipſe donat pacem, & ipſe annunciat. Quod autem huic ordini à Moyſe ſtatutum eſt, hoc etiam in nouo Teſtamento repræſentatur, cùm Diacono ſuper læuum humerum ſtola ponitur, & caſula in diebus ieiunij complicatur; quia quicquid laboris & ſuſtinentiæ in hac vita toleratur, quaſi in læua portatur, donec in dextra, id eſt,in æternitate, requies habeatur. Hic ordo ab Apoſtolis celebratus eſt, quando (vt legitur in Actibus Apoſtolorum) ſeptem viros plenos Spiritu ſancto ad hoc officium elegerunt, & oratione præmiſſa manus eis impoſuerunt. Vnde & conſuetudo inoleuit, vt in omni matrice Eccleſia ſeptem Diacones circa Chriſti aram, quaſi ſeptem columnæ,aſſiſtant. Hi ſunt ſeptem Angeli tuba canentes in Apocalypſi: qui quales eſſe debeant,Apoſtolus docet Timotheo ſcribens. Hi, cùm ordinantur, ſolus Epiſcopus eis manum imponit; quia ad miniſterium applicantur. Ponit eis orarium,id eſt,ſtolam ſuper læuum humerum, vt per hoc intelligant ſe accepiſſe iugum Domini ſuaue: quo ad ſiniſtram

H Hug. lib.1. part.3. cap. 10. *Num.3. b & 8. d & 18.a Num.4.a Numer. 18.a Diſt. 78. Iſidor.7. Etym.c.12. Diſt. 21. cap.* Cleros. *Diſt. 25. cap.* Perlectis. *Num.4.a Iſidor. vbi ſuprà c.8. Act. 6. b De conſec. diſt.2. cap.* Epiſcopus. *Apoc.8.a 1.Tim.3.a Ex Concil. Carth. IV. cap. 4. & Iſidorus de gen.off. c.8.*

dist. 23. cap. Diaconus. pertinentia, diuino timori subiiciant. Accipiunt & textum Euangelij, vt intelligant se esse præcones Euangelij Christi. Hi autem antequam ordinentur, probentur, vt docet Apostolus: & sic ministrent nullum crimen habentes. Hoc officio vsus est Christus, quando post cœnam Sacramentum carnis & sanguinis discipulis dispensauit, & quando Apostolos dormientes ad orationem excitauit, dicens, *Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem.*

Matt. 11. d
1. Tim. 3. b
Matt. 26. c
Luc. 22. d

Presbyter.

I

Hugo cap. 11. lib. præallegato. Isidor. 7. etym. c. 13. dist. 12. cap. Cleros. Sap. 4. b Dist. 23. Para. 1. supra. Act. 3. cap. 19. a

SEptimus est ordo Presbyterorum. [Presbyter Græcè, senior interpretatur Latinè. Non modò pro ætate, vel decrepita senecture, sed propter honorem, & dignitatem, quam acceperunt, Presbyteri nominantur, qui morum prudentia, & maturitate conuersationis præcellere debent in populo. Vnde scriptum est, *Senectus venerabilis est, non diuturna, nec annorum numero computata. Cani enim sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata.* Ideò autem etiam Presbyteri Sacerdotes vocantur, quia sacrum dant, qui licèt sint Sacerdotes, tamen Pontificatus apicem non habent sicut Episcopi: quia ipsi nec chrismate frontem signant, nec paracletum dant: quod solis deberi Episcopis lectio Actuum Apostolorum demonstrat. Vnde apud veteres iidem Episcopi & Presbyteri fuerunt: quia illud est nomen dignitatis, hoc ætatis.] Sacerdos nomen habet compositum ex Græco, & Latino, quod est *sacrum dans*, siue *sacer dux*. Sicut enim Rex à *regendo*, ita Sacerdos à *sacrando* dictus est: consecrat enim, & sanctificat. Antistes verò Sacerdos dictus est ab eo, quod antè stat: primus enim est in ordine Ecclesiæ. Ad Presbyterum autem pertinet Sacramentum corporis & sanguinis Domini in altari Dei conficere, orationes dicere, & dona Dei benedicere; qui cùm ordinantur, inunguntur eis manus, vt intelligant se accepisse gratiam consecrandi, & charitatis opera debere extendere ad omnes. Accipit & stolam, quæ vtrumque tenet latus, quia debet esse munitus armis iustitiæ contra aduersa & prospera. Accipit etiam calicem cum vino, & patenam cum hostiis, vt per hoc sciat se accepisse potestatem placabiles Deo ostias offerendi. Hic ordo à filiis Aaron sumpsit initium. Summos enim Pontifices, & minores Sacerdotes instituit Deus per Moysen, qui ex præcepto Dei, Aaron in Summum Pontificem, filios verò eius vnxit in minores Sacerdotes. Christus quoque duodecim elegit discipulos priùs, quos & Apostolos vocauit, quorum vicem gerunt in Ecclesia maiores Pontifices. Deinde alios septuaginta, & duos discipulos designauit, quorum vicem in Ecclesia tenent Presbyteri. Vnus autem inter Apostolos Princeps extitit Petrus, cuius Vicarius & successor est Pontifex Summus: vnde dicitur Apostolicus, qui & Papa vocatur, scilicet pater patrum. Qualis autem eligi debeat Presbyter, Apostolus scribens Timotheo ostendit, vbi nomine Episcopi Presbyterum significat. Hoc autem officio vsus est Christus, cùm seipsum in ara crucis obtulit, idem Sacerdos & hostia, & quando post cœnam panem & vinum in corpus suum, & sanguinem commutauit. Ecce de septem Ecclesiæ gradibus breuiter elocuti, quid ad quemque pertineat, insinuauimus. Cúmque omnes spirituales sint, & sacri, excellenter tamen cantones duos tantùm sacros ordines appellari censent, Diaconatus scilicet, & Presbyteratus, quia hos solos primitiua Ecclesia legitur habuisse, & de his solis præceptum Apostoli habemus.

Dist. 25. cap. Perlectis. Rom. 6. c Isid. lib. 2. de gen. off. cap. 7. Dist. 21. post princ. Exod. 29. a Matt. 10. a Luc. 10. a Matt. 16. c 1. Tim. 3. a Matt. 27. f Hebr. 9. e Matth. 26.

habemus. Apoſtoli enim in ſingulis ciuitatibus Epiſcopos & Presbyteros ordinauerunt. Leuitas etiam ab Apoſtolis ordinatos legimus, quorum maximus fuit beatus Stephanus. Subdiaconos verò, & Acolytos procedente tempore Eccleſia ſibi conſtituit.

1.Tim.3.b Actuũ 6.b De ætat. & qualit. ord. c. A multis.

Quid ſit quod hîc dicitur Ordo?

SI autem quæritur, Quid ſit quod hîc vocatur Ordo? Sanè dici poteſt ſignaculum eſſe, id eſt, ſacrum quoddam, quo ſpiritualis poteſtas traditur ordinato, & officium. Character ergo ſpiritualis, vbi fit promotio poteſtatis, ordo, vel gradus vocatur. Et dicuntur hi ordines Sacramenta, quia in eorum perceptione res ſacra, id eſt, gratia confertur, quam figurant ea, quæ ibi geruntur. *K*

De nominibus dignitatis, vel officij.

SVnt & alia quædam non ordinum, ſed dignitatum, vel officiorum nomina. Dignitatis ſimul & officij nomen eſt Epiſcopus. [Epiſcopatus autem vocabulum inde dictum eſt, quòd ille qui Epiſcopus efficitur, ſuperintendat, curam ſcilicet ſubditorum gerens, σκοπεῖν enim Græcè, Latinè intendere dicitur. Epiſcopi autem Græcè, Latinè ſpeculatores interpretantur. Nam ſpeculator eſt præpoſitus in Eccleſia dictus, eo quòd ſpeculetur atque proſpiciat populorum infra ſe poſitorum mores, & vitam. Pontifex eſt princeps Sacerdotum, quaſi via ſequentium. Ipſe & ſummus Sacerdos nuncupatur: ipſe enim Leuitas & Sacerdotes efficit: ipſe omnes Eccleſiaſticos ordines diſponit.] *L*

Iſid. lib. 7. etym. c.12. & diſt. 21. c. Cleros. Auguſt. 19. de ciu. Dei, cap.19. Ezech.33.b Diſt. 21. c. Cleros, quaſi per totum.

De quadripartito ordine Epiſcoporum.

[ORdo autem Epiſcoporum quadripartitus eſt, ſcilicet in Patriarchis, Archiepiſcopis, Metropolitanis, & Epiſcopis. Patriarcha Græcè Summus Patrum interpretatur: quia primum, id eſt, Apoſtolicum tenet locum: vt Romanus, Antiochenus, Alexandrinus: ſed omnium Summus eſt Romanus. Archiepiſcopus, princeps Epiſcoporum. ἀρχὸς enim Græcè, Latinè princeps dicitur. Metropolitæ autem à menſura ciuitatum dicuntur. Singulis enim prouinciis præeminent, quorum auctoritati & doctrinæ cæteri Sacerdotes ſubiecti ſunt. Solicitudo enim totius Prouinciæ ipſis Epiſcopis commiſſa eſt. Omnes autem ſuperiùs deſignati ordines Epiſcopi nuncupantur.] Nota quòd Archiepiſcoporum nomine, Primates ſuperiùs ſignificaſſe videtur, & Metropolitanorum, quos nunc Archiepiſcopos dicimus. Horum autem diſcretio à Gentilibus introducta videtur, qui ſuos Flamines, alios ſimpliciter Flamines, alios Archiflamines, alios Protoflamines appellabant. [Sacerdotes enim Gentilium Flamines dicebantur: qui habebant in capite pileum, in quo erat breuis virga, deſuper habens aliquid lanæ: quod cùm per æſtum ferre non poſſent, filum tantùm in capite ligare cœperunt. Nudis enim capitibus eis incedere nefas erat. Vnde à filo, quo vtebantur, Flamines dicti ſunt, quaſi filamines. Sed feſtis diebus filo depoſito pileum imponebant pro Sacerdotij eminentia.] [Vates à vi mentis appellati ſunt, cuius ſignificatio multiplex eſt. Modò enim Sacerdotem, modò Prophetam, modò Poëtam ſignificat. [Cantor verò vocatur, qui vocem modulatur in cantu. Huius ſunt duo genera, Præcentor, & Succentor. Præcentor qui vocem præmittit in cantu. Succentor, qui *M*

Iſid. ibid. & in can. eodẽ. Conſtãtinopolitanus. Hieroſolymitanus. 2.Cor.11.g

Iſidor. ibid. & in can. præalleg.

Hug. lib.2. p.3.c.11.

qui ſubſequenter canendo reſpondet. Concentor autem dicitur, quia conſonat. Qui autem non conſonat, nec concinit, concentor non erit.] His breuiter tractatis admonendi ſunt Chriſti miniſtri, quatenus ſicut excellunt ordinis dignitate, ita præcellant vitæ ſanctitate, vt plebs eis commiſſa: eorúmque diſciplinis edocta, gratanter eis obediat, & eorum imitatione de die in diem proficiat, à quibus diuina Sacramenta percipiunt, & Miſſarum ſolemnia audiunt. Miſſa autem dicitur, vel quia miſſa eſt hoſtia, cuius commemoratio fit in illo officio: vnde dicitur, *Ite, Miſſa eſt*, id eſt, ſequimini hoſtiam, quæ miſſa eſt ad cœleſtia, tendentes poſt eam, vel quia Miſſus cœleſtis venit ad conſecrandum dominicum corpus, per quem ad altare cœleſte defertur hoſtia. Vnde & dicitur, *Miſſa eſt.*

QVÆSTIO VNICA.

Vtrùm in Eccleſia ſint ſeptem Ordines, eo modo, quo Ordo, vel ordinatio ponitur Sacramentum?

D. Bonau. *hìc 1.part.art.2.q.2.* D.Thom. *in Supplem.q.24.art.3.* Richard. *hìc art.3.q.2.* Bellarm. *lib.de Sacram.Ordin.cap.2.* Ruard. *tom.2.art.17.* Valquez *3.part.diſp.225.cap.2.& diſp.240.cap.3.* Gabr. *hìc, quæſt.vnic.* Maior. *q.1.& 2.* Nauar. *Sum.cap.22.*

1 IRCA iſtam vigeſimamquartam diſtinctionem quæro vnam quæſtionem tantùm: Vtrùm in Eccleſia ſint ſeptem Ordines, eo modo, quo Ordo, vel Ordinatio ponitur Sacramentum? Quòd non, quia tunc in Eccleſia eſſent tredecim Sacramenta, quia præter Sacramentum Ordinis ſunt alia ſex.

Argum.1.

Argum.2. Prætereà, quilibet Ordo habet characterem ſibi proprium: ergo illis ſeptem correſponderent ſeptem characteres; conſequens eſt falſum, quia aut illi eſſent eiuſdem ſpeciei, quod eſt falſum, quia plura accidentia eiuſdem ſpeciei non poſſunt eſſe ſimul, & ſemel in eodem ſubiecto, *ex 5.Metaph.* aut alterius ſpeciei; & hoc videtur inconueniens, quia in ſpeciebus eſt eſſentialis nobilitas maior, & minor: non ſic videretur aſſignari poſſe eſſentialis excellentia in iſtis characteribus.

Argum.3. Prætereà, in primitiua Eccleſia tantùm videntur fuiſſe duo Ordines, ſcilicet Sacerdotium, & Diaconatus. Siquidem in Actibus Apoſtolorum non legimus alios fuiſſe Ordines tunc in Eccleſia: ergo nec nunc ſunt, quia Eccleſia poſt tempus Apoſtolorum nullum Ordinem ſuperaddit: quia in iſto Sacramento, ſicut & in aliis, oportet inuenire inſtitutionem eius à Chriſto.

Argum.4. Prætereà, Dionyſius *5.Eccleſiaſticæ Hierarch.* ponit tantùm tres Ordines, ſcilicet Epiſcopatum, Sacerdotium, & Diaconatum.

Argum.5. Prætereà, Iſidorus *Etymolog. lib.7.c.12.* ponit Epiſcopatum eſſe Ordinem: ſed nullus eſt iſtorum ſeptem; ergo ſunt plures. Idem de Epiſcopatu habetur *in Canone diſt.21.cap.Cleros.*

Argum.6. & 7. Prætercà, prima tonſura videtur Sacramentum, & quia ſignum ſacræ rei, & quia habentes iſtam tonſuram, gaudent priuilegio clericali, quod videtur proprium ordinatis. Oppoſitum Magiſter in litera.

SCHOLIVM.

Refutat definitionem Ordinis, quam ponit D.Bonau. tribus rationibus. Ponit deſcriptionem Ordinis vt ſic, ex Auguſt. ac duplicem eius acceptionem: vt verò hìc tractatur, affert duas definitiones eius, vnam ſecundùm negantes Epiſcopatum eſſe Ordinem, aliam iuxta id aſſerentes.

2 CIrca[a] quæſtionem hanc ſunt quatuor videnda. Primò, quid ſit Ordo, ſecundùm quòd loquitur de Ordine. Secundò, quot ſunt Ordines in Eccleſia, iſto modo loquendi. Tertiò, ſi Ordo eſt Sacramentum. Quartò, quomodo ſunt vnum? De[b] primo dicitur,

dicitur, quòd *Sacramentum Ordinis eſt poteſtas ſpiritualis ad aliquem actum exequendum in Eccleſiaſtica Hierarchia:* & per conſequens ſecundùm ordinem diuerſitatis ad tales actus in Eccleſia, eſſent ordines diſtinguendi. *Quid ſit ordo? D. Bonau. art. 2. primæ partis huius diſt. q. 2.*

Contrà, ex iſta deſcriptione ſequitur, quòd Epiſcopatus ſit Ordo, quod eſt contra eos. Patet enim quòd Epiſcopatus eſt poteſtas ad aliquem actum in Eccleſia, vtpote ad actum confirmandi, & conferendi Ordines ſacros: & non tantùm poteſtas congruè exercendi, ſed ſimpliciter exercendi, quia non Epiſcopus ſi attentet iſtos actus, vt videtur, nihil facit. *In 2. parte diſt. art. 2. quæſt. 3.*

Secundò, ſequitur quòd ſub Ordine ſacerdotali non ſit aliquis Ordo in Eccleſia, quod eſt contra omnes. Probatio conſequentiæ: nam poteſtatem ſpiritualem, loquendo de poteſtate ſpirituali ſimpliciter, non habet Diaconus, vel Subdiaconus: quia etſi aliquid congruè poſſit facere, quod non faceret congruè laicus: tamen, ſi laicus attentaret illud facere, ſimpliciter faceret. Tertiò ſequitur, quòd Sacerdotium ſint duo Ordines, quia Sacerdoti competit duplex poteſtas ſpiritualis, ſcilicet conficiendi Euchariſtiam, & abſoluendi pœnitentem, quæ non ſunt vna poteſtas; quia vna videtur prior fuiſſe altera: cùm in cœna contulit Deus primam: ſecundam autem non, niſi poſt reſurrectionem, Ioan. 20. *Refutat definitionẽ S. Bonau.*

3

Intelligendum ergo, quòd vno modo accipitur Ordo, ſicut eum deſcribit Aug. 19. de Ciuit. Dei, cap. 13. quòd *Ordo eſt rerum parium, diſpariúmque vnicuique ſua loca tribuens, congrua diſpoſitio.* Iſto modo accipimus communiter *Ordinem*, cùm dicimus entium in vniuerſo eſſe ordinem: & ita loquitur Ariſtot. 12. Metaphyſ. text. 52. *Omnia ordinata ſunt aliqualiter*, & declarat quomodo. Hoc modo etiam accipitur *Ordo* in politiis benè diſpoſitis, vbi perſonarum parium, & imparium in illa politia, congrua diſpoſitio dicitur eſſe Ordo illius politiæ, à quo ipſa dicitur eſſe ordinata. Sed alio modo gradus præeminens in tali politia dicitur Ordo: & ſic perſona in gradu præeminenti dicitur habere ordinem, ſicut dicitur habere gradum, quaſi Antonomicè, quia qui ſunt in gradu inferioti, non dicuntur ſic habere gradum. *De Ordine vide Veril. lib. 1. diſt. 20. & diſt. 44 & lib. 3. diſt. 31. lib. 4. diſt. præſenti.* *Dupliciter ſumitur* Ordo.

Hoc modo in Eccleſia, quæ eſt politia ordinata, congruè eſt Ordo ſecundùm iſtam duplicem acceptionem. Nam ſecundùm primam, tota Eccleſia eſt ordinata, illa congrua diſpoſitione parium, & imparium vniuſcuiuſque in ſuo loco. Secundo modo perſona habens gradum eminentem in Eccleſia, dicitur habere ordinem: & licèt hæc duo ſignata ponant ſe mutuò, quia vbi eſt Ordo primo modo in politia, ibi eſt gradus eminens, & ita Ordo ſecundo modo: tamen hoc ſignum, & illud non ſunt idem, vt ſatis patet. Sicut ergo loquimur de Ordine hîc, accipitur pro ſecundo ſignificato, non pro primo.

4

Vlteriùs, gradus eminens in Eccleſia dicitur in ordine ad actum Eccleſiaſticum eminentem; non ſic quidem, quòd gradus ſit poteſtas exequendi actum illum, vt dixit prior opinio improbata: ſed quòd gradus ſit diſponens de congruo, vel ſimpliciter ad exequendum, vel debitè illum actum, vt ſic poſſit Ordo, vt hîc loquimur de Ordine, dici gradus præeminens in Eccleſia diſponens ad actum aliquem Eccleſiaſticum eminentem: & quia ſpecialiter actus eminentes in Eccleſia ſunt actus reſpicientes Sacramenta; ideò poteſt ſpecialiùs dici, quòd eſt gradus diſponens ad aliquem actum ſacramentalem. *Gradus eminens in Eccleſia eſt reſpectu actus ſacramentalis.*

Ex hac ratione, quaſi generali, poſſet inquiri ſpecialior ratio Ordinis, vt hîc loquimur de Ordine: ſed in hoc eſt quædam controuerſia. Qui enim ponunt Sacerdotium eſſe ſimpliciter ſupremum Ordinem, negando Epiſcopatum eſſe Ordinem, ex quo Sacerdotium eſt gradus diſponens ad Euchariſtiam conſecrandam, tanquam ad actum excellentiorem conuenientem illi gradui: & ratio omnium Ordinum inferiorum, vel graduum, debet accipi in ordine eorum ad iſtud primum, diceretur, quòd eſſet congrua deſcriptio Ordinis, quòd eſt *gradus eminens in Eccleſia diſponens de congruo ad actum aliquem, ad conſecrationem, vel diſpenſationem Euchariſtiæ pertinentem.* *Rich. D. Thom. & D. Bonauẽtura, & alij.*

Alij dicentes Epiſcopatum eſſe Ordinem, quia ſibi competit aliquis gradus in Eccleſia, qui non competit Sacerdoti; non reſtringunt rationem Ordinis, quia diſponat ad actum eminentem pertinentem ad Euchariſtiam: ſed in genere, quòd ſit gradus eminens in Eccleſia diſponens ad actum aliquem ſacramentalem exequendum. Et iſto modo poteſtas, quam addit Epiſcopatus ſupra Sacerdotium, reſpicit aliquem actum ſacramentalem, videlicet confirmare, & Ordines conferre, qui actus ſunt proprij Epiſcopo. *Altiſiod. 4. p. Summæ, c. 1. de hoc Sacram. Gotf. 4. p. Sum. c. 1.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

1 IN hac diſtinctione agit Doctor de ſacris Ordinibus; in ſequenti de inhabilitate eorum ſuſcipiendorum, aut in eis miniſtrandi. Ordo plura ſignificat. Primò diſpoſitionem plurium inter ſe, quo modo definitur ab Auguſtino 9. *de Ciuit. c.* 13. vt notauit infrà Doctor, *Parium diſpariumque rerum, vnicuique ſua loca tribuens, congrua diſpoſitio.* Talis eſt Ordo inter membra vniuerſi ex Philoſopho 12. *Metaphyſic. tract.* 52. ſic eſt diſpoſitio in Republica benè ordinata. Alio modo dicitur gradus eminens in politia, vt Ordo Senatorius, Ordo Equeſtris. In Eccleſia eſt vterque Ordo, tam diſpoſitionis, quàm eminentiæ: ſed adhuc etiam ſpecialiùs ſumitur pro conſecratione miniſtrorum, ad actum aliquem exercendum, potiſſimùm circa corpus Chriſti verum proximè, aut remotè; & ſic ſumitur ex vſu præſentis diſputationis; vocatur etiam manuum impoſitio, Græcis χειροτονία, quæ etiam ſignificat electionem. Hanc diſtinctionem duabus quæſtionibus explicat Doctor: quarum prima eſt de Sacramento; ſecunda verò de inhabilitate ad Ordinem.

Ordinis multiplex acceptio. *Auguſtin.* *Prima acceptio.* *Secunda acceptio* *Vltima acceptio.*

2 a *Circa hanc quæſtionem ſunt quatuor*, &c. Diuidit quæſtionem in quatuor articulos. Primus eſt de acceptione vocis. Secundus, de numero Ordinum. Tertius, an Ordo ſit Sacramentum. Quartus, de vnitate Ordinis.

3 b *De primo dicitur*, &c. In hoc articulo adducit definitionem, quam S. Bonauentura tradit *artic. 2. prima parte huius diſtinctionis, q. 2.* nempe quòd *Ordo ſit poteſtas ſpiritualis ad aliquem actum exequendum in Eccleſiaſtica Hierarchia*, &c. Hanc impugnat: quia ſic comprehenderet Epiſcopatum contra opinantem, quia eſt poteſtas ad actum ſpiritualem, nempe confirmandi, & ordinandi. Secundò, quia ſequeretur, quòd ſub Sacerdotio non eſſet poteſtas aliqua, ſimpliciter loquendo, ad quam neceſſitate actus, quantùm ad valorem actus datur poteſtas ſpiritualis ſimpliciter. Hæc ratio eò tendit, vt probet non ſufficere dare poteſtatem quocumque modo ſpiritualem, vt ſit Ordo. Quia ſi Pontifex ex priuilegio dat licentiam, vt Clerici inferiores exerceant officium Subdiaconi etiam in Miſſa cantando epiſtolam, & miniſtrando aquam; illa quædam poteſtas eſt, vt licitè exerceatur actus: tamen non eſt poteſtas Ordinis, & ſic ſimiliter de actibus inferiorum Ordinum; requiritur enim vt ſit poteſtas permanens, & indelebilis. Hoc etiam intendit D. Bonauentura, quamuis in definitione eam non exprimat. Tertiò vrget, quòd in Sacerdotio eſſent duo Ordines, nempe poteſtas ſpiritualis in corpus Chriſti verum, & altera in corpus myſticum, quæ poteſtates ſeorſim conferuntur. Concluſionem huius rationis ipſe admittit infrà, vt videbimus: ſed hîc vrget contra opinantem, qui contrarium videtur ſupponere *in 2. part. diſtinct. art. 2. quæſt. 4.*

D. Bonau. Definitio Ordinis. *Impugnatur.* *Ratio explicatur.* *Tertia ratio eſt ad hominem.*

In reliquo ſubiungit acceptionem vocis, quam ſuprà ex ipſo præmiſi. Deinde ſubiungit definitionem Ordinis, iuxta varias ſententias circa Epiſcopatum, An ſit Ordo, necne: nempe quòd *Ordo ſit gradus eminens in Eccleſia, diſponens de congruo ad aliquem actum ad conſecrationem, ſeu diſpenſationem Euchariſtiæ pertinentem.* Qui aſſerunt eſſe Ordinem Epiſcopatum, dicerent eſſe *ad actum aliquem ſacramentalem exercendum*, ſine illa limitatione *ad conſecrationem*, &c.

4 *Definitiones Ordinis ſecùndùm varias opiniones.* *Prima definitio.* *Secunda definitio.*

SCHOLIVM.

Prima ſententia dicens Epiſcopatum eſſe Ordinem & Sacramentum, quia non eſt poteſtas iuriſdictionis: & ponit duos modos explicandi; vnus, quòd includit Sacerdotium, & ſic eſt eo perfectior, quia in actum eius, & in alios poteſt. Secundus, quòd condiſtinguatur ab eo; & ſic licèt illud ſupponat, eſt tamen eo imperfectior. Ponit ſententiam negantem eſſe Ordinem, ſed altercantem an poſsit à Papa tolli: quam altercationem putat Doctor variam, tenendo non eſſe Ordinem, quia certum eſt quòd poteſtas iuriſdictionis tolli poteſt. In primam inclinat Doctor, quia impugnat ſecundam: & ſic eum ſequitur Baſſol. hîc; & ſic eum intelligit Bellarm. lib. 1. de Sacram. Ordin. c. 5. & hoc puto verius. Ita Altiſiod. lib. 4. Sum. tract. 8. q. 1. Palud. hîc q. 6. art. 3. & q. 7. art. 3. Durand. q. 5. Supplem. Gabr. hîc quæſt. vnic. art. 3. dub. 9. Maior. q. 1. Nauar. c. 22. n. 18. noſter Med. lib. 1. de ſacrorum hom. contin. c. 3. 4. Bellarm. ſuprà *dicens eſſe Patrum. Vaſquez 3. part. tom. 2. diſp. 240. c. 3. dicens recentiores in hoc conſpiraſſe, canoniſtæ c.* Cleros 21. *diſt. & cap.* Perlectis 25. *diſt.*

5 DE c ſecundo articulo, innitentes dictis Dionyſij, & Iſidori allegatis ad primam partem; & canoniſtæ dicunt Epiſcopatum eſſe propriè Ordinem. Ad quod videtur eſſe ratio, cùm Epiſcopo conueniat quædam poteſtas ſpecialis inquantùm Epiſcopus: aut illa erit Ordinis, & tunc propoſitum: aut iuriſdictionis, & tunc poſſet auferri per ſuperiorem, quod videtur inconueniens, quia conſecratio alia multo minor conſecratione Epiſcopi, non poteſt auferri, quin ſemel conſecratum ſemper maneat conſecratum. Probatur *Extrà de conſecratione Eccleſiæ, vel altaris, c. aqua. in Gloſſ.*

An Epiſcopatus ſit Ordo?

Iſta via poſſet dupliciter teneri, comparando Epiſcopatum ad Sacerdotium. Vno modo ſic, quòd gradus poteſt dici eminens, vel propter vniuerſalitatem actuum, quos reſpicit, vel propter nobilitatem actus, quem reſpicit. Iſta diſtinctio patet in aliis politiis, vbi alicui competunt plures actus, & alicui pauciores, tamen nobilior poteſt ſibi

Duo modi dicendi, tenendo Epiſcopatū eſſe Ordinem,

ſibi competere: vt iudex poteſt ſententiare, qui eſt actus nobilior, quàm multi alij, qui conueniunt perſonæ inferiori. Sed cui competit vniuerſalitas ad actus, ei competit etiam actus nobilior, quia in vniuerſalitate actuum comprehenditur ille actus nobilior: & ex hoc videretur, quòd gradus ille, qui reſpicit vniuerſalitatem actuum, ſit ſimpliciter ſuperior quàm ille, qui reſpicit præcisè actum nobiliſſimum: & ſic diceretur Epiſcopatus ſimpliciter ſuperior Ordo, quia habet Ordinem ad omnes actus Eccleſiaſticos, Sacerdos non ad omnes, licèt ad nobiliſſimum.

Et tunc argumentum cuiuſdam Doctoris contra iſtam concluſionem, quod eſt: Vnus Ordo non dependet ad alium quantùm ad neceſſitatem Sacramenti: ſed ſi non Presbyter ordinaretur in Epiſcopum, nihil eſſet factum: concludit magis oppoſitum. Nam quantò Ordo Epiſcopatus intimiùs includit Sacerdotium, & alios gradus inferiores; tantò eſt ſimpliciter perfectior, quia eſſentialiùs reſpicit actus iſtorum incluſorum.

Hoc idem D. Thom. diſt. præſenti, art. 3. q. 2. Rich. diſt. præſenti, artic. 5. q. 2.

Tenendo tamen iſtam concluſionem, ſcilicet quòd Epiſcopatus eſſet propriè Ordo, & alius à Sacerdotio, poſſet adhuc dici, quòd non eſſet nobilior: quia etſi includendo Sacerdotium, & Epiſcopatum, ſit eminentia gradus, quia ad plures actus, quàm per alterum ſolum: tamen illud, quod præcisè addit Epiſcopatus ſupra Sacerdotium, non eſt ita excellens gradus ſicut Sacerdotium: quia per illud, quod ſibi ſuperadditur, non conueniunt ſibi actus ita nobiles, ſicut conueniunt Sacerdoti per Sacerdotium.

6

Epiſcopatus quomodo excellentior, & non excellentior Sacerdotio?

Nec haberent iſti pro inconuenienti, quòd imperfectior Ordo præſupponat, & hoc neceſſariò, vt recipiatur poſt Ordinem perfectiorem, quando imperfectior addit aliquam vniuerſalitatem ad actus Eccleſiaſticos, quam non includit ille, qui eſt perfectior, ſed tantùm Ordinem ad actum perfectiorem.

Alij contradicunt concluſioni, quam tenent illæ duæ viæ: quia negant Epiſcopatum eſſe Ordinem propriè dictum, & ideò nec Ordinem ſuperiorem Sacerdotio, vt dicit prima via: nec eo inferiorem, vt dicit ſecunda. Nec dicit ibi characterem imprimi, ſed an ſit delebilis à Papa deponente Epiſcopum: vel non delebilis propter conſecrationem, cum qua confertur, altercantur inter ſe: ſed vana videtur altercatio, negando Epiſcopatum eſſe Ordinem: quæcumque enim iuriſdictio in Eccleſia, vel per ſuperiorem ſuſpendi poteſt, ita quòd ſi tempore ſuſpenſionis attentet aliquid facere, nihil facit: vel poteſt totaliter pro omni tempore tolli.

D. Thom. diſt. præſenti, q. 3. art. 2. Rich. eadem diſt. art. 4. q. 2. & 3. Rich. diſt. 25. a. 2. q. 3. Soto q. 1. art. 2.

Saltem [d] quidquid ſit de iſta controuerſia de Epiſcopatu, actus nobiliſſimus in Eccleſia ſimpliciter eſt conſecratio Euchariſtiæ: & ita ſupremus gradus ſiue nobiliſſimus propter nobilitatem actus, ad quem diſponit, eſt Sacerdotium: & per conſequens iſto modo accipiendo deſcriptionem Ordinis iuxta primam deſcriptionem poſitam in primo articulo, & diſtinctionem Ordinis in Eccleſia, tantùm ſunt ſeptem Ordines: quorum primus eſt gradus diſponens ad conſecrationem Euchariſtiæ, & eſt Sacerdotium. Secundus gradus eſt diſponens ad diſpenſationem Euchariſtiæ, ſaltem ſanguinis, & eſt Diaconatus. Tertius eſt diſponens ad oblationem materiæ Euchariſtiæ conſecrandæ, & eſt Subdiaconatus. Et patet ratiò, quare tres iſti gradus Sacramenti dicuntur Ordines, quia immediatè diſponunt ad actum aliquem, vel miniſterium circa Euchariſtiam, vel eius materiam exhibendam.

7

Sacerdotiũ eſt gradus nobiliſſimus in Eccleſia. Ad quos actus diſponunt tres Ordines ſacri?

Vlteriùs, aliqui alij gradus diſponunt ad actus aliquos remotè ſe habentes ad Euchariſtiam: vel ergo ad conuenientem diſpoſitionem in populo ad orandum, & ſuſcipiendum: vel remouendum impedimentum, ſeu diſpoſitionem inconuenientem. Primo modo diſpoſitio conueniens pertinens ad effectum, eſt deuotio, & ad hanc deuotionem attendit Acolytus illuminando cereos. Alia diſpoſitio eſt pertinens ad intellectum, ſcilicet cognitio, & ad hanc agit Lector. Remouere prohibens eſt arcere indignos, ne approximent: vel ergo indignos homines, & hoc pertinet ad officium Oſtiarij: vel dæmones, & hoc pertinet ad officium Exorciſtæ.

Ad quæ miniſteria diſponunt quatuor Ordines minores?

Ex dictis apparet, quòd non eſt proprius actus Diaconi legere Euangelium, & Subdiaconi Epiſtolam: ſed iſti ſunt remoti, & minus perfecti actus eorum: perfectiſſimi autem, & proprij illorum Ordinum ſunt, quos habet vnus immediatè circa Euchariſtiam diſpenſandam; alius circa materiam eius offerendam.

Legere Euangeliũ, & Epiſtolam, an ſint primi actus Diaconi, & Subdiaconi.

c DE *ſecundo articulo, inuitentes*, &c. Reſpondens ad ſecundum articulum de numero Ordinum, differit primò de Epiſcopatu, an ſit Ordo ſacramentalis. Partem negatiuam docent omnes antiqui Theologi præter ſolum Altiſiodorenſem. Magiſter *in hac diſt. cap. Et alia.* Eam inſinuare videtur Alexander 4. *p. Sum. quæſt.* 20. *membr.* 8. *artic.* 1. *& q.* 21. *membr.* 4. *ad* 4. vbi negat Epiſcopatum eſſe Ordinem nouum, ſed ampliari poteſtatem clauis, quæ ſequitur ad Ordinem Sacerdotij per conſecrationem Epiſcopalem. D. Thom. *in hac diſt. q.* 3. *art.* 1. *quæſtiunc.* 2. Richardus *artic.* 5. *q.* 2. Albertus *eadem diſtinct. artic.* 39. D. Bonauentura *in* 2. *parte diſtinctionis, art.* 2. *q.* 3. aſſerens eſſe communem ſententiam. Eam tuentur Capreolus *diſt.* 25. *q.* 1. *art.* 1. *concl.* 2. Thomas de Argentina *quæſt. vnica, art.* 2. *ad* 5. *&* 8. Ferrarienſis 4. *contra Gentes, cap.* 76. Sotus *quæſt.* 1. *huius art.* 2. Turrecremata *in can.* 1. *diſt.* 21. *& in canonem Cleros.* Sylueſter *in Summa verb. Epiſcopus, quæſt.* 1. Abulenſis *in* 16. *Matth. quæſt.* 74. Citatur etiam noſter Doctor *in præſenti litera.*

1 *An Epiſcopatus ſit Ordo*

Sententia negatiua.

6 *Doctor inclinat in affirmatiuam.*

Cæterùm non rectè citatur, vt benè notauit Scholiaſtes: quia ſi ſpectamus diſcurſum, ex quo debet mens eius colligi, tenet affirmatiuam, pro qua diſcurrit, licèt non exprimat concluſionem propter reuerentiam antiquorum Theologorum, & communem ſententiam, vt dicit D. Bonauentura; primus tamen ex Theologis poſterioribus eam vocauit in dubium, quam in neutram partem reſoluit; ſed abſtinet ab ipſa controuerſia eam relinquens in propriis fundamentis, & tranſit ad illud, quod erat certum in ſcholis de numero Ordinum. *Alij contradicunt*, inquit, *concluſioni, quam tenent iſtæ duæ viæ: quia negant Epiſcopatum eſſe Ordinem propriè dictum: ſed an ſit delebilis propter conſecrationem, cum qua confertur, altercantur inter ſe: ſed vana videtur altercatio negando Epiſcopatum eſſe Ordinem, quæcumque enim iuriſdictio in Eccleſia, vel per ſuperiorem ſuſpendi poteſt, ita quòd ſi tempore ſuſpenſionis attentet aliquid facere nihil faciat, vel poteſt omnino pro omni tempore tolli*, &c.

7 Quibus verbis inſinuat ſe manere in ratione adducta pro opinione affirmatiua, quam infrà adducemus, & quam hìc non putat ſolui, & poſtea ſubdit excuſando ſe à controuerſia: *ſaltem quidquid de iſta controuerſia de Epiſcopatu*, &c. & in reſponſione ad quartum quod eſt ex authoritate Dionyſij, Iſidori, & Canonis. *Patet*, inquit, *ex ſecundo articulo, qui enim negant Epiſcopatum eſſe Ordinem, exponunt eos accipere Ordinem pro ſacramentali*, &c. vbi tantùm adducit reſponſionem Theologorum antiquorum, non propriam. Deinde, ſi ex conſequentia Doctrinæ argumentari libet, inſrà ait, *Sed in Sacerdotio videtur probabile*, inquit, *quod ibi ſint duæ formæ partiales, in quarum altera confertur poteſtas conficiendi Euchariſtiam: in reliqua poteſtas abſoluendi in pœnitentia*, &c. quod & ſuprà fuſiùs docuit *diſt.* 19. *q.* 1. *art.* 3. admittens etiam duos characteres partiales, qui integrant vnum totalem: in hac autem litera ideò docet in Sacerdotio duas ordinationes partiales, quia etiam correſpondet ſingulis ſua propria materia, & ſua propria forma. Sed in Epiſcopatu idem etiam patet habere

Nec ſequentia Doctrina.

materiam, & formam diuerſam à materia, & forma Sacerdotij: ergo ſequendo hæc principia idem diceret, ſi propriam ſententiam exponeret, quia in hac cõcluſione de particulari charactere Sacerdotij recedit à fundamento Theologorum, quo negant Epiſcopatum eſſe Ordinem, quia eſt officij & dignitatis tantùm, in quo confertur poteſtas, & non character, quæ eſt ratio Magiſtri, & originariè fundatur in quibuſdam authoritatibus Hieronymi, quas ita explicant Theologi antiqui, vt poteſtas hæc ſiue abſoluendi in Sacerdote, ſiue Epiſcopalis collata in conſecratione, non ſit character, ſed illa conſequatur ad characterem Sacerdotalem immediatè, vt dicit Alenſis, hæc autem mediatè; vel certè vt ſit actus characteris, vt alij dicunt, prima poteſtas, ſecunda verò, quæ eſt Epiſcopalis, ſupponat characterem Sacerdotij tantùm, & ſit poteſtas Officij, & dignitatis, ſeu iuriſdictionis faciendi actus Hierarchicos.

In Sacerdotio eſſe duplicem charactẽrem

Prætereà, ſuprà aſſignans definitionem Ordinis in articulo primo huius qnæſtionis, in ſecunda definitione comprehendit Epiſcopatum. Et doctrina eius, qua explicat varias acceptiones Ordinis in vltima & particulari acceptione eius, omnia quæ ibidem exprimit, conueniunt Epiſcopatui, quia *eſt gradus eminens in Eccleſia diſponens ad actum aliquem Eccleſiaſticum eminentem, & quia ſpecialiter*, inquit, *actus eminentes in Eccleſia ſunt actus reſpicientes Sacramenta, ideò poteſt ſpecialiùs dici, quòd eſt gradus diſponens ad aliquem actum ſacramentalem*, &c. quæ omnia conueniunt Epiſcopatui.

8 *In ſecũda definitione Ordinis comprehẽdit Epiſcopatum.*

Quòd ſi obiiciatur definitionem, quam ipſe propriam aſſignat *in* 3. *artic.* excludere Epiſcopatum per illam particulam, *cui conuenit aliquod miniſterium circa Euchariſtiam exhibendam*, &c. Reſpondetur *in articulo ſecundo*, iam ſe excuſaſſe à reſolutione ipſius controuerſiæ, & tantùm definire ordinem *in* 3. *articulo*, vt comprehendit quatuor Minores, Subdiaconatum, Diaconatum, & Presbyteratum, & prout conſequenter præcisè ad Euchariſtiam ordinatur. Cæterùm ſententiam præmiſſam aſſertiuè tenet in Reportatis.

9 *Obiectio.*

In Reportatis tenet affirmatiuam.

Hanc eandem ſententiam tenent Altiſiodorenſis *lib.* 4. *Summæ, tract.* 8. *q.* 1. Omnes Canoniſtæ *in c. Cleros, diſt.* 21. *& c. Perlectis, diſt.* 25. vt citat Doctor. Accedunt poſteriores Theologi, Durand. *in hac diſt. q.* 5. Paludan. *q.* 6. *&* 7. Baſſolis *quæſt. vnica.* Mayron. *quæſt.* 2. Gabriel *in Supplemento.* Nauarr. *in Summ. cap.* 22. Petrus de Soto *de inſtitutione Sacerdotum, lect.* 4. Michaël de Midina *lib.* 1. *de ſacrorum hominum continentia, c.* 3. *&* 4. *& cap.* 16. & communiter recentiores. Bellarmin. *lib. de Ordin. c.* 5. Vaſquez *in* 3. *part. tom.* 3. *diſp.* 224. *cap.* 4. Caiet. *tomo opuſculorum, tract.* 11.

Sententia affirmans Epiſcopatum eſſe Ordinem.

Prima concluſio huius articuli ſit, Epiſcopatum eſſe Ordinem ſacrum à Chriſto Domino inſtitutum. Probatur, 1. ad Timoth. 4. *Noli negligere gratiam, quæ data eſt tibi per Prophetiam cum impoſitione manuum Preſbyterij*, &c. & 2. ad Timoth. 1. *Vt reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum*, &c. Hinc intelligitur communiter Ordinatio Timothei in Epiſcopum, qui eſt gradus Ordinis Sacerdotalis, pri-

10 *Epiſcopatus eſt Ordo? Prima ratio ex Scriptura.*

per manus enim impositionem designatur gradus, quem recipit. Vnde Dionysius de Eccleſiaſt. Hierarch. cap. 5. *Manus*, inquit, *impoſitio docet eos, qui ſacris Ordinibus mancipantur, ſacras omnes actiones quaſi ſub Deo efficere, vtpote quem habeant operationum ſuarum in omnibus ducem & rectorem. Item manuum impoſitione indicatur protectio Principis & perfectoris Dei, qua interne illi ipſi, quibus manus imponitur, tanquam filij ab eo gubernantur, qua virtutem, & robur ipſis largitur, & aduerſarias poteſtates repellit*, &c. Hieronym. in c. 59. Iſaiæ ait ordinationem à Græcis vocari χειροτονίαν; id eſt, manuum impoſitionem. Vide in præfatum locum Chryſoſtomum, Theodoretum, OEcumenium, Theophylact. Auguſtin. in lib. quæſtionum noui & veteris Teſtamenti q. 93. *Accipite Spiritum ſanctum*, &c. Inſufflatio, inquit, hæc (de qua Ioannis 20.) *gratia quædam eſt, quæ per traditionem infunditur ordinatis, per quam commendatiores habentur.* Vnde Paulus dixit: *Noli negligere gratiam*, &c. Ambroſius lib. de dignitate Sacerd. cap. 5. *Quis dat frater Epiſcopalem gratiam? Deus, an homo? Reſponde, ſine dubio Deus? ſed tamen per hominem dat Deus*, &c.

Dionyſius.

Hieron.

11 *Ordinatio Pauli, & Barnabæ.*

Item *Actorum* 13. habetur Ordinatio Pauli, & Barnabæ Epiſcopalis, *Tunc ieiunantes, & orantes, imponentéſque eis manus dimiſerunt illos*, &c. Suarez *tom. 3. in 3. part. diſput. 34. ſect. 1.* negat, hîc agi de impoſitione manus conſecratoriæ, ſed deprecatoriæ; quod etiam quidam intelligunt, vt Vaſquez *diſput. 235. cap. 3. tom. 3.* Sed hæc interpretatio multùm eneruat argumentum ex Scriptura probans Ordinationem eſſe Sacramentum, quod potiſſimùm ex hoc, & loco citato deſumitur. Chryſoſtomus autem in hunc locum *homil. 27.* docet fuiſſe ordinatos. Idem ſupponit Leo Papa epiſtola 81. aliàs 79. ad Dioſcorum Alexandrinum. *Præter auctoritatem*, inquit, *conſuetudinis, quam ex Apoſtolica nonimus venire doctrina, etiam ſacra Scriptura manifeſtat, quòd cùm Apoſtoli Paulum, & Barnabam ex præcepto Spiritus ſancti ad Euangelium mitterent Gentibus prædicandum, ieiunantes & orantes impoſuerunt eis manus, vt intelligamus quanta, & dantium & accipientium deuotione curandum ſit, ne ſanctæ benedictionis Sacramentum negligenter videatur impletum*, &c. Dederunt ergo ex Leone Spiritum ſanctum per manus impoſitionem & Sacramentum. Et libri rituales ex hoc capite ſumunt argumentum, non debere ordinationem fieri niſi ſub miſſam, quæ eſt conſuetudo communis Eccleſiæ. Et ratio ipſa ſuadet, quia miſſio fuit viſibilis, & in facie Eccleſiæ ad Apoſtolatum, ſeu prædicationem, & per ſignum viſibile, quod denotat, vt patet ex primo loco, Sacramentum gratiæ, & collationem Spiritus ſancti: nam per impoſitionem manus in primitiua Eccleſia conſueuit dari Spiritus ſanctus ab Apoſtolis in confirmatione & ordinatione, *Actorum* 8. & 19. 1. *ad Timoth.* 4. & 5. & 2. *ad Timoth.* 1. Manus autem impoſitio, & oratio fuit ſignum communicationis Spiritus ſancti: vt *Actorum* 8. Vnde Hieronymus *in Iſaiæ cap.* 58. χειροτονίαν, interpretatur manus impoſitionem, quæ cum vocis imprecatione ordinationem perficit.

Aliqui negant.

Contrarium probatur.

Leo Papa.

Fuiſſe Ordinatos.

Omnia ad Sacramẽtum requiſita cõcurrerunt.

Modus dandi Spiritũ ſanctum in primitiua Eccleſia.

Hieron.

12 *Obiectio 1. Vaſquez ex ſuputatione temporis.*

Neque rationes in oppoſitum conuincunt. Primò, quia vel illa Ordinatio accidit poſtquam primò aſcendit Ieroſolymam anno 3. poſt conuerſionem, vel accidit poſt annos quatuordecim, quando iterum aſcendit Ieroſolymam. Sed quidquid dicatur, ſequitur eum fuiſſe Apoſtolum electum à Chriſto, vt ipſe teſtatur *ad Galat. 1.* & ordinatum, cùm ſtatim poſt conuerſionem ſe contulit in Arabiam, antequam vllum Apoſtolum videret, aut ab eo aliquid diſceret: ergo non eſt dicendum, quòd non fuerit ordinatus Epiſcopus, antequam miſſus eſt hoc loco Antiochiam; nam hoc ipſo, quòd fuerit Apoſtolus, ſequitur fuiſſe Epiſcopum ſua electione, ſicut & cæteri Apoſtoli.

13 *Reſponſio. Quando contigit hac Ordinatio Paulı.*

Reſpondetur: Neque anno 3. conuerſionis, neque anno 14. contigiſſe hanc ordinationem, ſed tempore intermedio, nempe anno Chriſti 44. & ſecundo Claudij Imperatoris, quo vniuerſalis fames totum orbem oppreſſit, quo eodem anno per Paulum, & Barnabam Antiocheni factam collectam miſerunt Hieroſolymam, & redeuntes Paulus & Barnabas tunc miſſi ſunt, & ordinati: quamuis autem antea Paulus iuerit in Arabiam, deinde reuerſus Damaſcum prædicauit, inde miſſus Ieroſolymam confidenter agebat, licèt per quindenam ibi hæſerit propter inſidias paratas Iudæorum. Deinde miſſus eſt in Tarſum, mox conquiſitus à Barnaba deductus eſt Antiochiam, in quo plures primùm receperunt fidem, quam prædicarunt diſcipuli diſperſi in perſecutione, qua Stephanus occubuit; & hæſit ibi annum vnum: tamen toto illo tempore non legitur Eccleſias fundaſſe, aut miniſtros eis propoluiſſe, aut conſecraſſe, donec hac vltima miſſione ſimul cum Barnaba profectus eſt, poſt hanc vltimam vocationem, & conſecrationem poſt quatuordecim annos fundatis Eccleſiis aſcendit Ieroſolymam, vt conferret Euangelium, quod prædicauit, ne in vanum curreret, vt ipſe teſtatur, cum Petro & aliis Apoſtolis, qui dexteras coniunxerunt.

Antea nec miniſtros conſecrauit, neque Eccleſias fundauit.

14 *Signa ordinationis.*

Habemus ergo & ipſam conſecrationem per manus impoſitionem, & ieiunio præmiſſo. Habemus ſecundò ſigna, & prodigia confirmantia ſermonem, quæ aliàs à Paulo facta non leguntur, in hac miſſione facta; nam cùm primùm aſcenderet Ieroſolymam, narratur tantùm vocatio, & conſtantia in prædicando. Habemus etiam ordinationem, & inſtitutionem Miniſtrorum, & Eccleſias fundatas. Item in ea ordinatione inſinuari ritum ipſum eundem ſeruatum, quo ipſi ordinati ſunt, vt capite ſequenti. *Et cùm conſtituiſſent illis per ſingulas Eccleſias, & oraſſent cum ieiunationibus, commendauerunt eos Domino, in quem crediderunt.* Nam ſic etiam ipſi ordinati dicuntur: vnde hîc non defuit ordinatio, quam deſignat verbum Græcum χειροτονήσαντες. Quomodo enim conſtituiſſent Presbyteros, niſi per ordinationem. Additur præterea, ieiunium, & hic ſermo eſt non ſolùm de Presbyteris ſimplicibus, ſed etiam de maioribus, ſeu Epiſcopis, quorum idem tunc nomen fuit, vt poſtea videbimus.

15 *Ab exitu miſſionis idem patet.*

Deinde habemus exitum huius miſſionis *cap.* 14. nempe eos veniſſe Antiochiam, expoſituros Magnalia, quæ Deus per ipſos peregit. *Et inde*, inquit, *nauigauerunt Antiochiam, vnde erant traditi gratiæ Dei in opus, quod compleuerunt*, &c. nempe ſicut in ea Eccleſia receperunt vltimam vocationem ad Apoſtolatum, & ordinationem, congruum fuit, vt totius vocationis exitus, & fructus ad eam referrent primùm,

Regreſſus eorum Antiochiam.

prout fecerunt, in qua etiam aliquot annis prioribus Petrus Apoſtolus ſui Primatus Cathedram fundauit, & ipſa prærogatiua Cathedræ Petri eminebat tum cæteris. *Cum autem veniſſent*, inquit, *& congregaſſent Eccleſiam, retulerunt quanta feciſſet Deus cum illis, & quia aperuiſſet Gentibus oſtium fidei. Morati ſunt autem tempus non modicum cum diſcipulis*, &c. Ad rationem autem, ſeu congruitatem. Reſpondetur, ſicut & ipſe Chriſtus primùm elegit Apoſtolos, antequam ordinauit eoſdem, qui primùm ordinati ſunt Sacerdotes in Cœna, & vt probabilior fert ſententia, Epiſcopi, quando *Ioannis* 20. in ipſos inſufflauit, dicens: *Accipite Spiritum ſanctum*, &c. Ita etiam licèt Paulus fuerit à Chriſto vocatus ad Apoſtolatum, & prædicationem Euangelij: tamen hanc vocationem priuatam dici; non autem publicam, & in facie Eccleſiæ: neque dediſſe ei tum ordinationem. Quando autem Spiritus ſanctus in Eccleſia Antiochena iuſſit ſegregari Paulum, & Barnabam in opus, ad quod aſſumpſit eos, tunc hæc vocatio tum à Chriſto, facta eſt in facie Eccleſiæ, & per Eccleſiam conferentem gradum ordinationis.

Reſponſio ad rationem ex congruentia.

Diuerſa vocationes Pauli.

Vocatio publica in facie Eccleſiæ.

16 *Ordinatio Iacobi.*

Præterea, quod amplius eſt, epiſtola Anacleti ipſum conſecrationis myſterium dicitur Iacobus dictus frater Domini accepiſſe à Petro, Ioanne, Iacobo Apoſtolis, quando ordinatus eſt Epiſcopus Ieroſolymitanus, & hinc colligi tres Epiſcopos requiri ad ordinationem Epiſcopi, vt hinc pateat conſecrationem à munere Apoſtolatus diuerſam eſſe, neque eo ipſo, quo vocati ſunt Apoſtoli, ſtatim ipſa electione Chriſti ordinationem Sacerdotalem accepiſſe. Habetur etiam in martyrologio Bedæ hæc conſecratio facta 27. menſis Decembris. Non eſt ergo cur negetur Apoſtolus Paulus, & ſi à Chriſto electus fuerit ad hoc munus, accepiſſe conſecrationem in Eccleſia Antiochena, in qua tunc verſabatur, & quam conſtat fuiſſe primariam ex Cathedra Petri eo tempore.

Vocatio ad Apoſtolatum diuerſa eſt ab ordinatione.

17 *Secunda obiectio ex defectu conſecrantium. Reſponſio.*

Obiicies ſecundò, tunc non fuiſſe vllos Apoſtolos, aut Epiſcopos Antiochiæ, qui munus conſecrationis præſtarent: quod magis congruè tantis viris debuit dari ab ipſo Petro.

Reſpondetur, negando ſuppoſitum: quia non eſt veriſimile illam Eccleſiam Antiochenam multitudine fidelium, & authoritate Cathedræ Petri fuiſſe deſtitutam maioribus Sacerdotibus, ſeu Epiſcopis eo tempore conſecratis: quia autem vocatio Pauli fuit immediata à Chriſto, & per Spiritum ſanctum reuelantem Eccleſiæ munus, ad quod aſſumptus eſt, non derogat eius authoritati, quòd reciperet ab aliis ordinationem, qui etiam baptizatus eſt ab Anania: nec minùs congruum fuit eum conſecrari ab aliis, qui non ad munus Apoſtolatus electi ſunt, quàm benedici, ſi iam eſſet conſecratus & ordinatus, non ſolùm Apoſtolus, ſed & Epiſcopus, quia benedictio fit à maiori, non à minori.

Non derogat dignitati Pauli conſecratum fuiſſe à non Apoſtolis.

18 Leo. Arator. *Probabile eſt fuiſſe conſecratum ab Apoſtolis.*

Cæterùm Leo Papa dicit hanc conſecrationem factam ab Apoſtolis, & Arator Poëta *lib. 2. poëmatum*, ait factam à Petro. Aliqui id incredibile ferunt, cùm Lucas mentionem Petri non fecerit. Et quod ait Leo, difficile aiunt, quia non leguntur Apoſtoli Antiochiæ fuiſſe præter Petrum, Paulum, & Barnabam, neque conſtat tunc Petrum fuiſſe Antiochiæ. Verùm cùm hoc anno ſolutus vinculis ab Angelo Ieroſolymis dicitur Petrus veniſſe Antiochiam, & inde Romam, vt conſtat ex Baronio *tom. 2. anno* 44. Benè potuit ipſo Antiochiæ exiſtente hæc conſecratio contigiſſe, neque adeò fidem excedunt, quia hoc eodem anno coniicitur miſſio, & ordinatio Pauli & Barnabæ: quòd autem non fiat mentio eius in hoc loco, ſic etiam neque mentio eius fit *Actorum* 9. à Luca, quando Paulus venit poſt tres annos ſuæ conuerſionis Ieroſolymam videre Petrum, vt ipſe fatetur *ad Galatas* 1. Quod Leo aſſerit, facilè per hoc intelligitur, nam ſi Petrus fuerit tum Antiochiæ, facilè nomen honoris plurale Petro accommodatur, niſi dicere mauis eum intelligere ipſos diſcipulos, & Epiſcopos, qui ſæpiùs in Scriptura Apoſtoli dicuntur; quamuis particularium tantùm Eccleſiarum curam habentes: nam *ad Philipp.* 2. Epaphroditus Epiſcopus Philippenſis appellatur à Paulo Apoſtolus *ad Romanos* 16. Andronicus, & Ianias eius cognati nobiles fuiſſe in Apoſtolis dicuntur, 2. *ad Corinth.* 8. eos vocat Apoſtolos Eccleſiarum, gloriam Chriſti: hac ergo ratione diſcipuli Epiſcopi conſecrantes Paulum dici potuerunt Apoſtoli à Leone.

Petrum hoc anno fuiſſe Antiochiæ.

Explicatur Leo.

Quod vlteriùs obiicitur ex verbis Pauli *ad Galatas* 1. ſe nihil recepiſſe ab Apoſtolis, intelligitur quantùm ad doctrinam, quam recepit à Chriſto, & quantùm etiam ad ſtatum vocationis, quæ fuit etiam à Chriſto immediatè, conſecrationem tamen accepit ab Eccleſia, cui Deus commiſit miniſterium ordinarium Sacramentorum, neque apparet fundamentum aliquod diſpenſationis neceſſarium à lege ordinaria.

19 *Alia obiectio ſoluitur.*

Secundò probatur concluſio, quia ſancti Patres quando loquuntur abſolutè, & ſine diſcrimine de Sacerdotibus, intelligunt Epiſcopos. Vnde Chryſoſtomus *in libris de Sacerdotio*, & Ambroſius *de dignitate Sacerdotali*, loquuntur de Epiſcopis ſolùm. Anacletus epiſtola 3. cap. 1. *Sacerdotum, fratres, Ordo bipartitus, & ſicut Dominus illud conſtituit, à nullo debet perturbari*, &c. & infrà: *amplius quàm illi duo Ordines, nec nobis à Deo collati ſunt, neque Apoſtoli docuerunt.* Euſebius Papa epiſtola 3. aſſerit Epiſcopos ſucceſſiſſe Apoſtolis: quod in vniuerſum alij Patres, & Doctores affirmant, vt Damaſus *in epiſtola* 4. Innocentius I. *epiſtola ad Decentium Eugubinum cap.* 3. Ioannes III. *in epiſtola ad Epiſcopos Germaniæ, & Galliæ.* Accedit vlteriùs quòd omnes damnarunt hæreſim Aëtij, qui ſuſtulit diſtinctionem inter Epiſcopatum, & Sacerdotium ſimplex, vt patet ex Epiphanio *hæreſ.* 75. & Auguſtino *de hæreſ. hæreſi* 53. Quod ſi probatur iure diuino hæc differentia, ſic etiam ſequi videtur probari Epiſcopatum eſſe Ordinem.

20 *Secunda probatio concluſionis.*

Patres per Ordinem Sacerdotum primariò intelligunt Epiſcopos.

Anacletus.

Epiſcopos ſuccedere Apoſtolis.

Damnatur hæreſis negãs diſtinctionem inter Epiſcopum, & Sacerdotes.

Tandem vt cætera omittam, quæ à citatis fuſiùs tractantur, Tridentinum *ſeſſ.* 23. agens de ordinatione, videtur expreſsè hanc veritatem docere: nam *cap.* 1. docet ſacrificium, & Sacerdotium coniuncta eſſe, & *cap.* 3. Ordinem eſſe Sacramentum propriè dictum *cap.* 4. eſſe indelebilem, *cap.* 5. tandem ad Hierarchiam Ordinis præcipuè ſpectare Epiſcopos, quibus tantùm competit confirmare, & Ordines cõferre, neque

21 Trident.

in

in ordinatione eorum, aut Sacerdotum, aut aliorum Ordinum requiri consensum populi, aut magistratus; ac tandem subdit: *Hæc sunt quæ generatim sacræ Synodo visum est Christi fideles de Sacramento Ordinis docere*, &c. Ergo sicut discernit Episcopatum à gradu Sacerdotij, per actus sibi specialiter competentes, vt est confirmatio, & ordinatio, comprehendit Episcopatum inter Ordines. Quod etiam præfert titulus ipsius sessionis, *Vera*, inquit, *& Catholica doctrina de Sacramento Ordinis ad condemnandos errores.* Neque enim hîc agit Concilium de Ecclesiastica Hierarchia, nisi præcisè, vt constat ex diuersis gradibus Ordinis, quà Sacramentum est, inter quos enumerat Episcopatum; aliàs etiam comprehenderet cætera, quæ ad compagem, & regimen corporis mystici, siue ex institutione Christi, siue ex Canonibus inducta sunt. Primò Vicarium Christi, qui est caput Ecclesiæ visibilis ex diuina institutione.

Episcopatum esse Ordinem.

Agit tantùm de Hierarchia Ordinis, & non iurisdictionis.

22 Deinde ex institutionibus Patrum, & Conciliorum, Patriarchæ, Primates, Metropolitani spectant ad corpus mysticum tanquam primarij Ministri. Ergo sequitur tantùm agere de Hierarchia mystica, vt præcisè constitit in diuersis gradibus Ordinis, quà Sacramentum est; & consequenter comprehendere Episcopatum sub ordine, quà est Sacramentum: quò spectat can. 6. *Si quis dixerit in Ecclesia Catholica non esse Hierarchiam diuina ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris, & Ministris, anathema sit*, &c.

23 Vltimò probatur ratione Doctoris, vel potestas Episcopi spiritualis est Ordinis, vel iurisdictionis. Si Ordinis, ergo intentum. Si iurisdictionis tantùm, ergo auferri potest, aut suspendi per superiorē, quod videtur omnino inconueniens.

Argumētum à ratione.

Sententia Richardi.

Richardus videtur admittere per degradationem amitti ex toto potestatem Episcopalem, ita vt si aliquid attentet, non possit esse validum. Contra hoc sunt antiqui Canones, quibus præcipitur hæreticos in suo gradu admitti ad Ecclesiam abiecta hæresi; & id potissimùm de Episcopis sanxiuit VII. Synodus actione 1. huius decreti, nulla esset ratio, si dignitas Episcopalis fundaretur in sola iurisdictione amissibili, & separabili à persona, quia certum est extra Ecclesiam, nullam dari iurisdictionem in aliqua hæresi; ac proinde Ordinatio Episcoporum ab hæreticis esset nulla, si consisteret in iurisdictione mera, quæ non esset potestas Ordinis; vnde receptio Episcoporum in suo gradu supponit priorem ordinationem validam fuisse, neque posse innouari; ac proinde potestatem ordinis: nunquam enim solita est Ecclesia recipere aliquem in eo gradu, quem inualidè recepit. Vnde Augustinus perinde asserit contra Donatistas Ordinem acceptum in hæresi valere, sicut & Baptismum *lib. 2. contra Parmenianum, cap. 13. & cap. 11. lib. 1. de Baptismo, cap. 1. epistola 50. & de bono coniugali, cap. 18. & 24.* & aliàs sæpè.

Impugnatur. Episcopatus gradum non delere.

Supponit antiqui Canones de recipiendis hæreticis.

Ordinationē in hæresi factam tenere.

24 Hinc etiam Tridentinum *sess. 7.* docet Baptismum, Confirmationem, & Ordinem imprimere characterem, ex quo habent esse iterabiles, recipiendo ergo Episcopos ordinatos ab hæreticis, & non per nouam ordinationem, supponitur fuisse priorem validam, & non iterabilem, ac proinde impressisse characterem huius Ordinis. Vnde idem Tridentinum sess. 23. cap. 4. *Quoniam verò in Sacramento Ordinis, sicut in Baptismo, & Confirmatione character imprimitur, qui nec deleri, nec auferri potest, merito sancta Synodus damnat eorum sententiam, qui asserunt noui Testamenti Sacerdotes temporariam tantummodo potestatem habere, & semel ritè ordinatos, laicos effici posse*, &c. Posteà subdit id esse Ecclesiasticam Hierarchiam confundere: *Proinde sacrosancta Synodus declarat, præter cæteros Ecclesiasticos gradus, Episcopos, qui in Apostolorum locum successerunt, ad hunc Hierarchicum Ordinem præcipuè pertinere.* Hæc verba ex causali referunt doctrinam in initio capitis datam; de impressione characteris, & eius indelebilitate. Item errores contrarios, quibus, in verbis præmissis, per veritatis oppositæ declarationem, aduersatur. Ergo supponit in ordinatione Episcopi imprimi characterem, & potestatem, quam habet ordinandi cæteros, & confirmandi, in qua eminet Sacerdoti, esse potestatem Ordinis, & non iurisdictionis.

Trident. De Sacr. in genere can. 9.

In Episcopatu imprimi characterem.

Sotus admittit in Episcopatu imprimi characterem, vel extendi, non tamen dari gratiam, ideóque non esse Sacramentum.

25 *Responsio. Impugnatur. Ordinationē Episcopi conferre gratiā.*

Contrà, hoc videtur absurdum imprimi characterem Ordinis per Sacramentum, & non dari gratiam: quia sicut character ille est potestas actiua ad actus eminentiores, quàm sint actus, ad quos ordinatur Diaconus, & Subdiaconus, mirum est si in his datur gratia, in ordinatione Episcopi non ita, in qua maior est necessitas gratiæ. Deinde non rectè cohæret imprimi characterem ex opere operato, & signum imprimens non esse Sacramentum. Quia Baptismus non ideò tantùm est Sacramentum, quia confert gratiam, sed etiam, quia confert characterem. Vnde, quando imprimit solum characterem, suppositio obice, per modum Sacramenti operatur.

Præterea, huic doctrinæ aduersatur Tridentinum: quia *sess. 7. de Sacramentis in genere*, docet omnia Sacramenta nouæ legis causare gratiam, *can. 2. 6. 7. & 8.* subinde definiens *canone 9.* prædicta tria Sacramenta etiam imprimere characterem in anima. Deinde *sess. 23. cap. 3. & canone 4.* definit per ordinationem dari gratiam, dari Spiritum sanctum, sub qua ordinatione comprehendit Episcopatum, vt visum est.

26 *Alia impugnatio eiusdem ex Tridentino.*

Respōsio aliorum.

Respondent alij in Episcopo quidem esse aliquam superiorem potestatem ex diuina institutione, & sic hunc gradum collatum esse ordinem lato modo sumptum, vt dicit gradum eminentiæ: sed non esse ordinem stricte sumptum diuersum ab ipso Sacerdotali characterē.

Impugnatur.

Contrà, Concilium distinguit ordinem, qui imprimit characterem in Episcopatum & Sacerdotium, & potestatem ad actus, quos potest Episcopus, vt sunt Ordinatio, & Cōfirmatio, tribuit Episcopo, qua est in Ordine superiori, & supponit esse potestatem Ordinis, vel eos actus esse prouenientes ab Ordine propriè dicto; & refert eos in ipsum characterem, non aliam diuersam institutionem diuinam: ergo nulla fingi hîc potest diuersa institutio diuina ab ipso Sacramento, quod imprimit characterem, neque potestas etiam diuersa ex diuina institutione in Ordine ad præfatos actus, ab ipsa potestate Ordinis, seu characteris, vt est potestas actiua.

Neque valet instantia, qua dicitur Sacerdos recipere characterem Sacerdotalem, & potesta-

27

Diuerſitas inter poteſtatem ligandi, & ſoluẽdi, & inter poteſtatem Epiſcopalem.

tem Ordinis in ordine ad corpus Chriſti verum, quam conſequitur poteſtas ligandi & ſoluendi per modum iuriſdictionis, & non ex vi characteris, quia & hoc non eſt certum, quia potiùs hæc poteſtas eſt Ordinis, & ſupponit characterem partialem, vt infrà dicit Doctor. Et quidquid ſit de hoc, hæc poteſtas eſt remota, nequítque in actum reduci ſine poteſtate recepta ab Eccleſia: quia, vt diximus, non debuit derogare iuriſdictioni Eccleſiæ, cui conceſſæ ſunt claues fori externi; ſed non ita ſe habet poteſtas confirmandi, & ordinandi in Epiſcopis, qui validè eam exercere poſſunt, renitente Eccleſia, & per omnia imitatur poteſtatem Ordinis: ergo nequit dici poteſtas iuriſdictionis, cuius nullum modum, aut formam ſequitur. Ac proinde, vt Concilium inſinuat, eſt poteſtas Ordinis: nam nulla ratione diceretur imprimi character Ordinis in Epiſcopi conſecratione, qui character eſt poteſtas actiua, niſi habeat actus ſibi proprios, & independentes ab Eccleſia, & omni iuriſdictione proximè & remotè: hi autem actus ſunt præfati, qui validè fiunt ex poteſtate Ordinis, ſicut & conſecratio hoſtiæ à Sacerdote degradato, poteſtatem enim iuriſdictionis meræ eſſe in Epiſcopis, aut aliis independentem, & proximè, & remotè ab ipſius Eccleſiæ iuriſdictione, non rectè cohæret, & perinde derogat poteſtati abſolutè iuriſdictionis, quam habet Eccleſia; ſicut ſi Sacerdos haberet poteſtatem abſoluendi ſine vlla ſubordinatione proxima, aut remota ad Eccleſiam. Poteſtatem autem Ordinis non dependere ab Eccleſia, expedit, quantùm ad valorem ſui actus: quia completam poteſtatem habet ex ipſa ordinatione.

28 *Reijcitur Vaſquez.*

Vaſquez *diſput. 240. cap. 4. in fine*, hanc rationem, quam adducit noſter Medina *libro de ſacrorum hominum origine & continentia, cap. 16.* videtur contemnere, ſicut & inſtantiam de Epiſcopis titulatis tantùm, qua probat iuriſdictionem Epiſcoporum, & aliorum dependere ab Eccleſia, & vniuerſali poteſtate Vicarij Chriſti. Cæterùm diuiſio poteſtatis in illam, quæ eſt Ordinis, & iuriſdictionis vulgaris, eſt apud Theologos & Canoniſtas, ſicut & differentia earum; quòd vna ſit ſtabilis & independens, altera autem non ita: ſed auferri, aut limitari poſſit iuxta voluntatem Principis, à quo dependet, & legis: loquendo de vtraque poteſtate, vt eſt in inferioribus, & non in capite. Impugnatio autem Vaſquez eſt, quia putat ex vi ordinationis habere Epiſcopum poteſtatem, ſaltem remotam in foro externo, vel proximam, qua poſſit excommunicare, ſi haberet ſubditos, eo modo, quo Sacerdos abſoluere, modò haberet ſubditos. Vnde Titularis Epiſcopus ſi tranſiret in ſuam ciuitatem in qua habet titulum, poſſet excommunicare ſine vlteriori auctoritate Pontificis; & ſignum à poſteriori eſt, quia nullus Epiſcopus poteſt excommunicare, aut dicere, *Ego te excommunico nomine Summi Pontificis, aut abſoluo nomine Summi Pontificis*, ſicut neque Sacerdos abſoluit in foro interiori nomine, aut authoritate alterius, ſed ſolius Chriſti.

Ex differentia vulgari, & natura vtriuſque poteſtatis.

Eius fundamentum.

29 *Soluitur.*

Reſpondetur tamen hanc impugnationem non facere contra Medinam: quia non loquitur Medina de poteſtate, quam habet Epiſcopus ex vi Ordinis, ſed ſolius iuriſdictionis: vnde ſiue habeat remotam illam ex vi Ordinis, aut quocumque modo vocetur, erit Ordinis, & non iuriſdictionis, ſicut etiam poteſtas abſoluendi eſt poteſtas Ordinis, vt confertur Sacerdoti in ſua ordinatione. Nihil enim contendit Medina, niſi poteſtatem illam, quam habet Epiſcopus ex ſua ordinatione, ad actus, qui inualidè ab alio quocumque non Epiſcopo conſecrato fierent, non eſſe iuriſdictionis, ſed Ordinis: quia illa nequit limitari, aut auferri. Ipſe etiam Vaſquez admittit poteſtatem, quam habet Sacerdos in foro interiori ex ordinatione eſſe poteſtatem Ordinis. Quantùm ad poteſtatem iuriſdictionis, de qua Medina, intellectam, prout ipſe intelligit, non eſt dubium eam auferri poſſe, vt patet in depoſito, aut degradato, qui nequit excommunicare: quod perinde dicendum de merè titulato, qui ſi tranſiret in ſuam ciuitatem, vel non, cenſetur merè titulatus, ſed ordinarius; vel certè ſi alius in eadem ciuitate exercet plenam iuriſdictionem, nequit ille excommunicare, ſicut neque abſens excommunicare poteſt, neque abſoluere ciuem ab alio, qui in ciuitate ordinariam poteſtatem habet, excommunicatum.

Impugnatio nõ facit contra Medinã.

Soluitur inſtantia facta.

Quòd autem abſoluens non dicat authoritate Romani Pontificis ſe abſoluere in caſibus propriis, ideò eſt, quia habet authoritatem iure ordinario, & non delegatam tantùm. Cæterùm non ſequitur quin authoritas illa ipſi conueniat ab Eccleſia, & Pontifice: nam Sacerdos etiam in perſona propria, & vt iudex abſoluit, licèt per poteſtatem traditam à Chriſto: vnde valet, ſi dicat: Abſoluo te ab omnibus peccatis tuis, non inde ſequitur authoritatem, in qua abſoluit, non eſſe Chriſti, aut dependentem ab Eccleſia. Vnde Parochi, Archidiaconi, & alij, quibus iure ordinario olim licuit excommunicare, id faciebant ex authoritate Eccleſiæ, & Conciliorum, atque Pontificis: ergo ſignum illud, quod adducit præfatus author, nihil conuincit. Neque Medina negat Epiſcopum ex ſua ordinatione habere maiorem capacitatem iuriſdictionis externæ in corpus myſticum, quàm habet Sacerdos: eſt enim Hierarcha, & actus Ordinis, quibus generat Sacerdotes miniſtróſque alios Eccleſiæ, ſupponunt illam capacitatem; ſed eſt Ordinis, & non propria iuriſdictionis externæ in actu, ſed in potentia, & ratione eminentiæ gradus, in quo conſtituitur per ſui ordinationem.

30

Recipiens authoritatem, eam exercet in propria perſona, & nomine, ſi eſt ordinaria.

Dubitatur, an character Epiſcopalis ſit diuerſus à Sacerdotali, an potiùs extenſio illius ad actus Epiſcopales? Aliquibus placet eſſe eundem extenſum; aliis verò placet eſſe diuerſum characterem, licèt neceſſariò ex parte ſubiecti præexigat characterem Sacerdotalem; quæ connexio non eſt in aliis ordinibus ex parte rei. Magis placet hæc ſententia de rigore locutionis, quoniam Anacletus ſic diſtinguit duos Ordines Sacerdotum, in Epiſcopos & Presbyteros. Leo Papa *in epiſtola* 84. *alias* 82. Subdiaconatum numerat quartum in ordine, vbi comprehendit Epiſcopatum vt primum. Iſidorus etiam, & habetur *cap. Cleros, diſt.* 21. hanc diſtinctionem ſequitur, ſicut & Tridentinum locis citatis, quòd Epiſcopum ſupra Sacerdotem tanquam diuerſum ordinem ſtatuit. Probatur etiam ſic conſequenter dici debere, tenendo hanc ſententiam, quam defendimus; quia illa extenſio vix commodè applicari poteſt huic propoſito, aut etiam explicari, tenendo Epiſcopatum eſſe diſtinctum ordinem; quidquid enim ſit de illa extenſione prout ſit in quantitate, hic talis eſſe nequit,

31 *Dubium. An diuerſus ſit character? Concluſio affirmans.*

Extensio propriè sumpta. nequit, vt benè probat Medina, quia quantitas non extenditur per additionem noui gradus ad priorem; sed ratione subiecti per nouam dilatationem eiusdem formæ prioris. In proposito non ita fit, sed additur noua potestas ordinis; ergo nouus character.

32 *Extensio relationis ad diuersos terminos.* Si loquamur præterea de eadem extensione, prout ab aliquibus explicatur in relationibus, quando vna ad diuersos terminos dicitur extendi, vt paternitas, quæ fuit ad priorem filium, extenditur ad cæteros. Hæc sententia dependet à quibusdam fundamentis, quæ impugnationem patiuntur in Scholis, vt quòd accidens indiuiduetur à subiecto; quòd solo numero distincta non possint esse in eodem subiecto, de quibus hîc non est agendum: sed similitudo non currit, quia in eo casu requiritur, vt termini sint eiusdem rationis, nempe specificæ, & procedant secundùm eundem modum causandi à generante per generationem. Hic autem actus potestatis Sacerdotalis, & Episcopalis sunt diuersi ordinis, & speciei: ergo nequit eadem potestas extendi ad vtrosque, sicut neque eadem relatio est in patre ad filium, vt sunt idem in *esse* hominis, & vt vnus procedit ab alio.

Excluditur similitudo extensa relationis.

33 *Reijcitur similitudo extẽsionis scientiæ.* Per hoc etiam patet ad instantiam de extensione habitus scientiæ totalis ad plures conclusiones: quia id affirmantes asserunt habitum non multiplicari in specie, & ei correspondere ex parte obiecti aliquam rationem vnam formalem, quocumque modo explicetur, sub qua respicitur ab habitu, sit abstractionis, aut alia; hic autem neque character Sacerdotalis virtute includit Episcopalem, aliàs non esset adhibendum aliud signum sensibile diuersum in *esse* Sacramenti ad impressionem huius, neque etiam character Sacerdotalis extendi potest ad actus Episcopales, sicut idem principium applicatum diuersis conclusionibus, quas includit, eas continet in seipso, quantùm ad veritatem, & extrema, seu terminos inuariatum. Tenendo itaque Episcopatum esse diuersum, & propriè dictum Ordinem, nequit propriè saluari per solam extensionem characteris Sacerdotalis; aut hæc veritas Theologica satis explicari per præmissas instantias dubias, & præsenti conclusioni non adeò congruentes ex suis principiis, ex quibus deducuntur.

34 Probatur ergo imprimi nouum characterem, & specie diuersum in Episcopi ordinatione. Suppono conclusionem præmissam cum suis fundamentis: quia hîc tantùm differitur cum iis, qui admittunt eandem conclusionem. Et sic argumentor: diuersa sunt Sacramenta quantùm ad efficaciam, & institutionem, & quantùm ad res, vt subsunt institutioni, Ordinatio Sacerdotis, & Episcopi; vtraque imprimit characterem, quæ est potestas actiua in ordine ad actus proprios, qui sunt alterius rationis: forma verborum significans potestatem traditam est omnino diuersa, quia exprimit effectum potestatis, seu ipsam potestatem traditam in ordine ad actus suos proprios. Ordinatio Sacerdotis non tribuit neque exprimit implicitè, aut explicitè potestatem Sacerdotalem, neque Episcopalis Sacerdotalem, licèt illam supponat tanquam necessariam ex parte subiecti capacis Sacramenti, sicut Baptismus supponitur necessariò ad confirmationem, cuius dicitur à Patribus complementum. Ergo vtrumque Sacramentum habet etiam suos effectus tam gratiæ, quàm characteris diuersos, sicut Baptismus, & Confirmatio.

Probatio conclusionis à priori ex materia, forma, effectu.

Probatur consequentia: diuersitas effectus in proposito sumitur ex diuersitate signi sensibilis, & verborum, & institutionis, quæ concurrunt in proposito, supponendo ordinationem Episcopi esse Sacramentum, & imprimere characterem. Diuersitas etiam potestatis sumitur in ordine ad diuersitatem actus, ad quem datur; ergo, &c. Diuersitas characteris in proposito sumitur etiam in ordine ad Sacramentum proprium, & diuersum, à quo imprimitur, & eadem diuersitas, vt est potentiâ actiua suo modo siue moralis, siue Physica, sumitur etiam in ordine ad actus diuersos specie, & proprios, ad quos præcisè ordinatur. Sicut ergo Confirmatio, licèt supponat Baptismum, & sit eius complementum, quia ordinatur ad constituendum perfectè Christianum, & ad professionem fidei receptæ in Baptismo, quia per aliud Sacramentum, & institutionem diuersam datur, non dicitur character eius esse extensio characteris baptismalis, neque id conuenit Tridentino, aut Florentino, quæ numerant characteres diuersos impressos in his Sacramentis. Sic similiter cùm Tridentinum asserit in Ordine imprimi characterem, ea diuersitate, qua characteres aliorum Ordinum à se inuicem distinguuntur, ita character Sacerdotalis distinguitur ab Episcopali. Nam eadem videtur esse ratio differentiæ propter diuersitatem actuum, & ordinationis, quæ reperitur, tam in his, quàm in aliis Ordinibus, & diuersitatem institutionis.

35 *Probatio consequentiæ.*

Exemplum à confirmatione.

Dices, fortè vtrumque characterem facere vnum integrum ordinem eo modo, quo potestas data Sacerdoti in corpus Christi verum, & potestas in corpus mysticum, faciunt vnum integrum characterem, ita vt Ordinatio Episcopi sit perfectio quædam Sacerdotij, & Episcopus sit perfectus Sacerdos. Ita Vasquez *cap.* 5. sequens Durandum.

36 *Responsio.*

Contrà, ad propositum conclusionis nihil refert, modò teneatur hæc ordinatio esse Sacramentum propriè dictum. Cæterùm non consequenter videtur id dici; nam ea ratione veteres Theologi negarunt Episcopatum esse Ordinem propriè dictum, ne concederent esse diuersum Sacramentum à Sacerdotio. Sed quidquid dicatur, manet ratio præmissa, quia neque ex characteris naturâ id colligitur, neque ex alio vllo capite characterem Sacerdotalem, & Episcopalem facere vnum magis, quàm Baptismalem, & Confirmationis, neque institutio cohæret, neque Sacramenta, seu signa sensibilia; quia hæc non ordinantur ad eundem effectum, neque character ad eosdem actus; imò maiori fundamento posset dici character Subdiaconatus extendi ad Diaconatus, quia hic gradus potest supplere alterum, & Presbyter officium Diaconi; sed neque Episcopatus, si seorsim dari possit, suppleret Sacerdotium, neque Sacerdotium potest supplere Episcopatum, neque Episcopus inquantùm Episcopus absoluit, aut consecrat, sed inquantùm Sacerdos, neque è contra Sacerdos inquantùm Sacerdos ordinat, & confirmat, sed inquantùm Episcopus. Neque Patres statuentes differentiam inter Episcopum & Sacerdotem, tanquam inter diuersos Ordines, hunc modum admittunt: nunquam enim Patres diuiserunt

Impugnatur.

Principia colligẽdi diuersitatem characterum.

Ordinem Presbyteratus in duos Ordines: diuidunt tamen Ordinem Sacerdotum in Episcopatum & Sacerdotium; vt Anacletus citatus, Isidorus, Leo Papa.

37 *Responsio Vasquez.* Sed respondet Vasquez Anacletum intendisse tantùm excludere Coëpiscopum tanquam Ordine diuersum. Leo verò intendit maiori iure Episcopum teneri ad continentiam, quàm reliquos. Contrà, hoc ipsum euincit contrarium, *Impugnatio. Retorquetur solutio.* nam si voluit Anacletus excludere Coëpiscopum, qui inter Sacerdotes numerabatur, & distinxit duos Ordines Sacerdotij; intendit duos esse, & tanquam diuersos numerari. *Anacletus.* *Amplius*, inquit, *quam isti duo Ordines Sacerdotum, nec nobis à Deo collati sunt, neque Apostoli docuerunt*, & quamuis inter Episcopos numeret Primates, subdit: *Episcoporum Ordo vnus est, licèt sint Primates illi.* Deinde Leo numerat quatuor Ordines, Episcopatum, Presbyteratum, Diaconatum, & Subdiaconatum: intendit ergo diuersos esse Ordines, & si continentiæ obligatio ex ordine nascitur, & præ reliquis ex Episcopatu ob eminentiam eius; sequitur illum esse ordinem diuersum ex mente Leonis, atque inducentem nouum titulum, & diuersum à reliquis. Deinde Isidorus ita explicari nequit, qui ex proposito differentiam, & nomina Ordinum tradit.

38 *Responsio impugnatur.* Si dicas loqui eum de Ordine latè sumpto, quia ibi enumerat aliquos gradus, qui non sunt Ordines strictè dicti. Hoc plurimùm eneruat argumentum probandi Ordinem esse Sacramentum desumptum ex Patribus, quod supponit Tridentinum *sessione 23.* nam eodem modo loca eorum interpretari licet de Ordine latè sumpto pro gradu dignitatis tantùm, non verò strictè.

Epiphanius. Epiphanius loco præfato: *Dicere*, inquit, *ipsum Episcopum, & Presbyterum æqualem esse, quomodo erit possibile? Episcoporum enim Ordo patrum generator est, patres enim generat Ecclesia, Presbyterorum verò* (supple Ordo) *non potens generare patres, per lauacri regenerationem generat filios Ecclesiæ, non tamen patres*, &c. Ecce quomodo distinguit duos Ordines ad propositum argumenti præmissi, ex diuersitate potestatis, & *Trident.* vt cæteros Patres omittamus, Tridentinum *sessione 23. cap. 4.* numerat Episcopum, Ordinem alium à Presbyteratu, & distinctionem ex diuersitate functionis probat.

Fundamenta Vasquez. Neque contra hoc plurimùm vrget ratio præfati authoris, nempe ex communi sententia scholæ solùm enumerari septem Ordines.

39 *Soluitur. Veterum scopus & sententia.* Respondetur, nempe sic enumerari ex sententia veterum, qui negabant Episcopatum esse Ordinem propriè dictum, & tenendo tamen conclusionem, sequitur Ordinem Sacerdotum esse duplicem,

Cæterùm hoc extraneum est intentioni veterum, qui tantùm enumerabant Ordines respectiuè ad ministerium Eucharistiæ; & sic etiam constituebant: Noster autem Doctor eundem numerum tradit omittendo Episcopatum, quem si adderet, diceret esse alium Ordinem. Cùm ergo de reipsa constat, non est quòd numerus auctus scrupulum ingerat.

Instantia desumpta ex duplici potestate Sacerdotij soluitur. Ad instantiam, quam adducit Vasquez de Sacerdotio, quod ex duplici potestate partiali complet integrum Sacramentum, iam responsum est ex vsu Ecclesiæ dici vnum Ordinè, non ita Episcopatum, & Sacerdotium; congruum etiam erat, vt habens potestatem in corpus Christi verum, illúdque conficiendi, etiam haberet potestatem in corpus mysticum remittendi peccata, quatenus hæc requiritur ad dignam sumptionem Sacramenti, cujus ministerium primò competit Sacerdoti ex officio, & suo gradu; proinde etiam eidem potestas reconciliandi peccatores concessa fuit, vt disponens ad vsum legitimum Sacramenti: non ita est in proposito: quia vsus vnius potestatis non ordinatur ad actum alterius, ideóque nequit vna dici compleri per aliam, aut vtraque potestas coire in vnam. *Congruentia potestatis ligandi & soluendi in Sacerdotio.*

40 *Obiectio ex Hieronymo.* Contra conclusionem præmissam obiicitur primò Hieronymus variis in locis, in quibus videtur non admittere differentiam inter Presbyterum, & Episcopum iure diuino; sed tantùm humano, prout docuerunt Aërius, VVitclefus, & alij. Aliqui tamen constituunt differentiam in his, nempe hæreticos damnasse ordinationem Episcoporum, quatenus Ecclesiæ negabant potestatem constituendi hoc ministerium, neque licitum esse iure humano, quod non docuit Hieronymus, sed tantùm iure diuino non fuisse introductum. Ita Soto, & Vasquez affirmantes, Sotus. Hieronymum in illa sententia fuisse; sed hoc Vasquez. vltimum tenuisse hæreticos, indéque reprehendit Vasquez nostrum Medinam, *cap. 4.* qui hanc moderationem impugnat, statum tamen videntur impugnare hæretici, idque ex Scriptura, *Sensus hæreticorum.* vt ipsis videtur, quia non fuit secundùm institutionem diuinam, cuius mentio non habetur in Scriptura, vt ipsi mentiebantur, quibus Patres viciſſim respondebant ex Scriptura, sed huic quæstioni non insisto, quia eximere hac ratione Hieronymum parùm iuuat. *Interpretatio Hieronymi secùndum aliquos.*

41 *Loca Hieronymi subijciuntur.* Primus locus Hieronymi tomo 6. in Commentariis Epistolæ ad Titum cap. 1. in illa verba: *Huius rei gratia reliqui te*, &c. *Idem est ergo Presbyter*, inquit, *qui & Episcopus, & antequam Diaboli instinctu studia in religione fierent, & diceretur in populis: Ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ, communi Presbyterorum consilio Ecclesiæ gubernabantur, postquam autem vnusquisque eos, quos baptizabat, suos putabat esse, non Christi, in toto orbe decretum est, vt vnus Presbyter electus superponeretur cæteris, ad quem omnis Ecclesia cura pertineret, & schismatum semina tollerentur*, &c.

Epistola ad Euagrium. Item Epistola ad Euagrium quæst. 85. & prima ad eundem ait. *Quòd autem postea vnus electus est, qui cæteris præponeretur, in schismatis remedium factum est, ne vnusquisque ad se trahens Christi Ecclesiam rumperet. Nam & Alexandriæ à Marco Euangelista vsque ad Heraclam, & Dionysium Episcopos, Presbyteri semper vnum ex se electum in excelsiori gradu collocatum Episcopum nominabant: quomodo si exercitus Imperatorem faciat, aut Diaconi eligant de se, quem industrium nouerint, & Archidiaconum vocent.* Citatur etiam & in Dialogis contra Luciferianos, quem locum aliàs explicuimus distinctione 7. Propter has auctoritates multi existimant Hieronymum fuisse in prædicta sententia, vt noster Medina Castro verb. Episcopus aduersus hæreses. Vasquez distinct. 240. cap. 1. & alij.

Eximitur Hieronymus. Respondent alij & meliùs Hieronymum non fuisse in illa sententia: nam epistola 54. ad Marcellum docet Episcopos succeſſiſſe Apostolis, & Epistola 85. ad Euagrium, c. 2. in Michæam, Epistola 1. ad Heliodorum, *Diaconatum*, tertium gradum

gradum constituit inter Ordines Ecclesiasticos in Isaiæ cap. 19. super illud: *In die illa erunt quinque ciuitates in terra Ægypti*, &c. intelligit quinque ordines Ecclesiæ, tres Ministrorum, Episcopos, Presbyteros, Diaconos, duos alios plebis, nempe fidelium Baptizatorum, & Catechumenorum in Ieremiæ cap. 13. vocat Episcopos primum ordinem, reges Ecclesiæ, & filios de stirpe Dauid: Sacerdotes verò secundum gradum in honore Ecclesiastico. Item, in *Matthæi* 25. asserit Apostolos constituisse Presbyteros, & Episcopos per singulas ciuitates. *Contra Iouinianum, cap.* 19. docet Episcopos potiori iure teneri ad cælibatum, sicut & Presbyteros, & Diaconos, quin etiam *in Dialogis contra Luciferianos* docet manuum impositionem spectare ad Episcopum, & *Epistola* 85. etiam ordinationem esse Episcopi, & non Presbyteri. Ex his locis intelligendus est Hieronymus, non voluisse æquiparare vtrumque gradum, quasi distinctio esset solùm ex lege humana, & consuetudine inter vtrumque ordinem.

42 *Episcopi fuerunt in Ecclesia ante schisma.*

Quod confirmari potest: quia hanc differentiam constituit Hieronymus inductam esse ex occasione schismatis; de qua agit Paulus *in* 1. *ad Corinth. cap.* 3. Sed eodem anno, nempe Christi 57. scripsit etiam Paulus primam ad Timotheum, in qua de ordinatione Episcopali agitur, vt suprà visum est: ergo distinctio vtriusque Ordinis præcessit schisma. Accedit ex Simeone Metaphraste in Itinerario Petri antequam Romam veniret (de qua re Baronius anno 44.) plures ab eo constitutas Ecclesias, & ordinatos Episcopos; quod contigit ante schisma. Præcessit etiam ordinationem tam Iacobi, quàm Pauli, & Barnabæ: de qua superiùs egimus: ergo nequit intendi à sancto Hieronymo Scripturarum, & Historiarum peritissimo, qui etiam de scriptoribus Ecclesiasticis illam ordinationem Iacobi in Episcopum Hierosolymorum docet; nequit, inquam, intendi differentiam Episcopatus ex causa schismatis inuentam esse, aut etiam prælationem: quoniam & hæc etiam iure diuino inducta est. Quoniam *in Epistola ad Euagrium, & Nepotianum* docet sicut ab Aaron summo Sacerdote cæteri differebant Sacerdotes, ita etiam ab Episcopo differre Presbyteros.

43 *Scopus Hieronymi.*

Quid ergo aliud intendit Hieronymus? Respondetur intendere supercilium Episcoporum deprimere, qui dominantur in Clero, & sui gradus authoritatem in contemptum aliorum conuertunt, & potestatem concessam absolutam gubernandi Ecclesiam solis Episcopis, sine consensu, aut concessu Sacerdotum fuisse ex occasione schismatis inductam, non verò ex diuina ordinatione: quamuis enim Episcopi primum gradum semper iure diuino obtinuerunt: tamen etiam Presbyteri in regimine Ecclesiæ commune ius habebant, in suo tamen gradu, & assistebant Episcopis, donec factionibus, & schismati locum præberent, & in partes traxerint plebem, vt quis diceret, *ego sum Apollo, ego Cephæ, ego Pauli*, &c.

Absolutam gubernationẽ intendit esse iuris humani.

44 *Communis primùm fuit administratio seruato gradu.*

Primùm ergo confidebant etiam Presbyteri cum Episcopis, vt patet in Concilio Hierosolymitano, in quo actum est de Legalibus; vbi etiam cum Apostolis conuenerunt seniores, qui & Presbyteri; sed postea quia Presbyteri subducebant se tanquam absolutos Episcopis, hæc subordinatio instituta est, quæ fuit iuris diuini interpretatio, & primæ institutionis, quam sicut secundùm gradum tenent in Hierarchia, ita etiam primò, qui est Episcoporum, deferrent, & suum gradum tenerent; quod plurimùm commendat Ignatius Martyr discipulus Apostolorum, & vt fertur ordinatus à Paulo Antiochiæ Episcopus super Christianis gentibus ad fidem conuersis, monet Epistola ad Trallianos, ad Tarsenses, ad Smyrnenses, hunc ordinem, & subiectionem Presbyteri ad Episcopum, & tanquam diuini iuris, & institutionis exponit. Vnde in Epistola ad Philadelphios: *Boni sunt*, inquit, *Sacerdotes, & sermonis Ministri, melior autem est Pontifex, cui credita sunt Sancta Sanctorum, cui soli commissa sunt secreta Dei*, &c. in Epistola ad Smyrnenses: *Laici Diaconis*, inquit, *subiiciuntur, Diaconi Presbyteris, Presbyteri Episcopo, Episcopus Christo, & ipse Patri*, &c. & in reliquis Epistolis idem cum solicitudine admonet. Ignatius.

45

Ex his patet ad loca præfata Hieronymi eum velle tantùm commune officium, & nomen fuisse Episcopis, & Presbyteris ante schisma: non verò ordinem, aut gradum, cùm Episcopi soli ordinationem, & Chrisma, vt ipse docet, conficiant, quod non potest Presbyter. Hoc tantum intendere videtur mihi in Epistola ad Euagrium: nam Ecclesiam Alexandrinã caruisse Episcopis ordinatis, vsque ad Heraclam, nec est credibile, neque concordat historiæ Ecclesiasticæ, aut Conciliis, in quibus priuilegium antiquitatis huic Sedi præ reliquis Patriarchalibus tribuitur, seu authoritatis, quod non subsisteret, si vsque ad Heraclam Pontificibus careret. Constat autem ex certis historiis & monumentis in eadem Sede præcessisse vndecim Pontifices, quorum primus numeratur Anianus successor Sancti Marci, vt patet ex historia Eusebij *lib.* 2. *cap.* 23. cui cæteri in hoc consentiunt. Secundus Abilius *lib.* 3. *cap.* 12. Tertius Cerdo *cap.* 16. Quartus Primus *lib.* 4. *cap.* 1. Quintus, Iustus *cap.* 4. Sextus Eumenes *cap.* 5. Septimus Marcus *cap.* 10. Octauus Eladion *cap.* 18. Nonus Agrippinus *lib.* 5. *cap.* 9. Decimus Iulianus *ibid.* Vndecimus Demetrius *cap.* 21. quem secutus est Heracla.

Exponitur locus Epistolæ ad Euagrii.

Episcopi qui præfuerunt Heraclam in Sede Alexandrina.

46

Sed audire præstat ipsum Hieronymum de hoc Demetrio *lib.* 2. *in Apologia contra Russinum, cap.* 5. Hic enim Demetrius se opposuit Origeni, primùm damnans eius promotionem contra Canones ad Presbyteratum: quia fuit exectus, eam promotionem recepit in Palæstina à Ioanne Hierosolymitano. Deinde, propter errores eum communione priuauit. In quem Origenes in quadam sua Epistola proinde inuehitur, de qua Hieronymus sic loco præfato agit: *Cùm illa*, inquit, *Epistola* (supple Origenis) *tota Demetrium Alexandrinæ vrbis Pontificem laceret, & in totius Orbis Episcopos, & Clericos inuehatur, & frustra ab Ecclesijs excommunicatum se esse dicat*, &c. Hæc Hieronymus, admittens Demetrium fuisse Pontificem illius Sedis, sicut & Episcopos à cæteris Clericis probè distinguit. Quid autem speciale habuerit promotio Heraclæ quoad gradum Pontificalem præ Demetrio, & anterioribus, ego non inuenio. Coniicio tantùm ex verbis Hieronymi ad Euagrium mutatam esse formam regiminis illius Ecclesiæ; quam communi consensu regebant Presbyteri considentes prioribus Episcopis vsque ad Heraclam, &

Causa mutationis regiminis in Ecclesia Alexandrina.

Diony

Dionyſium eius ſucceſſorem, quænam autem fuerit ratio, aut cauſa huius mutationis, coniicere libet ex iis, quæ tunc acciderunt, nempe ad

Schiſma in cauſa Origenis.

ſchiſma ortum cauſa Origenis, quod primum fuiſſe videtur in Eccleſia Alexandrina. Sublato enim Demetrio, cuius ſententia rata fuit ab aliis Eccleſiis, Heraclas ſucceſſor impensè fauit Origeni. Sed Dionyſius eius ſucceſſor, licèt Origenis fuerit diſcipulus, exemplum Demetrij ſecutus eſt.

47 Ob has ergo cauſas videntur varia ſtudia in Clero oborta, dum Heraclas acta ſui Prædeceſſoris in Origenem diſſimularet, & contrà Dionyſius renouaret; in partes autem diuiſo Clero, ſumma rerum ad Pontifices ipſos reuocata eſt; & hanc tantùm regiminis, non ordinis, aut gradus Pontificalis mutationem inſinuare vult Hieronymus ad Euagrium, & in vniuerſum finis eius, vt Epiſcopi ſua præeminentia non abutantur in contemptum Sacerdotum, quibus par nomen, & authoritatis communicata poteſtas fuit ante ſchiſma in primitiua Eccleſia, quin etiam vſque ad Heraclam, & Dionyſium Alexandriæ vſque ad ſchiſma in cauſa Origenis; congruit autem vt in illa Eccleſia præ cæteris hic mos ſeruaretur in memoriam primi eius fundatoris Marci, qui non fuit Epiſcopus, ſed Eccleſiam nomine D. Petri fundauit. Dici etiam poteſt fortè electionem Epiſcopi Alexandrini aliàs ſpectaſſe ad Presbyteros; ſed ſuborto ſchiſmate reuocatam fuiſſe ad Metropolitas, & Epiſcopos per Ægyptum, nam de electione videtur etiam loqui ſpecialiter Hieronymus, tanquam fuerit mutata.

48 Ex his patet ad alia Hieronymi citata, quæ occaſionem dediſſe videntur antiquis Theologis, vt Epiſcopatum Ordinem eſſe negarent, ſed tantùm Officium, & dignitatem.

Aliæ obiectiones ſoluuntur.

Secundò obiicit Sotus communem Eccleſiæ & Doctorum ſententiam, qua numerantur ſeptem tantùm Ordines.

Reſpondetur, vt ſuprà, ſub Sacerdotio contineri Epiſcopatum tanquam primum gradum Hierarchiæ, vt patet ex Anacleto, & Tridentino.

Tertiò obiicit Ordines Eccleſiaſticos conſtitui tantùm in Ordine ad Euchariſtiam.

Reſpondet Doctor in litera, ſi Epiſcopatus eſt Ordo, non definiri Ordinem reſpectiuè ad Euchariſtiam, vt patet ex ſecunda definitione, quam in primo articulo ſtatuit.

Epiſcopatum nuncupat Ordinem ad Euchariſtiam.

Reſpondet ſecundò Mayrones etiam Epiſcopatum reſpicere Euchariſtiam mediatè, quia ordinat miniſtros eius, hoc autem ſufficit, vt dicat illum Ordinem mediatum, vt patet in aliis Ordinibus, qui mediatè tantùm reſpiciunt Euchariſtiam. Hæc reſponſio eſt etiam bona; quia actus primarius Epiſcopatus eſt conſecrare miniſtros Euchariſtiæ. Ab hac reſponſione etiam non abhorret Doctor, &c. *art.* 2. vbi reſpondens ad argumentum D. Thomæ, & Richardi, dicit: quanto Ordo Epiſcopatus intimiùs includit Sacerdotium, & alios gradus inferiores, tantò eſt ſimpliciter perfectior: quia eſſentialiùs reſpicit actus iſtorum includ ſorum.

Quarta obiectio.

Obiicitur quartò. Quòd Epiſcopatus, ſi eſſet Ordo, non penderet à Sacerdotio, quia alij Ordines à ſe inuicem non dependent.

49 Reſpondet Doctor loco iam citato, tantùm inde probari perfectionem Epiſcopalis Ordinis ſuper reliquos: Epiſcopatus enim vniuerſalitate poteſtatis excedit reliquos. Vnde ſicut dicit maiorem poteſtatem ſuper corpore myſtico Eccleſiæ, cuius compago, ſeu vnio maximè reſpicit corpus verum Chriſti, quod vnit mediante charitate membra inter ſe, & Chriſto: ita etiam congruum fuit, vt hæc poteſtas tantùm poſſet acquiri ſuppoſita poteſtate in corpus verum Chriſti. Et quòd Hierarcha ſicut conſecrat miniſtros Euchariſtiæ, etiam ipſe in ſui ordinatione ſupponat Sacerdotium, quod confert alioquin, aliàs non haberet Hierarcha poteſtatem completam in corpus Chriſti myſticum, niſi etiam haberet in corpus verum: hinc Dionyſius de Eccleſiaſtica Hierarchia, *Pontificum Ordo*, inquit, *primus, idem ſummus & vltimus, purgat, illuminat, & perficit*, &c. Debent ergo Epiſcopi purgare, & habere poteſtatem ſacrificandi, & remittendi peccata, in qua communicant Presbyteris; perficiunt verò chriſmando, & ordinando, & regendo Eccleſiam.

Sacerdotium ſupponit Epiſcopatus.

Dionyſius.

Epiſcopus purgat, illuminat, perficit.

Ex hoc patet ad aliam rationem, qua probatur character Epiſcopalis includere Sacerdotalem. Reſpondetur ſupponere; ſicut illuminatio, & purgatio ſupponuntur ad perfectionem.

Idèò ſupponit Sacerdotium.

Obiicitur quintò, quòd Epiſcopus ordinatur in Dominica die, Sacerdos autem in Sabbato: ergo Epiſcopatus non eſt Ordo alius, aliàs eodem tempore cum aliis daretur.

50 *Quinta obiectio.*

Reſpondetur ſequi contrarium, quia Epiſcopatus in die Dominico confertur, propter dignitatem eius. Sed etiam alij Ordines aliquando in Dominica conferuntur, vt patet de iis, quibus datur facultas ſuſcipiendi Ordines extra tempus. Videatur *cap. Quod à Patribus, diſt.* 45. *cap. Quod die Dominico, eadem, & cap. Dilectionis, diſt.* 77.

Soluitur.

Ordinatur die Dominico ob dignitatē.

Vltimum argumentum eſt, quia neque materia, neque forma propria eſt huic Sacramento; ergo, &c. Ad quod reſpondetur, negando antecedens.

Secunda concluſio. De materia huius Sacramenti eſt impoſitio manus. Hæc eſt communis; colligitur ex dictis *1. ad Timotheum* 4. & 5. & infrà amplius patebit. Forma verò eſt, quæ dicitur, dum manus impoſitio fiat: fit autem manus impoſitio tam in Eccleſia Græca, quàm Latina à tribus Epiſcopis; proinde Doctores eſſentialem eſſe cæremoniam tradunt. In Eccleſia autem Latina præterea manum imponentes ſimul proferunt formam: *Accipe Spiritum ſanctum:* quæ verba vt coniuncta materiæ deſignant gradum Epiſcopalem; neque refert quòd eadem dicatur in conſecratione aliorum, vt Presbyteri: quia vt coniuncta eſt huic, aut illi materiæ, deſignat gradum, ad quem ordinat. Hæc eſt forma Græcorum ex Arcadio libro 6. cap. 8. *Diuina gratia, quæ ſemper infirma ſanat, & quæ deſunt, ſupplet, creat, ſeu pronouet, N. Deo amabiliſſimum Presbyterum in Epiſcoporum*, &c.

51 *Secunda concluſio. Materia Epiſcopatus eſt impoſitio manuum. Fit à tribus Epiſcopis.*

Forma.

Forma Græcorum.

Quamuis autem hæc forma in conſecratione Presbyteri, & aliorum rectè cohæreat iis, quæ in Rituali Græco ab eodem citantur *cap.* 2. tamen ſequendo diſpoſitionem, & ritum conſecrandi Epiſcopum, quem *ibidem* vltimo loco ſubiicit, mihi dubium eſt, ſi ſit forma conſecrandi Epiſcopum: tum quia ante conſecrationem illa forma legitur in ſchedula à chartophilace, quam porrigit conſecranti. Tum quia non profertur à conſecrante, neque ab aliis Pontificibus. Tum etiam quia ritus conſecrandi videtur

52 *Dubium an præmiſſa forma ſit conſecratiua.*

videtur in ea actione consistere, qua consecrans imponit & manum & librum Euangeliorum capiti eius, qui consecratur, vnà tangentibus aliis Episcopis assistentibus libro, & facta trina cruce à consecrante in capite ipsius consecrandi, subiicit orationes ibi expressas, in quarum prima hæc habentur, quæ efficaciam manus impositionis exprimunt: *Tu Domine omnium, & hunc qui suffragijs electus est, & dignus factus qui subiret iugum Euangelicum, & pontificiam dignitatem per manum mei peccatoris, & præsentium ministrorum, & Episcoporum aduentu, & virtute, ac gratia sancti tui Spiritus corrobora*, &c. Sequuntur & aliæ orationes, quæ, vt videtur, continuata impositione manus, & libri, dicuntur, quibus finitis aufert librum Euangeliorum, deponens illum in sacra mensa, imponitque consecrato humerale, seu pallium Archiepiscopale, quod designat potestatem traditam, & quo vtuntur Græci Episcopi eum amplexatur, & salutatur ab aliis Episcopis, &c.

Hanc formulam posse dici consecratiuã.

Ritus Græcorum.

53 *Dubia circa eundem ritũ.*

Vel ergo forma nulla est essentialis, ita vt efficacia ordinationis Episcopalis consistat in sola impositione, & non in verbis: quia Orationes prædictas solus consecrans dicit: quamuis cæteri assistentes imponant manus. Vel si forma illa precatoria sit sufficiens, & essentialis; alterum è duobus sequitur: vel dici debere ab assistentibus, sicut ritus fert Ecclesiæ Romanæ, vel certè impositionem manus, vt ab ipsis est, non essentialem esse, quia exhibens materiam debet etiam proferre formam, vt communis sententia fert Theologorum. Illud etiam inconueniens est, quia ad ordinationem Episcopi ex traditione Apostolica, vt superiùs dictum est, requiruntur tres Episcopi, eorúmque manus impositio, neque discernitur efficacia manus impositionis, vt est ab vno magis, quàm ab aliis. Vel vltimò tandem dicendum erit, rituale illud debere in aliquo non expresso suppleri. Supponit autem Arcadius formam, quam assignat, ab vno tantùm dici, seu à primario consecrante. Quòd si ita contingat (non quòd fides authoris mihi suspecta sit, sed quia in re ignota differo iuxta communia principia de materia, & forma Sacramentorum tradita) dicerem potiùs impositionem manus esse Sacramentum in recto, & sufficere vt forma designans eius efficaciam à primario consecrante, nomine omnium dicatur. Sed hoc aliis magis expertis relinquo.

Forma Sacramentalis dici debet à consecrantibus.

54 *Summarium textus.*

d *Saltem quidquid sit de ista controuersia*, &c. Omittens controuersiam, si Episcopatus sit Ordo, nécne; subiicit septem Ordines esse, quorum numerum & diuersitatem, & rationem benè exponit in litera. Constituit tres Ordines, qui immediatè disponunt ad Eucharistiam, & communi vocabulo dicuntur maiores Ordines. Altera pars minores Ordines, quia remotè tantùm disponunt ad Eucharistiam. Hæc distinctio Ordinis in septenarium numerum est Ordinis, vt describitur in prima definitione tradita in articulo primo. Ex hac litera sequuntur conclusiones sequentes.

Prima conclusio textus.

Sacerdotium est Ordo & Sacramentum.

Sacerdotium est Ordo & Sacramentum legis nouæ à Christo Domino institutum. Hæc de fide est, & ab omnibus Catholicis contra huius temporis Nouatores asseritur. Patet ex Tridentino, & aliàs dictis de ministro Eucharistiæ, & Pœnitentiæ. Patet etiam ex Florentino. Patet passim ex Patribus, & Conciliis antiquis, quæ plura circa Ordinationem decernunt: non est quod ex multis pauca decerpamus.

Diaconatus est Ordo & Sacramentum à Christo Domino institutum. Durandus *in hac distinctione* negat Diaconatum esse Ordinem; quem sequitur Caietanus *tom. 1. Opusculorum, tract. 11. art. vnico.* Cæterùm conclusio est communis Scholasticorum omnium, & videtur satis etiam declarata à Tridentino *sessione 23. cap. 4.* vbi Ordinationem & Confirmationem, & alios actus Episcopalis Ordinis non posse à reliquis inferioris Ordinis fieri, & *can. 6.* damnat negantes Hierarchiam esse in Ecclesia, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris, & ministris, &c. Præter ergo Episcopos, & Presbyteros, etiam ministri spectant ad Hierarchiã Ordinis, qua Sacramentum est. *Ad Philipp. 1.* & aliàs commemorat Paulus Diaconos inter Ordines. Ignatius Martyr in suis Epistolis citatis, perinde commemorat Diaconum, qui sicut ex sua ordinatione subest Presbytero, ita etiam Superior est populo, in quo exercet etiam actus prædicationis, ministerij, Eucharistiæ, & Baptismi, reconciliationis publicæ pœnitentium.

55 *Secunda conclusio Diaconatus est Ordo, &c.* *Sententia negans.* *Impugnatur.* Trident. Ignatius.

Item, ordinantur Diaconi per manus impositionem, & recipiunt characterem indelebilem. Vnde Clemens *lib. 8. constitut. cap. 46. Scitis enim*, inquit, *planè, eos qui à nobis per Orationem, & manuum impositionem Episcopi, Presbyteri, Diaconi nominati sunt differentia, nominum differentiam rerum declarare*, &c.

Clem. Rom.

Rationes etiam Durandi nihil obstant. Obiicit enim solum Sacerdotium habere effectum spiritualem, quem attingit; Diaconatum verò esse dispositionem ad effectum illum, sicut Catechismus ad Baptismum.

56 *Fundamentũ Durandi.*

Respondetur Diaconatum habere effectum proprium, & immediatum, nempe characterem, & gratiam in anima, ordinari vlteriùs ad functionem sacram in gradu ministerij.

Soluitur.

Dices primò Diaconos ordinatos fuisse ex occasione.

Obiectio.

Respondetur id verum esse; sed antea fuisse institutum Sacramentum. Vnde ritus ipse, quo instituti sunt cum impositione manuum, & oratione, sunt cæremoniæ diuinæ ordinationis. Ignatius ad Trallianos: *Oportet*, inquit, *& Diaconos mysteriorum Christi ministros per omnia placere, nec enim ciborum, & potuum ministri sunt, sed Ecclesiæ Dei administratores; quid enim Diaconi, quam imitatores Angelicarum virtutum? qui purum, & inculpatum ministerium illis exhibent*, supple, Sacerdotibus, *vt Sanctus Stephanus Beato Iacobo, Timotheus & Linus Paulo, Anacletus & Clemens Petro*, &c.

Soluitur. Ignatius. *Officiũ Diaconi.*

Secundò obiicit quòd Ordo sit potestas actiua ad actum Sacramentalem, sicut Baptismus potestas passiua ad eorum susceptionem.

Secunda obiectio.

Respondetur hunc characterem potestatem actiuam esse, non ad conficiendum Sacramentum; nam omnis actio, ad quam exigitur gratia, necessariò potest subesse Sacramento; talis est ministratio Diaconi, & actus, qui eidem ex sua ordinatione conueniunt.

Soluitur.

Obiicitur tertiò, materiam huius Sacramenti esse traditionem libri Euangeliorum, qui tunc non erat scriptus, quando primi Diaconi sunt ordinati. Ergo.

Tertia obiectio.

Respondetur materiam esse impositionem manuum,

Soluitur.

manuum, & omnem actionem, per quam traditur poteſtas, exteriùs, de quo infrà dicetur.

57 *Tertia concluſio.* Subdiaconatus eſt Ordo lacer', & Sacramentum legis nouæ inſtitutum à Chriſto. Hæc eſt communior in ſchola: eam tradit Florentinum: ſupponit etiam Tridentinum *ſeſſione 23. cap. 2.* licet Magiſter *in præſenti diſtinctione*, Hugo de ſancto Victore, Gratianus, Martinus Ayala negent eſſe Ordinem Sacramentum. Sed hæc ſententia magis fundatur in eo, quòd deſit probatio oppoſiti, quàm in aliqua vrgenti ratione. In primis Subdiaconatum præceſſit in lege veteri, & miniſterio templi ſimile quoddam Officium, vt Nathanæi, teſte Iſidoro *lib. 9.* Magiſt. *in hac diſtinctione.* Gratian. *in cap. Cleros, diſtinctione 21.* in inſtitutione Sacramenti Ordinis Chriſtus imitatus eſt figuram, quæ præceſſit in lege Moyſaica, addens rationem Sacramenti, & poteſtatem ad actus altioris Ordinis: ergo non eſt inconueniens vt Subdiaconatus etiam ſit Ordo Sacramentum.

Trident. *Aliqui negãt eſſe Ordinem.* *Probatio.* *Habuit figuram in lege veteri.*

58 *Vſus eius antiquus.* Secundò, antiquiſſimus vſus eius eſt in Eccleſia, cuius initium non habetur, inſinuat eſſe inſtitutionis diuinæ, & non humanæ tantùm. *Canon* 42. Apoſtolorum mentionem habet Subdiaconi, Ignatius *in Epiſtola ad Antiochenſes* ſalutat Subdiaconos. Clemens Romanus *libro 8. conſtitut. cap. 5.* Deinde Subdiaconus eſt miniſter Epiſcopi, quamuis Sacerdotis immediatus in quibuſdam actionibus: ergo par ratio eſt de vtroque. Item, Subdiaconatus inter Ordines ſacros numeratur ab Eccleſia, eique adiuncta eſt continentia, ſicut & aliis maioribus: quod ſufficit ad interpretandum eſſe Sacramentum: quia alioquin neque Eccleſia ei tam rigidam, & æqualem cum aliis continentiam iniungeret, niſi quia res ſacra eſt, & ſua inſtitutione Sacramentum. Item, quia etiam Ordinatus ab Epiſcopo hæretico ſeruat Ordinationem; quod non eſſet verum, ſi Subdiaconatus eſſet inductus per Eccleſiam, tanquam munus in auctoritatis conceſſione fundatum, nullam enim habet hæreticus.

Can. Apoſtolicus. Ignatius. Clemens. *Tertia ratio.* *Eſt Ordo ſacer.*

59 *Obiectio.* Obiicies Subdiaconatum olim conferri potuiſſe à Chorëpiſcopo, qui non erat Epiſcopus Ordinatus. Primum patet ex Canone Concilij Antiocheni; ſecundum verò ex Epiſtola Dam aſi.

Reſponſio. Reſpondetur facilem eſſe ſolutionem, dicendo quòd miniſter Ordinatius ordinandi Subdiaconum ſit Epiſcopus, ex commiſſione verò Sacerdos, vt aliàs dictum eſt de confirmatione, & eius miniſtro.

Chorëpiſcopi aliquando Ordinati Epiſcopi. Reſpondetur etiam Canonem primò Antiocheni loqui de Chorëpiſcopis, qui erant etiam Epiſcopi Ordinati; ſed ſine plebe, quibus non permittit Ordinationem, Presbyteri, aut Diaconi ſine conſcientia Epiſcopi, vel Eccleſiæ cui adiacens inuenitur. Aliqui impugnant hunc intellectum Canonis, *ex Epiſtola 4.* Damaſi. Sed patet ex ipſo tenore Canonis, in quo primum dicitur Chorëpiſcopos, de quibus loquitur, recepiſſe manuum impoſitionem ab Epiſcopis, poſſe ordinare Subdiaconos, Exorciſtas, Lectores, non tamen Presbyteros, aut Diaconos præter conſcientiam Epiſcopi; quod ſupponit illos potuiſſe cum conſenſu Epiſcopi ordinare Presbyteros, & Diaconos: ergo fuerunt Epiſcopi ordinati, ſine tamen plebe; & ratio cur ſubtracta fuerit Ordinatio Presbyteri, & Diaconi, fuit, quia in his erat tunc iuriſdictio gubernandi, & dandi Sacramenta, vt in Diacono baptizandi, & miniſtrandi Euchariſtiam, prædicandi, imponendi manum reconciliatiuam fori externi; ac proinde ſine licentia Epiſcopi loci, aut Eccleſiæ, non licuit eos ordinari. Damas autem loquitur de Chorëpiſcopis ſui temporis, qui non ordinabantur Epiſcopi: quia vſus ille ordinandi Chorëpiſcopos, vt veros Epiſcopos, ceſſauit propter abuſum, & inſolentiam Ordinatorum, de quibus proinde plura ſtatuerunt Concilia & Pontifices, donec mos ipſe, & ex toto Chorëpiſcopi ceſſarit.

Non poterant ordinare Diaconos, & Presbyteros ſine licentia Epiſcopi. *Ratio prohibitionis.* *Interpretatio Damaſi Papæ.*

60 *Secunda obiectio.* Obiicies ſecundò, olim Subdiaconatum non fuiſſe Ordinem ſacrum: ergo non eſt Sacramentum.

Reſponſio. Reſpondetur negando conſequentiam. nam aliud eſt eſſe Sacramentum Ordinis, & aliud eſſe ſacrum, Subdiaconatus inter maiores fuit ſemper computatus, ſed ideò non fuiſſe ſemper ſacrum interpretatur Bellarminus, quia aliquando non licuit Subdiaconis tangere vaſa ſacra: vt patet ex Concilio Laodiceno *cap. 21. & in can.* nullus Acolytorum, *diſtinct. 24.* nunc autem maiores Ordines contingunt res ſacras. Reſpondetur tamen Canones non prohibere contactum calicis vacui, & patenæ Subdiacono, quia in hoc eſt eius miniſterium. Sed ad ſummum intelligi debent iſti Canones de tactu ſacrorum vaſorum, quando continent corpus, & ſanguinem Domini, quia ille contactus, & miniſterium ſoli Diacono, qui eſt miniſter diſpenſationis inſtitutus, permittitur.

Bellarmin. *Cur non licuit Subdiaconis tangere vaſa ſacra?*

61 *Ordo ſacer ex continentia adiuncta dicitur.* Alia adducitur differentia Ordinis ſacri ex adiuncta continentia, quæ etiam comprehendit Subdiaconos ab initio Eccleſiæ, vt aliqui contendunt oſtendere partem affirmatiuam, quia ſub appellatione Diaconorum veniebant, vt conſtat ex Canone Trullano 13. vbi agens de lege hac continentiæ in Eccleſia Latina non memorat alios, quàm Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos, quamuis lex hæc in Eccleſia Latina dudum antea comprehendebat Subdiaconos. Alia eſt ſententia, quæ dicit hanc obligationem non fuiſſe ab initio Eccleſiæ in Subdiaconis, vt patet *ex cap. A multis*, de ætate & qualitate & Ordine perficiendorum, quod eſt Innocentij III. vbi colligere videtur ex decreto Vrbani II. *Canon. Nullus ad Epiſcopatum diſtinct. 60.* Subdiaconatum non fuiſſe Ordinem ſacrum ab initio, & ab hoc dici ſacrum, quòd ei continentia ſit adiuncta. Ex hoc patet ad argumentum, nempe aliud eſſe Subdiaconatum eſſe Sacramentum, & aliud eſſe Ordinem ſacrum, quo quis Deo in continentia conſecratur.

An fuit indicta ab initio Subdiaconis. *Sententia negatiua.*

62 *Alia differentia Ordinis ſacri.* Alia differentia adduci poteſt Ordinis ſacri ex prædicto Canone Vrbani: nempe illum dici antiqua conſuetudine ſacrum, ex quo aſcendere licebat ad Epiſcopatum, vel ex eo aſſumere Epiſcopos, tunc autem non licuit, vt patet ex decreto Vrbani ex Subdiaconatu aſſumere; quod reuocatum eſt: ſed prior differentia magis placet, quæ an ſit Iuris diuini, aut ſolius humani Eccleſiaſtici, plurimùm controuertitur inter Doctores, & requirit longam diſcuſſionem decretorum.

63 *Quarta concluſio.* *Quatuor Ordines minores ſunt Sacramentum à Chriſto inſtitutum; imprimunt characterem, & dant gratiam.* Hanc ſupponit Doctor; quorum munera benè explicat. Eandem tenent omnes antiqui

Durãdus negat. antiqui Scholastici vsque ad Durandum: nam præcipuum fundamentum præter authoritatem Hieronymi, vnde negant Episcopatum esse Ordinem, est, ne cogerentur vllum præter septem Ordines admittere, & Ordinem respectiuè ad ministerium proximum, aut remotum Eucharistiæ constituunt. D. Thomas *in 4. in hac distinct. quæst. 2. artic. 2.* D. Bonauentura, Richardus, & alij docent in quo Sacramento dari gratiam imprimi characterem. Patet ex Florentino in Decreto vnionis Armenorum, vbi tradit doctrinam de Sacramentis propriè dictis, assignans materiam, & formam eorum. In sexto autem, qui est Ordo, similiter procedit, exprimens quidem materiam esse id, quod traditur, ponens exemplum de Presbyteratu, Diaconatu, & Subdiaconatu, & addit in aliis Ordinibus idem esse intelligẽdum.

Florent.

64

Probatio ex Tridentino. Tridentinum *sess. 7. de Sacramentis in genere, Canon. 1.* docet esse septem Sacramenta, non plura, nec pauciora. & *Canon. 9.* in tribus imponi characterem, Baptismo, Confirmatione, Ordine: agit deinceps de quolibet Sacramento in specie, vt *in illa sessione*, de Baptismo, & Confirmatione *sess. 13.* de Eucharistia, *sess. 14.* de Pœnitentia, & extrema Vnctione *sess. 23.* de Ordine; *in cap.* autem 2. docet diuisionem Ordinis in septem gradus: & docet ab ipso Ecclesiæ initio illos Ordines fuisse in vsu, vt Subdiaconatum, & quatuor minores: quamuis ille inter maiores connumeratur. & *cap. 3.* docet imprimere characterem; quem ordinem doctrinæ seruat etiam *Canon. 1. 2. & 3.* Ergo ex mente Concilij omnes prædicti Ordines sunt propriè Sacramenta à Christo Domino instituta; nam, vt aliàs dixi, hìc agit tantùm de Hierarchia Ordinum in Ecclesia, & sicut negat suffragium populi requiri ad ordinationem maiorum, ita etiam per omnia constituit de aliis minoribus.

Negatiua sententia. Contra hanc communem sententiam tenent Durandus, & Caietanus citati. Nauarr. *in Summ. c. 22.* noster Michaël de Medina *lib. 1. de continentia, c. 46.* Inclinat Dominicus Soto *in dist. præsenti, q. 1. art. 4. & dist. 25. quæst. 1. art. 2.* Sequitur Vasquez *disput. 237. cap. 2.* Arcudius *lib. 6. cap. 9.*

65

Prima obiectio. Obiiciunt aliqui, quòd hi non sunt Ordines sacri, neque omnes sunt pro ministerio altaris, sed populi.

Responsio. Respondetur primum non probare quidpiam, vt patet ex dictis. Secundum est falsum, vt patet ex Doctore, quia mediatè ordinantur ad ministerium Eucharistiæ.

Secunda obiectio. Ab antiquis aliquos numerari gradus abolitos, & alios qui non sunt Ordines, alios præteriri. Obiiciunt secundò, alios etiam Ordines, qui non sunt in vsu, numerari à Patribus, vt fossariorum, Psalmistarum, seu cantorum, quorum meminit Ignatius *in epist. ad Antiochenos*, Epiphanius post hæresim 80. memorat laboratores, seu fossarios. Concilium Laodicenum *Canon. 24.* facit mentionem cantorum. Deinde Patres antiqui, qui proximè Apostolis successerunt, non faciunt mentionem Acolyti, & inter Ordines Ecclesiasticos Diaconissas statuunt, quas certo instituebant ritu. Item sub IV. Concilio Carthaginensi Acolytus ordinabatur accepta materia ab Archidiacono. Clem. Roman. *lib. 8. Constitut. cap. 26.* negat Exorcistam esse Ordinem, sed gratiam tantùm gratis datam. Item Concilium VII. generale, *Canon. 14.* dat licentiam ordinandi Lectores in suis monasteriis Abbatibus.

Ex alijs Canonibus, & modo instituendi.

66

Responsio. Respondetur leui omnino fundamento hos authores eniti contra communem sententiam, ex eo enim quòd aliqui Patres enumerent inter Ordines, aliqua etiam officia instituta in Ecclesia, quæ etiam quandoque ordinatis cõferebantur, aut aliis, licet etiam aliqui quosdam Ordinum gradus omittant, alios recenseant, quorum scopus est diuersus ab enumeratione Ordinum, aut designandis iis seorsim ab aliis, non hinc, inquam, colligenda traditio est, licèt in hoc faueat, inquantùm vsum antiquũ officij, & gradus probare inde licet, & nõ esse recens inuentum. Traditio enim maximè petenda est ab vsu stabili, antiquo & continuato Ecclesiæ Romanæ, quæ est magistra veritatis, & conseruatrix traditionis, & Scripturarum. Imprimis vt procedamus à traditione, habemus omnes Ordines commemorari ab Ignatio præter solos Acoluthos. *Saluto*, inquit, *sanctum Presbyterum, saluto sacros Diaconos, saluto Subdiaconos, Lectores, Cantores, Ostiarios, laborantes, Exorcistas, Confessores*, &c. Ita epistola ad Antiochenos. Hic discipulus Apostolorum ex occasione salutandi clerum suum (fuit enim Episcopus Antiochenus à Paulo Apostolo, vt quidam volunt, cõstitutus) commemorat officia, & gradus suæ Ecclesiæ, in quibus Ordines omnes enumerat, præter Acoluthos, quos tamẽ non excludit, neque Ordines ab officiis discreuit, quia non erat id sui instituti: leue ergo argumentum est, inde colligere minores nõ esse Sacramẽtum.

Patrum institutũ aliud fuit à scopo quæstionis.

Traditio petẽda ab Ecclesia Romana.

Ignatius cõmemorat Ordines præter solos Acolytos.

Imò potiùs dicendum est illam sedem fundatam ab Apostolis Petro, & Paulo, vt commemorat ipse Ignatius recepisse, & obseruasse eandem traditionem, quam tenuit, & recepit ab iisdem Apostolis Ecclesia Romana circa sacros Ordines: nam si Lector, Exorcista, Ostiarius fuerunt gradus, & non officia, sed Sacramenta in clero Romano, fuerunt sine dubio, & Antiochiæ; quin etiam in illa Ecclesia fuisse etiã Acoluthos, quamuis eos expresè non commemorat Ignatius, qui sub nomine Subdiaconorum intelligi possunt; nam Subdiaconus non solùm proximum gradu Diacono importat, sed aliquando reliquos ex vi vocis, quia reliqui subsunt Diacono, non refert tamen vt omissos Acoluthos dicamus: quia sicut non omnes Ordines cõnumerat, quia nõ Episcopatum; ipse enim tũ erat Episcopus; ita neque omnia officia recẽsuit: quia omisit curforẽ, de quo agit in epistola ad Polycarpum.

67

Testimonium Ignatij ad propositũ facit.

Acolytos intelligi nomine Subdiaconi.

De Acolutho agit Cyprianus *lib. 2. epistol. epist. 8.* Epiphan. *hæresi 80. sub finem*, recensetque inter Ordines Lectorem, Exorcistam, Ostiarium.

Cyprianus, & Epiphanius exprimũt Acoluthum.

Cæterùm traditio non ex his nobis magis inquirenda, sed ex obseruatione Ecclesiæ Romanæ, quæ Ordines impermixtim aliis Officiis, & seorsim exponit, quod declarationis locum obtinet. hinc Cornelius Papa in epistola ad Fabium Antiochenum: *Is ergo*, inquit, *qui Euangelium vindicabat, nesciebat in Ecclesia vnum Episcopum esse debere, vbi videbat esse Presbyteros quadraginta sex, Diaconos septem, Subdiaconos septem, Acolytos quadraginta duos, Exorcistas, & Lectores cum Ostiarijs quinquaginta duos*, &c. agit contra Nouatum, seu, vt alij vocant, Nouatianum, qui schisma contra Cornelium suscitauit, & se ipsum à tribus Episcopis seductis, & rudibus, & crapula oppressis ordinari fecit, vt patet ex eadem epistola, probat vnum caput esse debere in Ecclesia Romana (qui fuit ipse Cornelius legitimè assumptus, & ordinatus) cuius ministros in sacris Ordinibus enumerat, quos, & in verbis sequentibus ab aliis discernit personis

68

Traditio Romana.

Ordines suo gradu, & dispositione enumerantur.

piis: poſt enim minores Ordines ſubdit; *Viduas, & alios morbo, & egeſtate afflictatos mille & quingentos, quos omnes Domini gratia, & benignitas abundè ſuſtentat. Sed nemo ex tanta miniſtrorum multitudine, támque in Eccleſia neceſſaria, nemo ex tanto egentium numero, &c. nemo denique ex maxima illa, & innumerabili populi frequentia, iſtum quem dico Nouatum, ab ea deſperatæ mentis cæcitate, & contumacia auertere, & ad Eccleſiam denuò reuocare potuit, &c.*

In his Cornelius conſuetudinem, & numerum miniſtrorum in Eccleſia Romana, neceſſarium exponit: *Sed nemo*, inquit, *ex tanta miniſtrorum multitudine, támque in Eccleſia neceſſaria*, &c. non ergo recens inuentum proponit; ſed quod traditione ſeruatum eſt.

69 Conc. Rom. ſub Syluestr. Item in Concilio Romano II. ſub Sylueſtro *cap.* 1. enumerantur prædicti gradus Ordinis, *cap.* autem 3. ordinatur, vt Presbyter contra Epiſcopum non dicat teſtimonium, neque Diaconus aduersùs Presbyterum, neque Subdiaconus aduersùs Diaconum, neque Acolytus aduersùs Subdiaconum, neque Exorciſta aduersùs Acolytum, neque aduersùs Lectorem Exorciſta, neque Oſtiarius aduersùs Exorciſtam, vt Subordinatio in Hierarchia debita ſeruetur, ne inferior contra ſuperiorem inſurgat, & ſubditur *in eodem Canone* numerus teſtium, qui aduersùs ſingulos requiritur in iudicio. Contra Epiſcopum ſeptuaginta duo, contra Presbyterum quadraginta quatuor, contra Diaconum triginta ſex, cõtra Subdiaconum, & reliquos, ſeptem. In hoc ergo Canone ſupponitur numerus Ordinum, Subordinatio vnius ad alium, & qualitas & exemptio qua omnes in iudicio gaudent.

70 Trident. & Florentin. Accedit communis ſententia Scholæ, & maximè omnium Florentinum, & Tridentinum, quæ Sacramentum ſine vlla limitatione abſolutè in hos gradus ſubdiuidunt, nihil autem hæc Concilia comprehendunt ſub doctrina cuiuſlibet Sacramenti, tanquam partem, & ſpeciem eius, niſi quod participat rationem ipſius Sacramenti. Hanc ergo traditionem conſeruauit Eccleſia Romana: quod autem Vaſquez aſſerit, ſeu obiicit, quòd Acolytorum, & Exorciſtarum non ſit mentio facta à Patribus, qui proximè poſt Apoſtolos vixerunt, nihil probat, quia in Eccleſia Romana Cornelius, & Sylueſter, qui eos gradus numerant, inter cæteros, non tanquam recens inuentum proponunt; ſed vt antiqua conſuetudine, & traditione firmatum. Quin etiam Ignatius meminit loco citato Exorciſtas, ſed & antiqui Canones alios Ordines præter Maiores commemorant.

Can. Apoſt. Canon primus & ſecundus Apoſtolorũ agens de ordinatione miniſtrorum, *Epiſcopus*, inquit, *à duobus, aut tribus Epiſcopis ordinetur. Preſbyter ab vno Epiſcopo ordinetur, & Diaconus, & reliqui Clerici*, &c. Sub hoc, *reliqui Clerici*, comprehenditur non vnus gradus Subdiaconatus; ſed reliqui: terminus enim pluralis extenditur ad plures gradus Ordinis, non ad perſonas: quia in prioribus alij gradus maiores in ſingulari exprimuntur, vt denotetur gradus, non in plurali, quamuis perſonas plures in Eccleſia in ſingulis gradibus ordinatas fuiſſe conſtet.

71 Caius Papa. Inter inſtituta Caij Papæ refertur, vt per omnes gradus aſcenderetur ad maiores, ſi quis Epiſcopus fieri mereretur, vt eſſet primùm Oſtiarius, Exorciſta, Lector, Acolytus, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, & exinde Epiſcopus ordinaretur; quod Decretũ ita intelligendum eſt, non quòd ordinem Hierarchicum ipſe primus inſtituerit in Eccleſia, qui ab ipſo Chriſto inſtitutus eſt, vt docet Tridentinum; ſed decreuit vt ad ſupremum non aſcenderetur niſi per alios, vt Hierarchia à Chriſto inſtituta ſeruaretur in ordinatione, & aſſumptione perſonarum.

Anacletus. Eodem modo ſtatuit Anacletus, vt Epiſcopus conſecraretur à tribus Epiſcopis, non quòd ille primus huius Decreti author fuerit, cùm ex Apoſtolico Canone iam citato emanauerit: Alexãder I. vt aqua miſceatur vino in calice, quamuis hæc traditio antiquior fuerit, ſicut & ritus. Sic etiam in aliis decreta extant Pontificum Romanorum confirmantia, & retinentia antiquam traditionem, quæ non licet ita interpretari, vt ſic decernentes exiſtimentur nouam legem, aut ritum inſtituiſſe; ſed antiquum cõſeruare in praxi & vſu, ne decidat ex negligentia, aut ignorantia: quod ergo Cornelius, & Cyprianus primùm inueniantur mentionem facere Acolytatus, non ſequitur anteà non fuiſſe in vſu, & inſtitutione Chriſti, cùm nec illi vt rem nouam proponant, ſed vt Ordinarium ritum in Eccleſia retentum. Alioquin eadem facilitate traditio impugnabitur; cuius fundamentum ex Scripturis Canonicis non habetur expreſſum, & in eos tantùm velut authores, & inuentores referretur, qui primùm eius mentionem faciunt, quod eſt omnino inconueniens.

Traditiones renouãtur, & retinentur.

Alexander I.

Inconueniens fecludendum.

72 Accedit præterea decreta antiquorum Pontificum circa ritus Sacramentorum vel declarare traditionem, vel certè corrigere abuſum. Sic Stephanus Papa de Baptiſmo hæreticorum non iterando ad Cyprianum decernit *nihil innouandum eſſe, præter id quod traditum eſt.* Eodem modo Victor Papa de celebrando Paſchate. Sic Fabianus de conficiendo chriſmate quotannis, & plura alia exempla ſuppetunt huius generis: ſufficit ergo ad probationem legitimam traditionis Apoſtolicæ, vt ab antiquis Pontificibus mentio eius habeatur, non tanquam rei nouæ, aut tum primùm à ſe inſtitutæ, quando potiſſimùm nulla quæſtio ſuborta tum in Eccleſia frequentiorem ſermonem de ea poſcebat: ſed mentio eius fiat tanquam ex vſu notæ, & receptæ.

Pontifices decernendo retinẽt traditionẽ, aut corrigunt abuſum.

73 Ad confirmationem etiam eiuſdem traditionis non obſcurè faciunt antiqui Canones *can.* 4. Niceni: *Omnibus interdicit ſancta Synodus, neque Epiſcopo, neque Presbytero, neque Diacono, neque vllis Clericorum omnino licere habere ſecum mulierem extraneam.* Arelatenſe II. canon. 13. *Nulluſi cuiuſcumque Ordinis Clericus, non Diaconus, non Presbyter, non Epiſcopus, quacumque ex occaſione faciente propriam relinquat Eccleſiam*, &c. vbi ſub appellatione Clericorum comprehẽdi videntur alij, non ſoli Subdiaconi. Canon Carthaginenſis IV. ſuo Ordine explicat hos gradus, & ordinationem eorũ, vt fieri debet ab Epiſcopo. Subiungit poſt Oſtiarium (qui vltimus eſt incipiendo ab Epiſcopatu, vt incipit Concilium) Pſalmiſtam, quia autem non eſt Ordo, dicit iuſſu Presbyteri poſſe ſine alia Ordinatione ſuũ munus exercere, quoad reliquos priores gradus hoc non affirmat; vnde colligitur non eſſe Ordinem.

Antiqui Canones inſinuant traditionẽ præmiſſam.

Can. Niceni. Can. Concil. Arelat.

Can. Carth.

Ex his patet ad obiectionem, quia antiqui Patres, qui vel alia officia, & miniſteria connumerant Ordinibus, non diſcernũt inter hæc, neque ex propoſito agunt de ſolis Ordinibus, ſicut alij, quos

74 *Reſponſio ad obiectionem.*

quos citauimus: ideò cumulatoriè agunt tam de Ordinibus, quàm etiam reliquis officiis, inter quæ etiam Diaconissæ numerabantur, quæ ob honestatem mulieribus præponebantur in quibusdam ministeriis, quæ non decebant Clericum exercere. Quod additur de Acolytho, & eius ordinatione ex Concilio Carthaginensi. Respondetur, licèt materia, circa quam porrigebatur ab Archidiacono, potestas tamen conferebatur ab Episcopo ordinante, siue per manuum impositionem, siue per aliam cæremoniam, cui accedebat porrectio materiæ, circa quam iussu Episcopi facta ab Archidiacono, qua porrectione facta, & illo tangente materiam, Episcopus eum ordinabat: quamuis autem Canon id non exprimat, subintelligitur: quia Canon Apostolicus citatus præcipit ordinationem Clericorum fieri ab Episcopo, & Clemens Romanus *lib. 3. Constit. Apostolicarum, cap. 41.* An autem hæc ordinatio exigat vt ipse Episcopus porrigat instrumenta, postea dicetur.

Acolytus ordinabatur ab Episcopo.

Ordinatio Lectoris.

Apud Græcos vt admittit etiam Arcudius, Lector per manus impositionem ordinabatur, & patet ex Concilio VII. generali *canon. 14.* Concilium etiam Sardicense *canon. 10.* mandat, vt nemo ex foro assumatur Episcopus, nisi prius fuerit probatus in officio Lectoris, Diaconi, & Presbyteri. Vnde colligere licet Lectoratum inter Ordines computari, *In Euchologio, seu Rituali* etiam *Græco*, quem citat Arcudius, habetur modus ordinandi Lectorem.

Concil. VII. generale.

Concil. Sardicense.

Rituale Græcũ tradit modum ordinandi Lectorem.

Hinc patet ad plura exempla Sanctorum, quæ adducit Arcudius ex vitis ipsorum, in quibus non fit mentio aliorum Ordinum minorum in ordinatione eorumdem, vt Chrysostomi, Eutychij Constantinopolitani Patriarchæ, Cæsarij Arelatensis, Ioannis Cabilonensis, & aliorum. Cæterùm hoc argumentum ad summum probat non esse connexionem necessariam inter Ordines, qualis est inter Presbyteratum, & Episcopatum. Præterea non numeratur, plerumque in illis vitis ordinatio in Subdiaconum, qui tamen Ordo est secundùm omnes, paucis exceptis, & fit mentio Lectoris. Aliquando etiam neque Diaconi mentio fit. Quòd ergo aliqui vel studio populi, vel aliquo vehementiore impulsu Spiritus sancti ab aliquibus viris Sanctis fuerint per saltum ordinati, non derogat conclusioni, aut veritati, quam secũdùm praxim Ecclesiæ Romanæ defendimus: quæ neque eiusmodi ordinationes per saltum probauit, tanquam legitimè factas, licèt validas.

75 *Ad exempla Sanctorũ, quæ obijcit Arcudius.*

Extat epistola I. Syricij Papæ ad Hymerium Tarraconensem Episcopum, in qua abusum damnat. Potest etiam dici nomine Ordinum expressorum venire reliquos non expressos, qui simul dabantur, & sine interstitiis, vt Lectoratus, & reliqui inferiores, Acolytatus & Subdiaconatus, vt patet ex eadem epistola; nam primo loco agens de his, qui ab infantia baptizati sacræ militiæ adscribuntur, præcipit vt Lectoribus eorum ministerio socientur, per triginta annos: vbi non facit mentionem Exorcistarum. Tamen secundo loco agens de grandæuis baptizatis, qui ad Ordines admitti petunt, statim à Baptismo, *Lectorum*, inquit, *& Exorcistarum numero socientur*, &c. In priori ergo loco sub appellatione Lectorum comprehendit Exorcistas: quia non intendit diuersum ritum ordinandi inducere, aut præscribere, docet simul ordinandos Acolytos, & Subdiaconos: rectè ergo in antiquis Canonibus per expressionem vnius Ordinis comprehẽduntur reliqui, qui simul dabantur, vt *canone 10.* Constantinopolitani sub Adriano Pontifice, & Basilio Imperatore celebrati, vbi decernitur vt in officio Lectoris annum vnum compleat (supple promotus) in Subdiaconi verò duos, sitque Diaconus tribus annis, &c. sub appellatione Lectorum intelliguntur reliqui: appellatione Subdiaconi Acolytus: & quamuis præfatus asserat in Ecclesia Græca non esse illos Ordines in vsu, hoc non probat non esse Ordines: sed nõ esse necessarios multiplicato numero aliorũ ministrorũ in gradibus superioribus, qui supplere possũt inferiores.

76 *Syricius dãnat ordinationẽ per saltum.*

Per Ordinem expressum superiorẽ intelligitur etiam inferior.

Conc. Constantinopol.

Ecclesia tamen Latina retinuit semper antiquam institutionem, & satis constat ex Ignatio *suprà* citato, hos gradus fuisse in vsu Ecclesiæ Antiochenæ: omnes enim commemorat præter Acolytos, seu ceroferarios. Eosdem commemorat Epiphanius in compendiaria doctrina, quam subiicit post hæresim 80. Sed & Simon Thessalonicensis in libro de Sacramentis agens de manuum impositione, quæ intra, & extra Sanctuarium fiebat; agit de deputatis, seu ceroferariis, quibus manus extra Sanctuarium imponebatur, dicens: *Quæ sanè nescio cur non exercetur. In Ecclesia verò Thessalonicensium paulò antè in vsu erat, & in antiquis Ritualium exemplaribus reperitur scripta*, &c. *supple, manus impositio ceroferarijs*; quin etiam idem Arcudius modum ordinationis ceroferarij transcribit ex antiqua Rituali Cryptæ ferratæ, quam rectè ordinationi Acolyti quadrare docet. Ex quo patet intellectio antiquorum Canonum præmissa; nempe per Ordines expressos comprehendi alios, qui fuerunt etiam ex vsu Ecclesiæ tam Græcæ, quàm Africanæ; quem vsum semper retinuit Ecclesia Romana.

77 Ignatius.

Epiphan.

Simõ Thessalonicen.

Ad locum Clementis Romani respondetur, eum loqui de illis Exorcistis, qui per gratiam gratis datam receperunt potestatem in dæmones in primitiua Ecclesia: non de aliis, qui hanc potestatem per sui ordinationem accipiunt.

Respondetur ad Clemẽtem Romanum.

SCHOLIVM.

Ordinationem (Ordo enim propriè est ipse gradus, seu character inuisibilis) esse Sacramentum. Hanc supponit Doctor. Ita Dionys. 5. Eccles. Hierar. Leo epist. 81. Gregor. lib. 4. in lib. Reg. c. 5. Concil. Chalced. can. 2. act. 15. Flor. Decret. Eugen. Trident. sess. 13. can. 3. de quo Bellarm. lib. 2. de sacr. Ordin. Castro v. Ordo. VValdens. tom. 2. c. 123. ponit descriptionem ordinationis longam, sed valdè vtilem, & doctrinalem.

DE tertio articulo dico, quòd loquendo propriè de Sacramento, Ordo non est Sacramentum: quia omne Sacramentum est signum sensibile, & Ordo (vt dictum est) quidam gradus est spiritualis: tamen accipiendo Sacramentum pro signo inuisibili, 8

Ordo eſt res, & Sacramẽtum.

inuiſibili, ſicut aliquid dicitur res, & Sacramentum, hoc modo poteſt dici Sacramentum, quia ſignum conuenientis gradus executioni actus debiti illi gradui, & etiam ſignum illius actus conuenientis tali gradui.

Deſcriptio ordinationis Sacramenti.

Quid[f] ergo eſt ſextum Sacramentum? Dico quòd ordinatio, cuius deſcriptio poteſt eſſe iſta. *Ordinatio eſt inſtitutio alicuius in gradu Eccleſiæ præeminente, cui conuenit aliquod miniſterium circa Euchariſtiam exhibendum, facta à miniſtro idoneo, certa verba proferente, & ſimul cum intentione debita miniſterium gradus illius, aliquo ſigno viſibili repræſentans, ex inſtitutione diuina efficaciter ſignans gratiam præeminentem, qua ordinatus digne aliquod miniſterium exequatur.*

Deſcribitur Sacerdotiũ.

Et ſecundùm vniuerſalem iſtam rationem ordinationis poſſunt proportionaliter accipi rationes ſpeciales Ordinum; puta ordinationis in Sacerdotem: *inſtitutio in gradu Eccleſiæ ſimpliciter præeminente diſponens habentem ad conficiendum Euchariſtiæ Sacramentum, facta ab Epiſcopo certa verba, cum intentione debita, proferente.*

Epiſcopus ſolus eſt miniſter in ſacris Ordinibus.

Et ſi circa particulas huiuſmodi deſcriptionis particularis, quæras, quis eſt miniſter idoneus? Reſpondeo, dico quòd Epicopus, & ſolus in ſacris Ordinibus. In aliis autem non ſacris aliquando ex commiſſione aliqui priuilegiati, vt Abbates.

9 Sacerdotiũ habet duas formas partiales, & duas materias, de quo d. 19. n. 9.

Si[g] quæras quæ verba, vel quæ forma? Reſpondeo, illa quam Epiſcopi habent in ſuis libris Epiſcopalibus[h]. Sed in Sacerdotio videtur probabile, quòd ibi ſint duæ formæ partiales, in quarum altera confertur poteſtas conficiendi Euchariſtiam: in reliqua poteſtas abſoluendi in pœnitentia: & iſtis coniunguntur duæ materiæ, hoc eſt, duo ſigna viſibilia propria; formæ primæ traditio calicis, & patenæ cum hoſtia. *Accipe poteſtatem celebrandi*, &c. ſecundæ formæ, impoſitio manus Epiſcopi ſuper caput. *Accipe Spiritum ſanctum:* vt ſic Epiſcopus concorditer agat ſummo Epiſcopo Chriſto, qui, vt dictum eſt priùs, contulit poteſtatem Apoſtolis tam conficiendi, quam abſoluendi. Ex hoc etiam patet quomodo ſunt ſeptem Ordines, qui ſunt * inſtitutiones in ordinibus: & illi ſeptem dicuntur contineri ſub Sacramento Ordinis, vel magis propriè ſub Sacramento ordinationis, inquantùm eſt vnum Sacramentum.

** Al. ordinationes.*

COMMENTARIVS.

78 [c] *De tertio articulo dico*, &c. Ordinem dicit eſſe ipſum gradum, qui eſt res, & Sacramentum: ordinationem verò, ſeu collationem huius gradus eſſe ipſum ſenſibile ſignum, & nouæ legis Sacramentum. Hanc veritatem Sacramẽti Ordinis negauit VVitclefus, loquendo de Sacramento viſibili ab Eccleſia collato per ritum externum, referens ordinationem ad gratiam inuiſibilem benè viuendi, ita VVilhelmus VVidefordus contra ipſum, recenſens errores ipſius damnatos in Cõcilio Conſtantienſi ſub titulo de Sacramento Ordinis, errore 8. & 9. VValdenſis *tomo 2. c. 123.* citantur à quibuſdam VValdenſes, ſed præcipuè Lutherus *de captiuitate Babylonica, cap. de Ordine.* Illyricus *in confeſſione Antuerpienſi, cap. 11.* Kemnitius *in 2. parte examinis*, negant Sacramentum Ordinis. Et licèt Caluinus *lib. 4. Inſtitut. cap. 14. & c. 29.* admittat ordinationem miniſtrorum eſſe Sacramentum, tamen ita de efficacia, & natura Sacramenti diſſerit cum aliis, vt nihil in re ipſa aſſerat, quod Catholicam veritatem ſuſtineat, aut veram naturam Sacramenti.

Error VVitcleſi.

Aliorum hæreſes.

79 Concluſio tamen poſita eſt de fide, nempe ordinationem eſſe Sacramentum legis nouæ. Definitur in Florentino, & Tridentino. Patet ex Scriptura Ioannis 20. *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos: hæc cùm dixiſſet, inſufflauit, & dixit eis: Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata*, &c. Patet *Actorum 6.* habetur Ordinatio Diaconorum per manus impoſitionem, *Actor. 13.* Ordinatio Pauli, & Barnabæ, *Actor. 14.* hi ordinarunt alios, *1. ad Corinth. 12. Ad Epheſeos 4.* dicitur Deus diſtribuiſſe in Eccleſia miniſtros ad ædificationem corporis myſtici, nunquid omnes Apoſtoli? vbi negatur hæc miniſteria eſſe communia, *1. ad Timoth. 4. & 5. 2. ad Timoth. 1.* vocatur impoſitio manus ipſa ordinatio ad deſignandum materiam ſenſibilem, quæ adhibetur in ordinatione, per modũ Sacramenti.

Concluſio fidei Florent. Trident.

Clemens Romanus lib. 2. conſtitut. Apoſtolicarum, cap. 27. *Quicumque laicus ſine Sacerdote aliquid operatur, inaniter operatur.* & infrà: *Si igitur Chriſtus non vindicat ſibi priuatim gloriam ſine Patre, quomodo poteſt ſeipſum in Sacerdotium proijcere, non accepta dignitate à præſtantiore? aut illa facere quæ ſolis Sacerdotibus licent?* lib. 3. cap. 1. negat laico opus aliquod Sacerdotale, replicans illud Pauli ad Hebr. 5. *Nemo ſibi ſumit honorem, ſed qui vocatur à Domino; huiuſmodi namque gratia per impoſitionem manuum Epiſcopi datur*, &c. cap. 11. citato, reſeruat ordinationem ſolis Epiſcopis faciendam. *lib. 8. cap. 46.* differentiam Ordinum in reipſa, & non ex voluntate humana, ſed diuina inſtitutione ſtatuit. Dionyſius Areopagita *de Cœleſti Hierarchia cap. 5.* Ignatius *ſuprà* citatus: Baſilius Magnus *lib. 2. de Baptiſm. cap. 8.* Nazianzen. *orat. 21.* quæ eſt in laudem Athanaſij: *Secundùm magnum Dei Conſilium ac proſcientiam, in magnum hunc Sacerdotum ordinem coaptatur, atque in eorum, qui appropinquanti Deo appropinquant, numerum adſcribitur, ac ſacroſanctæ ſtatutionis & ordinis honore afficitur, cunctiſque Eccleſiaſticorum graduum muneribus deinceps perfunctus* (vt quæ media ſint, reſecem) *Alexandrino populo præficitur*, &c.

80 Clem. Rom. *Laici à ſacris miniſterijs excluſi.*

Dionyſ. Ignatius. Baſilius. Nazianz.

Nyſſenus Orat. de ſancto Baptiſmate: *Eadem etiam verbi vis Sacerdotem auguſtum, & venerandum facit, nouitate benedictionis à cõmunitate vulgi ſegregatum.* & infrà: *Inuiſibili quadam vi, & gratia*

81 Nyſſenus.

Chryſoſt. *tia inuiſibilem animam in melius transformatam gerens*, &c. Chryſoſtomus lib. 3. de Sacerdotio. *Sacerdotium in terra peragitur, ſed in rerum cœleſtium claſſem, & ordinem referendum eſt, atque id per quam meritò, quippe non mortalis quiſpiam, non Angelus, non Archangelus, non alia quauis creata perſona, ſed ipſe Paracletus eiuſmodi ordinem diſpoſuit*, &c. Theodoretus in 1. ad Timoth. c. 5. *Manus citò nemini impoſueris*, &c. *Oportet*, inquit, *priùs examinare vitam eius, qui ordinatur: deinde in ipſum inuocare gratiam Spiritus*, &c. Chalcedonenſe *canon. 2.* vocat ordinationem gratiam non venalem, ac proinde ſtatuit ordinantibus Epiſcopis ob pecuniam pœnam depoſitionis.

Theodoret.

Conc. Chalcedon.

82 Brachatenſ. Brachatenſe II. *Placuit, vt de ordinatione Clericorum Epiſcopi munera nulla accipiant, ſed ſicut ſcriptum eſt, quod gratis donante Deo accipiunt, gratis dant, non aliquo pretio gratia Dei, & impoſitio manuum venundetur, quia antiqua definitio Patrum ita de Eccleſiaſticis ordinationibus ſtatuit, dicens: Anathema ſit danti, & accipienti*, &c. Idem docet Tharaſius in epiſtola ad Adrianum probans ex profeſſo, qui vendunt Ordines, vendere gratiam Spiritus ſancti, quæ in Ordine confertur, quæ eſt ſententia Canonum præmiſſorum.

Patet ex epiſtolis decretalibus Anacleti, Zepherini, Cyricij, Innocentij I. *epiſt. 11.* Leonis *epiſt. 81. & 87.* Gelaſij *epiſt. 16.* Anaſtaſij II. ad Anaſtaſium Imperatorem: ex Hieronymo item citato, & Auguſtino, qui aſſerunt Ordinem eſſe indelebilem. Ille *in Dialogo contra Luciferianos*, hic verò *lib. 2. contra epiſtolam Parmeniani, c. 13. de bono coniugali, cap. 24. lib. 1. de Baptiſmo, cap. 1.* Gregor. *ad cap. 10. lib. 1. Regum. & ad cap. 16.* Ex antiquis ritualibus tam Græcis, quàm Latinis, in quibus Ordinatio per modum Sacramenti celebratur: vt patet ex antiquo Ordinario Romano, & aliis authoribus, qui ante 700. annos de ritibus ſcripſerunt: quos omnes, & alios Patres abundè citant moderni. Concluſio etiam ſatis probata manet in ſuperioribus. Hæc de concluſione Doctoris ſufficiant.

83 *Cenſura Soti reijcitur.* Cæterùm Sotus dicit *diſt. 24. artic. 1.* modum loquendi, ſeu diſtinctionem poſitam inter Ordinem & ordinationem gratis inuentam aſſerit: quia, inquit, materia ſenſibilis, & forma, ſunt ſenſibile ſignum poteſtatis, quæ confertur.

Ordo gradū, ordinatio Sacramentū deſignat. Sed hæc diligentia illius authoris ſuperuacanea eſt: nam licèt Ordo iuxta conſuetudinem præſentem ſumatur pro ipſa ordinatione, appellatione cauſæ per effectum: tamen in propria locutione Ordo deſignat poteſtatem traditam per Sacramentum, & gradum quo conſtituitur quis in gradu eminenti in Eccleſia ad miniſterium ſacramentale. Ordinatio verò ſignificat collationem illius dignitatis per Sacramentum ſenſibile, ſeu ipſum Sacramentum in vſu: & ſic vocant antiqui Patres collationem gradus ordinationem, non Ordinem. Zepherinus Papa *epiſt. 2.* author *comment. in epiſtolam ad Timoth. c. 4.* inter opera Ambroſij, Hieron. & Auguſtin. Innocentius, Leo Magnus, Gelaſius, Bracharenſe II. citati. Primaſius *in 1 ad Timotheum, cap. 5.* & appellatio, quæ Græcis etiam eſt in vſu, manuum impoſitionis, quæ ex Scriptura eſt, eandem proportionem ſeruat, appellando myſterium ab actione, per quam poteſtas datur: non gratis ergo diſtinctio præmiſſa adducitur, quam vel ratio ipſius Soti comprobat: nam ſi in materia, & forma ſenſibili conſiſtit ſignificatio & efficacia Sacramentalis, effectus verò, ſeu res collata in poteſtate, & gratia debent propriis appellationibus diſcerni.

Modus conſuetus Patribus.

Retorquetur ratio.

f *Quid ergo eſt ſextum Sacramentum?* &c. Hîc definit ordinationem: quòd ſit *inſtitutio alicuius in gradu Eccleſiæ præeminente*, &c. Hanc definitionem aſſignat Doctor ordinationis, vt diſponit ad Euchariſtiam, excludendo Epiſcopatum. Cæterùm hæc definitio, vt rectè Mayrones, poteſt etiam comprehendere Epiſcopatum, quia ordinando miniſtros, ſic diſponit ad Euchariſtiam mediatè, ſicut alij gradus inferiores Sacerdotio diſponunt ſolùm mediatè. 84 *Definitio Ordinis.*

Aduertendum præterea ex verbis ſequentibus de facili hanc definitionem accommodari ad ordinationes ſingulas in ſpecie, vt Doctor applicat eam ad Sacerdotium, quòd ſit *inſtitutio in gradu Eccleſiæ ſimpliciter præeminente diſponens habentem ad conficiendum Euchariſtiæ Sacramentum, facta ab Epiſcopo*, &c. *Definitio Sacerdotij.*

Circa hanc tamen definitionem Sacerdotij, quam aſſignat: Aduertendum eſt eam tradi iuxta ſententiam, quæ aſſerit characterem Sacerdotalem eſſe ſimplicem, & conferri præcisè in Ordine ad Euchariſtiam, poteſtatem autem, quam recipit per claues abſoluendi, eſſe dignitatis, & non characteris: tradit enim Doctor illam definitionem reſpectiuè ad poteſtatem conſecrandi, de qua nulla eſt controuerſia, eam ſcilicet fundari in charactere. 85 *Definitur tãtùm poteſtas conſecrandi.*

Cæterùm tenendo Sacerdotij duplicem eſſe characterem, alterum conferendi corpus verum Chriſti, alterum ligandi, & ſoluendi, præmiſſa definitio debet ſuppleri addendo, *& ad abſoluendum, & ligandum*, &c. vt comprehendat tam completam ordinationem, quàm etiam integrum characterem, ſeu effectum. Hanc quæſtionem problematicè decidit Doctor *infrà, §. Si quaras*, &c. & *diſt. 19. ſuprà*, vt *ibidem* diſſeruimus. *Suppletur definitio per additionē alterius poteſtatis.*

Circa eas particulas definitionis præmiſſæ ordinationis in genere, ſuperſunt tantùm explicanda illa, quæ comprehendunt miniſtrum, formam, & materiam.

De Miniſtro Ordinationis.

FActa *à miniſtro idoneo*, &c. ſupple inſtitutio. Quis ſit miniſter idoneus ordinationis? Reſpondet Doctor ſolum Epiſcopū eſſe miniſtrum idoneum quoad Ordines ſacros, & intelligit, vt videtur, neceſſitate Sacramenti, quia dicit in minoribus miniſtrum ex commiſſione eſſe poſſe ſimplicem Sacerdotem. Idem docet S. Thom. *in 4. diſt. 25. q. 1. art. 2.* Richard. *art. 1. q. 1.* Capreolus *diſt. 7. quæſt. 2. ad 3.* Durandi, Sylueſter *v. Ordo 3.* Adrianus *in 4. quæſt. de Sacramento Confirmationis, artic. 3.* Idem docet de omnibus Ordinibus, Couarruuias *lib. 1. variarum, cap. 1.* D. Bonauentura *diſt. 25. q. 1. artic. 1.* & alij veteres videntur in hac ſententia fuiſſe quoad Ordines ſacros, quoad alios autem poſſe conferri per Sacerdotem ſimplicem non Epiſcopum. 86 *Sententia cõmunis antiquorum.*

Hanc ſententiam tenuerunt præfati Doctores, cuius fundamentum eſt inſtitutio Chriſti, quam ex praxi Eccleſiæ, & Canonibus eius interpretabantur talem eſſe: nam quoad Ordines minores conceſſum eſt Iure communi Abbatibus eos conferre ſuis ſubditis, *cap. Quoniam,* *Fundatur in praxi quam videbant Eccleſia.*

Facultas Abbatum dandi Minores, & tonſuram.

dist.69. vbi permittitur eis, quando ipſi ab Epiſcopis manus impoſitionem receperunt, dare tonſuram, & lectoratum ſuis tantùm ſubditis: & *cap. Contingit, de ætate & qualitate ordinandorum*, vbi communiter interpretes, & *cap. Abbates, de priuilegijs in 6.* Hanc facultatem reſtringit Tridentinum, *ſeſſ.23. de reformat. cap.1.* ad proprios Religioſos. Ex hac conceſſione admittunt antiqui Theologi Ordines minores poſſe concedi à ſimplici Sacerdote ex commiſſione tantùm: quia omnes Canones reſeruant poteſtatem ordinariam ordinandi ſolis Epiſcopis, tanquam miniſtris Ordinariis, vt docet Florentinum, & Tridentinum locis citatis.

Reſtrictio. Trident.

87

Facultatem dãdi maiores nõ inueniri in Canonibus expreſſam.

Hoc autem non inuenitur in Canonibus conceſſum quoad alios Ordines ſacros, ſeu maiores, alicui ſimplici Sacerdoti: alioquin idem tenerent præmiſſi Doctores de his, ſicut tenent ſimplicem Sacerdotem poſſe ex commiſſione confirmare, & Ordines minores conferre. Primum ſuſtinentes ex diſpenſatione Gregorij Papæ. Secundum verò ex priuilegiis Iure expreſſis; nam eadem ratio interpretandi inſtitutionem, vtrumque perinde ſuadet.

Dixi in canonibus receptis non fuiſſe expreſſum talem vſum concedendi ſimplici Sacerdoti conferre ſacros Ordines: quia licèt hæc facultas data legitur Chorepiſcopis, ſeu, vt ſonat vox, Epiſcopis villanis, & ruralibus *in can.* 13. Ancyrani, & *can.*10. Antiocheni, qui aggregatur Trullanis, probabilius iudico illos fuiſſe ordinatione Epiſcopos, licèt non authoritate regiminis, & independentiæ quoad ſubiectionem, & limitationem poteſtatis. Quod colligi videtur manifeſtè ex Canone Antiocheni. *Qui in villis*, inquit, *& vicis, conſtituti ſunt Chorepiſcopi, tametſi manus impoſitionem ab Epiſcopis ſuſceperunt, & vt Epiſcopi ſunt conſecrati; tamen placuit ſanctæ Synodo, ſcire eos oportere modum proprium retinere*, &c. & infrà: *conſtituere autem his permittitur Lectores, & Subdiaconos, & Exorciſtas*; & poſteà, *non autem Preſbyterum, non Diaconum audeant ordinare præter conſcientiam Epiſcopi ciuitatis, vel Eccleſiæ, cui adiacens inuenitur, ſeu ipſe, ſeu regio, in qua præeſſe dignoſcitur*, &c. licèt autem hoc Concilium non ſit alicuius authoritatis, in quo Euſebiani ſub Iulio I. conſederint contra Athanaſium; tamen quoad hunc Canonem non videntur aliud decreuiſſe, niſi quod in vſu fuerit, ſeu ritu Eccleſiæ, qui ad Arianiſmum, aut cauſam Athanaſij non ſpectabat.

Chorepiſcopos fuiſſe ordinatos Epiſcopos.

Concil. Antiochen.

Pſeudoconcilium fuit.

88

Canonem citat Damaſus.

Decernit Pontificale cõtra Chorepiſcopos.

Hunc citat Canonem proinde Damaſus *in epiſtola 5. Decretali*, quæ eſt contra Chorepiſcopos, ex qua aliqui contendunt Chorepiſcopos non fuiſſe conſecratos Epiſcopos: ſed licèt verum ſit eum Chorepiſcopos abrogare: tamen magis inuehitur in eorum ordinationem in præiudicium authoritatis Epiſcopalis, & iuriſdictionis, quatenus officia etiam ordinationis ſuæ, non contenti prima inſtitutione, & termino à Canonibus poſito exercebant; & ordinationem contra Canones factam reprehendit: quia vt concedit Canon præmiſſus, & ipſe iuxta tenorem eius, aliquando ordinabantur à pluribus Epiſcopis, iuxta præſcriptum, quo ordinari debet Epiſcopus *ex Canone Apoſtolorum* 1. hanc improbat, quia in villis non debent ſecundùm Canones ordinari Epiſcopi contra dignitatem gradus, & in eadem ciuitate non poſſunt ordinari duo Epiſcopi iuxta eoſdem Canones, contra vnionem debitam, & diſpoſitionem Hierarchiæ, quo argumento magis impugnatur ordinatio tanquam non legitimè facta, quàm quòd fuerit inualida. Item, dicit quòd aliquando ab vno tantùm Epiſcopo ordinabantur: quod etiam eſt contra Canones, & ordinationem Epiſcopalem.

Decretalis ſummariorum, & interpretatio.

Hinc tamen non videtur colligi, quin valida fuerit eorum conſecratio, ſi ille Epiſcopus habuerit in hoc commiſſionem, vt infrà videbitur; quia Gregorius Magnus ob neceſſitatem indulſit Auguſtino, vt ſolus conſecraret primos Epiſcopos in Anglia. Et quidquid ſit de hoc, ſaltem id tantùm ſequitur aliquos Chorepiſcopos, vtpote ſic conſecratos ab vno, non fuiſſe veros Epiſcopos, quod de aliis non ſequitur. Tertiò inducit argumentum ex eo, ſi conſecrabantur ſine titulo, & abſolutè eſſe contra Canones: non ſequitur tamen quin conſecratio fuerit valida, licèt nullam acceperint per eam poteſtatem præter ſolam characteris, neque hac illis licuiſſe vti contra Canones. Canon ergo præfatus Antiocheni videtur clarè loqui de vera conſecratione prædictorum, licèt limitata fuerit eis poteſtas propter ſubiectionem ad Epiſcopos ciuitatum, quibus præſuri, & in villis tantùm ſubſtituebantur.

Cõceſſio Gregoriana.

89

Decretũ Damaſi non fuit receptum.

Accedit ad confirmationem horum Decretum Damaſi non fuiſſe vſu receptum, etiam in ipſa Eccleſia Occidentali, vt patet ex epiſtola Nicolai I. ad Rodulphum Epiſcopum Bituricenſem, cap.1. *A Chorepiſcopis*, inquit, *aſſeris multas eſſe in regionibus veſtris ordinationes Preſbyterorum, & Diaconorum effectas; quos quidam Epiſcoporum deponunt, quidam verò denuò conſecrant. Nos verò dicimus nec innocentes oportere percelli, nec vllas debere fieri reordinationes, vel iteratas conſecrationes. Ad formam ſeptuaginta Chorepiſcopi facti ſunt, quos quis dubitet Epiſcoporum habuiſſe officia? Sed quia ſacri Canones, ne omnes ſibi omnia vindicent, ac per hoc dignitas Epiſcoporum ad Chorepiſcopos videatur transferri, fiat vilior honor Epiſcopi, decernimus nihil in hoc præter regulas vlterius fieri*, &c.

Decretũ Nicolai I.

Fuiſſe Epiſcopos conſecratos.

Ex hac reſponſione patet primò declaratio Canonis Concilij Neocæſarienſis, quem citat Damaſus, qui eſt 13. vbi dicitur Chorepiſcopos ad formam ſeptuaginta fuiſſe inſtitutos, cum hoc tamen officia Epiſcopalia geſſiſſe docet Nicolaus: ac proinde fuiſſe eos conſecratos Epiſcopos, & conſecrationes ab eis factas Preſbyterorum, licèt fuerint contra Canones id prohibentes, eſſe validas, indéque prohibet ſic ordinatos denuò reordinari, aut etiam deponi ex alia parte innocentes. Quòd ſi Chorepiſcopi eſſent tantùm Presbyteri ordinatione, non valeret ordinatio ab eis facta contra Canones: quia omnes concedunt non poſſe Presbyterum ordinare alios Presbyteros, aut Diaconos, niſi ex commiſſione, quæ ſublata eſt omnino per Canones; tenet tamen ipſe conſecrationem factam Presbyteri, & Diaconi à Chorepiſcopis validam fuiſſe, quamuis contra Canones, qui terminum poſuerũt auctoritatis Chorepiſcoporum ob honorem Epiſcopalis dignitatis, ne vilior fieret, ſi dignitas eius ad Chorepiſcopos transferretur in omnibus. Vltimò tandem prohibet ampliùs ordinationes tales fieri à Chorepiſcopis: cui conſonat Canon Antiochenus citatus; quia docet illos conſecratos fuiſſe Epiſcopos quantùm ad Ordinem, ſed limitat authoritatem, quoad ordinationem

Ordinatio facta à Chorepiſcopis retenta.

nationem Presbyterorum, & Diaconorum, sine scientia, seu consensu Episcopi. Itaque in hoc consensu valebat ordinatio, quia limitatio fit ad consensum, non ad potestatem aliàs ordinandi validè. Sic ergo intelligendus est Damasus, improbans ordinationem eorum contra Canones, non verò quòd fuerit inualida, & reprehendens præsumptionem, & abusum, quo ex arrogantia Iura Episcopalia ex integro sibi arrogabant contra Canones, sine dependentia, & subiectione.

90 Ex his ergo patet argumentum præmissum ex ordinatione facta à Chorepiscopis nihil concludere contra antiquos Theologos citatos: nam vt valeat hæc ratio, & teneat consecratio facta à Chorepiscopis, necessum est dicere eos fuisse ordinatione Episcopos; cùm Canones passim eis ademerint potestatem ordinandi Presbyteros, & Diaconos, sine qua inualidè ordinarent, sicut Sacerdos simplex inualidè sine commissione confirmaret. Quod ergo Subdiaconi ordinatio eis permittebatur, inde fuit, non quòd fuerint solùm Presbyteri, sed quòd iurisdictio eorum fuerit ad hoc limitata, vt cederent in reliquis ipsis Episcopis, eorúmque dignitati; & iuxta hanc sententiam antiquorum Theologorum dixi aliàs *in distinct.* 7. Sacerdotem simplicem non posse ex commissione ordinare Diaconum saltem, quidquid de Subdiacono sit, cuius rationem ibi assignaui, iuxta congruentiam, quam tradit D. Thomas *distinct.* 25. & quam supponit hic Doctor. Benè ergo & consequenter antiqui Theologi sequentes praxim Ecclesiæ, & Canonum perinde senserunt de sacris Ordinibus, non posse eos conferri, nisi ab Episcopo ordinato: quia ex ordinatione, quæ fiebat à Chorepiscopis, non valet argumentum, vt patet ex dictis; neque aliud quidpiam suppetit, quod fuit in vsu Ecclesiæ ante præfatos Theologos.

Correctio eius quod dicitur dist. 7.

91 Dico ergo primò hanc conclusionem tenendam esse quoad Presbyterium, quod necessitate Sacramenti debeat ordinari ab Episcopo, neque possit ex commissione ordinari à simplici Sacerdote. Hæc conclusio est antiquorum Theologorum. Contrariam docet Aureolus apud Capreolum *in 4. distinct. 25. quæst. 1. art. 2. in secundo argum.* Glossa *in cap. Peruenit, distinct. 95. & in cap. Manus, distinct. 5.* Innocentius IV. *in cap. 4. de consecratione.* Panormitan. *in eodem.* Angelus *in summ. v. Ordo* 2. Eandem sequi tenentur, qui Chorepiscopos nunquam fuisse Episcopos ordinatione existimant: à quibus tamen ex dictis conferebatur aliquando Presbyteratus. Turrianus *in annot. ad Canon. 54.* Niceni. Ayala *de tradit. Ecclesiast. 3. part. consid. 4.* & alij moderni.

Episcopus necessitate Sacramenti est minister Ordinationis Sacerdotalis. Sententia cõtraria aliorum.

Probatio conclusionis. Probatur conclusio primò, quia vbi nulla praxis, aut interpretatio extat in contrarium Conciliorum, Patrum, aut Pontificum, aut ritus approbati, & recepti, institutio diuina debet intelligi iuxta congruentiam rei, & vsum seruatum, & debitam dispositionem Hierarchiæ Ordinum, & eminentiam gradus Sacerdotalis. Sed in primis nunquam legitur concessio facta Sacerdoti simplici ad ordinandum alium in pari gradu. Quia quod dicitur de Chorepiscopis, iam impugnatum est: ipsi enim fuerunt ordinatione Episcopi consecrati.

Ex praxi & congruentia.

De reliquo nihil aliud inuenitur in contrarium concessum à Pontificibus, & Conciliis, & consuetudo opposita rectè interpretatur institutionem factam, qua exigitur hanc ordinationem necessariò fieri per Episcopum: nam aliàs congruentia, & necessitas, quæ postulabant dispensari, vt Sacerdos simplex ordinaret non solùm in minoribus, sed etiam in Subdiaconatus, & Diaconatus gradu, & confirmaret; postulabat etiam vt fieret commissio etiam ad Ordinandos Sacerdotes, saltem vbi non posset esse recursus ad Episcopos, vt in Indiis, & huiusmodi partibus remotis, quando pauci erant ministri, & soli sine Episcopis: non legitur tamen facta: ergo non potuit fieri, aliàs ad ædificationẽ Ecclesiæ fieri deberet in ea necessitate; & quia concessione facta non sequeretur aliqua perturbatio Ecclesiasticæ Hierarchiæ, magis quàm ex concessione confirmandi, & ordinandi Diaconos, & Subdiaconos, quæ facta perhibetur: & magis exposcebat illa necessitas Sacerdotes, quàm hos ministros: ergo, &c.

92 Si dicas argumentum esse ab authoritate negatiua, quæ non concludit.

Respondetur in materia dogmatica, qualis est præsens, concludere. Accedit casus expressus necessitatis in Ecclesia, quæ sollicitè prouidet, non solùm de potentia ordinaria; sed etiam de absoluta, agendo quod potest, sicut fecit concedendo potestatem ordinandi alios ministros inferiores, non tamen Sacerdotes.

Probatio ex congruentia rei. Deinde, congruentia rei idem probat primò: quia cæteri Ordines inferiores necessitate Sacramenti conferuntur à maiori, nempe vel ab Episcopo, vel à Presbytero ex commissione; nec Diaconus potest ordinare Subdiaconum, aut alium Diaconum, etiam ex commissione: ergo neque etiam Sacerdos Sacerdotem ex eadem ratione. Probatur consequentia, quia ideò negamus Diaconum posse ordinare ex concessione; *Diaconus nequit ordinare ex commissione.* tum quia non apparet vsus, aut ritus contrarius; tum quia Canones reseruant ordinationem Episcopo, tanquam ministro Ordinario, tum quia ex ordinatione sua Diaconus licèt sit Superior gradu aliis, tamen nequit ministros qui sunt superiorum graduum, per se ordinare, vt Sacerdotis, & Episcopi; sed Sacerdos etiam subordinatur Episcopo, qui est Hierarcha, & cuius est potestatem dare in corpus Christi verum, & in corpus mysticum, neque character Sacerdotalis per se extenditur ad alia Sacramenta, quàm ad Baptismum, Eucharistiam, Pœnitentiam, & Extremam Vnctionem, ex commissione autem ad Confirmationem, quæ est consummatio Baptismi; & quasi accessoriè se habẽs: ad nullum horum accessoriè se habet Sacerdotium, sed principaliter; collatio autem inferiorum Ordinum tanquam ministrorum accessoriè se habet ad Ordinem Sacerdotij; vnde ex commissione ab eo dari possunt. Ordinatio autem Sacerdotis non ita se habet ad Sacerdotium alterius: ergo ex dispositione Hierarchiæ, eiúsque Ordine, & ex eminentia gradus Sacerdotalis, atque adeò ex natura ipsius potestatis receptæ, spectat eius collatio ad eum, qui est primus, & summus in ordine, & Hierarcha, & habens primariam potestatem ad ædificationem Ecclesiæ ex diuina institutione.

Cur ad Episcopum solum spectat dicta ordinatio.

93 Confirmatur; illa Ordinatio fieret ex vi characteris Sacerdotalis, aut ipsius concessionis, aut vtriusque simul. Non primum, quia si sufficeret

Confirmatio.

Sacerdos nequit ex vi characteris aut cõcessionis aut vtriusque ordinare aliũ Sacerdotem.

solus character Sacerdotalis, etiam validè ordinaret Sacerdos sine vlla concessione, quod negatur, reiecta sententia Panormitani, & aliorum asserentium iure diuino non esse differentiam inter Presbyterum & Episcopum. Non solius concessionis, quia sic etiamsi fieret Diacono, posset ordinare, quod non admittitur. Non vtriusque, quia character Sacerdotalis non includit alium remotè, aut proximè. Non remotè; quia sic tantùm includit gradus inferiores propter sui eminentiam, ad quam vt ad finem, & per modum ministrorum inferiores ordinantur. Non proximè, quia sic etiam validè ordinaret sine concessione, & potestas Ordinis esset par in Sacerdote, & in Episcopo quantùm ad ordinationem Sacerdotis, nihilque ei accederet per concessionem, quantùm ad valorem actus.

94
Secunda conclusio. Explicantur antiqui.

Dico secundò Sacerdotem posse ordinare Diaconum, & Subdiaconum ex commissione Pontificis Romani: quamuis hæc sit contra antiquos Theologos, & Doctorem, quantùm ad assertionem; non est tamen contra mentem ipsorum, & fundamenta, quibus tenent Sacerdotem simplicem posse confirmare, & conferre minores Ordines, quia nempe ex dispensatione iam facta id colligant. Quod perinde dicerent in proposito, si vidissent concessiones posteriorum Pontificum, quæ factæ sunt. Huius concessionis mentionem facit Victoria *in summa num.* 235. quæ facta est Cistercien sibus, quantùm ad Subdiaconatum. Maior. *in* 4 *distinct.* 7. *quæst. vnica*, vbi etiam affirmat priuilegium extensum ad Diaconatus collationem. Nauarr. *lib.* 5. *in Consilijs*, *cons.* 13. Vasquez citat concessionem Innocentij VIII. Eam habes apud Rodriquez *in Bullario*, *bulla* 5. Sub hoc Pontifice, aliqui ferunt hanc concessionem factam esse Prælatis nostris in India in prima conuersione Indorum, quando soli illic laborabant: quam in specie ego non legi. Fundamentum conclusionis est concessio facta; quæ ritè interpretatur institutionem diuinam, congruentia autem institutionis tacta est in conclusione præcedenti: quoniam hi sunt ministri Sacerdotis, de quibus dispar est ratio, ac de ipso Sacerdote.

Sacerdotem ex commissione validè ordinare Diaconum, & inferiores.

Concessiones iis hac facta.

95
Tertia conclusio. Minister ordinationis Episcopalis tres Episcopi.

Dico tertiò, ministros Ordinationis Episcopi esse de Iure tres Episcopos, vt constat ex decreto Anacleti, *epistola* 22. *Decretali cap.* 1. Damasus idem supponit loco citato. Nicenum I. *Canone* 4. Nicenum II. *Canone* 3. Carthaginense II. *Canone* 12. Arelatense I. *Canone* 25. Africanum sub Bonifacio *cap.* 16. Aquisgranense *cap.* 9. & plures alij, quos citat Vasquez *disp.* 243. *cap.* 6.

An necessitate Sacramẽti.

Dubitatur an hi plures requirantur vt ministri solemnitatis, an verò vt necessitatis? Paludanus *in tractatu de potestate Papæ apud Antoninum* 3. *parte titulo* 14. *cap.* 16. §. 9. dicit esse tantum solemnitatis; quem sequitur Anton. *ibidem.* Sylvest. *v. Consecratio* 1. Contrariam sententiam defendit Vasquez asserens ministros Ordinatos de Iure diuino esse saltem tres Episcopos, ex commissione verò duos, aut vnum tantùm. Controuersia hæc oritur ex vario modo loquendi Canonum, & Patrum. Canon primus Apostolorum dicit, vt à duobus, aut tribus Episcopus ordinetur, & Clemens Romanus *libro* 1. *constitut. cap.* 20. *lib.* 8. *cap.* 27. aliàs 33. Quòd si tres non requirantur, nequit probari necessitate Sacramenti duo requiri. quia Canones, qui pro secunda sententia

Sententia varia.

Canones varij.

afferuntur, requirunt ad minimum tres Episcopos.

Deinde hanc necessitatem declarat Simon Cananæus, apud Clementem loco vltimo citato. *Quod si necessitas*, inquit, *coegerit ab vno ordinari, quod propter persecutionem, aut aliam causam plures adesse non possint, afferatur decretum commissionis plurium Episcoporum*, &c. de ordinato autem ab vno statuit, vt tam ordinans, quàm ordinatus deponatur in casu, scilicet in quo neque est necessitas, aut Commissio plurium Episcoporum, vt sic ordinatio fiat ab vno. Concilium Arausicanum I. *Canone* 21. statuit vt ordinatus contra voluntatem à duobus loco vnius substituatur, & loco alterius ordinantis alius ordinetur de nouo; depositio ergo, quam vt pœnam statuit Simon ei, qui ordinatur ab vno, videtur supponere ordinationem validam esse: sic institutio Ordinati à duobus, iuxta mentem Arausicani, loco alterius ordinantis, & sine noua ordinatione videtur similiter agnoscere Sacramentum fuisse validum. Aliter enim de ordinato substituto loquitur, & de alio substituendo alteri; quia præcipit, vt hic ordinetur, & non ille.

96

Arausicanũ.

Item, Gregorius Magnus dispensauit cum Augustino Episcopo Angliæ, vt patet ex responsione ad interrogata illius, *cap.* 8. vt solus ordinaret primos Episcopos qui deinceps concurrerent ad ordinationem reliquorum, iuxta præscripta Canonum.

Indultum Gregorij.

Videtur ergo mihi saluari, & conciliari melius Canones dicendo esse vel solius præcepti diuini ordinationem hanc celebrari à tribus saltem, tum ob eminentiam gradus, in quo quis ordinatur Hierarcha, concurrentibus cæteris ad eius ordinationem, vt communio inter Pontifices seruetur, & solemnitas ipsa ordinationis eminentiam gradus denotet, & consensus fratrum magis in ipso concursu plurium ordinantium manifestetur, & caueantur pericula, si vni soli commissa ordinatio esset. Vel certè ex his ipsis motiuis esse institutionem Apostolicam congruam diuinæ institutioni. Ac proinde si ab vno, vel à duobus fieret ordinatio, confici Sacramentum, licèt talis ordinatus maneat suspensus ab officio, & vsu gradus suscepti.

97
Resolutio duby.

Esse præcepti diuini vt ordinatio fiat à tribus.

Vel esse institutionẽ Apostolicam.

Si dicatur esse præcepti diuini, nihil obstat, quin Sacramentum non obseruato tali præcepto teneat, quia respicit tantùm solemnitatem actus, & non substantiam: proinde tenet ordinatio, licèt indebitè, & illicitè facta, & sic saluari possunt ea, quæ originem huius reducunt ad diuinam ordinationem; quamuis ex alia parte non sint multiplicanda præcepta, nisi constet de lege lata; hoc autem præceptum, vt immediatè latum à Deo, non mihi occurrit, cùm ex sola traditione notum fieri possit, de qua non constat.

Si est præcepti diuini concernit tantùm solemnitatẽ.

98

Primus Canon, qui extitit in hoc, est ille Apostolorum, qui absolutè loquitur ordinationem à tribus, aut duobus perficiendam statuens, non exprimens casum necessitatis, quando fit à duobus magis quàm si fiat à tribus. Eodem modo loquitur Clemens, & apud eum Simon Cananæus locis citatis, iuxta tenorem illius Canonis, qui non facit mentionem diuinæ institutionis. Si ergo à duobus fiat, valet ordinatio iuxta hunc Canonem, & consequenter saluatur diuina institutio, quoad substantiam Sacramenti,

A duobus facta videtur valida.

&

& ministri requisiti. Quòd ergo alij posteriores statuerint præcisè ordinationem faciendam esse saltem à tribus, ita vt à duobus facta non teneat, intelligendum est hoc non requiri ad substantiam Sacramenti, sed esse ordinationem Ecclesiasticam, quia substantia Sacramentorum nequit variari ab Ecclesia, vt supponit Tridentinum *sess. 21. cap. 2.*

99 *Interpretatio Canonũ, qui à tribus faciendam statuunt.*

Quòd ergo posteriores Canones irritam faciunt ordinationem, quæ non fit à tribus saltem, nequit referri ad nullitatem Sacramenti collati à duobus contra Canonem Apostolicum: sed ad suspensionem ab vsu Sacramenti, & ab honore gradus Episcopalis, cùm Canon Apostolicus perinde ratam habeat ordinationem factam à duobus, vel à tribus, sub disiunctione loquens.

Decretum Anacleti.

Neque obstat Anacletus *in 2. sua Decretali*, de ordinatione Iacobi, quam dicit à Petro, Iacobo, & Ioanne Apostolis factam, & subdit: *Successoribus videlicet dantibus formam eorum, vt non minùs, quàm à tribus Episcopis, reliquisque omnibus assensum præbentibus vllatenus Episcopus ordinetur, & communi voto ordinatio celebretur*, &c. hoc, inquam, exemplum non inducit necessitatem ordinationis à tribus faciendæ, cùm Canon permittat à duobus fieri, neque contra diuinam institutionem præscriberet Canon, si à tribus necessitate Sacramenti fieri oporteret. Neque Clemens, neque Simon Cananæus ipsum Canonem, vel secundùm præscriptum eius ordinationem à duobus factam haberent ratam.

Explicatur.

100 Illam ergo formam ordinandi à duobus, vel tribus saltem dederunt Apostoli; suo autem exemplo vsi sunt forma, quam posteà retinuit Ecclesia. Neque verba illa Anacleti, quibus dicit se respondere, *Prout Dominus tribuit, & vt à Beato Petro Principe Apostolorum fuit instructus*, &c. sonant illud, quod prætendit Vasquez, nempe ex eo quòd dicat, *Prout Dominus tribuit*, manifestè colligi formam illam ordinationis per tres concurrentes à Domino fuisse traditam, quia verba illa in plano sensu nihil indicant tale; sed assistentiam, & gratiam Domini, qua responsionem formauit: sicut illa verba Concilij Hierosolymitani: *Visum est Spiritui sancto, & nobis*, &c. non denotat reuelationem immediatam, sed assistentiam, qua Spiritus sanctus regit Ecclesiam, neque verba referuntur ad formam, quam exponit, tanquam ipsa à Domino fuerit tradita, & necessitate Sacramenti tres concurrerent, quia Canon citatus oppositum docet. Referuntur ergo ad personam ipsius Pontificis respondentis, prout Dominus ei tribuit responsionem.

101 Neque Anicetus Papa replicans verba Anacleti in epistola ad Episcopos Galliæ, colligit institutionem diuinam ex illis verbis Anacleti, sed ex exemplo Apostolorum. *Si autem non minùs*, inquit, *quàm à tribus Apostolis tantus vir fuit ordinatus Episcopus* (supple Iacobus) *patet profectò eos formam instituente Deo tradidisse, non minùs quàm à tribus Episcopis Episcopum ordinari debere*, &c. Illa autẽ verba: *Instituente Domino*, &c. saluo tenore Canonis præmissi, referenda sunt ad congruitatem institutionis diuinæ, non ad substantiam, neque probabiliùs ad præceptum: quia non præscriberent Apostoli ritum communem consecrandi Episcopum per duos contra diuinum præceptum, minùs contra substantiam Sacramenti, si alioquin exigerentur tres Episcopi ad munus hoc conferendum.

Anicetus.

Respondet Turrianus *lib. 1. pro Canonibus Apostolorum, c. 22.* intelligendum esse Canonem de duobus simul cum Metropolitano, qui sunt tres, & sic concordat Anacletum, & Canonem Apostolorum: quam responsionem etiam sequitur Vasquez. Sed contrà, Canon Apostolicus non intendit illum sensum, quia formam statuens ordinandi, & differentiam inter ordinationem Episcopi, & Presbyteri, seu reliquorum, dicit absolutè Episcopum ordinandum à duobus, aut à tribus Episcopis, can. 2. Presbyterum, & reliquos ordinandos esse ab vno Episcopo. Differentia ergo in forma ordinationis Episcopi, & Presbyteri absolutè intelligenda est. Deinde Simon Cananæus loquitur de duobus Episcopis ordinantibus in oppositione ad vnum ordinantem.

102 *Responsio Turriani.* *Vasquez.*

Item, Canones Apostolici priùs videntur facti, quàm dignitas Metropolitana fuerit inducta, quia in illis nulla fit mentio huius dignitatis, quæ posteà ex ordinatione sanctorum Apostolorum per Clementem promulgata est, vt patet *ex epistola Anacleti 2.* & *epistola 1.* ipsius Clementis, & *epistola 1.* Stephani Papæ I. ergo Canon Apostolicus non comprehendit Metropolitanum. Accedit quòd ordinationes factæ à Paulo, & Barnaba, quando ordinarunt Presbyteros, seu Episcopos Ecclesiis, quas simul fundarunt, non possint intelligi factæ à tribus, cùm ij soli tum in iis locis erant Episcopi.

Canon Apostolicus præcessit ordinationẽ Metropolitani.

Prætereà, arguendo ad principale, Canones, qui prohibent ordinationem hanc fieri à minùs, quàm à tribus Episcopis, totum hoc negotium referunt ad solos Canones, non ad vllam institutionem diuinam, & vt plurimùm inuoluunt etiam consensum Metropolitani, vt patet *epist. 2.* Innocent. I. *ad Victricium Rothomagensem.* Ioannis III. *epistola vnica, ex cap. 1.* Concilij Regiensis. Ipsa decreta passim habentur, *dist. 64. & 65.* pœnæ item Decretorum, quibus ordinatur ordinatio ab vno facta inanis, non sunt intelligendæ quoad nullitatem Sacramenti, sed prout etiam sæpè eadem verba extenduntur ad suspensionem ab exercitio, & dignitate Ordinis; vt *distinct. 70. & 71.* ordinatur de quibusdam ordinationibus illicitis, licèt aliàs validis, & quibus talis pœna adiecta legitur.

103 *Canones referunt institutũ ad Ecclesiam.*

Quid intendit pœna adiuncta.

Item, Anacletus videtur in prædicta epistola in initio hunc ritum referre in authoritatem Apostolicam: *Ordinationes Episcoporum*, inquit, *authoritate Apostolica ab omnibus, qui in eadem fuerint Prouincia, Episcopis sunt celebrandæ*, &c. & subiicit ritũ ordinandi. Dicit ergo omnes Comprouinciales debere adesse, & etiam concurrere ad ordinationem; quòd si autem adesse simul non possunt, *Assensum tamen*, inquit, *suis precibus præbeant, vt ab ipsa ordinatione animo nõ desint*, &c. Rationem autem huius infrà post medium assignat. *Porro quòd Episcopus non ab vno, sed à cunctis, consensu, aut præsentia Comprouincialium est ordinandus, & nullatenus minùs quàm à tribus, cæteris consentientibus cunctis idcirco instituente Domino fieri iubetur, ne quid contra fidem Ecclesiæ vnius tyrannica authoritas moliretur, & regula, vel fides confunderetur credentium*, &c. Verba illa *instituente Domino*, vel ad consilium, & congruitatem, vel ad præceptum referenda sunt; sicut & similia Aniceti *suprà*; nam Anacletus dicit

104 *Anacletus intẽdit ordinationem Apostolicam esse.*

Ratio ad id tendit.

authori

auctoritate Apoſtolica ritum ordinationis per omnes Epiſcopos Prouinciæ, aut ſaltem tres fuiſſe ſancitum. Inde nequit deduci omiſſionem huius ritus eſſe ſubſtantialem, neque contra inſtitutionem primariam Sacramenti; licèt dicamus eſſe contra inſtitutionem diuinam ſecundariam, ſeu præcepti, vel certè contra congruitatem inſtitutionis. ideóque illa particula, *Idcirco inſtituente Domino fieri iubetur*, &c. non excedit naturam præcepti. Perinde enim comprehendit conſenſum omnium Comprouincialium, ſicut & ordinationem fieri à tribus ſaltem; & ratio inferiùs ſubiuncta, *ne tyrannica auctoritas vnius confundat fidem*, &c. non aliam neceſſitatem videtur exprimere, quàm præcepti vel diuini, vel Eccleſiaſtici: nam omnes præſentes debent concurrere ad ordinationem ex vi præſentis decreti, hoc autem certum eſt non requiri neceſſitate Sacramenti.

Dubium. Sed petes quare non poſſent dici etiam tres eſſe, miniſter ordinarius, & duo, aut vnus miniſter ex commiſſione, & extraordinarius.

105 *Soluitur.* Reſpondeo, in primis Canon Apoſtolicus docet duos eſſe poſſe abſolutè. Secundò, quamuis Anacletus, & alij Canones requirant tres, exigunt etiam vt ordinationem celebrent, quando alij non poſſunt conuenire, & cum conſenſu aliorum propriis literis expreſſo, ergo ex commiſſione. Vnde Innocentius I. ſuprà citatus *Innocent. I.* cap. 1. in Epiſtola ad Victricium: *Extra conſcientiam Metropolitani*, inquit, *nullus audeat ordinare Epiſcopum: integrum enim eſt iudicium, quod plurimorum ſententijs confirmatur, nec vnus Epiſcopus ordinare præſumat Epiſcopum, ne furtiuum præſtitum beneficium videatur, hoc enim & Synodus Nicena conſtituit, atque definiuit*, habetur diſt. 64. cap. 5. &c. *Ideò*, inquit gloſſa, *dicit furtiuum, quia quod ad omnes ſpectat, iſti furripiunt, nil tamen vnus iure confert*, &c. Supponit nempe ordinationem ab vno factam non ſubſiſtere iure: licèt valeat ordinatio, quantùm ad effectum Sacramenti. *Potiùs ergo*, inquit gloſſa, *hoc dicendo reſpexit ſimilitudinem facti, quàm rei eſſentiam.* *Gloſſa.*

Martinus. Item, eadem diſtinct. ex Concilio Martini Papæ cap. 7. *Epiſcopum oportet maximè quidem ab omni Concilio conſtitui. Sed ſi hoc pro neceſſitate, aut pro longinquitate itineris difficile fuerit, ex omnibus tres eligantur, & omnium præſentium, vel abſentium ſubſcriptiones teneantur, & ſic poſtea ordinatio fiat*, &c. Idem habet Concilium Antiochenum cap. 16. decernens aliter factam ordinationem nihil valere. *Concilium Antiochenū.*

106 Cùm ergo perinde ad ordinationem requiratur per Canones ad hoc vt valeat ſubſcriptio, & conſenſus abſentium, & licentia Metropolitani, ſicut & concurſus trium Epiſcoporum ordinantium, ſicut primum nequit interpretari neceſſarium neceſſitate Sacramenti, ita etiam illi tres concurrentes non exiguntur neceſſitate Sacramenti, & perinde ordinant ex commiſſione tam Metropolitani, quàm aliorum Comprouincialium, ſicut duo poſſunt ordinare ex commiſſione. *Tres ordinãs ex commiſſione.*

Accedit vltimò ad confirmationem, quòd non poſſit hic dici Epiſcopum ordinare alium ex commiſſione, ita vt hæc commiſſio facta vni, aut duobus Epiſcopis ſit neceſſaria neceſſitate Sacramenti, eo modo, quo requiritur commiſſio in Sacerdote ſimplici ad ordinandum, & confirmandum: quia hæc commiſſio requiritur in Sacerdote, qui non habet poteſtatem proximam ordinandi, aut confirmandi ſine ipſa, ſed ſolam remotam ex proprio charactere. Epiſcopus autem ex ſuo charactere eſt in poteſtate proxima ad ordinationem, vt miniſter ordinarius eius ex Tridentino, quod non limitat hanc poteſtatem ad ſolos Ordines inferiores, ſed abſolutè ad ordinationem: tenendo ergo Epiſcopatum eſſe Ordinem, intelligi debet poteſtas etiam proxima ordinandi Epiſcopum eſſe in Epiſcopo, acceſſus autem, ſeu concurſus aliorum in eodem gradu, & ordine, non videtur extendere gradum, ſeu poteſtatem Epiſcopatem ad aliquem actum Ordinis, ad quem non eſt ex ſe in completa poteſtate; quia ad hoc exigitur ſuperaddi aliqua poteſtas diuerſæ rationis, non autem eiuſdem gradus, vt patet in reliquis. *Non poſſe dici Epiſcopum ordinare ex commiſſione neceſſitate Sacramenti.* *Epiſcopus habet poteſtatem proximam ordinandi.*

Reſolutiuè ergo videtur magis probabiliter dici, referendo hunc ritum ad diuinam inſtitutionem, eſſe ſolius præcepti, vt Epiſcopus ordinetur à pluribus, & non minùs, quàm à duobus, aut tribus, cum conſenſu, & commiſſione aliorum, vt ſaluetur canon Apoſtolicus, qui ordinandum à duobus, aut tribus docet. Cæterùm neceſſitate Sacramenti id non exigi, ſed ſolius præcepti. Vel dicendum eſt iuxta aliam viam eſſe diſpoſitionis Apoſtolicæ, ſecundùm congruentiam diuinæ inſtitutionis; quia conſtituitur in gradu Hierarchico, cuius authoritas in hoc limitari debuit propter pericula, quæ exprimit Anacletus, ſi vnus ſolus ordinaret ſine concurſu aliorum, & aſſenſu tam Metropolitani, quàm etiam reliquorum Comprouincialium.

107 Dico quartò Epiſcopum etiam excommunicatum & hæreticum, & ſuſpenſum, eſſe ſufficientem miniſtrum ordinationis. Hæc eſt communis Scholaſticorum, & patet ex Hieronymo, & Auguſtino citatis *ſuprà*, qui Ordinem collatum in hæreſi permanere docent. Canones etiam poſteriores, qui non admittunt Ordines collatos ab hæreticis, vt Innocentius I. *Epiſt.* 18. & Leo *Epiſt.* 38. aliàs 40. & alij poſteriores intelliguntur quantùm ad gradum & functionem; nam anteriora Concilia, vt Nicenum, teſte Hieronymo, eos in ſuo gradu recipiebant conuerſos. *Quarta concluſio. Excommunicatus & hæreticus validè ordinant.* *Interpretatio Canonum.*

108 Dico quintò Epiſcopum etiam degradatum validè ordinare. Hæc etiam patet ex dictis *ſuprà* probando Epiſcopatum eſſe Ordinem. Aliqui apud Richardum *diſtinct.* 25. *art.* 1. *quæſtione* 4. exiſtimarunt contrarium, ex eo quòd putarint per degradationem ei auferri poteſtatem. Citant aliqui pro eadem ſententia noſtrum Doctorem, ex eo quòd dixerit *art. præced.* §. *Alij contradicunt concluſioni*, &c. Quòd ſi Epiſcopatus non ſit Ordo vanam eſſe controuerſiam, an auferri poſſit, cùm omnis iuriſdictio collata ab Eccleſia poſſit ſuſpendi à Pontifice. Vaſquez autem cenſet hanc vt probabiliorem docuiſſe Doctorem *diſput.* 243. *cap.* 2. Cæterùm, vt *ſuprà* oſtenſum eſt, Doctor in hac re magis inclinat in ſententiam Canoniſtarum, nempe Epiſcopatum eſſe Ordinem, potiſſimùm ex ea ratione, qua eſt indelebiles: cùm omnis poteſtas iuriſdictionis in Eccleſia poſſit auferri à membris eius, per Pontificem, & hanc poteſtatem, ſi eſſet ſolius iuriſdictionis, ita conferri dicit, reſpiciendo ad argumentum, quo alij indelebilem putant; quia confertur cum benedictione: conſecratio Eccleſiæ ſemper manet, & vaſorum ſacrorum, quamdiu *Quinta concluſio. Degradatus validè ordinat.* *Sententia Doctoris.* *Poteſtas Epiſcopalis ſi eſſet iuriſdictionis poſſet auferri.*

res

res ipsa est integra. Hanc rationem non censet Doctor efficacem: quam etiam improbat ipse Vasquez: quia, vt benè aduertit, permanentia benedictionis, est ex ordinatione Ecclesiæ, quæ posset mutari. Idem ergo Doctor supponit de Episcopatu, si esset solius iurisdictionis.

109 *Replicat Vasquez.* Cæterùm contra sententiam Doctoris replicat Vasquez potestatem Episcopalem esse Iuris diuini, & institutionis, proinde manere in Episcopo degradato.

Responsio. Respondeo hoc quidem rectè dici, tenendo hanc potestatem esse characteris, & sic cessat controuersia: quia character Ordinis indelebilis est. Verùm antiquiores non ita docent hanc potestatem esse Iuris diuini, qui negant esse Ordinis, sed esse Iuris humani, & Officij. Vnde eo ipso quòd censeant esse indelebilem, in eo gradu solùm, quo consecratio Ecclesiæ indelebilis est, supponunt non esse Iuris diuini, & institutionis immediatè; sed Iuris Ecclesiastici, vt docere videtur Magister in litera, asserens esse nomen dignitatis, & officij, ex superintendentia gregis, & partiri in quatuor gradus, Patriarchatus, Archiepiscopatus, Metropolitanorum, & Episcopatus. Reliqui simpliciter sunt Iuris Ecclesiastici, à quibus non discernit Magister Episcopatum. Ad quam sententiam alludit Doctor, & ad fundamentum eius præmissum. Posset enim Ecclesia conferre Archiepiscopo dignitatem cum aliqua benedictione speciali, qua non obstante, per degradationem desineret dignitas Archiepiscopalis.

Sententia Antiquorum. *Magister.*

110 *Confirmatur consequentia Doctoris* Vt ergo consequentiam Doctoris bonam probemus, peto ex quibus locis Scripturæ, Patrum, aut Conciliorum deducatur Episcopatum esse institutionis diuinæ, nisi ex iis tantùm, ex quibus probatur esse Ordinem, vt superiùs dictum est? Dato ergo quòd non esset Ordo, difficulter probatur eius institutio à Deo per modum potestatis; vnde antiqui Doctores, qui hoc tenent, meritò non recurrunt ad institutionem diuinam.

Excluditur instantia desumpta ex potestate clauis Sacerdotij. Deinde, nequit esse exemplum in potestate, quam recipit Sacerdos in sui ordinatione; quia vel hæc est characteris, vt nos cum Doctore probabilius iudicamus, quem sequitur etiam Vasquez. Vel certè adhæret characteri inseparabiliter, vt alij referunt. Et quidquid dicatur, non est potestas completa independenter ab Ecclesia dante ei per suam authoritatem complementum, quo possit validè in actum, & sine qua nihil efficeret. Potestas autem Episcopalis ad ordinandum, & confirmandum est proxima, & completa: ergo vel est characteris, vt verè est, vel certè dependet ab Ecclesia, in qua vt includit suum caput, residet plenitudo potestatis.

111 *Cur non sit proxima?* Vnde, sicut aliàs dictum est suo loco de potestate clauium, Deus non voluit tribuere completam omnino potestatem seu proximam Sacerdotibus in corpus mysticum, & independentem, sicut contulit potestatem in corpus verum, ne præiudicaret plenitudini potestatis, & dispositioni Hierarchiæ Ecclesiæ; ita similiter videtur non instituisse potestatem per modum iurisdictionis in Episcopo, quæ non dependeret ab Ecclesia; quia perinde hoc præiudicaret supremæ iurisdictioni datæ Petro, & eius successoribus; ideóque sequitur illam potestatem ordinandi, & confirmandi in Episcopo esse Ordinis tantùm.

Neque sequitur etiam exemplum ex potestate, quam recipit Vicarius Christi immediatè à Deo; quia hæc, vt patet ex Scriptura, collata est Petro, & eius successoribus: quamuis autem Episcopi succedunt Apostolis, id intelligitur quoad gradum suæ ordinationis, & non potestatis vniuersalis, quam habebant Apostoli, quia hæc limitata est in Episcopis. Videtur ergo consequentia Doctoris bona, data sententia asserente Episcopatum non esse Ordinem: quia extra propositum non occurrit aliud exemplum talis potestatis immediatè à Deo collatæ per modum iurisdictionis independenter ab Ecclesia, & suo capite; neque auctoritates, quibus adstrui posset, probant hanc potestatem Episcopalem esse solius iurisdictionis, & non characteris, magisque innititur sententiæ grauium Doctorum, quàm Scripturis, aut Patribus, aut Conciliis, quorum opinioni nihil præiudicare intendo; sed vim illius consequentiæ, quam elicit Doctor, tantùm explicare.

Aliud exemplum excluditur.

Dico sextò, proinde dicendum esse de ordinatione facta ab Episcopo degradato, siue quoad sacros Ordines, siue quoad minores. Contrarium huius docet Vasquez loco citato, quia licèt teneat minores etiam Ordines conferri validè ab Episcopo degradato, tamen quia putat hos non institutos à Christo, sed ab Ecclesia, & non esse Ordines propriè, ideò dicit degradatum eos conferre validè: quia Ecclesia non priuauit eum auctoritate, quam contulit vt hos conferret.

112 *Ordinatio in minoribus fit ex vi characteris.* *Vasquez.*

Verùm tenendo sententiam, quam *suprà* defendimus, nempe Ordines minores esse propriè dictos Ordines, eadem ratio militat in his, sicut in maioribus ratione characteris indelebilis, & eo ipso quòd collati à degradato valeant, non benè argumentum sumitur, esse veros Ordines: quia pœna degradationis importat priuationem officiorum, beneficiorum, & priuilegij Clericalis integram absque spe restitutionis, & abolet omnem iurisdictionem Ecclesiasticam in persona degradata. Ergo ex natura sua debet potestatem conferendi minores Ordines, si est collata ab Ecclesia, & non fundata in charactere; nec requiritur alia declaratio Ecclesiæ quoad nullitatem Ordinum collatorum, præter eam, quæ ad naturam huius pœnæ spectant, & statuta sunt. Vnde rectè sequitur minores ideò conferri à degradato, quia collatio eorum fundatur in charactere, & non in potestate data ab Ecclesia, qua spoliatur ex integro degradatus.

Impugnatur eius ratio. *Omnis iurisdictio cessat in degradato.* *Collatio minorum fundatur in degradato.*

De Forma Ordinationis.

113 *Forma ordinationis.* g *Si quæras quæ verba, vel quæ forma?* &c. Respondet formam ordinationis consistere in illis verbis, quibus vtuntur Episcopi conferendo potestatem, & quæ habentur in libro Pontificali: quibus exprimitur collatio potestatis, respectiuè ad materiam, seu instrumenta, in quibus exercetur, in iis Ordinibus, qui per traditionem instrumentorum conferuntur. Ecclesia Latina vtitur verbo imperandi, *Accipe hoc, vel illud*, &c. Quia hoc verbo commodissimè exprimitur potestas, quam ordinans habet ad conferendum gradum ordinato. Græci verò, sicut in Baptismi forma, non exprimunt, ex ritu antiquo ministrum (cuius causam, & vocationem

Latina forma. *Ritus Græcorum quoad formam.*

nem explicui *distinct. 3.* de forma Baptismi vtentes verbo indicatiui in tertia persona, *baptizatur.* Sic etiam in forma ordinationem vtuntur verbo indicatiui tertiæ personæ. ἡ θεία χάρις, &c. ἀγαπᾷ, ἐζωποιεῖ, &c. *Diuina gratia creat, seu promouet, &c.*

Arcudius. Vide Arcudium *lib. 6. cap. 8.* non ergo necessitate Sacramenti, vt quidam voluerunt, Latina vtitur verbo imperandi: quia constat apud Græcos ordinationem esse legitimam, & validam, qui aliter consueuerunt verbo indicatiui, exprimentes causam principalem, subintelligentes ministerialem Ordinis. Formam Græcorum superiùs explicuimus: quæ talis est: *Diuina gratia, quæ semper infirma sanat, & quæ desunt supplet, creat, seu promouet,* &c. *N. Venerabilem Subdiaconum in Diaconum, Venerabilem Diaconum in Presbyterum, Deo amabilissimum Presbyterum in Episcopum,* &c. Et sic variatur forma iuxta diuersitatem gradus, & subiecti ordinati ad ipsum: expressio autem gradus anterioris, in quo fuit ordinatus, non est essentialis: quia, vt aliàs dictum est, potest conferri Ordo per saltum, vt Diaconatus sine Presbyteratu, validè, præter solum Episcopatum, qui supponit essentialiter Presbyteratum.

Forma Græcorum.

114 *Vsus illius formæ iuxta præscriptum vitualis.*

Aduertendum tamen, vt suprà aliàs notaui sequendo ritum Euchologij, seu Ritualis Græci, quem *in initio lib. 6. cap. 2.* præmittit Arcudius, hanc formam esse in vsu Græcorum, quando ordinant Diaconum, & Presbyterum duntaxat, non verò in aliis ordinationibus, quæ celebrantur sola manus impositione cum oratione deprecatiua, vt patet ex præscripto *ibidem* ritu: quæ oratio exprimit munus, ad quod assumitur persona, & postulat gratiam ministerij, quod conceditur.

An sit forma consecratoria Episcopi?

Quamuis autem prædicta forma habeatur in ordine consecrandi Episcopum, mihi ambiguum est, si sit consecratoria, vt aliàs dixi; nam dispositio ipsa, & Ordo, quem tenet Euchologium in ritu consecrandi Episcopum, dubium mouet, si omnia, quæ interueniunt, exprimit: primò dicit adduci consecrandum à tribus præsentibus Pontificibus ad consecrantem. Secundò asserit Præfectum scriniorum, seu Chartophylacem offerre Pontifici schedulam, in qua hæc scripta sunt: *Suffragio, & approbatione Deo amabilissimorum Metropolitanorum, vel Episcoporum,* &c. *Diuina gratia, quæ semper infirma sanat, & imperfecta perficit, promouet N. amabilissimum Presbyterum in Episcopum à Deo custodita ciuitatis N. Oremus igitur pro ipso, vt veniat super eum gratia Sanctissimi Spiritus,* &c. Subiungit.

Ritus consecrandi Episcopũ ex Euchologio.

115 Hac igitur porrecta charta Pontifici, & Chartophylace, vel Archidiacono dicente *attendamus.* Pontifex vnà cum pallio impositа manu recitat quæ sunt scripta, ita vt à circumstantibus omnibus audiatur, cunctis tam iis, qui in sanctuario, quàm qui sunt extra respondentibus ter: *Kyrie eleison.* Pontifex aperit librum Euangeliorum, & imponit capiti, ac ceruici illius, qui ordinatur, simul vnà tangentibus aliis quoque Pontificibus: deinde facta trina cruce in capite illius, impositáque manu sic precatur.

Domine Deus noster, &c. *Tu Domine omnium, & hunc qui suffragijs electus est, & dignus factus, qui subiret iugum Euangelicum, & Pontificiam dignitatem, per manum mei peccatoris, & præsentium ministrorum, & Coëpiscoporum aduentu, & virtute gratiæ sancti tui Spiritus corrobora,* &c.

Ex his sequitur primò dictam formam, vt traditur primò à Chartophylace scripta, non esse Sacramentalem. Secundò sequitur, vt profertur à Pontifice consecrante impositа manu, & pallio capiti eius, qui ordinatur, & legente scripta, si referuntur hæc verba ad formam schedulariam, non esse Sacramentalem: quia tunc impositione manus, & prolatione formæ perficeretur consecratio, quia & materia supponitur, & prolatio formæ perficitur, quam terminat responsio Cleri dicentis ter *Kyrie eleison:* forma enim determinat materiam tantùm, quæ simul adhibetur. Et hoc dato, sequitur aliud inconueniens; nempe impositionem libri Euangeliorum, manúsque aliorum Pontificum esse tantùm cæremonialem, quæ nequeunt referri à forma antecedenter prolata, & terminata per prolationem *Kyrie eleison.* Hoc autem esset contra Canones Apostolorum, Niceni, & aliorum Conciliorum, in quibus requiritur concursus aliorum Pontificum ad consecrationem ordinandi, & contra illam clausulam orationis sequentis, *qui subiret iugum Euangelicum, & Pontificiam dignitatem per manum mei peccatoris, & præsentium ministrorum & Coëpiscoporum,* &c. Item dicta oratione sequitur in rituali. *Et dicto* Amen *dicit vnus ex eis qui vnà consecrant, Pontificibus,* &c. Supponitur ergo eos concurrere ad consecrationem, & consequenter forma deprecatoria, quæ simul cum impositione manus profertur, ipsámque tam consecrantis principalis, quàm etiam concurrentium manus impositionem exprimit, videtur esse consecratoria.

116 *Dubium.*

Sed adhuc restat dubium, quod aliàs *suprà* motum est, quomodo saluari possit concursus ad consecrationem ex parte assistentium, cùm formam non proferant, sicut in Ecclesia Latina consueuit ab omnibus proferri simul cum impositione manus, & ex alia parte Sacramentorum ministerium nequit esse diuisum, aut materia conferri ab eo, qui non profert formam, quamuis pauci contrarium asserant, vt Caiet. Paludanus, Marsilius, vt visum est, de Baptismo.

Vera ordinatio in Ecclesia Græca.

Dicendum in Ecclesia Græca fuisse veram ordinationem, quia nullus de hoc hactenus videtur rectè dubitasse, neque in Concilio Florentino, neque aliàs contrarium obiectum est Græcis. Ritus etiam consecrandi antiquus non debet vocari in dubium. Similiter Canones, qui præscribunt consecrationem Episcoporum fieri debere à pluribus concurrentibus, perinde obseruauit Ecclesia Græca. Dicendum ergo videtur aut ordinationem hanc Episcopalem consistere in recto in manus impositione, & licèt requiratur forma verborum, vt ex Florentino patet, sufficere in hoc Sacramento, vt dicatur a principali consecrante, & hoc esse specialis institutionis, quam interpretari licet ex praxi & ritu Ecclesiæ Græcæ, in qua est vera ordinatio Episcopalis: ex diuerso enim ritu Ecclesiarum colligitur etiam institutio substantialis Sacramenti, neque est necesse, vt suppetat instantia in aliis Sacramentis; quia institutio omnium non est eadem, & quod per differentiam vnius ab alio substituit, non est requirendum in aliis: sufficit enim, vt aliunde colligatur propria institutio huius, aut alterius Sacramenti.

Resolutio dubij.

117 *Differentia inter principalem consecrantem, & alios accedentes.*

Videmus enim aliquam differentiam esse in concursu inter principalem consecrantem & alios, vt in Eucharistiæ consecratione inter Episco

Episcopum, & Sacerdotes tunc ordinatos, qui concurrunt ad consecrationem vtriusque speciei, quæ consecratio aliquo modo est ab Episcopo, vt causa principali, seu primaria, ab aliis cum proportione aliqua causæ accessoriæ, & minùs primariæ; vnde nascitur differentia in communione, quòd hæc fiat sub vtraque specie ab Episcopo, quia est principalis consecrans, ab aliis tantùm sub vna specie fit communio laica; quamuis aliàs de iure diuino consecrans primariò, & seorsim teneatur ad communionem sub vtraque specie; eodem modo cum inter consecrantes Episcopum sit talis Ordo, vt vnus sit principalis consecrans, reliqui vt assistentes, licèt hîc concurrant in eo, quod primarium est, nempe ad impositionem manus, per quam Patres, & Concilia in recto exprimunt hanc ordinationem; non esse tamen de necessitate Sacramenti, vt proferant formam, quæ licèt essentialis sit, sufficit in hoc Sacramento, vt à principali consecrante proferatur, & id fortè requiri.

118 Concilium etiam Carthag. IV. *cap.* 2. de ordinatione Episcopi cõsentit Rituali citato. *Episcopus*, inquit, *cùm ordinatur, duo Episcopi ponant, & teneant Euangeliorum codicem super caput, & cervicem eius, & vno super eum fundente benedictionem, reliqui omnes, qui adsunt, manibus suis caput eius tangant*, &c. Illa verba, *fundente super eum benedictionem*, &c. referunt prolationem formæ, quæ intelligenda est illa, quæ dicitur, dum tenetur liber, & imponitur manus ab omnibus. Rectè ergo colligitur ab vno tantùm prolatam valere, & esse illam deprecatiuam in Ecclesia Græca, quæ simul cum impositione libri, & manuum dicitur.

Forma ab vno tantùm consecrãte dicitur.

Aliud mihi in hoc non occurrit, nisi fortè hinc argumentum quis sumeret pro opinione antiquorum Theologorum, dicendo hinc colligi Episcopatum non esse Ordinem, cùm forma illa à Græcis non proferatur nisi ab vno, & principali consecrante præter ritum communem Sacramentorum: sed ex alia parte non magis inde licet colligere nõ esse Sacramentum, quàm oppositum ex ritu Ecclesiæ Latinæ, in qua forma ab omnibus profertur simul cum impositione manus, concurrentibus aliis fundamentis, quibus colligitur esse verum Sacramentum.

De materia Ordinis.

Et simul cum intentione debita ministerium gradus illius aliquo signo visibili repræsentans, &c.

119 PAucis verbis dirimit controuersiam de materia huius Sacramenti, an sit impositio manus, an traditio instrumentorum? Tota controuersia refertur ad diuersos ritus Ecclesiarum, & diuersos Canones, in quibus nunc vnum, nunc alterum, nunc vtrumque explicatur. Græci ordinationem appellant, *manus impositionem* à cæremonia, nempe per quam datur potestas Ordinis, & per solam manus impositionem ordinant Lectorem, Subdiaconum, Diaconum, Presbyterum & Episcopum, peracta verò ordinatione porriguntur instrumenta in aliis præter Episcopatum; hæc satis consonat Scripturis citatis, ex quibus probatur Ordo esse Sacramentum; & satis indicant antiqua Concilia, & Patres, Nicenum, & Neocæsariense *canon.* 9. Antiochenum, & Ancyr. *Canon.* 10. Synodus VII. *Canon.* 14. Clemens *lib.* 8. *Constitut. c.* 16. & hanc probat Arcudius *lib.* 6. *cap.* 3. *& sequent.* Bellarm. *lib. de sacro Ordine, tomo* 2. *cap.* 9. Hossius *de Sacramento Ordinis, cap.* 50. Durandus *in hac dist. quæst.* 2. *artic.* 3. Altisiodorensis 4. *part. de Sacramento Ordin. cap.* 1. D. Bonauentura *in hac dist. part.* 2. *art.* 1. *quæst.* 4. & noster Doctor *sequentibus*, idem docet quoad ordinationem Sacerdotis requiri manus impositionem.

Materia ordinationis.

Ritus Græcus in manuum impositione statuit materiam.

Ex altera parte. Concilium IV. Carthag. tres Hierarchicos Ordines docet conferendos per manus impositionem, Subdiaconatum, & reliquos per traditionem instrumentorum. Florentinum per collationem instrumentorum conferri Presbyteratum, & reliquos. Idem etiam patet ex Pontificali Romano, & vsu Ecclesiæ Occidentalis, cuius ritum sequentes plures Scholastici hanc partem definiunt, eámque de fide esse contendunt aliqui moderni, ita vt aliter ordinatio facta sit inualida.

Concil. Carthagin.

Florent.

Ritus Ecclesiæ Romanæ.

Sed temperandus est hic rigor, & concedendum in vtraque Ecclesia validam esse ordinationem: vnde tenendum cum Doctore non requiri ad materiam Ordinis, nisi vt fiat signo visibili, per quod ministerij illius gradus repræsententur, prolata debita forma. Ad idem videtur mihi respexisse Tridentinum *sess.* 23. *cap.* 3. dicens, *sacram ordinationem verbis, & signis exterioribus perfici.* Dicit *signis*, quia sicut traditio potestatis per signa externa variis modis fit, vt impositione manus, traditione instrumentorum, alterutrum sufficit, quando est proportionatum signum traditæ potestatis.

120

Materia est signum sensibile denotans traditionem potestatis.

Trident.

Dixi *proportionatum signum*; quia non se habet traditio instrumẽtorum, sicut impositio manus in ratione signi proportionati eodem modo, & in eadem vniuersalitate proportionis: quia traditio instrumentorum non est proportionatum signum nisi respectiuè ad potestatem, per quam ministerium per ipsa instrumenta exercetur circa aliquod subsistens de præsenti; ideò est solum signum proportionatum, qua repræsentetur ministerium circa corpus Christi verum, vt contingit in potestate consecrandi, & reliquis inferioribus gradibus, qui ordinantur ad ministerium Altaris. Non est autem signum proportionatum ad repræsentandam potestatem in corpus mysticum, quæ per talia instrumenta non exercetur; ideò in consecratione Episcopi sola manus impositio cum libro Euangeliorum super caput eius posito denotat potestatem, quam recipit confirmandi, & ordinandi ministros Ecclesiæ. Sic etiam quando confertur potestas Sacerdoti in corpus Christi mysticum, non adhibentur instrumenta, sed impositio manus, quæ etiam se sola esset sufficiens materia in cæteris Ordinibus.

Quid sit signum proportionatum?

Differentia inter manus impositionem, & traditionem instrumentorum.

Aduertendum autem est ad colligẽdum, quæ sit ex his materia essentialis, quæ verò tantùm solemnitatis, & non Sacramentalis (quam intelligo per non essentialem) quando vtraque adhibentur in ordinatione, iuxta diuersum ritum Ecclesiarum, & respiciendum esse ad formam ordinationis verbalem: nam illa præcisè est materia sacramentalis, quam determinat forma, & cui coniungitur; illa autem sola accidentalis,

121

Discernitur materia essentialis à Rituali.

talis,ſeu ſolemnitatis,quæ nequit referri ad formam ſimultate, aut continuatione actionis non interruptæ per aliam, quæ non ſpectat ad ſubſtantiam Sacramenti. Quod patet ex communi regula de coniunctione neceſſaria formæ, & materiæ Sacramenti ſaltem morali, ſi non rigoroſa phyſica.

Exempli gratia, impoſitio manus, quæ fit ab Epiſcopo,cõcurrentibus Sacerdotibus aliis præſentibus ſuper caput eius, qui ordinatur Sacerdos; quia ſit ſine vllis verbis, eſt tantùm diſpoſitio,ſeu Ritus Eccleſiaſticus,& non materia ſacramentalis. Item, impoſitio manus, quæ fit Diacono,dicendo: *Accipe Spiritum ſanctum*, ita etiam, vt pleriſque placet,erit cæremonialis, & non ſacramentalis:quia illa verba non ordinant ipſum ad aliquod miniſterium particulare ſui gradus: ſed forma poſteà prolata, quæ exprimit miniſterium ſui gradus ſimul cum traditione inſtrumentorum, eſt conſecratiua, nec ſubſiſtere videtur, quod aliqui dicunt, in vtraque impoſitione dari gratiam ſanctificantem: quia Eccleſia nequit hanc gratiam conferre, niſi per ſigna ſacramentalia, qualis non eſt illa impoſitio manus, aliàs perficeretur Sacramentum ante traditionem, & ante prolationem formæ.

Ritualis materia.

Opinio quorundã reijcitur.

Aliud præterea exemplum eſt ipſa traditio inſtrumentorum, vt fit in Eccleſia Græca, completa iam ordinatione; hæc traditio eſt ſolemnitatis, qua ordinatus deſignatur ad exercitium actuale poteſtatis receptæ, & miniſterium. Ex quibus facilè deprehendi poteſt materia ſacramẽtalis ex Ordine ad formam verbalẽ,qua confertur poteſtas: neque dici debet Ritus Eccleſiarum eſſe contrarius in ſubſtantia Sacramenti.

122 His poſitis probatur concluſio Doctoris,quia Ordinatio in Eccleſia Græca celebratur per manus impoſitionem, & verba exprimentia poteſtatem traditam; in Eccleſia autem Latina partim per impoſitionem manus, partim per traditionem inſtrumẽtorum modo dicto:ſed in vtraque Eccleſia habetur verum Sacramentum, de quo nemini dubium eſſe debet. Ergo inſtitutio Chriſti; & conſequenter tam vna, quàm altera materia eſt ſufficiens huius Sacramenti.

Probatio concluſionis.

Confirmatur, quia Chriſtus inſtituendo Sacramenta deſignauit materiam ex communi vſu proportionatam ad ſignificandum effectum Sacramenti; ſed tam manus impoſitio, per quam confertur Spiritus ſanctus ad effectum poteſtatis, & gratiam miniſterij, in gradu, ad quem aſſumitur miniſter in eadem poteſtate, habet ſufficientem proportionem ad deſignandum poteſtatem traditam: ergo eſt ſufficiens materia Sacramenti. Simili modo traditio inſtrumentorum cum forma exprimente poteſtatem tradi, habet ex communi vſu tam fori, quàm Eccleſiæ proportionem ad deſignandam poteſtatẽ,quæ exercetur per inſtrumenta: ergo erit ſufficiens materia. Exempla varia ſuppetunt de inauguratione Regum,& Principum, & Magiſtratus,de inueſtitura etiam, vt per certa inſtrumenta, & ritus fit;rectè ergo ſimiliter traditio inſtrumentorum in ordinatione ſignificat poteſtatem traditam:rectè etiam materia huius Sacramenti conſtituitur in ſigno viſibili repræſentante poteſtatem dari ordinato. Canones autem, qui nunc loquuntur de ſola manus impoſitione, nunc de ſola traditione inſtrumentorum, non ſunt intelligendi præciſiuè,aut excluſiuè,quaſi altera ſola eſſet materia ex diuina inſtitutione, ſed intelligendi ſunt de materia ſufficiente, & quæ in vſu eſt, aut fuit, iuxta particularem Ritum Eccleſiarum.

Confirmatio.

Vtrãque materiam deſignare traditionem poteſtatis.

Non mihi placet modus,quo aliqui moderni concordant, vt ſaluent impoſitionem manuum eſſe materiam eſſentialem in ordinatione;dicunt enim Concilia non intendiſſe dare completam doctrinam Sacramentorum, ſed aliqua ſtatuiſſe pro illorum temporum neceſſitate, & Eccleſiæ vtilitate; quamquam enim dici id poſſet de Patribus,aut Conciliis,quando incidenter loquuntur, & non ex ſcopo principali de Sacramentis, nequit dici de iis, qui per ſe hoc argumentum, & ex inſtituto explicarunt, prout fecit Florentinum, Tridentinum,& Carthag. IV. quia eſſet defectus in doctrina, qui admitti non debet.

123 *Modus loquẽdi quorũdam corrigitur.*

Deinde, quod ſimiliter dicunt omnes cæremonias, vt manus impoſitionem, etiam vnctionem, vt quidam volunt,& traditionem eſſe materiam,ita tamen vt in prima cæremonia manus impoſitionis imprimatur character nouus,& diſtinctus: ſimiliter in cæteris, vel certè extendatur character, prout aliqui cum Durando dicunt Sacerdotalem extendi ad Epiſcopalem; de quo *ſuprà* egimus, & dari diuerſam poteſtatem. Hic, inquam, modus explicandi videtur mihi ſatis voluntarius, & non fundatus. Primò, quia & forma verborum non determinat illas materias vt diuerſas, quæ tantùm dicitur, cùm traduntur inſtrumenta. Præter regulam autem eſt, vt materia ſola ad ſcita, licèt aliàs eſſet ſufficiens, fiat ſacramentalis ſine forma verbali requiſita. Secundò,nequit ſpecificari poteſtas data per characterem,niſi habeat ſuum actum correſpondentem: per impoſitionem primam manus, quæ fit,verbi gratia, Sacerdoti; & idem de vnctione eius, non cõfertur poteſtas conficiendi,quæ eſt prima,& primaria,quam recipit; ſed hæc datur, cùm fit traditio inſtrumentorum, & materiæ,& ſimul dicitur: *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium*, &c. quæ eſt forma huius Sacramenti, per quam confertur poteſtas adiuncta illa materia; non datur ſimiliter poteſtas in corpus myſticum ligandi, & ſoluendi, quæ ſupponit poteſtatem offerendi, ſi diuerſa eſt; ſed in Sacerdote nulla eſt alia poteſtas præter has: ergo neque character. Idem ſimiliter de Diacono dicendum, nullam poteſtatem tribui, donec recipiat inſtrumenta, & profertur forma ſuæ ordinationis: ergo doctrina præmiſſa non cohæret communibus regulis de materia, & forma Sacramentorum. Accedit tertiò non referri formam Sacramenti ſeorſim ad materias diſcretas, & interruptis actionibus non cohærentes, eo modo.

Aliorum ſententia reijcitur.

Poteſtas non datur inchoatiuè, ſed completo Sacramento.

Meliùs ergo diceretur omnes illas cæremonias per modum vnius materiæ cumulatiuè ſupponi, & ex intentione ordinantis, & Eccleſiæ ad maiorem expreſſionem poteſtatis conferendæ, quam plures illæ cæremoniæ, ceu ſigna exprimunt, & omnes etiam per modum vnius determinari à forma Sacramenti: neque hoc eſt contra naturam collatæ poteſtatis, vt per plura ſigna concurrentia per modum vnius tribuatur,neque contra naturam Sacramenti,ad quam nihil requiritur, niſi proportio ſufficiens inter materiam,& formam,& debita coniunctio; ſufficit autem vt ſit moralis: quia Sacramenta,quæ ſunt in vſu, id tantùm poſtulant: quamuis ergo omnes

124 *Probabilior modus defendendi prioris ſententia.*

Poteſtatis traditio per plura ſigna, & actiones fieri poteſt.

omnes illæ actiones ſucceſſiuè fiant, quia aliter humano modo nequeant fieri, cùm tamen ſupponantur in ordine ad formam per modum vnius materiæ ex intentione conferendæ poteſtatis, ſic etiam determinantur per modum vnius materiæ per formam, quamuis ſimul cum vltima actione proferatur.

125 Hoc tenendo in Eccleſia Latina tam impoſitione manus, quàm traditione inſtrumentorum ordinatio fit, licèt in Græca fiat per ſolam impoſitionem manus, & fieri poſſet per ſolam alteram materiam horum. Et tunc dicendum eſt ad Florentinum, Concilium ſpecificaſſe illam actionem traditionis, cui copulatur forma, non excluſiſſe manuum impoſitionem, vt ei coniungitur.

Præfertur ſententia cõmunis. Cæterùm, quia plures Doctores negant manuum illam impoſitionem eſſe Sacramentalem, ſententia Doctoris, & reconciliatio in ea fundata videtur magis ſequenda; quia ſi manus impoſitio prædicta eſſet materia neceſſitate Sacramenti eſſentialis, ita vt quidam volunt, ſine illa nihil fieret, Concilium deberet in recto eam exprimere, & non ſolùm materiam acceſſoriam traditionis, quæ ſe ſola non ſufficeret, data priori ſententia de neceſſitate manus impoſitionis: niſi quis dicat per verbum *Traditionis* Concilium voluiſſe comprehendere reliquam materiam ex natura rei coniunctam; quamuis in forma verborum non diſcernat inter Hierarchicos, & cæteros Ordines inferiores, ſupponens ea, quæ nota ſunt ex ritualibus, & Pontificali Romano, ad quod ſe remittit, & in quo exprimitur forma ordinandi, vt comprehendit tam impoſitionem manus in Hierarchicis, quàm etiam traditionem.

126 *Dubium. An neceſſarius ſit contactus inſtrumentorum.* Dubitatur, An contractus inſtrumentorum ex parte ordinandi requiratur de neceſſitate Sacramenti. *Affirmans ſententiæ.* Affirmatiua communiter tenetur cum D. Thoma *in hac diſtinctione quæſt. 1. art. 2. ad 3.* Paludanus *quæſt. 1.* Anton. *3. part. tit. 14. cap. 16.* Syl. *v. Ordo 2. quæſt. 5.* Hoſſius *in Confeſſione Catholica, cap. 50.* Angelus *v. Ordo 1.* Viguerius *in inſtitutionibus moralibus, cap. 16.* Caiet. *tract. 16.* Valentia *quæſt. 1. de hoc Sacramento, puncto 5.* Sotus etiam *in hac diſtinct. quæſt. 2. art. 2.* Henriquez *lib. 10. cap. 10.*

Negant alij. Negatiuam docuit Albertus *in hac diſtinct. art. 38. ad 2.* quam ſequitur Vaſquez *diſput. 246. cap. 2.* citans Sotum, Caietanum, & Victoria. Priori ſententiæ fauet praxis, & Pontificale Romanum, vbi ſtatuitur, quando plures ſunt ordinandi, vt bini tangant materiam ſucceſſiuè porrectam cum iteratione formæ. Secundæ ſententiæ fauet communis ſententia Theologorum, qua tenetur pueros ante vſum rationis ordinari validè, quam *infrà* tractabimus *quæſt. 2. ſequentis diſtinct.* Hoc enim dato non videtur tactus materiæ neceſſarius, quia in his nequit ille tactus eſſe proprie receptio materiæ, aut poteſtatis per eam traditæ, per quam poſſet dici perfici reciprocè traditio: quia cùm in illis non ſit vſus liberi arbitrij, ille tactus merè paſſiuus, & phyſicus non videtur concurrere ad traditionem per modum receptionis, & maximè neceſſitate Sacramenti, ad quod ſi requireretur tactus per modum receptionis, deberet eſſe actus humanus. Videantur Theologi citati. Neque ergo ex natura traditionis actiuæ, vt deſignat poteſtatem conferri, ſatis probari poteſt oppoſitum, neque etiam ex natura ordinationis requiritur concurſus ordinati, cùm hæc fieri poſſit per impoſitionem manus, & prolationem formæ, quidquid ſit de veritate ſpeculatiua, ſequenda eſt praxis Pontificalis in vſu.

h *Sed in Sacerdotio videtur probabile quòd ibi ſint duæ formæ partiales, &c. & iſtis coniunguntur duæ materiæ, &c.* Hanc ſententiam ſuperiùs inſinuauit *diſtinct. 19.* aſſerens duplicem characterem imprimi in Sacerdotio, quorum alter ſit poteſtas in corpus Chriſti verum, alter in corpus myſticum: hinc conſequenter dicit hoc Sacramentum duplici forma, & materia conſtare, quas in textu explicat. 127 *Duplex materia, & forma Sacerdotij.*

Alij docent Sacerdotem ordinari quando traduntur inſtrumento, & profertur forma, quam primo loco ſtatuit Doctor. *Accipe poteſtatem offerendi*, &c. D. Thomas *in hac diſt. quæſt. 2. art. 3.* Richardus *q. 2. art. 3.* Sotus *quæſt. 1. art. 4. concluſ. 5 & diſtinct. 20. quæſt. 1. art. 2.* Capreolus *hac diſtinctione art. 3. ad 3. contra primam concluſionem.* Supplementum Gabrielis *quæſt. 1. art. 1.* Syl. *v. Ordo 2. q. 4. diſtinct. 3.* Angelus *v. Ordo 1.* *Sententia negans.*

Concluſionem Doctoris (quamuis priorem etiam probabilem cenſet) vt veriorem tenent Bellarmin. *de Ordine cap. 9.* Vaſquez ſatis diffuſè *diſput. 239. cap. 3. & ſequentibus.* Reginaldus *cap. 2.* Coninck *vb. 7.* Fornarius *de Ordinis materia & forma, vbi in additionibus* Victorellus. Henriquez *lib. 10. cap. 6.* inſinuat Suarez *tom. 4. in 3. partem ſectione 1. diſput. 42.* *Sententia Doctoris affirmat.*

128 Probatur, quia ad hanc ordinationem ex Scriptura, Conciliis antiquis, & Patribus requiritur manus impoſitio, vt fusè probat Bellarminus *ſuprà*, & Arcudius loco citato: ſed manus impoſitio, quæ primò fit Sacerdoti ab Epiſcopo, & aliis Sacerdotibus præſentibus iuxta ritum Eccleſiæ Romanæ, ſit ſine vllis verbis, quæ deſignarent poteſtatem vllam, & poteſtas ipſa offerendi traditur, quando inſtrumenta dantur, & profertur forma. *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium*, &c. vt conſtat ex Florentino: ergo manus impoſitio, quæ fit ſimul prolata altera forma, *Accipe Spiritum ſanctum, quorum*, &c. illa erit eſſentialis. *Probatio.* *Impoſitio manus requiritur in Sacerdotio.*

Dices illam impoſitionem priorem ſpectare ad materiam. Contrà, id negant aſſertores prioris ſententiæ, maximè poſt Florentinum; & eo etiam dato, ſic argumentor, nequit illa manus impoſitio extendi vltra ſignificationem formæ, quæ completur præcisè, ſicut & traditio inſtrumentorum, in concedenda poteſtate offerendi, quæ eſt circa corpus verum Chriſti: ſed vltra illam accipit Sacerdos poteſtatem in corpus Chriſti myſticum, tanquam diuerſam, quæ nullo modo exprimitur in priori forma, & materia; ergo hanc recipit per manuum impoſitionem conſequentem, ſimul cum forma, quæ eam exprimit eam per verbum imperatiuum, *Accipe*: quod denotat tradi tum ipſam poteſtatem nouam. *Reſponſio impugnatur.* *Conditio inſtrumentorũ, & verba prolata non conferunt poteſtatem in corpus myſticum.*

129 Confirmatur, per poteſtatem offerendi ſacrificium nihil recipit ordinatus ex vi formæ & materiæ, qua illa poteſtas datur, quod non receperunt Apoſtoli in cœna, quando ſunt ordinati Sacerdotes: tum enim ordinatos eſſe Sacerdotes, docet Tridentinum *ſeſſ. 22. c. 1. & Can. 2.* per illa verba: *Hoc facite in meam commemorationem*, definit quoad hanc poteſtatem offerendi ſacrificium fuiſſe inſtitutos. Sed Apoſtoli non receperunt *Confirmatio. Poteſtas data offerendi ſacrificium limitatur ad formam, & materiam.* Trident. *Apoſtoli priùs ordinati cum poteſtate offerendi, quàm ligandi.*

perunt tunc poteſtatem remittendi peccata; ergo neque Sacerdos ordinatus eam recipit per formam,& materiam, qua datur ei poteſtas offerendi præcisè. Maior probatur, quia eandem poteſtatem recipit ordinatus per materiam, & formam præſcriptam, quam receperunt Apoſtoli. Deinde,materia limitat formam,& contrà forma materiam: ſed materia tradita nequit referri ad poteſtatem ligandi, neque vſus eius eſt, niſi circa oblationem tantùm cuius eſt materia, neque forma exprimit aliam poteſtatem, quàm offerendi ſacrificium,vt patet ex verbis eius expreſſis.Ergo ſignificatio etiam practica ad aliam poteſtatem non refertur.

Significatio formæ, & materia limitata ad ſacrificium.

130 *Poteſtas ligandi & ſoluendi data poſt reſurrectionem.*

Minor principalis probatur ex Tridentino *ſeſſ.14. cap.1. Dominus autem Sacramentum Pœnitentiæ tunc præcipuè inſtituit, cùm à mortuis excitatus, inſufflauit in diſcipulos ſuos, dicens: Accipite Spiritum ſanctum; quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt: quam etiam tam inſigni facto & verbis tam perſpicuis, poteſtatem remittendi, & retinendi peccata ad reconciliandos fideles, poſt Baptiſmum lapſos, Apoſtolis, & eorum legitimis ſucceſſoribus fuiſſe communicatam vniuerſorum Patrum conſenſus ſemper intellexit*, &c. quod ſuo loco fuſiùs probatum eſt: ergo non antèa fuit communicata hæc poteſtas. Idem docet Concilium *cap.6.& cap.8. Canon.3. & Can.9.*

Reiiciuntur quædam ſententiæ.

Et hinc euacuatur ſententia Capreoli,eiúſque reſponſio, dicentis in cœna hanc poteſtatem communicatam fuiſſe Apoſtolis: euacuatur etiam ſolutio Soti dicentis implicitè Sacerdotem recipere poteſtatem remittendi peccata,quando recipit poteſtatem offerendi:quia,vt dictum eſt, Apoſtoli receperunt plenam poteſtatem offerendi in cœna, & non remittendi peccata ante reſurrectionem, cùm dicta ſunt eis illa verba, *Ioannis* 20. vt Concilium ex communi Patrum conſenſu definiuit.

131 *Poteſtas clauium debuit dari per ſignũ ſenſibile.*

Deinde, hæc poteſtas conferri debet per ſignum ſenſibile, & per modum Sacramenti: ergo explicitè debet ſignificari, & conferri, & non tantùm implicitè.

Euacuatur etiam ſententia, quæ dicit hanc poteſtatem non fundari in charactere Ordinis, vel non ſpectare ad characterem completum Sacerdotij: quia poteſtas completa data per formam, & materiam ſenſibilem in Ordine ad conficiendum Sacramentum fundatur in charactere. Vnde Tridentinum *ſeſſ.23. cap.* 4. ex hoc probat Epiſcopatum eſſe primum gradum in Hierarchia ordinationis, quia Epiſcopus ſolus ordinat miniſtros Eccleſiæ,& confirmat vt Ordinarius miniſter; ſed Sacerdos eſt miniſter pœnitentiæ, & etiam extremæ Vnctionis,in quantum præcisè recipit claues, & poteſtatem in corpus Chriſti myſticum, quæ non competit ipſi ex ſola poteſtate in corpus verum Chriſti, eſtque miniſter neceſſitatis, ita vt Epiſcopus non in quantùm Epiſcopus,ſed in quantùm Sacerdos ordinatione per poteſtatem clauium abſoluat,vel vngat. Ergo ex definitione Ordinis, quo dicitur quis conſtitui in gradu eminenti miniſterij in Eccleſia, hæc poteſtas eſt poteſtas Ordinis & characteris: aliàs negabo vniuerſim characterem in reliquis, & mirum ſanè videtur, vt in aliis aſſeratur, & in hoc negetur.

Trid. *Ratio colligendi Epiſcopatum eſſe Ordinem.* *Poteſtas clauium in Sacerdote extendit ſe ad duo Sacramenta.* *Argumentũ ex definitione Ordinis.*

Reſponſio impugnatur.

Quòd ſi dicas Ordinis characterem definiri præcisè ad Euchariſtiæ miniſterium. Contrà, Ordines inferiores remotè reſpiciunt hoc miniſterium; ſed hîc etiam remotè poteſtas abſoluendi diſponit ad Euchariſtiæ dignam ſumptionem, ſicut pœnitentia diſponit ad eandem: ergo etiam in hoc dicit ordinem mediatum ad dignam miniſtrationem, & receptionem Euchariſtiæ.

132 *Secunda probatio concluſionis.* Trident.

Secundò ad idem, & ad concluſionem principalem,Trident. *ſeſſ.* 23. agit de Sacerdotio vt eſt Ordo, & imprimitur in eo character: vnde *cap.*3. docet conferri in eo gratiam tanquam per Sacramentum ipſa ordinatione, quæ verbis, & ſignis exterioribus perficitur. & *cap.* 4. imprimi characterem; quod aliàs definiuit *ſeſſ.* 7. *de Sacram.in genere, Canon.9.* Sed *in cap.1. ſeſſ.* 23. comprehendit in Sacerdotio legis nouæ, non ſolùm poteſtatem offerendi,ſed etiam remittendi peccata, tanquam diuerſam; ergo hæc poteſtas eſt ordinis & characteris. Probatur ſubſumptum: poſtquam docuit coniunctionem Sacerdotij, & Sacrificij, & vetus Sacerdotium Aaronicum tranſlatum eſſe in Sacerdotium viſibile, & externum legis nouæ, ſubdit: *Hoc autem ab eodem Domino Saluatore noſtro inſtitutum eſſe, atque Apoſtolis,eorúmque ſucceſſoribus in Sacerdotio poteſtatem traditam conſecrandi, offerendi, miniſtrandi,corpus & ſanguinem eius, nec non & peccata dimittendi, & retinendi, ſacræ literæ oſtendunt, & Catholicæ Eccleſiæ ſemper traditio docuit*, &c. Item Canon.1.*Si quis dixerit non eſſe in nouo Teſtamento Sacerdotium viſibile, vel non eſſe poteſtatem aliquam conſecrandi & offerendi verum corpus,& ſanguinem Domini,& peccata remittendi, & retinendi*, &c. anathema ſit.

Poteſtas ligandi & ſoluendi eſt Ordinis.

Veramque poteſtatem coniungit Trid. in Sacerdotio, vt eſt Sacramentum.

Can.1.

Ex his verbis,doctrina,& definitione Concilij non obſcurè ſequitur concluſio. Primò, illas poteſtates eſſe diuerſas conſtat ex ſtylo Concilij, & hîc & aliàs,nam *ſeſſ.*13. *&* 22. in quibus præcisè agit de Sacramento, & ſacrificio Ordinis, non facit mentionem alterius poteſtatis, quàm illius, quæ eſt ad conficiendum, & offerendum myſterium,ſupponens hunc eſſe actum completum talis poteſtatis,& nullum alium habere. *In ſeſſ.* 14. agit præcisè de poteſtate altera, quæ eſt remittendi,& retinendi peccata per claues,quorum hic actus eſt proprius, neque ex vi alterius procedens; ſed ex præciſa ordinatione, qua recipit clauem, & mediante ipſa claue, *ſeſſ.* autem 23. vbi agit de Sacerdotio, vt eſt Ordo,& viſibile,& externum Sacramentum Sacerdotij,in Eccleſia Euangelica, dicit comprehendere vtramque poteſtatem, tanquam diuerſam, *Nec non*, inquit, *& peccata dimittendi, & retinendi.* Supple in Sacerdotio poteſtatem traditam eſſe à Domino, &c. nempe in Sacerdotio viſibili, & externo, quod verbis & ſignis exterioribus perficitur, ſicut & cætera Sacramenta, *ex cap.* 3. dat gratiam per modum Sacramenti, in quo etiam imprimitur character *ex cap.*4. ergo à primo ad vltimum poteſtas dimittendi, & retinendi peccata ſpectat ad Sacerdotium viſibile, & externum, qua Ordo eſt, & confertur per ſigna,& verba externa dat gratiam per modum Sacramenti,& vt per ordinationem dicto modo communicatur, & imprimit characterem: ergo diuerſum à charactere, qui imprimitur,dum confertur poteſtas conſecrandi, per rationes, quæ *ſuprà* de charactere Epiſcopali adductæ ſunt.

133 *Proceſſus cõſilij doctrinalis.*

Redeun

134 *Regressus ad dicta, per consequentiam illationis.*

Redeundo autem ad dicta, probatum est hanc potestatem non conferri per priorem formam, & materiam, quæ applicantur per traditionem calicis, & materiæ Sacrificij, neque per verba, quibus confertur potestas sacrificandi; quia illa non designant potestatem remittendi, aut retinendi, quæ spectat ad Sacerdotium visibile, & externum, vt patet ex Concilio, etiam in quantùm per ordinationem confertur externam, & visibilem, & in quantùm verbis, & signis externis perficitur; ergo datur hæc potestas per aliam materiam, & formam visibilem: hæc autem sunt impositio manus cum traditione expressa huius potestatis per verba: *Accipe Spiritum sanctum*, &c. quæ denotant & potestatem in ordine ad remissionem, & retentionem peccatorum, & eius tum collationem per verbum imperatiui iuxta ritum Ecclesiæ Romanæ vsitatum in collatione gradus Ordinis.

Materia & forma quibus datur potestas clauiū.

135 *Confirmatio.*

Confirmatur ex ipso Concilio *sess. 14. cap. 3.* de extrema Vnctione, vbi dicit ministrum huius Sacramenti esse *Episcopum, aut Sacerdotes ab ipsis ritè ordinatos per impositionem manuum*, &c.

Responsio.

Si dicas impositionem primam intelligi, in qua concurrunt etiam Sacerdotes præsentes.

Impugnatur.

Contrà: hoc non admittitur à contrariæ sententiæ authoribus, neque illa impositio, vt aliàs dictum, est consecratiua: quia sine verbis fit, sed traditio instrumentorum, quæ cum verbis fit. Sed ipsum Concilium optimè declarat *sess. 23. canon. 4.* de qua manuum impositione loquitur. *Si quis*, inquit, *dixerit per sacram ordinationem non dari Spiritum sanctum, ac proinde frustrà Episcopos dicere: Accipe Spiritum sanctum, aut per eam non imprimi characterem; vel eum, qui Sacerdos semel fuit, laicum rursus fieri posse, anathema sit*, &c.

Sensus Concilij.

136 *Dari Spiritū sanctum per verba, quibus confertur potestas clauiū.*

In hoc Canone potissimùm agitur de sacra ordinatione Sacerdotij, vt ex fine Canonis appareat: quam etiam potissimùm hæretici impugnāt: ergo supponit Concilium hanc fieri, & dari Spiritum sanctum, cùm illa verba proferunt Episcopi, *Accipe Spiritum sanctum*, &c. & consequenter manuum impositio Presbyterij priori loco expressa à Concilio, intelligitur illa, quæ simul fit cum verbis prædictis, quæ habent rationem formæ: vnde non rectè negatur dari gratiam per illa verba, aut etiam non dari per modum ordinationis, & virtute Sacramenti, hoc est, materiæ & formæ applicatæ; cùm Concilium expressè supponat dari, neque aliter quàm ex vi ordinationis, qua Sacramentum est: neque enim minister aliter conferre potest Spiritum sanctum, quàm per Sacramenta, & ministerialiter. Alia breuitatis gratia omitto, quæ hìc dici possunt, iuxta varias coniecturas quorundam circa hanc formam, & materiam prædictam.

Minister nequit dare gratiam nisi per Sacramenta.

137 *Conclusio prædictorum.*

Ex dictis sequitur has potestates esse Ordinis, & diuersas, & spectare ad completum Sacerdotium. Item, ordinationes has partiales imprimere characteres partiales, quamuis hoc vltimum negauerit Vasquez *cap. 6.* ex eo quòd putet characterem non esse potentiam actiuam, sed per modum habitus disponere subiectum in ordine ad se, seu per modum dispositionis: conferri autem potestatem nouam per vltimam formam, & materiam, ad absoluendum, quæ est relatio rationis: sed non videtur hoc consequenter dictum, quia character Sacerdotalis est potestas actiua moralis: & ordinatio ex ratione sua per modum effectus imprimere characterem, vt patet ex Concilio: si ergo ordinatio est noua, debet esse character nouus aliquo modo, vel per extensionem, vt quidam dicunt, prioris, vel certè in sua entitate. Deinde non est maior ratio, vt imprimatur character in prima ordinatione partiali, vt ita dicam, quando confertur potestas consecrandi, quàm vt imprimatur in secunda ordinatione: nam quidquid datur per primam materiam, & formam, tantùm disponit in ordine ad potestatem consecrandi, cuius materia & forma est signum practicum: sed non minùs requiritur etiam dispositio subiecti in ordine ad secundam potestatem, cùm perinde ex natura sua sit indelebilis, & pertineat ad Ordinem Sacerdotij sicut prima, neque iterari possit sicut nec prima, & confertur per ordinationem distinctam, sicut prima, quæ ordinatio iuxta præsentem institutionem nequit saluari sine charactere.

Vtraque ordinatio Sacerdotis habet characterem proprium.

Ostenditur paritas inter vtrumque.

Item, sicut datur effectus gratiæ diuersus per secundam formam, & materiam, vt patet ex Concil. *Canon. 4. cit.* quid incommodi erit dari etiam characterem diuersum, aut extendi priorem, vt alij volunt: nam quæcunque ratio probat dari characterem in Ordine, perinde extenditur ad vtramque hanc, quibus completur integrum Sacerdotium, & completum.

Gratia noua Sacramentalis infert nouum characterem.

138 *Prima obiectio.*

Obiicitur primò, inconueniens esse Sacerdotium per partes dari: hoc argumentum est Armacani nostri *lib. 11. de quæst. Armenorū, c. 15.*

Respondet VValdensis.

Respondit VValdensis eum timuisse, vbi non erat timendum, quia sicut puer non dicitur per partes recipere humanitatem, dum crescit, ita etiam Sacerdotium non datur per partes, quamuis diuisim recepta altera potestate crescat; fortè alludit ad extensionem characteris per alteram potestatem.

Secunda responsio.

Respondetur Sacerdotium per partes dari iuxta ritum Ecclesiæ Romanæ, & per partes datum fuisse Apostolis à Christo; hoc autem nullum inconueniens est: quia sicut includit in se diuersas potestates principales in ordine ad diuersa Sacramenta conficienda, ita etiam has potestates includit tanquam veras partes, quæ successiuè dari possunt, sicut datæ sunt Apostolis, & de facto dantur in Ecclesia Romana.

Sacerdotium per partes & successiuè dari.

139 *Obiectio secunda.*

Obiicit secundò Sotus Florentinum, quod non facit mentionem in ordinatione Sacerdotis manus impositionis, aut illius formæ.

Responsio.

Respondetur Concilium expressisse quod primarium erat, cætera remittendo ad Pontificale Romanum: nam cùm diceret in genere Ordinis materiam esse illud, per cuius traditionem Ordo confertur, subiicit exemplum in Sacerdotio, Diaconatu, & Subdiaconatu; agit ergo de Sacerdotio, vt conuenit cum aliis, & formam eius assignat, quæ proportionata est materiæ assignatæ, non tamen excludit aliam formam, & materiam Sacerdotij, quæ alioquin constat ex Tridentino, & Patribus. nam in Superioribus pœnitentiæ, & extremæ Vnctionis ministrum ait esse Sacerdotem, cui hoc competit ex sua ordinatione, & fortasse, inquit Bellarminus, in hoc vltimo non errabant Armeni.

Vasquez reijcitur.

Certum est Tridentinum non discordare Florentino, explicās contra Nouatores gradum Sacerdotij. Addi potest Florentinum explicuisse

Explicatur Florentinum

materiam & formam, de qua nulla fuit dubitatio inter Theologos, & abſtinuiſſe à quæſtione controuerſa, remittens modum, & Ritum ordinationis ad Pontificale: quia non ita intentionis eius erat, aſſignare materiam, & formam Sacerdotij, ſicut Ordinem eſſe Sacramentum. Hac etiam ratione abſtinuit à controuerſia altera, nullam faciens mentionem Epiſcopatus, quia nulla fuit neceſſitas. Tridentinum autem propter errores Nouatorum explicuit clariùs, quod à Florentino ex cauſis expreſſis eſt omiſſum.

134 *Tertia obiectio.* Obiicit tertiò Maior, *cap. Presbyter, de Sacramentis non iterandis*: vbi dicitur ordinationem factam Presbyteri nullatenus eſſe iterandam, quamuis impoſitio manus ſit omiſſa, ſed cautè ſupplendum eſſe, quod omiſſum eſt.

Reſpondeo. Supplenda eſt manus impoſitio, non iteranda. Reſpondetur rectè hoc decerni: quia ſi loquatur de ſecunda manus impoſitione, ſeparatim conferri poteſt ei, qui per traditionem inſtrumentorum, & formam proportionatam accepit poteſtatem conficiendi Euchariſtiam. Hæc enim de facto confertur poſt communionem, quando iam Sacerdotes nouelli conſecrarunt ſimul cum Epiſcopo, per poteſtatem priùs traditam offerendi. Separari ergo poſſunt, & ſeparatim datæ ſunt illæ poteſtates Apoſtolis, neque ordinatio prior iteranda eſt, cùm datur poſterior. Ita reſpondet Bellarminus, exiſtimans hanc poſteriorem, ſeu ſecundam manus impoſitionem intelligi.

Prior conſecratio.

Aliter reſpõdetur. Aliter & melius Vaſquez intelligit illud caput de prima manuum impoſitione, quæ fit ante traditionem, in qua etiam concurrunt præſentes Sacerdotes, quia in illo capite dicitur Ritus ab Apoſtolis introductus, non verò agitur de manuum impoſitione poſteriori, quæ eſt materia Sacramenti. Hanc expoſitionem confirmant poſtrema verba capitis. *Suſpenſio autem manuum debet fieri, cùm oratio ſuper caput effunditur ordinandi*, &c. Loquitur ergo textus de manuum impoſitione, cui ſuccedit ſuſpenſio, quando oratio effunditur ſuper caput ordinãdi. Vnde Gloſſa in illud verbum *ſuſpenſio*, &c. *Quando Epiſcopus*, inquit, *incipit orationes ad benedicendum Sacerdotem, tunc Presbyteri omnes, qui priùs tangebant caput, debent eleuare manus, ita quòd non tangant caput ordinandi*, &c. hæc autem ſuſpenſio manuum non fit in ſecunda impoſitione, cùm datur poteſtas abſoluendi, & retinendi. De priori itaque intelligitur textus. *Suſpenſio manuum*, inquit, cùm vnam tantùm imponat Epiſcopus ex Carthaginenſi IV. *cap.* 3. Hæc etiam manus impoſitio eſt Ritus Apoſtolicus, ſed Eccleſiaſticus, & non inſtitutus à Chriſto: quâ etiam Latina, & Africana Eccleſia vtebantur, non exprimitur in Rituali Græco.

135 *Vltima obiectio.* Obiicit vltimò Maior, & Angelus in aliquibus Pontificalibus non haberi ſecundam manuum impoſitionem, aut formam illam: *Accipe*, &c. ergo ſignum eſt non fuiſſe eam in vſu, neque conſequenter neceſſariam eſſe.

Reſponſio. Reſpondetur, haberi in Ordinario antiquo Romano, & in Pontificali, & nunc poſt Tridentinum, non eſſe locum dubitationi, *ex canon. 4. cit.* Non refert ergo, ſi in particularibus Eccleſiis non inuenitur in Pontificalibus, quod non conceſſerim, cùm nullius Eccleſiæ Ritum ſpecialem illi authores memorent, & certum ſit in Pontificali Romano contineri ab octingentis annis, quo ordinarium antiquum emanauit; iuxta Ritum aliàs obſeruatum. Videndum etiam eſſet, qua forma ordinabantur Sacerdotes, iuxta Ritum illius Pontificalis, quem ipſi citant, quia nos non negamus, quin per formam accommodatam, & materiam poſſit ſimul dari vtraque poteſtas, & Sacerdotium completum, prout confertur in Eccleſia Græca per impoſitionem manuum, & formam ſuperiùs poſitam, quâ ipſi vtuntur; ita enim Rituale Græcum; *Pontifex*, inquit, *impoſita manu vnà cum pallio clara voce enunciat: Diuina gratia, quæ ſemper infirma curat, & quæ deſunt ſupplet, promouet N. Venerabilem Diaconum in Presbyterum*, &c. *vbi impoſitio manus habet rationem materiæ, & verba rationem formæ.*

Rituale antiquum Romanum.

Poſſe ſimul dari vtramque poteſtatem in alia forma.

136 *Notabile ſæpe quendum in praxi.* Aduertendum tamen, vt forma & materia ſit ſufficiens, qua ſimul confertur vtraque poteſtas, debere eas referri abſolutè ad ordinationem completam, in qua vtraque poteſtas confertur ſimul & totus gradus, & non debent referri particulariter ad alteram tantùm poteſtatem, quia ſic illam deſignatam conferret, ſicut contingit in Ritu ordinationis, quem ſequitur Eccleſia Latina, in hoc imitans Chriſtum inſtitutorem Sacramentorum, qui has poteſtates ſeorſim contulit Apoſtolis, vt dictum eſt. Vnde ſicut in Eccleſia Græca per ordinationem viſibilem impoſitionis manus, & verba prædicta, ſimul confertur gradus completus Sacerdotij, vt continet abſolutè vtramque poteſtatem; ſic etiam per verba, & ſigna externa, ſeorſim conferuntur in Eccleſia Latina: vnde colligere licet poteſtatem remittendi perinde per ſigna, & verba conferri in vtraque Eccleſia, & in ipſa ordinatione, ſicut confertur poteſtas offerendi; vtraque verò complectitur totum, quod exprimit forma Græca.

SCHOLIVM.

Ordinationis Sacramentum eſſe vnum vnitate generis propinqui, non vnitate ſpecifica, eo modo quo dicitur tres eſſe virtutes morales, non in ſpecie, ſed in genere, de quo lib. 3. diſt. 36. panit etiam aliam rationem vnitatis ordinationis, ſed hac præcipua.

10 SEd tunc de quarto qualiter eſt Sacramentum Ordinis vnum? Reſpondeo, vnitate generis propinqui, ſicut virtutes morales dicuntur eſſe tres ſecundùm genus, iuſtitia, fortitudo, temperantia, & in prima diuiſione virtutis moralis hæ primò occurrunt: tamen in ſpeciali quælibet iſtarum vlteriùs diuiditur, vt dictum eſt *lib.* 3.

Diſt. 36. quæſt. vnic.

Eſt etiam alia vnitas inter Ordines. Congruum eſt enim priùs recipere Ordinem inferiorem, quàm ſuperiorem, nec tamen ille Ordo eſt ſimpliciter neceſſarius, ita quòd

quòd si prætermittatur, nihil fit, vt apparet *Extrà de clerico per saltum promoto*, vbi habetur quòd non est iterandum quod est factum: sed quod fuit prætermissum, cautè est supplendum: & per consequens non nihil fit in collatione Ordinis superioris, etsi non fuerit Ordo inferior priùs collatus: ista tamen vnitas Ordinis non est illa, propter quam Ordo, vel ordinatio est vnum Sacramentum, sed magis vnitas prior, scilicet generis. *Cap. vnico. An teneat Episcopatus ante Sacerdotium datus, alij Bassol. alij negant.*

Ad argumenta. Ad primum dico, quòd in diuisione illa primaria Sacramenti in septem, Ordo, vel magis ordinatio est ibi tantùm vnum membrum; licèt possit vlteriùs diuidi in quædam specialia contenta sub ipso: quia illa prima diuisio non est in species specialissimas, sed in quædam propinquiùs contenta sub ipso. 11 *Ad arg. 1.*

Ad secundum, concedo plures esse characteres, & probabiliùs quòd alterius speciei, vt apparet ex actibus, ad quos isti gradus disponunt; qui gradus vel sunt character, vel habent proprios characteres necessariò correspondentes. Cùm arguitur de illa excellentia specifica, potest concedi quòd eo modo quo characteres sunt entia, habent talem excellentiam. Si etiam ponerentur eiusdem speciei, illa improbatio quòd tunc non essent simul, non concluderet: illa enim propositio non est vera de relationibus etiam realibus, &, sicut dictum est *suprà dist. 6. quæst.* 10. characterem non oportet ponere formam absolutam. *Ad 2. An characteres Ordinum sint eiusdem speciei?*

COMMENTARIVS.

137 *De vnitate Ordinis.* i *Sed tunc de quarto*, &c. In hoc quarto articulo agit de vnitate Ordinis, & respondet ad argumenta. Vnitatem dicit esse generis propinqui, vel etiam Ordinis, & attributionis, quia, vt superiùs dixit, immediatè, vel mediatè ordinantur ad Eucharistiam; loquitur autem de Ordine, vt comprehendit Sacerdotium, & reliquos inferiores: de quibus hactenus tractauit. Alij statuunt vnitatem perfectionis, vt Durandus. Alij potentialis: sed parùm refert. Ex hoc patet ad primum argumentum.

Ad secundum, docet quemlibet Ordinem habere proprium characterem, de quo *suprà* egimus *in principio, artic.* 2. dicit vnum excedere alium in perfectione, & esse diuersæ speciei, sicut sunt actus, ad quos ordinantur, & reiicit improbationem, quæ adducitur in altero disiuncto argumenti; nempe si essent eiusdem speciei, non posse esse simul: quia plura accedentia solo numero distincta nequeunt esse simul; hoc negat in relationibus. Hinc non sequitur eum admittere characteres esse eiusdem speciei: quia sic vnus sufficeret; tantùm reiicit illam impugnationem. *Characteres esse diuersæ speciei.*

SCHOLIVM.

In primitiua Ecclesia, intelligendo per hanc, ipsum tempus Apostolorum, vel ei vicinum, rarus videtur fuisse vsus quorumdam Ordinum; quia pauci erant tunc fideles: tamen Cornelius creatus ann. 254. *epist. ad Fabianum, ponit tunc Romæ fuisse Diaconos septem, Subdiaconos totidem, Acolytos* 42. *Exorcistas cum Lectoribus & Ostiarijs* 52. *Iidem numerantur in Concil. Rom. sub Sylu. c.* 3. *& in Concil. Carthagin. IV. & licèt ponat Psalmistam can.* 10. *aduertit, non esse Ordinem. Isidor. 7. etym.* 12. *Rabanus de instit. cleric. c.* 6. *Hugo* 2. *de sacr. p.* 3. *cap.* 5. *Florent. & Trident. hæc. 7. tantùm ponunt & explicant. De quo Castro v.* Ordo. *Vasquez* 3. *part. tom.* 2. *disput.* 236. *& seq.*

Ad [k] tertium dico, quòd in primitiua Ecclesia erant pauci credentes, & ideò pauci ministri sufficiebant ad dispensandum eis Eucharistiam: & ideò non oportuit tunc ministros in singulis gradibus instituí. pòst autem multiplicata est fides, & etiam concomitabatur deuotio ad communicandum quotidie, & tunc fuit necessitas habendi multos ministros ad singula ministeria ad Eucharistiam pertinentia: & ideò tunc Ecclesia multos ministros in singulis gradibus instituit. 12 *Ad 3.*

Nec tamen tunc de nouo instituti sunt illi Ordines; imò Magister in litera dicit quòd Christus actus singulorum Ordinum in seipso exercuit; & etiam quòd antiquitus præfigurabantur in quibusdam gradibus correspondentibus eis in lege Mosaïca. Sed Ordines ab antiquo instituti, tunc quando multiplicatus est numerus fidelium, collati sunt ministris, quos priùs non oportuit conferri alicui: quia non fuit priùs necessarium eius ministerium.

Hæc est etiam ratio, quare modò in Ecclesia non sunt in singulis Ordinibus determinati ministri; quia etsi modò sit multiplicata multitudo fidelium, tamen est * immutata lætitia deuotione. Vnde multi vix semel in anno volunt communicari; & ideò circa Eucharistiam dispensandam non oportet modò tot ministros assistere. ** Aliàs diminuta.*

Et propter hoc quatuor Ordines non ſacri ſimul conferuntur, ita quòd nullus eſt deputatus ad miniſtrandum in gradu inferiori, quaſi ille ſit ſibi proprius, & alius alij.

Ad 4. Ad aliud Dionyſij, Iſidori, & Canonis patet ex dictis in ſecundo articulo: qui enim negant Epiſcopatum eſſe Ordinem, exponunt eos accipere Sacramentum pro Sacramentali.

COMMENTARIVS.

138 k AD *tertium dico*, &c. Vide Scholiũ, & quæ dicta ſunt de quatuor Ordinibus minoribus *art.* 2. eorúmque antiquitate, & inſtitutione: vtramque congruentiam multiplicandi miniſtros, vel non multiplicandi, rectè aſſignat ex fine, ad quem ordinantur; nempe miniſterij, & frequentatione Euchariſtiæ. Ad quartum patet ex dictis *art.* 2. de Ordine Epiſcopatus.

SCHOLIVM.

Primam tonſuram non eſſe Ordinem, nec Sacramentum; ſed quatuor minores vtrumque habere. Ratio primæ partis; quia non habet vllum actum, vel miniſterium, nec à Conciliis inter Ordines numeratur. Ratio ſecundæ eſt oppoſita. Ita D. Thom. hîc quæſt. 2. *artic.* 1. *D. Bonau. art.* 2. *q.* 1. *Richard. art.* 4. *quæſt.* 1. *Gabr. quæſt. vnic. art.* 2. *Alij multi tenent cum Caiet. tom.* 1. *opuſc. tract.* 11. *poſt princ. Nauar. cap.* 22. *num.* 18. *Durand. hîc quæſt.* 2. *nec tonſuram, nec minores eſſe Sacramenta.*

Ad 5. Primã tonſuram non eſſe Ordinẽ, nec Sacramentum. AD vltimum nego primam tonſuram eſſe Ordinem: & cùm dicis, eſt ſignum ſacræ rei. Reſpondeo, non eſt ſignum practicum efficax rei ſacramentalis, id eſt, gratiæ, quomodo intelligendum eſt Sacramentum eſſe ſignum rei ſacræ, vt dictum eſt *diſt.* 1. Quod additur ibi de priuilegio clericali, non valet: quia laici conuerſi in Religionem gaudent priuilegio clericali, & potuit legiſlator illud priuilegium dediſſe Principi, vel alicui ſimpliciter laico: falſa eſt igitur illa propoſitio, quòd illud priuilegium eſt proprium ordinato.

COMMENTARIVS.

139 l AD *vltimum, nego primam tonſuram*, &c. Ex Theologis Angelus *in Summa, v. Ordo*, 2. *num.* 1. Maior *in hac diſtinct. quæſt.* 1. Eckius *in hom. de Ordinibus*. Sequuntur affirmatiuam cum Canoniſtis *in cap. Cùm contingat, de ætate, & qualitate ordinandorum*. Concluſio poſita Doctoris eſt communis Theologorum *in hac diſtinct.* vbi S. Thomas *quæſt.* 3. *artic.* 1. *quæſt.* 2. D. Bonauent. *part.* 1. *dicto art.* 1. *q.* 2. Richard. *art.* 1. *q.* 2. Durand. *q.* 4. Altiſiodorenſis *in Summa lib.* 4. *tract.* 8. *q.* 1. & reliqui moderni; vt Vaſquez *diſput.* 236. *c.* 1. quam ſupponit Trident. *ſeſſ.* 23. *cap.* 2. vbi agnoſcit clericalem tonſuram eſſe tantùm diſpoſitionem ad reliquos Ordines, quos diſcernit in maiores, & minores. Ratio autem ſumi poteſt ex doctrina præmiſſa Doctoris *artic.* 1. de variis acceptionibus Ordinis, & ex definitione aſſignata Ordinis ſtrictè ſumpti, in quo quis conſtituitur in gradu eminenti ad miniſterium cum poteſtate determinata, nullum autem miniſterium, aut gradum peculiarem habet clericus circa miniſterium templi, aut altaris. Huc etiam tendunt rationes ab aliis Doctoribus aſſignatæ. Quòd verò dicatur quandoque Ordo, vt in capite citato, intelligitur vox latè ſumpta, vt comprehendit quemuis gradum clericalem, in quo diſcernitur clericus à laico, quamuis ille gradus ſit inſtitutionis Eccleſiaſticæ tantùm. Idem dicendum de variis aliis gradibus inductis ab Eccleſia, vt de Pſalmiſtis, quos aliqui intelligunt eoſdem eſſe cum clericis, quorum officium eſt idem, nempe in Eccleſia canere, vt Bernardus, Abbas, Innocentius, Anchoranus in prædictum caput.

Tõſuram non eſſe Ordinem

Alij gradus non Ordines.

DISTINCTIO XXV.

De diſpenſatione Sacramenti Ordinis.

A In epiſt. 18. *c.* 3. *ad Alex. aut. Epiſc. & 1. q. 1. c. Arrianos. Ep.* 22. *c.* 3. *& 1. q. 1. Ventũ eſt,*

SOLET etiam quæri, Si hæretici ab Eccleſia præciſi & damnati poſſint tradere ſacros Ordines, & ſi ab eis ordinati, redeuntes ad Eccleſiæ vnitatem, debeant reordinari. Hanc quæſtionem perplexam ac penè inſolubilem faciunt Doctorum verba, qui plurimùm diſſentire videntur. Videntur enim quidam tradere

dere hæreticos ſacros Ordines dare non poſſe, nec illos, qui ab eis ordinari videntur, gratiam recipere. Dicit enim Innocentius, Arrianorum clericos non videri ſuſcipiendos, cum Sacerdotij, vel miniſterij alicuius dignitate, quibus ſolum Baptiſma ratum eſſe permittit, quod in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti percipitur. Dicit etiam eos non poſſe dare Spiritum ſanctum, quem amiſerunt, & ordinatos ab hæreticis caput habere vulneratum, & eum, qui honorem amiſit, honorem dare non poſſe; nec illum aliquid accepiſſe: quoniam in dante nihil erat, quod ille poſſet accipere. Tradit etiam venientibus ab hæreticis per manus impoſitionem laïcam tantùm tribuendam communionem: nec ex his aliquem in clericatus honorem, vel exiguum ſubrogare. Gregorius etiam dicit [ſacrilegam eſſe Arrianorum conſecrationem, cùm ex eorum manu communio percipitur.] Cyprianus etiam dicit, [Omnia quæcumque faciunt hæretici, carnalia, & inania, & ſacrilega eſſe: & eorum altaria falſa, & illicita Sacerdotia, & ſacrificia ſacrilega: qui more ſimiarum, quæ cùm homines non ſint, formam imitantur humanam: vultum Eccleſiæ Catholicæ, & auctoritatem ſibi vendicant, cùm ipſi in Eccleſia non ſint, & cùm ſint ſacrilegi, Sacerdotium adminiſtrant, & altare ponunt: cùm nec ſacrificari oblatio illic poſſit, vbi Spiritus ſanctus non ſit: nec cuiquam Dominus per eius preces, & orationes proſit, qui Dominum ipſum violauit.] Hieronymus quoque aſſerit [omnia quæ offeruntur ab hæreticis contaminata eſſe in conſpectu Domini: quia licèt ſancta videantur ſpecie ſui, tamen quia contacta ſunt ab illo, qui pollutus eſt, polluuntur omnia.] Idem, [Odit Deus ſacrificia hæreticorum, & à ſe proiicit: & quoties in nomine eius congregati fuerint, deteſtatur fœtorem eorum, & claudit nares ſuas.] Idem, [Illi offerunt panem ſacrilegum, &c.] Leo etiam teſtatur, [extra Eccleſiam nec rata eſſe Sacerdotia, nec vera eſſe ſacrificia.] Idem etiam dicit, [per crudeliſſimam veſaniam in Alexandrina ſede omnium Sacramentorum lumen extinctum. Intercepta eſt ſacrificij oblatio, defecit chriſmatis ſanctificatio: & parricidalibus manibus impiorum omnia ſe ſubtraxere myſteria.]. His, aliiſque teſtimoniis aſtrui videtur Sacramenta Eccleſiaſtica, præcipuè corporis, & ſanguinis, ordinationis, & confirmationis, per hæreticos non poſſe miniſtrari.

& c. Perfectionem. *Lib. 3. dial. c. 31. & alleg. 1. q. 1. cap.* Superueniente.

Cyprianus martyr in ep. cõtra hære. & ponitur 1. q. 1. cap. Si quis inquit, *circa medium. Ad eũ locũ Aggæi 2.* Interroga Sacerdotes, *& habetur 1. q. 1. c.* Sic pop. *Idem ſuper Amos ad c. 5. ad eum locum,* Odi & proieci feſtiuitates, *& in canon. ibid. cap.* Odi. *Idem lib. 2. ad cap. 8. Oſeæ, & ponitur 1. q. 1. c.* Illi offerunt. *Leo ad Anatol. Conſtant. Epiſc. q. 38. c. 2. & habetur 1. q. 1. cap.* In Eccleſia. *Idem Leoni Aug. & eſt 73. & habetur 1. q. 1. c.* Manifeſtum.

Auctoritates ponit, quæ videntur præmiſſis obuiare.

COntrà autem alij ſentire videntur, quòd ab hæreticis etiam præciſis ſacri Ordines, ſicut & Baptiſmus, tradi valeant: nec ab hæreticis redeuntes, qui illic ordinati ſunt & baptizati, iterum ordinandi ſunt, ſicut nec baptizandi. Vnde Auguſtinus, [De hæreticis etiam damnatis, quod quidam dicunt, Baptiſma quod accepit, non amittit, qui recedit ab Eccleſia, ius dandi, quod accepit, amittit: multis modis apparet inaniter dici. Primò, quia nulla oſtenditur cauſa, cur ille, qui illud Baptiſma amittere non poteſt, ius dandi poſſit amittere. Vtrumque enim Sacramentum eſt, & quadam conſecratione vtrumque homini datur: illud, cùm baptizatur, iſtud, cùm ordinatur. Ideò non licèt in Catholica Eccleſia vtrumque iterari. Nam ſi quando ex ipſa parte venientes, etiam præpoſiti, pro bono pacis correcto ſchiſmatis errore ſuſcepti ſunt: etſi viſum eſt opus eſſe, vt eadem officia gererent, quæ agebant, non ſunt rurſus ordinandi. Sed ſicut Baptiſmus

Lib. 2. contra epiſtol. Parmeniani, c. 13. tom. 7. & habetur 1. q. 1. cap. Quod quidam.

Baptiſmus in eis, ita in eis manſit ordinatio integra: quia in præciſione fuerat vitium, quod in vnitate pacis eſt correctum, non in Sacramentis, quæ vbicumque ſunt, ibi vera ſunt. Et cùm ipſi expedire videtur Eccleſiæ, vt præpoſiti eorum venientes ad Catholicam ſocietatem, honores ſuos ibi non adminiſtrent: non eis tamen ipſa ordinationis Sacramenta detrahuntur, ſed ſuper eos manent. Ideóque non eis manus imponitur: ne non homini, ſed ipſi Sacramento fiat iniuria. Sicut autem in Baptiſmo eſt ius, quod per eos dari poſſit: ſic in ordinatione ius dandi eſt: vtrumque quidem ad perniciem ſuam. Sed aliud eſt non habere, aliud perniciosè habere, aliud ſalubriter habere.] Idem, [De his qui ab Eccleſiæ vnitate ſeparati ſunt, nulla iam quæſtio eſt, quin & habeant, & dare poſſint: ſed perniciosè habent, pernicioſéque dant, quia extra vinculum pacis ſunt. Neutri Sacramento facienda eſt iniuria. Sicut non rectè habet qui ab vnitate recedit, ſed tamen habet, & ideò redeunti non redditur: ſic etiam non rectè dat qui ab vnitate recedit, & tamen dat; & ideò qui ab eo accipit, venienti ad vnitatem non iteratur.] Idem, [Aliud eſt non habere aliquid, aliud eſt non iure habere, vel illicitè vſurpare. Non ergo ideò non ſunt Sacramenta Chriſti & Eccleſiæ, quia eis illicitè vtuntur, non modò hæretici, ſed etiam omnes impij: ſed illi corrigendi ſunt & puniendi, illa autem ſunt agnoſcenda & veneranda.] Item Gregorius, [Quod dicitis, vt qui ordinatus eſt, iterum ordinetur, valdè ridiculum eſt. Vt enim baptizatus ſemel, iterum baptizari non debet, ita qui conſecratus eſt ſemel, in eodem Ordine non valet iterum conſecrari.] His, aliiſque auctoritatibus videtur aſſeri, in omnibus impiis, etiam in hæreticis præciſis, & damnatis, Chriſti Sacramenta permanere, cum iure dandi. Poſſunt enim dare, ſed perniciosè: & quibus dederint, non ſunt iterum ordinandi: quæ præmiſſis ex oppoſito obuiare videntur.

Auguſt. in eiſdem lib. & cap. Epheſ. 4. a

Aug. lib. 3. de Bapt. cõtra Donat. cap. 10.

Ioan. Ruenat. Epiſcopo, & eſt ep. 32. lib. 2. regiſt. habetur diſt. 68. c. Sicut ſemel. & habetur 1. q. 1. parag. Opponitur autem.

Determinatio præmiſſa contradictionis auctoritatum.

C *Prima opinio & falſa.*

HÆc autem quidam ita determinant. Dicunt enim hæreticos acceptа Sacerdotali, vel Epiſcopali vnctione ab Eccleſia recedentes, Baptiſmi quidem dandi ius retinere: ſed non habere facultatem tribuendi ſacros Ordines, vel conſecrandi dominicum corpus, poſtquam præciſi, & damnati ſunt ab Eccleſia. Sicut degradatus Epiſcopus non habet poteſtatem largiendi ſacros Ordines: facultatem tamen baptizandi non amiſit. Quòd verò Auguſtinus ait, intelligunt dictum de hæreticis, qui non ſententia Eccleſiæ, ſed prauitate ſenſus ſui à fidei veritate ac doctrinæ vnitate diuiſi ſunt: qui licèt tales ſint, ius tamen ordinandi & conſecrandi habent. Et qui ab eis ordinantur ante manifeſtam præciſionem, etiamſi cum eis apertè exierint, & ſententia Eccleſiæ damnati fuerint: tamen ſi redierint, iterum ordinandi non ſunt. Et vbicumque legitur de ordinatis ab hæreticis, quòd ſeruatis ordinibus miniſtrare valeant, vel iterum ordinandi non ſint: de huiuſmodi accipiendum dicunt. Nam poſtquam præciſi fuerint, & damnati iudicio Eccleſiæ, ius ordinandi & conſecrandi eis detractum aſſerunt: vt degradatis, vel excommunicatis. Alij verò dicunt Sacramenta ab hæreticis & præciſis ſecundùm formam Eccleſiæ celebrata, vera eſſe & rata, quia recedentes ab Eccleſia, ius dandi & conſecrandi non perdiderunt: & qui ſic ab hæreticis ordinantur, cùm redeunt, iterum ordinandi

Secũda opinio probabilis.

ordinandi non ſunt. Quæ verò ab hæreticis aliter quàm in Eccleſia fiunt, falſa ſunt & inania: & qui à talibus ordinari videntur, non munus, ſed vulnus accipiunt. Et ſecundùm hanc differentiam variè de his loquuntur Doctores. Quidam verò dicunt eadem Sacramenta ab hæreticis præciſis poſſe celebrari, quæ à Catholicis, ſi ab illis forma Eccleſiæ ſeruetur: & ab eis celebrata vera eſſe & rata, quantùm ad ſe; quantùm verò ad effectum, falſa eſſe & inania, & in his qui malè tractant, & in his qui malè ſuſcipiunt: & ideò irrita & falſa: quia quod promittunt, & conferre creduntur, non tribuunt. Damnanda etiam dicuntur: quia illicitè dantibus, vel accipientibus ſunt in iudicium. Polluta etiam dicuntur, non quantùm ad ſe, ſed propter indignam hæreticorum tractationem. Ideò Gregorius communionem Arrij vocat execrationem: & Innocentius Bonoſij ordinationem, damnationem: non quòd ita in ſe ſint, ſed quia malè dantes, vel accipientes tales facit. Sicut etiam Hieronymus ſacrificia eorum panem luctus vocat, non quantùm ad ſe, ſed quantùm ad effectum. Nonnulli verò tradunt illos hæreticos, qui in Eccleſia ordinati ſunt, ius ordinandi & conſecrandi, etiam cùm ſeparati fuerint, habere. Qui verò in ſchiſmate, vel hæreſi poſiti, ab eis ordinati & inuncti fuerint, illo iure carent. Ideóque cùm ordinare volunt, vulnus potiùs infligunt, quàm gratiam conferant.

Tertia opinio.

Tom. 6. ad cap. 2. & 4. ſuper Oſe.

Quarta opinio falſa, & videtur eſſe Gratiani.

De ſimonia, vnde dicitur, & quid ſit?

D E ſimoniacis verò non eſt ambigendum quin ſint hæretici: qui tamen ante ſententiam degradationis & ordinant, & conſecrant. Et licèt ſimoniaci propriè dicantur, qui inſtar Simonis Magi impretiabilem gratiam pretio conducere volunt, & qui pro miniſterio ſacro pretium recipiunt in modum Giezi, Giezitæ vocandi ſunt: omnes tamen & dantes & accipientes ſimoniaci dicuntur, & vtrique eadem ſententia percelluntur. D

Hug. lib. 2. de Sacram. part. 10. tract. de Simoniacis. Act. 8. d 4. Reg. 5. f

De his qui ſcienter à ſimoniacis ordinantur.

D Iffert tamen inter eos qui ordinantur à ſimoniacis ſcienter, & eos qui ignoranter. Qui enim ſcienter à ſimoniacis ſe permiſerint conſecrari, imò execrari, eorum conſecratio omnino irrita eſt. Qui verò ordinantur à ſimoniacis, quos cùm ordinantur, neſciunt eſſe ſimoniacos, qui & tunc pro Catholicis habentur: eorum ordinatio miſericorditer ſuſtinetur. E

Vrbanus Papa 1. q. 1. Si qui à ſim.

De his qui dicunt ſe emere corporalia, non ſpiritualia.

S I verò aliqui obiecerint, ſe non conſecrationes emere, ſed res ipſas quæ ex conſecratione proueniunt: penitus deſipere probantur. Nam quiſquis horum alterum vendit, ſine quo alterum non habetur, neutrum vendere derelinquit. F

Paſch. 1. q. 3. cap. Si quis obiecerit.

Diſtinctio ſimoniacorum.

S Imoniacæ autem hæreſis tripartita eſt diſtinctio. Alij enim ſimoniacè à ſimoniacis ordinantur; alij ſimoniacè à non ſimoniacis; alij non ſimoniacè à ſimoniacis. Vnde Nicolaus Papa, Statuimus decretum de ſimoniaca tripartita hæreſi, id eſt, de ſimoniacis ſimoniacè ordinantibus, vel ordinatis, & de ſimoniacis ſimoniacè à non ſimoniacis, & de ſimoniacis non ſimoniacè G

1. q. 1. cap. Statuimus decretum.

ſimoniacè à ſimoniacis. Simoniaci ſimoniacè ordinati, vel ordinatores, ſecundùm Canones, à proprio gradu decidant. Simoniaci etiam ſimoniacè à non ſimoniacis ordinati, ſimiliter ab officio remoueantur. Simoniacos verò non ſimoniacè à ſimoniacis ordinatos, miſericorditer per manus impoſitionem pro temporis neceſſitate in officio permittimus permanere. Quod intelligendum eſt de his, qui ordinantur à ſimoniacis, ignorantes eos eſſe ſimoniacos. Hos facit ſimoniacos non reatus criminis, ſed ordinatio ſimoniaci.

Alexander Papa de his qui violenter à ſimoniacis, vel ab hæreticis ordinantur.

H *Alexander ſecundus. 1. q. 1. c.* Erga ſimoniacos. 1. *q.* 1. Conſtat. *Nō tenetur hic Magiſter.*

SImiliter cùm decernit Alexander Papa ſimoniacos omnino damnandos, ac deponendos, ſubintelligendum eſt, niſi violenter quis attractus fuerit. De his enim, & à quibuſlibet hæreticis violenter ordinatis, dicit Innocentius, quòd poſſunt habere aliquem colorem excuſationis, ſi ſtatim diſcedunt ab eis, & peſſimo eorum conciliabulo renunciant.

De ætate ordinandorum ita decreuit Nicolaus Papa.

I *Diſt. 77. & 78. quaſi per totum.*

SAcri, inquit, Canones ſanxerunt, vt Subdiaconus non ordinetur ante quatuordecim annos, nec Diaconus ante vigintiquinque, nec Preſbyter ante triginta. Deinde ſi dignus fuerit, ad Epiſcopatum eligi poteſt: quod nos etiam pari modo ſeruari iubemus. Item Fabianus, Si quis 30. ætatis non impleuerit annos, nullo modo Preſbyter ordinetur, etſi validè ſit dignus: quia & ipſe Dominus triginta annorum baptizatus eſt, & ſic cœpit docere.

Luc. 3. c Matth. 4. d Luc. 4. b

QVÆSTIO I.

Vtrùm pœna Canonica impediat à ſuſceptione, & collatione Ordinum?

D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 100. *art.* 6. Richard. *hîc art.* 2. *quæſt.* 3. & 4. D. Bonau. *art.* 2. *per totum.* Suarez *tom.* 5. *diſp.* 11. *ſect.* 3. & *diſp.* 12. *ſect.* 2. *n.* 25. *vbi de Excommunicatione. & diſp.* 33. *ſect.* 3. *de Interdicto, diſp.* 31. *de eo qui in cenſura Ordines ſuſcepit.*

1 *De impedimentis Ordinum. Argum.* 1.

IRCA hanc diſtinctionem vigeſimamquintam, quæro de ſuſcipiente Ordines duas quæſtiones. Prima eſt, Vtrùm pœna Canonica impediat à ſuſceptione, & collatione Ordinum? Quòd non; excommunicatus, vel irregularis ſi attentet conficere, conficit: ergo à ſimili Epiſcopus excommunicatus, vel irregularis; ſi attentet ordinare, & facere quod facit Eccleſia, ordinat: & iſte qui ſuſcipit, ſi intendit ordinari, ordinatur. Conſequentia patet per locum à ſimili; quia ſimile videtur hinc inde: & etiam per locum à minori, quia quod non impedit executionem actus nobilioris, non videtur impedire executionem actus minùs nobilis.

Argum. 2. Prætereà, irregularis non excluditur à perceptione aliorum Sacramentorum, quin, ſi intendat recipere, recipiat: nec ergo iſtius. Conſequentia patet à ſimili. Antecedens patet, quia irregularis poteſt accipere Sacramentum Pœnitentiæ, alioquin præcluditur ſibi ſalus.

Argum. 3. Prætereà, nulla pœna Canonica magis excludit ab aliquo gradu, vel actu Eccleſiaſtico, quàm hæreſis; ſed hæreſis non excludit, vt habetur 1. q. 1. *Quod quidem.*

2 *Ratio opp.* Oppoſitum 1. q. 1. de cætero, & cap. proximo, *Simoniacos omnino damnamus.* & pòſt, *talem ſuſceptionem, vel collationem irritam decreuimus.* Et c. Si qui, *qui ſcienter ſe à ſimoniacis conſecrari, imò execrari permiſerint, eorum conſecrationem omnino irritam decreuimus.*

Prætereà,

Prætereà, Eccleſia poteſt dare poteſtatem conferendi Ordines, vt patet, quia conſecrandi Epiſcopum: ergo poteſt auferre: ergo aliam pœnam Canonicam poteſt infligere Epiſcopo, propter quam non poſſit conferre Ordines. *Ratio 2.*

Prætereà, Eccleſia illegitimat perſonas ad contrahendum matrimonium, ita quòd ſi attentant, nihil faciunt: ergo multò magis poteſt reddere Epiſcopum illegitimum ad actum ſpiritualem, ita quòd ſi attentet, nihil facit. Conſequentia probatur, quia magis videntur ſubeſſe Eccleſiæ illa quæ ſunt de Iure poſitiuo, quàm quæ ſunt de Iure naturali, & diuino: ſed quæcumque ordinatio Eccleſiæ per iſtas dignitates Epiſcopatus, & huiuſmodi, videtur pertinere ad Ius poſitiuum Eccleſiæ; ſaltem adeò non videtur eſſe de lege naturæ, & diuina, ſicut matrimonium. *Ratio 3.*

SCHOLIVM.

Definit pœnam Canonicam, & diuidit in ſeptem ſpecies, depoſitionem, degradationem, infamiam, irregularitatem, excommunicationem, interdictum, & ſuſpenſionem: & ſingulas pro breuitate, cui ſtudet, exactè explicat.

IN [a] iſta quæſtione primò eſt videndum de pœnis Canonicis, de quibus quærit quæſtio. Secundò, qualiter excludant ab Ordinis collatione, vel ſuſceptione [b]. Circa primum, pœna Canonica, vt intelligimus in propoſito, eſt pœna inflicta per Canones, prohibens, vel arcens punitum ab aliquo gradu Eccleſiaſtico, qui aliàs ſibi liceret. Hoc vltimum additur, quia ſi aliàs non liceret ſibi, non eſt pœna: quia non eſt pœna laico, quòd non poſſit conficere, quia hoc aliàs ſibi non competit: ſed Sacerdoti ordinato pœna eſſet. Dixi autem *ſecundùm Canones*, quia ſiue à Canone infligatur, ſiue à iudice, non à Canone: tamen ad hoc vt ſit iuſta, debet ſecundùm Canones infligi. Dixi autem *prohibens*, vel *arcens*, quia pœna, de qua loquimur, vel intelligitur arctare tanquam prohibito tantùm, vel ſi aliquo modo vlteriùs, de quo dicetur *in ſecundo articulo*, iſte modus continetur ſub *arcere*, vel *arctare*. 3 *Quid pœna Canonica?*

In ſpeciali ſeptem ſunt huiuſmodi pœnæ Canonicæ, videlicet depoſitio, degradatio, infamia, irregularitas, excommunicatio, interdictum, & ſuſpenſio. De iſtis, & per Ordinem dicendum eſt, & ſingulis in ſe, & qualiter incurruntur, & quali remedio remittuntur: & comparando eas ad inuicem ſecundùm grauitatem, & permanentiam. *Septem pœnæ Canonicæ.*

Prima [c], ſcilicet depoſitio eſt maxima, quia totalis amotio à ſtatu clericali: etſi degradatio ſit amotio ab omni gradu clericali, tunc idem eſt depoſitio, & degradatio. Si autem degradatio ſit depoſitio tantùm à determinato gradu, reſeruato tamen gradu alio, ſicut à Sacerdotij gradu remanet gradus clericalis; tunc degradatio eſt quædam partialis pœna reſpectu depoſitionis. 4 *Depoſitio & degradatio in quo differunt?*

Sed quomodo depoſitus amouetur à ſtatu & gradu clericali? Reſpondeo, non quòd character Ordinis ſibi tollatur, nec per conſequens Ordines ſuſcepti: ſed tollitur licentia exercendi actum cuiuſcumque Ordinis, & etiam priuilegium illud, quod competit ordinatis. Vnde talis traditur Curiæ ſæculari, ita quòd & quantùm ad actus Eccleſiaſticos, & tutelam perſonarum Eccleſiaſticarum, & quantùm ad forum, totaliter excluditur de numero perſonarum Eccleſiaſticarum.

Iſta [d] pœna qualiter infligitur? Reſpondeo, nunquam à iure, ſed præcisè infligenda eſt à iudice. Forma autem, ſecundùm quam infligenda eſt, habetur *Extrà de pœnis, c. Degradatio.* & eſt hodie *in 6. lib.* [e] Cauſæ autem propter quas infligenda eſt, ſunt peccata enormia, vtpote hæreſis, ſchiſma, reuelatio confeſſionis: de primo *Extrà de hæreticis, Ad abolendam:* de ſecundo *Extrà de ſchiſmaticis, Ad ſcindendos, in 6. lib.* de tertio *Extrà de pœnit. & remiſſ. Omnis vtriuſque ſexus.* *Degradatio non infligitur niſi ab homine.* *Forma degradandi habetur* c. Degradatio, de pœnis in 6.

Qualiter [f] remittitur iſta pœna? Reſpondeo, non niſi per reſtitutionem in integrum, ab eo qui poteſt reſtituere, qui ponitur ſolus Papa, quamuis legitimè depoſitus non legatur poſteà reſtitutus.

Secunda [g] pœna eſt infamia, quæ eſt ſtatus læſæ dignitatis, quantùm ad vitam, & mores; ſicut fama eſt ſtatus illæſæ dignitatis quantùm ad vitam & mores. Hæc autem læſio diuerſimodè incurritur. Vbi ſciendum quòd non eſt idem eſſe infamem, & infamatum. Infamatus eſt qui de crimine aliquo publicè accuſatur. Infamis autem non eſt propter talem impoſitionem criminis, ſed vel per crimen publicum publicè commiſſum, vt fortè ſi publicè periurauit, vel quodcumque aliud crimen publicè commiſit, propter quod Ius determinat aliquem fore infamem: vel quia à iudice, coram quo probatur crimen eius, iudicatur infamis: ita quòd omnis infamis eſt 5 *Infamia quid ſit?* *Infamis & infamatus quomodo differant?*

publicè notatus de crimine; quod Ius punit pœna infamiæ. Sed quandoque non eſt in iudicio de hoc conuictus, & tunc eſt infamis tantùm à Iure, & non à iudice: quandoque conuictus, & tali pœna à iudice punitus, & tunc eſt vtroque modo infamis, & à Iure, & à iudice. Ex iſtis patet ſecundum, qualiter infamia contrahatur. Prima enim infamia contrahitur ex impoſitione criminis infamatorij: ſecunda, incurritur à Iure, vel iudice puniente tale crimen tali pœna.

6 *Qui incurrant infamiam.*

Sed [b] quæ eſt cauſa propter quam incurritur infamia ſecundo modo? Reſpondeo, 6.q.1. *Infames: Omnes infames eſſe dicimus, quos leges ſæculi infames appellant:* ergo illæ leges ſæculares, punientes crimen infamiæ, ſunt Canonicæ, & illæ leges habentur *ff. de his qui notantur infamia, per totum.*

Remedium contra infamiam.

Quod [i] remedium contra iſtam pœnam? Reſpondeo, contra infamiam primo modo, quando aliquis eſt infamatus, eſt purgatio Canonica, vt habetur *Extrà de purgatione Canonica, Ex tuarum:* illa enim purgatio totaliter tollit illam infamiam, vel infamationem. Contra infamiam ſecundo, vel tertio modo, quæ quaſi eſt eadem, licèt à diuerſis Iure, & iudice, non eſt remedium, niſi reſtitutio in integrum ab eo, qui poteſt ſic reſtituere, *Extrà de teſtibus, Teſtimonium: in gloſſ. Arcetur* *. Iſta pœna eſt ſimpliciter grauior quantùm ad vitam ciuilem, quàm depoſitio, niſi depoſitio includat iſtam: quia hæc prohibet ab omni actu legitimo, etiam poſt actam pœnitentiam, quia talis perſona vilis eſt, *Extrà de reg. Iuris. Infamibus portæ dignitatis patere non debent.*

* *Aliàs* habetur.

In 6.

7 *Irregularitas quid ſit? Ex triplici capite oritur.*

Tertia [l] pœna eſt irregularitas; & iſta eſt inhabilitas ad ſuſceptionem, & executionem actuum Ordinum [m]. Iſta incurritur frequenter à Iure; quamuis poſſet aliquando infligi à iudice ſecundùm Iura [n]: incurritur autem à Iure ex quibuſdam criminibus: & ex quibuſdam non criminbus, & ex quibuſdam, quæ quandoque poſſunt eſſe crimina, quandoque non crimina [o]. Ex criminibus quatuor pertinentibus ad Ordines, vel actus eorum, quorum vnum eſt ſimonia: aliud furtum in Ordine: tertium miniſterium in Ordine non ſuſcepto: quartum contumacia in non ſeruando pœnas Eccleſiaſticas.

Ex quatuor criminibus circa actus Ordinum.

Solus Papa diſpenſat in ſimonia Ordinis ſciètèr contracta.

Simonia vel poteſt eſſe in Ordine, vel in beneficio. Quod ſi in Ordine, & ſcienter, ita ſcilicet, quòd ordinatus ſciat ſe ſimoniacè ordinari, ſolus Papa diſpenſat, *Extrà de ſimonia, Nobis,* & 1.*q.*1. vt argutum eſt ad oppoſitum: ex quo enim legiſlator conſecrationem eorum omnino non irritat, ſibi ſoli conuenit relaxare. Si autem eſt ignorans ignorantia inuincibili, vtpote alius de quo penitus neſcit, pretium dedit vt ordinaretur, non efficitur irregularis, niſi poſtquàm conſtiterit ſibi, exequatur actum Ordinis ſic ſuſcepti. Vnde poſtquàm ſibi conſtat de Ordine ſic ſuſcepto, ſuſpenſus eſt ab actu illius Ordinis, quouſque à tali ſuſpenſione liberetur.

COMMENTARIVS.

Ordo & diuiſio diſtinctionis 25.

IN hac diſtinctione agit Doctor de impedimentis, ſeu inhabilitate, quibus perſona excluditur à receptione Ordinis, aut miniſterio in receptis. Diuiditur in duas quæſtiones; quarum prima continet inhabilitatem ex pœna Canonica; ſecunda verò impedimentum ex ſexu, & ætate.

1 *Summarium, & diſpoſitio quæſtionis.*

a *In iſta quæſtione,* &c. Diuidit quæſtionem in duos articulos. In primo agit de definitione, & diuiſione pœnæ Canonicæ, breuiter, & clarè comprehendens fundamenta legum, & earum reſolutionem. In ſecundo articulo agit de effectu pœnæ Canonicæ quoad impedimenta Ordinis conferendi, aut etiam in eo miniſtrandi; quem amplius declarat in reſponſione ad argumenta principalia, quæ idem tangunt.

2 *Pœna Canonica latè ſumpta.*

b *Circa primum, pœna Canonica,* &c. Hic ſumit pœnam latè, vt comprehendit tam cenſuras propriè dictas, vt eſt excommunicatio, ſuſpenſio, interdictum, quàm etiam impedimenta, ſeu priuationes per Canones inductas, quæ ſunt ad actus ſpirituales, ſeu Ordinis, & dicuntur pœnæ latè ſumptæ, ſiue propter delictum incurrantur, ſiue ob inobedientiam; & pœna hoc modo ſumpta eſt genus reſpectu cenſuræ. Sic etiam intelligenda eſt illa particula definitionis *punitum* per correlationem ad pœnam latè ſumptam. Ex quibus patet definitio: ſunt autem ſeptem pœnæ hoc modo ſumptæ, vt in litera patet.

3 *Depoſitio.*

Prima ſcilicet depoſitio eſt maxima, &c. Hæc pœna inuenitur propriè in Eccleſiaſticis perſonis, vt eſt ſpiritualis, quia eſt priuatio gradus, & functionis eorum ab Ordine, ab officio, & conſequenter à beneficio, quod datur propter officiũ: & quando eſt depoſitio ex toto, aufert etiam ſtatum, ſeu priuilegium clericale; excommunicatio, & interdictum priuationem inducunt eorum, quæ communia ſunt omnibus fidelibus: ſuſpenſio in aliquo conuenit cum depoſitione, quòd illa etiam ſit clericorum, & propter delictum, ſicut depoſitio; tamen depoſitio reddit perſonam perpetuò inhabilem ex natura propria huius pœnæ, & per reſtitutionem perſonæ in priſtinum gradum, poteſt tantùm tolli: quamuis legitimè depoſitus nunquam, aut rarò reſtituitur; ſuſpenſio verò non reddit perſonam inhabilem ſimpliciter; & tolli poteſt per diſpenſationem. Hac ergo ratione dicit Doctor hanc eſſe maximam pœnam, tum quia extenſiuè tollit omnem gradum Eccleſiaſticum, & etiam, quando eſt ex integro, ſtatum clericalem, & natura

Effectus.

Differentia eius ab aliis.

Reddit perſonam inhabilem perpetuò.

tura sua est perpetua, & irreuocabilis ex vsu Canonum, & Ecclesiæ, licèt simpliciter reuocari posset à Pontifice per restitutionem personæ in integrum.

4 *Comparatur ad degradationem.* Dicit præterea depositionem, & degradationem, quando est ab omni gradu, & priuilegio Ecclesiastico, esse eadem: quando verò degradatio est ab vno gradu tantùm, vt depositio à Sacerdotio manentibus reliquis, degradationem esse partialem depositionem. In prima acceptione degradationis loquitur in sensu, & modo Canonistarum, & quorumdam Canonũ, qui vtramque synonymè aliquando capiunt, & perinde significat degradatio depositionem à quocumque gradu, siue sit propriè ordo, siue ordo latè sumptus pro quocumque gradu eminenti in Ecclesia, etiam officij & dignitatis, vt patet *ex cap. 2. de pœnis in 6. cap. Tuæ, de pœnis*, vt *ibidem.* *Duplex acceptio degradationis.*

Degradatio in vsu Theologorum. Abbas *c. Ne Clerici, vel vouentes.* In secundo loco distinguens degradationem à depositione, loquitur in sensu Theologico, quatenus degradatio est depositio à gradu ordinis propriè dicto, & priuationem eius infert, quantùm ad vsum, & exercitium, & in quantùm eam inferre potest.

Ratio nominis. Nam sicut gradus propriè dictus denotat ordinationis effectum, in ordine ad ministerium Sacramentorum proximè, aut remotè, & potissimùm Eucharistiæ; ita degradatio propriè dicta est motus ad amotionem dicti gradus quoad vsum, non verò quoad deletionem simpliciter, vt rectè Doctor *in §. seq.* de quo dictum est *in quæst. præced.*

5 *Alia acceptio degradationis.* Alij discernunt inter hæc, quòd depositio, quando est totalis amotio ab ordine, officio, & statu clericali, se habet vt sententia lata in ordine ad degradationẽ realem, quæ fit per quandam solemnitatem, quæ est executio sententiæ latæ, & per eam consignatur persona iudici sæculari punienda iuxta leges fori ciuilis, & qualitatem criminis. Hæc etiam distinctio rectè probatur *ex c. Degradatio, de pœnis in 6.* quod citat Doctor, *& c. Nouimus, de verbor. significat.* quamuis dici posset degradationem, seu ipsam depositionem actualem fieri per sententiam, reliqua spectare ad solemnitatem, & formam executionis.

6 *Infligitur ab homine, non à iure.* d *Ista pœna qualiter infligitur*, &c. Respondet nunquam à Iure infligi hanc pœnam, nempe vt est amotio ab omni statu, & priuilegio Ecclesiastico; sed à iudice infligi: quæ est sententia communis; & patet ex forma, quæ traditur *in c. Illo citato, Degradatio, de pœnis*; quæ requirit actionem iudicis, & sententiam; talis est: *Auctoritate Dei omnipotentis, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, ac nostra, tibi auferimus habitum clericalem, & exuimus te omni ordine, beneficio, ac priuilegio clericali*, &c. Debet autem iudex Ecclesiasticus efficaciter pro eo intercedere, vt citra mortis periculum, sententiam circa reum moderetur iudex ciuilis, *ex cap. Nouimus, de verborum significatione.* *Forma eius ferenda.*

Quot requiruntur personæ ad sententiam ferendã. Ad Episcopi depositionem requiruntur præter Metropolitanum duodecim Episcopi ad sententiam ferendam. Si Sacerdos deponatur, sex, præter proprium Episcopum. Panormitanus *in cap. Non potest*, &c. *de re iudicata.* Si est Diaconus, aut Subdiaconus, tres, *15. q. 7. c. Felix.* & *c. Degradatio in 6. de pœnis.* Si non est in sacris, sufficit Episcopus cũ Capitulo. Panormit. *suprà.* Syluest. *v. Degradatio.* Hic numerus requiritur tantùm ad sententiam ferendam, qua lata, Episcopus aut Metropolitanus potest procedere ad executionem per realem degradationem, vt docet Panormitanus *cap. Qualiter 2. de Accusationibus.* vide *cap. Si quis, cap. Felix, cap. Si autem 15. q. 7.*

Nouissimè Tridentinum *sess. 13. de reformatione, cap. 4.* statuit ad degradationem Presbyteri, & reliquorum inferiorum posse substitui alias personas, quando nequit haberi numerus Episcoporum à Canonibus præscriptus. Ad verbalem depositionem procedere potest Vicarius generalis Episcopi; ad realem autem solus Episcopus, vt *ibidem* decernitur. *Statuit Tridentinum.*

e *Causæ autem propter quas infligenda est*, &c. Enumerat causas aliquas, ob quas infligenda est ex Canonibus; sed in tertio casu non intelligitur degradatio realis à statu clericali, quia textus id non comprehendit, cùm dicat depositum à gradu Sacerdotali, detrudendum esse in monasterium ad agendum pœnitẽtiam perpetuam. Pœnæ autem restringendæ sunt: intendit ergo degradationem ab ordine, & verbalem, vt est depositio simplex & perpetua, non respectiua ad degradationem actualem, & realem. Voluit enim exemplũ vtriusque degradationis subiicere ex Canonibus, non comprehendendo omnes casus: nam cùm hæc pœna à iudice feratur, plures circumstantiæ concurrere possunt, quæ crimen aliàs simplex dignum faciant hac pœna; neque certa regula statui potest: quod supponit etiam Doctor dicens crimen esse debere atrox, & illa exempla subiicit. Additur etiam à Doctoribus crimen falsificantis literas Apostolicas, *Ad falsariorum, de crimine falsi.* Item, calumniæ grauis contra Episcopum, *cap. Si quis Sacerdotum 11. q. 1.* quamuis autem glossa *in cap. ad Abolendam*, dicat, vltra tres casus hæresis, falsificationis literæ Papæ, & conuicij in Episcopum non solere tradi curiæ sæculari. Panormitanus tamen *in cap. Nouimus*, dicit pro crimine atroci, & pernicioso degradari posse: & id supponere videtur Tridentinum, & praxis. Huic pœnæ degradationis, quantùm ad effectum priuationis priuilegij clericalis, affinis est pœna clerici diffidati, *in c. Pro humani, de homicid. in 6.* vt docet Geminianus *ibidem*; quia hic est extra omnem protectionem Ecclesiasticam; & habet eundem effectum, quem degradatio, & traditio personæ iudicio sæculari; imò amplius quod diffidatus aliquando à priuato possit interfici. *Causa ob quam depositionis. Tertiũ exemplum quomodo intelligendum?*

f *Qualiter remittitur ista pœna?* &c. Hæc resolutio est communis; & patet *ex dist. 50. cap. 1. & 2.* Restituitur autem per traditionem solemnem omnium instrumentorum, & aliorum; quæ ablata sunt per degradationem. Degradatus etiam non alleuiatur oneribus Ordinis sacri, quia manet inhabilis ad matrimonium, & obligatus ad officium diuinum, quia pœna aufert honores, & non onera. 8 *Modus & forma restitutionis depositi.*

g *Secunda pœna est infamia*, &c. De infamia, & fama aliqua dicta sunt generaliter *distinct. 15. quæst. 4.* ad effectum restitutionis famæ. Hic autem agitur de infamia, vt est impedimentum Canonicum, & inducit irregularitatem. 9 *Pœna infamiæ.*

Primò definit quòd sit infamia, & fama; & patet definitio *ex l. Cognitionem, ff. de variis, & extraordinarijs criminibus*: vbi dicitur quòd *fama sit illæsa dignitatis status, vita, & moribus comprobatus, & in nullo diminutus*: *infamia* verò per argumentum à contrario est *status, seu qualitas læsa dignitatis, vita & moribus reprobatus.* *Definitio famæ.* *Definitio infamiæ.*

Differētia inter infamatū, & infamem.

Secundò diſcernit infamem, & infamatum; infamari enim quis poteſt per accuſationem ſui de aliquo crimine: ſed non ideò erit infamis, hoc eſt, non incurret pœnam infamiæ, niſi ipſum peccatum ſit publicum, & notoriè commiſſum, & vltra hoc requiritur vt ſit tale peccatum, cui à Iure, vel à iudice talis ſit annexa pœna. Ita vt, inquit Doctor, omnis infamis eſt publicè notatus de aliquo crimine: quod Ius punit pœnâ infamiæ; nam etiamſi quis committat aliquod crimen notorium, cui de iure non ſit annexa talis pœna, erit quidem in opinione hominum indignus officiis, & dignitatibus ex natura rei; non tamen per pœnam canonicam, aut ciuilem infamiæ, ſine adminiculo Iuris infligentis pœnam ob tale factum; ideò collatio officij, & dignitatis in ipſum erit valida.

10

Incurritur infamia à iure, ab homine, ab vtroque. Infamia facti.

Dicit tertiò, aliquando incurri infamiam ipſo Iure, aliquando per ſententiam iudicis infligentis, ſcilicet talem pœnam ſecundùm Ius; aliquando ab vtroque: vbi tangit diuiſionem vulgarem infamiæ in illam, quæ eſt facti, & eam, quæ eſt Iuris. De priori habetur *cap. Licet*, &c. *de teſtibus*, & *cap. Licet*, &c. *de probationibus*. De infamia Iuris habetur *cap. Infames*, 3. *q.* 7. *in l.* 1. 2. 3. *ff. de his qui notantur infamia*. Infamia facti vocatur à Doctore infamia Iuris: quia nempe ex ſententia legis incurritur abſque ſententia iudicis, aut Ordine iudiciario. Hæc ipſa dicitur facti, nempe ex ipſo delicto, cui annexa eſt ex ſententia lata legis, & incurritur ſine vlla actione iudicis. Vt quando lex dicit; *Ipſo iure, ipſo facto, eo ipſo, abſque alia declaratione*, &c. Ad hanc ergo incurrendam non requiritur notitia publica, ſed commiſſio delicti, licèt ſit occultum: excipitur ſi lex inurat ipſo facto pœnam ob delictum notorium, & manifeſtum: tunc enim pœna non extenditur vltra materiam expreſſam: quia pœnæ ſunt reſtringendæ. Quòd ſi delictum fiat publicum, & notorium, tunc incurritur pœna legis; quæ etiam retrahitur ad tempus commiſſi delicti quantùm ad effectum nullitatis actuum, quia lex annullat, vt fiunt ab infami. Excipiuntur actus publicæ adminiſtrationis, qui tenent ex titulo exiſtimato, ne Reſpublica, aut alij ex fraude particularis, patiatur damnum: actus tamen particulares, qui reſpiciunt fauorem perſonalem, declarantur irriti, vt ordinatio recepta, quantùm ad vſum, *diſtinct.* 81. *tantis Daniel*, &c. cadit dignitatibus, *de exceſſibus Prælatorum*, *c. Inter dilectos*, *reg. infamibus*, *de reg. Iuris in* 6. & 3. *quæſt.* 7.

Infamia Iuris. De infamia facti.

Quādo incurritur, & quis eius effectus?

Exceptio.

11

Dubium. Reſoluitur.

Infamis non tenetur ſe prodere.

Sed quid agendum tali, quando crimen eſt occultum? Reſpondetur ſecundùm Panormitanum *in cap. vt ſi Clerici*, &c. *de iudicijs*, quòd renuntiare debet Prælatus, vt euadat ſententiam infamiæ. Hoc quidem benè, ſi ſine ſuiipſius proditione, & nota renuntiare poteſt, abſtinere tenetur quantum poteſt ab illis actibus, ad quos ex pœna incurſa redditur inhabilis ipſo facto: tamen nemo in ſeipſum pœnam hanc legis exequi tenetur cum tam graui detrimento: ſollicitare ergo debet ſui reſtitutionem prudenti modo, quo ſibi & conſcientiæ conſulat; nam licèt dominio ſuæ famæ ex legis ſententia priuetur; tamen non priuatur vſu, & poſſeſſione facti, donec crimen fiat notorium: quamuis lex etiam crimini quomodocumque perpetrato talem pœnã inducat, ad quam ſufficit conſcientia facti, & reipſa inducit effectus legales, ſcilicet priuationem acquiſitæ dignitatis, & inhabilitatem acquirendæ: quia tamen his annexa eſt poſſeſſio actualis famæ, quam nemo tenetur per ſe ipſum abdicare, antequàm ſit conuictus notoreitate facti, aut ſententia, & Ordine iudiciario ſeruato, non tenetur exequi pœnam legis in præiudicium actualis poſſeſſionis famæ: ſed tenetur quantum poteſt abſtinere ab actibus legitimis, & prouidere ſibi procurando reſtitutionem.

12

Reijcitur limitatio præmiſſa.

Noſter Caſtro *lib.* 2. *de lege pœnali*, *cap.* 15. quamuis *concluſ.* 4. teneat pœnam ciuilem ipſo Iure latam contra crimen etiam occultum tenere: excipit in fine pœnam infamiæ, ex eo quòd infamia dependeat à communi opinione, quæ manet integra ei, cuius crimen non eſt notorium, ſed occultum. Cæterùm infamia, vt hic ſumitur per modum pœnæ priuantis officiis, & dignitate, & inhabilitantis ad eas acquirendas; longè differt ab infamia, qua quis diffamatur apud alios de crimine commiſſo, vt rectè Doctor aduertit in initio huius textus. Crimen ergo perpetratum conſummat cauſam pœnæ per ſententiam latam ipſius legis, & ſuperueniens eius cognitio publica illud habet, vt tollat etiam actualem poſſeſſionem famæ, quantùm ad actus legitimos, quibus talis priuatur.

13

Infamia Iuris.

Infamia Iuris eſt, quando interuenit ſententia, & proceſſus iudiciarius; requiritur autem ſententia definitiua ad eam incurrendam, nec ſufficit interlocutoria, *l. Verbum*, *C. Ex quibus cauſis.* & *cap. vltimo*, *de temporibus ordinandorum*; vbi gloſſa & communiter Doctores, & *in cap. Veſtra*, & *cap. vltimo*, *de cohabitat. clericor.* & *mulier. cap.* 1. *de exceptionibus*, &c. Ad infamiam vt pœna canonica requiritur proceſſus iudiciarius *ex capitulo citato de temporibus ordinandorum. Si propoſita crimina*, inquit, *ordine iudiciario comprobantur*, &c. ordo autem iudiciarius exigit accuſationem. Vnde Abbas *in cap. Inquiſitionis*, &c. *de accuſat.* dicit non valere ſententiam per viam inquiſitionis datam, ſine ordine iudiciario. Requiritur itaque ad hanc infamiam incurrendam factum Iure notatum tali infamia, & ſententia infligens pœnam, vt actu incurratur. Hoc autem contingit, vel quando delictum non fit notorium, niſi per proceſſum iudiciarium, & ſententiam declaratiuam. Vel quando lex ipſo facto non imponit pœnam, ſed præſcribit imponendam per ſententiam iudicis.

Quid ad hãc infamiam incurrẽdam requiritur?

14

Triplex modus incurrendi infamiam.

Ex quibus patet triplex modus incurrendi hanc pœnam, quem præſcribit Doctor, nempe ipſo Iure, vel à iudice, vel ab vtroque ſimul. Ipſo Iure, quando lex ipſa trahit, & applicat pœnam ipſo facto ſine ſententia iudicis: à iudice verò quando lex non comprehendit ſententiam latam, ſed ferendam à iudice. Vtroque modo quando delictum eſt occultum, ex quo incurritur ipſo facto pœna, & per proceſſum iudicialem probatur, & fit notoria per ſententiam publicam, & declaratiuam: quia tunc completè amittitur fama quoad dominium, & poſſeſſionem etiam facti, ita vt ſine iniuſtitia poſſit quilibet de crimine loqui in publico, quod aliàs non liceret, quamdiu crimen non fuit probatum, & ſententia lata, licèt contra charitatem in hoc offendi poſſet in aliquibus circumſtantiis.

Sed.

15 *Cauſa ob quam incurritur infamia.*

Sed quæ eſt cauſa propter quam? &c. Hic textus patet ex allegata lege ; citat autem duos textus *cap. Infames, & cap. Omnes verò infames*, &c. qui habentur *6. quæſt. 1. & cap. Beatus Petrus, eodem.* Aduertendum cum gloſſa *in cap. Omnes*, non omnem infamiam Iure ciuili inductam eſſe receptam à Iure Canonico, qualis eſt illa, quam incurrit vidua intra luctum nubens.

Diuiſio infamiæ in ciuilem, & Canonicam.

Hæc infamia Iuris ciuilis reddit impedimentum Canonicum, in quantùm per Canones eſt recepta in Ordine ad hunc effectum. Præterea, ſunt alia crimina, ob quæ ipſi Canones infligunt infamiam directè, & numerantur *cap. Infames.* Hinc habetur diuiſio illa infamiæ in ciuilem & Canonicam, &c.

16 *Reſolutio infamis. Purgatio Canonica. Pœnitentia.*

i *Quod remedium contra iſtam pœnam?* &c. Reſolutio hæc communis eſt, purgatio Canonica tollit infamiam ex opinione criminis, quæ dicitur vulgaris, & non probatur legitimè. Infamia ex publico peccato tollitur per pœnitentiam, ſi alioquin non eſt ſpeciali pœna infamiæ notatum. Hæc etiam Canonica eſt ex dicto capitulo quamdiu perſona in tali ſtatu perſeuerat. Infamia ciuilis tolli poteſt directè per

Reſtitutio à Principe.

Principem, qua ceſſante, ceſſat etiam impedimentum Canonicum indirectè, niſi aliàs peccatum, ob quod incurritur, notatur infamia per Canonem in ſpecie : pœnitentia non ſufficit ad tollendam infamiam, quæ eſt pœna ſpecialis per legem ; ſed requiritur reſtitutio in integrum, vt benè Doctor, & communis. Maior eſt hæc pœna, quàm depoſitio quoad vitam ciuilem, inquit Doctor, niſi ipſa depoſitio includat infamiam. depoſitio nempe realis ob crimen, & verbalis indirectè includit infamiam, ſeu eam infert ipſo Iure ; non tamen quæuis depoſitio ab aliquo gradu infert infamiam, vt ſi contingat aliquem malè promoueri, bona tamen fide ex parte eius, licet aliunde irrepat vitium ; v. g. ſi ſuſpenſus ab Ordine ordinet ignorantem, eſſe eum ſuſpenſum. Alio modo intelligi poteſt, nempe depoſitionem directè, & ex intento legis inducentis talem pœnam, loquendo de completa, etiam indirectè trahere infamiam, quam lex infamiæ concurrens directè infert. Cæterùm ſi non eſt depoſitio completa, non neceſſariò infert hanc pœnam niſi Iure, aut facto eadem cauſa concurrat & depoſitionis & infamiæ. De hac materia videantur Doctores in textus citatos, & in materia de accuſatione, de teſtibus, de electione, de exceptionibus, de infamia, & irregularitate ex ea redundante, de cenſuris, vbi Suarez copiosè hanc materiam tractat, *diſput. 48.*

Granitas huius pœna.

Depoſitio quando inducit infamiam.

17 *Pœna irregularitatis quid ſit.*

l *Tertia pœna eſt irregularitas*, &c. Hæc definitio ita intelligitur, vt irregularitas per ſe, & directè ſit inhabilitas ſuſcipiendi Ordines, etiam primam tonſuram, & reddit perſonam ex Iure Eccleſiaſtico inhabilem ad ſtatum clericalem, & Ordinis. Hæc inhabilitas perſonam directè reſpectiuè ad Ordines, & per ſe afficit, ſiue vt Ordinem ſuſcipiat, ſiue vt in eo miniſtret, ex quo poſſumus colligere differentiam huius impedimenti ab aliis, primò à depoſitione, & ſuſpenſione etiam perpetua ab Ordine, cum quibus magis communicat irregularitas; quia irregularitas reſpicit primò, & per ſe perſonam, ita vt per accidens ſit, an ſit laicus, an Eccleſiaſticus ; reddendo ipſam incapacem Ordinis poſitiue, & miniſterij, directè quantum

Afficit perſonam.

Differentia eius à depoſitione & ſuſpenſione.

fieri poteſt ab Eccleſia. Depoſitio verò realis, & verbalis, ſicut & ſuſpenſio etiam perpetua per modum priuationis, ſe habent auferendo gradum, & vſum, vt depoſitio, quem aliàs habuit ; vel ſolum vſum, vt ſuſpenſio, non ſtatuendo impedimentum poſitiuum per modum inhabilitatis, per quod ſubiectum fieret incapax poſitiuè, ſed ſolùm priuationem eius gradus, quem habuit, aut certè vſus : ſicut ergo in Phyſicis diuerſa ſunt in reipſa ſubiectum conſtitui incapax formæ, quod denotat defectum potentiæ proximè ad eius receptionem, & ſubiectum ſolùm priuari forma, quam habet : ita & in moralibus diuerſa ſunt ſubiectum reddere incapax poſitiuè auferendo ipſam capacitatem ad formam, & ſubiectum informatum priuari forma quam habet, ſiue eam priuando quantùm ad *eſſe*, ſiue quantùm ad vſum : intelligo ſemper prout aliàs dictum eſt, inhabilitatem, & priuationem, vt ab Eccleſia induci poſſunt : quia non agitur de iis, quæ ex diuina inſtitutione ſpectant ad Sacramentum, characterem, & eius poteſtatem, quod aliquoties aduertiſſe ſufficit, ne quæ dicta, aut dicenda ſunt, ad hæc referantur. Irregularitas ergo eſt inhabilitas poſitiua, vt dixi, ad Ordinem, & vſum eius in genere, vèl in particulari, iuxta naturam eius prout lege eſt præſcripta reſpectiuè ad vnum, ſeu ad plures.

Impedimentum priuatiuum.

Aliud eſt ſubiectū fieri formæ, aliud verò priuari.

Irregularitas eſt impedimentum poſitiuū.

18 *Diuiſio prima per cauſam efficientem.*

m *Ita incurritur frequenter à Iure, quamuis*, &c. Diuidit hanc pœnam per ordinem ad cauſam efficientem in eam, quæ à Iure infligitur, & eam, quæ aliquando à iudice infligi poteſt. De primo membro nulla eſt controuerſia. De ſecundo, ſcilicet an poſſit imponi ab homine, eſt dubium. Negatiuam partem tenet Soto *in 4. diſtinct. 22. quæſt. 3. art. 1.* Ledeſma *q. 26. art. 2.* Noſter Caſtro *libro 2. de lege pœnali, cap. vlt.* Nauarr. *in Summa cap. 27.* Couarr. *Clem. vnica de homicid. in 1. part.* Suarez *diſput. 40. ſect. 4. dub. 2.* Et in eandem ſententiam citari etiam poteſt Doctor, ſicut ibi explicuimus, *diſtinct. 13. quæſt. 2. §. Reſtat ergo videre in fine :* vbi ait pœnam irregularitatis non incurrere concubinarium celebrantem, vſurarium, infamem, qui pœnituit, & celebrat ante reſtitutionem etiam, non fieri irregularem, quia talis pœna non eſt Iure expreſſa, ac proinde non eſt amplianda. Tenendo ergo hanc ſententiam, quæ eſt frequentior Iuris prudentium, quæ fundatur *in cap. Is qui, de ſentent. excommunic. in 6.* & in vſu Eccleſiæ intelligit Doctor, quantum eſt ex natura pœnæ non repugnare ſimpliciter, quin à iudice imponi poſſit ſecundùm Iura, quia nullum Ius id prohibet : illud verò capitulum citatum intelligi poteſt de irregularitate Iure incurſa, de qua tantùm quæſtio interrogabat : An ſcilicet celebrans in Eccleſia polluta factus ſit irregularis ; neque hoc ſpeciale eſt in irregularitate, ſed commune omnibus pœnis, quarum nulla incurritur ex vi Canonis, niſi in ipſo Canone expreſsè comprehendatur per ſententiam latam, vt communis eſt ſententia.

An poſſit induci ab homine.

Sententia negatiua.

Expoſitio Doctoris.

Non repugnare vt feratur ab homine.

Expoſitio cap. Is qui.

Nulla pœna incurritur ex Canone ipſo facto niſi per ſententiam latam.

Sicut ergo iudex eſt lex viua, neque aliunde per Canones poteſtas eius limitatur quoad hanc pœnam, magis quàm quoad aliam, neque alioquin excedit poteſtatem eius ordinariam, niſi oſtendatur limitatio, aut reſeruatio huius poteſtatis, quæ inter Canones non inuenitur. Sequitur ex hoc capite poſſe imponi à iudice

19 *Iudex eſt lex vnica.*

ſecundùm Iura, id eſt, in crimine ſimili, in quo Ius talem pœnam imponit. Et ſaltem dubium non eſt, quin Romanus Pontifex ob delictum hoc, vel illud priuatæ perſonæ hanc pœnam imponere poſſit per modum ſententiæ. Illud ergo ſolùm obſtat, quòd ex vſu, & conſuetudine hæc pœna à ſolo Canone infligatur. An autem hic vſus inducat vim legis, incertum eſt; quamuis in praxi ſit ſequendus, & iam videtur hæc pœna ſoli Romano Pontifici reſeruari ſtatuenda. Neque video quid ſummoperè repugnent aliqui ex prædictis Doctoribus huic ſententiæ, qui dicunt aliquam irregularitatem eſſe propriè cenſuram: vt Soto, & Corduba, aliíque quidam recentiores: ſiue enim medicinalis, ſiue merè vindicatiua dicatur, non videtur excedere poteſtatem iudicis, ſicut neque aliæ cenſuræ, vt ſuſpenſio etiam perpetua ab Ordine; quidquid etiam dicatur de irregularitate ad ſuſceptionem Ordinum, irregularitas ab vſu Ordinum non videtur excedere in ratione pœnæ ſuſpenſionem perpetuam, aut depoſitionem ab Ordine, quæ poſſunt fieri ab homine.

Romanus Pontifex eam poteſt infligere.

Tenendo eſſe cẽſuram poſſe ab homine ferri.

Irregularitas quoad vſum Ordinis æquiualet ſuſpenſioni perpetuæ.

20 Neque alioquin deſunt aliqua exempla Iuris, quæ poſſunt commodè de hac pœna intelligi: & continent priuationem Ordinis per verbum futuri, quæ eſt nota ſententiæ ferendæ, ſicut verbum præſentis, & præteriti ſententiæ latæ, ex communi *in l. Si quis maior. C. de tranſaction.* Abbas, Decius *c. At ſi Clerici, & c. de Iudicijs.* Tiraquellus *in l. Si vnquam, C. de reuocat. donat. cap. Si qui Epiſcopi malè ordinantes, ordinationis Ius amplius non habebunt, &c. cap. Si de his, eodem, vana eſt habenda ordinatio cap. quoniam, diſtinct. 47. de Clericis vſurarijs, &c. deiyciatur à clero, & alienus exiſtat à regula*, id eſt, extra regulam Eccleſiaſticam, quod eſt eſſe irregulare ex communi interpretatione vocis, *cap. Quoniam, diſt. 48. ceſſet à clero, præcipitabitur à ſtatu ſui cleri. c. Clericus qui, diſtinct. 46.* vt intelligit Maiolus, denotant irregularitatem ferendam, non latam tamen: *cap. Cùm illorum, de ſentent. excommunic.* vbi agitur de ordinatis in excommunicatione in perpetuum deponendis. Item *41. q. 3. cap. Si quis Epiſcopus*, vbi decernitur pœna irregularitatis in Epiſcopum, Presbyterum, & Diaconum, qui in excõmunicatione præſumſerint facere oblationem, vel matutinum, & veſpertinum ſacrificium, quaſi in officio ſuo agere ſicut priùs: non liceat ei in Concilio ſpem reconciliationis habere, nec vltra recolligi, &c. In quibus verbis non intelligitur reconciliatio ab excommunicatione, quia hæc pœnitenti non negatur; ſed diſpenſatio ab irregularitate, vt communis cum Gloſſa; eſt idem canon 4. Antiocheni, & in Concilio Martini Papæ 37. Item *cap. Theagualdum. eodem titulo*, vbi in Concilio Nicolaus Papa depoſitis Colonienſi, & Treuirenſi, ab omni dignitate Eccleſiaſtica, ſtatuit eandem pœnam: *Definientes*, inquit, *quòd ſi iuxta præcedentem conſuetudinem tanquam Epiſcopi auſi fuerint aliquid de ſacro myſterio contingere, nullo modo liceat eis neque in alia Synodo reſtitutionis ſpem, aut locum habere ſatisfactionis.* Hæc ſententia licèt ſecundùm Canones hîc fertur à iudice, & intelligitur de irregularitate.

Exẽpla quibus ab homine lata videatur. Verbum futuri eſt nota ſententiæ ferendæ.

Nicol. Papa.

21 Alio modo intelligi poteſt Doctor, videlicet non intendere hîc irregularitatem imponi per ſententiam iudicis, niſi lato modo, nempe in re dubia per declaratiuam, qua definit in hoc, aut illo caſu dubio interuenire irregularitatem ſecundùm iura. Hæc interpretatio concordat, & ipſi Doctori loco ſuprà citato, & communi ſententiæ, & praxi; ideóque tenenda: vnde illa verba eius; *Quamuis poſſet aliquando infligi à iudice ſecundùm Iura*, id tantùm important, cùm enim Iura non inducunt, neque faciunt mentionem irregularitatis incurrendæ, ſed ex ſententia lata incurſæ, vt communiter interpretes in caput citatum: ita iudex non imponeret ſecundùm Iura hanc pœnam aliquando, nec poſſet ſecundùm Iura, cùm nec arbitraria ſit, neque Iura ſub iudicis arbitrio eam diſponunt, ſicut diſponunt alias pœnas, quæ ab homine imponi poſſunt. Vnde quòd dicat tantùm aliquando & ſecundùm Iura, referri debet ad hoc tantùm quòd in caſu dubio requiratur ſententia eius declaratiua.

Secũda expoſitio Doctoris.

Intendit declaratiuam ſentẽtiam in caſu dubio.

Poſſet etiam tertiò explicari, eum hîc intelligere ſuſpenſionem perpetuam, quæ æquiualet irregularitati; quia agens de ſuſpenſione videtur ſentire eam eſſe ad tempus tantùm: irregularitas autem eſt perpetua ex natura ſua, & difficilis diſpenſationis.

Tertia explicatio.

n *Incurritur autem à Iure ex quibus criminibus?* &c. Diuidit ſecundò irregularitatem ex materia, ſeu cauſa, ob quam incurritur, in tria membra. Primò, vt eſt ex crimine. Secundò, vt eſt ex non crimine. Tertiò, vt eſt ex iis, quæ aliquando ſunt crimen, aliquando non. Hoc tertium membrum generali diuiſione reduci poteſt ad duo prima, ſicut reducit D. Thomas *2. 2. quæſt. 64. art. 7. ad 3. & quæſt. 108. art. 4. ad 2.* Richardus *in præſenti diſtinct. art. 4. quæſt. 3. ad 1.* & communis: quia tamen in ordine ad effectum moralem, & diſpenſationem diuerſa ratio habetur irregularitatis quando eſt coniuncta culpæ, ab ea, quam habet ſine culpa, ideò diſtinguit vt tertium membrum.

22

Diuiſio irregularitatis ex materia.

Reducitur ad duo membra. D. Thom.

Ratio diuiſionis in tria membra.

Dubitari ſolet an irregularitas ex culpa ſit cenſura? Partem affirmatiuam docet Soto *in diſtinct. 22.* loco citato, & alij. Hinc infert, quando in Bulla Cruciatæ datur facultas abſoluendi à cenſuris, comprehendi irregularitatem ex culpa.

An ſit cenſura quando ex culpa eſt? Sententia affirmatiua.

Reſpondetur tamen oppoſitum eſſe ſequendum; vt patet ex cap. *Quærenti*, &c. *de verborum ſignificatione*, vbi ſub cenſura non comprehenduntur, niſi excommunicatio, ſuſpenſio, interdictum: ſub quibus non comprehenditur irregularitas. Secundò, quia à cenſuris datur poteſtas abſoluendi, irregularitas autem non tollitur per abſolutionem, ſed per diſpenſationem, vt conſtat. Deinde tertiò, quia in Bulla Cruciatæ, & aliis ſimilibus exprimitur conceſſio, ſeu facultas abſoluendi à cenſuris, & peccatis reſeruatis tanquam diuerſa à facultate diſpenſandi in votis, & irregularitatibus, in quibus additur conceſſio noua.

23

Præfertur negatiua.

Probatio.

Irregularitas diſpenſatur, non abſoluitur.

Dices, Beneficia Principis largiſſimè interpretanda eſſe, *l. de benef. de conſtit. Princip.* priuilegia eſſe amplianda, *cap. Olim, &c. de verborum ſignificatione.*

Obiectio.

Reſpondetur limitari priuilegia ad formam verborum, & rigorem, & materiam ſubiectam. Irregularitas non venit nomine cenſuræ; ſublatio eius non venit appellatione abſolutionis, ſed diſpenſationis: ſicut ergo poteſtas abſoluendi à cenſura nequit extendi ad id, quod non

Soluitur.

eſt

est censura; & sicut potestas absoluendi nequit exerceri nisi per absolutionem, quæ in alia forma, & modo fit differenti à dispensatione, per quam tollitur irregularitas; sic etiam neque potestas absoluendi à censura comprehendit irregularitatem, in qua per potestatem datam dispensatur, non absoluitur.

24 *Irregularitas ex crimine.*

o *Ex criminibus quatuor pertinentibus ad Ordines*, &c. Primum crimen est Simonia in Ordine, scienter commissa. Hanc inducere irregularitatem probat *ex 1.q.1. cap. de cætero*, & locis citatis in argumento ad oppositum, in eodem titulo. Plura capita eandem pœnam habent. Deinde, dicit dispensationem spectare ad solum Pontificem, *ex cap. Nobis, de Simonia.* Ita discernenda est allegatio Doctoris. Tertiò dicit, quòd si, ignorante illo, commissa sit Simonia ab alio, qui pretium in fauorem eius dedit, eum non effici irregulatem, nisi cùm constiterit de errore, quia tunc manet suspensus ab Ordine, donec liberetur. Quòd si in eo statu exequatur actum Ordinis, manet irregularis.

Summarium textus.

Glossa aliorũ, & assertio cõtra primum dictum.

Quoad primum, qui putant ex *cap. Is qui, de sentent. excommun. in 6.* non incurri irregularitatem, nisi pœna sit Iure expressa. Item, non posse imponi consequenter ab homine, negant illa Iura comprehendere irregularitatem, sed pœnam depositionis, aut degradationis, aut suspensionis; & hoc consequenter, quia vt constat ex illo titulo plures continent sententiam etiam iudicis, & eadem forma verborum exprimitur modus pœnæ; aliàs dicendum esset, hanc pœnam posse aliquando esse à iudice. Sed oritur inde inconueniens, nempe pœnam irregularitatis vix probari posse ex antiquis Decretis fuisse in vsu, cùm nullam eius sub propria appellatione mentionem faciant, sed vtantur vocabulo *depositionis, suspensionis, ejectionis, irritationis*, & huiusmodi.

Impugnatur ab inconuenienti.

25 *Eorumdem alia sententia. Non incurri per Simoniã. Iura inducere pœnam diuersã ob Simoniam.*

Secundò dicunt per Simoniam per se non incurri irregularitatem in Ordine, sed ratione excommunicationis, aut suspensionis adiunctæ, aut interdicti. Hoc etiam non videtur subsistere: quia decreta antiqua loquuntur expressè de ipsa Simonia, ob quam inducunt pœnas, vt patet percurrendo illum titulum *causa 1. q. 1.* vel ergo in antiquis Decretis non includitur hæc pœna, vel incurritur propter peccatum Simoniæ. Item, *Extra de Simonia, cap. Nobis*, &c. in *fine*, vbi electio Simoniaca dicitur reprobata, & dispensari non posse cum electo per Episcopum. Dispensatio autem supponit irregularitatem. Item *cap. per tuas*, &c. decernitur vt simoniacè ordinatus Diaconus non ascendat ad superiores Ordines; neque in susceptis ministret, nisi fuerit dispensatus, *c. Si quis ordinauerit*, &c. *in fine.* Ordinatus simoniacè manet ab Ordine suspensus donec fuerit dispensatus; per illam autem suspensionem intelligi potest irregularitas, quia suspensio non propriè dispensatur, vt censura. Ex quibus patet ordinatum simoniacè incurrere hanc pœnam ob ipsam simoniam, & non solùm ob censuram annexam.

In Iure autem nouo, vt *Extrauaganti* Pauli II. *Cùm detestabile.* Simonia realis punitur excommunicatione, & reliquis censuris, & pœnis contra simoniacos quolibet modo latis. Tridentinum *sess. 21. cap. 1.* easdem pœnas contra simoniacè ordinantes statuit. Item, Decretalis Sixti V. contra malè promouentes, & promotos, quam licèt quoad alia Clemens VIII. reduxit ad terminos Iuris communis; tamen quoad pœnam in malè promotos, & promouentes simoniacè, reliquit in suo vigore: per hæc ergo Iura reuiuiuiscit pœna irregularitatis, si vnquam lata fuit contra Simoniacos in Ordine. Videtur ergo dicendum quòd suspensio per modum pœnæ latæ in Iure antiquo contra malè promotos simoniacè, & quæ ab aliquibus dicitur perpetua, non differat ab irregularitate, neque esse propriè censuram, sed illam suspensionem medicinalem, & temporariam, quæ supponit contumaciam, esse censuram.

26 *Dispositio Iuris noui, circa Simoniam in Ordine.* Paulus II. Sixtus V. Clem. VIII.

Tertium dictum Doctoris tenet Felinus *in cap. Per tuas, de Simonia*, asserens esse communem. Et patet argumento *cap. Nobis fuit*, &c. *de Simonia*, quem citat Doctor *gloss. in cap. de Simoniacè, eodem titulo.* Contrarium huius docent aliqui ex fundamento suprà allegato, quia nempe illa pœna non est Iure expressa; ita Nauarrus *in Summa cap. 25.* & alij posteriores. Sed contrà licèt ipse non contrahat irregularitatem: tamen quia Simonia ex culpa aliorum interuenit, in odium eius hæc videntur statuta expressè, vt ex titulo de Simonia variis capitulis continetur æquiualenter in beneficiis, & officiis, quibus interuenit Simonia ex culpa aliorum, nesciente promoto, quæ officia debent dimitti, & resignari, quando constat de Simonia. Hæc autem Iura non sunt noua decreta; sed declaratio antiquorum, quæ perinde comprehendunt, vel à fortiori Simoniam in Ordine commissam quomodocumque, nisi in fraudem ordinati fiat, ordinationémque ipsam irritam statuunt. Vide Glossam cum additione *c. At si Clerici*, &c. *de iudicijs*, vbi illas pœnas intelligit de irregularitate.

27 *Tertia cõclusio Doctoris.* *Contra opinio.* *Probatio conclusionis.* Glossa.

SCHOLIVM.

Accipientem beneficium simoniacè teneri restituere. Extra. Cùm detestabile, de Simonia, c. Si quis 1.q.1. *non tamen tenetur ad id iure diuino; tum quia aliàs si eo ignorante fieret Simonia, ad id teneretur, tum etiam, quia per alia peccata homo non efficitur iure diuino incapax beneficij. Ita Nauar. c. 23. num. 103. 104. Couar. reg.* Peccatum, *part. 2. §. 8. Alia tamen spiritualia simoniacè accepta non tenetur quis dimittere ante sententiam, quia hoc Iure non habetur. Less. lib. 2. c. 35. dub. 29. 30. docet Doctor an incurratur irregularitas in furtiua Ordinum susceptione, & in administratione in Ordine non suscepto, vel in censura, & per clara & expressa Iura.*

SImoniacus autem in beneficio non sic grauiter punitur: tamen ex quo sibi constat quòd simoniacè illud obtinuit, tenetur resignare, & toto tempore quo tenet, iniustè

8 *Simoniacus in beneficio*

tenetur reſignare, & reſtituere.

iniuſtè tenet, & tenetur ad reſtitutionem omnium, quæ percepit. Hæc probantur de Simonia in diuerſis capitulis.

Quæ pœna ſuſcipientis furtiuè Ordinem?

De furto in Ordine, diſtinguo; quia aut prohibetur per excommunicationem, ne quis accedat niſi de illo Epiſcopatu, & priùs legitimè examinatus, & receptus: aut non eſt talis excommunicatio, vel prohibitio: in vtroque caſu furtiuè ſe ingerens, eſt irregularis, ſed in primo indiſpenſalibiter, niſi per Papam: in ſecundo diſpenſabiliter per Epiſcopum. Probatur *Extrà de eo, qui furtiuè Ordines ſuſcepit, in 1.cap. & 2. in text. & in gloſſ.*

Quæ pœna miniſtrãtis in Ordine nõ ſuſcepto?

Quæ pœna miniſtrãtis in cenſura?

De tertio crimine, quòd ad ipſum ſequatur irregularitas, habetur *Extrà de Clerico non ordinato miniſtrante, per totum.* De quarto, habetur *Extrà de Clerico excommunicato, vel depoſito miniſtrante, per totum.* Et hoc intellige maiori excommunicatione, quia, vt habetur *ibidem, c. Si cel.* licèt in minori excommunicatione celebrans grauiter peccet, nullius tamen irregularitatis notam incurrit. Intellige etiam poſtquàm ſciuit ſe eſſe excommunicatum. Si enim haberet ignorantiam inuincibilem, non tenetur cauere ab actibus Ordinum; nec exercendo illos, incurrit irregularitatem, vt habetur *ibidem, Extrà Apoſtolicæ, in gloſſ.* vtpote ſi quis excommunicauit alium per literas, & à tempore ſigillationis literæ, voluit eum ſtatim eſſe excommunicatum, ille non tenetur ſe habere pro excommunicato quouſque litera ad eum peruenerit.

Non ſeruãs interdictum vel ſuſpenſionẽ an irregularis?

Si autem non ſit ignorantia inuincibilis, nec omnimoda incertitudo, vt ſi per famam, vel rumorem publicum deuenerit ad eum notitia de excommunicatione, irregularis eſt, licèt cum eo mitiùs agatur. Probatur *Extrà de tranſlatione Epiſcoporum, Inter corporalia.* Sic etiam ſi non ſeruetur pœna interdicti, vt habetur *Extrà de exceſſibus prælatorum, & ſubditorum, Tanta*; tamen illud capitulum benè poſſet exponi. Sequitur etiam non ſeruantem ſuſpenſionem, vt habetur *Extrà de ſententia, & re iudic. Cùm æterni. & Extrà de ſententia excommunicatio. cùm medicinalis.*

COMMENTARIVS.

28 *De Simonia in beneficio.*

P *Simoniacus autem in beneficio,* &c. Hîc agit de eo, cui collatum eſt beneficium ſimoniacè, ipſo tamen ignorante, dicit eum dum ſciuerit, teneri ad reſignationem beneficij, & ad reſtitutionem fructuũ: quia, nempe non fecit illos ſuos, cùm collatio ipſo Iure fuerit nulla; vide Scholium, & authores, quos citat *Extrau. deteſtabile.* Reliqua huius literæ patẽt ex Canonibus allegatis. Aliqui in ſuperiori ſententia manentes negant eum, qui cenſura innodatus ſuſcipit Ordines, fieri irregularem propriè, ſed ſuſpenſum: vt Suarez *diſput. 42. de cenſuris, ſect. 3. caſu 7.* ſed Iura aliter diſponunt, & interpretari debent, vt communis Doctorum, & gloſſæ intelligunt.

SCHOLIVM.

Exactè explicat, quomodo ſerui illegitimi, & turpiter mutilati, vel infirmi, ſint irregulares, per expreſſa Iura. Vide Summiſtas v. Irregularitas. *Enriquez lib. 14. c. 8. Suarez tom. 5. diſp. 49. & duabus ſeq.*

9 *Serui quare irregulares.*

S Equitur [q] etiam irregularitas tria non crimina, vtpote ſeruitutem *diſt. 54.* vt *Extrà de ſeruis non ordinandis, per totum.* Ratio autem, quia ſeruus eſt poſſeſſio domini, & ideò non debet ab eo auferri ipſo inuito. Quando autem ordinatur, fit inhabilis ad quoſdam actus ſeruiles: quia ſi de facto fuit ordinatus domino inſcio, nec de nouo conſentiente, debet ſibi reddi: tamen dominus non debet eum actibus dedecentibus Ordinem ſuum applicare, ſed debet ſeruire domino ſuo in actibus decentibus ſtatum ſuum.

Illegitimi quare irregulares?

Sequitur [r] etiam illegitimatum, *Extrà de filijs Presbyt. non ordinandis, c. 1. & 2.* & ratio, quia præſumuntur imitatores paternæ incontinentiæ: tales præſumuntur etiam malè morigerati, quia malè educati: tamen cum eis ſatis faciliter diſpenſatur; vnde Benedictus XI. cum quodam tali ſine diſpenſatione ordinato, & in Ordinibus miniſtrante, poſteà faciliter diſpenſauit, ſicut ipſe vidi Bullam diſpenſationis.

Turpiter mutilati, & infirmi, irregulares ſunt.

Sequitur [s] etiam tertium non crimen, ſcilicet turpem, vel enormem mutilationem, vel infirmitatem; vt habetur *Extrà de corpore vitiatis non ordinandis, cap. Expoſuiſti, & 55. diſtinct. Si Euangelica, & præcedenti*; & *Extrà de Clerico debilitato.* Quòd ſi non ſit mutilatio deformis, nec ipſe fuerit in culpa illius mutilationis, non excluditur, vt habetur *diſt. 55. Si quis à medicis, & duobus cap. ſeq.* Si autem fuerit in culpa, vt ſi ſeipſum mutilauerit, vt *ibidem* habetur, *Si quis abſciderit*, cum tali vix diſpenſatur. Vnde Nicolaus IV. cum difficultate magna diſpenſauit cum quodam tali, quamuis Religioſo. Conſimiliter eſt dicendum de infirmitate enormi, vel non enormi.

COMMEN

COMMENTARIVS.

29 *Irregularitas ex nõ crimine.*

¶ *Equitur etiam irregularitas tria non crimina*, &c. Ex conditione seruitutis, vt opponitur libertati, oritur irregularitas, quamdiu est obnoxius seruus domino, seu seruituti subiectus. Patet *distinct. 54. ex toto titulo de seruis non ordinandis, Authent. Si seruus, C. de Episcopis & Clericis.* Ex communi Theologorum *in hac distinct.* Ratio, quam assignat Doctor, est Leonis Papæ *epist. 1. cap. 16.* habetur *capitulo Generalis, & cap. 1.* Ordinatus inscio domino, & inuito, si repetatur, debet reddi, nisi sit Sacerdos, *cap. Ex antiquis*; sed peculium reddere debet. Hæc irregularitas tollitur per manumissionem, aut quacunque via restituatur libertati seruus.

Ex seruitute.

30 *Irregularitas ex illegitimatione.*

r *Sequitur etiam illegitimatum*, &c. Hæc irregularitas patet ex textu citato, & *in 6. in cap. consuluit*, &c. iuxta glossam, *de seruis non ordinandis, cap. Per venerabilem*, &c. *qui filij sint legitimi, & distinct. 56.* per multos textus in principio, intelliguntur illegitimi, qui non nascuntur ex matrimonio vero, aut probabili, etiam ex bona fide alterius coniugis, quæ sufficit ad legitimationem prolis, modò matrimonium non fuerit clandestinum. *cap. Ex tenore, qui sint filij legitimi, cap. Cùm inhibitio*, &c. *de clandestino desponsat.* Legitimantur nati ex soluto, & soluta, qui habiles erant ad matrimonium, ipso superueniente, *cap. Tanta*, &c. *qui sint filij legitimi.*

Qui sint illegitimi, aut legitimi filij.

31 *Irregularitas ex mutilatione.*

s *Sequitur etiam tertium*, &c. Irregularitas ex mutilatione aliquando est cum culpa, aliquando sine culpa. Cum culpa fit etiam per voluntarium indirectum, vt quando ipse dedit mutilationi in parte, aut in toto membro causam, etiam occulto, vt si abscinderit sibi partem, membrum aliquod, aut partem membri, tunc est irregularis; vt patet *cap. Qui partem, distinct. 55.* Quoad partis non notabilis abscissionem requiritur voluntas directa, & non sufficit indirecta, vt docet Nauarr. *c. 27.* vt si in duello aliqua pars digiti fuerit abscissa ab alio, non facit irregularem: quia longè atrocius est, vt quis in seipsum ferrum stringat, quàm vt ab alio incidatur. Voluntas ergo directa, vt habet actum, est, quæ punitur in illo textu. Quod si causam dedit, vt membrum etiam occultum abscindatur integrè, vt si fiat Eunuchus ex pœna delicti, fit irregularis secundùm eundem; qui citat Hostiensem, & Ioannem Andream, & communem sententiam. Et patet ex *cap. Ex parte*, &c. *de corpore vitiatis*, &c.

Oppositum huius est etiam probabile, si rigor Canonum, & proprietas inspiciatur, qui videntur semper loqui de voluntate directa, vt indicat quandam in seipsum ferocitatem, vt patet *ex Canon. 22. & 23. Apostol. cap. Hi qui, distinct. 55. & cap. Maritum 33. distinct.* &c. *cap. Qui partem.* Prior sententia, quia communis, securior est. Ad irregularitatem ex voluntate directa culpabili sufficit, vt pars membri abscindatur. Ad irregularitatem ex voluntate indirecta requiritur totum membrum abscindi. Si mutilatio fiat sine culpa, incurritur quando ex carentia membri inducitur notabilis difformitas, & indecentia, vel certè inhabilitas ad sacrum ministerium. Est communis, & patet ex titulis citatis à Doctore. 32

Probabile est requiri voluntarium directum.

Quando autem neutrum horum inducitur, non incurritur irregularitas. *Canon. 22. Apostolorum*: vbi dicitur Eunuchos factos sine sua culpa non esse irregulares. *cap. 1. & 2. de corpore vitiatis.* Vbi definitur eos defectus, qui non inducunt impedimentum ministerij, aut deformitatem, non inducere irregularitatem. Item, *c. Si partem. cap. Lator. cap. Præcepta, distinct. 55.* impedimentum vsus Ordinis, & deformitas in laico inferunt irregularitatem simpliciter: in clerico verò ne ascendat ad Superiores Ordines; in ordinato quoad vsum si superueniat, respectiuè ad vsum illius Ordinis tantùm, ad quem impeditur, vel quem nequit sine scandalo exercere. Si tamen aliquem actum Ordinis exercere potest sine scandalo, ad eum non fit irregularis. Vt si Sacerdos, si careat manibus, nequit celebrare, potest tamen audire Confessiones. Si sit surdus, nequit hoc, potest illud, potest solemniter exercere officium Diaconi, & Subdiaconi, nisi ad hæc sit impeditus. 33

Effectus irregularitatis in diuersis subiectis.

Morbus similiter incurabilis inducit irregularitatem, quando habet annexum impedimentum perpetuum, aut deformitatem. Patet ex Canonibus citatis *de corpore vitiatis, & de clerico ægroto, distinct. 55.* requiritur vt sit incurabilis, vt inferat hanc irregularitatem, & vt impedimentum, aut deformitas sit perpetua. irregularitatis, quæ ex vitio corporis incurritur, ad solum Papam spectat dispensatio, vt tenet communis.

Irregularitas ex morbo.

SCHOLIVM.

Hæc litera habet aliquot dicta. Primò, docet occisores & mutilatores esse irregulares. Secundò, ait occidentem in sua iusta defensione fieri irregularem, quod tenent D. Thom. 2. 2. q. 64. art. 7. ad 3. gloss. cap. Sicut dignum. §. Clericus, *de hom. facit Trident. sess. 14. cap. 7. quod verum est Iure antiquo, sed oppositum est iure nouo Clem. vnic. de hom. & tenet communis. Couarr. ibi 3. part. §. 1. Nauarr. cap. 27. n. 207. Castro 2. de leg. pœn. 4. Summistæ v.* homicid. *Tertiò, ait casualiter occidentem, si dat operam rei illicitæ, esse irregularem. Quod intellige, si opus quod exercet, est prohibitum ob periculum homicidij, non aliter. Ita D. Thom. 2. 2. q. 64. art. 8. vbi Caietan. Syl. v.* Homicid. 2. §. 2. *Ang. ibi num. 1. Suarez tom. 5. disp. 45. sect. 6. citans multos. Couarr. de hom. 2. part. §. 4. num. 9. 10. Herrera 2. d. 32. quæst. 15. Emanuel Sum. cap. 166. Sotus de iust. quæst. 1. art. 9. ex quibus D. Thom. & alij sine vlla limitatione tenent hoc dictum, & habetur cap.* Dilectus, *cap.* Ioannes, *cap. fin. de hom. Item cap* Continebatur, *eod. Opposita sentent. est probabilis valde. Henriquez lib. 4. cap. 11. §. 11. citans multos, Salon. 2. 2. q. 64. art. 8. Bannes & alij.* Quartò, *ait irregularitatem homicidij voluntarij*

voluntarij non tolli niſi per Baptiſmum, intellige niſi aduenìat diſpenſatio, vt explicat infrà diſt. 33. quæſt. 2. fin. aliæ enim nonnullæ irregularitates tolluntur, aliter, vt ſi ceſſet infirmitas, ætas puerilis, ignorantia.

10 SEquuntur [f] etiam duo, quæ quandoque poſſunt eſſe cum culpa, quandoque ſine culpa, videlicet homicidium, & bigamia. Sub homicidio continetur mutilatio actiua enormis alterius hominis: & de iſta materia habetur *Extrà de homicidio voluntario, & inuoluntario: & 55. diſtinctione cap. vltim. 50. diſtinct. Miror*, & hoc propter horrorem ſanguinis effuſi. Vnde etiam Dauid non permiſit Deus ædificare domum nomini ſuo, multo ſanguine effuſo, *2. Reg. 7.* ſed de hoc diſtingue de voluntario & inuoluntario: voluntarium nunquam deletur niſi per Baptiſmum, & tunc eſt ratio congrua, quia deletur ratio, quia non ampliùs habetur horrori iam nouus homo factus, per Baptiſmum. Si autem ſimpliciter eſt inuoluntarium, vtpote aliùs irruit in gladium iſtius, in nullo nocet. *diſtinct. 28.* Si autem inuoluntarium ſecundùm *quid*, vtpote non potuit euadere mortem niſi occideret, irregularis eſt, *ibid. diſtinct. 50. de his.* Sed facilis eſt diſpenſatio. Si autem eſt caſuale, & dedit operam rei licitæ, & adhibuit debitam diligentiam, nullam pœnam incurrit: altera illarum conditionum prætermiſſa, incurrit pœnam. De bigamia, quæ ſimpliciter inducit irregularitatem, vt dicetur inferiùs in materia de matrimonio, habetur *Extrà de bigamis.*

Vide Abul. 2. Reg. c. 7.

Diſt. 33.

COMMENTARIVS.

35 *Irregularitas ex defectu ſignificationis.*

f *Sequuntur etiam duo*, &c. Agit de irregularitate, quæ eſt ex homicidio, & bigamia; dicit etiam contingere aliquando ex culpa, aliquando ſine culpa. Ad diſtinctionem huius à priori: nam licèt mutilatio ſui ipſius contingat cum culpa, vt ſuperiùs ſupponit; quia tamen rarò contingit, & in moralibus frequenter contingentium habetur ratio, ideò in diuiſione generali eam reducit ad irregularitatem, quæ eſt ex indecentia, & deformitate; ex quibus primariò reſultat: quamuis etiam culpa ipſa puniatur in mutilatione ſe in parte, aut toto membro.

Contingit quandoque cum culpa, & ſine culpa.

Hæc autem irregularitas, quæ ex defectu Sacramenti, ſeu ſignificationis vt in bigamia, vel ex defectu lenitatis, vt in homicidio contingit, eſt frequenter cum peccato; aliquando etiam ſine peccato, quod ſufficit ad præſentem differentiam, quæ accidentalis eſt, & non ſubſtantialis, quia per accidens eſt vt coniungatur culpa, licèt in ordine ad diſpenſationem obtinendam plurimùm ſpectatur tam culpa, quàm modus culpæ, quo quis homicidium committit directè, aut indirectè.

36 *Triplex genus homicidij.*

Diſtinguit autem Doctor tria genera homicidij, nempe voluntarij ſimpliciter, voluntarij ſecundùm *quid*, & voluntarij caſualis. Voluntarium ſimpliciter eſt, quando occiſio intenditur in ſe, vel in ſua cauſa proxima, & ineuitabili mortis: v. g. cùm quis intendit alium occidere directè, vel etiamſi non concipiat occiſionem inferendam directè, intendit tamen actionem, quæ per ſe eſt illatiua mortis ineuitabiliter, vt percutere aliquem gladio, & quantum poteſt, & vbicunque poteſt, aut eum præcipitare ex turri, aut propinare venenum per ſe lethiferum, quia vult cauſam proximam, vult etiam effectum, ſi ſequatur quantùm eſt ex ſe. In homicidio autem voluntario ex ſtylo Iuris diſtinguunt Doctores homicidium, vt eſt contra iuſtitiam, & homicidium licitum, vel certè illicitum, vt ſi fiat contra charitatem; v. g. cùm iudex occidit ſecundùm iuſtitiam reum, cui ex lege talis pœna debetur, eſt homicidium licitum. Cùm verò occidit ex odio aliquem, ſecundùm tamen iuſtitiam, & ob demeritum, peccat contra charitatem, & non contra iuſtitiam: quia talis pœna debetur ex lege: homicidium autem voluntarium vtroque modo inducit irregularitatem, vt dicit Doctor, & patet ex legibus citatis.

Voluntarium directè.

Eſt quandoque contra iuſtitiam, aliquando contra charitatem.

Sed in ordine ad irregularitatem, ciúſque reſeruationem, homicidium voluntarium intelligitur homicidium iniuſtè factum: quod Pontifici ſoli reſeruatur, vt patet ex tenore Iubilæi, Cruciatæ, & Priuilegiorum, in quibus facultas diſpenſandi in hoc homicidio reſeruatur Pontifici, & ex Concilio Tridentino *ſeſſione 24. cap. 6.* quantumlibet homicidium ſit occultum. Vnde colligunt Doctores, quando conceditur facultas diſpenſandi in omnibus irregularitatibus, excepta illa, quæ eſt ex homicidio voluntario, intelligi tantùm homicidium iniuſtè perpetratum directè volitum in ſe, vel in ſua cauſa proxima: ac proinde in cæteris ex delicto occulto poſſe diſpenſari per alios, vt communiter Doctores, niſi deducantur ad forum publicum: deducitur autem ad forum publicum per denunciationem, & accuſationem inſtituto proceſſu iudiciario, quando probari nequit crimen, recidit ad eundem ſtatum, in quo fuit priùs, quantùm ad facultatem diſpenſandi, quia non mutatur ſtatus eius, vt quidam volunt, maximè deficiente plena, & ſemiplena probatione.

37 *Homicidium iniuſtum & voluntarium inducit irregularitatem reſeruatam Pontifici.* Trident.

Diſpenſare poſſe in cæteris ex homicidio occulto. Limitatio.

De homicidio voluntario hoc ſenſu loquitur Doctor, quando dicit homicidium voluntarium nunquam deleri, niſi per Baptiſmum, quia *infrà diſtinct. 33. quæſt. 2.* ſupponit tolli per diſpenſationem, ſicut & bigamiam quæ etiam poſt Baptiſmum manet, vt *ibi* docet. Imò etiam in Ordine ad ſummum Pontificem diſpenſatio hæc reputatur in eo ſenſu impoſſibilis, quo eſt validè difficilis diſpenſatio, neque concedenda niſi ex grauiſſimis cauſis. Vnde Tridentinum citatum hoc ipſum ſignificare voluit *ſeſſione 14. cap. 7.* dicens *nullo tempore ad ſacros Ordines promoueri poſſit*, &c. *omni Ordine perpetuo careat*, &c. Vide *cap. Miror, diſtinct. 50. cap. Inquiſitionis*, &c. *de accuſat. cap. Non ab homine*, &c. *de iudic.*

38 *Hæc irregularitas quomodo indiſpenſabilis.* Trident.

Ad homicidium voluntarium hoc modo reducitur homicidium etiam aliquando indirectè volitum

39

Homicidium voluntarium præsumptione fori.

volitum præsumptione fori, vt si quis alium vulnerauit, aut percusserit non intendens eum interficere, aut mutilare, secuta morte, aut mutilatione incurrit irregularitatem homicidij voluntarij, præsumptione fori, quæ in facto fundatur, non tamen in conscientia est homicida voluntarius, hoc modo, quia rei veritas secundùm conscientiam attenditur, & voluntas percutientis, quæ requiri potest ex circumstantiis, & confessione ipsius, nempe ex modo & aliis concurrentibus; quamuis ergo præsumptione fori habeatur homicida voluntarius ex proposito, quia voluntatem ex ipso facto præsumit: tamen in conscientiæ foro aliter iudicandum est: licèt irregularis sit ex delicto in vtroque foro: tamen non est ex proposito, aut intentione homicida; quod requiritur ad homicidium voluntarium, modò adhibuit moderamen conforme intentioni; neque ex natura actionis præuidere potuit, aut debuit secuturam mortem, aut mutilationem, aliàs in vtroque foro esset homicida voluntarius, quia intentio illa esset ficta, quando sufficiens cautela non adiungitur, aut modus, per quem ex natura actionis præcauetur effectus mortis, aut mutilationis, qui ex casu sequitur.

Quomodo de irregularitate iudicandū sit in eo casu.

40 Addit præterea Doctor homicidium voluntarium secundùm *quid* inducere irregularitatem; vt quando fit cum defensione inculpatæ tutelæ: hoc verum erat tum, quando hæc scripsit, Iure antiquo: sed postea sublata est hæc irregularitas per *Clement. vnicam, de homicid.* &c. Hoc homicidium dicitur à Canonistis homicidium ex necessitate. Glossa *in cap. De his, dist.* 50. Archidiacon. & Præpos. *ibidem*, glossa *in cap. Sicut dignum, de homicid.* Trident. *sess.* 14. *cap.* 7. quam necessitatem diuidunt in euitabilem, quæ non excusat ab irregularitate, & in euitabilem, quæ excusat. v. g. si mutilandò euaderet, tunc occidendo fieret irregularis, & peccaret; si etiam defensio transeat in aggressionem, non excusatur, quia in illo excessu non est defensio, neque necessaria est ad euasionem mortis, tamen occidens etiam in eo casu non censetur homicida voluntarius primo modo: vnde irregularitas quæ ex tali homicidio incurritur, reducitur à quibusdam ad eam, quæ est ex homicidio casuali.

Defensio inculpatæ tutelæ.

Quomodo intelligenda.

Quoad tertiam speciem, quæ est homicidij casualis, doctrina circa hoc, quam tradit Doctor, est communis, videatur *cap. Dilectæ*, &c. *cum tribus sequentibus*, *cap. Ioannes*, *cap. vltimo, de homicidio*: vbi Doctores, & Theologi *in hac distinct. & 1.2. quæst. 73. & 2.2. q. 64. art.* 8. Couarr. *Clement. Si furiosus 2. part.* Nauarr. *cap.* 27. Hîc culpatur potissimùm negligentia ad euitandum homicidium, & eiùs periculum. Circa autem irregularitatem ex homicidio his tribus modis prouenientem formantur regulæ generales, & casus à Doctoribus in specie, quæ passim occurrunt in Summistis, quas hîc proinde omitto breuitatis causa: nam sufficit aliqua in genere dicere ad declarationem textus, cùm tractatus integer sine prolixitate nequit exhiberi. Est præterea irregularitas alia homicidij, quæ non est ex delicto, sed ex defectu lenitatis, seu significationis, quam vocant Sacramenti, vt quando iudex occidit malefactores secundùm pœnam legis. Circa hæc omnia videatur Suarez *de censuris, disp.* 44. *& seq.* vbi diffusè hanc materiam tractat. Quoad regulas generales & casus particulares, de irregularitate ex bigamia agit Doctor *infrà distinct.* 33. *q.* 2. quam ibi breuiter explicabimus.

41 *Irregularitas ex homicidio casuali.*

Irregularitas ex defectu lenitatis.

SCHOLIVM.

Excommunicationem esse à Iure, & ab homine, sed non posse ferri nisi pro peccato mortali graui; quam comitatur contumacia. Est communis, & prima pars habetur 11. *q.* 3. c. Nemo Episcoporum. *& docet Leo epist.* 89. *Idem est de suspensione & interdicto, vt tenet Suar.* 5. *tom. disp.* 4. *sect.* 4. *contra Nauar. c.* 27. *n.* 165. *& alios. Secundam partem de contumacia tenet D. Th.* 4. *dist.* 18. *q.* 2. *art.* 1. *quæstiuncula* 3. *Soto* 5. *de iust. q.* 6. *art.* 2. *Nauar. c.* 27. *n.* 9. *&* 11. *Couarr.* c. Alma mater. *part.* 1. §. 9. *n.* 4. *& seq. ab excommunicatione ab homine, solus excommunicator, vel eius superior, absoluit ab excommunicatione Iuris non reseruata, omnis confessor, ex* c. Nuper. *de sentent. excomm. Ric.* 4 *dist.* 18. *art.* 9. *q.* 3. *Gab. quæst.* 3. *art.* 3. *Bo. q.* 6. *fin. Soto dist.* 22. *quæst.* 3. *art.* 2. *Summistæ v.* Absolutio. *Syl. Ang. Caietan. Suarez tom.* 5. *disp.* 24. *sect.* 4. *& communis. Scotus tamen parui facit textum citatum ad propositum.*

QVarta " pœna est excommunicatio, de qua quid sit, dictum est *distinctione decima nona, quinto articulo solutionis*; & hoc de excommunicatione maiori, quæ est, simpliciter excommunicatio: minor siquidem non est excommunicatio, nisi secundùm *quid*: quia secundùm *quid* excludit à communione fidelium, puta in Sacramentis. 11 *Num.* 15.

Vnde etiam incurritur, patet, quia quandoque à Iure, quandoque à iudice. Et quidem à Iure quandoque erat possibile dicere numerum, imò erat paruus numerus, quando fuerunt decretales compilatæ sub Greg. IX. sed hodie quis numerare sufficiat, & cùm crescant in infinitum, crescentibus moribus capitum, non oportet circa hoc membranas implere. *Cōtra multitudinem censurarum.*

Hoc tamen dico, quòd nec à Iure, nec à iudice debet infligi, nisi pro peccato mortali: nec pro quocunque, sed graui, cum quo etiam concomitatur contumacia: quia quamdiu aliquis est paratus satisfacere pro culpa, & audit Ecclesiam, quare habendus est sicut Ethnicus, & publicanus? cùm secundùm Christum pœna ista infligatur quasi vltima, illi, qui non vult audire Ecclesiam, qui est finaliter contumax. *Quando sit excommunicatio ferēda? quæ eius materia.*

Quis

Quis excommunicare poteſt?

Quis autem ſit miniſter Iuris inferendo hanc pœnam, dictum eſt *ſuprà diſt.* 19. vbi priùs, quia ad ſimpliciter excommunicandum, nullus eſt niſi cui ſubſunt omnes fideles: ergo nec aliquis alius, niſi vt commiſſarius auctoritate illius.

12 *Rich.* 18. *diſtinct. art.* 9. *q.* 1. *&* 3. *& D. Th. ibid. art.* 2. *quæſt.* 5. *De tranſlatione Epiſcoporũ inter corporalia.* *Excommunicatio eſt grauior irregularitate.*

Qualiter[x] relaxatur? Reſpondeo, quòd per abſolutionem factam ab illo, qui excommunicauit, ſi eſt excommunicatio à iudice, vel à ſuperiore eius. Si autem eſt à Iure, per abſolutionem eius, qui Ius condidit, nec hoc ſolùm, vt dicunt multi, ſed per abſolutionem cuiuſcumque Sacerdotis, quando legiſlator non reſeruauit ſibi iſtam abſolutionem, & probant per *capitulum Extrà de ſententia excommunicationis, Nuper.* Sed illa probatio parùm cogit: quia non ſequitur; *ille non reſeruat: ergo conceſſit*, loquendo de forma conſequentiæ, etiam ſecundùm Iura: quia poſſe abſoluere cadit ſub illa regula, *Quod non eſt conceſſum, videtur eſſe prohibitum*; quia non competit alicui abſoluere à ſententia commiſſa à ſuperiore, niſi ſit ſibi conceſſum.

Comparando autem iſtam pœnam ad præcedentem, hæc ſimpliciter eſt grauior, quantùm ad intentionem, quia excludit ab omni communione aliàs licita: illa tantùm ab his, quæ pertinent ad Ordines; ſed iſta reputatur leuior, quia faciliùs remittitur; ſed hoc eſt ad oppoſitum: iſta enim ideò faciliùs remittitur, quia grauiſſima eſt, & à pluribus excludit: illæ autem duæ pœnæ, ſcilicet irregularitatis, & excommunicationis, poſſunt eſſe & publicæ, & priuatæ: & quoad hoc quòd poſſunt eſſe priuatæ, ſunt minùs graues, quàm alterutra præcedentium, quæ duæ ſemper ſunt publicæ,

COMMENTARIVS.

42 *Quarta pœna excommunicatio.*

u *QVarta pœna eſt excommunicatio*, &c. Vide Scholium, quod ſummariè fundamentum huius doctrinæ exponit: quoad numerum verò vide Toletum *in Summa, lib.* 1. *c.* 14. & deinceps. Suarez *tom.* 5. *de cenſuris.* Reginaldum *in praxi lib.* 9. Sayrum *de cenſuris, lib.* 3. & Nauarr. *in Summa, c.* 27. Summiſtas *verb. Excommunicatio.*

Supponit peccatum graue, & contumaciam.

Fertur ob peccatum mortale, & graue, cui annexa eſt contumacia, & idem de interdicto, & ſuſpenſione. Tridentin. *ſeſſ.* 25. *cap.* 3. *de reformat. cap. Præſenti* 5. *q.* 2. *c. Veritatis*, &c. *de dolo & contumacia, cap.* 2. *de teſtibus cogendis, cap. Honoratus d.* 75. Auguſt. *de corrept. & gratia, cap.* 15. *cap. Nullus.* 11. *quæſt.* 3. Eſt communis. Abbas *in cap. vltimo, de cohabitatione clericorum, & mulierum.* Felinus *in cap. Apoſtolicæ*, &c. *de exception.* ideóque non pro omni peccato etiam mortali ferenda eſt, ſed pro graui, cui annexa eſt contumacia, vt

Ratio optima Doctoris.

dicit Doctor; & ratio, quam aſſignat, eſt efficax: quia hæc poteſtas data Eccleſiæ explicatur in illo loco, quem inſinuat Doctor *Matth.* 18. & eius exercitium declaratur fieri debere contra eos, qui non audiunt Eccleſiam, qui ſunt contumaces; vt docet D. Thom. *in* 4. *diſtinct.* 18. *quæſt.* 2. *artic.* 1. *quæſtiunc.* 3. Noſter Caſtro *lib.* 2. *de lege pœnali, concl.* 4. Couarr. *in cap. Alma mater.* Nauarr. *in Summa, cap.* 27. *num.* 9. *&* 11. Soto *in* 4. *diſtinct.* 22. *quæſt.* 1. *artic.* 2. *& lib.* 5. *de Iuſtitia & Iure, quæſt.* 6. *artic.* 2. Suarez *diſput.* 4. *ſect.* 5.

Vſus debitus excommunicat. Trident. *Regula procedendi contra concubinarium.*

Quin etiam hæc cenſura non debet fieri, niſi in caſu, quo alia remedia, & monitiones nullum habeant effectum. Vnde Tridentinum *ſeſſ.* 25. *de reformat. cap.* 14. in caſu concubinatus clericorum ſic ordinat procedendum, vt primò admoneantur. Secundò, niſi emendati fuerint, priuentur tertia parte fructuum. Tertiò, priuatione beneficij, officij, portionum, penſionum, & inhabiles fiant ad dignitates, officia, beneficia. Quartò, tandem excommunicentur, ſi in delicto hæſerint, aut intermiſſum conſortium repetant. *Quis autem ſit Miniſter iuris?* &c. vide *diſtinct.* 19.

43 *Quis abſoluere poteſt ab*

x *Qualiter relaxatur?* &c. Tenet communem ſententiam de abſolutione ab excommunicatione non reſeruata *ex cap. Nuper*, &c. *de ſentent. excommunicat.* ſed probationem ex illo capite dicit non eſſe efficacem, quantùm ad vim conſequentiæ, quia ſimpliciter non ſequitur: conditor Canonis non reſeruat; ergo conceſſit. Non ſequitur, inquam, per ipſa Iura, ex regula, *Quod non eſt conceſſum, videtur eſſe prohibitum.* & clarum eſt rationem prædictam non tenere vniuerſaliter in materia iuriſdictionis, neque ex natura rei, neque etiam de Iure, vniuerſaliter loquendo, quod requiritur ad vim conſequentiæ: non ex natura rei, quia inferior nequit diſpenſare in lege ſuperioris, vt Parochus in ſtatuto Epiſcopali, aut Epiſcopus in lege Pontificia; neque conſequenter poteſt propria auctoritate tollere effectum legis, aut pœnam, quæ ex lege eſt auctoritate propria: non ſequitur eadem conſequentia vniuerſaliter ſecundùm Iura, vt patet de diſpenſatione legum, & irregularitatum; aliàs ſequeretur quòd Epiſcopus poſſet diſpenſare in gradibus prohibitis; verbi gratia, contrahendi matrimonium, eo ipſo quòd non ſit prohibita diſpenſatio: ſæpè enim in lege non fit expreſſa mentio conceſſionis: verbi gratia, *in cap. Dilectus*, &c. *de temporibus ordin.* expreſsè dicitur, quòd Archiepiſcopus non potuerit diſpenſare cum Epiſcopo, vt eodem die tres ſacros Ordines conferret: *Quia huiuſmodi diſpenſatio*, inquit Pontif. *à Canone minimè eſt permiſſa*; vbi gloſſa colligit non poſſe Epiſcopos diſpenſare in Iure ordinario, niſi in caſibus ſibi permiſſis.

excõmunicatione. *Ratio capitis nuper, rejcitur.* *Etiam non prohibita reſeruantur ſuperiori.* Gloſſa.

Ante autem declarationem illam Pontificis non legitur prohibitio ſpecialis facta in illo caſu, aut reſeruatio expreſſa poteſtatis, præter illam ſolam, quæ ex vi legis, vt à poteſtate ſuperiori emanauit, orta eſt. Simile eſt illud Tridentini *ſeſſ.* 7. *de Sacram. in genere, canon.* 13. vbi negatur poſſe Epiſcopos, aut alios Prælatos Eccleſiæ habere poteſtatem mutandi, aut innouandi Ritus communes Eccleſiæ, miniſtrandi Sacramenta. Videantur Doctores *in capitulo, & ſi Clerici*, &c. *de iudicijs*, &c. cum gloſſa. Ratio ergo Pontificis *in c. Nuper, de ſentent. excommun.*

44

Explicatur ratio Pontificis.

intelli

Intelligitur de absolutione ab excommunicatione.

intelligenda est de absolutione ab excommunicatione, quia id conceditur, vel supponitur concessum ex vsu & praxi Ecclesiæ, cuius optima congruentia est illa, quam Doctor *infrà* insinuat §. *Comparando*, &c. de facilitate remissionis, seu absolutionis ab excommunicatione; *ideò*, inquit, *facilius remittitur, quia grauissima est, & à pluribus excludit*: ob periculum itaque animarum, & quia non debet protrahi absolutio, quando reus satisfacit, & se disponit *cap. Qua fronte*, &c. *de appellat.* ideò ex intentione Ecclesiæ auferenda, est, & hæc potestas ad Prælatos ordinarios emanat, non ex propria auctoritate, sed ex Ecclesiæ, & Pontificis indulgentia. Diuersam rationem ab hoc inducit potestas dispensandi in lege, aut aliis pœnis. Ideóque non valet illud axioma: *Quidquid potest Papa in vniuersali Ecclesia, potest Episcopus in sua diœcesi, nisi prohibeatur*, &c. Fallit enim in pluribus quia plura potest Pontifex circa irritationem aliquorum actuum, quod nequit Episcopus: plura impedimenta statuere, & inhabilitates, quod nequit Episcopus. Item, statuere circa ministerium Sacramentorum plura, quæ nequit Episcopus. Idem patet in dispensationibus etiam.

SCHOLIVM.

Definit interdictum, ac diuidit, ponitque eius causam efficientem, & auferentem. Ponitur enim & aufertur quandoque à Iure, quandoque ab homine. Definit etiam, ac diuidit, ponitque eodem modo causas effectiuas, & destructiuas suspensionis. Omnia sunt clara, & per expressa Iura, resoluta. Vide Summistas, v. Interdictum, *& v.* Suspensio.

QVinta [y] pœna est interdictum, quæ est arctatio à quibusdam actibus Ecclesiasticis exercendis, vel ab assistendo quibusdam talibus. Et licèt ista pœna aliquando possit infligi loco, & non personæ, quandoque personæ, & non loco, quandoque vtrique; & sicut infligitur, ita est seruanda: tamen vt est distincta pœna à cæteris, frequentiùs infligitur loco, & non personis, nisi dum in loco sunt, vt scilicet in tali loco non liceat celebrare solemniter diuina, nec alios interesse.

13 *Quid interdictum? Interdictũ aliud personale, aliud locale, aliud mixtum.*

Et ista pœna interdicti quandoque contrahitur à Iure, quandoque à iudice. A Iure occurrit exemplum de receptantibus vsurarios extraneos, *Extrà de vsurarijs: Vsurarum voraginem*, & est hodie *in 6. lib.* A iudice propter causas innumeras; communiùs propter inobedientiam communem populi terræ [z]. Relaxatur per illum, qui posuit interdictum: quandoque etiam relaxatur in certis casibus à Iure, vt patet *Extrà de sentent. excomm. cap. Alma mater Ecclesia*, & est hodie *in 6. lib.*

Sexta [a] pœna est suspensio, quæ est prohibitio ab aliquo aliàs conueniente, & hoc ad tempus; in hoc distinguitur ista, pœna specialiter contra alias: hæc [b] autem est multiplex, quia quædam est suspensio ab officio: quædam à beneficio, quædam ab ingressu Ecclesiæ; & vltra quandoque incurritur ipso Iure, vt habetur *Extrà de sent. & re iudic. Cùm æterni. & Extrà de sentent. excomm. Cùm medicinalis.* Et etiam in suscipiendo Ordines ab Episcopo, qui renuntiat loco, & dignitati tali: quia qui executionem non habet, executionem non confert, & ita si Ordinem confert, suscipiens tamen, executionem non habet, ideò est suspensus. De hoc 1. *quæst. 7. Daibertum*, & *Extrà de ordinat. ab Episc. qui renunc. cap. 1. in gloss.* Similiter de ordinato scienter simoniacè, vt dictum est suprà: frequenter autem infligitur à iudice nunc illa, nunc ista. Tollitur autem per relaxationem factam talis suspensionis ab eo, qui eam tulit, vel à superiori eius.

Suspensio quid sit? Est multiplex.

Ordinatus scienter simoniacè, vel ab Episcopo qui renunciauit, est suspensus.

COMMENTARIVS.

45 *Quinta pœna. Interdictum definitur. Eius effectus.*

y *QVinta pœna est interdictum*, &c. Definit interdictum quòd sit *arctatio à quibusdam actibus Ecclesiasticis exercendis, vel ab assistendo illis actibus.* Dicitur *arctatio*, seu *prohibitio*, seu *priuatio*, quæ communis est omnibus pœnis. Dicitur *à quibusdam actibus Ecclesiasticis exercendis, vel ab assistendo*, &c. vt comprehendat vsum tam actiuum, quàm passiuum, quia vtrumque modum aliquando includit hæc pœna, quoad laicos passiuum, quoad clericos actiuum etiam. Dicit etiam *ab aliquibus actibus*, &c. quia quidam actus excipiuntur, vt conferre Baptismum, & Chrisma, pœnitentiam, viaticum, prohibetur extrema vnctio, sepultura, & iuxta aliquos matrimonium, & Ordo, si conferendus sit laicis, & diuina officia. Differt hæc pœna ab excommunicatione quoad actus, quibus priuat, quòd excommunicatio sit priuatio eorum, ratione communionis. Interdictum verò priuat directè vsu illorum actuum, & per se quatenus res sacræ sunt, & independenter à communione membrorum, quam spectat excommunicatio. Differt à suspensione, quòd hæc priuat vsu actiuo, & respectiuè ad personas particulares, nempe Ecclesiasticas. Interdictum cõprehendit vtrumque vsum, & etiam communiter, seu vsum eorum, quæ communia sunt populo, & clero.

Differentia eius ab alijs.

Interdictum diuidit in locale, personale, & mixtum, si dirigatur ad locum erit locale: si ad personam, personale; vtrumque potest esse generale, & particulare: quorum differentia & natura ex forma interdicti colligi potest, & quia de natura pœnæ est, vt non comprehendat nisi eos, ad quos dirigitur, tunc spectanda

46 *Eius diuisio.*

est proprietas verborum, & quid importatur per subiectum, ad quod dirigitur pœna; nam si clerus interdicitur, non comprehenditur populus, neque si populus, comprehenditur clerus; neque etiam alij, qui non sunt membra populi; sed omnes & singulos illius corporis tantùm comprehendit pœna. Circumstantia sententiæ, & materia spectanda est, vt verus sensus eius comprehendatur: vt, v.g. Si interdicatur clerus, quia ex vsu Ecclesiastico sæpè hæc vox sumitur pro clero sæculari solo; aliquando etiam vt comprehendit regularem; dubium esse potest an in odiosis appellatione cleri veniant Regulares, spectanda est forma sententiæ, & materia vt intelligatur, si sententia etiam ad regulares extendatur: nam quando in materia, seu causa non communicant, sic etiam in pœna non videntur comprehendi, nisi aliud forma sententiæ declaret. Non comprehendi autem in odiosis nomine cleri Regulares, docet Sylvester *Interdictum 5.* Sed in hoc regula generalis assignari nequit; spectanda enim est forma sententiæ, vt *cap. Si sententia, de sententia excommunicationis in 6.* Vbi nomine cleri comprehenduntur Regulares. Sed casus ille ad totam communitatem oppidi spectabat, cuius onera sentire debebant; quando autem causa est particularis cleri secularis, tunc non videntur comprehendi Regulares nomine cleri, nisi aliàs ex sententia ipsa constet, vel certè in causa communicent.

Comprehendit subiectum ad quod dirigitur.

An Regulares comprehendantur in clero quoad odiosa.

47 *Interdictum mixtum.*

Interdictum mixtum est, quando non solùm locus interdicitur, sed etiam æquè specialiter persona determinatè, vel indeterminatè; vel communitas; aut certè quando primariò persona interdicitur, vt Princeps, & locus ad quemcumque peruenerit; quod interdictum dicitur à quibusdam ambulatorium, vel deambulatorium. Eius mentio fit *in c. Non est vobis, &c. de sponsalibus, & c. Dilectis filijs, &c. de appellationibus.* Interdictum generale locale non includit interdictum generale personale, neque è contra, per se loquendo, quamuis à iudice coniungi possint. patet *cap. Si sententia, allegato.* Interdictum particulare personale non infert interdictum particulare locale; at contra interdictum particulare locale infert particulare personale: nempe eius qui dedit causam interdicto locali, qui simpliciter est interdictus vbique, donec satisfacienti relaxatur pœna, ex dicto capitulo, *Si sententia*, &c. Idem dicas de interdicto generali locali inferre personale, quoad eos, qui causam interdicto dederunt, quia locus non interdicitur nisi ratione delicti personarum, quos pœna primariò comprehendit ex suo motiuo & causa: vbique enim dans causam subest pœnæ, nisi relaxetur.

Dans causam locali comprehenditur pœna.

48 z *Relaxatur per illum, qui posuit interdictum*, &c. Hîc adducit etiam moderationem Bonifacij VIII. in causa interdicti, quæ habetur *cap. Alma mater*, &c. *de sententi. excomm. in 6.* Primò quantùm ad Sacramentum Pœnitentiæ ministrandum tempore interdicti. Secundò, quantùm ad officia diuina, & Missas celebrandas ianuis clausis, & submissa voce, non pulsatis campanis in loco interdicti. Tertiò, de suspensione interdicti in festiuitatibus Natalis Domini, Paschæ, & Pentecostes, & Assumptionis Beatissimæ Virginis, vt continetur in constitutione; & hoc est quod intendit Doctor de relaxatione interdicti in certis casibus.

Moderatio cap. Alma mater.

Pœna eorum, qui violant interdictum si clerici sunt, habetur *c. Is cui. de sent. excomm. in 6. & cap. 1. eod. & cap. 1. de sententia, & re iudicata*, &c. Vnde colligunt Doctores incurrere eos irregularitatem, si Missas, si officia diuina celebrant cum solemnitate, exceptis casibus concessis; si ministrent Sacramenta, quæ prohibentur.

Pœna violantium.

49 a *Sexta est suspensio*, &c. Definit suspensionem, quòd sit *prohibitio ab aliquo aliàs conueniente, & hoc ad tempus*, &c. non tollit ergo potestatem, sed vsum eius, *& hoc*, inquit, *ad tempus*, &c. Quibus verbis significat distinctionem huius pœnæ ab aliis. Loquitur de suspensione, qua est merè pœna diuersa ab aliis; nam vt fertur per modum censuræ, supponit contumaciam, & includitur in excommunicatione, tanquam pars in toto; neque habet tempus limitatum, cùm dependeat à conditione ponenda ex parte suspensi: nempe correctione, aut emendatione; qua autem est mera pœna vindicatiua, non imponitur: nisi quoad tempus. Idem docent Canonistæ, Innocent. *c. 1. de excessibus Prælatorum.* Abbas *in cap. Reprehensibilis*, &c. *& c. Sæpe*, &c. *de appellat.* Patet *ex c. Eos*, &c. *de tempor. ord. in 6. c. fin. eod. cap. Si quis ordinauerit*, &c. *de Simonia, c. Cùm in cunctis*, &c. *de elect. c. Cùm Medicinalis*, &c. *de sentent. excom. in 6. c. Sacro*, &c. *de sentent. excomm. c. 1. de sentent. & re iudicata in 6. c. fin. de offic. iudic. delegati*, &c. *in 6. Clem. Multorum*, &c. *de hæreticis, Clem.* &c. *de vita & honestat. clericorum.* Ex quibus patet hanc pœnam vt plurimùm à Iure latam esse temporariam, nisi in casu contumaciæ, & satisfactionis exhibendæ; qualis est illa, quæ fertur *cap. Quia sæpè*, &c. *de elect. in 6. & c. Præsenti*, &c. *de officio iudicis ordin. cap. Exigit. & cap. Felicis*, &c. *de censibus in 6.*

Suspensio definitur.

Duplex acceptio suspensionis.

Vt merè est pœna durat ad tempus.

Quòd si suspensio perpetua feratur, potiùs habet rationem depositionis, quàm suspensionis; vel certè non plurimùm differt à depositione, vel ab aliis pœnis quæ perpetuæ sunt. Quòd si quis velit cum aliis dari suspensionem perpetuam; tunc intelligendus est Doctor notasse differentiam, quæ vt plurimùm conuenit suspensioni, eique soli, quod in re morali sufficit: nam cæteræ pœnæ non limitant tempus ex natura sua, quia excommunicatio, & interdictum manent, quamdiu causa eorum manet, & non tolluntur, nisi per absolutionem, seu relaxationem, posita satisfactione. Irregularitas, infamia, per sententiam, sunt etiam natura sua perpetuæ, sicut & depositio, & degradatio, neque ex se definunt, sed per dispensationem, & restitutionem; suspensio autem temporaria ex natura sua definit, & finito tempore finitur etiam pœna, absque vlla sententia iudicis, aut officio, aut declaratione. Per hoc ergo rectè statuitur hæc differentia à Doctore in re morali; nam cætera, quæ conueniunt suspensioni, conueniunt etiam in toto, vel in parte aliis pœnis: præter differentiam annotatam.

50 *Perpetua non differt ab aliis.*

Proprium suspensioni vt sit temporalis.

Expirat cum tempore.

51 b *Hæc multiplex est*, &c. Ab officio, beneficio, ab ingressu Ecclesiæ, ab executione Ordinis suscepti ab eo qui executionem dare non potuit, & idem de Ordine scienter suscepto à simoniaco. Non commemorat Doctor suspensionem ab Ordine; quia hæc includitur in suspensione ab officio absolutè lata, quæ priuat omni vsu Ordinis, iurisdictionis, & muneris Ecclesiastici, vt communis tradit, *cap. Cùm dilectus*,

Eius diuisio.

Suspensus ab officio manet suspensus ab Ordine.

Non includit suspensionem à beneficio.

Nec à beneficio suspensus est ab officio.

Limitatio.

Absolutè lata coprehendis omnia.

tus,&c.de consuetud. Panormitanus *Clement.capientes, cap. Caueant, &c. de sentent. excommunic. in 6.cap.vltim.de cleric.excommun.iniuste,* suspensus ab officio, & idem de suspenso ab Ordine, exercens actum Ordinis sit irregularis,*cap.Cùm æterni,de sententia,& re iudicata in 6.*Hæc suspensio ab officio intelligitur ab Ordine, & iurisdictione, non tamen à beneficio; vt glossa *in Clement.Capientes.* Patet ex praxi,quia sæpè fertur suspensio ab officio, & beneficio simul,quæ additio esset superflua, si suspensio ab officio esset etiam à beneficio. Suspensus à beneficio non ideò est suspensus ab officio. glossa *in cap. Vnitonienſis,&c.de elect.* Panormitan.*cap.Cùm dilectus,&c.de consuetud.* Limitat Nauarrus quando iurisdictio non competit solùm ratione beneficij,*cap.27.in Summa.* Suspensus à beneficio est suspensus à perceptione fructuum: quando simpliciter fertur suspensio, intelligitur maior, id est,suspendi ab omnibus,quia nihil limitat,& oportet effectum suum habere determinatum, aliàs esset inefficax.

52 *Suspensus ab Ordine.*

Suspensus ab Ordine minori est suspensus à maiori,non è contrà.Ostiens.*c.Dilectus filius,&c. de tempor.ordin.*cum communi. Suspensus à minori non potest ascendere ad maiores: suspensus à collatione minorum, nequit conferre maiores. è contra si à maiori conferendo tantùm, potest etiam minores conferre. Abbas *in cap. final.de Apostat.* & alij.

Suspensus ab ingressu Ecclesiæ.

Suspensus ab ingressu Ecclesiæ nequit exercere in ea Ordinem, aut audire in ea diuina. Ioannes Andreas,Geminian.Anc.*in c.Is cui,&c. de sentent. excommunic.in 6.* nequit in ea sepeliri, aut in cœmeterio eius, nisi pœnitens absoluatur, potest tamen omnia extra illam percipere Sacramenta. Plura circa hæc vide apud Doctores, & Summistas.

SCHOLIVM.

Quinque pœnas vltimas, id est, infamiam, irregularitatem, excommunicationem, interdictum, & suspensionem, non irritare collationem Ordinum. De degradatione si fiat circa Episcopum, id est dubium, iuxta dicta dist. præced. n.6. si enim teneatur non esse Ordinem, consequenter dicendum collationem Ordinum ab Episcopo degradato,esse nullam.Hanc tamen non tenet Doctor,vt ibi notaui,quia multò magis est Ordo,quàm Ostiariatus,& Lectoratus.

14 De secundo articulo principali certum est de quinque pœnis vltimis, quòd non prohibent à collatione, vel susceptione Ordinum de facto; vt probatur per August.1.q.1. *Quod quidam.* & est ratio,quia cum illis pœnis potest stare, & ratio ministri,& suscipientis,& intentio,& alia necessaria hinc inde: de Iure autem prohibent, ita quòd illicitè attentetur contrarium: tamen si attentatur hoc, fit quod intenditur. Ratio autem istius negationis est, quia Ecclesiæ collata est potestas ordinandi sibi ministros, vt colligi potest ex Apostolo 1.*ad Timoth.cap.3.*vbi describitur quales debent Diaconi ordinari. De prima autem pœna, scilicet degradatione, maximè si fiat circa Episcopum, dubium est vtrùm excludat conferre Ordines de facto: sed pro & contra habetur *quæst.præcedente, artic.2.*

15 *Ad arg.1.* Ad argumenta. Ad primum concedi potest quantùm ad quinque pœnas primas: sed si teneatur quantùm ad sextam pœnam, quòd Episcopus depositus simpliciter non est Episcopus, tunc quoad illum casum neganda est similitudo in consequentia: quia character Sacerdotij tolli non potest, nec per consequens Sacerdotium, sicut Episcopatus.

Ad 2. Ad aliud, non sufficit intentio nisi sit minister idoneus, qualis non est depositus secundùm illam opinionem.

Ad 3. Ad tertium, non est simile, quia pœnitentia est Sacramentum generale: & ideò ab illo nullus excluditur, nec de facto, nec de Iure: alia Sacramenta, quæ includunt aliquid excellentiæ, benè possunt alicui negari propter delictum, hoc exigens.

Ad illud de hæresi verum est, quòd non excludit de facto, sed de Iure excludit; si talis etiam non sit condemnatus. Si verò sit præcisus, & condemnatus ab Ecclesia, non confert Ordines,si Episcopatus non sit Ordo,& possit simpliciter auferri,sicut haberent respondere illi, qui tenent Episcopatum non esse Ordinem, sed quandam dignitatem additam super Ordines, quæ ad iurisdictionem magis spectat.

16 *Ad ratio in opp.* Ad argumenta in oppositum. Ad primum, concedo quòd simoniaci ordinatio est irrita quantùm ad executionem: tamen Ordinem recipit; & ideò non indiget nisi vt eius suspensio relaxetur.

Ad 1. Ad secundum,consequentia non tenet,quia ministro Ecclesiæ datum est, vt sit minister in conferendo, non in auferendo.

Ad 2.

Ad 3. Ad tertium tangetur inferius, quomodo Ecclesia potest personas illegitimare, & sic inhabilitare, ne sint idoneæ ad contrahendum matrimonium; sed hîc,ex quo collatus est character, non est similis potestas ad auferendum illis. Et cùm arguitur quòd est illud magis secundùm legem naturæ quàm istud, verum est, vt matrimonium contractum sit ratum: sed non vt quæcumque personæ, nullo obstante impedi

pedimento, poſſint illud matrimonium contrahere. Magis enim eſt de lege naturæ, quòd Deus illud, quod imprimit naturæ, quod non repugnat peccato nec formaliter, nec tanquam cauſæ demeritoriæ, perpetuò remaneat in anima, quàm quod quicumque, & quæcumque ſint habiles ad contrahendum matrimonium. Et ideò inhabilitatio aliqua perſonarum ad iſtum actum, non eſt ita contra legem naturæ, ſicut characterem alicui impreſſum deleri.

COMMENTARIVS.

53 *Secundus articulus. Concluſio.*

c *De ſecundo articulo principali*, &c. Hæc concluſio eſt certa, & de fide, quantùm ad primum membrum, has pœnas non impedire, quin ordo validè conferatur: quòd verò illicitè talis ſuſcipiat Ordinem niſi ignorantia excuſet, certum eſt ex communi Theologorum eum peccare mortaliter, quia contrà prohibitionem Eccleſiæ in re grauiſſima tranſgreditur, & ſacrilegè ſuſcipit Sacramentum. Hoc ipſum patet ex rigore pœnæ, & Canonum. Addit præterea Doctor dubium eſſe ſi Epiſcopus degradatus conferat validè Ordines, ob controuerſiam, quam ſuprà explicuimus *diſtinct. præced. quæſt. vnica, artic.* 1. vbi defendimus partem affirmatiuam; & aliàs de miniſtro Ordinis, explicando definitionem *art.* 2. Idem ipſum dixi de Epiſcopatu, ac de aliis, excepta prima tonſura; quamuis aliqui etiam hanc validè conferri à degradato Epiſcopo exiſtimant, quia non inuenitur Eccleſia annullaſſe collationem eius: ſed tenendo tonſuram non eſſe Ordinem, & poteſtatem eius conferendæ ab Eccleſia eſſe; magis conſequenter dicendum ſpectando rigorem Iuris collationem eſſe omnino inualidam, quia degradatus amittit officium, & iuriſdictionem eam conferendi. Quòd ſi caſus aliquis offerri poſſit, vbi talis tonſura ab Eccleſia non iteratur: dicendum eſt fieri validam per ratihabitionem, quæ retrotrahit actum, & non aliter ex vi primæ collationis à degradato.

Dubiũ aliàs reſolutum.

Per hæc patet ad primum argumentum, & ſecundum argumentum. Ad tertium patet ex litera. Ad quartum patet ex dictis ordinationem eſſe validam etiamſi fiat à præciſo, & condemnato Epiſcopo. Ad reliqua patet ex litera, & ex dictis in reſponſione ad vltimum ſumit legem naturæ latè vt comprehendit perfectionem eius, ſiue naturalem, ſiue ſupernaturalem, & modum agendi cauſæ primæ imprimentis characterem vt indelebilem, qui non ſubeſt corruptioni morali, aut naturali cauſæ creatæ.

QVÆSTIO II.

An ſexus muliebris, aut ætas puerilis impediat ſuſceptionem Ordinum?

D. Thom. *in addit. q. 39. art. 1. & 2. & hic quæſt. 1. art. 2.* D. Bonau. *art. 2. per totum.* Richard. *art. 3. & 4. per totum.* Vaſquez *3. part. diſp. 245. c. 2. & diſp. 246. cap. 1.* Bellarminus *lib. de Sacram. Ordin. cap.* Coccius *tom. 2.*

1 *Argum. 1.*

SECVNDÒ quæro, an ſexus muliebris, aut ætas puerilis impediat ſuſceptionem Ordinum? Quòd non, ad Galat. 3. *In Chriſto Ieſu non eſt ſeruus, neque liber: non eſt maſculus, neque fœmina:* ergo nulla differentia eſt inter fœminam, & maſculum in lege Chriſti, ſicut nec circa ſeruum, & liberum: ergo illud Sacramentum legis Euangelicæ, quod poteſt maſculus recipere, & fœmina, ſicut ſeruus, & liber.

Argum. 2. Præterea 32. *diſt. Presbyter* fit mentio de Presbytera, & 27. *quæſt.* 1. Diaconiſſam non debere ordinari ante 40. annos.

Argum. 3. De ætate etiam puerili arguitur, quia non prohibet aliorum Sacramentorum ſuſceptionem, vt Baptiſmi, & Confirmationis: & videtur potiſſimè ad propoſitum eſſe de Confirmatione, quia illud Sacramentum datur ad dignè confitendum fidem Chriſti; iſte actus non poteſt competere niſi adulto, ſicut nec actus ordinationis: ergo, &c.

2 *Ratio opp.* Oppoſitum 23. diſtinctione, *Sacratas Deo fœminas, vel monachas ſacra vaſa, vel ſacratas pallas contingere, incenſum circa altare ferre, perlatum eſt ad Apoſtolicam Sedem, quæ omnia reprehenſione, & vituperatione plena eſſe, nulli rectè ſapienti, dubium eſt. Omne miniſterium mulieris vituperio plenum eſt.*

Præterea 1. ad Corinth. 11. *Turpe eſt mulieri tonderi.* ergo & Ordinem recipere: quia tonſura concomitatur Ordinem aliquem, vt ſignum ſignatum. Præterea *de vita, & honeſt. cleric. cap. Si quis, & diſt. 23. ibi*, habetur quòd clerici non nutriant comam, ſed tondeantur, Præterea de ætate puerili habetur in canon. diſt. 77. *Subdiaconus non minùs viginti annorum ordinetur.*

cap. Prohibete, *&c. ſeq*

SCHO

SCHOLIVM.

Pueros & ratione carentes inhonestè ordinari; pueros tamen rationis vsum habentes licitè ordinari minoribus, sed non sacris, vtrisque tamen validè, etiamsi suscipiens vsu rationis careat. D. Thom. hîc quæst. 1. art. 1. quæst. 2. Bon. art. 2. q. 2. Ric. art. 4. q. 2. Palud. q. 3. Gab q. 1. q. 2. Sotus q. 1. art. 2. conc. 3. Syl. v Ordo 4. q. 1. Durandum hîc q. 2. tenentem paruulos ante vsum rationis incapaces esse ordinationis.

Hic [a] breuiter dico, quòd excludi ab Ordine, vel Ordinum susceptione, vel non posse suscipere Ordines, potest intelligi tripliciter, videlicet vel non posse debitè, & honestè: vel non posse licitè, quia est contra præceptum: vel nullo modo posse etiam de facto, ita quòd si attentetur fieri, nihil fiat. Primo modo puer, & non habens discretionem non potest recipere Ordines, quia non potest cum debita reuerentia recipere talem gradum, qui confertur in Ordine. Secundo modo puer non potest recipere Ordinem sacrum, licèt possit illo modo recipere Ordines inferiores.

3 *Tripliciter potest quis excludi ab Ordinibus*

Primum probatur, quia susceptioni Ordinis sacri annexum est votum continentiæ, vt habetur *Extra.* sed puer, & non habens discretionem, non potest in istud votum tacitè, vel expressè. Secundum probatur, quia non inuenitur prohibitio arcens pueros à susceptione Ordinum non sacrorum.

De [b] tertio modo non posse, dico quòd istud non inuenitur in puero, & hoc respectu cuiuscunque Ordinis, etiam sacri: quia potestas exequendi aliquem actum, vel gradus, quo quis potest istum actum exercere, potest duratione præcedere actum illum, vel potentiam propinquam ad actum illum; Ordo non est nisi gradus disponens ad ministrandum in determinato gradu Ecclesiastico, vt dictum est *dist. præcedenti:* ergo ille potest competere antequàm solutis impedimentis sit in potentia propinqua ad exercendum illum actum: nec ibi requiritur consensus ad impressionem characteris, sicut nec in minoribus Ordinibus.

De ætate & qualit. à multis. & 28. dist. loquitur de habentibus vsum rationis, ex cap. nullus. de temp. ord. 6. & ex Trid. sess. 23. c. 11.

COMMENTARIVS.

1

[a] *Hic breuiter dico*, &c. Distinguit triplicem modum suscipiendi Ordines. Primus est de susceptione cum debita reuerentia, & dispositione, hoc est, honestè, & debitè. Secundus modus est suscipiendi Ordines licitè, & secundùm leges. Tertius modus suscipiendi validè, & quoad effectum.

Prima conclusio. Secunda conclusio. Tertia conclusio.

Prima conclusio Doctoris est puerum primo modo ante vsum rationis non posse suscipere Ordinem. Secunda neque Ordinem sacrum secundo modo, posse tamè Ordinem non sacrum. Tertia, posse Ordinem suscipere tertio modo.

Prima conclusio per se patet. Secunda quoad primam partem est communis: D. Bonauent. *in hac dist. art. 2. q. 2.* Richardi *art. 4. q. 2. ad 3.* Maioris *dist. 24. q. 2.* Paludan. *in hac dist. q. 3.* & aliorum. Ratio Doctoris est manifesta: quia votum continentiæ, quod est adiunctum Ordini sacro, neque tacitè, neque expressè emitti potest ante vsum rationis, & libertatis; quia debet esse promissio facta Deo altero istorum modo, ab eo qui obligatur per proprium actum emissa. Vide Vasquem *disp. 246. c. 3. tom. 3. in 3. partem.* Aliqui tamen non improbabilem docent, si rationis compos ratam habeat ordinationem factam, & exerceat actum Ordinis, obligari ad continentiam, quia illa ratihabitio, & exercitium important consensum in Ordinem susceptum cum onere adiuncto ex lege, siue diuina illa sit, siue humana; quod maximè tenet, si in pubertate id contingat.

Infans ordinatus non tenetur ad continentiam.

Limitatio conclusionis.

Secunda pars conclusionis patet, quia Iure antiquo septennis potuit recipere primam tonsuram. *cap. Nullus Episcopus, de tempor. ordinandorum in 6.* deinceps etiam insigniri minoribus. *cap. De iis, &c. dist. 28.*

b *De tertio modo non posse dico*, &c. Hic statuit tertiam conclusionem, nempe paruulos posse ordinari validè ante vsum rationis. Est communis. Aliqui tamen antiqui negarunt infantem esse capacem Ordinis apud D. Thomam loco citato in scholio, quos postmodum secutus est Durandus *in hac dist. q. 2.* Fauet Petrus de Soto *lect. de sacramento Ordinis*, quantùm ad Ordines maiores tantùm. Paludanus requirit consensum parentũ, aut tutorum, sine quo etiam Baptismus collatus infanti esset nullus per eundem quem suprà de Baptismo paruulorum impugnauimus, S. Thomas, & S. Bonauentura negant Episcopatum posse conferri infanti; quia in Episcopatu recipitur potestas in corpus mysticum, & cura pastoralis, ad quas exigitur consensus recipientis.

2 *Infantes validè ordinari*

Sententia cõtraria Durandi. Aliorum sententia secunda. Tertia sententia excipit Episcopatum.

Conclusio patet contra Durandum & Paludanum, ratione Doctoris, quia ad recipiendam potestatem Ordinis non requiritur, vt quis possit illum actum statim exercere, vel vt actus potestatis concomitetur per ipsam potestatem; Ordo enim est gradus disponens ad ministerium: ergo potest inesse, & communicari gradus, antequàm quis aptus sit exercere actum. Per similem rationem *cap. Maiores, de Baptismo*, docet cum communi Pontifex infundi virtutes in Baptismo infantibus quoad habitum, licèt non quoad vsum ante ætatem adultam: similiter ergo potest esse potestas Ordinis in habitu, licèt impediatur vsus eius pro statu infantili: quia in hoc nulla est ex parte rei repugnantia. Confirmatur etiam ita contingere quantùm ad diuinam institutionem: quia non requiritur consensus, vt patet in Ordinibus minoribus, in quibus etiam traditur potestas in ordine ad actum exercendum: & probatur à posteriori

3 *Probatio conclusionis contra primam & secundam.*

Cap. Maiores, *de Baptismo.*

Confirmatio

cap. de Clerico per ſaltum promoto, &c. vbi Innocentius III. præcipit eum, qui Ordines minores ſuſcepit ante annos diſcretionis, & poſteà ordinatus eſt Sacerdos, ſine eo, quòd priùs fuerit Diaconus, præcipit, inquam, vt ordinetur Diaconus; non præcipit, vt iterum conferantur ei Ordines minores: ergo ſupponit talem ordinationem fuiſſe validam ante annos diſcretionis.

Innoc. III.

4 *Secunda probatio. Non requiri cõſenſum infantis.*

Secundò, conſenſus infantis, neque vt materia, neque vt forma, neque vt conditio requiritur ad effectum ordinationis, loquendo etiam de conſenſu in ſe, aut in voluntate parentum: ergo validè ordinatur. Antecedens patet, quia materiam, & formam clarum eſt non includere talem conſenſum, neque etiam vt conditio requiritur, quia in materia & forma Sacramenti non colligitur ſpecialis dependentia ordinationis à tali conſenſu magis, quàm aliorum Sacramentorum: ſed infans eſt capax Baptiſmi, Euchariſtiæ, & Confirmationis independenter à conſenſu proprio, aut parentum, vt communis tenet: ergo etiam ordinationis, & vt dictum eſt inſtantia de capacitate ad minores Ordines, probat non requiri talem conſenſum ad recipiendam poteſtatem characteris: ergo ex nullo capite requiritur. Idem dicendum eſt de Epiſcopatu, vt dictum eſt, quia etiam conferri poteſt per conſecrationem ei, cui non confertur aliqua Eccleſia in titulum; quamuis per hoc non recipiat poteſtatem proximam in corpus myſticum. Præterea, poteſtas quam recipit Sacerdos ligandi & ſoluendi, eſt poteſtas remota, & per D. Thomam eſt dignitatis, & non Ordinis. Si ergo conferri poteſt infanti, ita etiam poteſtas Epiſcopalis, quamuis eſſet ſolius dignitatis: nos autem ſuperiùs diximus eſſe Ordinis: proinde eadem eſt ratio de ipſa, & de aliis.

De Epiſcopatu idem dicendum.

Obiicit Durandus abſurdum eſſe infantem fieri Sacerdotem, aut Epiſcopum.

5 *Obiectio.*

Soluitur.

Reſpondetur eſſe abſurdum, id eſt, illicitum: non tamen abſurdum, id eſt, inualidè fieri.

Obiicit ſecundò requiri conſenſum.

Secunda obiectio.

Soluitur.

Reſpondetur ex dictis contrarium conſtare, vt patet de ordinatione in minoribus: neque ergo ex ratione poteſtatis huius, neque ex ratione poteſtatis in genere requiritur talis conſenſus, quando poteſtatis collatio fit per imperium, & independenter à voluntate recipientis. In adulto verò aliud dicendum eſt, quia vniuerſim requiritur conſenſus eius præſens, aut præteritus ad valorem cuiuſlibet Sacramenti, & hoc ex diuina inſtitutione: in genere quoad Sacramenta, quæ conſiſtunt in vſu: nam ex communi regula permittitur ſuo arbitrio, cui non derogat inſtitutio Sacramentorum.

SCHOLIVM.

Mulieres Iure diuino eſſe Ordinis incapaces. D. Thom. hîc q. 2. art. 1. Bon. art. 2. q. 1. Sotus q. 1. art. 1. & oppoſitum vt hæreſim referunt PP. Ambroſ. in 1. Tim. 3. Epiphan. hær. 49. tribuit eam Peputianis, Quintilianis. Auguſt. hær. 27. qui verò tenent minores eſſe ab Eccleſia tantùm inſtitutos, non negarent poſſe dari fœminis; de quo Vaſquez 3. p. diſp. 245. c. 2. & diſp. 237. c. 2.

4 IStud [c] tamen non poſſe tertio modo, eſt in muliere; quod non eſt tenendum tanquam præcisè per Eccleſiam determinatum, ſed habetur hoc à Chriſto: non enim Eccleſia præſumpſiſſet totum ſexum muliebrem priuaſſe ſine culpa ſua, actu, qui poſſet ſibi licitè competere, qui eſſet ordinatus ad ſalutem mulieris, & aliorum in Eccleſia per eam: quia hoc eſſe videretur maximæ iniuſtitiæ, non ſolùm in toto ſexu, ſed etiam in paucis perſonis: nunc autem ſi de lege diuina licitè poſſet competere mulieri Ordo Eccleſiaſticus, poſſet eſſe ad ſalutem & earum, & aliorum per eas. Et quod dicit Apoſtolus 1. ad Timoth. 2. *Docere mulierem non permitto*, intelligens de doctrina publica in Eccleſia; non eſt dictum Apoſtoli tanquam ſtatuentis: ſed, *non permitto*, quia nec Chriſtus permiſit.

Cuius argumentum euidens accipitur, quia nec matrem ſuam poſuit in aliquo gradu Ordinis in Eccleſia, cui nulla alia potuit, vel non poterit in ſanctitate æquiparari. Ratio autem naturalis huic dicto conſonat, quam Apoſtolus innuit 1. ad Corinth. 14. Nam natura non permittit mulierem, ſaltem poſt lapſum, tenere gradum eminentem in ſpecie humana, ſiquidem eſt dictum ſibi in pœnam peccati ſui Geneſ. 3. *Sub viri poteſtate erit.*

5 *Vide infr. d. 43. q. 3. artic. 1. in opin. Rich.*

Contra hoc [d], vbi idem agens & paſſum eiuſdem ſpeciei, ibi eſt idem effectus; ſed Epiſcopus eſt idem agens, & pono quòd eodem modo intendat hîc, & ibi, vir & mulier, & anima viri & mulieris, paſſa eiuſdem ſpeciei: ergo ſi Epiſcopo aliquid agente, anima viri recipiet characterem, ſequitur quòd ipſo idem agente circa mulierem, ipſa idem recipiet.

Reſpondeo, maior eſt vera de agente inducente formam, & agente naturali: ſed ſi voluntariè agat & contingenter, non eſt verum quòd idem agat, ſed poterit non agere. Si autem non inducat, ſed tantùm facit quendam actum, ad quem alius inducat, qui voluntariè inducit in illud paſſum, in quo proponit inducere, maior non eſt vera: & ita eſt in propoſito. Et iſtud argumentum eſt bonum ad probandum quòd miniſter nullum actum neceſſarium facit, ad quem neceſſariò ſequitur effectus Sacramenti, ſed tantùm contingenter, vt in pluribus ex pactione diuina.

Ad

Ad argumenta. Ad primum dico, quòd quantùm ad gloriam consequendam, & ad gratiam habendam, non est distinctio in lege Christi, inter fœminam & masculum: quia tantam gratiam habere, & tantam gloriam attingere potest illa, sicut iste: sed quantùm ad gradum excellentem habendum in Ecclesia, benè decet esse distinctionem inter virum, & mulierem in lege Christi, quia hoc consonat legi naturæ. 6 *Ad arg. 1.*

Ad secundum, fortè in Græcia vxor Presbyteri potest dici presbyterissa, vbi Sacerdotes vtuntur licitè matrimonio prius contracto: sed apud nos Latinos, vbi castitas, non coniugalis, sed simpliciter est Ordini annexa, presbyterissa potest dici aliqua bona matrona vidua, vel perfecta inter alias mulieres: vel fortè in collegio illa, quæ præest omnibus aliis, vt Abbatissa inter moniales: sed ista non habet per hoc gradum altiorem Ordinis; imò nec præeminentiam respectu alicuius viri. Consimiliter potest dici ad illud de Diaconissa, quòd illa, cui competit ex ordinatione Abbatissæ, vel collegij legere homiliam in matutino, potest dici Diaconissa: sed ille non est actus alicuius Ordinis. *Ad 2. Presbyterissa dicitur vidua, & deuota matrona.*

Ad aliud potest dici, vt dicit Gratianus *dist.* 4. in istis moribus vtentium in contrarium, nonnullæ leges abrogatæ sunt, vt postea probatur ibi per multa exempla, & maximè quando mores contrarij innituntur rationi nouæ. Ita hîc. In primitiua Ecclesia pueri non erant statim instructi in his, quæ pertinent ad cultum, vel officium diuinum; & imò benè adulti erant in talibus satis rudes: nunc autem pueri statim in talibus eruditur, & exercentur: & ideò sufficientiùs instructus est aliquis modò tredecim annorum in talibus actibus, quàm tunc fortè erat rusticus vigintiquinque annorum. & ideò non mirum, quòd decreta illa de ætate seruanda abrogata sunt. Et esto quòd de Iure ad omnino debitè sustinendum, deberent seruari (quod non credo tamen) nec simpliciter necessarium est necessitate præcepti illa obseruare, nec simpliciter necessarium necessitate facti, quin si hoc prætermisso, Ordo conferatur, verè suscipitur, & gradus determinatus ministrandi in Ecclesia confertur ab illo, qui pro tempore isto, ex ore infantium, & lactentium perficit laudem, cui sit laus in sæcula sæculorum. Amen. *Ad 3.*

COMMENTARIVS.

6 *Hæresis Kataphrygum.*

c *Stud tamen non posse tertio modo*, &c. Kataphryges, seu Montanistæ, Quintilliani, Pepusiani, qui iidem sunt apud Epiphan. *hæresi* 49. mulieres ordinabant in Diaconissas altaris; imò & in Sacerdotes, quod refert Augustinus *lib. de hæres.* cap. 27. De Pepusianis, qui sic dicti sunt à pago, in quo nati dicuntur Montanus, Quintilla, & Priscilla, Pseudoprophetissæ dicti sunt ab his Quintilliani & Priscilliani. Cataphrygæ à Phrygia, Artotyritæ à pane & caseo, quæ mysteriis adhibebant.

Conclusio fidei.

Conclusio posita est de fide; vnde Patres citati, quantùm ad Ordinem Diaconatus, Presbyteratus, & Episcopatus, tanquam ex fide eum tenent, contrarium pro hæresi damnantes; quod & vniuersalis traditio Ecclesiæ docet, nunquam hanc potestatem explicans in Ordine ad mulieres: quam rectè probat Doctor ex Paulo 1. ad Timoth. 2. *Mulier in silentio dicat cum omni subiectione, docere autem mulieri non permitto: neque dominari in virum; sed esse in silentio.* Subdit rationem, quia nempe primatus ad virum spectat. *Adam enim*, inquit, *primus formatus; deinde Eua. & Adam non est seductus: mulier autem seducta in præuaricatione fuit*, &c.

Mulierem esse incapacē Ordinis.

7 *Augustin.*

Insinuat Apostolus duplicem rationem, vnde mulier silere debeat in Ecclesia: quia subiecta viro est primùm ex creatione, quia ei in adiutorium facta est: deinde in pœnam peccati; vt patet Genes. 3. *Sub potestate viri eris, & ipse dominabitur tui.* August. *lib.* 11. *de Gen. ad literam, c.* 37. ex diuina ergo institutione mulier subiecta est viro; ac proinde nequit esse capax gradus eminentis in Ecclesia, in quo præesset viro, aut publicè doceret ex officio; ex quo loco etiam Epiphanius meritò impugnat prædictam hæresim. Sic etiam alius locus, quem citat 1. *Cor.* 14. idem probat: *Mulieres in Ecclesia taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut lex dicit* (supple Genes. 3.) *si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent.* Vide Ambros. & Anselm. quod suprà dixit, *non permitto*, hîc dicit *non permittitur*, vt ostendat illud esse legis. Ex lege autem Sacerdos, & Diaconus, & Episcopus in Ecclesia docent ex officio: ergo cùm hæc nequeant mulieres ex lege diuina, sequitur nullo modo capaces esse huius eminentiæ in Ecclesia, & qua præessent aliis, & qua docere possent, & deberent ex lege.

8 *Ratio, & congruitas.*

Duplex ratio huius à Doctore assignata est congruentissima: quia sine iniuria vniuersus sexus non posset excludi ab hoc gradu, si esset eius capax; & quia talis gradus in lege Euangelica collatus non fuit vlli mulieri, etiam sanctissimæ Matri, neque in lege naturæ, aut Mosaïca potestas fuit sacrificandi in mulieribus.

Sunt incapaces tonsuræ clericalis.

Dicendum secundò, quòd neque tonsuram clericalem potest Ecclesia conferre mulieri: quod est contra Paludanum, & Almainum *in præsenti distinct. q.* 2. & 3. licèt hæc tonsura sit ex institutione Ecclesiæ, & non sit Ordo, tamen est dispositio ad Ordinem; ac proinde vt talis est, debet fieri in subiecto capaci; sicut ergo nequit Ecclesia exorcizare, aut benedicere fontem vini, verbi gratia, tanquam materiam Baptismi, quia non est capax illius benedictionis disponentis ad Sacramentum: sic etiam neque potest dare tonsuram clericalem, quæ est dispositio præsupposita ex Ritu ad Ordines, nisi subiecto

Ordinis capaci: quia diſpoſitio præuia debet fieri circa ſubiectum capax formæ.

9 *Obiectionis ſolutio.*

d *Contra hoc vbi idem agens,* &c. Reſponſio huius obiectionis, & differentia inter agens voluntarium, ſeu liberum, & naturale, patet ex litera: quando dicit ad actionem miniſtri non neceſſariò ſequi effectum Sacramenti: excludit neceſſitatem naturalem, & neceſſitatem ineuitabilem, non neceſſitatem ex pacto, & ſuppoſitis requiſitis ex parte ſubiecti.

Ad primum argumentum patet reſponſio ex litera.

10 *Quid Diaconiſſæ, & Preſbyteræ?*

Ad ſecundum, Nomenclatura illa ex Ordine quem aſſumebant mariti, patet ex Concilio Turonenſi *canon.* 13. & 20. ex Altiſiodorenſi *canon.* 21. Gregorio *lib.* 4. *Dialogorum, c.* 22. In Eccleſia Latina poſt obitum virorum non licebat Diaconiſſæ, Subdiaconiſſæ, Presbyteræ, Epiſcopæ tranſire ad ſecundas nuptias, quia tenebantur voto caſtitatis, quando maritis licentiam dabant recipiendi Ordines: vt patet ex Altiſiodorenſi, & ex Concilio Romano ſub Gregorio. De his intelligit Petrus Lombardus, & poſt eum D. Thomas, verba Apoſtoli 1. *ad Timoth.* 3. *Mulieres ſimiliter pudicas*, &c. Chryſoſtomus, Theodoretus, Theophylactus, OEcumenius de Diaconiſſis, quarum vſus fuit in Eccleſia.

11 *Alius vſus Diaconiſſarii.*

Fuerunt autem alterius conditionis Diaconiſſæ, quæ præerant mulieribus, & ſeruiebant in iis, quæ ob honeſtatem non decebant Diaconos, de quibus agit Chryſoſtomus, & alij citati, Clemens *lib.* 8. *conſtit. cap.* 19. & 20. *canon.* 19. Nicen. *cap.* 11. Laodiceni. Ignatius *in epiſt. ad Antiochenos.* De his agit fuſiùs noſter Medina *lib.* 4. *de continentia ſacrorum hominum.* Vaſquez *diſp.* 245. *cap.* 3. quocumque modo ſumatur Diaconiſſa nullam poteſtatem Ordinis habuit, vt patet ex dictis, aut habere potuit.

12

Ad tertium patet ex litera: de ætate, & qualitate ordinandorum præter dicta vide ſtatutum Trident. *ſeſſ.* 23. *de reform. c.* 11. 12. 13. 14. & c. Hæc ſufficiant de Sacramento Ordinis. prolixius poſſet quis hærere in hac materia: ſed nobis ex inſtituto præſenti ad declarationem literæ Doctoris viſum eſt non extendere tractatum, quia materia hæc paſſim apud Summiſtas, & caſus eius particulares legi poſſunt. Et qui plura appetit, legat Doctores citatos tam in ſcholiis, quàm in commentariis citatos, quia breuitas temporis, & ſequentis materiæ abundantia nos vocant, &c.

DISTINCTIO XXVI.

De matrimonio ſecundùm cauſam formalem.

A

Geneſ. 2. *d*

CVM alia Sacramenta poſt peccatum, & propter peccatum exordium ſumpſerint, matrimonij Sacramentum etiam ante peccatum legitur inſtitutum à Domino: non tamen ad remedium, ſed ad officium. Refert enim Scriptura Geneſ. 2. in Adam miſſo ſopore, atque vna de coſtis eius ſumpta, & exinde muliere formata, virum in ſpiritu intelligentem; ad quem vſum mulier facta eſſet, poſt ecſtaſim propheticè dixiſſe, *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea: propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna.*

Matt. 19. *a*

De duplici inſtitutione coniugij.

B

Hebr. 13. *a*
Hugo lib. 2. *de Sacram. p.* 11. *c.* 3.

COniugij autem inſtitutio duplex eſt. Vna ante peccatum ad officium facta eſt in Paradiſo, vbi eſſet thorus immaculatus, & nuptiæ honorabiles: ex quibus ſine ardore conciperent, ſine dolore parerent. Altera poſt peccatum ad remedium facta extra Paradiſum, propter illicitum motum deuitandum. Prima, vt natura multiplicaretur. Secunda, vt natura exciperetur, & vitium cohiberetur. Nam & ante peccatum dixit Deus, *Creſcite & multiplicamini:* & poſt peccatum, omnibus penè hominibus per diluuium conſumptis. Quòd verò ante peccatum inſtitutum fuerit coniugium ad officium, poſt peccatum verò ad remedium conceſſum, Auguſtinus teſtatur, dicens, Quod ſanis eſt ad officium, ægrotis eſt ad remedium. Infirmitas enim incontinentiæ, quæ eſt in carne per peccatum mortua, ne cadat in ruinam flagitiorum, excipitur honeſtate nuptiarum. Si verò non peccaſſent primi homines, ſine carnis incentiuo, ac feruore libidinis ipſi ac ſucceſſores eorum conuenirent. Et ſicut remunerabile eſt aliquod bonum opus, ſic coitus eorum bonus eſſet & remunerabilis.

Geneſ. 1. *d*
Geneſ. 9. *b*

Super Geneſ. lib. 9. *c.* 7. *tom.* 3.
Ibid. cap. 3. & 10.

rabilis. Quia verò propter peccatum lethalis concupiſcentiæ lex membris noſtris inhæſit, ſine qua carnalis non fit commixtio, reprehenſibilis eſt, & malus coitus, niſi excuſetur per bona coniugij. *Rom. 7. d*

Quando ſecundùm præceptum, quando ſecundùm indulgentiam contractum ſit coniugium.

C

PRima inſtitutio habuit præceptum, ſecunda indulgentiam. Dicimus enim ab Apoſtolo, humano generi propter vitandam fornicationem indultum eſſe coniugium: indulgentia verò, quia meliora non eligit, remedium habet, non præmium, à quo ſi quis declinauerit, meretur exitiale iudicium. Quod ſecundùm indulgentiam conceditur, voluntarium eſt, non neceſſarium, alioquin tranſgreſſor eſſet, qui illud non faceret. Et poteſt ſanè intelligi illud ſub præcepto dictum hominibus primis ante peccatum, *Creſcite & multiplicamini.* Quo etiam poſt peccatum tenebantur, vſquequo eſt facta multiplicatio, poſtquàm ſecundùm indulgentiam matrimonij contractus fuit. Ita etiam poſt diluuium, quo vniuerſum penè humanum genus deletum eſt, ſecundùm præceptum dictum eſt filiis Noë, *Creſcite & multiplicamini.* Multiplicato verò homine, ſecundùm indulgentiam contractum eſt, non ſecundùm imperium.

Hugo lib. 4. Sentent. tractat. de cõiugio, c.1.
1.Cor.7. a
Geneſ.1. d
Geneſ.9. b

Quibus modis accipiatur indulgentia.

D

INdulgentia autem diuerſis modis accipitur, ſcilicet pro conceſſione, pro remiſſione, pro permiſſione. Et eſt permiſſio in nouo Teſtamento, de minoribus bonis, & de minoribus malis. De minoribus bonis eſt coniugium, quod non meretur palmam, ſed eſt in remedium. De minoribus malis, id eſt, de venialibus, eſt coitus qui fit cauſa incontinentiæ. Illud enim coniugium, ſcilicet indulgetur, id eſt, conceditur: illud verò, id eſt, coitus talis, permittitur, id eſt, toleratur, ita quòd non prohibetur.

Quòd nuptiæ ſint bonæ.

E

FVerunt autem nonnulli hæretici nuptias deteſtantes, qui Tatiani appellati ſunt. [Hi nuptias omnino damnant, ac pares fornicationibus, aliiſque corruptionibus faciunt: nec recipiunt in ſuorum numero, coniugio vtentem marem, vel fœminam.] Quòd autem res bona ſit coniugium, non modò ex eo probatur, quòd Dominus legitur coniugium inſtituiſſe inter primos parentes: ſed etiam quòd in Cana Galileæ nuptiis interfuit Chriſtus, eáſque miraculo commendauit, aqua in vinum conuerſa. Qui etiam poſteà virum dimittere vxorem prohibuit, niſi cauſa fornicationis. Apoſtolus etiam ait, Virgo non peccat, ſi nubat. Conſtat ergo rem bonam eſſe matrimonium: alioquin non eſſe Sacramentum. Sacramentum enim ſacrum ſignum eſt.

Auguſt. de hæreſibus, c.25.tom.6. Damaſcenus lib.100. Hæreſum, c.45.& 46. Hugo 4. Sent. c.3.
Geneſ.2. d
Ioan.2. a
Matt.19. b
1.Cor.7. g

Cuius rei Sacramentum ſit coniugium.

F

CVm ergo coniugium Sacramentum ſit, & ſacrum ſignum eſt, & ſacræ rei, ſcilicet, coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ, ſicut ait Apoſtolus, Scriptum eſt, inquit, Relinquet homo patrem & matrem; & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum eſt. Ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia. Vt enim inter coniuges coniunctio eſt ſecundùm conſenſum animorum, & ſecundùm permixtionem corporum:

Epheſ.5. g
Geneſ.2. d

rum: ſic Eccleſia Chriſto copulatur voluntate, & natura, quia idem vult cum eo: & ipſe formam ſumpſit de natura hominis. Copulata eſt ergo ſponſa ſponſo ſpiritualiter & corporaliter, id eſt, charitate ac conformitate naturæ. Huius vtriuſque copulæ figura eſt in coniugio. Conſenſus enim coniugum copulam ſpiritualem Chriſti & Eccleſiæ, quæ fit per charitatem, ſignificat. Commixtio verò ſexuum, illam ſignificat, quæ fit per naturæ conformitatem.

Qualiter intelligendum ſit illud; mulier illa non pertinet ad matrimonium, cum qua non eſt commixtio ſexuum.

Quoad ſententiam accedunt verba eius lib. 5. contra Iul. c. 10. & 27. q. 2. cap. Non eſt. In epiſt. 90. in reſp. ad a. 4. ad Ruſtic. Narbo. epiſt. & ib. cap. Cùm ſocietas. In ſoliloquijs, tit. 1. c. 10. ſententialiter tom. 1. vbi dicitur, ſine contactu corporum vxor haberi nõ poteſt.

GInde eſt quòd quidam doctorum dixerunt, illam mulierem non pertinere ad matrimonium, quæ non experitur carnalem copulam. Ait enim Auguſt. [Non dubium eſt, illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur non fuiſſe commixtio ſexus.] Item Leo Papa, [Cùm ſocietas nuptiarum ita à principio ſit inſtituta, vt præter commixtionem ſexuum non habeat in ſe Chriſti & Eccleſiæ Sacramentum: non dubium eſt illam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur non fuiſſe nuptiale myſterium.] Item Aug. [Non eſt perfectum coniugium ſine commixtione ſexuum.] Hoc ſi ſecundùm ſuperficiem verborum quis acceperit, inducitur in errorem tantum, vt dicat ſine carnali copula non poſſe contrahi matrimonium: & inter Mariam & Ioſeph non fuiſſe coniugium, vel non fuiſſe perfectum: quod nefas eſt ſentire. Tanto enim ſanctius fuit atque perfectius, quanto à carnali opere immunius. Sed ſuperiùs poſita, ea ratione dicta intelligendum eſt, non quin pertineat mulier illa ad matrimonium, cum qua non eſt permixtio ſexuum: ſed non pertinet ad matrimonium, quod expreſſam & plenam tenet figuram coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ. Figurat enim illam vnionem Chriſti & Eccleſiæ, quæ eſt in charitate: ſed non illam, quæ eſt in naturæ conformitate. Eſt ergo & in illo matrimonio typus coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ; ſed illius tantùm, qua Eccleſia Chriſti charitate vnitur: non illius, qua per ſuſceptionem carnis capiti membra vniuntur. Nec ideò tamen minùs ſanctum eſt coniugium, quia, vt ait Aug. [In nuptiis plus valet ſanctitas Sacramenti, quàm fœcunditas ventris.] Eſt etiam coniugium ſignum ſpiritualis coniunctionis & dilectionis animorum, qua inter ſe coniuges vniri debent. Vnde Apoſtolus ait, Viri, diligite vxores veſtras, vt corpora veſtra.

Ephes. 5. g

Lib. de bono coniugali, cap. 18. tom. 6.

Epheſ. 5. c

QVÆSTIO VNICA.

Vtrùm matrimonium fuerit immediatè inſtitutum à Deo?

D. Thom. *in ſuppl. q. 2. art. 2. & hic q. 2. art. 2.* D. Bon. *art. 1. q. 2.* Rich. *art. 1. q. 3.* Dur. *q. 3.* Palud. *quæſt. 4.* Bellar. *lib. 3. de Matr. cap. 2. & 3.* Caſtro *v. Matrim.* Sanchius *lib. 2. de Matr. d. 4. & 9.* Patres citandi *Schol. 5.* Coccius *in theſauro tom. 2. lib. 9. art. 1.*

1 *Arg. 1.*

CIRCA iſtam vigeſimam ſextam diſtinctionem, quæro: Vtrùm matrimonium fuerit immediatè inſtitutum à Deo? Quòd non, Gen. 2. ait Adam: *Hoc nunc os ex oſſibus meis.* Et ſequitur: *Quamobrem relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ.* vbi dicit gloſſ. quòd tunc inſtitutum fuit Sacramentum Matrimonij, & Saluator allegat hoc in Euangelio: ergo Adam inſtituit illud, & per conſequens non immediatè fuit à Deo inſtitutum.

Matth. 19.

Præterea

Prætereà, circa institutum à Deo nullus inferior Deo, potest aliquid immutare: sed Ecclesia immutat aliquid circa matrimonium, quia aliquas personas, quæ aliàs essent legitimæ ad contrahendum, illegitimat: ergo. *Arg. 2.*

Contrà, Matth. 19. ait Christus Pharisæis. *Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum, & fœminam fecit eos.* & sequitur, *quod Deus coniunxit, homo non separet.* *Ratio opp. Matth. 19.*

SCHOLIVM.

Ponit quinque conclusiones, quarum prima est, marem & fœminam indissolubiliter iungi ad procreandam prolem, religioséque educandam, est honestum. Probat quatuor rationibus: docet tamen actum hunc non esse essentialiter bonum, nec malum, sed vtroque modo posse fieri, & ponit circumstantias bonæ procreationis. Prima est finis. Secunda, determinatarum personarum. Tertia, perpetuitas vinculi. de obiecto & circumstantijs bonitatis moralis agit Doctor. 2. d. 7. §. Ad solutionem, & d. 40. & quodl. 18. §. de primo. Quod ait hîc, num. 4. nullum actum esse de se bonum, nisi amare Deum, nec de se malum, nisi odium Dei; sumit valdè strictè actum de se bonum, pro eo cuius obiectum est bonum simpliciter necessarium & perfectissimè conueniens, & hoc sensu fides & spes non habent actus de se bonos, quia obiecta harum, vt distinguuntur ab obiecto amoris, aliquid includunt, quod non est simpliciter necessarium, scilicet reuelationem, & beatitudinem formalem.

AD [a] solutionem quæstionum tractandarum de matrimonio, sunt hîc quædam necessaria præmittenda. & sit hæc prima [b] conclusio principalis. Ad procreandam prolem debitè educandam, marem & fœminam vinculo indissolubili sibi mutuo copulari & obligari, honestum est. Secunda conclusio est, marem & fœminam potestatem suorum corporum sibi mutuò tradere pro vsu perpetuo ad procreandam prolem debitè educandam, honestum est. Tertia conclusio, istam donationem mutuam à Deo institui, & approbari congruum est. Quarta conclusio, isti contractui donationis mutuæ, aliquod Sacramentum annecti, congruum est, & ita factum est. Quinta, in matrimonio necessarium est plura distincta concurrere, & quæ? 2 *Concluſ. 1.* *Concluſ. 2.* *Concluſ. 3.* *Concluſ. 4.* *Concluſ. 5.*

Ad [c] probationem primæ conclusionis sit hæc prima conclusio præuia. Hominem velle procreare prolem in specie humana, est actus rectè circumstantionabilis. Hoc probatur, quia non est actus de se malus, vt non possit rectè circumstantionari, sicut est dare alienum. Probatur, tum quia non magis secundùm naturalem inclinationem est, quòd alia animalia conseruent suam speciem, quàm homo suam; imò tantò magis ipse, quantò ista species est perfectior: non autem potest saluari regulariter in isto statu mortalitatis, nisi per propagationem: tum quia si homo esset immortalis, adhuc secundùm rectam inclinationem naturæ, competeret sibi communicare perfectionem suam, eo modo quo esset sibi possibile: hoc autem est propagando: tum tertiò ex creditis, quia de illicito non datur præceptum. sed *Genes. 1. & 9.* datur præceptum de propagatione, *Crescite, & multiplicamini*: tum quartò, quia honestum est agere ad reparationem ruinæ Angelicæ, & restaurationem illius supernæ ciuitatis Ierusalem, secundùm prædestinationem diuinam: sed electi prædestinati ad reparandum ruinam illam, non producuntur communiter in *esse*, nisi per propagationem: ergo. 3

Et [d] sic patet, quòd iste actus non est de se malus, sed nec de se est sufficienter bonus bonitate morali, quia nullus actus est sufficienter bonus moraliter, ex ratione agentis, vel obiecti, nisi amare Deum, quod non potest esse contra rectam rationem; imò necessariò est secundùm rectam rationem, quòd talis actus tendat in tale obiectum; hoc autem est, quia obiectum est finis vltimus secundùm se volendus, & à quolibet ordinato ad finem illo modo, quo potest finem amare: sed procreare prolem, patet quòd non est finis vltimus, sed aliquid ordinatum, vel ordinabile ad finem: & per consequens potest homo rectè, & non rectè ordinare illud in finem: ergo est actus circumstantionabilis rectis circumstantiis. *Quia charitas non agit perperam. 1. Cor. 13.*

Prætereà [e] probatur vtrumque simul, quia ille actus est de se malus, cuius obiecto repugnat esse bonum, siue cuius obiectum repugnat actui, & actus agenti: & per oppositum, ille est de se bonus, cuius obiectum est simpliciter bonum necessarium, & perfectissimè conueniens agenti: sed neutrum istorum conuenit huic actui, quia eius obiectum non est bonum vltimum, nec repugnat sibi esse bonum: ergo de se nec malus, nec perfectè bonus moraliter: quia nullus actus est perfectè bonus ex genere tantùm, siue ex solo obiecto, nisi amare Deum: nec malus ex genere, siue ex solo obiecto, 4 *Procreare prolem de se nec bonus actus, nec malus.*

Vide Scot. 2.d.7.n.11. & d.40. & quodl.18.§. De primo.

obiecto, niſi odire Deum: & neutrum actum oportet ſpecificare. Nec eſt circumſtantionabilis, quia ex genere habet iſte actus, qui eſt amare Deum, quòd ſit bonus, & odire, quòd ſit malus. Vnde loquendo de amore amicitiæ, Deus non poteſt nimis amari: nec aliquis poteſt Deum benè odire.

Prima circumſtantia actus moralis, finis.

Hæc[f] eſt ergo prima concluſio in probando primam concluſionem principalem, quòd velle procreare prolem eſt actus circumſtantionabilis rectis circumſtantiis[g]. Secunda concluſio ſit hæc: Prima circumſtantia requiſita ad bonitatem moris iſtius actus, eſt circumſtantia finis, ſicut vniuerſaliter eſt in moralibus: & eſt iſta, velle procreare prolem religiosè educandam ad ampliandum cultum diuinum. Hoc probatur per rationem, quia perfecta operatio humana eſt finis hominis. 1. *Ethic.* ad finem autem debent alia ordinari: ergo ad hunc finem debet quilibet velle prolem. Iſta probatur ex creditis, quia quilibet debet ſic diligere proximum ex charitate, ſicut ſeipſum, id eſt, ad idem; ſed quilibet debet diligere ſe ad honeſtam conuerſationem, & diuinum cultum: ergo & proximum ſuum, & maximè prolem, cui ſpecialiter tenetur. Confirmatur per Auguſt. 9. ſuper Geneſ. dicentem, *Bonum prolis dicitur non ipſa proles, ſed ſpes, & deſiderium, quo proles quæritur, vt religiosè educatur, vel informetur.*

Cap. 12. & inde.

5 Secũda circumſtantia.

Sequitur[h] ſecunda circumſtantia, quæ eſt, quòd iſte actus debet eſſe determinatarum perſonarum, maris ſcilicet, & fœminæ; non quòd eſſe maris, & fœminæ ſit circumſtantia, ſed includitur neceſſariò in actu, qui eſt procreare prolem: ſed determinatarum dico eſſe circumſtantiam ex parte cauſarum agentium. Nam vaga coniunctio eſt contra bonum prolis, quod eſt finis hîc intentus: contra bonum familiæ, & contra bonum ciuitatis.

Vaga commixtio eſt contra bonum prolis, familiæ, & ciuitatis.

Primum probatur, quia proles non religiosè educaretur, tum ex parte parentum, quia non haberent determinatam notitiam ſuæ prolis, ſaltem pater, & ita non eſſet ſollicitus ſuæ proli debitam impendere diſciplinam: nec è conuerſo proles patri debitam reuerentiam, & timorem filialem, propter quem timorem filius magis obedit patri, & magis ab eo diſciplinam recipit, quàm ab alio.

Bonum familiæ in quo conſiſtit? Cap. 12. 6

Secundum probatur, quia bonum familiæ conſiſtit in aliqua firma adhæſione principalium perſonarum familiæ, aliàs eſſet bonum vagum. & propter hoc, dicit Philoſophus 8. *Ethic.* quòd homo naturaliter eſt animal coniugale, & domeſticum. Nec etiam aliquæ perſonæ diligentiã adhiberent circa neceſſaria ſibi mutuo & proli: ergo.

Tertium probatur, quia amicitia ciuium, vt plurimum eſt ex determinata propinquitate in certo gradu: ſed ibi nulla eſſet propinquitas noua certa, quæ eſſet cauſa amicitiæ: ideò propter iſta rectè reprehendit Ariſt. politiam Socratis 3. Pol. quia pro ſtatu naturæ lapſæ, multò melior eſt illa, quam ipſe ordinat, & pro omni ſtatu fuiſſet contra rectam rationem vaga coniunctio maris cum fœmina.

Iſta etiam circumſtantia ſatis patet ex creditis per Scripturam ſacram: nam Geneſ. 2. dicitur: *Erunt duo in carne vna.* & Chriſtus idem dicit Matth. 19. & Apoſtolus 1. Corinth. 7. *Vnuſquiſque ſuam vxorem habeat propter vitandam fornicationem.* Et eſto quòd iſta determinatio non probaretur per rationem naturalem eſſe ſimpliciter neceſſariam, ita quòd eius oppoſitum repugnat manifeſtè rationi naturali, ſaltem hæc affirmatiua ſatis patet ſecundùm rationem naturalem, ſcilicet, quòd *honeſtum eſt, perſonas ſibi inuicem eſſe determinatas ad actum iſtum.*

7 Tertia circumſtantia, Indiſſolubilitas vinculi ad procreandam prolem eſt honeſta.

Sequitur alia circumſtantia, ſcilicet quòd *perſonas iſtas ſibi inuicem ad iſtum finem vinculo indiſſolubili obligari, honeſtum eſt.* Hoc probatur ex præcedenti, quia ſi determinatio ad commorandum, & mutuo ſeruiendum, valet ad debitam prolis educationem, & ad bonum familiæ, & ciuitatis, multò magis ad hoc valet perpetua adhæſio determinatarum perſonarum ad inuicem: non autem perpetuò adhærerent ſibi propter multas occaſiones, & diſplicentias occurrentes, niſi ad talem adhæſionem eſſent ſibi inuicem vinculo indiſſolubili obligatæ.

Et eſto quòd non poſſet probari iſta concluſio (quæ principalis eſt in iſto articulo). eſſe ſimpliciter neceſſaria ex ratione naturali euidenter: probatur tamen ſicut propoſita eſt, primò, quòd marem & fœminam ſic obligari ad talem finem, eſt honeſtum, & rationi naturali conſonum.

Dupliciter aliquid eſt de lege naturæ.

Et ex hoc patet ſolutio cuiuſdam quæſtionis, an talis obligatio ſit de lege naturæ, quia (ſicut dictum eſt *ſuprà diſt.* 17.) propriiſſimè de lege naturæ eſt principium practicum per ſe notum, & concluſio demonſtratiuè deſcendens ex tali principio: ſecundariò autem de lege naturæ eſt verum euidenter conſonum talibus principiis, & concluſionibus, licèt non neceſſariò ſequens. & hoc modo marem & fœminam obligari ad finem prædictum eſt de lege naturæ, vt patet ex dictis.

COMMENTARIVS.

IN hac distinctione incipit tractatus de Sacramento matrimonij,& extenditur vsque ad distinctionem trigesimam secundam inclusiuè; quem ordinem sequuntur Sententiarij. De eadem materia agitur *lib. 4. Decretalium, & 6. sub titulo de sponsa. & matrimon. in Decreto, causa 23.* Summist. *verb. Matrimonium. v. Sponsalia.* Plures Doctores differunt in particularibus tractatibus. Thomas Sanchez præ reliquis copiosè tribus tomis, in quibus diffusè examinat difficultates omnes, quæ ex natura contractus, promissionis, Sacramenti, obligationis mutuæ spectant ad hanc materiam. Nos sequentes literam Doctoris explicabimus ea, quæ ad substantiam matrimonij pertinent, & impedimenta. Subinde incidenter dubia resoluentur, prout ipse textus occasionem dabit, reliqua remittendo ad alios, qui in specie plura tradunt, casus proponentes, qui ex natura contractus aliquo modo huc pertinent.

Authores qui tractant de mætrimonio.

1 a *Ad solutionem quæstionũ tractandarum*, &c. In quæstione præsent: Doctor subiicit fundamentum totius materiæ, explicans matrimonium in ratione contractus, & in ratione Sacramenti, qualificans contractum ex substantia, ex fine, ex institutione legislatoris, quantùm ad officium naturæ, ex institutione eiusdem in ratione Sacramenti; ac proinde subiicit quatuor conclusiones, quarum tres primæ agunt de ipso, quà est contractus legitimus; vltima verò, quà est Sacramentum.

2 *Nomenclaturæ, seu ratio nominis.*

Vt ergo has conclusiones ordine suo prosequamur, illud præmittendum, hunc contractum vocari matrimonium magis, quàm patrimonium, pluribus de causis. Primò, vt mater efficiatur mulier nubens. S. Augustinus *lib. 19. contra Faustum, cap. 16.* Secundò, quia matris in procreandis filiis magis apparet officium, ratione laboris, educationis, lactationis in tenera ætate, & nutritionis in vtero. Nomen autem patrimonij ad bona externa spectat, in quibus magis apparet officium viri. Tertiò, quòd in generatione filiorum certior sit mater, quàm pater, *cap. Ex literis, &c. de conuersione infidelium.* Hinc Couarr. *epitom. in 4. decret. part. 2. cap. 1.* asserit Iurisconsultos filios, seruos, aut liberos, non ex patre, sed ex matre diiudicare. Vnde illud vulgare, *Partus sequitur ventrem.* & tenet glossa *cap. 1. de coniug. ser. l. Et seruorum, ff. de stat. hom.* Dicitur etiam hic contractus connubium à velamine, quo teguntur coniuges cùm benedictionem recipiunt, quasi à nube, qua teguntur, cœlum, vt Isidorus *lib. 9. orig. cap. de coniugijs*, vel ob pudorem, vt annotauit Ambrosius *lib. 1. de Abraham, cap. 9.* cui fauent verba Achimelech ad Saram vxorem Abraham dantis ei velum, quo se obtegeret, *Genes. 20.* vel vt solis maritis se obnoxias sciant, 30. quæst. 5. Dicitur præterea coniugium à communi iugo, quod in vitæ societate, & indissolubili communione ferre debent.

Dicitur connubiũ à velamine.

3 *Hæretici dãnantes nuptias.*

Matrimonium, & nuptias plures antiqui hæretici damnabant, tanquam illicita. Saturninus apud Irenæum *lib. 1. contra hæres. cap. 12.* docuit nubere, & generare à Satana esse. Item Marcion, vt Tertullianus *lib. 1. contra eundem.* Clemens Alex. *lib. 3. Stromat.* Hieronym. *contra Iouinianum, lib. 1. circa initium.* Idem Tatianus, vt patet ex Irenæo *lib. 1. cap. 3.* Epiphan. *hæres. 46.* Theodoreto Adamiano *apud August. hæres. 31.* Hierarax *apud Epiphan. hær. 67.* Apostolici, vt refert Augustinus *hær. 4.* Priscillianus *apud Leonem Papam epist. 93.* Eustathius *apud Concilium Gangrense, & Socrat. lib. 2. Inst. c. 33.* Manichæi etiam damnant nuptias, vt patet ex August. & Theodoreto. Idem error refertur plurium aliorum, vt Bogomili: ita Euthymius *Pan. 2. parte.* Fuit Albigentium *apud Anton. part. 4. tit. 11. cap. 7. §. 5.*

Contra hos omnes militat prima, secunda, & tertia conclusio Doctoris cum suis probationibus; & veritas fidei definita in Concil. Gangrensi *can. 1. 9. 10. & 14.* in Bracharensi I. *can. 11.* Toletan. I. *in confessione fidei, can. 50. Apostolorum.* Clem. Roman. *lib. 6. c. 8. & c. 28.* Ignatius *in epistola ad Philip.* Iustin. *orat. ad Antoninum pium.* Irenæus *lib. 1. cap. 30.* Clemens Alexand. *lib. 3. & 4. Stromatum.* Athan. *serm. contra omnes hæret. & epistola ad Annum Monachum.* Cyrillus Hierosolymitanus *cateches. 4.* Basilius *de vera Virginitate.* Epiphanius *locis citatis.* Nazianzenus *orat. 11. in laudem Gorgoniæ sororis, & orat. 31.* in illud: *Cùm consummasset Iesus hos sermones*, &c. Origen. *homil. 11. in Exod. lib. 8. in epistolam ad Romanos.* Nyssen. *lib. de Virginitate, cap. 8.* Chrysostomus *in cap. 5. ad Ephes. in secundam epistolam ad Titum, homil. 2. in Psalm. 43.* Cyrillus Alexandrin. *in Ioan. c. 22.* Theod. *locis citatis, & in epitome Decretorum diuinorum, cap. de Matrimonio.* Iustinus Imper. *Authent. 22. de nuptijs.*

4 *Veritas fidei.*

Patres Graci.

Item Martialis Papa *epistola ad Tholosanos, cap. 9.* Innocentius I. *epistola 22.* Leo I. *epist. 93. cap. 7. epist. 92. cap 4.* Gregor. Magn. *homil. 36. in Euangel. & in 4. Psalmum pœnitentialem.* Gregorius VII. *lib. 1. epist. 48.* Lucius III. *cap. Ad abolendam, &c. de hæreticis.* Alij Pontifices *titulo de sponsalibus & matrimonio.* Præterea Florentin. *in Decreto vnionis septimum Sacramentum*, &c. Tridentin. *sess. 24. in doctrina de hoc Sacramento*, eandem veritatem docet, & supponit in Canonibus fidei.

5 *Pontifices Romani.*

Neque secus Patres Latini eandem tradunt. Tertull. *lib. 1. aduersus Marcionem, c. 29. de anima, c. 21. & 27. contra Valentinianos, cap. 30.* Cyprianus *de disciplina & bono.* Lactant. *in epitome diuinarum Instit. c. 8.* Ambros. *lib. 6. in Lucam, cap. 8. in cap. 5. epistola ad Ephes.* Hieronymus *ad c. 19. Matth. & loco citato.* Augustin. *in toto lib. de nupt. & concupiscent.* cæterique Patres, & Doctores Catholici. Argumentum ex Scriptura subiicimus *concluf. 3.*

Patres Latini.

b *Prima conclusio principalis: Ad procreandam prolem debitè educandam, marem & fœminam vinculo indissolubili sibi mutuo copulari & obligari, honestum est*, &c. Hanc conclusionem optimè probat Doctor per duas alias, quarum prima est de actu quoad substantiã; secunda verò de actu quoad circumstantias: quoniam actus ex substantia, seu obiecto malus nequit per vllas circumstantias reddi bonus; ideò primò probat hunc actum contractus non esse malum ex se, aut obiecto, ac proinde esse circumstantionabilem in genere moris, vt sit completè bonus: subiungit ergo sequentem.

6 *Prima conclusio principalis.*

c *Ad probationem primæ conclusionis sit hæc prima conclusio prouia: hominem velle procreare prolem*

7 *Contractum non esse malũ ex obiecto.*

lem in ſpecie humana eſt actus vtrè circumſtantionabilis, &c. Probat primò, quia non eſt de ſe malus, ita vt non poſſit circumſtantionari, ſicut eſt dare alienum, quia hoc eſt ex obiecto malum, & contra iuſtitiam, non ita contractus mutuus matrimonij: quia vtraque coniux habet poteſtatem ſui corporis, & transferre poteſt per contractum in alterum; in quo contractu ſeruatur medium iuſtitiæ, tam in reipſa, quàm ſecundùm rectam rationem: velle ergo procreare prolem interueniente hoc contractu legitimo, non eſt contra iuſtitiam, ſicut eſt dare alienum contra iuſtitiam. Vel aliter intelligi poteſt ratio abſolutè, & vniuerſaliter, nempe ſic velle non eſſe contra vllam legem, aut malum ex obiecto, ſicut eſt malum dare alienum: nempe ex obiecto, quod eſt contra iuſtitiam.

Non eſſe contra iuſtitiam.

Antecedens eſt manifeſtum, quia velle procreare prolem non eſt contra iuſtitiam, vt dictum eſt, non eſt contra temperantiam: quia licèt interueniat concupiſcentia, ſeu delectatio, concomitanter ſe habet, & per accidens, ex infirmitate naturæ pro hoc ſtatu, quæ delectatio non vitiat actum, quia alioquin nec liceret bibere, comedere, videre, aut exercere aliquem actum, ad quem ſequeretur talis delectatio, aut concomitanter ſe haberet quantùm ad intentionem operantis; aut in vniuerſum exercere actus ſecundùm affectum commodi, quod omnino eſt falſum, & contra rationem rectam formatum ex principiis naturalibus, & creditis.

Non eſſe contra tẽperantiam.

8 Deinde affectus paſſionis in tantùm eſt ex lege fugiendus, aut temperandus, quatenus inducit in peccatum: affectus enim ille de ſe eſt neceſſarius, neque poteſt eſſe ſubiectum legis, aut prohibitionis, niſi vt voluntarius in ſua cauſa, aut per conſenſum ſequentem: ſed in propoſito ſicut velle procreare prolem, & propagare ſpeciem, non eſt malum, aut vetitum; ita etiam neque delectatio, quatenus in hoc ſiſtit; poteſt eſſe vetita, ſicut neque delectatio ex cibo eſt vetita lege temperantiæ, inquantùm ordinatam intentionem conſeruandi vitam propriam per alimentum neceſſarium concomitatur, aut ſequitur. Ergo ſic eam velle, aut permittere, non eſt contra temperantiam. Deinde, non eſt contra Religionem, quia hic eſt finis procreandi prolem, vt educetur in cultum Dei multiplicandum; medium autem ordinatum ad finem, maximè quod in re neceſſarium eſt, & vnicum, non repugnat fini, à quo ſumit ſpeciem: ergo vniuerſaliter vera eſt ratio Doctoris, quia ille actus intantùm eſſet malus, inquantùm repugnaret alicui legi huius, aut illius virtutis in ſpecie. Non repugnat iuſtitiæ, temperantiæ, aut Religioni; minùs autem repugnat aliis: ergo eſt actus circumſtantionabilis, & non prohibitus.

Paſſio quanam fugienda.

Non eſt contra Religionẽ contractus.

9 Secunda ratio Doctoris eſt ex inclinatione naturali, quam cætera viuentia habent ad propagationem ſuæ ſpeciei, & quæ indita eſt homini, qui ſicut eſt in ſpecie perfectiori; ita etiam magis eidem conuenit velle propagationem eius modo ordinato; quæ propagatio in ſtatu mortalitatis nequit regulariter haberi, niſi per marem & fœminam. Si etiam eſſet homo in ſtatu immortalitatis, id eſt, innocentiæ, conueniret ſibi velle propagationem ſuæ ſpeciei modo ſibi poſſibili, id eſt, per concurſum maris & fœminæ, aliter enim non eſt poſſibilis ei propagatio. Hæc ratio eſt etiam manifeſta, Philoſophus 2. *de anima, cap.* 8. naturaliſſimum opus viuentium dicit eſſe generare ſibi ſimile. *Ethic. c.* 12. Hominem magis eſſe coniugalem, quàm politicum, quia vehemẽtiùs inclinatur ad illam vitæ conſuetudinem, quæ eſt inter coniuges: quàm ad eam, quæ eſt inter ciues, & 2. *Oeconomia, cap.* 2. dicit matrimonium à Deo approbari.

Secunda probatio. Inclinatio naturalis ad propagationẽ.

Philoſoph.

Præterea, ſicut Deus, & natura nihil ſuperfluè agunt, ita etiam neque virtutem, aut appetitum rebus communicant niſi propter operationem, & perfectionem tam propriam, quàm vniuerſi. Sed differentia ſexus, & virtus generandi indita eſt à Deo homini, & appetitus propagandi: ergo ordinatus vſus eorum eſt ſecundùm naturam hominis, & bonum vniuerſi, & finem intentum à Deo, & natura. Patet conſequentia, quia perfectionis eſt in rebus habere virtutem agendi ſibi ſimile, & propagandi ſuam ſpeciem: virtus enim actiua eſt perfectio ſimpliciter, quæ inuenitur formaliter in cauſa prima, & inquantùm cauſa inferior magis communicat in hac virtute, & excedit cæteras, tam in perfectione effectus, quàm in modo agendi; excedit etiam eaſdem in entitate, quia perfectio virtutis, & actionis redundat in cauſam: *actio enim ſequitur eſſe*; & à poſteriori hinc Philoſophi colligunt perfectionẽ creatoris, & creationis, vt eſt ens in perfectione primum, & ſimpliciter, colligunt, inquam, per viam motus, & dependentiæ. Hæc perfectio attribuitur inferioribus ſecundùm perfectiſſimam rationem, quam includunt, nempe ſecundùm formam: ergo vſus talis perfectionis eſt ſecundùm perfectionem, & inclinationem naturæ propriæ perfectiſſimam, & ſecundùm ſubiectionem, & ordinem cauſarum inferiorum ad primam: vnde colligitur etiam ſpectare ad bonum vniuerſi.

10

Differentia ſexus.

Appetitus eſt ad finem operis.

Virtus eſt imperfectio ſimpliciter.

Competit ſecundùm formam.

Spectat ad bonũ vniuerſi.

Hoc probo, quia creatio rerum ſecundùm ſpeciem ſpectat ad bonum vniuerſi: ergo & conſeruatio; ſed in ſpecie humana hæc conſeruatio nequit haberi via naturali niſi per propagationem, & ſecundùm leges poſitas, & ordinarias creationis, & conſeruationis in ſtatu mortalitatis, in quo individuum conſeruari nequit, quia ſubeſt corruptioni internæ, & externæ, in viuentibus corporeis: ergo propagatio ſpeciei per generationem eſt bonum vniuerſi.

11

Creatio, & cõſeruatio rerũ ad bonum vniuerſi ordinantur.

Prima confirmatio. Propagatio eſſet in ſtatu innocentia.

Confirmatur ex ratione Doctoris, quia ſi homo eſſet in ſtatu innocentiæ, qui fuit immortalis, fieret generatio per propagationem; ſed in eo ſtatu minùs requireretur talis propagatio: quia ſpecies perfectè conſeruaretur in ipſis propagantibus, qui nullo modo deficerent: ergo à fortiori in ſtatu mortalitatis propagatio magis ſpectat ad bonum naturæ, & vniuerſi, in quo ſtatu nequit haberi aliter propagatio ſpeciei, aut eius conſeruatio. *Fruſtrantes* (inquit Irenæus lib. 1. cap. 3. loquens de Saturnino, & Marcione) *antiquam plaſmationem Dei, & obliquo accuſantes eum, qui maſculum & fœminam ad plaſmationem hominum fecit*, &c.

Irenæus.

Secunda confirmatio. Ex propagatione eorum quæ ad vſum condita ſunt hominis.

Confirmatur ſecundò, quia cætera animantia ſubiecta ſunt homini, *Geneſ.* 1. & ad vſum eius fuerunt creata, & non propter ſeipſa; ſed in aliis animantibus viget propagatio: ergo etiam debet vigere in homine. probatur conſequentia, quia medium volitum propter finem tantùm,

tantùm, tamdiu est in vsu, quamdiu conducit ad finem: ergo generatio animalium ideò conseruatur quantùm ad vtum humanum est necessaria: sed nisi propagatio fieret humana in hoc statu, talis vsus deficeret: ergo quamdiu propagatio est in animantibus, tamdiu intenditur etiam à Deo propagatio in homine.

12 *Tertia probatio ex præcepto.*

Tertia ratio Doctoris est ex præcepto diuino. *Crescite & multiplicamini*, Genes. 1. & 9. quia hoc præceptum in priori loco datur pro statu etiam innocentiæ, & immortalitatis. In secundo verò loco pro statu mortalitatis & peccati. Deus autem nihil inordinatè præcepit, aut imponit necessitatem peccandi; ergo velle propagationem secundùm præceptum Dei non est vetitum ex se. Tertullianus lib. 1. aduersus Marcionem cap. 29. *Tunc denique coniugium exercitè defendentes, cum inimicè accusatur spurcitiæ nomine in destructionem creationis: qui proinde coniugium pro rei honestate benedixit, incrementum generis humani, quemadmodum & vniuersum conditionis in integros & bonos vsus. Non ideò enim & cibi damnabuntur, quia operosiùs exquisiti in gulam committunt: vt nec vestitus ideò accusabuntur, quia pretiosiùs comparati in ambitionem tumescunt: sic nec matrimonij res ideò despuentur: quia intemperantiùs diffusæ in luxuriam inardescunt. Multùm differt inter causam, & culpam, inter statum, & excessum. Ita huiusmodi non institutio, sed exorbitatio reprobanda est, secundùm censuram institutionis ipsius, qui ait, Crescite, & multiplicamini*, &c. hæc verba soluunt obiectiones hæreticorum, & calumnias, & confirmant superiùs dicta. Vide Augustinum *de Gen. ad litteram lib. 9. cap. 7.*

Tertull.

Quarta probatio ex fine prædestinationis.

Quarta ratio Doctoris est ex fine prædestinationis, quæ electio ad gloriam effectum sortiatur, per propagationem electorum. Hæc etiam Theologica optima est: quia gratia supponit naturam, quæ de lege ordinaria, nequit esse, nisi per propagationem.

13

d *Et sic patet quòd iste actus*, &c. In hoc textu tangit doctrinam moralem, & differentiam inter actum charitatis in genere morali, & cæterarum virtutum actus. Primò dicit velle procreare sibi simile non esse de se malum: quam propositionem hactenus probauit, nec esse de se sufficienter bonum bonitate morali. Supponit generare prolem, aut velle generare prolem ad propagationem speciei esse perfectionis, vt superiùs dixit, & esse etiam bonum morale quando fit ex obedientia præcepti, *Crescite & multiplicamini*, &c. tamen dicit non esse sufficienter bonum bonitate morali, donec accedant circumstantiæ, de quibus infrà tractat; quia licèt ex obiecto, si fiat ex motiuo honesto obedientiæ, aut iustitiæ (vt insinuat Apostolus 1. ad Corinth. 7. *Vxori vir debitum reddat, & vxor viro*, &c.) actus ille sit bonus; tamen non ita est ex obiecto bonus, quin si fiat ex alio motiuo non honesto, possit reddi malus, aut saltem non honestus, sicut & actus aliarum virtutum: quia ad rationem honesti requiritur in actu, vt fiat ex regula recta, & ex ipso motiuo honesti, iuxta Philosophum 2. *Eth. cap. 4. & Eth. cap. 12.* multi enim iustum faciunt, sed non iustè, quandoscilicet non ex motiuo iustitiæ, & propter ipsum operantur. Requiritur ergo vt actus sit bonus, vt circa obiectum, vt subest regulæ, & secundùm dictamen regulæ rectæ versetur, quia electio recta dicitur, quæ est conformis rationi rectæ: electio ergo potest esse præter rationem rectam, vt si sit de obiecto sub ratione aliqua indifferenti, & non vetita, vt patet ex Philosopho citato. Potest etiam esse de obiecto cum repugnantia ad rectam rationem; & sic erit malus, quamuis alioquin circa obiectum ipsum, qua participat rationem honesti, posset esse actus bonus.

Ad completã honestatem requiruntur circumstãtia.

Item, licèt actus ex obiecto esset bonus, potest vitiari per circumstantiam malam: quia non solùm ab obiecto actus recipit qualitatem; sed etiam à circumstantiis, in quibus voluntas deficere potest ex sua libertate; quo defectu actus est simpliciter malus, quia bonum ex integra causa, malum autem ex quocunque defectu secundùm illud, quod ex Dionysio sumitur: neque bonitas obiecti indifferentis, seu creati ita necessitat voluntatem, vt circa finem & circumstantias inordinatè non possit velle, quorum bonitas neque formaliter, neque virtualiter includitur in bonitate obiecti ex genere proprio. Hinc voluntas vt intendit finem, potest ex sua libertate applicare media inordinata ad finem, vt furari ad dandam eleemosynam. Potest etiam, vt operatur circa media, intendere malum finem, vel addere alias circumstantias vitiantes, vt abstinere à cibis necessariis ad conseruationem vitæ, vel abstinere ob vanam gloriam, quod genus virtutis statuit Augustinus variis in locis fuisse in Philosophis quantùm ad apparentiam, ob finem vanæ gloriæ, vt *lib. 3. contra Iulianum, cap. 4.*

14 *Actus ex circumstantia vitiatus.*

Ex his patet probatio subiuncta Doctoris: *quia nullus*, inquit, *actus est sufficienter bonus moraliter ex ratione agentis, vel obiecti, nisi amare Deum*, &c. actum esse sufficienter bonum intelligit, quando est completus ex obiecto, & aliis concurrentibus in bonitate, ita vt ampliùs nequeat vitiari. Vnde sicut in ratione boni non ordinatur ad aliud, quàm ad suas causas, ex quibus participat bonitatem, si ex causa integra sit bonus, est completè bonus, & ampliùs nequit vitiari ab eo, quod non est causa eius. Hinc infert quòd nullus actus est sufficienter bonus moraliter ex ratione agentis, & obiecti, nisi amare Deum, vt inde deducat velle procreare sibi similem in natura non esse actum completè bonum, ex sola conuenientia agentis, & obiecti, nisi addatur finis, & cæteræ causæ, ex quibus participat bonitatem completam, quæ ampliùs nequeat vitiari, vel quâ posita ipse actus nequit fieri malus: quia nempe iam completus est in suo *esse* naturali, & morali ex integra causa, & in nullo deficiente: quia ergo generare prolem est actus circa obiectum indifferens, id est, creatum, quod ordinari potest in finem; ideò, vt dicit, non habet completam bonitatem ex obiecto, sed potest benè, vel malè ordinari, & sic est circumstantionabilis benè, vel malè: ad probandam ergo completam bonitatem huius actus, non sufficit probare non esse malum ex obiecto, vel esse bonum, ad hoc vt liceat, nisi vlteriùs probetur esse bonum etiam ex aliis concurrentibus, quæ dignificant, qualis est finis.

15

Completè bonus nequit vitiari.

Propagatio requirit circumstantias vt sit bona completè.

Per oppositum huius dicit amorem Dei, 16

Actus charitatis eſt bonus completè ex obiecto ſolo.

nempe amicitiæ eſſe ſimpliciter bonum, quia eſt actus charitatis, quia eſt circa obiectum tale in particulari, qui eſt finis vltimus, & non ordinabilis ad alium, éſtque circa obiectum, vt eſt bonum ſummum, & ſecundùm affectum amicitiæ, vt eſt proprium amati: hinc nequit charitas vitiari, quod proprium & peculiare ipſi eſt: vt patet ex Apoſtolo 1. ad Corinth. 13. *Charitas non inflatur, non agit perperam, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet*, &c. In quibus verbis excludit omnem malitiam à charitate, & tribuit ei opera reliquarum virtutum, ſicut ipſa eſt plenitudo legis, ad quam lex, & Prophetæ ordinantur.

Nequit vitiari.

17

Notabile. Differentia virtutum aliarum vt fidei, & ſpei à charitate.

Ad explicationem autem huius difficultatis, & textus, aduertendum eſt, licèt conueniant virtutes Theologicæ in hoc, quòd Deus in ſe ſit obiectum illarum: tamen fides, & ſpes connotant aliquas conditiones requiſitas ex parte obiecti, & modi tendendi in obiectum, vt fides reuelationem & propoſitionem ipſius reuelationis per regulam congruam, *qui enim citò credit, leuis eſt corde.* Non ſufficit ergo reuelationem credibilis in re ipſa contingere, niſi accedat propoſitio debita reuelationis, vt actus fidei ſit circumſtantionatus: ſpes ſimiliter ſupponit fidem, & vltra hoc arduitatem, & poſſibilitatem acquirendi finis per media ordinata ad finem: ideò poteſt vitiari per præſumptionem, ſi ſine mediis velit finem, & iis contemptis, quia non rectè fundatur. Hæ ergo virtutes quamuis tendunt in finem ſupernaturalem, & Deum in ſe, quia modus tendendi limitatur ex conditione præſcripta, & determinatione ex parte obiecti, ea neglecta, aut deficiente, actus ipſarum vitiari poteſt.

Modus tendendi charitatis in Deum.

Charitas verò abſolutè, & ſine vlla limitatione, aut conditione determinante, tendit in obiectum, quatenus eſt ſummum bonum ipſius amati, & ſecundùm affectum amicitiæ, non commodi; ideóque nequit vitiari; quia & obiectum nullam dicit limitationem, quin amari debeat ſummè, & propter ſe; neque charitas, cùm ſit affectus amicitiæ, dicit ex parte tendentiæ aliquam conditionem limitantem, cùm feratur in obiectum abſolutè, qua eſt ſummum amabile; & ideò *ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus*, &c. ſine vlla limitatione, aut reſeruatione, vt ſonat præceptum diuinæ charitatis.

18

Ratio ob quæ charitas nequit vitiari.

Hæc doctrina peruia eſt ex Doctore *in 3. diſt.* 23. 27. 31. ex hoc ergo habet charitas, vt nequeat vitiari, quia eſt affectus amicitiæ tendens in ſummum bonum abſolutè, & qua eſt bonum neceſſarium, & ipſius amati bonum: ac proinde non limitatur ad vllam circumſtantiam obiecti, vt priores virtutes, ex qua deficeret actus, vel deficere poſſet.

Repugnat charitas actualis peccato actuali.

Ex hoc etiam habet actualis charitas Dei vt nullo modo conſiſtere poſſit cum actuali peccato ſimul; quia amor Dei abſolutus ſecundùm affectum amicitiæ, nequit compati cum offenſa actuali eius, aut auerſione ab ipſo amato: quia id repugnat quantùm ad peccatum commiſſionis, & idem de peccato omiſſionis, quia amor amicitiæ perfectæ conformat amantem amato, eiúſque rectæ, & ordinatæ voluntati. nequit ergo eſſe repugnans in eo quod eſt contra manifeſtam eius voluntatem. Et hæc repugnantia eſt phyſica, & contradictionis ex modo tendendi in obiectum abſolutè, & propter ſe, eo modo quo ſcientia & fides non ſe compatiuntur in eodem intellectu ſimul de eodem, aut fides, & opinio cum formidine, *Qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit*, &c. Ioannis *epiſtola 1. cap. 3.* quod plerique intelligunt de nâtiuitate per charitatem: ſicut ergo charitas fertur in Deum abſolutè, & propter ſe ſecundùm affectum amicitiæ ex ſuo motiuo determinatur ad hæc duo, nempe vt non referat, aut ordinet ſuum obiectum ad aliud, tanquam ad finem; quia obiectum non eſt ſic ordinabile, cùm ſit finis vltimus, & ſic excludit illam peruerſitatem, quæ conſiſtit in vſu fruendorum; quam Auguſtinus ſummam vocat. Dixi non ordinare obiectum ad aliud tanquam ad finem perficientem, quia ordinat aliquando tanquam ad medium ordinatum ad ſe vt ad finem, & perfectibile per ipſum, qui non eſt propriè vſus, quia non ſiſtit in illo voluntas ordinantis; ſed reducit ipſum in finem; vſus enim propriè mediorum eſt, quæ diliguntur tantùm propter finem, vt benè Doctor *in 3. diſt. 26. §. Ad quæſtionem 5.*

Repugnantia hæc eſt phyſica.

Quomodo charitas ordinatur ad alind.

Reſpondeo, &c. hoc modò charitas imperat actus aliarum virtutum, & è contra hæ actum charitatis: in vtroque ordine manet idem finis vltimatus, nempe charitatis, quæ ordinat virtutes media ad hunc finem; virtutes imperant charitatem, vt per eam attingant eundem finem.

19

Habet etiam charitas ex motiuo ſuo, vt ſicut eſt abſoluta proſecutio ſummi boni per affectum amicitiæ, vt comprehendat in ſe virtute fugam abſolutam omnis peccati, qua eſt offenſa Dei in genere, & non tantùm ſub ratione vlla particulari. Ex quibus patet actum eius non poſſe vitiari: quæ difficultas fuſiùs tractatur in materia de virtutibus in genere, & in ſpecie de ipſa charitate.

Scopus Doctoris.

Hic ergo, vt concludam, ſcopus Doctoris eſt, ſolum actum charitatis ex obiecto ſuo participare completam bonitatem, ita vt repugnet ei vitiari, reliquarum virtutum actus non participare ab obiecto ſuo ſufficientem, aut completam bonitatem hoc modo, quin vitiari poſſit per finem, vt actus virtutum moralium, vel per circumſtantiam, vt actus aliarum Theologalium: quamuis ex ſcopo literæ, & diſcurſus agit primariò de actu virtutum moralium, qui ex obiecto ſuo non habet, quin ordinari poſſet ad malum finem, vel in ordinatione eius ad finem etiam bonum deficere in aliqua circumſtantia, & modo ordinandi in debito.

e *Prætereà probatur vtrumque ſimul*, &c. 20

Explicatio textus.

Definit quis ſit ille actus, qui ex obiecto ſuo eſt per ſe malus, & ex obiecto ſuo per ſe bonus, vt diſtinguitur ab actu indifferenti ad bonum, & malum. Loquitur autem præciſiuè de illo actu, qui neceſſariò habet bonitatem completam, & malitiam ex obiecto ſuo, ita vt repugnet ampliùs in his compleri. Dicit ergo actum charitatis ſolùm eſſe ex obiecto ſuo per ſe bonum, ita vt ampliùs nequeat vitiari, ac proinde eſſe neceſſariò bonum; actum autem odij Dei tantùm eſſe neceſſariò malum ex ſuo obiecto, reliquos actus eſſe indifferentes ex obiecto ſuo ad bonum,

num,& malum,ſiue ex obiecto, ſiue ex circumſtantiis,& maximè à fine, *nullus actus*, inquit, *eſt perfectè bonus moraliter ex genere tantùm, ſiue ex ſolo obiecto, niſi amare Deum; nec malus ex genere, ſiue ex ſolo obiecto, niſi odire Deum, & neutrum actum oportet ſpecificare, nec eſt circumſtantionabilis*, &c. loquitur de amore amicitiæ,& de odio, vt opponitur charitati,& eſt actus inimicitiæ. Dicit ergo actum charitatis, qui eſt amor amicitiæ Dei in ſe,& propter ſe eſſe bonum per ſe ex obiecto,& non circumſtantionabilem circumſtantia finis,quæ addat ſpeciem actui, quia ex obiecto ſuo habet, cùm ſit vltimus finis, vt non ſit ordinabilis ad alium finem extra obiectum ſuum talis actus.Eodem modo actus odij inimicitiæ, vt opponitur charitati contrariè, debet eſſe Dei in ſe,& propter ſe,hoc eſt,vltimi finis,& ſic neque ordinabilis eſt ad alium finem; quia reſpicit finem vltimum abſolutè per modum fugæ, ſicut charitas eundem abſolutè reſpicit, & propter ſe,non propter aliud; actus autem aliarum virtutum moralium reſpicit obiectum ordinabile ad aliud,& idem de vitiis oppoſitis: ideò poſſunt ſpecificari,& circumſtantionari per finem, cuius gratia aliquid fit,diuerſum & extrinſecum à ſuo obiecto.

21 *Obiectio.* Dices, actus quilibet vitioſus ex obiecto habet,eſſe completè malus: ergo diſparitas inter odium & alios actus malos non rectè aſſignatur.

Soluitur. Reſpondetur actus aliorum peccatorum habere quidem malitiam ex genere determinatam: ſed non ex motiuo ſuo: quia actus peccaminoſus non eſt de malitia, vt obiecti motiuo, quia peccatum non eſt obiectum proſecutionis; ſed aliquod bonum concupiſcibile, & delectabile, quod reſpicit conditionem obiecti materialis, & ſubſtrati; hoc autem concupiſcibile ſupponit affectum inordinatum ſui ipſius, ſeu operantis, quo ſe ipſum amat inordinatè tanquam finem,& ideò non eſt amor abſolutus obiecti propter obiectum, aut in eo ſiſtens; ſed amor obiecti propter ipſum operantem.Deinde actus peccaminoſus eſt etiam ordinabilis ad finem extrinſecum, vt eſt circa obiecta creata.

Odium Dei inimicitia completè eſt malum. Amor ergo amicitiæ Dei, ſicut & odium inimicitiæ contrarium ſunt ex motiuo ſuo ipſius finis vltimi, qua finis vltimus eſt, & non ordinabilis ad alium, ſiue ſit operans, ſiue alius finis, diuerſus ab operante, ideóque ſiſtunt præcisè in ſuo motiuo,& propter ipſum,ex quo habent,vt non poſſint circumſtantionari ab alio fine extrinſeco, neque conſequenter ab aliis circumſtantiis, quæ ex genere ſuo ſupponunt finem in actibus humanis; hæc differentia amoris amicitiæ ſatis declarata eſt in ſuperioribus. De odio verò contrario,ſeu inimicitiæ eadem regula ſeruatur propter oppoſitionem contrariam circa

Odium Dei per accidens ex affectu commodi. idem obiectum formale.Vnde non agit Doctor hîc de odio Dei per accidens, quatenus infert incommodum, v.g. vt vindicat peccata damnatorum: quia illud odium non eſt oppoſitum charitati contrariè, ſicut odium inimicitiæ; ſed eſt odium procedens ex affectu commodi, & amore inordinato ſui ipſius, & ſpecificatur ab incommodo pœnæ; per accidens autem tendit in Deum, vt vindex eſt, & non aliter, & ex formali motiuo pœnæ illatæ; reſpicit autem Deum indirectè qua cauſa eſt pœnæ.

Aduertendum tamen eſt, iuxta ſententiam Doctoris non eſſe poſſibile odium Dei contrarium ſpei, aut charitati: id eſt, ex motiuo finis vltimi, vt docet *in 2. diſt.* 43. & idem ſupponit *in 4. diſt.* 49. *q.* 9. & 10. vbi aſſerit beatitudinem non poſſe eſſe obiectum nolitionis formale, aut miſeriam volitionis, quæ eſt ſententia D.Thomæ 2.2. *quæſt.* 34. *art.* 1. aſſerentis ſi conſideretur Deus præcisè ſecundùm ſe, & ea, quæ in ipſo ſunt,non eſſe poſſibile odium eius ſub illa ratione: & patet ex Auguſt. *in Ench. cap.* 104. vbi ait nos non poſſe velle miſeriam,aut nolle beatitudinem; ergo minùs poſſumus nolle Deum ſecundùm ſe,vt eſt obiectum illarum virtutum,in quo eſt ſumma ratio boni,& nihil mali. Voluntas enim nequit proſecutiuè ferri in malum,qua malum, neque per odium ferri in bonum, qua abſolutè bonum eſt.

22 *Non dari odium Dei contrarium ſpei, aut charitati.*

f *Hæc eſt ergo prima concluſio*, &c. nempe minùs principalis,qua probatur velle procreare prolem,non eſſe actum malum ex obiecto, neque ſufficienter bonum,ſed circumſtantionabilem; cuius completa bonitas accipitur à fine, & aliis circumſtantiis.

23 *Prima concluſio minùs principalis.* *Procreatio bona ex obiecto indifferens ex fine.*

g *Secunda concluſio ſit hæc*, &c. Scilicet minùs principalis. *Prima circumſtantia requiſita ad bonitatem illius actus eſt circumſtantia finis.* Hic finis eſt educatio recta prolis ad ampliandum cultum diuinum.

24 *Secunda concluſio.*

Probat fidem requiri ad bonitatem huius actus, *ex* 1. *Eth. cap.* 12. quia perfecta operatio humana eſt finis hominis; ad finem debent cætera ordinari, finis enim ſe habet in agibilibus, ſicut principium in ſpeculabilibus. 2. *Phyſ.* & voluntas ex appetitu finis mouetur primò ad agendum; ergo & voluntas ordinata procreandi mouetur à fine, vt actus ſit ordinatus. Hunc finem ſtatuit eſſe religioſam educationem ad ampliandum cultum diuinum.

Finis debitus procreationis.

Tripartitum bonum coniugij ſtatuit Auguſtinus *de Gen. ad literam, lib. 9. cap.* 7. Fidem, prolem, Sacramentum. *In fide*, inquit, *attenditur, ne propter vinculum coniugale cum altero, vel altera concubatur. In prole, vt amanter ſuſcipiatur, benéque nutriatur, religioſè educetur; in Sacramento autem, vt coniugium non ſeparetur*, &c. Vinculum & fides ſunt effectus coniugij.Suſceptio,& educatio prolis eſt eius finis primarius; vnde idem Auguſtinus lib. 1. de nuptiis & concupiſcent. cap. 15. *Maner*, inquit, *vinculum nuptiarum, etiamſi proles, cuius cauſa initum eſt, manifeſta ſterilitate non ſubſequatur*, &c. *& cap.* 24. *Hæc omnia bona ſunt, propter quæ nuptiæ bonæ ſunt, Proles, fides, Sacramentum*, &c. Eſt ſententia communis & Patrum, & Scholaſticorum, hunc eſſe finem primarium matrimonij: quod probat Auguſtin. *lib. 9. de Gen. ad literam*, mulierem in adiutorium factum primo parenti ad procreationem.

25 Auguſt. *Triplex bonum matrimonij.* *Propagatio, & educatio prolis finis primarius.*

Probat autem Doctor primò. Ex præcepto charitatis neceſſariò prolem eſſe educandam religioſè: & confirmat ex Auguſtino, quamuis verba hæc præciſa non mihi occurrant, æquiualenter tamen illa habet in locis citatis ſæpiùs replicata, *& in libro de bono coniugali*, adeò vt hunc finem ad caſtitatem thori requirat; per quem coniugium venialem reddat commixtionem.

Finis patet ex præcepto charitatis.

h *Sequitur ſecunda circumſtantia*, &c. Vt ſit determinatarum perſonarum; quia concubitus vagus eſt contra bonum prolis, quod eſt

26 *Matrimonium vnius cū vna debet eſſe.*

finis matrimonij contra bonum familiæ, contra bonum ciuitatis, vt optimè probat in litera. Deinde idem probat ex Scriptura, *Erunt duo in carne vna*, Geneſ.2. Matth.19. 1. ad Corinth.7. *Vnuſquiſque ſuam vxorem habeat.*

Debet eſſe inſolubile. Sequitur alia circumſtantia, requiri, vt interueniat vinculum indiſſolubile inter coniuges: quod deducit ex prioribus rationibus. Doctrina eſt communis, & clara. Tandem quærit vtrùm hæ duæ conditiones ſint de lege naturæ, & reſpondet non eſſe de lege naturæ ſicut principium practicum: ſed ſicut concluſio conſona euidenter legi naturali. De hoc ampliùs dicemus *concluſ.3.* *Vt conſonũ eſt de lege naturæ.*

SCHOLIVM.

Secunda concluſio, honeſtum eſt marem & fœminam tradere ſibi mutuo dominium ſuorum corporum perpetuò ad generandam prolem, debitè educandam. Hanc explicat, & probat alijs duabus concluſionibus.

8 AD i probationem ſecundæ concluſionis principalis ſit hæc prima concluſio: Obligationem illam indiſſolubilem expedit ex actu volũtatis perſonarum obligatarum innaſci. Hoc probatur, quia vel ſic naſceretur, vel ex impoſitione legiſlatoris ſine actu voluntatis eorum; ſed primum eſt vtilius, & magis conſonum rationi naturali: quia ex quo obligatio debet eſſe indiſſolubilis, expedit quòd modus, quo fit, ſit conueniens indiſſolubilitati eius; ſed ſi cogerentur à legiſlatore ſibi inuicem coniungi, minùs placerent ſibi mutuo, & ita eſſet maior occaſio diſſenſionis futuræ: quia ſicut dicitur 20.quæſt.3. *Præſens, quod quis non eligit, profectò non diligit: quod autem non diligit, facilè contemnit.*

Secunda concluſio eſt hæc; marem & fœminam transferre in ſe inuicem poteſtatem corporum ſuorum pro vſu perpetuo ad iſtum finem, honeſtum eſt, & hoc contractu mutuæ donationis. Hoc patet ex præcedenti, viſa ratione contractus mutuæ donationis; dicitur enim contractus, quaſi ſimul tractus duarum voluntatum: & per conſequens neceſſariò requirit actus voluntatum concordes in tranſlatione mutua corporum, ſicut in permutationibus, & venditionibus communiter accidit. Nec hoc ſufficit, ſed oportet iſtos actus per aliqua certa ſigna mutuo exprimi: alioquin neutri conſtaret de actu voluntatis alterius: & neuter vult transferre, niſi pro quanto concipit alium velle in ipſum transferre.

Contractus quid.

Ad matrimonium requiritur ſignũ extrinſecum conſenſus.

Si ergo ex præcedenti concluſione expedit illos obligari per proprias voluntates, & non ſine ſignis expreſſis: ergo expedit ibi eſſe contractum, ex quo naſcitur illa obligatio; ſed contractus ille non poteſt eſſe, niſi mutuæ donationis, vel permutationis (quod idem eſt) poteſtatis corporum pro vſu perpetuo ad iſtum finem: nam poteſtatem ſui corporis, quæ ſua eſt, nullus transfert in alium, niſi per actum voluntatis ſuæ; quia per illum fit dominus, & deſinit eſſe dominus, & ſic facit alium dominum; & per conſequens illud, quod alius acquirit in corpore alterius, transfertur in ipſum per actum voluntatis liberè transferentis: & hoc cum ſigno extrinſeco euidenti, in quo habetur ratio contractus prædicti. Forma iſtius contractus eſt: *Do, ſi des, vel, do, vt des.*

Contractus matrimonij eſt mutuæ permutationis.

COMMENTARIVS.

27 *Secunda concluſio principalis.* *AD probationem ſecundæ concluſionis*, &c. Subiicit duas concluſiones ad probationem primæ concluſionis; quæ talis eſt: *Marem & fœminam poteſtatem ſuorum corporum ſibi mutuo tradere, pro vſu perpetuo ad procreandam prolem debitè educandam, honeſtum eſt*, &c. In hac concluſione duo exprimuntur, nempe mutua traditio, & contractus perpetuus. Debere eſſe mutuam traditionem per voluntarium, & mutuum conſenſum probat: quia alioquin ſi eſſet à ſolo legiſlatore, eſſet oneroſum, & repugnaret Societati pacificæ, quæ requiritur inter coniugatos, per illud: *Adhærebit vxori ſuæ*, &c. quam ſocietatem meritò Auguſtinus *libro de bono coniugali, cap. 6.* appellat primam generis humani: præiudicaret etiam contrarium procreationi, & educationi prolis, quæ inter diſcordias coniugum negligitur.

Debet interuenire mutuus conſenſus, & traditio.

Secundum probat ex ratione generica contractus; quia nequit perfici niſi per mutuũ conſenſum, & tranſlationem, ſine qua nequit dominium corporum trãsferri in ſe mutuo; ex quibus deducit §. *Sequitur*, concluſionem principalem: nam ſicut quiſque poteſtatẽ ſui corporis habet, ita etiam in alterum transferri, aut ab eo acquiri nequit ſine traditione, & voluntate domini.

SCHO

SCHOLIVM.

Tertia conclusio, congruum fuit prædictam mutuam traditionem corporum à Deo approbari. Ratione innuit, quòd matrimonium non videtur esse de iure naturæ strictè obligante, sed quòd est valdè consonum naturæ. Quod habet expresè num. 18. quod etiam sentit Soto hic, quæst. 1. & 1. de iust. quæst. 4. art. 4. & sic expedit confirmari Iure positiuo diuino. Innuit etiam indissolubilitatem matrimonij compleri Iure positiuo, quo secluso, tantùm esset dissona Iuri naturali solutio, quod tenet D. Thom. 4. dist. 27. quæst. 1. art. 3. quæstiunc. 2. D. Bonau. artic. 3 quæst. 2. Durand. quæst. 2. Richard. artic. 2. quæst. 2. Nauar. 3. consil. de conuers. infid. cons. 1. num. 14. Henriquez lib. 11. cap. 2. num. 3. Caietan. tom. 1. Opusc. tract. 28. de matrim. quæst. vnic.

TErtia [k] conclusio principalis probatur sic; nulli obligarent se communi obligatione, saltem difficili, nisi ad hoc esset aliquid astringens, vel sicut lex naturæ, vel sicut lex positiua diuina, vel humana. Lex enim naturæ, etsi obliget ad indissolubilitatem vinculi prædicti præmisso tali contractu; tamen non lex naturæ euidentissima, sed secundo modo dicta: illud autem, quod non erit de lege naturæ, nisi secundo modo, non est omnibus manifestum: ergo expedit necessitatem illius præcepti à lege positiua diuina determinari. 9

Concluſ. 3. probatur.

Indiſſolubilitatem non eſſe de lege naturæ ſtrictè, ſed eſſe valdè conſonam ei.

Esto etiam, quòd ad hoc obligaret præceptum legis naturæ primo modo dictæ, puta principium practicum manifestum, vel conclusio, adhuc expediret ponere ad hoc præceptum diuinum; quia minùs obediunt homines soli legi naturæ, quàm Deo præcipienti: quia minùs timent, & reuerentur conscientias proprias, quàm auctoritatem diuinam. Nec expedit determinationem istam primo modo fieri à lege positiua humana, quia leges positiuæ humanæ variæ sunt apud diuersos: ista autem indissolubilitas debet esse vniformis apud omnes.

Præcepto naturali expedit apponi poſitiuũ.

Hoc [l] factum est, vt patet *Genes. 2. & Matth. 19.* vbi Christus allegat Deum dixisse, quòd Adam protulit *Genes. 2.* quia dixit per os Adæ, vt præconis, & ideò dixit Deum coniunxisse, supple marem & fœminam, coniunctione matrimoniali: quia præcepto, quod protulit per os Adæ, dicens, *Adhærebit*, &c. 10

Sed [m] intelligendum est, quod aliud est præcipere contractum illum, & aliud præcipere adhæsionem perpetuam præmisso primo contractu. Primum benè expedit præcipi pro tempore illo, pro quo esset necessitas propagationis, & maximè si homines essent difficiles ad hoc sine præcepto: sed pro alio tempore, pro quo non est necessitas, non oportet præcipi: & hinc est, quòd Deus post lapsum bis dedit præceptum de contrahendo, *Genes. 1.* & iterum deletis omnibus post diluuium, præter octo animas. Sed præceptum secundum expedit dari pro semper, quia illam indissolubilitatem ostensum est esse consonam legi naturali, in prima conclusione: & minùs seruaretur, nisi super hoc esset præceptum diuinum, sicut dictum est in secundo articulo.

Indiſſolubilitas obligat pro ſemper, præceptum contrahẽdi, non. Geneſ. 8. & 9.

Ad [n] hanc conclusionem tertiam ponitur ratio talis: nullus potest rem alterius domini alteri obligare, nisi de consensu, vel approbatione illius, cuius est; sed corpus cuiuscumque est Dei, iure creationis: ergo nullus potest transferre illud in dominium alterius, nisi inquantùm Deus approbat: ergo si translatio est honesta ad istum finem, vt patet ex prima & secunda conclusione principali: sequitur quòd congruum est Deum istam translationem corporum approbare.

Rich. 27. diſt. artic. 1. q. 2.

Sed diceretur hîc, quòd licèt homo ex creatione teneatur Deo in omnibus, quæ potest, Deus tamen non tantum exigit ab homine, sed dimittit eum libertati suæ: solummodò exigit, vt seruet præcepta Decalogi. Vnde potest quis se vendere in seruum, licèt de hoc non inueniatur specialis approbatio diuina in Scriptura, in qua venditione ita transfert potestatem sui corporis in alium, sicut in contractione matrimonij. Consimiliter patèt de translatione dominij omnium suarum rerum: & tota ratio est, quia in quibus Deus non obligat sibi hominem, vel sua, relinquit ea voluntati hominis.

Poteſt quis ſe vendere in ſeruum, exẽplo Paulini. & Exod. 21. & Deut. 15.

28 *Tertia cõclusio.*

k *Tertia concluſio principalis*, &c. Eſt autem tertia concluſio, *Hanc dationem mutuam à Deo inſtitui, & approbari congruum eſt*, &c. Optimè probat hanc concluſionem ab onere, & difficultate contractus, quem lex naturalis non inducit, vt principium notum, neque vt neceſſariò deductum, ſed vt conſonum legi naturali: hoc autem non eſt notum omnibus, quia in his, quæ conſona ſunt legi naturali, plures conſuetudines contrariæ inductæ ſunt apud Gentes: oportet ergo regulam ſuperiorem magis manifeſtam proponi, quæ eſt lex diuina inducens hanc obligationem: quia lex humana, quæ apud diuerſos diuerſa eſt, & mutabilis, non ſufficit, vt hic contractus vniformiter & indiſſolubiliter teneret in toto genere humano. Quòd ſi diceretur etiam contractum, & vinculum eius eſſe de lege naturæ ſtrictè ſumpta, adhuc expediebat à Deo inſtitui, & præcipi vt magis teneret formidine pœnæ: magis enim obediunt homines Deo præcipienti, quam legi naturali; quatenus ſcilicet eam diſtinguunt à lege Dei, vel non apprehendunt eſſe ex Deo.

Inſtitutio matrimonij à Deo.

Neceſſitas huius inſtitutionis.

29 *Author inſtitutionis, & quãdo facta. Prima ſententia.*

l *Hoc factum eſt vt patet Gen. 2. Matth. 19.* &c. Aliqui dicunt matrimonium eſſe inſtitutum ab Adamo. Auguſtinus *de ciuitate Dei, lib. 14. cap. 2.* Magiſter *in hac diſt.* Alenſis *4. part. q. 2. memb. 2.* & plures alij Theologi, & Canoniſtæ, quos citat Sanchez *lib. 2. de matrim. diſput. 4.* & hæc inſtitutio colligitur ex illis verbis Adami: *Erunt duo in vna carne*, &c. Alij docent fuiſſe inſtitutum à Deo per illa verba: *Creſcite & multiplicamini*, &c. quam ſupponit D. Thomas, & alij *in hac diſtinctione*, & ſequitur ipſe Sanchez. communis autem eſt ſententia à Deo fuiſſe inſtitutum. Præmiſſæ ſententiæ vix habent controuerſiam, quia inſtitutio matrimonij ad vtraque verba referri poteſt, vt benè Doctor *infrà, concluſ. 5. §. Per hoc patet ad quæſtionem iſtam.* Prima tamen inſtitutio referenda eſt ad illa verba Adami, non quòd ille fuerit inſtitutor, ſed præco diuinæ inſtitutionis, vt dicit hic Doctor, & probatur manifeſtè *ex illo Matthæi 19.* vbi Chriſtus refert verba Adami tanquam à Deo dicta, ſcilicet per Adamum. *Non legiſtis: quia qui fecit hominem ab initio, maſculum & fœminam, fecit eos? & dixit, Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro, quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet*, &c. In creatione mulieris ex coſta viri non fuit inſtitutum matrimonium, quod conſiſtit in contractu, ac proinde requirit vtriuſque conſenſum, ſignificabatur tamen Auguſtinus *de bono coniugali, cap. 1.*

Secunda ſententia.

Reſolutio.

Prima inſtitutio.

Adam præconius.

In creatione Euæ ſignificatum nõ inſtitutum.

30 *Auguſt.*

Prima itaque naturalis humanæ ſocietatis copula vir & vxor eſt: quos nec ipſos ſingulos condidit Deus, & tanquam alienigenas iunxit, ſed alteram ex altero creauit; ſignans etiam vim coniunctionis in latere; vnde illa detracta formata eſt: lateribus enim ſibi iunguntur, qui pariter ambulant, & pariter quo ambulant intuentur, &c. tunc ergo primùm inſtitutum eſt matrimonium, quando Adam conſenſit in vxorem à Deo ſibi adductam; qui conſenſus per illa verba eius deſignatur, atque inſtitutio ipſa diuina, vt Chriſtus dicit; *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Vnde illa verba Adami, & Dei ordinationem ſonant, & ipſius conſenſum. In reliquis etiam locis, in quibus præcipitur coniunctio, approbatur contractus, & inſtitutio confirmatur; ex quibus ſatis colligi poteſt, licèt ipſa per priora verba primùm data ſit, quia approbatio, & confirmatio diuina, & præceptum vim habent inſtitutionis, quam ſupponunt, & includunt.

31 *Sententia Vaſquez.*

Vaſquez de hoc Sacramento, *diſput. 1. cap. 2.* docet matrimonium ſolo iure naturæ, non humana, aut diuina voluntate fuiſſe inſtitutum in *eſſe* contractus: in *eſſe* tamen Sacramenti à Deo fuiſſe inſtitutum, nõ intelligit ius præceptiuum, ſed facultatem; verùm quamuis facultas ſit à natura, vt condita eſt, & ſuppoſito fine, quo in vtroque ſexu factus eſt homo, vt rectè ſignauit Doctor in fine huius textus reſpondendo ad rationem quorumdam, ad procreandam prolem. Et Auguſtinus locis citatis potiſſimùm *de Geneſi ad literam, lib. 9. in primis capitibus*; explicans mulierem non aliter datam in adiutorium homini, niſi ad hoc.

Matrimonium Iure naturali, non diuino inſtitutum.

Communis ſententia refert contractum in diuinam inſtitutionem tanquam in cauſam, ſicut & Patres, & Scriptura, quam non rectè explicare videtur præfatus author, dicendo intelligendam eſſe, vel de actuali contractu, vel de ipſius naturæ creatione, cui hæc facultas ineſt. Quia Scripturam intelligunt Patres, vt indicat contractum ex diuina inſtitutione eſſe, quod verba Chriſti clarè important. Vnde Bonifacius VIII. *in 6. de voto, & voti redemptione*, &c. *Matrimonij verò vinculum ab ipſo Eccleſiæ capite, rerum omnium conditore ipſum in Paradiſo, & in ſtatu innocentiæ inſtituente, vnionem & indiſſolubilitatem accepit*, &c.

Suſtinetur contrarium.

Inſtitutio eſt per voluntatem diuinam.

32 *Probatio. Ex reuelatione facta primo parenti.*

Probatur ſententia communis: quidquid ſine diuina voluntate, & inſtitutione extrinſeca, & poſitiua à dono creationis diuerſa conueniebat primo homini, potuit illud cognoſcere perfectè ſine vlla reuelatione; ſed Adam non dixit illa verba tanquam ex ſcientia naturali, ſed Prophetica, vt ſignificat Chriſtus *Matth. 19.* illa verba referens in ipſum Deum tanquam ea dicentem. Quod docet etiam Tertullianus *lib. de anima, cap. 21.* & cæteris omiſſis Trident. *ſeſſ. 24.* in doctrina de hoc Sacramento. *Matrimonium*, inquit, *perpetuum, indiſſolubilémque nexum primus humani generis parens diuini Spiritus inſtinctu pronunciauit: Hoc os ex oſſibus meis*, &c. Ergo matrimonij inſtitutio non eſt Iuris naturæ ſolius in eo rigore: ſed diuinæ inſtitutionis. Minor eſt communis; & patet *Eccleſiaſt. 17.* vbi loquens de primis parentibus: *Et diſciplina*, inquit, *intellectus repleuit illos, creauit illis ſcientiam ſpiritus, ſenſu repleuit cor illorum*, &c. & Geneſ. 2. patet, quia nominibus propriis vocauit cætera animantia. Euſebius *lib. 11. de præparat. Euangelica, cap. 4.* Chryſoſtomus *homil. 14. in Gen.* Hugo de Sancto Victore *lib. de ſacr. part. 6. cap. 12. & 13.* Magiſter *in 2. diſtinct. 23.* vbi cæteri Scholaſtici. D. Thom. *1. part. q. 34. art. 3.* ergo ex virtute illius ſcientiæ poſſet cognoſcere matrimonium, ſi eſſet ſolius Iuris naturæ, neque cognitio naturalis, aut verba ex ea dicta poſſint referri ad Prophetiam, neque ad inſtinctum Spiritus ſancti. Minùs autem in Deum tanquam in perſonam

Scientia naturalis primorũ parentum.

eius

eius dicta. Sicut ergo verba Adami dicta sunt ex reuelatione, sic etiam sequitur institutionem matrimonij eum primùm cognouisse ex sola reuelatione diuina, & voluntate. Ac proinde nequit referri in Ius naturæ, modo dicto secluſa Dei voluntate, nisi eo modo, quo *suprà* dictum est fuisse consonam legi naturali.

33 *Secunda ratio. Sola differentia sexus non probat institutionem præsentem.*

Secundò, ex sola creatione maris & fœminæ in differentia sexus non sequitur eos habuisse facultatem se committendi, aut multiplicandi genus humanum tanquam ex se, quia licèt cognouerint facultatem naturalem procreationis ipsis non deesse: tamen non potuerunt naturaliter scire, & absque reuelatione Dei voluntatem in hoc esse, vt vel multiplicarentur homines, vel vt per propagationem ab ipsis multiplicarentur: quia & Deus aliter posset multiplicare, siue per creationem, siue etiam per propagationem ex aliis creatis primùm in differentia sexus, à quibus ipsum genus propagaretur.

Prædestinationē non scivit Adā naturaliter.

Neque potuerunt scire finem huius propagationis, nempe cursum diuinæ prædestinationis, & electionis: ergo etiam neque media ad hoc à Deo ordinata determinatè saltem; neque consequenter genus humanum in ipsis constitutum fuisse, neque modum etiam, per quem propagari debet, & dependenter à sua voluntate, & consensu, seu per contractum: quia hanc necessitatem propagationis Deus, vt legislator, inducere potuit independenter ab ipsorum consensu; quo casu non esset matrimonium in ratione contractus, sed tantùm in ratione officij naturæ ad propagationem.

Neque modū contractus.

34 *Tertia ratio. Ex variis modis quibus institutio fieri potuit.*

Tertiò, potuit matrimonium institui citra obligationem viri, vt posset plures vxores habere, sicut dispensatum est cum quibusdam Patriarchis: ergo non potuerunt cognoscere matrimonium, quà est contractus vnius cum vna tantùm. Item, potuit matrimonium institui per contractum ad tempus, verbi gratia, quamdiu maneret fœcunditas in vno, vel altero tantùm; hoc non potuerunt cognoscere, neque ex natura facultatem habere ad matrimonium, vt est vinculum perpetuum: ergo matrimonium, vt est vnius cum vna sola, & perpetuum vinculum inducit, non est Iuris naturæ solius, sed diuinæ institutionis, à qua est contractus quoad substantiam, sicut & modus eius. Sicut enim lex naturalis strictè sumpta est inuariabilis, & indispensabilis, ita etiam nequit immutari, aut determinari per positiuam voluntatem Dei.

35 *Quarta ratio. Ex impedimentis.*

Quartò, plura possunt esse impedimenta matrimonij, vt votum, consanguinitas, affinitas, & eiusmodi. Ergo sequitur matrimonium non esse Iuris naturalis strictè sumpti, esset autem Iuris naturalis strictè sumpti, si ex sola natura esset, & non à diuina institutione, & voluntate; vnde sequitur voluntatem, quam habuerunt primi parentes ad contractum, & quem habent cæteri, supponere institutionem contractus per diuinam voluntatem, quà non solùm differentiam sexus constituit, sed etiam quà voluit contractum ad finem propagationis, & legem ipsi statuit, & modum.

Hæc autem didicit Adamus per diuinam reuelationem, vt patet ex dictis, non instinctu naturali: nam & differentia sexus, quæ est medium remotum, non potuit esse principium cognoscendi medium proximum constitutum in contractu, neque finem, vt ponendum in effectu per

Differentia sexus mediū est remotum.

applicationem mediorum, neque ipsum contractum esse medium, nisi ex Dei ordinatione, & voluntate cognita, sicut neque ex eo procreari debuisse prolem: nam differentia hæc potuit à Deo induci ad alium finem diuersum vt de facili constat: quamuis de facto is fuerit primarius finis, qui tamen variis modis haberi posset sine matrimonio in ratione contractus indissolubilis & perpetui, & dependentis à voluntate contrahentium: quia posset esse in voluntate parentum, aut aliorum constitui cum eodem onere.

Ex alio fine fieri potuit.

36 *Explicatur Isidorus.*

Locus autem Isidori, quem citat Vasquez, non loquitur de illa facultate distincta ab ipso contractu in effectu, sed de ipso contractu: ideóque intelligi debet de lege naturali latè sumpta, vt loquitur Doctor, cuius institutionem supponit illa facultas, vt dixi; imò vniuersaliter facultas ad omnem contractum supponit ipsum contractum esse legitimum, seu firmum aliqua lege: quia potestas inducendi obligationem alteri per contractum, supponit necessariò legem, per quam contractus firmatur, & teneat, verbi gratia, legem publicam, si est politicus, aut legem naturalem, aut diuinam: si ex his teneat, priùs ergo contractus debet sua lege fulciri, quàm quis fiat habilis, vt mediante contractu acquirere possit Ius alterius, quod non acquiritur nisi per contractum, & legem qua tenet: sic ergo matrimonium debuit priùs institui in *esse* contractus, quàm personis accresceret ius, seu facultas contrahendi matrimonium; hæc autem lex fuit ipsa diuina voluntas instituens propagationem hominum fieri, non aliter quàm per talem contractum determinatum ab ipso Deo, & institutum.

Facultas ad contractum supponit legem.

m *Sed intelligendum est, quòd aliud est*, &c. Aliud docet esse præceptum contrahendi matrimonium, aliud verò de insolubilitate post contractum: vnum scilicet affirmatiuum, quod obligat non pro semper; sed quando est necessitas multiplicationis, qualis fuit *Genes. 2. & 9.* intelligit de obligatione non in genere, sed in singulis suppositis. Præceptum de insolubilitate est negatiuum, quod obligat semper, & pro semper post contractum matrimonium, nisi in certis casibus. Hæc est mens Doctoris.

37 *Præcepta diuersa matrimonij.*

Nescio proinde vnde Vasquez *loco citato, c. 3.* eum aliter interpretatur, quasi dixerit non semper duralle præceptum matrimonij, sed aliquando reuocatum fuisse, eo quòd nisi reuocatum fuisset, non esset post diluuium renouatum, nihil enim tale ait Doctor: sed loquitur de obligatione quoad singulos in particulari, non verò quoad communitatem hominum, aut Reipublicæ. Quod clariùs, & expressis verbis *infrà* declarat *concl. 5. §. Per hoc patet, v. Et est institutio*, &c. cuius verba sunt: *Et est institutio per modum præcepti affirmatiui, ita quòd obliget semper, sed non ad semper, sed tempore necessitatis; non tantùm in principio, sed adhuc videtur eodem modo obligare. si paucitas in filijs ex aliqua causa incideret, puta ex bello, peste, vel clade, & huiusmodi*, &c. & subiungit hoc præceptum esse à Deo per legem positiuam, & etiam naturalem modo *supra* dicto, scilicet quantùm ad euidenter consona legi naturali, & ipsi naturæ. Deinde tale esse dicit præceptum de insolubilitate, & esse negatiuum obligans semper, & pro semper, nisi ipse legislator aliter disposuerit, quæ est sententia communis

Reijcitur interpretatio Vasquez.

Sententia vera Doctoris.

munis D. Thomæ hîc, & aliorum, quos citat Sanchez *lib.2.diſput.3.*

38 *In poteſtate propria ſunt quæ Deus nõ reſeruauit ſibi.*

n *Ad hanc concluſionem tertiam*, &c. Inſtat contra rationem aliorum, quam rectè ſoluit, quamuis ex dono creationis corpus ſit ſub dominio Dei, tamen cùm ipſe non ſeruauit ſibi aliqua lege diſpoſitionem eius, ſequitur illam reliquiſſe voluntati humanæ, ſicut reliquit vt ex cauſa ſe venderet in ſeruum; & conſequenter etiam vt poteſtatem ſui corporis in alternam transferat, & ſuarum rerum.

SCHOLIVM.

Quarta concluſio, congruum fuiſſe rationem Sacramenti iungi mutuæ tranſlationi corporum. Motis varijs quæſtionibus de ratione Sacramenti in Matrimonio, reſoluit primò, non fuiſſe Sacramentum in ſtatu innocentiæ, vel lege Moſaïca, & reſpondet ad loca legis nouæ, quibus probatur eſſe Sacramentum.

11 DE° quarta concluſione ſit hæc prima concluſio ſpecialis: Contractui prædicto congruum eſt annecti collationem gratiæ, quia contractus prædictus eſt difficilis, cùm ex eo naſcatur obligatio valdè difficilis, cuius difficultas coniuncta eſt honeſtati, vt probatum eſt priùs: ad honeſtum autem, & difficile, congruum eſt gratiam conferri.

Datio gratiæ per ſignum ſenſibile, valdè congrua pro contractu matrimonij.

Secunda[p] concluſio eſt hæc: Congruum eſt in aliquo ſigno ſenſibili ad hoc à Deo inſtituto regulariter conferri, quia, vt dictum eſt *ſuprà*, in generali de Sacramentis *diſtinct.1.* expedit talia ſigna eſſe inſtituta pro ſtatu iſto.

Variæ quæſtiones de Sacramento Matrimonij.

Tertia[q] concluſio: Expedit Sacramentum propriè dictum coniungi contractui prædicto. Patet ex duabus præcedentibus, quia ſignum efficax gratiæ tunc collatæ. Sed intelligendum eſt, quòd circumſcripta conſideratione de ratione Sacramenti, in propoſito, poſſunt communiter veritates de matrimonio oſtendi per rationem contractus, & obligationis. Hæc autem ratio Sacramenti annexa, difficultates nouas videtur adducere; puta à quo, & vbi fuit inſtitutum? Quæ forma, qualiter vna, quis miniſter, & qualiter vnus, & quis effectus ſit Sacramenti?

12 De primo non poteſt dici, quòd Sacramentum Matrimonij ſit inſtitutum in ſtatu innocentiæ, *Geneſ.2.* quia omnia Sacramenta habent efficaciam à paſſione Chriſti exhibita, vel præuiſa: ſi autem ſtatus innocentiæ ſtetiſſet, paſſio Chriſti nec fuiſſet exhibita, nec præuiſa. Nec apparet, quòd ſit Sacramentum legis Moſaïcæ, nec inuenitur vbi in lege Euangelica inſtitutum ſit. Chriſtus enim *Matth.19.* approbauit, quòd inſtitutum fuit, *Geneſ.2.* & Paulus *1.ad Corinth.* ſic docuit vſum, vel actum ſequentem contractum matrimonij.

Cap.7.

Cap.5. ad Epheſ.

Diceret ergo aliquis, quòd illud ad Epheſ. *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia*, intelligitur de Sacramento extensè accepto, pro ſigno ſacræ rei; cuius tamen non eſt cauſa, nec ſignum aliquod efficax: non enim eſt matrimonium ſignum efficax reſpectu coniunctionis Eccleſiæ ad Chriſtum: ſed ſi aliquo modo, eſt ſignum efficax, ita poteſt eſſe votum virginitatis ſignum coniunctionis Eccleſiæ virginis ad Chriſtum.

COMMENTARIVS.

39 o *DE quarta concluſione ſit*, &c. Subiicit ſuo ordine tres concluſiones, ex quibus probatio huius quartæ principalis congrua ſumitur.

Prima cõcluſio Congruitas gratiæ adiũcta.

Prima concluſio: *Contractui prædicto congruum eſt annecti collationem gratiæ.* Hanc probat ex regula generali deſumpta ex infirmitate naturæ, & neceſſitate gratiæ ad opus difficile, & arduum coniunctum honeſtati, hoc eſt, ad opus virtutis: quæ probatio fundatur *in artic.7.Concilij Diſpolitani*, & in variis definitionibus Patrum, & Conciliorum contra Pelagianos, quæ in materia de gratia, & auxiliis, paſſim occurrunt. Vnde admonendi ſunt, quos aliàs impugnauimus *diſt.14. q.2. art.2.* & aliàs calumniam eſſe aſſerere Doctorem in ea eſſe ſententia, vt negauerit neceſſitatem gratiæ ſiue ad pœnitentiam, ſiue ad opera virtutum moralium, vt aliquoties aliàs admonuimus, & ex præſenti concluſione manifeſtum ſupponit, & in fine aſſumit: *ad honeſtum autem, & difficile*, inquit, *congruum eſt gratiam conferri*, &c. nempe ex infirmitate naturæ ad bonum virtutis in hoc ſtatu peccati; & conſequenter ex neceſſitate gratiæ propter adimplendam legem, & opera virtutis, quale docuit in præcedentibus eſſe hunc contractum ex obiecto, fine, & aliis circumſtantiis.

40 p *Secunda concluſio: Congruum eſt in aliquo ſigno ſenſibili ad hoc à Deo inſtituto regulariter conferri*, &c. Hanc concluſionem remittit ad dicta *d.1.q.2.* vbi congruitatem inſtituendi ſigna Sacramentorum cum reliquis docuit: videantur quæ ibi dicta ſunt.

Secunda concluſio. Dari per ſignum ſenſibile.

Tertia concluſio. Illud ſignum eſſe Sacramẽtum.

q *Tertia concluſio: Expedit Sacramentum propriè dictum coniungi contractui prædicto*, &c. In prima concluſione loquitur generatim de gratia operatiua ad opus virtutis. In ſecunda concluſione loquitur de eadem gratia, vt confertur virtute

virtute Sacramenti tam habitualis, quàm actualis, pro congruitate operis, & temporis. In hac concludit signum illud, per quod regulariter confertur hæc gratia, esse Sacramentum propriè dictum; quod sequitur ex duabus præmissis. Deinde subiungit hanc veritatem, nempe matrimonium esse Sacramentum propriè dictum, esse alterius rationis, & probationis à veritate contractus, & obligationis; quia ex diuersis principiis oriuntur, ideoque ad resolutionem, & probationem huius tertiæ conclusionis mouet interrogationem completam ex singulis, quæ ad naturam Sacramenti requiruntur: vt à quo, & quo tempore institutum? quæ forma? qualiter vna? quis minister? & qualiter vnus? & quis effectus sit Sacramenti? Subiungit præterea rationes dubitandi, quòd non in statu innocentiæ, aut legis veteris, aut Euangelij: quia non apparet sufficiens probatio *ex Matth.19.* neque *ad Ephesios 5.* ergo, &c.

Matrimoniũ esse Sacramẽtum propriè dictum.

SCHOLIVM.

Matrimonium esse Sacramentum institutum, Matth.19. Quod Deus coniunxit, &c. *Ita Sotus hîc quæst.2.art.2. Bussol. Tartaret.hîc. Verac.1.p.spec.art.1. Vict.supr.num.241. ex Chrys. ibi dicente*, cum auctoritate legem inducit; *esse autem Sacramentum, definitur in Florent.decr.Eugen.in Trident.sess 24.cap.1. habetur ex PP. Iren.lib.1.cap.1. Leon.cap.1. Chrys. suprà, & in ad Ephes.5. Ambros.1.de Abraham.7. Augustin. lib.de fide & oper.7. & de bon. coniug.cap.18.& 24. Vide Bellarm.3.de matrim.c.2.3. quod tangit Doctor, an sufficit filiam filere dum parentes pro ea contrahunt, communis ait ex cap. Vnic. §. fin. de despons. impub. Vide Sanchium 1.de Matrim.d.23. sub dubio relinquit sententiam asserentem verba Sacerdotis esse formam Sacramenti Matrimonij, sed sine eis valere Matrimonium. Ita tenent Canus 8.de loc.cap.5.ad 5. Enchir. Concil.Colon.§.de ministro. Petr.Ledesm.de Matrim.q.42. art.1.dub.4.concl.4. & vlt.ait ante Trident. fuisse probabilem sent. Sed Zephalus cons.540. num.47. ait sine verbis parochi, nec stare Sacramentum, nec Matrimonium: verius tamen & communius, sine omni parocho valere Matrimonium & Sacramentum, vbi Trident.non tenetur, nec eius verba requiri, vt valeat, vbi tenetur.*

13 SEd r quia communiter tenet Ecclesia Sacramentum Matrimonij esse septimum inter Ecclesiastica Sacramenta, & de Sacramentis Ecclesiæ non est aliter sentiendum, quàm sentit Ecclesia Romana, *Extrà de hæreticis. Ad abolendam.* Ideò dici potest, quòd contractui matrimoniali annexit Deus Sacramentum propriè dictum, saltem pro lege Euangelica, alioquin non esset Sacramentum nouæ legis: & tunc oportet dicere, quòd institutum fuit à Christo, sicut vniuersaliter dictum est *suprà* de Sacramentis Ecclesiasticis.

Matrimoniũ, esse Sacramentum nouæ legis. Dist.2.q.1.

Vbi autem non inuenitur planiùs, quàm *Matth.19.* & licèt ibi tantùm approbauerit contractum institutum, *Genes.2.* & per consequens illud non instituit: instituit tamen Sacramentum. Quod potest accipi ex illo verbo, quod addidit, *Quod Deus coniunxit, homo non separet*; vt non intelligatur ibi coniunxisse pro instituisse præcisè contractum matrimonij: sed coniunxisse ex tunc gratiosè per institutionem Sacramenti concomitantis illum contractum coniungentem. Forma autem est aliquod signum sensibile institutum à Deo, ad significandum efficaciter gratiam, tunc collatam.

14 Sed s hîc est dubium. Vel enim Deus instituit ita indeterminatum signum, vt sit signum efficax gratiæ, sicut indeterminatum signum requisitum ad contractum; vel magis determinauit illud, quod debet esse efficax gratiæ, quàm ex impositione humana determinetur signum sufficiens ad contractum; & si sic, vel determinauit aliqua verba præcisè, puta, *accipio te in meam*, vel *in meum*: vel determinauit indifferenter quæcumque verba exprimentia talem consensum.

Ad matrimonium an requiritur determinatũ signum, vel verba.

Et inter ista multum interest, quia si determinauit strictissimè illud, scilicet quòd forma huius Sacramenti consistit in verbis præcisis, sequitur quòd multoties est contractus matrimonij sine Sacramento, etiam in lege Euangelica: quia multoties contrahitur per alia verba, quàm per ista. Si etiam determinauit verba, sed indifferenter consensum istum exprimentia, quæcumque sint ista, adhuc tamen, cùm contrahatur quandoque inter mutos sine verbis; sequitur quòd alicubi est contractus iste sine Sacramento. Nec istud est absurdum, quia possibile est, quòd vsque ad legem Euangelicam frequenter contrahebatur, vbi tamen nunquàm fuit Sacramentum, vt hîc loquimur, scilicet propriè.

Si autem non determinauit, quòd sit Sacramentum gratiæ magis, quàm ex impositione humana determinetur signum sufficiens ad contractum, tunc potest dici, quòd in quocumque contractu in lege Euangelica comitatur Sacramentum, quia illud signum, quod requiritur ad contractum, est ex institutione diuina Sacramentum.

15 *Forma Matrimonij eſt vna integritate, non indiuiſibilitate. diſt. 8. queſt. 2. Quis miniſter Matrimonij.*

Ex [e] hoc patet ſecundum,qualiter ſit vna forma, quia vna vnitate integritatis, non vnitate indiuiſibilitatis: verba enim hinc inde expreſſiua conſenſus ſunt vnum ſignum integrum, & reſpectu contractus,& reſpectu gratiæ: nec eſt inconueniens plures formas particulares eſſe vnius Sacramenti, ſicut dictum eſt *ſuprà* de Euchariſtia de forma ſuper panem, & vinum.

De [u] miniſtro eſt aliud dubium, quia vt plurimùm ipſimet contrahentes miniſtrant ſibiipſis hoc Sacramentum,vel mutuo, vel vterque ſibi [x]. Sed nec hoc requiritur neceſſariò, ſi in omni contractu eſt Sacramentum: quia aliquando patres contrahunt pro filiis,vel filiabus, præſentibus eis,nõ exprimentibus ſigna propria: ſi ergo ibi eſt Sacrmentum, oportet dicere, quòd miniſter huius Sacramenti poteſt eſſe indifferenter quicunque poteſt eſſe miniſter in contractu matrimonij.Sed qualiter vnus miniſter? poteſt dici ſicut priùs de vna forma.

Quis effectus Matrimonij?

Sed [y] quis effectus? Dico quòd duæ gratiæ in animabus contrahentium: & hoc niſi ſit obex peccati mortalis hinc, & inde. Non enim ſufficit ad gratiam percipiendam, quòd contrahens non ſit fictus reſpectu Sacramenti: ſed oportet, quod priùs pœnituerit,quia iſtud Sacramentum non dat primam gratiam. Secundus effectus eſt vnio animarum contrahentium: ſed primus effectus totalis eſt vnus, ſcilicet gratioſa coniunctio animarum.

Sed ex opere operantis tantùm,niſi realiter accipiatur Sacramentum.

Si [z] autem ſtringendo formam ad certum ſignum, & ad miniſtros determinatos, oporteat conſequenter dicere, quòd non omnes contrahentes in lege Chriſtiana recipiunt Sacramentum, poteſt tamen dici, quòd percipiunt gratiam, ſi aliàs non ſit obex, quia Deus aſſiſtit ibi propter difficultatem contractus honeſti: non tamen tantam gratiam, quantam perciperent cum Sacramento, maximè ſi impoſſibilitas non excuſet.

COMMENTARIVS.

39 *Quando inſtitutum Sacramentum.*

[r] SEd *quia communiter Eccleſia*,&c.ſtatuit cõcluſionem fidei,nempe Matrimonium eſſe verum Sacramentum nouæ legis: quam probat *ex cap. Ad abolendum*, &c. *de hæreticis*, & *Matth.*19. inſtitutum docet à Chriſto per verba *ſuprà* allegata, vbi approbauit Matrimonium in ratione contractus; & adiunxit eſſe Sacramentum. Concluſio patet ex Florentino *in decreto vnionis* ex Tridentino *ſeſſ.7.can.*1.7.& 8. *ſeſſ.* 24. in doctrina de Matrimonio. & *can.*1. Videantur Patres citati in ſcholio.

Florent. Trident.

*Inſtitutio Sacramenti Matth.*19.

Aduertendum, circa probationem ex Scriptura, Doctorem non reiicere probationem illam ex Paulo *ad Eph.*5. dicit enim nullibi planiùs,quàm *Matth.*19. hanc inſtitutionem reperiri. Aliqui referunt inſtitutum Sacramentum *Ioan.*2.Sed meliùs dicitur ibi approbatum fuiſſe matrimonium: quamuis aliqui Patres doceant, ſua præſentia Chriſtum ſanctificaſſe nuptias: vt Cyrillus Alexand. *lib.*2. *in Ioannis cap.*22. Damaſcenus *lib.*4. *Orthod. fidei,cap.*25. Euthym. *in panoplia,part.*2.*cap.*22.Martialis Papa *epiſtola ad Tholoſanos,c.*9.Sed hi Patres non inſtitutionẽ Sacramenti intendunt; ſed contra hæreticos probare nuptias eſſe licitas, & ſanctas, quas Chriſtus ſua præſentia honorauit. Planiùs ergo videtur ex ſcopo ſermonis Chriſti *Matthæi* 19. inſtitutio Sacramenti, vbi diſſerit de contractu, & reprobat polygamiam, & præfert cælibatum matrimonio; quam ſententiam ſequitur Adrianus *q.* 1. *de matrimonio.* Antoninus *3.part. tit.*1. *cap.*2. Victoria *in Summa*, Sotus *in hac diſt. q.*2. *art.*2.& alij,quos citat,& ſequitur Sanch.*lib.*2.*de matrimonio diſput.*4.*in fine.*

Chriſtus ſua præſentia nuptias approbauit.

40 *Significatio figuralis Matrimonij, non eſt ſacramentalis propriè.*

Eandem concluſionem probant etiam communiter moderni ex loco citato Pauli: quamuis autem matrimonium,qua ſignificat coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, ſit Sacramentum communiter dictum: tamen non hac ratione eſt Sacramentum propriè dictum: ſed qua cauſat gratiam: nam hanc eſſe peculiarem rationem Sacramenti nouæ legis, docent Florentinum *in decreto vnionis.* Tridentin. *ſeſſ.*7. *can.* 2. vt fuſiùs ſuo loco tractauimus, & inſinuat Doctor *ſuprà* agens de hac Pauli auctoritate.

Vaſquez reiicit argumentum ex loco Pauli deſumptum.

1 Argumentum ex hoc loco Pauli conatur euacuare Vaſquez *diſput.*2. *cap.*6. quatenus aliqui contendunt locum intelligi de ſolo matrimonio inter Chriſtianos, ad quos loquitur Paulus, quod impugnat *ex cap.Gaudemus*,&c.*de diuortijs*,&c. *ex epiſtola* 92. *Leonis Papæ*, *cap.*4. ex quibus colligit matrimonium, vt primò inſtitutum eſt, ſignificaſſe hanc coniunctionem Chriſti cum Eccleſia; quamuis autem Paulus loquatur ad fideles; ratio tamen eius etiam ad matrimonium infidelium extenditur; *Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem,& adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna.* Verba etiam Chriſti *Matth.*19.ad matrimonium indifferenter referuntur,vt fuit Iudæorum,& infidelium.Quod etiam intelligit Innocentius III.*cap.de infidelibus,de conſanguinitate,& affinitate*,quo confirmat bigamiam, quam non diluit Baptiſmus,vt *infrà diſt.*33. dicetur,quæ incurritur ex defectu ſignificationis, quam ex polygamia incurrunt:tandem ita videtur concludere ſatius fuiſſe Theologis hanc auctoritatem omiſiſſe, quàm ea probatione niti.

Eius fundamentum.

41 *Impugnatur.*

Contra hoc eſt:quia Tridentinum *cap. de matrimonio*, vtraque hac auctoritate, quas adducunt, & Doctor & Theologi, vtitur, aſſerens Chriſtum Sacramentorum inſtitutorem ſua paſſione promeruiſſe gratiam, qua coniuges ſanctificaret,idque Paulum Apoſtolum inſinuaſſe in verbis prædictis,potiſſimùm illis verbis: *Sacramentum hoc magnum eſt*, &c.

Reſponſio.

Reſpondet Vaſquez id quidem verum eſſe, neque obſtare dictis, nam hoc ipſo quòd matrimo

matrimonium fuit semper signum vnionis Christi cum Ecclesia per amorem, conueniens valdè fuit vt ipse Christus passione sua hoc signum perficeret, efficerétque, vt non solùm amore naturali, sed etiam charitatis, coniuges significarent vnionem prædictam. Cùm verò Concilium veritatem aliquam ex loco Scripturæ ex professo confirmat, quæ in eo expressè contineatur, vel efficaciter ex eo deducatur, loquitur alio modo, vt *sess.* 13. *cap.* 4. agens de transubstantiatione, & *sess.* 14. *cap.* 5. agens de præcepto confessionis, quod colligit *ex Ioannis* 20. *Quorum remiseritis*, &c. in hoc autem *sess.* 24. veritatem Catholicam ex constanti & perpetua Ecclesiæ traditione solùm deducit, & definit.

42 *Impugnatio.* Hæc responsio meritò non placet. Primò, quia supponit in loco prædicto Pauli non contineri hanc veritatem, aut insinuari, cuius contrarium affirmat Concilium. Deinde, neque Paulus, neque Concilium loquuntur de congruentia dandæ gratiæ, aut conuenientia sola, sed de facto. Non rectè ergo explicantur per hoc quòd congruum fuerit Christum meruisse sua passione gratiam Sacramentalem dari in matrimonio. Quod autem addit Concilium, aliàs vti locis Scripturæ aliter, vt in exemplis allatis, quàm vtatur hoc loco, non est verum: quia aliis Scripturis non vtitur aliter, quàm ad absolutam definitionem veritatis fidei, iuxta veram interpretationem earum, quam Patres, & Ecclesia intellexit; ita etiam hoc loco Pauli iuxta mentem Apostoli vtitur asserens Apostolum innuisse gratiam huius Sacramenti maximè per illa verba, *Sacramentum hoc magnum est*, &c. Interpretatur autem Concilium sensum Apostoli illum esse, & Scripturam illam ita absolutè interpretatur, vt contineat hanc veritatem, quam innuit Paulus; non enim discurrit Concilium, sed absolutè declarat, & definit hæc, nempe perpetuum, & indissolubilem nexum matrimonij diuini Spiritus instinctu pronunciasse primum parentem in verbis præfatis. Secundò, Christum Dominum *Matth.* 19. apertiùs docuisse illud vinculum esse tantùm duorum. Tertiò, Christum Sacramentorum institutorem sua passione nobis meruisse gratiam, quo illud vinculum confirmaret, & sanctificaret. Quartò, quòd hoc Paulus Apostolus insinuat in præfato loco, ac tandem ex hoc per consequentiam deducit: *Cùm igitur matrimonium in lege Euangelica veteribus connubijs per Christum gratiam præstet, meritò inter legis nouæ Sacramenta annumerandum Sancti Patres nostri, Concilia, & vniuersalis Ecclesiæ traditio semper docuerunt*, &c. Quibus verbis ex tertia & quarta definitione præmissa, quæ absolutam & indubitabilem assertionem continent, confirmat veritatem vniuersalis traditionis Ecclesiæ, tantum abest vt veritatem Catholicam, vt præfatus author asserit, ex sola traditione deducat, & definiat: vt è contra veritatem traditionis ex loco Pauli confirmet, & deducat.

Paulus & Trid loquuntur de facto, non de congruentia.

Idem modus loquèdi Concilij hic & aliàs.

Deducit Concilij.

Fit ex loco Pauli.

43 *Idem est processus eius in alijs locis allegatis.* Neque aliter procedit in locis allegatis, vt *sess.* 13. *cap.* 4. ex verbis Christi, & perpetuum sensum Ecclesiæ, & veritatem transubstantiationis colligit *sess.* 14. *cap.* 1. ex institutione pœnitentiæ per modum tribunalis & potestate iudiciaria per claues data colligit præceptum confessionis integræ. Eodem modo in proposito ex loco Pauli veritatem traditionis: meritò ergo Catholici Doctores hunc locum vrgent, neque ideò reprehendi possunt, cùm Concilium ita declaret in eo Paulum insinuare institutionem, & gratiam Sacramentalem, volens officia mutua & debita inter maritos, & vxores in Christo commendare, & participent eam vnionem, quam significat matrimonium, nempe Christi ad Ecclesiam, & diligant se inuicem, sicut Christus Ecclesiam perfecta charitate, qua eam mundauit, & sibi desponsauit. Vnde 1. *ad Corinth.* 7. monet, vt quæ nubant, nubant in Domino.

Sensus Pauli.

Scribit ergo Paulus Christianis de veritate, & nexu matrimonij, comprehendens non solùm ea, quæ matrimonio adiuncta sunt ex prima institutione; sed etiam quæ coniuncta sunt ex institutione Christi, & Sacramenti; nam hæc potiora sunt, & quoad indissolubilitatem contractus, vt insinuat ipse *ad Corinth. loco citato* matrimonium inter infideles solui in fauorem fidei, quando alter coniugum in infidelitate perseuerat, nec sine præiudicio fidei cohabitare velit. Inter Christianos non ita: quia manet insolubile.

44 *Matrimonia fidelium perfectius significat.* Item, matrimonium Christianorum habet perfectiorem significationem, qua Sacramentum est, quàm fuerit significatio eius ex prima institutione, quæ participat suum signatum per gratiam Sacramentalem, quam prius non habuit, & communicat in forma cum vnione significata Christi cum Ecclesia mediante charitate. Si Paulus Christianis scribit, non debuit solùm commendare matrimonium in iis tantùm, quæ ei conueniebant in priori statu, nihil intendens de eo, quod ipsi competit in statu Sacramenti, & quod potius est; quia sic esset mancus in doctrina, si non innueret legem in specie, qua Christiani obligabantur ad mutua officia, præter illam, quæ generalis ab initio fuit: comprehendit ergo vtrumque; sed ex scopo magis agit de matrimonio Christianorum, quod & lege generali primæ institutionis obligat ad mutua officia, & ex lege speciali Sacramenti.

Congruentia ex ratione.

45 *Matrimonia quibus ex causis magnū est Sacramentum.* Vnde dicit *Sacramentum hoc magnum est: Ego autem dico in Christo, & Ecclesia. Verumtamen & vos singuli vnusquisque vxorem suam diligat sicut seipsum*, &c. nempe *Sacramentum magnum* non solùm ex magnitudine rei significatæ, quamuis in forma non communicabat matrimonium in *esse* contractus significato, sed sola significatione, eo modo quo Sacramenta veteris legis significabant gratiam, quam in *esse* formæ non continebant. Sed etiam dicitur matrimonium Christianorum magnum, quia gratiam & charitatem, qua Christus vnitur Ecclesiæ vt sponsæ, in se ipso continet, qua est Sacramentum; nec est nudum signum vt antè fuit, sed signum continens significatum. Diligere autem vxorem vt seipsum, charitatis diuinæ præceptum & effectum designat. Vnde Apostolus combinat vbique, & signum & signatum quasi inseparabilia in matrimonio, prout de ipso loquitur, nempe de matrimonio Christianorum, similitudinem retinens dilectionis per charitatem, quæ debet esse inter coniugatos, sicut inter Ecclesiam & Christum, *Viri*, inquit, *diligite vxores vestras, sicut & Christus Ecclesiam*: quomodo autem dilexit Ecclesiam? nempe per charitatem;

Matrimonia fidelium communicat in forma significato.

& ſeipſum tradidit pro ea, &c. *Maiorem autem charitatem nemo habet, quam vt quis ponat animam ſuam pro amico ſuo*, &c. Ioan. 15. Chriſtus tradidit ſe ipſum pro Eccleſia ex hac charitate diuina, & ſupernaturali, cuius ſimilitudinem, & communicationem vult Paulus eſſe in coniugatis, quoad mutua officia: ideò manet *infrà*, vt vir diligat vxorem ſicut ſeipſum, quod eſt charitatis. *Qui ſuam vxorem*, inquit, *diligit, ſeipſum diligit. Nemo enim vnquam carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit & fouet, ſicut Chriſtus Eccleſiam*, &c. vbi repetit ſimilitudinem inſtitutam, vt denotet communicationem debere eſſe in forma.

46 *Reſponſio ad rationes oppoſitas.*

Ad fundamenta ergo oppoſita. Reſpondetur matrimonium, vt primò erat contractus, & non Sacramentum, habuiſſe ſignificationem, & fuiſſe Sacramentum latè ſumptum, & de hoc nulla eſt quæſtio. Cæterùm Paulus hîc ex ſcopo loquitur de matrimonio Chriſtianorum ſecundùm omnia, quæ ipſi conueniunt, ſiue ex prima inſtitutione diuinâ, ſiue etiam ex inſtitutione Chriſti, qua Sacramentum eſt cauſans gratiam, & perficitur ſignificatio contractus, vt de ſpeculatiua fieret practica, & de mero ſigno denotante vnionem Chriſti cum Eccleſia per charitatem, de qua vnione hîc agit Paulus, tranſlatum eſt per Chriſti inſtitutionem, vt communicaret in forma vniente, quæ eſt charitas, eámque contineret, & daret per modum effectus, cum maiori firmitate, quàm habebat primùm, vt erat contractus ciuilis tantùm.

Scopus Pauli.

Interpretatio vera Doctorum.

Benè ergo Doctores Catholici interpretantur, qui dicunt Paulum hîc loqui de matrimonio Chriſtianorum tantùm, ad quos loquitur, & quibus iam notum erat myſterium coniunctionis Chriſti cum Eccleſia; quod in ſimilitudinem trahit Paulus ad declarandum conformitatem, quæ debet eſſe inter ſignum & ſignatum; neque refert quòd matrimonium aliàs ſignificabat vnionem Chriſti cum Eccleſia, & quòd verba aliqua Pauli, vt ſunt illa *Geneſ.* 2. poſſint aliquo modo intelligi de matrimonio latè ſumpto, etiam quod non eſt Sacramentum propriè dictum; hoc, inquam, non refert, tum quia non verba, ſed ſcopus & materia ſubiecta eſt attendenda.

47 *Significatio æquiuoca non variat nomẽ ſigni.*

Deinde, ſignum, quod perficitur in ſua ſignificatione reſpectiuè ad idem ſignatum, non mutat nomen, aut appellationem, quamuis æquiuocum ſit, vt patet ex definitione æquiuocorum, quorum nomen commune eſt, & idem de vniuocis. Vſus autem ſigni ex re ſubſtrata intelligitur; ſic Patres dicunt Chriſtum per contactum ſuæ ſanctiſſimæ carnis ſanctificaſſe aquas ad effectum Baptiſmi; ſanctificauit etiam eas per inſtitutionem Sacramenti: aqua autem per diuerſas ſuas ſanctificationes inducit diuerſam rationem ſigni in ordine ad ſanctitatem veram ſignificandam, quamuis non variat nomen, etiam in *eſſe* ſigni. Sic panis, & vinum à quibuſdam Patribus, vt ſuo loco diximus, ſunt ſymbola corporis & ſanguinis ante conſecrationem, per oblationem ſui, poſt conſecrationem Sacramentum etiam dicitur panis, quamuis in vna acceptione denotetur ſignum, in altera denotetur ſignatum, vt ſubeſt accidentibus panis, & vini, & ſumitur per modum paſtus ſpiritualis. Suppoſitio autem, ſeu ſigni multiplicis acceptio colligitur ex materia ſubiecta, & ſcopo loquentis.

Exempla.

48 *Applicatio tradictorum.*

Ad propoſitum, Apoſtolus loquens de matrimonio Chriſtianorum, quod includit non ſolùm rationem Sacramenti propriè dicti, ſed etiam contractus, & ſub vtroque modo ſignificat coniunctionem Chriſti cum Eccleſia per diuerſam inſtitutionem, & diuerſum modum ſignificandi in ordine ad idem ſignificatum coniunctionis Chriſti, & Eccleſiæ, & conſequenter ſub vtroque modo eſt Sacramentum, ſeu ſignum ſacrum: ideóque Apoſtolus non mutat appellationem, ſeu vocem, quamuis ſcopus eius ſit loqui de matrimonio Chriſtianorum, quod vtramque ſignificationem inuoluit, nec tam alludit ad verba primi parentis *Gen.* 2. quàm ad verba Chriſti Domini *Matth.* 19. vbi veriſimilius eſt tum acceſſiſſe contractui rationem Sacramenti propriè dicti per Chriſti inſtitutionem. Si ergo matrimonium, qua Sacramentum eſt propriè dictum, eſt ſignum coniunctionis Chriſti cum Eccleſia communicans in forma coniunctionis, & ſimpliciter in omni caſu in vinculo ſolubili, ſi eſt conſummatum, rectè deprehenditur ex ſcopo Apoſtoli, & venit nomine *Sacramenti magni* antonomaſticè: quia ſtat pro famoſiori ſignificato abſolutè poſitum, & ex materia ſubiecta, vt dixi, quod eſt Matrimonium inter Chriſtianos ſub vtraque ratione conſideratum.

49 *Fallacia cõſequentiæ.*

Non valet ergo conſequentia: Matrimonium ex prima inſtitutione ſignificat coniunctionem Chriſti cum Eccleſia: ergo ex ſecunda inſtitutione non ſignificat eandem. Loca, quæ adducit Vaſquez, tendunt ad ſimilem formam arguendi, nam ex priori affirmatiua vult contendere hîc non agi de matrimonio Chriſtianorum, quæ eſt fallacia ſecundùm æquiuocationem: nam contractus ipſe ciuilis eſt Sacramentum, ſeu ſignum illius coniunctionis; qua verò eleuatur ad *eſſe* Sacramenti, idem etiam ſignificat, ſed perfectiori modo: ſub vtraque ergo ratione dicitur Sacramentum per diuerſam inſtitutionem, & appellatione *Sacramenti magni* venit Matrimonium in perfectiori ſignificatione Sacramenti ſtrictè ſumpti.

50 *1. ad Timoth. 2. eadem veritas continetur.*

Hæc etiam veritas rectè colligitur ex illo loco Pauli 1. ad Timotheum 2. *Saluabitur autem* (ſupple vxor) *per filiorum generationem, ſi permanſerit in fide, & dilectione, & ſanctificatione cum ſobrietate*, &c. id eſt, continentia thori, vbi ſupponit hæc bona per Matrimonium dari Chriſtianis. Hunc etiam locum inefficacem eſſe diſſerit Vaſquez: quia non conſtat Apoſtolum per ſanctificationem intellexiſſe peculiarem ſanctitatem collatam in Matrimonio. Sed hæc interpretatio humilis eſt, quaſi verò Apoſtolus ſuppoſita inſtitutione Sacramenti per Chriſtum, quam ipſe nouit, negligeret bonum Sacramenti ex inſtitutione redundans, & tantùm ageret de dilectione, quæ ex natura contractus ex prima inſtitutione conueniret. Videantur Patres citati à Scholiaſte, ex quibus probatur concluſio.

Reſponſio reijcitur.

51 *Hæreſis.*

Prædictam fidei concluſionem negant hæretici, vt Lutherus *in lib. de captiuit. Babylonica, c. de Matrimonio.* Caluinus *lib. 4. inſtitutionum, cap. 19.* Beza *in Annot. ad cap. 5. ad Epheſios.*

Sententia quorundam falſa.

Catholici etiam Doctores aliqui non rectè ſenſerunt in hac materia. Durandus *in hac diſtinct.*

distinct. q.3. affirmat *ex cap. Ad abolendam*, esse de fide esse Sacramentum; dicit tamen non conferre gratiam suscipientibus: sed dici æquiuocè Sacramentum, vt comparatur ad alia sex, quæ dant gratiam. Citat in eandem sententiam Iurisperitos, Gotfredum *in Summa, tit. de Sacramentis.* Hostiensem *lib. 1. eodem tit.* Bernard. *in cap. Cum in Ecclesia, de simonia.* Glossam *in cap. Honorantur 32. quæst. 2.* Hæc sententia nequit sustineri, vt patet ex Canonibus citatis Florentini, & Tridentini. Alij etiam volunt matrimonium fuisse Sacramentum etiam ante legem nouam; sed vel intelligendi sunt de Sacramento latè sumpto, vel non recte cohærent Tridentino, quod definit matrimonium esse Sacramentum legis nouæ à Christo institutum, vt *sess. 7. can. 1.* & expressissimè *sess. 24.* in doctrina de hoc Sacramento; vbi supponit non dedisse gratiam ante institutionem Christi, *can. 1.* Superest itaque vt fundamentis eorum respondeamus.

Aliorum sententia.

52 *Obiectio hæreticorum. Soluitur.*

Obiiciunt hæretici non colligi ex Scriptura, & potissimùm ex loco Pauli *ad Ephesios.*

Respondetur negando antecedens quoad vtramque partem.

Dices, in Græco non inueniri Sacramentum, sed mysterium.

Respondetur Sacramentum Latinè idem significare, quod mysterium Græcis, vt probatum est *dist. 1. quæst. 2. in principio.*

Secunda obiectio.

Obiiciunt secundò, matrimonium repugnat Sacerdotio, non sic vnum Sacramentum alteri.

Soluitur.

Respondetur repugnare ex Iure Ecclesiastico ratione status, vel, vt alij volunt, Iure diuino, si præcedat Sacerdotium, de quo iam non disfero. Ob eminentiam ergo status, & puritatem diuini cultus prohibetur matrimonium Sacerdotibus, qui munditiam ferre debent ad altare, & non implicare se negotiis sæcularibus, *2. ad Timoth. 2. Qui autem cum vxore est, solicitus est, quæ sunt mundi, & diuisus est, 1. ad Corinth. 7.*

Tertia obiectio.

Obiiciunt tertiò matrimonium fuisse inter Ethnicos, & infideles.

Soluitur.

Respondetur fuisse in ratione contractus, non autem Sacramenti propriè dicti.

53 *Quarta obiectio.*

Obiiciunt quartò Syricium vocare matrimonium, immunditias, *in epistola ad Hemerium Tarraconensem.*

Soluitur.

Respondetur eum reprobare matrimonia sacrilega Sacerdotum. Deinde, licèt matrimonium, cuius vsus sit legitimus, non sit immunditia quoad peccatum; est tamen immunditia quoad indecentiam: quia *tribulationem carnis sentient huiusmodi*, ex Apostolo. Et inquinamentum quoddam, ex Apocalyps. 14. *Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati*, &c. Ideò Apostolus dicit Virginem, quæ manet, esse *sanctam corpore & animo*, &c.

Obiectio Durandi.

Obiicit Durandus alia Sacramenta ex institutione esse signa, & non naturâ suâ, sicut matrimonium; ab aliis applicantur semper res externæ, non ita in matrimonio. Non confert gratiam primam, sicut Baptismus, neque secundam: quia aliàs sequeretur quòd qui primùm vixerunt in gratia, & continentia, eadem gratia ipsis augeretur per matrimonium, quod non est credibile, quia transeunt ad statum imperfectiorem. Item, quod est argumentum Iurisperitorum, in matrimonio pactum interuenit de dote: ergo si est Sacramentum, fit simonia. Ecclesia mutat plura circa matrimoniũ, quod nequit circa Sacramẽta; Sacramenta ab aliis ministris conferuntur, non ita matrimoniũ: ergo, &c.

54 *Responsio ad primum.*

Respondetur rationes istas esse inanes, & nullius probationis. Ad primum dictum, est matrimonium esse ex diuina institutione in ratione contractus, & quidquid sit de hoc, in ratione Sacramẽti propriè dicti est signum ex institutione.

Responsio ad secundum.

Ad secundum, respondetur conferre gratiam ex opere operato, quinetiam ex opere operantis, quia est actus de se honestus, & meritorius, si fiat cum debitis circumstantiis; neque refert quòd transitur de statu perfectiori ad statum minùs perfectum; quia ille prior status est consilij, non præcepti, neque tenetur quisque sequi semper perfectiora, sed operari bonum, & obseruare legem; quamuis autem assumens statum matrimonij consummati non habeat meritum cœlibatus, habet tamen meritum matrimonij, si illud debitè obseruet.

Ad tertium.

Ad tertium: Pactum de dote non esse propter Sacramentum, sed propter onera contractus.

Ad quartum.

Ad quartum, respondetur Ecclesiam non mutare materiam Sacramenti, quæ est contractus legitimus, sed statuere circa ipsum contractum, vt lege reguletur, & tollantur abusus, & vt fiat legitimus sine fraude, & detrimento.

Ad quintum.

Ad quintum, respondetur quodlibet Sacramentum habere propriam, & diuersam rationem; hoc autem Sacramentum similiter, quia in contractu consistit, qui debet per consensum partium, quo obligantur, perfici; ideò perficientes contractum, perficiunt & Sacramentum.

55 *Alia obiectiones.*

Obiicit præterea, matrimonium fieri validum inter infideles. Ad hoc responsum est.

Obiiciunt hæretici pernicioſum esse non constare de materia & forma Sacramenti; inter Doctores Scholasticos non constat de materia, & forma matrimonij: ergo non est Sacramentum.

Respondetur constare inter Catholicos contractum legitimum inter coniugatos esse Sacramentum; an autem sic, vel sic habeat rationem formæ, aut materiæ, non est res fidei, sed quæstio disputabilis.

An fidelis cũ infideli matrimonium sit Sacramẽtum.

Petes primò, vtrùm matrimonium fidelis cum infideli sit Sacramentum ex parte ipsius fidelis saltem. Supponitur matrimonium fore legitimum vel ex dispensatione, vel alia ratione saltem ex suppositione quòd esset legitimum in ratione contractus, vtrùm esset Sacramentum ex parte fidelis. Negatiuam partem tenent communiter moderni, vt Vasquez *loco cit. c. 10. n. 113.* Sanchez *disput. 8.* Angles *1. de matrimon. q. 12.* Henriquez *lib. 11. de matrimonio, cap. 2.*

Prima sententia.

56 *Secunda sententia præfertur.*

Affirmatiuam docet Sotus *in hac dist. quæst. 2. art. 2.* Eckius *in lib. homil. hom. 73. de Sacramentis*; & est magis conformis nostro Doctori *infrà in hoc §. versu, Ex hoc patet*, &c. vbi dicit dari duplicem formam partialem huius Sacramenti: & probatur; quia fundamentum oppositæ sententiæ stat in oppositio, quatenus putat Sacramentum matrimonij esse vnicum vnitate indiuisibilitatis; quod non esse verum, ibi probabimus. Secundò, consensus, vt procedit personaliter à quolibet coniuge, inducit obligationem contractus passiuam, & actiuam ex parte eius; ergo sic præcisè perficit Sacramentum in ipso: sed nihil deest ex parte baptizati, quin fiat contractus eius signum sensibile causans gratiam in ipso,

Probatio.

quia eſt contractus legitimus,& matrimonialis, quo transfert poteſtatem ſui corporis in alium, & viciſſim acquirit poteſtatem alterius per mutuum conſenſum: ergo perficit ex parte ſua Sacramentum, quia ipſe ſibi miniſtrat Sacramentum, & non alter, licèt non poſſet miniſtrare ſine conſenſu concurrente ex parte alterius; quia nequit poni contractus legitimus ſine concurſu vtriuſque. Sufficit ergo vt ſit baptizatus, & ponat contractum legitimum ex parte ſua per verba expreſſum, contra hoc nullum ſequitur inconueniens, ſupponendo contractum eſſe, aut fieri legitimum.

57 *An matrimonium infidelium conuerſorũ fiat Sacramentum. Sententia affirmatiua,*

Petes ſecundò: An matrimonium infidelium, quando baptizantur, fiat Sacramentum?

Affirmatiua pars tenetur à pluribus; ſed bifariam. aliqui docent, ſine vllo conſenſu nouo, aut ratificatione fieri Sacramentũ. Ita D. Thom. *in 4. diſt. 39. quæſt. 1. art. 1. ad primum.* Paludanus *in hac diſt. q. 4. art. 3.* & plures eius diſcipuli. Couarruuias *2. part. de matrimonio, q. 1.* Alij docent, ſi interueniat nouus conſenſus, ſeu ratificatio, fieri Sacramentum. Capreolus *in hac diſt. quæſt. vnic. art. 3. ad 5.* Eckius citatus. Bellarminus *lib. 1. de matrim. cap. 5.* Henriquez *lib. 11. de matrimonio, cap. 8.* Sanchez *lib. 2. diſput 9.*

Sententia negatiua præfertur.

Reſpondetur tamen negatiuè, & hoc magis conforme eſt Doctori *infrà d. 39.* vbi docet matrimonium infidelium fieri ratum poſt Baptiſmum, eo quòd impedimentum fidei per Baptiſmum tollatur, quod eſſet fortius ligans in ordine ad Deum, ſi alter coniunx nollet manens infidelis cohabitare fideli baptizato. Suſcepto autem vtrimque Baptiſmo, tollitur impedimentum hoc. Vide ipſum §. *Hic ſunt duo videnda*, &c. *In reſponſione ad ſecundum dubium*, quod in fine mouet. Hanc ſententiam tuetur Vaſquez *diſput. 2. de matrimonio, cap. 10. num. 117. & ſequentibus in reſponſione ad hoc dubium.* Coninck *diſput. 24. dub. 2. concluſione 6.* Ledeſma *de matrimonio, quæſt. 59. artic. 2. ad 3.* Cornexus *diſput. 2. dub. vltimo, in reſponſione ad vltimam obiectionem.*

58 *Probatio.*

Probatur, quia regula generalis de Sacramentis, quæ conſiſtunt in vſu, ſeruanda eſt, quando nullum inconueniens ſequitur, aut aliqua ratio ex particulari ratione Sacramenti vrget. Illa autem regula eſt, vt Sacramenta, quando non ſunt in ſe, aut vllo ſuo effectu diſponente ad gratiam, non conferant gratiam, ſed inter infideles præteriit contractus matrimonij, neque nunc eſt, dum baptizantur, neque vllus eius effectus poſitiuè diſponit ad gratiam Sacramenti, quia Sacramentum non fuit poſitum, cùm contractus non fuerit inter baptizatos; neque proinde ex vi Sacramenti, quòd non receperunt ipſis debetur effectus Sacramenti, eo modo quo dicitur in aliis dari ficto, recedente fictione, applicato tamen priùs in reipſa Sacramento ſenſibili, cuius effectus fuit impeditus: ergo ex hac parte non debetur effectus Sacramenti matrimonij, niſi ei, cui applicatur ipſum Sacramentum.

Sacramenta cauſant. Vt ſunt in ſe, aut ſuo effectu.

59 *Matrimonium non innouari per conuerſionem.*

Sed neque per Baptiſmum applicatur hoc Sacramentum de nouo, neque applicari poteſt, quia contractus iniri nequit, qui eſt completè conſummatus ſecuta tranſlatione mutua, & vinculo inſolubili, cùm non ſit in poteſtate coniugum maius vinculum inducere per contractum, licèt aliàs vinculum illud eſſet ſolubile ex cauſa; neque poſſunt coniuges tranſferre poteſtatem ſui, quæ iam tranſlata eſt, cùm nullus poteſt Iure diſponere de re non ſua per contractum legitimum.

Quomodo fit ratũ per Baptiſmum.

Neque Baptiſmus illi vinculo concedit aliam firmitatem, niſi quòd ſit ratum, hoc eſt, non poſſit diſſolui, quia ſemouetur impedimentum fidei, quo ex mente legiſlatoris eſſet ſolubile; ſumpto autem Baptiſmo, iam remouetur illud impedimentum, quo ampto manet vinculum inſolubile, & ratum ex lege ſimpliciter, & abſolutè, quod aliàs tantùm fuit ratum ſub conditione, niſi ſcilicet interueniret impedimentum fidei fortiùs ligans, quàm erat vinculum matrimonij inter infideles; ergo ex ratione peculiari matrimonij, vt celebratur per modum contractus, vel vt eſt Sacramentum annexum, non ſuppetit fundamentum conferendæ gratiæ matrimonialis infidelibus conuerſis; & magis videtur conſonum rationi, vt dicatur Deum per fidem, conuerſionem, & Baptiſmum eorum ſupplere hanc gratiam, quàm vt detur gratia Sacramenti ex opere operato, nullo adhibito Sacramento.

60 *Obiectio.*

Obiicies: Matrimonium non fuit ratum ante Baptiſmum, poſt Baptiſmum fit ratum: ergo fit Sacramentum, ſicut venditio rei priùs facta, ita tamen vt non ſit ſimpliciter firma; ſed ad nutum partium poſſe reſcindi, ſi ſuperueniat aliqua circumſtantia, per quam reddatur irreuocabilis, per eam ſimpliciter fit firma.

Reſponſio.

Reſpondetur ex dictis, coniugium infidelium fuiſſe ita ratum ex lege, vt in poteſtate eorum non ſit ex voluntario tantùm conſenſu illud reſcindere, aliàs non eſſet verum matrimonium, aut ſecundùm legem; non fuit autem firmum ſimpliciter, & inſolubile in ordine ad legem fidei, niſi ex conditione, & ſecluſo impedimento, quod remouet Baptiſmus, qui eſt Sacramentum fidei.

Obiectio.

Obiicies: Qui ſentiunt onera, debent ſentire vtilitatem.

Soluitur.

Reſpondetur eos eſſe incapaces vt ſentiant vtilitatem per Sacramentum, cuius non ſunt capaces, ſicut neque contractus de nouo. Non deſunt alia media, quibus ſibi ſubuenire poſſunt. Vnde, qui dicunt Baptiſmum eſſe conſenſum virtualem, aut præterea requiri ratificationem, aut conſenſum nouum; ideò ad hæc recurrunt, vt fingant materiam & formam neceſſariam Sacramenti; & conſequenter ſine hoc conſenſu non poſſe acquirere gratiam ſacramentalem. Ex ratione autem dicta nequit inter ipſos ſaluari materia, qui ſupponit quemque eorum eſſe ſui iuris, & non in poteſtate alterius: quod dici nequit de iam coniugatis, qui celebrarunt contractum legitimum, qui non eſt ſuſpenſus, aut impeditus, neque poſito Baptiſmo ampliùs impediri poteſt, ſi eſt conſummatum matrimonium. Vnde ſi baptizarentur ſeorſim vtroque inſcio, non minùs eſſet matrimonium eorum ratum; quamuis neque virtualiter, neque implicitè, neque explicitè conſentiret alteruter in matrimonium alterius.

Contractus nequit innouari. Supponit partes eſſe ſui iuris.

61 *Dubium.*

Petes: An inter fideles poſſit ſeparari à matrimonio ratio Sacramenti, ita vt ſit tantùm contractus legitimus, & non Sacramentum?

Reſolutio non ſeparari in

Reſpondetur negatiuè, quia inter fideles contractum habere rationem Sacramenti non dependet

fidelibus contractũ, & Sacramentum.

pendet ab eorum voluntate, sed ab institutione Christi, quam ipsi separare nequeunt à Sacramento.

Aliud dubiũ.

Sed quid, an esset validum matrimonium, tam in *esse* contractus, quàm in *esse* Sacramenti?

Resoluitur. Ex natura intentionis.

Respondetur ex natura intentionis eorum hoc esse resoluendum: nam si intendunt contractum stabilem, & mutuam corporum translationem ad finem matrimonij intentum, sicut in lege naturæ, aut aliàs institutum est, quamuis excluderent rationem Sacramenti, siue per errorem particularem, siue alio modo, salua tamen intentione absoluta contractus est Sacramentum, quia ratio Sacramenti annexa est contractui ex institutione legislatoris, quæ ab eorum voluntate non dependet, nisi inquantùm contractus legitimus ab eis procedit. Suppositio autem contractu inter tales implicitè etiam voluntas eorum intendit Sacramentum, sine quo nequit esse contractus legitimus inter tales. Vnde nolitio Sacramenti non detrahit contractui hoc modo concepta, neque consequenter Sacramento, éstque tantùm conditionata in effectu & practicè.

Si tamen talis sit nolitio Sacramenti, vt prædominetur absolutè voluntati contrahendi, neque insit nisi cum conditione non perficiendi Sacramentum, & in casu, quo necessarium sit perficere Sacramentum, desisteret voluntas contrahendi, tum voluntas contrahendi non est absoluta, sed implicat conditionem repugnantem intentioni contractus, quam fortiùs intendunt, quàm ipsum contractum; ideóque nihil fit ex defectu requisitæ intentionis.

Prædicta resolutio est Doctoris *infrà in hoc tract. 5. Si autem non determinauit*, &c. vbi dicit quòd omnem contractum, legitimum scilicet, concomitatur Sacramentum in lege Euangelica, id est, inter baptizatos, quia illud signum, quod requiritur ad contractum, est ex institutione Sacramentum; hoc est, independenter à contrahentibus, & non ex eorum voluntate.

62 *Dubium. Eius intentũ.*

¶ *Sed hic est dubium*, &c. Hîc mouet dubium de forma huius Sacramenti, & loquitur de forma, vt comprehendit etiam materiam, nempe de forma inducendi obligationem contractus, in quo consistit Sacramentum; vel de causa efficiente vinculi eo modo, quo Florẽtinum in Decreto vnionis loquitur. Quod autem est causa efficiens vinculi, est etiam causa gratiæ sacramentalis. Dubium ergo mouet Doctor circa formam hoc modo sumptam, quomodo cadat sub institutione Christi, & sacramẽtali, vt sit signum gratiæ efficax: an scilicet institutio præscripserit formam tantùm indeterminatam, non immutans contractum, sed tantùm determinans omnem contractum legitimum, & ex humana impositione signo expressum: an potiùs determinauit aliqua verba præcisè, sine quibus non fieret Sacramentum, quamuis aliàs sufficerent ad contractum humanum, & legitimum; & an præter signa requiruntur ipsa verba? Inter ista statuit discrimen, non resoluit tamen quid in facto contigit; quamuis mens eius colligatur ex discursu inclinari in hoc, quòd non determinauit strictiùs verba, quàm vt ad contractum indifferenter exigantur, neque etiam signa.

In qua forma institutũ est Sacramentũ?

Prima responsio.

Respondet, si determinauit verba strictissimè, id est, sub determinata forma, & strictiùs quàm exigantur ad contractum, semper contingeret matrimoniũ celebrari in Ecclesia absque eo quòd fieret Sacramentum: quia contractus sæpè celebratur sub differente forma verborum.

Secunda responsio.

Respondet secundò: Si determinauit verba, sed indifferenter exprimentia contractum, sequi inter mutos fieri contractum sine Sacramento: nec istud est absurdum, nempe contractum separari à Sacramento, quia vsque ad legem Euangelicam ita fuit separatum, & etiam inter infideles est contractus sine Sacramento.

63 *Tertia responsio.*

Respondet tertiò: Quòd si non determinauit requiri aliud signum, quàm sit sufficiens ad contractum ex impositione humana in quocumque contractu in lege Euangelica comitari Sacramentum. In his responsionibus nihil resoluit Doctor; sed consequenter quid dicendum sit, exponit. Propter varias sententias Doctorum in hac quæstione, quia D. Thomas *in 4. dist. 1. q. 1. artic. 3. in quinta ratione, & eius solutione*, videtur negare per solos nutus perfici Sacramentum, quamuis fiat contractus legitimus: neque adeò certum est contractum inter baptizatos non separari quandoque à Sacramento, vt quando contractus de præsenti fit per procuratores absentium: quam sententiam docet Durandus *in præsenti dist. quæst. 3.* Caietan. *tom. 1. opusculorum, tract. 12. de contractu matrimonij, q. 2.* Victoria *in Summa de matrim. num. 244.* Canus *de locis lib. 8. cap. 5. ad 3.* Viguerius *in suis institut. cap. 16.* Barthol. Ledesma *in 2. edit. dub. 18.* & probabilem docet Sotus *in 4. dist. 27. artic. 3. ad finem.* Lopez *2. p. instructorij de matrim. cap. 35.* Petrus Ledesma *de matrim. quæst. 42. artic. 1. dub. 7.* asserens fieri Sacramentum, quando postea per præsentes ratificatur contractus. Superiùs etiam dixi *in litera præcedenti 2. petitione*, matrimonium inter infideles conuersos ratificari per Baptismum, quamuis non transeat in Sacramentum, vt nunc loquimur de Sacramento.

Aliquãdo celebrari contractum sine Sacramento.

Vt quando fit per procuratores.

Meritò ergo Doctor in litera negat matrimonium inter mutos fieri Sacramentum, si verba propriè dicta, vt distinguuntur à signis, & nutibus, requiruntur ad matrimonium ex diuina institutione, vt fiat Sacramentum: quia tamen nihil differit nisi ex suppositione institutionis hoc, vel illo modo factæ determinatè quoad verba, vel indeterminatè, vt comprehẽdit etiam quæcumque signa ex humana institutione significantia contractum legitimum de præsenti, immeritò Sanchez *lib. 2. de matrimonio, disp. 31. q. 2.* eum citat pro sententia, quam asserit D. Thomas, cùm nihil resoluerit in hoc tradat, nisi rationem Sacramenti pensandam esse ex natura institutionis, & modo, quo facta est.

64 *Sententia magis conformis Doctori.*

Tertia responsio est magis sequenda ex principiis Doctoris, quia in textu præcedenti docet, quòd institutio matrimonij in *esse* Sacramenti facta est *Matth. 19.* vbi Christus Dominus loquitur de matrimonio, nihil innouans in contractu, sed absolutè prout ex prima sua institutione tenebat: ergo institutio ibi facta non limitat contractum aliter fieri, vt sit Sacramentum inter fideles baptizatos, neque ad hoc aliquid requiri magis, quàm vt præcedat Baptismus, & fiat contractus legitimus iuxta primam institutionem; rectè deducitur etiam id solum sufficere ad Sacramentum; sic etiam neque Paulus *ad Ephes. 5.* alludens tam ad verba primi parentis, quàm ad eadem repetita, & confirmata à Christo aliquid speciale in contractu designat:

Institutio Sacramenti non variat formã contractus.

ſignat: de quo loquitur ſolùm abſolutè, & vniuerſaliter iuxta primam inſtitutionem; ſed ex Doctore, & communi, muti non erant inhabiles ad hunc contractum, quin legitimè inter illos tranſigi poſſit, & ſaluari finis, & reliquæ eius circumſtantiæ, neque nunc ſunt inhabiles, vt idem aſſerit; & patet *ex cap. Tuæ fraternitati*, &c *de ſponſalibus, & matrimonio*, &c. *Surdi*, inquit, *& muti poſſunt contrahere matrimonium ſine verbis*, &c. & vt patet ex verbis præcedentibus, loquitur de matrimonio, quod ſit etiam Sacramentum inter fideles, docens perfici per conſenſum; ſed verba requiri quoad Eccleſiam, experimentia conſenſum, *& cap. Cùm apud Sedem Apoſtolicam*, &c. *eodem*; neque Pontifex æquiuocat, vt ſumat matrimonium in ratione nunc contractus, nunc Sacramenti. Hoc idem inſinuat Florentinum, dicens verba regulariter requiri ad matrimonium; loquitur autem de matrimonio quà eſt Sacramẽtum: nam tradit communem, & particularem doctrinam de Sacramentis legis nouæ; quamuis autem in principio doceat hæc Sacramenta perfici in tribus, rebus vt materia, verbis vt forma, & perſona miniſtri, &c. intelligit verba, vel æquiualentia in hoc Sacramento ſufficere, ſicut neque verba ita præcisè attribuit formæ, vt condiſtinguitur à materia, quin etiam habeant quandoque rationem materiæ, vt in Sacramento Pœnitentiæ confeſſio, & in hoc ipſo Sacramento iuxta communem ſententiã modernorum Theologorum, etiam habeant rationem materiæ, vt exprimunt conſenſum mutuũ, quà habet rationem materiæ.

Muti & ſurdi legitimè contrahunt.

Verba nõ eſſe neceſſaria ad valorem.

Florentin.

65 *Dubium.* Dubium eſt an in potentibus loqui requirantur verba, neceſſitate Sacramenti, aut ſaltem ex præcepto?

Prima ſententia requirit verba eſſentialiter. Prima ſententia docet requiri verba neceſſitate Sacramenti tanquam conditio per ſe requiſita, non inſtitutione diuina, ſed Eccleſiæ inhabilitantis perſonas ad contractum aliter, quàm per verba perficiendum, dummodo loqui poſſint, & habere conſenſum. Pro hac citantur plures à Sanchez *diſput. 31. quæſt. 1.* Fundamentum huius eſt *ex cap. Tuæ*, &c. *ſuprà citato*, vbi requiruntur verba in ordine ad Eccleſiam, tanquam forma contrahendi. *Sed neceſſaria ſunt quantùm ad Eccleſiam verba conſenſum exprimentia*, &c. quod neceſſarium eſt in contractu per legem, quæ formam ſonat, & textus conſtituit diſcrimen inter mutos, & valentes loqui. Idem ſupponitur *cap. Licèt*, &c. *de ſponſa duorum*, & *cap. Si inter*, &c. *de ſponſal.*

Secunda ſententia. Secunda ſententia docet ſi præceſſit tractatus de matrimonio, non requiri verba in ipſo contractu; ſecus autem ſi non præceſſerit. Alij dicunt ſufficere verba ex parte alterius.

66 *Prima concluſio. Non ſufficere conſenſum internum.* De primo non ſufficere conſenſum merè internum ad matrimoniũ, ſiue in *eſſe* contractus, ſiue in *eſſe* Sacramenti: requiritur ergo, vt ſit expreſſus per verba, aut ſigna. Patet, quia hoc vniuerſaliter requirit lex ad contractum humanum, qui ad alterum dirigitur, vt ei innoteſcat, nequit autem innoteſcere niſi per verba, aut ſigna. Sacramentum etiam requirit materiam, & formam ſenſibilem: ergo, &c. Quid ſi per reuelationem internam innoteſcat conſenſus mutuus, & perficiatur?

Non ſufficit reuelatio. Reſpondetur, ſine ſpeciali Dei diſpenſatione non tenere, quia contractus regulatur per legem ordinariam, vt ſit legitimus, quia de eius valore debet cognoſcere reſpoloquendo de contractu humano in genere, in ſpecie autem Eccleſia de matrimoniali.

67 *Secunda concluſio. Matrimoniũ validè ſit per ſigna.* Dico ſecundò matrimonium validè contrahi per ſigna æquiualentia verbis. Hæc eſt communis tam Doctoris in præfatis reſponſionibus, quàm Theologorum, quos citat Sanchez abundè loco citato. Eam inſinuat Florentinum, cùm dicit regulariter verba requiri, *Conſenſus*, inquit, *per verba regulariter expreſſus facit matrimonium*, &c. Patet, quia ante Tridentinum ſponſalia ſecuta copula tranſibant in matrimonium: vt patet *cap. Is qui, de ſponſalib.* ſi copula ſubſequebatur animo maritali.

Ad fundamenta prima ſententia reſponſio. Ad fundamenta in oppoſitum reſpondetur *in cap. Tuæ*, non ſtatui formam, ſed inſinuari id, quod regulariter fit, & ad probationem matrimonij faciliorem facit: nam cùm Pontifex dicat conſenſum efficere matrimonium, intelligit de conſenſu exteriùs expreſſo; cuius rationem poſteà reddit, *quia muti & ſurdi*, &c. Interrogatus enim Pontifex an ſolis verbis, & quibus contrahatur matrimonium? Reſpondet per conſenſum fieri matrimonium: *nam ſurdi & muti*, &c. *& pueri*, per verba ſine conſenſu non contrahunt, *in c. Licèt, & alio citato*, ſupponuntur verba tanquam ſigna, quæ regulariter adhibentur, & gratia exempli.

68 *Tertia concluſio, perfici Sacramẽtum abſque verbis.* Dico tertiò perfici etiam Sacramentum per matrimonium nutibus, & ſignis contractum inter valentes loqui: eſt Doctoris in tertia reſponſione; & patet ex dictis, quia ſi verba tantùm requiruntur regulariter, & non de neceſſitate contractus legitimi inter tales, & baptizatos, perficitur totum, quod requiritur ad materiam & formam Sacramenti ſine verbis.

69 *Quarta concluſio. Non requiri verba ex præcepto, modò ſubſit cauſa rationabilis.* Dico quartò, licèt valde congruum ſit, vt matrimonium per verba celebretur, ſecluſo ſcandalo non videtur eſſe de præcepto diuino, aut Eccleſiaſtico, modò ſubſit aliqua cauſa ſufficiens, quia recedere à communi forma, quæ eſt in vſu, & in re graui, ſi fiat ex contemptu, peccatum eſſe poſſet: ſi tamen ex cauſa excuſante, qualis in puellis eſt pudor, non eſt peccatum: quia onera non ſunt aggrauanda niſi lex ſit expreſſa; non apparet autem vlla lex in contrarium, quæ præcipiat verba adhibenda eſſe. Vide Sotum *diſt. 24. quæſt. 1. art. 3. concluſ. 2.* Sanchez *loco citato q. 3.* Parochi autem curare debent vt per verba celebretur, ad efficaciorem probationem: quia res grauis eſt, & ſæpè ſubiecta litibus, & dolis.

70 *Dubium de materia & forma quæ ſint?* Dubitatur ſecundò de materia & forma huius Sacramenti iuxta proportionem, qua aſſignantur in aliis, & vt vniuerſale dictum Florentini ſaluetur. Hæc quæſtio non tangitur à Doctore, & varias ſententias continet.

Prima ſententia Catharini. Prima eſt, actus contrahentium eſſe materiam, verbum Dei ſanctificans matrimonium, eſſe formam. Cather. *in opuſculo de matrimonio, quæſt. 1.* intelligit illa verba *Geneſis 2. Matth. 19.* aliàs citata, in quibus inſtitutio Matrimonij tam in *eſſe* contractus, quàm Sacramenti habetur. Hæc ſententia, ſi intelligatur de forma ſigni totali, quæ eſt per inſtitutionem, non facit ad ſcopum huius quæſtionis. Intellectu verò de forma partiali, reiicitur ab omnibus; quia Deus eſt inſtitutor Sacramentorum, non miniſter; qui autem applicat formam Sacramenti, eſt miniſter. Deinde, tam inſtitutio reſpicit formam, quàm

Reiicitur.

quàm materiam: ergo per eam non discernitur forma à materia.

Secunda sententia. Cõsensum esse materiam, verba formã. Reijcitur.

Secunda sententia asserit consensum internum esse materiã, verba quibus exprimitur esse formam. Ita Capreolus *art. 3. ad 7.* Nauarr. *in Summa.* Glossa *in cap. Tuæ, de sponsa.* & alij. Hæc impugnatur, quia materia debet esse sensibilis per se, vel per aliud; illud autem, per quod redditur sensibilis, sunt verba, quæ substituuntur consensui, vt signum externum, per quod exprimitur, sicut confessio per verba explicatur. Verba ergo supponunt pro consensu, vt spectat ad Sacramentum, ac proinde nequeunt ponere alteram partem, vt diuersam à materia.

71 *Tertia sententia reijcitur.*

Alij dicunt consensum vnius, vt supponitur alteri, esse materiam; sed hoc est per accidens, vt vnius consensus priùs explicetur, quàm alterius: forma autem Sacramenti debet in aliquo per se consistere. Alij dicunt materiam esse personas contrahentes, vt res est translata: sed hæc est materia *circa quam*, non autem *ex qua*, sicut in quolibet contractu aliud est res subiecta, aliud ipse contractus, qui inducit obligationem. Sicut ergo Sacramentalis significatio est annexa contractui, ita etiam debet materia, & forma in ipso contractu discerni, & distingui à re, de qua fit, & à ministris, qui sunt ipsi contrahentes.

Quarta sententia reijcitur.

Quinta sententia præfertur.

Ideóque sententia illa, quæ discernit in contractu mutuam dationem per modum materiæ, & mutuam acceptationem, per modum formæ, quæ acceptatio complet contractum, magis appositè loquitur; & hæc est frequentior modernorum.

Contractus est materia, conformitas ad legem forma.

Posset tamen etiam aliter designari materia & forma, & fortè magis ad propositum: quia contractus legitimus est materia, seu fundamentum significationis Sacramentalis; dici ergo potest actum mutuæ translationis, & acceptationis esse materiam, conformitatem autem ad legem esse formam, per quam determinatur ad contractum legitimum, & in his duobus perfici materiam, & formam Sacramenti: quorum vnum sine altero nequit fundare significationem Sacramentalem.

72 *Obiectio. Soluitur.*

Si dicas illam conformitatem ad legem non esse sensibilem. Respondetur esse sensibilem, vt contractus exteriùs explicatur per formam conuenientem, & conformem legi; & sine hac contractus esset nullus, quamuis esset mutua datio, & acceptio. Quod dat ergo formam contractui intrinsecè vt sit conformis legi tanquam regulæ, illud potest dici forma contractus, vt comparatur ad significationem Sacramentalem, quæ aduenit contractui legitimo, vt legitimus est, non immutatâ eius naturâ. Hæc autem forma facilè discerni potest à materia, quia materia contractus, vt perficitur in actibus contrahentium, necessariò comprehendit tam dationem, quàm acceptionem, sine quibus nequit consistere, vt versatur in mutuo consensu. Requirit autem vlteriùs hæc materia, vt teneat, & compleatur actu, vt datio & acceptio fiat conformiter ad legem, quæ dat firmitatem, & stabilitatem contractui, aliàs ex mutuo consensu posset dissolui: ergo hæc conformitas magis dicenda est forma, quia dat vltimum actum: loquor autem de conformitate passiua, quæ est regulati ad regulam; & sicut in omni contractu politico, aut ciuili forma contractus validi discernitur in ordine ad legem, ita etiam hîc videtur similiter dicendum.

73 *Forma est vna vnitate integritatis.*

t *Ex hoc patet secundum*, &c. Respondet formam huius Sacramenti esse vnam vnitate integritatis, non indiuisibilitatis: quia verba hinc inde, vt sunt expressiua consensus, sunt forma respectu contractus, & respectu Sacramenti; neque est inconueniens hoc, vt patet in Sacramento Eucharistiæ, vt concurrant plura signa partialia ad integritatem eiusdem Sacramenti, quorum quodlibet habet propriam efficaciam.

Sententia aliorum.

Contrarium huius docet Petrus Ledesma *de matrimonio, quæst. 42. art. 1. dub. 3. ad 3.* quem sequitur Sanchez *lib. 2. de matrimonio, disp. 10. n. 5.* Enriquez ab eo citatus. Conink *disp. 24. dub. 2. concluf. 6.*

Probatur conclusio Doctorum.

Tenenda est sententia Doctoris, quia licèt coniunctio mutua, seu contractus, significent coniunctionem Christi cum Ecclesia, vt dicit Ledesma, aut naturæ assumptæ cum supposito diuino, sub hac ratione non est Sacramentum nouæ legis, quia & hanc coniunctionem non causat, sed supponit. De ratione autem Sacramenti nouæ legis est causare suum significatum. Deinde, eandem significationem habuit, antequàm institueretur Sacramentum. Dicitur autem Sacramentum vt causat gratiam.

74 *Ex diuersitate effectus.*

Duplex autem gratia hîc causatur, & per duplicem causam, nempe per vtrumque consensum mutuum verbis expressum; quæ diuersitas consensus constituit contractum, qui ex his integratur; neque datur aliquid sensibile causatiuum gratiæ diuersum in ipso contractu, quàm vterque consensus verbis expressus, vt etiam diuersi sunt. Deinde, siue minister sit vterque sibi ipsius Sacramenti, siue alteri (vt communiter tenetur ipsos esse ministros) non ministrat sibi, aut alteri, nisi per consensum proprium, qui est in potestate ipsius; ac proinde respectu illius saluatur intẽtio requisita in ministro; quia actio, vt procedit à ministro, est applicatio, seu ministerium Sacramenti, non aliter.

Ex diuersitate causæ.

Ex diuersitate vinculi.

Vinculum præterea est diuersum in ipsis, qui est effectus contractus, quia vir non habet potestatem sui corporis; sed mulier, neque viciſſim, mulier sui, sed vir. Vinculum ergo vnius respectu alterius est obligatio, qua alteri tenetur, cùm nullus ad seipsum obligari possit per iustitiam, quæ est ad alterum: & quamuis correspondeat obligatio similis in altero, planè diuersa est, & ex diuersa numero causa, nempe ex consensu proprio eius. Ex quibus patet veritas conclusionis.

75 *Obiectio.*

Instantia autem contra hoc, quam adducit Ledesma, non probat; dicit enim species Eucharistiæ seorsim significare, & perfici.

Soluitur.

Respondetur diuersitatem non inde primò probari, sed ex natura intrinseca formæ diuersæ, & materiæ, & ex diuersitate effectus: quod ergo causæ diuersæ ad suos diuersos effectus simul cõcurrant, non tollit diuersitatem in causis. Accedit vltimò, quòd diuersi consensus applicantur diuersis subiectis per modum signi sensibilis, etiam differentis, & in eis causant diuersos effectus gratiæ, ita vt in vno possit causari gratia, eâ non causatâ in altero propter obicem. Ac proinde supponitur diuersa dispositio in vtroque; quin etiam in vno maiorem, in altero minorem gratiam causat Sacramentum ex eadem ratione. Patet ergo diuersitas partialis à Doctore asserta: ex diuersitate signi, par-

Causa diuersitatis.

tiali,ex diuerſitate miniſtri, ex diuerſitate ſubiecti,ex diuerſitate diſpoſitionis.

76 *De miniſtro. Sententia quorundam.*

u *De miniſtro eſt aliud dubium*,&c. Hîc diſſerit de miniſtro huius Sacramenti; Canus *de locis lib.8.cap.5.in ſolut. ad 3.* docet Sacerdotem eſſe miniſtrum Sacramenti. Et matrimonia clandeſtina ante Tridentinum fuiſſe Sacramentum, ſed contractum legitimum. Idem ſupponere videtur author Enchiridij Concilij Colonienſis, quod tamen Concilium non aſſerit.

Ipſos contrahentes eſſe miniſtrum.

Contraria ſententia,quam tenet Doctor, eſt communis Theologorum.D.Thomæ *in hac diſt. quæſt.2.* Soti *ibidem art.3.* Bellarmin. *lib.1.de matrim.cap.6.*Henriquez *lib.11.cap.2.*Suar.*tom.1.de Sacram.diſput.16.ſect.1.*Angles *flor.1.part.quæſt.1. de eſſentia matrim.diſput.26.art.4.diffic.2.*Vaſquez *diſput.3.de matrimon.in cap.3.* & alij plures:quos ſequitur,& citat Sanchez *lib.2.diſput.6.*& patet, quia matrimonia clandeſtina ante Tridentinum erant Sacramentum, vt patet ex dictis,& docet ipſum Tridentinum *ſeſſ.24. c.1. de matrimon.in decreto reformationis.* Florent. docet cauſam efficientem matrimonij eſſe conſenſum contrahentium: ergo ipſi ſunt miniſtri. Ad matrimonium ratum poſt Tridentinum requiritur ſolùm præſentia Parochi, & teſtium,qui fidem faciant de matrimonio,& reprobatur tantùm clandeſtinum, quod aliàs fuit validum; non requiritur ergo vt Parochus proferat aliqua verba neceſſitate Sacramenti; quod tamen neceſſarium ſupponitur in miniſtro Sacramenti. Ad Matrimonium, qua Sacramentum, requiritur ſolùm vt contractus ſit legitimus; hoc autem contingit vt eſt ab ipſis contrahentibus ſecundùm legem.

Probatio ex matrimonio clandeſtino valido.

Quale eſt peccatum cõtrahentium in peccato.

Aliqui hinc inferunt contrahentes in peccato mortali committere duplex peccatum,nempe quia ipſi indignè recipiunt, & indignè miniſtrant. Ita Nauarr. *de Pœnitent. diſt.6. cap.1. ad 5.* Petrus Ledeſma *quæſt.42. art.3. ad vltim.* Probabilem cenſent Suarez, & Sanchez citati. Alij hoc negant vniuerſim in miniſtro non conſecrato, aut ſolemniter miniſtrante. Prior ſententia videtur magis probabilis ex præcepto, quo quis tenetur ſancta ſanctè tractare.

Fundamentum Cani non vrget, quia aſſerit Sacerdos: *Ego vos coniungo in nomine Patris, & Filij*,&c. Reſpondetur idem eſſe *coniungo*,ac declaro, & approbo tanquam legitimum matrimonium, ſeu legitimè coniunctos.

77

x *Sed nec hoc requiritur neceſſariò*, &c. Hîc tangitur difficultas,An matrimonium poſſit celebrari per alium nomine contrahentium?

Reſpondet autem Doctor ex ſuppoſitione quòd in omni tali fidelium, ſeu baptizatorum fiat Sacramentum, non ſolùm per parentes nomine filiorum, validè contrahi,ſed etiam per quoſcumque, qui poſſunt eſſe miniſtri in contractu legitimo.

Matrimonium validè fieri per procuratorem.

Sequitur ergo primò contractum hunc validè fieri poſſe per procuratorem. Patet *cap. finali de procuratoribus in 6.*in quo præſcribuntur hæ conditiones, Prima eſt, vt ad hoc habeat mandatum ſpeciale, neque ſatis eſt generale ad negotia peragenda, quia grauitas & pondus negotij non venit per mandatum generale. Idem dicendum de ſponſalibus,qua ſunt diſpoſitio ad Matrimonium. *l.Orat.ff.de ſponſal.* requiritur, vt

Conditiones requiſitæ.

ſit mandatum de certa perſona, vt *ibidem* gloſſ. *ff.de rit.nupt.l.Generali.*

Secunda conditio.

Secunda conditio vt per ſe exequatur mandatum,non per alium,niſi hoc eidem fuerit ſpecialiter demandatum; quia nempe eligitur induſtria perſonæ.

Tertia conditio.

Tertia conditio eſt, vt mandatum non ſit reuocatum ante contractum; licèt reuocatio fiat etiam inſcio procuratore, & perſona, cum qua contrahitur. Quod ſpeciale eſt in hoc contractu: quia requiritur conſenſus domini ad contractum hunc, vt ſit validus. Poteſt enim in cæteris Ius commune ſupplere conſenſum domini,in hoc non ita,quia fulcitur Iure diuino,& naturali,& dependet à conſenſu perſonali. Vnde ſi reuocatio ſit merè interna, non valet contractus matrimonij in foro conſcientiæ, quamuis in foro externo requiratur probatio reuocationis per teſtes. Quocumque enim modo deficiat conſenſus, annullatur contractus.Reuocatur etiam mandatum per factum contrarium,vt ſi ipſe dominus contrahat cum alia, vel certè mandatum dederit de contrahendo cum alia: quia hæc nequeunt conſiſtere cum priori mandato,& conſenſu.

Reuocato mandato nihil fit.

Neceſſarius eſt conſenſus domini.

78

Debet exprimi mandatũ in forma contractus.

Quòd ſi incidat in amentiam,aut dormiat etiam, vel interim aliud agat, niſi reuocauerit priorem conſenſum, valet matrimonium contractum per procuratorem; ita rectè Sanchez *diſput.11.* Verba procuratoris debent exprimere mandatum, dicendo, talis te accipit in ſuam, mediante me, ſupple procuratore conſtituto ad hoc ſpecialiter.

Quòd ſi dominus fictè dedit mandatum, ſufficit vt iterum per ſe conſentiat; antequàm contractus ſit initus: ſi reuocauerit ſimiliter,ſufficit vt iterum reuiuiſcat conſenſus reuocatus per nouum,antequàm contractus ſit initus. Requiritur vt hic contractus per procuratorem fiat coram Parocho & teſtibus, poſt Tridentinum, vbi receptum eſt. Ita communiter moderni; quia hæc eſt conditio eſſentialis. Non requiritur,vt procurator oſtendat mandatum Parocho, & teſtibus, neque ſi impedimentum aliquod notum Parocho interueniat, quod diſpenſatum eſt ante contractum, vt diſpenſationem exhibeat Parocho,quia ſufficit eius præſentia,& teſtium, nec dant aliam formam contractui, qui aliàs validus eſt,& ſecundùm legem.Requiritur tamen,vt de contractu conſtet per ſcripturam, aut alia via, qua probari poſſit in facie Eccleſiæ. Non requiritur etiam vt procurator per ſcripturam inſtituatur ad hoc munus.Diuerſitas ſexus non obſtat: quia etiam mulier poteſt in hoc contractu eſſe procuratrix.Si excedat mandatum, contractus eſt nullus, intellige in aliquo ſubſtantiali, cui annexus fuit conſenſus mandantis domini: vt ſi certam dotem præſtituit, ſine qua non dat conſenſum. Quòd ſi conditio appoſita eſt acceſſoria, ſeu ex forma communi, quam non exigit eſſentialiter contractus, neque inuoluit conſenſum mandantis tanquam ſubſtantialem, eius omiſſio non annullat contractum: quia neque per ſe intenta eſt aliter, quàm comitatur contractum, neque etiam ab ea de lege dependet contractus.

Debet adeſſe parochus & teſtes.

Poteſt mulier procurare in matrimonio.

Dubium.

Dubitatur an poſt Tridentinum valeat matrimonium contractum per procuratores? Aliqui negant cum Bartholomæo Ledeſma.

Reſpon

79 *Reſponſio. Vel matrimonium poſt Trid. factum per procuratorem.*

Reſpondetur affirmatiuè, & conſtat ex praxi Eccleſiæ : Trident. enim nihil ſtatuit niſi præſentiam Parochi, & teſtium, vt matrimonium in facie Eccleſiæ probari poſſit; neque reuocauit contrahendi facultatem per procuratores; quæ ex Iure antiquo fuit licita, & ex natura ipſius contractus. Et ſequeretur magnum inconueniens, ſi retraheret hanc facultatem maximè inter Principes, & perſonas abſentes; ex quo plura emolumenta redundant, neque alioquin fierent, niſi matrimonium ratum eſſe poſſit per procuratores, cum re infecta nemo ſubiret lubens periculum, ſi negotium ex conſenſu alterius in præſentia penderet : Parochus autem, & teſtes ſufficienter præſentes ſunt contractui, quando per procuratores nomine abſentium celebratur in eorum præſentia, & ſic ſeruatur forma ſtatuta à Tridentino huic contractui.

Eſſe Sacramentum.

Sequitur ex aliàs dictis hoc matrimonium eſſe Sacramentum, quæ eſt communior ſententia, quam docet Doctor in tertia reſponſione ſuprà præmiſſa, licèt plures eam negent, quos ſuprà citauimus, admittentes eſſe legitimum contractum, & ratum, non tamen Sacramentum : de qua difficultate iam egimus.

80 *Effectus Sacramenti.*

y *Sed quis eſt effectus?* &c. Concluſio Doctoris eſt communis; & patet ex Tridentino & Florentino citatis. Rectè reducit effectum Sacramenti ad gratioſam coniunctionem animarum contrahentium : ſic Tridentinum in doctrina de matrimonio dicit Chriſtum addidiſſe gratiam coniunctioni huic. Diuidendo autem effectum Sacramentum ab eo, qui eſt ipſius contractus iuxta primam inſtitutionem, eſt gratia Sacramentalis, quæ perficit illam cõiunctionem, vt ſit ex vera, & ſupernaturali charitate.

z *Si autem ſtringendo formam*, &c. Reſpondet iuxta ſententiam quæ aſſerit ad Sacramentum requiri conſenſum expreſſum per ipſos contrahentes, hoc dato, ſæpiùs contingere contractum ſine Sacramento. Quam ſententiam plures tenere *ſuprà* oſtendimus, imò propter auctoritatem tenentium hanc ſententiam, docet Sanchez *loco citato* expedire, vt ij, qui per procuratores contrahunt abſentes, vt iterum præſentes per ſe ipſos contrahant; & Florentinum interpretari poteſt, quoad illud, quod dicit regulariter fieri contractum per verba, alludere ad formam *cap. Tua fraternitati*, &c. *de ſponſalibus*. Sed quidquid de hoc ſit, aſſerit Doctor, in caſu contractus ſine Sacramento Deum aſſiſtere contrahentibus ad illum actum honeſtum, dando eis gratiam, nempe ex opere operantis, & per excitationem; non ex opere operato, neque recipere tantam gratiam, quantam reciperent per Sacramentum, quod nempe dat gratiam ex opere operato iuxta diſpoſitionem, & gradum eius, quo creſcente creſcit etiam gratia, vt commune eſt omnibus Sacramentis.

81 *Non fieri Sacramentum per procuratores multi tenent.*

SCHOLIVM.

In matrimonio ſunt tria, ipſum matrimonium, contractus eius & Sacramentum. Primum eſt vinculum indiſſolubile ex mutua tranſlatione corporum ortum. Secundum mutui actus tranſlatiui corporum ad generationem. Tertium, ydem actus expreſsi verbo (ſi hoc requiritur) quatenus ex Dei inſtitutione cauſant gratiam. Sacramentum tantùm ſunt actus: res tantùm gratia : Sacramentum & res ſimul vinculum. Dubius videtur Doct. an verba ſint neceſſaria ad hoc Sacramentum : & communis negat, & fauet Flor. ſuprà, dicens cauſam efficientem, regulariter eſſe mutuum conſenſum per verba expreſſum: multi tamen in potentibus loqui, dicunt verba eſſe neceſſaria, de quo Sanchius lib. 2. de Matrim. diſp. 31.

16 *Matrimonium ſemper manet, dum manet coniuges, & eſt relatio rationis.*

DE a quinta concluſione, quæ applicat ſignificata ad voces, dico quòd aliud eſt matrimonium, & aliud contractus matrimonij, & aliud Sacramentum Matrimonij. Matrimonium eſt illa obligatio mutua, vel vinculum illud, de quo dictum eſt in prima concluſione principali. Contractus autem eſt ille actus mutuus voluntatum, de quo dictum eſt in ſecunda concluſione principali. Sacramentum eſt ſignum efficax gratiæ concomitans actum illum; de quo Sacramento dictum eſt in tertia concluſione principali. Et patet diſtinctio iſtorum per ſe. Primum enim eſt permanens in animabus coniugum, & eſt relatio tantùm realis extrinſecus aduenies : vel quod verius videtur, relatio rationis, quia nihil eſt ibi, niſi dominium nouum, & noua ſeruitus per nouam commutationem : ſed dominium tale, vel ſeruitus nihil reale ponit in domino, vel ſeruo.

Secundum etiam tantùm eſt in *fieri*, & eſt actio vel paſſio interior, vel exterior : vel magis conſtans ex actibus interioribus & exterioribus duarum perſonarum : & habet ſe iſtud ad matrimonium primo modo dictum, ſicut cauſa in *fieri*, quemadmodum generatio ad paternitatem : vel magis, ſicut baptizari, vel ordinari ad characterem, ſicut patet ſuprà.

Contractus eſt cauſa vinculi matrimonij. Matrimonium propriè ſignificat tantùm vinculum.

Tertium autem ſimiliter eſt in *fieri*, & ſimul eſt, & non eſt cum primo, & ideò non ſemper manet cum ſecundo : nec oportet dicere, quòd hoc nomen *matrimonium* ſit æquiuocum ad iſta tria; imò, quòd tantùm ſignificet primum, & pro aliis duobus accipiatur tantùm in obliquo ſpecificans illa, vt pro ſecundo dicatur contractus matrimonij, & pro tertio Sacramentum Matrimonij, vbi non eſt conſtructio intranſitiua, ſed

ſed tranſitiua. Si autem omnino concedas, quòd hoc nomen matrimonium ſignificet illa tria, non erit contentio de nomine, quia hoc erit æquiuocè.

17 *Definitio matrimonij.* *Definitio contractus matrimonij.* Poſſunt autem hæc tria ſic deſcribi, *Matrimonium eſt vinculum indiſſolubile inter marem & fœminam, ex mutua tranſlatione poteſtatis corporum ſuorum in ſe inuicem facta ad procreandam prolem debitè educandam.* Secundum ſic, *Contractus matrimonij eſt maris & fœminæ mutua tranſlatio corporum ſuorum, pro vſu perpetuo ad procreandam prolem, debitè educandam.*

Definitio Sacramenti matrimonij. *Sacramentum matrimonij eſt expreſſio certorum verborum maris & fœminæ, ad ſe inuicem ſignificantium traditionem mutuæ poteſtatis corporum ad prolem debitè procreandam, ex inſtitutione diuina efficaciter ſignificans gratiam conferendam, mutuo contrahentibus ad coniunctionem mutuam animorum gratioſam.* Vel ſi verba certa non ſint præcisè forma huius Sacramenti, nec etiam contrahentes ſint præcisè miniſtri, ponatur in principio, loco illius expreſſio certorum verborum, exhibitio certorum ſignorum maris & fœminæ, vel aliquid generalius ſignificans traditionem mutuam poteſtatis corporum maris & fœminæ ad prolem debitè procreandam.

COMMENTARIVS.

82 *Triplex acceptio matrimonij.* a *DE quinta concluſione*, &c. Iuxta traditam in prioribus concluſionibus doctrinam diſtinguit tria in matrimonio, ſeu ipſum matrimonium docet ſumi tripliciter.

Primò, pro vinculo, qui eſt effectus contractus, & conſiſtit in relatione mutuæ obligationis, ſeu dominij, & ſeruitutis, qua hinc inde corpora traduntur in poteſtatem in ordine ad finem contractus; quæ relatio eſt moralis, ſeu rationis, & permanens.

Secundò ſumitur matrimonium pro ipſo contractu in *fieri*, ex quo manet illud vinculum.

Propria acceptio. Tertiò ſumitur pro Sacramento ſenſibili cauſante gratiam. Acceptio autem vocis pro his tribus eſt æquiuoca, ſi æquè primò illa importet. Vel magis ſumitur pro ipſo vinculo in recto, pro aliis verò vt connotantur in obliquo; ita tamen vt matrimonium abſolutè prolatum ſupponat pro vinculo, & per modum ſpecificantis reliqua, ſumatur in obliquo, dicendo contractus matrimonij, Sacramentum matrimonij. Hæc acceptio eſt magis ex ſtylo Canonum. Vnde Tridentinum ſumit matrimonium pro ipſo vinculo *in cap. doctrinali, & cap. 1. de reformat. matrim. ſeſſ. 24. & ſequentibus.*

83 *Conſiſtere in vinculo.* Matrimonium autem conſiſtere eſſentialiter in vinculo, docet S. Thomas *in 4. d. 27. q. 1. art. 2.* Victoria *in Summa de matrimonio, num. 246.* Ledeſma *in 4. 2. p. quæſt. 46. art. 1.* Barthol. Ledeſma *de matrimonio, dub. 15.* Petrus Ledeſma *ead. q. 44. art. 3. concl. 1.* Sanchez *lib. 2. de matrimonio, diſp. 1. num. 6.* Henriquez *lib. 11. cap. 8.* relationem verò hanc eſſe rationis, docet Paludanus *in præſenti diſt. q. 1. art. 2. q. 3. art. 3.* Sotus *diſt. 27. q. 1. artic. 1. ad 2.* Alij, vt Sanchez, Henriquez, Ledeſma, eſſe realem, quæ fundatur in actione præterita, prout primo loco aſſerit Doctor; ſed prior ſententia videtur magis, & ſecundùm mentem Doctoris, & ſecundùm veritatem, quia actio præterita conſenſus non inducit vinculum ex natura actionis phyſicæ, ſed quà moralis eſt, & ſubeſt legi, & inſtitutioni; ideóque ſub hac ratione, quæ realis non eſt, aut phyſica, ſed moralis, nequit relinquere effectum phyſicum, qualis eſt relatio realis, ſed quid dicatur, non plurimùm refert.

Eſſe realis, aut rationis relatio.

Eſſe rationis.

84 *Definitiones matrimonij, iuxta præmiſſas acceptiones.* Iuxta præmiſſas acceptiones matrimonij, in triplici ſuppoſitione pro vinculo, pro contractu, pro Sacramento, ſtatuit tres definitiones matrimonij; quarum prima eſt matrimonij vt ſupponit pro vinculo: ſecunda, vt ſupponit pro contractu. Tertia verò vt ſupponit pro Sacramento. In vltima autem definitione aduertit accommodandam eſſe definitionem ſententiæ, quæ aſſerit verba non requiri, aut vt contractus ineatur per ipſas perſonas, iuxta ea, quæ ſuperiùs præmiſit in hac litera de forma, & miniſtro. Prima definitio datur per cauſam formalem; *Vinculum indiſſolubile*, &c. per materialem, *maris & fœminæ*, &c. per efficientem, *ex mutua tranſlatione*, &c. per finalem, *ad procreandam prolem*, &c. ideóque eſt completa definitio.

Prima definitio.

Secunda definitio. Secunda definitio eſt ſimiliter completa, in qua ponitur *tranſlatio*, loco generis ſe habens ad contractum *corporum*, &c. materiam contractus deſignat. *Maris & fœminæ*, perſonas contrahentes. Reliqua vſum, & finem contractus.

Tertia definitio. Tertia ſimiliter completa eſt: in qua expreſſio verborum deontat remotum fundamentum ſignificationis ſacramentalis, *maris & fœminæ*, &c. miniſtrum Sacramenti. *ad ſe inuicem ſignificantium*, &c. ſupple verborum, denotant formam contractus, quod eſt fundamentum proximum ſignificationis ſacramentalis; *ex inſtitutione diuina*, &c. efficaciam Sacramenti, & effectum: *ad coniunctionem mutuam animorum gratioſam*, &c. denotat finem, & differentiam huius gratiæ ſacramentalis, vt diſcernitur ab aliis: quia gratia baptiſmalis eſt ad regenerationem, & ſic de aliis Sacramentis, quæ ſicut inſtituuntur contra differentes morbos viatoris, & infirmitates, ita conferunt gratiam ad hunc finem; matrimonium verò ad finem deſignatum, & proprium.

SCHO

SCHOLIVM.

Hæc litera ait primò, matrimonium institutum ante lapsum. Secundò, præceptum de eo esse affirmatiuum, obligans tantùm tempore necessitatis, tunc, & nunc. Tertiò, hunc contractum compleri per legem positiuam Dei. Quartò, licèt sit consonus valdè legi naturæ, non tamen esse de lege naturæ strictè, quia non concluditur necessariò euidenter, ex aliquo principio naturæ. Quintò, indissolubilitatem esse completiuè de lege positiua Dei. Gen.1. Adhærebit vxori suæ. *& Matth.19.* Quod Deus coniunxit, &c. *Circa secundum, aliqui putant in lege noua cessasse illud præceptum, oppositum tamen verius, quia est naturale, & Christus nullum tale abrogauit. Ita D. Thom. hîc q.1. Palud. q.3. Dur. quæst.2. Sotus q.1. art.2. Henriq. de Matr. lib.11. c.1. n.5. Pet. Ledesm. de Matr. q.41. art.2. Angles hîc q.1. art.2. diff.3. vnde alijs pereuntibus, obligaret Monachos. Ita Sotus, Angles, citati, & Mol. tom.1. iust. tr.2. disp.22. Quòd verò Matrimonium consummatum Sacramentum semel validum, sit omni casu indissolubile, contra sectarios asserentes fornicatione vxoris solui, quibuscum errat Caiet. in Mat.19. probant latè Coccius, tom.2. lib.9. art.3. Bellarm. lib.3. de Matr. cap.16.17. habetur ex Mat.5. Mar.10. Rom.7. 1. Cor.7. & docent Patres in hæc duo loca, Ambr. Chrysost. Theodor. OEcum. Anselm. D. Thom. Aug. de adult. coniug. cap.4.*

18 *Contractus matrimonij ante lapsum fuit.*

PEr [b] hoc patet ad quæstionem istam applicando, contractus siquidem matrimonij institutus est à Deo ante lapsum. Genes.2. *Hoc nunc os ex ossibus meis.* &, *Crescite, & multiplicamini.* Et post lapsum Genes.3. *Multiplicabo conceptus tuos, & ærumnas*, dixit dominus Euæ. & Genes.9. *Crescite, & multiplicamini.*

Et est institutio per modum præcepti affirmatiui, ita quòd obligat semper: sed non ad semper, sed tempore necessitatis: non tantùm in principio, sed adhuc videtur eodem modo obligare, si paucitas in filiis ex aliqua causa accideret, puta ex bello, peste, vel clade, & huiusmodi. Et hoc probat quomodo iste contractus est à Deo per legem positiuam diuinam institutus, & etiam aliter est ab ipso, scilicet vt imprimente legem naturæ cordibus hominum: de qua lege naturæ est iste contractus, licèt non primò, nec vt necessarium notum, tamen vt secundariò consonum.

Indissolubilitas Iure positiuo Dei completur.

Secundum, scilicet obligationem indissolubilem, instituit Deus ex lege sua positiua, Genes.2. *Adhærebit vxori suæ.* Adhærebit, inquam, id est, non momentaneè accipiet. Instituit etiam imprimendo legem naturæ, non solùm quantùm ad euidenter necessaria ex lege illa, sed quantùm ad euidenter consona illi legi: & quòd sic instituerit, probatur in principio primæ conclusionis. & istud præceptum secundum habet vim negatiui, quia obligat semper, & ad semper, nisi per legislatorem fiat specialis dispensatio, vt dicetur *dist.*34. Tertium, scilicet Sacramentum Matrimonij, instituit Deus, sicut dictum est in quarta conclusione principali.

COMMENTARIVS.

85 *Institutio & præceptum matrimonij.*

[b] PEr *hoc patet ad quæstionem, illam*, &c. Hæc litera superiùs explicata manet, continet institutionem, & præcepta matrimonij, quorum alterum est præceptum affirmatiuum, quod obligat semper, non pro semper, sed in circumstantiis particularibus, vt si deficeret alioquin propagatio ex paucitate hominum. Quærunt moderni, An si soli Religiosi supereslet ex viris, tenerentur contrahere matrimonium, non obstante voto castitatis? Sed dubium hoc, quantùm ad casum, est speculatiuum; quia diuina prouidentia in hoc non deficeret. Quantùm ad moralitatem autem versatur in eo, an obligatio voti sit strictior, quàm propagationis in casu necessitatis, obligante præcepto.

An præceptũ hoc in casu obliget Religiosos?

Præceptum fortiùs obligat, quàm votum.

Respondetur præceptum hoc affirmatiuum fortiùs obligare accedente circumstantia, in qua concurreret cum voto; quia quantùm ad finem religionis magis facit propagatio ad cultum diuinum multiplicandum, quàm particularis obseruantia voti, seu personalis: vnde præcepta eiusdem virtutis diuina, & naturalia, qualia sunt hæc, quando concurrunt in eadem materia, & opponuntur, tunc illud præualet quod magis spectat ad bonum commune, & particulare, & sublimiùs attingit finem, seu perfectiori modo, quàm aliud: obseruantia voti personalis est propagatio diuini cultus, vt particularem personam concernit, & in particulari persona perficitur, non verò in communitate; ac propagatio diuini cultus in communitate per multiplicationem eius respicit vniuersaliùs, & consequenter perfectiùs finem virtutis, seu cultus. Deinde, votum in casu concurrente necessitate communi esset nullum: ergo etiam votum emissum non præuisa necessitate, si in casu superueniret, cedit præcepto matrimonij. Hinc infertur si necessitas Reipublicæ id exigeret ad seruandam pacem & fidem in Republica, vt filius Regis duceret vxorem, aliàs professus religionem, eum ad hoc teneri, & ad acceptandam dispensationem voti à Summo Pontifice, & per eum posse obligari vt matrimonium & regimen assumeret, non solùm ratione scandali, sed ob necessitatem communem conseruandæ fidei in regno, quæ ipsius personam exigeret.

Quod facit ad bonum commune fortiùs obligat, cæteris paribus.

Propagatio in eo casu magis attingit finẽ.

Necessitas publica præualet voto.

SCHO

SCHOLIVM.

Ex dictis haberi rationem inſtitutionis matrimonij, eſſe procreationem, non delectationem, nec incontinentiæ vitationem. Inclinat in ſententiam tenentem actum coniugalem petitum ob alium finem, quàm procreationis, non eſſe ſine culpa veniali: quam tenent D. Thomas diſt. 31. q. 2. art. 2. Magiſt. ibi. D. Bonau. art. 2. q. 2. Rich. art. 3. q. 2. & eſt communis, quam expreſsè tenent Auguſt. de bon. coniug. c. 10. tom. 6. & 5. contra Iul. c. 7. tom. 7. in Enchir. c. 78. tom. 3. Gregor. 32. moral. c. 18. 19. 20. Anſelm. & D. Thom. in 1. Corinth. 7. vbi Paulus id tantùm indulget.

19 SEd [c] hîc eſt dubium, quia ex omnibus concluſionibus iſtis, & ex iſta ſolutione non habetur nec ratio contractus matrimonij, nec obligationis, nec inſtitutio diuina reſpectu eius, niſi propter principalem finem, ſcilicet procreare prolem debitè educandam: hæc autem inſtitutio dicitur fuiſſe in officium: ſed præter hoc, matrimonium fuit inſtitutum in remedium, ſcilicet vitandæ incontinentiæ poſt lapſum.

Ratio inſtitutionis matrimonij fuit procreatio, non delectatio.

Vnde ergo primò eſt honeſtas contractus huius, vel obligationis iſto modo, vel inſtitutio, vel approbatio diuina reſpectu eius ad iſtum finem? Reſpondeo, non apparet facilè, quòd ſecundùm rectam rationem debeat quis in illo actu præcisè ad delectationem aſpicere: imò magis oppoſitum videtur conſonum rationi; ergo magis tolerandum, quia non videtur inueniri ibi finis laudabilis, niſi procreatio prolis. Ratio etiam naturalis non videtur concludere aliquam honeſtatem in actu illo, nec per conſequens in obligatione, vel cum contractu obligatorio mutuo ad illum actum: nec per conſequens, quòd legiſlator rectè debeat talem contractum, vel obligationem approbare, vel inſtituere.

Quid [d] ergo ſi dicatur, quòd quicumque volens vti corpore ſuo ad delectationem peccati, ne vtatur iniuſtè cum non ſua? poteſt commutare corpus ſuum pro corpore alterius, quo iuſtè vtatur tanquam ſuo: & tunc iſta datio honeſta erit propter illam iuſtitiam: præſuppoſito tamen tali fine licito, nec oportebit tunc, quòd de licentia diuina vtatur ſe, vel corpore ſuo ad talem actum, ad hoc, vt licitè vtatur, quia (vt dictum eſt) excludendo ſecundam rationem ad tertiam concluſionem, Deus vnicuique commiſit ſe, & ſua, in quibus non obligauit eum ſibi. Si hoc non ſufficiat, nec iuſtitia ad illum actum erit magis laudabilis, quàm iuſta coniunctio, vel commutatio ad vnum alium actum, qui non eſſet laudabilis, puta commutatio ad vtendum alio ad locum alium, pro ſimili vſu, & è contra.

20 Saltem poteſt hîc recurri ad inſtitutionem Dei, qui non ex laudabilitate actus propter alium finem, quàm propagationem, ſed ex infirmitate poſt lapſum, & pronitate ad iſtum actum indulſit, non approbauit actum iſtum, & hoc ad vitandum maius malum: & iſta indulgentia poſita, contractum ordinatum ad actum iſtum inſtituit, & ſi non lege naturæ impreſſa, ſaltem lege poſitiua, & hoc tam quantùm ad contractum, quàm quantùm ad obligationem.

In veteri lege non inuenitur matrimonium præceptum, niſi ad procreationem.

Sed difficile eſt inuenire, vbi quoad contractum, quia nunquam in veteri Teſtamento inuenitur contractus præceptus, vel laudatus niſi ad procreationem prolis: ſemper enim mandatum diuinum eſt ad hoc, *Creſcite*, &c. quod non eſt niſi propagando, ſaltem in nouo Teſtamento certificati ſumus de hoc, propter alium finem, ſcilicet propter vitandam fornicationem. 1. Corinth. 7. *Hoc autem ſecundùm indulgentiam dico*, &c. & veriſimile eſt, quòd iſta indulgentia non fuerit primò facta in noua lege, ſed à principio humani lapſus.

Epilogus dictorũ hac diſt.

Sic [e] ergo ex primis concluſionibus habetur de inſtitutione matrimonij, & obligationis in ordine ad finem propagandi prolem, & inſtitutio Sacramenti concomitantis illum contractum: ſed inſtitutio contractus ad vitandam fornicationem non habetur ita per rationem naturalem; imò vix tanquam licitum ex inſtitutione diuina, niſi vt indulgente. Iuſtitia tamen ibi per rationem in indiſſolubilitate, & Sacramentum concomitans contractum illum eodem modo concomitatur, vt priùs, de matrimonio inſtituto propter primum finem.

Ad arg. 1.

Ad argumenta. Ad primum patet ex prima concluſione: quia Adam ſicut præco protulit illa verba, *Hoc nunc os ex oſſibus*, &c. ſicut manifeſtè exprimit Chriſtus, *Matth. 19.* dicens de Deo, qui fecit maſculum & fœminam, & dixit, *Quamobrem adhærebit homo*, &c. Ad ſecundum, Eccleſia circa materiam habilem, vel inhabilem aliquid immutat: ſed non circa illud, quod eſt eſſentiale contractui matrimonij præſuppoſita materia idonea.

Eccleſia nõ immutat quod eſt eſſentiale matrimonio.

COMMEN

COMMENTARIVS.

86 *Finis secundarius matrimony.* *Qualiter intenditur?* *Delectatio nõ est finis.* *Quæ peccatum si intendatur sola.*

c *Sed hic dubium est*, &c. Hactenus egit de matrimonio, & fine eius principali; hîc agit de fine secundario, quatenus ordinatum est in remedium infirmitatis contra fornicationem, quod alias ex fine primario fuit in officium ad propagationem naturæ,& diuini cultus. Quærit Doctor de honestate huius finis, & quomodo contractus ad eum finem ordinari possit ex natura rei, aut institutionis diuinæ. Aduertendum autem est aliud esse ordinare contractum ad delectationem,aliud autem ad remedium infirmitatis,& secundùm iustitiam. Ordinare contractum ad finem delectationis non est secundùm rectam rationem,si sistatur in illo fine præcisè, imò magis oppositum videtur consonum rationi. Nec ratio naturalis concludit in illo actu aliquam honestatem ex obiecto. Ita Doctor. Et patet, quia non est honestas temperantiæ,neque iustitiæ,neque alterius virtutis,si præfigatur solùm delectatio tanquam finis actus, & contractus. Imò plures Doctores statuunt inordinationem,quia peruersum est extrahere actum à suo fine præstituto per legem naturalem, & positiuam; hic autem est finis matrimonij, nempe soboles, & remedium concupiscentiæ tantùm. Vnde aliqui dicunt illud esse peccatum graue ex genere suo. Alij peccatum saltem esse veniale; quos videre licet apud Sanchez *lib.* 2. *disput.* 29. *quæst.* 2.

87 *Non esse peccatum sic intendere.*

Doctor non reprehendit actum, sed dicit non esse honestum ex obiecto, aut secundùm rectam rationem, quamuis non sit contra rectam rationem; nam aliud est non apponi honestatem actui, & aliud actum alias non prohibitum exerceri, qui est toleratus, licèt non bonus: quando ergo non excluditur positiuè finis, licèt expressè non intendatur, non inde sequitur actum esse vitiatum ex obiecto, quem contractus legitimus reddit non prohibitum. quòd autem expressè intendatur delectatio in contractu,& actu coniugali,non videtur prohibitum, alias esset prohibitio grauis ex genere, quod omnes communiter negant contra asserentes esse peccatum mortale, & meritò: quia esset sententia nimis dura; vera tamen,si sola intentio delectionis excluso alio fine matrimonij daret causam contractui finalem. Quòd si ergo ex contractu legitimo matrimonij adhibito debito fine,nempe primario, & secundario, reddatur delectatio concomitans non illicita; sic eam velle,qua scilicet non est illicita, & per Sacramentum redditur venialis, vt sæpiùs dicunt Patres, potissimùm Augustinus, non videtur esse peccatum contra vllam prohibitionem, licèt non apponat expressè honestatem, quia sic est obiectum indifferens ad bonum,& malum. Sicut faciens iustum non peccat, quamuis non habeat honestatem iustitiæ,nisi iustè, id est, ex motiuo iustitiæ, id faciat. *Delectatio sit venialis per Sacramentũ.*

88 *Duplex honestas ex fine secundario.* *Iustitia.* *Temperantia.*

d *Quid ergo si dicatur*, &c. Hîc determinat de honestate illius finis secundarij, &c. duplicem autem statuit,nempe ex iustitia, & debito obligationis mutuæ,ne vtatur indebitè suo corpore,cum non sua. Aliam honestatem adiungit ex diuina institutione post lapsum,nempe vt est remedium concupiscentiæ, ne in maius malum incidat,nempe in fornicationem. Hæc honestas est temperantiæ,quæ vocatur continentia thori, aut coniugalis,& potest esse materia voti, sicut patet de facto esse in quibusdam religionibus militantibus. Hanc vocat Doctor ex Paulo indulgentiam, 1. *ad Cor.* 7. vbi hic finis secundarius matrimonij exprimitur,*propter fornicationem tamen vnusquisque suam vxorem habeat*, &c. *Iterum reuertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram*,&c.

89 *Potestas Ecclesiæ vt extenditur ad matrimoniũ.*

e *Sic ergo ex primis conclusionibus*, &c. Recapitulat dicta, & respondet ad argumenta. Ad secundum, dicit Ecclesiam posse aliquid circa materiam habilem, vel inhabilem immutare, hoc est, circa personas, quæ subiectæ sunt Ecclesiæ, statuere aliquam solemnitatem contrahendi, sine qua personæ reddantur inhabiles ad contractum, & consequenter ipse contractus nullus; nequit tamen immutare materiam essentialem contractus, quin si legitimus est inter personas habiles,teneat in *esse* contractus,& Sacramenti.

DISTINCTIO XXVII.

De matrimonio secundùm causam efficientem.

A

POST hæc aduertendum est, quid sit coniugium, & quæ sit efficiens causa coniugij, & causa propter quam contrahi debeat, & quæ sint bona coniugij, & quomodo excusetur coitus carnalis,quæ sunt legitimæ personæ ad matrimonium. Sunt & alia plura in matrimonio considerandа,quæ sub compendio perstringemus.

Quid sit coniugium?

B

SVnt ergo *nuptiæ,vel matrimonium,viri mulieriſque coniunctio maritalis, inter legitimas personas individuam vitæ consuetudinem retinens.* Ad individuam consuetudinem vitæ pertinet, quòd absque consensu alterius neuter *Gloss.* 1. *Corinth.* 7. *circa illud.*

De quibus autem, 27. quæſt. 2. in princ. continentiam profiteri poteſt, vel orationi vacare: & quod inter eos, dum viuunt, vinculum coniugale permanet, vt alij ſe copulare non liceat, & vt inuicem alter alteri exhibeat, quod quiſque ſibi. Hac autem deſcriptione legitimorum, & fidelium tantùm matrimonium includitur.

De conſenſu, qui efficit coniugium.

C Efficiens autem cauſa matrimonij eſt conſenſus, non quilibet, ſed per verba expreſſus: nec de futuro, ſed de præſenti. Si enim conſentiunt in futurum, dicentes, *Accipiam te in ↄirum, & ego te in ↄxorem*, non eſt iſte conſenſus efficax matrimonij. Item, ſi conſentiant mente, & non exprimant verbis, vel aliis certis ſignis, nec talis conſenſus efficit matrimonium. Si autem verbis explicant, quod tamen corde non volunt, ſi non ſit coactio ibi, vel dolus, obligatio illa verborum, quibus conſentiunt, dicentes, *Accipio te in ↄirum, & ego te in ↄxorem*, matrimonium facit.

Auctoritatibus probat, quòd ſolus conſenſus faciat matrimonium.

D Quòd autem conſenſus matrimonium faciat, ſubditis probatur teſtimoniis. Ait enim Iſidorus. [Conſenſus facit matrimonium.] Item, Nicolaus Papa, [Sufficiat ſolus ſecundùm leges eorum conſenſus, de quorum coniunctionibus agitur: qui ſolus, ſi fortè in nuptiis defuerit, cætera etiam cum ipſo coïtu celebrata fruſtrantur.] Item, Ioan. Chryſoſtomus, [Matrimonium quidem non facit coïtus, ſed voluntas: & ideò non ſoluit illud ſeparatio corporis.] Item, Ambroſius, [Non defloratio virginitatis facit coniugium, ſed pactio coniugalis.] Ex his apparet, quòd conſenſus, id eſt, pactio coniugalis, matrimonium facit, & ex tunc coniugium eſt, etiam ſi non præceſſit, vel ſecuta eſt copula carnalis.

27. quæſt. 2. in princip. vbi ſupra cap. Suffic. *In opere imperfecto homil. 32. ad cap. 19. Matth. in medio. Lib. de inſtit. virginis, cap. 16. Ibid. c.* Cũ initiatur.

Quando incipiat eſſe coniugium?

E Quòd enim ab ipſa deſponſatione, in qua pactio coniugalis exprimitur, coniuges ſint, Sanctorum teſtimonia probant. Ait enim Ambroſius, [Cùm initiatur coniugium, coniugij nomen aſciſcitur: cùm coniungitur viro, coniugium eſt, non cùm viri admixtione cognoſcitur.] Item Iſidorus, [Coniuges veriùs appellantur à prima deſponſationis fide, quamuis adhuc inter eos ignoretur coniugalis concubitus.] Item Auguſtinus, [Coniux vocatur, (ſcilicet Maria) ex prima deſponſationis fide, quam concubitu nõ cognouerat, nec fuerat cogniturus, nec peierauerat, nec mendax manſerat coniugis appellatio; vbi non fuerat, nec futura erat carnis vlla commixtio. Propter quod fidele coniugium ambo parentes Chriſti vocari meruerunt, non ſolùm illa mater, ſed etiam ille pater eius, ſicut coniux matris eius: vtrumque tamen mente, non carne.] Ex his euidenter inſinuatur, quòd ex tempore, quo intercedit conſenſus voluntarius ac maritalis, qui ſolus coniugium facit, veri coniuges ſunt ſponſus, & ſponſa.

Lib. & cap. citatis. Lib. Eth. 9. c. vltimo. Lib. 1. de nupt. & cõcupiſcentia, c. 11. tom. 7. Matt. 12. d Luc. 2. g Luc. 3. c

Secundùm quoſdam non eſt coniugium ante carnalem copulam, ſed ſponſi, & ſponſæ ſunt.

F Quidam tamen aſſerunt verum coniugium non contrahi ante traductionem, & carnalem copulam: nec verè coniuges eſſe aliquos, antequam intercedat commixtio ſexus: ſed à prima fide deſponſationis vir ſponſus,

ſponſus, & mulier ſponſa eſt, non coniux. Sponſos autem, & ſponſas coniuges frequenter appellari dicunt, non quia ſint, ſed quia futuri ſunt, cuius rei ſponſionem inuicem fecerunt. Et ſecundùm hoc verba præmiſſarum auctoritatum intelligenda fore tradunt.

Qua ratione nituntur?

G

QVòd verò inter ſponſam, & coniugem plurimùm interſit, ex eo aſtruunt, quia licèt ſponſæ ante carnalem copulam inconſulto, vel nolente ſponſo monaſterium eligere, quo facto, ſponſo etiam licet aliam ducere. Coniugatus verò, vel coniugata, nec continentiam niſi ex communi conſenſu ſeruare valet; nec monaſterium petere, niſi vterque continentiam pariter profiteatur. Quòd verò liceat ſponſæ monaſterium eligere, auctoritatibus Sanctorum probatur. Ait enim Euſebius Papa, [Deſponſatam puellam non licet parentibus alij viro tradere: tamen licet ſibi monaſterium eligere.] Item Gregorius, [Decreta legalia deſponſatam, ſi conuerti voluerit, nullo penitus cenſuerunt damno mulctari.] Refert etiam Hieronymus, quòd Macarius inter Chriſti Eremitas præcipuus, celebrato nuptiali conuiuio, cùm veſpere thalamum eſſet ingreſſurus, ex vrbe egrediens tranſmarina petiit, & eremi ſolitudinem ſibi elegit. Beatus enim Alexius ſimiliter ex nuptiis diuina gratia vocatus, ſponſam deſeruit, & nudus Chriſto famulari cœpit. His auctoritatibus, & exemplis liquet, licere ſponſis ſine conſenſu ſuarum ſponſarum, & è conuerſo, continentiam profiteri.

Quòd ſponſa poteſt monaſterium eligere, nō exquiſito ſponſi conſenſu. 27. *quæſt.* 7. *c.* Deſponſatam. *Lib.* 6. *Reg. epiſt.* 20. *quæ eſt in ordine epiſt. regiſt.* 184. *& habetur vbi ſuprà cap.* Decreta. *In vitis Patrum, p.* 1. *in vita Sancti Macarij Rom.* 27. *quæſt.* 2. *Exempla ponit in eodē.*

Quòd coniugatus, vel coniugata nequeant continentiam profiteri, ſine alterius conſenſu.

H

HOc autem coniugatis nullatenus licet. Non enim poteſt vir melioris vitæ propoſitum ſumere ſine vxoris conſenſu, & è conuerſo. Vnde Gregorius ſcribens Theotiſtæ patritiæ, [Sunt qui dicunt, Religionis gratia coniugia debere ſolui: verùm ſciendum eſt, quia etſi hoc lex humana conceſſit, tamen lex diuina prohibuit. Si verò vtriuſque conueniat continentem vitam ducere, hoc quis audeat accuſare? Sic enim multos Sanctorum nouimus cum ſuis coniugibus, & priùs continentem vitam duxiſſe, & pòſt ad ſanctæ Eccleſiæ regimina migraſſe. Si verò continentiam, quam vir appetit, mulier non ſequitur, aut quam vxor appetit, vir recuſat, coniugium diuidi non poteſt, quia ſcriptum eſt, *Mulier poteſtatem ſui corporis non habet, ſed vir. Similiter & vir poteſtatem ſui corporis non habet, ſed mulier.*] Idem, Agathoſa latrix præſentium, queſta eſt virum ſuum contra voluntatem ſuam in monaſterium eſſe conuerſum. Quapropter experientiæ tuæ præcipimus, vt diligenti inquiſitione diſcutias, ne fortè eius voluntate conuerſus ſit, vel ipſa mutare ſe promiſerit. Et ſi hoc repereris, & illum in monaſterio permanere prouideas, & hanc ſicut promiſit, mutare vitam compellas. Si verò nihil horum eſt, nec quondam fornicationis crimen (propter quod licet vxorem dimittere) prædictam mulierem commiſiſſe cognoueris, ne illius conuerſio vxoris relictæ in ſæculo fieri poſſit perditionis occaſio, volumus vt maritum ſuum illi, etiamſi iam tonſuratus eſt, reddere debeas, omni prorſus excuſatione ceſſante: quia niſi fornicationis cauſa virum vxorem dimittere nulla ratio concedit. Poſtquam enim copulatione coniugij viri & mulieris vnum

Lib. 9. *Regiſt. epiſt.* 39. *poſt medium, &* 27. *quæſt.* 2. *c.* Sunt qui.

Matth. 5. *c, &* 19. *b* 1. *Cor.* 7. *a Ibidem c.* 44. *&* 27. *quæſt.* 2. *cap.* Agathoſa, *& quatuor cap. ſequentibus.*

Matth. 5. *c, &* 19. *b*

27. quæſt. 2. c. Si quis. Ex Synodo Eugen. IV. & in dec. eius c. 36. & 27. q. 2. Si vir.

corpus efficitur, non poteſt ex parte conuerti, & ex parte remanere in ſæculo.] Item, ex VIII. Synodo, [Si quis coniugatus conuerti ad monaſterium velit, non eſt recipiendus, niſi priùs à coniuge caſtimoniam profitente fuerit abſolutus. Tales ergo coniuges tunc ſine culpa ſequuntur Chriſtum relicto ſæculo, ſi habent ex pari voluntate caſtitatis conſenſum.] Item, [Si vir & vxor diuertere pro ſola religioſa inter ſe conſenſerint vita, nullatenus ſine conſenſu Epiſcopi fiat: vt ab eo ſingulariter prouiſo conſtituantur loco. Nam vxore nolente, vel altero illorum, etiam pro tali re matrimonium non ſoluitur.] Item, Auguſtinus, [Si abſtines ſine vxoris voluntate, tribuis ei fornicandi licentiam: & peccatum illius tuæ imputabitur abſtinentiæ.] Item, Nicolaus Papa, [Scripſit nobis Taberga Regina, Regia ſe velle dignitate, vel maritali copula exui, & ſola vita priuata eſſe contentam deſiderare. Cui reſcripſimus, non hoc aliter fieri poſſe, niſi eandem vitam vir eius Lotharius elegerit.] Ex his patet, quòd coniugati ſine communi conſenſu monaſterium eligere, continentiam profiteri, vel habitum Religionis ſumere non valent; & ſi fecerint, reuocari debent. Sponſi verò poſſunt ſine communi conſenſu monaſterium eligere. Vnde videtur inter ſponſum & ſponſam coniugium non eſſe. Ideóque aſſerunt à prima fide deſponſationis coniuges appellari, non re præſentium, ſed ſpe futurorum: quia ex fide, quam ex deſponſatione ſibi inuicem debent, poſteà efficiuntur coniuges. Præmiſſas autem auctoritates, quibus aſſeritur quòd conſenſus matrimonium facit, ita intelligi volunt, vt conſenſus, vel pactio coniugalis non ante coïtum faciat matrimonium, ſed in coïtu. Sicut enim defloratio virginitatis non facit matrimonium, niſi præcedat pactio coniugalis, ita nec pactio coniugalis, antequàm adſit copula carnalis. Ex pactione ergo coniugali ſponſi & ſponſæ fiunt ante coïtum, in coïtu verè efficiuntur coniuges. Facit etiam pactio coniugalis, vt quæ priùs erat ſponſa, in coïtu fiat coniux.

Lib. 1. de adulterinis cõiugijs, c. 1. 2. & 3. & 27. q. 2. Si abſtines.

Reſponſio ad prædicta cum determinatione ſuperiorum.

I HIs autem ita reſpondemus: Fit aliquando deſponſatio, vbi eſt compromiſſio viri & mulieris de contrahendo matrimonio: non eſt autem ibi conſenſus de præſenti. Eſt & deſponſatio habens conſenſum de præſenti, id eſt, pactionem coniugalem, quæ ſola facit coniugium. In illa ergo deſponſatione, vbi eſt pollicitatio contrahendi matrimonium, ſponſi tantùm & ſponſæ fiunt, non coniuges: & talibus ſponſis licet ſine communi conſenſu continentiam profiteri, & monaſterium eligere. In ea verò deſponſatione, vbi eſt conſenſus de præſenti, coniugium contrahitur, & ab illius deſponſationis prima fide veri coniuges appellantur. Secundùm hanc diſtinctionem deſponſationis, de ſponſis variè loquuntur Doctores.

Quomodo accipiatur ſponſa in ſubditis capitulis?

K ALiquando enim ſponſas vocant, quæ talem habuerunt deſponſationem, vbi fuit pactio coniugalis de præſenti, & illæ verè coniuges ſunt. Vnde Gregorius, [Si quis vxorem deſponſauerit, vel ſubarrhauerit, quamquam poſtmodum præueniente die mortis eius, nequiuerit eam ducere

Quòd ſponſam dimiſſam alius cognatus nõ

in

in vxorem, tamen nulli de conſanguinitate eius licet accipere eam in coniugio,& ſi inuentum fuerit factum,ſeparetur omnino.] Item Iulius Papa, [Si quis deſponſauerit vxorem, vel ſubarrhauerit, & vel præueniente die mortis, vel irruentibus quibuſdam cauſis eam non cognouerit,nec frater eius, nec vllus de conſanguinitate eius eandem ſibi tollat in vxorem vllo vnquam tempore.] Item Gregorius, [Qui deſponſatam proximi ſui puellam cœperit in coniugium, anathema ſit ipſe, & omnes conſentientes ei: quia ſecundùm legem Dei mori decernitur. Nam diuinæ legis mos eſt ſponſas appellare coniuges: vt in Euangelio, *Accipe Mariam coniugem tuam.* Et in Deuter. *Si quis alterius ſponſam in agro, vel quolibet loco oppreſſerit, vel adduxerit in domum ſuam, moriatur: quia vxorem proximi ſui violauit: non quæ iam vxor erat, ſed quæ à parentibus vxor fieri debebat.*] Ex his colligitur,quòd ſponſæ quædam coniuges ſunt ante commixtionem ſexuum. Sed fortè illud mouet quòd in fine capituli dicitur, *Non quæ iam vxor erat, ſed quæ vxor fieri debebat.* Quod non ita intelligi debet, quaſi vxor verè non fuerit,ex quo pactio coniugalis interceſſit: ſed quia nondum traducta fuerat, nec res vxoria interceſſerat, ſcilicet concubitus coniugalis.

potest dicere. 27. *quæſt.* 2. *cap.* Si quis vxorem. *Vbi ſuprà cap.* Si quis deſponſauerit. *Ibidem, cap.* Qui deſponſatam. *Deuter.* 22. *Matth.* 1. *d*

Quòd aliter accipitur in his alijs capitulis ſponſa.

HÆc etiam ſponſa eſt, quæ ſic viro deſponſata eſt, vt non interceſſerit conſenſus de præſenti, ſed ſponſio futuri. Secundùm quem modum illud decretum intelligitur: *Si quis ſponſam filij oppreſſerit, & poſt filius eius eam duxerit, pater poſteà non habeat vxorem, nec mulier virum: filius qui patris facinus ignorauit, aliam ducat.* Si coniux illa fuiſſet (quod vtique foret, ſi in ſponſalibus pactio coniugalis interceſſiſſet) non permitteretur ſponſo aliam ducere. Mœchis autem pœna non nubendi ex rigore infligitur, vt alij terreantur. Idem ex eodem, Quidam deſponſauit vxorem, & dotauit, & cum ea coïre non potuit, quam clanculò frater eius corrupit, & grauidam reddidit, decretum eſt, vt quamuis nupta non potuerit eſſe legitimo viro, deſponſatam tamen fratri frater habere non poſſit: ſed mœchus & mœcha fornicationis quidem vindictam ſuſtineant, licita verò eis coniugia non negentur. De illa deſponſatione hoc intelligi debet, vbi non fuit conſenſus coniugalis de præſenti, alioquin non liceret eis alia ſortiri coniugia. Secundùm hoc etiam illud intelligi debet, *Statutum eſt à ſacro conuentu, vt ſi quis ſponſam alterius rapuerit, publica pœnitentia mulctetur, & ſine ſpe coniugij maneat.* Et ſi ipſa eidem crimini conſentiens non fuerit, licentia nubendi alteri non negetur. Apparet hanc fuiſſe deſponſatam ſine pactione coniugali de præſenti; & ideò non fuiſſe coniugem, cui viuente ſponſo, alteri nubendi licentia non negatur. Sunt enim quædam nuptialia pacta de futuro, ex quibus ſponſi & ſponſæ vocantur, nec exinde coniuges ſunt. Et eſt pactio quædam coniugalis de præſenti, quæ ſponſum & ſponſam etiam coniuges facit. Et vtraque pactio, deſponſatio, vel ſponſalia interdum dicuntur: propriè tamen ſponſalia dicuntur quædam ſolemnia pacta nuptialia.

L

Ex Concil. Triburten. cap. 45. *& habetur* 27. *quæſt.* 2. *cap.* Si quis ſponſam. *Ibidem, cap.* 41. *& habetur vbi ſuprà cap.* Quidam deſponſauit. *Ex Concil. Toletan. vbi ſuprà cap.* Statutum.

Quare non ſtatim tradantur ſponſæ?

DE nuptialibus pactis, vbi eſt tantùm ſponſio futuri, ait Auguſtinus, inſtitutum eſt, vt iam pactæ ſponſæ non ſtatim tradantur, ne vilem habeat maritus datam, quam ſuſpirauit ſponſus dilatam.

M

Lib. 8. *confeſſ. c.* 3. *& vbi ſupra c.* Inſtitutũ

Quæ ſponſa ſit vidua mortuo ſponſo, & quæ non?

N 27. *quæſt.* 2. *cap.* Quod autem. *par.* Item, ſi ſponſa.

ET eſt ſciendum, quòd illa ſponſa quæ tantùm in futuro eſt pacta, mortuo ſponſo non remanet vidua, quia non fuerat vir eius. Vnde ſi quis eam duxerit, ad ſacros Ordines conſcendere non prohibetur, quia non duxit viduam. Viduæ enim maritus æquè ſicut bigamus, Sacerdos fieri prohibetur. Ex tali autem copula nullus arcetur à ſacris Ordinibus.

Qui alterius ſponſam eo mortuo ducit, ad ſacros Ordines accedere poteſt.

O *Diſt.* 34. *c. vltimo.*

SEcundùm hoc intelligendum eſt, quod ait Pelagius Papa, de illo qui mortuo ſponſo eius ſponſam ducit in vxorem. Nihil eſt, inquit, quantùm ad hunc articulum attinet, quod ei obuiet de Canonicis inſtitutis, quin ad ſacros Ordines promoueri valeat. Si verò talis ſponſa fuiſſet, inter quam & ſponſum eius conſenſus de præſenti interceſſiſſet, eo mortuo vidua remanſiſſet, cui copulatus in coniugio, vlteriùs ad ſacros Ordines non accederet, cùm viduam duxerit. Non eſt ergo ambigendum, quin ſolus de præſenti conſenſus coniugium efficiat, & exinde veri coniuges appellentur. Ideò poſt talem conſenſum, ſi quis alij ſe copulauerit, etiamſi carnis commixtio illic ſequatur, ad priorem copulam reuocandus eſt.

Magiſter hìc non tenetur.

QVÆSTIO I.

Vtrùm conuenienter dicatur matrimonium viri, mulieríſque coniunctio maritalis, inter legitimas perſonas, vitam indiſſolubilem retinens?

D. Thom. *Supplem. quæſt.* 44. *art.* 3. D. Bonau. *diſt.* 26. *art.* 2. *quæſt.* 3. *& hìc melìus art.* 1. *q.* 1. Richard. 1. *q.* 1. Argent. *quæſt.* 1. *art.* 1. Sanchius *lib.* 2. *de Matrim. diſp.* 1. 2. *&* 3.

1 *Definitio matrimonij, ex Magiſtro.*

VÆRO duo circa iſtam vigeſimam ſeptimam diſtinctionem. Primò de definitione matrimonij, quam ponit Magiſter in litera, Vtrùm ſit conueniens, cùm dicit, quòd *matrimonium eſt viri, mulieríſque coniunctio maritalis inter legitimas perſonas, vitam indiſſolubilem retinens?* Videtur quòd non, quia aut coniunctio accipitur ibi pro coniunctione paſſiua: aut pro relatione. Non primo modo, quia illa tranſit tranſeunte & ceſſante actu contrahentium; & etiam omnis paſſio eſt ad aliquem terminum: & tunc oportet dare terminum aliquem inductum per iſtam coniunctionem; quod non eſt verum, quia nihil eſt ibi nouum niſi reſpectus rationis. Nec ſecundo modo; quia cùm ſint duæ relationes, vna viri ad mulierem, & alia è conuerſo. 3. Phyſic. *eadem eſt via*, &c. ergo ſequitur quòd eſſent duo matrimonia, vel quòd matrimonium non ſit eſſentialiter vnum. Contrà Magiſter in litera.

SCHOLIVM.

Explicat benè definitionem matrimonij, remittendo ſe ad dicta quæſt. præced. num. 17. *Conſiſtit in duabus relationibus mutuis viri ad mulierem, & è contra: ex quibus fit integritate vnum Sacramentum, vnuſquc contractus.*

2

AD[f] iſtam quæſtionem patet ex dictis ad quintam concluſionem præcedentis quæſtionis, quia iſta definitio matrimonij debet intelligi, ſicut explicata eſt per definitionem, vel deſcriptionem poſitam ibi, quia ſi matrimonium accipiatur propriè pro illa coniunctione, tunc debet intelligi coniunctio habitualis idem, quod obligatio. Si autem accipiatur ibi pro contractu propriè, tunc coniunctio poteſt accipi pro actu

actu coniungendi, vel passione, quæ includit vtrumque actum, scilicet intrinsecum, & extrinsecum personarum in actu suo coniunctarum.

Ad argumentum dico, quòd intelligendo matrimonium propriè, coniunctio intelligitur pro relatione; & cùm dicis, quòd illa esset terminus motus, non sequitur, quia illa mutatio præuia, qua erat ibi, erat per actum voluntatis non derelinquentem aliquid inductum, & secundùm actum causandi signum, exteriorem, à quo etiam nihil derelinquebatur. Cùm autem dicis de dualitate, responsum est priùs, quia matrimonium est vnum vnitate integritatis, non indiuisibilitatis: & ita est vniuersaliter in omni contractu, quia contractus includit duas partes, scilicet assensum huius, & illius, & in vtroque etiam duos actus, scilicet interiorem, & exteriorem significantem illum interiorem.

COMMENTARIVS.

CIrca hanc distinctionem quærit duo. Primum, an definitio tradita à Magistro sit bona? Secundum, de causa efficiente matrimonij, quæ breuiter expedit ex dictis *in dist.26.*

f *Ad istam quæstionem patet*, &c. Responsio hæc patet ex definitionibus matrimonij secundùm varias eius acceptiones. Hæc definitio Magistri habetur apud Gratian. 27.*quæst.2.in principio, & ff. de ritu nuptiarum, &* §.1. *Institut. de patria potestate.* satis patet eius explicatio ex prima, & secunda definitione *suprà* expressis. Ad argumentum patet in litera, & ex dictis circa essentiam matrimonij *concluf.5. præced. distinct.*

QVÆSTIO II.

Vtrùm consensus expressus per verba sit causa sufficiens matrimonij?

D.Thom.*Supplem.quæst.45.art.3.& hîc quæst.1.art.2.*D.Bonau.*art.1.quæst.1.*Richard.*art.1.q.2.*Argent. *quæst.1.art.2.* Sanchius *2.de Matrim.disput.24.25. & disput.30.31.*

SEcvndo quæro, An consensus expressus per verba sit causa sufficiens matrimonij? Quòd non, quia tunc nullus posset esse certus de matrimonio, sicut nec de consensu alterius: non enim videt quis voluntatem alterius. Consequens est inconueniens, quia nullus posset tunc vti certitudinaliter actu matrimonij sine periculo. 1 *Argum.1.*

Præterea, 32.*q.2. Honorantur, in textu, & in Glossa. & Extrà de sponsalibus, Tua.* sufficit expressio parentum pro filiis. *Argum.2.*

Contrà, Magister *in litera, & Extrà de sponsalibus, Tua nos, in fin. Sine consensu,* &c. *nequeunt matrimonium facere:* consensus autem tacitus, non sufficit ad Sacramentum, quia non est ibi signum sensibile. *Ratio opp.*

SCHOLIVM.

Consensum expressum per verba esse dispositionem, seu lato modo causam efficientem matrimonij: de alijs signis, præter verba, nihil affirmat, an sufficiant, necne: de quo dist. præced. num.14.

SOlutio g istius quæstionis patet ex secunda conclusione primæ quæstionis, quia sibi habetur qualiter contractus mutuæ donationis potestatis corporum est honestus: & qualiter se habeat ad vinculum derelictum inter coniuges; & tunc ad formam quæstionis, non est dicendum, quòd sit propriè causa efficiens illius vinculi: sed est dispositio præuia, sicut baptizari, & ordinari est præuia dispositio ad characterem: consensus autem expressus verbis sufficientibus, includendo ista duo, nihil aliud est, quàm contractus matrimonij: & ideò se habet ad matrimonium, sicut iste contractus. 2

Ad h primum argumentum dico, quòd potest ibi esse certitudo talis, qualis requiritur in actibus humanis: in aliis enim contractibus, puta venditionis, vel commutationis rerum, non requiritur certitudo demonstratiua: sed sufficit probabilis, & vt in pluribus: & talis est in proposito, ex suppositione istius propositionis, *quilibet habendus est verax, de quo non habetur euidens signum oppositi.* & ista est de lege naturæ, id est, consona legi naturali, quòd *pro fideli & veraci quilibet habeatur, quousque per experien-* *Ad arg.1. Idem 15.d. 4.artic.2. & d.29.cõtra Gorf. Quilibet habendus bo-*

nus, donec probetur malus.

tiam, vel per teſtimonium aliorum, fuerit certitudinaliter contrarium æſtimatum. Si autem aliquis dicat ſe fraudaſſe perſonam ſecum contrahentem, de hoc *infrà diſt.*30.*q.*1.

Ad 2.

Ad ſecundum, concedo quòd ad contractum ſufficit parentes contrahere pro filiis: & ſufficeret ſine quibuſcumque verbis contractus per literas. Siquidem in aliis contractibus emptionis, & venditionis firmior contractus habetur in literis, quàm in verbis nudis. Sed an in iſtis ſignis, aliis à verbis, vel exhibitis ab aliis, vel à contrahentibus ſaluetur ratio Sacramenti, tactum eſt in concluſione quarta ſolutionis præcedentis.

COMMENTARIVS.

1 g *Solutio iſtius quæſtionis patet ex ſecunda concluſione*, &c. Hæc ſolutio patet ex dictis in locum citatum. Negat conſenſum expreſſum per verba eſſe cauſam efficientem propriè dictam reſpectu vinculi, &c. Sed diſpoſitionem præuiam, ſicut baptizari, & ordinari ad characterem, intelligit cauſam efficientem phyſicam non eſſe, ſed moralem, ſeu imitari modum cauſandi diſpoſitionis præuiæ, vt comparatur ad formam ſequentem: de hoc modo cauſandi, quem tribuit *diſt.* 1. *q.* 4. §. *Ad primam ergo quæſtionem*, &c. Sacramentis, *ibidem* diximus.

Fieri per literas, & parentes.

Hanc ſententiam tenet etiam Felinus *cap. Ex parte*, &c. *de reſcriptis.* Couarruuias 4. *Decret.* 2. *p. cap.* 4. plures pro ea referens. Nauarr. *lib.* 4. *conſil. conſ.* 2. aliàs 6. Molina *tom.* 2. *de Inſtit. & Iure, diſput.* 254. Sotus *in hac diſt. q.* 1. *artic.* 3. Patet *ex l. Mulierem, ff. de ritu nuptiarum, l. Sufficit, ff. de ſponſalibus.* Gloſſa *in cap. Nec illud*, 30. *quæſt.* 5.

An ſit Sacramentum.

An ſit autem Sacramentum, relinquit Doctor ſub reſolutione data *concl.* 4. *diſt.* 26. Eſſe Sacramentum probatur iiſdē rationibus, quibus probatum eſt contractum per procuratores initum eſſe Sacramentum: quia in hoc Tridentinum nihil innouauit; eſt autē contractus legitimus, modò adhibeatur Parochus, & teſtes: ergo Sacramentum inter baptizatos: nam epiſtola lecta coram Parocho, & teſtibus, & altero præſente acceptante, completur contractus legitimus.

2 h *Ad primum argumentum*, &c. Benè explicat certitudinem neceſſariam ad contractum, & fundamentum talis certitudinis, vt innititur fidei humanæ, & veracitati, adhæret autem alia certitudo ex lege publica, per quam fraus, & dolus excluditur, de qua *infra diſt.* 30.

Certitudo cōtractus.

Ad ſecundum, reſpondet hunc contractum fieri poſſe per parentes nomine filiorum, & ex conſenſu ipſorum, fieri etiam poſſe per literas.

DISTINCTIO XXVIII.

An conſenſus de futuro, addito iuramento, coniugium efficiat?

A HIc quæri debet, Vtrùm conſenſus de futuro, addito etiam iuramento, coniugium efficiat? Vt ſi quis promittat, vel etiam iuret alicui, ſe vſque ad tempus placitum illam ductu-rum, & illa promittat, vel iuret ſe illi nupturam: nunquid talis ſponſio eos coniuges facit? Si mutato propoſito alter, vel vterque ad alienam copulam tranſit, nunquid ob priorem ſponſionem iuramento ſubnixam, ſecundæ fœderationis pactum ſcindetur? Conſidera, quia longè aliud eſt promittere, & aliud facere. Qui promittit, nondum facit. Qui ergo promiſit ſe in vxorem ducturum aliquam, nondum eam duxit in vxorem, & quæ ſpopondit ſe nupturam, nondum nupſit. Quomodo ergo coniuges appellari poſſunt, qui nondum contrahunt, ſed in futuro ſe contracturos iurando promittunt? Item, Si ex vi iuramenti ad futurum pertinentis mox efficiuntur coniuges: cur iurant in futuro ſe facturos, quod in præſenti efficiunt? Item, Si ex quo iurant, mox efficiuntur coniuges, tunc rem hanc efficiunt quam iurant ſe facturos. Ideo dico quòd coniugium tunc non fuit, ſed futurum promittitur. Si verò ille pòſt vxorem duxit, & illa marito nupſit, coniugium vtrimque fuit, & non poteſt diſſolui. Præcedens ergo mendacium, vel periurium, pœnitentiâ eſt corrigendum, ſed coniugium ſequens non eſt diſſoluendum. Non autem ſic eſt, quando iuramentum coniugij præſentis conſenſus atteſtatione

tione firmatur: quia poſt talem conſenſum ſi quis alij ſe copulauerit, etiam ſi prolem procreauerit, & irritum debet fieri, & ipſe ad priorem copulam reuocari.

Quæ videntur obuiare præmiſſis.

PRæmiſſæ autem ſententiæ videtur obuiare illud, quod leges tradunt. Si quis tactis diuinis Scripturis iurauerit mulieri ſe eam legitimam vxorem habiturum, vel etiam ſi in oratorio tale ſacramentum dederit, ſit illi legitima vxor, quamuis nulla dos, nulla alia ſcriptura interpoſita ſit. Sed hîc oſtenditur, quid fieri, vel eſſe debeat, non quid tunc fiat. Non enim per illud iuramentum tunc fit vxor, ſed fieri debet, quia iuratum eſt. Poteſt & de illo iuramento hoc dictum intelligi, vbi de præſenti conſentiunt, ac ſe inuicem ſuſcipiunt. Illi etiam ſententiæ, qua dictum eſt, ſolum conſenſum facere coniugium, videtur obuiare quod Euariſtus Papa ait, Aliter legitimum non fit coniugium, niſi ab his qui ſuper fœminam dominationem habere videntur, & à quibus cuſtoditur, vxor petatur, & à parentibus ſponſetur, & legibus dotetur, & à Sacerdote (vt mos eſt) benedicatur, & à paranymphis cuſtodiatur, ac ſolemniter accipiatur. Item, ita legitima ſcitote eſſe connubia, aliter verò præſumpta, non coniugia, ſed adulteria, vel fornicationes ſunt, niſi voluntas propria ſuffragata fuerit, & vota ſuccurrerint legitima. Hoc autem non ita intelligendum eſt, tanquam ſine enumeratis non poſſit eſſe legitimum coniugium: ſed quia ſine illis non habet decorem, & honeſtatem debitam. In huius enim Sacramenti celebratione, ſicut in aliis, quædam ſunt pertinentia ad ſubſtantiam Sacramenti, vt conſenſus de præſenti, qui ſolus ſufficit ad contrahendum matrimonium: quædam verò pertinentia ad decorem & ſolemnitatem Sacramenti, vt parentum traditio, Sacerdotum benedictio, & huiuſmodi: ſine quibus legitimè fit coniugium, quantùm ad virtutem, non quantùm ad honeſtatem Sacramenti. Sine his ergo non quaſi legitimi coniuges, ſed quaſi adulteri, vel fornicatores conueniunt, vt illi qui clanculo nubunt, & vtique fornicatores eſſent, niſi eis ſuffragaretur voluntas verbis expreſſa de præſenti, quæ legitimum inter eos facit matrimonium. Nam & conſenſus occultus de præſenti per verba expreſſus coniugium facit, licèt non ſit ibi honeſtus contractus, ſed matrimonium non ſanxit conſenſus, qui in occulto fuit. Si enim alter alterum dimiſerit, non cogitur iudicio Eccleſiæ redire, & commanere quaſi cum coniuge, quia non poteſt probari teſtibus contractus, qui in occulto eſt factus. Quòd ſi ipſi qui in occulto ſibi conſenſerunt, eundem conſenſum voluntariè in manifeſto profiteantur, tunc vtique propria voluntas ſuffragatur: & legitima vota ſuccurrunt ad ſanciendum coniugium, quod priùs occultè fuerat contractum. Voluntas ergo verbis expreſſa in occulto ad hoc ſuffragatur, vt fiat coniugium: manifeſtè verò expreſſa ſuffragatur, vt ſanciat & roboret, ac liberum ſit Eccleſiæ de hoc iudicare, ſi expedierit.

B

In auth. quibus mod. nat. eff. legit. parag. pen. col. 6. & allegatur 30. q. 5. Si quis. Determinatio. 30. quæſt. 5. c. Aliter.

Quæ ad neceſſitatem, quæ ad decorem pertineant Sacramenti.

De qua re ſit conſenſus ille, an de carnali copula, an de cohabitatione, an de alio?

HIc quæritur, cùm conſenſus de præſenti matrimonium faciat, cuius rei conſenſus ſit ille: An carnalis copulæ, an cohabitationis, an vtriuſque? Si cohabitationis conſenſus matrimonium facit, tunc frater cum

C

27. quæſt. 2. c. Sufficiat, parag. Sed quæritur.

cum ſorore, pater cum filia poteſt contrahere matrimonium. Si carnalis copulæ, tunc inter Mariam & Ioſeph non fuit coniugium. [Propoſuerat enim Maria in virginitate manere, niſi Deus aliter facere iuberet: ſecundùm quod videtur Angelo dixiſſe: *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* id eſt, me non cognituram propoſui. Neque enim quia virum tunc non cognoſcebat, neceſſe erat inquiri, quomodo poſſet habere filium: ſed quia ſe nunquam cognituram propoſuerat.] Dicit enim Beda, quòd in virginitate manere diſpoſuerat. Si ergo contra ſuum propoſitum pòſt conſenſit in carnalem copulam, videtur facta voti rea mente, etſi non opere violata. Dicamus ergo quòd conſenſus cohabitationis, vel carnalis copulæ, non facit coniugium: ſed conſenſus coniugalis ſocietatis, verbis ſecundùm præſens tempus expreſſus: vt cùm vir dicit, *Ego accipio te in meam, non dominam, non ancillam, ſed coniugem.* Quia enim non ancilla, vel domina datur; ideò nec de ſummo, nec de imo à principio formata eſt, ſed de latere viri, ob coniugalem ſocietatem. Si de ſummo fieret, vt de capite, videretur ad dominationem creata: ſi verò de imo, vt de pedibus, videretur ad ſeruitutem ſubiicienda. Sed quia nec in dominam, nec in ancillam aſſumitur, facta eſt de medio, id eſt, de latere, quia ad coniugalem ſocietatem aſſumitur. Cùm ergo ſic conueniunt, vt dicat vir: *Accipio te in meam coniugem*; & dicat mulier, *Accipio te in meum virum*: his verbis, vel aliis idem ſignificantibus exprimitur conſenſus, non copulæ carnalis, vel cohabitationis corporalis, ſed coniugalis ſocietatis: ex qua oportet eos cohabitare, niſi fortè cauſa Religionis pari voto corporaliter ſeparentur, vel ad tempus, vel vſque in finem.

Auguſt. de ſancta virginitate, c. 4. tom. 6.

Luc. 1. d Lib. 1. comment. ſupr. Luc. cap. 3. ad caput 1. Luc.

Ecce in quâ rem fuit ille cõſenſus.

Quare de latere viri facta ſit mulier? Geneſ. 2. e Sup. lib. 2. d. 18. lit. E.

QVÆSTIO VNICA.

Vtrùm ſolus conſenſus de præſenti expreſſus verbis cauſet matrimonium?

D. Thom. *in addit. quæſt. 45. art. 3.* D. Bonau. *hic art. 1. per totum.* Richard. *art. 1. per totum.* Sanchius *lib. 2. de Matrim. diſput. 30. 31.*

1 *Argum. 1.* VÆRO circa iſtam vigeſimamoctauam diſtinctionem, Vtrùm ſolus conſenſus de præſenti expreſſus verbis cauſet matrimonium? Quòd non: omne vinculum, vel contractus, ad quem licitè poteſt ſequi carnalis copula, eſt matrimonium, vel matrimonij contractus; ſed poſt conſenſum expreſſum verbis de futuro, licitè ſequitur copula carnalis, quia tales non dicuntur fornicarij, quia ſubſequente copula carnali, Eccleſia ſimpliciter dicit eſſe matrimonium inter illos: ergo. Hoc confirmatur *Extrà de ſponſalibus, Is qui.*

Argum. 2. Præterea, impletio promiſſi ſicut & fidelitas, eſt de lege naturæ: non autem eſt per illum actum, quia ille actus non eſt forma contrahendi, nec Sacramenti: ergo priùs fuit matrimonium: ergo promiſſio eſt vinculum indiſſolubile, & maximè ſi confirmatur iuramento, quia ſeruare iuramentum eſt de lege naturæ.

Præterea, non eſt medium quantùm ad contractum iſtum inter ſponſalia, & matrimonium: ſed quando apponitur iuramentum, excedit contractus firmitatem ſponſalium, quia ſponſalia habent firmitatem ſuam ſine iuramento: ergo quando apponitur iuramentum, eſt contractus matrimonij: ex promiſſo ergo cum iuramento, ſurgit vinculum indiſſolubile: ergo matrimonium. Contrà Magiſter in litera.

SCHO

SCHOLIVM.

Solum conſenſum de præſenti, verbis, vel ſignis expreſſum, non verò de futuro, etiam cum iuramento, facere matrimonium.

REſpondeo [a] ſicut patet ex ſecunda concluſione primæ ſolutionis, contractus matrimonij, qui ſcilicet inducit obligationem, vel vinculum, quod dicitur vinculum matrimoniale, eſt datio, etſi non liberalis, cùm ſit tamen datio pro alio recipiendo, quæ eſt permutatio, eſt traditio ſaltem mutua poteſtatis corporum; ſed nullus promittendo tradit illud, quod promittit, imò eſt contradictio, quia promiſſio eſt de tradendo in futurum, conſenſus autem de futuro expreſſus ſignis conuenientibus tali conſenſui, non eſt niſi promiſſio: ergo impoſſibile eſt ibi eſſe traditionem, nec per conſequens contractus matrimonij. 2 *Arg. 3.*

Si quis autem vellet facere vim de Sacramento concomitante contractum, poſſet dicere, quòd propria forma huius Sacramenti, ſiue conſiſtat in verbis tantùm, ſiue in ſignis aliis, non tamen conſiſtit niſi in ſigno repræſentatiuo, non autem prognoſtico: nec intendere pro futuro, eſt ſufficiens intentio in miniſtro ad miniſtrandum Sacramentum: ſed oportet quòd intendat pro præſenti, ſicut ſignum ſignificat. In Sacramentis enim veritatis, miniſter non miniſtrat idoneè, ſi mentitur: ergo non eſt Sacramentum ſi eſt conſenſus de futuro tantùm, propter defectum intentionis miniſtri; & mendacium eſt, ſi vtitur ſigno repræſentatiuo. Si autem vtitur ſigno prognoſtico, etſi non mentiatur, tamen deficit intentio requiſita, & ſignum debitum requiſitum.

Ad primum argumentum dico, quòd maior non eſt vera, niſi intelligatur de vinculo indiſſolubili, ante actum copulæ carnalis; iſtud autem etſi fiat indiſſolubile per actum illum, non tamen erat priùs indiſſolubile. 3 *Arg. 1. Copula poſt ſponſalia nõ facit matrimonium in re, ſed in foro Eccleſiæ.*

Et ſi quæras iſto ſuppoſito ſecundùm præſumptionem Eccleſiæ, quid ſecundùm veritatem, eſt vinculum indiſſolubile; nunquid actus ſequens cauſat vinculum indiſſolubile? Reſpondeo veritas præualet præſumptioni ſimpliciter, & in quocunque iudicio, ſi appareat quòd æqualiter poſſit eſſe veritas nota, ſicut illud vnde oritur præſumptio. In veritate ergo ſi iſte in actu ſequenti ſponſalia non mutat conſenſum ſponſalium, in conſenſum matrimonialem, non efficitur matrimonium per iſtum actum: quia iſte actus, nec ex natura rei, nec ex lege diuina eſt forma ſacramentalis, nec matrimonij in propoſito. Eccleſia tamen cui non poteſt innoteſcere animus exercentis actum illum, præſumit quòd iſte noluit peccare mortaliter: & ideò, quòd talis procedat à conſenſu ſponſalium, ad nouum conſenſum matrimonialem, & illo affectu cognoſcat iſtam.

Et per hoc ad illud, quod adducitur Extra. Concedo enim, quòd ſi non mutetur conſenſus prior in matrimonialem ſecundùm veritatem, non eſt matrimonium, licèt Eccleſia ſic præſumat. 4

Ad ſecundum dico, quòd promiſſio, etſi ſit de lege naturæ ſeruanda, tamen non attingit ad contractum dationis: & ideò quantumcumque teneatur ſoluere promiſſum, res tamen manet ſua: ſi autem det alteri, data eſt, nec poteſt poſteà ab illo, cui dedit, auferre, vt reddat promiſſum: nec tenetur ad reſtitutionem, quia nihil ſibi abſtulit: ſed debet de impoſſibilitate reddendi promiſſum pœnitere, ſiue de defectione promiſſionis. Ita eſt hîc: ergo illa propoſitio maior, quòd vinculum indiſſolubile perueniens ad iſtam obligationem, eſt matrimonium, vera eſt de indiſſolubili de iure, & de facto, ſicut eſt, quando datio facta eſt perpetuò: promiſſio autem, etſi ſit indiſſolubilis de Iure, tamen diſſolubilis eſt de facto per dationem ſequentem. *Ad 2. Res vni promiſſa, & alteri data, eſt ſecundi.*

Ad tertium dico, quòd in ſponſalibus eſt gradus in firmitate, & firmitas iuramenti addita ſponſalibus per conſenſum, & de futuro, licèt magis certificet, non tamen exit certitudinem, & firmitatem ſponſalium. *Ad 3.*

COMMENTARIVS.

IN diſtinctione præcedenti quæſtione prima egit de definitione Magiſtri, & de ipſa coniunctione, ſeu vinculo; in quæſtione verò ſecunda egit de cauſa efficiente, qui eſt conſenſus viri & mulieris. In hac autem diſtinctione quæſtione vnica, An debeat eſſe de præſenti, vel ſufficiat conſenſus de futuro,

a *Reſpondeo ſicut patet*, &c. Concluſio hæc eſt communis, & patet ex dictis *diſt. 26.* cuius rationem optimè aſſignat ex intrinſecis, & eſſentialibus huius contractus; quia inducit vinculum cum traditione, & permutatione corporum: quæ traditio nequit fieri per conſenſum de futuro, quia eſt promiſſio de traditione faciendam, 1 *Requiri conſenſum de præſenti.*

cienda,non autem fit ipſa traditio, quod perinde probat non fieri Sacramentum, ſicut nec contractum de præſenti,vt patet ex litera.

Matrimonia præſumpta an nullat Trid.

Ad primum reſpondet ſecundùm Iura antiqua, quæ diſponunt ſponſalia ſubſecuta copula tranſire in matrimonium, coram Eccleſia: ſed per Tridentinum *ſeſſione 24. cap.1. de reformat. matrim.* hæc matrimonia præſumpta ſunt annullata,vbi fuit receptum Tridentinum. Ad argumentum ergo reſpondet negando maiorem, nempe copulam eſſe licitam, niſi præcedat conſenſus maritalis de præſenti, ſtante Iure,etiã antiquo; quamuis autem contractus ille, qui fuit de futuro tantùm, reddatur inſolubilis, tamen contractus ipſe ante coitum non fuit inſolubilis;quia Eccleſia præſumit conſenſum, qui debet ineſſe, nempe actum illum non procedere animo fornicario,ſed per legitimum conſenſum de præſenti, & matrimonialem. Et ſic ſecuta copula inſolubilitas matrimonij ſolùm fundatur in præſumptione, & non in veritate: quia nequit vinculum fundatum in conſenſu de præſenti induci per copulam, niſi ipſo conſenſu comitante, aut præcedente: quod optimè notat in textu §. *Et ſi quaris*, &c. quæ eſt ſententia communis.

Præſumitur conſenſus maritalis per copulam.

Sine conſenſu erat matrimonium nullum

2

Promiſſio non ſufficit ſine datione de præſenti.

Ad ſecundum optimè reſpondet ad matrimonium requiri ipſam dationem fieri:nam promiſſione ſola poſita adhuc manet res poſſeſſa in dominio promittentis,& ſi facto eam alteri conferat, perpetuò valet collatio, licèt priorem promiſſionem violet, & ad eius impletionem reddatur impotens: v.g. contractis ſponſalibus cum vna per promiſſionem de futuro, contrahit matrimonium de præſenti cum altera, & ſic redditur inhabilis, vt impleat promiſſionem factam alteri. Dicit ergo promiſſionem fieri inſolubilem de Iure,non tamen de facto,niſi ſecuta datione.

Ad tertium, optimè reſpondet, iuramentum confirmare contractum non excedere naturam eius, aut mutare: adiectum ergo ſponſalibus confirmat quod factum eſt, non mutat illum contractum, nec transfert in matrimonij contractum: quia ſequitur naturam actus, cui adiicitur.

3

An ſimultas conſenſus requiratur.

Dubitatur an ſimultas temporis requiratur ad conſenſum mutuum de præſenti, vt ſit validus?

Prima ſententia.

Aliqui affirmant,vt Panormitan.*cap.Dilectus*, &c. *de ſponſalibus,in fine.* Ioannes Andreas *cap. Si inter*,&c.*eod.* Couarr.2.*part.de matrim.cap.*4. Anchar.*cap.Ex literis* 2.*eod.*& alij quidam.

Secunda ſententia.

Secunda ſententia docet non referre quanto tempore diſtent conſenſus, modò prior permaneat.Nauarr.*in ſumma c.*22. *n.*80.quia ſufficit vt moraliter ſe mutuò determinent, & ſint ſimul.

Prima concluſio. Spectãda circumſtantiæ.

Dico primò non requiri ſimultatem phyſicam ſemper,aliquando requiri, & vtrumque eſſe penſandum ex natura conſenſus, & intentione conſentientium, prout temporis circumſtantia,& aliæ conditiones adiectæ tranſeunt in ſubſtantiam actus, vel ab iis abſtrahit ex intentione conſentientis: v.g. quando ipſæ perſonæ contrahunt de præſenti perſonaliter, conſentiens non cenſetur niſi ipſe id exprimat, conſenſum alterius exſpectare; ſed abſolutè conſentire hîc, & nunc,& pro illo ſolo tempore.

4

Item,ſi intendat exſpectare conſenſum alterius pro aliquo tempore, illud tempus etiam limitatur per conſenſum,vt eo tranſacto,ſi determinatum ſit, non maneat conſenſus prior limitatus, ex voluntate conſentientis ad tempus determinatum,intra quod, ſi alter conſentiat, valet contractus. *Quando limitatur conſenſus ad tẽpus.*

Item, ſi conditio aliqua importatur per conſenſum datum, cuius adimpletio exigit moram, & deliberationem, manet prior conſenſus ex natura,niſi reuocatur,per illud tempus, quo expirante non cenſetur moraliter manere, ſicut neque conditione negata per partem.

Item, ſi conſentiens præuiderit difficultates obſtantes matrimonio cum abſente, cenſetur moram intendere illis difficultatibus expediendis neceſſariam. *Varia regula. Prima.*

Item,conſentiens per procuratorem,aut literas, aut nuncium,cenſetur dare moram neceſſariam tranſactioni. *Secunda.*

Item, conſentiens hoc modo non cenſetur conſentire,niſi alter cum neceſſaria ſolemnitate conſentiat: v.g. poſt Tridentinum,vt alter præſtet conſenſum in præſentia Parochi,& teſtium, quòd ſi caſu horum facultas non habeatur, niſi pro determinato tempore,eo autem exſpirante, non cenſetur conſenſus datus eſſe ſuſpenſus,ſed deſiiſſe. *Tertia.*

Item,qui conſentit per procuratorem, ſi re infecta regreditur procurator, etiam domini conſenſus non manet ſuſpenſus,qui conſenſum ſuum obligauit actui procuratoris, non aliter. Vnde ſi perſona abſens interim conſenſum ſuum præbet,abſente procuratore,nihil fit; quia ille conſenſus non ſequitur formam contractus per procuratorem ineundi. *Quarta.*

Aliud dicendum eſt, ſi per epiſtolam, aut nuntium aliquis conſentit in abſentem, quamuis enim neget conſenſum præſente nuntio,aut etiam reſcribat,renuens contractum; ſi interim antequam nuntius,aut epiſtola peruenire poſſit, pœniteat facti, & ſuum conſenſum præſtet coram Parocho;& teſtibus,valet contractus; quia non dependebat à nuntio, aut epiſtola aliter quàm ab organo referente conſenſum datum alterius mittentis, qui conſenſus manet ſuſpenſus, donec nuntius, aut epiſtola ad mittentem peruenerit. Non poteſt ergo regula certa dari de tempore, quo permanere cenſeatur conſenſus datus ſuſpenſus; ſed totum dependet ex modo conſentiendi, & circumſtantiis, quæ in re morali occurrunt, hîc, & nunc: quamuis non ſit neceſſaria ſimultanea exiſtentia conſenſuum ſemper,loquendo de phyſica, ſed vt benè dicit Doctor *diſtinct.26.concluſ.*4.& 5.quidquid ſufficit ad contractum legitimum, valet hîc; modò cõſenſus non ſit ex preſsè,aut implicitè reuocatus per ſe, aut actum contrarium,vel alia motiua,quæ ſi primò occurrerent, conſentienti non præſtaret conſenſum, & quibus occurrentibus ipſo facto, aut per intentionem contrariam cedit.Quamuis autem conſenſus mutuus requiratur,ſufficit vt ſecunda ſententia dicit, quòd ſint mutui in habitu, ſeu virtualiter,& moraliter ad rationem contractus, & Sacramenti, quia voluntas prior ſemper cenſetur manere donec reuocetur. *Conſenſus per nuncium, & literas non dependet ab ipſis.* *Sufficit permanentia in habitu.*

5

Quinta.

Dubitatur ſecundò, an Deus poſſet inducere obligationem vinculi matrimonij de potentia abſoluta ſine conſenſu partium? Vel an Eccleſia,vel Reſpublica etiam independenter ab eodem conſenſu id poſſit de facto. 6 *An Deus per legem inducere poſſit vinculum matrimonij.*

Quantùm

Sententia negatiua.

Quantùm ad primum, aliqui tenent partem negatiuam, vt ſupplementum Gabrielis *in* 4. *diſtinct.*27. *quæſt.*1. *art.*1. Adrian. *in* 4.*quæſt.*2. *de matrimonio.* Petrus Ledeſma *de matrimonio,q.*45. *art.*1. *dub.*1. *concl.* 3. Probabiliorem ſentit Sanchez *lib.*2. *diſput.*26. Cornechus *de matrimonio, diſput.*3.*dub.*1.*quæſt.*2.

Præfertur affirmatiua.

Dico primò affirmatiuam eſſe magis conſonam Doctori *in diſt.*26.*concl.*2. docet magis conſonum eſſe vt inducatur hæc obligatio per mutuum conſenſum, quàm quòd à legiſlatore inſtituente, ſupple à Deo, inducereturſupponens induci potuiſſe. Et in fine concluſionis primæ, & aliàs docet vinculum hoc eſſe de lege naturæ tanquam conſonum, non verò neceſſarium, ſicut principium, aut concluſio neceſſariò ſequens, & *diſt.*27. *quæſt.* 2. non loquitur de hoc conſenſu verbis expreſſo, tanquam de cauſa præciſa ſimpliciter,& ſine qua nequiret induci; cauſa autem efficiens non inuoluens imperfectionem,ſuppleri poteſt à Deo. Quod ergo conſonum eſt tantùm legi naturali, obligationem non inducit ex natura ſua, ſed ex mente legiſlatoris: vnde *ſuprà diſtinct.*26. *concl.* 1. probatum eſt matrimonium inſtitutum eſſe, contra Vaſquez, à Deo.

7

Eſt cõmunior ſententia.

Concluſio eſt magis communis Theologorum: eam tenet Soto *in* 4.*diſt.*27. *quæſt.*1. *art.*2. Henriquez *lib.*12.*cap.*1. Victoria *relect.de matrimonio,part.*2.*num.*4. Ledeſma 2.*part.*4. *quæſt.*47. *art.*1. noſter Angles *in flor.in* 4.1. *de matrimonio, quæſt.*1.*diſtinct.* 27. *art.*2. Ludouicus Lopez 2.*p. inſtruct.cap.*39. Conick *diſput.*24.*dub.*5. & probatur primò. *Quod Deus coniunxit,homo non ſeparat:* Ergo Deus coniunxit; ergo etiam ſine ipſorum conſenſu poſſet etiam eos coniungere. Probatur ex ratione *ſuprà* præmiſſa: quia Deus poteſt de potentia abſoluta inducere obligationem, quam de potentia ordinaria inducit independenter à voluntate creaturæ, & conſenſu, quia poteſtas eius eſt independens à creatura, aut eius voluntate, quantùm ad obligationem legis latæ, & ferendæ, cùm ſit abſolutus dominus creaturæ, poteſt dare poteſtatem mutuam, & dominium, & ſeruitutem corporum ad procreationem,& hoc perpetuò ſine conſenſu coniugum,& ad hoc obligare vinculo indiſſolubili, & illud matrimonium repræſentaret coniunctionem Chriſti ad Eccleſiam, & naturæ aſſumptæ ad Verbum, imò ex hoc etiam ſequitur veritas prædicta argumento à matrimonio ſpirituali ad corporale: vnio autem naturæ humanæ ad ſuppoſitum,& Chriſti ad Eccleſiam facta eſt Dei voluntate ante conſenſum humanæ voluntatis Chriſti: ergo ſimiliter & hoc vinculum poteſt per ſolam Dei voluntatem induci ſine conſenſu viri, & mulieris.

Prima probatio.

Ex poteſtate ſuprema Dei.

8

Secunda ratio.

Tollitur cauſa repugnantiæ.

Conſenſus cauſa efficiẽs vinculi, non formalis.

Vtraque genere differt.

Secundò, nihil obſtat: ergo, &c. Probatur antecedens: quia in primis ratio Sanchez excluditur, qua dicit conſenſum eſſe cauſam formalem huius vinculi; hoc autem non eſt verum, quia communi conſenſu Doctorum, conſenſus eſt cauſa efficiens ſolùm, & diſtinguitur à ſuo effectu, nempe à vinculo, quod inducit, & pro quo per ipſum etiam ſupponit matrimonium, vt *ſuprà* viſum eſt *diſtinct.* 26. *concl.*5. repugnat autem cauſam formalem & efficientem concurrere in idem reſpectu eiuſdem effectus ſiue phyſicè, ſiue moraliter, quia ex modo & genere cauſandi differunt, cùm cauſa efficiens extrinſecè ſe habeat ad effectum, cauſa formalis è contra intrinſecè, & actio cauſæ efficientis terminetur ad formam, & eius vnionem: nulla autem forma ſeipſa vnitur ex propria virtute. Conſenſus præterea, vt eſt actualis, tranſit, vinculum manet.

9

Conſenſus nõ eſt cauſa materialis.

Per idem impugnatur reſponſio aliorum, qui dicunt eſſe cauſam materialem, vt Corneius, ſeu fundamentum vinculi, quod dependet à conſenſu ſicut paternitas à generatione. Contrà, paternitas non dependet à generatione, vt à fundamento, ſeu ſubiecto inhærentiæ, ſed vt à ratione fundandi, quia nempe generatio requiritur, vt ponatur terminus paternitatis in *eſſe*, ſcilicet filius, ſine quo nequit paternitas eſſe; ſed in propoſito non ita ſe habet conſenſus ad vinculum, quod inter perſonas reſultat poſito conſenſu, & eo præterito manet: quia perinde ineſſet per ſolam Dei voluntatem, vel per actum voluntatis aliorum, ſi Deus inſtitueret ſic, tradendo hanc poteſtatem Reipublicæ, aut parentibus: ergo non præcisè ita dependet à voluntate propria coniugum, quin de potentia abſoluta aliter fieri poſſit.

Vinculum nõ eſt ex ſolo cõſenſu parentum: ſed ex lege contractus.

Confirmatur, vinculum hoc non ſequitur præcisè ex conſenſu coniugum; ſed ex lege, quia, vt eſt contractus legitimus, inducit vinculum. Vnde impediti, aut inhabiles ad contractum, quantumlibet conſentiant, non inducunt vinculum: & contrahentes alio modo, quàm ſit præſcriptum per legem, ſimiliter non inducunt vinculum: ergo conſenſus ipſorum in virtute legis inducit vinculum, & non ex propria natura; ergo, vt inducit, vel non inducit, continetur perfectè in voluntate legiſlatoris, & conſequenter poteſt diſponere legiſlator de vinculo independenter à voluntate contrahentium.

10

Voluntatem alligari poſſe alterꝰ abſque proprio conſenſu.

Tertiò, non magis repugnat voluntatem filiorum obligari voluntati parentum quantùm ad contractum, ſeu conſenſum matrimonialem, quàm obligari voluntati parentum quantùm ad peccatum, & pœnam, imò hoc magis repugnat; ſed voluntas omnium alligata eſt voluntati Adami quantùm ad peccatum: ergo à fortiori poteſt voluntas filiorum obligari parentibus quantùm ad contractum. Confirmatur, quia in aliis rebus, in quibus Deus non reſeruauit ſibi poteſtatem in filios, quamdiu ſunt ſub patris poteſtate, poteſt contrahere pater nomine filiorum, & contractus eſt validus ſine ipſorum conſenſu: quia voluntas ipſorum eſt alligata, & obligata voluntati parentum, vbi lex non eximit eos à parentibus; ſed poteſtas Dei excedit paternam: ergo à fortiori habet alligatam voluntatem creaturæ ſuæ abſolutæ diſpoſitioni. Probatur conſequentia, quia contractus matrimonialis non ex natura contractus ita præcisè exigit conſenſum, quin ſuppleri poſſit per alium, ſtatuente id lege: neque quà matrimonialis eſt, quia ſic non ſpecificat aliud quàm indiuiduam vitæ ſocietatem; ſicut autem ſocietas politica ab habente abſolutam poteſtatem inſtitui poteſt, & fulciri legibus independenter à voluntate ſubditorum, ita à fortiori, cùm Deus habeat plenam, & abſolutam poteſtatem cum dominio perfecto in corpus, animam, & voluntatem coniugum, independenter ab eorum conſenſu: poteſt etiam hanc ſocietatem ad finem procreationis inſtituere.

Confirmatio ex aliis ſimilibus.

Deus habet poteſtatem voluntatis creatæ, & cõſenſus.

Dices requiri mutuum amorem.

Reſponſio impugnatur.

Contrà: etiam quàtùm ad obligationem mutui amoris poteſt eſſe independenter à conſenſu proprio coniugum, licet actus ipſe nequeat eſſe ſine conſenſu: amor autem mutuus, qui eſt effectus contractus, eſt ipſum vinculum ſocietatis indiuiduæ, & indiſſolubilis, ſiue ſequatur affectus, ſiue non, vt patet ex Tridentino

Trident.

ſeſſ. 14. cap. Doctrinali, vbi primò vocat nexum indiſſolubilem, deinde amorem naturalem; *Gratiam verò*, inquit, *quæ naturalem illum amorem perficeret*, &c. nempe quo ſunt duo in carne vna. Siue autem amor ſit in affectu, & voluntate coniugum correſpondens illi, ſiue non, nihil facit ad eſſentiam matrimonij, quod perinde manet inter odientes inſolubile, & inter amantes per affectum. Ex his patet ad fundamenta oppoſitæ ſententiæ.

11 *Obiectio.*

Obiicies primò: Vinculum hoc conſiſtit in relatione, & fundatur in conſenſu mutuo.

Soluitur.

Reſpondetur ex dictis, negando alteram partem antecedentis: eſt enim ex conſenſu de facto tanquam ex cauſa morali efficiente, non ſolùm vt conſenſus eſt à voluntate contrahentium, ſed vt eſt ſecundùm legem, & habet annexam voluntatem legiſlatoris ſpecialem in ipſa lege contentam: quæ voluntas perinde poſſet hoc vinculum inducere per aliam cauſam, vt per conſenſum parentum, & Reipublicæ, aut alio modo independenter ab omni conſenſu proprio. Hoc ergo vinculum conſiſtit in relatione reciproca ad finem matrimonij, quæ ex mera voluntate Dei induci poſſet.

Vinculũ non eſſe ex ſolo conſenſu; ſed etiam ex lege.

12 *Secunda obiectio.*

Obiicies ſecundò: Nequit Deus inducere vinculum Religionis ortum ex voto ſine conſenſu, & actu voti: ergo neque ſimiliter hoc.

Soluitur. Obligatio, quæ eſt per votum, poteſt induci per legem.

Reſpondetur primò negando antecedens: quia votum inducit obligationem ex virtute Religionis, cuius eſt actus: Deus autem poteſt ſuo præcepto inducere eandem obligationem in ſpecie ex motiuo etiam Religionis, & imponere obſeruantiam trium virtutum Euangelicarum citra conſenſum eius, cui imponeretur talis obligatio.

Secunda reſponſio. Differẽtia inter votum & matrimonium.

Reſpondetur ſecundò, negando conſequentiam, quia votum eſſentialiter includit promiſſionem, quia nequit eſſe ſine proprio actu promittentis; at vinculum matrimonij conſiſtit in dominio, & ſeruitute, vt dictum eſt, quæ ex mera poteſtate Dei ſupremi domini poteſt induci ſine actu coniugum; & talis obligatio eſſet vſus dominij ſupremi, & diſpoſitio libera de re propria, quæ non ligatur voluntati creaturæ, niſi tantùm ex condecentia, & non neceſſitate.

13 *Tertia obiectio.*

Obiicies tertiò: Matrimonium eſt eſſentialiter coniunctio animorum; hæc autem nequit fieri ſine conſenſu: ergo, &c.

Reſponſio.

Reſpondetur argumentum hoc fallere ſecundùm æquiuocationem: aut minorem eſſe falſam, quia coniunctio animorum habitualis, qua ſunt duo in carne vna, eſt de eſſentia matrimonij, ſeu ipſum vinculum matrimonij, quæ coniunctio de facto manet, ſiue diſſentiant quoad effectum coniuges, ſiue non diſſentiant; ſupponit de facto conſenſum, ſeu contractum in *fieri* tanquam cauſam efficientem; de poſſibili tamen ineſſet ſine tali conſenſu, Deo ſolo operante.

Obiicit quartò Corneus: Deus nequit coniungere diſſentientes: ergo nequit ſine conſenſu eorum coniungere: quia ſi poſſet ſupplere conſenſum, poſſet ſupplere diſſenſum. Probatur antecedens, dato quòd Deus tribuat mutuam poteſtatem corporum inter diſſentientes, & illi præterea conſentirent in impedimentum prolis, quando fieret traditio, eſſet contra ſubſtantiam matrimonij: ergo.

14 *Quarta obiectio.*

Reſponſio.

Reſpondetur negãdo antecedens: ſicut enim Deus habet dominium perfectum in creaturas, ex quo ſequitur, aut ſequi poteſt vinculum, perinde habet dominium prædictum independenter à conſenſu, & diſſenſu ipſorum. Ad probationem antecedentis reſpondetur, admittendo etiam caſum, & negando aſſumptum; quia ſicut vinculum in eo caſu non penderet à voluntate ipſorum, ita etiam nec ab inordinata voluntate in impedimentum prolis; neque hoc eſſet contra ſubſtantiam matrimonij in caſu concluſionis, quamuis de facto ſit contra ſubſtantiam matrimonij, vt fit per contractum, & mutuum conſenſum, ex quo inducitur vinculum tanquam ex cauſa: nam ſicut contractus legitimus nequit ſtare contra legem contractus; ita etiam non compatitur cum voluntate poſitiua impediendi finem intrinſecum contractus, qui per legem determinatur; ideò annullat contractum; ſed in eo caſu matrimonium non conſiſteret in contractu per conſenſum coniugum, ideò ad vinculum eius nihil faceret eorum peruerſitas, aut repugnantia, quia vinculum teneret independenter ab ipſis, ſicut tenet de facto in iis, qui ſuppoſito contractu procurant venena ſterilitatis, aut alio modo impediunt prolem, quod non diſſoluit contractum, aut vinculum per voluntatem antecedentem tenens, independenter à voluntate conſequente peruerſa contra finem contractus. Sic ergo in caſu expreſſo, nullo modo ab eorum voluntate dependeret vinculum matrimonij, ſed eſſet ex neceſſitate impoſita per voluntatem diuinam, & ſtaret finis præfixus ex eadem voluntate, non obſtante repugnantia ipſorum. Poſſet etiam aliter reſponderi ad prædictum argumentum: ſed hæc reſponſio ſufficit, quia eſt per cauſam intrinſecam, & à priori.

Conditio irritans contractum.

15 *Obligatio matrimonij nequit à Republica induci.*

Dico ſecundò neque Rempublicam, neque Eccleſiam poſſe inducere hanc obligationem independenter à conſenſu contrahentium: quia Deus hoc ſibi reſeruauit, & inſtituit abſolutè contractum per conſenſum viri, & fœminæ, cui alligauit contractum, ita vt ſine illo nequeat de facto iniri. Eſt etiam vinculum indiſſolubile, quod nequit Eccleſia, aut Princeps diſſoluere; patet veritas ex dictis, & Trident. *ſeſſ. 24. de matrimonio, cap. 9.* Eſt communis Doctorum, vide Sanchez *diſput. 27.* vbi citat Doctores, & patet reſolutio ex verbis Chriſti, *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet*, &c.

16 *An ſit neceſſarius cõſenſus parẽtum.*

Dubitatur tertiò, vtrùm requiratur conſenſus parentum, quando contrahentes ſunt filijfamilias, ad valorem contractus? Partem affirmatiuam docet Caſſanæus *in Catalogo gloriæ mundi, part. 12. conſid. 36.* & Ioannes Odeldochius *4. claſſe actionum, act. 26.*

Dico illum conſenſum parentum non eſſe neceſſarium ad valorem matrimonij. D. Thomas *2.2.q.104. art.5. in corpore, & 3.p.q.61. art.10.*

in

in corpore. Couarr. 2. *part. de matrimon. cap.* 3. & est communis Theologorum ; quam sententiam

Non requiri cõsensum parentum.

supponit Doctor *dist. praced. q.* 2. vbi dicit, consensum expressum per verba esse sufficientem causam matrimonij, & assertiuè docet *dist. sequenti ad vltimum argumentum.* Patet *ex cap. Virum,* & c. *de regularibus,* vbi dicitur filium in electione propositi non cogi sequi voluntatem parentum, & *cap. Sufficiat* 27. *quæst.* 2. vbi habetur

Trident.

consensum contrahentium sufficere ex Trident. *sess.* 24. *cap.* 1. *de matrimonio:* vbi anathema fert, *Ac proinde,* inquit, *iure damnandi sunt illi, qui vera & rata esse negant,* supple matrimonia clandestina, antequàm Concilium ea irritauit, *vt eos sancta Synodus anathemate damnat, quique falsò affirmant, matrimonia à filijsfamilias sine consensu parentum contracta, irrita esse, & parentes ea rata, & irrita facere posse,* &c. Ratio est, quia filijfamilias peruenientes ad ætatem legitimam habent dominium sui corporis, & possunt vouere Religionem, & alia facere, quæ personalem obligationem inducunt, & non realem.

17 *Obiectio.*

Obiicies, *cap. Aliter* 30. *q.* 5. quod est Euaristi Papæ, vbi exigit ad legitimum matrimonium filijfamilias, consensum parentum. Aliqui existimant olim hoc obtinuisse impedimentum irritans.

Responsio.

Respondetur tamen per legitimum non intelligi ratum, sed quod secundùm leges fit licitè, & cùm requisitis solemnitatibus, quas ibi describit Pontifex; nam ad matrimonium legitimum in hac acceptione requirit, vt vxor detetur, & à paranymphis viro tradatur, & quòd coniuges biduo, aut triduo vacent orationi ante consummationem matrimonij; quamuis sine his matrimonia sint rata, vt per se constat. Hæc interpretatio patet *ex c. Nostrates,* & c. quod est Nicolai Papæ eadem, vbi eædem cõditiones exponuntur, & dicit esse peccatũ has non obseruare.

Dispositio circa consensum parentum.

Ad idem spectant quædam Iura ciuilia, quæ interdicunt matrimonia filiis sine consensu parentum, vt *l.* 2. *ff. de ritu nupt. l. In sponsalibus, ff. de sponsalibus, l. Ea quæ patris, ff. eodem.* quia glossa *in l.* 2. *ff. de ritu nupt.* notat hoc potius esse consilij, quàm præcepti, & si esset præcepti, non refert, cùm factum, licèt illicitè attentetur, teneat, neque leges irritum esse decernunt, aut declarant. Vnde *l. Filius emancipatus, ff. de ritu nuptiarum,* & c. validè contrahit filius emancipatus, & filius ei natus est hæres.

DISTINCTIO XXIX.

Consensus coniugalis qualis debeat esse.

PORTET autem consensum coniugalem liberum esse à coactione. Coactus enim consensus, qui nec consensus appellari debet, coniugium non facit, sicut testatur Vrbanus Papa, scribens Sanctio Regi Arragonum in hæc verba: De neptis tuæ coniugio, quam te cuidam militi daturum necessitatis instanti articulo sub fidei pollicitatione confirmasti, hoc æquitate dictante decreuimus: vt si illa virum illum omnino (vt dicitur) renuit, & in eadem voluntate persistit, vt viro illi se prorsus deneget nupturam: nequaquam eam inuitam, ac renitentem eiusdem viri cogas coniugio copulari. Idem, Si verum esse constiterit, quod nobis Legati Iordanis principis retulerunt, scilicet quòd ipse coactus, & dolens filiam suam flentem, & pro viribus renitentem, Raynaldo desponsauerit: quoniam legum & Canonum auctoritas talia sponsalia non approbat, ne ignorantibus leges & Canones nimis durum videatur, ita sententiam temperamus, vt si princeps cum assensu filiæ id quod cœptum est, perficere voluerit, concedamus. Sin autem, Legatus noster vtrasque partes audiat, & si nihil fuerit ex parte Raynaldi, quod ampliùs impediat, ab ipso Iordane Sacramentum, quo constent hæc, quæ dicta sunt, accipiat. Et nos Canonum & legum scripta sequentes, deinceps non prohibemus, quin alij viro, si voluerit prædicta eius filia tantùm in domino nubat. Ex his apparet, coniugium fieri inter consentientes & spontaneos, non inter renitentes & inuitos. Verumtamen qui inuitè, & coactè coniuncti sunt, si posteà ab aliquo temporis spacio sine contradictione, & querimonia cohabitauerint, facultate discedendi, vel reclamandi habita, consentire videntur: & consensus ille consequens supplet, quod præcedens coactio tulerat.

A

31. q. 2. cap. De neptis.

Ibidem cap. Si verum.

Quis conſentire dicatur?

B In lib. Pandectarum. CONſentire autem probatur, qui euidenter non contradicit: ſecundùm illud, In ſponſalibus eorum conſenſus exigendus eſt, quorum in nuptiis deſideratur. Intelligitur tamen ſemper patri filia conſentire, niſi euidenter diſſentiat. Item, Sponſalia, ſicut nuptiæ, conſenſu fiunt contrahentium. Et ideò ſicut in nuptiis, ita & in ſponſalibus patrisfamilias filiam conſentire oportet: quæ ſi patris voluntati non repugnat, conſentire intelligitur.

QVÆSTIO VNICA.

Vtrùm conſenſus coactus ſufficiat ad contrahendum verum matrimonium?

D. Thom. *in addit. quæſt. 45. art. 4.* D. Bonau. *hic art. 1. quæſt. 1.* Richard. *art. 1. quæſt. 1.* Durand. *quæſt. 1.* Sanchius *lib. 4. de Matrim. diſp. 15. 16. & per totum librum.*

1 *Mag. A, B. Argum. 1.* CIRCA iſtam vigeſimam nonam diſtinctionem quæro, Vtrùm conſenſus coactus ſufficiat ad contrahendum verum matrimonium? Quòd ſic; quia baptizatus timore pœnarum ſufficienter conſentit, ita quòd verè recipit Baptiſmum; vnde & cogendus eſt ad obſeruantiam fidei iam ſuſceptæ, *Extrà de Baptiſmo, & eius effectu. Maiores.* ergo à ſimili in propoſito, cùm ibi ſit matrimonium ſpirituale, ſicut hîc carnale; imò conſequentia videtur tenere à minore, quia minùs videtur requiri libertas ad carnale, quàm ad ſpirituale matrimonium.

Argum. 2. Cap. 9. Præterea, nullus metus impedit, niſi qui poteſt cadere in conſtantem virum; ſed vir conſtans eſt fortis, & fortis eſt impauidus. 3. *Ethic.*

Præterea, *Extrà de his quæ vi, metúſque cauſa fiunt, Ad aures*, electio facta per metum, ſi ſit iuramento firmata, eſt obligatoria: ergo a ſimili in propoſito.

Argum. 3. Præterea, coactio facta per metum non eſt niſi quædam inductio efficax ad illud, quæ non eſt ſimpliciter coactio: ſed blanditiæ ita efficaciter inducere poſſunt, ſicut terrores, vel minæ: ergo conſentiens propter aliquas blanditias, vel delitias allicientes non contraheret matrimonium; conſequens eſt falſum: ergo.

2 *Argum. 4.* Præterea, *Extrà de deſponſ. impuberum. Tua nos.* pater filium nondum adultum, cuius voluntas non poteſt diſcerni, cui vult, poteſt matrimonio tradere, & poſtquàm filius ad perfectam ætatem peruenerit, debet hoc adimplere: & hoc habetur, *ff. de ſponſal. l. Sed quæ patris.* dicitur de filia, quòd tunc ſolùm diſſentiendi à patre licentia conceditur ſibi, ſi indignum moribus, vel turpem ſponſum pater ei eligat: & probatur hoc à ſimili, quia Papa poteſt ſuos filios cogere ad contrahendum matrimonium ſpirituale, puta ad recipiendum Epiſcopatum; ergo.

Ratio opp. Contrà Magiſter in litera. Præterea, fauorabilius eſt matrimonium ſpirituale, quàm carnale; ſed conſenſus coactus impedit profeſſionem Religionis, vt habetur 20. *q.* 3. *præſens*: ergo & hîc.

Præterea, quòd filius non poſſit cogi à patre ad contrahendum matrimonium, habetur *Extrà de deſponſ. impub. cap.* 1. *extrà de his, quæ vi, metúſque cauſa fiunt, c.* 1. *& in Gloſſ.* matrimonium contractum per metum non tenet, nec obligatus eſt, qui hoc facit, etſi iuret.

SCHOLIVM.

Sententia tenens matrimonium metu ad id incuſſo contractum, eſſe validum, ſi motum patiens, intus conſentiat, cenſeri tamen ab Eccleſia non conſenſiſſe. Hanc refutat Doct. expreſſis Iuribus, & ratione. Ita omnes Canoniſtæ, cap. 2. de his quæ vi. D. Thom. hic quæſt. vnic. artic. 3. D. Bonau. art. vnic. q. 1. Sotus quæſt. 1. art. 3. Henriquez lib. 11. cap. 9. Nauar. cap. 22. num. 51.

Hic

Hic [b] dicitur, quòd ſimpliciter non poteſt aliquis cogi ad conſenſum, ſed tantùm ſecundùm *quid*, ſcilicet per metum pœnarum, quas vult euadere. Tunc arguitur, ſed pœnas quas timet, ſufficienter euadit conſentiendo tantùm verbo extrinſeco: ergo ſi vltra hoc conſentit animo interiùs, iſto conſenſu conſentit, non ex metu; & per conſequens ille conſenſus eſt liber, & non coactus: & ita obligat. Sed tamen iudicio Eccleſiæ non eſt matrimonium, quæ talem præſumit in matrimonium non conſenſiſſe, ſed tantùm in prolatione verborum, ad periculum quod metuit, euadendum. 3 *Gotf. quodl. 13. q. 15.*

Contra hoc, quicumque cogitur ad aliquid, quod non poteſt eſſe ſine alio abſque peccato mortali, cogitur ad illud aliud, & hoc accipiendo coactionem ſimiliter hinc inde: ſed iſte, per te, cogitur ad dicendum verba exteriora ad exprimendum conſenſum per metum; illa autem verba non poſſunt eſſe ſine conſenſu illo interiori ſine peccato mortali, quia proferens illa ſine illo, perniciosè mentitur: ergo ſic, per te, poteſt cogi ad proferendum verba ſic, & ad conſenſum interiorem. Maior probatur multipliciter, tum quia iſte metus, qui excuſat, eſt ille, qui poteſt cadere in conſtantem virum ſecundùm Iura; ſed in virum conſtantem non poteſt cadere metus maioris incommodi, quàm peccati mortalis: tum etiam, quia nullus metus poteſt cadere rectè in aliquem, niſi ad ſubeundum minus malum, vt fugiat maius malum: ſed pati quamcumque pœnam, eſt minus malum, quàm peccare mortaliter. Idem etiam poſſet probari de licito, & illicito, quia metus non poteſt inducere aliquem ad aliquid, niſi vt eſt licitum: quia magis neceſſarium eſt vitare illicitum, quàm fugere pœnam; ſiquidem plus à cauſa ſuperiori determinatur aliquis ad fugiendum illicitum, quàm ad pœnam cauendam, quia Deus per affectionem iuſtitiæ retrahit hominem ab illicito: affectio autem commodi inclinat ad pœnam vitandam. *Metus peccati mortalis maximè cadit in cõſtantem virum.*

Hæc ratio tota confirmatur duplici exemplo. Primò, ſi alicui non liceret conſentire interiùs, nullus metus deberet eum inducere ad proferendum verba exteriùs: ſicut eſſet de Religioſo, qui nullo modo induci debet ad dicendum hæc verba, quia aut eſt conſentiens animo, & ſic peccat mortaliter contra votum: aut non conſentiens, & ſic peccat mortaliter mendacio pernicioſo: ergo nullus alius inducitur ſufficienter per metum ad dicenda iſta verba, niſi vt diſtinguitur à Religioſo, quia licet ſibi conſentire interiùs. 4 *Religioſus coactus dicere verba matrimonij, an peccet mortaliter.*

Aliud exemplum, ſi quis violentiam inferens iſti, vt accipiat illam, & etiam per violentiam exigeret ab eo tale iuramentum, *iuro ad ſancta Dei Euangelia, quòd ſine metu conſentio in iſta*; nullo modo debet ex aliquo metu ad iſtud iuramentum induci, quia eſt peccatum mortale iurando mendaciter: ergo à ſimili nullo metu poteſt iſte induci ad accipiendum iſtam verbo exteriùs, niſi vt ſic accipere eſt licitum, non eſt autem licitum, niſi vt coniungitur conſenſui interiori.

Si dicas, per iſtas rationes probari poteſt, quòd non debet dicere verba propter quemcumque metum, niſi conſentiat animo, tamen ſi conſentit, tenetur: quia ad illum conſenſum non inducit eum ſufficienter metus. Contrà, nec ad verba exteriora cogitur ſimpliciter, ſic quòd alius moueat linguam ſuam: ſed quia immineat ſibi aliud magis vitandum, ſcilicet mors; ideò dicitur cogi ad ſic loquendum: ergo à ſimili cùm immineat ſibi maius malum, quàm conſentire in iſtam, vtpote mors, vel peccatum mortale, metu cogitur ad conſentiendum in iſtam. 5

Confirmatur iſtud, quia oppoſitum daret occaſionem multis mentiendi pernicioſè. Confirmatur etiam per exemplum: ſi quis in magno periculo proiiciat merces in mari, ne ſubmergatur, ex metu proiicit, & ſi eſſet actus alius ſine quo non poſſet eſſe proiectio, vel abſolutè, vel ſine peccato mortali, ad illum ſimiliter cogeretur.

Secundò, peccat opinio in hoc, quod dicit Eccleſiam præſumere non eſſe conſenſum, quia præſumit ipſum ex metu tantummodò conſenſiſſe exteriùs, non interiùs in animo; hoc falſum eſt, quia Eccleſia ſemper præſumit pro meliore parte, ſicut habetur *Extrà de reg. iur. Eſtote miſericordes, & extrà de ſcrutinio in ordinibus faciendo, cap. vnico:* quis præſumitur idoneus, quando non probatur inidoneus: & apparet manifeſtè, quia Eccleſia copulam carnalem ſequentem ſponſalia præſumit eſſe ex affectu matrimoniali, quia præſumit ſponſum, & ſponſam non peccare mortaliter in illo actu: ergo à ſimili hic. *Eccleſia præſumit pro meliore parte* ꝛc.

COMMENTARIVS.

IN hac diſtinctione agit de conſenſu coacto, & quid valeat ad matrimonium: deinceps autem in ſequentibus de reliquis impedimentis irritantibus, quorum numerum, & rationem exactè explicat, *diſt.* 42. ac proinde in eum locum differemus illum tractatum, qui euidentiam habet ex iis, quæ in ſpecie ad ſingula ſpectant.

1 *Prima ſententia.*

b *Hic dicitur, quòd ſimpliciter non poteſt,* &c. Hanc ſententiam allegat S. Thomas *in præſenti diſt. quæſt. vnica, art. 3. quæſtiunc. 1. in corpore.* D. Bonauentura *art. 1. q. 1. in corpore.* Pro ea in margine Doctoris citatur Gotfredus *quodl. 13. q. 15.*

Aſſerta eius tria.

Tria continet hæc ſententia, quæ impugnatur à Doctore. Primum eſt, quòd talis ſibi prouidere ſufficienter poteſt, dicendo verba, ſeu conſentiendo per verba, non autem corde. Secundum eſt, quòd ſi corde conſentiat, matrimonium valere in foro conſcientiæ. Tertium eſt, non valere in foro externo, aut iudicio Eccleſiæ, quia Eccleſia præſumit eum non conſenſiſſe in matrimonium; ſed in verba tantùm, vt euaderet pœnam. Primum & tertium hîc impugnat. Secundum verò infrà §. *De ſecundo dico,* &c. Primum impugnat, quia talis conſentiens in verba tantùm, peccat mortaliter, mentiendo perniciosè in re graui: hoc autem nullo modo licet ad euadendam etiam mortem, aut alias pœnas, quia eſt maius malum peccatum mortale, quod ſeparat à Deo, quàm vllum malum pœnæ; metus autem non excuſat, quia nequit inducere ad aliquid, quod non eſt licitum. Deinde, metus, de quo agunt hîc Doctores, eſt cadens in conſtantem virum, hic autem non mouetur niſi ad licitum. Deus ſecundùm affectionem iuſtitiæ determinat prohibendo peccatum mortale; metus ſecundùm affectum commodi ad fugiendam pœnam; obligatio autem orta ex affectu iuſtitiæ, non cedit commodo.

Mendacium graue, & perniciosum.

Metus nõ excuſat.

2 *Religioſus nequit ex metu conſentire exteriùs in matrimoniũ.*

Confirmat duplici exemplo. Primum eſt de Religioſo, qui obligatur voto caſtitatis, hic neque coactus poteſt licitè exteriùs conſentire in matrimonium, quia id ei prohibitum eſt, cùm non poſſit habere conſenſum internum correſpondentem, impeditus per votum: ergo alter non Religioſus ideò poteſt exteriùs conſentire in verba, quia etiam debet habere conſenſum internum. Aliud exemplum, ſi proferatur iuramentum, quòd non ex metu, vel coactus conſentiat, tunc qui profert iuramentum, peccat mortaliter.

Confirmat ſecundò ab inconuenienti, & ſcandalo: quia multis daretur occaſio mentiendi ex hac doctrina, etiam perniciosè. *Scandalum.*

Confirmat tertiò de proiiciente merces in mare, voluntariè quidem ſimpliciter, ſed inuoluntariè ſecundùm *quid*, nempe ex metu mortis imminente. Hoc exemplum impugnat fundamentum oppoſitæ ſententiæ, quo dicit neminem poſſe cogi ad conſenſum. Rationes hæ ſunt receptæ ab omnibus.

Voluntarium ſecundùm quid eſt ſimpliciter voluntarium.

Non tollitur per metum.

Tertium, quod eſt de præſumptione, quam interpretatur eſſe Eccleſię, optimè refutat. Quia Eccleſia ſemper præſumit pro meliori parte, quia in re dubia præſumit bonum, quod ſine peccato fieri poteſt, vel ex duobus malis minus malum. Primum patet ex Iure allegato in textu, *Eſtote miſericordes,* &c. *de reg. iuris, cap. vnico, de ſcrutinio in ordinibus faciendo,* &c. quo quis cenſetur idoneus, quando non inuenitur non idoneus, neque præſumit vllum delinquere in facto, quando per legitimas probationes non conſtiterit, *l. Merito, ff. pro ſocio.* Tertium exemplum patet *ex cap. Is qui fidem,* &c. *de ſponſalibus.*

3 *Præſumptio Eccleſiæ eſt in partẽ meliorem.*

Ex duobus malis ſic etiam minus malum benignè præſumit ſecundùm charitatem, & iuſtitiam. Ex his autem minus malum ſicut eſt eligendum, *c. Cùm Dauid, c. Si aliquid, diſt. 22. c. Duo mala, diſt. 23.* ita etiam præſumi debet. Ex quo ſequitur reſponſio ad obiectionem Durandi *in hac diſt. quæſt. 2.* Dicit enim Eccleſiam aliquando præſumere deterius, vt in fauorem ſecundi matrimonij publicè contracti præſumebat mentiri eum, qui dixit ſe contraxiſſe aliàs cum prima. *Obiectio Durandi.*

Reſpondetur minus malũ eſſe mentiri, quàm duo matrimonia contra iuſtitiam, & reuerentiam Sacramenti contrahere. Deinde, non præſumit Eccleſia niſi de delicto, quod ipſe propria confeſſione fatetur, nempe contraxiſſe cum ſecunda, ſciens ſe inhabilem ad contractum; in quo contractu ex confeſſione propria mentiebatur perniciosè proferens verba ſine legitimo conſenſu, quem habere non potuit, dato quòd priori vxori manebat obligatus adhuc viuenti; inter duo autem mendacia illud magis præſumendum erat, quod in probatione deficiebat, & minùs obſtabat Sacramento, quod in facie Eccleſiæ fuit publicum, neque admitti debuit prior contractus in præiudicium eius, niſi ſufficienter probaretur: neque conſequenter allegatio non probata in præiudicium ſecundæ vxoris, & contractus, de quo conſtabat.

4 *Soluitur.*

SCHOLIVM.

Voluntatem non poſſe abſolutè violentari, quia violentum eſt totaliter ab extrinſeco; & contra inclinationem paſſi, & velle, ſic non poteſt ineſſe voluntati, ſaltem per creaturam. Explicat tamen optimè quomodo cogitur ad aliquid volendum ſimpliciter liberè, metu tamen impellente.

6 *De conſenſu coacto. Cap. 2.*

AD quæſtionem igitur duo ſunt videnda: primò, qualiter poſſit eſſe conſenſus coactus; ſecundò, ſi ille ſufficiat ad contractum matrimonij. De primo, contradictio eſt, voluntatem ſimpliciter cogi ad actum volendi, quia cùm *violentum ſit,* ex 3. Ethic. *cuius principium eſt extra, non conferente vim paſſo,* intellige paſſo vim, id eſt, violentiam non conferente, non negatiuè, ſed contrariè, id eſt, conferente, quod eſt dictu, violentum eſt quod eſt totaliter à principio extrinſeco, quod eſt contra inclinationem

Explicat rationẽ violenti.

nationem passi, & velle non potest sic inesse voluntati, quia tunc nolens vellet, vel volens nollet, & sic sequitur propositum.

Potest ergo habens voluntatem cogi ad aliquam passionem, vtpote ligatus hîc cogitur remanere: vel ad aliquam actionem instrumentalem, quæ tamen non est actio sua, vtputa, si aliquis manu mea percutiat, ita posset facere manu ærea; sed ad actionem voluntatis elicitam, vel imperatam, quæ propriè est actio humana, non potest cogi nisi secundùm *quid*, metu scilicet maioris mali, quàm sit ille actus: & est ista coactio possibilis in homine virtuoso, quando non leui æstimatione, sed certitudinaliter; saltem certitudine sufficiente in actibus humanis, scit malum sibi inferendum, quod maius est inconueniens sibi, quàm actum istum displicentem elicere: & potest benè esse, quòd secundùm rectam rationem sit sibi maius inconueniens, vtpote mors, vel sustinere carcerem, vel captiuitatem, mutilationem enormem, stuprum, & similia mala. Cùm ergo iste sit dominus voluntatis suæ, potest & velle aliquod, quod aliàs nollet; & imperare actum aliàs nolitum, antequàm incurrat ista mala: & hoc secundùm rectam rationem. Vnde talis metus dicitur posse cadere in constantem virum; sed nullus metus potest inducere aliquem ad peccatum mortale secundùm rectam rationem, quia non potest esse maius malum, quod imminet quàm sit istud peccatum: quia nulla pœna solùm peior est, quàm culpa mortalis.

Voluntas non potest violentari.

Quæ mala cauſent metum viri conſtantis?

Secundùm rectã rationem potest quis ex metu contrahere.

COMMENTARIVS.

5 *Violentum.*

c. AD *quæstionem igitur duo sunt videnda*, &c. Explicat definitionem *violenti*, & naturam eius ad propositum, quo doceat modũ coactionis in voluntate; videatur *in 2. dist.* 18. *in 4. dist.* 43. *quæst.* 2. & aliàs sæpè docet *violentum* consistere in passiuo. Aduertendum est *cogi*, & *violentari* in rigore distingui, vt aduertit Durandus *in 2. dist.* 16. *quæst.* 4. quia *violentum* tam in animatis, quàm inanimatis dicitur: *Coactio* verò respectiuè ad voluntatem. Angelus *coactionem* refert *cap.* 3. *moralium* ad appetitum elicitum voluntatis, *violentum* verò ad inclinationem naturalem. Plures tamen Theologi, & Philosophi non multum inhærent huic distinctioni, & synonymè per accommodationem vtrumque sumunt in ordine ad voluntatem, vt dicant violentari, quando cogitur. *Coactio* tamen vt plurimum in moralibus attenditur secundùm *voluntarium*, & *inuoluntarium* in actu, & denotat respectum ad causam efficientem, vt subest motiuo fortiori impellenti ad actum, qui non est absolutè voluntarius, sed ex metu maioris mali ei imminentis. Doctor autem hîc sumit synonymè *coactionem* & *violentiam* respectiuè ad voluntatem.

Distinguitur à coactione.

Sumuntur quandoque synonymè.

Definitio violenti.

Definitionem *violenti* statuit ex Philosopho 3. *Ethic. cap.* 2. illa verò verba, *Passo non conferente vim*, explicat contrariè, id est, repugnante passo secundùm suam inclinationem naturalem ad actionem, quæ est ab extrinseco agente tota: nam eo ipso quòd passum repugnat secundùm inclinationem passi, id est, qua passum est, sequitur actionem non esse ab ipso: quia virtus innata, si agat actione immanente, agit ad formam connaturalem subiecto, cùm ordinetur ad perfectionem subiecti, & sui ipsius conseruationem. Vasquez 1. 2. *disput.* 25. *cap.* 3. dicit illam particulam *passo non conferente vim*, referri ad inclinationem actiuam, non verò passiuam. Contrarium communiter docent interpretes. Hanc quæstionem in materia de actibus humanis tractaui suo loco, quæ etiam prælo destinata est, ideóque eam in prædictum locum remitto, & supponi debet, vt propria ipsius materiæ discutiantur.

Respicit inclinationem passiuam.

Resolutio Doctoris in hoc præsuppositio est, voluntatem simpliciter non posse cogi, hoc est, violentari ad volitionem, quia sic vellet nolens, aut nollet volens. Volitio & nolitio, seu actus elicitus vt comparatur ad potentiam nudè sumptam, & in sensu diuiso, absque omni alio actu, est ipsi connaturalis: quia est potentia vniuersalis respiciens bonum, aut malum in genere per fugam, & prosecutionem, ideóque connaturale ipsi est velle bonum quodcunque, & fugere malum; nequit autem nolle bonum sub ratione boni, aut velle malum sub ratione mali.

6 *Voluntas in actu nequit violentari. Probatio.*

Secundò, hinc deducit, licèt cogi posset ad aliquam passionem, vt si quis detineatur in aliquo loco violentè, vel ad aliquam actionem instrumentalem, vt si manus alicuius, aut caput in alium per agens extrinsecum incutiatur, qui actus nati sunt imperari à voluntate, & fieri ab extrinseco, etiam voluntate repugnante: tamen nequit violentari voluntas ipsa ad actum vllum humanum elicitum, aut imperatum, quà actio humana est, id est, procedens à voluntate per actum imperantem, & per modum principij non potest, inquam, nisi secundùm *quid*, quia si nequit cogi ad actum elicitum, sic etiam nequit cogi ad actum imperatum, qui solùm est à voluntate mediante actu elicito.

Cogi potest ad passionem.

7 *Cogi potest secundùm quid.*

Tertiò, docet cogi posse voluntatem secundùm *quid* per metum maioris mali imminentis, & ista coactio possibilis est in homine virtuoso, aut studioso, quia secundùm rectam rationem potest velle aliquid, quod aliàs nollet, aut imperare, vt cessaret inconueniens graue, vt mortem, mutilationem, stuprum, & similia mala; & hîc metus dicitur cadere in constantem virum. Concludit autem quòd nullus metus potest aliquem inducere ad peccatum mortale: cuius ratio est, quia volantarium ex metu simpliciter fit ex electione, & simpliciter est voluntarium, secundùm *quid* tantùm inuoluntarium, ideóque non excusat à peccato mortali, aut veniali, respectiuè ad materiam alterutrius. Vnumquodque enim simpliciter, & absolutè dicitur secundùm id quod est in actu, & re ipsa, si comparetur

Metus cadens in virum cõstantem.

Non excusat à peccato.

tur ad id quod eſt in apprehenſione tantùm, cauſa metus in apprehenſione eſt; actus, aut geſtum ex metu eſt in ipſa re, & liberè per electionem: quando eſt prohibitum, & contra rectam rationem, nequit excuſari per cauſam in apprehenſione, quæ etiamſi in re ipſa applicaretur, deberet refutari per obſeruantiam legis, & ſecundùm rectam rationem: quia vir fortis, & conſtans debet ſequi rectam rationem.

8 *Quæ conditiones metus viri conſtantis.*

Debet malum eſſe graue abſoluè.

Duas conditiones metus cadentis in conſtantem virum aſſignat Doctor neceſſarias, vt metus ille annullet contractum matrimonij. Prima conditio eſt, vt malum ſit graue, & quòd ſecundùm rectam rationem eligi non poſſit à viro forti, & conſtante. Hæc eſt communis, & patet, *l. Metum, §. 1. ff. de eo quod met. cauſa*, inconſtantis autem, & leuis animi eſt modicam rem timere. Hæc grauitas attenditur ex natura mali in ſe, vt patet in exemplis, quæ Doctor ſubiicit, non autem reſpectiuè ad minus malum; & patet ex verbis legis, vbi dicitur, *metum autem non vani hominis, ſed qui meritò, & in hominem conſtantiſſimum cadat ad hoc edictum pertinere dicimus*, &c. requiritur ergo vt malum ſit graue, & in ſe tale, non autem ex vana, & non fundata æſtimatione patientis, aut metuentis.

Exempla metus mortis.

Incarcerationis.

Qua ratione eſt graue malum.

Captiuitas.

Mutilatio.

Stuprum.

Exempla huius metus aliqua ſubiicit Doctor, vt *mortis*. eſt communis, *cap. Cùm dilectus*, &c. *De his quæ vi, met. cauſa*, &c. *l. Nec timorem, ff. de eo quod metus cauſa*. Secundum eſt, *Incarcerationis*. habetur *l. Timorem, citato*. eſt communis Doctorum, diſtinguunt tamen aliqui, ſi incarceratio ſit diuturna, & grauis dare cauſam viro conſtanti, id eſt, timendi; ſi autem ſit breuis, non ita. Sed hoc reducendum eſt ad circumſtantias damni, in vita, bonis, fama, libertate; & coniiciendum quando carcer ſit graue malum. Tertium eſt captiuitatis malum, quod procul dubio æquiparatur carceri, imò excedit carcerem; eſtque ſeruitus, & amiſſio libertatis. Quartum eſt mutilatio enormis. *cap. Si quis abſciderit, diſtinct.* 55. Huc etiam reuocatur grauis cruciatus corporis. *cap. Cùm dilectus*, & grauis verberatio. Quintum eſt ſtuprum. Ita communiter. & *l. Iſtis. 8. ff. eodem*: quia in virgine amiſſio virginitatis eſt graue malum.

9 *Æſtimationis detrimentum.*

Idem dicunt Doctores & benè, de vidua, ſeu quacumque muliere honeſta propter æſtimationis detrimentum. Reliqua ex his coniicienda relinquit Doctor, vt eſt metus infamiæ, amittendi ſtatus, fortunæ, & huiuſmodi, quæ nequeunt certa regula determinari, ſed arbitrio iudicis explicanda ſunt, quando iura ipſa ea non exponunt.

Aduertendum eſt ſecundò hæc mala etiam cadere in virum conſtantem, quamuis non in perſona propria timeantur, ſed filiorum, parentum, amicorum, affinium. Vide Sanchez *lib. 4. diſput. 5.*

Secunda conditio requiſita ad hunc metum.

Secunda conditio eſt, vt illa mala immineant certò, hoc eſt, ſecundùm prudentem & fundatam æſtimationem, quæ ſufficit ad electionem rectam in actibus humanis. Eſt communis ſententia Doctorum *in hac diſtinct.* & patet *ex l. Nec timorem, ff. de eo quod met. cauſa*, &c. & *l. Metum.* gloſſa *in cap. Audientes*, &c. *de his quæ vi*, &c. ſufficit vt ſciat probabiliter malum inferendum, ſiue de præſenti, ſiue de futuro poſt aliquod tempus, cùm nequit aliis mediis obſtare ſine contractu præſenti. Non ſufficit vana ſuſpicio mali inferendi, vt ſi timeatur malum ab eo, qui neque per ſe, nec per alium illud inferre poteſt, & probabiliter inferetur, ſiue ſequatur effectus, ſiue non ex alia cauſa incognita. Requiritur etiam vt timens non poſſit occurrere malo per alia media: quia non eſt conſtantis timere mala, quæ per alia media effugere poteſt de facili.

Requiritur certitudo probabilis.

Non excuſat vana ſuſpicio.

10 *Attendenda qualitas perſonæ timentis.*

Intelligitur hic metus cadens in conſtantem virum reſpectiuè ad perſonas, & qualitatem earum ſecundùm vigorem animi, & conſtantiam, vt bene Sanchez iuxta communem ſententiam *lib. 4. diſput. 3.* vnde minor cauſa ad incutiendum timorem fœminæ, quæ ex natura ſua puſillanimis eſt, & inconſtans, requiritur, quàm in viro, in ſene etiam, & puero, quàm in eo, qui virili ætate floret. Et attendendum eſt quid fœmina conſtans iuxta communem conditionem facere debet ſecundùm rectam rationem, & ſic de aliis: quia iuxta hanc limitationem extenditur illud axioma, Metus cadens in conſtantem virum ad ſingulos iuxta communem ſtatum ſexus, conditionis, ætatis, quæ iudicis arbitrio definienda ſunt, & quantùm ad æſtimationem periculi, & quantùm ad cauſam datam reſpectiuè ad perſonam iuxta conditionem communem ſui ſtatus, non verò defectum particularem ipſius, aut puſillanimitatem, aut corruptionem phantaſiæ, & iudicij ſequentis; arbitria enim danda ſunt iuxta regulam communem, aut legis, aut prudentiæ.

Regula diſcernendi dubia.

SCHOLIVM.

Probat ex cauſa formali, efficienti, & finali, matrimonij, conſenſum ad id requiri, omnino liberum, & non coactum.

7 *Ex cauſa efficienti, formali, & finali conſenſus matrimonij requiritur ſine coactione.*

De ſecundo dico, quòd conſenſus iſto modo coactus in iſtam non ſufficit ad contractum matrimonij; vt expreſsè habetur *Extrà de deſponſ. cap. Cùm locum*, &c. *Veniens. 2. & cap. Conſultationi.* Sed quæ eſt ratio iſtius? Reſpondeo, & à cauſa formali iſtius contractus: & à cauſa efficiente, à qua eſt, quòd contractus habet talem formam: & à cauſa finali, propter quam efficiens dedit iſti contractui talem formam. Primum patet, quia iſte contractus eſt datio, & licèt non liberalis, quia dat vt detur ſibi æquale, eſt tamen libera datio, quia contra dationis rationem eſt, quòd non ſit libera.

Secundò à cauſa efficiente; quia Deus talem inſtituit iſtam tranſlationem ſummè liberam: vnde non eſt iſtud ab Eccleſia determinatum, ſed tantùm expreſſum. Patet enim

enim quòd etiam in lege naturæ erat istud requisitum in contractu matrimonij. Genes.2. *Adhærebit vxori suæ.* Sed non adhæret quis illi, quod inuitè tenet. & *Gen.24.* dicitur de Abraham, qui dixit illi seruo suo, *Si noluerit mulier tecum venire, tunc liber eris à iuramento,* & cùm peteret ille Rebeccam, dixerunt: *Vocemus puellam, & quæramus voluntatem eius*, & statim quæsierunt parentes, *Vis ire cum homine isto?* Respondit, *ibo.* Tertiò ex parte finis, quæ est proles procreanda, ex quo nascitur indissolubilitas vinculi. Ad istum competit istam dationem esse simpliciter liberam, quia (vt dictum est, & habetur 20.*q.3.præsens*) *quod quis non diligit, facilè contemnit.*

Dist. 36. in 2. concl. princip.

COMMENTARIVS.

11 *Secunda conclusio.*

Matrimonium ex hoc metu est nullum iure.

Probatio.

Limitatio quorumdam.

12 *Reijcitur.*

Decisio non fundatur in præsumptione.

Maior libertas ad matrimonium, quàm ad electionem.

Aliorum limitatio.

Reijcitur.

13 *Sequela dictorum.*

Contra Nauarr.

Obiectio.

Soluitur.

14 *Obiectio.*

Soluitur.

Matrimonium coactum irritat defectus libertatis.

15 *An debeat esse iniustè illatus?*

Diuersa cautela metus.

Dico secundò, *quòd consensus isto modo*, &c. Respondet ad quæstionem, dicendo matrimonium hoc modo contractum esse nullum in vtroque foro, scilicet conscientiæ, & externo. Hæc conclusio est communis Theologorum, & Canonistarum contra Cardinalem *cap.2.de his quæ vi*, &c. vbi dicit non esse ipso Iure nullum, sed rescindendum, sicut cæteri contractus. Patet *ex cap. Cùm locum, cap. Veniens 2.cap. Consultationi*, &c. *de sponsal.* Probat præterea ratione, primò à causa formali, quia ille contractus est datio, ac proinde debet esse libera. Secundò à causa efficiente contractus, & instituente, qui est Deus, qui talem formam tribuit contractui matrimonij, vt probat *Genes.2. & 24.* & fuit talis forma eius in lege naturæ. Tertiò, ex parte finis, quia ad educationem prolis hoc fuit necessarium. *Quod quis non diligit facile contemnit.20.quæst.3. & matrimonia coacta infelices exitus habent, cap. Requisiuit*, &c. *de sponsal.*

Aliqui limitant conclusionem, quando cum certa fœmina contrahendi ingeritur metus, contractum esse nullum, oppositum esse dicendum, quando cum incerta persona: quia permanet libera electio quoad determinatam personam inter incertas, quia sic valet electio, *cap.2. de elect.in 6.* & inter plures datur consensus electiuus. *l.Serui elect. ff.de legat. 1.* Sic tenet Abbas *cap.Cum terra*, &c. *de elect.* Felin. *cap.Cum præsentia*, &c. *de probat.* Euerardus *in locis topicis, loco à matrimonio spirituali ad corporale.*

Respondetur tamen conclusionem absolutè intelligendam, quia coactio debet abesse, & huic contractui cum certa persona ex incertis metus cadens in constantem virum dat causam, & non libera electio requisita; quia cum nulla contraheret si metus abesset; ergo ex causa metus contrahit, vt patet ex canonibus citatis, quorum decisio non procedit ex vlla præsumptione consensus, sed absolutè ex metu tanquam causa irritante, qui in proposito similiter datur; vnde secundùm rectam rationem ex metu illato vir constans mouetur vt contrahat cum vna ex incertis, non contracturus alioquin si metus & causa metus abesset. Ita Couarr. *4.decret. 2.p. cap.3.* citans alios.

Ad obiectionem respondetur, ad electionem minus requiri libertatis, quàm ad matrimonium: quia lex potest restringere ad determinatas personas, electionem in iis faciendam, non ita in hoc contractu, in secundo casu. *l.Serui*, &c. illa libertas est respectiua, & non plena, qualis requiritur ad matrimonium, & respicit circumstantiam, & non substantiam contractus.

Alij etiam limitant ad casum, in quo consanguinei, & amici non sint præsentes, quia alioquin his præsentibus non præsumitur metus. Sed neque hæc limitatio admittenda est, nisi quando præsentia ipsorum submoueret causam metus, atque adeò ipsum metum; vt quando possint, vel velint submouere periculum, & id constaret ei, cui incutitur metus: in eo casu tantùm allegans metum, tenetur ad probationem illum fuisse iustum & fundatum per clariores probationes. Felin. *cap. Causam matrimonij*, &c. *de officio delegati.*

Hinc infertur primò requiri metum grauem cadentem in constantem virum, vt patet ex dictis, & decisione Canonum, etiam in foro conscientiæ ad annullandum contractum, & consensum matrimonij, nec sufficere leuem, quamuis ex dispositione timentis ille metus sit ipsi grauis ex causa in re ipsa leui. Est contra Nauarr. *in Summa latina, cap.22. lib.1. consil. tit. de his quæ vi*, &c. *consil.1. & 3. de reg. consil.84.* & patet, quia hic metus debet esse ex natura causæ grauis, & secundùm rectam rationem, cui debet cedi: vt benè Doctor, & reliqui: quia de hoc tantùm in Canonibus fit mentio: ergo eius ratio solùm habenda est. Secundò, quia casibus particularibus, & per accidens ex corruptione particularis personæ non est prouidendum in præiudicium matrimonij, & ex opposito daretur materia scrupulis.

Obiicies: Metus leuis virum inconstantem ita necessitat, sicut grauis virum constantem: ergo aut vterque dirimet, aut neuter.

Respondetur negando consequentiam ex dictis: quia metus causa sufficiens in re, & secundùm rectam rationem subsistere debet, & non tantùm in corrupta apprehensione.

Obiicies secundò, Metus qui sufficit ad alios contractus rescindendos irritat matrimonium; sed metus grauis ex causa etiam leui sufficit ad primum: ergo etiam ad secundum.

Respondetur negando paritatem inter alios contractus, & hunc quoad causam propositam; nam alij contractus ratione iniuriæ factæ rescinduntur. Hic autem ex defectu libertatis, quæ maior in eo requiritur, quantùm ad valorem contractus, vt non sit irritus, in quo discordat ab aliis contractibus, qui non sunt irriti, sed irritandi. Cæterùm vt matrimonium sit irritum ipso Iure requiritur, vt causa metus sit grauis ad inducendum illum effectum, in quo ab aliis discordat.

Petes an metus cadens in constantem virum debet solùm intelligi, quando metus est iniustè illatus, vel etiam intelligatur metus iustè illatus in ordine ad hunc effectum matrimonij irriti?

Doctores distinguunt metum per causam intrinsecam, aut naturalem extrinsecam à metu, qui

qui incutitur à cauſa extrinſeca libera, per iniuriam & coactionem: v. g. ſi quis ex metu Dei, aut inferni, aut mortis, aut cauſa intrinſeca naturali, vt eſt abundantia humoris, vel ex bello, fera, peſte, naufragio, incurrat periculum, & contrahat matrimonium, aut voueat religionem, valet matrimonium, quamuis ex metu mortis contractum: & ſic de voto, & iuramento, quia ille metus non eſt à cauſa libera, ſeu ab homine incuſſus, ſed ex naturali neceſſitate, aut cauſa intrinſeca, cuius rationem proinde non habet lex, neque cauſæ metus impellunt per ſe ad matrimonium, ſed merè per accidens ex libera electione contrahentis, non ex neceſſitate per ſe directa ad matrimonium, quod non cadit ſub effectu ipſorum.

Metus ex cauſa intrinſeca.

Ex cauſa extrinſeca.

Metus autem à cauſa extrinſeca libera incuſſus poteſt aliquando eſſe iuſtus, aliquando iniuſtus, & per ſe tendere in matrimonium tanquam effectum, aliquando verò ſolùm per accidens.

16

Iniuſtè illatus irritat.

De metu iniuſtè illato conſtans eſt ſententia Doctorum annullare matrimonium, non ita tamen de metu iuſtè illato. Aliqui docent hunc metum non irritare matrimonium: v. g. ſi quis latroni dicat, niſi duxeris meam filiam, te accuſabo, matrimonium tenet. Item, ſi quis ſimiliter intentet malum, quod lege inferre poteſt niſi ducat alter vxorem, ſi ducat, matrimonium tenet. Hanc ſententiam tuetur Sanchez vt probabiliorem *diſput. 13. lib. 4.* citans alios Doctores per conſequentiam doctrinæ.

De iuſtè illato dubium.

Prima ſententia.

Secunda ſententia.

Alij docent quando lex incutit metum, valere matrimonium, ſi incutiat ad extorquendum matrimonium, vt quando violator virginis cogitur eam ducere, aut contrahens ſponſalia ea complere ſuo tempore, tamen ſi lex non incutiat metum ad finem matrimonij contrahendi, tunc metum incuſſum à iudice directè ad contractum irritare matrimonium. Hanc tenet Sotus *in hac diſtinct. quæſt. 1. art. 3.* noſter Corduba *in Summa quæſt. 171. puncto 1.* Angles *in 1. part. de matrimonio, q. 3. de conſenſu coacto.* Barthol. Ledeſma *dub. 23.* & alij.

Tertia ſententia.

Tertia ſententia eſt, quam probabilem etiam docet præfatus auctor, metum iuſtè illatum annullare matrimonium, quam tenet Couarruuias *loco citato*, & plures Canoniſtæ, & alij quos citat Sanchez ſententia prima.

17

Præfertur vltima ſententia.

Hæc vltima ſententia magis conformis eſt Doctori in litera, quia libertas hæc matrimonij eſt, vt neque Eccleſia, neque Reſpublica poſſit directè & per ſe cogere ad matrimonium; & hanc libertatem habet contractus ex diuina inſtitutione, vt in litera ſequenti patebit; ſicut ergo nulla humana poteſtas poteſt derogare libertati matrimonij, ſic nulla lex iuſta poteſt inducere per metum directè, & per ſe ad matrimonium contrahendum. Ita tenet gloſſa *in cap. Veniens 2. de ſponſalibus.* Gotfredus *in Summa de his quæ vi in 2. ſolut. ad l. ſi mulier*, &c. *de eo quod metus cauſa.* Hoſtienſis *cap. Veniens*, &c. *de ſponſal.* Ioannes Andreas *ibidem.* Ancharanus, Henricus, Abbas, Prepoſit. Alexander de Næuo. gloſſa *in cap. 1. de his quæ vi*, &c. aſſerentes hanc eſſe prærogatiuam matrimonij ob ſummam eius libertatem vltra alios contractus, qui tenent ex culpa, quæ metui cauſam dedit. Idem patet *ex cap. Gemmæ*, &c. *de ſponſal. cùm itaque libera matrimonia eſſe debent*, &c. patet ex fine matrimonij, nempe pacificæ ſocietatis, & rectæ educationis prolis, quibus obeſt matrimonium coactum, & extortum.

Dixi ſuperiùs directè, & per ſe non poſſe legem aliquam obligare ad matrimonium per coactionem: quia per accidens, & ex alia circumſtantia poteſt cogi quis ad matrimonium per legem indirectè, quia poteſt compellere ad implendam promiſſionem, & contractum initum liberè, per ſponſalia directè, poteſt inferentem iniuriam cogere ad debitam ſatisfactionem, vt ſi virginem defloruit, ad eam ducendum, vel dotandum, ſi per vim, aut dolum eam ſeduxit; & ſimpliciter ad ducendam illam, quam violauit per vim; quia in his caſibus alia reſtitutio iniuriam paſſæ non eſt congrua, niſi ducatur, & Iura decernentia coactionem inferendam, non reſpiciunt directè libertatem matrimonij, ſed culpam per ſe adiunctam violantis contractum, aut inferentis iniuriam, & voluntatem eius, vt huic oneri liberè ſe ſubiecit, vel per contractum, vel inducendo damnum, quod reſarciri debet per condignam reſtitutionem, & ſic lex reſpicit directè medium iuſtitiæ ſeruando; indirectè verò, & per accidens matrimonium, vt in eo conſiſtit æqualitas reddenda parti læſæ. Vnde libertas matrimonij non poteſt præiudicare legi naturali iuſtitiæ, quæ fortiùs ligat. Per hoc concordari poteſt ſecunda ſententia, & tertia, nam reus facti per conſenſum voluntarium ſeipſum ligauit ordinationi legis, cui eſt obnoxius, & cauſa metus ab intrinſeco oritur, nempe ex facto in quod conſenſit, & quod ex lege exigit talem ordinationem hîc & nunc ex hoc conſenſu antecedente in ſponſalia, vel in damnum partis læſæ iniuſtè illatum, quod nequit aliter reſarciri, quàm per matrimonium: conſenſit etiam in matrimonium, ad quod obligatur ex facto, vel contractu, proindeque coactio ſequens in ipſius priori conſenſu fundatur, & cauſa eius ab intrinſeco oritur, neque eſt metus cadens in conſtantem virum, quia ſecundùm rectam rationem tenetur ad matrimonium ex conſenſu priore, & ſecundùm affectum iuſtitiæ, ſicut tenetur ad euitandum peccatum.

18

Lex nequit directè cogere ad matrimonium, poteſt per accidens.

Quomodo per accidens cogat lex?

Libertas matrimonij non derogat iuſtitiæ læſæ.

Dices, matrimonium non ſolùm debet eſſe liberum, quantùm ad priorem contractum, ſeu conſenſum, ſed etiam debere eſſe liberum, dum actum perficitur: ergo ſi adhibetur coactio, redditur nullum. Vnde Couuar *ſuprà* citatus aſſerit ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè incutiatur metus, irritare matrimonium, prout docet Abbas *c. Requiſiuit, de ſponſalib.* Ledeſma *in 1. part. 4. q. 49.* Gutierez *de iuramento 1. part. q. 57.* Manuel. *2. tom. Summ. cap. 93.* Vega *lib. 3. Summæ.*

19

Obiectio.

Reſpondetur negando antecedens ſimpliciter in illa generalitate, quia libertas matrimonij non excludit, vt dixi, ordinationem legis ex ſuppoſitione contractus prioris, ſeu damni illati inductam, vt patet expreſsè Exodi cap. 22. *Si ſeduxerit quis virginem necdum deſponſatam, dormieritque cum ea, dotabit eam, & habebit eam vxorem*, &c. vbi lex diuina derogat libertati matrimonij ex ſuppoſitione delicti, & habetur *Extra cap. 1. de adulteriis, & ſtupro:* vbi etiam *cap. 2.* quod eſt Gregorij Papæ, per intruſionem in monaſterium, & excommunicationem punitur nolens ducere virginem à ſe ſeductam, & corruptam, quæ pœnæ ſunt graues, & coactionem inducunt ad matrimonium, quia meritò timendæ.

Reſponſio.

Gregor.

dæ. Item, *cap. Ex literis 2. de sponsalibus.* Alexander III. sponsalia iurata sub excommunicatione seruanda præcipit.

Alexander III.

20 *Secluſa culpa & conſenſus lex non obligat ad matrimonium.*

Hinc ergo colligitur quòd libertas matrimonij non præiudicet poteſtati legis, quæ ſupponit obligationem, ex facto, aut contractu ad matrimonium ineundum: quando verò non ſupponitur talis obligatio ex parte rei, nullum erit matrimonium ex metu inductum à lege: v.g. ſi delictum mereatur ex lege directè pœnam capitis, aut carceris, & nullo modo tendit in matrimonium, non poteſt iudex, aut magiſtratus compellere ad matrimonium; & ſi compellat, erit nullum. nec refert quòd delictum mereatur tales pœnas, & iuſtè imponantur: quia non iuſtè punitur delictum, quod ex ſe non tendit in matrimonium per coactionem ad matrimonium, quod liberum eſſe debet ex diuina inſtitutione. Quòd ſi iudex, aut magiſtratus directè procedat ad pœnam legis, id eſt, capitis, aut carceris, quæ debetur delicto, rectè poteſt reus ex libero ſuo conſenſu redimere illam pœnam per contractum matrimonij, & iudex, ſi eam poteſtatem habet, pœnam ſic commutare, & matrimonium tenebit: quia metus pœnarum non tendit in matrimonium, vt eſt à iudice, aut lege, ſed in delictum commiſſum, cui debentur: redemptio autem earum procedit ex libero, non coacto conſenſu rei, ad quem non compellit iudex.

Si redimat pœnam per contractum valebit.

21 *Soluuntur rationes aliorum.*

Ex his patet ad fundamentum primæ ſententiæ, quæ fundatur in eo, quòd metus iuſtè incutiatur: v.g. cùm quis dicit latroni, te accuſabo, niſi duxeris filiam vxorem, quia oritur talis metus ab extrinſeco, & ex natura delicti.

Reſponſio ad caſum intentantis accuſationem.

Reſpondetur, licèt oriatur metus ex natura delicti, tamen iniuſtè torqueri directè ad matrimonium inducendum hoc modo: quia nec minas intentans habet ius aliquod ex tali delicto inducendi contractus matrimonialis, aut acquirendi aliquod lucrum ex taciturnitate, neque ob cauſam fruſtrati lucri, aut contractus accuſandi: & ſi accuſatio ex hoc motiuo præcisè ſequatur, peccat accuſans contra iuſtitiam, quia & accuſatio ipſa, quæ debet fieri ex motiuo iuſtitiæ, abſtrahitur à ſuo fine, & apponitur iniuſtè finis lucri, aut commodi proprij, quod nequit expectari ex delicto alterius, quod nullum ipſi damnum intulit, aut intulit reo debitum præſtandi lucri, aut ineundi contractus.

22 *Secunda obiectio ſoluitur.*

Obiicies ſecundò. In eo caſu non dicitur incutere metum, ſed auferre: ergo coactio ab ipſo non eſt.

Reſpondetur, licèt non incutiatur metus, vt oritur ex delicto, & lege; tamen incutitur metus per ſe à minitante publicationem delicti ad finem executionis pœnæ: quis enim hoc ignoret? & ille metus incuſſus directè tendit ad matrimonium contra iuſtitiam, & libertatem talis contractus.

Tertia obiectio.

Obiicies tertiò. *l. Si mulier 21. in principio, ff. de eo quod metus cauſa*, &c. vbi ita habet. *Si mulier contra patronum ſuum ingrata facta, ſciens ſe ingratam, cùm de ſuo ſtatu periclitabatur, aliquid patrono dederit, vel promiſerit, ne in ſeruitutem redigatur, ceſſat edictum, quia hunc ſibi metum ipſa infert*, &c. vbi ponderanda eſt Iuriſconſulti ratio: *quia hunc ſibi metum ipſa intulit*, &c. quaſi ſentiat eo ipſo, quo quis delictum commiſit, concipere timorem nemine incutiente: *Fugit enim impius nemine perſequente*, &c.

Ingratitudo libertæ obnoxia ſeruituti.

Reſpondetur hunc textum non eſſe ad propoſitum: quia ſerua à patrono reſtituta libertati, ob ingratitudinem eſt obnoxia patrono, & meritò periclitatur de ſuo ſtatu, ac proinde ipſa cauſam dedit, quam redimere poteſt recompenſando iniuriam illatam. Sic in propoſito violans virginem per vim, aut dolum etiam dat cauſam timori, & obnoxius debito matrimonij, ſicut ſerua ingrata debito ſeruitutis. Si tamen delictum non tendit in matrimonium, neque iudex, neque accuſator poteſt intentare coactionem ad matrimonium, ſiue in proceſſu, ſiue in executione, quando delictum ipſum non tendit in matrimonium ex natura delicti. Vnde ſi iudex intentet pœnas lege debitas reo niſi ducat filiam ſuam in vxorem, matrimonium erit nullum, quia licèt pœna ſit debita, & metus pœnarum ex delicto oriatur; tamen executio eſt iniuſta, vt per ſe tendit in matrimonium, & contra libertatem eius. Quòd ſi reus, vt dictum eſt, ex proprio conſenſu orto ex metu iuſtè pœnæ offerat matrimonium ad redemptionem pœnæ, erit validum matrimonium: quia iudex non infert pœnas, neque intentat directè ad matrimonium, ſed ad finem legis, & executionem debitam iuſtitiæ, quam remittere poteſt per ſatisfactionem oblatam, ad quam ipſe nec minis, nec opere cogit.

23 *Reſponſio.* *Diſparitas caſus.*

Obiicies quartò. Metus excommunicationis iuſtæ non cadit in conſtantem virum, qua ipſe eſt in culpa, ex qua pœnam, aut metum eius patitur; ergo ſimiliter in caſu propoſito metus non eſt viri conſtantis.

24 *Quarta obiectio.*

Reſpondetur negando conſequentiam, vel diſtinguendo, metus eius vt procedit ex delicto & lege, concedo, quia eſt iuſtus; vt applicatur per modum coactionis ad matrimonium, negatur: quia ſic eſt violentus, vt refertur ad delictum furti, & legem, quæ non reſpiciunt ad matrimonium, neque ad illud dirigi poſſunt. Vnde perinde eſt ac ſi ſollicitetur ad peccatum, intentata accuſatione delicti; licèt metus accuſationis eſſet ex delicto: nequit tamen intentari ad delictum, aliud committendum; quia eſſet iniuſtum. Eodem modo eſt iniuſta accuſatio intenta in finem contrahendi matrimonij, quando delictum non tendit ad matrimonium.

25 *Quinta obiectio.*

Quintò obiicies. Metus iuſtus non reſcindit cæteros contractus: ergo neque irritat matrimonium.

Soluitur.

Reſpondetur antecedens eſſe dubium, quod negat Molina *tom. 2. de Iuſtitia & Iure, diſp. 326.* Sotus *lib. 8. q. art. 7.* Bartol. *l. Metum præſentem, ff. de eo quod metus cauſa*, &c. aſſerunt enim metum cadentem in conſtantem virum annullare ipſo Iure contractus ex eo procedentes: & quidquid de hoc ſit, negatur conſequentia, quia, vt dictum eſt, ſæpe, metus hic nec iuſtus eſt, quia contra libertatem matrimonij; & eſt cadens in conſtantem virum, vt intentatur in ordine ad matrimonium: qui metus omnium conſenſu annullat contractum matrimonij ſequentis ex ipſo, quidquid ſit de reliquis contractibus.

26 *Sexta obiectio.*

Sextò adducitur *cap. de regularibus*, &c. *de ſimonia*, &c. vbi præcipitur Monachum ob ſimoniam detrudendum eſſe in ſtrictius monaſterium, & certum eſt ibi debere emittere profeſſionem,

feſſionem, quæ matrimonium eſt ſpirituale, vt docet Nauar. *in prima editione conſ. de reg. conſ. 27. in 2. lib. conſ. 8. de his quæ vi*, &c. Noſter Manuel *in Summa 2. tomo, cap. 8.*

Reſpondetur. Reſpondetur, quamuis id lex conſtituerit in ſimoniacos monachos, aut monachas, *cap. Quoniam, de ſimon.* quod eſt Lucij III. in Concilio generali, rectè Eccleſiam id ſtatuiſſe in pœnam delicti, quod fuit etiam contra ſui ſtatus profeſſionem, & ex antiquis Decretis, quibus ſimoniaci ad arctam pœnitentiam obligantur: poteſt autem Eccleſia aliquem cogere ad matrimonium ſpirituale, quod directè ipſi ſubeſt, & maximè ratione delicti; poteſt & idem etiam ſoluere: non ita ad matrimonium corporale. Diſparitas etiam eſt in caſu, quia ſupponitur metus latronis eſſe iuſtus, vt intentatur ad matrimonium, quod non admittitur. Deinde patet diſparitas, quia ſicut in Eccleſiæ poteſtate eſt pœnitentiam indicere ob delictum ſimoniæ; ita etiam præſcribere modum pœnitentiæ: non ita licet ex lege, aut facto homini priuato cogere ad matrimonium ex delicto, quod non tendit lege, aut facto ad matrimonium. Quod confirmatur *ex cap. Veniens 2. de ſponſalibus*, &c. vbi decernitur matrimonium eſſe irritum, ad quod pater coëgit iuuenem repertum in eodem lecto cum filia, quamuis delictum ipſum cadat in matrimonium, vel ſaltem præſumi poſſet. Ratio autem eſt, quia præſumitur metus ex authoritate priuata incuſſus irritare matrimonium, & eſſe cadentem in conſtantem virum, quamuis delinquens fuerit in culpa: ergo à fortiori metus intentatus ob delictum, quod non tendit in matrimonium, incuſſus à priuata perſona irritabit matrimonium.

Dubium. Petes quid dicendum ſit, quando pater puellæ, aut virginis ſeductæ intentat accuſationem ſtupratori eius, aut mulier per vim oppreſſa per viam iuſtitiæ ſimiliter intentat accuſationem damni paſſi, niſi eam ducat oppreſſor, an matrimonium ex tali metu ſit irritum?

Reſoluitur. Reſpondetur negatiuè ex dictis, quia & pars læſa habet adminiculum legis, & iuſtè poteſt accuſare, & delictum ipſum ex lege tendit ad matrimonium, & metus ille habet cauſam ab intrinſeco ratione talis delicti.

SCHOLIVM.

Tenet conſenſum coactum, iure diuino irritare matrimonium. Ita D. Thom. hìc quæſt. vnic. art. 3. quæſtiunc. 1. Gabr. q. 2. art. 2. Sotus q. 1. art. 3. verſ. 7. arg. Angles hìc q. 3. de conſenſu coacto. Veracruz 1. part. ſpec. art. 8. concl. 1. Couar. 2. part. cap. 3. num. 6. Hæc intelligi debet, ſicut dixi diſtinct. 26. de indiſſolubilitate, quòd ſcilicet conſenſus coactus irritet completiuè iure diuino poſitiuo, principiatiuè iure naturali. Oppoſita ſententia tenens iure tantùm Eccleſiaſtico irritare, eſt valdè probabilis. Fortè concordari poſſunt ambæ, ſi dicamus iure diuino requiri plenam libertatem ad hunc contractum, & maiorem quàm ad vllum alium, explicationem tamen huius relictam Eccleſiæ, & fortè vltimatam determinationem libertatis requiſitæ. Ad tertium, docet malum proximi ſufficere ad metum cadentem in virum conſtantem. Quàm graue hoc malum eſſe debet, & quàm intimus, & charus ille proximus, puto arbitrio boni viri determinandum. De quo vide Sanchium lib. 4. de Matrimonio, diſput. 4.

8 *Rich. præſenti diſt. art. 1. q. 1.* DIcit [c] etiam quidam, quòd poſſet dici, Eccleſiam illegitimare perſonam aptam etiam pro tempore illo, pro quo eſt coactio: quia ſicut poteſt illegitimare ſimpliciter, ita etiam in caſu, vel ad tempus. Sed hoc non credo, imò ſtatutum Eccleſiæ hoc requirit ad naturam iſtius contractus ab efficiente determinatam propter finem, ad quem eſt.

Contra hoc [f], ſi iſte coactus metu ſimpliciter conſentit in iſtam, (vt dictum eſt priùs) verè conſentit: quia ex quo virtuoſus eſt, vt vitet peccatum mortale, conſentit interiùs concorditer verbis exterioribus: ergo cùm per actum voluntatis transferatur dominium, iſte transfert poteſtatem ſui corporis in illam.

Prætereà, ſi quis ex metu peccati mortalis, contraheret matrimonium ſimpliciter, puta ſi ex præcepto diuino, vel hominis ſuperioris, ſi poſſet hoc præcipere, ſimpliciter contraheret: & tamen metus peccati mortalis eſt ita metus, & ita cadens in conſtantem virum, ſicut aliquis metus pœnæ, imò multò magis.

Prætereà, non tantùm ſibi poteſt quis timere malum, ſed etiam proximo: ergo ſi malum immineat huic mulieri, vel peccati, vt ſi dicat pro firmo, quòd ſe proſtituet ſtatim, niſi ducatur: vel pœnæ, vt ſi dicat quòd alius, vel ipſa occidet ſe, niſi ducatur; iſte vt vitet iſta mala, accipit eam, videtur quòd ſit contractus matrimonij, & tamen ibi eſt metus: ergo.

9 Ad [g] ſolutionem iſtorum, poſſet accipi ratio ex Sacramento: quia requiritur libera intentio in miniſtrando hoc Sacramentum: ſed iſtud non eſt ita notum, ſicut de libertate requiſita ad contractum. Ad primum, concedo quòd iſte cui imminet metus peccati mortis, vel carceris, ſecundùm rectam rationem debet dicere verba matrimonialia, quæ exiguntur ab eo, & ex conſequenti debet conſentire interiùs concorditer verbis: nec tamen per iſtum conſenſum transfert poteſtatem ſui corporis in illam:

illam: quia nullus conſenſus eſt tranſlatiuus, niſi merè liber. Et ſi dicas, ſaltem iſte liberè habet actum voluntatis: ergo quantùm eſt in ſe, transfert. Reſpondeo, non liberè habet, quia non niſi ex metu habet, licèt metus non ſit cauſa effectiua, ſed cauſa vehementer inductiua; ſicut non liberè loquitur verba exteriora, ſed ex metu. Vel poſſet dici, quòd Deus, qui eſt ſuperior Dominus in iſta tranſlatione, non ratificat eam, niſi ſit merè libera.

Qui cõſentit in matrimonium coactè, an mentitur, ſciens non eſſe matrimoniũ verè?

Et per hoc poſſet reſponderi ad iſtud argumentum, iſte ſcit ſe non transferre corpus ſuum, quia non liberè conſentit, & ſigno exteriori oſtendit ſe transferre: ergo mentitur. Reſpondeo, oſtendit ſe transferre quantùm in ſe eſt: ſed ſcit ſe non transferre, quia ſcit hæc non ratificari à ſuperiori.

Si dicas; ergo ad hoc, quòd non mentiatur, oportet dicere, *Accipio te in meam, ſi Dominus permiſerit.* Reſpondeo, iſta conditio ſemper intelligitur, quantumcumque ſit abſoluta locutio: & iſto modo debet intelligi abſolutè verbum eius, *Accipio te in meam*, ſupple quantùm in me eſt, præſuppoſita violentia iſta: & ſi Deus ratificaret per talem conſenſum, qualem nunc habeo traditionem corporis mei fieri, traderem tibi meum, & in tantum trado, quantum tradi poteſt per talem conſenſum.

10

Matrimonium in illo metu nõ irritatur. Vide Sãch. lib. 4. de matr. d. 15.

Ad [h] ſecundum, dico quòd contrahens ex obedientia, propter metum peccati mortalis, contrahit, vt ſeruet iuſtitiam; & ideò ex mera electione, & tunc videtur ceſſare ratio contra primam opinionem; quia ita diceret ille, quòd coactus ad verba ex mera electione, conſentit ad verba ex iuſtitia, quia conſenſum illum habet zelo iuſtitiæ, ne ſcilicet peccet.

Ad [i] tertium, ſi tantummodò timeatur pœna in proximo, dico quòd non poſſet ex tali metu eſſe conſenſus ſufficiens ad matrimonium: ſed ſi timeatur peccatum in proximo, & hoc valdè certitudinaliter, opus perfectum eſſet, ſi quis illam acciperet, ne peccaret: & ſi acciperet, teneret matrimonium, quia eſſet conſenſus liber ex charitate.

11

Ad arg. 1. Quare tenet Baptiſmus ex conſenſu coacto, matrimoniũ non?

Ad [k] primum argumentum principale, non eſt ſimile propter tria. Primò, quia conditio baptizati efficitur melior: non ſic matrimonio aſtricti. Secundò, quia voluntas ſuperioris ratificat per talem conſenſum coactum, aliquem fieri filium Eccleſiæ: non ſic autem in matrimonio. Tertiò, quia in Baptiſmo non eſt ita propriè matrimonium, ſicut adoptatio. Poteſt autem benè ſufficere minùs de voluntario in adoptato, quàm in contrahente matrimonium. Vnde non habens vſum rationis poteſt adoptari, ſed non deſponſari.

Ad 2. Fortis rectè timet, audax non.

Ad ſecundum, fortis non eſt omnino impauidus, quia hoc eſt audacis in nullo pauere: ſed eſt impauidus, & pauet, vt recta ratio dictat: dictat autem ratio recta plus debere timere mortem, quàm carcerem, & peccatum mortale, quàm actum iſtum aliàs diſplicibilem.

12

Ad 3. Inductio per blanditias, & delicias, non annullat matrimonium.

Ad tertium, in inductione per terrores, multum eſt de inuoluntario, & parum de voluntario; è conuerſo autem in inductione per blanditias, & delitias: ibi enim multum eſt de voluntario, & parum de inuoluntario; quia in primo ſi voluntas dimittatur ſibi, ſtatim reſilit: in ſecundo autem, ſi iam allecta dimittatur ſibi, forſitan proſequeretur illud, ad quod allecta eſt: & ideò non ſic eſt inuoluntaria coactio per blanditias, ſicut illa quæ eſt per minas, & terrores; & ratio eſt, quia frequenter voluntas concordat appetitui ſenſitiuo, qui ab aliquo magis conuenienti patiens, magis, & magis inclinatur, & è conuerſo patiens ab aliquo diſconueniente, magis, & magis fugit.

Ad 4. Ly debet non affert præceptum Epheſ. 6. Filij non tenentur obedire parentibus quoad matrimonii contrahendum.

Ad vltimum, illud caput poteſt exponi de *debere*, de congruo: non autem de neceſſitate præcepti; & ad illud, quod adducitur *de ff.* dico quòd ita loquitur Ius ciuile, ſed Ius Canonicum eſt contrarium. Vnde illud Pauli, *Filij obedite parentibus*, non intelligitur quo ad iſtud: quia in iſto non tenetur filius obedire patri. Quod autem adducitur de matrimonio ſpirituali, non eſt ſimile, quia non tantam auctoritatem habet pater corporalis ſuper filium ad matrimonium carnale, quantam habet pater ſpiritualis, ſuper filium reſpectu matrimonij ſpiritualis: & ratio congrua eſt, quia hic efficitur contrahens melioris conditionis, non ſic autem ibi.

27 *An ſit impedimentum Iuris Eccleſiaſtici.*

c *Dicit etiam quidam, quòd poſſet dici*, &c. Hæc eſt ſententia Richardi *in hac diſtinct. art.1. quæſt.1. in corpore*, vbi tenet probabiliter dici poſſe Eccleſiam illegitimare perſonam pro tempore,quo durat coactio; ac proinde matrimonium eſſe irritum, ſi adhibeatur coactio ex Iure tantùm Eccleſiaſtico:quam ſententiam tenet Durandus *hic quæſt.* 2. Paludanus *quæſt.1.art.3.concluſione* 2.Sotus *quæſt.1.art.3.* Arboreus *lib.11.Theoſophia,cap.*15.Ledeſma 2.*p.*4. *quæſt.*49.*art.*3.Henriquez *lib.*11.*de matrim.cap.*9. & alij,quos ſequitur Sanchez *lib.*4. *de matrimon. diſput.*14.

Sententia affirmatiua.

Eſſe Iuris diuini, & non Eccleſiaſtici.

Concluſio Doctoris eſt negatiua,quam tenet D.Thomas *in hac diſtinct. quæſt. vnic. art. 3. quæſtiunc.1.in corpore.*D.Bonauentura *q.*1.Richardus *loco citato.* Gabriel. *in 3.diſtinct.*39.*quæſt.*1. *art.*2. *concluſ.*8.*in ſupplemento hac diſtinct. quæſt.*2.*art.*2. Almain *quæſt.* 1. Carthuſianus *quæſt.* 2. Anton. 3.*part.Summæ tit.*1.*cap.*7.Veracruz 1.*part.ſpeculi, art.*8.*concluſ.*1. Angles *in flor.*1.*part.de matrimon. quæſt.* 3. *art.* 1. *difficult.*1. Bartholom.Ledeſma *dub.*23.*de matrim.concluſ.*3. Molina *tom.*2. *de Iuſtitia & Iure,diſput.*326.*ad ſecundum.*Sotus docet eſſe valdè probabilem.Couuar.*in* 4.*decret.*2.*part. cap.*3. Victoria,& alij, qui magis adhærent primæ ſententiæ.

28 *Probatio.*

Huius concluſionis fundamenta, & probationem adducit Doctor in textu præcedenti, vbi probat matrimonium coactè contractum eſſe Iure diuino inualidum ex cauſa formali, finali,& efficiente.Confirmatur,Iura,quæ citantur, & ſolum mentionem faciunt huius metus cadentis in cõſtantem virum, non continent inhabilitatem hanc, quam dicit prima ſententia inductam ab Eccleſia, tanquam per eam primò inſtitutam,neque alibi extat vllus Canon continens inſtitutionem huius inhabilitatis Iure Eccleſiaſtico,& anterior: ergo nequit inſtitutio referri in Eccleſiam. Antecedens patet, quia illi Canones declarant metum conſtantis viri irritare matrimonium, & nihil in hoc ſtatuunt, quia agunt de matrimonio contracto, non autem contrahendo. Inſtitutio autem Eccleſiaſtica reducitur ſemper ad ſuam originem, quando eſt noua,vel ſi ex traditione eſt Apoſtolica, illa traditio habetur ex Conciliis, & antiquis Patribus; caſus autem præſens non ita reducitur, neque Eccleſia ſe remittit in illis Canonibus ad aliquod Ius antiquum, aut traditionem: ergo ex natura contractus, & prout primùm inſtitutum eſt,debet referri illa explicatio,non verò ad inſtitutionem Eccleſiæ.

Canones referunt hoc in ius diuinum.

29 *Cauſa irritans.*

Probatur conſequentia,quia in primis *c.Cùm locum,*&c.*de ſponſalibus*, &c. intelligi debet iuxta rationem,& cauſam, quam adducit Pontifex irritati matrimonij ex metu viri conſtantis. Hæc ratio præcisè deſumitur ex natura ipſius contractus, & Sacramenti; *Cum locum non habeat*, inquit,*conſenſus, vbi metus, vel coactio intercedit, neceſſe eſt, vt vbi aſſenſus cuiuſquam requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem ſolo conſenſu contrahitur, & vbi de ipſo quæritur, plena debet ſecuritate ille gaudere, cuius eſt animus indagandus, ne per timorem dicat ſibi placere quod odit, & ſequatur exitus, qui de inuitis ſolet nuptijs prouenire*, &c. Vbi Pontifex primùm ſumit rationem ex natura conſenſus liberi à coactione, quod eſt conſonum Iuri naturali, & ex inſtitutione Iuris diuini poſitiui. Deinde, fundat rationem quatenus per conſenſum liberum hoc modo perficitur tanquam per cauſam. Hanc eandem rationem aſſignat Innocentius III.*cap.Tuæ fraternitati,*&c. *de ſponſalibus & matrimon.* &c. vbi quæritur,an ſolis verbis contrahatur matrimonium?

Reſpondet, matrimonium verè contrahi per legitimum viri & mulieris conſenſum, &c. requiri verba in ordine ad Eccleſiam, & ſurdos & mutos poſſe contrahere matrimonium per mutuum conſenſum. Ex quibus Doctores colligunt contractum matrimonij ex diuina, & non Eccleſiaſtica inſtitutione fieri per conſenſum mutuum verbis, aut ſignis expreſſum; quia conſenſus eſt qui inducit contractum, in quo conſiſtit matrimonium, ſiue fiat Sacramentum, ſiue non;de quo *ſuprà* dictum eſt: ergo nullum eſt fundamentum interpretandi Pontificem *in c.Cùm locum,*allegando eandem cauſam, ex qua declarat matrimonium coactum eſſe nullum, loqui ſecundùm inſtitutionem Eccleſiæ, cùm cauſa ipſa allegata contineat diuinam inſtitutionem, & quæ determinauit de natura huius contractus.

Cauſa impedimenti eſt diuini iuris.

Item,Pontifex aſſignat aliam rationem,quam *ſuprà* Doctor expreſſit ex cauſa finali: *ne per timorem,*inquit,*dicat ſibi placere quod odit, & ſequatur exitus,qui de inuitis ſolet nuptijs prouenire*, &c.cui concordat illud 20.*q.*3.*cap.*Præſens,*quod quis non diligit, facilè contemnit*, &c. *& cap.* Requiſiuit, &c. dicitur *libera eſſe matrimonia, cùm coactiones difficiles ſoleant exitus frequenter habere*, &c. Cùm ergo matrimonium ſit indiuidua vitæ ſocietas per amorem mutuum, ad finem educandæ prolis, ideò Deus inſtituit illud in conſenſu libero vtriuſque,per quem contractus firmaretur,ne inuiti à fine deſtinato reſilirent. Eodem modo etiam inſtituit, vt idem conſenſus liber à coactione, quod non minùs ad talem finem facit, & ad mutuum amorem cum pacifica cohabitatione. Primum citra controuerſiam eſt diuinæ inſtitutionis: ergo & ſecundum: nam quod aliqui moderni doceant matrimonium non potuiſſe inſtitui ſine mutuo conſenſu,ideò id docent, quia vel conſenſus eſt cauſa formalis, vel materialis, & requiſitus ad hunc nexum ex fine,ad quem tendit: quod à fortiori probat conſenſum non eſſe debere coactum hac coactione, de qua loquimur: qui verò dicunt poſſe induci,aut potuiſſe vinculum à Deo, ſine dependentia à voluntate coniugum; ideò de facto docent non fuiſſe ſic inſtitutum, quia non congruebat fini præſcripto. Vnde id rectè Doctor colligit *ex illo Gen.*2. *Adhærebit vxori ſuæ*, &c. relinquendo, ſcilicet patrem, & matrem, non adhæret autem niſi libera, & non coacta voluntate eam accipiat. Et huius libertatis exemplum rectè ſtatuit *Gen.*24. in Rebecca,cuius voluntas explorata fuit antequàm parentes conſenſum præſtiterint in matrimonium eius cum Iſaac: ergo hæc inſtitutio ex præfatis Canonibus non colligitur eſſe

30 *Probatio à cauſa finali.*

Effectus ad eam legem pertinet, per quam determinatur cauſa.

Eccleſia

Declaratio reducenda ad ſuum fundamentum.

Eccleſiaſtica,ſed diuina ex fine, & cauſa contractus aſſignata *in prædicto cap.Cum locum*; ex quibus procedit declaratio.

31 *Contractus Iure diuino nullus nequit eſſe matrimonialis.*

Secundò probatur concluſio : Contractus Iure diuino, & naturali nullus nequit eſſe legitimus matrimonij,aut fieri legitimus per Eccleſiam; ſed contractus coactus per metum viri conſtantis eſt nullus lege diuina,& naturali; ergo nequit eſſe ex eadem lege legitimus matrimonij. Sumo contractum latè, vt obnoxius eſt reſtitutioni,& ſolubilis,aut irritari poteſt.Maior eſt certa. Minor recepta ab omnibus:quia tales contractus ſunt ipſo humano Iure nulli, aut irritandi, quia per eum res non tranſit in iuſtam poſſeſſionem alterius : aut dominium,cùm hoc requirat tranſlationem liberam,& antequàm irritetur contractus,qui eam poſſidet,tenetur eam reſtituere ex diuino & naturali Iure, quo quis nequit priuari re ſua iniuſtè. Probatur conſequentia, quia contractus matrimonij ex natura ſua eſt inſolubilis ex diuina inſtitutione : ergo nequit fundari in aliquo ſolubili; & quod diuina lege,aut naturali irritum eſt, aut irritandum: ergo non ex ſola Eccleſiaſtica, aut humana inſtitutione eſt nullus,ſed ex diuina, qua habet vt fiat per conſenſum legitimum, & irreuocabilem, ſiue per humanam legem, ſiue etiam per propriam voluntatem; ea enim ratione,qua inducta eſt diuiſio rerum, & proprietas, Deo approbante in Decalogo,manet res in proprietate ſui domini,niſi ipſe eam iuſtè transferat, & per liberum conſenſum, quando lex aliter non diſponit in pœnam negligentiæ, aut delicti,& hoc ad communem pacem, & ſocietatem legitimè ſeruandam.

Sequit fundari in vinculo ſolubili.

32 *Reſponſio.*

Dices inde ſequi quòd etiam conſenſus metu leui, & inconſtantis extortus annullat matrimonium, quia cæteri contractus tali metu facti ſunt obnoxij reſtitutioni in foro conſcientiæ, quia deficit tranſlatio libera.

Impugnatur.

Contrà.Non ſequitur,ſed argumentum à fortiori concludit dato antecedente; & peto qua lege conſenſus coactus non transferat dominium in foro interno animæ? non alia quàm ex lege illius fori propria,quæ eſt diuina, & naturalis, quæ iudicat de occultis : ergo contractus nullus illa lege non poteſt eſſe matrimonialis inducens vinculum inſolubile,niſi ipſa lege, & voluntate legiſlatoris ſuppleatur. Sed conſenſus coactus per metum viri conſtantis non inducit contractum legitimum in foro conſcientiæ obſtante diuina lege : ergo neque matrimonialem; cur autem metus leuis non annullat contractum matrimonij, non eſt ex inſtitutione Eccleſiæ, ſed ex diuina inſtitutione, quam per declarationem Eccleſiæ cognoſcimus, quæ declarat requiri conſenſum liberum à coactione, quæ cadat in virum conſtantem, ad valorem matrimonij; quod non annullatur per metum viri inconſtantis, & leuis, quia id non declarat Eccleſia, imò excludit per exceptionem ſolius metus cadentis in conſtantem virum,diuina inſtitutio ex declaratione Eccleſiæ eſt petenda, quæ inſtitutio congrua fuit propter præceptum & neceſſitatem propagationis, & ad excludendos prætextus faciles ad ſoluendum matrimonium, quod Deus voluit eſſe inſolubile, niſi in caſu præfato, aut quando deeſt circumſtantia lege ſtatuta, vt contrahentes ſint habiles.

Cur matrimonium ex leui metu factum teneat?

Tertiò. Omnis ratio & congruentia, quæ probat neceſſitatem conſenſus proprij coniugum, ita vt parentes pro filiis infantibus contrahentes, aut tutores non perficiant matrimonium pupillorum nomine,quamuis alij contractus valeant nomine ipſorum, omnis, inquam, talis ratio reducitur ad neceſſitatem conſenſus liberi ipſorum coniugum ex diuina inſtitutione; ſed perinde etiam probatur neceſſarium eſſe illum conſenſum liberum eſſe à coactione prædicta ex diuina inſtitutione, ex qua conſenſus coactus non reputatur pro vero conſenſu, & libertatis neceſſariæ ad contractum in foro conſcientiæ : quia conſentiens licèt ſit voluntarius, tamen electio eius magis ſpecificatur à motiuo coactionis, tanquam à fine operantis, quàm à tranſlatione rei, in quam non conſentit, niſi vt præcisè eſt medium liberandi ſeipſum à coactione graui,quæ infertur, & eius cauſa, quæ applicatur. Conſenſus autem liber in matrimonio, & perſonalis ideò requiritur, quia vinculum amoris naturalis per indiuiduam ſocietatem,quæ prima eſt in genere humano,inducitur per matrimonium:ergo requiritur conſenſus in eo gradu liber ex diuina inſtitutione,quo ſpecificatur à ſuo fine principaliter,& vt ex eius motiuo procedit, non autem ex motiuo contrario, & ſolicitante perpetuum diſſidium, & odium inter contrahentes, contra naturam ſpecificam huius contractus, & finem matrimonij à Deo inſtitutum, & lege inſeparabilem:qui enim determinat finem, determinat etiam media ad finem in eo gradu,quo ſunt media, & non aliter. Alias rationes non contemnendas pro hac concluſione vide apud Sanchez loco præfato.

33 *Tertia probatio.*

Coactio à cauſa magis ſpecificatur, quàm à fine contractus.

Requiri conſenſum à fine ſpecificatum.

Media ſequiſitur naturam finis.

Obiicies primò. Quia metus cadens in conſtantem virum aut annullaret contractum Iure diuino, & non Eccleſiaſtico ex defectu libertatis, aut ex iniuria illata : ſed vtrumque horum perinde reperitur in metu leui : ergo ſignum eſt Iure Eccleſiaſtico induci hoc impedimentum, non verò Iure diuino,aut naturali.

34 *Prima obiectio.*

Reſpondetur primariò ex defectu libertatis requiſitæ Iure diuino,vt *ſuprà* probatum eſt, & conſequenter ratione iniuriæ illatæ, per coactionem talem. Neutrum inuenitur in eo gradu in metu leui, cuius cauſa eſt in apprehenſione erronea, & non ſubſiſtit in re ipſa, aut in recta ratione; ac proinde non tollit libertatem in eodem gradu, quo metus conſtantis viri, quia etiam ob hunc metum Iura dant actionem in foro externo,non ita ob metum leuem. Magna ergo eſt differentia vtriuſque. Ratio adducta perinde vrget etiam in ſententia propria:quare enim Eccleſia annullarit contractum matrimonij ex metu viri conſtantis,& non ex metu leui initum, niſi ex diuerſitate præmiſſa : lex enim debet reſpicere ea quæ in recta ratione communiter fundantur, & non quæ ex accidenti in hoc, aut illo eueniunt ex propria infirmitate, aut corruptione. Sicut ergo Eccleſia habet rationem vnius,& non alterius metus, quantùm ad nullitatem matrimonij, iuxta primam ſententiam, ita Deus perinde inſtituendo contractum voluit eſſe liberum à coactione proueniente à metu graui,& non à metu leui; & hoc declarat Eccleſia ex prima inſtitutione contractus in conſenſu libero hoc modo.

Reſponſio.

Differentia inter metum leuem,& graue.

Quod amplius eſt, dico Eccleſiam non potuiſſe hanc differentiã inducere:quod ſuppoſito

35 *Eccleſiam nõ potuiſſe indu-*

vere, hoc impedimentum.

quòd vinculum hoc ſit indiſſolubile ex diuina inſtitutione, & alligatum contractui legitimo, qui excluderet defectum libertatis, & iniuſtiam, ſicut Eccleſia nequit facere, quin contractus etiam initus per conſenſum extortum per metum leuem non ſit obnoxius nullitati in foro conſcientiæ, quia eſt contra legem diuinam, ita etiam ex ratione communi contractus, matrimonium eſſet nullum, niſi Deus ſpecialiter excipieret coactionem grauem. Quia ſi contractus non eſt legitimus, qui fit contra legem poſitiuam humanam, à fortiori non erit legitimus, qui fit contra legem Dei fortiùs ligantem. Sicut ergo Deus ſolus excipere potuit hunc contractum, ne irritaretur per metum leuem in foro conſcientiæ, ita etiam inſtituit, vt per ſolum grauem fieret ipſo Iure diuino nullus: ex quo patet ad rationem adductam.

35 *Secunda reſponſio. Matrimoniũ eſſe nullum ſi metus dedit cauſam.*

Reſponderi poteſt ſecundò, Iure diuino irritari in foro conſcientiæ matrimonium quocunque metu extortum, ſi ipſe metus ſit tota cauſa conſenſus, & Eccleſiam nihil circa hoc mutaſſe, aſſerens metum cadentem in conſtantem virum reddere matrimonium nullum: quia Eccleſia ſequitur præſumptionem fori externi, qui fundatur in cauſa metus, quando eſt leuis, non præſumitur coactio repugnans libertati; quando verò grauis, contrarium præſumitur; ſi tamen metus ex cauſa leui ſit adeò grauis in affectu interno, vt tollat omnino ſpontaneum conſenſum, ita vt nullo modo patiens vellet contractum niſi ex terrore, tunc tollitur conſenſus liber requiſitus ad matrimonium, *cùm locum non habeat conſenſus, vbi metus & coactio intercedit*, &c. *cap. Cum locum*, &c. *de ſponſalibus*, &c. & plena libertate debet gaudere matrimonium loco citato, vt procedat ex electione ſpontanea, & non coacta, Ius enim ſtatuens diſcrimen inter metum leuem, & grauem, innititur præſumptioni, vt dixi, ex natura cauſæ, vbi autem veritas in foro occulto conſcientiæ (de quo nequit ſciri publicè niſi ex natura cauſæ applicatæ) elidit præſumptionem; in foro perinde conſcientiæ ſtandum eſt veritati rei, & non præſumptioni, vt patet in ſimili caſu præſumptionis, quo ſponſalia per copulam ante Tridentinum tranſibant in matrimonium, quia Eccleſia præſumebat copulam maritali conſenſui inniti: ſi tamen in veritate animus non fuit maritalis, ſed fornicarius, matrimonium erat in foro conſcientiæ nullum. Sic etiam ficto animo proferens verba exprimentia exteriùs, nullum contrahit matrimonium, quamuis in facie Eccleſiæ præſumatur conſentiens, & matrimonium tenet: quia in foro conſcientiæ veritas prævalet præſumptioni. *c. Tuæ, cap. Is qui fidem*, &c. *de ſponſalibus*. Sicut ergo reliqui contractus metu ex leui cauſa initi, in foro conſcientiæ non tenent, ſi metus ſolus dedit cauſam contractui, ita neque matrimonium, quod requirit maiorem libertatem, valebit: vbi enim cæteri contractus propter metum ſunt reſcindendi, matrimonium erit nullum.

Declaratio Eccleſiæ innititur præſumptioni.

Exemplum de matrimonio præſumpto.

Aliud de ficto.

37 *Metus ex cauſa leui poteſt eſſe grauis in perſona.*

Metus autem ex cauſa leui quoad affectum poteſt eſſe ita grauis reſpectiuè ad perſonam, vt eundem effectum inducat, quantùm ad priuationem libertatis, quem metus grauis in viro conſtante operatur. Hinc etiam Doctores metum grauem reſpectiuè ad perſonam attendi debere dicunt propter libertatem requiſitam conſenſus ſpontanei, ſine quo non valet contractus. Hanc ſententiam tenet noſter Roderiquez 2. *tomo Summæ, cap.* 8. Decius *reg. in omnibus cauſis* 29. *ff. de reg. iuris.* Nauarr. *in Summa Latina cap.* 22. *lib.* 3. *conſil. conſ.* 84. *de regul. lib.* 1. *de his quæ vi*, &c. *conſ.* 1. 3. 5. *&* 9. Iacobatius *de Concilijs, lib.* 4. *art.* 4. *in tomo* 11. *tract. Iuris.* Veracruz *prima parte ſpeculi art.* 8. Probabilem tenet Ledeſma *in* 4. 2. *part. q.* 46. Henriq. *lib.* 11. *de matrim. cap.* 9. Salzedo *ſuper regula* 592. & probabilem etiam docet Sanch. *lib.* 4. *diſput.* 17. maximè dicendo metum irritare matrimonium ex Iure diuino.

38 *Declaratio prioris reſponſionis.*

Aduertendum tamen metum grauem in affectu, licèt ex cauſa leui in æſtimatione prudentum, aliquando eſſe, aliquando verò leuem, ſiue ex cauſa leui, ſiue ex cauſa graui, reſpectiuè ad conſenſum præſtitum. Tenendo ergo hanc ſententiam dicendum eſt vniuerſaliter illum metum eſſe grauem ex quacunque cauſa oriatur grauem dico in affectu, & præiudicantem, libertati conſenſus, qui non eſt ſolùm impulſiuus per modum excitantis ad conſenſum, ſed dat cauſam finalem conſenſui, ita vt nullo modo daretur conſenſus niſi ſummouendum cauſam metus, & ipſum metum, & nullum ſit motiui oppugnandi propoſitum voluntati, quod affectat propter ſe, niſi tantùm ſummotio metus, & cauſæ eius hîc & nunc; talis autem conſenſus eſt ſimpliciter coactus, & vt eſt matrimonij, non eſt ipſius propter ſe, ſed vt eſt medium ſummouendi metum. Econtrà ſiue cauſa leuis, ſiue grauis ſit, modò metus ſit leuis in affectu, & ſolùm excitans ad conſenſum, qui aliàs ſit propter finem intrinſecum ipſius contractus, tunc non dat cauſam contractui finalem, & valet in foro conſcientiæ quantumlibet in foro externo præſumatur nullus ob cauſam metus grauis; & ſi dicatur Eccleſiam induxiſſe impedimentum inhabilitatis in caſu coactionis grauis ex cauſa, eſſet nullus: tamen tenendo ſententiam quam ſequimur erit validum matrimonium; quia conſenſus ſpontaneus eſt, vt reſpicit ſuum motiuum finale, & ex mera electione, licèt ad eum excitet metus leuis in affectu; v. g. aliquis contrahens ſponſalia accedit animo maritali ad ſponſam, quam omnino vult ducere: ſi adiiciatur ad hoc metus ex cauſa graui, non poteſt eſſe grauis in affectu, quia talis non eſt repugnans, ſed potiùs promouet interiùs conſenſum, quem habet, in ſuum finem: metus autem eſt circa nolitum, & repugnans appetitui elicito voluntatis: in propoſito caſu voluntas non eſt repugnans, ſed inclinata in conſenſum: ergo, &c.

Quando metus leuis dat cauſam finalem irritat.

Metus ex graui cauſa in voluntate inclinata aliàs non irritat matrimonium.

39 *Deum nihil noui conſtituiſſe circa conſenſum coactum.*

Hinc ſequitur Deum non inſtituiſſe aliquid ſpeciale circa contractum matrimonialem, quantùm ad libertatem neceſſariam conſenſus, præter id quod commune eſt cæteris. Doctores autem & Eccleſia loquentes præcisè de coactione viri conſtantis, innituntur præſumptioni fori externi. Ex quo patet ad argumentum in oppoſitum, vna vel altera via, dicendo ſcilicet quòd ex diuina inſtitutione tantùm metus cadens in conſtantem virum annullet matrimonium, attendendo tantùm ad metum rationabilem, vt ex eo eſt conſenſus, vel dicendo ex ſecunda reſponſione omnem metum ex quacunque cauſa ortum, qui dat cauſam, & finem conſenſui, annullare contractum ſecundùm veritatem, & in foro conſcientiæ, non ſecundùm præſumptionem.

Reſponſio problematica.

Obiicies

Obiectio. Obiicies secundò: Baptismus requirit consensum adulti, tamen coactus sufficit: ergo etiam coactus non irritat Iure diuino matrimonium.

Responsio. Aliter cõsensus ad Baptismum, aliter requiritur ad matrimonium. Respondetur non requiri consensum adulti ad Baptismum, vt materia, & forma, sicut ad matrimonium; sed vt conditionem, ideóque consensum coactum sufficere, per quem inclinatur voluntas efficaciter ad receptionem eius: non ita in matrimonio, quia requiritur vt perficiatur contractus eius per consensum mutuum personalem, & liberum, in forma, & materia, ex diuina institutione; est enim contractus onerosus, ad quem Deus instituit hominem debere de libero suo consensu excludente coactionem grauem induci, & hoc requirit finis, & ratio specifica huius contractus.

40 *Tertia obiectio.* Obiicies tertiò: Nihil magis contrariatur contractui, quàm dolus & error; sed hic non irritat matrimonium, nisi sit personæ, aut conditionis: ergo metus non irritat, nisi solo Iure Ecclesiastico.

Responsio. Respondetur negando consequentiam: ad antecedens verò dicetur *dist. sequenti*: quis error, & quo Iure dirimat matrimonium, nempe vtrumque Iure diuino, & non Ecclesiastico dirimere ex defectu libertatis, & consensus; sicut metus grauis, qui magis repugnat libertati consensus, quàm ignorantia, & error, quia metus positiuè repugnat, error verò solùm priuatiuè, & ex defectu intellectus.

41 *Obiectio contra conclusionem ex libertate absoluta contractus.* f *Contra hoc, si iste coactus metu simpliciter*, &c. Obiicit contra conclusionem principalem, primò, quia consensus coactus, supple ex metu, est absolutus, & transfert dominium; est enim conformis verbis, per quæ exprimitur, quæ sunt signa consensus absoluti, & non conditionati. Debet autem proferens verba habere consensum conformem, & absolutum, ne mentiatur perniciosè, vt *suprà* probauit §. *Hic dicitur*, &c.

Secunda obiectio. Secundò contrahens ex metu peccati validè contrahit: ergo etiam contrahens ex metu pœnæ, vel damni.

Tertia obiectio. Tertiò, contrahens ex metu mali in proximo validè contrahit, siue sit peccati, siue pœnæ.

42 *Responsio ex libertate intentionis requisita in ministro.* g *Ad solutionem istorum*, &c. Respondet primò ex ratione Sacramenti, ad quod requiritur intentio libera in ministro: *Quamuis hoc*, inquit, *non sit ita notum, sicut notum est requiri libertatem ad contractum.* Ministri huius Sacramenti sunt ipsi contrahentes, vt dicit *distinct.* 26. meritò dicit non esse notum libertatem in eo gradu requiri ad intentionem ministri; sicut ad contractum: quia intentione, coacta etiam, ministri, saluatur intentio Christi, & Ecclesiæ: quod sufficit ad perficiendum Sacramentum, adhibitis materia, & forma. *Ministri huius Sacramẽti sunt ipsi contrahentes.* Cæterùm in hoc Sacramento est ratio specialis, quia contrahentes ministrant Sacramentum, inquantùm contrahunt, si sunt baptizati: quidquid ergo requiritur ad contractum validum, requiritur ad Sacramentum. Quia tamen manifestior est ratio desumpta ex natura contractus, quàm Sacramenti, & ministri intentione, licèt hic coniuncta sint; ideò dicit non esse ita notum primum, sicut est notum secundum.

43 *Secunda responsio.* Hoc ergo præsuppositio respondet secundò ad primum, quòd ille, cui incutitur metus peccati mortalis, aut carceris, seu alterius pœnæ, secundùm rectam rationem, debet dicere verba matrimonialia exteriùs, & habere consensum conformem interiùs. Intelligit metum peccati mortalis secundùm rectam rationem, illum qui est mendacij pernicioſi, si fictè diceret verba, sine consensu debito, quem repræsentant, quando scilicet est constitutus in ea perplexitate, vt vel mentiatur dicendo verba fictè, vel certè det consensum per metum. Negat autem per talem consensum transferri potestatem corporis, vel ex defectu consensus liberi requisiti ex ratione communi contractus; vel quia talis in specie non ratificatur à superiori domino, qui est Deus. *Perplexitas consentientis.*

Hæc solutio trimembris patet ex responsione præmissa ad primum argumentum oppositæ sententiæ, secundùm vtramque viam ibi assignatam: consensus ergo ille, licèt sit absolutus, impeditur per metum; est autem absolutus, quamuis imbibat conditionem præsuppositam legis annullantis, quia est absolutus, quantùm est ex parte consentientis in talibus circumstantiis; ex quo patet ad replicam, vide textum.

h *Ad secundum dico*, &c. Respondet ad secundam obiectionem, nempe si consensus fiat ex zelo iustitiæ, & ad euitandum peccatum, tenere consensum, & contractum factum, quia nempe hîc consensus est ab intrinseco, & secundùm rectam rationem, & non ex commodo, sed ex iustitia, de quo superiùs diximus: verbi gratia, quando aliquis contrahit cum concubina metu diuinæ offensæ, & ne ampliùs in peccatum incidat: vel aliquis timore scandali contrahat, & huiusmodi. 44 *Responsio ad secundum.*

Hinc infertur primò, quòd si aliquis ex metu reuerentiali contrahat, validum esse contractum, si ille consensus fiat ex motiuo iustitiæ seruandæ, aut morem gerendi, præcepto patris, aut consilio superiorum, & voluntati: quòd si consensus sit ex metu reuerentiali, cui adiunguntur minæ, & periculum damni grauis, est cadens in constantem virum, & annullat matrimonium: quia metus ille ex affectu commodi procedit, & non iustitiæ. Vide plura de hoc apud Sanchez *lib. 4. disput. 6.* *Illatio. Cõtractus ex metu reuerẽtiali est validus.*

Infertur secundò, quòd si aliquis metu grauis contraxit matrimonium, quòd si eodem metu inductus fuerit ad consummationem eius, si consummatio facta sit ex affectu iustitiæ, & spontanea ne peccaret, valere matrimonium, *cap. Is qui fidem*, &c. *de sponsalibus*, &c. & communiter Doctores *in præsenti distinct.* vt D. Thomas *artic. 3. quæstiunc. 2. ad 2.* D. Bonauentura *quæst. 2.* Richardus *artic. 2. quæst. 2.* Paludanus *quæst. 1. artic. 4.* Glossa *in cap. consultationi*, &c. *eodem.* Summistæ *verb. Matrimonium*, qui dicunt per copulam spontaneam animo maritali habitam matrimonium nullum ex metu ratificari. Ratio est, quia metus in casu proposito mutat rationem causæ, quam habuit in priori contractu; quia in illo fuit causa non solùm compulsiua, sed etiam finalis, & dans speciem actui, id est, consensum specificans ex solo affectu commodi ad remouendum damnum; in casu copulæ sequentis ex animo maritali, est solùm excitans, & consensus maritalis est nouus, & diuersus, & conceptus ex regula iustitiæ ad euitandum peccatum, quia aliàs non liceret habere copulam ex vi prioris consensus coacti: consensus ergo maritalis superueniens specificatur ab ipso contractu, & fine eius, ratificat priorem contractum, 45 *Secunda illatio. Matrimoniũ contractũ ex metu validatur per cõsensum sequentem.*

Secuta copula animo maritali ad euitandum peccatum validat matrimonium.

& reddit copulam licitam, eſt concomitans eum conſenſu alterius coniugis, qui manet aliàs ſuſpenſus, & nullus donec accedat conſenſus patientis coactionem.

46 Idem dicendum ſi ex vtraque parte fuit coactio, modò ſuperueniat conſenſus maritalis mutuus in ordine ad copulam. Hoc matrimonium ita ratificatum per conſenſum præmiſſum, non eſt matrimonium præſumptum, ſed reale, & ſecundùm veritatem rei, vel in foro conſcientiæ, vel aliquando etiam in foro externo, vt ſi metum paſſus affirmet ſe de nouo conſentire in contractum, qui aliàs nullus erat per conſenſum priorem, & metum, afferens ſe conſentire in copulam non ex coactione, quæ infertur, ſed ne illicita ſit, & ad ſalutem animæ ſuæ, & ne ex facto ſequatur ſcandalum. Tunc matrimonium erit validum in foro exteriori ſuppoſito vero conſenſu maritali. Si verò adhibeat conſenſum internum tantùm, & factum externum, erit ſaltem matrimonium verum in foro conſcientiæ, licèt aliqui id negent.

47 *Dubium de valore huius matrimonij in foro externo.*

Dubium eſt, ſi in foro externo, & coram Eccleſia fiet verum matrimonium. Idem etiam dubium non obſtantibus præmiſſis manet etiam quoad valorem matrimonij in foro conſcientiæ. Qui dicunt inhabilitari perſonas pro eo tempore, quo durat coactio; conſequenter dicerent, quòd neque in foro interno, neque externo valeat matrimonium: quia conſenſus maritalis non perficit contractum, quia inhabiles ſunt perſonæ ad contrahendum per legem; ideóque donec recedat coactio, nullus conſenſus erit legitimus: hæc ſatis conſequenter dicta ſunt, & patet in aliis impedimentis irritantibus, quamdiu perſiſtunt, non valere matrimonium. Hanc tenet Sanchez *diſput.* 18. *lib.* 4. Aliud fundamentum eſſe poteſt, nempe durante coactione non poſſe copulam haberi ex conſenſu maritali: ergo etiam neque in foro conſcientiæ valebit matrimonium in caſu præmiſſo ex vtraque cauſa.

Prima ſententia.

Sententia affirmans eſſe matrimoniũ ſecuta copula.

Alia ſententia tenet matrimonium in foro externo valere, *cap... de eo qui duxit in matrimonium*, &c. vbi gloſſa *in cap. conſultationi*, cum gloſſa *cap. Ex literis, de ſponſalib. impub.* quibus præſumitur matrimonium ſubſecuta copula, ex ratione aliàs allegata: quia nempe Eccleſia præſumit conſenſum maritalem, qui debet ineſſe ſecundùm rectam rationem, & legem. Pro hac facit Paludan. Supplementum Gabrielis *hic dubio* 3. Sotus *quæſt.* 1. *art.* 3. Angles *ſuprà* citatus, & Barthol. de Ledeſma *dub.* 23. Vega *lib.* 2. *Summæ caſu* 513. & probabilem cenſent Henriquez & Sanchez citati. Idem de ſponſalibus quando copula ſequitur etiam coacta olim tranſiuiſſe in matrimonium, docent Couarr. 4. *decret.* 1. *cap.* 4. Cuccus *lib.* 1. *Inſtitut.* Maior. *tit.* 10. Hoſtienſis *cap. Is qui fidem*, &c. *de ſponſalibus*, &c. Ioannes Andreas *ibidem*; dicens fœminam poſſe ſolùm allegare contra præſumptionem ſe vim paſſam, non autem virum, qui opprimi nequit.

48 *Prima concluſio eſſe dubiã præſumptionem.*

Dico primò præſumptionem in hoc caſu eſſe dubiam, quia eadem cauſa manens elidit præſumptionem, nempe coactio. In prædictis autem Iuribus fundatur præſumptio in copula ſpontanea, ad quam vis exterior non compellebat, & ceſſante coactione. Vnde ſicut Eccleſia nequit præſumere conſenſum ſpontaneum ex cauſa metus in contractu ſequente, quia metus ille præſumitur cauſa conſenſus, ita etiam ſuppoſita perſeuerantia eiuſdem coactionis ad conſummationem matrimonij coacti, manet dubia præſumptio in facto externo conſummationis, quamdiu voluntas ſubeſt coactioni: quia ex offenſione libertatis offenditur, & deliberatio, & iudicium obſcuratur in operante, de quo aliter præſumendum eſt in repentinis, & coactis, aliter verò quando ſpontaneè, & ex deliberatione operatur.

49 *Secunda concluſio, valere in foro conſcientiæ. Reſponſio ad oppoſitam rationem.*

Dico ſecundò, quidquid ſit de præſumptione, matrimonium eſſe validum in foro conſcientiæ modò præceſſit conſenſus maritalis, quia nihil deeſt requiſitum: copula enim ex conſenſu maritali prouenit. Ad rationem primam in contrarium aliàs dictum eſt, Iure diuino reddi matrimonium coactum nullum ex defectu libertatis, non autem Iure Eccleſiaſtico: quia Eccleſia declarat ſecundùm Ius diuinum, & non ſtatuit. Ad ſecundum reſpondetur, ſicut in poteſtate libera hominis eſt non peccare exercendo actum, ad quem compelletur; ſic etiam conſentire in actum, vt fieri debet ſine peccato, hunc conſenſum ex caſu, & occaſione metus ſollicitat, libera verò electio, & recta ratio in homine conſtante cauſat, excitat, vt dixi, metus, & coactio, non verò ſpecificat. In moralibus autem facilis eſt diſtinctio inter cauſam excitantem, & ſpecificantem actum: verbi gratia, ſtipendium oblatum Sacerdoti, vt ſacrificium hic & nunc offerat, vel præceptum ſuperioris; tamen oblatio ab his non ſpecificatur intrinſecè, ſed à cultu Dei, neque refert, vt idem medium, quod habet diuerſam efficaciam, ad diuerſos fines, cadat ſimul ſub duplici electione, quarum neutra communicat alteri: verbi gratia, vt quis emat equum ad vecturam, & arandum. Sic in propoſito conſummans ex metu, & coactione matrimonium, intendit ſummouere metum, & libertatem ſuam; conſummans ſimiliter animo matrimoniali intendit ſummouere peecatum, & ſic conſummatio ex vtroque fine ſimul contingere poteſt, quia vt fit animo maritali, eſt medium proportionatũ etiam ad ſummouendam coactionem ſecundùm rectam rationem eligibile, & ille finis erit ſecundarius, & extrinſecus actus, intrinſecus verò recta ratio, & honeſtas actus. Dici ergo poteſt metum eſſe ſolùm cauſam excitantem, & non ſpecificantem actum, niſi ſecundùm *quid*, & remotè, vt nempe concipitur ſecundùm rectam rationem, & ex fine primario intrinſeco.

Cauſa excitans & ſpecificans actum diuerſa eſt.

50 *Tertia concluſio. Aliis modis ratificari matrimonium.*

Dico tertiò, matrimonium ex metu coactum poſſe ratificari aliis modis, vt fiat præſumptum. Primò, per cohabitationem mutuam, & ſpontaneam, ceſſante errore, metu, & cauſa eius, manente altero in ſua libertate, vt recedere poſſit abſque impedimento, & reclamare contra factum ex coactione. Quia his omnibus concurrentibus non præſumitur aliqua cohabitationis cauſa ſufficiens, niſi ratificatio prioris contractus. Ita communiter Doctores. Si autem error, quo putaret priorem contractum fuiſſe validum, ſubſit, aut ipſe metus durat, aut cauſa metus, & ſubiectio inde proueniens, aut defectus eorum, quæ ad receſſum, aut reclamationem ſunt neceſſaria; cohabitatio ex his ſumet interpretationem, & non ex ratificatione.

Ratificatur etiam ſi ceſſantibus dictis impedimentis ſpontaneè, & in plena libertate exiſtentis ſe complectantur vt coniuges. Hæc omnia

nia habent locum post Tridentinum, modò Parochus, & testes adhibiti sunt præsentes contractui, & ignorantes impedimentum metus, & coactionis: illi ergo actus omnes significant ratificationem matrimonij ab vtrisque.

51 *Ad tertiam obiectionẽ respõsio.*

i *Ad tertium*, &c. Supple obiectionem superiùs factam, respondet, si timetur pœna in proximo, & timor ille sit grauis, seu cadens in virum constantem, irritare contractum. Si verò timeatur peccatum tantùm, vt prostitutio, & huiusmodi, esse opus perfectum si ducatur persona, in qua est periculum, & valere matrimonium, quia procedit ex electione libera, & secundùm charitatem. Hæc responsio quoad vtramque partem patet ex dictis.

52 *Responsio ad argumenta principalia. Diuersitas inter metum, & blanditias.*

k *Ad primum argumentum*, &c. Respondet ad argumenta præliminaria: quoad primum, & secundum patet responsio ex litera.

Ad tertium, negat paritatem inter inuoluntarium ex terrore, & inuoluntarium ex blanditiis, ad sollicitandum, scilicet consensum voluntatis. Hæc doctrina est communis, blanditiæ enim non annullant actum ex natura sua, vt tenet D. Bonauentura *hic quæst.* 1. Richardus *art.* 1. *q.* 1. *ad* 3. Durandus *quæst.* 2. *ad* 1. D. Thomas 1. 2. *q.* 6. *art.* 6. Aduertendum tamen id intelligendum esse ex natura actus; si tamen procedat à tali persona, qua solet damnum inferre, aut illaturus meritò præsumitur, & potest inferre, & solet, quando voluntati eius non cedit*ur*, tunc blanditiæ eius, & illecebræ, vt habent coniunctum timorem tantùm, & grauem, possunt causare inuoluntarium ex metu, & contractum eo metu factum irritare. Felinus *cap. Causam matrimonij*, &c. *de officio delegati.* Ioan. Andreas *c. fin. qui clerici, vel vouen.* Abb. *cap. Cùm dilectus*, &c. *de his quæ vi*, &c. Sotus *in hac distinct. part.* 1. *art.* 2. Manuel *tomo* 1. *Summ. cap.* 23. Henriquez citatus. In hoc casu idem dicendum est, quod de contractu ex metu per causam expressam, & minas; quia metus implicitus eundem effectum inducit, etiam in viro constante, & perinde derogat libertati consensus. Idem docent aliqui de precibus, quando sunt instantes, importunæ, & sæpiùs inculcatæ, quarum fastidio cedit voluntas per coactionem. Sed attendendum est, si metus coniungatur cadens in constantem virum, vt si sint à Principe, qui æquo animo non fert repulsam.

Metus illecebris coniunctus irritat contractum.

Ad vltimum patet responsio ex litera, & iis quæ diximus *suprà in hoc casu dist.* 28. *dub.* 3. vbi iuxta glossam citatam interpretantur leges ciuiles, quibus statuitur, vt filij ex consensu parentum ineant matrimonium, de consilio id ordinare, non de præcepto. Doctor autem hîc admittere videtur esse præcepti; sed per Canones illa Iura fuisse correcta. Quod etiam verum esse, quantùm ad libertatem filiorum, patet ex ibi dictis. Aliqui etiam docent quandoque illas leges fuisse receptas per Ecclesiam, & statuisse impedimentum dirimens: sed hoc etiam fuit per posteriores Canones sublatum. 53 *Ad vltimũ.*

Argumentum ex matrimonio spirituali, licèt in aliquibus teneat, non tamen in omnibus concludit, nisi vbi ex natura actus, & legum præscriptione æquiparantur in proposito ex natura actus, vt quando quis eligitur sine suo consensu ad Episcopatum, & Pontifex cogit ad subeundum onus, conditio electi fit melior; at in matrimonio corporali fit deterior. *Argumẽtum ex spirituali matrimonio nõ semper concludit.*

DISTINCTIO XXX.

Quid excludat consensum?

NEc solùm coactio impedit, vel excludit consensum, sed etiam error. Non autem omnis error consensum impedit. Est enim error alius personæ, alius fortunæ, alius conditionis, alius qualitatis. Error personæ, quando hic putatur esse homo ille, & est alius. Error fortunæ, quando putatur esse diues, qui pauper est, vel è conuerso. Error conditionis, quando putatur esse liber, qui seruus est. Error qualitatis, quando putatur esse bonus, qui malus est. Error fortunæ, & qualitatis coniugij consensum non excludit. Error verò conditionis coniugalem consensum euacuat; de qua conditione postmodum tractabimus. Error quoque personæ consensum coniugalem non admittit, [vt si quis fœminam nobilem in coniugium petat, & pro ea alia ignobilis tradatur ei, non est inter eos coniugium, quia non consensit vir in istam, sed in aliam.] Vt si quis promitteret mihi se venditurum aurum, & pro auro auferret mihi aurichalcum, & ita me deciperet: nunquid dicerer consensisse in aurichalcum? nunquam volui emere aurichalcum, nec ergo in illud consensi: quia consensus non nisi voluntatis est. Sicut ergo error materiæ excludit consensum, ita & in coniugio error personæ.

A Multiplex error.

29. quæst. 1. post princ. vbi totũ ponitur quod hic habetur, vsque ad para. seq. Dist. 36. huius.

Oppositio Genes. 29. d Solutio.

Sed obiicitur de Iacob, qui pro Rachel ſeptem annis ſeruierat, & ſuppoſita eſt ei Lia, nunquid error perſonæ excluſit coniugium, cùm non in eam, ſed in Rachel conſenſerit? Sed quod ibi factum eſt, in myſterio geſtum non improbè traditur; ibi tamen etſi non præceſſit, ſecutus eſt conſenſus, nec ex illo concubitu, qui conſenſum præceſſit, fornicarij iudicantur, cùm ille maritali affectu eam cognouerit, & illa vxorio affectu debitum perſoluerit, putans lege primogenitarum, & paternis imperiis ſe illi iure copulatam. Excuſatur etiam, quia Dei conſilio in myſterio ita actum eſt. Hodie etiam excuſaretur ille, cui inſcio vxoris ſoror lectulum eius ingreſſa ſe ſubiiceret, quæ cum ſine ſpe coniugij perpetuò manere cenſeatur, ille tamen qui cognouit eam per ignorantiam, excuſatur: quod per ſimile probatur. Si enim diabolus transfigurans ſe in Angelum lucis credatur bonus, non eſt error periculoſus. Quòd autem vir ille in illam mulierem non conſenſerit, ex ſimili oſtenditur. Si quis hæreticus nomine Auguſtini, vel Ambroſij, alicui Catholico ſe offerret, eúmque ad ſuæ fidei imitationem vocaret: ſi ille aſſentiret, in cuius ſententiam fidei diceretur conſenſiſſe? Non in hæreticorum ſectam, ſed in integritatem fidei, quam ille hæreticus ſe mentiebatur habere. Error verò fortunæ conſenſum non excludit. Quæ enim nubit pauperi, putans illum eſſe diuitem, non poteſt renunciare priori conditioni, quamuis errauerit. Nec error qualitatis, vt ſi quis ducat vxorem meretricem, vel corruptam, quam putat eſſe caſtam, vel virginem, non poteſt eam dimittere.

34. quæſt. 1. & 2. cap. In lectum.

1. Cor. 11. c

De coniugio Mariæ & Ioſeph.

B

Auguſtin. lib. 23. contra Fauſtũ. Manich. c. 8. & 9. tomo 6.

PRæmiſſis aliquid addendum eſt de modo illius conſenſus, qui inter Mariam, & Ioſeph interceſſit. Sanè credi poteſt, non ſolùm Mariam, ſed etiam Ioſeph apud ſe diſpoſuiſſe virginitatem ſeruare velle, niſi Deus aliter iuberet, eóſque ſic conſenſiſſe in coniugalem ſocietatem, vt vterque de altero, reuelante Spiritu ſancto, intelligeret quòd virginitatem ſeruare vellet, niſi Deus aliter inſpiraret; ſed illam voluntatem verbis non expreſſerant, poſteà verò expreſſerunt, & in virginitate permanſerunt. Conſenſit ergo Maria in maritalem ſocietatem, ſed non in carnalem copulam, niſi de eadem ſpecialiter Deus præciperet: cuius etiam conſilio in maritalem conſenſit copulam, quia virginitatem ſeruare volebat: & ideò non aliter conſenſiſſet in coniugalem ſocietatem, niſi familiare Dei conſilium habuiſſet; de qua Auguſtinus ſic ait, Beata Maria propoſuit ſe ſeruaturam votum virginitatis in corde, ſed ipſum votum non expreſſit in ore. Subiecit ſe diuinæ diſpoſitioni, propoſuit ſe perſeueraturam virginem, niſi Deus aliter ei reuelaret. Committens ergo virginitatem ſuam diuinæ diſpoſitioni, conſenſit in carnalem copulam, non illam appetendo, ſed diuinæ inſpirationi in vtroque obediendo, poſteà verò ſimul cum viro labiis expreſſit, & vterque in virginitate permanſit.

Libr. de Nupt. & Concup. 1. cap. 11. & 12. & habetur 27. q. 2. cap. Beata Maria.

Quòd perfectum inter eos fuit coniugium.

C

In epiſt. ad Editiã, quæ eſt 199.

INter quos, vt ait Auguſtinus, perfectum fuit coniugium, perfectum quidem non in ſignificatione, ſed in ſanctitate. Sanctiora ſunt enim coniugia pari voto continentium. Vnde Auguſtinus, [Quod Deo pari voto & conſenſu voueratis, ambo perſeueranter reddere debuiſtis: à quo propoſito ſi lapſus eſt ille, tu ſaltem perſeuera. Non quia pariter temperabatis

batis à commixtione carnali, ideò maritus tuus eſſe deſtiterat: imò verò tantò ſanctiùs coniuges manebatis, quantò ſanctiora concorditer placita ſeruabatis.] Perfectum ergo fuit Mariæ, & Ioſeph coniugium in ſanctitate. Perfectum etiam fuit ſecundùm triplex bonum coniugij, fidem ſcilicet, prolem, & Sacramentum. Omne enim nuptiarum bonum, vt ait Auguſtinus, impletum eſt in illis parentibus Chriſti, fides, proles, Sacramentum. Prolem cognoſcimus ipſum Dominum: Fidem, quia nullum adulterium: Sacramentum, quia nullum diuortium. Solus ibi nuptialis concubitus non fuit: quia in carne peccati fieri non poterat ſine pudenda concupiſcentia carnis, quæ accidit ex peccato, ſine qua concipi voluit, qui ſine peccato futurus erat. Et licèt non interceſſerit coniugalis concubitus, coniuges tamen verè fuerunt mente, non carne, ſicut & parentes: quamuis Ambroſius dicat perfectum fieri coniugium per carnalem copulam. [In omni, inquit, matrimonio coniunctio intelligitur ſpiritualis, quam confirmat, & perficit coniunctorum commixtio corporalis.] Sed intelligendum eſt coniugium perfici commixtione corporali, non quantùm ad veritatem, vel ſanctitatem coniugij, ſed quantùm ad ſignificationem; quia perfectiùs vnionem Chriſti, & Eccleſiæ tunc figurat.

Lib. 1. de nuptijs & concup. c. 1. & 12. tom. 7. & habetur 27. q. 2. cap. Omne, itaque.

Lib. de Patriarchis, c. 11. & 12. tom. 4. & habetur 27. q. 2. cap. In omni.

De cauſa finali coniugij.

EXpoſito, quæ ſit efficiens cauſa matrimonij, conſequens eſt oſtendere ob quam cauſam ſoleat, vel debeat contrahi matrimonium. Eſt igitur finalis cauſa matrimonij contrahendi principalis procreatio prolis: propter hoc enim inſtituit Deus coniugium inter primos parentes, quibus dixit, *Creſcite & multiplicamini*, &c. Secunda eſt, poſt peccatum Adæ vitatio fornicationis: vnde Apoſtolus, Propter fornicationem vnuſquiſque habeat vxorem ſuam, & vnaquæque habeat virum ſuum. Sunt & aliæ cauſæ honeſtæ, vt inimicorum reconciliatio, & pacis redintegratio. Sunt etiam & aliæ cauſæ minùs honeſtæ, propter quas aliquando contrahitur, vt viri, mulieríſque pulchritudo, quæ animos amore inflammatos ſæpe impellit inire coniugium, vt valeant ſuum explere deſiderium. Quæſtus quoque & diuitiarum poſſeſſio frequenter eſt coniugij cauſa, & alia multa, quæ cuique diligentiam adhibenti facile eſt diſcernere. Nec eſt aſſentiendum illis, qui dicunt non eſſe coniugium, quod propter has cauſas minùs honeſtas contrahitur. Conſtat enim ex præmiſſis coniugium fieri ex communi conſenſu verbis de præſenti expreſſis, quamuis amor ad hoc attraxerit. Cuius rei documentum præſtat Iacob, qui Rachel decoram facie, & venuſto aſpectu amauit, eámque multùm diligens, ait, Seruiam tibi pro Rachel ſeptem annis. In Deuteronomio etiam legitur, Si videris in medio captiuorum mulierem pulchram, & adamaueris eam, voluerísque vxorem habere, introduces eam in domum tuam, &c.

D

Geneſ. 1.

1. Cor. 7. a

Diſt. 27. & 28.

Gen. 29. c

Deut. 21. b

Quòd malus finis non contaminat Sacramentum.

ET licèt fine non bono contrahatur coniugium, quando ſpecies contrahentis mouet animum, coniugium tamen bonum eſt: quia vita mala, vel intentio peruerſa alicuius Sacramentum contaminat. Habuit autem coniugium Mariæ, & Ioſeph alias cauſas ſpeciales, ſcilicet vt virgo ſolatio viri ſuſtentaretur, & vt diabolo partus celaretur, vt Ioſeph eſſet teſtis caſtitatis, defendens eam ab infamia ſuſpicionis, ne vt adultera damnaretur.

E

Gloſſ. Matth. 1 circa illud, Cùm eſſet deſpõſata, ex Hieron. & Origen. ibidem.

QVÆSTIO I.

Vtrùm ad contractum matrimonij requiratur conſenſus ſequens rationem non erroneam, ſiue apprehenſionem?

D.Thom. *in addit.quæſt.51.art.1.& hic quæſt.1.art.1.* D. Bonau.*art.1.quæſt.1.& 2.* Richard.*art.1.q.1.* Argent. *quæſt.1.art.3.* Sanchius *lib.7.de Matrim.diſp.18.19.*

1 *Argum.1.* QVÆRO circa iſtam trigeſimam diſtinctionem duas quæſtiones. Prima: Vtrùm ad contractum matrimonij requiratur conſenſus ſequens rationem non erroneam, ſiue apprehenſionem? Quòd non, *Geneſ.29.* de Iacob & Lia, in quam non conſenſit, niſi ex errore credens eam eſſe Rachelem: & tamen videtur fuiſſe matrimonium, alioquin copula carnalis fuiſſet fornicatio. Quòd ſi excuſes eum per ignorantiam, licèt non fortè ſufficientem, quia non inuincibilem. Contrà, ſaltem in craſtino potuiſſet eam repellere, tanquam non ſuam.

Argum.2. Præterea, *Geneſ.27.* Iſaac ex errore benedixit Iacob, credens ipſum eſſe Eſau: & tamen poſteà dixit: *Benedixit ei, eritque benedictus:* ergo à ſimili in propoſito.

Argum.3. Præterea, Sacerdos credens baptizare vnam perſonam, ſi baptizaret aliam, eſſet baptizata: ergo error non ibi impedit, & pari ratione nec hîc.

Argum.4. Præterea, plus obeſt coniugi moralis malitia in coniuge contra legem diuinam, quàm pœna ſeruitutis; ſed apprehenſio erronea quoad iſtam malitiam, ſi ſequatur conſenſus in iſtam perſonam, non impedit contractum matrimonij: ergo nec error in conditione ſeruitutis.

Contrà, Magiſter in litera.

SCHOLIVM.

Triplicem errorem annullare matrimonium, ſcilicet perſonæ, conditionis petitæ, & conſenſus correſpondentis in altero contra hente: & dat rationem ſolidam pro ſingulis.

2 AD [a] iſtam quæſtionem dico *ex 2.concl.1.q.diſt.26.* quòd iſte contractus eſt donationis liberæ, & voluntariæ, ſicut dictum eſt *diſt.præced.* ignorantia autem, & maximè illius conditionis, quæ requiritur ad actum voluntatis, cauſat inuoluntarium ſecundùm Philoſophum 3.*Ethic.* & ſecundùm Auguſt.8.de Trin.cap.4.*Nihil eſt amatum, vel volitum, niſi priùs cognitum.*

Cap.3. & 10.de Trin.

Nihil volitum, quin præcognitũ, ex Auguſt.

Ex [b] hoc ſequitur breue corollarium, quòd error, ſiue apprehenſio erronea quantùm ad omnem conditionem requiſitam, per ſe, ad contractum, facit contractum nullum eſſe: ſunt autem in genere tres tales conditiones, duæ ex parte perſonarum. Vna, quòd hæc perſona putetur eſſe illa: alia, quòd perſona ſerua credatur libera. Tertia conditio eſt error ſibi correſpondens, ex parte contractus, puta ſi credatur aliam perſonam ſimili contractu contrahere: cùm tamen in rei veritate non contrahat, quia non intendit dare, ſicut alia intendit accipere.

Triplex error irritans matrimonium.

3 De [c] primo errore patet: quia impedit omnem venditionem, & traditionem rerum. Puta, ſi ematur aurum, & venditor vendit aurichalcum, ita hîc intelligitur, quòd *B* det poteſtatem ſui corporis, ſi alia det, aliàs nihil fit.

Secunda [d] conditio eſt hîc ſpecialis, quia hæc eſt permutatio poteſtatis corporis pro poteſtate corporis: ſeruus autem non poteſt dare poteſtatem ſui corporis liberæ, ſicut illa è conuerſo: & illa neſciens ſeruitutem eius, per conſequens non conſentit ſcienter in ſeruum, nec vult commutare poteſtatem ſui corporis pro poteſtate corporis, quam ſeruus non poteſt facere, quia non habet illam.

Error cõditionis melioris non impedit matrimonium.

Et [e] ex hoc ſequitur aliud corollarium, quòd error conditionis melioris non impedit, nec ſeruitus, ſi non ſit ignota.

Tertia [f] conditio generalis omni contractui eſt, quia ſi vnus contrahit animo ſimplici, & alter dolosè vtens ſignis contractus ſine animo contrahendi, non eſt contractus: quia deficit ibi principalior cauſa, ſcilicet actus mutuus voluntatis, ſine quo cauſa minùs principalis, ſcilicet ſignum exteriùs, non ſufficit.

COMMEN

COMMENTARIVS.

Ordo & diuisio huius distinctionis.

HIc agit Doctor de consensu inuoluntario ex errore personæ,& conditionis,&c. Diuidit eam in duas quæstiones;quarum prima resoluit quid inferat error. Secunda verò quærit de matrimonio inter Beatissimam Virginem, & sponsum eius Ioseph.

1

a *Ad istam quæstionem*,&c. Supponit primò quæ disseruit *dist.* 26. circa naturam huius contractus: deinde consensum liberum,qui est eius materia, posse impediri, ex Philosopho, & Augustino.Per ignorantiam,si concernat conditionem illam, quam respicit actus voluntatis, sumit ignorantiam quà inuoluit errorem, quia ignorantia non tollit actum voluntatis, nisi vt est coniunctus error, & apprehenditur aliqua conditio in obiecto,quam intendit consentiens, & sine qua non fieret consensus, quæ apprehensio est erronea,& cum falsitate. Hæc autem est ignorantia antecedens dans causam actui: de qua vide Doctores *in 2. dist.* 22.vbi etiam eam diuidit Doctor in antecedentem, concomitantem,& consequentem. Antecedens facit actum inuoluntarium considerata dispositione voluntatis, quæ non daret consensum,si adesset scientia opposita. Concomitans facit non voluntarium, quia nihil volitum quin præcognitum: non tamen facit inuoluntarium, quia si scientia opposita adesset, non prohiberet actum fieri, consequens est pœna peccati. Antecedentem *ibidem* vocat in secunda diuisione ignorantiam, cui coniunctus est error, & potest esse facti in se, vel quoad aliquas circumstantias, vel quoad aliquod consequens. Concomitantem autem vocat nescientiam,quamuis ignorantia illa facti in ordine ad peccatum contingat: tamen in ordine ad contractum non contingit, quia nequit contractus iniri de re omnino ignota. Sed contingit ignorantia alicuius circumstantiæ, vt personæ & qualitatis, & conditionis fortunæ, quæ respiciuntur specificè à cõsensu, aut supponuntur,siue ad circumstantiam contractus à contrahente: & habetur *c. vnico*, 29. *q.* 1. Magister autem *in hac dist.* distinguit in quatuor species errorem ad propositum. In errorem personæ, vt cùm vna persona pro alia supponitur, vt Lia supposita est Racheli. Secundus error est conditionis: verbi gratia, seruilis, vt cùm quis contrahere intendit cum libera, quæ tamen est serua. Tertiò, error contingit in qualitate,vt cùm putat se contrahere cum nobili, pulchra, virgine,&c. & contrahit cum ignobili, deformi, & corrupta. Quartus error est quoad fortunam,& diuitias,quæ est qualitas extrinseca.Antecedentem ignorantiam appellant Iuristæ, si est cum dolo, *dolum dantem causam contractui.* Concomitantem, posteriorem vocant *cadentem in contractum.*

Quando error impedit libertatem.

Diuisio ignorantiæ,vt cõparatur ad actum.

Antecedens.

Concomitans.

Quomodo se habet ad contractum.

Diuisio erroris à Magistro facta.

2

b *Ex hoc sequitur breue corollarium*,&c. Statuit conclusionem,& fundamentum commune, nempe omnem errorem cõtra conditionem per se requisitam ad contractum facere contractum nullum. Conclusio hæc certissima est, & communis, quia talis error est substantialis: omnis conditio per se requisita ad contractum legitimum est substantialis.Ille error tollit consensum liberum,& necessarium ad contractum, *l. Si per errorem, ff. de iurisd. omn. iudic.* & errantis nullus est consensus, nec voluntas, *l. Cùm testamentum, & l. Non idcirco, C. de Iuris, & facti ignorantia.*

Prima cõclusio, error annullans contractum.

Hinc deducit triplicem errorem annullare matrimonium. Primus error est personæ, vt in casu contigit, quo Iacob duxit Liam, putans esse Rachelem. Secundus error circa conditionem personæ, nempe qui ducit cum serua matrimonium, putans esse liberam. Tertius error annullans est circa consensum alterius coniugis, vt quando defecit consensus verus, & contraxit fictè, & animo fornicario, non maritali.

Error annullãs matrimonium triplex est.

3

c *De primo errore patet*,&c. Probat errorem in persona annullare matrimonium,quia annullat contractum emptionis, & venditionis, vt si quis substituat aurichalcum pro auro.

Error personæ annullat.

Sed dices:Contractus venditionis,& emptionis non attendit, nisi qualitatem secundùm iustitiam commutatiuam. Vnde vendens aurum non obligatur ad hoc,aut illud in indiuiduo, sed in specie ad aurum: ergo similiter in proposito perinde est siue Franciscæ, siue alia sit in indiuiduo, modò seruetur æqualitas, & ratio proinde non concludit.

Obiectio.

Respondetur, sicut consensus ementis respicit rem in specie, vsum, & commoditatem secundùm naturam suam, per quam cadit in contractum,ita illum fieri nullum,si alia res supponatur diuersæ speciei, licèt eiusdem possit esse valoris,non eiusdem tamen vsus, aut commoditatis: quia error est circa substantialem conditionem, & materiam, circa quam fit contractus. Ita in proposito, materia, circa quam fit contractus, est indiuidua persona, pro cuius corpore transfert consentiens suum corpus, dirigendo consensum ad personam indiuidualem, ad ineundum indiuiduam cum ipsa, & personalem societatem indiuisibilem; ideò fit dolus in substantia contractus quoad materiam, quam respicit consensus per se, & sic annullat,sicut emens aurum non intendit aurichalcum. Ratio ergo Doctoris rectè concludit.

Responsio. Sustinetur ratio Doctoris.

Hinc infert, quòd si error sit concomitans, ita vt si sciret contrahens eam,cum qua contrahit non esse Franciscam, cui se per actualem consensum cõiungit;sed aliam æqualis, aut melioris conditionis,eam duceret,adhuc matrimonium esse nullum; quia consensus actualis de præsenti est causa matrimonij, *ex dist.* 27. *q.* 2. *& dist.* 28. *quæst. vnica*,non sufficit autem habitualis: quia talis non transfert dominium corporis in aliam. Consensus autem præsens dirigitur tantùm ad Franciscam,& non ad aliam:ergo.Deinde, consensus ex errore antecedente non ideò matrimonium annullat, quia infert vim libertati,sicut coactio facit,aut quia scientia,quam tollit error, si adesset, tolleret omnem consensum, quem nunc habet voluntas ex dispositione consentientis: sed quia tollit consensum actualem requisitum de præsenti,& directũ ad personam, quæ cadit sub consensu, tanquam materia: sed perinde id facit ignorantia, seu error concomitans:ergo. Non enim ad valorem contractus attenditur quid facturus esset consentiens,si abesset error. Sed quid de præsenti per scientiam actualem, qua regulatur eius consensus,præstet; & quamuis ignorantia illa, quæ dicitur concomitans,ita se habeat,quantùm ad dispositionem habitua

4

Error personæ concomitans annullat contractum.

habitualem voluntatis, quæ non tranſit in expreſſum conſenſum cum alia, neque conſequenter reducitur ad actum; eſt tamen antecedens ignorantia, vt conſenſus actualis ex ea cauſatur, vt præcisè dirigitur ad Franciſcam; neque illa diſpoſitio indifferens informatur per alium conſenſum, quàm per hunc directum ad perſonam indiuiduam, quæ ſub actuali notitia cadit, quam ſequitur voluntas.

5 *Dubium.* Sed quid ſi ipſa Franciſca tunc præſens ſimul cum alia, ad quam dirigit ex errore vir ſuum conſenſum, reciprocè præſtaret ſuum, per verba de præſenti quid fieret?

Reſoluitur. Reſpondetur matrimonium eſſe nullum, & cum Franciſca, & cum alia: quia verba, aut ſigna externa requiruntur ad matrimonium, ſiue vt contractus eſt, ſiue vt Sacramentum, & debent reſpicere eandem perſonam, & non diuerſas, tam conſenſus, quàm verba, per quæ exprimitur. Verba autem diriguntur ad perſonam ſubſtitutam ex errore proferentis, licet conſenſus quantùm ad intentionem reſpiciat Franciſcam: quin verò ipſe conſenſus ad perſonam ſubſtitutam ex eodem errore dirigitur, licèt intentio Franciſcam reſpiciat.

6 *Obiectio.* Obiicies errorem perſonæ in aliis contractibus non annullare contractum, vt ſi quis vendat ſeruum ſub nomine Pauli, licèt vocetur Petrus. Vel ſi quis in venditoris nomine erret, aut ſi ſericum Granatenſe vendat pro alio, aut è contra.

Soluitur. Reſpondetur errorem in nomine ſerui non facere ad contractum, modò ipſa ſerui perſona diſtrahatur, quia ille error non eſt circa materiam, quæ eſt perſona ſerui; ſic etiam ſi quis contrahat cum Maria præſente, intendens perſonam eius, non irritat contractum, ſi in nomine erret: quia ille error non reſpicit conſenſum, qui dirigitur ad perſonam præſentem in indiuiduo, & quæ per ſe intenditur. Si tamen ſubſtitueretur alia perſona vel in hoc, vel in illo contractu, quando emens velit perſonam indiuiduam propter vſum eius, contractus eſſet nullus, quia error eſt in materia. Dixi quando emens velit, ſeu intendit perſonam indiuiduam propter vſum particularem eius, & induſtriam, ibi aliquo modo notam; quia ſi intenderet tantùm emere ſeruum, ſufficit vt perſona æqualens illi reddatur: ſicut etiam quando intendit ſericum Granatenſe; modò aliud ſit æquale, quantùm ad ſubſtantiam, vſum, & commoditatem. Idem dicerem de ſeruo etiam, ſeruata æqualitate in re commutata, matrimonium tamen in hoc ſpecialiter diſtat ab aliis, neceſſariò dirigatur ad perſonam indiuiduam, ex natura tranſmutationis, quæ interuenit, & conſenſus requiſiti.

Quando error perſonæ, aut rei annullat contractum.

7 *Error conditionis annullat.* d *Secunda concluſio eſt hîc ſpecialis*, &c. Probat conditionem ſeruitutis annullare matrimonium, quando liber contrahit ex errore conditionis, intendit non ſeruitutem adſcriptitiam, qualem habent illi, qui ad certas operas tenentur dominis, vt qui colunt terras nunquam inde receſſuri, & quibus tantùm ſumptus & victus cedit: neque etiam originariam ſeruitutem, quibus obnoxij ſunt filij illorum; ſed ſeruitutem propriè dictam, qua quis eſt obnoxius voluntati domini, vt cùm vendat, & omnia acquirat domino, non ſibi, aut filiis, aut vxori.

Seruitutis differentia.

Errorem talis conditionis annullare matrimonium definitum eſt *cap. 2. & 3. & finali de coniugio ſer. & cap. Si quis ingenuus 29. quæſt. 2.* & per totam quæſtionem idem ſupponitur. Concluſionem probat Doctor ratione, ex eo quòd liber intendat commutationem ſui corporis liberam facere, pro poteſtate libera corporis alterius; ſed ſeruus non poteſt hanc liberam facere, quia eſt obnoxius domino per ſeruitutem, qui eum vendere poteſt, etiam extra patriam: ergo liber non cenſetur conſentire ſcienter in ſeruum; & ſic ex defectu conſenſus liberi contractus eſt nullus. Patet vltima conſequentia: quia eſt maxima inæqualitas quoad materiam tranſmutationis in ordine ad finem intrinſecum matrimonij, vt educandæ prolis, cùm omnia acquirat ſeruus domino, eiúſque alendæ, ſicut & vxoris, & indiuiduæ ſocietatis, quæ abſtraherent à conſenſu, ſi ſcirentur; conſenſus autem matrimonialis contraria his intendit ex natura ipſius conſenſus, vt reſpicit finem contractus: ergo eorum error reddit conſenſum nullum, de quo non eſt dubium, quamuis dubium ſit qua lege id fiat, an diuina & naturali, an verò ſola lege humana?

Probatio concluſionis.

Ratio ex intentione.

Inæqualitas contractus.

8 Plures tenent lege Caponica tantùm irritari matrimonium ex errore conditionis, pro qua citatur D. Thomas *in 4. diſt. 36. quæſt. vnic. art. 1. ad 3.* tenent D. Bonauentura *art. 1. quæſt. 2.* Durandus *quæſt. 2. ad 1.* Paludanus *diſt. 30. quæſt. 1. art. 2.* Supplementum Gabrielis *conſ. 5. & diſt. 36. quæſt. 1. art. 2.* Sotus *diſtinct. 35. art. 2. poſt primam concluſionem.* & plures Summiſtæ, *verb. Matrimonium, verb. Impedimentum*; & alij, quos citat Sanchez *lib. 7. diſput. 19. quæſt. 2.* quam vt probabiliorem ſequitur, licèt contrariam ſentiat etiam probabilem.

Quale ſit impedimentum. Prima ſententia eſſe Iuris Canonici.

Dico Iure naturali, & diuino errorem conditionis irritare matrimonium. Hanc ſupponit Doctor in litera præcedenti aſſerens hunc errorem eſſe circa conditionem per ſe requiſitam ad contractum; & huc tendit ratio eius, quam *ſuprà* præmiſimus. Idem expreſsè docet *diſt. 42. quæſt. vnica.* §. *Ex dictis breuiter colligo*, &c. vbi connumerat hoc impedimentum inter ea, quæ ex natura contractus irritant; & diſtinguit impedimenta, quæ Iure naturali, aut diuino irritant, ab aliis, quæ Iure tantùm Eccleſiaſtico: & hæc recenſet §. *Sequenti eiuſdem quæſtionis.* Hanc tenet Magiſter *in hac diſt.* Mayrones cum aliis noſtræ Scholæ. Angles *1. part. de matrim. quæſt. 1. art. 1. dub. 1. concluſione 1.* Almainus *in 4. diſt. 36. quæſt. vnica.* Palacios *diſt. 30. quæſt. vnica.* Petrus de Soto *lect. 3. de matrimonio.* Gloſſa *in cap. fin. de coniug. ſer.* vbi etiam Hoſtienſis, & Gotfredus. Couuarr. *4. decret. 1. part. cap. 3.* Antonius Cucus *lib. 5. inſtit.* Maior. *tit. 12.* Sylueſter *verb. Matrimonium 6. quæſt. 2. diſt. 1.*

Eſſe Iuris diuini.

9 Concluſio hæc non ex eo probatur, vt quidam putant, quòd ſeruitus repugnat contractui matrimonij; quia huius contrarium *infrà* probabimus cum Doctore *diſt. 36.* Sed probatio peti debet ex ea ratione, quam adducit Doctor, nempe ex defectu conſenſus per ſe requiſiti ad contractum, quem talis error impedit. In propoſito autem deficit talis conſenſus: ergo contractus ex natura rei deficit. Minor probatur; error circa perſonam de naturali Iure impedit contractum, vt communiter Doctores contra gloſſam *29. quæſt. 1.* aſſerentem Iure tantùm Eccleſiaſtico dirimi, & error in qualitate, quando redundat

Error redundans in perſonam irritat matrimonium.

redundat in personam, vt posteà videbimus, etiam irritat matrimonium; sed error conditionis redundat in personam: ergo etiam eodem Iure impedit, quo error personæ impedit. Probatur subsumptum: quia contrahens non solùm intendit contractum, sed etiam æqualitatem ex vi præsentis consensus, ita vt transfert liberam potestatem sui in alium, ita etiam acquirat liberam potestatem alterius. In contractu enim oneroso nequit interpretari alius eius consensus, quo sibi præiudicaret, quin per se intendat seruando medium iustitiæ recipere æqualem in commutatione, neque solùm personam respicere tanquam materiam contractus, sed etiam quoad æqualitatem dati, & accepti, seruando medium rei: ergo consensus eius præsens ex errore antecedente conditionis non solùm & præcisè respicit personam, sed etiam æqualitatem in commutatione, & sic personam, vt ei affixa est hæc conditio, qua seruatur talis æqualitas.

10 *Quantitas spectat ad substantiam contractus in iustitia commutatiua.*

Confirmatur, in iustitia commutatiua, quæ versatur in medio in re ipsa, quantitas spectat ad substantiam contractus, absolutè loquendo, quando aliud non excipitur per formam, & ad materiam commutationis, vt si quis vinum, aut granum in specie mutauit, acquirit Ius recipiendi tantum in specie, quantum mutauit: sed in proposito persona libera ex errore antecedente transferens potestatem liberam sui corporis in aliam, quam putauit liberam, contrahit secundùm iustitiam commutatiuam, vt versatur in medio ipsius rei; ergo consensus eius non est trahendus ad inæqualitatem in re ipsa ex vi contractus, neque ex lege, neque secundùm rectam rationem. Probatur consequentia, quia contractus bonæ fidei, cui dolus causam dedit, est ipso Iure nullus, secundùm communem Doctorum. Si autem est stricti Iuris, est irritandus; quando autem in cæteris contractus est irritabilis, in matrimonio est nullus; quia aliter subueniri nequit huic contractui, quia validè transactus fit insolubilis, ac proinde ad eum requiritur consensus legitimus, & per legem regulatus, vt valeat, qui in præsenti casu non inuenitur in persona libera, cuius consensus dirigitur ad personam, quà libera putatur, & secundùm æqualitatem rei.

Contractus bonæ fidei, cui dolus causam dedit, ipso Iure est nullus.

11 *Non esse contractum legitimum.*

Patet eadem consequentia quoad legem non esse consensum legitimum: quia lex diuina & naturalis excludit dolum, & inæqualitatem notabilem in commutatione, prout per dolum causatur, & non per consensum eius, qui patitur; & magis respiciat hunc contractum secundùm naturam contractus legitimi, & iuxta ordinarium modum contrahendi secundùm æqualitatem regulariter, quàm ex accidenti annexo. Ordinarius modus, quem respicit prima institutio, est liberà, & æqualis translatio; quia contractus institutus est ante conditionem seruitutis. Idquè concedere debent aduersarij, qui docent Ecclesiam instituisse hoc impedimentum propter iniustitiam, quæ per dolum fit personæ liberæ, & propter necessaria detrimenta, quæ fini matrimonij in alenda, & educanda prole eueniunt.

Prima institutio matrimonij.

Hinc etiam patet tertium, nempe consensum personæ liberæ secundùm rectam rationem summouere hæc impedimenta, & detrimenta, quia neque præsumptione Iuris, aut facti potest consensus eius illà includere: quia præsumptione Iuris & facti censetur exceptus dolus, & iniuria notabilis redundans in finem ipsius contractus: finis autem contractus est educatio debita prolis, & remedium infirmitatis, vt *suprà distinct. 26.* præmissimus cum communi. Ergo consensus liberæ personæ ex dolo non censetur ad contrarium horum se extendere, secundùm rectam rationem, ex præsumptione facti, aut Iuris, consequenter deest consensus liber requisitus.

Eliditur præsumptio in contrarium.

Prætereà secundò, conditio implicita in consensu tantum operatur, quantum conditio eadem, si esset expressa, modò includatur ex naturâ ipsius tanquam intrinseca, vt respicit materiam contractus: sed si exprimeretur hæc in consensu *Si es liber*, annullaret contractum: ergo etiam vt includitur ex natura consensus etiam annullat contractum. Maior probatur; quia consensus liberi ex dolo causatus includit illam conditionem hîc & nunc, & ex natura sua respicit personam cum tali limitatione: quia ex natura commutationis eodem modo respicit acceptum, quo respicit datum secundùm æqualitatem; vt autem est datio, est libera sui corporis translatio, & non referuata: est etiam translatio onerosa, ita vt recipiat similiter tantum, quantum dat: ergo non refertur ad personam serui, nisi ea libertate, qua propriam respicit, vt sicut dominium sui liberum transfert, ita dominium liberum alterius exspectet, neque aliter dominium sui liberum tradit nisi alterius respiciat.

12 *Secunda probatio. Conditio implicita quid operatur.*

Consensus inuoluit conditionem contrariam seruituti.

Confirmatur, quia liber nequit transferre dominium sui aliter quàm liberè, si contrahat cum libera, nisi intendat ingressum Religionis; quod soluit matrimonium sequente professione in fauorem Religionis, vel in fauorem fidei, si sunt infideles, quando alter conuertitur ad fidem, nec cohabitare potest. Cæterùm contractus etiam in his casibus requirit liberam translationem, sine qua esset nullus, licèt obligatio & vinculum inde sequens soluatur ex institutione Dei speciali. In priori enim casu, licèt non teneatur talis consummare matrimonium, tamen tenetur translationem facere absolutam, & liberam suiipsius: quia tenetur eam facere vt potest, & ex vi contractus exigitur, & in casu quo non ingrederetur Religionem, aut in ea non emitteret professionem, perinde teneretur coniungi, ac si non intenderet Religionem, quando contraxit; quia conditione reseruata, & intenta, non adimpleta, redit contractus ad suam naturam, & obligatio remota fit proxima; quod non esset verum, nisi contractus ex natura sua, vt fit, & fieri debet inter liberos, includeret liberam translationem ex natura consensus: sed consensus liberi in personam serui, quam putauit liberam, & ex dolo causatus, seu errore, non debet aliter interpretari, quàm per modum consensus liberi, & inter liberos, quantùm ad naturam ipsius consensus, vt fit, & respicit intrinsecè suum obiectum, aut materiam circa quam: ergo nullam inducit obligationem, quando materia in re ipsa est impedita per seruitutem repugnantem translationi liberæ, quæ solùm fieri potest per talem consensum, & regulariter fit.

13 *Confirmatio.*

Contractus liberi debet esse libera translatio sui.

Tertiò. Non inuenitur aliqua lex per modum statuti inducens hoc impedimentum, sed

14 *Tertia ratio.*

quidquid in hoc edidit Eccleſia, per modum declarationis decreuit. Ergo potiùs recurrendum eſt ad legem diuinam, & naturalem, quàm ad Eccleſiaſticam non ſcriptam. Patet antecedens ex legibus, quæ huc ſpectant; & probatur conſequentia. quia 29. *quæſt.* 2. *cap. Omnibus nobis*, &c. valor matrimonij inter liberum, & ſeruum decernitur ex lege diuina; quia omnibus vnus patet eſt, &. vna lex in ordine ad Deum, & intendit Canon matrimonium ſcienter contractum nota conditione ante contractum, vt ibi gloſſa, & patet ex *cap.* 5. *Si fœmina*, &c. *Si fœmina ingenua acceperit ſeruum, ſciens quòd ſeruus eſſet, habeat eum: quia omnes vnum patrem habemus in cœlis, vna lex erit viro, & fœmina*, &c. Ex quo ſic argumentatur: quando regula generalis includit exceptionem, debet reſpectiuè ad eandem legem, & cauſam ſuæ veritatis referri, tã exceptio, quàm regula, niſi aliud apponatur, ſed lex de coniugio ſeruorum ſcienter inito, per quam tenet, eſt diuina, vt patet in præmiſſis declarationibus: ergo etiam exceptio, quam continet, veritatem ſuam habet ex eadem lege diuina: ergo contractus cum errore conditionis initus, qui excipitur à regula generali diuinæ legis, debet excipi per ipſam diuinam legem: ergo omnes textus præfati tituli, qui ſupponentes per legem diuinam valere connubia inter liberum, & ancillam, & addunt limitationem illam, ſcienter contracta, vel per modum exceptionis, ſiue per modum limitationis materiæ, quam reſpicit ipſa lex à ſenſu contrario; conſequenter, ſi non ſcienter ſunt contracta inter liberum & ſeruum, non ſunt rata lege diuina: ergo nulla.

Ex Canonibus qui declaratiui ſũt.

Exceptio à regula eandẽ legem, & cauſam reſpicit.

Lege diuina excipi errorẽ conditionis.

Et confirmari poteſt per rationem aliàs factã de conſenſu coacto annullante matrimonium ex defectu libertatis; ſed hîc ſimiliter eſt defectus libertatis ſicut & ſcientiæ requiſitæ ad libertatem: ergo lex diuina, quæ annullat matrimonia non libera, eundem habet effectum, ſiue tollatur libertas per coactionem, ſiue tollatur per ignorantiam, cùm eadem cauſa ſubſit: & idem ſemper operetur: non minùs enim requiritur ad libertatem conſenſus, vt abſit coactio, quàm vt adſit ſcientia requiſita.

Confirmatio ex defectu libertatis.

15 *Obiectio prima.*

Ex his facilis eſt ſolutio ad fundamenta oppoſitę ſententiæ, quæ in eo verſantur, quòd coniugium cum ſerua valeat cognita eius conditione: ergo etiam lege diuina, aut naturali non eſt irritum matrimonium ex errore conditionis. Patet conſequentia, quia ſeruitus ex natura ſua non aduerſatur matrimonio, aut ex diuina lege.

Soluitur. Nullitas ex defectu conſenſus.

Reſpondetur negando conſequentiam, ad cuius probationem patet ex dictis nullitatem huius contractus non prouenire per ſe ex conditione ſeruitutis, ſed ex defectu conſenſus liberi, qui per ſe requiritur ad matrimonium.

Secunda obiectio.

Obiicies ſecundò: Seruitus non impedit liberum vſum matrimonij, ſed certis temporibus, quando dominus licitè occupat ſeruum: ergo non aduerſatur naturæ matrimonij.

Reſponſio.

Reſponderi poteſt, quòd ſcienti, & nolenti non fit iniuria, quia quilibet poteſt iuri ſuo renuntiare cognita conditione ſeruitutis, ſi tũ contrahit, non ita verò quando ignoratur ſeruitus.

Reſpondetur ſecundò, hanc reſponſionem, etſi bonam, remotam eſſe. Dicendum ergo quòd ideò matrimonium eſt nullum, quia conſenſus liber & per ſe requiſitus deficit.

Dices conſenſum hunc non eſſe erroneum circa ſubſtantiam matrimonij, quæ reſpicit perſonam, ſed circa qualitatem, & ſic eſſe inuoluntarium ſecundùm quid. 16 *Replica.*

Reſpondetur, eſſe errorem in ſubſtantia, quia in perſonam non fit cõſenſus, niſi ſeruata æqualitate, & vt libera cenſetur, & vt excluditur graue detrimentum repugnans fini ipſius matrimonij, ideò error eſt in ſubſtantia cõtractus ex forma & natura conſenſus; quia hæc eſt ratio. Si dicas Eccleſiam annullare matrimonium liberi cum ſerua ex errore conditionis, cur Eccleſia illud annullet, & non annullat matrimonium ex errore qualitatis factum, quia nempe in iis, quæ per ſe ſequuntur ad matrimonium fit maxima inæqualitas ex dolo in priori, non verò in qualitatis errore, quæ non cadit in contractum ex natura conſenſus, quæ reſpicit ſubſtantiam ipſius quoad finem cõtractus regularem, & ſicut facit tranſlationem liberam, ita etiam implicat neceſſariò vt tantum exſpectet, quantum dat, neque aliter conſenſus eius præſens ſubſiſtit. Quando verò conditio eſt cognita, validè contrahitur, quia liber ſicut habet diſpoſitionem liberam ſui quantùm ad tranſlationem corporis, ita poteſt etiam conſentiendo ſibi ipſi præiudicare. Sicut aliter in contractu bonæ fidei, cui dolus dat cauſam, cenſetur, aliter verò quando nullus ſubeſt dolus, nam prior nullus eſt, poſterior verò eſt validus; licèt altera pars ex propria voluntate cedat iure ſuo, minus accipiens quàm dat. Prior Iure naturali & diuino eſt nullus. Secundus verò non ita. Neque alia diuerſitas eſt inter vtrumque, niſi quòd conſenſus in contractu vtroque eſt omnino diuerſus in ſubſtantia, vt ſubeſt conſenſui, & intentioni.

Soluitur.

Cognita conditio non irritat matrimonium.

Hinc ergo applicando ſimilitudinem ex commutatione, quæ fit in aliis rebus, ad propoſitum caſum; ideò notabilis error in qualitate rei in cõtractu bonæ fidei irritat contractũ: & ſi eſt ſtricti Iuris, dat actionem læſo, quia non ſola ſubſtantia, aut quantitas, ſeu menſura, & pondus facit ad finem intrinſecum contractus, qui eſt vſus, & commodum ex re, ſed etiam qualitas ad eũdem finem potiſſimùm facit, ac proinde error notabilis in qualitate derogat valori & æſtimationi eius, & minùs vtilem ad vſum, & commodum exſpectatum, & intentum facit, & talis error facit contractum nullum; quia nemo ſibi præiudicare præſumitur Iure, aut facto cum notabili iniuria, & dolo alterius, & contra finem intentum contractus, niſi rem eſſe vitiatam cognoſcat, & conſentiat in ipſum ſic affectam, quia tunc valet contractus. 17 *Contractus bonæ fidei ex errore in qualitate nullus.*

Sic ergo in propoſito, finis contractus matrimonialis eſt indiuidua ſocietas, ſeu vinculum inſolubile, bonum prolis, remedium infirmitatis: & his notabiliter derogat conditio ſeruitutis, ideóque ſiue à Deo, ſiue per ſtatutum Eccleſiæ irritatur contractus, qui fit cum ignorantia eius; quia, inquam, notabiliter derogat fini contractus cum graui detrimento. Sicut ergo contractus bonæ fidei in aliis rebus, qui ex dolo fit, & ſuppoſito errore in qualitate rei tãtùm, fuit nullus, quia error eſt in ſubſtantia, ideóque in ſubſtantia; quia in qualitate, quam ſpectat finis contractus, qui eſt vſus rei; ita in propoſito error conditionis ſe habet ad finem matrimonij: ergo cõſentiens bona fide in ſeruum, quem putat liberum, non conſentit præſumptione Iuris, aut facti

Applicatio doctrinæ præmiſſæ.

facti in ſeruum, errórque ille eſt in ipſa ſubſtantia contractus, vt ad ſuum finem eſt. Alius autem error in conditione non faciente ad finem præſcriptum matrimonij non annullat contractum, vt error in qualitate, vt dicitur; quia hæc extrinſecus ſe habet ad contractum, vt ad ſuum finem per ſe reducitur.

Error in qualitate non irritat matrimonium.

18 Vnde ſequitur intentum, quamuis autem ſeruitus eſt accidens perſonæ, vt perſona diſtinguitur à ſuo ſtatu; tamen vt comparatur ad contractum matrimonialem, & finem intentum eius, qua perficitur per conſentientem bona fide in perſonam, quam putat liberam, non eſt accidens, aut circumſtantia, ſed conditio per ſe intenta hîc, & nunc per talem conſenſum. Inſtantia autem aduerſariorum de valore matrimonij ſuppoſita ſcientia conditionis iam contracti, non eſt ad propoſitum, quia variatur caſus, & conſenſus, ſicut *ſuprà* diximus de contractu bonæ fidei, vt ſit ſuppoſita ſcientia, aut dolo per varios conſenſus, quorum vnus includit per ſe qualitatem rei, alius excludit. Reliqua de coniugio ſeruorum, *infrà diſtinct.* 36.

Error conditionis, quomodo ad ſubſtantiam reducitur.

Inſtantia reijtur.

Error ex ignorantia craſſa irritat.

Ex dictis ſequitur, quòd ſi ignorantia craſſa conditionis fuerit cauſa conſenſus, etiam eam irritare matrimonium iure diuino, ſeu tenendo ſententiam, quam alij tenent, Iure Eccleſiaſtico, ex defectu conſenſus; nam ignorantia craſſa eundem effectum, quoad nullitatem conſenſus inducit, quem metus ex cauſa leui, in affectu tamen grauis, quia per ſe requiritur conſenſus liber, ex quacumque cauſa defleiat, ſine eo nihil fit. Hanc tenet Sanchez contra Sotum, & alios *lib. 7. diſput. 19. quæſt. 2.*

19 e *Et ex hoc ſequitur aliud corollarium*, &c. Docet errorem in meliori conditione non annullare matrimonium, neque ſeruitutem cognitam illud annullare. Error in meliori conditione eſt, quando quis velit contrahere cum alia, quam putat eſſe ſeruam, & eſt libera, quæ conditio eſt melior. Idem docet *infrà diſt.* 36. *quæſt.* 1. *art.* 2. §. *Dico ergo quantùm ad iſtum articulum*, &c. *verſu*, *Sed ſi ancilla credit*, &c. vbi dicit errorem in meliori, & etiam æquali conditione non annullare matrimonium, quia in vtroque caſu conditio contrahentis non fit deterior, ſed melior in primo, æqualis in altero caſu. Eſt communis ſententia Canoniſtarum, & Theologorum, quos magno numero refert Sanchez *loco citato*, *q.* 3. eámque rectè probat ratio præmiſſa: quia neque ex vi contractus, aut conſenſus ſequitur aliqua inæqualitas, aut grauamen contra finem matrimonij, diuerſum ab eo, cui non ſit ipſe obnoxius ex propria conditione: verbi gratia, ſi eſt ſeruus ducens ancillam, quam putauit eſſe liberam, nulla inæqualitas eſt in contractu, quæ ſequitur ex errore, aut ad quam ſubſiſteret rationabiliter conſenſus voluntatis repugnantis, Iuris, aut facti præſumptione, niſi hæc conditio redundet in perſonam, vt cùm ipſi ſolum eſt perſona per libertatem nota: verbi gratia, ſi quis vellet alterutram ex filiabus, quarum vna eſt libera, altera ſerua, offerre ſeruo ſub electione, & ille eligeret liberam, quam aliàs non nouit; ſi ſupponatur ſerua, eſt error perſonæ, quia conſenſus contrahentis dirigitur in liberam, quam ſolùm nouit ex libertate; vel ſi contrahat per procuratorem cum mandato ſpeciali, vt ſuo nomine contraheret cum libera: quamuis aliàs non annullet matrimonium ex communi ſententia, niſi conſenſus exprimat ipſam qualitatem per modum conditionis per ſe intentæ, & honeſtæ. Caſus eſt, ſi aliquis primogenitam ſpopondit, & alter conſentit eam accipere, quam aliter non nouit, niſi vt erat primogenita, tunc ſi ſupponatur ſecundogenita, matrimonium eſt nullum ex errore perſonæ, quia conſenſus viri determinatè fertur in primogenitam, quam aliter non nouit niſi per hanc qualitatem: neque refert ſi mortua priori ſecundogenita fiat primogenita; quia prima cognitio, & conſenſus ex ea ſequens fertur in determinatam illam perſonam, quæ fuit primogenita.

Cõſenſus non ſubſiſtit ad conditionem.

Error conditionis aliquãdo redundat in perſonam, & itritat.

f *Tertia conditio generalis omni contractui eſt*, &c. Hæc concluſio patet ex dictis *diſt.* 26. *concluſ.* 2. in matrimonio enim requiritur conſenſus verus, ſine quo nihil fit: neque hunc conſenſum poteſt ſupplere Eccleſia, licèt illum præſumat, donec contrarium probetur, & ad cohabitationem cogat; in aliis autem contractibus, quæ ſunt ſecundùm legem humanam, & eius inſtitutionem, aliquando lex ipſa ſupplet defectum conſenſus in pœnam doli, & tunc valet contractus virtute legis, vt quando contractus eſt ſtricti Iuris, neque adeſt impedimentum præter defectum conſenſus ex dolo. In contractibus tamen bonæ fidei requiritur conſenſus, & eius defectus non ſuppletur. De his intelligit Doctor ex defectu conſenſus fieri contractum nullum, non in aliis, quando lex ipſa ſupplet defectum conſenſus, qui deberet ineſſe, & præſumitur ineſſe.

20 *Tertia cõcluſio, ex defectu conſenſus irritatur matrimonium.*

Lex ſupplet conſenſum, & quando.

Sententia cõmunis.

Probatio.

SCHOLIVM.

Coniugem credentem alteri coniugi, aſſerenti, quòd non conſenſit in matrimonium, non poſſe ei reddere debitum, nec ire ad alias nuptias: deponat ergo ſcrupulum, ſi vult vitare perplexitatem, ſibique ſuadeat quod mentitur alter: non loquitur Doctor in caſu, quo coniux tantùm dubitaret de valore matrimonij, vt ei imponunt quidam; hoc enim caſu videtur probabilius quòd coniux dubitans ſpeculatiuè, non practicè facta diligentia, poteſt reddere & petere debitum. De redditione habetur c. Dominus, *de ſecund. nupt. de vtroque tenent Sotus 4. de iuſtit. q. 5. art. vlt. fin. & diſt. 27. q. 1. Henriq. lib. 12. c. 6. num. 5. 7. Emanuel 1. tom. Summ. c. 243. Sanchium citans multos 2. de Matrim. diſput. 41. num. 46.*

SEd g hîc ſunt dubia. Primum, eſto quòd aliquis ad exequendum libidinem, dicat verba, animo tamen, non intendens contrahere; alia perſona ſimplici animo contrahens, nunquid obligatur? Videtur quòd ſic: quia ex parte ſua ſunt, tam conſenſus, quàm verba, & ita tota cauſa obligationis. 4 *Dub.* 1.

Dub. 2. Præterea, esto quòd dolosè contrahens exprimat alteri dolum suum, ista persona simplici animo contrahens non potest recedere à contractu, quia exponeret se periculo fornicationis. Nec potest stare, quia non potest reddere debitum certitudinaliter ex parte sua, & probabiliter ex parte alterius, de quo præsumendum est melius, quia tunc exponeret se periculo fornicationis: ergo videtur in tali casu persona ista simplex esse perplexa.

Rich. 27. dist. artic. 1. q. 3. Ad primum dico quòd contractus matrimonij non claudicat; & ideò si secunda persona non dat, nihil fit, vt dictum est *in 1. quæst. concluſ. 2.* Do vt des, vel, do si des. Et ideo si illa non dat, ista nihil facit; licèt ex parte sua non sit impedimentum facti, nisi ex consequenti.

Quid faciendum, quando alter coniux dicit se non consensisse. Sed de secundo est maior altercatio, quibusdam dicentibus, quòd ista persona non potest reddere debitum stante conscientia de dolo alterius: nec recedere, quia exponit se periculo fornicationis, vt dictum est. Dico tamen breuiter, quòd nullus est perplexus in lege diuina, etiam quocumque actu proprio posito; dum tamen non maneat aliquod peccatum mortale, per quod fiat perplexus: ista simplici animo contrahens cum doloso, nec tunc, nec multò magis pòst, habet aliquem actum, per quem sit perplexa: ergo simpliciter patet sibi via salutis.

5 Dico [h] ergo, quòd via tutior non est facere sibi conscientiam, quòd alter dolosè consenserit: imò, quòd tunc veraciter consensit, sed modò mentitur: & in hoc casu faciat, sicut vero coniugi. Si autem non potest tollere conscientiam, quam habet in verbo priuatiuo alterius coniugis, stante illa conscientia peccat mortaliter reddendo debitum, quia fornicatur: non reddendo autem, & multò magis recedendo, exponit se periculo peccati mortalis, quia fortè iste mentitur. Et probabilius est, quòd nunc mentiatur, quàm quòd mentitus fuerit in principali contractu: & tunc *Matth. 19.* ista, vel negat sibi, quod suum est: vel si recedit, mœchatur secundùm Euangelium. In magnam ergo brigam ponitur contrahens cum dolosè contrahente.

COMMENTARIVS.

21 *Duo dubia.* g *Sed hîc sunt dubia*, &c. Primum dubium est, an bona fide contrahens obligetur ficto. Secundum dubium est, quid agere tenetur, quando fictus manifestat dolum?

Responsio ad primum. Ad primum, respondet matrimonium esse nullum ex vtraque parte, licèt persona, quæ consensum verum exhibet, non ponat ex parte sua impedimentum facti, quia præstat consensum vt debet, & exigitur ad contractum, quia tamen alterius consensus deficit, non valet matrimonium.

Deficiēte consensu nihil fit.

Responsio ad secundum. Ad secundum, supponit regulam generalem, nempe in legem Dei neminem esse perplexum, supposito quocumque actu suo, dummodò non maneat aliquod peccatum mortale, per quod fiat perplexus. Hæc regula est verissima: quia sicut lex diuina est medium ad salutem dirigens, ita non inducit necessitatem peccandi, aut periculum: perplexitas ergo oritur ex alia causa extrinseca, nempe ex errore intellectus, qui non deponitur, vel ex prauo affectu voluntatis, qui non excluditur per debitam correctionem eius. Hinc colligit coniugi, quæ bona fide contrahit, patere viam salutis, & respondet ad dubium.

Regula.

Vnde oritur perplexitas.

22 *Conclusio. Seruanda bona fides.* h *Dico ergo quòd via tutior*, &c. Respondet quòd tutior via sit conseruare bonam fidem, non credendo: inter duo enim mala minus malum est præsumendum; minus autem peccatum est mendacium, quod nunc præsumitur inito matrimonio, quàm mendacium, quod commisit fictè contrahens: quia hoc est pernicioſum contra naturam contractus, illud verò non ita. Neque fidem tenetur dare coniunx in præiudicium sui iuris: ergo cohabitet bona fide tanquam coniugi.

Secunda conclusio. Quòd si conscientiam nequeat deponere, credendo verbo alterius, peccat si reddat debitum, & magis peccat si recedit, quia alter fortè mentitur, & se exponit periculo fornicationis, & aufert alteri quod suum est, si matrimonium subsistat. Hic aliqui distinguunt dubium speculatiuum, & practicum: aliqui dicunt cum dubio speculatiuo non posse coniugem reddere debitum, aut recedere. Pro hac citat Sanchez *lib. 2. disput. 41. q. 4.* nostrum Doctorem, Altisiodorensem, Medinam, & alios. Alij dicunt posse reddere, & petere debitum in tali dubio. Alij docent teneri reddere debitum, & non petere: alij mitigant hanc sententiam, vt vera sit antequàm adhibeat diligentiam requisitam inquirendi veritatem, ea verò adhibita, posse reddere, & petere debitum.

Dubium speculatiuū, & practicum.

Varia sententia.

23 *Allegatio falsa.* Respondetur in primis non rectè allegari Doctorem pro prima sententia, vt benè aduertit Scholiastes, quia Doctor non loquitur de dubio, sed de conscientia. *Si autem*, inquit, *non potest tollere conscientiam, quam habet in verbo priuatiuo alterius coniugis, stante illa conscientia peccat mortaliter*, &c. Conscientia autem per ipsum *in 2. distinct. 37. quæst. 2. §. Ad quæstiones istas*, &c. est habitus, seu actus conclusionis practicæ. Ac proinde dicit determinatum consensum practicum, contra quem non licet agere. Si ergo illa, quæ est bonæ fidei, adhibet fidem allegationi ficti, iam habet conscientiam talem, qua non deposita, non licet operari, nec reddere debitum, nec petere, neque etiam recedere: quia conscientia illa non est adeò fundata ex motiuo suo, licèt ex credulitate formantis ipsam, & aliis motiuis inducatur, quia motiuum est veracitas dicentis, qui fatetur se mendacem in priori contractu; ac proinde indignum fide; neque tollitur obligatio simpliciter, quæ est

Conscientia.

ex

ex priori contractu ex natura motiui, quod perinde inclinat ad assensus contrarios; quod verò formans conscientiam adhæreat allegationi frustrati consensus prioris, est ex propria leuitate, non ex natura motiui: nec proinde euacuatur obligatio cohabitationis; licèt perplexa maneat persona credens, aut suspensa; manens etiam suspensa nequit operari: quia ad copulam supponitur, vt sit legitima, regula determinata vt fiat debito modo per vsum proprij iuris, & animo maritali; ac proinde assensus determinatus circa valorem matrimonij; licèt ex allegatione secunda negati consensus maneat aliqua formido de nullitate: hæc autem formido, sicut non transit in consensum determinatum; ita non inducit obligationem operandi secundùm illam, neque est actus aliquis medius in intellectu inter assensum, & dissensum; sed priuatio certitudinis in assensu, quam priùs habuit stante bona fide, antequam allegauit alter fictionem consensus.

Obligatio cohabitationis.

Quid sit formido, quam patitur bona fides.

24 *Dispositio dubitantis.*

Aduertendum ergo est ad discussionem casus præsentis, in intellectu non posse stare actum medium hic & nunc inter assensum & dissensum huius veritatis, qui actus spectet ad iudicium practicum, seu regulam operandi; neque assensum & dissensum simul circa idem: quia vtrumque horum repugnat. Quòd si motiua sint paris efficaciæ, loquendo de contrariis, potest esse suspensio, & inquisitio veritatis, non tamen assensus determinatus conclusionis, nisi ex dispositione personæ, vt in præsenti casu, si est timida, & facilis inclinationis ad credendum potiùs malum, aut accedat imperium voluntatis, aut applicentur perfectiùs alia principia remota ad vnam partem magis, quàm ad aliam: ex quibus determinatur intellectus ad assensum, licèt apprehensio contrarij motiui dubitabilis faciat ne assensus ille sit omnino certus: est tamen determinatus, sicut actus fidei humanæ, aut opinionis, & regula, quam sequi debet voluntas operando determinatè.

Intellectus aut suspensus manet, aut assentiēs, aut dissentiens.

In proposito ergo casu si nullum aliud subsit motiuum dubitandi de nullitate consensus merè interni præter allegationem dicentis, neque ex factis, dictis, aut aliis indiciis, aut modis sit cognoscibile, distinctio dubij speculatiui, & practici non habet locum, quia nulla sunt principia remota, ex quibus speculatiuè oriri posset dubitatio hîc & nunc, sed hæ duæ regulæ immediatè applicantur, quæ sunt practicæ, vt *reddendum esse debitum matrimoniale; non esse mœchandum*, &c. inter quas non est locus suspensioni, quin alterutrum debeat sequi ex obligatione præcepti negatiui, & affirmatiui concurrentium; ex parte materiæ fides allegantis vacillat, & perinde ad assensus contrarios inclinat proximè: quòd si ergo perplexus vnum sequatur, aut alterum horum, secundùm illud debet operari iuxta conscientiam, quam format; quia non suppetit aliquod aliud medium inquirendæ veritatis; & hic est casus, quem decidit Doctor. Quòd si sint alia motiua, aut indicia, vt impedimenti affinitatis, aut si alter signa deceptionis aliàs ostendit, aut aliis se fictè contracturum manifestauit, tunc neque reddere debitum debet, neque petere etiam, donec examinetur veritas: quòd si ea examinata format conscientiam de nullitate matrimonij, perinde dicendum est, quidquid sit de veritate rei; si autem fidem non præstat allegationi, sed inhæret primo contractui per assensum determinatum, est secura, si oppositum aliunde non probatur sufficienter; quia innititur possessioni, & præsumptioni magis fundatæ, quæ est in fauorem matrimonij, & sicut Ecclesia prudenter præsumit de valore matrimonij, & de consensu requisito in eo casu, ita etiam persona, quæ bona fide contraxit, prudenter præsumit, & adhæret contractui, cùm nihil vrgentiùs præter dictum ficti opponatur, qui fide caret in præiudicium coniugis, & contractus in facie Ecclesiæ initi, neque oppositum probet sufficienter.

25

Nō rectè discerni in proposito dubium speculatiuū, & practicum.

Regulæ proximæ operandi in casu proposito fictione allegata.

Admiculum allegationis.

SCHOLIVM.

Fictè contrahentem teneri verè contrahere. Ita Sotus hîc quæst. 1. vers. Respondeo stante. Nauar. cap. 22. num. 76. Medin. Summ cap. 16. §. 13. Henriq. lib. 11. cap. 11. Bannes 2. 2. q. 77. art. 3. dub. 1. Maior. 4. dist. 27. quæst. 1. videtur D. Thom. ibi. art. 2. quæstiunc. 4. ad 1. Ratio est, quia vix aliter satisfieri potest parti deceptæ, quia non potest aliud matrimonium inire, & si sunt æquales, etiamsi posset, grauiter maneret læsa in fama. Si tamen posset his damnis aliter sufficienter occurri sine eo, quòd deceptor contrahat, non video quare non sufficeret: quod tenet Petr. Ledesm. de matrim. quæst. 45. artic. 4 dub. 1. §. in hac difficultate. Secundò, ait defloratorem virginis teneri ei ad dotem iuxta consuetudinem patriæ. Puto loqui de deflorante per raptum, vel violenter, quia defloraus volentem ad id non tenetur: quia hæc defloratio non differt à simplici fornicatione; vt tenet Sotus 4. distinct. 28. quæst. 2. art. 4. col. 13. Suarez tom. 4. disput. 22. sect. 4. num. 6. Quòd nec etiam eo casu restitutio debeatur parentibus, tenent Sotus 4. de iustit. quæst. 7. artic. 1. ad 2. Nauar. lib. 2. de restit. part. 4. cap. 3. Bannes 2. 2. quæst. 64. artic. 2. dub. 7. Salon. ibi controu. 5. Sanchius lib. 7. de Matrimonio, disput. 14. num. 11.

SEd nunquid iste dolosus erit immunis? Respondeo, stante illo dolo, in foro conscientiæ dicendum est sibi, quòd nullo modo reddat, nec petat, quia fornicaretur: & cum hoc dicendum est sibi, quòd de necessitate salutis tenetur satisfacere personæ læsæ, vt sibi reddat de suo, quantum sibi abstulit: erat autem istius de iure

6 *Contrahens fictè an tenetur verè contrahere?*

corpus doloſi, quia commutauit corpus ſuum pro corpore illius, ſicut qui veraciter contrahit cum alia, quod eſt ſeruandum: & ideò tenetur iſte doloſus commutare dolum in verum contractum. Sed eſto [k], quòd tempore intermedio contrahat cum alia veraciter. Reſpondeo, ſeruandum illud eſt cum ſatisfactione exteriori poſſibili, puta cum procuratione matrimonij conuenientis, ſicut dicitur *Exod.* 22. & de impoſſibilitate reddendi huic, quod ſibi debetur, eſt pœnitendum.

De deflorãte virginem. Quid [l] de dormiente cum virgine? Tenetur ſibi ad certam reſtitutionem, ſecundùm morem dotis, quam ſolent accipere virgines in patria illa.

Si [m] arguatur contra ſolutionem iſtam de errore, quæ conſiſtit in hoc, quod commutatio non eſt, niſi ſecundùm apprehenſionem valoris commutati ad illud, pro quo commutatur. Contra hoc, aliquis poteſt aliquid dare, vel commutare expectans magnum ſibi dari, cui tamen nihil reddetur, nec tamen propter hoc datio prima eſt nulla. Reſpondeo, quædam eſt datio non liberalis, expectans redditionem futuram: quædam eſt exigens dationem præſentem concomitantem, quæ propriè commutatio eſt. Prima benè tenet, etiamſi poſteà non ſequatur redditio expectata: quia in præſenti fit tranſlatio ſolùm ſub ſpe redditionis futuræ. Secunda nunquam eſt, niſi ſit ſtatim redditio concomitans: quia contractus commutatiuus eſt conditionalis: & ſi non expreſſa conditione, tamen vniuerſaliter ex natura contractus ſubintellecta: & contractus conditionatus non eſt non ſtante conditione.

7 *Ad arg.* 1. Ad [n] primum argumentum, ſiue Iacob poſſit excuſari à peccato, ſi cognouit Liam prima nocte, ſiue non, non eſt magna vis, quia non fuit confirmatus, ſed poſtquàm deprehendit illam eſſe Liam, conſenſit nouo conſenſu propter illa verba Laban. *Geneſ.* 29. *Non eſt conſuetudinis in loco iſto, vt minores priùs tradantur ad nuptias:* & ex tunc fuit vxor eius. Aliàs benè concedo, quòd potuiſſet repudiaſſe eam, ſicut non ſuam.

Ad 2. Ad ſecundum ſubditur ibi, quòd poſt egreſſum Iacob, & ingreſſum Eſau, Iſaac ſtupore vehementi, & vltra quàm dici poſſit admirans expauit: *Et quis ergo?* &c. Et tunc ſubiunxit: *Benedixi ei, eritque benedictus*; vbi ex textu datur intelligi, quòd fuerit raptus in illa admiratione vehementi: & in ea vidit Iacob eſſe iuſtè benedicendum: & ita licèt illam benedictionem primò ab homine, & humana cautela extortam dediſſet: tamen poſteà in ecſtaſi, à Spiritu ſancto approbatam pronuntiauit, tanquam firmam, ſubiungens, *eritque benedictus.*

8 *Ad* 3. Ad aliud dico, quòd non eſt ſimile de Baptiſmo ignoranter collato, quia ibi non eſt contractus mutuus. Si tamen aliquis ad ſolutionem huius quæſtionis acciperet rationem ex ratione Sacramenti, quòd non poſſet conferri ab errante; videtur probabile, quòd errans in baptizando circa perſonam, non baptizaret, ſicut nec in matrimonio. Sed iſta ratio non eſt poſita ad ſolutionem quæſtionis: nec talis error, quòd ſit *A*, vel *B*, dum tamen intendat conferre Sacramentum illi perſonæ, quæ præſens eſt, videtur impedire collationem aliorum Sacramentorum, ſicut hic impedit; non quòd impediat Sacramentum primò, ſed quia impedit contractum donationis faciendum illi, cui non vult donare illud, quod hîc datur.

Error perſona in aliis Sacramentis non vitiat.

Ad 4. Ad vltimum dico, quòd malitia moralis non eſt aliquid per ſe requiſitum, nec eius oppoſitum, ad iſtum contractum: & ideò non impedit ipſum: ſecus eſt de ſeruitute, propter rationem dictam in ſolutione quæſtionis.

COMMENTARIVS.

26 i *Sed nunquid iſte doloſus erit immunis*, &c. Reſolutio hæc Doctoris plura continet. Primum, non debere doloſum petere, aut reddere debitum: quod patet ex dictis. Secundum eſt, eum teneri neceſſitate ſalutis ad ſatisfaciendum perſonæ læſæ, & de hoc nullum eſt dubium. Tertium, docet hanc ſatisfactionem eſſe, vt verè contrahat matrimonium; & ratio eſt, quia de iure ad hoc tenetur, & ex vi contractus. Hanc docet S. Thomas *diſt.* 27. *quæſt.* 1. *art.* 2. *quæſtiunc.* 4. *ad* 1. Maior *eadem diſt. q.* 1. Adrianus *in* 4. *quæſt.* 2. *de matrimonio.* Sotus *diſt.* 27. *quæſt.* 1. *art.* 3. Petrus de Soto, & alij, quos citat Scholiaſtes. Quod regulariter verum eſt: quia illud matrimonium in facie Eccleſiæ tenebit, & mulier, quæ bona fide contraxit, tenetur ſemper continenter viuere, & patitur damnum in fama, quod aliter reſarciri nequit, niſi per matrimonium verum contractum. His omnibus cauſam dedit fictus: ergo tenetur dare ſatisfactionem æqualem, quod nequit aliter, quàm per matrimonium. Accedit, ſi cognouit eam, alius titulus, ex quo obligatur in conſcientia, neque debet abſolui donec actu contrahat. Non deſunt tamen, qui negant fictum teneri ad contrahendum denuò, niſi ſequatur copula, vt ſi virginem duxit, eam non defloraſſet. Hoſtienſ. *cap. Ex parte*, &c. *de ſponſalibus.* Anton. 3. *p. tit.* 1. *c.* 9. Ledeſma *in* 2. *p.* 4. *q.* 47. *art.* 4. Excuſant aliqui ab hac obligatione fictum, vt quando ipſe dedit ſigna fictionis, quia fœmina in eo caſu ſibi imputare debet damnum, quod aduertens incurrit. Item, ſi

Teneri fictum ad cõtrahendum verum matrimoniũ.

Ratio huius.

Aliqui negãt nõ ſecuta copula.

Excuſantia à matrimonio fictum

ſi

ſit magna inæqualitas inter fictum, & mulierem aut conditionis, aut ſanguinis, quia in eo caſu debuit etiam ipſa prætumere de fraude. Deinde, ſi ſcandalum magnum, aut exitus infelix ex matrimonio vero ſequatur. Item, ſi fœmina decipiat virum fingens ſe virginem, quæ fuit corrupta, vel ſi fœmina cum alio mox decubuit, quia tunc obligatio prior extinguitur, nec iterũ reuiuiſcit. Item, ſi ipſa noluerit matrimonium inire cum ficto, extinguitur obligatio.

27 k *Sed eſto quòd tempore intermedio contrahat*, &c. Hæc concluſio eſt D. Thomæ, Soto, & communis, & regulariter intelligenda, quando ſcilicet damnum notabile intulit; quod aliter nequit reſarciri.

28 l *Quid de dormiente cum virgine*, &c. Hæc etiam intelligenda eſt in cauſa ſeductionis, vt patet ex textu citato. Videantur authores citati apud Scholiaſtem.

29 m *Si arguatur contra ſolutionem iſtam*, &c. *Datio liberalis.* Rectè diſtinguit dationem liberalem cum exſpectatione retributionis de futuro, à datione, quæ exigit commutationem de præſenti, qualis eſt matrimonialis. Intelligit dationem liberalem cum ſpe recipiendi de futuro, illam quæ fit non interueniente pacto, de ſatisfactione recipienda pro futuro: verbi gratia, ſi quis donet merè liberaliter, vt gratiam alterius ineat, à quo exſpectat beneficia maiora, vt officium aliquod *Datio onerosa.* in Republica, aut huiuſmodi. Si tamen datio illa non ſit liberalis, ſed onerosa interueniente pacto, aut contractu de ſatisfactione pro futuro, conſurgit obligatio ſecundùm iuſtitiam, niſi aliàs contractus ſit prohibitus lege.

Quomodo cõtractus cõmutatiuus inuoluit conditionem. Aſſerit præterea in ratione ſubiuncta contractum commutatiuum eſſe conditionalem, etſi non conditione explicita, ſed ex natura contractus ſubintellecta, quia nempe tranſlatio non fit niſi cum onere recipiendi rem, pro qua res tranſlata commutatur, intelligit Doctor conditionem generalem, quæ includitur in omni contractu, & explicatur per hoc, *ſi volueris, aut conſenſeris*; ſi autem conditio verbis exprimatur, *Conditio ſpecialis.* dicitur conditio ſpecialis, quia iam dat ſpeciem contractui, & ſuſpendit diſpoſitionem factam, donec ipſa compleatur, eáque non completa nihil acquiritur iuris, quia diſpoſitio illi alligatur; requiritur tamen vt conditio expreſſa aliter apponatur, ſi ſit generalis, quàm includitur *Conditio expreſſa, quando ſpecialis?* in ipſo contractu ex lege: quia ſic expreſſa non inducit vllum effectum, quem ipſe conſenſus ex lege non inducat, neque ſuſpendit conſequenter contractum aliter, quàm ex vi legis ſuſpenſus eſt.

30 Vnde hæ conditiones adiectæ in matrimoniali conſenſu, vt *ſi non es impeditus aliquo impedimento dirimente, vt conſanguinitatis*, &c. *aut ſi conſenſeris*, nihil efficiunt, nec ſuſpendunt contractum, quin ſit abſolutus, quia ipſa lege tales conditiones includit contractus, vt iis non poſitis, aut obſtantibus fiat ſuſpenſus, & nullus. Si ergo contrahentes conantur ſeriò contractum, expreſſio talium conditionum, vt ex natura contractus inhærent, non ſuſpendunt contractum. Quia tamen adiectio conditionis ſit expreſſio voluntatis, & talis ſit contractus, nempe purus, vel conditionatus, qualis eſt conſenſus: ſi adiectio illarum conditionum fiat ex alia cauſa, contractus erit ſuſpenſus, donec purificetur: verbi gratia, ad euitandum ſacrilegium adiicitur conditio, ſi non es conſanguineus, pro maiori reuerentia Sacramenti, ad cui- *Conditio generalis expreſſa, quandoque habet effectum.* tandam pœnam, quæ in contrahentes cum tali impedimento eſt à Iure, vel ab homine lata, ad tollendum ſcandalum ex præſumptione in contrarium in re dubia, quando certum non eſt ipſis, aut aliis præſentibus eos non eſſe in gradu prohibito conſanguinitatis, vel ex alio fine, & circumſtantia, quæ ex qualitate perſonarum hîc & nunc concurrunt, expreſſio talis conditionis non eſt ſuperflua, & alio modo adiicitur quàm ex lege importatur, ita vt ſit expreſſio conſenſus conditionati, & non puri, & maneat conſenſus ſuſpenſus, vt in caſu iam expreſſo, donec conſtet ipſis de veritate rei. Hinc ſequitur veritas illius extremi aſſumpti in textu Doctoris, nempe *contractus conditionatus non eſt, non ſtante conditione*, &c. vniuerſaliter eſſe verum loquendo de conditione latè ſumpta, & quando conditio ex ipſa lege inhæret, vel de conditionato ſpecialiter ſumpto, qui propriè conditionatus eſt.

Ad maiorem huius intelligentiam non erit 31 ſuperfluum hîc adiicere breuiter aliquid de con- *De conditionibus appoſitis.* ditionibus, quæ ad matrimonium, eiúſque conſenſum adiici poſſunt, & quid operentur. De quibus alij Doctores in hac materia tractant, D. Thomas *in 4. diſt. 29.* D. Bonauentura *diſt. 28.* & latè moderni agentes de hoc contractu in ſpecie. Thomas Sanchez *lib. 5. de matrimonio per totum*, & *Extrà de conditionibus appoſitis*, plura huc ſpectantia traduntur, vt *cap. 1. 3. 5. 8. & 7.* in quibus plures caſus matrimoniales deciduntur dependentes à conditione appoſita.

Conditionem etiam apponi tam ex parte *Non repugnant conſenſui, aut contractui.* conſenſus, quàm ex parte contractus non repugnat: quia ſicut conſenſus eſt liber, ita etiam dari poteſt ſub conditione, ſi aliàs non ſit prohibita, & contractus tam matrimonialis, quàm alij admittunt conditiones. Conſenſus autem, *Cõſenſus conditionatus, & abſolutus.* vt inhæret conditioni, dicitur ex obiecto conditionatus, vt diſtinguitur à conſenſu puro, ſeu abſoluto, cui non admiſcetur conditio.

Adiiciuntur aliquà contractui variis modis. 32 Primò, per modum temporis, vt do tibi equum *Varij modi adijciẽdi contractui limitationes.* in diem craſtinum, ante autem tempus adiectum non tranſit in ius donatarij. Aliquando per modum oneris, do tibi equum, vt ſis bonus. Aliquando per modum cauſæ. Do tibi equum, quia es amicus. Aliquando per modum ſpecificationis, aut demonſtrationis, vt do tibi equum, qui es fortis, &c. Aliquando per modum conditionis ſuſpendentis conſenſum, & contractum, donec conditio ponatur, vt ſi quis contrahat cum Franciſca, ſi patri placuerit, aut ſi dos conſignetur tanta, &c.

Aliæ ſunt conditiones de futuro, aliæ de præ- *Diuiſio conditionis.* terito, aliæ de præſenti, aliæ poſſibiles, aliæ impoſſibiles, impoſſibilitate rei, aut Iuris, vt ſunt conditiones turpes, & reprobatæ Iure naturali, aut poſitiuo. Alia etiam eſt conditio neceſſaria euentura, alia contingenter.

Dico primò in omni contractu ſpectandam 33 eſſe intentionem contrahentium, vt fertur in *Spectanda intẽtio adijcientis.* obiectum, ſeu materiam circa quam ipſius contractus: nam talis eſt diſpoſitio, qualem inducit conſenſus diſponentis de re ſua, quæ in libera poteſtate eſt, vt eam ſic vel ſic transferat, hoc eſt, abſolutè, non adiecta conditione, aut alia limitatione, vel aliter, his adiectis.

Requiritur vt ſit efficax.

Dico ſecundò requiri ad contractum, vt intentio hæc ſit efficax ex natura ſua, & operetur modo humano, id eſt, vt ſit conatus per ſe requiſitus ad commutationem, quantùm eſt ex diſpoſitione præſenti contrahentis, & nõ fictus, aut irriſorius; quia requiritur vt iniens contractum conferat ex parte voluntatis eum actum, qui eſſentialiter requiritur ad dationem oneroſam, aut liberalem rei; aliàs non poteſt abdicare dominium eius, neque etiam acquirere per contractum dominium rei, in quod commutare intendit id quod eſt proprium, & ſui iuris. Oportet ergo vt iniens contractum applicet ſe per actum ex genere ſuo requiſitum ad contractum, ſi illum intendit, qui actus ex natura ſua eſt conſenſus in rei commutationem, hoc vel illo modo, & natura ſua efficax vniuerſaliter loquendo, ſiue ille actus ſit inhærens conditioni, ſiue non, vt abſolutus; quod maximè notandum eſt circa conditiones ex natura rei impoſſibiles, vt poſteà videbimus, & quæ cognoſcuntur impoſſibiles.

34

Debet reſpicere legem.

Dico tertiò, ſicut vniuerſaliter ad tranſlationem rei requiruntur tria, nempe vt perſona ſit habilis ad transferendum, & perſona in quam transfertur ad acquirendum dominium, & materia circa quam ſit ſubiecta tranſlationi; ita etiam in contractu hæc requiruntur; ac proinde non ſolùm ſpectato Iure naturali, aut Gentium, ſed lege poſitiua, capacitas ex parte perſonarum, & materiæ inhæreat, ita vt legi poſitiuæ diſponenti de rerum vſu, & dominio non repugnet: intentio ergo efficax, vt ſit talis in gradu, quo requiritur ad contractum legitimum, debet reſpicere legem non ſolùm naturalem, ſed etiam poſitiuam, vt ſit vera intentio, & requiſita ad contractum: verbi gratia, habens ſacros Ordines in Eccleſia Latina, aut votum emittẽs ſolemne Religionis, quantumlibet conſentiat in matrimonium, non poteſt dici habere intentionem efficacem ad illum contractum, ad quem eſt inhabilis, ſicut vniuerſaliter in moralibus, nullus poteſt intendere finem efficaciter, quantumlibet in obiectum feratur ardenter, quando nequit proſequi finem, aut ad hoc eſt inhabilis: ergo ſimiliter nemo poteſt efficaciter intendere contractum ſuppoſita ſcientia requiſita ad naturam talis contractus, niſi ad contractum intendat, iuxta præſcriptum legis inhærentis contractui quoad ſubſtantiam, quia nullus poteſt inire obligationem ex iuſtitia per proprium actum efficaciter, niſi ſeruatis iis, quæ ad naturam huius obligationis ſpectant.

Intentio reſpicit media.

His ergo ſuppoſitis de natura conſenſus requiſiti ad contractum in genere, & ſpectata rei veritate, & non ſola præſumptione, & vt confuſio euitetur ex variis Doctorum in hac materia limitationibus, & modis dicendi deſumptis ex libertate, & modis operandi voluntatis, inquantùm poteſt actum habere abſolutum, aut dependentem à conditione adiecta, facilior erit reſolutio in reliquis.

35

Conſenſus verus non ſtat cum conditione impoſſibili.

Limitatio.

Probatio.

Dico quartò conſenſum ad contractum requiſitum non poſſe admittere conditionem impoſſibilem vtroque modo *ſuprà* expreſſo, ſiue ſit impoſſibilis ex natura rei, ſiue ſit impoſſibilis ex lege irritante, modò præſupponatur in contrahente ſcientia de impoſſibilitate conditionis. Hæc concluſio patet primò ex dictis, quia conſenſus in contractum debet eſſe ex natura ſua efficax, & inducens obligationem iuſtitiæ per tranſlationem rei intentam hoc modo, & acquiſitionem alterius, pro qua commutatur, & hoc per viam contractus: ergo nequit inuoluere aliquid ex natura ſua repugnans intentioni efficaci, & requiſitæ ad illam tranſlationem, & conſequenter nequit ſuſpendi ad illam conditionem, quæ ex natura, aut lege repugnat tranſlationi, ſuppoſita eius cognitione; alioquin, vel idem actus inuolueret contradictionem, aut eſſent ſimul in voluntate duo actus incompatibiles. Vtrumque horum perinde repugnat. Si ergo vult efficaciter contractum, & tranſlationem per ipſum fieri, nequit reſpicere id, quod eſt repugnans ſubſtantiæ contractus, aut tranſlationi intentæ: ſicut qui vult dare mutuum, nequit velle efficaciter dare mutuum retenta re ſibi, aut eius proprietate, quoad vſum, & dominium: quia hoc intrinſecè repugnat ſubſtantiæ huius contractus: ergo idem dicendum de omni contractu, in eo qui ſyncerè, & efficaciter intendit contractum, non poſſe eum inuoluere aliquid repugnans ſubſtantiæ eius, quod ſcit repugnare, vel ex natura rei, vel Iure.

Exemplum.

36

Prima illatio.

Hinc ſequitur veritas illius axiomatis, ſeu communis regulæ: *Conditio quæ eſt de facto, aut Iure impoſſibilis, vitiat diſpoſitionem, aut habetur pro non adiecta*, &c. ſi enim tollit intentionem contrahendi, irritat contractum; ſi autem non tollit, habetur pro non adiecta; vtrumque verum eſt, ſi ſupponatur ſcientia cõditionis, quantùm eſt ex natura contractus legitimi, & conſenſus requiſiti eum irritare, aut pro non adiecta haberi; habetur autem pro non adiecta, quando intentio fuit ſeriò contrahendi; quia tum licèt adiiciatur conditio, non comprehenditur ſub intentione, neque illam reſpicit, ſed impertinenter, aut ioco adiicitur. Quòd ſi cadat ſub intentione, repugnat conſenſui, & trahit voluntatem ad diſſenſum, ſeu non conſenſum, ſpectata rei natura, & modo, quo voluntas fertur in contractum per conditionem irritantem vtroque modo. *l. Non ſolum, 31. ff. De action. & obligat.* *Quia*, inquit, *omnium ea cogitatio eſt, vt nihil agi exiſtiment appoſita ea conditione, quam ſciant eſſe impoſſibilem*, &c. nempe cum qua non poteſt eſſe contractus, aut tranſlatio, vel ex natura rei, ſi taliter ſit conditio impoſſibilis, vel certè inuiolata lege, quæ contractum irritat, vt ſi profeſſus Religionem, matrimonium, ſciens impedimentum, contrahat.

Conditio impoſſibilis irritat, vel habetur pro non adiecta.

Tollit intentionem.

Sequitur ſecundò ſi illa conditio ſit ignota, quà impoſſibilis eſt, poſſe ſtare conſenſum, ſeu intentionem requiſitam ad contractum ex natura actus, & intentionis, quæ ſuſpenditur ad conditionem, qua exiſtimatur poſſibilis, licèt in re ipſa ſit impoſſibilis: quia ad concipiendam intentionem ſufficit vt finis exiſtimetur poſſibilis, reſpectiuè ad conatum præſentem voluntatis, & operantis; eodem modo ad ſuſpendendum conſenſum ſufficit vt conditio exiſtimetur poſſibilis, & tunc naſcetur obligatio hinc inde in opinione contrahentium, ſuſpenſa ad conditionem oppoſitam: quæ obligatio oritur ex conſcientia erronea, depoſito autem errore deſinit.

Secunda illatio.

Conditio impoſſibilis exiſtimata poſſibilis quid operetur?

37

Quandoque habetur pro non adiecta.

Dico quintò, conditionem impoſſibilem aliquando haberi pro non adiecta, vel ipſo Iure, vel præſumptione in re dubia: ipſo Iure habetur pro non adiecta in teſtamentis, quantùm ad inſtitutionem hæredis, fideicommiſſum, legatum,

tum, & donationem factam in causa mortis, vt constat *l.* 1. 4. 6. 8. & 9. *de conditionibus institutionum*, & §. *Impossibilis, Institut. de hæred. instituend.* Quod intelligendum est in vtroque foro; quia siue fuerit consensus testantis dependens ab illa conditione, siue non, dispositio tenet ex lege supplente defectum consensus: quia res externæ subsunt dispositioni legis directè, quando illa dispositio habet iustam causam: quia mortuo testatore, nemo est, qui posset voluntatem eius interpretari, & ne dispositio ab eo facta reddatur inutilis, ad euitandas lites, ius supplet defectum, vel in pœnam testatoris, vel etiam in fauorem: in pœnam quidem, si conditio sit turpis: in fauorem vt dispositio eius sortiatur effectum.

Lex supplet consensum.

38 *Quid si adijciatur ex errore? Valet testamentum non obstante conditione.*

Quòd si constet adiectam esse conditionem ex errore, vel quia putabatur possibilis, aut licita, aliqui dicunt non valere testamentum, sed reddi irritum. Sed oppositum videtur, quia lex non confirmat dispositionem ex interpretatione, aut præsumptione, sed ex absoluta potestate, quam habet in bona testata, & supplens defectum testatoris, cuius voluntati succedit ordinatio legis in defectu, & sicut extenditur ad conditionem impossibilem ex scientia adiectam, ita etiam ad ipsam, si in re est impossibilis, videtur extendi. Aliud dicendum esset, si

Sententia negans.

solùm præsumptioni lex inniteretur. Priorem tamen sententiam docet Gomezius *de legatis num.* 65. *ex l. seruo manumisso* 58. *de conditione indebiti*, & plures alij, tunc dicendum est legem non extendi nisi ad casus, quos comprehendit, cùm alioquin in cæteris irritat contractum per talem conditionem adiectam: quia præsumit dissensum.

39 *In matrimonio conditio impossibilis, & turpis habetur pro non adiecta.*

In contractu matrimonij conditio impossibilis, aut turpis habetur pro non adiecta: quia præsumitur in fauorem matrimonij. *cap. fin. de conditionibus appositis*, & contrahentes seriò egisse in re tanti momenti, & sancta. Hæc ordinatio ideò innititur soli præsumptioni, quia nequit Ecclesia dare potestatē mutuam huius contractus sine consensu contrahentium, requiritur autem vt constet vel ioco illam conditionem adiectam, vel sciant contrahentes illam conditionem esse impossibilem, & ex ordinatione legis pro non adiecta reputari, & nihilominùs contrahunt scientes à Iure eam haberi pro non adiecta: quia tum præsumitur eam ioco, & impertinenter adiectam; vel etiam in dubio præsumuntur etiam validè per debitum consensum contraxisse, ne viuant in adulterio, aut certè irriseriè agant in re sancta, & graui. Cæterùm in foro externo illa præsumptio valet, in foro verò interno, si nullus fuit consensus, nihil sit.

40 *Dubium. De conditione illa cū scientia statuti.*

Dubium est si contrahentes sciant statutum Pontificis, & velint nihilominùs contrahere per consensum alligatum conditioni, an valeat matrimonium? Ratio difficultatis est; quia illud *cap. finale* innititur præsumptioni, quæ non variat factum, & falsa est quando veritas non subest, quæ præsumitur.

Si seriò agūt, non obstat.

Respondetur valere matrimonium in re ipsa, si contrahentes habuerunt animum seriò contrahendi, hoc est, ineundi contractum; nam Ecclesiæ statutum in eo capitulo tantùm efficit, vt contrahentes non possint alligare consensum tali conditioni, quam voluit pro non adiecta haberi; sicut potest instituere alias solemnitates huius contractus, sine quibus contractus non esset legitimus. Ita etiam instituere, vt conditiones aliquæ habeantur pro non adiectis, & impossibilitare personas ad eas trahendas in contractum. Itaque intentio syncera ineundi contractum, refertur ad substantiam eius, & non ad conditionem eo casu appositam, quam de Iure nō potuerunt intendere, aut substantialem facere contra statuti dispositionem; potest autem intentio concipi primariò ineundi contractum legitimum, & apponi ex voluntate contrahentium secundariò illa conditio: vt respicit primarium finem, intentio valet & consensus ex ea datus, & conditio illa sicut non specificat intentionem, ita etiam neque consensum, & habetur pro non adiecta. Quòd si intentio primò respiciat ipsam conditionem, & accessoriè tantùm, aut secundariò contractum, tunc deest animus seriò contrahendi, & matrimonium est nullum; & si constat etiam de tali intentione Ecclesiæ, non præsumit de valore matrimonij. Tunc enim conditio non est appositā, sed primariò intenta ex dissensu, & magis ipse contractus est appositus conditioni, quæ primariò, vt causa dissensus intenditur, vel certè vt signum non consensus veri in contractum, sed frustratorij.

Intentio seria ad substantiā cōtractus fertur, non ad conditionem.

Duplex modus concipiēdi intentionē.

Dices, in omni casu, quo intenditur conditio impossibilis, frustrari veram interpretationem contrahendi, ac proinde contractum esse nullum.

41 *Obiectio.*

Respondetur distinguendo antecedens, quando finis per se intentus est vinculum, seu ipse contractus, negando antecedens; quia potest subsistere talis intentio in ordine ad materiam non impeditam: & quia voluntas primariò mouetur ex fine, contractus de facto subsistit, quamdiu ratio finis non immutatur, neque affectus voluntatis circa finem. Quòd si vlteriùs addatur conditio impossibilis, habetur pro non adiecta: quia adiectio eius non est principalis causa operandi ex parte voluntatis circa contractum, neque medium inducendi contractum, qui per se intenditur, & à cuius intentione non distrahitur voluntas: illa ergo adiectio conditionis consequenter se habet ad intentionem absolutam contrahendi, quæ non vitiat factum ex intentione priori, & non est consequens ex natura rei, aut ipsius intentionis primariæ: sed merè ex libertate & impertinenter, ac otiosè, quia nullum inducit effectum.

Soluitur.

Cur habetur pro non adiecta.

Exemplum esse potest in ministro Sacramenti, qui ex intentione faciendi, quod facit Ecclesia, validè ministrat Sacramentum, quamuis ipse adiiciat aliam intentionem particularem ex errore conceptam, quæ quidem est contra veritatem Sacramenti: tamen non repugnat priori intentioni, per quam primariò mouetur ad operandum. Et sicut potest stare scientia in vniuersali: v. g. omnem mulam esse sterilem cum ignorantia particulari, an hæc mula sit sterilis in eodem intellectu: ita etiam in voluntate eadem potest esse intentio vniuersalis ineundi contractum hic & nunc, cum alia particulari, & minùs principali concomitante, quæ non derogat priori, quæ magis principalis est, seu primaria: v. g. si hæreticus velit seriò contrahere matrimonium, & ex errore, quo vellet repugnare statuto Ecclesiæ in contemptum, adiiceret conditio

42 *Exemplum.*

Aliud exemplum.

conditionem impoſſibilem, matrimonium in vtroque foro teneret, tum quia talis conditionis adiectio non eſſet ex fine principali, quo vellet contractum abſolutè, & neceſſarium conſenſum, & adiicit conditionem ex fine extraneo, nempe contemptus, & non ipſius contractus; tum quia ex ſtatuto Eccleſiæ adiectio talis conditionis eſſet fruſtratoria, ſi alioquin intentio contractus ſeria reducitur in actum per conſenſum proportionatum.

Adiectio conditionis, quãdo irritat, & quomodo?

Quòd ſi verò intentio primaria contractus pendeat, aut inhæreat conditioni per ſe, tunc nihil fit; quia adiectio conditionis impoſſibilis principaliter intenditur ad fruſtrandum contractum: & quamuis intelligatur per modum proſecutionis, vt tendit in conditionem; tamen vt reducitur in contractum per conditionem ſic intentam, eſt diſſenſus, ſeu non conſenſus in ipſum contractum. Et in eo caſu non habet intentionem per ſe perficiendi contractus diuerſam, ab ea, quæ adiicit conditionem impoſſibilem & fruſtratoriam contractus, vt non teneat.

43 *Vterque modus adiectæ cõditionis probatur.*

Hos autem diuerſos modos intentionis, vt reſpicit tam contractum ſeriò ineundum, quàm fruſtratoriè, non ſolùm poſſibiles eſſe, ſed etiam in praxi contingere, patet: quia præſumptio Iuris ciuilis fundatur in poſſibilitate rei, & prout in plurimùm, vel ſecundùm rectam rationem contingit præſumptio in fauorem matrimonij, adiecta tali conditione, fundatur in eo quòd animus ſeriò contrahendi ineſſe poſſit, quamuis conditio adiiciatur, ſpectata ſcilicet intentione, quam debent contrahentes habere, & quæ vt in plurimùm ineſt. Præſumptio etiam Iuris ciuilis quoad vltimas voluntates, fundatur in contractu fauorabili, & ideò ſtatuit ſecundùm intentionem, quæ præſumitur, & debet ineſſe. In aliis autem contractibus præſumit, ex conditione adiecta de impoſſibili, non fuiſſe conſenſum firmum in contractum, aut ſerium: ergo ſicut vtraque præſumptio recta ratione fundatur; ita etiam intentio, vno, aut altero modo concipi poteſt. Vnde ſi conditio impoſſibilis, quocunque modo adiecta, tollit intentionem abſolutam, & neceſſariam ad contractum, nulla ratione poſſet Eccleſia declarare has conditiones haberi vt non adiectas; quia nequit ſupplere conſenſum requiſitum hoc modo, aut immutare naturam eius in ordine ad matrimonium, quod non ſubeſt directè eius voluntati. Talis enim eſt conſenſus in contractum, qualis præceſſit intentio contrahentis; & talis eſt intentio, qualis eſt finis primariò intentus, qui inclinat voluntatem ad contractum ineundum.

Præſumptio vtriuſque Iuris aliter fundata.

Incõueniens.

44 *Obiectio ex natura contractus vt exprimitur.*

Dices, intentio non facit ad contractum, ſi non exprimatur: v.g. Si quis mutuatur animo vſurario, & intuitu lucri, niſi trahat in contractum, ſeu pactum talem intentionem, non redditur per eam contractus vſurarius; ad contractum enim requiritur conſenſus reſpectiuè ad contrahentem, ſeu partem expreſſus, vt inducit obligationem ex contractu; ſed intentio ſeria contrahendi non exprimitur reſpectiuè ad partem, niſi vt inhæret conditioni: ergo non inducit obligationem abſolutam, ſed talem quæ nata eſt induci per contractum conditionatum, ſpectata natura ipſius conditionis adiectæ. Minor probatur, quia contrahens ſub hac forma, *Ego te accipio in meam, ſi cœlum digito tetigeris, aut ſi detrahas lunam*, non exprimit alium conſenſum reſpectiuè ad alteram perſonam, quàm conſenſum inhærentem conditioni: ergo neque alia obligatio ſequitur, quàm illa, quæ nata eſt ex natura expreſſa conſenſus de præſenti ſequi.

45 *Soluitur. Præſumptio iuris & facti.*

Reſpondetur negando ſubſumptum; quia conſenſus vt inhæret præſumptioni Iuris, intelligitur ille qui procedit ex intentione ſeria contrahendi, cùm ſtatutum Eccleſiæ impoſſibiliter ad talem conditionem, in præſenti contractu; ex natura autem facti præſumitur etiam inſens talem contractum, intendere obligationem connaturalem contractui, ac proinde debitam intentionem, ſine qua nequit oriri. Ad probationem patet: quia forma illa vt exprimit conſenſum, ita etiam exprimit eundem, vt ſupponitur inhærere debitæ intentioni, ſiue ſubſit, ſiue non. Deinde, non ſolùm ſeria intentio exprimitur per verba, ſed etiam per ſigna, vt ſi taliter contrahens ſe gerat vt ſponſus, ſi acceptet dotem, ſi cohabitet, & in reliquis ſe gerat vt ſponſum, & tanquam agnoſcentem ex tali contractu in ea forma ſe obligatum ſponſæ. Requiritur ergo ad expreſſionem intentionis fruſtratoriæ, & malignæ, præter conſenſum in ea forma expreſſum, vt interueniant alia, quibus declaret ſe non ſeriò agere. Non ita verò requiritur talis declaratio, quando ineſt debita intentio.

Exprimitur debita intentio per ſigna.

Exemplum, quod proponitur de vſurario, non perinde ſe habet: quia intentio eius maligna non facit ad contractum quà maligna eſt; nec exprimitur, quæ neque Iure, neque facto ex vi contractus ſupponitur, ideò extranea eſt contractui, nullúmque effectum reſpectiuè ad contractum parit.

Reſponſio ad exemplum.

46 *Declaratur cap fin. de cõditionibus appoſitis.*

Supereſt ex prædictis declarandum, quid contineat ſtatutum Eccleſiæ *in cap. finali*, de conditionibus appoſitis: potior enim difficultas iam tacta eſt; quomodo poſſit ineſſe voluntati animus, ſeu intentio efficax contrahendi, & ſeria ſimul cum conditione adiecta de impoſſibili, quæ non vitiat contractum. Dixi autem hoc contingere vel per diuerſos actus modo explicato, vel per eundem etiam actum, qui primaria intentione fertur in ipſum contractum; ex ſecundaria verò, & ex alio motiuo extrinſeco contractui in conditionem; quo caſu conditio adiecta non redundat in contractum; neque conſequenter illud vitiat, ſed in ordine ad eum habetur pro non adiecta. Quantùm autem ad prædictum ſtatutum varias eius interpretationes adducit Sanchez *lib. 5. diſput. 3.* Durandus *in 4. diſt. 39.* reuocat in dubium quomodo Eccleſia potuerit præſumere pro matrimonio, cui adiicitur talis conditio, cùm potiùs fundamentum præſumptionis in oppoſitum inclinet. Et Iura in cæteris contractibus ſimilibus præſumant nullitatem, aut defectum conſenſus requiſiti. Baſilius *in tract. de impedimentis, cap. 17. §. Secundo colligo.* dicit ſpectato Iure naturali ita interpretandam eſſe; ſed ex ſtatuto Eccleſiæ *in dicto cap. finali, de condit. appoſiti.* &c. aliter dicendum eſſe de matrimonio. Alij cum Adriano *in 4. de matrimon. q. 3. dub. 7.* intelligendum eſſe de conditione impoſſibili, exiſtimata tamen poſſibili. Alij intelligunt de conditionibus reſolutiuis, & non ſuſpendentibus cõtractum: ſuſpenditur contractus, quando contractus non habet effectum; reſoluitur autem in conditionem, quando à principio habuit effectum

Varia interpretationes dicti capituli.

Suſpendere contractũ, & reſoluere.

ctum obligationis, sed ad euentum conditionis.

47 Alij, vt Sotus *dist.29.* intelligunt præsumptionem illius statuti fundari, quando ex aliis signis præsumitur adfuisse consensum, alioquin conditionem impossibilem adiectam annullare contractum.

Alij, vt Lopez *in 2.part.instruct. de matrimon. cap.* 43. docent consensum præsumi in matrimonium ex appetentia naturæ, quæ in illud inclinat, & eo ipso, quòd intelligatur conditionis impossibilitatem non esse voluntatem eam adiicientis, vt ab altero obseruetur, aut acceptetur, cùm voluntas non sit impossibilium, supple intentio, ex Philosopho.

Alij cum Couarr. *in 4.decret.2.part.cap.3.* docent statutum intelligi debere de conditionibus, non quæ sunt natura impossibiles; sed de impossibili respectiuè ad contrahentem. Priori modo dicitur ex se absolutè impossibilis. Secundò licèt possibilis sit, tamen respectiuè ad contrahentem fit impossibilis, vt si contrahat cum paupere sub cõditione, si montem aureum in dotem præstet. Hos modos optimè explicat, & impugnat Sanchez loco præfato: declinant enim in extrema, vt vel locum declarationi Pontificis non concedant, vel ex alia parte doceant, hoc statutum supplere posse consensum, cùm non sit, sed potiùs dissensus, quando à tali conditione pendet per se voluntas contrahentium, vel denique, vt Couarruuias, non rectè distinguunt conditionem in impossibilem à natura, & impossibilem respectiuè, cùm hæc eundum effectum habeat in contrahentibus, vt hîc & nunc intendunt finem, qui debet esse in potestate ipsorum.

48 *Explicat Sãchez.* Tandem ipse Sanchez quibusdam fundamentis præsuppositis docet in dubio præsumendum esse pro matrimonio, & in fauorem eius. Primum fundamentum est, quòd conditio impossibilis existimata possibilis suspendat contractum, & illum annullat adueniente scientia de impossibilitate talis conditionis: quia consensus ab ea pendebat ex intentione contrahentium. Secundum fundamentum est, vt nota sit contrahentibus tam conditionem esse impossibilem, quàm etiam statutum Ecclesiæ, quo habetur pro non adiecta. Tertium fundamentum est, in dubio præsumendum esse in fauorem matrimonij, quia in dubio sententia pro matrimonio ferenda est. *cap. fin. de sent. & re iudicata*, &c. quia sic tutius est contrahentibus. Ex quibus colligit cùm fideles scientes conditionem esse impossibilem, & pro non adiecta haberi ab Ecclesia, & recipientes Sacramenta velint ea recipere prout conuenit, & secundùm intẽtionem Ecclesiæ, videantur velle inire contractum seriò, & purè, & sic Ecclesia præsumit, nisi aliter de intentione constet. In hoc ergo fauor matrimonij statuitur in illo decreto, quòd conditio talis habeatur pro non adiecta, neque vitiet contractum, qui alioquin naturæ conditionis impossibilis relictus esset nullus.

Fundamenta interpretationis.

Fauor matrimonij.

49 *Resolutio hæc supplenda est.* Sed hæc resolutio, licèt valeat ad præsumptionem, qua fundatur valor matrimonij in foro externo: tamen nihil aliud continet, quod à reliquis discrepet, quantùm ad forum conscientiæ, in quo si defuit consensus requisitus, Ecclesia nequit supplere, neque intendit supplere, sicut Ius positiuum humanum potest supplere consensum in contractu ciuili, & reiicere huiusmodi conditiones, tanquam impertinentes ex potestate directa, quam habet in testatorem, & res eius, & sic contra voluntatem eius fauere testamento; nequit autem Ecclesia sic fauere matrimonio contra voluntatem contrahentium, quinetiam neque in foro externo fauere potest, si constet de nullitate consensus, licèt in dubio præferatur matrimonium.

Inhærendo ergo dictis. Dico de Iure naturæ matrimonium esse purum, quoties fuit intentio seriò contrahendi, & conditionem impossibilem adiectam non posse haberi pro adiecta, neque contractum initum cum tali intentione eam respicere, vel ei inhærere; quia id repugnat ex natura ipsius actus, qui est efficax, ac perinde nequit inhærere alicui impossibili cum scientia impossibilitatis eius: omnis intentio efficax reducitur in suum finem per media possibilia tantùm. Quamuis ergo dissensus in contractum matrimonij possit inhærere conditioni impossibili; tamen consensus nequit inhærere, si est expressus, & efficax, qualis requiritur ad translationem dominij. Neque perinde in ordine ad consensum iudicandum est ex natura rei respectiuè ad conditionem possibilem, & respectiuè ad impossibilem; quia possibilis potest adiungi etiam consensui, cùm non repugnet intentioni veræ contrahendi, & adimpleri possit; non ita impossibilis, quæ ex natura sua destruit intentionem seriò agendi, quando non supponitur error, nempe quo iudicaretur impossibilis, vt possibilis. In eo ergo stante in actu seria intentione contrahendi, & consensu ei conformi, conditio impossibilis habetur pro non adiecta in ordine ad substantiam contractus, & nihil operatur; perinde ergo inter fideles, & infideles valet matrimonium si seriò contrahant, non obstante tali conditione, quia ex natura contractus sic initi habetur pro non adiecta. Et si sunt fideles, notitia huius statuti, licèt in iis augeat præsumptionem in fauorem matrimonij, qua præsumitur eos seriò contraxisse, tamen ipse contractus non innititur tali scientiæ, sed veritati rei, & intentionis, quæ excludit conditionem, & trahit secum effectum consensus absoluti perinde ac si non adiiceretur conditio.

50 *Resolutio ex dictis.* *Quoties est vera intentio cõtractus valet, non obstante conditione, etiam de Iure naturæ.*

Vnde sequitur illud capitulum finale esse declaratorium partim, partim etiam habere rationem statuti. Est declaratorium quatenus docet conditionem adiectam contra substantiam matrimonij annullare contractum. Vnde si dicatur, *Contraho tecum si generationem prolis euitas:* quia licèt contractus sit fauorabilis, nequit saluari cum conditione contra eius substantiam, & finem intrinsecum, qui est generatio, & educatio prolis. Item, si dicitur, *Contraho tecum donec inueniam aliam pulchriorem, aut ditiorem*, &c. quia vinculum est insolubile, & nequit fieri solubile. Item, si dicatur, *Contraho tecum, si pro questu adulterandam te præbeas*, &c. quia hoc est contra fidem, quæ est bonum substantiale matrimonij.

51 *Declaratio statuti.*

Conditio repugnans substantiæ cõtractus.

In altera parte dicitur, quòd conditiones turpes, & impossibiles, quæ non sunt contra substantiam matrimonij, habeantur pro non adiectis in fauorem matrimonij. Hîc supponitur cum talibus conditionibus expressis posse stare consensum contrahendi verum, quia per tales non vitiatur: quia, vt dictum est, Pontifex nequit supplere talem consensum. Reiicitur autem præsumptio legis ciuilis in contrarium, in-

Eliditur præsumptio legis ciuilis.

quantùm

quantùm annullat contractum, qui per conditionem impoſſibilem, aut turpem celebratur, exceptis caſibus, in quibus ordinatur, tales conditiones pro non adiectis haberi in fauorem vltimæ voluntatis, vt ſtatuitur, *C. de inſtit.& ſubſtit. ff.de condit.inſtit.& C.de his,quæ pœn.nomin.in teſt.ff. de legat.*1. Turpia. *cap. finali,de pactis*, &c. *iuxta legitimas ſanctiones*, *Pactum turpe*, *vel rei turpis*, *aut impoſſibilis de Iure*, *vel de facto nullam obligationem inducit*, &c.vbi gloſſa has leges citat.

52 In propoſito contractu matrimonij ſtatuitur pactum de turpi, aut impoſſibili conditione haberi debere pro non adiecta, in fauorem matrimonij,quando non eſt contra ſubſtantiam eius, non obſtantibus aliis ſtatutis, quæ talia pacta irritant; & eodem modo voluit tales conditiones pro non adiectis haberi, ſicut habentur pro non adiectis in cauſa vltimæ voluntatis Iure ciuili, & relinquendum eſſe matrimonium ſuæ naturæ, vt ſubiacet intentioni contrahentium, quæ ſi eſt in contractum,valet Iure naturæ; ſi verò non ineſt intentio contrahendi ſeria, nihil fit, etiam Iure naturæ, ob defectum conſenſus. Rationes,quæ militant contra hanc reſolutionem adducit Sanchez loco citato, & ſoluit; faciliùs autem ſoluuntur dicendo Iure naturæ intentionem ſeriam contrahendi euacuare conditionem,ita vt nequeat haberi pro adiecta, quoad ſubſtantiam contractus cum tali intentione perfecti; ius verò ciuile in pœnam contrahentium annullat contractum cum talibus conditionibus expreſſum, quantumlibet intentio ſeria contractus inerat, exceptis iis caſibus, quos ipſum ius excipit. Pontifex etiam excipit matrimonium, quæ exceptio ſpectat ad matrimonium fidelium. Quoad infideles verò, qui non ſubſunt legibus poſitiuis, irritantibus contractum hoc modo,validè contrahunt, non obſtante conditione, ſi adeſt conſenſus contrahendi: ſi verò conditio adiiciatur in fauorem diſſenſus, nihil fit.

53 *Eadem eſt ratio conditionis impoſſibilis pro quacumque durationè adiecta.* Dico ſextò conditionem impoſſibilem tam de futuro, quàm de præſenti, & præterito perinde haberi pro non adiecta, ſi aliàs conſenſus ſaluetur modo *ſuprà* expreſſo. Eſt contra Sylueſtr. & alios, quos citat Sanchez *diſput.* 4. qui hanc concluſionem tenet. *Probatio.* Patet,quia Pontifex *in cap.finali,de conditionibus appoſitis*,&c.abſolutè loquitur, non limitando conditionem ad vllam differentiam temporis: ergo ſic debet intelligi, non ſolùm comprehendere conditionem de futuro, ſed etiam de præſenti, & præterito,quod negat prior ſententia.

Deinde,finis Pontificis,& fauor matrimonij, & natura contractus, vt ſubeſt intentioni, perinde reſpiciunt quamcunque impoſſibilem; & perinde etiam conditio impoſſibilis de præterito & præſenti ſuſpendit actum, ſi ab ea pendet,& ſignificat diſſenſum.Deinde,in teſtamento conditiones prædictæ habentur pro non adiectis. *l.Si Mauia.*45.*ff.de hæred.inſtit.*Conditio, ſi filia teſtatoris viuet in caſu,quo nunquam habuit filiam.

Obiectio. Dices. Conditio de præterito, aut præſenti non eſt propriè conditio: quia non ſuſpendit actum.

Soluitur. Reſpondetur,Pontificem ſpectare impoſſibilitatem conditionis,quæ æquè reperitur in conditionibus de præterito, & præſenti,& præterdere valorem matrimonij, non obſtante tali conditione adiecta, ne vitiet contractum, ſicut perinde vitiat contractus alios, ſiue ſit de futuro,ſiue de præterito, aut præſenti, ad quod reſpicit Pontifex in illo contractu, ideóque, vt dixi, in cauſa teſtamenti habentur pro non adiectis per exceptionem,quamuis in aliis contractibus irritent lege factum.

54 *Iure impoſſibilis habetur pro non adiecta.* Dico ſeptimò conditionem Iure impoſſibilem haberi pro non adiecta,vt ſi quis contrahat ſic, *Duco te in matrimonium*; *ſi inter ſanguineos poſſit eſſe in gradu prohibito*, &c.Suppoſito quòd contrahentes non ſunt in gradu prohibito,talis conditio habetur pro non adiecta, quia impoſſibile eſt quod Iure fieri nequit.*l.Nepos Proculo, ff.de verbor.ſignif.* & reiicitur ſimiliter talis conditio à teſtamento. *l.* 1.*ff. de cond. inſtit. l. continuus*,*ff.de verbor. obligat.* vide Sanchez *dub.* 3. Idem dico de conditione, quæ facto impoſſibilis dicitur,vt ſi pauperi dicatur,*contraho tecum, ſi dederis montem auri*, &c. quia poſſibilitas, aut impoſſibilitas conditionis ſpectanda eſt ſecundùm facultatem contrahentium, & illa ſimpliciter eſt impoſſibilis, quæ per eos nullo modo impleri poſſit, aut per alios ſperari poſſit implenda. *Conditio impoſſibilis reſpectiuè ad contrahentes.* Alij contrarium huius docent, ex eo quòd talis conditio non ſit ſimpliciter de natura impoſſibilis. Verùm dicta reſolutio tenenda videtur, quia non refert quòd conditio ſit poſſibilis per alias cauſas, quæ non ſunt in facultate contrahentis,practicè loquendo; cùm neque in re, neque in exſpectatione fundata ſit in poteſtate contrahentis: quia contractus celebratur per media poſſibilia operanti; vnde illa quæ poſſibilia non ſunt ipſi, habentur ſimpliciter impoſſibilia reſpectu eius. Aliud dicendum eſt, ſi conditio ſit probabilis in opinione contrahentis: v. g. ſi quis dicat, *Contraho tecum*, *ſi es virgo*, &c. quæ licèt corrupta ſit, & conditio illa in re ſit impoſſibilis pro ſtatu præſenti: tamen induit naturam probabilis in opinione contrahentis, non ſecus ac conditio impoſſibilis apprehenſa vt poſſibilis, inducit conditionem in æſtimatione erronea. Quòd ſi verò ſciat certò non eſſe virginem, tum conditio illa habetur pro non adiecta, & pro impoſſibili. Si ergo conditio ſit impoſſibilis natura, aut facto, aut Iure,aut tranſcurſu temporis, vt quando ad præteritum non datur potentia,vt in vltimo caſu,ſi ſupponatur ſcientia impoſſibilitatis, dico haberi pro non adiecta, & conſenſum ſerium non vitiari ex vi conditionis.

55 *Conditio neceſſaria de futuro non ſuſpendit. Prima limitatio.* Dico octauò. Conditio neceſſaria de futuro adiecta matrimonio,ſeu contractui,non ſuſpendit contractum, ſed de præſenti eſt validus: ita communis Doctorum, quos citat Sanchez *diſput.*2. Limita primò, ſi addatur per modum conditionis, veram eſſe concluſionem; nam ſi addatur vt determinatio temporis, pro quo intenditur obligationem conſummari, ſic manebit ſuſpenſa vſque ad præfatum tempus, quo conditio adimplenda ſit. *Secunda limitatio.* Limita ſecundò, ſi ſciatur à contrahentibus neceſſaria, oppoſitum erit, ſi putetur contingens. *Tertia limitatio.* Limitant tertiò aliqui,ſi conditio ſit certa in cauſis naturalibus, & proximis; quia fundamentum concluſionis eſt, quòd effectus neceſſarius in determinatione cauſarum ſit etiam in ſe præſens moraliter, vt in cauſis ſpectatur. Cæterùm ſufficit vt effectus ſciatur eſſe neceſſarius in diſpoſitione primæ

primæ cauſæ,& immutabilis,vt ſi dicatur, *Contraho tecum, ſi Antichriſtus erit*; quia per fidem hæc determinatio eſt certior, quàm quòd effectus ſit in diſpoſitione cauſarum proximarum.

Quarta limitatio. Limita etiam ſi effectus ita ſit neceſſarius vt impediri naturaliter non poſſet, vel ſaltem ita reputatur à contrahentibus. Non refert etiam ſi conditio diem certum non habet, modò neceſſariò ſit euentura.

56 *Conditio poſſibilis de futuro ſuſpẽdit.* Dico nonò. Conditio honeſta, poſſibilis, & futuro adiecta contractui matrimoniali ipſum ſuſpendit vſque ad euentum conditionis, qua poſita purificatur contractus, vt *contraho tecum ſi pater tuus vult*, &c. Et idem eſt,ſi ſit de præſenti & præterito: quia ſic ſtatim valet contractus, ſi conditio ſubſit; aut irritus eſt, ſi deſit. Patet prima pars concluſionis *ex cap.Super eo.*& *cap. de illis, de conditionibus appoſitis*,&c. Intelligitur concluſio de conditione appoſita ipſi contractui, quando inhæret conſenſus ſubſtantialis ipſi conditioni, quo caſu non refert ſi conditio adiiciatur: v.g. dependens à conſenſu alterius, vt patris,vel ſi adhæreat pactio de dote, conuerſione ad fidem, vel huiuſmodi: quia ſpectanda eſt iuxta mentem, & conſenſum contrahentis, & prout exprimitur ipſe conſenſus,vt adhærens tali conditioni. Ex tali autem conſenſu oritur obligatio in ſpecie, à qua nequit reſilire contrahens,& ad euentum conditionis pendet quantùm ad conſummationem, ita vt alter altero inuito nequeat reſilire.

Declaratio. *Obligatio in ſpe tenet.*

57 *Dubium. An purificata conditione tranſeat contractus in abſolutum.* Dubitatur,an adueniente conditione in effectu tranſeat prior conſenſus in abſolutam, ita vt non ſit neceſſarius conſenſus alius de nouo, qui ſit abſolutus & independens ab omni conditione?Qua in re duæ ſunt ſententiæ.Prima eſt Canoniſtarum communis, quæ docet non requiri nouum conſenſum. Innocentius *c.1. & cap. Super eo,de conditionibus appoſitis.* Hoſtienſ. *cap.* 1. Ioan.Andr. *ibid.& cap.de illis eodem.* Abbas *cap. De illis.* & reliqui *in præfatos textus.* Nauarr. *in Summ.Latina cap.*22. Paludanus *in* 4. *diſtinct.*29. *quæſt.*2. *art.*5. Petrus à Soto *lect.* 3. *de matrimon.* noſter Manuel *tom.*1. *Summæ,in* 2. *edit. cap.*219. Sanchez *lib.*5.*diſp.*8.*quæſt.*1.

Affirmatiua ſententia.

Secunda ſententia eſt communis Theologorum, quam tenet D. Thomas *in* 4. *diſtinct.*29. *quæſt.vnic. art.*3. *quæſtiunc.* 3. D. Bonauentura *diſt.*28. *quæſt.*3.Durand. *quæſt.*2.Richardus *art.*2. *quæſt.*2. Maior. *diſt.*27. *quæſt.*4. Adrianus *art.* 1. *concluſ.*3. Nauarr. *lib.*4. *conſ.tract. de ſponſalibus, conſ.*14. Couarr. *in* 4.*decret.*2.*part. cap.*3. & reliqui Theologi. Prima ſententia fundatur in valore, & natura contractus conditionati, purificata conditione,qui tranſit in abſolutum: ergo ſimiliter in propoſito, cùm in matrimonio ſeruetur natura contractus legitimi: ille autem contractus eſt de præſenti, licèt ſub conditione adimplenda: ergo non eſt contractus ſponſalitius, vt docet ſecunda ſententia; quia ille eſt promiſſio de futuro, non contractus de matrimonio pro præſenti, & Eccleſia talem contractum ſub conditione admittit: ergo, &c. Secunda ſententia fundatur in ratione Sacramenti,quod perficitur, dum contractus per conſenſum conditionatum tunc non fit quando conditio purificatur,& quia ratio Sacramenti debet eſſe ſenſibilis in vſu,quando perficitur.

Sententia Theologorum.

58 *Sentẽtia media.* Inter ſententias mediari poſſit,dicendo illum conſenſum conditionatum de præſenti tranſire in contractum abſolutum,& ratum, adimpleta conditione, prout rationes primæ ſententiæ rectè probant; quia conſenſus conditionatus purificata conditione tranſit in abſolutum. *l. Hæc venditio* 7.*ff.de contrahen. empt. & l.potior.* 11.*ff. qui potior.in pig.hab.* & ſupponitur *in illis tractatibus citatis de condit.appoſitis.*

Eſſe contractum ratum.

Tamen dicendum eſt talem contractum non eſſe Sacramentum: quia ex regula generali de Sacramentis requiritur vt materia, & forma ſit in actu, & non in habitu ad cauſandum effectum Sacramentalem, & per miniſtros applicentur. Miniſtri autem Sacramenti Matrimonij ſunt ipſi contrahentes, & per conſenſum conditionatum non ponitur materia, & forma Sacramenti in effectu, quia requiritur conſenſus abſolutus de præſenti verbis expreſſus, vt fiat Sacramentum, cuius effectus neque per arbitrium miniſtri,neque alterius,cuius eſt conditionem adimplere, ſuppleri poteſt.

Non eſſe Sacramentum.

59 *Reſponſio.* Dices materiam,& formam Sacramenti conſiſtere in conſenſu, ſeu contractu nihil immutato; ſed hic contractus eſt legitimus, & inducit vinculum indiſſolubile: ergo & Sacramentum.

Impugnatur. Contrà, ex Florentino requiruntur res, & verba, vel his æquialentia: requiruntur ergo hæc vt actu applicentur,& ſint ad effectum Sacramenti. Sed conſenſus conditionatus non eſt completus, & inducens vinculum conſummatum matrimonij quando eſt; quando verò impletur conditio, quæ etiam dormientibus contrahentibus impleri poteſt, tunc non eſt: ergo nequit eſſe materia Sacramenti,aut forma, aut tum applicari per intentionem miniſtri: ergo neque eſſe Sacramentum,quod requirit contractum completum, & conſummatum; vt inducatur vinculum, cuius intuitu datur gratia. Poteſt ergo vinculum matrimonij induci abſque eo, quòd Sacramentum, quod concomitanter ſe habet, conferatur; quia præter rationem legitimam contractus, requiritur vt ſit completus, & abſolutus de præſenti ex vi conſenſus,verbis expreſſi,vt ſit Sacramentum.

Dices ſequi etiam matrimonium factum per procuratores, aut literas, non eſſe Sacramentum, quia conſenſus præteritus abſentis tunc non eſt.

60 *Soluitur.* Reſpondetur plures admittere: ſed negatur conſequẽtia, & paritas,quia non eſt præteritus, qui virtute manet in ſuo effectu; manet autem conſenſus domini expreſſus in mandato, & in literis, quæ æquiualent verbis de præſenti, non ita conſenſus conditionatus, qui neque completus eſt, ſicut prior, neque manet in vllo ſuo effectu ſenſibili, qui ei æquiualeat, quando conditio purificatur: ergo magna eſt diſparitas.

Diſparitas inter contractum conditionatum, & abſolutum per literas, aut procuratorem.

Dices, conſenſum conditionatum alligari conditioni, & tunc eſſe quando conditio impletur, ſicut voluntas domini ſic alligatur mandato, vt fiat Sacramentum virtute eius. Conſtituunt enim contrahentes conſenſum ſuum in arbitrio parentum: v. g. quando contrahunt cum ea conditione,ſi parentibus non diſpliceat, aut placeat.

Reſponſio.

61 *Impugnatur.* Contrà. In eius virtute perficitur Sacramentum, in cuius virtute perficitur contractus; ſed contractus perficitur ex vi conſenſus conditionati præſentis,per contrahentes habiti,qui licèt

Conditio non eſt cauſa contractus.

pendeat à conditione; tamen conditio ipſa tantùm eſt conditio, & non cauſa contractus, aut inducens obligationem, & vinculum, licèt conſenſus conditionatus non inducat vinculum completum donec ponatur conditio. Item, ipſi contrahentes miniſtri ſunt Sacramenti, non verò cauſa, quæ ponit conditionem: non ita eſt alligatus conſenſus domini mandato, & conſenſui præſentis procuratoris, qui nomine illius exhibetur; ſed alligatur tanquam cauſa ſuo effectui, & ſigno ſenſibili, per quod exprimitur; quamuis ergo conditio ſit in arbitrio alterius, non tamen conſenſus de præſenti conditionatus eſt in arbitrio eius; ſed tantùm eſt in poteſtate eius impedire ſubtracta conditione, ne ille conſenſus tranſeat in abſolutum, neque induit perſonam contrahentis, ſicut procurator perſonam mandantis: vnde poteſt quis vel per ſe, vel per alium ſuo nomine contrahere vinculum, & miniſtrare Sacramentum, vt *ſuprà d.26.* præmiſſum eſt.

62

Quid conditio illa operetur?

Petes quid operetur conditio poſita in arbitrio alterius: v.g. Si Pontifex diſpenſauerit in gradu conſanguinitatis. Accipio te in meam, vel ſi patri placuerit.

Reſponſio.

Reſpondetur primò, eſſe validum contractum, & non ſolius promiſſionis virtute, vt dicit Henriquez *lib.12. de matrim. cap.13.* Alij verò dicunt, neque ratione promiſſionis valere, quia talis conditio pro impoſſibili, & non adiecta habetur, & promiſſio recedendi à Iure communi eſt nulla. Cæterùm reſponſionem datam tenet Nauarr. *lib.4. conſil. conſ.1.* Couarr. *4. decret.2. part. cap.3.* Tabiena & Armilla *verſ. ſponſalia.* Adrian. *in 4. de matrimon. quæſt.3. dub.10.* Sanch. *lib.5. diſput.5. quæſt.1. & 2.* quia contractus ille non eſt inter impeditos, quà impediti ſunt, ſed qua conditione impleta tollitur impedimentum, & fiunt habiles: poteſt ergo ſuſpendi vſque ad conditionis implendæ tempus, per quam tranſit in abſolutum, & tollitur impedimentum.

Difficile pro impoſſibili iure reputatur.

Aduertendum tamen illam conditionem haberi pro impoſſibili, quando non ſolet Pontifex in tali impedimento diſpenſare, vt quando eſt tale, vt non fiat diſpenſatio, niſi ob grauiſſimas cauſas, quæ non ſemper contingunt, vt quòd exiſtens in ſacris Ordinibus diſpenſetur ad matrimonium: hoc enim rariſſimum eſt, & non fit ſine graui cauſa. Ideóque ſi illa cauſa non ſubſit, neque ſpes fundatur obtinendæ diſpenſationis, reddit conditionem impoſſibilem in effectu, & moraliter, & conſequenter contractum omnino nullum.

63

Limitatio.

Concluſio itaque intelligatur quando diſpenſatio de facili conceditur, & ſubeſt legitima cauſa, & ſpes eius obtinendæ; quia ſicut inſtitutio ſpurij, ſi Princeps eum legitimauerit eſt valida, ita etiam alij contractus pendentes à voluntate Principis, vt venditio maioratus, ſi placeat Principi, votum Epiſcopi ad ingreſſum Religionis, ſi Pontifex diſpenſauerit. Et patet ratione præmiſſa, quia ipſe contractus inuoluit conditionem, quæ in exiſtentia poſita tollit impedimentum, & contractus ipſe intelligitur ſicut inuoluit conditionem, ita tantùm inducere obligationem ex intentione contrahentium, pro tempore conditionis impletæ, ſic autem nihil repugnat: ergo, &c.

Hoc ergo ſuppoſito, difficultas eſt, quando ita dependet à conſenſu alterius, vt conditione, quis eius conſenſus intelligi debeat, an primò rogatus, ſi ſit diſſentiens ipſo facto ſoluatur contractus, & conditio cenſetur non impleta, quantumlibet poſt primum diſſenſum poſteà conſentiat. Communiùs tenetur conditionem reſpicere primum eius arbitrium expreſſum per diſſenſum, aut conſenſum, vt vel tranſeat in abſolutum, vel certè fiat nullus contractus.

Quando cenſetur conditio data, vel fruſtrata?

Sententia cõmunis.

64

Reſponſio.

Reſpondetur tamen hoc decidendum eſſe ſecundùm naturam intentionis, & contractus ex vna parte, & circumſtantias præuiſas, quia non temerariè, ſed humano modo admiſcenda eſt conditio in hoc contractu, & quæ aliquid momenti habet reſpectiuè ad bonum contractus, vel contrahentium, vel aliorum. Vnde ſi præuiſa difficultate, aut præſumpta, obtinendi conſenſus, v.g. parentum, celebratur contractus ſeriò, & vt debet, tunc comprehenditur etiam mora neceſſaria, & applicatio ſufficiens, & matura mediorum requiſitorum ad ſolicitandum conſenſum, quia ex intentione contrahentium in his circumſtantiis alligatur conſenſus ad conditionem difficilem, licèt poſſibilem, ac proinde inuoluitur mora congrua ſuperandæ difficultatis: ſicut v.g. ſi conſanguinei contrahunt ſub conditione obtinendæ diſpenſationis, intendunt moram, & petitionem, & expenſas neceſſarias, quibus redditur talis conditio, & nõ aliter poſſibilis: & deinde debet conſtare ſponſis de mediis applicatis, & ſubtracta, aut impleta conditione antequàm reſilire poſſe cenſeantur, vel certè ſi negligentia, & contemptus mediorum interuenit, tunc cenſendi ſunt renuntiaſſe conditioni, vel conſenſiſſe in irritationem contractus, vel certè in ratificationẽ, vt ſi animo maritali commiſceantur, antequàm conditionem impletam, aut non impletum ſciuerint, tũc cenſentur contraxiſſe de nouo per conſenſum abſolutum, & renuntiaſſe conditioni priori.

Mora datur præuiſa difficultati ſuperanda.

65

Caſus de cõtractu cum duabus.

Addunt præterea Doctores caſum, in quo quis contrahat cum duabus ſub conditione dotis, an impleta conditione vtraque ſimul, aut ſucceſſiuè, valet contractus ille, ſi conditio ſimul, aut ſucceſſiuè impleatur?

Reſoluitur.

Reſpondetur, ſi contractus ſimul fiat, & conditio ſimul adimpletur, fieri nullum, quia incertum matrimonium pro nullo habetur. *cap. Ex literis 2. de ſponſalibus*, &c. *& ex regula vbi repugnantia. ff. de reg. Iuris.* vbi repugnantia inter ſe in teſtamento inuenirentur, neutrum ratum eſt. Ita etiam in propoſitò perinde ſe haberet contrahens, ac ſi ſimul cum conſenſu abſoluto contraheret cum duabus. Quòd ſi ſimul contraxit cum duabus ſub tali conditione, valet contractus cùm ea, quæ priùs impleuit conditionem, niſi adiecta fuerit determinatio temporis, ad quod tam contractus, quàm conditionis adimpletio determinatur: ſi enim tum ab vtraque ſimul conditio ponatur, perinde cenſendum eſt, ſicut in priori caſu, quia anticipatio conditionis non iuuat ante tempus adiectum, ad quod pendet contractus, & pactum conditionis.

De contrahẽte cum duabus ſucceſſiuè.

Quòd ſi ſucceſſiuè ineatur talis contractus, ſemper valet prior, niſi reuocetur conſenſus, aut ſubtrahatur conditio, quia contractus cũ ſecunda non valet, niſi priùs reuocetur prior initus. Aliqui tamen probabiliter docent ſecundũ contractum valere, quia ipſo facto reuocatur prior.

Dico

66 *Conditio turpis habetur pro non adicta.*

Dico decimò, cõditionem turpem haberi pro non adicta *ex cap. fin. de conditionibus appositis*, quia inuitat ad peccatum. Tales sunt, si virgo inueniatis, explorando virginitatem per tactum illicitum, scilicet, si in primo coitu placueris, si tui copiam feceris ante contractum, &c. De conditionibus contra substantiam matrimonij dicemus *in sequenti distinct.*

67 u *Ad primum argumentum*, &c. Hæc responsio est communis, & patet ex ipso textu Iacob consensisse in Liam. Ad secundum respondet ex doctrina Augustini *lib. 6. de ciuit. c. 37.* Theodoretus *quæst. 79. in Genes.* & sic supponitur hoc modo benedictionem initio non fuisse firmam, sed post ecstasim confirmatam, tanquam à Deo ratam. Alij docent mentem Isaac fuisse benedicere filium præsentem, quicumque fuisset. Ad reliqua patet ex litera.

QVÆSTIO II.

Vtrùm inter Mariam, & Ioseph fuerit verum matrimonium?

D. Thom. *3. part. q. 29. art. 2. & hic q. 1. art. 4.* D. Bonauent. *art. 1. quæst. 2.* Richard. *art. 2. quæst. 2.* Durand. *quæst. 2.* Sanchez *lib. 2. de matrim. disp. 28.* Suarez *3. part. tom. 2. disp. 7. sect. 1.*

SECVNDÒ [a] quæro, Vtrùm inter Mariam, & Ioseph fuerit matrimonium verum? Quòd non. *17. quæst. 1. Sunt quædam. Vouentibus non solùm nubere, sed velle nubere, damnabile est.* 1 *Argum. 1.*

Præterea, *Numer. vlt.* habetur quòd mulieres debebant nubere viris suæ tribus: ergo Maria secundùm legem non potuit nubere, nisi viro de tribu sua; sed Ioseph erat de tribu Iuda, sicut habetur *Luc. 2. Eo quòd esset de tribu, & de domo Dauid:* Maria autem erat de tribu Leui, quia cognata Elisabeth, *Luc. 1.* *Argum. 2.*

Præterea, Contrahens matrimonium in aliquid aliud consentit, quàm in cohabitationem: quia sic frater, & soror possunt consentire: ergo in carnalem copulam, quia nihil aliud videtur addere matrimonium super cohabitationem; sed in illam non poterat consentire, quia vouerat virginitatem. *Argum. 3.*

Contrà Magister in litera, & accipitur ex Euangelio Matth. 1. *Cùm esset desponsata*, &c.

COMMENTARIVS.

a *Secundò quæro*, &c. Hac quæstione agit de matrimonio Virginis & Ioseph, vt inde colligatur vinculum coniugale rectè sine copula haberi posse, & cum intentione non consummandi matrimonij.

SCHOLIVM.

Inter Mariam & Ioseph fuisse verum matrimonium, ex Luc. 1. & 2. & authoritatibus, quas hîc habet Magist. Ita D. Thom. 3. p. q. 29. art. 1. August. 23. contra Faust. 8. Ambros. de instit. virgin. c. 6. & in Luc. 1. Basil. homil. 25. de humana Christi gener. Bernard. hom. 2. in Missus est. *Suarez tom. 2. in 3. p. disp. 7. sect. 1. ait omnes Theologos docere hoc esse de fide. Sed noster Medin. 5. de sacr. hom. cont. c. 64. dicit oppositum probabiliter defendi. & Canisius in Mariali, lib. 1. cap. 5. ait esse arbitrariam quæstionem, quibuscum sentit Sanchius lib. 2. de matrim. disput. 28.*

HIc [b] sunt duo videnda: primò, quia ita est; secundò, quomodo? Primum patet ex auctoritatibus Magistri, quas ponit in litera, & ratione congrua ad hoc: quia vel erat præceptum vniuersale omnibus, qui erant in lege illa, de contrahendo matrimonium; quod videtur, quia pro benedictione erat fœcunditas, & pro maledictione sterilitas (patet ex multis locis Scripturæ) vel non fuit præceptum generale, quod patet ex hoc, quòd Ieremias & Ioannes Baptista remanserunt virgines: tunc beatæ Virgini fuit datum speciale mandatum de contrahendo cum Ioseph. 2 *Ierem. 2.*

Et [c] ad hoc possunt esse rationes congruæ, quæ accipiuntur ab Ambrosio super *Luc. 1.* vt scilicet esset testis virginitatis Mariæ. Secundò, vt etiam ipsa non haberet occasionem mentiendi de virginitate sua: quia secundùm Ambrosium occasionem mentiendi indesponsata habuisset, desponsãta non habuisset; vt sic tam testimonio, quàm ex præsumptione magis crederetur sibi de virginitate, & de mirabili conceptione filij sui. Congruum etiam fuit vt sibi de virginitate crederetur, ne notaretur infamis: quia non putauit Christus ortus sui fidem matris iniuriis astruendam: sciebat enim teneram esse Virginis verecundiam, & lubricam famam pudoris: ideò maluit Dominus aliquos de suo ortu, quàm de matris pudore dubitare. *Vide D. Th. & Richard. & Bonau. & alios antiquos hic. Congruitia pro cõiugio vero B. Virginis.*

Alia ratio, vt esset in obsequium Virgini, & puero siue in Ægyptum eunti, siue redeunti: quam rationem tangit Origenes, super illud Matth. 1. *Cùm esset desponsata.* Alia ratio assignatur ab Ambrosio, vt diabolus falleretur.

3 *Vide suprà dist.10.q.8. sol.3.arg.*

Sed hæc ratio videtur parui valoris. Quomodo enim non posset diabolus videre virginitatem matris, si habuisset virum, sicut si non habuisset? Debet ergo intelligi, quòd non potuit hoc videre, quia non fuit permissus, licèt naturali potentia intellectus sui potuerit hoc videre: nec tunc ista ratio videtur magni momenti, quia æquè fuisset prohibitus, si non habuisset virum.

Aliæ rationes: quia Christus noluit incipere ab iniuria legis, ne daret occasionem Iudæis, & Herodi persequendi ipsum, cùm partus innuptæ lege damnetur: ne etiam virginibus siniſtra opinione viuentibus daretur velamen excusationis, quòd ipsa quoque mater Domini infamata videtur. Istæ videntur bonæ congruentiæ ad propositum.

COMMENTARIVS.

1 *Diuisio quæstionis.*

b *Hic sunt duo videnda*, &c. Diuisa quæstione in duos articulos; quorum primus docet matrimonium interceſſiſſe inter Virginem & Ioseph. Secundus verò de modo, quo interceſſit. Matrimonium interceſſiſſe inter Virginem & Iosephum docent communiter Theologi, exceptis illis, qui ad calcem Scholij præcedentis citantur, quorum sententiam aliqui notant vt temerariam; alij vt erroneam, si referatur ad rationem illam, qua putat Gratianus non posse celebrari matrimonium, nisi sequatur copula. Quæ ratio aduersatur dictis *suprà dist. 26.* de institutione matrimonij in paradiso inter primos parentes, inter quos fuit matrimonium verum & ratum, antequàm fuit consummatum: & patet *cap.vnico, de voto, & voti redemptione in 6.* Item, Florentinum in Decreto vnionis dicit causam efficientem vinculi esse consensum vtriusque verbis expressum. Et passim in Iure distinguitur matrimonium ratum à sponsalibus, & matrimonio consummato. Patet etiam ex Trident. *sess. 24. can. 6.* Ratio autem Medinæ, qua putat matrimonium sine spe prolis non posse contrahi, videtur damnata primùm in VVitclefo, qui id docuit, per Concilium Constantiense ratificans, & confirmans sententias in eum latas in Anglia, Bohemia, & in Concilio Romano, in quibus comprehenditur dictus articulus, & alij, qui non exprimuntur in Constantiensi.

Copula non spectat ad essentiam matrimonij.

Potest esse inter steriles matrimonium.

2 *Fuit verum inter Virginē & Ioseph.*

Matrimonium verum inter Virginem & Iosephum fuisse docet Augustin. *lib.23. contra Faustum, c.8. & lib.1. de nupt. & concupiscentia, cap.11.* quem sequitur Magister in præsenti distinctione, & cæteri Scholastici. Hanc veritatem Doctor breuiter, & fundatè in præsenti quæstione differit. Primò ergo statuit probationem ex authoritatibus Patrum, quas adducit Magister in litera, potissimùm Augustini. Mox supponit quoddam dubitabile, An scilicet necessitate præcepti generalis de contrahendo matrimonio in lege veteri omnes subdebantur, ita vt matrimonium præferretur cœlibatui, aut virginitati, aut an contrarium erat verum, in quod ipse inclinat, nempe tale præceptum non fuisse generale, vt patet exemplo Ieremiæ, & Ioannis Baptistæ. Hanc rationem adducit Hieronym. *lib.1. contra Iouinianum*, addens Eliam, & Elisæum, Ioannem Euangelistam, Danielem, tres pueros, Ananiam, Azariam, & Abdenago, ex traditione Hebræorum, & omnes Apostolos reliquisse vxores, quotquot eorum erant coniugati, vt patet *Matth. 19.* Ignatius quoque Martyr *in epist. ad Philadelphios* addit Iesum Naue, Melchisedech, & Ieremiam. Damascenus *lib.4. fidei Orthodoxæ, cap.24.* Ambros. *lib.1. de Virgin.* idem testatur de Helia. Epiphan. *contra hæres. hæres. 30.* asserit virginitatem in pretio fuisse apud Hebræos, adducens exemplum Iacobi fratris Domini, quem virginem dicit fuisse, & pro tali æstimatum. videantur Baronius *in apparatu*, & sub anno 64. in iis quæ scribit de Essenis ex Plinio, Iosepho, Solino.

An in antiqua lege matrimoniū cœlibatui prælatum?

Negatur.

Exēplu confirmatur.

3 *Explicatur Scriptura.*

Cætera autem, quæ videntur sonare benedictionem fœcunditatis, & maledictionem, aut pœnam sterilitatis, intelligi debent quoad eos, qui in thoro erant steriles, quia id ignominiæ, & pœnæ, seu peccato adscribebatur. Vnde *Genes. 30.* Rachel cùm peperit filium Ioseph: *Abstulit Deus*, inquit, *opprobrium meum.* Oseæ *9. Da illis vulnam sine filijs, & vbera arentia.* Deus autem, *Deuter. 7.* obseruantibus legem promittit fœcunditatem in prole, & cæteris fructibus, neque maledictio illa potuit ad virginitatem extendi, aut interpretari, cùm ex prophetia Esaiæ: *Ecce Virgo concipiet & pariet*, &c. Sciebatur communiter Messiam promissum esse nascendum ex Virgine, & alioquin de cœlibatu Iudith præclarum testimonium habetur in Scriptura.

Quidquid in prædicta quæstione de benedictione fœcunditatis, aut maledictionis sterilitatis dicetur, asserit Doctor Beatæ Virgini datum esse mandatum speciale, quo nuberet Iosepho *infrà §. sequenti*, ex congruentia asserit factum.

4 *Congruentia huius matrimonij ex Patribus.*

c *Et ad hoc possunt esse rationes congruæ*, &c. Adducit congruentias ex Patribus, quibus constare possit veritas matrimonij. Supponunt enim Patres matrimonium fuisse, & rationem eius initi, prosequuntur non solùm Ambrosius, & Origenes: sed & Basilius *de humana Christi generatione.* Hieron. in illud Matth. *Cùm desponsata esset*, &c. Chrysost. homil. 4. in Matthæum, c.1. *Priusquàm conuenirent*, &c. Bernardus *serm. 2. de laudibus Virginis.* super *Missus est*, &c. Rupertus *lib.11. de victoria verbi Dei, cap.19.* illam rationem, quam assignat Ambrosius, nempe vt partus eius celaretur Diabolo, assumpsit tam ipse, quàm Hieronymus, quàm Origenes, Chrysostomus, Damascenus *lib.4. de fid. c.15.* Bernardus, ex Ignatio Martyre, quem pro ea citat Hieron. *loco citato*, & Origenes *hom.6. in Lucam.* Hanc rationem difficilem esse dicit Doctor, aut non conuincere, quia si dimitteretur diabolus virtuti naturali, posset discernere ex natura rei virginem à corrupta: quòd ergo non vidit, ideò fuit, quia ipsi non licuit. Aliqui sustinent ex natura

Ratio dubia.

rei

rei non potuisse Dæmonem discernere hãc differentiam, ex opinione Medicorum, qui virginitatem negant cõsistere in aliquo positiuo. Alij esse veram ex medio extrinseco, quia Dæmon non potuit suspicari Virginem admisisse fornicationem, qui eius sanctitatem cognoscebat, per matrimonium autem fuisse clusum, ne curiosus indagaret. Contrà tamen est, quia etiam post partum, & in partu permansit virgo, & potuit ita discerni, si ei permitteretur.

5 *Explicatur.* Iuxta communiorem sententiam dici potest hoc medium fuisse cõmodum, suppositа tamen prouidentia primaria, qua Deus voluit partum eius, & integritatem esse occultam, quia etiam per matrimonium excluſa esset suspicandi materia, quæ esset obuia, si Virgo innupta conciperet. Hoc autem non improbat Doctor: nam relictus Angelus suæ cognitioni naturali, cùm reseruaretur ei cognitio per causas proximas, & determinatas ipsi occultas, procederet per principia communia, & inclinaret se in conclusionem magis conformem, nempe ex fornicatione concepisse, quia illa naturaliter sequitur, vnde notam intentare posset, quam Doctor in vltima congruentia affert: suppositа ergo occultatione, & matrimonio, vt medio idoneo ad illusionem Dæmonis, nõ posset Dæmon intentare calumniam ex lege; imò inclinaretur ad suspicandum partum esse via naturali conceptum: & hoc tantùm intendunt Patres, ex quibus supponitur, matrimonium fuisse verum, & ratum, cùm illud vt medium respectu prædictorum, & aliarum congruentiarum, quas sub finem assignat Doctor, fuerit ex sententia Patrum ordinatum. Non enim loquuntur de alio matrimonio, quàm de eo, quod in lege fuit ordinatum in ratione contractus, vt differt à sponsalibus, & matrimonio consummato: quia sponsalitia non erant idoneum medium ad hunc finem, cùm perinde etiam sponsa in domo patris manens antequàm matrimonium fieret, eidem pœnæ subiaceret ex lege *Deuteronom.* 22. Dæmon autem grauidam, & parturientem videre potuit, & ex alia parte matrimonium non fuisse contractum, sed solam promissionem de futuro, seu sponsalitia, quibus suppositis non tolleretur calumniæ intentandæ fundamentum. Neque sponsa in domum sponsi transibat ante matrimonium contractum, vt testis est Philo *de legibus special.* neque transire de lege in potestatem eius potuit, cùm nullum ius ex solis sponsalibus in eam acquirere posset, sine matrimonio, nisi tantùm ex promissione futuri matrimonij, ex qua non redundat translatio sponsæ in ius sponsi, aut contrà, vt patet ex hactenus dictis.

Integritas Virginis fuit occulta diabolo.

Matrimoniũ ad hoc etiam ordinatum fuit.

Pœna legis.

Ritus Iudæorum.

6 *Sponsalia inferunt de iure matrimonium.* Deinde, sponsalia ipsa inferunt de Iure matrimonium, cùm sint promissio futuri matrimonij, cui ex lege naturali seclusis impedimentis, & manentibus sponsalibus firmis, succedit obligatio matrimonij incundi: ergo sponsalia firma, & ex lege rata, inter Virginem, & Iosephum non potuerunt stabiliri, nisi secuto matrimonio; promissio enim illa erat adimplenda: nisi dicas fictè, & apparenter tantùm esse inita: sed huic euasioni repugnant ea, quæ dicta sunt quæstione præcedenti, quia promissio exterior necessariò supponit interiorem consensum, ne sit mendax.

Promissio adimplenda est.

Respon. Dices, suppositо voto castitatis, seu proposito hinc inde manifestato inter partes, saltem, Deo dispensante, potuisse interuenire promissionem externam, sine consensu interno.

Contrà: Hoc nemo dicit, aut dicere potest, quia promissio externa significat consensum internum, qui si non inest, promittens contra mentem promittit, & consequenter mentitur. In mendacio autem Deus dispensare nequit. Deinde, Scriptura, vt videbimus, saluari nequit, sine sponsalibus saltem; sponsalia autem sine matrimonio absque peccato, si sunt, non soluuntur. Inter Virginem autem & Iosephum nunquam soluta sunt: ergo de necessitate præcepti naturalis adimplendæ promissionis inferunt matrimonium.

Impugnatur. Promissio significat consensum.

7 Tertiò patet eadem veritas ex Scripturis, Matth. 1. *Cùm esset desponsata Maria mater Iesu Ioseph*, &c. Luc. 1. *Desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph*, &c. cap. 2. *Ascendit Ioseph in Bethleem cum Maria desponsata sibi vxore*, &c. *Ioseph fili Dauid noli timere accipere Mariam coniugem tuam*, &c. quæ verba propriè intelligenda sunt: sicut & alia similia. Neque simulatio, aut apparentia exemplo Scripturarũ, aut traditione fundatur, quasi diceretur Ioseph maritus Virginis putatiuus; neque alioquin ad sacrificium, & cætera, quæ in lege præscribebantur, admitterentur, nisi constaret in facie Ecclesiæ veteris illos fuisse verè coniugatos. Nam vt refert Philo in solemni amicorum conuentu, mariti vxorísque nomina scribebantur in tabulis. Fuerunt etiam apud Hebræos Annales huius argumenti de genere, & familiarum antiquitate, quos incendit Herodes, ne ignobilitatem sui generis ei obiicerent alij, quam ex tabulis proferre non posset. Facit ad idem congruentia, quam adducit Doctor, quia Christus, qui non venit soluere legem, sed adimplere, ab iniuria legis incipere noluit: voluit ergo ex Virgine nasci, sed nupta, vt lex, & institutio seruaretur.

Fuisse coniugatos.

Scribebantur nomina coniugum in tabulis.

Annales cubuisse Herodes.

8 Deinde, ex hac ratione Euangelistæ deducunt genealogiam Christi ad Ioseph: quia Scriptura genealogias non texit sponsarum, quæ in eadem familia, ne hæreditates commiscerentur, nubebant.

Genealogia Christi.

Tandem, vt probabitur inferiùs, status virginitatis, & matrimonij non repugnant, & magis conforme est legi, vt Beata Virgo vtrumque teneret, sicut etiam cætera opera legis adimpleuit, vt purificationis, & oblationis secundùm legem, &c. ergo, &c.

Matrimoniũ non repugnat virginitati.

Sed obiicies plures Patres negare hoc matrimonium, vel supponere Virginem non fuisse nuptam, sed sponsam. Epiphan. hæres. 78. *Desponsata*, inquit, *Maria, & non nupta*, &c. Gregorius homil. 26. in Euangelia, *Habere*, inquit, *Mariam, sponsum voluit, qui tamen ad eius nuptias non peruenit*, &c. Nyssenus in orat. in die Natalis Christi, dicit ex traditione, Mariam coniunctam Ioseph ex consilio Sacerdotum. *Quæ coniunctio*, inquit, *sponsalia non est egressa*, &c. Hieronymus in cap. 1. Matthæi, in illud: *Virum Mariæ*, &c. *cùm virum audieris, suspicio tibi non subeat nuptiarum*, &c. *sponsi viri, sponsæ vxores vocantur*, &c. Bernard. homil. 2. de laudibus Virginis: *Virum*, inquit, *nominat, non quia maritus*, &c. *meritò appellatur* (supple vir eius) *quod necessario putatur*, &c. sic Chrysostomus homil. in Matthæum, dicit Euangelistam nomine *coningis* intendisse sponsam.

9 *Obiectio ex Patribus.* Epiphan. Gregor. Nyssenus. Hieron. Bernard.

10 *Respondetur.* Respondetur aliquos Patres loqui de Virgine iam desponsata, vt supponit Lucas, *cap.*1. & tum fortè non fuit initum matrimonium de præsenti. Sic loquitur Origenes *hom.*1.*in diuers.* super illud: *Inuenta est in vtero habens*, &c. vbi de Ioseph sic ait: *Qui penè licentia maritali, licèt eam non contingeret, futuræ tamen, vt putabatur, vxoris omnia nouerat*, &c. Vbi supponit matrimonium futurũ. Ad hoc facit quòd Beatissima Virgo in domo paterna conceperit Filium Dei post sponsalia inita; solebant enim post sponsalia ex Philone remitti virgines, quæ erant in templo educatæ, in domum paternam, dum nuptiæ parabantur, & hoc supponit lex *Deuteronomij c.*22. Vt patet ex pœna constitutæ sponsæ in domo paterna, quæ fornicata esset ante nuptias. Nyssenus etiam citatus asserit dimissam esse Virginem ex templo post sponsalia cum Ioseph in domum paternam, donec nuptiæ pararentur: quamuis hoc sit controuersum. vide Vasquez *in* 3.*p.disput.*125.*c.*8. Suarez *in* 3.*part. tom.*2. *disput.*7.*sect.*2. sic ergo intelligi possunt aliqui Patres. Sed alij, qui negant Virginem fuisse nuptam, aut fuisse vxorem, intelligendi sunt iuxta consuetudinem Scripturæ loqui de nuptiis, & matrimonio; secundùm communem legem, quæ etiam per copulam carnalem consummabantur, non verò de rato matrimonio, ad quod talis commixtio non sequitur: intendunt autem hoc matrimonium, cuius vsus non fuit in Virgine, quæ semper Virgo permansit, potiùs nomine sponsalium venire, quàm matrimonij, quod regulariter intelligebatur in illo populo de consummato. Et hoc modo loquendi excludunt nuptias, & matrimonium, astruúntque solùm sponsalia interuenisse, vt excluderent calumniam hæreticorum contra Virginis integritatem, & astruant conceptionem Filij Dei in vtero per obumbrationem Spiritus sancti, & non opere naturali.

Cœpisse ante matrimoniũ post sponsalia.

Explicantur alij Patres.

SCHOLIVM.

*Reiecto modo dicendi aliorum, dicit primò B. Virginem emisisse votum virginitatis absolutè, ex Luc.*1. *habetur cap.* Sufficiat, *&c.* B. Maria, 27.*quæst.*2. *docet D. Thom.*3.*part.q.*28.*art.*4. *ad* 1. *Augustſerm.*14.*de Natiuit. Bern.serm.*4.*de Assumpt. Ambros.in* 2.*Luc. Beda lib.*1.*in Luc.c.*1. *Greg. Nyssen.homil.de sancta Christi Natiuit. Dicit secundò, in contractu matrimonij non includi redditionem debiti, nisi sub conditione, si petatur, & B. Virgo certificata fuit à Deo, Ioseph id nunquam petiturum. Explicat optimè, ratione & exemplis, quomodo obiectum matrimonij non est copula, sed potestas ad illam, copula autem est effectus eius: vnde valeret matrimonium cum expressa intentione nunquam habendi copulam, vt in exemplo Scoti. Quod docent etiam D. Thom. dist.*28.*quæst. vnic. art.*4. *D. Bonau. q. vlt. Richard. art.*2. *quæst.*4 *Gabr. quæst.*1.*art.*4. *Sotus dist.*27.*quæst.*1.*art.*2. *Henriquez lib.*11.*de Matrim.c.*15. *Suarez* 3.*part. tom.*2.*disput.*7.8.1.

4 *Vide Mag. in litera, & D. Thom. hìc Rich. art.*2.*q.*1. De [d] secundo articulo, dicitur quòd Beata Virgo vouerat virginitatem sub conditione, scilicet nisi Deus aliter disponeret: & ideò licuit sibi matrimonium contrahere. Contrà, in omni voto quantumcumque absoluto videtur includi hæc conditio, *si Deo placet*: quia nullus debet offerre aliquid Deo, velit Deus, vel nolit, neque ordinatè intendit sic offerre: ergo cum conditione ista, sic intellecta, stat absolutè votum.

*Maria vouit virginitatem absolutè. Luc.*1. Dico [e] ergo quòd absolutè vouit virginitatem. Quod Sancti coniiciunt ex illo verbo suæ interrogationis ad Gabrielem: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Si enim solùm non cognouisset sine proposito nunquam cognoscendi, nulla esset quæstio: quia in posterum cognoscenda si non esset sterilis, concepissset; & ideò fuit quæstio de modo supermirabili, quia firmissimè disposuerat, vel vouerat nunquam se cognoscendam à viro: & ad hunc intellectum expositi Angelus respondendo, *Spiritus sanctus superueniet*, &c.

5 *Variatur hìc litera in quibusdam.* Quomodo ergo potuit contrahere matrimonium? Respondeo, in contractu matrimoniali est mutua datio corporum ad copulam carnalem non nisi sub conditione implicita, scilicet si petatur. Vnde contrahentes cum proposito statim vouendi castitatem, verè contrahunt: hæc autem conditio non præiudicat voto castitatis, posito etiam contractu matrimonij, nisi illa conditio ponatur in effectu: ergo vbi est certitudo simpliciter quòd nunquam ponetur in effectu, ibi in nullo præiudicat voto castitatis contractus matrimonij: sed hìc fuit talis certificatio. Ex quo enim habemus Matth.1. quòd Angelus instruxit Ioseph. *Noli timere accipere Mariam coniugem tuam*, multò magis, imò indubitanter concluditur quòd ipsa per Angelum, vel immediatè à Deo antequàm desponsaretur Ioseph, fuit certitudinaliter edocta; noli timere accipere Ioseph virum iustum in coniugem. Ecce enim Spiritus sanctus dabit eum tibi custodem, & testem virginitatis, qui tecum pari voto contineat, & in multis tibi ad virginitatis custodiam congruentibus obsequatur.

Maria fuit edocta quòd Ioseph nunquam peteret debitum.

Nec est mirum de ista probabilitate, quia quicquid factum est circa Ioseph per visionem Angelicam, totum factum est ratione Mariæ, quæ fuit immediata in illa ineffabili & mirabili conceptione, scilicet vnigeniti Filij Dei.

Exemplum

Exemplum istius potest haberi *Extrà de verbor. signif. Exijt*, & est hodie *in 6. lib.* vbi dicitur sententialiter, quòd retento dominio concedere aliis vsum, non est inutile, quia vsus ille necessarius est vtentibus. Et à simili in proposito, concedere potestatem sui corporis ad talem actum, si petatur, retento tamen vsu, quia certum est, quia ab illo non petetur, non est inutile. Hoc tamen exemplum patitur calumniam, quia non ita videtur, quòd vsus possit reseruari dominio tradito, sicut è conuerso: quia posterius magis traditur sine priori, quàm è conuerso: sed quoad hoc, videlicet quòd alicui potest competere vnum sine alio: in proposito autem nec vsum retinuit sibi auctoritate sua, sed certificata fuit quòd Spiritus sanctus vsum illum retineret, ita quòd nunquam ille alius, cui talis vsus debebatur, exigeret. 6

Aliud [f] exemplum, si quis contraxisset sponsalia cum iuramento, & posteà vouisset virginitatem; videretur consulendum illi quòd consummaret sponsalia contrahendo de facto, vt seruaret fidem iuramenti: & tamen vt seruaret votum, statim ante consummationem deberet anhelare ad Religionem: ergo isti licet dare potestatem sui corporis coniugi, verè contrahendo matrimonium ratum, & tamen cum intentione nunquam dandi vsum, quantùm est ex parte sui, etiam sine hoc, quòd sciat illum nunquam petiturum talem vsum: ergo multò magis licet sic contrahere, si sciret nunquam prædictum coniugem petiturum. *Cũsummare sponsalia, id est, cõtrahere matrimonium.*

Præterea [g], adultera habet potestatem alterius coniugis, quia per matrimonium fuit sibi data, & indefectibiliter: tamen non habet, nec habere potest vsum corporis illius, propter peccatum suum: ergo peccatum potest perpetuò prohibere vsum, stante potestate data in matrimonio: ergo multò magis Spiritus sanctus propter aliquam causam honestam hoc potest.

Ad [h] primum argumentum principale dico, quòd illa auctoritas debet intelligi de volentibus nubere secundùm communem legem: non autem de illis, quibus constat certitudinaliter quòd nunquam vsus sequens talem actum, petetur. 7 *Ad arg. 1.*

Ad [i] secundum potest dici, quòd illa lex fuit data propter filias Salphaad: & hoc ne transferretur possessio de tribu in tribum, vt patet *ibidem Numer. vltimo*: ergo non obligauit nisi mulieres illas, ad quas deuoluebatur hæreditas paterna; sicut ad illas deuoluta fuit patre mortuo. Maria autem non fuit sic hæres, ideò licuit sibi nubere alteri alterius tribus. *Ad 2.*

COMMENTARIVS.

11 *Secundus articulus. De voto Virginis.* DE *secundo articulo*, &c. Difficultas huius articuli consistit in tempore, quo votum absolutum virginitatis emisit Beatissima Virgo: nam ab hoc dependet resolutio huius articuli. Difficultas autem oritur præcipuè ex eo quod Doctor tetigit in principio præcedentis articuli, an matrimonium in lege antiqua præferebatur virginitati? Affirmatiuam partem videtur tenere D. Thomas *3. p. q. 28. art. 4. in corpore*, vbi dicit oportuisse tempore legis generationi insistere viros, ac mulieres: quia secundùm carnis originem cultus Dei propagabatur. *Et in responsione ad primam*, asserit lege fuisse prohibitum non dare operam propagationi. Hinc deducit consequenter Beatissimam Virginem non vouisse virginitatem absolutè ante matrimonium, sed tantùm sub conditione, si liceret, aut placeret Deo, eámque habuisse in desiderio, quod diuinæ dispositioni commendauit. Accepto autem sponso votum emisit absolutum simul cum ipso. Ita etiam alij intelligunt sententiam S. Thomæ, quem sequitur Caietanus *q. 29. art. 1.* Sotus *in præsenti dist. art. 1. & 2.* Capreolus *art. 3. ad secundum Scoti*, &c. fuit sententia Alberti *art. 11. in corpore, & ad secundum*. *In lege matrimonij prælatum virginitati docet D. Thomas.* *Votum Virginis ante matrimonium ex hac sententia.*

12 *Prima illatio.* Ex hac sententia consequenter infertur Virginem habuisse propositum absolutum obseruandi legem, per quam supponitur prohibitam fuisse permanentiam in virginitate, eo ipso, quòd propagatio fuerit in præcepto, & in ea iuxta statum illius temporis maior perfectio consistebat. Tum quia à lege quoad hoc non supponitur exempta, tum quòd perfectissima Virgo diuina gratia promouebatur. Sequitur secundò, quòd etiam sicut in legem consensit obseruandam, ita etiam in matrimonium antequàm fuerit irritum, aut consultum, consensit in ordine ad propagationem naturalem per copulam carnalem, licèt habuerit desiderium seruandi virginitatem, si licuisset; quod supponitur absolutè non licuisse. Tertiò, sequitur consequenter ante matrimonium initum non vouisse absolutè virginitatem, sed ad summum sub conditione. Quæ est sententia, quam hîc impugnat Doctor. *Secunda illatio.* *Tertia illatio*

e *Dico ergo quòd absolutè vouit virginitatem*, &c. Hæc est conclusio Doctoris, quam reputat Sotus *in 4. dist. 30. q. 1. artic.* Secundò esse singularem, & contra reliquos Theologos, sed in hoc aberrat, quia conclusionem tenet Magister in hac distinctione, dicit enim Virginem vouisse absolutè in corde virginitatem, licèt verbis eam non expresserit, ante contractum matrimonium, quando tam ipsa quàm sponsus votum nuncuparunt verbis expressum. Hugo de Sancto Victore *lib. de Mariæ perpetua virginitate, cap. 1.* docet ita fieri potuisse, vt Virgo in Deo fiduciam habens, indubitanter crederet se posse parentibus obedire in matrimonio contrahendo, *& votum*, inquit, *castitatis, cuius ipse solus conscius erat, inuiolatum conseruare*, &c. D. Bonauentura *ar. 1. vnico, q. 2. ad penult.* Richar- 13 *Conclusio Doctoris.* *Censura Soti elluitur* *Conclusio est plurium Doctorum.*

dus *artic.*1. *q.*2. *ad* 3. Durandus ſecundùm modum poſteriorem, Supplementum Gabrielis *q.*2. *art.*2. *concluſ.*7. Maior *quæſt.*4. Almainus *quæſt.*2. Henricus de Gandauo *quodlib.*9. *q.*11. licèt enim conueniat in primo fundamento cum D. Thoma aſſerendo virginitatem in lege fuiſſe prohibitam, tamen aſſerit Beatam Virginem emiſiſſe votum ante matrimonium, cognita diuina voluntate, & diſpoſitione per reuelationem. Abulenſis *in cap.*30. *Num.* Suarez, & Vaſquez *locis citatis*, & interpretes moderni ſacræ Scripturæ: quin etiam Auguſtinus *lib. de ſancta Virginitate, cap.*4. vbi poſtquàm dixit Mariam Deo vouiſſe virginitatem. *Deſponſata eſt*, inquit, *viro iuſto non violenter ablaturo, ſed contra violentos cuſtodituro, quod illa iam vouerat*, &c. Sic etiam Rupertus lib.3. in Cantic. *Quia*, inquit, *votum egregium Deo prima voniſti, votum virginitatis: attamen ſponſi nomen admiſiſti, deſponſari viro non remiſiſti*, &c. Hoc idem tenet Nyſſenus iuxta traditionem illam, quam citat *loco ſuprà citato.* Imò ſupponit votum fuiſſe expreſſum verbis, & notum Sacerdotibus, quibus ipſa id in templo communicauit; ac proinde eos cogitaſſe de ſponſo Ioſepho, qui virginitatis eius eſſet cuſtos. Idem docet Abdias Babylonius in vita ſancti Bartholomæi, qui docet votum hoc expreſſis verbis nuncupaſſe ante matrimonium.

Auguſt. Rupertus. Traditio.

14 *Secunda probatio.* *Virgo prima votum virginitatis emiſit.*

Secundò patet, quia probabile eſt Ioſephum matrimonium contrahens emiſiſſe votum virginitatis, & ſic prior ſententia tenet: ſed plures Patres docent Virginem primam fuiſſe, quæ votum nuncupauit virginitatis: ergo tale votum eius præceſſit matrimonium. Minor patet, quia id docet Abdias Babylonius *in loco citato.* Bernardus *homil.*3. ſuper *Miſſus eſt.* Rupertus *loco citato.* Fauet ratio D. Thomæ *loco cit. art.*4. *ad ſecundum:* vbi dicit decuiſſe ſicut plenitudo gratiæ fuerit in Virgine, ita etiã conſilium de perfectione in ea fuiſſe inchoatum. Ad quam rationem, & congruentiam reſpicere videtur Origenes in illud Matth.13. *Et factum eſt cùm conſummaſſet Ieſus*, &c. *arbitróque rationi conſentaneum eſſe virilis quidem puritatis in caſtitate primitias fuiſſe Chriſtum, muliebris verò Mariam.* Ambroſ. de inſtitut. Virginis. cap.5. *Egregia igitur Maria, quæ ſignum ſacræ virginitatis exultit, & intemeratæ integritatis pium Chriſti vexillum leuauit*, &c. Auguſt. tract.10. in Ioan. *Inde*, inquit, *cœpit dignitas virginum.*

Origenes. Ambroſius. Auguſt.

15 *Tertia probatio à ratione.*

Tertiò probatur concluſio ratione Doctoris. Conditio illa, *ſi Deo placeret*, includitur in omni voto: quia non debet aliquid offerri Deo, velit, nolit. Debet enim votum, qui eſt actus Religionis, eſſe de eo, quod conſtat eſſe bonum, aliàs non eſſet in cultum Dei, neque acceptum, debet eſſe de meliori, &c. ſed conditio generalis incluſa in voto non ſuſpendit votum: ergo non facit conditionatum.

Conditio generalis. *Non ſuſtendit votum.*

Dices, illam conditionem in ſtatu legis, quæ præcipiebat vacari propagationi filiorum ad cultum Dei, fuiſſe ſpecialem ratione præcepti oppoſiti, ac proinde ſuſpendere actum.

Reſponſio.

Contrà, ſuperiùs probatum eſt in articulo præcedenti, fuiſſe liberum ſeruare virginitatem, & cœlibatum, vt patet in exemplis allatis: aliàs Iudith non excuſaretur, quæ manſit in cœlibatu, neque alij, qui erant virgines: ergo conditio illa non fuit ſpecialis ratione præcepti talis, quod non non fuit, cùm votum nullum impedimentum habuit, ex quo adderetur conditio, aut cauſam motiuam eius adiiciendæ: votum enim, vt diſtinguitur à ſimplici deſiderio, debet, quantùm eſt ex parte vouentis, inducere obligationem, aliàs eſſet fictum, niſi nuncupatio eius ſupponeret animum inducendi obligationem, & transferendi rem oblatam in ius ſpeciale Dei. Sed hæc obligatio nequit ſuſpendi à conditione communi incluſa in voto ex materia ſua, & forma; ergo, vel Beata Virgo non emiſit votum, quamuis in ea fuerit deſiderium ſimplex ante matrimonium: vel certè emiſit votum abſolutum non obſtante illa conditione, quæ etiam expreſſa nullam inducit obligationem magis, quàm ſi eſſet tacita.

Impugnatur. *Fieriſſe in lege ſeruare virginitatem.*

Votum induc. obligationem. *Non ſuſtenditur per conditionem generalem.*

Dices, præceptum legis obligaſſe deſcendentes ex tribu Iuda, & familia Dauid.

16 *Reſponſio.*

Contrà: Præceptum, ſi quod fuit in lege, comprehendit omnes eius obſeruatores, & profeſſores, fuit enim vniuerſale: neque magis tribum Iuda, quàm reliquas. Deinde, Daniel, & tres pueri fuerunt de tribu Iuda, *Danielis* 1. qui manſerunt virgines ex ſupradictis.

Impugnatur. *Præceptũ legis fuit vniuerſale.*

Deinde, ſi præceptum illud vrgeret in contrarium, Virgo vouere non poſſet, licèt deſiderare poſſet conditionatè virginitatem ſublata obligatione legis: ergo neque votum conditionatum emittere. Probatur ſequela, quia tollitur materia voti ſtante diuino præcepto in contrarium. Deinde, quia votum eſt de meliori bono; ſed matrimonium in caſu præcepti præferebatur virginitati, & magis faciebat ad cultum Dei, quam ipſe, ſuppoſito, ſeu dato, quòd fuerat præceptum, limitauit, quantùm ad modum, nempe per propagationem fieri: præceptum autem declararet voluntatem, & acceptionem diuinam, quæ ad cultum requiruntur, aliàs nullus eſſet cultus; vt patet, ſi quis iam vellet colere Deum per ſacrificia Moſaïca, ille cultus eſſet reprobatus, quia Deus illum nunc prohibuit in lege noua: ergo etiam ſi præcepit vniuerſaliter cultum fieri per propagationem, comprehendendo etiam Virginem, non potuit illa vouere caſtitatem, etiam conditionatè, per votum propriè dictum, vt diſtinguitur à deſiderio ſimplici, quia materia abſolutè fuit prohibita, ſicut coniugatus conſummato matrimonio nequit tale votum emittere repugnãte coniuge; quia eſt contra præceptum Dei, & emittendo peccaret, & eſſet nullum, & irriſorium, ſi diceret, *Ego voueo continentiam, ſi placet Deo.* Ergo petinde Virgo ſciens ſe comprehendi ſub præcepto contrario virginitati, non potuit vouere virginitatem ſub conditione, *ſi placeret Deo*, &c. cui voluntas Dei expreſſa per præceptum ſupponitur manifeſta, & certa ex lege, & per fidem diuinam.

Stante præcepto propagationis non potuit Virgo vouere cõditionatè. *Modus colendi determinatus per præceptum.* *Votum illicitum obſtante præcepto.*

Dices, ex inſpiratione ſpeciali potuiſſe emittere votum conditionatum hoc modo, non cognoſcendi virum, ſi Deo placeret, cum fiducia certa diuinæ prouidentiæ circa ſe, quam in reliquis eſt experta.

17 *Reſponſio.*

Contrà, motiuum conditionis expreſſæ, ſeu adiectæ, fuit certitudo præcepti, cui ſe ſubiectam eſſe nouit; aliàs nulla eſſet ratio cur Virgo adiiceret conditionem, ſed cum hac ſcientia præcepti, & obligationis eius reſpectiua ad ipſam, non potuit emittere ordinatè votum, vel certè non potuit adiicere beneplacitum Dei, ſed abſolutè vouere: ergo vel abſolutè vouit, vel certè

Impugnatur. *Motiuum expreſſæ conditionis.*

Inſpiratio ſupponit illuminationem.

certè nullo modo vouit, licèt conceperit deſiderium vouendi. Probatur maior : inſpiratio certa, & quam quis debet operando ſequi, ſupponit illuminationem præuiam conformem ex parte intellectus, vt opus ſit deliberatum, ea deliberatione, quæ requiritur ad votum : quia votum indeliberatum temerarium eſt, & non inducit obligationem. Vel ergo Virgo habuit illuminationem per reuelationem, qua ſe non comprehendi ſub præcepto contrario legis didicit, vel certè cum ea diſpenſari in præcepto illo, quod fuit poſitiuum, vel non habuit talem reuelationem ? Si primum dicatur, iam ſublata eſt conditio ſpecialis, quæ erat ex obligatione præcepti, & ratio eius adiiciendæ, & ſic votum Virginis fuit abſolutum, quod eſt intentum. Si dicatur ſecundum, illa illuminatio non ſuſtulit ſcientiam legis, & præcepti, cui ſe nouit abſolutè teneri : ergo non fuit ſufficiens regula emittendi votum conditionatum.

18

Aſſenſus contradictorij practici nequeunt ineſſe.

Antecedens patet ; quia aliàs eſſet error in virgine : nam ſi illuminatio illa determinaret aſſenſum contractum ſcientiæ legis, ſeu dictamen, quo exprimeretur votum caſtitatis eſſe placitum Deo, hæreret in contradictorio ſcientiæ legis, & præcepti, quá ſciebatur non eſſe placitum, & cui voluntas virginis in propoſito electionis debebat ſe conformare : ergo præter oppoſitionem vtriuſque aſſenſus practici, alter eſſet erroneus : non ille qui eſt ſcientiæ legis, & per diuinam fidem ex reuelatione vniuerſali, cui nequit ſubeſſe error : ergo aſſenſus ex illuminatione potiùs eſſet erroneus, vel deberet ſic æſtimari à virgine, ac proinde non eſſe ſufficientem regulam operandi. Deinde, in ipſa voluntate eſſet duplex electio, nempe abſoluta obſeruandi præceptum, & altera nuncupati voti, quæ repugnant practicè ; quia votum virginitatis, quod hîc & nunc de præſenti inducit obligationem, non poteſt compati, cum voluntate expreſſa, & abſoluta violandi virginitatem per adimpletionem præcepti contrarij, quod ſufficit ad tollendam materiam etiam voti conditionati de virginitate ſeruanda tam interiùs, quàm exteriùs ; cuius materia eſt priuatio actus oppoſiti : licèt ergo deſiderium ſimplex poſſit ſtare virginitatis ſeruandæ cum voluntate, & conſenſu abſoluto matrimonij ad finem propagationis filiorum ; & conſequenter amittendæ virginitatis, nequit votum aliquod cum tali conſenſu conſiſtere, quod propriè dici poſſet votum inducens obligationem, & egrediens naturam deſiderij ſimplicitis ; ſicut v. g. votum continentiæ non poteſt ſtare in coniugato, etiam conditionatum cum propoſito abſoluto reddendi debitum coniugale ; nam continentia abſoluta dicit priuationem actus, & ſicut cum actu in re ipſa nequit conſiſtere, ita etiam neque votum eius de præſenti obligans poteſt ſtare cum abſoluto propoſito vſus matrimonialis : ergo ſimiliter cùm virginitas conſiſtat in priuatione omnis conſenſus in copulam, loquendo de interiori puritate virginali, nequit votum virginitatis conſiſtere cum conſenſu abſoluto in copulam per matrimonium, loquendo de virginitate perpetua, de qua loquimur, & cuius votum fuit in Virgine ſanctiſſima.

Duplex electio in voluntate cõtraria non fit.

Votum virginitatis conditionatum repugnat abſolutè voluntati matrimonij.

Virginitas.

19

Fiducia quibus mediis innititur.

Deinde, fiducia illa diuinæ prouidentiæ vel probat votum fuiſſe abſolutum, vel nullum fuiſſe ; quia fiducia diuinæ prouidentiæ ſpecialis contra communem regulam legis ordinariæ reſpicit media extraordinaria, quorum vnicum erat exemptio à lege, & præcepto, ſi quod fuit ; ac proinde ſupponit intentionem finis, cuius gratia tale medium requirebatur : ergo vel virgo in hac fiducia concepit votum abſolutum, vel certè conditionatum non concepit ; quia ad illud non ordinabatur illa fiducia prouidentiæ extraordinariæ, & futuræ exemptionis.

Reſponſio.

Dices concepiſſe votum conditionatum, relinquens ſe diſpoſitioni diuinæ quoad reliquum.

Impugnatio.

Contrà, diſpoſitio diuina ordinaria fuit nota virgini, nempe præceptum nubendi ad effectum propagationis, à quo ſeipſam exemptam eſſe non cognouit, vt ſupponitur : ergo non potuit recedere à præcepto, donec ei conſtaret de diuina voluntate, & beneplacito : ſed aliter non potuit conſtare quàm per reuelationem : per votum autem conditionatum recedebat à præcepto, quia illud importabat relaxationem præcepti, aut fiduciam eius futuræ : ergo hæc fiducia magis denotat ſuſpenſionem actus vouendi ignorata Dei voluntate, aut certè actum fuiſſe abſolutum voti innitens tali fiduciæ : hoc non potuit congruè eſſe cum conſcientia præcepti contrarij in Virgine : ergo magis congruè primum eſt dicendum ; quia humilitati Virginis, & perfectæ conformitati in omnibus, ad diuinam voluntatem cognitam, non videtur congruere oppoſitum, aut emittere votum inducens obligationem ſolùm innitendo fiduciæ, quam ignorantia diſpoſitionis futuræ, & ſpecialis reddebat incertam. Vnde meliùs videtur aſſerendum interueniſſe reuelationem ſpecialem exemptionis ante votum emiſſum, vt dicit Henricus ; & illud fuiſſe abſolutum. Conari enim, & perficere in Virgine non ſeparantur, ob eminentiſſimam eius perfectionem, & plenitudinem gratiæ ; ac propterea non eſt præſumendum eam conatam fuiſſe illud, quod nouit ſibi illicitum eſſe, & abſolutè ſe perficere non poſſe, adimpleta lege.

Fiducia incerta non ſufficit ad votũ factum cõtræ opus præcepti cogniti.

Conatus, & opus conititta in virgine.

20

Virginitatis puritas ſupereminens in virgine.

Tertiò probatur concluſio. Puritas virginalis in Beatiſſima Virgine fuit ſupereminens, & poſt filium cauſa exemplaris, quoad alios, qui in hac perfectione excelluerunt : ergo votum eius fuit ſimpliciter abſolutum. Antecedens patet, quia dicitur *Virgo Virginum*, iuxta illud Pſalm. *Adducentur Regi virgines poſt eam*, &c. Et ſic canit Eccleſia, *Sola ſine exemplo placuiſti Domino noſtro Ieſu Chriſto*, &c. Et illud Sedulij noſtri in carmine Paſchali, *Sola ſine exemplo placuiſti fœmina Chriſto*, &c. Conſequentia probatur : quia puritas virginalis excludit omnem conſenſum in copulam carnalem ; ſed ſi Virgo ex ſuppoſitione prætenſæ legis emitteret votum conditionatum tantùm ob impedimentum præcepti, ſupponendo eius obligationem, haberet conſenſum in matrimonium abſolutum ad finem etiam propagationis, per quem conſenſum impediretur votum eius, ne fieret abſolutum : nam voluntas inhærens conditioni magis per ſe eligit conditionem, quàm actum operis oppoſiti, quem non habet niſi dependenter ab ipſa conditione, quæ præponderat reſpectiuè ad volentem. Quin imò ex hac ſententia ſequitur quòd ipſum matrimonium inierit per conſenſum in finem matrimonij, ſcilicet propagationem : nam ideò negatur emiſiſſe votum abſolutum virginitatis

Vouens conditionatè præfert conditionem operi.

nitatis ante matrimonium; quia illud votum tolleret conſenſum debitum, & requiſitum ad matrimonium; quia eſſet contra finem lege intentum matrimonij: ergo ſequitur quòd ipſa conſenſerit in matrimonium ex fine matrimonij: ſed conſenſus abſolutus in copulam matrimonialem tollit votum conditionatum de oppoſito, & propoſitum etiam nubẽdi ex hoc fine excludit puritatem virginalem interiorem, quæ conſiſtit in priuatione conſenſus in copulam: ergo tale votum non cadit in virginem; ſed debuit fuiſſe ſimpliciter ita abſolutum, vt nullo modo vnquam conſenſerit expreſsè in copulam carnalem, aut propagationem, imò, vt poſteà videbitur, ne quidem implicitè contrahendo matrimonium conſenſit.

Conſenſus in copulam tollit puritatem interiorem.

Non fuiſſe in virgine talem conſenſum.

Vltimò tandem, votum abſolutum virginitatis non derogat matrimonio Virginis cum Ioſepho, ergo tale fuit votum; nam eam habuiſſe votum abſolutum omnes concedunt, ex illo: *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* dubitatur tantùm de tempore, quo emiſit illud votum. Prædicta ſententia, quam hactenus impugnamus, docet poſt matrimonium fuiſſe emiſſum, quia Virgo ſuppoſito voto abſoluto, non poterat contrahere matrimonium: quia conſenſus in matrimonium non ſeparatur à fine contractus, qui eſt propagatio. Ex ratione tamen iam præmiſſa ſequitur conſenſum in matrimonium ſub hac ratione, id eſt, ſecundùm finem propagationis, ita repugnare voto conditionato ſicut & abſoluto, quantùm ad effectum tollendæ puritatis virginalis intentionis: ergo aſſerere quòd fuerit votum conditionatum, non conducit ad illum effectum, non purificata conditione, quia tam obligatio voti ceſſat, ſicut & obligatio contractus inhærentis conditioni, quando in re ipſa fruſtratur conditione.

Vltima probatio.

Votum abſolutum virginis non derogabat matrimonio.

Contractus de tempore emiſſi voti.

21 Antecedens probatur à Doctore. §. *Quomodo ergo potuit*, &c. quia contractus matrimonij perficitur per mutuam dationem non niſi ſub conditione implicita, ſi petatur copula: data ergo reuelatione, & certitudine de ea nunquam petenda, non derogat virginitati, aut voto eius abſoluto; talem habuit certitudinem Virgo per diuinam reuelationem: ergo matrimonium hoc modo contractum non derogat voto abſoluto præmiſſo, quia nullum fuit periculum violandi voti. Antecedens patet ex Florentino, quantùm ad primam partem, nempe matrimonium fieri per conſenſum mutuum. Quantùm ad ſecundam partem etiam patet; quia vſus matrimonij non debetur niſi petenti, neque acquirit ius vllum non petens ad vſum præfatum, vbi enim nulla eſt petitio, nulla eſt mora debitoris. Stante ergo certitudine diuinæ reuelationis non ſecuturam petitionem ante matrimonium contractum, manet votum illæſum. Patet conſequentia: quia ratione vſus matrimonij opponitur matrimonium virginitati, non ratione contractus; nam primi parentes in paradiſo manſerunt virgines, quamuis contractum inierint, & habuerint dominium ſine vſu.

Ratio Doctoris.

Virgo habuit reuelationem non fore petitionem debiti.

Exemplum primorum parentum.

22 Probat exemplo Doctor idem antecedens *extra c. Exijt, de verborum ſignificatione in 6.* vbi definitur vſum rei ſine dominio non eſſe inutile, neque dominium conſequenter ſine vſu eſſe inutile.

Reſponſio.

Reſpondet tamen hoc exemplum non eſſe ſine difficultate, quia vſus, licèt poſſit ſeparari à dominio: tamen non ita videtur poſſe ſtare dominium ſine vſu; ad hoc tamen valet deciſio, vt illa ſeparati poſſe conſtet. *In propoſito Beata Virgo non retinuit ſibi vſum authoritate ſua, ſed certificata fuit, quod Spiritus ſanctus vſum illum retineret, ita quòd nunquam ille alius, cui talis vſus debebatur, exigeret*, &c.

Vaſquez *diſputat. 125. cap. 7. ſub finem*, hoc exemplum ex Doctore adducit, & eo vti non vult, quia agitur ibi de vſu facti, non autem de vſu Iuris, qualis in propoſito reperitur. Deinde, per hoc, quòd certificata fuerit Virgo Ioſephum nunquam petiturum debitum, non inde colligitur ipſum vſum matrimonij fuiſſe impeditum, quin ſi peteret, ei deberetur.

Obiectio Vaſquez.

Reſpondetur tamen rationem illam, ſeu exemplum à Doctore adduci congruè ad explicandum dominium poſſe ſeparari ab vſu in genere; & licèt in præfata Decretali agatur de vſu facti, tamen exemplum habet non paruam proportionem ad vſum matrimonij; quia ſicut vſus facti ſemper manet, donec reuocetur à domino proprietario, ita libertas corporis ſui manet coniugi, donec petatur debitum, non petenti non tenetur, quinetiam petenti multis caſibus non debetur. Aliud autem quod dicit neceſſarium eſſe vſum matrimonij debere eſſe impeditum in propoſito.

Soluitur.

Applicatio exempli.

Reſpondetur certitudinem diuinæ reuelationis, qua certificata eſt Virgo, nunquam fore, vt peteretur, æquiualere impedimento; quia votum nihil aliud poſtulat, quàm non conſentire affectu, & effectu in copulam; ad hoc autem ſufficit certitudo reuelationis prædictæ; quamuis nullum eſſet impedimentum diuerſum. Neque neceſſarium fuit vt Virgo conciperet diſſenſum reſpectiuè ad conditionem impoſſibilem, qualis fuit petitio, ſuppoſita reuelatione eius nunquam ſecuturæ; nam tam votum, quàm materia ſubſiſtit independenter à tali diſſenſu. Ad ſaluandum ergo votum Virginis, & excuſandum matrimonium ſuperueniens per contractum, ſine præiudicio voti, ſufficiebat illa reuelatio, & certitudo ex ipſa, per quam excludebatur periculum violandi voti.

23 *Reuelatio fuit æquiualens impedimento delicti.*

Hic enim agitur de excuſando matrimonio præſuppoſito abſoluto virginitatis voto, non autem agitur de obligatione voti, & debiti matrimonialis, vtrùm præponderat; & magis ſaluatur debitum matrimonij ſi dicatur non fuiſſe impeditum debitum, quamuis vſus eius ſuppoſita reuelatione non ſequeretur. Quòd ſi obligationem vtriuſque comparemus, tam debiti, quàm voti, certum eſt debitum magis obligare: v.g. in aliis, vt qui habet votum ſimplex caſtitatis, & contrahit; neque poſteà ingreditur Religionem, neque vult ingredi, aut ſeparare ſe ab vxore, tenetur reddere debitum, ſi petatur, non obſtante voto, quod tum primùm violauit, quando contraxit animo non ingrediendi Religionem, & cohabitandi; hoc enim votum, licèt inducat obligationem ex promiſſione, non tamen per illud transfertur dominium corporis ſicut in matrimonio fit. Vnde non videtur rectè colligi, vt ipſe colligit, ex ſimplici obligatione voti vſum matrimonij impediri reſpectiuè ad alterum coniugem petentem.

Obligatio debiti præponderat voto.

Alio ergo modo videtur hunc vſum in Virgine fuiſſe impeditum, tam ex reuelatione modo dicto, ſuppoſito priùs voto. Vnde Doctor 24

verbis

verbis allegatis dicit Virginem non propria authoritate retinuisse sibi vsum, sed Spiritum sanctum retinuisse vsum. Potest ergo dici fuisse etiam impeditum per iustitiam, & non solùm ex obligatione Religionis, seu voti. Ad cuius explicationem notandum est quod supponunt Doctores, matrimoniũ ordinatum esse ad finem propagationis, & constat ex aliàs dictis: hinc dicunt Virginem consentiendo in contractum ipsum implicitè consensisse in copulam, quia nempe propagatio, ad quam requiritur copula, est finis contractus; ac proinde consensus in contractum implicitè respicit finem eius lege præscriptum. Hoc autem competit matrimonio ex diuina institutione vniuersali, & regulariter: potuit ergo Deus instituere alium finem peculiarem huius matrimonij virginalis, sicut de facto constituit, sicut & ipsius integritatis, nempe Incarnationem Filij sui, ad quod institutum est in specie matrimonium Virginis; qui finis specificus principaliès specificat contractum, vnde licèt consensus Virginis, vt refertur ad matrimonium secundùm regularem institutionem, & vniuersalem, esset consensus implicitus in copulam: quia tamen hoc matrimonium sortitur finem particularem, quà talis contractus est, etiam secundùm diuinam voluntatem illud specialiter ordinantem ad Incarnationem, consensus Virginis in ipsum contractum ne quidem implicitè ferebatur in copulam, sed potiùs in oppositum, vt suberat speciali institutioni Dei, quæ copulam excluſit. Neque hoc destruit finem vniuersalem matrimonij, quæ est propagatio, quia in hoc matrimonio perfectiori modo, & mirabiliori conseruatur sine opere viri, per Spiritum sanctum manente integritate Matris; copula autem non ordinatur ad finem matrimonij, nisi vt medium naturale multiplicandi naturam, vel vt remedium concupiscentiæ accessorium in natura lapsa. De hoc secundo nihil hîc dicitur, quia neque in Virgine fuit fomes, neque in Ioseph appetitus prædominans eius perfectioni, aliàs non eligeretur in sponsum Virginis.

Debitũ fuisse impeditũ per iustitiam.

Finis matrimonij ex lege vniuersali.

Finis specialis matrimonij virginalis.

Incarnatio.

Cõsensus virginis in oppositum copulæ ferebatur.

Copula medium naturale propagationis.

25

Finis primarius matrimonij in virgine saluatur, sine vllo ordine ad copulam.

Quantùm autem ad primarium finem matrimonij, hîc perfectiùs saluatur, vt dixi, & sine consensu in copulam, etiam implicito, secundario, vt alij volunt: quia ad pertingendum finem vniuersalem contractus, vt limitatur per specialem institutionem Dei, in hoc matrimonio Virginali copula non fuit medium, ideò consensus in ipsum finem non refertur ad copulam tacitè, aut expressè: & hoc modo intelligo illa verba Doctoris, vbi dicit Spiritum sanctum retinuisse sibi vsum, non verò Virginem propria auctoritate illum retinuisse. Quòd verò dicat sibi constitisse quòd non peteretur debitum, & eò reducat consensum Virginis, quasi liberum à copula, intelligo hoc modo, quia matrimonium regulariter, sicut transfert potestatem corporis, ita etiam fundat ius ad copulam ex natura communi contractus huius in specie. Ideóque donec præcessisset certitudo reuelationis nunquam fore vt vsus sequeretur, Virginem non potuisse contraxisse, supposito voto absoluto virginitatis: reuelatio ergo illa hunc effectum etiam habuit, vt matrimonium separaretur ab vsu, sicut & consensus. Vnde ex vtroque sequitur neque Virginem tacitè consensisse in copulam, ex eo quòd præcisè consensetit in contractum, neque etiam consensisse in contractum, vt inducit obligationem copulæ non impeditam.

Obiicies: Virgo contraxit matrimoninm antequàm Filius Dei incarnatus est: ergo consensit in contractum vt lege communi, & institutione tenet: ergo consensus ille fuit tacitus in copulam, saltem vt in radice.

26

Obiectio.

Respondetur in primis, quidquid sit de antecedente, negando primam consequentiam: quia Virgo consentiens in contractum, ideò diceretur consentire in copulam; quia ex communi lege, & institutione contractus ad hanc ordinatur; sed Virgo non consensit tantùm ex regula illa communi, sed ex speciali reuelatione, & mandato in matrimonium hoc, quod ipsa contraxit, prout suberat speciali Dei voluntati illud ordinantis citra præiudiciũ voti, aut dispensationem in ipso. Si ergo contrahens de communi lege dicitur consentire in matrimonium, vt ordinatur ad finem propagationis per copulam, quia de lege vniuersali id coniunctum est matrimonio: ita etiam Virgo contrahens ex voluntate Dei speciali sibi reuelata in matrimonium cum Ioseph, consentit tantùm iuxta Dei voluntatem specialem, qua illud ordinatum est, vt medium seruandi voti, & ad alium finem, quem Deus præordinauit in specie talis matrimonij, qui fuit propagatio sine copula per virtutem Spiritus sancti. Neque refert quòd tum quando consensit in matrimonium, ille finis fuerit ignotus Virgini in specie, sicut & Incarnatio subsequuta, quia eo ipso, quòd consenserit in matrimonium sine præiudicio voti, & ex speciali reuelatione, & voluntate Dei, consensit in illud, prout suberat his, & iuxta finem, ad quem Deus illud ordinauit; hic autem finis excludebat ex natura rei, seu ex intentione ordinantis Dei, ipsam copulam: ergo ex consensu in contractum ad hunc finem specialem præordinatum non sequitur consensus in copulam. Vnde aliud est de matrimonio, quod contrahunt astricti voto, verbi gratia, Religionis, cum intentione ingrediendi post contractum; aliud verò de hoc Virginis matrimonio: quia illi consentiunt implicitè, seu in radice in copulam, quia nempe talis contractus non sortitur lege, aut institutione speciali alium finem, quàm vniuersalem, ideóque consensus expressus in contractum, vt legi subest, & institutioni vniuersali, intelligitur respicere finem vniuersalem eius. Sed matrimonium Virginis habuit specialem legem, & institutionem, quo attingeret finem propagationis altiori modo, & supernaturaliter: ideo Virginis consensus in ipsum non distrahitur à tali fine; neque respicit copulam, quæ non erat medium proportionatum ad talem propagationem.

Soluitur.

Virgo contraxit ex speciali mãdato, & reuelatione.

Cõsentit virgo respectiuè ad finem specialem.

Differentia inter consensum Virginis, & aliorũ votariorum.

Respondetur secundò, quamuis plures moderni sentiãt matrimonium Virginis fuisse contractum antè Incarnationem Christi, contrarium mihi tenere videtur Doctor in litera, in qua primò statuit conclusionem, nempe voluisse absolutè, & non solùm conditionatè virginitatem ante matrimonium: & hoc probat ex responsione eius ad Gabrielem annuntiantem Incarnationem cõplendam: *Quomodo fiet istud*, &c. quæ ratio vt sustineat conclusionem in extremo contradictorio priori sententiæ, quam impugnauit, videtur etiam hoc trahere vt annuntiatio

27

Cõsensus Virginis in matrimoniũ fuit post Incarnationem.

traditio fuerit ante matrimonium facta, quia prior ſententia docet matrimonio inito Virginē emiſiſſe votum abſolutum. Intendit ergo Doctor primum votum nuncupatum à Virgine fuiſſe abſolutum. Quod probat ex illo textu, quæ probatio alioquin eſſet inſufficiens, ſi annuntiatio ſubſequeretur matrimonium, cùm apud omnes conſtet tum fuiſſe votum abſolutum.

28 *Probatio ex Patribus.* Huic ſententiæ fauet traditio, quam refert Nyſſenus, quæ docet Virginem poſt ſponſalia remiſſam eſſe in domum paternam. Quam ſententiam ſequitur Baronius *in Apparatu*. Eam videtur tenere Tertullianus *de velandis Virginibus*, *cap.4.* dans rationem cur Angelus appellet virginem mulierem, eò quòd deſponſata quodammodo nupta erat. Ambroſius *de inſtitut. virgin. cap.6.* in illa, *Antequàm conuenirent*, &c. Matth. 1. *Neque illud*, inquit, *moueat, quod ait* (nempe Euangeliſta) *quia Ioſeph accepit coniugem ſuam; deſponſata enim viro* coniugis *nomen accepit: cùm enim initiatur coniugium, tunc coniugij nomen adſciſcitur*, &c. Initiatur autem per ſponſalia de futuro. Origenes etiam, & Hieronymus idem docent *ſuprà* citati. Vide Maldonatum *in Matthæi* 1. qui alios Patres pro hac ſententia citat.

Ambroſ.

29 *Probatio ex Scriptura.* Et ex circumſtantia literæ videtur probari, *Antequàm conuenirent, inuenta eſt in vtero habens*, &c. Hæc conuenientia non fuit copula, aut conſummationis matrimonij, vt omnes concedunt; ergo fuit cohabitationis, & contracti matrimonij, aliàs ſi fuiſſet matrimonium ante contractum, iam ex more tranſiret in domum mariti: ergo tantùm videtur conueniſſe Ioſephum ad matrimonium. Neque obſtat quòd alij Patres citati aliàs dicant matrimonium eius fuiſſe ordinatum ad celandum partum eius diabolo, quia etiam id ſaluari poteſt, quamuis poſt conceptum filium præmiſſis ſponſalibus contraxit poſteà matrimonium. Tenendo ergo hanc ſententiam, facilis eſt reſponſio ad ſaluandum conſenſum Virginis in matrimonium fuiſſe ſine ordine ad copulam, etiam in radice; quia iam edocta de vniuerſo myſterio, & finem contractus, ad quem ordinabatur, explicitè cognouit, & certa reuelatione didicit cætera.

30 *Exemplum de iurante ſponſalia, & mox nouente Religionem.* f *Aliud exemplum, ſi quis contraxiſſet*, &c. Hæc reſolutio habetur *cap. commiſſum*, &c. *de ſponſalibus*, &c. vbi de hoc caſu interrogatus Pontifex reſpondet: *Tutius eſt ei*, inquit, *religione iuramenti ſeruata, priùs contrahere, & poſteà ſi elegerit, ad Religionem migrare.* Conſequentia Doctoris rectè tenet, quia ſi talis non obſtante voto emiſſo Religionis, & abſoluto, validè contrahat cum intentione ſeruandi voti, & nunquam reddendi debitum; quamuis altera pars id neſciat, ſicut & neſcit eam non poſtulaturam debitum; à fortiori Beata Virgo validè contraxit, non obſtante voto, & licitè, maximè ſuppoſita circumſtantia reuelationis, de ceſſione alterius quoad vſum.

Applicatur.

An teneatur talis ad matrimonium. Circa caſum illum dubitatur, an talis teneatur ad matrimonium ratione iuramenti? Doctor dicit non teneri, ſed conſultum eſſe vt iuramenti fidem obſeruet: teneri autem probabiliter docet Richardus *in 4. diſt. 29. artic. 2. quæſt. 4.* Idem docet Nauar. *cap. Non dicatis 12. quæſt. 1.* Ledeſma *in 2. part. 4. q. 35. art. 3.* Maiolus *lib. 1. de irreg. cap. 34.* noſter Angles *de impedim. matrim. quæſt. 11. art. 3. dub. 1.* Vega *lib. 1. Summæ.* Hæc ſententia vera eſt, ſi alioquin ſcandalum, aut damnum partis ſequeretur, non obſeruato iuramento, & ex alia parte non ſubſit periculum conſummandi matrimonium, & violandi votum ex parte iurantis ſponſalia, & patet ex textu iam citato.

Sententia affirmatiua.

31 *Sententia negatiua.* Cæterùm eum non teneri contrahere ex vi iuramenti communiùs tenetur; quia iuramentum ſortitur naturam, & conditionem actus, cui adhæret. *cap. Quemadmodum*, &c. *de iureiurando*, &c. & *l. finali, C. de non num. pecun.* &c. Sicut ergo contracto matrimonio rato poteſt tranſire ad Religionem; ita non obſtante iuramēto, quod firmat ſponſalia, poteſt idem facere ante contractum matrimonium; quia illa conditio, *niſi interuero Religionem*, &c. tacitè includitur in contractu, neque excluditur conſequenter per iuramentum, quod firmat ſponſalia. Vide gloſſam *in dictum cap.* Innocentium, Hoſtienſem, Ioannem Andream, Cardinalem *eodem*, Anchar. Abbatem, & reliquos interpretes. Limitanda tamen eſt ſententia iuxta prædicta. Item, ſi alter etiam excluſit ingreſſum Religionis, quando iurauit, quia licèt cedant ſponſalia profeſſioni, aut ingreſſui Religionis, & per hoc dicuntur ſolui: tamen conditio illa excluſa eſt per appoſitionem contrarij, quod firmauit iuramento: verbi gratia, ſi teneatur incluſus, & dato iuramento ſpondet ſe contracturum matrimonium die determinato, ante quem nequit capeſſere Religionem; vel ſi iurat ſe non ingreſſurum Religionem, donec ſponſalia conſummet per contractum de præſenti, tunc tenetur matrimonium contrahere, ſecluſo tamen periculo eius conſummandi.

Limitatio.

32 *Exemplum in quo manet dominiū ſine vſu.* g *Præterea adultera habet poteſtatem*, &c. Hoc eſt tertium exemplum, quo Doctor probat, vſum poſſe impediri, manente poteſtate, quæ transfertur in contractu matrimonij: ergo etiam in Virgine potuit impediri vſus, quamuis contractus fuerit verus, & licitus.

Si dicas, hoc impedimentum ſuperuenire matrimonio contracto, non ita impedimentum voti ante matrimonium contractum, quia hoc obſtat matrimonio contrahendo tanquam impediens.

Reſpondetur illud quidem verum eſſe, neque exemplum in omnibus debere quadrare; intentum autem Doctoris eſt oſtendere per exempla poteſtatem mutuam, quæ eſt in hoc contractu, ac proinde contractum poſſe iniri ſine vſu ſubſequente, vel eo impedito per obligationem altioris finis, & virtutis; quod etiam in alia materia contingit: verbi gratia, quando quis debet alteri pecuniam, aut aliud, quàm vt videt debitor cedere hîc & nunc in præiudicium ipſius creditoris, aut alterius tertij, aut communis boni, aut in iniuriam præſentem Dei, vt ſi velit ea abuti in cultum falſum, non tenetur ipſi eam in his circumſtantiis ſoluere; ſed poteſt differre ſolutionem in aliam occaſionem, quia charitas, aut Religio prævalet obligationi iuſtitiæ in eo caſu, vt ſi quis gladium alterius mutuò accepit, non tenetur reſtituere, ſi videt eum velle ſe, aut alios iugulare; quia in eo caſu ſicut deberet, ſi poſſet, gladium violenter abripere, ita etiam mutuatum retinere. Ad propoſitum, matrimonium quantùm ad vſum, ſicut impeditur per votum abſolutum caſtitatis, ita ſequitur ſuppoſita reuelatione, & Dei ordinatione

Quartū exemplum ex mora ſolutionis in certis circumſtantijs.

Applicatur.

tione ſpeciali matrimonium Virginis, quod ordinatum eſt ad finem altiorem ſeruandæ caſtitatis, & Incarnationis (ſiue vt medium conſequens, ſiue vt antecedens, iuxta diuerſos modos ſentiendi) & cedente parte ſuo iuri fuiſſe validum, & legitimum non obſtante impedimento vſus. An autem matrimonium licitè contrahi poſſit animo ineundi Religionem, ad quam quis voto ſe adſtrinxit, dicemus *infrà diſt.* 38. vbi de hoc diſſerit Doctor.

33 *Illatio ex dictis, & recapitulatio.* Ex dictis ergo hactenus colligitur matrimonium Virginis ſuppoſito voto fuiſſe licitum & legitimum, quamuis vſus copulæ fuerit impeditus. Primò cedente parte. Secundò, quia perfectiùs attigit finem etiam generalem contractus per altiora media, & efficaciora. Tertiò, quia ordinatum fuit ex Dei voluntate ſpeciali ad Incarnationem, vt medium congruum antecedens, vel certè conſequens, iuxta varias opiniones. Quartò, quia ordinatum eſt in finem communem Redemptionis generis humani. Quintò, quia ſubſtantia contractus in eo perfectiſſimè ſaluatur, etiam reſpectiuè ad finem primarium propagationis modo dicto: ergo nihil ei obſtat. Ex quibus vlteriùs deductum eſt votum Virginis perfectiſſimè ſaluari ſine vllo ordine ad copulam, ſiue in radice, ſiue voluntate expreſſa, & in hoc excedere alios, qui contrahunt cum animo non conſummandi matrimonium: quia in his ſicut regula contrahendi eſt illa, quæ eſt communis legis, & inſtitutionis, ita etiam conſentiendo in contractum tacitè conſentiunt in finem eius, lege, & inſtitutione præſcriptum; quia hic eſt acceſſorius ad ipſum contractum, ſeu conſequens ex natura contractus, vt ſubeſt legi generali, quæ reſpicit finem, vt per medium naturale copulæ attingi poteſt, & non aliter; quia ordo ad finem importat reſpectum ad media.

34 *Finis ſpecialis matrimonij virginalis.* Matrimonium autem Virginis ex Dei ſpeciali ordinatione, & per virtutem Spiritus ſancti ordinatum fuit in finem per media ſupernaturalia, & ſpecialia, quæ excludunt ex natura ſua propagationem naturalem, per quam debitum proximum, aut remotum labis originalis incurritur, à quo ex modo natiuitatis in vtero Saluator mundi debuit eſſe immunis: in matrimonium autem conſenſit Virgo vt his mediis ſupernaturalibus, & Dei inſtitutioni ſpeciali innitebatur, ideóque conſenſus eius nequit etiam tacitè, ſeu in radice, reſpicere copulam: conſentit enim in matrimonium ſuppoſita Dei reuelatione, & prouidentia ſpeciali circa illud, quod contrahere voluit ex Dei mandato; & prout ordinabatur in finem ſeruandæ etiam puritatis virginalis; quæ ratio mihi videtur fuiſſe potiſſima. Vnde aliqui Patres negant matrimonium Virginis ne præiudicarent eius puritati, quamuis *ſuprà* expoſuimus eos loqui de matrimonio ſecundùm communem legem, & ſtylum Scripturæ, vt ſequitur ex eo vſus, & conſummatio in ordine ad finem naturalis propagationis: quæ intellectio eorum eſt realis; poteſt tamen intentio eorum huic accommodari, ita vt non ſolùm puritatem *Puritas virginalis.* Virginis voluerint ſaluare quoad effectum, ſed etiam quoad omnem actum, qui quouis modo reſpiceret in ſe, aut in alio copulam, hoc eſt explicitè, vel implicitè, ſeu in radice. Virginem enim fuiſſe exemplar puritatis poſt filium, & exceſſiſſe Angelicam puritatem, facilè poſſemus ex Patribus probare eam eſſe, qua maior ſub Deo nequit intelligi: ſed tractatus hic ab aliis copioſus eſt, neque ſpectat ad præſentem materiam, in qua tantùm agitur de concordantia voti eius, & matrimonij: illud ergo differimus, quod neque etiam in radice conſenſus Virginis ad copulam coniugalem referri po tuerit.

h *Ad primum argumentum*, &c. Hoc primum argumentum tangit fundamentum ſententiæ oppoſitæ, quam ante concluſionem excluſit, nempe in Virgine ante matrimonium non fuiſſe votum abſolutum, aliàs non liceret ei contrahere; quin etiam hoc argumento vtitur Gratianus ad probandum, non interceſſiſſe verum matrimonium: habetur apud eum loco citato à Doctore 17. *quæſt.* 1. *cap. Vouentibus*, & 27. *diſt. cap. Vouentibus:* vbi vtrobique citat Hieronymum. Magiſter etiam Sententiarum ſimiliter citat Hieronymum authorem dictorum; meliùs Gloſſa ordinaria *in* 1. *ad Timoth.* 5. In illa *Habentes condemnationem*, citat Auguſtinum, cuius illa propria ſunt verba, *de bono viduitatis, cap.* 8. *vel* 9. & habetur *cap. nuptiarum* 27. *quæſt.* 1. Reſpondet autem Doctor intelligi hæc verba de matrimonio regulariter, & ſecundùm communem legem, & prout contrahitur in ordine ad vſum propagationis, & ille eſt ſenſus & intentum Auguſtini; docet enim eos peccare, quia fidem continentiæ fefellerunt: tamen negat eos eſſe ſeparandos, & reprehendit aſſerentes eorum nuptias eſſe appellandas adulteria.

35 *Reſponſio ad argumenta principalia. Primum argumentum.* *Soluitur.*

i *Ad ſecundum poteſt dici*, &c. Hæc reſponſio duo continet. Primum eſt interpretatio legis *Numer. vltimo.* Secundum eſt, Beatam Virginem non fuiſſe hæredem, ideóque ei licuiſſe nubere alteri diuerſæ tribus. Quantùm ad primum Lyranus noſter, & Abulenſis docent legem fuiſſe vniuerſalem, & non ſolùm reſpectiuè ad eas mulieres, quæ ſuccedebant in hæreditatem deficiente prole maſcula. Cæterùm quæſtio mota, & ratio legis de non commiſcenda hæreditate, interpretantur legem, ſicut & exempla. nam Dauid duxit Michol filiam Saul ex tribu Beniamin, & filiam Regis Gethſari, 2. *Reg.* 3. Mahalon & Chelion duxerunt Moabitidas vxores *Ruth.* 1. Booz duxit Ruth *ibid. cap.* 4. *Deut.* 21. permittitur Iudæis ducere alienigenas virgines, modò non ſint Chananææ, & *Iudic. vltim.* iurant reliquæ tribus ſe non daturas filias ſuas nuptui Beniamitis. Vnde alias id potuiſſe colligitur. Textus etiam Hebræus fauet huic interpretationi, qui ſpecificat fœminas, ad quas deuoluebatur hæreditas, *Et omnis*, inquit, *fœmina hæreditans hæreditatem nubet viro ex tribu ſua.* Ita Chaldæus, & Septuaginta. Eam ſequitur Caiet. Vatablus, Burgen. Oleaſter. Philo Iudæus *lib.* 2. *de Monarchia* aſſerit Tribum Sacerdotalem, & Regiam, quæ erat tribus Dauid, fuiſſe commixtam. Idem docet Epiphanius *hæreſ.* 78. & alij eum ſecuti: exemplum adducunt Aaron, qui duxit Elizabeth filiam Aminadab, qui fuit princeps tribus Iuda, & ſororem illius Naaſon. Item, Ioiadas Pontifex duxit Ioſabeth ſororem Ochoſiæ Regis Iuda, & filiam Ioram.

36 *Ad ſecundū. Præceptum de non nubendo extra tribum. Intelligi quoad eas quæ erāt hæredes. Exemplū patet.*

Secundum, quod tangitur in illa reſpon- 37

Mariã fuiſſe hæredem.

ſione, eſt, Mariam non fuiſſe hæredem, hoc autem non ſubſiſtit: quia parentibus grandæuis nata eſt, quibus conſtat non fuiſſe vllam prolem maſculam iuxta communem ſententiam, imò neque aliam præter ſolam Virginem, vt fuſiùs probat Baronius *in apparatu*. Tertium etiam quod additur, licuiſſe Virgini nubere in alia tribu, ſequeretur inconueniens; quia ſic Chriſtus non eſſet ex tribu Iuda, de qua conſtat fuiſſe Ioſeph, vt patet ex illo: *Ioſeph fili Dauid noli timere accipere Mariam coniugem tuam*, &c. Impugnatur etiam ex præmiſſa lege, quæ comprehendit fœminas hæredes, qualis fuit Virgo, non poſſe nubere extra tribum & familiam ſuam. Rectè ergo colligitur Virginem & Ioſephum non ſolùm fuiſſe ex tribu Iuda, ſed ex eadem etiam familia; neque cohæret Scripturæ Mariam genere paterno eſſe ex tribu Leui tantùm, quia genealogia Chriſti tantùm deduci poteſt ex Virgine: ipſum autem fuiſſe ex familia Dauid, & de tribu Iuda, expreſsè conſtat ex Scriptura *ad Roman. 1. Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundùm carnem. Ad* Hebræos 7. negauit Paulus eum fuiſſe ſacerdotem Leuiticum, ac proinde non fuiſſe ex tribu Leui ſecundùm genus paternum matris: *In quo enim hæc dicuntur*, inquit, *de alia tribu eſt, de qua nullus altari præſtò fuit*, &c. nempe de tribu Iuda, quæ non ſeruiuit altari.

Vnigenita fuit.

Fuit ex Tribu Dauid.

38 Hæc traditio fuit etiam apud Iudæos, vt patet Ioan. 3. qui, vt impugnarent Chriſtum non eſſe verum Meſſiam, dicebant: *Nunquid à Galilæa venit Chriſtus? nónne Scriptura dicit, quia ex ſemine Dauid, & de Bethleem caſtello, vbi erat Dauid, venit Chriſtus?* &c. Pſalm. 131. *De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam*, &c. vbi promiſit Deus Meſſiam venturum ex ſemine Dauid, quem locum *Act.* 2. Petrus interpretatur de Chriſto. Matthæi 1. *Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abraham*, &c. Fide ergo Catholica tenendum Mariam ex tribu Iuda, & familia ortam eſſe, ſicut canit Eccleſia: *Natiuitas glorioſa Virginis Mariæ ex ſemine Abrahæ, orta de tribu Iuda, clara ex ſtirpe Dauid*, &c. & Paulus ad Hebræos 7. *Manifeſtum eſt quòd ex Iuda ortus ſit Dominus noſter*, &c. vbi negat ortum ex tribu Leui, vt patet ex eodem loco. Hoc ergo ita intelligi debet: quia Chriſtus genealogiam ex ſola Virgine habuit, ipſa etiam Virgo ex genere, & recta linea paterna deſcendit ex Abraham, Iuda, & Dauid, quia genealogia ex linea paterna deſumi ſolebat, vt patet ex vſu Iudæorum, & ſtylo Euangeliſtarum, qui non proſequuntur genealogiam Chriſti, vt deſcendit ex Ruth, ſed vt deſcendit ex Booz. Neque etiam genus Berſabee proſequitur, licèt eam exprimat Euangeliſta, ſed proſequitur rectam lineam paternam. Idem colligitur ex verbis Pauli, qui negat Chriſtum deſcendiſſe ex Leui; quod eo ſenſu verum eſt, quia ratio genealogiæ deſumebatur ex linea paterna: nam Beatam Virginem fuiſſe cognatam Elizabeth, quæ erat ex tribu Sacerdotali, & Leuitica, conſtat, & Patres aſſerunt, vtrumque genus conueniſſe in Chriſto ex parte matris: quia tamen ſacerdotium Leuiticum ſolùm ſpectabat ad maſculos deſcendentes, & non ad fœminas, rectè negat Apoſtolus eum fuiſſe de tribu Leui; vnde conſequenter dici debet Virginem non fuiſſe ex tribu Leui ex linea paterna; ſed ex linea materna, vt plerique docent iuxta antiquam traditionem ex Hippolyto martyre apud Nicephorum *lib. 2. hiſtor. cap. 3.* Annam fuiſſe ex genere Sacerdotali filiam Mathan Bethleemitis ſororem Sobe, quæ genuit Eliſabeth, Elizabetham autem fuiſſe ex filiabus Aaron docet Lucas.

Modus deducendi genealogiam.

Reſponſio ergo præmiſſa rectè deſeritur à Doctore, cui fortè occaſionem dedit S. Auguſtinus contra Fauſtum, & ex eo S. Thom. *3. p. q. 31. art. 3. ad 2.* Dicit enim Auguſtinus *lib. 23. contra Fauſtum* (qui opponebat Ioachim patrem Virginis fuiſſe ex tribu Leuitica ex Scripturis apocryphis) hoc dato, vel vxorem Ioachim fuiſſe de tribu Iuda, vel matrem; quod ſufficit, vt deſcendentia Chriſti ex hac tribu eſſet, & ex familia Dauid. Cæterùm expoſitio illa non eſt tenenda ex rationibus præmiſſis: quia genus, nomen, & genealogiam ſortiebantur Iudæi ex patre; vt patet ex tota ſerie Scripturarum, in quibus gradus aſcendentes, & deſcendentes enumerantur ſemper ſecundùm lineam paternam.

39

SCHOLIVM.

Mariam deſcendiſſe ex Dauid per Nathan filium eius ex Berſabee, colligitur ex Luc. 3. ſecundùm communem explicationem, Caiet. Ianſen. Gagnei. Dionyſ. Carthuſ. Quod verò orta ſit ex tribu Leui, tenet D. Thom. 3. part. quæſt. 29. art. 2. ad 4. & clariùs quæſt. 31. art. 3. ad 3. D. Bon. hic art. 1. quæſt. 2. Nazian. carmine de genealogia Saluatoris. Epiphan. hær. 78. Hilar. can. 1. in Mat. Aug. lib. 83. quæſt. 61. Ambr. lib. de benedictionib. Patriar. cap. 3. 4. fortè Anna fuit ex tribu Leui, vt vult Niceph. 2. hiſt. cap. 3. ex Hippolyto, vel ipſa, vel Ioachim potuerunt habere matrem ex illa tribu.

8 ALiter [b] poteſt dici, quòd Maria fuit de vtraque tribu, ſcilicet Iuda & Leui: de tribu Iuda ex parte patris: & de tribu Leui ex parte matris. Siquidem *Lib. 4. c. 15.* Ioachim deſcendit ex Nathan filio Dauid, ſicut patet per Dam. cap. 15. vbi ponit genealogiam ſanctæ Dei genitricis: illa autem Anna præſumitur fuiſſe de tribu Leui, quæ ſcilicet fuit mater Mariæ, & per ipſam eſſet Eliſabeth cognata Mariæ. Iſtud etiam primum de cognatione Iudæ probari poteſt per hoc, quòd Euangelium deducit Chriſtum fuiſſe de tribu Iuda, deducendo Ioſeph ex illa tribu; quod non eſſet verum, niſi Maria eſſet de illa tribu: & hanc rationem tangit Hieronym. ſuper Matth. in principio.

Ad

Ad [1] vltimum patet *ex 2. artic. quæst.* quia consensus iste est in traditionem mutuæ potestatis corporum ad prolem procreandam: & per consequens in vsum, si petatur; sed hîc fuit certitudo, quod nunquam vsus iste à coniuge peteretur. *Ad 3.*

COMMENTARIVS.

40 *Responsio vera, & sententia Doctoris. Cõmunis Patrum.*

k ALiter *dici potest*, &c. Hæc responsio est vera, & patet ex dictis, éstque magis communis, & recepta ab antiquis Patribus, quorum testimonium præferri debet. Iulius Africanus *in epistola ad Aristidem*, citatus ab Eusebio, *lib. 1. hist. cap. 6.* & Iustinus Martyr *in lib. quæstionum à Gentilibus propositarum, q. 131.* Hieronymus *in Matth. 1.* Beda in illud Lucæ, *Qui fuit Eli.* Nazianzenus *in carmine de genealogia Christi.* Ambrosius *lib. 3. in Lucam, cap. 1.* & alij posteriores. Sub controuersia est, An vterque Euangelista describat genealogiam Ioseph per lineam rectam, qui habuit duos patres; alterum naturalem, alterum legalem. An verò Lucas describat genealogiam Christi per lineam maternam, ita vt illa, *Qui fuit Eli*, referat ad Christum, & auum eius maternum, nempe Ioachim, qui perinde Eli dicitur. Matthæus verò genealogiam Christi per Iosephum, iuxta consuetudinem legis, quia putabatur Christi pater. Genealogiam Christi per auum maternum describi à Luca, plures authores moderni docét. Ioannes Lucidus *lib. 2. de emendationibus temporum, cap. 9. & lib. 7. cap. 1.* Ioannes Annæus *in lib. de Chronographia Philonis*, noster Galathinus *lib. 7. de arcanis, cap. 12.* Iansenius *in concordia, cap. 14.* Arias Montanus *in Lucæ 3.* Epagnerus *ibidem.* Driedo *lib. 3. de dogmat. tract. 3. cap. 5. part. 4.* eandem citat. Sequitur Suarez *in 3. p. 2. tom. disput. 2. sect. 3.* Opposita sententia est communis Patrum, à qua non debet de facili recedi, & priorem impugnat Vasquez *tom. 2. in 3. part. disp. 127. cap. 3. & sequentibus.* Illud non leue videtur inconueniens, quòd præter stylum Scripturæ in texenda genealogia Lucas pergeret.

Aliqui affirmant Lucam scripsisse genealogiam Christi per lineam maternam.

Oppositæ sententiæ verior, & cõmunior.

Probatio ex stylo Scripturarum.

41 *Alia rationes.*

Secundò, quòd Christus per Mariam non descenderet per gradus enumeratos à Matthæo. Tertiò, quia sententia hæc est moderna, neque sequatur traditionem Patrum, aut antiquitatem, sed quasdam coniecturas, quæ non tam propriè in litera Euangelistæ fundantur. Quartò, quòd Beata Virgo orta ex stirpe Dauid, & vnigenita parentum non nupserit proximo sanguinis, ad quem hæreditas de lege spectabat; nam si in gradibus remotioribus, imò valdè remotis attingeret Iosephum in Nathan, qui dicitur ab aliquibus non fuisse naturalis filius Dauid, sed adoptiuus, sequeretur inconueniens dictum de translata hæreditate contra præscriptum legis, sequeretur etiam Christum non esse ex genere Dauid per naturalem descendentiam; quòd omnino falsum est. Sed huic controuersiæ supersedeo, quia prolixum esset singula discutere: neque video magis insistendum esse rationi apparenti, quàm traditioni antiquæ Africani receptæ à Patribus.

l *Ad vltimum patet ex secundo articulo*, &c. Hæc responsio iuxta dicta superiùs intelligi debet, vt traditio mutua corporum ad prolem procreandam intelligatur conuenire matrimonio ex lege vniuersali, & institutione; hæc etiam saluantur in matrimonio Virginis; sed modo eminentiori, vt dictum est: quod ergo addit Doctor in illa, *& per consequens ad vsum*, &c. intelligitur respectiuè ad medium naturale procreationis, non autem ad medium supernaturale, quod in proposito fuit ex speciali Dei institutione; quà matrimonium hoc ordinatum est ad Incarnationem. Quòd si sistatur in fine tantùm vniuersali matrimonij, vsus eius supponit petitionem partis, quæ in proposito ex diuina reuelatione subtrahenda cognoscebatur, ita vt nunquam sequeretur ipsa petitio, neque vsus matrimonij: ex hoc etiam capite matrimonium Virginis non derogabat eius voto absoluto. 42 *Ad vltimum.* *Declaratur responsio.*

DISTINCTIO XXXI.

De matrimonio quantùm ad bonum coniugij.

A POST hæc de bonis coniugij quæ sint, & qualiter coitum excusent, dicendum est. Tria sunt principaliter bona coniugij. Vnde Augustinus, Nuptiale bonum tripartitum est, scilicet, fides, proles, Sacramentum. In fide attenditur, ne post vinculum coniugale cum alio, vel alia coëatur: In prole, vt amanter suscipiatur, religiosè educetur: In Sacramento, vt coniugium non separetur, & dimissus, vel dimissa, nec causa prolis alteri coniungatur. *Sup. Genes. lib. 9. cap. 7. tom. 3.*

De duplici ſeparatione.

B *Matt.19.b* SEparatio autem gemina eſt, corporalis ſcilicet, & ſacramentalis. Corporaliter poſſunt ſeparari cauſa fornicationis, vel ex communi conſenſu cauſa Religionis, ſiue ad tempus, ſiue vſque in finem. Sacramentaliter verò ſeparari non poſſunt dum viuunt, ſi legitimæ perſonæ ſint. Manet enim vinculum coniugale inter eos, etiamſi aliis à ſe deſcendentes, adhæſerint. Vnde Auguſtinus, [Vſque adeò manent inter viuentes ſemel inita iura nuptiarum, vt potiùs ſint inter ſe coniuges etiam ſeparati, quàm cum aliis, quibus adhæſerunt.] Item, [Manet inter viuentes quoddam coniugale vinculum, quod nec ſeparatio, nec cum altero copulatio poſſit auferre: ſicut apoſtata anima de coniugio Chriſti recedens, etiam fide perdita Sacramentum fidei non amittit, quod lauacro regenerationis accepit. Redderetur enim redeunti, ſi amiſiſſet abſcedens. Habet autem hoc, qui receſſerit ad cumulum ſupplicij, non ad meritum præmij.] Item, [Quibus placuit ex conſenſu ab vſu carnalis concupiſcentiæ in perpetuum continere, abſit vt vinculum inter illos coniugale rumpatur, imò firmiùs hæret, quò magis ea pacta ſecum gerunt, quæ chariùs concordiúſque ſeruanda ſunt, non voluptariis corporum nexibus, ſed voluntariis animorum affectibus.] Et attende quòd tertium bonum coniugij dicitur Sacramentum, non quòd ſit ipſum coniugium, ſed quia eiuſdem rei ſacræ ſignum eſt, id eſt, ſpiritualis & inſeparabilis coniunctionis Chriſti, & Eccleſiæ.

Lib. 1. de nupt. & cõiug. cap.10. tom.7. *Ibidem.* *Ibid.c.11.* *Hug.4.Sēt. cap.5.para.* Nũc quæ ſunt.

Hæc tria non adſunt omni coniugio.

C *Hug.lib.2. de Sacram. p.11.c.8.* ET eſt ſciendum ab aliquibus contrahi coniugium, vbi hæc tria bona non comitantur. Deeſt enim fides, vbi vir cum alia, vel mulier cum alio coit. Hoc ergo bonum ita coniugio adhæret, vt ex eo, ſi adſit, ampliùs commendetur coniugium: ſi non adſit, non inde annihiletur. Quæ enim adultera eſt, non ideò coniux non eſt: imò ſi coniux non eſſet, adultera eſſe non poſſet: non enim eſt adulterium niſi cùm fides thori violatur legitimi; quod cùm fit, culpa committitur, Sacramentum verò non caſſatur. Bonum quoque prolis non omnibus adeſt coniugibus. Quidam enim pari voto continentiam ſeruant. Alij pro ætatis defectu, vel alterius rei cauſa generare non valent. Nec omnes illi etiam, qui prolem recipiunt, bonum prolis habent. Nam bonum prolis dicitur, non ipſa proles, vel prolis ſpes, quæ ad Religionem non refertur: verùm ad hæreditariam ſucceſſionem: (vt cùm quis hæredes terrenæ poſſeſſionis habere deſiderat) ſed ſpes ac deſiderium, quo proles ad hoc quæritur, vt Religione informetur. Multi ergo prolem habent, qui tamen bono prolis carent: nec ideò tamen coniugium eſſe deſinit. Sacramentum verò ita inſeparabiliter coniugio hæret legitimarum perſonarum, vt ſine illo coniugium non eſſe videatur, quia ſemper manet inter viuentes vinculum coniugale: vt etiam interueniente diuortio fornicationis cauſa, coniugalis vinculi firmitas non ſoluatur. Vbi verò non inter legitimas perſonas contrahitur coniugium, non adeſt illud bonum, quod dicitur Sacramentum: quia poteſt ſolui talium copula, de quibus pòſt dicetur. Quod verò coniugium ſit inter eos, qui coniugali affectu, non tamen gratia prolis, ſed explendæ libidinis cauſa conueniunt: nec fornicarij, ſed coniuges appellentur, oſtendit

Dist. 34.

oſtendit Auguſtinus, inquiens, [Solet quæri, Cùm maſculus & fœmina, nec ille maritus, nec illa vxor alterius, ſibimet non filiorum procreandorum, ſed pro incontinentia ſolius concubitus cauſa copulantur: ea fide media, vt nec illa cum altero, nec ille cum altera faciat id: vtrùm nuptiæ ſint vocandæ. Et poteſt fortaſſe non abſurdè hoc appellari connubium, ſi vſque ad mortem alicuius eorum id inter eos placuerit: & prolis generationem, quamuis non ea cauſa coniuncti ſunt, non tamen vitauerint, vt vel nolint ſibi naſci filios, vel etiam opere malo aliquo agant ne naſcantur. Cæterùm ſi vel vtrumque, vel vnum horum deſit, non inuenio quomodo has nuptias appellare poſſimus. Etenim ſi aliquam ſibi ad tempus adhibuerit, donec aliquam dignam honoribus, aut ſuis facultatibus inueniat, quam in coniugio adducat, animo ipſo adulter eſt, nec cum illa, quam cupit inuenire, ſed cum iſta, cum qua ſic cubat, vt cum ea non habeat maritale conſortium.] Ecce coniuges dicuntur, qui ſolius concubitus cauſa conueniunt, ſi tamen prolis generationem aliquo malo dolo non vitent.

Lib. de bono coniugali, c. 5. tom. 6. & habetur 32. q. 2. cap. Solet quæri.

De his qui procurant venena ſterilitatis.

D

QVi verò venena ſterilitatis procurant, non coniuges, ſed fornicarij ſunt: vnde Auguſtinus, [Aliquando eouſque peruenit hæc libidinoſa crudelitas, vel libido crudelis, vt etiam venena ſterilitatis procuret: & ſi nihil valuerint, conceptos fœtus intra viſcera aliquo modo extinguat, vel fundat, volendo prolem ſuam priùs interire, quàm viuere: aut ſi in vtero viuebat, occidi antequàm naſci. Prorſus ſi ambo tales ſint, coniuges non ſunt: & ſi ab initio tales fuerunt, non ſibi per connubium, ſed per ſtuprum potiùs conuenerunt. Si verò ambo tales non ſunt, audeo dicere, aut illa quodammodò eſt mariti meretrix, aut ille adulter vxoris.]

De nupt. & concup. lib. 1. cap. 15. tom. 7. & 32. quæſt. 2. c. Aliquando.

Quando ſunt homicidæ qui procurant abortum?

E

HIc quæri ſolet de his, qui abortum procurant, quando iudicentur homicidæ, vel non? Tunc puerperium ad homicidium pertinet, quando formatum eſt, & animam habet, vt Auguſtinus *ſuper Exod.* aſſerit: [Informe autem puerperium, vbi non eſt anima viua, lex ad homicidium pertinere noluit.] Dicit etiam Auguſtinus, [Quòd informe puerperium non habet animam: ideóque mulctatur pecunia, non redditur anima pro anima. Sed iam formato corpori anima datur, non in conceptu corporis naſcitur cum ſemine deriuata. Nam ſi cum ſemine & anima exiſtit de anima, tunc & multæ animæ quotidie pereunt, cùm ſemen fluxu non proficit natiuitati. Primùm oportet domum compaginari, & ſic habitatorem induci. Cùm ergo lineamenta compacta non fuerint, vbi erit anima?] Item Hieronymus *ad Algaſiam*, [Semina paulatim formantur in vtero: & tamdiu non reputatur homicidium, donec elementa * confecta ſuas imagines membraque ſuſcipiant.] His apparet, tunc eos homicidas eſſe, qui abortum procurant, cùm formatum eſt, & animatum puerperium.

32. quæſt. 2. cap. Quod verò. *Aug. lib. q. ſup. Exodum, c. 80. Aug. lib. q. nou. & veter. c. 23. tom. 4.*

Tom. 3. epiſtol. in ſolut. q. 4. * *Al.* confuſa.

De excuſatione coitus, quæ fit per hæc bona.

F

CVm ergo hæc tria bona in aliquo coniugio ſimul concurrunt, ad excuſationem coitus carnalis valent. Quando enim ſeruata fide thori cauſa prolis coniuges conueniunt, ſic excuſatur coitus, vt culpam non habeat.

Hug. 4. Sententi. c. 4.

beat. Quando verò deficiente bono prolis, fide tamen ſeruata conueniunt cauſa incontinentiæ, non ſic excuſatur vt non habeat culpam, ſed venialem. Vnde Auguſtinus, [Coniugalis concubitus generandi gratiâ, non habet culpam.. Concupiſcentiæ verò ſatiandæ, ſed tamen cum coniuge propter thori fidem venialem habet culpam.] Item, [Hoc quod coniugati victi concupiſcentia vtuntur inuicem, vltra neceſſitatem liberos procreandi, ponam in his pro quibus quotidie dicimus, *Dimitte nobis debita noſtra*,&c.] Vbi autem hæc bona deſunt, fides ſcilicet & proles, non videtur coitus defendi à crimine. Vnde in ſententiolis Sixti Pythagorici legitur, Omnis ardentior amator propriæ vxoris, adulter eſt. Item Hieronymus, [Sapiens iudicio amat coniugem, non affectu: non regnat in eo impetus voluptatis, nec præceps fertur ad coitum. Nihil eſt fœdius quàm vxorem amare quaſi adulteram. Qui dicunt ſe cauſa humani generis vxoribus iungi, imitentur ſaltem pecudes: & poſtquàm venter vxoris intumuerit, non perdant filios, nec amatores ſe vxoribus exhibeant, ſed maritos.] Idem, [In matrimonio opera liberorum conceſſa ſunt, voluptates autem quæ de meretricum amplexibus capiuntur, in vxore ſunt damnatæ.]

Lib. de bono cõiugali, c.6.tom.6.
Ibid. c.7.
Matth.6.b
Hier. ſup. Ezech.c.18. in princ.
Epiſt.1. cõtra Iouin.in fine, 32.q.4. cap. Origo quidem.
32.quæſt.4. Liberorũ.

De indulgentia Apoſtoli, quomodo ſit accipienda?

G SEd ſi concubitus, qui fit cauſa prolis, culpa caret: quid Apoſtolus ſecundùm indulgentiam permittit? ita enim ait, *Hoc autem dico ſecundùm indulgentiam.* Cui enim præſtatur venia, niſi culpæ? Per hoc etiam quidam probare volunt nuptias eſſe peccatum. Sed, vt prædictum eſt, indulgentia alia eſt conceſſionis, alia permiſſionis. Egerat Apoſtolus de nuptiis, & de carnali coitu: & ad vtrumque retulit illud, *Hoc autem dico ſecundùm indulgentiam.* Indulgentur enim nuptiæ ſecundùm conceſſionem, & concubitus nuptialis, qui fit tantùm cauſa prolis; Concubitus verò qui eſt præter neceſſitatem generandi ob incontinentiam, indulgetur ſecundùm permiſſionem, quia ibi eſt aliqua culpa, ſed leuis. Ideóque non iubetur, nec conceditur, ſed permittitur, quia non eſt laudabilis, ſed venialis. De hoc Auguſtinus, ſic ait, [Fortè aliquis dicet. Si veniam conceſſit Apoſtolus; ergo peccatum ſunt nuptiæ. Cui enim venia, niſi peccato, conceditur? Planè quod infirmitati permiſit ſecundùm veniam, audeo dicere peccatum eſſe: veniam namque concedens Apoſtolus, concubitum attendit coniugatorum, vbi eſt incontinentiæ malum. Incontinentiæ malum eſt, quòd vir cognoſcit vxorem etiam vltra neceſſitatem procreandi liberos, ſed & ibi eſt nuptiarum bonum. Non enim quia incontinentia malum eſt, ideò coniugium. Vbi eſt concubitus præter intentionem generationis, non eſt bonum, non propter illud malum culpabile eſt hoc bonum, ſed illud malum fit veniale propter bonum nuptiale, quod non reprehendit Apoſtolus, ſed malum incontinentiæ.] Idem, [Concubitum qui non fit cauſa prolis, nuptiæ non cogunt fieri: ſed impetrant ignoſci, ſi tamen non ita ſit nimius, vt impediat tempora quæ orationi debentur, nec immutetur in eum vſum, qui eſt contra naturam. Concubitus enim neceſſarius cauſa generandi, inculpabilis, & ſolus ipſe nuptialis eſt. Ille verò, qui vltra neceſſitatem progreditur, non rationi, ſed libidini obſequitur, & hunc non exigere, ſed reddere coniugi ne fornicetur, ad coniugem pertinet. Si verò ambo tali concupiſcentiæ ſubiguntur, rem faciunt,

1.Cor.7. a
Diſt. 26. lit. d
De verbis Apoſt.& in gl. ſup.illud 1. Cor. 7. Secũdùm indulgentiam.
Quod ſit malum incontinentiæ, lib. 1. de adul.cõiugijs. cap. 12. & lib. 9. de Gen. ad lit. c. 7. & de ſanctæ viduitate c. 4. ſententialiter.
Aug.lib. de bono cõiug. c.10.tom.6.

ciunt, quæ non eſt nuptiarum, cuius delicti non ſunt nuptiæ hortatrices, ſed deprecatrices. Decus quidem coniugale eſt caſtitas, procreandi & reddendi carnalis debiti fides, hoc eſt opus nuptiarum, quod ab omni peccato defendit Apoſtolus, dicens, *Non peccat Virgo ſi nupſerit.* Cùm ergo culpabilis non ſit generandi intentione concubitus, qui propriè nuptiis imputandus eſt, quid ſecundùm veniam concedit Apoſtolus, niſi quòd coniuges debitum carnis expoſcunt, non propaginis voluntate, ſed libidinis voluptate? quæ tamen voluptas non propter nuptias cadit in culpam, ſed propter nuptias accipit veniam. Immoderata ergo progreſſio ſecundùm veniam conceditur. Quocirca & hinc laudabiles ſunt nuptiæ, quia etiam illud, quod non pertinet ad ſe, ignoſci faciunt propter ſe. Non enim iſte concubitus, quo ſeruitur concupiſcentiæ, agitur, vt impleatur fœtus, quem poſtulant nuptiæ. Omnino ergo in genere ſuo nuptiæ bonæ ſunt, quia fidem thori ſeruant, & prolis ſuſcipiendæ cauſa vtrumque ſexum commiſcent, & impietatem ſeparationis horrent.] Sanctitati etiam coniugij nec coniux infidelis obeſſe poteſt, ſed potiùs fidelis prodeſt infideli, vt Apoſtolus docet. Ex his oſtenditur, quòd coniuges, qui cauſa prolis tantùm conueniunt, vel qui exigentibus debitum reddunt, defendit à peccato ſanctitas coniugij, bonúmque nuptiale. Si enim abſque peccato non poſſet fieri concubitus coniugalis, non præcepiſſet Dominus poſt diluuium eos copulari, dicens, *Creſcite & multiplicamini*, cùm iam ſine carnali concupiſcentia non poſſint commiſceri.

Idem ibid. cap. 11.

1. *Cor.* 7. *g*

Aug. c. 14. *lib.* 1. *de nuptijs, & cõcupiſc. tom.* 7.

Aug. lib. 3. *contra Iulianum hæret. cap.* 16. *tom.* 7.

1. *Cor.* 7. *b*

Hug. 4. *ſen. cap.* 4.

Geneſ. 9. *c*

Quòd non omnis delectatio carnis peccatum eſt.

SEd fortè aliquis dicet, omnem carnis concupiſcentiam & delectationem, quæ eſt in coitu, malam eſſe & peccatum, quia ex peccato eſt & inordinata. Et nos dicimus illam concupiſcentiam ſemper malam eſſe, quia fœda eſt, & pœna peccati: ſed non ſemper peccatum eſt. Sæpè enim delectatur vir ſanctus ſecundùm carnem in aliqua re, vt requieſcendo poſt laborem: edendo poſt eſuriem: nec tamen talis delectatio eſt peccatum, niſi ſit immoderata. Sic & delectatio, quæ fit in coitu coniugali, cui adſunt illa tria bona, à peccato defenditur. Videtur tamen Beatus Gregorius aliter ſentire, ſcilicet quòd ſine peccato non poſſit fieri carnalis commixtio, dicens, [Vir cum propria coniuge dormiens, niſi lotus aqua, Eccleſiam intrare non debet. Quamuis diuerſæ hominum nationes de hac re diuerſa ſentiant, & alia cuſtodire videantur. Romanorum tamen ſemper ab antiquioribus vſus fuit: poſt admixtionem propriæ coniugis, & lauacri purificationem quærere, & ab ingreſſu Eccleſiæ paululum temperare. Nec hoc dicentes culpam deputamus eſſe coniugium, ſed quia ipſa licita admixtio coniugis ſine voluptate carnis fieri non poteſt, à ſacri loci ingreſſu eſt abſtinendum: quia voluptas ipſa ſine culpa nullatenus eſſe poteſt.] *H*

Hugo ibid.

Gregor. in reſponſione ad 10. *interrogationem Aug. Cantuarienſis Angliæ Archiepiſcopi in fine*, 12. *lib. regiſt. & habetur* 33. *q.* 4. *cap.* Vir cum propria.

Determinat auctoritatem.

HOc autem ne prædictis obuiet, intelligendum eſt in illis, qui non gratia prolis conueniunt, quorum voluptas non eſt ſine peccato. Et vix aliqui reperiri poſſunt adhuc amplexus carnales experientes: qui non interdum conueniant præter intentionem procreandæ prolis. Hoc autem quoties fit, ab ingreſſu Eccleſiæ abſtinendum eſt. Et quod ita intelli- *I*

Ibidem. gendum ſit, Gregorius conſequenter oſtendit, [Si quis verò ſua coniuge, non cupidine voluptatis raptus, ſed tantùm creandorum liberorum gratia vtitur, iſte profectò, ſiue de ingreſſu Eccleſiæ, ſiue de ſumendo corporis dominici myſterio ſuo eſt iudicio reliquendus, quia prohiberi à nobis non debet accipere, quia in igne poſitus neſcit ardere. Cùm verò non amor procreandæ ſobolis, ſed voluptas dominatur in opere commixtionis, habeant coniuges etiam de commixtione ſua quod defleant. Tunc autem vir qui poſt admixtionem coniugis lotus aqua fuerit, etiam ſacram communionem valeat accipere, cùm ei ſecundùm præfinitam ſententiam Eccleſiam etiam licuerit intrare.]

QVÆSTIO VNICA.

Vtrùm ſint tria bona matrimonij, quæ Magiſter ponit in litera, ſcilicet fides, proles, & Sacramentum?

D.Thom.*in addit.quæſt.*49.*art.*2.*& hic quæſt.*1.*art.*1.*&* 2. D.Bonau.*art.*1.*q.*2. Richard.*art.*1.*q.*1.*&* 2. Durand. *quæſt.*2. Sanchius *lib.*2.*de matrim.diſput.*29. *latè.* Auguſt.*9.ſuper Geneſ.ad lit.*7.*& de bon. coniug.c.*6.7.*habetur c.* Omne itaque 27.*quæſt.*2.

1 QVÆRO [a] circa iſtam trigeſimamprimam diſtinctionem, Vtrùm ſint tria bona matrimonij, quæ Magiſter ponit in litera, ſcilicet fides, proles, &

*Argum.*1. Sacramentum? Quòd non, quia Sacramentum eſt formaliter in ſe bonum: ergo non eſt aliis bonis bonum.

*Argum.*2. Præterea, inter adulteram, & adulterum poteſt eſſe matrimonium, vbi tamen non eſt bonum fidei.

*Argum.*3. Præterea, cum ſterili poteſt eſſe matrimonium, vbi non eſt bonum prolis.

*Argum.*4. Præterea, cùm matrimonium ſit Sacramentum, non eſt bonum partiale matrimonij, quia idem non eſt pars ſui.

Contrà Magiſter in litera.

COMMENTARIVS.

1 *De tribus bonis matrimonij.*

a *QVæro circa iſtam trigeſimamprimam diſtinctionem,* &c. Agit de tribus bonis matrimonij, quæ in præſenti diſtinctione explicantur à Magiſtro, & quæ ſtatuit Auguſtinus *lib.*9.*in Geneſ.cap.*7. *de bono coniugali, cap.*6. *&* 7. & refertur *cap. Omne itaque* 27.*quæſt.*2. Hæc autem bona ſunt, Sacramentum, fides, & proles.

SCHOLIVM.

Impugnat ſententiam tenentem, nullum ſe poſſe obligare ad actum carnalem, niſi habeat tria bona excuſantia, ſcilicet bonum fidei, prolis, Sacramenti. Primò, quia in innocentia non requirerentur excuſantia. Secundò, non fuerunt in matrimonio B. Virginis. Tertiò, magis priuatur quis vſu rationis per ſomnum, quàm per actum carnalem.

2 *Rich. preſenti diſt. art.*1.*q.*1. *cap.* 18.

HIc [b] dicitur, quòd contrahens matrimonium obligat ſe ad copulam carnalem, ſaltem ſub conditione, ſi petatur, & certitudo de non petendo in pauciſſimis habetur. In iſto autem actu priuatur homo magno bono, ſcilicet vſu rationis ſecundùm Philoſophum 7.Ethic.*Talis*, inquit, *actus furatur intellectum ſapiſtimè ſapientis.* Vnde Auguſt.14.de ciuit.cap.16. *Voluptas, qua maior in corporis voluptatibus nulla eſt, in ipſo momento temporis, quo ad eius peruenitur extremum, penè omnis acies, & quaſi vigilia cogitationis obruitur:* nullus autem ſecundùm rectam rationem debet ſe obligare ad aliquid, in quo tantum malum patitur, niſi ſit ibi aliquid bonum recompenſans: ergo nullus debet contrahere matrimonium, niſi ſint aliqua bona recompenſantia iſtam iacturam vſus rationis: & hæc dicuntur à Sanctis excuſantia illum actum carnalem: iſta autem ſunt bonum fidei, prolis, & Sacramentum.

3 Contra hoc, quia in ſtatu innocentiæ fuiſſet matrimonium habens iſta bona, nec tamen fuiſſent tunc poſita, vt excuſantia illum actum.

Præterea,

Prætereà, in matrimonio Ioseph,& Mariæ non oportuit ponere excusantia ista,nec vniuersaliter in spirituali matrimonio valet, cum pari voto castitatis coniugum.

Prætereà, multò magis priuatur homo vsu rationis per somnum, quàm per actum illum, & hoc tam intensiuè: vnde secundùm Philosophum 1. Ethic. *Fœlix non differt à misero, nisi secundùm medietatem vitæ, scilicet in vigilia.* quàm etiam extensiuè, quia somnus diu priuat; iste autem actus quasi momentaneè: ergo nullus secundùm rectam rationem debet se exponere somno, nisi essent bona excusantia, & maiora istis; quod tamen non conceditur. *Cap.17.*

Dicitur, quòd sunt hæc bona excusantia, scilicet necessitas naturæ, & confortatio organorum: quia sine somno esset nimia fatigatio virium sensitiuarum, & per consequens impedimentum in intellectu: quia intellectus impeditur phantasia impedita. Aliter dicitur, quòd non patitur quis propriè damnum in somno, sicut in isto actu: quia post somnum vigoratur intellectus: post actum istum hebetatur; ita quòd per istum actum non tantùm priuatur quis illo bono, sed redditur minùs aptus, vel habilis ad illud, & alia post actum illum: oppositum autem est de somno. *Rich. vbi supr. sol. 3. argum.* *Idem.*

COMMENTARIVS.

2 b *Hic dicitur quòd contrahens matrimonium,* &c. Hæc sententia est satis communis Doctorum in præsenti distinctione, qui dicunt requiri aliqua bona excusantia matrimonium; tria autem detrimenta inducit matrimonium, nempe seruitutis perpetuæ. 1. *Cor.* 7. libidinis absorbentis mentem, & rectæ rationis vsum. Solicitudinis, qua placeatur coniugi, educetur proles, & eiusmodi; ideóque non deberet quis eligere secundùm rectam rationem hæc detrimenta, nisi aliquibus bonis compensari possint. Seruitus compensatur bono Sacramenti; impedimentum rationis compensatur bono prolis; solicitudo bono fidei compensatur. Ex his Doctor tantùm impugnat illud, quod asseritur de vsu matrimonij, quà rationem absorbet; hoc autem docet non esse per se connexum matrimonio, quia neque in statu innocentiæ, neque in matrimonio rato sine vsu interuenire possunt, vt de matrimonio Virginis, & de matrimonio inter eos, qui pari voto se astringunt castitatis custodiendæ; non requiruntur ergo illa excusatiua, seu tanquam excusantia: nam ad honestatem actus spectant ratio eius formalis, & finis tam proximus, quàm remotus, eo modo, quo est finis.

Detrimenta matrimonij. *Impugnatio secundi.*

3 Sacramentum est ipsum indissolubile vinculum, & forma permanens contractus: ius reddendi debitum, & mutuum est finis eius proximus, & medium, vt ordinatur ad finem remotum; proles verò est finis remotus; sine his nequit matrimonium consistere in *esse* actus honesti, neque generatio; ideò non debent dici propriè excusantia, sed specificantia intrinseca, & extrinseca, vt rectè etiam Doctor ait matrimonium ex his motiuis esse honestum. *dist. 26. in principio.* Si ergo matrimonium ex obiecto & fine, aliisque circumstantiis est actus honestus (sine quibus nequit esse honestus, neque matrimonium) non propriè dicuntur illa excusantia matrimonium in ratione actus honesti: excusatur namque actus, qui ex obiecto non habet bonitatem, sed potiùs malitiam, si circumstantia excusans non adesset, quæ quidem non est specificans actum, sed tollens aliquid, quod ad completam eius malitiam spectat, vt ignorantia, inaduertentia, leuitas materiæ, aut defectus libertatis, & huiusmodi.

Qualiter tria bona comparantur ad matrimonium? *Non rectè dicuntur excusantia cõtractum.* *Quid sit excusare actũ?*

4 Quando autem respondent Patres hæreticis impugnantibus matrimonium tanquam illicitum, & tria illa bona docent reperiri in matrimonio, quibus excusatur, intelligunt illa esse specificantia matrimonium, & excusantia à peccato, per quæ concupiscentia concomitans redditur venialis, & non peccaminosa, cùm matrimonium in eius remedium ordinetur in natura lapsa. Fulgentius epistola 1. de coniugali debito, & voto continentiæ à coniugibus emisso cap. 3. *Iustitia vtendi coniugij hæc est, vt non explendæ libidinis, sed substituendæ prolis obtentu, sibi coniuges congruo tempore misceantur: in illis namque bonis, quæ fecit Deus, inuenitur casta copulatio vxoris, & viri; in quibus Dei operibus libido non potest inueniri: nec aliquando iustitiæ congruit, quæ non hominibus, ex dono conditionis, sed peccatoribus ex vitio primæ præuaricationis accessit: sed quia sine illa in corpore mortis huius proles humana non seritur, non eam affectant coniugia casta, sed tolerant, eique imponit nuptialis honestas modum,* &c. *sine qua non potest in carne peccati naturalis expleri fœcunditatis officium,* &c. vbi dicit coniugium esse opus Dei, & inquantùm est opus Dei, non inueniri in eo libidinem, quæ ex præuaricatione accessit, & excusatur per honestatem nuptialem in statu naturæ corruptæ, quibus rectè confirmatur ratio præmissa Doctoris, & ostenditur libidinem à peccato excusari per fœdus nuptiale. *Sensus Patrum.* *Fulgentius.*

Item Augustinus de Genes. ad literam lib. 9. cap. 7. *Denique vtriusque sexus infirmitas, propendens in ruinam turpitudinis, rectè excipitur honestate nuptiarum, vt quod sanis posset esse officium, sit agrotis remedium. Neque enim quia incontinentia malum est, ideò connubium, vel quo incontinentes copulantur, non est bonum: imò verò non propter illud malum culpabile est hoc bonum, sed propter hoc bonum veniale est illud malum,* &c. Hinc ergo sequitur Patres non intendere aliud detrimentum, quod excusatur per nuptias, aut bona præmissa matrimonij, quàm detrimentum turpitudinis, & peccati, non autem offuscationis mentis, aut seruitutis, aut sollicitudinis; nam libido, quæ toleratur, & non affectatur, sed ad officium naturæ in coniugatis temperatur, nõ adeò mentem offuscat secundùm Patres. Seruitus autem, & sollicitudo educandæ prolis per se coniuncta sunt matrimonio, in quocumque statu, etiam innocentiæ, si perseueraret; quia essent duo in carne 5 *Seruitus & educatio prolis per se coniuncta matrimonio.*

carne vna, & inſolubiliter, & vir relinqueret patrem, & matrem, &c. & adhæreret vxori, & non alteri, & proles etiam Iure naturæ eſſet educanda, & hæc duo inſunt matrimonio, vt eſt opus Dei, & vt ab eo præceptum fuerat in communitate.

6 *Tertia ratio ſuſtinetur.*

Tertia ratio Doctoris contra præfatam ſententiam videtur rectè ſolui, & iple acceptare ſolutionem; tamen vrgeri poteſt, quia aliud eſt aliquem ſe priuare vſu rationis, vel hebetare; aliud non conſeruare in quocunque caſu: v.g. martyres exponebant ſe tormentis, quæ aliquando offuſcant rationem ex pœnæ vehementia; tamen in eo caſu non tenebantur reſpicere ad damnum, ſeu vitæ, ſeu vſus rationis, vrgente præcepto in contrarium: ergo exercere actum, ad quem ſequitur aliqua mentis hebetudo, ſi alioquin actus eſt neceſſarius neceſſitate præcepti, non eſt contra rectam rationem, aut ab intrinſeco malum, quia illa hebetudo mentis neque per ſe intenditur, ſed actus, cui eſt annexa, & qui in ſubſtantia eſt bonus, & laudabilis: ſicut ergo ſomnum quis appetere poteſt, vt remedium ſuæ infirmitatis & ſalutis, ita etiam poteſt quis velle matrimonium etiam ad euitandum magis damnum, nempe periculum peccati grauis, & mortalis. Ex duobus autem malis, minus ſecundùm rectam rationem eſt præferendum, quamuis non ſequatur aliquod aliud commodum præter fugam maioris mali. *Melius* autem *eſt nubere quàm vri*, ſecundùm Paulum: ſicut ergo poteſt velle actum, ita etiam ſe obligare ad ipſum metu maioris mali; quod imminet ex propria fragilitate.

Hebetudo rationis aliquando permittenda.

7 *Priuatio vſus rationis quãdo illicita?*

Deinde priuatio rationis, & mentis hebetudo, in tantum inducit damnum, in quantum hîc & nunc vitiat regulam operandi, aut eam tollit; ſed quando actus eſt licitus, & honeſtus, & procedens ex regula antecedenti incorrupta, nullum patitur damnum rationis operans ex ſola hebetudine concomitante, à qua neque dependet actus, neque vitiatur, aliàs omnis actus, cui annexa eſt voluptas, & delectatio, non poſſet exerceri, quia etiam aliquo modo rapit mentem. Deinde, non omnis concupiſcentia eſt mala, ſed quæ inclinat ad peccatum, & quæ illicita eſt ex hoc; omnis autem hebetat aliquo modo, ſeu diſtrahit mentem ad fortiorem imaginationem concupiſcibilis, ſi eſt in gradu intento; ſed vſus matrimonij, ſi legitimè fiat, non poteſt vitiari à paſſione, vel inclinare hæc ad peccatum, quia actus, vt dixi, in ſuum finem debitum relatus, eſt honeſtus & iuſtitiæ: ergo talis non corrumpit rectam rationem, licèt augeat voluntarium, & conſequenter non infert damnum rationi rectæ, neque corrumpit principia eius, neque etiam neceſſariam aduertentiam ad legem, modò ſeruetur modus. Imò temperamentum ex ſe ſtatuit copula coniugalis libidini, ne ad illicita prorumpat: quia ex illo bono hoc malum fit veniale ſecundùm Auguſtinum. Accedit non prohiberi libidinem, quia infert hebetudinem mentis, ſed quia eſt contra temperantiam, hæc autem tollitur per matrimonium.

Concupiſcentia quæ vitãda, aut contemnenda?

Vſus matrimonij tẽperat libidinem.

Ad fundamentum huius ſententiæ patet ſolutio ex dictis, quia neque matrimonium neceſſariò & ſemper includit copulam, qua inducat obligationem ad ipſam, quæ ſuſpendi poteſt ab executione: neque præterea hebetudo illa mentis, vt concomitans, infert damnum menti, vt format rectam rationem, ſicut dictum eſt, & merè acceſſoriè, & concomitanter ſe habet, ſi actus fiat ex debita circumſtantia finis.

SCHOLIVM.

Bonum intrinſecum, ſeu formam matrimonij pro vinculo ſumpti, eſſe indiſſolubilitatem: bonum verò extrinſecum, ſeu finem, eſſe duplicem propinquum, & eſt fides in iuſtè reddendo, & remotum ac vltimum, & eſt bonum prolis. De indiſſolubilitate matrimonij rati, reijcit duos dicendi modos, & reſoluit id eſſe indiſſolubile vſque ad mortem naturalem, niſi Deus relaxet, quod facit per ingreſſum religionis. Quòd verò hoc ingreſſu tollatur vinculum matrimonij, tenet Trident. ſeſſ. 24. can. 6. quod ait Doctor de Ioanne Euangeliſta, vocato poſt nuptias, tenet Beda in proœmium Ioann. & multi idem tribuunt. Aug. & Hier. in eodem proœmio, ſed Baron. tom. 1. an. 31. fol. 106. probat illud proœmium non eſſe iſtorum Patrum, ſed de Alexio, id habent Metaphraſtes, & Surius, ac etiam de D. Cæcilia, de B. Thecla poſt ratum conuerſa per Paulum, teſtantur Ambroſ. lib. 2. de virgin. & Epiph. hær. 58. alia exempla habent Gregor. 3. dial. 14. & Auguſt. 8. confeſſ. 6. & de Macario id refert Hier. vt habetur 27. quæſt. 2. cap. ſcripſit.

4 *Text. 21. Duplex perfectio, intrinſeca & extrinſeca. Sacramentũ eſt bonũ intrinſecum matrimonij. Fides eſt bonũ extrinſecũ matrimonij, quia eſt finis eius propinquus.*

AD [c] quæſtionem ergo dico, quòd ſecundùm Philoſophum 5. *Metaphyſ. cap. de perfecto*, bonum & perfectum idem eſt: duplex autem eſt perfectio rei, ſcilicet intrinſeca, vt forma: & extrinſeca, vt finis. Alicuius etiam poteſt eſſe duplex finis, ſcilicet remotus, & propinquus: & remotior eſt regulariter principalior, quia ad illum ordinatur propinquior [d]. Accipiendo ergo matrimonium pro iſto vinculo de relicto ex primo contractu, forma eius eſt indiſſolubilitas, ſicut tactum eſt *in* 1. *q. concluſ.* 1. Et iſta indiſſolubilitas dicit Sacramentum pro eo, quòd ſignificat indiſſolubilitatem coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ: ergo Sacramentum, vt hîc accipitur, eſt bonum intrinſecum matrimonij, quia eius prima perfectio eſt formalis: hæc autem ordinatur ad actum carnalem mutuò reddendum, ſi petatur; quæ redditio iuſta eſt ex iſta obligatione mutua præcedente: ergo huius matrimonij fides, id eſt, fidelitas, ſiue iuſtitia ad actum, ad quem coniuges mutuò obligantur, eſt eius bonum extrinſecum, ſicut finis propinquus. Vltimò, iſte actus ordinatur ad procreandum prolem debitè, vel religiosè

religiosè educandam: ergo proles religiosè educanda, ſi ſequatur, eſt bonum extrinſecum matrimonij tanquam finis principalis.

Sic ergo patet quomodo Sacramentum, vt hîc accipitur, eſt bonum matrimonij primum, & intrinſecum, & forma: Fides, id eſt, fidelitas in iuſtè reddendo actum debitum, eſt bonum eius, vt finis proximus, ſed minùs principalis: bonum prolis eſt eius bonum extrinſecum, vt finis vltimus, ſed principalis.

5 *De conuerſione cõiug. Ad Apoſtolicã, &c.* Verum, *&c.* Expublico.

Sed [e] propter argumenta videndum eſt quomodo hæc tria ſunt in quolibet matrimonio. Non enim videtur eſſe bonum Sacramenti in matrimonio rato non conſummato: quia illud eſt diſſolubile per Religionis ingreſſum, ſicut patet *Extrà de regularibus, Ad Apoſtolicam:* nec bonum prolis videtur eſſe, vbi eſt impoſſibilitas ad ſuſceptionem prolis: nec bonum fidei, vbi non ſeruatur fides, vt in adulteris.

Bonum Sacramẽti, ſeu indiſſolubilitas, eſt formaliter in matrimonio, bonum fidei & prolis tantùm virtualiter. Fides eſt in dando debitum coniugi, & in negando alteri.

Reſpondeo [f], Sacramentum, vt eſt bonum matrimonij (ſicut dictum eſt) non accipitur pro Sacramento nouæ legis, quia illud eſt ſenſibile: iſta autem indiſſolubilitas eſt quid ſpirituale in mentibus contrahentium. Sacramentum etiam matrimonij ſtatim tranſit, quia conſiſtit in *fieri:* iſta autem indiſſolũbilitas manet, & eſt in *eſſe* quieto, non in *fieri.* Sacramentum etiam eſt diſpoſitio ad gratiam indignè ſuſcipientibus: non autem iſta indiſſolubilitas. Hoc enim eſt intrinſecum bonum omnis matrimonij nouæ legis, ita quòd impoſſibile eſt eſſe matrimonium formaliter ſine illo, quod eſt forma eius. Sed alia duo bona non ſunt intrinſeca matrimonio, nec neceſſaria ibi formaliter: ſed ſunt ibi neceſſaria in obligatione & virtualiter. Bonum quidem fidei ſeruandæ in actu, reddendo coniugi quod ſuum eſt, & non dando alteri alienum: eſt enim neceſſariò in obligatione, & quantùm ad negatiuam, ſaltem eſt ibi obligatio ſemper, & ad ſemper; quantùm autem ad affirmatiuam, dicetur in ſequenti diſtinctione; & ideò non ſeruans fidem peccat mortaliter. Tertium bonum, ſcilicet prolis, eſt ibi in obligatione ſub conditione, ſi eueniat, vt ſuſcipiatur gratanter, & religiosè educetur: ideò eſt ibi ſub obligatione pro ſemper, & ad ſemper non impedire illud bonum ſtudiosè.

6 *Vide Rich. diſt. 27. huius, artic. 2. quæſt. 2.*

Ex [g] his ad inſtantias. Ad primum dicitur vno modo, quòd indiſſolubilitas manet vſque ad mortem. Quod autem dicit Apoſtolus 1. Corinth. 7. *Si dormierit vir eius, ſoluta eſt mulier à lege matrimonij:* dicunt eſſe verum de morte ciuili, non tantùm de morte carnali, quia iſte actus non competit, niſi viuenti vitâ ciuili: profitens autem vitam religioſam moritur ciuiliter.

Matrimoniũ ratum, quomodo indiſſolubile?

Contra hoc, matrimonium eſſet conſummatum, eſſet indiſſolubile omnino vſque ad mortem, ita quòd ſi coniuges etiam pari voto continerent, non diſſolueretur vinculum inter eos, etiam per ingreſſum Religionis: ergo ſecundùm iſtam viam indiſſolubilitas iſta competeret matrimonio non ex contractu matrimonij ſimpliciter, qui eſt datio mutua: ſed ex actu carnali ſuperaddito; quod non videtur probabile, quia iſte actus non eſt aliquid noui contractus, nec per conſequens aliquam nouam indiſſolubilitatem obligationis inducit.

Hẽr. quodl. 5. quæſt. 39.

Aliter [h] dicitur, quòd per profeſſionem Religionis non diſſoluitur vinculum coniugale: ſed ſi arguitur, quòd ſponſa manens in ſæculo poteſt alteri nubere, & eſſe vxor eius, & ita erit ſimul vxor duorum. Reſpondet, quòd hoc non eſt inconueniens, ita tamen quòd vnius tantùm ſpiritualiter, ſcilicet vinculo ſpirituali, alterius ſpiritualiter, & carnaliter: eſſet autem inconueniens, quòd eſſet duorum ſimul carnaliter: & ſecundùm hoc haberet conſequenter concedere quòd vna poſſet eſſe vxor centum ſimul, iſto vinculo ſpirituali: & tunc matrimonium vnde matrimonium, non determinaret quòd vna eſſet vnius, nec illa iuſtitia commutatiua, quæ ibi requiritur: nec videtur quòd illa copula carnalis ſequens, aliquam nouam iuſtitiam commutatiuam tribuat.

Vtrum ſimul vxorem eſſe duorũ, quomodocũque, eſt abſurdũ.

7 *Matrimonium ratum indiſſolubile vſque ad mortem naturalem, niſi Deus relaxet, quod facit per ingreſſum Religionis.*

Tertio [i] modo dici poteſt, quòd in matrimonio rato, etiamſi contrahens intendat non conſentire in carnalem copulam, ſed ſtatim ad Religionem auolare ante conſummationem, non eſt accommodatio, ſed permutatio poteſtatis, non ad tempus, ſed pro vſu perpetuo; alioquin non eſſet verè matrimonium nouæ legis, & ex datione iſta oritur vinculum indiſſolubile, niſi per mortem naturalem alterius coniugum, vel per reuocationem, ſeu relaxationem illius, qui ſtatuit hoc eſſe ſic indiſſolubile. Chriſtus autem, qui iſtam indiſſolubilitatem induxit, *Matth. 19.* reprobans pro lege ſua repudium Moſaïcum, ipſe relaxauit iſtam indiſſolubilitatem, quando alter coniugum conuertitur ad Religionem.

Vnde [k] Eccleſia nunquam attentaſſet poſt matrimonia rata non conſummata, licentiare alterum ad Religionem, altero manente in ſæculo, niſi Chriſtus hoc inſtituiſſet:

tuiſſet: habetur autem hoc ex facto Chriſti vocantis Ioannem Apoſtolum, & Euangeliſtam ad Apoſtolatum à nuptiis, *Ioan.*2. cuius exemplum imitati ſunt ſancti Patres, Alexius, Theonas, & alij. Nec tamen illa nubens alij erit ſimul vxor duorum: ſed tantùm ſecundi, quia vinculum ipſius ad primum diſſolutum eſt per relaxationem Chriſti. Non autem præcisè per talem, vel talem mortem eius, quia diſſolutio, quæ eſt per mortem, eſt per defectum alterius extremi, nec requirit ſpecialem relaxationem legiſlatoris.

8 *Matrimonium ratum ſolui per ingreſſum Religionis eſt valde rationabile. Status virginalis præſtatior coniugali. * Aliàs trigeſimum.*

Hæc[l] autem relaxatio Chriſti rationabilis fuit, quia rationabile eſt obligationem ad minus bonum, commutari in obligationem ad maius bonum, ab eo qui habet auctoritatem commutandi. Profeſſio autem in Religione eſt obligatio ad maius bonum, quia ad ſpirituale. Vnde & Chriſtus ſtatum virginitatis intelligit non tantùm per carentiam actus, ſed cum propoſito continendi perpetuò: & iſtum prætulit ſtatui coniugali. Matth. 19. *Sunt eunuchi qui ſe caſtrauerunt propter regnum cœlorum: qui poteſt capere capiat.* Vnde hæc caſtitas diuiſa contra coniugalem dicitur habere fructum centenarium, illa verò * trigenarium, ſecundùm Hieronymum contra Ioulnianum.

Si[m] quæras, an iſta indiſſolubilitas conueniat matrimonio Euangelico propter rationem Sacramenti? Dico quòd in lege naturæ fuiſſet indiſſolubile: & tamen tunc non fuiſſet propriè Sacramentum annexum contractui matrimonij: & Chriſtus potuiſſet iſtam indiſſolubilitatem præcepiſſe in matrimonio ſuæ legis, licèt nullum Sacramentum adiunxiſſet illi contractui. Potuiſſet etiam Sacramentum adiungere contractui, ex quo tamen contractu non vellet naſci vinculum indiſſolubile, ſi voluiſſet repudium Moſaïcum approbare: eſt ergo iſta indiſſolubilitas à domino ſuperiori determinante contractum debere fieri pro ſemper, & obligationem debere ſequi pro ſemper; niſi ipſemet in aliquo caſu diſpenſet. Ad hoc etiam conſonat ratio naturalis recta.

9 *Cõditio contra aliquod ex tribus bonis matrimonij irritat.*

Ex[n] iſta ſolutione ſequitur corollarium notabile, quòd contrahentes ſub aliqua conditione repugnante alicui iſtorum trium bonorum, nihil faciunt, puta contra primum, accipio te in meam, donec occurrat magis placens. Contra ſecundum, accipio te in meam, ita vt non tenear tibi ſeruare fidem; nec affirmatiuè ad reddendum, niſi quando voluero: nec negatiuè, quin poſſim pro libitu meo alteri coniungi. Contra tertium, accipio te in meam, ſi procuraueris venena ſterilitatis, vel conſentias mecum in procuratione talium venenorum.

Conditio de non ſeruanda fide, dãdo debitum, non irritat.

Et ratio quare iſti contractus non ſunt matrimoniales, eſt, quia non tenent niſi ſub illa conditione, cùm ſint conditionales: ſed impoſſibile eſt quòd ſint matrimoniales ſub illa conditione, quia repugnat contractui matrimoniali: imò nullus contractus eſt, quia iſte non poteſt dare ſe contra præceptum ſuperioris. Prohibitio autem ſuperioris eſt de tranſlatione ſub iſtis conditionibus, quia præcepit tranſlationem, quæ debet fieri, ſub conditionibus oppoſitis fieri. Vnde quicumque attentauerint, non ſolùm peccant mortaliter, ſed obligantur ad recedendum ab omni vſu mutuo virtute talis contractus.

10 *Ad arg.1.*

Ad[o] argumenta. Ad primum, patet quòd iſta non ſunt tria bona Sacramenti matrimonij: illud enim eſt quoddam ſignum concomitans contractum: ſed ſunt tria bona matrimonij vinculi indiſſolubilis manentis poſt contractum: & non eſt inconueniens illud eſſe bonum aliis bonis, & eſſe bonum vni iſtorum, tanquam bonitate intrinſeca, aliis tanquam finibus propinquiori & remotiori, ſeu principaliori.

Ad 2.

Ad[p] ſecundum, patet ex ſolutione quæſtionis, quia bonum fidei eſt ſemper in obligatione, licèt non in executione.

Ad 3.

Ad tertium, patet per idem, quia obligatio non eſt abſolutè ad bonum prolis, ſed ſub conditione, ſi eueniat, ad grataniter ſuſcipiendum, & religiosè educandum: & ad non procurandum ſtudiosè oppoſitum, ſcilicet ne eueniat. Tamen ſecundùm veritatem vbi eſt certa impoſſibilitas ad bonum prolis, non videtur actus ille coniugalis multùm excuſari per iſtud bonum; niſi fortè dicas quòd miraculosè Deus daret fœcunditatem ſterili. Sed ſi nec illud eſt probabile, nec intentum ab iſtis vtentibus tali actu, alia duo bona excuſant: & tunc matrimonium eſt ibi tantùm vt in remedium, non autem vt in officium, de quo dictum eſt *diſt.*26. *in ſolutione quæſtionis.*

*Alia duo bona excuſant vt valeat matrimonium, ſed an actus eius ſit venialis dictũ eſt d.*26. *fin.*

Ad vltimum, patet quomodo æquiuocatur de Sacramento, quia vt eſt vnum bonum matrimonij, non eſt formaliter niſi indiſſolubilitas illius vinculi, vel obligationis: vt autem eſt Sacramentum matrimonij, eſt ſignum ſenſibile gratiæ collatæ dignè contrahentibus matrimonium, ad coniunctionem gratioſam animorum.

Ad 4.

COMMEN

COMMENTARIVS.

8 *Quid sit actus bonus & causa eius?*

c *AD quæstionem ergo dico*, &c. Doctrina huius resolutionis est peruia: dicit primò bonum & perfectum idem esse ex Philosopho; perfectum autem est illud quod est ex integra causa, & cui nihil deest ad complementum sui, siue sumatur physicè, siue moraliter bonum & perfectum. Hîc sumitur moraliter: bonum autem moralè completur intrinsecè ex propria forma, quæ dicitur bonitas ex genere, & extrinsecè per finem tanquam per formam extrinsecè perficientem. *Ordo actus ad circũstantias.* Hæc duplex perfectio trahit secum reliquas circumstantias: nam bonum est illud, quod conuenit personæ operanti, aut subiecto, cui est bonum: quòd si ergo nihil ei deficiat perfectionis, quantùm ad formam intrinsecam, qua constituitur, & quantùm ad finem, seu formam extrinsecam, completur etiam per reliquas circumstantias, quæ ex parte rei exiguntur, vel ex natura actus, aut finis, & modo attingendi vtrumque. Distinguit finem in proximum, & remotum. Loquitur de fine *cuius gratia*, seu extrinseco. *Diuisio finũ.* Proximus dicitur finis, *sub fine*, seu finis ordinatus ad vltimum, in quo sistit motus, & completur vltimatè bonum, v.g. cæteræ virtutes ordinantur ad charitatem, quæ est forma ipsarum dans vltimum complementum meriti. Dicitur autem finis ille, qui est proximus, quia potest esse motiuum electionis per se, & ex propria bonitate, in quo distinguitur à medio, quod tantùm est bonum vtile, & non intenditur propter se, sed propter finem, & inquantùm conducit ad finem, & ex motiuo tantùm finis eligitur.

9 *Finis extrinsecus regulariter perfectior est.*

Prætereà dicit finem remotum esse regulariter perfectiorem quàm proximum. Hoc patet, quia aliàs proximus non ordinaretur ex natura sua ad finem remotiorem, vt perficiendus per ipsum. Dicit autem *regulariter*; quia aliquando finis proximus est perfectior, & communicans perfectionem fini remoto, vt quando imperatur actus charitatis ad finem Pœnitentiæ, *Finis perficiens.* aut alterius virtutis, actus imperatus attingit bonitatem charitatis, vt finem proximum, & ordinat vlteriùs illam ad finem, seu bonitatem alterius virtutis, vt per charitatem perficiatur: quæ bonitas est finis remotus actus imperantis, & ordinantis charitatem: sic ipse *infrà in 4. dist.48.quæst.2. §. Sed illam rationem*, &c. Finem distinguit in perficientem, vt est beatitudo, & consequentem perfectionem, qualis est finis causæ se ipsam communicantis alteri, communicando effectum, qui dicitur finis causæ, qui eam non perficit, sed sequitur in alio, ex perfectione causæ, quæ effectum communicat alteri perfectibili extra se. Vide etiam *dist.49. quæst.8. ad* 4. vbi quatuor acceptiones finis designat. *Varia acceptio finis.* Prima est causæ finalis. Secunda est perfectionis vltimæ. Tertia est eius quod dicitur optimum. Quarta est illud quod vltimum.

10 *Insolubilitas forma matrimonij.*

d *Accipiendo ergo matrimonium*, &c. Sumit matrimonium pro vinculo relicto ex contractu, cuius formam intrinsecam, vt distinguitur ab obligatione ex aliis contractibus, dicit esse insolubilitatem ipsius vinculi: nam cæteræ obligationes sunt solubiles, vel ex consensu partium, vel per potestatem superiorem: hoc autem vinculum manet insolubile, & ratione huius insolubilitatis hoc vinculum dicitur Sacramentum, seu signum coniunctionis Christi cum Ecclesia. Ita Augustinus variis in locis, & de nuptiis & concupiscentia lib. 1. cap. 10. *Verum etiam quoddam Sacramentum nuptiarum commendatur fidelibus coniugatis. Vnde dicit Apostolus: Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam. Huius proculdubio Sacramenti res est, vt mas & fœmina connubio copulati, quamdiu viuunt inseparabiliter perseuerent*, &c. cap. 21. *quod magnum Sacramentum dicit Apostolus in Christo, & in Ecclesia: quod ergo est in Christo, & in Ecclesia magnum, hoc in singulis quibusque viris, & vxoribus minimum, sed tamen coniunctionis inseparabilis Sacramentum*, &c. de bono coniugali cap. 7. 15. 24. de Genes. ad literam lib. 9. cap. 7. *In Sacramento autem* (supple attenditur) *vt coniugium non separetur, & dimissus, aut dimissa, nec causa prolis alteri coniugatur*, &c. Perfectio itaque formalis, & intrinseca huius vinculi est eius perpetuitas, & insolubilitas. *Augustin.*

Finis extrinsecus proximus est fides, seu obligatio, qua sibi mutuò tenentur ad debitum, si petatur, & qua nequeunt aliis sui copiam facere. Finis autem principalis est procreatio, & educatio prolis, si suscipiatur, ad quem ordinatur copula ex natura contractus, tanquam ad principalem finem. Ex quibus patet quomodo, & quo ordine hæc tria bona spectant ad matrimonium. *Finis proximus extrinsecus matrimonij.* *Finis principalis.*

e *Sed propter argumenta videndum est*, &c. Vt ostendat hæc tria bona esse in quolibet matrimonio, obiicit primò quòd bonum Sacramenti, seu insolubilitatis non sit in matrimonio rato, non consummato: quia illud solubile est per professionẽ in Religione approbata, *Extra de reg. cap. Ad Apostolicam.* Secundò obiicit bonum prolis non esse in matrimonio inter eos, qui sunt steriles: v. g. neque bonum fidei in coniugio adulterorum. 11 *Obiectio.*

f *Respondeo Sacramentum vt est bonum matrimonij*, &c. Dicit primò non sumi Sacramẽtum hîc vt signum sensibile gratiæ: quod patet etiam ex locis citatis Augustini. Distinguit vtrumque ab inuicem secundùm diuersas, & proprias rationes. Prima differentia, quia Sacramentum secundo modo sumptum est quid sensibile. Primo modo est aliquid spirituale: illud est transiens, hoc autem permanens: illud causat gratiam, hoc autem nequaquam: hoc bonum insolubilitatis est intrinsecum Matrimonio, reliqua autem non sunt intrinseca formaliter, sed in obligatione, & virtualiter quod est dicere obligationem esse intrinsecam ex lege, licèt non actus obligationis, fides scilicet, & educatio prolis, si contingat. 12 *Differentia inter Sacramentum sensibile & mysticum.*

g *Ex his ad instantias*, &c. Soluit obiectiones præmissas suppositа doctrina iam tradita. Primò reiicit responsiones duas, quarum prima est Richardi *dist.27.art.2. quæst.2.* dicentis insolubilitatem esse perpetuam, & vsque ad mortem: sed per mortem intelligit non solùm naturalem, sed etiam ciuilem, quæ est per professionem, & sic intelligit Apostolum 1. *ad Cor.7.* Hanc impugnat, quia si matrimonium fuisset consummatum, maneret etiam insolubile quantumlibet coniuges pari voto continerent, aut 13 *Soluitur obiectio.* *Responsio Richardi.* *Impugnatur.* *Matrimonium consummatum semper manere.*

aut ingrederetur Religionem altera ex ipſis de conſenſu alterius, quia emiſſa profeſſione manens in ſæculo nequit coniungi alteri, quia vinculum manet. Subiungit ex copula hanc indiſſolubilitatem non oriri, quia nihil eſt contractus, aut nouam obligationem inducens, &c.

14 Arguit contra principia illius reſponſionis, quibus dicitur matrimonium per mortem ciuilem diſſolui, quia non inducit obligationem, niſi vſque ad mortem, vel naturalem, vel ciuilem. Vnde hoc tenendo ſequeretur obligationem, ſeu inſolubilitatem matrimonij conſummati non oriri ſimpliciter ex contractu, ſed ex copula, quod non eſt probabile, quia copula ſequens non eſt aliquid contractus, ſed ex contractu, & eius obligatione oritur tanquam actus obligationis: ergo non dat contractui vt ſit inſolubile, tanquam ſcilicet addens nouam obligationem ex natura ſua diſtinctam ab ea, quæ eſt ex natura contractus, quod verum eſt: licèt enim matrimonium firmetur per copulam (*cap. Ex publico, &c. de conuerſ. coning. & ex pluribus alijs, 27. q. 2.*) quòd matrimonium conſummatum ſit inſolubile, non prouenit hæc inſolubilitas ex copula præcisè; ſed ex vi contractus, vt conſummatur per copulam, qua traditur poſſeſſio actualis corporum mutua per commixtionem, & fiunt duo in carne vna; inſolubilitas autem prouenies eſt à lege Dei poſitiua, qua afficit primò contractum, vt firmatur per copulam, ſeu conſummatur. Vide *cap. Lex. cap. Sunt qui dicunt. cap. Agathoſa. cap. Si quis coniugatus. cap. Si vir & vxor*, &c. *cum tribus ſequentibus, 27. q. 2.* Lex ergo inſolubilitatis matrimonij primò afficit ipſum vinculum, & non copulam, licèt, copula ſubſequuta, maneat vinculum omnino, & quauis cauſa inſolubile ex eadem lege, vt *infrà* Doctor. §. *Tertio modo dici poteſt*, &c. vbi reſpondet ad inſtantias præmiſſas ex propria ſententia.

Copula eſt actus obligationis, nõ aliquid contractus.

Inſolubilitas matrimonij eſt ex lege, vt afficit vinculum.

15 h *Aliter dicitur quòd per profeſſionem*, &c. Hæc ſententia eſt Henrici. Eam aliter defendunt alij, quòd ſi vterque coniunx ingrediatur, & profeſſionem emittat, manere vinculum; non manere autem vinculum, ſi vnus ſolus profiteatur. Ratio diſparitatis eſt, quia dum vnus ſolus profitetur, renunciat iuri ſuo: quando autem vterque ſimul profitetur, neuter renuntiat. Hæc eſt D. Thomæ *in 4. diſt. 27. q. 1. art. 3. quæſtiunc. 3. ad primum.* Paludani *q. 3. art. 2. concluſ. 2.* Palacios *diſp. 2.* Probabilem docet Sanchez *lib. 2. diſp. 20.* Ledeſma *in 2. p. 4. q. 63. art. 3.* Sententiam Henrici ſequitur Eraſmus *in c. 7. 1. ad Corinth.* Franciſcus Torrenſis *de ſexta Synodo*, in eandem propendet. Claudius Eſpenceus *lib. 6. de continentia, cap. 4.* Gloſſa etiam *in cap. 2. de conuerſ. coning.* aliquos idem docere ait. Panormitan. *in cap. prædictum*, aſſerit aliquos dicere non ſtatim dirimi vinculum, ſed dum manens in ſæculo contrahit matrimonium.

Reſpõſio aliorum.

Matrimoniũ ratum nõ ſolui per profeſſionem, ſi ſimul conuertantur coniuges.

16 Hanc ſententiam rectè impugnat Doctor in litera ex huius contractus natura, qui non eſt vagus, ſed vnius cum vna ex diuina inſtitutione, & ſecundùm dictamen rectum legis naturalis; eſt enim indiuidua vitæ ſocietas, & apertè definitum eſt contrarium in Tridentino ſeſſ. 24. de matrimonio can. 6. *Si quis dixerit matrimonium ratum non conſummatum per ſolemnem profeſſionem alterius coniugis non dirimi, anathema ſit*, &c. Euſebius Papa, vt habetur *cap. Deſponſatam, 27. q. 2. Deſponſatam puellam non licet parentibus alij tradere, licet tamen illi monaſterium ſibi eligere.* Item, Gregorius *lib. 6. Regeſti, epiſt.* 2c. *ad Fortunatum*, & habetur *cap. Decreta legalia*, &c. idem docet *eodem titulo.* Alexander III. *cap. Ex publico*, &c. *de conuerſ. coniugat.* Innocent. III. *cap. Ex parte tua*, &c. *eodem titulo.* Ioannes XXII. *in Extrauaganti Antiquæ*, &c. *de voto*, &c. Idem patet ex praxi, & vſu Eccleſiæ.

Impugnatio.

Tridentum.

Euſebius Papa.

Probatur ratione: quia hic contractus non eſt vagus, ſed inter duos, vt *in commento, diſt. 26. quæſt. vnica*, dictum eſt. Aduerſarij etiam admittunt vinculum eſſe perpetuum ex natura ſua, qua ratione tenent manere poſt profeſſionem: ergo ſi manet, manet etiam obligatio cõtractus; ſed hæc incompatibilis eſt cum alia obligatione, quam in ſæculo manens poſſit ſuperinducere: ergo, &c. Probatur minor, quia omnes Scripturæ, ex quibus probatur obligatio vinculi matrimonialis eſſe inſolubilis, probãt ſimiliter eam eſſe reſpectiuè ad vnum, vel vnam, & non ad plures, iuxta illud, *Erunt duo in carne vna, Gen. 2. Matth. 19. 1. ad Corinth. 7. ad Romanos 7.* ergo ſequeretur quòd manens in ſæculo non poſſet inire matrimonium. Deinde, obligatio manens ſemper viuit reſpectiuè ad perſonam cui manet: ergo habet ſemper eundem effectum quantùm ad ius, in quo fundatur; ſed matrimonium ratum contractum inhabilitat partes ad ineundum aliud matrimonium ex natura ſua, quia habet Sacramentum, & fidem annexam, quæ excludit in ſolidum obligationem ſimilem cum altera: ergo ſi non extinguitur profeſſione, perinde habet eundem effectum.

17 *Probatio à ratione.*

Monogamia.

Obligatio manens ſemper viuit.

Dices manere quoad vinculum ſpirituale, non verò quoad corporale.

18 *Reſponſio.*

Contrà: Matrimonium principaliter conſiſtit in ſocietate indiuidua, vt fundatur in permutatione perpetua corporum: ergo vel manet quoad hoc, vel ſoluitur. Deinde non eſt ratio cur dicatur matrimonium non eſſe, tam perpetuum vinculum quoad permutationem corporum, quàm quoad vinculũ ſpirituale, cùm matrimonij vinculum ſortiatur obligationẽ in ordine ad finem, ad quem inſtitutum eſt, qui, vt *ſuprà* declarauit Doctor, eſt debitum fidei, & procreatio prolis. Prætereà, vinculum ſpirituale matrimonij vel intelligitur de amore mutuo cõiugum, & naturali, vel in ſignificatione myſtica, qua repræſentat vnionem Chriſti cum Eccleſia; ſed neutrum cõparitur cum diuiſione perſonæ, & carnis ſuæ per aliud matrimonium ſimul, quia amor ille naturalis eſt indiuiduæ ſocietatis, quam non habet ſuperinducens aliud matrimonium, in quo diuidit ſocietatem, neque repræſentare poteſt vnionem Chriſti cum Eccleſia, vt vna ſponſa: ergo nequit manere vinculum ſpirituale.

Impugnatio.

Non manere matrimoniũ ratum quoad vinculũ ſpirituale.

Deinde, ſi Pontifex diſpenſaret cum profeſſa perſona in voto, ſequeretur vel eam poſſe repetere coniugem priorem, quia manet matrimonium ratum, & non impeditum, ac proinde reuiuiſcit quoad totam obligationem, cùm ſit perpetuum; vel non poſſet repetere, ſed inire aliud matrimonium, & conſummare: ſic autem maneret obligata duobus, quod adeò abſurdum eſt, ac dicere manere aliquem obligatum contractu legitimo, & non reſciſſo, & non manere; aut vendere equum, quem alteri vendidit denuò ſine ipſius conſenſu illæſo iure. Vel, vt clariùs dicam, rem, quæ tranſiuit in ius alterius, & ampliùs

19 *Ab inconuenienti.*

In caſu diſpenſationis.

pliùs non est propria, permutare de Iure cum alieno. Sed cõtractus matrimonij etiam rati perficitur de præsenti permutando corpora, ita vt per Apostolũ vir non habeat potestatem sui corporis, sed mulier, neque mulier sui, sed vir: ergò manente iure partis, neque vir potest disponere de corpore suo, neque mulier de suo, illæso Iure.

20 *Impugnatur secunda sententia.*

Ex hoc sequitur impugnatio secundæ sententiæ, quia si professio alterius coniugum dirimit matrimoniũ ratum in vna, sequitur etiam habere eundem effectum in altera, si simul ingrediãtur. Probatur sequela, quia ex textibus allegatis constat professionem dirimere matrimonium ratum, vt patet ex Tridentino, quacumque lege id dirimat: dirimitur tamen in fauorem Religionis tanquam status perfectioris, cui hoc priuilegium datur absolutè, & sine consensu partis, cuius ius extinguitur; sed quod in fauorem conceditur Religionis professæ, perinde subleuat onus antiquæ obligationis, siue vnus coniugum, siue vterque participet eundem fauorem: ergo etiá perinde dirimitur matrimoniũ inter vtrumque, siue alter profiteatur, siue vterque; priuilegia enim, quæ absolutè ratione status, & eius intuitu cõceduntur independenter à personis, partipatione sola status communicantur: ergo & hoc priuilegiũ, quod tale est intuitu solius status.

Matrimoniũ ratum dirigni per professionem vtriusque coniugũ.

Priuilegium status, quomodo acquiritur.

21 *Retorquetur fundamẽtum oppositæ sententiæ.*

Deinde idem patet ex ratione, seu fundamento sententiæ oppositæ, quia ideò dicit non dirimi matrimonium ratum in casu conuersionis communis coniugum, quia non censentur renunciare iuri suo: sed matrimonium, & eius vinculum ratum non potest dissolui per consensum eorum, neque ab eis ampliùs dependet eius perpetuitas, sed à lege instituente: ergo retentio, aut renuntiatio iuris per ipsos facta, non facit ad solutionem vinculi: vel ergo ex natura status Religiosi dirimitur, & professionis factæ, vel certè nullo modo dirimitur.

Perpetuitas vinculi non dependet à consensu coniugum.

Responsio. Dices, textus *supra* allatos loqui tantùm de conuersione alterius ad Religionem, & per eam dirimi matrimonium, non verò quando vterque conuertitur.

Impugnatur. Professio dirimit. Contrà: Textus allati dicunt matrimonium dirimi per professionem in Religione, quod verum etiam est, etiamsi alius reclamet contra conuersum: ergo causa tollens vinculum est ipsa Religio professa; ac proinde eundem semper effectum inducit in altero, & in vtroque. Deinde, à contrario sensu, si ingrediens Religionem dicitur renuntiare suo iuri in eo solùm, quòd ingrediatur, & profiteatur ex incompatibilitate status cum vinculo matrimonij rati, quod lex non vult tenere cõtra professionem; eodem modo dicendum videtur, quòd vterque assumens statum, cum quo illud vinculum est incompatibile ex lege, ipso facto renuntiet suo iuri per solam professionem superinductam, quæ lege repugnat. Aliud autem est de matrimonio consummato, quando coniuges simul conuertuntur, quia illud ipsa lege insolubile est, ac proinde semper manet: ergo eadem lex statuens contrarium quoad matrimonium ratum, habet suum effectum respectiuè ad vtrumque coniugem; quod probat ipsa exceptio.

Vterque renunciat iuri suo per professionem.

22 *Casus si matrimoniũ ratum consummaretur post professionem vtriusque.*

Deinde, si vterque post professionem consummaret matrimonium, non cõmitterent fornicationem, licèt copula esset sacrilega, & contra votum, si matrimonium esset ratum, & manens. Quid autem tum de ipsis disponendum esset secundùm diuinam legem, ex qua maneret vinculum matrimonij rati inter professos Religionem? An matrimonium sic consummatum præualeret voto, maximè secuta prole, an votum matrimonio spectato solo Iure diuino?

Dices præualere votum. *Responsio.*

Impugnatio. Contrà: Matrimonium consummatum Iure diuino fortiùs ligat, & ideò vinculum eius manet etiam in professis, quia indelebile est: ergo etiam matrimonium ratum, si manet, in casu transit in consummatum: ergo perinde habebit eundem effectum insolubilitatis in quocumque casu: ergo nequit Pontifex dispensare, vt alter ipsorũ solutus à vinculo Religionis posset coniungi alteri; hoc autem videtur inconueniens, quia copula superinducta voto, quod simpliciter inhabilitat personas ad ineundum matrimonium, non videtur plus iuris tribuere partibus, quo eximantur à potestate plenaria superiori, quàm si non sequeretur, sicut qui post consummatum matrimonium professi sunt, nihil iuris noui in se acquirunt etiam interueniente copula, quia per votum facti sunt inhabiles ad acquisitionem noui iuris: ergo similiter illi facti sunt inhabiles ad acquisitionem noui iuris per copulam sequentem votum ipso voto. Quòd si nihil iuris acquirunt, manet eadem potestas Pontifici in eosdem, quæ fuit anteà. Non manet ex alio capite, quia iam consummarunt matrimonium. Et vt infrà dicetur de impedimento voti aliquando non fuit dirimens iuxta sententiam Augustini: sed fit tantùm dirimens Iure Ecclesiastico inhabilitante personas: ergo Iure diuino solo attento præualet matrimonium consummatum hoc modo: ergo si contractus manet in professis, idem nunc dicendum esset, quia Ecclesia nequit in contractum, nisi vt inhabilitat personas, & stãte contractu legitimo nequit tollere effectum eius ex diuino Iure cõuenientem.

Ponatur, & iam alterum fuisse solutum à Religione per dispensationem, sequeretur eum non posse coniungi alteri, quia ligatus priori matrimonio maximè in sententia eorum, qui dicunt matrimonium ratum non esse dispensabile, quod communiùs tenent Theologi: ergo derogat eius libertati fauor Religionis, aliàs dirimentis matrimonium ratum, & peioris fit conditionis, ex eo quòd sit professus Religionem: quod non videtur dicendum, quia sublato vinculo Religionis tollitur onus, & impedimentum accessorium. Dicendum ergo solui matrimonium ratum per professionem Religionis. 23

i *Tertio modo dici potest, quòd in matrimonio rato*, &c. Hîc statuit conclusionem, per quam respondet ad instantias præmissas, nempe Iure diuino positiuo matrimonium ratum esse perpetuum, excepto casu professionis, quem exemit Christus à lege insolubilitatis; & hoc consonat rationi naturali rectæ. Hanc tenent Abulensis 1. *Reg. cap.* 8. *q.* 98. 103. 113. Victoria *de potestate Papæ propos.* 1. Sotus *in* 4. *dist.* 27. *quæst.* 1. *art.* 4. *concl.* 1. Petrus de Soto *lect.* 12. *de matrim.* Ledesma *in* 2. *part.* 4. *q.* 63. *artic.* 3. Corduba *lib.* 1. *q.* 25. Angles *in flor.* 1. *p. q.* 1. *de essentia matrimonij.* Henriquez *lib.* 11. *de matrim. c.* 8. & multi alij; quam vt probabiliorem sequitur Sanchez *lib.* 2. *de matrimon. disp.* 19. Citari etiam possunt pro hac sententia Altisiodorensis *lib.* 4. *Sum. tract.* 9. *cap.* 2. D. Thomas *in* 4. *dist.* 27. *quæst.* 1. *art.* 3. *quæstiunc.* 2. Richardus *artic.* 2. *q.* 2. Durandus *q.* 2. Paludanus *quæst.* 3. 24 *Responsio Doctoris. Solui ratum Iure diuino in fauorem professionis.*

quæſt.3.art.3. & alij, qui aſſerunt Iure diuino naturali ſolui matrimonium ratum per profeſſionem; quia non intendunt Ius naturale in rigore, ſed vt conſonum Iuri naturali contractus, & ſtatus Religionis, ſuppoſita inſtitutione diuina contractus, & eminentia ſtatus Religioſi ſupra ſtatum coniugalem; & hoc eſt, quod dicit Doctor, nempe hoc priuilegium Religionis eſſe conſonum rationi naturali rectæ: *infrà*, §. *Hac autem relaxatio Chriſti*, &c. Eandem ſententiam tenet Turrecremata *c.Sunt quidam*, 27.q.2. Lancellotus *inſtitut. Iuris canonici, lib.2.tit.de ſponſalibus.* Couarruuias *4.decreti, 2.p.cap.7.* nam fundamentum huius ſententiæ eſt, quia mors ſpiritualis eſt profeſſio in Religione ad Coloſſ. 3. *Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt in Chriſto*, &c. & ratione naturali licitum eſſe à ſtatu imperfectiori, ad perfectiorem fieri tranſitum nullâ tertio illatâ iniuriâ, quia hæc commutatio eſt minoris boni in maius non læſa iuſtitia, quod non excludit Dei ordinationem, & acceptationem, ſeu legem.

25 *Probatio concluſionis.* Probatur concluſio à Doctore, quia in contractu matrimonij non eſt accommodatio, ſed permutatio poteſtatis, non ad tempus, ſed perpetua; alioquin non eſſet verum matrimonium nouæ legis inſtitutum à Chriſto, *Matth.* 19. & reuocatum ad primum ſtatum ſuæ inſtitutionis à principio, excluſo repudio, quod in lege Moſaïca permittebatur. Hæc ratio patet ex dictis de natura & eſſentia matrimonij, & eius fine. In hac ergo lege Chriſtus ipſe diſpenſauit, aut non comprehendit caſum conuerſionis coniugis ad Religionem, non cõſummato matrimonio. Hoc inſinuatur *in cap. Ex publico*, &c. *de conuerſione coniugatorum.* Vbi Alexander III. in fine dicit: *Sanè quod Dominus in Euangelio dicit, non licere viro, niſi ob cauſam fornicationis, vxorem ſuam dimittere, intelligendum eſt ſecundùm interpretationem ſacri eloquij, de his, quorum matrimonium carnali copula eſt conſummatum, ſine qua conſummari non poteſt*, &c. & reſpondet in caſu propoſito de matrimonio rato, quod ſolui dicit per ingreſſum Religionis, *& cap. Ex parte 2.eodem titulo*, dicitur Sanctos ex diuina reuelatione, quæ ſuperat omnem legem, à matrimonio rato tranſiſſe ad ſtatum perfectiorem.

Alexand.III.

26 *Confirmatio.* Confirmatur: nam copula carnalis ſubſecuta matrimonium ratum, quæ eſt eius cõſummatio, à ſenſu contrario reddit cauſam cur coniugatorum vnus nequit ad Religionem conuolare inuita altera, vt cõſtat ex decretis Patrum, 27.q.2. & cauſam eſſe aſſerunt, quia iam conſummato matrimonio facti ſunt vna caro, & *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet*, quia illud eſt diuini Iuris, vt patet ex Canonibus allegatis: ergò quòd ex matrimonio rato alter poſſit ad Religionem tranſire, eſt Iuris diuini diſpenſantis in fauorem Religionis, & perfectionis huius ſtatus in tali matrimonio. Probatur conſequentia, quia matrimonium ratum eãdem legem ſortitur cum conſummato, excepto caſu diſpenſationis, quia eſt perpetua permutatio corporum ex natura, vt patet, quia ſic inſtitutum in paradiſo, eſt vnius cum vna, vt declarat Chriſtus *Matthæi* 19. inſolubilis extra hunc caſum per conſenſum partium ſaltem; eſt etiam Sacramentũ ſignificans vnionem Chriſti cum Eccleſia, & eſt ſignum ſenſibile dans gratiam, vt patet ex Trident. *ſeſſ.24.* in doctrina de hoc Sacramento, & ei conueniunt bona tria matrimonij; ſed matrimonium, vt eſt inſtitutum primò, & ſecundùm legem illius inſtitutionis, eſt fundamentum ſignificationis ſacramentalis, loquendo de contractu in *fieri*, & de Sacramento, vt eſt ſignũ practicum gratiæ: ergo ſicut inſtitutio ſacramentalis adhæret contractui ſecundùm primam inſtitutionem, & ſicut gratia ſacramentalis datur ad ſupportanda onera matrimonij, & vtrumque ſaluatur in matrimonio rato, ita etiam vinculum eius ſortitur eandem legem, & ſignificationem, & finem, quæ habuit matrimonium ex prima ſua inſtitutione; hæc autem lex fuit vt eſſet vinculum perpetuum ex natura ſua; quæ manet quoad ratum, niſi in caſu excepto per Chriſtum.

Ingreſſus Religionis ſoluit matrimoniũ ratum ex diſpẽſatione diuina.

Conueniẽtia rati, & conſummati.

27 *Eorum differentia.* Secundò probatur, quia matrimonium ratum non differt à conſummato, niſi ratione copulæ; ſed copula non eſt de eſſentia matrimonij, aut per ſe de ſubſtantia, ſed perfectio accidentalis. Vnde matrimonium Virginis cum Ioſepho fuit verum, & ſubſtantiale matrimonium, quamuis ratum, ſicut & primorum parentum in paradiſo. Deinde, ſi quis inito matrimonio rato, contraheret de præſenti cum altera, & illud conſummaret, ſequeretur, ſi copula eſſet de eſſentia matrimonij, poſterius valere, contra declarationem Gregorij IX. *cap. Si inter virum*, &c. *de ſponſalibus*, &c. imò ſequeretur vlteriùs, ſi matrimonium ratum non eſſet inſolubile Iure diuino, ſed tantùm Eccleſiaſtico, poſterius matrimonium eſſe inſolubile: quia conſummatum, quod Iure diuino in omni caſu manet inſolubile; Iuri autem diuino cederet præceptum Eccleſiaſticum de inſolubilitate matrimonij rati, quin etiam ipſum vinculum, ſi ſolubile eſſet, ex natura rei cederet alteri conſummato incompatibili, quod Iure diuino eſt inſolubile.

Dices, Eccleſiam contrahentes matrimonium ratum inhabilitaſſe ſuo præcepto ad aliud matrimonium. *Reſponſio.*

28 *Impugnatio. Inſolubilitas matrimonij rati non eſt ab Eccleſia.* Contrà: Præceptum tale nullibi legitur latum ab Eccleſia, neque inhabilitas ſtatuta. Demus etiam oppoſitum, ſi Eccleſia reuocaret tale ſtatutum, vt poteſt, ſequeretur matrimoniũ ratum non eſſe ex natura contractus perpetuum, vt ſubeſt diuinæ legi: ergo tunc quantùm eſt ex parte diuinæ legis, ſolueretur per matrimonium aliud ſuperueniens, & conſummatum: quia adueniente ſtrictiori vinculo, rumpitur minùs forte, Gloſſ. *in cap. Duobus modis*, &c. *de ſponſa duorum*, &c. ſicut ſponſalia de futuro præmiſſa ſoluuntur per matrimonium de præſenti ſubſequens, vt ibi dicitur: hoc autem falſum eſt, nempe matrimonium ratum cedere matrimonio conſummato, vt omnes concedunt: ergo eadem lege cenſentur, diuinâ, inquam, quæ ſtatuit matrimonium ratum eſſe inſolubile, & perpetuum ex natura ſua, niſi in caſu expreſſo ingreſſus Religionis, qui ab ipſo legiſlatore eximitur, interpretante Eccleſia talem caſum eximi.

Confirmatio. Confirmatur, ſub inſtitutione matrimonij, *Geneſ.2. Matth.19.* comprehenditur matrimonium ratum, vel non comprehenditur? Si primum; ergo lex matrimonij deſignata prædictis locis matrimonium ratum comprehendit; ſed nulla alia diuina habetur matrimoniũ conſummatum eſſe indiſſolubile, quàm per illam legem, quam pro fundamento vinculi perpetui poſt conſummationem adferunt Patres, & Pontifices: ergo perinde extenditur lex hæc vniuerſalis ad matrimonium

Fundamentum indiſſolubilitatis cõprehendit ratũ matrimonium.

monium ratum, quia vbi nihil excipit, aut distinguit, nec nos excipere, aut distinguere debemus; lex autem absolutè loquitur de hoc contractu, vt est inter duos permutatio corporum: ergo sic debet intelligi.

29 Si dicas quòd non comprehendatur: ergo neque cõtractus ille matrimonij rati sortitur aliam naturam lege diuina ab aliis contractibus, secundùm iustitiam commutatiuam initis: ex quo sequuntur absurda. Primum, non erit Sacramentum, quod est contra fidem, & Tridentinum, vt suo loco dictum est; quia nullum matrimonium est Sacramentum, nisi dum fit cõtractus de præsenti, & vt est matrimonium ratum per consensum de præsenti. Imò neque matrimonia olim præsumpta valebant in facie Ecclesiæ, nisi in virtute consensus antecedentis copulam; quia Ecclesia præsumebat illã copulam non esse fornicariam, sed maritalem; proindéque præsupposuisse consensum præsentẽ maritalem, per quem sponsalia transibant in matrimonium ratum, ex quo consensu sequebatur copula, aut præsumebatur sequi; nunc autem post Tridentinum Sacramentum semper perficitur per matrimonium de præsenti, quod dicitur ratum. Quòd verò non sit Sacramentum, nisi comprehendatur sub lege matrimonij expressa prædictis locis, aut sub institutione adiuncta (negando scilicet cõprehendi sub vna, negatur consequenter comprehendi sub altera) probatur vniuersim ex doctrina tradita de hoc contractu, quà est Sacramentum legis nouæ, quia institutio Christi accessit matrimonio, vt erat contractus institutus à Deo in officium naturæ in paradiso, quod optimè declarat Tridentinum *sess. 24. in cap. Doctrinali.*

Absurda quæ sequuntur ex oppositio. Sequitur non esse Sacramẽtum.

Trident.

Matrimonij, inquit, *perpetuum, indissolubilémque nexum primus humani generis parens diuini Spiritus instinctu pronunciauit, cùm dixit: hoc nunc os ex ossibus meis*, &c. *Quamobrem relinquet homo patrem suum*, &c. *& adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna*, &c. Postea subiungens Christi declarationem *ex Matthæi 19.* qua hic contractus esse debeat duorum tantùm, iuxta primam institutionem, subdit Concilium; *Eiusdémque nexus firmitatem ab Adamo tanto ante pronuntiatum his verbis confirmauit: Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.* Tertio loco subiicit quomodo euexit contractum illum ad *esse* Sacramẽti nouæ legis: *Gratiam verò*, inquit, *quæ naturalem illum amorem perficeret, & indissolubilem vnitatem confirmaret, coniugésque sanctificaret*, &c. *sua nobis passione promeruit.* Deindè, afferit hoc Paulum *ad Ephesios 5.* insinuasse: *Sacramentum hoc magnum est*, &c.

30 *Doctrina Cõcilij.* Ex quibus Concilij verbis, & consequentia doctrinæ eidem scopo infixæ, sic argumentor; primò asserit perpetuum, & indissolubilem nexum matrimonij fuisse prædictum à primo parente verbis præfatis. Secundò, Christum eam declarasse prophetiam, *Matthæi 19.* & declarasse nexum perpetuum (tollendo scilicet libertatem repudij in lege Mosaïca permissam ob duritiam cordis Iudæorum, & alia pericula) à lege Euangelica, in qua voluit nexum manere perpetuũ, dicens, *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Tertiò, asserit Christum institutorem Sacramentorum sua passione gratiam nobis meruisse, qua naturalem illum amorem perficeret, & indissolubilem vnitatem confirmaret. Particula *illum*, refert, seu demonstrat antecedens, nempe perpetuum nexum, & indissolubilem prædictum ab Adamo declaratum, & confirmatum à Christo, esse Sacramentum, vt est in *fieri* per contractum. Tandem quartò, id insinuasse Apostolum per illa verba: *Sacramentum hoc magnum est*, &c. quibus declaratur etiam significatio mystica, ex qua tanquam ex motiuo, per institutionem Dei sortitur matrimonium perpetuitatem, & insolubilitatem nexus, ex August. *lib. de nuptijs & concupisc. c. 10. & de bono coniugali, 7. Quid*, inquit, *sibi velit tanta firmitas vinculi coniugalis, quod nequaquam puto tantum valere potuisse, nisi alicuius rei maioris quoddam Sacramentum adhiberetur*, &c.

Ergo à primo ad vltimum sequitur, nisi matrimonium ratum comprehendatur sub institutione, & lege diuina prædictis locis expressa, non esse Sacramentum, quia Christus non dedit efficaciam hanc gratiæ, nisi matrimonio, de quo præfatis locis agitur; contrariũ est contra fidem: ergo matrimonium ratum, & non consummatum comprehenditur in lege, & institutione illa generali; & consequenter est indissolubilis, & perpetuus nexus secundùm doctrinam Cõcilij, prædictionem Adami, Christi declarationem, & confirmationem, est Sacramentum, quod perficit amorem, seu societatem hanc primam generis humani (vt vocat Augustinus) naturalem, & indissolubilem vnitatem, vt dicit Concilium. Deinde, habet in se significationem sacramentalem, tam mysticam, quàm practicam, quam insinuat Paulus loco præfato. Imò omnia hæc perficiuntur in matrimonio rato, antequàm sequatur copula, quia collatio gratiæ sacramentalis, qua nexus ille amoris naturalis, & indissolubilis vnitas perficitur, & confirmatur, vt dicit Concilium, reliqua supponit in *fieri*, & eis accedit ante copulam.

31 *Consequentia ex præmissa doctrina.*

Optimè ergo docet in matrimonio rato fieri perpetuam permutationem corporum, & non temporariam, quantùm est ex vi legis vniuersalis. Imò, & vlteriùs addo ex vi vniuersalis legis, & institutionis, & Sacramenti practicè caulantis gratiam, perinde matrimoniũ ratum, & consummatum esse insolubile, & in hoc tantùm differre ratum, in quantùm contra legem vniuersalem ex priuilegio in fauorem Religionis, data est relaxatio ab insolubili, aliàs vinculo matrimonij rati; quæ non est data quoad matrimonium consummatum; sed manet subiectum legi in omni casu; ideóque magis insolubile est, quàm ratum: non comparando matrimonium ratum præcisè ad legem, sed ad priuilegium contra legem datam in casu particulari Religionis, quo sublato vtrumque eadem lege censerentur.

32 *Ratũ, & consummatũ eodem modo se habent quoad legẽ vniuersalem.*

Non ergo rectè, neque consequenter mihi videntur aliqui moderni tenentes copulam non esse de essentia, aut substantia matrimonij, asserere prædictis in locis Scripturæ citatis, tantùm intelligi matrimonium consummatum, ex eo quòd dicantur duo fieri in carne vna, quod per copulam, inquiunt, tantùm fit; quia illa loca, vt visum est, comprehendunt duos fieri in carne vna, etiam quantùm ad vinculum per matrimonium ratum, antecedenter ad copulam, vel aliàs: vnde suppetit fundamentum, ratum in quouis alio casu esse insolubile, aut esse Sacramentum institutum à Christo, aut significare coniunctionem Christi cum Ecclesia? Neque refert quòd in aliquibus locis Patres asserunt copulam facere matrimonium insolubile, quia loquuntur de matrimonio respectiuè ad

Per matrimonium ratum fieri duos in carne vna.

conuerſionem ad vitam religioſam inter fideles, quod Chriſtus manere voluit; matrimonium verò ratum, vt iam dictum eſt, ſic reſpectiuè ad priuilegium vitæ religioſæ eſt ſolubile. Sicut olim etiam fuit matrimonium conſummatum ſolubile in lege Moſaïca per repudium, vt plures tradunt, & matrimonium infidelis conuerſi ad fidem, quando alter non vult ipſi cohabitare.

33 *Explicantur Canones.*

Neque vrgent etiam quidam Canones citati à Gratiano 27. q. 2. vt *cap. Non eſt dubium*, &c. & *cap. Cùm ſocietas*, &c. quia primum citatur ex Auguſtino, qui illud nullibi docet. *Non eſt dubium*, inquit, *illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua commixtio ſexus non docetur fuiſſe*; &c. Hic textus eſt corruptus, quia vltra verborum variationem, variatur etiam ſenſus; ſic enim legitur apud Leonem: *Cùm ſocietas nuptiarum ita ab initio conſtituta ſit, vt præter ſexuum coniunctionem, haberet in ſe Chriſti, & Eccleſiæ Sacramentum, dubium non eſt eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua non docetur nuptiale fuiſſe myſterium*, &c. Ita *epiſt.* 90 aliàs 92. *ad Ruſticum, cap.* 4. loquitur de concubina, quam non facit vxorem coniunctio ſexus, quia defuit fœdus nuptiale. Vnde *ibidem* docet nuptam ſuperinductam per matrimonium concubinæ, eſſe legitimam vxorem, niſi priùs, quæ concubina fuit, per matrimonium legitimum fuerit coniuncta. Hic textus corruptus Gratiani multos decepit.

Leo Papa. *Reſtituitur Canon, eiuſque ſenſus.*

34 *Matrimonium fieri per conſenſum, non per copulam.* Ambroſius.

Ex quo ſequitur oppoſitum eius, quod intendit, nempe matrimonium non fieri per copulam, ſed per conſenſum. Quæ doctrina eſt communis Patrum, & ex ea ſequitur intentum noſtrum. Vnde Ambroſius *lib. de inſtitut. Virgin. c. 6.* & habetur *cap. Cùm initiatur, eodem. Cùm initiatur coniugium, tunc coniugij nomen adſciſcitur. Non enim deſloratio virginis facit coniugium, ſed pactio coniugalis. Denique cùm iungitur puella, coniugium eſt, non cum viri*, aliàs virili, *admixtione cognoſcitur*, &c. Idem docet Chryſoſtomus, ſeu author imperfecti operis in Matth. & habetur *cap. Omnia res, eod. matrimonium non facit coitus, ſed voluntas.* Iſidorus *lib. 9. etymolog. cap. 7.* habetur *cap. Coniuges, eodem. Coniuges*, inquit, *verius appellantur à prima deſponſationis fide: quamuis adhuc ignoretur inter eos coniugalis concubitus.* Auguſtinus *de nupt. & concupiſcentia, lib. 1. cap. 11. Coniunx vocatur à prima fide deſponſationis, quam concubitu non cognouerat Ioſeph, nec fuerat cognituras, nec peierat* (aliàs peieraret) *nec mendax manſerat coniugis appellatio*, &c. Dicit præterea fidele coniugium fuiſſe inter parentes Chriſti, mente, & non carne, id eſt, conſenſu, & non copula. Et in hoc matrimonio ipſorum aſſignat tria bona matrimonij, prolem, fidem, Sacramentum, iuxta ea, quæ *ſuperiori diſt. 2.* docuimus, nempe hoc matrimonium altiori modo, & ordinatione attigiſſe finem matrimonij, quamuis fuerit tantùm ratum. *Omne*, inquit, *nuptiarum bonum impletum eſt in illis parentibus Chriſti, proles, fides, Sacramentum. Prolem cognoſcimus ipſum Dominum Ieſum; fidem, quia nullum adulterium; Sacramentum, quia nullum diuortium. Solus ibi nuptialis concubitus non fuit, quia in carne peccati fieri non poterat, ſine vlla pudenda carnis concupiſcentia, qua accidit ex peccato, ſine qua concipi voluit, qui futurus erat ſine peccato*, &c. Hæc eadem doctrina eſt Pontificum de ſponſalibus & matrimonio, matrimonium per ſolum conſenſum verbis expreſſum contrahi. *cap. Cùm locum. cap. Cum apud Sedem Apoſtolicam. cap. Tuæ fraternitati. cap. Tua nos duxit*, &c. Ex quibus locis deducitur hæc propoſitio: *Copulam non ſpectare ad vinculum, aut eſſentiam matrimonij.* & hæc, *matrimonium fieri per ſolum conſenſum*: ergo rectè deducitur ſententia Doctoris, matrimonium ſcilicet ratum comprehendi ſub inſtitutione, & lege vniuerſali matrimonij, & ex vi eius eſſe diuina ordinatione inſolubile, licèt ex priuilegio Religionis ſoluatur, non autem ex natura ſua, aut vi legis: quia conſenſus dirigitur immediatè, & proximè ad matrimonium, quà ratum dicitur, & inducitur vinculum; illud autem eſt de natura contractus, quod ei per legem propriam competit.

Chryſoſt. *Author imperfecti.* Iſidorus. Auguſtin.

35 *Secùndum abſurdum ex ſententia oppoſita ſequèt.*

Secundum abſurdum, quod ſequitur ex doctrina hactenus impugnata, eſt, quòd ſi matrimonium ratum non eſſet lege diuina inſolubile, quòd nulla alia inſolubilitas eidem conueniret, quàm illa, quæ conuenit ei ex ratione iuſtitiæ commutatiuæ; ſed hæc ſolubilis eſt per conſenſum partium, quo ſuo iuri quiſque liberè poteſt renuntiare: ergo in ſpecie perinde maneret ſolubilis, ſicut in aliis fit, quantùm eſt ex natura iuſtitiæ, & obligationis ſequentis.

Reſponſio.

Dices Eccleſiam tribuere illam firmitatem.

Eccleſia declarat inſolubilitatè ex diuina lege, non ſtatuit ipſa.

Contrà, vt *ſuprà* dictum eſt, tale ſtatutum Eccleſiæ nullum eſt, aut extat. Sed omnis diſpoſitio refertur per modum declarationis iuxta naturam, quam ſortitur contractus ex prima eius inſtitutione, & ſecunda, per Chriſtum, à quo etiam eleuatus eſt ad *eſſe* Sacramenti nouæ legis: & ſecundùm finem, qui ei præfixus eſt à Deo inſtituente ad ſignificationem myſticam vnionis Chriſti cum Eccleſia: ergo declaratio Eccleſiæ non innititur propriæ auctoritati ſtatuenti, ſeu diſponenti talem indiſſolubilitatem, ſed cauſis præmiſſis, quas in fundamentum veritatis declaratæ adſciſcitur; quia, vt dixi, has cauſas vbique ſupponit tanquam notas, vel exprimit. Deinde, Patres exponentes hanc inſolubilitatem ad eaſdem cauſas recurrunt, & non ad auctoritatem vllam humanam. Quinimò Eccleſia ſtatuta humana legum ciuilium in præiudicium huius inſolubilitatis declarat nulla, ob diuinam legem contrariam.

Veritas declarata refertur ad cauſas, ex quibus eſt.

36 *Forma contractus eſt à Deo.*

Deinde ab eodem ſumitur forma contractus, à quo eſt eius inſtitutio, ſed inſtitutio eius eſt à ſolo Deo: ergo & forma; forma autem eius eſt ſua inſolubilitas, per quam ab aliis contractibus in ſpecie diſtinguitur, qui ſunt ſolubiles: ergo eſt à Deo, & non ab Eccleſia. Deinde, nequit dare formam, qui nequit ſupplere ipſum contractum, quia forma eſt potior pars contractus; Eccleſia autem nequit ſupplere contractum, aliàs poſſet ſupplere conſenſum, ſicut in aliis contractibus contingit, quorum materia ſubeſt directè legiſlatori: ergo nequit dare formam. Demus ergo Eccleſiam ſubtrahere hîc & nunc formam contractus matrimonij rati, & quod amplius eſt, reſcindere matrimonium illud pro futuro quantùm in ſe eſt, & ſequi copulam inter coniuges, matrimonium in eo caſu eſſet ſolubile, & non eſſet ſolubile. Eſſet ſolubile, quia formam irritaret Eccleſia, poteſtatè ſuâ vtens: non eſſet ſolubile, quia matrimonium per copulam conſummaretur; ſublatâ autem firmitate, aut perpetuitate contractus, copula ſicut non facit matrimonium, & nihil eſt

Eccleſia nequit ſupplere contractum.

Caſus.

contra

contractus, sic etiam nequit dare ei formam, aut perpetuitatem. Casus hic ponitur ad indagandum quid Ecclesia possit circa contractum.

Confirmatio. Confirmatur ergo ratio præmissa, quia Ecclesia nequit quidpiam statuere, aut immutare circa matrimonium directè, vt omnes concedunt Theologi: sed tantùm statuere circa personas,

Contractus non subest Ecclesiæ directè. quæ sunt materia remota, ipsas inhabilitando ad contractum ineundum, matrimonio autem legitimè inito subuenire nequit: ergo neque dare perpetuitatem, & formam matrimonio. Ratum autem est legitimum matrimonium, imò in eo completur totum, quod spectat ad naturam contractus, & vinculi: ergo Ecclesia nihil in hoc statuere potest, neque dare ei firmitatem, aut contrarium, &c.

37 *Probatio conclusionis à posteriori.* k *Vnde Ecclesia nunquam attentasset*, &c. Probat conclusionem à posteriori quoad secundam partem, scilicet solui matrimonium ratum per professionem Religionis: quia Ecclesia id approbat, & permittit: quin etiam declarat licitum, vt patet ex locis *suprà* citatis, cuius originem refert Alexander III. *cap. Ex publico*, &c. *de conuers. coniugatorum*, &c. ad interpretationem.

Ioannē Euangelistam non fuisse coniugatum. Exemplum, quod subdit de Sancto Ioanne Euangelista Baronius, reiicit in annum 31. Domini *tomo* 1. *Annalium*, & Toletus *in cap.* 2. *D. Ioannis*, *annotat.* 13. Maldonatus etiam *in procemio in Ioan.* sed malè ibi refertur Hieronymus *lib.* 1. *in Iouinianum*, dixisse Ioannem fuisse maritum, & virginem: nam Hieronymus id non asserit. *Petrus*, inquit, *Apostolus, Ioannes Apostolus, maritus & virgo. Sed Petrus Apostolus tantùm*, &c. *Ioannes Euangelista*, &c. verba illa, *maritus*, & *virgo*, non copulatiuè, sed diuisim referuntur; vt sensus sit Petrum fuisse maritum, Ioannem virginem, & inde prærogatiuam amplioris gradus Euangelistæ conuenisse Ioanni, quem virginem in antecedentibus probat. Author autem sententiæ præmissæ fuit Beda *in Prologo in Ioannem*. Et Rupertus *in cap.* 2. quam dicit fuisse communem author procemij *in tractatus Beati Augustini in Ioannem*, & satis vulgaris est, sed non vera, vt *ibidem* probat Baronius ex Augustino, Hieronymo, Ignatio, *epistola ad Philadelphios*. Putarem tamen à Græcis emanasse primum, qui epistolam Ignatij corruperunt in fauorem incõtinentiæ suorum ministrorum: quod notat etiam Baronius *tom.* 1. anno Christi 57. qui post Petrum addunt etiam Paulum, & cæteros Apostolos; quod falsum est; vt idem rectè probat præfato loco.

Vocatus à nuptijs Simon Apostolus. Cæterùm ad propositum facit, quòd ille, qui vocatus fuerit à nuptiis, dicitur fuisse Simon Chananæus Apostolus, vt tradit Nicephorus *lib.* 8. *hist. cap.* 30. & approbat idem Baronius. Hic viso miraculo conuersionis aquæ in vinum secutus est Christum. Aliquem autem fuisse cognatum Christi videtur ex facto, quia alioquin neque Virgo, neque Christus vocaretur ad nuptias, Simonem autem fuisse cognatum Christi ex Virgine constat. Exemplum inde perinde valet, quamuis non in Ioanne contigerit. Alia exempla Sanctorum, quæ subiungit Scholiastes, fauent.

38 *Congruitas facti.* l *Hæc autem relaxatio*, &c. Congruitatem relaxationis huius probat, quia minus bonum in maius commutare congruum, sicut & obligationem ad minus, in obligationem ad maius: quod intelligitur, secluso præiudicio notabili tertij: vnde cessat instantia de matrimonio consummato: quia Christus noluit, inferre præiudicium graue coniugi, aut proli, seu detrimentum: & cum ista expressione alij Doctores proponunt hanc rationem, quam etiam ex scopo discursus comprehendit Doctor. Quod autem subiungit de eminentia virginitatis, & superare statum matrimonij, patet ex loco allegato, & communi Patrum sententia contra hæreticos damnantes virginitatem, & cœlibatum. Item in locum citatum Matthæi, etiam *in* 1. *ad Corinth. cap.* 7. ac nouissimè tandem ex Tridentini definitione *sess.* 24. *can.* 10. fructum centesimum virginitatis, de quo Doctor, tradit Hieronymus *lib.* 1. *contra Iouinianum*, *cap.* 1. *& in Apologia ad Pammachium*, *cap.* 1. Athanas. *in epist. ad Amman.* Theophilus Antiochenus *lib.* 2. *Apologiarum in Marcum.*

Non extenditur ad matrimonium consummatum.

Dignitas virginitatis super statu coniug.

m *Si quæras an illa indissolubilitas cõueniat*, &c. 39 Quærit an per rationem Sacramenti conueniat matrimonio illa indissolubilitas? Intelligit Sacramentum propriè dictum, quod est legis nouæ. Et respondet primò hanc insolubilitatem *Matrimoniũ qua lege insolubile.* fuisse adiunctam matrimonio in lege naturæ, & Christum potuisse in lege Euangelica etiam instituisse contractum insolubilem, etiamsi matrimonio non adiunxisset Sacramentum; quinimò potuisse adiunxisse Sacramentum retento libello repudij legis Mosaïcæ, per quem erat solubile matrimonium etiam consummatum. Docet ergo hanc insolubilitatem conuenire matrimonio à Domino, superiori legislatore, qui voluit matrimonium vniri pro semper, & sic pro semper tenere inter coniuges, nisi in casu præmisso, quo ipse dispensauit: hoc autem patet ex dictis; & confirmari potest, quia si contrahatur matrimonium, etiam ratum, per expressam determinationem temporis, vt per annum, vel cum hac, *donec inueniam aliam, quæ magis placet*, *Confirmatio.* erit nullus contractus *ex cap. finali de conditionibus appositis*: ergo matrimonium non est temporarium ex natura sua, vt legi subest, sed includit permutationem perpetuam.

Ex prima institutione insolubile est.

Sensus autem Doctoris, & intentio est, insolubilitatem matrimonij fundari in diuina ordi- 40 *Explicatur sententia Doctoris.* natione, non in Sacramento, neque etiam in contractu seorsim sumpto: non negat tamen quin hæc ordinatio admittat motiuum significationis sacramentalis, tanquam causam finalem, ex qua inducta est perpetuitas, loquendo de Sacramento latè sumpto, vt scilicet matrimonium significat coniunctionem Christi cum Ecclesia: in quam rationem vbique Augustinus refundit hanc perpetuitatem, nempe vt in causam finalem: nam hæc ipsa significatio non conuenit matrimonio, nisi ex diuina ordinatione; & in casu, quo Christus non veniret in carnem, non conueniret, quia sic esset significatio falsa, aut difformis, non subsistente significato. Conuenit etiam eadem perpetuitas matrimonio, secundariò tamen, vt est Sacramentum nouæ legis, vt patet ex Tridentino; quæ ratio adiecta est contractui, vt perficeret amorem naturalem, & confirmaret indissolubilem vnitatem eius, vt ait Concilium.

Cæterùm licèt ex his motiuis tanquam causa finali, conueniat insolubilitas Matrimonio, 41 primario tamen & simpliciter ei conuenit à causa superiori instituente, & efficiente principali, à qua etiam matrimonium sortitur vtram-

A cauſa efficiente prima ideò ineſt inſolubilitas.

que ſignificationem. Sic etiam in ſignis Sacramentalibus cæteris eſt diſtinguere efficaciam, aut ſignificationem, reſpectiuè quidem ad finem particularem cuiuſque, ſed vt ineſt per inſtitutionem à cauſa ſuperiore. Et quamuis explicare

Exemplum de Sacramentis.

liceat per finem Sacramenti ipſam efficaciam, & rationem formalem eius, tanquam à termino ſpecificante: tamen efficacia originaliter refertur ad cauſam principalem, à qua ineſt efficacia ad finem ab ipſa præfixum. Hoc modo S. Auguſtinus exponit formam contractus, nempe inſolubilitatem ex natura rei ſignificatæ, vnionis ſcilicet Chriſti cum Eccleſia. Et Tridentinum perinde docet adiunctam eſſe gratiam ſacramentalem contractui ad perfectionem, & confirmationem eius, vt repræſentat illam vnionem perfectiùs, quò magis ipſe contractus per hanc rationem eleuatur ad perfectiorem ſtatum ſupernaturalem. Vtrumque autem horum eſt à cauſa efficiente, & eleuante contractum.

Sententia legiſperitorum rejicitur.

Ex quibus patet communis ſententia Theologorum contra Iuriſtas aſſerentes inſolubilitatem hanc conuenire matrimonio rato ex Iure Eccleſiaſtico, & conſequenter ſolubilitatem in ordine ad ingreſſum Religionis ex eodem Iure conuenire, quos magno numero citat Sanchez *lib. 2. diſput. 13.*

42

Dubium. An poſſit Pontifex diſpenſare in voto? Sententia negatiua.

Dubium ſupereſt, an poſſit Pontifex diſpenſare in matrimonio rato, ſiue ex cauſa, ſiue non ſuppoſita cauſa? Negatiuam partem tenent plures Theologi, inter quos primus citatur à modernis noſter Doctor. Eam tenent communiter antiqui Theologi, & conſequenter qui dicunt inſolubilitatem Iuris eſſe diuini naturalis. Eam docet Paludanus *in 2. diſt. 27. quæſt. 1. art. 2. & quæſt. 3. art. 3.* Almainus *de poteſtate Eccleſiæ, c. 15.* Victoria *in Summa.* Sotus *lib. 7. de Iuſtit. & Iure quæſt. 1. & præfata diſt. 27. quæſt. 1. art. 4.* Corduba noſter *lib. 1. qq. quæſt. 25. & quæſt. 11.* Aragon. *2. 2. quæſt. 88. art. 11.* & plures alij etiam ex Iuris interpretibus.

Sententia affirmatiua.

Secunda ſententia eſt affirmatiua, quam conſequenter tenent omnes, qui dicunt inſolubilitatem matrimonij rati eſſe Iuris Eccleſiaſtici. Eandem docent communiter plures moderni, vt Anton. *3. part. tit. 1. cap. 2.* Caietan. *tom. 1. Opuſcul. tract. 18.* Sanchez *diſp. 14. lib. 2.*

43

Non rectè citari Doctorē pro ſententia negatiua.

Quantùm ad citationem Doctoris factam pro prima ſententia, non ſubſiſtit, neque vera eſt, quia in toto hoc paragrapho, vt patet per ſingula, quæ iam explicuimus, non tractat caſum, ſed diſſerit quo Iure conueniat matrimonio rato eſſe inſolubile, reſoluens conuenire Iure diuino poſitiuo, & ex alia parte dicit eximi caſum profeſſionis in Religione. Rationem autem adducit à poſteriori, quia aliàs nunquam Eccleſia licentiaret ad Religionem coniugem, poſt matrimonium ratum, niſi Chriſtus ita voluiſſet, ſumens fundamentum relaxatæ legis à Chriſto ex praxi Eccleſiæ, & præcisè diſſerit de ſolubilitate matrimonij reſpectiuè ad hunc caſum tantùm; à contrario ergo ſenſu perinde diceret ipſe, ſi vidiſſet in praxi aliquam diſpenſationem Pontificis in matrimonio rato, aut Eccleſiæ, vt in omnibus ſimilibus ſuſtinet interpretationem legis diuinæ, iuxta ſenſum Eccleſiæ, & praxim. Et hoc ſupponit prædicta eius ratio, ex qua colligit relaxationem matrimonij in fauoré Religionis, quia ab Eccleſia id practicatur. Nó extant autẽ inter Canones, aut decreta, quæ ante Doctorem fuerunt in vſu Eccleſiæ, talis diſpenſatio, & ſic non fuit occaſio eius aſſerendæ, aut etiam differendi de hoc caſu, ſicut fuit in aliis, vt *ſuprà diſt. 27.* diſpenſationem Gregorij ſuſtinet de miniſtro Confirmationis, vt ibi viſum eſt.

Doctor legem diuinam interpretatur iuxta vſum Eccleſiæ.

Poſteriores Pontifices vſi ſunt hac poteſtate. Martini V. & Eugenij I V. diſpenſationes allegat S. Antoninus à ſe viſas. Nauarrus in Summa Latina *cap. 22.* refert ſe impetraſſe ter, vel quater talem diſpenſationem factam à Paulo I I I. & Pio I V. Caiet. verò ſuo tempore ſæpiùs fuiſſe diſpenſatum. Henriquez ait vna die Gregorium X I I I. diſpenſaſſe cum vndecim.

Poſſe diſpenſari & fuiſſe diſpenſatum in rato.

His ergo ſuppoſitis, & aſſiſtentia Spiritus ſancti, per quam Pontifices in regimine Eccleſiæ dirigũtur infallibiliter, tollitur dubium, & ſequenda eſt affirmatiua; hanc autem poteſtatem habet Pontifex ex plenitudine poteſtatis: & ſicut matrimonium ratum cedit voto Religionis emiſſo ſolemniter, in quo tamen ex principiis Doctoris *infrà diſt. 38.* diſpenſari poteſt, à ſimili etiam eius poteſtas extenditur ad matrimonium ratum, quod minoris vinculi eſt.

44

Poteſtas diſpenſandi ſuſtinetur.

Obiicies, Pontifex non poteſt immutare Sacramentum, quod annexum eſt matrimonio: ergo neque diſpenſare.

Obiectio.

Reſpondetur negando conſequentiam, quia Sacramentum natura ſua eſt tranſiens, & ſic non impedit diſpenſationem.

Soluitur.

Dices. Non poteſt Pontifex, aut Eccleſia immutare naturam contractus directè: ergo etiam neque contractum initum relaxare; omnis enim res per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem ſoluitur: ergo à contrario ſenſu nequit ſolui niſi per eaſdem cauſas, per quas naſcitur.

Replica.

Reſpondetur negando conſequentiam. Diſparitas eſt, quia vinculum hoc Iure diuino annexum eſt conſenſui legitimo, & mutuo, neque aliter induci poteſt: ſicut neque poteſt Pontifex directè inducere alicui obligationem voti perſonalis, neque iuramenti, quæ annexa eſt propriæ promiſſioni, quamuis horum obligatio poſſit ab ipſo tolli, licèt vtrumque ſit Iuris diuini, & annexum proprio conſenſui. Ex quo patet ad probationem allatam ex regula Iuris, quæ eſt Chryſoſtomi, ſeu auctoris operis imperfecti *in Matth. hom. 32.*

Soluitur.

Obiicies ſecundò. Nequit Pontifex diſpenſare in matrimonio conſummato: ergo neque in rato.

45

Obiectio.

Reſpondent quidam Canoniſtæ negando totum, ſed malè, vt benè probat Couar. *2. decret. 2. part. cap. 7.* & communis Doctorum; negatur ergo conſequentia, quia Chriſtus hanc poteſtatem non tribuit Eccleſiæ, vt matrimonium conſummatum diſſoluatur in præiudicium prolis, ſiue ſequatur, ſiue non ſequatur proles: quia caſum non reſpicit lex vniuerſalis, ſed diſponit abſolutè; in propoſito autem id congruè factum eſt in fauorem prolis. Alij dicunt matrimonium conſummatum ſignificare in effectu vnionem Chriſti cum natura humana, quæ inſolubilis eſt, poſt Innocent. *cap. de Bigamis.* ſed hoc accommodatè dicitur propter inſolubilitatem, quæ ipſi ex lege vniuerſali non relaxata competit, per ordinationem Chriſti in nouo Teſtamento. *Matth. 19.* reuocantis libellum repudij permiſſum in lege Moſaïca.

Conſummatum non poſſe diſpenſari.

Petes

46 *An requiretur causa? Resp. Requiritur causa dispensandi.*

Petes an requiratur causa vt dispensatio Pontificis sit valida?

Respondetur non posse eum, sicut neque in voto, dispensare sine causa, quia (omissa sententia Iuristarum, quam iam reiecimus, qui dicunt insolubilitatem matrimonij rati esse Iuris humani) nequit Pontifex vti potestate dispensatiua in lege diuina illa, quæ eius dispositioni hîc & nunc subiicitur, nisi vt fidelis dispensator in ædificationem, & interueniente iusta causa, aliàs non ratificatur talis dispensatio à Deo, qui potestatem tribuit in ædificationem, & non in dissipationem, aut destructionem. Varias causas huius dispensationis assignant Doctores, vt scandalum, imparitatem qualitatis, pericula ex odio, & diffidiis, lepram, allegationem non habiti consensus; sed res hæc iudicio dispensantis relinquitur; vniuersaliter autem videtur sufficiens causa impotentia superueniens matrimonio rato contracto, & quidquid sufficit ad relaxandum votum solemne Religionis, vel etiam annexum Ordini sacro; non videtur sufficiens consensus mutuus, nisi alia alia legitima causa subsistat.

Causa sufficientes dispẽsandi.

47 *Non posse lege vniuersali annullare matrimoniũ ratum.*

Ex his sequitur quòd matrimonium ratum neque possit Pontifex vniuersali lege annullare, aut facere vt matrimonio consummato superuenienti cedat, quia Iure diuino tenet matrimonium ratum, quod vnius est cum vna; ac proinde impedit Iure diuino matrimonium cum altera, donec dirimatur; ex alia autem parte potestas Pontificis tantùm exerceri potest in casu particulari & necessario, & sufficiente, extra quem non est concessa. Sequitur secundò rectè, & rationabiliter Ecclesiam statuisse tempus bimestris coniugibus ad deliberandum de ingressu Religionis. *c. Ex publiquo, &c. de conuersione coniugatorum.* quia intra id tempus, spatium idoneum conceditur deliberandi, neque grauatur pars alterutra ex tali dilatione consummationis matrimonij; quando enim Ius in re fauorabili præscribit certum tempus, cuius initium determinatur, debet ab initio computari de momento in momentum. *l. 3. ff. de minor*, &c. sic etiam tempus probationis præscriptum à Tridentino *sess. 25. de regul. cap. 15.* debet computari, & tempus obligationis alterius rei debet etiam à momento inceptionis computari continuè; quia ille est modus vulgaris.

Tempus deliberandæ Religionis concessum coniugatis ante consummatum matrimoniũ.

Eius suppuratio.

Tempus probationis.

48 *Tempus aliquando à Iure præscribitur.*

Distinguendum etiam est, quando tempus præscribitur à Iure sine ministerio iudicis, & quando præscribitur dependenter à ministerio, & arbitrio iudicis: quia in priori casu sicut iudex non est supra legem, ita nequit præscriptum tempus in lege restringere, aut dilatare: secus est in secundo casu, si subsit causa legitima, & interpellatur eius officium: quia ideò tum lex admittit arbitrium iudicis, vt in casu prouidere possit: tale autem est bimestre designatum, *cap. Ex publico*, vt docet ibi glossa, & tenet Nauarr. *in Summa, cap. 16.* Manuel *tom. 1. Summæ cap. 242.* quamuis de facili non debet iudex à termino præscripto legis recedere. Intra illud tempus quando coniuges non cogitant, neque se disponunt ad ingressum Religionis, probabile est secundùm aliquos teneri alterum petenti consummationem matrimonij consentire ex natura contractus, de præsenti obligantis; quia ille terminus in fauorem Religionis concessus, non præscribitur, quando deest animus, & deliberatio; quia hæc tantùm suspendunt ius vtendi, quod ex contractu præsenti acquiritur, nisi consentio præcesserit in oppositum, aut consuetudo; aut certè aliqua alia causa, quæ alias excusat à redditione debiti, & hoc maximè verum est, si periculum continentiæ in altero petente subsit: nam quod lex præscribit in fauorem Religionis, quando de ea nihil consultatur, aut intenditur, non censetur velle id decernere in præiudicium, aut periculum partis non subsistente fine, ad quem præscribit, & hoc consonat Apostolo *1. ad Corinth. 7.* Oppositum huius à pluribus aliis cum D. Thoma *in 4. distinct. 27.* tenetur *quæst. 1. art. 3. quæstiunc. 2. ad 2.* & probabiliter etiam: quia illud tempus potest dici concessum absolutè in fauorem Religionis si in casu interim cogitet de Religione, & consilium capessat, vt *infrà* etiam Doctor tenet.

Sententia probabilis.

Aliqui dicunt intra tempus bimestris teneri alterum coniugem profiteri, ne fiat præiudicium parti, si addatur annus præterea à probationis supra bimestre, quo exspectare debet. Contrarium est magis commune & verius: quia *cap. Ad Apostolicam, &c. de regularibus*, &c. datur nouitio annus integer probationis, vt experiatur Religionem, cui non præiudicat matrimonium contractum, imò non derogat dispositioni legis ordinariæ, & ipsum matrimonium, quod dirimitur per professionem ingredientis hanc conditionem tacitè includit, qua excipitur redditio debiti vsque ad tempus idoneum, & vtriusque conditio est par. Hæc sententia maximè fundatur post statutum Tridentini *sess. 25. cap. 15.* vbi statuit legem vniuersaliter negatiuam de professione facienda ante annum expletum nouitiatus, ac proinde excludit omnes casus. Alij dicunt excipi hunc casum, aut non comprehendi, ac proinde debere intra illud bimestre ingredientem profiteri, quamuis etiam non peruenerit ad annum 16. ætatis, alioquin esset intolerabile præiudicium parti expectare sponsum, v.g. si duodecim annorum ingressa sit, per quatuor annos, ac proinde Concilium non voluisse præiudicare, aut comprehendere hunc casum. Hæc etiam probabilis est, quia lex specialis *cap. Ex publico* non videtur comprehendi sub generali Tridentini; quam tenet Nauarr. quem sequitur etiam Cordub. *in qq. quæst. 38.* & Henriquez *lib. 13. de excommunic. cap. 40.* docent professum in Religione mendicante, & translatum ad Monachalem, posse ante annum profiteri ex dispositione *cap. Ad Apostolicam*, &c. *de reg.* cui non censetur derogare Tridentinum.

49 *Variæ sententiæ circa præscriptum tẽpus probationis in hoc casu.*

Sed quid dicendum, quando copula vi extorquetur ante illud bimestre, an sponsa violentiam passa possit ingredi Religionem? Non posse ingredi tenent Archidiaconus *cap. finali, dist. 11.* Hostiens. *in Summ. tit. de conuers. coniugat.* & fauet Couarr. *in 2. part. decret. cap. 7.* Probabiliorem censet Durandus *distinct. 27. quæst. 2.* Probabilem autem Sotus *quæst. 1. art. 4.* & alij plures. Ratio est; quia iam consummatum est matrimonium. Sententia contraria est probabilior, nisi sequatur proles, quæ alioquin sine matre educari commodè nequit, quia dolus nemini debet patrocinari, aut quis iure suo priuari sine propria culpa. Ita Paludanus *distinct. 27. quæst. 3. art. 2. conclus. 1.* Sanchez *lib. 2. disput. 22.* & alij. Peccat autem sponsus inferens violentiam, & probabiliùs mortaliter, quia statuit impedimentum

50 *Quid in casu violentia adhibita?*

sponsæ,

ſponſæ,ne vtatur ſuo iure in re graui. Quando verò cenſetur matrimonium conſummari,docet Sanchez *lib.2.diſput.21.*

51 n *Ex iſta ſolutione ſequitur corollarium notabile,*&c.Hæc doctrina deſumpta eſt *ex cap.finali, de conditionibus appoſitis*,vbi explicantur hæ tres conditiones, quas proponit Doctor. & 32. *q.2. cap. Solet quæri*, &c. quam tenent communiter expoſitores, & Sententiarij *diſt.* 29. Ratio eius optimè aſſignata eſt à Doctore,quia iſti contractus tenent ſub his conditionibus,& non aliter; quæ conditiones voluntati Dei, & legi ſtatutæ matrimonij repugnant, ideóque reddunt contractum nullum;quinimò in genere,omnis conditio repugnans contractus ſubſtantiæ facit irritum,in cõtractu autem matrimonij obligat vinculum, cuius forma eſt perpetuitas, vt diximus: ideò nequit induci ad tempus tantùm contra formam ſubſtantialem eius;fides etiam, & proles virtualiter includuntur in ipſo contractu, ideò nequit tolli ad hæc obligatio ſtante contractu valido ſubſtantialiter. Sicut ergo ex inſtitutione Dei contractus matrimonij debet fieri ſub oppoſitis conditionibus; ita hæ conditiones appoſitæ irritant matrimonium.

De conditionibus appoſitis cõtra ſubſtantiã contractus.

Irritant matrimonium.

Ratio huius.

52 Intelligitur etiam concluſio de conditionibus iſtis, potiſſimùm vt ſunt de futuro, quia id præ ſe fert textus,& exempla,& ratio aſſignata,quatenus ſuſpendunt contractũ,& in ſe repugnant ſubſtantiæ obligationis, quæ induci debet, ſeu iuri, quod quiſque acquirit in alterum. Vnde conditiones illæ, ſi ſunt de præterito, habentur pro turpibus,& non adiectis, & valet matrimonium. Aduertendum tamen ſi conditio,quæ eſt de præterito, & præſenti, ita trahantur in pactum,vt afficiunt matrimoniũ pro futuro, tunc induere conditionis futuræ naturam. vt ſi quis dicat: Contraho tecum ſi venena ſterilitatis habes, quibus vtaris, & vt eis vtaris: regula ergo generalis eſt,quotieſcumque trahitur in pactum conditio repugnans bono matrimonij, ſiue ſit vinculum, ſiue fidei, ſiue prolis, irritare matrimonium, vt alligatur contractus tali conditioni ex vi ipſius contractus, & pacto explicito, & in vim obligationis, & dum ſimul conditiones concurrunt cum matrimonio,quantùm ad obligationem etiam ad ipſas conditiones. Quòd ſi non concurrunt cum matrimonio,ſed ante contractum matrimonij debeant impleri, tunc non vitiant matrimonij contractum, ſed habentur pro non adiectis, & contractus abſolutè,qui ſequens eſt, initur independenter ab ipſis.

Conditio de præſenti, & præterito quãdoque induũt rationem futuræ.

Conditiones irritantes debent concurrere ad contractum vt fiat nullus.

Aduertendum præterea,ſi cõditio contra bonum matrimonij mente retenta non trahatur in pactum,non vitiare matrimonium;quæ eſt communis ſententia. Ratio autem eſt, quia contractus non procedit à tali intentione,quà maligna eſt, & tacetur, ſed vel ab alia intentione legitima concomitante, vel certè ab eadem intentione ſubſtantialiter, quà inducit obligationem, vt verbis eſt expreſſa reſpectiuè ad alterum. Vnde conſenſus verbis expreſſus eſt legitimus inducens obligationem, & non mente retentus; ſic illa intentio ea parte, qua non exprimitur, non facit ad contractum,neque illum vitiat. Ex hoc communiter Doctores aſſerunt contrahi validè matrimonium ab eo,qui intendit illud non conſummare,quando illam intentionem non trahit in pactum externum. Et ſic conſequenter dicunt Beatiſſimam Virginem contraxiſſe abſolutè matrimonium, cum intentione tamen ſeruandi voti, quam verbis non expreſſit.

Debent exprimi in contractu.

Ratio.

Intentio non expreſſa non vitiat.

Dubium tamen controuerſum inter Doctores eſt, ſi conditio honeſta expreſſa in contractu illum irritet;vt,contraho tecum ſi voueris caſtitatem, aut Religionem. Valere matrimonium docet Paludanus *diſt.30. quæſt.2. art.1. concluſ.2.* Abulenſis *quæſt.32. in cap.30.Numer.* Barbatius *cap.finali,de precarijs.* Supplementum Gabrielis *diſt.28.quæſt.1. art.3.dub.1.* Imola *in leg. vbi ita donatur.ff.de donat. cauſa mortis.* Vaſquez *tom.2. in 3.part.diſp.123.* Contrariam ſententiam communiùs tenent Doctores. D.Thom.*in 4.diſt.28. quæſt. vnica, art.4.ad 3.* D. Bonauentura citatur pro *eadem diſt.quæſt.vltima*, & alij, quos breuitatis cauſa omitto. Vide Sanchez *lib.5. diſput.11.* Henriquez *lib.11.quæſt.de matrimonio,c.4.*Nauar. *lib.4. conſ.de ſponſalibus,conſ.18.* Couarruuias *in 4.decret.2.part.cap.43.*

53 *An conditio honeſta irritet matrimonium.*

Sententia negans.

Sententia affirmans.

Quid autem in hoc ſentiat Doctor, non ſatis liquet, quia hîc agit de conditionibus turpibus contra finem matrimonij; in quæſtione autem ſecunda præcedentis diſtinctionis magis fauet primæ ſententiæ;quia tum in reſolutione ſecundi articuli aſſerit Beatam Virginem emiſſo voto abſoluto virginitatis conſenſiſſe in matrimonium cum Ioſepho,& conſequenter tranſtuliſſe poteſtatem ſui corporis in ipſum quantùm ad ius,non autem quantùm ad vſum,quia vſus ille fuit impeditus per votum, ac proinde non potuit conſentire in vſum. Exempla etiam quibus probat id licitum, & validum eſſe, eò tendunt, vt oſtendatur ius mutuum in corpora ſeparari poſſe ab vſu, etiam illæſa iuſtitia, in reſponſione autem ad vltimum licèt fauere videatur ſecundæ ſententiæ, inquantùm dicit traditionem mutuæ poteſtatis fuiſſe quoad vſum, ſi peteretur, quamuis certum fuit, non fore vt vnquam peteretur: tamen intelligit finem mutuæ traditionis, non autem conſenſum in vſum, quia obligatio ex contractu inſurgens ordinatur ad vſum tanquam ad actum ſuum legitimũ, quamuis contingere poſſet legitimè impediri ipſum vſum, vt fuit impeditus in Virgine iuxta dicta ratione voti, vt non potuerit conſentire in copulam in ſe,neque etiam in cauſam eius,hoc eſt obligationem vinculi non impeditam in executione, vel quoad vſum, vt infert ius proximum reddendi, & petendi debitum.

Quid ſenſerit Doctor?

54 Sequitur ergo prima ſententia magis ex mente Doctoris,& principiis eius inhæret,oppoſitis fundamento ſecundæ ſententiæ, quibus probat ſeparationem iuris poſſibilem ab vſu. Quamuis autem dicat conſenſiſſe Virginem in matrimonium, & per conſequens in vſum, ſi peteretur, intelligi debet modo dicto, hunc conſenſum fuiſſe tantùm quoad ius, non verò quoad vſum ſuppoſita reuelatione, qua conſenſus eius purificabatur ab vſu. Aliud enim eſt conſentire in ius, quæ eſt mutua tranſlatio ſpecificatiuè, & aliud conſentire in ipſum, vt executione non impeditur, quia non potuit conſiſtere conſenſus hoc modo in mutuam tranſlationem ſine voti tranſgreſſione, vt ibi probatum eſt; neque talis conſenſus coniungi potuit cum voluntate abſoluta, & expreſſa ſeruãdi voti,ad quam tenebatur Virgo. Præterea, *in hac diſtinctione,§.Contra hoc,ſi matrimonium eſſet conſummatum*,&c.Docet matrimonij vinculum manere in conuerſis poſt conſummationem, non autem matrimonij

Doctor prima ſententia magis fauet.

rati,

rati, & vtrumque horum refert ad diuinam institutionem, supponens vinculi insolubilitatem ex ea esse, non verò ex copula: ex quibus patet eum sentire ius vinculij matrimonialis separare ab vsu.

55 *Probatur prima sententia.* Probatur ergo sententia prima, contractus matrimonij non irritat votum antecedens castitatis, aut Religionis: ponamus tale votum in vtroque coniuge præcessisse, & contrà votum castitatis in Religione emissum irritat matrimonium ratum, & soluit ex lege; ergo etiamsi tale votum trahatur in pactum, non irritat matrimonium. Probatur consequentia, votum vtriusque coniugis impedit vsum matrimonij, siue ante, siue post matrimonium concipiatur, loquendo de voto simplici: ergo potest stare vinculum cum tali voto, etiamsi trahatur in pactum. Probatur consequentia; quia conditio Iure inclusa, si exprimatur, non derogat contractui, quia eandem vim habet siue teneatur, siue exprimatur, vt hæc, *contraho tecum ea conditione vt non tenear ad debitum, si adulterium admiseris: contraho tecum ea conditione, vt liceat mihi intra bimestre ingredi ad Religionem ante matrimonij consummationem*, &c. Illæ conditiones lege importantur ipsius contractus, & ideò expressæ non irritant matrimonium: ergo etiamsi addantur conditiones seruandæ castitatis, vel ingrediendi Religionem absolutè, non irritant matrimonium.

Votum non derogat vinculo.

Includitur ipsa lege in contractu.

56 *Confirmatio.* Confirmatur, qui scientes votum mutuum castitatis, aut Religionis, & non exprimentes in contractu validè contrahunt ex secunda sententia; sed contractus non tollit impedimentum mutuum non petendi, & non reddendi debitum: ergo perinde valebit contractus, etiamsi illud impedimentum exprimatur. Probatur consequentia, quia mutua translatio ius tribuit de nouo ratione contractus, quod habent coniuges eo modo, quo haberent idem ius, si præmisso matrimonio ex communi consensu vouerent; in hoc autem casu esset impeditus vsus manente vinculo mutuo: ergo etiam supposito impedimento, quo ipsi renunciant iuri suo, potest ex pacto seruandi voti, etiam iniri vinculum illud: haberet autem vinculum illum effectum, vt neuter, etiam dispensato voto, posset contrahere cum altero.

Votum non expressum impedit vsū.

Secunda ratio. Separari vsū posse à dominio. Præterea, vsus & dominium in matrimonio diuersa sunt, vt patet: quia in matrimonio consummato superueniente adulterio, vinculum, seu dominium manet idem, & insolubile; vsus tamen sequens deperditur, vel hoc modo, vel per professionem vtriusque in Religione. In matrimonio rato acquiritur de præsenti ex vi contractus dominium, non tamen acquiritur vsus, vsque dum transeat bimestre: vnde qui violentiam inferret ad vsum matrimonij extorquendum ante illud tempus, faceret iniuriam coniugij: ergo etiam potest quis acquirere dominium non acquisito vsu, tam quoad tempus, quàm etiam in perpetuum: nam si ad tempus separantur, possunt etiam ex natura impedimenti separari semper, si impedimentum est perpetuum.

57 *Soluitur obiectio ex capitulo finali de cōd. appositis.* Ad caput illud finale de conditionibus appositis respondetur, conditiones ibi assignatas opponi contrariè fini matrimonij, ac bono; ac proinde irritare contractum: conditiones autem honestæ castitatis, & Religionis opponuntur negatiuè tantùm, quia est cessio iuris proprij, quantùm ad vsum coniugij, quæ est in potestate coniugum; neutri enim debetur vsus, nisi in quantùm petit debitum, cui petitioni potest ipse renuntiare ex motiuo perfectionis virtutis, vt Religionis, aut ex motiuo castitatis; ac proinde conditiones expressæ non derogant fini matrimonij contrariè, sicut conditiones, quas enumerat Pontifex *in illo capitulo finali*: & possunt etiam post matrimonium sine peccato de communi consensu apponi; non ita conditiones contrariæ. Possunt etiam iuxta sententiam oppositam mente intendi, dum contrahitur, sine peccato, quamuis non in pactum adduci: sed hoc ipsum confirmat nostram sententiam: quia si ita votum antecedens matrimonium impedit vsum matrimonij, vt contrahens cum intentione non vtendi sic teneatur contrahere propter obligationem voti, sequitur etiam in pactum posse hoc deduci, quia eatenus conditiones contrariæ matrimonio sunt contra substantiam eius, quatenus destruunt consensum requisitum ad matrimonium, vt deducuntur in pactum per appositionem contrariæ & prohibitæ à lege. Sed conditio honesta, de qua loquimur, non prohibetur lege matrimonij: ergo si deducatur in pactum, perinde erit.

Conditio contraria, & negatiua aliter opponuntur matrimonio.

Neque contra hoc est irritari matrimonium per talem conditionem, *contraho tecum ita vt non tenear reddere debitum, & vt tenearis non petere.* Hæc conditio irritat contractum: quia contractus debet compleri in toto suo iure, quando non subest impedimentum quod de lege tenet, quale est votum castitatis, & Religionis: conditio autem non reddendi debitum, & non petendi, ex solo fine libertatis expressa, & detrahendæ obligationis, quæ ex contractu sequitur, non autem ad finem virtutis, aut perfectionis sequendæ, æquiualet contrariæ, quia lex Superioris non admittit talem conditionem, nisi reddatur honesta per alium finem, quem ipsa lex præfert vsui matrimonij.

Obiectio soluitur.

Conditio adiecta debet esse honesta.

58 *Obiectio.* Obiicies. Vsus matrimonij est ex iustitia: ergo conditio prædicta, quæ deducitur in pactum, est contra substantiam matrimonij, quia ex iustitia & pacto impedit ius, seu dominium, quod acquiritur per contractum.

Soluitur. Respondetur acquiri dominium per contractum aliquando separatum ab vsu: quia tantùm quis transfert dominium in alterum, in quantùm consentit in alterutrum, & potest consentire. Vnde si vsus sui corporis est impeditus per votum, non transfert dominium sui corporis, nisi sub hoc onere: transfert enim vt potest, & non aliter. Vnde sicut ex vi contractus de præsenti transfertur dominium suspenso vsu de lege vsque ad spatium bimestris (etiam de iustitia: quia alioquin inferens vim intra illud tempus non peccaret contra iustitiam) ita etiam hæc conditio expressa in pacto non derogat matrimonio, aut permutationi dominij, quamuis separetur ab vsu ex Ecclesiæ determinatione, quæ illud spatium tribuit consultandæ Religioni: sed lex Dei etiam admittit impedimentum voti, quod natura sua perpetuum est: ergo etiam adiecta conditione voti valebit matrimonium quantùm ad translationem dominij, & non vsus, quæ separari possunt.

Translatio rei cum suo onere non derogat iustitiæ.

Replica. Dices separationem vsus à dominio quoad breue tempus non ita obstare fini, aut bono matrimo

matrimonij, ſicut ſeparatio perpetua: ergo non eſt par ratio.

Soluitur. Reſpondetur negando conſequentiam, quia ex natura contractus, quo acquiritur dominium, ſtatim perinde ſequeretur vſus, ſeu ius ad debitum exigendum, ſi eſſent diuina inſtitutione inſeparabiles, & conſequenter Eccleſia non poſſet ſtatuere impedimentum vſus præſentis: quod ergo Eccleſia ſtatuere poteſt quoad tempus ſecundùm legem Dei, hoc ipſa lex diuina ſtatuit in fauorem Religionis, & caſtitatis perpetuum, quod non derogat dominio in rem, cuius vſus à dominio ſeparari poteſt. Vnde & votum ſuperueniens matrimonio, non obſtante dominio, & obligatione, & ex eo velut radice redundante, præſtat tale impedimentum, ſiue alter coniugum per votum renuntiauit debito petendo, ſiue vterque.

Hæc diſtinctio conditionis oppoſitæ contrariæ, à conditione oppoſita negatiuè, ſatis inſinuatur à Doctore in illis verbis, quibus nullitatem contractus reducit ad oppoſitionem legis, qua præcipitur fieri ſub conditione contraria illis, quæ irritant matrimonium.

60 *Replica.* Dices: Pontifex non tam attendit turpitudinem illarum conditionum, quas exprimit *in cap. finali*, quàm oppoſitionem ad bonum matrimonij: ergo etiam conditio honeſta perinde oppoſita annullat contractum.

Solutio. Reſpondetur, duplicem oppoſitionem conſiderari poſſe, non ſolùm, vt dictum eſt, contrariam, & negatiuam; ſed præterea eam, quæ ex lege deſtruit ſubſtantiam contractus, & quæ non deſtruit, licèt ſuſpendat executionem alicuius obligationis manente ipſa in ſua radice. *Conditiones quædam lege admiſſæ, alia reprobata.* Conditiones lege reprobatæ primo modo deſtruunt contractum, & faciunt irritum, quia non tenet, niſi vt lege firmatur. Conditiones ſecundo modo, aut per legem toleratæ, aut admiſſæ, non deſtruunt contractum, aut obligationem eius naturalem, licèt actum illius obligationis impediant. Contractus enim ea ratione, qua non eſt impeditus, valet, non eſt impeditus, qua acquiritur dominium, nempe à lege, vt per eam firmatur, quia admittit tales conditiones; non enim inhabilitat perſonas tales ad contractum, aliàs obligatus voto caſtitatis inualidè contraheret: neque extinguit contractus, vt firmatur lege, obligationem voti, aliàs non peccaret petendo debitum, quod eſt falſum, quia *Compatibilitas voti, & contractus.* vtrumque excludit votum; neque etiam votum ex alia parte excludit contractum, quia neque inhabilitat ad ipſum, loquendo de ſimplici; neque etiam obligatus voto peccat contrahendo, niſi exponat ſe periculo voti violandi, quia Virgo ſine peccato contraxit. Sic ergo lege vtrumque compatitur, & nemo redditur perplexus ex diuina lege citra propriam culpam; poteſt autem, vt *ſuprà* dictum eſt, poſt ſponſalia iurata vouere Religionem, & contrahere, (quia hæc compatibilia ſunt) & ea intentione vt ſtatim ingrediatur Religionem; poteſt etiam vouere caſtitatem: ergo contractus, vt ſubeſt legi, poteſt iniri cum tali impedimento vſus per ſolam tranſlationem dominij.

61 *Quiſque ſuo iuri poteſt renunciare.* Deinde, ſi loquamur de matrimonio, vt proceſſit à conſenſu particulari contrahentium, nihil repugnat vtrumque transferre dominium ſui corporis, retento vſu quantùm ad debitum coniugale copulæ, quia quiſque ſuo iure vti poteſt in iis, quæ propriæ diſpoſitioni permittit lex Superioris, non reſeruans aliquid libertati eorum. Vnde in lege Moſaïca, vbi permittebatur repudium, poterant illam conditionem trahere in pactum, quæ iure inerat; poſſunt ergo coniuges, quantùm eſt ex natura conſenſus particularis, renũtiare vſui, & acquirere dominium.

Conditio honeſta non repugnat ex lege, aut conſenſu. Ex his ergo duobus, nempe ex lege, & particulari conſenſu, infertur intentum, nempe conditionem illam honeſtam non repugnare ſubſtantiæ matrimonij, qua impeditur vſus eius, quia nec ei ex lege repugnat, nec etiam ex particulari conſenſu, qui illam admittit; aliter autem nequit repugnare. Quod ampliùs declarari optimè poteſt ex Doctore. §. *Ad quæſtionem*, vbi declarat hæc bona matrimonij, & modum, quo illi conueniunt.

62 *Vinculo non obſtat.* In primis, conditio honeſta expreſſa in contractu, non obſtat vinculo, aut eius perpetuitati, niſi inquantùm lex ipſa eam importat, vt ſi eſt votum Religionis, quod dirimit matrimonium ratum. *Neque fidei.* Secundò, non obſtat fidei: quia non tollit quin acquiratur dominium mutuum, ita vt cum alio nequeant coniuges ampliùs contrahere. *Non obſtat fini.* Tertium bonum, quod eſt prolis, intantùm obligat, inquantùm proles ipſa ſequeretur: vnde & ſteriles poſſunt contrahere, aut ſenes, de quibus nulla eſt ſpes prolis; neque vllum eſt præceptum affirmatiuum, qua teneantur coniuges operam dare proli procreandæ; quod præceptum particulares perſonas hîc & nunc obliget, ſecluſis circumſtãtiis neceſſitatis illius procreandæ; aliàs non poſſent poſt contractum matrimonium renuntiare debito coniugali, aut ſeruare caſtitatem, quod eſt falſum: ergo ceſſio ab actu coniugali non eſt cõtra ſubſtantiam Sacramenti. Si etiam loquamur de illo actu, quatenus eſt in remedium infirmitatis, non eſt dubium quin in cœlibatu ex Apoſtolo 1. *ad Corinth.* 7. poſſit per alia media ſubueniri perfectiùs infirmitati, quàm per copulam; ſi illa remedia applicentur. Vnde colligitur talem conditionem expreſſam in pacto non repugnare contratiè ſubſtantiæ ipſius contractus, & remanere poſſe vinculum, & bonum fidei, non obſtante tali conditione expreſſa, & in his dominium perfectũ corporũ cum obligatione debiti in radice; licèt actus eius impediatur per conditionem, cuius impedimentum non eſt contra ſubſtantiam contractus, ſed eſt ceſſio libera ab actu, ſine quo manet contractus in ſubſtantia; neque refert quo titulo inducatur illud impedimentum, modò cum eo poſſit iniri contractus quoad ſubſtantiam; neque contractus ſuperueniens auferat impedimentum, ſed lege compatiantur: ſi ergo impedimentum vſus trahatur in conditionem, & pactum, nequit deſtruere naturam contractus, quia conditio appoſita cenſetur iure contractus importari, ſiue exprimatur, ſiue non exprimatur. Hinc ergo à poſteriori colligitur talem conditionem non eſſe contrariam ſubſtantiæ matrimonij.

o *Ad argumenta*, &c. Ad primum patet ſolutio, quia committit æquiuocationem, ſumendo *Sacramentum* pro ſigno ſenſibili gratiæ, quod comitatur contractum: illa ergo bona tria ſunt vinculi, quod dicitur Sacramentum in ſignificatione myſtica, quo repræſentat coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, modo explicato. 63 *Ad argumenta principalia quæſtionis.*

Ad

§ *Ad ſecundum*, &c. Reſpondet bonum fidei, vt *ſuprà* explicuit, eſſe quoad obligationem, ex quo patet ad tertium, inter ſteriles enim matrimonium excuſatur propter duo prima bona, & propter obligationem prolis educandæ, ſi eueneriit, & propter fiduciam etiam miraculi, ſi ineſt; & hoc quantùm ad officium naturæ: ex alia parte eſt ipſis in remedium infirmitatis, quo vti licet. Dicit autem alias vbi neque eſt probabilitas prolis ſecuturæ, neque intenditur miraculum à contrahentibus matrimonium, non excuſari per bonum prolis. Loquitur autem in vulgari ſenſu Doctorum, qui dicunt ad ineundum matrimonium excuſari perſonam ad detrimentum incurſum per illud onus, ob illa tria bona, quorum tertium inter ſteriles eſſe non contingit. Excuſantur ergo per duo priora vinculi, & fidei. Vnde inſinuat non neceſſariò requiri in effectu (quod confirmat præmiſſa) neque etiam in expectatione, aut ſpe; ſed matrimonium ſine illo poſſe ſtare, licèt non poſſit ſtare cum conditione appoſita, qua procuratur non ſecuturam copulam; hoc eſt, obligando ad conditionem, qua impediretur proles ex copula ſequente, quia id irritat contractum, aut ſi poſt contractum ſequatur talis procuratio, eſt peccatum mortale.

Quomodo excuſantur ſteriles.

Ad vltimum patet ex litera, & reſponſione ad primum.

DISTINCTIO XXXII.

De matrimonio quantùm ad cauſam finalem.

SCIENDVM etiam eſt, quòd cùm in omnibus aliis vir præſit mulieri, vt caput corpori (eſt enim vir caput mulieris) in ſoluendo tamen carnis debito pares ſunt. Ideò Apoſtolus vtrique pariter præcipit in hac cauſa ſibi inuicem ſubiici, inquiens, Vir debitum reddat vxori, ſimiliter & vxor viro, quia mulier non habet poteſtatem ſui corporis, ſed vir: ſimiliter & vir non habet poteſtatem ſui corporis, ſed mulier, quia nec mulier ad alium virum, nec vir ad aliam mulierem poteſtatem ſui corporis habet, nec vir ad continendum, nec mulier poteſtatem habet ſine mutuo conſenſu, ſed alter alterius poteſtatem habet corporis: vt poſcenti alteri non liceat alteri negare debitum. In hoc enim pares ſunt, quia nec viro, nec mulieri corpus ſuum licet alij tradere: ſed ſibi inuicem debitores ſunt in hac cauſa, ne peccandi detur occaſio. Per quod non dominium tollitur viro, ſed vitium. [Debent enim ſibi coniugati non ſolùm ipſius ſexus ſui commiſcendi fidem liberorum procreandorum cauſa, quæ prima eſt in iſta mortalitate ſocietas, verùm etiam infirmitatis inuicem excipiendæ ad illicitos concubitus deuitandos, mutuam quodammodo ſeruitutem: vt etſi alteri eorum continentia placeat, niſi ex alterius conſenſu non poſſit. Ad hoc enim neuter habet poteſtatem ſui corporis, quod adeò verum eſt, vt etiam quod non filiorum procreandorum, ſed infirmitatis & incontinentiæ cauſa expetit, vel ille de matrimonio, vel illa non ſibi alterutrum negent, ne per hoc incidant in damnabiles corruptelas. Reddere enim debitum coniugale nullius eſt criminis: exigere autem vltra generandi neceſſitatem, culpæ eſt venialis. Fornicari verò, vel mœchari, puniendi eſt criminis.]

A

1.Cor.11.a

1.Cor.7.a

Lib.32. cõtra Fauſtũ, c.31. & in lib. de bono coniug. c.6. tom. 6. & 32.quæſt.2. Quicquid inter. Ibid.c.7.

Quòd neuter continere valeat, niſi ex communi conſenſu.

QVòd verò ſine conſenſu vxoris vir continere non valeat, ſubditis probatur teſtimoniis. Ait enim Auguſtinus: ſi dicat vir, [Continere iam volo, Nolo autem, dicit vxor: non poteſt. Quod enim tu vis, illa non vult. Nunquid per continentiam tuam illa debet fieri fornicaria?

B

In epiſt. ad Edicią, quæ eſt 199. in initio quo-

ad ſententiam, & habetur 33. q. 5. c. Si vir dicat. Si alij nupſerit te viuo, adultera erit. Non vult tali lucro Deus tale damnum compenſari, Redde debitum, & ſi non exigis, redde. Pro ſanctificatione perfecta Deus tibi computabit, ſi non quod tibi debetur exigis, ſed reddis quod debes vxori.] Idem, [Secundùm verba Apoſtolica, etiamſi vir continere voluiſſet, & tu voluiſſes, debitum tibi reddere cogeretur, & illi Deus imputaret continentiam, ſi non ſuæ, ſed tuæ cedens infirmitati, nè in adulterij damnabile flagitium caderes: maritalem tibi concubitum non negaret, quantò magis te, quam magis ſubiectam eſſe decuerat, nè ipſe quoque in adulterium, diabolica tentatione traheretur in reddendo huiuſmodi debito, voluntati eius obtemperare conuenerat, cùm tibi voluntatem continendi acceptaret Deus, quia propterea non faceres, nè periret maritus. Quiſquis ergo compatiens infirmitati vxoris, reddit, non exigit debitum: aut ſi propter propriam infirmitatem ducit vxorem plangens potiùs, quia ſine vxore eſſe non potuit, quàm gaudens, quia duxit, ſecurus expectat diem nouiſſimum.] Idem, [Vna ſola cauſa eſſe poteſt, qua te ad id quod vouiſti, non modò non hortaremur, ſed etiam prohiberemus implere: ſi fortè tua coniux hoc tecum ſuſcipere, animi vel carnis infirmitate recuſaret. Nam vouenda talia non ſunt à coniugatis, niſi ex conſenſu, & voluntate communi, & ſi præpropere factum fuerit, magis eſt corrigenda temeritas, quàm perſoluenda promiſſio. Non enim Deus exigit ſi quis ex alieno aliquid vouerit, ſed potiùs vſurpare vetat alienum.] Idem, [Apoſtolus nec ad tempus, vt vacent orationi, niſi ex conſenſu voluit coniuges carnali inuicem fraudari debito. Idem manifeſtum eſt ita voluiſſe legem fœminam ſub viro eſſe, vt nulla eius vota, quæ abſtinentiæ cauſa vouerit, reddantur ab ea, niſi auctor fuerit vir permittendo. Nam cùm ad peccatum eiuſdem viri pertinere voluerit lex, ſi priùs permiſerit, & poſteà prohibuerit, non tamen dixit vt faciat mulier quod vouerat, quia permiſſa iam priùs à viro fuerat. Viri dixit eſſe peccatum, quia abnuit quod priùs conceſſerat: non tamen mulieri ex hoc iuſſum dedit, vt cùm priùs vir ei conceſſerit, poſteà ſi prohibuerit contemnatur.] Ex his apparet, quòd vir vel mulier continentiam Deo offerre non poteſt ſine communi conſenſu, nec alter alteri debitum negare debet. Si verò quilibet eorum alterum à ſuo iure abſoluerit, ad præteritam ſeruitutem, nunquid reuocare poterit? Hoc enim videtur Auguſtinus ſuprà voluiſſe. Quibuſdam videtur, quòd mulier non diſcedens à domo viri, quæ viro permittente continentiam vouerit vel promiſerit, eodem prohibente ſoluere non valeat: & hoc propter dignitatem viri, qui eſt caput mulieris. Sed meliùs hoc intelligitur in tali caſu, vbi vir concedit mulieri vouere continentiam, & ante votum prohibet implere. Si verò habitum mutauerit, non poteſt reuocari, ſecundùm illud, *Qui vxorem ſuam velare permiſerit, aliam non accipiat, ſed ſimiliter conuertatur.*

In præfatione expoſit.

Pſal. 147.

Idē ad Armentarium epiſt. 45. in fine, tom. 2. & 3. q. 5. Vna ſola.

Auguſt. lib. 1. de adulterinis coniugijs, c. 3. Idē in quæſtionibus Numerorū, lib. 4. c. 59. tom. 4. & 33. quæſt. 5. Manifeſtū eſt. *Num. 30.*

Ex Concil. Remen. 33. q. 5. Qui vxorem.

Quibus temporibus ceſſandum ſit à coïtu?

Lib. de q. nou. & vet. Teſt. tom. 4. q. 127. ad finem.

CEt licèt debitum poſcenti ſemper ſit ſoluendum, non licet tamen quolibet die poſcere. Vnde Auguſtinus, [Chriſtiano cum vxore ſua aliquando licet conuenire, aliquando non. Propter proceſſionis enim dies, & ieiuniorum aliquando non licet conuenire: quia etiam à licitis abſtinendum eſt, vt faciliùs impetrari poſſit quod poſtulatur.] Idem, [Quoties

enim vel dies natiuitatis, vel reliquæ festiuitates aduenerint, non solùm à concubinarum consortio, sed etiam à propriis vxoribus abstinere.] Item Ambrosius, [Si causa procreandorum filiorum ducitur vxor, non multum tempus concessum videtur ad ipsum vsum: quia & dies festi, & dies processionis, & ipsa ratio conceptus & partus, iuxta legem cessare vsum carnis his debere temporibus demonstrant.] *In ſerm. de Dominic. 2. Aduent. 33. q. 4.* Christiano, & quotiescũque.

Hieronymus videtur dissentire à præmissis.

ILli autem, quod dictum est, reddere debitum non esse peccatum, videtur obuiare quod ait Hieronymus, [Quicumque vxori debitum reddit, vacare non potest orationi, nec carnes agni edere.] Item, [Si panes propositionis ab his, qui vxores suas tetigerant, comedi non poterant: quanto magis panis, qui de cœlo descendit, non potest ab his, qui coniugalibus paulò antè adhæsêre complexibus, violari atque contingi: non quòd nuptias condemnemus, sed quòd eo tempore, quo carnes agni manducaturi sumus, vacare à carnalibus operibus debeamus.] Hoc capitulum maximè ad ministros Ecclesiæ pertinere videtur: quibus non licebat sacra officia celebrare, atque mysteria tempore coniugalis amplexus: quo etiam præsentia Spiritus sancti non datur. Vnde idem ait, [Connubia legitima carent quidem peccato, nec tamen tempore illo, quo coniugales actus geruntur, præsentia Spiritus sancti dabitur, etiam si Propheta esse videatur, qui officio generationis obsequitur.] D *Circa illud. 1. Cor. 7.* Ne vos tẽtet Satanas. *& 23. q. 4.* Si can. *In ſerm. de eſu agni Paſchalis, tom. 4. 33. q. 4.* Sciatis. *Ibidem 1. Reg. 21. b Ioan. 6. d Hieron. ſuper Matth. 32. quæſt. 2.* Cõnubia.

Quibus temporibus non sunt celebrandæ nuptiæ?

NEc solùm in opere carnali obseruanda sunt tempora, sed etiam in celebrandis nuptiis: secundùm illud, *Non oportet à Septuagesima vsque in octauam Paschæ, & tribus hebdomadis ante festum sancti Ioannis, & ab aduentu Domini vsque post Epiphaniam celebrare nuptias: quod si factum fuerit, separentur.* Item Nicolaus Papa, Nec vxorem ducere, nec coniugia facere Quadragesimali tempore conuenire posse vllo modo arbitror. E *38. quæſt. 4. c.* Nõ oportet. *Nicolaus Papa ad eõſulta Bulgarorum 33. quæſt. 4. c.* Nec vxorem.

QVÆSTIO VNICA.

Vtrùm sit simpliciter necessarium in matrimonio reddere debitum petenti?

D. Thom. *in addit. q. 53. art. 1. & hic q. 1. art. 1.* D. Bonau. *art. 2. q. 1. & art. 2. & 3. per totum.* Richard. *art. 1. q. 1. & 2.* Durandus *quæst. 1.* Sanchius *lib. 9. de matrim. disput. 1. & 2. latè, & per totum lib. 9.*

IRCA istam trigesimam secundam distinctionem quæro, Vtrùm sit simpliciter necessarium in matrimonio reddere debitum petenti? Quòd non: nullus obligatur simpliciter ad peccatum mortale; sed reddere illud debitum est peccatum mortale; tum quia priuat se maximo bono, scilicet vsu rationis, quod est maius bonum, quàm actus virtutis (agens autem actum contrarium actui virtutis, vel actum vitiosum, peccat mortaliter) sed priuare se actu virtutis est peccatum mortale: ergo & priuare se vsu rationis, quod contingit in actu illo: tum quia si non esset contractus matrimonij, talis actus esset peccatum mortale; sed nullus potest seipsum licentiare, & per consequens ex actu suo proprio non licet sibi, quod priùs non licuit: contractus matrimonij est actus istorum. 1 *Argum. 1.*

Præterea, contrahens matrimonium antequàm consummet, si intret Religionem, non tenetur reddere debitum, & tamen tunc est coniux. Et si dicas, mortuus est ciuiliter. *Argum. 2.*

ciuiliter. Contrà, ante profeſſionem non eſt ſic mortuus, & tamen illo tempore non tenetur reddere.

Argum.3. Præterea, tempore obſeruationis, & orationis ſacræ, & ieiunij, non tenetur quis reddere debitum: quia tunc eſſet indiſpoſitus ad comedendum carnes agni, ſicut habetur in litera: ſed nullus ſit inidoneus ad Euchariſtiam propter actum illum, ad quem neceſſariò obligatur.

Argum.4. Præterea, in loco ſacro non tenetur quis reddere, quia maius malum ſequitur quàm vitetur, ſcilicet interdictum loci, quod eſt malum commune quoad multitudinem, & malũ quodammodò reducibile in Deum, cuius cultus impeditur in loco illo.

Ratio opp. Contrà 1. Corinth. 7. *Nolite fraudare inuicem, niſi ex conſenſu ad tempus; & vir vxori debitum reddat, & vxor viro.* & probat ibi, quia *vir non habet poteſtatem corporis ſui, ſed vxor, & è conuerſo ſimiliter.*

COMMENTARIVS.

Diſpoſitio. a CIrca *iſtam diſtinctionem trigeſimam ſecundam*, &c. In hac diſtinctione Scholaſtici cum Magiſtro tractant de debito coniugali; quam vnica quæſtione Doctor tranſigit, exponens obligationem eſſe præcepti affirmatiui, & in duobus caſibus in genere hoc præceptum non obligare.

SCHOLIVM.

Redde debitum coniugi petenti, eſſe actum iuſtitiæ ex præcepto affirmatiuo, obligante ſecundùm debitas circumſtantias, non aliter: in duobus caſibus in genere non tenetur quis illud reddere. Primus eſt, quando petens non habet ius, vt ſi eſt adulter: probabilius eſt tamen adulterum poſſe petere, quia non eſt priuatus ipſo facto, ſed priuandus, vt tenent Sotus diſt.36.q.vnic.art.4.verſ.Vtrùm verò. Palacius diſt.35.diſp.1. Henriquez lib.11.de Matrim. cap.15.num.6. Item, non eſt ius petendi poſt ratum ad bimeſtre, cap. Ex publico, de conuerſ. coniug. mouet dub. an ingreſſus Religionem de licentia vxoris, ipſa non viuente continenter, ſit extrahendus: & dicendum non poſſe profiteri, niſi altero coniuge votum continentiæ emittente, ſi eſt ſenex: & cogitur intrare Religionem, ſi eſt iuuenis, c.1. cap. Cùm ſis. *& cap.* Coniugatus, *de conuerſ. coniug. ſi aliter profeſſus fuerit, eſt extrahendus.*

2 AD [b] quæſtionem dico, quòd reddere debitum coniugale, poteſt intelligi dupliciter; vel propter duplicem finem, ſicut matrimonium duplici de cauſa eſt inſtitutum, vt dictum eſt *ſuprà quæſt.1. de matrimonio*; & propter primum finem, ſcilicet bonum prolis, reddere eſt dupliciter laudabile. Vno modo, quia ad finem laudabilem, ſcilicet ad bonum prolis. Alio modo, quia in ſe actus iuſtitiæ reddentis illi quod ſuum eſt, quia ad finem, ad quem debet eſſe. Propter ſecundum finem, ſcilicet cauſa vitandæ fornicationis, eſt laudabile tantùm ſecundo modo, ſcilicet, quia actus iuſtitiæ, iſtud tamen iuſtè redditum non eſſet iuſtum, nec illi deberet reddi, niſi Deus diſpenſaſſet propter pronitatem hominis poſt lapſum.

Reddere debitum eſt præcepti affirmatiui. Præſcindendo ergo primum bonum laudabile, ſcilicet bonum prolis, ſi quæratur de redditione debiti vniuerſaliter ex obligatione coniugum. Dico quòd eſt actus præcepti affirmatiui explicantis iuſtitiam commutatiuam. Præceptum autem affirmatiuum obligat ſemper, ſed non ad ſemper, ſed pro quando actus poteſt eſſe debitè circumſtantionatus.

Ex duplici cauſa iuſtè negatur debitum. Et ita hîc in genere poteſt aliquis iuſtè non reddere debitum coniugi dupliciter. Vno modo, ſi coniux amiſit ius petendi, vel non habet ius petendi pro tunc. Alio modo, quando obligatur ad non reddendum vinculo fortiori. Primum [c] contingit in fornicatione coniugis, maximè ſi alter tantùm fuerit fornicatus: tunc enim innocens poteſt lapſum, ſi ſibi publicè conſtiterit, repellere, & amiſit lapſus ius petendi, pro eo quòd non ſeruauit fidem: & ideò non eſt neceſſariò ſibi fides ſeruanda, ſaltem affirmatiuè. Si autem vterque lapſus ſit, tunc paria crimina pari vindicta ſunt delenda. Sic [d] non habet ius petendi ſtatim poſt matrimonium ratum, licèt adhuc non amiſerit, quia nondum peccauit, eo quòd poſt matrimonium ratum licet intrare Religionem: nec oportet ſtatim, ſed ad tempus poteſt ſtare in ſæculo, & deliberare; & ſi teneretur ſtatim reddere, teneretur facere ſe inhabilem ad Religionem.

Vide Rich. diſt.27.huius artic.2. q.2.

3 *Duo menſes ad deliberãdum, c.* Ex publico, de conuerſ. coniug.

Sed [e] eſto poſt ingreſſum Religionis mulier remanens in ſæculo non continet, vel timetur nè continere velit, nunquid vir profeſſus extrahendus eſt de Religione, & ſibi reddendus? 33. *quæſt.* 5. habetur expreſsè, quòd *qui vxorem ſuam velare permiſerit, aliam non accipiat, ſed ſimiliter conuertatur.* Sed contrarium videtur expreſsè haberi Extrà de conuerſione coniugatorum, c.1. *Laicus vxoratus qui de licentia, & permiſſione*

Vide Rich. vbi ſuprà q.2. & 3.

ſione vxoris Religionem ingreſſus profeſſionem fecerit, vxore in ſæculari habitu, vel in ſæcule permanente, nec tranſeunte ad Religionem, aut perpetuam continentiam non vouente: dicimus quòd niſi vxor ad Religionem tranſierit, aut caſtitatem perpetuò ſeruare promiſerit, vir poteſt, & debet de monaſterio reuocari.

Si autem dicatur quòd debet intelligi quando mulier non renuntiat iuri ſuo, ſed tantùm ad tempus, vt vir vacaret orationi; hoc eſt contra planum ſenſum literæ, quia habetur ibi quòd ſi de licentia, & permiſſione vxoris monaſterium ingreſſus, profeſſionem fecerit, quid de ſtricto rigore eſſet faciendum, an illa compellenda eſſet ad continentiam, an iſte extrahendus, in caſu iſto, quia ſcilicet ignorante Epiſcopo factum eſt. Sed præſentibus Presbyteris, & Monachis, dubium eſt; quia iſta videtur renunciaſſe iuri ſuo perpetuo quantùm ad debitum petendum, licentians eum publicè ad profitendum in Religione: non enim talis renuntiatio requiritur neceſſariò, quòd ſit de ſcitu Epiſcopi: ſi ergo renuntiauit ſufficienter, nihil iuris habet illa ad repetendum eum. Similiter coactio eius ad continentiam eſt aliquid licitum: & licèt pœnale, tamen debitum ex iſta licentia data viro: coactio autem viri ad ſtandum cum vxore, videtur ad illicitum inducere, quia ad peccatum mortale, cùm ille vouerit caſtitatem, & potuit vouere, quia licentiatus.

Saltem [f] de hoc cautum eſt in regula Fratrum Minorum, vbi, *de his, qui volunt viam iſtam accipere, dicitur, Si vxores non habent, vel ſi habent, & iam Monaſterium intrauerint vxores, vel licentiam eis dederint, auctoritate diœceſani Epiſcopi, voto continentiæ iam emiſſo, & illius ætatis ſint vxores, quòd non poſſit de eis oriri ſuſpicio, dicant illis verbum ſancti Euangelij*, &c. Vnde prætermiſſis iſtis conditionibus, ſcilicet voto continentiæ emiſſo, vel ſaltem licentia data auctoritate diœceſani Epiſcopi, videtur quòd hodie fieret ſecundùm illud capitulum, ſcilicet quòd vir extraheretur, & redderetur vxori. 4

Et tunc quando dicitur quòd ipſa dicitur renuntiare iuri. Reſpondeo, non ſufficienter, & perfectè quantùm ad forum Eccleſiæ, quæ determinauit modum debitum iſtius renuntiationis per votum continentiæ emiſſum, & licentiam datam auctoritate diœceſani Epiſcopi.

Et [g] quod tangitur de peccato mortali ipſius reuocati, poſſet dici quòd tenetur non petere, quia renuntiauit iuri ſuo, quantùm in ſe fuit: ſed poteſt reddere, quia non potuit renuntiare iuri alieno. Et quia putauit ſe abſolutum à iure illius, ideò pro tunc non peccauit: tamen quando conſtat ſibi per Eccleſiam, quòd non fuit abſolutus à iure vxoris, tenetur ſibi reddere illud, cui non potuit renuntiare.

COMMENTARIVS.

1 *De debito cõiugali. Eſſe honeſtũ, & in præcepto,*

b *AD quæſtionem*, &c. Primò ſupponit actum coniugalem eſſe honeſtum, primò ob bonum prolis, tanquam ex fine. Secundò, quia eſt redditio debiti. Deinde hanc redditionem debiti eſſe præcepti affirmatiui; quod ſemper, & non pro ſemper obligat: obligat enim in certis circumſtantiis, & non pro omnibus: obligat autem quando actus eſt debitè circumſtantionatus. Vt autem decidatur quando incurritur hoc debitum, præter hoc quod dicit eſſe debitum, quando actus eſt circumſtantionatus, adducit duos caſus generales, quibus reddere debitum non tenetur coniux, vt inde ex regula contrariorum colligatur quando eſt debitum, & obligatio eius petenti. Quoniam autem hæc obligatio duobus tantùm modis impeditur, nempe ex amiſſione iuris petendi, vel ex concurrentia maioris præcepti hîc & nunc, cui cedit præceptum iuſtitiæ de reddendo debito: ita ad hos caſus generales, ſeu regulas reducit excuſationem negati debiti, vel quia ius amittitur, vel non ligat contra præceptum fortiùs obligans. ſubinde exponit aliquos caſus, vt per exempla generales regulas confirmet, ad quas reliqua deciſio in aliis ſimilibus reducenda eſt in ſpecie

Regulæ generales reddendi, aut negandi debiti.

2 *Amitti ius debiti per adulterium.*

c *Primum contingit in fornicatione coniugis*, &c. Hic ſubiicit exemplum primæ regulæ, & dicit per adulterium alterius, innocentem, ſi ei conſtiterit publicè, repellere poſſe adulterum, quia ius petendi amiſit, quia violauit fidem, affirmatiuè, hoc eſt, quantùm ad redditionem debiti, quod ex præcepto affirmatiuo obligat, non tenetur innocens: tenetur tamen negatiuè, hoc eſt, quantùm ad negatiuum præceptum non commiſcendi ſe alteri. Dicit autem Doctor eum amittere ius debiti, ſi adulterium eius ſit notorium, ſeu publicum: videtur ergo per illa verba excludere ſententiam iudicis eſſe neceſſariam, ad negandum debitum ſuppoſita notoreitate facti, ſeu publicitate, contra Hugonem citatum à Gloſſa *cap. finali, de adulterijs*, &c. quam ſentit etiam probabilem Innocentius *c. penult. eod.* vbi Anchoranus. Turrecremata *cap. Agathoſa* 27. *quæſt.* 2. Supplementum Gabrielis *in* 4. *d.* 35. *quæſt. vnic. art.* 2. *concl.* 6. *& in ſolut. ad* 2. & 4. Reiicere etiam videtur ſententiam aliorum, qui negant requiri ad negandum debitum adultero, & amiſſionem iuris, aliud, quàm certam ſcientiam de eius adultero, quam tenent communiter Theologi *in* 4. *diſt.* 35. vbi D. Thomas *art.* 3. *in corpore.* D. Bonauent. *q.* 3. Richard. *art.* 1. *q.* 3. & alij communitèr. Hoſtienſis, Ioan. Andreas, Anchar. *in cap. Porrò*, &c. *de diuortijs.* Concluſio Doctoris ſuſtinetur à Gloſſa *c. finali, de adulterijs.* Hoſtienſ. *cap. Inquiſitione*, &c. *de ſent. excommunicat.* Archidiaconus *cap. In coniugio* 32. *q.* 1. Præpoſit. *cap. Ex parte*, &c. *de ſponſalibus.*

Nõ tenetur affirmatiuè ad debitum.

Tenetur negatiuè.

An propriæ authoritate ſit notorium.

Sententia Hugonis negatiua.

Sententia aliorum Theologorum.

3 *Probatio contra primam ſententiam.*

Probatur contra primam ſententiam, quia amiſſio iuris debiti ob adulterium, eſt diuini Iuris, & imbibitur in contractu tanquam conditio adhærens: ergo ipſo Iure diuino, quando factum eſt notorium, conditio habet effectum ſuum. Probatur conſequentia, quia nihil obſtat; obſtare enim poſſet, vel ſcandalum, quod notoreitate tollitur, vel certè prætextus, & perturbatio debiti ordinis: quæ etiam notoreitate facti excluduntur; nam lex diuina contractus, & exceptio facta, in cauſa fornicationis dimitti poſſe vxorem, viro concedit propria auctoritate.

Deinde, ſententia iudicis non requiritur, niſi in adminiculum iuſtitiæ ſeruandæ in cauſa dubia, ne temerè fiat, quod diuina lege ſancitum eſt; pœna autem hæc ab ipſa lege eſt lata, & excluditur periculum, ſeu temeritas notoreitate facti. Deinde, non poteſt adulter agere contra coniugem, niſi iure poſſeſſorio, vel contractus præteriti; ſed non primo modo, qua exceptio notorij defectus tituli obſtat agenti iure poſſeſſorio, *cap. Ad decimas, &c. de reſtitut. ſpol. in 6.* ergo quando notorium eſt adulterium, deficit titulus adultero, vt agat iure poſſeſſorio. & *cap. Significaſti, &c. de diuortijs*, negatur coniugi dimiſſo ob notorium adulterium reſtitutio, nec licet eidem agere ex contractu, quia lex ipſa contractus hoc ius tribuit innocenti, & *cap. Ex parte, &c. de ſponſalibus, &c.* dicitur nemini licere dimittere vxorem ſine manifeſta cauſa fornicationis: ergo quando cauſa eſt manifeſta, licet dimittere, & à fortiori negare debitum.

Adultero non datur actio deficiente titulo poſſeſſorio, & contractu.

4 *Impugnatur ſecunda ſententia.*

Ex quo patet etiam contra ſecundam ſententiam; negatio debiti coniugalis, & cauſa ſufficiens eius negandi, ſufficit etiam, & requiritur ad tollenda impedimenta, ſed in caſu cohabitationis coniugum nequit quandoque innocens commodè vti Iure ſuo: ergo requiritur adulterium poſſe probari, vel eſſe notorium, vt coniux neget debitum, & ſine ſcandalo ſe ſeparare, quod indicat prædictum capitulum; hoc enim requiritur ad negandam cohabitationem ſecundùm omnes; ſed cohabitatio non obligat, niſi ex iure reddendi debiti: ergo quoties ſoluitur ius reddendi debiti, etiam ſoluitur ius cohabitationis: ſed nequit hoc ſolui ex adulterio occulto: ergo neque ſoluendi debiti obligatio. Deinde, licèt hæc ſit conditio quædam contractus, tamen in modum pœnæ Iure diuino eſt adiecta facto, ſeu violationi fidei ipſa lege, & non ſolùm ex natura contractus: perinde enim tenet, ſiue coniuges habeant, nõ ſeruandi fidem intentionem internam, ſiue non habeant: ergo ex lege ineſt talis conditio, non aliter, quàm per modum pœnæ; ſed delictum priuatum nequit pœna publica puniri, mulier autem, quæ obnoxia eſt violentiæ, nequit ſuum ius conſeruare commodè, niſi per ſeparationem ſaltem thori, quo caſu priuat alium publicè debito; ac proinde ſequitur ſcandalum, cum quo nequit acquirere ius negandi debiti: quia præceptum ſcandali fortiùs ligat. Sequitur etiam infamia alterius in crimine merè occulto, contra Iuris ordinem: ergo non videtur cum tanto damno adulteri poſſe negare debitum, quando crimen nequit probare teſtibus, aut aliis adminiculis, & quando nequit adhibere per ſeparationem thori, aut cohabitationis media opportuna ſuo iuri ſeruando, & neceſſaria: quia lex, per quam acquiritur ius completum, concedit etiam media neceſſaria applicari poſſe.

Ex occulto adulterio non datur ſeparatio.

Delictum occultũ publica pœna non punitur.

Dices vxorem poſſe negare debitum priuatim, & non publicè.

5 *Reſponſio.*

Impugnatur.

Contra, negatio illa non eximit mulierem à violentia, quæ ipſi imminet, & inferri poteſt, & vt præſumitur inferetur ab altero, ſi thorum ineat: ergo ſi acquirit ius completum negandi debiti, acquirit etiam ius ſeparationis thori, vel etiam cohabitationis, ſi neceſſarium eſt ad ſui iuris conſeruationem: hoc autem non permittitur: ergo etiam neque illud.

Obiectio.

Obiicies; ex hac ſententia ſequeretur quòd vir ſi teneretur ad debitum vxori adulteræ (tenetur autem in caſu, quo illa non amiſit ius petendi debiti) incurreret neceſſariò ſine ſua culpa damnum bigamiæ, quando ipſi certus eſt lapſus alterius: hoc autem damnum non tenetur incurrere: ergo.

Reſpondetur negando conſequentiam, in eo caſu ratione damni ſi intendat ſuſcipere ſacros Ordines non tenetur ad debitum, cùm ex culpa alterius tale damnum ſequatur; ſicut etiam non tenetur ad debitum reddendum, quando notabile aliud damnum ſequitur.

Aliter explicatur Doctor cum communi.

Cæterùm, quia ſecunda ſententia eſt ſatis communis inter Theologos, poſſet intelligi Doctor non de negatione priuata debiti, ſed de negatione debiti, & eius amiſſione reſpectiuè ad forum externum, in quo crimen debet eſſe notorium, vt extinguatur ius debiti, & ſine ſcandalo negetur. Addit ergo crimen notorium debere eſſe, vt comprehendat caſum, in quo ex toto tam priuatim, quàm publicè extinguitur ius partis ad petendum debitum, & iuxta ſtylum Canonum, qui non audiunt non probantem, & compellunt ad debitum, præſumendo pro iure matrimonij, donec conſtet de fidei violatione.

6 *Neuter eſt liber ſi in pari culpa ſunt.*

Sed quid ſi vterque fidem violauit? &c. Reſpondet tunc paria crimina pari vindicta eſſe punienda: hæc eſt ratio Canonis, *de adulteriis & ſtupro. cap. Intelleximus*, vbi dicitur *paria delicta mutua compenſatione tolluntur. & cap. Tua fraternitas. Paria crimina compenſatione mutua delentur.* Loquitur vterque Canon in caſu præmiſſo violatæ vtrique fidei. Doctor autem ideò dicit paria crimina pari pœna cenſenda, ſeu vindicta, quia ſeruitus, à qua adulterium liberat innocentem, per ſuperueniens delictum renaſcitur, ſeu per mutuum, & vtrique priuantur iure libertatis, quod aliàs ex adulterio vnius alteri competit; vnde vir nequit obiicere vxori delictum, ſi ipſe eſt in ſimili. Eodem modo, ſi vir vxorem ad adulterium compulit, aut tradidit: quia eo caſu ipſe eſt particeps criminis, & ſibi præiudicat ſciens & volens. Item, ſi fuerit cum ignorantia lapſus, vt qui putauit proprium eſſe coniugem, *cap. 1. de eo qui cognouit conſanguineam vxoris ſuæ.* Item, ſi vxor violenter oppreſſa fuerit, *ff. ad legem Iuliam, &c. de adulter.* Itẽ, ſi putans virum mortuum alteri bona fide nupſerit 34. *q.* 2. *Cùm per bellicam.* Item, ſi reconciliata eſt viro ſuo poſt adulterium 32. *q.* 4. *Si illic, &c.* nam in eo caſu ceſſat alter iuſti ſuo reconciliari: cenſetur autem, ſi interuenit copula poſt notũ adulterium.

Quibus caſibus excuſatur vxor.

7 *Quid iuris tribuat ſuſpicio.*

Dubitatur ſi ſola ſuſpicio adulterij ſufficiat ad negandum debitum: quòd non, quia ex ſuſpicione nemo debet priuari poſſeſſione ſua. Sed contra hoc eſt Hieronymus *in cap. 19. Matth.* & habetur *diſt. 32. q. 2. c. Dixit Dominus, &c.* vbi dicitur

citur *vbicunque est fornicatio, vel fornicationis suspicio, liberè dimittitur vxor*, &c. & *cap. Ex literis*, &c. *de præsumpt.* vbi dicitur ex violenta adulterij suspicione posse ferri sententiam diuortij: hoc enim crimen, seu eius probatio sicut est occulta, & non peruia, plurimùm innititur indiciis, & præsumptioni: requiritur tamen vt suspicio sit violenta, & indicia, quæ in foro externo probata conuincerent reum: communiter enim Doctores asserunt suspicionem violentam sufficientem adulterij notitiam inducere. Quid sit autem suspicio violenta, & quibus mediis innititur, seu indiciis, habetur *prædicto cap. Ex literis*, &c. *de præsumpt.* vt si videatur solus cum sola, nudus cũ nuda in lecto iacens, horis, & locis suspectis, erit violenta suspicio, & his etiam æquiualens in iudicio prudentis viri. Ex quo patet ad rationem dubitandi: quia priuatur adulter iure ab habente auctoritatem, qualis est innocens.

Suspicio violenta æquiualet probationi

8 d *Sic non habet ius petendi statim post matrimonium ratum*, &c. Exponit casum alium, quem *suprà* tractauimus, nempe non teneri post matrimonium ratum reddere debitum. Patet *cap. Ex publico, de conuers. coniugat.* Aliqui moderni hoc limitant, si nempe alias coniux intendat Religionem, si autem non intenderit, teneri ad debitum petitum. Sed hæc ratio non satis fundatur, quia redditio debiti tunc tenet ex iustitia, quando accedunt circumstantiæ, in quibus obligat præceptum affirmatiuum de eo reddendo. In proposito autem non sunt illæ circumstantiæ, neque nascitur obligatio proxima, aut compatitur cum libertate, quam concedit Ecclesia per illud tempus coniugi: ergo petitio debiti potest repelli: neque refert quòd dum petitur debitum, non cogitet de Religione, quia, vt benè Doctor, huic negotio tempus idoneum deliberationi concedi congruit, imò & Ecclesia meritò concessit, & hoc consonum est Iuri diuino, quo licet ex matrimonio rato, & non consummato trãsire ad Religionem, qui transitus non temerariè, sed cum magna deliberatione in casu fieri debet: ergo requirit moram. Item, licèt pro tunc non cogitet, potest tamen cogitare pro reliquo tempore antequàm expiret: quin imò etiam prorogare tempus implorando auctoritatem iudicis, si causa subest, vt plures tenent.

Non teneri ante bimestre consummare matrimoniũ, aut reddere debitum.

Limitatio reiicitur.

Præceptum affirmatiuum quando obligat.

9 Dices, posset esse periculum incontinentiæ in altero coniuge: ergo in eo casu dum non cogitat de Religione, debet reddere debitum, si non ex iustitia, saltem ex charitate.

Obiectio.

Soluitur. Respondetur negando consequentiam, quia, vt benè Doctor, non tenetur consummando matrimonium, sibi impedimentum Religionis statuere. Plura alia etiam media suppetunt patienti periculum, vt sibi prouideat ne labatur, cui non tenetur, neque ex vi contractus, neque ex charitate condescendere coniux in tantum detrimentum, seu cum impedimento maioris boni sui, ad quod est liber à seruitute debiti. Vnde sicut illi qui amisit ius debiti coniugalis sua culpa per fornicationem, neque iustitiæ, neque charitatis obligatione tenetur innocens subuenire: ita neque etiam in casu nostro. Quamuis enim debitum, & obligatio ex matrimonio rato insit, non viuit ad vsum, & possessionem corporis alterius in præiudicium suæ libertatis, quæ tam lege diuina, quàm humana conceditur intuitu sublimioris boni. Vnde D. Thomas & alij asserunt hoc spatium bimestris datum esse ab Ecclesia non solùm causa Religionis, sed apparandis nuptiis, & huiusmodi. Hanc sententiam Doctoris tenet D. Thomas *d. 17. q. 1. art. 3. quæstiunc. 2. ad 2.* D. Bonauentura *art. 3. quæst. 2.* Syluester Rosella *v. Debitum.* Tabiena *v. Matrimonium 3. q. 3.* Paludanus *d. 32. q. 1. art. 1.* Sotus *q. 1. art. 3.* Henriquez *lib. 11. de matrimon. cap. 15.* éstque communior, quamuis oppositum doceat Richardus *in dist. 27. quæst. 2. art. 2.* Nauarr. *in Summa Hispan. cap. 16.* & alij. Fundamentum eorum iam est impugnatum: est autem tale, nempe per contractum de præsenti tranferri de præsenti dominiũ corporum: ergo quando non cogitat coniux de Religione, vsus etiam debetur de præsenti.

Obiectio.

Respondetur dominium quidem transferri, sed non vsum, quia lege diuina hæc libertas data est in fauorem Religionis, cui tempus bimestris Ecclesia præscripsit. Oppositũ huius superiùs in præcedenti dixi esse satis probabile: sed vtraque sententia potest etiam esse vera, & referri ad diuersas circumstantias, aut dispositionem coniugis; nam potest esse suspensus de ingressu, aut cunctanter cogitare; & in hoc intelligitur præsens resolutio: quia non tenetur sibi statuere impedimentum; potest etiam repugnare ingressui, & tali dispositioni non fauet Ecclesia, & sic intelligitur resolutio prior, cessante possibilitate ingressus cessat consultatio, & facultas ad eam data, modò finis in re, & in spe esset.

Soluitur.

Vtraque sententia concordatur.

10 e *Sed esto post ingressum Religionis*, &c. Hic quærit quid agendum sit in casu, quo post matrimonium vir est ingressus Religionem, & in ea professus, manente vxore in sæculo, quæ non continet, aut timetur non velle continere, aut non posse continentiam seruare, An illi sit restituendus de rigore maritus professus, non obstante licentia tradita & professione secuta? Difficultas in hoc consistit, an magis est cogendus coniux in sæculo manens ad continentiam seruandam; an potiùs restitui debeat professus. Proponit rationes difficultatis primò ex Canonibus, vt patet in litera, qui indicant cogendum manentem in sæculo ad conuersionem. Secundò verò contrarium, nempe restituendum esse professum. Item, à ratione confirmat primum, quia ad renuntiandum suo iuri non requiritur scientia Episcopi, saltem si fiat præsentibus Presbyteris, & Monachis: si ergo renuncians sufficienter nihil iuris habet, consequenter magis cogendus est ad continentiam; quia licèt sit pœnalis, tamen supposito matrimonio consummato, & licentia data, est debita. At contrà, coactio viri professi videtur indebita, obstante voto licitè emisso.

Casus.

Manente in sæculo altero, & non continente, an professus restitui debeat.

Alterutra pars disseritur.

11 Qua in re tenet Durand. *in hac dist. q. 2.* tenere votum, & manentem in sæculo cogendum esse ad continentiam. Ita etiam glossa aliquos docuisse refert *in cap. 1. de conuers. coniugat. citato in litera.* Alij docent, si fuit conscia iuris vxor, non debere reuocari, sed ipsam esse cogendam. Si verò ignara, reuocari posse. Ita Hugo *cap. Qui vxorem 33. q. 2.* Albericus *in dictionario, vers. votum.* Astensis *cap. 2. Summæ lib. 8. tit. 11. art. 2. q. 12.* fauet capitulum *Qui vxorem*, &c. citatum in litera glossa *ibid. cap. Agathosa 27. quæst. 2. cap. Seriatim, verb.* Post mortem, *dist. 32. c.* Ex parte 2. *de conuersione coniugat. & cap.* Veniens 3. *eodem.* Richardus *distinct. 27. art. 3. quæst. 4.* Syluest. Angelus; Tabiena, *verb. Matrimonium.* Sotus

Sententia Durandi.

Sententia Hugonis.

Tenere professionem, & cogendam partem ad cõtinentiam.

*diſtinct.27.q.1.art.4.*Henriquez. Ratio huius eſt, quia ignorantia Iuris facilè in mulieribus admittitur, & in militibus, & ſimilibus perſonis, ideóque excuſat. E contrà, ſi adeſt ſcientia, cùm diſponant Iura votum profeſſionis, vt valeat requiri, vt voto ſe adſtringat continentiæ, etiam manens in ſæculo; dando ergo licentiam cenſetur tacitè vouere. Vnde ſi vxor in eo caſu ſit ſuſpecta, vt ſi eſt iuuenis, & ſciens diſpoſitionem Iuris, cogetur ad continentiam ſeruandam: non admittitur excuſatio ignorantiæ Iuris in viris, quoad forum externum: vnde ſiue ignoret, ſiue ſciat vir legis diſpoſitionem, perinde etiam cogetur, modò licentiam tribuat vxori ad profeſſionem iuxta hanc ſententiam.

12 *Cautio in regula Minorũ expreſſa.*

f *Saltem de hoc cautum eſt in regula fratrum Minorum,* &c. Optimè & de Iure illa cautio Deo inſpirante, & reuelante noſtro Patri Seraphico adhibita eſt, non ab ipſo inuenta, vt conſtat ex oraculo publico ipſius Chriſti reſpondentis aliis dubitantibus: ſic enim ter aſſeruit, *Franciſce nihil eſt de tuo,* &c. *Volo obſeruetur ad literam, ad literam, ad literam, ſine gloſſa, ſine gloſſa, ſine gloſſa,* &c. vt habetur *tomo primo Annalium.*

Requiri de Iure illam cautionem.

Quo vel potiſſimum ducor in ſententiam Doctoris aſſerentis alteram harum conditionum requiri, ad cogendum manentem in ſæculo, vt continentiam ſeruet, neque detur ei reſtitutio, nempe vel quòd emiſerit votum continentiæ; vel quòd dederit licentiam auctoritate Diœceſani Epiſcopi, & alteram harum ex Iuris diſpoſitione requiri ab Eccleſia, ne cogatur profeſſus redire ad relictam. Vnde concludit Doctor rectè iis omiſſis reſtitutionem ſecuturam, & faciendam repetenti coniugem profeſſum, quia Eccleſia aliàs ſequetur diſpoſitionem *c.1. de conuerſione coniugat.* his omiſſis,

13 *Duæ conditiones obſeruande vt reſtitutio eliãdatur.*

Duæ ergo conditiones, quas in regula expreſſit Pater noſter Franciſcus, ſunt, vt vxor etiam ingrediatur monaſterium, nempe ſi iuuenis. Secunda *ſi illius ſit ætatis, vt non poſſit de ea oriri ſuſpicio*, quia ſenex, vt votum continentiæ emittat de licentia Diœceſani Epiſcopi, & his non obſeruatis neminem admittendum ad Religionem, qui matrimonio ſit obnoxius. Has autem conditiones Iure præſcriptas meritò docet Doctor. Quoad primam habetur *cap. Cùm ſis, de conuerſ. coniugat.* vbi dicitur, *ne virum, vel vxorem* (niſi vterque ad Religionem migrauerit) *tranſire permittas. Verùm ſi ita vxor ſenex eſt, & ſterilis, quòd ſine ſuſpicione poſſit eſſe in ſæculo, diſſimulare poteris, vt ea in ſæculo permanente ad Religionem tranſeat vir eiuſdem.*

Prima conditio.

Item *cap. Vxoratus, eod. Vxoratus ſine licentia vxoris inter vos nullatenus recipiatur, quæ integræ opinionis ita exiſtat, quòd nulla marito ſuſpicio habeatur, eam ad ſecunda vota velle migrare, vel quòd minùs continenter debeat viuere. Quòd ſi talis extiterit marito eius in conſortio veſtro recepto, ipſa publicè in conſpectu Eccleſiæ continentiam profeſſa in domo propria,* &c. *poterit permanere. Si autem talis fuerit, quæ ſuſpicione non careat, voto continentiæ celebrato, ad ſæcularium hominum ſe conuerſatione remoueat, & in loco Religioſo, vbi Deo ſeruiat, perpetuò commoretur,* &c. Idem habetur *cap. Ad Apoſtolicam,* &c. *eodem.* Idem etiam inſinuatur *cap. Significauit nobis,* &c.

Requiri licentiã Epiſcopi.

Alterum verò, quod eſt de licentia Epiſcopi, habetur *27.q.2. Si vir & vxor,* &c. vbi dicitur. *Si vir & vxor diuertere pro ſola Religioſa inter ſe conſenſerint vita, nullatenus ſine Epiſcopi licentia fiat,* &c. Idem ſupponitur *c.1. de conuerſ. coniugat. & c. Significauit,* &c. nam primo loco dicitur, ſi vxor ſit ſenex, ſatis eſſe votum continentiæ ab ea emitti interueniente Epiſcopi auctoritate, vbi gloſſ. *in verb. Renocari*, vbi hanc ſententiam tenet: *ſi vxor ſit ſenex, requiri vt interueniat licentia Epiſcopi & votum continentiæ, ſi verò iuuenis, requiri vt Religionem ingrediatur etiam ipſa.* Quod tenent etiam Hoſtienſis, *cap. Cùm ſis,* &c. *eod.* Ancharan. *ibid.* Ioannes Andreas, & alij. Idem etiam colligitur *ex cap. Significauit.*

Hinc ergo ſequitur hanc conditionem requiri in facie Eccleſiæ, ſiue mulier ignorauerit legem, ſiue non, ad effectum profeſſionis alterius coniugis, vt tollatur ius eius petendi; vnde cùm Iura id diſponant, & congruè vt prouideatur ſufficienter matrimonio in facie Eccleſiæ contracto, ne fraus, aut vis in cauſa ſit, & proſpiciatur ſecuritati vtriuſque coniugis, quoad obligationem, quam habent vi contractus, & etiam tranſeũdi ad Religionem, ne votum eius ſubſit, aut profeſſio iuri debiti, & ex parte ſolubile, quod natura ſua perpetuum eſſe debeat. Cùm, inquam, Iura id diſponant, receptio alterius abſque his conditionibus, & cautione præmiſſa, obnoxia eſt reſtitutioni, ideóque recipientibus vxoratum illud incumbit, ſicut & ipſi recepto, vt cautionem Iure præſcriptam obſeruent, vt patet *cap. Vxoratus.* Quòd autem dicitur licentiãs tacitè vouere Religionem, ſi ſciuit ius, ac proinde compellendum intrare, non ſubſiſtit: quia Iura exprimunt votum in facie Eccleſiæ expreſſum debere emitti; conditio autem exprimenda ex Iure adhiberi debet, neque tacita eam ſupplet. Vnde *cap. Vxoratus: Ipſa*, inquit, *in conſpectu Eccleſiæ continentiam profeſſa*, &c. ergo non ſufficit implicitum votum. Probatur conſequentia, quia ideò hoc ſufficeret, quia Iura non ignorata inducunt, aut præſcribunt tale votum: ſed præſcribunt votum explicitum, & in conſpectu Eccleſiæ: nec illud ſolùm, ſed etiam ingreſſum Religionis, ſi vxor ſit iuuenis: & de qua oriri poſſet ſuſpicio: ergo non extinguitur ius repetendi ex natura legis, niſi conditiones explicitè compleantur.

14 *Ratio præſcripta conditionis.*

Impugnatio ſententiæ oppoſitæ.

Dices non eſſe in vſu, vt coram Diœceſano illæ conditiones expleantur, vel vt licentia Epiſcopi petatur, vt teſtatur Ioannes Andreas *in cap. 1. de conuerſ. coniugat.* & Cardin. *q.2. eodem.* & Fredericus *conſ. 57. in fine.*

15 *Reſponſio.*

Contra, licèt fortè non requiratur licentia Epiſcopi, vt coniuges communi conſenſu ingrediantur, quia ſic nullum remanet periculum incontinentiæ, & ipſi Canones in caſu ſub diſiunctione loquuntur de alterutra conditione, diſponentes vt ſi vterque ingrediatur, & profeſſionem emittat, ſufficere: tamen quando alter manet in ſæculo, exigunt vt votum emittant de licentia Epiſcopi, & abſit periculum incontinentiæ per ætatem. Et contra hoc nulla eſt praxis, neque eſſet ordinata, quia matrimonium in facie Eccleſiæ celebratum, & obligatio mutua indè redundans exigit vt ſine periculo extinguatur illa obligatio debiti, & cohabitationis; ideóque interueniat iudicium & examen Eccleſiæ, quod ſpectat de Iure ordinario ad Diœceſanum, aut eius Vicarium ſaltem; aliàs non rectè prouideretur periculo, aut ſecuritati ingredientis Religionem, aut manentis in ſæculo, iuxta ſuperiùs dicta. Hoc enim iudicium & exa-

Impugnatur.

Requiri iudicii Eccleſiæ.

Id ſpectare ad Epiſcopum.

men

men non solùm est necessarium, sed etiam de Iure & consuetudine in omni casu diuortij spectat ad Episcopum, siue ex culpa fiat, siue etiam per consensum. Vnde, quando coniux ex adulterio alterius negat debitum, vt iure immunis sit à seruitute alterius, & coram Ecclesia nequit propria auctoritate deserere cohabitationem, nisi interueniat sententia per officium iudicis, & aliàs petens restitutionem eius auditur, donec sententia lata celebretur diuortium. Per ingressum autem Religionis, si vterque coniux impediatur, licèt non requiratur sententia, aut officium iudicis, potest tamen de iure suo ordinario inquirere de causa; quando autem manet alter coniux in sæculo, non solùm potest, sed etiam debet prouidere eius securitati, alioquin semper ingrediens suberit periculo restitutionis sui, si altera petat.

Causa diuortij ad Episcopum spectat.

16 Ex quibus patet responsio Doctoris ad obiectionem, quam pro oppositò facit, dicens manentem alterum in sæculo non renunciare iuri suo sufficienter, & perfectè, seu requisita solemnitate, non interueniente licentia Diœcesani, quantùm ad forum Ecclesiæ, quæ determinauit modum debitum renuntiationis per votum continentiæ, & licentiam Diœcesani Episcopi. Qua in re Ecclesia prouidet scandalo, & prætextibus reuerentiæ Sacramenti, & securitati coniugatorum, quantùm ad debitam fidem seruandam quoad obligationem præcepti negatiui, & perpetuitati matrimonij spiritualis per votum, nè subsit restitutioni personæ professæ, & diuortio, aut separationi à Religione.

Renunciatio sine requisita solemnitate non tollit ius.

Dubium. Dices, quid conducit votum, cùm aliàs in sæculo manens teneatur ex vi matrimonij consummati ad fidem seruandam, quæ est fortior obligatio, aliàs non esset restituendus professus contra votum professionis.

Soluitur. Effectus voti continentiæ in hoc casu. Respondetur per votum perfectè renunciare suo iuri, & irreuocabiliter; ac proinde compelli posse ad eius obseruantiam, quando votum in conspectu Ecclesiæ est emissum; vnde quamuis senex sit, Ecclesia potest, si viuat incontinenter, compellere manentem in sæculo, vt profiteatur, vel certè includatur in monasterio, vt obseruet votum factum, aliàs etiam excluditur scandalum, quod esset, si Ecclesia approbaret ingressum ex sola licentia coniugis manentis in sua libertate, cuius saluti prouidere tenetur. Vnde sicut temerè facta in præiudicium Sacramenti annullare potest, ita etiam licentiam datam sine sufficienti, & secura cautione irritare in fauorem Sacramenti. Quòd si præcesserit cautio, tunc in fauorem Religionis agere contra non obseruantem fideliter cautionem per votum præstitam.

17 Dubitatur an iure actionis, aut ex solo officio iudicis conueniat remanenti in sæculo repetere coniugem professam? casus intelligitur quando sola licentia præcessit sine voto, & sine authoritate Diœcesani.

Aliud dubiũ. An iure actionis debeatur restitutio?

Responsio affirmatiua. Respondetur, si res est integra, nempe ante professionem, antequàm incorporetur Religioni, iure actionis repeti posse coniugem reuocata licentia data. Quòd si est professus iure actionis, & non solùm ex officio iudicis ei competit: quia, vt dicit Doctor, non renunciauit iuri suo, vt debuit in facie Ecclesiæ, & vt Iura præscribunt: ergo ipsi manet ius actionis, & interpellandi officium iudicis. Quod tenet Abbas *cap.* 1. *de conuers. coniug.* Innocent. *cap. Quidam, eod.* Richard. *in hac dist. q. 3. art. 2.* Supplementum Gabrielis *q. 1. art. 2.* Guliel. noster Vorilon *q. vn. art. 2.* Palacios *in 4. dist. 27. disp. 2.* Angles *in flor. diff. 4. eadem dist. q. 1. de essentialibus matrimonij*: nam cessante iure actionis cessat etiam interpellatio, & officium iudicis; prout cessant, si præmissæ conditiones obseruentur.

18 g *Et quod tangitur de peccato mortali*, &c. Hìc respondet ad alteram partem prioris obiectionis, & responsio confirmat, quod iam dictum est. nempe ius debiti, & reuocationis manere coniugi in sæculo. Dicit ergo talem professum non posse petere debitum, sed teneri reddere: quia ipse suo iuri renuntiauit per professionem, & votum solemne Religionis. Ita etiam Paludanus *dist. 27. q. 3. art. 2.* Abbas *cap. Vxoratus*, &c. *de conuers. coniug.* Turrecremata *cap. Seriatim, dist. 32. art. 3.* Gabriel, & Palacios citati. Ex quo infertur professionem non esse irritam; sed suspendi effectum voti, quantùm ad redditionem, donec vxor moriatur. Est communis Doctorum tam Theologorum, quàm Canonistarum, exceptis paucis, qui volunt illud votum in Religione factum habere tantùm vim voti simplicis: & expressè colligitur *ex cap. Ex parte 2.* &c. *de conuers. coniugatorum*, vbi declaratur secundùm matrimonium contractum ab eo, qui post professionem ad primam reuocatus est, & ea mortua contraxit, esse nullum, & cogendum esse ad monasterium regredi; quod non subsisteret, nisi prior professio esset valida, & patet *cap. Agathosa 27. quæst. 2.*

Restitutum non posse petere debitum.

19 Sed quid de eo, qui renitente, & contradicente vxore professus est?

Dubium.

Respondetur professionem esse inualidam, quia matrimonio consummato sine licentia alterius coniugis non licet diuino Iure transire ad Religionem, nisi quando per fornicationem, aut diuortium alter suo iure cadat. Cæterùm votum castitatis emissum tenet per modum voti simplicis, ita vt restitutus petere debitum non possit: quia renunciauit iuri suo quantum potuit. hoc patet *ex cap. Quidam.* & *cap. Placet*, &c. *de conuers. coniugatorum.* Limitat Nauarr. *in Summa cap. 12.* Hæc decreta vt intelligantur eum non posse exigere debitum quantùm ad violentiam, quod sonat verbum *Exigere*, non verò quantùm ad humilem, & pacificam petitionem, quam dicit licere reuocato. Eum sequitur etiam Henriquez *lib. 12. de matrim. c. 2. & lib. 11. c. 15.* Sed hoc non est dicendum, quia cum voto absoluto castitatis non compatitur licita petitio. Si ergo illud tollit exactionem, ex natura talis voti inducit etiam completam obligationem, quæ voto annexa est castitatis.

Inuita parte professus non fit monachus.

Tenetur voto simplici castitatis.

Limitatio Nauarri.

Reijcitur.

Ex hoc etiam sequitur illud votum non obligare in ordine ad Religionem; neque professionem emissam & irritam inducere obligationem voti, etiam simplicis, ita vt talis, mortua coniuge, ad quam rediuit, teneatur iterum regredi ad monasterium. Ratio est; quia votũ illud erat omnino irritum: ergo nullum effectũ inducit repugnante lege matrimonij; non sic autem votum castitatis, licèt non inducat effectum completum, quia nõ potuit renunciare iuri alterius; inducit tamen effectum, quem potest, nempe renuntiationem iuris proprij petendi. Plura alia circa hæc clarè resoluit Sanchez *lib. 7. disp. 33.* & deinceps, quæ spectant ad materiam de voto.

Non obligatur votarius in ordine ad Religionem.

SCHO

SCHOLIVM.

Secundus caſus excuſans in genere à debito reddendo, eſt periculum ſalutis propriæ, vel vitæ fœtus. Ita D.Thom.hîc quæſt.vnic. Richard.art.1.quæſt.1. Sanchius lib.9.diſput.24.num 1. imò tunc non liceret reddere, quamuis quoad ſalutis propriæ incommodum, & graue periculum incontinentiæ in altero, reddentem excuſaret. Secundò ait debitum reddendum leproſo quod intellige, quando inde non oritur euidens periculum infectionis. Ita D.Thom.hîc quæſt.vnic. art.1.D.Bonau art.2.quæſt.1.Richard.art.2.quæſt.2.Tertiò ait, accedere ad menſtruatam eſſe culpam, & quidam, quibus fauet Gregor. reſpon.10.ad Auguſt. & habetur c.fin.diſt.5.putant eſſe mortale (quibus videtur Doctor fauere, ſed nihil aſſerit.) Ita Anton. Rub. de ſponſal. num.14.& ibi Alex. de Neuo num.21. Alenſ.2.part.q.166.memb.2.ad 5. D. Bonau art.3. quæſt.1. Vorillon.Orbellis hîc. Palacius diſt.1. Alij volunt tantùm eſſe veniale. Palud.hîc q.1. artic.3. Tabiena matrim.3.q.7.§.8.& Soto hîc quæſt.vnic.artic.2.fin. Oppoſitum tamen, ſcilicet nullum eſſe peccatum ſic accedere, eſt communior ſententia. Nauar.Summ.c.16.num.32. Caſtro 1.de leg.pœn.c.vltim. Sanchius 9.de matrim. diſput.21. Ad tertium innuit eſſe veniale exercere actum coniugalem ante communionem. Ita Alenſ.2.part.q.166.memb.2.ad 3. Mayron.hîc q vnic.fin. Tabiena v. Communicare §.43. *Armil. v.* Communio, *n.5. Manuel 1.tom.Summ.cap.65.& eſt certum ſi exerceatur cauſa voluptatis, ſi tamen cauſa generationis, vel vitandæ fornicationis, oppoſitum eſt ſatis commune, & probabiliſſimum.*

5 *Debitũ non eſt reddendum cum diſpẽdio ſalutis propriæ, vel fœtus.*

Secundus [b] caſus eſt, quando obligatur fortiori vinculo ad non reddendum, puta ſi vergat in detrimentum propriæ incolumitatis; tenetur enim magis diligere propriam incolumitatem, quàm iſtud debitum reddere alteri coniugi, vel ſit cauſa occiſionis fœtus in vtero prægnantis, vel ſit cauſa aborſus. Ad hæc enim cauenda tenetur fortiori vinculo, quàm ad reddendum debitum iſti. Vbi ergo eſt probabile periculum de extinctione fœtus, vel quòd naſcatur aborſus, non tenetur reddere. Conſimiliter maiori præcepto tenetur non agere; vnde proles naſcatur leproſa, quæ poſſet aliàs procreari ſana, quàm pro nunc ſatisfacere voluntati mulieris, pro quando vt in pluribus, puer naſcitur leproſus; vnde non ſine cauſa in lege Moſaïca accedens ad mulierem menſtruatam, debuit mori: nec mors infligebatur ibi, niſi pro peccato mortali, & graui: nec eſt probabile quòd in lege Euangelica, quæ eſt lex caſtitatis, ſit minùs prohibitus ad menſtruatam accedere.

Leuit. 20.

An peccet accedẽs ad menſtruatã.

6 *Leproſæ an debitũ reddendum ſit à ſano conuge.*

Si [i] obiicitur: ergo leproſæ non debet ſanus reddere debitum, quia & eſt contra bonum prolis, quæ naſcitur leproſa, & contra incolumitatem propriam, quia poſſet ex tali actu incurrere lepram; cuius tamen oppoſitum habetur *Extrà de coniugio leproſorum, cap.1.* vbi habetur: *Mandamus, vt vxores viros, & viri vxores, quæ lepræ morbum incurrunt, ſequantur, & eis coniugali affectione miniſtrent: & ad hoc eos ſollicitis exhortationibus inducere non poſtponas. Si verò ad hoc induci non poterunt, iniungas eis, vt vterque continentiam ſeruet. Quòd ſi mandatum tuum ſeruare contemnant, vinculo excommunicationis adſtringas.* & cap. ſequenti, *Si virum, vel vxorem leproſum fieri contigerit, & infirmus à ſano carnale debitum exigat, generali præcepto Apoſtoli, quod exigitur eſt ſoluendum, cuius præcepti in hoc caſu nulla exceptio inuenitur.*

Reſpondeo, quòd licèt coniugi leproſæ coniux ſanus, vel leproſus, debeat reddere debitum ſecundùm iſta capita, tamen non ſequitur quòd tempore menſtruorum, quia ibi non eſt contra bonum prolis, quòd procreetur leproſa; imò magis eſt contra bonum prolis, quòd nunquam procreetur de iſta matre, ſi propter lepram vitetur: hæc autem etſi non procreabitur tempore menſtruorum, procreabitur tamen poſteà tempore competenti: & tunc ſana, nunc autem leproſa. Si autem obiicias de periculo lepræ in ſano reddente; poſſet dici quòd in illa coniunctione non eſt probabile lepram incurri, ſed diuturna cohabitatio non præcipitur, quia ex illa poteſt ſanus infici ab infirmo. Eſto etiam quòd timeretur ex tali coniunctione infectio lepræ in ſano reddente ſaltem ex frequenti, quoties leproſa peteret. Dico quòd ad talem pœnam ſe obligauit in contractu matrimonij. Vnde & alicubi Sacerdotes expreſsè ad oſtium Eccleſiæ exprimunt illud.

Se obligauit, ſcilicet ſi ante contractum ſciuit lepram. De laborãtibus morbo Gallico idẽ iudicium.

Ad [k] argumenta. Ad primum nego minorem. Ad primam probationem, dico quòd perpetuus vſus rationis eſt maius bonum, quàm actus virtutis, & ideò qui per aliquem actum priuaret ſe ſic vſu rationis, peccaret mortaliter: imò mortaliſſimè; ſed carentia vſus rationis pro momento non eſt tantum malum, ſicut actus oppoſitus actui virtutis, nec quodcumque priuans vſu rationis ad tempus, eſt peccatum:

7 *Ad arg.1. Vide in 3. d.15.q.1. priuare ſe*

nam

nam nimia tormenta ita impediunt vsum rationis, sicut voluptates: & tamen martyres scienter se exponentes: talibus tormentis, non peccarunt, sed meruerunt. *vsu rationis, quando peccatum.*

Ad secundam probationem, concedo quòd istis ante contractum non liceret talis actus, licet tamen post contractum; non quòd ipsi seipsos licentiare possint, sed faciunt quendam actum, quo facto Deus licentiat eos ad quendam actum sequentem, ad quem non licentiaret sine illo præuio: & ista responsio videtur benè persuadere, quòd iste vsus non est licitus ex sola iustitia, qua voluntate propria dant se mutuò, sed adueniente approbatione Superioris.

Ad [l] secundum, patet ex solutione, quòd coniux non habet pro tunc ius petendi. *Ad 2.*

Ad [m] tertium Apostolus non dicit absolutè abstinendum tempore sacro, sed consuluit ad tempus, vt vacent orationi, & iterum reducantur in seipsis, nè tentet eos satanas. Et quod adducitur de Hieronymo, & ponitur 33. quæst. 4. *Quicunque vxori debitum reddit, non potest carnes agni edere*; Respondeo, non potest omnino, cum reuerentia debita: & cùm dicis, non excluditur aliquis propter actum præcepti à communicando; nego, quia aliquis actus præceptus est, propter quem iste est minùs dispositus ad reuerenter percipiendum Eucharistiam. Si tamen loquaris de excludi ex necessitate præcepti: concedo quòd non, quia non video quo modo propter hoc solùm peccaret mortaliter, si perciperet corpus Domini. *Ad 3. Vtens nocte vxore non excluditur vir manè à comunicando necessariò, sed de congruo.*

Ad [n] vltimum dico quòd in loco sacro regulariter abstinendum est, quia non statim imminet periculum fornicationis, quin statim committi possit in loco non sacro. Si tamen diu oporteret eos commanere in loco sacro, negaret aliquis istum peccare si redderet debitum ibi petitum. Quod adducitur de interdicto loci; diceretur fortè, quòd propter actum occultum non est locus interdictus saltem publicè, vt oporteat cultum diuinum ibidem publicè prætermitti. *Ad 4. Vide sup. dist. 13. q. 2. An licet reddere debitum in loco sacro.*

COMMENTARIVS.

20 *Secunda regula generalis subtrahẽdi debitum.*

h SEcundus casus est, &c. Hic proponit secundam regulam generalem, in qua præceptum affirmatiuum reddendi debiti non obligat, licèt alter petens habeat integrum ius, & non impeditum per se, sicut in prima regula perditur quantùm ad vsum. Hæc autem regula est desumpta ex natura ipsius affirmatiui, quod non obligat pro semper, sed aliquando concurrentibus circumstantiis requisitis. Vnde sicut communiter in omni materia concurrentibus præceptis contrariis, illud obtinet simpliciter, quod est superioris virtutis, aut fortiùs ligans, cui cedit præceptum minùs ligans. *cap. Duo mala, dist. 13.* ita etiam in proposito, quando concurrit vinculum fortiùs ligans, quàm sit præceptum de reddendo debito, ita cessat obligatio reddendi debiti: huius autem regulæ proponit aliquot exempla.

Exempla huius regulæ.

Primum exemplum est, quando vergit in detrimentum salutis corporalis. Secundum est, si sit periculum occisionis fœtus, aut abortus. Tertium exemplum, quando vxor patitur menstrua, ob periculum prolis, nè nascatur leprosa, quæ potuit sana generari. Subinde alios casus tangit in responsione ad argumenta controuersos, quos ibi explicabimus, interim hos casus explicemus, quos in corpore proposuit.

21 *Probatur primum exemplum.*

Quantùm ad primum casum est communis omnium sententia in hac distinctione, quando scilicet est graue detrimentum salutis propriæ, non obligari reddere debitum, aut periculum graue, & probabile; & probatur, quia non tenetur reddere debitum ex iustitia, aut charitate: ergo nullo titulo. Non ex iustitia, quia non tenetur debitor creditori cum notabili vitæ suæ detrimento, v. g. ei reddere quod propriæ sustentationi præcisè est necessarium. Deinde, non tenetur ad vsum corporis sui, nisi ex præcepto propagandæ speciei generali, vel certè ex particulari, qua respicit commodum coniugis non ex primo, quia non est illa extrema necessitas propagandæ speciei per particulares coniuges, hìc & nunc: non ex secundo, quia neque vxor, neque maritus est dominus vitæ, ideò neuter tenetur ad vsum corporum, nisi ad illum, qui non vergit in detrimentum vitæ. Hinc patet etiam, quòd neque ex charitate, quia quilibet habet debitum conseruandi vitam propriam in casibus, in quibus non est obligatio contemnendæ vitæ, inter quos nullo modo præsens casus annumeratur. *In periculo salutis corporalis cessat debitum in vsu.*

Dices alterum posse habere periculum incontinentiæ, & peccati. 22 *Responsio.*

Contrà: magis vrget periculum non occidendi, quàm illud, & illud non est extremum, quin per alia media summoueri possit. *Impugnatur.*

Hæc conclusio intelligenda est siue reddenti, siue petenti instet tale periculum. Excipiunt aliqui casum, in quo salus Reipublicæ penderet ab illa copula; quo casu necessitatis contemni deberet propria vita: quia licèt præceptum vitæ conseruandæ obliget, non tamen in omni, & quibuscunque modis, instat talis obligatio. Hinc infertur etiam periculum hoc debere esse proximum, & ex natura actus: vnde si sit periculum remotum, v. g. in quibusdam, quæ in partu ordinariè periclitantur, non censerem tale periculum tollere ius debiti; quia remotum est, & ex fine matrimonij & prolis oritur: aliàs nunquam talibus liceret copulari, nec matrimonium ipsorum esset in officium naturæ, aut remedium incontinentiæ, cum etiam, quia periculum non oritur proximè ex copula; sed per accidens ex prole si sequatur, quæ *Limitatio dictorum. Si bono communi noceat. Si periculum sit proximum.*

ſemper non ſequitur. Caſus autem particulares, in quibus periculum illud imminet ex natura actus coniugalis magis ſpectat ad Medicos decernere.

23 *Probatur ſecũdum exemplum.* *Perpendenda circumſtãtia, & natura periculi.*

Secundus caſus ſimiliter patet, quia tenentur prouidere ſaluti prolis, aut eam per ſe non impedire, quin ad perfectum perducatur; nam hic eſt finis matrimonij primarius. Qualis autem ſit culpa vſus matrimonij cum grauida, cõiiciendũm eſt ex periculo prolis; aliqui enim dicunt eſſe venialem tantùm: ſed hoc non rectè, quia ſi abſit periculum prolis, non videtur adeſſe culpa, maximè ſi fiat ex animo licito, ſeu fine; quòd ſi ſit periculum prolis, ſeu aborſus, nequit eſſe culpa venialis: ſi enim periculum tantùm ſit remotum, cui caueri poteſt, & de facto caueatur, iam ſubmouetur per cautionem debitam adhibitam, & tunc vacat culpa: ſi autem ſit proximum, erit lethale, ſiue ſequatur mors, aut aborſus prolis, ſiue non. Reſolutio autem huius dependet ex natura periculi, quam aliis relinquo coniiciendam.

24 *Tertiũ exemplum controuerſum de menſtruata.* *Sententia negans.*

Tertius caſus eſt controuerſus. Prima ſententia eſt nullum eſſe peccatum accedere ad patientem menſtrua, aut petere. Hanc tenet noſter Caſtro *de lege pœnali, lib.1.cap.vltimo.* Gloſſa *cap.Si cauſa, 33.quæſt.2.* Sequitur Nauarr. *in Summa, cap.16.* Si ratio honeſta petendi ſubſit, vt periculum incontinentiæ, aut auerſionis inter coniuges, ſi ſe ſubtrahant ab vſu matrimonij.

Affirmatiua communis eſt, & Doctorũ. *Damnũ prolis ex tali cõcubitu.* *Præceptũ veteris legis fuiſſe morale.* Auguſtin.

Cæterùm, ſententia, quam ſequitur Doctor, eſt communis antiquorum. Tenet Alenſis *2.p. quæſt.166.memb.2.ſolutione ad 5.* D.Thomas *hic art.2.quæſtiunc.2.in corpore.* D.Bonauentura *art.3. quæſt.1.* à Tarantaſia *art.3.quæſt.3.* & plures alij. Probatur autem à Doctore ratione damni prolis, quæ leproſa, aut certè ſubiecta variis infirmitatibus naſcitur ex tali concubitu. Deinde, quia in lege Moſaïca illud ſeuerè, & ſub pœna mortis interdicebatur *Leuit.18. & 20.* quod præceptum non fuit cæremoniale, ſed morale: nam adiicitur aliis impedimentis matrimonij, & peccatis prohibitis contra caſtitatem, vt fatetur etiam Auguſtinus *lib.3. de peccatorum meritis, & remiſſ.cap.12.* ex Ezechiele *cap.18.* vbi etiam hoc vt morale proponit: *Qui ad menſtruatam,* inquit, *non accedit, & vxorem proximi ſui non violauerit,* &c. Quod non figuraliter dictum docet Auguſtinus, ſiue propter aliam cauſam, quæ ibi non exprimitur. & *lib.3. ſuper Leuiticum in c.18.* idem docet manifeſtè ex Ezechiele etiam in lege Euangelica id prohibitum aſſerens: *Hoc,* inquit, *quod ſuperiùs ſufficienter prohibuiſſet* (ſupple accedere ad menſtruatam) *quid ſibi vult, quod etiam hîc hoc ipſtem præceptis voluit adiungere? An fortè ne in ſuperioribus quod dictum eſt, figuratè accipiendum putaretur, etiam hîc poſitum eſt, vbi talia prohibita ſunt, quæ etiam tempore noui Teſtamenti, remota vmbrarum veterum obſeruatione ſine dubio cuſtodienda ſunt? Quod videtur etiam per Prophetam Ezechielem ſignificaſſe, qui inter peccata, quæ non figurata, ſed manifeſta iniquitatis ſunt, etiam hoc commemorat: Ad mulierem menſtruatam ſi quis accedat, & inter iuſtitiæ merita ſi non accedat. Qua in re non natura damnatur; ſed concipiendæ prolis noxium prohibetur,* &c. Quibus apparet ratio præmiſſa Doctoris, hoc nempe præceptum morale eſſe, & ob periculum prolis latum.

25 Hieron.

Idem docet S. Hieronymus in præfatum locum Ezechielis, qui dicit ideò prohiberi, quia proles ex vitio ſeminis per menſtrua corrupti trahit infectionem, ex qua proles leproſa, & elephantica naſcitur. Clemens *in epiſtola ad Iulium, & Iulianum diſcipulos.* D. Gregorius *reſponſione 1.ad Auguſtinum Anglorum Antiſtitem,* & habetur *in cap.finali, diſt.5.* de hoc fuſiùs Tiraquellus *lib.15. Connub.num.128.* Sed reſpondet Caſtro illud præceptum fuiſſe partim iudiciale, vt declarat pœnam; partim cæremoniale, vt includit prohibitionem propter munditiam legalem. Sed hoc non quadrat expoſitioni S. Auguſtini, neque etiam textui, quia *cap.18.* non agitur de hoc præcepto in ordine ad cæremonias legis; ſed vt morale eſt, & coniungitur aliis, de quibus idem eſt iudicium. Neque interpretatio eius, quam adhibet Patribus, etiam quadrat Auguſtino, aut Hieronymo; dicit enim eos loqui de prohibitione ex conſilio, & ob indecentiam: illi enim cauſam præcepti aſſignant graue damnum prolis, & pœna adiecta declarat grauitatem præcepti, & eius obligationis, quia talis pœna non indicitur in lege, niſi ob graue peccatum, vt benè Doctor. Vnde ſi aliquod peccatum ex opere illo ſit, debet eſſe graue: quia præter damnum, quod explicuit Hieronymus, lepræ, & elephantici morbi, ſequitur etiam generatio monſtri; quod damnum infert, & parentibus, & maximè matri, præter ipſum damnum prolis: hoc autem contingit ex ſuperabundantia humoris noxij, ſicut & alij plures morbi infantum.

Clemens. *Reſpõſio aliorum.* *Impugnatur.* *Damnũ prolis, & parentum.*

26 *Obiectio.*

Obiicies: Experientia conſtare non ſequi illud damnum, & plures in eo caſu edi infantes, qui nihil damni patiantur: damnum ergo hoc, cùm ſit incertum, non tollit obligationem certam præcepti.

Reſponſio. *Non ceſſare finem vniuerſalem legis.*

Reſpondetur, ſufficere ad præceptum ſaluandum, quod ex natura actionis ſubſit periculum damni ſecuturi, vt præceptum vrgeat, nec referre quòd finis præcepti in his, aut illis ceſſet, niſi tollatur vniuerſaliter: certum autem eſt ex natura illius copulæ imminere periculum præfatum, perinde in lege noua, quàm in veteri, vt Leuinus Lemnius de occultis naturæ miraculis, & alij Medici aſſerunt. Ex Patribus autem citatis hic fuit finis præcepti, quod morale eſt, ac proinde manet in lege noua. Hinc rectè Doctor dicit vxorem non obligari ad debitum reddendum, quod vniuerſale eſt in omnibus caſibus, in quibus ipſa reddendo concurrit ad peccatum alterius. Sicut ergo matrimonium ordinatur primariò ad finem prolis & bonum, ita etiam ad tempus tenentur ceſſare à copula parentes, quando imminet tale periculum.

27 *Obiectio.*

Dices, melius eſt proli naſci leproſam, quàm omnino non naſci: ergo ceſſatio illa non eſt in bonum prolis, quia nec parentes ſuo commodo cedere debent, quamuis proles ſic naſcatur, & ex alia parte naſci ſit ipſius bonum.

Reſponſio. *Finis fecũdarius cum detrimento primarij non eſt amplectẽdus.*

Reſpondetur, prolem naſcituram, quamuis pro eo tempore non naſcatur, & meliùs ipſi eſſe non naſci tempore determinato, cùm aliàs ſit naſcitura, in quo patitur tale detrimentum, quàm in illo præcisè naſci, cum detrimento tali.

Ad aliud ſimiliter dico, vſum matrimonij non eſſe commodum parentibus, niſi vt recta ratione, & lege regulatur: in propoſito ex lege ordinante matrimonium ad ſuum finem principalem, quod eſt bonum prolis, inhibetur talis copula, neque cum detrimento finis principalis

palis vsus ille est rectus, ex solo fine minùs principali. Vnde in casu, quo nascatur proles leprosa, non est dubium quin parentes vellent se non fuisse in causa, vt sic nascerentur, & si res integra esset omnino, in eo casu secundùm rectam rationem vellent postponere commodum ex copula tali incommodo prolis; quod etiam est graue incommodum ipsorum parentum, & speciatim matris. Quod ergo ipsi tenentur secundùm rectam rationem eligere, hoc lex statuit.

28 *Malum præuisum obligat, sicut & incursum.*

Deinde, omne malum, quod obligat sub graui delicto ad remedium, si fieri, aut adhiberi potest, quando incurritur, illud idem vt præuisum in periculo, & causis, similiter obligat vt præueniatur; sed infirmitati prolis natæ tenentur parentes prouidere remedium, si commodè possunt: ergo etiam, ne nascatur talis, remouere causas hic, & nunc, ex quibus nascitur, donec sine detrimento tali nasci potest, maximè quando per hoc non frustrantur ipso bono prolis, quia in aliis circumstantiis ædetur sine contagio tam graui. Vnde hæc prohibitio potest ex hac ratione reuocari ad ius naturæ prouidendi bonum prolis: ideóque indignum est vt more bestiarum in se inuicem exardeant, cum tanto detrimento prolis, & sui ipsius nocumento, quorum etiam famæ detrahit, vt proles ex ipsis infecta, & monstruosa nascatur ex impotenti libidine. Meritò ergo Sancti Patres hunc casum esse prohibitum exponunt, & vt cohibendæ incontinentiæ alia remedia applicentur præter copulam, cui annexum est tale periculum.

Prohibitio reuocatur ad ius naturale.

29 *Obiectio de leprosis coniugibus.*

i *Si obijcitur*, &c. Hîc obiicit contra vtrumque casum, nempe de abstinentia à copula ratione periculi, infirmitatis propriæ, & ratione menstrui fluxus, ne nascatur proles leprosa, aut aliis morbis obnoxia. Obiicit, inquam, inde sequi non posse coniugem sanum reddere debitum leprosæ; quia & est periculum prolis, quæ infecta ex vitio alterius nascetur; & periculum etiam propriæ salutis, ne eandem infectionem contrahat.

Responsio.

Respondet ex decisione primi, & secundi capituli de coniugio leprosorum, licere reddere debitum, & petere, & ad rationem difficultatis

Ad primam obiectionem.

Respondet primùm ex copula non sequi periculum illud infectionis, nisi sit frequens, sed ex cohabitatione diuturna, quæ non præcipitur ob periculum sani. Dato etiam oppositio, dicit quòd ad hoc se obligauit sanus in contractu matrimonij: vnde, inquit, Sacerdotes expresè ad ostium Ecclesiæ illud exprimunt.

Ad secundam.

Ad secundam rationem de infectione prolis dicit in hoc casu, quo aliter nequit sana procreari, melius esse vt infecta nascatur, quàm vt nullo modo nascatur; & negat consequentiam prioris casus ad hunc: quia modico tempore fluxus menstrui abstinendo à copula potest proles nasci sana, & hoc melius ipsi est, vt tardiùs procreetur sana, quàm vt anticipatè per modicum tempus ædatur infirma.

30 *Sententia communis.*

Quantùm ad doctrinam traditam de redditione debiti leproso, conclusionem hanc Doctoris tenent D. Thomas *in præsenti dist. artic. 2. ad 4.* D. Bonauentura *art. 2. quæst. 1.* Richardus *artic. 4. quæst. 2.* Mayrones *dist. 35. quæst. vnica*, & communiter Theologi, quando non est periculum infectionis. & hanc exceptionem importat prima ratio Doctoris, quia negat ex copula sequi infectionem, sed ex diuturna cohabitatione, ad quam non censet teneri: idem diceret de copula, si iudicio medicorum periculum redundaret.

Altera autem solutio Doctoris est matrimonium inducere hanc obligationem, ac proinde esse onus ipsius contractus; vnde Presbyteri in aliquibus locis, inquit, ante fores Ecclesiæ, id exponunt. scio in Hibernia id in vsu fuisse, vt non solùm coniuges admonerentur huius obligationis; sed præterea transiret in formam contractus, quæ fuit talis: *Accipio te in meum, & te in meam, cum omnibus conditionibus sanitatis & infirmitatis*, vel vt vulgari exprimitur *fad tshlainte, agus fad theaslainte*, quod idem sonat. Casus ergo potest intelligi, vel vt lepra præcesserit matrimonium, & sciatur à sano; vel etiam vt transit onus, hoc explicitum in ipsam formam contractus in casu, quo eueniret; vel tertiò vt contractui, tanquam inter sanos celebrato, non præuisa infirmitas sequeretur. In vtroque casu priori tenetur coniux sanus reddere debitum, quia vitium rei patefactum cognouit, & ei per consensum liberum, & absolutum adhæsit permutans corpus sanum pro leproso. Et idem dicendum in secundo casu, quando specificatur conditio in forma contractus, quæ æquè vtrumque afficit, & quisque se etiam iure suo spoliat in euentu, quo accideret: nam licèt in aliis infirmitatibus, quæ proximè tendunt ad mortem, & paruo tempore durant, fortè non liceret talis contractus contra Iuris diuini vinculum fortiùs obligans ad vitæ conseruationem: tamen in lepra, & aliis diuturnis, ex quibus periculum euidens, aut probabile vitæ non incurritur, hoc onus etiam in contractum, & eius formam transire potest; aliàs certè non liceret sano matrimonium contrahere cum leprosa, quam talem cognoscit, nisi iuri suo cederet.

Praxis in Hibernia seruata.

Circumstantiæ.

Iñ tertio casu maior est difficultas: quia tunc neque præuidetur lepra, neque in contractum ex pacto trahitur ius seruitutis in casu lepræ magis, quàm vt vi contractus matrimonialis sequitur. Doctor loquitur absolutè, *Dico*, inquit, *quòd ad talem pœnam se obligauit in contractu matrimonij*, &c. quod & tenet Bassolis *quæst. vnica, art. 3.* Gulielmus Vorillon, *quæst. vnic. art. 2.* Hæc sententia satis patet *ex textu cap. 2. de coniugio leprosorum.* Loquimur autem in casu matrimonij consummati, aut etiam rati, quando coniux sana non ingrederetur Religionem, aut leprosa suo iuri non cederet. Dicit autem textus, *quoniam nemini licet, excepta causa fornicationis, vxorem dimittere, constat quòd siue mulier lepra percussa fuerit, seu alia graui infirmitate detenta, non est à viro propterea separanda, aut dimittenda*, &c. Quamuis hæc verba ad cohabitationem referri commodè possint: tamen faciunt ad propositum, quia minus periculum est infectionis in redditione debiti, quàm in cohabitatione: ergo si hæc nequit fieri ex causa lepræ, aut alterius morbi contagiosi sine periculo mortis incurrendæ, neque etiam subtrahi potest debitum, & perinde matrimonium ad vtrumque obligat. Deinde, fortiùs ligat matrimonij debitum, quàm periculum infirmitatis, quæ ad mortem non ducit, qualis est lepra, nisi sit horribilis cum defluxione membrorum: ergo hoc periculum non

31 *Resoluitur tertius casus.*

Teneri ad debitum.

obligat. Antecedens patet, quia licèt matrimonium ſit inſtitutum in officium naturæ, & non vt illam deſtruat, tamen vſus matrimonij tunc deſtruit, quando aliàs morbus de ſe inducit periculum mortis.

32 Præterea, illud non tollit redditionem iuſtam debiti, quod non obligat ad aliud ex præcepto ſtrictiori, contra quod fieret peccatum cum tranſgreſſione eius reddendo debitum. Sed poteſt ſanus, ſi velit contemnere periculum contagionis, reddendo debitum ex fine matrimonij, & ſine vllo peccato, vt docent plures: ergo periculum hoc, quod non eſt mortis, ſed infectionis, non tollit debitum vſum matrimonij. Subſumptum patet, aliàs ſanus ſciens lepram alterius non poſſet contrahere cum ipſa matrimonium licitè, non habens intentionem ingrediendi Religionem, aut non ingrediens poſt ratum: quod nullus dicit, lepra enim non inhabilitat ad matrimonium, neque ad finem eius, ſiue vt tendit ad prolem, ſiue etiam vt eſt remedium concupiſcentiæ: qui autem contrahit abſque animo vouendi Religionem, contrahit in ordine ad vtrumque finem, ex natura ipſius contractus, qui obligationem hanc inducit ad debitum: ergo citra culpam innocentis, quando ceſſat ingreſſus Religionis, neque contrahens eſſe liber à debito, non occurrente præcepto fortiori, quod nullum eſt in propoſito; ac proinde poteſt vti iure ſuo in ordine ad vtrumque finem, idcóque hîc currit obligatio præcepti affirmatiui, quod incurritur, quando actus eſt circumſtantionatus; eſt autem circumſtantionatus perfectè, quando alter non cedit iuri ſuo, neque illud amittit ex propria culpa, aut ex ordinatione legis Superioris, neque occurrente præcepto fortiùs ligante, vt quando interuenit periculum infirmitatis inducentis ad mortem, aut periculum prolis, ac præterea refertur actus ipſe in finem, quem lege ſortitur, nempe bonum prolis, & remedium concupiſcentiæ: quamuis etiam infirmitas non diuturna hîc & nunc pro aliquo tempore excuſaret alterum à debito, pro breui tempore, donec ceſſaret periculum; quia in hoc non facit iniuriam notabilem coniugi, tamen infirmitas diuturna, & quæ mortem non accelerat, non excuſat à debito. Vnde hæc ſententia etiam ex rationibus præmiſſis ſatis videtur probabilis, vt eam Doctor probabilem reddit, quamuis priorem etiam ſequatur.

Lepra non inhabilitat ad matrimonium.

Circumſtantia obligationis præcepti affirmatiui debiti.

33 Tenendo etiam hanc ſententiam idem dicendum erit de cohabitatione, quamuis Doctores pro prima ſententia Doctoris allegati teneant idem, quod Doctor iuxta illam aſſerit, nempe non obligari ſanum ad cohabitationem; quæ eſt D. Thomæ, D. Bonauenturæ, & plurium aliorum, & frequentior, aſſerendo tamen non obſtante periculo infectionis coniugem ſanum ad debitum, ex vi ipſius contractus obligari; idem dicendum eſſet quoad cohabitationem, ſcilicet teneri, vt Canones citati magis exprimunt.

Quid de cohabitatione.

Alios caſus aſſignant Doctores, in quibus eſt licitum aliquando negare debitum, vt ſi alter eſt nimius, & inordinatus in petendo; quod etiam vergit in detrimentum generationis, ſi alter eſt inſanus mente, quia ſic petitio illius eſt nulla, cùm non ſit voluntaria; non ſuppoſita autem petitione, nulla eſt mora non reddentis: detrimentum etiam notabile temporale, & ſic de reliquis, quæ ad prædictas regulas poſſunt reduci in genere; excommunicatio tamen non inducit ſuſpenſionem debiti, aut cohabitationis. Item, affinitas contracta, & alia eiuſmodi, quæ legi poſſunt apud Summiſtas, ſufficit petitio tacita ſaltem in vxore, vt obligetur vir ad debitum.

Alij caſus fruſtrãs debiti.

k *Ad argumenta. Ad primum*, &c. Hoc argumentum videtur ſumi ſecundùm ſententiam Hugonis 33. *quæſt.* 4. *cap. Vir cum propria*, &c. vbi aſſerit vſum matrimonij ſemper eſſe peccatum, ſaltem veniale. Omitto errorem antiquorum hæreticorum in hoc, qui damnabant nuptias ob vſum: hoc etiam argumentum explicatur *ſuprà* quoad doctrinam eius *diſt. præcedenti.* §. *Hic dicitur*, de qua ibi dictum eſt. 34 *Reſponſio ad argumenta principalia.*

Reſpondet, dato ſcilicet quòd vſus coniugij priuaret vſu rationis; quoad modicum tempus non eſſe peccatum, vt patet in martyribus, quia aliud bonum præponderat, vt eſt propagatio ſpeciei. Verum tamen eſt ſupponi in argumento falſum: quia non priuat vſu rationis, ſed conſideratione viuaciori eius. *Ad primum membrum.*

Alia ratio inſinuatur in argumento præmiſſo, nempe ideò vſum matrimonij non eſſe peccatum mortale, quia interuenit contractus; ſed nullus poteſt ſe licentiare ad actum aliàs illicitum, ſi ex proprio actu ſe licentiat ad ipſum, id eſt, nullus ex propria auctoritate poteſt reddere ſibi licitum, quod aliàs fuit illicitum: ergo neque per contractum matrimonij, qui conſiſtit in proprio actu, & conſenſu fit licitus vſus eius. *Secundum membrum.*

Reſpondet Doctor interueniente contractu per legem, & ſuperiorem reddi licitum vſum: quod etiam verum eſt in reliquis contractibus permutationis. Hinc colligit vſum matrimonij non eſſe licitum ex iuſtitia priuata, quà procedit à voluntate priuata coniugum, ſed vt firmatur per ſuperiorem, nempe à Deo. Hanc difficultatem tractauimus *ſupra diſt.* 26. de inſtitutione matrimonij. *Soluitur.* *Vſus matrimonij lege approbatus.*

l *Ad ſecundum*, &c. Reſpondet ex dictis in prima regula, nempe ingredientem Religionem non teneri ad debitum, aut per ſpatium deliberationis, aut per tempus etiam nouitiatus: de quo caſu aliàs *ſuprà* eſt dictum. 35 *Ad ſecũdum.*

m *Ad tertium*, &c. Hoc argumentum petit difficultatem, an tempore ſacro obſeruationis, & ieiunij, & ſumptionis Euchariſtiæ ſaltem ex præcepto tenetur coniux ad non reddendum debitum coniugale, quo mundiùs accedat, & perfectioti reuerentia ad Euchariſtiam ſumendam. Non deſunt authoritates Patrum, qui id videntur reprobare, vt Hieronym. *in Apologia ad Pammachium, & lib.* 1. *contra Iouinianum, & in ſermone in vigilia Paſchatis*, & habetur 33. *q.* 4. *cap. Sciatis*, &c. Aliqui ergo dicunt eſſe culpam venialem, &c. Aliqui verò nullam culpam, ſi cauſa prolis exerceatur. Ideò Sanctus Gregorius *reſponſ.* 1. *ad Aug.* & refertur *cap. Vir cum propria*, &c. *eodem. Talem*, ait, *ſuo relinquendum eſſe iudicio, quia à nobis*, inquit, *prohiberi non debet*, &c. Hæc ſententia eſt ſatis communis. Doctor negat tantùm peccare mortaliter: conſiderandæ ergo circumſtantiæ, & diſpoſitio accedentis, & quid magis proficuum eſt ſuadendum: quia certa regula hîc præſcribi nequit. Videantur quæ dicta ſunt in prima parte huius commenti. *Ad tertium. An tempore ieiunij, orationis & cõmunionis negari poſſit debitum.* *Gregorius.*

Aliud

Aliud de diebus ieiunij abſtinere eſt quidem Conſilij cauſa orationis, vt Apoſtolus 1. *ad Corinth.*7. quod plures tenent; contrarium aiunt multi etiam eſſe peccatum veniale. Sed in hoc idem conſequenter tenendum eſt, ſicut in communione; nam cauſa voluptatis tantùm vri coniuge nequit carere culpa veniali; quod maximè verum eſt, quando præſcribitur oratio, maceratio carnis, & acceſſus ad communionem, ad quæ illecebroſi minùs apti ſunt, & Chriſtiani non debent ita curam ſui abiicere, vt ſemper in voluptate quouis tempore, & ſine diſcrimine hæreant; ſed aliquando vaſa ſua in munditia, & ſanctitate poſſidere; neque videtur contemptu aliquo carere opera orationis, & mortificationis negligere, & diuini cultus decentiam, maximè cùm aliàs nullum incontinentiæ periculum notabile ſubſit.

36 *De delicto in loco ſacro.*

n *Ad vltimum*, &c. Quod petit difficultatem circumſtantiæ loci ſacri, dicit abſtinendum eſſe regulariter; quia periculum incontinentiæ nequit pro paruo tempore ita imminere, quin vſus matrimonij extra locum ſacrum exſpectari poſſit; quòd ſi tamen diu ibidem commorandum eſſet, vt ſi coniuges in loco ſacro obſidentur, tunc licitum eſſe vſum matrimonij, ob periculum incontinentiæ: dicit præterea, ex concubitu occulto non interdici Eccleſiam publicè. Primum dictum, ſcilicet regulariter non licere petere, aut dare debitum coniugale in loco ſacro, tenent Paludanus *d.*31.*q.*3. *art.*2. Richardus *in diſt.* 32. *art.*3.*q.*1. Supplementum Gabrielis *q.vnic.art.*2. Sotus *art.*3. *concl.*3. Caietanus, Armilla, Victoria, *verb. Matrimonium.* Nauarr. *c.*16. Rodriquez *in Summ.tom.*2.*cap.*243. Vaſquez 1.2.*q.*72. *art.*6. *diſp.*98. Valentia 2.2.*diſp.*6.*q.*15.*punct.*1. Henriquez *lib.* 11. *de matrim. cap.* 6. eſt contra Suarez 3.*p.q.*83.*art.*3.*diſp.*81.*ſect.*4. quia negat deformitatem ſpecialem oriri in eo, quòd polluatur Eccleſia effuſione ſanguinis, aut ſeminis, quibus tantùm ob indecentiam coniunctum eſt interdictum loci. Probatur tamen contrarium, quia Canones Eccleſiaſtici prohibent hæc fieri in Eccleſia vt *cap. vnic. de conſecratione Eccleſiæ in 6. cap. Eccleſijs, de conſecrat. diſt.*1. *& cap. Si motum, eod. cap. Significaſti, de adult. & cap. final. de conſecratione Eccleſiæ diſt.* 68. eo ipſo, quo violatur Eccleſia huiuſmodi, violatur res ſacra, & dedicata ad diuinum cultum, & reuerentia ei debita ex Iure Eccleſiaſtico: ergo erit ſacrilegium; ac proinde, vt dicit Doctor, regulariter illicitum, & ſicut grauis eſt violatio, qua Eccleſia interdicta eſt, ita etiam graue eſt peccatum, quod perinde ratione actus vt procedit à petente, & reddente in loco ſacro vtrumque afficit. Non ita ſacrilegium, quod committit aſtrictus voto caſtitatis petens debitum, non afficit reddentem, maximè ſi votum tantùm fuit de non petendo debitum: quia malitia huius actus afficit perſonam, cui interdicitur, & tenetur voto. Communis ergo ſententia eſt acceſſum in Eccleſia ad actum coniugalem eſſe peccatum mortale extra caſum neceſſitatis.

Primum dictum.

Secundum dictum.

Primum tenent alij.

Sententia Suarij.

Habere deformitatem ſpecialem.

Eſſe mortale peccatum.

37 *Secũdum dictum commune.*

Secundus caſus, ſeu dictum Doctoris eſt, ſi diu maneant in Eccleſia, ita vt egredi non poſſint, carere culpa vſum coniugij: quam tenent Alenſis 2.*part.quæſt.*166.*memb.*2.*ad* 1. Albertus Magnus *in hac diſt.art.*11.*ad* 2. Richardus *art.*3. *quæſt.*1. & communior Doctorum, dicunt etiam plures in eo caſu Eccleſiam non pollui, neque violari, quod probabile eſt: quam tenent Roſella, Sylueſter, Caſtro *lib.*1.*de lege pœnali, cap.*7. Couarr. 4. *decret.*2.*part. cap.*7. Henriquez, Sanchez *diſput.*15.*lib.*9.*quæſt.*1.

Tertium dictum.

Tertium dictum Doctoris patet, quia ad hunc effectum, qui eſt ex lege, ad publicum interdictum Eccleſiæ requiritur publica notitia per famam, aut confeſſionem coniugum.

DISTINCTIO XXXIII.

Qualis fides thori fuerit in Patribus antiquis?

QVÆRITVR hîc de antiquis Patribus, qui plures ſimul leguntur habuiſſe vxores, vel concubinas, vtrùm peccauerint? Ad quod dicimus; Pro varietate temporum varia inuenitur diſpenſatio conditoris. Ab exordio enim temporis inter duos tantùm, Adam, ſcilicet & Euam, inchoatum eſt coniugium, Deo per os Adæ dicente, *Homo adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna*; & ſecundùm inchoationis modum inter duos tantùm per omnem ſucceſſionem temporum contraheretur coniugium, ſi primi homines in obedientia perſtitiſſent. Poſt eorum verò copulam filij & filiæ eorum matrimonio coniuncti ſunt, ſed vnus vni tantùm. Ideò autem fratres ſororibus tunc ſunt copulati: quia non erant aliæ mulieres, vel viri, quibus Adæ filij, vel filiæ iungerentur. Primus omnium Lamech duas legitur ſimul habuiſſe vxores: & hoc in eo arguitur, quia pro expletione carnalis voluptatis id feciſſe perhibetur. Poſteà verò cùm iam penè omnes homines falſis diis ſeruirent, paucis in cultu Dei permanentibus, conſultum eſt à Deo plures

A 32.*quæſt.*4. *c.* Recurrat nunc, *parag.* His ita.

*Geneſ.*2. *d*

*Geneſ.*4. *c* *Quis primo accepit duas vxores?*

plures in matrimonio copulare ſibi, ne illis paucis deficientibus, cultus
32. quæſt. 4. c. Recurrat, in fine. & notitia Dei deficeret. Vnde Abraham viuente vxore ad ancillam intrauit, & ex ea genuit. Iacob etiam liberis, & ancillis ſe copulauit. Et filiæ
Geneſ. 16. a Loth patre ebrio * vſæ ſunt. Cùm enim cæteris in idololatria relictis, Abraham, & filios eius in peculiarem populum ſibi Dominus elegiſſet, ritè
* Al. abuſæ. multarum fœcunditate mulierum populi Dei multiplicatio quærebatur,
Geneſ. 29. 30. quia in ſucceſſione ſanguinis erat ſucceſſio Religionis. Vnde etiam in
Geneſ. 19. g Deuter. 7. e Exod. 23. d Leuit. 21. c lege maledicta erat ſterilis: quæ non relinquebat ſemen ſuper terram. Hinc etiam Sacerdotibus coniugia decreta ſunt, quia in ſucceſſione familiæ, ſucceſſio eſt officij. Non ergo Abraham, vel Iacob deliquit, quia præter vxorem filios ex ancilla quæſiuit: nec tamen illorum exemplo præter coniugale debitum, fœcunditatem in aliqua licet alicui quærere, cùm illorum coniugia noſtrorum æquentur virginitati: & immoderatus vſus coniugij noſtri temporis, turpitudinem ferè imitetur fornicationis illius
Lib. de bono coniugali, cap. 15. tom. 6. contra Fauſtũ, lib. 22. cap. 47. temporis. De hoc Auguſtinus ſic ait, [Antiquis iuſtis non fuit peccatum, quòd pluribus fœminis vtebantur, nec contra naturam hoc faciebant: cùm non laſciuiendi cauſa, ſed gignendi hoc facerent: nec contra morem, quia eo tempore ea fiebant, nec contra præceptum, quia nulla lege erat prohibitum.] Idem, [Obiiciuntur Iacob quatuor vxores, quod quando mos
Ibid. c. 48. & habetur 33. quæſt. 4. c. Obiiciũtur. erat, crimen non erat. Sic Patriarchæ coniugibus excipientibus ſemen ſuum miſcebantur, non concupiſcentia perficiendæ voluptatis, ſed prouidentia propagandæ ſucceſſionis, ſicut Apoſtoli auditoribus ſuis admirantibus doctrinam ſuam condelectabantur non auiditate conſequendæ
Actuũ 2. c Idem de bono coniugali, cap. 13. laudis, ſed charitate ſeminandæ veritatis.] Idem alibi, [Antiquis temporibus, cùm adhuc ſalutis noſtræ myſterium velaretur, iuſti officio propagandi nuptias contrahebant, non victi libidine, ſed ducti pietate: qui multò faciliùs continere poſſent, & vellent. Vtebantur tamen coniugibus, & plures vni viro habere licebat, quas caſtiùs habebat, quàm nunc vnam quilibet iſtorum, in quibus videmus, quod ſecundùm veniam concedit
1. Cor. 7. a Apoſtolus. Habebant enim eas in opere generandi, non in morbo deſiderij.] Item Ambroſius, [Dixit Sara ad Abraham, Ecce concluſit me Do-
Lib. 1. de Abraham Patriarcha, c. 4. & 32. quæſt. 4. c. Dixit Sara. minus, vt non pariam: Intra ergo ad ancillam meam, vt filium facias ex ea: & ita factum eſt. Conſidera primum quòd Abraham ante legem Moyſi, & ante Euangelium fuit. Non ergo in legem commiſit Abraham, ſed legem præuenit. Non enim interdictum videbatur. Secundò conſidera,
Geneſ. 16. a quòd non ardore aliquo vagæ ſuccenſus libidinis, non petulantis formæ captus decore ancillæ contubernio coniugalem poſthabuit thorum: ſed ſtudio quærendæ poſteritatis, & propagandæ ſobolis. Adhuc poſt diluuium raritas erat humani generis, erat etiam Religionis. Denique
Geneſ. 19. g & Loth ſancti filiæ hanc cauſam quærendæ poſteritatis habuerunt: ne genus deficeret humanum, & ideò publici muneris gratia, priuatam culpam prætexit.] Item Auguſtinus, [Iuſtus quamuis cupiat diſſolui, & eſſe
Lib. de bono cõiugali, c. 15. tom. 6. Philip. 1. cum Chriſto, tamen ſumit alimentum, non cupiditate viuendi, ſed officio conſulendi, vt maneat quod neceſſarium eſt propter alios. Sic miſceri fœ-
Ibid. c. 16. minis iure nuptiarum officioſum fuit ſanctis viris, nõ libidinoſum.] [Quod enim eſt cibus ad ſalutem hominis, hoc eſt concubitus ad ſalutem humani generis, & vtrumque non eſt ſine delectatione carnali: quæ tamen modificata, & refrænante temperantia in vſum naturalem redacta, libido eſſe non poteſt. Quod autem in ſuſtentando vitam illicitus eſt cibus,

hoc

hoc eſt in quærenda prole fornicarius, vel illicitus concubitus; & quod eſt in cibo licito immoderatior appetitus, hoc eſt in coniugibus venialis ille concubitus.]

Non præfertur virginitas Ioannis caſtitati Abrahæ.

QVòd verò caſtitas virginalis non præferatur in merito coniugali caſtitati Abrahæ, Auguſtinus oſtendit, inquiens, [Sicut non eſt impar meritum patientiæ in Petro, qui paſſus eſt, & in Ioanne, qui paſſus non eſt, ſic non eſt impar meritum continentiæ in Ioanne, qui nullas expertus eſt nuptias, & in Abraham, qui filios genuit. Nam illius cœlibatus, & iſtius connubium, pro temporum diſtributione Chriſto militauerunt, ſed continentiam Ioannes in opere, Abraham in ſolo habebat habitu.] [Melior eſt autem caſtitas cœlibum quàm nuptarum, quarum vnam Abraham habebat in vſu, ambas in habitu. Caſtè enim & coniugaliter vixit. Eſſe autem caſtus ſine coniugio potuit, ſed tunc non oportuit.] Item Hieronymus, [Quis ignoret, ſub alta diſpenſatione Dei, omnes retro Sanctos eiuſdem fuiſſe meriti, cuius nunc Chriſtiani ſunt? Quomodo Abraham antè placuit in coniugio, ſic nunc virgines placent in caſtitate. Seruiuit ille legi, & tempori ſuo, ſeruiamus & nos legi, & tempori noſtro, in quos fines ſæculorum deuenerunt.] Ex his apparet, quòd ſancti Patres ante legem ſine peccato plures habuerunt vxores, vel concubinas. Eas enim nunc vxores appellat Scriptura, nunc concubinas. Rachel tamen & Lia ambæ vxores fuerunt, non concubinæ.

B

Lib. de bono coniug. c. 21.

Idem ibid. cap. 22.

Lib. 2. contra Iouin. parum poſt princip. & habetur 32. q. 4. c. Quis ignoret?

1. Cor. 10. c

Geneſ. 19. e, f

Oppoſitio.

SI quis opponat, quòd fidem thori non ſeruabant illi Patres. Dicimus in hoc ſeruaſſe fidem thori, quia non aliis, ſed propriis vxoribus, vel ancillis miſcebantur. Ecce quæ fuerit conſuetudo in hac re ante legem. Legis verò tempore interdixit Moyſes carnalem copulam fieri cum matre, cum nouerca, cum ſorore, cum nepte, cum amita, cum matertera, cum nuru, & aliis quibuſdam. Permiſit autem diuortium fieri dato libello repudij, in quo vir ſcribebat cauſas, pro quibus vxorem repudiabat. Permiſit autem aliam ducere dato priori libello, quod propter duritiam cordis eorum permiſſum Chriſtus dicit. Non vt concederetur diſſidium, ſed vt tolleretur homicidium. Permiſit fieri mala, ne fierent peiora, & hoc permittendo non Dei iuſtitiam demonſtrauit, ſed in peccatore minuit culpam.

C

Quæ erat conſuetudo legalis.

Leuit. 18. a

Deut. 27. d

Deut. 24. a

Matt. 19. a

Chryſoſt. in expoſ. 2. ſup. Matth. 19. cap.

Cui licebat plures habere, vel non?

SEd nunquid ſub lege licebat habere plures vxores? Audi quid ſcriptum eſt in Deuteronomio, *Non habebit Rex vxores plurimas, quæ alliciant animam eius.* Super quem locum ait Auguſtinus, [Manifeſtum eſt Salomonem hoc præceptum tranſiſſe. Dauid autem plures habuit, nec præceptum præteriit. Permiſſum eſt enim Regi plures habere, non plurimas; quæ alliciant animam, multiplicatæ. Cùm tamen additur, *Vt non eleuetur cor eius*, alienigenas habere prohibitum eſſe videtur. Verumtamen multiplicatio vxorum generaliter prohibita eſt. Permiſſum eſt autem Regi plures habere, ſed non multiplicare.] Veniente autem plenitudinis tempore, quo Chriſti gratia vbique eſt dilatata, reducta eſt lex nuptiarum ad priorem, honeſtioremque inſtitutionem, vt vnus vni in figura

D

Deut. 17. e

Lib. 5. in Deut. c. 27. tom. 4.

3. Reg. 11. a

2. Reg. 12. c

Galat. 4. a

Chriſti, & Eccleſiæ coniungatur. Nec quæritur electio muneris in ſucceſſione generis, ſed in perfectione vitæ, & ſinceritate * conſcientiæ, & virginitas fœcunditati præfertur, & Sacerdotibus continentia indicitur.

* *Al.* ſciẽtiæ.

De virginitate mentis, & carnis.

E

Lib. 2. de Virginib. parùm antè medium, & habetur 32. quæſt. 5. c. Reuera.

MElior eſt autem virginitas mentis, quàm carnis. Vnde Ambroſius, [Tolerabilius eſt mentem virginem, quàm carnem habere, vtrumque bonum eſt, ſi liceat: ſi non liceat, ſaltem non homini, ſed Deo caſti ſimus. Virgo proſtitui poteſt, adulterari non poteſt, nec lupanaria infamant caſtitatem, ſed caſtitas etiam loci abolet infamiam.] [Idem, Non poteſt caro antè corrumpi, niſi mens antè fuerit corrupta.] Item Iſidorus, [Non poteſt corpus corrumpi, niſi priùs animus corruptus fuerit. Mundata enim à contagione anima, caro non peccat.] In fine huius capituli aperitur quomodo verum ſit, niſi anima priùs fuerit corrupta, corpus non poſſe corrumpi, ſcilicet peccato. Illud etiam Auguſtini aduertendum eſt. [Sicut, inquit, ſanctius eſt mori fame, quàm idolothytis veſci, ita ſanctius eſt defungi ſine liberis, quàm ex illicito coitu ſtirpem quærere. Vndecumque verò naſcantur homines, ſi parentum vitia non ſectentur, & Deum rectè colant, honeſti & ſalui erunt: ſemen enim ex qualicumque homine, Dei creatura eſt, & eo malè vtenti, malè erit, non ipſum aliquando malum erit.]

Lapſam, c. 4. & 32. q. 5. c. Reuera.

Iſid. in ſynonym. lib. 2. para. 3.

Aug. lib. de bono cõiug. c. 16. tom. 6.

32. quæſt. 4. Sicut.

QVÆSTIO I.

Vtrùm fuerit licita aliquando bigamia?

D. Thom. *hic quæſt. 1. art. 1.* D. Bonauent. *art. 1. per totum.* Richardus *art. 1. quæſt. 2.* Sotus *quæſt. 1. art. 3.* Gabr. *quæſt. 1. art. 2.* Sanchius *lib. 7. de matrim. diſput. 80.* Bellarminus *lib. 1. de matrim. cap. 11.*

1

CIRCA iſtam trigeſimam tertiam diſtinctionem, in qua Magiſter agit de matrimonio antiquorum Patrum, quæro de bigamia primò: & ſecundò de repudiatione vxoris. Circa primum quæro duo, primò quantùm ad legem naturæ, vel Moſaïcam, Vtrùm fuerit aliquando licita bigamia? Secundò, quantùm ad legem Euangelicam, Vtrùm bigamus ante Baptiſmum, poſſet poſt Baptiſmum ad ſacros Ordines promoueri? Ad primum, arguitur quòd non: quia bigamia eſt contra legem naturæ. Quod probatur, tum ex illo verbo Geneſ. 2. *Erunt duo in carne vna*, vbi expreſſit legem naturæ de matrimonio: non ergo plures quàm duo: tum ex Gloſſa quadam interlineari de Lamech. *Accepit vxores duas*, &c. vbi habetur, quòd iſte primus induxit bigamiam, quæ eſt contra legem naturæ.

Argum. 1.

Geneſ. 4.

Argum. 2. Prætereà (vt ita loquar) biuiria nunquam licuit, ita quòd mulier duos viros haberet: ergo nec è conuerſo. Conſequentia probatur, quia ad actus coniugales æquales iudicantur. 1. *Corinth. 7.*

Ratio ad opp. Contrà, *Geneſ. 16.* Abraham habuit Saram, Agar, & Ceturam. & de Iacob, *Geneſ. 29. & 30.* qui habuit quatuor vxores; & de Dauid 2. *Reg. 5.* non eſt autem probabile, quòd iſti ſancti Patres in tali copula fecerint aliquid illicitum: ergo.

Patres antiqui habuerunt plures vxores. Prætereà, Auguſtinus de bono coniugali verſus finem. *Antiquis iuſtis non fuit illicitum, quòd pluribus fœminis vtebantur: neque contra naturam hoc faciebant, cùm cauſa gignendi hoc facerent: neque contra legem, neque contra morem: quia eo tempore nulla lege erat prohibitum.*

COMMENTARIVS.

Ordo & diuisio quæstionis.

a *Circa distinctionem trigesimam tertiam*, &c. In hac distinctione in qua Magister agit de coniugio antiquorum Patrum, proponit duas quæstiones principales, quarum prima est de bigamia, secunda de repudio. Sed primam diuidit in duas. Primò quærens an fuerit bigamia licita in lege naturæ, aut Mosaïca. Secundò, An bigamus possit ordinari, vel an Baptismus tollat bigamiam, hinc secunda, quæ principalis, exponitur tertio loco.

SCHOLIVM.

Quantùm ad officium naturæ, & finem procreandi, videtur bigamia licita, solo Iure naturæ attento; tamen quantùm ad finem remedij concupiscentiæ, stricta iustitia petit commutationem vnius corporis pro vno: sed hoc videtur de Iure naturæ, tantùm inchoatiuè & fundamentaliter, completiuè autem & formaliter Iure positiuo superioris, scilicet Dei, vt dictum est de indissolubilitate dist. 26. est dicere polygamiam non esse Iure naturæ irritam: quod tenent Durand. hîc quæst. 1. Abulens. 1. Reg. quæst. 25. & cap. 19. Matth. quæst. 30. Caiet. cap. 16. in Genes. Medin. lib. 4. de sacr. homin. contin. controuer. 1. cap. 9. Palacius hîc disput. 1. col. 16. Gabr. quæst. 1. art. 2. fin.

HIc b primò videndum est, quid requiritur ad strictam iustitiam commutatiuam in contractu matrimoniali, & hoc ex parte contrahentium: & quid vltra hoc additur ad completam iustitiam in tali contractu, & hoc ex parte superioris. Secundò, quid in casu sufficit ad iustitiam quantùm ad istam materiam, de qua quæritur, & qualiter istud sufficiens fiat completè iustum. 2

De c primo, dico quòd in omni commutatione quantùm est ex parte commutantium, & commutatorum, stricta iustitia requirit æqualitatem commutatorum, quantùm possibile est: & hoc ad illum finem, propter quem commutatur: ista autem commutatio in contractu matrimoniali fit propter duas causas. Vna, scilicet propter procreationem prolis: alia in remedium vitandæ fornicationis. Quantùm ad primum, corpus viri est maioris valoris quàm corpus mulieris, quia pro eodem tempore idem vir potest plures fœcundare, quàm eadem mulier possit à viris concipere. *Commutatio in matrimonio fit propter duas causas.*

Quantùm ergo ad istum finem de stricta iustitia, videtur bigamia licita, vt vir cum tot corporibus mulierum corpus suum commutet, quot potest fœcundare, eo modo quo est eis possibile fœcundari, nec tamen in statu innocentiæ, quando matrimonium fuit præcisè in officium, fuisset bigamia, quia non fuisset tunc necessitas, quòd vir commutaret corpus suum pro pluribus ad plures proles procreandas: quia per simplicem commutationem vnius cum vna fuisset sufficiens procreatio, & nec vir, nec mulier fuisset tunc sterilis.

Quantùm ad secundum finem, qui tantùm est pro statu naturæ lapsæ, scilicet pro fornicatione vitanda, æqualis valoris sunt corpus viri, & mulieris: ideò de stricta iustitia pro statu naturæ lapsæ, considerando contractum istum, vt est ad vtrumque finem, requiritur commutatio vnius corporis pro vnico. Et addo, quòd completio iustitiæ in ista commutatione, non est nisi ex auctoritate superioris instituentis, vel approbantis talem commutationem: quia etsi res aliquæ sunt inferiorum dominorum, tamen commutatio earum licita, & iusta, talis vel talis, determinatur à legislatore; & multò magis in proposito, & de corporibus in comparatione ad Deum: ipse autem instituit, & pro statu innocentiæ, & pro statu naturæ lapsæ regulariter istam commutationem debere fieri vnius cum vno: in hoc ergo est completa iustitia. 3 *In natura lapsa iustitia requirit commutationẽ vnius corporis pro vnico, id verò cõpletè à Deo fit.*

COMMENTARIVS.

1 *Controuersia.*

b *Hic primò videndum est*, &c. In hoc puncto sunt diuersæ Doctorum sententiæ, quæ tamen magis versantur in diuersa Iuris naturalis, & positiui acceptione, quàm in re ipsa, vt concernunt materiam huius contractus, tres sententias in proposito excogitauit Sanchez *lib. 7. de matrimonio, disput.* 80. Prima est negatiua, nempe polygamiam non esse contra Ius naturæ in vxoribus, quin plures possint eidem conjungi. Pro hac citat Durandum *in hac dist. q.* 1. Gerson. *Alphabeto* 25. *lit. I.* Caiet. *in Genes.* 16. Abulensem 1. *Reg.* 8. *quæst.* 15. *& in Matth.* 19. *quæst.* 30. *in solut. ad* 1. *& quæst.* 30. *in corp. & ad* 1. nostrum Medinam *de sacrorum hominum continentia, cap.* 9. *controu.* 1. Veracruz 2. *part. speculat. art.* 15. *concluf.* 1. *&* 2. Palacios *in hac distinct. q.* 1. Doctorem nostrum *in* 2. *art. quæst.* 2. fortè *quæst.* 1. Supplementum Gabrielis *quæst.* 1. *artic.* 2. *in fine.* Secundam sententiam affirmatiuam docet esse Aureoli apud Capreolum *in hac dist. q.* 1. *artic.* 2. Victoriæ *in relect. de matrimonio priori, quæst.* 1. & Menochij *lib.* 2. *centur.* 5. *casu* 420. Petri de Le-

Prima sententia. Polygamiam non esse cõtra ius naturæ.

Secunda sententia affirmatiua.

deſma *de matrimonio quæſt.63. art.1. concluſ.2. & duabus ſequentib.* Tertia ſententia, per ipſum, eſt media, quæ dicit non eſſe Iuris naturalis quoad principia neceſſaria: ſed aliquo modo aduerſatur naturæ, vt opponitur ipſis concluſionibus deductis ex primis, & vniuerſalibus principiis, in quibus tamen Deus aliter ordinare poteſt, pro hac citat D. Thomam *hîc quæſt.* 1. Richardum, Paludanum, Capreolum, & plures alios Doctores.

Tertia ſententia media.

2

Controuerſia tollitur.

Cæterùm hæ ſententiæ, ſi reducuntur ad ſua principia, vix, aut omnino in re ipſa non differunt, nam prima excludit Ius naturale indiſpenſabile. Secunda ſub Iure naturali comprehendit etiam Dei ordinationem pro ſtatu legis naturalis. Tertia intelligenda eſt de lege naturali conſona, ſeu de concluſionibus, quæ non neceſſariò deducuntur ex primis principiis (nam hæ ſunt neceſſariæ veritatis, ſine quibus veritas principiorum nequit conſiſtere) ſed de concluſionibus licèt contingentibus, conformes tamen ſunt principiis naturalibus, & concluſionibus primo modo ſumptis: nam fides docet Deum in polygamia virorum ex pluribus vxoribus diſpenſare poſſe, ac proinde illud non eſſe contra Ius naturale ſtrictiſſimè ſumptum; ſed tantùm contra Ius naturale latè ſumptum, eo modo quo Doctor ſæpiùs in ſuperioribus dixit matrimonium, & debitum eius eſſe de Iure naturali hoc ſecundo modo, ſicut & coniunctionem vnius cum vna tantùm.

3

Notabile.

Exponemus ergo primò Doctorem, qui optimè hanc controuerſiam reducit ad ſua principia, & deinde facilis erit ſolutio fundamentorum præmiſſarum ſententiarum, inquantùm repugnat magis verbis quàm re ipſa. Aduertendum ergo contractum matrimonij conſiderari poſſe ſecundùm regulas generales iuſtitiæ commutatiuæ, inquantùm eſt permutatio facta per conſenſum contrahentium. Alio modo conſiderari poteſt, vt ſubeſt Dei legi ſpeciali diſponenti circa ipſum ſpecialiter. Lex generalis iuſtitiæ eſt, vt abſit fraus, & ignorantia, & ſeruetur medium in commutationibus, aut ſecundùm æquiualentiam rei, aut certè ſecundùm æquiualentiam rectæ rationis. Hæc autem recta ratio in practicis ſumitur à fine, ſeu ab ipſius rei commoditate, & fructu. Vnde hæc commoditas poteſt etiam æſtimari ſecundùm rectam rationem, prout maior, aut minor eſt reſpectu permutantis: vnde emanant illa principia de damno emergente, aut lucro ceſſante, quæ trahi poſſunt in pactum: quia non tantùm appretiatur res ſecundùm communem eius conditionem aliàs, ſed etiam prout ſuo domino valet, qui cenſetur non ſolùm rem permutare, ſed etiam commoditatem certam & ſpecialem, quam ex re ipſa hic & nunc carpit. De quibus dictum eſt diſtinctione 15. q.2. de contractu emptionis & venditionis. De matrimonio ergo, vt eſt contractus iuſtitiæ commutatiuæ, & in ordine ad finem ſuum, ſeu commoditatem contrahentium, poſſumus loqui ſecundùm legem illam generalem iuſtitiæ, aut ſecundùm legem ſpecialem Dei determinantis medium permutationis, & poſitiuam.

Duplici lege regulatur matrimonij contractus.

Lex generalis commutatiuæ iuſtitiæ.

Commoditas ex re æſtimabilis.

Exponitur litera.

Hinc patet litera Doctoris, primò proponit hunc contractum poſſe conſiderari ſecundùm ſtrictam iuſtitiam commutatiuam, vt dictum eſt, ſecundùm regulas generales ſibi, & aliis contractibus communes. Secundò, poſſe conſiderari ſecùndùm ordinationem Superioris, nempe Dei, vt ſpeciali lege aliquid ordinauit ad medium huius contractus, quæ ordinatio rectè vocatur à Doctore complementum iuſtitiæ, quia matrimonium, vt eſt contractus, ſeu medium iuſtitiæ commutatiuæ, communicat cum aliis, ita vt exigat fieri ſecundùm æqualitatem: vt autem in ſpecie ab aliis diſtinguitur, habet ſpecialem legem, quæ modum æqualitatis decernit, quæ lex dicitur in ſpecie matrimonialis, & complet in hoc contractu, quoad illud, quod lex generalis non decernit.

c *De primo dico*, &c. Statuit duas concluſiones, ſuppoſito principio vniuerſali de medio, vt poſſibile eſt, & ſecundùm æqualitatem ſeruandam in iuſtitia commutatiua, & hoc in ordine ad illum finem, propter quem fit commutatio. In matrimonio autem duplex eſt finis, nempe primarius, quo ordinatur ad procreationem prolis: ſecundarius, vt ordinatur in natura lapſa in remedium concupiſcentiæ. 4

Prima concluſio. Corpus viri excedit corpus mulieris in ordine ad generationẽ.

Prima concluſio eſt, quantùm ad finem primarium corpus viri, ſicut magis idoneum eſt ad generationem multiplicandam, ita excedere corpus mulieris, quia poteſt plures fœcundare, quamuis mulier à pluribus fœcundari non poſſit, aut certè rariſſimè, vt aliqui dicunt, poſſe mulierem prægnantem ſuperprægnari; ſed hoc rarum eſt, & dato oppoſito, non æquialet corpus mulieris, vt patet ex ratione Doctoris, & experientia.

5

Secunda concluſio. Quoad finem ſecundarium eſſe æqualia.

Secunda concluſio eſt, cõmutationem hanc, vt reſpicit finem ſecundarium, ſeruare æqualitatem inter duos tantùm; quia quoad hoc æquale eſt corpus vtriuſque; vnde infert commutationem iſtam, vt eſt ad vtrumque finem cumulatiuè, ſeu copulatiuè, exigere vt ſit vnius cum vna tantùm, & non cum pluribus. Hoc tamen dicit eſſe ex ordinatione Dei, per modum complementi iuſtitiæ huius contractus, vt contingit in aliis contractibus à legiſlatore eos habere ſuam firmitatem, & complementum.

Obiectio.

Dices, duo corpora in ordine ad finem ſecundarium æqualia ſunt per iam dicta: ergo non ſumunt complementum tranſmutata ab ordinatione extrinſeca Dei.

Soluitur.

Reſpondetur, intelligere eum per complementum firmitatem, & ſtabilitatem contractus, ita vt neque aliter teneret, aut ſeruaretur medium; quia ſicut eſt inſtitutus à Deo ipſe contractus, ita etiam & perpetuitas eius, & medium ſtatutum, vt duo tantùm ſe inuicem permutarent, quia alioquin nolenti & volenti non fit iniuria, ideò ſicut quis poſſet permutare aliquid, non ſeruata, aut expectata æqualitate rigoroſa, quin per alia media compenſari poſſet: verbi gratia, ſi plebeia Principi nuberet, conſentiendo vt aliam etiam duceret, poſſet non ſolùm ſecundùm leges generales iuſtitiæ cedere iuri ſuo, ſed etiam nuptiæ Principis eſſent ſufficiens recompenſatio inæqualitatis, quam aliàs pateretur.

Æqualitas à lege ſpeciali Dei conuenies.

6

Quòd ergo vnius cum vna, quoad finem ſecundarium permutatio habeat non ſolùm firmitatem à Dei ordinatione ſtatuente, ſed etiam vt medium contractus ſic ſeruetur, prouenit ab eadem, ita vt neque iuri ſuo altera pars validè cedat, neque defectus æqualitatis in permutatis, per aliud æquiualens compenſari poſſit; & hoc

eſt

est quod vocat Doctor complementum iustitiæ generalis, quod nempe per regulas generales commutatiuæ non habeatur, quin ex consensu partium, & aliis viis sine offensione illarum possit iustitia commutatiua in hoc contractu seruari. Nam manendo etiam in principiis explicaris in statu innocentiæ, vt dicit Doctor, non esset bigamia: tamen hoc etiam ex lege Dei speciali eueniret, quia ibi cessaret finis secundarius matrimonij; & quantùm ad finem primarium excederet vir mulierem in ordine ad multiplicandam generationem, in statu etiam naturæ lapsæ, licèt quantùm ad finem secundarium æquiualeat corpus mulieris corpori viri, tamen excedit corpus viri, quantùm ad primarium finem, nempe fœcunditatis & procreationis, vt docet etiam Augustinus *lib. 3. de doctrina Christiana, c. 12.* ergo comparando vtrumque secundùm diuersos fines præscriptos, si æqualitas iustitiæ rigorosæ, & strictæ in permutatis consideretur, est excessus in viro, quòd compensari possit in permutatione, vt fit ad finem secundarium per libertatem, qua vir alteram ducere possit: quod ergo non possit non est ex qualitate strictæ iustitiæ, vt est ex regulis generalibus; quia sic vir grauatur: sed ex ordinatione Dei statuentis complementum iustitiæ, & modum quo medium hoc seruari debeat, & non aliter.

Permutatio vt est ad vtrũque finem, aliter considerat ur secũdum medium.

SCHOLIVM.

Deum dispensasse cum Patribus veteribus in pluralitate vxorum, habetur cap. Gaudemus, *de diuort. & latè probat Bellarmin. lib. 1. de matrim. cap. 11. tenent D. Thom. hìc quæst. 1. art. 2. D. Bonau. art. 1. quæst. 3. Richard. art. 1. quæst. 2. Gabr. quæst. 1. artic. 3. Sotus quæst. 1. artic. 2. & communis, contra asserentes nunquam licuisse polygamiam. Explicat benè rationabilitatem huius dispensationis.*

DE [d] secundo articulo, dico quòd dispensatio est Iuris declaratio, vel Iuris reuocatio. Potuit ergo Deus legem suam de commutatione ista vel declarare, vel in aliquo casu reuocare: & hoc rationabiliter, in casu illo, quando maius bonum prouenit ex reuocatione, quàm ex obligatione, seu obseruatione: tunc autem, quando erat necessitas multiplicandi genus humanum ad cultum diuinum, puta, quia pauci erant cultores Dei, necessitas fuit, vt multiplicarentur cultores Dei, quantum possent, quia in sola successione eorum, mansit fides, & cultus diuinus: ergo pro tunc rationabile fuit, dispensare, vt vnus commutaret corpus suum pro pluribus corporibus mulierum ad maiorem multiplicationem cultorum Dei, quæ sine hoc non fieret. Sic autem fuit dispensatum, vt præsumitur, de Abraham, & quibusdam aliis Patribus. 4

Quare dispensatum cum Patribus in polygamia.

Qualiter [e] autem ibi saluabatur iustitia, considerando contractum ex parte contrahentium, declaratur sic: Quando aliquid ordinatur ad duos fines, principalem scilicet, & minùs principalem, rationabile est vti illo, eo modo, quo magis valet ad finem principalem, licèt per hoc aliquid detrahatur fini minùs principali. Exemplum, cibus valet ad duo, scilicet ad delectationem, quæ est minùs principalis, & ad nutritionem, quæ est magis principalis: & conueniens est, vt aliquis vtatur cibo eo modo, quo magis expedit nutritioni, licèt in hoc detrahatur delectationi. 5

Duo fines cibi.

Ita contractus iste matrimonij, & est ad bonum prolis, vt ad finem principalem, & ad vitandum fornicationem, vt ad finem minùs principalem: ergo secundùm rectam rationem debent contrahentes sic commutare, vt commutatio plus valeat ad procreationem prolis, licèt minùs valeat ad illam redditionem. Sed hoc fit in commutatione vnius corporis viri pro pluribus corporibus mulierum: & sic hoc absolutè faciendum est in casu necessitatis, quia quando est valdè necessarius finis principalis, negligendus est finis minùs principalis.

Et [f] ex hoc patet quomodo ex parte partium est iustitia: quia secundùm rectam rationem vtraque pars debet velle aliquid de Iure suo dimittere in commutando, & recipiendo permutationem in comparatione ad finem minùs principalem, vt recipiat æquiualens in comparatione ad finem magis principalem, quem plus debet eligere, licèt debeat commutari aliquid de aliquo, quod esset sibi detrimentum remittere. Et quandoque est necesse in aliquo casu, quando scilicet ad talem remissionem tenetur, & complere licet, & debet, quando à superiori est hoc ordinatum. Hoc patet *Genes. 16.* quia coëgit Sara Abraham, vt intraret ad Agar ancillam suam, vt vel sic haberet filium de ancilla, quem de ipsa habere non poterat.

Si [g] obiicitur, quòd pro tempore moderno esset bigamia illicita. Respondeo, etsi illicita sit, eo quòd pro nunc non est à legislatore dispensatum, imò reductum est ad illud legis naturæ, *Erunt duo in carne vna*, per Christum, *Matth. 19.* tamen loquendo de iustitia ex parte contrahentium, & contractus, etiam modò non est illicita: sed pro tanto est illicita, quia nunc non est necessarius ille finis principalis, eo quòd multi 6

Bigamiam non esse Iure naturæ irritam.

vacant

vacant generationi fidelium, quia fides multiplicata eſt. Ceſſante igitur neceſſitate detrahendi aliquid ſecundo fini, propter neceſſitatem primi finis, ſeruandus eſt contractus, ita vt ſeruetur ibi iuſtitia reſpectu vtriuſque finis, ſcilicet quòd vnus habeat tantùm vnam, & è conuerſo.

Si tamen contingeret caſus per bellum, vel cladem, vel peſtem, quòd multitudo virorum caderet, & multitudo mulierum remaneret, poſſet tunc bigamia eſſe licita conſiderando præcisè iuſtitiam ex parte commutantium: & deberent ex parte ſua velle ſic commutare mulieres cum viris plus pro minori, quantùm ad ſecundum finem, licèt pro æquali quantùm ad primum finem: nec deficeret ibi, niſi completio iuſtitiæ, quæ eſt ex approbatione diuina, quæ fortè tunc fieret, & Eccleſiæ ſpecialiter reuelaretur.

7 *Ad arg.* 1. Ad [b] argumenta. Ad primum dico, ſicut dictum eſt *ſuprà diſtinct.* 17. quòd aliquid eſt de lege naturæ dupliciter, ſcilicet primò, quod eſt verum practicum ſimpliciter notum lumine rationis naturalis, & ita potiſſimum gradum tenet principium practicum, notum ex terminis. Secundum gradum tenet concluſio demonſtrata ex talibus principiis. Secundariò autem eſt de lege naturæ, quod regulariter conſonum eſt legi naturæ primo modo dictæ. Circa primum nulla cadit diſpenſatio: & ideò eius oppoſitum ſemper videtur eſſe peccatum. Circa ſecundum in caſu cadit diſpenſatio, in quo communiter oppoſitum videtur conſonum legi naturæ. Et præcisè iſto ſecundo modo eſt monogamia de lege naturæ, & bigamia contra illam: & ſic concedo probationes illas, *Geneſ.* 2. & Gloſſ. *Geneſ.* 4.

Monogamia quomodo de iure naturæ, & quomodo polygamia, cõtra illud.

Nec ſequitur tamen ex hoc, quòd in caſu, oppoſitum non poſſit eſſe licitum, imò in caſu eſt neceſſarium, præcipuè conſiderando iuſtitiam ex parte commutationis, & commutantium; quando propter neceſſitatem recta ratio dictat illo modo debere commutationem fieri, & quando præceptum diuinum adeſt.

8 Verumtamen de Lamech abſolutè concedi poteſt, quòd peccauit mortaliter, quia contra legem naturæ, licèt ſecundo modo, & non in caſu, in quo recta ratio dictaret illam legem reuocandam: nec ſuperior diſpenſauit, imò fuit oppoſitum vtriuſque.

Ad 2. Ad ſecundum dico, quòd nunquam fuit ex parte iuſtitiæ inter commutantes ſic commutare, vt minùs eueniret finis principalior, & magis eueniret finis minùs principalis: quia finis principalis eſt magis intendendus: ſed biuiria magis eſſet ad finem minùs principalem, & multò minùs ad finem principaliorem: quia eadem mulier infrà idem tempus à pluribus viris imprægnari non poſſet.

Biuiria magis contra legem naturæ, quàm polygamia.

Ad ratio. opp. Ad argumentum in oppoſitum, licèt de aliquibus ſanctis Patribus præſumatur, quòd in contrahendo bigamiam, non peccauerint, quia vtraque ratio contrahendi ibi concurrit, ſcilicet neceſſitas, propter quam iuſtè erat ſic contrahendum, & auctoritas diuina approbans, & præcipiens: tamen ſi aliqui ſine iſtis cauſis, vel altera earum contraxerint, non eſt mihi inconueniens, quòd mortaliter peccauerint: quia non reputo eos fuiſſe tunc confirmatos.

COMMENTARIVS.

7 *Secundus articulus.* d DE *ſecundo articulo*, &c. Dicit diſpenſationem eſſe Iuris declarationem, aut Iuris reuocationem; ſic definiunt diſpenſationem *eſſe Iuris relaxationem cognita cauſa, ab eo qui poteſt*, &c. Gloſſa *cap. Requiritis, q.* 7. Nauarrus *in Summa prælud.* 9. Innocentius *c. Dilectus*, &c. *de tempor. ordin.* vbi Ioannes Andreas, & Abbas *cap. fin. eodem.* Cardinalis *quæſt.* 2. noſter Rodriquez *tomo* 2. *quæſtion. Reg. q.* 46. *art.* 1. Cæterùm aliquando ſumitur diſpenſatio pro Iuris declaratione, *cap. Quin vallis*, &c. *de iureiurand.* extremis verbis, vt notat Speculator *titulo de diſpenſatione*, paulò poſt principium. Sumit ergo Doctor diſpenſationem latè vt dicitur Iuris interpretatio per Principē facta, ſecundùm quam excluditur caſus ab obligatione legis, quatenus ipſum non comprehendit ex mente legiſlatoris. Dicit alio modo ſumi diſpenſationem pro Iuris reuocatione, in caſu ſcilicet, vt poſteà declarat, & ſic ſumitur ſtrictè diſpenſatio, vt definitur à præfatis Doctoribus, & differt ab irritatione legis, & abrogatione: nam irritare eſt legem, quæ dependet à confirmatione Principis: verbi gratia, latam à ciuibus negata confirmatione caſſare, vt vim obligandi non habeat: abrogare eſt legem factam, & obligantem omnino reuocare & caſſare, vt ampliùs non obliget. Differt à derogatione, quòd hæc ſit legis in parte, vt habetur *ff. de verborum ſignificatione, l. Derogatur.* Differt etiam diſpenſatio à priuilegio, quòd hoc aliquando ſine cauſa, & præter Ius concedi poteſt; diſpenſatio autem requirit cauſam cognitam, vt licitè fiat.

Diſpēſatio laxè ſumpta. *Strictè ſumpta.* *Differentia eius ab aliis.* *Irritatio.* *Abrogatio.* *Derogatio.* *Priuilegium.*

His ſuppoſitis reſoluit Doctor difficultatem principalem quæſiti, afferens Deum potuiſſe declaraſſe legem inſtituti matrimonij quantùm ad æqualitatem ſeruandam, & ſic latè diſpenſaſſe in ea lege, vel certè reuocare, id eſt, relaxare ipſam legem in eo caſu, & rationabiliter propter cauſam paucitatis hominum, & neceſſitatem

Diſpenſatio in polygamia.

Diſpenſatio quid ſit?

tatem ampliandi diuini cultus per multiplicationem prolis, ita vt corpus vnius viri commutari poſſit pro pluribus mulierum, & ſic diſpenſatum præſumitur cum Abraham, & aliis Patribus, inquit.

8 *Seruata fuit iuſtitia.* e *Qualiter autem ibi ſaluatur iuſtitia*, &c. Declarat deinceps Doctor qualiter cum polygamia diſpenſata ſaluari poſſit iuſtitia? & proponit hanc maximam, nempe *quando aliquid ordinatur ad duos fines, quorum vnus eſt principalis, alius minùs principalis, rationabile eſt vti illo in ordine ad finem principalem, vt magis valet, quamuis aliquid detrahatur de fine minùs principali.* *Maxima.* *Exemplum.* Subiicit exemplum de cibo, qui minùs principaliter ordinatur ad delectationem, magis principaliter ad nutritionem; debet vſus eius fieri ad nutritionem, quamuis ceſſet vſus in ordine ad delectationem, vt patet in infirmis, & ſtomacho languentibus. Ita in propoſito ſe habet matrimonium ad procreationem prolis, vt ad finem principalem, ad remedium, vt ad finem minùs principalem, & occaſionatum in natura lapſa ex peccato, & concupiſcentia: ergo ſecundùm rectam rationem poteſt eſſe vſus eius inter partes, prout magis ordinatur ad finem principalem, quamuis in aliquo derogetur fini minùs principali. In polygamia autem attingitur finis principalis perfectiùs, licèt derogetur fini minùs principali: ergo ſecundùm rectam rationem poteſt eſſe vſus eius quoad finem principalem, cum aliquo detrimento finis minùs principalis, maximè in caſu neceſſitatis finis principalis, aut multiplicationis hominum ad diuinum cultum, quando ſunt pauciores, & hoc detrimentum finis minùs principalis ſecluſa aliàs prohibitione legis ſuperioris contemni poteſt. *Detrimẽtum aliquod finis minùs principalis præferri debet ad ſaluãdum principalem.*

9 *Explicatur Maxima præmiſſa.* Ad maiorem huius maximæ declarationem, intelligenda eſt primò, quando finis principalis eſt per ſe ſufficiens ad intentionem ſecundùm rectam rationem, & electionem ſubinde medij. Secundò, quando neceſſitas finis principalis vrget, neque attingi poſſet commodè ſine detrimento finis minùs principalis, & his poſitis patet veritas principij, quia inter duo mala maius malum ſecundùm rectam rationem eſt fugiendum: ergo ſimiliter in proſecutione idem eſt ſeruandum, vt maius bonum præferatur minori, & conſequenter diſpendium minoris boni poſtponatur diſpendio maioris boni, ſecundùm rectam rationem. Patet conſequentia: quia ideò malum fugiendum eſt, quia aduerſatur bono, quod eſt amplectendum, & ideò minus malum permittendum, quia bonum, quo priuat, & cuius diſpẽdium affert, poſtponitur bono maiori, quo priuat maius malum: ergo ſi diſpendium alterutrius neceſſariò ſequi, & permitti debet, ſecundùm rectam rationem permitti debet diſpendium minoris boni, hîc & nunc, vbi neceſſitas alterius imminet. *Vt principalis ſit ſufficiẽs per ſe.* *Sit neceſſarius.* *Probatio Maximæ.*

10 Sed in propoſito ita ſe habet finis primarius matrimonij, & ſecundarius, tam ex natura rei, quàm etiam ex natura finis, & contractus, vt ad finem ordinatur: ergo idem ſequitur. Probatur ſubſumptum, quia detrimentum finis primarij nequit aliter ſuppleri, quàm per bigamiam, aut polygamiam; detrimentum autem finis ſecundarij poteſt commodiſſimè ſuppleri per alia media, quibus ſummoueri poteſt periculum fornicationis, & quibus timentes Deum vtuntur, vt ſunt ieiunia, oratio, maceratio corporis, & his mediis perfectiùs attingitur finis ſecundarius, quàm obſequendo concupiſcentiæ, & maiori merito; quia per vſum matrimonij cedendo fragilitati, & ad ſatisfactionem concupiſcentiæ tantùm, ſecundùm pleroſque Patres, & Doctores vix abeſt peccatum aliquod, ſaltem veniale, eſtque tantùm indulgentia infirmitatis, non opus honeſtum, niſi vt ſit ex motiuo iuſtitiæ, ſeu debiti: ergo quantùm ad naturam rei non eadem eſt neceſſitas, aut poſſibilitas reſarciendi detrimenti vtriuſque finis: quia, vt dixi, finis primarij detrimentum hîc & nunc nequit aliter reſarciri: non ita detrimentum finis ſecundarij, quod tantùm eſt ex periculo mali, quod tamen per alia media, & maiori fructu poteſt declinari: ſpectando ergo ordinato modo electionem finis, & hîc & nunc neceſſitatem multiplicationis hominum in cultum Dei, quando ſunt pauci, ineuitabilitatem detrimenti finis primarij, ineuitabilitatem detrimenti finis ſecundarij, & ſecluſa alia ordinatione legis ſuperioris, ſequitur rectam rationem in eo caſu, vt ordinatè procedit ex principiis deſumptis à fine contractus, dictare admittendum detrimentum hoc finis ſecundarij ad maiorem perfectionem primarij, & in hoc caſu neceſſariam ex vi contractus, vt in officium naturæ eſt inſtitutus. *Finis principalis neceſſitas vltra finẽ ſecundarium.* *Vnum, nõ alterum reſarciri non poſſe.*

11 Probatur altera pars illius ſubſumpti principalis ex natura vtriuſque finis, quia procreatio eſt finis per ſe contractus, & ab intrinſeco regulariter loquendo, ſcilicet de matrimonio, vt conſummatur, & ſequitur in omni ſtatu viæ tanquam præſcriptus ex primæua inſtitutione, & eſt ideò in præcepto reſpectu communitatis, quinetiam reſpectu particularium in caſu, quo deficerẽt homines ad propagationem apti, vt *ſuprà* aliàs dictum eſt, *diſt. 26. quæſt. vnic.* Sed finis ſecundarius, neque eſt x natura contractus prima inſtitutione intentus, neque in omni ſtatu, nempe innocentiæ, ſequens ad contractum, neque in ſtatu naturæ lapſæ per ſe ſub præcepto, ſed toleratus, & concomitans; per accidens autem in præcepto ratione periculi: ergo non eſt par ratio eius, & finis primarij, quantùm ad bonitatem intentam contractus, quantùm ad legem obligantem per ſe ratione contractus, neque conſequenter per ſe ſtatutam contractui: quamuis enim permutatio corporum inducit obligationem debiti reddendi, ſi petatur, ex præcepto affirmatiuo, ſuppoſito conpoſito contractu; tamen nulla eſt obligatio per ſe ineundi contractus in ordine ad finem ſatisfaciendæ cõcupiſcentiæ, ſicut eſt obligatio ineundi contractus modo explicato ad multiplicationem populi Dei: obligatio enim ad debitum reddendum oritur ex ipſo contractu, & reſpicit vſum tantùm matrimonij: obligatio ineundi contractus reſpicit finem propagationis, & habet neceſſitatem præcepti: ſicut ergo finis primarius & contractus, vt ad ipſum tendit, inuoluit talem neceſſitatem, ad finem autem ſecundarium nulla eſt neceſſitas præcepti per ſe, quia præceptum reddendi debitum, & petendi, oritur ex natura contractus, vt tendit in finem primarium, licèt per accidens hîc & nunc ille finis non ſequatur in effectu: tamen præceptum debiti ad finem illum per ſe tendit, & non ad ſecundarium: vnde ad finem ſecundarium nullum præceptum obligat per ſe: quamuis indulgeat *Vtriuſque diuerſitas in ordine ad contractum.* *Diuerſa vtriuſque intẽtio & obligatio.* *Præcepta per ſe obligant ex primario, & non ſecundario.*

geat lex, vt vtens finem ſecundarium intendat, non tamen obligat ad talem finem per ſe intendendum ex lege ſpeciali contractus affirmatiuè: licèt negatiuè obliget, ne alteri commiſceatur, (vel per accidens etiam ratione periculi, vt dixi, quando alia media negliguntur, & ceditur concupiſcentiæ) & hoc ex fide, & iuſtitia ipſius contractus, vt eſt inter duos, ſecundùm legem Superioris, quam nunc excludimus in caſu polygamiæ, in quo loquimur præcisè de contractu; vt innititur conſenſui contrahentium, & ſecundùm generales regulas iuſtitiæ, & rectæ rationis, ſecluſa illa ſpeciali ordinatione Dei. Intentum enim Doctoris in hoc diſcurſu eſt, probare diſpenſationem factam à Deo cum Patribus antiquis non derogare æquitati iuſtitiæ naturalis, & commutatiuæ, conſiderato contractu, vt innititur ſuo fini per ſe.

12 *Illatio dictorum.* Ex quibus ſic breuiter ſequitur intentum. Ille finis eſt primarius contractus, & per ſe eius, qui ex prima inſtitutione, & in omni ſtatu ſequitur ad ipſum, & ex quo præceptum ineundi contractus tanquam ex motiuo ſumitur, & ad quem præcepta iuſtitiæ, ſuppoſito contractu, primariò, & per ſe obligant: ergo vt comparatur ad finem ſecundarium, qui non eſt in præcepto, & magis toleratus, quàm præſcriptus, debet ſecundùm rectam rationem præferri; & conſequenter excludi diſpendium finis primarij magis, quàm ſecundarij ſecundùm rectam rationem.

Reſponſio. Dices, Petens debitum in ordine ad finem ſecundarium vtitur iure ſuo, & negans peccaret contra iuſtitiam: ergo etiam finis ſecundarius cadit ſub præcepto per ſe contractus.

Impugnatur. Contrà, Præceptum affirmatiuum reddendi debiti oritur ex natura contractus, vt eſt ad finem primarium, & ideò quando cedit petitio in periculum prolis, vt dictum eſt *ſuperiori diſtinctione, regula ſecunda*, non obligat; quòd ergo petens iure ſuo vtatur, quod habet ex vi contractus, & dominio in corpus alterius, id prouenit ex lege contractus, vt in finem primarium tendit per ſe; quòd autem vtatur illo iure ad finem ſecundarium, eſt per accidens; non eſt ex natura præcepti, aut contractus, quamuis ex natura contractus acquirat dominium non impeditum in corpus alterius, & indulgetur talis vſus dominij.

Vſus matrimonij per ſe ordinatur ad primarium, per accidens ad ſecundarium.

13 *Reſtitutio nõ ſpecificatur ab intentione creditoris.* Vnde licèt vſus dominij fiat in iſtum finem, non tamẽ ex natura præcepti dirigitur in talem. Sicut qui debet aliquid creditori, & illud reſtituit ex præcepto iuſtitiæ, quamuis ſciat creditorem malè vſurum debito, neque reſtitutio, neque præceptum eius reſpicit talem finem, ſed honeſtatem intrinſecam iuſtitiæ, qua ſuum alteri reddit. Sic etiam coniux reddens debitum petenti ex iuſtitia, quæ oritur ex contractu, ſeu potiùs præceptum ad hoc obligans non reſpicit finem ſecundarium intentum à petente, quamuis ille finis honeſtus ſit per ipſum contractum, & toleretur; honeſtatur autem per contractum, vt contractus eſt ad finem primarium ex natura ſua. Ideò Doctor *diſtinct.* 26. §. *Sed hîc eſt dubium*, &c. totam honeſtatem vſus matrimonij ad finem ſecundarium, quà eſt remedium infirmitatis, reducit in contractum ipſum, vt eſt ad finem primarium, & in diuinam inſtitutionem; non approbantem talem vſum, ſed indulgentem, & tolerantem ob infirmitatem, ad euitandum maius malum: ſic dicunt Patres, vſum matrimonij ex hoc fine eſſe venialem, & Paulus indulgentiam, vt *ibidem* adnotauimus. Licèt ergo præceptum affirmatiuum de reddendo debito obliget ex natura contractus, vt refertur in finem primarium; non tamen extenditur ad ſecundarium finem vtentis, quamuis licitus ſit. Conſiderando ergo naturam contractus, & legem eius, vt eſt ad finem ſuum, magis ſecundùm rectam rationem deberet eligi detrimentum finis ſecundarij, quàm primarij: ergo ſalua æqualitate quantùm ad finem primarium contractus, & per ſe eius, in caſu neceſſitatis propagandi, poteſt ſaluari æqualitas iuſtitiæ quoad finem primarium, & per ſe, cum aliquo detrimento, & inæqualitate quoad ſecundarium, & hoc medium erit ſecundùm rectam rationem æquale, propter quod debet pars remittere aliquid de fine ſecundario, vt acquirat æquiualens in primario, maximè quando vrget neceſſitas finis primarij, nempe prolis, vt explicat Doctor applicando maximam adductam ad matrimonium, vt eſt contractum in ordine ad vtrumque finem.

14 *Applicatio doctrinæ præmiſſæ ad intentum.* ℣ *Ex hoc patet quomodo*, &c. Applicat prædictam doctrinam generalem, afferens ſeruari in caſu polygamiæ medium rationis, attingendo bonum prolis, qui eſt finis primarius contractus, ob quem debet potiùs eligere detrimentum voluntarium finis particularis, quàm fruſtrari contractum fine primario, vt in aliis commutationibus fit: verbi gratia, ſi quis mutuauit pecuniam, ſi debitor nequit pecuniam, quæ magis vtilis eſſet, mutuanti reſtituere, ſecundùm rectam rationem debet eligere reſtitutionem in æquiualenti magis, quàm fruſtrari in toto. Et hoc neceſſarium eſt, & tenetur admittere ſi accedat mandatum Superioris; ita in matrimonio, quando vrget præceptum eius ineundi ad finem propagationis hîc & nunc, vt fuit in Patribus, & Deo diſpenſante in polygamia ſecundùm rectam rationem debet ſeruari æqualitas, quoad finem principalem, & eligi etiam cum detrimento finis minùs principalis.

15 *Exemplum Saræ.* Adducit exemplum Saræ, *Geneſ.* 16. cogentis Abraham intrare ad Agar, vt vel ſic haberet filium de ancilla, quem ex ipſa habere non potuit. Hinc intendit Doctor, & diſpenſationem Dei non ſuſtuliſſe medium iuſtitiæ ſecundùm rectam rationem in contractu, ſuperinducta polygamia; & ſecundò intendit polygamiam non eſſe contra Ius naturale contractus, vt Ius naturale comprehẽdit tam prima principia, quàm concluſiones neceſſarias ſequentes; neque deſtruxiſſe etiam naturalem, aut æqualitatem contractus, vt fertur in ſuum finem primarium; neque detrimentum finis ſecundarij tollere medium, quod conuenit contractui ſecundùm rationem naturalem, vt formatur ex principiis iuſtitiæ commutatiuæ contractus, vt fertur in ſuum finem principalem; ſed tantùm diſpenſare in lege ſua poſitiua, qua primò voluit matrimonium eſſe duorum tantùm in carne vna. Vltimò intendit declarare æquiſſimam fuiſſe illam diſpenſationem, etiam ſpectato fine ipſius contractus principali, vt defluente ſcilicet vniuerſo mundo in idololatriã, & vocato Abraham, vt fieret caput credentium, & pater, polygamiam, inquam, fuiſſe neceſſariam in eo caſu, non quo ſimpliciter propagatio fieret hominum, ſed quo

Intẽtum Doctoris.

Finis ſecundarius toleratur, ſeu indultus, non præſcriptus.

Diſpenſauit Deus in lege ſua poſitiua, quoad polygamos.

quo fieret in cultum Dei, & vera eius fide, quæ in aliis desiuit.

16 Augustin. Hoc confirmat Augustinus *de bono coniugali, cap.* 25. nam cùm in priori dixisset Sanctos Patres in pluralitate vxorum habuisse continentiam coniugij in animo, quantùm ad bonum fidei, quod versatur in copula vnius cum vna, ex obedientia, seu præcepto Dei habuisse æquialens meritum talis continentiæ in polygamia. subdit; *Quæ cùm ita sint*, inquit, *hæreticis, siue Manichæis, siue quicumque alij, Patribus veteris Testamenti de pluribus calumniantur vxoribus, hoc esse argumentum, deputantes, quo eorum conuincant incontinentiam, satis superque responsum est: si tamen capiunt non esse peccatum, quod neque contra naturam committitur, quia non lasciuiendi, sed gignendi causa illis fœminis vtebantur, neque contra morem, quia illis temporibus ea facilitabantur: neque contra præceptum, quia nulla lege prohibebantur*, &c. Idem habet *lib.* 22. *contra Faustum, c.* 47. *& sequenti.*

Eximuntur Patres veteris legis à calumnia.

Dicit ergo Sanctus Augustinus Sanctos Patres in polygamia non peccasse: tum quia diuino mandato contraxerunt; tum quia non peccarunt contra naturam, cùm ex sola voluntate procreandi liberos se coniunxerunt: non contra morem, quia illius temporis mos ille fuit, non contra legem, quia nulla lex id prohibet, nisi scilicet diuina, in qua Deus ipse dispensauit præcipiens Patribus, vt præsumitur, vt alias vxores causa liberorum assumerent.

17 Vnde sequitur ex parte virorum non fuisse contra naturam, aut eius principia, cùm causa liberorum plures vxores admittebant supposita diuina dispensatione, & necessitate primarij finis obtinendi; *Quia*, inquit Augustinus, *non lasciuiendi, sed gignendi causa illis fœminis vtebantur*, &c. Idem dicit de fœminis lib. illo 22. cap. 48. *Sed quid de viris loquar?* inquit, *quibus excellentissimum testimonium diuina voce perhibetur, cùm ipsas fœminas satis eluceat nihil aliud in concubitu appetisse, quàm filios: quippe vbi se minimè parere viderunt, famulas suas dederunt viro suo, vt illas matres facerent carne, ipsa fierent voluntate*, &c. Ex quibus colligitur secundùm sententiam Augustini, & licitè, hoc est sine læsione Iuris naturæ, à Patribus admissam esse polygamiam, ex finis principalis matrimonij intentione; & consequenter posse illum contractum, in circumstantiis necessitatis procreationis populi, admitti inter pares cum detrimento finis secundarij, & hoc secundùm rectam rationem, vt benè Doctor. Aliud ergo est loqui de Iure naturæ, sumendo Ius naturæ strictè pro principiis, & conclusionibus necessariis, in quæ non cadit mutatio, neque dispensatio. Aliud loqui de Iure naturæ latè sumpto; vt dicitur consonum prioribus, secundùm rectam rationem: nam Ius naturæ hoc modo sumptum sicut in omnibus circumstantiis non dicit conformitatem ad principia, & conclusiones necessarias sequentes, ita etiam id quod in certis circumstantiis est consonum Iuri naturæ primo modo sumptum, in aliis circumstantiis non est consonum; in quibus materia ipsa mutatur: sic quotquot dicunt præcepta Decalogi esse indispensabilia, respondent ad exempla Scripturæ, ex quibus dispensatio probatur, non fieri tunc dispensationem, neque factam fuisse, sed declaratum materiam legis naturalis per tales circumstantias mutari, vt in iis non comprehendatur sub lege. Si ergo ita mutabilis est materia Iuris naturalis strictè sumpti per particulares circumstantias, non est mirum, si materia Iuris naturalis secundo modo sumpti per mutationem circumstantiarum, & ipsa mutetur, ita vt quæ aliàs fuit consona, in aliis circumstantiis non sit consona, neque consequenter Iuris naturalis, hoc secundo modo dicti.

Diuersa acceptio Iuris naturalis.

Dispensatio Iuris naturalis latè sumpti.

18 *Polygamia, quibus circumstantijs est consona legi naturali, & quibus dissona.* Ad propositum, cùm matrimonium ex natura contractus, & secundùm iustitiam eius ordinetur ad finem tam primarium, quàm secundarium, in iis circumstantiis, in quibus alterutrum sine detrimento alterius attingere potest, obligat secundùm naturam contractus in ordine ad vtrumque finem, & sic polygamia est contra Ius naturæ, quia finis primarius non derogat secundario in his circumstantiis, neque consequenter contrahentes debent ordinatè contrahere, vt consentiunt in vtrumque finem contractus, quem non debent abstrahere ab alterutro, neque sibi inuicem præiudicare. Hæ circumstantiæ sunt, quando nulla est necessitas multiplicationis populi Dei, neque consequenter pluralitatis vxorum ad hunc finem, qui est primarius, & ex cuius tantùm necessitate liceret dicta pluralitas. In circumstantia necessitatis finis primarij aliter euenit, quia magis consonum rectæ rationi, vt vsus contractus fiat iuxta exigentiam finis primarij, quàm finis secundarij cum detrimento primarij, vt constat ex dictis *suprà*, cùm præceptum matrimonij siue diuinum, siue naturale vrgeat ad ineundum contractum, & in ordine ad finem primarium, magis consonum legi naturæ strictè sumptæ, vt ineatur eo modo, quo subuenit necessitati, & detrimento finis primarij, quàm vt fauet fini secundario cum detrimento prioris, & hoc in his circumstantiis, magis consonum rectæ rationi, & electioni, quàm contrarium. Vnde sequitur polygamiam in talibus circumstantiis non esse contra Ius naturæ, considerando iustitiam in hoc casu, & circumstantiis ex parte contractus, & contrahentium, & supposito diuino mandato, & dispensatione in lege positiua, qua vetatur polygamia. Hæc doctrina desumitur à Doctore in responsione ad primum argumentum, quæ optimè declarat illud quod dicit Augustinus *suprà*, Patres ex polygamia non peccasse contra Ius naturæ, aut positiuum Dei. Tertium autem quod dicit Augustinus de more, aut consuetudine, postea videbimus.

19 Ex his facilis est responsio ad ea, quæ obiiciuntur pro sententia negatiua, qua dicitur polygamiam esse contra Ius naturæ strictè sumptum.

Contra quam sententiam vrget, quòd hoc Ius sit indispensabile; è contra tamen dispensatum esse constat ex dictis, & supponitur *Deuteron.* 20. Item in ea lege, qua licebat fratri superstiti suscitare semen defuncto ex superstite eius vxore.

Obiectio pro prima sententia.

Obiiciunt ergo primò ex Apostolo 1. ad Corinth. 7. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed*

ſed vir. Similiter & vir, &c. abſque mutua autem corporum permutatione non conſiſtit matrimonium; nequit autem res vni tradita, reddi alteri: ergo repugnat naturæ matrimonij, vt vir corpus ſuum per matrimonium tradat pluribus in ſolidum.

Reſponſio. Reſpondetur Apoſtolum loqui de matrimonio, vt reformatum eſt in lege noua, iuxta primæuam inſtitutionem eius, & ſic excludere polygamiam, non autem agit de matrimonio in caſu noſtro, & ſuppoſita diuina diſpenſatione, & neceſſitate propagationis in cultum Dei. Ad aſſumptum, concedo non poſſe conſiſtere matrimonium ſine mutua permutatione; hæc tamen permutatio in caſu polygamiæ non fuit in ſolidum, quantùm ad finem ſecundarium, & prout ſit in monogamia; ſed fuit permutatio prout exigebat finis primarius matrimonij, & ſecundùm medium rectæ rationis in iis circumſtantiis declaratis, quoniam corpus viri in ordine ad finem primarium æquiualet pluribus corporibus mulierum in ordine ad generationem. & licèt non fuerit in ſolidum hæc permutatio corporis viri cuilibet ex pluribus, ita vt illi ſoli deberetur, fuit tamen ſufficiens in ordine ad generationem ex ipſa, & ea permutatio in ordine ad finem intentum, & per ſe matrimonij æquiualebat corpori mulieris; & negatur conſequentia.

Quomodo ſeruata æqualitas in polygamia?

20 *Secunda obiectio.* Obiicies ſecundò: Mulier niſi in ſolidum traderet ſuum corpus viro, non eſſet legitimum matrimonium de Iure naturæ, neque validum vllo Iure: ergo ſimiliter, vt validum ſit, debet vir in ſolidum permutare corpus ſuum.

Reſponſio. Reſpondetur negando conſequentiam, & paritatem in his circumſtantiis, quia corpus mulieris redditur ineptum ad finem primarium matrimonij, ſi pluribus viris adhæreat, & nunquam licuit, aut licet per ſe contractus hic, vt eſt ad finem ſecundarium tantùm cum deſtructione primarij ex natura rei, illa autem permutatio eſſet tantùm ad ſecundarium cum excluſione primarij.

Tertia obiectio. Soluitur. Obiicies tertiò: Tolleretur obligatio debiti, quæ eſt de ſubſtantia matrimonij. Reſpondetur, quoties mulier exigeret debitum, aut obligationem eius pro tempore congruo, & ordinatè, vt eſt ad finem primarium, quod in hoc caſu ad ſubſtantiam matrimonij ſpectat. Inter plures autem ſeruaretur ordo, vt ſeruauit Iacob inter Rachelem, & Liam, vt benè Auguſtinus *cap. 49. contra Fauſtum.*

21 *Quarta obiectio.* Obiicies quartò: Contra primum principium naturæ eſt, vt vir erga vxorem id faciat, quod circa ſe nollet fieri; nollet autem vxorem alteri nubere ſimul: ergo perinde eſt contra primum principium, vt ipſe ducat alteram, *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Deinde, illud eſt de Iure naturæ ad matrimonij ſubſtantiam ſpectans, quod ex prima ſui inſtitutione eidem competit; ſed illud eſt, vt vir ſit vnius vxoris tantùm: ergo, &c.

Reſponſio. Reſpondetur diſtinguendo maiorem, in iis, quæ inferunt præiudicium ſimile vxori, concedo: in aliis, nego, in quibus de lege & iuſtitia aliquid competit viro, quod non vxori; & conceſſa minori, negatur conſequentia ex dictis.

Ad vltimum reſpondetur diſtinguendo maiorem: in quibuſcumque circumſtantiis extraordinariis, nego; regulariter concedo. Patet diſtinctio ex doctrina Auguſtini, & Doctoris *ſupra* explicata.

Secunda ſententia cohæret. Alia argumenta pro ſententia media, quam vocat Sanchez, de repugnantia bigamiæ ad finem ſecundarium, facile concedo, quia id admittit Doctor; neque huic opinioni aduerſatur; in iis tamen circumſtantiis, in quibus poteſt vterque finis attingi. Cæterùm in aliis circumſtantiis, in quibus ſuppoſita diuina diſpenſatione finis primarius debet præferri ſecundario, & huius detrimentum aliquod poſtponi, vt neceſſitati finis primarij ſubueniatur, tunc hoc detrimentum finis ſecundarij eſt eligibile ſecundùm rectam rationem, vt contractus finem primarium ſine diſpendio ſortiatur.

22 *Illicita polygamia in lege noua.* g *Si obijcitur, quòd pro tempore moderno*, &c. Docet nunc polygamiam eſſe illicitam, quam reuocauit Chriſtus, *Matth.* 19. & ceſſante neceſſitate finis principalis ex multiplicatione fidelium; ac proinde non debet præiudicari fini ſecundario: ſi tamen actus eueniret, vt viri deficerent in Eccleſia, tunc polygamia non eſſet contra ius naturæ, & accedente complemento iuſtitiæ huius contractus polygamiæ in hoc caſu, ſcilicet diuina diſpenſatione, & approbatione, quæ fortè Eccleſiæ reuelaretur, eſſet licita polygamia; perinde ac fuit licita Patribus.

Error Lutheri, & Anabaptiſtarum. Hinc confutatur hæreſis improba Lutheri, & Anabaptiſtarum, qui contendunt exemplo Patriarcharum pluralitatem vxorum eſſe licitam: de quibus vide latè Bellarminum *lib. 1. de matrimonio, cap. 9. 10. & 11.* & paſſim Theologos *in hac diſtinctione.* Quem errorem damnauit Syricius Papa *epiſtola 1.* & Innocentius I. *epiſtola 9.* & multi alij, vt patet *ex titulo de ſponſa duorum, de diuortijs, de ſponſalibus & matrimon:* quæ paſſim occurrunt, & *cap. An non. 24. quæſt. 3. ex Geneſ. 2. Matth. 19.* vbi communiter Patres, & expoſitores, Hieronymus, Chryſoſtomus, Beda, Anſelmus, Theophylactus. Hieronymus etiam *contra Iouinianum, lib. 1.* Ambroſ. *in lib. de viduis.* Auguſtin. *lib. 1. de nuptijs & concupiſcentia, cap. 9.* quinimò verba Chriſti id clarè continent Matth. 19. *Erunt duo in carne vna*, &c. & Paulus *locis citatis ſuprà*, ſemper loquitur de hoc contractu, vt eſt tantùm duorum. Definit Tridentinum *ſeſſ. 24. cap. Doctrinali, & can. 2.* & hanc fuiſſe primæuam inſtitutionem huius contractus, aliàs cum Doctore explicatum eſt, *diſt. 26. & diſt. 31. §. Ad quæſtionem*, &c. Hinc omnes, & meritò reiiciunt expoſitionem Caietani in illa 1. *ad Timoth. 3. Oportet Epiſcopum eſſe vnius vxoris virum*, &c. qui aſſerit tunc multos habuiſſe plures vxores: quod & hiſtoriæ repugnat, & Euangelio. *in Marci etiam* 10. ait legem de vxoris vnitate nullibi haberi in Canonicis libris. & *in Matth.* 19. contrarium etiam declarat Trident. *ſeſſ. 24. in c. Doctrinali. Hoc autem vinculo*, inquit, *duos tantummodò coniungi, & copulari, Chriſtus Dominus apertius docuit, cùm poſtremis illa verba tanquàm à Deo prolata referens dixit: itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro.* quæ verba habentur *Matth. 19. & can. 2.* damnat non ſolùm aſſerentem licere Chriſtianis plures vxores habere ſed etiam

Sententia Caietani reiicitur.

Trident.

etiam asserentem id nulla lege diuina esse prohibitum; alludit nempe ad verba Christi, *Matth. 19.* præmissa *in cap. Doctrinali*; in quibus hanc prohibitionem contentam esse docet: sicut & *Genes. 2. ex eodem cap.* idem asserit Innocentius I. *epistola 3. ad Exuperium, cap. 6.* Augustinus *lib. 1. de adulterin. coniug. cap. 11.* & Patres citati. Quod fusè probat Arboreus *lib. 1. Theosoph. cap. 1.*

23 *Sententia Abulēsis reijcitur.* Reiicitur sententia Abulensis *in Matth. 19. quæst. 15.* asserentis, nunc Gentilibus licitam esse vxorum pluralitatem; contrarium enim constat *ex c. Gaudemus, & cap. Quanto,* &c. *de diuortijs,* &c. & lex Christi generalis obtinet contra polygamiam, qua reducitur matrimonium ad primum statum, & institutionem, vt sit vnius cum vna, & non cum pluribus. Dubium tamen est si olim etiam polygamia licuit Gentilibus. Licuisse aliqui putant probabile: vt Bellarm. *lib. 1. de matrimonio, cap. 11.* & Valentia *4. part. disp. 10. q. 1. puncto 5.* Ledesma *2. part. 5. quæst. 67. artic. 2.* Negant autem Sotus *in hac distinct. quæst. 1. art. 2. concluſ. 7.* noster Angles *in floribus 1. part. de matrimonio, q. 7. art. 1. difficultat. 3.* Henriquez *lib. 11. de matrimonio, cap. 2. & lib. 12. c. 6.* Bartholomæus Ledesma *de matrimon. dub. 72. concluſ. 6.* quos sequitur Sanchez. Et ratio est, quia finis dispensationis in illis cessauit, nempe multiplicatio populi Dei. Sed hoc limitandum iudico quoad eos, in quibus non fuit cultus Dei secundùm legem naturæ, aut fides. In aliis autem, in quibus conseruabatur adhuc fides, perinde etiam viguit finis dispensationis: & hoc indicare videtur Augustinus *lib. 22. contra Faustum, cap. 27.* cùm dicit morem fuisse illius temporis, quamuis ambiguum sit, an alludat ad genus Abrahæ tantùm, an ad alios; quamuis ratio hæc, quam adducit, videatur extēdi tantùm ad ipsum Abrahamum, per quam excusat Patres à peccato; & coniicere licet, Pharaonem, & Abimelech, qui Saram in vxorem suam assumpserunt, non fuisse cœlibes, sed etiam habuisse alias; quando autem incepit hic mos, incertum est. Lamech legitur habuisse duas vxores: in quo, vt dicit Doctor *responsione ad primum in fine*, iuxta secundam sententiam præmissam, ait posse concedi eum peccasse: quia contra Ius naturale, & diuinum; quòd pro illo tempore ante diluuium non videtur fuisse dispensatum, cùm non viguerit idololatria ante diluuium, neque necessitas dispensandi. Tertullianus *exhortatione ad castitatem, cap. 5. Numerus matrimonij à maledicto viro cœpit, primus Lamech duabus maritatus, tres in vnam carnem effecit,* &c. Idem Isidorus *lib. 2. de offic. Eccles. cap. 19.* Nicolaus I. *ad Lotharium,* & habetur *24. quæst. 3. cap. An non districta,* &c. Lamech, & flagitium initiatus esse dignoscetis.

Non esse licitam polygamiam Gentilibus. *Dubium.* *Licuisse olim putāt aliqui.* *Limitandum quoad fideles.* *Lamech primus polygamus.* Tertullian.

Dubium. Si petas, an matrimonium cum pluribus repræsentet coniunctionem Christi cum Ecclesia.

In polygamia reperiri aliquid Sacramenti. Respondetur quòd non, vt vnius cum vna sponsa; sed quà indissolubile, sic repræsentare. Significat etiam ex parte vxorum vnionem omnium Ecclesiarum Gentium cum Christo, vt refert Augustinus *de bono coniugali, cap. 18.* & habetur *cap. Acutius, dist. 26.* Hinc euacuatur argumentum, quod aliqui obiiciunt ex defectu significationis in polygamia. Significat etiam vnionem plurium animarum ad Christum mediante charitate.

24 *Ad argumenta principalia.* *Ad secūdum.* h *Ad argumenta,* &c. *Ad primum.* Hæc responsio patet ex litera, & ex dictis in corpore quæstionis, quorum est recapitatio quædam, quantùm ad resolutionem principalem. Ad secundum pariter respondet, nunquam licuisse de lege diuina, aut naturali vni vxori coniungi simul duobus; & ratio patet ex litera, & ex dictis. Augustinus *lib. 3. de doctrina Christiana, c. 12.* Augustin. *Sufficiendæ prolis causa erat vxorum plurium simul vni viro habendarum inculpabilis consuetudo; & ideò vnam fœminam maritos habuisse plurimos honestum non erat: non enim mulier eo est fœcundior; sed meretricia potius turpitudo est,* &c.

Ad vltimum, respondet vtramque causam requiri, vt licita sit polygamia, nempe necessitatem finis principalis, & diuinam approbationem, & sine istis dicit, vel altera illarum, nempe diuina dispensatione, sine qua non licet; & si præcesserit illa dispensatio, quamuis non sit necessitas finis, sufficit ad contrahendum cum pluribus sine peccato; non tamen sufficit sola necessitas finis principalis sine dispensatione: præsumitur autem Sanctos Patres per diuinam dispensationem, & ex necessitate finis principalis concessam ita contraxisse: quod docet Innocentius III. *cap. Gaudemus,* &c. *de diuortijs*, & passim interpretes contra Manichæos. *Sola dispensatio sufficit.*

25 *De secundis nuptijs.* *Hæresis Cataphrygum.* Hactenus de polygamia, & pluralitate vxorum simul. Obiter dicendum, an secundæ nuptiæ sint licitæ mortuo marito, vxori superstiti, & soluto matrimonio. In hoc fuit hæresis Montani, & Cataphrygum, qui damnabant secundas nuptias. Augustinus *de hæres. cap. 26.* in quo errore fuit Tertullianus *lib. 1. de Monogamia.* vt idem Augustinus *hæres. 86.* & Catharin. *hæres. 38.* Nouatiani *ex canone 8. Niceni.* Contrarium est de fide, & patet *ad Roman. 7. & 1. ad Corinth. 7. Si dormierit*, inquit, *vir eius, cui vult nubat,* &c. *1. ad Timoth. 5. Volo iuniores nubere.* Nicenum citatum; Florentinum *in Decreto vnionis Armenorum*, consuetudo vniuersalis Ecclesiæ. Augustinus *lib. 1. contra aduers. legis & Prophet.* Hieronymus *in Apolog. contra Iouinianum.* Chrysostomus *homil. 20. in epistolam ad Ephesios.* Verum est benedictionem denegari in secundis nuptiis, quando alteri coniugi in prioribus nuptiis est data, ne repetita in contemptum cedat: nihilque obstat contractui, quia per mortem alterius superstes soluitur obligatione legis, quæ tantùm pro viatoribus data est. Verùm est aliquos Patres improbare secundas nuptias, non tanquam illicitas, sed vt ex nimio affectu libidinis ineantur. Cæterùm in iis vterque finis matrimonij seruatur, & Sacramentum vt causans gratiam, quod non esset verum, si essent illicitæ. Deest quidem significatio perfecta coniunctionis Christi cum Ecclesia, vt *in quæstione sequenti* dicetur; & quamuis aliquæ leges ciuiles statuerint pœnas in secundas nuptias, correctæ sunt per Canones tanquam illicitæ contra libertatem matrimonij. *Veritas fidei.* *Error Tertulliani.* *Non datur benedictio in secundis nuptijs.*

QVÆSTIO II.

Vtrùm bigamus ante Baptiſmum, poſſet poſt Baptiſmum ordinari?

D.Thom.4.*diſt.*27.*q.*3.*artic.*2.*c.*Acutiùs,*diſt.*26.*quod eſt* Auguſt.*& c.fin.*28.*diſt.* Canoniſtæ *cap.* Gaudemus,*de diuort.gloſſ.c.*1.*diſt.*26.Bellarm.*lib.*1.*de cler.c.*24. Henriquez *lib.*14.*cap.*17.Sanchius *lib.*7. *de matrim.diſp.*83.*num.*3. Suarez *tom.*5.*diſp.*41.*ſect.*1. Sylueſt. *v.* Irregularitas, *quæſt.*28.

1 *Argum.*1. AD [1] ſecundum, arguitur quòd ſic, quia ſecundùm Hieronym. in epiſtola ad Oceanum, & ponitur diſt. 26. cap.1. *Si ante Baptiſmum coniugem habuit, quæ habuit virum, non imputatur ei, cui prorſus nouo, nec ſtupra, nec alia quæ ante fuerant, obſunt.*

*Argum.*2. Præterea *diſt.* 50. habetur, *Si quis viduam.* & hîc in Gloſſ. quòd *ſi ante Baptiſmum occidit, poſt Baptiſmum poteſt promoueri:* ergo à ſimili de bigamia ante Baptiſmum.

Ratio aduer. Contrà, Auguſtinus ſuper epiſtolam ad Titum,& ponitur diſt.26.cap.2. *Acutiùs intelligunt, qui nec eum qui catechumenus, vel Paganus ante Baptiſmum habuit vnam, & poſt Baptiſmum aliam, ordinandum cenſuerunt.* Præterea ibidem, *cap. Vna tantùm.* & eſt Ambroſij de offic. *Ante Baptiſma, iterata coniugia prærogatiuæ ordinationis, impedimenta generant.*

COMMENTARIVS.

1 *De bigamia. Controuerſia inter Auguſtinũ & Hieronymum.* [i] *AD ſecundum arguitur*, &c. In hac quæſtione agit de irregularitate ex bigamia, an per Baptiſmum tollatur, & tangit controuerſam quæſtionem olim inter Auguſtinum,& Hieronymũm; ideóque proponit in argumentis ſubiectis quæſito vtriuſque auctoritatem. Tenuit autem Hieronymus bigamiam ante Baptiſmum contractam in caſibus, in quibus poſt Baptiſmum induceret irregularitatẽ, per Baptiſmum deleri *in̄ loco citato* à Doctore, *& 1.ad Timoth.*3. & habetur 28.*quæſt.*3.*cap.*1. *& in epiſt.ad Tit.*1.*cap.* Quem ſequitur Maior *in* 4.*diſt.*25.*q.*1. Gloſſa ordinaria, & Lyranus *in* 1. *ad Timoth.* 3. Oppoſitum tenet Auguſt.*loco citato* à Doctore.

SCHOLIVM.

*Bigamia (id eſt, irregularitas ex defectu ſignificationis Sacramenti) non tollitur per Baptiſmum. Ita Auguſtin.de bono coniug.*18.*& habetur c.* Acutiùs,*diſt.*26.*Ambroſ.lib.*1.*de offic. c.vlt.habetur c pen.diſt.*26.*D.Thom.*4.*diſt.*27.*q.*3.*art.*2.*Iuriſtæ,c.* Gaudemus,*de diuort.Vide Bellarm.*1.*de cler.c.*24.*Henriq.lib.*14.*c.*17.*n.*2.*eſt contra Hieron.vt habetur c.*1.26.*diſt.*

2 *Bigamia nõ tollitur per Baptiſmũ, irregularitas homicidij ſic. Hẽr.quodl. q.*20. [k] Hic ſunt duo videnda. Primò,quid tenendum. Secundò,propter quam cauſam. De [l] primo, concordant omnes, quòd bigamus, ſiue ante Baptiſmum, ſiue poſt, eſt irregularis, ſicut habetur expreſsè per capita allegata ad oppoſitum: homicida tamen ante Baptiſmum, poſt Baptiſmum non eſt irregularis, ſicut habetur expreſsè in Gloſſ. diſt.50. *Si quis viduam.* vbi Gloſſ. ſuper illud verbum, *Poſt Baptiſmum*, arguit à contrario ſenſu: ergo ſi ante Baptiſmum conſcius eſt homicidij,non obeſt. Quod autem dicitur ab aliquibus, nullum poſſe contrahere irregularitatem ante Baptiſmum; cuius rationem aſſignant, quia tunc non poteſt aliquid habere priuationem, quando non eſt natum habere habitum, ſicut catulus ante nonam diem non poteſt eſſe cæcus: ſed ante Baptiſmum non eſt homo capax ordinis.Probatur *Extrà de Presbytero non baptizato, cap. Si quis Presbyter non fuerit baptizatus, baptizetur, & poſteà ordinetur.*

3 *Cap. vnico.* Ex quo patet, quòd nihil recepit priùs, quando videbatur ordinari Sacerdos: nam ſi recepiſſet Ordinem, non eſſet poſteà reordinandus, ſicut habetur *Extrà de clerico per ſaltum promoto*; vbi dicitur quòd recipiens Ordinem poſteriorem ſine priori, recipiat poſteà Ordinem prætermiſſum, non iterando poſteriorem priùs receptum.

Reijcitur ratio Hẽrici. Poteſt poni impedimentum habitus, quando non eſt priuatio eius, Sed hæc ratio non valet: quia etſi priuatio non poſſit ineſſe alicui, niſi quando natum eſt habere habitum; tamen impedimentum habendi habitum pro tempore, quo deberet ineſſe, poteſt præcedere tempus habendi habitum: ſicut patet in exemplo adducto, quia catulus ante nonam diem poteſt habere aliquod impedimentum, ne habeat viſum, tempore quo ſibi competeret: irregularitas autem non eſt priuatio propriè eius, quod eſt habere Ordines: ſed magis eſt impedimentum, ne quis ſit capax Ordinis pro tempore, quo ſibi competeret: ergo poteſt eſſe ante Baptiſmum.

Eſto

Esto etiam, quòd priuatio non possit inesse, tamen causa priuationis potest inesse, quando habitus non est natus inesse: & ita hæc irregularitas, quæ est causa priuandi, vel carendi Ordine pro tempore congruo. *Causa priuationis potest inesse, quando habitus nequit inesse.*

COMMENTARIVS.

2 *Ordo quæstionis.*

k *Hic sunt duo videnda*, &c. Diuidit quæstionem in duos articulos: in primo resoluit, quid sit tenendum, in secundo cur non deleat Baptismus irregularitatem hanc ex defectu Sacramenti, seu significationis, sicut tollit alias ex culpa, vt homicidij, vel etiam illam, quæ est ex homicidio licito in iudice, quæ est ex defectu significationis, vt lenitatis.

3 *Conclusio. Manet post Baptismū irregularitas bigamia.*

l *De primo concordant omnes*, &c. Statuit conclusionem, nempe Baptismum non tollere irregularitatem ex bigamia, quam dicit communem. Est Augustini *in epistolam ad Titum*: & habetur *dist. 26. cap. 2. lib. de bono coniugali, cap. 18.* & habetur *cap. Cautum*, 28. *q. 3.* Aduertendum circa citationē priorem, Doctorem desumpsisse illam *ex Glossa ordinaria in epistolam ad Titum*, & ex Gratiano *dist. 26. cap. Acutius*, & *in collectaneis*. Bedæ *in eandem in c. 1.* Verba tamen sunt Augustini *ex lib. de bono coniugali, c. 18.* est Ambrosij *lib. 1. de officijs, c. vltimo*: & habetur *dist. 26. cap. Vna tantùm.* Innocent. I. *epistola 22. cap. 2. ad Episcopos Macedoniæ*: & habetur *cap. Deinde, dist. 26. & epistola 2. ad Victricium Rothomagensem, cap. 5.* habetur *dist. 34. cap. 13. & dist. 50. c. 8. Si quis viduam.* Idem etiam habetur *c. 14. & 15. eodem.* Idem docetur *cap. Gaudemus*, &c. *de diuortijs*, &c. Quam sententiam Canonistæ sequuntur in illos textus, & Theologi *in 4. dist. 27.*

Secunda conclusio. Tollit Baptismus irregularitatem homicidij.

Secunda conclusio est, homicidam ante Baptismum, post Baptismum susceptum non manere irregularem; vt patet *dist. 50. cap. Si quis viduam, v. Post Baptismum*, & Glossa per argumentum à contrario: quia limitatio adiecta homicidio, & non adiecta bigamiæ diuersitatem hanc inducit: dicitur enim ducens viduam absolutè non admitti ad Ordines, non limitando statum, aut tempus; homicidium tamen post Baptismum factum inducere irregularitatem, & non aliàs. Hæc sententia est communis, cuius rationem *in articulo sequenti* benè assignat Doctor, cur scilicet non maneat irregularitas, seu impedimentum ex homicidio post Baptismum ex defectu lenitatis, maneat autem bigamiæ impedimentum.

4 *Impugnatur ratio Henrici.*

In reliquo huius articuli impugnat quoddam dictum Henrici, seu rationem eius pro illa communi sententia: dicit enim nullam irregularitatem incurri ante Baptismum, quia tunc non potest habere priuationem, quando non est capax habitus: ante Baptismum non est capax Ordinis, vt patet *de Presbytero non baptizato, cap. Si quis Presbyter.* Sic etiam catulus non est cœcus ante diem nonum, quia non est capax priuationis, aut habitus ante illum diem: ergo idem de irregularitate. Hoc dictum non impugnat Doctor, quia ipse etiam, & communis admittit neminem esse irregularem antè Baptismum, quia iurisdictio Ecclesiæ non extenditur in infideles, neque inhabilitates, qui foris sunt; ad quos proinde impedimenta per Canones inducta non spectant. Et hanc veritatem *Veritas admissa.* supponit impugnatio Doctoris: impugnat ergo non dari sufficientem rationem per hoc ipsius conclusionis, & impugnatio est clara; quia licèt irregularitas non possit incurri ante Baptismum, neque priuatio insit ante tempus idoneum, in quo natus est inesse habitus; tamen impedimentū præcedere potest habitus ponendi, ex quo sequetur priuatio. Deinde, irregularitas non est propriè priuatio Ordinis, sed impedimentum, nē quis sit capax Ordinis post Baptismum, & licèt priuatio ante tēpus, quo natus est inesse habitus, non insit: tamen causa priuationis inesse potest. Quod etiam verum est in proposito: quia defectus significationis potest esse, & inest bigamo ante Baptismum: ergo nequit rectè per illam rationem ostendi; cur non possit etiam manere defectus lenitatis per modum impedimenti, & causæ priuationis Ordinum suscipiendorum post Baptismum, & sic etiam de aliis, quæ sunt ex delicto, aut alia causa, quæ Baptismum præcessit. *Impedimentum habitus potest ipsum præcedere.*

SCHOLIVM.

Ideò de congruo bigamum esse irregularem, quia non potest repræsentare Christum vnicum sponsum vnius sponsæ Ecclesiæ. Refutat duas opiniones de ratione huius à priori, & resoluit eam esse Ecclesiæ statutum, quo cauetur, irregularitatem bigamiæ per Baptismum non tolli, sicut tollitur irregularitas homicidij, & ponit pro hoc bonam congruentiam.

4 *Vide D. Th. & Rich. & alios d. 27. huius.*

D E m secundo, aliud est loqui de causa congruitatis, & de causa necessitatis: nam causa quare congruit bigamum arceri ab Ordinibus sacris, vna communiter ponitur ab omnibus, defectus Sacramenti: quam tangit Augustinus *dist. 26. cap. Acutius.* & Ambrosius *ibidem cap. Vna.* Et arguitur sic, Sacerdos tanquam Christi Vicarius in Ecclesia repræsentans personam Christi, non debet habere aliquid repugnans Christo, in comparatione Christi ad Ecclesiam, & è conuerso; nunc autem Christus est vnicus sponsus vnius Ecclesiæ, & Ecclesia est vnica sponsa vnici sponsi Christi: ergo habens oppositum huius non rectè signat, vel repræsentat Christum in Ecclesia; sed bigamus, qui habuit duas, vel vnam, quæ fuit duorum, habet aliquid repugnans isti coniunctioni Christi, & Ecclesiæ: ergo. *Bigamus quare nō ordinandus?*

Sed n quærendo causam necessitatis, propter quam iste necessariò excluditur ab

Bart. Bri. in decret. diſt. 26. ſuper c. Deinde.

Ordinibus, eſt duplex opinio. Vna, quia per Baptiſmum deletur peccatum, & ſequela peccati propriè; bigamia autem nec eſt peccatum, nec propriè ſequela peccati. Et per hoc reſpondetur ad illud de homicidio commiſſo ante Baptiſmum, quia non eſt ſimile: illud enim eſt ſequela peccati, vel peccatum, maximè ſi peccet in occidendo. Sed quid ſi occidat iuſtè, ſicut iudex: ergo illud homicidium non deletur quantùm ad irregularitatem? Hoc concedit vnus Gloſſator, & irrationabiliter: quia tunc eſſet melior conditio peccantis, quàm non peccantis in ſimili actu. Alij dicunt, quòd iſtud homicidium eſt peccatum hoc modo, quia eſſet peccatum, niſi eſſet per circumſtantias aliquas excuſatum, ideò ex ſe non exit genus actus peccati.

Baſianus, vt notatur in Decr. d. 50. ſuper c. Super viduam, *ſuper illo verbo,* poſt Baptiſmum.

Si quæritur, quare ergo Baptiſmus non tollit pœnas iſtius mortalitatis, quæ ſequitur peccatum mortale, vel originale? Reſpondetur, quia non ſunt ſequela peccati proprij. Stat igitur tota ratio in hoc, quòd Baptiſmus delet omne peccatum proprium, & quod natum eſt eſſe peccatum ex genere actus, niſi circumſtantiæ impedirent, & ſequelas ad iſtud: non autem tollit, quod neutro modo eſt peccatum proprium, vel ſequela: & ſic eſt bigamia.

5

Contra hoc, eſto quòd bigamus peccet in bigamia, puta in contrahendo illicitè, ſequeretur, cùm ille contractus ſit peccatum, vel annexum peccato, quòd deleretur. Prætereà Auguſtinus *in illo cap. Acutius: Fœmina ſi catechumena vitiata eſt, non poteſt poſt Baptiſmum inter Dei virgines conſecrari.* & tamen poſſibile eſt illam corruptionem ante Baptiſmum fuiſſe peccatum: ergo non deletur per Baptiſmum, quantùm ad pœnas proprias correſpondentes ſibi. Prætereà, ſi ex iſta cauſa eſſet neceſſariò irregularitas in bigamia, quia ſcilicet non eſt peccatum, nec ſequela, Eccleſia non poſſet iſtam irregularitatem tollere, quia non poteſt tribuere bigamiæ, quòd ſit ex ſe peccatum, vel ſequela peccati.

6

Nicolaus vt notatur in Decr. d. 50. ſuper c. Quicumque.

Alia [o] opinio dicit, quòd ſicut aliqua eſt infamia conſequens actum ex natura actus, aliqua conſequens actum præcisè ex ſtatuto Eccleſiæ: & primam non poteſt Eccleſia, nec Sacramentum Eccleſiæ tollere, puta Baptiſmum; ſecundam poteſt, ita & de irregularitate: nunc autem bigamia non ex ſtatuto Eccleſiæ, ſed ex defectu ſignificationis inducit irregularitatem, quia bigamus non repræſentat Chriſtum, vt eſt ſponſus Eccleſiæ, quomodo Sacerdos debet repræſentare, vel ſaltem non habere aliquid repugnans illi repræſentationi; homicidium autem non inducit irregularitatem, niſi ex ſtatuto Eccleſiæ, ideò per Sacramentum primum Eccleſiæ, ſcilicet Baptiſmum, tollitur, & aliud non.

Contrà, ſi irregularitas bigamiæ eſſet ex aliquo priori quàm ex ſtatuto Eccleſiæ, Eccleſia non poſſet ibi diſpenſare, cuius oppoſitum habetur *diſtinct. 34. cap. Lector*; vbi Papa Martinus concedit Lectorem, qui duxit viduam, poſſe in Subdiaconum promoueri, ſed non vltra. Sed Gloſſa dicit ibi, quòd Papa diſpenſat. Contra Apoſtolum *1. Timoth. 3.* 1. Timoth. *Vnius vxoris virum*, &c. & dicit Innocentium tenere contrarium, quia non licet diſpenſare cum bigamo, vt hîc *Extrà de bigamis. Nuper.* Et idem Martinus hoc dicit *diſt. 50. Si quis viduam.* Lucius tamen diſpenſauit cum Panormitano Epiſcopo, qui fuit bigamus.

Bernardus Extrà de bigamis ſuper c. Super eo.

Sed quædam Gloſſ. iſta concordat, ſcilicet quòd in primitiua Eccleſia Subdiaconatus non erat Ordo ſacer, & ideò Martinus concedit bigamum fieri Subdiaconum, ſed vltrà non aſcendere. Diſputationem contra Gloſſam iſtam cuiuſdam, qui dicebatur Nicolaus furioſus, habent aliqui libri diſt. 59. Quicquid ſit, hoc ſaltem tenet Eccleſia, ſcilicet nec ad Diaconatum, nec ad Sacerdotium cum bigamo diſpenſari: nec factum Lucij quantùm ad Epiſcopum Panormitanum reprobatur in hoc, quaſi fecerit aliquid quod facere non potuerit: ſed quòd hoc non decuit, niſi ex magna cauſa.

7

Reſolutio Doctoris.

Dico [p] ergo quòd cauſa irregularitatis non eſt niſi ex ſtatuto Eccleſiæ. Sed quare regulariter illa pœna de homicidio perpetrato remittitur in Baptiſmo, & hæc, quæ ex ſtatuto Eccleſiæ ſequitur bigamiam, non remittitur? Cauſa non eſt, niſi ſtatutum Eccleſiæ volentis iſtam pœnam remitti, & non illam. Iſta autem ordinatio Eccleſiæ rationabilis eſt ex hoc, quòd iſte homicida non eſt inhabilis ad Ordines, niſi propter horrorem ſanguinis effuſi, propter quem horrorem Dauid fuit prohibitus ædificare templum Domino *2. Reg. 7.* iſte autem horror tollitur in Baptiſmo, quia præſupponitur quòd de lupo factus ſit agnus: ſicut & Paulus ante Baptiſmum perſecutor, poſt Baptiſmum factus eſt ouis, & paſtor.

Cùm igitur in Baptiſmo ceſſet cauſa illius inhabilitatis, debet ceſſare etiam effectus; ſed cauſa inhabilitatis in bigamo ad Ordines non ceſſat in Baptiſmo, quia ſemper

per remanet defectus Sacramenti, id eſt, ſignificationis, quæ requiritur in Sacerdote repræſentante perſonam Chriſti, in comparatione ad Eccleſiam: ideò nec ibi tollitur effectus, niſi poſteà per ſpecialem diſpenſationem.

Ad 9 argumenta. Ad primum, vel Hieronymus negatur, ſicut communiter Canoniſtæ negant eum, tenentes Auguſtinum: vel poteſt exponi, crimina non obſunt quantùm ad gratiam recipiendam: obſunt tamen quantùm ad gradum dignitatis in Eccleſia habendum: hæc autem diſtinctio accipitur *ex illo cap.* Ambroſij *Vna.* *Argum.* 1.

Ad ſecundum, non eſt ſimile de irregularitate iſta, & illa, cuius cauſa dicta eſt in ſolutione quæſtionis. *Ad* 2.

COMMENTARIVS.

5 m *De ſecundo, aliud eſt loqui,* &c. Hîc aſſignat *in ſecundo articulo, ſeu membro quæſiti* 1. diſtinctionem inter cauſam congruitatis, & neceſſitatis. Cauſam congruitatis optimè aſſignat, quia bigamus nequit vt Sacerdos repræſentare Chriſtum in Eccleſia, vt vnum ſponſum vnius ſponſæ, quia bigamus eſt diuiſus in plures ſponſas verè, aut interpretatiuè, & ſecundùm fictionem Iuris, vt poſteà videbitur. Litera eſt clara, & ratio communis.

Congruitas vnde bigamia poſt Baptiſmum maneat ex defectu ſignificationis.

6 n *Sed quærendo cauſam neceſſitatis,* &c. Adducit cauſam huius neceſſitatis ex quibuſdam Canoniſtis. Ratio ſtat in hoc, quòd Baptiſmus tollat omne peccatum, & ſequelam peccati, vel eius quod natum eſt eſſe peccatum; quod intelligunt tantùm de peccato perſonali, & non originali. Ideò ergo defectus ex homicidio etiam iuſto tollitur per Baptiſmum, quia eſt ſequela peccati perſonalis, aut illius actus perſonalis, qui poteſt eſſe peccatum, niſi circumſtantiæ excuſarent. Hanc impugnat Doctor, quia etiam bigamia poſſet eſſe hoc modo ex peccato, ſicut homicidium, quia poſſet eſſe ex matrimonio illicito, & inualido conſummato: ergo tunc eſſet ſequela peccati, & tolli deberet per Baptiſmum, quod eſt falſum ſecundùm opinantes. Deinde, ex Auguſtino *cap. Acutius*, ſi catechumena ante Baptiſmum eſt corrupta, nequit poſt Baptiſmum velari: potuit illa corruptio eſſe ſequela proprij peccati: ergo Baptiſmus non tollit omnes illas ſequelas. Tertiò denique ex hac ſententia ſequeretur, quòd Eccleſia non poſſet tollere bigamiæ impedimentum, quia non poteſt tribuere bigamiæ, vt ſit peccatum, vel ſequela eius. Hæc tertia ratio Doctoris explicatur quia quod ineſt independenter ab Eccleſia, nequit tolli per Eccleſiam, niſi virtute Sacramenti; Sacramentum autem Baptiſmi tantùm applicari poteſt per Eccleſiam ad tollenda impedimenta, quæ præceſſerunt; & hoc nequit tollere, niſi vt inſtitutum eſt contra peccatum, & ſequelam peccati, ſecundùm opinantem; talis non eſt bigamia, quæ præſupponitur ad Baptiſmum; & idem etiam diceretur conſequenter de quacũque ſequente non poſſe deleri per pœnitentiam, aut alia Sacramenta. Vnde ex hac ſententia ſequitur bigamiam eſſe indiſpenſabilem, & hoc Iure diuino. Econtrà verò defectum homicidij deleri Iure diuino per ipſum Sacramentum; aliàs fruſtrà recurreret ad Sacramentum, ſecluſa omni ordinatione Eccleſiæ, vt oſtenderet irregularitatem homicidij deleri per Sacramentum: quia eſt peccatum, aut ſequela peccati, & non bigamiæ irregularitatem à ſenſu contrario.

Cauſa neceſſitatis, iuxta ſententiam quorumdam.

Impugnatur ratio præmiſſa.

Tertia ratio explicatur.

Eccleſia delet peccatum per Sacramenta.

7 o *Alia opinio dicit,* &c. Hæc non differt à priori in concluſione: aſſerit enim vtraque bigamiam eſſe Iuris diuini, & indiſpenſabilem ab Eccleſia; quamuis hæc aliam cauſam aſſignet, nempe ea, quæ ex natura actus ſequuntur, non poſſe tolli per Eccleſiam; huius autem generis eſt bigamia; quæ autem ex ſtatuto Eccleſiæ ſequuntur, Eccleſia poteſt tollere, & ſic irregularitas ex homicidio ſequitur, non ex natura actus, ſed ex ſtatuto Eccleſiæ, & ideò per Sacramentum primum Eccleſiæ tollitur hæc irregularitas; & non illa. Hanc ſententiam, & perinde eſt de priori, impugnat Doctor ex inconuenienti, quòd ſcilicet ſequeretur Eccleſiam non poſſe diſpenſare in hac irregularitate, quod falſum eſt, vt patet *cap. Lector, diſt.* 34. & *cap. Si quis viduam, diſt.* 50. Gloſſa *in cap. Lector.* referens etiam diſpenſationem factam à Lucio Papa cum Panormitano, qui fuit bigamus; quæ eſt communis ſententia Theologorum, *diſt.* 27. & Iuriſperitorum *in cap. Lector*; & patet, quia non eſt hoc contra vllum præceptum legis naturæ, aut diuinum; neque etiam contra præcepta legis nouæ, quæ concernunt Sacramenta, & eorum adminiſtrationem; quorum nullum prohibet nè bigamus ad ſacros Ordines admitteretur.

Secunda opinio, & ratio aliorum.

Impugnatio.

Inconueniens.

Eccleſia diſpenſare poteſt in bigamia.

Dices cum Gloſſa *in cap. Lector*, eſſe contra Paulum, 1. *ad Timoth.* 3. 8 *Reſponſio.*

Contrà, Paulus ibi non proponit præceptum diuinum, ſed inſtitutionis Apoſtolicæ, in qua poteſt Eccleſia diſpenſare; ſicut patet ex Concilio Gangrenſi *cap. finali* 82. *diſt.* vbi ibi Gloſſa. Quam etiam diſpenſationem cõfirmant poſteriores Canones, & nouiſſimè Tridentinum. *ſeſſ.* 25. *de reformat. cap.* 14. Canon Apoſtolicus deponendum præcepit Presbyterum in fornicationem lapſum; quem rigorem temperauit Sylueſter Papa, & Clemens, & Calixtus, vt ibi Concilium: nec obſtat *cap.* 2. *de bigamis*, vbi dicitur non licere diſpenſare, quia, vt benè Doctor in litera, non licet ſine magna cauſa, quia difficilis diſpenſatio cenſetur impoſſibilis præſumptione, & interpretatione Iuris; accedente tamen cauſa licet diſpenſare per Pontificem, non per alios inferiores, maximè in bigamia vera, & notoria.

Eccleſia poteſt in conſtitutionibus Apoſtolicis diſpenſare.

p *Dico ergo quòd cauſa irregularitatis,* &c. Hîc ſtatuit concluſionem huius articuli, nempe cauſam irregularitatis bigamiæ eſſe ex defectu ſignificationis, & ante Baptiſmum independenter à conſtitutione Eccleſiæ; irregularitatem autem eſſe ex ſolo ſtatuto Eccleſiæ, quo voluit remanente cauſa eum non promoueri ad ſacros Ordines: quam cauſam non tollit Baptiſmus; tollit autem cauſam, ſeu defectum ſignificationis homicidij, quæ oritur ex horrore ſanguinis; 9 *Cõcluſio Doctoris.*

Cauſa vera aſſignatur ex ſtatuto Eccleſiæ.

propter mutatum ſtatum homicidæ per Baptiſmum, ex lupo in agnum, &c. ſic depoſita feritate induit lenitatem, quæ tollit priorem defectum: & ſic rationabiliter Eccleſiæ ſtatutum diuerſum fundatur.

10 *Reſponſio ad argumenta.*

q *Ad argumenta. Ad primum*, &c. Explicat Hieronymum ex Ambroſio, quem communiter tamen negant Canoniſtæ præter opinantes ſuperiùs impugnatos: & ad ſecundum, negat paritatem inter irregularitatem ex defectu ſignificationis in homicidio, & bigamia.

Diuiſio bigamiæ.

Petes quis poſſit diſpenſare in irregularitate bigamiæ? Triplex genus bigamiæ aliqui Doctores aſſignant cum Speculatore, *tit. de diſpenſatione.* Primum eſt bigamiæ veræ, qua quis duplex matrimonium contrahit, & conſummat.

Bigamia vera.

Secundum eſt bigamiæ interpretatiuæ, vt cùm duplex matrimonium quis init, & conſummat, quamuis vtrumque, vel alterum fuerit inualidum. Vel quando ducit viduam, vel quando propriam vxorem poſt adulterium cognoſcit.

Interpretatiua.

Tertium genus bigamiæ dicitur ſimilitudinariæ, vt quando conſtitutus in Ordine ſacro, aut profeſſus in Religione ducit etiam virginem, & conſummat cum ea matrimonium. Hanc ſpeciem aliqui reducunt ad priores. Sed parùm hoc refert: quia diuerſam habet legem, ſiue ſic, ſiue aliter dicatur. Nulla harum incurritur, niſi interuenerit conſummatio matrimonij, vt patet *cap. Debitum, de bigamis.* Cuius ratio aſſignatur, quia matrimonium ratum, & non conſummatum non ſignificat vnionem Chriſti cum Eccleſia per carnis aſſumptionem. Idem patet *cap. finali, diſt.* 34. vbi contrahens cum vidua, quam non cognouit, non fit irregularis. Contrarium huius docuit Magiſter *diſt.* 27. Idem tenetur non ſolùm in bigamia vera, ſed etiam ſimilitudinaria contra Roſellam *v. Bigamia*, vt communiter Doctores tenent requiri in hac etiam copulam. Neque obſtat *cap. Quotquot*, 27. *q.* 1. quia ibi loquitur textus de tranſgreſſione voti ſecuto effectu, ſcilicet conſummationis: loquitur enim de matrimonio, vt communiter intelligitur, conſummato, *Quotquot*, inquit, *virginitatem pollicitam præuaricatæ ſunt profeſſione contempta; inter bigamos, id eſt, qui ad ſecundas nuptias tranſierant, haberi debebant*, &c. ad bigamiam autem in his requiritur conſummatio matrimonij in vtriſque nuptiis: ergo in iis, qui perinde ſe habent, vel inter illos numerantur: & requiritur non ſolùm conſummatio in bigamia vera, ſed etiam ſimilitudinaria, vt irregularitas hæc incurratur; licèt in foro externo purgari debeat præſumptio, & probari contrarium, quia ad defectum ſignificationis requiritur, vt quis ſuam carnem diuidat per copulam, vt patet *locis citatis ſuprà.*

Non incurritur ex matrimonio tãtùm rato.

11 *Defectus ſignificationis in his ſpeciebus aliter inuenitur.*

In primo genere bigamiæ vera ſignificatio deeſt. In ſecundo verò, etſi contractus ſit nullus quoad vnam, vel quoad vtramque, deeſt ſignificatio interpretatiuè, quantùm ad affectum ſecuto facto. Hic caſus non reperitur expreſſus in Iure, ſed eum communiter Doctores deducunt *ex cap. Nuper*, &c. *de bigamis*, &c. vbi declaratur ille eſſe bigamus, qui ante ſacrum Ordinem contraxit matrimonium, & poſt ſacrum Ordinem contraxit alium non ob defectum Sacramenti, cùm poſterius fuerit irritum: ſed ob intentionis affectum ad duo matrimonia cum opere ſecuto per conſummationem; ita communis: meritò enim hanc inhabilitatem induxit Eccleſia, quia talis quantùm ad intentionem, & factum, caret ſignificatione, licèt de Iure non ita, cùm ſecundum matrimonium fuerit nullum.

Bigamia ſequens ad matrimonium cum corrupta.

Tertium genus habetur *in multis Canonibus in diſt. 34. vt cap. Curandum, cap. Præcipimus, cap. Si quis viduam*, 1. & 2. *eod. cap. Si quis viduam, diſt.* 50. *cap. Qui in aliquo crimine, diſt.* 51. *c. Qualiter* 30. *q.* 5. *cap. Nemo, diſt.* 32. *cap. Matrimonium, diſt.* 32. *cap.* 1. *de bigamis.* & *cap. Debitum, eodem cap. de clericis coniugatis in* 6. perinde eſt quòd corrupta fuerit aliàs corrupta interueniente matrimonio, ſiue per fornicationem ab alio cognita: neque ignorantia ducentem excuſat, quamuis exiſtimauit ſe ducere virginem: quia irregularitas eſt ex defectu ſignificationis, & nequit repræſentare vnionem Chriſti cum Eccleſia virgine. An requiratur vt matrimonium ſit in re validum? Aliqui tenent non eſſe irregularem, quando eſt nullum: ita Nauarr. *in Summa Latina, cap.* 27. & *lib.* 1. *conſil. conſ.* 1. *de bigamis*, citans deciſionem Pœnitentiariæ Apoſtolicæ; & ita plures moderni. Sed antiquiores, vt Richardus *diſt.* 27. *art.* 4. *quæſt.* 3. Paludanus, Couarruuias *in clement. Si furioſus*; & alij tenent contrarium argumento *cap. finalis, de bigamis*, vbi declaratur clericum in ſacris Ordinibus contrahentem fieri bigamum: quia ille clericus contraxit quidem ante Ordines verum matrimonium, poſt Ordines autem, & ſi nullum fuerit matrimonium, tamen intentio opere ſecuto declaratur ſufficere, ſuppoſito priori matrimonio. Hic autem non fuit matrimonium in re ipſa validum, & vnicum fuit: pro qua ſententia facit communis deciſio Doctorum, qui aſſerunt ex duobus matrimoniis in re ipſa inualidis contrahi irregularitatem argumento illius capitis: nam ſi requiratur, vt matrimonium ſit in re ipſa validum, ſiue vnum, ſiue plura matrimonia init contrahens, perinde eſt, quia non perdit ſignificationem Sacramenti, cùm nullum verum fuit matrimonium. Quam ſententiam tenet etiam Goffred. *in Summ. tit. de bigamis.* Hoſtienſis *ibidem.* Albericus *in ſuo dictionario litera B, v. Bigamus.* Summa Aſtenſis.

An matrimonium in reipſa validum requiratur?

Sententia affirmans.

Sententia negans.

Puniri affectum opere ſecuto.

Alia eſt difficultas, An qui à ſe defloratam poſteà ducit, fiat bigamus? Aliqui affirmant Gloſſa *in cap. Maritum, verb. Concubinam, diſt.* 33. & *in cap. Nemo, diſt.* 32. Negatiua eſt communis, quia ille non diuiſit carnem ſuam cum alia, neque vxor etiam cum alio, & matrimonium ſequens purgat vitium antecedens retrotrahens contractum, *c. Tanta, qui ſint filij legitimi.*

Defloratam à ſe ducens an ſit bigamus?

12 *Bigamia ex copula cum vxore adultera.*

Vltimum genus huius bigamiæ habetur *c. Si cuius, diſt.* 34. ex Concil. Neocæſarienſi *can.* 8. neque refert ſiue ſciuerit adulterium, ſiue non, vt communis tenet: ſicut etiam ſi quis ducit corruptam, putans eſſe virginem: hæc enim bigamia non eſt pœna, ſed defectus Sacramenti.

Bigamia ſimilitudinaria. Qualis eſt?

Bigamia ſimilitudinaria ad prædictas confertur tanquam aliquo modo participans naturam earum; an autem dicatur per modum pœnæ ob peccatum contra votum profeſſionis, & ſacro Ordini adiectum, an autem ex defectu aliquo ſignificationis, variant Doctores. Quod ad rem attinet, non refert, modò admittatur eſſe irregularitas. Similitudinaria dici poteſt ob eundem effectum, & præterea etiam quia à matri-

Habet defectum ſignificationis.

monio

monio ſpirituali per conſenſum,& votum inito, eſt tranſiens ad matrimonium corporale,in quo diuidit vinculum, ſeu conſenſum interiorem, quo Chriſto,& Eccleſiæ ligatur,admittens aliud quantùm ad intentionem, & affectum ſubſecuta copula intuitu matrimonij carnalis contracti, licèt fuerit nullum Iure ob impedimentum voti ſolemnis, aut Ordinis ſacri. De irregularitate, quam contrahunt ordinati Ordine ſacro per matrimonium, habetur *cap. Nuper*, &c. *de bigamis in fine.* Idem de Religioſis aſſerunt Doctores *ex cap. Quotquot citato*,27.*quæſt.*2. quamuis ibi ſit ſermo per ſe de virginibus, quia par ratio eſt, & quod impedit fœminas religioſas inter Virgines, aut Diaconiſſas numerari, idem etiam ex ſimili extenſione tranſgreſſionis, & ſeruata proportione in hoc facit viros irregulares, quando contrahunt contra votum.

13 His poſitis, reſpondeo ad dubium,poſſe Pontificem in omni irregularitate diſpenſare; de aliis inferioribus Prælatis, aliqui negant; aliqui affirmant. Communis ſententia eſt ad Ordines ſacros,ſaltem Diaconatus,& Presbyteratus non poſſe alium, quàm Pontificem diſpenſare; & hanc ſupponit Doctor *in textu*, §. *Sed quædam Gloſſa*,&c.vbi in his non ſolere Eccleſiã diſpenſare docet.In iis autem caſibus,in quibus Eccleſia non ſolet diſpenſare, cenſetur reſeruari ius ſoli Pontifici. Quoad minores Ordines docetur Epiſcopum poſſe diſpenſare *ex cap. Lector:* aliàs enim fuit prohibitio generalis excludens bigamos ab Ordinibus quibuſcumque. Hic autem ex indulto Martini Papæ permittitur, vt maneat Lector: lex ergo generalis tenet, niſi in iis, in quibus derogatur. Hinc autem rectè colligitur, non licuiſſe aliàs Epiſcopis ordinare bigamos in vllo gradu Ordinis; hîc conceditur, vt in minoribus poſſint ordinare. Manet ergo lex generalis quoad alios gradus non conceſſos. In hoc capite permittit Pontifex,ſi neceſſitas vrgeat, vt promoueatur in Subdiaconum;nihil autem ſupra recipiat. Vnde rectè colligitur legem illam Apoſtolicam à pluribus Pontificibus, & Conciliis approbatam, & receptam obtinere etiamnum in iis, in quibus non fuit relaxata.

Quis diſpenſare poteſt. Pōtifex tantùm quoad maiores.

Epiſcopus quoad minores.

Conceſſio ſpecialis derogat generali.

De Subdiacono eſt controuerſia;aliqui enim putant, nec nunc Subdiaconum facere bigamum etiam poſſe Epiſcopos: quia poſt illam conceſſionem Martini factus eſt Ordo ſacer; ac proinde cum aliis eandem legem ſortitur. Ita Sanchez *lib.7. diſput.86. num.*14. Sed hæc ratio non ſubſiſtit, quia diu ante Martinum Subdiaconatus fuit Ordo ſacer, nam & Concilium Ancyranum circa tempora Niceni præcepit continentiam Subdiaconis *can.* 33. & Concilium Africanum VI. cui interfuit Auguſtinus *cap.* 28. Idem ſtatuit Leo Papa I. *epiſtola* 84. aliàs 82.huius tanquam vniuerſalis,& antiquioris in Latina Eccleſia obſeruatæ meminit. Idem ſupponit Gregorius Magnus *lib.* 1.*epiſtolarum, epiſt.* 42. & refertur *can. Ante triennium, diſt.*31. *& lib.* 3. *epiſtolarum, epiſtola* 34. & refertur *can. Multorum*, 27. *quæſt.*2. qui omnes præceſſerunt Martinum. Non ideò ergo tunc Martinus *in prefato canone Lector*,dedit hanc facultatem Epiſcopis, quia ſuo tempore non fuit ſacer Ordo Subdiaconatus,voto cõtinentiæ ei adiecto, ſicut & aliis ſuperioribus; ac proinde cùm non reperiatur hæc conceſſio per aliam poſteriorem correcta, non eſt quòd cenſeatur Iure reuocata. Alludere videtur Martinus ad cap.3.Toletani I. in quo prohibetur Lector ducens viduam alterius, ampliùs promoueri, niſi fortè fiat Subdiaconus.Reſtringit tamen Martinus Canonem ad caſum neceſſitatis, & retinet illam facultatem, poſtquàm inter ſacros Ordines Subdiaconatus relatus eſt.

An conceſſio Martini nũc valeat quoad Subdiaconum.

Sententia negatiua.

Impugnatur.

Subdiaconatus fuit ſacer ante Martinum.

Scopus Martini.

Quantùm ad ſimilitudinariam poteſt Epiſcopus peracta pœnitentia diſpenſare in ea irregularitate, quantùm ad hoc vt miniſtret in Ordine ſuſcepto irregularis, vt patet *cap. Sanè Sacerdotes*,&c. *de cleric.coniugatis*,&c. *& indulgentia*,inquit, *fui Epiſcopi eius habere executionẽ*,&c. Supple poterunt executionem Ordinis ſuſcepti habere. Hoc à quibuſdam limitatur ad caſum, quo cum virgine contraxerunt, & non cum vidua, aut corrupta, ne repugnet *c.Nuper, & cap.finali,de clericis*,&c.in quibus dicitur non licere diſpenſare, quando cum viduis, aut corruptis contraxerunt.Sed hoc non videtur cohærere, quia *cap. Sanè Sacerdotes*,&c. eſt Alexandri III. *c.Nuper,& finale,de bigamis.* Innocentij III. qui fuit poſterior, ideóque potiùs ſtatutum eius eſt correctio prioris, quia Decreta abſolutè loquuntur; neque eſt inconueniens, vt poſterius repugnet priori, eidémque deroget. Dici poteſt tamen decreta Innocentij intelligi abſolutè, quantùm ad promotionem ad vlteriores Ordines, & etiam quantùm ad impedimentum incurſum; quo Iure remouentur à miniſterio in receptis: quia hi ſunt actus, qui proponuntur, & de quibus quæritur quid iuris:non derogant ergo priori decreto, quia caſus eſt diuerſus, & ſpectans reſtitutionem ſuppoſita pœnitentia. Prior interpretatio eſt Gloſſæ *in cap. Sanè Sacerdotes*; quam ſequitur Sanchez,& Couarruuias *Clementina ſi furioſus*, & plures alij. Vide *c.*2.*Qui cler.vel vouentes.* An autem Epiſcopi poſſint cum talibus diſpenſare, vt promouerentur ad alios Ordines, non reperio conceſſionem, niſi dicatur, quòd facultas diſpenſandi in reſtitutione ſuppoſita pœnitentia etiam extendatur ad promotionem quoad alios Ordines.

14

Diſpẽſare poteſt Epiſcopus, vt in recepiis miniſtret.

Limitatio.

Reijcitur.

Concordãtur decreta.

An poſſint Epiſcopi diſpenſare, vt ad alios aſcendant.

Cæterùm, cùm decreta vniuerſalia ſubtrahant auctoritatem Epiſcopis, & præfata ſtatuta concedant auctoritatem in ſpecie ad reſtitutionem in gradibus ſuſceptis, & miniſterium in iiſdem, non videtur Iure conceſſa facultas promouendi, quia hæc maior eſt, & minùs conueniens, niſi fortè ex conſuetudine habeant illam facultatem. Neque refert hanc irregularitatem eſſe ex delicto per modum pœnæ, & ſi occulta ſit, poſſe diſpenſari ab Epiſcopo ex conceſſione Tridentini *ſeſſ.*24. *cap.*6. quia hæc conceſſio ad occultas tantùm referri poteſt. Cæterùm, ſententiæ communi Doctorum in hoc ſtandum eſt, quorum interpretatio praxim ſequitur,vel inuectam approbat,aut certè nouam inducit.

15

Sequẽda praxis, & ſententia cõmunis.

QVÆSTIO III.

Vtrùm in lege Moſaïca fuerit licitum repudiare vxorem?

D.Thom. *in addit.q.67.art.2.& hic q.2.art.1.*D.Bonau.*art.3.q.1.2.3.*Durand.*quæſt.4.*Paludan.*quæſt.1.* Bellarm.*lib.1.de matrim.c.17.* Henriquez *lib.11.de matrim.cap.8.num.15.*

1 *Argum.1.* DE repudio, quæro, vtrùm in lege Moſaïca fuerit licitum repudiare vxorem? Quòd ſic. Deuter.24. *Si acceperit homo vxorem, & non inuenerit gratiam ante oculos eius, propter aliquam fœditatem, ſcribet ei libellum repudij, & dabit in manu eius,& dimittit eam de domo ſua.* Prætereà Malach.2. *Cùm odio habueris vxorem, dimitte eam, dicit Dominus Deus Iſraël.*

Argum.2. Prætereà, Extrà de regul. Iur. *Per quas cauſas aliquid naſcitur, per eaſdem diſſoluitur;* ſed matrimonium naſcitur per conſenſum mutuum: ergo diſſolui poteſt per diſſenſum mutuum.

Argum.3. Prætereà *diſtinct.34. Si cuius. Si in clericatu marito conſtituto,vxor adulterauit,dato repudio eam dimittere debet:* ergo repudium vxoris eſt licitum,etiam in lege Euangelica.

2 *Ratio ad opp.* Contrà, quia videtur eſſe contra legem naturæ, quam promulgauit Adam, Geneſ.2. *Adhærebit homo vxori ſuæ,* ex qua Chriſtus concludit: *Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet.*

Prætereà, contractus matrimonij eſt eſſentialiter datio poteſtatis proprij corporis alteri irreuocabiliter, pro poteſtate corporis illius alterius: ergo nulla accommodatio, vel datio ad tempus poteſt eſſe matrimonium; ſed ſi repudium licet, talis contractus non eſt niſi ad tempus, quia ſi perpetuò fuiſſet; ergo repudiata maneret vxor, & tunc illicitè dimitteretur.Sequitur ergo quòd ſi repudium fuit licitum in lege Moſaïca, quòd ibi nullum fuit matrimonium.

Prætereà,nunquam licuit mulieri repudiare virum:ergo nec è conuerſo,cùm quantum ad ea, quæ ſunt coniugij, ad paria iudicentur.

COMMENTARIVS.

1 *De repudio.* *Controuerſia.* DE *repudio quæro*, &c. Hæc quæſtio eſt controuerſa inter Patres,& etiam ipſos Theologos; ac proinde problematicè eam tractat Doctor, reſpondens argumentis vtriuſque partis, ſicut & D. Thomas & Richardus *loco citato* à Scholiaſte. Alij ſunt in extremo: quidam enim putant repudium in lege Moſaïca fuiſſe illicitum, ſed toleratum, vt minus malum, quàm vxoricidium. Quidam docent fuiſſe licitum. Authores mox citabimus iuxta ſententias eorum, quas ſubiicit Doctor.

SCHOLIVM.

*Prima ſententia, repudium in lege, non fuiſſe licitum, ſed tantùm propter duritiam Iudæorum permiſſum. Ponit huius rationes,quam tenent Hieron.lib.1.in Matth.cap.5.& lib.3.cap.19. Gloſſ.ordin.in id Matth.*5.Det eis libellum.*Magiſter hîc,& D.Bonau.art.3.quæſt.1.Alenſ. 3.part.quæſt.46.memb.2.art.1. Couar.* 4. *Decret.2.part.cap.7.§.4. Nauar.3.conſ.de conuerſ. infid.con.3.*

3 *Rich. præſenti diſt. art.3.q.1.* HIc dicitur quòd repudiatio vxoris, etiam in lege Moſaïca, fuit illicita. Quod probatur primò,auctoritate Chriſti reprobantis illam, Matth.19. *Dico vobis,quòd quicumque dimiſerit vxorem ſuam, excepta cauſa fornicationis, mœchatur, & qui duxerit dimiſſam, mœchatur.* Probatur hoc etiam per rationem, quam Chriſtus pro ſe adducit, quæ eſt talis, à principio coniunxit Deus maſculum & fœminam contractu matrimonij, vt patet ex verbo Adæ, & infert Chriſtus: *Ergo quod Deus coniunxit,homo non ſeparet.*

Probatur tertiò ex reſponſione Chriſti ad quæſtionem Phariſæorum: cùm enim obiicerent: *Cur ergo mandauit Moyſes dare libellum repudij, & dimittere?* ait illis, *Quoniam Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit dimittere vxores veſtras; hoc autem ab initio non fuit ſic.* Et Gloſſ.interlin.ſuper illud: *Permiſit Moyſes,non Deus.* Et dicit Gloſſ.quòd fuit conſilium hominis,non Dei imperium. Et Magiſter 2.cap.huius diſtinct. *Hoc fuit à Moyſe permiſſum, non vt concederetur diuortium, ſed vt tolleretur homicidium.* & Auguſtinus

gustinus in lib.de sermone Domini in monte. *Non qui præcepit dare libellum repudij, hoc præcepit, vt vxor dimittatur: sed qui dimiserit* (inquit) *det libellum repudij, vt iracundiam temerariam eiiciendi vxorem libelli cogitatio temperasset.* Quod intelligi potest eo modo, quo Ambrosius præcepit Theodosio. Namque propter quandam crudelitatem ex præcepto eius impetuoso, perpetratam, voluit Ambrosius vt ipse legem conderet, ne quis minister præcepta eius crudelia infra triginta dies exequeretur, si fortè infra tempus illud ira eius quiesceret, & sententiam temperaret. & subdit Augustinus vbi priùs, *Qui priùs dimittendi quæsiuit moram, significauit quantùm potuit duris hominibus se nolle dissidium.* Præterea, *Extrà de diuort.* repudium vxoris veritas in Euangelio reprobauit.

COMMENTARIVS.

2 *Sententia negans eã fuisse licitam.*

HIc dicitur quòd repudiatio vxoris, &c. In hac sententia fuit Hieronymus *lib.1.in Matth. cap. 5. & lib. 3. in cap.* 19. Glossa ordinaria *in Matth.5.* Lyranus noster *in vtroque loco.* & *Deuteron.cap.*24. Magister *in hac dist.* Alensis *3.part. q.*48. *memb.2.art.*1.2.& 3. Gulielmus Parisiensis *de Sacramento matrimonij, cap. vltimo.* Mayron. *in 4.dist.*35.*quæst.vnica.* Sotus *in hac dist.quæst.*2. *art.*2.*concluſ.*2. Arboreus *lib.*16.*Theosophiæ,cap.*2. Noster Castro *de leg. cap.*11. Viguerius *2.part. Institutionum,cap.*16.*impedimento* 10. Carthusianus *in* 19. *Matth.* Hugo *in cap.*24. *Deuteron.& ibidem.* Gagnerus *Glossa cap. Cum in lege* 23.q.4. Innocentius *cap.Gaudemus,de diuortijs.* Hostiensis *ibidem.* Cardinalis, Alexander de Neuo. Archidiaconus *cap.Qui peccat,eod.Glossa* 23.*quæst.*4. Tiraquellus *lib.9. connub.num.5.* Nauarrus *lib.3. Consiliorum,de conuers. infidelium,cons.*3. *in* 2. *editione.* Couarruuias *in* 4. *Decret.* 2. *part.* 2. *cap.*7. Fundamenta huius sententiæ optimè ponderat Doctor, ex Scriptura & ratione, vt patet, &c.

SCHOLIVM.

*Sententia tenens licitum fuisse olim repudium, quia quos Moyses separabat, Deus approbabat; hæc est satis communis quoad primam partem. D. Thom.*1.2.*quæst.*102.*art.*5.*ad* 3. *Durand. hic quæst.*3. *Paludan.q.*1.*art.*2. *Maior.q.*2. *Gab.q.*1.*art.*1. *Henriquez de matrim.lib.*11.*cap.*8. *num.*13. *Bellarm.*1.*de matrim.c.*17.*& alij: & hanc partem tenet Doctor,quia scilicet Deus dispensauit ad repudium, sicut ad polygamiam.*

ALia [t] opinio dicit, quòd datio libelli, & repudiatio vxoris licita fuit pro tempore legis Moysi: quia Moyses promulgauit legem Dei, & ideò quos ipse coniunxit vt legislator & pronuntiauit, & Deus coniunxit: & quos separauit, Deus separauit: Deus autem potest separare matrimonialiter coniunctos. Præterea secundùm Augustinum in epistola I. ad Hieron. & ponitur in Canon. dist. 9. *Si ad sanctas Scripturas admissa fuerint officiosa mendacia, quid in eis remanebit auctoritatis?* quasi dicat, nihil. Et ratio est, quia quæcumque auctoritas adducatur ad repellendum hæresim: respondebitur illud esse dictum mendaciter iocosè, sicut & illud alibi: ergo à simili in Scriptura nulla auctoritas præceptiua auctoritatem habebit; & consimiliter de consiliis, si aliquod consilium datum in Scriptura non esset salubre, vel vtilius ad seruandum, nulla esset auctoritas obseruationis in Scriptura: ergo à simili, si aliqua concessio sit in Scriptura de aliquo illicito, sicut ista, sequitur quòd nulla concessio simpliciter auctoritatem habeat, quod concessum sit licitum. 4 *Rich. vbi suprà.*

Præterea, lex iusta non debet directè dare occasionem peccandi mortaliter; sed ista concessio videbatur directè esse occasio Iudæis dimittendi vxores: si enim hoc non fuisset scriptum, non magis dimisissent, quàm Patres ante legem Moysi: ergo vel hoc non erat peccatum mortale, vel lex non erat iusta. 5

Modus conueniens, quo ista opinio teneri posset, est iste: completa iustitia non est in ista commutatione, vel contractu matrimoniali, nisi ex ratificatione diuina, licèt ante in ea inueniatur illud, quod sufficit ad iustitiam ex parte commutationis, & commutantium: & quandocumque talis iustitia inueniri potest in commutatione, rationabile est Deum ratificare eam: sed sicut commutatio corporis viri pro pluribus corporibus mulierum, est iusta, quando talis commutatio est necessaria ad procreationem prolis; & ideò tunc iustè Deus dispensauit, & approbauit bigamiam, propter maius bonum proueniens, quàm esset ex alia parte commutando vnicum pro vnico, & commutantes deberent sic velle commutare secundùm rectam rationem: ita in proposito propter maius malum vitandum, quàm sit bonum indissolubilitatis coniugij, potest Deus dispensare, vt fiat contractus ad tempus, donec mulier displiceat viro: & in hoc saluatur iustitia aliqualiter, quia non tantùm propter maius bonum *Rationes dispensationis ad repudium.* *Repudium cõcessum ad vitandũ vxoricidium.*

num conſequendum, ſed etiam propter maius malum vitandum, debent partes velle ſic commutare; maius autem malum eſt vxoricidium, quàm diſſolubilitas, quia illud eſſet magnum malum pœnæ vxoris interfectæ, & graue malum culpæ interficientis: & eſſet malum toti Reipublicæ, quia occaſio continuæ diſcordiæ, & pugnæ propter iram parentum vxoris, ad interfectorem: & in hoc continua familiæ diſſipatio, quia viro interfecto ab aduerſariis, vel à lege, deſtrueretur familia eius, & educatio prolis.

COMMENTARIVS.

3 *Sententia affirmatiua.*

t ALia opinio dicit, &c. Hæc dicitur Authoris imperfecti inter opera Chryſoſtomi *homil. 34. in Matth.* Tenet Albertus Magnus *in hac diſtinct. art. 25.* Durandus *quæſt. 3.* Paludanus *quæſt. 1. art. 2.* Maior *quæſt. 2.* noſter Medina *lib. 4. de ſacrorum hominum continentia, c. 10.* noſter Angles *in floribus 1. part. in 4. de matrim. quæſt. 7. de bigamia, art. 2. difficultat. 2. concluſ. 1.* Bellarmin. *lib. 1. de matrim. cap. 17.* Henriquez *lib. 11. de matrimonio, cap. 8.* Probabiliorem ſentit Sanchez *lib. de matrim. diſput. 1.* & plures alij, quos *ibidem* citat. Optimè hanc ſententiam probat Doctor; primò, quia id promulgauit Moyſes *Deuteron. 24.* & argumenta à ſimili, ex auctoritate Auguſtini; quia ſicut mendacium quodcumque à Scriptura reiicitur propter auctoritatem eius quoad veritatem, & faciendam fidem, ita à ſimili cùm Scriptura ſit regula faciendorum, oſtendens quid licitum, quid non ſit licitum; & ſecundùm voluntatem Dei, derogaret eius authoritati, ſi quid conſuleret, quod non eſſet ſalutare, & vtilius ad vitam; & conſequenter quòd ſi illa conceſſio non ſit de licito, idem ſequetur in aliis. Item, quia nulla lex iuſta debet dare occaſionem peccandi. Ex hac lege Deuteronomij Iudæi admiſerunt repudium, quod aliàs Patres non admiſerunt.

Fundamenta huius.

Mendacium alienum à Scriptura, & error in praxi.

Lex non ſuadet malum.

4 *Fuiſſe diſpenſationem.*

Tandem adducunt alij quòd verba legis non permiſſionem, ſed conceſſionem ſonent. Vltimò addit Doctor ad veritatem huius ſententiæ requiri diuinam diſpenſationem, ſine qua nequit ſuſtineri: & hoc admittunt auctores moderni, qui eam tenent. Quam declarat Doctor ex hoc, quòd completa iuſtitia non ſit in matrimonij contractu, niſi vt ratificatur à Deo; licèt ergo commutantes transferant poteſtatem ſui, quantùm eſt ex conſenſu eorum intantùm valet, inquantùm illa permutatio eſt conformis legi diuinæ; inſolubilitas autem matrimonij eſt ex lege Dei, ſicut & monogamia. Sicut ergo pro congruitate temporum, & finis, diſpenſauit in hoc, ita etiam diſpenſare poteſt in ſolubilitate matrimonij, quod fecit in lege ad maius malum euitandum, propter duritiem cordis Iudæorum; minùs enim malum eſt Reipublicæ, & vxori, vt ſolui poſſit matrimonium, quàm vt occideretur.

Finis diſpandi.

Quòd ſi ad congruentiam ex ſignificatione myſtica recurrere libet, quoniam matrimonium ſignificat vnionem Chriſti cum Eccleſia indiſſolubilem; quæ vnio eius cum Synagoga ex reprobatione illius populi erat ſoluenda; ſic etiam interpretari licet præfiguratam fuiſſe in illo libello repudij, & antiquandas fore figuras eius aduenientе veritate, quam ipſi non erant recepturi. Sic Paulus ad Hebræos diſcurrit de vtroque Teſtamento, & de filio ancillæ, & liberæ, vt oſtendat vetus Teſtamentum finem accepiſſe, aduenientе nouo, & Sacerdotium Leuiticum commutatum fuiſſe in illud, quod eſt ſecundùm ordinem Melchiſedech, & in æternum.

Significat repudij.

SCHOLIVM.

Deum diſpenſaſſe ad repudium propter maius malum vitandum, ſicut in polygamia ad maius bonum conſequendum; & ſoluit exactiſſimè argumenta vrgentia pro prima ſententia, adducta num. 3. ſed in fine quæſt. oſtendit ſe in hac quæſt. problematicum, & ſic eſt D. Thom. hîc quæſt. 2. artic. 2. & Richard. art. 3. q. 1. ſoluit ergo argumenta poſita num. 1. probantia repudium fuiſſe licitum.

6 *Ad argumenta primæ ſententiæ poſita n. 3.*

SIc [a] ergo poſſet dici, quòd ſicut Deus diſpenſauit in bigamia propter maius bonum: ita cum iſta gente, in repudio propter maius malum vitandum. Et tunc ad illa, quæ adducuntur pro prima opinione, poteſt dici, quòd Chriſtus promulgauit illud pro tempore legis ſuæ, ſcilicet Euangelicæ, ita quòd ſicut ipſe reduxit matrimonium eo modo, quo inſtitutum fuit in lege naturæ, vt ſcilicet eſſet vnius cum vna, cùm tamen in lege Moſaïca eſſet licita bigamia: ita etiam reduxit matrimonium ſimpliciter perfectum, id eſt, indiſſolubile pro lege ſua, ſicut inſtitutum fuerat in lege naturæ: & ita irritat pro lege ſua contractum illum, qui licuit pro lege Moſaïca, qui erat accommodatio corporum ad tempus ad procreationem prolis, quouſque ſcilicet mulier eſſet gratioſa in oculis viri, ſicut & multas alias imperfectiones licitas ſub Moyſe, euacuauit Chriſtus, reducendo ea, quæ erant permanſura ad perfectiones in lege ſua.

Ad probationem ergo Chriſti, patet quòd loquitur pro lege naturæ: & in hoc ſufficienter refellit Phariſæos, quòd ipſi non obſeruabant matrimonium, ſicut erat in lege naturæ, & oſtendebat ſe rationabiliter ſtatuere inſeparabilitatem pro lege ſua, quia hoc conſonum eſt primæ inſtitutioni in lege naturæ.

Ad

Ad aliud de reſponſione Chriſti ad Phariſæos, *Ad duritiam cordis veſtri permiſit:* quod multi ponderant, quòd fuerit tantùm permiſſio, non conceſſio. Dico quòd Chriſtus per verbum *permiſit*, intelligit, quòd Moyſes hoc non præcepit, nec conſuluit, nec approbauit, ſed tanquam ex quadam neceſſitate licitum, non prohibuit: nec hæc eſt ſolùm permiſſio, ſeu diſſimulatio cuiuſdam illiciti; hoc enim nihil aliud eſt dicere, quàm quòd Moyſes permitteret ire ad damnationem, & non nuntiaret eis, quòd iſta eſſet via damnationis, imò magis inſinuaret eis oppoſitum, quod nullus iuſtè legiſlator poteſt facere etiam in legibus humanis, quæ multa mala dimittunt inulta, ſecundùm Auguſtinum 1. *de lib. art.* 6. & ſi enim legiſlator non puniat omne malum, & ita permittit, quia non punit, tamen nullo modo in lege ſua illud concedit. Vnde iniuſta eſſet lex humana, vel eius lator, qui, vel quæ ſcriberet aliquid, quod eſſet contra illam legem. 7 *S. Bonau. in præſenti diſtinct. art. 3. q. 1. & 2.*

Quod autem additur ibi, *ad duritiam cordis veſtri*, non concludit hoc eſſe illicitum; quia frequenter duritia ſubditorum eſt cauſa, vt aliquid relaxetur eis, quod aliàs eſſet eis vtile non relaxari, ſi eſſent tractabiles: ſicut Prælatus videns collegium pronum ad aliquid, cuius oppoſitum eſſet honeſtius, & vtilius ſeruare, etſi poſſet illud oppoſitum ſtatuere vtiliter, ſi ſubditi eſſent faciliter inclinabiles; poteſt tamen non ſtatuere: vel ſi ſtatutum eſt, relaxare verè poteſt, & hoc iuſtè, nè ſtante illo, ipſi multipliciùs peccent. *Duritia ſubditorum ſæpè cauſat legis relaxationem.*

Ad illas Gloſſas, prima videtur neganda: quia Moyſes vt legiſlator non erat niſi præco Dei. Sed qui vult exponere illam, poteſt dicere, non Deus, ſcilicet immediatè præcipiendo Moyſi inter alia præcepta. Vnde nunquam in quatuor primis libris Legis inuenitur Deum hoc præcepiſſe Moyſi, nec alij. Ideò iſtud magis præciſè Moyſi eſt imputandum, ſicut omnia quæ ſunt in Deuteronomio, & non alibi, quàm illa, quæ alibi locutus eſt Deus ad Moſen. Et eſt hæc ratio congrua, quia laxationes pertinentes ad induſtriam humanam, Deus non ita voluit ponere in Scriptura tanquam à ſe prolatas, ſed ſicut à ſeruis ſuis. Vnde & ſubleuationem laboris Moyſi, qui tota die ſedebat ad iudicandum populum, Deus non per ſe immediatè expreſſit, ſed Iethro cognatus Moyſi, tanquam ad humanam induſtriam pertinens, expreſſit. 8 *Magis Moyſi tribuitur contenta in Deuteron. quàm in alijs quatuor libris.*

Ad aliam Gloſſam facilè eſt reſpondere, quia nihil dicit contra opinionem iſtam: verum eſt enim quòd non fuit Dei præceptum dimittere, ſed ſi dimitteret, quòd daret libellum repudij: ſed fuit conſilium hominis, non ſicut hominis, ſed ſicut præconis legis diuinæ. Ad illud Auguſtini, concedo, quòd ex mora illa, quam iniunxit in ſcribendo libellum, inſinuauit, quòd abſolutè diſplicebat ſibi dimiſſio illa, non ſolùm ergo tunc faciebat melius, qui non dimittebat, quàm qui dimittebat: ſed qui dimittebat, faciebat malè, ſed non ita malè, quòd peccaret mortaliter contra matrimonium, ſicut feciſſet, ſi non fuiſſet licentiatus per legem. Ad iſtud de diuortiis patet in primo. Verum eſt enim, quòd Chriſtus reprobauit pro tempore legis ſuæ. *Num. 5. & 6.*

Ad argumenta principalia. Ad primam partem ad primum patet ex ſolutione. Ad ſecundum, concedo quòd matrimonium ſimpliciter eſt obligatio perpetua: ſed matrimonium ſecundùm *quid* poteſt eſſe obligatio ad aliquod tempus, licèt non perpetua: & ſic concedo, quòd in lege Moſaïca non fuit aliquod matrimonium ſimpliciter, niſi aliqui fortè vltra perfectionem legis voluiſſent ſe obligare perpetuò; quòd non oportebat inquantùm contrahebant coniugium in illa lege. 9 *Ad argum. poſita n. 2.* *Matrimonium in lege Moſaïca fuit ſolubile: vel in eo diſpenſabile.*

Vel poſſet dici, quòd ſi tunc fuit matrimonium ſimpliciter, & ita obligatio indiſſolubilis: verum eſt, niſi legiſlator reuocaret, vel diſpenſaret; diſpenſauit autem quando mulier nimis diſplicebat viro, vt timeretur vxoricidium: ſicut dictum eſt ſuprà de matrimonio rato non conſummato, quod diſſoluitur per Religionis ingreſſum, & tamen fuit ſimpliciter matrimonium, non tantùm accommodatio ad tempus; ſed legiſlator diſpenſat in tali caſu propter maius bonum conſequendum: hoc autem propter maius malum vitandum.

Ad aliud, non eſt ſimile, quia non eſt ſimilis ratio diſpenſandi: non enim tantùm timeretur, ſi mulier ödiret virum, ſicut è conuerſo, quia ipſe ſexus cohibet à vindicta exteriori, magis quàm virum.

Qui[x] vult tenere primam opinionem, ad argumenta in oppoſitum poteſt faciliter reſpondere. Ad illas auctoritates Deuteron. & Malach. poteſt dici, quòd ſunt permiſſiones minoris mali, ſed tamen peccati mortalis, nè ſcilicet grauius peccatum mortale eueniat. *Soluit argumēta poſita n. 1. in fauorē primæ ſententiæ.*

Ad ſecundum, illa regula præciſè vera eſt de diſſolubilibus, cuiuſmodi non eſt obligatio iſta. Poſſet etiam dici ad minorem, quòd obligatio iſta innaſcitur ex volun-

tatibus contrahentium, tanquam ex cauſa inſtrumentali, principaliter autem ex ordinatione diuina: & illa regula debet intelligi tantùm de cauſis inſtrumentalibus. Vnde ex cauſa principali concludit Chriſtus, Matth. 19. inſeparabilitatem, dicens, *Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet.*

SCHOLIVM.

5 *Cuſtinetur affirmatiue.*

u Sic ergo poſſet dici, &c. Hanc eſſe magis ex mente Doctoris docet Scholiaſtes in præcedenti Scholio, & probari poſſet; tum quia hîc ſtatuit concluſionem ſuam; tum quia fuſiùs reſpondet ad prioris ſententiæ fundamenta, quamuis priorem etiam doceat probabilem, quæ magis graues pro ſe habet aſſertores; & ſi litera, *Matth.* 19. attendatur, magis in ſuperficie fauet. Sed forma legis, *Deuteronomij* 24. huic ſententiæ ſecundæ videtur magis ſubſcribere, & interpretatio fundata in inconuenienti, nè ſenſus abſurdus ſequeretur, aut inducens in errorem in practicis: Scriptura enim non diſſimulat peccata, ſed reprobat. In tota autem lege veteri non inuenitur aliqua reprobatio repudij, & forma alioquin verborum talis eſt, vt conceſſionem ſonet, quia modum præſcribit, quo repudium fieri debeat: ergo factum probat.

Præceptũ legis, ſeu indultum.

Coniectura probabilis.

6 *Concluſio huius paragraphi.*

Concluſio ergo eſt, quòd ſicut Deus diſpenſauit in polygamia, ita etiam in perpetuitate huius vinculi; & hoc ſuppoſito reſpondet ad argumenta primæ ſententiæ.

Obiectio ex verbis Chriſti.

Obiicitur ergo primò contra prædictam concluſionem. Chriſtus reſpondens Phariſæis de hoc interrogantibus, *Dico vobis, quòd quicunque dimiſerit vxorem ſuam, excepta cauſa fornicationis, mœchatur; & qui duxerit dimiſſam, mœchatur*, &c. & ſubdit rationem: quia à principio coniunxit Deus maſculum & fœminam, vt patet ex verbis Adæ: ergo, *quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Argumentum hoc fortiſſimum eſt, & confirmatur; quia Phariſæi interrogantes an liceat dimittere vxorem quacumque ex cauſa, intendebant ſecundùm præſcriptum legis: ergo reſponſio Chriſti etiam ſecundùm præſcriptum legis intelligenda eſt. Patet etiam conſequentia, quia Phariſæi oppoſuerunt præſcriptum legis, ſeu indultum. *Deuteron.* 24. & Reſpondet Chriſtus. *Propter duritiem cordis veſtri, Moyſen id permiſiſſe, ab initio autem non fuit ſic*, &c. Ergo verba ſequentia ad ſtatum legis ſunt referenda. *Dico autem vobis, quia qui dimiſerit vxorem*, &c. *mœchatur.* Hoc etiam ſic intellexerant diſcipuli, vt patet ex ſubiecta ſententia: *Dicunt ei diſcipuli eius: ſi ita eſt cauſa hominis cum vxore, non expedit nubere*, &c.

Confirmatio ex contextu.

Confirmatio ſecũda ex ratione.

Confirmatur ſecundò, quia aliàs verba Chriſti niſi intelligenda ſunt, vt ſonant, poſſint inducere in errorem Iudæos, qui illa referebant ad ſtatum legis: lex autem prohibebat dimiſſam, ſi alij nuberet, poſt mortem eius duci poſſe à priore marito, qui repudium dedit. Contrarium autem ſequeretur, ſi repudium eſſet illicitum, aut per illud non ſolueretur matrimonium. Vnde Apoſtolus 1. *ad Corinth.* 7. dicit dimiſſam ob fornicationem manere innuptam, aut ſuo viro reconciliari: ergo manente matrimonio inſolubili per repudium, idem dicendum eſt in lege; nec licuiſſe huic alium ducere, neque vetitum fuiſſe, vt priori reconciliaretur.

7 *Reſpõſio Doctoris. Verba Chriſti referuntur ad ſtatum Euangelij. Clem. Alex.*

Reſpondet Doctor verba Chriſti intelligenda eſſe pro ſtatu legis nouæ. Vnde Apoſtolus 1. *ad Corinth.* 7. hoc præcepti loco apponit: *Iis autem qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere*, &c. Clemens Alexandrinus *lib.* 2. *Stromatum, c.* 12. *Quòd conſulat Scriptura vxorem ducere, nec à coniugio vnquam diſcedere, legem apertam conſtituit: non dimittes vxore præterquam propter fornicationem*, &c. & ille eſt ſenſus communis interpretum; idémque ſupponit Tridentinum *ſeſſ.* 24. *in cap. Doctrinali*, aſſerens his verbis, *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet*, confirmaſſe Chriſtum nexum inſolubilem matrimonij prædictum ab Adamo; verba ergo Chriſti non ſolùm ſunt interpretatiua Iuris naturæ, ſeu prioris inſtitutionis, ſed etiam præceptiua eius; ac proinde reuocatiua libertatis, qua ex lege Moyſi licuit repudium. Non hîc autem primum Chriſtus reuocauit hanc libertatem legis: ſed *Matthæi* 5. vbi plura legis documenta reformauit, & præcepta dedit charitatis diſcipulis, & initium doctrinæ Euangelicæ; cuius verba ſunt; *Dictum eſt autem* (ſupple antiquis) *quicunque dimiſerit vxorem ſuam, det ei libellum repudij: Ego autem dico vobis: quia omnis qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit eam mœchari: & qui dimiſſam duxerit, adulterat*, &c. quod præceptum repetiit *hîc*, & *Marci* 10. *Lucæ* 18. Hinc ergo *ex Matthæi* 5. colligitur, ſicut & alia præcepta ibi dicta referuntur ad legem nouam, vt patet ex frequenti antitheſi, qua opponitur lex Euangelio, & documentis ibi traditis; iuſtitia Phariſæorum iuſtitiæ diſcipulorum. Ita etiam hoc præceptum Chriſti, quo reformauit matrimonium in primam inſtitutionem inſolubilis nexus, intelligi pro lege noua, quod magis confirmatur ex tenore legis, *Deuteronomij* 24. vbi repudium permittitur.

Trident.

Reuocatio repudij, Matth. 5.

8 *Lex Deuteronomij* 24.

L *Si acceperit*, inquit, *homo vxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gratiam in oculis eius, propter aliquam fœditatem: ſcribet libellum repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo ſua, cumque egreſſa alterum maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudij, & dimiſerit de domo ſua, vel certè mortuus fuerit, non poterit prior maritus recipere eam in vxorem, quia polluta eſt, & abominabilis facta coram Domino: Nè peccare facias terram tuam, quam Dominus Deus tuus tibi tradidit poſſidendam*, &c. Ex his vltimis verbis, ſicut *ſuprà* notauimus, colligitur matrimonij ſolutio, aliàs poſſet prædicta reconciliari priori viro, iuxta doctrinam Pauli, quam vt præceptum Domini tradidit; hoc autem ideò licitum eſt, ex præcepto Domini, quia matrimonium conſtat, & maritus Iure ſuo poteſt renunciare, & conciliari vxori dimiſſæ, vel è contra hæc marito.

Ex his patet reſponſio Doctoris, nempe Deum per Moyſen diſpenſaſſe in inſolubilitate matrimonij cum Iudæis; ſicut cum Patribus diſpenſauit in polygamia; quam diſpenſationem

Chriſtus

Christus posteà reuocauit; sicut & priorem factam cum Patribus.

9 *Ad confirmationem.* Ad confirmationem primam respondet benè Doctor *in litera*, quia verba Christi referenda sunt ad legem naturæ, vt patet ex ipsis, & ad legem suam Euangelicam, in qua reuocauit pridem illam libertatem, & hîc secundò eandem confirmat, allegans Moysen propter duritiam cordis Iudæorum admisisse repudium, non quòd fuerit tantùm permissio minoris mali, sed quòd insinuetur causa dispensationis factæ; nam sicut Iudæi erant duri cordis, & ad vindictam, & sanguinem prompti; ideò lex etiam condescendit infirmitati eorum, decernens medium iustitiæ seruandæ, vt oculum pro oculo, dentem pro dente, & huiusmodi, nè ex priuata authoritate hæc attentarentur cum excessu; sed ex publica legis authoritate in iudicialibus medium seruaretur commodum refrænandæ libidini, & ferocitati illius populi, & iustum modum figeret, nè vltio ad maiorē iniuriam redundaret, quàm fuit accepta iniuria, vt optimè declarat Augustinus *lib. 19. contra Faustum, cap. 25. Sed duro populo*, inquit, *modus prius adhibendus fuit, quo discerent non egredi debitum*, &c.

Congruentia dispensationis factæ.

Augustin.

10 *Redargutio Pharisæorum ex lege.* Rectè ergo Christus refellit Pharisæos ex ipso Moyse, qui legem, & institutionem matrimonij eis tradidit, *Genes. 2.* vt ostenderet ipsos non seruare iustitiam legis, neque enim *Deuteronomij 24.* Moyses præcepit eis dimissionem vxoris, sed quod fortè aliàs factitabant, vel dimittendo vxores, vel certè occidendo reduxit ad modum, vt hæc dimissio fieret per repudium authoritate legis, cui aliter non potuit subueniri in dicto populo: rectè ergo conuincuntur ex ipsa lege, vt ostendit Christus Moysen propter duritiam cordis eorum hunc modum præscripsisse, quamuis etiam diuina authoritate, & dispensatione ita subuentum sit, vt maius damnum euitaretur, & nè dimissio illa fieret illicita.

11 *Responsio ad confirmationes reliquas.* Ex quo patet ad vtramque confirmationem, quia & Christus Pharisæos conuincit ex lege naturæ, quam proposuit Moyses, & reuocauit indultum legis scriptæ, quod necessitati, & infirmitati seruiebat, reducens matrimonium ad primum statum. Vnde non potuit inde error vllus induci; admittit ergo Christus indultum legis, sed docet quid vtilius erat, & conuenientius, & secundùm primam institutionem matrimonij, & illud statuit obseruandum, vt optimè declarat Doctor in litera; neque enim aliter Moyses poterat formam, & modum præscribere, quo actio vetita fortiretur contra legem, quam ipse promulgauit, effectum; legislator autem debet quandoque subditis condescendere, vt laxet eis aliqua, vel non statuat alioquin vtilia, quando inde maiorum peccatorum, & transgressionis sumendam videret occasionem à refractariis.

Ex his etiam optimè in litera soluit reliqua fundamenta primæ sententiæ. Et respondet ad argumenta principalia, ostendens dispensationem illam exemplo dispensationis, qua matrimonium ratum dissoluitur ingressu Religionis, & matrimonium infidelis cum fideli conuerso ad fidem, quando sine iniuria fidei nequit saluari cohabitatio.

12 *Sustinetur prima sententia.* x *Qui vult tenere primam opinionem*, &c. Quamuis secundam opinionem reduxerit ad dispensationis diuinæ casum, & secundùm hanc respondet fundamentis primæ sententiæ; dicit tamen sequendo primam, facilè posse responderi fundamentis secundæ, vt ipse breuiter in litera respondet. Hanc sententiam esse magis probabilem existimo, & non minùs assertam à Doctore, quia licèt priori diutiùs inhæsit; ideò tamen id fecit, vt reduceret eam ad debitum sensum, in quo potest sustineri, & expediret difficultates, quæ sunt vrgentes: mihi autem magis probatur prima, quia & magis conformis est verbis Christi, & eam plures Patres defendunt; pro secunda autem nullum inuenio; quamuis autem potuit Deus dispensare per Moysen, non colligitur tamen dispensasse, imò ex verbis Christi intelligitur tantùm fuisse permissionem minoris mali, & non dispensationem in vinculo coniugali.

Prima probabilior.

Ambrosius *lib. 16. in Lucam*, cùm probet ex verbis Christi non esse dimittendam vxorem, obiicit, *Quomodo*, inquit, *Moyses mandauit dari libellum repudij.* Ambros.

13 *Respondeat ei* (supple sic obiicienti) *Dominus ad duritiam*, inquit, *cordis vestri, permisit vobis Moyses dare libellum repudij, & dimittere vxores; ab initio autem non fuit sic. Moyses permisit*, inquit, *non Dominus*, &c. ergo non fuit dispensatum ex mente Ambrosij, & infrà, *ostendit autem hic locus, quæ propter fragilitatem humanam scripta sunt, non à Deo scripta.* Vide quæ sequuntur.

Chrysostomus *homilia 17. in Matth.* dicit esse minoris mali permissionem, non legem principalem. Item in illa, *Qui enim dimiserit*, &c. *ille enim, etsi alteram non duxerit, se constituit criminis reum, quòd adulteram fecit ex coniuge, hic verò accipiens alienam adulter effectus est; nequaquam enim mihi referes, quia illam alter eiecit, nam expulsa etiam vxor esse eius, qui eam expulit, perseuerat*, &c. & loquitur respectiuè ad legem, & eos, qui in lege erant, ad quos verba Christi referuntur respondentis Pharisæis secundùm obligationem legis, vt apertè constat *ex loco sequenti homil. 63. in Matthæum*, vbi explicans verba Christi huc spectantia illud supponit per totum discursum, *in secundo membro*, asserens hāc tolerantiam fuisse, nè Iudæi sanguinarij in vxores machinarentur homicidium. Speciatim autem in illa verba: *Quod Deus coniunxit, homo non separet*, &c. *Ita*, inquit, *ostendit, & præter naturam, & contra legem esse repudium. Præter naturam quidem: quia vna caro inciditur; contra legem autem, quia cùm Deus coniunxerit, & iusserit non separare, ipsi contra præcepta Dei dimittendo vxores ausi sunt*, &c. ac proinde non fuit ex mente Chrysostomi cum iis vllo modo dispensatum.

Chrysost.

Item, Author imperfecti inter eadem opera Chrysostomi *tom. 2.* qui malè adducitur in oppositum *hom. 12. in Matth.* hanc partem apertè sentire videtur: *Vide* (inquit in fine) *quia qui secundùm legem repudium dat, quatuor commisit iniquitates*, &c. (*secundùm legem*, &c. ergo loquitur de iis, quæ sub lege erant, & vtebantur repudio eius) *primam, quia quantùm ad Deum exiſtit homicida. Secundam, quia dimisit non fornicantem*, &c. *Tertiam, quia fecit eam adulterari. Quartam, quia accipiens eam, fecit adulterium*, &c. 14 *Author imperfecti.*

Idem docuit Beda *in Matth. 19.* transcribens dictum Ambrosij, ex vtroque autem Glossa interlinearis, quam citat Doctor *suprà*: sed vt cæteros posteriores omittam, eadem est sententia Beda.

Auguſtin. Auguſtini *lib.19. contra Fauſtum, cap.26. & ſequentibus.*

Nam & illud de vxore non dimittenda, quod Dominus præcepit, cùm antiquis dictum ſit: Quicumque dimiſerit vxorem ſuam, det illi libellum repudij: ſi diligenter intueamur, videbimus non eſſe contrarium: expoſuit enim Dominus, quid lex voluerit, cùm paſſim dimittenti vxorem iuſſerit libellum repudij dare: neque enim ait, (ſupple lex) *Qui voluerit, dimittat vxorem ſuam: cui eſſet contrarium non dimittere: ſed vtique nolebat dimitti vxorem à viro, qui hanc interpoſuit moram, vt in diſſidium animus præceps libelli conſcriptione refractus abſiſteret, & quid mali eſſet dimittere, cogitaret,* &c. quod fuſiùs proſequitur explicando ipſam moram, & recurſum ad Scribas, quibus tantùm libellum ſcribere licuit, qui vt erant in lege docti, ac prudentes diſſuaderent factum. Intentum Auguſtini hîc eſt, oſtendere Chriſtum non ſoluiſſe legem, ſed adimpleſſe, & declaraſſe; ac proinde legem de ſcriptione libelli non fuiſſe diſpenſationem, ſed impedimentum tranſgreſſionis legis, nè aliud peius conſequeretur per vxoricidium. Quod ampliùs declarat *in præcedenti capite*, quoad reliqua præcepta. Hic ergo Chriſtus declarat veram legis ſententiam: ex qua Iudæi malè interpretabantur permiſſionem libelli repudij.

15 *Probatio. Ex pœna legũ in dimiſſam alteri nubentem.* Et hoc ipſum poteſt ex verbis vltimis Deuteronomij citatis confirmari: quia ideò ſtatuit in vxorem repudiatam, quæ alium maritum acciperet, non poſſe eam ampliùs reconciliari priori, ſiue dimiſſa eſſet per ſecundum repudium, ſiue etiam ſoluta per mortem ſecundi mariti, quia adulterata eſt; & nè paſſim commixtiones connubiorum fierent, vt vna nunc huius, nunc alterius fieret diuerſis viris contra finem matrimonij. Hoc autem non ſtatuit, ſi illa innupta permaneret: ergo lex ipſa in pœna expreſſa iudicat adulterium, quod committebat, vt Chriſtus refert, dimiſſæque alij iungebatur, atque ideò libertatem adimit, tam primo marito, quàm ipſi, vt poſſint reconciliari; tum quia ipſe eam contra legem fecit adulterari; tum etiam, quia ipſa fuit adultera; vnde indicatur cauſa, quam affert Chriſtus Dominus, nempe ob fornicationem ſolam eſſe dimittendam, & ſic pœnam legis explicandam monet.

16 *Obiectio. Soluitur.* Sed dices, etiam viro licuit tenere ſuperinductam.

Reſpondetur non licuiſſe ex verbis Chriſti, *apud Marcum cap.10. Diſcipuli*, inquit, *eius in domo interrogauerunt eum, & ait illis: Quicumque dimiſerit vxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam, & ſi vxor dimiſerit virum ſuum, & alij nupſerit, mœchatur*, &c. Quidquid ſit de polygamia, de qua *ſuprà* egimus, *quæſt.1. huius*, an licuit Iudæis exemplo Patrum, ſaltem non licuit in hoc caſu: ſed cauſa finis principalis, aut ad ſuſcitandum ſemen fratri defuncto ſine prole: nam non potuerunt etiam Patres vti ſecunda vxore, aut eam ducere per repudium prioris: minùs ergo Iudæis multiplicato genere id licuit.

Confirmatio. Vxor non potuit dare libellum. Confirmatur ergo intentum, non licuit vxori repudiare virum etiam per legem Deuteronomij: ergo neque viro vxorem. Patet conſequentia, quia par vtrique fuit obligatio; quamuis enim in caſu polygamiæ ex diuina diſpenſatione, & ſuppoſita neceſſitate finis principalis, aut præcepta legalis, de ſuſcitando ſemine fratri defuncto licuerit polygamia; tamen non licuit cum ſolutione prioris connubij. Et quamuis fratre defuncto liceret ſuperſtiti eius viduam ducere, in caſu quo prior moreretur ſine prole, nunquam licuit ipſi eo viuo vxorem eius habere; vt patet *ex Leuitico, c.18. & 20.* & ex reprehenſione Herodis à Ioanne; minùs etiam licebat eidem priorem vxorem huius cauſa repudiare: ergo ſimiliter eam repudiare, vt aliam ſuperinduceret. Et hoc ideò quia iuſtitia, & lex contractus parem in hoc obligatione perpetua connubij fecit vtrumque coniugem, niſi perfidia interueniret, qua aliis contra fidem matrimonij iungebantur adulterio.

Polygamia in caſu licita ex lege.

17 *Dimiſſio, ſeu repudium eſt contra finem matrimonij.* Hoc denique colligitur ex fine ipſius matrimonij, quod eſt bonũ prolis, quia, vt benè ponderat Ambroſius, in hoc maximum detrimentum patitur: ergo non eſt interpretandus locus Deuteronomij, quaſi approbaret repudium; ſed vt formam indiceret, qua maius malum euitaretur, non approbando aliud malum, quod per repudium fiebat. Iudæi enim, vt dicit Author imperfecti, Iſraëlitæ erant genere, ſed moribus Ægypti, à quibus hanc conſuetudinem repudij didicerant.

Repudiũ tantùm permiſſum ob maius malum euitandum. Moyſes autem promulgauit illis legem Dei, & indiſſolubilitatem coniugij. Cæterùm, quia hoc non poſſet ſubuenire eorum feritati, tandem formam repudij, quod ob cauſam ſuperiorem permiſit, iiſdem præſcripſit, pœnam addens iam explicatam: præſcripſit, inquam, vt maius malum impediret, & hoc principaliter ob duritiam cordis eorum imminens vxoribus; qui neque etiam filiis parcerent, vt ait Chryſoſtomus: modum autem ſic repudiandi auctoritate publica per ſcriptionem libelli, vt benè Auguſtinus, præcepit, vt impedimẽtum tranſgreſſionis obiiceret, & medium reconciliationis adhiberetur.

18 *Declarat Chriſtus legẽ non approbare repudium.* Accedit vltimò, quòd *Matth.5.* Chriſtus proponat hoc præceptum non faciendi repudij, niſi per libellum, vt declarat legem, ſicut ibi etiam declarat præceptum de fraterna charitate, de odio inimici, quibus congruè additur; & intelligentia huius, quod eſt de ſociali vita, & prima, quæ in genere humano eſt inſtituta: vt aduertit Auguſtinus, & Chryſoſtomus: ex forma ergo illius capitis non ſequitur hîc eſſe mandatum nouum, ſed declarationem legis naturæ, & antiquæ ſcriptæ, quibus non derogabat libellus repudij, licèt ipſum repudiũ fuerit vtrique contrarium. Idem etiam ſequitur ex forma verborum, & reſponſionis Chriſti, *Matth.19.* quia Phariſæi, vt Ambroſius, & alij, eum volebant capere in ſermone; & ex vna parte per dilemma calumniari, ſi repudium contra legem Dei approbaret; ex alia verò parte, ſi reprobaret libellum repudij, vt eum traducerent tanquam Moyſi contrariũ. Quibus ſic reſpondet Chriſtus, vt legem Dei declararet fuiſſe ex duritia eorum, tanquam permiſſionẽ, ſcilicet minoris mali, non tanquam fundamentum, aut diſpenſationem repudij: ergo ex forma verborum hîc etiam nihil ſequitur, niſi declaratam fuiſſe legem. Vnde Trident. *ſeſſ.24. in doctrina de matrim.* dicit Chriſtum firmaſſe, quod ab Adam eſt prædictum, & à Deo primò inſtitutum. Ex quibus facilè reſpondetur ad fundamenta ſecundæ ſententiæ, nam ad illud, quod dicitur Moyſen per illa verba, niſi ſubeſſet diuina diſpenſatio, deducere in errorem.

Patet ex progreſſu textus.

Soluũtur fundamenta ſecũdæ ſententiæ.

Reſponde

Scopus Moysis.

Respondetur negando sequelam, quia Moyses id quod fuit in vsu Iudæorum, & quod in maius periculum redundabat, coërcuit, vt potuit, inducens modum, quo fieret auctoritate publica, & non priuata, quo magis consuleretur legis obseruationi, & ex ipsa adiecta pœna remedium adhibuit, quantùm illi tum erant capaces.

19 *Vtrum fornicatio dirimat matrimoniũ? Error Græcorum, & aliorum.*

Supereſt alia difficultas contra dicta in corpore, num ſcilicet in lege Euangelica propter adulterium ſit matrimonium ſolubile? Qua in re errant Græci moderni, Lutherani, Anabaptiſtæ, & Caluiniſtæ. Incautè etiam Caietanus *in hac quæſtione*, loquitur *in Matth.* 19. Catherinus *lib.5.annotationum in Commentaria Caietani.* Eraſmus *annotat. in 7. cap.1. ad Corinth.* quamuis priores ſubiiciant ſe Eccleſiæ. Error verſatur in eo, quòd dicant matrimonium ſolui poſſe per adulterium.

Concluſio, non ſolui vinculum.

Concluſio Doctoris eſt negatiua, §. *Sic ergo poteſt dici*, &c. quam omnes Scholaſtici tenent; eſtque definita à Florentino, &c. *de vnione Armenorum*, & Tridentin. *ſeſſ.24.can.*10.tenet Elebertinum *cap.*9. Arelatenſe I. *cap.*10. Mileuitanum *can.*17. Africanum *can.*69. Anglicanum *cap.*10. Triburienſe *cap.*16. Foroliuienſ. *cap.*1. Nanneten.*cap.*12. *canon.*48. *Apoſtolorum.* Patet concluſio, *Marci* 10. vbi habetur hæc veritas ſine vlla limitatione, & ſine illis verbis: *excepta cauſa fornicationis*, &c. quæ leguntur apud Matthæum: *Quicumque dimiſerit vxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam*, &c. & Lucæ 18. *Omnis qui dimiſerit vxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur, & qui dimiſſam à viro ducit, mœchatur*, &c.

Luc.18.

20 *Reſponſio.*

Dices ſubintelligi illam exceptionem, quam exprimit Matthæus.

Impugnatur.

Contrà: Neque Matthæus, neque Chriſtus illam cauſam expreſſit, vt ſit exceptio à communi regula inſolubilitatis matrimonij: nam abſolutè dixit Chriſtus; *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet: erunt duo in carne vna, iam ergo non ſunt duo, ſed vna caro*, &c. ergo non debent illa verba referri ad diſſolutionem, ſed ad alia adiuncta, vt mox videbimus: ergo vniuerſaliter intelligenda ſunt verba Chriſti, & quoad omnem caſum eſſe inſolubile matrimonium. Probatur conſequentia, quia ipſe confirmat verba Adami, & primam inſtitutionem matrimonij, quæ nullam exceptionem patitur, ſed eſt abſoluta: ergo etiam Chriſtus conuincens Phariſæos quoad inſolubilitatem matrimonij ea intellexit vniuerſaliter, & non cum exceptione, quia reſpondet ad interrogationem Phariſæorum: *Si licet homini dimittere vxorem ſuam quacumque ex cauſa?* quæ interrogatio fuit vniuerſalis, & reſponſio etiam Chriſti fuit vniuerſalis ex prima inſtitutione; & refertur ad indiſſolubilitatem matrimonij, ſicut & interrogatio Phariſæorum, qui prætendebant libellum repudij opponere; ſicut mox poſt reſponſionem Chriſti, quæ negatiua eſt, obiecerunt. Marcus ergo, & Lucas hanc ipſam reſponſionem Chriſti vniuerſalem tradiderunt ſine vlla exceptione, ſicut data eſt à Chriſto.

Interrogatio vniuerſalis.

21

Subdunt mox Phariſæi: *Quid ergo Moyſes mandauit dari libellum repudij, & dimittere.*

Reſpondet Chriſtus, *Quoniam Moyſes ob duritiem cordis veſtri permiſit vobis dimittere vxores veſtras; ab initio autem non fuit ſic. Dico autem vobis: quia quicumque dimiſerit vxorem ſuam niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur; & qui dimiſſam duxerit, mœchatur*, &c. vbi illa verba, vt ſonant exceptionem, referuntur ad priora, nempe *qui dimiſerit*, &c. quia dat auctoritatem marito ex cauſa fornicationis, & ſi ſic dimiſerit, non eſt cauſa mœchandi in vxore, quia illi iuſtè dimittenti non imputatur vxoris lapſus poſt dimiſſionem; & ideò *Matthæi* 5. *non* addit illa verba, *& duxerit aliam*, &c. Excipitur ergo cauſa dimiſſionis vxoris ſine peccato (dimiſſionis, inquam, iuſtæ) quæ eſt ſola fornicatio ex diuina lege, & intelligitur auctoritas priuata marito conceſſa in hoc caſu, in aliis autem caſibus non poteſt authoritate priuata dimittere vxorem ſine ſententia Eccleſiæ, vt *ſuprà* diſſeruimus de debito coniugali, *diſt.*32. non ſoluitur tamen matrimonium ſi dimittatur ex quacumque cauſa.

Quid refert exceptio?

Hæc eſt interpretatio Pauli 1. ad Corinth. 7. *Iis autem qui matrimonio iuncti ſunt præcipio, non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere; quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari:* ergo manet vinculum, quando diſcedit etiam ob cauſam fornicationis, quia vniuerſaliter loquitur Apoſtolus, qui in doctrina, & declaratione præcepti non deficit tradens legem inſolubilitatis matrimonij, neque iuberet vxorem in omni caſu diſcedentem à marito manere innuptam, aut ſi non continuerit, marito ſuo reconciliari, ex præcepto Domini, ſi matrimonium eſſet ſolutum ob cauſam aliquam, aut fornicationis, aut aliam. Ideò *ad Roman.* 7. hoc planiùs docet; *Nam quæ ſub viro eſt mulier, viuente viro alligata eſt legi: ſi autem mortuus fuerit vir eius, ſoluta eſt à lege*, &c. Quibus verbis nullum caſum ſolubilis matrimonij excepit præter ſolam mortem. Et inde infert: *igitur viuente viro vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro; ſi autem mortuus fuerit vir eius, liberata eſt à lege viri, vt non ſit adultera, ſi fuerit cum alio viro*, &c. ergo per ſolam mortem viri, ex Paulo, ſoluitur lege matrimonij, non aliter. Ex quibus conſtat verba Chriſti, *excepta fornicatione*, &c. referenda eſſe, non ad ſolubilitatem matrimonij, aut ſolutionem vinculi coniugalis: ſed ad poteſtatem ſeparandi, quam habet vir ex cauſa illa, quoad thorum, & cohabitationem, quam in aliis caſibus non habet, ſed per Eccleſiæ ſententiam debet fieri, & non authoritate priuata mariti.

22 *Probatio ex Paulo.*

Hanc ſententiam, & interpretationem prædictam tenent Patres. Athenagoras *in Apologia pro Chriſtianis.* Clemens Alexandrinus *lib.2.Stromatum, cap.*12. Origenes *tractat. 7. in Ioannem.* Baſilius Magnus *epiſt. ad Amphilochium, can.* 9. Victor Antiochenus *in cap.* 16. *Luc.* Euariſtus Papa *epiſtola* 2. deducens argumentum ab inſolubilitate matrimonij corporalis ad ſpirituale matrimonium. Ambroſius *in idem c. Luc.lib.*8. Hieronymus *epiſtola* 30.*cap.*1. *& epiſtola* 147. *& in cap.* 19. *Matthæi.* Auguſtinus *de bono coniugali, cap.*7.15. *& 18. de adulter.coniug.lib.*1.*cap.*9. *& 11.lib.*2.*cap.*5. *&* 9. Innocentius I. *epiſtola* 3. *cap.* 6. & alij deinceps, quos videre licet apud Bellarminum per diuerſa ſæcula, ac tandem id ipſum docuit Alexander III. *cap. Ex parte*, &c. *de ſponſalibus.*

23 *Probatio ex Patribus.*

Ad obiecta aduerſariorum facilis eſt reſponſio ex dictis, quia illa verba, ad quæ refugiunt,

Soluitur ratio oppoſita.

iam declarata ſunt ex Apoſtolo; quia datur auctoritas dimittendi vxorem quoad thorum, & cohabitationem ex cauſa fornicationis, & ſaluatur maritus à peccato eius, ſi dimiſſa ſe non contineat: manet tamen vinculum inter vtrumque inſolubile. vide interpretes in prædicta loca, Maldonatum in Matth. 19. Sanchez *lib.* 10. *diſput.* 3. ex quo ſuppleri poſſunt reliqua, quæ hîc deſiderantur de diuortio, cauſis eius, & ex Summiſtis, & ex titulo de diuortiis, quibus reſoluendis copioſior tractatus exigitur; neque alioquin in compendium commodè reduci poſſunt differendo, ob varias Doctorum ſententias, quibus diutiùs inhærendum eſſet: & materia magis eſt legalis, quàm Scholaſtica.

DISTINCTIO XXXIV.

De matrimonio ſecundùm cauſam materialem.

A NVNC ſupereſt attendere, quæ perſonæ ſint legitimæ ad contrahendum matrimonium. Legitimæ iudicantur perſonæ ſecundùm ſtatuta Patrum, quæ diuerſa ſunt. Aliæ namque fuerunt legitimæ ante legem, aliæ ſub lege, aliæ in tempore gratiæ. Item, in primitiua Eccleſia quædam erant legitimæ, quæ modò non ſunt. Earum verò quæ modò legitimæ ſunt, vel illegitimæ, quædam ſunt plenè legitimæ, quædam omnino illegitimæ, quædam mediæ. Plenè legitimæ ſunt, quibus non obuiat votum continentiæ, vel ordo ſacer, vel cognatio, vel diſpar cultus, vel conditio, vel naturæ frigiditas, & ſi quid eſt aliud. Penitus verò illegitimæ ſunt per votum, per ordinem, per cognationem, per diſparem cultum. Mediæ verò ſunt, nec plenè legitimæ, nec omnino illegitimæ, per frigiditatem, per conditionem. Si enim tales iunguntur ignoranter, commanere poſſunt quibuſdam accedentibus cauſis, & eiſdem deficientibus diuidi.

De frigidis ſeparandis.

B *Sententia huius cap. ſummatim continetur* Extrà de frigidis & malef. *Gregor.* 27. *q.* 2. *Decret. & ibid. cap.* Quod autem interrogaſti, 33. *quæſt.* 1. *cap.* Requiſiſti de his.

DE his enim qui cauſa frigiditatis debitum reddere non poſſunt, conſulit Gregorius vt permaneant. Sed ſi mulier cauſatur, dicens, Volo eſſe mater, & filios procreare, decreuit vt vterque eorum ſeptima manu propinquorum iuret, quod nunquam carnaliter conuenerint, & tunc mulier ſecundas nuptias contrahat. Vir autem qui frigidæ naturæ eſt, abſque ſpe coniugij permaneat. Ait enim ſic, [Interrogaſti de his, qui matrimonio iuncti ſunt, & nubere non poſſunt, ſi ille aliam, vel illa alium ducere poſſit, de quibus ſcriptum eſt, Vir & mulier ſi ſe coniunxerint, & pòſt dixerit mulier de viro, quòd coire non poſſit cum ea, ſi poteſt probari quod dicit per iuſtum iudicium, alium accipiat; ſi verò ille acceperit aliam, ſeparentur.] Item, [Requiſiſti de his qui ob cauſam frigidæ naturæ dicunt ſe non poſſe inuicem operam carni dantes, commiſceri. Iſte verò ſi non poteſt ea vti pro vxore, habeat eam quaſi ſororem. Quòd ſi retinaculum coniugale voluerit reſcindere, maneant vtrique innupti: nam ſi huic non potuit naturaliter concordare, quomodo alteri conueniet?]

Ibidem. Item, [Si vir aliam vxorem vult accipere, manifeſta patet ratio, quia ſuggerente diabolo odij fomitem exoſam eam habuerit: & ideò eam dimittere mendacij falſitate molitur. Quòd ſi mulier cauſatur, & dicit, Volo eſſe mater, & filios procreare, vterque eorum ſeptima manu propinquorum tactis ſacroſanctis reliquiis iureiurando dicat quòd nunquam per

Rom. 6. *c*

commixtio

commixtionem carnis coniuncti, vna caro effecti fuiſſent. Tunc videtur mulierem ſecundas poſſe contrahere nuptias. humanum dico propter infirmitatem carnis eorum, vir autem qui frigidæ naturæ eſt, maneat ſine coniuge. Quòd ſi & ille aliam coniugem acceperit, tunc hi qui iurauerant, periurij crimine rei teneantur: & pœnitentia peracta priora cogantur recipere connubia. Hoc ſeruandum eſt, cùm vterque idem fatetur. Sed vir ſi aſſerit ſe debitum reddidiſſe vxori, & illa diffitetur, cui potiùs fides habenda ſit, meritò quæritur. De hoc ita ſtatutum eſt, Si quis ita acceperit vxorem, & habuerit eam aliquo tempore, & ipſa fœmina dicit quòd nunquam coiſſet cum eo, & ille vir dicit quòd ſic fecit, in veritate viri conſiſtat, quia vir eſt caput mulieris.] Hoc de naturali impoſſibilitate ſtatutum eſt.

Ibid.cap. Si quis acceperit.

Epheſ. 5. d

De his qui maleficijs impediti coire non poſſunt.

C

DE maleficij autem impedimento hoc tenendum decernitur. Quòd ſi per ſortiarias & maleficas concubitus non ſequitur, hortandi ſunt quibus illa eueniunt, vt ſpiritu contrito & humiliato, Deo, & Sacerdoti de omnibus peccatis confeſſionem faciant, & lacrymis, atque eleemoſynis, orationibus, & ieiuniis Domino ſatisfaciant, & per exorciſmos, ac cætera Eccleſiaſticæ diſciplinæ munimina miniſtri Eccleſiæ tales ſanare procurent. Quòd ſi non potuerint, ſeparari valebunt. Sed poſtquàm alias nuptias expetierint illis viuentibus, quibus pòſt iunctæ fuerint, prioribus quos reliquerant, etiamſi poſſibilitas concumbendi eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt. Quod in fine huius capituli continetur, ex rigore magis dictum intelligendum eſt, quàm ex Canonica æquitate. Vel intelligendum eſt non poſſe reconciliari prioribus, niſi iudicio Eccleſiæ, quo diuiſio facta fuerat.

Hincmarius Remẽſis Archiepiſc. 33. quæſt. 1. cap. Si per ſortiarias.

De furioſis addit.

D

FVrioſi quoque dum in amentia ſunt, matrimonium contrahere non valent. Vnde Fabianus, Neque furioſus, neque furioſa matrimonium contrahere poſſunt; ſed ſi contractum fuerit, non ſeparentur. Item, Nicolaus Papa, Hi qui matrimonium ſani contraxerunt, & vni ex duobus, vel ambobus amentia, vel furor, vel aliqua infirmitas acceſſerit, ob hanc infirmitatem talium coniugia ſolui non poſſunt. Similiter eſt etiam ſciendum de his qui ab aduerſariis excæcantur, vel membris truncantur, vel à Barbaris execti fuerint.

Fab. 32. q. 7. cap. Neque furioſus.

Ibid. c. Hi qui matrimon.

De his qui cum duabus ſororibus dormiunt.

E

DE his etiam qui cum duabus ſororibus, vel quæ cum duobus fratribus dormiunt, videndum eſt quid cenſeant Canones. Qui dormierit cum duabus ſororibus, & vna ex illis ante fuerit vxor, neutram ex ipſis habeat, nec ipſi adulteri vnquam in coniugio copulentur. Item, nec propriæ vxori licet ſibi reddere debitum: quam ſibi reddidit illicitam, ſororem eius cognoſcendo. Nec poſt mortem vxoris licet ei adulteræ, vel alicui copulari in coniugium. Item, Zacharias Papa. Concubuiſti cum ſorore vxoris tuæ, ſi feciſti, neutram habeas, & vxor tua, ſi non fuerit conſcia ſceleris, & continere non vult, nubat in Domino, cui vult. Tu verò & adultera ſine ſpe coniugij maneatis, & dum viuitis, pœnitentiam agite.

Ex Aurel. Concil. 27. q. 2. Qui dormierit.

Nõ tenetur hîc Magiſter, Zacharias Papæ 32. quæſt. 7. c. Concubuiſti.

Gregorius ibidem. Cap. Hi verò qui. *Nota etiam eap.* Si quis viduam, *& cap.* Si quis cũ nouerca, *ijſdem c. & quæſt. quia faciũt ad propoſ.*

Quod ait, Cui vult nubat, intelligendum eſt poſt mortem viri. Vnde Gregorius, [Qui vxores ſuas in adulterio deprehendunt, nec ille, nec illa aliam vxorem accipiat, vel alium virum, quamdiu ambo viuunt. Si verò adultera mortua fuerit, vir eius, ſi vult, nubat, adultera verò nunquam, etſi mortuus fuerit vir eius, ſed omnibus diebus vitæ ſuæ pœnitentiæ lamenta perſoluat.] Hic de illo adulterio agitur, quod cum cognato viri, vel cognata vxoris committitur.

Non eſt dimittenda vxor pro aliqua macula, ſeu deformitate corporis.

Aug. lib. de Sermon. Domini in mõte, c. 31. & 32. quæſt. 5. Si vxorem.

FIlud etiam ſciendum eſt, quòd pro aliqua infirmitate, vel macula corporali, non licet viro vxorem dimittere, & è conuerſo, ſed debet alter alteri ſubſidia prouidere. Vnde Auguſtinus: [Si vxorem quis habeat ſterilem, ſiue deformem corpore, vel debilem membris, vel cœcam, vel claudam, vel ſurdam, vel ſi quid aliud, ſiue morbis, vel laboribus doloribúſque confectam, & quicquid, excepta fornicatione, excogitari poteſt vehementer horribile, pro ſocietate, fidéque ſuſtineat.]

QVÆSTIO VNICA.

Vtrùm impotentia coëundi impediat matrimonium ſimpliciter?

D. Thom. *in addit. quæſt. 68. art. 1. & 2. & hîc quæſt. 1. art. 2.* D. Bonau. *art. 2. quæſt. 1. & 2.* Richard. *art. 1. quæſt. 1. & art. 3. quæſt. 1.* Durandus *quæſt. 2.* Sanchius *lib. 7. de matrim. diſput. 92. 93.*

1 *Argum. 1.*

CIrca iſtam[a] trigeſimamquartam diſtinctionem quæro, Vtrùm impotentia ad actum carnalem, impediat matrimonium ſimpliciter? Quòd non, quia hoc non eſt niſi quia contrahendo obligat ſe ad actum illum; ſed hoc eſt falſum, quia poteſt contrahere cum voluntate intrandi ſtatim Religionem.

Argum. 2. Præterea ſequeretur, quòd ſenex eſſet ineptus ad contrahendum matrimonium, cuius oppoſitum tenet Eccleſia, quæ patitur talia coniugia.

Argum. 3. Præterea, maleficium non eſt impedimentum perpetuum: poteſt enim per deſtructionem maleficij, maleficiatus curari; ſed impotentia temporalis non impedit: ergo ſaltem impotentia per maleficium non impedit matrimonium.

Ratio ad opp. Contrà 33. quæſt. 1. *Si per ſortiarias.* Item, *Extrà de frigidis, & maleficiatis, cap. vltim. & cap. Quod ſedem: Qui impotentes ſunt, ad contrahendum matrimonium apti minimè reputantur.*

COMMENTARIVS.

De impedimento impotentia.

a *CIrca iſtam diſtinctionem trigeſimamquartam quæro*, &c. Hîc agitur de impedimento impotentiæ, quam vnica quæſtione reſoluit Doctor, multis argumentis, quæ doctrinam in corpore quæſtionis traditam concernunt, vt ipſi moris eſt. Diuidit quæſtionem in duos articulos: quorum primus decernit concluſionem communem cum ſuis fundamentis. Secundus declarat, quid ſit impotentia. *Diuiſio quæſtionis.*

SCHOLIVM.

Impotentiam naturâ, & arte incurabilem, dirimere matrimonium, ſi illud præcedat, de frigid. cap. vltim. probat triplici ratione; ſi verò ſuperueniat matrimonio, etiam tantùm rato, non vitiat.

2 HIc[b] primò de concluſione videndum eſt in generali. Secundò, de duplici impotentia in ſpeciali. In generali omnis impotentia ſimpliciter & perpetua, cui ſcilicet ſubueniri non poteſt per naturam, vel artem, ſi præcedat matrimonium, ſimpliciter

pliciter impedit contrahendum, & dirimit iam contractum: & ad hoc est triplex ratio ex natura istius contractus. Prima, quia iste contractus est datio potestatis corporum ad talem actum, si petatur; sed iste non habet potestatem ad talem actum: ergo nihil tale potest dare, & ita nec contrahere. Prætereà, in contractu isto obligat se ad actum istum, si petatur; sed huiusmodi actus est sibi impossibilis, etiam si petatur: ergo obligat se ad impossibile: obligatio autem ad impossibile est nulla ex lege diuina: ergo lex diuina non approbat talem obligationem; ergo nulla est. Prætereà, alia persona intendit commutare potestatem sui corporis pro potestate corporis alterius: ergo credit alium è conuerso posse commutare: sed non potest; ergo hic est error pertinens ad aliquid, quod est per se requisitum ad contractum: talis autem error facit contractum nullum, sicut dictum est *suprà, dist.* 30. *quæst.* 1. *Triplex ratio quòd impotentia dirimat.*

Si [c] autem talis impotentia sequitur matrimonium consummatum, non dirimit: quia iam potestas est tradita verè, & ille cui fuit tradita, missus fuit in possessionem: ergo non potest reuocari per aliquod impedimentum superueniens. Si autem tale impedimentum veniat inter matrimonium ratum, & consummatum: dubium est an dirimat, 33. *quæst.* 1. *prim. cap.* videtur dicere partem affirmatiuam, *coniugium confirmatur officio.* & sequitur pòst, *antequàm confirmetur, impossibilitas officij soluit vinculum.* Contrarium videtur, quia iam data est potestas, & si impedimentum vsus accidat, non propter hoc rescindi potest datio prior, licèt difficile esset iudicare, si non præcederet ratum, an præcederet consummatum, nisi fortè esset ablatio alicuius partis necessariæ ad actum illum tempore illo interueniens. 3

COMMENTARIVS.

1 *Communis conclusio affirmatiua. Ratio ex natura contractus.*

[b] *Hic primò dicitur*, &c. Hæc conclusio est communis: & patet *ex* 32. *q.* 1. *Si per sortiarias.* Item, *de frigidis, & maleficiatis, c. vltim.* & *cap. Quod sedem*, &c. *& toto titulo.* Triplex ratio ex natura contractus assignatur, quia contractus ordinatur ad copulam, si petitur; contrahens obligat se ad debitum eius, & contrahens, qui est potens, commutat corpus suum cum tali intentione. Ad impossibile autem non est obligatio, neque actio, & error in commutatione substantialis vitiat contractum: ergo, &c.

Limitatio cõclusionis.

Intelligitur conclusio, si impotentia est perpetua, cui neque per artem, neque per naturam subuenire possit.

2 *Impotentia superueniens consummato non dirimit.*

[c] *Si autem talis impotentia sequitur*, &c. Dicit matrimonium consummatum per nullam impotentiam superuenientem dirimi, quæ est communis sententia. Difficultas est, quando superuenit impedimentum matrimonio rato tantùm, & ante consummationem. Aliqui dicunt dirimi, *ex capitulo primo*, 33. *q.* 1. Ita sentit Gratianus, & pauci alij.

Conclusio Doctoris est in contrarium, & sufficienter probata *suprà dist.* 31. *q. vn.* vbi ostensum est matrimonium ratum solui dumtaxat ingressu Religionis.

Quid præsumendũ in dubio, si præcessit impotentia?

Sed difficile esse iudicare asserit Doctor, quando impotentia matrimonium subsequitur præcisè, vt discernatur non præcessisse, nisi quando aliquod membrum ad vsum matrimonij necessarium abscinditur. Difficultas est in dubio, quid præsumendum sit?

3 *Præsumptio est in fauorẽ contrahentium.*

Respondetur cum cõmuniori sententia præsumendum esse eam præcessisse; quia id supponit *cap. vlt. de frigidis, & maleficiatis*, &c. vbi datur tempus triennij ad probationem, si maleficium sit perpetuum, aut impotentia. Præsumit ergo maleficium præcessisse; & quamuis in cæteris præsumendum sit pro contractu, quando est dubium, intelligitur de matrimonio, quod finem suum fortitur, tam in bonum prolis, quàm etiam in remedium; qui finis cessat, quando impotentia iudicatur perpetua, quia debet præsumptio cedere in fauorem contrahentium, quando non præiudicat fini matrimonij: sic enim magis consulitur eorum continentiæ, & saluti; quando ergo non possit allegari probatio contraria, neque præiudicium aliquod prolis sequitur, non sunt grauandi coniuges in periculum continentiæ, & animæ. Hanc tenent Hostiensis, Ioannes Andreas, Ancharan, Abbas, & communiùs Canonistæ *in tit. de frigidis, & maleficiatis.* Richardus *hic art.* 3. *q.* 1. *ad* 2. Henriquez *lib.* 12. *de matrim. cap.* 8. Aliqui distinguunt hanc impotentiam in naturalem, & accidentalem. Si naturalis est, præsumi antecessisse matrimonium, quia natura non deficit in necessariis: si accidentalis, præsumendum esse pro matrimonio. *Limitatio quorumdam.*

Sed quoniam accidentalis impotentia, si est ex maleficio, possit vtroque modo contingere, ante, & post matrimonium, non est præsumendum euenisse post matrimonium, nisi aliqua ratio, aut probatio faueat. Si autem eueniat ex aliquo morbo, quæ causam daret impotentiæ ex natura sua, tunc habetur sufficiens indicium prouenire post matrimonium; si autem morbus ille ex causis suis non tendat in talem effectum, præsumendum non est ex causa incerta prouenisse effectum, qui aliàs non sequitur; neque ex dispositione particulari impotentis colligitur morbum iuduxisse alium effectum diuersum, quàm soleat in aliis inducere: ac proinde potiùs in naturam, & causas generatiuas refundẽda est, quæ frequenter deficiunt in sua actione, vel ex aliis causis prouenire posset: effectus enim certus in eas causas referendus est, secundùm rationem naturalem, à quibus communiter euenit, & non in alias, à quibus nunquam, vel rarò, licèt coniungantur effectui concomitanter. Sic ergo præsumptio consequens naturã regulanda est, prout exigit vis causarum, & connexio effectus, quando dubitatur de impotentia, & consummatione matrimonij, tunc fauendum est matrimonio in tali dubio, donec constet de impotentia. *Reijcitur.* *Præsumptiõ debet fundari in causa incerta.*

Aliàs in fauorem matrimonij si fortiri possit suum finem.

SCHO

SCHOLIVM.

Explicat impotentiam naturalem, & ex maleficio: & remedium huius ait esse orationes Sanctorum, si tamen non exaudiantur, licere, & meritorium esse, destruere signa maleficij, vt malus spiritus vexare desinat. Ita Sotus hic quæst.vnic.artic.3. Manuel 1.tom.Sum.cap.223. Nauar.cap.11.n.29. Delrius lib.6.disquis.mag.c.2.sect.1.quæst.3. Henric.quodl.5.quæst.33. Castro 1. de iust. hæret.pun.c.15. ponit differentias inter naturalem impotentiam, & maleficium: hæc est præcipua, quòd si maleficiatus ducat aliam, & cognoscat, non est reddendus priori, secus est de impotenti naturaliter, cap.2. & cap. Laudabilem, *de frigid.*

4 *Naturalis impotentia.*

De[d] secundo duplex est impotentia in genere, naturalis, & casualis. Naturalis in viro est frigiditas, vel mutilatio partis necessariæ, in muliere arctatio. Casualis est per maleficium. Impossibilitas prima satis patet. Secunda fit per malignos spiritus, qui habentes pactiones cum hominibus seruant promissa: non quia veraces, sed vt alij eis adhæreant (quia si nulla pacta seruarent, nulli eis seruirent) & vt illi, quibus seruant promissa, eos colant. Nam ex superbia sua præcipuè appetunt honores diuinos.

Cur Deus permittat dæmones exercere potestatẽ impediẽdi homines quãdoque.

Deus etiam permittit eos exercere potestatem suam ad impediendum aliquos ab aliquibus actibus, in quos possent, si non essent impediti: & hoc vel propter peccata eorum, vel propter aliquam aliam causam occultam: & hoc modo maga habens pactum cum dæmone procurat ab eo vt istum impediat à tali actu, cum tali muliere, quamdiu tale maleficium perseuerat, puta acus curuata, vel aliqua huiusmodi.

Quid remedij contra maleficia?

Quod[e] igitur est remedium contra istud impedimentum per dæmonem? Respondeo, si per orationes Sanctorum impediatur virtus dæmonis, benè fit. Si tamen Deus illas non exaudiat, tunc si sciretur maleficium, & destrueretur, dæmon non fatigaret eum ampliùs, quia ex pacto non assistit, nisi dum durat aliquod signum.

Meritum est destruere maleficia.

Et ex hoc patet quòd trufatica est illa quæstio, an liceat tollere maleficium intentione curandi maleficiatum. Non enim solùm licet, sed est meritorium destruere opera diaboli. Nec in hoc est aliqua infidelitas, quia destruens non acquiescit operibus malignis: sed credit dæmonem posse, & velle fatigare, dum tale signum durat, & destructio talis signi imponet finem tali vexationi.

5

De[f] istis duobus impedimentis ad propositum dico, quòd in aliquo sunt similia, & in aliquo dissimilia. Similia, quia impediunt contrahendum, & dirimunt iam contractum respectu illius personæ, respectu cuius sunt ista impedimenta; quod pro tanto additur, quia non tantùm casuale, sed etiam naturale impedimentum potest esse respectu vnius personæ, & non respectu alterius, maximè de naturali in muliere.

Sed[g] post diuortium est duplex differentia; vna, quòd habenti impedimentum casuale licet contrahere, & si post contractum carnaliter copuletur secundæ, non debet reddi priori: quia maleficiatus respectu vnius, non propter hoc est maleficiatus respectu omnium: sic enim est maleficiatus sicut ministri diaboli procurant eum per maleficium diaboli: sicut aliqua maga vult istum perpetuò impediri respectu istius, non tamen respectu alterius, puta si nollet quòd istam duceret, sed se, vel aliam.

Differentia inter has impotẽtias.

Alter autem, scilicet habens impedimentum naturale perpetuum, & hoc respectu cuiuslibet, debet manere sine spe coniugij, & tutum esset sibi intrare Religionem: quia si pòst contrahat de facto, & carnaliter copuletur, cogetur redire ad priorem: quia apparet sententiam diuortij processisse ex errore; & ita nullum fuisse coram Deo, & matrimonium primum verum fuisse: quia impedimentum, quod putabatur perpetuum, non erat.

6

Sed[h] quomodo innotescit perpetuitas istius impedimenti, habetur *Extrà de frigidis, Laudabilem.* debent enim per triennium commorari, & dare operam illi actui. Si autem postea reclamant, debent iurare cum septima manu, id est, vir, & vxor de scientia, & septem vicini proximi de fidelitate. Si vir reclamat accusationi vxoris, creditur viro, qui caput est mulieris, *ibidem, cap.*1. Si vir accusat, incumbit sibi probatio modo prædicto.

In dubio qualis sit impotentia, præsumitur esse maleficium.

Sed qualiter cognoscetur differentia istius, & illius impedimenti? Respondeo, difficile est videre nisi per inspectionem corporis, si deficiat aliqua dispositio necessaria requisita in parte illa ad istum actum: vel per iudicium Medicorum quantùm ad frigiditatem, si aliqua signa manifestè ostendant ipsum esse talis complexionis. Si verò nec sic, nec sic, & tamẽ simpliciter impeditur, præsumendum est quòd sit maleficium.

Ad

Ad [i] argumenta. Ad primum concedo, quòd obligat se ad actum, si petatur saltem pro aliquo tempore determinato: sed infra aliquod tempus non oportet reddere illum actum, si velit intrare Religionem. Iste autem non potest obligare se ad actum pro quocumque tempore, si est perpetuum impedimentum: quia, vt dictum est in principio solutionis, sola impedimenta perpetua impediunt, & habetur *in titul. isto, cap. Fraternitatis.*

7 *Ad arg. 1. cap. ex publico de cõuers. coniug.*

Ad [k] secundum, si senex esset omnino impotens, dicerem quòd non contraheret matrimonium, licèt aliqua posset consentire in eum ad cohabitandum, sicut frater & soror: & ita fortè multæ magis desponsant diuitias, quàm personas.

Ad 2. Tunc non esset matrimonium, sed societas quædam.

Ad tertium patet ex dictis, quia si maleficium est temporale, non impedit nisi temporaliter: præsumitur autem perpetuum si per triennium perseuerat.

Ad 3.

COMMENTARIVS.

4 *Impotentia alia naturalis, alia ex casu, & accidentalis. Naturalis.*

[d] *De secundo, duplex est impotẽtia,* &c. Diuidit impotentiam in naturalem, & casualem, seu accidentalem. Naturalis ex parte viri est frigiditas, ideò titulus Iuris de hoc impedimento agens indigitatur *de frigidis & maleficiatis.* Aliqui addunt etiam prouenire quandoque ex nimio calore: sed hæc impotentia rarò est perpetua: vel naturalis impotentia ex parte viri procedit ex mutilatione alicuius membri ad vsum matrimonij necessarij. Ex parte mulieris est arctitudo.

Casualis. Impedimentum casuale est ex maleficio: modum quo infertur hoc maleficium docet, & causam ex parte dæmonis: quamuis causam putarem esse maleficium: quia dæmon nequit exercere suum odium in homines Deo id non permittente, nisi quando ipsi suis peccatis meretur; vel quando Deus ex occulta causa permittit in nocentes exerceri: sed quod nequit dæmon per se, potest per homines sibi subiectos, & dicatos, Deo permittente aliquando, vt quoniam ipsis Deus, quamdiu sunt viatores, constituit vsum libertatis in bonum, aut malum, cùm se dæmoni deuouent, potest illis vti in malum aliquod, quod infert ex pacto, & quod malum ipse per se sine interuentu eorum non permitteretur exercere: neque habet ius illud exequendi, nisi mediante potestate, quam acquirit in ipsos. Aliqui cum Paludano *in hac distinct. q. 2. artic. 4.* quinque genera huius maleficij constituunt: sed fortè hanc distributionem magis accommodat modis, quibus impediri possit vsus matrimonij regulariter, quàm ex certa regula: signa autem, quibus dignoscitur maleficium, vt discernitur ab impotentia naturali, tradit Sanchez *lib. 7. de matrimonio, disput. 94.*

Quomodo oritur ex maleficio?

Quinque modi maleficij.

5 *Remedia cõtra maleficium.*

[e] *Quod igitur est remedium,* &c. Duplex remedium assignat Doctor. Primum est illud, quo impeditur virtus dæmonis, vt sunt orationes Sanctorum, quibus & pœnitentia propria, frequens oratio, frequentatio Sacramentorũ, exorcismi Ecclesiæ, & alia media, quibus dæmoni resistitur, comprehendi debent, & maximè fides intrepida, & non vacillans. Aliud remedium est, si quis sciret signum, cui alligatum est pactum dæmonis, illud destruere: quia tam pactum ex parte dæmonis, quàm malefici est ei alligatum, quo soluto, aut destructo cessat omnis potestas dæmonis: quia Deus non permittit eum vti sua potestate, nisi inquantùm ligatur per maleficium ex vi pacti: licèt in ipso non desit voluntas peccandi. Hinc colligit illam quæstionem esse inanem, *An scilicet liceat destruere vale?* dicens non solùm licere, sed etiam meritorium esse, quia ad hoc nihil aliud interuenit, quod vetet, & nulla superstitio, neque inuocatio tacita, aut explicita dæmonis. Hanc sententiam Doctoris sequuntur eius discipuli, Anton. Andreas *in hac dist.* Bassolis, Nicolaus de Orbellis. Brianssonius *in recollect. super 4. q. 13.* Vorilon. *quæst. 1. art. 3.* Præterea Caietan. *in opusc. tom. 2. tract. 12.* Rosella *in Summa tract. de impedimento matrimon.* Caietan. etiam *in Summa, verb. maleficium.* Syluester *quæst. 7.* Armilla, Astens. *in 2. part. lib. 8. tit. 29.* noster Castro *lib. 1. de iusta haret. punit. cap. 15.* Nauar. *in Summa, c. 11.* Ledesma *in 2. p. 4. quæst. 60. art. 2.* Angles *in florib. 1 part. q. 8. art. 2. dub. 2.* Sotus *in hac dist. art. 3.* Bannes *2. 2. q. 78. art. 4. dub. 2. in solutione ad 4.* Henriquez *lib. 12. de matrimonio, cap. 8.* & Sanchez *lib. 7. disput. 96.* citans & hos. Delrio *disquisit. magic. quæst. 3.* qui hanc conclusionem variè probat contra Ioannem Heselt, qui *in suis lectionibus* contrarium docuit, quamuis asserat ludibrio dæmonis id fieri posse.

Hanc sententiam tenet cõmunis Doctorum.

Contrarium tenet Ioannes Heselt.

Probatur conclusio ex ratione Doctoris: quia licet destruere opera diaboli, animo illudendi diabolo per præfatum Authorem: ergo licet etiam animo mihi consulendi, aut liberandi alium à vexatione diaboli. Probatur consequentia; quia ideò licet primũ, quia ex vi talis actionis non sequitur cum tali intentione superstitio, aut fides in dæmonem, aut pactum implicitum, aut explicitum, modò adsit debita intentio, non vitians actum: hic actus ex obiecto, vt concedit aduersarius, non est malus, aliàs non posset per intentionem finis liciti, & aliàs boni iustificari; sed intendere liberationem vexati à dæmone, quamdiu manet signum, cui adhæret pactum, non est intentio maligna, sed specificata à charitate: ergo non potest facere actum aliàs non prohibitum esse illicitum: charitas enim non agit perperam; imò perfectior est hic finis & intentio, quàm prior, ex qua dicit præfatus Author (vt imponitur) hunc actum destructionis signi esse licitum.

6 *Probatio sententiæ Doctoris cõtra eundem Heselt. Argumẽtum ad hominem.*

Signum cui alligatur maleficij destrui potest, si sciatur.

Confirmatur, ille actus, vt fit ad ludibrium dæmonis, si est bonus, vt supponitur esse, vel est actus fidei, aut Religionis, vel certè diuinæ charitatis, quatenus ex odio dæmonis procedit. Si charitatis: ergo etiam quæcumque via participat honestatem diuinæ charitatis, potest & participare honestatem charitatis proximi, vt cedit in profectum eius; cedit autem in profectum proximi, & ad finem Sacramenti, & reuerentiam eius, ne matrimonium contractum, aut contrahendum impediatur à suo fine per virtutem dæmonis: ergo, &c. Si est actus fidei, aut Religio

Confirmatur. Ex natura actus vt tendit in suum finem.

Religionis, ſequitur quòd ſit capax etiam honeſtatis charitatis, quæ hæc eſt vniuerſalis, & forma virtutum, ad quam reliquæ ordinantur: ergo poteſt dare finem cuicumque actui, qui capax eſt honeſtatis ab aliis virtutibus inferioribus, & conſequenter deſtructio illa ex motiuo charitatis facta eſt licita, & meritoria.

7 *Reſponſio.* Dices ex fundamentis præfati Authoris, quòd tunc ſperatur ſalus à dæmone, & beneficium, quo ab incepta vexatione deſiſtat.

Impugnatur. Contrà, ex vi actionis deſtructiuæ hoc non ſequitur: quia aliàs ex nullo fine facta eſſet licita; non ex natura finis, ſeu intentionis habitæ, quia nihil tale ſupponit, ſed actione licita vtitur ad commodum proprium, aut aliorum: aliàs ſi ex huiuſmodi, aut vexationibus dæmonis data cauſa, prædicatores vterentur ad exhortationem populi ad pœnitentiam, quo illa vexatio tolleretur, proponerent aliquod beneficium exſpectandum à dæmone, à quo ſunt peccata, ex quibus acquirit ius maleficij, Deo id permittente. Soluere ergo colligationes peccatorum ad excludendum vexationem, eſſet ſperare beneficium à diabolo.

Nè exſpectari beneficium à diabolo deſtruendo ſignum.

Reſponſio. Dices diſparitatem eſſe, quia nos per peccata, & propria voluntate inducimus illas pœnas, non ita eſt maleficium, quod à ſolo dæmone eſt.

Impugnatur. Contrà, maleficium, vt ſuperiùs dixi, non à ſolo dæmone, ſed ex pacto, & peccato maleficij, ſine quo nullum acquirit ius dæmon in maleficiatum, vt per ſe conſtat, ſi loquamur propriè de maleficio, & in rigore: ergo ſicut peccata aliquorum, quæ vendicantur in populum, ſolui poſſunt, & debent per ſatisfactionem, & opera pœnalia à reliquis; ita etiam peccatum maleficij, quod notum eſt adhærere ſigno ex pacto, poteſt etiam ſummoueri, nè ampliùs noceat innocenti.

8 *Licet tollere mouimenta.* Deinde, quod dicitur beneficium à dæmone exſpectari, planè friuolum eſt, niſi dicas quando quis ſe ſaluat ab inuaſore, aut innocentem, quando ſummouet media nocendi, vt extorquens enſem de manu eius inuaſoris exſpectare ab eo beneficium: ita fit in propoſito, quia media, quibus dæmon poteſt maleficiato nocere, eſt ſignum illud, cui adhæret voluntas maleficij: ergo ſi quis ſubtrahat ſignum, vt eſt medium nocendi, non exſpectat beneficium à dæmone, ſed aufert illud, ex quo eſt omnis poteſtas eius nocendi, quam non habet aliàs, niſi vt adhæret voluntati malignæ maleficij; qui ſicut ex diuina permiſſione, qua committitur ſuæ libertati, poteſt per ſeipſum nocere, ita etiam poteſt per inuocationem dæmonis ex pacto, quando Deus id permittit, neque aliter poteſt inferre hanc vexationem regulariter, & vt experientia Ritualium, & exorciſmorum conſtat, & extorta per auctoritatem Eccleſiæ confeſſione veritatis ab ipſo dæmone, quando maleficiatus obſidetur, vt ſæpiſſimè contingit. Praxis autem eſt, vt primùm extorqueatur confeſſio, & cauſa vexationis; ſecundò, ſi interuenerit pactum, & cui ſigno adhæret. Deinde extorquetur per coniurationem ipſum ſignum integrè, antequàm procedatur ad expulſionem dæmonis, nè durante ſigno ei maneat aliquod ius in maleficiatum. vltimò tandem expellitur, & deſtruitur ipſum ſignum eius, cui adhæret pactum, & quo remoto dæmon nullum habet ius vexandi in maleficiatum. Falſum ergo ſupponit dicens æquè poſſe dæmonem ſublato ſigno nocere, ac illo conſeruato; quia licèt, ſi permitteretur, poſſet ſemper nocere; non tamen poteſt nocere hoc modo, niſi perſiſtat voluntas malefici, ex qua acquiſiuit ius nocendi, quæ voluntas adhæret ſigno, & eo deſtructo deſtruitur, & redditur inefficax.

Praxis Ritualium, & exorciſantiũ eſt extorquere ſignum, & deſtruere.

9 *Secũda ratio ex obligatione maleficij. Tenetur deſtruere ſignũ.* Secundò arguitur, quia ipſe maleficus poteſt, & tenetur ex obligatione charitatis, & iuſtitiæ reſcindere pactum, per ſublationem ſigni, cui adhæret; neque aliter, ſi pœniteat, eſt abſoluendus. Experientia enim docet, quamdiu prius pactum, quod adhæret tali ſigno, manet, etiam vexationem, & effectum illum manere, niſi per alia media dæmonis virtuti detrahatur. Et ratio etiam docet, ſuppoſito quòd dæmon nullum ius habet, aut virtutem nocendi, quam hîc & nunc exercere poteſt, niſi ex vi pacti, illam virtutem tantùm exercere poſſe ſecundùm naturam pacti, & modum, ſeu determinationem adiectam, qua ſublata irritatur pactum: ſi ergo pactum recipit determinationẽ præcisè, vt adhæret ſigno, ſequitur deſtructo ſigno irritari pactum, vt adhæret voluntati malefici. Ad hoc ergo ſicut tenetur maleficus deſtruendum, & deſtruere poteſt ſine nouo pacto, imò ſi recedens à ſeruitute renuntiat dæmoni per veram pœnitentiam, ita etiam alium ſcientem illud pactum adhærere ſigno, hoc poſſe deſtruere ſine vllo pacto cum dæmone, tacito, aut explicito, imò ſi ſciatur maleficus, poteſt cogi per iuſtitiam, vt recedat à pacto, & deſtruat ſignum, vel exhibeat deſtruendum, ſi eſt in eius poteſtate. Vnde ſiue ab ipſo, ſiue ab alio ſcitur illud, ſiue ab ipſo dæmone per viam exorciſmi extorta confeſſione. Omnibus, inquam, his modis poteſt ſcientia acquiri ſine pacto vllo eius cum dæmone, qui ea vtitur; & quamuis etiam ſcientia illa in debito modo acquireretur, vſus eius eſſet licitus ad hunc effectum, & ſine peccato, non quo fides adhiberetur dæmoni, ſed quo experientia probaretur veritas dicti.

Licitus eſt vſus ſcientiæ acquiſitæ de ſigno Pacti.

10 *Tertia ratio ex contemptu dæmonis.* Tertiò, vt dicit Doctor, per deſtructionem illius ſigni deſtruuntur opera dæmonis, qui operatus eſt ad ſignum, & magis cõtemnitur, quàm ex oppoſito: ergo neque fides vlla, neque cultus tacitus adhibetur dæmoni per deſtructionem ſigni: ſed magis improperatur ei ſua infirmitas, cùm nocere non poſſit niſi ex voluntate malefici, & eius virtus nocendi à voluntate eiuſdem in ſubſtantia, & modo dependeat. Neque opus hoc eſt alterius rationis, quàm eſt tollere impedimentum boni proximi ſui, & ſoluere colligationes iniquitatis, neque dæmonis inuocatione, aut auxilio fit; neque id requiritur, cùm illa res naturalis, cui adhæret ſignum; per cauſas naturales deſtrui poteſt: neque interuenit aliqua amicitia cum dæmone ex hoc, quia potiùs in incommodum eius, & deſtructionem virtutis nocendi, & iuris acquiſiti ex pacto deſtituitur. Ad fundamenta prioris ſententiæ patet ex dictis.

Obiectio. Obiicit Hieronymum in vita Sancti Hilarionis, in qua refert Hilarionem non permiſiſſe ſigna amoueri, quibus ablatis dæmon falſus eſt ſe receſſurum à puella, cuius rationem aſſignat Hieronymus, nè aut ſolitis incantationibus dæmon receſſiſſe videretur, aut ipſe dictis eius accommodaſſe fidem.

Reſpon

Responsio. Respondetur, rectè quidem id Sanctum fecisse ob scandalum vitandum, vt patet ex priori ratione, quam adducit, & etiam ex secundo, & magis ne virtus miraculi, quod dæmon intendebat, obscuraretur; neque negandum est virtute miraculorum, & potestate Ecclesiæ, dæmones vim nocendi perdere: hinc non infertur non licere signum destruere. Ideóque Doctor vtrumque hoc remedium adhibendum docet; primum, vt se commendet patiens maleficium Orationibus Sanctorum; secundum si sciat, signum destruat.

11 *Comparatio, & cõuenientia vtriusque impedimenti.*

f *De istis duobus impedimentis*, &c. Comparat impotentiam naturalem, & casualem ad se inuicem, vt conueniunt, quantùm ad irritationem matrimonij contracti, scilicet rati, & contrahendi. Quoad naturale, id *suprà* probatum est. Quoad casuale, patet ex iisdem fundamentis, quibus probatur impotentiam naturalem irritare matrimonium contractum, & contrahendum, *33.quæst.1.& cap.finali, de frigidis & maleficiatis*, & rationibus allatis; quacumque enim ratione reddatur quis impotens, perinde est, quantùm ad destruendum finem matrimonij, & inhabilitandum ad contractum, impedimentum hoc non ideò irritat, quia ab hac, vel illa causa prouenit, sed quia positus in *esse* obstat fini, ad quem est matrimonium ex natura sua ordinatum. Hanc conclusionem tenent communiter Theologi *in hac distinctione*, & Summistæ *verb. Impedimentum*, & *verb. Matrimonium*, & Canonistæ in præfatos textus.

Cõtraria sententia. Contrarium docet Almainus *in hac dist.quæst. vnica in fine*, & Glossa *in cap.Ex literis*, &c.*de frigidis & maleficiatis*, &c. & *33.q.1.& cap. Fraternitatis*, &c. *de frigid.& maleficiat.* Innocentius *in c.Laudabilem, eodem.*

Fundamenta eius. Ducuntur ex eo, quòd putent impedimentum hoc non esse perpetuum, quia auferri potest per ipsum maleficij authorem. Deinde, quia in potestate dæmonis non est contractus, aut valor, aut nullitas.

Impugnatur. Sed falsum supponunt, quia Ecclesia *in cap. finali citato*, constituit tempus triennij ad experientiam, si maleficium sit temporale, aut perpetuum, & si non tollatur toto illo tempore, censetur perpetuum. Item, perpetuum est, si nõ possit tolli modo licito, vt communiter Doctores; & si non possit tolli, nisi per miraculum, vt quando impedimentũ ex maleficio sit tale, vt neque ipse dæmon illud destruere possit, vt si induxit impotentiam per causas naturales, destruẽdo aliquod membrũ, quod ad vsum matrimonij requiritur.

Impedimentũ casuale perpetuum ex causis.

Item, vt aliqui etiam tenent, si nullus sciat impedimenti signum præter sortilegum; qui etiam occultus est, aut si mortuus est, quia perinde est hoc, ac amittere facultatem destruendi maleficij. Ratio prioris sententiæ non subsistit, quia falsum supponit: neque etiam secunda ratio probat, quia licèt valorem contractui, aut nullitatem non tribuat dæmon: tamen potest causare impedimentum perpetuum, quo posito contractus sit nullus ex ipsa lege matrimonij. Ex his sequitur, si impedimentum hoc, siue à natura, siue ex præstigiis sit tantùm temporale, matrimonium fieri validum.

Tẽporarium non irritat.

12 *Secunda conclusio. Impedimentũ respectiuè irritare.*

Secunda conclusio Doctoris in prædicta litera est, non solùm matrimonium annullari, si impotentia hoc, vel illo modo sit vniuersalis, & perpetua, respectu omnium, vt potest esse; sed etiam respectiuè ad determinatam personam, si sit quis impotens, quamuis respectu aliarum sit potens. Quantùm ad impotentiam respectiuam naturalem, similiter dicendum est, illam dici talem, cui per artem, aut naturam subueniri non possit, sicut Doctor *suprà* dicit de impotentia absolutè. Casus autem huius impotentiæ respectiuæ duo proponuntur, nempe arctitudo ex parte fœminæ, ita respectu contrahentis vt nequeat separari, aut cum ea consummari matrimonium: & alius casus est, quando quis sit impotens ad virginem cognoscendam, qui tamen est potens ad cognoscendum corruptam.

Sententia negans impedimẽtum respectiuè irritare.

Conclusio prædicta de impedimento respectiuo non ab omnibus conceditur: aliqui enim Doctores negant dari impedimentum perpetuum, nisi sit respectiuè ad omnes personas. D.Thom.*in hac dist.art.2.ad 5.* D.Bonauentura *art.2.q.2.* Summa Astensis *2.p.lib.8.tit.29.* Turrecremata *33.q.1.in Summ.art.1.* Syluester *verb. Matrimonium, 6.q.1.* Viguerius *Institut.c.16.impedimento 9.* Alij verò magis in terminis eam tenent; vt Innocentius iam citatus. Tabiena *verb. Impedimentum, impediment.12.quæst.5.* Armilla *verb. Matrimonium.* Sotus *in hac dist.q.vnic. art.2.concl.6.* Petrus Ledesma *de matrim.dub.48.*

13 *Conclusio ab aliis sustinetur.*

Conclusio tamen Doctoris est communis aliorum; quam tenent eius discipuli: Bassolis *hic, q.vnic.* Orbellis, Vorillon, Nicolaus de Nisa *in 4. tract.6, de matrimon.p.3.q.6.* Richardus *hic art.2. quæst.2.* Paludanus *q.2.art.2.concluf.2.& 3.* Durandus *q.2.* Supplementum Gabrielis *quæst.vnic. art.2. corollario 3.* Maior *q.1.* Carthusianus *q.2.* Valentia *4.p.disp.10.q.5.punctο 4.* D.Antoninus *3.part. tit.16.* Henriquez *lib.12. de matrimonio, c.7.* Glossa *in cap.Fraternitatis*: & alij plures, quos sequitur Sanchez *lib.7. de matrimon. disp.93.q.1.*

Probatur. Probatur, *33.quæst.1.cap.fin.* conceditur impotenti per maleficium ad aliud transeat, dissoluto priori matrimonio: ergo admittit matrimonium per impotentiam respectiuam dissolui, & consequenter hanc posse esse impedimentum perpetuum respectu eius; quamuis non sit respectu illorum. Item *cap.Fraternitatis*, &c. *de frigidis, & maleficiatis*, &c. quod est fundamentum prioris opinionis, non decidit arctam separatam à prioti viro esse restituẽdam, nisi ex suppositione, quòd ei erat apta, sicut fuit posteriori viro. *Cùm pateat*, inquit, *ex post facto, quòd illa cognoscibilis erat illi, cuius simili commiscetur*, &c. Ergo à contrario sensu, si non erat cognoscibilis, matrimonium cum priori erat nullum, non subsistente causa, ob quam restitui deberet. Deinde, in fine illius capituli, casus illi, qui non resoluuntur ob difficile iudicium, quod pendet à futuro euentu, hoc ipsum declarant, vt quando virgo nubens alicui sit ipsi arcta, vt ab eo cognosci non posset, tamen separata, & alteri nubens, cui arcta non est, an debeat restitui primo, cui fit apta ex frequenti vsu secundi matrimonij: *De talibus autem*, inquit, *non est facile iudicandum, cùm finale*, &c. *iudicium pẽdeat ex futuro*, &c. Sed si in priori parte decideretur vniuersaliter, cognitam in secundo matrimonio esse idoneam primo marito, & restituendam; idem esset iudicium in vtroque casu: ergo decisio prioris innititur præsumptioni, qua iudicatur mulier cognita à secundo viro simili, esse idoneam primo; quando in re ipsa per impotentiam non sit idonea, eliditur præsumptio, ac proinde supponitur matrimonium fuisse nullum cum priori, & vniuersaliter quando impotentia per naturam, & artem superari

non poſſit annullare matrimoniũ, etiam reſpectiuè ad perſonam, ad quam eſt impotentia. Item *cap. Literæ veſtræ, eodem.* decernitur ſeparatio matrimonij in ſimili caſu, quando vir allegabat potentiam ad alias, quàmuis non potuit conſummare matrimonium cum ſua vxore, cum qua per octo annos cohabitauit.

14 Deinde, rationes ſuperiùs factæ à Doctore idem probant, quia requiritur potentia ad vſum matrimonij inter contrahentes, vt poſſint ſe mutuò obligare ad debitum: ergo illa deficiente vniuerſaliter, ſi inducit impedimentum, ita etiam in hoc particulari contractu cum determinata perſona, ſi impotentia ſupponitur, cui nequit natura, aut parte remediũ adhiberi, etiam dirimit matrimonium, & inducit impoſſibilitatem obligationis ad debitum reſpectiuè ad illam perſonam; ex quo facilis eſt reſponſio ad fundamenta prioris ſententiæ.

Obiectio. Soluitur. Obiicitur *cap. Fraternitatis.* ſed patet reſponſio ex dictis, quia ibi non deciditur reſtituenda vxor priori viro, quæ cognita eſt per ſecundum, niſi quando vterque reſpectu eius eſt ſimilis. Patet hoc ex cauſa præſuppoſita ipſius deciſionis: *Nos tamen perſpicaciter attendentes quòd impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter diuinum miraculum per opus humanum abſque corporali periculo potuit remoueri*, &c. Supponit ergo deciſio illud impedimentum non fuiſſe perpetuum reſpectu prioris viri, & huic præſumptioni innitens decernit reſtituendam eſſe priori, & ex alia parte, ſi experientia conſtat oppoſitum, & cauſa ſubſit naturalis impedimenti, in quam facilè reduci poteſt, aut maleficij, oppoſitum iudicandum cenſet. Poterat hæc cauſa ſubeſſe, vt communiter tradunt Doctores, & Summiſtæ, reſpectiuè ad vnam, & non ad aliam: de qua vide Sanchez *loco citato*, qui illam exponit cum aliis. Quando ergo cauſa deprehendi poteſt, cur priori non ſit apta, & differentia inter ipſum, & ſecundum reſpectiuè ad mulierem arctam, quæ arte medicinæ ſuperari nequit ſine periculo vitæ, tunc præſumptio Iuris innitens facto poſteriori eliditur. Quando autem non deprehenditur talis differentia, ſtandum erit præſumptioni Iuris, & præſumitur fraus, vbi nulla cauſa differentiæ notabilis, aut ſufficiens oritur, ex qua manifeſtè impotentia colligatur.

Impedimentum quod arte ſuperatur, ſine periculo non eſt perpetuum. Ex his ſequitur illud impedimentum iudicio medicorum, quod eſt medicabile ſine periculo, non dirimere matrimonium; quod enim per artem ſine notabili periculo acquiri poteſt, cenſetur eſſe in poteſtate noſtra.

15 *Exceptio.* Quid ſi non poſſit eſſe præſtò, qui impedimento mederetur, & ſi eſt abſens, non poſſit adiri, neque vllo modo exſpectatur eius copia, vel non poſſit haberi ſine maximis ſumptibus, quibus non ſunt pares coniuges, neque aliquod medium ſuppetat tollendi impedimenti?

Reſpõdetur ſimpliciter in eo caſu, & circumſtantiis reddi impedimentũ perpetuum, & æquialere maleficio, quod præſumitur perpetuum, quia ſic impedimentum non eſt in poteſtate coniugum per ſe, aut alios, ac proinde redditur hìc & nunc perpetuum reſpectiuè ad ipſos, quo fiunt inhabiles ad matrimonij vſum & finem.

16 *Caſus.* Sed quid dicendum de illo periculo, ſi, verbi gratia, requiratur inciſio fœminæ arctæ, cum probabili periculo infirmitatis grauis, quamuis non mortis. Vel an requiratur periculum mortis, vt cenſeatur impedimentum eſſe temporale, & matrimonium valere.

Reſpõſio aliorum. Reſpondetur à quibuſdam requiri periculum probabile mortis, vt impedimentum dicatur perpetuum, & ei per medicinam ſubueniri non poſſe. Hanc vt probabiliorem docet Sanchez, quia in capitulo illo *Fraternitatis*, quod primo loco additur ſine periculo corporali, ſi impedimentum eſt medicabile, in ſecundo loco explicatur per periculum mortis.

Reſolutio. Reſpondeo tamen infirmitatem grauem, & periculum eius ſufficere, vt iudicetur impedimentum perpetuum. Ita Paludanus, Richardus, Maior, & plures alij; quia periculum grauis infirmitatis eſt morale periculum mortis. Et ſic intelligitur in illo capitulo ſynonymè vtrumque. Iſta enim non eſt grauis infirmitas, quæ non inducit periculum morale mortis. Et probatur ratione ex aliàs dictis: quia infirmitas grauis ſoluit obligationem reddendi debiti inter coniugatos, vt *ſuprà* viſum eſt, *diſt. 32. quæſt. vnic.* ergo etiam impotentia, cui nequit ſubueniri ſine periculo grauis morbi, impedit contractum ne poſſit fieri tranſlatio corporum cum obligatione debiti, & ſimpliciter impoſſibilitat ad hoc. Et puto in re ipſa non eſſe diſcrimen inter præmiſſas ſententias. Vnde impotentia, cui nequit ſubueniri ſine mortis periculo, aut grauis infirmitatis; quod idem eſt, facit matrimonium ab initio nullum, neque perſonæ tenentur tale periculum ſubire.

17 Quoad ſecundum caſum communior ſententia eſt, ſi vir ſit potens ad conſummandum matrimonium cum corrupta, validè contrahere cum virgine, quia ſine periculo vitæ ſubueniri poteſt eius arctitudini. Ita D. Thomas, Albertus Magnus, & alij, *in hac diſtinctione*, & teneri virginem hanc pati medicinam. Quod limitat noſter Angles, & benè, ſi certum ſit virum eſſe potentem ad corruptam; alioquin non teneri cum iactura virginitatis admittere medicinam. Alij etiam id negant, quia defloratio per artem infert graue nocumentum.

18 *Differentia inter vtrumque impedimentum.* g *Sed poſt diuortium eſt duplex differentia*, &c. Statuit differentiã inter vtrumque impedimentum quoad diuortium, quod facto diuortio inter maleficiatum, & vxorem non ſubſit reſtitutioni in integrum. Non ſic eſt de impotente viro, quia ſi poſt diuortium contrahat cum alia, & eam cognoſcat carnaliter, cogetur redire ad priorem, quia præſumitur de valore matrimonij, & ſententia lata ex præſumptione impedimenti, per poſterius factum eliditur. Hìc loquitur Doctor in caſu, quo allegatur impotentia perpetua, & vniuerſalis; nam ſi aliam cognouit poſteà carnaliter, ſignum eſt non fuiſſe impotentem virum, ac proinde ſententiam innixam fuiſſe falſæ præſumptioni. Non loquitur autem de impotentia reſpectiua proueniente impedimento ex parte mulieris, quia arcta eſt, & priori non apta: huius enim cauſa impedimenti in re ſubſiſtit, & deprehendi poteſt. Impedimentuum perpetuum, & vniuerſale, de quo loquitur Doctor, dicens eidem expedire, vt ingrediatur Religionem, deprehenditur non eſſe benè, aut veraciter alligatum, ſi aliam ducens eam cognoſcit carnaliter. Vnde ſuperiùs decidit caſum, quo impedimentum reſpectiuè ad vnam perſonam, maximè in muliere irritat

Declaratur.

contra

Impedimentum ex frigiditate allegatum inhabilitat ad matrimonium.

contractum matrimonium; sed eo ipso, quo quis, vt frigidus, separatur ob impotentiam vniuersalem, non permittitur ampliùs contrahere, quia inhabilitas eius per sententiam est notoria, & declarata. Quòd si contrahat, præsumitur de fraude, neque matrimonium tenet, sed ex vi prioris sententiæ separatur. Quòd si interim appareat copulam habuisse, restituitur primum matrimonium, vt communis sententia; & ratio tenet, quia eliditur præsumptio, & allegatio, cui sententia separationis adhæret, & deprehenditur fraus. Idem ex simili ratione dicendum, si maleficiatus cognoscat post separationem vxorem, respectu cuius fuit maleficiatus, quia tunc intelligitur non fuisse perpetuum, & sententia separationis matrimonialis non transit in rem iudicatam.

19 h *Sed quomodo innotescit*, &c. Hîc primò assignat Doctor inquisitionem, quam Ecclesia adhibet in dignoscendo impedimento, & spatium probationis triennij, & testimonia iurata, quæ patent ex textu, quem allegat. Quomodo autem dignosci possit impotentia naturalis, & casualis.

Differentia in naturalem, & casualē, quomodo discernenda.

Respondet difficile esse nisi inspectione corporis, vt si aliquod instrumentum necessarium desit, vel ex complexione iudicio Medicorum, si signa appareant frigiditatis in viro. Quòd si nullum signum naturalis impotētiæ deprehendatur, & nihilominùs maneat impedimentum,

Si non deprehenditur causa, præsumitur casuale.

dicit præsumi esse ex maleficio: quia deficiente causa naturali impedimenti, vt præsumptio ritè fundetur, & secundùm prudentiam debet referri ad causam extrinsecam, & accidentalem. Discrimen inter vtramque impotentiam, & quomodo possit ex signis iudicari, vide apud Sanchez *lib.7.disput.94.num.12.*

20 Circa illud, quod dicit ex defectu instrumentorum oriri impotentiam perpetuam, *quæres de matrimonio eunuchorū, qui ita complete sunt exfecti?*

Dubium de matrimonio eunuchorum.

Aliqui docent eos posse contrahere, & etiam generare. Alij docent eos posse aliquale semen emittere, licèt ineptum generationi, quod sufficit ad finem secundarium matrimonij, & consequenter valorem, cùm validè contrahatur inter steriles. Tres species eunuchorum assignat Paulus *lib.6.* & videtur comprehendisse Moyses, *Deuteron.23.* de quibus videri possunt expositores. Id supponitur eos non esse potentes, aut habiles ad matrimonium; quæ est communior sententia Theologorum, & Iurisprudentium. Sed rem extra dubium posuit Constitutio Sixti V. qui declarauit matrimonia ab illis contracta esse inualida, sicut impotētiam esse perpetuā.

Tres speciēs eunuchorum.

Matrimonia eorum inualida declarauit Sixtus V.

21 i *Ad argumenta. Ad primum*, &c. Respondet Doctor, quòd aliud est de contrahente cum animo ingrediēdi Religionem, aliud de impotente: quia ille, licèt non permutet corpus cum obligatione ad reddendum debitum, si petatur pro tempore determinato, quod ipsi conceditur ad deliberandum, neque teneatur sibi præiudicare; tamē tenetur pro aliquo tēpore indeterminato, in casu, quo non profiteatur; at impotens nequit pro vllo tēpore se ipsum obligare, respectu impossibilis, cuius habet impedimentū perpetuum.

Ad argumenta.

Ad primum.

22 k *Ad secundum*, &c. Hoc argumentum petit, An inter senes possit celebrari matrimonium?

Ad secūdum.

Respondet affirmatiuè, nisi adeò sit senex impotens, vt non possit consummare matrimonium; tunc dicit non eum contrahere, quia habet impedimentum, quod Iure naturali obstat contractui. Hæc est communis sententia, quam pluribus allegatis sequitur Sanchez *disp.92.n.14.* Addit præterea Doctor, *licèt aliqua possit consentire in eum ad cohabitandū, sicut frater & soror, & ita fortè multa magis desponsant diuitias, quàm personas.*

Ad tertium, patet ex dictis, & ex litera. *Ad tertium.*

Occasione verborum quæ in responsione ad secundum iam scripsimus.

Quæritur vtrùm matrimonium quoad contractum possit esse verum inter senes modo dicto impotentes, aut alios?

IN hac quæstione variæ sunt sententiæ Doctorum. Prima negat illud matrimonium esse, aut personas esse habiles ad ineundum matrimonium. Pro hac sententia plures allegat Sanchez *lib.7.de matrim.disp.97.* inter quos primum enumerat nostrum Doctorem, *in responsione ad 2.* Secunda sententia affirmat cum Magistro *in hac dist. cap.1.* quem sequitur S. Thomas, & plures alij; nec immeritò pro hac sententia citari potest Doctor ex postremis verbis, in quibus dicit idem quod Magister, & Iura, & vsus Ecclesiæ Romanæ fert. *cap. Consultationi, de frigidis, & maleficiatis*, &c. Aduertendum est matrimonium duobus modis contrahi posse, vel cū animo continendi, & abstinendi à copula, vel vt implicitè, & regulariter importat obligationem ad copulam, quæ ex vi contractus regulariter intenditur. 23 *Varia sententie.*

Aduertendum secundò, contractum iniri posse cum ignorantia impotentiæ alterius, vel vtriusque coniugis, vel cum scientia illius impotentiæ. His positis,

Sit prima conclusio: cum ignorantia impedimenti, & non concepto animo consummandi ex vtraque parte matrimonium est nullum. Hæc probatur, quia Ecclesia noto impedimento pronunciat separationem, & declarat nullitatem contractus in fauorem reclamantis. 24 *Prima conclusio.* *Si resciatur impedimentū irritat.*

Secundò, quia contractus bona fide celebratus, & cum debita solemnitate, intenditur vt inducit omnem effectum sibi connaturalem, & obligationem, quæ ex prima sui institutione eidem competit; sed matrimonium ex fine principali, & minùs principali, hoc est, vt institutum est ad officium naturæ, & remedium infirmitatis, est permutatio corporum cum obligatione ad copulam: ergo sub hac intentione celebratum requirit materiam non impeditam, & capacem illius obligationis, quæ ab intrinseco competit matrimonio, regulariter. Et conclusio patet ex dictis in corpore quæstionis præmissæ, & de impedimento erroris. *Matrimonij naturalis effectus.*

Secunda conclusio: matrimonium initum ex communi consensu continendi, est validum, vt patet in iis, quæ aliàs diximus *suprà* de matrimonio Virginis *dist.30. quæst.1. & 2.* 25

Tertia conclusio: inter impotentes probabiliùs iudico non posse celebrari matrimonij contractum etiam scita impotentia. Probatur hæc conclusio ex prima institutione matrimonij, quia non possunt duo esse in carne vna (quod superiùs diximus intelligi etiam de matrimonio rato, & non solùm consummato) sed vbi est 26 *Inter impotētes non posse iniri matrimonium.* *Non sunt duo in vna carne.*

impotentia nota, non poteſt fieri tranſlatio corporum, vt ex fine huius contractus, & inſtitutione requiritur: ergo neque validè celebrari contractus. Probatur minor, contractus nequit celebrari, vt abſtrahitur à ſuo fine in actu, & habitu, quamuis poſſit celebrari, vt abſtrahitur à ſuo fine in actu; poteſt enim acquiri dominium rei, cuius finis eſt certus vſus, & commoditas, quamuis Dominus ea non vtatur ad talem finem: tamen requiritur vt ſit apta ad finem, aliàs non eſſet materia permutabilis per contractum, cuius nullus poſſet eſſe vſus, neque conſequenter diſpoſitio, aut dominium; ſed inter impotentes nequit ſaluari vſus dominij corporum, quoad actum, aut habitum: ergo per contractum matrimonij nequit acquiri ipſis ius in corpora mutua, neque conſequenter dominium, aut obligatio nata eſſe ex contractu, cuius non ſunt capaces, & ideò non fiunt vna caro.

Cõtractus includit ordinẽ ad finem.

Hunc finẽ neque in actu, aut habitu attingũt impotentes.

Confirmatio. Requiruntur ad cõtractum materia, & perſonarũ capacitas.

Confirmatur, in materia iuſtitiæ commutatiuæ requiritur aliqua res ſubiecta, capax permutationis, & perſonæ capaces obligationis, & iuris acquirendi, alioquin contractus celebratus eſt inanis, & verbalis tantùm, & fictus; ſed in propoſito res, quæ permutatur, ſunt corpora coniugum, & contrahentes ſunt ipſi coniuges: ergo ſuppoſito impedimento in re ipſa ad hanc permutationem matrimonij in ſpecie, & incapacite ex parte perſonarum contractus fit nullus, quia nequit ſeruari medium requiſitum; perſonæ ſunt incapaces contractus, vel abſolutè, ſi vtraque eſt impotens, aut reſpectiuè, ſi altera tantùm, & hoc Iure naturali diuino, & ſecundùm inſtitutionem ſpecialem contractus, & materia circa quam ipſius contractus eſt incapax permutationis eodem Iure: ergo contractus eſt ipſo Iure nullus. Patet hæc conſequentia, quia quando materia eſt interdicta; vel inhabilitantur perſonæ ad matrimonium Iure Eccleſiaſtico, contractus initus eſt irritus; ſed Ius diuinum & naturale non minùs inducit ſimilem effectum: ergo, &c.

27

Euaſio.

Dices naſci bonum fidei, & vnionem animorum, & mutui obſequij.

Impugnatur.

Contrà, nequit bonum fidei innaſci, ſi vtraque perſona eſt impotens, quia obligatio ex iuſtitia, & lege aliqua ſupponit materiam liberam, cuius oppoſitum eſt in poteſtate obligati, aliàs nullam vim legis haberet, aut regulæ faciendorum, reſpectiuè ad neceſſaria, in quibus nulla eſt indifferentia, aut capacitas obliquitatis, neque etiam innaſcitur bonum fidei, niſi ex completo contractu circa permutationem rei capacis.

Lex eſt de materia libera, & non neceſſaria.

Euaſio.

Si dicas alterum coniugum eſſe tantùm impotentem, & naſci bonum fidei ex parte alterius.

Impugnatur. Non poſſe habere bonum fidei.

Contrà, quia non innaſcitur bonum fidei, niſi vbi ſeruata eſt æqualitas in permutatione: ſed hîc nequit eſſe talis æqualitas, quia corpus impotentis nequit permutari, cùm ſit incapax: ergo ex contractu non ſequitur bonum fidei ex parte impotentis ipſum obligans coniugi, quæ non patitur impedimentum, quia contractus non eſſet æqualis, neque obligatio hæc ex parte vnius poteſt ſaluari, niſi ex parte alterius ſaluetur: quia innaſcitur ex permutatione, vt ſeruat medium iuſtitiæ commutatiuæ ſecundùm rectam rationem. Vnde nullus Patrum, aut Doctorum (excepto vno) in matrimonio Virginis cum Ioſepho recurrit ad hunc modum commutationis; & meritò, quia contractus eam non permittit. Quod dicitur de vnione animorum; inter fratrem & ſororem poteſt eſſe talis vnio, & mutua obſequia, quamuis nequeat eſſe matrimonium, ſicut & inter patrem, & filiam, non eſt tamen maritalis: quia maritalis eſt illa, quæ ex natura contractus per iuſtitiam commutatiuam in corporum permutatione conſiſtit, in qua fundatur ipſa ſocietas inter maritum & vxorem: ergo vbi nequit ſaluari ipſa permutatio, per quam acquiritur indiuidua ſocietas per iuſtitiam commutantem, non ſaluatur etiam vnio animorum maritalis, atque obligatio nata eſſe ex ſocietatis huius titulo, ſed alia diuerſo titulo fundata; ſicut eſt amicitiæ, aut ſocietatis in bonis. Vnde ſicut variatur titulus, ita etiam ius, ſeu obligatio fundata in titulo, & ſicut acquirens aliquid titulo donationis, nequit illud poſſidere titulo emptionis; ita etiam neque mutuus amor, & obſequia poteſt acquiri titulo matrimonij veri & validi, inter impotentes, inter quos ille contractus eſt impoſſibilis.

Vnio animorum.

Naſcitur ex contractu valido.

Variato titulo variatur ius.

28

Secunda probatio. Non eſſe contractũ ex fine continentiæ.

Secundò, nequit hic contractus inter tales iniri cum animo ſeruandi continentiam: ergo nequit intelligi verum matrimoniũ. Patet conſequentia, quia in hoc ſolo poteſt iuſtificari contractus, quatenus ad finem altiorem ordinatus valeat. Probatur conſequentia, quia continentia, vt poſſit iuſtificare contractum, debet eſſe circuſtantia honeſta, & liberè adiecta, & poſſe induci per votum; ſed nihil horum competit impotenti, qui ex natura impoſſibilitatur ad incontinentiam, & cui neceſſaria eſt ipſa continentia ob impedimentum, maximè ſi eſt abſolutè frigidus, neque continentia eius eſt materiæ voti: quia debet eſſe de maiori bono, & indifferenti, non de neceſſario.

Euaſio.

Dices impotentem validè vouere Religionem, cuius votum ſubſtantiale eſt caſtitas: ergo etiam vouere caſtitatem extra Religonem, & in connubio.

29

Impugnatur.

Contrà: validè Religionem vouet, quia alia vota continet paupertatis, & obedientiæ, & reliquarum obſeruationum, & illa etiam media, quæ ad finem continentiæ ordinantur, vt ſunt mortificationes carnis: ſed ſi ſtatus Religionis conſiſteret præcisè in ſolo voto continentiæ, dicerem votum eſſe nullum: quia eſt de materia neceſſaria, quamuis poſſet etiam vouere mortificationem carnis, quæ ex natura ſua poteſt eſſe medium ſeruandi continentiam in eo, qui diſpendium eius incurrere poteſt; in impotente autem abſolutè & ſimpliciter, qui impedimentum carnis internè, aut externè non patitur, & qui nullis ſtimulis ſubiacet, illa opera erunt ex obiecto bona, quatenus temperantia à licitis ob finem temperantiæ, non tamen caſtitatis, quia hæc non eſt ipſi libera.

30

Impotens non validè vouet continentiam thori.

Quando impotens ad matrimonium habet ſtimulos incontinentiæ, poteſt vouere continentiam: tamen non poteſt vouere continentiam ea ratione, qua impotens eſt, & qua continentia eſt ipſi neceſſaria reſpectiuè ad mulierem, loquendo de continentia thori; quia hæc ipſi eſt neceſſaria: ergo nequit matrimonium ex hac continentia fieri ei honeſtum, & voluntarium.

Probatur

Probatur consequentia, quia in ordine ad copulam est naturaliter impeditus; in ordine verò ad continentiam à tactibus,& aliis huiusmodi, quæ in matrimonio permittuntur, aut tolerantur in ordine ad finem eius matrimonium non est medium proportionatum, aut cohabitatio: nequit enim licitè iis vti; quia ex incapacitate, aut impotentia ad finem præscinditur ratio,vnde eiusmodi fierent ei licita,quia præscinditur finis,ex quo honestantur.

Indulgentia fundata in contractu.

Deinde, quia matrimonium in ordine ad finem intrinsecum initum facit illa tolerabilia, aut venialia, & ex communi sensu Doctorum non sunt licita inter impotentes, quando iam de impotentia constat;neque sumendum est experimentum, vt permittitur, quando est dubia; quia tunc licent, & iustificantur per contractum, vt in ordine ad finem suum intrinsecum est initum primò, donec constet de impedimento: quando verò constat de impotentia, ex qua sequitur separatio,tollitur bona fides, ex qua licuerunt. Hæc autem continentia à tactibus non iustificat matrimonium, sed continentia ab vsu matrimonij, vt supponit obligationem debiti, & possibilitatem eius: sic enim, & non aliter, potest esse circumstantia matrimonij, & ex eo titulo tantùm frustrari debitum, vinculo tamen manente.

31 *Causa inhabilitatis aliquorũ ad matrimonium.*

Tertiò, incapacitas ad matrimonium inter patrem & filiam, inter fratrem & sororem in Religioso professo, & in sacris Ordinibus existente, prouenit ex eo quòd matrimonium est contractus in ordine ad finem designatum, ex quo innascitur obligatio ad copulam: sed data priori sententia potest esse matrimonium illud spirituale inter hos validum, & iniri, quod Ecclesia non permittit, neque admittit, quia inhabiles sunt: ergo interpretatur matrimonium non posse iniri sine permutatione corporum in ordine ad finem generationis; aut vt est remedium infirmitatis. Probatur antecedens cum consequentia, quia inhabilitas horum siue Iure naturæ, siue Ecclesiastico ad matrimonium, respicit dumtaxat matrimonium ratione finis intrinseci, & obligationis in ordine ad copulam: caro enim patris est caro filiæ; frater & soror descendunt immediatè ab eodem,& communicant inter se in tertio: Sacerdos altari, & Ecclesiæ,Religiosus Religioni coniunguntur,& commixtio maritalis est ipsis prohibita, vel quia contra naturam est, vel contra obligationem matrimonij spiritualis. Sed aliud matrimonium spirituale, si iniri potest, his non repugnat, neque ad illud inhabilitantur: ergo posset saluari matrimonium hoc inter ipsos in ordine ad continentiam, & mutua obsequia; quia tunc pater acquireret maius ius in filiam, quàm habuit ratione potestatis paternæ, quia Iura matrimonij sunt alterius tituli, & rationis, propter quæ *relinquit homo patrem suum, & matrem suam, & adhæret vxori suæ*; & similiter filia patrem, & matrem,vt adhæreat marito suo. Et similiter de aliis dicendum est, verbi gratia, de Religioso;neque refert quòd Religioni obligatus non posset vacare vxori, quia etiam serui similiter patronis subsunt, quoad vsum ipsorum ex titulo seruitutis; tamen validè contrahunt matrimonium, etiam carnale matrimonium cognita eorum conditione. Ideò ergo hi simpliciter nequeunt contrahere matrimonium,

Interpretatio Ecclesiæ circa finem matrimonij.

quia contractus inducit ex natura sua obligationem, cuius sunt incapaces; sed non minùs est incapax huius obligationis impotens: ergo perinde incapax matrimonij, ex quocumque fine.

Dices, quando persona inhabilitatur à Iure, non esse capacem matrimonij.

32 *Responsio.*

Contrà: Impotens Iure naturali inhabilitatur, & ideò Ecclesia declarat matrimonium eius esse irritum: quod autem non inhabilitatur ad contrahendum ab Ecclesia ideò est; tum quòd matrimonium inire nequeat Iure naturæ validè, neque Ecclesiæ frustrà aliam inhabilitatem adiecit: tum quia impedimentum hoc, vt plurimum, est ignotum; quando autem notum est Ecclesiæ esse inhabilem, non permittit inire matrimonium; vnde qui declaratur inhabilis, prohibetur deinceps coniungi, vt patet etiam ex constitutione Sixti V. quoad eunuchos.

Impugnatio.

Quartò, matrimonium hoc,vt sit verum,debet esse contractus perpetuus ex natura sua, & inducere impedimentum coniunctionis matrimonialis, cum altero; sed contrahens cum impotente, sciens etiam eius impotentiam, si contrahat per verba de præsenti cum alio, & consummet secundum matrimonium, soluitur prius, & Ecclesia probata impotentia alterius, ferret sententiam pro secundo matrimonio: ergo primum non potest dici verè matrimonium, quod solubile est. Confirmatur matrimonium ratum, si ineatur, non potest solui per matrimonium subsequens consummatum; quia illud natura sua est insolubile, nisi alter coniugum ingrediatur Religionem,aut interueniat dispensatio Pontificis;sed matrimonium, quod ex fine suo est perfectius, & cui cedit matrimonium ratum, quando quis Religionem capessit, debet fortiùs tenere ex vi contractus, si est verum matrimonium,quàm matrimonium ratum: ergo non deberet cedere matrimonio subsequente consummato; quod est falsum, & praxi contrarium; quotiescumque enim pœniteret facti coniugem capacem matrimonij, exaudiretur ab Ecclesia, & factum approbaret matrimonium secundum cum dissolutione prioris.

Quarta ratio. Insolubile matrimonium.

Reclamans auditur.

Confirmatio. Ratum non soluitur per aliud cõsummatum.

Quintò: *cap. Consultationi,*&c. *de frigidis, & maleficiatis*, vbi Lucius III. agit de eo, qui scienter contraxit cum arcta, dicit matrimonium quidem esse nullum, & quas tanquã vxores habere non possunt,habeant vt sorores:ergo si non possunt esse vxores, nec matrimonium constare potest, ex quo titulus vxoris, & appellatio innascitur: appellatio autem diuersa sororis aliud genus societatis indicat, & non coniugalis: & idem habetur *cap. Laudabilem*, &c. *eodem titulo.*

33 *Quinta ratio.*

Diuersa appellatio diuersam indicat societatẽ.

Contrariam sententiam acriter defendit Pater Basilius Ponce in suo libro *de impedimentis matrimonij*, qui etiam se remittit ad disputationes Scholasticas de hoc,quas ego non vidi. Interim *in hoc libro*, quæ obiicit, diluemus.

Pater Basilius Legionẽsis tenet contrariam sententiam.

Obiicit primò.Primùm Magistrũ,& D.Thomam,quos alij in eandem sententiam adducunt; quantùm ad priorem autem intelligi nequit ad scopum distinctionis præmissæ ab eodem Authore, nempe matrimonium scienter contractum ad finem continentiæ inter impotentes esse validum, modò, vt dixi, scientes impoten-

34 *Obiectio prima.*

tiam ad hunc finem contrahunt. Eſſe verò nullum, ſi contrahant ignorantes, aut fine regulari, ex quo emanat obligatio debiti, ſaltem in habitu, & vinculo. Magiſter dicit frigidos eſſe partim legitimos, partim illegitimos; hoc autem intelligit de iiſdem, vt ignorantes contrahunt, & ſecundùm contractum, vt regulariter eſt ad finem deſtinatum propagationis, quo caſu admittit Baſilius matrimonium eſſe nullum. Verba Magiſtri ſunt: *Media verò ſunt, nec plenè legitima, nec plenè illegitima, per frigiditatem, per conditionem: ſi enim tales coniunguntur per ignorantiam, commanere poſſunt, quibuſdam accedentibus canſis, & eiſdem deficientibus diuidi*, &c. Diuidit perſonas in plenè legitimas, & plenè illegitimas, & medias, quæ nec in vno, nec in altero extremo ſunt; & loquitur de iis, quæ ignoranter coniunguntur; & inter quos eſt inualidum matrimonium, quia ſeparari poteſt, & mulier tranſire ad ſecundas nuptias, vt patet ex verbis Gregorij, quæ citat: quod ergo quibuſdam accedentibus conditionibus commanere poſſe dicit, intelligit non de commanentia, ſicut mariti & vxoris, ſed ſicut fratris & ſororis, in communione obſequij, & bonorum. D. Thomas etiam, quamuis clariùs proponit caſum de contractu inter impotentes ſcienter facto, tamen ab aliis aliter intelligitur, & ſententia eius, quam *ſuprà* expreſſimus de matrimonio Virginis, & Ioſephi, & de voto Virginis ante matrimonium (quod ſecundùm ipſum fuit conditionatum tantùm, & non abſolutum, quia aliàs non liceret ei contrahere matrimonium, quia nempe matrimonium ex natura contractus ordinatur ad copulam) hæc, inquam, ſententia parùm fauet illi, quam ex eo aſſerit præfatus Author.

Explicatur Magiſter.

Diuerſæ qualitates perſonarum.

Explicatur D. Thomas.

35 *Obiectio ſecunda. Auguſtin.*

Obiicit ſecundò D. Auguſtinum de bono coniugali, cap. 1. *Conſequens ergo eſt* (inquit Auguſtinus) *connexio Societatis in filijs, qui vnus honeſtus fructus eſt, non connexionis maris, & fœminæ, ſed concubitus: poterat enim eſſe in vtroque ſexu, etiam ſine tali commixtione, alterius regentis, alterius obſequentis amicabilis quædam, & germana coniunctio*, &c. In quibus aſſeritur proles fructus eſſe concubitus, non coniunctionis; concubitus etiam ſumitur non pro copula, ſed pro contractu in ordine ad copulam, quaſi dicat filios eſſe finem, quem intendit matrimonium in ordine ad copulam: diſtinguit ergo Auguſtinus contractum in eum, qui fit ad copulam animorum, & eum, qui fit ad copulam corporum, in ordine ad filios: & ait poſſe ſtare priorem ſine poſteriori. Item *cap.* 2. relinquens quæſtionem illam incertam, quomodo ſcilicet naſcerentur filij primis parentibus, ſi non commiſcerentur, ſi per alium amplexum, quod poſſibile eſt Deo: tamen certiſſimum eſt apud illum, ſi ita eueniret, matrimonium inter primos parentes verum fore.

36 *Reſponſio.*

Reſpondeo primùm ex ipſo Auguſtino *lib.* 9. *de Geneſi ad literam*, quem librum ſcripſit poſt illum, *de bono coniugali*; vt patet *cap.* 7. *in fine*, vbi allegat librum *de bono coniugali. Vnde ait, quia ſatis diſſeruimus in eo libro, quem nuper edidimus de bono coniugali*, &c. ſcilicet de triplici bono matrimonij, Sacramenti, prolis, & fidei, de quibus in prædicto capite agit, & de gradu perfectionis virginalis, & vidualis, dicit ſe egiſſe *in libro de bono coniugali*, quod verum eſt, *cap.* 19. *& ſequentibus.*

Auguſtin.

Auguſtinus ergo ſuper illa verba Geneſis; *Non eſt bonum hominem eſſe ſolum, faciamus ei adiutorium ſimile ſibi*, &c. reſpondet cap. 3. *Si autem quæratur ad quam rem fieri oportuerit hoc adiutorium, nihil aliud probabiliter occurrit, quàm propter filios procreandos; ſicut adiutorium ſemini terra eſt, vt virgultum ex vtroque naſcatur: hoc enim, & in prima rerum conditione dictum erat, maſculum & fœminam fecit eos, & benedixit eos Deus, dicens: Creſcite & multiplicamini, & replete terram, & dominamini eius. Quæ ratio conditionis, & coniunctionis maſculi & fœminæ, atque benedictio, nec poſt peccatum hominis, pœnámque defecit*, &c. & infrà cap. 4. & 5. *Aut ſi ad hoc adiutorium gignendi filios non eſt facta mulier viro; ad quod ergo adiutorium facta eſt? ſi quia ſimul operarentur terram, nondum erat labor, vt adiumento indigeret; & ſi opus eſſet, melius adiutorium maſculus fieret: hoc & de ſolatio dici poteſt* (ſcilicet cauſa condendi fœminam) *ſi ſolitudinis fortaſſe tædebat.*

Reſpondet, neque ad hoc fuiſſe conditam, 37 *Finis creandi mulierem.*

Quanto enim congruentiùs ad conuiuendum, & colloquendum duo amici pariter quàm vir, & mulier habitarent? quòd ſi oporteret alium inbendo, alium obſequendo pariter viuere, nè contraria voluntates pacem cohabitantium perturbarent: nec ad hoc retinendum ordo defuiſſet, quo prior vnus, alter poſterior, maximè ſi poſterior ex priore crearetur, ſicut fœmina creata eſt. An aliquis dixerit de coſta Deum fœminam tantùm, non etiam maſculum, ſi hoc vellet, facere potuiſſe? quapropter non inuenio ad quod adiutorium facta eſt mulier viro, ſi pariendi cauſa ſubtrahatur. cap. 6. idem declarat, & cap. 7. eandem concluſionem replicat. *Non itaque video*, inquit, *ad quod aliud adiutorium mulier facta ſit viro, ſi gignendi cauſa ſubtrahatur: quæ nihilominus quare ſubtrahatur, ignoro*, &c. Quod probat, quia ideò virginitas nunc commendatur, quia propagatio eſt multiplicata. & *cap.* 8. examinat rationem quare connubium ad effectum prolis aliqui damnant, ſcilicet Manichæi: quia in concubitu eſt concupiſcentia. Reſpondet fieri nunc venialem per matrimonium, & in paradiſo non fore, ac tandem *cap.* 11. concludit cenſurans oppoſitam ſententiam.

Cenſura oppoſitæ ſententiæ.

Factam itaque fœminam, inquit, *de viro, in eo ſexu, in ea forma, & diſtinctione membrorum, qua fœmina nota ſunt, quæ peperit Cain, & Abel, & omnes fratres eorum*, &c. *ex quibus omnes homines naſcerentur, in quibus peperit etiam Seth, per quem ventum eſt ad Abraham, & ad populum Iſraël*, &c. *quiſquis dubitauerit, omnia cogit vitare* (vel vt alia litera) *nutare, quæ credimus longéque à fidelium mentibus repellendus eſt*, &c. Sentit ergo Auguſtinus non eſſe conſonam fidei illam ſententiam, quæ aſſerit coniunctionem viri, & mulieris non eſſe factam, aut ipſam mulierem conditam ad finem ſolius propagationis de facto; quia *nutare*, aut *vitare facit omnia quæ credimus*, de ipſa conditione mulieris, de benedictione matrimonij, & propagatione populi Dei, ſi non ad hunc ſolum finem dicat fœminam in differentia ſexus, & formæ creatam. Alios autem fines, qui attexuntur Societatis, & ordinis, *ſuprà* impugnat. Quæſtionem ipſam ex propoſito hìc tractat, vt patet ex verbis ſequentibus immediatè. *Cùm ergo*, inquit, *quæritur ad quod adiutorium factus ſit ille ſexus viro diligenter, quantùm valeo cuncta cogitanti, non niſi cauſa prolis occurrit, vt per eorum ſtirpem terra impleretur*, &c.

Admittit Pater Baſilius matrimonium in or- 38

dine

dine ad copulam, & generationem esse irritam inter impotentes; habet ex Augustino aliter non posse iniri matrimonium, neque coniunctionem viri, & mulieris, aut huius creationem in differentia illa sexus, & formæ esse, nisi ob eundem finem. Habet ex Matth. *cap.* 19. matrimonium primorum parentum esse idem in ratione contractus cum matrimonio reliquorum, & easdem leges sortiri. Habet idem ex Paulo 1. *ad Corinth.* 7. & *ad Ephes.* 5. qui aliud genus matrimonij non agnouit, nisi illud quo coniuges sunt vna caro, ac proinde viros debere diligere vxores, vt carnem suam, & matrimonium esse illud, ex quo innascitur debitum copulæ; aliud non agnouit Augustinus, quod nullum in actu, aut habitu saltem ordinè diceret ad propagationem.

Alij Patres idem asserũt. Iustinus.

Nec solius Augustini est hæc sententia, sed reliquorum Patrum. Iustinus *in oratione ad Antoninum Pium: Aut vtimur coniugio propter sobolem, aut abstinentes in perpetua abstinentia degimus.*

Irenæus.

Irenæus *lib. contra hæres. cap.* 30. loquens de Saturnino, & Marcione; *Abstinẽtiam à nuptijs annunciauerunt, frustrantes antiquam plasmationem Dei, & obliquo accusantes eum, qui & masculum, & fœminam ad generationem hominum fecit*, &c.

39 Basilius.

Basilius *lib. de virginitate: Tunc legitimum constat esse connubium, & secundùm diuina Iura institutum, cùm non voluptatis affectus legis scita præcesserit, sed adiumenti necessarij, prolisque causa fuerit huiusmodi facta coniunctio*; & infrà: *Quid est autem in Domino nubere? Non autem vt vile mancipium voluptatibus carnis ad concubitum pertrahi: sed indicio, & commodioris vitæ ratione nuptias eligere. Ideò enim matrimonij necessitatem creator in natura constituit*, &c.

Theodoret.

Theodoretus *in epitome diuinorũ Decretorum, cap. de matrimonio. Sufficit autem*, inquit, *vt sexus differentia ad ostendendam causam opificij: eius enim causa formauit mulierem vniuersorum effector; quamobrem etiam adiutricem appellauit: faciemus enim*, inquit, *adiutorium simile sibi, non solùm autem formauit, sed etiam viro coniunxit*, &c. *ipse veluti donum quoddam matrimonio hanc benedictionem obtulit: Crescite & multiplicamini*, &c. Sed vt breuior sim, Patres contra antiquos hæreticos impugnantes, alium finem non prætexunt, præter propagationem, seu officium naturæ, & remedium infirmitatis, de quibus in superioribus latiùs dictum est.

Videãtur veliqui contra hæreticos antiquos.

Explicatur locus Augustini.

Ad prædictum ergo locum Augustini, patet ex dictis eum non velle intendere à matrimonij contractu separare finem propagationis, sed addere etiam societatem, quod omnes admittunt. Et in illis verbis, *Poterat enim in vtroque sexu, sine tali commixtione alterius regentis, alterius obsequentis amicabilis quædã, & germana connexio*, &c. intelligenda sunt de possibili, non autem de facto. De facto autem non ita datum esse hoc adiutorium homini, sed ad finem generationis loco proprio iam citato posteà tractauit. Quæstio subiecta Augustini: *Quomodo scilicet nascatur eis proles in eo statu coniunctionis, quo non fieret ad propagationem*, ostendit clarè eum loqui de coniunctione, quam Deus potuit efficere, non de ea quam de facto effecit. Nam *in lib. 9. de Genesi ad literam* negat expressè ob finem amicabilis Societatis conditam, & coniunctam esse mulierem, aut ordinis, quo alter regeret, & altera obsecundaret, sed ad finem prolis. Quòd si contrarium hîc dixisset, iam in opere posteriori rem attentiùs perscrutans censeretur retractasse.

Adde vlteriùs in eo casu, non dicere Augustinum fore Societatem coniugalem, sed amicabilem, & germanam, quæ alterius rationis esset à Societate coniugali, qua facti sunt duo in carne vna, & vniuersaliter intelligitur de omni connubio; non quia Eua ex costa Adami ædificata est; sed etiam quia coniuncta est in matrimonium perinde ac aliæ, quæ ex viris non descendunt. 40

Obiectio tertia. Obiicit tertiò, *ex cap.* 3. vbi coniugium esse bonum præmittens, subiungit; *Quod mihi non videtur propter solam filiorum procreationem, sed propter ipsam etiam naturalem in diuerso sexu societatem: alioquin non diceretur coniugium iam in senibus, præsertim si vel amisissent filios, vel minimè genuissent. Nunc verò in bono licèt annoso coniugio, & si marcuit ardor ætatis inter masculum & fœminam, viget tamen ordo charitatis inter maritum, & vxorem*, &c. Ex quibus verbis, & sequentibus, quæ idem significant, colligit præfatus Author duplicem finem matrimonij, quorum alter est prolis, alter verò societatis. Hos etiam fines non modò consideratione, sed re ipsa separari posse, verbi gratia, in senibus: finem verò societatis esse primarium.

41 *Responsio.* *Tria bona matrimonij docet Augustinus.* Respondetur eum torquere Augustinum ad prætensam sententiã magis, quàm assequi mentem eius: nam Augustinus disserit de triplici bono matrimonij, quorum primum dicitur vnio, seu vinculum naturale, seu nexus, vt appellat; Tridentinum *in c. Doctrinali, de matrimon. sess.* 24. vel vt alio nomine appellat Augustinus bonum Sacramenti. Secundum bonum matrimonij asserit esse prolem. Tertium bonum asserit esse remedium concupiscentiæ, vt patet ex discursu eius. De tribus ergo his bonis disserit Augustinus, vt patet ex titulo libri, & eius discursu. In initio verò huius capitis dicit bonum hoc societatis esse insolubile: intendit ergo vinculum: sed matrimonium cõsistit in vinculo ipso; & loquitur præterea de matrimonio, vt etiam ordinatur ad copulam, vt patet ex ratione subiecta, qua probat bonum matrimonij non in sola prole consistere, sed etiam in societate: *Alioquin*, inquit, *non iam diceretur coniugium in senibus, præsertim si vel amisissent filios, vel minimè genuissent*, &c. nempe si essent steriles, intendit matrimonium in ordine ad copulam, contractum in iuuentute, quando illa haberi potuit, & illud perseuerare inter senes, qui amiserunt polem, *in quibus licèt emarcuit ardor libidinis inter masculum & fœminam*; *viget tamen ordo charitatis inter virum & vxorem, quia quanto meliores sunt, tanto maturiùs à commixtione carnis suæ pari consensu se continere cœperunt*, &c. *vt laudis esset primum voluisse quod possint*, &c. possint ergo commisceri, & consequenter supponitur matrimonium eorum dicere ordinem ad copulam: nam aliud matrimonium impotentium, & spirituale ad finem continentiæ contractum; de quo Basilius; sine ordine ad copulam non permittit posse esse ad copulam, quia est contractus alterius rationis, & finis, non cohærentis cum potestate licita ad copulam, vt ipse asserit: ergo de tali matrimonio senum non agit Augustinus, sed de matrimonio dicente ordinem ad copulam, sicut reuera illud apprehendit, in quo fuit proles, licèt amissa, vel potuit esse; & in quo copula est licita; à quo communi consensu absti-

Per societatẽ intelligit vinculum.

Augustinus agit de matrimonio in ordine ad copulam.

nendo,cùm poſſit eſſe vſus eius licitus, acquiritur laus.

42 *Scopus Auguſtini eſt oſtendere inſolubilitatem vinculi.*

Intentum ergo Auguſtini eſt (vt ſingula verba non percurram) oſtendere inſolubilitatem matrimonij, & vinculi, ſiue proles ex eo matrimonio ſuſcipiatur, ſiue non,& in ſenibus,& cadauerinis iam corporibus, in quibus ardor concupiſcentiæ emarcuit, perſeuerare vinculum hoc inſolubile, inſolubilitatémque eius non à prole edita dependere, vt eſt bonum diuerſum matrimonij, quod immediatè ſubiicit,vt videnti apparet; agit enim de matrimonio, vt habet tria illa bona, Sacramenti, fidei,prolis. De matrimonio, inquam, quod ad hæc tria ordinatur; vnde collectio illa præfati Authoris non ſequitur; primò enim non benè dicit Auguſtinum ſeparare bonũ ſocietatis à bono prolis tanquam diuerſos fines, ad quos ſeorſim ſubſiſtere poſſet contractus, quia non dicit, niſi matrimonium non eſſe inſolubile propter ſolam prolem, ſed etiam ſocietatem. Intelligit ergo ex vtroque eſſe inſolubile, ac proinde de eo loquitur, quod ad vtrumque ordinatur. Deinde,non rectè confundit ordinem contractus ad copulam,& prolem, vt finem matrimonij, cum ipſa prole, vt conſequitur tanquam fructus matrimonij: ſic autem loquitur Auguſtinus hîc de prole. Tertiò, non rectè dicit ſocietatem hanc eſſe finem primarium matrimonij ex Auguſtino, quia id non dicit Auguſtinus. Si loquamur autem de ſocietate in vinculo, nequit eſſe finis matrimonij, cùm ſit ipſum matrimonium, vt nunc de eo loquimur. Si loquatur de ſocietate quoad mutuum amorem, & obſequia, non eſt tam finis matrimonij, quàm effectus & obligatio ſequens, quia ſi matrimonium eſt indiuidua vitæ ſocietas inter marem, & fœminam, neceſſariò inducit hunc effectum mutui obſequij in opere,quantùm ad obligationem. Hic effectus non coincidit cum cauſa finali, quæ debet eſſe extrinſeca;ſicut neque finis præcepti dicitur obligatio præcepti. Finis ergo matrimonij non eſt illa ſocietas hoc modo intellecta, ſed proles, & copula, de quibus ſuperiùs egimus *diſt.*30.

Redargutio.

Reijciuntur illationes ex ſententia Auguſtini.

43 *Alia loca Auguſtini obiecta exponũtur.*

Adducit prætereà quædam loca Auguſtini *lib. 23. contra Fauſtum, & lib.1.de nuptijs & concupiſcentia,de matrimonio Virginis,& lib.2.de conſenſu Euangeliſtarum, cap.2.* Sed nihil fauent, quia licèt matrimonium Virginis non dixerit ordinem ad copulam, habuit aliam rationem, quia per media altiora attigit finem prolis, vt ſuo loco diximus;licèt etiam de communi conſenſu, contracto matrimonio aliqui abſtineant à debito, vel anteà etiam contrahunt cum animo, & voto abſtinendi, non inde ſequitur quin contractus inducat obligationem ex natura ſua, & dicat ordinem ad copulam in habitu, licèt actus ſubſequens impediatur in effectu, quia cedunt vtrimque iuri ſuo, quantùm ad petitionem, quæ conditio requiſita eſt,vt redditio fiat, quia vbi nulla petitio, nulla eſt mora, non tamen obligationi. Supponitur autem in eis capacitas ad contractum, vt poſſint eſſe capaces obligationis, quam inducit talis contractus, quod non inuenitur in impotentibus.

De cõtrahentibus cũ animo abſtinendi à debito.

Requiritur in eis capacitas ad cõtractum.

Obiectio.

Obiit prætereà Hugonẽ de Sancto Victore.

Soluitur.

Reſpondeo ſententiam illam Hugonis,quam inuenit ad ſaluandum matrimonium Virginis & Ioſephi,non admitti communiter,& reputatur ſingularis.

44 *Obiectio vltima à ratione.*

Obiicit vltimò rationem, non requiri ad matrimonium aliud quàm ſit mutua animorum connexio cum differentia ſexus; ſed hoc totum reperitur in hoc matrimonio impotentium: ergo, &c. Maiorem probat primò, quia ex ratione contractus in genere, vbi dominium ab vſu diſtinguitur, poteſt acquiri dominium ſine vſu: ergo etiam dominium corporum ſine vſu copulæ, aut ordine ad ipſam. Non obſtat etiam ratio particularis matrimonij, tum ex authoritatibus adductis in oppoſitum, tum etiam quia gratis aſſumitur, & non probatur. Contrarium patet ex Auguſtino, qui nullibi explicat ordinem matrimonij ad copulam in locis adductis. Deinde ex definitione matrimonij,vel à Magiſtro *in 4. diſt.27.* quòd ſit *viri mulieriſque coniunctio maritalis*, &c. vel ab aliis, quòd ſit *coniunctio maris & fœminæ inter perſonas legitimas indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens*, &c. Deinde, contra nihil cogit, quia ille finis tantùm cogeret, nempe procreationis, ad quem ordinatur matrimonium;ſed ille non cogit,quia non eſt finis præcipuus, qui poteſt ſtare ſine poſteriori. Secundò, probat eandem maiorem, quia virtute duplex finis in matrimonio ita ſe habet, vt priùs reſpiciat ſocietatem,& tanquam fundamentum alterius, nimirùm ordinis ad copulam, ſeu ad prolem. Et ita hæc cauſalis eſt vera; *Quia propriam fecit coniugem, eſtque in ſua poteſtate priori vinculo ſocietatis, ideo vti poteſt corpore eius ad procreationem liberorum*: ergo tota ratio contractus eſt in priori vinculo, ſeu obligatione, cùm in eo ab omni alio diſtinguatur, & poſſit ſeparari à poſteriori: ergo corpus aptum generationi non requiritur ad priorem obligationem, quia ideò requiritur vt proles ſequatur; hæc autem non eſt neceſſaria, ſed merè concomitans, ſi corpus ſit aptum generationi. Subiicit alias probationes eiuſdem maioris à poſteriori; ſed antequàm adducantur, reſpondendum eſt ad præmiſſam.

45 *Reſponſio.*

Reſpondetur negando maiorem, & quidem ex Auguſtino *loco citato ſuper Geneſim ad literam, lib. 9.* qui differentiam ſexus, & formam diuerſam ad finem procreationis conditam aſſerit, non ad ſocietatem primariò; neque ad ſeruandum ordinem in ipſa ſocietate, ad quæ differentia ſexus nihil cõducit, ex ipſo,qui ſeuerè etiam notat oppoſitam ſententiam. Eandem ſententiam tenent reliqui Patres, & ex ea ſolùm præſumptione hæretici antiqui damnabant nuptias, ex eo quòd ordinarentur ad copulam, per quam vt per medium attingi deberet finis;damnabant, inquam, abſolutè nuptias, quia ab hoc fine non diuelluntur. Patres è contra abſolutè nuptias propugnabant, ex prima inſtitutione earum, & vt ad procreationem prolis ordinabantur in officium naturæ,& ad remedium, ſeruando caſtitatem coniugalem; medium autem ſtatum matrimonij ex natura contractus non inuenerunt Patres. Ideóque plerique negauerunt matrimonium proprie dictum eſſe inter Virginem, & Ioſephum. Alij admiſerunt matrimonium,ſed ſine vſu; quos ſequuntur reliqui præter Hugonem à Sancto Victore, qui hoc genus matrimonij ſpiritualis ad finem charitatis inuenit, & mutui obſequij,ex quo deſumpſit aduerſarius diſtinctionem & differentiam, & ſeparationem in re vtriuſque matrimonij. Neque Eccleſia approbat aliud genus matrimonij corporalis,

Matrimonij finis procreatio ex Auguſtino, & Patribus.

Controuerſia inter hæreticos,& Eccleſiam, eiúſque punctus.

Sententia Hugonis ſingularis.

Senſus Eccleſiæ & Canonum.

ralis præter illud, quod ex natura contractus ordinatur ad copulam. Circa quod omnia Ecclesiæ statuta *in titulis de sponsalibus, & matrimonio*, & *reliquis sæpiùs citatis*, versantur; neque alterius matrimonij mentionem vllam facit, quamuis approbet continetiam coniugum, sine separatione thori, aut cohabitationis, aut certè conuersionem ad religionem, nisi aliud obstet, quàm matrimonium.

46 Ad primam probationem, & antecedens distinguo, quando personæ sunt capaces dominij concedo; & quando materia ipsa permutationis, cuius dominium ex contractu acquiritur, non sit lege prohibita, concedo. Ad contractum enim in genere, & lege firmatum, hæc duo requiruntur. Et nego consequentiam pro secunda parte, quia licèt dominium in corpus alterius separari possit ab vsu copulæ, & cohabitationis, vt quando coniuges ingrediuntur Religionē matrimonio consummato, vel quando vouent castitatem communi consensu: vel in quocumque casu, quo alter perdit ius petendi, & impeditur vlus matrimonij ex lege. Tamen matrimonium semper (excepto matrimonio Virginis, de quo *suprà* aliter dixi, ac proinde in locutionibus vniuersalibus illud non comprehendo) dicit ordinem ad copulam, quia translatio dominij in corpora mutua ad hunc effectum fit; & ideò hæc conditio vitiat contractum, *cap. finali, de conditionibus appositis, contraho tecum ea lege, vt non tenear tibi ad debitum reddendum; ea lege vt sumas venena sterilitatis*, &c. quia sunt contra substantiam contractus matrimonij.

Ad contractum legitimum requiri materiam capacē, & personas habiles.

Si dicas ibi agi de matrimonio in ordine ad copulam.

Respondeo id verum esse: quia id genus matrimonij solùm datur in *esse* Sacramenti, & contractus; & ideò loquitur absolutè, & sine vlla limitatione, aut distinctione, dicens illas conditiones apponi contra substantiam matrimonij.

Incapacitas impotentium.

Ad propositum ergo dico ex rationibus præmissis impotentes, cognitas vt tales, esse inhabiles ad contractum matrimonij, & obligationem connaturalem eius, & hoc lege naturali: corpus etiam impotentis esse materiam prohibitam eadem lege, quia nequit applicari ad finem contractus, qui supponit materiam capacem commutandam esse.

47 Ad alteram probationem ex natura contractus in specie, negatur, & contrarium sufficienter probatum est, neque Augustinus est contrarius, vt *suprà* explicuimus, neque illud genus matrimonij agnouit, aut docuit: *in loco* enim *secundo citato ex libro de bono coniugali*, rectè dicit Augustinus matrimonium, seu vinculum societatis inter coniuges esse insolubile, aut inseparabile, nisi ex causa fornicationis; vbi alludit ad verba Christi, *Matth.* 19. ergo loquitur de vinculo coniugali, de quo Christus ibi loquitur; sed ibi agitur de matrimonio in ordine ad copulam, vt omnes interpretes fatentur: ergo hoc intelligit Augustinus, & non aliud. Cuius ratio ex Euangelio adducta ad illud genus matrimonij respicit, sicut & altera eius ratio, nempe Christum approbasse matrimonium vt bonum sua præsentia in Cana Galilææ. Si autem Augustinus intenderet matrimonium, iuxta modum interpretationis adductæ in oppositum, illa exceptio causæ fornicationis non esset ad propositum de separatione illius matrimonij.

Natura contractus in specie.

Augustinus agit de matrimonio, de quo agit Christus.

Quod probatur: ex natura talis contractus non transfertur dominium corporis in ordine ad copulam, aut prolem, sed tantùm in ordine ad societatem, & mutua obsequia charitatis: ergo alter non acquirit ius aliquod in corpus alterius, nisi præcisè vt commutabile ad vsum, quem etiam præcisè respicit contractus talis in specie, & secundùm finem suum, vt distinguitur ab eo, quo acquiritur dominium in corpus in ordine ad generationem: ergo si vtatur fœmina suo corpore in ordine ad generationem cum alio, non tollit aliquod bonum fidei debitum alteri, quia non debetur, nisi fides obsequij, & non copulæ: ergo per hoc non solueretur tale matrimonium; & sic ratio adducta ab Augustino ex Scriptura non esset probabilis; proindéque intelligendus est de illo contractu, cuius fidem violat fornicatio, non de alio. Accedit quòd intentum eius ex verbis sequentibus clariùs innotescat, vt visum est in responsione ad ipsum.

Probatio.

Inconuenien. sequens ex priori sententia.

Ad definitiones allatas respondeo, definitionē Magistri in recto includere, vt matrimonium sit coniunctio maritalis, & amicabilis tantùm; ad hoc requiritur ordo eius ad finem generationis, ad quem instituitur. Eodem modo intelligenda est secunda definitio, quia Iura non tractant aliud genus matrimonij, neque proinde definiunt.

48 *Definitiones matrimonij respiciūt contractum, de quo iura disponunt.*

Ad illud quod dicit nihil cogere ad oppositum, iam responsum est per argumenta pro conclusione adducta.

Ad secundam probationem eiusdem maioris, respondetur inutiliter adduci duplicem consensum virtualem; est enim vnus tantùm formalis in permutationem corporum, prout natura contractus exigit, & exprimitur per formam vulgarem, qua contrahitur, *Accipio te in meum, accipio te in meam*, &c. reliquæ obligationes sequuntur ex natura ipsius contractus. Quod dicit obligationem societatis esse fundamentum obligationis ad copulam, & hanc causalem esse veram; *Quia recipit coniugem in suam potestatem, & facit propriam priori vinculo societatis, ideò potest vti corpore eius ad copulam.*

Secunda probatio reijcitur.

Causalis.

Respondetur committi æquiuocationem: vel enim intelligit vinculum societatis ipsum vinculum indissolubile, quod inducitur ex contractu, & inseparabile, quod ab aliis, & Augustino dicitur bonum Sacramenti, vel intelligit vinculum societatis obligationem mutui obsequij, quæ incurritur ex vinculo matrimoniali. Si primum intendit, concedo sic vinculum societatis esse fundamentum obligationis ad copulam. Sed sic dicimus nos ordinari illud vinculum ad copulam, & prolem, vt ad finem, ad quem est primò institutus contractus: & causalis eodem sensu intellecta admittitur, & sic nihil vrget. Si intelligat ipsa mutua obsequia, & obligationem ad illa, negatur hanc esse fundamentum prioris, sed è contra, sicut ipse contractus ordinatur ad procreationm, vt ad finem: sic etiam omnis eius obligatio connaturalis ad eundem finem refertur. Et hæc causalis est vera, *ideò ordinata est societas maritalis in differentia sexus*, &c. vt sequeretur procreatio generis arguendo à causa finali: ordo enim effectus ad causam finalem est immediatus, & nō mediante alio,

49 *Fallacia causalis.*

Causalis vera.

alio, quia circumſtantia finis eſt prima inter reliquas; neque alioquin erat neceſſaria indiuidua hæc & ſingularis ſocietas, niſi propter finem illum intentum; magis enim ordinabilis erat inter fratrem & ſororem, inter ipſos fratres, & parentes, quàm inter virum, & alienam vxorem, niſi ad bonum prolis, & propagationem eſſet inſtituta.

50 *Ratio eiuſdē Authoris à poſteriori.*

Secundò, probat intentum à poſteriori: deficiente materia neceſſaria deficit Sacramentum, vt patet inductione in omnibus: ergo ſi materia neceſſaria matrimonij ſit corpus habile generationi, ſuperueniente impedimento ſoluitur matrimonium; neque enim alia ratione mutatio ſexus, ſi euenerit, vt ſcilicet mulier in virum mutetur (vt ſæpè euenit) ſoluitur matrimonium, niſi quia vterque ſexus eſt materia neceſſaria.

Solutio.

Torquetur ratio in oppoſitum.

Reſpondeo, vt primùm ipſe reſpondeat, quia in matrimonio cõtracto ad vſum procreationis, & ex illo fine, maximè quando eſt conſummatum, de fide eſt eſſe inſolubile per impedimẽtum ſuperueniens impotentiæ; hoc matrimonium per ipſum eſt nullum inter impotentes, & manet, vt dixi, ſuperueniente impedimento impotentiæ. Quòd ſi præceſſiſſet, annullaret contractum; non annullat, ſi ſubſequatur. Vnde ſequitur corpus habile eſſe materiam neceſſariam eius, quando initur. Item, matrimonium ad finem ſocietatis nequit iniri cum amente, neque ob alium finem; tamen initum, ſi ſuperuenit amentia, non diſſoluitur. Ratio à priori eſt inſtitutio, & lex, & perpetuitas cõtractus, quando non impeditur, dum initur; & quamuis contractus vitietur quoad ſubſtantiam à principio aliquando ex parte materiæ, aliquando ex qualitate materiæ, aliquando ex defectu ſolemnitatis requiſitæ, aliquando ex defectu finis debiti, & huiuſmodi; tamen in differenti gradu hæc requiruntur: differentia ſexus requiritur in ordine ad matrimonij contractum, tamquam ſpecies perſonarum eſſentialis in *eſſe* morali ad hũc contractum; & materia per ſe requiſita, in qua fit permutatio, quia eſt res ipſa commutata ſecundùm ſpeciem, quæ ſi perit, perit etiam titulus acquiſitus in illam rem, & omnis obligatio annexa rei, quacumque ex cauſa, tanquam ſubiecto, perinde perit perſona in ordine ad contractum factum, vel faciendum ſiue moriatur naturaliter, ſiue moriatur quoad ſexum requiſitum in ſpecie differenti; & ſicut per mortem naturalem coniugis ſoluitur contractus, ita etiam per deſtructionem ſexus perinde ſoluitur, quia perit res ipſa in ſubſtantia, vt erat ſubiectum contractus, & ſic deſinit conſequenter contractus, qui ex vi conſenſus qui dirigitur ad perſonam, vt erat in differente ſexu, mutato ſexu non tenet, ſicut vniuerſaliter ex ſimili cauſa error perſonæ ex defectu conſenſus annullat ab initio contractum, quia conſenſus adhæret alteri perſonæ vt ſubiecto.

Diuerſitas inter per ſe requiſita ad contractum ſubſtantialiter.

Differentia ſexus quomodo exigitur?

Mutatio ſexus cur ſoluit matrimonium.

51 *Qua ratione potẽtia requiritur ad contractum?*

Quandoque contractus ab initio eſt nullus, quando deficit qualitas, ſeu diſpoſitio ex parte materiæ, requiſita in ordine ad finem contractus, cui adhæret, non tanquam ſubiecto, ſicut adhæret ipſi perſonæ, ſed vt conditioni requiſitæ ad vſum materiæ, &, vt dixi, reſpectiuè ad finem contractus; talis eſt potentia in viro, & muliere, quæ ſi præceſſit contractum, erit validus ex hac parte, & quando ſemel transfertur dominium, & poſſeſſio materiæ diſpoſitæ, & non impeditæ, tranſlatæ in alium, ipſi manet. Quòd ſi mutetur in qualitate, aut quantitate requiſitis aliàs ad celebrandum contractum ab initio, non refert, quia ipſum ſubiectum contractus manet, & vitium his ſuperueniens non deſtruens ſubſtantiam, damno poſſeſſoris, & domini aduenit, & conſenſus prior reſpectiuè ad ipſam rem ſubſiſtentem, & manentem, ex accidenti tamen vitiatam poſteà, in manu Domini poſſidentis, manet quoad ſubſtantiam ſuam, qui afficit rem ipſam manentem iuxta qualitatem, quam habuit, dum initus eſt contractus, & non iuxta mutationem accidentalem poſteriorem eius acquiſitioni. Ex quo patet diuerſitas inter mutationem ſexus, & impedimentum ſuperueniens matrimonio in ordine ad ſolutionem eius: quia deſtructo ſubiecto, aut re ipſa, deſtruitur conſenſus matrimonialis prior, & quidquid adhæret ſubiecto. Deſtructa autem qualitate ſubiecti non deſtruitur, quia non adhæret ſubiecto niſi iuxta qualitatem, quam habuit pro tempore contractus, & non iuxta mutationem ſequentem.

Conſenſus quomodo adhæret ſubiecto?

52 *Contractus initus manẽte aliquo ſuo fine perſeuerat.*

Prætereà, etſi qualitas materiæ reſpectiuè ad finem exigatur ad ineundum contractum; tamen ex hoc non ceſſat obligatio contractus iniri etiam in ordine ad finem ipſius, quando aliquis finis eius manet, quia vſus vniuerſaliter rei non tollitur, neque conſequenter dominium acquiſitum; ſed licèt impotentia ſuperueniens coniugi tollat vſum matrimonij in ordine ad finem prolis, & copulæ, non tollit tamen vſum eius in ordine ad obſequia debita, & mutua ſocietatis, & educandæ prolis, ſi præceſſerit, & gubernandæ familiæ, quamuis hæc ſola non ſufficerent ab initio, ſi fuit impotens, qui contraxit, tamen ſufficiunt ad continuandum dominium acquiſitum, vt vſus eius ſit commodus, ac proinde ad continuandum dominium ſufficit, licèt ad acquirendum non ſufficeret: ſi enim finis minùs principalis, verbi gratia, in ſterilibus ſufficiat ad ineundum contractum validè, quando non excluditur finis principalis, ſic etiam aliquis finis minùs principalis ſufficit ad continuandum idem dominium acquiſitum, licèt ex impotentia ſuperueniente non poſſet res ordinari per vſum ad quemcumque ſuum finem.

53 *Perſeuerat cõtractus initus ſtante fine vniuerſali.*

Deinde, ſi contractus legitimè ſit initus, ſufficit ad perpetuum eius vſum, & vinculum perpetuum, vt finis vniuerſalis, quem reſpicit lex perpetuans contractum, non ceſſet, quamuis particularis in his coniugibus ceſſet ex impedimento accidentali ſuperueniente. Non enim ideò obligatio ieiunij ad macerationem carnis ordinati deſinit in perſona impotente, quamuis nullam carnis petulantiam ſentiat, quia lex præcipiens intendit finem vniuerſalem, & non particularem conditionem huius, aut illius perſonæ. Prætereà licèt obligatio ad copulam incurritur ex vi contractus, tamen in poteſtate coniugum, & libertate eſt vſus illius, à quo communi conſenſu non ſolùm licitè, ſed etiam meritoriè abſtinent, & ei renuntiare poſſunt; quamuis dominio ipſi non poſſint renuntiare, quia in iis perſeuerat ſine vſu ex natura ipſius contractus, & lege. Quod ergo poſſunt coniuges ex communi conſenſu ſine præiudicio obligationis redundantis ex contractu, id etiam

Cõſenſus abſtinendi à debito comparatur impedimento ſuperuenienti.

etiam præstat impedimentum superueniens, quod tollit vsum seperabilem manente dominio, & contractu.

4 Ex quibus patet ad reliqua, quæ adducit hic Author ex æquiuocatione magis terminorum, quàm ex fundata ratione; colludit enim in illis vocabulis, *Materiæ per se necessariæ, vitiari contractum substantialiter*, &c. quæ iam declarata sunt: nam contractum vitiari substantialiter est deficere in aliquo per se requisito ad contractum, vnde fiat nullus; vt si deficiat præsentia, verbi gratia, Parochi, & testium, vbi matrimonia clandestina,& præsumpta non tenent. Cæterùm non inde sequitur ad contractum ipsum aliquid præ reliquis spectare ad substantiam magis, quàm alia: quia quæ de Iure diuino sunt requisita, magis spectant ad substantiam contractus, quàm de Iure humano requisita, imò inter hęc ipsa est magna latitudo. Materia etiam, seu res pemutanda,& persona magis requiritur, quàm qualitas materiæ,& aliæ conditiones: spectare ergo ad substantiam contractus ex communi vsu dicimus, quidquid ad valorem eius est necessarium; aliqua tamen in differenti sunt gradu, vt explicatum est. Personam in differentia sexus, viuam vita naturali & ciuili, hoc est, quæ non transit post matrimonium ratum ad Religionem; requirimus ad contractum non solùm inneundum, sed etiam continuandum, reliqua ad ineundum, & non continuandum contractum, quæ respectiuè ad personam comparata habent rationem accidentium, & qualitatis; respectiuè verò ad valorem contractus ab initio dicuntur substantialia, quia sine illis est irritus: substantialia, inquam, vt comparantur ad alia, quæ non irritant, sed vitiant contractum ne licitè ineatur; quæ differentia est vulgaris, & peruia in materia permutationis, & contractuum.

Differentia inter ea, quæ ad substantiã contractus requiruntur.

Æquiuocatio terminorum declaratur.

55 Obiicit secundò argumentum ex impedimento morali voti, quod habuit Virgo ad matrimonium ineundum; inde deducens impedimentum naturale impotentiæ perinde se habere. De hoc matrimonio Virginis iam suo loco diximus, qualis fuerit eius consensus, ideò ne eadem repetamus, abstrahendo à materia hac, argumẽtum reducimus in sua principia vniuersalia. Admittit præfatus Author matrimonium in ordine ad copulam contractum annullari per impotentiam; at nullus admittit impediri per votum simplex, quale fuit illud Virginis: ergo magna differentia est etiam inter hæc duo impedimenta ex lege diuina in ordine ad matrimonium,& cõsensum in ipsum. Potest etiam in virgine votaria esse consensus in matrimonium, qua vt contractus ordinatur ad copulam, cum dissensu in ipsum vsum copulæ, & licitè, si ingrediatur Religionem, aut illam intendat, & semoueat omne periculum copulæ in actu, quo casu contrahit matrimonium ratum in ordine ad copulam, quantùm ad obligationem; quæ tamen suspenditur ab vsu, & impeditur; neque est inconueniens manere obligationem alicuius in dominio, & iure, cum suspensione, & impedimento vsus. Siue ergo Beata Virgo emisit votum simplex ante matrimonium, siue non, nihil refert ad propositum impedimenti annullantis contractum, sicut impotentia annullat: qua ratione autem potuerit licitè contrahere matrimonium, suppositio altero voto, ex prædictis iam aliàs declarauimus, vel interueniente reuelatione suspendendi vsus, sine præiudicio voti potuisse contrahere, quia de impedimento vsus est certior reddita per reuelationem, & assistentiam Spiritus sancti; vel certe quia matrimonium Virginis ordinatum speciali ter fuit ad finem contractus per media altiora, & supernaturalia, & speciali Dei institutione.

Obiectio ex impedimento voti.

Soluitur.

Differentia inter impedimentum voti, & impotentiæ.

Votũ simplex saluatur cum consensu in contractũ, & dissensu in vsum.

Instantia soluitur.

56 Obiicit præterea, §. 5. hæc matrimonia cum impotente, scita eius impotentia, approbari per Ecclesiam vt valida, vt patet *cap. Consultationi*, quod est Lucij III. *cap. Laudabilem*, &c. *requisisti*, quod est Cælestini III. *de frigidis & maleficiatis.*

Obiectio. Ex approbatione Ecclesiæ.

Respondetur ex dictis non approbari hæc matrimonia ab Ecclesia, sed permitti vt cohabitent tanquam frater, & soror, cùm non possint, vt coniugati cohabitare tanquam maritus, & vxor: aliàs non audiret Ecclesia reclamantem, neque probata impotentia daret licentiam transeundi ad aliud matrimonium coniugi non impedito, quod est falsum, vt patet *cap. illo Laudabilem, & cap. Fraternitatis*, citatis.

Soluitur.

Dices illam licentiam dari, quando impotentia est ignota, non verò quando nota.

Replica.

Respondetur siue vno, siue altero modo contingat contractus, dari potestatem hanc reclamanti: nam quod dicitur *in cap. Consultationi*, &c. de ea tenenda tanquam sorore, cùm non possit teneri tanquam vxor. Id etiam dicitur *cap. Laudabilem*, in quo datur potestas reclamandi,& transeundi ad aliud matrimonium: matrimonium autem, quod solubile est ex consensu partiũ (quale est præfatum ex suppositione Canonis) nequit esse matrimonium, quia hoc est contractus perpetuus natura sua, vt respicit consensum partium, in quarum potestate non est resilire, sicut possunt ex communi consensu rescindere alios contractus non perpetuos lege. Soluenda esse hæc coniugia etiam habetur 27. *quæst.* 2. *Quod autem interrogasti*, &c. & 33. *q.* 1. *per totam.*

Soluitur.

57 Dices, Ecclesia *in prædicto cap. Laudabilem*, permitrit vt possint cohabitare per triennium: ergo illo triennio manent cum vinculo matrimonij.

Replica.

Respondetur manere cum vinculo matrimonij æstimati per triennium, sicut ab initio ignorata impotentia fuit æstimatum, quia illo triennio experimentum sumi vult Ecclesia, an sit perpetua impotentia, & cui per artem medicinæ nequit subueniri; an verò temporaria tantùm, quæ non impedit matrimonium: donec ergo de impedimento perpetuo constet,& consequenter de nullitate contractus, quem Ecclesia non soluit, neque soluere potest; sed declarat comperto impedimento annullante esse irritum; valet in dubio, & lite pendente fauor contractus initi, & possessio, donec de causa nullitatis per spatium præfixum temporis cognoscatur, & transacto illo tempore præsumitur impedimentum perpetuum, quod si aliàs non sit perpetuum, restituitur contractus, vt si vir, cuius impotentia allegatur, posteà cum alia deprehendatur consummasse, tunc enim deprehenditur error prioris sententiæ, & fraus allegationis, vt patet *cap. Requisisti*, 33. *quæst.* 1. & *cap. Fraternitatis*, &c. *de frigidis & maleficiatis.* Hæc ergo cohabitatio triennalis ad experimentum data, est matrimonialis, & in ordine ad copulam

Soluitur. Triẽnale spatium impotentibus concessum.

Præsumptio in dubio comperta veritate elidituꝛ.

Cohabitatio triennalis est coniugalis.

pulam ex matrimonio æſtimato, licèt dubio ob impedimentum, quia neſcitur an ſit perpetuum, aut temporarium, & omnes hi Canones dantes locum reclamationi partis, intelliguntur de matrimonio in ordine ad copulam, quod annulari admittit præfatus Author ex impotentia perpetua: aliàs non daretur locus reclamationi, aut ſecundis nuptiis.

58 *Obiectio ex modo loquendi.*

Sed obiicit præfatus Author reliquos Theologos huius noſtræ ſententiæ deceptos fuiſſe ex ignorantia antiquitatis, quos fefellit ipſa phraſis Pontificum: *Quas vt vxores habere non poſſint, habeant vt ſorores*, &c. Confirmat ergo illam phraſim ex modo loquendi Canonum, vt diſponunt circa coniuges conuerſos, vel quando alter coniugum aſſumitur ad Ordines ſacros, quibus continentia eſt coniuncta in Eccleſia Latina, in his Canonibus dicitur vt priore coniuge vtantur tanquam ſorore, non verò tanquam vxore: ergo habere eam vt vxorem non tollit vinculum matrimonij. Probat ex verbis Gregorij, *cap. Requiſiſti*, 33. q. 1. vbi dicit, *Si nolit eam habere quaſi ſororem, vinculum coniugij reſtindendum eſſe*, &c. ergo vt ſororé habere non eſt cohabitare in eadé domo ſublato vinculo matrimonij.

59 *Reſponſio.*

Reſpondetur Patrem Sanchez, quem vnum citat expreſsè inſtar omnium pro noſtra ſententia, magnum fuiſſe Lectorem antiquitatis, & Canonum, vt opera declarant: nimia ergo confidentia præfatus Author adhæret ſuæ opinioni; Canones quos citat, peruij ſunt; matrimonia hominum ſacrorum præmiſſa ordinationi conſtant, & ideò cohabitatio coniugum interdicto vſu matrimonij rectè dicitur fratrum & ſororum; cohabitatio tamen inter eos, quorum matrimonium in re nullum fuit, licèt æſtimata donec per cognitionem cauſæ annullantis conſtiterit de eius nullitate, nequit dare titulum fundatum cohabitationi, aliàs non eſſet ſolubile, neque liceret ad alias nuptias tranſire, & ſic cohabitatio hæc de iure nequit dici maritalis, aut matrimonialis, ſed germanæ ſocietatis, quam permittit Eccleſia ſuppoſito matrimonio æſtimato, & in re nullo, quatenus non præſumit aliquod periculum incontinentiæ, & in fauorem etiam continentiæ alterius coniugis, ex qua non emanat cauſa nullitatis, & ſub cuſtodia impotentis tutiùs ſeruare poſſet continentiam: quando tamen id periculum ſubeſt, Eccleſia ſeparat eos, vt fecit Sixtus V. *in ſua Conſtitutione de matrimonio eunuchorum*, quod nulla ratione faceret, ſi aliàs matrimonium conſtaret validum, licèt etiam contractum fuerit cum cognitione impotentiæ ad generationem, quia eunuchi ex ſignis externis facile cognoſcuntur. Verba ergo Gregorij intelligenda ſunt de retinaculo vinculi æſtimati tantùm, & non matrimonij validi. Prætereà, Canones poſteriores Eccleſiæ non permittunt cohabitationem hominum ſacrorum cum vxoribus relictis, ob eadem pericula, licèt antiquitùs permitebatur, vt patet *de vita & honeſtate Clericorum*. Quando autem non eſt ſpes ſeruandæ continentiæ, omnino ſeparari debent etiam qui contraxerunt matrimonium nullum ob impedimentum perpetuum: quia in eo caſu non eſſet cohabitatio germanæ ſocietatis; ſed fornicariæ, vel quaſi fornicariæ, matrimonio nullo.

Modus loquẽdi declaratur.

Senſus Gregorij.

Vſus Eccleſiæ.

DISTINCTIO XXXV.

De diuortio quod fit propter adulterium.

A Matt. 19. a Hieron. in epiſtol. ad Oceanum, de morte. Fab. tom. 1. & habetur 32. quæſt. 5. c. Præcepit. Et ibid. cap. Apud nos. Innoc. Papa in epiſt. ad Exup. Toloſan. Epiſc. c. 4. & 32. quæſt. 5. c. Chriſtiana, 32. q. 6. paragr. Ecce.

HOc etiam notandum eſt, quòd cùm Dominus concedat vxorem dimitti cauſa fornicationis viro, eadem licentia non tollitur fœminis. Vnde Hieronymus, [Præcepit Dominus vxorem à viro non dimitti, excepta cauſa fornicationis: & ſi dimiſſa fuerit, manere innuptam. Quicquid viris præcipitur, hoc conſequenter redundat ad fœminas. Non enim adultera vxor dimittenda eſt, & vir mœchus tenendus.] Item, [Apud nos quod non licet fœminis, æquè non licet viris, & eadem ſeruitus pari conditione cenſetur.] Ex his oſtenditur, quòd mulier poteſt ſuper fornicatione virum conuenire, vt vir mulierem. Vnde Innocentius Papa [Chriſtiana Religio adulterium in vtroque ſexu pari ratione condemnat, ſed viros ſuos mulieres non facile de adulterio accuſant, viri autem liberiùs vxores ſuas adulteras apud Sacerdotes deferre conſueuerunt. Et ideò mulieribus prodito earum crimine, negatur communio, virorum autem latente commiſſo, non facile quiſquam ex ſuſpicionibus arcetur: qui tamen ſubmouebitur, ſi eius flagitium detegatur.]

Quod

Quòd fornicariam nequit dimittere vir, niſi & ipſe expers fuerit, & è conuerſo.

SI verò quæritur, An adulter adulteram poſſit dimittere cauſa fornicationis? ? Dicimus, quia nequit adultera vxor dimitti à viro, niſi & ipſe expers fornicationis exiſtat, & è conuerſo. Vnde Auguſtinus, [Nihil iniquius eſt, quàm cauſa fornicationis dimittere vxorem, ſi & ipſe conuincitur fornicari. Occurrit enim illud, *In quo alterum iudicas, teipſum condemnas.* Quapropter, quiſquis fornicationis cauſa vult abiicere vxorem, prior debet eſſe fornicatione purgatus, quod ſimiliter, & de fœmina dixerim.] Idem, [Indignantur mariti, ſi audiant adulteros viros pendere ſimiles adulteris fœminis pœnas, cùm tantò grauiùs eos puniri oportuerit, quantò magis ad eos pertinet, & virtute vincere, & exemplo regere fœminas.] Ex his apparet quòd adulter adulteram dimittere non valet, & è conuerſo. B *Lib. 1. de ſerm. in mõte, cap. 28. tom. 4. Rom. 2. a* *Lib. 2. de adult. coniug. cap. 8. & 32. q. 6.* Indignantur.

Quòd poſſunt reconciliari, qui ſeparantur cauſa fornicationis.

SI quis autem fornicationis expers fornicariam dimiſerit, alij copulari non poteſt, ſed continere oportet, vel ad dimiſſam redire, ſic & de fœmina. Vnde & Apoſtolus, His qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio, non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere; quòd ſi diſceſſerit, maneat innupta, aut viro ſuo reconcilietur. Et de viro addit, Et vir vxorem non dimittat. Sed Ambroſius ait, Ideò non ſubdit de viro ſicut de muliere, quia licet viro aliam ducere. Sed hoc à falſariis in Ambroſij libro poſitum creditur: ſupplendum enim eſſe in viro, quod de vxore præmiſit, apertè dicit Auguſtinus ſic, [Quare non addit de viro quod præmiſit de muliere, niſi quòd ſimilem formam vult intelligi? vt ſi dimiſerit (quod cauſa fornicationis permittitur) maneat ſine vxore, aut reconcilietur vxori.] Idem, [Si nec nubere illi conceditur, viuo viro, à quo receſſit, nec huic alteram ducere viua vxore, quam dimiſit: multò minùs fas eſt illicita cum quibuſlibet ſtupra committere.] Idem, [Vt non facilè dimittatur vxor, Dominus ſolam fornicationis cauſam excepit: cæteras verò vniuerſas moleſtias, ſi quæ extiterint, iubet pro fide coniugali, & pro caſtitate ſortitur ſuſtineri: & mœchum dixit, qui à viro ſolutam duxit.] Ex his oſtenditur quòd ſi cauſa fornicationis ſit ſeparatio, non poteſt vir, vel mulier in aliam tranſire copulam. Poſſunt autem reconciliari, & cohabitare ſicut priùs, ſi dimiſſum alter reuocare voluerit. C *1. Cor. 7. b Matt. 19. a. In Com. 7. c. 1. Cor. circa illud*, Et virũ vxorem non dimittat. *Lib. 1. de ſerm. in mõte, c. 26. & 32. quæſt. 7. c.* Apoſt. elicit. *Continuè ad præced. & 32. q. 7.* Fieri poteſt. *Immediatè ante verba præalleg. & habetur 32. q. 7. c.* Dominus, *ad illud.*

Quæ prædictis videntur obuiare.

DIcit tamen Ioannes Chryſoſtomus, [Sicut crudelis, & iniquus eſt, qui caſtam dimittit, ſic fatuus eſt, & iniquus, qui retinet meretricem. Patronus enim turpitudinis eſt, qui celat crimen vxoris.] Item Hieronymus, [Cùm mulier vnam carnem in aliam diuiſerit, & ſe fornicatione à marito ſeparauerit, non debet teneri: ne virum quoque ſub maledicto faciat, dicente Scriptura, Qui tenet adulteram, ſtultus eſt, & inſipiens.] Idem, ad Amandum Preſbyterum, ſcribens de quadam, quæ viro ſuo viuente alij nupſerat, ſic ait, [Rem nouam loquor, imò non nouam, ſed veterem, quæ D *Com. 2. ſuper Matth. hom. 32. circa principiũ, & habetur 32. q. 1. c.* Sicut crudelis, *& c. & q. iſtã cap.* Dixit Dominus. *Prou. 18. d*

veteris Teſtamenti auctoritate confirmatur. Si reliquerit ſecundum virum mulier, & reconciliari voluerit priori, non poteſt.]

Determinatio.

E *In epiſt. de diuerſis qq. cuius initiũ,* Breuis epiſtol. *tom. 3. & 34. q. 2.* Non ſatis. *Deut. 24. a 32. quæſt. 1.* Apud miſericordẽ. *Ad Pollentium lib. de adult. coniug. 2. cap. 6. & 32. q. 1. cap.* Quod autẽ. *ibid. cap. 9. lib. qui dicitur* Paſtoris *viſione 5. manda. tomo 4.*

SEd hæc omnia intelligenda ſunt de illa, quæ ab adulterio recedere noluit, nec per pœnitentiam peccatum delere. Quod ſi vir ſcienter patitur, conſentire videtur. [Si enim in adulterio perſeuerare elegit patronus turpitudinis, & lenocinij reus maritus habebitur, niſi eam adulterij ream facere voluerit.] Si autem à peccato receſſerit, & per pœnitentiam illud purgauerit, poterit viro reconciliari. Vnde Auguſtinus, [Quod tibi durum videtur, vt poſt adulterium reconcilietur coniux, ſi fides adſit, non erit durum. Cur enim adhuc deputamus adulteros, quos credimus pœnitentia eſſe ſanatos?] Idem, [Non erit turpis, nec difficilis, etiam poſt patrata, & purgata adulteria, reconciliatio coniugij, vbi per claues regni cœlorum, non dubitatur fieri remiſſio peccatorum: non vt poſt viri diuortium adultera reuocetur, ſed vt poſt Chriſti conſortium adultera non vocetur.] Item Hermes, [Si vir ſcierit vxorem ſuam deliquiſſe, & non egerit pœnitentiam mulier, ſed permanet in fornicatione ſua, & viuit cum illa, vir reus erit, & particeps peccati eius. Quòd ſi mulier dimiſſa egerit pœnitentiam, & voluerit ad virum reuerti, debet recipere peccatricem, quæ pœnitentiam egit, ſed non ſæpè.]

De illis qui ſe antè polluerunt per adulterium.

F 31. *quæſt. 1. c.* Nullus. *Ex Concil. Triburiẽſi, & vbi ſupr. c.* Relatũ. *Lib. 1. de nuptijs & concupiſc. cap. 10. & vbi ſuprà cap.* Denique, *& cap. ſeq.* * *In Orig. habetur* nõ. *De bono cõiugali, c. 13.*

SOlet etiam quæri, an valeat duci in coniugium, quæ priùs eſt polluta per adulterium? De hoc Leo Papa ait, [Nullus ducat in matrimonium, quam priùs polluit adulterio.] Item, [Relatum eſt auribus ſanctorum Sacerdotum, quemdam alterius vxorem ſtupro violaſſe, & inſuper mœchæ iuramentum dediſſe, quod poſt legitimi mariti mortem, ſi ſuperuiueret, duceret eam in vxorem, quod & factum eſt. Tale ergo connubium prohibemus, & anathematizamus.] His aliiſque auctoritatibus vetantur in coniugium copulari, qui ſe priùs adulterio maculauerunt. Sed contrà Auguſtinus oſtendit, dicens, [Denique mortuo eo, cum quo fuit verum coniugium, fieri * poteſt coniugium cum qua præceſſit adulterium.] Idem, [Poſſe fieri ſanè licitas nuptias, ex perſonis illicitè coniunctis, honeſto placito ſubſequente, manifeſtum eſt.]

Determinatio.

G *Ibidem in cap.* Non.

SEd hæc vltima auctoritas de concubinis loquitur, perhibens concubinas poſſe tranſire ad honeſtum placitum nuptiarum, ſi caſtitatem, & fidem ſeruare velint. Prima verò auctoritas Auguſtini de illis agit, qui de peccato pœnituerunt, & nihil in mortem viri machinatæ ſunt, nec viuente viro fidem adulteræ dedit mœchus, quòd eam in coniugio duceret, ſi ſuperuiueret. Qui verò hæc faciunt, aliis præmiſſis auctoritatibus, prohibentur copulari.

QVÆSTIO VNICA.

Vtrùm adulterium cum aliqua, viuente viro, impediat matrimonium cum eadem post mortem illius viri?

D.Thom.*hic q.vnic.*Richard.*art.3.q.3.4.5.*Gabr.*q.vnic.*Maior *q.2.*Paludanus *dist.34.q.1.*Sotus *dist.37. q.vnic.art.4.*S.Anton.*3.p.tit.1.c.5.*Sylvest.*v.Matrim.8.q.9.*Sanchius *latè lib.7.de matrim.disp.79.*

CIRCA [a] istam trigesimam quintam distinctionem quæro: Vtrùm adulterium cum aliqua, viuente viro, impediat matrimonium cum eadem, post mortem illius viri? Quòd non, 2.Reg.Dauid adulteratus est cum Bethsabee: & pòst interfecto Vria contraxit cum ea matrimonium. 1

Præterea Augustinus de Nupt. & Concupisc. & ponitur in litera, *potest fieri coniugium, cum qua præcessit adulterium.* *Cap. 11.*

Contrà, 31. quæst.1. *Illud verò*, & cap. *Relatum.*

COMMENTARIVS.

De impedimento criminis. *Ordo & diuisio quæstionis.*

[a] *CIrca istam trigesimam quintam distinctionem quæro*, &c. In hac quæstione agitur de impedimento criminis, quod Doctor vnica quæstione resoluit. Primò, proponit ipsa crimina, quæ impediunt matrimonium. Secundò, proponit aliquos casus secūdùm circūstantias diuersas scientiæ, & ignorantiæ, quos resoluit. Tertiò, statuit conclusionem principalem, & soluit argumenta.

SCHOLIVM.

Fidei dationem, vel iuramentum de contrahendo, vel contractum actualem simul cum adulterio dirimere matrimonium postea contractum cum adultera, cap.1. & cap. vlt. de eo qui duxit in matrimonium.

RESpondeo [b], tria sunt crimina, quæ coniuncta, vel separata, videntur facere difficultatem circa matrimonium contrahendum: sunt autem crimina illa, adulterium, machinatio in mortem coniugis legitimi, fidei datio ipsi adulteræ, vel contractus de facto cum ea, vel promissio cum iuramento; quia hæc tria vltima ad propositum pro eodem reputantur. De duobus primis patet, *Extrà de eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium, c.vltim.* De tertio, scilicet promissione cum iuramento, an valeat, habetur *Extrà de his, quæ metu, vel vi fiunt. Ad aures.* 2 *Crimina dirimentia matrimonium.*

De [c] his tribus dico, quòd vltimum per se non impedit matrimonium contrahendum post mortem viri, sicut habetur *Extrà de eo, qui duxit in matrim.c.vlt. Si quis vxore viuente, fide data, promiserit se aliam ducturum, vel cum ipsa de facto contraxerit: si nihil aliud fuerit, non est matrimonium, quod cum ea contraxit post vxoris obitum, dirimendum.* *Fidei datio adulterę, an dirimat matrimonium postea contractum.*

Tertium cum primo simpliciter impedit, & dirimit; *ibidem in eodem cap.* sequitur enim ibi, *Tolerari non debet, si priùs, vel postea dum vixit vxor illius, illam adulterio polluisset.* & refertur priùs, & pòst ad fidei dationem [d]. Hoc autem intelligendum est, quando ambo sunt conscij, quòd actus ille est adulterium: si enim vir tantùm sit conscius, & mulier inscia, puta quia nescit eum habere aliam, tunc si vir postea contrahat cum illa, ad petitionem viri non est diuortium celebrandum, sicut habetur *tit.eod.c.1.* 3 *In optione partis innocentis est, quòd recedatur à cōtractu, vel non.*

Sed [e] quid si persona priùs nescia, postquàm scit impedimentum, petat diuortium? Videtur celebrandum, *ex eodem cap.* & hoc argumento à contrario sensu: habetur enim ibi in textu, quòd si mulier diuortium non petat, non sunt separandi: ex quo innuitur, quòd si ipsa petat, sunt separandi.

COMMENTARIVS.

Crimina enumerantur. *Litera emendata.*

[b] *RESpondeo, tria sunt crimina*, &c. Hæc crimina sunt adulterium, machinatio mortis coniugis legitimi, fidei datio, contractus de facto, aut promissio cum iuramento factæ adulteræ. Hæc tria vltima ad idem reducūtur. In textu habetur primo loco *contractus cum persona coniugata*, &c. Ita hæ reliquæ impressiones cum Antuerpiana: sed deleuimus, quia superfluit, & habetur in tertio mēbro in illis, vel *contractus de facto*, & dicursus Doctoris ad adulterium tanquam primū refertur, vt patet §. *Tertium cum primo*, &c. Reducuntur ab aliis ad duo tantùm, nempe ad machinationē mortis cum adulterio, & ad contractum de præsenti, aut futuro cum adulterio. 1 *Reducuntur ad duo membra.*

2 *Prima cõcluſio.* *Fides data, aut contractus ſine alijs non irritant.*

c *De his tribus dico,*&c. Prima concluſio eſt, quòd vltimum, nempe contractus, aut fides præſtita cum iuramento non ſtatuit impedimentum, niſi interuenerit aliud, ſcilicet adulterium, aut machinatio mortis. Habetur *cap. vltimo. Si quis, de eo qui duxit in matrimonium,*&c. & *c. Veniens,& cap. Propoſitum eſt,*&c. *eodem.& cap. Relatum,* 31.*q.*1. vbi concubinatus adulterium cum contractu, aut fide data.

3 *Secunda concluſio.* *Adiuncto adulterio irritant.*

Secunda concluſio: fides data, aut contractus de facto cum adulterio impedit matrimonium. Patet *cap. finali, de eo qui in matrim.& cap. Relatum,* 31.*q.*1. Ita Doctor, §. *Tertium cum primo,*&c. Ad conſummationem impedimenti requiritur copula adulterina, ſine qua contractus de præſenti, aut fides data non ſtatuerent impedimentum. Gloſſ. *in cap. finali, de eo qui in matrimon.* Abbas, Ioannes Andreas, Cardinalis,& alij. Quòd præcedat, aut ſequatur adulterium, nihil verat; perinde enim complet impedimentum *ex cap. illo finali.* Perinde etiam ad impedimentum facit ſiue per ſe, ſiue per alium eo approbante, vel ſollicitante fidem exegerit de matrimonio contrahendo, quia fraus nemini patrocinatur. *cap. Aduersùs,*&c. *de immunitate Eccleſiæ*; nam quod nomine eius fit, per ipſum etiam fit. Item, ſi factum ratificet; quod ſi fidem datam non acceptauit, non ponitur impedimentum, quia forma contractus non eſt completa: quia requiritur mutua promiſſio. Requiritur præterea, vt durante priore matrimonio concurrat fides, ſeu contractus cum adulterio, quia hos caſus explicant Canones,& ſtrictè intelligi debent; tum quia pœnales; tum quia in præiudicium matrimonij ſuperuenientis; tum quia finis eorum huc ſpectat, ne ex fide data, & adulterio coniuncto machinetur in mortem prioris coniugis: quod non præſumitur, ſi alterum tantùm præcedat. Item, ſi fides data retractetur, aut contractus initus ante adulterium, ſi caſu ſuperuenerit hoc reſciſſo contractu, aut promiſſione, non inducere impedimentum: quia contractu reuocato, aut fide, re integra perinde eſt, ac ſi nunquam interueniſſet, & ceſſat finis legis in hoc caſu, ideò adulterium ſequens non complet fidem priorem, & reuocatam, aut contractum reſciſſum, neque confirmat facto.

Fides data per aliũ ſufficit.

Fides non acceptata non impedit.

Nec data non durante matrimonio.

Non impedit etiam retractata antè adulterium.

Hinc etiam reſoluitur caſus controuerſus inter Authores, an ſcilicet requiratur vt hæc duo coniungantur in eodem matrimonio, vel ſi ſufficiat, vt diuiſim in diuerſis matrimoniis eueniat, verbi gratia, fides viuẽte priore vxore, adulterium poſt initum matrimonium cum altera. 4 *Caſus.*

Reſpondetur hoc modo non inducere impedimentum, niſi adulterium commiſſum dicat ordinem ad primam fidem datam, quæ reuocata eſt per ſecundum matrimonium: quòd ſi tamen ſecundo matrimonio adulterium dicat ordinem ad primam fidem datam, eam denuò inſtaurando, perinde eſt, ac ſi ſimul coniungantur reſpectiuè ad ſecundum matrimonium, tam fides, quæ reuixit, quàm adulterium, quamuis ſolo adulterio non reuixit, ſed ratificatione noua. *Reſoluitur.*

Petes, an requiratur promiſſio verbis expreſſa. 5 *An requirantur verba?*

Reſpondetur requiri eam promiſſionem, & formam eius, quæ ſufficit, & requiritur ad contractum ſponſalium, quia promiſſio, ſi eſſet non impedita, induceret talem obligationem,& ſufficit acceptatio eius ex parte alterius ſufficiens, quæ compleat contractum de futuro.

d *Hoc autem intelligendum eſt*,&c. Excipit caſum, in quo alter ſit ignorans illud eſſe adulterium, aut perſonam, ad quam accedit, eſſe coniunctam matrimonio, quia tunc non conſentit in adulterium, quod requiritur, ſed in fornicationem. Patet *cap.*1.*& cap. Veniens, eodem titulo.* eſt communis Theologorum *in hac diſt.* Intelligitur de impedimento ex parte mulieris neſcientis, non ex parte viri conſcij matrimonij, vt *ibidem* ſupponitur. 6 *Ignorantia adulterij excuſat.* *Limitatio.*

e *Sed quid ſi perſona*, &c. Mouet dubium, ſi perſona priùs ignorans impedimentum, & poſteà ſciens, an ſi petat diuortium, audiri poſſit? &c. 7 *Noto impedimento datur recurſus.*

Reſpondet affirmatiuè *ex cap.*1. *eodem.*

SCHOLIVM.

*Si neſciente muliere viri coniugium initus eſt cum ea, vxore propria viuente, contractus, ad optionem innocentis cogendus eſt vir de nouo cum ea contrahere, vel recedere, mortua propria. Nec ſufficit quòd is factus habilis clam conſentiat, niſi altera pars ſciat impedimentum. Sed dubius manet Doctor an fidei datio cum adulterio, cauſent hoc impedimentum, ſi altera pars eſt inſcia adulterij: & communis tenet quòd non; ex d.c.*1.*de eo qui duxit. Manuel* 1.*tom.c.*227.*Nauar.c.*12.*num.*2.*Veracruz* 1.*part.ſpecul.art.*34.*concl.*4.*Sanchius lib.*7.*diſp.*79.*n.*31.*vbi circa hoc ponit multas conditiones more ſuo exactiſſimè examinatas.*

4 Sed f hîc eſt dubium, quia talis contractus cum muliere inſcia, vel eſt matrimonium, vel non. Si ſic, non debet dirimi ad petitionem mulieris: ſi non, debet fieri diuortium ad petitionem viri: quia non poteſt ſimul ſtare, cùm non ſint vir, & vxor. Reſpondeo, non eſt matrimonium, quia mulier conſentit in eum tanquam in potentem contrahere, ipſe autem ex parte ſui, non eſt talis, qualem eum credidit: & tunc cùm dicitur quòd non poſſunt ſimul ſtare, concedo quòd ille non poteſt eam matrimonialiter tractare, quia ex parte eius fornicatio eſt; ſed illa poteſt ſibi matrimonialiter copulari, quia ignorantia inuincibilis excuſat eam.

Sed eſto quòd mulier intelligens impedimentum non petit diuortium, non eſt diuortium celebrandum, ſecundùm illud caput: igitur debent ſimul ſtare: & non in coniugio, quia per te contractus non fuit contractus matrimonij: igitur aliqui debent ſimul ſtare fornicariè ſecundùm iſtam ſententiam. Reſpondeo, ſi mulier

ſciens

sciens impedimentum, consentiat in matrimonium, vir cogendus est vt consentiat in pœnam peccati sui, quia scienter decepit insciam: & ita erit matrimonium nouum ex nouo consensu: & ista sententia est valdè iusta, vt decipiens insciam, in hoc, quod est dare potestatem corporis sui, qui tamen non intendit dare, vel non potest, cogatur postea veraciter implere, quod prius fecit dolosè. *Contrahens dolose iustè cogitur ad vere cõtrahendum.*

Sed [8] dices, nunquid virtute primi consensus non poterant simul stare? Et esto quòd insciа consentiat in quolibet actu coniugaliter, & iste sciens quòd illa vult esse vxor eius, consentit de nouo in eam, non exprimendo sibi impedimentum, quia forte ex hoc generaretur odium, nunquid possunt stare? Respondeo, primus consensus non fuit matrimonialis, & ideò nullus actus potest esse licitus in virtute illius consensus; & ideò ad hoc, quòd sint coniuges, requiritur nouus consensus. Et tunc ad secundum dico, quòd si impedimentum non exprimatur personæ insciæ, ipsa in copula carnali sequente, non consentit nouo consensu, sed solùm reddit in virtute primi consensus, qui nullus fuit: & ideò licèt persona sciens de nouo consentiat, non tamen sufficit. Hoc expressè dicit Glossa super illud caput in primo consensu, qui nullus fuit, intelligitur perdurare: sicut probatur de seruo, qui creditur liber, cum quo contrahitur, si pòst manumittitur, vxore ignorante, non contrahitur matrimonium: quia post manumissionem factam, manendo cum eo semper intelligitur approbare consensum primum, qui fuit erroneus, & non matrimonium. 5 *Contrahens ignoranter cum seruo an teneatur, si ipsa insciа seruus fiat liber?*

Aliter posset dici, quòd si illa insciа, fuit ducta viuente prima vxore ducentis legitima, vera est sententia ista: & in isto casu loquitur Glossa; quia iste est casus textus, quòd vir quidam vxorem habens, sibi aliam huius rei insciam copulauit: sed prima mortua nititur recedere à secunda, & sic accepit secundam viuente prima: & tunc quidem verum est, quòd nullus erat contractus, quia ipse fuit ligatus alteri, licèt ista crederet eum liberum à matrimonio. Sed si sola duo, scilicet fidei datio, & adulterium, cum insciа coniugata fierent, & post mortem viri eius, & etiam vxoris alterius, adulter ille duceret istam, quid iuris? Videtur ex isto capite, quòd simpliciter est matrimonium, etiamsi nunquam exprimatur personæ insciæ defectus ille, nec ipse post expressionem defectus de nouo consentiat: & ratio est, quia ex isto capite colligitur, quòd Ecclesia non simpliciter illegitimauit personas illas propter illa duo concurrentia, sed secundùm *quid*, scilicet si persona decepta reclamet. Sed prima sententia videtur certior, quia si pòst sciat impedimentum, & reclamet, fiet diuortium, ex isto capite: igitur prius non fuit verum matrimonium verum. 6 *An requiratur vtrũque scire cõmitti adulterium.*

COMMENTARIVS.

8 *Casus.*

f *Sed hîc est dubium*, &c. Mouet difficultatem in casu, quo mulier nescia impedimenti, & postea resciens non petat diuortium, an matrimonium constabit? an debeat etiam fieri diuortium ad petitionem viri?

Resolutio. Impedimentum irritans.

Respondet matrimonium initum cum impedimento esse nullum, quamuis impedimentum stet ex parte viri solius: quia contractus cum inhabili est ipso Iure nullus, licèt mulierem excuset bona fides, & ignorantia probabilis facti, quamdiu durat.

Dolosus cogitur consentire.

Ad aliud respondet, & benè, eum non posse reclamare, sed mulier, si petat diuortium, in pœnam facti vir cogetur per Ecclesiam consentire de nouo in matrimonium cum ea, quam decepit, quia fraus ei non patrocinabitur.

9 *Quid de cohabitatione?*

g *Sed dices, nunquid virtute primi consensus*, &c. Quærit an simul esse possint virtute primi consensus, quo stante impedimento, quamuis insciа vxore superinducta, possint cohabitare?

Requiri nouũ consensum.

Respondet primò requiri omnino nouum consensum ex parte coniugis, quæ ignorauit impedimentum. hoc patet ex dictis *supra dist.* 29. *de simultate mutui consensus*: nouum autem consensum nequit coniux ignara impedimenti habere, donec ipsi de impedimento constet, quia omnia, quæ spectant ad vium matrimonij facit in virtute primi consensus, qui fuit nullus ex impedimento ex parte alterius: quæ est sententia Glossæ, & exemplum etiam quod adducit de matrimonio cum seruo ex ignorantia conditionis, quamuis cum eodem manumisso cohabitet, ex vi prioris consensus erronei, non validatur matrimonium. Vide Glossam *in cap.* 1. *De eo qui duxit in matrimon.* Hanc sententiam approbat Doctor *infrà*, tanquam magis veram, quia aliàs si matrimonium constaret, non daretur optio reclamandi coniugi ignaræ.

10 *Secunda responsio.*

Adhibet aliam solutionem, quam non approbat, nempe interueniente ignorantia ex parte alterius coniugis Iura non statuere impedimentum, respectiuè ad ipsam, si tantùm fides præcessit cum adulterio viuente prima vxore, & non matrimonium de præsenti; sed hoc contrahitur post mortem prioris: in quo casu cessat impedimentum. Sed prior sententia est certior, inquit, tum ex ratione adiecta, tum etiam quia Iura æquiparant dationem fidei cum adulterio, & contractum initum viuente prima vxore adiuncto adulterio; & ratio etiam Canonum perinde idem concludit, quia ex fidei datione cum adulterio potest oriri machinatio mortis: ergo perinde est quoad impedimentum, siue præcesserit fidei datio cum adulterio, siue ipse contractus. Et ideò hanc sententiam sequitur *in §. sequenti* Doctor, tanquam propriam. *Præfertur prima responsio.*

SCHOLIVM.

Adulterium cum machinatione in mortem coniugis dirimere matrimonium poſteà contractum cum adultera, cap. Laudabilem, *de conuerſ. infid. cap.* Super hoc, *de eo qui duxit in matrim. Addit Doctor ſufficere ſolam machinationem, ex d. c.* Laudabilem: *vbi nihil habetur de adulterio. Quod intellige verum, modò vterque volentes copulari cooperati ſint ad mortem coniugis. Circa hoc impedimentum multæ conditiones requiruntur, de quibus doctiſſimè tradit Sanchius lib. 7. diſput. 78.*

7 *Adulterium cum machinatio ne dirimit.* *An ſola machinatio dirimat?*

TErtiò [b] dico, quòd ſiue primum concurrat cum ſecundo, ſiue tertio, & impedit, & dirimit, ſicut patet *Extrà de conuerſ. infidelium, Laudabilem:* imò ſolum ſecundum videtur impedire ex illo cap. & loquitur ibi de *Saracenis, qui dum eſſent in captiuitate, quarumdam Chriſtianarum viros ſuis inſidijs, & machinationibus occiderunt:* & ſententiat Eccleſia, quòd ſi pòſt per ipſas ad fidem Chriſtianam acceſſerint, & cum eis adhæſerunt, ſupple in matrimonio, non ſunt tolerandi, cùm tale damnum tali lucro Eccleſia compenſare non velit. Hîc non tangitur de adulterio Saraceni cum Chriſtiana, nec de fidei datione, ſed tantùm de machinatione in mortem legitimi viri, & adhuc conſcia vxore: nec Gloſſa addit ibi ad caſum iſtum, fidei dationem, vel adulterium; ſed iſta machinatio debet intelligi cum effectu, vt ſimul ſit affectus, & effectus, ſicut Gloſſa ſuper illo verbo, *Procurauerunt.*

8 Sed [i] quid, ſi non conſcia vxore, iſte ſolus occidit maritum, nunquid poteſt ducere iſtam? Reſpondeo, *cap. 1. §. 2.* ſi fiat ſine intentione ducendi eam, puta ſi in bello iuſto occidit eum, non ad hoc vt ducat illam, non habetur expreſsè quin poſſit eam poſteà ducere, dum tamen mulier non ſit conſcia; quia in caſu iuſti belli, dicit caput illud, quòd cùm tales, ſupple mulieres, non procurauerint virorum interitum defunctorum, matrimonium inter huiuſmodi perſonas, ſcilicet interfectorem & vxorem interfecti, licitè poteſt contrahi. Et probatur per locum à ſimili, vel à minori: quia ſi vir non conſentit in mortem legitimi viri, ſed vxor eum occidit, poteſt pòſt ab alio huius criminis inſcio duci, 33. *quæſt. 2. Interfectores.*

Hoc etiam confirmatur per illud Extrà de ſponſalibus, *Cùm apud: Cùm prohibitorium ſit edictum de matrimonio contrahendo, quicumque non prohibetur, per conſequens admittitur.* Sed [k] eſto mulier primò ignara, pòſt audita interfectione viri, ratum habet, nunquid impedit? Videtur quòd ſic; quia in maleficiis, *ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur.* Oppoſitum tamen tenet Gloſſa *cap. prædicto, Laudabilem, in fine,* propter illud caput nunc adductum, *Cùm apud,* & *ex eodem* [l] *cap. Cùm apud,* poteſt concludi, quòd ſimplex promiſſio non æquiualet alicui illorum trium enumeratorum in tertio membro; nec igitur nuda ſponſalia.

De reg. iur. in 6.

9 *Epilogatio prædictorũ.*

Sic igitur patet quòd iſtorum trium tertium ſolum nunquam impedit, ita quòd dirimat. Primum etiam ſolum nunquam impedit, ſicut patet per auctoritatem Auguſtini adductam in arguendo. Secundum quandoque impedit, & quandoque non, ſed ſemper quando eſt cum tertio, impedit.

Sed nunquid ſemper, quando eſt cum primo? Reſpondeo *ſuprà tit. iſto, cap. Significaſti.* Tertium cum primo ſemper impedit: & ratio tota eſt ordinatio Eccleſiæ, quia iſte eſt primus caſus ad hoc tactus, vbi impeditur contractus ex ſtatuto Eccleſiæ præciſè, illegitimantis perſonas ad contrahendum. Sed ratio inducens Eccleſiam ad ſic ordinandum, eſt repreſſio adulterij, & homicidij, quæ frequenter acciderent, ſi tales perſonæ poſſent legitimè contrahere.

10 *Ad argum.*

Ad argumenta. Ad primum, patet quòd lex iſta non fuit ſtatuta pro tempore illo: iuſtiùs tamen feciſſet ſi eam lapidaſſet. Et ſi dicas, non, quia ſeipſum tunc lapidaſſet, quia fuit ſocius in crimine. Contrà, quia vel non excuſas eum per hoc: vel oportet te dicere quòd ſocius in crimine non tenetur ad eandem pœnam publicam inferendam, ad quam teneretur, ſi non eſſet ſocius. Si autem excuſas eum de non puniendo illam per hoc, quòd remiſit ſibi illam pœnam legis, hoc non habemus ex Scriptura: ſed quia fuit peccatum priuatum, & ideò non debuit illud punire pœna publica. Et hæc videtur rationabilior reſponſio: & tunc quòd accepit eam in vxorem poſt illa grauia peccata adulterij, & homicidij, illud vltimum non fuit impedimentum.

COMMENTARIVS.

11 *Cõclusio principalis.*

h *Tertiò dicò quòd siue primum*, &c. Docet adulterium, si concurrat cum machinatione mortis, vel cum fide data, aut contractu de præsenti, aut promissione cum iuramento (quæ eundem effectum inducũt, vt in initio huius suppositi) inducere impedimentum. Hæc est conclusio principalis, quamuis quoad casum concursus adulterij cum fide data, aut promissione iurata, aut contractu inito iam *suprà* resoluit. De secundo ergo resoluit, si concurrat cum primo, aut etiam tertio, vt *infrà* refert, semper dirimere matrimonium; §. *Sic igitur*, & hoc patet *cap. 1. cap. Super hoc, cap. Significasti, & c. Si quis viuente*, 31. *q.* 1. *& cap. Laudabilem*, &c. *de conuersione infidelium.*

Ipsa sola machinatio mortis, ex fine matrimonij sufficit.

Secundò dicit *ex illo c. Laudabilem*, &c. quamuis non præcessit adulterium, aut fidei datio, sed sola machinatio mortis mariti, consentiente vxore, induci impedimentum: quod intellige, quando fine matrimonij contrahendi fiat machinatio vtroque consentiente. Probat, quia *cap. Laudabilem*, exprimens casum, quo Saraceni interfecerunt maritos quarumdam fidelium Christianos in captiuitate detentos. Quòd si postea ad fidem fuerint conuersi, quo adhæreant vxoribus defunctorum, non esse tolerandum eiusmodi matrimonium, cùm damnum tali lucro Ecclesia compensare non velit; vbi non loquitur de fidei datione, aut adulterio coniuncto: ergo sola machinatio in mortem communi consensu factam, sufficit ad hoc impedimentum: quia etiam ratio legis ad idem extenditur, ne ex spe matrimonij vtrimque confirmata per intentionem machinationis, & concursum, licèt absit contractus, aut fides, aut etiam adulterium, inducit eundem effectum, & ideò in aliis casibus requiruntur hæc coniungi, vt adulterium cum contractu de futuro, aut præsenti, quia illis magis sollicitatur machinatio in mortem coniugis innocentis, intuitu matrimonij subsequendi. Cùm ergo ipsa machinatio, quæ principaliter submouetur per hos Canones, tanquam finis, communi consensu fit intuitu matrimonij sequentis in spe, & intentione sufficit, & supplet reliqua quæ in ordine ad illum finem, quantùm ad periculũ, & sollicitationem præsumuntur facere, & ideò prohibentur. Hanc sententiam docet Innocentius *cap. Super hoc, citato.* Hostiensis citans Hugonem, & alij plures Canonistæ, & Glossa *in cap. Laudabilem, de conuersione infidelium.* D. Antoninus *3. p. tit. 1. cap. 5.* Veracruz *1. part. Speculi, art. 33. conclus. 4.*

Requiri communem consensum.

12 *Dubium.*

Sed quid si insciavxore machinetur in mortem mariti?

Resoluitur.

Respondetur requiri adulterium cõiunctum machinationi, vt insinuare videtur Doctor per illa verba, *& adhuc conscia.* Ergo si ipsa non sit conscia, neque præcessit adulterium, non inducitur impedimentum. Hanc sententiam sequitur Sanchez *disput. 78.* pro qua citat communiter Doctores; casus enim rarus est, vt quis interficiat maritum alterius, fine ipsam ducendi, nisi præcesserit aliquod, in quo ex natura rei, & conniuentia alterius spes illa, & intentio fundatur: si ergo non præcessit adulterium, neque conscientia homicidij in vxore, neque fides, aut promissio data, tunc non fundatur talis præsumptio homicidæ respectiuè ad vxorem interfecti. Proinde Canones talem casum non comprehendunt, qui regularis non est, aut ordinarius; neque etiam puniri debet innocens, vbi deest culpa eius, aut præiudicati contractui, cuius fauor aliàs obtinet, nisi contrarium expresè decidatur per legem.

Si vxor non sit cõscia machinationis, non resultat impedimentum.

Requiritur homicidiũ in effectu, & intuitu matrimonij.

Tertiò, dicit Doctor illam machinationem debere intelligi cum effectu, vt simul sit affectus, & effectus ex Glossa, id est, intentio, & homicidium ex fine ineundi matrimonij inter partes, quia si homicidium fiat alio fine, aut casu, non inducit impedimentum. Quòd verò requiratur mors illata in effectu, patet *ex cap. Si quis viuente*, 31. *q.* 1. & quamuis alia Iura secundùm hoc statuentia non faciant mentionẽ mortis, sed machinationis, intelligenda sunt verba cum effectu, *cap. Relatum*, &c. *de Clericis non residentibus.* Ita communis Theologorum, & Canonistarum. Aduertendum tamen, si præcesserint reliqua, & mors coniungatur, ex alio tamen fine, Ecclesiam in foro externo præsumere factam intuitu matrimonij, & sententiam pro impedimento laturam, nisi aliud probetur.

13 *Casus.*

i *Sed quid si non conscia vxore?* &c. Respondet ad casum expressum dicens, si in iusto bello interfecit, non impediri contractum ex parte viri: quod si etiam intentione matrimonij fecerit, impedimentum quidem stat ex parte homicidæ, vt patet *ex cap. 1. de eo, qui duxit in matrimonium*, &c. ex parte vxoris non ita, modò nõ præcesserit scientia, aut fides, aut adulterium.

Probatio.

Quantùm ad casum resolutum hìc, probationem eius subiicit *ex c. Laudabilem*, &c. *de conuers. infidelium*, vbi decisio ipsa in terminis habetur, *§. Ad hoc Saraceni*, &c. addens probationem à

A simili, & minori.

simili, aut minori, quia si vir in mortem legitimi viri, quam vxor causauit, non consenserit, potest, illam ducere, *ex cap. Interfectores*, 33. *q.* 2.

Declaratur.

Hæc probatio in superficie obscura est, ideò ad eius intellectionem aduertendum est, duos casus comprehendere, alium à simili, alium à minori: vnde illa verba, *per locum à simili, vel à minori*, &c. non debent synonymè, aut respectiuè ad idem intelligi; sed tanquam diuersa membra, aut argumenta: si vxor inscio alio, quem prætendit, vel cui copulari vult, & ex ea intentione mortem mariti est machinata, licèt sit impedimentum ex parte eius; tamen non stat impedimentum ex parte alterius, quem duxit: & hoc præcisè, nisi præcesserit adulterium, vel fides data. Et hoc est argumentum à simili, quia si interfector mariti non conscia vxore, neque machinante ea mortem, non inducit impedimentum, nisi ipsa concurrat ex parte vxoris, vt decisum est in præcedenti casu; ita etiam non statuit impedimentum ex parte viri, qui ignarus est talis homicidij.

Alius casus est: An viricidium inducat impedimentum matrimonij vniuersaliter cum quocumque, & consequenter cum hoc, quem ducit de facto: & hoc argumentum est à minori: quod probat *ex illo cap. Interfectores*, vbi imponitur pœna vxoricidis, & non matricidis, quia casus est rarus, vt dixi, & hac lege non comprehenditur. & probat hoc in genere quoad vtrumque casum *ex cap. Cùm apud*, &c. *de spon-*

ſalibus, Cùm prohibitorium ſit edictum de matrimonio contrahendo, quicumque non prohibetur, & per conſequens admittitur, &c. Hanc ſententiam, nempe viricidium non inducere impedimentum matrimonij, ſicut vxoricidium, tenet Sylueſter *v. Matrimonium 9. q. 6.* Armilla *v. Matrimonium.* Ledeſma 2 *part. 4. q. 62. artic. 2.* Tolet *lib. 7. Summæ, c. 15.* Probatur, quia nec maſculinum ſub fœmineo clauditur in odioſis, & pœnalibus, *ff. de verborum ſignific. l. Iuxta, de leg.* Leges non aptantur rariſſimè contingentibus, *l. Nam ad eas ff. de leg.* Ratione ergo frequentioris vſus delicti leges ſtatuunt pœnam, ac proinde cùm viricidium ſit rariſſimum, neque timor eius vrget, cùm vix in fœmina contingat, quæ timidioris eſt naturæ, & honeſtioris; ideò leges ſtatuentes pœnam, illius mentionem non faciunt, ſed vxoricidij, quod frequentiùs euenit, propter audaciam, & promptitudinem viri ad ſimile facinus perpetrandum, cui leges per pœnam frænum iniiciunt, vt *in illo cap. Interfectores, 33. quæſt. 2. cap. Admonere, cap. Quicumque, eod.*

Pœna in vxoricidas non extenditur ad viricidas.

Ratio huius.

14 k *Sed eſto mulier*, &c. Proponit caſum, quo inito matrimonio mulier ſciens prioris mariti homicidium, & ratum haberet, quid iuris? Videtur inducere impedimentum: quia in maleficiis etiam ratihabitio retrotrahitur, & mãdato comparatur, *cap. Cùm quis*, &c. *de ſentent. excommunicat. in 6.* Contrarium reſoluit Doctor cum Gloſſa *cap. Laudabilem*, &c. *citato*, & Gloſſa *cap. Si quis viuente, 31. quæſt. 1.* Hoſtienſis, Ioannes Andreas, Abbas, Ancharanus, Cardinalis *in cap. Laudabilem*, & plures alij, quos ſequitur Sanchez *lib. 7. diſput. 78. num. 6.* Ratihabitio enim non poteſt eſſe machinatio iam morte illata. Et exigitur duo extrema eſſe habilia ad actũ exercendum, vt comparatur mandato, aliàs fictio Iuris, qua ratihabitio retrotrahitur, non ſubſiſtit. Poſt mortem itaque illatam, ſicut coniux ſuperſtes, & ignara non eſt habilis ad machinandum mortem illatam, ita ratihabitio eius nequit retrotrahi.

Quid operetur ratihabitio ſubſequès vxorũ?

Ratihabitio vt comparatur mandato, quid requirit?

15 l *Et ex eodem cap. Cùm apud, poteſt concludi*, &c. Hîc tangit illam difficultatem: *An ſimplex promiſſio, & non veſtita æquiualeat fidei datæ, aut promiſſioni cum iuramento, aut contractui de præſenti?* Et reſpondet poſſe ex illo capitulo concludi non æquialere, ſicut neque nuda ſponſalia. Promiſſio ſimplex intelligitur, quando quis non interponit propriam fidem, quando autem interponit propriam fidem, dicendo, *per fidem meam*, dicitur veſtita, & vallata, ſeu confirmata, vt diſtinguitur à promiſſione ſimplici, quando non interponitur fides. Fides iurata dicitur, quando interuentu rei ſacræ, & facto iuramento confirmatur promiſſio. Dicit ergo Doctor requiri fidem vallatam, aut veſtitam ad incurrendum impedimentum, quia Canones, ex quibus eſt impedimentum, cùm ſint pœnales, ſtrictiſſimè intelligendi ſunt, & ſecundùm verborum proprietatem; neque extendenda eſt in odioſis eorum ſententia. Sed fides interpoſita non æquiualet ſimplici promiſſioni in Iure, ſicut neque promiſſioni iuratæ. Ergo in his Canonibus, qui requirunt fidei dationem, aut iuramentum non venit intelligenda. Patet ſubſumptum *cap. Relatum*, quod eſt Concilij Triburienſis; & primus Canon in hac materia facit mentionem iuramenti *tantum relatum eſt*, &c. *quondam alterius coniugem ſtupro violaſſe, & inſuper mœchæ viuente viro ſuo iuramentum dediſſe*, &c. vbi Gloſſa *in verb. Viuente*; *Fidem*, inquit, *dedit, cap. 1. de eo qui duxit in matrimon.* &c. ſolius fidei datæ mentionem facit, *& cap. Cùm haberet vxorem*, &c. pro eodem ſumit fidei dationem, & iuramentum; *& cap. Significaſti, eod. titulo*, facit mentionem fidei datæ tantùm, & ſic *cap. Veniens ad præſentiam, & cap. finale, eodem titulo*, faciunt mentionem fidei datæ tantùm: ergo æquialet fides data, & iuramantum, quod exprimitur in Concilio Triburienſi, ſecundùm cuius Canonem hæc decreta ſunt, ad concordiam legum, & ne verba impropriè ſumantur in præiudicium contractus fauorabilis.

Simplicè non æquiualere promiſſioni veſtitæ.

Quid ſit vtraque.

Pœna ſtrictè interpretãda.

Canon Triburienſis.

Fides data æquiualet iuramento.

Item *cap. Ad aures*, &c. *de his quæ vi*, &c. Fides præſtita, & iuramentum pro eodem ſumuntur, vbi Ioannes Andreas, Innocentius, Hoſtienſis, Imola, Archidiaconus fidei interpoſitionem aſſerunt eſſe iuramentum, & ſolùm differre, quòd in iuramento res ſacra tangatur. Ita etiam Cardinalis, & Abbas *in præfatum textum*, Gloſſa *in cap. Conſtitutus*, &c. *de tranſactionibus*, & Gloſſa finalis *in cap. 2. de fideiuſſione.* Hanc ſententiam tenent noſtri, Nicolaus de Orbellis *in hac diſt.* Nicolaus de Niſa *in 4. tract. 6. part. 3. q. 6.* Baſſolis *in hac diſt. q. vnic. art. 2.* Tabiena *verbo imped. impedimento, 7. q. 3.* Veracruz *1. part. ſpeculi, artic. 34. poſt 9. concluſ. dub. 1.* Eandem ſententiam ex cõſequentia opinandi debent ſequi Authores, qui dicunt viricidium non impedire matrimonium: quia hoc non inuenitur in Canonibus præfatis comprehenſum; quamuis id falſum ſit, quia etiam comprehendunt hoc delictum, vt patet ex textu.

16

Reſolutio præmiſſa ab aliis tenetur.

Obiicies: Promiſſio etiam nuda dicitur fides, & fidei interpoſitio non eſt iuramentum.

17 *Obiectio.*

Reſpondetur promiſſionem in pactis non dici fidem, niſi lato modo, nõ autem ſtricto modo.

Soluitur.

Ad ſecundum: Reſpondeo quòd contrarium conſtat ex Canonibus, Gloſſis, & iuriſperitis citatis; & quidquid ſit de aliis, hîc dicendum eſt ſumi pro iuramento, hoc eſt, vt inducit differentem obligationem à nuda promiſſione; quia Canon antiquus, qui vtitur nomine *iuramenti*, non eſt immutatus; & alij Canones ſubſtituunt appellationem *fidei datæ*, iuxta antiquas Conſtitutiones: nam *cap. Cùm haberet*, &c. *de eo, qui in matrimonium duxit*, &c. primò vtitur appellatione *fidei præſtitæ*, & ſecundò appellatione iuramenti: *Hîc*, inquit, *plus proceſſum fuit, quàm ſi fides præſtita dumtaxat fuiſſet adultera.* & infrà, *Quod*, inquit, *connubium vbi etiam nulla interceſſit Religio iuramenti*, &c.

Obiicies ſecundò rationem legis extendi ad hunc caſum: ergo comprehenditur; ideóque Pontifices vti appellatione fidei dationis, aut iuriſiurandi, quia frequentiùs hæc interponuntur; non quòd etiam promiſſionem ſimplicem non comprehendant; quia perinde inducit eundem effectum machinationis.

Secunda obiectio.

Reſpondetur fidẽ interpoſitam, aut iuramentum habere diuerſum effectum; vnde multi contractus nulli ex ſola promiſſione non tenent; quamuis ſi addatur iuramentum, obliget iurantem ad factum, donec relaxetur. Vnde ſicut in his eſt maius vinculum, ita etiam magis ex natura ſua ſollicitant ad machinationem mortis innocentis coniugis, ad quam ſimplex promiſſio non ita ſollicitat. Ex alia parte Iura comprehendunt illud, quod frequentiùs accidit, &

18 *Reſponſio.*

Promiſſio ſimplex inefficax ad ſollicitandam mortem.

& magis ſollicitat proximè ad effectum machinandi mortem, & continuandi adulterium, & ſic comprehendunt fidem datam, ſiue iuramentum, & non ſimplicem promiſſionem; ex qua non reſultat maior pœnæ efficatia ad machinationem, quàm ex ſpe matrimonij futuri, nulla interpoſita promiſſione, quam tamen non comprehendunt Iura, licèt ſit, aut eſſe poſſit hîc, & nunc cauſa machinationis: quia & ipſum adulterium magis ſollicitat ad effectum machinationis, quàm ſimplex promiſſio; tamen non inducit ſe ſolo impedimentum. Iura ergo intendunt illud quod ſtrictiorem obligationem ex natura ſua inducit, & proximam, quæ induci poſſet, niſi eſſet impedimentum obſtans; & ideò ſtrictè loquuntur. Ex quo patet ad obiectionem, negando ſimplicem promiſſionem inducere effectum machinationis, aut ad eam extendi rationem canonum, quæ nec in re æquiualens eſt fidei datæ, aut iuramento, quantùm ad firmitatem, neque comprehenditur ratione Canonum, quia non eſt cauſa proxima machinationis, ſed omnino remota. Vnde ſi quæ dicat non interueniente pacto, aut promiſſione de futuro, *per fidem meam, aut iuro*, &c. *quòd te ducerem, niſi eſſem iam alteri ligata*, non inducit impedimentum, interueniente etiam adultèrio, quamuis alter ſimilia verba, & iuramentum reciprocè addat. Cæterùm, hoc magis ex natura actus ſollicitat ad machinationem, quàm ſimplex promiſſio de futuro. Non omnia ergo, ex quibus poteſt eſſe periculum ſollicitationis, prohibentur his Canonibus; ſed illud quod proximè, & quaſi ordinariè ad maiorem confirmationem pacti interuenit, quia ſimplex promiſſio, cùm non inducat obligationem vllam, quaſi contractus in opinione adulterorum, & habetur magis pro lenocinio, quàm pro contractu obligante, ideò addunt firmitatem iuramenti, & fidei datæ, quo magis ſibi obligentur. Qui voluerit tenere oppoſitum huius, dicat Doctorem eſſe problematicum, & facilis erit reſponſio ex dictis.

Non comprehenditur in lege.

Recolligit deinceps Doctor dicta *in hac quæſtione* de impedimento criminis ſic adulterium ſe ſolo non inducere impedimentum, ſicut neque fides data etiam ſe ſola niſi coniũgatur adulterium, aut machinatio mortis; machinatio autem mortis ſe ſola inducit impedimẽtum, quando vtraque pars eſt conſcia criminis, vel concurrit; poteſt autem vxor concurrere, aut approbando, & ratificando machinationẽm, qua mors ſubſequitur, ſi intuitu matrimonij contrahendi conſentiat. Si autem ex alio fine, vt in odium mariti permittat, non habens animum contrahendi, neque fouens ſpem alterius, tunc non videtur impedimentum eſſe ex parte eius, licèt in foro externo præſumatur, machinationem ſolam impedire contractum, vt docuit *concluſione* 3. & ſimiliter quando concurrit cum adulterio. *Hoc impedimentum*, inquit, *eſt ex ſtatuto Eccleſiæ in odium adulterij, & homicidij, quæ frequenter acciderent, ſi tales permitterentur contrahere*, &c. Probat præterea coniugium non impediri adulterio ex ſententia Auguſtini *de nupt. & concupiſcentia, cap.* 10. ſic legitur apud Magiſtrum; apud Gratianum tamen addebatur, *non poteſt fieri coniugium*, &c. *In aliquibus editionibus*, 31. *q.* 1. *cap. Denique*, variant etiam Auguſtini textus: ſed ex diſcurſu eius videtur locutio negatiua eſſe conſentanea magis; quamuis in aliis deſit codicibus, vt notarunt correctores impreſſionis Iuris ſub Gregorio XIII. in notis ad præfatum capitulum. 19 *Recapitulatio dictorum.*

k *Ad argumenta.* Ad primum patet ex litera.

DISTINCTIO XXXVI.

De impedimento conditionis, quod reſpicit ſtatum legis humanæ.

A

NVNC de conditione videamus, an valeat coniugium diuidere? Ad quod dicimus, quia non negatur ingenua poſſe nubere ſeruo: ſed ſi neſcitur eſſe ſeruilis conditionis, liberè poteſt dimitti, cùm ſeruitus eius fuerit deprehenſa, ſecundùm illud, Si quis ingenuus homo ancillam alterius vxorem acceperit, & æſtimat quòd ingenua ſit, ſi ipſa fœmina fuerit poſteà in ſeruitute deiecta, ſi eam à ſeruitute redimere poteſt, faciat: ſi non poteſt, ſi voluerit, aliam accipiat. Si verò ancillam eam ſcierat, & collaudauerat, pòſt eam vt legitimam habeat. Item, ex eodem, Si fœmina ingenua acceperit ſeruum, ſciens quòd ſeruus eſſet, habeat eum: quia omnes vnum patrem habemus in cœlis, vna lex erit viro, & fœminæ. Cùm dicitur ſciens illum, datur intelligi, quòd ſi neſcierit illum ſeruum eſſe, non cogitur manere cum ipſo. Si enim conditionis dolum patitur, non cogitur adhærere ei, cuius fraude decepta eſt. Si autem ſcierit vir conditionem mulieris, vel è conuerſo: non valet eam dimittere. Vnde Zacharias Papa, Si quis liber ancillam in matrimonio

In Concilio apud Vermeriã, c. 6. *& habetur* 29. *quæſt.* 2. *c.* Si quis ingenuus.

Ibid. cap. Si fœmina ingenua.

Ibid. cap. Si quis liber.

trimonio acceperit, non habet licentiam dimittendi eam, ſi conſenſu amborum coniuncti ſunt, niſi ob fornicationem. De illis agit, quibus alterutrius conditio nota eſt, quando coniunguntur.

De copula ſerui, & ancillæ diuerſorum dominorum.

B *In Concilio Cabiloneſi, ibidem cap.* Dictũ eſt. *Matth. 19.*

QVæritur etiam ſi ſeruus vnius ancillam alterius acceperit, an ſit inter eos coniugium. De hoc etiam ita ſtatutum eſt, Dictum eſt nobis, quòd quidam legitima ſeruorum matrimonia poteſtatiua quadam præſumptione dirimant, non attendentes illud, *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Vnde nobis viſum eſt, vt coniugia ſeruorum non dirimantur, etiamſi diuerſos dominos habeant: ſed in vno coniugio permanentes dominis ſeruiant ſuis. Et hoc in illis obſeruandum eſt, vbi legalis coniunctio fuit, & per voluntatem dominorum. Attende finem huius capituli, vbi videtur innui præter voluntatem dominorum, inter ſeruum, & ancillam non poſſe contrahi coniugium: vel ſi contrahitur, non eſſe ratum. Quibuſdam tamen videtur inter eos poſſe fieri coniugium dominis ignorantibus.

De viro qui ſe facit ſeruum, vt dimittatur ab vxore.

C *In Tribuenſi Cõcil. ibid. c.* Cuius rei, *& cap.* Perlatum.

ILlud etiam notandum, quòd ſi mulier virum liberum acceperit, & ille vt cauſam præſtet diſſidij, ſe alicuius ſeruum fecerit, nec ille vxorem dimittere, nec illa ob vinculum coniugij in ſeruitutem redigi poterit. Vnde illud, Perlatum eſt ad ſanctam Synodum, quòd quidam ingenuus ingenuam accepit vxorem, & poſt filiorum procreationem occaſione diuortij, cuiuſdam ſeruum ſe fecerit, vtrùm & mulierem neceſſariò tenere debeat: & ſi tenuerit, an illa etiam ſeruituti ſubiici debeat, quæſitum eſt. Iudicatum eſt vxorem minimè debere dimitti: non tamen ob Chriſti legem mulierem in ſeruitutem redigi, dum ille non ex conſenſu coniugis ſe ſeruum fecerit, quem liberum ipſa maritum acceperat.

De ætate contrahentium.

D 32. *quæſt.* 2. *cap.* Sponſalia.

HOc etiam ſciendum eſt, quòd pueri ante quatuordecim annos, & puellæ ante duodecim annos ſecundùm leges, matrimonium inire nequeunt. Quòd ſi ante prædicta tempora copulam inierint, ſeparari poſſunt, quamuis voluntate, & aſſenſu parentum iuncti fuerint. Qui verò in pueritia copulati poſt annos puberatis nolunt ſe relinquere, ſed in coniunctione permanere, iam ex hoc efficiuntur coniuges, & deinceps nequeunt ſeparari. Item, Sponſalia ante ſeptennium contrahi non poſſunt: ſolo enim conſenſu contrahuntur, qui interuenire non poteſt, niſi ab alterutra parte intelligatur, quod inter eos agitur. Duo illa executi ſumus cum aliorum quorumdam adiectione, quibus coniugium ſolui poteſt, nec tamen ſolui ſemper neceſſe eſt. Nunc de illis quæ perſonas illegitimas penitus faciunt, addendum eſt, & primum de ordine.

Qvæstio I.

Vtrùm seruitus impediat matrimonium?

D.Thom.*in addit.quæst.52.art.1.& hîc quæst.1.art.1.* D.Bonauent.*art.1.quæst.1.& 2.* Richardus *art.1. quæst.1.* Durandus *quæst.1.* Sanchius *lib.7.de matrim.disp.19.& tribus seqq.*

CIRCA istam trigesimam sextam distinctionem quæro : Vtrùm seruitus impediat matrimonium ? Quòd sic ; nullus potest dare alienum ; sed corpus serui est domini, secundùm Philosophum, 3. *Politicorum.* 1 *Argum.1.*

Prætereà, fauorabilior est professio Religiònis, quàm matrimonium carnale ; sed seruus non potest profiteri Religionem sine voluntate domini : igitur nec matrimonium contrahere. *Argum.2.*

Contrà, *Extrà de coniugio seruorum, cap.1.*

SCHOLIVM.

Distinguit duplicem seruitutem, naturalem, & legalem. Hanc ait dupliciter esse posse iustam. Primò, quando aliquis se vendit. Secundò, si ob crimina iustè damnetur ad seruitutem : quod ait fortè esse contra Ius naturæ. Sic etiam dicitur l. Libertas, *ff.de statu hom. sed tantùm vult esse dissonum ei, quatenus natura inclinat ad libertatem : non enim vult esse contra præceptum naturæ ; quia suprà docuit, dist.26.num.10. exemplo B. Paulini, liberum posse se vendere : dubitat de iustitia seruitutis capti in bello : quia videtur sapere crudelitatem, quando iam hostis subest, & obedit, & sufficere videtur quòd subsit more subditi politicè, non instar mancipij, despoticè : si tamen captus subesse nollet politicè, colligitur ex Doctore (ibi fieret obediens libertate sibi donata) licere eum in seruitutem redigi : sed secundùm communem, quam non negat Doctor, talis seruitus absolutè iusta est,* §. Item ea, Inst. de rerũ diuisione. *l.* Si captiuus, §.1. *ff.* de capt. *& d.l.* Libertas. *Summistæ, v.* Seruitus: *sed ex consuetudine præscripta Christiani à Christianis non rediguntur in seruitutem ; quo priuilegio non fruuntur apostatæ secundùm rem, & nomen, vt notant Salon.2.2.tom.1.tract. de dom. q.3. art.1. Zayrus lib.9.cap.6.num.10.& alij. Serui tamen belli fugere possunt iuxta communem. Soto 4.de iustit.q.2.art.2. Couar.reg.* Peccatum, *part.2.§.11.n.5.& 1.Var.cap.2. Salon.supr. Petr.Nauar.3 de restit.cap.1.num.200.*

HIc [a] sunt duo videnda. Primò, vnde inducta sit seruitus, & si iustè inducta. Secundò, ad propositum. De primo dico, quòd de lege naturæ omnes nascuntur liberi, tamen seruitus, vel magis propriè subiectio filialis ad patrem, est de lege naturæ, puta obedientia filialis pertinens ad disciplinationem : quia secundùm Philosophum 8. Ethic. *Filius habet à patre esse, & disciplinam.* Ista autem seruitus, de qua loquimur, secundùm quam dominus potest vendere seruum, sicut pecudem, de qua loquitur Philosophus 1. *Politicorum*, quòd seruus non potest exercere actus virtutis, pro eo quòd oportet eum ad præceptum domini exercere actus seruiles : ista non est inducta, nisi aliqua lege positiua. 2 *Cap.11.* *Cap. 3.*

Sed an iusta ? Respondeo, sicut dictum est, *dist.15.* quomodo inceperunt primò dominia esse iusta : ita dico quòd ista vilis seruitus non potest esse iustè inducta, nisi dupliciter. Vno modo, quia aliquis voluntariè se subiecit tali seruituti, licèt talis subiectio esset fatua ; imò fortè contra legem * naturæ, quòd homo libertatem suam à se abdicet : postquàm tamen facta est, necesse est seruare, quia hoc est iustum. Alio modo, si aliquis iustè dominans communitati, videns aliquos ita vitiosos, quòd libertas eorum nocet eis, & Reipublicæ, potest iustè punire eos pœna seruitutis, sicut & iustè posset eos occidere in certis casibus propter bonum Reipublicæ. *An seruitus iustè introducta sit? * Id est, dissonum Iuri naturæ, vel quia ius nil disposuit de hoc, ex n.5.*

Si dicas, quòd est tertia causa seruitutis, vtpote si captus in bello seruetur, & sic seruatus à morte, fiat seruus deputatus ad seruiendum, non apparet manifestè iustitia hîc : quia fortè, etsi captor potuerit occidere captiuum, si habuit bellum iustum defendendo se, non autem inuadendo, & hoc stante pertinacia ipsius contra bellantem : tamen ex quo desinit esse pertinax, quia est in voluntate ipsius iam captus, inhumanum videtur infligere sibi pœnam contra legem naturæ ; non enim est hîc ratio, quia in hoc casu non remaneret iste rebellis, nec abuteretur sua libertate : sed fortè fieret obediens, & libertate sibi donata benè vteretur. 3 *De captis in bello.*

Si

Si arguatur contra primum membrum, ſcilicet quòd ſeruitus non eſt contra legem
Cap. 2. naturæ: quia ſecundùm Philoſophum 1. Politicorum, *Pollens mente debet præſidere, pollens viribus debet ſeruire.* Aliqui ſunt naturaliter pollentes mente: ergo naturaliter ad dominium apti: aliqui minùs prudentes mente,& magis robuſti corpore: ergo naturaliter debent eſſe ſerui. Reſpondeo,hoc non eſt intelligendum de iſta ſeruitute extrema, de qua loquimur, ſed tantùm de ſeruitute politica, qua inferior diſponitur à ſuperiore: non tamen ſicut inanimatum, ſed ſicut minùs vigens mente,ordinatur per illum, qui magis pollet mente.

4 Si arguas contra ſecundum membrum, quòd illud quod eſt contra legem naturæ non poteſt fieri iuſtum, nec antiquitas temporis ratificat crimina, ſed magis condemnat: omnis autem ſeruitus alia ab illis duobus caſibus, eſt iniuſta, & contra legem naturæ: igitur per nullam longinquitatem temporis videtur iuſtum quòd dominus do-
Quæſt. 2. Conditiones præſcriptionis. minetur talibus ſeruis. Reſpondeo, tactum eſt *diſt.* 15.quomodo per præſcriptionem poteſt ius acquiri,ſi concurrant conditiones illæ, quas Iura determinant,ſcilicet quòd iuſto titulo acquirat, & ſit bonæ fidei poſſeſſor, & quòd poſſederit ſine interruptione temporis à lege determinati: ſed illud extendit ſe ad poſſeſſiones, non autem ad ſeruitutem, quia non eſt eadem ratio in poſſidendo aurum, & ſeruum, quantùm ad legem naturæ. Et ideò eſſet difficilè ſaluare per præſcriptionem, iuſtitiam eſſe detinere tales ſeruos, niſi præſumatur quòd altero duorum modorum fuerint facti ſerui à principio.

Ad Epheſ. 6. Si obiicitur, quare igitur Apoſtolus præcipit tales ſeruos obedire dominis ſuis? Reſpondeo, multæ obligationes ſunt iniuſtæ ex parte illorum, quibus fiunt: & tamen poſtquàm factæ fuerint,ſeruandæ ſunt. Vnde Apoſtolus oſtendens ſeruitutem ſecundùm ſe non eſſe laudabilem, nec multò magis detentionem alicuius in ſeruitute, ait,
1. Cor. 7. *Si ſeruus vocatus es, non ſit tibi curæ: ſed ſi potes liber fieri, magis vtere.*

COMMENTARIVS.

Diuiſio, & ordo. IN hac diſtinctione, in qua Magiſter agit de impedimento ſeruitutis, & ætatis in ordine ad matrimonium, ſubiicit Doctor duas quæſtiones; quarum prima eſt de impedimento ſeruitutis. Secunda verò de impedimento ætatis puerilis.

1 a *Hic duo ſunt videnda,* &c. Diuidit quæſtionem in duos articulos; primus quærit qua lege inducta eſt ſeruitus? Secundus verò, an impediat matrimonium? Quoad primum fuſiùs illud reſolutum eſt *diſtinct.* 15. de diuiſione rerum; ac proinde hanc difficultatem denuò tractare eſt ſuperfluum, & ſic tranſibimus ad ſecundum articulum;qui ad præſens inſtitutum ſpectat. Hîc obiter aduertendum eſt non agi de coniugio ſeruorum ex errore conditionis, de quo *ſuprà* tractauit;ſed de ipſa ſeruitute,vt inducit aliquod impedimentum.

SCHOLIVM.

Reiicit ſententiam aſſerentium ideò ſeruum poſſe contrahere inuito domino, quia ſeruitus eſt de lege poſitiua, & matrimonium de Iure naturæ. Refutatio eſt efficax, & clara.

5 DE [b] ſecundo dicunt aliqui, quòd ſeruus poteſt contrahere matrimonium inuito
S. Thom. præſenti diſtinct. q. 2. Rich. art. 4. domino. & hoc ex iſto articulo primo, quia matrimonium eſt de lege naturæ: ſeruitus autem non eſt de lege naturæ, ſed magis contra: quod autem eſt de lege naturæ, non tollitur per aliud, quod eſt tantùm de lege poſitiua. Alia ratio ponitur, quia ſeruus non eſt ita ſui domini, quin ſit ſui iuris, quantùm ad actus naturales, pertinentes ad conſeruationem indiuidui. Patet, quia poteſt vti neceſſariis ad vitam: ergo à ſimili, quantùm ad actus pertinentes ad conſeruationem ſpeciei. Conſequentia probatur, quia conſeruatio ſpeciei, cùm ſit maius bonum naturale, quàm conſeruatio indiuidui, magis eſt de lege naturæ.

Soluit rationes aliorum. Rationes [c] iſtæ poſſent ſolui. Prima, quia obligatio, quæ non eſt de lege naturæ, benè poteſt impedire aliquam libertatem,quæ competit alicui ex lege naturæ. Exemplum, nam ex lege naturæ nihil tibi debeo, tamen ſi voueo tibi obedientiam, teneor tibi obedire. Matrimonium etiam non eſt de lege naturæ, niſi ſecundariò, vt
Diſt. 26. & 33. & 17. dictum eſt *ſuprà*: & æquè videtur de lege naturæ reddere vnicuique quod ſuum eſt, imò primariò: igitur ex quo per obligationem ſeruus fecit ſe domini, tenetur ei reddere ſuum, & abſtinere ab illo, quod impedit talem redditionem, licèt illud aliud impediens competeret ſibi non obligato ſecundario ſecundùm legem naturæ.

6 Secunda ratio non concludit, quia certum eſt quòd non omnis, qui tenetur conſeruare

ſeruare indiuiduum, tenetur multiplicare ſpeciem. Si dicas, quòd ſaltem ita licet ſibi, quod illud licere, non poteſt ſibi tolli per hominem; verum eſt in caſu neceſſitatis, in quo conſeruatio ſpeciei dependeret ab actu eius: ſed quia multi non ſerui intendunt generationi, etiam in lege Chriſtiana, ideò non eſt neceſſarius ad conſeruationem ſpeciei actus iſtius pertinens ad hoc, & ideò per aliquam obligationem poteſt hoc ſibi præcludi. Et confirmatur, quia ante matrimonium tenetur domino ad certos actus, puta ad *A*, *B*, *C*, ſi contrahat matrimonium, obligatio illa erit ad aliquid incompoſſibile ipſi *B*, vel *C*; igitur illa obligatio ſequens non poteſt iuſtè fieri, quia in illa tollitur alienum, quod non poteſt reddi poſt iſtam obligationem factam.

COMMENTARIVS.

2 b *De ſecundo dicunt aliqui*, &c. Adducit duas rationes, quibus alij vtuntur, vt D. Thomas, & Richardus *in hac diſtinctione.*

Prima ratio aliorum. Quarum prima eſt, quòd matrimonium ſit de lege naturæ; ſeruitus autem de lege poſitiua, aut Iure Gentium; ſed obligatio inducta per legem poſitiuam non præiudicat ei, quod eſt conceſſum lege naturæ.

Secunda ratio eorumdem. Secunda ratio eſt: quia ſeruus non eſt ita domini, quin ſit ſui iuris quoad actus naturales pertinentes ad conſeruationem indiuidui: poteſt enim vti cibis neceſſarijs ad vitam: ergo ſimiliter quantùm ad actus neceſſarios ad conſeruationem ſpeciei, quia hoc eſt magis bonum naturale, quàm ſit conſeruatio indiuidui.

3 c *Rationes iſtæ poſſunt ſolui*, &c. Has rationes docet nõ eſſe concludentes, & meritò: quia principia illa generalia non concludunt vniuerſaliter in omni materia. Inſtat contra primam: quia obligatio, quæ non eſt de lege naturæ, poteſt impedire aliquid, quod permittitur de lege naturæ, non autem præcipitur, hoc eſt dicere, quòd præceptum quidem poſitium licèt cedat præcepto legis naturæ; tamen non cedit libertati legis naturæ, aut ei, quod lege naturæ permittitur, & non præcipitur; materia enim illa libera de lege naturæ eſt indifferens, & capax obligationis, indifferens, inquam, vt refertur ad legem naturæ: ſi accedat ergo præceptum aliquod alterius legis, iam redditur materia determinata, & ſub obligatione illius præcepti, & ſic ſe habet omnis materia legis poſitiuæ, quia ablata lege poſitiua ſimpliciter eſt indifferens, & libera, vt refertur ad legem naturæ, loquor autem de materia, quæ non eſt prohibita lege naturæ, quia eo ipſo quòd naturæ lex non reſeruat illam materiam, permittit eam liberam ſub diſpoſitione voluntatis: ſi ergo voluntas Principis, aut Reipublicæ diſponit particulariter de illa materia, quæ ſecundùm diſpoſitionem legis naturæ dat regulam voluntati particulari huius, aut illius (lex enim poſitiua iuſta deſcendit à lege diuina, & naturali) magis conſonum erit legi naturæ, vt ſeruetur talis diſpoſitio, quàm vt contra fiat ſecundùm libertatem, quam ipſa lex permittit.

Prædictas rationes nõ eſſe concludentes. Inſtãtia contra primam.

Libertas legis naturalis limitatur per lam poſitiuã.

Lex poſitiua conformis naturali.

Ideò enim lex naturæ non omnia comprehendit, quiá debet ſuppleri per poſitiuam, prout hîc & nunc in certis circumſtantiis expedit; quæ circumſtantiæ ſicut non ſequuntur ad naturam inſeparabiliter, ſed merè contingenter ex libera rerum diſpoſitione; inde eſt quòd materia in his circumſtantiis non comprehenditur à lege naturæ; ſed permittitur diſpoſitioni liberæ, quæ vt eſt à voluntate ſuperioris tenet contra diſpoſitionem particularem, & priuatam inferioris, & hoc magis conſonum eſt legi naturali.

Exemplum ſubiicit Doctor, *Quamuis de lege naturæ nihil tibi debeo, tamen ſi voueo tibi obedientiam, teneor tibi obedire*, &c. vt Religioſus vouens obedientiam ſuperiori. 4 *Exemplum.*

Dices hoc debitum eſſe ex eo, quòd Deo vouet quis obedientiam in ſtatu perfectionis. *Obiectio.*

Contrà, ſi libertas legis naturæ prævalet præcepto poſitiuo, vt lex naturæ ſumitur ſtrictè, ita etiam prævalet voto, quod non eſt de lege naturæ eo modo, quo principia, aut concluſiones neceſſariæ indiſpenſabiles ſunt legis naturæ: quia votum diſpenſabile eſt; non ideò enim libertas legis naturæ prævalet legi poſitiuæ, quia poſitiua eſt; ſed quia minùs obligans: ergo ſi minùs obligat votum, quàm libertas legis naturæ, etiam hæc prævalebit voto. *Impugnatio.*

Dices legem naturæ permittere, vt quis emittat votum, & emiſſum tenere. *Obiectio.*

Contrà: ergo permittit vt emittat votum caſtitatis, ſicut & obedientiæ, & conſequenter permittat, vt non ineat matrimonium; imò ſe inhabilitet ad illud ineundum: ergo ex libertate matrimonij ineundi, vt eſt hæc ex lege naturæ, non infertur ſeruitutem vt inducit rationem debiti, loquendo de iuſta ſeruitute, non impedire matrimonium ex eo præcisè, quòd matrimonium ſit ſub libertate legis naturæ: ſicut eadem ſeruitus impedit votum Religionis ſolemne, & ordinationem, quæ tamen in circumſtantiis, in quibus non obſtat præceptum legis naturæ de vtroque fine matrimonij, ſunt magis permiſſa, & ratione ſtatus, & perfectionis magis conſona legi naturæ, quæ ad illud, quod eſt magis perfectum, & conforme rectæ rationi, magiſque facit ad laudem, & præmium, inclinat fortiùs. *Impugnatio.*

Secundò inſtat contra rationem allatam, aut fundamentum eius: quia matrimonium non eſt de lege naturæ ſtrictè ſumpta, ſed tantùm ſecundariò, quando ſcilicet non vrgent præcepta matrimonij, hîc, & nunc ineundi: reddere autem debitum alicui eſt de lege naturæ primariò, & ſub præcepto: ergo ex quo per obligationem iuſtam ſeruus ſe fecit domini, tenetur iure lege iuſtitiæ reddere illi quod ſuum eſt, & abſtinere ab illo, quod impedit iura ſeruitutis præſtitæ. Hæc inſtantia, ſeu ratio eſt à priori. 5 *Inſtãtia contra rationem præmiſſam aliorum. Reddere eſt de lege naturæ ſtrictè ſumptæ, non ita matrimoniũ, ſecluſa neceſſitate.*

Contra ſecundam rationem inſtat: quòd non omnis, qui tenetur ad conſeruationem indiuidui, tenetur ad conſeruationem ſpeciei: ſeruus autem hîc, & nunc, vbi non eſt neceſſitas vlla propagationis, non tenetur ad conſeruationem ſpeciei: ergo per aliquam obligationem poteſt excludi illa propagatio. Et confirmatur, quia *Secũda ratio ſoluitur. Non eſſe obligationẽ conſeruandæ ſpeciei, niſi in caſu.*

iure ſeruitutis tenetur ad hæc, & illa ſeruitia, quibus non ſatisfacit minus reddens: ergo tenetur non inducere impedimentum debitæ ſeruitutis.

Reſpõſio Sanchy.

Reſpondet Sanchez *lib.7. diſput.21.* licèt iſtæ rationes non concludant in omnibus, concludere tamen in hac materia, & negat paritatem quoad primam rationem: quia libertas homini conceſſa eſt in bonum priuatum ipſius, cui poteſt renuntiare, ac proinde Ius Gentium potuit inducere ſeruitutem: at matrimonium ordinatum eſt ad bonum commune, & publicum propagationis, in remedium concupiſcentiæ, & ad euitandam fornicationem, & flagitia carnis. Quia nulli Iuri poſitiuo id permiſſum eſt, vt poſſit matrimonium interdicere, niſi ipſemet perfectiori ſtatui continentiæ ſe obliget.

Libertas ad bonum priuatum, & publicũ diuerſa.

6 *Reſpondet ad ſecundum.*

Ad ſecundum Doctoris reſpondet, quòd conſeruatio ſpeciei ita eſt naturæ opus, ſicut conſeruatio indiuidui; ſicut ergo illud permittitur, ita & hoc, non obſtante ſeruitute.

Impugnatio dictarum reſponſionum.

Contrà, ratio deducta ex principiis legis naturæ eſt vniuerſalis, & perinde in omni materia concludit, quando fortius præceptum ipſius legis naturæ non concurrit: ſi ergo ratio illa in aliis non concludit, ita etiam neque in hac materia; ac proinde libertas matrimonij non obſtante ſeruitute debet ad aliquod aliud ſpeciale principium ex natura ſeruitutis, & matrimonij, vt comparantur & concurrunt, deſumi; non ex illo principio generali, quod in aliis materiis non concludit. Concluſio enim practica, vt procedit ex principiis, non ſortitur aliam veritatem, quàm mediatam, quæ infertur ex virtute, & veritate principiorum, & prout ipſis innititur ſolùm tenet quæ deducta eſt. Rectè ergo infertur principium fallens in alia materia non concludere in hoc ex vi ſua: ergo reſtringi debet ex propriis huius concluſionis, vt det cauſam veritatis eius.

Quod ex principio generali non infertur, debet reduci ad particulare, ſi verum eſt.

7 *Impugnatur diſparitas data.*

Præterea, diſparitas aſſignata non ſoluit argumentum; quia libertati matrimonij perinde renuntiare poteſt, ſicut & libertati propriæ, qua ſe priuat per ſeruitutem, quia nullo Iure diuino, aut humano tenetur hìc & nunc ſeruus inire matrimonium, vt benè probat ſecunda ratio Doctoris; nequit ergo priuare bono, quod Reipublicæ debetur, quamuis bono priuato renuntiare poſſit, verbi gratia, clericus non poteſt ſe priuare priuilegio Canonis, neque iudex exemptione ſuæ perſonæ: quia hæc debentur ſtatui ex communi lege, quæ diſpoſitioni horum priuatæ non ſubeſt, quæ & ſeruanda lex ipſa præcipit: non ita tamen ſe habet matrimonium ſerui, quod nulla lege obligat ad illud ineundum, & cuius libertati ipſe poteſt renuntiare authoritate priuata, ſicut & eadem authoritate poteſt ſubire ſeruitutem ſe priuando libertate, & diſpoſitione ſui ipſius: ſi ergo ipſe poteſt priuare ſe libertate matrimonij, ita etiam per legem priuari poteſt eadem libertate, quia quidquid poteſt ipſe de ſe abdicare, ſi ratio ſubeſt, poteſt etiam per legem eò ſpoliari: quinimò poteſt inhabilitari ad matrimonium per legem poſitiuam ex crimine, ſicut inhabilitatur ad votum. Sic enim de facto per legem inhabilitantur adulteri vt contrahant, quando machinati ſunt in mortem coniugum ex communi conſenſu, & non ſolùm antiquitus inhabilitabantur inter ſe contrahere; ſed etiam cum vllo contrahere, vt patet *cap. Si quis viuente, 31 quæſt. 1. & cap. Interfectores, 33. quæſt. 2. & cap. Admonere te cum lachrymis*, &c. *eodem, & cap. Cùm haberet vxorem*, &c. *de eo, qui duxit in matrimonium*, &c. ergo hæc libertas iuri poſitiuo ſubeſt, ſicut & propriæ voluntati.

Ens ſupplet voluntatem priuatam.

Inhabilitare poſſet lex ad matrimoniũ.

Neque ex eo, quòd aliquid ſit inſtitutum in bonum commune, ſubditum tamen priuatæ cuiuſque particularis diſpoſitioni, inducit præiudicium authoritati publicæ, quando diſpoſitio illius non eſt ſpeciali lege reſeruata legiſlatori: nam eo ipſo quòd priuatæ diſpoſitioni ſubdatur liberæ, ceſſat omnis eius reſeruatio; quamuis ergo matrimonium inſtitutum ſit in bonum publicum; tamen voluntati propriæ cuiuſque, quando non obligat finis eius, relictum eſt illud inire, vel renuntiare tali libertati, & impedimentum eius ſtatuere: ſicut ergo ſeruitus inducta ſtatuit impedimentum voto ſolemni ex incompatibilitate iuris vtriuſque, ita etiam ex his principiis non oſtenditur ratio cur non ſtatuat ſimile impedimentum matrimonio, ſpectato ſolo Iure naturæ, cùm domino nihil poſſit præiudicare ſeruus.

8 *Bonũ publicum quandòque ſubijcitur priuatæ diſpoſitioni.*

Deinde, ipſum matrimonium eſt quædam ſeruitus, quam non poſſet homo inire ſecundùm rectam rationem, vt præfatus Author aliàs aſſerit (de quo actum eſt *ſuprà diſtinct. 31. quæſt. vnic. §. Hìc dicitur,*) ob detrimenta annexa, niſi per matrimonij tria bona compenſaretur: ergo conſideratis his detrimentis ſecundùm rectam rationem, & legem naturalem libertas matrimonij non eſt adeò connexa naturæ, aut legi eius, quin omitti, & impediri poſſit, quando vrget præceptum: obligatio tamen ſeruitutis iuſtæ eſt in præcepto legis naturæ, ſicut alteri ſoluere debitum: ergo ſuppoſita ſeruitute, libertas matrimonij nequit ei derogare, vt vtrumque ſubeſt præcisè legi naturæ.

Matrimoniũ inducit ſeruitutem.

Præterea, obligatio ſeruitutis præualet obligationi matrimonij, quantùm ad ſubtrahendam cohabitationem, & reddendum debitum petente vxore, ſi ſubtrahatur ſeruitus neceſſaria, & cũ notabili damno domini: ergo magis impedit ſeruitus matrimonium contrahendum, quando officit ſeruituti (& loquor ſemper de obligatione legis naturæ) quia ſi præceptum matrimonij contracti cedit obligationi præcepti ſeruitutis, quando vtrumque ſimul repugnant, à fortiori libertas matrimonij contrahendi cedit obligationi ſeruitutis, quando non cohærent.

9

Inſtãtia contra ſecundam rationem Doctoris, ſoluitur.

Conſeruatio indiuidui, & ſpeciei aliter ſe habent.

Ex his patet ad reſponſionem præfati Authoris contra ſecundam rationem Doctoris, nempe de libertate conſeruandi indiuidui, & conſequenter ſpeciei per matrimonium, quia non eſt par ratio, conſeruatio enim indiuidui eſt in præcepto legis naturæ ſtrictè, ac proinde non eſt liberum ipſi, aut ſubiectum voluntati, & diſpoſitioni eius, ſicut ipſi eſt liberum contrahere, vel non contrahere matrimonium. Deinde, iura ſeruitutis, quæ ſunt tantùm ad operas ſerui, non impediunt conſeruationem indiuidui, imò neceſſariò ſupponunt, ſicut & vitam, quia ſeruitus ipſa perſonalis finitur cum morte, opponitur tamen matrimonio, & debito ex eo proueniente, qua ſeruus fit obligatus vxori, filiis, & familiæ. Ad reliqua patet ex dictis.

SCHO

SCHOLIVM.

Potest seruus de licentia domini matrimonium contrahere, & tunc tenetur dominus tollere seruitia repugnantia actibus coniugij; potest etiam inuito domino contrahere, quia non se priuauit omni libertate ad quoscumque actus. Ita D. Thom. hîc, quæst. vnic. art. 2. & habetur cap. 1. de coniug. seru. sed non videtur tunc quòd tenetur dominus ex iustitia, non mittere eum vbi non possit vacare rei vxoriæ. Videndus Sanchius lib. 7. de Matrim. disp. 21.

7 *Resolutio Doctoris*

Dico [d] ergo quantùm ad istum articulum, quòd seruus de voluntate domini potest contrahere matrimonium: & si onus matrimonij sit in aliquo repugnans seruitiis consuetis, dominus concedens sibi contrahere, relaxat sibi implicitè illa seruitia consueta: & si dominus posteà reuocaret istam concessionem, vtpote ipsum totaliter impediendo à copula carnali, vel mittendo eum in partes longinquas, vel detinendo eum in laboribus, ita quòd non posset aliquando visitare vxorem; peccaret mortaliter, & in manifestis esset per Ecclesiam corrigendus.

Potest [e] etiam contrahere domino inuito, pro quanto habet aliquid iuris in corpore suo: non enim priuauit se quacumque libertate ad quoscumque actus: & pro quanto corpus eius est suum, potest commutare cum alio: quia si alius, siue seruus, siue liber, velit esse contentus illa modica potestate, siue ad modicum vsum, quem scit eum posse dare, benè potest sibiipsi præiudicare, & tenet commutatio.

8 *Seruus potest contrahere cũ libera, & ancilla.*

Ex [f] hoc sequitur quòd seruus potest contrahere cum libera, dum tamen ipsa sciat conditionem eius, & consentiat in eum, non obstante tali conditione: quia tunc commutat potestatem sui corporis pro illo modico, quod habet seruus potestatis in suo corpore. Et potest contrahere cum ancilla, & tunc videtur vterque concedere id quod potest; & sicut contrahunt, ita tenentur posteà secundùm iustitiam reddere debitum, pro quanto scilicet illi actus non impediunt à seruitiis consuetis.

Quid si mittantur lõge ab inuicem.

Sed [g] esto in casu isto contrahunt sine voluntate domini, & vnus dominus mittit seruum in Africam, & alius dominus mittit ancillam in Franciam, nunquid licet hoc facere? Respondeo, cùm causa matrimonij sit fauorabilis, inducendi essent domini ne hoc facerent: sed si facerent, non apparet qualiter supposita seruitute, facerent contra iustitiam; quia iste priùs fuit in potestate domini vt mitteret eum illuc, imò vt venderet eum: & similiter illa in potestate domini sui, similiter quantùm ad illum locum: & per actus proprios, sine voluntate dominorum non potuerunt se facere liberiores, nec se à iure dominorum suorum magis eximere, quàm priùs: igitur adhuc licet.

Sed [h] si ancilla credit contrahere cum libero, qui tamen est seruus, nunquid contrahitur? Posset dici quòd error conditionis peioris impedit contractum: quia impedit commutantem recipere tantum pro quanto intendit commutare: sed ignorantia melioris conditionis, vel æqualis non impedit propter contrariam rationem.

9 *Ad arg. 1.*

Ad [i] argumenta. Ad primum, patet secundùm istam viam vltimam, quòd seruus non est domini secundùm omnia, sed secundùm aliqua est sui iuris, vt ad comedendum, bibendum, dormiendum, & breuiter ad quoscumque actus exercendum, propter quos non subtrahuntur domino debita seruitia: igitur cùm pro tunc posset vti actu carnali, potest ad illum se obligare, quantùm sui iuris est. Quod Philosophus dicit de seruitute illa maledicta, qua seruus est sicut pecus, potest intelligi quod est domini sui sicut possessio, vel pecunia: non tamen quòd in actibus suis ducatur tantùm, & non ducat: quia quantumcumque sit seruus, est tamen homo, & ita liberi arbitrij: ex quo patet magna crudelitas fuisse in prima inductione seruitutis, quia hominem arbitrio liberum, & dominum suorum actuum ad virtuosè agendum, facit quasi brutum, & libero arbitrio non vtentem, nec potentem agere virtuosè.

Ad 2.

Ad secundum, non est simile, quia profitens in Religione totaliter se submittit obedientiæ Prælati illius Religionis: & in hoc ex toto subtrahit se à consuetis seruitiis domini sui: non sic contrahens matrimonium, sed solùm in aliquibus actibus, qui possunt stare cum hoc, quòd reddat seruitia consueta.

10 *Concluſio cõmunis.*

d *Ideo ergo quantùm ad iſtum articulum*, &c. Hæc concluſio eſt communis: & patet 29.*quæſt.*2. *per totam*, & maximè *cap.*1.

Voluntas domini conſentientis interpretanda.

Secundò aſſerit Doctor, ſi onus matrimonij ſit in aliquo repugnans ſeruitiis conſuetis, dominus concedens licentiam ineundi matrimonium, tacitè ipſi remittere videtur illa ſeruitia conſueta, quia nempe dans licentiam ineundi matrimonij iuri ſuo cedit quoad ea, quæ neceſſariò coniuncta ſunt matrimonio: nam conceſſo principali, conceditur acceſſorium, *cap. Prudentiam*, &c. *de officio delegati.*

Conſenſum datũ nequit dominus reuocare.

Tertiò, inde deducit, ſi obſtaculum reddat reuocando conceſſionem, & impediat ex toto ab vſu matrimonij, vt eum ſeparando, vel implicando operibus, vt nullo modo vacet vxori, vel vendendo in longinquas partes, eum peccare lethaliter, nempe contra iuſtitiam, in re graui, & in manifeſtis eſſet per Eccleſiam corrigendus. Hanc concluſionem eſſe communiorem cenſeo quantùm ad hoc quòd ſeruus de voluntate domini contrahens maiorem libertatem acquirat vacandi vxori, quam ſi eo inuito contraheret. Et hanc diſtinctionem communiter tam Theologi, quàm Canoniſtæ admittunt. Ex qua reſoluitur illa difficultas, quando ſcilicet vrget vtrimque neceſſitas ex parte vxoris, & ex parte domini, cui ſimul nequit à ſeruo ſatisfieri, vtri magis debeat obedire?

Viri in neceſſitate ſubueniendum, domino, an vxori?

11 *Reſponſio.*

Reſpondetur enim ex hac reſolutione Doctoris in iis, quæ neceſſaria ſunt coniugio, vt reddere debitum in periculo fornicationis præſenti cum magis obligari vxori, ſi aliter euitari non poſſit hoc periculum; quia quoad hoc obligatur iure matrimonij, & non præiudicat domino, qui in hoc conſenſit dans licentiam contractui; vnde ſicut ſi ſeruus de voluntate domini locaret ſuas operas alteri, teneretur illas præſtare etiam domino reclamante, quando non eſt res integra, quia in eo caſu dominus ceſſit iuri ſuo in ſeruum, quoad eas operas, neque poteſt reuocare non integra re, conſenſum datum; ſed in propoſito res non eſt integra, quia matrimonium de licentia eius contractum eſt, & conſenſus domini validat contractum ex parte ſua, quoad neceſſariò coniuncta: ergo, &c. Præterea, ſi dominus donaret ſeruum integræ libertati, ita vt ſuo iuri ex toto renuntiaret, non poſſet poſtea eum ſine culpa reuocare in ſeruitutem: ergo ſimiliter ea ratione, qua in parte eum relaxauit, non poteſt ipſi præiudicare; conſentiens autem in matrimonium ſerui, eum relaxauit quoad iura neceſſaria coniugij, & ſine quibus ſtare non poteſt: ergo tunc obligatio ſeruitutis in hoc caſu commutatur voluntate domini conſentientis in iura matrimonij quoad caſus neceſſarios, qui vrgent.

In cauſa vrgenti debiti ius matrimonij præualet.

Obiectio.

Dices dominum conſentientem in matrimonium ſerui, non cenſeri per hoc relaxare aliqua iura ſeruitutis.

Impugnatur.

Contrà: quia hoc ipſo, quòd conſentiat in matrimonium ſerui, tacitè conſentit, vt ſeruus vacet illi contractui, & ſtet eius obligationi in circumſtantiis neceſſariis; nam omnes DD. admittunt aliter ſe habere ad iura matrimonij ſeruum conſentiente domino contrahentem, & eo inuito contrahentem: ergo aliquid libertatis acquirit ille ex conſenſu domini, quod non acquirit hic: nam ille conſenſus non habet rationem puræ permiſſionis, ſed æquiualet mandato, aut miſſioni reſpectiuè ad actum, in quem conſentit.

12 *Caſus.*

Sed dices: quid ſi ipſe dominus ſit in periculo vitæ conſtitutus, aut in alio ſimili æquiualenti, cui nequit aliter ſuccurri, niſi per operam præſentem ſerui?

In caſu ſubueniri debet domino.

Dicerem obligari domino iure charitatis, & ſeruitutis, quinimò ſi eſſet liber dimiſſus titulo gratitudinis, & charitatis: quia non iudico hæc pericula paria eſſe; quin in poteſtate vxoris ſit continere ſi velit, & alia media opportuna adhibeat, neque eidem proinde iudico in ſimili caſu extremæ neceſſitatis alterius vacandum eſſe, omittendo opera charitatis obligantia hic & nunc, quibus aliter non poſſit ſubueniri, neque putarem ius debiti in tali caſu obligare in præiudicium charitatis, & debitæ ſeruitutis, quibus tenetur maritus; ſed & vxor etiam tenetur illa non impedire: ergo non exigere debitum, ex quo alterius mors, aut damnum ineuitabile ſequitur, nam, vt *ſuprà* Doctor, ius debiti eſt præcepti affirmatiui, quod in certis, & determinatis circumſtantiis obligat, & non aliter: quarum vna eſt præcepti maioris concurrentis, & repugnantis: aliàs dicam cum periculo infantis, & vitæ propriæ, aut infirmitatis grauis, obligare ius debiti coniugalis, quod non admittitur. Cùm ergo periculum lapſus non ſit periculum ineuitabile, quod ſummoueri non poſſit alia via, nequit comparari periculo mortis domini, & notabilis damni, cui ſubuenire tenetur ſeruus, neque conſenſus prior domini in matrimonium ſerui ad caſum hunc eſt extrahendus; cùm rationabiliter, eo præuiſo, eſſet inuitus; ſed ad relaxationem moderatam, in iis ſeruitiis, quæ maioris lucri ſunt, non tamen neceſſariò, & relaxatio intelligenda venit, cum qua compatitur onus ſeruitutis, maximè in neceſſariis, & prout ſolùm important libertatem aliquam vocandi matrimonio, non in eo gradu, quo liberi vacant. Attendendæ ergo ſunt circumſtentiæ, & prout pondus huius negotij trahit, ei cedendum eſt, aut neceſſitas.

Cõſenſus domini nõ comprehendit caſum.

Spectãda circumſtantia.

13 *Aliorum reſolutio.*

Alij reducunt reſolutionem hanc in anterius ius, quorum aliqui cenſent eſſe ſeruitutis, alij matrimonij, & pro anteriori iure ſtandum eſt: quia res cum ſuo onere tranſit ad poſſeſſorem, *cap. Ex literis*, &c. *de pignoribus*, &c. *qui prior eſt tempore, potior eſt iure, de reg. iur. in 6.* ſed cùm vtrumque ius perinde cohæreant, in caſu quo hîc & nunc repugnent, ſpectandæ magis ſunt circumſtantiæ, quàm ordo vtriuſque iuris: nam ſi circumſtantia adiecta magis determinat materiam in fauorem iuris poſterioris, illi fauendum erit.

Non poſſe ſeruum vẽdi in partes remotas, ſi contrazit cum conſenſu domini.

Seruum non poſſe vendi in partibus remotis, qui voluntate domini, & conſenſu contraxit, docet etiam S. Bonauentura *in hac diſt. in expoſit. literæ.* Richardus *art.*4.*quæſt.*2. Henriquez *lib.*11. *de matrimonio, cap.*10. Toletus *lib.*7.*Summ. cap.*3. Nauarr. *in Summam, cap.*22. Sylueſt. *verb. Penitus, quæſt.*7. Petrus Ledeſma *de matrim. q.*52. Angelus *verb. Matrimonium* 3. *impedim.* quin etiam S. Thomas

S. Thomas *in hac dist.* à fortiori id asserit, *q. unic. art. 2. ad 4.* Paludan. *quæst. 2. art. 1. concluſ. 3.* Gloſſa *cap. 1. de coniugio ſeruorum, verb. Seruitia.* Turrecremata *cap. finali, 29. quæſt. 2.* Viguerius *lib. inſtit. cap. 16. impedim. 2.* Ludouicus Lopez *lib. 1. de contract. cap. 5.*

14 *Oppoſita ſententiæ.* Contrarium huius tenet Sanchez *lib. 7. diſputat. 21.* modò vxor poſſit ſequi ſeruum, quocumque vendetur, quia licèt dominus conſenſit in matrimonium ſerui, ita vt habeat ius ſeruus, eo etiam inuito, nè impediatur vſus matrimonij: tamen quando, verbi gratia, vxor eſt libera, poteſt, & tenetur ſequi ſeruum maritum, & tunc non impeditur vſus matrimonij à domino. Secũdò, quia ſeruus, ſi manumitteretur, poſſet vbique eligere domicilium, & vxor teneretur eum ſequi. Tertiò, quia nullum onus imponitur vxori, quod ipſa non aſſumpſit ducens ſeruum, & quem teneatur ſequi. Et idem aſſerit de ſeruo ſi manumittatur, tenere ſequi vxorem ancillam venditam in longinquas partes, ſi commodè poteſt: tamen ſi nequit commodè, aut vxor ſequi virum, aut è contra vir vxorem, nequit dominus eos vendere cum impedimento vſus matrimonij, modò ipſe conſenſerit primùm in matrimonium. Iuxta hanc modificationem videtur loqui Doctor: quia intendit eum non remitti poſſe in partes longinquas, quando impediretur vſus matrimonij, & in hoc ſenſu loquuntur cæteri Doctores, quia regulariter nequit coniux vendi in partes longinquas, ita vt vxor maritum, aut maritus vxorem commodè ſequi poſſit, quia ſi libera eſt, ſubiicit ſe periculo ſeruitutis, & aliis, quæ in longinquis partibus inferri poſſunt, ſicut & ordinariè infertur aduenis, & ſeruis. Deinde, vſus matrimonij impedietur, quando non datur recurſus ad iudicem, qui difficilis eſt in aliis partibus, & pluribus iniuriis ſubiicietur libera, aut liber, quæ præuenire, aut prouidere non potuit, quando matrimonium iniit rebus in priori ſtatu manentibus; quando conditio vtriuſque non deterioratur per venditionem ſerui, tunc facilè admittendus eſt caſus. Aduertendum tamen dominum conſentientem in matrimonium ſerui, debere ipſum vendere cum hoc onere, vt poſſit vacare matrimonio, quamuis pretium eius neceſſarium ſit diminuere, quia nequit ſeruum aliter vendere, niſi vt ipſum poſſidet, & ſalua fiunt ei ſua iura, quæ remiſſa ſunt à domino conſentiente in matrimonium.

Fundamenta huius ſententiæ.

15 *Secunda concluſio.* e *Poteſt etiam contrahere domino inuito*, &c. Patet *ex cap. 1. de coniugio ſeruorum*, &c. *nec inter ſeruos debent matrimonia vllatenus prohiberi, & ſi contradicentibus dominis, & inuitis contracta fuerint, nulla ratione ſunt propter hoc ſoluenda*, &c.

Ratio concluſionis. Rationem huius optimam aſſignat Doctor, quia dominus non habet poteſtatem in corpus ſerui, ſed in operas eius, neque lex ciuilis, aut Ius Gentium potuit dare illam poteſtatem; neque ſeruus ipſe ex propria voluntate, quia ſolus Deus eſt dominus vitæ, & mortis, animæ, & corporis, & permiſit tantùm poteſtatem vſus corporis in ordine ad matrimonium, quamuis reliquus eius vſus, quantùm ad operas ſubiecit noſtræ voluntati. Seruus ergo vendens ſuam libertatem ſolùm vendit operas ſuas, & non corpus ſecundùm omnem libertatem, quam habet: ergo manet ipſi ius corporis commutandi in ordine ad matrimonium, quod non eſt pretio æſtimabile, niſi vt recepit aliud æquale in ordine ad vſum corporis, quem Deus reſpectiuè ad hunc ſolùm contractum ei permiſit: & hæc commutatio non derogat iuri ſeruitutis: quia contrahens cum ſeruo remittit de ſuo iure, quod aliàs ipſi ex vi contractus competeret, nè præiudicium tertij ſequatur, & ſic tenet contractus.

Per ſeruitutẽ non acquiritur ius in corpus, ſed in operas.

Dices ergo de Iure naturæ tenet matrimonium, & eius libertas, quod ſupra impugnatum eſt, contra iura ſeruitutis. 16 *Replica.*

Reſpondetur tenere de Iure ſpeciali naturæ, ratione materiæ, in qua verſatur commutatio, cuius dominium nequit plenum cum ſeruitute transferri, ſed in ordine ad certum vſum, & operas; manet autem dominium corporis ex Dei conceſſione ſeruo in ordine ad vſum matrimonij tantùm, & ſuſtentationis propriæ, ſine præiudicio tamen iuris alterius, quod acquiſiuit per inductam ſeruitutem, quia nequit ſeruus vacare matrimonio, niſi quoad vſum aliqualem, qui non impedit, aut ſubtrahit conſueta ſeruitia, vt *prædicto capite primo poteſt, de coniug. ſeru.* vbi decernit Adrianus Pontifex: *debita tamen*, inquit, *& conſueta ſeruitia non minùs debent conſuetis dominis exhiberi*, &c. vbi Gloſſa: quamuis ergo ſeruus habeat libertatem ineundi coniugij, non habet libertatem cum detrimento domini ad vſum talis coniugij, ſed tantùm quando ſeruitia conſueta non ſubtrahantur. Doctor autem *ſuprà* non impugnat concluſionem, ſed rationes, quibus probatur, & ipſe proinde ex ratione in ſpecie, & à priori probat concluſionem ex natura contractus, ſeruitutis, & iuris tantùm acquiſiti, & quoad ſecundum in ordine ad operas eſt, non priuando ſeruum omni ſua libertate, quam per politicam ſeruitutem transferre non poteſt, neque etiam per matrimonium ſubtrahere iura ſeruitutis, niſi dominus conſenſerit in matrimonium: quia ad liberum vſum matrimonij, & cohabitationis poteſt ſeruus ſuum corpus commutare cum detrimento domini, neque dominus præiudicare poteſt vſui corporis ſerũi in ordine ad matrimonium in neceſſariis, quia non acquirit plenum dominium corporis eius per ſeruitutem, ac proinde quoad vſum, cui non eſt ſubiectus ſeruus, eſt liber, aliàs peccaret contra iuſtitiam, qui vel in vno, vel in altero ſubtraheret debitum. *Soluitur.* *Explicatur Doctor.*

Dices, poteſt dominus vti ſeruo non ſolùm ad ſeruitia conſueta, ſed etiam ad extraordinaria. 17 *Replica.*

Reſpondeo ſeruitia conſueta intelligi in præfato textu, illa quæ ex voluntate domini, & iure ſeruitutis præſcribuntur; excluduntur tantùm illa, quæ præiudicant libertati ſerui, & vſui neceſſario matrimonij, quia in ordine ad hæc impedienda, ius non acquiſiuit dominus in ſeruum à principio. *Soluitur.*

f *Ex hoc ſequitur quòd ſeruus poteſt contrahere cum libera*, &c. Hunc caſum *ſuprà* reſoluimus *diſt. 34.* & patet ex titulo *de coniugio ſeruorum*, matrimonium eſſe validum non ignorata conditione. Si ignoratur eſſe inualidum ex defectu conſenſus requiſiti, & hoc Iure naturæ. 18

g *Sed eſto in caſu iſto contrahant ſine*, &c. Quæritur an poſſint contrahentes ſiue ancilla, & ſeruus (quando inuito domino, aut non conſentiente contrahunt) poſſint vendi in diuerſas partes. 19 *Caſus de ſeruo cõtrahente inuito domino.*

Reſpondet inducendos eſſe dominos nè id

Vendi poſſe in longinquas partes, & diſtrahi ab vxore.

faciant, cùm contractus ſit fauorabilis. Sed ſi facerent, non apparet quomodo contra iuſtitiam, ſuppoſita ſeruitute, facerent, quia ex voluntate particulari ipſorum coniugum non acquirunt ius aliquod in præiudicium ſeruitutis, & dominorum, quod ante non habuerunt, cùm domini non conſenſerint: anteà autem id licuit dominis ſecundùm iuſtitiam: ergo etiam nunc. Hanc ſententiam tenet Cardinalis *in cap. 1. de coniugio ſeruorum.* Almainus *in hac diſt. quæſt. vnica, art. 3.* Supplementum Gabrielis *quæſt. 1. art. 3. dub. 3. concluſ. 3.* quamuis oppoſitum probabile etiam ſit: Angelus *ſuprà* citatus, & plures alij quos citauimus, maximè ſi eſt neceſſitas vendendi, quamuis hæc ſententia ſit probabilis; tamen quia videtur dura, interpretatur Doctorem loqui de iuſtitia politica, & ciuili, quantùm ad eam ſpectat, non eſſe peccatum ſic diuendere in partes remotas: quia ratio eius adducta huc ſpectat.

Ratio reſolutionis.

Sententia dura.

Explicatur Doctor.

20

Non poſſe talem vendi.

Cæterùm inniténdo illi rationi, quam pro ſecunda concluſione ſubiicit, dicendo ſeruos inuitis dominis contrahere poſſe, quia aliquod ius ſui corporis habent, quo non priuantur per ſeruitutem, dicendum videtur non poſſe ſic diſtrahi maritum, & vxorem, vt vſus matrimonij fiat impoſſibilis ſimpliciter, quia corpus ſerui non ſubeſt domino, quantùm ad libertatem ſufficientem ad matrimonium, ita vt hoc impedire poſſit, ita etiam neque quantùm ad vſum, qui ex tali contractu, conſiderata conditione ſeruili, ſequitur: ergo nequit habere ius vendendi ſeruum cum impedimẽto vſus matrimonij contracti, & ſicut Eccleſia tenetur, ſi fideles ſunt, ſubuenire, ne impedimentum ſtatuatur contrahendo; ita etiam ne impedimentum ſtatuatur contracto. Imò iudex ciuilis, & Reſpublica debent ſubuenire ſeruis conſeruandò eorum iura; erit ergo contra iuſtitiam, & charitatem talis venditio. Contra, inquam, iuſtitiam ex ratione allegata Doctoris; contra charitatem ob periculum ſpirituale vtriuſque coniugis. Accedit præterea contractum eſſe fauorabilem: ſicut ergo non poteſt dominus præiudicare ſeruo quoad poteſtatem corporis in ordine ad matrimonium; ſic etiam neque præiudicare poteſt vſui talis poteſtatis.

Debere Eccleſiam ſubuenire.

21

An maritus poſſit vxore poſſit ſe vendere in ſeruitutem?

Dubitatur an poſſit maritus vendere ſe in ſeruitutem viuente vxore? Partem affirmatiuam communiùs tenent Doctores, quos citat Sanchez *lib. 7. diſt. 23.* Cæterùm, ſaluo meliori iudicio, videtur mihi præferenda ſententia Gloſſæ, *cap. Perlatum, 29. quæſt. 2.* quam tenet etiam noſter Angles *in flor. 4. 1. part. q. 10.* de errore conditionis *artic. 3.* Palacios in *4. diſput. 30.* Probatur, iura matrimonij obſtant primò, quia ex Apoſtolo, *Vir poteſtatem ſui corporis non habet, ſed vxor,* &c. quia contractus ipſe conſiſtit in æqualitate, vt per commutationem ſui corporis tantumdem recipiat, quando ſuo iuri non cedit. Secundò, obligatio debiti libera ex primo contractu ei debetur; hæc autem nulla ratione compatitur cum obligatione ſeruitutis propriè dictæ. Tertiò, nequit res alterius, ſine proprio eius conſenſu diſponi, aut reddi peioris conditionis, & fructus, domino inuito, quia hæc eſſet iniuſta vſurpatio rei alienæ; nequit dominus præiudicare matrimonio inito in præiudicium contractus, & vxoris, aut ipſius ſerui, quamuis in ſeruitute contraxit: ergo neque maritus præiudicare matrimonio contracto, aut coniugi; præiudicaret autem per ſeruitutem, vt res nota eſt, quia nequit duobus dominis ſeruire; vxor autem per anticipatum matrimonium acquiſiuit ſeruitutem in corpus mariti, cui præiudicat ſeruitus politica, per quam conſueta ſeruitia debet domino, neque implere poteſt eum ſatisfactione prioris oneris, & obligationis.

Obſtare iura matrimonij.

Ex iure libero debiti.

Ex iuſtitia, & iure actionis, & poſſeſſorij.

A ſimili.

Ius anticipatum.

Quintò, non ſolùm tenetur maritus ad debitum quando petitur, ſed etiam tenetur non imponere impedimentum; vnde reddatur inhabilis ad reddendum quoties iuſtè petitur: ergo neque ſeruitutem ſuperinducere. Sextò, quia tenetur ad cohabitationem thori, & domus, quæ non patiuntur cum iure ſeruitutis, quo domino adhærere tenetur. Septimò, quia ſicut nequit diuortium propria authoritate, & ſine cauſa facere, aut petere: quia hoc eſt contra perpetuitatem vinculi, & obligationes ex eo innatas; ſeruitus autem in parte diuortium eſt, quia ſeparatio thori, & cohabitationis, ſi ita placuerit, & vtilitas domini exegerit pro maiori tempore.

22

Nequit inhabilitare ſe ad debitum reddendum.

Ius thori, & cohabitationis.

Eſſet diuortium.

Octauò, conditio ignorata, quando annullat matrimonium, nequit induci ex ſola voluntate alterius, contracto matrimonio; ſed ſeruitus ignota annullat matrimonium, vt *ſuprà* viſum eſt, quia ſubeſt fraus, quam non comprehendit conſenſus ſubſtantialiter, & ſic deeſt ipſe conſenſus, ob notabilem deceptionem in materia commutata: ergo quæ contraxit cum libero ſciens eſſe liberum, & nullo modo contractura, ſi eſſet ſeruus, conſenſum ſuum dirigit ſubſtantialiter, non ſolùm ad perſonam; ſed etiam ad conditionem eius: ergo ex vi talis conſenſus, cui innititur contractus initus, debetur ei corpus liberum ab omni ſeruitute; ſed contractus ille eſt irreuocabilis: ergo non poteſt maritus ſuperinducere ſeruitutem matrimonio inito, ſine manifeſta iniuria vxoris, cùm hæc conditio fuerit ſubſtantialis in contractu, & commutatione, ita vt non ſolùm acquiſierit ius per commutationem in corpus eius; ſed etiam in illud, vt erat liberum ab omni onere ſeruitutis.

Conditio irritans contractum nequit induci.

Præiudicium partis ex contractu fruſtrato.

Nonò, tenetur maritus ad bonum prolis, eiúſque rectam educationem ad prouidendum vxori, & familæ, & conſequenter ad aſſiſtentiam neceſſariam, quæ non compatiuntur cum ſeruitute; accedit nota infamiæ, & diſpendium honoris, quæ incurrit vxor ingenua, & proles eius, ex ſuperinducta ſeruitute, & dari pluribus occaſionem hoc modo, vt ſubterfugiant onera debita matrimonij. Vnde mihi valdè durum videtur, quòd maritus vendens ſe in ſeruitutem poſſet venundari in partes remotas, ſi vxor eum commodè ſequi tenetur, vt dicit Sanchez, quaſi ipſa teneretur ſubiicere ſe damnis, & periculis, quæ in vxorem ſerui, atque in alienis partibus, quarum linguam non nouit, etiam viro ipſa renitente in ſeruum ſe vendente, vel quaſi fingatur vxor cõmodè poſſe ſic ſequi virum, qui non eſt caſus practicus, ſed merè ſpeculatiuus, cùm incommoditas & vxoris, & prolis ex migratione longinqua ſequendi conditionem ſeruilem illius, à quo ibi commodum reportare non poſſunt, redundare ſemper videatur.

23

Obligatio quoad alia iura matrimonij.

Sententia valdè dura, & intolerabilis.

Suppoſitio incongrua, & nõ ſubſiſtens.

Pro oppoſita ſententia non adducitur alia ratio, niſi quòd maritus ſit caput vxoris, & vtatur iure ſuo, & poſſit vti ſine detrimento debiti coniugalis.

24

Obiectio.

Reſpondeo hanc ſuppoſitionem non eſſe ſubſiſten

Soluitur.

subsistentem, nempe non frustrari per seruitutem debitum coniugale, quod ex primo contractu æquale debetur. Dico ergo esse contra iustitiam, & fidem datam, & leges matrimonij, nec refert quòd vir sit caput vxoris, quia id intelligitur quoad ea, quæ communia sunt in gubernatione familiæ, & domus, & secluso iure proprio vxoris. Imò videtur magis consentaneum, vt vir possit vendere vxorem ea inuita in seruitutem, quia sic vteretur re sua, & dominio, quod habet in vxorem, eiúsque corpus, quàm quòd se ipsum vendere possit, quia nullum habet dominium in corpus suum in præiudicium vxoris, cuius est corpus viri: nullum ergo ius ipsi fauet, & contrà fauent vxori.

Sufficiès causa diuortij, & negandi debiti.

Imò illam esse sufficientē causam non solùm diuortij iudico cum Henriquez *lib. 11. de matrimon. c.10.* & Bartholomæo Ledesma *de matrimonio, quæst. 52. & 53.* sed etiam negandi debitum coniugale, & cohabitationis, ob violatam fidem primi contractus, & propulsandum opprobrium, quod ille contranitente vxore contra iura matrimonij ei debita induxit, nam si potest negare debitum ob causam subtractorum alimentorum sibi & proli, vt plures tenent. Eadem ratio currit in proposito, cùm ob iura seruitutis inductæ, ipse se priuat omni possibilitate alendi vxorem, & prolem, cùm omnia quæ acquirat, suo domino acquirat, & nihil vxori, sed sibi tantùm necessaria ad sustentationem sui.

25 *Replica. Soluitur.*

Dices pretium venditæ libertatis posse sufficere vxori ad alimoniam.

Respondeo, si ratio prioris sententiæ subsistat, eum se posse gratis constituere seruum, quia sic vtitur iure suo, neque adeò tribuendum est potestati viri in vxorem, vt Sacramento, & debito vxoris detrahatur, cùm ex prima institutione Sacramenti, *Vir relinquere debeat patrem, & matrē*, &c. *& adhærere vxori suæ*: ergo si maior hæc sit coniunctio, si filius sub potestate patris constitutus nequeat seipsum vendere patre renitente, minùs potest renitente vxore. Quod autem dicitur sufficere nè ipsi subtrahat debitum coniugale, vel impedimentum ei statuat ob periculum fornicationis, non subsistit: quia ei impedimentum statuit, prout ex vi prioris contractus ei debetur, qui initus est cum libero, acquirendo dominium, & illud transferendo, sine vllo onere, aut impedimento. Ampliùs etiam dico non ex hoc solo venditionē esse contra iustitiam, sed ex aliis etiam causis educationis prolis debitæ, gubernationis, & assistentiæ, alimoniarum, & cohabitationis. Vnde si in casu redderetur impotens post contractum matrimonium, & consummatum, adhuc non posset se vendere renitente vxore: sicut neque separare, aut ingredi Religionem, aut suscipere sacros Ordines, quibus tamen contractus magis fauet, quàm seruituti voluntariæ inductæ, qua posita, redditur inhabilis vxori ad vsum matrimonij, siue debiti, dato quòd sit factus impotens, siue ad alia commoda enumerata, quibus procurandis tenetur.

Obligatio mariti.

h *Sed si ancilla credit contrahere*, &c. De hoc casu videantur dicta *dist. 30. quæst. 1.* circa errorem conditionis. 26

i *Ad argumentum*, patet ex litera, & ex dictis.

QVÆSTIO II.

Vtrùm ætas puerilis possit impedire matrimonium?

D. Thom. *in addit. quæst. 58. art. 5. & hic quæst. 1. art. 5.* D. Bonauent. *art. 2. quæst. 1.* Richard. *art. 6. quæst. 2.* Couar. 4. *Decret. 2. part. cap. 5. num. 5. gloss. c. Continebatur, v. Proxima, de despons. impub. vbi* Innocent. *num. 2.* Anchar. *num. 4.* Cordub. *num. 3.* Henriquez *lib. 11. de matrim. cap. 13. num. 11.* Sanchius *lib. 7. disput. 104. à num. 37.*

SECVNDO [a] quæro, Vtrùm ætas puerilis possit impedire matrimonium? Quòd non, quia aliquis potest accipere potestatem antequàm possit in vsum: igitur in contractu matrimonij, vbi est datio vsus, & acceptio potestatis, potest aliquis antequàm possit in vsum, & ita puer. Confirmatur, quia ætas puerilis non impedit susceptionem Ordinis; de hoc *suprà* dictum est *dist. 25.* & tamen ibi recipit potestatem exequendi actum Ordinis, quem pro tunc non potest exequi. 1 *Argum. 1.*

Contrà, Extrà de frigid. & malef. Quod Sedem. *Puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus coniugio.* *Ratio opp.*

COMMENTARIVS.

a *Secundò quæro, vtrùm ætas*, &c. De impotentia puerilis ætatis ad contrahendum agit Magister in calce huius quæstionis, ideò de ea breuiter Doctor hîc agit. 1

SCHOLIVM.

Puerum non posse contrahere matrimonium, quia pro præsenti est impotens; ætas ad contrahendum in masculo, est 14. annorum, in fœmina 12. sed sæpè malitia supplet ætatem, c. Puberes, de despons. impub. Vide Sanchium suprà.

2 REspondeo [b], sicut dictum est *suprà dist.* 34. impotentia simpliciter prohibet contrahere: quia datio potestatis coniugij est in isto contractu: & qui non habet potestatem, nihil dat. Ratio ista concludit de pueris pro tempore, pro quo sunt pueri: sed quia illa impotentia non est perpetua, sed expectatur futura potentia [c]; ideò potest nunc promittere potentiam pro tempore futuro, pro quo habebit: & hoc fit in sponsalibus, quia puer potest contrahere sponsalia, non matrimonium. Ratio [d] autem quæ ponitur ibi de defectu intentionis, siue adducatur hoc ad contractum, siue ad matrimonium, nihil est ad *B*, quia antè potest habere discretionem sufficientem ad intentionem debitam, quàm habeat potentiam, quæ debet commutari in isto contractu.

Quære D. Thom. & Ricard. dist. 25. huius, & dist. præsenti.

Si [e] quæras tempus pubertatis, regulariter ponitur in masculo tempus quatuordecim annorum, fœminæ duodecim; sed tamen aliquando malitia supplet ætatem, & complexio præuenit tempus regulare. Et tunc ex quo habet potestatem istam, & discretionem sufficientem ad debitum consensum, potest contrahere: quia habet quod det, & consensum sufficientem, & signa.

Ad argum. Ad argumenta, concedo quòd aliquis potest suscipere potestatem antequàm possit vtī illa; sed non potest dare potestatem antequàm habeat illam: in isto autem contractu est datio potestatis.

COMMENTARIVS.

2 *Conclusio.* b RE*spondeo, sicut dictum est suprà*, &c. Conclusio hæc est communis: patet *ex cap. Quod sedem*, &c. *de frigidis, & maleficiatis*, &c. Probat Doctor ratione, quia sicut impotentia perpetua inhabilitat ad matrimonium, ita etiam impotentia ad tempus in pueris similiter inhabilitat, quia contractus de præsenti debet esse datio corporis potentis, aut habilis ad generationem. Videtur ergo reducere hoc impedimentum ad Ius naturale, & diuinum, perinde ac reducitur impotentia perpetua, & non ad ius positiuum; sicut *infrà dist. 42. quæst. vnica, §. In speciali autem*, &c. eam comprehendit sub impedimento impotentiæ.

Fundamentum ex impotentia.

Esse impedimentum iuris naturalis.

Contrarium docent plures apud Sanchez *lib. 7. disput. 404. quæst. 1. num. 9.* esse impedimentum Iuris Ecclesiastici, & positiui. Ratio tamen Doctoris est optima, quia nequit esse materia habilis ad contractum de præsenti corpus pueri. Confirmatur, materia apta huic commutationi debet esse capax obligationis de præsenti, quam inducit contractus, si absit ignorantia; sed notum est corpus pueri, quando malitia non supplet ætatem, non esse aptam materiam, aut capacem obligationis huius contractus: ergo neque ipsius contractus.

Opposita sententia.

Confirmatur ratio Doctoris, & sententia.

3 *Responsio.* Dices impedimentum temporale non dirimere matrimonium, vt *suprà* visum *dist. 34. quæst. vnic.* sed hoc impedimentum pueri est temporale, quod cessat perueniente puero ad pubertatem: ergo valet matrimonium.

Impugnatur. Impotentia temporalis in adultis nõ dirimit. Contrà: Ideò dixi requiri, vt absit ignorantia, quia impedimentum temporale in adultis ideò non dirimit, quia est ignotum, & non præsumitur, & consensus dirigitur ad personam habilem secundùm cursum communem, & præsumptionem fundatam in principiis naturæ, & capacitas materiæ stat in opinione, quod sufficit vt contractus inducat obligationem de præsenti, & expectetur sublatio impedimenti casualis, quia contractus hic regulatur per ea, quæ communiter accidunt, & non per casuale non perpetuum: & sic non inducit ex lege sua obligationem, quia materia est capax secundùm æstimationem fundatam, sed in pueris impedimentum de præsenti est notum: ergo contractus, qui est de præsenti neque in re, neque in opinione subsistit ad materiam capacem contractus, vt de lege naturæ, & diuina inducit obligationem de præsenti ipsius contractus: ergo lex ipsa excludit pueros, de quorum impedimento est certa scientia, quamuis non excludat adultos, de quibus nequit esse cognitio, neque præsumi debet ex principiis naturæ.

In pueris aliter dicēdum.

Confirmatur, contractus matrimonij, & de præsenti debet celebrari vt valeat, & in ordine ad finem institutum matrimonij, quæ est propagatio: ergo vbi certum est de præsenti finem non posse coniungi cum contractu, sicut est certum in pueris, non ita coniungi posse: nequit ergo fieri contractus de præsenti inter pueros coniunctus cum fine suo. ergo etiam neque obligatio connaturalis contractui esse de præsenti. Probatur consequentia, quia contractus ex natura sua non suspendit obligationem pro futuro, sed eam inducit de præsenti: ergo ad hoc requiritur materia apta in re, aut præsumptione vt verificetur, vel teneat ipse contractus de præsenti inducens obligationem. Ac proinde vbi est certum materiam non esse aptam de præsenti, nequit contractus de præsenti in eadem materia incapaci in re, & æstimatione celebrari, quamuis sit capax contractus de futuro.

4 *Confirmatio. Cõtractus debet fortiri finem saltē in opinione.*

Dices, eo ipso quo pueri sunt, contrahens cum illis, aut ipsi inter se cedunt iuri suo, nempe petendi *Replica.*

petendi debiti; debitum verò non obligat, nisi quando petitur: ergo potest saluari obligatio de præsenti in tali matrimonio; quamuis suspendatur debitum vsque ad tempus idoneum.

5 *Impugnatur, Cessio est iuris acquisiti.* Contrà, nullus iuri suo cedit, nisi vbi ius ipsum acquiritur: ergo nequit interpretari cessio iuris, sed impedimentum iuris acquirendi de præsenti, & consequenter contractus.

Secunda ratio. Secundò, *in cap. Quòd sedem, de frigidis & maleficiatis*, æquiparatur puer, quantùm ad impotentiam, & inhabilitatem contrahendi impotentiæ perpetuæ. *Sicut*, inquit Pontifex, *puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus coniugio; sic qui impotentes sunt, minimè apti ad contrahenda matrimonia reputantur*, &c. Ita Alexander III. Idem etiam *cap. Nobis*, &c. *de sponsalibus impuberum*, &c. rogatus an qui ante annos nubiles, id est, aptos matrimonio, contrahunt, liceat iis à matrimonio discedere.

Impotentia puerilis, & perpetua cõparantur.

6 *In puero non est coniugalis consensus.* Respondet, *quòd pro eo quòd ante nubiles annos coniugalem consensum non habeat, ætatem expectare tenetur*, &c. vbi per *coniugalem consensum*, intelligit illum, qui fit inter aptos matrimonio, secluſa impotentia reddendi debitum; non autem consensum, qui potest esse liber, & ex discretione, quia illum possunt habere ante discretionem. Vnde postea subiungit, si peruenientes ad annos discretionis, simul esse noluerint vt separentur: *Nisi*, inquit, *carnalis commixtio ante interuenerit, cum interdum illa tempus anticipare soleat pubertatis*, &c. Hæc exceptio est ratione potentiæ reddendi debiti, quatenus inest ante annos pubertatis: ergo à contrario sensu ideò non sunt capaces consensus matrimonialis ante annos pubertatis, quia sunt impotentes.

Exceptio indicat causam nullitatis.

Idem etiam *cap. De illis*, &c. *eodem*, &c. *de illis qui in minori ætate desponsantur*, respondet, *quòd si ita fuerint ætati proximi, quòd potuerint copula carnali coniungi, minoris ætatis intuitu separari non debent, si vnus in alium visus fuerit consensisse*, &c. & dat rationem, cùm in eis ætatem suppleuisse malitia videatur, vbi Glossa in illud: *Copula carnali*, &c. *Hoc solum*, inquit, *consideratur, vt possint coniugali vinculo sociari*, &c. Malitia autem hic intelligitur ipsa coniunctio carnalis, vt *ibidem* Glossa; & ita tenet Hostiensis *cap. Puberes, eod.* Cardinalis, Præpositus, Henricus, Anchar. Ioan. Andreas *cap. Continebatur*, &c. *eodem*, &c. & alij plures Canonistæ; quamuis alibi intelligatur prudentia; nullitas ergo matrimonij reducitur in impotentiam pueri, quæ si absit ante annos pubertatis validè contrahet, quod supponitur *cap. Attestationes*, & *cap. Ex literis, eod.*

Malitia quãdo supplet ætatem matrimonium valet.

7 *Confirmatio. Quid sit pubertas?* Confirmatur *cap. Puberes, eodem: certum autem est, eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare iam potest, & puerperæ sunt, quæ in annis puerilibus pariunt*, &c. vnde colligitur Canones Ecclesiæ in hac materia de sponsalibus impuberum non esse Constitutiones, sed declarationes Iuris naturalis, quatenus matrimonium requirit materiam capacem huius obligationis de præsenti, vt dicit Doctor; ex cuius defectu Ecclesia declarat matrimonium esse nullum in pueris, nisi malitia, & pubertas præuenerit ætatem, & supponatur potentia ad generandum.

Tertia ratio. Defectus potentiæ, nõ consensus inhabilitat pueros. Tertiò, quia vel ex defectu consensus requisiti, vel ex defectu potentiæ pueri sunt inhabiles ad matrimonium, quorum vtrumque perinde dirimit matrimonium ex diuina, & naturali institutione, non ex defectu consensus, etiam præsumpti ab Ecclesia, quia qui potest habere discretionem, & consensum idoneum ad sponsalia, potest etiam habere consensum ad matrimonium sufficientem, perinde est quantùm ad libertatem, & discretionem requisitam, vt contractus sit de præsenti, aut futuro: sed sponsalia possunt contrahi ante annos pubertatis, non ita matrimonium, nisi pubertas præueniat annos, & tunc matrimonium est valiudm: ergo solùm ex defectu pubertatis pueri sunt incapaces matrimonij, & ideò anni nubiles dicuntur anni pubertatis, quia hæc iure diuino, & naturali exigitur ad contractum matrimonij: vnde in *cap. Quod autem*, 27. *quæst.* 2. & 33. *quæst.* 1. nubere pro copula sumitur.

Ex his patet ad fundamenta oppositæ sententiæ. 8

Prima obiectio. Obiiciunt enim primò illud quod est *suprà* impugnatum, nempe impotentiam temporariam non dirimere matrimonium; sed talis est in pueris: ergo, &c.

Soluitur. Respondetur, quando est nota, & certa, nego: quando ignota, & præsumitur potentia in opinione, concedo: pueri autem impotentia est per se nota, eámque Pontifex *suprà* comparat impotentiæ frigidi, & maleficiati perpetuæ quantùm ad inhabilitatem, & incapacitatem contractus de præsenti: si non placet hæc responsio, sequere aliam proximam.

Secunda obiectio. Obiiciunt secundò, impotentia, quæ dirimit matrimonium, debet esse talis, vt naturâ, aut arte nequeat superari, sed tantùm per miraculum; at impotentia pueri potest superari, quia ipsi naturæ, & tempori cedit: ergo.

9 *Soluitur.* Respondetur maiorem intelligi, quando impotentia præsumitur non esse, dum contrahitur, quia tunc consensus subsistit ad materiam capacem, & in reipsa quantùm est ex principiis eius intrinsecis, licèt casualiter, & per accidens impediatur, & etiam in opinione. Sed aliud est de pueris, qui inhabiles sunt, non solùm casualiter, & per accidens, sed etiam ex principiis intrinsecis, & causis vniuersalibus, atque id notum est, lex autem matrimonij respicit ea, quæ ordinariò accidunt, non autem quæ casualiter ex dispositione accidentali. Vnde aliud est considerare potentiam generatiuam, vt conceditur à natura in principiis proximis; aliud verò vt tantùm conceditur in principiis remotis: pueris tantùm conceditur in principiis remotis, & non in proximis; adultis verò, quibus inest impedimentum ad tempus, conceditur in principiis proximis, & vsus tantùm impeditur quoad tempus; ideò sunt materia capax huius commutationis, quia impotentia eorum est tantùm secundùm *quid*, & superabilis; pueri autem, quibus non est concessa potentia generatiua in principiis proximis, sunt incapaces simpliciter, & impotentes negatiuè, quia nunquam receperunt potentiam generandi in causis proximis, neque eius erant capaces: materia autem huius commutationis est corpus potens, saltem potentia proxima in causis, quamuis per accidens impediatur quoad tempus ab vsu: ideóque qui simpliciter sunt potentes, & secundùm *quid* tantùm impotentes, capaces sunt obligationis, quod nequit dici de pueris, quia licèt habituri sunt potentiam: tamen quia eam nunquam habuerunt, neque iam habent in causis proximis, ideò

Impotentia pueri per causas naturales, & vniuersales.

Impotentia per accidens, & temporaria.

Impotentia negatiua.

ideò nequeunt dici potentes ſimpliciter, *cap. Ergo fraternitatis tuæ*, &c. *de frigidis & maleficiatis*, &c. vbi diſcernitur perpetua impotentia illa, quæ neque natura, neque arte auferri poteſt, & ex contrario ſenſu illam eſſe temporalem non dirimentem, quæ auferri poteſt, intelligitur tantùm reſpectiuè ad adultos, & non ad pueros, qui vel lege naturali, vt nos dicimus, vel Eccleſiaſtica, vt alij volunt, ad matrimonium ſunt inhabiles: non ergo comprehenduntur in illo titulo: diſparitatem autem aſſignauimus inter ipſos, & adultos impeditos cauſaliter ab vſu potentiæ, & tantùm ad tempus. Et ſic infantes ex eo præcisè, quòd recipiunt intellectum & voluntatem, & conſequenter potentiam remotam conſenſus, non rectè per hoc dicuntur habere potentiam conſentiendi requiſitam ad contractum; ita etiam neque materia contractus, quæ debet eſſe corpus capax obligationis, & idoneum generationi, poteſt dici materia ſufficiens per potentiam in cauſis remotis.

Pueri non reprehenduntur in illo Canone citato.

10 Obiiciunt tertiò, quia qui non eſt ſoluendo, poteſt recipere obligationem ſoluendi pro futuro: ergo etiam puer.

Tertia obiectio.

Reſponſio.

Reſpondetur negando conſequentiam, & paritatem: quia hîc ex vi contractus matrimonialis requiritur vt ſit potens ſoluere de præſenti, quia obligatio, quam incurrit, eſt pro præſenti, vt patet ex dictis: neque ſuſpenditur obligatio pro futuro, licèt poſſit non reddi debitum pro præſenti ex conſenſu partium, aut impedimento legis; non tamen ex incapacitate de præſenti inducitur ſuſpenſio pro futuro, quia quando contractus eſt nullus ex defectu materiæ, de qua agimus, non inducitur ius, quod ſuſpendi poſſet quoad vſum manente obligatione. Hinc reiiciuntur corollaria quæ deducit Sanchez, nempe Pontificem poſſe diſpenſare, vt pueri ante pubertatem contraherent, aut infideles ſic contrahentes inire verum matrimonium, quia legibus Eccleſiæ non tenentur, aut etiam Epiſcopos in hoc impedimento poſſe diſpenſare ex cauſa.

11 c *Ideò poteſt nunc promittere potentiam pro tempore futuro*, &c. Hoc patet *ex titulo de ſponſalibus impuberum*, quia etiam matrimonium initum per verba de præſenti inter impuberes, aliqui dicunt poteſtate Iuris habere vim ſponſalium, vt Gloſſa *in cap. A nobis*; quia Iura volunt, vt is contractus, qui in vſu eſt, valeat, non valet vt matrimonialis ex defectu ætatis: valere ergo tantùm poteſt vt ſponſalitius. Sed probabile etiam eſt non eſſe ſponſalitium: quia niſi confirment matrimonium, quando perueniunt ad legitimam ætatem Canones permittunt vt ad alia vota tranſeant liberè altero reſiliente, quæ permiſſio locum non haberet, ſi matrimonium præcedens haberet vim ſponſaliorum. Deinde, non minùs requiritur conſenſus ad ſponſalia, quàm ad matrimonium; ad matrimonium autem de præſenti requiritur, & non extenditur talis conſenſus ad futurum; neque Iura videntur eam poteſtatem habere, vel ſaltem exercere in præiudicium conſenſus liberi, & requiſiti, neque trahere conſenſum illum de præſenti, vt fiat conſenſus ſponſalitius, & vim habeat conſenſus de futuro, & ſi haberet, Eccleſia non faciliter permiteret, reclamante parte, reſciſſionem contractus. Pro priori ſententia facit *cap. fin. de ſponſal. impuberum.*

Pueri contrahere poſſunt ſponſalia.

Contractum de præſenti inter impuberes non eſſe ſponſalitium.

d *Ratio autem quæ ibi ponitur*, &c. Hîc breuiter tangit fundamentum aliorum, quo putant matrimonium impuberum eſſe nullum ex defectu conſenſus, & diſcretionis ante pubertatem; improbat autem ex eo, quòd priùs habere poſſit diſcretionem ſufficientem ad matrimonij intentionem, quàm ſit materia capax in ipſo, id eſt, potentia proxima generandi.

12 *Ratio aliorũ improbatur.*

Obiicies capitulum finale iam citatum, in quo ponderatur an puella contrahens proxima pubertati, habuerit prudentiam, quæ ſuppleret ætatem? & *cap. Continebatur*, &c. *eodem*, &c. ponderat puellam, vt proxima erat pubertati: ergo ad conſenſum matrimonialem requiritur diſcretio maior, ex cuius defectu non poſſit eſſe conſenſus.

Obiectio.

Reſpondetur ante annos pubertatis ſufficientem diſcretionem habere poſſe, quo diſcernat obligationem, & finem contractus, & hanc ſufficere ad conſenſum, quamuis nondum inſit pubertas: in primo autem loco citato *ex cap. finali*, per prudentiam, in muliere intelligitur ipſa pubertas, ſeu concupiſcentia, vt dicit Gloſſa carnalis, quia in fœminis illo modo loquendi honeſto explicatur, & præſumitur ex maturitate, & diſcretione. In viris appellatur malitia. Ad ſecundum locum per *proximationem pubertati*, comprehenditur acceleratio eius, & capacitas matrimonij, vt requiritur in puella, aut eius præſumptiò.

Soluitur.

e *Si quæras tempus pubertatis*, &c. Hoc tempus præſcriptum eſt Iure ciuili, & etiam Canonico, *cap. Puberes*, *cap. Continebatur*, *cap. Ex literis*, *cap. Atteſtationes*, &c. *de ſponſalibus impuberum*, &c. quando malitia non ſupplet ætatem. Cætera patent ex litera.

13 *Tempus pubertatis.*

DISTINCTIO XXXVII.

In quibus Ordinibus poſsit contrahi matrimonium, & in quibus non?

A Diſt. 32. c. Seriatim.

SVNT igitur quidam Ordines, in quibus nullatenus poteſt contrahi coniugium, & ſi interceſſerit copula, fit diuortium: vt Sacerdotium, Diaconatus, & Subdiaconatus. In aliis verò permittitur ſortiri coniugium, niſi Religionis habitum ſumpſerint, vel continentiæ

tinentiæ votum fecerint. Vnde Leo Papa Clericos, Lectores, Oſtiarios, Exorciſtas, Acolytos, ſi extra votum, & habitum inueniuntur, & continentiam profiteri nolunt, vxorem ducere virginem Eccleſia Romana permittit, non viduam, vel repudiatam: quia deinceps, nec ad Subdiaconatum prouehi poterunt, nec laicus vxorem ſortitus, niſi virginem, vel bigamus ad clericatum. Item, ex Carthaginenſi Concilio, placuit Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos etiam ab vxoribus abſtinere: quod ſi non fecerint, etiam ab Eccleſiaſtico remoueantur officio. Cæteros verò clericos ad hoc non cogit. Item, Leo Papa, Lex continentiæ eadem eſt miniſtris altaris; quæ Epiſcopis, & Presbyteris: qui cùm eſſent laici, vel lectores, licitè vxores ducere potuerunt; ſed cùm ad prædictos peruenerunt gradus, cœpit eis non licere quod licuit. Item, in ſexta Synodo, Si quis eorum, qui ad clerum accedunt, voluerit nuptiali lege mulieri copulari, hoc ante Ordinem Subdiaconatus faciat. Item, Calixtus Papa, Presbyteris, Diaconibus, Subdiaconibus, Monachis, concubinas habere, ſeu matrimonium contrahere penitus interdicimus: contracta quoque matrimonia ab huiuſmodi perſonis diſiungi: & perſonas ad pœnitentiam debere redigi, iuxta ſanctorum Canonum definitionem iudicamus. Item, Gregorius, [Nullum facere Subdiaconum Epiſcopi præſumant, niſi qui ſe caſtè victurum promiſerit, quia nullus debet ad miniſterium altaris accedere, niſi cuius caſtitas ante ſuſceptum miniſterium fuerit approbata.] Item, Innocentius, [Decernimus, vt hi qui in Ordine Subdiaconatus, & ſupra, vxorem duxerint, aut concubinas habuerint, officio atque beneficio Eccleſiaſtico careant; cùm enim ipſi templum, & vaſa domini, ſacrarium Spiritus ſancti debeant eſſe, & dici, indignum eſt eos cubilibus, & immunditiis deſeruire.]

Ex Carthaginen. Concil. V. cap. 3.

ibid. c. Placuit.

Epiſt. 92. quæ eſt ad Ruſt. Narbon. Epiſc. c. 3. & diſt. 31. c. Lex continentiæ.

Diſt. 32. c. Si quis.

Diſt. 27. c. Presbyteris.

Greg. lib. 1. Reg. c. 42. Diſt. 28. c. Nullum.

Innocentius Papa 2. diſtinct. 28. c. Decernimus.

De interfectoribus ſuarum coniugum.

HIs adiiciendum eſt de occiſoribus ſuarum coniugum, de quibus Nicolaus Papa ſcribit Radulpho Bituricenſi Archiepiſcopo, [Interfectores ſuarum coniugum ſine iudicio (cùm non addis adulterarum, vel aliquid huiuſmodi) quid aliud habendi ſunt, quàm homicidæ? ac per hoc ad pœnitentiam redigendi, quibus penitus denegatur coniugium.] Hic videtur Nicolaus permittere maritis, pro adulterio, aut alio huiuſmodi vxores ſuas interficere: ſed Eccleſiaſtica diſciplina ſpirituali gladio, non criminoſos ferire materiali iubet. Vnde idem Nicolaus, [Inter hæc veſtra ſanctitas addere ſtuduit, ſi cuius vxor adulterium perpetrauerit, vtrùm marito eius ſecundùm mundanam legem interficere liceat? Sed ſancta Dei Eccleſia nunquam mundanis conſtringitur legibus, gladium non habet niſi ſpiritualem.] Item, Pius Papa, [Quicumque propriam vxorem abſque lege, & ſine cauſa interfecerit, aliámque duxerit, armis depoſitis publicam agat pœnitentiam: & ſi contumax extiterit, anathematizetur vſquequo conſentiat.]

B

33. quæſt. 2. Interfectores.

Ibid. c. Inter hæc.

33. quæſt. 2. Quicumque.

QVÆSTIO VNICA.

Vtrùm Sacramentum Ordinis impediat matrimonium?

D.Thom.2.2.q.88.*art.*11.*& hic q.*1.*art.*1. D.Bonauent.*art.*1.*q.*1.Richard.*art.*1.*q.*1.Durand.*q.*4.Henr. *quodl.*5.*q.*38. Bellarminus *lib.de memb.Eccleſc.*18. Sanchius *latè lib.*7.*de matrimon.diſput.*27.*& tribus ſeqq.*

1 *Argum.*1. *Argum.*2. *Argum.*3.

IRCA[a] iſtam trigeſimam ſeptimam diſtinctionem quæro: Vtrùm Sacramentum Ordinis impediat matrimonium? Quòd non. 1.Timoth.3. *Vnius vxoris vir.* dicitur de Epiſcopo.

Item, diſt.31. *Aliter.* Sacerdotes Græcorum copulantur matrimonio: & tamen habent eundem Ordinem ſacrum, quem habent Latini.

Præterea, non magis opponitur Ordo, & matrimonium, quàm è conuerſo: ſed coniugatus poteſt recipere Ordinem ſacrum: igitur, & è conuerſo. Minor apparet, ſi coniugatus in minoribus Ordinibus recipiat poſteà Ordines ſacros, verè recipit, ſi ſit intentio conferentis, & ſuſcipientis.

Ratio ad opp.

Contrà, diſt.32. *Placuit Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos, & Subdiaconos ſecundùm priora inſtituta abſtinere ab vxoribus*, id eſt, non contrahere, vt dicit ibi Gloſſ. Item, diſt.37. *Presbyteris.* Item, diſt. 28. *Nullum facere Diaconum Epiſcopi præſumant, niſi qui ſe caſtum promiſerit.*

COMMENTARIVS.

Ordinis impedimentum.

a *Circa trigeſimam ſeptimam diſtinctionem*, &c. In hac diſtinctione agitur de impedimento Ordinis, quam vnica quæſtione abſoluit Doctor. Primò, præmittit concluſionem. Secundò, eius ſubiungit rationem.

SCHOLIVM.

Reycit modum dicendi aliorum, ſcilicet ideò Ordinem illegitimare ſimpliciter ad matrimonium, quia habet annexum votum caſtitatis, quia poteſt ibi non eſſe votum tale, ſed oppoſitum ei, & ſi dicas eſſe ei annexum ex præcepto Eccleſiæ, non ſufficit, quia contra id factum teneret.

2 *D. Bonau. hic artic.* 1. *q.*2.

Hic[b] eſt concluſio certa. Dicitur enim quòd non licet contrahere; quia perſona ſuſcipiens ſacrum Ordinem, efficitur illegitima ſimpliciter ad contrahendum matrimonium: & hoc vel per Eccleſiam, vel immediatè à Chriſto, licèt hoc non legatur in Scriptura. Sed ſecundum non videtur probabile, quia in primitiua Eccleſia non tenebatur, niſi fortè dicas, quòd nunquam licuit poſt ſuſceptionem ſacri Ordinis contrahere matrimonium, licèt liceret aliquando vti matrimonio iam contracto, ſicut nunc apud Græcos.

Sed[c] quæ ratio huius illegitimationis? Videtur aliquibus quòd propter votum annexum ſacro Ordini: qualiter autem illud votum illegitimet, dicetur *diſtinct. ſequenti.*

3 *Richard. præſenti diſtinct.art.*1. *q.*1. *D.Th. ibid. art.* 1. *q.*1.

Sed contrà, aut votum illud eſt ſic annexum, quod ſuſcipiens vouet: aut eſt tantùm ex præcepto Eccleſiæ quaſi annexum, quia tenetur ita ſeruare, ac ſi voueret. Primò non, quia nullus vouens vouet nolitum: ſed iſte ſuſcipiens Ordinem ſacrum explicitè habet in voluntate non continere: igitur poſſibile eſt, quòd ipſe non vouet continentiam. Si dicas, quòd vouet in facto, quod facit in ſuſcipiendo Ordinem ſacrum, quia antiqui Patres Latini vouerunt, & iſte ſuſcipit ſimile ſignum. Contrà, nullus tenetur ex voto ad votum factum ab alio, maximè ſi habet votum contrarium. Præterea, Orientales ſuſcipiunt idem ſignum, & tamen ſine voluntate caſtitatis.

Si ſecundo modo, igitur contrahens ſimpliciter contrahit. Probatur Extrà de matrimon.contract. contra interdi. Eccleſ. cap. Ex literis. *Licèt contra interdictum Eccleſiæ tranſire ad ſecunda vota non debuerit, non eſt tamen conueniens, vt ob hoc Sacramentum coniugij diſſoluatur: aliqua tamen pœnitentia debet eis imponi, quia contra prohibitionem Eccleſiæ hoc fecerunt*: igitur ſi votum continentiæ eſt annexum Ordini ſacro ſolùm ex præcepto

cepto Ecclesiæ: sequitur quòd non simpliciter illegitimat ad contrahendum: vniuersaliter enim in Iure statutum prohibens hoc fieri, non illegitimat: sed oportet quòd contineat talem sententiam, quòd si contractum fuerit, dirimatur, vel si copulati fuerint, non sunt aliqualiter tolerandi. *Lex prohibens nõ irritat contractum.*

COMMENTARIVS.

1 b *Hic est conclusio certa*, &c. Conclusio est Ordinem sacrum inhabilitare, vel inducere impedimentum dirimens matrimonium, nec licere in sacris Ordinibus existenti vxorem ducere; vt primò ergo veritatem fidei propugnemus, plures, & antiqui & moderni hæretici improbant continentiam sacrorum hominum. Nicolaus Antiochenus vnus ex septem Diaconis electis ab Apostolis, teste Irenæo *lib.1. cap.* 27. Epiphanio *hæres.* 25. Clem. Alexandrino *lib.* 3. *Stromatum.* Aug. *hæres.*5. Vigilantiani Episcopi, vt ait Hieronymus *contra Vigilantium.* VVitclefus *in serm. in vigilia Natiuitatis Beati Ioannis Baptistæ, & in Pastorali, cap.*29. Lutherus, & alij eius sectatores.

Hæreses contra continentiã sacrorum hominum.

Veritas fidei ex Conciliis.

Contrarium huius erroris definitur in Trident. *sess.*24. *can.*9. & 25. Apostolorum. in Ancyrano *canon.*1. Neocæsarienſi *can.* 1. Nicæno *can.*3. *ex Græco translato*, in translatione ex Arabia *can.* 78. Eliberino *cap.*33. Romano *cap.*3. Arelatensi II. *cap.*2. & 3. Idem definit Carthaginense II. *cap.*2. III. *cap.*17. & 19. IV. *cap.*3. Toletan. I. *cap.* 1. & 4. Africanum I. *cap.* 22. Andegauense apud Baronium anno 453. Turonense I. *cap.*1.2.6. Aurelianense II. *cap.*8. Auernense *cap.* 12. Aurelianense III. *cap.* 2. & 7. IV. *cap.* 17. V. *cap.* 4. Turonense II. *cap.* 10. Matisconense *cap.* 11. Lugdunense II. *cap.* 1, Toletanum III. *cap.*1. Hispalense I. *cap.*3. Toletanum IV. *cap.*20. & 26. Toletanum VIII. *cap.*4. Cabilonense I. *cap.*3. Moguntinum *cap.*10. Rhemense *cap.* 22. Aquisgranense *cap.*6. & 9. VVormatiense *cap.*9. & 11. Lateranense *sess.*9. Omnia hæc Concilia statuunt continentiam vitorum sacrorum, vel declarant, vel puniunt, & reprobant contrarium.

2 *Probatur ex Decretis Pontificum.*

In secunda classe succedunt Pontifices Romani pro eadem veritate. Clemens Romanus *epist.*2. & *lib.*6. *Constit. Apostolicarum, cap.*17. Calixtus *apud Gratian. disp.*27. *cap. Presbyteris.* Syricius *epist. ad Hymerium Tarraconensem, cap.*7. & *epist.*4. *ad Episcopos Africæ, c.*9. Innoc. I. *epist.*1. *cap.*9. & *epist.*4. Sixtus III. *de castitate.* Leo I. *epist.*84. *cap.*4. *epist.*92. *cap.*3. Gregorius Magnus *lib.*1. *Epistolarum, epist.* 42. *lib.*3. *epist.*34. *lib.*8. *epist.*40. *ad Augustinum Angliæ Episcopum, cap.*2. Zacharias Papa *epist. ad Bonifacium prima.* Stephanus III. *apud Gratianum, d.*31. *c. Aliter*, &c. Eugenius II. *in sua epistola, cap.*2. Nicolaus I. *in epistola ad Adonem Viennensem Episcopum*, & habetur *d.*32. *De illo clerico*, &c. *Ad consulta Bulgarorum, cap.*70. Leo IX. *apud Gratianum, d.*31. & *d.*32. Nicolaus II. *ad omnes Episcopos Catholicos.* Alexander II. & habetur *d.*81. *c.*16. & 17. idem *Extrà cap.*1. *de clericis coniugatis, & sequentibus, vsque ad* 5. Gregorius VII. *lib.*2. *Epistolarum, epist.*25. *epist.*62. 67. & *lib.*4. *epist.*10. Vrbanus II. *epist.* 22. Alexander III. *ad Salernitanum Episcopum.* Innocentius III. *cap.*5. *eodem.*

3 *Probatur ex Patribus.*

Tertia classis est Patrum, ex Græcis, Origen. *lib.*8. *contra Celsum in Leuiticum, homil.*4. *in Numer. homil.*23. Basilius Magnus *in cap.*3. *Isaiæ, & epist.*17. *epist.*1. *ad Amphilochium, can.*3. Cyrillus Ieroſolymitanus *catechesi.*4. & 12. Epiphanius *hæres.* 19. *hær.* 79. & *in compendio Doctrinæ fidei.* Chrysostom. *homil.*33. *in Genes.* & *homil.*2. *in Iob, canon.*6. *in Trullo*, & *can.*12. & 48. Ambrosius *epist.*82. *ad Vercellensem Ecclesiam. in cap.*3. *prioris, ad Timoth. lib.*1. *officiorum, cap.*50. Hieronymus *contra Vigilantium, c.*10. *contra Iouinianum, c.*14. & 19. & *lib.*1. *Apologiæ ad Pammachium, cap.*2. & *ad cap.*1. *Epistolæ ad Titum.* Augustinus *de adulterinis coniugijs, lib.* 2. *cap.* 20. Primasius *ad cap.*5. *prioris ad Timotheum.* Ilidorus *de officijs Ecclesiast. lib.*2. *cap.*10. Beda *ad cap.*1. *Lucæ*, & *lib.*3. *de Tabernaculo*, & *vasis*, &c. *cap.*9. & vt breuior sim, posteriores omnes, qui sequentes instituta Patrum, exemplum Apostolorum, veritatem hanc fidei propugnant; de qua latè noster Medina, & alij, quos citat Scholiastes, & controuersiarum scriptores huius temporis, & consuetudine patet vniuersalis Ecclesiæ, & posteà videbitur, nam licèt Ecclesia Græca consuetudinem habuerit promouendi ad sacros Ordines etiam coniugatos, & cum facultate vtendi matrimonio primùm inito; tamen promouendo cœlibes, maximè qui non protestabãtur se non velle continere, cogebat ad continentiam, vt patet ex Concilio Ancyrano *canon.* 10. vbi qui Diaconi ordinabantur, si protestationem emittebant se non posse continere, eis permittebatur coniugium: si autem non profitebantur hoc, vel tacebant, etiam cogebantur ad continentiam; habetur *apud Gratianum, d.*28. *cap. Diaconi.*

Cœlibatus virorum sacrorum apud Orientales.

Controuersia est, an Iure diuino, aut Ecclesiastico sit continentia virorum sacrorum inducta. Ioannes Maior *in* 4. *dist.*24. *quæst.* 2. docet esse Iuris diuini. Bassolis probabilem docet *in* 4. *dist.* 37. & Sotus *ibid.* Cum Maiore sentit Franciscus Turrianus pro Canonibus Apostolorum, *cap.*1. VValdens. *de Sacram. cap.*128. & 129. *de Sacramentalibus, c.*66. Limitant hanc conclusionem noster Medina *de sacrorum hominum continentia, cap.*7. *lib.*2. & Clictouæus *lib. de continentia Sacerdotum, c.*4. vt scilicet Iure diuino non possit sacris institutus inire matrimonium, sed ante matrimonium inito posse vti.

4 *Quo Iure inducta est continentia virorum sacrorum? Prima sententia esse Iuris diuini. Limitatio.*

Secunda sententia est communis, nempe Iure Ecclesiastico, & non diuino hanc continentiam præscribi; quam tenet Doctor asserens contrarium non esse probabile: Nisi fortè, inquit, dicas quòd nunquam licuit post susceptionem sacri Ordinis contrahere matrimonium, licèt liceret aliquando vti matrimonio iam contracto, sicut nunc apud Græcos. Videantur Theologi *in hac distinct. & dist.*24.

Esse Iuris Ecclesiastici.

Probat autem Doctor hanc conclusionem communem ex consuetudine primitiuæ Ecclesiæ, & Græcorum, quam supponit *ex* 1. *ad Timoth.* 3. & *ad Tit.* 1. & hanc videtur insinuare Tridentinum *sess.* 24. *can.*9. *Si quis*, inquit, *dixerit clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos posse matrimonium contrahere, contractúmque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto, anathema sit*, &c. vbi totam inhibitionem refert in legem

5 *Probatio.*

Trident.

Eccleſiaſticam quoad Ordines ſacros,ad votum ſolemne quoad regulares.Idem patet *ex can.*10. Ancyran. I. Concilij.Epiphanius *hæreſ.*59.idem ſupponit, vbi primò dicit bigamos repelli ab Eccleſia, nè ordinentur, & ſubdit de continentia ordinatorum in Epiſcopum, Presbyterum, Diaconum, & Subdiaconum: *Sed adhuc,* inquit, *viuentem, & liberos gignentem vnius vxoris virum non ſuſcipit. Sed qui ſe ab vna continuit, aut in viduitate vixit, Diaconum, & Presbyterum, & Epiſcopum, & Hypodiaconum, maximè ſynceri ſunt Canones Eccleſiaſtici,*&c. vide ſequentia. Et vt alia plura omittamus ex iis quæ citata ſunt contra hæreticos,concluſionem docet Innocentius III. *cap.Cùm olim,*&c. *de clericis coniugatis,* & Clemens III. *cap. Quæſitum,*&c. *de pœnitentijs, & remiſſ.* Stephanus Papa *cap. Aliter*, 31. *diſtinct.* Concilium II. Carthaginenſe hoc refert ad Apoſtolorum doctrinam, & ad antiquitatem. Agathenſe, & Toletanum II. Aurelianenſe III. & IV.Toletanum III.locis citatis ſuprà, hanc continentiam referunt ad Canones, non ad Ius diuinum: originem autem ſumpſit ab Apoſtolis, vt patet *ex canon. Apoſtolico,* 23.aliàs 27.& patet etiam ex Clemente Roman. *lib.6. Conſtit.cap.*17.

Epiphan. *Conſuetudo Orientis.*

6 *Origo, & cauſa inhabilitatis.*

c *Sed quæ ratio huius illegitimationis,*&c. Hîc tangit controuerſiam, an hæc inhabilitas proueniat ex vi voti coniuncti cum Ordine, an verò ex ſtatuto Eccleſiæ inhabilitantis exiſtentem in ſacris Ordinibus ad matrimonium.Prima ſententia docet ex vi voti annexi ſacro Ordini matrimonium eſſe nullum poſteà initum;quam ſequitur D. Thomas, & Richardus *in præſenti diſtinctione*; quos ſequitur Sanchez cum pluribus aliis, quos citat *lib.7. diſput.27.quæſt.*2.

Prima ſententia, docet eſſe ex voto annexo Ordini.

Impugnatio.

Hanc ſententiam impugnat Doctor, primò, quia illud votum, ex eo quòd emittatur à ſuſcipiente,habet illum effectum,vel quia ex præcepto Eccleſiæ eſt coniunctum Ordini ſacro.Non primum, quia ſic ordinatus, & nolens continere,non eſſet inhabilis ad matrimonium. Non ſecundum, quia licèt Eccleſia ſimpliciter prohiberet matrimonium exiſtenti in ſacro Ordine, non inde irritatur matrimonium, quia non omnis prohibitio irritat factum, vt probat *Extrà de matrimonio contract. contra interdictum,*&c. ex eo ergo quòd Eccleſia adiunxit Ordini ſacro illam prohibitionem ineundi matrimonij, non ideò matrimonium eſt nullum, niſi inhabilitauerit perſonam ſimul.

Simplex prohibitio nõ irritat factum.

7 *Confirmatio ex antiquis Canonibus.*

Confirmatur hæc ratio Doctoris, quia licèt continẽtia fuerit adiuncta Ordini ſacro in principio,ſaltem in Eccleſia Latina,& etiam in Græca (modò promotus non præmitteret primùm proteſtationem, ſe non ſeruaturum continentiam)matrimonium ſuperinductum non erat irritum Iure Eccleſiaſtico,aut Canonũ: ergo non ex voto continentiæ adiuncto Ordini ſacro fit impedimentum dirimens. Probatur antecedens ex Concil. X. Ancyrani,in quo Diacono ineunti matrimonium, & aliàs ex vi Ordinis obligato ad continentiam, imponitur pœna depoſitionis ab Ordine tantùm, & non indicitur ſeparatio. Canon 78. Niceni ex lingua Arabica tranſlatus eis communionem laicam permittit, & perinde eã ſtatuit Canon Ancyrani. Aurelianenſe IV. depoſitionem perpetuam indicit talibus,concedit tamen communionem.Toletan. I. *cap.* 4. ordinat vt Subdiaconus vxorem ducens mortua priore amoueatur ab ordine Subdiaconatus, & ſeruiat tantùm in inferioribus.

Reſpondeti poſſet ad hoc ob bigamiam remoueri, ſed non refert, quia non indicitur ſeparatio;ac proinde matrimonium cum ſecũda non irritatur, ſed permittitur,ſicut ipſe Subdiaconus in inferioribus Ordinibus ſeruire, quibus non indicebatur continentia. Concilium II. Aurelianenſe: *Si quis Diaconus,* inquit, *in captiuitate redactus, vxori fuerit copulatus, reuerſus ab officij miniſterio remouendus eſt, cui ſufficere debet pro actus ſui leuitate, impleta pœnitentia, pro ſatisfactione communio,* &c.

Reſpõſio rejicitur.

Ex his Canonibus, in quibus vel datur communio laica, vel permittitur in inferiori Ordine miniſterium, cui Ordini non eſt coniuncta continentia, videtur ſequi intentum, quòd ſimpliciter ex præcepto Eccleſiæ pro ſtatu illorum temporum non fuerit Ordo impedimentum dirimens matrimonium:ergo rectè ſequitur quòd non ex præcepto Eccleſiæ, quo præſcripſit continentiam in ſacris Ordinibus, habeat Ordo vt ſit impedimentum dirimens. Toletanum etiam VIII. *cap.* 6. cùm aliqui Subdiaconi contrahebant matrimonia poſt ordinationem, allegantes ignorantiam obligationis, quia in ſua ordinatione non recipiebant benedictionem ab Epiſcopo, inde ſe à lege exemptos prætexentes; ſtatuit,inquam,vt deinceps tribueretur benedictio ordinandis, nè talis excuſatio obtineret, nihil durius ſtatuendo in promotos,& coniunctos. 8

Confirmatur ſecundò,quia eadem pœna Canonum complectitur vtentes primo matrimonio, ſuperſtite adhuc vxore, & ineuntes matrimonium poſt ordinationem. Hæc autem pœna fuit depoſitionis: ergo perinde prohibitio hæc ſe habuit ad vtrumque caſum; ſed ſi matrimonium ſequens ordinationem fuerit irritum, diſpari pœna ordinandum erat, quia maius hoc crimen, quia fornicationis, quam ſeueriùs Canones puniebant in perſonis ſacris, quàm commixtionem cum propria vxore, vt patet ex Concilio Neocæſarienſi cap.1. *Presbyter ſi vxorem duxerit, ab ordine deponatur: ſi verò fornicatus fuerit, vel adulterium perpetrauerit, ampliùs puniri debet,& ad pœnitentiam redigi,*&c. ergo minùs peccatum, & pœna erat in Presbytero ducente vxorem, quàm fornicante; hoc autem ideò, quia matrimonium non fuit irritum, quamuis illicitum: ſi enim eſſet irritum, peccatum eſſet fornicationis, & non vſus matrimonij.

Secunda confirmatio.

His ſuppoſitis probatur maior ex Elibertino *can.* 33. vbi depoſitio ab honore clericatus imponitur clerico in ſacris repetenti vſum prioris coniugij. Idem decernit *can.*1. Ancyrani *can.*3. Carthaginenſis V. Toletani I. *canon* 2. Arauſicani I. *can.* 23. Turonenſis I. *can.* 2. Agathenſis *cap.*9. Auernenſis *cap.*12. Aurelianenſ. IV. *cap.*19.& Aurelianenſe V.*cap.*4.& reliqua poſteriora idem decernunt. Alia pœna non imponebatur ducentibus vxorem poſt ordinationem, vt facilè ex dictis apparet: ergo eadem lege cenſebantur tam hi, quàm illi; ac proinde fuit tantùm ſimplex prohibitio non irritans factum, & non inhabilitatio perſonæ in gradu illo Ordinis,ſeu ratione eius ad matrimonium: ergo hæc habilitatio referri debet ad alia Decreta poſteriora, per quæ inhabilitatur per Eccleſiam talis perſona 9

Pœna vtentium matrimonio ante ordinationem contracto.

Inhabilitas per poſteriora Decreta ſancitur.

perſona ad matrimonium, non verò ad legem illam præcisè, qua continentia indicebatur, & quæ pariformiter ſe extendebat ad matrimonij contracti vſum, & contrahendi ſinè vllo diſcrimine in forma præcepti, aut pœnæ adiunctæ.

10 *Tertia confirmatio.*

Confirmatur tertiò, quamuis fortè in obſeruantia particulari Eccleſiæ Romanæ huiuſmodi matrimonia erant irrita; tamen hanc legem non receperunt vniuerſaliter in Occidente, vt patet ex dictis. Dixi *in obſeruantia particulari Eccleſiæ Romanæ*, quia ſic ſtatuere videtur Calixtus, & habetur apud Gratianum diſt. 27. *Presbyteris*, inquit, *Diaconis, Subdiaconis, & Monachis concubinas habere, ſeu matrimonium contrahere penitùs interdicimus: contracta quoque matrimonia ab huiuſmodi perſonis diſiungi, & perſonas ad pœnitentiam redigi debere, iuxta ſacrorum Canonum definitionem iudicamus*, &c. vbi ſeparatio coniugij interdicitur, & aliquid huc ſpectans videtur inſinuare Syricius Pontifex *in epiſtola ad Hymerium Tarraconenſem*, vbi reprobans Sacerdotes, & Leuitas, qui exemplo Sacerdotum Aaronicorum, & Leuiticorum poſt longa continentiæ tempora, coniugiis inhærebant, quorum aliquos, qui ex ignorantia lapſos ſe eſſe aſſerebant, ea conditione admittendos decernit, ſi pœnitentiæ prioris vitæ deinceps continerent. *Si tamen*, inquit, *poſt hæc continentes ſtatuerint ſe exhibere*, &c. quæ indicant ſeparationem, quæ alioquin ſine vxoris conſenſu non liceret, ſi matrimonium conſtaret.

Calixtus. Syricius.

Verùm hæc lex non fuit vniuerſaliter recepta, vt ex præmiſſis patet, ſed maximè obtinuit in Occidente ſub Innocentio II. Concilio Romano, & habetur *cap. Vt lex*, 27. *q.* 1. vbi mandat connubia ſacrorum hominum in ordine Monachorum, Canonicorum, conuerſorum, profeſſorum, vt ſeparentur: *Huiuſmodi namque copulationem, quam contra Eccleſiaſticam regulam conſtat eſſe contractam, matrimonium non eſſe cenſemus*, &c. & quamuis Pontifex aliam legem anteriorem ſupponat, ex qua illud matrimonium fuerit irritum, tamen deinceps hæc lex magis inualuit ſui receptione vniuerſali, vt in Concilio Rhemenſi, ſub Eugenio II. *can. 3. & 7.* in Lateranenſi ſub Alexandro III. vt habetur in appendice ipſius, *cap. 2. 4. 6. 12.* ac tandem deinceps vim impedimenti irritantis habuit ordo. Rectè ſequitur ergo intentum Doctoris, nempe Ordinem non habuiſſe hanc rationem impedimenti, donec Eccleſia ipſa inhabilitando perſonas, id ſtatuerit, non ſimplici prohibitione, & pœna ſolius depoſitionis; ſed etiam declarando nullitatem matrimonij; alioquin ſimplex prohibitio non debuit in odioſis ad hunc effectum trahi, donec lege adiiceretur. Vnde neque matrimonia vouentium continentiam ſeparanda docuit Auguſtinus; & habetur *eodem tit. cap. Nuptiarum*, &c. *cap. de viduis*, &c. *eodem*: quod eſt Gelaſij, *& cap. Si quis votum*, &c. quod eſt ſequens, *eodem*, eſtque Theodori.

Innocent. II. Rhemenſe. Lateranenſ.

11 *Obiectio.*

Dices ad hæc, hanc ſolemnitatem non adiectam eſſe ab Eccleſia, niſi voto, quod annexum eſt Ordini ſacro. Quamquam hoc nō plurimùm repugnet Doctori, qui intendit ſolùm inducere effectum huius impedimenti in ſtatutum Eccleſiæ, quatenus hanc ſpecialem ſolemnitatem induxit; tamen in prædictis capitulis proximè allegatis, hæc ſolemnitas dicitur eſſe propria ipſius Ordinis, vt diſcernitur à voto ſolemni caſtitatis in Religione, & communiter à Canoniſtis, tanquam diuerſa impedimenta numerantur Ordo, & votum ſolemne Religionis.

Impugnatur.

Contra ergo hanc ſolutionem confirmatur vltimò ſententia Doctoris. Potuit Eccleſia hanc ſolemnitatem adiunxiſſe ipſi Ordini ſacro, quamuis enim Virginitas ſit res magis conſilij, quàm præcepti, *cap. Integritas*, 32. *quæſt.* 1. & idem de continentia; potuit tamen ex pacto, & onere Ordinis conferendi præcipi, & congruè; neque aliter factum conſtat: imò conſtat oppoſitum, quia omnia Decreta, quæ hactenus citauimus, & alia, quæ huc ſpectant, ſpecificant finem Decreti eſſe, vt in ſacris Ordinibus conſtituti non habeant impedimentum miniſterij ſacri, non implicentur negotiis ſæcularibus; deferant ſanctitatem ad altare, placeant Deo; & vt vno verbo dicam, totum inſtitutum eſt ob decentiam, & reuerentiam debitam miniſterij, & ſacrificij, quod optimè ponderat Ambroſius *lib. officiorum, cap.* 50. Syricius *epiſtola ad Hymerium Tarraconenſem.* Hieronymus *contra Vigilantium, cap.* 1. Innocentius I. *epiſtola* 1. *cap.* 9. Si ergo finis continentiæ in Ordine ſit decentia miniſterij, & ſacræ functionis, ſequitur non propter ſe fuiſſe indictam continentiam, ſed propter Ordinem tanquam finem: ergo etiam quæcumque limitatio adiecta eſt etiam propter Ordinem, & non propter votum, aut continentiam, & conſequenter hæc ſolemnitas ipſi Ordini ſacro adhæret, ex quo oritur obligatio continentiæ, & non aliunde.

Solemnitas adiuncta eſt ipſi Ordini.

Finis illius expreſſus in Canonibus.

Continentia nō propter ſe, ſed propter Ordinem indicta.

12 *Lex ſtatuit continentiam abſolutè, & ſine conſenſu ordinati.*

Prætereà, lex ipſa primò indicens continentiam, vt adiunctam Ordini, non præſcribit continentiam vt obligantem per modum voti, & dependenter à voluntate ordinati: ſed abſolutè obligat per modum ſtatuti, vt canon Apoſtolicus, & reliqui poſteà adiuncti; & ita potuit abſolutè inſtituere continentiam ſeruandam ratione ſolius Ordinis, & non vllius promiſſionis expreſsè, aut tacitè, quia neque Ordo, neque ſuſceptio eius diuina lege eſt votum tacitum, aut expreſſum: quòd ergo ipſi hoc onus adiunctum ſit per legem, atque ex ſpeciali fine diuerſo, nequit intelligi, vt per legem importatur, eſſe votum, quia lex ſpecificatur à fine expreſſo, ad quem ratio legis, & præſcriptum ordinatur; ſicut enim quando ob culpam Eccleſia iniungit continentiam perpetuam alicui vxoricidæ, hoc præceptum non habet vim voti propriè loquendo, ſed pœnæ inflictæ: ergo quando ſimiliter Eccleſia iniungit perſonis factis in Ordine continentiam, vt miniſterij onus, non poteſt dici propriè indixiſſe votum, ſed actum, qui potuit eſſe voti, ſi ex propria promiſſione procederet facta Deo, ideóque Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 24. retinet differentiam inter continentiam ex Ordine, & voto ſolemni profeſſionis, quòd illa ſit legis Eccleſiaſticæ, hæc verò promiſſionis, & voti facti, *Non obſtante*, inquit, *lege Eccleſiaſtica, vel voto*, &c. vbi prior particula refert alterum diſiunctum *ſuprà* expreſſum, nempe *Ordinis ſacri.*

Trident.

Sed obiicies appellari hanc continentiam votum, aut promiſſionem, vt patet *ex lib. 1. epiſtolarum Gregorij, epiſtola* 42. *Nullum*, inquit, *facere*

13 *Obiectio.*

Subdiaconum præſumant Epiſcopi, niſi qui ſe victurum caſtè promiſerit, &c.

Reſponſio. Reſpondetur Gregorium in illa epiſtola dare legem Epiſcopis Siciliæ, inter quos Subdiaconi non continebant, ſed matrimonia retinebant, ſecundùm loci conſuetudinem antiquam, quibus vſum matrimonij prædeceſſor Gregorij interdixit: hoc autem mitigauit Gregorius; ita tamen vt deinceps nullum Epiſcopi promouerent ad hunc Ordinem, niſi qui promitteret ſe caſtitatem ſeruaturum. Hæc promiſſio ex ratione ſpeciali illius loci, & circumſtantiis exigebatur; quæ tamen non fuit in vſu aliàs: cauſa autem promiſſionis exigendæ fuit, vt ne poſteà priorem illius Eccleſiæ conſuetudinem allegarent in contrarium. Alioquin iuxta Canonem Ancyrani ſufficiebat promiſſio tacita, nempe ſi taceret, neque allegaret ſe velle continere; ſed negatur conſequentia prætenſa, nempe illam promiſſionem fuiſſe neceſſariò votum: quia niſi Deo fieret, non erat votum: fiebat autem Epiſcopis per modum pacti, quo ordinandus deinceps non ſubterfugeret quæ ex lege annexa ſunt Ordini, vt erat continentia. Vnde Toletanum III. *Canone* 1. hanc eandem legem indixit Epiſcopis, Presbyteris, & Diaconis, venientibus ex hæreſi, & qui priùs neque caſtitatem vouerant, & ſuis vxoribus poſt conuerſionem vtebantur, ſicut priùs, alioquin depoſitionis ſententiam in eos à prædictis gradibus profert, & vt Lectorum tantùm officio fungerentur. Non fuit ergo votum, aut promiſſio cauſa huius legis; ſed poteſtas abſoluta Eccleſiæ, quæ quod ſuum erat cum hoc onere transferre tantùm ſtatuit.

Statutum decernens promiſſionẽ continentiæ præmitti ad Ordinẽ ſacrum.

Illa promiſſio non fuit votum, ſed pactum.

Toletan. III.

14 *Decretũ Concilij.* *Compertum*, inquit, *à ſancto Concilio, Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos venientes ex hæreſi, carnali adhuc deſiderio vxoribus copulari. Ne ergo de cetero hoc fiat præcipitur, quod & Canonibus prioribus determinatur, & vt non liceat eis viuere libidinoſæ ſocietatè, ſed manente inter eos fide coniugali, communem vtilitatem habeant, & non ſub vno conclaui maneant, vel certè, ſi ſuffragatur virtus, in alia domo ſuam vxorem faciant habitare, vt caſtitas apud Deum, & apud homines habeat teſtimonium bonum. Si quis verò poſt hanc conuentionem obſcœnè cum vxore voluerit viuere, vt Lector habeatur*, &c. *poſt hanc conuentionem*, inquit, ſupple mandati, quod habet vim pacti, vt ſi in gradu ſuo quiſque eorum vellet miniſtrare, ab vxorum vſu, & conſortio coniugali maneret continens, aliàs in officio Lectorum, quibus vxores permittebantur, ſeruirent, & non in altioribus, hi, vt dixi, in ordinatione ſua non vouebant in hæreſi caſtitatem, ſed propoſitum habebant contrarium; tamen ex lege continentiæ annexæ Ordini in Eccleſia Occidentali, non permittuntur in iis gradibus miniſtrare, niſi vxoribus renuntient quoad thorum, ideóque Canon hic ſecundùm priores ſtatuens non interpretatur obligationem hanc ex voto redundare, ſed ex Ordine per conſtitutionem legis.

Alia quædam obiicit Sanchez, nempe quia continentia ex lege ſit annexa Ordini, & quòd eo ipſo, quo quis vult ordinari voueat caſtitatẽ. 15 *Obiectio.*

Reſpondere enim licet ex præmiſſis, licèt caſtitas magis ſit voti, quàm præcepti, *cap. Integritas, 32. quæſt.* 1. tamen ex pacto poteſt eſſe præcepti, ſeu conuentione, vt hìc contingit; Eccleſia enim neminem cogit ad ſacros Ordines: ſed qui hunc ſtatum vult ab Eccleſia, cuius eſt, miniſtros promouere, Eccleſia cum eo onere continentiæ ipſum gradum confert, ſicut & beneficium confert propter officium, & beneficium curam habens annexam conferens, confert cum onere reſidentiæ. *Reſponſio.*

SCHOLIVM.

Matrimonium Clericorum in ſacris exiſtentium eſſe nullum; quia Eccleſia eos inhabilitauit, & hoc aptiſſimè, & ponit congruentias. Ita D. Thom. 2. 2. quæſt. 88. art. 11. Bellarmin. lib. 1. de memb. Eccleſ. cap. 18. Sanchius latè & doctè lib. 7. de matrim. diſp. 27.

4 *Mens Doctoris. Congruẽtiæ cœlibatus clericorum.* Dico [d] igitur quòd nec propter votum continentiæ propriè dictum annexum Ordini ſacro, nec annexum ex præcepto Eccleſiæ præcipientis tali non contrahere, eſt, quòd iſte non poteſt contrahere: ſed ex hoc quòd Eccleſia facit talem perſonam ſimpliciter illegitimam. Quod ſtatutum fuit rationabile, ſiue habitum fuerit à Chriſto, ſiue non, quia talis deputatur miniſterio ſacro, quod requirit munditiam mentis, & carnis, perſpicacitatem intellectus, & feruorem affectus, ad quæ omnia diſponit continentia, & ad eorum oppoſita frequentia carnalis actus. Nec in hoc debet aliquis dicere Eccleſiam ſibi præiudicare in ſuo iure: quia Eccleſia communiter non cogit aliquem ad ſuſceptionem Ordinis ſacri: & ſatis publicauit, quia poſt talem Ordinem ſuſceptum, ſuſcipiens eſt inhabilis ad contrahendum: igitur voluntariè incurrit talem inhabilitatem.

5 *Ad arg. 1. Ita Hier. 1. contra Iouinian.* Ad [e] argumenta. Ad primum, illud Apoſtoli, *Vnius vxoris vir*, intelligitur, id eſt, non plurium: nec tunc tantùm de præſenti, ſed de præterito, id eſt, quòd non habuit plures, quia tunc eſſet bigamus, & irregularis. Si tamen dicas, quòd etiam tunc licuit habere vnam; verum eſt ſecundùm conſuetudinem Eccleſiæ primitiuæ vtendo matrimonio priùs contracto: ſed non licuit tunc contrahere, ſi nullam priùs habuerat: & per hoc patet ad auctoritatem ſequentem: cùm enim dicit textus, *matrimonio copulantur*, exponit Gloſſ. id eſt, *copulato vtuntur.*

Aliàs, inquit, *Ioannes non eſſet Epiſcopus.*

Ad 2. Ad aliud, nego ſimilitudinem: quia ſuſceptio ſacri Ordinis non requirit niſi ſexum

debitum, & ministrum debitum, & intentionem debitam in susciente, & ministrante, & ideò confertur coniugato, licèt suscipiendo peccet: sed matrimonium requirit habilitatem in personis ad contrahendum: & sic per Ordinem sacrum susceptum, est omnino inhabilis ad illud matrimonium contrahendum. Vnde è conuerso, non est impedimentum matrimonij ad Ordinem, quale est Ordinis ad matrimonium.

COMMENTARIVS.

16 *Conclusio esse impedimentū iuris Ecclesiastici.*

d *Dico igitur quòd nec propter votum continentiæ*, &c. Hæc est conclusio Doctoris, reducit enim impedimentum hoc præcisè in illam legem Ecclesiæ, qua inhabilitauit personam sacram ad matrimonium, quia neque votum simplex, aut simpliciter sumptum inualidat matrimonium Iure diuino, neque etiam præceptum Ecclesiæ annectens continentiam Ordini inualidat, vt *suprà* visum est, sed illa lex præcisè, qua inhabilitatur persona in sacro Ordine ad matrimonium contrahendum; quam sententiam sequitur Paludanus *hîc quæst. 1. art. 2. & sequenti dist. quæst. 2. artic. vnic.* Bassolis, Durandus, Argentina, & plures alij, maximè Canonistæ. Idem docuit Gandauensis *quolib. 5. quæst. 38.*

Scopus Doctoris primarius.

Sed quid dicatur in re ipsa, parùm refert: nam si intelligatur votum facti, id est, tacitum ex susceptione Ordinis, & lege adiuncta continentiæ, non repugnat Doctor, quia tantùm excludit votum propriè dictum. Deinde, scopus eius principalis est reducere hoc impedimentum dirimens in legem inhabilitantem personas, vel inducentem illam solemnitatem, qua irritatur matrimonium suppositio Ordine sacro. Et magis intendit excludere hoc impedimentum prouenire à Iure diuino, eo modo, quo aliqui dicunt votum solemne Religionis diuino Iure inhabilitare ad matrimonium; de quo differit *dist. sequenti.* vbi etiam admittit Glossam docentem tres modos voti solemnis, inter quos est votum annexum Ordini sacro, vt *ibidem* videbitur. Hîc autem solùm contendit impedimentum statui Iure Ecclesiastico inhabilitante personas: quod statutum docet esse rationabile propter excellentiam finis, scilicet ministerij sacri, & congruitatem medij, quæ est continentia remouens impedimenta impuritatis, & distractionis, neque Ecclesiam hoc inducens cuiquam imponere necessitatem simpliciter, quia neminem ad Ordines cogit; & publicato onere, & lege inducente tale onus, iam ipse sibi præiudicat suscipiens gradum Ordinis voluntariè; & non Ecclesia, cuius est prouidere decentiam, & reuerentiam debitam in ministro sacro.

e *Ad argumenta* patet ex litera, & ex dictis.

DISTINCTIO XXXVIII.

Quid sit votum?

NVNC de voto inspiciamus. *Votum est testificatio quædam promissionis spontaneæ, quæ Deo, & de his quæ Dei sunt, propriè fieri debet.* Sunt tamen, & vota stultorum, quæ frangenda sunt. *A*

De votorum differentijs.

SCiendum verò quòd votorum aliud est commune, aliud singulare. Commune, vt illud quod in Baptismo omnes faciunt, cùm spondent renunciare diabolo, & pompis eius. Singulare, vt cùm aliquis sponte promittit seruare virginitatem, vel continentiam, vel aliquid huiusmodi. Item, singulare votum aliud est priuatum, aliud solenme. Priuatum est in abscondito factum. Solemne verò in conspectu Ecclesiæ factum. Item, priuatum votum, si violetur, peccatum est mortale. Solemne verò violare, peccatum & scandalum est. Qui priuatum faciunt votum continentiæ, matrimonium contrahere non debent, quia contrahendo mortaliter peccant. Si tamen contraxerint, non separentur: quia probari non potest quod occultè factum est. Qui verò solemniter vouent, nullatenus coniugium inire queunt: quibus non solùm nubere, sed & velle damnabile est. Vnde Augustinus, [In coniugali vinculo si pudicitia seruatur, damnatio non *B*

Hug. lib. 2. de Sacram. part. 12. per multa cap.

timetur: ſed in viduali continentia, & virginali excellentia virtus muneris amplioris expetitur: qua expetita, & electa, & voto oblata iam non ſolùm capeſſere nuptias, ſed etiam ſi non nubatur, nubere velle damnabile eſt. Vouentibus enim virginitatem, vel viduitatem, non ſolùm nubere, ſed etiam velle damnabile eſt. Quod Apoſtolus oſtendit Timotheo ſcribens, *Adoleſcentiores autem viduas deuita: cùm enim luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt*, id eſt, cùm poſt votum continentiæ in delitiis egerint vitam, non dico nubunt, ſed nubere volunt in Chriſto, quaſi tunc non ſit peccatum, ſed quòd ſit, oſtendit, ſubdens, *Habentes damnationem:* & quare, ſubdit, quia primam fidem irritam fecerunt, etſi non nubendo, tamen volendo: vt voluntatem, quæ à propoſito cecidit, appareat eſſe damnatam, ſiue ſequantur nuptiæ, ſiue non. Damnatur enim propoſiti fraus: damnantur tales, quia continentiæ fidem primam irritam fecerunt, id eſt, votum, vel in voto violato fidem, quam in Baptiſmo profeſſæ ſunt.] Si autem pro voluntate nubendi damnantur, conſtat ſi eam effectui mancipauerint, reuocandum id eſſe in irritum, eáſque arcendas redire ad propoſitum. Vnde Gregorius, [Viduas à propoſito recedentes viduitatis, ſuper quibus nos conſuluiſti, credo te noſſe à ſancto Paulo, niſi conuertantur, olim eſſe damnatas: quas & nos Apoſtolica auctoritate damnandas, & à communione fidelium, atque à liminibus Eccleſiæ arcendas fore cenſemus, vſquequò obediant Epiſcopis ſuis, & ad bonum, quod cœperunt, inuitè, aut voluntariè reuertantur.]

1. *Tim.* 5. *b* *Ad Iulianum de ſancta viduitate, cap.* 9. *& alleg.* 27. *q.* 1. *c.* Nuptiarũ bonum. *Diſt.* 27. *c.* Vouentibus. 1. *Tim.* 5.

Ad Bonif. & habetur 27. *quæſt.* 1. *c.* Viduas à propoſito. 1. *Cor.* 5. *b*

De virginibus non velatis.

C [DE virginibus autem non velatis, ſi deuiauerint, à prædeceſſore noſtro Innocentio Papa tale decretum habemus. Hæ quæ necdum ſacro velamine tectæ, tamen in propoſito virginali ſemper ſe ſimulauerunt permanere: licèt velatæ non fuerint, tamen ſi nupſerint, aliquo tempore, his agenda pœnitentia eſt, quia ſponſio earum à Domino tenebatur. Si enim inter homines ſolet bonæ fidei contractus nulla ratione diſſolui, quantò magis iſta pollicitatio, quam cum Deo pepigerunt, ſolui, ſine vindicta, non poterit.] Item, [Si virgines nondum velatæ taliter publica pœnitentia puniuntur, & à cœtu fidelium vſque ad ſatisfactionem excluduntur: quantò magis viduæ, quæ perfectioris ætatis, & maturioris conſilij exiſtunt, & habitum Religionis aſſumpſerunt: & deinde apoſtatauerunt, atque ad priorem vomitum ſunt reuerſæ, à nobis, & ab omnibus fidelibus à liminibus Eccleſiæ, & à cœtu fidelium vſque ad ſatisfactionem ſunt eliminandæ, & carceribus tradendæ.] Ex his apparet virgines, vel viduas voto continentiæ aſtrictas, ſiue fuerint velatæ, ſiue non, nullatenus coniugium ſortiri poſſe. Quod itidem de omnibus intelligendum eſt, qui continentiam vouerunt. Quod enim antè erat licitum, poſt votum fit illicitum. Non eſt igitur prætermittendum, quod Innocentius Papa de viduis, & puellis decreuit, quæ Chriſto ſpiritualiter nubunt, ſi poſteà publicè nupſerint, non eas admittendas eſſe ad pœnitentiam, niſi hi, quibus ſe iunxerant, de mundo receſſerint. Si enim de omnibus hæc ratio cuſtoditur, vt quæcumque viuente viro alteri nupſerit, adultera habeatur, nec ei agendæ pœnitentiæ licentia conceditur, niſi vnus de illis fuerit defunctus: quantò magis de illa tenenda eſt, quæ antè ſe immortali ſponſo coniunxerat, & poſt hoc ad humanas nuptias tranſmigrauit? Attende quòd non ſolùm coniugium talibus negare videtur,

In epiſt. ad Victorium Rothom. Epiſc. c. 12. 13. *quæ incipit*, Et ſi tibi, *& habetur* 27. *q.* 1. *cap.* Hæc verò. *Ibid. c.* Viduas, *para.* Si virgines,

Cap. 15. *eiuſdẽ epiſtolæ, & vbi ſuprà, cap.* Quę Chriſto.

tur,ſed etiam locum pœnitentiæ.Sed non ita intelligendum eſt,vt aliquando excludantur à pœnitentia,quæ dignè pœnitentiam agere volunt:ſed illæ non ſunt admittendæ ad pœnitentiam,quæ ab inceſtus copula diſcedere noluerint: quia poſt Religionis propoſitum non poteſt Deo reconciliari per pœnitentiam,quæ ad habitum ſuæ profeſſionis redire neglexerit.Tunc enim ille, qui ſe coniunxerat ei, defunctus erit,cùm ab eius illicitis amplexibus hæc penitus receſſerit. Cùm ergo dicitur eas non eſſe admittendas ad pœnitentiam, niſi hi quibus ſe iunxerant, de mundo receſſerint, ſubaudiendum eſt,*eis*. Tunc enim eis viri de mundo recedunt,& defunguntur, cùm ab eorum concupiſcentia iſtæ ſe alienant, quem ſenſum ſimilitudo ſubdita declarat, & confirmat.

Quàm grande malum ſit adulterium?

CVm vir & mulier legitimè coniuncti ſunt, conſtat alterum altero viuente ad aliam non poſſe tranſire copulam: alioquin adulterium committitur: de quo Clemens Papa ait. Quid in omnibus peccatis adulterio eſt grauius? Secundum namque in pœnis tenet locum,quem primum illi habent, qui aberrant à Deo. Grauiſſimè ergo peccant adulteri, grauiter fornicarij, ſed cunctis his grauiùs inceſtuoſi: quos omnes tranſcendunt contra naturam delinquentes. Vnde Auguſtinus, [Adulterij malum vincit fornicationem, vincitur ab inceſtu. Peius enim eſt cum matre, quàm cum aliena vxore dormire: ſed horum omnium peſſimum eſt, quod contra naturam fit, vt ſi vir membro mulieris non ad hoc conceſſo vtatur, hoc execrabiliter fit in meretrice, ſed execrabilius in vxore.] D

Epiſt. 1. ad Iacobũ Apoſtolũ, quæ incipit, Notum tibi facio , *& habetur* 32. *q.*7. *c.* Quid in omnibus.

De bono cõiug. cap. 8. *& habetur* 32. *quæſt.*7. *c.* Adulterij malum.

De illis qui poſt longam captiuitatem redeunt.

HIc quæritur de illis fœminis, quæ putantes viros ſuos interemptos, vel in captiuitate, vel ab iniqua dominatione nunquam liberandos, in aliorum coniugia tranſierunt: ſi illi, qui putabantur periiſſe, remeauerint, vtrùm eis reddi debeant: & an ſecundi fornicati ſint,& ipſæ reæ adulterij. De hoc Leo Papa ſic ait, [Neceſſe eſt vt legitimarum fœdera nuptiarum reintegranda credamus, & remotis his, quæ hoſtilitas intulit cuique id legitimè reformetur, quod intulit, procurandúmque eſt, vt recipiat quiſque quod proprium eſt. Nec tamen culpabilis iudicetur, & quaſi alieni iuris inuaſor habeatur, qui perſonam eius mariti, qui iam non eſſe exiſtimabatur, aſſumpſit. Sic enim multa ad eos, qui in captiuitatem ducti ſunt, pertinebant, in ius alienum tranſire potuerunt: & tamen plenæ iuſtitiæ eſt, vt eiſdem reuerſis reformentur. Ideóque ſi viri poſt longam captiuitatem reuerſi, ita in dilectione ſuarum coniugum perſeuerant, vt eas cupiant in ſuum redire conſortium, dimittendum eſt, & inculpabile iudicandum quod neceſſitas intulit, & reſtituendum quod fides poſcit. Sin autem aliquæ mulieres ita virorum poſteriorum amore ſunt captæ, vt malint his cohærere, quàm ad legitimum tranſire conſortium, meritò ſunt notandæ, ita vt etiam Eccleſiaſtica communione priuentur, quæ de re excuſabili contaminatione criminis elegerunt. Redeant ergo in ſuum coniugia ſtatum, quia ſicut mulieres, quæ ad viros ſuos reuerti noluerint, impiæ ſunt habendæ, ita illæ, quæ redeunt, meritò ſunt laudandæ.] Ex his oſtenditur illos, qui taliter iunguntur, vt credant virum interemptum, per ignorantiam, aliquam excuſationem habere de peccato, & tan- E

*Leo Papa c.*1. *in epiſt. ad Nicetã Epiſc. cuius initium eſt,* Regreſſus ad nos, *& eſt* 79. *c.* 2. *& tribus ſequẽtibus. & habetur* 34. *q.* 1. *&* 2. *c.* Cùm per bellicam.

tùm primam copulam eſſe legitimam, non ſecundam, veniam tamen habere, ſi careat opprobrio malæ voluntatis. Sed ſi quis relicta in patria ſua vxore in longinquam abiens regionem, aliam ducat vxorem, deinde pœnitentia ductus eam dimittere velit, aſſerens ſe aliam habuiſſe, quæ viuit, nec Eccleſia permittat, quæ quod ille aſſerit, ignorat, quæritur an in hac ſecunda copula ſit coniugium? Sanè dici poteſt non eſſe coniugium, & mulierem de crimine excuſari per ignorantiam, virum autem adulterium admiſiſſe. Sed ex quo ad primam redire volens, nec valens, cogitur Eccleſiæ diſciplina hanc tenere, incipit excuſari per obedientiam, & timorem, de hoc quòd poſcenti mulieri debitum reddit, à qua ipſe nunquam poſcere debet, & ſic de aliis huiuſmodi ſentiendum eſt.

Hug.4.Sēt. cap.4.

Hoc hodie non tenetur, imò non debet Eccleſiæ obedire.

QVÆSTIO VNICA.

Vtrùm votum continentiæ impediat matrimonium?

D.Thom.2.2.q.88.*art.7.& 11.hic q.1.& 2.* D.Bonauent.*art.2.q.1.*Richard.*art.7.q.21.*Gabr.*quæſt.vnic. art.3.* Paludan.*quæſt.4.* Bellarm.*lib.2.de Monachis à c.22.* Sanchius *latè lib.7.de matrim.diſput.25. & 26.*Aſſor.*lib.12.cap.6.q.1.* Vorillon *hic quæſt.vnic.art.2.* Ouando *quæſt.vnic.propoſ.16.* Medin.*de ſacr.homin.cont.contr.7.cap.22.*

1 *Argum.1.*

CIRCA [a] iſtam trigeſimam octauam diſtinctionem quæro: Vtrùm votum continentiæ impediat matrimonium? Quòd non, Extrà qui clerici, vel vouentes poſſunt contrahere matrimonium. Prætereà non minùs obligat apud Deum votum ſimplex, quàm ſolemne; ſed ſimplex non impedit matrimonium, *ibidem c.Meminimus,* & *cap.2.* Sed dices hoc ideò eſſe, quia votum ſimplex probari non poteſt, ſolemne poteſt. Contrà, ſi votum non ſolemne fieret coram multis, poſſet tunc probari: & tamen tunc non impediret contrahere: igitur illa non eſt cauſa.

Ratio opp. Contrà, *ibidem, Inſinuante,* dicitur de quadam nobili, quæ fecit votum continentiæ, & ſeruauit per biennium, poſteà contraxit, & coacta fuit redire ad ſtatum priſtinum: igitur dirimit iam contractum.

COMMENTARIVS.

1 *Ordo & diuiſio quæſtionis.*

a *Circa iſtam trigeſimam octauam diſtinctionem,* &c. In hac diſtinctione, & vnica quæſtione agit Doctor de impedimento voti irritante matrimonium, aut impedimento. Primò aſſignat diuerſas acceptiones voti. Deinde, reſoluit votum ſolemne irritare matrimonium, ſimplex verò tantùm impedire, & non irritare. Tandem reiectis aliorum rationibus reducit hunc effectum in ſtatutum Eccleſiæ illegitimantis voto ſolemni profeſſos, in ordine ad contractum matrimonij.

SCHOLIVM.

Explicat rationem voti ſolemnis, & ſimplicis, quorum differentia non conſiſtit in eo, quòd illud ſit publicum, hoc priuatum, quia è contra poteſt eis contingere; ſed in hoc, quòd ſolemne habeat annexam quandam Eccleſiæ inſtitutionem, ratione cuius debet in publicum venire, & ſic vouens alterius poteſtati ſubijci, quod ſit tantùm in profeſſione tacita, vel expreſſa, & in ſuſceptione ſacri Ordinis.

2 *Votum priuatũ poteſt eſſe ſolemne, & publicum, ſimplex.*

Tripliciter ſolemnizatur votum.

Dico [b] quòd votum continentiæ poteſt eſſe publicum, vel priuatum, ſimplex, vel ſolemne: nec iſtæ duæ diſtinctiones ſunt eædem, quia tam publicum, quàm priuatum poteſt eſſe ſimplex, vel ſolemne. Votum enim non ſolennizatur, niſi aliquo iſtorum modorum, qui ponuntur *Extrà de vot. & vot. red.* Et eſt hodie *in 6. lib. Extrà* etiam *eod.tit.cap.Rurſus,* tanguntur in Gloſſa tres modi, vbi habetur ſic: *Votum ſolemne eſt, quòd ſit interueniente aliqua iſtarum ſolemnitatum, videlicet per ſuſceptionem ſacri Ordinis, 28. diſt. Diaconi. Item per ſuſceptionem ſacræ veſtis, quæ tantùm profitentibus dari debet, præſentibus teſtibus, per quos probari poſſit, ſi hoc negaret, Extrà de regularibus,* Statuimus.

Tertio

Tertio modo, cùm per professionem deuouet se alicui Religioni, Abbati, vel Abbatissæ, Extrà de regularibus, Statuimus, *præsentibus testibus, per quos probari posset, si hoc negaret. Et ne hæc negari possint, fiat inde publica scriptura*, 27. *quæst.* 1. Omnes fœminæ, *in qua scriptura profiteatur velle religiosè viuere: aliàs autem votum continentiæ factum, quamuis coram multis, dicitur simplex, quasi non vestitum, vel institutum aliqua solemnitate.* Hæc in Glossa.

Isti tres modi, qui hìc ponuntur, & illi, qui ponuntur in alio cap. *in 6.lib.* non sunt Iuris, nisi duo, scilicet per susceptionem sacri Ordinis, & per votum Religionis verum, vel præsumptum. Præsumptum quidem est, quando recipit habitum professorum, vbi est distinctio inter habitum professorum, & nouitiorum: & etiam quando vltra annum moratur in monasterio absque protestatione de non profitendo: dicitur ergo solemne non quia publicum, sed quia in se habet aliquid annexum, vt in publicum debeat venire, & per quod vouens ponitur sub alterius hominis potestate: & sic est præcisè in susceptione sacri Ordinis, per quem suscipiens constituitur minister Ecclesiæ, & aliter quàm priùs sub Episcopi potestate: quia Episcopus potest eum cogere ad statum clericalem seruandum, & ad vitandum ea, quæ repugnant statui clericali. Vnde si prædictum Ordinem susciperet in secreto, adhuc esset solemne propter rationem iam dictam: sicut etiam professio Religionis facta in manu eius, qui potest recipere, habet in se aliquid annexum, vnde debeat in publicum venire: quia oportet talem, vitam sæcularem dimittere, & cum aliis in claustro sui Ordinis conuersari, & ideò est solemne, etiamsi fieret in occulto.

3 *Votum solemne duplex, professionis, & susceptionis sacri Ordinis.*

COMMENTARIVS.

2 *Diuisio voti.*

b *Dico quòd votum continentiæ potest esse publicum*, &c. Distinguit votum in publicum, & priuatum; in simplex, & solemne. Publicum est, quod præsentibus testibus fit, aut adhibita Scriptura, per quã probari possit. Contrario modo dicitur priuatum. Solemne verò dicitur, quando adhibetur solemnitas instituta ab Ecclesia: simplex, quod non est vestitum illa solemnitate, siue publicè, siue priuatim fiat.

Solẽnitas voti. Hanc solemnitatem voti reducit ad ea, quæ præscribuntur *Extrà de voto, & voti redemptio. in 6.* Subiungit tres modos huius solemnitatis ex Glossa *in c.Rursus in 4.Decretalium, tit. Qui clerici, vel vouentes mat.* &c. quam sequitur Glossa *in c. Quod votum*, &c. *de voto, & voti redempt. in 6.* Reducit autem ipse ad duos modos, nempe susceptionem Ordinis sacri, & votum Religionis verum,

Votũ verum.

aut præsumptum. Præsumptum autem duobus modis fit, vel permanentia per annum in monasterio absque protestatione de non profitendo; vel per portationem habitus religiosi, qui à solis professis gestari potest. Vtrumque modum exponit Bonifacius VIII. *c.Constitutionem*, &c. *de Regularibus, & transeuntibus ad Religionem*, &c. Ita iure antiquo statutum: sed seruanda nunc Constitutio Tridentini *sess.25. de regular.cap.15.* & Decretales Pontificum, & sacræ Congregationis posteriores, quid autem dicendum sit in casu conuersionis alterius coniugum ad Religionem, superiùs explicuimus, *dist.32... q.vnic.* Dicitur votum solemne, non quia publicum, sed quia habet aliquid annexum, id est, solemnitatem, ex qua in publicum venire debet, prout ex textu patet, & communiter recipitur.

Votum præsumptũ quid sit?

Lex nona.

SCHOLIVM.

Votum simplex tantùm impedire matrimonium; cap. Rursus, *qui cler.vel vo. solemne verò dirimere, cap.* Insinuante, *eodem tit. Trident.sess.24.can.9. Cyprian.lib.1.epist.11. Basil.lib.de virgin. paulò post med. Ambros.lib.ad virginem lapsam, c.5. Vide Bellarm.lib.2.de Monach. à cap.22. Refutat varias rationes, quas alij assignant, quare solemne dirimat; & resoluit ideò dirimere, quia sic Ecclesia voluit. Ita Iuristæ d.c.* Rursus. *Richard.hìc artic.7.quæst.2. Gabr.quæst.vnic.art.3. Bellarm.2.de Monach.cap.34. Sanchius lib.7.disp.27. Falluntur ergo qui cum D.Thom.hìc quæst.2.art.2. putant essentiam voti solemnis consistere in traditione, contra quos efficaciter procedunt rationes Doctoris. quod ait hìc num.5. voto castitatis astrictum peccare, vt videtur, reddendo primò debitum, loquitur quando intentione non consummandi contraxit, alioquin non peccabit reddendo primò, vel pòst: peccat tamen mortaliter petendo. Ita D.Thom.hìc quæst.1.art.3. D.Bonauent.art.2.quæst.1. Richard.art.7.q.1. de quo latè Sanchius lib.9. disp.33. vbi citat multos tenentes, post consummationem licere etiam petere. Alij etiam tenuerunt votum castitatis extingui per matrimonium, quod de voto Religionis tenet Abulens. cap.27. Leuit.quæst.6. est tamen falsa opinio. Sed admittendum, licere marito sic astricto aliquoties petere, ne matrimonium reddat vxori valdè onerosum, de quo Sanchius lib.9.disput.7.*

EX c dicta distinctione voti, respondeo ad quæstionem, quòd quicquid dicant opiniones, quas recitat Glossa *Extrà, Qui clerici, Rursus.* hæc tamen opinio est communis, quod votum simplex non impedit simpliciter, sicut habetur in textu, licèt 4

Simplex impedit, ſolemne dirimit.

licèt enim impediat matrimonium contrahendum: non tamen dirimit iam contractum, & ſolùm hoc dicimus ſimpliciter impedire. Votum autem ſolemne ſimpliciter impedit, ſicut habetur *ibidem, cap. Inſinuante.*

Rich. hîc art.7.q.2.

Ratio[d] duplex aſſignatur. Vna, quia ſolemne probari poteſt, non autem ſimplex. Sed hoc nihil eſt, quia, vt dictum eſt, ſimplex, etſi ſit publicum, & probetur, non tamen dirimit. Alia ratio eſt, quia per votum ſolemne dat aliquis illi, cui vouet, ius ſui ad actum ſequentem illud votum: & per conſequens vouens ſolemniter continentiam dat illi, in cuius manu vouet, ius ſui ad faciendum illud obſeruari: igitur non poteſt dare ius ſui ad actum oppoſitum, quia iam non habet illud.

Hæc ratio probabilis eſt. Inſtaretur tamen, quia vouens voto priuato, dat corpus ſuum Deo quantùm ad actum voti: igitur non poſſet poſteà dare corpus ſuum coniugi ad actum contrarium: non enim minùs transfert aliquis à ſe quod immediatè dat Deo, quàm quod dat ſibi mediante homine Vicario. Si dicatur quòd Deus noluit poteſtatem corporis immediatè ſibi dari, ſic quòd datio ſequens ad coniugium ſimpliciter nulla eſſet: ſed ſic voluit de datione facta ſibi mediante homine. Sed vnde hoc? Scrptura non videtur continere iſtam voluntatem Dei.

5

Rich. eadē diſt. art. eodem, q.1.

Alia[e] ratio eſt, quòd vouens ſolemniter mittit in poſſeſſionem illum, cui vouet ſolemniter: vouens autem priuatè non, ſed quaſi promittit. Sed hæc valet minùs, quàm ſecunda, quia omnia intrinſeca voto, vt reſpicit actum voluntatis, per quem obligat ſe vouendo, & transfert dominium ſuum in alterum (quia per ſolam voluntatem eſt dominus, & transfert dominium) omnia, inquam, iſta ſunt æqualia hinc inde: igitur non magis datio hîc quàm ibi, nec promiſſio ibi quàm hîc.

Solēne non magis eſt datio, vel poſſeſſio, quàm ſimplex.

Magiſter Sententiarū præſenti diſt.c.2.

Si[f] ponatur quarta ratio, quòd tranſgreſſio voti ſolemnis eſt ſcandaloſa, & ideò ad eius obſeruantiam tenetur non tantùm Deo, & ſibi, ſed etiam toti Eccleſiæ: tranſgreſſio voti priuati non eſt ſic ſcandaloſa. Hoc nihil arguit, niſi grauius peccatum hîc quàm ibi; ſed de hoc non quæritur: non enim ſemper peccatum grauius tollit poteſtatem ad contrahendum.

Conſimiliter[g], ſi de peccato ageretur, videretur illicitum contrahere poſt votum priuatum; quia ſimpliciter peccat mortaliter in contrahendo cum intentione conſentiendi, & conſummandi actum carnalem; & ideò non poteſt licitè contrahere, niſi cum intentione non conſentiendi, & per conſequens intrandi Religionem.

Rich. hîc art.7.q.1.

Quando etiam conſummat, videtur peccare mortaliter, quia contra votum ſuum; licèt ſecundùm aliquos poſt primum actum non peccet mortaliter in reddendo, quia ad illud iam eſt obligatus vinculo fortiori: peccat tamen mortaliter petendo, quia nihil habet iuris in hoc, cùm renuntiauerit tali iuri in voto. Hæc etiam ratio de ſcandalo non cogit, quia votum publicum, etſi non ſolemne, inducit ſcandalum, ſi vouens tranſgrediatur finaliter.

6

Ratio[h] igitur ad hoc noni poteſt hæc, ſcilicet quòd Eccleſia illegitimauit ſic vouentem: & hoc fuit rationabile, quia ipſe poſuit ſe in poteſtate Eccleſiæ quantùm ad oppoſitum eius, ad quod eſt contractus matrimonij. Vouentem autem priuatè non illegitimauit, quia non ſic ſe poſuit in eius poteſtate: ſed quia ſe poſuit in manu Dei ad oppoſitum ſeruandum, & conſuluit animæ ſuæ apud Deum nè tranſgrediatur: nam Eccleſia reliquit eum iudicio diuino.

Eccleſia prudenter non punit omnia peccata.

Et[i] ſi quæras quare non illegitimauit eum, cùm peccet mortaliter contrahendo, niſi cum propoſito non conſummandi? Reſpondeo, non omnia mala punit Eccleſia, nec ſic ea prohibet, vt propterea pœnas Eccleſiaſticas iniungat: & fortè maius malum ſequeretur ex illegitimatione vouentium voto ſimplici, quàm ex non illegitimatione: quia ibi ſequeretur frequentior culpa in actu carnali, ſi nollent continere, ſicut valdè probabile eſt de multis: nec haberent ſuas quibus contenti eſſent, etſi non petendo, tamen reddendo licitè vterentur.

Ad arg.

Ad argumenta patet, quia obligatio apud Deum, etſi facit peccatum, non tamen facit hunc illegitimum ad contrahendum.

COMMENTARIVS.

3

Votum ſimplex non irritat.

c *EX dicta diſtinctione voti reſpondeo*, &c. Gloſſa *in cap. Rurſus*, &c. *qui clerici, vel vouentes*, &c. citat opinionem Hugonis, quam approbat Bernardus. Hi dicunt votum ſimplex perinde irritare matrimonium, ac votum ſolemne; contrarium eſt commune Theologorum, & Canoniſtarum *in cap. Rurſus*, &c. patet *ex textu, & cap. Conſuluit*, &c. *eodem, & cap. Inſinuante*, &c. *cap. Meminimus*, &c. *eod. cap. vnico, de voto in 6. cap. Quidam*, &c. *diſt. 27. c. Si vir*, &c. *eod. cap. Nuptiarum*, &c. 27. *quæſt.* 1. qua ex cauſa Gregorius XIII. ſolemnizauit vota ſimplicia religioſo

religiosorum Societatis Iesu, eósque inhabilitauit post biennium Nouitiatus, illis emissis, ad dominium rerum, & matrimonium ineundum.

4 *Conclusio Doctoris de fide.*

Prima conclusio Doctoris est votum simplex impedire matrimonium, & non dirimere contractum. Hæc conclusio est de fide contra hæticos huius temporis, qui putant votum castitatis siue solemne, siue etiam simplex, vel nullam inducere obligationem, vel si vllam inducit, eam solùm esse ad tempus, vsque dum incipiat professus, aut votarius vri, & tentationibus exagitari; has autem tentationes diuinæ voluntatis internuntias, & signa quædam reprobationis voti esse contendunt. Hunc errorem Apostatarum colluuies, quæ post carnem abiit, veteris instituti pertæsa in libidinem exardens, tanto Ecclesiæ damno inuexit. In his præcipuus est Lutherus, & antesignanus, *variis in locis, epistola ad VVolfgangum de vita coniugali, contra Catherinum, & in* 1. *ad Corinth.* 7. *in colloquijs Germanicis, de votis monasticis.* Caluinus *lib.* 4. *Institutionum, cap.* 13. Has hæreses *dist. præcedenti* confutauimus, in qua agitur de continentia, quæ annexa est Ordini sacro. Eadem ipsa argumenta propugnant præsentem veritatem: & patet Matthæi 19. *Non omnes capiunt verbum istud*, &c. vbi agitur de eunuchis spiritualibus, qui se castrauerunt propter Regnum cœlorum. 1. *ad Corinthios* 7. præfertur virginitas, & cœlibatus matrimonio. 1. *ad Timoth.* 5. *Cùm luxuriata fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt*, &c. supple viduæ, quæ vouerunt castitatem Christo seruandam, & mox labuntur discedentes à voto, & violantes fidem Deo datam, quem locum ita exponunt omnes Patres, & interpretes, tam Græci, quàm Latini, & Carthaginense IV. *canon.* 104. Tolet. IV. *cap.* 55. Innocent. I. *epist.* 2. *cap.* 13. Gelasius *epist.* 1. *cap.* 22. Augustinus *de bono viduitatis, cap.* 8. *&* 9. Epiphanius *hæres.* 48. Basilius *in lib. de Virginitate.* Hieronymus *in lib.* 1 *contra Iouinianum.* Chrysostomus *lib. de Virginitate, cap.* 36. Fulgentius *in epist.* 1. Primasius *in Apostolum.* Vide de hoc argumento Bellarminum *lib.* 2. *de Monachis*; & nostrum Medinam *lib.* 4. *de continentia virorum sacrorum, controuers.* 7. & reliquos controuersistas, & quæ aliàs *suprà* diximus in hoc genere: vt ergo progrediamur ad disputationem Scholasticam supponendo votum simplex impedire matrimonium.

Hæresis Apostatarum impium.

Impugnatur.

5 *Secunda conclusio. Votum solemne irritat. Dubium quo Iure.*

Secunda conclusio Doctoris est votum solemne irritare matrimonium: hæc est communis, & patet ex Canonibus citatis contra Hugonem, & Bernardum glossatores initio huius paragraphi. Supereſt ergo, vt quæratur quo Iure sit votum solemne irritans matrimonium.

Prima sententia. Iure diuino irritare.

Prima sententia docet Iure diuino irritare matrimonium. D. Thomas, S. Bonauentura, Richardus, & Durandus, pluréſque alij discipuli D. Thomæ, cùm aliis grauissimis Theologis hanc sequuntur, quos abundè citat Sanchez *lib.* 7. *de matrimon. disput.* 25.

Secunda sententia esse Iure tantùm Ecclesiastico.

Secunda sententia est Iure Ecclesiastico tantùm illud irritare, quæ est Doctoris in litera infrà, & plurium aliorum, quos *ibidem* ex parte citabimus, & nunc passim accepta in scholis, in cuius fauorem Decreta Bonifacij VIII. & Gregorij XIII. faciunt; interim Doctor reiicit rationes prioris sententiæ.

d *Ratio duplex assignatur*, &c. Complectitur duas rationes impugnandas; quarum prima est, quòd solemne probatur; votum autem simplex non possit probari. Hanc optimè excludit ex dictis: quia etiam tam solemne potest fieri priuatim, quàm simplex publicè, vt si quis in manu Prælati seruatis reliquis profiteatur, erit votum solemne hac solemnitate, qua dirimitur matrimonium. E contrà si quis emittat votum simplex publicè, non irritat matrimonium: vt si emittat illud in manibus eius, cuius non est recipere eum ad Religionem, vel si absolutè voueat coram aliis.

6 *Vtraque ratio impugnatur.*

Solemnitas iuris positiui.

Deinde, hæc solemnitas, qua contractus celebratur coram testibus, est Iuris positiui; matrimonium enim clandestinum valeret Iure naturali, & diuino, si Ecclesia non inhabilitaret personas; sic etiam promissiones, donationes, accommodatio, & reliqui contractus valent in foro conscientiæ, non adhibitis testibus, & valerent reliqui omnes, nisi Ius positiuum statueret impedimentum: ergo etiam votum valet factum sine testibus, & inducit obligationem.

7 *Secunda, ratio opposita sententia. Impugnatur.*

Secunda ratio est, quia vouens solemniter dat ius ei, cui vouet, vt faciat votarium obseruare quod vouit, ideóque nequit ius sui dare coniugi ad actum contrarium. Hanc rationem dicit esse probabilem: sed instat, quia etiam vouens per votum simplex, transfert ius suum in Deum immediatè, quod transfert in eius Vicarium, supple hominem: ergo nequit similiter transferre ius sui corporis in coniugem ad actum contrarium.

Votũ simplex ius transfert.

Obiectio.

Dices Deum non acceptare talé ius, nisi mediante homine suo Vicario.

Impugnatur.

Contrà Doctor: hæc voluntas Dei nullibi ex Scriptura colligitur. Confirmatur: quia per votum simplex acquirit Deus ius speciale in vouentem ratione voti, aliàs non peccaret transgrediendo votum, neque inferret sibi damnationem, vt Paulus inferre docet 1. *ad Timoth.* 5. *Quia fidem priorem violauit*, &c. neque statueret impedimentum matrimonio, vt verè statuit: ergo constat Deum acceptare tale votum; aliàs nullam induceret obligationem, aut impedimentum matrimonij: sed hæc obligatio præcisè oritur, quia vouens transfert ius sui in Deum, & renuntiat coniugio: ergo in voto simplici inuenitur translatio Iuris.

Ius acquisitum ex simplici voto.

8 *Sententia Vasquez. Nullam fieri translationem ex voto tantùm.*

Gabriel Vasquez 1. 2. *disputat.* 165. *cap.* 4. contendit probare nullum ius ex voto transferri in Prælatum Religionis, neque aliquem Iure naturali ex vi voti se posse alteri submittere, *cap.* 5. dixit statum Religionis, quantùm ad iurisdictionem fuisse institutum ab Ecclesia, & non Iure diuino; fuit autem prædicatum à Christo, *cap.* 6. *&* 7. nullum Religiosum ex vi præcisa voti reddi inhabilem ad dominia, aut connubium. Quantùm ad hoc secundum, nobiscum consentit, quidquid sit de dominio. Hæc autem sententia præfati Authoris intelligitur non solùm de voto simplici extra Religionem facto, sed etiam de voto solemni, quod primariò intendit, & ad quod respicit eius probatio à ratione, c. 7. num. 68. & sequentibus.

Non dari ius dominatiuũ in Prælato ex vi voti.

Hæc sententia reducitur in vniuersum ad duas propositiones; quarum altera est negatiua, nempe non dari posse ex præcisa ratione, & obligatione voti, aut transferri aliquod ius dominatiuum, aut iustitiæ in superiorem à votario.

Altera

Altera eſt affirmatiua: nempe totum ius Superioris in ſubditum Religioſum fundari in iuriſdictione clauium ipſi commiſſa ab Eccleſia, aut Pontifice, à quo deriuatur, & nullam interuenire donationem, aut traditionem, ex quibus redundaret ius dominatiuum, aut iuſtitiæ, in ſtatu Religionis.

Totum ius Prælati fundari in poteſtate clauiũ.

9

Impugnatio prædictæ ſententiæ.

Hanc ſententiam impugnat Pater Baſilius Ponce, tanquam falſam, & ſingularem contra communem Theologorum, *tractat. de impedim. matrimonij, de impedimento voti*, §. 11. Probat autem primò ex ſententia Scholæ; quia D. Thomas, & frequens ſententia Theologorum ſtatuit ſolemnitatem voti in ipſa traditione, & licèt non tenet hæc ſententia, maximè poſt Gregorium XIII. eiuſque declarationem; tamen in eo vera eſt, & communis, inquantùm admittit traditionem, & donationem, & ius in his fundatum, & acquiſitum Religioni. Deinde, hanc traditionem admittit Alenſis 2. *part. q.* 151. *memb.* 3. & noſter Doctor cum aliis hîc, qui docent ſolemnitatem voti eſſe Iuris tantùm Eccleſiaſtici, vt inducit impedimentum matrimonij irritans contractum. Item, ex alio principio, quo dicunt extrahentem Religioſum profeſſum ex Religione, obligari ad reſtitutionem ipſi Religioni, quam docet Doctor *diſt.* 15. *quæſt.* 3. *Ad ſecundum*, & plures alij tam antiqui, quàm etiam moderni. Si autem Prælatus, & Religio non acquireret aliquod ius in profeſſum præter ſolius iuriſdictionis, id eſſet falſum.

Sententia cõmunis.

Ius dominatiuum eſſe ex traditione.

Ad reſtitutionem teneri eum, qui extrahit profeſſum ex monaſterio.

10

Secunda impugnatio ex deciſione in controuerſia inter Cluniacenſes, & Ciſtercienſes.

Secundò impugnat ex epiſtola Bernardi ad fratrem Robertum; in qua ius ex profeſſione, & oblatione præfertur iuri ex ſola promiſſione, quam contendebat Bernardus Cluniacenſibus, eiuſdem Roberti à ſuis parentibus Ciſtercienſibus. Contrà, tam oblatio ipſa, quàm profeſſio fauebat; è contra Cluniacenſes opponebant ſibi factam oblationem: ergo oblatio, & donatio facit Monachum, & obligat ex iuſtitia; ſed non minor obligatio iuſtitiæ conſequitur profeſſionem voluntariam: ergo, &c.

Reſpõſio Vaſquez.

Reſpondet Vaſquez neminem fieri Monachum, aut obligatum monaſterio, niſi ipſe ſaltem tacitè approbet talem oblationem ſui factam, quando peruenit ad annos diſcretionis, quia aliàs hoc impium eſſet.

Impugnatur.

Contrà faciũt plura Decreta *apud Gratianum*, 20. *quæſt.* 1. *cap. Addidiſtis*, &c. *cap. Monachum*, *c. Quicumque à parentibus*, &c. *c. Progenitores*, &c. quod eſt Concilij Triburienſis, *cap. Sicut qui monaſteria*, &c. vbi permittitur libertas iis tantùm, qui inuiti ingreſſi ſunt, aut traditi monaſterio. Verum eſt in *cap. ſequenti*, dari optionem, & libertatem, quando perueniunt ad annum 15. ſed ſi Canon ille ſit Marcelli I. alij poſteriores ei derogant: & hoc ipſum confirmant quæ adducit Ponce ex Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. celebrati; & iudicium Innocentij Pontificis pro Cluniacenſibus ex titulo oblationis tantùm, qui eis adiudicauit fratrem Robertum, quem D. Bernardus repetebat. Non fuit ergo recepta Decretalis Marcelli, & per poſteriores fuit etiam reuocata. Ex quibus rectè infertur intentum: quia oblatio eſt donatio, quæ infert titulum dominatiuum acquiſitum in oblatum, & æquiualet profeſſioni propria voluntate emiſſæ, & hæc etiam idem ius infert, & eadem onera: ergo etiam ius dominatiuum acquirit Prælatus monaſterij in ſuum ſubditum.

Sola oblatione acquiri ius.

Tertiò probatur eadem veritas ex communi Patrum, & Doctorum ſententia, qui dicunt profeſſum fieri ampliùs alieni iuris, & amittere propriam libertatem, & ſi quid acquirat, acquirere monaſterio, & ſi proprium habeat, non ſolùm eſſe ſacrilegum contra votum, ſed eſſe furem contra iuſtitiam. Baſilius Magnus *in Conſtitutionibus Monaſticis, c.* 35. *in Aſceticis, id eſt, de abdicatione rerum.* Ratio ipſa id confirmat, quia res monaſterij eſt, cuius dominium ad monaſterium ſpectat, adminiſtratio ad ſuperiores: qui ergo rem alienam ex propria præſumptione vſurpat, reus eſt furti. Sic Iudas furti inſimulatur, quia loculos habebat, ſic Prælati res Eccleſiæ vſurpantes, & diſtrahentes ſunt obnoxij, vt patet *cauſa* 12. *per totum.*

11

Tertia impũgnatio. Ex communi ſententia Patrum.

Monachus acquirit monaſterio.

Proprietarius reus eſt furti.

Quartò, 20. *quæſt.* 4. Superior poteſt irritare vota ſui ſubditi, ſed non ex poteſtate clauium: ergo ex poteſtate dominationis. Minor probatur, quia Pontifex nequit irritare vota fidelium, neque Epiſcopi, ſed relaxare tantùm, aut commutare poſſunt; è contra dominus ſerui, maritus vxoris; & è contra vxor mariti, pater filij, ex iure dominatiuo, inquantùm illa vota concernunt ea, quæ à poteſtate alterius dependent, vel ei præiudicium inferunt, quia nemo poteſt diſponere de eo, quod eſt alterius, ſine conſenſu domini proprietarij, aut eum iure ſuo defraudare: ergo irritatio voti per Superiorem facta, reduci debet ad ius dominatiuum, quod acquirit in profeſſum. Vide *cap. Monacho*, 20. *quæſt.* 4. & Doctores, quos allegat Ponce, qui communiter in hanc ſententiam veniunt. Ratio eſt, quia Monachus non habet propriam ſui diſpoſitionem, aut voluntatem, ſed Superior; eam enim renuntiauit in voluntatem Superioris, per veram ſui traditionem.

Irritat Prælatus vota ſubditorũ ex iure dominatiuo, & non clauium.

Dices ex vi voti obedientiæ irritari alia vota per Superiorem.

12

Obiectio.

Impugnatur.

Contrà: Obedientia non inducit illum effectum, aut ius, niſi vt includit traditionem propriam eius, qui vouet, & conſequenter donationem ſui; hinc Abbatiſſa, quæ incapax eſt poteſtatis clauium, poteſt irritare vota Monialium ex vi illius traditionis; non poteſt confeſſarius irritare pœnitentis vouentis ipſi obedientiam, quia incapax eſt donationis, aut iuris dominatiui in pœnitentem, Eccleſia reuocante hanc donationem, & traditionem ad certos ſtatus, in quibus tantùm fieri poſſit, ſicut & alios contractus reuocat ad certas regulas, & ſolemnitatem, qua omiſſa non acquiritur ius, neque traditio valet; quamuis ex vi ipſius traditionis ſequeretur ius, ſi teneret traditio, adhibitis ſolemnitatibus præſcriptis.

Abbatiſſa irritat vota ex iure dominatiuo; non tamen confeſſarius.

His ſuppoſitis quæ fuſiùs proſequitur Ponce argumentor quintò, ſuppoſitio illa, ad quam ſe reducit Vaſquez, eſt nulla, nempe ex vi voti non acquiri ius Superiori, niſi tantùm ex virtute Religionis: quia nempe votum eſt actus Religionis, ac proinde illius honeſtatem, & legem ſortitur, non autem naturam, aut legem ſpecialem iuſtitiæ in particulari. Hæc, inquam, ſuppoſitio non tenet vniuerſaliter; vt quando aliquis actus alterius virtutis ob finem Religionis elicitur, non variat propriam naturam, aut legem, quamuis appellationem, & ſpeciem ſortitur à fine, cuius gratia fit, verbi gratia, voti. & ratio eſt peruia; ſicut intentio electionem infert, & finis media, ita actus imperans infert actum impera

13

Quinta ratio. Suppoſitio falſa aduerſarij additur.

Actus imperatus à Religione non exuit propriè naturam.

imperatum, quibus non obstantibus, tam electio, quàm media, & actus imperatus seruant propriam naturam, & honestatem, vt qui imperat actum pœnitentiæ, & temperantiæ ob finem charitatis, non solùm habet honestatem charitatis, sed etiam honestatem temperantiæ, & pœnitentiæ Religiosus professus honestatem obedientiæ, castitatis, & paupertatis; quamuis hæc vouet ex fine Religionis, & charitatis acquirendæ: ergo votum non derogat aliis virtutibus, quin propriam naturam, & leges sequantur: ergo neque iustitiæ, quando eius materiam concernit.

Exempla.

14 *Alia exempla ad propositum.*

Exemplis fit clarior hæc doctrina à posteriori, qui vouet prædium Ecclesiæ, hoc ipsum votum trahit secum traditionem, tanquam medium necessarium, sine quo votum non est efficax, & per eam traditionem transit prædium in ius Ecclesiæ, & definit ampliùs esse prioris domini vouentis; quamuis ergo vouens tenetur ad alienationem, & traditionem prædij ex vi voti, tamen per ipsam traditionem, quæ est materia voti, transit prædium in ius Ecclesiæ. Item, qui dat indigenti eleemosynam ex charitate, aut misericordia, traditio sequens, aut concomitans alienat eleemosynam à priori domino, & transfert in ius indigentis tanquam propriam rem, de qua disponere potest ad votum; hoc autem ideò est, quia donatio licèt fiat ex fine charitatis, tamen non exuit propriam naturam, qua efficax est secundùm iustitiam alienare dominium in donatarium: ergo similiter contingit in voto, vt versatur in materia iustitiæ; vnde hæreditas transit cum Religioso ad monasterium, si se & patrimonium voueat, & sic in reliqua eius iura succedit monasterium, non præcisè ex vi voti, vt est actus Religionis, sed vt votum est coniunctum suæ materiæ, & traditioni, quæ hunc effectum inducit, & consequenter mediante voto, vt est in materia iustitiæ, & trahit secum actum iustitiæ, vt medium, acquiritur ius dominatiuum ex vi voti, non quomodocumque considerati in Ordine ad finem Religionis, sed vt completur in materia iustitiæ, in qua velut in medio perficitur, & attingit finem intentum principalem, seu *cuius gratia*, per tale medium determinatum, quod non absoluitur à propria lege, & natura, ex eo quòd cadat sub voto, vel ab ipso imperetur.

Votum trahit secum traditionem.

15 Ad propositum, vouens obedientiam in Religione approbata donat sui integram dispositionem Religioni, & superiori eius, & renuntiat propriæ voluntati: ergo per talem traditionem, seu donationem sui ipsius, mediante voto, acquiritur ius dominatiuum, & non tantùm ex obligatione propria Religionis virtutis; sed etiam ex obligatione iustitiæ intercueniente donatione, & acceptatione cum solemnitatibus requisitis per legem, vt contractus teneat. Hæ autem solemnitates sunt vt professus non sit incapax, aut impeditus per fortius vinculum, verbi gratia, matrimonij corporalis, aut spiritualis, aut aliàs inhabilis ex lege communi, aut particulari Religionis, inhabilitante receptionem; ex altera parte, vt Religio sit approbata, & iurisdictio in recipiente: ergo his stantibus valet contractus, & donatio: ergo ex communi, & particulari lege infert suum effectum, & ius acquisitum secundùm iustitiam.

Solemnitates requisitæ ad traditionem.

Dices valere tantum ex iurisdictione, quam Ecclesia per claues communicat superiori Religionis. 16 *Responsio.*

Contrà: licèt requiratur talis iurisdictio in superiore, vt fiat capax donationis recipiendæ, & iuris per eam acquirendi, & acquisiti: non tamen ex ea valet contractus, aut transfertur ius, sed ex propria voluntate, & consensu donatarij: primò, quia Ecclesia non habet potestatem disponendi sic de votario, iuxta omnes Patres, qui sequuntur Apostolum, 1. *ad Cornth.* 7. & dicunt hunc statum Religionis esse consilij, & non præcepti, & neminem ad eum secluso demerito cogi posse; sic enim loquuntur de virginitate, quod perinde in proposito dici potest de aliis consiliis Euangelicis, quæ diuina institutione subiiciuntur proprio cuiusque arbitrio sequenda, & non ex præcepto obeunda: ergo iurisdictio clauium communicata Religioni, aut superiori eius, non tribuit eis ius, quod competit mediante donatione, & consensu votarij, quod ius est iustitiæ. *Impugnatur. Discrimẽ iurisdictionis, & donationis.*

Deinde, quamuis ad contractum ineundum requiratur, vt fiat secundùm regulam, seu leges: tamen ipse contractus, vt procedit ex voluntate partium, est, qui inducit obligationem ex iustitia naturali, & legali, obseruata lege: nemo enim dicit quòd obseruans leges in contractu fiat obligatus, & transferat dominium rei commutatæ in alium per ipsas leges; sed per contractum obseruatis legibus, & per proprium consensum, aut quòd translatio fiat per voluntatem legislatoris; sed per voluntatem subditi obseruatis conditionibus præscriptis per legem; is enim validè transfert rem ipsam, cuius est dominium rei, quod spectat tantùm ad priuatum, non ad legislatorem, aut Rempublicam, nisi vbi commune emolumentum requirit: translatio etiam per contractum cedit in commodum priuatorum hîc, & nunc. 17 *Commutatio fit per cõtrahentes, nõ per legem solemnizantem.*

Deinde, capacitas ad contractum in personis supponitur necessariò in ipsis, & quamuis incapacitas reddat contractum irritum, tamen capacitas sola non reddit validum, neque ex vi eius commutantur iura personarum, sed ex vi contractus præcisè habilitatem ipsam supponentis; sed per iurisdictionem clauium confertur tantùm Prælato capacitas, seu potestas, per quam fit capax iuris acquirendi, per acceptationem donationis factæ, & nihil aliud respectiuè ad ius acquisitum ex contractu, licèt supposito contractu habeat potestatem directiuam, & coactiuam necessariam etiam ex clauibus, non tamen dominatiuam, quæ ei prouenit ex donatione tantùm, per quam potestatem dominatiuam & irritat vota, & iura professi transeunt in Religionem, quod & Canones confirmant *cap.* 1. *de statu Monachorum*, & aliàs. 18 *Capacitas ad contractũ non est eius causa, sed consensus.* *Iurisdictio dat Prælato solam capacitatem.*

Confirmatur; à matrimonio corporali ad spirituale valet argumentum; sed in matrimonio corporali ius dominationis acquiritur, & hoc præcisè inducitur ex vi contractus: ergo etiam 19 *Confirmatio à corporali ad spirituale matrimonium.*

in ſpirituali matrimonio Religionis idem prouenit: quia vtrumque matrimonium fundatur in contractu, contractus autem ex natura ſua inducit obligationem iuſtitiæ in ſpecie talem, qualis eſt natura contractus: ſed contractus Religioſi profitentis eſt donatio ſui ipſius in ſeruitutem. Vnde Gregorius *lib. 4. epiſtolarum, epiſtola 44. in fine*, ait de ſeruis aſſumentibus Monachatum, eos arctiori vinculo ſeruitutis ligari, quàm fuit illud, quod aliàs ſub dominis temporalibus habuerunt: ergo per profeſſionem acquiritur ius ſeruitutis in profeſſum.

Seruitus Religioſa.

Ex communicatione iuris matrimonij in Religionem.

Præterea, ſicut ſuperiùs dictum eſt, Iure diuino matrimonium ratum cedit profeſſioni in Religione iuxta ſententiam Doctoris. Idem concedunt omnes, quamuis plures admittant tantùm eſſe Iuris Eccleſiaſtici; tamen intelligunt interuenire traditionem Religioſi per profeſſionem, quæ derogat contractui matrimonij rati: ergo per talem traditionem acquiritur ius proprium in profeſſum, quod derogat iuri matrimoniali, & ſequitur ſuperiorem in Religione tam clauium, quàm dominationis poteſtate frui, quam recipit Iure naturali donationis.

20 *Prima obiectio.*

Ex his patet reſponſio ad fundamentum Vaſques. Obiicit enim primò, ſi oriretur talis iuriſdictio dominatiua ex vi donationis, & acceptationis priuatorum, poſſe illum ſtatum mutuo conſenſu diſſolui, nec dependere à voluntate Summi Pontificis, quod eſt inconueniens.

Reſponſio.

Reſpondetur, quantùm ad inſtitutionem Religionis eam eſſe diuinam, & quoad hoc non dependere ab homine illum ſtatum, quantùm ad iuriſdictionem dominatiuam etiam eam eſſe Iuris diuini, ſicut eſt inſtitutio ſtatus; quantùm verò ad perpetuitatem, approbationem huius, aut illius ſtatus in particulari per media conſentanea conſiliis Euangelicis obſeruandis, in quibus perficitur ſubſtantialiter ſtatus ipſe Religionis in genere, & quantùm ad legitimationem, aut illegitimationem perſonarum, & quantùm ad iuriſdictionem clauium pendere à voluntate Pontificis, & Eccleſiæ, ſicut etiam dependet legitimatio, aut illegitimatio perſonarum ab eodem reſpectiuè ad matrimonium carnale. Ex quibus negatur ſequela maioris, quoad primum, & ſecundum illatum, quia ille quaſi contractus dependet modo dicto à voluntate Pontificis.

Quòd ſtatus Religionis inſtitutus à Deo dependeat etiã ab Eccleſia.

21 *Secunda obiectio.*

Obiicit ſecundò: Facta diuiſione regnorum, & rerum, non poſſe aliquem priuatum eligere ſibi iudicem, vt patet *cap. Diligenti*, &c. *de foro competenti*, vbi dicitur Eccleſiaſticum non poſſe ſibi conſtituere iudicem ſæcularem: ergo omnis iuriſdictio ſpiritualis oritur à poteſtate clauium, quæ eſt penes Pontificem, & Eccleſiam. Reſpondetur negando antecedens, quia poteſtas paterna, & arbitraria, & dominatiua in ſeruos non derogatur per ius Gentium, & vniuerſim omnis illa, quæ eſt Iuris diuini, qualis eſt dominatiua in Religione. Capitulum autem citatum non eſt ad propoſitum, quia licèt non poſſit ex conſenſu particularium iuriſdictio clauium conuenire alicui; tamen poteſt ex alio titulo eidem conuenire iuriſdictio alterius rationis: ſicut poteſt aliquod ius conuenire alicui etiam diuina lege, aut Iure Gentium, vt eſt mariti in vxorem, & filios domini in ſeruum, non inde ſequitur ei conuenire poteſtatem, quæ in Principe eſt, & magiſtratu.

Dices, ſuperflueret iuriſdictio clauium, ſi titulo donationis conuenit ius dominatiuum ex diuina inſtitutione ſuperiori in ſuum Religioſum.

22 *Obiectio.*

Reſpondetur, negando ſequelam, quia voluntas priuata cuiuſque ſubordinatur voluntati Principis, & legiſlatoris, quoad ea, quæ ad communem ſtatum pertinent, & hoc ipſa rerum diſpoſitio congrua exigit: quia bonum commune præfertur bono priuato, & poteſtas œconomica, aut politica, quæ reſpicit altiorem finem, ſubordinat poteſtatem priuatam, eíſque ſtatuit legem. ita etiã contingit in poteſtate ſpirituali clauium, quæ eſt primaria in Eccleſia quoad forum externum, vt poteſtas inferior ſubordinetur ipſi etiam ex diuina inſtitutione, & recipiat legem ab ipſa: vtraque enim eſt diuinæ inſtitutionis; ſed clauium eſt primaria in Eccleſia, quæ ſubordinat reliquas inferiores, licèt ſint diuinæ inſtitutionis. Exempli gratia: Poteſtas clauium in Sacerdote eſt diuinæ inſtitutionis, & data eidem in ſua ordinatione: tamen recipit terminum, & modum, & exercitium à poteſtate clauium, vt tantum extendatur, quantum Eccleſia ſtatuit, ſiue ad perſonas, ſiue ad peccata grauia, quæ reſeruantur nunc vni, nunc alteri, iuxta diſpoſitionem Eccleſiæ. Sic poteſtas ineundi matrimonij, quæ eſt Iuris diuini, limitatur ab Eccleſia quoad certas perſonas, quas facit inhabiles ad hunc contractum, ſicut & poteſtas ingrediendi Religionem, vt dictum eſt. Vnde ſequitur poteſtatem Pontificiam, quæ ſuprema eſt, poſſe ſtatuere terminum poteſtati, quæ conuenit ſuperiori Religionis, ex donatione, & quaſi contractu, eámque poſſe limitare prout expedit ſaluti profitentis, & dantis profeſſionem, & communi ſtatui Religionis; & inhabilitare perſonas ad contractum ipſum ineundum, & inducere alias limitationes, & ſolemnitates, quibus non obſeruatis nihil omnino fieret, & à fortiori limitare donationem, & receptionem ad certum modum, & tempus, aliáſque circumſtantias ſeruandas.

Reſponſio.

Poteſtas ſuperior inferiorem ſubordinat.

Exemplum.

Poteſtas Pontificis in Religiones.

Non ſunt ergo confundendi tituli, licèt alter alteri ſubordinetur, & inferior reguletur per ſuperiorem, & vna poteſtas ab altera facilè diſcernitur in effectu: nam titulo donationis per votum conuenit iuriſdictio dominatiua, & hæc ex diuina inſtitutione. ſtatũ namque Religionis & Chriſtus inſtituit, & opere in ſuo collegiõ exercuit (vt benè probat Pater Ponce, & de hoc aliàs ex alia occaſione tractauimus de paupertate Franciſcana, & regulæ eius ſtatu, quod proinde iam tractare omittimus) ſicut autem ſtatus ille communis eſt Societatis, ita etiam infert iuriſdictionem ex natura rei, quæ vel in corpore, vel in vno capite reſidet: nequeũt enim diuerſa membra, ſine ſubordinatione in vnum corpus coaleſcere; hãc autem iuriſdictionem ex vi aſſumptionis ipſius ſtatus, & incorporationis in ipſum per traditionem ſui conuenire dicimus ex voto obedientiæ & donatione, quâ quis arbitrium ſuum, libertatem, & iura transfert in caput myſticum, in quo reſidet iuriſdictio huius corporis politici, quod ſine iuriſdictione non potuit inſtitui, & ſibi propria, qua ab aliis diſcernitur. Huic iuriſdictioni accedit altera ſuperior clauium

23

Statũ Religionũ inſtitutus à Chriſto includit iuriſdictionem.

modo

modo dicto. Vnde concluditur, ſicut vnio membrorum in vno corpore myſtico, ſeu politico nequeat haberi ſine ordine, & conſequenter iuriſdictione, ita in corpore Religionis reſidere iuriſdictionem propriã, ſicut & leges, quæ executionem petunt, cùm nullus ſibi poſſit dici eſſe iudex. Ad alia P. Vaſquez non reſpondemus hîc, breuitatis gratia: tum quia partim conuenit nobiſcum in concluſione, partim diſſentit; ſed in iis, quæ ad aliam materiam ſpectant; & certè argumenta, & fundamenta eius nimium extranea ſunt intento probandi votum ſimplex Societatis conſtituere veros Religioſos, quia ad hoc nihil facit impugnatio iuriſdictionis dominatiuæ, aut inſtitutionis Religionis à Chriſto. Tertium, quod addit, *infrà* tangemus, nempe ſolemnitatem voti conſiſtere in perpetuitate, quod non eſt verum.

24 *Tertia ratio confutatur.*

e *Alia ratio eſt, quòd vouens ſolemniter*, &c. Hîc impugnat tertiam rationem pro ſententia præmiſſa; conſiſtit in eo quòd vouens ſolemniter mittit in poſſeſſionem illum, cui vouet, verbi gratia, obedientiam; non ita vouens priuatè, aut voto ſimplici, ſed tantùm eſt promiſſio. Hæc eſt potior ratio, in qua fundatur prima ſententia, nimirum ſolemnitatem voti Iuris diuini eſſe, & conſiſtere in ipſa traditione, ſeu poſſeſſione, vt dicit Doctor, qua quis plenum ſui dominium tradit Deo mediante Eccleſia acceptante: non ita fit in voto ſimplici, quo emiſſo manet perſona adhuc ſui iuris, quia nulla ſequitur traditio, aut poſſeſſio eius acceptata, & completur contractus tantùm per acceptationem, ſicut qui rem ſuam promiſit, non ideò re ipſa, aut dominio ſpoliatur, ſed manet apud promittentem donec ſequatur traditio.

Per votũ ſolemne tãtùm fieri traditionem.

Impugnatio.

Contra hanc rationem vrget Doctor, quia omnia intrinſeca, ſiue quoad traditionem, ſiue quoad promiſſionem, perinde ſe habent in vno, & in altero, quantùm eſt ex vi voti, & Iuris diuini, cùm per voluntatem transferat dominium, per quam Dominus eſt, & ſui iuris, & vniformiter transferat ſe per ſimplex, & ſolemne.

25 *Obiectio. Impugnatur.*

Dices deeſſe acceptationem ex parte Dei. Contrà, ſicut *ſuprà* dictum eſt, votum ſimplex acceptatur, & obligat; vnde, ſicut ait Doctor *infrà*, contrahẽs matrimonium animo illud conſummandi, peccat mortaliter; peccat etiam in conſummando, & nequit petere debitum, quamuis reddere teneatur, quia nullum ius habet illud petendi. Sed haberet ius, niſi obſtaret votum ſimplex, hoc autem non obſtaret, niſi abdicaret dominium ſui, & acceptaretur: ergo completur contractus per votum ſimplex, quantùm ad dationem, & acceptationem. Quod autem reddere teneatur debitum, inde eſt quòd per matrimonium, quod fortiùs ligat, acquiſitum ſit alteri ius in corpus eius, cui nequit ipſe præiudicare, quamuis ſibi ipſi quoad ius, quod ei competere poſſet per matrimonium, quantùm ad exigendum debitum, præiudicarit per votum, aliàs ſuo iure ſi ſuppeteret ipſi, poſſet ſine peccato vllo.

Fieri traditionẽ per votum ſimplex.

26 *Solẽnitas voti eſt Iuris Eccleſiaſtici tantùm.*

Prætereà, votum ſolemne ratione ſolius ſolemnitatis differt à ſimplici voto; ſed hæc ſolemnitas eſt tantùm Iuris Eccleſiaſtici: ergo quantùm ad naturam voti, & traditionis inclulæ ex diuina lege vniformiter ſe habent. Probatur minor, *cap. Rurſus*, &c. *qui clerici, vel vouent. matrim.* vbi Cœleſtinus III. dicit *votum ſimplex non minùs obligare apud Deum, quam votum ſolemne*, &c. *apud Deum*, inquit, & non apud Eccleſiam, quæ votum ſolemnizauit. Deinde, Bonifacius VIII. *cap. vnico, de voto*, &c. dicit ſolemnitatem annexam eſſe voto Iure Eccleſiaſtico: quod & definit Gregorius XIII. *in extrauaganti, Aſcendente Domino*, &c. cõtra Theologos, qui aſſerebant eſſe Iuris diuini, & non Eccleſiaſtici: nam ex hac ratione potiſſimùm aliqui contendebant vota ſimplicia Societatis Ielu non conſtituere Religioſum, & refutat ſententiam, quæ aſſerebat ſine voto ſolemni neminem poſſe eſſe Religioſum: quia nempe ſtatus Religionis nequit conſiſtere ſine eo, quod ipſi intrinſecum eſt, diuina inſtitutione, qualem dicebant prædicti Theologi eſſe ſolemnitatem, qua fit incapax matrimonij, aut dominij, & iuxta principia D. Thomæ conſequenter eſſe indiſpenſabile.

Cœleſt. III. Bonif. VIII. Greg. XIII.

27 *Obiectio.*

Dices ſolemnitatem voti in *eſſe* cæremoniæ eſſe quidem Iuris Eccleſiaſtici; tamen in *eſſe* acceptationis eſſe Iuris diuini.

Reſponſio.

Sic reſpondet Sotus *in hac diſtinct. q. 2. art. 1.* & exponit Bonifacium VIII.

Alij dicunt ſolemnitatem quidem voti eſſe Iuris diuini: tamen requiri vt acceptatio ſit valida, vt obſeruetur ordinatio Eccleſiæ, quæ inhabilitat perſonas, & acceptationem aliter factam.

Impugnatur.

Contrà: hæ reſponſiones non ſatisfaciunt Decretis. Primò, quia quæſitum fuit à Bonifacio, quod votum debeat dici ſolemne, & ad dirimendum matrimonium efficax? quæ eſt quæſtio, quam in terminis diſputamus; agitur enim de ratione illa, ſeu ſolemnitate, per quam votum Religionis profeſſæ dirimit matrimonium poſteà contractum.

Quæſtio propoſita.

Reſpõſio Pontificis.

Reſpondet Pontifex primò ſolemnitatem voti ex ſola Eccleſiaſtica conſtitutione fuiſſe inuentam: ergo loquitur ad ſcopum quæſtionis propoſitæ, de ea ſcilicet ſolemnitate, ex qua votum habet dirimere matrimonium, quam dicit inuentam ab Eccleſia ſolùm, quæ particula eſt excluſiua ſolemnitatis Iuris diuini, quæ irritaret matrimonium.

28 *Antitheſis opponit ſolemnitatem voti vinculo matrimonij.*

Secundò, loquitur per antitheſim, opponens hanc ſolemnitatem voti ad vinculum matrimonij, quod diuino Iure tenet. *Matrimonij verò vinculum*, inquit, *ab ipſo Eccleſiæ capite, rerum omnium conditore, ipſum in Paradiſo, & in ſtatu innocentiæ inſtituente vnionem, & indiſſolubilitatem acceperit*, &c. Ex mente Pontificis vinculum, quod habet votum ſolemne, quo dirimat matrimonium poſteà contractum, eſt ſolius Eccleſiæ inſtitutionis; vinculum verò matrimonij eſt diuinæ inſtitutionis. Tertiò, ſubiungit *illud votum ſolum dici ſolemne, quantùm ad poſt matrimonium dirimendum, quod ſolemnizatum fuerit per ſuſceptionem ſacri Ordinis, aut per profeſſionem expreſſam, vel tacitam factam alicui de Religionibus per Sedem Apoſtolicam approbatis*, &c. In hac clauſula nullum diſcrimen ſtatuit Pontifex inter ſolemnitatem ſacri Ordinis, & voti Religionis profeſſæ, & approbatæ. Sed ſolemnitas voti adiuncta ſacro Ordini eſt inſtitutionis Eccleſiaſticæ, vt *ſuprà in præcedenti diſtinct.* dictum eſt: ergo etiam ſolemnitas voti profeſſionis in regula approbata eſt Iuris Eccleſiaſtici. Perinde etiam Gregorius XIII. alludit ad verba Bonifacij, eiúſque deciſionem, aſſerens voti ſolemnitatem

Votum ſolemne.

tatem esse solius institutionis Ecclesiasticæ, & decernit contra assertores oppositæ sententiæ, qui impugnabant hac ratione professionem per vota simplicia in Societate post biennium Nouitiatus.

29 Ex his facilis est impugnatio secundæ responsionis, quæ libera est, & contra expressam decisionem Bonifacij, vt patet ex dictis, & Gregorij XIII. contendit Gregorius solemnitatem voti esse Iuris Ecclesiastici, vt inde contra impugnatores Societatis ostenderet vota simplicia ab Ecclesia solemnizata constituere statum essentialem Religionis, & tales esse professas Scholares per tria vota simplicia in Societate: ergo nihil eis deest, quātùm ad essentialem statum Religionis; aliàs non posset Pontifex cum tota Ecclesia solemnizare vota simplicia, ita vt constituerent verum Religiosum, si Iure diuino exigatur alia solemnitas ab his diuersa, in qua consisteret status Religionis; sicut tota Ecclesia nequit supplere aliquid, quod essentialiter est requisitum Iure diuino ad matrimonium, aut Ordinem, si illud desit.

Decretū, seu decisio Gregorij XIII.

30 Dices Gregorium acceptasse vota illa simplicia Societatis, & per eam acceptationem fecisse solemnia, quæ aliàs non essent solemnia sine acceptatione Ecclesiæ.

Obiectio.

Impugnatur. Contrà: ergo non ex parte voti, aut votarij potest esse differentia Iure diuino in voto simplici, & solemni, sed tantùm ex parte Ecclesiæ, in persona Dei acceptantis: sed Ecclesiæ acceptatio sicut est libera, sic etiam potest esse talis, aut alio modo, neque aliter acceptare votarium, aut votum. verbi gratia, potest pro aliquo tempore acceptare vota, & non acceptare vt perpetua, & pro tota vita. Vel acceptare sub conditione libera subiecta voluntati ipsius votarij adimplenda; vel acceptare absolutè potest & votum, & votarium, non inhabilitando ipsum ad matrimonium, si contraxerit, aut inhabilitando pro tempore aliquo determinato. Potest etiam acceptare votum castitatis viduæ existentis extra Religionem, eam inhabilitando ad matrimonium.

Acceptatio Ecclesiæ potest acceptare aliquem diuerso modo.

In his ergo casibus accedit Ecclesiæ acceptatio ad votum, non tamen erit solemne in sensu aduersariorum, quo scilicet reddatur persona incapax matrimonij Iure diuino, & simpliciter: ergo non ex quacumqe acceptatione Ecclesiæ sequitur votum esse solemne Religionis; quamuis illa accederet voto: contrarium est contra fundamenta aduersariorum; quia, vt dicunt, accedente acceptatione hominis loco Dei acceptantis votum, acceptatur à Deo: ergo solemnizatur Iure diuino, & completur traditio ipsa, qua votarius transit in ius Dei, & desinit amplius esse sui iuris, aut capax matrimonij. Hoc fundamentum, & assertio aduersariorum est, quæ ex dictis impugnatur.

31 Quòd autem Ecclesia sic acceptare possit vota Religionis liberè, & prout vult, ita vt non esset simpliciter, & absolutè perpetua in omni casu, & euentu, sed sibi liberum esset iis renuntiare, patet primò ratione, quia contractus hic, aut quasi contractus non solùm dependet à voluntate vouentis, & se tradentis, sed etiam dependet à consensu Ecclesiæ, quæ limitare potest ex parte sua contractum, sicut & votarius etiam, verbi gratia, si vouet tantùm castitatem in statu Religionis seruandam, & non aliter (loquor de iis, quæ Iure diuino interueniunt huic contractui duntaxat, & ad scopum præsentis difficultatis) imò per voluntatem expressam excipere statum sæcularem à voto: potest ergo similiter Ecclesia, cuius arbitrio Deus remisit hanc acceptationem, inducere limitationem contractui, respectiuè ad voti acceptationem; quo casu traditio non tenebit Iure diuino, nisi sub illa acceptatione, & limitatione inducta.

Sicut votarius ita Ecclesia acceptàs potest limitare contractum.

Probatur idem secundò; vota simplicia Societatis sic acceptat Ecclesia cum limitatione, vt non simpliciter, & absolutè essent perpetua ex parte Religionis acceptantis, sed constituerentur in arbitrio Præpositi Generalis, & rationabiliter, votarium dimittere, & in casu dimissionis manet non Religiosus, & nulli obligatus, si dimissio sit absoluta, & non reseruata voluntati, aut arbitrio sequenti, quo posset repeti. Ideóque hæc vota dicuntur simplicia, & manent talia ad distinctionem votorum, quæ in aliis, & in hac ipsa Religione sunt perpetua absolutè, tam ex parte votarij, quàm Religionis, & quibus manet etiam dimissus ex incorrigibilitate obnoxius extra Religionem.

32 *Vota simplicia Societatis, sic acceptata sunt.*

Cur dicantur simplicia?

Sed hæc vota Societatis simplicia constituunt verè Religiosum, & quoad omnia subsidialia, & essentialia Religionis: ergo à primo ad vltimum potest acceptatio Ecclesiæ esse talis, vt non sequatur perpetuitas voti simpliciter, & absolutè sine limitatione, & compati cum statu vero Religionis; consequenter non ex Iure diuino reddi votum solemne Religionis, ea solemnitate, qua quis professus Religionem maneat perpetuò incapax sui iuris, aut matrimonij; ac proinde hæc solemnitas inducta est Iure Ecclesiastico, & non diuino; aliàs, vt dixi, si esset Iuris diuini, sine illa non staret verus, & essentialis status Religionis, quod est contrarium Decretis.

33 *Constituunt verum Religiosum.*

Hanc rationem Doctoris confirmant plura citata *suprà* ex sanctis Patribus, & Canonibus antiquis, ex quibus constat hanc solemnitatem, quæ induxit inhabilitatem ad matrimonium, non fuisse semper coniunctam statui Religionis: iā sufficit ratio præmissa, vt innititur Decretis, quæ in hac quæstione in specie emanarunt.

f *Si ponatur quarta ratio*, &c. Hæc ratio est Magistri, quam alij antiqui Theologi ex eo assumpserunt, vt D. Thomas, & alij. Rectè eam reiicit Doctor, quia licèt ex hoc sequatur scandalum, non est natum inducere impedimentum matrimonij, sicut neque alia peccata, ex quibus scandalum oritur ex fractione voti simplicis, & publici notorij. Demus ergo violationem voti solemnis esse grauius etiam Iure diuino, non inde deducitur inhabilitas ex eo ratione scandali tantùm. Præterea, scandalum ex genere suo est contra charitatem, sed peccatum contra charitatem non priuat aliquem Iure debito, quod aliàs ex iustitia ipsi competit, excepta fama, quæ quolibet peccato notorio, & graui læditur: ergo ratione scandali non priuatur votarius iure matrimonij contrahendi lege diuina. Præterea, non fit iniuria Ecclesiæ, nisi quatenus offenditur Deus, non stando pactis: quando enim Ecclesia acceptat votum, vt præfati Authores contendunt, illud acceptat vt fit Deo, cui se obligat votarius, & non Ecclesiæ, sed vt eius acceptatio substituitur Deo acceptanti per hominem Vicarium. Quòd si aliàs Ecclesiæ fiat hæc iniuria immediatè violandi eius Iura propria, sequitur intentum,

34 *Quarta ratio oppositæ sententiæ. Impugnatur.*

Ratione scandali non solēnizari votum.

Scandalū non priuat iure debito.

Iniuria hac quomodo in Ecclesiam redundet.

Redargutio.

intentum, nempe Ecclesiastico Iure reddi personam inhabilem, quia Ecclesiæ quis obligatur inquantùm Iura eius propria violat; ratione, inquam, iniuriæ. Sed si primo modo tantùm fiat iniuria Ecclesiæ, quia fit Deo, non stando promissis, & pactis, similis iniuria fit Deo etiam ex violatione voti simplicis, quod secundùm ipsos includit promissionem, & secundùm nos etiam includit traditionem, quantùm est ex parte vouentis, & Dei acceptantis, *vouete & reddite Deo*, &c. in quo Deus suam acceptationem expressit, quamuis non fiat illa traditio, cui adhæret inhabilitas personæ ad matrimonium simpliciter, quæ est ex statuto Ecclesiæ: sequitur tamen inhabilitas ex parte sui ad matrimonium, quantùm ad ius petendi debiti, cui renunciauit per votum. Vnde non rectè dicunt quidam moderni Ecclesiam non habere potestatem coactiuam, qua compellere possit iudicialiter votarios ad voti simplicis obseruationem, quod omnino falsum esse *infrà* probabitur, §. *Et si quæras*, &c.

Idē sequi de voto simplici.

Sententia quorumdam reijcitur.

35 g *Consimiliter si de peccato agitur*, &c. Hæc est alia impugnatio, quæ patet ex dictis. Primò dicit peccare mortaliter votarium si post votum simplex contrahat matrimonium, animo illud consummandi; quid verò dicendum sit in casu, quo contrahat animo ingrediendi Religionem, superiùs explicuimus, *dist. 31. quæst. vnic.* Quæ sequuntur, patent ex dictis *ibid.*

36 h *Ratio igitur ad hoc poni potest*, &c. Docet solemnitatem voti Iure tantùm Ecclesiastico fuisse inductam, quo personæ votariorum factæ sunt ab Ecclesia inhabiles ad matrimonium. Hæc conclusio Doctoris patet ex Decretis citatis; quam etiam tuetur Richardus *in hac distinct. artic. 7. quæst. 2. in solut. ad 3.* Henricus *quodlib. 5. q. 38.* & omnes Scholæ nostræ discipuli *in hac distinct.* & Paludanus *quæst. 4. art. 4. & concluſ. 11.* Supplementum Gabrielis *q. vnic. art. 3.* Pighius *controuers. 15.* Gerson *in regul. moralibus, 1. part. post dub. 3. concluſ. 4.* & alij tam Theologi, quàm Canonistæ, quos videre licet apud Sanchez *lib. 7. de matrimonio, disput. 36.* & optimè noster Medina *loco citato.* Pater Basilius Legionensis *de impedimentis, de impedimento voti*, qui confirmant hanc conclusionem ex Canonibus antiquis, & Patribus, Augustino, Hieronymo, Cypriano, Gregorio; probantes hanc solemnitatem non fuisse semper, & vbique annexam voto Religionis; quod perinde etiam Vasquez *loco citato* exhibet; ad quos breuitatis causa remitto Lectorem: quia prædicti Canones, aut plures eorum diuersam interpretationem patiūtur, quam longum esset prosequi, aut examinare; an de voto continentiæ solo, an etiam de voto Religionis sint intelligendi; vel de voto solemni, aut simplici, & an votum, quod nunc simplex diximus continentiæ, fuerit aliàs, iuxta diuersam consuetudinem Ecclesiarum solemnizatum: sicut & Subdiaconatus relatus est inter sacros Ordines per adiunctionem continentiæ, & solemnizatus hoc modo iuxta diuersos Canones, & consuetudinem Ecclesiarum. Ex Canonibus enim particularium Ecclesiarum, & Conciliorum Prouincialium, aut Nationalium, non licet inferre consuetudinem vniuersalem Ecclesiæ, quoad statuta morum, & ritus, nisi supposita acceptatione earum, vel quando in idem concurrunt, sine discrepantia in ritibus, & moribus. Mihi etiam dubium est, si omnes Canones, qui indicunt continentiam, intelligendi sint de continentia regulari mulierum, quod in proprium locum nunc examinandum relinquo, sufficiant Decreta citata, de quibus nequit esse dubium. Fundamenta etiam oppositæ sententiæ potiora sunt examinata in litera. Ad reliqua respondebimus hîc.

Cõclusio Doctoris. Eam tenent alij.

Argumẽtum probandi consuetudinem.

Obiiciunt capitulum, *Si quis sacro*, &c. 27. *quæst. 1.* quod est Concilij Triburiensis, iuxta Decreta Gelasij, & Concilij Chalcedonensis: in hoc autem Decreto habetur: *verbo Domini, & Canonica authoritate, in hac sancta Synodo præcipimus, vt omnino seperentur*, &c. separatio autem indicat nullitatem matrimonij: ergo *verbo Domini*, est nullum matrimonium eius, qui emisit votum in Religione. 37 *Obiectio.*

Respondent quidam hanc separationem non indicare semper nullitatem contractus in Canonibus antiquis: sed quia ab examine huius difficultatis nos iam retraximus. *Respõsio quorumdam.*

Respondetur hanc separationem *verbo Domini*, faciendam intelligi quoad communionem, & cœtum aliorum, non verò quoad ipsum contractum: vt patet *ex cap. Viduas*, &c. quod est Gregorij *in epistola ad Bonifacium*; vbi loquens de viduis transgredientibus votum professionis, *A nobis*, inquit, *& ab omnibus fidelibus, à liminibus Ecclesiæ, à cœtu fidelium vsque ad satisfactionem sunt eliminandæ, & carceribus tradendæ, qualiter iuxta Apostolum tradentes huiusmodi hominem Satanæ, vt spiritus eius saluus sit in die Domini: de talibus enim & Dominus per Moysen loquitur, dicens: Auferte malum de medio vestri*, &c. hoc ergo est *verbum Domini*, ad quod alludit Canon præfatus, quo iubentur à Domino separandi mali de medio fidelium. *Respõsio propria.*

Obiiciunt secundò: Tridentinum sess. 24. can. 4. *Si quis dixerit clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, & voto, anathema sit*, &c. vbi videtur lex Ecclesiastica referri ad sacros Canones, votum autem ad professionem: ergo ex vi voti matrimonium esse nullum: quia diuersa impedimenta inducunt. 38 *Secunda obiectio.* Trident.

Respondetur admittendo, vt *suprà* diximus de impedimento Ordinis, esse hæc diuersa impedimenta, & extra controuersiam esse inter Theologos, votum solemne in Religione; ea solemnitate, quæ nunc est in vsu in Ecclesia, maximè post Innocentium III. dirimere matrimonium; sed neque ex intento Concilij quidpiam sequitur ad propositum contra conclusionem; An scilicet votum solemne sit diuino, an humano Iure, neque hæc quæstio faciebat ad intentum eius cõtra hæreticos modernos, quos damnat. Per particulam ergo illam *votum*, intelligit votum solemne, de quo superiùs egit, prout nunc est in vsu, & licèt eadem sit inhabilitas inducta ab Ecclesia vtrobique: quia tamen intuitu Ordinis annexa est Ordini continentia, non Iure diuino, sed merè Ecclesiastico, ideò dicit impedimentum Ordinis esse legis Ecclesiasticæ: non ita tamen se habet continentia respectu votarij: quia Iure diuino est annexa voto, licèt non inhabilitet ad contractum, nisi accedat constitutio Ecclesiastica. *Respõsio.* *Interpretatio Canonis.*

Doctor in præsenti litera dat congruam rationem, cur vouens publicè Religionem, aut 39

Ratio inhabilitatis inducta.

cam profeſſus fuerit illegitimatus ab Eccleſia, non autem vouens priuatè, quia nempe prior conſtitues ſeipſum in ſtatu Religionis, qui nunc reuocatus eſt ad eos, qui in communi viuunt, ſub certa regula approbata ab Eccleſia (ad hunc enim ſtatum alludit Doctor) conſtituit etiam ſeipſum in poteſtate Eccleſiæ, & diſpoſitione, quoad oppoſitum contractus matrimonialis: ideò Eccleſia eum rationabiliter illegitimauit ad matrimonium: ſicut enim non cogit ad Religionem, aut ſacrum Ordinem, tamen rectè ſtatuere poteſt circa accedentes ex propria voluntate. Accedit maior ratio in voto, quia eſt expreſſa fides data Deo de continentia ſub directione, & diſpoſitione, ſeu iuriſdictione aliorum, & potiſſimùm Eccleſiæ: in ſacro autem Ordine non interuenit expreſſus contractus, ſed tacitus.

Per oppoſitum huius, qui vouet priuatè continentiam, nó ſic ſe tradit Eccleſiæ, ſicut profeſſus Religionem, ſed Deo ſe committit, quem iudicio diuino committit Eccleſia, ſicut & Paulus egit de viduis, qui priorem fidem violant, & damnationem habent.

40 *Interrogatio.*

i *Et ſi quæras quare non illegitimauit eum*, &c. Scilicet vouentem priuatè, & voto ſimplici cùm peccet mortaliter violando votum?

Soluitur.

Reſpondet non omnia mala punit Eccleſia, neque expediebat hæc illegitimatio ob pericula multorum, & maius damnum, quod ſequeretur ex oppoſito, vt patet *cap. Veniens, qui clerici, vel vouentes*, &c. ex his colligi Doctorem in priori paragrapho, quando dicit Eccleſiam non recipere poteſtatem in votarium ratione voti priuati, non negare ipſam abſolutè habere poteſtatem in illum coactiuam, ſed loqui cum limitatione, ſcilicet non habere poteſtatem in eum, ſicut in profeſſum ex propria traditione ſub Eccleſiæ poteſtate, qualis eſt profeſſi, licèt aliàs habeat poteſtatem coactiuam, ſi vellet ea vti.

Explicatio Doctoris.

41 *Sententia quorumdam reijcitur.*

Aliqui moderni, qui defendunt ſolemnitatem voti Religionis eſſe Iuris diuini, & non Eccleſiaſtici tantùm, dicunt Eccleſiam non acquirere ius ratione voti ſimplicis in votarium: neque poſſe eum conuenire via iudiciali, ſed tantùm via fraternæ correctionis. Hæc ſententia inquantùm negat poſſe Eccleſiam habere ius conueniendi ſimplicem votarium, via iudiciali non eſt admittenda, neque vera, aut conformis Canonibus. Tum, quia votum ſimplex eſt fides data Deo, & quaſi contractus: ſi ergo Eccleſia habet poteſtatem coactiuam, qua contractum, aut quaſi contractum factum homini bonæ fidei, & ſponſionis ſeruari debere compellat, verbi gratia, ſponſalia de futuro matrimonio, quæ includunt tantùm promiſſionem inter ſponſos, à fortiori habet poteſtatem, compellendi in iudicio obligatum voto ſimplici. Primum autem patet *ex titulo de ſponſalibus*. Patet etiam *ex titulo de voto, & voti redemptione, in pluribus capitulis*; vbi agitur de voto peregrinationis in terram Sanctam. Item, patet *ex Innocentij Papæ Decretis, cap. 20. in Codice Canonum, & ex epiſtola 2. ad Victricium*, cuius verba etiam citat Gregorius ad Bonifacium, & habentur *cap. Viduas, & cap. Hæ verò, 27. quæſt. 1. Hæ verò, quæ nedum ſacro velamine tectæ, tamen in propoſito virginali ſemper ſe ſimulauerunt permanere, licèt velatæ non fuerint, ſi nupſerint aliquanto tempore, his agenda pœnitentia eſt; quia ſponſio earum à domino tenebatur: ſi enim inter homines ſolent bonæ fidei contractus nulla ratione diſſolui, quantò magis illa pollicitatio, quam cum Deo pepigit, ſolui ſine vindicta non poterit*, &c. Quibus verbis videtur loqui de voto ſimplici in virginibus non velatis, quia de velatis aliter loquitur *cap. 12. in eadem epiſtola, & cap. 10. Canonum*, quibus nubentibus negat dandam eſſe pœnitentiam, donec is, cui ſe coniunxerant, à mundo receſſerit, &c. & habetur *cap. Quæ Chriſto*, &c. ex differentia ergo pœnæ colligitur differentia ſtatus inter virgines velatas, & non velatas; de his enim dicit, quòd ſpiritualiter nubunt Chriſto, & vocat adulteras, ſicut & illas, quæ viuente adhuc marito alteri nubunt; de prioribus autem dicit non eas nuptas, *ſed ſponſionem earum à domino teneri*, & adducit aliud diuerſum exemplum à matrimonio, nempe contractus bonæ fidei, quod tenet, cui accommodat ſponſionem non velatarum, & non matrimonio.

Differentia inter virgines velatas, & non velatas, & eorum vota.

Prætereà, id ipſum docent leges ciuiles, vt patet de pollicitationibus; & patet exemplo Veſtalium, quarum pœna grauis erat. Deinde, tranſgreſſionem publicam diuinæ legis ſpectat ad Eccleſiam coërcere, qualis eſt fractio voti ſimplicis, & notorij. Accedit tandem vota ſimplicia Societatis Ieſu fuiſſe ſic ſolemnizata ab Eccleſia, quæ etiam perinde vota ſimplicia priuati extra Religionem poſſet eodem modo ſolemnizare ſine vlla iniuria, ſuppoſita traditione ſui per votum: & de facto reſeruat ſemper diſpenſationem voti Religionis ingrediendæ Summo Pontifici, etiam data facultate in Iubilæis, quoad alia ſimplicia, exceptis paucis, quæ eſt aliqua pœna.

42 *Secunda probatio.*

Sequitur prætereà ex dictis non rectè Vaſquem conſtituiſſe *loco ſuprà citato*, ſolemnitatem voti Religionis in perpetuitate, quamuis hoc verum eſſet, ſi perpetuitatem intelligeret ex conſtitutione Eccleſiaſtica, qua inhabilitantur votarij ad matrimonium abſolutè; ſed aliter determinat ipſe votum ſimplex non eſſe perpetuum ex natura ſua, & animo vouentis, ſed conditionatè. Votum autem Religionis ſolemne eſt perpetuum, quia abſolutum ex natura voti, & animo vouentis. Hoc non ſubſiſtit, quia votum ſimplex eſt abſolutum, & non conditionatum ſemper, vt ſupponunt Canones: & ideò votum ſimplex caſtitatis ſtatuit impedimentum perpetuum matrimonio; licèt non illud dirimit, & votum ſimile poſt matrimonium ex communi conſenſu coniugatorum factum inducit impedimentum petendi debiti, ſicut etiam emiſſum ante matrimonium eundem effectum habet. Obligat etiam de præſenti, quod eſt contra naturam voti conditionati obligare, non purificata conditione, quod ſi intelligat eſſe conditionatum donec Eccleſia illud relaxet, hoc nihil eſt, quia etiam Eccleſia, vt communiùs iam docetur in ſcholis, ſeu Summus Pontifex poteſt etiam votum ſolemne Religionis relaxare per diſpenſationem, aut commutationem in aliquod æquiualens.

43 *Sententia Vaſquez de voti ſolemnitate.*

Impugnatur. Votum ſimplex non eſſe conditionatū.

k *Ad argumenta patet*, &c. Reſponſio petenda eſt ex dictis. Quòd ſi quis obiiciat prætereà votum Religionis ex Doctore *ſuprà* dirimere Iure diuino matrimonium ratum: ergo etiam irritat contractum ſuperueniens, quia eſt fortius ligans.

44 *Obiectio.*

Reſpondetur, licèt hæc obiectio videatur ſatis plauſibilis, ſuppoſita Doctoris ſententia:

Soluitur.

(nam

(nam in sententia aliorum, qui dicunt irritare Iure tantùm Ecclesiastico, non habet difficultatem.) Respondetur, inquam, de lege ordinaria vinculum matrimonij fortiùs ligare ex diuina institutione, quàm voti, vt in corpore, & aliàs sæpè docet Doctor *in præmissis*, & specialiter *distinct. 31. quæst. vnic.* vbi asserit diuina dispensatione solui vinculum matrimonij rati per votum Religionis.

45 *Matrimonium ratum antecedens dirimitur per votum subsequēs Religionis.*

Dico ergo per dispensationem specialem in fauorem Religionis solui matrimonium ratum ante initum, quæ dispensatio non extenditur ad matrimonium subsequens votum, quia dispensatio, & priuilegium recipiunt interpretationem stricti Iuris contra ius ordinarium; neque sunt trahenda, aut extendenda vltra casum particularem, in quo versantur; quod perinde currit, siue sit fauor contra legem diuinam ordinariam, siue contra legem positiuam humanam: sufficit enim ad priuilegium, vt non sit omnino inutile, quòd habeat effectum in proprio casu. Iure diuino ordinario, vt dixi, vinculum matrimonij est fortiùs ligans, & dispensatio, seu priuilegium concessum extenditur tantùm ad matrimonium antecedens, non ad subsequens votum; ideò dirimit illud; non autem hoc, quia in fauorem delinquentis contra votum non debuit extendi fauor, aut priuilegium, quod concessum est in fauorem proficientis, & aspirantis ad statum perfectiorem. Argumentum ergo propositum haberet vim contra Doctorem, si assereret Iure ordinario diuino, & ex propria lege, seu institutione votum professi in Religione habere illam vim annexam; non verò currit in casu dispensationis tantùm, quæ est fauor in profectum, cui & ipse renuntiat, dum statui, & perfectioni renunciat per subsequens matrimonium.

Dices hoc gratis dici. 46

Replica. Soluitur.

Respondetur ex dictis vtrumque nos à posteriori colligere ex praxi Ecclesiæ, & interpretatione; quia, vt suo loco dictum est, *dist. illa 31. quæst. vnic.* vinculum matrimonij etiam rati est insolubile Iure diuino, nisi per ingressum Religionis; ex hac autem quæstione inhabilitatem professi ad matrimonium esse Iuris humani, & Ecclesiastici probatum est. Et S. Paulus, approbat matrimonium viduarum, quæ continentiam antè vouerunt, licèt asserat eas damnationem habere, quia priorem fidem irritam fecerunt, & Bonifacius VIII. *cap. vnico, de ...* dicit vinculum matrimonij esse insolubile Iure diuino; solemnitatem autem voti inuentam esse à constitutione Ecclesiæ. Hinc ergo colligimus dispensationem factam matrimonij rati in fauorem intrantis Religionem, non extendi Iure diuino ad matrimonium subsequens votum professionis; sed Iure tantùm Ecclesiastico esse inualidum, non directè annullando contractum, sed inhabilitando personam ad contractum, sicut in aliis casibus facit Ecclesia, & facere potest, vt *infrà dist. 42.* dicetur.

DISTINCTIO XXXIX.

De dispari cultu.

POST hæc de dispari cultu videndum est: hæc est enim vna de causis, quibus personæ illegitimæ fiunt ad contrahendum matrimonium. Non enim licet Christiano cum Gentili, vel Iudæa inire coniugium: quia etiam in veteri Testamento prohibitum est fideles viros infideles ducere vxores: Domino dicente, *Non accipias vxores de filiabus alienigenarum filijs tuis, nè traducant eos post Deos suos.* Iuxta hoc Domini præceptum Iudæorum coniugia cum alienigenis inita Esdras separauit. Hoc idem etiam in nouo Testamento seruatur. Vnde Augustinus, [Nè nubat fœmina, nisi suæ Religionis viro: vel nè vir talem ducat vxorem. Id enim, vt dicis, iubet Dominus, docet Apostolus, vtrumque præcipit Testamentum.] Item Ambrosius, [Caue Christiane Gentili, vel Iudæo filiam tuam tradere, caue nè Gentilem, vel Iudæam, vel alienigenam, id est, hæreticam, & omnem alienam à fide tua, vxorem accersas tibi.] Item, [Si quis Iudææ, siue Christiana Iudæo, siue Iudæa Cristiano carnali consortio misceatur, quicumque tantum nefas admiserit, à Christiano cœtu protinus segregetur.] Ex his, aliisque pluribus testimoniis apparet, non posse contrahi coniugium ab his, qui sunt diuersæ Religionis, & fidei.

A

Exod. 34. a Deut. 7. a 1. Esdr. 10. a Lib. 1. de adult. coniug. c. 21. & habetur 28. q. 1. cap. Sic enim. *Exod. 34. 1. Cor. 7. c Lib. de Abrahã Patriarcha, c. 9. & ponitur 28. q. 1. cap.* Caue. *Ex Concil. Vrbanensi, & habetur 28. q. 1. c.* Si quis iudaicæ.

De coniugio fidelis, & infidelis, & duorum infidelium.

B
1.Cor.7.b
HVic autem videtur obuiare quod Apoſtolus ait de imparibus coniugiis. Ego dico, non Dominus; Si quis frater habet vxorem infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam: & ſi quæ mulier, &c. Sed aliud hoc eſſe, aliud illud, euidenter oſtendit Auguſtinus, [Ibi enim agitur de illis coniugiis fidelium, & infidelium, quæ contrahuntur ab eis in diſpari Religione, & in fide manentibus. Apoſtolus verò agit de illis, qui vnius, eiuſdémque infidelitatis fuerunt, quando coniuncti ſunt. Sed cùm veniſſet Euangelium, alter ſine altera credidit. Intelligis ne quid dicam? Attende, vt rem ipſam diligentiùs explanem, Ecce coniuges duo vnius infidelitatis fuerunt, quando coniuncti ſunt, nulla de his quæſtio eſt, quæ pertineat ad illud præceptum veteris, & noui Teſtamenti, quo prohibetur fidelis cum infideli copulare coniugium. Iam ſunt coniuges, & ambo adhuc ſunt infideles. Tales ſunt adhuc, quales fuerunt antequàm iungerentur, qualéſque coniuncti ſunt. Venítque Euangelij prædicator, credidit eorum vnus, vel vna, ſed ita vt infidelis cum fideli habitare conſentiat: non iubet Dominus, vt fidelis infidelem dimittat taliter coniunctum.] [Nec Apoſtolus iubet vt non dimittat, ſed conſulit, vt ſi quis aliter agat, non ſit tranſgreſſor, ſicut & de virginibus conſulit.] [Monet autem quod eſt lucrandi occaſio, cùm poſſit licitè relinquere, ſed non expedit.] [Tunc enim non expedit id quod licitum eſt, quando permittitur quidem, ſed ipſius vſus aliis affert impedimentum ſalutis, ſicut diſceſſio fidelis ab infideli, quam non prohibet Dominus, quia coram illo non eſt iniuſta, ſed Apoſtolus nè fiat, conſilio charitatis ſuadet, vt nemo in ea re iuſſionis neceſſitate teneatur, ſed conſilij voluntate liberè faciat.] Ex his monſtratur inter infideles coniugium eſſe, & conſilium Apoſtoli non obuiare præcepto Domini, quo iubet fidelem non iungi infideli, & ſi coniuncti fuerint, ſeparari. [Legitur enim quòd Eſdras Propheta, imò Dominus per eum iuſſit Iſraëlitis vxores dimittere alienigenas, per quas ibant ad deos alienos, non illæ per maritos acquirebantur Deo. Rectè hoc præcepit, quia per Moyſen iuſſerat Dominus, nè quis vxorem alienigenam duceret. Meritò ergo quas duxerant Domino prohibente, Domino iubente dimiſerunt:] quia, vt ait Ambroſius, [Non eſt putandum matrimonium quod extra Decretum Dei factum eſt: ſed cùm cognoſcitur, emendandum:] vt quando fidelis infideli copulatur. Sed, vt ait Auguſtinus, [Cùm cœpiſſet Gentibus Euangelium prædicari, iam coniunctos Gentiles Gentilibus comperit coniugibus: ex quibus ſi non ambo crederent, ſed vnus, vel vna, & infidelis cum fideli conſentiret habitare, nec prohiberi à Domino debuit fidelis infidelem dimittere, nec iuberi. Ideò non prohiberi, quia iuſtitia permittit à fornicante diſcedere. Et infidelis hominis fornicatio eſt maior in corde, nec vera eius pudicitia cum coniuge dici poteſt: quia omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt, quamuis veram fidelis habeat pudicitiam, etiam cum infideli coniuge, quæ non habet veram. Ideò autem nec iuberi, quia nec contra iuſſionem Domini Gentiles fuerunt ambo coniuncti. Licitum ergo erat per iuſtitiam fideli infidelem dimittere: ſed licitum non erat faciendum, propter liberam beuolentiam.] euidenter apparet, & inter infideles coniugium eſſe, & Apoſtolum de illis agere, qui in infidelitate coniuncti fuerunt, & pòſt alter

Lib. & cap. eiſdem, & habetur 28. q. 1. c. Sic enim.
Aug. de ſer. Domini in monte, lib. 1. cap. 27.
Idem lib. de adult. cõiug. cap. 13.
Ibidẽ, c. 18. & habetur 28. quæſt. 1. cap. Iam nũc illud.
1. Cor. 7.
1. Eſdr. 1. c
Aug. lib. de adult. coniug. 1. c. 18.
Exod. 34. Deut. 7.
Ambroſ. ſuper 1. ad Cor. 7. & habetur 28. q. 1. c. Quod aũtem.
Aug. lib. & cap. iſdem, & habetur 28. quæſt. 1. c. Sic enim neque.
Matt. 19. b
Non eſt vera pudicitia infidelis etiam cum fideli, & habetur 28. quæſt. 1. in princ.
Rom. 14. d
Auguſt. ibi. cap. 17.

ad

ad fidem conuerſus eſt: cum quo etiam infidelis habitare conſenſit, & hunc non dimittere fideli conſulit Apoſtolus: quia fortè per fidelem ſaluabitur infidelis.

De fornicatione ſpirituali, ob quam poteſt dimitti coniux.

C

POteſt tamen licitè dimittere: quia in infideli eſt fornicatio, ſi non corporis, tamen mentis. Cauſam enim fornicationis Dominus excepit. Fornicationem verò generalem & vniuerſalem intelligere cogimur, non modò ſcilicet corporalem, ſed & ſpiritualem: de qua Auguſtinus ait, [Idolatria, & quælibet noxia ſuperſtitio fornicatio eſt. Dominus autem permiſit, & cauſa fornicationis vxorem dimitti, ſed non iuſſit; & ſic dedit Apoſtolo] locum monendi, vt qui voluerit non dimittat: poteſt tamen licitè dimittere. Si enim fornicatio carnis deteſtanda eſt in coniuge, quantò magis fornicatio mentis, id eſt, infidelitatis?

In gloſſ. 1. Corinth. 7. Si quis frater vxor. *Matth. 5. & 19. in ſerm. Domini in mõte, lib. 1. c. 27. & habetur 28. quæſt. 1. c.* Idololatria.

Pro quibus vitijs poſsit dimitti?

D

SI autem quæris, An propter aliud vitium, niſi propter infidelitatem, vel idololatriam, poſſit dimitti? Attende quid Auguſtinus ait: [Si infidelitas fornicatio eſt, & idololatria infidelitas, & auaritia idololatria, non eſt dubitandum, & auaritiam fornicationem eſſe. Quis ergo quamlibet illicitam concupiſcentiam poteſt à fornicationis genere ſeparare, ſi auaritia fornicatio eſt? Ex quo intelligitur, quòd propter illicitas concupiſcentias non tantùm quæ in ſtupris cum alienis viris, vel fœminis committuntur, ſed ob quaſlibet, quæ animam à lege Dei aberrare faciunt, & perniciosè corrumpi, poſſit ſine crimine, & vir vxorem ſuam dimittere, & vxor virum.] Item, [Rectiſſimè dimittitur, ſi viro ſuo dicat, Non ero vxor tua, niſi mihi de latrocinio diuitias congreges: vel, niſi ſolita lenocinia exerceas, aut ſi quid aliud facinoroſum, vel flagitioſum à viro ſuo expetat. Tunc ille ſi veraciter pœnitens eſt, habétque fidem per dilectionem operantem, membrum, quod eum ſcandalizat, amputabit.] Ex his apparet, quòd non ſolùm infidelitas, ſed etiam quælibet concupiſcentia, quæ perniciosè turpitérque corrumpit, fornicatio ſpiritualis eſt, per quam vir vxorem, vel vxor virum dimittere poteſt. Conſulit tamen Apoſtolus, nè fidelis dimittat infidelem volentem cohabitare, nec à Deo reuocare.

Ibid. ſuprà c. 28. & habetur 28. q. 1. c. Idolatria. *Auguſt. de fide, & operibus, c. 16. & habetur 28. quæſt. 1. cap.* Vxor legitima. *Matt. 17. & 1. Cor. 7.*

Si fideli liceat aliam ducere, infideli diſcedente, vel dimiſſa?

E

HIc quæritur, Si fidelis dimittat infidelem, vel infidelis à fideli diſcedat, an liceat fideli aliam ducere. Videtur auctoritas teſtari, quòd illa viuente alteram ducere non valeat. Ambroſius enim verba Apoſtoli exponens ait, [Alioquin ſi diſceditis ab inuicem, & volentes cohabitare dimittitis, & aliis vos copulatis, adulteri eſtis: & filij veſtri, qui de hac copula naſcuntur, immundi, id eſt, ſpurij ſunt.] Item, [Si quis habuerit vxorem virginem ante Baptiſmum, viuente illa poſt Baptiſmum alteram habere non poteſt. Crimina enim in Baptiſmo ſoluuntur, non coniugia.]

In Com. circa 7. c. prioris ad Cor. & 28. q. 2. quaſi per totum tractatur hæc quæſtio.

Quæ præmiſsis contraria videntur.

F

SEd contra Ambroſius teſtatur, [Si infidelis (dicit Apoſtolus) diſcedit, diſcedat. Non enim eſt ſeruituti ſubiectus frater, aut ſoror in huiuſmodi, quia non debetur reuerentia coniugij ei, qui horret auctorem coniugij.

Ex Concil. Meld. & 28. q. 2. Si quis.

Circa illud 1. Cor. 7. Non enim ſeruit. & habetur 28. q. 2. Si infidel. In gloſſ. 1. Corinth. 9. circa illud, Non eſt enim.

iugij. Non eſt enim ratum matrimonium, quod ſine deuotione Dei eſt, & ideò non eſt peccatum ei, qui dimittitur propter Deum, ſi alij ſe copulauerit. Contumelia enim creatoris ſoluit ius matrimonij circa eum, qui relinquitur, nè accuſetur alij copulatus. Infidelis autem diſcedens & in Deum peccat, & in matrimonium: nec eſt ſeruanda ei fides coniugij, qui ideò receſſit, nè audiret Chriſtum eſſe Deum Chriſtianorum coniugiorum. Si verò ambo crediderint, per cognitionem Dei confirmatur coniugium.]

Determinatio.

G 28. quæſt. 2. Si infid. parag. Hic diſting.

ATtende hæc prædictis contraria poſſe videri, ita vt ſibi Ambroſius contradicere videatur. Sed diſtinguendum eſt hîc aliud eſſe dimittere volentem cohabitare, aliud dimitti propter Deum ab illo, qui horret nomen Chriſti. Ibi lex beneuolentiæ non ſeruatur: hîc veritas cuſtoditur. Et ideò cùm liceat dimittere volentem cohabitare, non tamen ea viuente aliam ducere licet. Diſcedentem verò ſequi non oportet: & ea viuente aliam ducere licet. Sed hoc non eſt intelligendum, niſi de his, qui in infidelitate ſibi copulati ſunt. Sed ſi ad fidem vterque conuerſus eſt, vel ſi vterque fidelis matrimonio coniunctus eſt, & poſt alter eorum à fide diſceſſerit, & odio fidei coniugem reliquerit: dimiſſus diſcedentem non comitabitur: nec tamen illa viuente alteram ducere poterit: quia inter eos fuerat ratum coniugium, quod non poteſt diſſolui.

Quidam dicunt coniugium non eſſe inter infideles, & quare?

H Hic locus quaſi de verbo ad verbum habetur 28. quæſt. 1. in princip. Rom. 14. d Auguſt. ad Pollentium, cap. 18. q. 1. Sic eum.

SVnt tamen nonnulli, qui inter infideles aſſerunt non eſſe coniugium: quia nec rata, nec legitima eſt eorum copula. Rata non eſt, quia ſolui poteſt: nec legitima, quia Apoſtolus ait, Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Eorum autem coniunctio non eſt ex fide, & ideò peccatum eſt. Non eſt ergo coniugium: quia nullum coniugium peccatum eſt. Auguſtinus etiam dicit, [Quia non eſt vera pudicitia infidelis cum fideli.] Sed vera negatur eſſe pudicitia: non quòd infidelium coniugium non ſit verum, ſed quia non habet illud triplex bonum, quod excuſat coitum, & meretur præmium. Item illud Apoſtoli; Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt: non ita intelligendum eſt, vt quicquid fit ab infidelibus, peccatum ſit: ſed omne quod fit contra fidem, id eſt, conſcientiam, malè fit, & ad gehennam ædificat. Vel in omni eo, quod infidelis facit, peccat: non quia illud facit, ſed quia non eo modo illud facit quod debet, non referens ad debitum finem.

Quòd legitimum ſit coniugium infidelium, ſed non ratum, & quare?

I. 22. quæſt. 1. cap. vlt. lib. de fid. & operibus, c. 16. & habetur 28. q. 1. c. Vxor legitima. 1. Cor. 7.

COpula ergo maritalis, quæ eſt inter infideles, coniugium eſt legitimum, ſed non ratum. Legitimum, quia eſt inter legitimas perſonas: ſed non ratum, quia ſine fide: Coniugium verò fidelium eſt legitimum, & ratum, ſi tamen legitimæ ſunt perſonæ. Quòd autem legitima ſit infidelium coniunctio, Auguſtinus teſtatur, dicens, Vxor legitima ſocietate coniuncta ſine vlla culpa relinquitur, ſi cum viro Chriſtiano permanere noluerit. Ex hoc etiam probatur, quòd infideli ad fidem conuerſo, Apoſtolus conſuluit infidelem non dimittere: quod non faceret, ſi non eſſet inter eos legitimum coniugium. Legitimum eſt, quod legali inſtitutione, vel Prouinciæ moribus, non contra iuſſionem Domini contrahitur.

QVÆ

QVÆSTIO VNICA.

Vtrum disparitas cultus impediat matrimonium?

D.Thom.*in addit.q.59.art.1.& hîc q.1.art.1.*D.Bonauent.*art.1.q.1.*Richard.*art.1.q.1.*Gabr.*quæst.vnic.* Sotus *q.vnic.art.2.* Sanchius *lib.7.de matrim.disp.71.* Valent.*4.tom.d.10.q.5.p.3.* Lud. Lop.*2.part. instruct.cap.53.* Summistæ, *v.* Impedimentum, *de dispari cultu.*

CIRCA [a] istam trigesimam nonam distinctionem quæro: Vtrùm dispar cultus impediat matrimonium? Quòd non, *Genes.* 41. Ioseph accepit Aseneth filiam Putipharis, cùm tamen ipse esset fidelis, & ipsa infidelis. 1 *Argum.1.*

Præterea, *Exod.* 2. Moyses accepit filiam Iethro infidelis. Quòd probatur ex hoc, quia cùm vellent redire in Ægyptum, Moyses circumcidit filium suum. Vnde ipsa ait, *sponsus sanguinis tu mihi es.* *Argum.2.*

Præterea, *Hesther* 2. habetur, quomodo Hesther nupsit Assuero, qui non fuit Iudæus, sed Gentilis. *Argum.3.*

Præterea, 3. *Regum c.*11. Salomon accepit filiam Pharaonis, Moabitidas, Ammonitidas, Idumæas, Sidonias, & Hetthæas. *Argum.4.*

Præterea, 1. ad Corinth.7. *Si quis frater habet vxorem infidelem, & hæc consentit habitare cum eo, non dimittat eam:* igitur dispar cultus non dirimit matrimonium iam contractum; nec per se repugnat matrimonio: quia tunc consilium Apostoli, quòd frater stet cum infideli, esset consilium de fornicatione.

Contrà, *Esdræ lib.1.c.9.& 10.* vbi separatio fiebat coniugum alienigenarum. Præterea, 2. ad Corinth. 6. *Nolite iugum ducere cum infidelibus: quæ enim participatio lucis ad tenebras, aut quæ pars fidelis cum infideli?* Præterea, 28.quæst.1. *sic non nisi eiusdem Religionis, & fidei maneant copulata coniugia.* Et ibid. cap. *Caue, non nisi baptizata sumatur in coniugium; quia Baptismus est primum Sacramentum.* *Ratio ad opp.*

COMMENTARIVS.

a *CIrca istam distinctionem trigesimam nonam,* &c. In hac distinctione, & quæstione agit Doctor de impedimento ex disparitate cultus. Diuiditur quæstio in duos articulos; primus est de matrimonio infidelium inter se; secundus, de matrimonio infidelis, & fidelis. *Ordo, & diuisio quæstionis.*

SCHOLIVM.

Sententiam Richardi dicentis inter infideles non posse esse matrimonium, quia carent bono fidei, cùm sint infideles, & bono prolis, cùm educanda sit in infidelitate, & bono Sacramenti, quia carent primo Sacramento, reycit Doct. quia fidelitas coniugi seruari potest sine fide diuina, & proles educari potest secundùm rationem naturalem, nec ratio Sacramenti est essentialis matrimonio, quia non fuisset in statu innocentiæ. Mouet, & soluit duo bona dubia; & quoad primum, innuit si infideles non habuissent consuetudinem (forte acceperunt à progenitoribus fidelibus) matrimonia ineundi, quòd multi eorum ea non obseruarent, quia, vt dictum est, d.26. non est de stricto Iure naturæ, vt ibi explicui: & ideò multæ nationes polygamiam, & repudium admiserunt.

HIc [b] sunt duo videnda. Primum, quomodo infideles possunt contrahere, vel habere coniugium: & quomodo fidelis cum infideli. De primo, dicitur quòd non; quia ibi non potest esse bonum fidei ex parte eius: quia non est fidelis Deo: igitur nec proximo. Secundò, quia ex parte eius non est bonum prolis, quia quantum in ipso est, educaret prolem in ritu suo, & ita non religiosè. Tertiò, quia ibi non est bonum Sacramenti, quia infidelis ex quo non habet primum Sacramentum, non est capax aliorum, vt probatur *Extrà de Presbytero non baptizato, cap.1.* 2 *Rich. hac dist.artic.1. q.3.*

Hæc [c] non mouent. Primum non, quia fides, id est, fidelitas, seruari potest sine fide, qua creditur in Deum: & hanc seruant infideles fidelibus in contractibus, & è conuerso, & habetur per Augustinum *in epistola ad Publicolam:* non enim sequitur, non vult seruare fidem istam ad Deum, à qua dicuntur Christiani fideles: ergo non vult seruare fidem, id est, fidelitatem proximo: tum, quia non sequitur, non vult seruare *Reiciuntur rationes Richard.*

uare perfectius: igitur nec minùs perfectum: tum, etiam quia non poteſt attingere per rationem naturalem ad obſeruantiam huius fidei, ſicut illius.

3 Secunda ratio non mouet, quia vult educare prolem, quantùm poteſt per rationem naturalem noſcere ipſam eſſe educandam: igitur non potes plus habere, niſi quòd non eſt ibi perfectum bonum prolis, ſcilicet quod educetur ad cultum Dei: nec mirum, quia educator non nouit ipſam ſic eſſe educandam.

Tertia etiam ratio non mouet, quia omnibus contractibus matrimonij præcedentibus legem Euangelicam non fuit annexum Sacramentum propriè dictum: nec fuiſſet annexum contractui in ſtatu innocentiæ, ſi ſemper in illo manſiſſet, ſicut dictum eſt *ſuprà diſt.* 26. nec tamen tunc defeciſſet aliquid de perfectione pertinente ad contractum matrimonij.

Sed [d] duo alia ſunt, quæ faciunt difficultatem. Vnum, quomodo infidelis poteſt dare corpus ſuum alteri, cùm non faciat hoc innitens approbationi legis diuinæ: quia illam ignorat, & ſine illa non poteſt ſimpliciter dare, vel ſaltem non poteſt licitè dare, niſi in virtute approbationis domini ſuperioris.

Secundum eſt, quia cùm matrimonium eſſentialiter includat indiſſolubilitatem, quomodo infidelis contrahit matrimonium, cùm illud ſit diſſolubile, ſi poſteà alter coniugum conuertatur ad fidem ſine altero: poteſt enim tunc diſcedere: & iſtam rationem ponit Magiſter in litera, dicens matrimonium illud non eſſe ratum, licèt legitimum.

4 *De contractu coniugali, etiam inter infideles.* Sed [e] ad primum iſtorum poteſt dici, quòd Deus poſt lapſum generaliter licentiauit omnes ad talem commutationem, non tantùm propter primum finem, ſcilicet propter officium: ſed etiam propter ſecundum, ſcilicet in remedium: & tunc vtentes commutatione iſta, licèt neſciant ſe licentiatos, quia ignorant legem Dei: non tamen peccant. Sicut in aliis licentiis, licèt quis neſciat ſe licentiatum, dum tamen non ſciat illud, quod agit, eſſe illicitum, non peccat. Probabile enim eſt, quòd à principio ex virtute illius licentiæ diuinæ, vel præcepti inoleuit vſus contrahendi matrimonium, etiam apud infideles: quia à Patribus ſuis ſecundùm quandam conſuetudinem deriuatam hoc acceperunt.

Et licèt primi infideles nollent ſequi patres in fide, quæ eſt ad Deum: tamen in iſto imitati ſunt eos: nec mirum, quia hoc eſt de lege naturæ ſecundariò, vt dictum eſt *ſuprà*: & ideò valdè conſonum mentibus ſingulorum. Eſto etiam, quòd nullo modo licitè tranſtuliſſent: tranſtulerunt tamen, ex quo Dominus ſuperior omnibus conceſſit transferre, non tantùm fidelibus, ſed etiam infidelibus: igitur ex parte domini ſuperioris erat fortè tranſlatio illa licita: & ad minùs aliqua, & ex parte contrahentium, firma & iuſta; licèt non completa, tamen non iniuſta ſi ſeruabant conditiones, quas ſeruandas dictabat ratio naturalis.

Ad [f] ſecundum, rata erant, niſi ſuperueniret aliquod fortius vinculum, cum quo non poſſet ſtare iſtud: cuiuſmodi eſt obligatio noua ad Deum, per fidei ſuſceptionem, quando alter coniux nollet commorari abſque impedimento illius fidei, ad quam magis tenetur, quàm ad vinculum coniugale. Eſt igitur ratum ſtantibus eiſdem conditionibus extremorum: ſed non ratum pro tunc, pro quando fortius vinculum ſuperueniret, cui obſeruantia iſtius vinculi repugnaret.

COMMENTARIVS.

1 *Sententia Richardi.* b *Hic ſunt duo videnda*, &c. In hoc articulo reiicit primùm ſententiam Richardi, & reſoluit duo dubia, quæ mouet in corpore. Sententia autem Richardi *in hac diſtinct. artic.* 1. *q.* 3. eſt matrimonium infidelium excuſare à culpa concubitum eorum, non tamen in eo inueniri bonum matrimonij completè; quia in eo non eſt bonum fidei, neque educatio prolis, aut bonum, neque Sacramentum, quia nec eſt in ipſis fides ad Deum, neque educatio prolis ad cultum diuinum, neque bonum Sacramenti, niſi ſecundùm *quid*. Sanctus etiam Thomas *in hac diſtinct. quæſt. vnic. artic.* 2. aſſerit matrimonium infidelium, quod tendit tantùm ad perfectionem naturalem, eſſe matrimonium materialiter ſumptum, & imperfectum, vt comparatur ad matrimonium fidelium; quod attingit finem gratiæ.

2 *Scopus Doctoris.* Doctor autem in propoſito tenet concluſionem, quæ deduci poteſt ex his rationibus, quas affert Richardus, & ipſe ex Richardo magis impugnat, quàm intentum Richardi: in infidelibus enim non inueniuntur illa bona fidei ad Deum, Sacramenti propriè dicti, aut Religioſæ educationis ipſius prolis. Cæterùm, quia deſtructo bono matrimonij, ad quod ordinatur eius inſtitutio, deſtruitur & ipſum matrimonium, vt *ſuprà* viſum eſt, videtur Doctor inde reiicere magis argumenta Richardi, quàm ſententiam: quinimò & ipſam eius ſententiam reiicit inquantùm ad completum matrimonium requirat bonum fidei in ordine ad Deum, Sacramenti propriè dicti, & educationis Religioſæ filiorum; nihil enim excuſat copulam coniugum à peccato, niſi matrimonium, vt fundatur *Impugnatur.*

in

in contractu, iuxta primam eius institutionem.

Matrimoniũ in esse contractus excusat copulam.

Si ergo secundùm Richardum excuset matrimonium infidelium copulam, nè sit fornicaria, & ex natura contractus, seu matrimonij, & non per accidens ex ignorantia, sequitur quòd matrimonium infidelium sit verum matrimonium, iuxta primam eius institutionem in officium naturæ, & secundariam post lapsum in remedium concupiscentiæ; quamuis in eo non reperiantur illa tria bona, quæ inueniuntur in matrimonio Christiano.

3 Secundò, in hæreticis non inuenitur fides ad Deum, neque educatio prolis in eadem fide, quæ radix est, & fundamentum salutis; in matrimonio catechumenorum non inuenitur bonum Sacramenti propriè dicti: vtrumque tamen est matrimonium, hæreticorum quidem ratum, & insolubile, ratione Baptismatis suscepti, sicut & eorum, qui Baptismo deficiunt ad Iudaismum, aut infidelitatem; matrimonium catechumenorum est matrimonium verum, sicut & infidelium, licèt non sit ratum, vt habetur *cap. Quanto*, &c. *de diuortijs*, vbi dicitur matrimonium inter infideles esse verum, licèt non ratum, nisi inter Christianos baptizatos.

4 c *Hæc non mouent*, &c. Reiicit rationes Richardi, eásque soluit; & solutio patet ex dictis, & ex litera, quæ plana est, & iis, quæ *suprà* tractauimus de bonis matrimonij, & an possit esse matrimonium inter impotentes *dist. 34. q. vnic.*

Quid sit bonum fidei.

Respondet ad primam rationem desumptam ex bono fidei, intelligi fidelitatem seruandam coniugi, quoad præceptum affirmatiuum, & negatiuum, prout superiùs explicuit, & hìc etiam patet ex Augustino *epistola ad Publicolam*; patet etiam ex natura contractus: quia fides intelligitur, qua coniunx tenetur alteri coniugi secundùm naturam contractus, & per iustitiam commutatiuam corporũ; nulla autem ex hoc contractu resultat obligatio specialis fidei diuinæ: ergo salua fidelitate saluatur fides, quæ per contractũ, & commutationem spectat ad matrimonium.

5 Ad secundam responsionem de bono prolis.

Responsio ad secundam. Educatio prolis vt obliget.

Respondet esse in hoc matrimonio bonum prolis secundùm dictamen naturalis rationis, vel esse posse, quod sufficit: nam bonum prolis secundùm naturam, est illud, quod intrinsecum est contractui, vnde conditio huic repugnans, nempe propagationi, repugnat etiam contractui; bonum autem educationis est finis extrinsecus contractus, & obligat in debito tantùm: siue enim in euentu sequatur bona, vel mala educatio, aut contemptus eius, vt si proles exponatur, non tollit vinculum matrimonij, licèt sit peccatum; debitum enim præcepti transgressum non annullat contractum, quia non est contra substantiam eius illa transgressio, neque ipsum præceptum obligat ignorantem simpliciter, & inuincibiliter; obligat enim secundùm naturam, & modum cognitionis, seu regulæ.

Responsio ad tertiam rationem.

Respondet ad tertiam rationem bonum Sacramenti non esse coniunctum matrimonio ex prima institutione: sed, vt aliàs *dist. 26.* dixit, concomitanter se habet: ex defectu ergo eius non tollitur matrimonium, iuxta primam institutionem, aut secundariam, vt est in officium scilicet, & remedium; licèt, vt habetur *cap. Quanto*, &c. *præallegato*, insolubilitas vinculi non sit rata, nisi in fidelibus, id est, omnino, & quolibet casu: quia excipitur casus conuersionis ad fidem alterius coniugis, vt mox dicetur.

d *Sed duo alia sunt, quæ faciunt*, &c. Mouet duo dubia: primum est quomodo inter infideles possit celebrari contractus, qui ex ignorantia non innititur voluntati, aut legi diuinæ approbanti, vt procedit ex tali ignorantia contrahentium; vel quomodo saltem possit esse licitus, nisi in virtute approbationis domini superioris. Secundum dubium est, quomodo teneat matrimonium, cùm sit solubile, altero conuerso ad fidem, & altero indurato in sua infidelitate. 6

Dubia. Primum.

Secundum.

e *Sed ad primum istorum potest dici*, &c. Respondet Deum per legem vniuersalem indulsisse omnibus matrimonium, non solùm ad officium naturæ, vt fuit institutum in statu innocentiæ, sed etiam in remedium concupiscentiæ post lapsum, & sic licentiauit, & habilitauit omnes ad contractum, licèt infideles lapsi ignorarent in specie illam Dei legem, sicut & ipsum, quando se conuerterunt ad idola, & multitudinem Deorum: vtentes ergo hoc contractu, licèt nescirent legem Dei in particulari, non peccabant, sicut in aliis contractibus, qui lege firmantur superioris, modò contrahentes sint habiles, & seruent in re ipsa ea, quæ spectant ad substantiam contractus à lege, licèt ipsam legem nesciant, contractus erit validus: quia lex intendit seruari solemnitates, & formam præscriptam, non verò scientiam sui, quæ præsumitur in singulis supposita promulgatione sufficienti; non peccant, inquam, contrahentes obseruatis requisitis, modò existiment licitum esse contractum. Dicit præterea vsum matrimonij in Gentibus deriuatum esse primùm à lege diuina, mox per consuetudinem & traditionem inoleuisse, & retentum esse, deficiente fide in Deum; quia contractus est de lege secundaria naturæ, ad quam inclinat, tam ipsa natura, quàm eius dictamen. Et hoc confirmant sententiæ Philosophorum Gentilium, quia matrimonium referebant in leges Societatis, propagationis, & inclinationem naturæ. De hac cognitione traditiua diximus *suprà* de regula pœnitentiæ, & cognoscendi peccatum lumine naturæ *dist. 14.* 7

Resolutio primi dubij.

Contractum valere cum ignorãtia legis vniuersalis.

Cognouerunt infideles legitimũ esse contractum.

Dicit secundò; *Esto quod nullo modo licitè transtulissent, de facto tamen illos transtulisse, & ex quo dominus superior habilitauit omnes ad contractum ex parte eius, erat fortè illa translatio licita, & ad minùs aliqua, & ex parte contrahentium firma, & iusta*, &c. Hæc litera est aliquantùm obscura: nam si nullo modo licita, quomodo potest esse licita ex parte domini superioris ipsa translatio, aut iusta & firma ex parte contrahentium? Sed facilis est eius sensus: nam superiùs dixit infideles habuisse notitiam contractus veri, & legitimi per traditionem, & licèt non sciebant legem Dei, ex qua contractus ille firmabatur, & institutus fuit; tamen sciebant contractum valere ex vsu, & traditione, quod sufficiebat, quando reliqua seruabantur ad valorem necessaria, ac proinde habuerunt regulam, ex qua iudicarent positiuè contractum fuisse licitum. Hìc autem, quando dicit, etiamsi nescirent contractum esse vllo modo licitum, intelligit etiamsi non haberent regulam extrinsecam cognitam, per quam scirent approbari contractum; eo tamen ipso, quo iudicabant non esse illicitum, licèt non scirent vllo modo esse licitum, id est, lege aliqua superiori approbatum, licitè contrahebant suppositâ potestate facta à Deo contrahendi, quam ipsi non cognoscebant ex hypothesi ignorantiæ (quam tamen non admittit 8

Secunda responsio.

Explicatur dicta responsio.

mittit Doctor, ſed hæc dicit ad confirmationem ſuperioris reſponſionis à loco à maiori ad minus) licèt etiam non cognoſcerent eſſe illicitum, aut prohibitum, tenebat tranſlatio in virtute legis ſuperioris, & ſic fuit rata vt ſubiecta legi Dei.

9 *Fuit etiam ſtabilis & iuſta*, ex voluntate contrahentium, *licèt non completa*, inquit, *tamen non iniuſta fuit*, ſi cætera ſeruabant, quæ cognoſcebant eſſe de æquitate iuſtitiæ commutatiuæ in contractu; dicit non fuiſſe completam: quia vt *ſuprà diſtinct. 33. quæſt. 3.* docet legem diuinam inſtituentem hunc contractum ſpectare ad complementum iuſtitiæ in ipſo ſeruandæ, quæ alioquin, vt ſpectatur æqualitas medij in commutatione ipſa, vt procedit à mutuo conſenſu contrahentium, & ſecundùm dictamen naturæ, eſt iuſta; quamuis in ignorantibus legem poſitiuam Dei, quæ dat formam, & ſtabilitatem contractui, non fuit completa hoc modo, vt procedit contractus à voluntate contrahentium per regulam generalem iuſtitiæ commutatiuæ cum ignorantia abſoluta legis diuinæ; quia cæteri contractus ex conſenſu partium diſſoluuntur, licèt aliàs ex forma ipſius contractus erant perpetui, & ex voluntate contrahentium, niſi lex ſuperior aliud diſpoſuerit.

Completa iuſtitia matrimonij.

Cæterùm hæc ignorantia non tollit, quin contractus teneret etiam ex vi legis ſuperioris, & eſſet ratus, quæ lex, vt afficit contractum, ſupplet ignorantiam contrahentium. Vnde ſi contraherent ad tempus tantùm matrimonium, aut ſi mulier contraheret cum pluribus ſimul ex ignorantia legis, non validat contractum, licèt contrahentes in tali ignorantia, ſi dari poſſet, inuincibili, non peccarent. Hinc adducit Doctor illam exceptionẽ, qua dicit aliqua fuiſſe valida, nempe illa matrimonia, quæ ſeruabant in reipſa omnia præſcripta à lege diuina: dubium enim nõ eſt inter Gentiles plurima matrimonia fieri irrita, quia fiunt contra illã legem.

Lex ſupplet ignorantiam particularem contrahentium.

10 Sed petes cur non dicat Doctor hæc matrimonia ſeruatis reliquis eſſe abſolutè valida; ſed fortè eſſe valida.

Interrogatio.

Reſpondetur rectè eum dubitare, non quòd matrimonia ſeruatis omnibus requiſitis non ſint valida: ſed dubitat an matrimonia talia cum omni ignorantia legis diuinæ in ſeipſa, aut per traditionem aliquam, facta poſſint ſeruare omnia requiſita ad ſubſtantiam contractus, & debitum conſenſum cum omni ignorantia regulæ, per quam ille conſenſus deberet regulari, & ex qua deberet concipi in ſpecie. Hinc dicit fortè aliqua fore valida, conſenſus enim vt teneat, debet eſſe liber, & ſecundùm aliquam regulam, quæ dictat omnia per ſe requiſita ad ipſum contractum; aliàs non erit conſenſus idoneus inducens obligationem in ſpecie. Vnde ſuppoſita ignorantia legis diuinæ, quæ dat formam, & ſtabilitatem contractui, regulatur tantùm contractus per lumen naturale, & regulas communes iuſtitiæ commutatiuæ, & tenebit tantùm iuxta naturam præſentis conſenſus, cui ſi ſubſit dolus, aut deceptio notabilis etiam in qualitate, aut ſi retractetur ex communi partium conſenſu, erit nullus ex communibus regulis iuſtitiæ: quia ſortitur legem & inſolubilitatem ex natura conſenſus vt regulati per tales regulas, ſuſpenſo conſenſu ex intentione contrahentis ad eas conditiones, quæ, etſi

Cur dubitauerit de valore matrimonij quorũdam infidelium.

Iure diuino non vitient contractum: tamen vt referatur ad intentionem contrahentis non conſentientis aliter, quàm ſeruata illa conditione, non tenebit.

Dices legem diuinam excludere eiuſmodi conditiones: ergo iis appoſitis non vitiatur. 11 *Replica.*

Reſpondetur legem diuinam excludere eiuſmodi conditiones aliquas; exigere tamen conſenſum abſolutum in ipſum contractum. vnde, dum conſenſus inhæret conditioni, nequit dici abſolutus, ſed conditionatus, & ſuſpenditur donec conditio purificetur, qua ſubtracta, ex natura conſenſus fit nullus. Poſſunt etiam matrimonia iniri ex tali ignorantia cum conditionibus irritantibus Iure ipſo diuino contractum, vt ſi ſint contra ſubſtantiam, aut finem eius, vel inter perſonas Iure diuino inhabiles ad contractum, vt inter impotentes, & eiuſmodi. Illa ergo exceptio Doctoris excludit eiuſmodi contractus, qui ex defectu conſenſus neceſſarij inter infideles eſſe poſſunt ob ignorantiam, vel quia apponere poſſunt conditiones contra ſubſtantiam contractus; vel quia ipſi ſunt inhabiles ad contractum Iure diuino, & ideò addit neceſſariò deberi ſeruari, vt contractus eſſet ratus. *Soluitur.*

f *Ad ſecundum, rata erant niſi ſuperueniret aliquod*, &c. Reſpondet ad ſecundum dubium propoſitum; dicit primò matrimonia inter infideles fuiſſe rata, id eſt, inſolubilia ſeruatis ſeruandis, & perſeuerando in illo ſtatu: non intelligit fuiſſe rata eo modo quo *cap. Quanto*, &c. *de diuortijs*, dicuntur matrimonia fidelium eſſe rata, ad diſtinctionem matrimonij infidelium, & intendit de matrimonio conſummato, ſed intelligit rata ex vi legis ſuperioris, qua indiſſolubilitas matrimonij ex prima inſtitutione conſtat. Paulus etiam permittit coniugem fidelem permanere cum infideli, *1. ad Corinth. 7.* quod nullo modò permitteret niſi matrimonium conſtaret. Patet *ex cap. 19. Matthæi*, & ex aliàs dictis *ſuprà* de vinculo matrimonij. 12 *Reſponſio ad ſecũdum dubium.* *Quomodo rata ſunt?*

Secundò, dicit eſſe matrimonium ratum, & firmum, ſeruatis iiſdem conditionibus extremorum. Tertiò, dicit ſolui per couerſionem alterius ad fidem, quando infidelis non vult cohabitare fideli ſine fidei iniuria, 1. ad Corinth. 7. *Quòd ſi infidelis diſcedit, diſcedat, non enim ſeruituti ſubiectus eſt frater, aut ſoror in huiuſmodi*, &c. ſoluitur ergo matrimonium ſi infidelis cohabitare non velit; ſoluitur etiam ſi habitare non vult cum fideli ſine iniuria creatoris, aut ſine periculo ſubuerſionis ipſius fidelis, alliciendo eum ad peccatum, vt patet *cap. Simili modo*, &c. *cap. Si vxor*, &c. 28. *quæſt.* 1. *cap. Infidelis*, &c. *eod. q. 2. cap. Idololatria*, &c. *cap. Non ſolùm*, &c. *quæſt.* 1. *cap. Quanto*, &c. & *cap. Gaudemus*, &c. *de diuortijs.* Quòd ſi extra hos caſus ſe ſeparauerit fidelis ab infideli coniuge, tenetur ad cælibatum: quia matrimonium prius tenet, vbi vinculum fortiùs repugnans eidem non ſuperuenit, intuitu autem fidei, & ex priuilegio Chriſti datur libertas ineundi aliud matrimonium: quando ergo cauſa fidei non ſubeſt, non poteſt extendi priuilegium, aut quando non eſt contumelia creatoris, aut periculum peccati mortalis infideli cohabitante infideli ad hæc ſollicitanti. Idem dicendum, ſi aliàs infidelis non ex his cauſis nolit cohabitare, ſed propter culpam fidelis, vt quia violauit iura thori per adulterium, quo caſu non ſoluitur matrimonium. 13 *Matrimonium infideliũ ſolui per cõuerſionem ad fidem in caſu.* *Extra caſum tenet.*

SCHO

SCHOLIVM.

Matrimonium inter fidelem, & infidelem esse absolutè possibile (& de facto sæpè est, quando initum fuit, dum ambo essent infideles) tamen Iure Ecclesiæ redditur nullum, quod inter tales contrahitur, & hoc valdè congruè, 28. *q.* 1. *cap.* Sic enim. *& cap.* Cauc.

DE [g] secundo articulo, aliud est esse inter aliquos matrimonium, vel contrahi simpliciter, & absolutè: & aliud licitè, & honestè. Posse autem esse matrimonium inter fidelem, & infidelem primo modo, necesse est dicere, & etiam secundo. Probatur vtrumque per illud Apostoli, *Vir fidelis non dimittat vxorem infidelem, quæ consentit habitare cum eo:* si enim non esset matrimonium, suaderet fornicationem; si autem non esset hoc licitum, & honestum, Apostolus non consuleret. Sic igitur patet qualiter potest esse matrimonium inter fidelem, & infidelem; & rationes adductæ ad primum articulum, possent adduci contra istud: sed patet priùs earum solutio. 5

Possibile est matrimonium esse inter fidelem, & infidelem.

Nunquid igitur potest contrahi? Respondeo quòd sic, quantùm est ex Iure diuino: quia ex illo non magis habetur, quòd contractus sit nullus, quàm quòd obligatio ex contractu priori sit nulla: quia non posito nouo impedimento, qui potest esse alterius, potest se dare alteri [h]. Sed de Iure positiuo Ecclesiæ simpliciter non potest: quia Ecclesia illegitimauit fidelem, non simpliciter, sed respectu infidelis, sicut patet in auctoritate adducta ad oppositum, 28. *quæst.* 1.

Matrimonium fidelis cum infideli Iure Ecclesiæ nullum est.

Hoc autem Ecclesia rationabiliter ordinauit, quia hoc non potest congruè, & honestè fieri: & ad hoc valent aliquæ rationes adductæ ad primum articulum: non enim est honestum fidelem contrahere cum aliquo, vbi deficiat bonum prolis completum, quod est educatio ad cultum veri Dei: nec honestum est fidelem contrahere, cui contractui non sit annexum Sacramentum fidei Christianæ: & etiam vbi non sit bonum Sacramenti, id est, indissolubilitas: quia coniugium Christianorum natum est habere hæc bona.

Congruentiæ prohibitionis huiusmodi.

Si quæris, quare Apostolus suadet matrimonium inter infideles contractum esse seruandum post conuersionem alterius: si enim propter aliquem bonum finem honestè seruatur: igitur propter eundem posset honestè contrahi. Respondeo, causa Apostoli patet ibi. *Saluabitur*, inquit, *vir infidelis per mulierem fidelem:* igitur seruare matrimonium priùs contractum, est occasio conuertendi coniugem infidelem; cessante autem euidenter causa illa, non debent insimul commanere: vt puta, si non consentit habitare cum conuerso; vel non sine iniuria creatoris, blasphemando scilicet, vel sollicitando conuersum ad infidelitatem: vitanda est enim tam singularis familiaritas cum quocumque contrariæ sectæ, nisi propter maius bonum. 6

Ad propositum autem, contrahere de nouo cum infideli non est occasio probabilis ad expectandum tantum bonum, scilicet conuersionem eius: quia multum amans coniugium, multa & magna faceret, vt illud attingeret quæ non esset facturus ipso adepto: & ideò si iste non vult conuerti in primo, vt possit habere coniugium cum Christiana non est probabile, quòd ista postea lucretur eum, sed magis è conuerso: quia ille videtur abducere istam: & ideò cessat ratio tantæ familiaritatis ad infidelem, & manet ratio fugiendi illam familiaritatem: & ideò idem Apostolus, qui consuluit manere conuersum cum non conuersa, dissuasit contrahere fidelem cum infideli, sicut argutum est ad oppositum.

Ad [i] argumenta. Ad primas duas auctoritates, dico quòd non fuit tunc ista lex positiua illegitimans fidelem respectu infidelis. Si arguas, saltem illa ratio naturalis tunc fuit, quæ nunc est ratio illegitimandi? Respondeo, in illis casibus, de quibus nunc arguitur, fortè erat probabile, quòd fidelis lucraretur infidelem: vel erat necessitas fugiendi maius inconueniens cum certa confidentia de adiutorio diuino, quòd fidelis non subuerteretur per infidelem: & ita liceret hodie, nisi esset illegitimatio Ecclesiæ superaddita. Vnde non oportet ordinationem Ecclesiæ fundari super naturalem rationem necessariam: sed sufficit, quòd super probabilem. 7

Ad arg. 1. *& 2.*

Ad aliud, non fuit prohibitum tempore legis Mosaïcæ coniugium cum alienigenis, nisi cum illis Chananæis: illos enim voluit Deus ex toto extirpari, ideò Esther non illicitè nupsit Assuero.

Ad 3.

Ad illud de Salomone, concedo quòd ipse, sicut pessimus, & ingratissimus homo, Deo suo, non solùm in hoc peccauit, quia alienigenas duxit contra legem, etiam de gentibus specialiter prohibitis: sed etiam in multitudine mulierum: siquidem habuit 8

Ad 4.

buit ſecundùm vnam * literam 700.vxores quaſi reginas, & 300.concubinas, cùm tamen diceret lex ſpecialiter de Rege, Deuter.c.17. *Non habebit vxores plurimas, quæ alliciant animum eius.* quod fortè ſpecialiter dixit Moyſes propter malitiam iſtius præuiſam; vt ſi non compeſceretur, ſaltem confunderetur, ne alij etiam eum imitarentur: & quod peius eſt, copulatus eſt eis amore ardentiſſimo, in tantum, vt faceret eis idola, & templa ad colendum Deos ſuos. vnde non ſine cauſa ſubiunxit Moſes, vt ſuprà, *quæ alliciant animum eius.* & hæc omnia aggrauat ſingularis ingratitudo ſapientiæ eminentis ſibi ſubito à Deo conceſſæ, ita quòd iſta auctoritas non requirit reſponſionem, ſed ſolam deteſtationem.

* *Al. tranſlationem.*

Ad vltimum, patet ex ſecundo articulo qualiter licet ſeruare matrimonium contractum cum infideli: nec tamen contrahere, quia non eſt eadem ratio vtrobique.

COMMENTARIVS.

14 *Articulus ſecundus. Ius diuinum non irritat matrimoniũ fidelis cũ infideli.*

g *De ſecundo articulo aliud eſt eſſe inter aliquos*, &c. Reſoluit in hoc ſecundo articulo matrimonium poſſe eſſe licitum, & validum inter fidelem, & infidelem, quantum eſt de Iure diuino, quod optimè probat ex verbis Apoſtoli ex inconuenienti ſubiuncto: & patet ex iam dictis in litera præcedenti; & præterea, quia matrimonium contractum inter infideles manet, modò non conuerſus cohabitet ſine iniuria Dei, aut periculo conuerſi, vt patet ex Paulo: ſed ex Iure diuino matrimonij non magis habetur, quòd contractus nouus ſit nullus inter fidelem, & infidelem, quàm quòd per conuerſionem alterius irritetur prior contractus: quia non poſito nouo impedimento qui poteſt eſſe alterius coniux, per priorem contractum adhuc perſeuerantem, poteſt etiam per contractum de præſenti ſe alteri tradere: ergo, &c.

15 *Secunda concluſio, eſſe inualidum Iure Eccleſiaſtico.*

h *Sed de Iure poſitiuo Eccleſiæ*, &c. Hæc eſt ſecunda concluſio, in qua dicit contractum de præſenti inter fidelem, & infidelem, licèt non ſit inualidus de Iure diuino: eſſe tamen nullum de Iure poſitiuo Eccleſiæ inhabilitantis fidelem ad contractum reſpectiuè ad infidelem. Hæc concluſio eſt communis Theologorum, & Canoniſtarum, præter paucos, qui cenſent matrimonium hoc nullum eſſe Iure diuino. Ita Viguerius *Inſtit. cap.*16.§.7. Paulus Grilandus *de pœnis omnifariam coitus, quæſt.*12.*n.*4. negans Pontificem in hoc diſpenſare poſſe. Catherinus *lib.*5.*contra Caietanum, cap. de matrimonio.* Contrarium, vt dixi, docent Theologi *in hac diſtinctione*, vt D. Bonauentura *artic.* 1. *quæſt.* 1. Richardus *ibidem.* Durandus *quæſt.*1.*n.*8. Ex noſtris Mayrones *quæſt. vnic.* Rubion *quæſt.* 1. *artic.* 2. Baſſolis *q.vnic.* Orbellis *ibidem.* Vorilon.*artic.*2. Niſſa *tract.* 6. *part.* 3. *de matrimonio, quæſt.* 6. *concluſ.*3. Sotus *quæſt.*2. *art.* 2. *concluſ.*3. & reliqui, ſicut & Summiſtæ. Bellarm.*lib.*1.*de matrim.c.*23. *concluſ.*2. Henriquez *lib.*12.*de matrimonio, c.*13. Sanchez *lib.*7. *diſput.*71. *num.*7.& 8.

Opinio contraria paucorum.

Communiter tenetur concluſio.

16 *Probatio.*

Probatur ratione Doctoris, quia matrimonium infidelium, conuerſo altero coniugum ad fidem, eſt validum, & permanens, ſecluſa exceptione ſpeciali in caſibus præmiſſis, quos excipiunt Pontifices, & Canones: ergo etiam matrimonium fidelis cum infideli ſecluſo Iure Eccleſiaſtico tenebit. Probatur conſequentia, quia nullum ſuperuenit impedimentum præter diſparitatem cultus; hæc autem diſparitas cultus perinde obſtat priori matrimonio, quod conſtat ex Paulo eſſe validum, ſeu manere poſt conuerſionem alterius coniugis: *Vir fidelis non dimittat vxorem infidelem, quæ conſentit habitare cum eo*, &c. & patet ex Decretis *ſuprà* allegatis, &c. ergo etiam quantùm ad Ius diuinum non irritatur matrimonium de præſenti fidelis cum infideli ex diſpari cultu. Patet conſequentia, quia fides eatenus ſtatueret impedimentum, quatenus aduerſatur contractui, & vinculo eius, & ſit fortiùs obligans, quàm vinculum matrimonij: ergo quando nullum ſtatuit impedimentum vinculo matrimonij, aut etiam bono eius, cum quo nequiret ſtare matrimoniũ, aut obligatio ex eo inducta, non repugnat matrimonio, neque matrimonium ipſi, quia debitum, fides, & bonum prolis, quantùm ad educationem poteſt ſtare cum tali matrimonio in primo caſu: ergo etiam in ſecundo caſu. Quando autem diuerſarum virtutum præcepta concurrunt, quæ nullo modo aduerſantur, ex actu, & obligatione alterius, nullum ſtatuitur impedimentum alteri, ac proinde neque alterum ſuſpendet, aut tollit obligationem alterius, neque reddit ſubiectum, ſeu perſonam incapacem talis obligationis. Iure autem diuino, vt ſupponimus, nullus eſt incapax matrimonij ex hoc impedimento, niſi vt fides aduerſatur matrimonio, aut bonum matrimonij bono fidei; ita vt ſimul nequeant ſtare: in caſibus autem ſuperiùs enumeratis, tantùm inuenitur talis repugnantia; ac proinde ea ſublata poteſt aliàs habilis ad contractum illum inire.

Bona matrimony non repugnant.

Regula de concurrentia diuerſorum præceptorum.

17 *Confirmatio.*

Confirmatur, quia aliàs ſi fides ſtatueret impedimentum, vel eſſet ex priuilegio Chriſti dato ſpecialiter fidei contra iura matrimonij diſpenſata per Chriſtum in fauorem fidei, & libertatem contrahentium, ſeu capacitatem huius vinculi aliàs ipſis conuenientem diuino Iure, & lege contractus, vt primùm fuit inſtitutus; vel certè prima inſtitutio ab initio hanc exceptionem comprehenderet: ſed neutrum horum dici poteſt. Non primum, quia & Canones excipiunt caſus particulares, in quibus matrimonium initum aliàs ſoluitur in fauorem fidei: ergo ſupponunt ſecluſis illis caſibus non pati exceptionem, & eſſe validum, & perſonas non reddi incapaces ob fidem alterius, vel infidelitatem. Neque ſecundum dici poteſt, quia Iudæi in ſtatu legis antiquæ contrahebant cum infidelibus, vt Eſther cum Aſſuero, Ioſeph cum filia Putipharis, Moyſes cum filia Iethro Æthiopiſſa, Iacob cum filiabus Laban, qui tamen erat Gentilis, & idolis ſeruiens; & pluribus aliis exemplis patet. In nouo etiam Teſtamento illa matrimonia erant frequentia, vt docet Hieronymus *contra Iouinianum, lib.* 1. Auguſtinus *de fide & operibus, cap.* 19. & Canones poſteriores id vetantes ſupponunt.

Exceptio Canonum ſupponis extra caſus ſeu valere cõtractum.

Exempla matrimonij cum infidelibus.

Nõ obſtat diſparitas cultus.

Ex

18 *Obiectio.*

Ex his sequitur altera pars conclusionis: nempe hoc impedimentum esse Iuris Ecclesiastici.

Sed obiiciunt prioris sententiæ defensores, nullibi inueniri hanc legem inter Canones, quia 28. *quæst.* 1. & 2. vbi potissimùm de hac materia agitur, non inuenitur, nisi vel separatio coniugum facienda, quæ aliquando etiam fiebat in pœnam transgressionis, & non in declarationem nullitatis matrimonij contracti, & prohibitio, eodémque tenore loquuntur Canones de matrimonio Iudæorum, infidelium, & hæreticorum. Inter hæreticos autem non fit matrimonium nullum ex Decreto aliquo Ecclesiæ, aut diuino, quamuis eadem forma verborum matrimonia fidelium cum ipsis reprobentur.

Responsio aliorum.

Respondent Sotus, Bellarminus, Valentia, impedimentum hoc non fuisse statutum aliqua lege vniuersali Ecclesiæ: sed ipsa consuetudine quadringentis ab hinc annis inducta.

19 *Nō sola consuetudine, sed etiam statuto fuisse inductum impedimentum.*

Cæterùm meliùs dicitur illis Canonibus, qui separationem indicunt hoc impedimẽtum fuisse statutum, neque refert quòd separatio aliquando ex culpa fiebat, aut quòd Canones comprehendant etiam hęreticos in simili forma verborum: quia consuetudo Ecclesiæ est sufficiens interpres Canonum, & sensus eorum ex subiecta materia eiúsque diuersitate haberi potest.

Canon Niceni.

Extat Canon Niceni 67. & aggrauat pœnam contra eos, qui contrahunt cum infidelibus, supra pœnam, quam præscribit ducenti secundam vxorem viuente priore, in quo casu matrimonium communi sententia est nullum. *Quicumque*, inquit, *duas mulieres in matrimonium acceperit, ipse cum secunda excommunicetur: & quæcumque mulier fidelis viro infideli nupserit, ipsa quoque ex Ecclesia eijciatur, quæ si pœnitentiam egerit maleficij, & cùm virum, quem habere non poterat*, id est, infidelem, *dimiserit, non est recipienda nisi eo modo, quo recipitur, qui postquàm fidem negauit, ad fidem reuertitur; debétque ipsa infidelem relinquere*, &c. Pœna autem Apostatarum ad infidelitatẽ erat grauissima, & negabatur eis communio in fine, vt patet ex Canone Eliberitani Concilij. Notanda præterea illa verba Niceni, *& cùm virum, quem habere non poterat*, id est, infidelem, *dimiserit*, &c. quæ verba sonant matrimonij nullitatem, quamuis autem in aliquibus partibus non fuit receptus hic Canon Niceni, ob ignorantiam, vt in Africa, & aliis locis, fuerunt rata, vel consuetudine contraria abrogante vim legis, vel ea non recepta ex ignorantia Canonis, vel concedentibus, & permittentibus Prælatis talia matrimonia.

Canon Niceni ignoratus ab Africanis.

20 *Decreta aliorũ Canonum.*

Cæterùm alia Concilia aduertendo damnum, & pericula huius contractus cum infidelibus, & Iudæis, id inhibuerunt, Carthaginense III. prohibuit clericis filias suas nuptui dare infidelibus *cap.* 12. Aurelianense II. *cap.* 19. prohibet matrimonium cum Iudæis non conuersis, & indicit separationem facti. Aurelianense III. *cap.* 13. Aruernense *cap.* 6. Meldense *can.* 73. *& in cap. Theodosiano lib.* 5. *de adult.* hoc matrimonium pœna adulterij plectitur; quæ constitutio videtur supponere legem Ecclesiæ irritantem talem contractum. Aliqui etiam non improbabiliter docent cum hæreticis, aliquibus in locis, matrimonium ex Decreto Ecclesiæ fuisse quandoque nullum, vt insinuat Canon Trulanus 72. qui includitur in Canone 67. Laodiceni, & indicat Theodorus Balsamon in priorem Canonem, & *in nono Canone, tit.* 12. *cap.* 13. hanc praxim docet viguisse in Græcia non ex alio capite, quàm ex Canonibus antiquis inhabilitantibus personas ad contractum fidelis quidem respectiuè ad infideles, & Iudæos; sed præterea baptizatos hæreticos, & fideles vtrinque comprehendẽtes, damnat præfatus Author Iberos, qui connubium inibant cum Saracenis. Vnde colligi rectè poterit hanc legem irritantem matrimonia fidelium cum Gentilibus, & Iudæis, anteriorem esse præscripto tempore à Doctoribus *suprà* citatis.

Cum hæreticis aliquando nullum erat matrimoniũ.

Congruentiam huius legis rectè probat Doctor à fine matrimonij fidelium, quem debent in hoc contractu prætendere, iuxta argumenta Richardi, quæ superiùs impugnauit *artic.* 1. vt militant contra contractum inter infideles in statu infidelitatis. vide §. *Hoc autem Ecclesia*, &c.

Congruentia legis lata.

21 *Dubium.*

Si quæris quare Apostolus, &c. Mouet dubium, quare Apostolus suadeat fidelem conuersum manere cum infideli, qui cohabitat sine iniuria creatoris, & non ita inire matrimonium cùm infideli: sed potiùs vetat 2. ad Corinth. 6. *Nolite iugum ducere cum infidelibus, quæ enim participatio lucis ad tenebras, aut quæ pars fidelis cum infideli?* &c. Huius disparitatis optimam assignat rationem in litera ex Apostolo propter spem lucrandi infidelem, societatem illam debere continuari, nisi subsit periculum; aliàs separari debere, si nequeat conseruari sine iniuria creatoris; non excusari autem societatem, quando prædicta spes non subest. In coniugio autẽ fidelis cum infideli contracto post Baptismum non subesse illam spem, quia quod non concedit infidelis intuitu matrimonij ineundi, non est expectandum post matrimonium iam initum: quia magis affectatur ineundum, quàm iam initum, regulariter loquendo. Proinde nullus finis excusat societatem, quæ alioquin est vetita in secundo casu. Huc spectant rationes, quibus hoc connubium. Iure diuino est illicitum, vt patet *Deuteron.* 7. *Exodi* 34. 3. *Reg.* 11. *ex canone* 16. *Eliberitani Concilij.* ex Augustin. *lib.* 1. *de adulterinis coniug. cap.* 13. 14. 18. *&* 25. tenet Tertullianus *lib.* 2. *ad vxorem.* Hieronymus *lib.* 1. *contra Iouinianum.* Theodoret. Theophylactus *in* 1. *ad Cor. cap.* 7. in illa, *Quòd si vir eius dormierit, cui vult nubat in Domino*, &c. Vbi etiam D. Thomas, Sedulius, Anselmus. Vitandam ergo hanc familiaritatem singularem, quæ est summæ coniunctionis, cum quocumque contrariæ sectæ, rectè monet Doctor, nisi propter maius bonum, quod ex connubio cum infideli nequit esse regulariter. Hinc etiam patet, qua ratione tolleretur coniunctio cum hæreticis, vt fiat licitè, vbi mixtim viuunt, nempe ob bonum Reipublicæ, & pacem, & communionem inter membra eius, secluso periculo subuersionis.

Resoluitur.

Iure diuino connubiũ hoc est illicitum cum infideli.

Societas interdicta.

Connubium cum hæreticis toleratum.

i *Ad argumenta. Ad primas duas auctoritates*, &c. Illæ sunt ab exemplo Moysis, & Ioseph, qui duxerunt Gentiles.

22 *Ad argumẽta principalia.*

Respondet eo tempore non fuisse legem, quæ illegitimaret personas ad contractum, & ita etiamnum coniugium cum infideli esset ratum, nisi obstaret hæc lex. Et si dicas fuisse periculum subuersionis. Respondetur in illis non fuisse tale periculum; & addit ad ferendam le-

Responsio.

Periculū probabile ſufficit ad legem ſtatuendam.

gem poſitiuam, qua ſubmoueatur periculum, non requiri, vt periculum ſit certum, ſcilicet ineuitabile, & in omnibus, & ſingulis; ſed ſufficere eſſe probabile, id eſt, vt in pluribus, & ſecundùm exiſtimationem prudentum, & vt contingit ſæpiùs in praxi.

Ad tertiam auctoritatem, quæ eſt de matrimonio Eſther cum Aſſuero, & inhibitione Iudæorum quoad contractum cum alienigenis.

Prohibitio in lege comprehendit Chananæos.

Reſpondet intelligi quoad gentes, quæ erant in terra Chanam, ſcilicet de Chananæis, in quibus erat periculum ſubuerſionis, & ad alias etiam extendebatur, ſimilitudine rationis, vbi tale periculum eſſet certum, aut probabile, non aliter.

Ad quartum, quod eſt ex facto Salomonis.

23 *Peccatū Salomonis.*

Reſpondet eum peccaſſe, quia & alienigenas duxit promiſcuè, ex iis Gentibus etiam, quibus cum non licebat Iudæis connubium, vt docet & Irenæus *lib.*4. Peccauit etiam in multitudine vxorum contra præceptum *Deuteronomij cap.*17. & Auguſtinus *quæſt.*27. *& lib.*4. *de ciuit. cap.*45. *lib.*17. *cap.* 8. Gloſſa, Hugo, & alij; Numerus autem vxorum & concubinarum ſumitur *ex lib.*3. *Reg.* & hanc literam citat Doctor. *Canticorum* autem 6. & 7. Reginæ dicuntur 60. concubinæ 80. Peccauit etiam Salomon ex amore inordinato vxorum, & mulierum, quo ipſis ardenter adhæſit, vt lapſus fuerit in idololatriam; & licèt duxerit filiam Pharaonis ante lapſum, vt communiter docetur: tamen quia ei mox condeſcendit, in peccatum Idololatriæ lapſus eſt. *Numerus vxorum eius.*

Ad vltimum patet ex dictis *in primo articulo*, poſſe conuerſum retinere coniugem infidelem, modò ſine periculo cohabitet, aut iniuria creatoris; contrarium verò eſt, ſi hæc adſint. Quod autem adducit in argumento in oppoſitum *ex lib. Eſdræ, cap.*9. intelligitur quoad Gentiles vxores, cum quibus connubium Iudæis erat inhibitum.

DISTINCTIO XL.

De cognatione carnali, & ſpirituali.

A NVNC ſupereſt de cognatione aliquid dicere. Eſt autem cognatio alia carnalis, alia ſpiritualis. Primum de carnali cognatione, & affinitate inſpiciamus. Cognati ergo, vel affines in ſeptimo gradu, vel infrà, copulari non debent. Vnde Gregorius, [Progeniem ſuam vnumquemque vſque ad ſeptimam obſeruare decernimus generationem, & quamdiu ſe agnoſcunt affinitate propinquos, ad coniugalem copulam accedere denegamus, quod ſi fecerint, ſeparentur.] Item Nicolaus Papa, [De conſanguinitate ſua nullus vxorem ducat vſque poſt generationem ſeptimam, vel quouſque parentela cognoſci poteſt.] Item, [Nulli ex propinquitate ſui ſanguinis vſque ad ſeptimum gradum vxores ducant.] His auctoritatibus, aliiſque pluribus, conſanguineorum coniunctiones prohibentur vſque ad ſeptimum gradum.

Gregor. lib. 12. *regiſt. epiſt.*31. *ad Epiſcopum Siciliæ, &* 35. *quæſt.*3. *cap.* Progeniē ſuam. *Ibid. c.* De cōſanguinitate. *Ex Concil. Lugdunēſi, ibi, ç.* Nulli.

De computatione graduum conſanguinitatis.

B QVomodo autem gradus conſanguinitatis computandi ſint, Iſidorus oſtendit ſic, [Series conſanguinitatis ſex gradibus dirimitur, hoc modo: Filius & filia, quod eſt frater & ſoror, ſit ipſe truncus. Illis ſeorſum ſeiunctis, ex radice illius trunci egrediuntur iſti ramuſculi, nepos & neptis, primus: Pronepos & proneptis, ſecundus: Abnepos & abneptis, tertius: Adnepos & adneptis, quartus: Trinepos & trineptis, quintus: Trinepotis nepos, & Trineptis neptis, ſextus.] Attende quòd ſex gradus tantùm ponit Iſidorus, quia truncum inter gradus non computat. Alij verò, qui ſeptem gradus ponunt, truncum inter gradus computant. Variè namque computantur gradus conſanguinitatis. Alij enim patrem in primo gradu, filios in ſecundo ponunt. Alij primum gradum filios appellant, negantes gradum cognationis inter patrem & filium eſſe, cùm vna caro ſint pater

Lib. 9. *etymol. cap.* 5. *& 6. & habetur* 35. *q.* 5. *c.* Series.

35. *quæſt.*3. Contradicimus.

&

& filius. Auctoritates ergo, quæ conſanguinitatis cautelam vſque in ſeptimum gradum prohibent, patrem ponunt in primo gradu. Illæ verò, quæ vſque ad ſextum gradum prohibent, primum gradum filios appellant. Atque ita fit, vt eædem perſonæ, ſecundùm hanc diuerſitatem, inueniantur in ſexto, & ſeptimo gradu. Patrem verò in primo gradu ponit, qui fratres dicit eſſe ſecundum gradum. Hoc modo computat Zacharias Papa, inquiens, Parentelæ gradus taliter computamus, Ego & frater meus vna generatio ſumus, primúmque gradum efficimus. Rurſus, filius meus, & fratris mei filius ſecunda generatio ſunt, & ſecundum gradum faciunt: atque ad hunc modum cæteræ ſucceſſiones. Inter illos verò, qui ſex computant gradus, & illos qui ſeptem computant gradus, nulla in ſenſu exiſtit diuerſitas, quamuis in numero graduum varietas videatur. Vltima enim generatio ſi à fratribus ſumat initium numerandi, ſeptima inuenitur.

Ibid. c. Parentelæ.

Quare ſex gradus computantur?

C

QVare verò ſex computet Iſidorus, ipſe aperit, dicens, [Conſanguinitas dum ſe paulatim propaginum ordinibus dirimens vſque ad vltimum gradum protraxerit, & propinquitas eſſe deſierit, tunc primum lex in matrimonij vinculum eam recipiet, & quodammodò incipiet reuocare fugientem. Ideò autem vſque ad ſextum generis gradum conſanguinitas conſtituta eſt, vt ſicut ſex ætatibus mundi generatio, & hominis ſtatus finitur: ita propinquitas generis tot gradibus terminetur.] In his ſex gradibus omnia propinquitatum nomina continentur: vltra quos nec affinitas inueniri, nec ſucceſſio poteſt ampliùs prorogari. Secundùm alios, ſeptem gradus ideò computantur, ita vt poſt ſeptem gradus ſponſus ſponſæ iungatur, ſicut poſt hanc vitam, quæ ſeptem diebus agitur, Eccleſia Chriſto iungetur. His autem occurrit illud, quod Gregorius Auguſtino Anglorum Epiſcopo, à quo requiſitus fuerat, quota generatione debeant copulari, reſcribit ſic: [Quædam lex Romana permittit, vt ſiue fratris, vel ſororis, ſeu duorum fratrum germanorum, ſeu duarum ſororum filius, & filia miſceantur. Sed experimento didicimus, ex tali coniugio ſobolem non poſſe ſuccreſcere. Vnde neceſſe eſt, vt quarta, vel quinta generatio fidelium licenter ſibi coniungatur.] Sed poſt multum temporis idem Gregorius à Felice Meſſanæ ciuitatis Siciliæ præſide requiſitus, Vtrùm Auguſtino ſcripſerit, vt Anglorum quarta generatione contracta matrimonia non ſoluerentur, inter cætera talem reddit rationem, [Quod ſcripſi Auguſtino Anglorum Epiſcopo, ipſi etiam Anglorum genti, quæ nuper ad fidem venerat, ne à bono quod cœperat, metuendo auſteriora, recederet, ſpecialiter, & non generaliter me agnoſcas ſcripſiſſe. Nec ideò hæc eis ſcripſi, vt poſtquàm in fide fuerint ſolidati, ſi infra propriam conſanguinitatem inuenti fuerint, non ſeparentur, aut infra affinitatis lineam, id eſt, vſque ad ſeptimam generationem iungantur.]

Iſid. lib. 9. etym. cap. 6. & habetur 25. quæſt. 4. c. Conſanguinitas.

Quare ſeptem?

De diſpenſatione Gregor. in reſp. ad 5. interrog. in fine. 35. quæſt. 3. c. Quædam lex Romana.

Lib. 12. regiſt. in epiſt. ad Felicem, & eſt 31. in ordine.

QVÆSTIO VNICA.

Vtrùm cognatio carnalis impediat matrimonium?

D.Thom.*in addit.q.*54.*art.*2.*& hìc q.*1.*art.*2. D.Bonauent.*art.*1.*q.*2. Richardus *art.*1.*q.*2. Durand.*q.*1. Sotus *quæſt.vnic.* Couar.4.*Decret.c.*6.§.6. Paludanus *quæſt.vnic.* Summiſtæ, *v.* Affinitas. Sanchius *lib.*7.*diſput.*50. *& tribus ſeqq.*

1 *Argum.*1. CIRCA iſtam quadrageſimam diſtinctionem quæro : Vtrùm cognatio carnalis impediat matrimonium ? Quòd non : quia matrimonium videtur ſtrictiſſimè ſeruatum, & ſeruandum fuiſſe in lege naturæ : ſed Cain contraxit cum ſorore ſua, & contraxiſſet etiam in ſtatu innocentiæ, quia cum aliqua contraxiſſet ex præcepto illo, *Creſcite*, &c. non autem cum matre, ex illo verbo, *Relinquet homo patrem & matrem*, nè ſcilicet iungatur eis matrimonialiter : & nulla fuiſſet alia, niſi ſoror ; quia filia Adæ : ergo. *Geneſ.* 2.

*Argum.*2. Prætereà, amicitia firmat domum : igitur confert ad coniugium : ſed conſanguinei ſpecialiori amore afficiuntur ad ſe, quàm ad alios.

*Argum.*3. Item, non eſt contra aliquod bonum matrimonij ; patet diſcurrendo : ergo,&c.

Ratio ad opp. Oppoſitum, *Leuit.* 18. excluduntur multæ perſonæ propter conſanguinitatem. Item, Magiſter in litera, & Extrà de conſanguinitate, *Non debet.*

SCHOLIVM.

Deſcribit optimè conſanguinitatem, ſtipitem, lineam triplicem, & gradum. Ponit duas regulas. Prima, in linea recta tot ſunt gradus, quot ſunt perſonæ, minùs vna. Secunda, in linea tranſuerſa, quoto gradu remotior diſtat à ſtipite, toto diſtat à quolibet deſcendente ab eodem, cap. Vir, *de conſang. Vide Sanchium ſuprà exactè hæc diſcutientem.*

2 *Vide Iſidor.* 9. *lib. etymol. cap.* 5. *Conſanguinitas quid? Quid ſtipes, linea, & gradus?* HIc [a] præmittendæ ſunt quædam deſcriptiones quorumdam nominum, & quædam regulæ : & ſecundò eſt ſoluenda quæſtio [b]. De primo ſit hæc prima deſcriptio. Conſanguinitas eſt vinculum perſonarum ab eadem perſona carnali propagatione deſcendentium. Secunda, perſona à qua plures carnali propagatione deſcendunt, ſtipes vocatur. Tertia, linea conſanguinitatis, eſt ordo perſonarum conſanguinitate iunctarum.

Quarta, hæc linea diuiditur in aſcendentem, & deſcendentem, & tranſuerſalem. Linea deſcendens eſt à perſona propagante ad propagatas, & aſcendens, à propagato ad illas, à quibus deſcendit. Tranſuerſalis eſt, quando ambæ perſonæ deſcendunt ab eadem, ſed neutra ab altera. Quinta, gradus eſt determinata propinquitas perſonæ ad perſonam ſecundùm conſanguinitatem : gradus enim propriè inuenitur in linea aſcendente, & deſcendente : impropriè autem in linea tranſuerſali.

Regula 1. Prima [c] regula eſt hæc, in linea recta tot ſunt gradus, quot ſunt perſonæ, vna minùs. Hoc probatur, quia tot gradus, quot propagationes, cùm gradus ſit habitudo, vel propinquitas inter perſonam, & perſonam : ſunt autem perſonæ vna plures, quàm propagationes : quia præſupponitur toti collectioni aliqua ibi non propagata.

Secunda regula. In tranſuerſali computantur gradus ſecundùm magis remotum à ſtipite, Extrà de conſang. *Vir, qui à ſtipite, ſecundùm regulam approbatam quoto gradu remotior diſtat à ſtipite, & à quolibet per aliam lineam deſcendentem.* Et ratio huius eſt, quia perſonæ, quæ ſunt in linea tranſuerſali, non habent inter ſe propinquitatem, niſi ratione ſtipitis : & ideò non poſſunt inter ſe propinquiùs coniungi, quàm remotior eorum coniungatur ſtipiti.

Magis eſt cõtra naturam iũgi in primo gradu in linea recta, quàm tranſuerſa. Ad propoſitum etiam eſt vna regula, quòd efficacior gradus eſt in linea deſcendente, quàm in tranſuerſali : & ratio naturalis eſt, quia plus coniungitur proles parenti, quàm proles proli : & ideò magis eſt contra legem naturæ coniungi in primo gradu in linea recta, quàm in tranſuerſali : ſemper enim fuit contra matrimonium illa coniunctio : & magis filij ad matrem, quàm patris ad filiam : quia maior irreuerentia eſt. vnde 8. *de animalibus*, dicit Ariſtoteles de equo, qui velatus cognouerat matrem ſuam, quod poſteà diſcoopertis oculis, videns hoc, ſe præcipitauit. & alibi

legitur

legitur de elephante, qui ingeniatus, vt matrem suam cognosceret, post hoc ingeniatorem occidit; ex quo patet quòd hoc est contra legem naturæ, etiam vt competit brutis per propagationem. & ideò primus gradus descendens, & potissimè matris ad filium, maximè impedit matrimonium.

COMMENTARIVS.

1 *Ordo, & diuisio.*

a *Hic præmittendæ sunt*, &c. Diuiditur in duos articulos hæc quæstio, in qua de impedimento cognationis carnalis. Primus continet tres descriptiones consanguinitatis, & distributionem graduum, & tres regulas generales. Secundus articulus resoluit quæstionem, docens qua lege inductum sit hoc impedimentum, & respondet ad argumenta in oppositum.

2 *Definitio consanguinitatis.*

b *De primo sit hæc prima descriptio*, &c. *Consanguinitas est vinculum personarum ab eadem persona carnali propagatione descendentium*, &c. Dicitur *vinculum*, &c. quia 8. *Ethic. cap.* 12. Omne vinculum amicitiæ fundatur inter homines in aliqua communicatione inter se. Dicitur *personarum*, &c. quia inter bruta non est propriè consanguinitas. Dicitur *ab eadem persona carnali propagatione*, &c. vt denotetur stipes, in quo vniuntur, & modus, quo coniunguntur per carnalem propagationem; ideò Adam & Eua non erant consanguinei, neque Angeli sunt consanguinei, licèt à Deo procedant. Dicitur *descendentium*, &c. per modum subiecti, quod vinculo afficitur. Hæc definitio est communis Theologorum, & Iurisperitorum: eam impugnat Paludanus *in hac distinct. art.* 1. *quæst.* 1. & Couarruuias 2. *part. Decret. cap.* 6. primò, quòd non addatur particula, *propinqua persona*, &c. quia aliàs omnes essent consanguinei, vt referuntur ad Adamum. Sed hæc ratio nihil valet: quia illa particula comprehenditur, & rectè explicatur per secundam descriptionem, quæ est talis: *Persona à qua plures carnali propagatione descendunt, stipes vocatur.* In hac explicatur ordo consanguinitatis, vt à capite ad membra descendit, &c. Tertia descriptio: *Linea consanguinitatis est ordo personarum sanguine coniunctarum*, &c. Deinde hanc lineam diuidit in ascendentem, descendentem, transuersalem. Prima est propagantis ad propagatas; secunda è conuerso propagatarum ad propagantem. Transuersalis autem propagatarum ad se inuicem in tertio, nempe in stipite, à quo descendunt. Ducitur similitudo à linea Mathematica, vel à serie, prout res in classem certam ordinantur, & distribuuntur.

Impugnatur à quibusdam.

Explicatur.

Definitio stipitis.

Linea cõsanguinitatis definitur.

Eius diuisio, & ordo.

3 *Describitur gradus.*

Quinto loco definit quid sit gradus, dicens esse *determinatam propinquitatem personæ ad personam secundum consanguinitatem.* Aliqui describunt gradum per distantiam, sed perinde est; vtrumque enim includit; nam qui propinquus tantùm est, est etiam distans: sed magis propriè describitur per propinquitatem, & accessum ad stipitem, cum quo vnitur, & ratione eius cæteris; nam consanguinitas in vinculo consistit, quod designat vnionem, & societatem, secundùm aliquam communicationem. Dicit præterea gradum propriè inueniri in linea recta ascendente, & descendente, impropriè verò in linea transuersali, quæ non facit propinquitatem, nisi vt contingit lineam rectam in stipite, per quem vniuntur laterales ad inuicem.

Melius describitur per propinquitatẽ, quàm per distantiam.

Propriè seruatur inter ascendẽtes, & descendentes, impropriè inter transuersos.

Hæc descriptio vocum est communis Theologorum *in hac distinctione*, & Canonistarum; & quamuis Isidorus *in cap. Series* 35. *quæst.* 5. asserat stipitem huius consanguinitatis non esse primum parentem, à quo propagatur, sed primam generationem, nempe filios eius: tamen Ecclesia iam aliter recepit in suo computo, & discriptione consanguinitatis. Cæterùm ratio discriminis est inter vtramque computationem, vt declaratur *cap. illo, Ad Sedem*, &c. quòd prior computatio, quam affert Isidorus, sit ciuilis, & in ordine ad successionem hæreditariam, qua hæreditas ipsa ab vno in alium transfertur. Secunda computatio est Canonica, in qua consanguinitas per Canones describitur in ordine ad matrimonium tantùm, & duo gradus ciuiles constituunt vnum Canonicum; quod optimè declaratur loco præfato, & in sequentibus, vbi subiicitur arbor consanguinitatis.

Duplex modus cõputandi consanguinitatem.

Ciuilis, & Canonicus.

Duo gradus ciuiles constituunt vnum Canonicum.

4 *Regula.*

c *Prima regula*, &c. Assignat tres regulas, quæ communiter receptæ sunt à Canonistis, & Theologis hîc. Vide Glossam *in cap. finali, de consanguinitate & affinit. cum text. & cap. Ad Sedem, & cap. Parentela*, 35. *quæst.* 5. In 3. regula asserit *gradum in linea recta esse efficaciorem, quàm in linea transuersali*, &c. quod & verum est; & exempla quæ adducit ex feris, sunt Aristotelis *lib.* 9. *historiæ animalium, cap.* 46. & tradit Plinius *in naturali hist. cap.* 42. Reprehenduntur passim Persæ, & aliæ nationes, quæ hoc connubio vtebantur parentum, & filiorum, & filiarum; vt videre est apud Tertullian. *in Apolog. c.* 9. Augustinum *quæst.* 61. *in Leuit.*

SCHOLIVM.

In lege naturæ primus gradus lineæ rectæ impediuit, & fortè tota hæc linea. In lege Moysi multi gradus impediebant, de quibus Leuit. 18. *In lege Euangelij nunc, consanguinitas ad quartum gradum inclusiuè impedit, cap.* Non debet, *de consanguin. vbi reuocantur prohibitiones de secundo & tertio genere affinitatis: quid hoc sit, vide in gloss. ibi. hîc ferè omnes editiones Scoti falsò ponunt tertium & quartum consanguinitatis pro secundo & tertio genere affinitatis; ideò ex ipso textu, cap.* Non debet, *oportuit istum errorem turpissimum corrigere. Resoluit ex ipso Euangelio nullum gradum à matrimonio prohibitum, sed tantùm Iure naturæ, vel Ecclesiæ.*

De

4 *Reſolutio. Non loquitur de lege naturæ ſtrictè, vt ſupr. d. 26.*

De [d] ſecundo dico, quòd in omni lege aliqua propinquitas impediuit. In lege naturæ illa ſola, vt dictum eſt, in primo gradu in linea deſcendente, ex illo verbo Adæ; *Relinquet homo patrem, & matrem*, quantùm ad copulam coniugalem [e]: & non intelligitur tantùm de patre proximo, ſed de quocumque in linea recta; ita quòd ſi Adam hodie viueret, non poſſet ducere aliquam vxorem [f]. Fortè etiam poſt multiplicationem humani generis, ſi ſtetiſſent in innocentia, fuiſſet prohibitio in quibuſdam gradibus vltra primum; ſed in principio non potuit fieri, quia non erant aliæ fœminæ, quàm ſorores.

In [g] lege Moſaïca erat prohibitio quantùm ad quoſdam gradus vlteriores, vt patet *Leuit.* 18. [h] In lege autem Euangelica fuit aliquando prohibitio vſque ad ſeptimum gradum; patet per Magiſtrum in litera. ſed ſub Innocentio III. reſtricta eſt vſque ad quartum gradum incluſiuè, Extrà de conſang. *Non debet: Prohibitio copulæ coniugalis, quartum conſanguinitatis gradum de cætero non excedat.* & aſſignat rationem, quoniam in vlterioribus gradibus, iam non poteſt abſque graui diſpendio, obſeruari. & pòſt approbat, & ratificat pro futuro: *cùm ergo inquiens iam vſque ad quartum gradum prohibitio coniugalis copulæ ſit requiſita*; ſcilicet per nos hîc in concilio: & infrà, *ita eam volumus eſſe perpetuam, non obſtantibus conſtitutionibus ſuper hoc dudum editis, vel ab aliis, vel à nobis.* & in eodem capite reuocat omnes prohibitiones de coniugio contrahendo in ſecundo & tertio genere affinitatis, & de ſobole ſuſcepta ex ſecundis nuptiis cognationi viri prioris non copulanda; quæ prohibitiones multas difficultates inducebant, & (vt dicit) aliquando periculum animarum.

Sed [i] vnde eſt, quòd propinquitas talis, vel talis ſimpliciter impedit? Reſpondeo, in lege Euangelica non inuenitur à Chriſto alia prohibitio vltra prohibitionem legis naturæ; nec etiam explicitè confirmauit prohibitionem ſuper hoc factam in lege Moſaïca; ſed Eccleſia illegitimauit perſonas aliquando in gradu remotiori, poſteà in quarto gradu: & ratio illegitimationis fuit propter pacem, & amicitiam ſeruandam in Eccleſia: vſque enim ad quartum gradum manet amicitia ratione conſanguinitatis: & ex tunc incipiunt eſſe quaſi extranei, & amore contepeſcere: & ideò congruum eſt tunc per vinculum coniugale tepeſcentem amicitiam reuocare.

6 *Ad arg. 1.*

Ad [k] argumenta. Ad primum patet, quòd illud fuit neceſſarium pro principio humani generis, ſcilicet quòd contractus fieret in primo gradu: in linea tamen tranſuerſali, non recta.

Ad 2.

Ad ſecundum dico, quòd alia eſt amicitia conſanguineorum, & alia coniugum: illa conſanguineorum maximè in linea recta eſt reuerentiæ, quantum ad deſcendentes reſpectu ſuperiorum, & cuiuſdam regiminis, ſeu præſidentiæ: è conuerſo, amicitia coniugum eſt ſine tali reuerentia: imò eſt cum irreuerentia, intantum, vt ſyncerius diligens conſanguineam, magis odiat in ea illam reuerentiam non ſolùm à ſe, ſed à quocumque alio, exiberi; & ideò concedo, quòd amicitia diſponit ad coniugium, ſed alterius rationis omnino ab illa, quæ eſt inter conſanguineos.

COMMENTARIVS.

5 *Aliqui gradus in omni lege irritabant.*

d *De ſecundo dico*, &c. Aſſerit primò in omni lege aliquam propinquitatem impediuiſſe matrimonium, vt in primo gradu, inter patrem & filiam, filium & matrem; & ſicut dicit in fine præcedentis paragraphi, filij cum matre maximè videtur impediri, quia ſequendo inſtinctum naturalem etiam belluarum ab hoc magis videtur abhorrere natura, & minùs ad illud inclinari. Hæc cõcluſio eſt communis omnium. *Relinquet homo patrem ſuum*, &c. Geneſ. 2. quantùm ad connubia, quæ non debent eſſe, niſi diſtantium in carne; perfectior autem eſt vnio filiorum ad parentes in *eſſe* naturæ, quàm coniugum ad inuicem, quia in ordine ad generationem data eſt indifferentia ſexus, & ſecundùm vinculum indiſſolubile, ex lege ſuperioris, quod fundatur in contractu iuſtitiæ commutatiuæ. Coniunctio verò filij ad parentes, fundatur in ipſa communicatione naturæ, & participatione eius, quæ coniunctio eſt magis intima naturæ, quàm ſit alterius Societatis fundatæ in vinculo extrinſeco ſecundùm contractum, & obligationem inde ſequentem, & in ordine ad propagationem tertij; magis enim communicant ſibi in *eſſe* cauſa, & effectus, quàm diuerſæ concauſæ eiuſdem communis effectus; hinc magis tenetur filius parenti concurrente eadem neceſſitate ex parte eius, & vxoris extrema, quàm vxori, & plura alia diſponunt Iura, iuxta hanc firmiorem obligationem, quibus tenetur filius parenti, non autem vxori.

Matrimoniũ in primo gradu lineæ rectæ irritum.

Perfectior cõiunctio filij ad parentẽ, quàm ad vxorem.

Ratio huius.

Hinc ergo habetur ipſo Iure naturæ ſtrictius eſſe vinculum inter filios, & parentes, quàm ſint illa quæ ſunt connubij, per Iura autem connubij plurimùm derogatur priori vinculo, & amicitiæ in eo fundatæ, ſeu amori reuerentiali, & pietati, quia licèt ſimpliciter poſſint ſimul ſtare: tamen vtplurimùm poteſtas mutua in corpora, & debitum, & amor thori omnia in ſeipſum transferret, quia vehementiùs impellit ob concupiſcentiam, quàm alius affectus, qui eſt ſecundùm rationem rectam, & effectum iuſtitiæ,

6

Confuſio ſocietatũ.

iustitiæ, & ita planè obseruaretur hic affectus, vt discerni vix posset ordo ad alterum secundùm pietatem, ab ordine secundùm connubium, vnius ad alterum: sicut ergo strictiori vinculo cedit illud, quod non ita strictum, ita etiam iura, quæ sunt inter parentes, & filios, & sunt de lege naturali strictè sumpta, excludunt contractum connubij, qui est tantùm secundùm legem naturalem, vt consonum, quia præiudicat ipsis.

7 *Secunda ratio impedimenti ex præiudicio societatu publica, & priuata.*

Secundò, præter plura pericula, quæ ex his connubiis prouenire possint, præiudicant amori indifferenti, quem parens in filios exercere debet, & paci domesticæ, & communi societati seruandæ in genere humano, & Republica, quæ stabilitur connubiis cum extraneis: nam si liceret tale connubium, vix aliud tentaretur, aut fieret: ideò communiter Theologi docent illud connubium non posse per vllam potestatem humanam dispensari; licèt possit à Deo ordinari: quamuis enim congruentiæ superiùs allatæ ostendant esse vetitum iure naturali; at non ita vetitum vt sit ex terminis, aut principiis necessarium, aut quin iura pietatis cum connubio possint concordare in aliquibus saltem, quando natura non fuit corrupta in statu innocentiæ, si perseueraisset, aut per gratiam supplentem eius defectum in natura lapsa.

An in casu liceret connubium inter patrem & filiam?

An verò in casu excusari possit, vt quando nulli essent in mundo nisi filius, & mater, aut pater, & filiæ: plures moderni affirmant esse licitum in eo casu, vt Sotus *in hac distinctione, quæst. vnic. artic. 3.* & Sanchez *lib. 7. disput. 51. quæst. 1 n. 10.* citans alios. Ratio est, quia reuerentiæ paternæ bonum cedit in eo casu bono communi, quod præponderat, propagationis; & sic aliqui Patres excusant incestum filiarum Loth cum parente ex ignorantia, quâ existimabant reliquos omnes conflagrasse, neque hoc impedimentum destruit finem matrimonij simpliciter.

Sententia affirmatiua.

8 *Negatiua sustinetur. Præcepto multiplicationis non comprehendi hûc casum.*

Iudicarem tamen esse illicitum, nisi Deus dispensaret, & deberi tunc eius voluntatem expectari; præceptum enim illud, *Crescite & multiplicamini*, &c. non comprehendit tale connubium; quia personæ sunt inhabiles Iure diuino, & naturali; & sicut non liceret citra matrimonium, & contractum multiplicare; quia hoc lege diuina non est concessum, sic etiam neque personæ inhabiles eadem lege ad matrimonium possunt illud inire ex obligatione præcepti propagationis, nisi Deus tollat impedimentum.

Deinde, quia finis matrimonij est propagatio hominum in cultum Dei, in casu ergo illo incertum esset an Deus vellet talem cultum, aut eos sic propagari, donec ipse suam voluntatem declararet maximè stante impedimento, quod per ipsum solum potest relaxari: aliud autem est in casu, quo Religiosi soli manerent: quia illi lege diuina non sunt inhabiles ad matrimonium, sicut pater cum filia, aut mater ad contrahendum cum filio.

9 *Rationes prioris sententiæ soluuntur.*

Ad rationes in oppositum respondetur, quòd non solùm contractus sit irritus ex eo capite, quamuis reuerentia paterna, nè commisceantur, aut confundantur iura pietatis, & thori, sit bona congruentia, vnde colligamus impedimentum; sed impedimentum oritur ex ipso contractu, vt fundatur lege diuina, & naturali alterius societatis, & amicitiæ diuersæ. Quod additur de filiabus Loth, nihil confert, quia licèt illæ desiderio prolis commixtæ sunt cum parente ebrio; tamen certum est non interessisse connubium, quia defuit voluntas parentis ad contractum: ac proinde fuit copula illicita ex parte ipsarum; quamuis magis excusabilis, quia ob finem successionis, & non libidinis habita. Ad aliud, quamuis verum sit, non obesse bono prolis, aut fini matrimonij hîc, & nunc, in casu, tale connubium: tamen repugnat vinculo, quod nequit induci, nisi in materia capaci, & intrinsecè repugnat contractui legitimo.

Illicitus fuit concubitus filiarum Loth.

10 *Prior sententia in casu sustinetur.*

Prior tamen sententia est probabilis, si verum est, quod à fide dignis audiui, nempe fuisse confirmatum, & dispensatum tale matrimonium parentis cum filia, ex quo secuta est proles, vtroque ignorante impedimentum, donec auia secreto reuelauit nepoti se duxisse filiam, postquàm aliquot annis in bona fide conuixerunt; dicitur autem communicasse casum Clementi VIII. & Clementem ob circumstantias præponderantes scandali, & aliorum inconuenientium dispensasse in foro interno, vt in tali matrimonio bona fide contracto perseuerarent. Viri fide digni id mihi retulerunt. Non inde sequitur matrimonium tale absolutè esse subiectum dispensationi Pontificiæ; sed in circumstantiis, in quibus vinculum fortiùs diuini Iuris obligat, & grauissima damna, & scandala alioquin sequerentur; idque iudicarem tantùm in foro interiori, quando aliter nequit prouideri: quia plenaria potestas etiam ad casus quoscumque extenditur in ea circumstantia, qua necessariò prouideri debet saluti animarum: & materia hæc non est ita intrinsecè, & ex obiecto mala, vt sit omnino indispensabilis, vt lex stricta naturalis, sicut scandalum quod ex dissolutione illius matrimonij sequeretur, & alia pericula contrahentium.

11 *Impedimentũ stipitis ad totam lineam extenditur.*

e *Et non intelligitur tantùm*, &c. Docet Doctor hoc impedimentum extendi ad omnes gradus ascendentes in linea recta vsque ad Adamum, ita vt si hodiè resuscitaretur, aut viueret, non posset contrahere cum aliqua suæ stirpis.

Sententia communis.

Hanc sententiam communiùs docent Theologi, Canonistæ, & Summistæ, *in hac distinctione*, vt Richardus, Durandus, Paludanus, Mayrones, Bassolis, Rubion, Supplementum Gabrielis, Maior, Bellarm. *lib. 1. de matrimon. cap. 28.* Vasquez *1. 2. disput. 112. n. 7.* & alij, quos citat *suprà* Sanchez *quæst. 2.* contrarium tamen docet ipse, & alij, quos citat *quæst. 3.* qui hoc impedimentum vel ad incertum, vel ad primum, vel ad secundum gradum extendunt.

Sententia contraria.

Probatio conclusionis.

Probatur tamen conclusio Doctoris, quia in quocumque gradu ascendente respectu descentium saluatur honor, & reuerentia paterna, & communicatio naturæ: ergo & hoc impedimentum, quod in eis fundatur. Probatur antecedens stylo Scripturarum; quo Iudæi dicuntur filij Abraham, Isaac, & Iacob, Christus filius Dauid, & Abraham, iuxta promissionem his factam. Omnes nascimur filij Adæ secundùm originem, & virtute huius originis per propagationem naturalem descendentes contrahimus etiam maculam originis; & benedictiones Patriarcharum extendebantur ad futuram successionem filiorum, & magis prospiciebant venturos, quàm præsentes, vt patet de benedictionibus Iacob, & Isaac; hæc autem benedictio authoritati paternæ innitebatur, & rata fuit coram

Honor & reuerentia paterna in stipite perseuerat respectu descendentium.

coram Deo, & aliàs ſublata illa auctoritate in poſteris in primo, aut ſecundo gradu, vt Authores præfati volunt, ceſſaret etiam fructus benedictionis, quæ ſolùm in paterna authoritate fundabatur: ergo origo ad omnes deſcendit, quos ipſa benedictio comprehendebat, & conſequenter authoritas, & reuerentia paterna.

12 *Secunda probatio ex præſcripto Canonum. Conſanguinitas vſque ad ſeptimũ gradũ incluſiuè extenſa.*

Secundò, Canones, qui interpretantur Ius diuinum, & naturale, vel ſaltem ſecundùm illa ſtatuunt, conſanguinitatem extendebant olim vſque ad ſeptimum gradum incluſiuè, vt mox videbimus: ergo origo paterna extenditur ad ſeptimum gradum ſaltem. Probatur conſequentia, quia in linea tranſuerſali non eſt vlla coniunctio perſonarum ad inuicem in ſanguine, quia nulla ab alia procedit, niſi vt vniuntur in ſtipite: ergo ſtipes etiam ratione originis coniungitur ad ſingulas perſonas vſque ad ſeptimum gradum: ergo ipſi manet ius ſaluum paternum vſque ad illum gradum incluſiuè in linea recta.

Tunc ſic argumentor, ſub lege matrimonij non comprehenditur caſus impoſſibilis: ſed impoſſibile eſt, vt ſtipes ſit idoneus matrimonio cum aliqua perſona in ſeptimo, & octauo gradu naturaliter, quamuis etiam ad illos extendatur origo: ergo caſus hic eſt imaginarius practicè, & non comprehenſus lege matrimonij, quæ ſequitur curſum naturalem viatoris. Reducendo itaque caſum ad conſiderationem ſpeculatiuam, quamdiu extenditur titulus iuris paterni, tamdiu etiam extenditur ius in ipſo fundatum, & conſequenter excluditur omne aliud ius repugnans ex lege; ſed origo ex dictis extenditur ad ſeptimum gradum, vltra quem non eſt poſſibilitas matrimonij, quamuis ipſa origo protrahatur eadem linea in poſteros omnes: ergo ſicut in primo, & ſecundo gradu hoc ius inducit impedimentum matrimonij, ſic etiam inducit vſque ad tertium, & quartum; & ſic de cæteris. Quòd verò extendatur origo ad ſeptimum gradum patet, ex ratione præmiſſa; quia alioquin inter laterales nullum foret motiuum, vnde Canones ſtatuerent impedimentum conſanguinitatis, niſi ratione originis, quæ linea recta deſcendit à ſtipite.

13 *Obiectio.*

Dices conſanguinitatem oriri à virtute generante ſtipitis, quæ debilitatur in gradibus remotioribus, ac proinde ceſſare hoc fundamentum impedimenti.

Impugnatur. Originẽ protendi ad ſeptimum gradum.

Contra, hæc ratio nulla eſt: quia ex mente antiquorum Canonum perinde durabat vſque ad gradum ſeptimum; alioquin hoc impedimentum, quod plurimùm grauabat, non inducerent Canones: alij autem poſteriores, qui correxerunt in parte priores, reducentes conſanguinitatem ad quartum gradum, non ideò id ſtatuerunt, quod originem in linea recta cenſerent non petendi vlterius; ſed propter incommoda deſcendentium, & difficultatem ineundi matrimonij, aliàs ſub priori impedimento inter ciues in locis non adeò frequentis concurſus populi: manet ergo origo vſque ad quartum ſaltem gradum ſecundùm omnes Canones tam priores, quàm poſteriores, & in eo gradu ſui vigoris, & perfectionis, qui ſufficiat ſtatuere impedimentum hoc Iuris Canonici: ergo à fortiori manet in linea recta etiam quoad Ius naturale in ea fundatum.

14 Deinde, quòd dicatur virtus generatiua debilitari in tertio, aut vlterioribus gradibus, neſcio quid per hoc inſinuari velint hi Doctores, niſi deſumere velint argumentum Phyſicum ex cauſa naturali, cuius virtus repatiendo per frequentes actiones debilitatur, ſed nequit hæc doctrina applicari propoſito: quia potiùs in primo gradu ex generatione plurium filiorum deberet ſic debilitari, quamuis vltimus filius perinde ſit in primo gradu, ſicut & primus filius Benjamin, ſicut & Ruben; vel debet intelligi, quaſi natura recepta per generationem deficeret in vlterioribus gradibus, & redderetur extranea primo parenti, aut ei, quam communicauit: ſed neque hoc etiam rectè dicitur: quia etiam ſic poſſet in ipſo filio deſinere per continuum fluxum, non ideò tamen deſinit eſſe filius: quia à parente recepit *eſſe*, & in vltima reſurrectione etiam non deſinet eſſe filius: ſufficit ergo ad ſaluandam ſeriem originis, quòd in virtute eius, qui primò generauit dando *eſſe* filio, per hunc recipiat nepos *eſſe*, & ſic de cæteris; hoc autem ſaluatur quoad gradus omnes deſcendentes: ergo & ipſa origo, & ius in ea fundatum, iuxta mẽtem & interpretationem Canonum, & ſicut filius eſt aliquid patris quoad naturam, ita etiam nepos nequit eſſe filij, quin ſit patris quoad naturam, hoc eſt, aui, & ſic de ſingulis eius poſteris, quia Benjamin decimatus eſt in lumbis Abrahæ. Exemplum poteſt eſſe in cauſis ſecundis, quarum effectus non ſolùm eſt à Deo, quia ad ipſum immediatè concurrit, ſed etiam eſt à Deo, quia ad ipſum mediatè concurrit, quà virtutem tribuit cauſæ ſecundæ, per quam agit in effectum.

Ratio adducta refutatur.

Fundamentum originis continuatæ.

15 *Reſpõſio Sanchez reijcitur.*

Hinc euacuatur ſolutio Sanchez reducentis hoc impedimentum ad primum gradum, quia auus reſpectu nepotis eſt tantùm cauſa per accidens; hoc, inquam, non ſubſiſtit: quia cauſa remota eo ordine comparatur ad effectum mediante proxima in eadem ſerie, quo comparatur ad cauſam proximam, & immediatam, quæ eſt eius per ſe effectus; cauſa autem per accidens neque virtutem confert cauſæ per ſe, neque agit in effectum; ſed ſolùm ex coniunctione ſui, aut ſui effectus ad effectum cauſæ per ſe dicitur denominatiuè cauſa, non autem virtute, & actione.

Cauſa per ſe, & per accidens quomodo dicantur.

16 *Tertia ratio.*

Tertiò, Ius ciuile determinat hoc impedimentum eſſe perpetuum in recta linea. *Inſtit. de nuptijs. l. Nuptiæ §. 3. & l. & nihil, ff. de ritu nuptiarũ.*

Reſponſio.

Reſpondent Ius ciuile fuiſſe correctum per *cap. Non debet, &c. de conſanguinitate, & affinit.*

Impugnatur.

Contrà, hoc capitulum intelligi debet de linea tranſuerſa.

Obiectio.

Dices non diſtinguere inter vtramque lineam, ſed comprehendere vtramque.

Impugnatur.

Contra hoc eſt Gloſſa, & Doctores, qui primo modo intelligunt Canonem; eſt & ipſa ratio legis, quæ ſunt incommoda, & pericula, ob quæ reſtrictio conſanguinitatis, & affinitatis eſt facta; hæc autem pericula, & incommoda non fuerunt in linea recta, neque memoriæ traditum eſt, fuiſſe diſpenſatum in conſanguinitate ſecundùm lineam rectam, neque ætati & conditionibus requiſitis ad matrimonium conuenit ſpectata noſtra natura, vt matrimonium in linea recta extenderetur ad quintum, aut vlteriores gradus, quis enim in quinta generatione ſtipes ſuperuiuit, aut idoneus eſt matrimonio etiam in tertia, aut quarta generatione, ad quos extendi

Ratio legis. Incommoda, ex quibus reſtringitur impedimentum, ſunt linea tranſuerſalis.

extenditur Canon *Non debet ?* Incommoda ergo, & pericula, quæ dederunt causam huic Canoni, intelliguntur illa, quæ in euentu fuerunt, aut possint esse, cùm lex sit regula factorum, & faciendorum, non verò impossibilium, aut eorum, quæ nunquam eueniunt, & circa quæ neque prudentia, neque fides aliquid disponit, quæ sunt regula legis ferendæ.

17 *Refellitur Sanchez. Impugnatur.*

Respondet secundò Sanchez ius ciuile non posse disponere circa matrimonium, aut eius impedimenta. Contrà quidquid sit de hoc ius ciuile est secundùm instinctum legis naturalis, & ipsius naturæ. Vnde Alexander II. *cap. Ad Sedem 35. quæst. 5. in Synodo Lateranensi*, in computatione graduum consanguinitatis, licèt ex fine successionis, dicit legem ciuilem esse veracem, & probat, & approbat dictum Imperatoris, vbi determinato gradu sexto subintulit: *Hactenus ostendisse sufficiat, quemadmodum gradus cognationis numerentur, namque ex his palam est intelligere quemadmodum vlteriores quoque gradus numerare debeamus, generata quippe persona gradum adiecit*, &c. hactenus Ius ciuile. Subinfert Pontifex contra asserentes consanguinitatem terminari in sexto gradu. *Ecce*, inquit, *in his breuibus verbis apertè ostenditur tales gradus, quales isti computant, non tantùm ad sextum, verùm etiam vltra numerari debere*, &c. *nec mirum cùm in præcedentibus ipse firmauerit Imperator decimo etiam gradu consanguineos, sibi inter se posse succedere*, &c. Quod fusiùs prosequitur: ergo computatio consanguinitatis, quam admittit Ius ciuile, recipitur per Canones; & quamuis Canones agunt de consanguinitate in ordine ad matrimonium, Ius verò ciuile in ordine ad successionem, & translationem hæreditatis, idem est titulus, & fundamentum conseruatæ originis, & consanguinitatis, in quibus vtrumque Ius fundatur.

18 Deinde, redit ratio iam facta, quia capitulum, *Non debet*, &c. *de consanguinitate & affinitate*, reducit hoc impedimentum ad gradum quartum inclusiuè quoad collaterales: ergo etiam quoad stipitem, vt concedunt aduersarij: ergo saltem Ius naturale fundatum in origine, extenditur ad illum gradum, & consequenter inducit eundem effectum.

Confirmatur primò, ex Calixto I. *epist. 2. ad Episcopos Galliæ*, confirmat leges ciuiles, & pœnas ab eis latas contra eos, qui in consanguinitate ineunt matrimonium, id est, infamiæ, quæ est pœna legis ciuilis, *Coniunctiones*, inquit, *consanguineorum fieri prohibere, quando has & diuina, & sæculi prohibent leges: leges ergo diuinæ hoc agentes, & eos, qui ex eo prodeunt, non solùm eyciunt, sed & maledictos appellant; leges verò sæculi infames tales vocant, & ab hæreditate repellunt. Nos verò sequentes patres nostros*, &c. *infamia eos notamus*, &c. *eos autem consanguineos dicimus, quos diuinæ, & Imperatorum ac Romanorum, ac Græcorum leges consanguineos appellant, & in hæreditate suscipiunt, nec repellere possunt*, &c. Hic ergo expressè recipitur lex ciuilis de consanguinitate, & eius serie, ac proinde retinetur per Canones; sed ex lege ciuili, vt constat, in tota linea recta manet origo, & impedimentum in ea fundatum: ergo, &c. Item, Nicolaus I. ad consulta Bulgarorum, cap. 39. *De consanguinitate generationum exquiritis, vt quibus vtique fœminis iungi debeatis, liquidò cognoscatis; verum quod leges hinc sanciunt, iam meminimus, & iam memorare sum-*

Leges ciuiles in hoc receptæ.

matim operæpretium ducimus; aiunt enim: ergo omnes nobis vxores ducere licet: nam quarumdam nuptijs abstinere debemus. Inter eas enim personas, quæ parentum, liberorúmve locum inter se obtinent, nuptiæ contrahi non possunt, veluti inter patrem & filiam, vel auum & neptem, auiam, & nepotem, & vsque in infinitum, &c. Fauet Augustinus *lib. 15. de ciuitate, c. 16.* Hieronymus *in quæstionibus, aut traditionibus super Genes.* vide *cap. Lex diuinæ constitutionis*, &c. 27. *quæst. 2.*

19 *Secunda confirmatio. Ex Canonibus eorúmque fine, & præscripto. Gregorius. Nicol. II. Conc. VVormatiense.*

Confirmatur secundò, ideò Canones antiqui restrinxerunt impedimentum hoc ad septimum gradum, quia vltra illum vix retineri posset memoria, aut cognitio consanguinitatis. Patet *ex cap. Progeniem tuam*, &c. 35. *quæst. 2. & 3.* quod est Gregorij Papæ. *Progeniem*, inquit, *tuam vsque ad septimam decernimus obseruare generationem, & quamdiu agnoscant se affinitate propinquos, ad coniugalem copulam accedere denegamus; quod si fecerint, separentur*, &c. Item, Nicolaus II. Suffraganeis Amalphitanæ Ecclesiæ: *de consanguinitate sua vxorem nullus ducat, vsque post generationem septimam, vel quousque parentela cognosci poterit*, &c. Item, Concilium VVormatiense, c. 32. *De consanguinitate sua vxorem nullus ducat vsque post generationem septimam, vel quousque parentela cognosci poterit*, &c. Gregor. III. in epist. ad Bonifacium: *Dicimus quòd oportuerat quidem, quamdiu cognoscant se affinitate propinquos ad huius copulæ non accedere societatem*, &c. concedit nihilominus ob barbariem gentis, vt post quartum gradum generationis iungantur. Ex quibus sequitur, & parentelam conseruari post septimam generationem, & si Adam vixisset, nemini posse coniungi, quia parentela eius notissima esset, & origo perseueraret; quod in aliis non posset ita commodè cognosci, aut notari, in quibus ignorantia, & bona fides excusat contractum, qui inter latetales tantùm iniri posset: quod ergo leges ciuiles, & Canonici in hoc conueniant, patet ex dictis, & sufficienter interpretantur legem naturalem.

20 *Tertia probatio ex lege diuina.*

Tertiò probatur conclusio ex lege diuina. *Leuit.* 18. in qua prohibetur, *turpitudinem filiæ, & filij tui, vel neptis ex filia non reuelabis, quia turpitudo tua est*, &c. Hæc lex non est iudicialis, sed moralis, vt aliàs *suprà* probauimus ex Augustino *dist. 32. q. vnic.* ergo neptis est caro aui, iuxta diuinam Scripturam, & consequenter non in solo primo gradu continetur legis naturalis impedimentum: sed extenditur etiam ad secundum in linea recta, & propterea etiam leges politicæ ordinant auum vt primarium dominum, cui debetur reuerentia à nepotibus.

Obiectio.

Dices hinc non colligi extendi impedimentum ad vlteriores gradus.

Impugnatur.

Contrà: in vlterioribus non est idoneus regulariter atauus, aut tritauus ad matrimonium, ideò non fuit necessum vlteriores gradus exprimi; in prædicto autem loco dicitur matrimonia ibi prohibita esse abominationes coram Domino, & propter ea destructos Chananæos: ergo hæc prohibitio etiam fuit ante legem, aliàs connubia illa non essent abominabilia.

21 *Fundamentũ oppositæ sententiæ soluitur.*

Fundamenta oppositæ sententiæ sunt soluta in prædictis, quia reducuntur ad hæc, quòd reuerentia, & origo per se, quæ sunt causæ huius impedimenti, cessant extra primum gradum in linea recta: vtrumque horum negatur ex dictis, quæ maximè confirmat vsus Ecclesiæ; quia in

recta linea non habetur authenticè eam vnquam diſpenſaſſe. Quòd ſi obiicias infideles conuerſos, quibus illa matrimonia fuerunt conſueta, & nullo iure poſitiuo prohibita permitti in eodem matrimonio poſt conuerſionem, iuxta capitulum *Gaudemus*, &c. *de diuortijs*. Reſpondetur intelligi iſtud capitulum de connubiis in linea tranuerſali: ſicut & conceſſio Gregorij facta genti Anglorum in prima ſui conuerſione, non autem intelliguntur de irritis lege naturali.

22 f *Fortè etiam poſt multiplicationem humani generis*, &c. Dicit fortè in ſtatu innocentiæ, ſi perſeueraſſet, & facta multiplicatione hominum, fortè etiam matrimonia fore prohibita in linea tranſuerſali quoad aliquos gradus: quod ſatis probabile eſt, quia ſicut natura ad hoc inclinat, & recta ratio, vnde diuina lege in Leuitico fuerunt aliqua prohibita, & inſtinctu naturali Gentiles, in quibus magis viguit dictamen rectum, & politia ex tali dictamine, talia connubia vt prohibita reſpuerunt: in ſtatu autem innocentiæ non deficeret talis ratio rectè dirigens matrimonij contractum, iuxta decentiam, & inclinationem ipſius naturæ, ideóque rectè coniicit Doctor talem prohibitionem fore in illo ſtatu.

Cõcluſio probabilis.

23 g *In lege Moyſaïca erat prohibitio, quãtum*, &c. Hæc prohibitio habetur *Leuit.* 18. Dubitatur an ſit moralis, an verò iudicialis. Caietanus 2. 2. *quæſt.* 154. *art.* 9. *circa ſolutionem ad* 3. fuiſſe, ait, ſecundùm *quid* moralia, iudicialia autem ſimpliciter. Primum modum habebant, quatenus quædam indecentia naturæ in illis matrimoniis continebantur. Secundum autem modum habebant, quatenus in illa Republica Iudæorum ad pacem ſtabiliendam ſpectabant, intelligit hoc non de omnibus, ſed de quibuſdam gradibus affinitatis, & conſanguinitatis.

Legis Moyſaïcæ prohibitio. Qualis fuerit? An moralis? an iudicialis?

Fuiſſe moralem. Probabilius iudico fuiſſe legis diuinæ poſitiuæ & moralis, atque etiam manere abſolutè loquendo, niſi circumſtantia maioris boni accedat, quæ tale matrimonium ad finem altiorem ipſius contractus promoueat, & eandem prohibitionem fuiſſe in omni lege multiplicato genere humano. Hanc exiſtimo eſſe de mente Doctoris; quidquid alij ſenſerint, qui eum pro oppoſito citant. Nam vt *ſuprà* dicit: *fortè multiplicato genere humano in ſtatu innocentiæ, etiam eſſet hæc prohibitio in aliquibus gradibus.* & infrà, §. *Sed vnde eſt quòd propinquitas*, &c. quamuis dicat Chriſtum non inſtituiſſe aliam prohibitionem vltra illam, quæ eſt legis naturæ, intelligit prohibitionem diuinam, quæ in lege naturæ ante ſcriptam viguit: ſumit enim legem naturæ latè pro omni eo, quod principiis, & concluſionibus neceſſariis eius eſt conſonum, vt ſæpe in ſuperioribus agit de lege matrimonij, vt *diſt.* 26. *quæſt. vnic.* §. *Et ex hoc patet ſolutio cuiuſdam quæſtionis*, &c. dicit contractum ipſum eſſe de lege naturæ latè ſumpta, reducens tamen ipſum ad legem poſitiuam diuinam, quæ dat formam contractui, & complementum iuſtitiæ, vt ipſe dicit. Si ergo contractus firmatur per legem poſitiuam, ſic etiam prohibitio in perſonis, aliàs habilibus ad contractum, ad eandem legem eſt reducenda, quæ lato modo lex naturæ appellatur à Doctore.

Sententia Doctoris.

24 His poſitis, probatur concluſio, quia ex ipſo textu apparet, quia in ſingulis replicatur eſſe turpitudinem, & non debere reuelari; ergo &

Probatio ex forma legis.

peccatum, ergo contra aliquam legem; non naturalem ſtrictè ſumptam; ergo ad poſitiuam, quæ lato modo dicitur naturalis, quia viguit in ſtatu legis naturæ, ſicut præcepta ſecundæ tabulæ ex mente Doctoris *in* 3. *diſt.* 38. dicuntur legis naturalis, ac proinde S. Auguſtinus reducit has prohibitiones ad Decalogum *lib.* 3. *quæſt. in Leuit. quæſt.* 53. vt aliàs *ſuprà* diximus.

Secundò, quia pœna ipſa denotat opus hoc non eſſe indifferens, ſed contra legem, & peccatum quod vindicauit Deus in Chananæos, quos deſtruxit in pœnam horum ſcelerum, vt patet clarè ex textu, vbi in exemplum caſtigati peccati proponuntur Iudæis, ne ſimilia faciant: ergo viguit prohibitio hæc ante legem ſcriptam; ſed non fuit legis naturalis ſtrictè ſumpta, aliàs eſſet indiſpenſabilis, quod eſt erroneum aſſerere, quoad aliquos gradus ex Tridentin. *ſeſſ.* 24. *can.* 3. Tertiò, hæc ſententia videtur eſſe non ſolùm Auguſtini expreſſa loco citato, ſed etiam aliorum Patrum, & Pontificum, vt Calixti I. *ſuprà epiſt.* 2. *cap.* 4. Ambroſ. *epiſt.* 66. *ad Paternum*.

Secunda probatio ex pœna.

Viguit prohibitio ante legẽ ſcriptam.

Calixtus Papa.

Ambroſius.

Quid enim, inquit, *eſt quod dubitari queat, cùm lex diuina etiam patrueles prohibeat conuenire in coniugalem copulam*, &c. Gregorius *in reſponſ.* 6. *ad Auguſt. Angliæ Epiſcopum*, reprehendit leges Romanorum, quæ talia matrimonia approbarunt, dum eſſent Gentiles; ergo cenſet prohibita. Concilium Toletanum II. *cap.* 5. *Nam & hæc præcauenda ſalubriter ſancimus, ne quis fidelium propinquam ſanguinis ſui vſquequo affinitatis lineamenta generis ſucceſſione cognoſcit, in matrimonio ſibi deſideret copulari: quoniam ſcriptum eſt; omnis homo ad proximam ſanguinis ſui non accedat, vt reuelet turpitudinem eius, nec ſine denunciatione fuit ſententia: nam paulò poſt infert, & dicit: animæ, quæ fecerit de abominationibus iſtis, peribit de medio populi ſui*, &c. Carolus Magnus *lib.* 6. *legum*, *c.* 206. idem ſanciuit citans præfatam ſcripturam. Item, Ioannes VIII. *epiſt.* 198. citans Stephanum, Eugenium, & Leonem prædeceſſores ſuos, vtitur etiam eiuſdem ſcripturæ teſtimonio *turpitudinem vxoris patris*, &c. & à fortiori dicit hanc legem comprehendere Chriſtianos, quæ obligauit Iudæos. *Et ſi Deus*, inquit, *Hebraico populo ante incarnationem vnigeniti filij ſui hæc ſeruanda mandauit, quantò ampliùs nos, qui Chriſtianæ Religionis documenta tenemus, ab illicitis connubijs obſeruare debemus, ne demerſi in voraginem ignis æterni concrememur incendio*, &c. De his videri poteſt Tiraquell. *lib.* 7. *de connubio*. Aug. *lib.* 15. *de ciuit. c.* 16. *lib.* 22. *contra Fauſtum*, *cap.* 35. Tertullianus *in Apologia*, *cap.* 9. Minutius Felix *apud Arnobium in octaua lib.* 8. Chryſoſt. *hom.* 34. *in* 1. *ad Corinth.* Ambroſius *epiſt.* 66.

Carolus Magnus.

Ioan. 8.

Hinc ſequitur hæc præcepta moralia eſſe, atque præceſſiſſe legem ſuppoſita multiplicatione generis humani. Vnde D. Thom. *in* 5. *d.* 39. *quæſt. vnic. art.* 3. *ad* 3. D. Bonauentura *art.* 2. *q.* 4. *in corp.* Richardus *in præſenti diſtinct. artic. vnic. quæſt.* 5. Durandus *quæſt. vnica*. Maior *q.* 3. *poſt* 3. *concluſionem*. Paludanus *art.* 3. & plures alij apud Sanchez *diſput.* 52. *quæſt.* 1. *num.* 5. affirmant etiam idem, & infideles ad fidem conuerſos, anteà verò coniunctos in gradibus prohibitis in Leuitico eſſe ſeparandos.

26

Eadẽ eſt ſententia D. Thomæ, & aliorum.

Eſſe impedimentum irritans.

Cæterùm videtur Doctor agnoſcere tantùm eſſe prohibitionem quoad aliquos gradus, & non irritationem contractus; quia ſolùm in linea recta admittit coniunctionem eſſe nullam,

Eſſe prohibitionem, nõ irritationem.

non

non in linea tranſuerſali, quantùm eſt ex parte legis diuinæ: an autem in Iudæis ſpecialiter irritans fuerit extra caſum, quo proximus ſanguinis ſuccedebat in matrimonium ad ſuſcitandum ſemen fratri defuncto, & non aliàs, videtur ex pœnis ibi adiunctis fuiſſe aliàs irritũ contractum in his gradibus, & hoc conceſſerim Caietano, & aliis fuiſſe ſpeciale in lege veteri: quamuis aliàs fuit prohibitum in omni lege contrahere in illis gradibus, niſi quando neceſſitas, & maioris boni circumſtantia vrgebat, vt in Patriarchis ad propagandum populum fidelem, vel fortè etiam in Regibus, aut eorum filiis, vt comprehendamus Thamar, quæ ita ſuadere conabatur Aman fratri, vt eam à Rege peteret, & non violaret per vim.

Probabile in Iudæa fuiſſe impedimentũ irritans.

27 Hinc ergo faciliùs concordare licet plures Patrum, & Doctorum ſententias, qui aſſerunt hæc connubia fuiſſe vetita Iure naturæ, intelligendo Ius naturæ latè pro omni eo, quod fuit in præcepto ante legem ſcriptam: quamuis aliàs præceptum hoc ſit Iuris poſitiui diuini ob conſentiam, & ſocietatem in vinculo ſanguinis, & communicatione propaginis fundatam, quæ eſt alterius rationis à ſocietate coniugali, & cui non erat conueniens, vt matrimonium præiudicaret ſine diuina diſpenſatione ob cauſas particulares; nam coniugia promiſcua inter conſanguineos non ſolùm tollunt illam ſocietatem ſanguinis & fœdera; ſed etiam plurimùm derogant amicitiæ, & ſocietati publicæ inter ciues conciliandæ, & conſeruandæ. Hinc rationabile fuit præceptum; ipſum verò viguiſſe colligimus ex Scriptura, & Patribus citatis, & valdè conſonum fuit diuinæ prouidentiæ, & conſeruandis iuribus diuerſis, & titulis fundatis in lege naturæ, quatenus ordinant ſocietatem humanam, iuxta diſparem proportionem, & diuerſos titulos, & fines. conceſſionem verò contrariã factam eſſe quandoque vel ob neceſſitatem, vt initio generis humani; vel ob interdictam communionem cum populo infideli, & ad multiplicandum populum fidelem ex pari cultu; ſicut contigit in Patriarchis Abraham, Iſaac, & Iacob; vel ob dignitatem ſanguinis, & authoritatis in Regibus conſeruandam; vel ob ſuſcitandum ſemen defuncti fratris, vt ex lege licebat; vel ne obſtaculum fiat fidei, vt *cap. Gaudemus*, &c. *de diuortijs.* permittitur matrimonium in ſecundo & tertio gradu initum ante Baptiſmum, & dicitur matrimonium inter infideles conſtare, & illud in gradibus aliàs prohibitis eſſe licitum; quod intelligendum eſt ex ignorantia inuincibili diuinæ legis, & ex vſu, & conſuetudine cõtraria, vbi vigebant talia matrimonia. Pontifex autem non permitteret illa manere, niſi eſſent valida, quia pluralitatem vxorum non permittit, quamuis plures quis duxerit ante conuerſionem; habitare enim cogitur cum prima, reliquis ſeparatis. & *cap. ſequenti, eodem.* permittitur Liuonibus, vt maneant coniuncti cum vxore fratris defuncti ſine liberis, quam ante Baptiſmum ſibi coniunxerunt. Concil. Agathenſe *cap.* 61. Epannenſe *cap.* 80. permittunt matrimonia iam inita in gradibus prohibitis.

Concordantur varij modi loquendi.

Finis prohibitionis.

Finis diſpenſata legis.

28 De cætero autem illa inhibent ineunda; ex quibus colligitur hæc matrimonia non fuiſſe irrita Iure diuino, aut naturali, quamuis fuerunt prohibita Iure diuino; & Auguſt. *lib. 15. de ciuit. c. 16.* dicit quidem peruerſis legibus inter idololatras fuiſſe admiſſa coniugia in ſecundo gradu, id eſt, fraterna coniugia: *Melior tamen conſuetudo in alijs hanc licentiam exhorruit*, &c. intendit ergo & peruerſam fuiſſe conſuetudinem: quia nempe contra Dei prohibitionem ſimplicem, & non irritantem, matrimonia autem fuiſſe valida, vbi conſuetudo illa confirmauit, & lex ipſa humana; vbi autem conſuetudo oppoſitum ſtatuit, aut lex, fuiſſe illa inualida, & hanc meliorem dicit; quia nempe conformis fuit diuinæ legi. Sanctus etiam Hieronymus *in quæſtionibus, aut traditionibus ſuper Geneſim*, dicit has nuptias tunc fuiſſe licitas, id eſt, validas, *quia nondum leges fuerunt, quæ talia connubia abrogarent.*

Auguſtin.

Hieronym.

Accedit Pontifices quandoque in gradibus his prohibitis diſpenſaſſe, quod non facerent ſi ipſa lege diuina, aut naturali matrimonium in talibus eſſet nullum.

29 Aut ergo dicendum erit in hac quæſtione ſatis incerta ob varias grauium Doctorum ſententias, & interpretationes, hæc matrimonia fuiſſe non ſolùm prohibita, ſed etiam inualida, ſeclusis circumſtantiis particularibus, ad quas non ſe extendebat, neque de facto extendit diuina præceptio, & lex: hæ autem circumſtantiæ ſunt, aut neceſſitas communis boni, quod præponderat, pacis, aut fidei, aut propagationis, & facultas Eccleſiæ, ita quòd particulari arbitrio non permittebantur talia coniugia inter fideles; aut lex, & conſuetudo inter infideles, qui nullam aliam regulam habent contractus. Hæc ſecunda circumſtantia eſt rationabilis: quia coniugia in his circumſtantiis communis boni tam temporalis, quàm etiam ſpiritualis debent ad communem, & publicam authoritatem reuocari, & hoc olim in coniugio Iſaac, & Iacob fuit obſeruatum, qui ex facultate, & diſpenſatione parentum, in quibus fuit authoritas ſpiritualis, & Eccleſiaſtica illius ſtatus, vxores in his gradibus conſanguinitatis acceperunt; in Gentibus verò, vbi conſuetudo, & lex viguit, hæc authoritas etiam ad primates ſpectabat, qui eiuſmodi connubia inuexerunt. In lege autem Euangelica reſidet in Vicario Chriſti, ſine cuius authoritate talia connubia etiam lege diuina eſſent inualida, & non ſolùm authoritate Canonica; & ſic intelligi poſſunt plures Doctores, qui hæc matrimonia aſſerunt ipſo Iure naturali, aut diuino eſſe irrita, id ſcilicet abſolutè, & regulariter verum eſſe, & ſpectata materia in ſe, ſeclusis particularibus circumſtantiis maioris boni, & authoritatis publicæ.

Primus modus reconciliandi ſententias extremas.

30 Vel dicendum eſt ſecundò illa matrimonia fuiſſe tantùm prohibita diuina lege poſitiua, ſed ſimplici prohibitione, & non irritante contractum; eſſe autem nulla per legem Canonicam inter fideles; inter infideles autem per authoritatem publicam, vbi conſuetudine reprobantur, aut lege.

Secundus modus reconciliandi prædictas ſententias.

Et ſi dicas hanc reſtrictionem eſſe liberam, & voluntariè excogitatam.

Replica.

Reſpondetur eſſe fundatam, in communibus principiis, quia in quæſtione tam graui, & periculoſa, cui admiſcetur authoritas diuinæ, & humanæ legis, Pontificum, Patrum, plurium Conciliorum, & Doctorum, non eſt vacillandum, aut ad extrema tranſeundum, fouendo controuerſias, ſed Iura concordanda ſunt, & ex praxi Eccleſiæ interpretanda, quæ veritatis eſt columna. Plures Patres dicunt eſſe hæc matrimonia inhibita Iure diuino, cuius originem

Soluitur.

Fũdatur præmiſſa concordia.

Extrema ſententia.

in diſcurſu videntur referre ad Ius naturale connubij, & ſanguinis. Ex alia parte habemus decreta Eccleſiæ nunc ampliantis, nunc reſtringentis illos gradus, ad valorem matrimonij, vt ex dictis apparet, & permittit infideles in ſecundo & tertio gradu, tam affinitatis, quàm conſanguitatis coniunctos, poſt conuerſionem permanere. Diſpenſari etiam ob bonum publicum, & præponderans in gradibus ſimilibus affinitatis, oportet hinc colligi neque Iure naturali, aut diuino eos comprehendi in particularibus circumſtantiis maioris, & communis boni; quamuis aliàs præcisè ſumpta, & abſoluta eſſent nulla ſine talibus circumſtantiis. Et hoc modo reducitur opinio negatiua ad praxim Eccleſiæ, quæ ſuam authoritatem eiuſmodi contractui ſæpiùs interpoſuit, & ſaluatur eius diſpenſatio, & authoritas Patrum, qui valorem horum contractuum reducunt ad legem humanam, vt Hieronymus, & Auguſtinus. Si verò dicamus eſſe ſimplicem tantùm prohibitionem diuinam, & ſecluſis præmiſſis circumſtantiis, perinde ſaluantur Decreta, & Canones, & praxis Eccleſiæ.

31 *Confirmatio interpretationis à poſteriori.*

Ad confirmationem præmiſſæ interpretationis, vt diſcurramus à poſteriori, hæc concluſio pro certa ſtatuenda eſt: matrimonia illa in præfatis gradibus fuiſſe valida in Patriarchis; fuiſſe valida inter Gentiles conuerſos, vt inita primùm in infidelitate *ex cap. Gaudemus*, eſſe valida ex diſpenſatione Pontificia. Debet ergo hæc concluſio reduci ad principia certa; proinde deciſio eius non cohæret cum hoc, quod eſt talia matrimonia eſſe Iure diuino, & naturali in quibuſcumque circumſtantiis nulla, quæ principia non cohærent cum veritate concluſionis; ideóque reducenda ſunt ad limitatum ſenſum, & materiam, ſecluſis circumſtantiis, in quibus matrimonia erant valida, quæ circumſtantiæ iam præmiſſæ ſunt.

Illa matrimonia ſaltem fuiſſe prohibita.

Ex alia parte ipſa diuina Scriptura in Leuitico reprobat illa matrimonia, aut reprehendit tanquam illicita, etiam ante legem inita à Chananæis, & in ipſis à Deo punita. Patres dicunt eſſe contra Ius diuinum, etiam ſunt contra debitam in familia diſciplinam, & cohabitationem, qua ratione reducuntur ad Ius naturale, & etiam ab iis Gentiles abſtinuerunt, in quibus fuit maius lumen, & melior conſuetudo, tanquam ab illicitis, & contra inclinationem ſenſus, vt dicit Auguſtinus loco proximè citato, quod plurimùm valet ad interpretationem legis naturalis, vel in ſe ipſa, vel quoad ea, quæ ſunt conſona: ergo ex hac parte non eſt ita declinandum ad alterum extremum, vt dicantur nulli Iuri diuino repugnare, etiam comprehendendo ſimplicem prohibitionem; ideóque concordia præmiſſa retinet medium reducendo extrema ad interpretationem congruam, deſumptam ex praxi Eccleſiæ, cum qua vtraque ſententia cohærere poteſt. Et neganda eſt ſequela, quam aliqui Authores inferunt hinc, inde, vel dicendo matrimonia ſimpliciter inualida, & ſeparandos eſſe infideles conuerſos, qui in gradibus illicitis aliàs contraxerunt ante Baptiſmum; vel ex alia parte neganda eſt ſequela, quam deducunt alij, vel ex praxi, vel ex principiis, quibus innituntur probantes nullo diuino Iure eſſe talia illicita: & per hoc patet ad fundamenta vtriuſque ſententiæ extremæ, inquantùm plus probant, quàm contineatur in principiis; admitti enim poteſt illa matrimonia aliquando ſeclusis circumſtantiis fuiſſe inualida, vel fuiſſe illicita, iuxta vnum, vel alterum modum.

Negatur ſequela pretenſa.

h *In lege autem Euangelica*, &c. In hac concluſione docet præſcriptum antiquum Canonum, & patet ex pluribus *cap. 35. per totum, ex titulo de conſanguinitate & affinitate, ex titulo de diuortijs.* Subiungit mox Decretum Innocentij III. in Concilio Lateranenſi *cap. Non debet*, &c. *de conſanguinitate, & affinitate*, qui reduxit ſtatutum ad quartum gradum propter plura incommoda, vbi communiter Doctores: vide Gloſſam. vide etiam Bellarminum *lib. 1. de matrimonio, cap. 25.* vbi diſſoluit argumenta hæreticorum, eóſque impugnat. Lutherus & Bucerus ſolùm agnoſcunt gradus in Leuitico prohibitos eſſe indiſpenſabiles, & hac ratione aliqui ſeduxerunt Henricum VIII. Angliæ Regem, vt Reginam Catherinam repudiaret, quaſi diſpenſatio fuerit nulla; vide Bellarminum loco citato, qui ſingulos errores de hoc exponit, & impugnat.

32 *Statutũ Canonum antiquorum.* *Reſtrictio ad quartũ gradum.*

i *Sed vnde eſt quòd propinquitas talis*, &c. Reſoluit hoc impedimentum eſſe Iuris Canonici, Eccleſia illegitimante contrahentes in tali gradu conſanguinitatis. Chriſtus enim non induxit aliam prohibitionem, quàm quæ fuit in lege naturæ, neque confirmauit prohibitionem ſuper hoc factam in lege Moſaica. Hæc ſententia Doctoris eſt ſatis frequens in ſcholis, quam ſequitur Sanchez *diſput. 52. quæſt. 1.* alios citans. Hîc autem loquitur Doctor de inhibitione annullante matrimonium in his gradibus, non autem de ſimplici inhibitione non irritante factum, ideò videtur ſentire gradus illos Leuitici irritaſſe matrimonium in lege illa, quod ſatis probabile eſt quoad aliquos, quibus conſtituitur in lege, *cap. 20.* pœna mortis. Quoad alios verò pœna leuior, vt quòd filij non reputentur ipſis; quæ pœna videtur non annullaſſe factum, ſed permiſiſſe. Non negat Doctor fuiſſe prohibitionem ſimplicem contrahendi in illis gradibus, vt *ſuprà* viſum eſt, quia agit tantùm ex ſcopo diſcurſus, de prohibitione illegimante perſonas. Rationem ſubiungit præterea, cur Eccleſia reduxerit hoc impedimentum ad quartum gradum, quæ ratio communiter eſt recepta, & inſinuatur in illo cap. *Non debet*, &c.

33 *Eſſe impedimentum Iuris Canonici.* *Explicatur ſententia Doctoris.*

k *Ad argumenta*, &c. Patet ex litera, & ex dictis de impedimentis cognationis ſpiritualis, & legalis agit Doctor *diſt. 42.* cum Magiſtro; ideò quid circa illa ſtatuant Canones, *ibid.* reſoluetur.

34

DISTINCTIO XLI.

De gradibus affinitatis.

NVNC de affinitate videndum eſt, de qua Gregorius ait, [Porrò de affinitate, quam dicitis parentelam eſſe, quæ ad virum ex parte vxoris, ſeu quæ ex parte viri ad vxorem pertinet, manifeſta ratio eſt: quia ſi ſecundùm diuinam ſententiam ego, & vxor mea ſumus vna caro, profectò mihi & illi mea, ſuaque parentela propinquitas vna efficitur. Quocirca ego & ſoror vxoris meæ in vno & primo gradu erimus: filius verò eius, ſecundo gradu erit à me, neptis verò in tertio. Idque vtrimque in cæteris agendum eſt ſucceſſionibus. Vxorem verò propinqui cuiuſcumque gradus ſit, ita me oportet attendere, quemadmodum ipſius quoque gradus aliqua fœmina propriæ propinquitatis ſit. Quod nimirum vxori meæ de propinquitate viri ſui in cunctis cognationis gradibus conuenit obſeruare. Qui verò aliorſum ſentiunt, Antichriſti ſunt.] Item, Iulius Papa, [Æqualiter vir coniungatur conſanguineis propriis, & conſanguineis vxoris.] Item, Iſidorus, [Sanè conſanguinitas, quæ in proprio viro conſeruanda eſt, etiam in vxoris parentela, de lege nuptiarum cuſtodienda eſt: quia conſtat eos duos fuiſſe in carne vna. Ideóque communis eſt illis vtraque parentela.] Item, Iulius Papa, [Nullum in vtroque ſexu permittimus ex propinquitate ſui ſanguinis, vel vxoris, vſque in ſeptimum generationis gradum, vxorem ducere, vel inceſti macula copulari: quia ſicut non licet cuiquam Chriſtiano de ſua conſanguinitate, ſic nec de conſanguinitate vxoris coniugem ducere, propter carnis vnitatem.] Item, Gregorius, [De affinitate conſanguinitatis per gradus cognationis placuit vſque ad ſeptimam generationem obſeruare. Nam & hæreditas rerum per legales inſtrumentorum definitiones ſancita, vſque ad ſeptimum gradum hæredum protendit ſucceſſionem. Non enim eis ſuccederent, niſi de propagine cognationis deberetur.] His auctoritatibus inſinuatur, & quæ ſit affinitas, & vſque ad quem gradum ſit obſeruanda, ſcilicet vſque ad ſeptimum.

A

35. quæſt. 5. c. Porrò de affinitate.

35. quæſt. 2. & 3. cap. Æqualiter.

Lib. 9. etymol. c. 5. & vbi ſuprà c. Sanè cõſanguinitas.

Ibid. cap. Nullum.

In Concilio Meldenſi, ibid. c. De affinitate.

Variæ traditiones de affinitate.

SEd alij videntur concedere, in quinta generatione inter affines contrahi coniugium, & in quarta, etiamſi contractum fuerit, non ſeparari. Ait enim Fabianus Papa, [De propinquis, qui ad affinitatem per virum & vxorem veniunt, defuncta vxore, vel viro in quinta generatione iungantur: in quarta, ſi inuenti fuerint, non ſeparentur: in tertia verò propinquitate non licet vxorem alterius accipere poſt obitum eius. Æqualiter vir iungatur in matrimonio eis, qui ſibi conſanguinei ſunt, & vxoris ſuæ conſanguineis, poſt mortem vxoris.] Ecce hîc conceditur, in quinta, vel quarta propinquitate, affinium fieri coniugium. Iulius etiam Papa ait, [Statutum eſt, vt relictam patris vxoris ſuæ, relictam fratris vxoris ſuæ, relictam filij vxoris ſuæ, nemo ſibi in matrimonium ſumat: relictam vxorem conſanguineorum vxoris ſuæ vſque in tertiam progeniem, nemo in vxorem ſumat. In quarta verò, & quinta, ſi inuenti fuerint, non ſeparentur.]

B

Ibid. c. De propinquis.

Ibid. cap. Æqualiter.

Ibid. c. Et hoc quoque.

Ecce quàm variè de affinitatis obſeruatione loquuntur auctores. Alij enim vſque ad ſeptimum gradum eam obſeruari ſanciunt. Alij verò in quinto, vel quarto matrimonia contracta non diuidunt. Sed illi veritatis rigorem, iſti miſericordiæ diſpenſationem videntur proponere. Poteſt enim Eccleſia diſpenſare in copula affinium, vſque ad tertium gradum: ſicut Gregorius diſpenſauit in quarto gradu conſanguinitatis. Illud autem non eſt prætereundum, quod Gregorius Venerio Epiſcopo ſcripſit, [Sedem Apoſtolicam conſulere decreuiſti, ſi mulier copula nuptiali extraneo viro coniuncta, cognationi eius pertineat, ſi eo defuncto cognatio maneat, vel ſi ſub alio viro cognationis vocabula diſſoluantur, vel ſi ſuſceptæ ſoboles poſſint legitimè ad prioris viri cognationis tranſire copulam. Si vna caro fiunt: quomodo aliquis eorum poteſt propinquiùs vni pertinere, niſi pertineat alteri? Hoc minimè poſſe fieri credendum eſt. Porro vno defuncto, in ſuperſtite affinitas non deletur: nec alia copula coniugalis affinitatem copulæ prioris ſoluere valet: ſed nec alterius coniunctionis ſoboles, placet ad affinitatis prioris viri conſortium tranſire. Si quis ergo ſacrilego, & temerario auſu in defuncto quærit propinquitatem extinguere, vel ſub altero affinitatis vocabula diſſipare, vel ſi ſuſcepta ſoboles alterius copulæ propinquitati prioris credit legitimè ſociari: hic negat Dei verbum validum eſſe, quod dixit, *Erunt duo in carne vna.*] Ecce hîc prohibet, ſi mortuo primo viro vxor eius alij nupſerit, filios de ſecundo viro genitos, ducere vxores de cognatione prioris viri: quia filij mediante matre, ad cognationem prioris viri pertinent, cum quo mater eorum vna caro extiterat. Hoc idem etiam Innocentius Papa ait, [Si qua mulier ad ſecundas nuptias tranſierit, & ex eis ſobolem genuerit, nullatenus poteſt ad conſortium cognationis prioris viri pertingere.] Hoc autem obſeruandum eſt vſque ad ſeptimum generis gradum: ſed maximè vſque ad tertium & quartum, ſicut ſuprà poſitum eſt.

Supr. diſt. 40. lit. C. 35. q. 10. c. Fraternitatis.

Geneſ. 2. Matth. 19.

35. q. 10. cap. Si qua mulier 1. & 2.

Si coniugium ſit inter eos, qui nota conſanguinitate diuiduntur.

C ET eſt ſciendum, quòd Eccleſia infra prædictos gradus conſanguinitatis coniunctos ſeparat. Si autem ignoranter coniuncti fuerint in conſpectu Eccleſiæ, & poſtmodum probata conſanguinitate eiuſdem iudicio ſeparati: quæritur vtrùm copula illa coniugium fuerit? Quibuſdam videtur non fuiſſe coniugium, quia non erant legitimæ perſonæ: ſed tamen de crimine excuſantur per ignorantiam, & quaſi coniugium reputatur, quia bona fide, & per malum Eccleſiæ conuenerunt. Vnde & filij eorum legitimi habentur. Alij verò dicunt fuiſſe coniugium, licèt non eſſent legitimæ perſonæ: quia talium coniunctiones vocant Canones coniugia, vbi de perſonis agitur, quarum teſtimonio conſanguineorum ſit dirimenda coniunctio. Vnde Vrbanus Papa, [Si duo viri, vel tres conſanguinitatem iureiurando firmauerint, vel ipſi fortè confeſſi fuerint, coniugia diſſoluantur. Si verò neutrum contigerit, Epiſcopi eos per fidem Chriſti obteſtentur, quatenus palam fateantur, ſi ſe recognoſcunt conſanguineos. Si ſe iudicio Epiſcoporum ſegregauerint, alia matrimonia non prohibeantur contrahere.] Idem, [Notificamus tibi, vt cùm tres, vel duo ex propinquioribus eius, qui accuſatur, hanc propinquitatem iuramento firmauerint: vel ſi duo, vel tres ex antiquioribus Ianuenſibus, quibus hæc propinquitas

Quibus perſonis teſtificantibus ſint diuidenda cõiugia. 35. quæſt. 6. Si duo viri. Idem Rich. 10. Ianuẽſ. Epiſc. vbi ſupr. c. Notificamus.

pinquitas est nota, qui bonæ famæ, & veracis testimonij sint, remoto amore, timore, pretio, & omni malo studio, prædicta firmauerint, sine mora coniugia dissoluantur. Consanguineos verò extraneorum nullus accuset, vel consanguinitatem in Synodo computet: sed propinqui, ad quorum notitiam pertinet. Si autem progenies tota defecerit, ab antiquioribus & veracioribus, quibus propinquitas tota nota sit, Episcopus canonicè perquirat: & si inuenta fuerit, separentur.] Ecce quibus accusantibus, vel testificantibus dirimenda sit consanguineorum coniunctio, quæ coniugium vocatur.

Fabianus Papa, ibid. c. Consanguineos.

Distinctio vtilis, quid sit fornicatio?

HIc dicendum est, quòd aliud est fornicatio, aliud stuprum, aliud adulterium, aliud incestus, aliud raptus. Fornicatio, licèt sit genus omnis illici coitus, qui fit extra vxorem: tamen specialiter intelligitur in vsu viduarum, vel meretricum, vel concubinarum. Stuprum propriè est virginum illicita defloratio. Adulterium est alieni thori violatio. Vnde adulterium dicitur quasi alterius thori accessio. Incestus est consanguinearum, vel affinium abusus. Vnde incestuosi dicuntur, qui consanguineis, vel affinibus suis abutuntur. Raptus admittitur, cùm puella violenter à domo patris educitur, vt corrupta in vxorem habeatur. Siue puellæ, siue parentibus vis illata constiterit, hic morte mulctatur. Sed si ad Ecclesiam cum rapta confugerit, priuilegio Ecclesiæ mortis impunitatem meretur. Attendendum est etiam illud Alexandri, qui ait, Quòd frater, sororve vxoris tuæ cognati dicuntur, æquiuocationis iure sit, & necessitate vulgaris appellationis potiùs quàm vlla cognationis causa. Vxor enim fratris, fratrissa potiùs, quàm cognata vocatur. Mariti frater, leuir dicitur, duorum fratrum vxores, ianitrices vocantur, quasi eandem ianuam intrantes. Viri soror, glos appellatur. Sororis autem vir non habet speciale nomen, nec vxoris frater.

D

Hoc totum vsque ad parag. Attendendū, *habetur 36. q. 1. c.* Lex illa præteritorū. *parag.* Sed nō omnis.

Quid sit fornicatio, stuprū, adulterium, incestus, & raptus. 35. quæst. 5. cap. Quod autem frater.

QVÆSTIO VNICA.

Vtrùm affinitas impediat matrimonium?

D. Thom. *in addit. q. 55. art. 2. & hic q. 1. art. 6.* D. Bonauent. *art. 1. q. 3.* Richard. *art. 2. q. 1.* Paludanus *q. 1.* Sotus *quæst. vnic.* Durand. *quæst. 1.* Henriq. *lib. 12. de matrim. c. 3.* Ouando *hic propos. vlt.* Petr. Ledesm. *de matrim. quæst. 55. art. 1. diffic. 1.* Sanchius *lib. 7. de matrim. disput. 64. & tribus seqq.*

IRCA [a] istam quadragesimam primam distinctionem quæro: Vtrùm affinitas impediat matrimonium? Quòd non: effectus non repugnat suæ causæ; sed affinitas est effectus matrimonij: ergo non repugnat matrimonio. 1 *Argum. 1.*

Prætereà, tunc incestus cum sorore vxoris impediret copulam coniugalem cum ea simpliciter, quia per illum incestum fit affinis vxoris suæ; consequens est falsum, vt habetur *Extrà eod. tit. de affinitate, & consanguinitate: Non debet.* *Argum. 2.*

Oppositum, 35. *quæst. 3. de propinquis.*

COMMENTARIVS.

a *Circa istam quadragesimam primam distinctionem*, &c. In hac quæstione agit de impedimento affinitatis. Diuiditur in duas partes. Prima describit affinitatem, tradit regulam, ex qua gradus eius dignoscuntur, & assignat causas eius, & species. Secunda pars respondet ad quæstionem propositam, & declarat qualiter impedimentum sit irritans matrimonium, & respõdet ad rationes oppositas. *Ordo, & diuisio.*

SCHOLIVM.

Definit affinitatem: & ponit regulam, ſcilicet toto gradu affinitatis te attingere aliquem, quoto conſanguinitatis attingis perſonam, cui carnaliter commixtus es. Ad affinitatem propriè dictam non ſufficit aliquam eſſe vxorem; ſed requiritur, & ſufficit copula. Lato modo, impedimentum ex matrimonio rato dicitur affinitas, & dirimit vſque ad quartum gradum, licèt non habeatur expreſſum de hoc ius; ita Sotus hìc quæſt. vnic. art. 2. col. pen. Abbas d. cap. Non debet, *n.* 13. *Nauar. 4. conſil. de ſponſal. 1. edit. conſ. 13. Sanchius lib. 7. diſput. 70. n. 1. magis propriè dicitur hoc impedimentum publica honeſtas, vt ait Scot. hìc. quem ſequitur Sanchius citans multos.*

2 *Affinitas deſcribitur.*

Hic [b] breuiter ratio affinitatis poteſt poni talis. Affinitas eſt vinculum quoddam perſonæ ad perſonam aliquam, ex carnali copula cum perſona alteri conſanguinea contractum. Semper enim, quia perſona carnaliter copulata eſt conſanguinea alicui, ideò illa, cui copulatur, fit affinis illius, & è conuerſo: & eſt quaſi expoſitio nominis *affinis*, id eſt, acceſſio ad affines. coniunctus enim carnaliter alicui de conſanguinitate aliqua accedit per hoc ad affines illius conſanguinitatis: & ideò habet vinculum talis acceſſus ad omnes de illa conſanguinitate. In iſto vinculo poſſunt aſſignari gradus, & lineæ, ſicut priùs in conſanguinitate: & pro his omnibus eſt vna breuis regula.

3 *Regula de affinitate.*

Quoto [c] gradu conſanguinitatis aliquis diſtat ab alio, toto gradu affinitatis diſtat ab eodem, illa quæ eſt ab iſto carnaliter cognita. non [d] dico, vxor: quia hoc non requiritur. non ſolùm enim cum vxore, ſed cum concubina, vel meretrice contrahitur affinitas conſanguineorum ipſius viri: imò in inceſtu.

Ad affinitatẽ requiritur carnalis copula.

Non [e] ſufficit ad affinitatem propriè dictam, quòd ſit vxor, ſed requiritur carnalis coniunctio, vt habetur 35. quæſt. vltim. *Fraternitatis*, dicitur de coniugibus, *quòd ſi vna caro fuerint, non poteſt eſſe, quòd aliquis ſit propinquus vni eorum, quin pertineat alteri.* in quo datur intelligi affinitatem non contrahi, niſi mediante commixtione carnali: extendendo tamen affinitatem, dicitur contrahi non ſolùm cum vxore carnaliter cognita, ſed etiam cum non cognita: & quod plus eſt, cum illa, cum qua præcisè contrahuntur ſponſalia. Vbi eſt aduertendum, quòd iſtud vinculum contractum ad aliquam propter coniunctionem eius cum aliquo conſanguineo, & hoc, ſiue coniunctionem matrimonialem, ſiue concubinariam, dicitur communiter publicæ honeſtatis iuſtitia.

COMMENTARIVS.

1 *Affinitas definitur.*

b *Hic breuiter ratio affinitatis poteſt poni*, &c. Affinitas hìc definitur: *Affinitas eſt vinculum quoddam perſonæ ad perſonam aliquam, ex carnali copula cum perſona alteri conſanguineæ contractum*, &c. Hæc definitio eadem eſt cum illa communi Doctorum: qua definitur *propinquitas perſonarum ex carnali copula proueniens, omni carens parentela.* Dicitur *vinculum*, &c. aut *propinquitas*: quia in hoc conuenit cum conſanguinitate; eſt enim quædam coniunctio, & ſocietas proueniens ex carnali commercio duarum perſonarum ad inuicem, *cap. Fraternitatis, 35. quæſt. 10. Si vna caro fuerit, quomodo poterit aliquis eorum propinquus vni pertinere, niſi pertineat alteri*, &c. & Gloſſa *in cap. Non debet, ver. in 2. perſona addita perſonæ per carnis copulam mutat genus, & non gradum*, &c. *mutare genus*, eſt acquirere nouam propinquitatem, quam anteà non habuit, quia per copulam redditur affinis conſanguineis perſonæ, cui commiſcetur, *non mutat gradum*: quia gradus affinitatis ſequitur gradum conſanguinitatis, ita vt in eodem ſit gradu affinitatis ad cõſanguineos perſonæ, cum qua fit vna caro, quo ipſi conſanguinei ſunt ſecundùm diſtantiam, aut propinquitatem, vt colligitur *ex cap. Porrò, 35. quæſt. 5.* Dicitur *perſonæ ad perſonam*, &c. quia in his eſt ipſa coniunctio per copulam carnalem; quia ex illa fit vna caro, & eſt fundamentum propinquitatis, aut vinculi; & intelligitur tam de licita, quàm de illicita copula. Additur autem in definitione communi *omni carens parentela*, vt denotetur cauſa per ſe affinitatis, & præciſa; vnde per accidens eſt ſi cõcomitetur conſanguinitas ex alio vinculo: quia inde nõ reſultat affinitas, neque mutatur.

Alia definitio.

Explicatio definitionis.

Quomodo deſumitur gradus affinitatis.

Hæc definitio eſt nominis, & expoſitio eius: quia affinis eſt acceſſio ad finem, aut finium coniunctio, & indiſtantia, qua ſic duæ cognationes inter ſe copulentur per nuptias, & copulam perſonarum carnalem, *l. Non facilè, ff. de grad. conſanguin.* *Etymon.*

2 *Regula communis.*

Quoto gradu conſanguinitatis, &c. Hæc regula communis eſt, & patet *ex cap. Porro, citato*; extenditur enim affinitas ad ſeptimum gradum, ſicut & conſanguinitas, iuxta antiqua Decreta; qui autem copulantur, non cenſentur affines, ſed vna caro, quia affinitas eſt diſtantium propinquitas, coniuncti enim ſunt truncus, ſeu ſtipes ipſe, à quo ſumitur initium affinitatis; vnde numerando parentes vxoris, eodem gradu affinitatis diſtant à marito, quo gradu conſanguinei ab eodem diſtant, & propinquant ſecundùm conſanguinitatem, & vice verſa, ita Moguntinum ſub Rabano *cap. 30.*

Extenditur affinitas ad eos gradus, ad quos ſe extẽdit conſanguinitas.

Non

3 *Ius antiquũ.*

d *Non dico vxor*,&c. Ita ſtatutum fuit Iure antiquo perinde incurri affinitatem ex copula matrimoniali, & ex copula fornicaria, aut inceſtuoſa vſque ad ſeptimum gradum, vel vſque ad quartum,iuxta reſtrictionem factam in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. *c. Non debet*,&c. *de conſanguinitate, & affinitate.* Sed ex ſtatuto nouo Concilij Tridentini *ſeſſ. 24. de reformat. matrimon. cap. 4.* reſtringitur affinitas ex copula fornicaria ad primum, & ſecundum gradum inclúſiuè, & non vltrà.

Reſtrictio iuris noui.

4 *Requiritur copula.*

e *Non ſufficit ad affinitatem propriè dictam*,&c. Docet ad affinitatem propriè dictam requiri copulam, & patet *ex cap. Fraternitatis, 35. quæſt. 10.* & patet ex definitionibus allegatis, & cauſa affinitatis, quæ eſt copula; vnde affinitas naſcitur ex ſola fornicaria, vbi non intercedit vinculum matrimoniale, & omnia Decreta, ex quibus hoc impedimentum ſtatuitur, referunt affinitatem ad copulam. Hinc colligit ad affinitatem propriè dictam non ſufficere matrimonium ratum tantùm, quia etſi poteſtas corporum transferatur in hoc matrimonio; tamen non inde conſurgit affinitas propriè dicta niſi accedat copula, qua fiant vna caro; ideò affinitas ex matrimonio rato tantùm eſt largo modo dicta, propriè autem ſpectat ad publicæ honeſtatis iuſtitiam, quæ inducit impedimentum, & ita appellatur, *cap. Porrò, 3. q. 3.* quod & tenet Gloſſa *in cap. Si quis deſponſauerit, 27. q. 2. ſi quis deſponſauerit ſibi aliquam, & præueniente mortis articulo eam cognoſcere non potuerit: frater eius non poteſt eam ducere in vxorem*, &c. vbi Gloſſa intelligit textum de ſponſa, de præſenti, & non pro futuro, & ſubdit; *& hæc cauſa eſt impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ, non affinitatis: quia illa non eſt, niſi interueniat carnalis copula.* & *cap. Lex diuinæ, eod.* docet Pontifex aliter non fieri virum, & mulierem vnam carnem, niſi per copulam carnalem, & ſubdit: *Propinquitas enim ſanguinis verbis dicitur, non verbis efficitur: ſed neque oſculum parit propinquitatem, quod nullam facit ſanguinis commixtionem*,&c. Idem docet Abbas, *cap. Iuuenis.* & *cap. Sponſam*,&c. *de ſponſalibus.* Cardinalis, & Præpoſit. *cap. Sponſam.* Couarruuias *in 2. part. Decreti, cap. 6.* Nauarrus *lib. 4. conſiliorum, conſil. 33. de ſponſal. conſil. 8. de conſanguin.* aliàs *de ſponſal. conſil. 13. de conſanguin. conſil. 4.* Baſſolis, Nicolaus de Orbellis. Supplementum Gabrielis *in hac diſtinct.* Sanchez *lib. 7. de matrimonio, diſput. 54. quæſt. vltim.* plures citans.

Ex matrimonio rato non eſt affinitas propriè dicta.

Spectat ad publicæ honeſtatis iuſtitiã propriè.

SCHOLIVM.

Affinitas impedit Iure Eccleſiæ, & dirimit vſque ad quartum gradum, d. c. Non debet. *& c. 1. de conſanguin. idem ait de publica honeſtate, ex matrimonio rato, vel ſponſalibus, etiam nullis, aliter quàm defectu conſenſus. ex cap. vnic. de ſponſal. 6. tamen Trident. ſeſſ. 24. cap. 3. impedimentum publicæ honeſtatis ex ſponſalibus reſtrinxit ad primum gradum tantùm, & ad ſponſalia valida. Sed nihil reſtrinxit circa impedimentum ex matrimonio rato, atque adeò oritur modò vſque ad quartum gradum, & ex contractu irrito, ex motu proprio Pij V. de quo Sanchius lib. 7. diſp. 70. num. 5. Reſtrinxit etiam Concilium ibidem, cap. 4. affinitatem ortam ex illicito coitu, ad ſecundum gradum. De hoc impedimento tradit exactiſſimè Sanchius lib. 7. diſp. 64. & tribus ſeqq.*

A D [f] quæſtionem ergo dico, quòd affinitas ſimpliciter impedit matrimonium: & ratio non eſt niſi ſtatutum Eccleſiæ illegitimantis affines, & [g] in eodem gradu impedit matrimonium, in quo conſanguinitas. & hoc quidem de affinitate propriè dicta; patet *in tit. illo de conſanguinitate, & affinitate, cap. Non debet.* [h] Conſimiliter de affinitate communiter, & extenſiuè dicta, quæ vocatur publicæ honeſtatis iuſtitia, habetur *Extrà de conſang. & affinit. cap. 1.* æquè vt Canones dicunt, abſtinendum eſt à conſanguineis vxoris, & propriis. De iſta etiam publicæ honeſtatis iuſtitia, multa habentur *Extrà de conſanguin. & affinit. & in 6. lib. quod ex ſponſalibus*, quæ ipſo iure ſunt nulla, vel qualitercumquè, dum tamen non ſunt nulla ex defectu conſenſus, oritur iſtud impedimentum matrimonij impediens contrahendum, & dirimens iam contractum.

4 *Affinitas impedit matrimonium.*

Cap. vn. de ſponſ. 6. corrigitur per Trident. ſeſſ. 24. c. 3.

Ad primum argumentum dico, quòd affinitas, quæ eſt effectus matrimonij cuiuſdam præcedentis, illud non impedit: ſed impedit aliud inter illos, inter quos per matrimonium eſt contracta affinitas.

5 *Ad arg. 1.*

Ad ſecundum dico, quòd affinitas contracta per copulam cum ſorore vxoris ante matrimonium, ſimpliciter impediret matrimonium pro futuro: ſed poſt matrimonium contractum, affinitas ſuperueniens non dirimit: & ratio eſt, quia multa impediunt nondum factum, quæ non deſtruunt iam factum; priuatur tamen vir iure petendi propter illud crimen, & poſt mortem vxoris ſine coniugio permaneat, vt habetur *ibidem.*

Ad 2.

5 *Cõclusio principalis quæsiti.*

f AD *quæstionem ergo dico*, &c. Hæc prima concluſio huius articuli eſt : Affinitas ſimpliciter impedit matrimonium, &c. Probatur *cap. Si mulier 35. quæſt.10. cap. de propinquis.* Eliberitanum *cap.61.& 66.* Neocæſarienſe *c.2.* Agathenſe *cap.30.* Epannen.*cap.30.* Tolet. II. *c.5.* Aurelianenſe I. *c.20.* Secundum *c.10.* Tertium *cap.10.* Aruernenſe *cap.11.* Turonenſe II. *c.21.* Pariſienſe III. *c.4.* Lugdunenſe II. *c.4.* Matiſconenſe II. *cap.18.* Altiſiodorenſe *cap.27. 28.& 29.* Concil. Romanum I. ſub Zacharia *c.6.* Arelatenſe IV. *cap.11.* Cabilonenſe II. *cap.29.* Moguntinum ſub Leone III. *cap. 54. & 56.* ſub Rabano *cap. 29. & 30.* Alexander III. *in appendice Concilij Lateranenſis, p.6. cap.32.* Tridentin. *ſeſſ.24.cap.3.* Accedunt plurima Decreta Romanorum Pontificum, vt Higini, & Fabiani, quorum ſunt illa duo capita primùm enumerata. Iulij I. *cap. Nullum in vtroque 35. q.5.* Vigilij *epiſtola 3.* Gregorij I. *lib.12. epiſtola 31. interrog.6.& 7.& epiſt.32.* Secundi *epiſt.14.* Zachariæ *epiſt.1.* Septimi *lib.7. epiſtolarum, epiſt.9. lib.8.epiſt.3.* Ex quibus patet concluſio, & reprobata Nouatorum proteruia, qui contra tot Canones, & antiquitatem pugnant, recipientes tamen impedimenta, quæ lege ciuili ſtatuta ſunt matrimonij.

Gregorij.

6 *Secunda concluſio. Impedimentũ eſſe Iuris tantùm Eccleſiaſtici. Sententia Ioannis Andreæ reijcitur.*

Secunda concluſio Doctoris, hoc impedimentum eſſe Iuris tantùm Eccleſiaſtici. Ex hac concluſione ſequitur primò impedimentum ex copula illicita non irritare matrimonium Iure naturali : eſt contra Ioannem Andream *cap. 1. de conuerſ. infidelium*, & quoſdam alios. Patet, quia non inuenitur vinculum aliquod amicitiæ, & ſocietatis inter conſanguineos vtriuſque ; neque reuerentiæ debitum aliquod, ex tali copula. Deinde, quia Iure antiquo Romanorum non oriebatur affinitas ex tali copula. *l. Non facilè, ff. de gradibus conſanguinitatis* ; neque *in l. Leuitici*, habetur mentio talis affinitatis. Tertiò, quia Tridentinum reuocauit talem affinitatem ad duos gradus tantùm. Si autem Iure naturæ matrimonium talis copula irritaret, haberetur aliquo modo expreſſum in legibus prædictis, & dilataretur affinitas ad vlteriores gradus, ſicut & conſanguinitas, & fundaret aliquã amicitiam, & ſocietatem, quam non fundari experientia docet : ergo Iure tantùm Eccleſiaſtico fundatur hoc impedimentum, quamuis innitatur vt conſonum Iuri naturali, & ſimilitudine quadam ad affinitatem ex legitimis nuptiis contractam, non verò proprietate. Hinc patet ad aliqua loca Patrum, qui matrimonium cum ea, quæ cognita eſt à conſanguineo fornicatiè, vocant inceſtum. idem enim Iure antiquo Eccleſiaſtico verum fuit, & quadam accommodatione ad Ius naturale, ex eo quòd ex ea copula facti ſint vna caro ; ſed quia affinitas nata eſt inducere vinculum naturalis ſocitatis, quod in propoſito non inducit, ideò non accedit ad affinitatem, quæ eſt ex copula coniugali.

Explicantur Patres.

7 *Matrimoniũ in linea recta, & tranſuerſali dirimi Iure Eccleſiaſtico, affinitate.*

Sequitur ſecundò affinitatem ex copula coniugali etiam Iure Eccleſiaſtico dirimere matrimonium tam in linea recta, quàm tranſuerſali, non autem Iure naturæ. Eſt contra plures, qui docent in linea recta dirimere matrimonium in infinitum. vt Ioannes Andreas *in arbore affinitatis*, & aliquot alij Canoniſtæ. Paludanus, & Supplementum Gabrielis *in præſenti diſtinctione.* Alij verò docent in linea recta eſſe prohibitum Iure naturæ quoad primum gradum, non quoad reliquos vlteriores ; & hanc ſententiam docet D. Thomas in illud 1. ad Corinth. 1. *Omnino auditur inter vos fornicatio*, &c. & plurimi alij, quos citat Sanchez *lib.7. diſput.56.* Sotus *in hac diſtinct. quæſt. vnic. art.3.* Couarruuias citatus. Bellarminus *lib.1. de matrimon. cap.28.*

Aliorum ſententia in primo gradu prohiberi Iure naturali.

Concluſionem ſequelæ tenent Alenſis *2. part. q.169. memb.2. & 3. part. memb.4. art.3. quæſt.35. memb.6.* & videtur D. Thom. *2.2. quæſt.154. art.9. ad 3.* vbi Caietanus, Sanchez *num.7.* alios citans. Probatio autem concluſionis quoad lineam rectam eſt difficilior : quia in hoc non habetur exemplum in Eccleſia, aut lege veteri, quamuis apud Gentiles alicubi fuerint quædam exempla rara, quæ tamen non ſufficiunt ad hanc probationem : quia non apud omnes Gentiles viguit obſeruantia perfecta legis naturalis, quoad concluſiones remotiores : neque alia ratio, quæ adducitur ex fine matrimonij primario & ſecundario etiam probat, quia inter patrem & filiam etiam ille finis propagationis, & educationis prolis, ac remedij ſaluari poteſt, quamuis matrimonium inter ipſos Iure naturæ irritum (loquendo de Iure naturæ latè eo modo, quo diximus *ſuprà diſtinctione præcedenti*,) neque etiam ratio, quæ petitur ex eo, quòd in linea tranſuerſali in primo gradu matrimonium valeat : nam inde non rectè infertur valere in primo gradu lineæ rectæ ; quia in his habemus exempla legis diuinæ veteris, & plura exempla in lege noua, & Decreta Pontificum, ex quibus id colligamus, & in primo gradu lineæ rectæ nullum ſuppetit exemplum.

Probatio difficilis.

Reijciuntur vulgares.

8 *Probatio magis commoda.*

Vnica ratio videtur mihi magis idonea, nempe quòd matrimonium cum ſecunda vxore, ſicut diuidit carnem parentis, & fit bigamus ex hac diuiſione, neque repræſentet perfectè Sacramentum vnionis Chriſti cum vnica ſponſa, quæ eſt Eccleſia : ita etiam reſpectiuè ad filios ex prima vxore nouercam, ſicut non eſt principium dandi *eſſe*, ſic magis diſcindere ſocietatem, quæ eſt ex matrimonio reſpectiuè ad priores filios, & familiam, vt experientia conſtat, quia proprios etiam in præiudicium priuigni fouet, & amorem paternum diſcindit, ipſum ad ſuos proprios filios retrahens. Hinc ergo ſequitur non attingere illam ſocietatem perfectam, & vinculum in ea fundatum, & debitum reuerentiæ, quæ eſt inter filium, & veram matrem, ac proinde non reperiri eandem congruentiam irritandi contractum in affinitate, quoad primum gradum in linea recta, ſicut reperitur in linea recta conſanguinitatis quoad primum gradum.

Ex diuiſione ſocietatis naturalis, & affectus.

Deficit fundamentũ vinculi.

9 Hæc quidem ratio, etſi vera ſit in principiis, eſt valdè dubitabilis quoad concluſionem, neque alia mihi offertur, qua fundaretur diſparitas inter primum gradum conſanguinitatis, & affinitatis in linea recta. Cui placuerit hæc ratio, poteſt ſequendo concluſionem, quam Doctor proponit abſolutè, & tenent poſt eum alij, dicere matrimonium in linea recta affinitatis quoad primum gradum, ſicut aliter participat

finem

finem matrimonij quoad vinculum ſocietatis inter propagatos, ita etiam aliter affici lege matrimonij diuina, (quam vocat Doctor naturalem in propoſito, iuxta aliàs dicta;) nempe eſſe quidem interdictum, non tamen irritum illa lege, ſiue dicatur diuina, ſiue naturalis; non ita matrimonium, quod eſt in primo gradu conſanguinitatis, quia illud etiam eſt irritum; lex autem ſicut reſpicit ſubiectum, aut materiam in ordine ad finem, ita etiam quæ aliter attingunt ipſum finem, ſic etiam aliter, & aliter afficit, verbi gratia, præceptum de fine comprehendit ea, quæ ſunt neceſſaria ad finem per modum præcepti, ea verò quæ conducunt ad finem, & non neceſſariò, reſpicit per modum conſilij. ita in propoſito matrimoniũ, quod ordinatur ad finem ſocietatis, & præceptum huius finis, id eſt, ſocietatis, quò maior eſt ſocietas, eò magis comprehenditur, & in differenti gradu ſub lege; vnde ex oppoſito, quò magis recedit à vinculo ſocietatis, eò etiam minùs comprehenditur ſub lege; hîc autem non datur medium, niſi præcepti ſimplicis, aut irritantis, ex fine ſocietatis: dici ergo poteſt reſpectiuè ad matrem eſſe irritans matrimonium, reſpectiuè ad nouercam prohibens, & ſic reſponderi poteſt ad quædam loca Patrum, & Scripturæ, quibus hoc matrimonium reprobatur.

Lex quæ eſt de fine, reſpicit media in eo gradu, quo reducũtur ad finem.

Confirmatio.

Confirmari poteſt, quia non ex vi ſolius contractus lege diuina, aut naturali eſt impedimentum irritans, vt patet ex dictis: non ex copula ſolâ, vt etiam patet ex dictis de copula fornicaria, non ex vtroque ſimul: quia hoc matrimonium non inducit vinculum amoris indiſſolubilis reſpectiuè ad filium, ſed magis diſcindit amorem naturalem patris, qui adhæret vxori, & amorem etiam nouercæ, quæ, vt experientia conſtat, magis in ſeipſam, & proprios inclinatur, & negligit priuignum, eíque inuidet.

10 *Præfertur ſententia affirmatiua.*

His non obſtantibus, *ego magis inclino* in illam ſententiam, quæ docet matrimonium in primo gradu affinitatis eſſe omnino irritum lege diuina, ſeu naturali, vt alij vocant. Primò, *Probatur ex Scriptura.* quia *Leuit.* 18. perinde dicitur non reuelandam turpitudinem matris, & vxoris patris, & dat eandem rationem, quia turpitudo patris tui eſt: ergo ſimili lege comprehenditur vtrumque, & eadem regulatur. Secundò, quia nullum omnino talis matrimonij exemplum ſuppetit in diuinis, aut Eccleſiaſticis Scripturis. Tertiò, quia *Geneſ.* 49. Iacob maledixit Ruben ex eo, quòd thorum patris maculaſſet. Tertiò, Paulus *loco citato*, 1. *ad Corinth.* 5. tanquam abominabile perſequitur tale factum Corinthij, qui vxorem patris ſui polluit; & dicit neque inter Gentes talem fornicationem fuiſſe; tum quartò, quia reuerentiæ paternæ id plurimum repugnat, cui lex matrimonij non debuit præiudicare, qtiæ minùs obligat, quia reuerentia paterna eſt ſtricti Iuris naturalis, non ita lex matrimonij, aut libertas, & habilitas data ad matrimonium. Quintò, quia nouerca fit caro patris, & magis gradus hic affinitatis contingit ſtipitem, quàm matrimonium cum vxore fratris; hoc autem non licuit niſi in caſu, quo neceſſarium erat ſuſcitare ſemen defuncto, qui ſine prole diſcederet, aliàs non fuit conceſſum; & ideò Ioannes Baptiſta rectè reprehendit Herodem propter Herodiadem, quam tulit fratri ſuo Philippo vxorem: ergo à fortiori in propoſito matrimonium illud erat irritum, quia ceſſat finis etiam ſucceſſionis, cùm filius ducens nouercam ſit patri ſuperſtes. Sextò, quia Salomon Rex ſapientiſſimus ſeuerè vindicauit in Adoniam fratrem, quòd ſollicitarit nuptias cum Sunamitide, quæ erat vxor ſui patris, quamuis eam non cognouerit. Accedit præterea ſeptimò exemplum Dauid, qui nunquam ingreſſus eſt ad eas, quas Abſalon filius polluit. Octauò, quia *cap. Gaudemus*, &c. *de diuortijs*, &c. vbi permittitur infidelibus conuerſis permanere in matrimonio ante conuerſionem inito cum vxoribus coniunctis aliàs, non fit mentio, niſi de coniunctis in ſecundo, aut tertio gradu, non autem in primo gradu, de quo nunquam aliàs videtur fuiſſe dubitatio. Quòd ſi dicas ſermonem eſſe de conſanguinitate, & non de affinitate, textus id non exprimit: & patet in lege illa Leuitici affinitatem in aliquo gradu fuiſſe vetitam ex lege matrimonij non ſolùm Iudæis; ſed etiam anterioribus Chananæis, & pro lege naturæ conſequenter, quando maius bonum non præferebatur.

Reuerẽtia paterna eſt ſtricti Iuris naturalis.

Nouerca magis contingit patrem, quàm vxor fratris germanum.

11 *Explicatur Doctor.*

Tenendo itaque hanc ſententiam quæ probabilis eſt. Reſpondeo Doctorem agere de affinitate, iuxta præſcriptum Canonum, quos citat, vt eſt propinquitas ex copula carnali duorum ad inuicem, quia, vt dictum eſt, affinitas ſequitur regulam conſanguinitatis, in qua non numeratur ſtipes, ſed qui vniuntur ad ſtipitem propinquitate ſanguinis. Vnde & affinitas etiam non comprehendit in ſupputatione truncum, ſed perſonas deſcendentes, & collaterales, vt ad ſe inuicem appropinquant in ſtipite. Ideóque concluſio eius de his intelligenda eſt de quibus agunt Canones; non verò de matrimonio cum ipſo ſtipite: nam filius deſcendens, ſicut eſt ipſa caro patris, ita non conſtituit gradum reſpectiuè ad patrem, ſed ad alios deſcendentes, iuxta ſupputationem Canonicam, quæ requirit duas generationes ad vnum gradum.

Cõcluſio Doctoris intelligẽda de linea tranſuerſali.

12 *Impedimentũ linea tranſuerſalis eſt Eccleſiaſticũ.*

Quoad gradum primum in linea tranſuerſali affinitatis concluſio præmiſſa magis patet, éſtque tenenda maximè ſi ſubeſt legitima cauſa maioris boni; nam & lex ipſa diuina in hoc gradu diſpenſauit, vt frater defuncti ex relicta ſuſcitaret ei ſemen, *in c. Gaudemus*, &c. *de diuortijs*, &c. permittitur tale matrimonium infidelibus conuerſis; & ratio, quam adducit Pontifex, nempe inter infideles eſſe matrimonium verum, & ad eos non extendi pro ſtatu infidelitatis impedimenta Canonum, ſupponit hæc matrimonia non eſſe Iure diuino, aut naturali irrita, & accedente fine honeſtante, eſſe licita, etiam *in Leuit. cap.* 20. Longè alia eſt pœna ducentis vxorem fratris ſui, & ducentis nouercam, aut ſororem propriam, quia his ſtatuitur pœna mortis; illis autem quòd erant ſine liberis: *Qui duxerit vxorem fratris ſui, rem facit illicitam, turpitudinem fratris ſui reuelauit: abſque liberis erunt*, &c. Alexander VI. in eodem gradu diſpenſauit cum Rege Luſitaniæ. Iulius II. cum Henrico VIII. & Catherina Regibus Angliæ, quam confirmauit mox Clemens VII. conſultis primariis vniuerſitatibus totius Europæ, cuius Decretum adducit Caſtro *de lege pœnali, cap.* 12. patet *Exod.* 12. quia Iacob duxit duas

Ratio legis probat intentum.

Diſpenſationes facta.

vxores,

vxores, Lyam, & Rachelem *Geneſ.* 29. Iudas duos fratres coniunxit cum ſua nuru Thamar. Et hanc concluſionem viri doctiſſimi propugnarunt in prædicta controuerſia inter Reges Angliæ, quos ſequitur & citat Sanchez *prædicta diſput. 66. quæſt. 1. & 2.* Bellarminus, & alij citati; neque reprehenſio Herodis à Ioanne Baptiſta huc ſpectat, qui, vt aliqui dicunt, viuente Philippo duxit vxorem eius, & etiam nata ex Philippo Herodiade filia ſuperſtite.

13 g *Et in eodem gradu impedit matrimonium*, &c. Hoc rectè iuxta ſtatutum *cap. Non debet, de conſanguin. & affinit.* & tenet de facto quoad affinitatem ex copula coniugali: quoad affinitatem verò ex copula fornicaria, & illicita, reſtrictum eſt Ius antiquum per ſtatutum *ſuprà* præmiſſum Tridentini.

Dubium. Quæri ſolet an copula illicita cum conſanguinea vxoris, vltra tertium gradum, vel in tertio gradu priuet maritum iure petendi debiti ex hoc capite: quod perinde eſt ac quærere, an Iura antiqua ſublata ſint ex toto per ſtatutum Tridentini, an ſolùm quoad impedimentum matrimonij? *Reſolutio.* Probabilius eſt non priuari iure debiti, quia Iura antiqua acceſſoriè tantùm inducebant hanc pœnam, ex eo quòd ſtatuerint affinitatem; hæc autem ſublata eſt per Tridentinum: ergo & illa pœna acceſſoria. Ita Nauarrus *lib. 4. conſil. conſ. 30. de conſanguinit.* Sanchez *diſputat. 67. num. 8.*

14 *Triplex genus affinitatis.* Aduertendum eſt Iure antiquo triplex affinitatis genus fuiſſe ſtatutum. Primum genus eſt, de quo hactenus eſt tractatum, vt inter fratrem & vxorem ſui fratris, & oritur ex conſanguinitate hæc affinitas. Secundum genus eſt, quod fundatur proximè in hac affinitate, verbi gratia, ſi frater moritur, & vxor eius ducit alium maritum, tunc oritur affinitas ſecundi generis inter maritum ſecundum, qui dicatur Petrus; & ſororem primi mariti eiuſdem vxoris, quæ nupta fuit Paulo primo marito. Tertium genus affinitatis fuit fundatum in hac ſecunda affinitate, verbi gratia, ſi diſceſſerit vxor Petri, quæ primùm nupta fuit Paulo, & Petrus ducat aliam, hæc alia ex nuptiis cum Petro coniungitur affinitate cum Ioanne fratre Pauli. Primum ergo genus affinitatis eſt Ioannis cum vxore ſui fratris Pauli. Secundum genus eſt cum ſecundo marito eiuſdem vxoris. Tertium genus cum ſecunda vxore eius mariti. Hæc duo genera exprimuntur *in c. Porrò, & in cap. de propinquis 35. quæſt. 5.* reuocata ſunt *cap. Non debet*, &c. *de conſanguin, & affinitate*, vt rectè monet Doctor *in præcedenti diſtinct.* & Gloſſa in illud capitulum.

15 *Impedimentũ publicæ honeſtatis.* h *Conſimiliter de affinitate communiter*, &c. Extendit hoc impedimentum ad affinitatem, quæ dicitur publicæ honeſtatis iuſtitia, & dicit eſſe Iuris Eccleſiaſtici, comprehendendo ipſam ſub generali aſſertione concluſionis præmiſſæ, hoc impedimentum cauſam habet ex ſolo Eccleſiæ ſtatuto, cuius motiuum fuit honeſtas ſeruanda, quia vel oritur ex ſponſalibus, quæ ſunt initium matrimonij, vel ex matrimonio rato; ac proinde Eccleſiæ, & Religionis honeſtati congruit, & paci inter parentes conſanguineos, vt à ſponſa, aut ſponſo, tam de præſenti, quàm de futuro arcerentur. De hoc impedimento habetur *titulo de ſponſalibus, cap. Iuuenis, cap. Veniens, cap. Ad audientiam, cap. Sponſam, & eodem in 6, cap. vnico, & cap. Literas*, &c. *de ſponſalibus impuberum.* Contrahitur cum conſanguineis tantùm, etiam illegitimis, non cum affinibus; extenditur ad eos gradus, ad quos conſanguinitas extenditur, vt colligit Gloſſa *in cap. vnico, de ſponſalibus in 6.* & ibi Doctores; ſicut enim ad nullos gradus lege ipſa reſtringitur, ita ſequitur naturam eius, ad cuius ſimilitudinem eſt inducta hæc affinitas, nempe affinitatis propriè dictæ. Ita communis. Oritur iure antiquo ex ſponſalibus tam validis, quàm irritis, vt patet *cap. ille vnico*, modò non ſint irrita ex defectu conſenſus, vt ſunt ſponſalia puerorum, & furioſorum; ideóque non tollitur, ſi ſponſalia ſint irrita ex impedimento voti, aut impotentiæ, aut huiuſmodi. Idem ſupponit capitulum *Ad audientiam*, &c. *de ſponſalibus*, &c. requiritur autem conſenſus naturalis & liber, vt valeant inducere hoc impedimentum, quamuis alioquin ſit perſona alio impedimento ſubiecta. Id ſtatutum eſt ad excludendum prætextus, & dolum.

Lex huius impedimenti. *Sequitur affinitatem.* *Statutũ Iuris antiqui.*

16 Lex noua Tridentini *ſeſſ. 24. cap. 3.* corrigit Ius antiquum in duobus. Primum eſt, vt non conſurgat ex ſponſalibus quacumque ratione inualidis, & irritis. Secundum eſt, vt non excedat primum gradum, id eſt, ſiue in linea recta, ſiue tranſuerſali, quia plura incommoda ex oppoſito tunc dierum ſequebantur. Hoc impedimentum eſt etiam perpetuum, vt deciditur *cap. Sponſam, de ſponſalibus, cap. Si quis vxorem, & c. Si quis deſponſauerit 2. 27. quæſt. 2.* colligitur *ex cap. Fraternitatis 35. quæſt. 10.* Ita Gloſſa *cap. vnico, de ſponſalibus in 6.* & alij in prædicta Iura: immeritò ergo Saa *de impedimentis diriment. v. Matrimon. n. 12.* excipit caſum, quo diſſoluantur ſponſalia ex conſenſu partium, quia etiam mortuo ſponſo diſſoluuntur ſponſalia, tamen manet impedimentum, ad quod ſufficit contractum fuiſſe verum, abſolutum, & legitimum, ſiue matrimonium ſubſecutum ſit, ſiue non.

Trident. *Correctio Iuris antiqui.* *Eſt perpetuũ impedimentum.* *Sententia Saa reijcitur.*

17 Non oritur impedimentum publicæ honeſtatis dirimens priora ſponſalia ex ſubſequentibus ſponſalibus cum conſanguinea prioris, vt patet *cap. vnico, de ſponſalib. in 6.* & hoc rectè eſt ſtatutum, ne ſcandalum oriatur, & iniuria prioris ſponſæ, & vt ſecludatur fraus ex ſponſalibus ſub cõditione initis; non oritur hoc impedimentum, donec tranſeant in abſoluta, & purificetur conditio. Aduertendum Concilium Tridentinum nihil innouaſſe circa hoc impedimentum, vt eſt ex matrimonio rato tantùm: ac proinde ſtandum erit Iuri antiquo, ita vt ad quartum gradum extendatur, & conſurgat ex matrimonio etiam inualido.

Ex ſecundis ſponſalibus non oritur. *Neque ex cõditionatis.* *Impedimentũ ex matrimonio rato manet poſt Tridentinum.*

Ad argumenta patet ex litera.

DISTIN

DISTINCTIO XLII.

De ſpirituali cognatione.

DE parentalium graduum famoſa quæſtione aliud licèt minùs ſufficienter diximus. Iam de ſpirituali cognatione addamus, quæ etiam perſonas impedit, vt non ſint legitimæ ad ineundas nuptias. Tria quædam ſunt, conſanguinitas, affinitas, & ſpiritualis germanitas. Conſanguinitas eſt inter eos, qui iunguntur ſecundùm lineam generis. Affinitas inter eos, qui genere quidem non ſunt coniuncti, ſed mediante genere ſunt ſociati: verbi gratia, Vxor filij fratris mei, quæ non eſt de genere meo, per ipſum, qui eſt de genere meo, mihi affinis facta eſt, & ego illi. Spiritualis proximitas eſt inter compatrem, & commatrem: & inter eos, quorum vnus alterum de ſacro fonte leuauit, vel in catechizatione, aut confirmatione tenuit. Eſt etiam inter filios eiuſdem hominis carnales, & ſpirituales. *A*

Hugo ſententiarum l. 2. c. 13.

Qui ſint filij ſpirituales?

SPirituales filij ſunt, quos de ſacro fonte leuamus, vel in catechizatione, ſeu confirmatione tenemus. Filij etiam, & filiæ ſpirituales eorum ſunt, qui trinæ merſionis vocabulo eos ſacro Baptiſmate tingunt. Dicitur etiam ſpiritualis filia Sacerdotis, quæ ei peccata ſua confitetur. Vnde Symmachus Papa, [Omnes quos in pœnitentia ſuſcipimus, ita noſtri ſpirituales ſunt filij: vt & ipſi quos vel nobis ſuſcipientibus, vel ſub trinæ merſionis vocabulo mergentibus, vnda Baptiſmi regenerauit.] Sylueſter etiam admonet, vt ad ſuam filiam pœnitentialem nullus Sacerdos accedat, quia ſcriptum eſt; Omnes quos in pœnitentia accipimus, ita noſtri filij ſunt, vt in Baptiſmo ſuſcepti: quorum omnium flagitioſa eſt commixtio. Quòd autem compater & commater ſibi iungi nequeant, nec pater ſpiritualis, nec mater filiæ, vel filio ſpirituali, ex Concilio Moguntinenſi docetur. [De eo quod interrogaſti, Si aliquis filiolam ſuam duxerit in vxorem, & de eo qui concubuit cum matre ſpirituali, & de eo qui filium ſuum baptizauit, & vxor eius eum de fonte ſuſcepit, hac cauſa vt diſſidium fieret coniugij, ſi pòſt in tali copula poſſunt permanere, ſic reſpondendum eſt, Si filiolam, aut commatrem ſuam aliquis in coniugium duxerit, ſeparandos eſſe iudicamus, & graui pœnitentia plectendos. Si verò coniuges legitimi, vel vnus, vel ambo ex induſtria hoc fecerint, vt filium ſuum de fonte ſuſciperent: ſi innupti manere voluerint, bonum eſt: ſin autem, grauis pœnitentia inſidiatori iniungatur, & ſimul maneant: & ſi præuaricator coniugij ſuperuixerit, acerrima pœnitentia mulctetur, & ſine ſpe coniugij maneat.] Ex his apparet, quòd aliquis filiolam ſuam, vel commatrem non poteſt ſibi copulare nuptialiter: & ſi præſumptum fuerit, ſeparandi ſunt. Qui autem legitimè coniuncti ſunt, non ideò ſeparandi ſunt, quia alter eorum inſidioſè filium de fonte leuauit. Quod etiam Nicolaus confirmat, dicens, [Noſſe deſideras, vtrùm mulier, quæ viri filium ex alia fœmina genitum de ſacro fonte leuauerit, poſtmodum poſſit cum eodem viro copulari. Quos ideò coniungi poſſe decernimus, quia *B*

30. quæſt. 1. c. Ad limina, paragr. Filia dicitur.

30. quæſt. 1. c. Omnes quos.

In Concil. Moguntinenſi, c. 10. & 30. q. 1. c. De eo.

Ibid. cap. Noſſe.

quia ſecundùm Canones ſacros, niſi amborum conſenſu nullius Religio-
1. Cor. 7. nis obtentu debet coniux dimittere coniugem, cùm Apoſtolus præcipiat, Nolite fraudare inuicem: niſi fortè ex conſenſu ad tempus, &c.] Item,
Ex Concil. Cabilonenſi, ibid. Dictum eſt. [Dictum eſt nobis, quaſdam fœminas deſidiosè, quaſdam verò fraudulenter, vt à viris ſuis ſeparentur, proprios filios coram Epiſcopis ad confirmandum tenuiſſe. Vnde nos dignum duximus, vt ſi qua mulier filium ſuum deſidia, aut aliqua fraude coram Epiſcopo tenuerit ad confirmandum, propter fallaciam, vel fraudem, quamdiu viuat, pœnitentiam agat:
Ibid. Ad limina. tamen à viro ſuo non ſeparetur.] Item, Ioan. Papa, [Ad limina ſancti Petri homo nomine Stephanus veniens, noſtro præſulatui innotuit, quòd filium ſuum in extremo vitæ poſitum, necdum Baptiſmi vnda lotum, abſentia Sacerdotum cogente baptizauit, eúmque propriis manibus ſuſcepit. Atque pro huiuſmodi negotio reuerentia tua præfatum hominem à ſua coniuge iudicauit eſſe ſeparandum. Quod fieri nullatenus debet, di-
Matth. 5. & 19. cente Scriptura, *Quòd Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Et Dominus non dimittere vxorem, niſi cauſa fornicationis iubet. Et nos tanta auctoritate freti, dicimus dimittendum eſſe, & inculpabile iudicandum, quod neceſſitas intulit. Nam baptizandi opus laicis fidelibus, ſi tamen neceſſe fuerit, liberè conceditur. Vnde ſi ſupradictus homo filium morientem aſpiciens, nè animam perpetuò perire dimitteret, vnda Baptiſmi lauit, vt eum de poteſtate mortis eriperet, benè feciſſe laudatur. Ideóque ſuæ vxori, ſibi iam olim legitimè ſociatæ, impunè dum vixerit iudicamus manere coniunctum, nec ob hoc ſeparari debere.] His aliíſque pluribus auctoritatibus edocetur, coniuges non eſſe ſeparandos, ſi poſt legitimam copulam alter alterius filium de fonte leuarit, vel in confirmatione tenuerit.

Quid præmiſſis obuiat?

C Ibid. cap. Peruenit. HIs autem obuiare videtur, quod Deuſdedit Papa ait, [Peruenit ad nos Diaconus ſanctitatis veſtræ epiſtolam deferens, quòd quidam viri, & mulieres præterito Sabbato Paſchali, pro magno populi incurſu neſcientes filios ſuos, ſuſcepiſſent de lauacro. Cupis ergo ſcire, an propter hoc debeant viri, ac mulieres ad proprium vſum thori redire, vel non? Nos verò hac re mœſti priorum inquiſiuimus dicta, & inuenimus in archiuis, id eſt, in armariis Apoſtolicæ Sedis, iam talia contigiſſe in pluribus Eccleſiis, quarum Epiſcopis ab hac Apoſtolica Sede volentibus ſcire, vtrùm viri ac mulieres redirent ad proprium thorum. Beatæ memoriæ ſancti Patres, Iulius Papa, Innocentius, & Cœleſtinus cum Epiſcoporum plurimorum conſenſu in Apoſtolorum Principis Eccleſia præſidentes, talia reſcripſerunt, & confirmauerunt, vt nullo modo ſe in coniugio reciperent viri, ac mulieres, quicumque hac ratione ſuſceperunt natos,
Ibid. cap. Si quis filiaſtrum. ſed ſepararent ſe, nè ſuadente diabolo tale vitium inualeſcat.] Item, [Si quis filiaſtrum, vel filiaſtram ſuam ante Epiſcopum tenuerit ad confirmationem, ſeparetur ab vxore ſua, & aliam nunquam accipiet.] Hæc autem, vel ad terrorem dicta ſunt, non quòd ita eſſet faciendum, ſed nè illud fieret ſummoperè cauendum, vel de illis eſt intelligendum, qui priùs filios ſuos viciſſim de fonte ſuſceperunt, quàm fierent coniuges. Præmiſſis autem auctoritatibus omnino conſentiendum eſt, vt ſiue proprium, ſiue tantùm viri filium mulier de fonte ſuſceperit, non ideò à viro ſeparetur, quod & de viro ſimiliter oportet intelligi.

De

De copula ſpiritualium, vel adoptiuorum, vel naturalium filiorum.

QVòd autem ſpirituales, vel adoptiui filij naturalibus copulari nequeant, Nicolaus Papa teſtatur, ita inquiens, [Ita diligere debet homo eum, qui ſe ſuſcepit de ſacro fonte, ſicut patrem. Inter fratres, & filios ſpirituales gratuita & ſancta communio eſt, quæ dicenda non eſt conſanguinitas, ſed habenda ſpiritualis proximitas. Vnde inter eos arbitror non poſſe fieri legale coniugium, quia nec inter eos, qui natura, & eos, qui adoptione filij ſunt, venerandæ leges matrimonia contrahi permittunt.] Item, [Si inter eos non contrahitur matrimonium, quos adoptio iungit, quantò potiùs à carnali inter ſe contubernio ceſſare oportet, quos per cœleſte Sacramentum regeneratio ſancti Spiritus vincit.]

D *Ad conſult. Bulgarorũ 30. quæſt. 3. cap.* Ita diligere.

Si filij ante compaternitatem, vel pòſt nati valent coniungi?

HOc autem quidam volunt intelligere tantùm de illis filiis, quibus compatres facti ſunt. De aliis verò, qui ante compaternitatem, vel pòſt geniti ſunt, concedunt quòd legitimè, & licitè iungi poſſunt. Quibus videtur conſentire Vrbanus II. dicens : [Super quibus conſuluit nos tua dilectio, hoc videtur reſpondendum, vt & Baptiſmus ſit, ſi inſtante neceſſitate fœmina puerum in nomine Trinitatis baptizauerit, & quòd ſpiritualium parentum filij, vel filiæ ante, vel poſt compaternitatem genitæ, poſſunt legitimè coniungi, præter illam perſonam, qua compatres effecti ſunt.]

E *De copula filiorũ, qui ante compaternitatem, vel pòſt nati ſunt, vbi ſupr. c.* Super quibus.

Paſchalis Papa.

PAſchalis verò II. poſt compaternitatem genitos copulari prohibet, ſcribens Egino Epiſcopo, [Poſt ſuſceptum filium de fonte, vel filiam ſpiritualem, qui ex compatre, vel ex commatre fuerint nati, matrimonio iungi non poſſunt.] Illud etiam notandum eſt, quod in Triburienſi Concilio legitur. Si quis ſuæ ſpiritualis commatris filiam fortuitu, & ita contingente rerum caſu in coniugium duxerit, maturiori ſeruato Concilio habeat, atque legitimo connubio honeſtè operam det.

F *Ibid. c.* Poſt ſuſceptũ. *Ex Triburienſi Conc. Ibid. c.* Illud etiam.

Si quis ducere poſſit duas commatres, vnam poſt alteram?

SOlet etiam quæri, Si commatrem vxoris poſt eius obitum quis ducere valeat? De hoc Nicolaus Papa ſic ſcribit, [Sciſcitatur à nobis ſanctitas veſtra, ſi quis duas commatres habere valeat vnam poſt alteram? In quo meminiſſe debes ſcriptum eſſe, *Erunt duo in carne vna.* Cùm ergo conſtet, quòd vir & mulier vna caro efficiuntur, reſtat virum compatrem conſtitui mulieri, cuius aſſumpta vxor commater erat, & ideò virum illi fœminæ non poſſe coniungi, quæ commater eius erat, cum qua idem fuerat vna caro effectus.] Huic autem illud contrarium videtur, Qui ſpiritualem habet compatrem, cuius filium de lauacro ſuſceperit, & vxor eius commater non eſt, licet ei defuncto compatre ſuo eius viduam ducere in vxorem, quos nulla generatio ſpiritualis ſecernit. Item, ex epiſtola Paſchalis Papæ, [Poſt vxoris obitum, cum commatre vxoris coniugio copulari,

G *Salomonĩ Conſtant. Epiſc. 30. q. 4. c.* Sciſcitatur. *Geneſ. 2. d Matt. 19. a Ex Triburienſi Conc. cap. 47. Ibid. c.* Qui ſpiritualẽ. *Ibid. c.* Poſt vxoris.

pulari, nulla ratio, vel auctoritas videtur prohibere. Non enim per carnis vnionem, ad vnionem ſpiritus tranſitur.]

Determinatio ibi. Sed ſciendum eſt quòd auctoritas Nicolai de illo ait, qui vxori ſuæ debitum reddidit, poſtquàm commater illius extitit. Aliæ verò auctoritas de illo agunt, cuius vxor poſtquàm à viro ſuo derelinquitur, illius commater efficitur, nec poſt compaternitatem à viro ſuo cognoſcitur; vel de viro potiùs agunt, cuius vxor antè defungitur, quàm ab eo cognoſcatur.

Si vir, & vxor poßint ſimul tenere puerum?

H SOlet etiam quæri, Si vxor cum viro ſimul debeat in Baptiſmo ſuſcipere puerum? De hoc Vrbanus ait, [Quòd vxor cum marito in Baptiſmo ſimul non debeat ſuſcipere puerum: nulla auctoritate videtur, vel reperitur prohibitum, ſed vt ipſa puritas ſpiritualis paternitatis ab omni labe, & infamia conſeruetur immunis, decreuimus vt vtrique ſimul ad hoc aſpirare non præſumant. Quia verò piaculare flagitium commiſit, qui duabus commatribus, vel ſororibus nupſit, magna pœnitentia debet ei iniungi.]

Ibid. cap. Quòd autem vxor.

De ſecundis, & tertijs nuptijs, & deinceps.

I SCiendum eſt etiam, quòd non ſolùm primæ, vel ſecundæ nuptiæ ſunt licitæ, ſed etiam tertiæ, & quartæ non ſunt damnandæ. Vnde Auguſtinus, [Secundas nuptias omnino licitas Apoſtolus concedit. De tertiis autem, & quartis, & de vltrà pluribus nuptiis ſolent homines mouere quæſtionem. Sed quis audeat definire, quod nec Apoſtolum video definiſſe? Ait enim, *Si dormierit vir eius, cui vult nubat.* Non dicit, *primus*, vel *ſecundus*, vel *tertius*, vel *quotuſlibet:* nec à nobis definiendum eſt, quod non definit Apoſtolus. Vnde vt breuiter reſpondeam, nec illas nuptias debeo damnare, nec eis verecundiam numeroſitatis auferre, nec contra humanæ verecundiæ ſenſum audeo dicere, vt quoties voluerint, nubant, nec ex meo corde præter Scripturæ auctoritatem, quotaſlibet nuptias damnare.] Idem teſtatur Hieronymus, [Ego nunc libera voce exclamo, nec damnari in Eccleſia bigamam, imò nec trigamam, & ita licere quinto, & ſexto, quemadmodum ſecundo marito nubere.] Apoſtolus tamen bigamos à ſacerdotali honore excludit. Sed hoc non facit pro vitio bigamiæ, imò pro Sacramenti virtute, vt ſit vna vnius, ſicut vnica vnici. Illud tamen Neocæſarienſis Concilij videtur innuere, bigamiam eſſe peccatum, [Preſbyterum, inquit, in nuptiis bigami prandere non conuenit, quia cùm pœnitentia bigamus indigeat, quis erit Preſbyter, qui talibus nuptiis poſſit præbere conſenſum?] Sed hoc de illo intelligi poteſt, qui primæ vxori inſidiatus putatur deſiderio ſecundæ, vel pro ſignaculo Sacramenti illud dicitur, quod in bigamo non ſeruatur. Ambroſius etiam dicit, quòd primæ nuptiæ tantum à Domino ſunt inſtitutæ, ſecundæ verò ſunt permiſſæ. Et primæ nuptiæ ſub benedictione Dei celebrantur ſublimiter, ſecundæ verò etiam in præſenti carent gloria.

Lib. de ſancta viduitate, c. 12. 31. quæſt. 1. c. Quod ſi dormierit. 1. Cor. 7. g

Ad Pammachium in Apologia pro libris cõtra Iouin. editis circa finem, & in cap. ibid. c. Aperiant quæſo, ad finem. 1. Tim. 3. a Ex c. 7. & ibid. c. De his qui. Sup. ep. ad Cor. priorẽ, cap. 7. circa illud, Beatus er.

Qvæstio Vnica.

Vtrùm cognatio ſpiritualis impediat matrimonium?

D.Thom. *in addit.q.56.art.1.& hìc q.1.art.1.* D. Bonauent.*art.1.q.2.* Richard.*art.1.q.1.* Durand.*q.1.* Sanch. *lib.7.de matrim.diſp.54.& inde vſque ad diſp.62.*

CIrca [a] iſtam quadrageſimam ſecundam diſtinctionem quæro: Vtrùm cognatio ſpiritualis impediat matrimonium? Quòd non, extrà de cognat.ſpirit. *Si vir,vel mulier ignoranter de ſacro fonte ſuſceperint.* & ſequitur, *nobis videtur quòd ſiue ex ignorantia, ſiue ex malitia fecerint, non ſunt ab inuicem ſeparandi, nec alter alteri debet debitum ſubtrahere.* 1 *Argum.1.*

Contrà, ibidem cap. *Veniens; mandamus quatenus ſi conſtiterit mulierem prædicti viri filiam de ſacro fonte leuaſſe, antequàm eam deſponſauerit vxorem, vos inter ipſos diuortium celebretis.* *Ratio opp.*

COMMENTARIVS.

a *CIrca iſtam quadrageſimam ſecundam diſtinctionem.* In hac diſtinctione,& quæſtione agit de cognatione ſpirituali, & legali, & diuiditur in duas partes; quarum prima reſoluit quæſitum. Secunda verò eſt anacephalæoſis, ſeu recapitulatio ſummaria dictorum hactenus in ſuperioribus diſtinctionibus, & collectio impedimentorum matrimonij. *Ordo & diuiſio quæſtionis.*

SCHOLIVM.

Ait primò cognationem ſpiritualem præcedentem matrimonium, illud dirimere, non tamen ſi ſequatur, c. Veniens,*& c.*Si vir,de cognat.ſpirit.*hoc impedimentum poſt Trident.ſeſſ.24. c.2.tantùm contrahitur inter baptizantem, confirmantem, ac tenentes, ex vna parte, ac baptizatum, confirmatum, horùmque parentes, ex altera. Parentes extra neceſsitatem, peccant baptizando, vel tenendo proprium filium, quia faciunt contra cap.1.& 2.30.quæſt.1. de quo D.Thom.3.p.q.67.art.8. Nauar.c.22.n.9. & probabiliùs priuantur iure petendi debitum, ſed debere debent. Ita communis, Alenſ.2.p.q.170.memb.3.§.3. D.Thom.hìc quæſt.1.art.1. D.Bonau.art.1.q.2. Richard.art.1.q.1. Sotus q.1.art.1.concluſ.3. Nauar.c.22.n.40.& c.16. n.34. Alij tenent probabiliter quòd etiam petere poſſunt; de quo latè Sanch. lib.9. diſp.26. Secundò, ait adoptionem dirimere matrimonium, intellige inter adoptantem, eiuſque vxorem, ac filios ex vna parte, & adoptatum ex alia, cap.vnic.de cogn.leg. hæc cognatio ſuperueniens matrimonio non impedit debiti petitionem, quia id nullo iure habetur. Circa hoc impedimentum omnia deſiderabilia habet Sanchius lib.7.diſp.63.*

REſpondeo [b], cognatio ſpiritualis eſt quoddam vinculum contractum ex diſpenſatione Sacramentorum,ſpecialiter Baptiſmi,& Confirmationis. Quia ſicut habetur extrà de cognatione ſpirituali in 6. lib. *Quamuis,* §.vlt. *Ex datione aliorum Sacramentorum à Baptiſmo, & Confirmatione, cognatio ſpiritualis nequaquam oritur,quæ matrimonium impediat, vel diſſoluat*; de qua, & eius gradibus habetur *extrà de cognat.ſpirituali, in 6. lib.* 2 *Cognatio ſpiritualis.*

Quantùm [c] autem ad illud, quod quæritur, dico quòd ſi præcedat matrimonium, ſimpliciter impedit, ſicut patet *in cap.ad oppoſitum præallegato, Veniens.* Si ſequatur matrimonium, non dirimit, ſicut patet ex primo argumento. Et ratio primi non eſt niſi ſtatutum Eccleſiæ illegitimantis perſonas in caſu illo. 3 *Cognatio legalis impedit matrimonium.*

Iuxta [d] quod notandum, quòd cognatio legalis impedit etiam matrimonium, de qua habetur extrà de cognatione legal. cap. vnico: *Si qua per adoptionem ſoror mihi eſſe cœperit, quamdiu durat adoptio inter me,& ipſam, nuptiæ conſiſtere non poſſunt.* & Gloſſ. ſuper illo cap. dicit, quòd illud verum eſt, ſiue cognatio legalis ſit per arrogationem, ſiue per adoptionem. Dicimus autem arrogari illum, qui ſui iuris eſt, & per arrogationem tranſit in noſtram poteſtatem; & fit arrogatio auctoritate Principis: adoptio fit per quemliber magiſtratum: nec adoptatus tranſit in poteſtatem adoptantis, ſed remanet in poteſtate ſui patris: & tam adoptati, quàm arrogati dicuntur filij adoptiui, & inter fratres adoptiuos, & naturales: impeditur matrimonium quamdiu durat adoptio, vt auctoritates iſtæ probant, & auctoritates pro & contra ſolutæ ſunt, quia vna loquitur de cognatione præcedente matrimonium, alia de ſequente. *Adoptio & arrogatio quomodo differunt. De hoc,* §. Adoptio. *Inſtit. de adopt. & l.2.ff.eod. & l.* Nec ei. *ibid. & l.1.C.eod.*

COMMENTARIVS.

1 *Cognationis ſpiritualis definitio.*

b RESpondeo *cognatio ſpiritualis*, &c. Definit cognationem ſpiritualem *eſſe vinculum contractum ex diſpenſatione Sacramentorum, ſpecialiter Baptiſmi, & Confirmationis*, &c. negat ex aliis Sacramentis oriri, niſi ex his duobus, vt patet *c. Quamuis*, & *c. de cognat. ſpirituali, in 6.* ex diſpenſatione autem Baptiſmi, & Confirmationis oritur inter miniſtrum, & ſuſcipientes reſpectiuè ad illum, cui miniſtratur Sacramentum, & ſuſcipitur, & reſpectiuè ad parẽtes eius, iure antiquo, *cap. de eo*, 30. *q.* 1. *c. Veniens, & c. Martinus*, &c. *de cognatione ſpirituali, & c.* 1. *eodem in 6.* Triplex erat huius cognationis ſpecies: alia dicebatur paternitas reſpectiuè ad ſuſceptum, aut recipiens Sacramentum ex vna parte, & miniſtrãtem, & ſuſcipientem ipſum ex alia parte. Alia ſpecies fuit compaternitatis inter hos, inter ſe & patrem, ac matrem carnalem eius, & hæc etiam tranſibat ad vxorem ſuſcipientis, quamuis ſolus maritus ſuſciperet: quia vna caro erant. Tertia ſpecies eſt fraternitatis inter filios miniſtrantis, & ſuſcipientis, ac fratres ſuſcepti.

Tres ſpecies cognationis ſpiritualis.

Reformatio Tridentini.

Tridentinum *ſeſſ. 24. de matrim. cap. 2.* ſuſtulit cognationem hanc fraternitatis, & etiam compaternitatis inter baptizantem, & ſuſcipientem, & ſuſtulit etiam compaternitatem, qua tranſibat ad vxorem ſuſcipientis, quamuis ipſa non ſuſciperet infantem.

2 *Dubium.*

De impedimento, vt eſt ex Sacramento Euchariſtiæ.

Dubitari ſolet, an inter cõfeſſarium, & filiam ſpiritualem oriatur cognatio ſpiritualis ex Sacramento Pœnitentiæ? Ex hoc dubio Doctor in deſcriptione cognationis ſpiritualis dicit eſſe vinculum contractum ex diſpenſatione Sacramentorum, vt comprehendat etiam Sacramentum Pœnitentiæ ſimul cum Baptiſmo, & Confirmatione, ex quibus ſine controuerſia tale vinculum conſurgit, & ſubdit Decretum Bonifacij VIII. in quo hæc cognatio, vt eſt impedimentum matrimonij, declaratur tantùm eſſe ex Baptiſmo, & Confirmatione. Cæterùm hoc intelligi poteſt duobus modis, ſcilicet quòd reſtrictio ſit Iuris antiqui, quod poſteà citabimus; vel quòd Pontifex agat tantùm de impedimento propriè dicto inter perſonas alias habiles, inter quas poſſet ſecluſo impedimento eſſe contractus, non autem de impedimento impropriè dicto, quia aliàs confeſſarius in Eccleſia Latina eſt inhabilis ad contractum ex ordine: impedimentum autem ſuperueniens ex Sacramento tantùm valeat, vt inducat peccatum inceſtus, ſi confeſſarius carnaliter miſceatur ſuæ filiæ ſpirituali, & hoc Iure Eccleſiaſtico: ex aliis autem Sacramentis non oritur tale impedimentum.

Decretũ Bonifacij quomodo intelligatur?

Sententia negatiua.

Prima ſententia reſpondet nullum eſſe hîc impedimentum cognationis ſpiritualis. Hanc tenet Sà *in Summa, v. Confeſſio in noua edit. correcta Romæ.* Negatiuam hanc tenet, & Bernardus Diaz *in practica can. in noua edit.* fauet & ſequitur magis Baſilius Legionenſis *de cognatione ſpirituali*, §. 2, putans per Decretũ Bonifacij fuiſſe ſublatum, quod Iure antiquo in hoc ſtatutum eſt, & poſſet videri Doctoris in præſenti litera.

3 *Præfertur ſententia affirmatiua.*

Secunda ſententia docet eſſe confitendam hanc circumſtantiam tanquam inceſtum: hæc eſt communior magis tuta, & in praxi ſequenda iuxta antiqua Decreta *cap. Omnis*, 30. *q.* 1. *c. Si quis Sacerdos, & cap. finali, eodem*; quam ſequitur D. Thom. *in hac diſt. q.* 1. *art.* 1. *ad* 8. vbi dicit non contrahere propriè cognationem ſpiritualem per Sacramentum Pœnitentiæ. Vide Sanchez *lib.* 7. *diſp.* 55. & quos ibi citat. Dicendum ergo hanc circumſtantiam inducere ſpeciem ſacrilegij contra reuerentiam Sacramenti, & fœdus quoddam ſpirituale mediãte Sacramento inductum, quod fœdus reducitur ad virtutem Religionis ex ſtatuto Eccleſiæ; intelligitur autem caſus hic, quando non vtitur confeſſarius ipſo Sacramẽto ad peccatum, quia tum eſt ſacrilegium, & ſeruanda eſt Conſtitutio Gregoriana contra ſollicitantes ad *cap. Veniens.* Patet ex dictis.

Eſt ſpecies ſacrilegij.

c *Quantùm autem ad illud quæritur*, &c. Hæc concluſio eſt communis, nempe hoc impedimentum dirimere matrimoniũ ſubſequens, non verò contractum: ſed ſuſpendit ius debiti, niſi in caſu neceſſitatis. *c. Ad limina* 30. *q.* 1. Excuſat etiam fraus, & ignorantia probabilis. Primum patet *c. Fraus, c. Dictum, c. De eo*, 30. *q.* 1. Secundum patet *cap. De his, eodem.* Eſt inductum etiam Iure Eccleſiaſtico, patet *c. Si quis filiaſtrum, c. De eo, & alijs* 30. *q.* 1. *& cap. Veniens*, &c. *de cognatione ſpirituali in 6. & cap.* 1. Eſt autem antiquiſſimi Iuris Eccleſiaſtici, & ab Apoſtolis deriuata hæc conſuetudo Patrinorum. Dionyſius Areopagita *de Eccleſiaſt. Hierarch. cap. de Baptiſmo* appellat *fideiuſſores*. Iuſtinus *q.* 56. *ad Orthodoxos, offerentes*. Tertullianus *de Baptiſm. c.* 18. *ſponſores*. Auguſt. 1. 106. 1. 163. *& 215. fideiuſſores, & epiſtola* 23. *ad Bonifacium fidei Doctores.* Higinus appellat *Patrinos, cap. in Catechiſmo, de conſ. diſt.* 4. Arelatenſe IV. *cap.* 19. Moguntinum ſub Leone III. & alij poſteriores ſic appellant. Eorum officium erat ſpondere pro ſuſcepto, eum docere, & caſtigare; inter Decreta autem, quæ exprimunt impedimentum, videtur eſſe Canon Niceni 21. eſſe primus. Plura alia ſubtecuta ſunt, vt patet 30. *q.* 1. vnus vel vna ad ſummum admittendi ad ſuſceptionem in Baptiſmo, ex Trident. *ſeſſ.* 24. *cap.* 7. vt vnus tantùm eſſet, habetur *c. Non plures, de conſecrat. diſt.* 4. quod eſt Leonis I. Idem ſtatuit Metenſe *cap.* 3. Moguntinum ſub Paulo III. *cap.* 19. cæteri non contrahunt hanc cognationem, quamuis tangant baptizatum ex Decreto Concilij Tridentini.

4 *Iure Eccleſiaſtico. Antiquiſſimũ eſſe vſum Patrinorum.*

Eorum officium.

Quot eſſe debeant?

Admonendus Lector decretalem, quæ nuper emanauit Deidati Pontificis in quibuſdam verbis eſſe corruptam vitio impreſſoris, aut ſcriptoris, vt benè aduertit Legionenſis §. 4. *ſub finem* corruptam clauſulam citans, quæ eſt hæc, *& poſt expletam annum recipiant alium virum, ſimiliter & vir vxorem*, &c. agitur de iis, qui proprios filios ſuſceperunt in Baptiſmo, qui ſeparandi ſunt per annum, aſſignata dote, aut alimentis; verba autem illa *recipiant alium virum*, &c. debent intelligi, *illum*, aut *ſuum virum*: quia matrimonium inſeparabile eſt, viuente priore viro. vide præfatum Authorem.

5 *An poſſit eſſe cum infideli. Affirmatiua ſententia. Verior eſt ſententia negatiua.*

Dubitatur an poſſit cognatio ſpiritualis eſſe inter ſuſcipientem filium, & parentes infideles. Affirmat Gloſſa *in c.* 1. 30. *q.* 1. Syluester *v. Matrimonium* 8. *q.* 8. Angelus *v. Baptiſm.* 8. *& v. Matrimonium, impediment.* 7. & alij. Negant D. Thomas, Richardus, Durandus, & alij, *in hac diſtinctione*, & hæc omnino probabilior eſt: quia infidelis non eſt capax huius impedimenti legis Eccleſiaſticæ, quæ reſpicit fideles tantùm *c. Gaudemus*, &c. *de diuortijs.* probabilius eſt naſci ex Baptiſmo

Baptiſmo minus ſolemni dato: quia contrahitur ex Sacramento, non verò ex ſacramentalibus; debet etiam ſuſcipiens tangere ſuſceptum, vt patet ex Canonibus citatis.

6 *Cognatio legalis.*

d *Iuxta quod notandum, quòd cognatio legalis*, &c. Docet etiam cognationem legalem eſſe impedimentum dirimens matrimonium. Patet ex lege, quam citat *de cognat. leg. cap. vnico.* Duplex autem eſt adoptio, alia perfecta, alia imperfecta. Perfecta dicitur arrogatio, & conuenit ei, qui eſt ſui iuris, & per arrogationem tranſit in ius adoptantis. *Adoptatio* eſt eius, qui manet in poteſtate alterius, neque per eam tranſit in ius adoptantis, verbi gratia, filij, qui adhuc manet ſub poteſtate patris naturalis; ab hac autem poteſtate ſolutus dicitur emancipatus, dum fit ſui iuris, non ſecus, ac ſeruus manumiſſus dicitur emancipari, id eſt, extra manum, & poteſtatem poſitus patris, aut domini, *l. Non modo, C. de emancipat. lib. & Inſtit. quibus mod. vis pa. po. ſol.* Arrogatio fit authoritate Principis *l. 1. C. de adopt.* Simplex autem adoptio authoritate Magiſtratus fieri poteſt.

Duplex eſt. Arrogatio quid ſit? Adoptio.

Sententia Sanchez.

Aliqui negant cognationem legalem oriri ex ſimplici adoptione; quos ſequitur Sanchez *lib. 7. diſput. 63. num. 9.*

7 *Per ſimplicem adoptionẽ induci cognationem legalem.*

Contraria opinio, quam tenet Doctor cum Gloſſa citata, eſt communis, & probatur; quia vbi Iura de adoptione non diſtinguunt, neque nos diſtinguere debemus. Deinde, filius adoptiuus habitat in domo adoptantis, ſicut filius naturalis; congruum ergo erat inducere impedimentum hoc reſpectu adoptati, ſicut & arrogati. Deinde, tenetur ad reuerentiam adoptanti, eique ſuccedere poteſt vt hæres ab inteſtato. *Inſtit. de adoption.* hoc impedimentum primum inductum eſt lege ciuili, *l. Adoptiuus, ff. de ritu nupt. & Inſtit. de adoption.* quam lex Canonica confirmauit *cap. Ita diligere, cap. Per adoptionem 30. q. 3. & extra cap. vnico, de cognat. legali.*

Triplex linea huius cognationis.

Triplex eſt linea cognationis legalis. Prima eſt inter adoptantem & adoptatum, & filios adoptati in linea recta; & hæc ſequitur naturam conſanguinitatis ob reuerẽciam patris adoptantis inter adoptantem, & vxorem adoptati, & inter adoptatum, & vxorem adoptantis: & impedimentum etiam hoc eſt perpetuum. Tertia linea eſt inter adoptatum, & filias naturales adoptantis, & hæc eſt temporalis, quia ceſſante adoptione ceſſat impedimentum, vt benè Doctor in litera; ceſſat autem adoptio per mortem naturalem, & ciuilem adoptantis emancipationem adoptati, aut alia via, qua adoptatus abſoluitur à poteſtate adoptantis.

Quomodo ceſſat.

8 *De impedimentis inductis per Tridentinum.*

Hactenus Doctor egit de impedimentis irritantibus matrimonium, quæ ſure antiquo vſque ad ſua tempora viguerunt. Alia duo impedimenta adiecit Tridentinum; quorum alterum eſt ex defectu ſolemnitatis, alterum verò contra raptores; de quibus hîc breuiter agendum erit ad complementum materiæ.

Clandeſtina ſemper fuiſſe prohibita.

Matrimonia clandeſtina fuiſſe prohibita ſemper conſtat ex pluribus Decretis, quæ congerit Gratianus *3. q. 5.* & docet Trident. *ſeſſ. 24. de reformat. matrimon. cap. 1.* In hoc capite præſcribit

Denuntiationes præmittendæ.

poſt Concilium Lateranenſe præmitti debere denuntiationes inter Miſſarum ſolemnia tribus diebus feſtis continuis à Parocho.

Secundò, ſi nullum apponatur impedimentum, celebrari debere matrimonium in facie Eccleſiæ, dicente Parocho: *Ego vos coniungo in matrimonium, in nomine Patris, & Filij*, &c. vel alia verba, iuxta conſuetudinem Prouinciarum.

Tertiò, ſi ſuſpicio ſubſit probabilis impediendi matrimonij, tunc præmiſſa vna denuntiatione, vel ſaltem coram Parocho, & duobus, vel tribus teſtibus præſentibus matrimonium celebretur. Deinde, ante illius conſummationem fiant denuntiationes, niſi Ordinarius ex iuſta cauſa remittat, cuius iudicio, & prudentiæ id committit ſancta Synodus. 9

Inhabilitas contrahendi non præſente Parocho.

Quartò, inualidat perſonas ad contractum, ſi fiat non præſente Parocho, vel alio Sacerdote de ipſius Parochi, aut Ordinarij licentia.

Pœna tranſgreſſionis.

Quintò, præcipit Parochum ſine teſtibus, qui adeſt matrimonio celebrato, aut teſtes ſine Parocho, & ipſos contrahentes puniendos grauiter ad arbitrium Ordinarij.

Sextò, hortatur vt coniuges non cohabitent ante benedictionem ſacerdotalem in templo ſuſcipiendam.

Septimò, hanc dandam eſſe ab ipſo Parocho, aut ab alio de licentia Ordinarij.

Octauò, ſtatuit pœnam in alios, qui præſumpſerint eandem benedictionem dare.

Nonò, vt Parochus in libro deſcribat nomina contrahentium, & teſtium, diem, & locum contracti matrimonij.

Decimò, vt triduò ſaltem ante contractum matrimonium confiteantur omnia peccata ſua, & ad ſanctiſſimæ Euchariſtiæ Sacramentum accedant.

Solẽnitas ſubſtantialis.

Inter has ſolemnitates diuerſi ſunt gradus: nam præſentia Parochi, & teſtium eſt neceſſaria, vt ſubſtantialis ſolemnitas, ſine qua contractus eſſet irritus. Reliquæ verò quædam ſunt præcepti, quædam conſilij; quæque in ſuo gradu ſeruanda, & prout Concilium præſcribit, ſeruandæ etiam aliæ ſolemnitates, quæ in Prouinciis rectè inſtitutæ ſunt, quæ Concilium etiam ſuo Decreto approbat. Aduertendum hanc legem Concilij obligare, vbi receptum eſt, quia in fine ſtatuit Ordinarius, cùm commodè poſſint, eam declarare, & publicare in ſingulis Parochiis, & publicatione, ac declaratione facta, obligare poſt triginta dies. Obligat tam incolas, quàm aduenas, vbi eſt receptum, quantùm ad illud ſtatutum de præſentia Parochi, & teſtium; vbi verò non eſt receptum, non obligat: probabilius etiam obligat eò migrantes, & domicilium ponentes, quamuis aliàs in alio loco commorantes non obligarit. 10

Obligatio legis.

Opinio.

Reijcitur vt dura.

Aliqui docent hanc legem ſemel promulgatam ſemper obligare, quamuis etiam Prouincia deſinat in hæreſim: ſed hoc nimis durum eſt, neque ſic, aut in eo rigore piæ matris Eccleſiæ debet interpretari ſtatutum obligare, vbi non eſt copia Parochorum; aut Ordinariorum, ſi defecerint in Prouincia; quinimò ſtatutum ipſum loquitur reſpectiuè ad loca, & perſonas, in quibus haberi poſſit Ordinarius, aut Parochus; neque intendit impoſſibile, aut matrimonia omnia in eo caſu eſſe nulla, quo non adſunt Parochus, & teſtes, cum copia Parochi non ſuppetat: datur ergo locus Epikiæ, & etiam neceſſitati, quæ inducit impoſſibilitatem ſeruandæ legis, ſicut & præſcriptioni. Neque Eccleſia annullare intendit matrimonium hæreticorum, qui in Prouinciis admixti Catholicis ſunt, & contemnunt hoc ſtatutum promulgatum, poteſt matrimonium celebrari coram Parocho alterutrius coniugis: ſed in proprio diſtrictu, aut vbi poteſt iu- 11

riſdictionem ſuam exercere: nam aliquando iuriſdictio hæc ligatur certo loco, & diſtrictui, vt plurimùm contingit vbi Parochiæ ſunt diuiſæ. Aliquando non ligatur loco, ſed perſonis, verbi gratia, Græci Venetiis habent Miniſtrum Græcum, cuius iuriſdictio reſpicit perſonas, non locum; ita etiam aliquando milites, qui gaudent miniſtris ſuis propriis, à quibus recipiunt Sacramenta quocumque in loco, ex indulto Sedis Apoſtolicæ. Sic ſocietates mercatorum aduenarum in quibuſdam locis, vel eodem indulto, aut Ordinarij. De reliquis hîc non expreſſis latè Summiſtæ: & Sanchez *lib. 3. de matrimonio*, explicans Decretum per varias diſputationes quoad omnia ſua membra.

12 *De impedimẽto raptus.*

Aliud impedimentum eſt raptus, ſeu violenta extractio mulieris diſſentientis è domo propria, aut parentum; ſi autem proprio conſenſu ſequitur, non eſt raptus, vt Lucius III. ad Burgenſem Epiſcopum declarat. Impedimentum naturale eſt donec adueniat conſenſus ſponſæ, quæ ſi conſenſerit, lege communi, & ordinaria valebat matrimonium, quamuis in aliquibus Prouinciis ex Decretis Synodalibus erat nullum, & reddebantur inhabiles ad matrimonium inter ſe, vt ſtatuit Synodus Regiaticina ſub Leone IV. *cap. 1. & cap. de puellis 36. q. 2.* quod eſt Concilij Cabilonenſis, *& cap. finali eod.* ex Aquiſgranenſi. Sed hæc Decreta erant particularia, vnde valuiſſe matrimonium conſentiente rapta patet *ex can. 66. Apoſtolorum.* Aurelianenſi I. *c. 4.* ex Meldenſi *cap. 64. & 65.* tandem *ex cap. finali de raptoribus*, quod eſt Innocentij III. Tridentinum autem *ſeſſ. 24. cap. 6. de reformat. matrimonij*, ſtatuit impedimentum, quo matrimonium eſſet nullum, donec ſponſa reſtitueretur loco tuto, & extra præſumptionem conſenſus coacti.

Varia Decreta circa hoc.

Statutũ Tridentinum.

13 *Pœna raptorum, & concurrentium.*

Pœnæ in raptores ſtatutæ ſunt excommunicatio *illo can. 66. Apoſtolorum.* Extenditur ad conſentientes, & adiuuantes à Chalcedonen. *act. 11. c. 27.* & ſi clerici eſſent, iubentur deponi. Eadem pœna confirmatur per Concilium Romanum I. ſub Gregorio II. *c. 10. & 11.* per Symmachum *epiſt. 5.* Romanum ſub Zacharia *c. 7.* Tridẽtinum adiungit infamiam perpetuam, inhabilitatem ad omnes dignitates, quæ pœna etiam dantes conſilium, auxilium, & fauorem comprehendit. Vt præterea raptor teneatur raptam, ſiue eam duxerit, ſiue non, dotare decenter arbitrio iudicis, quæ pœna proinde actionem iudicis expoſcit, reliquæ verò ipſo Iure incurruntur.

SCHOLIVM.

Explicat impedimentum dirimens oriri ex natura matrimonij, vel ex ſtatuto Eccleſiæ. Si primo modo, & ex neceſſarijs ex natura ipſius contractus, oritur impedimentum ex metu cadente in virum conſtantem; de quo diſt. 29. & ex errore perſonæ, conditionis peioris, & conſenſus ficti alterius; de quo diſt. 30. Item ex conditione oppoſita triplici bono matrimonij; de quo diſt. 31. ſi ex neceſſarijs ex parte contrahentium, oritur impedimentum impotentiæ; de quo diſt. 34. ad quam reducitur alligatio matrimonialis alteri; de quo diſt. 33. Item ætas puerilis; de quo diſt. 36. Iuxta hunc computum ſunt tria impedimenta ex parte contractus, ſcilicet metus, erroris, & appoſitionis conditionis repugnantis, & ex parte contrahentium duo, ſcilicet impotentia ſimpliciter, & impotentia ſecundùm iuſtitiam, quam habet alligatus alteri matrimonialiter. Non dicit Doctor omnia iſta completè dirimere Iure naturæ, ſecluſa Eccleſiæ determinatione, & Iuris diuini poſitiui diſpoſitione, vt conſtat ex ſuperioribus.

4 *Impedimẽtum ſimpliciter eſt tantùm dirimens, & ſumitur ex natura contractus, vel ex lege Eccleſiæ.*

EX dictis breuiter colligo impedimenta matrimonij, quæ impediunt ſimpliciter. Dico autem impedimentum ſimpliciter, poſt quod, ſi fuerit attentatum, nihil fit: non ſimpliciter autem dico, prohibitionem quamcumque, propter quam illegitimè fit: ſi tamen fit, non eſt irritum. Impedimenta autem ſimpliciter, aut accipiuntur ex natura talis contractus, aut ex ſtatuto Eccleſiæ ſuperaddito. Si primo modo, igitur vel ex conditionibus neceſſarijs ad contractum, vel ex neceſſarijs ex parte contrahentium: ex parte contractus, quia ex natura eius eſt, quòd ſit datio voluntaria poteſtatis corporis pro poteſtate corporis, & perpetuò commutantium, ideò, quod impedit voluntariam dationem talem, impedit naturam contractus huius. Tale autem eſt ex parte voluntatis inuoluntarium ex metu, qui poteſt cadere in conſtantem virum, qui metus eſt ex certitudine ſufficiente mali imminentis, quod magis debet quis vitare ſecundùm rectam rationem, quàm cum iſta non contrahere; & huiuſmodi mala ſunt malum mortis, mutilationis enormis, carceris, propriæ ſeruitutis, ſtupri, & huiuſmodi; & de iſto impedimento dictum eſt *diſtinct. 29.*

Inuoluntariũ ex metu eſt contra naturã matrimonij.

Inuoluntarium autem ex defectu notitiæ præcedentis (ſiquidem ad voluntarium requiritur notitia voliti. 3. *Ethicorum*,) aut eſt ex carentia totali notitiæ intellectualis, aut eſt cum aliquali, licèt defectiua, quia erronea. Si primo modo, ſic furia impedit matrimonium dum durat, & ita contractum iſtum: ſi tamen furioſus habet lucida interualla, pro tempore interualli poteſt contrahere, & eodem modo poſt contractum tunc petere, & eſt ſibi debitum tunc reddendum: non autem pro tempore furiæ, quia tunc neſcit ex iure ſuo petere, ſed ſicut brutum, tunc etiam reddere eſſet alteri periculum in perſona.

Cap. 2. & 3. De furioſo.

5 *Triplex error dirimit matrimonium.*

Si autem ſit aliqua cognitio, ſed cum errore, vel deceptione, triplex deceptio ſimpliciter impedit: quia quælibet eſt contra illud, quod neceſſariò requiritur ad contractum: quarum prima eſt error perſonæ: ſecunda error conditionis peioris, puta

ſeruitutis:

ſeruitutis: tertia error dationis mutuæ, puta iſta dat credens iſtum poſſe redonare, ſiue ſecum poſſe permutare: ille autem non redonat, licèt proferat verba doloſo animo tantùm, ſcilicet vt extorqueat libidinem, & de iſto triplici errore dictum eſt *ſuprà diſtinct.* 30. pœna autem iſtius vltimi, ſcilicet qui decipit in contractu, eſt, vt veraciter illud impleat, quod fallaciter ſimulabat: quia tenetur reddere iſti illud, pro quo reddendo iſta commutauit, & ideò in foro conſcientiæ cogendus eſt vt veraciter cum illa contrahat. *Contrahens fallaciter tenetur cõtrahere veraciter.*

Si autem iam veraciter contraxit cum alia, & per conſequens non poſſit cum iſta; pœniteat de peccato illo, & de impoſſibili, & procuret illi reſtitutionem ei æquiualentis quantum poteſt, vt ſcilicet reddatur illi mulieri per ipſum, corpus alterius viri potentis æquiualentis corpori ſuo quantum ad contractum iſtum: vel ſaltem ſatisfaciat ei in aliis ſecundùm arbitrium boni viri.

In foro autem contentioſo ſi probatur contractus exterior doloſè factus ab iſto, cogetur ſeruare illum tanquam verum: ſed ſi cum ſecunda contraxit tempore intermedio, adhuc Eccleſia præcipiet, vt adhæreat primæ; ſed in foro conſcientiæ dicetur oppoſitum, quia ſecunda eſt vera vxor eius, prima non. Et iſte debet ſeruare ſententiam Eccleſiæ, ſeruando veritatem legis diuinæ, & imputet ſibi, quòd tanta pœna manet ſuper ipſum propter talem fraudem, quam fecit: quia etiam iſte contractus eſt obligatorius ad aliqua bona, puta ad fidem ſeruandam, & indiſſolubilitatem, & prolem ſuſcipiendam, & educandam, ſi euenit: quæ tria bona ſunt matrimonij: & generaliter in omni contractu, contrahens ſub conditione oppoſita illi contractui, nihil facit, & ideò contra rationem iſtius contractus, eſt conditio oppoſita repugnans alicui bono matrimonij: & ita ſunt tria impedimenta ex triplici conditione oppoſita contractui, contra tria bona matrimonij, & de iſtis dictum eſt *diſt.* 31. *Cõditio oppoſita bonis matrimonij, an dirimit?*

Ex [f] parte autem perſonarum contrahentium requiritur, vt poſſint dare illam poteſtatem corporum: ſimpliciter autem impotens ad copulam carnalem non poteſt dare hanc poteſtatem, quia non habet: nec alligatus alteri matrimonialiter, quia iam corpus ſuum non eſt ſuum, ſed coniugis: ſic igitur impotentia ſimpliciter, & alligatio matrimonialis alteri impediunt ex parte contrahentium: de iſta autem impotentia dictum eſt *diſt.* 34. qualiter eſt quædam naturalis, & quædam caſualis, & vtraque, niſi ſit perpetua, non impedit ſimpliciter. Naturalis autem in viro eſt, vel per frigiditatem, vel per carentiam partis neceſſariæ. In muliere per arctationem ſimpliciter: quod dico contra arctationem, alicui. Caſualis autem eſt per maleficium, & hoc, ſiue reſpectu cuiuſlibet, ſiue reſpectu determinatæ perſonæ. Ad iſtam autem impotentiam reducitur impedimentum ætatis puerilis: quia etſi ibi non ſit impotentia perpetua, tamen pro tali ætate nulla eſt potentia, & ideò nulla poteſt dari; & de iſto impedimento ætatis dictum eſt *diſt.* 36. 6 *Impotentia & alligatio alteri dirimũt matrimonium.*

Sic igitur habemus ex parte contractus tria impedimenta in genere, ſcilicet per metum, per defectum notitiæ, & per appoſitionem conditionis repugnantis: & ex parte contrahentium duo in genere, ſcilicet impotentiam ſimpliciter, & impotentiam ſecundùm iuſtitiam, quia alligatus eſt alteri.

COMMENTARIVS.

14 *Recapitulatio dictorum, & collectio impedimentorum.*

c EX *dictis breuiter colligo*, &c. Hæc eſt vltima pars huius diſtinctionis, in qua recapitulat dicta hactenus per totam materiam de impedimentis irritantibus matrimonium. Diuidit primò impedimentum in illud, quod dicitur ſimpliciter, & irritans factum ſi fiat: & in illud, quod prohibet fieri, & non irritat factum: quod communiter ad diſtinctionem prioris dicitur tantùm impediens, & non irritans; hoc autem naſcitur ex quacumque prohibitione contractus ineundi. Duo autem communiter numerantur propria, quæ ditimentibus non communicant, vt interdictum Eccleſiæ, & tempus feriarum; alia etiam impedimenta ſunt huius generis, quæ aliquo modo ad dirimentia reducuntur, vt voti ſimplicis impedimentum ad impedimentum voti ſolemnis, impedimentum Catechiſmi; de quo *cap. Ante Baptiſmum*, &c. *de conſecrat. diſt.* 4. *& cap. contracto*, &c. *de cognat. ſpirituali, & cap.* 2. *eod. in* 6. ad impedimentum cognationis ſpiritualis quod dirimit; impedimentum ſponſaliorum cum altera, ad impedimentum ligaminis: de quibus *in titulo de ſponſalibus, & matrimonio.* Annumeratur etiam raptus, de quo *ſuprà* diximus, & inquantùm impedit tantum, poteſt reduci ad impedimentum criminis, ſicut & inceſtus, mors mulieris, ſeu vxoris, de quo actum *diſtinct.* 37. mors Presbyteri, *cap.* 2. *de pœnitent. & remiſſio.* Pœnitentia etiam publica, & plura alia, quæ ſub generali appellatione prohibitionis comprehendit Doctor. *Impedimenta impedientia non dirimentia.* *Pleraque reducuntur ad dirimentia.*

Numerum autem, & rationem impedimentorum optimè reducit ad duo, nempe naturam ipſius contractus, & ſtatutum Eccleſiæ ſuperadditum, nam defectus & nullitas contractus eſt ex lege diuina, & naturali (eo modo quo *ſuprà* diximus hunc contractum eſſe ſecundùm legem naturalem) vel certè ex lege Eccleſiæ ſuperaddita contractui; nam ex his ſolis poteſt eſſe defectus 15 *Diuerſitas impedimentorum in genere reducitur ad diuerſitatem legis.*

Impedimenta ex lege diuina, & naturali, vt afficit contractum.

fectus ſubſtantialis in contractu. Lex diuina quædam afficit contractum per ſe, ad quem requiritur conſenſus liber & voluntarius: hinc metus cadens in virum conſtantem reddit nullum contractum: de quo impedimento egit Doctor *diſt.* 29. aliquando deficit conſenſus ex defectu ſcientiæ, & libertatis, vt in furioſis, ex errore triplici, de quibus egit *in diſt.*30. nempe conſenſus perſonæ, & conditionis ſeruilis. His accedit impedimentum ex conditione appoſita contractui contra tria eius bona, de quo egit *diſt.* 31. quatuor ergo impedimenta oriuntur ex lege diuina, vt afficit, & complet ipſum contractum;nempe metus,erroris,conſenſus perſonæ, & conditionis ſeruilis, & conditionis appoſitæ, & repugnantis bono matrimonij;hæc ipſa reducit in fine huius paragraphi ad tria in genere: nempe ad metum, ad defectum notitiæ requiſitæ, & ad conditionem oppoſitam repugnantem bono contractus.

Reducuntur ad tria in genere.

16 f *Ex parte autem perſonarum contrahentium*, &c. Lex diuina non ſolùm afficit contractum, ſed etiam materiam, in qua fit permutatio, nempe perſonas; & ſic ex ea oritur duplex impedimentum in genere,nempe impotentiæ naturalis, aut caſualis perpetuæ,ad quam reducitur impotentia, quæ eſt pro ſtatu puerili; de his agitur *diſt.*34. *&* *diſt.*36. ſecundum impedimentum eſt ligaminis ex matrimonio; de quo *diſtinct.*33.

Impedimenta ex eadem lege, vt afficit perſonas.

SCHOLIVM.

Explicat, & epilogat in ſpeciali quinque impedimenta orta ex natura matrimonij, de quibus in ſuperioribus latè dictum eſt.

7 *Reſolutio dictorum.*

IN g ſpeciali autem primum impedimentum poteſt eſſe ita multiplex, quotuplex eſt malum, quod iuſtè timetur: ſecundum impedimentum eſt triplex ſecundùm triplicem errorem, & quartum per defectum vſus rationis: tertium impedimentum continet ſub ſe tria repugnantia tribus bonis matrimonij. Quartum impedimentum continet duplicem impotentiam naturalem viri, ſcilicet frigiditatem, & mutilationem, & vnicam impotentiam mulieris, ſcilicet arctationem ſimpliciter: frigiditas enim in muliere non impedit ſimpliciter, ſicut nec ſterilitas, & vnum generale vtrique ſexui,ſcilicet ætatem puerilem, & continet ſub ſe impotentiam caſualem in vtroque ſexu,dum tamen perpetuam. Vltimum impedimentum manet indiuiſum; & ratio illius impedimenti patet *ex diſt.*33. vbi dictum eſt, quòd pro lege Euangelica non habet locum bigamia,nec licet dimittere vxorem: ergo nullo modo ipſa viuente,ſiue dimiſſa de facto, ſiue non dimiſſa, licet cum alia contrahere.

COMMENTARIVS.

17 g *IN ſpeciali autem*,&c. Prior collectio,& diuiſio impedimentorum, quæ oriuntur ex lege diuina, vt afficit contractum, & perſonas, eſt generica, & numero quinaria,metus,erroris, conditionis repugnantis appoſitio, impotentia, & ligamen; hic autem in ſpecie ſubdiuidit prædicta impedimenta, iuxta ſpecies cauſarum, ex quibus oriri poſſunt, & ſubſiſtunt ipſa impedimenta in re,& cognitione,qua inueſtigantur, & cadunt ſub iudicio Eccleſiæ.

Diuiſio impedimẽtorum præmiſſorum ex cauſa inducente.

Primum impedimentum metus tam multiplex eſt, quàm multiplex eſt malum, quod impellit virum conſtantem, vt ſecundùm prudentiam eligat cedendum eſſe metui; de quibus dictum eſt *in commentario*, *diſt.* 29. Secundum impedimentum eſt triplex, nempe erroris ex dolo ſubtracti conſenſus, & ſimulati erroris perſonæ,& erroris conditionis ſeruilis. Tertium impedimentum etiam multiplex eſt, & ſecundùm naturam conditionis appoſitæ, prout repugnat bono alicui ex tribus bonis matrimonij. Quartum impedimentum continet in viro impotentiam ex frigiditate & mutilatione, in muliere frigiditas non impedit ſimpliciter, ſicut neque ſterilitas,ſed ſola arctitudo,in vtroque eſt impedimentum commune ætatis puerilis,& poteſt eſſe maleficij.

Vltimum impedimentum eſt legis Euangelicæ, quæ tollit pluralitatem vxorum;loquitur de hoc impedimẽto,vt inter Chriſtianos nũc viget.

SCHOLIVM.

*Ponit ordinem, & motiua, quibus Eccleſia condidit impedimenta dirimentia. Primò, ob nimiam propinquitatem, & ſic ſtatuit impedimentum conſanguinitatis & affinitatis, vſque ad quartum gradum;de quo diſt.*40.*&* 41. *vbi etiam actum eſt de publica honeſtate;& huc reducitur cognatio legalis, & ſpiritualis: de qua hac diſt.* 42. *docet quas perſonas afficit cognatio ſpiritualis, & quòd eodem modo contrahitur ex confirmatione, ac ex Baptiſmo, de quo cap.*1. *&* 2. *de cogn. ſpirit.*6.

8 EX h ſtatuto Eccleſiæ ſunt tantummodò impedimenta ex parte perſonarum, quia Eccleſia nihil determinauit circa formam, vel materiam iſtius contractus, ſed ſolùm perſonas aliquas illegitimauit, faciendo eas non capaces huius contractus: & hoc vel propter nimiam earum propinquitatem inter ſe, vel propter earum ad cultum diuinum ſpecialem applicationem, vel propter alicuius horrendi criminis enormitatem,

mitatem. Primo modo illegitimauit consanguineos in quarto gradu, & infra, & ita in simili gradu affines: & hoc, vel propriè dictos, quorum scilicet vinculum contractum est ex coniunctione carnali: vel extensiuè, quorum scilicet vinculum contractum est non ex commixtione carnali, sed tantùm per matrimonium, vel sponsalia, quod vocatur publicæ honestatis iustitia. Et de istis tribus impedimentis dictum est: de primo *dist.* 40. de secundo, & tertio *dist.* 41. & de isto etiam vltimo impedimento habetur *Extrà de sponsalibus*, & est *in 6. lib.* ex sponsalibus puris, & certis, dummodò non sint nulla ex defectu consensus, oritur efficax impedimentum ad impediendum, & dirimendum sequentia sponsalia, vel matrimonia, non autem ad præcedentia dissoluendum, scilicet impedimentum iustitiæ publicæ honestatis.

9 Iuxta hoc etiam est quædam propinquitas, quasi mixta carnalis, & spiritualis; cuiusmodi est cognatio spiritualis, & legalis: de quibus dictum est dist. 41. & 42. & de ista habetur Extrà eo.tit. *Nedum inter baptizatum, & eum, qui illum suscipit de Baptismo, ac inter eundem baptizatum, & suscipientis filios, & vxorem ante susceptionem carnaliter cognitam ab eodem; imò etiam inter suscipientem, patrem baptizati, & matrem, cognationem spiritualem in Baptismo iure contrahi constat, quæ cognatio impedit ad contrahendum matrimonium, & dirimit iam contractum. Et eadem, quæ sunt de suscipiente dicta, sunt etiam de baptizante censenda.*

Cap. 1. in 6. Id de filys suscipientis, post Trid. non habet locum.

Ex confirmatione quoque spiritualis cognatio eisdem modis contrahitur, matrimonium simpliciter impediens contrahendum, & dirimens iam contractum. Alias verò personas à supradictis ex Baptismo, vel Confirmatione non impediri ad matrimonium contrahendum, aut dirimi post contractum decreuimus. ibid. c. 2. *per catechismum, qui præcedit Baptismum, cognatio spiritualis contrahitur, per quam contrahendum matrimonium impeditur: per istam tamen cognationem matrimonium post contractum minimè separatur.* & ibid. c. 3. *Si plures accesserint ad suscipiendum de Baptismo infantem, spiritualis cognatio contrahitur, matrimonia post contracta impediens, & dissoluens.* & de Confirmatione insuper quantùm ad hoc idem iudicium est habendum.

Ab illis verbis, Alias verò, nihil habetur in illo textu.

Cap. 2. de cogn. spir. 6.

Ex datione verò aliorum Sacramentorum spiritualis cognatio nequaquam oritur, quæ matrimonium impediat, vel dissoluat. Et est ordo istarum propinquitatum, quia consanguinitas est merè carnalis propinquitas: affinitas propriè surgit ex copula carnali merè: publicæ honestatis iustitia ex propinquitate carnali contractu matrimoniali, & sponsalium. Spiritualis cognatio ex propinquitate carnali, & susceptione, vel datione Sacramenti Baptismi, vel Confirmationis, legalis ex carnali, & alio vinculò secundùm legem per adoptionem scilicet.

Ordo cognationum, carnalis, legalis, spiritualis.

COMMENTARIVS.

18 *Impedimenta Canonica. Oriuntur ex triplici fine.*

h *EX statuto Ecclesiæ*, &c. Primò docet Ecclesiam non immutare naturam contractus directè, sed inhabilitare personas ad contractum, & in genere id facit ex triplici fine, nempe propter earum propinquitatem, vel ob applicationem earum ad diuinum cultum; vel denique tertiò propter enorme crimen.

Primum genus ex propinquitate sanguinis, & alijs quæ reducuntur.

Primi generis est propinquitas sanguinis, & alia vincula, quæ naturam eius sequuuntur, vt affinitas, publicæ honestatis iustitia, cognatio spiritualis, & legalis. De consanguinitate agit *distinct.* 40. de affinitate & publicæ honestatis iustitia *distinct.* 41. de reliquis *in prima parte huius distinctionis*, & citat Decreta Bonifacij VIII. quæ suo tempore erant ius nouum, quod non viderunt antiquiores Theologi, qui præcesserunt Bonifacium. In hoc ergo paragrapho enumerat quinque impedimenta, consanguinitatis, affinitatis, publicæ honestatis iustitiæ, cognationis spiritualis, & cognationis legalis, quas vocat mixti iuris, id est, participare tam spirituale, quàm carnalem cognationem, & vinculum, quod ex ipsis est, in quo differunt à tribus prioribus, in quibus tantùm attenditur propinquitas carnalis ex propagine, copula, aut contractu. Reliqua duo dicuntur propinquitas carnalis, quia in ordine ad coniunctos carne siue per sanguinem, siue per affinitatem in certis gradibus contrahitur; dicitur verò spiritualis, quia in ratione propaginis, aut copulæ, aut contractus matrimonij rati, aut sponsalium, quæ ad copulam ordinantur, interuenit, sed ex spirituali, nempe ratione Sacramenti, aut adoptionis, quæ spiritualia sunt.

Sunt quinque.

SCHOLIVM.

Secundò, Ecclesia propter specialem applicationem personarum ad cultum diuinum, reddidit incapaces matrimonij Religiosos; de quo dist. 38. & suscipientes sacrum Ordinem, de quo dist. 37. Tertiò, propter duo crimina, reddit incapaces, fidelem cum infideli: & adulterum, machinantem in mortem coniugis, vel dantem fidem adulteræ. De primo, suprà dist. 39. de secundo, d. 35. triplicia ergo in genere sunt impedimẽta Ecclesiæ, scilicet ob propinquitatẽ, ex qua sunt, cognatio carnalis, legalis, spiritualis affinitas, publica honestas: ob applicationẽ ad Dei cultum specialiter, ex qua, est voti solemnis, & sacri Ordinis impedimentum: & ob duo illa crimina.

Per

10 PEr applicationem autem ſpecialem ad cultum diuinum, Eccleſia illegitimauit eum, qui ſolemniter vouit continentiam, & eum, qui ſuſcepit Ordinem ſacrum. De primo dictum eſt *diſtinct.* 38. de ſecundo *diſtinct.* 37. illud autem de voto ſolemni, ſi tamen ibi fiat traditio poteſtatis corporis ad caſtitatem ſeruandam ipſi Eccleſiæ, vel Prælato, in cuius manu vouet, & per hoc non habet poteſtatem ſui corporis ad actum coniugalem; tunc poteſt reduci iſtud impedimentum ad naturam contractus, ſicut illud de alligato ad aliud matrimonium.

Si autem tale votum non tollit iſti quin habet poteſtatem ſui corporis, tunc ex ſtatuto, & poteſtate Eccleſiæ eſt illegitimatio, & irritatio, non tantùm quia ſe tradit Eccleſiæ ad talem actum, ſed quia Chriſtus vocando Ioannem à nuptiis prætulit votum continentiæ vinculo coniugali: & ideò Eccleſia illum, qui eſt in gradu ſuperiori, iuſtè illegitimauit ad accipiendum gradum inferiorem, ſiue ad apoſtatandum.

Ob duo crimina Eccleſia illegitimat ad matrimonium.

Tandem propter enormitatem criminis tantummodò duplicis, illegitimauit iuſtè, propter ſcilicet enormitatem infidelitatis illegitimauit fidelem non ſimpliciter, ſed reſpectu infidelis, & è conuerſo ad matrimonium contrahendum. & de hoc dictum eſt *diſt.* 39. Aliud crimen enorme eſt adulterium cum machinatione in mortem legitimi coniugis, & de iſto impedimento dictum eſt *diſt.* 35. vel etiam cum fidei datione de contrahendo poſt mortem legitimi coniugis. Sic ergo in genere ex ſtatuto Eccleſiæ ſunt perſonæ illegitimæ ex duplici crimine, ex applicatione ad cultum Dei, & ex propinquitate conſanguinitatis, ex vinculo affinitatis, & publicæ honeſtatis, & ex cognatione ſpirituali, & legali; & hæc impedimenta tanguntur in his verſibus:

SCHOLIVM.

Ponit antiquos verſus continentes impedimenta omnia, ſed ſine ordine, claritate & diſtinctione: ideò addidit proprios, quibus clarè, diſtinctè, & ordinatè primò, collocat 14. *impedimenta ex natura contractus, deinde ex ſtatuto Eccleſiæ nouem, quibus adde alia duo ex Tridentin. ſeſſ.* 24. *c.* 1. *&* 6. *ſcilicet defectum parochi, & teſtium, vbi hoc Decretum eſt debitè promulgatum, & raptum, de quibus iunge hunc verſum, verſibus Scoti.*

Si parochus præſens non ſit, cum duplici teſte,
Capta loco mulier, ſi non ſit reddita tuto.
Hæc ſocianda vetant connubia, iuncta retractant.

11 *Impedimenta matrimonij.*

ERROR, Conditio, votum, cognatio, crimen.
Cultus, diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas.
Si ſis affinis, ſi forte coire nequibis.

Sed in iſtis verſibus continentur impedimenta abſque omni ordine naturali: poſſunt igitur ordine debito, & magis in particulari iſtis verſibus explicari.

Vis, fraus perſonæ, ſerui dationis, & amens,
Addita conditio tria coniugij bona tollens.
Frigidus, arcta, puer, truncatus, præſtigiatus
Alterius coniux, obſtant mutuæ dationi.
Ordo ſacer, votum, duo cultus, ſponſio mœchi
Carnalis, legis, cognatio ſpiritualis.
Hæc vi præcepti, ſit huic affinis honeſtas.

Hi quatuor primi verſus continent impedimenta, quæ repugnant naturæ contractus matrimonij. Primus quinque in ſpeciali, ſecundus tria, tertius quinque, quartus vnum, & ſic ſunt quatuordecim impedimenta. Poſt quæ, ſubditur in fine quarti verſus, *obſtant mutuæ dationi.* Intellige, quæ eſt in contractu matrimonij, obſtant, ſcilicet hæc omnia prædicta. Tres alij verſus continent impedimenta ex ſtatuto Eccleſiæ. Primus quatuor, ſecundus tria, tertius duo, & ſic ſunt nouem, & hoc eſt, quod dicitur in principio tertij verſus, *Hæc vi præcepti*, ſcilicet Eccleſiæ, impediunt matrimonium, & ſic in ſpeciali ſunt viginti tria impedimenta ſimpliciter; illi autem verſus omnes non continent, niſi duodecim: ſed ſub errore debet intelligi quadruplex impedimentum in ſpeciali, & ſub conditione triplex impedimentum, de conditionibus appoſitis contra tria bona matrimonij. Vnde qui refert *error* ad errorem perſonæ, & *conditio* ad errorem conditionis, ſatis oſtendit ſe ignorantem in Iure Canonico. Votum ſicut ſtat, cognatio intelligitur pro carnali, ſpirituali, & legali, crimen pro adulterio cum fidei datione, &c. Et illud poſſet quãdoque diſtingui, ſecundùm quòd dictum

Matrimonij impedimenta 23. *quibus adde duo ex Trid. ſeſſ.* 24. *c.* 1. *&* 6.

eſt

est *dist.* 35. quòd istorum trium aliquando coniunguntur duo, & aliquando vnum illorum impedit; sed istud impedimentum non est distinctum in istis versibus distinctiùs exprimentibus cætera specialia. Secundùm alios versus non distinguuntur, nisi illud vltimum de impotentia, quod continet quinque impedimenta specialia secundùm alios versus.

Non est admirandum si sollicitudinem tantam ponit Ecclesia in ordinando matrimonia, quia communitas Christianorum vtitur matrimonio, per cuius vsum multiplicatur populus Christianus: & ideò sic ordinari debet, vt in eius contractu, & vsu vitentur ea, quæ obuiant charitati, siue in Deum, siue in proximum: & seruanda sunt, quæ congruunt honestati, vt sic honestum matrimonium Christianum congruè significet illam benedictam coniunctionem Christi, & Ecclesiæ; de qua dicit Apostolus: *Sacramentum hoc magnum est; Ego autem dico in Christo, & Ecclesia:* quæ coniunctio nunc est per fidem, & aliqualem dilectionem; sed in patria erit per visionem, & perfectam fruitionem sponsæ non habentis maculam, neque rugam, ad sponsum speciosum præ filiis hominum; cui sit honor & gloria in sæculá sæculorum. Amen. 12

COMMENTARIVS.

19 *Secùdum genus ex applicatione speciali ad diuinum cultum.*

i PEr *applicationem autem*, &c. Hìc enumerat impedimenta ex applicatione ad cultum, quæ sunt secundi generis impedimenti Ecclesiastici, nempe ex ordine sacro, & voto solemni Religionis; addit tamen hoc votum solemne, tenendo sententiam aliorum, quam *suprà* tractauit *dist.* 38. si Iure diuino irritet matrimonium, reducendum esse ad impedimentum ex natura contractus, prout scilicet lex irritans afficit personas, & spectare reductiuè ad impedimentum ligaminis, quia est matrimonium spirituale, in quo professus transiens in potestatem Religionis, & Ecclesiæ per sui traditionem, amplius non habet potestatem sui corporis, sicut neque maritus potestatem sui, sed vxor, respectiuè ad matrimonium cum altera priore superstite. De impedimento Ordinis egit *dist.* 37. hoc autem exemplum de vocatione Beati Ioannis Euangelistæ, quod subdit ex antiquis Doctor *suprà* suo loco ibidem correctum est ex veriori historia.

Reducit impedimentum voti ad primum genus sequendo sententiam D. Thomæ, & aliorum.

20 *Tertiũ genus est ex crimine.*

Subdit tertium genus, quod est ex crimine, vt est infidelitas, & machinatio in mortem mariti cum adulterio, aut hoc cum fide data de futuro matrimonio. De priori agitur *dist.* 39. de secundo *dist.* 35. tandem seruando eundem ordinem naturalem, comprehendit septem versibus omnia impedimenta, vt ex natura contractus quatuordecim, Iuris Ecclesiastici nouem, quæ ex integro faciunt viginti tria impedimenta irritantia, quibus addendo alia duo ex Iure nouo Tridentini, in toto sunt viginti quinque, quæ his versibus, addendo vnum prioribus, comprehenduntur.

Vis, fraus personæ, serui dationis, & amens,
Addita conditio, &c.
Hæc vi præcepti; sit huic affinis honestas,
Sit præsens parochus, testes, sit libera rapta.

Circa hæc impedimenta tractauimus doctrinam necessariam suis locis, quæ proinde hìc repetenda non est.

21 *Ratio sollicitudinis Ecclesiæ circa matrimoniũ.*

Tandem Doctor assignat optimam rationem sollicitudinis Ecclesiæ circa matrimonium rìtè celebrandum, quæ vel sola sufficit ad repellendam audaciam hæreticorum, & calumnias contra Ecclesiam. Hæc ratio autem est tam ex fine matrimonij, quàm etiam ex significatione mystica. Finis est cultus Dei per propagationem generis humani, & fidelium, ac proinde sicut Religio est vana, in qua offenditur charitas in Deum, & proximum, & turpitudo viget excluſa honestate, ideò contractus ad cultum institutus debuit sic ordinari, vt seruaretur tam charitas in ordine ad cultum, & honestas prout tangit societatem humanam, communem & particularem finem, prout etiam ipse contractus respicit finem secundarium remedij infirmitatis. Debuit etiam matrimonium proportionari in ratione signi suo significato, quod repræsentat: est enim signum coniunctionis Christi cum Ecclesia spiritualis; debuit ergo ordinari per fidem, & dilectionem, qua coniungitur Ecclesia Christo in via, vt mereatur in patria per visionem, & fruitionem eidem coniungi.

Ex fine. *Ratio ex significatione.*

22 *Potestas instituendi impedimenti in Ecclesia est.* Trident.

Hinc ergo colligitur in Ecclesia esse potestatem statuendi impedimenta dirimentia matrimonium inter fideles, definitur in Tridentino *sess.* 24. *can.* 3. & 4. Patet etiam ex vsu, & consuetudine totius Ecclesiæ ab initio vsque in hæc tempora, & ex Canonibus antiquis, quos *suprà* citauimus in specie de singulis impedimentis agentes. Eadem ratione patet qua constat in Ecclesia esse potestatem ferendi leges, & ordinandi ea, quæ ad salutem conducunt, aut sunt necessaria.

Institutio diuina non obstat.

Non obstat in primis institutio contractus à Deo, quia institutio diuina non reseruat potestati vniuersali à se etiam institutæ authoritatem inquirendi, & instituendi ea, quæ necessaria sunt ad obseruantiam finis vniuersalis salutis & legis, charitatis, iustitiæ, honestatis, & pacis publicæ, & priuatæ, aut etiam ordinandi circa contractum matrimonij, aut contrahentes ea, quæ ad finem eius faciunt, & legis specialis obseruantiam, secludendo pericula, quæ præiudicant communi societati, & particulari, ac Religioni, & Sacramento: sicut ergo bonum commune, & finis subordinat sibi bonum particulare, & finem matrimonij, ita etiam instituta potestas à Deo in ordine ad finem vniuersalem, & bonum commune, subordinat sibi potestatem particularem, seu libertatem, quam quisque habet ineundi matrimonium, atque de ea decernit.

23 *Matrimoniũ non derogat societati. Neque eximit à lege.*

Præterea, sicut hæc libertas ad ineundum matrimonium non eximit personas à communi lege, ita aliud est decernere circa personas ante contractum, & circa ipsum contractum positum & initum. Ecclesia nihil immutat circa

contractum; ſed determinat, & diſponit circa perſonas ea, quæ cõducunt, vt contractus ſuum finem ſortiatur, iuxta inſtitutionem ejus à Deo, ideóque ſua poteſtate vtitur reſpectiuè ad perſonas directè, quæ etiam ſubſunt Eccleſiæ directa ſubiectione; contractus autem matrimonialis inſtitutus eſt ad finem ſocietatis, & propagationis in familia, & cohabitationis, ſine præiudicio ſocietatis, quæ fundatur in reuerentia, & pietate & Religione, ad cuius conſeruationem, & ad excludenda pericula Eccleſia rectè induxit impedimenta matrimonij inter conſanguineos, affines, & cognatos ſpirituales, & legales, in quibus eſt vinculum alterius ſocietatis, cui connubia promiſcua derogarent.

24 *Inſtitutio matrimonij non derogat Religioni.*

Præterea, matrimonium ordinatur ad cultum, & propagationem fidei in poſteris; hic finis non debuit derogari Religioni, aut fidei in iis, quæ proximè accedunt ad finem eius, ad quem remotè tantùm facit contractus matrimonij, ideóque Eccleſia perpendens pericula, & ſollicitudinem carnalem, ſeu affectum vxoris, & familiæ plurimùm derogare miniſterio ſacro, ideò quamuis neceſſitatem nulli impoſuit; tamen hoc miniſterium noluit eſſe in coniugatis, & eo aſſumpto inhabilitauit perſonas ad contractum: quia id expoſcebat finis communis, & bonum Religionis, cui cedit libertas ineundi matrimonij, vt etiam ordinatur ad officium naturæ, quando propagatio per alios abundè ſuppletur, & nullum detrimentum hac in parte fides, aut cultus patitur. Idem etiam præſtitit quoad eos, qui ſectantur voto ſolemni Conſilia Euangelica, ad maiorem voti obſeruantiam, & nè ex gradu ſuperiori deſcendant ad inferiorem, contra debitum voti; ſicut ergo libertas ad matrimonium non derogat poteſtati, quam quis habet vouendi; ita etiam ſuppoſito voto, Eccleſia habet poteſtatem coactiuam, qua ad eius obſeruationem diſponat media neceſſaria, & ſubtrahat libertatem ad oppoſitum, quæ oneri & ſeruituti in Religione derogaret.

25 *Matrimonium non derogat iuſtitiæ, & charitati ſociali.*

Item, quantùm ad alia duo impedimenta, vt eſt diſparitas cultus, & machinatio in mortem mariti: eodem modo iuſtè introducta ſunt per ademptam libertatem ineundi matrimonij; primum enim eſt ex fine præfixo contractus, nè vel ſollicitetur perſona coniugis ad adulterium, & fornicationem ſpiritualem, contra fidem & Religionem, & nè proles indebitè educetur. Secundum contra charitatem, & vinculum ſpecialis ſocietatis ex contractu, & debitum iuſtitiæ, quod ex eodem incurrunt coniuges: ergo à primo ad vltimum Eccleſia vtens ſua poteſtate, quæ adimit libertatem ineundi matrimonij aliquibus, vel ſimpliciter, vel reſpectiuè, vel aliter quàm ſeruatis quibuſdam ſolemnitatibus, vt contingit in impedimentis iuris noui Tridentini, ad propulſandam iniuriam, & pericula contractus, & adulteria, & irreuerentiam Sacramenti, vtitur iure ſuo reſpectiuè ad perſonas ſubditas, nè libertatem in licentiam vertant, contra inſtitutum finem contractus particularem, & contra vniuerſalem finem charitatis, honeſtatis, ſocietatis, & iuſtitiæ, quibus talis libertas nequit derogare, ſicut neque ipſum ius proprium iuri communi; hoc autem non eſt immutare, vt eſt à Deo inſtitutus, ſed ſaluare debitum eius vſum, & in ordine ad finem ſuum, ſecludendo inordinationes, quæ aliàs emergerent, niſi modus poneretur libertati hominum, & pronitati in malum. Accedit præterea debita reuerentia Sacramento annexa, quam procurare debet Eccleſia.

26 *Principes habent poteſtatem ſtatuendi impedimẽta matrimonij quoad infideles.*

Secundò patet idem, quia etiam ſimilis poteſtas ſtatuendi impedimentum matrimonio infidelium eſt apud Principem ciuilem: ergo à fortiori competit Eccleſiæ quoad fideles. Antecedens patet, & ſupponitur *ex cap. Gaudemus*, &c. *de diuortijs*; & patet ex pluribus legibus Romanorum de nuptiarum ritu. Ex Concilio Tribuſienſi *cap.* 39. quod ſentit matrimonium contractum ante Baptiſmum, iuxta leges proprias, & rationi conſonas Gentilium valere. Hoc idem docet D. Thomas *in* 4. *diſt.* 39. *quæſt. vnic. artic.* 1. Sotus *ibid.* Paludanus *diſt.* 26. *quæſt.* 4. *art.* 3. Bellarminus *lib.* 1. *de matrimonio, cap.* 21. & 22. Sanchez *lib.* 7. *diſput.* 3. *n.* 5. plures Doctores citans.

27 *Quis ſtatuere poteſt quoad fideles.*

Hæc impedimenta longo iam vſu reſeruata ſunt Conciliis generalibus, & Summo Pontifici; olim autem à Conciliis Nationalibus, & Prouincialibus ſæpè inducta ſunt reſpectiuè ad proprios ſubditos, vt patet ex pluribus Canonibus. Nequeunt ea inducere Principes fideles, Eccleſia reſeruante ſibi auctoritatem hanc circa matrimonium fidelium, vt patet ex Trident. *ſeſſ.* 24. *can.* 12. *c. Tuam*, &c. *de ordine cognit. cap. Multorum*, &c. 35. *q.* 6. *c. Accedentibus*, &c. *de exceſſibus Prælatorum*; & colligitur ex *cap.* 1. *de ſponſalibus, cap. Euphemiam* 2. *q.* 3. Poſſunt tamen Principes in cauſa dotis, & hæreditatis, quæ ſunt merè ſæcularia, diſponere, & condere legem. Quid poſſit conſuetudo circa hæc impedimenta, vide præfatum Authorem, & alios, poteſtatem prædictam à principibus fidelibus reſpectiuè tantùm ad ſubditos fideles reſeruauit Eccleſia, &c.

Nulla poteſtas ſæcularis.

SCHOLIVM.

Tractauit hactenus Doctor hoc Sacramentum matrimonij, & omnia ad illud pertinentia, cum ſumma ſoliditate iuncta breuitati Scholaſticæ; nec puto ab vllo Scholaſticorum vnquam ita exactè tractatum. Qui autem cupit plura ſcire de hac materia, & de pertinentibus quouis modo ad eam, legat Doctiſſimum P. Thomam Sanchium Societatis Ieſu, & ſufficiet inſtar omnium, cuius an maior ſit in legendo extenſio, quàm in iudicando attentio; an fœcundior ſit explicando, & citando, quàm ſolidior iudicando, non facilè iudicabis: nihil in eo, quod ad hoc Sacramentum ſpectat, deſiderandum.

INDEX

INDEX

Rerum notabilium, quæ in hoc nono Tomo Doctoris subtilis continentur.

Prior numerus ad paginam, posterior ad numeros marginales remittit.

A B

ABbatissa *irritat vota ex iure dominatiuo, non tamen confessarius.* 780.12
Abbatum *facultas in dandis Minoribus, & tonsura.* 534.86
Ablationi *dans solum causam, obnoxius est restitutioni.* 194.162
Absens *an possit absolui?* 90.38
Absoluendi *facultas in articulo mortis probabilius est iuris humani.* 370.30
Absoluendi facultas quomodo se extendat ad venialia? 371.32
Absoluendi ritus. 90.38
Absoluens *per potestatem receptam, etiam in persona propria, absoluit.* 432.2
Absolutio *à censura est per Ecclesiam.* 370.30
Absolutio à reseruatis in Religionibus. 376.56
Absolutio eius an sit valida, qui omisit benè inquirere mentem pœnitentis. 388.29
Absolutio est actus iudicialis. 83.5
Absolutio in absentia in casu necessitatis inualida. 346. 145
Absolutio indirecta in casu. 377.56
Absolutio in quo casu valida sit cum defectu inquisitionis necessaria. 395.108
Absolutio posset esse nulla ex errore clauis scientiæ. 394. 106
Absolutio respicit directè peccatum. 249.6. *eius virtus. ibid.* 7
Absolutio respicit peccatum. 94.49
Absolutio secunda super eadem peccata an remittat aliquid de pœnæ? 395.30.396.109. *dat gratiam. ibid.*
Absolutio valida ex titulo colorato. 331.91
Absolutionem Sacerdotis esse actum iudicialem. 84.5
de Absolutione sub conditione dubitatur. 89.35

A C

Acceptatio *contritionis vt innititur meritis Christi, extenditur ad satisfactionem.* 139.122
Acceptatio diuina ad gloriam duplex. 476.83
Acceptatio diuina requiritur vt fundetur amicitia ad Deum. 270.68
Acceptatio diuina satisfactionis fundatur in contritione, & Sacramento, & virtute clauium. 141.130
Acceptatio respicit vsum, & translationem rei. 177.100
Acceptatio specifica satisfactionis. 136.112
ad Acceptationem rei quid sufficiat? 176.97
ad Accommodandum *quid requiratur?* 163.11
Accommodatio *iisdem regulatur legibus, quibus donatio.* 165.53
ad Accusationem *veram, aut fictam quid requiratur?* 239.26
Accusator *deficiens in probatione sibi damni causa est, & non reus.* 238.24
Accusator non potens probare crimen, est sibi perniciosus, quia causa suæ infamiæ. 237.5
Acolytus *ordinabatur ab Episcopo.* 531.74
Acolytum exprimunt Cyprianus, & Epiphanius. 529.67
Acolytos nomine Acolytorum intelligi. 529.67
Actio *creditoris parit eundem effectum soluenti fideiussori.* 185.136
Actio in fures vnde data? 222.37. *non est stricti Iuris. ibid.*
Actio prouenit à proportione maioris inæqualitatis. 256. 15
Actio realis requisita ad donationem, qua transfertur dominium. 176.97
Actio variat speciem ex intentione. 208.206
ad Actionem transferentis complendam in genere contractus quid requiratur? 176.97
Actus *bonus quid sit, & quid causa eius.* 673.8
Actus bonus quis sit? 30.4
Actum contritionis in instanti formari. 56.92
Actus quando duplici præcepto est prohibitus, teneatúrne quis duplicem transgressionem confiteri. 312.32
Actus & habitus eiusdem sunt motiui. 37.23
Actus excedit vt ex pluribus, & perfectioribus est motiuis. 62.114
Actus ex circumstantia vitiatur. 579.14. *completè bonus nequit vitiari. ibid.* 15
Actus exterior addit bonitatem interiori. 282.102
Actus externus habet propriam libertatem. 126.81
Actus externus quomodo sortiatur honestatem in specie? 123.68
Actus idem simplex diuina voluntatis quare feratur diuerso modo in obiecta? 283.109
Actus imperans manet virtualiter in imperato. 282.103
Actus imperatiuus pœnitentiæ quodammodo habet partes. 248.9
Actus imperatus à Religione non exuit propriam naturam. 780.13
Actus imperatus duplicem habet bonitatem. 64.123
Actus imperatus Pœnitentiæ, & actus elicitus eiusdem. 247.2

Index rerum.

Actus in Deo quis dicitur offensa? 16.34
Actus internus est principium determinationis, & non indifferentia. 126.82
Actus intensior influit honestatem. 123.69
Actus moralis prima circumstantia finis. 576. 4. *& quæ secunda.* ibid.
Actus nequit inesse, nisi ex formali de proprio motiuo. 67. 133
Actus nullus B. Virginis excesserit gratiam præexistentem post Incarnationem. 463.35
Actus pœnitentiæ specialis an requiratur ad deletionem peccati? 250.10
Actus proprius pœnitentiæ. 33.9
Actus qualem ordinem dicit ad circumstantias. 673.8
Actus satisfactorius, & obligatio imponenda quomodo differant? 133.105
Actus si sit intensior habitu correspondet ei præmium, si remissior, non ita. 463.34
Actus vindicandi peccatum est actus virtutis, & ex gratia. 30.3. *in com.*
Actus vnius virtutis potest elici, & præcipi ex fine alterius. 453.5
Actus externi indifferentia cur non sit ab interno? 126. 82
Actus externi libertas est à voluntate. ibid.
Actum excusare quid sit? 669.3
Actum ex natura rei non opponi formaliter peccato habituali. 273.81
in Actum humanum quomodo influat regula operandi. 109.15
ad Actum iudicialem quæ requirantur. 362. 11. 12. *& 13*
Actum omnem meritorium esse satisfactorium quis doceat? 117.54
post Actum peccati quid manet, & quid non? 277.7
Actum secundum non esse immediatum subiectum peccati quis videtur velle. 277.6
Actus pœnitentis ex clauibus sortiuntur perfectiorem effectum. 249. 6. *& quomodo perfectio talis reducatur in Sacramentum, & dispositionem?* ibid.
Actus præcepti, si ad hoc referantur, esse satisfactorios. 128.14

A D

Adam *fuit præco, & non institutor matrimonij.* 584. 29
Adam non scinit prædestinationem naturaliter, nec modum contractus. 585.33
Adoptio *cuius sit?* 823.6
Adoptio & arrogatio quomodo differant. 821.3
Aduentus *Christi quis sit finis?* 275.92
Adultera *ad quid tenetur?* 207.202
Adultera concipiens in adulterio ad quid teneatur. 206. 199. *non debet incurrere damnum famæ, nisi subsit certa emendatio.* ibid.
Adultera non tenetur cum periculo vitæ se prodere, nisi ex quibusdam circumstantijs. 206.200
Adulteræ quid sit faciendum circa spurium? 206. 39
Adulteram non licere occidere. 227. 56. *licet illam lege politica morti destinari.* ibid. 58
Adultero non datur actio deficiente titulo possessorio. 690.3
Adulterum omnem teneri ad confessionem. 305.18
Adulterium *cum aliqua, viuente viro, an impediat matrimonium cum eadem post mortem illius viri.* 747.1. *in text.*
Adulterium cum machinatione dirimit. 750.7
Adulterium quid sit? 811. D.
Adulterij ignorantia aliquando excusat à dirimendo matrimonio. 748.5
ex Adulterio occulto non datur separatio. 690.4

Æ

Ædificatio *per doctrinam, & opera intenditur à Paulo.* 413.10
Ædificium spirituale in Christo fundatum. ibid. 8
Æqualitas *in contractu census quomodo pensatur.* 181. 20. 182. 121
Æqualitas personæ requiritur inter satisfacientem, & offensum. 107.10
Æqualitas quomodo seruata in polygamia? 710.19
Æqualitas rei penes quid spectandum. 168.65
Æqualitas seruatur quandoque per ius restitutum defensionis læsæ. 218.28
Æquiualentia *non habent determinatam necessitatem.* 500.54
Æquiuocatio *quando non licet?* 241.36
Æquiuocatio sine necessitate damnanda. 235.18. *quia incommoda, & aquiparatur mendacio.* ibid. 1
Æquiuocatio tanquam minus malum in casu permittitur. 236.19
Æstimatio *qualiter facienda?* 183.127
Ætas *seruilis an possit impedire matrimonium.* 763.1. *in text. & com.*

A F

Affinitas *an impediat matrimonium?* 811.1
Affinitas definitur. 812.1
Affinitas describitur. ibid. 2
Affinitas extenditur ad eos gradus, ad quos se extendit consanguinitas. ibid. 2
Affinitas ex matrimonio rato tantùm spectat ad publicæ honestatis iustitiam. 813.4
Affinitas impedit matrimonium. ibid.
Affinitas propriè dicta non est ex matrimonio rato. ibid.
Affinitatis gradus quomodo sumatur. 812.1
Affinitatis impedimentum cuius Iuris? 814.6
Affinitatis triplex genus. 816.14
ad Affinitatem requiritur carnalis copula. 812.3
de Affinitate regula. ibid.

A G

Agentis *creati virtus improportionata est virtuti diuinæ agenti ad oppositum.* 256.15
Agonizans *absoluendus est, qui petijt confessorem.* 84.9

A L

per Aliàs indebiti, *quid intelligatur in definitione satisfactionis?* 104.5.105.5
Alienum *licet tenere Domino irrationabiliter inuito.* 199.34
Allegatio *turpitudinis propriæ caret fide in præiudicium alterius.* 206.199
Alleuatio *animæ contra difficultates fit per gratiam actualem.* 499.48

A M

Amicitia *Dei de facto accommodatur prouidentiæ.* 262. 37
Amicitia inter Deum & creaturam qualis? 262. 38. 270.69
Amicitia quid sit? 35.6
ad Amicitiam requisita. 270.69
Amoris *excessus ex natura potentiæ, habitus, & motiui.* 60.109

Index rerum.

N

Angelus *damnatus, & peccator viator quomodo differant secundùm statum.* 429.62
Animus *solus non fundat restitutionem, si aliàs medium resoluatur.* 176.99
Animi dissensio pro quo sumatur? 21.44
Animorum vnio oritur ex contractu valido. 736.27
Annus *quomodo computetur in proposito?* 333.94

A P

Apostatarum *hæresis.* 779.4
Apostolum *suo, vel Christi nomine præcipere vnde constet?* 305.15
Apostoli non vtebantur Marci 6. sacramento extremæ Vnctionis. 490.4
Apostoli prius ordinati cum potestate offerendi, quàm ligandi. 543.129
Appellatio *diuersa diuersam indicat socitatem.* 737.33
Appetitus *moderatio variis modis contingit.* 50.68
Appretiatio *quid sit?* 57.100
Approbatio *a quo Episcopo debeat fieri?* 375.51
Approbatio confessarij limitari debet ad loca, & personas. 376.53
Approbatio, & facultas absoluendi limitari potest quoad certa peccata, reseruando alia superiori. 376.53

A R

Arrogatio *quid sit?* 823.6
Arundo *quassata est peccator variè quassatus.* 128.14
Articulus *mortis, in quo Sacramentum possit recipi ab hæretico, quis sit?* 371.31

A S

Assecuratio *definitur.* 185.137. *eius iura, & titulus. ibid.*
Assensus *contradictorij practici nequeunt inesse.* 657.18

A T

Attritio *æstimata, & cognita pro tali, est sufficiens dispositio ad Pœnitentiæ Sacramentum.* 96.56
Attritio continuata post iustificationem sacramentalem auget gratiam. 465.41
Attritio disponit in Sacramento, quæ ex varijs motiuis elicitur. 34.14
Attritio est dolor vniuersalis. 65.126
Attritio, & contritio quomodo ex eodem motiuo differant, & an possint esse in eodem? 66.129
Attritio in ordine ad Baptismum, & Pœnitentiam eodem modo requiritur. 249.7
Attritio in ordine ad Sacramentum non remittit veniale ante Sacramentum. 426.49
Attritio requiritur vt absolutio teneat. 92.7.93.9
Attritio sine sui mutatione fit contritio, adueniente gratiâ. 45.15
Attritio sola sufficiatnè habenti memoriam peccati ad iustificationem? 28.65. *tenetur ad contritionem æstimatam, & confessionem etiam, si adesset confessarius. ibid.* 66
Attritionis actu desinente infundi gratiam. 56.94
Attritionis inefficacia. 94.48
Attritionis species assignantur. 63.116
de Attritione controuertitur. 55.91

A V

Auditor *infamans ad quid teneatur?* 232.6
Auferens *iniustè cessante necessitate tenetur restituere, secus est de iustè occupante.* 205.198
Augustinus *agit de matrimonio in ordine ad copulam.* 739.41. *& de quo egit Christus.* 741.47
Authoritas *duplex.* 156.7
Authoritas politica est ab hominibus, paterna per descensum naturalem habetur. ibid.
Authoritatem recipiens eam exercet in propria persona, & nomine, si est ordinaria. 522.30
Auxilij *necessitas.* 49.61

B A

BAptismus *dat gratiam ficto, quamuis pœnitentia non ita.* 477.84
Baptismus, & Pœnitentia quomodo differant. 83.5
Baptismus, & Vnctio dispares. 492.15
Baptismus ex consensu coactu cur teneat, & matrimonium non. 625.11
Baptismus non delet peccata post ipsum commissa. 91.43
Baptismus prima post naufragium tabula. 94.46
Baptismus quare non sit clauis? 358.3
ad Baptismum aliter requiritur consensus, aliter ad matrimonium. 629.39

B E

Beatitudo *indefectibilis.* 481.97. *perfectiùs coniungit fini.* 482.97
Beatitudo non compatitur cum debito pœnæ. 411.2
Beatitudinis duratio est ex lege, & magis correspondet operibus intensis. 464.39
in Bello *capi an sit seruitus.* 755.3
Benedictinis *præcipitur vt saltem semel in mense confiteantur.* 329.86. *hæc confessio est materia virtutis, præcepti, & voti capax. ibid.*
Benedictio *non dabatur in secundis nuptijs.* 711.25
Beneficium *distinguunt aliqui quoad perfectionem rei, & quoad indigentiam subiecti?* 482.98
Beneficium ex commodo pensandum. ibid.
Beneficium procurans intentione directa damnificandi alterum, tenetur ad restitutionem; sicut & si indirectè intenderit: secus si tantùm propriam intenderit vtilitatem. 208.203

B I

Bigamia *an fuerit aliquando licita.* 702.1
Bigamia ex copula cum vxore adultera. 716.11. *an requiratur vt matrimonium sit in re ipsa validum. ibid.*
Bigamia non tollitur per Baptismum, irregularitas homicidij sic. 712.2
Bigamia nulla incurritur ex matrimonio tantùm rato. 716.10
Bigamiæ quare maneat post Baptismum ex defectu significationis. 715.5
Bigamia sequens ad matrimonium cum corrupta. 716.11
Bigamia similitudinaria qualis sit? 716.12. *habet defectum significationis. ibid.*
Bigamiæ diuisio in veram, & interpretatiuam. 716.10
Bigamiæ irregularitas manet post Baptismum, & tollitur irregularitas homicidij. 713.3. *in com.*
Bigamiam non esse Iure naturæ irritam. 705.6
de Bigamia controuertunt Augustinus, & Hieronymus. 712.2
Bigamus *an sit qui ducit defloratam à se.* 716.11
Bigamus quare non sit ordinandus. 713.4. *in text.*

Index rerum.

Bigamus ante Baptiſmum an poſſet poſt Baptiſmum ordinari. 712.1
Biuiria *magis contra legem naturæ, quàm polygamia.* 706.8

B O

Bonitas, *& malitia quomodo inſint actui?* 109.15
Bonitas ex præcepto dignificat opus. 131.98
de Bonitate actus externi diuerſa ab interno controuertitur. 126.79
Bonum *famæ eſt ſuperioris ordinis.* 207.201
Bonum famæ, & reſtitutio eius debita. 229.1
Bonum familiæ in quo conſiſtat. 576.5
Bonum fidei non ſequitur ex contractu impotentum. 736.27
Bonum fidei quid ſit? 793.4
Bonum prolis quid ſit? *ibid.*5
Bonum publicum quandoque ſubijcitur priuatæ diſpoſitioni. 758.8
Bonum Sacramenti, & fidei quomodo ſit in matrimonio. 671.5
Bonum ſpirituale præferendum alijs. 211.4.
ad Bonum commune quod facit, fortiùs obligat, cæteris paribus. 599.85
Bona incerti Domini in cuius, vel quorum vſum deuolui debeant. 198.180
Bona incerti Domini inueniens debetnè diligenter perquirere? & qualem debet adhibere diligentiam? 201.186
Bona omnia à Deo ſunt principaliter, mala à nobis. 50.69
Bona quæ excuſant, vt valeat matrimonium. 672.10
Bona tria qualiter comparentur ad matrimonium. 669.3.
non rectè dicuntur excuſantia contractum. *ibid.*
de Bonis inuentis, quorum non extat Dominus quid faciendum? 198.178.200.35
in Bonis ſubſtantialibus anima non poteſt quis lædi. 211.1
Bonus *quilibet eſt habendus, donec probetur malus.* 607.2

C Æ

CÆlibatus *clericorum congruentia.* 772.4
Celibatus virorum ſacrorum apud Orientales. 769.3
Cœlum *quomodo incorruptibile?* 256.15
Cæremoniæ *nouæ, & antiquæ non ſunt de Iure naturæ.* 297.4
Cæremoniæ nouæ, & veteres ad quod præceptum reducantur? 333. *in text.*

C A

Cambium *ad varios contractus reducitur,* 182.123
Cambium definitur. *ibid.*
Cambium licitum quando? *ibid.*
Cambij diuiſio, & ſubdiuiſiones. *ibid.*124
Charitatis, *& pœnitentiæ actus comparantur.* 48.58
Charitatis idem obiectum, & diuerſi actus. 37.23
Charitatis perfectio ſupra reliquas virtutes. 464.36
Charitatis perfectio. 41.37
Charitatis præceptum præter ſubſtantiam actus extenditur ad intenſionem ſolam. 59.107
Charitatem eſſe iuſtitiam formalem. 268.61
Charitatem, & gratiam eſſe eandem formam denotat locutio ſingularis de eiſdem. 269.65. *& ſeq.*
ad Charitatem magis ſpectat imperare actus aliarum virtutum, quàm econtrà. 40.10
Chorepiſcopi *non poterant ordinare Diaconos, & Preſbyteros ſine licentia Epiſcopi.* 528.59. *& quare?* *ibid.*
Chorepiſcopos fuiſſe ordinatos Epiſcopos. 528.58.534.87
Chriſtus *cur dicat ius naturale, & non adoptionis?* 264.46
Chriſtus declarat legem non approbare repudium. 724.18
Chriſtus non meruit ſuam gratiam. 106.6
Chriſtus reſtituit gloriam, quæ peccato repugnat. 267.58
Chriſtus ſua præſentia nuptias approbauit. 588.39
Chriſtus venit in redemptionem peccati. 259.27
Chriſtus vnde habuit genealogiam. 662.38
Chriſtus vt iudex abſoluit adulteram. 227.54
Chriſti ſententia ſonat poteſtatem iudiciariam. 227.55
de Chriſto ſchiſma erat inter Iudæos. 226.54

C I

Cibi *duo fines.* 705.5
Circumſtantia *generalis non dat ſpeciem actui, niſi ſit intenſa ſpecialiter.* 485.102
Circumſtantia ingratitudinis in genere confitenda. 486.106
Circumſtantia perſonæ quando confitenda. 311.30
Circumſtantia ſuſpendens obligationem ad tempus ſi ſemper manet, ſemper etiam ſuſpendit. 202.188
Circumſtantia varians ſpeciem. 37.22
Circumſtantiæ cadunt ſub ſigillo. 441.26
Circumſtantiæ, & natura periculi, in quo ceſſat debitum in vſu, ſunt perpendendæ. 696.23
Circumſtantia extraordinaria non ſunt prodenda. 236.21
Circumſtantiæ, in quibus deobligat præceptum non occidendi, non concurrunt in ſimplici furc. 225.50
Circumſtantiæ, in quibus licet furem occidere. 221.35
Circumſtantiæ in quibus non obligat ſecretum. 442.27
Circumſtantiæ, in quibus obligat præceptum pœnitentiæ. 317.50. *ſunt variæ.* *ibid.*51
Circumſtantiæ, in quibus ſatisfactio non ſit legitima. 217.21
Circumſtantiæ mutantes ſpeciem, & numerus peccatorum confitendus. 310.28
Circumſtantiæ notabiliter aggrauantes confitendæ ſunt. 311.29. *& quid de leuiantibus?* *ibid.*
Circumſtantiæ obligationis præcepti affirmatiui debiti. 698.32
Circumſtantiæ peccatorum diuiduntur. 310.28
Circumſtantiæ perſonæ quando aggrauet actum? 110.22
Circumſtantiæ quare hic dicantur generales. 485.103
Circumſtantiæ requiſitæ ad actum contritionis. 56.92
Circumſtantiæ requiſitæ ad obligationem actus in exercitio. 306.19
Circumſtantiæ ſpecialiter aggrauantes quandoque non manifeſtandæ in confeſſione. 446.21
Circumſtantiarum peccati numerus. 311.30. *& ſeq.*
Circumſtantias aggrauantes docent plures eſſe confitendas. 310.28

C L

Clauis *dupliciter errare poteſt.* 388.29
Clauis errat quando non benè examinatur reus. 388.28
Clauis excellens non principalis conuenit in Chriſto propter duo. 357.5
Clauis iuſtitia quare non dicatur ſicut clauis ſcientiæ? 360.8
Clauis particularis quando data? 359.3

Index rerum.

Clauis poteſtatis dependet à clauę ſcientię. 384.68
Clauis poteſtatis non dicitur iuſtitię. 360.7
Clauis principalis ſolius eſt Dei, excellentię Chriſti, & primatus Petri. 358.3
Clauis quando errat in imponendą pœnitentia. 384.26
Clauis quid ſit? 357.3. *& quotuplex. ibid.* 4. *&* 358.1.
Clauis ſcientię ab actu dicitur, & quis ſit ille? 360.8
Clauis ſcientię eſt authoritas inquirendi in cauſa. ibid. 5. *ad quæ ſe extendat, & de eius neceſſitate? ibid.*
Clauis ſcientię quid eſt? 359.7
Clauis ſcientię ſubordinatur clauі poteſtatis. 360.5
Clauis tantùm ſecundùm Henricum, non tollit pœnam temporalem. 381.21
Clauis ſignat officium diſpenſatoris. 358.3
Clauis exercitium pendet ab Eccleſia. 369.26
Clauem eſſe in Eccleſia, & penes Sacerdotem tantùm congruum eſt. 358.6
per Clauem ſcientię quid intelligat Magiſter? 360.6
Claues conferanturnè Sacerdoti cuilibet in ſuſceptione ordinis Sacerdotij? 356.1. *& ſeq.*
Claues fori interni, & externi quomodo differant? 380. 60
Clauium poteſtas. 93.46. *ad quæ extendatur.* 94.46. *&* 49
Camplorum *onera, & vtilitas ex ipſis.* 182.125. *eorum operæ æſtimandæ. Item labor, cuſtodia, commoditas, exceſſus materię, raritas, antiquitas. ibid.*
Canon *Apoſtolicus præceſſit ordinationem Metropolitani.* 537.102
Canones qui dicunt ordinationem Epiſcopalem à tribus Epiſcopis debere fieri, explicantur. 537.99
Canones, qui prohibent ordinationem Epiſcopalem fieri à paucioribus, quàm à tribus, referunt inſtitutum ad Eccleſiam. 537.103
Capacitas *ad contractum non eſt eius cauſa, ſed conſenſus.* 781.18
Capacitas ſubiecti reſpicit agens. 476.82
Caſtigatio *vitæ veteris conſiſtit in pœna.* 131.94
Caſus *de ſcrupuloſo, cui difficilis eſt adimpletio ſatisfactionis.* 389.85
Caſus excludit quandoque conditionem in adminiſtratione extremæ Vnctionis. 495.29
Caſus excuſans ab integritate confeſſionis. 309.25
Caſus reſeruati, & eorum numerus. 377.57
Cauſa diſpenſandi an requiratur, vt diſpenſatio Pontificis valeat? 681.46
Cauſa *excitans, & ſpecificans actum diuerſa eſt.* 630. 49
Cauſa meritoria non eſt neceſſaria. 106.8
Cauſa meritoria quomodo cauſet. 463.35
Cauſa omnis per ſe damni fundat obligationem. 211.4
Cauſa per ſe, & per accidens quomodo dicantur. 804. 15
Cauſa præciſa alicuius effectus, excludit reliqua. 268. 63
Cauſæ ſufficientes diſpenſandi in matrimonio. 681. 46
Cauſarum coniunctio in iuſtificatione. 116.48
Cautio *in Regula Fratrum Minorum de coniugibus, quorum alter Religionem ingreditur.* 692.12. *conditiones duæ obſeruandæ, vt reſtitutio elidatur. ibid.* 13

C E

in Cenſura *miniſtrantis quæ pœna.* 560.8
Cenſus *conſignatiuus diuiditur.* 179.110
Cenſus conſignatiuus realis quis, & quis reſignatiuus? ibid.
Cenſus definitur. ibid. 109
Cenſus fundandi octo conditiones. 182.122. *Item quatuordecim. ibid.*
Cenſus in genere triplex diuiſio. 180.111
Cenſus mixtus licitus. ibid. 116
Cenſus mixtus quid ſit? 179.110
Cenſus perſonalis an ſit licitus? 180.114. *ad eum quid requiratur? ibid.*
Cenſus perſonalis non eſt fictus. 181.119
Cenſus prima diuiſio, & ſubdiuiſio. 179.109. *&* 110
Cenſus reſignatiuus diſtinguitur ab emphyteuſi. 179. 109
de Cenſu nouo quid dicendum? 180.113
in Cenſu perſonali quid requiratur? 181.119
Certitudo *neceſſaria ad contractum quæ ſit?* 608.2

C H

Character *Epiſcopalis an diuerſus à Sacerdotali.* 522. 31
Character Sacerdotalis duplex. 365.18
Characterem duplicem eſſe in Sacerdotio. 518.7
Characteres duo in Sacerdotio. 365.11
Characteres Ordinum an ſint eiuſdem ſpeciei? 547.11
Characterum diuerſitas vnde colligatur? 523.36
Charitas *actualis repugnat peccato actuali.* 580.18. *& quali repugnantia? ibid.*
Charitas an ſit potior cauſa, quàm iuſtitia in pœnitentia deletiua peccati. 62.17
Charitas diſpoſitio conuertens peccatorem. 28.64
Charitas dolet de peccato tam præterito, quàm futuro. 33.11
Charitas eſt de peccato, vt eſt offenſa. ibid.
Charitas eſt iuſtitia noſtra, & quare? 270.70. *eſt filiatio & adoptio, & quare? ibid.* 71
Charitas, & reliquæ virtutes quomodo ad finem inclinent? 48.59
Charitas fundamentum amicitiæ ad Deum ex parte hominis. 270.68
Charitas informat opera. 269.64. *cur dicatur prima ſtola? ibid.* 65
Charitas moraliter opponitur peccato habituali? 269.68
Charitas perfecta non coharet cum ſola attritione. 28.65
Charitas perfectior cæteris in operando circa Deum. 109. 15
Charitas quomodo differat ab aliis virtutibus. 580.17
Charitas quomodo ordinetur ad aliud? ibid. 18
Charitas quomodo tendat in Deum? 580.17. *quare nequeat vitiari? ibid.* 18
Charitas ſola refert ad finem abſolutè. 64.121
Charitatis actus eſt bonus completè ex ſolo obiecto. 580. 16. *& ideò nequit vitiari. ibid.*
Charitatis actus ſatisfactio æquiualens. 117.54
Charitatis actum non præcipi, vt extenditur ad media, vel alias virtutes. 59.108
Charitatis dolor, & pœnitentiæ per ipſum differentia. 33.11
Charitatis, & fidei priuilegium. 118.56
Clauium *poteſtas ad quid ſe extendat?* 352.1. *& ſeq.*
Clauium poteſtas debuit dari per ſignum ſenſibile. 544. 131
Clauium poteſtas in Sacerdote extendit ſe ad duo Sacramenta. ibid.
de Clauibus fori externi. 379.58
Clericus *poteſt in damnum proprium fideiubere.* 185.136

C O

Coactio *magis à cauſa ſpecificatur quàm à fine contractus.* 627.33
Coactio matrimonij cuius Iuris impedimentum. 626.27. *&* 28

Index rerum.

Cognatio *legalis duplex eſt.* 823. 6. *inducitur per ſimplicem adoptionem.* *ibid.*7
Cognatio legalis impedit matrimonium. 821.3
Cognatio ſpiritualis an poſſit eſſe cum infideli. 822.5
Cognatio ſpiritualis. 821. 2. *definitur.* 822.1. *tres eius ſpecies.* *ibid.*
Cognatio ſpiritualis an impediat matrimonium? 800.1
Cognationis legalis triplex linea. 823.7. *quomodo ceſſat.* *ibid.*
Cognationum carnalis, legalis, & ſpiritualis ordo. 827.9
Cognitio *ſuperioris ordinis excedit illam, quæ eſt inferioris.* 75.9
Cognitionis defectus pro hoc ſtatu. 73.4
Cognoſcendi *duplex modus naturalis.* *ibid.*
Cohabitatio *triennalis eſt coniugalis.* 743.57
Commenſuratio *Mathematica non requiritur in pœna pœnitentiali.* 135.18
Commixtio *vaga eſt contra bonum prolis, familiæ, & ciuitatis.* 576.6
de Commodatione, *& locatione eadem ſunt tenenda, quæ de permutatione.* 170. *in text.*
Commoditas, *& damnum ſupra naturam rei æſtimantur.* 170.72
Commodum, *aut damnum alterius non tranſit in lucrum.* 170.73
Communia *ſunt omnia Iure naturæ, quo ſenſu?* 151.3
Communitas *nulli ſubiecta poteſt ſe ſubmittere vni, vel pluribus, & quomodo?* 156.7
de Commutante *dilata ſolutione ponuntur optimi caſus.* 178.20
Commutantium alteri quod debetur, quando ſtatim non datur? 177.20
Commutatio *fit in matrimonio propter duas cauſas.* 703.2
Commutatio fit per contrahentes, non per legem ſolemnizantem. 781.17
Commutatio negotiatiua duplex, & pro ea duæ regulæ. 186.139
pro Commutatione mercatoria duæ regulæ. 185.22
Complacentia *duplex.* 420.31
Complex *quis ſit?* 440. 22. *de eius perſona, & an liceat eam confiteri?* *ibid.*
Conatus, *& opus non ſeparantur in B. Virgine.* 657. 19
Conceſſio *grauiata includit conditionem, quæ præuiſa impediret ipſam.* 174.86
Conceſſum *quod non eſt, quomodo poſſit dici prohibitum.* 378.16
Concilia *Prouincilia poſſunt ordinare tempus præſcriptum confeſſioni.* 333.96
contra Concubinarium *quomodo procedendum?* 564. 42
Concubitus *filiarum Loth illicitus.* 803.9
Concupiſcentia *nulla mala fuiſſet in ſtatu innocentiæ.* 157.26
Concupiſcentia quæ vitanda, aut contemnenda. 670.7
Concurſus *voluntatis requiritur in viatore ad ſatisfactionem.* 146.153
Conditio *adiecta debet eſſe honeſta.* 683.57
Conditio cognita non irritat matrimonium. 638.16
Conditio contra aliquod ex tribus bonis matrimonij irritat. 672.9
Conditio contraria, & negatiua aliter opponuntur. 683. 57
Conditio de non ſeruanda fide, dando debitum, non irritat. 672.9
Conditio de præſenti, & præterito quandoque induunt rationem futuræ. 682.52
Conditio de præſenti, & præterito ſubſiſtens non irritat formam Sacramenti Pœnitentiæ. 89.35
Conditio diuiditur. 643.32
Conditio duplex. *ibid.*29
Conditio excluſa vitiat contractum, ſi adſit. 188.146
Conditio expreſſa quando ſpecialis. 643.29
Conditio generalis expreſſa quandoque habet effectum. 643.30
Conditio generalis incluſa in voto non ſuſpendit ipſum 656.15
Conditio honeſta an irritet matrimonium. 682.53
Conditio honeſta non repugnat ex lege, aut conſenſu. 684.61. *nec vinculo, nec fidei, ſicut nec fini.* *ibid.*
Conditio implicita quid operetur. 637.12
Conditio importata per contractum. 174.85
Conditio impoſſibilis cur habeatur pro non adiecta. 645. 41
Conditio impoſſibilis, & turpis habetur pro non adiecta in matrimonio. 645. 39. *ſi contrahentes ſerio agunt, non obſtat.* *ibid.*40
Conditio impoſſibilis exiſtimata poſſibilis quid operetur? 644.36. *quandoque habetur pro non adiecta.* *ibid.*37. *quid ſi adiiciatur ex errore?* 645.38
Conditio impoſſibilis irritat, vel habetur pro non adiecta. 644.36. *tollit intentionem.* *ibid.*
Conditio impoſſibilis iure habetur pro non adiecta. 648. 54
Conditio impoſſibilis reſpectiuè ad contrahentes. *ibid.*
Conditio magis iuſti non eſt peior, quàm minus iuſti. 465.39
Conditio neceſſaria de futuro non ſuſpendit. 648.55
Conditio non eſt cauſa contractus. 650. 61. *& quid illa operetur?* *ibid.*62
Conditio oppoſita bonis matrimonij an diximat. 825.5
Conditio per accidens non annullat tranſlationem donatiuam. 188.147
Conditio poſſibilis de futuro ſuſpendit contractum. 649. 56. *& an hac purificata contractus tranſeat in abſolutum.* *ibid.*57. *tranſire in ratum probatur, & non in Sacramentum.* *ibid.*58
Conditio quando cenſetur data, vel fruſtrata. 650. 63
Conditio repugnans ſubſtantiæ contractus. 647.52
Conditio turpis habetur pro non adiecta. 651.66
Conditionis adiectio quando irritet, & quando non? 646. 42
Conditionis adiectæ vterque modus probatur. *ibid.*43
Conditionis impoſſibilis eadem eſt ratio pro quacumque duratione adiectæ. 648.53
de Conditione tertia meriti dubium. 471.62
Conditiones duæ obſeruandæ inter coniuges Religionem intrantes, aut Religioſam vitam eligentes, vt reſtitutio elidatur. 692.13
Conditiones irritantes debent concurrere ad contractum, vt fiat nullus, & in eo exprimi. 682.52
Conditiones quædam lege admiſſæ, aliæ reprobatæ. 684. 60
Conditiones requiſitæ ad donationem requiruntur etiam ad permutationem, & quomodo? 166.13
de Conditionibus ad matrimonium appoſitis. 643.31. *non repugnant conſenſui, aut contractui.* *ibid.*
de Conditionibus appoſitis contra ſubſtantiam contractus. 682.51. *& irritantibus matrimonium.* *ibid.*
Condonatio *tollit debitum, etiam non valenti reſtituere.* 176.98
Confeſſarius *debet credere pœnitenti.* 392.97
Confeſſarius debet dare eam pœnitentiam quæ magis congruit. 128.13
Confeſſarius debet habere ſcientiam diſcretionis vt exerceat

Index rerum.

ceat munus. Item ſcire differentiam inter mortale, & veniale in genere, etiam caſus reſeruatos, & alia multa. 361.9

Confeſſarius, & pœnitens obligantur ad regulam fori pœnitentiæ. 393.101

Confeſſarius, & pœnitens poſſunt in caſu obligari ad dicendam veritatem, ſi liceret reuelare. 444.33

Confeſſarius exequendo non neceſſaria, & omittendo neceſſariam inquiſitionem, peccat. 395.107.& 108

Confeſſarius ignarus abſoluit validè in caſu neceſſitatis. 363.17

Confeſſarius non tenetur iniungere pœnitentiam in caſu, quò nimis difficilè eſſet pœnitenti adimplere ex inhabilitate eius ad ſatisfaciendum. 390. 88. nec talis obligatio oritur ex titulo vindicandi peccatum. ibid. abſoluendus tamen eſſet pœnitens, quia vltra facultatem nequit obligari. ibid.

Confeſſarius peccaret imponendo pœnitentiam importabilem pœnitenti ad ſatisfactionem inhabili, ſed poteſt imponere leuem : & in hoc non communicabit delicto. 391. 91. imò poteſt nullam imponere. ibid. 92

Confeſſarius poſsitne de licentia pœnitentis peccata confeſſa reuelare? 443.28

Confeſſarius præſcriptum legis ſequi tenetur. 133.105

Confeſſarius recipit poteſtatem arbitrandi à Deo, & Eccleſia, materiam tantùm à pœnitente. 394.104

Confeſſarius tenetur non abſoluere pœnitentem nolentem ſe emendare, & quare. 325.75

Confeſſarius tenetur non dicere peccatum tanquam in confeſſione cognitum. 445.38

Confeſſarius tenetur per medium licitum ſaluare eum, quem putat innocentem. 444.32

Confeſſarius tenetur ſequi regulam quæ non deuiat a fine in imponenda ſatisfactione. 390.89

Confeſſarius vnus an poſſit pœnitentiam ab alio iniunctam mutare. 397.114

Confeſſarij ſcientia qualis eſſe debeat? 361.9

Confeſſarij non cognoſcunt de pœna alterius vitæ, neque ad forum ſuum ſpectat. 387.79

Confeſſarij præſcribitur regula. 118.55

pro Confeſſarijs documentum. 309.26

Confeſſio aliquando integra, aliquando nulla requiritur. 84.9

Confeſſio an obliget, quando recipitur Sacramentum. 319. 56. non obligat niſi ad Euchariſtiæ ſuſceptionem. ibid. & 57

Confeſſio an poſſit fieri laico. 331. 27. non eſt præceptum confitendi ipſi. ibid.

Confeſſio an ſtatim obliget poſt peccatum. 332.28

Confeſſio cauſa verecundiæ. 247.6

Confeſſio compatitur cum obligatione non ſe infamandi. 341.125

Confeſſio, contritio, & ſatisfactio ſintnè partes Pœnitentiæ? 244.1.245.1.& 2

Confeſſio debet eſſe ſecreta ex natura actus. 433.2

Confeſſio debet eſſe ſecreta. 340. 121. & hoc ex vſu Eccleſiæ. 341.124. & ex inſtitutione Chriſti. ibid.

Confeſſio debet fieri per nutus, & ſigna in defectu interpretis. 340.122

Confeſſio difficilis Græcis. 345. 141. facta abſenti non eſt ſacramentalis. ibid. 144. quia requiritur præſentia materiæ ad formam. ibid.

Confeſſio duplex. 93.9

Confeſſio docet neceſſaria etiam quando dabatur reconciliatio per manus impoſitionem. 345.140

Confeſſio eſt neceſſaria Chriſtiano peccatori. 301. 3. eſt in præcepto diuino, & benè colligitur ex Scriptura, & traditione. ibid. 4. Item ex inſtitutione Sacramenti. 302.5

Confeſſio & materia proxima, & neceſſaria Pœnitentiæ. 329.88

Confeſſio, & verba diſpares. 87.22

Confeſſio facienda Sacerdoti iuriſdictionem habenti. 313. 21. & 36

Confeſsio facta Sacerdoti ignaro in caſu neceſsitatis ex defectu expertioris an ſit iteranda? 364.17

Confeſsio in genere ſicut non ſuffecit, ita nec cognitio peccatorum in genere. 362.13

Confeſsio in ſpecie peccati ad remiſsionem requiritur. 253.2

Confeſsio in ſpecie requiritur ad variandam iudicem. 362.14

Confeſsio integra cur exigatur ad remiſsionem. 253.2

Confeſsio integra, & præceptum eius impletur. 340. 122

Confeſsio non eſt de lege naturæ. 297.5

Confeſsio non eſt dimidianda. 308.19

Confeſsio obligat in articulo mortis ſuppoſito peccato mortali. 313.21.& 37

Confeſsio per literas reprobatur. 344.137

Confeſsio per ſigna valet. 87.22

Confeſsio perſonæ complicis non grauat notabiliter famam. 235.15

Confeſsio potiùs eſt dimidianda, quàm dicendum aliquid, quo reueletur peccator tibi confeſſus. 446.21

Confeſsio præſenti per ſcriptum licita. 347.148

Confeſsio publica duplex. 342.132. per accidens valet, & in circumſtantijs neceſsitatis licita. 343.133

Confeſsio publica ex caſu eſt materia dubia. 342.131

Confeſsio publica malefactorum. 331.93

Confeſsio publica, quà talis, non eſt ſacramentalis. 342. 127. eius fines non ſunt ſacramentales. ibid. 130

Confeſsio qualis debeat eſſe, & quot ad eam requirantur? 322.65

Confeſsio quid valeat? 295. F.

Confeſsio quæ fiebat à Sacerdote in lege Moyſi. 297.6

Confeſsio quomodo indirectè reueletur. 447.39

Confeſsio requiritur ad formam actus iudicialis. 84.8

Confeſsio requiſita ad ſententiam debet eſſe libera. 240. 33

Confeſsio reſpicit ſatisfactionem ex forma iudicij. 393. 103

Confeſsio ſacramentalis quomodo à Doctore ſumitur. 344.139. vt factam per interpretem admittit eſſe validam. ibid.

Confeſsio ſecreta, & abſolutio à peccatis quandoque antecedebat publicam pœnitentiam. 345.140

Confeſsio valeret in genere, ſi ſcientia in genere valeret. 362.14

Confeſsio venialium poteſt fieri Sacerdoti ſimplici, nec confeſsio talis regulariter eſt capax pœnæ legis. 328. 85

Confeſsionis connexio ad cognitionem debitam in iudice. 362.13. eius neceſsitas vnde? ibid.

Confeſsionis differendæ nullum ſubeſſe motiuum, nihilque à facto excuſare. 320.61

Confeſsionis integræ neceſsitas. 94.49

Confeſsionis integritas præcipitur. 308.24

Confeſsionis neceſsitas, & fidei doctrina adſtruitur. 301. 3. & 4.

Confeſsionis præceptum comprehendit circumſtantias mutantes ſpeciem. 310.20

Confeſsionis præceptum eſſe Iuris diuini. 299. 11. an liget ex illo : Diliges Dominum Deum tuum ; vel ex illo : Diliges teipſum. 300.13

Confeſsionis præceptum vt obligat. 84.9

Confeſsionem dirigi ad abſolutionem requiritur, ſi ſit ſacramentalis. 342.131. quà dirigitur ad confeſſarium eſt capax abſolutionis, non quà publicè fit. ibid.

Index rerum.

Confeſſionem non licet diuidere extra caſum neceſſitatis. 335.103
Confeſſionem nullo modo ſilere eſt contra charitatem. 442.19
ad Confeſſionem publicam obligari aliquem ex vi præcepti Sacramenti negat Doctor. 344.138
ad Confeſſionem quando incipit quis teneri. 305.18
Confeſſionem ſuſtulit Nectarius. 303.7
ad Confeſſionem tenetur quis præterito anno. 333.97
de Confeſſione facta laico. 331.92. *qui doceant eam faciendam? ibid. non eſt ſacramentalis. ibid. toleratur ex debito fine. ibid. modus eam faciendi; & in quibus circumſtantiis fieri debeat? ibid. cur eam indicat Doctor non expedire.* ibid.
ex Confeſſione facta muto oritur ſigillum. 87.25
de Confeſſione præceptum non eſſe tantùm de Iure Canonico. 298.9
in Confeſſione quid reuelandum? 447.45
Confeſſor *an teneatur in quocumque caſu celare peccatum ſibi in confeſſione detectum.* 43011. *& ſeq.*
Confeſſor dicens peccata in confeſſione audita non mentitur. 432.1
Confeſſor expoſitus in vna Diœceſi ad audiendas confeſſiones peregrinantium, poteſt abſoluere à caſu, qui reſeruatus eſt in Diœceſi pœnitentis. 376.54
Confeſſor implicitè promittit ſe celaturum peccata. 433.10
Confeſſor quid faciet cùm confitens vult ſuam confeſſionem aliis prodi? 442.18
Confeſſorem quis poſſet eligere? 373.42
Confiteri *non licere abſenti per ſcriptum.* 339.32
Confiteri per interpretem an quandoque teneamur? 339.31.340.121
Confiteri tenetur pœnitens oblata opportunitate ſi præſideatur ſuperueniens impedimentum. 334.99
Confitendi poſt annum vnde oriatur obligatio? 334.98
Confitendi votum requiritur ad remiſſionem per contritionem. 335.105. *quale debeat eſſe hoc votum, controuertitur.* 336.105. *& ſeq.*
Coniugatorum *renunciatio ſine requiſita ſolemnitate non tollit ius.* 693.16. *& an vni debeatur reſtitutio iure actionis, quando ſola licentia præceſſit ſine voto.* ibid. 17
Coniux *alter quando dicit ſe non conſenſiſſe, quid faciendum.* 640.4
Coniux innocens poterit, ſi ei publicè conſtiterit, & tenebitur adulterum negatiuè expellere; & an propria authoritate. 689.2
Coniux ſanus an debeat reddere debitum mulieri leproſæ. 694.6
Coniux vterque renunciat iuri ſuo per profeſſionem. 675.21
Coniuges communi conſenſu Religionem intrantes non requirunt fortè licentiam Epiſcopi; ſecus ſi alter maneat in ſæculo. 692.13.14. *& 15. quia tunc cauſa diuortij ad Epiſcopum pertinebit.* 693.15
Coniugum vna manente in ſæculo, & non continente, an alter Religionem profeſſus reſtitui debeat. 691.10. *profeſſio tenet, & pars tenetur ad continentiam.* ibid. 11
Coniugum neuter erit liber ſi in pari culpa adulterij inueniantur. 690.6
Coniugum nomina ſcribebantur in tabulis apud aliquos, & quare. 653.7
Coniugia *quibus perſonis teſtificantibus ſint diuidenda.* 810. C.
Coniunctio *filij ad parentem perfectior eſt quàm ad vxorem.* 802.5. *& quæ rationes huius? ibid. &* 803.7
Connubium *cum infideli eſſe illicitum Iure diuino.* 797.21. *cum hæreticis toleratum.* ibid.
Connubium inter patrem, & filiam an in aliquo caſu liceret? 803.7. *præcepto multiplicationis non comprehenditur tale.* ibid. 8
Conſanguinitas *definitur.* 801.2
Conſanguinitas dupliciter computatur. 801.3
Conſanguinitas quid ſit? 800.2
Conſanguinitas vſque ad ſeptimum gradum inclusiuè extenſa. 804.12.13. & 14
Conſecrans *principalis in ordinatione, & alij accedentes quomodo differant.* 540.117
Conſenſus *abſtinendi à debito comparatur impedimento ſuperuenienti.* 742.53
Conſenſus à ſine ſpecificatus requiritur ad matrimonium. 627.33
Conſenſus aliter requiritur ad Baptiſmum, aliter ad matrimonium. 629.39
Conſenſus B. Virginis, & aliorum votariorum quomodo differunt. 659.26
Conſenſus B. Virginis in matrimonium quando fuit. 659.27
Conſenſus B. Virginis in oppoſitum copulæ ferebatur. 659.24
Conſenſus coactus an ſufficiat ad contrahendum verum matrimonium. 616.1. *& ſeq.*
Conſenſus conditionatus, & abſolutus. 643.31
Conſenſus coniugalis non eſt in puero. 765.6
Conſenſus de præſenti requiritur ad matrimonium. 611.1
Conſenſus eſt cauſa efficiens vinculi, non formalis. 613.8. *non eſt cauſa materialis.* ibid. 9
Conſenſus expreſſus per verba an ſit cauſa ſufficiens matrimonij. 607.1. *in text.*
Conſenſus in copulam tollit puritatem interiorem. 658.20. *talis non fuit in B. Virgine.* ibid.
Conſenſus internus, ſicut nec reuelatio, non ſufficit ad contractum matrimonialem. 594.66
Conſenſus inuoluit conditionem contrariam ſeruituti. 637.12
Conſenſus maritalis aliquando præſumitur per copulam. 612.1
Conſenſus matrimonialis quomodo adhæreat ſubiecto. 742.51
Conſenſus mutuus an ſufficiat in habitu ad matrimonium. 612.5
Conſenſus non ſubſiſtit ad conditionem. 639.19
Conſenſus parentum an ſit neceſſarius ad valorem contractus. 614.16.615.16
Conſenſus per nuncios, & literas non dependet ab ipſis. 612.5
Conſenſus quando eſt cauſa damni? 194.166
Conſenſus quando limitatur ad tempus. 612.3. *ponuntur variæ regulæ.* ibid.
an Conſenſus ſolus de præſenti verbis expreſſus cauſet matrimonium. 610.1
Conſenſus verus non ſtat cum conditione impoſſibili. 544.35
de Conſenſu coacto. 618.6
Conſenſu deficiente matrimonium non valet. 640.21
Conſequens *an imperfectius antecedente?* 288.18
Conſilium, *& conſenſus quando operantur.* 193.162 *aliquando non operantur effectum.* ibid.
Conſilium qualiter, & quando influit in damnum? 194.165
Conſtitutiones *Pontificiæ adiectæ cenſuali contractui.* 182.122
Conſultor *tenetur ad ſigillum confeſſionis, quia concurrit ad actum.* 437.11. *excipitur caſus reſeruatus, qui ſuperiori dicitur.* ibid. 13
Contemptus *medij eſt interpretatiuè contemptus finis.* 485.103

Index rerum.

Continentia *non propter ſe, ſed propter Ordinem indicta.* 771.11
Continentia virorum ſacrorum quo Iure inducta. 769.4
Continentia adiuncta Ordini ſacro an fuit indicta Subdiaconis ab initio Eccleſiæ. 528.61
à Contradictorio *ad contradictorium quare non fiat tranſitus?* 283.107
Contractus *abſolutè ſumptus quid cõprehendat.* 167.60
Contractus bonæ fidei, cui dolus dedit cauſam, ipſo Iure eſt nullus. 637.10
Contractus bonæ fidei ex errore in qualitate nullus. 638.17
Contractus commutatiuus quomodo inuoluat conditionem. 643.29
Contractus conditionatus, & abſolutus per literas, aut procuratorem quomodo diſpares. 649.60
Contractus, cui dolus dedit cauſam, ſi ſit ſolubilis, irritari poteſt: econtrà, vt in matrimonio, & contractu iuramento firmato. 168.67
Contractus cum errore conditionis initus excipi debet lege diuina. 638.14. *eius nullitas vnde?* *ibid.*15
Contractus debet ſortiri finem ſaltem in opinione. 764.4
Contractus diuiditur in contractum bonæ fidei, & ſtricti Iuris: & quid vterque? 168.63. *Item in lucratiuum, & oneroſum, proprium etiam, & improprium.* *ibid.*64
Contractus diuiditur in nominatum, & innominatum, & quid vterque? 167.59. *Item in nudum, & veſtitum, & quid vterque?* *ibid.*61
Contractus eſt cauſa vinculi matrimonij. 597.16
Contractus ex metu reuerentiali eſt validus. 629.44
Contractus factus per procuratorem fieri debet coram parocho, & teſtibus. 596.78
Contractus fictus quomodo? 181.119
Contractus includit ordinem ad finem. 736.26. *& hunc nec in actu, nec in habitu attingunt impotentes.* 736.26
Contractus in genere diuiditur in explicitum, & implicitum, & quid vterque? 167.58
Contractus initus manente aliquo ſuo fine perſeuerat. 742.52. *manente ſaltem fine vniuerſali.* *ibid.*53
Contractus innominatus ſequitur nominatum. 189.150
Contractus Iure diuino nullus nequit eſſe matrimonialis. 627.31
Contractus matrimonij definitur. 598.17
Contractus lege nullus non firmatur. 169.68
Contractus matrimonialis nequit fundari in vinculo ſolubili. 627.31
Contractus matrimonij fuit ante lapſum. 599.18
Contractus nequit innouari, quia ſupponit partes eſſe ſui iuris. 592.60
Contractus non ſubeſt directè Eccleſiæ. 679.36
Contractus poſſet dici materia Sacramenti matrimonij, & conformitas ad legem, materia. 595.71
Contractus poſſitne fieri per literas, & parentes, & an ſic factum ſit Sacramentum? 608.2
Contractus quando ſuſpenditur. 646.46
Contractus quid ſit? 582.8
Contractus qui ſub vno titulo eſt inualidus, ſub alio eſt legitimus. 181.119
Contractus ſequitur naturam actus, cui apponitur. 169.67
Contractus valet cum ignorãtia legis vniuerſalis. 793.7
Contractus varia diuiſiones. 167.58.59. *& ſeq.* 168.63. *& ſeq.*
Contractus veſtitus ſex modis fit. 167.61
Contractus vnde dicatur? 167.57. *definitur.* *ibid.*
Contractus forma eſt à Deo. 678.36
Contractus inæqualitas. 636.7
Contractus liberi debet eſſe libera tranſlatio ſui. 637.13
Contractus natura eſt ſpectanda. 181.119
Contractum celebrari aliquando ſine Sacramento. 593.63
Contractum de præſenti inter impuberes non ſponſalitium. 766.11
Contractum ex fine continentiæ non eſſe inter impotentes. 736.28
Contractum matrimonialem non eſſe ex obiecto malum. 577.7. *nec contra iuſtitiam, vel temperantiam.* 578.7. *neque contra Religionem.* *ibid.*8
Contractum omnem comitatur aliqua donatio. 167.15
ad Contractum per ſe requiſita ſubſtantialiter, an diuerſa. 742.50.743.54
ad Contractum requiri materiam, quæ ſubſiſtat? 181.118
ad Contractum requiruntur materia, & perſonarum capacitas. 736.26.741.46
Contractum reſcindens non conſtituit rem in peiori loco. 196.173
Contractus natura in ſpecie. 741.47
de contractu coniugali, etiam inter infideles. 792.4
de Contractu cum duabus caſus. 650.65
in Contractu omni ſpectanda eſt intentio contrahentium. 643.33. *requiritur vt ſit efficax, & reſpiciat legem.* 644.33. *& 34*
in Contractu penſanda ſunt æqualitas materiæ, & periculum cenſuarij. 181.120
à Contractu recedere, vel non recedere in optione partis innocentis eſt. 747.3.
Contractus lucratiui, & eorum titulus. 186.141
Contractus proprij ſpecies numerantur. 168.64
Contractus tranſlatiui dominij ſunt tres. 166.12
Contractus varij. 184.133. *acceſſorij qui?* *ibid.*135
de Contractibus regulæ generales applicari debent ad contractus ſingulos in ſpecie. 179.106
Contrahens *dolosè, iniuſtè cogitur ad verè contrahendum.* 749.4. *& 8.*
Contrahens falliciter tenetur contrahere veraciter. 825.5
Contrahens fictè an teneatur verè contrahere. 641.6
Contrahens ignoranter cum ſeruo, an teneatur, ſi ipſa inſcia ſeruus fiat liber, contrahere. 749.5
de Contrahente cum duabus ſucceſſiuè. 650.65
Contrahẽtes in peccato quale peccatũ committant. 596.76
de Contrahentibus cum animo abſtinendi à debito. 740.43. *requiritur in eis capacitas ad contrahendum.* *ibid.*
Contritio *an eliciatur ab habitu charitatis in peccatore.* 42.40
Contritio an præcedat, vel an ſequatur peccati deletionem. 45.15
Contritio an requiratur ad Sacramentum ritè ſuſcipiendum? 317.52
Contritio an ſit in præcepto? 304.14. *ad eam tenetur, qui nequit accedere ad Sacramentum; ſuſcipiens tamen illud ad eam non obligatur.* *ibid.* *& 15*
Contritio, confeſſio, & ſatisfactio quomodo ſint partes pœnitentiæ? 246.5
Contritio, confeſſio, & ſatisfactio requiruntur ad Sacramentum Pœnitentiæ, non ſunt tamen eius partes, propriè loquendo. 247.7
Contritio cum voto Sacramenti Pœnitentiæ iuſtificat. 337.111
Contritio debet eſſe circumſtantionata. Item elicita, aut comparata à charitate. 48.58
Contritio de confeſſis aliàs non dicit ordinem ad Sacramentum. 337.111
Contritio de facto eſt meritum de congruo, 113.38
Contritio duobus modis ſumitur. 62.115
Contritio eſt diuerſa à charitate imperante. 33.8
Contritio, & attritio elici debent, vel imperari ex motiuo charitatis. 63.119
Contritio ex motiuo charitatis. 119.58
Contritio ex natura rei iuſtificat, vt ſatisfactio condigna. 454.8

Index rerum.

Contritio ex natura rei non ſatisfacit pro omni debito pœnæ. 455.10
Contritio includit ſatisfactionem in voto. 149.169
Contritio in genere definitur. 66.130
Contritio non aliter ad pœnitentiam, quàm ad Baptiſmum peccatoris adulti. 84.6
Contritio non de ſolo actu formato dicitur. 55.91
Contritio non eſt ſatisfactio ex natura rei pro pœna æterna. 455.11
Contritio non obſtante ſtatu peccati remittit pœnam temporalem. 137.115
Contritio perfecta, & votum non ſtant cum contemptu opportunitatis præſentis. 319.60
Contritio poteſt eſſe actu tantùm de vno mortali, ſed habitu neceſſariò eſt de omnibus. 122.10
Contritio poteſt eſſe ex diuerſis motiuis. 121.64
Contritio quandoque tollit totam pœnam. 135.18
Contritio quomodo præcedat, & ſequatur deletionem peccati? 46.16
Contritio ſubordinatur Sacramento. 321.63
Contritio ſufficit, quando non obligat præceptum. 318.56
Contritio ſupponitur ad iuſtificationem extra Sacramentum. 43.42
Contritio tollit culpam, & mutat pœnam æternam in temporalem ante alias partes. 484.21
Contritio virtualiter includit ſatisfactionem. 135.18
Contritio ratione charitatis informantis delet peccatum. 269.64
Contritionis duplex acceptio. 55.92
Contritionis duplex ſpecies. 63.116
Contritionis efficacia. 35.19
Contritionis, & attritionis conuenientia, & diſtinctio. 63.116
Contritionis, & attritionis differentiæ, & conuenientiæ aſſignantur. 63.117. *& ſeq.*
Contritionis, & attritionis duplex differentia. 66.131
Contritionis motiua ex ſola fide cognita. 47.53
Contritionis præceptum non eſt, cùm ſuſcipitur Sacramentum. 96.56
Contritionem eſſe diſpoſitionem ad Sacramentum. 84.6
Contritionem in ſpecie extendi ad ſingula peccata, ſecundùm D. Thomam. 119.57
Contritionem iuſtificare ante Sacramentum. 303.12
Contritionem ſpecie diſtingui ab attritione, tenent Thomiſtæ. 62.116
ad Contritionem veram quid videatur requiri? 404.6
in Contritione, ſiue attritione perfecta requiritur aliqua intenſio. 57.97. *& ſeq.*
in Contritione ſola peccatum dimitti teſtimonijs probatur. 289. *A.*
Conuerſio *ad creaturam ordinatur per pœnam ſenſus.* 124.76
Conuerſio commenſuratur peccato in ratione actus. 29.69
Conuerſio ſequitur gradum vocationis. 116.51
Conuertibilia *non poſſunt ſeparari.* 253.1
Cooperantium *vno reſtituente, cæteri ei obligantur.* 193.30
Copula *eſt actus obligationis, non aliquid contractus.* 674.14
Copula medium naturale propagationis. 659.24
Copula non ſpectat ad eſſentiam matrimonij. 652.1
Copula poſt ſponſalia non facit matrimonium in re, ſed in foro Eccleſiæ. 611.3
Copula ſecuta animo maritali ad eniteandum peccatum validat matrimonium. 630.45
Copula vi extorta ante tempus conceſſum impediatne ingreſſum Religionis. 681.50
Corpus *viri excedit corpus mulieris in ordine ad generationem,* 704.4. *quoad finem ſecundarium ſunt æqualia.* 704.5
Correctio, & punitio quomodo differant. 35.6
Correctio fraterna debet eſſe ſecreta. 341.125
Correctionis fraternæ ordo. 235.16
Corruptiones tot ſunt, quot formæ corruptæ. 253.4
Creatio, *& conſeruatio rerum ad bonum vniuerſi ordinantur.* 578.11
Creatio gratiæ ſicut non dependet à ſubiecto ita neque conſeruatio. 256.14
Crimen *negari poteſt, quando annexa eſt falſa præſumptio, quæ nequit elidi.* 239.27
Crimen occultum in caſu damni reuelandum. 237.23
Crimen publicum quid ſit? 230.2. *in text.*
Crimen ſi eſt occultum, non debet publicari; ſi notorium, poteſt ante ſententiam expelli, & eâ latâ ad tempus commiſſi criminis retrotrahi. 237.23
Criminis impedimentum. 747. *in com.*
Crimen falſum imponens retractet. 230.2. *in text.*
Crimen imponens, & non probans eſt infamis. 441.17
Crimen reuelare vni, aut alteri non infert notabile detrimentum, ſecundùm aliquos. 235.15
Crimen verum referens, ſed occultum, non tenetur retractare. 234.4
Crimen verum imponens non poteſt mentiri retractando. 234.12
Crimina dirimentia matrimonium. 747.2. *& 1*
Crimina quædam remittenda Dei iudicio. 240.31
Culpa *dupliciter ordinatur per pœnam.* 19.10
Culpa non opponitur formaliter gratiæ. 252.5. *ſine ea remitti poteſt.* *ibid.*
Culpa non poteſt eadem numero redire. 453.2
Culpa vna mortalis cur non poſſit tolli ſine alia? 321.23
Culpæ carentia priùs executione eſt, quàm gratia. 288.19
Culpæ remiſſio diuerſa à remiſſione pœnæ. 14.23
Culpæ ſubſtantia à quo ſit? 253.2
Culpæ quomodo multiplicentur? 253.1
Cultus *diſparitas an impediat matrimonium.* 791.1
Cupiditatis *victoria vnde ſit?* 58.102
Curatorum *poteſtas eſt Iuris humani.* 130.90

D A

DAmnatorum *complacentia in peccato non reputatur ad pœnam diuerſam.* 420.30
Damnificans *alium in bonis animæ teneaturnè ad reſtitutionem?* 211.1. *& ſeq.*
Damnum *per ſe æſtimari debet, per accidens non ita.* 187.144.145
Damni cauſam integrans reſtituere tenetur. 194.166
Damni ratione ex non ſolutione aliquid poteſt accipi vltra ſortem ex pacto. 172.18
ad Damnum emergens, & lucrum ceſſans tenetur mutuatarius. 173.84
Damnum inferens magis obligatur ad reſtitutionem, quàm dans cauſam. 213.11. *tollere tamen cauſam damni non erit obligatio ſolius charitatis.* *ibid.* 12
Damnum non dans non tenetur reſtituere. 194.163
ad Damnum reſarciendum, & cauſam eius tollendam tenetur, qui alium in peccatum induxit. 211.3
Damnum ſciens teneaturnè impedire damnificantem, vel incurrat obligationem reſtitutionis? 194.164
ad Damnum tenetur qui in mora eſt. 174.86
Datio *eſt duplex.* 643.29

D E

Debitum *an liceat reddere in loco ſacro.* 695.7.699.36
Debitum ceſſat in vſu in periculo ſalutis corporalis. 695.21. *ſi ſit proximum, & noceat bono communi.* *ibid.* 22
Debitum cognoſcendi de diſpoſitione rei. 394.106

Index rerum.

Debitum coniugale est honestum, & in præcepto. 689.1
Debitum, & promissio excluduntur à definitione donationis. 163.47
Debitum ex duplici causa iustè negatur. 688.2.691.8
Debitum gratiæ qua ratione sit in nobis. 280.95
Debitum iustitiæ in filys Adam fundatur in pacto, cuius priuatio est moralis. 272.78
Debitum iustitiæ originalis in infantibus vnde? 280.95
Debitum non est reddendum cum dispendio propriæ salutis, vel fœtus. 694.5
Debitum non est subtrahendum in casu lepræ. 697.31
Debitum pœnæ æternæ non stat cum charitate. 414.3
Debitum pœnæ est ex lege. 147.157
Debitum ex merito est iustitia. 212.6
Debitum pœnæ, & reatus culpæ distinguuntur. 423.37
Debitum pœnæ manet remisso peccato. 420.30
Debitum pœnæ non compatitur cum gloria. 411.3
Debitum pœnæ temporalis titulo iustitiæ, non amicitiæ fundatur. 137. 116. *& acceptatur eodem titulo, quo fundatur.* ibid.
Debitum varijs in casibus licitè subtrahitur. 698. 33. *an possit denegari tempore orationis, ieiunij, & communionis.* ibid. 35
Debiti subtrahendi regula generalis. 695.20
Debitum reddere est de lege naturæ, non ita matrimonium secluſa necessitate. 757.5
Debitum reddere est præcepti affirmatiui. 688.2
Debitum reddere in loco sacro extra casum necessitatis, est peccatum mortale. 699.36
ly Debet *non infert præceptum.* 625.12
Deceptio *in permutatione sit in tribus.* 168.65. *in vno annullat, in reliquis suppletur.* ibid.66
Deceptor *vsurarius, sicut & inferens alia damna, tenentur ad restitutionem.* 213.11
Decretum *Clementis VIII. an comprehendat confessionem factam absenti?* 344.138.345.141
Decretum Clementis VIII. inhibens Regularibus vti scientia confessionis quoad politiam. 439.18
Decreta antiqua non permittunt absolui agonizantem absentem. 346.146
Defectibilitas *in creatura vnde oriatur?* 265.48
Defectus *occultus reuelari potest, si ex taciturnitate timeatur damnum notabile proximi.* 236.23
Defensio, *& præscriptio distinguuntur.* 160.35
Defensio in quo consistat? 224.45
de Deflorante *virginem.* 642.6
Degradatio, *& depositio in quo consistant?* 553.4
Degradatio infligitur ab homine, non à Iure. 555.6. *forma eius ferendæ.* ibid. *ad sententiam ferendam quot requirantur personæ?* ibid.
Degradatio in sensu Theologico quid sit? 555.4
Degradatio non infligitur nisi ab homine. 553.4
Degradationis duplex acceptio. 555.4.& 5
Degradatus *validè ordinat.* 538.108
Delectatio *sit venialis per Sacramentum?* 601.87
Delectatio non est finis matrimonij, & si sic, quale erit peccatum. 601.86.& 87
Delictum *occultum publica pœna non punitur.* 690.4
Delictum referens an teneatur ad restitutionem? 230.3
Delicta aliqua manere impunita in hac vita non est inconueniens. 391.90
Dependens, *& non dependens à subiecto non opponuntur contrariè.* 256.14
Depositarius *nequit lucrari.* 191.158
Depositarij obligatio. 184.134. *sequitur commodati contractum.* ibid.
Depositio *comparatur ad degradationem.* 555.4
Depositio, & degradatio in quo consistant? 553.4
Depositio ob quas causas infligatur. 555.7
Depositio quando inducit infamiam? 557.16
Depositio quid sit? 554.3. *quis eius effectus, & quæ differentia ab alijs.* ibid.
Depositio reddit hominem perpetuò inhabilem. 554.3
Depositum *quomodo fiat, ad quæ extendatur, & eius iura.* 184.134
Depositi restitutio qualiter fiat? 555.8
Detestatio *peccati debet esse efficax.* 58.101
Detestatio talis est, qualis est excitatio per gratiam. 34. 15
Detractor *recuperatâ famâ ad quid teneatur?* 232.8
Detrimentum *aliquod finis minùs principalis præferri debet ad saluandum principalem.* 707.8
Deus *cur permittat Dæmones quandoque exercere potestatem in homines.* 730.4
Deus dispensauit in lege positiua quoad polygamos. 708. 15
Deus ex fine primario remissionis, & pœnitentia intendit satisfactionem huius vitæ. 386.75
Deus habet potestatem voluntatis creatæ, & consensus. 613.10
Deus nihil noui constituit circa consensum coactum. 628. 39
Deus non est author peccati. 453.2
Deus obligari non potest seclusâ sua voluntate. 261. 35
Deus posset de potentia absoluta infligere pœnam peccati pro tempore discreto. 456.17
Deus posset instituere Sacramentum sine tali præcepto, quale est de seruando sigillo. 435.4
Deus posset ordinare remedia peccati aliter quàm ordinauit. 274.85
Deus posset remittere peccatum per solam mutationem quoad actum peccatoris, etiam sine actu. 273. 80. *diuina ordinatio idem præstaret.* ibid.
Deus possitne per legem inducere vinculum matrimonij. 612.6
Deus potest facere quod secundùm iustitiam sit. 454.6
Deus potuit non ordinare pœnam, vel non ordinare æternam. 455.13
Deus potuit ordinasse creaturam ad finem supernaturalem mediante fide tantùm. 262.40
Deus quomodo dicatur iratus? 10.7
Deus reliquit in potestate humana, quæ sibi non reseruauit. 586.38
Deus solus est Dominus vitæ; sine cuius concessione non licet occidere. 222.41
Deo debitum est totum quod habemus. 105.4
Deuteronomium magis tribuitur Moysi, quàm alij quatuor libri. 721.8

D I

Diaconatus *est Ordo.* 527.55.528.58
Diaconatum esse Ordinem aliqui negant. 528. 57. *habuit figuram in lege veteri.* ibid. *vsus eius antiquus.* ibid. 58
Diaconus *nequit ex commissione ordinare.* 535. 92. *& cur ad solum Episcopum spectet ordinatio.* ibid.
Diaconi officium. 527.56
Diaconissæ, *& Presbyteræ quid sint?* 572. 10. *earum vsus.* ibid.
Dictamen *primum virtutis vnde sumatur?* 73.2
Dies *Domini quis sit?* 413.10
Diffamare *alium potest quis tripliciter.* 230.2. *in text.*
Diffamandi sex modi ab Alense assignati, & octo à D. Thoma. 230.2. *in com.*
Diffamandi tres modi à Doctore assignati. 231.2
de Diffamato quid si alij retractato mendacio primam opinionem non concipiant? 232.5. *& 6. & seq.*
Difficile *nimis, & periculosum non censetur esse in facultate pœnitentis.* 390.89

Index rerum.

Difficile pro impoſſibili iure reputatur. 650.62
Dignitas *ad pœnam quid ſit?* 13.20
Dignitas operis ex gratia eſt tantùm moralis. 265.48
Dignitas perſonæ quid efficiat? 137.118
Dilectio, *& contritio non iuſtificant ex natura rei de facto.* 273.82
Dilectio in caſu iuſtificat. 27.61
Dilectionis diuinæ varia beneficia in peccatores. 44.46
Diligit plus, cui plus dimittitur, ceteris paribus. 480.17
Diſpenſari *poſſe, & fuiſſe diſpenſatum in matrimonio rato.* 680.43
Diſpenſatio *diuina ſola ſufficit ad contrahendum cum pluribus vxoribus.* 711.24
Diſpenſatio facta in polygamia. 706.7. *in com. in ea ſeruata fuit iuſtitia.* 707.8
Diſpenſatio quid ſit? 706.7. *in com. eſt duplex. ibid. quomodo differat ab irritatione, abrogatione, derogatione, & priuilegio.* ibid.
Diſpenſationis ad repudiandum rationes. 719.5
Diſplicentia *de peccato non reputatur animabus in purgatorio.* 420.30
Diſpoſitio *ad contritionem non eſt peccati venialis.* 425.44
Diſpoſitio ad formam exigitur in ordine ad effectum. 473.71. *non ſic ſe habet gratia data ob meritum.* ibid.
Diſpoſitio ad gratiam ex inſtitutione diuina eſt, non ex natura rei. 26.57
Diſpoſitio ad gratiam non neceſſitat phyſicè, imò ſic compatitur eum peccato habituali. 256.16
Diſpoſitio prævia deletionis peccati informis, concomitans formata. 42.13
Diſpoſitio proxima eſt ſimul cum forma. 56.95
Diſpoſitio quomodo fiat? 43.43
Diuortij cauſa ſpectat ad Epiſcopum. 693.15
Dubium *duplex.* 640.22. *non rectè vtrumque diſcernitur in propoſito.* 641.25

D O

Doctrina *de pœnitentia ſubalternatur, doctrina de Iudicijs, & Sententijs.* 82.4
Documentum *pro confeſſarijs?* 309.26
Dolor *ad conuerſionem, remiſſio ad delendam culpam requiritur.* 253.2
Dolor diuerſus an requiratur de ſingulis peccatis. 119.57
Dolor, & timor impediunt liberum vſum rationis. 403.4
Dolor intènſior aliquando de re parua, quàm de magna. 61.113
Dolor requiritur de peccato vt circumſtantia confeſſionis. 322.66
Dolor vel timor an deleant, ſine dilectione peccatum? 404.5
Doloris, & triſtitia diſtinctio. 21.44
à Dolore requiſito, & abſolutione nihil excuſat in Pœnitentiæ Sacramento. 364.17
de Dolore virtuali, & propoſito virtuali diſpar eſt ratio. 323.69
Dolus *quid ſi det cauſam contractui, an eum faciet irritum?* 168.66
Dolus realis, & præſumptus quis ſit? 170.72
Dominium *in res eſt ex voluntate Dei.* 154.17
Dominium non tribuit actionem vſurario. 192.160
Dominium particulare cum communi vſu libero non conſiſtit. 153.11
Dominium quomodo transferri poſſit per legem iuſtam ab vno in alium. 160.132
Dominium transfertur in contractu malæ fidei. 191.157
Dominium lege iuſta transferri. 159.9
Dominio quomodo oporteat vti, limitatum à Deo. 154.17
Dominium non transfertur in furto, rapina, & huiuſmodi, 190.27
Dominia præſcriptione, & vſucapione acquiri. 159.9
Dominiorum diſtinctio vnde orta? 150.3
Dominatus *politici fundamentum.* 157.26
Dominus *nequit renocare conſenſum datum matrimonio ſerui.* 760.10
Donari *nihil poſſe in cauſa viſitationis.* 164.52
Donatio *duplex eſt.* 163.46
Donatio ſit reſpectiuè ad alterum? 164.47. *interna non ſufficit. ibid. requiritur vt ſit reſpectiuè ad alterum per ſigna externa, & acceptationi applicabilis.* ibid.48
Donatio non manet ſuſpenſa. 176.98
Donatio quo Iure ſit nulla? 164.48. *nullam obligationem inducit ante acceptationem.* ibid.50
Donatio ſimplex, & mera quæ? 163.46. *Hæc diuiditur in abſolutam, & conditionatam.* 163.46
Donatio ſuo modo quæ dicatur? 163.46
Donatio transfert ius rei in donatarium. 212.6
Donationis, & conuentionis tituli ſunt diuerſi ſecundùm iuſtitiam. 470.60
Donationis ſpecies inter viuos. 163.46
ad Donationem quid requiratur? ibid.
ad Donationem quid requiratur. 163.11. *ad eam tres requiruntur conditiones.* ibid.46
Donum *dupliciter ſumitur.* 482.100
Donum magis liberale, cui minus admiſcetur oneris. 482.100
Donum nullum quà tale fundat ius meriti. 470.60
Donum quid ſit? 49.63
Doni neceſſitas in ſtatu innocentiæ. 49.64
per Donum præſeruationis quid hìc intelligatur? 481.95
Dona habitualia quid nõ tribuant ſine adiutorijs? 270.70
Dona non eſſe habitus diuerſos à virtutibus. 49.62

D V

Dubia *confitenda ſunt vt dubia, niſi fortè ſcrupuloſis.* 312.35
Duratio *non requiritur ad contritionem, nec fortè aliqua intenſio certa.* 404.9
Duritia *ſubditorum ſæpè cauſat legis relaxationẽ.* 721.7

E C

Eccleſia *an poſſit præcipere confeſſionem venialium.* 329.86
Eccleſia declarat inſolubilitatem matrimonij ex diuina lege, & non ſtatuit ipſam. 678.35. *& veritas declarata refertur ad cauſas, ex quibus eſt.* ibid.
Eccleſia delet peccatum per Sacramenta. 715.6. *diſpenſare poteſt in bigamia.* ibid.7
Eccleſia habeátne poteſtatem in actus internos, & an poteſtate ordinaria poſſit præcipere confeſſionem actus merè interni. 327.80. *& ſeq. vtitur poteſtate ordinaria in hoc præcepto.* ibid.81
Eccleſia habet clauem iudicij publici. 377.15
Eccleſia neque intendit, neque intendere poteſt dare authoritatem inhabili. 363.15
Eccleſia nequit ſupplere contractum. 678.36
Eccleſia non immutat quod eſt eſſentiale matrimonio. 600.20
Eccleſia non ſpernit ſatisfactionem peccatoris. 141.133
Eccleſia ob duo crimina illegitimat ad matrimonium. 828.10
Eccleſia poteſt in conſtitutionibus Apoſtolicis diſpenſare. 715.8
Eccleſia poteſt via iudiciali conuenire violantes votum ſimplex. 786.41
Eccleſia quo caſu poſſet obligare ad confeſſionem publicam. 341.127
Eccleſia Romana ſeruat traditionem Apoſtolicam. 506.85. *propterea non adhibet vnctiones non ſacramentales.* ibid.

Eccleſia,

Index rerum.

Ecclesia, secluso præcepto diuino, posset obligare ad confessionem, quia iurisdictio incidit coactiuam potestatem. 328.82
Ecclesia semper præsumit pro meliore parte. 617.5.618.3
Ecclesiæ acceptatio potest acceptare aliqua diuerso modo. 784.30
Ecclesiæ Romanæ Ritus in ordinando. 541.119
Ecclesiam probabile est de facto tantum præcepisse tempus confessionis, potuisse tamē actum præcipere. 328.83
ab Ecclesia particulari segregatus manet etiam ab uniuersali segregatus. 380.62

E F

Effectus *ad eam causam pertinet, per quam determinatur causa.* 626.30
Effectus, & causa non coincidunt. 32.8
Effectus formalis non separandus à forma. 275.92
Effectus institicationis certior est per Sacramentum. 315.44
Effectus non producit causam efficientem suam. 43.45
Effectus primarius extremæ Vnctionis est gratia habitualis. 500.51
Effectus primarius Sacramenti extremæ Vnctionis trahit secum secundarium. 503.66
Effectus primarius extremæ Vnctionis, iuxta communem sententiam, est remissio. 502.59
Effectus Sacramenti primarius est certus, & infallibilis. 499.49
Effectus Sacramenti triplex. *ibid.*46
Effectus omnes gratiæ tribuuntur charitati ex Scriptura, quia fons est reliquorum donorum. 268.61
Efficacia *primaria Vnctionis in forma.* 494.26. *eius proportio ad Sacramentum Pœnitentiæ.* *ibid.*
Efficacia Sacramenti est ex institutione. 504.73

E L

Electio *duplex in voluntate contraria non sit.* 657.18
Eleemosyna *satisfactio contra cupiditatem rerum.* 129.87

E M

Emendæ *propositum spectat ad charitatem.* 38.31
Emphyteusis *quid sit.* 171.76
Emphyteusis leges. *ibid.*77
Emphyteuta non prascribit, sed solutt tributum. 171.78. *& reliqua eius onera.* *ibid.*
Emptio *quid sit?* 166.12
Emptori *bona fide, & scienti postea errorem, quid faciendum?* 195.171.196.171.& 172

E N

Ens *rationis aliquando infert mutationem.* 278.11
Ens rationis dupliciter sumitur. 286.122

E P

Episcopatus *an dicat ordinem ad Eucharistiam.* 526.48
Episcopatus an sit Ordo. 516.5. *de hoc sunt duo modi dicendi.* *ibid.*
Episcopatus an sit Ordo? 518.5. *comprehenditur in secunda definitione Ordinis.* *ibid.*8
Episcopatus ante Sacerdotium datus an teneat? 547.19
Episcopatus est Ordo sacer à Christo Domino institutus, 578.10.521.21
Episcopatus qua ratione colligatur esse Ordo. 544.131
Episcopatus quomodo excellentior, & non excellentior Sacerdotio? 517.6
Episcopatus supponit Sacerdotium. 526.49
Episcopatus gradum non deleri supponunt antiqui Canones de recipiendis hæreticis. 521.23. *in eo imprimitur character. ibid.* 24. *& in eius ordinatione confertur gratia.* *ibid.*25
Episcopatus materia quæ sit, & à quot fiat ministris? 526.51
Episcopus *dispensare potest vt bigamus in susceptis Ordinibus ministret.* 717.14. *an possit dispensare, vt ad alios ascendant.* *ibid.*
Episcopus habet potestatem proximam ordinandi. 538.106
Episcopus necessitate Sacramenti est minister ordinationis Sacerdotalis. 535.91
Episcopus ordinatur die Dominico ob dignitatem. 526.50
Episcopus purgat, illuminat, & perficit; & ideò supponit Sacerdotium. 526.49.& 50
Episcopus quomodo consecretur ex Euchologio. 540.114
Episcopus solus est minister in sacris Ordinibus. 532.8
Episcopum ordinare ex necessitate Sacramenti non potest dici. 538.106
Episcopi fuerunt ante schisma. 525.42
Episcopi qui præcesserunt Heraclam in Ecclesia Alexandrina. 525.45. *& causa mutationis in eadem. ibid.*46. & 526.46
Episcopi succedunt Apostolis. 520.20
Episcoporum, & Prælatorum privilegium de confessore ad libitum eligendo. 373.43
Episcoporum potestas in absoluendo à reseruatis Pontifici, etiam personas impeditas. 376.54.& 55
Episcopos, & Sacerdotes distingui negantes damnantur. 520.20
Epistola *Iacobi recepta in Canone Scripturæ, eiúsque translatio in linguam Gracam.* 491.6

E R

Error *annullans contractum quis.* 635.2
Error annullans matrimonium est triplex. *ibid.*
Error conditionis aliquando redundat in personam, & & irritat. 639.19
Error conditionis annullat matrimonium. 636.7
Error conditionis melioris non impedit matrimonium. 634.3
Error conditionis quale impedimentum, & cuius Iuris? 636.8
Error conditionis quomodo ad substantiam reducatur. 639.18
Error ex ignorantia crassa irritat. *ibid.*
Error in meliori conditione non irritat. *ibid.*19
Error in qualitate non irritat matrimonium. 639.17
Error irritans matrimonium est triplex. 634.2
Error personæ annullat matrimonium. 635.3
Error personæ, aut rei quando annullet matrimonium? 636.6
Error personæ concomitans annullat matrimonium. 635.4
Error personæ in alijs quàm in hoc non vitiat. 642.8
Error quando impedit libertatem. 635.1
Error redundans in personam annullat matrimonium. 636.9
Error triplex dirimit matrimonium. 824.5
Errotis dimissio facta à Magistro. 635.1
Esse volitum *non esse mutationem rationis, vbi volitio non est terminus mutationis.* 280.15
in Esse *aliquando habent ordinē, non in* intelligi. 279.13

E V

Euangelium, *& Epistolam legere an sint actus Diaconi, & Subdiaconi.* 517.7
Eucharistiæ *præceptum comprehendit infideles.* 306.19
Eunuchorum *matrimonia inualida declarauit Sixtus V.* 735.20

Index rerum.

E X

Exceptio *à regula eandem legem, & causam respicit.* 638.14
Exceptio duplex. 160.35
Excessus *in actu intenso est causa operis.* 59.105
Excessus in causa requiritur ob excessum in effectu, & quare? 108.11. & 12
Excitationis *necessitas per gratiam.* 50.70
Excommunicandi *potestas non conuenit Parochis, nisi in casibus Iure expressis.* 381.64
Excommunicare *est munus Episcoporum.* 381.64
Excommunicare quis possit? 564.11
Excommunicatio *est grauior irregularitate.* ibid.12
Excommunicatio quando ferenda, & quæ eius materia. 563.11
Excommunicatio supponit peccatum graue, & contumaciam. 564.42
Excommunicatio vnde habeat vt ligentur non subditi ad euitandum excommunicatum. 380.61
ab Excommunicatione quis potest absoluere? 564.43
Excommunicatus *cognitus ex sola confessione an sit vitandus.* 448.24. *amotio personæ in illo casu non est pœna.* ibid.44
Excommunicatus validè ordinat. 538.107
Expositio *vitæ pro compensanda vita alterius est satisfactio respiciens medium vindicatiuæ.* 217.23. *etiam commutatiuæ.* ibid. *proportio talis satisfactionis ad diuersas iniustitias.* ibid.
Extensio *propriè sumpta quæ sit?* 523.31
Extensio relationis ad diuersos terminos. 523.32
Extensio virtualis duplex in actu ad omnia mortalia. 121.65
Extrauagantes *Martini V. & Sixti IV. non comprehendunt peccata aliàs confessa.* 374.46
Exuere, *& inducere diuersa sunt.* 258.24

F A

FAcultas *ad contractum supponit legem.* 585.36
Fama *debet restitui.* 231.3. *& seq.*
Fama non est æstimabilis pecunia. 218.26
Fama viri illustris cum periculo vitæ resarciri debet. 241.37
Famæ ab honore distinctio. 229.1
Fama definitur. 229.1. *in quo consistat.* ibid.
Famæ definitio. 555.9
Famam seruare non esse Iuris naturalis strictè sumpti. 440.24
de Fama bona. 433.8

F E

Feudum *quid sit?* 171.76
Feudorum leges. ibid.79

F I

Fictus *quomodo, & quibus excusetur à matrimonio.* 642.26
Fictus tenetur ad contrahendum matrimonium verum. 642.26. *aliqui negant non secuta copula.* ibid.
Fides *applicat, & quomodo meritum Christi.* 115.40
Fides bona quid efficiat? 96.56
Fides bona requiritur ad præscriptionem. 162.43
Fides data adultera, aut contractus, sine alijs non irritant matrimonium. 748. 2. *adiuncto adulterio irritant.* ibid.3
Fides data æquiualet iuramento. 752.15
Fides docet vindicandum peccatum. 250.10
Fides est bonum extrinsecum matrimonij, quia est finis eius propinquus. 670.4
Fides est fundamentum omnium, quæ faciunt ad salutem. 75.10
Fides est in dando debitum coniugi, & in negando alteri. 671.5
Fides est regula communis. 73.3
Fides magis adhibenda confessioni, quàm purgationi Canonicæ. 444.32
Fides mortua sine charitate. 269.64
Fides non acceptata non impedit matrimonium, nec data durante matrimonio, nec etiam retractata ante adulterium. 748.3
Fides perfecta, & Religio esset in statu innocentiæ. 157.25
Fides Romana indefectibilis. 481.97
Fides sola non vnit ad Christum. 268.63
Fidei actus, & augmentum donatur. 49.61
Fidei bonum quid sit? 793.4
Fidei datio adulteræ an dirimat matrimonium posteà contractum. 747.2
Fidei duplex acceptatio. 116.48
Fidei, & spei differentia à charitate. 580.17
Fideiussio *definitur; eius iura, & obligatio.* 184.135
Fideiussor *indemnitatis quis?* ibid.136
Fidelis *cum infideli matrimonium an sit Sacramentum?* 591.55
Fidelium matrimonium perfectius significat. 589.44. *& communicat in forma significato.* ibid.45
in Fidelibus non separatur ratio Sacramenti à matrimonio. 592.61
Fiducia *incerta non sufficit ad votum factum contra opus præcepti cogniti.* 657.19
Fiducia quibus medijs innititur. ibid.
Filiatio, *& adoptio connexa est charitati.* 269.68
Filij *an teneantur obedire parentibus quoad matrimonium contrahendum.* 625.12
Filij illegitimi qui sint? 561.30
Finis *diuiditur.* 673.8. & 9
Finis duplex. 148.165
Finis extrinsecus pœnitentiæ quis? 38.30
Finis extrinsecus regulariter perfectior proximo. 673.9
Finis imponendi pœnam ex conuentione. 173.83
Finis intrinsecus, & extrinsecus per se pœnitentis. 39.35
Finis intrinsecus, & extrinsecus satisfactionis. 148.164
Finis intrinsecus legis non mutatur. 444.31
Finis matrimonij ex lege vniuersali. 659.24
Finis matrimonij non est delectatio, & quale peccatum, si intendatur sola? 601.86
Finis perfectior medijs. 267.57
Finis primarius legis est fauor Sacramentorum, & bonum communitatis. 443.31
Finis primarius matrimonij in B. Virgine saluatur, sine vllo ordine ad copulam. 659.25
Finis principalis matrimonij quando sufficiens, & necessarius. 707. 9. *eius necessitas vltra finem secundarium.* ibid.10
Finis principalius mouet. 64.123
Finis proximus matrimonij quis, & quis principalis. 673.10
Finis secundarius matrimonij, & qualiter intendatur? 601.86
Finis secundarius matrimonij non est amplectendus cum detrimento primarij. 696.27
Finis specialis matrimonij virginalis quis. 659.24
Finis vltimus, & media ad ipsum cognoscitur supernaturaliter tantùm. 75.9
Finis vnus matrimonij, & non alter, resarciri non potest. 707.10. *vtriusque diuersitas in ordine ad contractum, & diuersa vtriusque intentio, & obligatio.* ibid.& 11
Finis varia acceptio. 673.9
Finem non esse aliud est velle, & aliud non velle existentem prosequi. 109.17

Index rerum.

Fine proximo poteſtatis deſinente, deſinit poteſtas. 361. 11

F O

Forma *apta Pœnitentiæ*: Ego te abſoluo. 82.4
Forma *conſecrationis Epiſcopi dici debet à conſecrantibus.* 527.53
Forma contractus eſt à Deo. 678.36
Forma creata nequit eſſe terminus corruptionis, 256. 14
Formæ eandem habet denominationem in ſubiecto proximo, & remoto. 108.14
Forma, & materia Sacramenti matrimonij quæ ſint? 594. 70.595. *per totum.*
Forma extrema Vnctionis eſt deprecatoria. 496.6
Forma Græcorum in conſecrandis Epiſcopis. 526.51. *an ſit conſecratiua.* *ibid.* 52. & 527.52
Forma in conſecratione Epiſcopi ab vno tantùm conſecrante dicitur. 541.118
Forma non mutat modum eſſendi. 108.14
Forma qua Græci conſecrant Epiſcopum, an ſit forma conſecratoria? 540.114
Forma quomodo denominet? 16.30
Forma Sacramenti Pœnitentiæ debet exprimere poteſtatem iudiciariam. 88. 27. *nec requiritur quòd ſit indicatiua.* *ibid.* 28. & *ſeq.*
Formæ, & materiæ ſignificatio limitatur ad ſacrificium. 544.129
Formæ *perfectio vnde colligatur?* 256.13
Formæ repetitio in extrema Vnctione ſupponit in ſingulis vnctionibus materiam. 495.30
Formarum ordo non conſtituit libertatem. 126.83
Formido *quam patitur bona fides, quid ſit?* 641.23
Fornicatio *an dirimat matrimonium.* 725.19
Fornicatio quid ſit? 811. *D.*
Fortis *rectè timet, audax non.* 625.11

F R

Fraus, *& impulſio æquiparantur.* 212.5
Fraus, & reliquæ per ſe cauſæ damni æquiualent. *ibid.*
Fructus *ex pecunia vſuraria legitimus eſt vſurarij.* 191. 158
Fructus pecuniæ venalis. *ibid.* 159
Fructus qui ſunt reſtituendi. 195.169
Fructus ſunt duplices. *ibid.*
Frui *vtendis ſumma eſt peruerſitas.* 311.31

F V

Fuga *mali eſt ex motiuo boni oppoſiti.* 33.13
Fuga quomodo contineatur in proſecutione? 37.23
Fur *nequit commodare?* 165.54
Fur non licitè occiditur, ſi furtum ſimpliciter conſideretur ſine circumſtantijs. 221.36
Furem occidere ſi liceret poteſtati publicæ, liceret etiam priuatæ perſonæ offenſæ. 223.43
Furem ſimplicem non licere occidi. 221.34
Fures in circumſtantijs compoſitis furto poſſe licitè occidi. *ibid.* 35
Furum pœna aſſignatur. 222.37
Furtum *non æquiualet morti, & vitæ.* 223.44
Furtum ſimplex quid ſit? 222. 36. *differt à latrocinio.* *ibid.*
in Furto, rapina, & huiuſmodi non transfertur dominium. 190.27

G A

GAudij *accidentalis, aut præmij motiuum.* 472. 66

G E

Genealogia *Chriſti.* 653.8

Generatione *priora ſunt perfectione poſteriora.* 288. 18

G L

Gladium *dans alteri, vt ſe, vel alios occidat, eſt particeps criminis.* 208.205
Gloria *correſpondens gratiæ diuerſa ab ea, quæ meritis correſpondet.* 478.89
Gloria de facto eſt ex Dei gratia, & liberalitate: debeturque ex eiuſdem promiſſione, & pacto. 263.42
Gloria eſſentialis omnibus meritis correſpondet. 462.29
Gloria eſt ex electione Dei. 262.40
Gloria eſt gratia. 261.35
Gloria excludit miſeriam culpæ, & pœnæ. 411.3
Gloria ex diuerſis titulis confertur, & creſcit. 476.83
Gloria nobis debetur, quæ non correſpondet gratiæ, ſed operibus remiſſis. 461.11
Gloriæ correſpondentia ad filiationem per gratiam. 476. 82
Gloriæ dilatio eſt ſuo modo pœna damni ob peccatum incurſa. 416.20
Gloriæ duplex impedimentum. 503.64

G R

Gradus *deſcribitur.* 801. 3. *melius deſcribitur per propinquitatem, quàm per diſtantiam.* *ibid.* *propriè ſeruatur inter aſcendentes, & deſcendentes, improprie inter tranſuerſos.* *ibid.*
Gradus eminens in Eccleſia eſt reſpectu actus ſacramentalis. 515.4
Gradus, linea, & ſtipes quid ſint? 800.2
in Gradu primo iungi in linea recta, magis eſt contra naturam, quàm in tranſuerſa. 800.3
Gradus aliqui in omni lege irritabant matrimonium. 802.5
Gradus duo ciuiles conſtituunt vnum Canonicum. 801.3
Gradus aliquos abolitos numerari ab antiquis, & alios, qui non ſunt Ordines, alios præteriri. 529.65
Græci *multa laudabilia omiſerunt, poſtquàm ab Eccleſia Romana defecerunt.* 299.10
Gratia *actualis requiritur in patria vt attingatur obiectum beatificum.* 474.74
Gratia an magis inferat carentiam culpæ, quàm econtrà. 288.19
Gratia antecedens meritum ſi deſineret adueniente augmento, maneret ius fundatum in merito. 470.61
Gratia à ſolo Deo produci poteſt. 255.13
Gratia auxilians neceſſaria ad ſatisfactionem. 141.133
Gratia congruè adiungitur contractui matrimoniali. 586. 39. *datur per ſignum ſenſibile.* *ibid.* 40. & *illud ſignum eſt Sacramentum.* *ibid.*
Gratia data Chriſto ſine meritis. 107.9
Gratia datur ad iuſtitiam. 30.3. *in com.*
Gratia datur in individuo, vt iuſtificat. 253.3
Gratia datur meritis in via vt præmium, & non vt diſpoſitio ad gloriam. 474.73
Gratia datur meritis vt præmium. 473.72
Gratia debita meritis remiſſis datur in inſtanti mortis. 422.9
Gratia debita operibus fuit collata, non ita gloria. 472.68
Gratia Dei excitans non in eodem ſemper gradu aſſiſtit. 466.44
Gratia deperdita cur non reſtituatur? 477.85
Gratia deperdita in patria an poſſit ſuppleri. 474.74
Gratia deperdita nequit recuperari, niſi per media ordinaria, quæ ipſam non continent. 477.84
Geatia deperdita non redit. 475.80
Gratia eleuat potentiam ad meritum. 474.74
Gratia eſt principium operum. 269.67
Gratia, & priuatio culpæ ex natura rei nullum dicunt ordinem; ex Dei voluntate priùs volita eſt gratia. 288.19

Gratia, & remiſſio ſunt beneficia diuerſa. 254.5
Gratia excitans eſt medium ad finem primarium Sacramenti. 503.66
Gratia excitans tantùm præſupponitur ad contritionem peccatoris. 43.44
Gratia ex operibus non excedit perfectionem in opere. 475.76
Gratia finalis eſt, quæ requiritur vt coniungatur merito præmium. 474.73. *in via non requiritur alia conſequens meritum.* ibid.
Gratia habitualis eſt effectus primarius Sacramenti extremæ Vnctionis. 499.48
Gratia habitualis non delet omnem pœnam de facto. 455.14
Gratia non dat ius adoptionis ad gloriam. 264.45. *nec eſt participatio Dei, vt habet neceſſariam connexionem ad gloriam.* ibid. *eſſi dediſſet ius ad gloriam in hoc ſenſu, eſſet naturale.* ibid.
Gratia nequit in genere eſſe ſine ſpecie. 43.45. *vt ineſt ſubiecto præſupponitur ad contritionem.* ibid.
Gratia non dat valorem merito, quod non informat. 470.61
Gratia nouâ ſacramentalis infert nouum characterem. 545.137
Gratia nulla datur nobis ſine Paſſione Chriſti concurrente. 107.7
Gratia operandi, & donum perſeuerantiæ non debentur viatori. 263.41
Gratia pœnitentialis non informat merita antiqua. 470.61
Gratia pœnitentialis tollit impedimentum peccati. ibid.
Gratia præueniens in ordine ad deteſtationem peccati non excludit à voluntate. 47.55.48.56
Gratia prima adultorum ſupponit opera. 463.32
Gratia, quæ datur propter merita, nequit eſſe diſpoſitio antecedens. 473.69. *nec diſpoſitio conſequens ex natura rei.* ibid.
Gratia quare requiratur ad ſatisfactionem? 142.135
Gratia quid ſit, qui ſint eius effectus, & quot? 10.6
Gratia quomodo differat à formis naturalibus? 256.13
Gratia quomodo ſit participatio Deitatis? 263.43. *non eſt participatio diuini eſſe in ſpecie.* ibid.44
Gratia Sacramenti confertur ex opere operato, gratia meritorum non ſic. 475.77
Gratia ſanctificans dignificat opera, vt circumſtantia. 462.31
Gratia ſanctificans non facit niſi ad actum, qui eſt ſecundùm inclinationem charitatis. 142.136
Gratia ſecundùm eandem rationem dignificat opera, & perſonam. 265.48
Gratia ſi eſt forma diuerſa à charitate, non requiritur vt reuiuiſcat in patria. 474.73
Gratia ſi ex natura daret ius, conſtitueret filium naturalem, non per adoptionem. 261.35
Gratia ſpecialis generali nomine prouidentia intelligitur. 52.80
Gratia tribuit ius ad hæreditatem quocumque modo cauſetur, 478.90
Gratia variis titulis conferri poteſt. 476.83
Gratia vna, & peccatum multiplex. 252.1
Gratia vnit Chriſto. 271.73
Gratiæ augmentum conſequitur meritum vt cauſam moralem. 473.69
Gratiæ augmentum cur detur in via, non eſſet ratio, ſi eſſet ſolùm diſpoſitio ad gloriam. 473.72
Gratia augmentum datur ſtatim poſt elicitum actum remiſſum. 464.37
Gratiæ augmentum eſt ex operibus tanquam ſubordinatum præmium. 462.32
Gratiæ augmentũ non correſpondet merito remiſſo. 462.29
Gratiæ Chriſti neceſſitas in quo conſiſtat? 157.26
Gratiæ datio per ſignum ſenſibile eſt valdè congrua pro contractu matrimonij. 586.11
Gratiæ debitum vnde oriatur, in quo fundetur, & an fuerit in Angelo, & primo homine? 255.10. *negatio in tali debito fundata alterius eſt rationis à peccato.* ibid.
Gratiæ duplex prioritas. 289.126
Gratiæ, & gloriæ augmentum an correſpondeat operibus remiſſis. 463.33. *correſpondet antiquum præmium, & quale?* ibid.
Gratiæ, & gloriæ augmentum merentur opera remiſſa, ſed non ſtatim dandum. 463.34
Gratiæ excitantis finis. 503.67
Gratiæ infuſio & remiſſio peccati ſeparari poſſunt. 252.1
Gratiæ infuſio in primo homine, & Angelo fuit mutatio ſimplex. 254.6
Gratiæ neceſſitas. 78.19.79.22
Gratiæ neceſſitas ad pœnitentiam, & merita aſſeritur 479.91
Gratiæ neceſſitas aſſerta à Doctore. 483.100
Gratiæ promiſſio facta operibus non extenditur ad eius conſeruationem, aut reſtitutionem. 475.78
Gratiæ quis primarius effectus? 260.31
Gratiæ repugnantia ad peccatum ineſt ſecundùm eſſe *morale; & quomodo æquiualeat pluribus formis.* 255.9
Gratiæ, vel habituum priuationem non eſſe peccatum habituale. 7.3
Gratia vt eſt adoptio correſpondet diuerſus gradus gloriæ ab eo, qui correſpondet meritis. 478.90
Gratiam dat Deus ad reſurgendum à peccato. 50.71
Gratiam deperditam non reuiuiſcere ex debito gloriæ, aut meritorum. 475.78
Gratiam fuiſſe, & remiſſum peccatum requiritur. 141 133
per Gratiam generalem quid veniat intelligendum? 52.80
Gratiam poſſe dari de potentia abſoluta ſine ordine ad merita Chriſti. 106.9
Gratiam reuiuiſcere in via non requiritur, quà diſponit ad gloriam. 477.85
Gratiam ſanctificantem dare ius ad Regnum an colligatur ex Scriptura. 262.38
Gratiarum actio propter præſeruationem à lapſu debita. 51.72
Gratitudinis *maior eſt obligatio, quàm promiſſionis latè ſumpta.* 486.106

H A

HAbere, *& propè eſſe multùm differunt.* 207.39
Habitus *infuſus non eſt ſufficiens principium actus ſine alijs.* 49.60
Habitus dependentia à ſuo obiecto. 37.23
Habitus impedimentum poteſt ipſum præcedere. 713.4. *in com.*
Habitus impedimentum poteſt poni, quando non eſt priuatio eius. 712.3
Habitum non ſufficere ad actum, ſine gratia actuali. 49.60
Habitus vitioſi manent in iuſtificatis. 9.6
Habitus moralium donari. 49.62
Hæreſis *Cataphrygum de ſecundis nuptijs.* 711.25
Hæreſis Cataphrygum, Quintillianorum, & Pepuſianorum quæ ſit? 571.6
Hæreſes contra continentiam ſacrorum hominum. 769.1
Hæreticus, *& excommunicatus præciſus poſſintne abſoluere.* 370.31
Hæretici qui damnant nuptias. 577.3

Index rerum.

H E

Hebetudo *rationis aliquando permittenda.* 670.6
Herodes *combuſſit annales Hebræorum.* 653.7

H I

Hieronymus *intendit abſolutam gubernationem in Eccleſia eſſe Iuris humani.* 525.43
Hilaris *in appetitu ſenſitiuo non facilè triſtatur in intellectiuo.* 62.18

H O

Homicida *debet aliquam ſatisfactionem dare.* 217.24
Homicidæ quid faciendum vbi non plectitur, neque pœna eſt ſtatuta. 216.19
Homicidium *iniuſtum, & inuoluntarium inducit irregularitatem reſeruatam Pontifici.* 562.37. *alius in cæteris diſpenſare poteſt.* ibid.
Homicidium voluntarium præſumptione fori quodnam ſit? 563.39. *& de huius irregularitate quomodo iudicandum.* ibid.
Homicidij triplex genus. 562.36. *quandoque eſt contra iuſtitiam, quandoque contra charitatem.* ibid.
Homo *poſsitne pro culpa ſatisfacere?* 105.4
Homo potuiſſet redimi ſine Incarnatione Chriſti. 106.8
Homo viator non priuatur gratia auxiliante per peccatum mortale. 424.40
Honeſtas *duplex ex fine ſecundario matrimonij.* 601.88
Honeſtas in conformitate ad regulam. 30.3. *in com.*
Honeſtatis publicæ impedimentum. 816.15. *& lex eius ſequitur affinitatem.* ibid. *non oritur ex ſecundis ſponſalibus; neque ex conditionatis.* ibid.17. *eſt perpetuum.* ibid.16
ad Honeſtatem completam actus requiruntur circumſtantia. 579.13
Honor, *& reuerentia paterna in ſtipite perſeuerat reſpectu deſcendentium.* 803.11

H Y

Hypotheca *ad quem cenſum requiratur?* 180.115
Hyptoheca communis Principi conſtituitur. 185.137
Hypotheca variæ diuiſiones. 185.137. *tacita variis modis contingit.* ibid.
in Hypotheca vniuerſali pretium ſuccedit rei, non in particulari. 185.138
Hypothecari quanam poſſint? ibid.

I A

IAcobi *ordinatio in Epiſcopum.* 520.16

I D

Idem *cum ſeipſo non componit.* 506.81

I E

Ieiunia *reprobata.* 142.134

I G

Ignatius *commemorat omnes Ordines præter Acolytos.* 529.66
Ignorantia *an reddat abſolutionem nullam?* 361.10
Ignorantia concomitans quomodo ſe habeat ad contractum. 635.1
Ignorantia inculpata Iuris clari non præſcribit. 161.38
Ignorantia nulla fuiſſet in ſtatu innocentiæ, & concupiſcentia nulla mala. 157.26
Ignorantia diuiſio vt comparatur ad actum. 635.1

I L

Illegitimi *quare irregulares?* 560.9

I M

Impedimentum *ex matrimonio rato manet poſt Tridentinum.* 816.17
Impedimentum frigiditatis inhabilitat ad matrimonium. 735.18
Impedimentum licitè non proditur in caſu. 326.77
Impedimentum linea tranſuerſalis eſt Eccleſiaſticum. 815.12
Impedimentum, quod arte ſuperatur ſine periculo, non eſt perpetuum, nec dirimit matrimonium. 734.14
Impedimentum ſimpliciter quodnam ſit? 824.4
Impedimentum ſi reſarciatur, irritat. 735.24
Impedimento obſtante tempus non computatur. 162.43
de Impedimento raptus. 824.12
Impedimenta Canonica oriuntur ex triplici fine. 827.18. *ſunt quinque.* ibid.
Impedimenta ex eadem lege, vt afficit perſonas. 826.15
Impedimenta ex lege diuina, & naturali vt afficit contractum. 826.15. *reducuntur ad tria in genere.* ibid.
Impedimenta impedientia, non dirimentia. 825.14. *diuiduntur ex cauſa inducente.* 826.17
Impedimenta matrimonij numerantur. 828.11
Impedimenta voti, & impotentiæ quomodo differant? 743.55
Impedimentorum in genere diuerſitas reducitur ad diuerſitatem legis. 825.15
de Impedimentis irritantibus matrimonium per Tridentinum adductis. 823.8
Impœnitentia *qua ratione peccatum ſpeciale.* 37.24
Impotens *non validè vouet continentiam thori.* 736.30
Impotentes nec in actu, nec in habitu attingunt finem contractus. 736.26
Impotentia *coëundi an impediat matrimoniam ſimpliciter.* 728.1
Impotentia eſt duplex. 730.4
Impotentia, & alligatio alteri an dirimant matrimonium? 825.6
Impotentia in viro quæ ſit, & quæ in muliere. 730.4
Impotentia irritat matrimonium reſpectiuè. 733.12
Impotentia naturalis, & caſualis comparantur ad inuicem. 733.11. *caſualis perpetua ex cauſis, & temporaria non irritat.* ibid.
Impotentia naturalis, & caſualis in quo diſcernantur. 735.19. *ſi non deprehendatur cauſa, præſumitur caſualis.* ibid.
Impotentia pueri eſt impedimentum Iuris naturalis. 764.2
Impotentia puerilis, & perpetua comparantur. 765.5
Impotentia pueri per cauſas naturales, & vniuerſales. ibid.9
Impotentia quando dubitatur qualis ſit, præſumitur eſſe maleficium. 730.6
Impotentia quomodo oriatur ex maleficio. 731.4
Impotentia reſtituendi, & varij eius gradus. 201.184
Impotentia ſuperueniens matrimonio conſummato non dirimit. 729.2. *& quid præſumendum in dubio, ſi præceſſit impotentia.* ibid. *præſumptio eſt in fauorem contrahentium, aliàs matrimonij, ſi ſortiri poſſit ſuum finem.* ibid.3. *non debet fundari in re inserta.* ibid.
Impotentia temporalis in adultis non dirimit, in pueris aliter dicendum. 764.3
Impotentia triplex. 765.9
Impotentia triplex, & quæ ſit vtraque? 731.4
Impotentia triplici ratione dirimit matrimonium. 729.2. *in text.*
Impotentia, & maleficij differentia quoad diuortium. 734.18
Impotentiæ impedimentum. 728.1
Impotentiæ quomodo differant. 730.5

Index rerum.

IN

Incapacitas *impotentium.* 741.46
Iuris naturalis diuersa acceptio. 709.17. *lata eius dispensatio.* ibid.
Incestus *quid sit?* 811. D.
Inclinatio *naturalis ad propagationem.* 578.9
Incommoda *excusantia ab integritate confessionis debent esse grauia.* 309.27
Incommoda, ex quibus restringitur impedimentum, sunt lineæ transuersales. 804.16
Indefectibilitas *Dei vnde?* 264.47
Indigens *inuito Domino, vti potest re eius, si est extremè indigens.* 154.15
Indissolubilitas *matrimonij non est de lege naturæ strictè, sed ei valdè consona.* 583.9. *obligat semper, præceptum contrahendi, non.* ibid.10
Indissolubilitas vinculi ad procreandam prolem est honesta. 576.7
Indiuidui, *& speciei conseruatio aliter se habent.* 758.9
Indulgentia *fundata in contractu.* 737.30
Indulgentiæ concessa ijs, qui aliquid conferunt ad erectionem montis pietatis, & pœna in impugnantes. 183.130
Infamandi *in genere secundus modus.* 234.12
Infamans *bona fide ad quid tenetur?* 233.11
Infamans iniustè possidet propriam famam. 231.3. *sufficitne ipsi simplex reuocatio ad restituendam alteri famam? ibid.*4. *vel quid sufficit?* ibid. *& seq.*
Infamans in quibus casibus excusatur à restitutione? 241.37
Infamans varijs modis potest, & tenetur restituere famam. 234.12. *&* 13. *quorum primus sui mendacio sustinetur, quia auditores tenentur acceptare talem satisfactionem; obligat enim iustitia, & charitas.* ibid.14
Infamatio *de crimine vero est tantùm contra Iuris ordinem.* 235.17
Infamator, ad quid tenetur infamiæ propagatâ apud alios? 232.6
Infamatus alias de vno an posset etiam infamari de alio? 236.21
Infamatus, & infamis quomodo differant? 556.9
Infamatum an infamare liceat vbi non est nota eius infamia? 236.22
Infamia *ciuilis tolli potest directè per Principem.* 557.16
Infamia diuiditur in ciuilem, & Canonicam. 557.15
Infamia duplex, & quid vtraque? 556.10
Infamia incurritur ab homine, à Iure, & ab vtroque. ibid.
Infamia Iuris quæ sit, & quid ad eam incurrendam requiratur? ibid.13
Infamia Iuris quid operetur ante sententiam. 236.23
Infamia quæ tollatur per purgationem Canonicam, & quæ per pœnitentiam? 557.16
Infamia quam ob causam incurratur? ibid.15
Infamia quando incurritur. 556.10
Infamia quid sit? 553.5
Infamia tripliciter incurritur, 556.14
Infamiæ definitio. 555.9
Infamiam qui incurrant? 554. 6. *remedium contra eam.* ibid.
Infamis, *& infamatus quomodo differant?* 553.3
Infamis non tenetur se prodere. 556.11,
Infamis perdit vitam ciuilem. 433.9
Infans *ordinatus non tenetur ad continentiam.* 569.1
Infamis consensus an requiratur ad ordinationem. 570.4. *& quid de Episcopatu dicendum?* ibid.
Infantes possunt validè ordinari ante vsum rationis. 569.2
Inferioris *sententia supponit regulam certam.* 386.77
Inferiores Papa non habent à se potestatem excommunicandi, ita vt omnes fideles teneantur vitare excommunicatum. 378.16
Infidelis *est, qui reuelat arcana.* 433.9
Infideles cognouerunt contractum esse legitimum. 793.7
Infideles tenentur ad legem Euangelicam suscipiendam. 306.19
Influentia *generalis quid sit?* 52.78. *varij modi eum concipiendi, & quid per eam comprehendat Doctor? ibid. & seq.*
Influentia quomodo, & quare dicatur generalis? 53.81. *& quando specialis?* ibid.82
Ingratitudo *libertæ obnoxia seruituti.* 623.22
Ingratitudinis punita circumstantia. 80.31. *hoc postulante diuina clementia.* ibid.32
Inhabilitas *contrahendi non præsente Parocho, & pœna transgressionis.* 823.9
Inhabilitatis ad matrimonium origo, & causa quæ sit? 770.6
Inhabilitatis aliquorum causa ad matrimonium. 737.31
Iniuria *quomodo redundet in Ecclesiam, quando non statur pactis.* 784.34
Iniustitia *actualis non manet transeunte actu, physicè.* 282.102
Iniustitia duplex. 7.3.8.3
Iniustitia generalis in quibusdam. 192.160
Iniustitia in negotiatione quando contingit? 190.27
Iniustitia quæ sit in mutuo. 189.151
Iniustitia quando est in commutatione, in qua differtur solutio? 190.27
Iniustitiæ in donatione generales causæ. 188.146
Innocentiæ *status dispositio.* 158.27
Innocentiæ status est perfectæ libertatis. 153.13
Innocentiæ status tranquillitas vnde orta. 49.64
Innocentiam conseruare maius beneficium est, quàm inspirare pœnitentiam. 479.15
in Innocentia non licuit agere contra dictamen rectum. 153.10
in Innocentia omnia fuissent communia omnibus. 151.4
Innocens *à mortali, & veniali non potest sumere hoc Sacramentum.* 347.148
Innocens magis obligatur Deo quàm peccator. 481.94
Innocenti an plus donetur quàm pœnitenti. 479.16
Inopia *debitoris suspenditur, obligatio non extinguitur.* 200.34
Inquisitio *de rei dispositione, & de peccatis aliter requiritur.* 394.106
Inquisitio superflua in confessione damnatur, quia incommoda, & quæ sit? 394.106
Insidias *declinans modo prudenti, & indifferenti, quo non reuelatur intentio, non reuelat facto confessionem.* 447.40
Insolubilitas *matrimonij est ex lege, vt afficit vinculum.* 674.14
Insolubilitas primariò inest matrimonio à causa efficiente. 680.41
Insolubilitas dicitur forma matrimonij. 673.10
Inspiratio *pœnitentiæ Dei opus est, non hominis.* 50.71
Inspiratio sola, & adiutorium Spiritus sancti requiritur ad dispositionem fidei, spei, &c. 43.44
Inspiratio supponit illuminationem. 657.17
Instans *naturæ triplex.* 56.93
Instructio, *& consilium pro pœnitente.* 396.31
Instrumentorum *conditio, & verba prolata non conferunt potestatem in corpus mysticum.* 543.128
Instrumentorum contractus an sit necessarius in ordinatione, ibid.126

Integri

Index rerum.

Integritas *B. Virginis fuit occulta Diabolo.* 653.5. *& ad hoc etiam matrimonium fuit ordinatum.* *ibid.*
Integritas confessionis est duplex, & vnde dicatur formalis? 309.25
ab Integritate confessionis circumstantia excusant. 309.27.310.27
ab Integritate confessionis tribus modis excusatur. 309.25.& 26
Intellectus, *aut suspensus manet, aut assentiens, aut dissentiens.* 641.24
Intellectum ex natura potentiæ non esse alligatum sensibus, explicatur. 73.4
Intentio *dupliciter concipitur.* 645.40
Intentio efficax requirit tantùm media sufficientia, per quæ transit in effectum. 209.207
Intentio inficit opus, & ponitur exemplum. 208.205
Intentio iniusta habens effectum priuat alterum iure suo. 209.208
Intentio maligna non expressa, ea parte non facit ad contractum. 176.96
Intentio ministri qualis esse debeat. 495.28. *debet esse absoluta ex regula decreti.* *ibid*
Intentio non est efficax, nisi per media accommodata. 208.204
Intentio non expressa non vitiat matrimonium. 682.52
Intentio respicit media. 644.34
Intentio seria ad substantiam contractus fertur, non ad conditionem. 645.40
Intentio seria exprimitur etiam per signa. 646.45
Intentio sola per media aliàs licita inducátne obligationem? 208.204
Intentio vera contractus quoties est, valet non obstante conditione, etiam de Iure naturæ. 647.50
Intentionis vsurariæ triplex modus. 176.94. *In primo, & secundo tenetur ad restitutionem vsurarius, in tertio non.* *ibid.*95
per Intentionem directam, & indirectam quid intelligit Doctor? 208.203
Intentionem solam per media aliàs licita inducere obligationem. 208.205
Interdictum *est triplex.* 565.13
Interdictum mixtum quid sit? 566.46
Interdictum quid sit? 565.13
Interdictum violantes qua pœna teneantur? 566.48
Interdicti definitio, & effectus, & differentia ab alijs. 565.45
Interdicti diuisio. 565.46. *eius pœna comprehendit subiectum, ad quod dirigitur.* *ibid.*566
Interdicto locali dans causam comprehenditur pœnâ. 566.47
Interpres *tenetur ad sigillum.* 438.13
Interrogationis finis quis? 240.33
Interrogatus legitimè tenetur non mentiri. 329.88
Inuoluntarium *ex metu est contra naturam contractus.* 824.4
Inuoluntarium quid sit? 19.11

I O

Ioannes *Euangelista non fuit coniugatus.* 679.35

I R

Irregularitas *dispensatur, non absoluitur.* 558.23
Irregularitas est impedimentum positiuum. 557.17. *eius pœna potest ab homine ferri.ibid.*18.*nec hoc repugnat.* *ibid.*
Irregularitas ex crimine. 559.24
Irregularitas ex culpa an sit censura? 558.22
Irregularitas ex defectu lenitatis, & homicidio casuali. 563.41
Irregularitas ex defectu significationis contingit quandoque cum culpa, & sine culpa. 562.35
Irregularitas ex homicidio voluntario quo sensu indispensabilis. *ibid.*38
Irregularitas ex illegitimatione. 561.30
Irregularitas ex non crimine, seruitute, & ex mutilatione. *ibid.*29.& 30
Irregularitas in Ordine an incurratur per simoniam? 559.25. *iura inducunt pœnam eius directe.* *ibid.*
Irregularitas quid sit? 554.7. *ex triplici capite oritur.* *ibid.* *& ex quatuor criminibus circa actus Ordinum.* *ibid.*
Irregularitas quoad vsum Ordinis æquinalet suspensioni perpetuæ. 558.19
Irregularitas quomodo differat à suspensione, & dispositione. 557.17
Irregularitatis bigamiæ quæ sit causa? 715.9
Irregularitatis diuisio ex materia. 558.22. *reducitur ad duo membra.ibid.* *& quare diuidatur in tria?* *ibid.*
Irregularitatis effectus in diuersis subiectis. 561.33. *quis morbus eam inducat.* *ibid.*
Irregularitatis pœna quid sit? 557.17.*inhabilitas, quam infert, afficit personam.* *ibid.*
ad Irregularitatem ex voluntate directa, & indirectæ quid requiratur, & sufficiat? 561.32
Irreuerentia *contra præceptum positiuum Sacramenti.* 435.4

I V

Iudæorum *ritus de matrimonio.* 653.5
Iudæis data fuit potestas requisita ad bonum commune, & obseruantiam legis naturæ. 223.41
in Iudæis probabile est fuisse impedimentum irritans matrimonium. 807.26
Iudex *debet inquirere de requisitis ad valorem sententiæ.* 325.75. *& exigere satisfactionem lege præscriptam.* *ibid.* *tenetur etiam inquirere in specie an reus velit se emendare, si ipse dubitat, aut præsumit contrarium.* *ibid.* *& nullum est periculum ex tali interrogatione, sed ex defectu pœnitentiæ potius.* *ibid.*76
Iudex fori externi sequitur scientiam publicam. 239.26
Iudex potestate constituitur. 369.25
Iudicem posse condemnare reum, quem scientia priuata nouit innocentem qui negent? 240.32
Iudices chartularij qui vocabantur. 370.28
Iudicium *discretionis est finis proximus clauis scientiæ.* 361.11
Iudicium omne fundatum in potestate plenaria, & non reseruata in aliquo foro, terminari potest completè secundùm leges illius fori, qualis data est Ecclesiæ. 385.69
Iudicium pœnitentiæ ratum, & terminatum. 459.25
Iudicij quicumque modus non sufficit Sacramento Pœnitentiæ. 86.21
ad Iudicium, & eius ordinem quid requiratur? 238.25
ad Iudicium pœnitentiale quæ requirantur. 87.23
à Iudicio ferendo qui repelluntur. 238.25
Iudicare *quid sit?* 357.4
Iuramentum *non firmat incognitum.* 168.67
Iuramentum valet quoad ea, quæ in contractu non vitiantur. 169.69
de Iurante *sponsalia, & mox vouente Religionem.* 660.30. *an teneatur talis ad matrimonium.* *ibid.*
Ius *acquisitum damnificat.* 212.6
Ius defensionis iustæ nemini aufertur. 240.31
Ius dominatiuum est ex traditione. 780.9
Ius dominatiuum non datur in Prælato. 779.8
Ius diuinum non irritat matrimonium fidelis cum infideli. 796.14. *secus de Ecclesiastico.* *ibid.*15

Index rerum.

Ius duplex, quid vtrumque, & vtriusque titulus. 209. 211
Ius ad debitum amittitur per adulterium. 689.2
Ius ad gloriam an fundetur in operibus ratione sui. 462. 30. & 31
Ius ad gloriam merito conueniens subsistit tantùm ad causas antecedentes meritum. 473.70
Ius ad gloriam remanet pro meritis mortificatis, sed impeditum. 457.7
Ius ad hereditatem potest de potentia absoluta separari à gratia. 262.39
Ius ex operibus manet illis transeuntibus. 478.91
Ius fundatum in gratia non separatur à forma. ibid.
Ius fundatum in gratia prima est gratuitum, & non respicit merita antecedentia. 470.59
Ius in corpus non acquiritur per seruitutem, sed in operas. 761.15
Ius in rem, & dominium differunt. 191.156
Ius in spe non debet impediri. 228.61
Ius meriti ad gratiam solutione extinguitur. 476.80
Ius meritorum antiquum resurget. 470.58
Ius naturæ strictè sumptum est immobile. 155.19
Ius naturale immobile. 152.5
Ius pœnitentis de celando suo peccato est ex Sacramento, & præcepto diuino, & naturali. 437.9
Ius pœnitentis resarcitur ipso facto per legem. 443.31
Ius quomodo possit acquiri per præscriptionem. 756.4
Ius redit ad præmium fundatum in operibus, quamuis non redeat gratia. 472.67
Ius remotum extinguendi debitum. 145.149
Ius suum debet quis velle alteri ex iustitia. 231.3
Ius tale est, qualis est titulus. 264.46
Ius totum Prælati fundatur in potestate clauium. 780.8
Ius tuendæ vitæ manet reo donec conuincatur. 239.28. *qui eousque est in possessione innocentiæ.* ibid.
Iuris naturalis dictamen in diuersis circumstantijs diuersum. 152.9
Iuris naturalis obligatio seruandi secreti cum proprio damno ex sola infamia complicis. 440.23
Iuris noui dispositio circa simoniam in Ordine. 559.26
Iuri naturali quod est consonum, dicitur de lege naturæ. 297.3
Iuri suo potest quisque renunciare. 684.61
Iura fauent reo in dubijs, 238. 25. *& qui admittuntur?* ibid.
Iurisdictio *datur in ordinatione.* 368.23
Iurisdictio dat Prælato solam capacitatem. 781.18
Iurisdictio datur quandoque Sacerdoti ex electione pœnitentis. 372.39
Iurisdictio ex officio acquiritur aliquando, & aliquando consuetudine. 372.37. & 38
Iurisdictio omnis cessat in degradato. 539.112
Iurisdictio sequitur curam, 330.91
Iurisdictionis, & donationis discrimen, 781.16
de Iurisdictione Sacerdotali variæ sententiæ. 368.21.22. *& seq.*
Iuristarum *cauta responsio:* Nego proposita vt proponuntur. 237.6
Iustitia *alia habitualis, alia actualis.* 7.3.8.2. & 3
Iustitia commutatiua non est in Deo. 39.33
Iustitia est inter Deum, & creaturam, & vnde. 17.34
Iustitia in habitu, & non in actu consistit. 455.10
Iustitia in natura lapsa requirit commutationem vnius corporis pro vnico. 703.3
Iustitia innitens in sui acceptatione à causa meritoria non dat ius, nisi morale. 266.53
Iustitia in quo consistit? 268.60
Iustitia magis intruenit inter patrem, & filium, quàm inter Deum, & creaturam. 267.57
Iustitia non est forma distincta à charitate. ibid.59
Iustitia non fauet criminoso in præiudicium innocentis. 237.23
Iustitia nostra de facto innitur Christo, in quo acceptamur. 266.53
Iustitia nostra non consistit in actu. 424.43. *nec in contritione.* 425.43
Iustitia respicit medium ex natura sua. 419.28
Iustitia supponit debitum. 456.18
Iustitia viatoris hominis in quo principaliùs consistat? 259.27
Iustitia vindicatiua in Inferno exercetur. 419.28
Iustitia vindicatiua reducitur ad commutatiuam. 419. 27
Iustitia vt delet peccatum, & subijcit creaturam Deo. 270.70
Iustitiæ incrementum in quo consistat? 269.65
Iustitia nostra subordinatio ad Christum causam meritoriam. 275.91
Iustitia originalis priuatio inest voluntati non per actum, vt subiectum. 14.21
Iustitiæ priuatio in Adamo duplex. ibid.
Iustitiam, & opera acceptari in Christo. 267.57
Iustitiam violans non eximitur per ipsam. 217.25
Iustificamur *gratis quomodo?* 116.49
Iustificari posse sine formali dolore. 27.60
Iustificari potest quis de potentia Dei absoluta sine pœnitentia. 26.56
Iustificatio consequitur dispositionem. 43.44
Iustificatio cur fiat gratis. 43. 44. *sequitur mensuram dispositionis.* ibid.
Iustificatio describitur. 258.23
Iustificatio est mutatio. 254.5
Iustificatio gratis fit. 27.58
Iustificatio gratis fit; sed non fieret sic, si gratia ex titulo meritorum resurgeret. 475.78
Iustificatio potest dari à Deo sine actu peccatoris. 26. 57
Iustificatio quid aliquando denotet? 260.30
Iustificatio quid sit, & qua includat? 268.62
Iustificationis causa præcisa est Sacramentum, & dispositio. 475.79. *& illa excludit quamcumque aliam.* ibid.
Iustificationis variæ species. 454.8
Iustificationem dari ex motiuo, & secundùm medium iustitiæ vindicatiuæ. 116.49
Iustificationem non esse simplicem mutationem. 252.1

L A

LAbor *in commune bonum redundans æstimari debet.* 187.143
Laicus *nequit res sacras, neque Religiosus contra vota præscribere.* 162.40
Laici à sacris ministerijs excluduntur. 532.80
Lameech *primus bigamus.* 711.23
Lector *quomodo ordinabatur apud Græcos.* 531.74
Lepra *non inhabilitat ad matrimonium.* 698.32

L E

Lex *Canonica ciuilem in pluribus correxit.* 224.45
Lex Canonica optima interpres legis naturalis, & diuinæ. 223.42
Lex communis includit consensum communitatis. 161. 38
Lex diuersimodè obligat. 307.21
Lex diuina hominem occidi prohibet. 221.33
Lex diuina positiua quid sit? 297.4
Lex est de materia libera, & non necessaria. 736.27
Lex, & contractus manent non manente actu. 12.13
Lex Euangelica comprehendit infideles. 306.18
Lex generalis iustitiæ commutatiuæ qua sit? 704.3

Index rerum.

Lex generalis non comprehendit caſum, aut priuilegium. 132.102
Lex generalis quomodo intelligenda? 222.39
Lex inducit poteſtatem coactiuam, & miniſterialem. 38.29
Lex municipalis non reſpicit furtum ſimplex. 224.46
Lex nequit cogere directè ad matrimonium, ſed per accidens. 622.18
Lex non comprehendit caſus expreſſos. 188.147
Lex non comprehendit caſus. 181.121
Lex non occidendi eſt naturalis ſtricti Iuris. 223.42
Lex non ſuadet malum. 720.3
Lex obligat communitatem. 306.19
Lex omnis à Deo ad ſalutem ordinata eſt. 79.21
Lex poſſet inhabilitare ad matrimonium. 758.7
Lex poſitiua conformis naturali. 757.3
Lex prohibens non irritat matrimonium. 769. *in text.*
Lex quæ cenſeatur iuſta? 220.7.221.33
Lex, quæ eſt de fine, reſpicit media in eo gradu, quo reducuntur ad finem. 815.9
Lex quando non obliget ad matrimonium. 623.20
Lex quæ ſtatuitur pœna veniali. 419.28
Lex quomodo per accidens cogat ad matrimonium. 622.18
Lex reſpicit actum ſecundum, non primum, medium, non finem. 255.11
Lex Romanorum, & Ægyptiorum de ſimplici fure. 225.51
Lex ſpecialis non derogatur per genericam, quæ non facit mentionem eius. 375.48
Lex ſtatuit continentiam abſolutè, & ſine conſenſu ordinati. 771.12
Lex ſupplet conſenſum. 645.37
Lex ſupplet conſenſum, & quando? 639.20
Lex ſupplet ignorantiam particularem contrahentium. 794.9
Lex ſupplet voluntatem priuatam. 758.7
Lex vetus fuit lex timoris, & ſeruitutis, noua verò charitatis. 226.53
Legis diuinæ & humanæ finis quis? 35.7
Legis, & virtutum finis. 41.37
Legiſlator habet effectum legis in ſua poteſtate. 273.79
Legis maior eſt authoritas quàm iudicis. 239.29. *non poteſt tamen cum mortis periculo obligare ad obſeruantiam ſui.* *ibid.*
Legis permiſſio non fauet negligentiæ, aut contemptui. 319.59
Legis talionis iuſtitia. 216.19. *quam reus non debet ſibi inferre.* *ibid.*
ad Legem iuſtam quid requiratur? 156.22
in Legem iuſtam ſua communitatis quilibet conſentit. 160.10
Legem obligare aliud eſt, & aliud teneri ad actum legis præſtandum pro ſemper. 307.20
in Lege antiqua an matrimonium fuerit Prælatum cælibatui. 652.2.655.11
in Lege licuit ſeruare virginitatem. 656.15
de Lege naturæ aliquid eſt dupliciter. 576.7
in Lege veteri non inuenitur matrimonium præceptum, niſi ad procreationem. 600.20
Leges aliæ obligant abſolutè ad actum ſingulos, aliæ ex ſuppoſitione. 307.21
Leges non decernunt medium in omnibus taxatum. 218.29

L I

Libertas *actus externi eſt à voluntate.* 126.82
Libertas ad bonum priuatum, & publicum diuerſa. 758.5
Libertas ad effectum ſine libertate ad volitionem elicitam. 126.81
Libertas eſt fundamentum bonitatis, & hæc eſt à rectâ ratione. 127.85
Libertas in ſola voluntate; neceſſitas & indifferentia, vt competit diuinæ volitioni. 283.109
Libertas legis naturalis limitatur per Ius poſitiuum. 757.3
Libertas maior ad matrimonium, quàm ad electionem. 621.12
Libertas matrimonij non derogat iuſtitiæ laſæ. 622.18
Libertas ſpecificationis in actu externo. 127.84
ad Libertatem electionis quid ſufficiat? 127.84
Librum *quartum Sententiarum priùs ſcripſit Scotus, quàm ſecundum.* 14.23
per Ligna, *fœnum, & ſtipulam quid intelligatur?* 413.10
Limitationes *variis modis adiiciuntur contractui.* 643.32
Linea *conſanguinitatis definitur.* 801.2. *eiuſque diuiſio, & ordo.* *ibid.*
Linea, & gradus quid ſint? 800.2
Liuellus *quid ſit?* 171.76

L O

Locus *quidam purgatorij carens pœna ſenſus.* 416.20
Locorum *diuerſorum conſtitutio variat circumſtantias concurrentes.* 181.121
Locutio *indefinita in materia fidei æquiualet vniuerſali,* 466.43
Loqui *in perſona alterius, & authoritate eius differunt.* 432.7

L V

S. Lucam *ſcripſiſſe genealogiam Chriſti per lineam maternam aliqui affirmant.* 663.40. *oppoſitum tamen eſt verius.* *ibid.*
Lucrandi *iuſtus titulus.* 183.128
Lucrum certum non licet cum incerto alterius paciſci. 179.105
Lucrum ceſſans poſſétne in pactum deduci. 175.9
Lucrum ceſſans ratione mutui eſt pretio æſtimabile. 175.90
Lucrum, & damnum debet eſſe commune pro vita. 183.127
Lucrum in ſpe eſt æſtimabile. 175.91
Lucrum non reportatur ex lapſu, licèt merita reuiniſcant. 461.10
Lucro quid debeat quandoque detrahi? 175.91
de Lucro duæ regulæ 178.103
Ludus *definitur, fortuitus prohibetur Iure ciuili: & lege Canonica Eccleſiaſticis.* 184.133. *æqualitas ſeruanda, vt abſit fraus.* *ibid.*
Ludi leges ſeruandæ. 184.133

M A

an MAchinatio *in mortem legitimi viri dirimat matrimonium.* 750.7. & 751.11
Machinatio ſola viri cum conſenſu vxoris ſufficit ad dirimendum matrimonium. 751.11. *vxore non conſcia non reſultat impidimentum.* *ibid.* 12
ad Machinationem, ex qua reſultet impedimentum dirimens matrimonium requiritur homicidium in effectu, & intuitu matrimonij. 751.12
Macula *duobus modis manet.* 282.102.103. & 104
Macula, vel peccatum habituale, quomodocumque vocetur, non poteſt eſſe carentia gratiæ. 8.5
ex Maiori *de lege naturæ, & minori de lege poſitiua concluſio eſt poſitiua.* 333. *in text.*

Index rerum.

Maleficij, & impotentiæ differentia quoad diuortium. 734.18
Maleficij quinque ſunt modi. 731.4
Maleficij viam oſtendens quid debet facere? 194.165
de Maleficio inſtruens, eiſi poſteà reuocet conſilium, tenetur ad reſtitutionem, & quare? 233.10
Maleficia quomodo euitanda. 730.4.731.5
Maleficia deſtruere eſt meritorium. 730.4
Malitia quando ſupplet ætatem. 765.6
Malum non eſt appetibile. 416.18
Malum præiſum obligat ſicut incurſum. 697.28
Malum minus ſuadens, vt euitetur maius, non granat. 194.165
ad Malum inducens tenetur de damno. 212.5. nihil obſtat, imò ex iuſtitia tenetur. ibid.6
Mala quæ cauſent metum viri conſtantis. 619.6
Mala totaliter extinguuntur per pœnitentiam, bona non ſic per lapſum. 457.7
Mandatum inferendi damnum reuocans, non tenetur reſtituere. 194.164
non Manifeſtans quis dicitur? 195.168. quomodo cauſet damnum. ibid.
Manus impoſitio non eſt de neceſſitate Sacramenti; vſus tamen eius eſt antiquus. 90.39. eius ſignificatio. ibid.
Manus impoſitio omiſſa in ordinatione ſupplenda eſt, non iteranda. 546.134
Manus impoſitio requiritur in Sacerdotio. 543.128
Manuum impoſitio, & inſtrumentorum traditio in ordinatione quomodo differant? 541.120
Maria Virgo habuit reuelationem non fore petitionem debiti. 658.21
Maria Virgo non potuit peccare, & quare? 339.32
Maria Virgo non vouit virginitatem abſolutè ante matrimonium, ſecundùm D. Thomam. 655.11. potuitne vouere conditionatè ſtante præcepto propagationis. 656.16.& 17
Maria Virgo vouit virginitatem abſolutè. 654.4. fuit edocta quòd Ioſeph nunquam peteret debitum. ibid.5
inter Mariam, & Ioſeph an fuit verum matrimonium. 651.1.652.2
Maritus an poſſit renitente vxore ſe vendere in ſeruitutem. 762.21, obſtant iura matrimonij ex iure libero debiti; ex iuſtitia item & iure actionis, & poſſeſſionis. ibid. obſtat etiam ius anticipatum vxoris. ibid.
Maritus non poteſt ſe inhabilitare ad debitum reddendum, 762.22. quia tenetur ad ius thori, & cohabitationis. ibid. nequit inducere conditionem irritantem contractum, ſicut neque præiudicium parti ex contractu fruſtrato. ibid.
Maritus ſi poſſet ſe vendere renitente vxore, hoc eſſet ſufficiens cauſa diuortij, & negandi debiti. 763.24
Maritus tenetur ad bonum prolis, rectámque eius educationem. 762.23
Martyrium, charitas, & contritio quomodo extinguunt debitum? 132.102
Martyrium dat gratiam in termino, delet peccatum, & dat primam gratiam per accidens. 28.67
Martyrium non derogat medijs ordinarijs, & neceſſarijs ad deletionem peccati. 28.66
Martyrium poſſet delere peccatum ſine pœnitentia formali. 25.18
Martyrij efficacia. 28.66. & ſeq.
Materia circa quam pœnitentiæ quanam ſit? 86.16
Materia duplex deſignans traditionem poteſtatis in ordinatione. 542.122
Materia eſſentialis Ordinis diſcernitur à Rituali. 541.121
Materia, & forma extremæ Vnctionis non eſſent iterandæ, ſi effectum haberent poſt vltimam vnctionem. 501.58
Materia, & forma quibus datur poteſtas clauium. 545.135
Materia, & forma Sacramenti matrimonij quæ ſint? 594.70.595.70
Materia extremæ Vnctionis non petit balſamum. 496.5
Materia neceſſaria confeſſionis eſt peccatum mortale. 308.23
Materia præcepti Eccleſiaſtici de confeſſione quæ ſit? 328.85
Materia proxima pœnitentiæ eſt confeſſio, & neceſſaria. 329.88
Materia Ritualis Ordinis quæ ſit? 542.121
Materiam non conſecrabilem commiſcens conſecrabili peccat grauiter. 329.89
Materiam non ſumi vniformiter in Sacramentis. 85.13. & ſeq.
Matrimonium ad quid fuit inſtitutum. 600.19
Matrimonium an immediatè à Deo inſtitutum. 574.1. 575. per totum.
Matrimonium an prælatum cœlibatui in lege antiqua. 652.2.655.11
Matrimonium à quo inſtitutum fuit, & quando? 584.29
Matrimonium coactè contractum iure diuino eſt inualidum. 626.28.& 29
Matrimonium coactum quo iure inualidum. 626.27. & 28
Matrimonium conſummatum ſemper manet. 673.13
Matrimonium contractum ex iuſto metu non irritatur. 625.10
Matrimonium contractum ex metu validatur per conſenſum ſequentem. 629.45
Matrimonium cum hæreticis aliquando erat nullum. 797.20
Matrimonium debet eſſe vnius cum vna. 581.26. debet eſſe inſolubile, vt conſonum eſt de lege naturæ. ibid.
Matrimonium definitur ſecundùm Magiſtrum. 606.1. 607.1. in com.
Matrimonium definitur. 598.17
Matrimonium dirimitur per profeſſionem. 675.21
Matrimonium eſt inſolubile. 737.32
Matrimonium eſt nullum ſi metus dedit cauſam. 628.36
Matrimonium eſt Sacramentum nouæ legis. 587.13. an requirantur ad illud ſignum determinatum, vel certa verba. ibid.14
Matrimonium eſt Sacramentum propriè dictum. 587.40
Matrimonium eſt validum in foro conſcientiæ, modò præceſſerit conſenſus maritalis. 630.49
Matrimonium ex leui metu factum cur teneat? 627.32
Matrimonium ex metu coactum, quibus modis ratificetur? 630.50
Matrimonium ex quo metu contractum ſit iure nullum? 621.11
Matrimonium factum per procuratorem poſt Tridentinum, validum eſt. 597.79
Matrimonium fidelis cum infidèli an ſit Sacramentum. 591.55
Matrimonium fidelis cum infideli iure Eccleſiaſtico nullum eſt. 795.5. & quare? ibid.
Matrimonium fidelium communicat in forma ſignificato. 589.45
Matrimonium fidelium perfectiùs ſignificat, & quare? ibid.44
Matrimonium fit per conſenſum, & non per copulam. 678.34
Matrimonium inducit ſeruitutem. 758.8
Matrimonium in eſſe contractus excuſat copulam. 793.2

Index rerum.

Matrimonium infidelium conuerſorum an ſiat Sacramentum. 592.57
Matrimonium initum cum impedimento irritante nullum eſt. 749.8
Matrimonium in lege Moſaïca fuit ſolubile, vel in eo diſpenſabile. 721.9
Matrimonium in primo gradu lineæ rectæ irritum. 802.5
Matrimonium inter ſteriles excuſatur propter duo bona. 685. *in com.*
Matrimonium irritatur deficiente conſenſu. 639.20
Matrimonium Iure naturali, non diuino, inſtitutum eſt ſecundum Vaſquez. 584.31
Matrimonium non eſſet, ſed ſocietas quædam, quando ſenex omnino eſſet impotens, & aliqua conſentiret ad cohabitandum cum eo. 731.7
Matrimonium non inuenitur præceptum in veteri lege, niſi ad procreationem. 600.20
Matrimonium non irritatur per inductionem per blanditias. 625.12
Matrimonium non poteſt iniri inter impotentes, quia non ſunt duo in carne vna. 735.26
Matrimonium non repugnat virginitati. 653.8
Matrimonium poteſt eſſe inter ſteriles. 652.1. *fuit verum inter B. Virginem, & Ioſeph.* ibid.
Matrimonium propriè tantùm ſignificat vinculum. 597. 16
Matrimonium qua lege inſolubile. 679.39. *ex prima inſtitutione eſt tale.* ibid.
Matrimonium quibus ex cauſis ſit magnum Sacramentum? 589.45
Matrimonium quo ſenſu dicatur connubium. 577.2
Matrimonium ratum antecedens dirimitur per votum ſubſequens Religionis. 787.45
Matrimonium ratum, & conſummatum eodem modo ſe habent quoad legem vniuerſalem. 677.32
Matrimonium ratum indiſſolubile vſque ad mortem, niſi Deus relaxet, quod facit per ingreſſum Religionis. 671.7
Matrimonium ratum nequit lege vniuerſali annullari à Pontifice. 681.47
Matrimonium ratum non manet quoad vinculum ſpirituale. 674.18
Matrimonium ratum non ſoluitur per aliud conſummatum. 737.32
Matrimonium ratum non ſoluitur per profeſſionem, ſi ſimul conuertantur coniuges. 674.15
Matrimonium ratum quomodo indiſſolubile. 671.6
Matrimonium ratum ſi conſummaretur poſt profeſſionem vtriuſque coniugis, quid fieret. 675.22
Matrimonium ratum ſoluitur Iure diuino in fauorem profeſſionis. ibid.24
Matrimonium Sacramentum quando inſtitutum. 588. 39
Matrimonium Sacramentum in qua forma inſtitutum eſt. 593.62
Matrimonium ſemper manet, dum manent coniuges, & eſt relatio rationis. 597.16
Matrimonium ſignificatum fuit in creatione Euæ, non tamen inſtitutum. 584.29
Matrimonium ſine conſenſu nullum. 612.1
Matrimonium validè ſit per procuratorem. 596.77. *& quæ requirantur conditiones?* ibid.
Matrimonium validè ſit per ſigna. 594.67. *ſine verbis.* ibid.68
Matrimonium verum an fuit inter Mariam, & Ioſeph. 651.1.652.2
Matrimonij completa iuſtitia. 794.9
Matrimonij contractus duplici lege regulatur. 704.3
Matrimonij contractus eſt mutuæ permutationis. 582.8
Matrimonij cum infidelibus exempium. 796.17
Matrimonij definitiones iuxta ſuas acceptiones. 598.84
Matrimonij definitiones reſpiciunt contractum, de quo iura diſponunt. 741.48
Matrimonij detrimenta. 669.2
Matrimonij diuerſa præcepta. 585.37
Matrimonij finis eſt procreatio, ex Patribus: & de hoc controuertunt Eccleſia, & hæretici. 740.45
Matrimonij forma eſt vna integritate, non indiuiſibilitate. 588.15
Matrimonij impedimenta numerantur. 828.11
Matrimonij indiſſolubilitas eſt ex lege, vt afficit vinculum. 674.14
Matrimonij indiſſolubilitas Iure poſitiuo Dei completur. 599.18
Matrimonij indiſſolubilitatem non eſſe de lege naturæ ſtrictè, ſed eſſe valdè ei conſonam. 585.9
Matrimonij inſtitutio eſt per voluntatem diuinam, & reuelata primo parenti. 584.32
Matrimonij inſtitutio, & præceptum. 599.85. *& an hoc præceptum obliget in caſu Religioſos.* ibid.
Matrimonij inſtitutio non derogat Religioni. 830. 23. *nec iuſtitiæ, & charitati ſociali* ibid.25
Matrimonij inſtitutionem eſſe à Deo; & quæ ſit talis inſtitutionis neceſſitas? 584.28
Matrimonij inſtitutionem non potuiſſe à primis parentibus cognoſci naturaliter, oſtenditur variis rationibus. 584.32.585. *per totum.*
Matrimonij ius prænalet in cauſa vrgenti. 760.11
Matrimonij miniſter quis ſit? 588.15. *& quis effectus.* ibid.
Matrimonij naturalis effectus. 735.24
Matrimonij neceſſitas ſtabilitur ex præcepto diuino, Geneſ. 1. *& ex fine prædeſtinationis.* 578.12
Matrimonij obligatio non poteſt induci à Republica 614.15
Matrimonij præco fuit Adam, ſed non inſtitutor. 584.29
Matrimonij prima inſtitutio. 637.11
Matrimonij rati, & conſummati conuenientia. 676.26
Matrimonij rati inſolubilitas non eſt ab Eccleſia. 676. 28. *cuius fundamentum comprehendit ratum.* ibid.
Matrimonij Sacramenti forma eſt vna vnitate integritatis. 595.73
Matrimonij tria bona iuxta Auguſtinum. 739.41
Matrimonij triplex acceptio. 598.82. *conſiſtit in vinculo, & qualis ſit relatio.* ibid.83
Matrimonij triplex bonum. 581.25
Matrimonij triplex definitio, & triplici ſub reſpectu. 598.17
Matrimonij vſus dependebat à voluntate Dei in primis parentibus. 154.18
Matrimonij vſus ex lege approbatus. 698.34
Matrimonij vſus per ſe ordinatur ad finem primarium, per accidens ad ſecundarium. 708.12
Matrimonij vſus temperat libidinem. 670.7
Matrimonij virginalis quis ſit finis ſpecialis. 661.34
Matrimonio an ſit neceſſarium ſimpliciter debitum reddere petenti. 687.1. *& ſeq.*
Matrimonium coactum irritat defectus libertatis. 621. 14
Matrimonium conſummatum non poſſe diſpenſari. 680. 45
Matrimonium eſſe inter fidelem, & infidelem eſt poſſibile. 795.5
Matrimonium infidelium ſolui per conuerſionem ad fidem in caſu. 794.13
Matrimonium in linea recta, & tranſuerſali dirimi Iure Eccleſiaſtico, affinitate. 814.7

Index rerum.

Matrimonium non innouari per conuerſionem. 592.59.
quomodo fiat ratum per Baptiſmum. ibid.
Matrimonium non ſolùm non eſſe malum ex obiecto, ſed etiam plurimùm conuenire oſtenditur. 578.7. & 8.
ex naturali inclinatione viuentium ad propagandum. ibid.9. & *ex propagatione eorum, quæ ad vſum hominis condita ſunt.* ibid.11
Matrimonium ratum dirimi per profeſſionem vtriuſque coniugis. 675.20
per Matrimonium ratum fieri duos in carne vna. 677.32
Matrimonium ratum ſolui per ingreſſum Religionis eſt valdè rationabile. 672.8
ad Matrimonium requiritur ſignum extrinſecum conſenſus. 582.8
de Matrimonio agit Auguſtinus in ordine ad copulam. 739.41. & *de quo agit Chriſtus.* 741.47
in Matrimonium coactè conſentiens an mentiatur ſciens non eſſe matrimonium verè. 625.9
in Matrimonio debet eſſe mutuus conſenſus, & traditio. 582.27
à Matrimonio non ſeparatur ratio Sacramenti in fidelibus. 592.61
de Matrimonio qui tractent? 577.1
pro Matrimonio vero B. Virginis congruentia. 651.2. 652.4
Matrimonio vtentibus ante ordinationem contracto, quæ pœna imponenda. 770.9
de Matrimonio, vt Sacramentum eſt, variæ quæſtiones. 586.11
Matrimonia clandeſtina ſemper fuiſſe prohibita. 823.8.
quia denunciationes ſunt præmittendæ. ibid.
Matrimonia Eunuchorum inualida declarauit Sixtus V. 735.20
Matrimonia fidelium quomodo rata ſunt. 794.12
Matrimonia inita à Chananæis ante legem fuiſſe prohibita. 808.31
Matrimonia præſumpta annullat Tridentinum. 612.1
Matrimonia quorundam infidelium cur dubitandum ſit an valeant? 794.10

M E

Mediocritas *in pœnis ſeruanda?* 226.53
Medium *inter peccatum, & ſatisfactionem attingi poteſt.* 387.75
Medium rectæ rationis, & non rei, ſeruari debet in ſatisfactione pro pœna temporali. 384.67
Medium ſecundùm rectam rationem attenditur. 169.70
Medium ſeruari poſſe in ſatisfactione, ſaltem in latitudine. 218.27
Medij indifferentia ex pluribus concurrentibus. 127.84.
Media ſalutis quomodo applicentur? 391.90
Media ſequuntur naturam finis. 626.33
Mendacium *alienum à Scriptura, & error in practicis.* 720.3
Mendacium in confeſſione quale peccatum. 329.87
Mendacio retractato credere tenentur auditores, & retinere priorem opinionem de diffamato. 232.5
Mercator *carius vendere poteſt, quàm emit, & quando?* 186.22
Mercator poſsitne vltra ſuam, & familiæ ſuſtentationem lucrari? 186.23
Mercatores *quid importet.* 187.142
Mercatores ſunt vtiles Reipublicæ. 185.22
Merendi *ſtatus non eſt poſt mortem.* 422.10
in Merente poſt actus meritorios manet tantùm relatio rationis, ſi merita non auxerunt gratiam. 9.7
Meritum *de congruo eſſe in peccatore.* 144.146
Meritum eſt gratia. 114.43
Meritum, & cauſa moralis poteſt eſſe inferiorus gradus. 463.35
Meritum, & demeritum comparantur. 12.15.
Meritum, & ſatisfactio quomodo differant? 112.28. 131.96
Meritum fidei. 114.42
Meritum fidei ſecundùm acceptationem operis. 115.46
Meritum in eſſe *meriti creſcit ex iuſtitia.* 469.58
Meritum non ſequitur naturam cauſæ phyſicæ. 464.39
Meritum paſſionis duobus modis applicatur. 115.48
Meritum præmij accidentalis primò ordinatur ad eſſentiale. 464.38
Meritum reuiuiſcit tantùm iuxta diſpoſitionem reſurgentis; item quoad titulum, non quoad diuerſum præmium. 467.49. & 50
Meritum ſequens ad gratiam primam qualiter ab ea dependeat? 470.60
Meritum ſi non reuiuiſceret, pœnitentia non deleret omnem pœnam peccati, vt damni. 471.63
Meriti conditiones ex Patribus. 473.71
Meriti conditiones non inuoluunt intenſionem reſpectiuam. 463.35
Meriti congruitas in quo fundetur. 116.50
Meriti de congruo appellatio antiquior in Scholis. 114.41
Meriti, & ſatisfactionis pro pœna temporali diſpar ratio. 133.104
Meriti valor vnde habeatur? 464.36
Merito quantumcumque remiſſo debetur præmium eſſentiale, non tamen gratia ſtatim danda. 460.9. & *quid per ly* ſtatim *innuitur.* ibid.
Merito remiſſo non correſpondere augmentum gratiæ. 462.29
ad Meritum quæ requirantur? 470.62
Metus *cadens in conſtantem virum excuſetne à peccato?* 619.7
Metus cadens in virum conſtantem an debeat eſſe iniuſtè illatus. 621.15
Metus, & blanditiæ quomodo diuerſi. 631.52
Metus ex cauſa intrinſeca, & extrinſeca. 622.15. *iniuſtè illatus irritat matrimonium.* ibid.16
Metus ex cauſa leui poteſt eſſe grauis in perſona. 628.37
Metus ex graui cauſa in voluntate inclinata aliàs non irritat matrimonium. 528.38
Metus grauis, & metus leuis quomodo differant? 627.34
Metus illecebris coniunctus irritat contractum. 631.52
Metus leuis quando dat cauſam finalem irritat matrimonium. 628.38
Metus non excuſat inducentem ad aliquid, quod non eſt licitum. 618.1
Metus peccati mortalis cadit in conſtantem virum. 617.3
Metus cadentis in conſtantem virum quæ ſint conditiones? 620.8. & *ſeq.*
Merita an reuiuiſcant ad eundem gradum gloriæ. 466.47. *reuiuiſcunt iuxta diſpoſitionem tantùm reſurgentis.* 467.49
Merita antiqua non ſunt efficacia ad ſuum effectum. 477.85
Merita antiqua receperunt informationem à gratia antecedente. 470.61
Merita cur non reuiuiſcant ad præmium eſſentiale integrum æquè ac ad accidentale, non eſt ratio. 472.65
Merita ex promiſſione ſubſiſtunt. 265.49
Merita inſtorum addita perſeuerantia finali habent completum

completum ius ad gloriam. 428. 56. *tollunt impedimentum peccati, non pœnæ temporalis; & huius remissionis congruitas.* *ibid.*
Merita mortificata aliquid faciunt pro resurrectione. 462.13
Meritæ non reuiuiscunt quoad titulum, nisi reuiuiscant quoad præmium. 469. 56. *non reuiuiscunt quoad titulum, nisi in ordine etiam ad præmium diuersum.* *ibid.* 57
Meritæ quare redeant, & non peccata. 457.8
Merita quare reuiuiscant, & gratia non? 463.32
Merita reuiuiscunt quoad aliquem gradum, non quoad totum, nisi dispositio sit æqualis. 467. 51. *reuiuiscunt quoad totum ius ad gloriam.* 468.52. & 55
Meritorum reuiuiscentia est ad maiorem gratiam. 462. 29
Meritorum reuiuiscentia est ex iustitia. 471.64
Meritorum reuiuiscentia quoad gloriam certior est, quam quoad gratiam. 472.68
Meritis omnibus correspondet gloria essentialis. 462. 29
Merita non reuiuiscere vnde sequatur. 471.63
Merita plura habere aliud est, & aliud habere gratiam intensiorem. 463.32
Merita plura potest quis habere cum minori gratia. 462.29
pro Meritis mortificatis remanet ius ad gloriam, sed impeditum. 457.7
Meritis mortificatis reuiuiscentibus an ex iustitia debeatur præmium? 458.8
Meritis resuscitatis non redit gloria, quæ debebatur gratiæ gratuitæ. 461.10

M I

Minister *agit in persona propria, sed authoritate aliena.* 432.7
Minister debet se conformare iudici. 118.55
Minister nequit dare gratiam, nisi per Sacramentum. 545.136
Ministri in matrimonio sunt contrahentes. 629.42
Misericordia *admiscetur meritis.* 471.64
Misericcrdia Dei non solùm in vocatione consistit, sed etiam in remissione. 424.41
Misericordia diuina quomodo commendetur. 564. 75. *sequenda regula Ecclesiæ certa.* *ibid.*
Misericordia, & iustitia operantur in Sacramentis. 498. 44
Misericordiæ, & iustitiæ concursus in operibus Dei. 116.51
Misericordiæ, & iustitiæ vindicatiuæ differentia. 419. 27. *& vtriusque actus.* *ibid.*

M O

Modus *deprecatiuus non sufficit ad Sacramentum Pœnitentiæ.* 88.26
Monachus *acquirit Monasterio.* 780.11
Monachus an possit amoueri loco ex scientia confessionis. 448.23
Monachus licèt ex obedientia teneatur procurare emolumentum Monasterij, Iure tamen operæ ipsius sunt eiusdem. 228.63
Monogamia *quomodo de Iure naturæ, & quomodo polygamia contra illud.* 706.7
Monopolia *quædam damnantur.* 187.145
Mons *pietatis vnde sic dictus?* 183.129. *eius leges.* *ibid.*
Montes, & eorum origo, à quibus, & propter quid inuenti? 183.129
Montium diuisio. 184.132
Mora *datur præuisæ difficultati superandæ ad sollicitandum consensum.* 650.64
Mors *voluntaria accepta solvit magnam partem pœnæ debitæ peccatis venialibus.* 423.13
Mortis Christi, & Sacramentorum efficacia. 458.21
Mortuum excitare quid sit? 95.52
à Mortuo, velut qui non est, perit confessio. 81.1
Motiuum *excitans, non specificans.* 66. 132. *medium, vt opponitur extremo, dici contrarium.* 54.86
Motiua principalia ex quibus detestatio peccati concipitur. 55.90

M V

Mulier *est incapax Ordinum.* 571.6. *Item tonsuræ clericalis, & quare?* *ibid.* 8
Mulier ob quem finem creata. 738.37
Mulier potest procurare in matrimonio. 596.78
Mulier si inito matrimonio sciat prioris mariti homicidium, & ratum habeat; quid operetur ista ratihabitio? 752.14
Mulieri leprosæ an sit reddendum debitum à coniuge sano. 694.6. *idem est iudicium de laborantibus morbo Gallico.* *ibid. damnum prolis ex tali concubitu.* 696. 24. *Item parentum.* *ibid.* 25
ad Mulierem menstruatam accedens an peccet. 694.5
Multiplicatio *intensiua, & extensiua sunt diuersæ rationis.* 417.22
Munera *dans Episcopo intuitu recipiendi beneficij, eo recepto tenetur restituere, quia simoniacus.* 209. 207
Murmurans *animo nocendi tenetur ex iustitia ad damnum.* 233. 10. *non tenetur ad resarciendam famam, sed ad damnum.* *ibid.*
Murmurans consideratè, & animo nocendi alteri peccat mortaliter contra charitatem, secus si inconsideratè, quia inaduertentia excusat. 232.9
Mutari *id, cui voluntas creata vult aliquid, non est necesse.* 278.9
Mutatio inter contraria vnde sumat denominationem? 258.24
Mutatio propriè non est inter affirmationem, & negationem. 285. 117. *requirit subiectum, & dicit ordinem ad agens.* *ibid.*
Mutatio rationis an sit in Petro, cui remittitur peccatum. 285.116
Mutatio simplex quæ sit? 254.7
Mutatio vnica est inter formaliter repugnantia. 252.5
Mutationem dari ex parte peccatoris in remissione peccati. 286.124
Mutilans ad quid tenetur? 227.59
Mutilatio enormis quæ censetur? 214.4
pro Mutilatione *quid est reddendum?* 220. 8. *præter damna in bonis fortunæ est reddendum aliquid pro ipsa carentia membri.* *ibid.*
Mutilati, & infirmi turpiter sunt irregulares. 560.9
ad Mutuandum *cogens obnoxius est damno secuto.* 174. 87
Mutuans in quibusdam casibus potest exigere aliquid vltra sortem. 173.82
Mutuans minùs debet grauari. 174.87
Mutuantis, & mutuatarij æqua debet esse conditio. *ibid.*
Mutuanti licèatne ex pacto se indemnem seruare? 190.26
Mutuatarium *recipere commodum cum damno mutuantis, non permittit iustitia.* 173.84
Mutuatarium teneri lege naturali contractus ad damnum. 174.88
Mutuum *definitur.* 172.8

Mutui intuitu nihil recipi potest. 191.154
Mutuum dans animo lucrandi vltra sortem intuitu mutui, tenetur ad restitutionem. 208.206. *idem est de commodante, & donante.* *ibid.*
in Mutuo quare nihil vltra sortem recipi possit. 172.17
de Mutuo seruando regula. 182.125
Mutus *an in casu necessitatis absoluat?* 86.18
Mutus, & barbarus confiteri possunt per signa. 340.119
Mutus quomodo causet damnum. 195.168
Muti per signa expeditè conceptus manifestant. 340.119

N A

NAtura *si vniuersaliter respectu omnium aliquid dicat nunquam vniuersaliter dictat oppositiũ.* 156.6
Naturæ duplex vultus. 157.26
Naturæ ordo in eodem instanti temporis. 56.93
Naturæ puræ statum dari non repugnat. 260 30
Naturæ vulnus ex peccato. 280.96
in Natura lapsa iustitia requirit commutationem vnius corporis pro vnico. 703.3

N E

Nectarius *sustulit confessionem.* 302. 7. *eius electio approbata.* *ibid.*
Necessitas *domini confirmat ius eius.* 204.193
Necessitas excusat ab aliquibus, quæ aliàs requiruntur ad Sacramentum. 364.17
Necessitas extrema ad ablationem rei, & retentionem extenditur; sicut & vtrumque præceptum negatiuum vtrumque comprehendit. 204.194
Necessitas non magis confirmat possessionem facti, quam iuris. *ibid.* 196
Necessitas par non sustinet ius in casu. *ibid.* 193
Necessitate cessante debeátne fieri restitutio. 205.198

N O

non Nocens *ad nihil tenetur.* 232.6
Nouerca *magis contingit patrem, quàm vxor fratris germanum.* 815.10

N V

Nullitas *donationis factæ homini vnde proueniat?* 164.48
Nuptiæ *fuerunt à Christo sua præsentia approbata.* 588.39

O B

OBex *poni nequit in instanti præmiationis de condigno; an idem de premio de congruo?* 46.16
Obiectum *esse volitum, aliud est, & alius effectus voluntarius.* 126.81
Obligatio *ad finem non se extendit ad medium improportionatum.* 197.177
Obligatio communicandi est Iuris diuini. 380.62
Obligatio debita in æstimandis mercibus. 186.141
Obligatio debiti præponderat voto. 658.23
Obligatio fugiendi excommunicatum, & pœna inducta diuersa sunt. 380.61
Obligatio fugiendi excommunicatum est legis diuinæ. 380.62
Obligatio gratitudinis, & charitatis. 174.88
Obligatio hypothecaria perit cum ipsa re. 185.138
Obligatio manens semper viuit. 674.17
Obligatio matrimonij nequit à Republica induci. 614.15
Obligatio persoluendæ pœnitentiæ, & eius grauitas. 394.105. *& vnde mensura talis obligationis desumi debeat?* *ibid.*
Obligatio pœnæ desinit ad remissionem peccati. 286.121
Obligatio, quæ est per votum, potest induci per legem. 614.12
Obligatio restituendi damnum spirituale. 228.63
Obligatio restituendi nouem modis fundatur. 193.162
Obligationis mensura debet ex materia desumi. 329.87
Obligationem perficiendæ satisfactionis vnde sequeretur destrui? 386.77
ad Obligationem restituendi quæ requirantur? 212.7
non Obstans *quos comprehendat?* 195.168

O C

Occidere *aliud est, & aliud non defendere.* 224.47
Occidere non licere, nisi in casibus à Deo exceptis à lege. 222.39
Occidere non licet titulo defensionis furem, si id non requiratur ad defensionem. 223.42
Occisio iniuasoris in lege æquiualenter expressa, præsertim iniuasoris directi vitæ. 224.45
ad Occisionem iustam quid requiratur? 221.33
Occisor an sit liber si occisus remittat offensam. 219.30
Occisor tenetur filijs, & alijs occisi amicis, etsi occisus propriam remiserit offensam, quam solùm remittere potuit. 219.31
Occisor iniustus quis dicendus? 220.7

O D

Odium *Dei per accidens ex affectu commodi.* 581.21
Odium Dei non dari contrarium spei, aut charitati. 581.22
Odium inimicitiæ Dei est completè malum. 581.21
Odium vitæ veteris, & in hoatio nouæ requiruntur ad pœnitentiam fructuosam. 324.72

O F

Offensa, *& æqualitas ponenda sunt diuersa motiua.* 33.12
Offensa includitur in peccato veniali. 110.20
Offensa leuis non dirimit amicitiam. 415.14
Offensa, macula, & reatus quomodo differant? 10.7
Offensa quid sit? 33.11
Offensæ grauitas, & improportio satisfactionis, vt posset esse à creatura. 107.10
Offensæ ratio in praxi est specifica, & indiuidualis, generica per se non cadit in opus. 253.3
Officium *diuinum persolui debet oblata opportunitate, si præuideatur superueniens impedimentum.* 334.99

O L

Oleum *oliuarum materia remota Sacramenti extremæ Vnctionis.* 497.34. *debet esse simplex; & si admisceatur balsamus non derogat.* *ibid.* *debet benedici ab Episcopo.* *ibid.* 36
Olei benedictio est ex institutione Christi. 497.38. *qualis debeat esse.* *ibid.*
Olei benedictio potest delegari Sacerdoti. 497.38
Olei proprietates. 491.10
Olei sacri vsus ad curationem. 490.4

O N

Onus *gratiæ pœnitentialis.* 482.100

O P

Operandi *causa, & ordo dantur ex parte voluntatis.* 59.105
Operans remisse tendit in finem. 465.39
Operatio voluntatis in opere pensanda, & non in passione. 61.113
Opus *pœnitentiæ non aggrauari ex obligatione confessionis.* 321.64

Index rerum.

Opus præcepti habet vim ſatisfaciendi. 131.97
Opus præcepti non eſt efficax ad finem caſtigationis. 130.94
Opus quodcumque ſatisfactorium ſufficit ad delendum peccatum veniale. 426.47
Opus ſatisfactorium aliquando non dat gratiam. 427.50
Opus ſatisfactorium requiritur eſſe pœnale. 118.55
Operis acceptatio dupliciter contingit. 115.45
Operis oblatio eſt eius applicatio ad effectum remiſſionis. 426.48
Operis perfectio ex quibus cauſis. 462.31
Opera bona in peccato facta diſponunt ad pœnitentiam. 478.88
Opera bona peccatoris acceptantur à Deo. 143.142
Opera externa quomodo partes pœnitentiæ? 248.9
Opera facta ex fide, & vocationis gratia ſunt fructuoſa. 144.147
Opera non abſtrahunt à ſubiecto in eſſe *demeriti, aut meriti.* 419.26
Opera noſtra recipiunt valorem ex operibus Chriſti. 465.40
Opera peccatoris acceptari ad præmium temporale. 144.147
Opera præcedentia iuſtificationem eam non merentur. 273.82
Opera quibus datur præmium, habent accidentalem proportionem ad præmium eſſentiale. 464.39
Opera ſatisfactoria imponi poſſe ſine obligatione. 391.93
Opera ſatisfactoria valere peccatori ad remiſſionem pœnæ temporalis. 143.141
Opera ſupererogationis non ſunt in Deo debita in rigore, ſeu de iuſtitia. 107.7
Opera valorem ſumunt ex meritis Chriſti. 266.54
Operum acceptatio ſpecialis non eſt ex gratia prima, vel ſecunda. 462.31
Operum dignitas ſupponit pactum. 17.34
Operum noſtrorum dependentia à Chriſto. 275.91
Operum proprius valor, & promiſſio illis facta. 462.31
de Operibus factis in peccato. 477.87

O R

Oratio *pro defunctis proficua.* 411.4
Orationis neceſſitas. 49.61
Ordinatio *ad pœnam duplex, & quid vtraque.* 10.5
Ordinatio Epiſcopalis Pauli, & Barnabæ. 519.11. *quando contigit. ibid.* 13. *ante quam Paulus non conſecrauit Eccleſias, neque fundauit. ibid.*
Ordinatio facta à Chorepiſcopis retenta. 534.89
Ordinatio facta in hæreſi tenet. 521.23
Ordinatio in minoribus Ordinibus fit ex vi characteris. 539.112
Ordinatio multiplex. 13.20
Ordinatio peccatoris ad pœnam ex volitione vniuerſalis legis. 283.106
Ordinatio Sacramenti deſcribitur. 532.8
Ordinatio vera in Eccleſia Græca. 540.116
Ordinationis Epiſcopalis miniſter ſunt tres Epiſcopi. 536.95. *& an neceſſitate Sacramenti? ibid. eſſe præcepti diuini. ibid.* 97. *vel inſtitutionem Apoſtolicam. ibid.*
Ordinationis forma. 539.113. *Latina. ibid.*
Ordinationis Pauli, & Barnabæ ſigna. 519.14. *vbi de eorum in Antiochiam regreſſu. ibid.* 15
Ordinationem Epiſcopalem fieri à tribus Epiſcopis, ſi ſit præcepti diuini, concernit tantùm ſolemnitatem. 536.97. *à duobus facta videtur valida. ibid.* 98
Ordinationem per ſaltum damnat Syricius Papa. 531.76
in Ordinatione Epiſcopi confertur gratia. 521.25
Ordo *definitur.* 533.84
Ordo dupliciter ſumitur. 515.3
Ordo eſt res, & Sacramentum. 532.8
Ordo gradum, ordinatio Sacramentum denotat. 533.85
Ordo ſacer ex continentia adiuncta dicitur. 528.61
Ordo Sacramentum quid ſit? 515.2
Ordinis definitio ſecundùm S. Bonauenturam. 516.3
Ordinis definitiones ſecundùm varias opiniones. 516.4
Ordinis materia eſt ſignum ſenſibile denotans traditionem poteſtatis. 541.120
Ordinis materia quæ ſit? 541.119
Ordinis materia Ritualis quæ ſit? 542.121
Ordinis multiplex acceptio. 516.1
Ordinis Sacramentum an impediat matrimonium. 768.1.2. & 3
Ordinis vnitas qualis? 547.137
Ordinem aliqua habent in eſſe, *non in* intelligi. 279.13
per Ordinem expreſſum ſuperiorem intelligitur etiam inferior. 531.76
per Ordinem Sacerdotum Patres primariò intelligunt Epiſcopos. 520.20
in Ordine non ſuſcepto miniſtranti quæ pœna infligenda? 560.8
Ordines quatuor Minores ad quæ miniſteria diſponant. 517.7
Ordines ſuo gradu, & diſpoſitione enumerantur. 529.68
Ordines tres ſacri ad quos actus diſponant? 517.7
Ordinum characteres an ſint eiuſdem ſpeciei. 547.11. & 137.
Ordinum impedimenta quæ ſint? 552.1
Ordinum Minorum collatio fundatur in degradato. 539.112
Ordines furtiuè ſuſcipienti quæ pœna infligenda. 560.8
ab Ordinibus tripliciter poteſt quis excludi. 569.3
non Ordinatus poteſt habere claues fori extrinſeci. 379.20
Ordinatus ſcienter ſimoniacè, vel ab Epiſcopo, qui renunciauit, eſt ſuſpenſus. 565.13
Organorum *expreſſio non eſt de eſſentia formæ extremæ Vnctionis.* 495.32. *ſignificatio eius primaria. ibid.*
Organa ſenſuum vngenda ſunt. 489.4

P A

PActum *nudum obligat Iure Gentium.* 168.62
ex Pacto ratione pœnæ vltra ſortem aliquid accipi poteſt. 172.18
Palpo *quid comprehendit?* 195.167
Parentes *primos non potuiſſe cognoſcere inſtitutionem matrimonij naturaliter, variis rationibus oſtenditur.* 584.32.585. *per totum.*
Parochiam *procurans, neque intendens ordinari, ſed ſpe tantùm percipiendi fructus, tenetur ad reſtitutionem.* 208.207
Parochus iure tituli habet poteſtatem ſine alia approbatione. 374.47
Parochus quando eſt ignorans, poteſt adiri alius. 372.39
Parochi non poſſunt excommunicare, niſi fortè conſuetudine id habeant. 378.17
Partes *debent eſſe liberæ ad contractum.* 164.51
Partes vngendæ quæ ſunt. 489.4
Participans *dupliciter dicitur.* 195.167. *& vtroque modo eſt obligatio reſtitutionis. ibid.*
Paſſio *Chriſti cauſa iuſtificandi peccatorem.* 115.39
Paſſio Chriſti non eſt ſimpliciter infinita. 106.6
Paſſio Chriſti quomodo deleat culpas? 105.5
Paſſio quænam fugienda? 578.8

Index rerum.

Paſtorum *obligatio ex iuſtitia.* 212.8
Pater *non tenetur filio quoad opera remuneranda.* 267.57
Patres antiqui habuerunt plures vxores. 702.1
Patres per Ordinem Sacerdotum primariò intelligunt Epiſcopos. 520.20
Patres veteris legis eximuntur à calumnia, de pluralitate vxorum. 709.16
Patrinorum *antiquiſſimus vſus.* 822.4. *quot debeant eſſe, & eorum officium.* *ibid.*
Paulus *ter tantùm reperitur fulminaſſe excommunicationem.* 378.17
Pauli diuerſæ vocationes. 520.15
Pauli dignitati non derogat conſecratum fuiſſe à non Apoſtolis. 520.17. *conſecratum fuiſſe ab Apoſtolis aliqui probabile putant.* *ibid.* 18. *quia tunc Petrus degebat Antiochiæ.* *ibid.*
Pauli publica vocatio in facie Eccleſiæ. 520.15
Pauper *inueniens bona incerti domini vacantia ſibi retineat, niſi aliter ordinetur.* 198.180
Pauperi quid iniungendum? 130.90
Paupertas Euangelica, & obedientia ex reuelatione habentur. 74.4
Paupertate ficta qui aliquid recipit, reſtituere tenetur. 188.24

P E

Peccans *alio conſcio renunciat fama in occulto.* 235.15
Peccantem iudicari debere ab homine non eſt Iuris naturalis. 298.8
Peccat qui media ad peccandum applicat. 312.34
Peccator an de potentia abſoluta poſſit pro ſuo peccato mortali ſatisfacere? 111.26.112.31.113.37
Peccator poſt actum permanenter dicitur. 10.5.
Peccator teneaturne acceptare pœnitentiam à Sacerdote? 388.27.389.82
Peccator tenetur non offendere Deum ex lege gratitudinis, & voto emendationis. 480.92
Peccatoris ingratitudo punitur per ſolam pœnam temporalem. 459.24
Peccator vt in pluribus percutitur à Deo, non autem ſemper. 404.8
Peccatoris obligatio, vt ſatisfaciat Eccleſiæ, eſt in ordine ad ſatisfactionem. 393.103
Peccatorem iudicari eſt Iuris naturalis. 298.7
Peccatorem non poſſe obligari ad pœnam temporalem vnde ſequeretur. 459.25
Peccatorem non reſtitui ad gratiam perditam, nullum eſt inconueniens. 477.86
in Peccatore quid maneat præter actum præteritum? 9.6
in Peccatore quid manet poſt actum, à quo dicitur talis? 7.3
Peccatum actuale eſt materia pœnitentiæ. 13.17
Peccatum actuale manet in ſuo effectu, & tribuit denominationem peccatoris; ſicut rectitudo charitatis in diſtracto habet appellationem charitatis. 12.13
Peccatum actuale quomodo maneat moraliter. 16.31
Peccatum aliquod an remittatur in altera vita. 415.13
an Peccatum aliquod poſſit poſt hanc vitam dimitti. 409.1
Peccatum an poſſit redire idem numero. 451.3
Peccatum debet dici extra confeſſionem, quando pœnitens rogat vt illud manifeſtetur. 445.36
Peccatum de potentia abſoluta deletur per electionem ad gloriam. 274.86
Peccatum de potentia abſoluta poſſet remitti ſine infuſione doni renouantis. 271.74.75
Peccatum dicitur offenſa, & iniuria, & quomodo hæ denominationes ipſi competant? 110.21
Peccatum dupliciter remittitur. 95.53
Peccatum eſt multiplex, & gratia vna. 252.1
Peccatum etiam contra virtutem non opponitur pœnitentiæ. 460.28
Peccatum, & pœna non habent inter ſe eſſentialem connexionem. 420.29
Peccatum, & ſatisfactio quomodo diſcernantur? 387.80
Peccatum ex propria malitia grauius eſt, quàm ex circumſtantia voti. 485.106
Peccatum habituale non eſt habitus realis. 14.24. *nec dignitas ad pœnam.* 15.25. *nec etiam priuatio gratiæ.* *ibid.* 26
Peccatum habituale quid ſit? 9.6. 10.5. *& ſeq.* 11.8. 16.31
Peccatum habituale variis modis explicatur. 11.7. & 8
Peccatum idem ſi fieret ab alio, eſſet diuerſum. 453.3
Peccatum in quo fundetur? 255.11
Peccatum in ſtatu puræ naturæ non opponeretur gratiæ priuatiuè. 15.28
Peccatum mortale comparatur ari, plumbo, non ſtipulæ. 413.9
Peccatum mortale non eſt infinitæ malitiæ. 415.16. *& veniale non ſt offenſa ſimpliciter.* *ibid.*
Peccatum mortale, & veniale ex parte rei differunt. 415.14.429.61
Peccatum mortale non eſt circumſtantia venialis. 418.25
Peccatum mortale non poteſt remitti poſt hanc vitam. 415.13
Peccatum mortale non tollit ordinem prædeſtinationis. 424.40
Peccatum nequit eſſe poſitiuè volitum à Deo. 454.7
Peccatum non eſſet irremiſſibile in ſtatu puræ naturæ. 416.17
Peccatum deleri poſſe in ſtatu naturæ puræ ſine infuſione doni ſupernaturalis. 274.84
Peccatum dici vinculum, quod manet, donec ſoluatur. 95.51
Peccatum eſſe priuationem rectitudinis naturalis docet Auguſtinus. 280.96
Peccatum eſſe vindicandum per pœnitentem in ſeipſum ſola reuelatione diuina cognoſcitur. 80.28
Peccatum, & pœnam ſeparari poſſe in facto eſſe. 421.33
Peccatum habituale in ordinatione paſſiua peccatoris ad pœnam conſtituit Doctor. 11.9. *& ſeq.*
Peccatum habituale non eſſe obligationem ad pœnam. 421.8
Peccatum habituale non eſſe priuationem gratiæ, vel habituum. 7.3
Peccatum habituale, ſecundùm Doctorem, non eſſe reale, ſed relationem rationis, & maculam intrinſecam. 16.32. *& 33*
Peccatum idem bis confiteri nemo obligatur extra proprium conſenſum. 371.35
ad Peccatum inducens alium, ſi poteſt, debet illius voluntatem ad virtutem ſollicitare. 211.3.*in text.*
Peccatum mortale non eſſe in genere contra iuſtitiam in ſpecie. 110.19
ad Peccatum mortale quid ſufficiat? 109.16
Peccatum non eſſe infinitæ malitiæ. 26.19
Peccatum non eſſe priuationem naturalem gratiæ. 254.7. *& 225.9. & 13*
Peccatum non grauari ex conditione ſubiecti. 418.24

Index rerum.

Peccatum non tolli ſine gratia de potentia ordinaria. 28.15

Peccatum per pœnam voluntariam, non aliter remitti, regulariter. 19.10

Peccatum originale remitti poſſe ſine infuſione doni. 272. 78. *Item hoc, & actuale per viam ſatisfactionis.* ibid. 79. *& ſine actu vtrumque.* ibid.

Peccatum poſſe æquari ſatisfactioni puræ creaturæ. 108. 13

Peccatum poſſe remitti de abſoluta Dei potentia ſine vlla pœnitentia. 25.17

Peccatum, quod timetur futurum, eſſe materiam correctionis. 315.42

Peccatum remiſſum redire ratione ingratitudinis. 479. 14

Peccatum remittere poſſet Deus abſolutè ſine pœnitentia, & gratia. 18.9

Peccatum veniale eadem pœna, quâ mortale punire non poteſt Deus ſecundum iuſtitiam. 226.52

Peccatum veniale eſſe ex natura ſua leue, ratio ſuadet. 415.14

Peccatum veniale non remitti in Inferno, licèt pœna debita ceſſet. 423.38

Peccatum veniale punire pœna æterna eſſet iniuſtum. 415.5

Peccato dimiſſo manet pœna debita eius. 455.10

de Peccato in Spiritum ſanctum. 410.1

Peccato remiſſo manet debitum pœnæ. 456.15

pro Peccato vno poſſitne quis ſine ſatisfactione alterius Deo ſatisfacere. 121.10

Peccata alias confeſſa an liceat confiteri, & an ſint ſufficiens materia. 397.113

Peccata ante Baptiſmum non ſunt materia confeſſionis. 307.21

Peccata confeſſa ſunt materia libera confeſſionis. 315. 44

Peccata dimitti ob pœnitentiam. 43.41

Peccata in confeſſione audita poſſunt dici ſine mendacio, non reuelando perſonam. 432.1

Peccata interna ſubſunt Eccleſiæ. 327.81

Peccata mortalia connexa ſunt remiſſione. 501.57

Peccata mortalia non intelliguntur hic per ligna, fœnum, &c. 413.9

Peccata per ingratitudinem redeunt. 450.B.

Peccata per pœnitentiam dimiſſa an in recidiuante redeant eadem numero. 451.1

Peccata plura venialia committi ſimul circa idem obiectum. 507.90

Peccata quoties memoriæ occurrunt, non eſt obligatio pœnitentiæ ex affirmatiuo, vel negatiuo præcepto. 315. 44

Peccata remiſſa quomodo redeant? 480.92

Peccata remittendi authoritas probatur ex Patribus. 91. 42

Peccata venialia delentur per Sacramentalia. 427.52

Peccata venialia aliter per pœnitentiam, aliter per Vnctionem extremam remittuntur. 502.60

Peccata venialia non neceſſariò ſubijciuntur clauibus. 308.19

Peccata venialia quomodo ſpectent ad extremam Vnctionem. 502.61

Peccata venialia remittuntur (vt quidam volunt) poſt mortem. 427.50. *poſſent remitti exiſtenti in mortali.* ibid.51

Peccata venialia remittuntur in virtute operum Chriſti. 429.58. *cur remittantur poſt vitam.* ibid.

Peccata habens reſeruata excuſetúrne tunc à præcepto, quando non adeſt confeſſarius habens authoritatem; vel quid faciendum? 335.102. *& ſeq. in caſu remittuntur per accidens.* ibid.

Peccata in confeſſione audita licet dicere, modò non inde detegatur pœnitens. 431.6

Peccata ſolùm venialia habens non tenetur confiteri ex præcepto Eccleſiaſtico confeſſionis, & quare? 328. 85

Peccata ſua omnia confiteri ſuo Sacerdoti an ſit peccatori ad ſalutem neceſſarium. 296.1. *& ſeq.*

Peccata venialia confiteri non tenemur, quia de illis non eſt neceſſaria contritio, nec attritio. 327.25

Peccatorum connexio quoad remiſſionem. 121.65

Peccatorum numerus quomodo debeat confiteri? 312.33

attingenda eſt circumſtantia, ex qua in confuſo ſaltem cognoſci poſſit. ibid.

Peccatum non eſt confitendum cum fractione ſigilli. 441. 25. *debet aliquo modo confiteri, quando circumſtantia complicis eſt tacenda.* ibid.

Peccatum non manet phyſicè, ſed tantùm moraliter. 285. 118

Peccatum non opponitur iuſtitiæ, vt effectus pœnitentiæ. 460.28

Peccatum non poteſt idem numero redire. 453. 3. *& ſi rediret per concurſum voluntatis, non eſſet idem peccatum numero in* eſſe *peccati.* ibid.

Peccatum non poteſt redire in ratione præteriti præcisè; licèt in ſpecie rediret per extenſionem præcepti. 453.4

Peccatum occultum denunciari poteſt, & quomodo? 235. 17

Peccatum per pœnitentiam remittitur. 19.41

Peccatum perſonale competit per actum liberum, aut omiſſionem. 11.11

Peccatum poſt Baptiſmum commiſſum dupliciter remittitur. 92.7

Peccatum præteritum quomodo manet? 286.120

Peccatum priuat gloria per ſe. 267.58

Peccatum quando non eſt remiſſum non teneri reum ad ſatisfactionem pro pœna temporali. 326.79

Peccatum quare præ reliquis fugiendum? 110.23

Peccatum quibus donis priuat, & quibus non? 142. 138

Peccatum quomodo cognoſcatur ab homine? 77.13

Peccatum quomodo denominet? 13.17

Peccatum quomodo dignum pœna? 266.52

Peccatum quomodo intelligatur manere. 423.38

Peccatum quomodo maneat, & in quo conſiſtat? 11.10. *&* 11.13.17

Peccatum quomodo notum in actibus humanis, & an lumine naturali? 76.11. *&* 12

Peccatum quomodo ſit contra Deum, & eius voluntatem? 109.18

Peccatum rediens per nouum vſum libertatis eſt aliud numero in eſſe *maculæ.* 454.5

Peccatum remittitur in ordine ad claues. 337.112

Peccatum veniale licèt per plura alia remedia remittatur, remittitur etiam per infuſionem gratiæ. 502. 62. *remittitur in via.* ibid.

Peccatum veniale non inducit priuationem gratiæ. 415. 15

Peccatum Salomonis, & numerus vxorum eius. 798. 23

Peccatum variis modis dicitur manere. 17.38

Peccatum veniale dupliciter remittitur. 423.39

Peccatum veniale non eſt priuatio gratiæ. 427. 50. *remittitur per Sacramentalia.* ibid.

Peccatum veniale non ſemper tollitur in Sacramento Pœnitentiæ. 426.47. *quia per alia media deletur; & quænam illa ſint?* ibid.

Peccatum veniale non tollitur ex natura rei per iuſtitiam. 425.44

Index rerum.

Peccatum veniale per quam ſatisfactionem, aut medium deleatur. 425. 45. *per actum bonum æquiualentem oblatum remittitur, & non requiritur contritio formalis, aut virtualis.* *ibid.*46

Peccatum veniale quomodo remittatur morienti in gratia. 421.8

Peccatum veniale remittitur ſine forma oppoſita Phyſica, & aliquando de facto ſine infuſione gratiæ. 274. 87. & 88

Peccatum vnum mortale non poteſt dimitti ſine alio; & vnde hoc colligatur? 324.72

Peccatum vt deleatur, quid requiratur? 18.9.19.10

Peccatum, vt eſt offenſa Dei, non cognoſcitur propriè naturaliter. 79.26

Peccatum vt offenſa Dei in genere quomodo cognoſci poſſit eſſe deteſtandum? 80.27

*Peccati deteſtatio ex motiuo diuinæ offenſæ, & auerſionis, quæ ſunt actus eliciti charitatis ſupernaturalis.*48.56

Peccati deteſtatio ex varijs motiuis. 32.8

Peccati deteſtatio quo ſenſu ſit actus communis? 34.17

Peccati diſplicentia virtualis quid? 23.15

Peccati duplex conſideratio. 429.61

Peccati interruptio quando contingit? 312.34

*Peccati mortalis metus cadit in conſtantem virum,*617.3

Peccati oppoſitio, quà priuat bono, & quà eſt offenſa. 109.15

Peccati punitio eſt bona. 19.41

Peccati remiſſio ex miſericordia diuina. 81.32

Peccati remiſſio. 19.40

Peccati remiſſio, & infuſio iuſtitiæ diuerſa partes iuſtitiæ totalis. 259.29

Peccati remiſſio ſit gratis, & non per contritionem, vt ſatisfactionem ex natura rei. 454.9

Peccati remiſſio tribuitur charitati. 27.62

Peccati ſtatus non tollit poteſtatem ſatisfaciendi pro pœna temporali. 427.51

Peccati venialis remiſſio extra Sacramentum non exigit infuſionem gratiæ. *ibid.*50

*Peccati venialis remiſſionem quæ impediunt in via.*428. 55

Peccati vindicatio poſſet eſſe in ſtatu purè naturæ ſine reconciliatione. 419.28

Peccato cuilibet actuali mortali an reſpondeat ſatisfactio propria? 103.1. & 2

Peccato omni quomodo coniungatur odium Dei, inobedientia, ingratitudo, &c.

Peccato repugnat includere priuationem diuini eſſe. 105.15

Peccato veniali neque per ſe, neque per accidens correſpondet pœna æterna. 418.23

Peccatorum, quæ confeſſa ſunt, & abſoluta directè, ceſſat obligatio. 335.103.

Peccatorum tria genera. 127.12

à Peccatis mortalibus confeſſis quis, & quo iure abſoluit? 371. *& ſeq.*

de Peccatis mortalibus per ſe non eſt intelligendum illud Iacobi 5. Si in peccatis, &c. *ſed per accidens.* 489.2

à Peccatis reſeruatis abſoluit ſuperior in caſu. 335.103

Pecunia *ad ornatum locari poteſt.* 172.19

Pecunia non eſt res fructifera. *ibid.*17

*Pecunia poteſt locari.*177.102. *duplex eius vſus.* *ibid.*

Pecuniæ æſtimatio vnde conſurgat? 182.123

Pecuniæ vſurariæ dominium ad quem ſpectat? 191.155. *non eſſe penes vſurarium plures tenent.* *ibid.*

Pelagius *admittebat remiſſionem peccatorum, & negabat gratiam renouantem.* 257.18. *non reprehenditur, quòd dixerit remiſſionem eſſe ſpecialè beneficium.* *ibid.* *eius reprehenſio vnde?* *ibid.*

Pelagius nullam gratiam infuſam admiſit. 257.20

Pelagianorum hic loquendi modus profanus. 79.21

Penſionem *conſtituere quid ſit?* 180.113

Perfectio *eſt duplex.* 670.4

Perfectio excluſa à ſatisfactione ſuperioris ordinis non requiritur in ea, quæ eſt inferioris. 139.121

ad Perfectionem actus nihil facit virtuale incluſum in cauſa. 337.109

Periculum *probabile ſufficit ad legem ſtatuendam.* 798. 22

Periculi ratione poteſt aliquis recipi prater ſortem, & explicatur caſus periculi. 175.92

Permanentia *maculæ qua ratione dicatur impropria?* 282.104

Permutatio *quid ſit?* 166.12

Permutatio rerum, eiuſque conditiones. 168.65

Permutatio vſus triplex. *ibid.*

Permutatio, vt eſt ad vtrumque finem matrimonij, aliter conſideratur ſecundùm medium. 705.6

Permutationis iniuſtitia vnde oriatur? 188.25

in Permutatione ſeruantur eadem regulæ doli, & erroris annullantis. 189. 149. *idem de alijs dicendum.* *ibid.*

Perſona *complicis cadit ſub ſigillo.* 440.16. & 22. *quis ſit complex?* *ibid.*

Perſona ignorans impedimentum dirimens, & poſteà reſciens, ſi petierit diuortium, audietur. 748.7

Perſonam complicis an liceat confiteri. 440.22

P H

Phariſæorum *redargutio ex lege de matrimonio.* 723. 10

Philoſophia *Græcorum mater hæreſum.* 77.15

Philoſophi principia cauenda. 158.30

Philoſophi ab Hebræis veritatem mutuarunt. 77.16

Philoſophi, & Pelagiani in eodem erant errore circa legem. 79.21

P I

Pignus, *& hypotheca idem ſunt vſu Iuris.* 185.137

Pignus quid ſit? *ibid.*

P L

Plato *legit libros legis.* 78.17

P O

Pœna *adiecta violationi ſigilli non eſt in fauorem ſolius pœnitentis.* 443.31

Pœna æterna an poſſit redire in eo, qui non eſt relapſus. 456.17

Pœna æterna nequit per ſe, neque per accidens correſpondere peccato veniali. 418.23

Pœna æterna non debetur peccato veniali ex natura ſua. 418.24

Pœna æterna per Sacramentum remittitur. 94.48

Pœna æterna per ſe eſt debita mortali per legem, non temporalis. 146.156

Pœna æterna poteſt reuiuiſcere de potentia abſoluta. 454. 6. *nec hoc repugnat voluntati, aut iuſtitiæ diuinæ.* *ibid.*

Pœna æterna ſemper remittitur culpa remiſſa. 95.50

Pœna Canonica latè ſumpta. 554.2

Pœna Canonica quid ſit? 553.3

*Pœna conditionalis quando adijcitur ſine fraude?*173.82

Pœna coniuncta actui vindicandi. 34.18

Pœna damni an ſit in animabus purgatorij. 416.19

Pœna damni qua ratione redeat. 486.108

Pœna debetur peccato ex natura rei ſecundùm opinantem, 455.11

Index rerum.

Pœna debita manet quandoque post mortem. 411.2
Pœna debita mortali est improportionata pœnæ debitæ veniali, & quomodo? 417.21
Pœna debita mortali hîc remisso soluitur quandoque in Inferno, id est temporalis, in quam æterna fuit commutata. 417.6
Pœna debita peccato abstractim sumpto est eadem, quæ ei debetur in subiecto. 419.26. *& hoc congruit iustitiæ vindicatiuæ.* ibid.27
Pœna debita peccato remisso non est æterna in Inferno. 420.32
Pœnæ debitum manet remisso peccato. 456.15
Pœna, & debitum eius in virtute contritionis inducitur. 139.121
Pœna in casu mitiganda. 173.83
Pœna inflicta à Deo, & tolerata valet peccatori. 146. 152
Pœna in vxoricidas non extenditur ad viricidas. 752. 13
Pœna mortalis improportionabiliter excedit pœnam venialis. 414.4
Pœna mortis requirit graue delictum. 226.53
Pœna non iustè excedit culpam. 223.44
Pœna nulla incurritur ex Canone ipso facto, nisi per sententiam latam. 557.18
Pœna peccati venialis, & temporalis pro mortali remisso finiuntur in Inferno. 135.17
Pœna qualis non est in commodum Reipublicæ. 223.44
Pœna quomodo deletiua culpæ? 18.9
Pœna quomodo voluntaria, & inuoluntaria? 20.13
Pœna Sacerdotis reuelantis confessionem. 430.3
Pœna talionis quid respiciat? 217.23
Pœna temporalis debetur ex commutatione. 147.157
Pœna temporalis ex Dei voluntate, non ex natura rei inducitur. 146.154
Pœna temporalis in altera vita acceptatur ex motiuo iustitiæ. 138.117
Pœna temporalis non tollitur per Sacramentum extremæ Vnctionis. 499.47. *nec habitus vitiosi Physici.* ibid.
Pœna venialis an sit per se æterna. 415.13
Pœna venialis quomodo remittatur? 421.36
Pœna vera imposita communicanti cum excommunicato, inducta est à Canone vniuersali. 380.63
Pœnæ acceptatio pro peccato spectare potest ad omnes virtutes. 41.12
Pœnæ medium facilius ex proportione commutatiuæ iustitiæ cognoscitur. 39.34
Pœnæ necessitas. 24.53
Pœnæ remissio pro aliquo tempore determinato esset beneficium. 456. 17. *reuiuiscentia autem pro reliquo esset debitum peccati.* ibid.
Pœnæ solutio ex ordine, & motiuo iustitiæ acceptatur. 137.116
Pœnæ temporalis expressio excludit aliud debitum, & pœnam ingratitudinis. 459.25
Pœnæ talionis subiectus manet alijs obligatus ratione damni. 219.32
Pœnam adulterij reuocatam fuisse in lege. 226.53
Pœnam non aggrauat, nisi quod aggrauat peccatum. 418.25
Pœnæ Canonicæ septem. 553.3
Pœnæ strictè intelligendæ. 752.15
Pœnæ usurariorum quæ, & quales? 189.151. *& seq.*
in Pœnis mediocritas seruanda. 226.53
Pœnalitas in solo actu externo consistit. 125.78
Pœnitendi obligatio non est, quoties peccata memoriæ occurrunt ex affirmatiuo, vel negatiuo præcepto. 315.44
Pœnitendi statim post peccatum commissum non est obligatio. 314.40
Pœnitens agonizans, qui nullum peccatum confitetur, posítne absolui? 343.135. *& seq.*
Pœnitens est executor legis Dei de Pœnitentia. 30.2. *in text.*
Pœnitens in casu potest sine confessione absolui. 343. 132
Pœnitens in secunda absolutione habet fructum gratiæ auctæ, modò pœnitentiam acceptauerit, aliter non. 396. 31
Pœnitens non tenetur ad pœnitentiam, quæ non est in sua facultate. 392.95
Pœnitens quando rogat aperiri peccatum, quid faciendum? 445. 36. *debet dici peccatum extra confessionem.* ibid.
Pœnitens satisfacit legi Dei pro statu vitæ præsentis. 471.62
Pœnitens teneatúrne acceptare pœnitentiam iniunctam à Sacerdote? 388.27.389.82
Pœnitens tenetur pœnitentiam acceptatam implere; quia submittens se sententiæ, ligatur sententia. 394.104
Pœnitens tenetur regulariter acceptare pœnitentiam à Sacerdote. 392.98
Pœnitens tenetur satisfacere Ecclesiæ duplici satisfactione. 326.79
Pœnitentis & confessarij idem est finis. 38.28
in Pœnitente quinque reperiri. 31.3
Pœnitere *esse medium actus virtutis.* 30.2. *in text.*
Pœnitentia Achab non fuit remissiua peccati, aut iustificans. 144.144
Pœnitentia ad quam iustitiam spectet? 246.5
Pœnitentia an necessariò requiratur ad deletionem peccati mortalis post Baptismum commissi. 5.1. *& seq.*
Pœnitentia an sit Sacramentum? 92.8
Pœnitentia auertit à creatura, & conuertit ad Deum, peccatum econtrà. 25.18
Pœnitentia cadúne sub præcepto naturali. 318. 54. *non spectat ad quintum Decalogi, nec ad charitatem propriam reducitur, sicut nec ad iustitiam in genere.* ibid. 55
Pœnitentia comparatur ad alias virtutes secundum perfectionem. 41.37
Pœnitentia definitur. 81.2.82.1
Pœnitentia dicitur de habitu, & varijs actibus. 245.4
Pœnitentia difficillimè potest esse benè circumstantionata in extremum dilata. 403.5
Pœnitentia disponit ad iustitiam. 30.3
Pœnitentia distinguitur ab amicitia? 37.25
Pœnitentia est medium necessarium ad salutem. 500. 53
Pœnitentia est species iustitiæ vindicatiuæ. 38.27
Pœnitentia est virtus acquisita quoad habitum. 70. 144
Pœnitentia etymologiâ nominis vnde dicatur? 23. 50
Pœnitentia, & patientia fuissentne in statu innocentiæ? 67.19.69.136
Pœnitentia in extremis valet ad salutem. 405.2
Pœnitentia infusa non est necessaria ad remissionem peccati; minúsque exigitur quàm alia virtutes infusæ morales. 70.144
Pœnitentia in quibus nequit esse? 69.140
Pœnitentia maneátne in patria. 70.142
Pœnitentia maneátne in beatitudine? 68.19
Pœnitentia medium ad salutem regulare. 27.62
Pœnitentia naturalis, & eius regula conuenit Angelo, & homini, cuius intellectus non est deprauatus. 73. *in text.*
Pœnitentia non est imponenda in extremis confitenti. 405.10

Index rerum.

Pœnitentia non eſt iuſtitia communis. 36.21
Pœnitentia non obligat, niſi ex ſuppoſitione peccati. 306.19
Pœnitentia otioſa in aliquibus ſuperfluit. 70.141
Pœnitentia peracta deſinit eius obligatio. 460.28
Pœnitentia potuit ineſſe Angelo vsatori; non eſſet tamen in ſtatu innocentiæ. 69.140
Pœnitentia pro quo ſupponat in recto? 24.54
Pœnitentia publica non fuit Sacramentalis, ſed ſatisfactoria. 344.139. *ritus eius.* *ibid.*
Pœnitentia quare in extremis ſuſpecta? 403.4
Pœnitentia qua ratione ſit medium ordinarium ad ſalutem neceſſarium, & vniuerſale. 307.22
Pœnitentia quarto modo ſumpta eſt actus patientiæ. 42.38
Pœnitentia quid ſit? 82.3
Pœnitentia quid dicat in recto, & in quibus conſiſtat, controuerſitur. 83.3.*& ſeq.*
Pœnitentia remittit peccatum. 91.41
Pœnitentia requirit nouam vitam. 322.67
Pœnitentia, ſatisfactio, & huiuſmodi quid reſpiciant. 12.13
Pœnitentia ſecunda poſt naufragium tabula. 6.2
Pœnitentia ſecunda poſt naufragium tabula. 94.46
Pœnitentia ſecundo modo ſumpta eſt actus virtutis. 42.38. *non ſpecialis, quia omnium virtutum, ex quibus poteſt eſſe peccati diſpicentia.* *ibid.*
Pœnitentia ſecundùm quid *eſt diſtributiua, propriè tamen commutatiua.* 36.8
Pœnitentia ſera eſt ſuſpecta. 316.46
Pœnitentia ſicut Baptiſmus aliquando primam, aliquando ſecundam gratiam cauſat. 396.32
Pœnitentia ſupponit peccatum, eſtque quadam ſatisfactio. 113.33
Pœnitentia ſupponit peccatum perſonale. 69.140
Pœnitentia ſuſcitat mortuum, non conſeruat vitam ex ſine ſuo. 140.126
Pœnitentia vnde dicatur? 1.*A. & ſeq.*
Pœnitentia vnde dicatur naturalis? 79.25
Pœnitentia, vt prænia diſpoſitio, eſt informis. 42.39
Pœnitentia vtrum in extremis valeat ad ſalutem. 402.1.*& ſeq.*
Pœnitentiæ acceptiones quomodo differant? 245.3
Pœnitentiæ actus ad quam ſpeciem ſpectæ? 36.20
Pœnitentiæ actus ſit in tempore. 60.110.*& ſeq.*
Pœnitentiæ actus diſtinguuntur. 33.9
Pœnitentiæ actus remittit peccatum. 70.144
Pœnitentiæ actus ſufficiátne ad delendũ peccatum? 68.20
Pœnitentiæ Chriſtianæ regula. 72.1. *in com.*
Pœnitentiæ deſcriptiones. 24.51.*& ſeq. earum ſufficientia, & numerus colligitur.* *ibid.* 53
Pœnitentiæ duplex eſt regula. 73.4
Pœnitentiæ finalis difficultas, & obſtacula. 406.3
Pœnitentiæ finalis obligatio. 405.2
Pœnitentiæ finis eſt innocentiæ baptiſmalis reſtauratio. 505.76
Pœnitentiæ finis extrinſecus quis. 38.30
Pœnitentiæ finis intrinſecus, & extrinſecus. 39.35
Pœnitentiæ finis primarius, & ſecundarius. 34.16
Pœnitentiæ initium eſt ex gratia excitante. 96.55
Pœnitentiæ inſtitutio per modum iudicij. 83.5
Pœnitentiæ locus quis? 303.10. *duplex eius neceſſitas.* *ibid.* 11
Pœnitentiæ mutatio quomodo fiat? 398.105
Pœnitentiæ neceſſitas regulariter ad opera ſalutis. 316.46.*& ad fugienda peccata de nouo.* *ibid.*
Pœnitentiæ obiectum quódnam ſit. 40.9
Pœnitentiæ obligatio ex multis capitibus innaſcitur. 316.47
Pœnitentiæ obligatio in extremis, eiuſque neceſſitas. 501.55
Pœnitentiæ obligatio vnde? 304.15
Pœnitentiæ omiſſio, ea peracta, non poteſt eſſe cauſa reuiuiſcentiæ. 460.27
Pœnitentiæ perfectio vnde ſumatur? 39.35
Pœnitentiæ præceptum obligare ſtatim poſt peccatum. 313.38
Pœnitentiæ proprius actus an ſemper, vel regulariter requiratur ad remiſſionem peccati. 81.33
Pœnitentiæ publicæ vſus pro notorijs delictis. 302.9
Pœnitentiæ publicæ vſus vbinam reprobatus? *ibid.*
Pœnitentiæ quatuor actus eliciti. 23.50
Pœnitentiæ quinque actus, & de ijs ſententiæ variæ. 32.5.*& 6.*
Pœnitentiæ regula eſt fides. 47.53
Pœnitentiæ Sacramentum à Chriſto inſtitutum. 91.40
Pœnitentiæ Sacramentum conſiſtit in ijſa abſolutione in recto. 83.4
Pœnitentiæ Sacramentum diſtingui à contritione. 84.6
Pœnitentiæ Sacramentum neceſſarium neceſſitate medij, & quomodo talis conueniat Sacramento? 303.11
Pœnitentiæ Sacramentum quomodo ſit inſtrumentum ad primam gratiam. 382.23
Pœnitentiæ Sacramentum vt neceſſarium eſt, præcipitur. 329.85
Pœnitentiæ Sacramenti miniſter eſt Sacerdos habens iuriſdictionem. 330.90
Pœnitentiæ ſtatus duplex. 71.149
Pœnitentiæ ſubiectum in quo ſit? 69.139
Pœnitentiæ varia conſideratio. 246.1.*& quatuor eius acceptiones.* *ibid.*
Pœnitentiæ virtus præcipuè in forma. 494.26
Pœnitentiæ virtus ſitne vnius tantùm pœnæ inflictiua? 72.1. *in text.*
Pœnitentiam aliquam ex quatuor requiri ad deletionem peccati. 23.16.24.53
per Pœnitentiam an deleatur culpa? 81.1
Pœnitentiam aſſerens eſſe ſpeciem Religionis. 37.26
ad Pœnitentiam Chriſtianam requiri ſaltem votum Sacramenti. 319.59.*quod reſpiciat tempus opportunum.* *ibid.*
Pœnitentiam deletiuam peccati oportet eſſe ex dilectione Dei. 26.19
Pœnitentiam effici ab habitu virtutis non requiritur. 42.13
Pœnitentiam eſſe actum voluntatis per modum iraſcibilis ſe habentis. 40.9
Pœnitentiam eſſe virtutem appetitiuam. 35.19
Pœnitentiam eſſe virtutem ſpecialem. 31.4. *non intellectualem.* *ibid.* 5
Pœnitentiam eſſe virtutem ſpecialem. 33.10
ad Pœnitentiam ex præcepto obligatio per accidens. 140.128
Pœnitentiam fructuoſam inſpirare opus eſt Dei ſpeciale. 403.3
ad Pœnitentiam fructuoſam requiritur gratia. 68.20
Pœnitentiam imperare actum charitatis non arguit eam eſſe perfectionem. 41.37
Pœnitentiam magnam expleti in peccato, reſurgenti non eſt imponenda noua pœnitentia. 134.16
Pœnitentiam negans an abſoluendus? 128.14
Pœnitentiam non eſſe actum virtutis ad ſe. 31.5
Pœnitentiam non poſſe differri longo tempore ſine peccato mortali. 317.51
ad Pœnitentiam quoties quis teneatur? 314.39
de Pœnitentia documenta. 406.4
de Pœnitentia fidelis adulti, & peccatoris, fundata in fide loquitur hic Doctor. 47.54

in

Index rerum.

in Pœnitentia quare non requirantur verba ita præcisa, ſicut in Baptiſmo. 82.4
de Pœnitentia qui tractant? 6.1. *in com.*
Pœnitere, *ſeu* pœnitentia *quid ſignificet, & quot modis ſumatur?* 22.14
Polygamia *an fuerit licita Gentilibus?* 711.23
Polygamia illicita in lege noua. 710.22
Polygamia quibus circumſtantijs eſt conſona legi naturali, & quibus diſſona. 789.18
Polygamiam non eſſe contra Ius naturæ. 703.1
in Polygamia quare diſpenſatum cum Patribus. 705.4
in Polygamia reperiri aliquid Sacramenti. 711.23
Pontifex *an poſſit diſpenſare in voto.* 680.42
Pontifex poteſt diſpenſare in omni irregularitate bigamiæ quoad Ordines maiores; Epiſcopus quoad minores. 717.13
Pontifex quomodo abſoluitur? 370.29
Pontifex Romanus poteſt infligere pœnam irregularitatis. 558.19. *tenendo eſſe cenſuram, poſſe ab homine ferri.* *ibid.*
Pontifices decernendo retinent traditionem, aut corrigunt abuſum. 530.72
Poſſeſſio *contra legem non tribuit ius.* 161.39
Poſſeſſio duplex, & vnde dicatur? *ibid.*
Poſſeſſio eſt duplex, ciuilis & naturalis, & quid vtraque? *ibid.*40.162.40
Poſſeſſio facti deſcribitur. 161.39
Poſſeſſio iuris deſcribitur, & vnde oriatur? *ibid.*
Poſſeſſio iuris præualet poſſeſſioni facti. 204.195
Poſſeſſio quæ valeat ad præſcriptionem, & quæ ad vſucapionem? 162.40
Poſſeſſionis ciuilis incapax nunquam præſcribit. *ibid.*
Poſſeſſor bonæ, & malæ fidei diſtinguuntur. 197.176
Poſſeſſor bonæ fidei quid teneatur reſtituere quoad fructus, vel quoad rem ipſam. 195.169. *& ſeq.*
Poſſeſſor malæ fidei teneatúrne ſuis expenſis rem ablatam domino remittere? 197.176. *non tenetur cum notabili damno, excedente valorem eius.* *ibid.*
Poſſidens nomine alterius non præſcribit. 162.41
Poſſidere in re, & in ſpe differunt. 208.203
Potentia *abſoluta, & ordinaria in Deo quomodo ſumantur?* 457.19
Potentia eleuata in via attingit actum ſupernaturalem. 474.74
Potentia eleuatur quandoque in via ſine habitu. 474.75. *& illa eſt eleuatio connaturalis, quam prouidentia diuina ordinaria præſcribit.* *ibid.*
Potentia propinqua, & remota quomodo differunt? 366.12
Potentia qua ratione requiratur ad contractum. 742.51
Potentiæ defectus, non conſenſus inhabilitat pueros. 765.7
Poteſtas *abſoluendi non datur ex vi charactéris, vt reſpicit corpus Chriſti verum.* 367.20
Poteſtas æqualis data Iudæis, & Principi politico, de occidendo. 222.41
Poteſtas clauis eſt remota impedibilis. 366.12
Poteſtas clauium quomodo cognoſcat, aut iudicet de reo. 139.124
Poteſtas coërcendi emanat ex poteſtate defenſionis, & non extenditur ad mortem ſine cauſa legitima. 226.51
Poteſtas conficiendi eſt propinqua impedibilis. 366.13
Poteſtas conſecrandi, & poteſtas abſoluendi quomodo differunt? 369.27
Poteſtas data offerendi ſacrificium limitatur ad formam, & materiam. 543.129
Poteſtas diſpenſandi in matrimonio ſuſtinetur. 680.

Poteſtas diuiditur in paternam, & politicam. 156.22.
politica vnde oritur, & eius ſpecies. *ibid.*
Poteſtas dominatiua diuerſa à paterna non eſſet in ſtatu innocentiæ. 157.24. *ſicut nec dominium proprietatis, iuriſdictionis, & directionis, & quare.* *ibid.*25
Poteſtas duplex. 368.22
Poteſtas Eccleſiæ vt extenditur ad matrimonium. 601.89
Poteſtas Epiſcopalis ſi eſſet iuriſdictionis, poſſet auferri. 538.108
Poteſtate excommunicatiua non eſt leuiter vtendum. 381.64
Poteſtas humana non poteſt punire, niſi quæ probari poſſunt. 237.5
Poteſtas imponendi ſatisfactionem limitatur ad facultatem pœnitentis. 390.90
Poteſtas indicandi principalis ſolius Dei eſt. 357.4
Poteſtas iudiciaria commiſſa Eccleſiæ regulatur per ſcientiam humanam, & fidem. 384.69
Poteſtas iuriſdictionis, & Ordinis ſunt diſtinctæ, vt Ordo reſpicit præcisè conſecrationem Euchariſtiæ. 367.20. *Item ſunt diuiſim datæ.* *ibid.*
Poteſtas ligandi, & poteſtas abſoluendi an ſimul dentur tempore? 365.11. *ſunt diuerſæ, & diuerſo tempore datæ.* *ibid.*18
Poteſtas ligandi, & ſoluendi data poſt Reſurrectionem. 544.130
Poteſtas ligandi, & ſoluendi eſt Ordinis. 544. 132. *vtramque coniungit Tridentinum in Sacerdotio, vt eſt Sacramentum.* *ibid. vtraque poteſt dari ſimul in alia forma.* 546.135
Poteſtas ligandi, & ſoluendi in Sacerdotio congrua. 524.39
Poteſtas ligandi reſpicit ſatisfactionem. 362.12
Poteſtas Ordinis non datur inchoatiuè, ſed completo Sacramento. 542.123
Poteſtas politica quo ſenſu ſit legis naturæ. 158.29. *orta ex electione, & varij eius modi.* *ibid. eſt conſona legi naturæ in ſtatu præſenti.* *ibid.*
Poteſtas Pontificia in Religiones. 782.22
Poteſtas publica ſubeſt legi naturali, & diuinæ. 223, 43. *requirit ius in perſonam furis ratione ſolius delicti.* *ibid.*
Poteſtas reſeruata, & limitata à Deo.
Poteſtas ſuperior ſubordinat inferiorem. 782.22
Poteſtas vniuerſalis importat particularem. 359.3
Poteſtatis traditio in ordinatione per plura ſigna, & actiones fieri poteſt. 542.124
Poteſtatis vſus iuſtus, & validus. 360.7. *nequit eſſe validus, ſi deſit per ſe requiſitum.* *ibid. quare non dicatur clauis iuſtitiæ?* *ibid.*
Poteſtatem ciuilem eſſe lege naturæ inductam, quidam aſſerit, de Iure Gentium alius. 156.23
Poteſtatem habens abſoluendi à caſibus reſeruatis in Religione poteſt ab ijſdem abſolui à ſuo confeſſario, cui alias non competeret talis iuriſdictio. 376.56
Poteſtatem non eſſe in Republica ſtatuendi pœnas aliter, quàm ex menſura delicti. 226.52
de Poteſtate dubius non abſoluat. 372.39
Poteſtates ligandi, ſoluendi, & Epiſcopalis quomodo diuerſæ. 522.27. *oſtenditur ex differentia vulgari vtriuſque poteſtatis.* *ibid.*28

P R

Præceptum *affirmatiuum quando obligat.* 691.8
Præceptum confeſſionis comprehendit adultum. 306.17
Præceptum confeſſionis faciendæ obligat tantùm reſpectiuè ad Sacerdotem. 341.127
Præceptum de communi rerum vſu reuocatum. 152.5

Præceptum de non nubendo extra tribum. 661.36. *intelligitur quoad eas, quæ erant hæredes.* *ibid.*
Præceptum de sigillo reduci potest ad Ius naturale diuinum ex fine, & congruentia. 435.5. *eiúsque obligatio ad plures virtutes reducitur.* *ibid.*
Præceptum diuinum confessionis non impleri peccato non remisso. 334.100. *& an hoc extendatur ad præceptum Ecclesiæ.* *ibid.* & 101
Præceptum diuinum confessionis, vel Sacramenti obligétne infideles? 306.17
Præceptum diuinum latiùs patet quoad aliqua quàm Ecclesiasticum. 334.101
Præceptum diuinum naturale Sacramenti quando dicatur esse propriè loquendo. 435.4
Præceptum diuinum non comprehendit venialia. 328. 85
Præceptum diuinum pœnitentiæ quo tempore obliget? 316. 45. *articulus mortis à quibusdam tantùm statuitur: ante tamen hunc tenetur quis pœnitere.* *ibid.* & 46
Præceptum fortiùs ligans obtinet, & minùs cedit in eadem materia. 201. 184. *idem de damno dicendum cum proportione.* *ibid.* 185
Præceptum imponendæ satisfactionis, iuxta qualitatem delicti supponit attingi posse medium ex regula fori. 385.71. *eius finis.* *ibid.*
Præceptum in determinata circumstantia obligans, si illa deficiat, non reuocatur. 152.6
Præceptum legis de propagatione fuit vniuersale. 656. 16
Præceptum naturale latè sumptum. 154.16
Præceptum non occidendi sicut transiuit ad legem nouam, ita exceptiones legis. 224.48. *illæ ad quam legem spectent; & ante legem fuerunt?* 225.49
Præceptum nullius obligat contra sigillum. 439.21
Præceptum occidendi dispensabile a Deo. 225.50
Præceptum pœnitentiæ quomodo dicitur Iuris naturalis? 318.55
Præceptum pœnitentiæ vt spectat ad diuersas leges. 338. 118
Præceptum propagationis fortiùs obligat in casu necessitatis quam votum castitatis. 599.85. *quia propagatio in eo casu magis attingit finem.* *ibid.* *quia necessitas publica præualet voto.* *ibid.*
Præceptum sequitur naturam, & necessitatem virtutis. 316.46
Præceptum veteris legis de non accedendo ad menstruatam fuit morale. 696.24
Præceptum vsus communis respicit naturam absolutè. 155. 20. *fuit reuocatum in natura lapsa, & quare?* *ibid.*
Præceptum de communi vsu fuisse reuocatum. 154. 16. *& quare dicatur naturale?* *ibid.*
Præcepti affirmatiui natura in quo consistat. 314.40
Præcepti affirmatiui obligatio non est pro semper. 306. 18
Præcepti violati extensio ex onere remissionis ad peccatum nouum. 453.5
Præcepto Ecclesiastico tenetur qui habet tantùm peccata occulta. 335.101
à Præcepto, Non occides *quos casus, & quo titulo excepit Deus.* 224.47
Præcepto propagationis stante an potuerit B. Virgo vouere conditionatè. 656.16. & 17
Præcepta intelliguntur respectiuè ad medium ordinarium. 319.58
Præcepta per se obligant ex fine primario, & non secundario. 707.11
Præcepta primæ tabulæ in Græcis corrupta. 78.18
Præcepta secundæ tabulæ quomodo nota? *ibid.*
de Præceptis diuersis concurrentibus regula. 796.16
Prælatus *irritat vota subditorum ex iure dominatiuo.* 780.11
Præmiandi *actus nobilior actu vindicandi.* 36.8
Præmium accidentale non est ex meritis, nisi vt dicunt ordinem ad finem. 472.66
Præmium anticipatum potest esse ex merito. 112.29
Præmium essentiale non correspondet nisi soli charitati. 467.50
Præmium non solutum aliter se habet ad meritum, aliter verò solutum. 476.81
Præparatio *qualis requisita ad reducenda peccata in memoriam.* 308.19
Præscriptio *dormit, interrumpitur, & quando?* 162. 44. & 45
Præscriptio, & defensio quomodo distinguantur? 160. 35
Præscriptio etiam ex fine pacificæ societatis inducta est. 161.37
Præscriptio, & vsucapio distinguuntur. 160.34
Præscriptio ex vsucapione oritur. *ibid.*
Præscriptio in pœnam est. 161.37
Præscriptio inuenta est ad lites finiendas. 160.9
Præscriptio Iuris, & de Iure non admittit contrariam probationem. 161.37
Præscriptionis conditiones. 756.4
Præscriptionis cum vsucapione conuenientia. 160.35
ad Præscriptionem, & vsucapionem quid requiratur? 161.39
Præscriptionem non procedere quid sit, & quando contingit? 162.44
ad Præscriptionem requiritur tempus lege præscriptum. *ibid.* 43
Præseruatio *à lapsu est ex gratia.* 51.72. *quid sit, & quàm magnum donum.* *ibid.* 73
Præseruatio à peccato mortali pro tota vita est donum speciale. 471. 62. *in eo non consistit satisfactio legis regularis, & ordinaria.* *ibid.*
Præseruatio Apostolorum post aduentum Spiritus sancti. 481.97
Præseruatio B. Virginis. 481.97
Præseruatio eminentiùs continet gratiam pœnitentialem. *ibid.*
Præseruatio in innocentia maius est beneficium, quàm restitutio post lapsum. *ibid.* 95
Præseruatio respicit peccatum, vt remedium præueniens nè insit. 482.98
Præsumptio *fundata sequenda donec elidatur.* 325. 75
Præsumptio in dubio comperta veritate eliditur. 743.57
Præsumptio Iuris, & facti. 646.45
Praxis *antiqua, & moderna in præscribenda satisfactione.* 384.68
Precarium *quid sit; quamdiu maneat, quando renouetur, & quomodo reuocetur?* 165.55. & 56
Preces, *& alia spectantia ad consilium.* 194.165
Pretium *in contractu ex circumstantijs crescit, aut decrescit.* 181.120. *ideò sunt perpendendæ.* *ibid.*
Pretium iustum aut lege, aut consuetudine determinatur. 167.15
Pretij latitudinem dari in medium, infimum, & summum. 166.15
Principes *habent potestatem statuendi impedimenta matrimonij quoad infideles.* 830.26. *& quis statuere potest quoad fideles.* *ibid.* 27
ad Principium *particulare debet reduci, quod ex generali non infertur, si verum est.* 758.6
Principia in operabilibus ex disciplina, & traditione, vt plurimùm nota. 77.14

Index rerum.

Priuatio *diuini* esse *non est ex affectu peccatoris.* 109.15
Priuatio gratiæ, & obligatio ad pœnam manent post actum transeuntem. 281.101
Priuatio gratiæ nequit esse non moralis, vt est peccatum. 272.78
Priuatio gratiæ Physica non est peccatum. *ibid.*
Priuatio moralis tollitur per formam oppositam. 255.9
Priuatio nõ opponitur effectui, nisi vt prius forma. 15.29
Priuatio, non variatâ formâ, non variatur in specie. 15.27
Priuatio quid sit? 108.14
Priuatio specificatur ab habitu, non à causa. 15.26
Priuatio vsus rationis aliquando illicita. 670.7
Priuationis ad vnitatem quæ requirantur. 484.22
Priuationis causa potest inesse, quando habitus nequit. 713.3. *in text.*
Priuationis, & habitus oppositio est formalis. 15.27
Priuationis vnitas quæ requirat? 453.3
Priuilegiatus *nequit absoluere à casu reseruato, nisi in foro interiori.* 376.53
Priuilegium status quomodo acquiritur. 675.20
Priuilegij exceptio elidit actionem, nisi renuncietur: commune non renunciatur, sed tantum personale, sine consensu. 185.136
Priuilegia in corpore Iuris inserta habent vim, & nomen legis ordinariæ. 375.49
Probatio *semiplena dat ius interrogandi reum.* 239.26
Procreatio *bona ex obiecto, indifferens ex fine.* 581.23
Procreatio est ratio institutionis matrimonij, non delectatio. 600.19
Procreationis quis sit debitus finis? 581.24. *& quis primarius?* *ibid.* 25
Procurator, *per quem validè fit contractus, debet exprimere mandatum.* 596.78. *quo reuocato nihil fit.* *ibid.* 77. *requiritur consensus Domini.* *ibid.*
Professio *irrita an inducat obligationem voti etiam simplicis, ita vt professus mortua coniuge, ad quam rediuit, teneatur iterum ad Monasterium regredi.* 693.19
Professum extrahens ex Monasterio tenetur ad restitutionem. 780.9
Progressus *regularis pœnitentiæ.* 54.90
Prohibitio *adhæret censuræ.* 345.144
Prohibitio simplex non irritat factũ matrimonium. 770.6
Prolis *educatio vt obliget?* 793.5
Prolem procreare nec bonus actus, nec malus. 575.4
Promissio *est adimplenda.* 653.6
Promissio ex motiuo iustitiæ facta fundat ius ad præmium. 266.52
Promissio externa significat consensum internum. 653.6
Promissio facta meritis innititur misericordiæ in Christo. 266.56
Promissio facta pœnitentiæ. 144.145
Promissio gratuita, & onerosa differunt. 266.52
Promissio non sufficit ad matrimonium sine datione de præsenti. 612.2
Promissio simplex inefficax ad sollicitandum mortem. 752. 18. *non comprehenditur in lege.* 753.18
Promissio simplex non æquiualet vestitæ, & quid sit vtraque? 752.15
Promissio verbis expressa an requiratur in proposito. 748.5
Propagatio *esset in statu innocentiæ.* 578.11
Propagatio requirit circumstantias vt sit completè bona. 579.15
Propagatio spectat ad bonum vniuersi. 578.10
Propagationis præceptum quomodo cessauit quoad particulares? 155.18
Proportio *debita inter pœnitentiam interiorem, & exteriorem.* 57.99
Proportio duplex. 104.2
Proportio satisfactionis non est necessaria simpliciter. 129.89
in Propositionibus æternæ veritatis non est successio. 284. 114
Propositum *an requiratur extendi ad peccata confessa, saltem virtute.* 323.70
Propositum duplex: & vtrum requiratur ad Sacramentum? 323.68. *& seq.*
Propositum generale confusum cauendi peccata non sufficere ad fructuosam pœnitentiam, nec compati cum debita dispositione. 324.71. *est inefficax, nec extenditur virtute ad peccatum confessum.* *ibid.* *talè habentes absolui non debent.* 325.74
ad Propositum melioris requiritur excludi voluntatem peccandi liberè, & ex deliberatione. 324.73
Propositi distinctio in virtualem, & formalem vnde desumpta? 323.69
Proprietarius *reus est furti.* 780.11
Proprietas rerum non est prohibita. 152.6
Proprietas rerum præiudicat indigenti. 154.15
Prosecutio, *& fuga, amor & odium diuersi actus.* 32.7
Prosequutionis, & fugæ idem gradus ex eodem motiuo. 60.109
Prouidentiæ *communis diuisio in duas species.* 53.82
Prudentia *an sit communis, & vna omnium virtutum.* 73.2. *an genere, an verò specie.* *ibid.*

P V

Pubertas *quid sit?* 765.7
Pubertatis tempus. 766.13
in Publico *negans quod commisit in occulto ad nihil tenetur accusanti.* 238.7
Pueri *non comprehenduntur in illo cap.* Ergo fraternitatis. 766.9
Pueri non ligantur pœnis ante annos duodecim ætatis. 328.84
Pueri obligentúrne præcepto Ecclesiastico confessionis, sicut & diuino? 328.84
Pueri peccantes mortaliter tenentur confiteri. 306.17
Pueri possunt contrahere sponsalia. 766.11
ly Puniendum *sumitur dupliciter.* 279.12
Punitio, aut æquiualens requiritur ad deletionem peccati. 18.9
Punitio, & remissio peccati separari possunt. 33.12

Q V

Qvalitates *personarum diuersæ.* 738.34
Quantitas *spectat ad substantiam contractus in iustitia commutatiua.* 637.10
Quantitas, variatâ figurâ, non variatur. 15.28

R A

Raptorum, *& concurrentium pœnæ.* 824.13
Raptus quid sit? 8.11. *D.*
Ratihabitio *non dat iurisdictionem fori pœnitentiæ.* 372.38
Ratihabitio vt comparatur mandato, quid requirat. 752. 14
Ratio *vniuersalis comprehendens omnem legem figilli.* 437.10
Rationis vsu se priuando quando quis peccet? 694.7

R E

Reatus *an sit relatio?* 8.4
Reatus, & ordo eius ad diuersa explicatur. 17.35
Recipere *posse aliquid vltra sortem quando contingit.* 175.94
Reconciliatio, *& correctio per accidens sequuntur ex vindicatione.* 36.8
Rectitudo, *cuius peccatum est priuatio, deberet restitui si esset*

Index rerum.

eſſet diuerſa à gratia, & virtutibus, in iuſtificatione. 281.97. *eſſet principium operandi, & excederet virtutes.* ibid. & 98
Reclinatio habitualis non æquiualet actuali. 12.14
Recurſus *ad Sacerdotem mutuum licitus.* 87.24
Recurſus quando eſt cauſa damni? 195.167
Redditio *quid dicat in definitione ſatisfactionis?* 104.2
Regula *generalis ſubtrahendi debiti.* 695.20
Regula naturalis, & pœna quam præſcribit. 75.8
Regula naturalis pœnitentiæ quare dicatur naturalis in nobis? 79.24
Regula præſcripta confeſſarijs. 118.55
Regula pro legiſlatore, & ſuperiore. 405.9
Regula ſupernaturalis multiplicem pœnam indicit. 75.8
Regulæ generales de contractibus quomodo debeant applicari? 189.149
Regulæ generales reddendi, aut negandi debiti. 689.2
Regulæ morales. 138.120
Regulæ proximæ agendi, quando fictus manifeſtat dolum. 641.25
Regulares an comprehendantur in clero quoad odioſa. 566.46
Relatio *nulla realis fundatur ſuper actum culpæ.* 7.5
Relatio realis ſi ex culpa eſſet, non faceret peccatorẽ. ibid.
Religio *excedit pœnitentiam.* 40.36
Religionis, & pœnitentiæ fines diuerſi. 38.26
Religionis ingreſſus ſoluit matrimonium ratum ex diſpenſatione. 676.26
Religionis ſtatum inſtitutum à Deo dependere etiam ab Eccleſia. 782.20. *includit iuriſdictionem.* ibid. 23
Religionem ingreſſurum ex cauſa auertens non tenetur Monaſterio: imò licet auertere ab ingreſſu eum, de cuius ſalute in ſæculo eſſet dubium. 228.64
Religioſus coactus dicere verba matrimonij an peccet mortaliter. 617.4
Religioſus nequit ex metu conſentire in matrimonium. 618.2
Religioſum profeſſum ſeducens tenetur ad damnum Monaſterio. 228.63
Religioſum ſeducens obligatur ad reſtitutionem. 228.60
Religioſi exempti recipiunt poteſtatem abſoluendi à Pontifice. 375.50
Remedium *generale contra præſcriptionem.* 162.45
Remedia etiam dubia in neceſſitate ſalutis non ſunt contemnenda. 87.24
ad Remedia certiora ſalutis an teneamur? 300.14
Remiſſio *abſoluta non limitata repugnat reuiuiſcentiæ pœnæ.* 456.17
Remiſſio abſoluta tollit omne debitum in peccatore. 456.18
Remiſſio baptiſmalis, & pœnitentialis diſtinguuntur. 425.44
Remiſſio culpæ, & infuſio gratiæ non ſunt duæ mutationes reales. 280.95
Remiſſio culpæ, & infuſio gratiæ non ſunt vna mutatio 252.4
Remiſſio culpæ, & infuſio gratiæ quem habent inter ſe ordinem. 289.126
Remiſſio culpæ poteſt eſſe ſine gratiæ infuſione, & econtrà. 252.4
Remiſſio culpæ vt diſtinguitur ab infuſione gratiæ non eſt mutatio realis. 283.106
Remiſſio, & iuſtificatio quomodo ſumuntur hîc. 260.29
Remiſſio in Baptiſmo eſt totalis. 146.155
Remiſſio obligationis pœnæ definit ad remiſſionem peccati. 286.121
Remiſſio peccati ad quid pertineat? 83.4
Remiſſio peccati reſpondet contritioni. 337.113
Remiſſio peccati correſpondens contritioni non eſt voti tanquam cauſæ. 338.113
Remiſſio peccati diuerſimodè cauſatur. ibid.
Remiſſio peccati eſt ex ſententia Sacerdotum. 83.5
Remiſſio peccati, & pœnæ ſunt diuerſa. 286.121
Remiſſio peccati fit antequàm oriatur debitum ſatisfactionis ſtrictè ſumptæ. 125.79. *eſt diuerſa à contritione, & dolore interno.* ibid.
Remiſſio peccati gratis fit. 424.42. *etiam venialis.* ibid.
Remiſſio peccati in virtute meritorum Chriſti. 115.47
Remiſſio peccati non eſt mutatio realis propriè dicta, neque rationis propriè, & quare? 285.118.287.17
Remiſſio venialium, quæ vſque ad mortem durant. 428.55. *& quæ intuitu meritorum, quæ quis aliàs in vita habuit, dimittuntur.* ibid.
Remiſſionis, & ſanctificationis diuerſitas. 257.21.258.22.259.26
Remiſſionis peccato duplex modus. 95.53
Renouatio *per quas formas fiat?* 268.62
Repudium *conceſſum ad vitandum vxoricidium.* 719.5
Repudium permiſſum tantùm ob maius malum euitandum. 724.17
Repudium, ſeu dimiſsio eſt contra finem matrimonij. ibid.
Repudij reuocatio Matthæi 5. 722.7. *diſpenſationis factæ congruentia.* 723.9
Repudij ſignificationes. 720.4. *& finis eius* ibid.
Reſeruatio *tollitur, licèt omnia non ſubijciantur confeſſioni.* 377.56
Reſpectus *duplex fundatus in ſatisfactione.* 104.2
Reſponſio *reſpicit mentem, quam habere debet interrogans.* 241.36
Res *commodata ad certum vſum nequit ad alium trahi ſine conſenſu commodantis; & ſi vitietur, vitiatur commodanti: nequitque reuocari, niſi in caſu damni.* 165.55
Res cum ſuo onere tranſit. 436.8
Res de præſenti diſtrahenda non debet cariùs vendi pro futuro. 178.104
Res deſinit eſſe donantis. 176.98
Res melior in eſſe naturæ ſæpe eſt vilioris pretij. 166.14
Res poteſt cariùs vendi ad euitandum damnum. 170. *in text. ſed non ob lucrum, quod ex ea accipiet emptor.* ibid. *in text.*
Res pretio æſtimabilis debet ſubijci permutationi. 180.114
Res, quæ præſcribitur, habetur pro derelicta. 160.10
Res vni promiſſa, & alteri data eſt ſecundi. 611.4
Rem alienam furi prodens cum animo nocendi, tenetur ad reſtitutionem. 233.10
Rem mala fide retinens, tenetur de culpa, & mora. 196.173
in Re ablata participans, aut in mala operatione, tenetur ad reſtitutionem. 195.167
Rerum diuiſio duplex, & quando vtraque facta? 159.31
Rerum diuiſio facta lege humana. 156.21
Rerum diuiſio fuitne inhibita lege naturali in ſtatu innocentiæ? 152.5
Rerum diuiſio Iure poſitiuo facta. ibid.8
Rerum diuiſio proceſſit in remedium cupiditatis. 153.11
Rerum diuiſio quo Iure facta? 151.3. *in text. neque diuina lege, neque naturali fuiſſet in ſtatu innocentiæ.* ibid. 3. *in com.*
Rerum proprietas cauſa diſcordiæ. 153.14. *ex ea amor inordinatus naſcitur.* ibid.
Rerum vſus charitati, & paci accommodatus. 153.14
Reſtituere *quis teneatur?* 193.162
Reſtitutio ad quam obligat iuſtitia. 218.26
Reſtitutio à peccato, & quid ſit? 281.97
Reſtitutio bonorum incerti domini qualiter facienda? 197.174. *& ſeq.* 198.178. *voluntas præſumpta eius ſequenda, quia conformis charitati, & ſecundum eam medium iuſtitiæ ſeruatur.* ibid.
Reſtitutio cui facienda 197.174.175

Reſtitutio debita ſupponit ius creditoris. 176.98
Reſtitutio eſt circumſtantia debita pœnitentiæ. 201.186
Reſtitutio facienda domino extremè indigenti. 203.191
Reſtitutio in circumſtantijs differenda, in quibus non læditur iuſtitia per detentionem rei. 200.183
Reſtitutio in quo caſu facienda? 197.177
Reſtitutio non eſt ſatisfactio generalis, nec ſpecialis. 192. 28. *requiritur ante partes pœnitentiæ.* *ibid.*
Reſtitutio non fit damnificato in duobus caſibus. 196.32
Reſtitutio nõ ſpecificatur ab intentione creditoris. 708.13
Reſtitutio nunquam differri debere quantum ad propoſitum. 200.182
Reſtitutio omnis oritur ex vno è duobus capitibus. 195. 30
Reſtitutio oritur ex iniuſta ablatione, vel detentione. *ibid.*
Reſtitutio per quem debeat fieri? 198.181.199.181
Reſtitutio quando facienda, ponuntur regulæ? 200.182
Reſtitutio quando poſſit differri? 199.33
Reſtitutio rei donatæ inualidè cui facienda? 188.147
Reſtitutionis obligatio ex pacto irrito. 191.157
Reſtitutionis obligatio quando non fundetur? 176.98
Reſtitutionis ordo quantùm ad perſonas, quæ tenentur. 195.168
ad Reſtitutionem rei præſcriptæ non teneri quem. 161.36
in Reſtitutione bonorum incerti domini legis diſpoſitio ſequenda. 198.179
de reſtitutione, & rerum dominio. 150.1
de Reſtitutione facienda regulæ. 197.174.175. *& ſeq.*
de Reſtitutione in bonis corporis. 215.18
de Reſtitutione varij caſus. 203.190. *& 191*
Retentio *iniuſta æquiparatur ablationi iniuſtæ.* 233.11
Retractanti *ſicum dictum, vt reſtituat alteri famam debetur fides.* 234. 14. *præſumptio enim ſtat pro tali fide.* *ibid.*
Retractatio quomodo reducat peccatum ad ſtatum occultum. 235.16
Retributio *fit ſecundùm opera.* 415.15
Reuelatio *confeſſionis inutilis eſt, niſi mereatur fidem.* 444.32
Reuelatio confeſſionis poſſet in caſu fieri, ſi ex ſolius pœnitentis iure obligaret ſigillum. 443.31
Reuelatio facta B. Virgini de non petendo debito, æquualet impedimento. 658.23
Reuelatio peccatorum facta ſine licentia violaret ius communitatis, & Sacramenti. 443.31
Reuelatio quo caſu ex voluntate præſumpta pœnitentis fieri poſſet. 444.33
ex Reuelatione confeſſionis maximum periculum quandoque redundat in confeſſarium. *ibid.* 34
ex Reuelatione in confeſſione datur occaſio mentiendi. *ibid.* 32
Reuerentia *paterna eſt ſtricti Iuris naturalis.* 815.10
Reuiuiſcentia *meritorum, & peccati ex medio iuſtitiæ diſpar.* 459.24
Reuiuiſcentia operum quoad gratiam non exprimitur in Scriptura. 472.67
de Reuiuiſcentia meritorum quoad gratiam antiquam. 468.51
Reus, *& miniſter idem hic.* 38.28
Reus in caſu abſoluendus ſine ſatisfactione aliàs proportionata. 133.106
Reus interrogatus in quibuſdam caſibus non tenetur reſpondere. 239.29
Reus iuridicè interrogatus tenetur dicere veritatem, aliter non eſt abſoluendus, quia non haberet bonam fidem. 526.77
Reus non debet excedere Iura defenſionis. 240.34. *quomodo ſe gerere debeat reſpondendo?* *ibid.* 35
Reus non tenetur damno accuſatoris. 241. 35. *ſi neget crimen, an mentiatur.* *ibid.* 35
Reus non tenetur exequi in ſeipſum ſententiam latam, aut capitalem. 239.28.
Reus non tenetur retractare negationem criminis: & quare? 238.24
Reus poteſt ex carcere fugere, etiam ſententia iam lata. 240. 30. *non tenetur obedire ſententiæ in re iniuſta.* *ibid.* 31
Reus quando non interrogatur iuridicè, non tenetur dicere veritatem. 239.26
Reus ratione peccati mortalis tenetur ſatisfacere Eccleſiæ. 369.26
Reus tenetúrne crimen ſuum occultum negare in iudicio, & an teneatur accuſatori. 238.24

R I

Rituale *Græcum tradit modum ordinandi Lectorem.* 531.74
Ritualium, & exorcizantium praxis eſt extorquere ſignum à Diabolo, & illud deſtruere. 732.8. *& licitus eſt vſus talis ſcientiæ acquiſitæ.* *ibid.* 9
Ritus Ambroſianus benedicendi oleum. 493.20. *Ritus etiam Mechlinenſis.* *ibid.*
Ritus Eccleſiæ Herbipolenſis in vngendo. 493.20
Ritus, & cæremoniæ non debent confundi cum ſubſtantia Sacramenti. 506.84
Ritus Græcus ſtatuit materiam Ordinis in impoſitione manuum. 541.119
Ritus Græcorum in vngendo. 493.19
Ritus imponendi ſatisfactionem publicam. 141.133
Ritum, quem abrogauit Nectarius, improbat Leo. 320.62
Ritus varij Eccleſiarum in vngendo. 493.19

S A

SAcerdos *abſoluit in virtute poteſtatis receptæ à Chriſto.* 369.26
Sacerdos approbatus tantùm eligi poteſt ad confeſſiones audiendas. 374.47
Sacerdos eſt arbiter inter Deum, & peccatorem. 383.25
Sacerdos habens iuriſdictionem in aliqua peccata, & dubitans de alijs validè abſoluit. 372.39
Sacerdos in propria perſona abſoluit, & audit peccata. 431.5
Sacerdos nequit alium Sacerdotem ordinare ex vi characteris, conceſsionis, aut vtriuſque. 536.93
Sacerdos non minùs abſoluit, quàm conficit in perſona propria. 431.5
Sacerdos priùs tempore accipit poteſtatem conficiendi, quàm abſoluendi. 364.9.365.11
Sacerdos proprius cuiuſcumque pœnitentis quis dicendus. 374.44
Sacerdos proprius in rigore ſignificat Parochum, ſumitur tamen pro quocumque habente iuriſdictionem ad immediatè abſoluendum. 330.26
Sacerdos proprius quis dicendus? 330.26
Sacerdos qualem habet authoritatem? 359.7
Sacerdos quomodo abſoluat, & liget. 247.7
Sacerdos quomodo accipit poteſtatem abſoluendi? 367. 19. *diuerſæ ſunt ſententiæ.* *ibid.*
Sacerdos ſimplex poteſt abſoluere à peccatis mortalibus in caſu. 371.32
Sacerdos ſubditum recipit ab Eccleſia. 368.23
Sacerdos tollit pœnam æternam, & culpam vt inſtrumentum, Deus vt cauſa principalis. 382.24
Sacerdos verè dicit ſe abſoluiſſe ex poteſtate clauium; & verè dicit ſe conſecraſſe, abſoluitque in perſona propria. 432.1
Sacerdos verus miniſter Sacramenti Pœnitentiæ. 359.4
Sacerdotis Euangelici, & Leuitici comparatio. 383.24
Sacerdotis vtraque ordinatio habet characterem proprium. 545.137. *paritas inter vtramque.* *ibid.*

Index rerum.

de Sacerdote intraturo nemus. 446.20
Sacerdotes non habent ſubditum ex ſua ordinatione. 369. 26
Sacerdotes omnes habere poteſtatem ligandi, & ſoluendi confirmatur. 354. C.
Sacerdotes ſimplices poſſe dare Ordines maiores non inuenitur in Canonibus expreſſum. 534.87
Sacerdotes Vicarij Chriſti in tribunali pœnitẽtiæ. 369.25
Sacerdotes poſſe ex commiſſione validè ordinare Diaconum, & inferiores. 536.94
Sacerdotium definitur. 533.84. *& quid ibi definiatur? ibid.* 85. *hæc definitio ſuppletur per additionem alterius poteſtatis. ibid.*
Sacerdotium deſcribitur. 532.8
Sacerdotium eſt gradus nobiliſſimus in Eccleſia. 517.7
Sacerdotium eſt ordo, & Sacramentum. 527.54
Sacerdotium habet duas formas partiales, & duas materias. 532.9
Sacerdotium per partes, & ſucceſſiuè dari. 545.138
Sacerdotij duo ſunt characteres. 365.11
Sacerdotij duplex materia, & forma. 543.127
in Sacerdotio eſſe duplicem characterem. 518.7
in Sacerdotio requiritur manus impoſitio. 543.128
Sacramentum *dat effectum iuxta menſuram diſpoſitionis, & qui cõpetit ei ex inſtitutione regulariter.* 475.76.
Sacramentum eſt bonum intrinſecum matrimonij. 670.4
Sacramentum eſt medium neceſſarium, & ordinarium. 319.58
Sacramentum indiuiſibile aliter, & aliter diuiſibile cauſant, & perficiuntur. 507.88
Sacramentum intuitu cõmunitatis eſt inſtitutum. 443.30
Sacramentum matrimonij definitur. 598.17
Sacramentum matrimonij ex opere operantis tantùm dat gratiam, niſi realiter accipiatur. 588.15
Sacramentum matrimonij per procuratores fieri non poſſe multi tenent. 597.81
Sacramentum non ſubeſt pœnitenti. 435.5
Sacramentum qualem effectum cauſet quantùm eſt ex virtute ſua. 474.76
Sacramentum quando ſuſcipitur, non eſt contritionis præceptum. 96.56
Sacramentum reſpicit ſtatum, in quo attingere poſſit completum effectum. 503.65
Sacramentum ſenſibile, & myſticum quomodo differant. 673.12
Sacramenti efficacia non ſubordinatur cõtritioni. 304.15
Sacramenti inſtitutio non variat formam contractus. 593.64
Sacramenti matrimonij quis effectus? 597.80
Sacramenti neceſſitas, & ſecuritas ex eo oſtenditur. 320. 61. *&* 62
Sacramenti neceſſitas vnde? 319.58
Sacramenti ſuſcipiendi obligatio eſt ex peccato. 337.110
Sacramentum poſſe recipi, & peti ab hæretico, & excommunicato in articulo mortis. 371.31
Sacramentũ ſumere non ex affectu eſt hypocriſis. 148.166
pro Sacramento Pœnitentiæ ponuntur congruentiæ. 82.3
Sacramenta cauſant gratiam, quam ſignificant. 94.48
Sacramenta inſtituta ſunt à Chriſto. 498.45
Sacramenta non dabantur publicè pœnitentibus. 491.8
Sacramenta qualem habeant virtutem. 276.93
Sacramenta ſunt contra peccatum inſtituta. 275.92
Sacramenta vt ſunt in ſe, aut ſuo effectu, cauſant gratiam. 592.58
Sacramentorum differentia ex fine. 94.47
Sacramentorum inſtitutio contra peccatum. 259.28
Sacramentorum efficacia eſt certa non ponenti obicem. 498.43
Sacramentalia in genere, & in ſpecie. 427.52. *&* 53
Sacramentalia vt deleant venialia, an requiratur aliquis bonus motus; & an remittant ex opere operato? 428. 54
Salomonis *peccatum, & numerus vxorum eius.* 798. 23
Salutis *viam non eſſe aggrauandam ſine fundamento.* 136.109
Sanctitas *per eſſentiam repugnat omni peccato, etiam veniali.* 264.47. *non ita gratia. ibid.*
Sanitas *ſpiritualis quid denotet?* 94.47
Sapientia *communicatur ſine dominatione politica.* 157. 25
Satisfacere *debet in parte, qui nequit in toto.* 218.27
Satisfactendi modus pro occiſis. 219.32
Satisfaciens reputatur vna perſona cum pœnitente, cui ſe ſubſtituit. 147.161. *& tenetur adimplere ſatisfactionem.* 148.161
Satisfactio adimpleta in mortali valeatne ad remiſſionem pœnæ. 135.107.136.110
Satisfactio æquiualens peccato. 80.30
Satisfactio aliquando congrua, aliquando condigna. 142. 137
Satisfactio an ſit poſsibilis peccatori pro ſua culpa mortali? 106.7
Satisfactio Chriſti applicatur infanti, & ſanctificatis in vtero. 274.85
Satisfactio Chriſti in opere præcepti. 131.98
Satisfactio completa danda eſt, quando non eſt impedimentum. 320.61
Satisfactio condigna ex natura rei pœna æterna non datur in nobis. 455.12
Satisfactio congrua, & acceptata à Deo attingi poteſt. 386.74. *eius proportio reſpectiuè ad quid attendatur? ibid.* 75
Satisfactio correſpondens peccato carnis. 128.86
Satisfactio correſpõdens peccato ſuperbiæ. ibid. 12.129.87
Satisfactio cur exigatur? 138.120
Satisfactio debet eſſe in caſtigationem. 130.92
Satisfactio debet eſſe libera a præcepto. 131.96
Satisfactio debet reſpicere facultatem pœnitentis. 389.84
Satisfactio debita iuſtitiæ in ſubſtantia læſa, & læſæ tantum contra Iuris ordinem. 235.17
Satisfactio de congruo correſpondens peccatis. 128.86
Satisfactio definitur. 148. 164. *eius finis intrinſecus, & extrinſecus. ibid.*
Satisfactio definitur, & definitionis particulæ explicantur. 104. *per totum.*
Satisfactio dicit ordinem ad gratiam, ex qua remiſſum fuit peccatum. 141.132
Satisfactio dicitur propria duobus modis. 121.65
Satisfactio dicitur totalis virtute, & efficacia. ibid.
Satisfactio diuiditur. 149.168
Satisfactio duplex. 140.125
Satisfactio efficax eſt in ordine ad alias compartes, ex quibus conſtat Sacramentum. 141.133
Satisfactio eſt duplex. 103. *in com.*
Satisfactio eſt medicinalis; pars pœnitentiæ, & non materia non libera. 393.99. *&* 100
Satisfactio, & meritum quomodo differant? 112.28
Satisfactio ex fine venialis, propter quem eſſet peccatum graue. 148.166
Satisfactio exhibita ex fine venialis an valeat? ibid. 163
Satisfactio ex præſcripto iuſtitiæ eſt in opere externo. 124. 76
Satisfactio facta in peccato mortali valeatne. 134.15
Satisfactio ſit in virtute Paſsionis Chriſti. 114.40
Satisfactio imponi poteſt vni pro altero. 391.94
Satisfactio in iuſto quandoque non auget gratiam, neque eſt meritum. 137.112
Satisfactio in quo conſiſtat? 117.8. *&* 54
Satisfactio in quo conſiſtat in recto? 123.70

Satisfactio in ſtatu gratiæ, ſi lege præſcripta, in peccato facta non ſatisfacit legi. 140.128
Satisfactio inter quos poſſit eſſe? 110.20
Satisfactio iuſti an ſit condigna veniali. 424.39
Satisfactio leuis imponi poteſt pœnitenti inhabili, quæ non obliget ad mortale, & quæ à confeſſore omitti poſſit. 391.94
Satisfactio licèt, ſi fiat in gratia, tribuat augmentum, hoc non competit ipſi, quà ſatisfactio eſt. 136.111
Satisfactio nequit præſcribi, niſi vt pars pœnitentiæ; quæ in caſu pœnitentis inhabilis repugnaret propoſito emendationis. 391.91
Satisfactio niſi valeat peccatori, non reuiuiſcit. 145.149
Satisfactio non adimpleta ſoluitur in altera vita. 387.81
Satisfactio non recipit vim à dignitate perſonæ. 137.115
Satisfactio non ſeruans æqualitatem ſi excedit, compenſabitur, & ſi deficiet, acceptabitur pro rata. 387.81
Satisfactio noſtra fundatur in liberalitate, & acceptatione Dei. 105.5
Satisfactio noſtra in Chriſto eſt. 117.53
Satisfactio noſtra ſecluſa acceptatione Dei an valeat? 117.53
Satisfactio pars pœnitentiæ. 139.123
Satisfactio peccatoris diſponit ad iuſtitiam, & à fortiori pro pœna peccati remiſſi. 144.145
Satisfactio per flagella. 140.128
Satisfactio per flagella æquinalet operi præcepti. 132.99
Satisfactio per flagella patienter tolerata. 146.152
Satisfactio per modum Sacramenti operatur. 139.124
Satisfactio pœnitentialis eſt in præcepto. 132.98
Satisfactio pœnitentialis poteſt imponi vni pro altero. 147.159
Satisfactio pœnitentialis reſpicit qualitatẽ delicti. 387.79
Satisfactio poſſitne fieri in operibus præcepti? 130.91. *& ſeq.*
Satisfactio poteſt dici de condigno, & vnde ſumatur hæc condignitas? 142.137
Satisfabtio poteſt eſſe ſine reconciliatione. 112.28
Satisfactio pro peccato totalis, aut partialis. 121.64
Satisfactio pro peccato eſt in præcepti opere. 132.100
Satisfactio pro peccato qualis, & quanta ſit? 75.8
Satisfactio pro peccato, vt contritio in peccato facta acceptatur. 136.110. *& minùs æquinalens eſt peccato in ratione operis, quàm ſatisfactio pro pœna temporali* *ibid.*
Satisfactio pro pœna alia eſt à ſatisfactione pro peccato. 124.76
Satisfactio pro pœna ſupponit remiſſionem peccati. 249.5
Satisfactio propria correſpondeatne cuilibet peccato actuali mortali? 103.1. *& 2*
Satisfactio propria non correſpondet cuilibet peccato. 118.9
Satisfactio quæ correſpondeat peccato carnis. 127.12
Satisfactio quà talis ordinatur per ſe ad extinguendum debitũ. 136.112. *ab ea ſeparari poteſt ratio meriti. ibid.*
Satisfactio quomodo debeat imponi generaliter. 389.84
Satisfactio quomodo decernatur, & diſcernatur? 387.80
Satisfactio quomodo præſcribatur? *ibid.*
Satisfactio reconciliatiua non eſt in Inferno. 419.27
Satisfactio reconciliatiua quomodo fiat? 113.35
Satisfactio ſine gratia Chriſti nulla. 114.39
Satisfactio ſpecialis ſecundùm ſpeciem, vel numerum non requiritur ad ſpeciale peccatum. 118.9
Satisfactio ſtrictè quid ſit? 122.11. *& 67. definitur. ibid.68*
Satisfactio ſupponit debitum. 112.31
Satisfactio vindicatiua innititur Chriſto. 140.125
Satisfactio vt diſtincta à contritione, & confeſſione, in quibus conſiſtat? 122.11
Satisfactio, vt innititur meritis Chriſti, non repugnat ſtatui peccatoris, & æquinalet. 113.34
Satisfactionis acceptatio in virtute contritionis acceptata. 138.119
Satisfactionis acceptatio pro pœnis, quas Deus comminatur peccatoribus. 143.144
Satisfactionis à lege præſcriptæ conditiones. 140.129
Satisfactionis definitio. 104.3. *explicatur. ibid. & ſeq.*
Satisfactio, & meritum eius ad partes iuſtitiæ referuntur. 259.27. *diuerſa media iuſtitiæ reſpiciunt, ſicut & diuerſi ſunt effectus.* *ibid.*
Satisfactionis latè ſumptæ definitio explicatur. 104.2, *& ſeq.*
Satisfactionis maior æquinalentia in ratione operis pro pœna temporali. 136.111
Satisfactionis non eſſe nouam acceptationem, aut diſtinctam. 138.119
Satisfactionis præceptum comprehendit modum eius, & menſuram. 386.78
Satisfactionem anticiparet remiſſio peccati. 113.36
Satisfactionem hominis poſſe eſſe æqualem peccato, ſecluſo Chriſto, de potentia Dei abſoluta. 106.6
Satisfactionem non eſſe partem eſſentialem Sacramenti. 85.10. *& ſeq.*
ad Satisfactionem nullus ex iuſtitia obligatur, quæ non imputatur ad ſolutionem exhibita. 140.127
Satisfactionem poteſt Deus remittere, & peccatum ſine illa. 26. 57. *nec hoc repugnaret miſericordiæ, aut iuſtitiæ diuinæ.* 27.58
Satisfactionem pro alijs factam valere. 147.158
ad Satisfactionem rigoroſam quid requiratur? 104.5
ad Satisfactionem requiri ſtatum gratiæ. 141.130
Satisfactionem ſpiritualem decernere ſpectat ad Sacerdotes. 218.29
Satisfactionem valere cum contritione de præteritis. 144.146
in Satisfactione pro peccato non requiri dignitatem perſonæ. 137.114. *neque in ea, quæ eſt ſecundùm æqualitatem rei æqualitas perſonæ requiritur.* *ibid.*
Satiſpaſſio *eſt ex lege iuſtitiæ, non ex operibus iuſtitiæ.* 421.34
Satiſpaſſio negatiuè ſe habente voluntate ſuppletur per legem concurſus voluntatis ſatiſpatientis. 146.152
Satiſpaſſionem ſufficere ad ſolutionem pœnæ. 134.17
Saulis *electio.* 158.29

S C

Scandalizans, *& conſulens quomodo differant?* 214.16
Scandalum non priuat iure debito. 784.34
Schiſma *ortum in Eccleſia Alexandrina cauſa Origenis.* 506.46
Scientia *confeſſarij qualis eſſe debeat?* 361.9
Scientia confeſſionis non licet vti in præiudicium pœnitentis. 439.19. *licet, quando ex natura actus non ſequitur ſuſpicio. ibid.20. & ex quibus actibus oriatur talis ſuſpicio.* *ibid.*
Scientia diſcretionis requiritur in confeſſario. 363.16
Scientia habita in confeſſione an liceat vti; & in quibus actionibus ille vſus interuenire poſſit. 438.17. *licet in ordine ad ſtudium, & alia. ibid.18. an ſit contra Ius diuinum talis vſus.* 439.18
Scientia maioris obligatio alleuiari poteſt variè. 361.9
Scientia naturalis primorum parentum non poterat cognoſcere inſtitutionem matrimonij. 584.32
Scotus *interpretatur legem diuinam iuxta vſum Eccleſiæ.* 680.43
Scriptura *loquitur aliquando accommodatè ad noſtrum captum.* 111.24
Scripturæ declarant pœnitentiam ante finem vitæ faciendam. 316.46

Index rerum.

S E

Secreti *obligatio ex principijs practicis contingenter sequitur, & in determinatis circumstantijs.* 441.27
Secretum esse seruandum est Iuris naturæ. *ibid.*17
Securitas *data à vendente censum.* 181.121
Seductio *nulla esset in statu innocentiæ.* 157.25
Seductor virginis tenetur ad damnum. 213.10
Sententiare *nemo potest sine causa cognitione.* 359.7
Sententia *per se respicit directè speciem, & numerum peccatorum.*253.2. *& supponit confessionem, vt valida sit.* *ibid.*3
Seruitus *an impediat matrimonium.* 755.1
Seruitus an iustè sit introducta? *ibid.*2
Seruitus, & educatio prolis per se coniuncta matrimonio. 669.5
Seruitus inducta per peccatum. 153.13
Seruitus prima per peccatum. *ibid.*
Seruitus Religiosa quid sit? 782.20
Seruitutis differentia. 636.7
Seruus *non potest vendi in partes remotas, si contraxit cum consensu domini.* 760.13
*Seruus potest contrahere cum ancilla.*759.7.*quid si mittantur longè ab inuicem.* *ibid.*8
Serui nomen vnde priùs habitum? 157.24
Serui quare sint irregulares? 560.9
in Seruum potest quis se vendere. 583.10
de Seruo contrahente inuito domino. 761.19. *vendi potest in longinquas partes, & distrahi ab vxore.* 762.19
Sexus *differentia, quod est medium remotum, non potuit cognoscere medium proximum in contractu, & quare?* 585.35
*Sexus differentia quomodo exigatur ad contractũ.*742.50
Sexus muliebris, aut ætas puerilis an impediant susceptionem Ordinum. 568.1.*&* 2
Sexus mutatio cur soluat matrimonium? 742.50
Sexus solæ differentia non probat institutionem matrimonij. 585.33

S I

Sigillum *an oriatur ex confessione facta laico.* 438.14. *quandoque non.* *ibid.*15
Sigillum confessionis est Iuris naturalis. 432.1
Sigillum, eiusque ius spectat ad communitatem. 443.28
Sigillum fortiùs, & strictiùs ligat, quàm secretum. 445.35
Sigillum in quibus circumstantijs non obligaret ex lege naturali. 435.5
Sigillum obligat intuitu Sacramenti, & communitatis. 443.30
*Sigillum oritur ex quacumque confessione in ordine ad Sacramentum.*438.16. *etiam ex sacrilega.* *ibid.*
Sigillum primò obligat confessarium, & posteà personam, cui reuelauit. 436.8
Sigillum si esset præcepti Iuris naturalis, non liceret, etiam de licentia pœnitentis, reuelare peccatum respectiuè ad personam. 435.5
Sigillum tenendum, quia causa pœnitentis decisa est in proprio foro: & quia violatio eius impediret confessionem debitam. *ibid.*6
Sigilli materia. 440.22
*Sigilli obligatio ex natura fori.*433.2. *probatur.* 434.3
Sigilli obligatio extenditur ad peccata aliena. 448.43
Sigilli obligatio ex virtute Religionis. 435.6
Sigilli reuelatio quando timetur, adiri potest alius, iuxta plures. 373.41
Sigilli reuelator qua pœna plectendus. 435.7
Sigillum esse legis positiuæ diuinæ tribus rationibus probatur. 434.4
Sigillum violare non licet in confessione. 447.42
Sigillum teneri præcipit Ius Ecclesiasticum. 435.7
de Sigillo respectu cuiuscumque audientis. 436.13
Significatio *æquiuoca non variat nomen signi.* 590.47
Significatio figuralis matrimonij est propriè Sacramentalis. 588.40
Significationis defectus in speciebus bigamiæ aliter inuenitur. 716.11
Signum, *cui alligatur maleficium, destrui potest, si sciatur.* 731.5. *nec oportet beneficium expectare à Diabolo, destruendo signum.* 732.7
Signum vniuocum, & æquiuocum quomodo differant? 447.41
Signi æquiuoci vsus non est reuelatio confessionis. 446.39
Signi Sacramentalis differentia ab alijs concurrentibus. 249.4
Signorum indifferentium vsus manet liber confessario. 447.41. *& talis rectificatur per intentionem, quæ exterius prætenditur.* *ibid.*
Simon *Apostolus vocatus à nuptijs.* 679.37
Simoniacus *in beneficio tenetur resignare, & restituere.* 559.8
Simoniacus non restituit bona fide datum. 176.99
de Simonia *in beneficio.* 560.28
in Simonia ordinis scienter contracta solus Papa dispensat. 554.7
Simultas *consensus an requiratur ad matrimonium?* 612.3

S O

Societas *innocentiæ non admittebat proprium.* 153.13
Societas quid sit, & modus eius ineundæ. 183.127. *si initur quoad lucrum tantùm, manet sors deponenti, etiam cessante lucro.* *ibid.*128
per Societatem intelligit Augustinus vinculum. 739.41
Solemnitas *est adiuncta Ordini.* 771.11
Solemnitas Iuris positiui. 779.5
Solemnitas voti est Iuris Ecclesiastici. 783.26. *opponitur vinculo matrimonij.* *ibid.*28
Solemnitates requisita ad traditionem. 781.15
Soluens *succedit in iura creditoris.* 184.136
*Solutio certa pro remissione incerta nequit præscribi.*459.26. *talis conditio deberet à iudice inferiori intendi, & exprimi in sententia, quæ expressa annullaret formam.* *ibid.*27

S P

Spatium *triennale impotentibus concessum.* 743.57
Species *diuina essentiæ concreata Angelo.* 54.87. *& respectiuè ad diuersa est naturalis, & supernaturalis. ibid. essetque in eodem gradu supernaturalis, in quo habitus spei, & fidei.* *ibid.*88
Speciei conseruandæ non esse obligationem, nisi in casu. 757.5
*Speciei, & individui conseruatio aliter se habent.*758.9
Spes *habitualis manet in peccatore.* 48.57
Spiritus *sanctus datur per verba, quibus confertur potestas clauium.* 545.136
Spiritus sanctus quomodo dabatur in primitiua Ecclesia. 519.11
Sponsalia *inferunt de iure matrimonium.* 653.6
Sponsalia consummando cõtrahitur matrimonium. 655.6
Sponsio *definitur.*184.134. *eius diuisio.* *ibid.*
Sponsio excludit fraudem. *ibid.*

S T

Status *bonus, vel malus vitæ, vel termini non attenditur secundùm peccatum veniale.* 423.13.429.62
Status causa declarandus est reo. 239.27

Index rerum.

Status hominis diuersitas supponitur ad diuersas ordinationes Dei circa ipsum. 284.111
Status virginalis præstantior coniugali. 672.8
Statutum *decernens promissionem continentiæ præmitti ad Ordinem sacrum.* 772.13. *illa fuit pactum, non promissio.* *ibid.*
Stipes *definitur.* 801.2
Stipes quid sit? 800.2
Stipitis impedimentum ad totam lineam extenditur. 803.11
Stuprum *quid sit?* 811. *D.*
Stylus *incommodus, & incongruus quorumdam Prædicatorum.* 406.4

S V

Subdiaconatus *fuit facer ante Martinum.* 717.13
Subdiaconis quare non licuit olim tangere vasa sacra. 528.60
Subiectum *fieri formæ aliud est, & aliud ea priuari.* 557.17
Subtractio *debiti, & actio positiua æquiparantur.* 212.9
Subueniendum *cuinam sit in necessitate domino, an seruo?* 760.10. *in casu debet seruus subuenire domino.* *ibid.*
Successionem *non esse in actibus diuinæ voluntatis, etiam vt respiciunt obiectum.* 284.113. *nec in propositionibus æternæ veritatis.* *ibid.*114
Succurrendum *est proximo extremè indigenti ex lege naturali.* 306.18
Suffragia *fieri pro defunctis probant Patres.* 414.11
Superiori *reseruantur etiam non prohibita.* 564.43
Superiores regulares sunt ordinarij respectu subditorum. 375.51
Supernaturale *in substantia dici secundum* quid *naturale.* 54.86
Supernaturalitas specialis charitatis, quæ non competit aliis donis. 53.84
Supernaturalitatis latitudo, & diuersi eius gradus. 54.85
Surdi, *& muti legitimè contrahunt.* 594.64
Suscitatio *duplex.* 50.70
Suspensio *ab officio non includit suspensionem à beneficio, nec è contra.* 567.51
Suspensio absolutè lata comprehendit omnia. *ibid.*
Suspensio definitur. 566.49. *dupliciter accipitur.* *ibid.* *vt merè est pœna, durat ad tempus.* *ibid.*
Suspensio perpetua non differt ab aliis. 566.50. *proprium ipsi est quòd sit temporanea.* *ibid.* *expirat cum tempore.* *ibid.*
Suspensio quid, & quotuplex. 565.13
Suspensionis diuisio. 566.51
Suspensionem, vel interdictum non seruans an sit irregularis? 560.8
Suspensus ab ingressu Ecclesiæ nequit exercere Ordinem in ea. 567.52
Suspensus ab officio manet suspensus ab Ordine. 566.51
Suspensus ab Ordine minori est etiam suspensus à maiori, non è contra. 567.52
Suspicio *adulterij quid iuris tribuat?* 690.7
Suspicio violenta æquiualet probationi. 691.7

T E

TEmpus *an requiratur vt dispensatio Pontificis valeat in matrimonio.* 681.47
Tempus deliberandæ Religionis concessum coniugatis ante consummatum matrimonium. 681.47. *quomodo illud; sicut & tempus probationis supputari.* *ibid.* *aliquando à Iure præscribitur.* *ibid.*48
Tempus idoneum præscriptioni. 162.43
Tempus immemorabile inducit titulum. *ibid.*
Tempus opportunum quando præsens est, obligat Sacramentum. 319.59
Tempus præscriptum confessionis ex præcepto Ecclesiæ per se præcipitur, & non ob solam communionem. 333.94
Tempus præscriptum præcepto pœnitentiæ quomodo colligatur? 316.48
Tempus quo obligat præceptum confessionis. 313.37. *obligat in articulo mortis supposito peccato mortali.* *ibid.*
Tenebra *eadem non potest naturaliter redire.* 484.22
Terminus à quo *debet inesse prius tempore.* 285.117
Terminus à quo *priuationis quis?* *ibid.*
Tertulliani *error de secundis nuptijs.* 711.25
Testamentum *valet non obstante conditione, si ex errore adijciatur conditio.* 645.38

T H

Theologi *officium quódnam sit?* 189.149

T I

Titulus *ad præscriptionem requiritur.* 162.42. *in casu ignorantiæ præsumitur pro possidente.* *ibid.*
Titulus debet ex causa sufficienti subsistere. 476.84
Titulus fundatus in promissione operum est diuersus ab eo, qui fundatur in promissione, quæ facta est pœnitentiæ. 469.57
Titulus, in quo fundatur debitum, manet moraliter. 282.102
Titulus operum ex præsenti prouidentia. 469.56
Titulus pœnitentiæ completur circa remissionem peccati, & primam gratiam. 469.57. *non respicit opera antecedentia, neque constituit in* esse *meriti.* *ibid.*
Titulus precarius pœnitentiæ non potest fundare titulum ex iustitia, qui est meriti. 469.58
Titulo variato variatur ius. 736.27
Tituli in quibus lucrum cambij vltra sortem iustificatur. 182.126
Tituli pares in rem indiuisibilem non pariunt decisionem. 204.193

T O

Tonsuram *primam nec esse Ordinem, nec Sacramentum.* 548.12

T R

Traditio *semper petenda ab Ecclesia Romana.* 529.66
Translatio *authoritate priuata facta quid sit?* 163.46
Translatio dominij à particulari persona dupliciter fit. 165.11
Translatio Iuris facta tenet in conscientia. 161.36
Translatio nulla sit ex voto tantùm. 779.8
Translatio rei cum suo onere non derogat iustitiæ. 683.58
Translatio rerum authoritate legis iusta est. 160.33
Translatio significat mutationes oppositas. 258.24
Tribulatio *duplex non refertur ad Assyrios.* 458.22
Tribulatio iustorum est consummatio infidelium. 458.23
Tristitia *in proposito duobus modis potest esse voluntaria.* 21.44. *an sit actus elicitus?* *ibid.*
Tristitia non est pœnitentia actiua. 246.4
Tristitia quomodo voluntaria, aut inuoluntaria? 21.45. *de causis eius dubium.* 22.46. *& seq.*
Tristitiæ causa immediata quæ? 67.19
Tristitiæ definitio ex Augustino. 20.11
Tristitiæ quæ causa totalis remota? *ibid.*13
Tristitiæ variæ imperari possunt vno actu pœnitentiæ. 76.7
Tristitiam quid causet? 20.12.21.45

V A

VAgabundi, *& scholares possunt eligere sibi confessorem.* 373.43

Index rerum.

V E

de Venditione *ſubhaſta, & auctione.* 170.74
Verbum *futuri eſt nota ſententiæ ferendæ.* 558.20
Verba an requirantur ad formam? 86.*& ſeq.*
Verba Chriſti non reſpiciunt peccatum, ſed pœnam legis. 227.54
Verba non requiruntur ex præcepto ad matrimonium, modo ſubſit cauſa rationabilis. 594.69
Verba non ſunt neceſſaria ad matrimonium, niſi quoad Eccleſiam. 594.64
Verba requiruntur ad formam Sacramenti, & non ſufficiunt ſigna. 86.19
de Verbis eſſentialibus formæ Pœnitentiæ diuerſæ ſunt ſententiæ. 89.31.*& ſeq.*
Veritas *certa reuiuiſcentia meritorum non dependet ab incerta.* 472.67. *neque ratio extenditur ad reuiuiſcentiam gratiæ.* *ibid.*
Veritas cur exciderit apud Græcos? 78.19
Veritatem non tenetur quis ſemper dicere, tenetur tamen non decipere. 235.18

V I

Vinculum *matrimonij non eſt ex ſolo conſenſu parentum, ſed ex lege contractus.* 613.9.614.11
Vinculi perpetuitas non dependet à conſenſu coniugum. 675.21
Vindicandi *actus an nobilior alijs actibus iuſtitiæ?* 36.8
Violentum *definitur.* 619.5. *reſpicit inclinationem paſſiuam.* *ibid.*
Violentum diſtinguitur à coactione, licèt quandoque ſumantur ſynonymè. 619.5
B. Virgo *an fuerit capax Sacramenti extremæ Vnctionis.* 492.14
B. Virgo contraxit ex ſpeciali mandato, & reuelatione. 659.26.*& conſenſit reſpectiuè ad finẽ ſpecialem.ibid.*
B. Virgo, & Ioſeph fuerunt coniugati. 653.7
B. Virgo fuit ex tribu Dauid. 662.37
B. Virgo fuit vnigenita. *ibid.*
B. Virgo non vouit virginitatem abſolutè ante matrimonium, ſecundùm D. Thomam. 655.11
B. Virgo poſt ſponſalia concepit. 654.10
B. Virgo prima emiſit votum virginitatis. 656.14
Virginitatis dignitas ſuper ſtatu coniugij. 679.38
Virginitatis puritas ſupereminens in B. Virgine. 657.20
Virgines velatæ, & non velatæ quomodo differant? 786.41.*& de earum votis.* *ibid.*
Vir *inuita vxore profeſſus Religionem, non fit Monachus: reſtitutus tamen non poteſt petere debitum.* 693.19
Vir nocte vtens vxore non ideò mane neceſſariò excluditur à communicando, ſed de congruo. 695.7
Vir ſanus teneatúrne cohabitare cum muliere leproſa. 698.33
Vir ſi præmiſſa ſola licentia partis ſine voto emittat profeſſionem in Religione, interpellante vxore reſtitui debet; reſtitutus tamen non poterit petere debitum. Idem dices de vxore. 693.17.*& 18*
Virtus *actiua eſt perfectio ſimpliciter.* 578.10
Virtus eſt ſupplementum naturalis defectus. 50.69
Virtus qualibet deteſtatur peccatum contra ſe commiſſum. 41.11
Virtus vnde dicatur moralis? 75.5
Virtutis eiuſdem eſt proſequi, & fugere. 33.10
Virtutis primum dictamen vnè ſumatur? 73.2
Virtutis regula quomodo diſcernatur? *ibid.*3
Virtutis neceſſitas in voluntate. 50.68
Virtuti cuilibet appetitus correſpondet regula in intellectu. 72.2
Virtutes alia cum pœnitentia concurrunt, nec ideò confunduntur. 37.25
Virtutes alia ſine charitate ſunt imperfectæ; & ad ipſam ordinantur. 48.59
Vitutes quæ ſint compatibiles cum ſtatu innocentiæ, & quæ repugnantes? 68.136
Virtutes quomodo differant, variè ſentitur. 69.138
Virtutum Cardinalium generalia principia vnde nota? 78.20. *quæ ratio conſeruationis illorum.* *ibid.*
Virtutum modus, medium, & finis habentur per fidem, & charitatem. 48.60
Virtutum neceſſitas, & finis. 68.135
Vis, *& ignorantia faciunt inuoluntarium.* 188.24
Vita *hominis non eſt æſtimabilis pecunia.* 218.25. *ſed per bonum eiuſdem, aut ſuperioris ordinis.ibid. recompenſatio eius fit per bona ſpiritualia.* *ibid.*218.25
Vitia *non ſunt priuationes, ſed habitus.* 251.1

V N

Vnctio. *debet eſſe hominis infirmi.* 492.14. *ſupponit pœnitentiam.ibid. non datur infantibus.* *ibid.*
Vnctio eſt vna integraliter. 495.30
Vnctio, & Baptiſmus quomodo in ſignificando, & cauſando diſpares? 507.86
Vnctio extrema à pluribus fieri poteſt. 497.39. *eius forma an deprecatiua.* *ibid.* 40. *etiam non deprecatiua valet.* *ibid.*
Vnctio extrema datur viatori. 498.43. *operatur ex meritis Chriſti.* *ibid.*
Vnctio extrema debet fieri in partibus determinatis. 493.20
Vnctio extrema delet venialia, eſtque conſummatiua pœnitentiæ. 501.56
Vnctio extrema diſponit ad gloriam, tollit impedimentum, & valet vt vltimum remedium viatori. 502.61
Vnctio extrema eſt conſummatio pœnitentiæ. 488.*in com.*
Vnctio extrema miniſtranda moribundo ſine conditione. 495.29
Vnctio extrema perficitur vndecim vnctionibus partialibus. 490.4. *eſt Sacramentum nouæ legis.* *ibid.*
Vnctio extrema quando det ſuum effectum. 505.77
Vnctio extrema quando miniſtrari debet. 502.63. *non datur in periculo violento mortis, & quare?* 503.65. *datur tantùm infirmis periclitantibus, & quare?* *ibid.*
Vnctio extrema qua vnitate ſit vnum Sacramentum. 496.7. *eius materia non petit balſamum, & forma eſt deprecatoria.* *ibid.*5.*& 6*
Vnctio extrema remittit peccata mortalia per accidens. 503.68
Vnctio extrema tantùm infirmato periculosè miniſtranda eſt. 489.3
Vnctio in quo ſubiectо ſit? 493.18. *requiritur vt fiat in quinque ſenſibus.* *ibid.*
Vnctio in renibus eſt Sacramentalis, non cæremonialis. 506.84
Vnctio integra ſenſuum in caſu non requiritur. 493.21
Vnctio quare dicatur extrema. 492.12
Vnctio renum, & pedum non eſt eſſentialis. 493.18
Vnctio vltima an æquiualeat prioribus. 507.86
Vnctionis extremæ definitio. 489.3.490.2
Vnctionis extremæ effectus non datur non completa eſſentia Sacramenti. 507.87
Vnctionis extremæ effectus quando detur. 507.86
Vnctionis extremæ materia hic aſſignata eſt ſufficiens, nec derogat veritati formæ. 494.22
Vnctionis extremæ miniſter eſt Sacerdos. 497.39
Vnctionis extremæ Sacramentum non eſt vnum indiuiſibiliter, & quare? 506.83
Vnctionis extremæ Sacramentum quando inſtitutum. 498.45
Vnctionis extremæ varia forma ſecundùm varios. 494.23.*& 24*

Index rerum.

Vnctionem, & confirmationem non eſſe ſub præcepto, ſecundùm D. Thomam. 299.11
de Vnctione extrema. 486. *A.* 488. *in com. & de tribus eius generibus.* *ibid.*
Vnctiones ex materia, & obiecto diuerſæ. 505.80
Vnctiones priores non continentur virtute in vltima. 501.58
Vnctionum omiſſio non probat eas eſſe Rituales, ſed liberas. 506.85
Vnio *cum Chriſto vt ſit, & per quæ?* 268.63
Vnio, & gratia comparantur. 264.46

V O

Vocatio *ad Apoſtolatum diuerſa eſt ab ordinatione.* 520.16
nec Volentem, *nec nolentem mutari benè ſtat, licet volitum ſit poſt nolitum.* 278.10
Volitio directa pœnæ non eſt volitio peccati. 454.7
Volitio puniendi quomodo ſit conditionata? 284.111
Volitum nihil quin præcognitum. 634.2
Voluntarium *quid ſit?* 21.43
Voluntarium ſecundùm quid *innoluntarium ſimpliciter.* 618.2
Voluntarium ſumitur latiùs, vt extenditur ad volitum. 21.43. *& eius diuiſio.* *ibid.*
Voluntarium triplex. 19.11
Voluntarij quatuor modi declarantur. 20.11
Voluntas *antecedens legis.* 17.37
Voluntas bona remiſſa, & intenſa quomodo differant? 58.103
Voluntas cogi poteſt ſecundùm quid. 619.7
Voluntas conſequens quæ dicatur? 17.35
Voluntas creata poteſt diuerſis actibus velle oppoſita eidem, non pro ſimul. 278.9
Voluntas defuncti attenditur, quam habere debuit viator; & quæ debeat præſumi in infideli viuo, aut mortuo. 198.180
Voluntas Dei efficax adimpletur. 261.36
Voluntas deſtruendi peccatum coniuncta eſt cum attritione fructuoſa. 65.125
Voluntas diuina, & humana quomodo differant in modo operandi? 283.108
Voluntas diuina poteſt velle vno actu quicquid creata diuerſis actibus, præter peccatum. 278.10
Voluntas Domini conſentientis matrimonio ſerui eſt interpretanda. 760.10
Voluntas Domini, cui debet fieri reſtitutio, præſumitur ea, quæ eſt conformis legi. 198.180
Voluntas Domini præſumpta eſt ſequenda in reſtitutione facienda. 197.175.198.179
Voluntas finis efficax, eſt virtualiter mediorum. 109.16
Voluntas finis, & medij diuerſa. 32.8
Voluntas habitualis non facit ad culpam. 312.34
Voluntas humana intrinſecè mutatur. 29.69
Voluntas imperat actum vnius virtutis ex motiuo alterius. 40.10
Voluntas in abſentia habita cõtinuatur præſens. 346.146
Voluntas non poteſt violentari. 619.6. *in text. & com. licèt cogi poſſit ad aliquam paſſionem.* *ibid.*
Voluntas ordinaria Dei immutabilis. 29.69
Voluntas poſitiua, & interpretatiua contra præceptum affirmatiuum pro eodem reputantur. 314.41
Voluntas poſitiua non pœnitendi cur mala? 314.41
Voluntas poteſt alligari alteri abſque conſenſu proprio. 613.10
Voluntas poteſt relationes rationis cauſare, ſicut intellectus. 277.7
Voluntas praua dupliciter continuatur. 312.34
Voluntas pro opere quandoque reputatur. 336.106
Voluntas regulata æquiualet mandato. 201.188
Voluntas Sacramenti pro opere reputatur. 337.112
Voluntas ſatisfaciendi, implendi pœnitentiam, & obſeruandi legem. 338.117
Voluntas ſimplex, & efficax quomodo differant? 58.101
Voluntas vniuerſalis dicitur particularis. 17.36
Voluntas vti poteſt ſuis habitibus reciprocè, aut circulariter. 41.37
Voluntatis bonæ initium eſt ex gratia. 96.55
Voluntatis conatus infert exceſſum. 59.106
Voluntatis creata imperfectio. 284.110
Voluntatem Dei extrinſecè tantùm mutari. 29.69
Voluntatem eſſe cauſam totalem remotam triſtitiæ. 20.13
Voluntatem mutari poſſe moraliter ſine mutatione Phyſica noua. 274.83
de Voluntate repugnante commodantis non debet tantum præſumi, quantum de voluntate donantis. 189.149
Voluntate reſtituendi poſita poteſt ſæpè externa reſtitutio differri. 199.33
Voluntates oppoſitæ nequeunt eſſe in Deo. 457.18
vt Votarius, *ſic etiam Eccleſia acceptans poteſt limitare contractum.* 784.31
Votum *abſolutum B. Virginis non derogabat matrimonio.* 658.20
Votum confuſum Sacramenti quando ſufficit? 337.112
Votum diſtinguitur à contritione. 336.107
Votum emendationis ſpectat ad fidelitatem, non ad gratitudinem. 480.93. *reducitur ad pactum.* *ibid.*
Votum, & contractus an ſint compatibiles? 684.60
Votum, & matrimonium quomodo differant. 614.12
Votum inducit obligationem. 656.15. *non ſuſpenditur per conditionem generalem.* *ibid.*
Votum non conſiſtit in obligatione ſuſcipiendi Sacramentum. 337.110
Votum non derogat vinculo. 683.55. *includitur ipſa lege in contractu.* *ibid.*
Votum non expreſſum impedit vſum. 683.56
Votum quare dicatur ſolemne? 777.2
Votum Sacramenti non habetur, quando differtur ſine cauſa. 320.63
Votum ſimplex impedit matrimonium, ſolemne dirimit. 778.4
Votum ſimplex non irritat matrimonium. 778.3
Votum ſimplex ſaluatur cum conſenſu in contractum, & & diſſenſu in vſum. 743.55
Votum ſimplex transfert ius. 779.7. *& quódnam ſit hoc ius.* *ibid.*
Votum ſolemne duplex. 777.3
Votum ſolemne irritat matrimonium. 779.5. *& quo Iure?* *ibid.*
Votum ſolemne non magis datio, vel poſſeſsio, quàm ſimplex. 778.5
Votum trahit ſecum traditionem. 781.14
Votum tripliciter ſolemnizatur. 776.2
Votum verum quid, & quid præſumptum. 777.2
Votum virginitatis conditionatum repugnat abſolutè voluntati matrimonij. 657.18
Votum virtuale non debet numerari vt diuerſum ab actu. 336.109
Voti diuiſio. 777.2. *& ſolemnitas.* *ibid.*
Voti neceſsitas oſtenditur in propoſito. 338.114
Votum eſſe virtuale duobus modis intelligitur. 336.105
per Votum, & promiſsionem quid hîc intendatur? 480.93
Votũ non ſolemnizari aliquãdo ratione ſcandali. 784.34
Votum priuatum poteſt eſſe ſolemne, & publicum, ſimplex. 776.2
Votum ſimplex non eſſe conditionatum. 706.43
per Votum ſolemne tantùm fieri traditionem. 783.24. *fieri etiam per votum ſimplex.* 783.25
de Voto B. Virginis. 655.11
de Voto obſeruandi legem, & implendæ pœnitentiæ quid dicendum? 338.117

Index rerum.

Vota ſimplicia ſocietatis quomodo ſint acceptata. 784. 32. *cur dicantur ſimplicia. ibid. conſtituunt verum Religioſum.* *ibid.* 33

Vouens conditionatè præfert conditionem operi. 657. 20

V S

Vſucapio, *& præſcriptio quomodo diſtinguuntur?* 160. 34

Vſura *mentalis quando committitur.* 176.94

Vſura prohibetur in Scriptura. 190.153

Vſura prohibita, & obnoxia reſtitutioni. 175.89

Vſura quid ſit, eiúſque prohibitio. 173.81

Vſura tolerata, non approbata. 190.155

Vſura vt dignoſcatur ponitur regula generalis. 179.105

Vſurarius *acquirit dominium ex ipſa tranſlatione titulo promiſſionis, non verò titulo mutui.* 192.159

Vſurarius per tranſlationem acquirit dominium. 191. 156. *nequit perturbari ab alieno facitque pretium rei vſurariæ ſuum.* *ibid.*

Vſurarij manifeſti qui ſint? 189.151

Vſurariorum pœnæ. *ibid. & ſeq.*

Vſus *à Deo præſcriptus eſt in primo ſtatu.* 154.14

Vſus communis rerum, & præceptum naturale de hoc, lato modo manet reſpectu indigentis extremè. 155.19

Vſus, & dominium diuerſa ſunt in matrimonio. 683.56

Vſus facilis Sacramenti accommodatur eius inſtitutioni. 341.126

Vſus matrimonij quomodo impeditus in B. Virgine. 659. 24

Vſus rationis quomodo diſcernatur? 306.17

Vſus rei non debet ſubtrahi indigenti. 153.12

Vſus rerum ſine proprietate ſpectabat ad perfectionem ſtatus innocentiæ. *ibid.* 11

Vſus ſine proprietate particulari præſcriptus à Chriſto. 154.15

Vſum communem habere ſpectat ad perfectionem ſtatus. 153.10

Vſum licitum non dat rei, qui transfert contra ius. 436.8

V X

Vxor *in quibus caſibus excuſatur cùm adulteratur.* 690.6

Vxor inuito viro non fit Religioſa, nec vir vxore renitente Monachus. 693.19

Vxor manens in ſæculo poteſt iure actionis repetere virum ex Religione, ſaltem ante profeſſionem, ſi ſola licentia præceſſit ſine voto: idem eſt de viro reſpectu vxoris. 693.17. *ſed quid ſi ſit profeſſus.* *ibid.*

Vxor non poteſt dare repudium. 724.16

Vxorem repudiare an fuerit licitum in lege Moſaïca. 718. *&* 719. *per totum.*

Vxorem vnam ſimul eſſe duorum quomodocumque eſt abſurdum. 671.6

Vxoricidarum pœna non extenditur in viricidas. 752. 13

FINIS.

ERRATA.

Fol. 94. col. 1. lin. 47. leg. *vniuſcuiuſque.*
324. col. 1. lin. 45. leg. *inducere.*
330. col. 1. lin. 22. leg. *attendite.*